

Migne, Jacques Paul

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS,

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, OECONOMICA,
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM.

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM.

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD ÆTATEM INNOCENTII III (ANN. 1216) PRO LATINIS,
ET AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA (ANN. 1439) PRO GRÆCIS FLORUERUNT :

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER QUINDECIM PRIORA
ECCLESIE SÆCULA,

SECUNDA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PER QUAM DILIGENTER CASTIGATA, DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA; OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS, DETECTIS AUCTA; INDICIBUS ORDINARIIS VEL ETIAM ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TONOS, SIVE AUCTORES ALICUIUS MOMENTI SUBSEQUENTIBUS, DONATA; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTANQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA; OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;

DUCENTIS ET QUADRAGINTA INDICIBUS SUB OMNI RESPECTU, SCILICET, ALPHABETICO, CHRONOLOGICO, ANALYTICO, ANALOGICO, STATISTICO, SYNTHETICO, ETC., OPERA, RES ET AUCTORES EXHIBENTIBUS, ITA UT NON SOLUM STUDIOSO, SED NEGOTIIS IMPLICATO, ET SI FORTE SINT, PIGRIS ETIAM ET IMPERITIS PATEANT OMNES SS. PATRES, LOCUPLETATA; SED PRÆSENTIM DUOBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS INDICIBUS, ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE PATRUM, ABSQUE ULLA EXCEPTIONE, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBVIUM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM SCRIPTURÆ VERSUS, A PRIMO GENESEOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT :

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS, CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, CORRECTIONIS PERFECTIO, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PER QUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTANTER SIMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆBENTIQUE ISTA COLLECTIO UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA. SERXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM, VEL ETIAM INEDITORUM, PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÆTATES, LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS. COADUNATORUM, ET EX INNUMERIS OPERIBUS TRADITIONEM CATHOLICAM CONFLANTIBUS, OPUS UNICUM MIRABILITER EFFICIENTIUM.

SERIES GRÆCA POSTERIOR

IN QUÀ PRODUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE EXCELSIÆ GRÆCÆ AB ÆVO PHOTIANO AD CONCILII USQUE FLORENTINI TEMPORA, ET AMPLIUS, NEMPE MORTEM CARDINALIS BESSARIONIS.

ACCURANTE J.-P. MIGNE.

Bibliothecæ cleri universæ.

SIVE CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIE, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIAM NEMPE LATINAM, ALIAM GRÆCO-LATINAM. AMBÆ PARTES JAM INTEGRE EXARATÆ SUNT. LATINA, 222 VOLUMINIBUS MOLE SUA STANS, 1110 FRANCIS VENIT: GRÆCO-LATINA PUBLICI EDITIONE TYPIS MANDATA EST. PRIOR GRÆCUM TEXTUM UNA CUM VERSIONE LATINA LATERALI COMPLECTITUR, ET 104 VOLUMINA IN 109 TONIS, PRO PRIMA SERIE, NON EXCEDIT. POSTERIOR VERSIONEM LATINAM TANTUM EXIURIT, IDEOQUE INTRA 55 VOLUMINA RETINETUR. SECUNDA SERIES GRÆCO-LATINA AD 58 VOLUMINA TANTUM ATTINGIT; DUM HUIUS VERSIO NERE LATINA 29 VOLUMINIBUS EST ABSOLUTA. UNUMQUODQUE VOLUMEN GRÆCO-LATINUM 8, UNUMQUODQUE NERE LATINUM 5 FRANCIS SOLUMMODO EMITUR: UTROBIQUE VERO, UT PRETII HUIUS BENEFICIO FRUATUR EMPTOR, COLLECTIONEM INTEGRAM, SIVE LATINAM, SIVE GRÆCAM COMPARET NECESSE ERIT; SECUS ENIM CUIUSQUE VOLUMINIS AMPLIUTUDINEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRETIA ÆQUAUNT. IDEO, SI QUIS TANTUM EMAT LICET INTEGRE, SED SEORSIM, COLLECTIONEM GRÆCO-LATINAM, VEL EAMDEM EX GRÆCO-LATINE VERSAM, TUM QUODQUE VOLUMEN PRO 9 VEL PRO 6 FRANCIS SOLUM OBTINET. ISTÆ CONDITIONES POSTERIORI PATROLOGIÆ LATINÆ SERIÆ, PATRES AD INNOCENTIO III AD CONCILIIUM TRIDENTINUM EXHIBENTI, APPLICABUNTUR. PATROLOGIA QUÆ MANUSCRIPTIS IN BIBLIOTHECIS ORBIS UNIVERSI QUIESCENTIBUS CONSTABIT, NECNON PATROLOGIA ORIENTALIS, CONDITIONIBUS SPECIALIBUS SUBIICIENTUR, ET IN TEMPORE SUO ANNUNTIABUNTUR, SI TEMPUS EAS TYPIS MANDANDI NOBIS NON DEFUERIT.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS CXLVII.

NICEPH. CALLISTUS. MAXIMUS PLANUDES. CALLISTI DUO. NICEPHORUS MONACHUS.

EXCUDERATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE, EDITOREM,
IN VIA DICTA THIBAUD, OLIM D'AMBOISE, PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO
D'ENFER NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MUENIA PARISIENSIA.

BR

60

• M38

t. 147

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM XIV. ANNI 1332-1335.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ
ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ

ΤΟΥ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΑ ΙΗ΄.

NICEPHORI CALLISTI

XANTHOPULI

ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ

LIBRI XVIII.

ACCEDUNT

MAXIMI PLANUDÆ, CALLISTI ET IGNATHI, CALLISTI CATAPHUGIOTÆ,
NICEPHORI MONACHI,

SCRIPTA VARIJ ARGUMENTI;

ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ,

SIVE

CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

NICEPH. CALLISTI TOMUS TERTIUS; CÆTERORUM TOMUS UNICUS.

3
VENEUNT 3 VOLUMINA 42 FRANCIS GALLICIS.

EXCUDERATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA THIBAUD, OLIM D'AMBOISE. PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO
D'ENFER NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MUENIA PARISINA.

1865

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM XIV. ANNI 1332-1335.

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO CXLVII CONTINENTUR.

NICEPHORUS CALLISTUS XANTHOPULUS.

ECCLESIASTICA HISTORIA (<i>Continuatio et finis</i>).	
SCRIPTA VARIJ ARGUMENTI.	col. 449
Enarratio de episcopis Byzantii et de patriarchis omnibus Cpolitianis.	449
<i>Anselmi Bandurii ad Nicephori Callisti Catalogum observationes et notæ.</i>	469
Sermo in sanctam et apostolis æqualem unguentiferam Mariam Magdalenam, ex Bandurii Catalogo.	539
Precatio in calamitate populi.	575
Aliæ orationes in populi afflictione.	577
Oratio pro Christiano populo.	581
Oratio in imperatorem, et in ejus exercitum.	583
Oratio in pretiosæ et vivificæ crucis elevationem.	585
Oratio in sacri templi dedicatione.	587
Oratio altera in templi dedicatione.	589
Precatio confessoria ad creatorem ac plasmatorem nostrum, in qua notantur pravi omnes humani affectus, 591, ubi confer adnotationem nostram.	
De excidio Hierosolymitano carmen iambicum trimetrum.	601
Divinæ Scripturæ synopsis.	605
<i>De sequentibus asceticis opusculis monitum, ex Philocalia sacrorum vigilantium. Venet. 1782 fol.</i>	633

CALLISTUS ET IGNATIUS XANTHOPULI MONACHI.

Methodus et Regula accuratissima de his qui elegerunt pacifice vivere et monastice; de directione et vita et regimine eorum.	635
--	-----

CALLISTUS PATRIARCHA CPOLITANUS.

Capitula de precatione.	813
-------------------------	-----

CALLISTUS TELICOUEDES.

Capitula de quietâ conversatione.	817
Selecta e sanctis Patribus de Oratione et Attentione.	827

CALLISTUS CATAPHUGIOTA.

<i>Notitia ex Philocalia.</i>	833
De unione cum Deo et vita contemplativa.	835

NICEPHORUS MONACHUS.

<i>Notitia ex Philocalia.</i>	943
Tractatus de sobrietate et cordis custodia.	945

MAXIMUS PLANUDES CPOLITANUS MONACHUS.

<i>Notitia ex Fabric. Bibliotheca Græca ed. Harles.</i>	967
Oratio in corporis Domini Dei nostri Jesu Christi sepulturam et in sanctissimæ Deiparæ ac Dominiæ nostræ lamentationem.	985
Encomium in sanctos et omni laude prosequendos apostolorum coryphæos Petrum et Paulum. — Hanc prolixissimam homiliam, propter codicis defectum dimidio decurtatam ediderat Gretserus, sub nomine Gregorii Nysseni, Ingolstadii anno 1602. Integra nunc prodit ex codice Coisliniano 1187 cum interpretatione nostra usque ad locum unde incipit editio Gretseri.	1017
Interpretatio nonnullorum capitum S. Augustini ex decimo quinto De Trinitate quæ probant Spiritum sanctum esse ex Filio procedere.	1111
Syllogismi de processione Spiritus sancti contra Latinos. — Vide tom. CLXI, col. 309, ubi cum Bessarionis et Demetrii Cydonii, relictis, quibus eduntur.	1129
Appendix. — <i>Ipse ex Augustino in Joannem: De processione Spiritus sancti</i>	1131
<i>Fragmentum libri S. Augustini adscripti, de cognitione veræ vitæ, Græce conversum.</i>	1157
Maximi Planudæ epistola ad Manuelem Philen. Subnectitur Catalogus Epistolarum Planudæ ex codice Vaticano.	1165
Maximi Planudæ Comparatio Iliemidis et Veris, ex cod. Græco Parisiensi, n. 1187 notato, nunc primum edita.	1169
Maximi Planudæ versus iambici in SS. Marcianum et Martyrium et in S. Andreæ ædem.	1175
<i>Indices ad Nicephori Callisti Historiam Ecclesiasticam.</i>	1177

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ

ΤΟΥ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΙΕ΄.

NICEPHORI CALLISTI

XANTHOPULI

ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ

TOMUS XV.

ΚΕΦΑΛ. Α΄.

Α

585 CAPUT I.

Περὶ τῆς βασιλείας Μαρκιανῶν· καὶ ὅσα σημεῖα προηγήσαντο τὴν ἀρχὴν αὐτῶ προμηνύοντα· καὶ ὁ ὅλος ἦν τὸ ἔθος.

De Marciani imperio. Quæ signa præcesserint, imperium ei portendentia: quibusque is fuerit moribus.

Στεβρῶς δ' οὕτω τῆ βασιλείας κρηπίδι ἐπεριεπιθεῖς ὁ Μαρκιανὸς διαγέγονεν, ἑαυτὸν δεικνύς καὶ πολλῶ διαφέροντα, ἣ ἐπὶ τῶν ἐλπίδων ἦν. Ἄλλ' εἰ δοκεῖ, φέρε δὴ καὶ αὐτὸν τίς τε ἦν, καὶ ὅθεν, ὅπως τε εἰς τὴν βασιλείαν παρῆλθε, τῷ λόγῳ καθιστορήσωμεν. Εἶτα καὶ ὅσα ἐπ' αὐτοῦ διαπράχθη, τῷ προσήκοντι καιρῷ διεξέλθωμεν. Ἦν τοίνυν ὁ ἀοιδίμος οὗτος Μαρκιανὸς, ὡς φησι καὶ Πρίσκος ὁ ῥήτωρ, Θράξ μὲν τὸ γένος, ἐξ ἀνδρὸς στρατιώτου τὴν γέννησιν ἐσχηκώς· οὐ τὸ βιοῦν μεταλλάξαντος, οὗτος τοῦ πατρικοῦ ἐπιτηδεύματος μεταλαχθεὶν ἐπειγόμενος, πρὸς τὴν Φιλίππου πόλιν ἐχώρει. Ἔθα δὴ προσῆκον ἐκεῖνῳ γε ἐκρίνετο τοῖς στρατιωτικοῖς συλλόγοις ἐγκατελιέχθαι. Ὡς οὖν ἐπὶ τοῦτῳ τὴν πορείαν διήνυε, νεοσφαγεῖ σώματι ἐντυγχάνει, κατὰ γῆν ὡς ἔτυχεν ἐββίμμενῳ· ἐφ' ᾧ καὶ μικρόν τι τὴν κίνησιν ἐπισχόν (ἦν γὰρ πρὸς τοῖς ἀφθόνοις ἐκεῖνῳ ἐνοῦσι καλοῖς καὶ διαφερόντως φιλανθρωπώτατος), εἰς οἶκτον τραπεῖς, τὰ εἰκόσια τῷ ἀποθεβιωκῶτι ἀπεχάριζετο. Ὡς δὲ τινες παριόντες τεθέσαντο ἀμφὶ τῷ νεκρῷ πονοῦμενον, τοῖς κατὰ τὴν Φιλιππούπολιν ἄρχειν λαχοῦσι προηγχεῖλαν· καὶ τὸν Μαρκιανὸν ἐπειτα ἤκοντα συλλαβόμενοι, κριταὶ τῆς μισοφονίας καθίσταντο. Ἐπει δὲ τὰ εἰκόσια καὶ οἱ ἐκ τῶν ἀρχῶν στοχασμολ τῆς τε γλώττης καὶ τῆς ἀληθείας· μάλᾳ κατίσχυον, παραβραχὺ ἀνδροφόνου καὶ μισοφόνου ποινὰς ἐκπλήσειν ἐμελλεν, εἰ μὴ τις ἄρα θειοτέρα βοπή τὸν τῆς πράξεως αὐτουργὸν ἐπὶ τὴν ἀξίαν ἤλασε δίκην, ὃς τὴν σφετέραν κεφαλὴν ποινήν τοῦ δράματος θέμενος, τὴν κεφαλὴν Μαρκιανῶν ἐχαρίζετο. Καὶ δὴ

Β

Γ

Marcianus ubi firma imperii sui fundamenta jecit, præstantiorem se, quam de eo spes concepta fuerat, præbere perseveravit. Verum age si videtur, de eo, quis, et unde fuerit, et quomodo ad imperium pervenerit, referamus, deinde vero, quæ ipso imperante gesta sint suo tempore singula narremus. Celeberrimus Marcianus iste, sicuti et Priscus rhetor inquit, genere Thrax fuit, militari patre genitus. Quo mortuo, cum ipse paterna sibi studia sequenda statuisset, Philippopolim se contulit, ubi recte se nomen militiae daturum judicavit. Cum autem in itinere eo esset, in cadaver recens cæsi hominis incidit, quod temere in terra projectum jacebat. Restitit ad id paulisper, quod præter reliqua egregia ornamenta, quibus abunde pollebat, humanitate quoque et misericordia excelleret: et casum hominis miseratus, pro eo atque convenit, corpus ejus sepulturæ mandavit. **586** Ubi autem eum nonnulli in cadavere humando occupatum esse conspexerunt, magistratibus Philippopolitanis rem eam indicarunt: qui deinde illum advenientem comprehenderunt, et cædis quæestionem contra eum instituerunt. Porro cum res verisimilis esse videretur, et conjecturæ ab initio ejus conceptæ, plus quam oratio Marciani crimen objectum negantis, et veritas ipsa, valerent: homicidii ille pœnas dedisset, nisi quidam divino nutu cædis patratorem in judicium produxisset, qui capite suo sceleris supplicium pendens, Marciani caput servavit. Judicio eo præter opinionem absolutus, ad ordinem ibi militum sacramentum dicturus venit. Atque illi

PATROL. GR. CXLVII.

1

1413

virum eum esse egregium ex aspectu et signis pluribus judicantes, perbenigne suscipere, in ordinemque non postremum, ut fert lex militaris, legere, dignitate ei præclara viri cujusdam jam defuncti, cui Augusti nomen fuerat, concessa, et nomine ejus sic quodammodo in album militum relato : Marcianus, qui et Augustus. Ut inde satis liqueat, una cum appellatione etiam purpuram Augusti ad eum pervenisse : perinde atque cognomen tale in eo absque dignitate ipsa manere noluerit, et rursus dignitas quoque non aliud ad magnificentiam nomen requireret : ita ut idem in uno conveniens simul et nomen proprium et appellativum fieret, una videlicet appellatione et dignitatem et nomen indicante. Et hoc quidem primum omen et indicium in Marciano fuit, quod cum ad imperialem dignitatem consensurum esse portendit. Accidit autem aliud quoque, unde imperatorum cum esse, per conjecturam colligere licuit. Militavit sub Aspare contra Vandalos Marcianus : et postquam illi victoria sunt potiti, ipse quoque captivus cum aliis ex acie per campum abductus est. Genserichus, Vandalorum dux, captivos una cum aliis mancipiis videre voluit. Atque ubi in loco quodam congregati sunt, ipse in sublimiore colle considens, spectaculo tantæ captivorum multitudinis se oblectavit. Et cum sic tempus extraheretur, illis tam quod quisque vellet facere permissum est. Genserichi enim mandato vinculis soluti erant. Atque alij quidem aliud scœre : **587** Marcianus autem, propter ingentem solis ardorem in campo concidens, somnum cepit. Et aquila alicunde advolans, alis submissis ex adverso soli, juxta perpendicularium volatum instituens, aercam nubem et umbram quamdam fecit, qua illum divino nutu non mediocriter refrigeravit. Id barbarus videns, statim quid futurum de eo esset, aperte conjecit : et acutum ad se Marcianum, libertateque donatum, jurisjurandi religione sibi obstrinxit, ut ad imperialem sublimitatem evectus, sibi et Vandalis fidus esset, neque unquam adversus eos bellum moveret. Id quod Marcianus, sicuti ille volebat, juramento interposito fecit, fidemque ei re ipsa servavit, sicuti Procopius scribit. Ad hæc, adversus Persas quoque Marcianus iturus, cum in Lyciæ oppido, cui nomen est Sidema, morbo correptus esset, cum duobus fratribus, viris præclaris, Juliano et Tatiano, amicitiam summam contraxit : qui etiam domus suæ hospitio exceptum, ita ut par erat, curarunt, et postea venatum cum eo progressi, tempore meridiano somno omnes sunt sopiti. Atque ubi Tatianus primum somno excitatus est, spectaculum admirandum vidit : aquilam nimirum ingentem, alas supra Marcianum extendentem, et umbram quodammodo inducentem. Is fratris excitato prodigium id ostendit : et uterque volucris perbenignum studium admiratus, Martino, quod de eo futurum esset, prædixerunt. Et ab eodem, quoniam loco, si id quod divinarent succe-

A παρὰ δὲ τὴν τὴν ἀδικὸν δίκην διαφυγῶν, ἐν τινὶ τῶν ἐκεῖσε τελῶν γίνεται, παραγγέλλειν τούτῳ οἷα περ στρατιώτης βουλόμενος. Οἱ δὲ τὸν ἀνδρα ἕκ γε τῶν εἰκότων ἱκανῶς τεκμηράμενοι, φιλανθρωπίως προσέειπεν, καὶ τόπῳ ἤμισα ἰσχύει, ὡς γε νόμος, ἐγκαταλέγουσιν· ἐς τινα δὲ βαθμὸν τέλειον ἀνδρός· τινος ἦδη τὸ ζῆν ἀπειπόντος, ᾧ ἦν Αὐγουστος ὄνομα, οὕτως ἵως τῇ παραγγελίᾳ ἐγγράψαντες· Μαρκιανὸς ὁ καὶ Αὐγουστος· ὡς ἐνετύθεν εἶναι ἔδηλον φθάσαι καὶ ἐς τὴν Αὐγούστου προσηγορίαν μετὰ τῆς ἀλουργίδος ὡσανεὶ τῆς προσηγορίας οὐκ οὐκ ἀνασχομένης διχα τῆς ἀξίας καὶ ἐπ' αὐτοῦ μένειν. Πάλιν δ' αὖ ἐκείνης μὴ ἕτερον ὄνομα ζητησάσης εἰς σεμνολόγημα, ὡς συμπεσεῖν τὸ αὐτὸ ἐφ' ἐνί, κ' ἰδίον τε ἅμα καὶ προσηγορικὸν κάθεστάναι· ὑπὸ μιᾷ δηλονότι κλήσει τῆς τε ἀξίας καὶ τῆς προσηγορίας γνωριζομένης. Τοῦτο μὲν δὴ πρῶτον Μαρκιανῷ τεκμήριον τῆς ἐς βασιλείαν παρόδου ἐδείχθη· οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ ἕτερον ἄλλο ξυνέπεσε, τούτῳ τὴν βασιλείαν τεκμηριῶσαι μάλα δυνάμενον. Ἐπεὶ γὰρ ὑπὸ Ἀσπαρι τελῶν κατὰ Βανδύλων ἐστράτευε, τῆς νίκης ἐκείνοις γεγενημένης, σὺν ἄλλοις καὶ Μαρκιανὸς δορυβάτωρ ἀνά τὸ πεδῖον κίχθη, Γιζερίχου τοῦ τῶν Βανδύλων ἡγουμένου ἰδεῖν τοὺς ζωγρηθέντας ἡρημένους μετὰ τῶν λοιπῶν ἀνδραπόδων. Ἐπεὶ δὲ ἐν τινὶ τόπῳ ἤθροισθησαν, ὁ Γιζερίχος ἀπὸ τινος μεταώρου καθήμενος ἤδετο ἐνορῶν τῶν σαγηνευθέντων τῷ πλήθει. Ἦς δὲ καιρὸς ἐτίθετο, ἐκάστω ὡς βούλησθε ἦν, ἐπραττε· προστάζει γὰρ Γιζερίχου πόρρω ἦσαν δεσμών, καὶ οἱ μὲν ἄλλος ἄλλο τι ἐπίσπου· ὁ δὲ Μαρκιανὸς, τῷ πολλῷ τοῦ ἡλίου φλογμῷ ἀνά τὸ πεδῖον πεσῶν, ἐκάθευδεν. Ἀστὸς δὲ ποθεν ἐπικαταπτὰς, ὑπερθεὶν τὰς πτέρυγας ὑφαπλῶν, ἰπτάμενος ἀντιμέτωπος, κατὰ κάλετον νεφέλην ἀέριον ἦ τινα σκιάν ἐσχεδίαζε. Κέντετύθεν οὐ μετρίαν παραψυχὴν ἔκ θείας ἐμηχανᾶτο ἐκείνῳ ῥοπῆς· ἰδόντα δὲ τὸν βάρβαρον, συμβαλεῖν εὐθύς, καὶ τὸ μέλλον τεκμηριώσασθαι ἐναργῶς. Μεταστειλάμενος· δὲ τὸν Μαρκιανὸν, ἐλευθερίᾳ τιμῆν δεινοῖς τε ὄρκω ἔξισφαλίσασθαι, πιστὰ γ' ἐκείνῳ καὶ Βανδύλοις φυλάξειν ἐς τὴν βασιλείαν ἀνιόντα περιωπῆν, καὶ μήποτε κατ' αὐτῶν μάχην κινεῖν. Τὸν δὲ πρᾶξαι ὡς γ' ἐκείνῳ ἐδόκει, καὶ φυλάξαι τὸν ὄρκον καὶ ἔργους αὐτοῖς, ὡς Προκόπιος Ἰστορεῖ. Πρὸ δὲ τούτου καὶ κατὰ Περσῶν ἐκστρατεύων, ἐν Λυκίᾳ ἐγένετο, ἐπὶ πόλιν Σίδημα ὄνομα. Ἀσθενεῖα δὲ περιπεσῶν, δύο τισὶ τῶν ἐκεῖσε περιφανῶν ἀδελφοῖς οὖσιν Ἰουλίῳ καὶ Τατιανῷ εἰς φιλίαν ἄκρως ἠνώθη· αἱ δὲ καὶ ἐπ' οἴκου τὸν Μαρκιανὸν ἀγαγόντες, ὡς εἰκὸς διανέπασαν. Ἐπεὶ δὲ καὶ εἰς Θήραν ἐξήσαν, περὶ τὸ μεσημβρινὸν εἰς ὕπνον ἐτρέπησαν. Ἦς δὲ πρῶτον Τατιανὸν ὁ ὕπνος ἀνήκε, θέαμα ξένον ἑώρα· ἀστὸν παμμεγέθη τὰς πτέρυγας διαπετανόντα ὑπὲρ Μαρκιανοῦ, καὶ σκιάν ὡσανεὶ πως περιποιούμενον. Διυπνίσκας δὲ καὶ τὸν ἀδελφόν, τὰ ἴσα καὶ αὐτὸν ὄρῳν παρεσκευάζε. Καὶ τοῦ πετεινοῦ τὸ εὐνοῦν θαυμάσαντες, Μαρκιανῷ κατῆγγεῖλαν τὸ ἐσόμενον· καὶ ἦσαν εἰ ἀποβαίη τὸ αἰνιττόμενον, τίνες ἂν παρ' αὐτῷ εἶεν. Ὁ

δ', 'Εν τάξει πατρός ὑμᾶς, Ελεγεν, ἔξω. Καὶ δὴ Ἀ
 χρυσίῳ τοῦτον δεξιωσάμενοι, ἐπὶ τὴν Κωνσταντι-
 νου προέπεμπον. Ὡς δ' εἰς ἔργον ἐξέβη, ἐκ Λυ-
 κίας τοὺς εἰρημένους μεταστειλάμενος, πατέρας
 ἑαυτῶ ἀνεκῆρυττε. Καὶ τῷ μὲν Τατιανῷ τὴν τῆς
 σφῶν πόλεως περιῆπτεν ἀξίαν· Ἰουλίῳ δὲ τὴν τῶν
 Λυκίων ἀρχὴν ἐνεκρίριζε. Τοιαῦτα σημεῖα ἠγήσαντο
 τὴν ἀρχὴν τῷ Μαρκιανῷ μνηστεύμενα. Ἄλλ'
 ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανύωμεν. Ὁ Μαρκιανὸς ἦν
 μὲν εἴπερ τις τὰ πρὸς Θεὸν εὐσεβῆς, δικαιοσύνη
 σωτῆρ, πλοῦτον ἠγοῦμενος τὸ μὴ τὰ ἀλλότρια συν-
 ἄγειν πᾶσιν ἐπιτηδεύμασιν, ἀλλ' ὅς ἂν δεομένοις
 ἐπαρκεῖν δυνατός. Ἦν δὲ καὶ τὰ μάλιστα φοβερός
 οὐκ ἐν τῷ τιμωρεῖσθαι, ἀλλ' ἐν προσδοκίᾳ τοῦ τι-
 μωρησεσθαι· ἅ γε, οἶμαι, καὶ ἄθλον ἀρετῆς οὐ κλη-
 ρονομίας τὴν ἀρχὴν ἔδωσαν, ἀπάσαις ψήφοις τῆς
 γερουσίας καὶ πάντων συμπληρούτων τὴν τύχην
 γνώμῃ Πουλχερίας τῆς βασιλίδος· ἣ δὴ καὶ συνῆ-
 κει μὲν αὐτῷ, καὶ τὴν βασιλείαν συνέπραττεν·
 δείκταις δὲ ἐτραίτο ἀχρεὶ γῆρω; αὐτοῦ, μηδαμῶς
 τοὺς ἔρκους αἰρουμένου λύειν Μαρκιανοῦ. Συνεψη-
 φίζετο δ' ἐς ὕστερον καὶ Οὐαλεντινιανὸς ἐκείνη, τὴν
 ἡγεμονίαν τῆς Ῥώμης κατάρχων, καὶ τὴν βασι-
 λείαν ἐκύρου Μαρκιανῷ, τὴν ἀρετὴν τάνδρὸς δια-
 κούσαις. Ἦν δὲ πρὸ παντὸς Μαρκιανῷ σπονδαζόμε-
 νον ἐν τι καὶ κοινὸν παρὰ πάντων σέβας Θεῶ ἀνα-
 φέρεσθαι, ἐκ μέσου τε τὰς αἰρέσεις γενέσθαι, μίαν
 τε διὰ τῆς ἐνώσεως καθεστάναι τὴν Ἐκκλησίαν,
 καὶ ὑπὸ μιᾷ ἰσολογίᾳ τὴν θρησκείαν γεραίρεσθαι.
 sublati e medio hæresibus, Deo offerret cultum, et
 religionem unam coleret.

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Ἐπὶ ποταῖς αἰτιαῖς ἣ ἀγία καὶ οἰκουμένη τε-
 ἀρτη σύνοδος ἐπὶ τῆς ἐν Βιθυνίᾳ Χαλκηδό-
 ρος συνέστη.

Οὕτω δ' ἔχοντι γνώμης, Ἀβῶν ὁ πάππας γράμ-
 μασιν ἀνηρέθιζε, τὰ τολμηθέντα Εὐτυχεῖ καὶ Διοσ-
 κόρῳ κατὰ τῆς πίστεως καὶ τοῦ ἀοιδίμου Φλαβια-
 νοῦ ἐπὶ οἰκουμένηῃ συνόδῳ ἐξετασθῆναι. Εἶτα καὶ
 ὅσοι παρ' ἐκείνων ἦσαν καθυθρισθέντες, καὶ οὗτοι
 προσέειπον τὰ κατὰ σφᾶς αἰτοῦντες κριθῆναι· μάλι-
 στα δὲ πάντων Εὐσέβιος ὁ Δουραλαίου ἐπίσκοπος γε-
 γονῶς τὴν ὑπόθεσιν ἀνεκίνησε, φάσκων ὡς ἐπιβουλαῖς
 Χρυσάφριου, Θεοδοσίου τὰ δίκαια φέροντος, αὐτὸς
 καὶ Φλαβιανὸς καθαιρεθεῖν· ὅτιπερ χρυσίον ἐπὶ τῇ
 χειροτονίᾳ ζητοῦντι τῷ Χρυσάφρι Φλαβιανὸς, ὡσπερ
 ἐντρέπων, ἐρᾷ σκευὴ ἐπεμπε, τὴν ἐνδειαν προβαλ-
 λόμενος. Προσετίθει γε μὴν καὶ ὡς Εὐτυχεῖ παρα-
 πλῆστιος ἦν τὴν θρησκείαν ὁ Χρυσάφριος· τὸ δὲ
 μέγιστον, ὡς καὶ Φλαβιανὸς ἀδίκως ἀνατρεθεῖν
 πρὸς Διοσκόρῳ ἀπηνέστειρον τοῦ ληστρικοῦ συνε-
 δρίου διωθόμενός τε καὶ λακτιζόμενος. Ὡν χάριν,
 γράμμασι τῶν κρατούντων τῶν ἀπανταχοῦ ἱερῶν
 μετακληθέντων, ἣ ἐν Χαλκηδόνι ἀθροίζεται σύνοδος·
 ἣ δὴ πρῶτον μὲν ἐν Νικαίᾳ ἠθροίσθη, ἐνθα δὴ καὶ
 ὁ πρόεδρος Ῥώμης Λέων ἐπέστειλε, Πασκασίνου,
 καὶ Λουκεντίου, καὶ ἐτέρων τοῖς γράμμασι διακο-

deret, in aula futuri essent, seiscitati sunt. Ille, se
 eos patrum loco habiturum esse dixit. Quare illi
 hominem deinde auro hospitaliter locupletatum
 Constantinopolim deduxerunt. Ubi vero omen illud
 ad rem collatum est, Marcianus ex Lycia eos
 evocatos, patres suos creavit : et Tatiano patriæ
 suæ præfecturam, Juliano autem Lyciæ admini-
 strationem concessit. Hæc prodigia Marciani im-
 perium præcessere. At nos ad institutum argu-
 mentum revertamur. Marcianus, quantum vix alius
 quisquam, verioris erga Deum pietatis justitiæque
 cultor fuit : divitias opesque veras esse putans, si
 non studio omni aliena bona corrudere, sed indi-
 gentium penuriam liberalitate sua sublevare pos-
 set. Formidabilis etiam maxime habitus est, non
 tam exemplis pœnarum editis, quam expectatione
 et metu suppliciorum. 588 Quæ virtutes fecere,
 ut non hæreditatis successionem, sed virtutis mer-
 cedem imperium acceperit, senatu ipso et omnibus
 fortunæ ejusque hominibus calculis suis Pulche-
 riæ Augustæ sententiam comprobantibus. Quæ in
 aula quidem imperatoria cum eo vixit, et una im-
 perium administravit, virgo autem ad senectutem
 usque permansit, Marciano ei fidem per jurisjurandi
 religionem datam servante. Postmodum et Valen-
 tinianus, qui Romanam urbem regebat, ubi de
 virtute ejus certior est factus, suffragio suo im-
 perium ei confirmavit. In primis vero illud Mar-
 cianus studuit, ut unum et communem ab omnibus,
 et Ecclesia per conjunctionem unitam, sententiam et

C

CAPUT II.

Quibus de causis sancta universalis synodus quarta,
 Chalcedone in Bithynia sit coacta.

Hoc illum sic animo agitantem, litteris insuper
 suis Leo papa excitavit, ut in universali concilio,
 de atroci injuria quam Eutyches et Dioscorus fidei
 Christianæ et celeberrimo viro Flaviano irrogare
 ausi fuissent, inquireretur. Accesserunt etiam,
 quicunque ab illis contumelia affecti fuerant, ut de
 eorum causa judicaretur petentes : maxime vero
 ex omnibus Eusebius, Dorylæi (1) antistes, sollici-
 tatione sua eam rem egit, insidiis Chrysaphii, qui
 Theodosii juribus abusus esset, et sibi et Flaviano
 propterea dignitatem ademptam esse memorando :
 quod Chrysaphio Flavianus aurum electionis con-
 secrationisque suæ nomine petenti, paupertatem
 suam prætendens, et ut illum pudore suffunderet,
 sacra ecclesiæ vasa obtulisset. Adjecit is illud
 quoque, Chrysaphium eandem cum Eutychete com-
 plecti religionem. Et quod maximum esset, Fla-
 vianum a Dioscoro crudelem in modum prædatorio
 consensu ejectum, calcibus proculcatum et ene-
 ctum esse. Eorum rerum gratia imperatorum litte-
 ris, locorum omnium episcopis convocatis, syno-
 dus Chalcedone est coacta, quæ quidem primum

(1) Plin. *Dorilaum* vocat, lib. v, cap. 29.

Nicææ convenerat : quo etiam Romanæ urbis A
episcopus Leo, per Pascasini et Lucentii (1) et
aliorum ministerium, litteras miserat. Sed ea Chal-
cedonem Bithyniæ est translata, quod imperator
ipse synodo ei adesse vellet, 589 magnum Con-
stantinum imitatus : cum quo quam maxime de
gloria concertans, sacrum illum conventum dupli-
cavit, pro trecentis decem et octo, sexcentis trig-
inta sex Patribus coactis (2). Zacharias quidem
rhetor, affectione adductus, Nestorium quoque ad
concilium hoc vocatum esse scribit. Sed quod
aliter se res habeat, illud clarissime indicat, quod
ubique fere a synodo anathemate mactatus fuerit.
Et apertius etiam hoc ostendit Eustathius Beryti
episcopus, ad Joannem episcopum, et alterum Joan-
nem presbyterum de synodi actis scribens, in quibus
litteris hæc etiam verba sunt : « Prodierunt verò illi
denuo, qui Nestorii reliquias quærunt, et adversus
synodum vociferati sunt : Quam ob causam viri sancti
anathemate feriuntur ? adeo ut indignatus imper-
ator satellites illos longe rejicere jusserit. » Quo-
modo igitur synodus eum evocavit, cujus defuncti
reliquias illi quæsierunt, colligere nequeo.

CAPUT III.

Descriptio templi sanctæ et celebris martyris Euphemias, quod Chalcedone a primis fundamentis est constructum.

Synodus postquam Chalcedonem pervenit, in
sacro Euphemias martyris inclytæ fano coacta est,
quod Chalcedone constructum est, et duobus max-
ime stadiis a Bosporo abest, in loco peramæno et
molliter acclivi situm, ita ut ambulationis laborem,
qui in martyris templum ascendere vult, non sen-
tiat, et facile statim in basilicam eam veniat : et
ex edito loco oculos circumagens (3), subiectum
campum omnem herba tenera virescentem, altoque
frugum proventu fluctuantem, et omnis generis
consitas arbores habentem, adhæc colles pulchre
se in sublime attolentes, et nonnullos sensim sese
incurvantes, densamque comam prætendentes cernat :
occurrant etiam illi variæ maris undæ, aliæ
quidem paulatim serenitate et tranquillitate pur-
purea resonantes, placideque et suaviter littori
colludentes, quædam autem strepentes fluctibus et
tumescentes, 590 æstu vero ipso concharum tes-
tas, algas et quascunque alias res leves circum-
volventes, et facilitate plurima collidentes. Tem-
plum vero ipsum, e regione urbi constructum, ita
jacet, ut ex situ ipso colligere facile sit, urbis
tantæ aspectu id conspicuum amœnumque esse.
Tribus autem ingentibus structuris ædes hæc sacra
distincta est : quarum una subdialis aula est, in
magnum longitudinem extensa, et frequentibus col-
umnis ornata : secunda æqualem cum illa habet,
paucioribus tamen columnis, amplitudinem et lon-
gitudinem, una hac re ab illa varians, quod tecto
e cocili latere contexta est. Ad cujus boreale la-

(1) Et Bonifacii presbyteri. Evagr. lib. II, cap. 4.

(2) Alii tantum 630 numerant.

νουμένων· ὑστερον δὲ ἐπὶ Χαλκηδὼνα μετέβη τῆς
Βιθυνίας· παρῆναι γὰρ καὶ ὁ βασιλεὺς τῇ συνόδῳ
ἤρειτο, τὸν μέγαν Κωνσταντῖνον μιμούμενος, ᾧ ἐς
τὰ μάλιστα ἀντιφλοισιμούμενος, καὶ τὸν ἱερὸν ἐκεί-
νον ἐδιπλασίαζε σύλλογον, ἀντὶ τῆς ἑξακοσίου χς·
Πατέρας ἀθροῖσαι ἐσπουδακώς. Ἀλλὰ Ζαχαρίας μὲν
ὁ βῆτωρ ἐμπαθῶς ἱστορεῖ, μετὰ πεμπτον τῇ συνόδῳ
ταύτῃ γενέσθαι γράφων καὶ τὸν Νεστορίον· ὅτι δ'
οὐχ οὕτως ἔχει, τεκμήριον ἐναργέστατον τὸ σχεδὸν
ἀπανταχοῦ τῆς συνόδου τοῦτον ὑπὸ ἀνάθημα γίνε-
σθαι. Ἐτι δὲ μᾶλλον καθίστησιν ἐκδηλότερον Εὐ-
στάθιος ὁ τὴν Βηρυτιῶν ἐπισκοπήσας, γράφων πρὸς
Ἰωάννην ἐπίσκοπον, καὶ ἕτερον Ἰωάννην πρεσβύ-
τερον περὶ τῶν ἐν συνόδῳ πραχθέντων· ἐν οἷς καὶ
τάδε πρὸς λέξιν φησὶν· « Ὑπαντήσαντες δὲ πάλιν
οἱ τὰ Νεστορίου ζητοῦντες λείψανα, τῆς συνόδου
κατεβῶν, οἱ ἅγιοι διὰ τί ἀναθεματίζονται; ὡς
ἀγανακτήσαντες τὸν βασιλέα, τοῖς δορυφόροις ἐπι-
τρέψαι μακρὰν αὐτοῖς ἀπελάσαι. » Πῶς οὖν οὐ τὰ
λείψανα ἐζήτουν τὸν ἐνθένδε μεταχωρήσαντος, με-
τετέλλετο τῇ συνόδῳ, συνάγειν οὐκ ἔχω.

ΚΕΦΑΛ. Γ.

*Ἐκφρασις τοῦ ναοῦ τῆς ἀγίας καὶ πανευφήμου
μάρτυρος Εὐφημίας, τοῦ ἐν τῇ Χαλκηδονέων
Ἱερουμένου πόλει.*

Ὡς δ' οὖν εἰς Χαλκηδὼνα ἡ σύνοδος μετεχώρει,
ἐπὶ τὸ ἱερὸν ἱθροῖζετο τέμενος Εὐφημίας τῆς πε-
ρισσοῦτος ἐν μάρτυσιν. Ἱδρῦται δὲ τὸ ἱερὸν ἐπ' αὐτῆς
Χαλκηδόνος, ὡς ἐπὶ σταδίου μάλιστα δύο τοῦ Βοσ-
πόρου ἀπωρισμένον. Ἐν τινι χωρίῳ εὐφυῶς ἔχοντι
καὶ ἡρέμα προσάντει· ὡς μὴδ' αἰσθῆσθαι τοῦ περι-
πάτου τὸν ὄψον· ἐπὶ τὸν νεὸν ἀναβαίνειν αἰρεῖται τῆς
μάρτυρος· ἐκ τοῦ σχεδόν τε ἐν μετεώρῳ εἶναι περὶ
τὸ ἀνάκτορον γεγονότα, καὶ τὰς θύεις ἐκ περιωπῆς
διαχέοντα, ἅπαν ἀθρόον τὸ πεδίον ἀθρεῖν ὑπὸ ἐφ'
ἀπληγῆ χλοᾶζον τῇ πόδι, βαθεῖ τε κυμαινόμενον τῶ
ληθῶ, καὶ δένδροισι παντοίοις κατάφυτον· ἐπὶ δὲ
τούτοις θρη εὐπροσώως μετεωριζόμενα, καὶ ἄλλα
ἡρέμα ἐπικυροῦμενα, καὶ κόμη λαοῖα ἐγκαλυπτό-
μενα. Ἴδοις δ' ἂν καὶ πελάγη διάφορα· ἃ μὲν γα-
λήνη πορφύρεα ἡρέμα περιχούμενα, ἡδὺ δέ τι καὶ
ἡμερον προσπαίζοντα ταῖς ἀκταῖς· ἄλλα δὲ παφλά-
ζοντα καὶ ἀνοιδούμενα κύμασι, τῇ δ' ὑποστροφῇ
κίχληκᾶς τε καὶ φυκία καὶ ἄλλ' ἄλλα κούφως πε-
ρειλούμενα, σὺν βροστῶν πλείστη ἀνασειράζοντα.
Ἀντικρὺ δὲ τῆς πόλεως τὸ τέμενος ἱδρῦται, ὡς
συμβαίνειν κἀντεῦθεν καὶ τῇ θέᾳ τῆς τοσαύτης πό-
λεως ὠραῖζεσθαι. Τριχῆ δ' εἰς οἶκους ὑπερμεγέθεις
διαιρεῖται ὁ δόμος· ὧν εἰς ὑπαιθρὸς ἐστὶν αὐλῆ
εἰς μῆκιστον ἐκτεταμένη, συχνοῖς καλλυνόμενος
κίον· ὁ δεῦτερος δὲ παραπλησίως ἔχων τῶ τε
εὐρεῖ καὶ μῆκει ἐπὶ ἐλαχίστοις τοῖς κίον· ἐνὶ δὲ
τούτῳ διαλλάττων, ὅτι περ ὄροφῆν ἐκ πλίνθου ὀπτῆς
περιβάλλεται· οὐ πρὸς βορρᾶν, καθ' ὃ μέρος ἀνι-
σχεῖν συμβαίνει τὸν ἥλιον, κυκλοτερῆς ἐγγήγερται

(3) Evagr. lib. II, cap. 3.

οἶκος, ἐς τέχνην μάλα ἐξησκημένος, κίοσι καὶ αὐτὸς ἅλην ὕλην ἱσοῖς καὶ τοῖς μεγέθει καὶ τοῖς χρώμασιν, ὡς ἐν χορῶν κατὰ κύκλον ἐστῶσιν, ἐνδοθεν ὠραιῶν τὸ τέμενος. Ἐφ' οὗς ὑπερῶν τι ἐπὶ ῥηται ὀροφῇ τῇ αὐτῇ. ὡς ἂν γ' ἐξῆ βουλομένη πάντι τοῖς τελοῦμένοις περιεῖναι, ἐν ταυτῶ δὲ καὶ τῆς μάρτυρος δεῖσθαι, τετραμμένῃ πρὸς ἑω. Τοῦ γε μὴν θόλου ἐνδοθεν ἄλλο, ἐστὶ σηκὸς εὐπρεπέστατος· ὅπου δὴ τὴν μάρτυρα κείσθαι συνέβαινε, σορῶν τινι ἐπιμήκει, ἣν ἐνιοὶ καλοῦσι Μακράν, ἀργύρου εἰς τέχνην διαχυθέντι, εὐ μάλα ἀπανταχοῦ περιεπιλουμένην καὶ εἰς κάλλος ἐξάσιον διεσκευασμένην. Ἄλλ' ὅσα μὲν αἰεὶ ξένως ἐθαυματουργεῖτο πάλαι τῇ μάρτυρι, πᾶσι Χριστιανοῖς πρόδηλα. Καὶ γὰρ ἐφισταμένη τῷ τῆν χώραν ἐπισκοποῦντι πολλακίς θναρ, ἣ τινι τῶν ἄλλω; ἐπισήμως βιδόντων, ἐκ τοῦ παρήκοντος δ' ἐντυ γανόντων τῷ ταύτης δόμῃ, ἀφθόνως τῶν θαυμάτων τρυγᾶν ἐνεκελεύετο. Ὅ δὴ γνωσθὲν τοῖς ἀνὰ τὴν Κωνσταντίνου, ἐφοῖσαν πανδημεὶ δμιλος πλείστος· ὁ τε τὰ σκήπτρα διέπων, καὶ οἱ τὰς ἱεράς ἡνίας διαχειρίζοντες, καὶ οἱ ταῖς λοιπαῖς ἐφίσταντο τῶν ἀρχῶν, τὰ τελοῦμενα βουλόμενοι κατιδεῖν. Καὶ δὴ πάντων ὄρωντων, ὁ τῆς Κωνσταντίνου τῆν ἱερωσύνην ἐπιελημμένους μετὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἱερῶν εἰς τοῦ εἰρημένου μοι δόμου ἐχώρει, ἐνθα δὴ τὸ μαρτυρικὸν ἐκεῖνο σῶμα κατάκειται. Προσῆν δὲ τῇ σορῶν κατὰ τὸ λαῖον μέρος κλειθριδίον τι σεμνόν, θυραῖς μικραῖς, εἰς τὸ ἀκροθέστατον κατησφαλισμένον· ἐφ' ᾧ σιδερόν τινα ἐπιμήκη καθιδῆσι, σπόγγον κατὰ τὸ ἄκρον περιαρτήσαντες· ὃν τῷ σιδήρῳ ἀνὰ τὰ πανάγια λείψανα τῆς μάρτυρος περιστρέφοντες, ἀνιμῶντο αὐθις αἱμάτων πλήρη, καὶ θρόμβων μεσθῶν, ἐξ ἰχώρων τῶν μαρτυρικῶν ἀνακεκραμένον. Ὅν ἐπειδὴν τὸ πλῆθος κατιδοῖ, εὐθύς εἰς γῆν κλίνας, σὺν ἀλαγαθῶ μεγίστῳ Θεῶν ἐγέειρον, χεῖρας ἀφροντες; καὶ τῷ παραδόξῳ ἐκπεπηγμένον. Τόσον δ' ἦν τὸ ἀπορρέον ἐκεῖθεν, καὶ ἐπὶ τόσον ἀφθονον προέσχετο τὴν πλημμύραν, ὡς μὴ μόνον βυζιλεῖς τε καὶ ἱεράς οἱ συναλίζονται καὶ πάντα τὸν συναθροισόμενον λαὸν πλουσίως ἐπατολαθεῖν τῶν ἐκεῖθεν ἀναρρέοντων ὑγρῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπανταχοῦ τῆς μετακομίζειν τοὺς βουλομένους· καὶ τῷ χρόνῳ μῆτε τοὺς θρόμβους ἐπιλιπεῖν, καὶ τὸ αἷμα τὸ θεῖον μηδαμῶς παραλλάττεσθαι, ἀλλ' αἰεὶ τὴν ἰσην ὕψιν ἐρυθρὰν ἐς βάθος εὐ μάλα διατηρεῖν. Ἐπρίττετο δὲ ταῦτα οὐ κατὰ τινα περίοδον ὠρισμένην, ἀλλ' ὡς ἂν ἡ τε τοῦ προεδρεῦειν λαχόντος βιοτῆ καὶ ἡ τῶν τρόπων σεμνότης ἠδούλετο. Λόγος γάρ ἔχει, ἐπηνίκα τις τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἰθύνει, ἐπισήμως διαβιδῶν καὶ ἀρετῇ τὸν βίον κοσμῶν, τὸ τέρας συχνότερον ἐπιγίνεσθαι· ὅτε δὲ μὴ τοιοῦτος εἴη, σπανίζειν τὸ θαῦμα, καὶ μὴ ῥαδίως προῖναι τῆς μάρτυρος τὸ τεράστιον. Τοῦτο μὲν οὕτως ἔγνω γινόμενον· ὁ δ' οὖν οὔτε χρόνος, ἀλλ' οὐδὲ κενὸς διατέμνει, αἰεὶ δὲ βεῖ καὶ πᾶσιν ἀνεῖται πιστοῖς, καὶ ἄλλως ἔχουσι, λέξω ἐρχομαι. Ὅπηνίκα τις ἐνθάδε γένηται ὅπου δὴ τὴν σορὸν καὶ τὰ ἱερά τῆς μάρτυρος ἀρετίως θησαυρίζεται λείψανα, ὀδμῆς ἀπέλρου καὶ ὑπερφυσῶ; πύμπλαται, ὑπερετέρας τῶν ὧν ἀνθρώ-

lus, qua parte sol oritur, ædes rotundior erecta est, multa arte elaborata, columnis et ipsa materie magnitudinis et coloris ejusdem, veluti in choro in circuli formam stantibus, templi interioris partem cohonestans. Super quibus porticus sublimis eadem sub testudine constructa est, ubi cuivis divinæ rei mysticisque sacris adesse, atque etiam ad orientem converso precationem ad martyrem ipsam facere licet. Intra porticum ipsam sacrarium aliud est longe pulcherrimum, ubi martyr posita est, in tumulo longiore, quem nonnulli etiam Longum vocant, argento arte diffuso pulchre admodum ex omni parte inclusum, et ad præcipuam pulchritudinem reductum. Cæterum quæ olim semper martyr ea ediderit miracula, Christianis omnibus constat. Loci namque ejus persæpe episcopum, in somnis sese ei exhibens, aut alium etiam quempiam præclare vitam agentem, obiter templum ejus ingressum, ut miraculorum talium fructum perciperent, est cohortata. Quod ubi in urbe Constantinopolitana innotuit, universæ eo populi turbæ sunt profectæ: ipse etiam imperator, et qui sacras ecclesiarum habenas regunt, quique honores et magistratus alios in republica gerunt, ut quæ ibi peragerentur, viderent. Atque etiam inspectantibus omnibus, episcopus Constantinopolitanus cum sacerdotibus suis templum id, ubi martyris corpus repositum est, visit. In loculi lævo latere fenestella quædam admiranda est, operculo quam maxime obfirmata, per quod ferramentum longiusculum, cui in extrema parte spongia alligata esset, immittebant: **591** spongiamque ipsam in sacrosanctis martyris reliquiis obvolutam, et guttis cruore illius delibutis refertam, extrahabant. Hanc ubi plebs conspexisset, homines statim in terram inclinati, veneratione maxima Deum honorabant, miraculoque eo stupefacti manus sustollebant. Tantus autem inde profluxit ubertim humor, ut non solum imperatores et episcopi, populusque qui ibi congregari solitus fuit, affatim eo perfuerentur, verum etiam quocumque quivis vellet locorum, de eo aliquid secum auferret. Neque guttæ tempore ipso defecere, neque divinus ille sanguis aliqua ex parte mutatus est, sed is semper colorem suum summo rubrum conservavit. Facta hæc non certo aliquo temporis curriculo, sed pro eo atque episcopi ipsius vitæ morumque sanctitas ferret. Sic enim fertur, cum is qui Ecclesiam gubernaret, præclare viveret, et virtute exornatus esset, frequentius miraculum hoc exhibitum esse, cum autem antistes sacrorum talis non esset, rarius eam rem tam admirandam, nec tam facile a martyre processisse. Hoc sic factum esse novi. Sedenim quod neque dies neque tempus ullum intercipit, sed perpetuo omnibus fidelibus simul et infidelibus affluit et accedit, id nunc dicam. Si quis in sacrarium id, ubi locus et sanctæ martyris reliquiæ perinde atque thesaurus nunc repositæ sunt, veniat, odor immensus et naturæ captum, odoresque omnes quos ais hu-

mana conficit, supergrediens, ad eum perfertur. A Eum siquidem qui ex prato versicolore colligitur, longe superat : neque alicui eorum similis est qui ex bene olentissimis rebus profluit. Tum autem neque ei par est, quem unguentarius odoribus suavibus ad certum modum temperatis miscet : verum multis modis qui inde redditur præstantior est, vim et potestatem ejus a qua redundat declarans.

592 CAPUT IV.

Acta synodi; et ut episcopatus Dioscoro ejusque sectatoribus abrogatus sit.

In hoc sacro martyris delubro, quam ex Nicæa transiisse diximus, congregata est synodus (1), tricesimo a tertia synodo, a mundo autem condito quinquies millesimo noningentesimo et sexagesimo sexto anno. In dextra templi parte Romani, Byzantii et Antiocheni, in sinistra, Alexandrini et Hierosolymitani, medio autem inter hos loco principes et senatores consedere. Et cum ea quæ Eutyches Constantinopoli, et Dioscorus Ephesi, novandarum rerum studio designaverant, in medium producta essent, Dioscorus ad rerum actuum ignorantiam, qua se excusabat, confugit. Et quod objecta sibi crimina effugere nequiret, animi dubius fuit : ubi vero, veritate in apertum prolata, necessitatem apertam causæ dicendæ declinare non potuit (nam qui in prædatoria illa synodo ei assederant, eum redarguerunt, dolumque ejus et illatam sibi per magistratum ninas vim et necessitatem ostenderunt), in ruborem magnum et probrum conjectus est. Atque equidem qui violentiæ ejus administrati fuerant, veniam petita, in gratiam sunt recepti, et ex sinistro in dextrum latus transiere. Quorum unus Juvenalis Hierosolymitanus fuit. Dioscorus autem, quod aliud ex alio ei obijceretur crimen, cum veniam a justis illis iudicibus consequi non posset, in synodum venire supersegit. Postquam vero synodus, canonem secuta, ter illum citavit, et ipse dicto audiens non fuit, communibus omnium suffragiis, ipso Dei amante imperatore præsentate, et ipsum et Eutychetem exactoravit et anathemate jugulavit. Deinde decreta sanctarum universalium synodorum, stabilientiæ fidei gratia edita, ejus velicet quæ Nicææ, et Constantinopoli, et Ephesi primum coacta est, confirmarunt. Tertio porro consensu admirandi Cyrilli ad Nestorium datas epistolas in sua retulerunt acta : quibus epistolam etiam Leonis Papæ ad divinum Flavianum (2), et libellum insuper quem idem Leo ad synodum et imperatorem Mar-

(1) Et ipsa concilia, quæ per singulas regiones vel provincias sunt, plenariorum conciliorum auctoritati, quæ sunt ex universo orbe Christiano, sine ullis ambagibus cedere, ipsaque plenaria sæpe priora posterioribus emendari, cum aliquo experimento rerum aperitur quod clausum erat, et cognoscitur quod latebat, sine ullo typo sacrilegæ superbix, sine ulla inflata cervice arrogantix, sine ulla contumione lividæ invidiæ, cum sancta humilitate,

ποις θέμις ἐκ τέχνης ἐπιτηθεύειν. Τὴν τε γὰρ ἐκ λειμώνων ἀθροίζομένην διαφερόντως νικᾷ· ἀλλ' οὐδὲ τινι παρέοικε τῶν ἐκ τινος τῶν λίαν εὐωδεσάτων ἀπορρέουσα· οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ ὅταν ἂν μυρεψὸς ἐργάσαιτο, κατὰ σταθμὸν τὰ εὐώδη συγκεραυνύει. Λίαν δὲ τις καὶ πολλῶν ὑπερβάλλουσα μέτρῳ ἢ ἐκεῖθεν ἀναδιδομένη ἐστὶ, τεκμηριούσα τοῦ ἀ-αδιδόντος τὴν δύναμιν.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Περὶ τῶν ἐν τῇ συνόδῳ πραχθέντων· καὶ ὡς καθάρθῃ Διόσκορος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ.

Κατὰ δὲ τοῦτο τὸ θεῖον τῆς μάρτυρος τέμνος ἐκ Νικαίας ἡ εἰρημένη μοι ἀθροίζεται σύνοδος μετὰ τριακοστὸν ἔτος τῆς τρίτης συνόδου, ἐν ἑταί κόσμου πεντακισχιλιοστῷ ἑννακκοισιῶν καὶ ἑκτῷ πρὸς ἐξηκοστῷ. Ἐν μὲν οὖν τοῖς δεξιοῖς τοῦ νεῷ μέρεσιν οἱ τε Ῥωμαῖοι καὶ οἱ Βυζάντιοι καὶ οἱ Ἀντιοχεῖς προεκάθισαν· ἐν δὲ τοῖς ἀριστεροῖς οἱ τε Ἀλεξανδρεῖς καὶ οἱ Ἱεροσολυμίται· ἐν δὲ τῷ μέσῳ οἱ Ἀρχοντες καὶ ἡ σύγκλητος. Καὶ γυμνασθέντων τῶν τε ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ Εὐτυχῆος, καὶ ἐν Ἐφέσῳ ὑπὸ Διοσκόρου νεωτερισθέντων, εἰς ἀγνοίαν μὲν κατέφυγεν ὁ Διόσκορος τῶν παπραγμένων· μὴ δυνηθεὶς δ' ὅμως διαδράναι τὴν ἐλεγχον, ἐν ἀπορίᾳ ἠδύνετο. Τῆς δ' ἀληθείας παραγυμνομένης, τὸ προφανὲς τῆς ἀπολογίας ἐκκλίνει μὴ οἶός τε ὦν, τῶν συνεδρευόντων αὐτῷ κατὰ τὴν ληστρικὴν σύνοδον ἐξελεγχόντων, τὸν τε ὄλον αὐτοῦ τῆς ψυχῆς, τὴν τε βίαν καὶ ἀνάγκην ἦν ἐξ ἀρχοντικῆς κερπύθασιν ἀπειλῆς, λίαν ἠσχύνθη. Καὶ οἱ μὲν συμπράξαντες τῇ βίᾳ συγγνώμην αἰτήσαντες παρεδέχθησαν, καὶ ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν ἐπὶ τὰ δεξιά μετέβησαν, ὧν εἷς ἦν καὶ ὁ Ἱεροσολύμων Ἰουθενάλιος· Διόσκορος δὲ ἄλλην ἐξ ἄλλης εὐρίσκων αἰτίαν, ἀσύγγνωστο· ἦν τοῖς δικαίοις ἐκείνοις κριταῖς, καὶ ἀπὸ τῆς συνόδου συνέρχασθαι. Ἐπεὶ δ' ἐκεῖνοι τῷ κανόνι ἐπόμενοι πρὸς μεταστέλλοντο, ἐκεῖνος δ' ἐτι ἀπειθῶν ἦν, κοινῇ ψήφῳ ἡ σύνοδος πᾶσα καὶ τοῦ θεοφιλοῦς βασιλέως παρόντος αὐτὸν τε καθέλιον καὶ Εὐτυχῆ, καὶ τῷ ἀναθίματι παραδεδώκασιν, ἐπικυρώσαντες καὶ τὰ τῶν ἁγίων οἰκουμενικῶν συνόδων ἐπὶ βεβαιώσει ἐκδοθέντα τῆς πίστεως γράμματα· τῆς ἐν Νικαίᾳ φημι καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ πρότερον ἀθροισθείσης. Τρίτῃ δὲ συνελεύσει τὰς πρὸς Νιστόριον ἐπιστολάς τοῦ θεσπεσίου Κυρίλλου τοῖς ἰδίοις ἐδείξαντο ὑπομνήμασι, συζητούντες καὶ τὴν τοῦ πάππα Λέοντος ἐπιστολὴν πρὸς τὸν θεῖον Φλαβιανόν, ἐτι δὲ καὶ τὸν τόμον ὃν πρὸς τὴν σύνοδον καὶ τὸν βασιλέα Μαρκιανόν διεπέμψατο, ὅς καὶ στηλῆ ἁρθοδοξίας ἐκλήθη. Λίον γὰρ οὗτος· τὰ κατὰ

cum pace catholica, eum charitate Christiana. (August. *De baptismo contr. Donatist.* lib. 11, cap. 3.)

(2) Epistolæ beati Leonis papæ ad Flavianum episcopum Constantinopolitanum textum aut unum iota si quisquam idiota disputaverit, et eam non in omnibus venerabiliter acceperit, anathema sit. (Gelas. papa, dist. 15, *Sancta Rom. Ecclesia.*)

τὴν Εὐτυχῆ καὶ Διόσκορον διαγούσας, σύνοδον ἐν Ἰώνῃ τοπικὴν συγκροτήσα· ἀπεβάλλεται μὲν τὴν Εὐτυχῆ καὶ Διόσκορον, καὶ ὅσοι ἐκ τῶν ἐπεισθαι εἴλοντο· τὴν δὲ γὰρ πρᾶξιν ἐκείνου τῆ συνόδου καὶ τῷ βασιλεὶ διαπέμπεται· ὥστε τοὺς εἰρημένους σύγχυσιν καὶ φυρμὸν τῶν δύο τοῦ Χριστοῦ φύσεων ἐπεισάγοντας, ἐξ αὐτῆς προφάσεως πάσης ἐκτὸς καθαιρεῖσθαι. Παρήγει δὲ διδάσκων, τοῦτοις τὴν Χριστοῦ Ἐκκλησίαν οἰκοδομεῖσθαι τε καὶ στηρίζεσθαι· ὥστε τὸν Χριστὸν ἕνα εἶδέναι Θεὸν τέλειον τῆ ὑπεστάσει, τῷ Πατρὶ ὁμοούσιον, ἀφύρτως, ὁτρύπτως, ἀναλλοιώτως καὶ ἀσυγχύτως, τῶν δύο φύσεων ὀρωμένων ἐν αὐτῷ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, ἐξ ὧν σύγκεται, καὶ ἐν οἷς θεωρεῖται, καὶ ἅπερ ἐστὶν αὐτὸς ἀληθῶς.

unionem, citra mutationem, citra alterationem, et citra confusionem, duæ naturæ divinitatis et humanitatis unitæ, quæ se licet in eo cognoscuntur, et in eo vere sunt, considerentur.

ΚΕΦΑΛΑ. Ε΄.

Περὶ τοῦ γενομένου θαύματος τῆ σορῶ τῆς ἁγίας Εὐφημίας τοῖς εὐσὺν ἔροισι, τῶν τε ὀρθοδόξων λέγων καὶ τῶν ἁρετικῶν.

Πολλῆς δ' ἐρησίας ὡς εἰκὸς ἐπὶ τοῦτοις γεγενημένης (δύσμαχον γὰρ οὗτο μάλιστα καὶ φιλόνεικον τῆ πνευρησία), ἰδοὺσι τῷ ἁγίῳ Πνεύματι καὶ τοῖς συνεθούσι τῶν ἐκκρίτων ἀνδρῶν γραφῆναι τὸν ὄρον τῆς πίστεως· καὶ τὴν κρίσιν καὶ τῶν ἀμφεβαλλομένων τὴν λύσιν τῆ πανευφήμῳ μάρτυρι καὶ παρθένῳ Εὐφημίᾳ ἐπιτροπέειον. Ἦν μὲν γὰρ αὕτη τὰ ἀρχαῖα ἐγγύριος, καὶ θρέμμα Χαλκηδόνος τῆς πόλεως· ἐπὶ δὲ γὰρ τοῦ δυσσεβοῦς Διοκλητιανοῦ, μαρῶτινι ἡγεμόνι παραστάσα, καὶ τὸν Χριστὸν Θεὸν εἶναι καὶ Θεοῦ Υἱὸν τρανῆ κηρύξασα γλώττῃ, βασιάνοις πρότερον ἀπειροῖς δοκιμασθεῖσα, καὶ θηρίοις δοθεῖσα, τῷ ὑπὲρ Χριστοῦ κατεκοσμήθη στεφάνῳ· καὶ παρὰ τῆ ἐκκλησίας Χαλκηδόνος τὸ θεῖον σῶμα ταύτης σορῶ ἐκ μαρμάρου ἐναπετίθη, σῶον καὶ ὀδιόφθορον φυλαττόμενον, καὶ τοιαῦτα διενεργούον, ὅποια οὐ πᾶν πόρρω εἶρηκεν. Τοῖνον τῷ πανάγων ταύτης καὶ ἰερῷ σώματι, ἀκραιφνεῖ κριτηρίῳ τῆς κατὰ σφᾶς πίστεως, οἱ τε ὀρθόδοξοι καὶ οἱ ἄλλως φρονούοντες· χρώμενοι, ἰδίᾳ ἐκάτεροι τὸν τῆς πίστεως ὄρον ἢ ἰδοὺσι ἐκάστοις θέμενοι χάρταις δυοῖ, παρὰ τοὺς πόδας τῆς μάρτυρος κατετίθεντο, κλεισι καὶ σφραγίσιν ἀσφαλισάμενοι· εὐχαῖς δ' ἑαυτοὺς διὰ πάσης ἐλθόντες νυκτὸς, τῆ ἐξῆς ἤγον, καὶ τὸ πῶμα τῆς θήκης διαπετάσαντες, θέαμα ξένον ὄρωσι καὶ τῆς ὀρθῆς κρίσεως· ἄξιον. Ὁ μὲν γὰρ τῶν ὀρθοδόξων τόμος ἀπρὶξ ταῖς τῆς ἀληθοῦς χειρὶ κατεῖχεται· ὁ δ' ἑτεροῦ, ὡς ἔτυχεν, παρὰ τοὺς πόδας τῆς μάρτυρος ὡς τι τῶν εἰκαίων παρέρρηπτο. Ἐπεὶ δὲ καὶ μετὰ τὴν τσαυτὴν καὶ οὐρανίαν ψῆφον ἡ ἀνασχυντία καὶ ἔτι κατὰ τῆς ἀλοθινης πίστεως ἐχώρει, ἡ μὲν καθάρσις καὶ ἔτι ἰνδικος μάλα ἐκρίνετο· καὶ ὅσοι μὴ τοῖς ὀρισμαῖνοις τῆ συνόδου στοχάζεον ἤρουντο, τοῦτοις ἀτιμία καὶ δνειδοῖ· ἐκ τε Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἀποκεκλήρωτο· ὁ δ' ἀρχηγὸς τῆς αἰρέσεως ἐς Γάγγραν ὑπερόριος ἤγετο. Οἱ γὰρ μὴ σὺν Δωσκόρῳ καθαιρεθέντες τῆ τῆς συνόδου παρακλί-

cianum dederat, columnam orthodoxiæ seu rectæ fidei appellatum, conjungere. 593 Leo namque iste, rebus Eutychetis et Dioscori cognitis, provincialem synodum Romæ coegerat, in qua utrumque, et eo præterea qui illorum sequerentur opinionem, rejecit : actaque ejus concilio Chalcedonensi et imperatori miserat, videlicet ut eos ipsos qui confusionem commistione.que duarum Christi naturarum inducerent, illico citra prætextum et exceptionem omnem damnarent. Exhortatus quoque fuerat, doctrinis hisce edificari et stabiliri ecclesias, docens, si homines scirent unum Christum subsistentia Deum esse perfectum, Patri consubstantialem et eundem hominem perfectum nobis consubstantialem, ita ut in ipso citra com-

B

CAPUT V.

De miraculo quod ad monumentum sanctæ Euphemie accidit, super decisione duplicis fidei deoetis orthodoxorum et hæreticorum.

Cum autem ea de re disputatio magna excitata esset (inexpugnabilis namque et contentionis maxime studiosa improbitas est), Spiritui sancto et egregiis illis qui convenerant viris placuit, ut decretum fidei in libello describeretur, et controversiæ judicium atque decisio laudatissimæ martyri et virgini Euphemie committeretur. A majoribus illa suis civis et alumna urbis Chalcedonensis fuit. Sub impio autem Diocletiano, pro detestandi cujusdam præsidii tribunali consistens, Christum Deum esse et Dei Filium clara voce deprædicavit. Quapropter plurimis primum cruciatibus excarnificata, et bestiis tandem objecta, ursæque morsu enecta, certamine pro Christo peracto, coronam percipit : et divinum corpus ejus integrum atque incorruptum asservatum apud ecclesiam Chalcedonensem marmoreo tumulo repositum est, talia edens prodigia, qualia paulo ante commemoravimus. 594 Itaque immaculato et sacro corpori ejus veluti sincero judici, orthodoxi et rectam sententiam obtinentes, simul et qui aliter opinarentur, fidei suæ arbitrium committentes, utrique seorsim fidei formulam in libellum suum relatam, et chartam utramque clausulis atque sigillis obfirmatam, ad martyris pedes deposuere. Et nocte proxima precationibus consumpta, postridie venerunt, et monumenti operculo remoto, spectaculum novum rectoque judicio dignum conspexere. Nam orthodoxorum recteque sententiarum libellus perquam tenaciter victricis illius martyris manibus continebatur : alter autem, tanquam res vana et nullius pretii, timere ad pedes illius projectus jacebat. Postquam vero post cælestem hunc calculum adhuc impudentia contra veriorum fidem pugnaret, condemnatio amplius etiam ut valde legitima confirmata est : et qui decretis synodi consentire noluerant, in ignominiam et probrum a Deo et homini-

bus sunt consecuti. Hæresis ipsius dux Gangram A
exsul abductus est. Qui autem a Dioscuro condem-
nati proscriptique fuerant, de synodi sententia et
imperatoris consensu revocati sunt. Atque ubi alia
conceptum verbis promulgavit :

CAPUT VI.

Decretum fidei sanctæ universalis quartæ synodi.

« Dominus (1) et Salvator noster Jesus Christus, fidei doctrinam discipulis confirmans, *Pacem*, inquit, *meam do vobis, pacem meam relinquo vobis*¹, ut nemo a veræ pietatis dogmatibus dissonet, sed ex æquo omnes veritatis doctrinam prædicent. » Et postea sancto Nicæno Symbolo, et centum atque quinquaginta sanctorum Patrum decreto lecto, intulerunt : « Satis igitur ad perfectam veræ pietatis cognitionem et confirmationem esset, sapienter conceptum et salutare istud divinæ gratiæ Symbolum. De Patre etenim et Filio et Spiritu sancto absolutam doctrinam continet, et inhumationem Domini cum fide eam recipientibus astruit. Quandoquidem autem veritatis inimici, qui abolere per hæreses suas prædicationem contendunt, inaniloquentiam peperere, **595** et nonnulli sacrosanctam Domini nostra gratia susceptam dispensationem adulterare, et vocem hanc Θεοτόκος, Dei Genitrix, pernegare ausi sunt, aliqui vero confusionem missionemque inducentes, unam esse carnis et divinitatis naturam inconsiderate fingunt, divinamque Unigeniti naturam per confusionem perpassioni obnoxiam prodigiose asserunt : hæc ipsa nunc sancta et magna universalis synodus, omnem illis fraudem et machinationem adversus veritatem præcludere volens, et integritatem infirmitatemque veteris doctrinæ vindicans, in primis statuit, ut sanctorum trecentorum Patrum fides inviolata constet. Deinde et eorum qui in urbe imperante adversus Spiritus sancti hostes posterioribus temporibus convenerunt, centum quinquaginta Patrum, de Spiritus essentia doctrinam auctoritate sua confirmat : quam illi Patres omnibus notam esse voluerunt, non ut aliquid quod majoribus ignotum fuisset, inducerent, sed ut Spiritus sancti naturam, quædam de illius potestate obtinere volentes, testimoniis in scriptum relatis, clarius promulgarent. Propter eos vero qui œconomiam et dispensationis mysterium depravare audent, et qui ex Maria Virgine natus est, merum hominem esse impudenter et conviciose dicunt, beati Cyrilli, qui Alexandrinæ Ecclesiæ pastor fuit, synodales epistolas ad Nestorium et Orientales episcopos datas, quod recte scriptæ sint, cum ad Nestorii vesanam dementia refutandam, tum ad sententiam salutaris Symboli, eis qui eam pio ardore requirunt, declarandam, recepit : quibus epistolam quoque maximæ urbis veteris Romæ antistitis, beatissimi et sanctissimi ar-

¹ Joan. xiv, 27.

(1) L. *Quoniam venerabilis* (C. De episc. et cleric. L. *Quicumque in hac*. C. De hæret. et Manich.)

σει καὶ νεύμασι τοῦ κρατοῦντος ἀνακλήτως ἔτυχον. Πολλῶν δὲ καὶ ἄλλων πεπραγμένων, ὅρος τῆ συνόδου ἐξεφωνήθη, τὰδε κατὰ βῆμα διεξιῶν·
etiam pleraque acta sunt, decretum synodus hisce

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Ὅρος τῆς ἀγίας καὶ οἰκουμενικῆς τετάρτης συνόδου τῆς πίστεως.

« Ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Σωτὴρ Ἰησοῦς Χριστὸς, τῆς πίστεως τὴν γνῶσιν τοῖς μαθηταῖς βεβαιῶν, ἔφη· *Ἐιρήνην τὴν ἐμὴν διδῶμι ὑμῖν· εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφίημι ὑμῖν*· ὡς μὴδένα διαφρονεῖν ἐν τοῖς δόγμασι τῆς εὐσεβείας, ἀλλ' ἐπίσης τὸ τῆς ἀληθείας ἐνδείκνυσθαι κήρυγμα. » Καὶ ἀναγνωσθέντος τοῦ θείου συμβόλου, καὶ πρὸς γε τὸ τῶν ἑκατὸν πενήτην ἀγίων Πατέρων, ἐπήγαγον· « Ἦρκει μὲν οὖν εἰς ἐντελῆ τῆς εὐσεβείας ἐπίγνωσιν καὶ βεβαίωσιν τὸ σοφὸν καὶ σωτήριον τοῦτο τῆς θείας χάριτος σύμβολον· περὶ τε γὰρ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκδιδάσκει τὸ τέλειον, καὶ τοῦ Κυρίου τὴν ἑνανθρώπησιν τοῖς πιστῶς δεχομένοις παρίστησιν· ἀλλ' ἐπειδὴ περ οἱ τῆς ἀληθείας· ἔχθροὶ ἀθετεῖν ἐπιχειροῦσι τὸ κήρυγμα, διὰ τῶν οἰκείων αἰρέσεων κενοφωνίας ἀπέτεκον· οἱ μὲν τὸ τῆς δι' ἡμᾶς τοῦ Κυρίου οἰκονομίας μυστήριον παραφθεῖρουν τολμήσαντες, καὶ τὴν Θεοτόκος ἐπὶ τῆς Παρθένου φωνῆν ἀπαρνούμενοι· οἱ δὲ σῆγχυσιν καὶ πρᾶσιν εἰσάγοντες, καὶ μίαν εἶναι τὴν φύσιν τῆς σαρκὸς καὶ τῆς θεότητος ἀνοήτως ἀναπλάττοντες, καὶ παθητὴν τὴν θεῖαν τοῦ Μονογενοῦς τῇ συγχύσει τερατευόμενοι. Διὰ τοῦτο πᾶσαν αὐτοῖς κατὰ τῆς ἀληθείας ἀποκλείσαι μηχανὴν βουλομένη ἢ παρούσα νῦν αὕτη ἅγια καὶ μεγάλη οἰκουμενικὴ σύνοδος, τὸ τοῦ κηρύγματος ἀνωθεν ἀσάλευτον ἐκδικούσα, ὥρισε προηγουμένως τῶν τριακσίων ἡ' ἁγίων Πατέρων τὴν πίστιν μένειν ἀπαρρηχέτητον. Καὶ μὲν δὴ καὶ τοὺς τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ μαχομένους, τὴν χρόνου ὕστερον παρὰ τῶν ἐπὶ τῆς βασιλευούσης πόλεως· ὅν' συνελθόντων Πατέρων περὶ τῆς τοῦ Πνεύματος οὐσίας παραδοθείσης κυροῖ, ἦν ἑκεῖνοι πᾶσιν ἐγνωρίσαν οὐχ ὡς τι λείπον τοῖς προλιθοῦσιν ἐπιστάγοντες, ἀλλὰ τὴν παρὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος αὐτοῦ, εἶνα κατὰ τὴν αὐτοῦ δεσποτείαν αὐθεντεῖν πειρώμενοι, γραφικῶς μαρτυρίας τρανώσαντες. Διὰ δὲ τοὺς τὸ τῆς οἰκονομίας παραφθεῖρουν τολμῶντας μυστήριον, καὶ ψιλὸν ἀνθρώπων τὴν παρὰ τῆς ἁγίας Παρθένου τεχθέντα Μαρία· ἀναιδῶς λοιδοροῦντας, τὰς τοῦ μακαρίου Κυρilloῦ τοῦ τῆς Ἀλεξανδρείων Ἐκκλησίας γενομένου ποιμένου συνοδικῶς ἐπιστολᾶς πρὸς γε Νεστορίον καὶ πρὸς τοὺς τῆς Ἀκατολῆς ἐπισκόπους ἀρμοδίους οὕσα· ἐδέξατο, εἰς εἰσγῶν μὲν τῆς Νεστορίου φρενοβλαβείας, ἐρμηγελαν δὲ τῶν ἐν εὐσεβείᾳ ζήλῳ τοῦ σωτηρίου συμβόλου ποθούντων τὴν ἔννοιαν· αἱς καὶ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ τῆς μεγίστης καὶ πρεσβυτέρως Ῥώμης προέδρου τοῦ μακαριωτάτου καὶ ἁγιωτάτου ἀρχιεπισκό-

που Λέοντος, τὴν γραφεῖσαν πρὸς τὸν ἐν ἁγίοις Ἀρχιεπίσκοπον Φλαβιανὸν, ἐπ' ἀναιρέσει τῆς Εὐτυχοῦς κακονοίας ἢ ντινα τῆ τοῦ μεγάλου Πέτρου ὁμολογία συμβαίνουσαν, κοινήν τινα στήλην ὑπέρχουσαν κατὰ τῶν κακοδοξούντων, εἰκότως συνήρμοσε πρὸς τὴν τῶν ὀρθῶν δογμάτων βεβαίωσιν. Τοῖς τε γὰρ εἰς υἱὸν δυάδα τὸ τῆς οικονομίας διασπᾶν ἐπιχειροῦσι μυστήριον παρατάττεται, καὶ τοὺς παθητὴν λέγειν τολμῶντας τοῦ Μονογενοῦς τὴν θεότητα τῶν ἱερῶν ἀπωθεῖται συλλόγων· καὶ τοῖς ἐπὶ τῶν δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ κρᾶν ἢ σύγχυσιν ἐπινοοῦσιν ἀντίσταται· καὶ τοὺς οὐράνιον ἢ ἐτέρας τινὸς οὐσίας τὴν ἐξ ἡμῶν ληφθεῖσαν αὐτῶ τοῦ δούλου μορφήν παραπαίοντας ἐξελαύνει. Καὶ δύο μὲν πρὸ τῆς ἐνώσεως φύσεις τοῦ Κυρίου μυθεύοντας, μίαν δὲ μετὰ τὴν ἔνωσιν ἀναπλάττοντας, ἀναθεματίζει. Ἐπόμνοι τοίνυν τοῖς ἁγίοις Πατράσιν, ἔνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολογοῦμεν Ὑἱὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν· καὶ συμφώνως ἅπαντες ἐκδιδάσκωμεν τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν θεότητι, καὶ τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι, Θεὸν ἀληθῶς, καὶ ἄνθρωπον ἀληθῶς, τὸν αὐτὸν ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος, ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, κατὰ πάντα ὁμοιον ἡμῖν χωρὶς ἁμαρτίας, πρὸ αἰῶνων μὲν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα κατὰ τὴν θεότητα, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν τὸν αὐτὸν δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐκ Μαρίας τῆς παρθένου καὶ Θεοτόκου κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἔνα καὶ τὸν αὐτὸν Ἰησοῦν Χριστόν Ὑἱὸν καὶ Κύριον μονογενῆ ἐν δύο φύσεσιν, ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως γνωριζόμενον· οὐδαμῶς τῆς τῶν φύσεων ἀνηρημένης διαφορᾶς διὰ τὴν ἔνωσιν, σωζομένης δὲ μᾶλλον τῆς ἰδιότητος ἐκατέρας φύσεως, καὶ εἰς ἓν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν συντρεχούσης· οὐχ ὡς εἰς δύο πρόσωπα μεριζόμενον ἢ διαιρούμενον, ἀλλ' ἔνα καὶ τὸν αὐτὸν Ὑἱὸν μονογενῆ Θεὸν Λόγον Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν· καθάπερ ἄνωθεν οἱ προφήται περὶ αὐτοῦ καὶ αὐτὸς ἡμᾶς ὁ Κύριος ἐξέπαίδευσε, καὶ τὸ τῶν Πατέρων ἡμῖν παραδέδωκε σύμβολον. »

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

Περὶ τῶν ἄλλων ἃ ἡ σύνοδος διετάξατο.

Τούτων τοίνυν μετὰ πάσης ἀκριβείας τε καὶ ἐμμελείας παρ' ἡμῶν διατυπωθέντων, ὤρισεν ἡ ἀγία καὶ οἰκουμένη ἡ σύνοδος ἐτέραν πίστιν μηδὲν ἐξεῖναι προφέρειν, εἴτε οὖν συγγράφειν, ἢ συντιθέναι, ἢ φρονεῖν, ἢ διδάσκειν ἐτέρου;· τοὺς δὲ τολμῶντας ἢ συντιθέναι πίστιν ἐτέραν, ἢ γοῦν προκομίζειν, ἢ διδάσκειν, ἢ παραδιδόναι ἕτερον σύμβολον τοῖς ἐθέλουσιν ἐπιστρέφειν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐξ Ἑλληνισμοῦ καὶ Ἰουδαϊσμοῦ, ἢ ἐξ ἐτέρας αἰρέσεως οἷας δὴ ποτε, τούτους, εἰ μὲν ἐπίσκοποι εἴεν ἢ κληρικοί, ἀλλοτρίους εἶναι τοὺς ἐπισκόπους τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ τοὺς κληρικούς τοῦ κλήρου· εἰ δὲ μονάζοντες ἢ λαϊκοὶ εἴεν, ἀναθεματίζεσθαι. Μετὰ

chiepiscopi Leonis, ad eum qui in sanctis est archiepiscopum Flavianum, refellendæ Eutycheis malevolentia gratia scriptam, quæ beati Petri confessioni convenit, et adversus perperam et male sentientes, quasi quædam communis et publica columna est, ad dogmata recta confirmanda, merito conjunxit. Nam adversus eos qui dispensationis mysterium, in duos filios distrahere conantur, pugnat: et eos qui Unigeniti divinitatem perpeccioni obnoxiam esse dicere audent, sacris conventibus excludit. **596** Tum autem eis quoque qui in duabus Christi naturis misionem et confusionem commiscuntur, resistit. Eos præterea qui cœlestis aut alterius cujusquam essentia esse delirant quam ex nobis sibi assumpsit servi formam, proscribit. Eos denique, qui duas quidem ante unionem Domini naturas profitentur, unam autem post unionem faciunt, anathemati subjicit. Itaque Patrum vestigiis insistentes, unum atque eundem profiteamur esse Filium, Dominum nostrum Jesum Christum: et una voce omnes deprædicamus perfectum eundem in divinitate, et perfectum eundem in humanitate, Deum verum et hominem verum, eundem ex rationali anima et corpore consubstantialem Patri secundum divinitatem, et consubstantialem nobis secundum humanitatem, per omnia nobis æqualem absque peccato, ante sæcula quidem ex Patre secundum divinitatem, in extremis autem diebus eundem, propter nos et propter nostram salutem, ex Maria Virgine et Dei Genitricis secundum humanitatem genitum, unum et eundem Jesum Christum Filium et Dominum unigenitum in duabus naturis inconfuse, immutabiliter, indivise, insepregabiliter cognitum atque deprædicatum: haudquaquam naturarum differentiam unione tollente, sed proprietatem potius utriusque naturæ conservante, quæ in personam unam concurrat: non veluti in duas personas dispertitum aut divisum, sed unum et eundem Filium unigenitum Deum Verbum Dominum nostrum Jesum Christum: quem admodum antiquitus prophetæ, et ipse de seipso nos docuit Christus, et Symbolum Patrum nobis tradidit. »

597 CAPUT VII.

De reliquis rebus, quas synodus statuit.

His igitur cum cura et diligentia omni a nobis constitutis, sancta et universalis synodus decrevit, ut nemini liceat aliter sentire, aut fidem aliam proferre, vel conscribere, vel componere, vel alios docere. Quicumque autem ausi fuerint fidem aliam componere, aut proferre, aut docere, aut symbolum aliud eis tradere qui ex Græca superstitione et Judaismo, vel alia quacunque hæresi convertere se ad veritatis cognitionem voluerint, eos, siquidem episcopi aut clerici fuerint, ab episcopatu et clero alienos, sin autem monachi aut laici fuerint, anathematibus subjectos esse debere. Post hæc imperator Marcianus, qui synodo interfuit, ubi ea quæ par erat,

pro concione dixit, in imperialem est reversus aulam. A δὲ τοῦτο καὶ βασιλεὺς αὐτῆς Μαρκιανὸς ἀνά τὴν σύνοδον γενομένης, τὰ εἰκτά δημηγορήσας, ἐπεν- ἤκεν αὐθις ἐς τὰ βασίλεια. Ἡ δὲ συνέδος καὶ περὶ τῶν συμβάντων Μαξιμῶ τε τῷ Ἀντιοχείας, δὲ διά- δικος Δόμου καθίστατο, καὶ Ἰουβενάλιῳ τῷ Ἱερο- σολύμων, περὶ ὄρων ἐπαρχιῶν, καλῶς καὶ ὡς ἐγρήν διακρίσαστο. Ἐπὶ δὲ τούτοις καὶ Θεοδώρητος καὶ Ἰβας τοὺς οἰκειοὺς θρόνους ἀπέλαβον. Ἐδόκει δὲ ταύτῃ καὶ τὸν θρόνον τῆς νέας Ῥώμης ἐκ τῶν δευ- τεραίων τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης τῶν ἄλλων φέ- ρεσθαι τὰ πρωτεία. Καὶ ἔτερα δὲ πλείεστα τῆ συνόδου κεκίνηται, ἃ δὲ πάντα ἀνωθεν ἀναλαθῶν, ὡς οἷον τε ἐπιδραμοῦμαι τῷ λόγῳ μετὰ τὴν τοῦ παρόντος τό- μου συμπλήρωσιν. Ἰν' ἐξῆ τῷ βουλομένῳ γινώσκειν τῶν πραγμάτων τὴν δὴλωσιν. Ἄκαιρον γὰρ πως ψήθη ἐπὶ τοῦ παρόντος οἰεῖναι, ἵνα μὴ τὸ τῆς ἱστο- ρίας συνεχὲς διακόψω. Τοῦδε γὰρ εἵνεκα οὐδ' ἐς πλάτος ἐπεξελεῖν ἐπὶ τοῦ παρόντος δεῖν ἔγνω. Ὅθεν ὁ ἐκκριθεὶς τῆς συνόδου μαθεῖν ὀριγνώμενος κατ' ἐκείνο τῆς ἐπιτομῆς ἔγω, πρὸς τῷ τίλει τοῦ παρόντος πεντεκαίδεκάτου τόμου, ἥπερ μοι εἴρηται, καί μενος. Ἐγὼ δ' ἐπὶ τὸ συνεχὲς τῆς ἱστορίας πορεύομαι.

598 CAPUT VIII.

De seditione Alexandriae, propter Proterii succes- soris Dioscori ordinationem coorta.

Synodo huic interfuere ex veteri Roma Pascasi- nus, Lucentius, et Bonifacius, Leonis Romani antistitis locum obtinentes. Interfuit et Anatolius novae Romae episcopus, Maximus Antiochia ad Orontem, Juvenalis Hierosolymorum, et ipse Dioscorus Alexandriae, praesules: qui, sicuti diximus, exactoratus, et ad exsilium damnatus, Gangrensem regionem in Paphlagonia incolere est jussus. Porro episcopatum Alexandrinum communi synodi consensu divinus Proterius sortitus est. Et cum is thronum suum reciperet, ingens multitudini in- cessit certamen, turba et tumultus, vulgus in va- rias scindens sententias. Quemadmodum enim ejuscemodi temporibus evenire solet, alii fortiter, quae maxima pars erat, novum pastorem defendebant: alii Dioscorus ecclesiasticae provinciae ad- ministrandae idoneus magis esse videbatur. Et res in magnum discrimen processit. Priscus namque orator in historiis suis se eo tempore scribit ex Thebaeorum provincia Alexandriam venisse, et tur- bam ingentem vidisse, seditionem adversus magi- stratus moventem: et cum milites inhibere eam con- tenderent, pro telis, saxis ipsis, quae ex tempore passim jacentia rapuit, usam, illos fugere compul- sisse, ad templum quod olim Serapidis nomen ha- buit. Fuit autem Serapis Jupiter, aut Nilus, aut Apis (1), quidam in urbe Memphitica vir, qui famis tempore de suo Alexandrinis frumentum submini- stravit. Ei vero defuncto templum et statuam sacra- runt, in quo etiam bos insignia quaedam et notas habens nutritus est, in agriculturae, quantum conji-

ΚΕΦΑΛ. Η'.

Περὶ τῆς γενεμένης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ στάσεως διὰ τὴν χειροτονίαν Προτερίου τοῦ μετὰ Διόσκορον.

Ἦσαν μὲν οὖν πληροῦντες τὴν σύνοδον ἐκ μὲν τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Πασκασίνος τε καὶ Λου- κένσιος καὶ Βονιφάτιος, τὸν τόπον ἐπέχοντες Λέον- τος τοῦ Ῥώμης προέδρου· παρῆν δὲ καὶ Ἀνατό- λιος ὁ τῆς νέας Ῥώμης ἐπίσκοπος, Μαξιμὸς τε Ἀν- τιοχείας τῆς πρὸς τῷ Ὀρόντῃ, Ἰουβενάλιος τε ὁ Ἱεροσολύμων, καὶ αὐτὸς Διόσκορος τὴν Ἀλεξάνδρου ἱερατεύων· οὗ καὶ καθαιρεθέντος, ὡς εἴρηται, καὶ χώραν τὴν Γαγγρηῶν τῶν Παφλαγῶν κατακρι- θέντος οἰκεῖν, ὁ θεῖος Προτέριος ψήφῳ τῆς συνόδου κοινή τὴν τῶν Ἀλεξανδρέων ἐπισκοπήν ἐκλήρουτο. Ἐπεὶ οὖν τὸν οἰκεῖον θρόνον κατέλαβε, πολλή τις εἰσέβριε τὰ πλήθη ἀμφιβολία, ταρχῆ τε ἄμα καὶ θόρυβος πρὸς διαφόρους γνώμας διαμερίζων. Καὶ οἷαπερ τοῖς τοιοῦτοις φιλεῖ γίνεσθαι, οἱ μὲν τοῦ νέου ποιμένο· γεννικῶς μάλα ἀντεῖχοντο, τοῖς δὲ Διόσκο- ρος μᾶλλον ἐδόκει ἀρμοδιώτερος· καὶ εἰς μέγα τὸ δεινὸν ἐπεχώρει· Πρίσκος γάρ φησιν ὁ βήτωρ ἱστο- ρῶν, τηνικαῦτα ἐκ τῆς ἐπαρχίας Θηβαίων εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐλθεῖν, καὶ τὸν πολὺν ὄχλον θάσσα- σθαι μάλα στασιάζοντα πρὸς τὸ ὑπερέχον· καὶ τῶν στρατιωτῶν ἐπιχειροῦντων διακυλιεῖν, ἀμυντηρίῳ ἐκ τοῦ σχεδὸν τοῖς ἐρήξιμμένοις τῶν ἰδίων χρήσα- σθαι· καὶ συνελάσαι περὶ τὸ ἔργον ὃ πάλαι τοῦ Σε- ράπιδος ὄνομα εἶχε. Σέραπιδος δ' ἐστὶν ὁ Ζεὺς, ἢ ὁ Νεῖλος, ἢ Ἄπις τις ἀνὴρ ἐν Μέμφιδι πόλει· δὲ λι- μοῦ γενομένου ἐκ τῶν ἰδίων Ἀλεξανδρεῦσιν ἐπήρ- κεσεν· ᾧ τελευτήσαντι νεῶν καὶ στήλην ἰδρῶσαντο· ὅπου δὴ καὶ βοῦς ἐπίσημά τινα ἔχων διετρέφετο, εἰς σύμβολον, ὡς εἰκάσαι, τῆς γεωργίας· ὃν καὶ αὐ- τὸν Ἄπιον ὀμωνύμῳ· τῷ δεσπότῃ ἐκάλουν. Τὴν δὲ

(1) Suid. addit, aut Joseph. Scribit is quoque, in capite ejus fuisse modium et cubitum, quo Alexan-

driini auctum Nili mensi sunt: et templum id ab Alexandro esse conditum.

σορδὸν τοῦ Ἀπίδου ἐκεῖνον τοῦ ἀνθρώπου μεταγαγόν-
τες εἰς τὸν ναδὸν, Σέραπιν ἐκάλουν αὐτοῦ τὴν στή-
λην, ἣ καὶ Σέραπιν μεταθέσει τῶν στοιχείων. Οὗ
νεῶς πάγκρατος καὶ ἀγαλμα μέγιστόν τι καὶ φοβε-
ριώτατον ἐκ διαφόρου ὕλης ἐσκευασμένον, ὡς ἐκα-
τέρᾳ χειρὶ ἐκατέρου τοῖχου ἐφάπτεσθαι. Ἐν δὲ
μέσῳ τοῦ ἀγάλματος νεῶς ἕτερος πλάνης ἦν, ᾧ καὶ
ξόανον ἕτερον χαλκοῦν, οὐ μέγα δὲ ἀπώρητο, οὗ τῆ
κεφαλῆ ἐνεύραντες σίδηρον, καὶ τοῖς τῆς στέγης
φατνώμασι μαγνητίν λιθὸν κατὰ κάθετον θέμενοι,
εἰς ἀέρα τοῦτο μεθῆκαν μετέωρον, καὶ οὔτε γῆς οὔτε
στέγης αὐτῆς ἐφαπτόμενον. Ἐκείσε τοίνυν τοὺς
ἀρχοντας συνελάσει καὶ ζωγράφῃσαι, ἔπειτα παρα-
δοῦναι πυρί. Ἄ δὲ βασιλεῖα μαθόντα, δισχιλίους ἐκ-
πέμψαι, οἳ καὶ ἐπιφόρου πνεύματος εὐτυχήσαντες,
δι' ἑξ ἡμερῶν, τῆ μεγάλης τῶν Ἀλεξανδρέων πόλει

προσίσχουσι. Καὶ παροινία πολλῆ χρησάμενοι ἐξ
τε τὰς γαμετὰς καὶ θυγατέρας τῶν Ἀλεξανδρέων
ἐπὶ πολλῶ δεινοτέρους τῶν προτέρων πειρασθαι.
Ὡς ἀγανακτήσαντα τὸν δῆμον, δέησιν Φλώρω προσ-
άγειν ὅς τῶν στρατιωτικῶν ἤγειτο ταγματίων, ἐν
ταυτῷ δὲ καὶ τὴν πολιτικὴν διεῖπεν ἀρχὴν, ἀνὰ τὴν
ἱπποδρομίαν γενέσθαι· ὥστε τὴν ἐξ ἔθους χορηγίαν
αὐτοῖς τοῦ σίτου ἦν παρ' ἐκεῖνων ἀφῆρηντο, ἔδσαι,
τὰ τε βαλνεῖα, καὶ θέατρα, καὶ ἔσιον ἄλλων τῶ
οὕτως ἀτακτεῖν ἀπέσχοντο. Τὸν δὲ ὡς ἤτουν πρᾶξι
σὺν εἰσηγήσει καθυπισχνούμενον, καὶ τοῦτον τὸν
τρόπον διαλύσαι μετρίω; τὴν στάσι. Καὶ τὰ μὲν
κατ' Ἀλεξανδρείαν ἐν τούτοις ἦσαν.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Ὡς καὶ ἐν Παλαιστίνῃ στάσις ἐχώρει. Θεοδο-
σίῳν τιδὸς μοναχῶν ταύτην κινεῦντος, ὅς
καὶ τὸν τῶν Ἱεροσολύμων ἀρπάξει θρόνον,
ἐξώσας Ἰουδηνάλιον· καὶ τὰ ἐπὶ τούτῳ γενό-
μενα· καὶ περὶ Ἀθανασίου διακόνου τοῦ ὁμο-
λογητοῦ.

Οὐ μὴν δὲ ἀλλ' οὐδ' ἐν Παλαιστίνῃ ἡρέμα εἶχον.
Τῶν τινες γὰρ μοναχῶν, οἳ τῆ συνόδῳ παρήσαν, καὶ
τάναντία ταύτῃ ἐφρόνου, ἀνὰ τὰ Ἱεροσόλυμα ἤκον-
τες, προδοθῆναι τὴν πίστιν ἐκέρυσσον, ὀδυρόμενοι
καὶ μάλα δὴ σπεύδοντες; τὸ μοναδικὸν ἀναβρίψισαι
καὶ ἀνασοθῆσαι, ὥστ' ἀθετεῖν τὰ ἐν τῆ συνόδῳ κα-
λῶς πεπραγμένα. Ἐπεὶ δὲ καὶ Ἰουδηνάλιος τὸν
θρόνον κατέλαβε, βαζόμενος; ἀθετεῖν τὰ ἐν τῆ συνόδῳ
καὶ ἀναθεματίζειν, εἰς τὴν βασιλεῶν πόλιν ἐχώρει.
Ἀρχιγῆς δὲ πάντων καθίστατο Θεοδοσίος; τις μονα-
χός, ὅς τὴν Αὐγούσταν συναρπάσας Εὐδοκίαν (ἔτι
γὰρ τῷ ζῆν περιτῆν), καὶ τὸ μοναχικὸν ἅπαν ὑφ'
ἑαυτὸν ποιησάμενος, ληστρικῶ καὶ μαιφόνερ χρώ-
μενος τρώπῳ, Ἰουδηνάλιου, ὡς εἴρηται, πρὸς τὴν
Κωνσταντινίου ἀποχωρήσαντος, τὸν τῶν Ἱεροσολύ-

(1) Unde factum est, ut in quodam templo lapi-
dibus magnetibus in solo et in cœmera, proportionem
magnitudinis positus, simulacrum ferreum aeris
illius medio inter utrumque lapidem, ignorantibus
quid sursum esset et deorsum, quasi numinis po-
testate penderet. August. *De civit.* lib. xxi, cap.

A cere licet, signum atque indicium: quem ipsum
Apim quoque, eodem scilicet cum hero suo nomine
vocabant. Hominis autem istius loculo, qui σορδῆς
est Græce, in templum translato, Sorapim statuam
ejus nominarunt, aut Serapim etiam, per littera-
rum mutationem. Cujus templum pulcherrimum
fuit, et simulacrum longe maximum, maximeque
horrendum, ex varia materia ita compactum, ut
utraque manu utrumque parietem attingeret. In
medio vero simulacro templum aliud erroneum
fuit, 599 in quo effigies alia ærea non magna
suspensa erat, cujus capiti ferrum immiserant.
Et cum in tecti laquearibus magnetem lapidem
juxta perpendiculum collocassent (1), sublimem
eam in aërem ita promittebant, ut neque terram,
neque tectum ipsum attingeret. In hoc ipsum
templum populus magistratus compulit, et deinde
vivos captus igne concremavit. Quæ res ubi ad
imperatorem est delata, duo millia militum co-
misit, qui secundo vento sexto die ad magnam
Alexandriæ urbem appulerunt. Si petulantia inso-
lencia in conjuges et filias Alexandrinorum usi,
gravioribus eos quam quas antea experti fuerant,
affecere ærumnis. Plebs autem indigne eas ferens,
a Floro tandem, qui rem militarem administrabat,
tum autem ibi urbanas quoque res curabat, cum
ad Circenses ludos spectandos congregata esset,
petiit, ut quæ ei ablata fuerat, frumentum
largitionem relinqueret, balneaque et theatra,
civitatis statu abstinere cogebatur, redderet. Quæ
ille, sicuti vulgus voluerat, pollicitationibus interpositis se facturum recepit. Atque ad eum modum
seditionem sensim sedavit. Res Alexandrinæ sic habebant.

C

CAPUT IX.

Ut in Palæstina quoque seditio exstiterit, a Theodosio
quodam monacho excitata: qui etiam Hierosoly-
morum invasit sedem, Juvenali expulso: et quæ
sub eo acciderint. Item de Athanasio diacono con-
fessore.

Nec vero in Palæstina tranquillitas fuit. Siqui-
dem monachi quidam, qui synodo interfuerant, et
diversa a decretis ejus sentiebant, cum Hierosoly-
lyma venissent, proditum esse fidem clamarunt,
lamentantes et monasticum ordinem concitare
atque impellere satagentes, ut quæ in synodo rite
acta erant, rescinderent. Ubi autem Juvenalis se-
dem suam recepit, atque illi cum ut synodi acta
aboleret, et anathemati subjiceret, cogere voluere,
in imperatoris urbem concessit. Turbæ totius dux
Theodosius monachus quidam erat. 600 Hic, Eu-
docia Augusta (adhuc enim in vita erat) in partes
suas rapta et sodalitate monachorum omni sibi
conciliata, prædonis et sanguinarii hominis more,
quod Juvenalis (sicuti diximus) Constantinopolim

4. — Democrates architectus Alexandriæ Arsinoæ
templum concamerare inchoaverat, ut in eo simu-
lacrum ejus e ferro pendere in acre videre. ur.
Intercessit mors et ipsius et Ptolemæi, qui id
sorori suæ jussu fieri. (Plin. lib. xxxiv, cap. 14.)

petierat, Hierosolymorum thronum occupavit, ad-
 jutoribus ea in re usus, qui synodi constitutionibus
 adversabantur, et Eudociæ gratificabantur. Et cum
 episcopi nondum a synodo reversi fuissent, alios
 ipse ordinatos in urbes quasque misit. Severianum
 autem Scythopolis episcopum, quod malevolentia
 illius suffragari nollet, oppido exactum interemit.
 Magnam quoque movit persecutionem, in civitate
 sancta, adversus eos qui communicare cum eo nolebant.
 Quosdam namque tormentis excruciauit, aliquibus
 substantiam ademit, aliorum ædibus ignem injecit,
 ita ut urbs a barbaris capta esse videretur.
 De quo postea monachorum ordo ad Alcisonem
 litteras dans, illud scripsit: quod cum ut maleficus
 et episcopo suo infidus deprehensus esset,
 monasterio suo expulsus, et quia Alexandria quoque
 rebellis Dioscoro fuerat, quod verberibus multis
 affectus, tanquam homo seditiosus per urbem
 scabioso camelo insidens tractus sit. Idem quoque
 Palestinae urbes circumiens, eas ut sibi episcopus
 legerent, coegit. Quorum unus etiam fuit Petrus,
 ex Iberia oriundus, Gazæorum civitatis, cui
 Majumæ nomen est, episcopus. Adeo ut Athanasius
 quidam in diaconorum ordinem cooptatus, in
 media ecclesia Hierosolymis cum multa dicendi
 libertate, iniquitatis abominatione throno
 sanctissimo insidente, vocem illam præclaram
 emisit: « Desine, Theodosi, tantam eadem
 committere, desine Christo bellum inferre,
 et gregem ejus in prædonum morem e divino
 ovili ejicere, et aliquando tandem benevolentiam
 erga verum germanumque pastorem nostram
 cognosce; neque enim alienum sequi didicimus,
 neque vocem extraneam audire. » Hæc cum
 diceret, a satellitibus Theodosii arreptus, et
 ex ecclesia tractus est. Atque insolentis
 petulantia et cruciatuum genus omne propter
 Christum perpessus, et flagris multis concisus,
 postremo etiam ferro vitam amisit. Cadaver
 ejus ex pedibus per urbem omnem raptum,
 canibus tandem esca projectum est. Porro
 Dorotheus, qui Palestinam provinciam ab
 imperatore acceptam administrabat, **601** et
 tum apud Moabitidem bello adversus
 barbaros occupatus erat, ubi ea quæ in
 urbe sic gerebantur cognovit, celeritate
 summa cum exercitu forti rebus præsentibus
 consulturus occurrit. Cæterum Theodosii
 et Eudociæ satellites, portis clausis, non prius
 eum admiserunt, quam eis pollicitus esset,
 se quoque ad partes eorum defecturum,
 sicuti monachorum omnium ordo et
 universa civitatis multitudo fecisset.
 Ita menses viginti exitiosus Theodosius
 tyrannidem in sede Hierosolymitana
 exercuit. Quam rem postquam Marcianus
 intellexit, a Dorotheo ille ejectus est:
 quem is capere quidem (sic enim imperatoris
 præceperat jussio) conatus est; sed id ab
 eo fieri non potuit, propterea quod pestis
 illa in Sinæum montem profugerat. Quam
 ob causam plurimi, qui partibus ejus
 faverant, tormentis subditi sunt, non
 plebei tantum homines, sed etiam qui propter

α μων ὑφαρπάζει θρόνον, ἀρωγῶς χρησάμενος τοῖς
 τάναντία τῇ συνόδῳ φρονούσι, καὶ τοῖς ὑπουργοῖς
 Εὐδοκίας. Καὶ τῶν ἐπισκόπων μήπω ἐκ τῆς συνόδου
 ἐπανελθόντων, ἔκεινο; ἐτέρους χειροτονήσας, κατὰ
 πόλιν ἐξέπεμπε. Ζευηριανὸν δὲ τὸν Σκυθοπόλειως
 ἐπίσκοπον, μὴ ὑπαρθῆναι τῇ ἐκείνου κακονοίᾳ ἡρη-
 μένον, τῆς πόλεως ἐξαγαγὼν ἔκτεινε. Μέγαν δ' ἐκ-
 λίνησε διωγμὸν ἀνά τὴν ἅγλιαν πόλιν κατ' ἐκείνων οἷ
 μὴ ἐκείνῳ κοινωνεῖν εἴλοντο· οὐς μὲν γὰρ βασάνοις
 ἤκλιζατο· ἄλλων τὴν περιουσίαν διήρπασεν· ἐτέρων
 δὲ πῦρ ἐνήκε τοῖς οἴκοις· ὡς δοκεῖν τὴν πόλιν ὑπὸ
 βαρβάρων ἀλίσκεσθαι. Περὶ οὗ τὸ μοναχικὸν ὕστε-
 ρον πρὸς Ἀλκίσωνα γράφων εἰρηκεν, ὡς καὶ περὶ
 τὸν οἰκεῖον ἐπίσκοπον οἷα κακοῦργος ἀλοῦς, τοῦ
 κατ' αὐτὸν ἀπηλάθη μοναστηρίου, καὶ ἐπὶ τῆς Ἀλε-
 ξάνδρου διάφορος Διοσκόρῳ κατέστη. Ἐνθα πολλαῖς
 καταξανθεῖς ταῖς πληγαῖς ὡς στασιώδης, ἐπὶ καμή-
 λου ψωριώτης ἀνά τὴν πόλιν περιηρέθη. Καὶ πρὸς
 τὰς πόλεις Παλαιστίνης ἰὼν, ἐπισκόπους σφοδρῶς χει-
 ροτονεῖν κατηνάγκαζεν. Ὡν εἷς ἦν καὶ Πέτρος ὁ ἐξ
 Ἰδηρίας τῆς Γαζαίων πόλεως, ἧ Μαιουμά; ὄνομα,
 τοὺς τῆς ἐπισκοπῆς οἰακας πιστευθεῖς· ὡς καὶ τινα
 Ἀθανάσιον τῶ τῶν διακόνων κατελεγμένον χορῶ
 παρβήσιασάμενον, ἐν μέσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ, τοῦ τῆς
 ἀνομίας βδελύγματος, ἐν τῶ ἀγιωτάτῳ ἐξεζομένου
 θρόνῳ, φωνὴν ἀφείναι, « Παῦσαι, λέγουσαν, Θεοδό-
 σε, τῆς τοσαύτης μαιφονίας· παῦσαι Χριστὸν πο-
 λεμῶν, καὶ τὸ αὐτοῦ ποῖμονι τῆ; θελας μάνδρας
 ληστρικῶς ἀπελαύων· καὶ γυνῶναι μολίς γενέσθω
 σοι τὸ ἡμέτερον εὖνον περὶ τὸν ἀληθῆ καὶ δντως
 ποιμένα· ἤκιστα γὰρ ἄλλοτριῶ ἐπεσθαι μεμαθήκα-
 μεν, μηδὲ ξένης ἀκούειν φωνῆς. » Ταῦτα λέγων,
 ἀνάρπαστος ἤγετο, ὑπὸ τῶν Θεοδοσίου ὑπασιπιστῶν
 ἔξω συρόμενος, καὶ πᾶν εἶδος παροινίας καὶ βασά-
 νου φέρων διὰ Χριστόν. Πολλαῖς δὲ καταξανθεῖς
 μάστιγι, τέλος καὶ μαχαίρᾳ καταλύει τὸ ζῆν. Ὁ δ'
 ἐκείνου νεκρὸς, ἐκ ποδὸς διὰ πάσης τῆς πόλεως ἐλ-
 κυσθεῖς, τέλος κυσὶ βορᾷ παρεδίδοτο. Δωροθέος δ'
 ὁ τὴν Παλαιστίνην ἐκ βασιλείως διέπων, περὶ ποῦ
 τὴν Μωαβίτιν πρὸς βαρβάρους ἐνασχολούμενος, τὰ
 κατὰ τὴν πόλιν γενόμενα διαγνοὺς, ὅσον τάχος ἤκει
 σὺν οὐκ ἀγεννεῖ τῶ στρατῶ βοηθήσων τοῖς πράγ-
 μασιν. Οἱ γὰρ μὴν Θεοδοσίου καὶ Εὐδοκίας ὑπασι-
 σταὶ τὰς θύρας ἐκείνῳ ἐπικυγώσαντες, οὐ πρότερον
 ἀνήχαν, ἕως οὐ λόγον καὶ παρ' αὐτοῦ ἔλαθον, ὡς
 κάκεινος σὺν αὐτοῖς εἰη ἀποστατῶν· ὡσπερ δὴ καὶ
 τὸ μοναχικὸν ἅπαν καὶ τὸ τῆς πόλεως διεπράξατο
 πλῆθος. Ἐπὶ εἰκοσι ταῖνον μηνῶν ὁ λυμεῶν Θεοδό-
 σιος τὸν θρόνον τυραννήσας, Μαρκιανοῦ τὰ πεπριγ-
 μένα μαθόντος, πρὸς Δωροθέου ἐκβάλλεται, κατα-
 σχεῖν μὲν πειραθῆ.τος ἐκείνον· οὕτω γὰρ τὸ θεῖον
 ἐκέλευε πρόσταγμα· μὴ δυνηθέντος γὰρ μὴν, τῶ τὸν
 ἀλιτῆριον πρὸς τὸ Σίναιον ἀποδρᾶναι· δι' ὧν πλεῖ-
 στοὶ τῶν ἐκείνῳ συναραμῆνων αἰχλαῖς ὑπήχθησαν,
 οὐ μόνον τοῦ λαϊώδους πληριώματος, ἀλλὰ καὶ τῶν
 μοναδικῶ σχήματι κατατεταγμένων. Ἐκείνου δ'
 ἐκποδῶν γεγονότος, Ἰουθενάλιος αὐθις τὸν θρόνον
 κατέλαβε· καὶ πάντας ὄσους χειροτονίας ἔξλιωσε
 Θεοδοσίος, καθῆλθεν εὐθύς. Πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα τῶν

ἀναρῶν τῷ πλήθει ἐπισυνέβη ἐκεῖθεν ἔνθεν προτίντων, ὅσα γε ὁ θυμὸς αὐτῶ ἐιγηγέρει, τοῦ βασιλάνου καὶ θεομισσοῦς δαίμονος οὕτω πράττειν ἐισηγουμένου ἐνδὸς γράμματος ἐναλλαγῆ· ὡς ἐξείναι τῆ ἐκφωνήσει θατέρου σύμπαν ἐπάγειν ἐναυῦθα τὸ ἕτερον· ἐπὶ τόσον, ὡς καὶ πολὺ τὸ παραλλάττον νομίζεσθαι παρὰ τοῖς πλείοσι, καὶ ἀντικρυς τὰς ἐννοίας ἐκ διαμέτρου φέρεσθαι, ὡς ἀναιρετικὰς ἀλλήλων καθεστάναι. Καὶ γὰρ ὁ τὸν Χριστὸν ἐν δύο φύσεσιν ὁμολογῶν ἐκ δύο ἀντικρυς λέγει, εἴπερ ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι συνομολογῶν τὸν Χριστὸν, ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος συνθεσθῆναι λέγει· ὅ τε ἐκ δύο λέγων τὴν ἐν δύο πάντως ὁμολογίαν ἐπάγει, εἴπερ ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος τὸν Χριστὸν λέγων, ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι ὁμολογεῖ αὐτὸν καθεστάναι, οὔτε τῆς σαρκὸς εἰς θεότητα μεταβληθείσης, οὔτε αὐτῆς θεότητος εἰς σάρκα χωρησάσης· ἐξ ὧν ἡ ἀρῆτος ἔνωσις, ὡς καὶ διὰ τῆς ἐκ δύο φωνῆς ἐναυῦθα νοεῖσθαι προσφόρων τὴν ἐν δύο, καὶ διὰ τῆς ἐν δύο τὴν ἐκ δύο, καὶ ἄταρον τοῦ ἑτέρου μὴ ἀπολιμπάνεσθαι· ὅπου γε κατὰ τὸ περιούσιον οὐ μόνον τὸ ὅλον ἐκ μερῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν μέρεσι τὸ ὅλον γνωρίζεται. Καὶ ὁμοῦ ἀλλήλων οὕτως ἀπεσχοινίσθαι ταῦτα νομίζουσιν ἀνθρώποι συνηθεία· τίτι περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης· ἢ καὶ τὸ οὕτω βούλεσθαι προσηλημένον, καὶ πάσης ἰδέας παραφρονεῖν· ἢ πρὸς τὴν τοῦ ὄντος ἰέναι συγκατάθεσιν. Δι' ἃπερ αἱ εἰρημέναι μοι συγχύσεις ἐγένοντο. Καὶ τὰ μὲν οὕτως ἐν τε Ἀλεξανδρείᾳ καὶ Παλαιστίνῃ συνέβαινε.

vel quod ita destinatione animi voluerint, et quodvis potius mortis genus subire, quam ei quod verum est, assentiri. Quam ob causam, quæ a me dictæ sunt confusiones existere. Hæc sic apud Alexandrinos et apud Palæstinos accidere.

ΚΕΦΑΛ. Ι'.

Περὶ τοῦ ἐπισηφρησαντος ἐν ταῖς ἐφοῖς τῶν πόλεων λιμοῦ τε ὁμοῦ καὶ λοιμοῦ· καὶ ὡς αὐτομάτως ἡ γῆ τῷ ἐπιόντι βρεῖ ἀνῆκας καρπούς.

Πολλὴ δὲ τις κατ' ἐκείνου καιροῦ ἀνομβρία ἐγένετο, καὶ λιμὸς ὁμοῦ καὶ λοιμὸς ἐν τε Φρυγίᾳ Γαλατίᾳ τε αὐτὴ καὶ τῆ Καππαδοκίᾳ· καὶ ἄχρι δὴ καὶ Κιλικίας αὐτῆς περιφανῶς προεχώρει· ὡς συμβαίνειν τῆ ἐνδείᾳ τῶν ἀναγκαίων τοὺς περιοίκους τῶν εἰρημένων ἀπηγορευμένῃ καὶ ὀλεθρίᾳ καὶ ἀθήει χρήσασθαι τῆ τροφῆ, ἐπιλελοιπότητων τῶν ἀναγκαίων. Λιμοῦ δὲ τοσοῦτου ἐπιχωριάζοντος, τῆ μεταβολῆ τῆς διαίτης ἐνόσουν μάλα οἱ ἀνθρώποι· ὑπερβολῆ γὰρ φλεγμονῆς οἰδαίνοντος σφίσι τοῦ σώματος, πρῶτον μὲν τὰς ὀφείας ἐφθέρωντο· εἰς ἐπιγινομένης βηχὸς, τριτατοὶ τὸν βίον ἀπῆσαν. Ἀλλὰ τοῦ μὲν λοιμοῦ οὐκ ἦν τις βοήθεια οὐδαμοῦ· τοῖς γε μὴν ὑπ' ἐκείνου σπανίοις· πᾶμπαν καταλειφθεῖσιν ἀρωγὴν ἢ πάντων σῆταιρα Πρόνοια δέδωκε, τὸν λιμὸν θεραπεύσασα. Κατὰ μὲν γὰρ ἐκείνου τὸ ἔτος ᾧ μὴ ἔφυ τὰ σπέρματα, ἀερίῳ τροφῆ ἔθρεψεν, ὡς περ ποτὲ τοῖς πάλα· Ἰσραηλίταις Ἰσῆρηταις πράξασα, ὃ μάννα προσηγόρευται ἐπιθρέξασα· αὐτομάτως δὲ τελεσιουργήσασα τοῦ· καρποῦς ἔτει τῷ μετὰ τοῦτο. Τὰ δὲ τοιαῦτα κακὰ τὴν τε Παλαιστίνῃν ἐπέδραμε χώραν,

A habitum in monachorum ordine cœsi fuerant. Post Theodosii fugam, Juvenalis in thronum suum restitutus, omnibus quos ille ordinaverat, dignitatem statim ademit. Multa præterea alia tristitia hinc et inde provenientia multitudini accidere, quæ animus ei, invidio et Deo invisio dæmone. per unius litteræ mutationem, succedente, suggestit : ita ut alterius litteræ pronuntiatione, aliud prorsus inducere liceret. Adeo etiam, ut multa a pluribus mutatio fieri, et sententia in contrariam prorsus et ex diametro repugnantem significationem ferri, et alteram per alteram tolli existimaretur. Nam Christum ἐν, hoc est in duabus naturis qui profitetur, ἐκ, hoc est ex duabus, dicit : siquidem dum in divinitate et humanitate Christum constetur, ex divinitate et humanitate unitum esse concedit. Et qui ex duabus dicit, professionem tamen in duabus infert : si ex divinitate et humanitate Christum dicens, in divinitate et humanitate consistere ipsum profitetur, neque carne in divinitatem eunte, neque rursus divinitate in carnem evadente ; unde ineffabilis illa existit unio, ut per locutionem, *ex duabus*, hic commode locutio *in duabus*, et per, *in duabus*, etiam *ex duabus* intelligatur, et alterum ab altero non differat ; quandoquidem et juxta abundantem loquendi rationem non solum totum ex partibus, sed etiam in partibus totum percipitur. **602** Et tamen separata hæc inter se sic esse homines opinati sunt, quadam de Deo opinionis consuetudine : potius mortis genus subire, quam ei quod verum est, assentiri. Quam ob causam, quæ a me dictæ sunt confusiones existere. Hæc sic apud

C

CAPUT X.

De fame simul et peste, quæ civitatibus Orientalibus incesserunt : et ut sua sponte terra anno sequente fruges protulerit.

Eisdem temporibus ingens fuit siccitas, famesque simul et pestis in Phrygia, Galatia et Cappadocia : quæ calamitas etiam ad Ciliciam usque progressa est, ut earum quas diximus regionum incolæ in summa penuria ad eas angustias pervenerint, rebus necessariis deficientibus, ut prohibitis, insolitis et exitiosis alimentis uterentur. Et fame tantopere invalescente, homines, victus ratione mutata, in ægrotudines inciderunt. Corpora namque propter maximas inflammationes, tumore concepto, oculos primum amittebant : deinde tussi accedente, die tertio moriebantur. Contra pestem eam nullum usquam fuit auxilium. Qui autem ex ea perrari superfuere, eis opem servatrix omnium Providentia attulit, et fami subvenit. Eo enim anno quo fruges non provenerunt, alimento acerio eos fovit, sicuti olim veteribus Israelitis fecisse memoratur, manna illis (quod dicitur) cœlitus demittens. Proximo autem anno ut fruges sua sponte excrescerent, effecit. Hæc mala Palæstinam etiam et plurimas alias regiones pervaserunt. Et calami-

tates ejusmodi Orientalem orbem partem omnem A
peragrarunt.

CAPUT XI.]

*De Valentiniani corde, qui Occidentalibus imperavit:
et de Eudoxia conjuge ejus, liberisque ejusdem.
Et ut Genserichus urbem Romam ceperit. Item de
eis qui post Valentinianum per successionem Romæ
imperarunt.*

Hæc Orientis ærumnæ fuerunt. Porro Occidens
alias, eis quas diximus non minores, sensit. Nam
Aetius urbis Romanæ præfectus, miserandum in
modum vitam amisit: et oræ Occidæ imperator
Valentinianus recta quidem Ecclesiæ dogmata,
quemadmodum supra a nobis dictum est, retinuit,
in quotidiana autem consuetudine vitæ plurimum
deliquit. **603** Cum enim vultu venusto, et rebus
aliis ornatam maxime in matrimonio haberet con-
jugem, junioris Theodosii filiam Eudoxiam, alienas
nuptias turpiter sædavit, et aperte permultos curio-
sarum artium sectatores familiares habuit, et tam-
dem vitam fœdissima morte finit. Maximi nam-
que, qui, Gratiano imperatore cæso, tyrannidem
arripuit et a magno Theodosio postea necatus
est, ex filio nepos, avo cognominis, patriciatus
dignitatem primariam gerens, cum insidias Valen-
tiniano imperatori strueret, propterea quod is
uxorem ejus stuprasset, Aetium imperialem aulam
gubernantem (consiliis enim suis is obsistebat)
metuens, perduellionis crimine per calumniam
apud imperatorem detulit. Atque ubi ille eam ob
causam miserabiliter cæsus est, labore nullo Maxi-
mus imperatoris regiam ingressus, illum interemit,
et conjugem ejus Eudoxiam coegit sibi nubere,
eique per stuprum vim intulit. Per quæ enim ali-
quis peccat, per eadem etiam castigatur. Postea
vero ille imperium quoque sibi usurpavit. Enim-
vero Eudoxia tanta contumelia affecta, quod tam
inopinatum flagitium ægre ferret, omnem sibi
quod dicitur jaciendam esse aulam statuit, ut in-
juriam auctorem ulcisceretur qui facinus tantum
in marito suo patrare, et insuper ingenuitatem
libertatemque suam contaminare ausus fuisset.
Acrius enim esse solet femina, nec ullo modo ea
flectitur aut exoratur, ut dolorem statim ponat, si
pudicitia ei, quam retinere contendit, per vim
adempta sit: et quidem ab eo qui etiam castitatis,
dignitatis et existimationis suæ custodem sustulerit.
Hæc secum in animo volutans Eudoxia,
quandoquidem nullam ex Byzantio auxilii spem
esse putavit, quod pater ejus Theodosius dudum
diem suum obiisset, et tempore plurimo diva
Pulcheria imperio ibi potiretur, quæ nondum
conceptam adversus matrem Eudociam iram depo-
suisset, dona maxima in Libyam ad Genserichum
misit, eumdemque ut sibi in tanta ærumna subveniret,
sequæ Maximi improbitate liberaret, ro-
gavit: spe illa barbaro oblata, si modo se move-

καὶ ἄλλας κλειστάς ἐπέπλεσε πόλεις· ὡς περ βάρην
τῶν τοιούτων παθῶν πάσαν τὴν τῆς Ἑὼ περινο-
στούντων γῆν.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ'.

*Περὶ τῆς ἀναιρέσεως Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ ἐν
ἐσπέρῳ κατάρχοντος· καὶ περὶ τῆς ἐκείνου
γυναικὸς Εὐδοξίας καὶ τῶν παιδῶν αὐτῆς·
καὶ ὡς Γιζέριχος εἰλε τὴν Ῥώμην· καὶ περὶ
τῶν μετὰ Οὐαλεντινιανὸν κατὰ διαδοχὴν βα-
σιλευσκότων ἐν Ῥώμῃ.*

Τοιαῦτα μὲν τὴν Ἑὼ κακὰ διελάμβανεν· ἀνὰ δὲ
τὴν ἐσπέραν ἕτερα οὐκ ἐλάττω τῶν εἰρημένων ἐγι-
νετο. Ἄετιος μὲν γὰρ ὁ τὴν Ῥώμην διέπων ἐλαι-
νῶς τὸν βίον κατέστρεψεν· ὁ δὲ τῆς ἐσπερίου λήξεως
αὐτοκράτωρ Οὐαλεντινιανὸς τῶν μὲν ὁρθῶν τῆς
B Ἐκκλησίας δογμάτων μάλα ἀντείχετο, ἥπερ μοι
καὶ πρότερον εἰρηται· παρανομία δὲ πλείστη εἰς
τὴν αὐτοῦ ἐκέχρητο δίαιταν. Ὁραίᾳ γὰρ τὴν ὄψιν
καὶ τῆς εὐπρεπιστάτης γυναικὶ συνοικῶν, Εὐ-
δοξίᾳ τῇ τοῦ νέου Θεοδοσίου θυγατρὶ, ἀλλοτρίους
γάμους ἀτέμνωσιν ἀνώρυττε. Συχνῶς δὲ καὶ τοῖς τὰ
περὶ ἕργα πράττουσιν ἀδῶς ὁμιλῶν, ἀσχίστω μόρῳ
τὸν βίον μετέλλαττεν. Μαξίμου καὶ γὰρ, δ· δόλιον
μὲν τὸν βασιλεῖα Γρατιανὸν ἀνελε, τυραννίδι χρη-
σάμενος, ὑπὸ δὲ τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου ἀνήρηται
τούτου παῖς παιδὶς τῷ πάππῳ ἰμῶνυμος, ἐν πα-
τρικίῳ τὰ πρῶτα τελῶν, ἐπιβουλήν βασιλεῖ Οὐαλεν-
τινιανῶν βράπτων· ὅτι περ εἰς τὴν ἐκείνου ἐνύδρισε
γαμέτην, δεδοικῶς τὸν Ἄετιον τῶν βασιλείων χρυ-
C τούτου· διαβάλλει μὲν ἐκείνου πρῶτον τῷ βασιλεῖ
τῷ ἐγκλήματι τῆς καθοσιώσεως· ἐπεὶ δ' ἐκείνος
διὰ τοῦτο δειλαιῶς ἀνήρητο, σὺν οὐδενὶ πόνῳ τὰ
ἀνάκτορα εἰσιῶν, κτείνει μὲν τὸν Οὐαλεντινιανόν,
καὶ τὴν ἐκείνου σύνοικον εἰσοικίζεται, καὶ πολλήν
βίαν ἐπαγαγὼν, ταύτην συμφοεῖται· δι' ὧν γάρ
τις ἀμαρτάνει, δι' αὐτῶν καὶ παιδεύεται. Ἐπειτα
καὶ τὴν ἀρχὴν περιβάλλεται. Ἡ δ' Εὐδοξία οὕτω
περιουθρισθεῖσα καὶ τῷ βίῳ παραλόγῳ τοῦ πράγμα-
τος ἀχθομένη, πάντα κύβον, τὸ δὴ λεγόμενον,
ἀναρρίπτειν ἤρετο, ὥστε τὸν ὑδριστὴν τίσασθαι
ὑπὲρ τε ὧν εἰς τὸν οἰκεῖον ἐπεπόνθει γαμέτην, οἷς
τε οὕτως τῷ ἐλευθερίῳ ἐξῆδριστο. Καὶ γὰρ πῶς
δεινὴ τίς ἐστὶ γυνή, καὶ ἥμισυ δὴ δυσωπεῖται λύπην
τάχιστα ἀποθέσθαι, εἰ γε σωφροσύνης ἀνταχομένη
D ταύτην πρὸς βίαν ἀφαιρεθεῖ· καὶ ταῦτα, παρ' οὐ
καὶ τὴν τῆς σωφροσύνης καὶ τιμῆς καὶ δόξης
φύλακα τύχοι προσπολέσσασα. Ταῦτ' οὖν ἐν νῷ
ἔχουσα Εὐδοξία, ἐπεὶ μηδὲ μίαν ἐκ Βυζαντίου
ἔσεσθαι οἴφεται ἀρωγὴν, πάλαι μὲν οἰχομένου αὐτῇ
τοῦ πατρὸς Θεοδοσίου, πλείστον δὲ καὶ τῆς θείας
Πουλχερίας ἐπὶ τῆς ἀρχῆς οὕσης χρόνον, καὶ μήπω
τὸν κατὰ τῆς μητρὸς Εὐδοκίας χόλον ἀποθεμένης,
δῶρα πλείστα δοῦσα, πρὸς Λιβύην ἐκπέμπει, Γιζέ-
ριχον δυσωπούσα, ἀρήξει μὲν αὐτῇ δυστυχῶς οὕτω
πραττούσῃ, καὶ τῆς Μαξίμου μοχθηρίας ἐλευθε-
ρῶσαι· εὐελπὶν δὲ εἶναι μόνον κινήσαντα, καὶ παρὰ
δόξαν τῇ Ῥωμαίων ἐπιθεῖν στόλῳ μεγάλῳ ἀρχῇ·
ὑπισχεῖτο γὰρ οἱ πάντα εὐχερῶς προδοῦναι. Ὁ
μὲν οὖν Μάξιμος οὐδ' ἓνα τυραννήσας ἐνιαυτὸν,

διεφάρη· Γιζέριχος δὲ σὺν μεγάλῃ δυνάμει ἐλθὼν, ἄρετ, præter opinionem cum classe ingenti imperium Romanorum consecuturum, quod se illi facile tradituram recepit. Itaque Maximus cum neque unum quidem annum tyrannide potitus esset, interemptus est, 604 Genserichus vero ubi cum ingentibus copiis advenit, Romam cepit. Qui quod barbara mente et instabilis atque inconstans esset, Eudoxiæ fidem non servavit, sed urbe direpta, spectaculisque ejus incensis, in Libyam reversus est, Eudoxia secum et duabus ejus filiabus Eudocia et Placidia captivis abductis. Multa quoque inde ecclesiastica et pretiosa abstulit vasa, inter quæ non pauca etiam Hebraica fuerunt, quæ Vespasianus et Titus Hierosolymis vastatis Romam secum attulerant. Genserichus (1) majorem natu filiam Eudociam filio Honoricho matrimonio junxit, Placidiam autem, quod Olybrio patricio, senatus Romani principi, qui tum urbe Roma capta Byzantii profugus erat, desponsatam esse cognovisset, una cum matre Eudoxia, cultu magno et regio comitatu tradito, Byzantium, Marcianum placaturus, misit, qui vehementer ira adversus eum percitus fuerat, cum quod Romam incendisset, tum quod sic in imperatrici illusisset. Olybrius, Marciano jubente, Placidiam uxorem duxit. Verum post Maximum Romæ Avitus rerum potitus est mensibus octo : qui ubi vitam fame finivit, Majorianus biennio imperium tenuit. Postquam autem is ab Ricimero Romanæ militiæ duce dolo cæsus est, Severus (2) tres annos ibi imperavit. Post hunc Anthemius, cui Marcianus filiam suam despondit, Occidentalibus Romanis id per legationem petentibus. Ubi vero et hic, cum Christianissimus esset, fraude peremptus est, Olybrius a Ricimero imperator renuntiatus est. Huic successit Glycериus. Atque illi rursum, ubi annos quinque dignitatem eam gessisset, Nepos qui Glycerium apud Salonas Dalmatiæ urbem episcopum fecit. Sed et hunc Orestes imperio spoliavit. Cui Romulus filius, qui et Augustulus dictus est, successit, ultimus Romanorum imperator, a Romulo primo rege mille trecentis et tribus (3) exactis annis. 605 Post hunc Romanorum imperium Odoacer invasit : qui imperiali cognomine rejecto, regem se primus vocavit (4). Quo tempore et Leo Magnus ex hac vita migravit.

(1) Cum Genserichus Carthaginem (ex quo annis 585 in ditioe Rom. suisset) anno Domini 441 cepisset, cujus cladis mentio sit l. i, in princ. C. de of. præf. præf., tandem Romam quoque anno Domini 457 fœdissime vastavit. M. Varro Vectium se Romæ, in augurio non ignobilem, et ingenio cuivis parem, audivisse scribit, dicentem : Quoniam cxx annos incolumis præterisset populus Rom. ad nos perventurum. Quidam eruditi tempus direptionis istius Vandalicæ, cujus Justin. meminit. C. De off. PP. Afric. designari per Varronis verba putant. Alii potius ad Totilæ vastationem referunt, quæ sub Justiniano accidit.

(2) Al. Severianum nominant.

(3) Secundum alios ab Urbe condita circiter annum 1221.

(4) Circiter hæc tempora Paulinus Nolæ episcopus, multos a Vandalis captivos redemit, et tandem viduæ filium, seipso in servitutum dato, liberavit. (Diac.) — Odoacer, quod bellicosus esset, id nomen a vastandis et excindendis agris accepit. Sicut et apud Vandalos sive Bohemos, rex Odoacerus, vir fortissimus, ante Permsitatus nominatus. Fuit autem Odoacer Herulus, sub quo Romani majestas imperii in Occidente sero admodum ad Francos pervenit.

CAPUT XII.

A

Ut imperatrix Eudocia Pulcheriæ Augustæ sit conciliata : et de juniore Eudocia, Eudoxiæ filia.

Eudocia Augusta in Palæstina adhuc degens, de filiæ Eudoxiæ, maritique et liberorum ejusdem rebus certior facta, ad extremam conjecta est animi anxietatem. Proinde suam omnem, ut in proverbio est, movens, per Valerium et Olybrium patricos Pulcheriæ reconciliata est : a qua etiam petiit, ut eis quæ in captivitate essent, opem ferret. Et cum pax inter Genserichum et Marcianum facta esset, Eudoxiam Genserichus et Placidiam, Pulcheria petente, sicuti dixi, Byzantium misit. Junior autem Eudocia apud maritum Honorichum in Africa mansit, cum quo sedecim annos vixit, eidemque filium Hulderichum genuit. Porro cum parum grata ei esset viri conjunctio, qui Arianam profitebatur religionem, arte manus ejus elapsa, et aviam Eudociam imitata, ad sancta loca concessit, et sepulcrum illius longe post exosculata est. Ubi et ipsa non diu vixit : sed somno beato sopita, juxta aviæ tumulum in præclaro et ipsa reposita est monumento. Quidquid autem ei erat facultatum, id pauperibus et sanctæ Christi resurrectioni (1) consecravit.

606 CAPUT XIII.

Ut procuratione et arte Pulcheriæ, Eudocia sanctam quartam approbavit synodum, persuasione Symeonis Stylitæ sive Columellæ et magni Euthymii C inducia.

Pulcheria Augusta quamprimum Eudociæ reconciliata est, fratres et filias ejus hortata est, ut crebras ad eam darent litteras, quo ab Eutychetis et Dioscori opinione descisceret, et sanctæ catholicæ Ecclesiæ communionem amplecteretur. Litteris ejusmodi Eudocia acceptis, cum etiam beata Bassa semper ei, ut eadem secum in religione sentiret, molesta esset : metuens illa, ne id non ex sententia Dei faceret, faciendum sibi esse putavit, ut de ea re ad divinos Patres referret, qui se de vero pietatis cultu certo edocerent. Proinde Anastasio chorepiscopo accito, ad sanctum Symeonem Stylitem per illum scripsit, qui tum virtutibus suis orbem illustrabat. Ad eum litteris quoque manu sua conscriptis, conscientiam suam revelavit : complexuram se esse, quod ille decrevisset, pollicita. Sanctus autem vir ille ad eam in hæc verba rescripsit : « Scito, filioli, quod diabolus, virtutum tuarum divitias cernens, te expulvit ut cribraret sicuti triticum. Et exitiosus ille Theodosius, vas et instrumentum mali illius factus, Dei amanti animæ tuæ tenebras offudit, eamque conturbavit. Sed confide. Non enim deficiet fides tua. Ego quidem illud valde admiratus sum, quod cum fontem apud teipsam haberes, eumque ignorans, longius aquam hauriendam peteres. Habes igitur

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ΄.

Ὅς ἡ βασιλις Εὐδοκία τῇ βασιλίδι Πουλχερίᾳ ἐσπέισατο· καὶ περὶ τῆς νεωτέρας Εὐδοκίας, τῆς θυγατρὸς Εὐδοξίας.

Εὐδοκία δὲ ἡ βασιλισσα, τὰ κατὰ τὴν θυγατέρα Εὐδοξίαν καὶ τὸν σύζυγον καὶ τὰς ἐκείνων παῖδας· ἀναμαθοῦσα, ἐπὶ τῇ Παλαιστίνῃ ἐνδιατρίβουσα, εἰς ἔσχατον ἀθυμίας ἤκε· καὶ πάντα κάλων, τὸ τοῦ λόγου, κινήσασα, σπένδεται Πουλχερίᾳ, μέσων γενομένων Οὐαλλερίου καὶ Ὀλυβρίου τῶν πατρικίων. Ἢπει δὲ βοηθὸν καὶ ταῖς ἐν αἰχμαλωσίᾳ γενέσθαι. Καὶ τῆς εἰρήνης ἀκμαζούσης μεταξὺ Γεζερίχου καὶ Μαρκιανοῦ, τὴν μὲν Εὐδοξίαν καὶ Πακιδίαν αἰτησάσης Πουλχερίας, ἐς Βυζάντιον, ὡσερ ἔφην, Γεζερίχος ἐπεμπεν· ἡ δὲ νεωτέρα Εὐδοκία παρὰ τῷ ἀνδρὶ Ὀνωρίχῳ ἦν κατὰ τὴν Ἀφρικὴν μένουσα· μεθ' οὗ ἐκκλιδεκα ἔτη διαβιώσασα, καὶ παῖδα ἐξ ἐκείνου Ἡλδέριχον ἀποτεκοῦσα, δυσαρρυστοῦσα τάνδρῳ, ἐπὶ τὰ Ἀρειανῶν ἐπέσθευε, τέκνη τὰς χεῖρας ἐκείνου διαφυγοῦσα, τὴν μάμμην Εὐδοκίαν μιμησαμένη, πρὸς τοὺς ἀγίους καὶ αὐτὴ τόπους ἐγένετο, καὶ τὸν ἐκείνης τάφον ἠσπάζετο πολλῶ ὑστερον. Ἐν ᾧ καὶ αὐτὴ ἐπ' ὀλίγον διαβιώσασα, τὸν μακάριον ὑπνωσεν ὑπνον, παρὰ τὸν τάφον τῆς μάμμης περιφανοῦς τυχεύουσα ταφῆς. Ὅσα δ' αὐτῇ προσῆσαν, πένησι καὶ τῇ ἀγίᾳ τοῦ Χριστοῦ ἀφιέρωσεν ἀναστάσει.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ΄.

Ὅς μεθόδῳ Πουλχερίας ἡ Εὐδοκία τὴν ἀγίαν τετάρτην προσήκατο σίνωδον, δδηγηθεῖσα ὑπὸ Συμεῶν τοῦ Στυλίτου καὶ τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου.

Πουλχερία δὲ ἡ βασιλις, ἄρτι σπεισαμένη τῇ Εὐδοκίᾳ, τοῖς τε ἀδελφοῖς ἐκείνης ὑπετίθει καὶ θυγατρᾶτι συνεχέστερον γράμματα πέμπειν αὐτῇ, ὡστε τῆς μὲν Εὐτυχοῦς καὶ Διοσκόρου δόξης πείθειν ἀφίστασθαι, τῇ δὲ ἀγίᾳ καὶ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ κοινωνεῖν αἰρεῖσθαι· ἃ ἔδητα δεχομένη ἡ Εὐδοκία, καὶ τῆς μακαρίας Βίσεως τὰ ἴσα φρονεῖν ἀεὶ ἐνοχλοῦτης, δέισασα μὴ οὐ κατὰ γνώμην πράττει θεοῦ, δεῖν ἐδόκει τὰ τοῦ σκοποῦ τοῖς θεοφόροις τῶν Πατέρων κοινώσασθαι, καὶ παρ' ἐκείνων τὸ προσηκόν σέβας ἀπακριδῶσασθαι. Καὶ δὴ τὸν χωρεπίσκοπον Ἀναστάσιον μεταστελαμένη, τῷ ἀγίῳ Συμεῶνι τῷ Στυλίτῃ ἀπέστειλε, τῆνικαῦτα τὴν ὑψηλίον ταῖς ἀρεταῖς δοδουχοῦντι· ᾧ καὶ τὰ τῆς συνειδήσεως οἰκτιροῦσιν γράμματι ἀνέτιθει, στέργειν δὲ ἐκείνος ἐγκρίνοι. Ὁ δὲ οἷος γράμματι αὐτῆς ἐδόλου, ταῦτα κατὰ λέξιν ἐπιστείλας αὐτῇ· εἰ Γίνωσκε, τέκνον, ὅτι ὁ διάβολος ὁρῶν τὸν πλοῦτον τῶν σῶν ἀρετῶν, ἐξητήσατό σε σινιάσαι ὡς τὸν σίτον· καὶ ὁ λυμεῶν ἐκείνος Θεοδόσιος, δοχεῖον καὶ ὄργανον τοῦ πονηροῦ γεγονώς, τὴν θεοφιλή σου ψυχὴν ἐξόφωσέ τε καὶ συνετάραξεν. Ἀλλὰ θάρτει· οὐ γὰρ ἐκλείπει σου ἡ πίστις. Ἐγὼ δὲ τοῦτο λίαν θαυμάμακα, ὅτι τὴν πηγὴν ἔχουσα καὶ ταύτην ἀγνωοῦσα, μακρόθεν τοῦ ὕδατος ἀνελῆσαι ἐσπούδασας. Ἐχεις τοίνυν τὸν θεοφόρον Εὐθύμιον· ἔπου τοίνυν ταῖς αὐτοῦ δι-

(1) In cujus honorem templum Hierosolymis constructum fuerat. Evagr. lib. II, cap. 5.

ἑκαταλίαις καὶ νομισμασίαις, καὶ σώζῃ. » Ταῦτα δια-
 γνοῦσα ἡ Εὐδοκία οὐκ ἀμελῶς διετέθη· πέμψασα
 δὲ, τὸν ἅγιον Εὐθύμιον μεταπέμψασα, εἰ, ὃν ἐκείνη
 νουθεσίῃ πύργον ἐδείξατο. Ἐπεὶ δὲ ἤκειν, ἀβρόβητου
 πληθεύσασα τῆς ἡδονῆς, πρὸς τοῖς ἐκείνου πεσοῦσα
 ποσὶ, « Νῦν ἔγωγον, μέγα ἀνέκρωγεν, ὅτι ἐπεσκέφατο
 Κύριος· τὸ ἐμὸν ἀνάξιον τῆ ἐπιφοιτήσῃ παρουσίᾳς
 τῆς σῆς. » Ὁ δὲ ὁσιος εὐλόγησας ταύτην καταξιώ-
 σα, προσέειπεν τοῦ λοιποῦ παρηγγύλα. « Τὰ γὰρ
 ἐπισυμβάντα τῶν λυπηρῶν μὴ δι' ἄλλο τι ἐπιγε-
 γενῆσθαί σοι ἴσθι, ἢ ὅτι τῷ ἀνοσίφ Θεοδοσίῳ κοι-
 νωνῆσαι ἠθέλησθαι. Καὶ τοίνυν τῆς ἀλόγου φιλονεικίας
 παντάπασιν ἐκστῆθι· καὶ πρὸς ταῖς τρισὶν ἀγλίαις
 καὶ οἰκουμηνικαῖς, συνόδοις, τῆ ἐν Ν. καὶ πρῶτως
 συνελθούσῃ κατὰ Ἀρείου τοῦ δυσσεβοῦς, τῆ τε ἐν
 Κωνσταντινουπόλει κατὰ Μακεδονίου, καὶ τῆ ἐν
 Ἐφέσῳ πρῶτῃ κατὰ Νεστορίου, ἠρώων σε καὶ τὸν
 νοὴ ἐκφωνηθέντα ἄρον τῆς ἐν Χαλκηδόνι ἀπορι-
 σθείσης συνόδου προσίστασαι· καὶ τὴν Διοσκόρου
 ἀπειπούσα κοινωνίαν, τῷ Ἱεροσολύμων Ἰουβενάλει
 πρόσθι, καὶ τῶν ἄ σοι ἔσος πρῶτα τῆ Ἐκκλησίᾳ. »
 Ταῦτ' εἰπὼν καὶ ὑπὲρ αὐτῆς εὐχὴ, ἀναπέμψας Θεῷ,
 ἐπὶ τὴν ἴδιαν μάνδραν ἐχώρει. Ἢ δ' ἐξ αὐτῆς τῆ
 ἀγίᾳ προσιούσα πόλει, τῆ καθόλου Ἐκκλησίᾳ ὅσα
 θέμισ ἦν διεπράξατο. Πολὺ δὲ σὺν αὐτῇ καὶ πῆθος
 τοῦ τε λαῶδου καὶ τοῦ μοναχικοῦ συστῆματος τῆ
 Θεοδοίου πλάνῃ ἀκολουθήσαν, τῆς ἱερᾶς κοινωνίας
 μετέλαχεν. Ὅσοι δὲ μὴ ἀκολουθήσῃ ταύτῃ ἤρουντο,
 τῶν μὲν ἐκείνης συνήθων δωρεῶν καὶ ἔσ. ἁ τῆρα ἡ
 συμπαθείας ἔνεκεν, ἀλλ' οὐ προσπαθεία· τῶν γὰρ
 μὴ ἐκείνοις οὐ καλῶς δοκούτων ἐξέστη ὅλη προ-
 θυμία ψυχῆς τῆ καθόλου Ἐκκλησίᾳ ἐκαστῇ ἐπιθε-
 δωκυία. Ὅν πολλῶν δὲ ὑπέρων καὶ τὸν χρὸν κάτω
 λιπούσας, ὡς μοι περιήρηται, μακαρίῳ τέλει διαβίους
 πρὸς Θεόν.

universalis se dedit Ecclesiæ Eudocia, omni animi
 exiit ac repudiavit. Et non longe post pulvere hoc
 Deum misitavit.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Περὶ τῶν θεοφιλῶν ἔργων τῆς βασιλίδος Πουλ-
 χερίας καὶ περὶ τῶν τριῶν μεγίστων κτιῶν
 οὗς τῆ Θεοτόκῳ ἀνήγειρε· τῆς ἁγίας σορον ἐν
 τοῖς Χαλκοπρατείοις, τοῦ τῶν Ὀδηγῶν καὶ
 τῶν Βλαχερνῶν· καὶ οἷα διεξῆλλον Ἰουβενά-
 λιος περὶ τῆς ἁγίας κοιμήσεως τῆς ὑπεραγίας
 Θεοτόκου, καὶ τῶν ἐντυφίῶν σπιργάνων ὑ-
 τῆς.

Πουλχερία δὲ ἡ αἰοδιμος βασίλισς πολὺὰ μὲν παρὰ
 πάντα τὸν βίον ἐποίησε κατορθώματα· πολλὰ δὲ καὶ
 κοινὰ ξένων καὶ πτωχῶν συνεστήσατο καταγῶγια,
 ξηνοτάρια τε καὶ ἄλλα θεοφιλῶς διανοίας τεκμήρια·
 ἐν οἷς καὶ ὁ τοῦ μάρτυρός ἐστι Λαυρεντίου ναός.
 Τρεῖς δ' ὑπερμεγέθεις δόμοις καὶ τῆ τοῦ Θεοῦ μη-
 τρὶ ἐξ αὐτῶν ἀνίστη χρηπίδων· ὧν εἷς· ὁ τῶν Χαλ-
 κοπρατείων τῆς ἁγίας σορον ὄνομα ἔχων, ἣ τὴν
 ζώνην τῆς Θεομήτορος ἐθησαύριζε· περὶ οὗ με-
 τρώς τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ ἐν δευτέρῳ κεφαλαιῷ
 εἰρήκαμεν· ἐν ᾧ καὶ παννυχίδα καὶ λιτὴν κατὰ
 πᾶσαν τετράδα ἐθέσπιζε γίνεσθαι· καὶ αὐτῆς περὶ
 τροποῦσης, σύναμα φωτὶ ὁ πηγάζει λαμπρά. Δευ-

A divinam virum Euthymium : hujus doctrinam et
 præcepta sequere, et salva eris. » Litteris lectis,
 Eudocia minime se negligentia dedit, verum ad
 se Euthymium in eam quam recens construxerat
 turrim evocavit. Atque ubi ille venit, incredibili
 repleta voluptate, et ad pedes ejus provoluta, mag-
 num exclamans, « Nunc, inquit, cognovi, quod
 Dominus indignam me adventu et presentia tua
 visitavit. » Sanctus vero vir benedictionem ei imper-
 titit, et attentiore non de cætero esse jussit. « Qua
 namque, iniquitas, accidere res tristes et dura,
 non aliam ob causam accidisse eas tibi scito, quam
 quod cum impio Theodosio communicare susti-
 nueris. Eaque contendendi, quod præter rationem
 suscipitur, studio prorsus posthabito, in tribus
 sanctis universalibus synodis, in ea videlicet quæ
 primum, Nicææ adversus impium Arium, 607
 deinde quæ contra Macedonium Constantinopoli,
 et quæ rursus Ephesi prima adversus Nestorium
 coacta est, conquiesce. Tum autem decretum
 etiam quod in concilio Chalcedone congregato
 factum est, recipere te, et Dioscori communione
 rejecta, ad Juvenalem Hierosolymitanum accedere,
 et quæ in Ecclesia solita tibi sunt facere oportet. »
 Hæc postquam ille dixit, et precationem pro ea ad
 Deum fudit, in mandram suam reversus est. Eu-
 docia autem civitatem sanctam petit, et in Eccle-
 sia catholica quæ fas est peregrit. Magna porro una
 cum ea multitudo ex plebeis et monachis, qui
 Theodosii errorem secuti fuerant, sacram commu-
 nionem perreperunt. Qui vero exemplum ejus
 imitari noluerunt, solita adhuc ipsius Eudociæ
 munera receperunt, sed propter receptam affectio-
 nem tantum, non etiam ob sententiæ et opinionis
 convenientiam et conjunctionem. Postquam autem
 propensione pravas et erroneas opiniones illorum
 in terris relicto, ut dixi, felici et beato obitu ad

CAPUT XIV.

De piis Pulcheriæ Augustæ operibus : et de tribus
 quæ maxima Dei Genitricis construxit templis :
 uno, sancti loculi, in Chalcopratis : altero, quod
 Ὀδηγῶν, id est, viæ ducum dicitur : tertio, cui
 nomen Blachernæ. Et quæ memoria prodiderit
 Juvenalis de sancta obdormitione sanctissimæ Dei
 Genitricis, deque ejusdem fasciæ sepulcralibus.

Celeberrima hæc Pulcheria multas per vitam
 præclare res gessit, multa publica hospitem et
 pauperum condidit domicilia. Advenarum etiam
 sepulera et alia ædificia construxit, piæ mentis
 ejus indicia : in quibus etiam est martyr's Lau-
 rentii delabrum. Tria quoque Dei Matri ex ipsis
 fundamentis templa erexit. Quorum unum est in
 Chalcopratiis, Sacri loculi nomen habens. In hoc,
 veluti thesaurum, Dei Genitricis deposuit zonam :
 de qua paucis libro proximo capite secundo men-
 tionem fecimus. Hoc in templo, ut quarto quorum
 hebdomadis die pervigilium et supplicatio ad
 lucernas et lampades fieret, constituit, quam et

ipsa pedes frequentaresolita erat. Secundum templum Ὀδηγῶν, via ducum est, ubi Antiochia missam Verbi Matris imaginem dedicavit, quam divus apostolus Lucas suis ipse manibus depinxit, illa adhuc vivente, et tabulam ipsam vidente, gratiamque adeo illi formæ immittente. **608** Hæc imago primum in loco qui tribunal dicitur, fuit: ubi ea (4) quæ nunc quoque sunt, miracula peracta sunt. Porro in templo isto, ut tertio quoque septimanæ die pervigilium itidem et supplicatio perageretur, curavit: quod ad hanc usque diem servatur. Tertium autem Verbi Matri incredibiliter pulchritudine et omnis generis materia ornatum consecravit templum, cui Blachernæ cognomen est: quo abunde per ambitionem quamdam et liberalitatem decorato, Marciano Romani imperii sceptrâ tenente, magnopere una cum eo operam dedit, ut modis omnibus venerandum, immaculatum, Deiferumque illius corpus inveniret, et in ecclesia ea reponeret. Itaque Juvenalem Hierosolymorum archiepiscopum, et Palæstinus episcopos, qui concilii celebrandi causa Chalcedonem venerant, accitos interrogavit, an divinum Dei Genitricis templum et sacrosanctum corpus adhuc apud Palæstinos in eo tumulo, quo primum repositum esset, reperiretur: velle se id inde translatum, in templum hoc ejus inferre, ut impetrantis urbis custodia esset et præsidium. Cum enim et urbs ipsa et templum illi dicatum esset, æquum esse dixit, ut sacrum etiam ejus corpus ab eis non abesset. Ad quæ verba Juvenalis respondit, in sacris divinitusque inspiratis Scripturis obitum sanctæ semperque Virginis Dei Genitricis Mariæ nunc referri, antiquissima autem et verissima omnino traditione receptum esse, instante illius obitu, apostolos ex ipsis orbis terrarum finibus, ubi ad prædicationem obeundam dispersi erant, sublimes in aere Hierosolyma venisse, visione auspiciatore hymnos divinarum potestatum exauditos esse, et absque strepitu aliquo, mirifice plane modo, Verbum et Filium ejus advenisse, atque in manus suas divinum illius spiritum suscepisse. Sacrosanctum autem corpus illius angelica simul et apostolica hymnodia elatum, in tumulo quodam, in regione Getzemani repositum esse, et in tertium usque diem eo loco carmina angelos perpetua in honorem et laudem Dei Genitricis cecinisse. Et cum eodem tertio die, is qui in obitu Virginis Matris choro apostolorum non affuerat, advenisset, et sacrum illum cœlum, ut tumulum recluderet, quo et ipse Verbi Matri debitu supremumque persolveret honorem, **609** precibus summopere sollicitasset, atque sigillo ablato sepulcrum apertum esset, sacrum illius corpus prorsus repertum non esse, sed sepulcrales illius fascias tantum suo loco intactas atque inviolatas, perinde atque corpus eius paulo ante

Α τερὸς ὁ τῶν Ὀδηγῶν ἐστίν· ἐν ᾧ τὴν ἐξ Ἀντιόχου ἐπιπέσαν εἰκόνα τῆς τοῦ Λόγου μητρὸς ἀνετίθει, τὴν Λουκάς ὁ θεὸς ἀπόστολος χειρὶ καθ' ἑστέροι, ζωῆς ἔτι, καὶ τὸν τύπον ὁρώσης, καὶ τὴν χάριν τῆ μορφῆς ἐνείση. Ἡ δὲ τις εἰκὼν ἐν τῷ Τριβουναλίῳ λεγομένῳ πρώτως τὸ ἐξ δεῦρο τελούμενον αὐτῇ διεπράξατο· ἐφ' ᾧ καὶ κατὰ τὴν τρίτην τῶν ἡμερῶν τὴν παννυχίδα καὶ τὴν λιτὴν ἐνομοθέτει τελεῖσθαι· ὁ δὲ καὶ ἐς δεῦρο ἐράται τηρούμενον. Τρίτον δ' ἕτερον κάλλι ἀμυθῆτι καὶ παντοδαπαῖς ὑαίαις κοσμούμενον τῆ τοῦ Λόγου ἀφίερου μητρὶ, ᾧ Βλαχέρναι ἐπώνυμον· ὃν διαρκῶς εἰς φιλότιμον ἄλλοις κοσμήσασα, Μαρκιανοῦ τὰ Ῥωμαίων σκηπτρα διέποντος, σπουδῆν καὶ ἀμφω πᾶσαν ἐπιεικύντο, καὶ τὸ πάνσεπτον καὶ πανάχαρτον καὶ θεοδόχον ἐκείνης σκῆνος εὔρειν, καὶ τούτω ἐναποθέσθαι. Καὶ δὴ τα παρὶντα τηλικᾶδε τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἱεροσόλυμων Ἰουθενάλιον, καὶ τοὺς ἐκ Παλαιστίνης ἦκοντας ἐπισκόπους διὰ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον μεταστειλάμενοι ἐπυθάνοντο, εἰ γε τὸ θεῖον τῆς Θεοτόκου καὶ τὰ Παλαιστίνην τέμενος ἐξείσιον μάλα γε ὃν καὶ τὸ θεῖον ἐκείνης σκῆνος ἔτι τῆ σφοδρῇ παρήμενοι ἦ ἐπίθη τὸ κταρχάς. Βουλομένοις γὰρ εἶναι ἐκείθεν μετακομῆσαι παρὰ τὸ ἐκεῖνοι· ἀνεγερθὲν τέμενος, φυλακῆρην ἐσόμενον τῇ βασιλείῃ τῶν πόλεων. Ταύτης γὰρ οὐσαν καὶ τὴν πόλιν καὶ τὴν νεών, γρῆνα· ἐφασκον μηδὲ τοῦ ἱεροῦ σκῆνοῦς ἐκείνης ἀμοῖρα καθεστάναι. Πρὸς δὲ ταῦτα ὑπολαβόντα Ἰουθενάλιον ἀποκρίνασθαι· Τῆ μὲν ἱερᾷ καὶ θεοπνευστῇ Γραφῇ οὐδαμῶς τὰ κατὰ τὴν τελευταίαν τῆς ἀγίας καὶ ἀειπαίους Θεοτόκου Μαρίας ἐμφέρεται· ἀρχαῖα δὲ τινι καὶ ἀληθεστάτῃ πάμπαν παραδόσει πεθεσθαι· ὡς ἐπιτάσσει ἐκείνη τῆς τελευταίας, ἀθρόον ἐκ περάτων γῆς ἐπὶ τὸ κήρυγμα τοῖς ἀποστόλοις διεπαρμένοις, μεταρσίους νεφέλαις τισιν εἰς Ἱεροσόλυμα γεγενῆσθαι. Ὑπατάσσει δὲ κρείττονι ὕμνος θεῶν δυνάμεων ἐξηχεῖτο. Ἀσφορητὶ δὲ πάλιν ὑπερφυῶς τὸν Λόγον καὶ Ἰῶν αὐτῆς· κατιόντα τὸ θεῖον ἐκείνης πνεῦμα εἰς χεῖρας λαβεῖν· τὸ δ' ἐκείνης θεοειδέστατον σκῆνος· ἀγγλικῆ καὶ ἀποστολικῆ σὺναμα ὕμνον διὰ ἐκκομισθὲν, σφοδρῇ τινι ἐν χώρῳ Γεθσαιμανῆ κτετεθῆ, καὶ γε εἰς τρίτην ἡμέραν ὁ τῶν ἀγγέλων ὕμνος τῷ χώρῳ διέμεινεν ἀτιγῆτοις ὕμνοδῆαις γεραῖρων τὴν Θεομήτορα. Ὡς δ' ἐκείνη ἐπαύετο, καὶ τις τοῦ χοροῦ τῶν ἀποστόλων ἀπολειφθεῖς, ἐπανῆκε μετὰ τρίτην τῶν ἡμερῶν βιασάμενος τὸν ἱερὸν ἐκεῖνον χορὸν ἀνοίγειν τὴν σφοδρὴν ἐπειροῖτο, καὶ τὸ εἶδος τῆ μητρὶ τοῦ Λόγου ἀφαισίου. Ἐπει δὲ καὶ τῆς σφραγίδος διαλυθείσης ἠνοίγετο, τὸ μὲν θεῖον ἐκείνης· σῶμα παντάπασιν ἀνεύρετον ἦν· τὰ γε μὴν ἐντάφια σπάρρανα μένιντα κατὰ χώραν ἀθιγῆ καὶ ἀπρίσβαστα, ὡς περ ἄρτι ἀπολειπίτες ἐκείνα τοῦ σώματος, ἀρρήτιω τινὶ εὐωδίᾳ ἀστράπτοντα· ἧς ἐς μᾶλλον ἐμμορθηθέντες, σφραγίδι αὐτοῖς τὴν σφοδρὴν ἐπισημηνάμενοι, ἀπηλλάττοντο, ἐκπεληγμένοι τῷ παραδίξῃ τοῦ πράγματος, τοῦτο μόνον ὡς γ' ἐγγρῆν ἐπιλογισάμενοι, ὡς ἄρα ὁ ἐξ αὐτῆς ἰδίᾳ

(4) Palcheria Eudacia imagine Matris Christi, quam Lucas apostolus pinxerat, Hierosolymis misit. (Theodorus Lector.)

ὕπνου εὐδοκῆσαι ἀρρήτως καὶ ἀπερινοήτως· ἀρκα λαθεῖν καὶ γεννηθῆναι θεῶς λόγος, καὶ τῆς δόξης ὧν Κύριος· εἶτα καὶ μετὰ τὴν ἀρρήτων κήτην ἀλύμντον τὴν πρῶτην διατηρήσας, αὐτὸς ἔξωσε καὶ μετὰ τὴν ἐνθὺν ἀπλλαγὴν τὸ ὑπερφύως ἀχραντὸν καὶ ἀμίαντον ἐκείνης· καὶ πανάγιον σῶμα καὶ πρὸ τῆς νενομισμένης καὶ κοινῆς ἁπατιν ἀναστάσεως· ἀφῆρσι τιμῆσαι, καὶ μεταθέσει ἀγγελικῆ μεταστῆσας εἰς τινὰς ὑπερφύτους καὶ ἀφάρτους χύρους τῶν ἐπουραίνων μονῶν, γέρας ὡσπερ τι ἐξαισιον χαριζόμενος· τὸ μὴ τοῖς λοιποῖς τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν μάλιστα εὐδοκίμησά των σῶμα καὶ ταύτην ἀνίστασθαι. Συλῆσαν δὲ τῆνικαδε τοῖς ἀποστόλοις ὁ τε ἀγιώτατος Τιμόθεος, Διονύσιος· τε δ' Ἀρεοπαγίτης, καὶ ὁ πολὺς τὰ θεῖα καὶ σοφὸς Τερθέος· ὡσπερ αὐτὸς φησι Διονύσιος· ἐν τοῖς πρὸς Τιμόθεον ποιηθεῖσιν αὐτῷ περὶ τοῦ μακαρίου Τερθέου λέγων οὕτως· «Ἐπεὶ καὶ παρ' οὗτοις τοῖς θεολήτοις ἡμῶν ἱεράρχαις, ἤνικα καὶ ἡμεῖς, ὡς οἶσα καὶ αὐτὸς, καὶ πολλοὶ τῶν ἱερῶν ἡμῶν ἀδελφῶν ἐπὶ τὴν θέαν τοῦ ζωαρχικοῦ καὶ θεολόγου σώματος συνελθύσαμεν. Παρῆν ἐκ καὶ ὁ ἀδελφός· Ἰάκωβος, καὶ Πέτρος ἡ κορυφαία καὶ πρεσβυτεῖτη τῶν θεολόγων ἀκρότης. Εἶτα ἰδοὺ μετὰ τὴν θέαν ὑμῶν τοῦ ἱεράρχου ἁπαντας, ὡς ἕκαστος τῆν ἱκανὴν τὴν ἀπειροῦναμον ἀγαθότητα τῆς ζωαρχικῆς εὐσθενεῖας, πάντων ἱκράτει μετὰ τοῦς θεῖους λόγους, ὡς οἶσα, τῶν ἄλλων ἱερομυστῶν, ὅλος ἐκδημῶν, ὅλος ἐξιστάμενος ἑαυτοῦ, καὶ τὴν πρὸς τὰ ὑμνούμενα κοινωνίαν πάσων. Καὶ πρὸς πάντων ἡκούστο καὶ ἐγινώσκετο καὶ ἑωρᾶτο θεολόγος ὕμνος, καὶ θεῖος ὑμνολόγος κρινόμενος. Καὶ τί ἂν σοι περὶ τῶν ἐκεῖ θεολογηθέντων λέγοιμι; Καὶ εἰ μὴ καὶ ἑμαυτοῦ ἐπέλεησμαι, πολλάκις οἶδα παρὰ σοῦ καὶ μέρη τινὰ τῶν ἐνθεωτικῶν ἐκείνων ὑμνοῦν ἐπακούσας.» Ταῦτα διεξελθόντος Ἰουβενάλιου, οἱ κρατοῦντες τὴν ἀγίαν ἐκείνην ἐδέοντο πύμπειν σὸρον μετὰ τῶν ἱερῶν ἐκείνων ἀμφίων, ἀσραλῶς τῆ σφραγίδι ἐνσημνῶμενον· ἔν δὴ καὶ πρὸς Ἰουβενάλιου ἀποσταλείσαν, ἐν τῷ παρ' αὐτῶν οἰκοδομηθέντι μεγίστῳ νεφῶ τῶν Βλαχερνίων ὁσίαις κατέθεντο ταῖς χερσὶν ἐγγιστα τῆς ἱερῆς· καὶ θεῖας τραπέζης, εἰ τοῖς ζῶσι κατελεγεμένου Μαρριανοῦ. Ἦ γὰρ τῆ ἐσθῆς ἐπὶ Λέοντος οὐ πολλῶ ὕστερον ἐκομίζετο· ἢ δὴ καὶ ἐν τῷ περιφέρει ἀνετέθη νεφῶ, ὃν Λέων ὁ Μέγας· ἰδοὺ, ὡς ἐπ' ἐκείνου γενόμενος λέξομεν.

nitus inspiratarum illarum laudum, te canente, audire? » Hæc ubi Juvenalis dixit, principes ipse ab eo, ut sanctum eum tumulum, una cum sacris vestibus probe obsignatum ad se mitteret, rogant: eumque ita a Juvenali transmissum, in maximo quod ab eis constructum est Blachernarum templo, piis consecrarunt atque deposuerunt manibus, proxime ad sacram divina que mensam. Factum id Marciano adhuc superstiti. Veneranda enim vestis ejus aliquanto post, sub Leone, est allata, et in rotundo templo, quod Leo Magnus ædificavit, collocata est, sicuti in historia ejus dicemus.

A reliquisset, repertas, et quidem incenarrabili odoris suavitate redolentes: eaque illos abunde afflatis, signaculo rursus tumulo imposito, abiisse, ad miraculum tantum consternatos, atque illud solum, pro eo atque decebat, animo secum meditato, illum ipsum Deum Verbum et Dominum gloriæ, qui subsistentia sua, pro beneplacito suo, eo quem neque verbis neque intelligentia assequi liceat modo, carnem ex ea suscipere, et deinde post ineffabilem illam uteri gestationem et partum, virginitatem illæsam conservare dignatus sit: illum inquam ipsum, etiam post obitum et ex vita hac migrationem, mirifice immaculatum, impollutum, et modis omnibus sanctum corpus ejus, ante destinatum quoque et communem omnium resurrectionem, immortalitate coonestasse: eoque per angelorum ministerium in loca quædam cælestium regionum lucidissima et a corruptione alienissima translato, honore præcipuo prosecutum esse, ne una cum reliquis vel celeberrimis laudatissimisque hominibus resurgeret. Porro cum discipulis ibi tum affuisse addidit, sanctissimum illum Timotheum, Dionysium Areopagitam, magnamque divinum et sapientem Hierotheum: quemadmodum hac de re Dionysius ipse in suis ad Timotheum de beato Hierotheo scriptis testatus sit: «Congressus etiam est cum hierarchis divino numine afflatis, cum et ego, ut scis ipse, alique multi ex sanctis fratribus nostris, ad spectaculum corporis, quod auctorem vitæ Deumque suscepisset, convenissemus. Aderat ibi Jacobus quoque frater Domini, et item Petrus, supremum atque venerandum theologorum fastigium. Deinde post id spectaculum, visum est, ut hierarchæ omnes, pro se quisque ut posset, hymno cantato, infinitopotentem divinæ virtutis bonitatem concelebrarent. Meministi tu satis, ut ibi secundum theologos ipsos, omnes alios sacros mystas longe superarit, totus a seipso secedens, totus mente extra seipsum degens, et prorsus convenientia eis quæ canebat patiens, ita ut a quibus audiebatur et conspiciebatur simul et cognosceretur et non cognosceretur, Numine afflatus. 610 et divinus hymnorum cantor judicatus. Sed quid tibi de iis, quæ tum sancti illi viri theologati sint, dicam, cum, nisi mei quoque ipsius sim oblitus, meminerim, me multos hymnos et partes quasdam divinitus inspiratarum illarum laudum, te canente, audire? » Hæc ubi Juvenalis dixit, principes ipse ab eo, ut sanctum eum tumulum, una cum sacris vestibus probe obsignatum ad se mitteret, rogant: eumque ita a Juvenali transmissum, in maximo quod ab eis constructum est Blachernarum templo, piis consecrarunt atque deposuerunt manibus, proxime ad sacram divina que mensam. Factum id Marciano adhuc superstiti. Veneranda enim vestis ejus aliquanto post, sub Leone, est allata, et in rotundo templo, quod Leo Magnus ædificavit, collocata est, sicuti in historia ejus dicemus.

CAPUT V.

A

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

De obitu Pulcheriæ et Marciani : et ut post eum Leo Magnus Romanorum imperator sit renuntiatius.

Beata Pulcheria sexto imperii Marciani anno, illustri post se relicta laude et gloria, et virginitate sua ad extremum usque finem integra conservata, cum post plurima maximaque benefacta, substantiam suam omnem Dei templis et pauperibus dedicasset, in fata concessit. Donationem eam Marcianus gratam habuit, facultatesque illius quæ plurimæ erant, distribuit. Ipsa autem in templo divorum apostolorum condita est. Postea annis duobus non omnino exactis, Marcianus quoque inter homines esse desiit, multa religione et sanctitate vir, ut qui in supplicationibus publicis pedes præierit, et maximam indigentibus pecuniam præbuerit : si quis alius, et ipse Christianissimus imperii administrationem veluti monumentum vitæ pie agenda hominibus omnibus reliquit. Eo imperante, in Romana ditione tranquilla pax fuit, ita ut tum aurea existimarentur esse sæcula. Cæterum eo ad meliorem vitam translato, communi senatus calculo, Leo ex tribunis, Thrax ipse quoque genere, imperator Romanorum salutatus est, et a patriarcha Anatolio diademate coronatus. Hic Maces cognominatus est, quod Asparem ex militiæ ducibus maximum, qui eum ad imperium evexerat, et filium ejus Ardaburium, propter imperium affectatum, interemit.

611 CAPUT XVI.

Ut rursus Alexandriæ seditione orta, ab eis qui non assentieban ut sanctæ quartæ synodi decretis, Proterius Alexandriæ episcopus occisus sit, et per urbem pedibus tractus, instinctu et dolo Timothei Æluri, qui episcopalem sedem occupavit. Et ut isto a Leone pro expulso, Alexandrini alium Timotheum legerint, cognomento Salophacolum. Et ut Anatolio morituro, Gennadius sedem Constantinopolitanam obtinuerit.

Alexandriæ autem plebs ipsa, atque etiam primores viri Dioscuro addicti, Chalcedonensis synodi decretum non susceperunt, et Marciani obitu cognito, furore multo rursus adversus Proterium concitati sunt, ardorem eo expellendo plurimum ostendentes. Populus quidem ubique universus facile ad iram impellitur, et materiam quamque quam sors offert, veluti scintillam atque fomitem tumultus arripit. Alexandrina autem plebs ad res ejusmodi non minus proclivis et prompta est, ex innumera quæ undequaque confluit multitudine coæversata. Proinde præter rationem omnem audacia utitur, et impetu dæmoniaci effertur. Aiunt quippe, cuius liberum ibi esse, quacunque temere arripita causa et occasione, populum celeriter ad seditionem intemperis quibusdam excitare, et quocunque velit ducere. Et maxima ex parte jocis ludicrisque rebus populus, sicuti inquit Herodotus, de Asiæside scribens, deditus est. Plebs ea quan-

Περὶ τοῦ θανάτου Πουλχερίας καὶ Μαρκιανοῦ· καὶ ὡς μετ' ἐκείνον Λέων ὁ Μέγας βασιλεὺς Ῥωμαίων ἀνηγορεύθη.

Ἄλλ' ἡ μὲν μακαρία Πουλχερία τῷ ἔκτῳ χρόνῳ ἤδη ἀρχομένη τῆς βασιλείας Μαρκιανοῦ μετὰ περιφανοῦς δόξης ἦν καταλείπει, τῶν τῆδε μετέστη, ἀφθορον τὴν ἑαυτῆς παρθενίαν ἀχρι δὴ καὶ ἐς τέλος διατηρήσασα, ἐπὶ πολλοῖς καὶ μεγίστοις τῶν κατορθώμασιν ἅπαντα τὰ προσίτα Θεοῦ νοσοῖς καὶ πένησι καταλείψασα· ἃ δὴ καὶ Μαρκιανὸς πλείστα ἔντα καὶ ἔστεργε καὶ διέδωκε· καὶ ἐν τῷ τῶν Ἀποστόλων κατετίθη νεψ̄. Οὐ πάνυ δὲ δύο παρρηχότων ἐνισυτῶν, καὶ Μαρκιανὸς εἰς ἀνθρώπων γίνεται, ἀνὴρ πολλῆ εὐλαβείᾳ καὶ σεμνότητι χρώμενος. Πεζὺς γὰρ ταῖς γινομέναις λιταῖς πρῶτων πλείστα τοῖς δοκίμοις διένεμε χρήματα· Χριστιανικώτατος εἴπερ τις διαγενόμενος, καὶ μνημείων πᾶσιν ἀνθρώποις τὴν βασιλείαν καταλείπει· βθεῖα γὰρ εἰρήνη τῶ Ῥωμαίων κατέστη, ὡς καὶ χρυσᾶ ἔτη τὰς τῆς ἀρχῆς ἐκείνου ἡμέρας εἶναι λογίζεσθαι. Ἐκείνου δὲ πρὸς τὴν ἀμείνω λῆξιν μεταχωρήσαντος, ψήφῳ κοινῇ τῆς συγκλήτου Λέων ὁ ἀπὸ τριβούνων, θρᾶξ καὶ αὐτὸς τῷ γένει, βασιλεὺς Ῥωμαίων ἀναγορεύεται, τοῦ πατριάρχου Ἀνατολίου ἐδιδόχημα περιθέντος αὐτῷ, ὃς καὶ Μακέλης ἐκλήθη, ὅτι περ Ἀσπαρα τὸν μέγιστον στρατηγὸν καὶ τὸν υἱὸν Ἀρδαβούριον ἐπιβουλεύοντα τῇ ἀρχῇ ἀνεῖλεν εὐθύς.

C

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.

Ὅς στάσεως αὐθις ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γενομένης κατὰ τῶν μὴ παραδεχομένων τὴν ἁγίαν τετάρτην σύνοδον, ἀνηρέθη Προτέριος ὁ Ἀλεξανδρείας, ἐκ ποδῶς ἐκκισθῆς, μεθοδεύει Τιμοθέου τοῦ Αἰλοῦρου, ὃς καὶ τὸν θρόνον ἐσχες. Τοῦτου δὲ ἐπὶ τοῦ εὐσεβοῦς Λέοντος ἐλαθέτος, Ἀλεξανδρείας Τιμόθεον ἕτερον προχειρίζεται τὸν Σαλοφακίλον. Ἀνατολίου δὲ θανόντος, Γεννάδιος τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκλήροῦτο θρόνον.

Τὸ δ' ἐν Ἀλεξανδρείᾳ δημοτικὸν, καὶ ὅσοι δὴ τῶν ἐπιστῆμων τὴν ἐν Χαλκηδόνι οὐκ ἀπέδέχοντο σύνοδον Διοσκόρω προσκείμενοι, τὸν Μαρκιανοῦ πυθόμενοι θάνατον, θυμῷ πολλῷ τὴν κατὰ Προτερίου μῆνιν αὐθις ἀνήπτον, θερμότητα πλείστην ἐξελάσαι τοῦτον ἐπιδεικνύμενοι. Δεινὸν γὰρ τι χρῆμα δῆμος ἅπας καὶ πρὸς ὄργην ζαδίως εὐξέσπτον· καὶ τὸ προσεσχὴν ὕλην ὡσπερ καὶ ὑπέκκαμμα τῶν θυρόδων ἐχεν. Οὐχ ἥκιστα δ' ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας δῆμος πρὸς τὴν τοιαύτῃ ἐτοιμοῖ, μυρῶν πλήθει, καὶ ὅθεν δὴ ποτε ἔχοντι προσηρανισμένοι, κινεῦσεν θράσει παραλογωτέρῳ χρώμενος, καὶ ὄρμαι τισι διαιμονίαις βουλομένοις. Ἀμέλει τοι καὶ φρασὶν ἐξὴν εἶναι βουλομένην παντὶ τὸ προστυχὸν αἰτίαν ποιησαμένην, ὁσέων εἰς στάσιν ἀναβαχθέντων τὸν δῆμον, καὶ ἐπὶ βουλομένην εἰς μεταφέρειν αὐτόν. Τὰ πολλὰ δὲ καὶ παλαιῶν ἐστίν, ὡς φησὶν ὁ Ἡρόδοτος· περὶ Ἀράτιδος ἱστορῶν. Τοιοῦτος μὲν ὁ τῶν Ἀλεξανδρέων δῆμος κατὰ τοῦτο τὸ μέρος· τὰ γε μὴν ἄλλα αὐτοῦ οὐχ

οἶον ἂν τις περιφρονήσαιεν. Οὕτω τοίνυν ὁρμῆς καὶ ἄμυνης ἔχοντες, καιροῦ δραξάμενοι, καθ' ὃν Διονύσιος ὁ τῶν Ἐφῶν στρατιωτικῶν ταγματῶν ἡγούμενος πρὸς τῆ προσητέρα Αἰγύπτου διέτριβε, Τιμόθεόν τινα ὄνομα, Αἰλουρον δὲ τὸ ἐπώνυμον, ἐπὶ τὴν τῆς ἐπισκοπῆς ἀνάγειν θρόνον ψηφίζονται. ὃς βίον μὲν ὄθεν μοναδικὴν ἐπιτήδευεν, ὕστερον δὲ καὶ προσφύτερος τῆς Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίας ἐγένετο. Πολὺς δὲ τις κατὰ τῆς ἐν Χαλκηδόνι ἐβῆει συνόδου. Δεινὸς δὲ μάλιστα ὢν συγγεῖν τὰ πράγματα, καὶ τῆς ἐπισκοπῆς ὑπερρυῶς θρηγόμενος, μετὰ τὴν καὶ ἀσβόλην χρησάμενος, νυκτὸς τὰ καταγώγια τῶν μοναχῶν διερχόμενος, ἐκάλει ἕκαστον ἐξ ὁνόματος διὰ τινος σχοινοτενοῦς καὶ ἐπικένου καλάμου. Ὅν ἀκουσάντων τὰς κλήσεις, ἕνα μὲν ἑαυτὸν εἶναι τὴν λειτουργικῶν πνευματικῶν ὑπεκρίνατο, σταλῆναι δὲ ὀφρανόθεν πᾶσιν εἰπεῖν, ὥστε τῆς μὲν Προτερίου κοινωνίας ἀποστῆναι, Τιμόθεον δὲ τὸν Αἰλουρον εἰς τὴν τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνον ἀναβιβάζαι. Καὶ δὴ ἔτι Προτερίου τῆ ἐπισκοπῆ διατρίβοντος, καὶ τὴν ἱερουσύνην αὐτουργοῦντος, οἱ περὶ αὐτὸν ἐπὶ τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν γινόμενοι, ἧ τοῦ Καίσαρος προσηγόρευται, πατριάρχην τῆς Ἀλεξάνδρου τὸν Αἰλουρον προχειρίζονται. Εὐσέβιος δὲ τοῦτον ἐχειροτόνησι, τοῦ Πηλουσίου ἐπίσκοπος, καὶ Πέτρος ὁ ἐξ Ἰβηρίας, Μαῦρουμὰ τοῦ πολιχνίου τῷ νομῷ Γάζης τὴν ἐπισκοπὴν ἔχων, καὶ ἄμφω τὴν ἱερουσύνην ἀφηρημένοι πολλῶν πρότερον παρὰ Προτερίου. Ὅς δὲ μάθοι ὁ στρατηγὸς Διονύσιος τὰ γενόμενα, σπουδῆ τῆ πάτη ἐλαύνων, ἦκεν ἀπὸ τὴν Ἀλεξανδρείαν, σπεύδων ἔτι νεαρὴν οὖσαν τὴν τῆς στίσεως ἀναφύεσαν κατασβεῖναι πυρκαϊάν. Δείσας δὲ ὁ Τιμόθεος μὴ τὸν θρόνον ἀφαιρεθῆναι, τὼν τινὰς Ἀλεξανδρέων σακριαστῶν ἐρεθίσας, κατὰ Προτερίου κινεῖ. Οἱ θυμῷ πλήρεις φρονήματος ἐπιβρόντες, ἐκείνου κατὰ τὸ πανάγιον βαπτιστήριον πεφουγότες, ἀπηνῶς (ὡ θεὰ δίκη!) τὸν τοσοῦτον ἀρχιερέα διαχειρίζονται, τὰ ξίφη σφῶν κατὰ τὸν ἔγκλιτον ἐλάσαντες, τὴν ἐπιταγὴν τῷ Τιμόθεῳ πληροῦντες. Ἐπειτα καλῶς περιεστῆσαντες, ἀπὸ τὴν λειψόρον ἀπανταχοῦ ἐξυρον, ἐπιμαίνοντες τῷ νεκρῷ, διατωθάζοντες τε καὶ ἐξοβρίζοντες, ὡς ἄρα Προτερίου· εἴη ὁ ἀνηρημένος. Ἰκνῶς δὲ δια πάσης τῆς πόλεως περιελκυσάντες, ἔρχοντο πάντων παρεδίδουσαν πυρὶ, τὴν ὑπολειφθεῖσαν κίνιν εἰς ὄρα λικμώντας, οὐδὲ τῶν ἐκείνου σπλάγχων ὠμῶν οὕτω ναρκήσαντες ἀπογεύσασθαι. Σὺν αὐτῷ δὲ καὶ ἄλλοι ἐξ τῶν ἴσων ἀγῶνα διήνυσαν. Ἄδῃτα μιλῶν Λέων ὁ εὐσεβέστατος βασιλεὺς, σύνθεον αὐτὸς ἀθροίζειν ἀπεδοκίμαζε· γράμματα δ' ἔγκυκλα ταῖς ἀπὸ τὴν ἰκκουμένην ἐπεμπεν ἐκκλησιαίς, καὶ τὴν οἰκίαν δόξαν ἔγκυκλασπεύρων τῆς γράμμασιν, ἐκέλευε τε πάντας τὸ δόξαν ἀντεπιστέλλειν, περὶ τε τῶν ὀρισθέντων τῆ ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, εἰ γ' ἐκείνοις ἐπεσθαι βούλοιντο. ἔτι δὲ καὶ ὀπως γνώμης ἔχουσι περὶ τῆς τοῦ Αἰλουρου χειροτονίας, οὕτω γεγενημένης, ὡς εἴρηται· εἰ γ' ἐπιλαμβάνοντο ταύτης ὡς οὐ προσηκόντως προβάσης, ἧ καὶ προσίενται τοῦτον τὴν Ἀλεξάνδρου ἐπίσκοπον. Ὁ μὲν οὖν ταῦτα τοῖς ἀπανταχοῦ ἱερεῦσιν ἐπι-

tum ad hanc partem pertinet, talis est: in rebus autem aliis haudquaquam contemnenda. Cum igitur eo impetu irati ferrentur homines, illa etiam temporis opportunitate oblata, quod Dionysius Orientalium copiarum ductor apud interiorem Ægyptum esset, Timotheum quemdam cognomento Ælurum ad episcopalem evehere dignitatem constituerunt: qui monasticam egerat vitam, et deinde presbyter Ecclesiæ Alexandrinæ factus fuerat. Et quod magnopere in Chalcedonensem synodum invehetur, idoneusque ad res miscendas esset, atque episcopatum mirifice expeteret, fuligine nigroque colore oblitus, noctu circum monachorum cellas obambulavit, et quemque per calamum scirpeum excavatum nominatim evocavit: atque illi cum eum audirent, ipse se ex spiritibus administris unum esse assimilavit, et cœlitus propterea missum omnibus dixit, ut a communione Proterii discederent, et Timotheum Ælurum in episcopali sede collocarent. Adhuc Proterius episcopatum gerebat. **612** et munere suoungebatur, cum Timothei partium studiosi in ecclesia Magna, quæ de Cæsaris nomine dicta est, congregati, Ælurum ipsum patriarcham Alexandria designarunt. Ordinarunt eum Eusebius Pelusii, et Petrus, ex Iberia ortus, Majumæ, quod Gazæorum prefecturæ oppidum est, episcopus, quibus dignitas sacerdotalis a Proterio dudum adempta fuerat. Qua de re certior factus Dionysius dux maximis itineribus Alexandriam venit, seditionis recens etiamnum incinctus. Timotheus sibi, ne e throno deturbaretur, metuens, seditiosos quosdam ex populo Alexandrino homines adversus Proterium irritavit, qui illum audaci furore plene aggressi sunt, et episcopum tantum, cum ad sacrosanctum baptisterium confugisset, crudelem in modum (o divina vindicta!) ferro in viscera ejus adacto, ut imperata Timothei exsequerentur, contrucidarunt: et deinde ex fune suspensum passim per viam publicam rapuerunt, cadaveri ejus ut homines furibundi insultantes, atque cum contumelia illudentes, et quod Proterius necatus esset clamitantes. Et postquam id per urbem omnem distraxere, postremo igni etiam ustularunt, cinere qui superfluit in aerem disjecto, visceribusque ejus crudis (nam et ab hoc facto non abhorruerit) degustatis. Una cum Proterio alii præterea sex idem certamen obiere. Hæc res ubi ad piissimum imperatorem Leonem est delata, non ille rursus synodum cogendam esse duxit, sed circularibus per orbem litteris ad ecclesias missis, quibus sententiam suam inseruit, opinionem episcopum quemque suam rescribere sibi jussit, cum de Chalcedonensis synodi constitutionibus, an sequi illas vellent, tum de ordinatione Æluri, quæ ita, sicut dictum est, facta esset, reprehenderentur eam, ut quæ minus legitime processisset, an episcopatum illum gerere permitterent. Leo hæc sic ad omnes ubique episcopos scripsit. Illi autem,

petierat, Hierosolymorum thronum occupavit, ad-
jutoribus ea in re usus, qui synodi constitutionibus
adversabantur, et Eudociæ gratificabantur. Et cum
episcopi nondum a synodo reversi fuissent, alios
ipse ordinatos in urbes quasque misit. Severia-
num autem Scythopolis episcopum, quod malevol-
entia illius suffragari nollet, oppido exactum in-
teremit. Magnam quoque movit persecutionem, in
civitate sancta, adversus eos qui communicare
cum eo nolebant. Quosdam namque tormentis ex-
cruciavit, aliquibus substantiam ademit, aliorum
ædibus ignem injecit, ita ut urbs a barbaris capta
esse videretur. De quo postea monachorum ordo
ad Alcisonem litteras dans, illud scripsit : quod
cum ut maleficus et episcopo suo infidus depre-
hensus esset, monasterio suo expulsus, et quia
Alexandriæ quoque rebellis Dioscuro fuerat, quod
verberibus multis affectus, tanquam homo seditio-
sus per urbem scabioso camelo insidens traductus
sit. Idem quoque Palæstinæ urbes circumiens, eas
ut sibi episcopos legerent, coegit. Quorum unus
etiam fuit Petrus, ex Iberia oriundus, Gazæorum
civitatis, cui Majumæ nomen est, episcopus. Adeo
ut Athanasius quidam in diaconorum ordinem
cooptatus, in media ecclesia Hierosolymis cum
multa dicendi libertate, iniquitatis abominacione
throno sanctissimo insidente, vocem illam præ-
claram emisit : « Desine, Theodòsi, tantam cæ-
dem committere, desine Christo bellum inferre,
et gregem ejus in prædonum morem e divino
ovili ejicere, et aliquando tandem benevolentiam
erga verum germanumque pastorem nostram co-
gnosce ; neque enim alienum sequi didicimus, ne-
que vocem extraneam audire. » Hæc cum diceret,
a satellitibus Theodosii arreptus, et ex ecclesia tra-
ctus est. Atque insolentis petulantia et crucia-
tum genus omne propter Christum perpessus, et
flagris multis concisus, postremo etiam ferro vitam
amisit. Cadaver ejus ex pedibus per urbem omnem
raptum, canibus tandem esca projectum est. Porro
Dorotheus, qui Palæstinam provinciam ab impe-
ratore acceptam administrabat, 601 et tum apud
Moabitidem bello adversus barbaros occupatus
erat, ubi ea quæ in urbe sic gerebantur cognovit,
celeritate summa cum exercitu forti rebus præsen-
tibus consulturus occurrit. Cæterum Theodosii et
Eudociæ satellites, portis clausis, non prius eum
admisere, quam eis pollicitus esset, se quoque ad
partes eorum defecturum, sicuti monachorum om-
nium ordo et universa civitatis multitudo fecisset.
Ita menses viginti exitiosus Theodosius tyrannidem
in sede Hierosolymitana exercuit. Quam rem post-
quam Marcianus intellexit, a Dorotheo ille ejectus
est : quem is capere quidem (sic enim imperatoris
præceperat jussio) conatus est ; sed id ab eo fieri non
potuit, propterea quod pestis illa in Sinæum mon-
tem profugerat. Quam ob causam plurimi, qui
partibus ejus faverant, tormentis subditi sunt, non
plebei tantum homines, sed etiam qui propter

μων ὑφαρπάζει θρόνον, ἀρωγοῖς χρησάμενος τοῖς
τάναντια τῇ συνόδῳ φρονουσί, καὶ τοῖς ὑπουργοῖς
Εὐδοκίας. Καὶ τῶν ἐπισκόπων μήπω ἐκ τῆς συνόδου
ἐπανελθόντων, ἐκεῖνος ; ἐτέρους χειροτονήσας, κατὰ
πόλιν ἐξέπεμπε. Σευηριανὸν δὲ τὸν Σκυθοπόλεως
ἐπίσκοπον, μὴ ὑπαχθῆναι τῇ ἐκείνου κακονοίᾳ ἡρη-
μένον, τῆς πόλεως ἐξαγαγὼν ἐκτείνε. Μέγαν δ' ἐκί-
νησε διωγμὸν ἀνὰ τὴν ἁγίαν πόλιν κατ' ἐκείνων οἱ
μὴ ἐκείνῳ κοινωνεῖν εἴλετο · οὗς μὲν γὰρ βασάνοις
ἤκιστα · ἄλλων τὴν περιουσίαν διήρπασεν · ἐτέρων
δὲ πῦρ ἐνήκε τοῖς οἴκοις · ὡς δοκεῖν τὴν πόλιν ὑπὸ
βαρβάρων ἀλίσκεσθαι. Περὶ οὗ τὸ μοναχικὸν ὕστε-
ρον πρὸς Ἀλκίσωνα γράφον εἰρήκεν, ὡς καὶ περὶ
τὸν οἰκεῖον ἐπίσκοπον οἶα κακούργος ἀλοῦς, τοῦ
κατ' αὐτὸν ἀπηλάθῃ μοναστηρίου, καὶ ἐπὶ τῆς Ἀλε-
ξάνδρου διάφορος Διοσκόρου κατέστη. Ἐνθα πολλαῖς
καταξανθεῖς ταῖς πληγαῖς ὡς στασιώδης, ἐπὶ καμή-
λου ψωριώτης ἀνὰ τὴν πόλιν περιηρέθη. Καὶ πρὸς
τὰς πόλεις Παλαιστίνης ἰὼν, ἐπισκόπους σφίσι χει-
ροτονεῖν κατηνάγκασεν. Ἐν εἰς ἦν καὶ Πέτρος ὁ ἐξ
Ἰδηρίας τῆς Γαζαίων πόλεως, ἢ Μαΐουμα ; δνομα,
τοῦς τῆς ἐπισκοπῆς οἰακας πιστευθεῖς · ὡς καὶ τινα
Ἀθανάσιον τῷ τῶν διακόνων κατελεγεμένον χορῶ
παρῆρσιασάμενον, ἐν μέσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ, τοῦ τῆς
ἀνομιᾶς βδελύγματος, ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ ἐξεζομένῳ
θρόνῳ, φωνὴν ἀφείναι, εἰ Παῦσαι, λέγουσαν, Θεοδό-
σε, τῆς τοσαύτης μαιφονίας · παῦσαι Χριστὸν πο-
λεμῶν, καὶ τὸ αὐτοῦ ποίμνιον τῆς θείας μάνδρας
ληστρικῶς ἀπελαύνων · καὶ γινῶναι μόλις γενέσθω
σοι τὸ ἡμέτερον εὐνοῦν περὶ τὸν ἀληθῆ καὶ ὄντως
ποιμένα · ἤκιστα γὰρ ἄλλοτρίῳ ἐπεσθαι μεμαθήκα-
μεν, μηδὲ ξένης ἀκούειν φωνῆς. » Ταῦτα λέγων,
ἀνάρπαστος ἤγετο, ὑπὸ τῶν Θεοδοσίου ὑπασπιστῶν
ἐξω συρόμενος, καὶ πᾶν εἶδος παροινίας καὶ βασά-
νου φέρων διὰ Χριστόν. Πολλαῖς δὲ καταξανθεῖς
μάστιξι, τέλος καὶ μαχαίρᾳ καταλύει τὸ ζῆν. Ὁ δ'
ἐκείνου νεκρὸς, ἐκ ποδῶς διὰ πάσης τῆς πόλεως ἐλ-
κυσθεῖς, τέλος κυστὴ βύρᾳ παρεδίδοτο. Δωρόθεος δ'
ὁ τὴν Παλαιστίνην ἐκ βασιλείως διέπων, περὶ που
τὴν Μωαβίτιν πρὸς βαρβάρους ἐνασχολούμενος, τὰ
κατὰ τὴν πόλιν γενόμενα διαγνοὺς, ὅσον τάχος ἤκει
σὺν οὐκ ἀγενεῖ τῷ στρατῷ βοηθήσαν τοῖς πράγ-
μασιν. Οἱ γὰρ μὴν Θεοδοσίου καὶ Εὐδοκίας ὑπασπι-
σταῖ τὰς θύρας ἐκείνῳ ἐπιζυγώσαντες, οὐ πρότερον
D ἀνήκταν, ἕως οὐ λόγον καὶ παρ' αὐτοῦ ἔλαβον, ὡς
χάκειος σὺν αὐτοῖς εἶη ἀποστειτῶν · ὡσπερ δὴ καὶ
τὸ μοναχικὸν ἄπαν καὶ τὸ τῆς πόλεως διεπράξατο
πλήθος. Ἐπὶ εἴκοσι ταῖνον μηνσὶν ὁ λυμῶν Θεοδό-
σιος τὸν θρόνον τυραννήσας, Μαρκιανοῦ τὰ πεπραγ-
μένα μαθόντος, πρὸς Δωροθέου ἐκβάλλεται, κατα-
σχεῖν μὲν περιελάττω ἐκείνον · οὕτω γὰρ τὸ θεῖον
ἐκέλευε πρόσταγμα · μὴ δυνηθέντος γὰρ μὴν, τῷ τὸν
ἀλιττρίον πρὸς τὸ Σίναιον ἀποδρᾶναι · δι' ὧν πλεί-
στοι τῶν ἐκείνῳ συναραμένων αἰκίαις ὑπήχθησαν,
οὐ μόνον τοῦ λαοῦ πληρώματος, ἀλλὰ καὶ τῶν
μοναδικῶν σχήματι κατατεταγμένων. Ἐκείνου δ'
ἐκποδῶν γεγονότος, Ἰουβενάλιος αὐθις τὸν θρόνον
κατέλαθε · καὶ πάντας ὄσους χειροτονίας ἰξίωσε
Θεοδόσιος, καθῆλεν εὐθύς. Πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα τῶν

ἀνιαρῶν τῷ πληθῆει ἐπισυνέβη ἐκείθεν ἔνθεν προΐν-
 ται, ὅσα γε ὁ θυμὸς αὐτῷ ἐιγηγέρουε, τοῦ βασιλάνου
 καὶ θεομισσοῦς δαίμονος οὕτω πράττειν εἰσηγουμέ-
 νου ἑνὸς γράμματος ἐναλλαγῆ· ὡς ἐξεῖναι τῇ ἐκφω-
 νῆσει θατέρου σύμπαν ἐπάγειν ἐνταῦθα τὸ ἕτερον·
 ἐπὶ τόσον, ὡς καὶ πολὺ τὸ παραλλάττον νομίζεσθαι
 παρὰ τοῖς πλείοσι, καὶ ἀντικρυς τὰς ἐννοίας ἐκ δια-
 μέτρου φέρεσθαι, ὡς ἀναιρετικὰς ἀλλήλων καθε-
 στάναι. Καὶ γὰρ ὁ τὸν Χριστὸν ἐν δύο φύσεσιν ὁμο-
 λογῶν ἐκ δύο ἀντικρυς λέγει, εἴπερ ἐν θεότητι καὶ
 ἀνθρωπότητι συνομολογῶν τὸν Χριστὸν, ἐκ θεότη-
 τος καὶ ἀνθρωπότητος συνθεῖσθαι λέγει· ὁ τε ἐκ
 δύο λέγων τὴν ἐν δύο πάντως ὁμολογίαν ἐπάγει, εἴ-
 περ ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος τὸν Χριστὸν
 λέγων, ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι ὁμολογεῖ αὐτὸν
 καθεστάναι, οὔτε τῆς σαρκὸς εἰς θεότητα μεταβλη-
 θεΐσης, οὔτ' αὖ τῆς θεότητος εἰς σάρκα χωρησάσης·
 ἐξ ὧν ἡ ἀβήρητος ἔνωσις, ὡς καὶ διὰ τῆς ἐκ δύο
 φωνῆς ἐνταῦθα νοεῖσθαι προσφόρου τῆν ἐν δύο,
 καὶ διὰ τῆς ἐν δύο τῆν ἐκ δύο, καὶ θατέρου τοῦ
 ἑτέρου μὴ ἀπολιμπάνεσθαι· ὅπου γε κατὰ τὸ πε-
 ριούσιον οὐ μόνον τὸ ὅλον ἐκ μερῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν
 μέρει τὸ ὅλον γνωρίζεται. Καὶ ὁμοῦ ἀλλήλων οὕ-
 τως ἀπεσχοινίσθαι ταῦτα νομίζουσιν ἄνθρωποι συν-
 ηθεῖα τινὲ περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης· ἢ καὶ τὸ οὕτω
 βούλεσθαι προειλημμένοι, καὶ πάσης ἰδέας παρα-
 φρονεῖν· ἢ πρὸς τὴν τοῦ ὄντος ἰέναι συγκατάθεσιν.
 Δι' ἅπερ αἱ εἰρημέναι μοι συγγύσεις ἐγένοντο. Καὶ
 τὰ μὲν οὕτως ἐν τε Ἀλεξανδρείᾳ καὶ Παλαιστίνῃ
 συνέβαινε.

vel quod ita destinatione animi voluerint, et quodvis
 potius mortis genus subire, quam ei quod ve-
 rum est, assentiri. Quam ob causam, quæ a me
 dictæ sunt confusiones exsistere. Hæc sic apud
 Alexandrinos et apud Palæstinos accidere.

ΚΕΦΑΛ. Ι.

Περὶ τοῦ ἐπεισοφρησαντος ἐν ταῖς ἐφοῖς τῶν πό-
 λεων λιμοῦ τε ὁμοῦ καὶ λοιμοῦ· καὶ ὡς αὐτο-
 μάτως ἡ γῆ τῷ ἐπιόντι ἔτει ἀνήκε καρπούς.

Πολλὴ δὲ τις κατ' ἐκείνο καιροῦ ἀνομβρία ἐγέ-
 νετο, καὶ λιμὸς ὁμοῦ καὶ λοιμὸς ἐν τε Φρυγίᾳ Γα-
 λατίᾳ τε αὐ καὶ τῇ Καππαδοκῶν· καὶ ἀχρι δὴ καὶ
 Κιλικίας αὐτῆς περιφανῶς προεχώρει· ὡς συμβαί-
 νει τῇ ἐνδείᾳ τῶν ἀναγκαίων τοὺς περιτοίλους τῶν
 εἰρημένων ἀπηγορευμένη καὶ ὀλεθρῆ καὶ ἀήθει
 χρῆσασθαι τῇ τροφῇ, ἐπιλελοιπότην τῶν ἀναγκαίων.
 Λιμοῦ δὲ τοσοῦτου ἐπιχωριάζοντος, τῇ μεταβολῇ τῆς
 διαίτης ἐνόσουν μάλα οἱ ἄνθρωποι· ὑπερβολῇ γὰρ
 φλεγμονῆς οἰδαίνοντος σφίσι τοῦ σώματος, πρῶτον
 μὲν τὰς ὄψεις ἐφθειρόντο· εἶτ' ἐπιγινομένης βηχῆς,
 τριταῖοι τὴν βίον ἀπῆσαν. Ἀλλὰ τοῦ μὲν λοιμοῦ
 οὐκ ἦν τις βοήθεια οὐδαμῶ· τοῖς γε μὴν ὅπ' ἐκείνου
 σπανίοις πάμπαν καταλειφθεῖσιν ἀρωγὴν ἢ πάντων
 σῦντεῖρα Πρόνοια δέδωκε, τὸν λιμὸν θεραπεύσασα.
 Κατὰ μὲν γὰρ ἐκείνο τὸ ἔτος ᾧ μὴ ἔφυ τὰ σπέρ-
 ματα, ἀερίῳ τροφῇ ἐθρεψεν, ὡσπερ ποτὲ τοῖς πά-
 λαϊ· Ἰσραηλιταῖς ἰστίρηται πράξασα, ὃ μάννα προσ-
 ηγέρουεαι ἐπιβρέξασα· αὐτομάτους δὲ τελεσιουρ-
 γήσασα τοὺς καρπούς ἔτει τῷ μετὰ τοῦτο. Τὰ δὲ
 τοιαῦτα κατὰ τὴν τε Παλαιστίνῃν ἐπέδραμε χώραν,

A habitum in monachorum ordine consi fuerant.
 Post Theodosii fugam, Juvenalis in thronum suum
 restitutus, omnibus quos ille ordinaverat, digni-
 tatem statim ademittit. Multa præterea alia tristitia
 hinc et inde provenientia multitudini accidere,
 quæ animus ei, invidio et Deo invisio dæmone, per
 unius litteræ mutationem, suadente, suggestit :
 ita ut alterius litteræ pronuntiatione, aliud prorsus
 inducere liceret. Adeo etiam, ut multa a plu-
 ribus mutatio fieri, et sententia in contrariam
 prorsus et ex diametro repugnantem significatio-
 nem ferri, et alteram per alteram tolli existima-
 retur. Nam Christum ἐν, hoc est in duabus natu-
 ris qui profitetur, ἐκ, hoc est ex duabus, dicit :
 siquidem dum in divinitate et humanitate Chri-
 stum consistetur, ex divinitate et humanitate uni-
 tum esse concedit. Et qui ex duabus dicit, profes-
 sionem tamen in duabus infert : si ex divinitate
 et humanitate Christum dicens, in divinitate et
 humanitate consistere ipsum profitetur, neque
 carne in divinitatem eunte, neque rursum divini-
 tate in carnem evadente ; unde ineffabilis illa ex-
 stitit unio, ut per locutionem, *ex duabus*, hic com-
 mode locutio *in duabus*, et per, *in duabus*, etiam
ex duabus intelligatur, et alterum ab altero non
 differat ; quandoquidem et juxta abundantem lo-
 quendi rationem non solum totum ex partibus,
 sed etiam in partibus totum percipitur. 602 Et
 tamen separata hæc inter se sic esse homines opi-
 nati sunt, quadam de Deo opinionis consuetudine :

potius mortis genus subire, quam ei quod ve-
 rum est, assentiri. Quam ob causam, quæ a me
 dictæ sunt confusiones exsistere. Hæc sic apud
 Alexandrinos et apud Palæstinos accidere.

C

CAPUT X.

De fame simul et peste, quæ civitatibus Orientalibus
 inesserunt : et ut sua sponte terra anno sequente
 fruges protulerit.

Eisdem temporibus ingens fuit siccitas, fames-
 que simul et pestis in Phrygia, Galatia et Cappa-
 docia : quæ calamitas etiam ad Ciliciam usque
 progressa est, ut earum quas diximus regionum
 incolæ in summa penuria ad eas angustias perve-
 nerint, rebus necessariis deficientibus, ut prohibi-
 titis, insolitis et exitiosis alimentis uterentur. Et
 fame tantopere invalescente, homines, victus rati-
 one mutata, in ægritudines inciderunt. Corpora
 namque propter maximas inflammationes, tumore
 concepto, oculos primum amittebant : deinde tussi
 accedente, die tertio moriebantur. Contra pestem
 eam nullum usquam fuit auxilium. Qui autem ex
 ea perrari superfuere, eis opem servatrix omnium
 Providentia attulit, et fami subvenit. Eo enim anno
 quo fruges non provenerunt, alimento acris eos
 fovit, sicuti olim veteribus Israelitis fecisse memo-
 ratur, manna illis (quod dicitur) cœlitus demit-
 tens. Proximo autem anno ut fruges sua sponte
 excreverent, effecit. Hæc mala Palæstinam etiam
 et plurimas alias regiones pervaserunt. Et calami-

tates ejusmodi Orientalem orbem omnem A
pragrarunt.

και ἄλλας κλειστας ἐπῆλοε πόλεις· ὡσερ βάδην
τῶν τοιούτων παθῶν πᾶσαν τὴν τῆς Ἐω περινο-
στούντων γῆν.

CAPUT XI.]

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

*De Valentiniani corde, qui Occidentalibus imperavit:
et de Eudoxia conjuge ejus, liberisque ejusdem.
Et ut Genserichus urbem Romam ceperit. Item de
eis qui post Valentinianum per successionem Romæ
imperarunt.*

*Περὶ τῆς ἀναιρέσεως Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ ἐν
ἐσπέρᾳ καθάροντος· και περὶ τῆς ἐκεῖνου
γυναϊκὸς Εὐδοξίας και τῶν παιδῶν αὐτῆς·
και ὡς Γικέρικος εἰλε τὴν Ῥώμην· και περὶ
τῶν μετὰ Οὐαλεντινιανὸν κατὰ διαδοχὴν βα-
σισλευκότων ἐν Ῥώμῃ.*

Hæ Orientis ærumnæ fuere. Porro Occidens
alias, eis quas diximus non minores, sensit. Nam
Aetius urbis Romæ præfectus, miserandum in
modum vitam amisit : et oræ Occidæ imperator
Valentinianus recta quidem Ecclesiæ dogmata,
quemadmodum supra a nobis dictum est, relinuit,
in quotidiana autem consuetudine vitæ plurimum
deliquit. **603** Cum enim vultu venusto, et rebus
aliis ornatam maxime in matrimonio haberet con-
jugem, junioris Theodosii filiam Eudoxiam, alienas
nuptias turpiter sædavit, et aperte permultos curio-
sarum artium sectatores familiares habuit, et tan-
dem vitam sædissima morte finit. Maximi nam-
que, qui, Gratiano imperatore cæso, tyrannidem
arripuit et a magno Theodosio postea necatus
est, ex filio nepos, avo cognominis, patriciatus
dignitatem primariam gerens, cum insidias Valen-
tiniانو imperatori strueret, propterea quod is
uxorem ejus stuprasset, Actium imperialem aniam
gubernantem (consiliis enim suis is obsistebat)
metuens, perduellionis crimine per calumniam
apud imperatorem detulit. Atque ubi ille eam ob
causam miserabiliter cæsus est, labore nullo Maxi-
mus imperatoris regiam ingressus, illum interemit,
et conjugem ejus Eudoxiam coegit sibi nubere,
eique per stuprum vim intulit. Per quæ enim ali-
quis peccat, per eadem etiam castigatur. Postea
vero ille imperium quoque sibi usurpavit. Enim-
vero Eudoxia tanta contumelia affecta, quod tam
inopinatum flagitium ægre ferret, omnem sibi
quod dicitur jaciendam esse alicam statuit, ut in-
juriam auctorem ulcisceretur qui facinus tantum
in marito suo patrare, et insuper ingenuitatem
libertatemque suam contaminare ausus fuisset.
Acris enim esse solet femina, nec ullo modo ea
flectitur aut exoratur, ut dolorem statim ponat, si
pudicitia ei, quam retinere contendit, per vim
adempta sit : et quidem ab eo qui etiam castitatis,
dignitatis et existimationis suæ custodem sustulerit.
Hæc secum in animo volutans Eudoxia,
quandoquidem nullam ex Byzantio auxilii spem
esse putavit, quod pater ejus Theodosius dudum
diem suum obiisset, et tempore plurimo diva
Pulcheria imperio ibi potiretur, quæ nondum
conceptam adversus matrem Eudociam iram depo-
suisset, dona maxima in Libyam ad Genserichum
misit, eumdemque ut sibi in tanta ærumna sub-
veniret, sequæ Maximi improbitate liberaret, ro-
gavit : spe illa barbaro oblata, si modo se move-

Τοιαῦτα μὲν τὴν Ἐω κατὰ διελάμβανεν· ἀνὰ δὲ
τὴν ἐσπέραν ἕτερα οὐκ ἐλάττω τῶν εἰρημένων ἐγι-
νετο. Ἄετιος μὲν γὰρ ὁ τὴν Ῥώμην διέπων ἐλει-
νῶς τὸν βίον κατέστρεψεν· ὁ δὲ τῆς ἐσπερίου λήξεως
αὐτοκράτωρ Οὐαλεντινιανὸς τῶν μὲν ὀρθῶν τῆς
B Ἐκκλησίας δογμάτων μάλα ἀντειχετο, ἤπερ μοι
και πρότερον εἰρηται· παρανομία δὲ πλείστη εἰς
τὴν ἐαυτοῦ ἐκέχρητο δίκαιαν. Ὡραία γὰρ τὴν ὄψιν
και τέλλα εὐπρεπεστάτη γυναϊκί συνοικῶν, Εὐ-
δοξία τῆ τοῦ νέου Θεοδοσίου θυγατρὶ, ἀλλοτρίους
γάμους ἀτέμνωσ ἀνῶρυτε. Συχνῶς δὲ και τοῖς τὰ
περίεργα πράττουσιν ἀδελῶσ ὁμιλῶν, αἰσχίστη μὲν
τὸν βίον μετέλλατεν. Μαξίμου και γὰρ, ὁ δόλιφ
μὲν τὴν βασιλεῖα Γρατιανὸν ἀνελε, τυραννίδι χρη-
σάμενος, ὑπὸ δὲ τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου ἀνήρηται
τούτου παῖς παιδὶς τῷ πάπφω ἐμῶνυμος, ἐν πα-
τρικλοῖς τὰ πρῶτα τελῶν, ἐπιβουλήν βασιλεῖ Οὐαλεν-
τινιανῷ ῥάπτων· ὅτιπερ εἰς τὴν ἐκεῖνου ἐνύδρισε
γαμέτην, δεδοικῶσ τὸν Ἄετιον τῶν βασιλείων κρα-
τούντα· διαβάλλει μὲν ἐκείνου πρῶτον τῷ βασιλεῖ
C τῷ ἐγκλήματι τῆς καθοσιώσεως· ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος
διὰ τοῦτο δειλαίως ἀνήρητο, σὺν οὐδενὶ πόνφ τὰ
ἀνάκτορα εἰσιῶν, κτείνει μὲν τὸν Οὐαλεντινιανόν,
και τὴν ἐκεῖνου σύνοικον εἰσοικίζετα, και πολλήν
βίαν ἐπαγαγῶν, ταύτη συμφθεῖρεται· δι' ὧν γάρ
τις ἀμαρτάνει, δι' αὐτῶν και παιδεύεται. Ἐπειτα
και τὴν ἀρχὴν περιβάλλεται. Ἡ δ' Εὐδοξία οὕτω
περιυδρισθεῖσα και τῷ βίαν παραλόφω τοῦ πράγμα-
τος ἀχομένη, πάντα κύβον, τὸ δὴ λεγόμενον,
ἀναρρίπτειν ἤρετο, ὡστε τὸν ὄδριστὴν τίσασθαι
ὑπὲρ τε ὧν εἰς τὸν οἰκεῖον ἐπεπόθει γαμέτην, οἷς
τε οὕτως τῷ ἐλευθερίφ ἐξύδριστο. Καὶ γὰρ πως
δεινή τίς ἐστι γυνή, και ἤκιστα δυσωπεῖται λύπην
τάχιστα ἀποθέσθαι, εἰ γε σωφροσύνης ἀντεχομένη
D ταύτην πρὸς βίαν ἀφαιρεθείη· και ταῦτα, παρ' οὐ
και τὴν τῆς σωφροσύνης και τιμῆς και δόξης
φύλακα τύχοι προσαπολέσσασα. Ταῦτ' οὖν ἐν νῷ
ἐχουσα Εὐδοξία, ἐπεὶ μὴδὲ μίαν ἐκ Βυζαντιοῦ
ἕσεσθαι οἱ φέτο ἀρωγὴν, κάλαι μὲν οἰχομένου αὐτῆ
τοῦ πατρὸς Θεοδοσίου, πλείστον δὲ και τῆς θείας
Πουλχερίας ἐπὶ τῆς ἀρχῆς οὔσης χρόνον, και μήπιω
τὸν κατὰ τῆς μητρὸς Εὐδοκίας χόλον ἀποθεμένης,
δῶρα πλείστα δοῦσα, πρὸς Λιβύην ἐκπέμπει, Γικέρ-
ρικον δυσωπούσα, ἀρξῆζει μὲν αὐτῆ δυστυχῶσ οὕτω
πραττούση, και τῆς Μαξίμου μοχθηρίας ἐλευθε-
ρῶσαι· εὐελπιν δὲ εἶναι μόνον κινήσαντα, και παρὰ
δόξαν τῆ Ῥωμαίων ἐπελθεῖν σόλω μεγάλη ἀρχῆ·
ὑπισχνεῖτο γὰρ οἱ πάντα εὐχερῶσ προδοῦναι. Ὁ
μὲν οὖν Μάξιμος οὐδ' ἓνα τυραννήσας ἐνιαυτὸν,

διαφάρη· Γιζέριχος δὲ σὺν μεγάλῃ δυνάμει ἐλήθη, ἄλλε Ῥώμην. Βάρβαρος δὲ τὴν γνώμην ὧν καὶ ἀσταθῆς καὶ παλίμβολος, οὐδὲ τῇ Εὐδοξίᾳ τὸ πιστὸν ἐφυλάξατο· ἀλλὰ τὰ μὲν πολιορκήσας, τὰ δὲ τῶν τῆς πόλεως θεαμάτων πυρπολήσας, ἐς Λιβύην αὐθις ὤχθητο ἀπικῶν, μεθ' ἑαυτοῦ τὴν τε Εὐδοξίαν καὶ τὰς δύο θυγατέρας· Εὐδοκίαν καὶ Πλακιδίαν αἰχμαλώτους ἔχων. Πολλὰ δὲ καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολυτέμων σκευῶν συναπῆρεν. Οὐκ ἐλάχιστα δὲ καὶ τῶν Ἑβραϊκῶν ἦσαν σκευῶν· ἄτερ Οὐεσπασιανός τε καὶ Τίτος, τὴν Ἱερουσαλήμ πορθήσαντες, εἰς Ῥώμην ἀνήγαγον. Τὴν μὲν οὖν πρεσβυτέραν τῶν θυγατέρων Εὐδοκίαν τῷ υἱῷ Ὀνωρίῳ συνῆπτε Γιζέριχος· τὴν δὲ Πλακιδίαν μαθὼν Ὀλυβρίῳ νυττεγγυθεῖσαν τῷ πατριῳ, πρώτῳ κατὰ τὴν Ῥώμην τῆς γερουσίας τυγχάνοντι, τότε δ' ἐς Βυζάντιον γεγεννημένῳ φυγάδι, ἀλισκομένης τῆς πόλεως, σύναμα τῇ μητρὶ Εὐδοξίᾳ ἐς Βυζάντιον ἔπεμπε, Μαρκιανὸν λεοσούμενος σὺν πολλῇ τῇ θεραπείᾳ καὶ βασιλικῇ τῇ δορυφορίᾳ. Καὶ γὰρ πολλὴν τινα τὴν ὄργην κατ' αὐτοῦ ἐνήκε Μαρκιανῷ, τῷ τε τὴν Ῥώμην ἐμπρῆσαι, καὶ τῷ τὰς βασιλίδας οὕτω περιβρῆσαι. Ἄλλὰ τὴν μὲν Πλακιδίαν Ὀλύβριος αὐθις Μαρκιανοῦ καλεούμετος εἰσοικίζεται. Μετὰ μέντοι Μίξιμον ἀρχεὶ Ῥωμαίων Ἀδριτος μῆνας κρατήσας· οὐκ ὠ. Τούτου δὲ λιμῷ τὸν βίον ἀλλάξαντος, Μαιουρίνου ἐπὶ δύο ἔτη τὴν βασιλείαν κατέσχευεν. Ἄλλὰ καὶ Μαιουρίνου πρὸς Ρεκτιμέρου, ὃς στρατηγὸς Ῥωμαίων ἦν, δόλῳ τὸν βίον ἀπολιπίντος, Σευτήρος τρίτον ἔτος τὴν βασιλείαν ἐκράτησε· μεθ' ὃν Ἀνθέμιος, ὃς Μαρκιανὸν τὴν ἰδίαν παῖδα κατηγγυήσατο, ἐκ πρεβείας τῶν ἐπιπέριων Ῥωμαίων. Ἐπεὶ δὲ καὶ οὗτος δόλῳ ἐσφάττετο, Χριστιανικώτατος μᾶλα γενόμενος, Ὀλύβριος βασιλεὺς ὑπὸ Ρεκτιμέρου ἀνηγόρευτο, καὶ μετὰ τοῦτον Γλυκερίος· ὃν ἐπὶ τιμῇ πέμπτον ἔτος διαγενόμενον, Νέπωσ τὴν ἀρχὴν ἐγγερίζεται, ἐπίσκοπον τὸν Γλυκερίον καταστήσας κατὰ Σάλωνας πόλιν τῆς Δαλματίας. Ἄλλὰ καὶ τοῦτον Ὀρέστης τοῦ τῆς ἀρχῆς ἀφιστηνί θρόνου, ὃν ὁ παῖς Ῥωμύλος, ὃς καὶ Αὐγουστοῦλος ἐκλήθη, διεδέξατο· ὃς τελευταῖος αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων ἐγένετο, ἀπὸ Ῥωμύλου τοῦ πρώτου τριῶν καὶ τριακοσίων καὶ χιλίων παρρηχησίων ἐνιαυτῶν. Μετὰ δὲ τοῦτον Ὀδοάκρος τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν κατέσχε, τῆς αὐτοκρατορικῆς καὶ βασιλικῆς προσηγροίας ἑαυτὸν ἀφελὼν, πρώτος δὲ βῆγα προσειπῶν ἑαυτὸν· ὀπηνίκα καὶ Λέων ὁ μέγας τῶν τῆδε μεθίστατο.

A rei, præter opinionem cum classe ingenti imperium Romanorum consecutum, quod se illi facile tradituram recepit. Itaque Maximus cum neque unum quidem annum tyrannide politus esset, interemptus est, **604** Genserichus vero ubi cum ingentibus copiis advenit, Romam cepit. Qui quod barbara mente et instabilis atque inconstans esset, Eudoxiæ fidem non servavit, sed urbe direpta, spectaculisque ejus incensis, in Libyam reversus est, Eudoxia secum et duabus ejus filiabus Eudocia et Placidia captivis abductis. Multa quoque inde ecclesiastica et pretiosa abstulit vasa, inter quæ non pauca etiam Hebraica fuere, quæ Vespasianus et Titus Hierosolymis vastatis Romam secum attulerant. Genserichus (1) majorem natu filiam Eudociam filio Honorichio matrimonio junxit, Placidiam autem, quod Olybrio patricio, senatus Romani principi, qui tum urbe Roma capta Byzantii profugus erat, desponsatam esse cognovisset, una cum matre Eudoxia, cultu magno et regio comitatu tradito, Byzantium, Marcianum placaturus, misit, qui vehementer ira adversus eum percitus fuerat, cum quod Romam incendisset, tum quod sic in imperatrices illusisset. Olybrius, Marciano jubente, Placidiam uxorem duxit. Verum post Maximum Romæ Avitus rerum politus est mensibus octo : qui ubi vitam fame finivit, Majorianus biennio imperium tenuit. Postquam autem is ab Recimero Romanæ militiæ duce dolo cæsus est, Severus (2) tres annos ibi imperavit. Post hunc Anthemius, cui Marcianus filiam suam despondit, Occidentalibus Romanis id per legationem petentibus. Ubi vero et hic, cum Christianissimus esset, fraude preemptus est, Olybrius a Recimero imperator renuntiatum est. Huic successit Glycérius. Atque illi rursus, ubi annos quinque dignitatem eam gessisset, Nepos qui Glycerium apud Salonas Dalmatiæ urbem episcopum fecit. Sed et hunc Orestes imperio spoliavit. Cui Romulus filius, qui et Augustulus dictus est, successit, ultimus Romanorum imperator, a Romulo primo rege mille trecentis et tribus (3) exactis annis. **605** Post hunc Romanorum imperium Odoacer invasit : qui imperiali cognomine rejecto, regem se primus vocavit (4). Quo tempore et Leo Magnus ex hac vita migravit.

(1) Cum Genserichus Carthaginem (ex quo annis 585 in ditione Rom. fuisset) anno Domini 441 cepisset, cujus cladis mentio sit l. i, in princ. C. de of. præf. præf., tandem Romam quoque anno Domini 457 sædissime vastavit. M. Varro Vectium se Romæ, in augurio non ignobilem, et ingenio cuius parem, audivisse scribit, dicentem : Quoniam cxx annos incolumis præterisset populum Rom. ad mcs perventurum. Quidam eruditi tempus direptionis istius Vandalicæ, cujus Justin. meminit. C. De off. PP. Afric. designari per Varronis verba putant. Alii potius ad Totilæ vastationem referunt, quæ sub Justiniano accidit.

(2) Al. Severianum nominant.

(3) Secundum alios ab Urbe condita circiter annum 1221.

(4) Circiter hæc tempora Paulinus Nolæ episcopus, multos a Vandalis captivos redemit, et tandem viduæ filium, seipso in servitutem dato, liberavit. (Diac.) — Odoacer, quod bellicosus esset, id nomen a vastandis et excindendis agris accepit. Sicut et apud Vandalos sive Bohemos, rex Odoacrus, vir fortissimus, ante Permissilum nominatus. Fuit autem Odoacer Herulus, sub quo Romani majestas imperii in Occidente sero admodum ad Francos pervenit.

CAPUT XII.

A

Ut imperatrix Eudocia Pulcheriæ Augustæ sit conciliata : et de juniore Eudocia, Eudoxiæ filiæ.

Eudocia Augusta in Palæstina adhuc degens, de filiæ Eudoxiæ, maritime et liberorum ejusdem rebus certior facta, ad extremam conjecta est animi anxietatem. Proinde funem omnem, ut in proverbio est, movens, per Valerium et Olybrium patricios Pulcheriæ reconciliata est : a qua etiam petiit, ut eis quæ in captivitate essent, opem ferret. Et cum pax inter Genserichum et Marcianum facta esset, Eudoxiam Genserichus et Placidiam, Pulcheria petente, sicuti dixi, Byzantium misit. Junior autem Eudocia apud maritum Honorichum in Africa mansit, cum quo sedecim annos vixit, eidemque filium Hulderichum genuit. Porro cum parum grata ei esset viri conjunctio, qui Arianam profitebatur religionem, arte manus ejus elapsa, et aviam Eudociam imitata, ad sancta loca concessit, et sepulcrum illius longe post exosculata est. Ubi et ipsa non diu vixit : sed somno beato sopita, juxta aviæ tumulum in præclaro et ipsa reposita est monumento. Quidquid autem ei erat facultatum, id pauperibus et sanctæ Christi resurrectioni (1) consecravit.

606 CAPUT XIII.

Ut procuracione et arte Pulcheriæ, Eudocia sanctam quartam approbarit synodum, persuasione Symeonis Stylitæ sive Columellæ et magni Euthymii C

Pulcheria Augusta quamprimum Eudociæ reconciliata est, fratres et filias ejus hortata est, ut crebras ad eam darent litteras, quo ab Eutychetis et Dioscori opinione descisceret, et sanctæ catholicæ Ecclesiæ communionem amplecteretur. Litteris ejusmodi Eudocia acceptis, cum etiam beata Bassa semper ei, ut eadem secum in religione sentiret, molesta esset : metuens illa, ne id non ex sententia Dei faceret, faciendum sibi esse putavit, ut de ea re ad divinos Patres referret, qui se de vero pietatis cultu certo edocerent. Proinde Anastasio chorepiscopo accito, ad sanctum Symeonem Stylitem per illum scripsit, qui tum virtutibus suis orbem illustrabat. Ad eum litteris quoque manu sua conscriptis, conscientiam suam revelavit : complexuram se esse, quod ille decrevisset, pollicita. Sanctus autem vir ille ad eam in hæc verba rescripsit : « Scito, filiola, quod diabolus, virtutum tuarum divitias cernens, te expetivit ut cribraret sicuti triticum. Et exitiosus ille Theodosius, vas et instrumentum mali illius factus, Dei amanti animæ tuæ tenebras offudit, camque conturbavit. Sed confide. Non enim deficiet fides tua. Ego quidem illud valde admiratus sum, quod cum fontem apud te ipsam haberes, eumque ignorans, longius aquam hauriendam peteres. Habes igitur

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ΄.

Ὡς ἡ βασιλις Εὐδοκία τῇ βασιλίδι Πουλχερίᾳ ἐσπέισατο· καὶ περὶ τῆς νεωτέρας Εὐδοκίας, τῆς θυγατρὸς Εὐδοξίας.

Εὐδοκία δὲ ἡ βασιλισσα, τὰ κατὰ τὴν θυγατέρα Εὐδοξίαν καὶ τὸν σύζυγον καὶ τὰς ἐκείνων παῖδας· ἀναματοῦσα, ἐπὶ τῇ Παλαιστίνῃ ἐνδιατρίβουσα, εἰς ἔσχατον ἀθυμίας ἤκε· καὶ πάντα κάλων, τὸ τοῦ λόγου, κινήσασα, σπένδεται Πουλχερίᾳ, μέσων γενομένων Οὐαλλερίου καὶ Ὀλυβρίου τῶν πατρικίων. Ἦται δὲ βοηθὸν καὶ ταῖς ἐν αἰχμαλωσίᾳ γενέσθαι. Καὶ τῆς εἰρήνης ἀκμαζούσης μεταξὺ Γεζερίου καὶ Μαρκιανοῦ, τὴν μὲν Εὐδοξίαν καὶ Πλακιδίαν αἰτησάσης Πουλχερίας, ἐς Βυζάντιον, ὡσπερ ἔφην, Γεζέριχος ἐπεμπεν· ἡ δὲ νεωτέρα Εὐδοκία B παρὰ τῷ ἀνδρὶ Ὀνωρίχῳ ἦν κατὰ τὴν Ἀφρικὴν μένουσα· μεθ' οὗ ἐκκλίδικα ἔτη διαβίωσασα, καὶ παῖδα ἐξ ἐκείνου Ἠλδέριχον ἀποτεκούσα, δυσαρστοῦσα τάνδρῳ, ὅτι τὰ Ἀρειανῶν ἐπίσθευε, τέχῃ τὰς χεῖρας ἐκείνου διαφυγοῦσα, τὴν μάμμην Εὐδοκίαν μιμησαμένη, πρὸς τοὺς ἀγίους καὶ αὐτὴ τόπους ἐγένετο, καὶ τὸν ἐκείνης τάφον ἠσπάζετο πολλῶ ὑπερῶν. Ἐν ᾧ καὶ αὐτὴ ἐπ' ὀλίγον διαβίωσασα, τὸν μακάριον ὑπνωσεν ὑπνον, παρὰ τὸν τάφον τῆς μάμμης περιφανοῦς τυχεύσασα ταφῆς. Ὅσα δ' αὐτῇ προσῆσαν, πένησι καὶ τῇ ἀγίᾳ τοῦ Χριστοῦ ἀφιέρωσεν ἀναστάσει.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ΄.

Ὡς μεθόψω Πουλχερίας ἡ Εὐδοκία τὴν ἀγιαν τετάρτην προσήκατο σὺνδορον, ὀδηγηθεῖσα ὑπὸ Συμεῶν τοῦ Στυλίτου καὶ τοῦ μεγάλου Εὐθύμιου.

Πουλχερία δὲ ἡ βασιλις, ἄρτι σπεισαμένη τῇ Εὐδοκίᾳ, τοῖς τε ἀδελφοῖς ἐκείνης ὑπετίθει καὶ θυγατρᾷ συνεξέσπερον γράμματα πέμπειν αὐτῇ, ὡστε τῆς μὲν Εὐτυχοῦς καὶ Διοσκόρου δόξης ἀπέστανθαι, τῇ δὲ ἀγίᾳ καὶ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ κοινωνεῖν αἰρεῖσθαι· ἃ δῆτα δεχομένη ἡ Εὐδοκία, καὶ τῆς μακαρίας Βίσεως τὰ ἴσα φρονεῖν αἰετὶ ἐνοχλοῦτης, δέισασα μὴ οὐ κατὰ γνώμην πράττει Θεοῦ, δεῖν ἐδόκει τὰ τοῦ σκοποῦ τοῖς θεοφόροις τῶν Πατέρων κοινώσασθαι, καὶ παρ' ἐκείνων τὸ προσῆκον σέβας ἀπακριθῶσασθαι. Καὶ δὴ τὸν χωρητισκοπον Ἀναστάσιον μεταστελαμένη, τῷ ἀγίῳ Συμεῶνι D τῷ Στυλίτῃ ἀπέστειλε, τῆνικαῦτα τὴν ὑφήλιον ταῖς ἀρεταῖς δρογουῶντι· ᾧ καὶ τὰ τῆς συνεδήσεως οἰκειοχείρῳ γράμματι ἀνετίθει, στέργειν δὲ ἐκείνος ἐγκρίνοι. Ὁ δὲ οἷος γράμματι αὖθις ἐδήλου, τάντα κατὰ λέξιν ἐπιστελλας αὐτῇ· εἰ Γίνωσκε, ἐκνον, ὅτι ὁ διάβολος ὀρών τὸν πλοῦτον τῶν σῶν ἀρετῶν, ἐξητήσατό σε σινιάται ὡς τὸν σίτον· καὶ ὁ λυμῶν ἐκείνος Θεοδόσιος, δοχεῖον καὶ ὄργανον τοῦ πονηροῦ γεγονώς, τὴν θεοφιλῆ σου ψυχὴν ἐζόφωσέ τε καὶ συνετάραξεν. Ἀλλὰ θάρσει· οὐ γὰρ ἐκλείπει σου ἡ πίστις. Ἐγὼ δὲ τοῦτο λίαν θαυμάμακα, ὅτι τὴν πηγὴν ἔχουσα καὶ ταύτην ἀγνοῦσα, μακρόθεν τοῦ ὕδατος ἀνελῆσαι ἐσπούδασας. Ἐχεις τοίνυν τὸν θεοφόρον Εὐθύμιον· ἔπου τοίνυν ταῖς αὐτοῦ δι-

(1) In cujus honorem templum Hierosolymis constructum fuerat. Evagr. lib. II, cap. 5.

ἑπιχαλίαις καὶ νοθεύσαις, καὶ σώζῃ. » Ταῦτα δια-
 γνωσα ἡ Εὐδοκία οὐκ ἀμελῶς διετέθη· πέμψασα
 δὲ, τὸν ἅγιον Εὐθύμιον μεταπέλετο, εἰ, ὃν ἐκεῖνη
 νοπαγῆ πύργον ἐδείξατο. Ἐπεί δὲ ἤκειν, ἀρρήτου
 πληθεύσα τῆς ἡδονῆς, πρὸς τοῖς ἐκείνου πεσοῦσα
 ποσ', « Νῦν ἔγνω, μέγα ἀνεκράγε, ὅτι ἐπεσκέφατο
 Κύριος· τὸ ἔμδον ἀνάξιον τῆ ἐπιφοιτήσῃ παρουσίᾳς
 τῆς σῆς. » Ὁ δὲ ὁσιος εὐλογίας ταύτην καταξίω-
 σα, προσέχειν τοῦ λοιποῦ παρηγγύα. « Τὰ γὰρ
 ἐπισυμβάντα τῶν λυπηρῶν μὴ δι' ἄλλο τι ἐπιγε-
 γενῆσθαι σοι ἴσθι, ἢ ὅτι τῷ ἀνοσίφ Θεοδοσίῳ κοι-
 νωνῆσαι ἠέτερον. Καὶ τοίνυν τῆς ἀλόγου φιλονεικίας
 παντάπασιν ἐκστρέφει· καὶ πρὸς ταῖς τρισὶν ἀγλίαις
 καὶ οἰκουμενικαῖς, συνόδοις, τῆ ἐν Ν.καίᾳ πρώτως
 συνελθούσῃ κατὰ Ἀρείου τοῦ δυσσεβοῦς, τῆ τε ἐν
 Κωνσταντινουπόλει κατὰ Μακεδονίου, καὶ τῆ ἐν
 Ἐφέσῃ πρώτῃ κατὰ Νεστορίου, χρεῶν σε καὶ τὸν
 νυνὶ ἐκφωνηθέντα ὄρον τῆς ἐν Χαλκηδόνι ἀπορι-
 σθείσης συνόδου προσίσθαι· καὶ τὴν Διοσκόρου
 ἀπειπούσα κοινωνίαν, τῷ Ἱεροσολύμων Ἰουβαναίῳ
 πρόσθι, καὶ τῶν ἄ σοι ἔ ος πρᾶτα τῆ Ἐκκλησίᾳ. »
 Ταῦτ' εἰπὼν καὶ ὑπὲρ αὐτῆς εὐχὴ ἀναπέμψας Θεῷ,
 ἐπὶ τὴν ἰδίαν μάνδραν ἐχώρει. Ἢ δ' ἐξ αὐτῆς τῆ
 ἀγίᾳ προσίονσα πόλει, τῆ καθόλου Ἐκκλησίᾳ ὅσα
 θέμις ἦν διεπράξατο. Πολὺ δὲ σὺν αὐτῇ καὶ πᾶθος
 τοῦ τε λαῶδους καὶ τοῦ μοναχικοῦ συστήματος τῆ
 Θεοδοσίου πλάνῃ ἀκολουθήσαν, τῆς ἱερᾶς κοινωνίας
 μετέλαχεν. Ὅσοι δὲ μὴ ἀκολουθήσῃ ταύτῃ ἤρουντο,
 τῶν μὲν ἐκεῖνης συνήθων δωρεῶν καὶ ἑ. ἄ τῆλαυ
 συμπαθείας ἔνεκον, ἀλλ' οὐ προσπαθείας· τῶν γὰρ
 μὴν ἐκεῖνοις οὐ καλῶς δοκούτων ἐξίστην ὅλην προ-
 θυμῆ ψυχῆς τῆ καθόλου Ἐκκλησίᾳ ἐαυτῇ ἐπιθε-
 δουκῆ. Ὅν πολλῶ δὲ ὑστερον καὶ τὸν χρὸν κάτω
 λιπούσα, ὧ μοι προύρηται, μακαρίῳ τέλει διάβηται
 πρὸς Θεόν.

divinum virum Euthymium : hujus doctrinam et
 præcepta sequere, et salva eris. » Litteris lectis,
 Eudocia minime se negligentiam dedit, verum ad
 se Euthymium in eam quam recens construxerat
 turrim evocavit. Atque ubi ille venit, incredibili
 repleta voluptate, et ad pedes ejus provoluta, ma-
 gnum exclamans, « Nunc, inquit, cognovi, quod
 Domini indignam me adventu et presentia tua
 visitavit. » Sanctus vero vir benedictionem ei imper-
 tit, et attentiores de cætero esse jussit. « Qua
 nianique, inquit, accidere res tristes et dura,
 non aliam ob causam accidisse eas tibi scito, quam
 quod cum impio Theodosio communicare susti-
 nueris. Eaque contendendi, quod præter rationem
 suscipitur, studio prorsus posshabito, in tribus
 sanctis universalibus synodis, in ea videlicet quæ
 primum, Nicæe adversus impium Arium, 607
 deinde quæ contra Macedonium Constantinopoli,
 et quæ rursum Ephesi prima adversus Nestorium
 coacta est, conquiesce. Tum autem decretum
 etiam quod in concilio Chalcedone congregato
 factum est, recipere te, et Dioscori communione
 rejecta, ad Juvenalem Hierosolymitanum accedere,
 et quæ in Ecclesia solita tibi sunt facere oportet. »
 Hæc postquam ille dixit, et preceationem pro ea ad
 Deum fudit, in mandram suam reversus est. Eu-
 docia autem civitatem sanctam petit, et in Eccle-
 sia catholica quæ fas est peregrit. Magna porro qua
 cum ea multitudo ex plebeis et monachis, qui
 Theodosii errorem secuti fuerant, sacram commu-
 nionem perceperunt. Qui vero exemplum ejus
 imitari noluerunt, solita adhuc Eudocia
 munera receperunt, sed propter receptionem affectio-
 nem tantum, non etiam ob sententiæ et opinionis
 convenientiam et conjunctionem. Postquam autem
 propensione pravas et erroneas opiniones illorum
 in terris relicto, ut dixi, felici et beato obitu ad
 Deum migravit.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Περὶ τῶν θεοφιλῶν ἔργων τῆς βασιλίδος Πουλ-
 χερᾶς καὶ περὶ τῶν τριῶν μεγίστων καὶ
 οὐδὲ τῆ Θεοτόκῃ ἀρήγειρε· τῆς ἀγίας σορον ἐν
 τοῖς Χαλκοκρατείσι, τοῦ τῶν Ὀδηγῶν καὶ
 τῶν Βλαχερνῶν· καὶ οἷα διεξήλθεν Ἰουβανά-
 λιος περὶ τῆς ἀγίας κοιμήσεως τῆς ὑπεραγίας
 Θεοτόκου, καὶ τῶν ἐνταφίων σπουδαίων αὐ-
 τῆς.

CAPUT XIV.

De piis Pulcheriæ Augustæ operibus : et de tribus
 quæ maxima Dei Genitricis construxit templis :
 uno, sancti loculi, in Chalcopratis : altero, quod
 Ὀδηγῶν, id est, viæ ducum dicitur : tertio, cui
 nomen Blachernæ. Et quæ memoriæ prodiderit
 Juvenalis de sancta obdormitione sanctissimæ Dei
 Genitricis, deque ejusdem fascis sepulcralibus.

Πουλχερία δὲ ἡ αἰδιδμος βασιλὶς πολλὰ μὲν παρὰ
 πάντα τὸν βίον ἐποίησε κατορθώματα· πολλὰ δὲ καὶ
 κοινὰ ξέμων καὶ πτωχῶν συνεστήσατο καταγωγία,
 ξηνοτάμια τε καὶ ἄλλα θεοφίλους διανοίας τεκμήρια·
 ἐν οἷς καὶ ὁ τοῦ μάρτυρός ἐστι Λαυρεντίου ναός.
 Τραῖς δ' ὑπερμεγέθεις δόμους καὶ τῆ τοῦ Θεοῦ μη-
 τρι ἐξ αὐτῶν ἀνίστη κρηπίδων· ὧν εἷς, ὁ τῶν Χαλ-
 κοκρατείων τῆς ἀγίας σοροῦ ὄνομα ἔχων, ἣ τὴν
 ζώνην τῆς Θεομήτωρος· ἑθυσάριζε· περὶ οὗ με-
 τριῶν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ ἐν δευτέρῳ κεφαλαίῳ
 εἰρήκαμεν· ἐν ἣ καὶ παννυχίδα καὶ λιτὴν κατὰ
 πᾶσαν τετράδα ἐθέσπιζε γίνεσθαι· καὶ αὐτῆς περὶ
 προούσης, σύνμα φωτὶ δ πηγάζει λαμπρά. Δευ-

Celeberrima hæc Pulcheria multas per vitam
 præclare res gessit, multa publica hospitum et
 pauperum condidit domicilia. Advenarum etiam
 sepulera et alia ædificia construxit, piæ mentis
 ejus indicia : in quibus etiam est martyr's Lau-
 rentii delubrum. Tria quoque Dei Matri ex ipsis
 fundamentis templa erexit. Quorum unum est in
 Chalcopratis, Sacri loculi nomen habens. In hoc,
 veluti thesaurum, Dei Genitricis deposuit zosam :
 de qua paucis libro proximo capite secundo men-
 tionem fecimus. Hoc in templo, ut quarto quoque
 hebdomadis die pervigilium et supplicatio ad
 lucernas et lampades feret, constituit, quam et

ipsa pedes frequentaresolita erat. Secundum tem-
 plum Ὀδηγῶν, viæ ducum est, ubi Antiochia mis-
 sam Verbi Matris imaginem dedicavit, quam di-
 visus apostolus Lucas suis ipse manibus depinxit,
 illa adhuc vivente, et tabulam ipsam vidente, gra-
 tiamque adeo illi forinæ immittente. **608** Hæc
 imago primum in loco qui tribunal dicitur, fuit:
 ubi ea (1) quæ nunc quoque sunt, miracula pe-
 tacta sunt. Porro in templo isto, ut tertio quoque
 septimanæ die pervigilium itidem et supplicatio
 perageretur, curavit: quod ad hunc usque diem
 servatur. Tertium autem Verbi Matri incredibili-
 ter pulchritudine et omnis generis materia orna-
 tum consecravit templum, cui Blachernæ cogno-
 men. est: quo abunde per ambitionem quamdam
 et liberalitatem decorato, Marciano Romani im-
 perii sceptrata tenente, magnopere una cum eo
 operam dedit, ut modis omnibus venerandum,
 immaculatum, Deiferumque illius corpus inveni-
 ret, et in ecclesia ea reponeret. Itaque Juvenalem
 Hierosolymorum archiepiscopum, et Palæstinus
 episcopus, qui concilii celebrandi causa Chalce-
 donem venerant, accitos interrogavit, an divinum
 Dei Genitricis templum et sacrosanctum corpus
 adhuc apud Palæstinus in eo tumulo, quo primum
 repositum esset, reperiretur: velle se id inde
 translatum, in templum hoc ejus inferre, ut in-
 prestantis urbis custodia esset et præsidium. Cum
 enim et urbs ipsa et templum illi dicatum esset,
 æquum esse dixit, ut sacrum etiam ejus corpus ab
 eis non abesset. Ad quæ verba Juvenalis respondit,
 in sacris divinitusque inspiratis Scripturis obitum
 sanctæ semperque Virginis Dei Genitricis Mariæ
 minime referri, antiquissima autem et verissima
 omnino traditione receptum esse, instante illius
 obitu, apostolos ex ipsis orbis terrarum finibus,
 ubi ad prædicationem obeundam dispersi erant,
 sublimes in aere Hierosolyma venisse, visione
 auspiciore hymnos divinarum potestatum exau-
 ditos esse, et absque strepitu aliquo, mirifico
 plane modo, Verbum et Filium ejus advenisse,
 atque in manus suas divinum illius spiritum su-
 scerpisse. Sacrosanctum autem corpus illius ange-
 lica simul et apostolica hymnodia elatum, in tu-
 mulo quodam, in regione Getzemani repositum
 esse, et in tertium usque diem eo loco carmina
 angelos perpetua in honorem et laudem Dei Geni-
 tricis cecinisse. Et cum eodem tertio die, is qui
 in obitu Virginis Matris choro apostolorum non
 affuerat, advenisset, et sacrum illum cœlum, ut
 tumulum recluderet, quo et ipse Verbi Matri debi-
 tum supremumque persolveret honorem, **609**
 precibus summopere sollicitasset, atque sigillo
 ablato sepulcrum apertum esset, sacrum illius
 corpus prorsus repertum non esse, sed sepulcra-
 les illius facies tantum suo loco intactas atque
 intactas, perinde atque corpus eius paulo ante

τερος ὁ τῶν Ὀδηγῶν ἐστίν· ἐν ᾧ τὴν ἐξ Ἀντιόχου
 περὶ τῆς εἰκόνα τῆς τοῦ Λόγου μητρὸς ἀνετίθη-
 κεν Λουκᾶς ὁ θεὸς· ἀπόστολος χειρὶ καλῶσφόρου,
 ζώσης ἔτι, καὶ τὸν τύπον ὁρώσης, καὶ τὴν χάριν τῆ
 μορφῆς ἐνείλετο. Ἡ δὲ τις εἰκὼν ἐν τῷ Τριβουναλίῳ
 λεγομένῳ πρῶτως τὸ ἐς δεῦρο τελούμενον αὐτῇ
 διεπράξατο· ἐφ' ᾧ καὶ κατὰ τὴν τρίτην τῶν ἡμε-
 ρῶν τὴν παννυχίδα καὶ τὴν λιτὴν ἐνομοθετεῖ τελε-
 σθαι· ὁ δὲ καὶ ἐς δεῦρο ἐράται τηρούμενον. Τρίτον
 δ' ἕτερον κάλλει ἀμυθῆτω καὶ παντοδαπαῖς ὕαις
 κοσμούμενον τῇ τοῦ Λόγου ἀψίφου μητρὶ, ᾧ Βλα-
 χέρναι ἐπώνυμον· ὃν διαρκῶς εἰς φιλότιμον ὑάλλος
 κοσμήσασα, Μαρκιανοῦ τὰ Ῥωμαίων σκήπτρα διέ-
 ποντος, σπουδῆν καὶ ἄμφω πᾶσαν ἐπιτεύοντο, καὶ τὸ
 πάνσοπον καὶ πανάχαρτον καὶ θεοδόχον ἐκεῖ τῆς
 σκῆνος εὐρεῖν, καὶ τοῦτω ἐναποθέσθαι. Καὶ δὴ τὰ
 παρὶντα τηρικᾶδε τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἱεροσολύμων
 Ἰουθενάλιον, καὶ τοὺς ἐκ Παλαιστίνης ἦκοντας ἐπι-
 σκόπους διὰ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον μεταστειλάει-
 νοι· ἐπυθάνοντο, εἰ γε τὸ θεῖον τῆς Θεοτόκου καὶ τὴν
 Παλαιστίνην τέμενος ἐξαίσιον μάλα γε ὃν καὶ τὸ
 θεῖον ἐκεῖνης σκῆνος ἔτι τῇ σοφῷ παραμένει ἡ ἐπιση-
 τὴ καταρχάς. Βουλομένοις γὰρ εἶναι ἐκεῖθεν μετα-
 κομῆσαι παρὰ τὸ ἐκεῖνοι· ἀνεγερθὲν τέμενος, φυ-
 λακῆριον ἐτόμενον τῇ βασιλείῳ τῶν πόλεων. Ταύτης
 γὰρ οὕσαν καὶ τὴν πόλιν καὶ τὸν νεῶν, γρῆναι ἔφα-
 σκον μηδὲ τοῦ ἱεροῦ σκῆνους ἐκεῖνης ἄμοιρα καθε-
 στάναι. Πρὸς δὲ ταῦτα ὑπολαβόντα Ἰουθενάλιον,
 ἀποκρίνασθαι· Τῇ μὲν ἱερᾷ καὶ θεοπνευστῇ Γραφῇ
 οὐδαμῶς τὰ κατὰ τὴν τελευταίην τῆς ἀγίας καὶ ἀει-
 παιδος Θεοτόκου Μαρίας ἐμφέρεται· ἀρχαῖα δὲ
 τινι καὶ ἀληθεστάτῃ πάμπαν παραδόσει πεθεσθαι·
 ὡς ἐπιτάσης ἐκεῖνη τῆς τελευταῖης, ἀθρόον ἐκ περά-
 των γῆς ἐπὶ τὸ κήρυγμα τοῖς ἀποστόλοις διεπαρ-
 μένοις, μεταρσίους νεφέλαις τισὶν εἰς Ἱεροσόλυμα
 γεγενῆσθαι. Ὑπασιᾶ δὲ κρεῖττονι ὕμνος θεῶν
 δυνάμεων ἐζηχεῖτο. Ἀφορητὴ δὲ πάλιν ὑπερφυῶς
 τὸν Λόγον καὶ Ἰὺν αὐτῆς κατιόντα τὸ θεῖον ἐκεῖνης
 πνεῦμα εἰς χεῖρας λαβεῖν· τὸ δ' ἐκεῖνης Θεοειδέστα-
 τον σκῆνος· ἀγγελικῆ καὶ ἀποστολικῆ σὺνάμα ὀμνω-
 διά ἐκκομισθὲν, σοφῷ τινι ἐν χώρῳ Γεθσαιμανῆ
 κτετετέθη, καὶ γε εἰς τρίτην ἡμέραν ὁ τῶν ἀγγέλων
 ὕμνος τῷ χώρῳ διέμενεν ἀσιγήτοις ὕμνωδίας γε-
 ραίρων τὴν Θεομήτορα. Ὡς δ' ἐκεῖνη ἐπαύετο, καὶ
 τις τοῦ χοροῦ τῶν ἀποστόλων ἀπολειφθεῖς, ἐπανῆκε
 μετὰ τρίτην τῶν ἡμερῶν βιασάμενος τὸν ἱερὸν
 ἐκεῖνον χορὸν, ἀνοίγειν τὴν σορὸν ἐπειράτο, καὶ τὸ
 εἶδος τῇ μητρὶ τοῦ Λόγου ἀφρασιῶν. Ἐπει δὲ καὶ
 τῆς σφραγίδος διαλυθείσης ἠνοίγετο, τὸ μὲν θεῖον
 ἐκεῖνη· σῶμα παντάσῃν ἀνεύρετον ἦν· τὰ γε
 μὴν ἐντάφια σπάργαντα μένοντα κατὰ χώραν ἀθηγῆ
 καὶ ἀπρὸς ἄστα, ὡς περ ἄρτι ἀπολειπόμενος ἐκεῖνα
 τοῦ σώματος, ἀθρόω τινι εὐωδίᾳ ἀστράπτοντα·
 ἧς ἐς μᾶλλον ἐμφορθεύοντες, σφραγίδι αὐτοῖς τὴν
 σορὸν ἐπισημηνάμενοι, ἀπὸλλάττοντο, ἐκπεπληγμέ-
 νοι τῷ περὶ τὸν τοῦ πράγματος, τοῦτο μόνον ὡς
 γ' ἔχρη ἐπιλογισάμενοι, ὡς ἄρα ὁ ἐξ αὐτῆς ἰδίᾳ

(1) Paleheria Eudocia imaginem Matris Christi, quam Lucas apostolus pinxerat, Hierosolymis misit. (Theodorus Lector.)

ὁπότε εὐδοκῆσα ἀρρήτως καὶ ἀπερινόητως ἀρχὰ λαθεῖν καὶ γεννηθῆναι Θεὸς Λόγος, καὶ τῆς δόξης ὧν Κύριος. εἶτα καὶ μετὰ τὴν ἀρρήτον κήρην ἀλύμαντον τὴν προθεσίαν διατηρήσας, αὐτὸς ἔξιωσε καὶ μετὰ τὴν ἐνθόνδε ἀπλλαγὴν τὸ ὑπερφυῶς ἄχραντον καὶ ἀμίαντον ἐκείνης καὶ πανάγιον σῶμα καὶ πρὸ τῆς νενοστήμενης καὶ κοινῆς ἕπατιν ἀναστάσεως ἀφ' ἧρασι τιμῆσαι, καὶ μεταθέσει ἀγγελικῆ μεταστήσας εἰς τινὰς ὑπερφύτους καὶ ἀφάρτους χόρους τῶν ἐπουρανίων μονῶν, γέρας ὡσπερ τι ἐξαισιον χαριζόμενος τὸ μὴ τοῖς λοιποῖς τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν μάλιστα εὐδοκίμησά των σῶμα καὶ ταύτην ἀνίστασθαι. Συνῆσαν δὲ τῆνικαδε τοῖς ἀποστόλοις ὁ τε ἀγιώτατος Τιμόθεος, Διονύσιος, τε δ' Ἀρεοπαγίτης, καὶ ὁ πολὺς τὰ Θεῖα καὶ σοφὸς Ἰερρόθεος ὡσπερ αὐτὸς φησι Διονύσιος· ἐν τοῖς πρὸς Τιμόθεον πονηθείσιν αὐτῷ περὶ τοῦ μακαρίου Ἰερρόθεου λέγων οὕτως· «Ἐπαὶ καὶ παρ' οὗτοις τοῖς θεολήτοις ἡμῶν ἱεράρχαις, ἡνίκα καὶ ἡμεῖς, ὡς οἶσα καὶ αὐτὸς, καὶ πολλοὶ τῶν ἱερῶν ἡμῶν ἀδελφῶν ἐπὶ τὴν θέαν τοῦ ζωαρχικοῦ καὶ θεολόγου σώματος συνελθύσαμεν. Παρῆν δὲ καὶ ὁ ἀδελφός τοις Τάκωτος, καὶ Πέτρος ἡ κορυφαία καὶ πρεσβυτέρα τῶν θεολόγων ἀκρότης. Εἶτα ἐδόκει μετὰ τὴν θέαν ὑμνῆσαι τοὺς ἱεράρχας ἅπαντας, ὡς ἕκαστος ἦν ἰκανὸς τὴν ἀπειροδύναμον ἀγαθότητα τῆς θεαρχικῆς εὐσθενείας, πάντων ἐκράτει μετὰ τοὺς Θελοῦς λόγους, ὡς οἶσα, τῶν ἄλλων ἱερομυστῶν, ὄλος ἐκδημῶν, ὄλος ἐξιστάμενος ἐαυτοῦ, καὶ τὴν πρὸς τὰ ὑμνούμενα κοινωνίαν πάσχων. Καὶ πρὸς πάντων ἠκούετο καὶ ἐγινώσκετο καὶ ἐωρᾶτο θεόληπτος ὕμνος, καὶ θεῖος ὑμνολόγος κρινόμενος. Καὶ τί ἂν σοι περὶ τῶν ἐκεῖ θεολογηθέντων λέγοιμι; Καὶ εἰ μὴ καὶ ἐμαυτοῦ ἐπιτέλησμαι, πολλάκις οἶδ' παρὰ σοὶ καὶ μέρη τινὰ τῶν ἐνθεωτικῶν ἐκείνων ὑμνῶδων ἐπακούσας. Ταῦτα διεξελθόντος Ἰουθεναλίου, οἱ κρατούντες τὴν ἀγίαν ἐκείνην ἐδέοντο πίμπειν σπορὸν μετὰ τῶν ἱερῶν ἐκείνων ἀμφίω, ἀσφαλῶς τῇ σπραγίδι ἐνημηγόμενον· ἦν δὲ καὶ πρὸς Ἰουθεναλίου ἀποσταλεῖσαν, ἐν τῷ παρ' αὐτῶν οἰκοδομηθέντι μεγίστῳ νεφῷ τῶν Βλαχερνῶν δαίαις κατέθεντο ταῖς χερσὶν ἐγγίστα τῆς ἱερᾶς καὶ θείας τραπέζης, εἰ τοῖς ζῶσι κατελεγεμένου Μαρκιανοῦ. Ἢ γὰρ τῆς ἐσθῆς ἐπὶ Λέοντος οὐ πολλῷ ὑπερον ἐκομίζετο· ἦ δὲ καὶ ἐν τῷ περιφέρει ἀνετέθη νεφῷ, ὃν Λέων ὁ Μέγας ἐδείματο, ὡς ἐπ' ἐκείνου γενόμενος λέγομεν.

nitus inspiratarum illarum laudum, te canente, audire? » Hæc ubi Juvenalis dixit, principes ipse ab eo, ut sanctum eum tumulum, una cum sacris vestibus probe obsignatum ad se mitteret, rogauerunt: eumque ita a Juvenali transmissum, in maximo quod ab eis constructum est Blachernarum templo, piis consecrarunt atque deposuerunt manibus, proxime ad sacram divina que mensam. Factum id Marciano adhuc superstitie. Veneranda enim vestis ejus aliquanto post, sub Leone, est allata, et in rotundo templo, quod Leo Magnus edificavit, collocata est, sicuti in historia ejus dicemus.

A reliquisset, repertas, et quidem inenarrabili odoris suavitate redolentes: eaque illos abunde afflatus, signaculo rursum tumulo imposito, abiisse, ad miraculum tantum consternatos, atque illud solum, pro eo atque decebat, animo secum meditator, illum ipsum Deum Verbum et Dominum gloriæ, qui subsistentia sua, pro beneplacito suo, eo quem neque verbis neque intelligentia assequi liceat modo, carnem ex ea suscipere, et deinde post ineffabilem illam uteri gestationem et partum, virginitatem illæsam conservare dignatus sit: illum inquam ipsum, etiam post obitum et ex vita hac migrationem, mirifice immaculatum, impollutum, et modis omnibus sanctum corpus ejus, ante destinatam quoque et communem omnium resurrectionem, immortalitate colonestasse: eoque per angelorum ministerium in loca quædam cælestium regionum lucidissima et a corruptione alienissima translato, honore præcipuo prosecutum esse, ne una cum reliquis vel celeberrimis laudatissimisque hominibus resurgeret. Porro cum discipulis ibi tum affuisse addidit, sanctissimum illum Timotheum, Dionysium Areopagitam, magnumque divinum et sapientem Hierotheum: quemadmodum hæc de re Dionysius ipse in suis ad Timotheum de beato Hierotheo scriptis testatus sit: « Congressus etiam est cum hierarchis divino numine afflatis, cum et ego, ut scis ipse, aliique multi ex sanctis fratribus nostris, ad spectaculum corporis, quod auctorem vitæ Deumque suscepisset, convenissemus. Aderat ibi Jacobus quoque frater Domini, et item Petrus, supremum atque venerandum theologorum fastigium. Deinde post id spectaculum, visum est, ut hierarchæ omnes, pro se quisque ut posset, hymno cantato, infinitopotentem divinæ virtutis bonitatem concelebrarent. Meministi tu satis, ut ibi secundum theologos ipsos, omnes alios sacros mystas longe superarit, totus a seipso secedens, totus mente extra seipsum degens, et prorsus convenientia eis quæ caneat patiens, ita ut a quibus audiebatur et conspiciebatur simul et cognosceretur et non cognosceretur, Numine afflatus, **610** et divinus hynnorum cantor judicatus. Sed quid tibi de iis, quæ tum sancti illi viri theologati sint, dicam, cum, nisi mei quoque ipsius sim oblitus, meminerrim, me multos hynnos et partes quasdam divi-

CAPUT V.

A

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

De obitu Pulcheriæ et Marciani: et ut post eum Leo Magnus Romanorum imperator sit renuntiatus.

Beata Pulcheria sexto imperii Marciani anno, illustri post se relicta laude et gloria, et virginitate sua ad extremum usque finem integra conservata, cum post plurima maximaque benefacta, substantiam suam omnem Dei templis et pauperibus dedicasset, in fata concessit. Donationem eam Marcianus gratam habuit, facultatesque illius quæ plurimæ erant, distribuit. Ipsa autem in templo divorum apostolorum condita est. Postea annis duobus non omnino exactis, Marcianus quoque inter homines esse desiit, multa religione et sanctitate vir, ut qui in supplicationibus publicis pedes præierit, et maximam indigentibus pecuniam præbuerit: si quis alius, et ipse Christianissimus imperii administrationem veluti monumentum vitæ pie agendæ hominibus omnibus reliquit. Eo impetrante, in Romana ditione tranquilla pax fuit, ita ut tum aurea existimarentur esse sæcula. Cæterum eo ad meliorem vitam translato, communi senatus calculo, Leo ex tribunis, Thrax ipse quoque genere, imperator Romanorum salutatus est, et a patriarcha Anatolio diademate coronatus. Hic Maceles cognominatus est, quod Asparem ex militiæ ducibus maximum, qui eum ad imperium evexerat, et filium ejus Ardaburium, propter imperium affectatum, interemit.

611 CAPUT XVI.

Ut rursus Alexandriae seditione orta, ab eis qui non assentiebantur sanctæ quartæ synodi decretis, Proterius Alexandriae episcopus occisus sit, et per urbem pedibus tractus, instinctu et dolo Timothei Æluri, qui episcopulem sedem occupavit. Et ut isto a Leone pro expulso, Alexandrini alium Timotheum legerint, cognomento Salophactolum. Et ut Anatolio mortuo, Gemnadius sedem Constantinopolitanam obtinuerit.

Alexandriæ autem plebs ipsa, atque etiam primores viri Dioscoto addicti, Chalcedonensis synodi decretum non suscipere, et Marciani obitu cognito, furore multo rursus adversus Proterium concitati sunt, ardorem eo expellendo plurimum ostendentes. Populus quidem ubique universus facile ad iram impellitur, et materiam quamque quam sors offert, veluti scintillam atque fomitem tumultus arripit. Alexandrina autem plebs ad res ejusmodi non minus proclivis et prompta est, ex innumera quæ undequaque confluit multitudine conservata. Proinde præter rationem omnem audacia utitur, et impetu dæmoniaco effertur. Aiunt quippe, cuius liberum ibi esse, quancunque temere arripita causa et occasione, populum celeriter ad seditionem intemperitis quibusdam excitare, et quocunque velit ducere. Et maxima ex parte jocos ludicrisque rebus populus, sicuti inquit Herodotus, de Anaxide scribens, deditus est. Plebs ea quan-

Περὶ τοῦ θανάτου Πουλχερίας καὶ Μαρκιανοῦ· καὶ ὡς μετ' ἐκείνον Λέων ὁ Μέγας βασιλεὺς Ῥωμαίων ἀνηγορεύθη.

Ἄλλ' ἢ μὲν μακαρία Πουλχερία τῷ ἔκτῳ χρόνῳ ἤδη ἀρχομένη τῆς βασιλείας Μαρκιανοῦ μετὰ περιφανοῦς δόξης ἦν καταλείπει, τῶν τῆδε μετέσθη, ἀψοθρον τὴν αὐτῆς· παρθενίαν ἀχρι δὴ καὶ ἐς τέλος διατηρήσασα, ἐπὶ πολλοῖς καὶ μεγίστοις τοῖς κατορθώμασιν ἅπαντα τὰ προσίτα Θεοῦ νοοῖς καὶ πένησι καταλείψασα· ἃ δὴ καὶ Μαρκιανὸς πλείστα ὄντα καὶ ἑσπερξε καὶ δίδωκε· καὶ ἐν τῷ τῶν Ἀποστόλων κατετίθη νεψ̄. Οὐ πάνυ δὲ δύο παρωχηκότων ἐνιαυτῶν, καὶ Μαρκιανὸς ἐξ ἀνθρώπων γίνεται, ἀνὴρ πολλῇ εὐλαβείᾳ καὶ σεμνότητι χρώμενος. Πεζὸς γὰρ ταῖς γινομέναις λιταῖς προῖων πλείστα τοῖς δεομένοις διένεμε χρήματα· Χριστιανικώτατος ἐπερ τις διαγενόμενος, καὶ μνημεῖον πᾶσιν ἀνθρώποις τὴν βασιλείαν καταλειποῦς· βαθεῖα γὰρ εἰρήνη τὰ Ῥωμαίων κατέτχεν, ὡς καὶ χρυσᾷ ἔτη τὰς τῆς ἀρχῆς ἐκείνου ἡμέρας εἶναι λογίζεσθαι. Ἐκείνου δὲ πρὸς τὴν ἀμείνω λῆξιν μεταχωρήσαντος, ψήφῳ κοινῇ τῆς συγκλήτου Λέων ὁ ἀπὸ τριβούνων, Θράξ καὶ αὐτὸς τῷ γένει, βασιλεὺς Ῥωμαίων ἀναγορεύεται, τοῦ πατριάρχου Ἀνατολίου ἐδ' διάδημα περιθέντος αὐτῷ, ὃς καὶ Μακέλης ἐκλήθη, ὅτι περ Ἄσπαρα τὸν μέγιστον στρατηγὸν καὶ τὸν υἱὸν Ἀρδαβούριον ἐπιβουλεύοντα τῇ ἀρχῇ ἀνείλεν εὐθύς.

C

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Ὅς στάσεως αὐθις ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γενομένης παρὰ τῶν μὴ παραδεχομένων τὴν ἁγίαν τετάρτην σύνοδον ἀνηρέθη Προτέριος ὁ Ἀλεξανδρείας, ἐκ ποδὸς ἐκλιθεὶς, μεθ' οὐδὲ Τιμοθέου τοῦ Αἰλουρίου, ὃς καὶ τὸν θρόνον ἔσχεν. Τούτου δὲ ἐπὶ τοῦ εὐσεβοῦς Λέοντος ἐλαθόντος, Ἀλεξανδρεῖς Τιμοθέον ἔερον προχειρίζονται τὸν Σαλοφακτιολόν. Ἀνατολίου δὲ θανόντος, Γεννάδιος τὸν τῆς ἡνωσταντινουπόλεως ἐκλήρουτο θρόνον.

Τὸ δ' ἐν Ἀλεξανδρείᾳ δημοτικόν, καὶ ὄσοι δὴ τῶν ἐπισήμων τὴν ἐν Χαλκηδόνι οὐκ ἀπεδέχοντο σύνοδον Διοσκώρῳ προσκείμενοι, τὸν Μαρκιανοῦ πυθόμενοι θάνατον, θυμῷ πολλῷ τὴν κατὰ Προτερίου μῆνιν αὐθις ἀνήπτον, θερμότητα πλείστα ἐξελάσαι τοῦτον ἐπιδεικνύμενοι. Δεινὸν γάρ τι χρῆμα δῆμος ἅπας καὶ πρὸς ὄργην (αἰθίως εὐξέσπτον· καὶ τὸ προστελεχὴν βίην ὡσπερ καὶ ὑπέκκαυμα τῶν θορύβων ἐχεν. Οὐχ ἥμισυ δ' ὁ τῆς Ἀλεξάνδρου δῆμος πρὸς τὴν τοιαύτῃ ἔτοιμος, μυρῶν πλήθει, καὶ ὅθεν δὴ ποτε ἔχοντι προσηρανισμένος, καντεύθεν ὁρᾶσει παραλογωτέρῳ χρώμενος, καὶ ὀρμαῖς· τισὶ δαιμονίαις γαυρούμενος. Ἀμέλει τοι καὶ φασὶν ἐξὴν εἶναι βουλομένῳ παντὶ τὸ προστυχὸν αἰτίαν ποιησαμένῳ, ὅστων εἰς στάσιν ἀναβαχθεῖεν τὸν δῆμον, καὶ ἐπηβουομένῳ εἰς μεταφέρειν αὐτόν. Τὰ πολλὰ δὲ καὶ παιγνιέμων ἐστίν, ὡς φησὶν ὁ Ἡρόδοτος· περὶ Ἀμάτιδος ἱστορῶν. Τοιοῦτος μὲν ὁ τῶν Ἀλεξανδρέων δῆμος κατὰ τοῦτο τὸ μέρος· τὰ γε μὴν ἄλλα αὐτοῦ οὐχ

οἷον ἂν τις περιφρονήσειεν. Οὕτω τοίνυν ὁρμῆς καὶ ἀμύνης ἔχοντες, καιροῦ δραξάμενοι, καθ' ἃν Διονύσιος ὁ τῶν Ἐφῶν στρατιωτικῶν τεγμάτων ἡγούμενος πρὸς τῆ προσωτέρῃ Αἰγύπτῳ διέτριβε, Τιμόθεον τὸν ἐπίσκοπον ἀνάγειν θρόνον ψηφίζονται. ὅς βίον μὲν ὁ θεὸς μοναδικὸν ἐπιτέθεικεν, ὑστερον δὲ καὶ προσεφύτερος τῆς Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίας ἐγένετο. Πολὺς δὲ τις κατὰ τῆς ἐν Χαλκηδόνι ἔβρει συνόδου. Δεινὸς δὲ μάλιστα ὧν συγγέειν τὰ πράγματα, καὶ τῆς ἐπισκοπῆς ὑπερφυῶς ὀρεγόμενος, μελανία τινὶ καὶ ἀσθὴνι χρησάμενος, νυκτὸς τὰ καταγῶγια τῶν μοναχῶν διερχόμενος, ἐκάλει ἕκαστον ἐξ ὁνόματος διὰ τινος σχοινοτενοῦς καὶ ἐπικένου καλάμου. Ὡς ὁκούστων τὰς κλήσεις, ἕνα μὲν ἑαυτὸν εἶναι τῶν λειτουργικῶν πνευμάτων ὑπεκρίνετο, σταλῆναι δὲ οὐρανῶθεν πᾶσιν εἶπεῖν, ὥστε τῆς μὲν Προτερίου κοινῆς ἀποστήναι, Τιμόθεον δὲ τὸν Αἰλουρον εἰς τὴν τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνον ἀναθεῖσθαι. Καὶ ὁ δὲ ἐπὶ Προτερίου τῆ ἐπισκοπῆ διατριβόντος, καὶ τὴν ἱερωσύνην αὐτοῦργουόντος, οἱ περὶ αὐτὸν ἐπὶ τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν γινόμενοι, ἢ τοῦ Καίσαρος προστηγόμενοι, πατριάρχην τῆς Ἀλεξάνδρου τὸν Αἰλουρον προχειρίζονται. Εὐσέβιος δὲ τοῦτον ἐχειρόντοι, τοῦ Πηλουσίου ἐπίσκοπος, καὶ Πέτρος ὁ ἐξ Ἰβηρίας, Ματῶμα τοῦ πολυχίνου τῷ νομῷ Γάζης τὴν ἐπιροπὴν ἔχων, καὶ ἄμφω τὴν ἱερωσύνην ἀφρημένοι πολλῶ πρῶτερον παρὰ Προτερίου. Ὡς δὲ μάθοι ὁ στρατηγὸς Διονύσιος τὰ γενόμενα, σπουδῆ τῆ πάτη ἐλαύνων, ἤκεν ἀνὰ τὴν Ἀλεξανδρείαν, σπεύδων ἐπὶ νεκρῶν οὖσαν τὴν τῆς στάσεως ἀναφύσαν καταστέσαι πυρκαϊάν. Δείσας δὲ ὁ Τιμόθεος μὴ τὸν θρόνον ἀφαιρεθεῖν, τῶν τινος Ἀλεξανδρέων σπαιαστῶν ἐρεθίσας, κατὰ Προτερίου κινεῖ. Οἱ θυμῷ πλήρει φρονήματος ἐπιθόντες, ἐκείνου κατὰ τὴ πανάγιον βαπτιστήριον πεφυγότες, ἀπηνῶς (ὦ θεῖα δίκη!) τὸν τοσοῦτον ἀρχιερεῖα διαχειρίζονται, τὰ ξίφη σφῶν κατὰ τῶν ἐγκάτων ἐλάσαντες, τὴν ἐπιταγὴν τῷ Τιμόθεῳ πληροῦντες. Ἐπειτα καλωπῶ περιεστῆσαντες, ἀνὰ τὴν λειψόρον ἀπανταχοῦ ἐσυρον, ἐπικρινόμενοι τῷ νεκρῷ, διατωθάζοντες τε καὶ ἐξερρίζοντες, ὡς ἄρα Προτερίου; εἴη ὁ ἀνηρημένος. Ἰκνῶς δὲ δια πάσης τῆς πόλεως περιελκύσαντες, ἔρχατον πάντων παρεδίδου πυρὶ, τὴν ὑπολειφθεῖσαν κίνιν εἰς ὄρα λιχμῶντες, οὐδὲ τῶν ἐκείνου σπλάγγων ὠμῶν οὕτω ναρκήσαντες ἀπογεύσασθαι. Σὺν αὐτῷ δὲ καὶ ἄλλοι ἐξ τῶν ἰσὸν ἀγῶνα διήνυσαν. Ἄδρα μιλῶν Λέων ὁ εὐσεβέστατος βασιλεὺς, σύνθετον αὐτῷ ἀδροίσειν ἀπεδοκίμαζε. γράμματα δ' ἐγκυκλῖα ταῖς ἀνὰ τὴν οἰκουμένην ἔπεμπεν ἐκκλησιαίς, καὶ τὴν οἰκίαν δόξαν ἐγκατασπέριων τῶν γράμμασιν, ἐκέλευε τε πάντας τὴ δόξαν ἀντεπιστέλλειν, περὶ τε τῶν ὀρισθέντων τῆ ἐν Χαλκηδόνι συνόδῳ, εἰ γ' ἐκείνοις ἐπεσθαι βούλοιντο. Ἐπὶ δὲ καὶ ὅπως γνώμης ἔχουσι περὶ τῆς τοῦ Αἰλουρου χειροτονίας, οὕτω γεγενημένης, ὡς εἴρηται. εἰ γ' ἐπὶ λαμβάνονται ταύτης ὡς οὐ προστηκόντως προβάσης, ἢ καὶ προσίενται τοῦτον τὴν Ἀλεξάνδρου ἐπισκοπιάν. Ὁ μὲν οὖν ταῖα τὰ τοῖς ἀπανταχοῦ ἱερεῶσιν ἐπί-

tum ad hanc partem pertinet, talis est: in rebus autem aliis haudquaquam contemnenda. Cum igitur eo impetu irati ferrentur homines, illa etiam temporis opportunitate oblata, quod Dionysius Orientalium copiarum ductor apud interiorem Ægyptum esset, Timotheum quemdam cognomento Ælurum ad episcopalem evehere dignitatem constituerunt: qui monasticam egerat vitam, et deinde presbyter Ecclesiæ Alexandrinæ factus fuerat. Et quod magnopere in Chalcedonensem synodum invehetur, idoneusque ad res miscendas esset, atque episcopatum mirifice expeteret, fuligine nigroque colore oblitus, noctu circum monachorum cellas obambulavit, et quemque per calamum scripteum excavatum nominatim evocavit: atque illi cum eum audirent, ipse se ex spiritibus administris unum esse assimilavit, et cœlitus propterea missum omnibus dixit, ut a communione Proterii discederent, et Timotheum Ælurum in episcopali sede collocarent. Adhuc Proterius episcopatum gerebat. 612 et munere suo fungebatur. cum Timothei partium studiosi in ecclesia Magna, quæ de Cesaris nomine dicta est, congregati, Ælurum ipsum patriarcham Alexandria designarunt. Ordinarunt eum Eusebius Pelusii, et Petrus, ex Iberia ortus, Majumæ, quod Gazæorum præfecturæ oppidum est, episcopus, quibus dignitas sacerdotalis a Proterio dudum adempta fuerat. Qua de re certior factus Dionysius dux maximis itineribus Alexandriam venit, seditionis recens etiamnum incendium restincturus. Timotheus sibi, ne e throno deturbaretur, metuens, seditiosos quosdam ex populo Alexandrino homines adversus Proterium irritavit, qui illum audaci furore pluri aggressi sunt, et episcopum tantum, cum ad sacrosanctum baptisterium confugisset, crudelem in modum (o divina vindicta!) ferro in viscera ejus adacto, ut imperata Timothei exsequerentur, contrucidarunt: et deinde ex fune suspensum passim per viam publicam rapuerunt, cadaveri ejus ut homines furibundi insultantes, atque cum contumelia illudentes, et quod Proterius necatus esset clamitantes. Et postquam id per urbem omnem distraxere, postremo igni etiam ustularunt, cinere qui superfuit in aerem disjecto, visceribusque ejus crudis (nam et ab hoc facto non abhorruerit) degustatis. Una cum Proterio alii præterea sex idem certamen obiere. Hæc res ubi ad piissimum imperatorem Leonem est delata, non ille rursus synodum cogendam esse duxit, sed circularibus per orbem litteris ad ecclesias missis, quibus sententiam suam inseruit, opinionem episcopum quemque suam rescribere sibi jussit, cum de Chalcedonensis synodi constitutionibus, an sequi illas vellent, tum de ordinatione Æluri, quæ ita, sicuti dictum est, facta esset, reprehenderentur eam, ut quæ minus legitime processisset, an episcopatum illum gerere permitterent. Leo hæc sic ad omnes ubique episcopos scripsit. Illi autem,

quanquam locorum intercapedine inter se dissiti, A simul tamen omnes, cum supra mille essent, suffragiis omnibus Chalcedonensem synodum comprobant. decretumque ejus egregie confirmarunt: **613** Timotheo autem, ut qui illegitime in thronum insulisset, eisdem calculis dignitatem abrogarunt, disertisque verbis hominem excommunicarunt. Ille ad hunc modum condemnatus, et Alexandria ejectus, Gangram, quo etiam magister ejus Dioscorus deportatus fuerat, exsulatum misus est. Fluvius iste multa divini Cyrilli scripta nondum vulgata, dogmatibus suis adulterinis aspersis, depravasse dicitur. Eo autem abducto, Alexandrini Timotheum alium, ejusdem quam Proterius complexus fuerat sententiæ virum, ecclesiæ suæ episcopum legunt: quem quidam Basilicum, quidam autem Satophaciolum cognominarunt. Qui propterea quod plebs ejus gratia tumultum exciverat, Canopi degebat. Eodem tempore cum Anatolius simul et vita et episcopatu in urbium regina defunctus esset, in locum ejus Gennadius substitutus est: atque huic postea Acacius, qui in ea urbe pupillorum domicilio præfuit.

CAPUT XVII.

Episcoporum et clericorum Ægyptiorum libellus supplicis, de ecclesiarum suarum rebus: et de Proterio et Timotheo.

Mihi vero molestum non erit et difficile, Ægyptiorum episcoporum et Alexandrini cleri ad Leonem **C** iais-as preces, Proterii fere historiam omnem complectentes, atque etiam circulares Leonis litteras hic apponere. Preces illorum hisce concepte fuere verbis: « Ad piissimum, Christianissimum, et a Deo renuntiatum victorem, triumphatorem, et Augustum Leonem, episcoporum Ægyptiæ vestræ diœcesis omnium, et maximæ urbis Alexandriae Ecclesiæ vestræ clericorum preces. Non immerito, qui cœlesti gratia quasi quoddam donum orbi huic datus es, quotidie secundum Deum reipublicæ consulere, imperator omnium sanctissime, pergis. » Et post alia: « Cum tranquilla pax orthodoxi recteque sentientis populi apud nos et Alexandrinos esset, Timotheus rursus seipsum statim post Chalcedonensem sanctam **D** synodum, presbyteri dignitatem tum gerens, **614** ab universali Ecclesia et si se segregavit atque resequit, cum quatuor aut quinque tantum episcopis, paucisque monachis, Apollinaris ejusque sectatorum parva opinione et hæresi infectis. Quam ob causam canonice et legitime a diviniæ memoriæ Proterio et universo Ægyptio concilio ita illi sunt exanctorati, ut imperatoris indignationem et soli exsilii causa vertendi condemnationem, merito sint experti. » Et post pauca: « Et migratione ad Deum per sanctum obitum Marciani imperatoris ille comperta, veluti is qui legibus solutus suo ipse arbitrio viveret, impudenter adversus cum blasphemis et maledicis vocibus

σπελιν· οι δ' ἅμα πάντες, καιπερ· ἅπ' ἀλλήλων διεστηκότες, ἔλαις ψήφοις τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον ἐπεκύρουσιν ὑπὲρ χιλίους ἔντες· και τοῖς ἐκεῖνη ὀρισθεῖσι μάλα γενναίως ἐπεψηφίζοντο. Τιμόθεον δὲ, ὡς ἀναξίως τῷ θρόνῳ ἐπιεπιθῆσαντα, κοινή ψήφῳ πάντες τῆς ἱερωσύνης ἐγύμνουσιν, διαβέβηδον ἀποκηρύξαντες. Ὁ δὲ οὕτω μὲν καταψηφισθεὶς, τῆς Ἀλεξάνδρου ἐκβάλλεται, και εἰς Γάγγραν ὑπερορῶζεται, ἐνθα δὴ και ὁ τούτου διδάσκαλος Διδασκαρος ἤχθη. Λέγεται μὴν πολλὰ τούτον δῆτα τὸν Ἀθουρον τῶν συγγραμμάτων του θείου Κυρίλλου μῆπω εἰ, πλάτος ἐκ· θέντων διαλυμῆνασαι, νόθα τούτοις ἐπισπεύσαντα δόγματα. Ἐκεῖνου δ' ἐκποδῶν γενομένου, Ἀλεξανδρεῖς Τιμόθεον ἑτερον εἰς τὴν σφετέραν ἐπισκοπὴν προχειρίζονται, Προτερίου τῆς δόξης διάδοχον· ὃν οἱ μὲν Βασιλικῶν, οἱ δὲ Σιλορακίῶλον κατωνόμαζον· ὅς διὰ τινὰ του δήμου κατ' αὐτοῦ στασιάζαντος, ἐν Κανόβῳ διετρεβει. Τηρικαῦτα δὲ και του θείου Ἀντολίου τὴν βίον ὁμοῦ και τὸν θρόνον τῆς βασιλείδος καταλιπόντος, Γεννάδιο· εἰς διαδοχὴν του θρόνου ἐδείκνυτο· ᾧ σύμφηφος και Ἀκάκιος ἐγγένοι, ὅς του τῶν ὄρφανῶν καταγωγίῳ προειστήκει τῆς Κωνσταντινου.

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ.

Δέσις τῶν Αἰγυπτίων ἐπισκόπων και κληρικῶν περὶ τῶν συμβάντων τῆ κατ' αὐτοὺς Ἐκκλησίᾳ· και περὶ Προτερίου και Τιμοθέου.

Ἐγὼ δ' οὐκ ὀκνήσω μὴ και αὐτὴν τῶν Αἰγυπτίων ἐπισκόπων και κληρικῶν τῆς Ἀλεξάνδρου τὴν δέησιν τὴν πρὸς Λέοντα τῷ συγγράμμασι ἐπιθεῖναι, πάντα σχεδὸν τὰ κατὰ Προτέριον περιέχουσαν, και αὐτὰ ἐκεῖνα τὰ ἐγκύκλια Λέοντος. Ὑπτιον δὲ ἡ δέησις γέγραπται τούτοις παρελιμμένη τοῖς ῥήμασι· « Τῷ εὐσεβεστάτῳ και φιλοχριστῷ παρὰ Θεοῦ ἀναδειχθέντι νικητῇ, τροπικιούχῳ και Αὐγούστῳ Λέοντι, δέσις τῶν ἐπισκόπων πάντων τῆς ὑμετέρας Αἰγυπτιακῆς διοικήσεως, και κληρικῶν τε τῶν κατὰ τὴν μεγίστην ὑμετέραν Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίαν. Ἐκ τῆς ἀνωθεν χάριτος δῶρον τῷ βίῳ παρατρεθεῖς, εἰκότως οὐ λήγεις ὀσημέραι του κοινου μετὰ Θεὸν προμηθούμενος, εὐαγέστατε πάντων αὐτοκρατόρων Αὐγουστε. » Καὶ μεθ' ἑτερα· « Ἀττασιάστου εἰρήνης τῶν ὀρθοδόξων λαῶν παρ' ἡμῖν τε και κατὰ τὴν τῶν Ἀλεξανδρέων ὑπερχύστης, πάλιν Τιμοθέου ἀποσχονίσαντος ἑαυτον τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας και πίστεως, και ἀποτεμόντος εὐθύς μετὰ τὴν ἐν Χαλκηδόνι ἁγίαν σύνοδον, τὸ τηρικαῦτα δῆθεν προσκυτέρου τυγχάνοντος, ἅμα τέσσαρσιν ἢ πέντε μόνοις ποτὲ ἐπισκόποις και ὀλίγοις μονάζουσι σὺν αὐτῷ, τὴν αἰρετικὴν Ἀπολλιναρίου και τὴν κατ' ἐκεῖνον νοσοῦντων κακωδίζαν· δι' ἣν καθαιρεθέντες τότε κανονικῶς ὑπὸ του τῆς θείας μνήμης Προτερίου και πάσης Αἰγυπτιακῆς συνόδου, βασιλικῆς εἰκότως σὺν ἐξορῆα κινήσεως ἐπειράθησαν. » Καὶ μετ' ὀλίγα· « Ἐπιτηρήσας τε τὴν ἐντεῦθεν πρὸς Θεὸν ἐκδημίαν του τῆς εὐαγούς λήξεως Μαρκιανου γενομένου βασιλέως, βλασφημίαις τε φωναί, ὡς αὐτόνομος ἀναιδῶς κατ' αὐτοῦ θρασυβόμενος, και τὴν ἁγίαν οἰκουμένην

την ἐν Χαλκηδόνι συνιδὸν ἀναθεματίζων ἀπρηγορη-
σμένως, πλῆθος δήμου ὀνητῶν τε καὶ ἀτάκτων
ἐπισυρόμενος, καὶ στρατεύσας κατὰ τε τῶν ὁρίων
κανόνων καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως, καὶ
τῆς κοινῆς πολιτείας καὶ τῶν νόμων, ἐπεισέφρησεν
ἐκ τῆς τῆ ἁ. ἰα. τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, ἐχούσῃ τρι-
καῦτα ποιμένα τε καὶ διδάσκαλον τὸν ἁγιώτατον
ἡμῶν τὸν τρικαῦτα πατέρα καὶ ἀρχιεπίσκοπον
Προτέριον, τὰς τε συνήεις συνάξεις ἐπιτελοῦντα,
καὶ λιτὰς ἀναπέμποντα τῷ πάντων ἡμῶν Σωτῆρι
Χριστῷ ὑπὲρ τῆς εὐσεβοῦς ἡμῶν βασιλείας καὶ τοῦ
ἐν ὀχρῆστου ὑμῶν παλατίου. » Καὶ μετ' ὀλίγου · « Καὶ
μόνης διαγενομένης ἡμέρας ἐν τῷ ἐπισκοπεῖν κατὰ
τὸ ἔθος διάγοντος τοῦ θεοφιλεστάτου Προτερίου, λα-
θῶν μεθ' ἑαυτοῦ ὁ Τιμόθεος τοῦς καθαιρεθέντας
ἐνδικῶς δύο ἐπισκόπους· καὶ κληρικῶς, ὁμοίως τὴν
ἐξορίαν, ὡς ἐφημην, οἰκεῖν κατακριθέντας, καὶ δὴ
χειροτονίαν παρὰ τῶν δύο δεξάμενος, μηδενὸς τὸ
σύνολον τῶν κατὰ τὴν Αἰγυπτιακὴν διοίκησιν ὀρθο-
δόξων ἐπισκόπων παρίντος κατὰ τὸ εἰωθὸς ἐπὶ ταῖς
τοιαύταις τῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ ἐπισκόπου χειροτο-
νίας, ἐπιλαμβάσκεται, ὡς ἐνόμισε, τῆς ἀρχιερατικῆς
καθέδρας, μετὰ προδοτικῶς τολμήσας κατὰ τῆς
ἐχούσης Ἐκκλησίας τὸν ἐαυτῆς νομίον, καὶ ἐνεργ-
γῶντος ἐν αὐτῇ τὰ θεῖα, καὶ κανονικῶς τὸν οἰκεῖον
διέτοντος ὁρόνον. » Καὶ μεθ' ἕτερα · « Οὐδὲν ἦν
ἕτερον ποιεῖν τὸν μακάριον ἐκεῖνον, ἢ τόπον δοῦναι
τῇ ὁρῆ κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ τὸ σπεῖν κατα-
λαθεῖν βαπτιστήριον, φεύγοντα τῶν ἐπ' αὐτὸν τρι-
χότων πρὸς νόμον τὴν ἐφοδον. Ἐν ᾧ μάλιστα τό-
πιον καὶ βαρβάρους καὶ πᾶσιν ἀγρίοις ἀνθρώποις
ἐγγίνεται δέος, τοῖς καὶ μὴ εἰδῶσι τὸ σέβας τοῦ τό-
που, καὶ τὴν ἐκείθεν βρούσαν χάριν. Ὅμως οἱ τὸν ἐξ
ὁρχῆς Τιμόθεου σκοπὸν εἰς ἔρον προαγαγεῖν σπου-
δαζόντες, οἱ μὴδὲ ἐν τοῖς ἀχράντοις ἐκεῖνοις σηκοῖς
αὐτὸν ἀνεχόμενοι σώζεσθαι, οὔτε τὸ σέβας αἰδουθέν-
τες τοῦ τόπου, οὔτε τὸν καιρὸν, ἦν γὰρ τοῦ σωτη-
ρίου Πάσχα πανήγυρις, οὔτε τὴν ἱερωσύνην αὐτῆς
φριζάντες, μεσιτεύσαντες ὁμῶς καὶ ἀνθρώποις, ἀπο-
κτείνουσι τὸν ἀνεύθυνον, ἀποσφάττουσιν αὐτὸν ἀπρ-
νῶς μετὰ καὶ ἄλλων ἑξ' · καὶ παραγαγόντες τούτου
τὸ λείψανον πανταχοῦ κατατετριμένον, ὡμῶς τε
περισύραντες κατὰ πάντα σχεδὸν τόπον τῆς πόλεως,
καὶ καταπομπέυσαντες· σχετικῶς, ἠκίζοντο ἀνηλεῶς
τὸ τῶν πληγῶν οὐκ αἰσθανόμενον σῶμα, διατεμόν-
τες κατὰ μέλο· καὶ οὐδὲ τῶν ἐντὸς ἀπογεύεσθαι κα-
τὰ τοῦ· θῆρας φειδόμενοι ἐκεῖνου, ὃν ἔχειν μεσίτην
Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἔναγχος ἐνομίστησαν· πρὸς τε
παρὰ δίδοντες τὸ ὑπολειφθὲν αὐτοῦ σῶμα, τὴν ἐκ
τούτου κόνιν τοῖς ἀνέμοις παρέπεμπον, θηρίων πᾶ-
σαν ὑπερακοντίζαντες ἀγρίτητα. Ὁν ἀπάντων
αἱ τὸς καὶ τῶν κακῶν ὁ σοφὸς Τιμόθεος. » Ζαχαρίας
μὲντοι τῷ βήτορι ταῦθ' ἱστοροῦντι ἑτέρως εἶπειν
ἐγγίθη· καὶ τὰς παραχρῆς κινήσαι μᾶλλον Προτέριον
τῇ Ἀλεξάνδρου κοίτῃ, καὶ μὴ τὸν δῆμον τὰ τοιαῦτα
τολῆσαι, ἀλλὰ τινος τῶν ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ κα-
ταλόγου. Πιστοῦται δὲ ταῦτα ἐκ τινος ἐπιστολῆς
Τιμοθέου σταλείσης πρὸς Λέοντα· οἷς καὶ δικτὴν
ἐπιθήσωμ σταλείς τις ἐκ Λέοντος· ἐπιπέμπεται. Καὶ

A ferociens, et sanctam universalem Chalcedonen-
sem synodum perfricta prorsus fronte anathemati
subjiciens, ex plebe venali et incomposita multitu-
dine ad se pertraxit, bellumque contra sacros
canones, ecclesiasticas constitutiones, rempubli-
cam et leges ipsas cepit, et in sanctam, Dei Eccle-
siam seipsum conjecit : cum illa tum pastorem et
doctorem suum haberet, sanctissimum Patrem
nostrum archiepiscopum Proterium, cum stata
sacra et conventus solitos peragentem, tum pre-
ces in supplicationibus ad omnium nostrum Serva-
torem (Christum) pro pio imperio et Christi amanti
palatio vestro fundentem. » Et deinde : « Et cum
una intercessisset dies, et amantissimus Dei Pro-
terius, sicuti mos est, in episcopali aede sua esset,
assumptis secum duobus episcopis et clericis, qui
legitime exactorati et ad exsilium pariter damnati
fuerant, Timotheus, consecrationeque ab eis ac-
cepta, cum nullus prorsus ex diocesi Aegyptia
recte sentientium episcoporum adesset (id quod
moribus in ejusmodi Alexandrini episcopi ordi-
natione fieri solet), pontificalem cathedram, sicuti
ipse existimavit, occupavit, adulterium manifeste
inferre Ecclesiae ei ausus, quae suum sibi haberet
sponsum, rem divinam in ea facientem, canonicè-
que et legitime munus suum obeuntem. » Et post
alia : « Nihil aliud daret irae, juxta id quod scrip-
tum est, et ad sacrosanctum confugeret baptisterium,
illorum qui ei ad eandem patr. andam imminabant
fugiens impetum. In quo loco barbaris etiam
ipsis et feris hominibus omnibus, 615 qui vene-
rationem et cultum ejus, scitentemque inde gra-
tiam ignorant, metus incessit. Sedenim homines
illi qui consilium ceptumque Timothei ad exitum
suum perducere contendebant, ne in incontaminato
quidem illo templo salvum eum esse passi, neque
religionem reveriti sunt vel loci vel temporis.
Agebatur enim tum salutiferi Paschae festi diei
conventus. Sed neque sacerdotalem exhornerunt
functionem, quae media intercedit inter Deum et
homines. Interfecerunt igitur hominem innocen-
tem, et crudeliter ipsum una cum sex aliis macta-
runt, et reliquias ejus undequaque convulneratas
per omnia fere civitatis loca, ferum in modum
tractas atque raptatas, miserabiliter traduxerunt,
sine misericordia omni corpus quod jam plagas
non sentiret, dissecrantes : et in frustra eo conciso,
bestiarum more viscera ejus degustarunt, quem
mediatorem nuper inter Deum et homines habere
existimati sunt : postremo quidem quidquid ex eo
superfuit, id igne concremarunt, et cineres ventis
differendos permiserunt, feritatem belluarum
omnem longe superantes. Atqui malorum istorum
omnium auctor sapiens, si Deo placet, Timotheus
fuit. » Porro Zachariae rhetori de his in historia
sua scribenti aliter haec referre libuit : tumul-
tum videlicet Alexandriae per Proterium potius
excitatum : neque populum haec, sed ex militum

ordine quosdam ausos esse. Fidemque verbis eis astruit per epistolam quamdam a Leone ad Timotheum missam : quam rem iudicaturus atque vindicaturus aliquis etiam a Leone missus sit. Litteras etiam circulares ad omnes ubique episcopos Leo dedit, ad ipsum etiam Constantinopolitanæ urbis antistitem Anatolium, eosque qui monastica vita erant, sententiam eorum (quemadmodum dixi) de synodo Chalcedonensi Timotheique consecratione requirens : Ægyptiorum episcoporum libello supplicii, precibusque insuper eorum qui vel Proterii partium, vel Timothei factionis erant, sicuti ad eum missæ fuerant, adjunctis. Circulares

γράμματα δ' ἐγκύκλια τοῖς ἀπανταχοῦ ἐπισκόποις ἀνέπεμπε Λέων, τῆς τ' ἐπισκόπου τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἀνατολίῳ, καὶ τοῖς τῶ μοναδικῶ διαπρέπουσι βίῳ, περὶ τε τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, ὡς εἴρηται, διαπυθανόμενος. Ἔτι δὲ καὶ περὶ τῆς τοῦ Τιμοθέου χειροτονίας ἑπιπέμπων καὶ τὰς τῶν Αἰγυπτίων δεήσεις ἐπισκόπων ἕκ τε τῆς μοίρας Προτερίου, ἕκ τε τῆς Τιμοθέου πεμφθείσης συμμορίας. Τὰ δ' ἐγκύκλια Λέοντος ταῦταις περιείχοντο λέξεσιν ἑπιπέμπων καὶ τὰς τῶν Αἰγυπτίων δεήσεις ἐπισκόπων ἕκ τε τῆς μοίρας Προτερίου, ἕκ τε τῆς Τιμοθέου πεμφθείσης συμμορίας. Τὰ δ' ἐγκύκλια Λέοντος ταῦταις περιείχοντο λέξεσιν ἑπιπέμπων καὶ τὰς τῶν Αἰγυπτίων δεήσεις ἐπισκόπων ἕκ τε τῆς μοίρας Προτερίου, ἕκ τε τῆς Τιμοθέου πεμφθείσης συμμορίας.

vel Proterii partium, vel Timothei factionis erant, litteræ Leonis in hanc sententiam scriptæ erant.

616 CAPUT XVIII.

Epistola Leonis ἐγκύκλιος, hoc est circularis, ad Anatolium et reliquos episcopos, de synodo Chalcedonensi contra Timotheum Ælurum missa.

Imperator Cæsar Leo, pius, victor triumphator, maximus, semper colendus Augustus, Anatolio episcopo. In votis quidem pietati meæ fuit, ut univérse orthodoxæ, rectæque sentientes et sanctissimæ Ecclesiæ, nec non urbes sub imperio Romano omnes, quieto altissima fruerentur, neque quidquam, quod statum illarum et tranquillitatem turbare posset, intercederet. Quid autem nuper admodum apud Alexandrinos acciderit, sanctitatem tuam jam nosse credimus. Ut vero plenius de rebus omnibus, et quæ causa tanti tumultus et confusionis exstiterit, certior fias, exempla precum, quas religiosissimi episcopi et clerici ex Alexandria urbe et diœcesis Ægyptia, adversus Timotheum in urbe Constantinopolitana pietati meæ obtulere : atque itidem supplicum libellorum exempla, quos a Timotheo internuntii ejus Alexandria advenientes serenitati nostræ in comitatu nostro dederunt, ad pietatem tuam misimus : ut quid actum sit, ab eo quem diximus Timotheo, quem sibi populus Alexandrinus, et qui ibi magistratus gerunt, civesque et naucleri, seu navium gubernatores, episcopum petunt, et aliis quoque de rebus quas supplicationum complectitur contextus : adhæc, de synodo Chalcedonensi, cui nequam quidam assentiuntur, quemadmodum libelli adjuncti ostendunt, clarius sanctitas tua cognoscere possit. Itaque pietas tua orthodoxos omnes et sanctos episcopos, qui nunc in urbe hac imperante degunt, et religiosissimos clericos confestim ad se convocet, et rebus omnibus cum cura et libe tractatis atque deliberatis, quandoquidem hoc tempore Alexandrina civitas turbata est, et status ejus tranquillitasque nobis maxime curæ est, nobis sententiam suam, de Timotheo ipso, et concilio Chalcedonensi, timore humano omni, gratis etiam et odio semoto, solum omnipotentis Dei metum ob oculos ponens, significet. **617** Scitis namque, nos omnes de negotio tanto immaculate Divinitati rationem esse redditurus. Ut in eo de re omni

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ'.

Ἐπιστολὴ Λέοντος ἐγκύκλιος, πεμφθεῖσα Ἀνατολίῳ ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς λοιποῖς, ὑπὲρ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, καὶ κατὰ Τιμοθέου τοῦ Αἰλουρου.

Ὁ ἄτοκράτωρ Καῖσαρ Λέων, εὐσεβῆς, νικητὴς, τροπαιούχος, μέγιστος, ἀσιδέστας Αἰγύουτος, Ἀνατολίῳ ἐπισκόπῳ. Δι' εὐχῆς μὲν ἦν τῇ ἡμῶν εὐσεβείᾳ ἀπάσας τὰς ὀρθοδόξους ἀγιωτάτας ἐκκλησίας, ἔτι δὲ καὶ τὰς ὑπὸ τὴν τῶν Ῥωμαίων πολιτείαν πόλεις, μεγίστης ἡσυχίας ἀπολαύειν ἡμῶν δὲ συμβάλειν τὴν αὐτῶν κατάστασιν καὶ γαλήνην διακράτειν ὅτι δὲ κατὰ τὴν Ἀλεξανδρέων ἐναγχος συνέθε, εἰδέναι μὲν ἤδη πεπεσμέθα τὴν σὴν δαίτητα ἵνα δὲ τελειώτερον περὶ πάντων διδαχῆς, ποῖα αἰτία τοῦ τοσούτου θορύβου καὶ τῆς συγχύσεως γέγονε ἑπιπέμπων καὶ τὰς τῶν δεήσεων ἃς οἱ εὐλαβίστατοι ἐπίσκοποι καὶ κληρικοὶ ἀπὸ τῆς προλεχθείσης πόλεως, καὶ τῆς Αἰγυπτιακῆς διοικήσεως, εἰς τὴν βασιλίδα Κωνσταντινουπόλιν παραγενόμενοι, κατὰ Τιμοθέου τῆ ἡμῶν εὐσεβείᾳ ἐκόμεσαν ἡμῶν μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ ἑαυτῶν δεήσεων, ἃς εἰς τὸ θεῖον ἡμῶν στρατῆρον ὑπὸ Τιμοθέου ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρέων παραγενόμενοι τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιδαδώκασι γαλήνην, πρὸς τὴν σὴν θεοσίθειαν ἀπεστειλάμεν, ὡς εἰ πέπρακται παρὰ τοῦ εἰρημένου Τιμοθέου, ὃν δὲ τῆς Ἀλεξανδρέων ὄμιλος, καὶ οἱ ἄλλοι αἰτικοὶ, καὶ πολιτευόμενοι, καὶ ναύκληροι, ἐπίσκοπον ἑαυτοῖς αἰτοῦσι καὶ περὶ τῶν ἄλλων πραγμάτων τῶν τῶ ὑφεί τῶν δεήσεων περιεχομένων, καὶ πρὸς τοῦτοις περὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, ἥτινι οὐδαμῶς συναίνουσι, καθὰ αἱ ὑποτεταγμένοι αὐτῶν δεήσεις σημαίνουσι, φανερῶς δυναθῆναι μὴ εἶναι τὴν σὴν δαίτητα. Ἢ σὴ τοῦ γροῦν εὐλάβεια ἅπαντας τοῦ ὀρθοδόξου εἴσεως ἐπισκόπους, τοὺς ἐπὶ τοῦ παρόντος κατὰ τὴνδὲ τὴν βασιλίδα πόλιν διαγόντας, ἔτι γε μὴν καὶ τοὺς εὐλαβεστάτους κληρικούς παρακρήμα ποιησάτω πρὸς ἑαυτὴν συνελθεῖν καὶ πάντων ἐπιμελῶς τρακτευθέντων καὶ δοκιμασθέντων, ἐπειδὴ νῦν ἡ Ἀλεξανδρου πόλις τετάρακται, ἥτινι τῆς καταστάσεως καὶ τῆς ἡσυχίας μεγίστη ἐστὶν ἡμῶν φροντίς, εἰπατε τὸ δοκοῦν περὶ τοῦ προειρημένου Τιμοθέου καὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου ἄνευ τινὸς ἀνθρωπίνου φέβου, καὶ διὰ χάριτος καὶ ἀπαχθείας, μόνον τὴν τοῦ παντοκράτορος, θεοῦ φέβον πρὸς ὀφθαλμῶν τιτί-

μενοι· ἐπειδὴ ἴσατε ὡς περὶ τοῦ πράγματος τούτου ἅπασιν ἐπιπέσει λόγος· ἵνα παρὰ πάντων δι' ὑμετέρων γραμμάτων τελείως διδαχθέντες, τὸν ἀρμόζοντα τύπον δοῦναι δυνηθῶμεν. »

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ'.

Ὅτι ὁ Λέων ὑπὲρ τῆς τετάρτης ἀγίας συνόδου πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ ἔγραψεν ἀσκητικὰ, καὶ Συμεῶνι τῷ Στυλίτῃ· καὶ ἐπιστολὴ τοῦ ἀγίου Συμεῶν ὑπὲρ τῆς ἀγίας συνόδου.

Ταῦτα μὲν πρὸς Ἀνατόλιον καὶ τοὺς ἀπανταχοῦ ἐπισκόπους ἐπέστειλε· παραπλήσια δὲ καὶ τοῖς διαφανέσι τῶν μοναστῶν ἔγραψε, καὶ οἷς τὸ τοῦ βίου ἐπίσημον ἦν, πρὸς τὴν αὔλον βίον εὐθουμένους· ὧν μάλᾳ ἐπισημότατος Συμεῶνης ἦν, ὁ τὴν ἐπὶ τοῦ κίονος στάσιον πρῶτος ἐπινοήσας, οὗ καὶ πρὸ τούτου μνησάντων ἐπισημῶν· πρὸς δὲ καὶ Βραδᾶτος, καὶ Ἰακώβος ὁ Νισιθηνός· ὧν καὶ Θεόδωρος ἐν τῇ *Φιλοθέῳ Ἱστορίᾳ* ἐμνήσθη. Πρῶτος τοίνυν Λέων ὁ τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπος τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον εἰσεδέξαμενος, τὴν χειροτονίαν Τιμοθέου ὡς μὴ καλῶς γεγενημένην ἀπεδοκίμασεν. Ἦν δὲ τὰ Λέοντος ἐπιστολὴν Λέων ὁ βασιλεὺς Τιμοθέῳ ἔπεμψε τῷ Ἀλιούρῳ, Σιλεντιαρίου καθυπουργήσαντος. Πρὸς δὲ Τιμόθεος αὖθις ἀντέπεμψε, τὴν τε Λέοντος ἐπιστολὴν ἐκτραπέδμενος, καὶ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον ὡς πλείστον διαμεμφόμενος. Ἐπίσης δὲ τῷ πάππᾳ καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι διεπράξαντο. Μόνος δ' ὁ Σίδης Ἀμφιλόχιος Λέοντι γράφων, τῆς μὲν Τιμοθέου χειροτονίας κατενόητο, οὐδαμῶς δὲ καὶ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον ἀπεδέχετο. Ἄθ' ἅπαντα Ζαχαρίας ἐπόνθη τῷ βῆτορι· ὅς καὶ τὴν Ἀμφιλοχίου ἐπιστολὴν τῷ ἑαυτοῦ ἐντόττει συγγράμματι· οὐ μόνον δὲ οἱ ἐπίσκοποι, ἀλλὰ καὶ Συμεῶνης ὁ τῆς αἰδέϊμου μνήμης περὶ τούτων δύο ἐπιστολάς· πρὸς τε τὴν βασιλέα Λέοντα, καὶ πρὸς Βασίλειον τῆς Ἀντιόχειας ἐπίσκοπον [ἐπέστειλε]· ἦν δὲ τὰ βραχυτέραν οὖσαν, ἐνείθημι τῷ συγγράμματι, τάδε κατὰ βῆμα διαλαμβάνουσαν· « Τῷ δεσπότη μού τῷ δαιμόνι καὶ ἀγιωτάτῳ φιλοθέῳ Βασιλεῖ ἀρχιεπισκόπῳ ὁ ἁμαρτωλὸς καὶ ταπεινὸς Συμεῶνης ἐν Κυρίῳ χαίρειν. Νῦν εὐκαιρὸν εἰπεῖν, δέσποτα, *Εὐλόγητός ὁ Θεός ὅς οὐκ ἀπέστησε τὴν προσευχὴν ἡμῶν, καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἀφ' ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν.* Δεξάμενος γὰρ τὰ γράμματα τῆς ὑμετέρας δαιμόνι, ἐθαύμασα τὴν ζῆλον καὶ τὴν εὐσέβειαν τοῦ θεοφιλεστάτου ἡμῶν βασιλέως τὴν πρὸς τοὺς ἀγίους Πατέρας, καὶ τὴν τούτων βεβαίαν πίστιν, ἣν ἐπέδειξε καὶ ἐπέδεικνυται. Καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ἡμῶν τὸ δῶρον, καθὼς καὶ ὁ ἄγιος· Ἀπόστολος λέγει, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ τοῦ ταύτην αὐτῷ δεδοκότος τὴν προθυμίαν διὰ τῶν ὑμετέρων εὐχῶν. » Καὶ μετ' ὀλίγα· « Διὸ καὶ γὰρ ὁ ταπεινὸς καὶ εὐτελής, τὸ ἔκτρομα τῶν μοναχῶν, ἐγνώρισα τῇ αὐτοῦ βασιλείᾳ τὴν ἐμὴν πρόθεσιν, τὴν περὶ τὴν πίστιν τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν ἐν Χαλκηδόνι συνελευθέντων ἑξακοσίων λ', ἐμμένων καὶ ὑποστηριζόμενος ὑπ' αὐτῆς τῆς ὑπὸ τοῦ ἀγίου Πνεύματος φανερωθείσης. Εἰ γὰρ· ἐταξῶ δύο ἢ τριῶν συνελευθόν-

CAPUT XIX.

Quæ Leo de sancta quarta synodo ad omnes ubique monachos, et ad ipsum Symeonem Stylitem scripserit : et epistola ejusdem sancti Symeonis pro eadem synodo.

Ad hunc modum Leo ad Anatolium, et omnes ubique episcopos scripsit. In eandem sententiam quoque litteras dedit ad illustres monachos, et qui vitæ sanctitate præclari erant alios, mores suos ad vitam spiritualem dirigentes : inter quos celeberrimus omnium fuit Symeones ille, qui primus stationem super columna invenit, cujus antea etiam meminimus : præterea Varadatus, et Jacobus Nisibenus, quorum etiam Theodoretus in Dei amantiâ historia mentionem facit. Porro Leo Romanus episcopus primus Chalcedonensi synodo comprobata, ordinationem Timothei ut illegitimam improbavit : cujus epistolam Leo imperator Timotheo Æluro per Silentiarium misit. At enim Ælurus ad imperatorem rescripsit, Leonis epistolam refellens, et Chalcedonensem synodum quam maxime reprehendens. Episcopi reliqui, itidem ut Papa fecerunt. Solus Amphilocheus Sidites ad imperatores scribens, Timothei quidem ordinationem damnavit, synodi autem Chalcedonensis decretum non recepit. Quæ omnia a Zacharia rhetore in historiam sunt relata, qui Amphilochei etiam epistolam ei inseruit. Non episcopi vero solum, sed et celeberrimæ memoriæ Symeones de his rebus epistolam duas dedit, alteram ad imperatorem Leonem, alteram ad Basilium episcopum Antiochenum : quam, quod brevior sit, hic apposui, verbis hisce conscriptam : « Domino meo piissimo et sanctissimo, Dei amanti Basilio archiepiscopo, peccator et humilis Symeones in Domino salutem. In tempore nunc dicere possumus, domine : *Be- edictus Deus, qui non rejectit precationem nostram, et misericordiam suam a nobis peccatoribus non removit.* Acceptis enim sanctitatis vestræ litteris, ardorem et veram pietatem Dei amatissimi imperatoris nostri erga sanctos Patres, et certam stabilemque eorum fidem admiratus sum : quam pietatem ille et antea exhibuit, et etiam nunc exhibet. Atque hoc quidem donum non ex nobis ipsis, quemadmodum etiam sanctus Apostolus dixit, sed ex Deo est, qui illi eam animi alacritatem propter orationes vestras indidit. » Et post pauca : « P'roinde et ego humilis et tenuis, atque adeo abortivus monachus, majestati ejus sententiam meam de fide sanctorum Patrum, qui Chalcedone sexingenti triginta sex convenere, in qua persisto, et per quam confirmor, utpote quæ a Spiritu sancto manifestata sit, significavi. Quod si

¹ Ephes. 11, 8.

enim duobus aut tribus in nomine ejus convenien-
tibus, medius inter eos est Salvator : quomodo ad-
tot et tam sanctos Patres ille advenisset, nisi ab
initio cum eis Spiritus sanctus fuisset ? » Et post
alia : « Itaque fortis esto, et in vera pietate virili-
ter age, quemadmodum et Jesus Navæ filius,
servus Domini, in populo Israelitico. Clerum
religiosum, qui sub sanctitate tua est, omnem, et
benedictum fidelissimumque populum verbis meis
quæso saluta. » Propter hæc omnia, sicut dictum est,
Ælurus quidem Alexandria ejectus est : Timotheus
autem abier, qui et Salophaciolus dictus, et ex
Proterii partibus erat, pro eo in ecclesiam induc-
tus. Fe his hactenus.

CAPUT-XX.

*De horrendo quæ sub Leone accidit terræmotu, et
diluvio, aliisque item orbis calamitatibus : et de
pulvere qui e cælo decidit.*

Leone jam alterum annum imperante, ingens
terræ motus et conquassatio usque adeo exstitit,
ut multæ quidem in locis omnibus ruinæ consecutæ
sint, Antiochia autem omnis fere concuteretur.
Cades ea veluti præcimum futurorum malorum
fuit, propterea quod cives ipsi a divinis legibus
abeni, tanquam belluæ feri animis essent, et vecor-
dæ intemperis omnibus agitantur. Gravissimus
cuium qui unquam fere omnium terræmotus urbem
eam invasit, quingentesimo sexto ab ea condita
anno, decimo quarto mensis Septembris die,
quarta noctis hora : **619** ab eo terræmotu, qui
ibi sub Trajano fuit, trecentis quadraginta
septem annis exactis. Ille namque anno centesimo
vicesimo nono post civitatem liberam et sui juris
faciam, illam afflixit. Iste autem sub Leone quin-
gentesimo sexto anno eam oppressit, sicuti hoc
a studiosis repertum est. Et domos ejus fere
omnes disjecit, cum quidem populosissima foret :
ita ut in ea solitudo nulla, aut locus quisquam
inhabitabilis aut neglectus esset. Magnificentissime
autem exornata fuerat, propter ambitiosam multo-
rum principum liberalitatem, qui operibus ibi
extruendis inter se concertarunt, et de gloria
superare alii alios conati contenderunt. Concide-
runt igitur imperiales ædes una atque altera :
aliæ periculum evasere, una cum vicino lavacro,
quod sane urbem incommoditate pristina libera-
vit, propterea quod reliquæ balneæ violenta inun-
tatione ei incommodassent. Disjectæ quoque quæ
pro imperatoris ædibus fuere porticus, et quod
eis impositum erat tetrapylum. Præterea Hippo-
dromi pro foribus turris, et quadam ei insistentes
porticus. In veteri autem urbe domum aut
porticum ullam non attigit. Concussit insuper et
Trajani et Severi et Adriani lavaera. Plurima item
aedificia et porticus in ea quæ Ostracina dicitur
vicinia, atque etiam quod vocatur Nymphaeum :
quæ omnia copiosissime Joannes rhetor in histo-
riis suis refert. Terræ motus istius gratia, et

των δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ πᾶσι τῶν ὁμοίων πῶς
μεταξὺ τοσοῦτων καὶ τῆλικ ὕψων ἁγίων Πατέρων
ἐνεργῶσαι, εἰ μὴ ἦν ἀπ' ἀρχῆς μετ' αὐτῶν τὸ ἅγιον
Πνεῦμα ; » Καὶ μεθ' ἑτερα : « Διὸ ἴσχυε καὶ ἰσχυρῶς
ὕπὸ τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας, καθάπερ καὶ Ἰησοῦς ὁ
τοῦ Ναυῆ, ὁ δοῦλος Κυρίου, ὑπὸ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ
λαοῦ. Πάντα τὸν ὑπὸ τὴν σὴν δεινότητα εὐλαθεῖ κλη-
ρον, καὶ τὸν εὐλογημένον καὶ πιστότατον λαὸν, ἐξ
ἐμοῦ προσεπειν παρακλήθητι. » Διὰ ταῦτα πάντα.
ὡς εἶρηται, ἐλαύνεται μὲν τῆς Ἀλεξάνδρου ὁ Αλ-
λουρος · Τιμόθεος δὲ ὁ ἕτερος ἀντείσταται, ὃς καὶ
Σαλοφακιολὸς ἐκαλεῖτο, ἐκ τοῦ μέρους Προτερίου
τυγχάνων. Καὶ περὶ μὲν τούτων ταῦτα.

B

ΚΕΦΑΛ. Κ'.

*Περὶ τοῦ γενεσθέντος φοβεροῦ σεισμοῦ ἐπὶ Λέον-
τος, καὶ τοῦ κατακλιτισμοῦ, καὶ ἄλλων κερμι-
κῶν παθημάτων, καὶ τῆς κατενεχθείσης οὐρα-
νῶθεν κόρης.*

Ἴδιη δὲ τοῦ Λέοντος δεύτερον ἔτος ἀνύοντο : τῆ
ἀρχῆ, ἐξαιτίας τῆς γῆς κλόνος ἐγγίνεται, καὶ βρα-
σμὸς ἐπὶ τόσον ἐξέχων, ὡς πολλὰ μὲν ἀπανταχοῦ
γενέσθαι τὰ πτώματα, τὴν δ' Ἀντιόχου πᾶσαν κα-
τασεισθῆναι σχεδόν, προοίμιον ὡσπερ τῶν ἐπιγενη-
σομένων ταύτη κακῶν · οἷς πόρθω τῶν θεῶν νόμων
οἱ ἐκείτε γενόμενοι, θηριώδεις πρὸς πᾶσαν γνώμην
ἐγένοντο, μανία πάση ἐκδραχθεύοντες · χαλεπώτα-
τος γὰρ τῶν πώποτε γενομένων ἐπέδρισεν, ἕκτον
καὶ πεντακοσιοστὸν ἔτος χρηματίζουσης τῆς πόλεως.
Ἐπιπέθε δὲ τετάρτην καὶ δεκάτην ἄγοντος τοῦ Γορ-
παιοῦ μηνός, ὃν Ῥωμαῖοι Σεπτέβριον ὀνομάζουσι,
τετάρτην ὥραν νυκτός, ἑπτὰ καὶ τεσσαράκοντα
καὶ τριακοσίων διεληλυθότων ἐνιαυτῶν μετὰ τὴν
ἐπὶ Τραϊανοῦ γεγονότα. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἕνατον
καὶ εἰκοστὴν καὶ ἑκατοστὴν ἀγούσης τῆς αὐτονο-
μίας τῆ πόλει ἔτος ἐγένετο, ὁ δὲ νῦν ἐπὶ Λέοντος
ἕκτον καὶ πεντακοσιοστὸν ἀνοούσης, ὡς φιλοπόνως
εὔρειν ἐξεγένετο. Καὶ δὴ πάσας μὲν οἰκίας αὐτῆς
σχεδόν καταβέβληκε πολυανθρώπου γεννημένων,
ὡς μηδὲν αὐτῆς ἔρημον καὶ ἀόικητον περιλειφθῆ-
ναι, ἢ ἀτημέλητον · λίαν δὲ μάστιχα φιλοπόνως ἐξη-
σκημένης τῷ φιλοτίμῳ τῶν διαφόρων ἀρχῶν, ὡσπερ
ὄλιγλοις ἀμιλλωμένων τοῖς ἔργοις, καὶ ἀντιφιλοτι-
μουμένων, ποτέρῳ γένοιτο τὸν ἄλλον νικᾶν. Πεπιώ-
κασι μὲν οὖν οἱ τε βασιλῆες οἰκοί, ὁ πρῶτος τε καὶ
ὁ δεύτερος, τῶν ἄλλων διαφυγόντων τὸν κίνδυνον
σὺν τῷ παρακαίμενῳ βαλανείῳ, ἢ δὴ καὶ τὴν πόλιν
τῆς πρότερον ἀρχιεπιστοῦ ἀπέπλυνεν, οἷς συνέβη
πλημμελεῖσαι τὰ λοιπὰ τῶν βαλανείων. Ἐβρίβησαν
δὲ καὶ αἱ πρὸ τῶν βασιλείων στοαὶ, καὶ ὁ ἐπέκειτο
τούτοις τετράπυλον, καὶ ὁ τοῦ Ἰπποδρόμου πύργος,
καὶ τινες τῶν ἐπ' ἐκεῖνον στοῶν. Κατὰ δὲ τὴν πα-
λαιὰν οἰκίαν ἢ στοᾶς οὐδὲν τινὸς ἦψατο · Τραϊα-
νοῦ δὲ καὶ Σευήρου καὶ Ἀδριανοῦ τὰ βαλανεία κατε-
σσεις · καὶ ἡ ὀστρακίνη γειτονία οὕτω καλεῖται, τὰ
πλεῖστα ταύτης καὶ τὰς ἐπ' ἐκεῖνην στοὰς συγκατε-
βαλε, καὶ τὸ Νυμφαῖον καλούμενον. Ἄ δὴ πάντα
πρὸς λεπτὴν ἰωάννην ὁ βήτωρ ἐστύργησε, καὶ γὰρ διὰ
τὴν σεισμὸν τοῦτο χίλια χροστὸ ἐκλονεῖ βασιλεῖα

φασίν ἀφείναι τῆ πόλει τῶν ἐτησίων φόρων τὰ τέλη, ἅ τῶν ἠφανισμένων χάριν κτισμάτων, πολλὰ δὲ καὶ οἰκοθελ καταθεῖναι, ὥστε τὰς δημοσίας ἀνανεῶσαι οἰκοδομάς. Τῷ δ' αὐτῷ χρόνῳ ἦ τε Θράκη καὶ Ἑλλάς Ἰουλίαν τε πᾶσα, καὶ αἱ Κυκλάδες νῆσοι καλοῦνται· κατενεχθῆναι δὲ τὰ ποικίλα τῆς τε Κνίδου καὶ Κῶ· ἀνὰ δὲ τὴν Κωνσταντίνου καὶ Βιθυνῶν ἐπαρχίαν διέβρους ἐξαισίους γενέσθαι, ἐς τρίτην δὴ καὶ τετάρτην ἡμέραν ἀενάως τῶν ὑδάτων οὐρανῶθεν φερομένων ποταμηδῶν, καὶ ἔρη μὲν ἐς πεδία κατενεχθῆναι, κῶμα δὲ μεγίστας κατακλυσεισας ἀφανισθῆναι, ἐκ τῶν ἀγανῶδ φορυτῶν ἐν τισι τῶν λιμνῶν καὶ νήσους ἀναφυῆναι· ὡσπερ περὶ Βοάνην ἐγένετο, ἣ ἀγχιστα Νικομηδείας ἐστὶ. Καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ ἐπεγένετο· σημεῖά τε γὰρ καταθεῖσθαι ἐν οὐρανῷ· νεφέλη γὰρ σάλπιγγος σχῆμα περιβαλλομένη, ἐπὶ ἡμέρας τεσσαράκοντα ὥπερ ἦνίκα καὶ σποδὸς ἄνωθεν ὑετίσθη τῆ Κωνσταντίνου, ὥστε παλαιστὴν ὑπὲρ τῶν κεράμων καθεῖναι, εἰς πῦρ τῶν νεφῶν ἀλλοιωθέντων· ὃ δὴ σύμβολον ἀκραϊφνέστατον ἦν τῆς ὄσον οὐπὼ ἐσεσθαι μελλούσης πυρκαϊᾶς· ὅτε πάντες σὺν τρόμῳ ἐξιόντες, δυσωποῦντες ἦσαν θεῶν, λέγοντες, Πῦρ ἐπιθρέχειν καὶ τὸ πᾶν ἀφανίζειν ἦν βουλομένη θεῶ. Φιλανθρώπως δὲ κινθέντως, ἐσβέσθη, καὶ ἡ τέφρα κατῆε πρὸς γῆν. Περὶ ταύτης καὶ ὁ Καισαρεὺς Προκόπιος ἱστορεῖ οἰκαί που, ἐκ τοῦ Βεβίου θροῦς ἔχειν τὴν γέννησιν ἀναγράφων· πλείστην δὲ τῷ τότε ἀναδοθεῖσαν, καὶ βιαίῳ πνεύματι γενομένην μετέωρον, καταπίπτειν, ὅπου δὴ καὶ λήγειν συμβαίνει τὸ πνεῦμα· ἴσως δὲ καὶ θεοῦ, ἐν ἴα δέοι κολάζειν, αὐτὴν καταρβίπιτοτος τῷ μετέωρον φέρεσθαι. Τῶν δ' εἰρημένων ἐπικειμένων σεσμῶν καὶ ὁ βασιλεὺς Λέων δεύσας, περὶ τὸν ἅγιον Μάμαντα τὴν σκηνὴν ἐπήγγυτο, ἐπὶ ἕξ μῆνας τῆς πολέως ἀποχωρῶν, τὴν θεῖαν ὄργην διαδιδράσκειν οἰόμενος.

ΚΕΦΑΛ. ΚΑ'.

Περὶ τοῦ γενομένου ἐμπρησμοῦ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει.

Ἐν ἐκείνῳ δὲ καὶ τὸν μέγιστον ἐμπρησμόν τῆ Κωνσταντινουπόλεως συνέθη γενέσθαι, ὃς πολλῷ δεινότερα ἦ ὁ σεισμὸς ἔδρασεν. Ἐγένετο δὲ οἱ ἀρχὴ τοῦ κακοῦ ἐν τῷ παρὰ θάλασσαν ταύτης μέρει ὃ βοῦς πόρον καλοῦσιν οἱ ἐπιχώριοι· ἀλάστορός τινος δεῖμονος ταῖς ἐπιλυχνίαις τῶν ὡρῶν γυναικί χερνήτιδι εἰκασθέντως, λύχνον τε ἐπὶ τὸ παντοπώλιον προκομίσαντος, ὥστε τε τῶν παρχῶν δῆθεν ὠνήσασθαι. Εἰ δὲ καὶ γυνὴ τις ταῖς ἀληθείαις οἰστρουμένη δαίμονι παλαμναίῳ, λέγειν οὐκ ἔχω· καὶ ἀμφὺ γὰρ λέγεται. Ὁ μὲν οὖν λύχνος· ἐτίθετο· τὸ δὲ γύναιον ἀνεχώρει. Τὸ δὲ πῦρ οὐκ ὁδὸθεν στυπελοῦ λαθόμενον, μεγίλην εὐθύς προῆει τὴν φλόγα· καὶ τὸ μὲν οἶκημα εὐθύς καταπῆρσαν ἐβόσκατο· ἐκείθεν δ' ἐπὶ τὰ ἐχόμενα ἔρπον, ἀμφανεμέτο κύκλῳ ἐκ τοῦ βῆστου τὰ παρακείμενα διαφθεῖρον. Καὶ οὐ μόνον ὅσα εὐξέπτα, ἀλλὰ δὴ καὶ τὰ, ὅσα λίθος μόνος ἔσκατο· εἰς εὖρος καὶ μήκος ἦρε τῶν οἰκοδομημάτων. Καὶ ἐς τετάρτην δὲ ἡμέραν ἀπῆλθε· οὕτω κατεσθίον τὰ

A propter ædificia diruta, imperatorem ferunt urbi ei mille auri talenta tributū annuū remisisse, multam quoque pecuniam ad publica ædificia renovanda dedisse. Eadem tempestate Thracia etiam et Hellespontus, Ionía omnis, et quæ vocantur Cyclades insulæ concussæ sunt. Ædificia plura in Cnido et Cœcollapsa. Constantinopoli vero et in provincia Bithynia imbres immensi in tertium et quartum diem, jugibus aquis cœlitus in fluminum morem decidentibus, duraverunt : montes in planiciem deciderunt, vici maximi diluvio disparuerunt. Ex ingenti purgamentorum copia in quibusdam lacubus insulæ exsisterunt : sicuti in Boana lacu, qui ad Nicomediam est, accidit. Alia præterea multa evenere. Signa quoque in cœlo conspecta. Nubes enim tubæ specie ad cœles quadraginta visa est. 620 Quo tempore etiam Constantinopoli, nubibus in ignem versis, pluit, qui cinis palmi minoris prope altitudine in tegulis jacuit : id quod evidentissimum indicium imminentis incendii fuit. Itaque cum tremore omnes urbe egressi, Deum precibus placarunt, ignea pluvia Deum abolere velle omnia dicentes. Porro Deo ad misericordiam converso, flamma extincta, et cinis horrendus in terram deiatus est. De hoc Procopius etiam Casariensis alicubi memorat, ex Lebbo eum monte ortum habuisse scribens, unde ille cum plurimus redditus esset, vento violento in sublime actus, eo loci ubi ille conquievit, deciderit : fortasse autem et Deus illum ita in sublimi aere jactatum, in ea loca quæ pœna coercenda erant, coniecit. Terræ quem diximus motu ita ingruente, imperator Leo sibi metuens, circa sanctum Mamantem tabernacula posuit, ad sex menses ab urbe ingredienda abstinens, eoque modo se divinam iram declinatorum existimans.

CAPUT XXI.

De Constantinopolitano incendio.

Tum quoque maximum incendium Constantinopoli grassatum est, quod illi majorem quam terre motus intulit cladem. Initium sumpsit in parte maritima, quam Bosporum seu Bovis transitum, incolæ nominant : cum perniciosus quidam dæmon lucubrationum horis mulierculæ victum labore manuum querenti assimilatus, lucernam ad rerum omnium venalium forum, salsamentorum aliquid empturus, sive etiam mulier vere exitioso dæmone agitata illa fuerit (nam dicere id non possim : utrumque sane fertur), detulisset. Lucerna igitur alicubi posita est, et mulier ipsa abijt. Ignis autem nesio in stupa correpta, ingentem provolvit flammam, et ædificium id illico consumpsit, atque inde ad vicina serpens circumquaque quam facillime proxima tecta depastus est : nec illic tantum quæ facile ignem concipiant ædes, verum etiam quæ e lapide secto amplitudine et altitudine ingenti constructæ erant domus, confusa.

grarunt. Incendium id libere, in quacunque incidisset, aedificia consumens, in quartum usque duravit diem. **621** Adhibita quidem est adversus ignem omnis generis defensio, sed vis ejus illam modis omnibus superavit, adeo ut media pars urbis omnis, a Septentrione austrum versus, prorsus conflagrarit, in longitudinem quinque, in latitudinem vero decem et quatuor stadiorum spatio, neque quidquam in medio de publicis privatisque porticibus et aedificiis relictum est. Columnæ quoque et durorum natura lapidum materia, perinde atque sarmenia quædam, quæ facile accenduntur, arserunt. Clades ea ex parte boreali, ubi etiam navale urbis est, a Bosphoro seu bovis transitu, ipso ad vetus usque fanum, quod ab Apolline cognomen habuit, ex australi vero regione a Juliani portu usque ad præclarum aedificium templi ejus, quod Concordiæ dicitur, processit. Medius inter hæc locus a Constantini foro, usque ad id quod Tauri forum dicitur, fuit. Itaque quæ inter ea quæ diximus in medio fuere aedificia, deformæ et miserandum facta sunt spectaculum. Quæcumque enim ad sublimem amplitudinem et formam exstructa, et ad incomparabilem exornata magnificentiam, maximo commodo publica et privata aedificia fuerant, omnia simul subito in acervos et hiatus vastos et invios redacta sunt, varii generis materia in cunivolum unum congesta, et priore facie rerum adeo mutata, ut neque ædium ipsarum incolæ quid fuerit, quoque loco quævis prius opera ceterint, discernere potuerint.

CAPUT XXII.

De sancto Marciano, Magnæ ecclesiæ Constantinopolitanae economo, et de sancto Daniele Stylite, aliisque qui tum monastica vita insignes fuerunt.

Corripuit quoque incendium id sanctæ Resurrectionis templum, quod Marcianus, celebris vir sumptibus suis erexit: et item sanctæ Pacis delubrum, ad mare situm. Eo enim tempore præclarus vir iste claruit, operibus novis enitens, humanitateque et misericordia maxime insignis, et qui virtute eo processerit, ut etiam mortuos excitavit. Sed alia quoque is templa præclara et magnifica Deo construxit. Tum porro ignis carpere jam sanctæ Resurrectionis templum instituerat, sed ei ille obstaculo fuit. Cum enim jam flamma serpens ecclesiæ appropinquaret, accepto in manus sacro Evangelio, per tegulas in tectum conscendit, precibusque et lacrymis Deum imploravit. **622** Ignis autem, ad eum accedens, veluti virum sanctum reveritus, atque in sublime sublatus, et in forniciis speciem admodum incurvatus, aedem eam intactam prorsus relinquens transilivit. Cum hoc eo tempore Daniel quoque floruit, qui ad Transi-

Α προτυχόντα ἐπιχωρίασεν. ὕφιστάμενον μὲ καὶ πᾶσιν ἔμουναν, ὑπέριπτον δὲ παντοίως δεικνύμενον, ὡς τὴ μεσολάττον ἅπαν τῆς πόλεως, ἀπὸ τοῦ ἀρκιῶν κλίματος ἄχρι δὴ καὶ τοῦ νοτίου παντάπασι διαπανθῆναι, τὸ μὲν μήκος ἐπὶ στάδια πέντε, τὸ γὰρ μὴν πλάτος ἐπὶ δέκα καὶ τέσσαρα· ὡς μὴ τι μεταξὺ καταλειφθῆναι, τῶν τε δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν στοῶν τε καὶ οἰκοδομημάτων· ἀλλὰ καὶ κίονας, καὶ τὴν ἄγαν ἀπεσκληκυῖαν τῶν λίθων φύσιν καὶ ὕλην, ὡσπερ τι φρυγανῶδες καὶ εὐέξαπτον διαπανθῆσαι. Προελθεῖν δὲ τὸ κακὸν ἀπὸ μὲν τοῦ βορείου μέρους, ἐνθα καὶ τὰ νεώρια τῆ πόλει εἰσὶν, ἐκ τοῦ καλουμένου πόρου Βοῆς ἄχρι τοῦ παλατοῦ ἱεροῦ, ὃ Ἀλλωνος ἐπώνυμον εἶχεν· ἀπὸ δὲ νοτίου κλίματος ἀπὸ τοῦ Ἰουλιανείου λιμένος ἄχρι δὴ καὶ τῶν περιφανῶν οἰκιῶν, τοῦ τῆς Ὁμοιοῖας ἐπισκεκλημένου νεώ. Τὸ δὲ γὰρ μέσον τούτων ἦν ἀπὸ τοῦ ἑσθροῦ Κωνσταντινίου ἄχρι δὴ καὶ τῆς ἀγορᾶς ἢ τοῦ Ταύρου καλεῖται. Ὅσα γούν ἐν μέσῳ τῶν εἰρημένων, εἰδεχθῆ, τι καὶ οὐκ ἐρότατον καθίστατο θέαμα. Καὶ γὰρ ὅσα πρὸς μετέωρον ἦσαν κάλλος καὶ μέγεθος, καὶ εἰς ἀπαράβλητον ἐξησχνημένα πρὸς τὸ μεγαλοπρεπέστερον, κοινὰ τε καὶ ἴδια χρεῖαν τὴν μεγίστην ἀποπληροῦντα, ἀθρόα πάντα εἰς τε ὄρη καὶ βουνοὺς δυσπέρους ἐσχεδιάζετο, ὕλης παντοίας ἐς ταυτὸ συμπεφορημένης τῆς προτέρας ὕφους ἐς τόσον ἠλλοιωμένης, ὡς μὴδ' ἱκανῶς τοὺς οἰκίτορας διακρίνειν ἔχειν, τί τε ἦν, καὶ ὅση ἕκαστα τῶν πρώτων ἔργων ἐστῶτα ἐτύγγανον.

ΚΕΦΑΛ. ΚΒ΄.

Περὶ τοῦ ἁγίου Μαρκιανοῦ τοῦ οἰκονόμου τῆς Μεγάλης ἐκκλησιαστικῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τοῦ ἁγίου Δανιὴλ τοῦ Στυλίτου, καὶ ἄλλων ἀσκήσει διαπρεψάντων.

Συνεπελάβετο δὲ τὸ πῦρ καὶ τοῦ οἴκου τῆς ἁγίας Ἀναστάσεως, ὃν Μαρκιανὸς ὁ αἰοδὸμος ἰδίους ἀνηγειρεν ἀναλώμασι, καὶ τῆς ἁγίας Εἰρήνης τῆς πρὸς θάλασσαν. Τηνικαῦτα γὰρ ὁ αἰοδὸμος οὗτος διέλαμπεν, ἔργοις καινοῖς διαπρέπων, φιλανθρωπίᾳ δὲ τὰ μάλιστα γνωριζόμενος, καὶ ἐπὶ τόσον ἀρετῆς ἦκων, ὡς καὶ νεκροῦ ἀνίστασθαι. Πολλοὺς δὲ καὶ ἄλλους ἀνεγείρει οἴκους Θεῶν, περιφανεῖς τε διὰ καὶ μεγαλοπρεπεῖς. Τὸν δὲ τῆς ἁγίας Ἀναστάσεως τηνικαῦτα τὸ πῦρ λαφύσσειν αἰρούμενον, ἐμποδῶν ἐκείνον γενέσθαι. Ἐπὶ γὰρ ἤδη ἐγειτόναι ἔρπον τὸ πῦρ, τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον μετὰ χεῖρας λαθῶν, ἀνῆι διὰ τῶν κεράμων ἐπὶ τὴν ὄρφην τοῦ νεώ, εὐχαί, καὶ δάκρυσιν ἱεοῦμενος τὸν Θεόν. Πελάταν δὲ τὸ πῦρ, ὡσπερ εὐσχημόνως τὸν ἑσθρον αἰδεσθῆν, εἰς ὕψος ἀρθῆν, καὶ ἀψίδος δίκην ἐς πολὺ κυρτωθῆν, ὑπερέπη τὸν δόμον ἔψαυστον πατάσασι καταλειοπέσθαι. Τηνικαῦτα δὲ τούτῳ συνήκμαζε καὶ Δανιὴλ πρὸς τῷ ἀνάπλω τὴν ἐπὶ κίονος, στάσιν ἐς πολὺ διαθλεύσας τοῦ χρόνου· ἀπὸ τῆς τοῦ Συμεῶνος ὀρμηθεῖς μάνδρας, καὶ τῶν ἐκείνου εὐχῶν καὶ προτροπῆς μετασχών. Ὅπου δὴ γεννικὸς ὑποστῆς ἀγῶνας, καὶ ἀσκήσων ὑπερρυτῆ διακύνσας, ἀμείψῃ τῷ ἁγίῳ χρι-

μενος, πρὸς τοῦ ἀγωνοθέτου καὶ ὑπερβολαῖς ἐδύξη· ἅν κηρύχθη, κατὰ τε τῶν ἀλαστούρων δαίμωνων καὶ νότων παντοίων ἰσχύον εἰληφώς· ἐφ' ᾧ καὶ πολλάκις ἐν εὐτελεῖ σχήματι ἐλθὼν ὁ κρατῶν, κατὰ πλεονεξίαν ἦν, εὐλογίας τε ἦσει, καὶ τῶν ἐκείνου μετεῖχεν εὐχῶν. Φιλοτιμούμενος δὲ, καὶ οἰκοδομὰς ἀνίστη περὶ τὸν στυλον μεγαλοπρεπεῖς· καὶ νεῶν τε καὶ καταγώγων περὶ τὴν ἑσίων μοναστῶν ἤδρασε τε καὶ ἀνύψου τὸν κίονα, καὶ πάντα ἦν τῷ ἐλίφ γινόμενος. Τῷ δ' ἐμπρησμῷ τοῦτω τοῦ στυλοῦ κατιῶν, ἐπέβη τῇ πύλῃ· καὶ τῇ παρουσίᾳ ἐκείνου ἐλώφα τὸ πῦρ, καὶ αὐτίκα ἐσβέννυτο. Καὶ ἐπὶ Βασιλίσκου δὲ τὴν θρησκείαν παρατρέποντος, ὡς τὴν ἐν Χαλκηδόνι συνόδον ἀθετοῦντος, ζήλω χρησάμενος· αὐθις κατήει· καὶ Ἀκακίῳ τῇ Κωνσταντινίου συνεκκλησίαζε· καὶ τὸ μοναχικὸν ἅπαν λαθὼν σὺν τῷ πλήθει πρὸς Βασιλίσκον ἦκε, καὶ μετὰ παρρησίας πολλῆς τῷ βασιλεῖ διειλίχθη. Τὰ ἴσα δὲ τοῦτω καὶ ὁ ἀσκητικώτατος ἐποίησε· Οὐλύμπιος. Διέλαμπε γὰρ τὴν κατὰ τὴν Αὐξέντιος ἀπὸ σχολαρίων τὴν ἀσκησιν μετιῶν βίον τῷ κατανακτῶ Βυζαντίου ἔρει, ἥπερ μοι προσέρηται· ὁ κατιῶν, τῇ συνόδῳ παρέβαλλε, καὶ τὰ μεγάλα τῷ ὀρθῷ συνήρατο δόγματι. Ἐν δὲ τοῖς περιουύμοις ἦσαν τῶν ἀσκητῶν ὁ τε Βαραδάτος καλούμενος, καὶ Ἰακώβος ὁ Νισιβηνός. Ὅπως δὲ ἦν ἀγυγῆ ἐναρτέω χρώμενος, ἔδειξεν οὗ· ἐπραξε περὶ τὰς πλουούσας ἐν τῇ πηγῇ Ἑλληνίδας κόρας· αἰτίνας ἀπειθίσασαί τε, ἐπὶ τῷ ῥήματι Ἰακώβου ἐπολιώθησαν. Ἐπὶ δ' αὐθις καὶ ἡ πηγὴ ἀνεδείχθη, ἦν εὐξάμενος, αὐθις βεῖν παρεσκεύαζε, τὰς μέντοι κόρας· διὰ βίου πεπολιώσθαι κατέλιπεν. Εἰδέναι μέντοι χρωτῶν, ὡς οὐχ αὐτός· ἐκείνος Ἰακώβος ὁ ἀντιγράφας πρὸς τὰ ἐγκύβλια· ἐκείνος γάρ ἐν τοῖς Κωνσταντινοῦ ἦν χρώσις. Οὗτος δ' ἐν τῷ νῦν χρόνῳ διέλαμπε, μέγας ἐν θαύμασι καὶ τέρασιν ἐξιστοῖς γινόμενος, ὡς φησι Θεοδώρητος· ἐν τῇ Φιλοθέῳ αὐτοῦ Ἱστορίῳ· ᾧ καὶ λάρανα καὶ πρὸς ταφὴν ἠτοίμασε Θεοδώρητος. Συνέβη δὲ προτετελευτηκέναι τὸν Θεοδώρητον πλὴν καὶ οὕτω· ἐν αὐτῇ ἐτέθη ὁ μέγας Ἰακώβος. Τὸν δὲ προῤῥηθέντα Μαρκαντίνῳ Γεννάδιος ὁ τῇ Κωνσταντινίου οἰκονόμον τῆς ἐκκλησίας ἐχρηστῆσαι, τῆς τῶν Καθαρῶν ὄντα θρησκείας· τὸ πρότερον, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μετελθόντα· ὁ δὲ ἅμα τῷ γενέσθαι οἰκονόμος, τὰ ἐν ἐκάστη τῶν ἐκκλησιῶν προσφερόμενα διεύπου τοῖς κατὰ τόπους κληρικοῖς ἀποφέρεσθαι, ἕχρις ἐκείνου πάντα τῆς καθόλου Ἐκκλησίας κομισθῆναι· ὅτε καὶ Ἀέων πρῶτος ἐνομοθέτη· τὴν κυρίαν τῶν ἡμερῶν πᾶσιν ἀργεῖσθαι, ἀπρακτόν τε εἶναι καὶ οὐδασμῆαν, ὡς καὶ τοῖς θεοῖς ἀποστόλοις δοκεῖ, τοῖς τ' ἐν κλήροι· κατεπιλεγμένους παρὰ μόνῳ τῷ τῶν πραιτωρίων ἐπάρχῳ κρινεσθαι.

(1) Scholares in sacro palatio militantes dicebantur, sicuti et pars eorum domesticæ scholæ. Non militantium quoque schola est. Hinc rubrica est *De privilegiis scholarum*. C. lib. xii. Et exscholaris

Boreæ continue expositus, peregrit : quapropter etiam ab agonotheta sive certaminis muneratore ingenti gloria est conddecoratus, a quo exitiosorum dæmonum expulsionem et variorum morborum sanationem accepit. Ad quem sæpe etiam in tenui habitu veniens imperator obstupuit, benedictionemque ab eo et communionem precum petiit. Perliberaliter quoque magnifica prope columnam construxit ædificia, templum item et domicilium circa virum sanctum monachorum statuit, et columnam ipsam extulit, omniaque adeo viro sancto factus est. Incendii ejus tempore, Daniel ex columna tandem digressus, in urbem venit, atque in ejus presentia ignis confestim extinctus conquivit. Sub Basilisco vero, qui a religione excidit, et Chalcedonensem synodum contempsit, ardore inde ductus rursus descendit, et cum Acacio Constantinopolitano antistite ecclesiasticos conventus egit, monachorumque ordine omni cum multitudine ipsa plebis assumpto Basiliscum adiit, et cum eo liberrime collocutus est. Idem fecit ascetarum præstantissimus Olympius. Tum quoque viguit Auxentius exscholaris (1), vitam nudam in monte eo qui ex adverso Constantinopoli situs est, sicuti antea dixi, monachus agens. Qui inde descendens, synodo affuit, et plurimum momenti recto dogmati attulit. Inter monachos clari etiam maxime fuere Varadatus et Jacobus Nisibenus : cujus quam egregium vitæ institutum fuerit, satis declarat miraculum quod in puellis Græcam superstitionem sectantibus, dum in fonte lavarent, edidit. Quæ quod dicto Jacobi audientes non essent, canuerunt : et fons statim exsiccatus est, quem quidem ille precatus undis replevit, puellas autem canas per vitam omnem reliquit. Illud etiam convenit, non hunc esse Jacobum illum, qui adversus circulares litteras scripsit : **623** nam is Constantii temporibus fuit : iste autem temporibus huic viguit, prodigis et miraculis præcipuis spectatus, sicuti Theodoretus in Dei amantium Historia inquit. Cui etiam arcam sepulcralem fieri idem Theodoretus curavit. Accidit autem ut prior moretur Theodoretus : verumtamen sic quoque magnus Jacobus in ea est conditus. Marcianum, quem diximus, Gennadius Constantinopolitanus ecclesiæ œconomum et dispensatorem legit, cum ex Catharorum sive Purorum hæresi ad Ecclesiam transisset, qui cum id munus obiret, quæ in ecclesia quoque muneris loco offerrentur, ea ut loci cujusque clerici ferrent, constituit, cum ad id tempus Ecclesia universalis dona ejusmodi omnia tulisset. Quo tempore primus etiam Leo constitutione lata, ut dies Dominicus ab omnibus absque labore omni per otium transigeretur, festusque et venerabilis esset, quemadmodum et divi apostolis visum est, præcepit. Constituit quoque (2), ut qui in cleri ordinem lecti essent,

ris, qui militarē in aula desiit : sicut exrex, exconsul, exquestor, etc., dicitur.

(2) *L. omnes indices. L. Dies festos. C. De fer.*

CAPUT XXIII.

A

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.

De Gennadii patriarchæ virtutibus, et de rebus quæ temporibus ejus præter opinionem et fidem acciderunt admirandis.

Gennadio isto episcopatum gerente pictor quidam Servatorem habitu et forma Jovis pingere ausus, facinoris ejus mercedem tulit. Nam manus ejus exaruit : quam, cum ille crimen id publice confiteretur, Gennadius restituit. Illud vero notandum, verius esse, Servatorem nostrum capillum molliter infulxum et suberispum, eumque minus densum habuisse, sicut in historiis colligitur. Gennadius iste ad Eleutherium martyrem, de clerico illius quodam, quem ut dissolute viventem criminabatur, epistolam dedit verbis hisce compositam : « Sancte martyr Dei Eleutheri, miles tuus incompositam degit vitam : quapropter aut tibi ille corrigendus, aut tu ab Ecclesia rejiciendus es. » Et clericus ille statim mortuus est. Item Gennadius nullum ordinavit, qui non prius psalterium sedulo in ore habuisset. In episcopatu hujus, Studios quidam, 624 vir præclarus, Roma Constantinopolim pervenit, et divo Præcursori templum erexit, in quod monachos ex domicilio eorum qui ἀκοίμητοι, hoc est, insomnes dicuntur, induxit. Horum domicilium Marcellus divinissimus construxerat, in quo perpetuis carminibus nunquam non hymni Deo canerentur, sodalitate monachorum eam ob rem in tres cœtus divisa. In ea mandra Joannes quoque Calybites monachum egit. Ea tempestate Timotheus etiam et Anthimus Tropariorum (1) postea floruerunt, qui suas uterque sodalitates habuerunt. Et qui Chalcedonensis synodi decreta comprobabant, Anthimi conventus frequentabant, qui etiam per vigiliam inter eos instituit. Atqui hostili erga eum erant animo, Timotheum sequebantur. Admirandum etiam quiddam aliud, quod Gennadio accidit exponam. Cum enim noctu ad sanctiussacrificii altare astaret, et preces ad Deum pro mundo funderet, spectrum quoddam dæmoniacum visum est : quod crucis signo ab eo repulsum, humana voce illi respondet : Illo quidem vivo, secreturum atque quieturum, postea vero modis omnibus Ecclesiam perturbaturum. Quod Gennadius metuens, postquam Deum plurimum deprecatus fuisset, ex hac vita migravit. Et Acacius orphanotrophus, seu pupillarum curator, thronum recepit. Tum quoque venit, ut duo episcopi, quorum alter rabie Arii infectus, a dicendi et disputandi arte instructissimus, alter virtute, religione et recta fide ornatissimus erat, de doctrina religionis concertarent. Porro orthodoxo et recte sentienti visum est, verborum contentione relicta, ad rem ipsam descendere, et veritatem explorare; videlicet ut rogo ingenti accenso, se in ignem conjicerent. Quod ubi Ariannus detrectavit, orthodoxus igni se commisit, atque inde cum impio sermonem conferens dispu-

Περὶ τῆς ἀρετῆς Γενναδίου τοῦ πατριάρχου, καὶ τῶν παραδόξων ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ γενομένων.

Τούτου δὴ τοῦ Γενναδίου ἱεραρχούντος, καὶ τὴν ζωγράφου ἐπὶ σχήματι Διὸς τὴν Σωτήρα γράφει τολμήσας, ἀντιμισθίαν τῆς πράξεως, τὸ ξηρὸν εὐχρησάσθαι τὴν χεῖρα ἐκτίσαστο· ὃν τὸ ἔγκλημα παρβήσιξ ἄμολογήσαντα, εὐχῇ Γεννάδιος ἐξιάστω. Χρεῶν μέντοι εἰδέναι, ὅτι ἐπὶ τοῦ Σωτήρος τὸ οὖλον μᾶλλον καὶ ὀλιγότερον ἀληθέστερον ἐστίν, ὡς ἐκ τῶν ἱστορούντων διέγνωμεν. Οὗτος δὴ ὁ Γεννάδιος· Ἐλευθερίου τῷ μάρτυρι ἐπιστολὴν ἔγραφε, τῶν τινα ἐκείνου κληρικῶν ἀτάκως βιούντα ἐπεγκαλιῶν, γράψας, οὕτως· « Ἄγιο μάρτυρ Θεοῦ Ἐλευθέριε, ὁ σὺς στρατιώτης ἀτάκως διανύει τὸ ζῆν. ἢ ἁλοθροῦν αὐτόν, ἢ ἐκκόπτειν σε δεῖ. » Ὁ δὲ κληρικὸς εὐθὺς ἐτελεύτα. Ὁ αὐτὸς δὲ οὐδένα ἐχειροτόνει Γεννάδιος, μὴ τὸ Ψαλτήριον πρότερον διὰ στόματος φέροντα. Τούτου δ' ἐπὶ τὸν θρόνον ὄντος, καὶ Στουδίου τις περιφανὴς ἀνὴρ ἐκ Ῥώμης ἦκων, τὸν τοῦ Προδρόμου ἀνεγείρει νεόν, μοναχόν· ἐκ τῆς τῶν Ἀκοιμητῶν μονῆς ἐκείσε ἐγκαταστήσας. Ἦν Μάρκελλο· ὁ θεοτίτατος ἤγειρεν, ἀσίγητον τὸν ὕμνον παρασκευάσας Θεῷ ἀναπέμπεσθαι, εἰς τρία μέρη τὴν ποιμνὴν διανεμάμενος. Ἐφ' ἣ δὴ μάνορ καὶ Ἰωάννης ὁ Καλυβίτης τὰ μοναχῶν ἐτελέσθη. Τότε καὶ Τιμοκλῆς· τε καὶ Ἀνθιμος οἱ τῶν Τροπαρίων ἤχημαζον ποιηταί, κατὰ φαρτρίας διηρημένοι. Ἄλλ' ὅσοι μὲν τοῖς δόξασιν τῇ ἐν Χαλκηδόνι συνόδῳ προσέκειντο, παρὰ τῷ Ἀποστόλῳ συνήγορο, ὃς πρῶτος καὶ τὰς παννυχίδας ἐπενόησε γίνεσθαι· ὅσοι δ' ἐχθροὶ εἶεν· ἐκείνῳ ἐφέροντο, μᾶλλον προσέκειντο Τιμοκλεῖ. Καὶ ἄλλο δὲ τι παράδοξον ἐπὶ Γενναδίου γενόμενον διηγήσομαι· νυκτὸς γὰρ κατὰ πρόσωπον τῷ ὑποστρατίῳ ἐστῶτος, καὶ προσευχῆ δυσωποῦντος ὑπὲρ τοῦ κόσμου Θεὸν, φάσμα τι δαιμόνιον ἐποβῆναι· ὃ τῷ σαυρικῷ τύπῳ ἀπορεπόμενον, ἀποκρίνασθαι ταῦτα ἀνθρωπίνῃ φωνῇ· Ὡς αὐτοῦ μὲν ζῶντος, ἐνδιδῶσί τε καὶ ὑποστέλλεται· ἐς ὑστέρον δὲ λυμανεῖσθαι πάντως τὴν Ἐκκλησίαν. Ὁ δὲ ἴσας Γεννάδιος, πλείστα λιπαρήσας Θεὸν, πρὸς τὴν ἐκείθεν μετέβαινε βιοτήν. Καὶ Ἀκάκιος ὁ ὄρφανοτρόφος τὸν θρόνον ἐλάμβανε. Δύο δ' ἐπισκόπων, ὧν ὁ μὲν τῆς Ἀρείου λύσεως ἦν διαλεκτικὸς ἐς τὰ μάλιστα, ὁ δὲ ἀρετῇ καὶ εὐλαθεῖα σὺν τῇ ὀρθοδόξῳ πίστεϊ κοσμοῦμενος· τούτων οὖν περὶ τῆς ὀρθοκαταστάσεως ἀμφοισθητούντων, τῷ ὀρθοδόξῳ ἐδόκει ἀφεμένους τῶν λόγων, ἔργους τάληθες πειρᾶσθαι γινώριζειν· καὶ μεγάλης ἀναφθεῖσης πυρᾶς, ἐνδον ἑαυτοὺς εἰσθεῖν. Παραιτουμένου δὲ τοῦ Ἀρειανοῦ, τὸν ὀρθόδοξον εἰσδραμόντα τὸ πῦρ, ἐκείθεν τῷ δυσσεβεῖ τὰ τοῦ διαλόγου ποιεῖσθαι, ἄχρι καὶ τῶν ἱματίων ἀπαθῆ διαμεινάντα. Καὶ τινα δὲ Ἰουδαῖον ἀρχισυνάγωγον ἄλδοντα σὺν δυσὶ μερικχοῖς, παραχῆς γενομένης, οἰάπερ αἰτίον, ἀπηνῶς ὁ ὑπατικὸς ἠκίλζετο, πολλῶν περὶ τῶν τοῖς πραττομένων. Πολλὰ δὲ βασάνους ἐξέτασθεῖς, ἄλλο γε οὐδὲν ἐπέθεσ, ἀλλ' ἦ, « Ὁ Θεὸς

(1) Tropos etiam nunc homines nostri dicunt.

τοῦ ἁγίου Σεργίου, βοηθεῖ μοι ἅγιε Σέργιε, σὺ οὐδως. Ὑποκρίνεσθαι δὲ τὸν Ἑβραίων ταῦτα οἰόμενοι, πύρρῳ κατεδίκαζον τὸ προβῆθῆν ἐπιλέγοντα. Ἐν μέσῳ δὲ τῷ πύρρῳ δύο τινὲς ἑπιπτοὶ φαειδράς ἱμφισομένῳι στολάς ἀναφανέντες, ἐπὶ πολλαῖς ὥραι ἀσινῆ τοῦ πύρρῳ διετήρουν. Εἰσδραμὸν δὲ τὸ πλῆθος, ἀνάρπαστον ἦγε. Καὶ ὁ μὲν τοῦ λοιποῦ βαπτισθεὶς Σέργος ὀνομάζετο· φωτισθεὶς δὲ καὶ τὸν νοῦν, τὸ περιὸν τῆς οὐσίας ἀπεμπολήσας, ναὺν μέγιστον ἐπὶ τῆς πυρᾶς αὐτῷ τῷ μάρτυρι Σεργίῳ ἀνίστα· καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποθριξάς, ἐν αὐτῷ τὸ λείπον τοῦ ζῆν ἦνυς, μεγάλως εὐαρεστήσας Θεῷ. Ἐπίσης δὲ αὐτῷ ἐποίησε καὶ τὰ μετράκια, εἰς Σέργιον καὶ Βάκχον τὰς κλήσεις ἀμεψίζοντα. Καὶ περὶ μὲν τοῦτω οὕτω, inde eripuit. Qui deinde baptizatus, Sergius nominatus est: atque ille non minus mente quoquo illuminatus, substantia sua, quam multam habuit, vendita, in pyræ ejus loco amplissimum Sergii martyri templum extruxit: ubi capite raso reliquam, juxta Dei beneplacitum, exegit vitam. Idem dno ejus fecere pueri, nominiibus suis in Sergii et Bacchi nomen mutatis. De his hactenus.

ΚΕΦΑΛ. ΚΔ'.

Περὶ τῆς τιμίας ἐσθῆτος τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, ὡς ἐξ Ἱεροσολύμων ἀνακομισθεῖσα ἐν τῷ τῶν Βλαχέρων στρογγύλῳ ἀπετέθη ναῦ.

Ἐπὶ δὲ τῆς αὐτῆς ἡγεμονίας τοῦ Λέοντος καὶ ἡ τῆς παναγίου Μητρὸς τιμία ἐσθῆς εἰς τὴν Κωνσταντινου εἰσῆχθη τρώπῳ τοιῷδε. Ταύτην, ὡς ἐφημεν, ἡ τοῦ Θεοῦ μήτηρ μεταχωροῦσα πρὸς τὸν Υἱόν, Ἑβραϊδὶ γυναικὶ παρθένῳ οὕσῃ κατέλιπεν· ἡ δὲ ἐκ διαδοχῆς ἐς ἐκεῖνο καιροῦ ἄφθορος διαμεμενήκει, πολλὰ τῶν παραδόξων διαπραττομένη. Κανθίδου δὲ καὶ Γαλθίου τῶν αὐταδέλφῳν ἐν πατρικίῳις κατελεγμένῳι, τὴν εἰς Ἱεροσόλυμα στελαιαμένων, ἐπεὶ πάντα περιερχόμενοι καὶ καταπαζόμενοι, καὶ ἐς τὰ τῆς Γαλιλαίας μέρη κατήνησαν, καὶ τὸν θησαυρὸν τοῦτον εὐρηκότες παρὰ τινι Ἑβραϊδὶ τηρούμενον, σπουδῆν ἐποιούοντο τοῦτον ἀφελῆσθαι. Καὶ τὰ Ἱεροσόλυμα περιελθόντες, καὶ πάντα ἅγιον ἀσπασάμενοι τόπον, σορὸν τεκτηνάμενοι Ἰσην τῷ τε μῆκει καὶ πλάτει ἢ ἡ θεία ἐσθῆς τῆς Θεομήτορος ἐναπέκειτο, ἐν τῷ ἐπανιέναι, ταύτην μὲν κενὴν οὖσαν, ἐπὶ σχήματος ἔθεντο, τῷ συνῆθει πέπλῳ ἐπικαλύψαντες· ἐκείνην δὲ μετὰ τοῦ ἱεροῦ καὶ θελοῦ ἐνδύματος ὑφελόμενοι, οἱ ποδῶν εἶχον, εἰς τὴν Κωνσταντινου ἀν. τρεχόν· καὶ ἐν τῷ προστείφῳ σφῶν ᾧ Βλαχέρναι ἦν νομα, κατετίθεντο, τὸν θεῖον θησαυρὸν πειρώμενοι κρύπτειν. Ἐπεὶ δ' ἀδύνατοις ἐψέκσαν ἐπιχειρεῖν, καὶ ἀκοντες βασιλεὶ χετέμηνον. Ὁ δ' ἀρρήτου πλῆθς εἰς ἡδονῆς, σφαιροεἰδῆ κατασκευάσας νεῶν ἐνθα συνέδινε κρύπτεσθαι, σεβασμίως τὴν θεῖαν καὶ ἱερὰν σορὸν κατετίθετο, ἐνθα νῦν καὶ ἡ τιμία ἐσθῆς ἐστὶν ἀσινῆς διατηρουμένη, ἀκταχώνιστον φυλακτήριον τῆ πόλει ἐσαεὶ διαμένουσα, νόσων παντίων ἐλαττέρα, νικῶσα τὴν τοῦ χρόνου φύσιν τῆ κεννοτομίας τῶν ἐπ' αὐτῆ πραττομένων. Ἀλλὰ Πουλχερία μὲν ἡ ἀοιδιμος βασιλις, τὸν μέγαν τῆ Θεομητρί νεῶν ἐπὶ Μαρκιανῷ ανιστῆ, τὰ ἐντάρια σκαργαγα ταύτης ἐκείσε καταθεμένη· Λέων δ' ὁ μέγας τὸν ἕτερον, τὴν τιμίαν ἐσθῆτα ταύτης περιφανῶς αὐτῷ καταθέμενος.

tavit, salvusque etiam vestibus intactis permansit. Archisynagogus quoque inter Judæos quidam cum pueris duobus in tumultu concitato, perinde atque is auctor ejus fuisset, correptus, crudeliter a viro consulari excruciatu est, multis hominibus presentibus. Is autem inter tormenta varia illud tantum vociferatus est: « O Deus sancti Sergii, adjuvame. Sancte Sergi, tu nosti. » Judices porro fingere et assimilare hæc Hebræum putantes, ad ignem, ut vivus combureretur, qui verba ea protulisset, condemnarunt. **625** Et ecce in media flamma equites duo candidis induti stolis apparentes, horis multis illum ab igne intactum conservarunt: et multitudo in flammam insiliens, hominem

B

CAPUT XXIV.

De veneranda sanctissimæ Dei Genitricis veste, ut ea Hierosolymis allata, in rotundo atque acuminato templo, cujus nomen est Blachernæ, sit reposita.

Eodem Leone imperante, veneranda immaculatæ Matris vestis Constantinopolim hoc modo perlata est. Hanc, sicuti diximus, mater Dei ad Filium migrans, mulieri Hebrææ quæ virgo erat, reliquit, quæ etiam usque ad illud ipsum tempus ex successione incorrupta permansit, et multa miracula edidit. Postquam autem Candidus et Galbius germani fratres patricia dignitate præditi, Hierosolyma profecti, omnia ibi loca perlustrarunt et exosculati sunt, atque inde etiam in Galiliæ partes venerunt, et thesaurum hunc apud Judream quamdam asseratum repererunt, consilium ejus auferendi ceperunt. Et Hierosolymorum urbe peragrata, et sancto quoque loco salutato, ex Palæstina discessuri, arcam eadem longitudine et latitudine qua illa erat, in qua divina Dei matris vestris reposita erat, fieri curarunt: eamque vacuum, solito ornameto coopertam, per fraudem in loco suo deposuerunt: alteram autem illam cum sacrosancta veste receperunt, et cum ea quam celeberrime Constantinopolim recurrerunt, in suburbana regione, cui Blachernæ nomen erat, occultare divinum thesaurum volentes. Quandoquidem vero rem tentare quæ fieri nequiret visi sunt, ingrati etiam eam ad imperatorem retulere. Atque ille incredibili elatus voluptate, rotundo in eo loco ubi asservabatur constructo templo, **626** cum magna veneratione sacram arcam in eo collocavit: ubi nunc quoque veneranda illa vestis integra servatur, veluti invictum perpetuumque urbis præsidium quæ varios repellit morbos, et novitate miraculorum quæ in ea fiunt, naturam et vim temporis superat. Pulcherrima quidem celebris imperatrix, ingens sub Marciano Dei Matri condidit templum, ubi sepulcrales fascias reposit: Leo autem Magnus aliud construxit, in quo magnifice vestem illam consecravat.

CAPUT XXV.

A

ΚΕΦΑΛ. ΚΕ΄.

De templo sanctissimæ Dei Genitricis ad fontem : et ut is fons admirando miraculo Leoni oblato repertus sit.

Leo iste aliud quoque templum Virgini Matri in loco qui fontis nomen habet, erexit, ubi densæ et ingentes cupressi, pratium etiam teneris refertum floribus, quasi quidam paradisos amœnus et pulcher, fons insuper pellucida et potabili aqua tarite scatens, et, ut semel dicam, quæcunque sacrum templum decerent, omnia erant. Utrumque hoc delubrum pro urbis mœnibus constructum est: alterum in Blachernis ad maris litus, alterum autem ad eas quæ dicuntur Aureæ portæ, quæ ad arcis finem sunt, ut utraque ædes inexpugnabile urbi propugnaculum esset. Abest ab urbe regio hæc quasi stadio uno, dotes quæ terra habere potest omnes obtinens, antiquitas Matri Dei consecrata. Optimum ibi est cœlum, locus ipse variis consitus arboribus, platanorum proventu plurimo et cupressorum proceritate perquam amœnus fuit. Herbam protulit mollem et copiosam, diversi generis flosculos prætendentem, toris commodam, nec minus pascuis utilem. Fons ubertim et pellucide profluens, cum loco ipsi gratiam ingentem et amœnitatem præbuit, tum pulchrum eum et conspicuum reddidit. Divina præterea gratia aquæ ipsi indita, ad miraculorum edendorum proventum efficacem eam præstitit. Intercessit tempus longum, et cœnum paulatim undæ aggestum fontem obruit, exitumque qua unda proflueret obstruxit. Arborum etiam densitas, aditu ad fontem obstructo; cum diuturnitas insuper temporis accessisset, oblivione locum obduxit, ita ut limus uliginosus esset, et humore tantum tenui dignosceretur. **627** Verum enimvero Leo iste, cum nondum divino nutu imperiali dignitate exornatus, privatus degeret, et circa eum locum alicubi deambulare, in hominem cæcum tota via errantem incidit: et vicem ejus miseratus (erat enim vir bonus, misericors, et in rebus omnibus consideratus et providus) manu eum duxit: oculi ei vicem præstans, gressumque ejus per loca plana dirigens, si quid in itinere spinarum aut duri esset, quod incedentem offendere posset, removet. Atque ille quidem hunc ducebat, hic autem sequebatur. Et jam itinere aliquanto confecto, prope cœnosum hunc locum venerant: cæcusque ille siti plurimum confluebatur, et quin concideret parum aberat, ita humor omnis in eo æstu vehementissimo exaruerat. Itaque Leoni valde institit, ab coque crebrius contendit, ut siti ejus mederetur, et viæ laborem in umbra quapiam aliquantulum recrearet. Erat hoc inenarrabilis scientiæ et sapientiæ Dei, quæ mirifice omnia instituit. Ille igitur misericordia erga pauperem motus, densam silvam omnem perustravit, et si quis aquæ humor ibi scateret, scrutatus est. Ut vero post fatigationem multam infecta re ad illum rediit, et anxie admodum qui-

Περὶ τοῦ ναοῦ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τοῦ ἐν τῇ πηγῇ, ὅπως ἐβάνη καὶ αὐτοῦ θυύματος ἐπὶ λέοντος γενομένου.

Ὁ δ' αὐτὸς καὶ νεὸν ἕτερον ἐν χώρῳ ἐπιλεγόμενῳ Πηγῇ ἀνετίθει τῇ Θεομήτορι· ἐνθα καὶ διάσος κυπαρίττων ἀμφιλαφεῖ· ἦν, λειμῶν ἀπαλαῖς τὰ ἀρούραις τεθῆλως· ἀθεοσι, παράδεισος· ἐφορῶν τὰ ὄρητα, πηγῇ ἀφορητῇ βλύζουσα γαληνὸν τὸ ὕδωρ καὶ πότιμον· ἱεροπροπη ἐπεικῶς πάντα. Ταῦτα δὲ ἄμφω τὰ ἱερὰ πρὸ τοῦ τῆς πόλεως τείχους ἀνίστη· τὸ μὲν ἐν Βλαχέρναις ἀρχομένην παρὰ τὴν τῆς θαλάσσης ἤντα, τὸ δὲ ἀγχιεὶ τῆς τῶν Χρυσῶν καλουμένων πυλῶν, ἀς δὴ ἄμφω τὸ τοῦ ἐρύματος πείρας συμβαίνει· εἶναι, ὅπως δὴ ἄμφω ἀκαταγώνιστα φυλακτῆρα εἶεν τῇ πόλει. Διέχει δ' ὁ χώρος οὗτος τῆς πόλεως ὡσεὶ στάδιον ἐν, ὅση πέφυκεν ἀρετῇ γῆς κακτημένος, ἐξ ἀρχαίου δ' ἀνεμένους· τῇ Θεομήτορι. Καὶ ὁ τόπος τοῦ ἀέρος ἐν καλῷ καίμενος, δένδρσι μὲν παντοίοις κατὰ ζυτὸς, πλατάνων δὲ τὸ πλείστον εὐφυῖ καὶ ἀναδρομῇ κυπαρίττων ὠραϊζόμενος. Πόα οὖν αὐτὸν εὐθαλῆς καὶ μαλακῇ περιέτρεχεν, ἀνθη μὲν παντοῖα προσεβλημένη, ἀποχρῶσα μὲν ἐν σιτιβάδι, ἀρίστη δὲ καὶ βοσκοῦσιν ἐφευμένη· πηγῇ δὲ ἀφθόου καὶ διειδοῦς νόματος· ἐξεπιτήδης ἀνατρέχουσα, παρῆχε μὲν τῷ τόπῳ μετὰ βροχίωνος ὕδατος τὸ χάριεν· εὐπρῶσπον ἐκ καὶ τὸν χώρον ἅμα καθίστα. Οὐ μὲν δε ἀλλὰ καὶ θεῖα χάρις τῷ ὕδατι ἐπιβρέυσασα, ἐνεργῆς· αὐτίκα ἐδείκνυε καὶ πρὸς γονὰς θαυματῶν ἐρῶμενέστερον. Χρόνος δὲ μεταξὺ συχνὸς διερρύχκως, καὶ τῷ μὲν ὕδατι ἰλις κατὰ βραχὺ ἀθροισθεῖσα, τὴν πηγὴν ἀποκρύπτει, καὶ ἀρχὴν πρὸς ἀνάδοσιν ὕδατος δείκνυσιν· ἀλλὰ καὶ τὸ συνηρηφές τῶν δένδρων ἀναφράξαν τὴν εἰσοδὸν, ὑπὸ συνεργῶν τῶν μέσῳ χρόνῳ λήθη τὰ τοῦ τόπου δίδωσι. Καὶ ἦν ὁ τόπος ἰλις δὴ καὶ μόνη συνεστηκυῖα ἐπὶ νοτίῳ βραχυτάτῃ γνωριζομένη. Λέων τοιγαροῦν οὗτος, πρὶν ἢ Θεοῦ νεύσει τὸν βασιλεῖον κατακοσμησάμενος ὀρόνον, ἐς ἰδιώτας εἰ ταττόμενος, ἐκεῖσε πη διῶν, ἀνδρὶ περιτυγχάνει πλανωμένῳ πηρῷ· καὶ τοῦτον τῆς πλάνης οὐκείρας (ἦν δὲ ἄλλως ὁ ἀνὴρ ἀγαθός, καὶ τῷ συμπαθεῖ τῆς γνώμῃ; τὸν ἐν πᾶσι σώφρονα ταμάλιστα διαγράφων), τοῦτον λαβόμενος τῆς χειρὸς, ὅσα καὶ ὁ ὀφθαλμὸς ἐγένετο τῷ πηρῷ, δι' ὀμαλῆς ἄγων, καὶ πᾶν εἰ τι σκῶλον καὶ λυποῦν ἐκ τραχύτητος διωθόμενος. Καὶ ὁ μὲν ἠγεῖτο, ὁ δ' εἶπετο. Ὁς δὲ πολλὴν ὁδὸν ἦσαν ἐξηγουκότες, καὶ πλησίον τοῦ τέματος· γένοιτο, ἐρῶμενο μὲν ἐπὶ μάλλον ὁ πηρὸς τῷ δίψει, καὶ καταπίπτειν ἦν ἔτοιμος, ὅτε τοῦ ὑγροῦ σύμπαντος ἐκτακέντο; τοῦτω ὑπὸ σφοδρότατῳ τῷ καθματι. Ἐλέκετο τοῖνον τῷ Λέοντι, καὶ συχνότερον αὐτὸν κατηνάγκασεν ἰάσασθαι μὲν ἐκεῖν τὸ δίψος, καὶ τὸν ἐκ τῆς ἰδοῦ κάματος βραχὺ τι διαναπαῦσαι, ὑπὸ σκιά τινι ἐφιζήσαντας· Θεοῦ δὲ ἦν ἄρα τοῦτο τῆς ἀρῆς τοῦ γνώσεως καὶ σοφίας, εὐμηχανῶς ἅπαν καθίσταμένης. Κάκιστος οἶκτω τῷ πρὸς τὴν πένθητα, τὸ βαθὺ τῆς ὕλης· ἀπανταχοῦ περιήει, εἰ που βάνις τις ὕδατος ἀνεσκήρτα διερευνόμενος. Ὁς δὲ πολλὰ καμῶν ὑπέστρεφεν ἀπρακτῆς, ἀγωνίων ὅτι μὴ κἂν τοῦτω τῷ

πένητι συνετέλεσεν εις παριμυθίαν, φωνῆς ἀρβήτου παρὰ δόξαν φερομένης ὑψόθεν ἀκούει, Οὐ χρεών σε, Λέον, λεγούσης, ἀγωνισθῆν· ἐγγύς γάρ τὸ ὕδωρ ἰδοῦ. Ὁ δὲ τῷ ξένῳ κατακλαγείς τῆς φωνῆς, ἀνεζήτει πάλιν τὴν τοῦ ὕδατος· εὗρεσιν. Ἄλλ' ἀτεχνῶς· καὶ οὕτως τυφλὸς ἦν, περιτῶν μὲν ἐκεῖνο, ἤκιστα δὲ ὀρώων. Τό τε γὰρ τῆς ὕλης ἀπειργεν ἀμφιλαρῆς, καὶ τὸ τέλμα συνεστῶς ἐς βάθος μέγα, τὴν ἀνδρα πόρρω ἀπῆλαιυσεν. Ὅθεν καὶ ἀχθόμενῳ ἐψέκει, εἰ ταῦτα τῷ χειρουργουμένῳ πάσχειν ἐξῆν. Ἐνθεν τῷ νῶ συμβάλλων τὰ τῆς φωνῆς, καὶ τὸ ὕδωρ αὐθὺς ὅπου διερευνώμενος, πάλιν ἐν μεθέξει τῆς ἰσῆς φωνῆς γίνεται, ἡδὺ τι καὶ ἀστειὸν ἀνωθεν ἐξηχούσης, τό τε ὄνομα αὐτῷ προστιθείσης, καὶ τὸ μέλλον ὄσον οὐπω τῆς βασιλείας αὐτῷ ἐπ. σφραγιζούσης ἀξίωμα· καὶ, Λέον, φησὶν οὕτως, βασιλεῦ, εἰσιῶν τὸ συνηρεφῆς τοῦτο καὶ κατατάκιον, κἄν τοῦ θολεροῦ τοῦδε ὕδατος ὕδρευσαίμενος, καὶ τοῦ λιυώδους τέλματος μετὰ χεῖρας λαθὼν, ἐπιχρῶσον μὲν τοὺς ὀφθαλμοὺς τῷ πηρῷ, καὶ τὸ δίψῳ ἀκέσασθαι προθυμήθητι. Ἡτις δὲ εἰμι ἐκ πολλοῦ τὸν χῆρον κληρωσαμένην, καὶ ἐπὶ τούτῳ δὴ γανυμένην, οὐ πολλοῦ δεήσῃ γυνῶναι ἐκ τοῦ αὐτίκα. Σὺ δ' ἄλλ' ὦ· ἂν καὶ τὰ πρὸς ὁκόν μοι εὐ-ρεπίσης· ἦ ἐπιμᾶλλον τὰς διατριβὰς ἐξω καὶ τοὺς περιπάτους ἰδίους ποιήσομαι· δι' οὗ καὶ πᾶσιν αἰτουμένοις, καὶ τὸν τόπον πύθω καταλαμβάνουσιν ἀδιστακτοῦ πίστεως ἐπιμυθουμένης, ἐπαρκέσω πάντως· καὶ οὐδὲν ἔστιν ἔμοιγε δ' ἀντιβλέψει τὸ παράπαν, καὶ μὴ θάπτον εἴξει τῇ δυναστείᾳ· κἄν δαίμων εἴη, κἄν νόσος, ἰατρῶν ἐν δευτέρῳ γνῶσιν τιθείσα, κἄν τι ἄλλο τέως· σὺν λόγῳ αἰτουμένον. Πεισθεὶς οὖν αὐτίκα ὁ Λέων τῇ λαλίᾳ, καὶ τοῦ πηλοῦ λαθόμενος· καὶ τοῦ νόσου, ἐλιγυροῦντι καὶ τὸ πνεῦμα σβεννουμένῳ φαίνεται τῷ τυφλῷ· καὶ χρεῖαι μὲν ἐκεῖνῳ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῷ πηλῷ κατὰ τὸν ἐκ γενετῆς ἐκείνον τυφλόν· εἶτα καὶ τοῦ ὕδατος μετασχόντι, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἀνατρέψαντι, (βαθὰ τῶν σῶν μεγαλείων, θεογενήτρια ἰ) Σιλωᾶμ ἐκεῖνῳ τὸ θολερὸν τοῦ ὕδατος· καὶ ὁ πηλὸς γίνεται. Εὐθύς γὰρ ὄρξ, καὶ τὸν χρόνιον ἀποτίθεται σκότον, παραδόξοις ὁμμάσι τῷ ἡλίῳ ἐνατενίζων, μᾶλλον δὲ τῇ ἰλύϊ καὶ τῷ πηλῷ. Ὅσπερ γὰρ ὁ ἥλιος πρῶτον διδοὺς τῇ ὄψει τὸ φῶς, πρῶτος· καὶ παρὰ ταύτης ὄραται, οὕτω νῦν φωτὸς χορηγὸς γενόμενος ὁ πηλὸς, πρῶτος ὄραται τῷ ἀναβλέψαντι. Καὶ τοῦτο δὴ τὸ παράδοξον· ὁ γὰρ ἐρρωμένῳ τῇ ὄψει ἔστι πολέμιον, τοῦτο νῦν τὴν ἐξὶν ἀποβαλλομένην σωτήριον γίνεται.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ΄.

Ἐκφρασις τοῦ θείου ναοῦ τῆς Πηγῆς, ὅν ὁ Λέων ἀνήγειρεν.

Ἄλλ' ὁ Λέων μὲν ἐς ὕστερον κατὰ τὴν τῆς Θεομητορὸς πρόβῃσιν τῷ βασιλείῳ θρόνῳ ἐνιδρυσθεὶς, αὐτίκα τὴν εὐεργετίαν ἀμείβεσται. Καὶ δὴ τὸν τόπον ἐκεῖνον τῆς ἰλύος ἀνακαθάρας, καὶ τῆς πηγῆς ἀναστομώσας τὴν φλέβα, ἐς πολὺ τι καὶ μέγα τι βάθους ἰων, ἐκκαθαίρει μὲν αὐτῆς ἅπαν νόσον καὶ περιττὸν· περικύκλω δὲ ταύτην ἰκανῶς διαφράξας οἰκοδομῆσ

ritaretur, quod misero illi in tali casu nihil solatii conferre posset, vocem incredibilem præter opinionem omnem ex alto ad se delatam audivit, quæ diceret : Non ita anxietate te macerari oportet, Leo, ecce aqua prope est. Proinde nova hac voce consternatus, denuo undam inquirere institit. Sed et ipse cæcus prorsus fuit. Circum eam enim versabatur, minime tamen eam videbat : quod et silvæ densæ opacitas ei obstaret, et cœnum profundius illum inde removeret. Quapropter partim indignans, quod quem manu duxerat cæcus ærumnam eam pateretur, partim vocem eam in animo fixam considerans, et aquam rursus investigans, denuo eam ipsam exaudivit suave quiddam et facetum celitus sonantem vocem. Nam et de nomine eum

compellavit, et imperialem dignitatem primo quoque ei tempore adventuram certo denuntiavit, ita iniquiens : Leo imperator, densum hunc et umbrosam lucum ingressus, turbidam aquam hauri, eaque sitim hominis ægri refice : et limum cœnium manibus cape, quo cæci oculos inungas. **628** Quæ vero sim, dudum hunc obtinens locum, coque me oblectans, mox scies. Tu fac ut ædem hic mihi sacram construas, in qua identidem verser, et suaviter deambulem : in qua etiam precantibus omnibus, locumque hunc cum ardore et fide certa aduentibus, optata præstem omnia. Nequo quidquam est prorsus, quod mihi adversetur, et non continuo potestati meæ cessurum sit, etiamsi dæmon sit, aut morbus qui omnem superet medicinæ curam, aut aliud quidquam, quod factura non sim, dummodo rite pieque sit petutum. Verbis eis Leo parens, cœnum et undam ad cæcum parum id jam curantem, ut in quo spiritus prope extinctus esset, attulit : et oculos ejus luto, non secus atque Servator illius a nativitate cæci, linivit : deinde etiam aquam præbuit, oculos attractanti. Ecce autem majestas et magnificentia tua, o Dei Genitrix, se exhibet, et misero illi aqua turbida et lutum Siloe sit. Confestim enim visum recipit, et diurnas abjicit tenebras, oculis præter spem omnem, solem, seu potius cœnum et lutum inspiciens. Sicuti namque sol primum, qui visui lucem primus dat, ab eo conspicitur, sic tum lutum, quod lumen illi subministrarat, primum ab eo est conspectum. Qua in re illud etiam admirandum fuit. Nam quod oculis valentibus maxime adversatur, id tum, natura et vi sua deposita, salutare est factum.

CAPUT XXVI.

Descriptio sacri templi, cui Fontis nomen inditum, a Leone conditi.

Leo postea, pro eo atque ei Dei Genitrix prædixerat, ad imperiale sublatus fastigium, statim pro tanto illius in se beneficio ei gratiam rependit. Et loco eo repurgato, et fontis vena altissime investigata et restituta, quidquid erat cœni et terræ aggesta: ejiciendum curavit : et fonte ipso circumquaque structura solida probe munito, delubrum

Dei Matri construxit, et ædificium ipsum supra fontem statuit. Structura ita comparata est, ut non minus ædificii subter terram sit, quam super terram emineat. Nam iudicio meo ex ipsius terre fundamentata est, et in quadrangulum ita coagmentata, ut eam formam ædi sacræ præset, qua aliquatenus longitudo latitudinem superet, et longitudini quæ assis rationem habeat, latitudo quadrantis proportionem respondeat. **629** Sed ædificii muri sub terra nihil habent varietatis: quamprimum autem supra terram eminent, statim variant. Nam in quatuor porticus conformantur, quarum duæ, contra orientem altera, et occidentem solem altera, in vacuum aerem sublimes feruntur: alteræ, duæ utrinque proximis suffultæ parietibus conjunguntur, eisque incumbunt. E superiore parte structura quædam apsidum et arcuum molliter ædem ipsam attollens circumit, et porticibus quibusdam æquis inter se spatiis distantibus fulcitur, quæ spatia veluti intercolumnia luminis immittendi gratia instituta sunt, per quæ lux immensa in fontem influit, et splendoris abundantia lumine multo locum omnem illustrat. Super his tholus in sublime eminet, cum testitudine rotunda et alta, paulatim sese deorsum versum incurvante, et aliquantulum in sublime evadente: cuius tam proluxa est pulchritudo, ut cælo relucenti et igni ardenti similis videatur. Superiore sacri adyti partem, aliud supra fontem ipsum ædificium terminat, firma porticu exornatum, ut formæ pulchritudinem, longitudine altero tanto latitudinem superante adimpleat. Gradus etiam quosdam architectus, viginti quinque opinor, ex utraque parte aptissime construxit, qui facilem ad fontem ipsum descensum præbeant: cancellis marmoreis additis, qui et pulchritudinem aliquam operi afferant, et descendentes, ne lubrico humoris labantur, manuducant. Gradus alii directe acclives sunt, alii vero aliquantulum incurvi. Testudo summa, seu potius vertex ipse templi auro puro prope exornatus est: atque is luce per frequentia specularia inmissa, et marmoris quo parietes incrustati sunt fulgore vibrato, veluti coruscans templum omne tanquam fulgure illustrat. Fons in medio fere templo est, parum enim id abest. Latitudo ejus bis senum pedum, undam habet jugem, frigidam et pellucidam. Structura marmorea quadrangulari continetur, cuius labrum a quantum percommodum est. Intra id eis quos diximus pares gradus sunt, quidam semicirculi figuram, **630** alii quadratam formam referentes: seni utrinque, qui deorsum versum ad fontem quemvis ferunt. Mediocris præterea phiala paululum excavata ad os fontis stat, hydriam statim exceptura. Habet ea foramina quædam, ut effluenti latici locus sit. Hunc cavum aliud in solo pro fontis influxu excipit, quod aquæ effluere sat-agenti meatum exitumque ex parte omni præbet. Cuniculus per mediam ædem protenditur, adytum

στερόν, νεὼν τῆ Θεομήτορι ἀνιστά, ἐπ' αὐτὴν δὴ τὴν πηγὴν περιστήσας τὸν ὄροφον. Ὁ δὲ ἔστιν οὐχ ἥττον ἐς γῆν βαθυνόμενος ἢ ὑπὲρ γῆν τὸ ὀρώμενον· ἀνεῖσι μὲν γὰρ ἐξ αὐτῶν, οἶμαι, τῆς γῆς τῶν κρηπίδων τὰ κτίσματα, ἐν τετραγώνῳ δῆθεν συγκαίμενα, ἔτερομήκη δὲ τὴν θέσιν καθιστώμενα τῷ δόμῳ· ὡς συμβαίνειν τριτημύριόν που εἶναι τῷ μήκει τὸ εὖρος. Ἄλλ' ἀποκίλια μὲν ἢ οἰκοδομία τοῖς τοίχοις, ἕως οὗ τῆς γῆς ὑπερκύψειαν· μικρὸν δ' ὑπερφανέντες τῆς γῆς, αὐτίκα ποικιλλόντες· στολὴς γὰρ τέσσαρας διαγράφουσιν· ὧν αἱ μὲν δύο πρὸς ἀνίσχοντα καὶ δύνοντά που τὸν ἥλιον κατὰ κενοῦ τοῦ ἀέρος μεταεπιζονται· αἱ δ' ἐπὶ θάτερα τούτων τοῖς γαιενιώσιν ἐναπεριδόμεναι τοίχοις συνεξυφαίνονται, καὶ τελευτήσασιν ἐπικλήνται. Οἰκοδομία δὲ τις ἐφύπερθεν τῶν ἀψίδων κύκλῳ περιτρέχει τὸν δόμον ἀνεσταλήμην κατὰ βραχὺ· καὶ στολὴς τισιν ἐπίσης διαλατῶσαις ἐρείθεται. Εἰς ἀγωγὴν δὲ φώτων ἀποκεκλήρωται τὸ διάκειμα· ἐξ ὧν καὶ φῶς ἀπειρον ἐπειρεῖ τῆ πηγῆ· καὶ παρουσία αἰγλης ἐν μεγάλῳ καὶ πολλῷ τῷ φωτὶ καταστράπτει τὸν χῶρον. Ἐπὶ τούτοις ἡ θόλος μεταωρίζεται, ὄροφος ἐν σφαιροειδεῖ μεταρσίφῃ ἡρέμα ἐς βάθος ἐπιχωροῦμενος, καὶ πρὸς αἰθέρος εἰς μετέωρον. Κόσμου δὲ τοσοῦτον περιεστίν, ὡς εἰκάσαι τῷ οὐρανῷ περιλαμπομένῳ καὶ ἀνοῦντε· πυρί. Τοῦ γε μὴν ἀδύτου τὸ ἀνωθεν, καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτὴν δὴ τὴν πηγὴν οἰκόμενον ἔτερον διαφράττει, ἐπιπέδῳ ὀλίῳ κοσμοῦμενον, ὡς ἂν ἀποπληροῖ τῷ ἔτερομήκει τὸ κόσμιον. Καὶ τινες δὲ βαθμίδας ἐναρμολοῦσιν· ὁ τεχνίτης κατὰ πάντα οἶμαι που καὶ εἰκοσι ἐκατέρωθεν, εὐμαρῆ τὴν κίθον ἐς αὐτὴν τὴν πηγὴν ὑπὸνδείξεν ἐπὶ μαρμάρους συγκαταβαίνουσιν, ἐντιθέσι τι καὶ κόσμου καὶ χειραγωγῶσι τοὺς κατόντας, ἵνα μὴ ταῖς νοτίαις διολισθαίνωσιν. Ἡ μὲν οὖν ἔστιν ὑπὲρ· ἄτερα δὲ καὶ τοῦ σκολοῦ συμμετέχουσα. Χρυσῷ μὲν ἀκ ἐδῆψ ἡ ὄροφη πάντα, μᾶλλον δὲ ἡ κεφαλὴ τῷ νεῷ κατακόρως ἐγκέχυρται, τῷ ὀλίῳ ἐπιπλάζοντι διαφρινομένῳ· καὶ αὐτῆ μαρμάρων δὲ ὁ τοῖχος ἤμφεστται, ἀπανταχοῦ περιαστράπτει τὸ τέμενος. Ἡ δὲ πηγὴ σχεδὸν κατὰ μέσον ἔστι τὸν χῶρον· μικρὸν γάρ τι τοῦ μέσον εἶναι ἀναχωρεῖ, εὖρος ὄρουιῶ, που δύο διακατέχουσα, ἀέννα ψυχρά τε καὶ διεῖδη προβαλλομένη τὰ βεῖθρα. Μαρμάρων δὲ οἰκοδομὴ ἐν τετραγώνῳ αὐτὴν ἀποφράττει, στόμιον ἱκανὸν ἀνεῖσα τοῖς βουλομένοις ὑδρεύεσθαι. Τοῦ δ' αὖ τετραγώνου ἐξ ἐκατέρωθεν ἵται ταῖς προεπιρριμέναις βαθμίδαις ἐγειρόνται· αἱ μὲν εἰς ἡμισυ σφαιρας σχηματίζόμεναι, ἀλλὰ δὲ καὶ πρὸς τὸ τετράγωνον ἀποτελευτώσαι κατὰ ἐξ ἐκατέρωθεν, ἐς τὸ ἀνωθεν τῆς πηγῆς· τοὺς βουλομένους διαδιδάζουσαι. Καὶ μετρία δὲ τις φιάλη πρὸ τοῦ στόματος ἔστηκε τῆς πηγῆς βραχὺ τι κοιλαινομένη, ὡς αὐτίκα μάλα τὴν ὑδρίαν ἐπιδεξομένη, ἐς ὅπας τινας διατετηρημένη, ὡς ἂν τοῖς ἐκρέουσι χῶραν χαρίζεται. Κοῖλον δὲ τι ἔτερον ἐπ' ἐδάφους αὐτὴν ὑποδέχεται πρὸ τῆς ἐπιρροῆς τῆς πηγῆς· στενωχωροῦμένῳ δὴ τῷ ὑγρῷ ἀπανταχοῦ παρέχον διέξοδον. Δίεσι δὲ ὁ ὄχετος, κατὰ μέσον τὸν δόμον τὸ αὐτοῦ διαίρων, ἐμπεφραγμένος παντάπασιν. Ὅπως δὲ δύο

ἀσκήνουσιν· ἡ μὲν κυκλοτερεῖ λίθῳ ἐνηρμοσμένη A
κατὰ μέσον τὸν δόμον· ἡ δ' ἑτέρα γειτνιάζει πρὸς
τὰ ἄδυστα ἑτερόμηκες περικαιμένη τὴ ἑλυτρον· ἀφ'
οὗ καὶ τὸν ἱερὸν πηλὸν καὶ καθάρσιον δοιδυκοειδεῖ
τινι πύθῳ ἀρῶνται, οἷς ταῦτα ἐπιτέτραπται ὑπουρ-
γεῖν. Κέκραται δὲ καὶ τὸ ὕδωρ εἰς παρὰδοξον ἔνω-
σιν. Τοῦ τε γὰρ ψυχρὸν παντάπασιν εἶναι ἐνδει, καὶ
τοῦ χλιαρὸν εἶναι πάλιν ἀφ'ἑστᾶται· ὡς συμβαίνειν
παντοῖ·ν καὶ ὅσον γίνεσθαι τοῖς ἐθέλουσι κατὰ τὸ τῷ
μάννα φέδμενον. Ἔστι δὲ τὰ μέλιστα διεϊδές τε καὶ
κοῦφον, ταῖς τοῦ πνεύματος ἀβραῖς ἱερῶς μετεωρι-
ζόμενον. Καὶ τὸ δὴ πάντων ὑπερκεκείμενον, ὅτι τῶν
ἐναντιῶν εἶναι θεραπείαν τὸ ὕδωρ τοῦτο συμβαίνει.
Ὡν γὰρ ἡ τέχνη νοσημάτων ἀπέπειε τὴν περὶ τὸ
ψυχρὸν ἀσχολίαν, τούτων εὐροῖς ἂν ὡς θάττον τούτῳ B
τῆν ἱασιν. Τοιοῦτον μὲν οὖν ὁ Λέων τὸ τέμενος τῆ
Θεομήτορι ἀνίστασθαι, Πηγὴν τὸν χώρον κατονομάσας·
ἐξάσιον οἷον ἰδόντι, κρεῖττον δὲ ἢ λέγειν. Καὶ
τοῦτον τὸν τρίπον ἢ ἐν τῷ ὕδατι χάρις ἐξέλαμψεν.
Ἔς ὕστερον δὲ καὶ τινες ἄλλοι προσθήκαις οἰκοδο-
μημάτων τὸν χώρον ἐπέμυσσαν, κάλλος περιεργότε-
ρον περιθέμενοι, καὶ ὠραιότεραν τῷ τόπῳ ἐπαγα-
γόντες εὐπέπειαν· καθὰ δῆτα καὶ Ἰουστινιανὸς
ὕστερον τὸν μέγιστον καὶ περικαλλῆ δόμον ἀνήγει-
ρε, τῆς εὐεργεσίας αὐτῆν ἀμειδόμενος. Ταύτης δὲ
τῆς πηγῆς ἂ διαφόρως ἐνήργησε θαύματα, ἡμεῖς ἐν
ἰδίῳ συντάγματι διελάβομεν, ἀνδρῶν τιῶν φιλοθέων
εἰς τοῦτο διερεθισάντων ἡμᾶς· ἐξ οὗ καὶ τὰ περὶ
τῆς πηγῆς ὡς μοι λελεγμένα ἀποτερόμετες, τῆ πρ-
ούση συνετάξμεν πραγματεία. Ἡμεῖς δ' ἄλλ' ἐπὶ C
τῷ συνεχῆς τῆς ἱστορίας προλωμεν.

ΚΕΦΑΛ. ΚΖ'.

Ὡς Λέων χιλια καὶ ἑκατὸν πλοῖα κατὰ Γίξερ-
χου ἔπεμπε, στρατηγὸν Βυσιλλισκον τὸν τῆς
γαμετῆς Βηρίνης ἀδελφόν τοῦ στόλου χειρο-
τομήσας· ὃς ὑπευθῆκαις Ἀσπαρος καὶ Ἀρδα-
βουρίου τὸν στόλον προέδωκε τοῖς ἐχθροῖς.
Καὶ ὡς ἀγγερέθη Ἀσπαρ καὶ Ἀρδαβούριος διὰ
Ζήνωνος τοῦ Ἰσαύρου· καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ τῆ
θυγατρὶ Λέοντος τῆ Ἀριάδνῃ γαμβρὸς τοῦ
Βασιλέως καθίστατο.

Γίξερχος ὁ τῶν Οὐανδήλων βασιλεὺς τῶν Ἀφρων
κατάρξας, ὡς μοι προέλεκται, καὶ ἐπὶ μέγα δυνά-
μειως προσελθὼν, μετὰ τὸ ἀποβῶναι Μαρκιανὸν, πλεῖ-
στα δεῖνὰ ἔδρα, τὴν Ῥωμαίων γῆν ἐπιών. Πλὴν γὰρ
Καρθαγένης· πασῶν τῶν πόλεων περιεῖλε τὰ τεύχη.
Ὅσα δὲ χρήματα καὶ ἀγροὶ τοῖς ἐσπερίοις Λίβυσι
προσησαν, κτείνων ἀφελόμενος, τοῖς ὁμοφύλοις ἀπε-
χαρίζετο. Καὶ λίαν ἐξέτριβε τὸ ὑπῆκοον, φόρους ἐπὶ
φόροις τιθεῖς. Τῆ πολλῇ δὲ τάλαιπωρῆ ἐκπιεζόμενοι οἱ
περίοικοι ἀπεθίρασκον· οἷς ἀχθόμενος Λέων, ἐκ τῆς
ὑπὸ χεῖρα πάσης πλοῖα χιλια καὶ ἑκατὸν ἀθροῖσα,
ἔπλων τε πληρώσας σὺν ἀξιωμαχῶ στρατῶ, κατὰ τε
Γίξερχου καὶ τῶν Οὐανδήλων ἐκπέμπει. Ἐφ' ᾧ
στόλῳ χιλια διακόσια χρυσοῦ κεντηνάρια λόγος· ἔχει
δαπανῆσαι αὐτόν· τοὺς δ' ἐλῶντας τὰς ναῦς ὑπὲρ
ἐπὶ χιλιάδας εἶναι. Καὶ στρατηγὸν δ' αὐτοκράτορα

(1) Hoc est, centum librarum.

(a) Hoc opus edidit Ambr. Pampereus Viennæ 1802. Edit.

dividens, probe ubique munitus. Cava superne duo
habet : alterum lapide rotundo constructum in
medio templi loco : alterum ad adytum appropin-
quat, labrum longius quam latius habens : unde
etiam sacrum illud et lustrale lutum vasculo in
cochlearis formam facto illi hauriunt, quibus id
ministerium commissum est. Aquæ istius per in-
credibilem mistionem mirifica est temperies : ne-
que enim supra modum gelida est, et a tepiditate
multum abest : ita ut eam omnigenam et qualem
quisque velit esse contingat, non secus quam de-
cantatum illud Manna. Est autem pellucida maxi-
me et levis, spiritus aura sacro quodam modo
extenuata. Et quod alia omnia superat, res quoque
contrarias unda hæc curat. De quibus enim ægri-
tudinibus frigore homines affligentibus ars medico-
rum curandis desperavit, eis statim in illa medi-
cinam invenias. Tale delubrum Leo Dei matri
erexit, atque id Fontem nominavit : opus, si vi-
deas, insigne : præstantius certe quam ut verbis
explicari queat. In fontis unda, ea quam diximus
gratia eniuit. Postea vero alii quidam ædificiorum
accessionibus locum eum exornarunt, pulchritu-
dinem adjectitiam ei addentes, et decentiorem illi
amœnitatem adjicientes : quemadmodum et Justi-
nianus postmodum maximam et pulcherrimam
exstruxit domum, gratiam eam pro beneficiis ac-
ceptis virgini Matri referens. De miraculis quæ ad
fontem ipsum quamplurima edita sunt, librum
conscripsimus (a), a piis quibusdam viris, ut hoc
faceremus, excitati. Unde etiam ea quæ de fonte
diximus, in opus hoc transtulimus. Sed jam ad
reliquam historiam progrediamur.

631 CAPUT XXVII.

Ut Leo mille et centum naves, contra Genserichum
miserit, Basilisco conjugis suæ Verinæ fratre
classi præfecto, qui instinctu et consilio Asparis et
Ardaburii classem hostibus prodidit : et ut Aspar
et Ardaburius a Zenone Isauri trucidati sint.
Quam ob causam, Ariadna Leonis filia in matri-
monium ducta, is gener ejus est factus.

Genserichus Vandalorum rex, qui Africa, quem-
admodum a me dictum est, potitus, magna po-
tentia auctus est, post Marciani obitum, ditionem
Romanorum excursionibus plurimam affixit : ur-
bium omnium, præterquam Carthaginis, mœnia
diruit. Et quidquid pecunie et agri occidentales
Libyes habuere, id illis ademptum, popularibus
suis dedit : subditisque suis, tributa tributis ac-
cumulando, apprime gravis fuit. Quibus ærumnis
incolæ pressi, profugerunt. Porro cum id Leo
ægre ferret, ex ditione sua omni mille et centum
naves contraxit, armisque et copiis non pœniten-
dis impositis, eas adversus Genserichum et Vau-
dalos misit. In eam classem mille et ducenta cen-
tenaria auri pondera impendisse (1), eidemque
supra septem millia remigum attribuisse dicitur.

Ducem ei cum imperio Basiliscum præfecit, conjugis suæ Verinæ fratrem germanum : qui quod oculos ad imperium adiecisset, Asparem sibi et Ardaburium conciliavit. Nam per eos se facillime, quod volebat, confecturum esse putabat. Ut autem ipsi ad imperialem dignitatem pervenirent, fieri omnino non potuit, propterea quod Ariani essent, quorum religionem Byzantii vehementer detestabantur. Verum ut imperium alii concederent, in proclivi eis erat : quemadmodum et Leonii fecerant, qui cum curator eorum esset, sine sanguine ad imperium eum extulerunt. Atque ille imperio potitus, quod ab eis regebat, graviter tulit. Et ipsi, quod Ecclesiam sibi turbendam esse constituissent, in multis necessariis rebus ei adversati sunt, et plurima eum perperam agere dixerunt : superatum etiam iri asseverantes a Gensericho, quod minus sanam coleret religionem. Multo enim Genserichi opinionem, qui Arii dogma profiteretur, Deo gratiorem esse quam Leonis ipsius : quem male facere, quod Nicænam et Chalcedonensem fidem defenderet, non recte putabat. Atque ut vera dicere viderentur, clam cum Basilisco congressi, sceptrum imperiale ei se tradituros polliciti sunt, si Gensericho victoriam concederent. **632** De quo cum eis convenisset, Basiliscus cum classe omni in Africam navigavit, et in colloquio Gensericho, pro eo atque cum Aspare pactus fuerat, classem statim prodidit. Itaque militibus somno sopitis (1), Genserichus illam incendit : et cum vehementior ventus flammam in sublime tolleret, naves aliæ ab aliis ignem conceperunt : et Vandali contis imminentes, si qui milites ex incendio eo profugerent occiderunt. Ex classe tanta ne una quidem navis reliqua fuit. Basiliscus ægre cum paucis admodum profugiens, Byzantium venit, et ad Magnam ecclesiam confugit. Cujus soror Verina Augusta eum periculo liberavit, et Perinthum Thraciæ, ut ibi degeret, misit. Leo imperator Asparem et Ardaburium ad se accivit, ut cum ab absurda eos opinione abduceret, tum ab insidiis imperio struendis avocaret. Quapropter Ariadnam filiam, quam ex Verina susceperat, filio Asparis consuli et patricio in matrimonium collocavit. Cæterum illi, pro semel concepta malitia, dolos contra Leonem texerè non desierunt. Quod ubi Constantinopolitani cognoverunt, contra eos concitati sunt, et in Hippodromo conviciis eos acerbè prosciderunt. Illi plebem metuentes, Chalcedonem, exercitum eos omni consequente, trajecerunt, et in templum Euphemiæ martyris confugerunt. Imperator, patriarcha ad eos misso, se fidei eis servaturum esse, si ex ecclesia ea discederent, pollicitus est. Ipsi vero se loco eo excessuros, nisi imperator ipse adesset, negarunt. Proinde Leo eo concessit, et viros eos

(1) Procopius, vel per ignaviam, vel per prodicionem Basiliscum rei bene gerendæ occasionem et victoriam amisisse, scribit. De classe Rom.

Α τῷ στόλῳ Βασιλίσκου χειροτόνει τὸν τῆς σφετέρως γαμετῆς Βηρίνης κατήγοντον· ὃς δὴ ἀεὶ τῆ βασιλείᾳ ἐπιφθαλμίζων, Ἄσπαρα καὶ Ἀρδαβουρίῳ ἐσπένδετο· δι' ἐκείνων γὰρ ἦτο βῆστα καταπράξασθαι τὸ βυλλόμενον. Εἰς γὰρ τὴν ἀρχὴν προελθεῖν ἐκείνους τὴν Ἀρείου διέξαν νοσοῦντας ἀδύνατον, τῶν Βυζαντιῶν τὴν τοιαύτην θρησκείαν μάλα βδελυττομένων. Ἄλλοις δὲ τὴν βασιλείαν παρεσχέειν ἐν ἐτοιμῳ εἶχον. Καὶ δὴ καὶ Λέοντι, ὃν κουράτωρα σφῶν χρηματίζοντα, ἀναιμωτὶ προήγαγον ἐπὶ τὴν ἀρχὴν· καὶ ἐκεῖνος ἄρχειν λαχὼν, τὸ ὑπ' ἐκείνων ἀρχεσθαι ἐν δεινῷ ἐποίειτο. Καὶ δὴ ταράττειν ἤρημένοι τὴν Ἐκκλησίαν, ἐν πολλοῖς τῶν ἀναγκαίων ἠναντιοῦντο· καὶ τοῖς πλεῖστοις οὐ καλῶς ἐκείνον πράττειν ἐλεγον· ἠτήθηθαί τε καὶ πρὸς Γιζερῖχου. ἄτε δὴ μὴ ὑγιαίνοντα περὶ τὴν θρησκείαν. Πολλῶ γὰρ εἶπε Γιζερῖχου τὴν διέξαν φθίην θεῖν τὰ Ἀρείου πρεσβεύουσαν, ἢ Λέοντος τῆς ἐν Νικαίᾳ καὶ Χαλκηδόνι πίστεως ὑπερισταμένου κακῶς φροντο. Ἰνα δ' ἀληθῆ λέγειν δέξωσιν, ἐν ἀπορρήτῳ συγγενόμενοι Βασιλίσκῳ, τὸ τῆς βασιλείας σκήπτρον δώσειν καθυπισχοῦντο, ἡπερ Γιζερῖχῳ τῆς νίκης παραχωρήσωσιν. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα συνέδοξεν, ὁ μὲν Βασιλίσκος σὺν παντὶ τῷ στόλῳ, εἰς τὴν Ἀφρων χώραν κατέπλευσεν· καὶ Γιζερῖχῳ εἰς λόγους ἐλθὼν, κατὰ τὰς πρὸς Ἄσπαρα συνθήκας τὸν στόλον ἐβύθη πρὸς ὕδακα. Καὶ ὁ μὲν πῦρ ἐνήκεν ὑπὼ ἐχομένῳ τῶν στρατιωτῶν, σφοδρὸ πνεύματος εἰς ὕψος τὴν φλόγα ἐπέϊροντος, καὶ ἄλλην ἐξ ἄλλης ἐχομένως ἀμείδοντος· ἐπικείμενοι δὲ κομποῖς οἱ Οὐάδηλοι ὄσους διαφυγεῖν τὸ πῦρ ἐξεγένετο, ἔκτεινον. Καὶ εὐδεμίαν τῶν τοσούτων νεῶν διασῶσαι δυνατῶς ἔσχον. Μόλις δὲ Βασιλίσκος διαρῶν σὺν ὀλίγοις πάνυ καὶ ἀνὰ τὸ Βυζάντιον γεγῶνός, τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ προσέφωγεν. Ἡ δ' ἀδελφὴ καὶ Αὐγούστα Βηρίνα τοῦτον τοῦ κινδύνου ἐξήρπαζε, καὶ κατὰ τὴν Θράκην εἶσος διατρίθειν ἀνὰ τὴν Πείρινον. Λέων δὲ βασιλεὺς, Ἄσπαρα καὶ τὸν Ἀρδαβούριον μετερχόμενος, ὁμοῦ μὲν τῆς ἀτόπου διόξης ἐλάσαι, ἅμα δὲ καὶ πύσαι ἀεὶ κατὰ τῆς βασιλείας ἐπιβύλλως φρονεῖν, Ἀριάδην τὴν ἐκ Βηρίνης αὐτῷ οἱ γεγεννημένην, τῷ παιδὶ τοῦ Ἄσπαρος πατρικίῳ τῷ ὑπάτῳ εἰς γάμον ἐδίδου. Οἱ δὲ καὶ μάλλον τῇ καθ' ἑαυτῶν κερχρημένοι, οὐκ ἀνέσταν μὴ δόλου ἀεὶ συβράττειν τῷ Λέοντι. Ὁ γνόντες Βυζάντιοι, κατ' αὐτῶν ἤρπυλλον· καὶ πολλὰ τῷ Ἰησοῦρῳ κατ' αὐτῶν ἀπέσκηπτον. Τὸν δὲ ἴον ἐκαίνοι τοιγαροῦν ὑφορώμενοι, τοῦ στρατοῦ παντὸς ἐπομένου διαπεράσαντες, εἰς τὸν ἐν Χαλκηδόνι ναῦν Εὐρημίας τῆς μάτυρος καταφεύγουσιν. Ὁ δὲ βασιλεὺς πατριάρχην κέμπων ἀπελογοῖτο, ἢ μὴ ἐκείνους τὰ πιστὰ φυλάξειν τοῦ τεμένου; ἀποσχομένοις. Οἱ δ' ἀντέλεγον τῶν ὄρων οὐδαμῶς ἀφροσάναι, εἰ μὴ βασιλεὺς αὐτὸς παραγένοιτο. Καὶ ἐξῆι μὲν ὁ Λέων, καὶ τοὺς ἀνδρας λόγου δίχα εἶλκε πρὸς ἑαυτὸν· καὶ τραπέζης αὐτοῖς ἐκοινῶνει, καὶ τὰλλα πάντα δῆθεν ἐποίει, ἀμνησίαν κακῶν ὑπισχόμενος. Ἐτέρωθεν

cremata, mentionem nullam facit. De bello Vandal. lib. iii.

δὲ Ζήνωνι τῷ Ἰσαύρῳ πιστοτάτῳ μάλιστα γὰρ εἶναι ἄδοκον ἐνεκελευέτο, παριοῦσιν ἐκεῖνοι; διὰ τοῦ βαλανείου ἐς τὰ ἀνάκτορα, αἰφνίδιον ἐπιστάντα τὰς κεφαλὰς αὐτοῖς ἀφαιρέσθαι. Ἐπεὶ δὲ εἰσέναι ἔμελλον, Ζήνων Ἀρδαβούριον πρῶτον ἀφήρει τῆς κεφαλῆς· ὕπερ ὃ Ἄσπαρ ἰδὼν, ἀλγήσας καὶ μέγα ἀνακραγῶν, ἔφη· Ἄζια πάσχει ὁ πολιὰς εἰς μάτην ἀχρήσας, μηδαμῶς ἀκοῦσαί μου γενέσθαι πειθήνιος· πολλάκις εἰπόντος, Φάγωμεν Λέγοντα, πρὶν ἡμᾶς αὐτὸν ἀριστῆσαι. Ταῦτα λέγοντα τὸ ξίφος ἀφῆρειτο καὶ τοῦτον τὸ ζῆν. Τὸν δ' ἕτερον ἐκεῖνου υἱὸν τὸν πατριχίον, τῆς θυγατρὸς διαζεύξας αὐτὸν Ἀριάδνης, ἐκεῖνον μὲν ὑπερόριον ἤγε· Ζήνωνι δὲ οἶα δὴ τοὺς ἐπιδούλους ἐκ μέσου ποιησαμένην ταύτην εἰς γυναῖκα ἐδίδου. Ζήνων δὲ οὗτος· Ἀρικμησος· μὲν ἐκ σπαργάνων ὠνόμαστο· ἄμα δὲ τῷ γάμῳ τῆς βασιλίδος καὶ τούνομα μετημφέετο, τοῦτο κτησάμενος· ἐκ τινος τῶν παρ' Ἰσαύροις ἐπι· μέγα δόξης ἐλάσαντος οὕτω προσαγορευομένου. Τοῦτ' ἔκ τῆς εἰρημένης Λέοντος· θυγατρὸς Λέων ὁ μικρὸς κληθεὶς ἐγεννήθη.

Zeno appellatus est, nomine eo a quodam, qui apud Isauros ad magnam pervenit gloriam, sumpto. Huic ex ea quam dixi Leonis filia, Leo minor progenitus est.

ΚΕΦΑΛΑ. ΚΗ'.

Περὶ Μαρτυρίου τοῦ Ἀντιοχείας, καὶ Πέτρου τοῦ Κναφῆως, ὃς τῷ τρισαγίῳ ὕμνῳ τὸ, «Ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς,» προσέθετο· καὶ περὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, Στεφάνου καὶ Καλανδίωνος· καὶ περὶ ὧν ὁ Κναφεὺς τῇ Ἐκκλησίᾳ παρέδωκε. Καὶ περὶ Ἰουθενυλίου καὶ Ἀναστασίου καὶ Μαρτυρίου τῶν ἐπισκόπων Ἱερουσολύμων.

Ζήνων δὲ ἄμα τῷ νυμφίῳ βασιλεὶ γενέσθαι, εἰς τὴν Ἔω ἐστάλη· ὃ Πέτρος ὁ ἐπίκλην Κναφεὺς ἔχολοῦθε, πρεσβύτερος ὢν τοῦ νεῦ τῆς ἀγίας μάρτυρος Βάσσης ἐν τῇ Βιθυνῶν Χαλκηδόνι. Τὴν Ἀντιόχου δὲ σὺν ἐκεῖνῳ καταλαβὼν, καὶ τῷ θρόνῳ ταύτης ἐνηδυνθεὶς, πείθει Ζήωνα ἀρῆσαι οἱ τῆς καθέδρας μεταλαχεῖν. Μαρτυρίου δὲ τηλικαῦτα ἐπισκοποῦντος, ὃς μετὰ Μάξιμον τὸν ἐπὶ τῇ τετάρτῃ συνῶν τῆς προεδρίας ἡξιωμένον τοὺς οὐρανοὺς ἐχειρίζετο, καὶ ἐπὶ τὴν βασιλείαν πόλιν χρεῖα καλοῦσης βραδύνοντος, Πέτρος· θορύβους οὐκ ἐλαχίστους κατὰ τὴν Ἀντιόχου ἐκίνε, φύρων τὰ πλήθη καὶ ἀναχθῶν, καινὰ τινα κατὰ τῆς πίστεως εἰσηγόμενος· καὶ τὸ δὴ μέγιστον, ἀναθέματι καθυποβάλλων, καὶ ὅσοι μὴ θεὸν σταυρωθῆναι καὶ παθεῖν ὁλοῦνται. Ἐπὶ μᾶλλον δὲ τὸ δόξαν κρατῶντων, τῷ τρισαγίῳ ὕμνῳ τὸ, «Ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς,» ἐς ὕστερον προσετίθει. Ὅπερ καὶ ἐς δεῦρο παρὰ τοῖς Θεοπισχίταις ἐκράτησε. Καὶ τινες δὲ τῶν τῆς Ἀπολλινάρου μοίρας ἐταιριζάμενος, πολλὰ κατὰ Μαρτυρίου τοῦ ἐπισκόπου διεσκευώρησεν, εἰς διάφορα σχίσματα τὸν λαὸν διαιρήσας. Μαρτύριος δ' ἐπαυλῶν καὶ τὸ πλήθος εὐρῶν στασιάζον πρὸς τε αὐτὸν καὶ τὴν ἀμφ' αὐτοῦ· ὃς δόξαν, καὶ Ζήωνα τῷ Κναφῆ τὰ μάλιστα συναίρομενον, μετὰ πλείστην πραινεσίαν, ἐπεὶ μεταπίθει· οὐκ οἶός τε ἦν, δευροσφί τὸν λαὸν ἐκκλησιάσας, τὴν ἐπισκοπὴν παρητιζέτω, παρῆρησεν πάντων εἰπὼν· Κλήρω ἀνυποτάκτω, καὶ λαῷ ἀπειθεῖ, καὶ Ἐκκλησίᾳ ἐξῆρπυμένῃ, ἀποστάτῳμαί, φυλάττων ἑμαυτὸν τῷ τῆς Ἱερουσολύμων.

A præter rationem ad se pertraxit, et ad mensam suam adhibuit, et alia præterea multa, injuriarum oblivionem illis pollicitus, fecit. Alia autem ex parte Zenoni Isauro, qui fidus ei maxime esse videbatur, ut is illis per balneas in imperialem regiam venientibus, subito impetu capita reseca-ret, præcepit. Aderant illi, et Zeno Ardaburio primum caput amputavit. Quod ubi Aspar vidit, indoluit, et magna voce exclamans : Dignum (inquit) fert exitium senex canus, qui frustra gloriatus est, neque unquam admonitioni meæ audiens fuit. Persepe enim ei dixi : Prius Leonem devoremus, quam ille nos sibi in prandio apponat. Hæc ubi dixit, et ipse ferro cæsus vitam amisit. **633** Filium autem ejus, patricium illum, a filia sua Ariadna per repudium sejunctum, in exilium misit : et Ariadnam Zenoni, utpote qui insidiatores sustulisset, conjugem dedit. Zeno iste ab incunabulis Aricmesius nominatus fuerat : verum una cum imperatoris filia conjugio id nomen mutavit, et

CAPUT XXVIII.

De Martyrio Antiocheno episcopo. De Petro Cnaphæo, qui primus ter sancto hymno addidit : « Qui passus es pro nobis. » Et de successoribus ejus, Stephano et Calandione. De cæremoniis a Cnaphæo in ecclesia institutis. De Juvenali et Anastasio et Martyrio, Hierosolymitanis episcopis.

Zeno simul atque imperatoris gener factus est, in Orientem missus est : in qua profectioe Petrus cognomine Cnaphæus eum secutus est, templi sanctæ Bassæ martyris apud Chalcedonem Bithyniæ presbyter. Is ubi cum illo Antiochiam venit, et sedes episcopalis ibi ei perhæcavit, Zenoni persuasit, ut sibi in episcopatu eo recipiendo adesset : quem tum Martyrius gerebat, Maximi, qui quartæ synodi suffragiis dignitatem eam consecutus fuerat, successor. Et cum Martyrius in urbe imperiali, necessitate id flagitante, diutius moraretur : Petrus tumultus Antiochiæ non minimos excitavit, res perasque apud plebem per confusionem miscens, et insolita quædam adversus fidem inducens, quodque maximum est, omnes eos qui Deum crucifixum et passum esse non crederent, anathematis fulmine feriens. Atque ubi opinionem suam confirmavit, ter sancto illo hymno accessionem istam : *Qui crucifixus es pro nobis, tandem* adjecit. Quæ verba ad hunc usque diem apud Theopaschitas obtinent. Quibusdam etiam hominibus ex Apollinaris partibus sibi ascitis, multa adversus Martyrium episcopum molitus est, et populum per varia dissidia in partes plures diduxit. Martyrius Antiochiam rediit, et multitudinem seditionem adversus se et veram de Deo sententiam movere, Zenonemque quam maxime Cnaphæo favere reperit. Atque ubi post frequentem cohortationem persuadere illis, ut sententiam talem mutarent, non potuit, populi publicitus concitæ

convocata, episcopatum deposuit, verbis hisce in præsentia omnium usus : 634 Clero rebeli, et populo inobedienti, et Ecclesiæ contaminatæ, nuntium remitto, sacerdotalem mihi reservans dignitatem. Hoc ubi ille dixit, et secessit, Cnaphæus in Antiochenum thronum insiluit, Chalcodonensem synodum plurimum prosēdidit, atque omnes accessionem illam ter sancti hymni usurpare coegit. Quæ res postquam est ad piissimum Leonem delata, continuo Cnaphæum ad exsilium condemnavit. Id verò ubi ille cognovit, fuga salutis suæ consuluit, et in domicilio Insonnium ('Αχοιμήτων) monachorum clam latuit. Cnaphæo Stephanus substitutus est, quem Antiocheni pueri, quod scilicet Cnaphæo adhuc addicti essent, acutis calamis veluti cuspidibus jugularunt, et in amnē, qui orbem eam præterfluit, conjecerunt, sicuti Joannes rhetor tradit. Stephano in episcopatu Calandion, qui tum Constantinopoli propter negotium certum erat, successit. Hic quartam synodum defendens, neminem prius ad communionem admittebat, quam Petrum Cnaphæum et circulares quæ postea a Basilisco tyranno editæ sunt litteras, anathemati subjecisset. Idem Cnaphæi actionibus resistens, accessioni illius in eo quem diximus hymno, præmisit, *Christe Rex*. Petrum Cnaphæum quatuor ista Ecclesiæ catholicæ commodissima reperisse dicunt : ut sacrum unguentum in populi totius præsentia consecraretur : ut ad vesperam sanctorum Theophaniorum unda in sacrum lavacrum infunderetur : ut symbolum sanctum, quod semel tantum antea magno et sancto Parasceves die diei solitum fuerat, in synaxi et conventu ecclesiæ quovis decantaretur : et ut in precatione omni Dei Genitrix nominaretur (1), et divinum ejus nomen invocaretur. Paulo post ubi Juvenalis in episcopale ejus munus Anastasius sortitus est. Cui deinde successit Martyrius.

635 CAPUT XXIX.

Ut Leo Magnus satis concesserit, Leonem minorem imperii successorem relinquens. Et ut paulo post hoc quoque vita defuncto, pater Zeno filii imperium susceperit, diademate ab eo accepto.

Leo Magnus imperator (2), Zenonis [et Ariadnæ filii] filium, Leonem minorem Cæsarem primum, deinde etiam imperatorem Romanorum renuntiavit, manibusque ipse suis imperii insignia ei contulit. Zenonem enim, quod in religione variaret, imperatorem legere dignatus non est. Deinde Leo morbo oppressus, Byzantii imperium una cum vita deposuit, cum id annis decem et septem administrasset. Post quem Zeno purpuram sumpsit, ut Leonis gener : quod cum Verina, Leonis conjuge Leonem adhuc puerum adjuvante, qui etiam patri imperii insignia imposuit, asciverit. Porro cum Leo

(1) Hodie quoque Græci et Orientales Christiani precationi cuius intercessionem t̄ης Θεοτόκου, hoc est Dei Genitricis, inserunt.

(2) Leone imperatore aliquando Eulogio philosopho tesseram frumentariam dari jubente, ex cubiculariis eunuchis quidam, militibus largitiōnem

Α αξίωμα. Ταῦτ' εἰπόντος καὶ ἀναχωρήσαντο; Μαρτυρίου, ὁ Κναφεὺς τῷ τῆς Ἀντιόχου θρόνῳ ἐπιπηδῆ, πολὺς κατὰ τῆς ἐν Χαλκηδόνι βέων συνόδου, καὶ πάντας τὴν τοῦ τρισαγίου προσθήκην λέγειν καταναγκάζων. Ἄ δῆτα ὁ εὐσεβέστατος Λέων μαθὼν, φυγαδεῖαν τοῦ Κναφεῦς εὐθὺς κατεδίκαζεν. Ὁ δὲ γνοὺς φυγῆ τὴν σωτηρίαν ἐπραγματεύετο, ἐν τῇ τῶν Ἀχοιμήτων μονῇ κρύφα τὴν διατριβὴν ἔχων. Τὸν δὲ Κναφεῖα Στέφανος διεδέχετο· ὃν Ἀντιοχείων παῖδες, ἐτι προσκαίμενοι τῷ Κναφεῖ, καλάμοις Ἰσα ἔδρασιν ὀξυνθεῖσι διαχειρίζονται, τῷ τῆς Ἀντιόχου παραβρόντι προσπίψαντες ποταμῷ, ὡς Ἰωάννης ὁ βῆτωρ ἱστῶρησε. Μετὰ δὲ Στέφανον Καλανδίων τῇ Κωνσταντίνου ἐπιδημῶν τοὺς τῆς ἐπισκοπῆς οἶακας ἐγχειρίζεται· ὃς ὑπὲρ τῆς τετάρτης συνόδου πνέων, οὐδένα προσέειπε, εἰ μὴ πρότερον τὸν Κναφεῖα Πέτρον ὑποβάλοι τῷ ἀναθέματι, καὶ τὰ ἐσύστρα γεόμενα τῷ τυράννῳ Βασιλίσκῳ ἐγκύκλια. Καλανδίων δὲ τῷ Κναφεῖ ἀντιπράττων, ταῖς ἐκείνου προσθήκαις προσετίθει τῷ τρισαγίῳ τὸ, *Χριστὲ Βασιλεῦ*. Φασὶ γὰρ μὴν τὸν Κναφεῖα Πέτρον καὶ τέσσαρα ταῦτα κάλλιστα τῇ καθόλου Ἐκκλησίᾳ ἐπινοῆσαι : τὴν τοῦ θεοῦ μύρου κατασκευὴν ἐπὶ παντὶ τοῦ λαοῦ ἀγιάζεσθαι· τὴν ἐν τοῖς ἁγίοις Θεοφάνιοις τῶν ὁμάτων ἐν ἐσπέρᾳ θεῖαν ἐπίκλυσιν· τὸ τε ἅγιον σύμβολον ἐν πάσῃ συνόδῳ παβήρσιᾳ ἐξάδεσθαι, ἀπαξ πρότερον τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ Παρασκευῇ μόνον λεγόμενον· καὶ ἐν πάσῃ εὐχῇ τὴν Θεοτόκον κατονομάζεσθαι, καὶ ταύτης τῆς θεῖαν κλῆσιν ἐπικαλεῖσθαι. Μικρὸν δὲ ὕστερον καὶ Ἰουβενάλιος ἐς βαθύτατον γῆρας ἐλάσαντος, τὸν τῶν Ἱεροσολύμων θρόνον Ἀνιστάτιος· ἐκληροῦτο· οὐ Μαρτύριος καθῆστο διάδοχος.

Dei Genitrix nominaretur (1), et divinum ejus nomen invocaretur. Paulo post ubi Juvenalis in extrema senectute Hierosolymis diem suum obiit, deinde successit Martyrius.

ΚΕΦΑΛ. ΚΘ΄.

Ὡς κτελεύτης Λέων ὁ μέγας, Λέοντα τὸν μικρὸν καταλείψας διάδοχον. Καὶ τούτου δὲ μετὰ μικρὸν τέλει χρησαμένου, Ζήνων ὁ πατήρ τὴν ἀρχὴν τοῦ νιού λαμβάνει, τοῦ παιδὸς τῷ πατρὶ τὸ δῖδῆμα περιθέτοντος.

Ὁ δὲ βασιλεὺς Λέων ὁ μέγας τὸν Ζήνωνος καὶ Ἀριάδνης τῆς θυγατρὸς παῖδα, τὸν μικρὸν Λέοντα, Καίσαρα πρότερον, εἶτα καὶ βασιλέα Ῥωμαίων ἀνιγόρευε· χερσὶ τε ἰδίαις τὰ τῆς ἀρχῆς σύμβολα τοῦτοφ περιετίθει. Ζήωνα γὰρ ἄτε περὶ τὴν θρησκείαν διάφορον λογιζόμενος, ἀπηξίου βασιλέα χειροτονεῖν. Ἐπειτα νόσφ περ.πεσὼν ὁ Λέων, ἐν Βυζαντίῳ τὴν ἀρχὴν ἀποτίθεται, ἐπτακαίδεκα ἐτη ταύτην διηνοκῶν· μεθ' ὃν Ζήων τὸ ἀλουργὰς ἀμφιέννυται σχῆμα, οἷά γε γαμβρῶν· καὶ Βηρήνης τῆς Λέοντος γυναικὸς συνεπιλαβανομένης τῷ νηπίῳ Λέοντι, ὃς τῷ πατρὶ Ζήωνι τὰ τῆς ἀρχῆς περιε-

talē dari debere, dixit. Ad quem conversus Leo, *Utinam*, inquit, *is sit temporum meorum status, ut mihi liceat stipendium militum in litterarum magistrōs conferre.* (Suid.) Apud quem etiam de Malchi sententia est, gravem civium provinciarumque suarum Leonem istum compilatorem fuisse.

τίθετο συμβολα. Τοῦ δὲ μικροῦ Ἀλέοντος· μετ' ἑνιαυ-
τῶν καὶ αὐτοῦ τὸν βίον ἀπολιπότος, διαγέγωνε
μόνος ὁ Ζήνων τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν ἰθῦντων οὐκ
εὐτυχῶς. Ὅσα δὲ καὶ ἐπ' αὐτοῦ διεπράχθη, καὶ
ὅσα ἕτερα ἐπισυνέθη τῷ χρόνῳ, ἐφεξῆς δηλωθήσε-
ται, τοῦ Κρείττουτος ἐπινεούτος. Περιέχει δὲ καὶ
ἡ περὶ οὐσα πεντεκαίδεκάτη μοι τῶν ἱστοριῶν χρό-
νον ἐτῶν πέντε καὶ εἰκοσι· ὁπνῆκα κόσμου μὲν
ἔτος, εἰς δὲ τῆς θείας τοῦ Κυρίου γεννήσεως
ὕπερ ἐπεραίνετο.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Ἐπιτομὴ τῶν ἐν τῇ ἀγίᾳ καὶ οἰκουμένικῇ τε-
τάρτῃ συνόδῳ παραθέντων, ἐν τῷ τέλει τοῦ
παρόντος τόμου τεθείσα διὰ τὸ τῆς ἱστορίας
ἀσύγχυτον.

Ἔτος μὲν κόσμου ἕκτον ἦν καὶ ἐξηκοστὸν πρὸς Β
ἑνακοσιοστῷ καὶ πεντακισχιλιοστῷ· καὶ ἡ θεία
καὶ ἱερὰ οἰκουμένικῃ τετάρτῃ συνόδῳ, κατὰ τὴν
Βιθυνῶν ἐπαρχίαν ἐν τῇ Χαλκηδόνων πόλει ἀβρι-
ζεται κατὰ τὸν νεῶν Εὐφημίας τῆς μάρτυρος·
Λέοντος τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης τὸν τόπον
ἐκπληρῶντων Πασκασίνου καὶ Λουκεντίου ἐπισκό-
πων, καὶ Βονιφατίου πρεσβυτέρου, Ἀνατολίου δὲ
τὴν Κωνσταντινου ἐπισκοπὴν πρεσβεύοντος, Διοσ-
κόρου τε τὴν Ἀλεξάνδρου διέποντος, Μαρξίμου τε
αὐτὴν Ἀντιόχου ἐπιστατοῦντος, καὶ Ἰουδενάλιου
τὴν Ἱεροσολύμων, μετὰ τῶν ἀμφ' αὐτοὺς ἐπισκό-
πων. Οἷς συνῆσαν καὶ ὅσοι τῶν ἐν τέλει τῆς ὑπερ-
φερῶς γερουσίας τὰ πρῶτα φέροντες. Ὡν ἀπάρ-
των καθεσθέντων, οἱ τὸν τόπον ἐπέχοντες Λέοντος
εὐθύς μὴ χρῆναι σφίσι συγκάθεδρον εἶναι Διοσκορον C
ἔλεγον. Τοῦτο γὰρ ἐπιτετέραφθαι πρὸς Λέοντος· εἰ
δ' οὖν, εἰ βιασθεῖεν, αὐτοὺς ἐξω τοῦ συλλόγου γενέ-
σθαι. Τῆς δὲ γερουσίας ὅτου χάριν πυθομένης,
ἰκίνοι, ὅτι περ, ἐφασκον, ὑπὸ κρίσειν ὄντα, μὴ δεῖν
εἶναι κριτοῦ περιβάλλεσθαι ὀχῆμα, ἐπιτροπῆς ἀνευ
τοῦ τὴν Ῥώμην ἰθῦντος. Ὡν εἰρημίων καὶ
Διοσκόρου τῆς συγκλήτου κλίσει τὸν μέσον εἰληφό-
τος χώρον, παρῆν Εὐσέβιος ὁ τοῦ Δορυλαίου· ὃς
δεήσεις τῇ βασιλεῖα ἐδίδοσεν περιουπῆ, ἐπὶ μέσης
ἀναγνωσθῆναι δεόμενος, ταῦτα πρὸς λέξις ἐκίων·
« Ἡδίκημαι παρὰ Διοσκόρου· ἠδίκηται ἡ πίστις·
ἐφονεύθη Φλαβιανὸς ὁ ἐπίσκοπος· ἅμα ἐμοὶ ἀδικῶς
καθῆρέθη παρ' αὐτοῦ. Ὅρισαιτε τὰς ἐμὰς δεήσεις
ἀναγνωσθῆναι. » Ἐπεὶ δὲ τοῦτο συνεχωρεῖτο, ἡ D
δέησις ἀναγνωσέως ἔτυχε, τὰδε κατὰ ῥῆμα διεξιού-
σα· « Παρὰ Εὐσέβιου τοῦ ἐπισκόπου Δορυλαίου
ποιουμένου τὸν λόγον ὑπὲρ τε αὐτοῦ καὶ τῆς ὀρ-
θοδόξου πίστεως, καὶ ὑπὸ τοῦ ἐν ἀγίοις Φλαβιανοῦ
τοῦ γενομένου ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως,
Σκοπῆς τῷ ὑμετέρῳ κράτει ἀπάντων μὲν τῶν ὀπη-
κίων προνοεῖν, καὶ χειρὰ ὀρέγειν ἅπασιν τοῖς ἀδι-
κουμένοις, μάλιστα δὲ τοῖς ἐς ἱερωσύνην τελοῦσι.
Κάν τούτῳ τὸ θεῖον θεραπεύοντες, παρ' οὗ τὸ βα-
σιλεύειν ὑμῖν καὶ κρατεῖν τῶν ὑφ' ἡμῶν δεδωρηται.
Ἐπεὶ οὖν πολλὰ καὶ δεῖνὰ παρὰ πάντων ἀκολουθῆαν

minor post annum unum decessisset, Zeno solus
Romanorum imperium gubernavit minus feliciter.
Quæ vero sub eo acta sint, et quæ eo tempore ac-
ciderint alia, Deo opitulante, ea quæ sequuntur
ostendent. Quindecimus iste historiarum liber
viginti quinque complectitur annos, cum ab orbe
condito quinques millesimus noningentesimus
nonagesimus, a nativitate Domini quadringentesi-
mus octogesimus quintus ageretur annus (1).

636 CAPUT XXX.

Brevis et succincta expositio sanctæ universalis
quartæ synodi actorum, ad finem hujus tomi est
apposita, ut historiæ ordo citra confusionem con-
servaretur.

A mundo condito quinques millesimus nonin-
gesimus sexagesimus sextus agebatur annus (2),
cum divina et sacra universalis quarta synodus, in
provincia Bithyniæ, Chalcedone, in Euphemii mar-
tyris templo est congregata. Leonis veteris Romæ
episcopi locum ibi obtinere Pascasinus et Lucen-
tius episcopi, et Bonifacius presbyter. Episcopa-
tum Constantinopolitanum tum Anatolius admini-
stravit, Alexandrinum Dioscorus, Antiochenum
Maximus, Hierosolymitanum Juvenalis : qui in
synodo ea una cum aliis episcopis adfuere. His
accessere magistratus et qui in senatu summo
primas gerebant dignitates. Ubi omnes conde-
runt, statim Leonis legati dixere Dioscorum illis
assidere non debere. Hoc enim a Leone sic consti-
tutum esse : alioqui se, si id facere cogerentur, ex
conventu eo abituros. Senatus, quam de causa
id fieri deberet, rogavit. Atque illi responderunt :
Dioscorum reum agi, proindeque iudicis personam
eum sustinere, Romano antistite non permitte-
nte, non posse. Hæc ubi dicta sunt, et Dioscorus de
senatus sententia medium cepit locum, Eusebius
Dorylæi episcopus adfuit, et quas Imperiali obtu-
lisset majestati preces, legi publice petiit, hæc
usus verbis : « Injuria affectus sum a Dioscuro,
injuria affecta est fides. Episcopus Flavianus ex-
sus, et una mecum iniique ab ipso exauctoratus
est. Jubete, rogo, supplicem meum libellum legi. »
Quod ubi permissum est, supplicatio lecta est, in
hæc verba conscripta : « Libellus Eusebii episcopi
Dorylæi, qui suam et orthodoxæ fidei, et qui in
numerum sanctorum relatus est, Flaviani episcopi
olim Constantinopolitani, causam agit. Consilium
institutumque imperialis vestræ potestatis est, ut
cum aliis omnibus subditis, tum eis maxime qui in
ordinem sacerdotum allecti sunt, injuria affectis,
curam eorum gerentes, dextram porrigatis. Qua
in re divino numini pio cultu obsequimini, 637
a quo imperium vobis et orbis potestas tradita est.
Cum igitur præter æquitatem et rationem omnem,
ea quæ in Christum est fides, et nos, gravem ac-

(1) Secundum neotericos chronologos 4454.

(2) Secundum nostros chronicos 4435, anno Domini 457.

ceperimus injuriam a religiosissimo magnæ Alexandrinæ urbis episcopo Dioscuro, ad pietatem vestram confugimus, ut jus nostrum consequamur petentes. Res tota in hoc sita est (1). In ea que proxime in metropoli Ephesiorum celebrata est synodo (utinam autem celebrata non esset, nec orbis terrarum tumultu et malis multis repletur), bonus Dioscorus, nulla justitiæ, nulla timoris Dei habita ratione, quod eadem cum vesano et hæretico Eutychete opinaretur et sentiret, multis ille quidem tum ignotus, sed postea seipsum manifestavit et prodidit, opportunitatem nactus per institutam a me adversus opinionis suæ popularem Eutychetem accusationem, et promulgatam contra eum a sanctæ memoriæ Flaviano episcopo sententiam, multitudine turbulentorum dissolutorumque hominum contracta, et potestate pecunia sibi comparata, piam orthodoxorum recteque sentientium, quantum in eo fuit, religionem affixit, et pravam Eutychetis monachi opinionem confirmavit, quæ jam inde ab initio a sanctis Patribus est condemnata. Quando igitur non parva sunt, quæ ille adversus fidem in Christum et nos designare ausus est, ad amplitudinem vestram provolvimur, obsecrantes, ut amplitudo vestra sanctione sua ipsum religiosissimum Dioscorum causam dicere de criminibus sibi a nobis objectis jubeat, necnon monumenta et acta contra nos ab eo edita in sancta synodo legi mandet, per quæ probare possumus, illum longe ab orthodoxa et recta fide alienum esse, et hæresim impietatis plenam confirmasse, nobisque iniique dignitatem ademisse, et gravem injuriam intulisse: ut divinis venerandisque mandatis vestris ad sanctam et universalem piissimorum episcoporum synodum datis, ab ipsis de nostra et Dioscorig causa inquiratur, et actiones omnes ad pietatis vestræ cognitionem, et immortalis sublimitatis vestræ arbitrium referantur. Atque hoc sic consecuti, orationes perpetuas ad Deum, pro æterno vestro imperio, piissimi principes, fundere non intermitteremus. »

638 Itaque Dioscuro juxta et Ensebïo ita petente, acta Ephesia in medium producta et lecta sunt. Ex quibus constitit epistolam Leonis publice lectam non esse: cum quidem, ut id fieret, multi semel atque iterum postulassent. Dioscorus causam ejus rei dicere jussus, semel atque iterum se, ut id fieret, præcepisse dixit: testesque Juvenalem Hierosolymorum et Thalassium Cæsareæ primariæ urbis Cappadocum episcopos laudavit, qui secum synodo ei præfuisent. Juvenalis se sacrum id, quod synodo præiret, scriptum legi jussisse testatus est, postea autem neminem ejus mentionem intulisse. Thalassium autem professus est se, ut id legeretur non obstitisse; sed neque tantum sibi auctoritatis, ut solus ipse legi id juberet, usurpasse. Cum actorum lectio continuaretur, episcopi quidam voces quas-

Α ἢ ἐν Χριστῷ πίστις καὶ ἡμεῖς πεπόνθαμεν παρὰ Διοσκόρου τοῦ εὐλαβεστάτου ἐπισκόπου τῆς Ἀλεξανδρείων μεγαλοπλείως, πρόσιμεν τῇ ὑμετέρῃ εὐσεβείᾳ τῶν δικαίων ἀξιούτερος τυχεῖν. Τὰ δὲ τοῦ πράγματος ἐν τούτοις. Ἐπὶ τῆς ἐναγχοῦς γενομένης συνόδου ἐν τῇ Ἐφεσίων μητροπόλει (ἦν βραχὺς γε ἦν μὴ γενέσθαι, ἵνα μὴ κακῶν καὶ ταραχῆς τὴν οἰκουμένην ἐμπλήσῃ), ὁ χρηστὸς Διόσκορος παρ' οὐδὲν θέμενος τὸν τοῦ δικαίου λόγου καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον, ὁμόδοξος ὢν καὶ ὁμόφρων Εὐτυχοῦς τοῦ ματαιόφρονος καὶ αἰρετικοῦ· λαθάνων δὲ τοὺς πολλοὺς, κἂν ἐς ὕστερον ἑαυτὸν ἐφανέρωσεν, εὐρίων καιρὸν, τὴν γεγενημένην παρ' ἐμοῦ κατὰ Εὐτυχοῦς τοῦ ὁμοδόξου αὐτοῦ κατηγορίαν, καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ ἐξερχομένην ψήφον παρὰ τοῦ τῆς ὁσίας λήξιας Φλαβιανοῦ ἐπισκόπου, πλήθους ἀτάκτων ὄχλων συναγαγὼν, καὶ δυναστείαν ἑαυτῷ διὰ χρημάτων πορισάμενος, τὴν εὐσεβῆ ὀρθοκλαίαν τῶν ὀρθοδόξων, τό γε ἤκον ἐς αὐτὸν, ἐλυμήνατο· καὶ τὴν κακιδόξιν Εὐτυχοῦς τοῦ μονάζοντος, ἥτις ἀνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων ἀπεκηρύχθη, ἐθεβαίωσεν. Ἐπεὶ οὖν οὐ μικρὰ τὰ τετολμημένα αὐτῷ κατὰ τὴν εἰς Χριστὸν πίστει· καὶ καθ' ἡμῶν, δεόμεθα καὶ προσπίπτομεν τῷ ὑμετέρῳ κράτει, θεσπίσαι τὸν αὐτὸν εὐλαδέστατον Διόσκορον ἀπολογηθῆσθαι τοῖς παρ' ἡμῶν αὐτῷ ἐπιγεγομένοις· δηλαδὴ τῶν παρ' αὐτοῦ καθ' ἡμῶν ὑπομημάτων ἀναγινωσκομένων ὑπὸ τῆς ἁγίας συνόδου, δι' ὧν δυνάμεθα ἀποδείξαι αὐτὸν καὶ ἀλλότριον τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, καὶ ἀρεσιν ἀσεβείας· πεπληρωμένην κρατύναντα, καὶ ἀδίκως ἡμᾶς καθελόντα, καὶ τὸ δεινὸν ἡμᾶς καταειργασμένον· θείων καὶ προσκυνουμένων ὁμῶν μανθῶτων καταπεπομένων τῇ ἀγ. π. καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων, ἐφ' ᾧ τε ἡμῶν καὶ τοῦ προειρημένου Διοσκόρου δοκοῦσι, καὶ ἀνενεγκεῖν ἐς γνώσιν τῆς ὑμετέρας εὐσεβείας πάντα τὰ πραττόμενα πρὸς τὸ παριστάμενον τῇ ἀθανάτῳ ὁμῶν κορυφῇ. Καὶ τοῦτου τυχόντες, ἀδιαλείπτους εὐχὰς ἀναπέμφομεν ὑπὲρ τοῦ αἰωνίου ὁμῶν κράτους, θεϊτάτοι βασιλεῖς. »

Κοινῆς τοίνυν γεγενημένης δεήσεως ἀπὸ τε Διοσκόρου καὶ Εὐσεβίου, τὰ ἐν Ἐφέσῳ πεπραγμένα εἰς μέσον ἤγοντο καὶ ἀνεγίνωσκοντο. Καὶ γε εἰδένυτο μὴ παρρησιασθῆναι τὴν Λέοντος ἐπιστολήν, καίτοι γε πολλῶν προσκαλουμένων αὐτὴν καὶ ἄπαξ καὶ δις. Ὁ δὲ Διόσκορος τὴν αἰτίαν ἀπαίτηθεῖς, εἶρηκε καὶ ἄπαξ καὶ δις διαλαλήσας τοῦτο γενέσθαι. Μάρτυρά τε ἐκάλει τὸν τε Ἰουθενάλιον τὸν Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπον, καὶ Θαλάσσιον τῆς πρώτης τῶν Καππαδοκῶν Καισαρείας· μὴ γὰρ αὐτὸν μόνον τῆς συνόδου, ἀλλὰ καὶ τούτους καταυθεντεῖν. Ὁ μὲν Ἰουθενάλιος, καὶ ὁ θεῖον προηγῆσατο γράμμα, διελάλει ἀναγνώσει δοθῆναι, μηδένα δ' ἐς ὕστερον τῆς ἐπιστολῆς ἐν μυστῇ γενέσθαι· Θαλάσσιος δ' ἔφη μὴ κωλύσαι ταύτην ἀναγνωσθῆναι· ἀλλὰ μηδ' ἐς τίσον εἶναι παρρησίας ἐκείνων, ὡς καὶ μόνον ὄρεται

(1) Supra lib. xiv, cap. 47.

τὴν ἀνάγνωσιν προελθεῖν. Τῆ; τῶν πεπραγμένων Ἀ τῶν ἀναγνώσεως· προβαίνουσης, τῶν ἐπισκόπων τινὲς τινῶν ῥήσεων ἐπελάβοντο ὡς εἶεν πλασθεῖσαι. Καὶ δὴ Στέφανος ὁ τῆ; Ἐφέσου πρόεδρος ἠρωτᾶτο τίνες; ἄρα τῶν ὑπογραφόντων συνεξελαμβάνοντο· καὶ ἔλεγεν Ἰουλιανὸν ὑστερον ὑπογράψαι, δ; Λεβίδου ἐπίσκοπος ἐχρημάτιζε, καὶ Κρισπίνον· τοὺ; δὲ γε ὑπογράφοντα; Διοσκύρ;· τοῦτο μὴ συγχωρῆσαι γενέσθαι, ἀλλ' ἐπιλαβέσθαι τῶν δακτύλων τῶν ὑπογραφόντων ὡς καὶ εἰς κίνδυνον καταστῆναι τὰ πάτων αἰσχίστα. Ὁ δ' αὐτὸ; Στέφανος ὑπέφωρεν, ὡ; ἐν μὲν καὶ τῆ; αὐτῆ; ἡμέρᾳ τῆ; καθαρῆ; Φλαβιανοῦ ὑπεσημήνητο. Πρὸ; οἷ; ὁ Ἀριαραθείας Ἀκάκιος ἐπήγαγεν, ὡ; ἀγράφῳ χάριτι πάντες ὑπέγραψον, πολλῆ; βίας καὶ ἀνάγκης ἐπικειμένη;· στρατιωτῶν σὺν φονικῶ; ὄργανοι; περιτοχιζόντων ἡμᾶ;· Πράξιου; δ' ἑτέρας ἀναγνωσθήσε;· ὁ Κλαυδίου; ὄλεω; ἐπίσκοπος Θεόδωρος εἶπε μηδένα ταῦτα φθέγγασθαι. Τῆ; δ' ἐπὶ μέρος ἀναγνώσεως προεβόησε, ἐπειδὴ τι χωρὶν περιεῖχεν Εὐτυχῆ; διεξελθεῖν, καὶ τοὺ; λέγοντας τὴν σάρκα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐξ οὐρανοῦ κατεληλυθῆναι, Εὐσέβιον ἐδήλου τὰ γράμματα ἀντειπεῖν, ὡ; εἰρήκαί μὲν τὸ ἐξ οὐρανῶν· τὸ δὲ πῶθεν, οὐ προσέθηκεν. Ἐπιβῆ; δὲ Διογένην Κυζίκου ἐπίσκοπον, πῶθεν οὖν εἶπε· καὶ μὴ συγχωρηθῆναι αὐτοῦ; περαιτέρω ζητῆσαι. Ἐδήλου πρὸ; τοῦτοι; τὰ πεπραγμένα, ὡ; εἰρήκει Βασίλειος Σιλευκεία; τῆ; Ἰσαυρίας οὕτως· « Προσκυνῶ τὸν ἕνα Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν μόνον Θεὸν Ἀδύον, μετὰ τὴν σάρκωσιν καὶ τὴν ἔνωσιν ἐν δύο φύσει; γνωριζόμενον. » Πρὸ; ταῦτα τοῦ; Αἰγυπτίου; μέγα καὶ διάτορον ἐκβοῶσαι· « Τὸν ὁμῆριστον μηδεῖ; μεριζέτω· τὸν ἕνα Υἱὸν, οὐ δεῖ λέγειν δύο. » Ἀντιδοῆσαι δὲ τοὺ; ἐφῶσι· « Ἀνάθεμα τῷ μερίζοντι ἀνάθεμα τῷ διαιροῦντι. » Ἐπάγει δὲ ἡ προᾶξι; τῆ; διττῆ; ἡσῶ; τὸν Εὐτυχῆ; ἔρωτηθῆναι, εἰ δύο φύσει; λέγει ἐν τῷ Χριστῷ. Ἐκείνου δὲ φάναι, ἐκ δύο μὲν φύσει; ἐν τῷ Χριστῷ εἰδῆναι πρὸ τῆ; ἑνώσεω;· μετὰ δὲ τὴν ἔνωσιν μίαν. Βασίλειον δ' ἐπειπεῖν, ὡ; « Εἰ μὴ μετὰ τὴν ἔνωσιν ἀχωρίστους καὶ ἀσυγχύτους λέγει τὰ; δύο φύσει;, σύγγυσιν πάντως· λέγει καὶ σύγκρισιν. Εἰ μέντοι προσῆσαι σεσαρκωμένην καὶ ἐνανθρωπήσασαν καὶ νοῆσαι παραπλησίως Κυρίλλῳ τὴν σάρκωσιν καὶ τὴν ἐνανθρώπησιν, τὰ αὐτὰ λέγειν Δ ἄλλο μὲν γάρ τι εἶναι θεότητα τὴν ἐκ τοῦ Πατρὸ;, ἄλλο δὲ τι τὴν ἀνθρωπότητα τὴν ἐκ τῆ; μητρὸ;. » Ἐρωτηθέντων δὲ οἷου χάριν τῆ; καθαιρέσει Φλαβιανοῦ ὑπέγραψαν, δηλοῦσι τὰ γράμματα βῆσαι τοὺ; Ἀνατολικῶ;· « Πάντες; ἡμάρτομεν, πάντες; συγγνώμην αἰτοῦμεν. »

Προεῖσα δὲ ἡ ἀνάγνωσι; δηλοποιεῖ τοὺ; ἐπισκόπου; ἔρωτηθῆναι, τίνος χάριν συνελθεῖν τὸν Εὐσέβιον βουληθέντα οὐκ εἴασαν. Πρὸ; δὲ Διοσκоро; ἀπεκρίνατο, τὸν Ἐλπίδιον κομμνητόριον παρῆσάγειν καὶ διαδιδαιούσθαι, τὸν βασιλέα Θεοδόσιον κελῖσα; μὴ

(1) Evagr. lib. II, cap. 17.

Adam, quasi fictitiæ assimulatæque essent, reprehenderunt. Et Stephanus Ephesi antistes interrogatus, quinam subscriptores aliorum etiam nomina subscripsissent, Julianum Lebedi episcopum postremum eos subscripsisse dixit et Crispinum: subscriptores vero Dioscoro id non permisisse, sed subscribentium digitos inhibuisse: ita ut etiam, ne res omnium foedissimas paterentur, periclitati sint. Idem Stephanus subintulit (1), uno eodemque, quo Flaviano dignitas abrogata est, die, subscriptionem etiam factam esse. Ad que Acacius Ariarathie episcopus addidit, omnes in chartam puram subscriptionis adnotationem retulisse, vi adactos, quod militibus armatis cincti fuissent. Porro cum quædam voces alia; legerentur, Theodorus Claudiopolis episcopus neminem ea verba protulisse retulit. Cum lectio per capita progrediretur, locus quidam complectebatur, Eutychem dixisse: et eos qui dicunt, carnem Domini nostri Jesu Christi de cælo descendisse, et Eusebium contra intulisse, quod ille dixerit quidem hoc verbum, *de cælo*: verbum autem, *a quo*, non addiderit. Et Diogenem Cyzici episcopum instituisse, ut *a quo*, tandem diceret: sed eis ut amplius quærerent, permissum non esse. Adhæc, ea ipsa acta indicant, Basilium Selenicæ Isaurorum episcopum sic dixisse: **639** « Adoro unum Dominum nostrum Jesum Christum, Filium Dei, solum Deum Verbum, qui post incarnationem et unionem in duabus naturis cognoscitur. » Ad quæ verba Ægyptii magna voce clare exclamarunt: « Qui indivisibilis est, cum ne quis dividat, unum Filium, non duos dicere convenit. » Orientales autem sub hæc vociferati sint: « Anathema sit eum qui dividit. » Eadem acta inferunt, Eutychem interrogatum esse, an duas esse in Christo naturas diceret, illumque respondisse: ex duabus quidem naturis Christusque se nosse ante unionem, post unionem autem naturam ejus unam. Sub hæc Basilium dixisse: « Nisi post unionem duas naturas, quæ segregari et confundi etiam non possint, profiteretur, confusionem eum prorsus et commistionem asserere. Sin adderet incarnatam et inhumanatam, et itidem, ut Cyrillus, incarnationem et inhumanationem intelligeret, idem eum cum ipsis dicere: nam aliud quiddam esse divinitatem ex Patre, aliud quiddam humanitatem ex matre. » Cum autem interrogati essent, cur condemnationi Flaviani subscripsissent, actorum commentarii Orientales exclamasse produnt: « Omnes peccavimus, omnes veniam petimus. »

Lectio eorundem actorum procedens rursus ostendit, episcopus interrogatus esse, quam causa Eusebium in conventum non admiserint. Et ad id Dioscorum respondisse: Elpidium commonitorium produxisse, et asseverasse, Theodosium im-

peratorem, ne Eusebius publice quidquam et libere A
diceret, statuisset. Idemque Juvenalem Hierosolymitanum dixisse, acta declarant. Cæsariensem autem Thalassium retulisse, nihil habere auctoritatis id quod a principibus damnatum esset. Tum autem non hanc esse fidei, de qua agere propositum esset, defensionem. Ad hæc, acta asserunt, Dioscorum ea quæ fiebant reprehendisse, et dixisse: Quomodo nunc canones servantur, cum Theodoretus quoque in conventum venerit? Senatium autem respondisse, quod accusatoris locum obtineret, propterea illum ingressum esse. Dioscorum porro intulisse: Atqui in episcopi subsellio ille sedet. Et rursum senatum imperialem intulisse: Et Eusebium et Theodoretum accusatorum vices gerere, sicuti et Dioscorum rei partes sustinere. 640 Atque ubi acta synodi posterioris Ephesi celebratæ omnia, una cum sententia contra Flavianum et Eusebium lata, lecta, et ad clausulam illam ventum esset, ubi Hilarius episcopus dixit: « Orientales episcopus et qui cum eis erant, vociferatos esse, Anathema in Dioscorum: hac ipsa hora Dioscorum Christus condemnavit: Flavianus a Dioscoro exauctoratus est; tu illum, Domine sancte, vindica; tu illum, orthodoxe imperator, vindica; vivat, vivat in multos annos Leo; vivat diutissime patriarcha. » Sub hæc ubi reliqua quoque lecta essent, quæ alios quoque episcopus in Flaviani et Eusebii depositionem consensisse declararunt, gloriosissimos principes in hunc modum verba fecisse: « De orthodoxa, recta et catholica fide sequenti die conveniente concilio, certiore inquisitionem fieri debere cernimus. Quandoquidem vero Flavianus piæ memoriæ, et Eusebius Dorylæi religiosissimus episcopus, per commentariorum lectorum testimonium, et voces ipsarum, qui tum synodo illi principes præferre, lapsos se esse, perperamque illis dignitatem qui in fide hallucinati non fuerint, abrogasse confidentes, iniuque condemnationem eam factam esse probarunt: æquum nobis esse pro eo atque Deo placet, si divinissimo et piissimo domino nostro placuerit, videtur, ut eadem pœna Dioscorum religiosissimus Alexandriæ episcopus, et Juvenalis religiosissimus episcopus Hierosolymorum, et Thalassius reverendissimus Cæsariæ episcopus, et Eusebius religiosissimus Ancyrae (1) episcopus, et Eustathius religiosissimus Beryti episcopus, et Basilii religiosissimus Selenciæ Isaurorum episcopus, qui cum auctoritate ab eis usurpata synodo præfuerunt, afficiantur: videlicet, ut per sacram hanc synodum, juxta canones, episcopali excident dignitate, et omnia quæ consequenter acta fuerint, sacræ majestati referantur. » Ad quæ verba Orientales exclamarunt: « Hoc justum est iudicium. » Illyrici autem vociferati sint: « Omnes erravimus, veniam omnes poscimus. » Et Orien-

παρήσιασθῆναι Εὐσέβιον. Τὰ ἴσα δὲ εἶπεν καὶ τὸν Ἱεροσολύμων Ἰουδανάλιον ἢ πρᾶξις δηλοῖ. Ὁ δὲ Καισαρείας Θαλάσιος εἶπεν, τὴν ἐξουσίαν μὴ ἔχειν. Ὁ δὲ τα κατέγνωσαν οἱ ἄρχοντες· μὴδὲ γὰρ ἀπολογίαν ταύτην εἶναι πίστεως προκειμένην. Ἐπὶ δὲ τούτοις παριστάνουσιν αἱ πράξεις, μέμφασθαι τὸν Διόσκορον τὰ γινόμενα, ἐπειπόντα· Νῦν ποιοὶ κανόνες σώζονται, ὅτι εἰσῆλθε καὶ Θεοδώρητος; Ἀποκρίνασθαι τε τὴν σύγκλητον, κατηγοροῦν εἶναι καὶ διὰ τοῦτο ἔλθειν. Εἶπεν δὲ Διόσκορον, ὡς ἐν τάξει ἐπισκόπου κἀθήται· εἶπεν τε αὖθις τὴν σύγκλητον, ὡς καὶ Εὐσέβιο; καὶ Θεοδώρητος κατηγορῶν τόπον ἐπέχουσιν, ὡς περ καὶ Διόσκορος κατηγορουμένου τόπον κεκλήρωται. Καὶ δὲ πάσης πράξεως, τῆς κατὰ τὴν δευτέραν σύνοδον ἐν Ἐφέσῳ, καὶ τῆς κατὰ Φλαβιανοῦ καὶ Εὐσεβίου ἀποφάσεως ἀνεγνωσμένων, ἔπειτα πρὸς τῆ βήσαι ἐγένοντο ἔπου δὴ Ἰάβρο; ὁ ἐπίσκοπος εἶπεν, « Οἱ τῆς ἀνατολῆς ἐπίσκοποι καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς ἐβόησαν· Ἀνάθεμα Διόσκορον· ταύτη τῆ ὥρᾳ Διόσκορον ὁ Χριστὸς καθέλει· Φλαβιανὸς παρὰ Διόσκορου καθηρέθη. Ἄγιε Κύριε, σὺ αὐτὸν ἐκδίχῃσον. Ὁρθόδοξε βασιλεῦ, σὺ αὐτὸν ἐκδίχῃσον. Λέοντος πολλὰ τὰ ἔτη. Τοῦ πατριάρχου πολλὰ τὰ ἔτη. » Ἐπειτα καὶ τῶν ἄλλων ἀνεγνωσμένων, ἀδηλοῦσι καὶ τοὺς ἄλλους τῶν ἐπισκόπων τῆ Φλαβιανοῦ καθαιρέσει συνανεῖσαι καὶ Εὐσεβίου, οἱ ἐνδοξότατοι ἄρχοντες ταῦτα πρὸς λέξιν ἀνείπον· « Περὶ μὲν τῆς ὀρθοδόξου καὶ καθολικῆς πίστεως τελειοτέρως συνόδου γενομένης τῆ ὑστεραίᾳ, ἄκριβέστερα ἐξέτασιν δεῖν γενέσθαι συνορωμένῳ· ἐπειδὴ δὲ Φλαβιανὸς ὁ τῆς εὐσεβοῦς μνήμης, καὶ Εὐσέβιος ὁ τοῦ Δορυλαίου εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος, ἐκ τῆς τῶν πεπραγμένων καὶ διαγνωσθέντων ἐρεύνης, καὶ οὐτῆς τῆς φωνῆς τῶν γενομένων ἐξάρχων τῆς τότε συνόδου ὁμολογησάντων ἐσφάλαι καὶ μίτην αὐτοῦς κληροῦναι, οὐδὲν περὶ τὴν πίστιν σφαλίντες δεικνύνται, ἀδίκως δὲ καθαιρέθεντες· φαίνεται ἡμῖν κατὰ τὸ τῷ Θεῷ ἀρέσκον δίκαιον εἶναι, εἰ παρασταίῃ τῷ θεοστάτῳ καὶ εὐσεβεστάτῳ ἡμῶν δεσπότη τῶν αὐτῶν ἐπιτιμίων Διόσκορον τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Ἀλεξανδρείας, καὶ Ἰουδανάλιον τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων, καὶ Θαλάσιον τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Καισαρείας, καὶ Εὐσέβιον τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Ἀγκύρας, καὶ Εὐστάθιον τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Βηρυτῶν, καὶ Βασίλειον τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Σαλευκείας τῆς Ἰσαυρίας, τοὺς ἐξουσίαν ἐσχρήτας καὶ ἐξάρχοντας τῆς τότε συνόδου, ἐκπεσεῖν διὰ τῆς ἱερᾶς ταύτης συνόδου, κατὰ τοὺς κανόνας, τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος, πάντων τῶν παρακολουθησάντων τῆ θεῆς κορυφῆ γυνωρίζομένων. » Ἐφ' οἷς οἱ ἐκ τῆς ἔω ἐπεβόησαν· « Αὕτη δικαία ἡ κρίσις. » Οἱ δὲ ἔω ἐπεβόησαν· « Πόντες ἐσφάλημεν, συγγνώμη; πάντες ἀξιώθωμεν. » Καὶ τῶν ἀνατολικῶν ἐπιδοησάντων, « Αὕτη δικαία ἡ κρίσις· Διόσκορον ὁ Χριστὸς καθέλει· τοὺς μάρτυρας ὁ Χριστὸς ἐξεδίχῃσεν, ὅσθ' ἕκαστον τῶν ἐπισκόπων τὴν ἰδίαν

(1) Armenia, Evagr., sed perperam.

πίστιν ἐκθέσθαι· εἰδότες, ὡς ὁ θεοφιλέστατος βασι- A
 λεύς, κατὰ τὴν ἐκθεσιν τῶν τι' καὶ ὀκτώ καὶ τῶν ρν'
 Πατέρων, ἔτι δὲ κατὰ τὰς ἐπιστολάς τῶν ἁγίων
 Πατέρων Γρηγορίου, Βασιλείου, Ἰλαρίου, Ἀθα-
 νασίου, Ἀμβροσίου, καὶ τὰς δύο Κυρίλλω, τὰς ἐν
 τῇ πρώτῃ ἐν Ἐφέσῳ συνόδῳ παρήρσιασθεσίας, πι-
 στεύει, καὶ γε τὸν εὐλαδέστατον ἐπίσκοπον τῆς
 Ῥωμαίων Ἐκκλησίας Λέοντα τὸν Εὐτυχῆ ἐπὶ τού-
 τοις καθελεῖν. » Καὶ τῆς τοιαύτης δὲ συνελεύσεως
 πέρις λαβούσης, ἑτέρα πάλιν ἐγένετο, μόνων τῶν
 ἁγιωτάτων ἐπισκόπων προκαθησθέντων· οἷς ἑτέρους
 λιθέλλου· Εὐτέριος ὁ Δορυλαίου ἐπέδωκεν ὑπὲρ τε
 ἑαυτοῦ καὶ Φλαβιανοῦ. Ἐν ᾧ καὶ μέμψιν Διοσκώρῳ
 ἐπέηγεν, ὡς ἐπίσης Εὐτυχεῖ ὀρησκέοντι· οὐ χάριν
 καὶ τὴν ἱερωσύνην αὐτοῦ· ἀφελέσθαι. Προστίθει
 γε μὴν, ὡς καὶ τινα μὴ τηλικαῦτα εἰρημένα τοῖς B
 ὑπομνήμασιν ἐνέσπαιρα· καὶ ὡς ἀγράφῳ χάριτι
 ὑπέγραψαν. Καὶ κοινῆς ἔδειτο ψήφου τῶν συνει-
 λεγμένων, ἀκυρα καὶ ὡς μηδὲ γεγονότα λογίζεσθαι
 τὰ ἐν τῇ δευτέρῃ συνόδῳ ἐν Ἐφέσῳ διαπεπραγμένα·
 καὶ τὴν μὲν ἱερωσύνην αὐτοῦς ἔχειν, τὸ δὲ βέδηλον
 ἐκείνο δόγμα ἀναθεματισθῆναι. Μετὰ δὲ τὴν ἀνά-
 γωσιν ἤξιον παρεῖναι καὶ τὴν ἀντίδικον. Καὶ διαλα-
 λιδς γενομένης· παραγενέσθαι, Ἀέτιος ὁ τῶν νοτα-
 ρίων προμικτήριος παρελθὼν εἶπεν, ὡς διέθη μὲν
 πρὸς Διόσκορον, ὡσπερ δῆτα καὶ πρὸς τοὺς Ἕλλου·,
 καὶ εἰρήκασι μὴ ἐλθεῖν δύνασθαι ὑπὲρ τῶν φυλαττόν-
 των· καὶ διαλαλήθη ζητηθῆναι τὴν Διόσκορον πρὸ
 τοῦ συνεδρίου. Κίκαίου μὴ εὐρεθέντος, Ἀνατόλιος
 ὁ τῆς νέας Ῥώμης ἐπίσκοπος εἶπε· Δίκαιόν ἐστιν
 ἐκεῖνον παραγενέσθαι. Οὐ γενομένου, οἱ πεμψθέντες C
 ἐπανελθόντες εἶπον, ὡς εἰρηκε, Φυλάσσομαι ἐγώ.
 Εἰ δὲ συγχωρήσουσιν, ἦκω, καὶ ἔτοιμός εἰμι πρὸς
 τὴν θεῖαν παραγενέσθαι σύνοδον. Προστέθεικε δὲ
 τοῦτο Ἰμερίος· ὡς ἐκ Διοσκώρου ἐροχομένων, συνανα-
 βοήθῃς αὐτοῖς· καὶ τῷ μαγίστρῳ τῶν θεῶν ὄφφι-
 κίων. Καὶ οὖν ἐκεῖνοι οἱ ἐπίσκοποι πρὸς Διόσκορον
 αἴθῃς ἦλθον, καὶ εἶπον ἐν σημείοις τινὰ ἔχειν ἐρεῖν
 αὐτῷ. Ἐπερ ἀναγνωσθέντων, δηλοῖ ταῦτα πρὸς
 λέξιν εἰπεῖν τὸν Διόσκορον· « Συναγαγὼν ἑμαυτὸν,
 καὶ γνοὺς τὸ συμφέρον, τὰδε ἀποκρίνομαι· Ἐπειδὴ
 ἐν τῇ πρὸ ταύτης συνόδῳ καθελόμενοι οἱ μεγαλο-
 πρεπέστατοι ἄρχοντες, ὤρισαν πολλαὶ μετὰ πολλαῖς
 ἐκάστῳ διαλαλιδς· νῦν δὲ εἰς δευτέραν καλοῦμαι
 σύνοδον εἰς τὴν πρῶτην ἐπιπροεργημένων ἀνασκευῆν, πα-
 ρακαλῶ τοὺς πρῶτην ἐν τῇ συνόδῳ παραγενομένους D
 μεγαλοπρεπεστάτους ἄρχοντας, καὶ τὴν ἱερὰν σύγ-
 κλητον καὶ νῦν περεῖναι, ἵνα πάλιν τὰ σὺτὰ γυμνα-
 σθῆ. » Πρὸς οὖν ταῦτα Ἀκάκιον ἡ πρῶξις δηλοῖ
 σοιῶδε ἀπολογήσασθαι· Οὐχ οὕτως ἐκέλευσεν ἡ ἀγία
 καὶ μεγάλη σύνοδος τὴν ὑμετέραν ἀγίστητα παρεῖ-
 ναι, ὥστε ἀνασκευασθῆναι τὰ ἐπὶ τῶν μεγαλοπρε-
 πεστάτων ἀρχόντων καὶ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς συγκλήτου
 πραχθέντα· ἀλλ' ἡμᾶς ἀπέστειλεν ὥστε καταλαθεῖν
 σε τὸ συνέδριον, καὶ μὴ ἀπολειφθῆναι αὐτοῦ τὴν
 σὴν σοιότητα. Πρὸς δὲ ἀνείπε Διόσκορος, ὅτι Νῦν
 εἰρήκατέ μοι ὅτι λιθέλλου· ἐπιδέδωκεν ὁ Εὐσέβιος·.
 Εἰ τοίνυν τοῦτο, πάλιν δέομαι τὰ κατ' ἐμὲ τυχεῖν
 ἐξετάσεως ἐπὶ τῶν ἀρχόντων καὶ τῆς συγκλήτου.

acta Acacium ita respondisse testantur : Non ita sancta et magna synodus sanctitatem tuam adesse jussit, ut ea inducantur, quæ in præsentia magnificentissimorum principum et sacri senatus acta sunt. Sed nos ad te misit, ut in consensum ejus venires, et ab eo sanctitas tua non abesset. Ad quem Dioscorus : Modo, inquit, mihi dixistis, Eusebium libellum contra me obtulisse. Quod si id factum est, iterum peto, ut de rebus meis in principum et senatus præsentia disquisitio fiat. Et aliis quibusdam hujusmodi verbis interpositis, alios rursus missos esse, qui Dioscorum, ut rebus agendis adesset, arcerent. Quod ubi factum esset, reversos illos, hisce eum verbis usum esse retulisse : Antea quoque pietati vestræ indicavi, valetudine adversa me correptum esse, et petere, ut magnificentissimi principes et sacer senatus nunc quoque rerum inquisitioni et judicio adsint. Cum vero valetudo mea invaluerit, diffundi ob eam causam diem postulo. Commentarii actorum porro indicant, Cecropium Dioscoro dixisse : Nihil eum antea de valetudine allegasse. Proinde illum, pro eo atque deberet, canonibus satisfacere oportere. Cui rursus Dioscorus responderit : Semel se dixisse, principes adesse debere. Sub hæc Rufinum Samosatenum episcopum retulisse : canonicæ synodum atque consensum institutum esse, ad quem si veniret, liberum ei, ut quæ vellet diceret, fore. Et cum Dioscorus, an rebus agendis etiam Juvencalis et Thalassius et Eustathius interessent, rogaret : nihil illos ad rem id pertinere, respondisse. Ad quæ verba Dioscorum acta subiutulisse tradunt : Imperatorem Christi amatissimum se oravisse, ut principes viri, et qui cum ipso judicio contendunt, adsint. Tum vero eos qui missi ad eum fuerant dixisse : Eusebium solum eum accusare, et omnes adesse debere. Atque ibi Dioscorum, eos quoque præsto oportere esse, dixisse, qui una secum iudicis munere functi essent. 643 Nihil enim, inquit, mihi privati negotii aut criminis cum Eusebio est, quod non cum aliis qui mecum condemnationis sententiam tulerunt, commune sit. Et cum ejus rei gratia diutius internuntii apud eum morati essent, Dioscorum tandem hisce verbis eis respondisse : Semel vobis quæ dicenda erant dixi, et quod amplius dicam non habeo. Quæ ubi ad episcopos fuissent relata, Eusebium, cum uno Dioscoro, neque cum alio quopiam iudicium sibi esse, dixisse : Dioscorumque tertio etiam citari postulavisse. Ibi tum Aetium significasse, paulo ante quosdam, qui se clericos esse dixissent, et alios ab Alexandria laicos et populares homines, libellos sibi adversus Dioscorum obtulisse, eosque pro consensu foribus vociferantes astare. Dedit autem libellum primum Theodorum Alexandrinæ Ecclesiæ diaconum, deinde diaconum alterum Ischyriorem (1) nomine, et Athanasium presbyterum Cy-

Καὶ ἄλλων δὲ τινῶν τοιοῦτων κειμένων, αὐτοῖς ἐπέστελλοντο ἔργα καὶ μετεπέλλοντο τὴν Διόσκορον τοῖς πραττομένοις παρῆναι. Οὗ γενομένου, ἐπανελθόντες οἱ πεμφθέντες, τὰδε εἶπεν ἑκαῖνον εἰρήκασι· Ἥδη φθάσας δεδῆλωκα τῇ ὑμετέρᾳ θεοσεβείᾳ ὅτι καὶ ἀβρίωστία συνέχομαι, καὶ ἐξαιτώ, ὥστε καὶ τοὺς μεγάλους πεπεστάτους ἄρχοντας καὶ τὴν ἱερὰν σύγκλητον καὶ νῦν παρῆναι τῇ τῶν ἐξετασθησομένων κρίσει. Ἐπειδὴ δὲ μοι τὰ τῆς ἀβρίωστίας ἐπατάθη, τούτου χάριν τὴν ὑπερθεῖον πεποίημαι. Δηλοῦσι δὲ τὰ ὑπομνήματα κεκρῶπιον εἶπεν πρὸς Διόσκορον, μηδὲν εἶπεν πρότερον περὶ ἀσθενείας, καὶ ὀφειλὴν ἔχειν τὸ φεικόμενον τοῖς κανόσι ποιεῖν. Πρὸς δὲ εἶπεν αὐτοῖς Διόσκορον· Ἀπαξ εἶπον ὀφείλειν παρῆναι τοὺς ἄρχοντας. Ῥουφίνον δὲ τῶν Σαμοσάτων ἐπίσκοπον ἀντιφθέγγεσθαι, κανονικὴν εἶναι τῶν κεινημένων τὴν σύνοδον· καὶ εἰ γε παραγένοιτο, ἀβούλεται διεξελθεῖν, ἐλευθέρως ἔχειν. Ἐρομένου δὲ Διοσκόρου εἰ πάρεστι τοῖς δρωμένοις καὶ Ἰουδενάλιος καὶ Θαλάσιος καὶ Εὐστάθιος, ἀποκρίνασθαι μηδὲν εἶναι πρὸς λόγον ἑκαῖνους. Πρὸς δὲ Διόσκορον, Ἡ πράξις, φάναι, δηλοῖ, παρακαλέσαι τὸν φιλόχριστον βρασιλέα, ὥστε καὶ τοὺς ἄρχοντας παρῆναι, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ τηλικαῦτα δικάσαντας. Ἴδιον γάρ τι πρᾶγμα μὴ ἔχειν πρὸς τὸν Εὐσέβιον, ἀλλ' ἢ ἄρα περὶ ὧν καὶ ἄλλοι καταψήφισαντο. Πλείστα δ' ἐπιμεινάντων τῶν πεμφθέντων τούτου χάριν, ἀπέφθεον ὁ Διόσκορος εἰπών· Ἀπαξ εἶπον ὅπερ εἶπον, καὶ περαιτέρω λέγειν οὐκ ἔχω. Εὐσέβιον δὲ πρὸς ταῦτα φάναι, πρὸς μόνον τὸν Διόσκορον τὴν δικὴν ἔχειν, καὶ πρὸς μηδένα ἕτερον· καὶ ἡξίου καὶ ἐκ τρίτου κληθῆναι Διόσκορον. Καὶ ὑπολαβὼν Ἀέτιος εἶπε, τινὰς οὐ πῖνυ πόρρω κληρικῶν· ἑαυτοὺς εἶναι λέγοντας μετὰ καὶ ἄλλων λαϊκῶν τῆς Ἀλεξάνδρου, λιθέλλους ἐπιδοῦναι κατὰ Διοσκόρου· νῦν δὲ πρὸ τοῦ συνεδρίου ἐστῶτας ἀναδοῦν. Καὶ πρῶτος Θεόδωρος διάκονος τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἐκκλησίας γενόμενος, λιθέλλον ἐπιδέδωκεν· εἶτα καὶ διάκονος ἕτερος Ἰσχυρίων ὄνομα, καὶ Ἀθανάσιος πρεσβύτερος ἀδελφιδοῦς Κυρίλλου, πρὸς ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ Σωφρόνιος· δι' ὧν βλάσφημῶν τε ἑκαῖνον ἐδείκνυον, καὶ χρήματα βίᾳ ἀφελόμενον· καὶ περὶ τινῶν σωματικῶν διεξήσαν. Καὶ ἐπὶ τούτοις καὶ τρίτη κλησις Διοσκόρῳ ἐγένετο ὥστε παρῆναι. Καὶ ἐπανελθόντες οἱ τὸν λόγον διασωσάμενοι, εἰρήκασι φάναι Διόσκορον, αὐτάρκως πρῶν ἀπολογήσασθαι, καὶ νῦν μηδὲν ἔχειν πλέον εἶρῆν. Τῶν δ' ἀπεσταλμένων ἐπικαιμένων, κάκεινον τὰ ἴσα λέγοντος, Πασκασίνος ἐπίσκοπος εἶπε· Καὶ ἐς τρίτον ἦδη κληθεὶς ὁ Διόσκορος οὐδαμῶς παραγένετο, τῇ συνειδῆσαι ἴσως βαλλόμενος. Καὶ τῶν ἐπισκόπων ἀνεπυθάνετο, τίνος ἄξιός εἴη. Ἐκειῶν δὲ τοῖς κανόσιν ὑποπείσειν εἰρηκότων, Προτέριος ἐπίσκοπος Σμύρνης· εἶπεν· Ὅτε ἐφρονεῦθη Φλαβιανός, οὐδὲν τι ἀχλίουθον ἐπ' αὐτῷ διεπράχθη. Οἱ τὸν τόπον ἐπέχοντες Λέοντος τοῦ τῆς πρεσβυτέρως Ῥώμης· ἐπισκόπου ταῦτ' ἐπὶ λέξῃς ἀπεφάναντο· Ἐδήλα γεγένεσθαι τὰ τετολημμένα Διοσκόρῳ τῷ

(1) Sive Ischyram.

γενομένης τῆς Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως ἐπισκόπων κατὰ τῆς τῶν κανόνων τάξεως καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως ἐκ τῶν ἡδὴ ἐξετασθέντων ἐν τῷ πρώτῳ συνεδρίῳ, καὶ ἀπὸ τῶν σήμερον πεπραγμένων. Οὗτος γὰρ, ἵνα τὰ πολλὰ παραλίπωμεν, Εὐτυχῆ τὸν ὁμόδοξον αὐτοῦ καθαιρέθοντα κανονικῶς παρὰ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, τοῦ ἐν ἀγίοις φημένου Πατρὸς ἡμῶν καὶ ἀρχιεπισκόπου Φλαβιανοῦ, αὐθεντήσας ἀκανονίστως εἰς κοινωνίαν ἐδέξατο, πρὶν ἢ συνδρεῦσαι ἐν τῇ Ἐφείσῳ μετὰ τῶν θεοφιλῶν ἐπισκόπων. Ἄλλ' ἐκεῖνοις μὲν ὁ ἀποστολικὸς θρόνος, συγγνώμην ἀπένευμεν ἐπὶ τοῖς ἐκεῖσε μὴ κατὰ γνώμην αὐτῷ πεπραγμένοις· οἱ καὶ διετέλεσαν μέχρι τοῦ παρόντος ἐπίμενοι· τῷ ἀγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Λέοντι καὶ πάσῃ τῇ ἀγία καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ. Οὐ δὴ χάριν καὶ ἐν τῇ αὐτοῦ κοινωνίᾳ αὐτοὺς ὁμοπίστους ἐδέξατο. Οὗτος δὲ καὶ μέχρι τοῦ παρόντος διέμεινε σεμνυνόμενος ἐπ' ἐκείνοις, ἐφ' οἷς εἶδει στένειν, καὶ εἰς γῆν κεκυφέναι ὀφείλει. Πρὸς τοῦτοις δὲ οὐδὲ τὴν ἐπιστολὴν ἀναγνωθῆναι συνεχώρησε τοῦ μακαριωτάτου πάππα Λέοντος, τὴν γραφεῖσαν παρ' αὐτοῦ πρὸς τὸν μακαριώτατον Φλαβιανόν, καὶ ταῦτα πολλῶς παρακληθεὶς ἀναγνῶνας ταύτην ὑπὸ τῶν κεκοιμητότων, καὶ μεθ' ἔρκων ποιήσασθαι τὴν ἀνάγνωσιν ὑποσχόμενος· ἥς μὴ ἀναγνωσείσθαι, σκανδάλων καὶ βλάβης αἰ ἀνὰ τὴν οἰκουμένην ἀγιώταται ἐπληρώθησαν Ἐκκλησίαι. Ἄλλ' ὁμοίως τοιούτων παρ' αὐτοῦ τολμηθέντων, ἐπισκοπούμεν περὶ τῆς προτέρας αὐτοῦ ἀνοσίας πράξεως, φιλανθρωπίας τινὸς αὐτὸν ἀξιώται, ὡς καὶ τοὺς λοιποὺς θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους, καίτοι μὴδὲ τὴν αὐθεντίαν αὐτῶν παραπλησίως τῆς κρίσεως ἐσχληκτάς. Ἐπειδὴ δὲ τοῖς δευτέροις τὴν προτέραν παρανομίαν ὑπερήκοντισεν, ἐτόλμησε δὲ καὶ ἀκωνησίαν ὑπαγορεύσαι κατὰ τοῦ ἀγιωτάτου καὶ δσιωτάτου ἀρχιεπισκόπου τῆς μεγάλης· Ῥώμης Λέοντος, πρὸς δὲ τοῦτοις καὶ λιβιλλῶν παρανομίῶν μεσῶν κατ' αὐτοῦ προτενεχθέντων τῇ ἀγία καὶ μεγάλῃ συνόδῳ, καὶ ἅπασι καὶ δις καὶ τρις διὰ θεοφιλῶν ἐπισκόπων κανονικῶς κληθεὶς οὐχ ὑπήκουσεν, ὑπὸ τοῦ ἰδίου συνειδότης δηλονότι κεντούμενος, καὶ τοὺς παρὰ συνόδων διαφόρων ἐνθίσμως καθαιρέθοντας· παρανομῶς ἐδέξατο, αὐτὸς καὶ ἑαυτοῦ τὴν ψῆφον ἐξήνεγκε διαφόρως τοὺς ἐκκλησιαστικῶς πατήσας θεσμούς. Ὅθεν ὁ ἀγιώτατος καὶ μακαριώτατος ἀρχιεπίσκοπος τῆς μεγάλης καὶ πρεσβύτερος Ῥώμης Λέων δι' ἡμῶν καὶ τῆς παρουσίας συνόδου μετὰ τοῦ τρισμακαρίου καὶ πανευφήμου Πέτρου τοῦ ἀποστόλου, ὅς ἐστι πέτρα καὶ κρηπίς τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ τῆς ὁρθοδόξου πίστεως θεμέλιος τυγχάνει, ἐγύμνωσεν αὐτὸν τοῦ τε ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος, καὶ πάσης ἱερατικῆς ἡλλωτριώσεν ἐνεργείας. Τοιγαροῦν ἡ ἀγία αὐτῆ καὶ μεγάλῃ σύνοδος· τὰ δόξαντα τοῖς κανόσιν ἐπὶ τῷ μνημονευθέντι Διοσκόρῳ ψήφισται. 3

A rilli fratris filium, et item Sophronium : in quibus libellis blasphemum illum esse, et per vim pecuniam hominibus extorsisse, et de corporalibus insuper quibusdam supplicantes retulerint. Sub hæc, tertio Dioscorum, ut se s'isteret, citatum esse. Et eos qui ad illum missi fuerant, reversos, verba ejus memoriæ mandata retulisse : Dioscorum scilicet dixisse, abunde satis se antea respondisse, neque jam quod insuper diceret habere. Atque ubi internuntii ei identidem institissent, et ille eadem sæpe verba repetisset. Paschasinum episcopum dixisse : Tertio etiam evocatus Dioscorus haudquam comparet, propterea fortasse quod eum conscientia mordeat : episcoposque eum interrogasse, quidnam is commeritus esset? Et cum illi in canones eum commisisse dixissent, Proterium Smyrensem episcopum prolocutum esse : Cum Flavianus cæsus est, nihil tum ordine legitimo de eo est actum. Et Leonis veteris Romæ antistitis legatos in hæc verba sententiam dixisse, commentarius synodi perhibet : In lucem producta sunt, quæ Dioscorus, qui magnæ Alexandrinæ urbis episcopus fuit, adversus canonum sanctiones et ecclesiasticas constitutiones facere ausus est, per inquisitionem in consensu primo institutam, et per ea quæ hodierno die sunt acta ; ille enim, ut multa omittamus, Eujahetem opinionis suæ popularem, canonicè et legitime ab episcopo suo, eo scilicet qui inter sanctos degit, 644 Patre nostro et archiepiscopo Flaviano, exauctoratum, auctoritatem sibi ipsi arrogans contra canonum sententiam, prius etiam ad communionem admisit, quam piis Dei amantibus episcopis Ephesi assederit. Sedeni in sedes apostolica, aliis gratiam de rebus quas contra voluntatem et sententiam ejus admisserunt, legit : atque illi ad hunc usque diem sanctissimum archiepiscopum Leonem, et sanctam universalem Ecclesiam sequi perseverarunt. Quamobrem in communionem etiam suam ipsos, ut eju-dem fidei cultores, recepit. Iste autem ad præsens etiam tempus se gloriose de rebus eis jactitat, propter quas anxie eum lugere et submisse terram spectare oportuit. Ad hæc epistolam quoque beatissimi papæ Leonis legi non permisit, ad beatissimum Flavianum ab eo scriptam, cum quidem de ea legenda, ab eis qui illam attulerant rogatus, jurejurando interposito, lectionem ejus pollicitus esset, quapropter ea non lecta, per scandala et offendi-cula sanctissimæ in orbe Ecclesiæ plurimum cepere detrimenti. Nos vero, tametsi talia ausus sit, de prioribus tamen ejus impie factis, ut misericordia eum, sicuti et alios Dei amantissimos episcopos, qui non eam quam sibi usurparunt iudicantibus habuere potestatem, dignemur, prospeximus. Quandoquidem autem ille priora facinora posterioribus flagitiis superavit, et excommunicationem adversus sanctissimum et piissimum magnæ Romæ archiepiscopum Leonem dictare et promulgare ausus est, atque insuper libellum contra illum criminibus iniquis plenum sanctæ et magnæ synodo obtulit : semel denique iterum ac tertio a piis episcopis canonicè citatus, dicto audiens non fuit, conscientia scilicet ipse sua ictus, multosque rite atque ordine a pluribus synodis exauctoratus

contra leges et constitutiones suscepit, sententiam ipse adversus seipsum ecclesiasticis sanctionibus variis modis proculcatis tulit. Proinde sanctissimus et beatissimus archiepiscopus magnæ et veteris Romæ Leo, per nos et synodum præsentem, una cum ter beato et celeberrimo Petro apostolo, qui est petra et basis Ecclesiæ catholicæ, fundamentumque orthodoxæ et rectæ fidei, 645 episcopalem ei abrogavit dignitatem, et ab omni sacerdotali ministerio alienum esse decrevit. Itaque sancta hæc et magna synodus, de eo qui dictus est Dioscoro, juxta sententiam canonum, calculis suffragiisque suis, quod ei videbitur, statuet. »

Hæc omnia, cum auctoritate sua Anatolius, A Maximus, et cæteri episcopi, præter eos qui una cum Dioscoro exauctorati fuerant, confirmassent, relationem de omnibus rebus synodalem ad Marcianum imperatorem missam esse acta dicunt. Cui sententia quoque qua Dioscoro dignitas abrogata est, adjuncta fuerit, verbo ad verbum sic habens, sicuti etiam ipsi Dioscoro et insinuata. « Scito te, propter sacræ canonum contemptum, et quam sanctæ isti universali synodo exhibuisti inobedientiam, propterea quod præter crimina alia, de quibus manifesto convictus es, tertium a sancta hac magna synodo juxta sacros canones citatus, ut ad dicendam causam adesses, non comparueris, decimo tertio vertentis hujus Octobris mensis die, a sancta et universali synodo B exauctoratum, ab episcopatu et omni ecclesiastica constitutione alienum esse. » Post hæc, ubi de his rebus litteræ ad episcopos Alexandriam scriptæ, et edicta contra Dioscorum composita fuissent, finem etiam suum congressum istum habuisse. Cæterum cum rursus convenissent, de recta fide tractatum, et ne formula ulla alia conciperetur, decretum esse : et posteaquam res Eutychetis finem suum accepissent, et ab episcopo Romano per constitutionem conformatæ essent, quam etiam omnes comprobarent, omnes eadem se dicere scripseruntque repetere, exclamasse. Postquam etiam principes postulassent, ut patriarcha quilibet unum aut alterum episcopum ex diocesi et administratione sua designaret, quo unius cujusque sententia manifeste apud omnes proferretur : Florentium Sardensem episcopum, episcopis ut re deliberata id faceret permittentibus, et Cecropium Sebastopolis episcopum, sic postea verba fecisse : « Fides vite a trecentis decem et octo sanctis Patribus in formulam redacta, et rursus a sanctis Patribus Athanasio, Cyrillo, Cælestino, Hilario, Basilio, Gregorio, atque nunc denuo a sanctissimo Leone confirmata est. Rogamus igitur, ut sanctorum trecentorum decem et octo Patrum, sanctissimique 646 Leonis scriptum legatur. » Id ubi factum esset, synodum universam exclamasse : « Hæc orthodoxorum rectæque sententiarum fides est : ita omnes credimus : papa Leo sic credit : Cyrillus sic credidit : papa fidem sic exposuit. » Porro interlocutione et deliberatione alia habita, ut etiam quæ centum et quinquaginta Patres ediderunt, legerentur, lecta ea quoque esse. Ad quæ synodus rursus exclamaverit : « Hæc omnium nostrum et fides, hæc orthodoxorum est fides : ita omnes credimus. » His dictis, Actium

Τούτων δὲ πάντων κύριος ἐληφρότων παρὰ τε Ἀνατολίου, καὶ Μαξίμου, καὶ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων, πλὴν ἐκείνων, ὅσοι σὺν Διοσκόρῳ καθήρθησαν, ἀναφορὰ περὶ πάντων συνοδικῆ Μαρκιανῷ τῷ βασιλεῖ ἀπεστάλλετο. Ἐπέμπετο δὲ καὶ ἡ καθαίρεσις Διοσκόρου ἔχουσα ἐπὶ λέξεως ὧδε· ἘΓίνωσκεσαν τὸν διὰ τὴν τῶν θεῶν κανόνων ὑπερροφίαν, καὶ διὰ τὴν ἀπειθειάν σου τὴν περὶ τὴν ἁγίαν ταύτην καὶ οἰκουμηνικὴν σύνοδον, ὑπὲρ ὧν πρὸς τοὺς ἄλλοις πλημμελήμασιν οἷς ἐβίλωσ, καὶ τρίτον κληθεὶς παρὰ τῆς ἁγίας ταύτης καὶ μεγάλης συνόδου κατὰ τοὺς θεῖους κανόνας ἐπὶ τὸ ἀποκρίνασθαι, τοὺς ἐπαγομένους οὐκ ἀπήντησας, μηνὶ Ὀκτωβρίῳ τῷ ἐνεστῶτι τρισκαίδεκάτῃ παρὰ τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμηνικῆς συνόδου καθήρθησθαι τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ παντὸς ἐκκλησιαστικοῦ θεσμοῦ ὑπάρχειν ἄλλότριος. Μετέπειτα τῶν περὶ τούτων γραφέντων καὶ πρὸς τοὺς κατὰ Ἀλεξάνδρειαν ἐπισκόπους προθέματος κατὰ Διοσκόρου γενομένου, πέρα· καὶ τὰ τῆς τοιαύτης ἐδέχτο συνάλεσσεως. Αὐθις τοίνυν συναλισθέντων, τὰ περὶ τῆς ἐρθῆς πίστεως ἠρουνῶντο· καὶ διεκρίντο μή τι περὶ τέρῳ τυποῦσθαι, ἅπασι τῶν κατ' Εὐτυχὴ πέρας δεσφμένων, καὶ παρὰ τοῦ ἐν Ῥώμῃ ἐπισκόπου διατυπωθέντων· οἷς καὶ πάντες συνήνεσαν· καὶ πάντων εἰπόντων τὰ αὐτὰ καὶ πάλιν λέγειν· ἐπειπόντων ἐκ καὶ τῶν ἀρχόντων, ἕκαστον πατριάρχῃν ἐν ἡ δύο ἐπιλεξάμενον πρόσωπα τῆς κατ' αὐτὸν διοικήσεως εἰς μέσον ἦκειν, ὥσθ' ἕκαστου γνώμην φανερὰν ἀπασιν ἐγγενέσθαι, Φλωριντίος ἐπίσκοπος Σάρδεων, τῶν ἐπισκόπων ἐνδεδοκότων, ἐφ' ᾧ μετὰ σκέψεως ἐπὶ ταῦτα ἐλθεῖν, Κεχροπίος ἐπίσκοπος Σεβαστοπόλεως ταῦτ' ἐπὶ λέξεως ἐφησεν· « Ἡ πίστις καλῶς ἐφρηται τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτώ ἁγίων Πατέρων· καὶ ἐβεβαιώθη πάλιν παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων, Ἀθανασίου, Κυρίλλου, Κελεστίνου, Ἰλαρίου, Βισαλίου, Γρηγορίου, καὶ νῦν πάλιν διὰ τοῦ ἁγιωτάτου Λέοντος. Ἀξιοῦμεν καὶ τὰ τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν τριακοσίων ἡ', καὶ τὰ τοῦ δσιωτάτου Λέοντος ἀναγνωσθῆναι· ὧν ἀνεγνωσμένων, ἡ πᾶσα σύνοδος τὰδ' ἐπεκράυασεν· Ἀδύτη ἡ πίστις τῶν ὀρθοδόξων· οὕτω πάντες πιστεύομεν· ὁ πάππας Λέων οὕτω πιστεύει· Κύριλλος οὕτως ἐπίστευσεν· ὁ πάππας οὕτως ἠρμήνευσεν. » Ἐτέρας τοίνυν διαλαλᾶς γενομένης, ὥσθ' ἀναγνωσῆς τυχεῖν καὶ τὰ παρὰ τῶν Ῥῶν ἁγίων ἐκτεθειμένα, ἀνεγνώσθη καὶ ταῦτα· πρὸς δ' οἱ τῆς συνόδου αὐθις ἐδόσαν· Ἀὐτὴ ἡ πάντων πίστις· αὕτη ἡ πίστις τῶν ὀρθοδόξων· οὕτω πάντες πιστεύομεν. » Τούτων εἰρημένων Ἀέτιος ὁ ἀρχιδιάκονος παρελθὼν εἶπεν ἀνὰ χειρας ἔχειν τὴν πρὸς Νεστόριον ἐπιστολὴν Κυρίλλου τοῦ θεσπεσίου, ἣν οἱ ἐν Ἐφέσῳ ἀθροισθέντες οἰκείαις χερσὶν ἐκύρωσαν· ἔτι δὲ φέρειν καὶ ἑτέραν ἐπιστολὴν αὐτοῦ Κυρίλλου

πρὸς Ἰωάννην τὸν Ἀντιοχείας γραφεῖσαν, ἐπίτης τε καὶ ταύτην βεβαιωθείσα· ἃς καὶ ἐξήτει ἀναγνώσεως ἀξίωθῆναι. Καὶ διαλαλιᾷ γενομένης, καὶ ἀμφω ἀναγνώσεως ἔτυχον, ὧν τῆς προτέρας αὐτοῖς ὀνόμασιν ἢ περιοχῇ ταῦτα ἐδήλου· Ἐγὼ εὐλαβεστάτῳ καὶ θεοσεβεστάτῳ συλλεγοργῷ Νεστορίῳ Κύριλλοι. Καταφυλαροῦσιν, ὡς μακρόν, τινὲς τῆς ἐμῆς ὑπολήψεως· ἐπὶ τῆς σῆς θεοσεβείας· καὶ τοῦτο συχνῶς· τὰ; τῶν ἐν τέλει συνόδους καιροφυλακτοῦντες μάλιστ, καὶ τάχα που καὶ τέρπειν οἰόμενοι τὴν σὴν ἀκοήν. » Καὶ μετ' ὀλίγα· Ἐφη τοῖνον ἡ ἅγια καὶ μεγάλη σύνοδος αὐτὸν τὸν ἐκ Θεοῦ καὶ Πατρὸς μετὰ φύσει γεννηθέντα Υἱὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ θεῖον ἀληθινόν, τὸ φῶς ἐκ τοῦ φωτός, δι' οὗ τὰ πάντα πεποίηκεν ὁ Πατήρ, κατελθεῖν, σαρκωθῆναι, ἐνανθρωπήσαι, παθεῖν, ἀναστῆναι τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, ἀνελθεῖν εἰς οὐρανοῦς. Τοῦτοις καὶ ἡμᾶς ἔπεσθαι δεῖ καὶ τοὺς λόγους καὶ τοῖς παραδείγμασιν, ἐννοοῦντας, τί τὸ σαρκωθῆναι καὶ ἐνανθρωπήσαι δηλοῖ τὸν Θεὸν Λόγον. Οὐ γὰρ φαιμεν ὅτι ἡ τοῦ Λόγου φύσις μεταποιουθεῖσα γέγονε σὰρξ, ἀλλ' οὐδὲ εἰς ὅλον ἀνθρώπον μεταβληθῆναι τὴν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος· ἐκεῖνο δὲ μάλλον, ὅτι σάρκα ἐψυχωμένην, ψυχῇ λογικῇ ἐνώσας ὁ Λόγος ἑαυτῷ καθ' ὑπόστασιν, ἀφράστως καὶ ἀπερινοήτως γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ κεχημάτικεν Υἱὸς ἀνθρώπου· οὐ κατὰ θέλησιν μόνην ἢ εὐδοκίαν, ἀλλ' οὐδὲ ὡς ἐν προσλήψει προσώπου μόνου· καὶ ὅτι διάφοροι μὲν αἱ πρὸς ἐνότητά τὴν ἀληθινὴν συνενεχθεῖσαι φύσεις· εἷς δὲ ἐξ ἀμφοῖν Χριστὸς καὶ Υἱός· οὐχ ὡς τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς· ἀνηρημένης διὰ τὴν ἑνωσιν· ἀποτελεσα-

C
σῶν δὲ μάλλον ἡμῖν τὸν ἕνα Κύριον καὶ Χριστὸν καὶ Υἱὸν ἐκ θεότητος τε καὶ ἀνθρωπότητος δι' αὐτῆς ἀφράστου καὶ ἀπορόρητου πρὸς ἐνότητά συνδρομῆς. » Καὶ μετ' ἕτερα· Ἐπειδὴ δὲ δι' ἡμᾶς καὶ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐνώσας ἑαυτῷ καθ' ὑπόστασιν τὸ ἀνθρώπινον προήλθεν ἐκ γυναικὸς, ταῦτι λέγεται καὶ γεννηθῆναι σαρκικῶς. Οὐ γὰρ πρῶτον ἄνθρωπος ἐγεννήθη κοινῶς· ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου, εἰθ' οὕτως καταπεφοίτηκεν ἐπ' αὐτὸν ὁ Λόγος· ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τῆς μητέρας ἐνωθεὶς ὑπομέναι λέγεται γέννησιν σαρκικῆν, ὡς τῆς ἰδέας σαρκὸς τῆν γέννησιν οικειούμενος. Οὕτω φαμὲν αὐτὸν παθεῖν καὶ ἀναστῆναι, οὐχ ὡς τοῦ Θεοῦ Λόγου παθέντος εἰς ἰδίαν φύσιν, ἢ πληγᾶς, ἢ διατρήσεως ἤλων, ἢ γούν τὰ ἕτερα τῶν τραυματίων ἀπαθὲς γὰρ τὸ Θεῖον, ὅτι καὶ ἀσώματον. Ἐπειδὴ δὲ τὸ γεγονός αὐτοῦ βίον σῶμα πέπονθε ταῦτα πάλιν, αὐτὸς λέγεται παθεῖν ὑπὲρ ἡμῶν. Ἦν γὰρ ἀπαθὴς ἐν τῷ πάσχοντι σώματι. » Τῆς δ' αὐτῆς ἐπιστολῆς τὰ μὲν πλεῖστα τῇ πρὸ ταύτης ἱστορίᾳ ἐμπεριελήπται· ἔστι δὲ καὶ ἐν αὐτῇ ῥῆσις τοιαύτη· ἦν Ἰωάννης μὲν ὁ τῆς Ἀντιόχου ἔγραψεν, ἀπάσαις δὲ ψήφοις προσεδέξατο Κύριλλος, φάσκων· Ὁμολογοῦμεν τὴν ἁγίαν Παρθένον Θεοτόκον, διὰ τὸ τὸν Θεὸν Λόγον σαρκωθῆναι ἐξ αὐτῆς, καὶ ἐνανθρωπήσαι, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς συλλήψεως· ἐνώσαι ἑαυτῷ τὸν ἐξ αὐτῆς ληφθέντα ναόν. Τὰς δὲ εὐαγγελικὰς καὶ ἀποστολικὰς ἐπὶ τοῦ Κυρίου φωνὰς· ἴσμεν τοὺς θεοφόρους ἄνδρας, τοὺς μὲν κοινοποιούοντας ὡς

A archidiaconum progressum, in manibus se habere divini Cyrilli ad Nestorium epistolam, dixisse, quam manibus suis Patres Ephesi confirmarunt. Et aliam item epistolam ipsius Cyrilli ad Joannem Antiochenum, itidem ut alteram illam confirmatam : casque publice legi petiit. Interlocutione igitur facta utrumque scriptum publice lectum esse. Epistola prior hisce verbis composita fuit : « Religiosissimo et piissimo collegæ Nestorio Cyrillus. Obloquuntur, ut audio, nonnulli, de existimatione mea, apud tuam pietatem : et id crebrius faciunt, sollicite admodum, ut cum magistratibus propterea congregiantur, opportunitatem observantes, et fortasse alicubi auribus se tuis rem gratam facere putantes. » Et post pauca : « Sancta igitur et magna synodus profitetur, inquit, ipsum qui ex Deo et Patre natura genitus est, Filium unigenitum ex vero Deo Deum verum, lumen de lumine, per quem Pater condidit omnia, descendisse : incarnatum et hominem factum, et passum esse : resurrexisse tertia die, ascendisse in caelos. Quæ et nos sequi oportet, doctrina simul et exemplo illud nobiscum reputantes, quid sibi velint verba hæc, Deum Verbum incarnatum et hominem factum esse. Non enim dicimus, Verbi naturam transmutatam carnem factam, sed neque in totum hominem ex anima et corpore constantem versam esse. Verum illud potius, carne rationali anima animata sibi ipsi secun'um subsistentiam unita, Verbum eo, qui verbis exprimi et intelligentia percipi nequeat, modo, hominem factum, et Filium hominis dictum esse. Atque 647 id quidem non juxta voluntatem aut beneplacitum solum, sed neque veluti per solius personæ assumptionem, et quod diversæ ad unionem veram convenerint naturæ ; verum quod unus ex utrisque Christus et filius factus sit, non quod naturarum diversitas propter unionem sublata sit, sed quod ille potius unum Dominum et Christum et Filium ex divinitate atque humanitate ineffabili et inenarrabili ad unitatem concursu perfecerit. » Et rursus post pauca : « Quandoquidem vero propter nos et nostram salutem, unita sibi ipsi, juxta subsistentiam, humanitate, processit ex muliere, Idcirco carnaliter etiam genitus esse dicitur. Non enim primum communi moere ex sancta Virgine homo genitus est, et deinde in eum Verbum pervenit : sed id ex utero ipso unitum, carnalem nativitatem subisse dicitur, utpote carnis suæ nativitatem propriæ sibi asciscens. Sic ipsum dicimus passum esse, et resurrexisse, non quod Deus Verbum propria sua natura passum sit, aut plagas aut clavorum fixuras aut vulnera reliqua exceperit. Divinitas enim perpassioni obnoxia non est, propterea quod etiam incorporea est. Quoniam vero corpus, quod etiam proprie ejus factum est, ista passum est, propterea Verbum ipsum pro nobis passum esse dicitur. Nam id perpassione liberum in corpore perpassioni obnoxio fuit. » Alterius porro epistolæ partes pleræque antea in hoc opere

insertæ sunt. In ea autem dictum quoddam est, a Joanne quidem Antiocheno prolatum, a Cyrillo vero suffragiis omnibus comprobatum, qui sic inquit: « Virginem sanctam, θεοτόκον, hoc est Dei Genitricem, profitemur, propterea quod Deus Verbum ex ea caro et homo factus sit, et ab ipsa usque conceptione assumptum ex ea templum sibi univerit. Evangelicas vero et apostolicas voces de Domino divinos illos viros scimus partim communiter veluti et una persona protulisse, partim vero tanquam de duabus naturis discrevisse. Et alias quidem magnifice, sicuti Deum decet, juxta divinitatem Christi, alias autem submisse et humiliter, secundum humanitatem ejus tradidisse. » Quibus intulit: « Sacras hasce voces vestras ubi legimus, sicuti et nos ipsos, sentire vos comperimus. Unus enim Dominus, una fides, unum baptisma. Itaque rerum universarum Servatorem Deum glorificavimus, alteri alteris congratulantes, **648** quod congruentem divinitus inspiratis Scripturis, et traditioni sanctorum Patrum nostrorum, nostræ simul et vestræ Ecclesiæ habeant fidem. » Hæc ubi lecta sunt (acta synodi habent), synodus exclamavit: « Omnes ita credimus, papa Leo ita credit: Anathema in eum qui vel dividit, vel confundit. » Hæc ipsa Leonis archiepiscopi est fides, Leo ita credit, Leo et Anatolius ita credunt: Omnes ita credimus: et Cyrillus ita credit. Semperiterna est memoria Cyrilli: epistola: Cyrilli ita sunt, sic sentimus, sic credidimus, sic credimus. Leo archiepiscopus ita sentit, ita credit, ita scripsit. » Atque ubi de Leonis epistola legenda Patres interlocuti sunt, sicuti in Græcum sermonem translata fuerat, et ipsam lectam esse commentarius refert, eamque de verbo ad verbum actis annexam. « Post cujus lectionem episcopi vociferati sint: Hæc ipsa Patrum fides est: hæc ipsa apostolorum fides: omnes ita credimus. Nos orthodoxi et recte sentientes ita credimus. Anathema in eum qui ita non credit. Petrus per Leonem ita protulit. Apostoli ita docuerunt. Pie et vere Leo docuit. Cyrillus ita docuit. Leo et Cyrillus ad eundem modum docuerunt. Anathema in eum qui non ita credit. Hæc vera est fides. Orthodoxi ita credunt. Hæc fides est Patrum. Cur hæc Ephesi lecta non sunt? Dioscorus hæc suppressit. » Illud quoque in actorum commentariis reperitur: « Postquam pars quædam epistolæ Leonis lecta est, hoc complectens: Et ad naturæ nostræ debitum persolvendum, natura divina ei quæperpressioni obnoxia est, unita est, ut quod ita sanationi nostræ affine commodumque esset, unus et idem mediator Dei et hominum Christus Jesus, mori ex altero posset, ex altero prorsus non posset. » De hac voce Leonis Illyricos atque itidem Palæstinos episcopos contendisse: et eum qui dictus est Aetium archidiaconum sanctissimæ Ecclesiæ Constantinopolitanæ, sententiam aliam Cyrilli, hisce verbis compositam protulisse: « Quandoquidem proprium ejus corpus, gratia Dei,

A ἐφ' ἐν'ς προσώπου, τοὺς δὲ διαιρούντας; ὡς ἐπὶ δύο φύσεων· καὶ τὰς μὲν θεοπερείεις κατὰ τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ, τὰς δὲ ταπεινὰς κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ παραδίδόντας. » Οἷς ἐπήγαγε: « Ταῦταις ὑμῶν ταῖς ἱεροῖς ἐντυχόντες φωναῖς, οὐ μὲν καὶ ἐκλυτοὺς φρονούντας; εὐρίσκομεν· εἰς δὲ Κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα. Ἐδοξάσαμεν οὖν τὸν ὅλων σωτῆρα Θεὸν, ἀλλήλοις συγκαίροντες, ὅτι ταῖς θεοπνεύστοις Γραφαῖς, καὶ τῇ παραδόσει τῶν ἁγίων ἡμῶν Πατέρων, συμβαλίνουσιν ἔχουσι πίστιν αἱ τε παρ' ἡμῶν καὶ παρ' ὑμῶν Ἐκκλησίαι. » Τοῦτων ἀνεγνωσμένων, τοιοῦτοις βήμασιν οἱ τῆς συνόδου ἐδόξαν· « Πάντες οὕτω πιστεύομεν· ὁ πάππας Λέων οὕτω πιστεύει. Ἀνάθεμα τῷ μερίζοντι καὶ τῷ συγχέοντι. Αὕτη ἡ πίστις Λέοντος τοῦ ἀρχιεπισκόπου· Λέων οὕτως πιστεύει· Λέων καὶ Ἀνατόλιος; οὕτω πιστεύουσι. Πάντες οὕτω πιστεύομεν· καὶ Κύριλλος; οὕτω πιστεύει. Αἰωνία ἡ μνήμη Κυρίλλου· καὶ αἱ ἐπιστολαὶ Κυρίλλου εἰσὶν οὗ φρονούμεν, οὗ ἐπιστεύσαμεν, οὗ πιστεύομεν. Λέων ὁ ἀρχιεπίσκοπος οὕτως φρονεῖ, οὗ πιστεύει, οὗ ἔγραψε. » Διαλαλιᾷς δὲ γενομένης ὥστε καὶ τὴν Λέοντος ἀναγνωσθῆναι ἐπιστολήν, εἰς Ἑλληνα γλώσσῃ μεταβληθεῖσα ἀνεγνώσκειτο, ἦτις τοῖς πεπραγμένοις πρὸς λέξιν ἐμφέρεται· ἥς μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν ἐπεδόξαν οἱ ἐπίσκοποι· « Αὕτη ἡ πίστις τῶν Πατέρων· αὕτη ἡ πίστις τῶν ἀπιστόλων. Πάντες οὕτω πιστεύομεν· οἱ ὀρθόδοξοι οὕτω πιστεύομεν. Ἀνάθεμα τῷ μὴ οὕτω πιστεύοντι. Πέτρος διὰ Λέοντος ταῦτα ἐδόξαν· οἱ ἀπόστολοι οὕτως ἐδίδαξαν. Εὐσεβῶς καὶ ἀληθῶς Λέων ἐδίδαξε· Κύριλλος οὕτως ἐδίδαξε· Λέων καὶ Κύριλλος ὁμοίως ἐδίδαξαν. Ἀνάθεμα τῷ μὴ οὕτω πιστεύοντι. Αὕτη ἡ ἀληθὴς πίστις· οἱ ὀρθόδοξοι οὕτω φρονοῦσιν. Αὕτη ἡ πίστις τῶν Πατέρων. Ταῦτα ἐν Ἐφῆσιν διὰ τί οὐκ ἀνεγνώσθη; Ταῦτα Διόσκορος ἔκρυψε. Καὶ τοῦτο δὲ τοῖς πεπραγμένοις ἐμφέρεται· ὡς ἡνίκα τὸ μέρος τῆς ἐπιστολῆς Λέοντος ἀνεγνώσθη, τοιοῦτοι περιέχον· καὶ πρὸς τὸ χρεωστούμενον ὄφλημα τῆς ἡμετέρας φύσεως ἐκτισθῆναι, ἢ θεῖα φύσις ἠνώθη τῇ παθητῇ· ἵνα τοῦτο ἐπὶ τὸ ταῖς ἡμετέρας ἰάσειν ὑπάρχον ἀρροδίον, ὁ εἰς καὶ ὁ αὐτὸς ὦν μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἄνθρωπος; Χριστὸς Ἰησοῦς, καὶ ἀποθνήσκειν ἐκ τοῦ ἐνὸς δυναθῆναι, καὶ τελευταῖον ἐκ τοῦ ἐτέρου μὴ δυναθῆναι. » Πρὸς τὴν βίβλιν Λέοντος τῶν Ἰλλυριῶν ἀμφιβόλως ἐχόντων, ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν Παλαιστίνων ἐπισκόπων, ὁ εἰρημένος Ἀέτιος ὁ ἀρχidiaconος τῆς ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως ἄλλην ῥῆσιν τοῦ ἁγίου Κυρίλλου παρήγε τάδε διεξιούσαν· « Ἐπειδὴ δὲ πάλιν τὸ ἴδιον αὐτοῦ σώμα χάριτι Θεοῦ, καθὰ φησιν ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὑπὲρ παντὸς ἐγεύσατο θανάτου, λέγεται παθεῖν αὐτὸν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν θάνατον· οὐχ ὡς εἰς πείραν ἐλθὼν θανάτου, τότε ἦκον εἰς τὴν αὐτοῦ φύσιν ἀποπληξία γὰρ τοῦτο λέγειν ἢ φρονεῖν· ἀλλ' ὅτι, καθάπερ ἔφην ἀρτίως, ἡ σὰρξ αὐτοῦ ἐγεύσατο θανάτου. » Καὶ αὐτὸς πρὸς τὴν βίβλιν τῆς ἐπιστολῆς Λέοντος τὴν λέγουσαν· « Ἐνεργεῖ γὰρ ἐκατέρῃ μορφῇ μετὰ τῆς ὁστέρου κοινωνίας, ὅπερ ἴδιον ἐσχηκε· τοῦ μὲν Λόγου κατεργαζομένου τοῦ· ὅπερ ἐστὶ τοῦ Λόγου, τοῦ δὲ σώματος ἐκτελοῦν-

τος, ὅπερ ἐστὶ τοῦ σώματος. Καὶ τὸ μὲν αὐτῷ δια-
 γάμπει τοῖς θαύμασι, τὸ δὲ ταῖς ὑβρεσιν ὑποπέ-
 πτωκεν. » Τῶν δὲ Ἰλλυριῶν καὶ Παλαιστινῶν αὐθις
 ἀμφιβαλλόντων, Ἀέτιος ἄλλου Κυρίλλου κεφάλαιον
 ἀΐγνων περιεῖχον οὕτως. « Αἱ μὲν ἄλλαι τῶν φωνῶν
 εἰ μάλιστα θεοπρεπεῖς, αἱ δὲ οὕτω πάλιν ἀνθρω-
 ποπρεπεῖς· αἱ δὲ μέσην τινὰ τάξιν ἔχουσιν, ἐμφανί-
 ζονται τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ Θεὸν ὄντα καὶ ἀνθρωπὸν
 ὄντα ἐν αὐτῷ. » Καὶ μετὰ ταῦτα πρὸς ἕτερον μέ-
 ρος τῆς ἐπιστολῆς Λέοντος ἀμφιβαλλόντων τῶν εἰρη-
 μένων ἐπισκόπων ἔχον οὕτως. « Εἰ καὶ τὰ μάλιστα
 γὰρ ἐν τῷ Δεσπότῃ Ἰησοῦ Χριστῷ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ
 ἀνθρώπου ἐν πρόσωπον, ὁμοῦς ἕτερον ἐστὶν ἐκεῖνο
 ἐξ οὗ ἐν ἐκτέρω κοινὸν ἐστὶ τὸ τῆς ὑβρεως· καὶ
 ἕτερον ἐξ οὗ κοινὸν τὸ τῆς διζης καθέστηκεν. Ἐξ
 τῶν μὲν γὰρ αὐτῷ ἡ ἐλάττων τοῦ Πατρὸς ἀνθρω-
 πότης· ἐκ δὲ τοῦ Πατρὸς ἐστὶν αὐτῷ ἡ μετὰ τοῦ
 Πατρὸς αὐτοῦ ἰση θεότης. » Θεωδωρήτος ζυγοστατῶν
 φησὶ καὶ τῷ μακαρίῳ Κυρίλλῳ ἐπὶ λέξεως εἰρη-
 σθαι οὕτως. « Καὶ γενόμενον ἀνθρωπὸν καὶ μὴ με-
 θέντα τὸ ἴδιον, μεμνήσκεν ὅπερ ἦν· καὶ ἕτερον ἐν
 ἐτέρῳ τὸ κατοικοῦν· τουτέστιν ἡ θεία φύσις μετὰ
 τῶν ἀνθρώπων. » Εἶτα τῶν ὑψηλοτάτων ἀρχόντων
 πιθομένων εἰ ἔτι τις ἀμφισβητεῖ, πάντες εἶπον, μη-
 θαμῶς ἀμφισβάλλειν. Ἐν τούτῳ δὲ Ἀττικὸς ἐπίσκο-
 πος Νικοπόλεως ἐν δυνάμει οἱ ἤπειτο, ἀταράχῃ δια-
 νοίας λογισμῷ ἐν βραχέσιν ἡμέραις τὸ τῷ Θεῷ
 δοκοῦν καὶ τοῖς θεοῖς Πατράσι διατυπωθῆναι.
 Ἐξήτει δὲ λαβεῖν καὶ τὴν ἐπιστολὴν Κυρίλλου τὴν
 πρὸς Νεστόριον ἐν ἣ παρακαλεῖται αὐτὸν, συνθέ-
 σθαι τοῖς δώδεκα αὐτοῦ κεφαλαίοις, οἷς καὶ οἱ λοιποὶ
 πάντες συνέθεντο καὶ τῶν ἀρχόντων διαλαλησάν-
 των, ἡμερῶν πέντε διωρίαν ἔδοντο, ὥστε συνελθεῖν
 Ἀνατολίῳ τῷ προέδρῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως,
 οἱ ἐπίσκοποι πάντες ἐπευφήμισαν ταῦτα εἰπόντες·
 « Ἡμεῖς οὕτω πιστεύομεν· πάντες οὕτω πιστεύομεν·
 ὡς Λέων οὕτω πιστεύομεν. Ἡμῶν οὐδεὶς ἀμφισβά-
 λει. Ἡμεῖς πάντες ὑπεγράψομεν. » Πρὸς δὲ ἐπὶ βή-
 ματος ταῦτα λελάληται· οὐκ ἀναγκαῖον πάντας
 ὁμᾶς συνελθεῖν. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἀκόλουθόν ἐστι πιστω-
 θῆναι τοὺς ἀμφισβάλλοντας, ὁ εὐλαβίστατος ἐπίσκο-
 πος Ἀνατόλιος ἀπὸ τῶν ὑπογραψάντων ἐπιλέγεται
 οὗς ἐὰν νομίση πρὸς διδασκαλίαν τῶν ἀμφισβαλλόν-
 των. » Οἱς ἐπήγαγον οἱ τῆς συνόδου οὕτως· « Δεό-
 μεθα παρὰ τῶν Πατέρων τῆ συνόδου τὰς φωνὰς τῷ
 βασιλεῖ, τὰς ἰκεσίας τῶν ὀρθοδόξων· πάντες ἡμάρ-
 τομεν, πᾶσι συγχωρηθεῖη. » Οἱ δὲ τῆς Κωνσταντι-
 νουπόλεως Ἐκκλησίας ἐπεβόησαν· « Ὀλίγοι κράζου-
 σιν, οὐ λέγει ἡ σύνοδος. » Μεθ' οὗς οἱ τῆς ἑω εἶ-
 πον, « Τὸν Αἰγύπτιον τῆ ἐξορίαν. » Οἱ δὲ Ἰλλυριοὶ
 ἐκραύγασαν· « Δεόμεθα, πάντας ἐλέησον. » Μεθ' οὗς
 οἱ ἀνατολικοὶ, « Τὸν Αἰγύπτιον τῆ ἐξορίαν. » Ἐπίσης
 δὲ καὶ Ἰλλυριῶν λεγόντων, οἱ τῆς Κωνσταντινίου
 ἐκραύγασαν· « Τὸν Διόσκορον τῆ ἐξορίαν· τὸν Αἰγύπτιον
 τῆ ἐξορίαν· τὸν αἰρετικὸν τῆ ἐξορίαν· Διόσκορον ὁ Χρι-
 στὸς καθέλει. » Οἱ δὲ Ἰλλυριοὶ, « Πάντες ἡμάρτομεν, »
 εἶπον, « πᾶσι συγχώρησον, Διόσκορον τῆ συνόδου·
 Διόσκορον ταῖς ἐκκλησίαις. » Καὶ ἄλλων δὲ τινῶν

quemadmodum inquit apostolus Paulus, pro omni-
 bus mortem gustavit, oppetiisse mortem pro nobis
 ipsum (Verbum scilicet) dicitur: **649** non quod
 id periculum mortis adierit, quantum ad naturam
 ipsius pertinet (nam hoc dicere, aut sentire, attoni-
 titi stuporis est), sed quod, sicuti modo dixi, caro
 ejus mortem gustavit. » Rursum ad epistolæ Leonis
 dictum, quod sic habet: « Operatur namque utra-
 que forma, cum alterius communione, quod
 ei proprium est, Verbo quidem, id quod
 Verbi est, perficiente, corpore autem, quod cor-
 poris est, absolvente; » atque illud quidem in eo
 miraculis relucet, hoc autem injuriis et contumeliis
 subjacet; » ad hoc, inquam, dictum Illyricis et Pa-
 læstinis rursus ambigentibus, Aetius aliud Cyrilli
 capitulum legit, quod sic habet: « Quædam sane
 voces quam maxime Deum decent, quædam autem
 rursus homini conveniunt, quædam porro medium
 obtinent locum, Filium Dei Deum simul et homi-
 nem esse significantes. » Post hæc, de alia epistolæ
 Leonis parte, quos diximus, episcopi addubitarunt,
 cujus hæc sunt verba: « Etiam si enim in Domino
 Jesu Christo Dei et hominis persona una est, aliud
 tamen illud est, ex quo in utroque communis est
 injuria et contumelia: et aliud, eo quo communis
 consistit gloria. Ex nobis enim in eo est minor
 Patre humanitas, ex Patre autem æqualis ei cum
 Patre divinitas. » Ibi tum Theodoritus æqua lance
 verba ea ponderans, hæc atum quoque Cyrillum de
 verbo ad verbum hæc dixisse retulit: « Et homo
 factus, eo quod ejus proprium fuit, non mutato,
 id quod erat permansit, et alterum in altero habi-
 tat, videlicet natura divina cum hominibus. » Sub
 hæc, amplissimi principes, num aliqua adhuc re-
 liqua esset controversia, interrogarunt: et omnes,
 minime se ambigere dixerunt. Deinde Atticus
 Nicopolitanus episcopus permitti sibi postula-
 vit, ut in diebus paucis, animo tranquillo et
 quieto, Dei et divinorum Patrum decretum in con-
 stitutionem referre posset. Epistolam quoque Cy-
 rilli ad Nestorium dari sibi petiit, in qua illum Cy-
 rillus, ut duodecim capitibus suis, ita ut alii omnes
 fecissent, assensionem suam præberet, admonuit.
 Et principes interlocuti, dierum quinque tempus
 ei concessere, ut cum Anatolio Constantinopolitano
 antistite congregaretur. **650** Et episcopi omnes
 faustis acclamationibus hæc laudarunt, vociferan-
 tes: « Nos sic credimus: omnes ita credimus, sicut
 Leo, ita credimus. Nemo nostrum ambigit. Nos om-
 nes subscripsimus. » Deinde verba hæc dicta sunt:
 « Non necesse est ut omnes conveniamus. Cæterum
 quoniam æquum est, ambigentium fidem confirmari,
 religiosissimus episcopus Anatolius ex subscriptori-
 bus deligat, quos ad ambigentes docendos judica-
 verit esse idoneos. » Ibi qui in synodo convenerant,
 intulerunt: « A Patribus petimus, ut Patres synodo
 restituant, ut voces et preces orthodoxorum ad
 imperatorem rescrant: omnes peccavimus, omni-

bus venia detur. » Tum Ecclesie Constantinopoli- A παραπήσιων γεγενυμένων, καὶ τὰ τῆς τοιαύτης
tanæ clerus exclamavit : « Pauci vociferantur, non συναλεύσεως πέρασ ἐλάμβανες.
synodus hoc dicit. » Post quos Orientales dixerunt : « Ægyptium in exsilium. » Illyrici autem excla-
marunt : « Omnium imperator misereatur, oramus. » Et Orientales : « Ægyptium in exsilium. » Et
cum contra ex æquo Illyrici vociferarentur, Constantinopolitani exclamarunt : « Dioscorum in
exsilium, Ægyptium in exsilium, hæreticum in exsilium, Dioscorum Christus exauctoravit. » Et
Illyrici rursus : « Omnes peccavimus, omnibus gratiam facito : Dioscorum synodo, Dioscorum
ecclesiis reidde. » Et cum alia quædam in eundem modum fierent, consensus quoque is finem suum cepit.

In proxima deinde sessione, postquam senatus per interlocutionem jussisset, ut decreta concilii in constitutionis formam redacta legerentur : progressus Constantinus secretarius, ex scheda hæc recitavit : « De recta quidem et catholica fide sequenti die, conveniente concilio, diligentiorum inquisitionem fieri debere, cernimus. Et quia B Flavianus divinæ memoriæ antistes, et Eusebius religiosissimus episcopus, ex actorum commentariorum, qui lecti sunt, inquisitione, et dictis ipsis quorundam qui synodo tum celebratæ præfuerunt, quique hallucinatos se esse, et perperam eos exauctorasse, qui nihil a fide aberraverint confessi sunt, inique exauctorati esse probati sunt : videtur nobis, pro eo atque Deo æquum esse placet, quatenus hoc etiam divinissimus et religiosissimus noster Dominus arbitrabitur, ut eadem pœna mul- tentur 651 Dioscorus religiosissimus Alexandriae episcopus, et Juvenalis religiosissimus Hierosolymorum episcopus, et Thalassius religiosissimus Cæsareæ Cappadocum episcopus, et Eusebius religiosissimus Ancyræ episcopus, et Eustathius religiosissimus Beryti episcopus, et Basilius religiosissimus Seleuciæ Isaurorum episcopus, qui tum synodo præfuerunt : videlicet ut juxta sacros canones ab episcopali dignitate sint alieni, et omnia quæ consequenter acta fuerint sacræ majestati referantur. » Et post quarumdam sententiarum lectionem, episcopi qui ibi congregati erant, interrogati sunt, an fidei trecentorum decem et octo, et rursus centum et quinquaginta Patrum, litteræ Leonis papæ consonæ essent? Tum Anatholius Constantinopolitanus episcopus, et reliqui, quam maxime epistolam Leonis concordare cum eis qui dieti sunt patribus responderunt : et confestim eam omnes manuum suarum adnotatione roborarunt. His ita actis, synodus universa exclamavit : « Omnes assentimus, omnes comprobamus, omnes idem credimus, omnes idem sentimus : omnes ita credimus. Patres synodo reddantur, subscriptores synodo reddantur. Vivat ad multos annos imperator Augustus. Vivat ad multos annos imperatrix Augusta. Patres synodo reddantur. Qui idem nobiscum credunt, synodo reddantur. Vivat ad multos annos imperator. Qui nobiscum in sententia concordant, synodo reddantur. Multos annos vivat imperator. Omnes fidei subscripsimus. Sicuti Leo, ita et nos sentimus. » Sub hæc, interlocutio in hæc verba prolata est : « Retulimus ad divinissimum et piissimum dominum B Tῆ δ' ἐφ' ἧς συναλεύσει ἐπεὶ ἡ σύγκλητος διελάλησε τοὺς ἡδὴ γενομένους τύπους ἀναγνωσθῆναι, παρῶν Κωνσταντίνου σεκρετάριος ἀπὸ σχεδῶν ἀνεγνώ ταῦτα ἐπὶ λέξεως ἔχοντα : « Περὶ μὲν τῆς ὀρθοδόξου καὶ καθολικῆς πίστεως· συνόδου γενομένης μετὰ μίαν, τελωτέραν καὶ ἀκριβοτέραν ἐξέτασιν δεῖν γενέσθαι συνωρῶμεν. Ἐπειδὴ δὲ Φιλίππος ὁ τῆς θείας μνήμης ἐπίσκοπος, καὶ Εὐσέβιος ὁ εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος, ἐκ τῆς τῶν πεπραγμένων καὶ διεγνωσμένων ἐρεύνης, καὶ αὐτῆς τῆς φωνῆς τινῶν τῶν ἐξάρχων γενομένων τῆς τότε συνόδου, ὁμολογησάντων ἐσθάλθαι καὶ μάτην αὐτοὺς καθηρηκῆναι, οὐδὲν περὶ τὴν πίστιν σφάλλοντας, δεικνύνται ἀδίκως καθαιρεθέντες· φέρονται ἡμῖν κατὰ τὸ τῷ Θεῷ ἀρέσκον δίκαιον εἶναι, εἰ παρασταῖ τῷ θεοτάτῳ καὶ εὐλαβεστάτῳ ἡμῶν δεσπότη τῶν αὐτῶν ἐπιτιμῶν τυχεῖν Διόσκορον τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Ἀλεξανδρείας, καὶ Ἰουβανάλιον τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Ἰεροσολύμων, καὶ Θαλάσιον τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Καισαρείας· Καππαδοκίας, καὶ Εὐσέβιον τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Ἀγκύρας, καὶ Εὐστάθιον τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Βηρυτοῦ, καὶ Βασίλειον τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Σελευκείας τῆς Ἰσαυρίας, οἱ τῆς τότε συνόδου ἐξάρχων, κατὰ τοὺς ἱεροῦ κανόνας, τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος· ἀλλοτρίους γενέσθαι, πάντων τῶν παρακλουθησάντων τῇ θείᾳ κορυφῇ γνωρίζομένων. » Καὶ μετὰ τινὰς ἄλλας ἀναγνωσθεῖς ἠρωτήθησαν οἱ συνελεγμένοι ἐπίσκοποι, εἰ τῇ πίστει τῶν τιν' Πατέρων καὶ τῶν ῥ' συνάξει καὶ τὰ λέοντος τοῦ πάππα συγγράμματα. Καὶ ἀπεκρίνατο Ἀνατόλιος ὁ τῆς Κωνσταντίνου πρόεδρος· καὶ οἱ λοιποὶ, καὶ μάλιστα συνάξει τὴν ἐπιστολὴν λέοντος τοῖς εἰρημένοις θεοῖς Πατέρας· καὶ αὐτίκα πάντες ἐκείνην ὑπέσημνησαν. Τούτων δ' οὕτω προδάντων, οἱ τῆς συνόδου πάντες ἐπεδύσαν· « Πάντες συντιθέμεθα, πάντες συννωόμεν, πάντες ὁμοίως πιστεύομεν, πάντες τὰ αὐτὰ φρονοῦμεν, πάντες οὕτω πιστεύομεν. Τοὺς Πατέρας τῇ συνόδῳ, τοὺς ὑπογράψαντας τῇ συνόδῳ, πολλὰ τὰ ἔτη τοῦ βασιλέως· πολλὰ τὰ ἔτη τῆς Διούστῆς. Τοὺς πατέρας τῇ συνόδῳ, τοὺς ὁμοπίστους τῇ συνόδῳ, πολλὰ τὰ ἔτη τοῦ βασιλέως· τοὺς ὁμόφρονες· τῇ συνόδῳ πολλὰ τὰ ἔτη τοῦ βασιλέως. Οἱ πάντες τῇ πίστει ὑπεγράψαμεν· ὡς ὁ λέων οὕτω φρονοῦμεν. » Καὶ εἰσηνέχθη διαλαλία ἔχουσα ὡδε· « Ἀνηγάχαμεν τῷ θεοτάτῳ καὶ εὐσεβεστάτῳ ἡμῶν δεσπότη περὶ αὐτῶν· καὶ ἀναμένομεν τὴν ἀπόκρισιν τῆς αὐτοῦ εὐσεβείας. Ἡ δὲ εὐλάβεια ἡ ὑμετέρα καὶ περὶ Διοσκόρου τοῦ παρ' ὑμῖν καθαιρεθέντος, ἀγνωστῆς καὶ τῆς θεοτάτης κρυφῆς καὶ ἡμῶν,

καὶ περὶ αὐτῶν τῶν πέντε, ὅπερ ὦν τὴν παράκλησιν ποιείσθε, καὶ πάντων τῶν πεπραγμένων ἐν τῇ συνόδῳ ἕως ἐπὶ λόγον τῷ Θεῷ. » Ἐπευφήμησαν λέγοντες· « Διδόσκορον ὁ Θεὸς καθεῖλε· Διδόσκορος δικαίως καθρέβη· Διδόσκορον ὁ Χριστὸς καθεῖλε. » Τῆς δ' ἀπὸ Μαρριανῶ ἀποκρίσεως ἐνεχθείσης, κακείνοις ἐπιτροπούσης τὰ τῶν καθηρημένων ἐπισκόπων, ὡς διὰ τῶν ἀρχόντων ἐδηλώθη, ταῦτα ἡ σύνοδος ἐπὶ λέξεως εἶπε· « Παρακαλοῦμεν αὐτοὺς εἰσελθεῖν, τοὺς ὁμοδόξους τῇ συνόδῳ, τοὺς ὁμόφρονάς τῇ συνόδῳ, τοὺς ὑπογράφοντας τῇ ἐπιστολῇ Λέοντος· τῇ συνόδῳ. » Ἐπὶ τούτοις αἱ δεδομένα δεήσεις ἐπισκόπων τῆς Αἰγυπτιακῆς διοικήσεως τῷ βασιλεῖ Μαρριανῶ ἀναγνώσεως ἔτυχον· ἀπὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ταῦτα δὴ περιελθόν· « Φρονοῦμεν καθῶς καὶ οἱ τριακῶσι δέκα καὶ ὀκτὼ ἐν Νικαίᾳ ἐξέθεντο, καὶ ὁ μακάριος· Ἀθανάσιος, καὶ ὁ ἐν ἁγίοις Κύριλλος, ἀναθεματίζοντες πᾶσαν αἵρεσιν, τὴν τε Ἀρείου καὶ Εὐνομίου, καὶ Μάνου καὶ Νεστορίου, καὶ τῶν λεγόντων ἐξ οὐρανοῦ τὴν σάρκα τοῦ Κυρίου ἡμῶν εἶναι, καὶ μὴ ἐκ τῆς ἁγίας Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας καθ' ὁμοίτητα πάντων ἡμῶν χωρὶς ἁμαρτίας. » Πρὸς ἅπερ οἱ τῆς συνόδου ἔκραξαν λέγοντες· « Τὸ δόγμα Εὐτυχοῦς, διὰ τί μὴ καὶ αὐτὸ καθυπέβαλον ἀναθέματι; Ἡ ἐπιστολὴ Λέοντος ὑπογράφαι ὀφείλουσιν· ἀναθεματίζοντες· Εὐτυχεῖ καὶ τοῖς δόγμασιν αὐτοῦ, σύνθωνται τῇ ἐπιστολῇ Λέοντος. Διαπαίξαι ἡμῶς βούλονται καὶ ἀπελθεῖν. » Πρὸς ταῦτα οἱ Αἰγύπτιοι ἐπίσκοποι εἶπον· « Πολλοὶ εἰσὶν ἐν Αἰγύπτῳ ἐπίσκοποι· καὶ οὐκ ἐξὸν ἡμῖν τὸ τῶν ἀπολιμπανομένων ἀναδέξασθαι πρόσωπον. » Καὶ ἵκεσαν τῇ συνόδῳ προσήγον, τὸν αὐτῶν ἀρχιεπίσκοπον περιμένειν, ὡς ἂν τῇ ἐκείνου γνώμῃ κατὰ τὸ συνοδικὸν ἔθος ἴψωνται. Εἰ γὰρ πρὸ τῆς τοῦ καθηγεμόνου βουλῆς τι προαχῶσι πράξαι, ἐπιθεῖναι αὐτοῖς τοὺς τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπους. Πολλῆς δ' ἔριδος μεταξὺ ἐκείνων καὶ τῆς συνόδου γεγεννημένης, μόλις ἐνεδόθη αὐτοῖς ἕως οὗ ἐπίσκοπος ἐκείνους προχειροθεσθεῖν. Ἐἶτα δεήσεις τινῶν μοναχῶν παρήγοντο· ὦν τὸ κεφάλαιον ἦν, μὴ ἐπάγειν ἀνάγκην αὐτοὺς χέρταις καθυπογράψαιν τιὰ, μέχρις ἂν ἡ πᾶσα σύνοδος ἀθροισθῆι, ἣν ἐθέσειτε βασιλεὺς, καὶ τὰ τετυπωμένα καλῶς διαγνῶ. Ὡν ἀναγνωσθεισῶν, Διογένης ἐπίσκοπος Κυζίκου ἀνείπεν ἕνα εἶναι ἐκείνων Βαρσουμᾶν, αὐτὸν γὰρ κράξαι, Σφάξον, ὃς σφάξοι Φλαδιανόν· καὶ μὴ ὡς εἰκὸς εἰσόδου τυχεῖν μὴ ἔγκειμενος ταῖς δεήσεσιν· οἷς ἐπεδόσαν πάντες οἱ ἐπίσκοποι, « Πᾶσαν Συρίαν Βαρσουμᾶς ἠφάνισεν· ἐπήγγαεν ἡμῖν χιλίους μονάζοντας· » καὶ λόγου γενομένου τούτου συναληθῆτος ἀναμείναι τὴν συνοδικὴν διατύπωσιν, οἱ μοναχοὶ κατήξισαν τοὺς συνταθέντας τοῦτους λιθέλλους ἀ.α.γ.α.γ.α.θ.ῆ.ν.α.ι· ὦν μέρος ἦν, ὥστε Διδόσκορον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ἐπισκόπους τῷ συνεδρίῳ παραβαλεῖν. Πρὸς δὲ ταῦτα πάντες οἱ ἐπίσκοποι ἐπεδόσαν· « Ἀνάθεμα Διδόσκορον. Διδόσκορον ὁ Χριστὸς καθεῖλε. Τούτους ἔξω βάλε. Ἄρον ὕβριν τῆς συνόδου· Ἄρον βίαν τῆς συνόδου· Ἄρον αἵσχον τῆς συνόδου. » Πρὸς δὲ οἱ μοναχοὶ ἀντίειποντες· ἔκραξον· « Ἄρον ὕβριν τῶν μοναστηρίων. »

nostrum de eis, et sententiam pietatis ejus expectamus. Religio autem vestra et de Dioscoro, cui dignitatem sacra majestate nobisque ignorantibus abrogastis, et de quibusque istis pro quibus peccati estis, denique de rebas in synodo hac gestis universis, Deo rationem reddet. » Sententiam eam acclamationibus episcopi prebaurunt, dicentes : « Dioscorum Deus exauctoravit, Dioscorus juste abdicatus est, Dioscoro Christus dignitatem ademit. » Postquam a Marciano responsum allatum est, quo episcopis quid de exauctoratis illis statuerent, **652** permisit, sicuti hoc a principibus indicatum est, synodus hoc sic ad verbum dixit : « Rogamus eos ut ingrediantur, synodo qui ejusdem nobiscum sententiæ sunt restituantur, synodo qui cum ea idem opinantur reddantur, ad synodum qui Leonis epistolæ subscripserunt revertantur. » Postea supplices episcoporum Ægyptiæ diocesis libelli Marciano oblati, lecti sunt, in quibus præter alia hæc fuere : « Quemadmodum trecenti decem et octo in Nicæna urbe Patres promulgarunt, ita et nos sentimus : et anathemati subjicimus hæresim omnem Arii et Eunomii, et Manetis et Nestorii, et eorum qui dicunt carnem Domini nostri de cælo venisse, et non ex sancta Dei Genitrice atque perpetua virgine Maria assumptam esse, juxta similitudinem omnium nostrorum, absque peccato. » Adhæc synodus exclamans dixit : « Cur Eutychetis etiam dogma anathemate non ferunt? Epistolæ Leonis subscribere debent, Eutychetem et dogmata ejus anathemate jugulantes; Leonis epistolæ consentiant. Illudere nobis et discedere volunt. » Ibi tum Ægyptii episcopi dixerunt : « Multi sunt in Ægypto episcopi : neque nobis, ut eorum personam qui absunt sustineamus, integrum est. » Et synodo supplicarunt, ut eis, quoad archiepiscopum suum haberent, expectare liceret, sententiam et auctoritatem illius, juxta synodorum consuetudinem, secuturis. Si enim præter ejus consilium qui eis præiret, statuere aut facere quidquam in animo inducerent, male se a provinciæ suæ episcopis acceptum iri, dixerunt. Et magna inter eos et synodum contentione mota, vix tandem eis, ut quoad episcopus eis designaretur, expectareut, concessum est. Deinde preces monachorum quorundam productæ sunt, quarum hæc erat summa, ne eis necessitas chartis aliquibus subscribendi imponeretur, donec synodus universa, quam imperator ipse cogendam sanxisset, congregata esset, et decreta ejus rite in scriptum relata recognita essent. Eis lectis, Diogenes episcopus Cyzici dixit, Barsumam unum inter eos qui ibi convenissent esse, qui Flavianum jugulaverit. Ipsum enim, Σφάξον, hoc est, Jugula exclamasse : neque tum legitime, quod in supplicii libello nominatim insertus non esset, in synodum venisse. Ad hæc verba episcopi omnes exclamarunt : « Syriam omnem Barsumas vastavit, et mille nobis monachos induxit. » **653** Atque ubi synodus inter-

locuta, eos qui convenissent, synodalem decisionem præstolari jussit : monachi, ut libelli ab eis compositi legerentur, posularunt. Quorum pars quædam erat, ut Dioscorus, et qui cum eo erant episcopi, in consensum admitterentur. Cæterum ad petitionem eam episcopi omnes exclamarunt : « Anathema in Dioscorum, Dioscorum Christus exauctoravit. Monachos hosce ejice; contumeliam synodi tolle; vim synodo illatam tolle; probrum synodi tolle. » Atque adversum ea monachi contra vociferati sunt : « Monasteriorum contumeliam tolle. » Et cum synodus rursus vociferationes suas repeteret, per interlocutionem reliqui illorum libelli legi sunt jussi : qui narrabant, non recte Dioscoro dignitatem ademptam esse : et quæstione de fide proposita, illum in consensum venire debere. Sin minus, vestimenta se excussuros, et ab episcoporum qui ibi convenissent communionem successuros esse, dixerunt. Illis verbis auditis, Aetius archidiaconus canonem de eis legit, qui se ipsos segregarent : atque ubi contentio inter episcopos orta est, et monachos, qui partim Dioscorum et Eutychetem anathemate macularunt, partim id facere recusarunt, per interlocutionem statutum est, ut Fausti preces, et aliorum monachorum, clarus, quo exaudiri possent, legerentur : quæ preces hoc complectebantur, ut imperator rogatus eos monachos recipere non dignaretur, qui rectis dogmatibus adversarentur : inter quos Dorotheus etiam Eutychetem orthodoxum et recte sentientem vocaverat, contra quem in principum præsentia variæ de Eutychete opinioniones sunt productæ.

Postea in consessu quinto, principes omnibus satis liquere dixerunt, ea que de fide essent constituta. Et Asclepiades Constantinopolitanæ ecclesiæ diaconus in medium processit, et synodi decretum legit, quod in commentarios referre visum non est. Ei nonnulli quidem reluctati sunt, plurimi autem assensu. Porro postquam variæ vociferationes editæ sunt, principes dixerunt, Dioscorum retulisse, propterea se Flavianam exuctorasse, quod duas naturas esse dixerit : decretum autem hæc verba, Ex duabus naturis, habere. Ad quæ Anatolius intulit, non propter fidem Dioscorum damnatum esse, sed quod Leonem in excommunicationem conjecerit, **654** et ter citatus non comparuerit. Atque ex eo tempore principes, ut sententiæ epistolæ Leonis decreto insererentur, juserunt. Cum autem episcopi respondissent, decretum et formulam fidei aliam, quod prior illa recessissimè concepta esset, fieri non debere, res ad imperatorem est relata. Imperator ex Orientalibus episcopis sex, ex Pontica diocesi tres, ex Asiana tres, ex Thracia item tres, et ex Illyrico quoque tres deligi, eisque Romanos legatos et Anatolium adesse jussit : qui in martyrio celeberrimæ Euphemiæ convenientes, professionem fidei recte constituerent : atque ut aut quisque eorum fidem suam declararet, aut synodum in Occidentalem orbis partem translatum iri sciret. Et interrogati ut dicerent, Dioscorumne qui ex duabus naturis Christum profiteretur, an Leonem qui duas naturas in Christo concurrere doceret, sequerentur, cum Leone se credere, et qui aliter dicerent, Eutychianistas vocari exclamarunt. Ita principes decreto

A Τῶν ἰσῶν δὲ πάλιν ἐκ τῆς συνόδου ἐπιβ.ηθέντων, διελάληθη τοὺς λοιποὺς τῶν λιβέλλων τυχεῖν ἀναγνώσεως· οἱ διεξήσαν, μὴ προσηκόντως τὴν καθάρσειν Διοσκόρῳ γενέσθαι· καὶ χρῆναι ζητήσεως πίστεως προκειμένης, καὶ αὐτὸν τοῦ συνεδρίου μετασχεῖν. Εἰ δ' οὖν, τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἀποτινάσσειν, ἕιστα μένους· τῆς κενωνίας τῶν συνελθούτων ἐπισκόπων. Τούτων εἰρημένων, Ἄετιος ὁ ἀρχιδιάκονος κανόνα ὑπανεγίνωσκε περὶ τῶν ἀφοριζόντων αὐτούς· καὶ διενέξω, γενομένης μεταξὺ τῶν ἐπισκόπων καὶ μοναχῶν, τῶν μὲν ἀναθέματι καθυπεβαλλόντων Διοσκόρον καὶ Εὐτυχῆ, τῶν δὲ παρακρουσμένων, διελαλήθη Φαύστου τὰς δεήσεις καὶ τῶν λοιπῶν μοναχῶν εἰς ἐπήκοον ἀναγνωσθῆναι· αἱ τε ὑβασιλίως ἐδέοντο, μὴ παραδοχῆς ἀξιούσθαι τοὺς μοναχοὺς, οἱ τοῖς ὀρθοῖς τῶν δογμάτων ἐναντιοῦνται· ὧν εἰς Δωρόθεος καὶ ὀρθόδοξον τὸν Εὐτυχῆ κατωλόμασε, πρὸς δὲ παρουσίᾳ τῶν ἀρχόντων διάφορα δόγματα περὶ Εὐτυχοῦς ἐκινήθη.

B Ἐπειτα πέμπτης συνελεύσεως γενομένης, οἱ ἀρχοντες εἶπον δῆλα πᾶσι γενέσθαι τὰ ὑπὲρ τῆς πίστεως διατυπωθέντα. Καὶ παρῶν Ἀσκληπιάδης διάκονος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησίας τὸν ὄρον ὑπανεγίνωσκον· ὃν ἔδοξε μὴ ἐντάξει τοῖς ὑπομνήμασι. Πρὸς δὲ τινὲς μὲν διηνέχθησαν, τινὲς δὲ καὶ ἐστοίχησαν. Ἐκδοχῶν δὲ διαφόρων γενομένων, εἶπον οἱ ἀρχοντες, ὅτι Διοσκόρος ἕλεγε διὰ τοῦτο καθελεῖν τὸν Φλαβιανόν, ἐπειδὴ δύο φύσεις εἶπεν εἶναι· τὸν δὲ ὄρον ἐκ δύο φύσεων ἔχειν. Πρὸς οὗς Ἀνατόλιος εἶπε, μὴ διὰ τὴν πίστιν Διοσκόρον καθάρσθαι, ἀλλὰ διὰ τὸ περιβαλεῖν ἀκοινωνήσῃ τὸν Λέοντα· καὶ ὅτι τρεῖς κληθεὶς οὐκ ἦθε· καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν οἱ ἀρχοντες ἐκέλευσαν τὰ ἐν τῇ ἐπιστολῇ Λέοντος τεῖναι τῷ ὄρω. Ἀπεφρασάντων δὲ τῶν ἐπισκόπων καὶ εἰρηκότων, ἄλλον ὄρον μὴ γενέσθαι· ἐντελῶς γὰρ ἔκεινον ἔχειν· ἀνηνέχθη τὰ περὶ τούτων τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ ἔλεγεν ἕξ τῶν ἀτολικῶν ἀπολεγῆναι, τρεῖς τε ἀπὸ τῆς Ποντικῆς D διοικήσεως, ἐπίσης τε καὶ ἀπὸ τῆς Ἀσιανῆς, τρεῖς τε ἀπὸ Θράκης καὶ τῆς Ἰλλυρίας ἰσούς· περιενα· δὲ καὶ τοὺς τοποτηρητὰς· Ῥώμης καὶ Ἀνατόλιον· οὗς ἅμα τῷ μαρτυρῶ τῆς πανευφῆμου Εὐφημίας συνελθόντας, τὰ περὶ τῆς πίστεως ὀρθῶς καταστήσασθαι· καὶ ἢ ἕκαστον τὴν ἐκτουτο δηλώσαι πίστιν, ἢ εἰδέναι ὡς ἐν τῇ δύσει ἡ σύνοδος μεταβήσεται. Ἀπατηθέντες δὲ εἶπεν εἰ Διοσκόρῳ ἀκολουθοῦσιν ἐκ δύο φύσεων λέγοντι, ἢ Λέοντι δύο φύσεις συνδραμεῖν ἐν Χριστῷ δογματίζοντι, ἐδόξαν Λέοντι πιστεῦναι· τοὺς δὲ ἀντιλέγοντας Εὐτυχιανιστὰς καλεῖσθαι. Εἰρηκότων τε τῶν ἀρχόντων προστεθῆναι δύο φύσεις ἠνωμένας ἀτρέπτους, ἀμερίστους, καὶ ἀσυγχύτους ἐν τῷ Χριστῷ κατὰ Λέοντα, καὶ τοῖον

τῶν ἀρχόντων ἐπελθόντων ἐν τῷ μαρτυρίῳ τῆς ἁγίας Εὐφημίας ἄμα Ἀνατολίῳ καὶ τοῖς τοποτηρηταῖς Λέοντος, συμπρόντος Μαξίμου τε τοῦ Ἀντιοχείας, καὶ Ἰουβενάλου Ἱεροσολύμων, καὶ Θαλασσίου Κιζσαρείας Καππαδοκίας σὺν ἑτέροις, καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν, ἀνεγνώσθη ὁ τῆς συνόδου ὄρος, ἔχων οὕτως· «Ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Σωτὴρ Ἰησοῦς Χριστός·» καὶ τὰ λοιπὰ ἃ ἐν τῷ τῆς ἱστορίας ὕψει ἐταξάμην· πάντων τε βοηθησάντων, «Ἀὐτῆ ἡ πίστις τῶν Πατέρων· οἱ μητροπολίται ἄρτι ὑπογράψωσιν. Αὕτη ἡ πίστις τῶν ἀποστόλων· ταύτη πάντες στοχοῦμεν· πάντες οὕτω φρονοῦμεν·» διελάλησαν οἱ ἄρχοντες· Τὰ τυπωθέντα διὰ τῶν Πατέρων, καὶ πᾶσιν ἀρέσαντα, ἀνευχθήσεται τῇ θεῇ κορυφῇ.

terloquentes responderunt, se ea quæ a Patribus sacram majestatem relatores esse.

Ἐκτη δὲ συνελεύσει Μαρκιανὸς παρεγένετο· καὶ δημηγορεῖ πρῶτα μὲν περὶ ὁμοιοῦς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ἐν τοῖς ἐπισκόποις· ἔπειτα δι' Ἀετίου τοῦ ἀρχidiaconου ὁ τῆς πίστεως ὄρος ἀνεγνώσκειτο, τοῦ βασιλέως κελεύσαντος· καὶ πάντες ἐκείνῳ ὑπέγραψον. Πρῶτα δ' ὁ βασιλεὺς, ἐι συναινέσει πάντων ὁ ὄρος ἐγράφη· πάντες δὲ δι' εὐφημιῶν ἐθεβαίωσαν. Καὶ αὐτοῖς ἐδημηγόρει ὁ βασιλεὺς· καὶ πάντες ἐευφήμισαν. Καὶ προτρέψαντος τοῦ βασιλέως, κανόνες ἐτέθησαν· καὶ τῇ πόλει Χαλκηδονέων μητροπολιτικὰ δίκαια ἐπεδόθη· ἔπειτα ἐκέλευε βασιλεὺς, τρεῖς ἢ τέσσαρας ἡμέρας περιμεῖναι τοὺς ἐπισκόπους· καὶ τούτων ἕκαστον κινήσαι περὶ ὧν βούλεται· καὶ τὸ εἶδος γενέσθαι ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν ἀρχόντων. Καὶ ἡ συνέλευσις αὕτη ἐπεραιούτο· καὶ ἔβρα δὲ γέγονε· καὶ κανόνες ἐτέθησαν ἕτεροι. Καὶ ἄλλη συνέλευσις γενομένης, συνεκλήθησαν Μαξίμος ὁ Ἀντιοχείας καὶ Ἰουβενάλιος, ὁ Ἱεροσολύμων. Καὶ ἐδόκει τὴν μὲν Ἀντιοχείας ἔχειν τὰς δύο Φοινίκας καὶ Ἀραβίαν αὐτὴν, τὸν δὲ Ἱεροσολύμων τὰς τρεῖς Παλαιστίνας. Καὶ ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν ἀρχόντων ταῦτα ἐθεβαιώθη. Τῇ δὲ ἐνάτῃ συνόδῳ τὰ κατὰ τὸν Κύρου Θεοδώρητον ἐκινήθη· καὶ ἀναστὰς ἀνεθεμάτισε Νεστορίον εἰρηκῶς· «Ἀνάθεμα Νεστορίῳ καὶ τῷ μὴ λέγοντι Θεοτόκον τὴν ἁγίαν παρθένον Μαρίαν· καὶ τῷ εἰς δύο Υἱοὺς μερῶντι τὴν ἕνα Υἱὸν τὸν μονογενῆ. Ἐγὼ δὲ καὶ τῷ ἔρω ὑπέγραψα, καὶ τῇ ἐπιστολῇ Λέοντος·» καὶ ἀπὸ συναινέσεως πάντων τὸν οἰκεῖον ἀπολαμβάνει θρόνον. Ἐν ἄλλῃ δὲ συνελεύσει τὰ κατὰ τὸν Ἰδαν τὴν ἐπίσκοπον Ἐδέσσης ἐθεωρήθη· καὶ ἀνεγνώσθη ἡ ἐκείνου ἐπιστολή· πρὸς τὴν Φώτιος ἐπίσκοπος Τύρου ἐδίκασε, καὶ Εὐστάθιος ἐπίσκοπος Βηρυτοῦ. Καὶ ἡ μὲν ψῆφος τῇ ἐξῆ; ἐταμειύθη. Καὶ κατὰ τὴν ἐνδεκάτην συνέλευσιν πλείωνων παρόντων ἐπισκόπων, τινὲς μὲν ἐψηφίσαντο μόνον ἱερέα εἶναι· ἄλλοι δὲ καὶ ἐπίσκοποι ἀντίπον, εἰρηκῶς τοῦ ἐκείνου κατηγοροῦς ἔξω εἶναι· καὶ ἤξιον αὐτοῦ ἐπελεῖν· καὶ ἀνεγνώσθη τὰ ἐπ' αὐτῷ πεπραγμένα. Τῶν δ' ἀρχόντων εἰπόντων τὰ ἐν Ἐφέσῳ πεπραγμένα περὶ Ἰδαν ἀναγνώσθηναι, ἀπεκρίνατο οἱ ἐπίσκοποι. Τὰ ἐν Ἐφέσῳ τὸ δευτέρον πεπραγμένα ἄκυρα εἶναι ἐγρήθη

duas naturas quæ non mutarentur, non dividerentur, non confunderentur, in Christo unitas esso, juxta Leonis sententiam addi jusserunt. Porro postquam principes cum Anatolio et Leonis legatis in martyrium sanctæ Euphemie pervenerunt, ubi quoque aderant Maximus Antiochenus, Juvenalis Hierosolymitanus, Thalassius Cæsariensis, simul atque isti omnes e templo egressi sunt, synodi decretum in hanc sententiam lectum est : « Dominus noster et Servator Jesus Christus : » et reliqua, quæ in historiae contextu inseruimus. Post hæc ubi omnes exclamarunt : « Hæc ip-sissima Patrum fides est, metropolitani ei mox subscribant. Hæc fides apostolorum est : huic omnes assentimur, omnes ita sentimus : » principes in-

In consessu sexto Marcianus ipse affuit, et primum pro concione ad episcopos verba de concordia orthodoxæ et rectæ fidei fecit. Deinde jussu ejus ab Actio archidiacono fidei decretum lectum est, eique omnes subscripserunt. Post hæc imperator, cum de consensu omnium decretum conscriptum esset, percunctatus est : atque id per faustas acclamationes omnes confirmarunt. Et imperator rursum orationem habuit, eamque omnes collaudarunt. **655** Sub hæc, imperatore cohortante, canones episcopi con siderunt, et Chalcedonensi civitati metropolis jura sunt concessa. Imperator quoque episcopos tres aut quatuor dies exspectare, et quomlibet eorum quod vellet proferre, ut in principum præsentia quod æquum esset decerneretur, jussit. Et sic consensus is solutus. Ad alium postea consessum ventum est, et in eam canones alii sunt compositi. Deinde autem conventu alio coacto, una cum aliis Maximus Antiochenus et Juvenalis Hierosolymitanus cõsedit. Ibique constitutum, ut Antiocheno anti titi utraque Phœnicia, et Arabia ipsa; Hierosolymitano autem tres Palæstinæ provinciæ parerent. Atque hæc ab episcopis et principibus stabilita sunt. In sessione nona de Theodorito Cyri episcopo actum, qui assurgens anathemate Nestorium damnavit, verbis hisce : « Anathema in Nestorium, eumque qui : sanctam Virginem Mariam Dei Genitricem non dicit, et qui in duos Filios dividit unum Filium unigenitum. Ego etiam definitioni et Leonis epistolæ subscripsi. » Itaque de consensu omnium sedem suam recepit. Rursum in congressu alio, Ibas Edessæ episcopus, ut de rebus ejus dispiceretur, obtinuit. Lecta ejus est epistola, quam Paphius Tyri et Eustathius Beryti episcopi in judicio oppugnarunt. Sententia ejus rei in proximam sessionem dilata : quæ postquam undecima esu coacta, pluribus episcopis præsentibus, nonnulli quidem ut sacerdos tantum esset statuerunt : alii vero episcopi contradixerunt : adversarius ejus pro foribus esse, et ut ingredi eis liceret petere. cice tes Quæ de co acta et decreta erant, lecta ibi

sunt. Cum autem principes ea legenda esse censerent, quæ Ephesi de eo ipso constituta essent; episcopi illis responderunt, quæ in posteriore Ephesia synodo gesta essent, ut pro irritis haberentur, judicatum esse: ordinatione Maximi Antiocheni sola excepta. Qua de re preces imperatori obtulere, ut ille sanciret, ne quid earum rerum quæ Ephesi secundo actæ essent, obtineret: synodo, quæ ibi primum sanctissimo Cyrillo Alexandrino pastore præside celebrata est, salva. His ita dictis, Ibas synodi iudicio episcopatum suum recepit.

Porro consensu duodecimo Bassiani Ephesii episcopi res agitata est: **656** et tum ut ille episcopatu abiret, eumque Stephanus reciperet, decretum est. Id per alium quoque conventum confirmatum. Sessione tredecima, de Nicomedienasi Eunomio et Nicæno Anastasio actum, qui de finibus provinciarum suarum administrandarum inter se contendebant. Coactus quoque decimus quartus consensus, in quo de rebus Bassiani est tractatum. Et postremo omnium synodus Constantinopolitano throno jus illud tribuit, et confirmavit, ut alterum statim a Romana sede locum et ordinem is obtineret. Atque ita finem suum synodus accepit.

Καὶ κατὰ δωδεκάτην πρᾶξιν τὰ κατὰ Βασσιανὸν ἐκινήθη τὸν τῆς Ἐφέσου ἐπίσκοπον· καὶ ἐκρίθη ἀπωσθῆναι μὲν αὐτὸν, ἀντισταθῆναι δὲ Στέφανον. Καὶ δι' ἑτέρας συνόδου ταῦτα ἰσχυρώθη. Τρισκαιδεκάτης δὲ πράξεως γενομένης, τὰ κατὰ τὸν Νικομηδείας ἐζητήθη Εὐνόμιον, καὶ τὸν Νικαίας Ἀναστάσιον, φιλονεικίας περὶ τῶν ἰδίων ὄρων καὶ πόλεων γενομένης. Ἐπεγένετο δὲ καὶ τεσσαρεσκαιδέκατη πρᾶξις· καὶ ἐξητάσθη τὰ κατὰ Βασσιανόν. Καὶ τέλος πάντων δικαίωμα ἡ σύνοδος τῷ Κωνσταντινουπόλεως ἔδωκε θρόνον, κυροῦσα εὐθὺς μετὰ τὸν Ἰωάννην ἐκείνον τετάχθαι. Καὶ ἐν τούτοις σύμψαν τέλος τὰ τῆς συνόδου ἐλάμβανεν.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ

ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΙΖ΄.

NICEPHORI CALLISTI

XANTHOPULI

ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ

TOMUS XVI.

661 CAPUT I.

C

ΚΕΦΑΛ. Α΄.

De Zenonis imperio: et quod is, cum intemperans esset, et dissoluta prorsus vita, multa Rom. imperii perdidit loca.

Quæ sub Marciani et Leonis priorum imperatorum rerum administratione in ecclesiis acciderunt, sic se habuere. Zeno autem postquam imperium accepit, non recte se rerum summam gubernare posse putavit, nisi voluptatibus omnibus quæ sorte occurrerent, cum potestate summa perfrueretur: quibus adco se a primis, quod dicitur, carceribus

Ἐπερ τῆς βασιλείας Ζήνωνος· καὶ διὰ ἀνάγκης καὶ ἐκδεδητημένους ὡς τὸν βίον τὰ πόλιν τῆς Ῥωμῆων διεφθίρει γῆς.

Τὰ μὲν δὴ κατὰ τὴν ἀρχὴν Μαρκιανοῦ καὶ Λεωντος τῶν εὐσεβῶν βασιλέων ταῖς ἐκκλησίαις συμβάντα ὡς ἔσχεν· ὁ δὲ γε Ζήνων, ἐπὶ τὴν βασιλείαν περιεβάλετο, οὐκ ἔμετο ἐπὶ τῶν ὄλων δὴ καθεστάναι, εἰ μὴ καὶ πάσις ταῖς ἐπιούσαις τῶν ἡθῶν μετ' ἐξουσίας ἐπέλοι. Καὶ ἐπὶ τόσον αὐτὸν ταῦταις ἀνῆκεν ἐκ πρώτης ἀφετηρίας, ὡς μὲν τὰ

ἴκαν' ἔναι τὴν ἐπὶ τὰ χεῖρῳ ῥοπήν αὐτοῦ ἐπι- A
 σχεῖν· ἀλλ' οὕτως ἐμπολιτεύασθαι τοῖς αἰσχροῖς,
 ὡς καὶ τὸ κρῦφα καὶ ἐν παραβύσιον ἤρῃν τὰ τοιαῦτα
 λογιέσθαι χαμερπῆς οἶον καὶ ἀγεννές· τὸ δ' ἀνα-
 φανθὸν καὶ ὡς ἂν εἴποι τις ἐξ ἀπόπτου καὶ αἰσχύνης
 ἀνευ βασιλικῶν ὡσπερ καὶ αὐτοκράτορος ἀξίων, δου-
 λοπρεπῶς κρίνων καὶ λίαν ἐπικινδύνως. Ἐγὼ δ' ἂν
 φαίην οὐ γνωρίζεσθαι τὸν ὡς ἀληθῶς αὐτοκράτορα ἐξ
 ὧν ἐτίρων κρατεῖν πέφυκεν, ἀλλ' ἐξ ὧν ἑαυτοῦ μάλ-
 λον ἀρχεῖν τε καὶ δεσπόζειν, καὶ μὴ τι τῶν φαύλων
 ἑαυτῷ παρεῖδῶν ἔξ· κἀνευθῆεν ἀνάλωτος τοῖς
 ἀτόποις τῶν ἔργων χρηματίζων, καὶ τῶν ἀκρατιῶν
 ὡς περὶ βρώτερον γινόμενος, ἐμψυχον ὡσπερ ἀγαλμα
 τῶν ἀρετῶν καταστατή, σύμπαν τὸ ὑπὲρ χεῖρα πρὸς
 μίμητον ἔλκων. Ὁ δὲ ταῖς ἡδοναῖς ἑαυτὸν ἐφεί- B
 λανθάνειν δοκεῖ μοι τριδούλος ἀσχιτος, ἢ δορυά-
 λωτος ταῖς κατὰ μικρὸν ἐπὶ τὰ χεῖρῳ ῥοπαῖς γινόμε-
 νος, καθάπερ ἐτις ἀχρεῖος δοῦλος συκνοῦς δεσπό-
 τας ἀμειβῶν· ἢ δὴ καὶ ἀριθμὸν ὑπερβαίνουσαι τῶν
 ἡδονῶν αἰ βέσποιναι καλεῖται, τῷ ἀλληλοδιαδόχῳ
 καὶ συνεχεῖ τῆς μοχθηρίας ἤκιστα πρὸς τέλος
 ἀφιεῖσαι ἐλθεῖν, ἔσαι ἐτῆς ἐν χερσὶν ἡδονῆς οὐχ
 ἰσταμένης, ὡσανεὶ δ' ὑπέκκαυμα καὶ προοίμιον τῆ
 ἐφεξῆς γινομένης, καὶ ἀεὶ μνηστευομένης τὰ χεῖ-
 ρονα. Καὶ τοῦτο δεήσει προβαίνειν, ἕως οὐ αὐτοκρά-
 τωρ τις ἀληθῶς γένηται· καὶ τὴν τῶν πικρῶν
 ἡδονῶν ὀγκοκράτειαν οὕτω ξενηλατήσοι, ὥστε του-
 λοιποῦ βασιλεύειν, ἀλλὰ μὴ τυραννεῖσθαι ἐκείναις
 ἢ ταῖς κατὰ μικρὸν ὑποθήκαις τῷ λείῳ τῆς
 ἡδονῆς θεαλγόμενος, τριδούλος ὡσπερ πονηρᾶ δε-
 σποίνῃ δουλεύει μέχρι τελευταίας ῥοπῆς, ἕως οὐ
 τοῖς ἐν ἔδου κολαστηρίοις συγγένηται. Τοιοῦτος ἐκ
 προοιμίῳ ὁ Ζήνων ταῖς τῆς ἀρχῆς ἐπιβάσεις, εἰς ὅ-
 μός τις καὶ ἀνάγωγος καὶ τὸν βίον μάλιστα ἐκδι-
 διχητημένος· ἔνθεν καὶ μὴ τῷ δεδοκῶτι τὸ σκηπτρον
 τὰ γε προσήκοντα τῶν ἔργων ἀποτινύς, τὰ πολλὰ
 τῆς ἀρχῆς διέφευγε. Τὸ γὰρ ὑπήκοον ἄπαν πρὸς
 τε ἀνίσχοντα καὶ δούμενον ἤλιον κακῶς ἐπασχεν.
 Οἱ μὲν γὰρ ἐξ Ἄγαρ Μεσοποταμίαν ἠφάνιζον· Θρά-
 κην δὲ ἀπειρόν τι πληθός· Οὐβων οἱ πρὶν Μασσαγέ-
 ται οὐνομα εἶχον, τὸν Ἴστρον διαβάτες, κατέτρεχον
 ἀδωῶς, κατὰ πολλὴν τοῦ κωλύοντος ἐρημίαν. Ὅσα
 δὲ τούτοις κατελιμπάνετο, Ζήνωνι πρὸς βίαν ἀφή-
 ρητο, οὐχ ἦτον ἢ οἱ βάρβαροι ἐπίοντι. Οὐ μόνον δὲ
 τὰ πρόβω, ἀλλὰ γε δὴ καὶ τὰ οἴκοι ἐκείνῳ ἐκπεπο-
 λῆμωτο ἡδοναῖς ἀτόποις ἐνδιατριβόντι,

ΚΕΦΑΛ. Β'.
 Περὶ τῆς τυραννίδος Βασιλίσκου· καὶ ὡς ἀπη-
 λῶθη μὲν τῆς ἀρχῆς ὁ Ζήνων. Τιμόθεος δὲ ὁ
 Αἰλιουρος καὶ ὁ Κρυσεύς Πέτρος τοὺς ἰδίους
 ἀπολαθόντες θρόνους, κατὰ τῆς τετάρτης
 συνόδου ὡπλίζοντο.

Ἀμίλει τοι καὶ βραχίος χρόνου παραρβύενος,
 ἐπανεστῆται οἱ κατὰ Θράκην Βασιλίσκος ὁ τῆς βασι-

corrumperendum permisit, ut nihil prorsus esset
 quod impetum ejus in facinora terrissima inhibere
 posset. Ita siquidem turpibus flagitiis se conta-
 minavit, ut existimaret, si clam intra regie pene-
 tralia scelera patraret, obscurum id et minus
 generosum esse. Sin publicitus et aperte in con-
 spectu omnium absque pudore omni flagitiosus
 esset, id demum principe et imperatore dignum
 esse censuit. Quod ille sic serviliter admodum et
 periculose arbitratus est. Ego vero dixerim, non
 ex eo verum imperatorem, qui legibus solutus,
 arbitrio ipse suo vivat, quod aliis imperet, aesti-
 mari: verum si in seipsum potius potestatem exer-
 ceat, neque pravi quidquam animum suum subire
 sinat: unde ille adversus foeditatem et turpitudi-
 nem invictus, et a libidine omni alienus, **662**
 perinde atque animata virtutum effigies, cives sub-
 ditosque suos universos ad imitationem sui per-
 trahat. Qui vero voluptatibus se dederit, ignorare
 mihi videtur, servum se omnium foeditissimum, a t
 mancipium, propter momenta ea quibus ad dete-
 riora semper paulatim raptus est, factum esse:
 non aliter quam servus quispiam inutilis, subinde
 dominos mutans. Et habet is certe dominas volu-
 ptates plures quam numerari possent, eo quod
 perpetuo sibi invicem succedentia scelera, cum
 haudquaquam ad finem pervenire passa sint: et
 voluptates quibus in praesentia deditus erat, nun-
 quam constiterint, sed veluti initium et igniculus
 succedentis libidinis fuerint, semperque deteriora
 alia facinora invitariunt et conciliarint. Id quod sic
 necessario procedit, quoad imperator vere quis-
 piam evadat, et turbulentum voluptatum statum
 ita sibi captivum subjuget, ut deinde illis imperet,
 et haudquaquam tyrannide illarum prematur. Alio-
 qui accessionibus libidinum tacitis et voluptatum
 illecebris libidibus, veluti servus miserissimus im-
 probe dominæ ad extremum usque momentum
 servit, donec tandem suppliciiis infernalibus deda-
 tur. Talis ab ipso statim initio et ingressu imperii
 Zeno fuit, vir inkompositus, dissolutus, intempe-
 rans, et corruptus. Quam ob rem et ei qui scrip-
 trum illi tradidit, honorem debitum piis operibus
 non tribuit, et imperium male administravit.
 D Proinde populi subditi omnes in Oriente simul et
 Occidente afflicti sunt. Nam qui ab ipsa Agar ori-

663 CAPUT II.

De tyrannide Basilisci. Ut Zeno imperio sit exutus;
 et ut Timotheus Aelurus, et Petrus Cnaphenus,
 recaptis sedibus suis, quartam synodum oppu-
 gnarint.

Parvo siquidem elapso tempore, Basiliscus Ve-
 rinae Augustae frater adversus eum consurrexit.

Ille vero nihil quod virum et imperatorem deceret, sed illiberalis et submissus quiddam cogitans (desperata enim prorsus quædam res est, libidinibus ledita impietas, effeminatum satis animus, eo quod voluptatibus victa manus dat, indicans) et Verinæ dolium suspectum habens, per adversam tempestatem celeriter in Isaurorum regionem, Ariadnam conjugem quæ a matre tandem fugerat, et qui præterea benevoli ei erant, secum habens, se contulit (1). Porro Basiliscus imperio tanquam spolio quodam sine sanguine arrepto, imperiale sibi ipsi imposuit diadema, et Marcum filium suum Cæsarem creavit: exercitumque ingentem ad Zenonem Seleuciam apud Isauros, in qua urbe sicut prius in lucem editus fuerat, ita tum profusus latebat, obsidendum misit, et bellum id adversus Zenonem gerendum Illo et Trocundo (2) commisit. Atque ubi res suas, sicuti ipsi videbatur, probe constitutas esse putavit, minus sibi legibus parendum esse duxit. Ac nisi contra quam Leo, et qui ante eum imperaverant, fecerant, rempublicam administraret, ne imperandum sibi quidem existimavit. Ad eam rem autem eum maxime conjux nomine Zenonis, quam etiam Augustam dixit, incitavit. Cum qua adversus fidei professionem bellum cœpit. Ac primum quidem ad quorundam Alexandrinorum legatorum petitiones, Timotheum Ælurum ab exsilio, in quo decem et octo annos vixerat, revocavit: cum Acacius orphanotrophus et pupillarum curator, post magnum Gennadium Constantinopolitanæ Ecclesiæ præseset. Ælurus in urbem imperialem venit, atque ibi cohortem hominum dissolutorum secum trahens, magnifice processit: atque asino insidens, ex imperiali palatio templum supplicationum gratia petiit. Cæterum cum Jumentum id casu quodam procidisset, ipse pede fracto, cum ignominia inde est profectus. Petrum quoque Cnaphem Basiliscus ex Insomnium monasterio, ubi abditus latebat, accivit: et Æluro quidem Alexandrinum, Cnaphem autem Antiochenum rursum thronum, 664 Timotheo qui Proterio successerat, et sacro Calandione pulsus, concessit. Isti quamprimum sedes eas receperunt, armis strenue sumptis, quartam synodum anathemati subjecerunt. Multis præterea aliis Basiliscus licentiam multam permisit, quæscunque ecclesiasticis opinionibus adversari satis posse sciret. Prius autem quam thronos suos Ælurus et Cnaphem recipere, cum adhuc Constantinopolis essent, Basilisco persuaserunt, ut ad episcopos universos circulares daret litteras, quibus concilium Chalcedonense, et Leonis libellum, per anathema damnaret. Qui illis facile obsequens, ita scripsit:

(1) Zeno imperator, suis victis, in castellum quod Constantinopolim accolere nominant, casu quodam profugit. Itaque ad fugæ c. milites cum alto gemitu: *Ludibrium, inquit, sibi prorsus est homo, qui me quoque sic ludificat. Vates quidem consulti, mense hoc Julio ex necessitate quadam me Constantinopoli*

Ἰλίδος Βηρίνης ἀδελφός. Ὁ δὲ μὲν ὅλως ἀνδρικόν τι καὶ βασιλικὸν ἐνοήσας, ἀγεννὲς δ' οἷον καὶ ὑφαιμένον (δύσελπι γάρ τι πρᾶγμα ταῖς ἀληθείαις ἢ ἀνοσιουργία, ἐκ τῆς περὶ τὰς ἡδονὰς ἤττης τεκμηριούσα τὸ ἀνανδρον), καὶ τὸν τῆς Βηρίνης δόλον ὑποτοπήσας, προτροπὰν φεύγων ὑπὸ πολλῶν γειμῶνι, ἀνὰ τὴν Ἰσαύρων ἤλαυνε χώραν, ἔχων Ἀριάδην ὑπερρον, φυγοῦσαν τὴν μητέρα, καὶ εἰ τι ἄλλο εὐνοῦν αὐτῷ ἦν. Βασιλίσκος δ' ὡσπερ λάφυρον ἀναιμῶτι τὴν βασιλείαν παραλαβὼν, πρῶτον μὲν περιτῆσαι αὐτῷ τὸ διάδημα. Καίσαρα δ' ἐπειτα καὶ τὸν ἴδιον υἱὸν καθίστησι Μάρκον. Στρατὴν δ' ἀξιόμαχον εὐτρέπισας, εἰς πολιορκίαν Ζήνωνος ἐπεμπεν ἀνὰ τὴν Ἰσαυρίας Σελεύκειαν· ἧτις πρότερον εἰς φῶς ἀγαθοῦσα τοῦτον, καὶ φυγάδα κατέκρυπτεν, Ἰλλῶ καὶ Τροκούνδῳ τὴν κατὰ Ζήνωνος μάχην ἐπιτρέψας. Ἐπεὶ δὲ τὰ καθ' ἐκείνῳ ὡς γ' ἐκείνῳ δόξαν καλῶς καταστήσατο, οὐ τοῖς νενομισμένοις ἐμμένειν ἤρετο· ἀλλ' εἰ μὴ ἀπ' ἐναντίας τῷ τε Ζήνωνι καὶ τοῖς πρὸ αὐτοῦ βασιλεύσασι διαγένοιτο, μηδὲ βασιλεύειν ἔμετο δεῖν. Ἀνηρέθιζε δὲ πρὸς τὰ τοιαῦτα μάλιστα ἡ γαμετὴ Ζηωνίς, ἣν δὴ καὶ Αὐγοῦσταν ἀνείπε. Καὶ δὴ ἄμφω συνθέμενοι, κατὰ τῆς πίστεως παρετάσσοντο. Καὶ πρῶτα μὲν ἐκ πρεσβείας δῆθεν ἐνίων τῶν τῆς Ἀλεξάνδρου ἐκ τῆς ὑπερορίας ἀνάγει Τιμόθεον τὸν Αἰλουρον ὀγδοῦν καὶ δέκατον ἔτος ἐκείνῳ διαγενόμενον, Ἀκαχίου τοῦ ὀρφανοτρόφου τηλικαῦτα μετὰ τὸν πόλιν Γεννάδιον τῆς Κωνσταντινίου ἐπιτοκίην πρυτανεύοντος· ὃς δῆτα τὴν βασιλείῳ πόλιν κατελιφῶς, σοβαρῶς προφηεῖ, στίφος ἀτάκτων περὶ αὐτὸν ἀθροίσας· καὶ ὄψ' ἐποχηθεῖς, λιτανεύων ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν ἐξ ἀσκήρων ἦει. Πιστῶν δὲ ἐκ τινος συμβάντος τῷ ἡνρ, συνέθλα τὸν πόδα, καὶ ἐμπλεῖς αἰσχύνης ἀνέστρεψε. Πρὸς τοῦτω καὶ τὸν Κναφέα Πέτρον ἐκ τῆς τῶν Ἀχοιμίτων μοῆης μεταστῆλεται ἐκαίστου κρυπτόμενον. Καὶ τῷ μὲν Αἰλούρῳ τὸν τῆς Ἀλεξάνδρου, τῷ Κναφέῳ δὲ τὸν τῆς Ἀντιόχου αὐτοῦ θρόνον διένειμεν, ἐξέλτας ἐκείθιν Τιμόθεον τὸν μετὰ Προτέριον, καὶ τὸν Ἰερῶν Καλανθίωνα· οἱ εὐθύς ἅμα τῷ τοῖς θρίνουσ κατασχεῖν, τὴν τετάρτην σύνδον ὑπέβαλιν ἀναθέματι, γενναίως μάλα καθοπλιζόμενοι. Πολλοὶ δὲ καὶ ἄλλοις πρὸ βῆσις Βασιλίσκος μετέδιδου, οὗς δὴ γνοίη ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς ἀντιφάσει δόξαις ἀποχρώντως ἔχειν. Πρινῆ δὲ τοῦς οἰκίους θρόνους ἀπολαβεῖν τὸν τε Τιμόθεον Αἰλουρον, καὶ Πέτρον τὸν Κναφέα, εἰ τῆ Κωνσταντινίου ἐνδιατρίβοντες, ἐπειθον Βασιλίσκον πρὸς τοῦς ἐκασταχοῦ ἱερέας ἐγκυκλίους χρήσασθαι συλλαβίς, ὡστ' ἀναθέματι τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνδον, καὶ τὸν τόμιν Ἀέοντος περιβαλεῖν. Ὁ δὲ βράδιως πεσοῖς. Ἐγραφε τοιάδε·

esse oportere, responderunt: et ego me in urbem Constantinopolitanam venturum esse putavi. Nunc vero fugiens et desertus ab omnibus, tumultum hunc miser leneo, castello urbis cognomine τ.υ.ρ.ο. Σινδ.

(2) Forte legendum *Leontio*. Infra cap. 13.

ΚΕΦΑΛ. Γ.

Α

CAPUT III.

Τὰ κατὰ τῆς ἀγίας τετάρτης συνόδου γραφέντα τῷ Βασιλικῷ ἐγκύκλιᾳ γράμματα ἐξ ἐπιτροπῆς Τιμοθέου καὶ Πέτρου.

Circulares Basilicæ litteræ adversus sanctam quartam synodum, procuratione Timothei et Petri scriptæ.

« Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Βασιλικός, εὐσεβής, νικητής, τροπαιοῦχος, μέγιστος, ἀεισέβαστος, Αὐγουστος, καὶ Μάρκος ὁ ἐπιφανέστατος Καῖσαρ, Τιμοθέῳ τῷ εὐλαβεστάτῳ καὶ θεοφιλεστάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς Ἀλεξανδρείων μεγαλοπόλεως, καὶ πᾶσι τοῖς κατὰ τὴν ἑω καὶ ἐσπέραν ἱερεῦσι Θεοῦ. Ὅπόσους μὲν ὑπὲρ τῆς ὀρθῆς καὶ ἀποστολικῆς πίστεως ἐθέτισαν νόμους οἱ πρὸ ἡμῶν εὐσεβέστατοι βασιλεῖς, ὅσοι τὴν μακαρίαν καὶ ἀγήρω καὶ ζωοποιὸν Τριάδα θεραπεύοντες ὀρθῶς διετέλεσαν, τούτους ὡς τῷ παντὶ κόσμῳ σωτηρίου ἀεὶ ποτε γεγονότας, οὐδένα χρόνον ἀργεῖν ἐθέλομεν· μᾶλλον δὲ ὡς οἰκείους ἑαυτῶν ἐκφωνοῦμεν νόμους. Ἡμεῖς δὲ πάσης τῆς περὶ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα σπουδῆς τὴν εὐσεβειαν προτιμήσαντες καὶ τὴν ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ζῆλον, τοῦ παποικίτος καὶ δεδοξακότος ἡμᾶς, ἐτι δὲ πιστεύοντες τὴν σύνδεσμον τῶν τοῦ Χριστοῦ ποιμνίων, σωτηρίαν ἑαυτῶν εἶναι, καὶ τοῦ ὑπάρχοντος παντός θεμελίον τε ἀβραγαῆ καὶ ἀσάλευτον τεῖχος τῆς ἡμετέρας βασιλείας· ἐντεῦθεν εἰκότως· θείῳ διανοίας κινούμενοι ζῆλῳ, καὶ ἀπαρχὴν τῆς ἡμετέρας βασιλείας τῷ Θεῷ καὶ Σωτῆρι ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ τὴν τῆς ἀγίας Ἐκκλησία· ἔνωσιν προσκομίζοντες, θεσπιζομεν τὴν κρηπίδα καὶ βεβαίωσιν τῆς ἀνθρωπίνης εὐζωίας, τουτέστι τὸ σύμβολον τῶν τῆς ἀγίων Πατέρων, τῶν ἐν Νικαίᾳ πάλαι μετὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκκλησιασθέντων, εἰς ὃ ἡμεῖς τε καὶ πάντες οἱ πρὸ ἡμῶν πιστεύσαντες, ἐδαπίσθημεν, τοῦτο μόνον πολιτεῦσθαι καὶ κρτεῖν ἐν πάσαις ταῖς ἀγιωτάταις τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαις τὸν ὀρθόδοξον λαόν, ὡς μόνον τῆς ἀπλανοῦς πίστεως· κυρίως ὄρον, καὶ ἀρχοῦν καὶ εἰς ἀναίρεσιν μὲν καθόλου πάσης αἰρέσεως, ἔνωσιν δὲ ἀρκυρῶν τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν, ἔχόντων δηλαδὴ τὴν οἰκίαν ἰσχυρὴν, καὶ τῶν εἰς βεβαίωσιν αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ συμβόλου πεπραγμένων ἐν τε τῇ βασιλευσύνῃ πόλει ταύτῃ κατὰ τῶν βλασφημούντων εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον παρὰ τῶν ρ' ἁγίων Πατέρων, ἐτι δὲ καὶ πάντων τῶν πεπραγμένων ἐν τῇ Ἐφεσίῳ μητροπόλει κατὰ τοῦ δυσσεβοῦς Νεστορίου, καὶ τῶν μετὰ ταῦτα τὰ ἐκείνου φρονησάντων. Τὰ δὲ διελόντα τὴν ἔνωσιν καὶ εὐταξίαν τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν καὶ εἰρήνην τὴν τοῦ κόσμου παντός· δηλαδὴ τὸν λεγόμενον τόμον Ἀέοντος, καὶ πάντα τὰ ἐν Χαλκιδόνι, ἐν ὄρῳ πίστεως, ἣ ἐκθέσει συμβόλου, ἣ ἐρμηνείας, ἣ διδασκαλίας, ἣ διαλέξεως εἰρημένα καὶ πεπραγμένα, καὶ εἰς καινοτομίαν τὴν κατὰ τοῦ μνημονευθέντος ἁγίου συμβόλου τῶν τῆς ἀγίων Πατέρων· θεσπιζομεν ἐνταυθα τε καὶ πανταχοῦ καθ' ἑκάστην ἐκκλησίαν, παρὰ τῶν ἀπανταχοῦ ἀγιωτάτων ἐπισκόπων ἀναθεματίζεσθαι καὶ περὶ παραδόξου, περ' οἷς ἂν εὐρίσκηται· διὰ τὸ οὕτω διατεταχέναι παρὰ πάντων τῶν αἰρετικῶν

« Imperator Cæsar Basiliscus (1), pius, victor, triumphator, maximus, semper colendus Augustus, et Marcus, nobilissimus Cæsar, Timotheo religiosissimo et Dei amantissimo magnæ urbis Alexandrinorum archiepiscopo, atque omnibus per Orientem et Occidentem sacerdotibus Dei. Quasquunque, qui ante nos fuere piissimi imperatores, qui beatam, immortalem, et avificam Trinitatem recte coluere, pro recta et apostolica fide sanxerunt leges; eas, veluti toti mundo salutares, non modo tempore ullo negligi et aboleri nolumus, verum etiam perinde atque constitutiones proprias promulgamus. Et cum veram pietatem, flagrantemque erga Deum et Servatorem nostrum Jesum Christum, qui nos condidit, et ad tantam gloriam extulit, ardorem studiis rebusque humanis omnibus præferamus, atque insuper conjunctionem gregis Christi salutarem ipsi civibusque et subditis omnibus firmiterque adeo fundamentum atque inconcussam imperii nostri murum esse credamus, meritò cerie divino mentis zelo permoti, unionem sanctæ Ecclesiæ imperii nostri primitias Deo et Servatori nostro Jesu Christo offerentes, **665** constituimus, ut fundamentum firmiterque felicitatis humanæ, hoc est, trecentorum decem et octo sanctorum Patrum, qui Nicææ olim cum sancto Spiritu in conventu ecclesiastico congregati fuere, Symbolum, quod nos atque omnes qui ante nos fuerunt certa fide profitentes, baptismum suscepimus, solum in omnibus sanctissimis Dei ecclesiis obtineat, et ab orthodoxo recteque sentienti populo usurpetur: quippe quod solum veræ rectæque fidei contineat auctoritatem et decretum, satisque cum ad omnes in universum hæreses abolendas, tum ad unionem summam sanctarum Dei ecclesiarum conciliandam valent. Et ad divinum istud Symbolum confirmandum robur suum habeant, ea quæ in imperante hac urbe adversus eos qui in Spiritum sanctum blasphemi fuere, a centum quinquaginta sanctis Patribus, tum autem quæ etiam in metropoli Ephesiorum adversus impium Nestorium et sectatores ejus sunt acta. Ea autem quæ unionem et ordinem bonum sanctarum Dei ecclesiarum, et pacem orbis totius turbant, videlicet Tomum Leonis, et omnia quæ Chalcedone per formulam seu decretum fidei, aut editionem symboli, aut expositionem, aut doctrinam, aut disputationem, per res novas, adversus id quod diximus sanctum sanctorum trecentorum decem et octo Patrum Symbolum dicta et acta sunt, sancimus, ut et hic et ubique in ecclesiis omnibus a sanctissimis ubicunque fuerint episcopis, apud quos reperta fuerint, anathemate fe-

(1) L. Adriani. C. De hæret. et Manich.

riantur, atque igni tradantur : propterea quod hoc
 sic etiam ab eis qui ante nos fuere, et nunc pia
 et beata quiete fruantur, Constantino et Theodosio
 minore imperatoribus de hæreticis dogmatibus
 omnibus constitutum est. Hæc sic abolita, prorsus
 ex ea, quæ una et sola catholica, apostolica et or-
 thodoxa Ecclesia est, ejiciantur : utpote quæ
 æternos et salutare trecentorum decem et octo,
 atque etiam centum et quinquaginta, qui profes-
 sionem de sancto Spiritu promulgaverunt, et eorum
 etiam qui Ephesi congregati fuere sanctorum et
 beatorum Patrum terminos transferunt. Neque
 prorsus cuiquam vel sacerdoti, vel laico et popu-
 lari homini divinam sancti Symboli constitutionem
 violare aut transgredi liceat. Præterea autem,
 una cum rebus omnibus Chalcedone adversus sac-
 rum Symbolum novatis, **666** anathemate jugu-
 landam censemur hæresim eorum, qui non profi-
 tentur Filium Dei unigenitum ex Spiritu sancto,
 et sancta Dei Genitrice semperque virgine Maria
 vere incarnatum et hominem factum esse : sed
 aut de cælo venisse, aut per phantasiam atque
 imaginationem hominem existimatum esse, prodi-
 giose blaterant. Omnem denique hæresim aliam,
 et si quid aliud tempore, modo, et loco orbis
 universi quocumque vel verbis, vel sententiis ad-
 versus sacrum Symbolum novatum est. Sed enim
 cum imperiali providentiæ maxime conveniat, non
 præsentibus modo, verum etiam futuris temporibus
 consulere, et civibus subditisque accurata
 deliberatione de certa tranquillitate prospicere,
 statuimus, ut sanctissimi ubique episcopi sacris
 hisce circularibus litteris publicatis subscribant,
 verbisque disertis declarent, soli divino trecento-
 rum decem et octo sanctorum Patrum Symbolo
 assentiendum esse : quod auctoritate sua centum
 et quinquaginta sancti Patres confirmarunt, sicuti
 decreto etiam suo postea, qui in metropoli Ephesia
 convenere piissimi Patres censuerunt, quod vide-
 licet soli sancto trecentorum decem et octo Pa-
 trum Symbolo et fidei decreto assentiri conveniat.
 Atque ut anathemate consignant actiones Chalcedo-
 nenses omnes, et ex ecclesiis prorsus ejiciant,
 veluti orthodoxorum populorum offendiculum,
 motisque orbis et nostræ felicitatis impedimen-
 tum. Eos porro, qui post divinum hoc scriptum
 nostrum, quod ad exortatam ab omnibus sanctæ
 Dei Ecclesiæ unionem conciliandam ex sententia
 Dei promulgatum esse persuasum habemus, ausi
 unquam fuerint vel in disputatione, vel in doctri-
 na, vel in scripto qualicumque tandem tempore et
 modo et loco, Chalcedone adversus fidem res
 novatas proferre, aut saltem nominare, ut turba-
 rum et seditionis in sanctis Dei ecclesiis et in
 Romana ditione omni auctores, et Dei salutisque
 nostræ hostes, jubemus juxta constitutiones dudum
 ante nos ab eo qui in beata et sancta quiete est
 imperatore Theodosio adversus ejusmodi male-
 volentiam lata, et sacro huic circulari scripto

δογμάτων, καὶ τοὺς πρὸς ἡμῶν ἐν εὐσεβείᾳ καὶ μακα-
 ρίᾳ τῇ λήξει γενομένους βασιλεῖς, Κωνσταντῖνον καὶ
 Θεοδοσίον τὸν νέον· ἀκυρά τε οὕτως γινόμενα, παν-
 τελῶς ἐκβάλλεσθαι τῆς μιᾶς καὶ μόνης καθολικῆς
 καὶ ἀποστολικῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας· ὡς μεταί-
 ροντα τὰ αἰῶνια καὶ σωτήρια ἔτη τριακοσίων ἐν
 ἁγίων Πατέρων δρια, καὶ τὰ τῶν μακαρίων Πατέ-
 ρων τῶν ἁγίων Πνεύματι διαγορευσάντων καὶ τῶν
 κατὰ τὴν Ἐφῆσίων. Ὅλων δὲ μὴ ἐξεῖναι ποτε μῆτε
 ἱερῶν μῆτε λαϊκῶν τινι τῆς τοῦ ἁγίου συμβόλου
 θειοτάτης ἐκείνης νομοθεσίας ποιῆσθαι τινα παρέκ-
 βασιν· ἀναθεματίζεσθαι δὲ σὺν πάσαις ταῖς γεγε-
 νημέναις ἐν Χαλκηδόνι καινοτομίαις κατὰ τοῦ θείου
 συμβόλου, καὶ τὴν αἵρεσιν τῶν μὴ ὁμολογούντων τὸν
 Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ
 ἐκ τῆς ἁγίας Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας
 κατὰ ἀλήθειαν σαρκωθέντα καὶ ἐνανθρωπήσαντα,
 ἀλλ' ἢ ἐξ οὐρανοῦ ἢ κατὰ φαντασίαν καὶ δόκησιν
 τερατευομένου· πᾶσαν τε ἀπλῶς αἵρεσιν, καὶ εἴ τι
 ἕτερον ἐν οἷῳ δὴ ποτε καιρῷ καὶ τρόπῳ καὶ τόπῳ
 τῆς οἰκουμένης ἀπάσης κατὰ διάνοιαν καὶ λέξιν ἐπὶ
 παραβάσει τοῦ θείου συμβόλου κεκαινοτόμηται.
 Ἐπειδὴ δὲ προνοίας βασιλικῆς ἴδιον μὴ τοῦ παρόν-
 τος χρόνου μόνου, ἀλλὰ καὶ τοῦ μέλλοντος τὴν
 ἀσφάλειαν ἐκ προορατικῆς διασκέψεως ἐπιδειψήσε-
 σθαι τοῖς ὑπηκόοις, θεοπίζομεν τοὺς ἀπανταχοῦ
 ὁσιωτάτους ἐπισκόπους ἐμφανίζομένῳ τῷ θείῳ τούτῳ
 ἡμῶν ἐγκυκλίῳ γράμματι καθυπογράφειν, σαφῶς
 καταμηνύοντας, ὅτι δὴ μόνῳ τῷ θείῳ στοιχοῦσι
 συμβόλῳ τῶν τῆς ἁγίων Πατέρων, ὅπερ ἐπισφρά-
 γισαν οἱ ρν' ἅγιοι Πατέρες· ὡς ἔδοξεν ὀριστικῶς
 καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα συναλθούσι κατὰ τὴν Ἐφῆσίων
 μητρόπολιν ὁσιωτάτοις Πατράσιν· ὅτι δεῖ μόνῳ τῷ
 ἁγίῳ συμβόλῳ τῶν τῆς ἁγίων Πατέρων στοιχεῖν εἰς
 ὄρον πίστεως· ἀναθεματίζοντες ἅπαν τὰ γενόμενα
 ἐν Χαλκηδόνι τῶν ὀρθοδόξων λαῶν πρόσκομμα, καὶ
 ὀλοτελῶς τῶν ἐκκλησιῶν ἐκβάλλοντες, ὡς παρεμ-
 ποδῶν γενόμενα τῇ οἰκουμένικῃ καὶ ἡμετέρᾳ εὐ-
 πραγίᾳ. Τοὺς δὲ μετὰ ταύτας ἡμῶν τὰς θείας συλ-
 λαβὰς, ἃς κατὰ Θεὸν ἐκπεφωνήσθαι πιστεύομεν, τὴν
 ἐπιθυμητὴν πᾶσιν ἔνωσιν πραγματευομένας τῆς
 ἁγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, ἐπιχειροῦντάς ποτε
 προφέρειν, ἢ ὄλων ὑνομάζειν ἐν διαλέξει, ἢ διδασ-
 καλίᾳ, ἢ ἐν συγγράμμασι, καθ' ὅσον δὴ ποτε καιρῶν,
 ἢ τρόπων, ἢ τόπων ἢ ἐν Χαλκηδόνι γεγεννημένην κατὰ
 τῆς πίστεως καινοτομίαν· τοὺς τοιοῦτους ὡς ταρα-
 χῆς καὶ ἀκαταστασίας ταῖς ἀγίαις τοῦ Θεοῦ ἐκκλη-
 σίαις, καὶ τῷ ὑπηκόῳ παντὶ παραιτίους, Θεῷ τε
 καὶ τῇ ἡμετέρᾳ σωτηρίᾳ ποιοέμευς, κελύσομεν,
 κατὰ τοὺς ἤδη πρὸς ἡμῶν θεσπίσαντας παρὰ τοῦ ἐν
 μακαρίᾳ καὶ θεῷ τῇ λήξει γενομένου βασιλέως Θεο-
 δοσίου κατὰ τῆς τοιαύτης κακοδοσίας νόμους, τοὺς καὶ
 ὑποτεταγμένους τῷδε ἡμῶν τῷ θείῳ ἐγκυκλίῳ, εἰ
 μὲν ἐπίσκοποι ἢ κληρικοί εἴνε, καθαιρεῖσθαι, εἰ δὲ
 μονάζοντες ἢ λαϊκοί, ἔξορτα, καὶ δημῶσι παντοῖα,
 καὶ τοὺς ἐσχάτους ὑποπίπτειν ἐπιτιμίοις. Οὕτω γὰρ
 ἢ ἀεὶ ποτε παρὰ τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας προσκυ-
 νουμένη ἁγία καὶ ὁμοούσιος, δημιουργός τε καὶ
 ζωοποιὸς τῶν ὅλων Τριάς, θεραπειθεῖσα καὶ νῦν

παρ' ἡμῶν, διὰ τῆς ἀναιρέσεως μὲν τῶν μνημονευ-
θέντων ζιζανίων, βεβαιώσεως δὲ τῶν ὀρθῶν καὶ
ἀποστολικῶν τοῦ ἁγίου συμβόλου παραδόσεων, ἵεως
καὶ εὐμένης γενομένη ταῖς τε ἡμετέραις ψυχαῖς
καὶ τῷ ὑπηκόῳ παντί, ἔσται διὰ παντὸς συνοικοῦσα
ἡμῖν καὶ εἰρηνεύουσα τὰ ἀνθρώπινα. »
vivificavit, Trinitas, etiamnum a nobis, per eorum quæ memoravimus zizaniorum abolitionem, rectorum-
que et apostolicarum sancti symboli traditionum confirmationem, culta, animabus nostris subditis-
que omnibus placabilis et propitia erit, nobiscumque semper manebit, et res humanas pacabit. »

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

*Περὶ τῶν ὑποσημηγραμένων τοῖς ἐγκυκλίοις Βα-
σιλικῶν καὶ ἐπιστολῆ τῶν ἐν Ἀσίᾳ ἐπισκό-
πων, κατατρέχουσα τῆς ἁγίας τετάρτης συν-
όδου.*

Τούτοις τοῖς ἐγκυκλίοις οὐ μόνον Τιμόθεος καὶ
Πέτρος οἱ εἰρημένοι συντίθενται, ἀλλὰ καὶ Ἀνα-
στάσιος ὁ μετὰ Ἰουβενάλιον τὸν θρόνον τῶν Ἱερο-
σολύμων κατεσηκῶς βῆσα ὑποσημαίνεται· καὶ
πᾶσιν ἑτέροις ἐκκλησιῶν πρόεδροι οὐκ ἦσαν ἢ
πεντακόσιοι· οἱ δὲ πάντες τὸν τε Λέοντος τόμον,
καὶ τὴν ἐν Χαλκηδόνι ἀπεκήρυξαν σύνοδον. Δει-
κνυσι τοῦτ' ἀληθὲς ἢ παρὰ τῶν ἐν Ἀσίᾳ προέδρων
ἐγγραφεῖσα δέησις Βασιλίσκου, τῇ Ἐφεσίων μητρο-
πόλει συνελθούτων, ταῦτα πρὸς λέξιν διεξιούσα·
« Τοῖς κατὰ πάντα εὐσεβεστάτοις καὶ φιλοχριστοῖς
δεσπότηαις ἡμῶν, Βασιλίσκῳ καὶ Μάρκῳ αἰωνοῖς
νικηταῖς, Αὐγουστοῖς. » Καὶ μετ' ὀλίγα· « Διὰ πάν-
των ἐδειχθῆτε, πνευσθεστάτοι καὶ φιλόχριστοι βα-
σιλεῖς, μισουμένη καὶ πολεμουμένη τῇ πίστει δια-
φῶρα συμπολεμούμενοι. » Καὶ μεθ' ἕτερα· « Φο-
βερά τις ἐκδοχὴ κρίσεως, καὶ θεοῦ πυρὸς ζῆλος,
καὶ ἡ δικαία τῆς ὑμετέρας γαληνότητος κίνησις,
τοὺς ἀντιδιατιθεμένους παραπίδας συμπλέξει, τοὺς
τὴν Θεὸν τὸν δυνατὸν, καὶ τὴν ὑμέτεραν τῇ πίστει
κρατυνομένην βασιλείαν, ἀλαζονικῇ τιμωρίᾳ κατα-
ξυεύειν ἐπιχειροῦντες, καὶ τῆς ἡμετέρας βραχυτέ-
τος πολυτρόπως μὴ φειδομένους, ἀλλ' ἀεὶ συκοφαν-
τοῦντας καὶ καταψευδομένους ἡμῶν, καὶ ἀνάγκη
τινὶ καὶ βίᾳ καθυπογραφάντων ἡμῶν ἐν τοῖς θεοῖς
ὑμῶν καὶ ἀποστολικοῖς ἐγκυκλίοις· ἐν οἷς μετὰ
πάσης χαρᾶς καὶ προθυμίας καθυπεγράψαμεν. »
Καὶ μετέπειτα· « Μηδένα οὖν ἕτερα παρὰ τὰ θεῖα
ὑμῶν ἐγκύκλια προβληθῆναι θελήσετε· εἰδότες, ὅπερ
ἔφημεν, ὅτι πᾶς ὁ κόσμος ἀνατραπήσεται πάλιν, καὶ
μικρὰ εὐρεθήσεται τὰ παρὰ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συν-
όδου γενόμενα κακὰ· ἔτι καὶ τοὺς ἀναριθμή-
τους ἐκείνους ἐργάσατο φόνους, καὶ τὰ αἵματα τῶν
ἐρθροδόξων ἀδικῶς καὶ παρανόμως ἐξέχεε. » Καὶ μετ'
ὀλίγα· « Διαμαρτυρούμεθα ἐνώπιον τοῦ Σωτῆρος
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐλευθέραν τὴν ὑμέτεραν εὐ-
σεβείαν εἶναι. Δεόμεθα τῆς ἐπενεχθείσης αὐτοῖς
δικαίας, καὶ κανονικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς κατα-
κρίσεως καὶ καθαιρέσεως, καὶ μάλιστα τῷ τὴν βα-
σιλευούσαν οὐκ ἐσίως ἐπισκοπεῖν διὰ πολλὰ φημι
βεντι. »

A nostro adjunctas, si quidem episcopi aut clerici
sint, dignitatem amittere : sin monachi, aut laici,
exulare, bonorumque universorum publicationi et
ultimis subjacere pœnis. **667** Ita namque, quæ
semper a pietate nostra adorata est sancta et
consubstantialis, quæ res universas condidit atque

CAPUT IV.

*De iis qui circularibus Basilisci litteris suscripserunt,
et epistola Asianorum episcoporum, sanctam
quartam synodum perstringens.*

Circularibus istis non modo Timotheus et Pe-
trus, quos diximus, consenserunt : sed Anastasius
etiam, qui post Juvenalem Hierosolymitanam te-
nuit sedem, facillime subscripsit, et quamplurimi
alii ecclesiarum antistites, quingentis non paucio-
res. qui omnes Leonis tomum, et synodum Chal-
cedonensem repudiarunt. Declarat id verum. esse
libellus supplex ab Asianis episcopis Ephesi con-
gregatis ad Basiliscum scriptus, qui ad verbum
hæc complectitur : « Modis omnibus piissimis et
Christianissimis dominis nostris, Basilisco et
Marco, perpetuis victoribus, Augustis. » Et post
pauca : « In rebus omnibus piissimi et Chri-
stianissimi principes declarastis, cum invisa et
hostili fide vos egregie bellum gerere. » Et post
alia : « Terribilis quædam expectatio iudicii, et
divini ignis ardor, et justa serenitatis vestræ in-
dignatio, adversarios ad pedes vestros abjiciet,
qui potentem Deum et fide confirmatum imperium
vestrum superbæ vindictæ telis petere audent, et
tenuitati nostræ multis modis non parcentes, ca-
lumniis et mendaciis sycophanticis nos semper
perstringunt, quasi vi et necessitate quadam
adacti, divinis vestris et apostolicis circularibus
litteris suscripserimus, cum id cum lætitia et
alacritate omni fecerimus. » Et postea : « Ne igitur
alias quam sacræ circulares vestras litteras edere
atque proponere velitis. Atque illud quod **668**
diximus scitote, orbem omnem rursus eversum,
et parva ea visum iri, quæ in Chalcedonensi syn-
odo accidere mala, quæ quidem infinitas etiam
illas patrarunt cædes, et orthodoxorum inique
atque injuste sanguinem effuderunt. » Et post
pauca alia : « Attestamur coram Salvatore nostro
Jesu Christo, liberam esse et innocentem pieta-
tem vestram : a qua justam et canonicam et eccle-
siasticam adversus illos, et maxime contra eum
qui imple episcopatum in urbe imperante ge-
rere multis modis deprehensus est, condemnatio-
nis et exauclorationis sententiam ferti peti-
mus. »

CA:UT V.

A

ΚΕΦΑΛ. Ε΄.

De Eutychianis : quæ ad hos fecerit verba Timotheus. De Paulo Ephesi episcopo. Et de prærogativa patriarchatus ejusdem urbis, quam ei quarta synodus ademitt, Timotheus vero Ælurus restituit.

Circularibus istis publicatis, ut Zacharias inquit, qui Eutychetis opinionem somniabant, et monasticam vitam sectabantur, perinde atque in lucrum et commodum per circularia scripta, et Timothei honorem inexpectatum incidissent, celeriter ad eum accurrerunt : et cum eo collocti, ubi Dei Verbum nobis juxta carnem, et rursum Patri juxta divinitatem *ἑμοούτων* (consubstantiali) esse audire, ad loca sua reversi sunt. Idem memoriam prodidit, Timotheum ex urbe descendentem, veluti Alexandriam navigaturum, Ephesum appulisse, et Paulum in throno episcopali collocasse : qui antea quidem a provincialibus episcopis, quemadmodum antiquo more receptum erat, ordinationem susceperat, sede autem sua deturbatus fuerat. Et Ephesiorum etiam urbi antiqua patriarchatus jura, quæ ei Chalcedonensis synodus ademitt, restituisse : atque ibi eis rebus peractis, Alexandriam venisse. Ubi statim omnibus persuasit, ut Chalcedonensem synodum anathemate condemnarent, sicuti antea quoque a me est dictum. Multi etiam ei resistere : et ab ejus factione plerique alii, et in primis Theodotus ille, unus ex eis qui a Theodosio Joppæ ordinati fuerant, resistere. Theodosius autem ille est, qui prælonis more, cum Juvenalis Byzantium se contulisset, Hierosolymorum ecclesiam occupa-

Περὶ τῶν τὰ Εὐτυχοῦς φρονούντων· ὅσα Τιμοθέῳ εἰσελέθησαν· καὶ περὶ Παύλου τοῦ Ἐφεσσοῦ, καὶ τοῦ πατριαρχικοῦ προνομίου αὐτῆς· ἕπερ ἡ τετάρτη μὲν σύνοδος περιεἶλε, Τιμόθεος δὲ ὁ Ἀλιουρος τοῦτο αὐτῆς ταύτη ἐπανεσώσατο.

Τῶν δ' ἐγκυκλίων γραμμάτων διεδροθέντων, ὡς Ζαχαρία· φησιν, οἱ τὰ Εὐτυχοῦς φανταζόμενοι, καὶ τὸν μονήρη βίον μεταδιώκοντες, ὡσπερ τινὲς ἑρμαῖα περιτυχόντες, τοῖς τ' ἐγκυκλίσι καὶ τῇ τιμῇ Τιμοθέου, δρομαὶ παρ' αὐτὸν ἀφικνούνται· καὶ ἐπεὶ ἐς λόγους Τιμοθέῳ ἦκον, καὶ ἤκουσαν ἡμοῦσιον ἡμῖν εἶναι τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον κατὰ τὴν σάρκα, καὶ οὕθις τῷ Πατρὶ ἡμοῦσιον κατὰ τὴν θεότητα, ἐπὶ τὰ οἰκεῖα ἐχώρουν. Ὁ δ' αὐτὸς ἱστορεῖ καὶ τὸν Τιμόθεον τῆς πόλεως ἐξορμήσαντα ὡς ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρου προσοκειῖται τῇ Ἐφεσίῳ, καὶ Παῦλον αὐτῇ ἐνθρόνισαι· ὃς πρότερον μὲν ὑπὸ τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων τὴν χειροτονίαν εἰλήφει, ὡσπερ ἡ ἀρχαῖον αὐτῇ ἔθιμον· ἀπεώσθη δὲ τοῦ θρόνου. Ἀποδίδωσι δὲ καὶ ὅπερ εἶχεν ἡ Ἐφεσίῳ πῶς ἐκ παλαιῶν πατριαρχικῶν δικαίων· περιεἶλε δὲ τοῦτο ἢ ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος. Καὶ ταῦτα δράσαι ὁ Ἀλιουρος, εἰς τὴν Ἀλεξάνδρου κατήρην, ἐξ αὐτῆς πάντας πείθων, τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον ἀναθεματίζειν, ὡς μοι καὶ πρότερον εἰρηται. Καὶ πολλοὶ μὲν ἐκείνῳ ἀντίστησαν· ἀποπηδῶσι δὲ καὶ τῆς κατ' αὐτὸν μίτρας· ἄλλοι τε πολλοὶ καὶ Θεοδοσιος ἐκεῖνος, εἰς τὸν ὑπὸ Θεοδοσίου ἀνὰ τὴν Ἰσπίην χειροτονηθέντων, ὡς τὴν Ἱεροσολύμων ληστρικῶς ἐπεπήδησεν, ὅπρηνίκα Ἰουθενάλιος πρὸς Βυζάντιον ἦλθεν.

contulisset, Hierosolymorum ecclesiam occupa-

669 CAPUT VI.

ΚΕΦΑΛ. ΣΤ΄.

Ut Acacius Constantinopolitanus et Daniel Stylites Basilisco persuaserint, ut contrarias prioribus pro sancta synodo circularis conscriberet litteras.

Hæc ubi sic Basiliscus egit, Acacio quoque ut circulares ejus litteras reciperet, et synodum Chalcedonensem anathemati subjeceret, per vim institit : cum id jam tres magni throni fecissent. Illum vero vehementer indoluisse, seque ipsum et thronum suum, atque etiam sanctiorem sacrificii aram pulla veste induxisse, opinio est. Qui deinde, plebe et monachorum Constantinopolitanorum ordine congregato, strenue tyranno restitit. Quo tempore etiam Daniel ille magnus ex columna descendit, et cum Acacio ecclesiasticos conventus egit. Basiliscus motum plebis urbanæ veritus, in ædes imperiales ex templo reversus est, et senatui indixit, ne molestiam Acacio exhiberent, quod multitudo ad incendendam urbem parata esset. Daniel vero plebis et monachorum multitudine assumpta, ad tyrannum accessit, et propalam libere apud eum de rectis dogmatibus disseruit. Hæc igitur ab Acacio Daniele coactus, circulares priores litteras abrogavit, et constitutionem quæ circulares eas surreptitè impetratas prorsus indu-

Ὅς Ἀκάκιος ὁ τῆς Κωνσταντινῶν καὶ Δανιὴλ ὁ Στυλίτης ἐπεισαν Βασιλίσκον ἀντεγκύκλια ὑπὲρ τῆς ἀγίας συνόδου γράψαι.

Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἔδρασε Βασιλίσκος, ἐπέκειτο καὶ Ἀκακίῳ τὰ ἐγκύκλια δέξασθαι. Καὶ ἠνάγκαζε τὴν ἐν Χαλκηδόνι καὶ αὐτὸν ἀναθεματίζειν τῶν μεγάλων τριῶν θρόνων τοῦτο διαπραξάμενων. Τὸν δὲ λίαν περιπαθῆσαντα ἑαυτὸν καὶ τὸν θρόνον καὶ τὸ θυσιαστήριον λόγος μελανοῖς ἀμφίεσαι πίπλους· ἔπειτα τὸν δῆμον καὶ τὸ μοναδικὸν τῆς βασιλευούσης ἀθροίσαντα, γενναίως πρὸς τὸν τύραννον ἀντιπαράδεξασθαι· ὅτε καὶ Δανιὴλ ὁ μέγας ἀποβῆ· τοῦ στύλου, συνεκκλησίαζεν Ἀκακίῳ. Βασιλίσκος δὲ τὴν κίνησιν δείσας τοῦ πλήθους τῆς πόλεως, ἀνεχώρει, ἐπειπὼν τῇ συγκλήτῳ μηδαμῶς δι' ὄχλου Ἀκακίῳ γενέσθαι· ἔτοιμον γὰρ εἶναι τὸ πλήθος πῦρ ἐνίειναι τῇ πόλει. Δανιὴλ δὲ τὸ πλήθος παραλαβὼν, καὶ ὄσον τοῦ μοναδικοῦ στήφο·, παρὰ τὸν τύραννον ἦει, καὶ πλῆρη τῆς ὑπὲρ τῶν ὁρθῶν διελείχθη δογματῶν· ἐκείνον δὲ ὅπως Ἀκακίῳ καὶ Δανιὴλ βιαζόμενον, τὰ ἐγκύκλια ἐξαρνήσασθαι, καὶ δάσκειν γράψαι, τὰ ἐκ συναρπαγῆς γενόμενα παντάπασι διακελευσομένην ἀργεῖν, καὶ ἀντεγκύκλια γράψαντα τῇ ὑφ' ἡλίον διαπέμπεσθαι, ἀντιβρόπα τῷ

προτέρων ὑπὲρ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου διεξιότα. Ἀλλὰ Ζαχαρίας μὲν ὁ τὴν ὅλην πραγματείαν ἐμπροσθὺς συγγραψάμενος παρήκα τῇ κατ' αὐτὸν ἱστορίᾳ τὰ ἀντεγκύκλια· ἐγὼ δὲ πού εὐρών, τῇ συγγραφῇ παραθήσομαι. Ἐχουσι δ' ἐπὶ λέξεως οὕτως·

A ceret atque aboleret, edidit, et eam priori illi contrariam in orbem vulgandam misit, quæ aliter longe quam circulares illæ scriptæ fuerant, composita, synodum Chalcedonensem defendit. Cæterum Zacharias, qui rem eam omnem affectibus ductus conscripsit, in historia sua contrarias prioribus circulares litteras prætermisit : quas ego alicubi inventas hic arponam. Earum verba hæc sunt :

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

Ἀντεγκύκλια Βασιλίσκου.

« Αὐτοκράτορες Καίσαρες Βασιλίσκος καὶ Μάρκος. Τὴν ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐν ταῖς καθολικαῖς ἐκκλησίαις κρατήσασιν ἀποστολικὴν καὶ ὀρθόδοξον πίστιν, καὶ μέχρι τῆς ἡμετέρας βασιλείας κρατήσασιν, καὶ ἐπὶ τῆς ἡμετέρας δὲ βασιλείας κρατοῦσαν, καὶ εἰς τὸ διηνεχὲς κρατεῖν ὑφείλουσαν, εἰς τὴν καὶ ἐδαπτίσθημεν καὶ πιστεύομεν, αὐτὴν μόνην ἀτρωτον καὶ ἀσάλευτον κρατεῖν, τὴν καὶ κρατοῦσαν καὶ διηνεχῶς πολιτεύεσθαι ἐν πάσαις ταῖς καθολικαῖς καὶ ἀποστολικαῖς ἐκκλησίαις τῶν ὀρθόδοξων θεσπιζόμεν, καὶ μηδὲν ἕτερον ζητεῖσθαι. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὰ ἐπὶ τῆς ἡμετέρας βασιλείας γεγενημένα, εἴτε καὶ ἕτερα ἢ εἰ τι δηροποῦν πίστεως ἕνεκεν, ἢ καταστάσεως ἐκκλησιαστικῆς, ἀργεῖν καὶ πεπαῦσθαι προστάττομεν, ἀναθεματιζόμενου Νεστορίου καὶ Εὐτυχοῦς καὶ πάσης ἑτέρας αἰρέσεως, καὶ πάντων τῶν ἐκ αὐτὰ φρονοῦντων. Καὶ περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως μὴ σύνοδος γίνεσθαι ἢ ἑτέραν ζητησῖν· ἀλλὰ ταῦτα μένειν ἀρραγῆ καὶ ἀσάλευτα. Ἀποδοθῆναι δὲ καὶ τὰς ἐπαρχίας τῷ ἀγιωτάτῳ καὶ εὐλαβεστάτῳ πατριάρχῳ καὶ ἀρχιεπισκόπῳ Ἀκακίῳ ὧν τὴν χειροτονίαν εἶχεν ὁ θρόνος ταύτης τῆς βασιλείας καὶ ἐνδόξου πόλεως· δηλαδὴ τῶν νῦν διῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων μενόντων ἐπὶ τῶν οἰκείων θρόνων, μηδενὸς προκρίματος γενομένου μετὰ τὴν τοῦτων τελευταίῃ τῷ δικαίῳ τῆς χειροτονίας τοῦ εὐαγοῦς θρόνου ταύτης τῆς βασιλείας καὶ ἐνδόξου πόλεως. Τοῦτο δὲ τὸ θεῖον ἡμῶν θέσπιμα δύναμιν ἐπέχον θείας διατάξεως, οὐδενὶ ἀμφίβολον κατέστηκεν. » Ταῦτα μὲν οὕτως ἐγένετο.

ΚΕΦΑΛ. Η'.

Ὅς Ζήνων αὐθις εἰς τὴν οἰκίαν ἐπανῆλθεν ἀρχὴν· Βασιλίσκος δὲ διεφύραρ.

Ὁ δὲ Βασιλίσκος κατὰ τῆς πίστεως παραταξάμενος, μῖσος παρὰ πάντων ἐκτήσατο· ὁ μεμαθηκότες οἱ Ζήωνα ἐπιτετραμμένοι πολιορκεῖν, πιστὰ οἱ φυλάξειν διομοσάμενοι, Ζήνωνι σπένδονται· καὶ τοῦτον λαθόντες, ἐχώρουν ἀνά τὴν βασιλεύσαν· δῶρα τὰ μὲν εὐφρότες, τὰ δ' ὑπεσχημένοι λαβεῖν. Φασὶ γέ μὴν καὶ τὴν πρωτομάρτυρα καὶ πολυάθλον Θέκλαν ἔψει μυστικά· ἐκφανεῖσαν, τὴν τῆς βασιλείας ἀποκατάστασιν αὐθις αὐτῷ βεβαιώσασθαι. Οὐ γενομένου, Ζήνων τῇ μάρτυρι ἀμειδόμενος τῆς μηνύσεως, ἀνά τὴν Σελευκίαν μητρόπολιν τέμενος ἀνεῖθαι ἐξοχῇ μέγιστον, καὶ προῦχον ἐν κάλλει, ὁ πολλῶν χροστίῳ καὶ βασιλικοῖς κατεκόσμηται ταῖς ἀναθήμασιν. Ὁ δὲ Βασιλίσκος τὴν κίνη-

CAPUT VII.

Contrariæ circulares Basilisci litteræ.

« Imperatores Casares, Basiliscus et Marcus. Fidem apostolicam et orthodoxam, quæ jam inde ab initio in catholicis ecclesiis usque ad nostri imperii tempora obtinuit, et sub imperio nostro obtinet, atque adeo in perpetuum obtinere debet, in quam etiam baptizati sumus, quam et credimus, eam ipsam solam inviolatam atque inconcussam obtinere, et obtinentem perpetuo celebrari in omnibus orthodoxorum catholicis et apostolicis ecclesiis, **670** neque quidquam aliud requiri debere, sancimus. Proinde quidquid sub imperio nostro actum editumque est, sive circulares litteræ, seu scripta alia, quæcunque tandem ea sint, professionis fidei aut ecclesiasticæ constitutionis gratia promulgata, irrita et abrogata esse jubemus. Nestorium et Eutychetum, nec non hæreses omnes, et eos qui idem cum illis sentiunt, universos anathemate condemnamus. Decernimus quoque, de fidei causa neque synodum cogi, neque questionem aliam inferri, sed hæc quam approbamus firma et inconcussa manere : provincias etiam reddi debere sanctissimo et religiosissimo patriarchæ et archiepiscopo Acacio, quarum antistitium ordinationem imperantis hujus et inclytæ urbis thronus habuit : ita videlicet, ut Dei amantissimi qui nunc sunt episcopi, in sedibus suis permaneant : neque post obitum illorum, præjudicium aliquod adversus juræ ordinationis sacri throni imperantis hujus et inclytæ urbis creetur. Atque divina hæc sanctio nostra vim sacre constitutionis habens, ne cui in dubium aut controversiam vocetur. » Hæc sic acta.

CAPUT VIII.

Ut Zeno rursus in imperium suum sit restitutus, Basiliscus autem interierit.

Porro Basiliscus quod adversus fidem bellum gereret, odium omnium incurrit. Quod ubi cognovere, quibus Zenonis obsidio commissa fuerat, juramento interposito se fidos illis futuros, Zenoni conciliati sunt : eoque recepto, ad urbem imperantem ire contenderunt : cum quidem dona ab eo partim jam accepissent, partim se accepturos esse stipulati essent. Ferunt sane quidam protomartyrem, quæ multum et strenue decertavit, Theclam, arcanis quibusdam visionibus illi restitutionem imperii confirmasse. Quapropter Zeno ut martyri de ejusmodi denuntiatione gratiam referret, in metropoli Seleuciæ, delubrum amplitudine maximum et pulchritudine præstantissimum

condidit, quod multo auro et imperialibus donariis A exornavit. Basiliscus de Zenonis motu certior factus, consobrinum suum Harmatium (1) copiarum in Thracia ducem, qui progressum illius impelleret, adversus eum misit, 671 eumque jurejurando sane quam horrendo, ne se unquam Zenoni conjungeret, obstrinxit. Harmatius cum Zenone ad Nicæam congressus, in eum illum coniecit metum, ut frustra se rem quam conficere nequiret, aggredi putarit : nisi donis ac pollicitationibus Harmatium, se videlicet Basiliscum filium ejus Cæsarea tænia exornaturum esse, expugnaret. Atque ita hunc quoque jurisjurandi religionem parvifacientem, Zenone adversus Basiliscum in partibus suis habuit. At Basiliscus his rebus cognitis, statim sententiam mutavit : et imperiali corona sacræ mensis imposita, supplex ipse cum Zenonide (2) ad baptisterium confugit. Zeno confestim Constantinopoli exceptus, primum ecclesiam magnam, deinde cum apparatu et comitatu maximo imperialem regiam ingressus est. Basiliscus autem cum viginti menses in Romano imperio tyrannus fuisset, in Cappadociam moriturus missus est : atque in mansione quadam seu militari diversorio (3), cui Acusi nomen est, cum uxore et liberis interfectus est. A Zenone statim Circenses ludi editi. Deinde is, pro eo atque paulo ante se facturum juraverat, Harmatii quidem filium Basiliscum ad Cæsaris dignitatem extulit : postea autem Harmatium, quod eum non magis sibi, quam Basilisco fuisset, fidum fore arbitraretur, jugulari jussit : filium porro ejus Cæsarem sacerdotem fecit, qui deinde multo post ecclesiam Cyzicenam optime admini-

σιν ἐκμαθῶν Ζήνωνος, τὸν ἀνεψιὸν Ἀρμάτιον ἐπεμπε στρατηγὸν τῶν ἐν Θράκη καθιστώτα δυνάμεων, ἐκείνον ἐπὶ τὰ πρόσω ἰέναι κωλύσοντα, ἔρκοις φρικτοῖς τοῦτον ἀσφαλίσταμενος μὴ σπεισασθαι ποτε Ζήνωνι. Ὁ δ' ἐν Νικαίᾳ συμβαλὼν ἐκείνω, ἐπὶ τόσον ἐκείνον κατέπληξεν, ὡς λογισασθαι ἀνηνύτοι· δῆτα ἐπιχειρεῖν, εἰ μὴ δῶροις ὑποφθείρας τοῦτο. Ζήνων καὶ ὑποσχέσασιν, ὡς ἄρα τῇ Καισαρικῇ ταινίᾳ τὸν ἐκείνου υἱὸν Βασιλίσκον κοσμήσοι, κατὰ τοῦ κρατοῦντος καὶ τοῦτον ἔσχεν, ἐν δευτέρῳ τὰ τῶν ὄρκων δὴ θέμενον. Ὁ μὲν οὖν Βασιλίσκος ταῦτα μαθὼν, εὐθύς ὑπέχρωρει· καὶ τὸν βασιλικὸν στέφανον τῇ θείᾳ τραπεζῇ ἐνθέμενος, αὐτὸς σὺν Ζηωνίδι ἐπὶ τὸ βαπτιστήριον ἰκέτης προσέφυγε. Ζήνων δ' ἐξ αὐτῆς τῆ Βύζαντος παροδεχθεὶς, πρῶτον μὲν ἐπὶ τὸν μέγαν ἤει νέων· ἔπειτα ἐχώρει σὺν πομπῇ μεγίστῃ πρὸς τὰ βασίλεια. Βασιλίσκος δὲ κ' ἡμνας· τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν τυραννήσας, ἐπὶ τὴν Καππαδοκῶν ἐστέλλετο τσθηζόμενος· καὶ ἐν τινι σταθμῷ Ἀκουσῶ λεγομένῳ σὺν γυναικὶ καὶ τέκνοις δέχεται τὴν σφαγὴν. Ἰππικὸν δ' εὐθύς ποιήσας Ζήνων κατὰ τοὺς πρόβραχέας, δοθέντας· ὄρκους, τὴν μὲν Ἀρμάτιου υἱὸν Βασιλίσκον τῇ τοῦ Καίσαρος ἀξίᾳ τιμᾶ· ἔς· ὑστερον δὲ λογισάμενος ὡς Ἀρμάτιος οὐδαμῶς οἱ αὐτῷ τὰ πιστὰ φυλάξοι ὥσπερ οὐδὲ Βασιλίσκω, καλεῖται τοῦτον σφαγῆναι· τὸν δ' ἐκείνου υἱὸν τὸν Κάισαρα ἱερέα ἐχειροτόνει. Πολλῶ δὲ ὑστερον οὗτος καὶ τὴν Κυζικηνῶν ἐκκλησίαν ἐποίησεν ἄριστα.

CAPUT IX.

Episcopi Asiani libellum pœnitentiæ ad Acacium mittunt, de synodo eum placantes.

Zeno simul atque in imperium restitutus est, per constitutionem scriptam quamprimum, quidquid a tyranno Basilisco per circulares litteras contra fidem novatum fuerat, abrogavit. Quod ubi Asiani episcopi intellexerunt, missis ad Acacium Constantinopolitanum episcopum pœnitentiæ libellis, gratiam sibi fieri petierunt : illa deprecatione usi, quod non sua sponte, sed vi maxima adacti circularibus subscripsissent. Eamque rem 672 ita et non aliter se habere, et se Chalcedonensi synodo assentiri, atque juxta ejus decretum et antea credidisse, et nunc credere, juramento confirmarunt. Episcoporum scriptum hoc erat : « Acacio sanctissimo et piissimo sanctissimæ quæ apud imperantem Constantinopolim, novam Romam, est Ecclesiæ patriarchæ. » Et post pauca : « Recte sane ad nos venit, qui locum etiam vestrum

(1) Procopius *Armatium* nominat.

(2) Adh *Zenobium* vocant.

(3) Basiliscum tyrannum cum uxore et filiiis Zeno in Cappadociam misit hiemis tempore, eosque neque veste neque cibariis juvari jussit. Unde brevi se invicem complexi, collacrymantes misere pererunt. (Procop.) Ille inexplebilis avaritiæ fuit. Nam

C

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Ὅτι οἱ τῆς Ἀσίας ἐπίσκοποι βιβλίον μετανοίας Ἀκακίῳ ἀπέστειλαν ἡμεροῦμενοι ἐκείνον διὰ τὴν σύνοδον.

Ζήνων δὲ ἅμα τῷ τῇ ἀρχῇ καταστῆναι, ἔγγραφον νόμον ἐτίθει, δὲ προτροπὴν ἀνῆρει, ὅσα τῷ τυράννῳ Βασιλίσκῳ τοῖς ἐγκυκλίοις ἐνωτερίσθη κατὰ τῆς πιστεύσεως· ὁ οἱ τῆς Ἀσίας μαθόντες ἐπίσκοποι, βιβλία μετανοίας ἐπιπέμποντες Ἀκακίῳ τῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκόπῳ, συγγνώμην ἤτουν, παραιτούμενοι, ὡς οὐκ ἐκόντες, ἀλλ' ἀνάγκῃ πλείστη τοῖς ἐγκυκλίοις καθυπογράψαι· ὅρκους τε τοὺς λόγους κατασφαλίζοντο, ἡ μὴ οὕτως ἔχειν καὶ οὐκ ἕτεροι· καὶ τῇ ἐν Χαλκηδόνι συνόδῳ τίθεσθαι, καὶ κατ' ἐκείνον πιστεύειν καὶ νῦν καὶ πρότερον. Ἡ δὲ τῶν ἐπισκόπων γραφὴ τοῦτοις τοῖς γράμμασι περιεληπτο· « Ἀκακίῳ τῷ ἀγιωτάτῳ καὶ ὁσιωτάτῳ πατριάρχῃ τῆς κατὰ τὴν βασιλεύουσαν Κωνσταντινουπόλιν νέαν Ῥώμην ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας. » Καὶ μετ' ὀλίγα· « Ἐφθασεν ἐγ' ἡμᾶς πρεπόντως ποιῶν ὁ καὶ τὸν ἡμέτερον ἀνακλήσει ab ecclesiarum antistitibus pecuniam exegit : et a tenuibus opificibus manuum labore vitæ sumptus tolerantibus, excutiendis non abstinuit. Quapropter ob ejusmodi exactiones lacrymis plena erant omnia. Sub Leone is pro Rustico copiarum militarium dux lectus. (Suid.)

ρώσων τόπον. ἰ Καὶ μεθ' ἕτερα· ἰ Διὰ δὲ τῶν λι-
βέλλων γνωρίζομεν ὑπεγεγραφήκηναι οὐ κατὰ
πρόθεσιν, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης γράμμασι καὶ ῥήμασιν,
ἀλλ' οὐ καρδίᾳ συνθέμενοι τούτοις. Ταῖς γὰρ ἡμῶν
ἀπροσδέκτοις πρεσβείαις οὐκ ἐπινεύσει τοῦ Κρείττο-
νος καὶ παρειλήφαμεν παρὰ τῶν τῆς οἰκουμένης
φωστήρων τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτώ καὶ τῶν ῥ'
ἀγίων Πατέρων πιστεύομεν, πρὸς τούτοις καὶ τοῖς
ἐν Χαλκηδόνι εὐσεβῶς καὶ ὀρθῶς τυπωθεῖσι παρὰ
τῶν ἐν αὐτῇ συναχθέντων θείων Πατέρων. ἰ Ταῦ-
τά μὲν οἱ ἐπίσκοποι. Ἐστ' οὖν Ζαχαρίας ὁ ταῦτα
ἐμπαθῶς συναξάμενος, τούτοις ἐφθῆ συκοφαντή-
σας· εἶτε καὶ αὐτοὶ διεψεύσαντο, ὡς παρὰ γνώμην
τῶ ἐγκυκλίῳ ὑπέγραψαν, καὶ ταῦτα Ἀκακίῳ γε-
γραφέτας, οἷα μικρὸν ἀνωθεν διεξήλομεν, ἀκρι-
βῶς συνορᾶν οὐκ ἔχω. Καὶ τὰ μὲν ὧδέ πη ἔσχε.

ΚΕΦΑΛ. I'.

Ὡς ἀπέλασε Ζήνων τὸν Κναφέα Πέτρον τῆς
Ἀντιόχου καὶ ἑτέρους· Καλινδίωνι δὲ τὸν
θρόνον αὐθις ἐπέστρεψε. Καὶ περὶ τῆς ἀνακο-
μιῆς τοῦ λειψάνου τοῦ ἀγίου Εὐσταθίου
Ἀντιοχείας.

Ζήνων δὲ τὸν μὲν Κναφέα Πέτρον, ὅτε ὑπὸ Βα-
σιλίσκου ἀνακληθέντα, τῆς Ἀντιόχου ἐξήλαυεν.
Κα' αὐθιῶν δὲ τῷ μετὰ Στέφνον τὴν ἐπισκοπὴν
ἐνεχείρισεν αὐθις. Καὶ Παῦλον δὲ τῆς Ἐφέσου ἐδίω-
κε· καὶ Νεστόριον τῆς Ταρσοῦ, καὶ Κύρον ἀρίστα
Ἱεραπόλεως· Χαλκηδόνος τε Ῥωμανόν, καὶ Σημο-
σάτων Εὐσέβιον, Μοφουστίας δὲ Ἰουλιανόν, Παῦ-
λον Κωνσταντίνης, καὶ Ἀνδρέαν Θεοδοσιουπόλεως.
Ὁ δὲ Καλινδίων οὐδένα προσέτετο, εἰ μὴ προτερον
τὸν Πέτρον ἀναθεματίσει, καὶ τὰ Βασιλίσκου ἐγκύ-
κλια. Αἰτίστας δὲ Ζήνωνα καὶ τὸ λειψάνον Εὐσταθίου
τοῦ θείου ἀπὸ Φιλίππων τῆς Μακεδόνων, ἐνθα
ἐξήριστος τὸν βίον ἀπέλιπε, σὺν τιμῇ πολλῇ εἰς
Ἀντιόχειαν ἤγαγε, πρὸ ὀκτωκαίδεκα μιλίων πάση·
σχεδὸν προχυθείσης τῆς πόλεως, καὶ σὺν χαρᾷ
πλείστη προσηκαμένης. Οἱ δὲ δι' αὐτὸν εἰσέτι τῆς
Ἐκκλησίας διακρινόμενοι, ἐκατὴν παρρηχικότων
ἐνιαυτῶν, τῇ Ἐκκλησίᾳ ἠνώθησαν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Ὡς μετὰ Τιμόθεον τὸν Ἀλιουρον Πέτρος ὁ Μογ-
γός γίνεται ἐν Ἀλεξανδρίᾳ· εἶτα πάλιν Τι-
μόθεος ὁ Σαλοφακίολος· εἶτα Ἰωάννης ὁ Τα-
δωνησιώτης· καὶ μετὰ τούτων αὐθις ὁ Μογ-
γός Πέτρος, δεξάμενος τοὺς ἀπὸ Προτερίου,
καὶ τῷ ἐνωτικῷ καθυπογράφας τοῦ Ζήνωνος.

Πρὸς βουλῆς δ' ἦν Ζήνωνι καὶ Τιμόθεον τὸν Ἀ-
λιουρον ἀπελάσαι τῆς Ἀλεξανδρείας. Γνοὺς δὲ εἰς
βαθὺ γῆρας ἐληλακότες, καὶ ἤδη πρὸς ταφήν ὄντα,
τὸ βούλευμα διεκώλυσεν. Ὁ δὲ μετ' οὐ πολὺ πρὸς
τὰ κατωτέρω μετεχώρει δικαιοτήρησι. Ἀλεξανδρεῖς
δ' αὐθενεῖς χρησάμενοι, χειροτονοῦσι φησὶ ποιμένα,
πολλῶ τῇ δυσσεβεῖσι χειρὸν τοῦ Αἰλουρου, Πέτρον
ἕτερον, Μιγγλὸν τὸ ἐπώνυμον· ἐνδὸς ὧ· φασὶ καὶ
δύο ἐπισκόπων τὴν χειροτονίαν τελέσαντος, καὶ

(1) Evagr. lib. iii, cap. 9.

continebit. ἰ Et rursum : ἰ Per libellos sup-
plices significamus, subscripsisse nos non ex
animi sententia, sed necessitate coactos, litteris
tantum et verbis, non autem animi destinatione,
circularibus illis assentientes. In acceptabilibus
enim precationibus nostris, annuente Deo, quæ a
totius orbis luminaribus trecentis decem et octo,
et rursum a centum quinquaginta sanctis Patribus
accepimus, ad hæc quæ a divinis patribus Chalce-
done congregatis, pie et recte constituta sunt, ea
credimus. ἰ Hac episcopi scripsere. Sive autem
Zacharias, qui hæc affectibus ductus conscripsit,
sycophantice hoc illis impexit : seu ipsi episcopi,
quod præter animi sententiam circulari constitu-
tioni subscripserint, cum ita ad Acacium scribe-
rent, ut paulo ante narravimus, mentiti sunt, dis-
picere et pronuntiare certo non possum. ἰ Hæc
certe sic habere (1).

CAPUT X.

Ut Zeno Petrum Cnapheum, et item alios Antiochia
expulerit, et Calandioni episcopatum ejus commi-
serit. De reductione reliquiarum sancti Eustathii
Antiocheni.

Zeno Petrum Cnapheum, ut qui a Basilisco re-
vocatus esset, Antiochia expulit, et Calandioni
Stephani successoris episcopatum restituit. Paulum
etiam Epheso exegit, Nestorium item Tarso, et
Cyrum Hierapoli, Romanum Chalcedone, Samosa-
tis Eusebium, Mopsuestia Julianum, Paulum Con-
stantia, et Andream Theodosiopoli. Calandionem
autem neminem ad communionem admittebat,
qui non prius Petrum et circularia Basilisci ana-
themate confodisset. Ac de Zenonis voluntate et
consensu, divi Eustathii, qui Philippis apud Ma-
cedones in exilio vitam finierat, reliquie cum
reverentia multa Antiochiam reductæ sunt : 673
quas cum lætitia summa civitas ea ad decimum
octavum fere lapidem extra urbem effusa excepit.
Atque illi qui ad hoc usque tempus ab Ecclesia
secesserant, annis centum elapsis, Ecclesiæ tandem
prorsus uniti sunt.

CAPUT XI.

Ut Alexandria Timotheo Æluro Petrus Moggus,
Moggo Timotheus Salophaciolus, huic porro Joan-
nes Tabennesiotes, huic autem rursum Petrus
Moggus, eis qui Proterium sectati fuerant ad se
receptis, et Zenonis Henotico, hoc est, concilii-
torio seu pacificatorio edicto comprobato, suc-
cesserit.

Constituerat Zeno Timotheum quoque Ælurum
Alexandria ejicere. Postquam autem ad multam
eum senectutem pervenisse, et jam non longe a
sepulchro abesse cognovit, consilium mutavit. Atque
ille paulo post ad inferorum migravit judicium.
Alexandrinis autem potestate sibi et auctoritate
usurpata, pastorem sibi delegerunt impietate
Æluro longe deteriorem, Petrum alterum cogno-
mento Moggum : quem unus et alter sicuti ferunt,

episcopi consecrarunt, quibus legitime dignitas A
adempta fuerat. Quod ubi Zeno rescivit, eos qui illum episcopum legerant, morte multavit. Timotheum autem Salophaciolum, Proterii successorem, qui Canobi (sicuti diximus) debebat, in sedem suam restituit, cui Moggus diebus triginta sex incubaverat. Ac Timotheus quidem imperatoris litteris thronum suum ita recuperavit. Brevis vero post consilium quidam ceperunt legatum ad imperatorem mittendi, Joannem presbyterum Tabennesiotam, qui œconomus templi honorandi Pæcuroris et Baptistæ creatus fuerat : ut ibi episcopus eorum inter homines esse desiisset, Alexandrini potestatem episcopi quem vellent eligendi haberent. Qui legatus ubi compertus est sibi ipsi episcopatum precari, quemadmodum Zacharias inquit, postquam imperatori juravit, haud unquam se Alexandriae thronum recepturum esse, domum reversus est, et imperator constitutione, ut post obitum Timothei, Joanne excepto, cathedram episcopalem Alexandriae, quem ibi clerus et populus legisset sortiretur, sancivit. Non multo post Timotheo defuncto, Joannes pacta conventa et jusjurandum parvi pendens, pecunia quibusdam, ut **674** idem Zacharias ait, corruptis, ad episcopatum conscendit. Quod ubi factum est, Zeno illum quidem rejici jussit, suggestionem autem Acacii scriptum ad Alexandrinos, quod ἐνωτικόν, hoc est, unionis conciliatorium vocavit, dedit : in quo præcepit, ut thronus Petro Moggo reddatur, siquidem ille scripto ei subscribere, et Proterii sectatores recipere, quartamque synodum approbare vellet. Hanc rei ejus dispositionem, de Acacii sententia (sicuti dixi) constitutam, Pergamius, qui nuper admodum Ægyptiæ provinciæ præfectus declaratus fuerat, Alexandriae pertulit. Is postquam eo pervenit, et Joannem Romam profugisse comperit, cum Petro Moggo collocutus, ut henoticum Zenonis scriptum reciperet, ei persuasit, et eos præterea qui ab Ecclesia secessassent. Illi tomo ei statim subscripsit : et cum Alexandriae publicus populi conventus celebraretur, quia henoticum Zenonis omnibus placuit, eos quoque qui propter Proterii partes secesserant, admisit. Atque ubi orationem non ita longam ad populum habuit, **D** quam ad ecclesiasticum plebis conventum composuerat, postea etiam Zenonis constitutionem multitudini recitavit, hisce verbis compositam :

CAPUT XII.

De Zenonis edicto, quod pacificatorium est dictum, neque rejiciens neque comprobans Chalcedonensem synodum.

« Imperator Cæsar Zeno pius, victor, triumphator, maximus, semper colendus, Augustus, Alexandrinus, et qui per Ægyptum et Libyam et Pentapolim sunt, religiosissimis episcopis et clericis, et mona his et laicis. Cum imperii nostri initium et conservationem, tum autem opes atque armaturam inexpugnabilem persuasum habeamus esse,

Α τούτων δ' ἐνδίκως τὴν ἱερουσόνην ἀφαιρεθέντων. Ὁ δὲ Ζήνων μαθὼν, τοὺς μὲν ψηφισμένους θανάτου ζήμια ἐτίμα· Τιμόθεον δὲ τὸν μετὰ Προτέριον, ᾧ Σαλοραχιόλος τὸ ἐπίκλιον, ὡς περ ἐφημεν, ἐν Κανόβῳ ποιούμενον τὰς διατριβὰς, ἐκανάγει αὐτὸς τῷ Ὀρόνῳ, ἐφ' ἡμέραις τριακονταεξ τοῦ Μογγοῦ Πέτρου τούτῳ διαγαγόντος. Ἄλλὰ Τιμόθεος οὕτω βασιλεῖσι γράμμασι τὸν οἰκεῖον ὀρόνον ἀπέλαβε. Μετ' οὗ πολὺ δὲ βουλήν ἐνοιε ἐτίθεντο βασιλεῖ στείλαι πρέσβιν, Ἰωάννην πρεσβύτερον τὸν Ταβεννησιώτην, εἰς οἰκονόμον ἀποτεταγμένον τοῦ νεώ του τιμίου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ· ὡς ἂν εἰ γε συμβαίῃ τὴν σφῶν ἐπίσκοπον ἐξ ἀνθρώπων γενέσθαι, ἐξὼν εἴη Ἄλεξανδρουσιν ὃν ἂν ἔλοιτο ψηφισασθαι πρέσβρον. Ἐαυτῷ δὲ φωραθεὶς ὁ πρέσβις μνώμενος τὴν ἐπισκοπήν, ὡς Ζαχαρίας φησὶν, ὄρκους δούς βασιλεῖ, μὴ ποτ' ἐκείνον τὸν τῆς Ἀλεξάνδρου ἐγχειρισθῆναι ὀρόνον, ἀνέστρεψεν ὄπισθεν, τοῦ βασιλέως θεοσίσαντος, μετὰ τὸ ἀποδιδῶναι Τιμόθεον πλὴν Ἰωάννου ἐκείνον τὴν καθέδραν κληρώσασθαι ὃν ἂν ὁ κλήρος καὶ τὸ πῆθος ἐπιλέξῃται. Μετ' οὗ πολὺ δὲ Τιμοθέου τὸ βιοῦν μεταλλάξαντος, Ἰωάννης τὰς συνθήκας τῶν ὄρκων παρ' οὐδὲν λογισάμενος, χρήμασι τινας ὑποφθείρας, ὡς ὁ αὐτὸς Ζαχαρίας φησὶν, εἰς τὴν τῆς ἐπισκοπῆς καθέδραν ἀνάγεται. Οὗ γενομένου, ἐκείνον μὲν ἀπελαθῆναι Ζήνων ἐκέλευεν, ὑποθήκας δὲ Ἀκακίου καὶ πρὸς Ἀλεξανδρεῖς ἔγραψεν, ὃ δὲ Ἐνωτικὸν κατωνόμασε θεοσπίζων Πέτρῳ τῷ Μογγῷ αὐθὶς ἀποδοθῆναι τὸν ὀρόνον, εἴπερ ἔλοιτο καθυποσημαίνειν τῷ γράμματι, καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς μίρας Προτερίου δέχεσθαι, καὶ μὴ τὴν τετάρτην ἐκτρέπεισθαι σίνδοον. Ἦν δὲ οἰκονομίαν γενώμη Ἀκακίου συνθετεμένην, ὡς εἴρηται, Περγάμιος διεκόμιζεν, ἄρτι τῆς Αἰγυπτιακῆς διοικήσεως τὴν ὑπαρχον ἀξίαν ἐγχειρισθεὶς. Ὁ δὲ τῆ Ἀλεξάνδρου προτεσχηκῶς, τὸν μὲν Ἰωάννην φυγάδα ἐς Ρώμην γενέσθαι ἐμάνθανε· Πέτρῳ δὲ τῷ Μογγῷ περιτυχῶν, πείθει μὲν τὸ ἐνωτικὸν Ζήνωνος δέχεσθαι, καὶ τοὺς τῆς Ἐκκλησίας διστατμένους. Καὶ τὸν μὲν τόμον εὐθὺς καθυπέγραψε· διμοτελοῦς δὲ πανηγύρεως ἀνά τὴν Ἀλεξάνδρου τελουμένης, ἐπαὶ καὶ πᾶσι τὸ ἐνωτικὸν Ζήνωνος εἰς ἀρέσκειαν ἦν, δέχεται Πέτρος· καὶ τοὺς ἀπὸ Προτερίου διστατμένους. Μετρίαν δὲ προσφώνησιν τῷ λεψ ἀνειπῶν, ὃ ἐπ' ἐκκλησιάσει τοῦ δήμου συντάξεν, ἔπειτα καὶ τὸ ἐνωτικὸν Ζήνωνος τῷ πλήθει ὑπανεγίνωσσε τάδε διαγορευόν·

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ΄.

Περὶ τοῦ λεγομένου ἐνωτικοῦ τοῦ βασιλέως Ζήνωνος· μήτε ἀποτρέπόμενον μήτε δεχόμενον τὴν ἐν Χαλκηδόνι ἄρτιαν σίνδοον.

« Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Ζήνων, εὐσεθῆς, νικητῆς, τροπαιοῦχος, μέγιστος, ἀεισεβαστος, Αὐγουστος, τοῖς κατ' Ἀλεξάνδρειαν καὶ Αἰγυπτον καὶ Λιβύην καὶ Πεντάπολιν εὐλαβεστάτοις ἐπισκόποις καὶ κληρικοῖς καὶ μοναχοῖς καὶ λαϊκοῖς. Ἀρχὴν καὶ σύστασιν δύναιμι τε καὶ ὄπλον ἀκαταμάχητον τῆς ἡμετέρας· εἰδότες βασιλείας τὴν μόνην ὀρόην καὶ ἀληθῆ· ἡ

πίστιν, ἦντινα διὰ τῆς θείας ἐπιφοιτήσεως ἐξέθεντο μὲν οἱ ἐν Νικαίᾳ συναθροισθέντες τριακῆσσι δεκαοκτὼ ἄγιοι Πατέρες, ἐβεβαίωσαν δὲ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑκατὸν καὶ πενήκοντα ὁμοῦ; ἄγιοι Πατέρες συνελθόντες, νύκτωρ τε καὶ μεθήμεραν πάση προσευχῇ καὶ σπουδῇ καὶ νόμοις κεκρήμεθα πληθυνθῆναι δι' αὐτῆς τὴν ἀπανταχόσε ἁγίαν τοῦ Θεοῦ καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν, τὴν ἀφθαρτον καὶ ἀτελεύτητον μητέρα τῶν ἡμετέρων σκήπτρων· εἰρήνη τε καὶ τῇ περὶ Θεὸν ὁμοιοῖα τοῦς εὐσεβεῖς λαοῦς διαμένοντας, εὐπροσδέκτους τὰς ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας βασιλείας ἱκετείας προσφέρειν, σὺν τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις, καὶ θεοσεβεστάτοις κληρικοῖς καὶ ἀρχιμανδρίταις καὶ μονάζουσι. Τοῦ γὰρ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου καὶ Θεοτόκου Μαρίας σαρκωθέντος καὶ τεχθέντος, τὴν ἐκ συμφωνίας δοξολογίαν καὶ λατρείαν ἡμῶν ἐπαινοῦντος καὶ ἐτοιμῶς δεχομένου, τὰ μὲν τῶν πολεμίων ἐκτριβήσεται καὶ ἐξαλειφθήσεται γένη· πάντες δὲ τὸν οἰκεῖον ὑποκλινοῦσιν αὐχένα τῷ ἡμετέρῳ μετὰ Θεοῦ κράτει. Εἰρήνη δὲ καὶ τὰ ἐκ ταύτης ἀγαθὰ, ἀέρων τε εὐκρασία, καὶ καρπῶν εὐφορία, καὶ τὰ ἄλλα δὲ τὰ λυσiteloῦντα τοῖς ἀνθρώποις φιλοτιμηθήσεται. Οὕτως οὖν τῆς ἀμωμῆτου πίστεως ἡμᾶς τε καὶ τὰ Ῥωμαϊκὰ περιτωζούσης πράγματα, δεήσεις ἡμῶν προσεκμισόθησαν παρὰ θεοσεβῶν ἀρχιμανδριτῶν καὶ ἐρημιτῶν; καὶ ἐτέρων αἰδεσιμῶν ἀνδρῶν, μετὰ θαυρῶν ἱκετεῶντων ἔνωσιν γενέσθαι ταῖς ἀγιωτάταις ἐκκλησίαις, συναφθῆναι τε τὰ μέλη τοῖς μέλεσιν, ἄπερ ὁ μισόκαλος ἀπὸ πλείστων χρόνων χωρῆσαι κατηπέχθη, γινώσκων ὡς εἰ ὀλοκλήρῳ τῷ τῆς Ἐκκλησίας σώματι πολεμῶν, ἡττηθήσεται. Συμβαίνει γὰρ ἐκ τούτου καὶ γενεὰς ἀναριθμήτους εἶναι, ὅσας ὁ χρόνος ἐν τοσοῦτοις ἔτεσι τῆς ζωῆς ὑπεξήγαγε· καὶ τὰς μὲν τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας ἐστερημένους ἀπελθεῖν, τὰς δὲ τῆς θείας κοινωνίας μὴ μετασχούσας πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀπαραιτήριον ἐκδημίαν ἀπαχθῆναι, φόνους τε τολμηθῆναι τυρόνους, καὶ αἱμάτων πλῆθει μὴ μόνον μολυνθῆναι τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ἀέρα. Ταῦτα τίς οὐκ ἂν εἰς τὸ ἀγαθὸν μετασκευασθῆναι προσεύξοιτο; Διὰ τοι τοῦτο γινώσκων ἡμᾶς ἐσπουδάσαμεν, ὅτι καὶ ἡμεῖς καὶ αἱ πανταχοῦ ἐκκλησίαι, ἕτερον σύμβολον ἢ μάθημα, ἢ ὄρον πίστεως, ἢ πίστιν, πλὴν τοῦ εἰρημένου ἁγίου συμβόλου τῶν τῆς ἁγίων Πατέρων, ὅπερ ἐβεβαίωσαν οἱ μνημονουθέντες ῥ' ἄγιοι Πατέρες, οὔτε ἐσχῆκαμεν, οὔτε ἔχομεν, οὔτε ἔξομεν, οὔτε ἔχοντας ἐπιστάμεθα· εἰ δὲ καὶ ἔχοι τις, ἀλλότριον αὐτὸν ἡγοῦμεθα· τοῦτο γὰρ καὶ μόνον, ὡς ἔφαμεν, τὴν ἡμετέραν περιούσιον τεθαρόβηκαμεν βασιλείαν. Καὶ πάντες δὲ οἱ λαοὶ τοῦ σωτηριώδους ἀξιόμμενοι φωτισματος, αὐτὸ καὶ μόνον παραλαβάνοντες βαπτίζονται. Ὡ καὶ ἐξηκολούθησαν οἱ ἄγιοι Πατέρες, οἱ ἐν τῇ Ἐφεσίῳ συνελθόντες· οἱ καὶ κατελόντες τὸν ἀσεβῆ Νεστόριον καὶ τοῦς τὰ ἐκείνου μετὰ ταῦτα φρονούντας. Ὅντινα καὶ ἡμεῖς Νεστόριον ἅμα εὐτυχεῖ τάναντία τοῖς εἰρημένοις φρονούντας ἀναθεματίζομεν· δεχόμενοι καὶ τὰ ἱερά-

A solam rectam et veram fidem quam divina inspiratione Nicææ trecenti decem et octo sancti Patres congregati promulgaverunt, et Constantinopoli centum quinquaginta iidem sancti Patres coacti confirmaverunt, diu noctuque precationibus, studiis legibusque nostris omnibus hoc agimus, ut per eam ubique locorum sancta Dei catholica et apostolica Ecclesia incrementa capiat, **675** quæ incorruptibilis et immortalis sceptrorum nostrorum mater, et pii populi nostri in pace religionis divinæ concordia persistentes, acceptabiles pro imperio nostro preces una cum Dei amantissimis episcopis et piissimis clericis et archimandritis et monachis fundant. Cum enim magnus Deus et Salvator noster Christus Jesus, qui ex sancta Virgine et Dei **B** Genitrice Maria incarnatus et natus est, glorificationem et sacrum cultum nostrum consentientem laudaverit, benigneque susceperit, tum gentes hostiles conterentur atque exstinguentur, et omnes colla sua imperio secundum Deum nostro submittent: pax etiam, et quæ ex pace proveniunt bona, cæli salubritas, frugum ubertas, aliæque quæ hominibus commoda sunt, liberaliter suppeditabunt. Itaque cum fides irreprehensibilis et vos et imperium Romanum sic conservet, preces nobis a piis archimandritis et eremitis, aliisque venerandis viris oblatæ sunt: qui cum lacrymis nobis supplicarunt, ut unionem in sanctissimis Ecclesiis fieri, et membra membris conjungi, quæ honestatis pietatisque inimicus ab annis plurimis segregare est conatus, **C** curaremus. Qui quidem inimicus bene novit, si integro et conjuncto Ecclesiæ corpori bellum inferat, victum se iri. Nam ex hoc factum est, ut infinitæ gentes et generationes, quas tot annorum tempora ex hac vita subduxerunt, partim absque lavacri regeneratione obierint, partim sine divinæ communionis perceptione ad inevitabilem illam omnium migrationem transierint: et ut cædes innumerabiles patratæ sint, ita ut sanguinis unda non solum terra, verum etiam aer ipse contaminatus sit et infectus: quæ omnia quis est qui non in melius mutari exoptet? Quapropter scire vos volumus, neque nos, neque quæ ubique locorum sunt ecclesias, aliud symbolum, aut doctrinam aut formulam fidei, aut fidem etiam, præterquam quod **D** (sicuti dictum est) a trecentis decem et octo sanctis Patribus editum, et a centum et quinquaginta, quorum mentionem etiam fecimus, sanctis Patribus comprobatum est sanctum Symbolum, vel habuisse, vel habere, vel habituros esse, neque aliquos qui habeant scire: atque si quis etiam habeat, alienum illum putare. **676** Nam id solum Symbolum, quemadmodum diximus, imperium nostrum conservare confidimus. Et populi universi, qui salutarem consequuntur illuminationem, hoc solo recepto baptizantur. Hoc etiam secuti sunt sancti Patres Ephesi congregati, qui impium Nestorium et opinionis ejus postea sectatores condemnarunt, quem sane Nestorium una cum Eu-

tychete, quod diversa ab eis quæ dicta sunt sentiant, anathemate ferimus : duodecim etiam capita illa a sanctæ memoriæ Cyrillo sanctæ catholicæ Alexandrinorum Ecclesiæ archiepiscopo promulgata recipientes. Proftemur autem unigenitum Filium (1) Dei et Deum (qui vere homo factus est, Dominum nostrum Jesum Christum, qui consubstantialis est Patri secundum divinitatem, et idem consubstantialis nobis juxta humanitatem : et qui descendit et incarnatus est ex Spiritu sancto, et Maria virgine et Dei genitrice) unum esse, et non duos. Unius enim esse dicimus et miracula et perpressiones, quas sponte sua carne pertulit. Eos vero qui eum dividunt aut confundunt, aut phantasiam seu spectrum inducunt, haudquaquam approbamus. Et pura labisque peccati omnis expers (2), veraque, ex Dei Genitrice incarnatio accessionem Filii non attulit : et Trinitas, uno Trinitatis ejus Deo Verbo incarnato, Trinitas permansit. Cum igitur sciamus neque sanctas quæ ubique sunt, et orthodoxas Dei ecclesias, neque qui eis præsumunt Dei amantissimos sacerdotes, neque imperialem nostram sublimitatem symbolum aliud, aut fidei definitionem præter eam quam diximus sanctam doctrinam et formulam, vel antea tulisse, vel nunc ferre, conjunximus nos per unionem inter nos ipsos, nihil addubitantes, nihilque cunctantes. Atque hæc scripsimus, non ut novi quidquam de fide afferremus, sed ut vos per certam perfectamque doctrinam confirmaremus. Quemlibet vero qui aliud quidquam sensit, aut sentit, aut nunc, aut quacunque synodo alia, anathemati subjicimus : præcipue vero quos diximus, Nestorium et Eutychetem, et qui cum eis idem sentiunt. Conjungite ergo vos per unionem spirituali matri Ecclesiæ et divina ipsius in ea communionem fruimini, per eam quam diximus, unam et solam precentorum decem et octo sanctorum Patrum professionis fidei definitionem. Ipsa enim sanctissima mater vestra Ecclesia, vos ut germanos nativosque filios, circumfusis ulnis amplecti desiderat, **677** et suavem vestram vocem aliquando tandem audire cupit. Itaque vos ipsos incitate atque urgeate. Quod si feceritis, tum Domini et Servatoris et Dei nostri Jesu Christi benignitatem vobis ipsis conciliabitis, tum ab imperiali nostra amplitudine laudem eximiam feretis. » Quibus litteris lectis, Alexandrini universi sanctæ catholicæ et apostolicæ Ecclesiæ conjuncti unitique sunt : et quæcunque in medio fuere officiosa et impedimenta, sustulere.

(1) Unum solummodo Christum Dei Patris Verbum cum propria carne cognoscimus. (Cyrill.)

(2) Genuit ex se Virgo corpus, sed quod conceptum esset ex Spiritu. (Hilar.) — In naturæ humanæ susceptione gratia quodammodo illi homini naturalis facta est, quæ nullum peccatum posset admittere. (Aug.) Et Gregor. Nazianz. Virginem matrem ante conceptionem Filii sui et anima et corpore cœlitus sanctificatam esse scripsit. — Talis

λαία τὰ εἰρημένα παρὰ τοῦ τῆς ὁσίας μνήμης γινόμενου Κυριλλου ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἀλεξανδρέων ἀγίας καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ὁμολογοῦμεν δὲ τὸν μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸν, τὸν κατὰ ἀληθῆ θείαν ἐνανθρωπήσαντα, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, κατελθόντα καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος ἀγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ Θεοτόκου, ἕνα τυγχάνειν καὶ οὐ δύο· ἐνὸς γὰρ εἶναι φαμεν τὰ τε θαύματα καὶ τὰ πάθη, ἅπερ ἐκουσίως ὑπέμεινε σαρκί. Τοὺς γὰρ διαιρούοντας, ἢ συγχέοντας, ἢ φαντασίαν εἰσαγόντας, οὐδὲ ὅλως δεχόμεθα· ἐπίπερ ἢ ἀναμάρτητος κατὰ ἀληθῆ θείαν σάρκωσις ἐκ τῆς Θεοτόκου προσθήκην Υἱοῦ οὐ πεποιτήκε· μεμένηκε γὰρ **Β** Τριάς ἢ Τριάς, καὶ σαρκωθέντος· τοῦ ἐνὸς τῆς Τριάδος Θεοῦ Λόγου. Εἰδότες οὖν ὡς οὕτε αἱ ἀγίαι πανταχοῦ ὀρθόδοξοι τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαι, οὕτε οἱ τούτων προϊστάμενοι θεοφιλέστατοι ἱερεῖς, οὕτε ἡ ἡμετέρα βασιλεῖα ἐτέρου συμβόλου ἢ ὅρου πίστεως· παρὰ τὸ εἰρημένον ἅγιον μᾶθημα ἠνέσχοντο ἢ ἀνέχονται, ἠνώσαμεν ἑαυτοὺς μηδὲν ἐνδοιάζοντας. Ταῦτα δὲ γεγράφαμεν, οὐ καινίζοντες πίστιν, ἀλλ' ὑμᾶς πληροφροῦντες. Πάντα δὲ τὸν ἕτερόν τι φρονήσαντα, ἢ φρονούντα, ἢ νῦν, ἢ πώποτε, ἢ ἐν Χαλκηδόνι, ἢ οἴῃ δέποτε συνόδῳ, ἀναθεματίζομεν· ἐξαίρετως δὲ τοὺς εἰρημένους Νεστόριον καὶ Εὐτύχιον, καὶ τοὺς τὰ αὐτῶν φρονοῦντας. Συνάφθητε τοίνυν τῇ πνευματικῇ μητρὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ, τῆς αὐτῆς ἡμῖν ἐν αὐτῇ θείας ἀπολαύοντες κοινωνίας, κατὰ τὸν εἰρημένον ἕνα καὶ μόνον ὅρον τῆς πίστεως τῶν τιμῶν ἁγίων Πατέρων. Ἡ γὰρ παναγία μήτηρ ὑμῶν ἡ Ἐκκλησία καὶ ὡς γνησίους ὑμᾶς υἱοὺς ἀπεκδέχεται περιπεύξασθαι, καὶ τῆς χρονίας καὶ γλυκείας ὑμῶν ἐπιθυμεί φωνῆς ἀκροάσασθαι. Ἐπειξάτε οὖν ἑαυτοὺς· ταῦτα γὰρ ποιούντες, καὶ τὴν τοῦ Δεσπότης καὶ Σωτῆρος καὶ Θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εὐμένειαν πρὸς ἑαυτοὺς ἐφελκύσαθε, καὶ παρὰ τῆς ἡμετέρας βασιλείας ἐκαινεθήσαθε. » Ὅτι δὴ γραμμάτων ἀνεγνωσμένων οἱ τῆς Ἀλεξάνδρου πάντες ἦνωντο τῇ ἀγίᾳ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ, τὰ ἐν μέσῳ σκόλιά τε καὶ προσκόμενα διαλύοντες.

D erat illa susceptio, quæ Deum hominem faceret, et hominem Deum. (Aug.) — Virgo carnem Christi non peperit de peccati propagine. (Id. sup. Joan. tract. 79.) Erronea ergo fuerit Magistri Sententiarum illa lib. iii, dist. 5, sententia : *Sane dici potest, et credi oportet, juxta sanctorum attestatio- nis convenientiam, ipsam (carnem Verbi) prius peccato fuisse obnoxiam, sicut reliqua Virginis caro fuit.*

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Α

CAPUT XIII.

Ὡς Καλανδίων ὑπερόριος γίνεται, Πέτρος δὲ ὁ Κναφεὺς τῷ τῆς Ἀντιόχου αὐθις ὀρνῶν ἐπιπέδῃ· καὶ περὶ τοῦ καλμβόλου ἡθους Πέτρου τοῦ Μογγοῦ.

Καλανδίων δὲ ὁ τῆς Ἀντιόχου πρόεδρος Ἀκακίω καὶ Ζήνωνι ἔγραψε, μοιχὸν τὸν Πέτρον ἀποκαλῶν διὰ τὰ γενόμενα· καὶ ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς Ἀλεξάνδρου γενόμενος, ἀναθέματι τὴν ἀγίαν τετάρτην καθύπεβαλε σύνοδον. Ὅς διὰ ταῦτα πρόρασις εἰληφῶς· ὡς τοῖς ἀποστάταις Ζήνωνος ἐπαμύνοι· Ἴλλω καὶ Λεοντίῳ καὶ Παμπρεπεί τυραννιώσιν, τὴν Ὄσιν οἰκεῖν κατακρίνεται. Καὶ Καλανδίων μὲν αὐθις τῆς Ἀντιόχου διὰ τοῦτο ἐκβάλλεται· ὁ δὲ Κναφεὺς Πέτρος· τέχνη τὰ πράγματα ὑπελθὼν, τῆς ἐφετῆς αὐτῷ καθέδρας τῆς Ἀντιόχου πάλιν καταξιοῦται, τῷ ἐνωτικῷ Ζήνωνος πρότερον ὑποσημηγνάμενος. Καὶ πρὸς ἑτέρου δὲ τὸν Μογγὸν τῆς Ἀλεξάνδρου ἐπισκοποῦντα ἀμοιβαίως συνοδικῶς ἐχρήσατο γράμμασιν. Ἐπίσης δὲ καὶ ὁ μετ' Ἀναστάσιον ὁ Ἱεροσολύμων Μαρτύριος τὰς κατ' ἔθος συνοδικὰς ἐκείνῳ ἐπιστολάς ἐπεμψεν. Ἦνωται δὲ τοῦτε καὶ ὁ τῆς Κωνσταντίνου τὸν θρόνον διέπων Ἀκάκιος. Οὐ πολλοῦ δὲ χρόνου διεβήθη· τινὲς τῶν τῆς Πέτρου τοῦ Μογγοῦ προτέρας μίρας οὕτως ἔχοντα βλέποντες, τῆς ἐκείνου κοινωνίας διέστησαν· ὡς ἐκείνον βιασθέντα, τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον ἐπ' ἐκκλησίας ἀναθεματίσαι, καὶ τὸ λείψανον Τιμοθέου ἀνορύξει. Ὁ μαθὼν Ἀκάκιος, ὁ τῆς Κωνσταντίνου, ἐν δεινῷ ἐποιεῖτο, καὶ ἐν οὐ μετρίαις ἦν ταρραχαῖς, ἐς τοσοῦτον, ὥστε καὶ τινὰς ἀνά τὴν Ἀλεξάνδρου ἐκπέμψαι εἰ γέ ἀληθῆ τὰ λεγόμενα εἰσομένους. Οὗς ὁ Πέτρος ἐξακριβοῦμενος, ἐπληροφῆρει μηδὲν τοιοῦτον διαπραχῶς· καὶ τὰ πλῆθη συνάγων, ὑπομνήματα ἔγραψεν, ὧν ἡ δύναμις ἔγγραφως ἔκειτο, ὡς ἄρα εἶη Πέτρος τῶν ἡκουσμένων μηδὲν τι διαπραξάμενος. Οὗτος δὲ ἄρα ταῖς ἀληθείαις κόθορνός τις ἢ Πρωτεύς Φάριος ὧν, Εὐριπὸς τε καὶ Παλίμβολος, ἐν οὐδεμιᾷ καθίστατο γνώμῃ· ἀλλ' αἶε πρὸς τὸ δόξαν μετεβήθημιζετο τοῖς καιροῖς καὶ τοῖς πράγμασιν, νῦν μὲν τὴν ἐν Χαλκηδόνι προσιέμενος σύνοδον, νῦν δὲ ὡσπερ παλινωδῖαν ἄδων, καὶ ψήφοις ἀπάσαις ἐκβάλλων αὐτήν καὶ παραδιδούς ἀναθέματι. Ἐξ ὧν δ' Ἀκακίῳ τῷ τῆς Κωνσταντίνου γράφει προέδρῳ μόλις τὸν ἐκείνου δόλον φωράσαντι, ἄλλως γενήσεται. Γράφει δ'

ὁ ἐπὶ λέξεως οὕτως·
D
nens, calculis omnibus rejecit, et anathemate condemnavit. Ex litteris autem eis quas ad Acacium Constantinopolitanum episcopum, qui dolum ejus per inquisitionem scrutatus est, dedit, qualis fuerit, liquebit. Scripsit autem in hæc verba :

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Ἐπιστολὴ Πέτρου τοῦ Ἀλεξανδρείας, Ἀκακίῳ σταλείου τῷ ἐπισκόπῳ τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων.

Ὁ Θεὸς ὁ ὑψιστος τὴν σὴν ἀγασύνην ἀμείψεται, ὑπὸ τε πόνων καὶ καμάτων τοσοῦτων, ὧν περιούσιος χρόνων ἐφύλαξας τὴν τῶν ἁγίων Πατέρων πίστιν, ἣν ἀκαταπαύστως κηρύττων ἐδεβλίωσας· ἐν ἧ καὶ τὸ σύμβολον κείμενον τῶν τιῶν ἁγίων Πατέρων εὐρόντες, ἀκλόουθω· ἐν ᾧ βαπτισθέντες ἐπι-

Ut Calandion in exsilium sit actus, et Petrus Cnapheus in ejus rursus insilierit sedem : et de inconstantibus ac versipellis Petri Moggi moribus.

Porro Calandion Antiochenus antistes ad Acacium et Zenonem scripsit, et Petrum mœchum vocavit, cum propter ea quæ de illo accidissent, tum quod Alexandriæ anathema in sanctam quartam synodum conjecisset. At Calandion, quod per eam causam occasionem arripuit, ut Illi et Leontii et Pamprepis, qui a Zenone defecerant et tyrannidem affectabant, partes foveret, ad Oasim exsilii causa incolendam damnatus est. Atque ille quidem illiccirco rursus Antiochia ejectus, Petrus autem Cnapheus, fraude in negotio peragendo usus, in desideratam sibi Antiochenam sedem rursus inductus est, postquam henotico Zenonis subscripsit. Dedit is ad Petrum Moggi Alexandriæ episcopum, et vicissim ab eodem accepit synodales litteras. Martyrius itidem Anastasii Hierosolymis successor, ad eum more recepto epistolas ejusmodi misit. Conjunctus quoque ei est, qui Constantinopolitanam gubernabat Ecclesiam, Acacius. Verum non multum intercessit temporis, et nonnulli qui Petri Moggi partium fuerant, cum eum consilium mutasse viderent, a communione ejus secesserunt : unde factum est, ut Chalcedonensæ synodum in ecclesia anathematis sententia damnasset, et Timothei cadaver effodisset. Eam rem ubi Acacius Constantinopolitanus audivit, graviter factum id tulit, et magnopere est perturbatus : 678 adeo certe, ut quosdam Alexandriam mittendos duxerit, qui rei veritatem cognoscerent. Eos vero Petrus postquam diligenter inquisitos adesse rescivit, certiores fecit, nihil se earum rerum admisisse : et multitudine quadam contracta, attestaciones conscripsit, quæ indicabant, Petrum nihil earum quæ audite essent rerum, fecisse. Ille vero reipsa veiuti cothurnus quidam, aut Proteus Pharius atque Euripus, versipellis scilicet homo; fuit, et sibi ipsi non constitit, verum pro eo atque ei visum esset, semper se temporibus et rebus ipsis accommodavit. Et aliquando quidem Chalcedonensem synodum comprobavit, aliquando autem periunde atque palinodiam canens, calculis omnibus rejecit, et anathemate condemnavit. Ex litteris autem eis quas ad Acacium Constantinopolitanum episcopum, qui dolum ejus per inquisitionem scrutatus est, dedit, qualis fuerit, liquebit. Scripsit autem in hæc verba :

CAPUT XIV.

Epistola Petri Alexandrini ad Acacium missa, imperantis urbis episcopum.

Altissimus Deus remunerabitur sanctitati tuæ labores et sudores tantos, quos tot annorum curiculis, fidei sanctorum Patrum professione conservanda subiisti : quam sane assidue predicans confirmasti. In ea symbolum quoque sanctorum trecentorum decem et octo Patrum recte positum

reperimus : in cujus scilicet professione baptizati, et antea credimus, et nunc quoque ei credimus. Id quod etiam comprobantur centum et quinquaginta sancti Patres, qui Constantinopoli congregati fuere. Itaque cum assidue omnibus in recta via praeceas, per unionem sanctam Dei conjunxisti Ecclesiam, et nobis certissimis argumentis persuasisti, nihil esse contra hanc actum in sanctissima universali synodo Chalcedone celebrata; quippe quae cum sanctis Nicænis Patribus concordet, eorumque decretum confirmet. Et cum in actis Chalcedonensibus novi nihil reperissemus, sponte nostra illis assensimus et credidimus. Cæterum certiores facti sumus, monachos quosdam, qui conjunctioni nostrae fraternae invident, de injuriis criminibusque quibusdam ad vos retulisse, quibus tamen illi non facile sanctitatem vestram permovere. Primum, quod reliquias ejus qui in sanctis est Patris nostri beati archiepiscopi Timothei in locum alium transtulerimus : quod factum neque Deo placet, neque legibus convenit. **679** Deinde, ad crimen aliud quod non consistit, et priore illo deterius est, pervenere. Quomodo namque anathema jaculari in sanctam Chalcedonensium synodum potuimus, cui credidimus, et quam confirmavimus? Non latet autem pietatem vestram populi nostri fervor et levitas, et monachorum etiam ad novas res spectantium motus : qui cum in animo habeant, cum quibusdam consulta animi destinatione improbis ab Ecclesia resilire, populum secum avellere conantur. Porro vestris adiuti precibus, re deliberata, rationem quae mederi malo imminente posset, invenimus, nihil sanctae Chalcedonensi synodo, in qua nihil novi scimus esse actum, derogantem, atque ut simplicibus persuaderemus factumque nostrum defenderemus, effecimus, ut ab iis qui nobiscum conventus agunt, ista dicerentur. Atque in eo cum totis esse-mus, mox etiam prohibuimus. Certiorem vero sanctitatem vestram facio, ne nunc quidem cessare eos qui semper zizania seminant, monachos : et tanquam istrumenta sibi asciscere quosdam, qui monasteria non incolunt, sed passim vagantes, eumores varios contra nos et ecclesiasticam Christi pacem et tranquillitatem spargunt : neque nobis, pro eo atque decet, canonice quidquam in sancta Dei catholica Ecclesia facere permittunt, illudque sedulo agunt, ut nobis populus hic potius impetret, quam parcat, et omnia moliantur, quae Deo indigna sunt, et indecora facere student. De sanctitate autem vestra nobis persuademus, eam omnia ad sacratissimum orbis terrarum dominum relaturam, curaturamque esse, ut constitutio a serenitate ejus edatur, in qua de ecclesiastica pace, ea quae et Deum ipsum et imperatorem deceant, et in quibus omnes acquiescant, praecipiat. Atque haec cothurnus ille Petrus, homo inconstans et versutus, fraudulentem ad Acacium scripsit.

στεύσαμεν καὶ πιστεύομεν. Ὅπερ καὶ ἐβεβαίωσαν οἱ συνελθόντες ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγιοὶ Πατέρες ῥν'. Ἀκαταπαύστως τοίνυν πάντας ὁδηγῶν, ἤνωσας τὴν ἁγίαν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν, πείσας ἡμᾶς διὰ μεγίστων ὑποδειγμάτων, ὡς οὐδὲν ἔστι παρὰ ταῦτα πεπραγμένον ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ καὶ οἰκουμένηῃ συνόδῳ τῇ ἐν Χαλκηδόνι γενομένη, συμφωνούσῃ καὶ βεβαιούσῃ τὰ τοῖς ἐν Νικαίᾳ ἁγίοις Πατράσιν. Οὐδὲν γὰρ εὐρόντες καινὸν, αὐτοτελῶς συνεστήσαμεν καὶ πεπιστεύκαμεν. Μεμαθήκαμεν δὲ, ὡς τινες μονάζοντες, φθονοῦντες τῇ ἡμῶν ἀδελφότητι, εἰς τὰς ὑμῶν ὁσίας ἀκοῆς εἰσήνεγκαν λοιδωρίας τινάς, οὐκ εὐχερῶς μεταγούσας εἰς λύπην τὴν ὑμῶν οὐσίτητα. Καὶ πρῶτα μὲν, ὡς τὰ λείψανα τοῦ ἐν ἁγίοις ἡμῶν Πατρὸς τοῦ μακαρίου ἀρχιεπισκόπου Τιμοθέου μεταγέγκαμεν εἰς ἕτερον τόπον ὅπερ πράγμα οὕτε Θεῷ οὕτε νόμοις πρέπον ἐστὶ· καὶ ἐπὶ τούτοις εἰς ἕτερον μετεπέδησαν ἀσύστατον καὶ προτέρου χεῖρον. Πῶς γὰρ ἀναθεματίζειν εἰχομεν τὴν ἐν Χαλκηδόνι ἁγίαν σύνοδον, ἣ πιστεύσαντες ἐβεβαίωσαμεν; Οὐκ ἀγνοεῖτε δὲ, οὐδὲ λέληθε τὴν ὑμῶν θεοφιλίαν τῶν παρ' ἡμῖν λαῶν ὁ ζῆλος καὶ ἡ ἐλαφρία, καὶ τῶν νεωτερίζειν ἐθελόντων μοναζόντων ὅτινες μελετήσαντες ἅμα τισὶν ἐθελοκάκοις τῆς Ἐκκλησίας ἀποσκιρτῆσαι τοὺς λαοὺς ἀποσπᾶν ἐπιχειροῦσι· καὶ διὰ τῶν ὑμετέρων εὐχῶν ἐπικεψάμεθα λόγον θεραπείας ἐχόμενον, μηδὲν βλάπτοντα τὴν ἁγίαν σύνοδον τὴν ἐν Χαλκηδόνι· εἰδότες οὐδὲν καινὸν ἔχειν αὐτῇ πεπραγμένον καὶ πρὸς πεισμοσύνην τῶν ἀκρατίων καὶ ἀπολογίαν τοὺς ἐπισυνελθόντας ἡμῖν, τοῦτο λέγειν πεποιθήκαμεν. Καὶ τοῦτο μὲν πολὺς γενόμενος, ταχέως ἐκύλυσα· γνωρίζω δὲ τῇ ὑμῶν ἀγιωσύνῃ, καὶ μέχρι καὶ νῦν οὐ παύονται οἱ τὰ ζιζάνια σπειρόντες; ἀεὶ μονάζοντες, ὄργανα ἑαυτοῖς ἔγκαταμίξαντες τινῶν μοναστηρίᾳ ποτε μὴ οἰκησάντων. Καὶ περιέρχονται φήμας θρυλλοῦντες διαφόρους καθ' ἡμῶν, καὶ κατὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τοῦ Χριστοῦ εἰρήνης, καὶ μηδὲν ἡμᾶς συγχωροῦντες κανονικῶς καὶ πρεπόντως τῇ ἁγίᾳ τοῦ Θεοῦ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ πράττειν, παρασκευάζοντες τοὺς παρ' ἡμῖν λαοὺς μᾶλλον ἄρχειν ἡμῶν, ἢ περ πείθεσθαι ἡμῖν· καὶ θέλουσι ποιεῖν, ὅσα μὴ πρέπει Θεῷ. Πιστεύομεν δὲ ὡς ἡ ὑμῶν ἀγιωσύνη διδάξει πάντα τὸν θεϊότατον δεσπότην τῆς οἰκουμένης· καὶ παρασκευάσει, ὥστε τύπον αὐτοῖς παρασχέθῃ παρὰ τῆς αὐτοῦ γαληνότητος, τὰ δέοντα περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης προποῦσης Θεῷ τε καὶ βασιλεῖ, ὥστε πάντα ἐν τούτοις κατευνάζειν. Ἀλλὰ τοιαῦτα μὲν ὁ κόθορνος Πέτρος δολίως; Ἀκακίῳ ἐπέστελλεν, ἀσταθῆς τὴν γνώμην ὢν καὶ παλιμβολος.

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

A

CAPUT XV.

Ἰωάννης Ἀλεξανδρείας ὁ Ταβερνησιώτης εἰς Ῥώμην γενόμενος, πείθει Φήλικα τὸν Ῥώμης Ἀκακίω τῷ τῆς Κωνσταντίνου σχεδιάσει καθάρσειν.

Ut Joannes Tabennesiotes Alexandriae episcopus, Romam profectus, Felici Rom. episcopo persuaserit, ut is Acacio repente episcopatum abdicaret.

Ἰωάννης δὲ ὁ τῆς Ἀλεξάνδρου ὁ Ταβερνησιώτης, οὗ καὶ ἀνόπιν μελαν ἐποίησάμην, φεύγων τὴν πρεσβυτέρην κατελάμβανε Ῥώμην, καὶ ἀνέσειεν ἐκταρίστων, τοῦ οικείου θρόνου λέγων διαπεσεῖν, ὡς τῶν Λέοντος δογμάτων ὑπερμαχῶν, καὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου· ἄλλον δὲ τινα ἐφ' ἅπασιν αὐτοῖς ἀντίπαλον καταστήσει. Δι' ἃ ταραχθεὶς Σιμπλικίος, ὁ Ῥώμης ἐπίσκοπος, μετὰ Λέοντα, πρὸς Ζήνονα ἔγραψε, τὸ τῆς ἐκβολῆς παράλογον αἰτιώμενος. Ζήνων δὲ ἀνταπέστειλε, μηδ' ἄλλο τι ἀποβίβῃται τοῦ θρόνου φάσκων, ἢ ὅτι ἐπιτοκίας ἐάλω ἐγκλήματι. Ἐπεὶ δὲ Φήλιξ Σιμπλικίον διεδέχετο, οὐκ ἀνίει ὁ Ἰωάννης ἀεὶ ἐνοχλῶν περὶ τῶν Πέτρῳ γεγεννημένων, καὶ ὅτι περ' Ἀκάκιος ὁ τῆς Κωνσταντίνου, ἔν πρότερον ὡς αἰρετικὸν ἐξετρέπετο, νῦν μάλ' αὖ προσέεται. Καὶ συγχῶς ἐπιῶν, μόλις ἔπειθε Φήλικα, καθάρσειν Ἀκακίω σχεδιάσει, ὅτι περ κοινωθήσει Πέτρῳ τῷ Μογγῷ. Ὅ μὴ κατὰ παράδοσιν γεγεννημένον ἐκκλησιαστικὴν, καθὼς Ζαχαρίας ἱστορηται, μοναχοὶ τινες ἐκ τῆς τῶν Ἀκοιμήτων μονῆς Ἀκακίω ἐπιδεδώκασιν. Ὁ δ' Ἀκάκιος οὐ προσήκατο. Ἔοικε δὲ Ζαχαρίας μηδὲν τῶν πεπραγμένων εἰδέναι, ἀκοῆν δὲ μὴν ἄφηγεσθαι ἠκρωτηριασμένην. Ἐγὼ δ' ἀκριβῶς εἰδὼς διηγήσομαι.

Joannes autem Alexandriae episcopus Tabennensis, cujus antea quoque fecimus mentionem, cum inde profugisset, Romam venit, et turbam isthuc concivit, propterea se throno suo excidisse dicens, quod Leonis doctrinam et Chalcedonensem synodum defenderet, aliumque qui ab his prorsus diversum sentiret, 680 in locum suum substitutum esse. Querela ea permotus Simplicius Romae post Leonem episcopus, ad Zenonem illegitimam Joannis ejectionem reprehendens scripsit ei que Zeno, non aliam illum ob causam sede sua expulsum esse, quam quod perjurii compertus esset, rescripsit. Postquam Simplicio Felix successit, non intermisit Joannes molestus illi esse, de Petro, quem Acacius Constantinopolitanus prius tanquam haereticum rejectum, tum admodum complecteretur, referens. Et cum frequentius ei instaret, tandem Felici persuasit, ut litteras statim ederet, in quibus Acacio, quod cum Petro Moggo communionem haberet, dignitatem abrogavit. Quas litteras contra ecclesiasticam traditionem compositas, sicuti Zacharias scribit, monachi quidam ex Insomnium sodalitate, Acacio obtulerunt. Acacius autem non recepit. Porro Zacharias solum truncatum exponere videtur (1). Ego vero

ΚΕΦΑΛ. ΙΣ'.

C

CAPUT XVI.

Περὶ τῶν γενομένων μεταξὺ Φήλικος καὶ Ζήνωνος διὰ τὸν Ἀκάκιον· καὶ περὶ Κυρίλλου ἡγουμένου μονῆς τῶν Ἀκοιμήτων. Καὶ ὡς καθιέρθησαν οἱ τῶν Ῥωμαίων πρέσβεις πρὸς τῆς ἐν Ῥώμῃ συνόδου, καὶ Ἀκάκιος ὁ τῆς Κωνσταντίνου.

Quae propter Acacium inter Felicem et Zenonem acciderint. De Cyrillo, caenobii Insomnium monachorum praefecto et antistite. Ut Rom. legati et Acacius Constantinopolitanus a synodo Rom. dignitatibus suis privati sint.

Δέδωκε μὲν λιβέλλους ὁ Ἰωάννης τῷ Φήλικι κατὰ Ἀκακίου, ὡς παρὰ λόγον κοινωνοῖη τῷ Πέτρῳ, καὶ περὶ τινῶν ἄλλων μὴ κατὰ θεσμὸν Ἐκκλησίας ἐκείνῳ γεγεννημένων. Καὶ στέλλει Φήλιξ πρὸς Ζήνονα Βιτάλιον καὶ Μισήνον τοὺς ἐπισκόπους, διαταττόμενος, τὴν μὲν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον ἀπάσαις ψήφοις κρατεῖν, Πέτρον δὲ τῆς Ἀλεξάνδρου ἀπελαθῆναι, ὡς μὴ ὑγιῶς περὶ τὴν ὀρθοκείαν ἔχοντα· ἐς Ῥώμην δὲ πεμφθῆναι Ἀκάκιον, ἠντιδικασόμενον Ἰωάννη ὑπὲρ ὧν ἐνάγοι, ἢ ἀπολογησόμενον, ἢ τὰς ἀνηκούσις εὐθύνας ὑφέξοντα. Πρὶν δὲ Βιτάλιον καὶ Μισήνον τοὺς ἐκ Ῥώμης ἦχοντες φθάσαι τὴν βασιλεύουσαν, ὁ τῆς τῶν Ἀκοιμήτων μονῆς πρεσβυτέρως Κύριλλος πρὸς Φήλικα φθάσει στέλλων, τὸν πάπαν ἐπαιτιώμενος, τῇ τοσαύτῃ βραδυτῇ τοσοῦτων περὶ τῶν τῆς Ἐκκλησίας θεσμῶν νεωτερισθέντων. Φήλιξ δὲ τὰ γράμματα Κυρίλλου δεξάμενος, τοῖς πρέσβεσιν ἔγραψε, μηδὲν τι πρᾶξει, πρὶν ἢ Κυρίλλῳ συγγένοιτο, καὶ τὸ ποιητέον παρ' αὐτοῦ διαγνώσιν· ὑπομνήσεις τε ἄλλας πρὸς Ζή-

Joannes libellos supplices Felici adversus Acacium, quod praeter rationem cum Petro communicaret, et res plerasque alias non ex praescripto sanctionum ecclesiasticarum ageret, dedit. Et Felix ad Zenonem Vitalem et Miscenum episcopos misit, cum mandato et decreto hujusmodi, ut Chalcedonensis synodus calculis omnibus obtineret: Petrus, ut qui non sanam coleret religionem, Alexandria ejiceretur: et Acacius Romam mitteretur, cum Joanne in judicio, si quam haberet actionem, experturus, aut convenientes pœnas daturus. Prius autem quam Vitalis et Miscenus Roma Constantinopolim venerunt, sodalitatis Insomnium praefectus Cyrillus ad Felicem papam scripsit, moram ejus tantam accusans, per quam tot res novae in ecclesiasticis constitutionibus inducerentur. Litteris ejus acceptis, Felix legatis suis scripsit, ne quid prius agerent, 681 quam Cyrillum convenissent, et ab eo quid agendum esset cognovissent. Dedit quoque alias ad Zenonem

(1) Evagr. lib. III, cap. 18.

litteras, quibus illum de synodo Chalcedonensi, et de ea quam in Africa Honorichus concitaverat, persecutione admonebat (4). Quin et ad Acacium scripsit, maximam eum novatarum in Ecclesia rerum causam esse dicens. Zeno eadem quæ antea Felici rescripsit, Joannem scilicet frustra illi molestiam exhibere, qui haudquaquam se thronum Ecclesiæ Alexandrinæ conscensurum esse juraverit, jurisjurandi religionem violarit, episcopatum per sacrilegium arripuerit, et alia gravia facinora commiserit. Nec Petrum Moggum, inquisitione nulla præeunte ad sedem pervenisse, sed illum priusquam eam acceperit, manibus suis fidei Nicænorum Patrum quam comprobavit subscripsisse : cujus fidei vestigiis Chalcedonensis etiam synodus innitatur. Illud quoque verbis hisce Zeno scripsit : « Debes certo cognoscere, et nostram pietatem et Petrum sanctissimum, de quo ante dictum est, et omnes sanctissimas ecclesias recipere et colere Chalcedonensem sanctam synodum, quæ cum professione fidei Nicænæ synodi concordat. » In rerum istarum actis, ejus quem nominavimus Cyrilli, aliarumque in urbe imperiali archimandritarum, atque etiam Ægyptiæ diocesis episcoporum et clericorum, ad Felicem contra Petrum et eos qui cum eo communicabant, veluti hæreticos, datæ epistolæ reperiuntur. Et nonnulli ex Insomnium monasterio Romam profecti, apud Felicem de Miseno et Vitali questi sunt, quod ad adventum usque eorum Byzantii clam et occulte Petri nomen in sacris codicillis fuisse, atque ex eo tempore ad eum usque diem esset, et quod propalam ferretur, contra canones Vitalem et Misenum eum Petro et Acacio commercium et communionem habere. Ægyptiorum quoque epistolæ eadem significabant. Et præterea, Joannem quidem orthodoxum esse, recteque sentire, et sedem secundum canones recepisse : Petrum autem a duobus tantum qui eandem pravam opinionem secuti fuissent, ordinatum esse eundemque post Joannis discessum nihil rerum gravium adversus orthodoxos agere intermisisse. **682** Hæc omnia cum Acacius ex eis qui Byzantium Romæ venerant, cognovisset, tantum abest ut auctoritate sua rebus hujusmodi, cum facile posset, intercesserit, ut etiam administrum se Petri actionum præbuerit, et fere omnes cum illo communicare coegerit. Quæ omnia adauxit, et vera esse confirmavit Symeones ille ex Insomnibus ad Felicem missus, qui aperte Misenum et Vitalem quod cum hæreticis communicassent convicit, quodque ipsis præsentibus propalam Petri nomen ex sacris tabulis promulgatum esset, cum ne per prætextum quidem graviter se id illi ferre ostendissent. Quapropter factum, ut permulti ex simplicioribus ab hæreticis seducti sint, qui a Romana etiam sede receptum esse Petrum dixerunt. Addidit et illud Symeones,

ἄνωγα διεπέμπετο, ὑπὲρ τε τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου διαγορευούσας, ἔτι δὲ καὶ περὶ τοῦ κατὰ τὴν Ἀφρικὴν διωγμοῦ, ὃν Ὁυώριχος ἐπραττε. Ναί μὴν καὶ πρὸς Ἀκάκιον ἐστειλεν, αἰτιώτατον τῶν κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν νεωτερισθέντων ἐκεῖνον εἶναι λέγειν. Πρὸς ἅπερ πάλιν ὁ Ζήνιον τὰ ἴσα τοῖς πρότερον ἀνταπέστειλεν ὡς ἄρα ἐπικενής διαταράξει τοῦτον ὁ Ἰωάννης, μηδαμῆ μηδαμῶς ἐπομοσάμενος διὰ τοῦ θρόνου παρῖναι τῆς Ἀλεξάνδρου παραβῆναι δὲ τοὺς ὄρκους καὶ ἱεροσυλῆσαι τὸν θρόνον, καὶ ἄλλως τὰ πάνδεινα διαπραξασθαι. Ἄλλὰ καὶ τὸν Μογγὺν Πέτρον μὴ τινος ἀνευ βασιάνου ἐπὶ τὸν θρόνον ἔλθειν· χερσὶ δ' οἰκείαις πρότερον ὑποσημνηθέντων, τὴν πίστιν τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων Πατέρων δέχασθαι· ἣ καὶ ἡ ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος κατ' ἴχνος ἐπηκολούθησε, καὶ ταῦτ' ἐπὶ ῥήματος γεγραφώς· Ἔοφειλεις ἀσφαλῶς ἔχειν καὶ τὴν ἡμετέραν εὐσέβειαν τὸν προλεχθέντα ἀγιώτατον Πέτρον καὶ πάσας τὰς ἀγιωτάτας ἐκκλησίας δέχασθαι τε καὶ σέβειν, καὶ τὴν ἐν Χαλκηδὼν ἀγίαν σύνοδον, ἣτις συνέστη τῇ πίστει τῇ ἐν τῇ Νικαίων συνόδῳ. » Τῇ δὲ τοιαύτῃ πράξει καὶ ἄλλαι ἐπιστολαὶ τοῦ προειρημένου Κυρίλλου ἐμφέρονται, καὶ ἄλλων τῆς βασιλίδος ἀρχιμανδριτῶν, ἔτι δὲ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν τῆς Αἰγυπτιακῆς διοικησεως πρὸς Φήλικα κατὰ Πέτρον πεμφθεῖσαι καὶ τῶν κοινωσούντων αὐτῷ ὅσα αἰρετικῶν καὶ τινες δὲ τῆς μονῆς τῶν Ἀκοιμήτων ἀγχιμένοι πρὸς Φήλικα διήλεγξαν τοὺς περὶ Μισήνον· ὡς μέχρι τῆς αὐτῶν ἀφίξεως ἐς Βυζάντιον κρύφα πως καὶ ἐν πικρῷ ἑστὴ Πέτρος τοῖς ἱεροῖς διπτύχοις ἐφέρετο· ἔκτοτε δὲ μέχρι τοῦ νῦν, καὶ ἀναφανδὸν περιβάεται ἀκανονίστως δὲ τοὺς περὶ Μισήνον κοινωῖται τοῖς περὶ Πέτρον τε καὶ Ἀκάκιον. Αἱ δὲ τῶν Αἰγυπτίων ἐπιστολαὶ, καὶ αὐταὶ τὰ παραπλήσια ἔλεγον· καὶ ὅτι περὶ Ἰωάννης μὲν ὀρθόδοξος ὢν, κατὰ κανόνας ἔσχε τὸν θρόνον· ὁ γὰρ μὴν Πέτρος ὑπὸ δύο καὶ μόνων παρακλησίων αὐτῷ τὴν καθοδοξίαν χειροτονήσῃ, καὶ ὅτι περὶ μετὰ τὴν ἀναχωρήσασιν Ἰωάννου οὐδὲν ἐκ τῶν δεινῶν κατὰ τῶν ὀρθοδόξων ἐνέλιπε γίνεσθαι. Ταῦτα δὲ πάντα μαθεῖν τῶν Ἀκάκιον παρὰ τινῶν ἐς Βυζάντιον ἀφικέντων· τὸν δὲ μήτοι γὰρ ἐμποδῶν καταστῆναι δυνάμενον, ἀλλὰ καὶ ἐφ' ἅπασιν συνεργῶν καθεστῆναι, καὶ σχεδὸν πάντας βιάζειν ἐκεῖνον κοινωσῖν. Ἄ δὲ ἐπὶ μᾶλλον αὐξήσασθαι καὶ ἀληθῆ εἶναι ἐκύρωσε Συμεώνης ἐκεῖνος ὁ ἐκ τῶν Ἀκοιμήτων σταλεὶς Φήλικι· ἀναφανδὸν γὰρ διήλεγξε τοὺς περὶ Μισήνον τοῖς αἰρετικοῖς κοινωῖσαντας. Οἷς παρόντων ἐκεῖνων, διαβρῆθη τὸ Πέτρον ὄνομα ταῖς ἱεραῖς δέλτοις ἀνεκτρύχθη, μηδ' ὅσον ἐν σχήματι βάρος· τι διασημνηθέντων. Ταῦτα τοὶ καὶ πολλοὺς τῶν ἀπλουστέρων καθυπαχθῆναι τοῖς αἰρετικοῖς λέγουσι τὸν Πέτρον ἤδη παραδοχῆς καὶ πρὸς τοῦ Ῥώμης θρόνου ἀξιωθῆναι. Προσετίθει δὲ Συμεώνης, ὅτι καὶ διαφόρων γενομένων ζητήσεων, τοὺς περὶ Μισήνον μὴ τινὲς τῶν ὀρθοδόξων ἐντυχῆν θελήσῃ, ἢ ἀπόδοσιν ποιήσασθαι γράμματος, ἢ τι ἐοικὸς Ἀριανῶν ἐσσε, ἐν Καθολικοῖς ἀποδομῶν σαυῖν. (Diac.)

(4) Honorichus rex Vandalorum plusquam trecentis triginta quatuor episcopis in exilium puls.

τῶν κατὰ τῆς θρησκείας νεωτεριζομένων ἐξεκρί- A
 σῶσασθαι. Ἐπεκύρου δὲ τὰς τῶν μοναχῶν φωνὰς
 καὶ τὶς πρεσβύτερος ἕτερος Σιλβανός, συνὼν Μισή-
 κω καὶ Βιτάλιῳ ἀνὰ τὴν βασιλευούσαν. Καὶ Ἀκα-
 κίου δὲ παρήγετο ἐπιστολὴ πρὸς Σιμπλικιον, διεξ-
 ιούσα, ὡς πάλαι καθήρηται Πέτρος, ὡς υἱὸς νυ-
 κτὸς καθεστώς. Διὰ ταῦτα πάντα Μισήνός τε καὶ
 Βιτάλιος τῆς μὲν ἱερωσύνης ἐξέστεισαν πορρωτέρω
 εἰ καὶ τῆς ἀχράντου κοινωνίας ἐγένοντο, κοινῇ πά-
 σης τῆς κατὰ Ῥώμην συνόδου τάδε πρὸς λέξιν ἀπο-
 φηρισσάμενης· « Πέτρον τὸν αἱρετικὸν, τὸν καὶ πάλαι
 τῇ ψήφῳ τῆς ἱερᾶς καθέδρας κατακριθέντα, ἀπο-
 κτηρυχθέντα τε καὶ ἀναθεματισθέντα, ἡ Ῥω-
 μίων Ἐκκλησία οὐ δεχεται. Ὅτινι εἰ καὶ μὴ ἄλλο
 τι ἀντετίθετο, τοῦτο ἤρκεσεν ἂν, ὅτι ἀπὸ αἱρετικῶν
 χειροτονηθεὶς, τῶν ὀρθοδόξων ἡγεῖσθαι οὐκ ἠδύ-
 νητο. » Τῆ δ' ἀποφάσει καὶ τοῦτο δὴ περιελχέτο·
 « Ἀκάκιον τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως μεγίστης
 ἐκθύνης ἄξιον τὸ πρᾶγμα ἀπέδειξε. Διότι πρὸς
 Σιμπλικιον γράφων, καὶ αἱρετικὸν καλέσας τὸν
 Πέτρον, νῦν τῷ βασιλεῖ οὐ πεφανέρωκε· δέον εἴπερ
 ἡγάπα τὸν Ζήνωνα τοῦτο πρᾶξει. Ὡς ἔοικεν οὖν,
 πόθῳ ἀγαπᾷ τὸν βασιλέα, οὐ τὴν πίστιν ἀγαπᾷ. »
 scribens, Petrum hæreticum appellaverit, et id
 Zenonem diligeret, facere debuerit. Proinde sicuti
 complectitur, fidem autem non complectitur. »

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.

*Περὶ τῆς γενομένης στάσεως ἐν Ἀλεξανδρείᾳ
 διὰ τὸν Μογγὸν ἀναθεματίσαντα τὴν δ' σὺν-
 ὁδον. Ἐτι δὲ καὶ περὶ Φήλικος τοῦ Ῥώμης, C
 καὶ Ἀκακίου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως.*

Ὁ δ' Ἀκάκιος τὸ διεβρωγὸς σχίσμα συνάπτειν
 βουλόμενος, πρὸς τε τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ ἐπισκόπους
 καὶ κληρικούς ἔγραψε καὶ πρὸς Πέτρον αὐτόν. Τοῦ
 δὲ κακοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μᾶλλον ἀκμάζοντος,
 Πέτρος ἐνίοις τῶν ἀρχιμανδριτῶν κοινωνεῖν αὐτῷ
 ἐπειθε, τὰ ἐν Χαλκηδόνι πραχθέντα καὶ τὸν Λέον-
 τος τόμον περιδάλων ἀναθέματι, καὶ ὅσοι μὲν τὰ
 Διοσκόρου καὶ Τιμοθέου συγγράμματα εἶχοντο·
 οὗς δὲ πείθειν ἤκιστα εἶχε, τῶν σφῶν μοναστη-
 ρίων ἐξήλαυεν. Ἄ δὴ πάντα Ζήνων πρὸς τινος
 Νηφαλίου μεμαθηκώς, ἐκείθεν ἤκοντος, ταραχθεὶς
 Κοσμᾶν τινα πέμπων ὑπάσπιστήν οἱ καθεστηκότα,
 πολλὰ παρήγει πάντα κάλων κινεῖν ὡσὺ ἐνοῦν τὸν
 λεῶν Πέτρον, τοῖς δ' ἄλλως ἔχουσι πολλὰς ἐπάγειν
 τὰς ἀπειλὰς· ὅς τῇ σφετέρᾳ τραχύτητι τοσοῦτον
 ἀπέχε συνάπτειν τὸ διεβρωγὸς, ὥστε καὶ διάστασιν
 μεζύνα εἰργασμένος, κενὸς ἐς βασιλέα ἀνέτραχε,
 τοῖς ἀπελαθεῖσι μόνοις ἰσχύσας ἀποδοῦναι τὰ κατα-
 γώνια. Μετὰ δὲ τοῦτον ἕτερος πρὸς Ζήωνος ἔσταλ-
 το, Ἀρσένιος ὄνομα, τῶν ἐν Αἰγύπτῳ στρατιωτι-
 κῶν καταλόγων τὴν ἡγεμονίαν ἐγγχειρισθεὶς· ὅς
 σύνμα τῷ ῥηθέντι Νηφαλίῳ τὴν Ἀλεξανδρείαν
 εἰσὼν, τοὺς τῆς ἐκώσεως αὐτίκα λόγους ἐκίνει.
 Ἐπειὶ δὲ πείθειν ἤκιστα εἶχε, πολλοὺς ἐκείνων ἀνὰ
 τὸ Βυζάντιον ἐπεμπεν· οἱ Ζήνωνι πρὸς λόγους
 ἴοντες, πολλὰ περὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου διεξ-
 ἤσαν. Οὐδὲν δὲ πρὸς ἔργον ἐξέβαινε, Ζήωνος
 καθάπερ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σίνεδον διαγράφοντο·

A cum variæ quæstiones in medium productæ
 essent, Vitalim et Misenum cum nullo orthodoxo
 colloqui, aut per litteras ei respondere voluisse,
 neque eos etiam de rebus in religione novatis
 accuratius disquisivisse. Monachorum quoque dicta
 presbyter quidam Sylvanus, qui cum Vitali et
 Miseno in urbe imperante fuerat, comprobavit.
 Tum autem et Acacii epistola ad Simplicium pro-
 ducta est, quæ ostendebat Petrum dudum, ut noctis
 filium constitutum, exauctoratum esse. Quas ob
 causas Miseno et Vitali sacerdotalis dignitas abro-
 gata, et ipsi longissime a communione sancta
 repulsi sunt. Et communibus suffragiis synodus
 Romana hæc sic ad verbum decrevit : « Petrum
 hæreticum, qui olim per sententiam, episcopi
 cathedra ei adempta, damnatus, proscriptus et
 anathemate confossus est, Ecclesia Romana non
 recipit. Cui quidem si aliud nihil quod objiceretur
 esset, illud sufficeret, quod cum ab hæreticis ordi-
 natus sit, orthodoxis præesse non potest. » In sen-
 tentia ea illud quoque fuit : « Acacium Constanti-
 nopoltanum maximis criminibus obnoxium esse,
 res ipsa indicavit, propterea quod ad Simplicium
 imperatori non indicaverit : cum certe id, si
 apparet, commodi sui desiderio imperatorem

683 CAPUT XVII.

*De seditione propter Moggum, quod is quartam
 synodum anathemati subjecerit, Alexandriae orta.
 Et de Felice Rom. atque Acacio Constantinopolitano
 episcopis.*

Acacium dissidium quod intervenit tollere et
 unionem inducere volens, ad episcopos et clericos
 Ægyptios, atque ad ipsum Petrum scripsit. Sed
 enim cum id malum Alexandriae magis magisque
 invalesceret, Petrus quibusdam episcopis et archi-
 mandritis, ut secum communicarent, persuasit :
 et in acta Chalcedonensia, Leonisque tomum,
 atque eos qui Dioscori et Timothei scripta non
 recipere, anathemata conjecit. Eos vero qui ei
 non parebant, monasteriis suis exegit. Qua: omnia
 postquam Zeno ex Nephaliō quodam qui Alexan-
 dria Constantinopolim venerat, intellexit, magno-
 pere conturbatus, ex satellitibus Cosmam quem-
 dam Alexandriam misit, qui multis admonitionibus
 omnem funem, ut in proverbio est, moveret, ut
 plebem et Petrum inter se conciliaret, atque eis
 qui aliter facerent, minas ingentes denuntiaret.
 Verum ille severitate sua tantum abest ut quod
 per dissidium ruptum fuerat, conjunxerit, ut
 seditionem quoque auxerit, et infectis rebus ad
 imperatorem redierit, eis tantum qui monasteriis
 suis exacti fuerant, restituitis. Post hunc autem a
 Zenone Arsenius, militarium ordinum in Ægypto
 præfectus, una cum eo qui dictus est Nephaliō,
 Alexandriam missus, de reconciliatione et unione
 egit. Cum autem nihil efficeret, multos ex Alexan-
 drinis Byzantium misit, qui cum Zenone collocuti,
 multa de Chalcedonensi synodo disseruerunt :

nihil autem ad rem ipsam collatum est, propterea quod Zeno prorsus Chalcedonensem synodum non reciperet. Basilius Cilix memoriae prodidit, etiam Acacio condemnationis sententiam qua dignitas ei abrogaretur, misisse, eamque ei in sanctiore sacrario a monachis Dii monasterii redditam esse. Et eam ob causam sectatores ejus, multos ex eis quos diximus monachis occidisse, quosdam vulneratos rejecisse, nonnullos vero custodiis inclusisse: atque Acacium usque adeo exauclorationem eam despexisse, ut mente sensuque omni captus, primus ipse papae nomen e sacro albo exemerit (1) Et ille ita et animo et corpore est viam.

684 CAPUT XVIII.

De Flavita Acacii successore, ut is dolo malo sedem episcopalem invaserit.

Post hunc Flavitas (2) Constantinopolitanum suscepit episcopatum: vir, qui quidem presbyter esse visus sit, sed usque adeo audaciam et improbitatem summam pervenerit, ut id quod dicturus sum facinus, satis, qualis is fuerit, indicare possit. Zeno chartam puram in sacro reposuit altari, atque in charta alia per scriptum Deo supplicavit, ut per angeli manum, quae in hominum conspectum non veniret, nomen ejus ascriberet, quem caelesti calculo Constantinopolitanæ Ecclesiae hierarchiam praefectum vellet. Atque ob eam rem quadraginta dierum jejunium indixit, et Deum omnes orare, ut qui illi placitus esset, ostenderet, jussit. Hæc ubi Flavitas cognovit, auro multo templi custodem qui idem princeps imperialium cubiculariorum erat, corripuit, ut in charta pura nomen ejus adnotaret, eamque rursus imperatoris sigillo obsignaret. Hoc ubi factum est, atque ubi constitutum jejunii præterit tempus, sigillo in charta sublato, derepente Flavitas ingenti gloria, perinde atque a Deo designatus esset, affluens, correptus est, et magnifico saltu in patriarchæ thronum is conscendit. Verum enimvero piaculum id omnipotens Providentia non diu latere passa, illusionem eam scenicamque actionem quamprimum in apertum produxit. Infelix enim ille cum non totos quatuor menses in sede ea transegisset, morte repentina ex hominibus sublatus est, cum ne dimidiam quidem partem muneris ejus, quo episcopalem dignitatem redemerat, corradere potuerit. Argentarii hæredibus ejus insitere, et pecuniam nuper

(1) In ecclesiasticis censuris et excommunicationibus, causa in primis valet. (Orig.)—Cum aliquis exit a veritate, a timore Dei, a fide, a charitate, exit de castris Ecclesiae, etiamsi per episcopi vocem minime abjiciatur. Sicut e contrario aliquis non recto judicio foras mittitur: sed si ante non exiit, id est, si non egerit ut mereretur exire, nihil læditur. Interdum enim qui foras mittitur, intus est: et qui foris est, intus videtur retineri. (24, quæst. 3, Aug.)—Custodi intus innocentiam tuam, ubi nemo opprimit causam tuam. Præ-

Ἱστορεῖ γὰρ μὴν ὁ Κιλίξ Βασίλειος, ὡς καὶ Ἀκακίῳ Φηλιξ τὴν καθαιρεσὶν ἐξαπέστειλεν. Ἐδόθη δὲ αὐτῷ πρὸς τῶν μοναχῶν τῆς Δίου μόνῃς τῶν ἀδούτων ἐντός. Οἱ δὲ περὶ αὐτὸν διὰ ταύτην καὶ πολλοὺς μὲν τῶν εἰρημένων μοναχῶν ἀνείλον· οὗς δὲ καὶ τραυματίας ποιήσαντες ἤλασαν· ἄλλους δὲ καὶ καθ-εἴρξαν. Ἀκακίῳ δὲ τοσοῦτον τῆς καθαιρέσεως ἐμέλησεν, ὥστ' ἀναισθήτως διατεθείς, πρῶτος καὶ τὸ τοῦ πάππα μνημόσυνον τῶν ἱερῶν περιεῖλε δι:πύχων. Οὕτω δ' ἔχων δεσμοῦ καὶ ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, μετὰ βραχὺ τὴν κοινὴν ἅπασι πορείαν ἐπέστειλετο.

vinctus, brevi post communem omnibus ingressus

ΚΕΦΑΛΑ. ΙΗ'.

Περὶ Φλαυίτα τοῦ μετὰ Ἀκακίον τὴν Κωνσταντινὸν ἐπισκοπήσαντος, ὡς δόλιῳ τὸν θρόνον ἤρπασε.

Μετὰ δὲ τοῦτον Φλαυίτας τὴν τῆς Κωνσταντινίου ἐπισκοπὴν διεδέχετο· ἀνὴρ πρεσβύτερος μὲν εἶναι δοκῶν, ἐπὶ τῶσον δὲ τόλμης ἤκων καὶ πονηρίας εἰς τὸ ἀκρότατον, ὡς ἱκανόν γὰρ εἶναι τὸ βεβημένον τεκμηριῶσαι τὸν ἀνθρώπον. Ζήνων γὰρ χάριτην ἀγραφον κατὰ τῆς ἀγίας ἐπαφῆκε τραπέζης· ἔγραψον δὲ ἐτέρου χάριτος ποιοῦμενος πρὸς Θεόν, ὥστ' ἀγγέλου χειρὶ ἀοράτως ἐγγράφεσθαι τοῦνομα. Ὡν ἂν ἡ ἀνωθεν ψήφος ἱεραρχεῖν ἐπιλέξηται τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησίας. Διὰ τοι τοῦτο καὶ τεσσαρακονθήμερον νηστεῖαν ταῖς ἐκκλησίαις ἐπέ-σπιζε, καὶ πάντας ἐκίνει δεῖσθαι Θεοῦ, ἀναδείξαι τὸν αὐτῷ οἱ ἀρέσουντα. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα Φλαυίτας ἀνέγνω, ἀδρῶ χροσίῳ τὸν τῆς ἐκκλησίας διαφθείρας φρουρὸν, ὃς ἦν τῶν τοῦ βασιλέως πρῶτος θαλαμηπόλων, τῷ ἀγράφῳ χάριτι τὸ ἐκεῖνου ὄνομα γραφῆναι παρασκευάζει, καὶ τῷ σφραγιστῆρι αὐθις τὸ βιβλίον ἐνημανθῆναι. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐγένετο, καὶ ἡ τῆς νηστείας προθεσμία περὶφῆκε, τῆς σφραγίδος ἐπαρθείσης, αἰφνης ἀνάστατος Φλαυίτας ἀπειρῶ δόξῃ περιβρέμενος, ἅτε δὴ θεοπρόβλητος, ἐπὶ τὸν πατριαρχικὸν μετὰ σοβαρῶν τῶν ἀρμάτων ἀνέβαινε θρόνον. Ἄλλ' οὐκ ἐς πολὺ λανθάνειν τὸ ἄγος παρήκειν ἡ παντοδύναμος Πρόνοια· ἀλλὰ θῆκεν τὸ παγγινὸν καὶ τὴν σκηνακὴν δραματούργειαν ἐξήλεγχεν· ὃ γὰρ δυστυχῆς ἐκεῖνος οὐδ' εἰς τετράμηνον διαρκέσας τῷ θρόνῳ, ἐξ ἀνθρώπων αἰφνιδίῳ μόρῳ ἠφάνιστο, μηδὲ τὸ ἥμισυ τῆς ζωροδοκίας δυνηθεὶς ἐρανίσασθαι. Οἱ γὰρ μὴ δανεῖσθαι τοῖς ἐκεῖνου κληρονόμοις ἐπέκειντο, τὸ τῆτες εἰσπραττόμενοι δάνειον. Οἱ δ' ἀποτίσαι μὴ ἔχοντες,

valebit in te falsum testimonium, sed apud homines. Numquid apud Deum valebit? ubi causa dicenda est. Quando Deus erit iudex, alius testis, quam conscientia tua non erit. Inter justum iudicem et conscientiam tuam noli timere nisi causam tuam. (41, quæst. 5.)—Quid obest homini, quod ex illa tabula vult eum delere humana ignorantia, si de libro viventium non deleat iniqua conscientia? (Aug., *ibid.*)

(2) Evagrius habet *Phravitas*.

προσῆσαν Ζήνωνι, τῶν πικρῶν δανειστικῶν ἀπαλ- A
λάττειν δεόμενοι· καὶ τὴν πράξιν μυστικῶς ἐξε-
κάλυπτον, ἐκείνου βασιάνῃ ταύτην γυμνάζοντος.
Ἐν ἐκστάσει δὲ Ζήνων γενόμενος τῷ ἀκούσματι,
καὶ συνεὶς ὡς οὐ Χριστὸς, Χρυσὸς δὲ μᾶλλον τῷ
βιβλίῳ τὴν Φλαυίαν ἐνέγραψε, κοῖμα ταῖς ἀληθείαις
καὶ δικαιοσύνην ἐποίησε, τὸ τοῦ Ψαλμοῦ, καὶ τὸν μὲν
εὐνοῦχον, ὡς τῆν θεϊκὴν δόξαν σφραγιστάμενον,
ἀπαχθῆναι ἐκέλευε, τὸ δὲ δάνειον τὴν ἐκείνου
περιοσίαν ἀποτίσει τοῖς δανεισταῖς. Τὴν δ' Ἐκκλη-
σίαν τοῖς ἐπισκόποις ἀνήκεν, ἐκλέγεσθαι καὶ ἐπι-
ψηφίζειν ὃν ἀρ' αὐτοὶ δεξιὸν εἶναι δοκιμάσαιεν
πρὸς τὴν ταύτης ἐπιτροπὴν. Καὶ εὐθὺς Εὐφῆμιος
πρεσβύτερος τῆς ἐκκλησίας, ἀνὴρ λογιώτατος, καὶ
ὀρθοδόξος καὶ ἀρετῆς πάσης ἑμπλεως, ἐπὶ τῶν τῆς B
Ἐκκλησίας οὐράκιων ἀνήγετο.

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ'.

*Ἐπι τῶν συνοδικῶν γραμμάτων Φλαυίτα, Πέ-
τρου τε καὶ Φήλικος, καὶ Εὐφημίου τοῦ μετὰ
Φλαυίαν ἱεραρχήσαντος.*

Ἐπι δ' ἀνηνεγμένος ἐπὶ τὸν θρόνον Φλαυίτας συν-
δοικοῖς πρὸς τὸν Ἀλεξανδρεῖα· Πέτρον ἐχρήτατο
γράμμασιν. Ἀμειβόμενος δ' ὁ Πέτρος τοῖς ἰσοῖς, τὰ
αὐτὰ πρὸς τῶν ἐν Χαλκηδόνι πεπραγμένων διέξιαισιν,
ἀναθέματι ταῦτα καθυποβάλλων. Ἐπι δ' ἐν τῷ με-
ταξὺ Φλαυίτας ἐκδημῶν ἦν, τέσσαρας μόνους μῆνας
ἱεραρχήσας· Εὐφῆμιος δ' ἐπὶ τῶν οὐράκιων καθῆστο, C
καὶ τὰς πρὸς Φλαυίαν συνοδικὰς Πέτρον ἰδέετο,
εὐρῶν τὰ ἐν Χαλκηδόνι ὑπὸ ἀνάθεμα ταῖς ἐπιστολαῖς,
λιαν διεταράχθη· καὶ τῆς πρὸς Πέτρον κοινωνίας
διέστειλεν ἑαυτόν. Παρέθηκα δ' ἂν καὶ ἄμφω τὰ
γράμματα Πέτρον τε καὶ Φλαυίτα, εἰ μὴ τὰ τῆς
γραπῆς ἀπειργε μακρόστιχον· καίπερ Φλαυίτα Φή-
λικι γράφοντας, ὡς ἐκείνῃ μὲν κοινωνεῖ, Πέτρον
δὲ τὴν κοινωνίαν ἐκτρέπεται. Ἐπίσης δὲ καὶ πρὸς
Πέτρον ἐποίησε, ἐκείνου μὲν τὴν κοινωνίαν ἀποδεχόμε-
νος, μὴ προσιέμενος δὲ Φήλικα. Ἄ δὴ καὶ δεξιόμε-
νος· Φήλικε παρά τινων εὐσεβῶν διακομισθέντα, τοὺς
πρέσβεις Φλαυίτα τῆς Ῥώμης ἀτίμως ἤλαυνεν.
Εὐφῆμιος δ' οὐ μελήσας, ἅμα τῷ τὸν θρόνον ἐγχει-
ρισθῆναι, χερσὶν ἰδίαις τὸ μὲν τοῦ Μογγοῦ ὄνομα
τῶν ἱερῶν ἀπήλειψε δέλτων, τὴν δὲ Φήλικος κλησὶν D
ἐνέταττε· καὶ οὕτως ἐπὶ τῶν ἱερῶν ἐκάθιζε θώκων,
καὶ συνοδικὰ σχεδιάσας, ἐς Ῥώμην κατ' ἔθος Φήλικι
ἐπεμπεν. Ὁ δὲ πάππας τὰ μὲν γραφέντα προσήκατο,
καὶ ὡς ὀρθοδόξῳ προσετίθετο Εὐφημίῳ· οὐ μὴν καὶ
ἐπισκοπικῆς κοινωνίας αὐτῷ μετεδίδου, ὅτι μὴ καὶ τὸ
ὄνομα Ἀκακίου καὶ Φλαυίτα τῶν ἱερῶν διπτύχων
ἀπήλειψε.

ΚΕΦΑΛ. Κ'.

*Ὅς τὸν Μογγοῦ Πέτρον Ἀθανάσιος, τὸν δὲ Κρα-
φά Παλλιδίου διεδέχετο· καὶ περὶ τῶν διυδύ-
χων αὐτῶν.*

Μελλόντων δὲ Εὐφημίου καὶ Πέτρον πρὸς ἀλλήλους
διαφέρεσθαι, καὶ συνόδους ἐφ' ἑαυτοῦ κατ' ἀλλήλων

• Psal. cii, 6 et alibi.

Admodum mutuo datam exegere. Atque illi quod
solvendo non essent, Zenonem adiere, eique ut
eos ab acerbis illis creditoribus liberaret, suppli-
carunt, et rem ipsam secreto ei ipsi qui de illa
inquirebat indicarunt. Zeno, ea audita, obstupuit:
et postquam non Christum, 685 sed Chrysum.
hoc est, aurum potius, Flavitiæ nomen in libello
illo ascripsisse cognovit, iudicium revera et justiti-
am (juxta Psalmum *) fecit: atque eunuchum
quidem, qui sibi divinam existimationem et
gloriam arrogasset, abigi, pecuniam autem credi-
tam ex substantia ejus dissolvi argentariis jussit.
Ipsam vero Ecclesiam episcopis permisit, ut illi
suffragiis suis quem idoneum esse procuratori ei
judicaret, eligerent. Sic circa moram omnem,
Euphemius, Ecclesiæ presbyter, vir eloquentissimus,
orthodoxæ fidei et virtutis omnis studiosissimus,
Ecclesiæ gubernandæ præfectus est.

CAPUT XIX.

*De litteris synodalibus Flavitiæ, Petri et Felicis:
et de Euphemio, qui post Flavitam episcopatum
gessit.*

Cum Flavitas adhuc thronum obtineret, synoda-
les ad Petrum Alexandrinum epistolas dedit, et
ejusdem generis litteras ab eodem accepit, in qui-
bus eadem de Chalcedonensibus actis, anathemat.
ea subjiciens, scripsit. Cum autem interea Flavitas
ex rebus humanis excessisset, quatuor tantum
mensibus episcopatu gesto, et Euphemius Eccle-
siam administrandam suscepisset, ut ei Petri ad
Flavitam synodales litteræ redderentur, accidit:
in quibus ubi res Chalcedonenses anathemate
damnatas comperit, perquam est conturbatus, et
se a communione Petri subduxit. Apposuissem
illarum absterruisset. Et Flavitas ad Felicem scri-
bens, se communionis illius esse, Petri autem
conjunctionem aversari, significaverat. Idem ad
Petrum litteras dans, fecerat: communionem se
illius recipere, Felicem autem rejicere, insinuans.
Quas litteras ubi Felix a piis quibusdam ad se
perlatas accepit, legatos Flavitiæ cum contumelia
Roma expulit. At Euphemius simul atque episco-
patum iniiit, nihil moratus, suis ipse manibus in
sacris tabulis Moggi nomen expunxit, et Felicis
appellationem reposuit: atque in sacro suggestu
considens, synodales more recepto epistolas Ro-
mam ad Felicem dedit. Porro Papa scripta quidem
illius recepit, et Euphemio veluti orthodoxo favit,
sed illum in episcopalem communionem non admi-
sit, 686 propterea quod Acacii quoque et Flavi-
tæ nomen in sacro libro non induxisset.

CAPUT XX.

*Ut Petro Moggo Athanasius, et Cnaphéo Palladius
successerit: deque eorumdem successoribus.*

Et cum Euphemius et Petrus inter se dissensuri,
et synodus in provinciis suis, alter adversus alte-

ram. propter Chalcedonensem synodum congrega-
turi essent, Petrus Alexandriae e vita excessit,
eique Athanasius, cognomento Celetes sive Hermio-
sus, in episcopali throno successit. Atque is cum
multa quoque experiretur, ut dissidentia membra
conjungeret, nihil tamen egit. In multis namque
et varias opiniones discesserant. Non multo vero
post et Petrus Cnapeus, Antiochia defunctus,
Palladium successorem habuit. Cujus suffragator
etiam fuit Anastasius Dicorus, qui post Zenonem
Romanum male administravit imperium. Porro
Athanasius synodalia scripta ad Palladium mittens,
eadem et ipse quæ Moggus de Chalcedonensi syno-
do retulit. Idem fecit Joannes quoque, qui post
eum Alexandrinæ præfuit Ecclesiæ. Sed et Palla-
dio Antiocheno mortuo, et Flaviano procuratio-
nem ejus sortito, Solomon quidam Antiochiæ pres-
byter Alexandriam cum synodalibus litteris missus
est, solitas rursus ejusmodi epistolas a Joanne
ad Flavianum requirens. Ea quoque scripta idem
de synodo pronuntiabant. Huic vero Joanni Joan-
nes alter Alexandriæ successit, de quibus paulo
post dicemus. Nam ad aliquot usque Anastasii im-
perii annos, ad hunc modum res Ecclesiarum pro-
cessere. Euphemium namque ille expulit. Hæc vero
ita ordine exponere, quo facilius intelligerentur,
coactus sum. Et Ecclesiæ quidem tum sic ha-
bebant. Nos autem orationem ad alia conver-
tamus.

687 CAPUT XXI.

De Theuderic Scythæ vastatione, et ut is interierit.

Theudericus (1) Scythæ, magnis comparatis opi-
bus, adversus Zenonem arma cepit. Et cum copiis
in Thracia coactis Romanam ditionem ingressus,
obvia quæque diripuit, et usque ad os Euxini per-
venit. Atque ille imperialem etiam fere cepisset
urbem, nisi ex necessariis ejus quidam vitæ ejus
insidiati fuissent. Quos veritus, retrocessit. Neque
ita multum intercessit temporis, cum vitam etiam
finivit, per causam hujusmodi. Hasta expedita pa-
trio more pro tabernaculo ejus sublimis collocata
erat. Cum autem corpus exercere deberet, equum
adduci jussit: cumque uti minime soleret, ex ter-
ra in illum insiluit. Quod autem ex pascuis et
equitio is nuper admodum venisset, ferocitatem
que spiraret, necdum Theudericus recte ei inse-
disset, priores pedes in sublime jactans, posteriori-
bus tantum institit. Theudericus autem cum equo
concertans, neque freno cohibere eum potuit (ne
scilicet fera super eum resupina concideret), ne-
que satis certo aut firmiter illi inhæsit. Atque cum
ita cum equo huc atque illuc in gyrum verteretur,
nescio quomodo hastam illam concussit: et illa
oblique in eum illata latus ejus vulneravit. Ex quo

(1) Theoderichus, Theodemiri filius, Ostrogot-
thorum rex, a Zenone patricia et consulari digni-

ἔλκειν διὰ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον, φθάνει Πέτρος
ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὸ βιώσιμον ἀπειπῶν· καὶ διάδο-
χος ἐκείνῳ τοῦ θρόνου καθίσταται Ἀθανάσιος ὁ ἐπι-
κλὴν Κηλήτης. Πολλὴν δ' οὕτως πείραν εἰσαγαγὼν
ὥστε τὰ διεστώτα μέλη συναγαγεῖν, οὐδὲν ἤνυσεν·
εἰς πολλὰς γὰρ καὶ διαφόρους ἀπεκρίθησαν ὁδοί.
Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ καὶ Πέτρος ὁ Κναφεὺς ἀνὰ τὴν
Ἀντιόχου τέλει τοῦ βίου χρησάμενος, Παλλάδιον
ἔσχε διάδοχον· ᾧ σύμφηρος ἐγεγόνει καὶ ὁ Δίκουρος
Ἀναστάσιος, ὁ κακῶς μετὰ Ζήνωνα τὴν Ῥωμαίων
ἡγεμονεύσα. Συνοδικὰ δὲ πέμπων καὶ Ἀθανάσιος
πρὸς Παλλάδιον, τὰ παραπλήσια τῷ Μογγῷ, καὶ
οὕτως περὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου ἠγόρευε· τὰ
ἴσα καὶ ὁ μετ' αὐτὸν Ἰωάννης τὸν τῆς Ἀλεξάνδρου
θρόνον ἐπιστατῶν ἔλεγε. Ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἀντιοχείας
Παλλαδίου θανόντος, καὶ Φλαβιανοῦ τὴν ἐπιτροπὴν
ἐκείνου προσειληφῆτος, Συλομῶν τις Ἀντιοχείας
πρεσβύτερος εἰς τὴν Ἀλεξάνδρῳ πρὸς Ἰωάννην
ἐπέμπετο, τὰ συνοδικὰ κομιζόμενος, καὶ τὰς εἰσθυίας
ἀμοιβαίας ἐπιστολάς ἀπαιτῶν Ἰωάννου πρὸς Φλα-
βιανόν· αἱ καὶ αὐταὶ τὸν ἴσον κατὰ τῆς συνόδου
διηγόρευον τρόπον. Τοῦτον δὲ τὸν Ἰωάννην Ἰωάννης
ἕτερος ἀνὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν διεδέχετο· περὶ ὧν
μικρὸν ὑστερον ἐροῦμεν. Μέχρι γὰρ τίνος τῶν Ἀνα-
στασίου χρόνων οὕτω τὰ τῶν Ἐκκλησιῶν προχώ-
ρησεν· Εὐφῆμιον γὰρ ἐκεῖνος ἀπῆλασε. Ταῦτα ὁ
οὕτω καθ' εἰρμὸν ἠναγκάσθημεν παραθεῖναι· δὲ τὸ
εἰς κατὰ τὴν πρόχειρον. Τὰ μὲν οὖν τῶν Ἐκκλη-
σιῶν οὕτω τηλικαῦτα ἐφέρετο· ἡμεῖς δ' ἐρ' ἕτερα
τὸν λόγον ἐλάττωμεν.

ΚΕΦΑΛ. ΚΑ'.

*Περὶ τῆς ἐπαραστάσεως Θεουδέριχου τοῦ Σκυ-
θου, καὶ ὡς διεφθίρη.*

Θεουδέριχος ὁ Σκυθῆς, ἐπὶ μέγα δυνάμειος προσ-
θῶν, ἐπανάσταται Ζήνωνι· καὶ τὰς ἐν Θράκῃ δυνά-
μεις ἀθρόσας, ἔπεισι πάντα τὰ ἐν ποσὶ λείαν ποιού-
μενος, ἀχρι δὴ καὶ τοῦ κατὰ τὸν Εὐξείνου στόματος·
παραθῶραχ' δ' ἂν καὶ τὴν βασιλείον εἶλε πόλιν, εἴ γε
μὴ τῶν ἐπιτιθεῶν τινὲς ἐπίθουλα φρονήσαντες,
ἀφαιρεῖσθαι αὐτῷ τὴν ζωὴν ἐπειρώντο· οὐς δεῖσας,
ἐς τοῦπλισω ἐχώρει. Καὶ χρόνου δ' οὐ πολλοῦ διαγε-
νομένου, τὸν βίον μετέλλατε τοιαύτης ἡγησάμενης
αἰτίας. Τὸ δόρυ αὐτῷ· διηγγελμένον κατ' ἔθος τι
ἐπιχώριον, πρὸ τῆς ἐκείνου σκηνῆς ἀπῆώρητο·
δεῖσαν δὲ τὸ σῶμα γυμνάσαι, ἴππον ἐκέλευεν ἀγε-
σθαι. Οὐκ εἰωθὸς δ' ἔχων, γῆθεν τῷ ἴππῳ προσέλα-
το. Ὁ δ' ἄρτι ἐκ βοτάνης ἦκων, ἄτ' ἀγελαῖος καὶ
ὕβριν πνέων, μήπω περιδῆδη τὸν Θεουδέριχον ἐπι-
ναβάντος, τοὺς ἐμπροσθίους τοῖν ποδοῖν μετεώρους
εἶχε, τοῖς ὀπισθίοις μόνους ἀκροβατῶν. Διαιφιλονεικῶν
δ' ὁ Θεουδέριχος, οὕτε χαλινῶ ἀναστῆλαιν εἶχεν, ἵνα
μὴ ἐμπέσοι αὐτῷ, καὶ τῆς ἔδρας οὐ πάνυ τι βεβαί-
ως ἐξείχετο. Οὕτω δ' ἔβηεν κάκειθεν σὺν τῷ ἴππῳ
περιδονόμενος, οὐκ ἴδ' ὅπως τὴν αἰχμὴν διασείει·
παγία δ' ἐπ' αὐτὸν ἐνεχθεῖσα, βάλλει κατὰ πλευράν·
ἐντεῦθεν δὲ κληνήρη γενόμενος, μετ' ὀλίγον σφακε-

tate est exornatus. (Blond) Idem Odoacrum vicit,
et Italiam obtinuit.

λισθέντων αὐτῶ τῶν ἔνδον τῷ τῆς αἰχμῆς τραύματι, ἅ τὸ βιοῦν καταστρέψαι.

ΚΕΦΑΛ. ΚΒ΄.

Περὶ τῆς τυραννίδος Μαρκιανοῦ, Ἀνθεμίου παιδὸς τοῦ ἐν Ῥώμῃ κρατήσαντος· καὶ ὡς λιθοβολεῖς, ἱερωσύνη τιμᾶται.

Μετὰ τοῦτον Μαρκιανὸς τῷ Ζήνωνι ἐπανίσταται· ὁ πατρὶς μὲν ἦν Ἀνθεμίου, τοῦ ἐν Ῥώμῃ οὐ πολλοῦ βεβασιλευκότος· κῆδος δ' ἐπὶ θυγατρὶ Λεοντίᾳ τῷ πενθερῷ Ζήνωνος εἶχε τῷ βασιλεύσαντι Λέοντι. Προσέκειν γὰρ μᾶλλον ἑαυτῷ ᾤετο τὴν ἀρχὴν, τῆν νεωτέραν τῶν θυγατέρων Λέοντος γήμαντι, ἣν ἐκείνῳ Βηρίνα ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ὄντι ἐγέννα· τὴν γὰρ Ἀριάδνην ἰδιοπραγῶν ἐτι προῆγε· καὶ διὰ τοῦτο τυραννεῖν ἐπειράτο. Ἰσχυρὰς δὲ μάχης συβόχουσι· περὶ τὰ ἀνάκτορα, φόνος, ἐκατέρωθεν ἐβρόχου πολὺς· ἡ νίκη δ' ὁμοῦ ἐπὶ Μαρκιανὸν ἔβαινε· καὶ γὰρ ἂν τῶν τε σκήπτρων καὶ τῶν ἀνακτόρων ἐν κατοχῇ ἦν, εἰ μὴ ἀναβολὴ ἐχρήσατο τῇ ἐσαύριον. Ὁ ζυπιετὴς γὰρ ἀετὸς ὁ καιρὸς, καὶ ἀλώσεται πῶς, τινὲ παρὰ πόδας ἰών· εἰ δ' ἀποδράσῃ, ὑψοῦ ἐς ἀέρα βάλει μετέωρος, ἐπεγγελῶν τοὺς διώκοντας, οὐδὰ μὴ αὐτοῖς ἐφικτὸς εἶναι ἐθέλων. Ἀμέλει τοι καὶ ὄσοι δὴ πλάσται καὶ γραφεῖς εἰκόνων εἰσι, κόμην μὲν ἐπὶ μετώπῳ καθιδίον αὐτῶ, ἀνθρωπίνην περιπλάττοντες κεφαλῆν· τὰ δ' ἔπιθεν περὶ τὸν ἐγκέφαλον ἐν χρῶ ξυρῶσι, σοφῶς μάλᾳ ὑπαινετῶμενοι, ὡς εἴ γ' ὀπισθόπου ὦν τύχοι, τῷ καθευμένῳ τῆς κόμης ἰσως ἀλώσεται· ἔμπροσθεν δὲ τῷ πόδε γενόμενος, κρατεῖσθαι ἤκιστα βόδιος παντάπασιν ἀποφύγιον· μὴ δ' ὄθεν κρατηθεῖν παρέχων λαβὴν τῷ διώκοντι. Ὁ δὲ τῆνικαῦτα συνέπιπτε καὶ Μαρκιανῶ, τὸν μὲν προσέκοντα καιρὸν ἀναβαλλομένῳ, τοῦ λοιποῦ δὲ τοῦτον μὴ θυγηθέντι πορίσασθαι. Τῇ γὰρ ἐπιούσῃ πρὸς τῶν οἰκείων καταπροδοεῖς, καὶ μόνος γενόμενος τῷ τῶν ἱερῶν ἀποστόλων ταμένει ἰκέτης ἦν. Ὁθεν πρὸς βίαν ἀφελκυσθεῖς, ἐς τὴν Καππαδοκῶν ἀποβρίπτεται· μικρὸν δ' ὅσον φεράται τισὶ μοναχοῖς, φυγὴν ἑαυτῷ μνηστεύμενος· κάκειθεν εἰς Ταρσὸν τῆς Κιλικίας ἀχθεῖς, καὶ τὴν κόμην ἀποβαλὼν, ἱερωσύνη τιμᾶται. Ἄ δὲ μάλᾳ κομφῶς Εὐστάθιος ὁ βῆτωρ ἱστορήσεν, ὃς καὶ τὰδε συγγράφει. *Quam rem Eustathius Syrus rhetor, qui hæc conscripsit, sane quam eleganter memoria prodidit.*

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ΄.

Περὶ τυραννίδος Ἰλλοῦ καὶ Λεοντίου· καὶ περὶ τῶν κτισμάτων Ἀμμιανοῦ.

Ὡς Ζήνων τῇ ἰδίᾳ πενθερᾷ Βηρίνῃ ἐπιβουλάς ἐβράβυει πλείστας, τέλος δὲ καὶ πρὸς τὴν Κιλικίαν ἵκοιτο ἐξόριστον· ὕστερον δὲ καὶ πρὸς τὸ Παπυρίου γενέσθαι φρούριον· ὀπηνίκα Ἰλλοῦς καὶ Λεόντιος ἐτυράννησαν, περιθεμένους ἐκείνοις τὰ τῆς ἀρχῆς· ἐνθα δὲ καὶ τὸν βίον συνέθη ταύτην ἀπολιπεῖν. Ἀμμοῦ δὲ γλώττῃ καὶ τὰ κατὰ Ἰλλοῦ ἱστορεῖ ὁ Εὐστάθιος· ὅπως τε τὴν ἐπιβουλὴν Ζήνωνος διέδρα, καὶ ὡς τὴν πεμφοθέντα αὐτὸν ἀνελεῖν, Ζήνων μᾶλλον ἀνέλε· ποιήν τῆς ἀστοχίας, τὴν τῆς κεφαλῆς

vulnere lecto affixus, ubi viscera ejus ex convulsione et inflammatione commaruerunt, brevi vitam amisit.

CAPUT XXII.

De Marciani tyrannide, Anthemii, qui Romæ obtinuerat imperium, filii: et ut idem Marcianus captus, sacerdotali dignitate sit decoratus.

Post hunc adversus Zenonem bellum movit Marcianus, Anthemii, qui non multo ante Romæ imperaverat, filius, Leontiam, Leonis Romani imperatoris Zenonis sorori filiam, in matrimonio habens. Is enim ad se magis quam ad Zenonem imperium pertinere putabat, quod minorem natu Leonis filiam, quam illi Verina imperii tempore genuit, conjugem haberet, Ariadnam autem Leo adnuc privatus ex uxore sua sustulisset. Eam ob causam Marcianus ad tyrannidem spectavit. Et pugna ad imperiale palatium commissa, cædes utrinque facta ingens, 688 et victoria Marciani fuit. Atque ille et sceptro potitus esset, et palatium occupasset, nisi rem in crastinum distulisset. Celerrima namque aquila est temporis opportunitas et occasio: quæ ad pedes advolans, capi a quopiam potest: sin aufugiat, in altum aerem sublimis sublata, eos qui se persequuntur ridet, neque ut ad eos releat, in animum inducit. Proinde quicunque imagines vel pingunt, vel fingunt, Occasioni caput humanum tribuentes, comam in fronte demittunt, occipitium autem ad ipsam usque cutim tondent, subobscuræ quidem, sed sapienter admodum indicantes, si ea a tergo tardius nos sequatur, coma proluxiore teneri fortasse comprehensam posse: sin præcedat, minime prehendi facillime avolantem, neque persequentem quidquam quo teneatur præbentem. Id tum Marciano accidit. Cui namque tempus opportunum neglexisset, nancisci id deinde haudquaquam potuit. Postridie enim diei ejus a suis desertus, solus ad sacrorum Apostolorum templum supplex confugit: unde per vim extractus, Cæsaream Cappadocum missus est, et paulo post inter monachos quosdam latitare et fugam meditari deprehensus, Tarsum inde Ciliciæ abductus est, ubi capite raso sacerdoti dignitate

CAPUT XXIII.

De Illi et Leontii tyrannide, et de structuris atque ædificiis Ammiani.

Idem Eustathius quoque refert, Zenonem socium Verinæ varie insidias tetendisse, et postremum eam Tarsum in Ciliciam relegasse: quæ postea cum in Papyrii castello esset, quo tempore Illus et Leontius, quibus ipsa imperii insignia contulerat, tyrannidem exercuerunt, vitam ibi finivit. Historiam Illi Eustathius quoque stylo terso prosequitur: quemadmodum videlicet is Zenonis insidias effugerit, et Zeno eum qui ad illum necandum persecutor submissus fuerat, jugulari præceperit: ca-

pitit supplicium pro eo quod illi caedes ei non successisset, veluti multam reportantem. Zenonem deinde rem eam consulto premere volentem, illum Orientalibus copiis praefecisse: illum autem, Leontio et Pamphrepe in societatem ascitis, 689 tyrannidem in Cilicia apud Tarsum arripuisse. Adhaec Eustathius idem addit, nihil illis tyrannidem profuisse, eo quod Theuderichus Gothus cum ingentibus provincialibus simul et externis copiis adversus eos a Zenone missus sit, cujus etiam jussu miserandum in modum sint occisi, condignam ab eo, quod illum in imperium restituisent, gratiam ferentes. Addit rhetor idem illud quoque Theuderichum, quem Zeno consulem et Thraciae ducem renuntiaverat, ubi insidias sibi ab eo strui sensit, adversus veterem Romam exercitum duxisse, Odoacrum bello vicisse, et regia veste sumpta, regem se dixisse: multas praeterea Occidentales gentes absque praelio, item Vandalos, magnam urbem Romanam, et (ut semel dicam) Hesperiam plagam omnem cepisse, atque ditioni suae subiecisse. Sunt qui dicunt, Zenonis suggestione ea Theuderichum egisse. Eodem tempore et Mammiianus, vir curuli honore clarus, et ex ordine senatorio in Daphne, qui suburbanus Antiochiae vicus fuit, aedificium construxit, quod ab illis Antiforum dictum est. Intra urbem autem imperiales duas porticus magnifice admodum, magni pretii et varii coloris lapidibus exornatas condidit: inter quas Tetrapsylon medium ingentibus columnis et aere conspicuum statuit, solo lapide Proconesio constructo. Haec de his hactenus.

CAPUT XXIV.

De obitu Zenonis, et electione Anastasii Dicori.

Zeno (1) finem vitae sibi appropinquare videns, ex eis qui futura praedicere existimantur, Maurianum quemdam nomine, quisnam post eum (liberos enim ex lumbis suis procreatos non habebat) imperaturus esset, consuluit. Qui respondisse dicitur, ex Silentiariis aliquem non imperium modo, sed et uxorem ejus recepturum esse. Zeno autem, quod Pelagium designari putabat, virum praeclearum et sapientem, ferro eum caedi jussit, atque insuper alios etiam nihil commeritos necari curavit. Et morbo comitiali correptus, quod vim ejus non ferret, animam egit, Pelagii 690 nomen in ore habens. Fertur etiam, quod eum Ariadna conjux odisset, cum epilepsiae doloribus distenderetur, et speciem defuncti praerberet, vivum adhuc ab illa sepulcro inclusum esse. Alii vero tradunt, cum ex ebrietate sensum omnem amisisset, in tumulum conjectum esse: et postquam ad seipsum per sobrietatem rediisset in ipso monumento exclamasse, vitam se solam, non etiam im-

(1) Zenone principe incendium saevissimum fuit, in quo praeter maximam urbis partem conflagratam, centum et viginti millia librorum disperserunt. Et in his et Homeri poema intestino dra-

καταίωσιν υποσχόντα· ἐν ἐπιτηδείῳ δὲ λαμβάνειν πειρώμενος, τῶν Ἑκίων ἐξηγεῖσθαι δυνάμεων ἔτατε τὸν Ἰλλοῦν. Ἐκεῖνος δὲ Λεοντίῳ φιλιωθείς σὺν Παμπρεπίῳ, τυραννεῖν ἐπέβαλον περὶ Ταρσὸν τῆς Κιλικίας. Ἐπὶ δὴ τούτοις, ὡς μηδὲν τῆς τυραννίδος ὀνόμενοι, Θεουδερῆχου τοῦ Γότθου κατ' αὐτῶν στρατῷ ἐπελθόντος· μεγάλην, σὺν ἡμεδαπῇ καὶ ἀλλοδαπῇ δυνάμει δειλαίως ἀνήρηνται· ἄξιαν ἀμοιβήν οὖς ἐκέλευε τὴν τῆς βασιλείας ἐπάνοδον ἐχρῆσαντο εὐρηκότες. Καὶ τοῦτο δὲ τῷ συγγράμματι καταλέγει Εὐστάθιος· ὡς Θεουδερῆχος αἰσθόμενος τῆς κατ' ἐκείνου βουλῆς, δὴ ὑπατὸν ἀνηγόρευε καὶ στρατηγὸν Θράκης, ἐπὶ τὴν ἀρχαιοτέραν Ῥώμην ἐχώρει· καὶ Ὀδόακρον μάχῃ κρατήσας, τήθενναν περιέθετο, καὶ ῥῆγα ἑαυτὸν ἀνείπε. Πολλὰ δὲ καὶ τῶν Ἑσπερίων ἔθνῶν ἀμαχεὶ ἐχειρώσατο· καὶ Οὐανδῆλου, Ῥώμην τε αὐτὴν μεγάλην καὶ, ἀπλοῦς εἶπειν, πᾶσαν τὴν ἑσπερίαν λήξιν ὑφ' ἑαυτὸν ἐποίησατο· εἰσὶ δὲ οἱ φασιν ὑποθήκαις Ζήνωνος ταῦτα τὸν Θεουδερῆχον καταπράξασθαι. Τηνικαῦτα δὲ καὶ Μαμμιανὸς, ἀνὴρ ἐξ ἐπιδιφρίων ἐπίσημος καὶ συγχλήτου βουλῆς μετασχών, κατὰ δάφνην τὸ τῆς Ἀντιόχου προάστειον τὸ παρ' ἐκείνοις ἐγείρει ἀντίφορον· καὶ δύο δὲ βασιλείους στοὰς ἔκδοσιν στήσαι, εὐπρεπεῖς ἐσάγαυ, λίθων τε πολυτελεῖσι χροαῖς ὠραῖσμένας· τετράπυλόν τε μέσον τῶν δύο βασιλείων στοῶν μεγαλοπρεπῶς ἐγείρει, κλοσιν ἐξαισίους καὶ τῇ ἐν χαλκοῦ ὕλην μάλα κομφῶς ἠκαμημένας, καὶ λίθῳ τῷ ἐκ Προικονήσου τοῦδαφος καὶ τᾶλλα ἡμφεισμένας. Ταῦτα μὲν περὶ τούτων.

ΚΕΦΑΛ. ΚΔ'.

Περὶ τῆς τελευταίας Ζήνωνος καὶ ἀναγορεύσεως Ἀναστασίου τοῦ Δικόρου.

Τῷ δὲ Ζήνωνι τοῦ τέλους ἐγγίζοντος, τῶν τινὰ τὸ μέλλον εἶδέναι νομιζομένων Μαυριανὸν ὄνομα διηρώτα, τινὲ ἄρα μετ' αὐτὸν ἢ ἀρχὴ προσχωρήσει· παῖδα γὰρ ἐξ ἀσφύος οὐκ ἔσχε· τὸν δὲ φάναι λέγεται, τινὰ τῶν ἀπὸ Σιλεντιαρίων, οὐ τὴν ἀρχὴν γε μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν γαμετὴν λήψασθαι. Πελάγιον δὲ οἰηθεὶς τοῦτον εἶναι, ἀνδρα περιδοξόν τινὰ καὶ σοφῆα προήκοντα, ὑπῆγε τῷ ξίφει, καὶ ἄλλους δ' ἀνήρει μηδὲν ἀδικήσαντας· ἐπιληψία δὲ συσχεθεὶς τῷ τοῦ πράγματος ἀνυποσίτῳ, θνήσκει τὴν Πελαγίου προσηγορίαν ἀνὰ στόμα φέρων. Φασὶ γε μὴν ὡς τῇ γυναίκῃ Ἀριάδνῃ διὰ μίσους ὦν, ταῖς ἐκ τῆς ἐπιληψίας περιωδονίαις ληφθεῖς, καὶ δόξαν παρεσχικῶς ὡς ἦδη θάνοι, ἔτι ζῶν ὑπ' αὐτῆς τῷ τάφῳ περιεκλείσθη· ἄλλοι δὲ μέθη σχεθέοντα καὶ ἀναισθητῶς ἔχοντα, τῇ σοφῶ καθειροθῆναι φασι· ἀνανήψαντα δὲ κάτωθεν ἐκβοᾶν, ζωῆς μόνης, οὐ μὴν τῆς ἀρχῆς ἐφίεσθαι· καὶ ἐνόρκως αὐτῆς τῷ βουλομένῳ παρρυχεῖν. Τὸν δὴ τοιαῦτα λέγοντα οὐδεὶς ἦν οἰκτεῖρων, Ἀριάδνης ἐπεχούσης τῆς γυναίκος. Καὶ ὁ

conis cxx pedum aureis litteris descriptum. (Egnat.) Adnotatio est de Zenone ex Suida in fine hujus libri.

μὲν τοῦτον ἀπέβιω τὸν τριῶν, ἑπτακαίδεκατον ἔτος τὴν βασιλείαν τυραννήσας· Ῥωμαίων· οἷς καὶ οἱ Βυσαίτου μῆνες ἠριθμηται. Τούτων δ' οὕτω γενομένων, ἤλπισε μὲν Λογγίνος ὁ Ζήνωνος ἀδελφός, ἐς πολὺ τι καὶ μέγα δυνάμεις ἔχειν, περιποιεῖν τὴν ἀρχὴν ἑαυτῷ· ἀλλ' ἐσφάλη παντάπασιν. Ἡ γὰρ Ἀριάδνη σὺν τῇ συγκλήτῳ, Ἀναστασίῳ τῷ Δικόρῳ μήπω ἐς γερούσιαν τελέσαντι, τὸν τῆς βασιλείας περιτιθεῖσι στέφανον, τῇ σχολῇ δὲ τῶν Σιλεντιαρίων κατειλεγμένῳ. Ὁ δ' Εὐστάθιος, οὗ πρῶτην ἐμνήσθημεν, ἱστορεῖ μετὰ τὴν ἀνάβρυσιν Διοκλητιανοῦ τοῦ τυράννου ἄχρι τέλους Ζήνωνος καὶ ἀναγορεύσεως Ἀναστασίου, διελοεῖν ἔτη πρὸς τοῖς ἑπτὰ διακόσια· ἀφ' οὗ δ' Ἀβγουστοῦ· μόνάρχου ἤρθη, δύο ἔτη καὶ τριάκοντα καὶ πεντακόσια πρὸς μῆσιν ἑπτὰ· ἀπὸ δ' Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνης ἀρχῆς, ἑπτὰ μῆνας σὺν δυοῖν ἔτεσι τριάκοντά τε ὀκτακόσια· ἐκ δὲ τῆς Ῥωμαίων καὶ Ῥωμύλου βασιλείας, χίλια καὶ πεντήκοντα πρὸς δυοῖν, πρὸς δὲ καὶ μῆνας ἑπτὰ· ἀπὸ δὲ ἀλώσεως Τροίας, ἕξ καὶ ὀγδοήκοντα, ἑξήκοντά τε καὶ χίλια ἔτη πρὸς μῆσιν ἑπτὰ· ἀπὸ δὲ τῆς θείας τοῦ Κυρίου σαρκώσεως, τετρακόσια ἑ· καὶ δύο· ἀπὸ δὲ Ἀδάμ, ἑκατῶν.

Treja capta mille sexcentos octoginta sex annos, menses septem; a divina Domini incarnatione annos quadringentos et nonaginta duos, ab ipso demique Adamo annos quinquies mille (3) noningentos octoginta quatuor (4).

ΚΕΦΑΛ. ΚΕ'.

Περὶ τῆς τηλικούτα των ἐκκλησιῶν καταστάσεως, ὅπως δόξατος εἶχον περὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου· καὶ περὶ τῆς ἐξορίας Εὐφρημίου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως.

Ὁ δ' Ἀναστάσιος περιβαλλόμενος τὸ διάδημα, καὶ τὴν Ἀριάδνην ἑαυτῷ εἰσφικίσατο, μήπω γυναικὶ δμιλήσας· Ἐπίδαμνον δ' ἔχων πατρίδα (Δυρράχιον νῦν λέγεται), πρὸς τὸ κάλλιστον αὐτὸ καὶ οὐχρώτερον μετεσκέυαζεν, ἄξια γέρα παρασχῶν αὐτῷ· καὶ πρῶτα μὲν Λογγίνου τὸν μάλιστα, τῶν δ' ἐν τῇ αὐτῇ τάξειον ἠγεῖτο, ἀνὰ τὴν Σελεύκειαν ἔσπευπεν· ἔπειτα δὲ καὶ τὸ ἄλλο τῶν Ἰσαύρων γένος ἐξέβαλε, τοῦτο δῆθεν αἰτησάντων· οἱ συνάμα Λογγίνῳ ἰόντες, τυραννίδι ἐπέθεντο, ὡς προϊόντες δηλώσομεν. Εἰρηναῖος δὲ τις θέλων εἶναι ὁ Ἀναστάσιος, παντάπασιν μὲν τε καινούργειν ἠρεῖτο περὶ τὴν τῆς Ἐκκλησίας κατάστασιν· καὶ πολλὴν τινα περὶ τούτου ἐποεῖτο σπουδῆν, ὡς ἂν αἱ τε θεῖαι τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαι θορύβων καὶ τῆς ἐντεῦθεν ἔρρασελῆς εἶεν ἐκτός· ἐν βαθείᾳ τε γαλήνῃ καὶ τὸ ὑπὲρ ἡσυχίας καταστάσῃ, ἔριδος ἀπάσης καὶ φιλονεικίας ἐκποδῶν κατ' ἀμφοτέρα γενομένης. Καὶ τούτων ταῖς ἐκείνου ἡμέραις ἢ ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος οὕτω εἰς προὔπτον ἀνεκρηρύττετο, ἀλλ' οὐδ' ἀποκηρυκτος ἦν· ὡς δ' ἐκάστω τοῖς τῶν Ἐκκλησιῶν ἡγεμόσιν ἐδόκει τὰ ταύτης ἐφέρετο. Οἱ μὲν γὰρ καὶ λαν ταύτης ἄντειχοντο γενικώτερον ἀνθιστάμενοι· μήτοι γε λέξιν τῶν ἐκείνην ὀρισθέντων, ἀλλ' οὐδὲ συλλαβὴν, ἢ καὶ γράμμα, ἢ

(1) Dicorus cognominatus est a discoloribus oculorum pupillis, quæ κόραι dicuntur, quarum una nigricans, sinistra caerulea fuerit.

(2) Rectus 1214.

perium petere, paratumque esse cuius iurando interposito eo cedere, neminem autem illum ea dicentem, propterea quod conjux Ariadna id prohibuisset, miseratum esse. Hic ad hunc modum vitam finivit, cum decem et septem annos in imperio tyrannidem exercuisset. Quibus annis Basilisci etiam menses connumerati sunt. His ita gestis, Longinus Zenonis frater, quod ad magnam potentiam pervenisset, imperium se sibi vendicaturum speravit. Verum ille opinione sua falsus est. Nam Ariadna una cum senatorum ordine, Anastasio Dicoro (1), qui nondum in senatum lectus, adhuc in schola Silentiariorum erat, imperatoriam imposuit coronam. Eustathius, cuius paulo ante meminimus, scripsit, ab initio Diocletiani tyranni imperii, usque ad finem Zenonis et designatione Anastasii, intercessisse ducentos et septem: ab eo autem tempore quo Augustus monarcha factus est, quingentos triginta duos annos et menses septem: ab Alexandri Macedonis regno, annos octingentos triginta duos, menses septem; a Romanorum porro et Romuli regno annos mille et quinquaginta duos (2), menses septem; et a

691 CAPUT XXV.

De Ecclesiarum ejus temporis statu. qua quædam fuerit de Chalcedonensi synodo opinione: et de exsilio Eusebii Constantinopolitani.

Anastasius, diademate sumpto, cum nondum matrimonium contraxisset, Ariadnam uxorem duxit: et Epidamnnum patriam suam, quæ nunc Dyrrachium dicitur, ut natale solum honore prosequeretur, pulcherrime exornavit, eamque dignis muneribus ditavit. Et primum Longinum magistrum, aulicorum scilicet ordinum præfectum, Seleucia, ubi ortus fuerat, misit: deinde reliquum etiam Isaurorum genus ejecit, qui hoc postulaverant, et una cum Longino discedentes, ad tyrannidem aspirarunt, sicuti postea dicemus. Anastasius cum pacificus esse, neque quidquam rerum novarum in Ecclesiæ statu excitare vellet, plurimumque studii in eo collocaret, ut sanctæ Christi Ecclesiæ tumultibus et verborum contentionibus, disputationibus et dissidiis ecclesiasticis simul et civilibus omnibus sublatis, homines in multa tranquillitate viverent, et subditi populi pacati essent, evenit, ut temporibus ejus Chalcedonensis synodus, neque propalam per ipsum constitutionibus imperialibus edendis promulgaretur, neque etiam reprobaretur. Verum sicuti quibusque Ecclesiarum præsilibus videbatur, ita de ea sentiebant. Nam qui eam fortiter defendentes propugnabant, non vei-

(3) Secundum neotericos a mundo condito 4470.

(4) Postremum hoc Evagrius non habet, lib. II, cap. 29.

hum unum in ejus decretis, ac ne syllabam quidem, aut litteram, aut apicem saltem loco moveri aut mutari passi sunt, et per libertatem magnam a commercio et communione aliorum resilire: adeo ut ne in ædes quidem suas eos admitterent, qui ea quæ recte ibi decreta essent, non reciperent. Fuere autem qui eam non tantum non approbarent, sed etiam publice una cum Leonis tomo anathemate jugularent. Alii de henotiea Zenonis constitutione itidem faciebant, atque a seipsis inter se dissidebant: ita ut quidam duas naturas in Christo, quidam unam dicerent; atque ii quidem litteris insidiosè compositis, per fraudem deciperentur; ii autem pacem sibi consecrandam esse putarent. Id malum eo processit, ut Ecclesia quælibet in factiones suas divideretur, et episcopi a consuetudine mutua abhorrerent. Proinde in multas sectas orientales occidentalesque atque etiam Libycæ partes dissectæ sunt. 692 Neque enim Oriens consentire cum Occidente, neque rursus Libya conciliari hisce voluit. Et quod omnium indignissimum est, neque ipsi inter se Orientalium Ecclesiarum antistites ad communionem conveniebant, neque Europæi, neque etiam Libyci episcopi conventus inter se agebant: nedum cum eis qui extra regionum suarum fines essent, congregarentur. Tanta confusio mentiumque caligo orbem universum incessit. Porro Anastasius tametsi tranquillitatem sibi conservandam esse proposuerat, neque mutare quidquam in Ecclesiis voluerat, inconsulta tamen eorum temeritate, qui ad res novas spectabant, permotus, quoscunque præter morem nugæ agere, et vel impudenter synodum sanctam damnare, crudeliterque anathemate configere, vel rursus aperte eandem et clare in sacris templis deprædicare intelligebat, e thronis utroque dejiciebat, inhumaniterque exigebat: atque ad eum modum permulti episcopi multati sunt, et in primis, sicuti antea etiam diximus, Constantinopolitanum ille Euphemium proscripsit; deinde

CAPUT XXVI.

*De Macedonio Constantinopolis episcopo, ut et is sede sua sit expulsus, et quem vitæ finem habuerit. D
Item de episcopis Alexandrinis.*

Verum enim vero veluti Patrocli prætextus (1) hic ab Anastasio contra eos obtendebatur, quod res novas in Ecclesiis inducerent: sed quæ occulte Anastasium male habebant, longe alia erant; præclara scilicet Euphemii pietas, et quod is antea Anastasium Ecclesia excluderat, propterea quod opinionem de se præbuisset, contagione Dioscuri infectum esse; et quod turbam concitare volens, comminatus Euphemio esset, se illi accepta a Zenone potestate caput tonsurum, cathedramque ejus evertisset. Præterea cum Ariadna purpuram Anastasio circumdaret, Euphemius sacrorum antistes

α κεραιάν μετακινεῖν, ἢ ἐναλλάττειν καταδεχόμενοι. Παρθήσια δὲ πολλῆ χρώμενοι ἀπαπήδων, μηδ' ἐν οἴκῳ κοινωνεῖν ἡρημένοι τοῖς; μὴ παραδεχομένοις τὰ ἐκεῖνη καλῶς ὀρίσθῆντα. Ἦσαν δὲ οἱ οὐ μόνον αὐτὴν οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλὰ καὶ ἀναθέματι αὐτὴν ἀναφανδὸν περιέβαλον· οὐ μόνον δὲ ταύτην, ἀλλὰ καὶ τὸν τόμον Λέοντος. Ἄλλοι δὲ τῷ Ζήνωνο; ἐνωτικῷ ἐπίσης ἐλιστάντο· καὶ πρὸς ἀλλήλους διεβῶγοτε, τῇ τὸν μὲν δύο φύσει, ἄλλον δὲ μίαν λέγειν ἐπὶ Χριστοῦ· καὶ τοὺς μὲν τοῖς; γράμμασι παρακλίπτεσθαι, τοὺς δὲ καὶ εἰρηνεύειν αἰρεῖσθαι· καὶ ἐπὶ τῶσον τὸ δεινὸν προχωρῆσαι, ὡς ἐκάστην Ἐκκλησίαν εἰς ἰδίαν μοῖραν ἀποκριθῆναι, καὶ μὴ συνέρχεσθαι ἀλλήλους τοὺς; προεδρεύειν λαχόντας. Καὶ εἰς; πολλὰ τμήματα τὸ διεβῶγο;ς ἦν, ἀνά τε τὴν Ἑω καὶ Ἐσπερίαν λῆξιν καὶ Λιθύην αὐτὴν. Οὐτε γὰρ ἡ Ἑως τῆ; Ἐσπέρα συμφωνεῖν ἤρετο, ἀλλ' οὐδὲ Λιθύη πάλιν ταύταις; σπένδεσθαι ἤθελε· τὸ δὲ δὴ πάντων ἀτοπώτατον, ὅτι περ οὐδὲ σφίσι αὐτοῖς οἱ κατὰ τὴν Ἑω τῶν Ἐκκλησιῶν ἡγεμόνες εἰς κοινωνίαν συνήσαν, ἀλλ' οὐδὲ οἱ κατὰ τὴν Ἐσπερίαν τοῖς Ἐσπερίοις· ἀλλ' οὐδὲ μὴν οἱ τῆς; Εὐρώπης ἢ Λιθύης προεδρεύειν λαχόντες, μήτοι γε δὴ τοῖς; ὑπερορίοις. Τοιαύτη τις σύγχυσις καὶ σκοτόμαινα τὴν οἰκουμένην ἐπέδραμεν. Ὁ δ' Ἀναστάσιος, καίπερ προθέμενος εἰρηνικώτερον διάγειν, καὶ μὴ τι τῶν τῆ; Ἐκκλησίας μετακινεῖν, ὅμως τῷ ἐσάγαν παραφόρῳ τῶν νεωτεριζόντων ὑποσυρεῖς, ὅσους γνοίῃ παρὰ τὸ εἰωθὸς ἐρροσχελοῦντας, καὶ ἡ ἀναίδην τὴν ἀγίαν ἀποκρηύττοντας σύνοδον, ἢ ἀπηνέστερον ἀναθεματίζοντας, ἢ αὖθις ἐκεῖνην τόποις ἐν ἱεροῖς διαβῶρηθην κρηύττοντας, καὶ ἀμφω ἀπωθεῖτο τῶν θρόνων, καὶ ἀπαθρόπως ἐξήλαυνε. Καὶ δὴ πολλοῖς μὲν τούτῳ τῶν ἐπισκόπων ἐπίτιμον ἔθετο. Πρὸ δὲ πάντων ἐξώθει τὸν τῆς; Κωνσταντινου Εὐφῆμιον· εἶτα καὶ τὸν μετ' αὐτὸν, Μακεδόνην· ἔπειτα καὶ ὁ; μετ' ἐκεῖνον ἐγγίνοι, Τιμόθεον.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.

Περὶ Μακεδονίου τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως· ὡς ἀπηλάλη καὶ οὐτος τοῦ Ἰσίδρου, καὶ ὡς τέλει τοῦ βίου ἐχρήσατο· καὶ περὶ τῶν τῆς; Ἀλεξάνδρου ἀρχιερέων.

Ἄλλὰ Πάτροκλος ἦν πρόφασις ἐκείνοις, τὸ κατὰ τὰ; ἐκκλησίας οὕτω νεωτερίζειν· ἃ δ' ἐν παραδύσει πληττοντα ἦσαν τὸν Ἀναστάσιον, ἕτερα ἦν· τὸ τῆς; εὐσεβείας; μάλα περιφανές, καὶ ὅτι περ Εὐφῆμιος Ἀναστάσιον πρότερον τῆς; Ἐκκλησίας ἀπήλασε, νόμισαν πρρασχόντα, ὡς εἶη τὰ Διοσκόρου νοσῶν, καὶ τάραχον κινεῖν ἡρημένον, ἡπέσειε τὰς; τριχάς; θερίζειν, πρὸς Ζήνωνο; εἰληφῶς τὴν βροπὴν, καὶ τὴν ἐκεῖνον καθέδραν ἀνέτρεπεν. Ἄλλως τε καὶ ἦν ἡ Ἀριάνη τὸ ἀλουργές; αὐτῷ σῆμα περιβαλεῖν ἐμελεν, ὁ Εὐφῆμιος τὸ ἰσθᾶσθαι λαχὼν, γενναίω; ἀνθίστατο, μὴ ἂν ἄλλω; αὐτῷ τὰ ἐξ ἔθους τελέσαι φά-

(1) Proverbialiter hoc dicitur. Erasmus Roterod. in proverb. Patrocli occasio.

σκων, ἔχρισ οὗ ἐγγράφοις ὄρκους καὶ δεινοὺς μάλα κατασφαλισται, ἢ μὴν ἀθιγῆ φυλάξαι τὴν πίστιν, καὶ μηδὲν τι καινουργῶν εἰσάγειν πειραῖσθαι τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπὶ τῶν σκήπτρων γενόμενον· πρὸς δὲ καὶ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον, προθέσει πάσῃ ψυχῆς, ταῖς λοιπαῖς συντάττειν τρισίν. Οἷς δὴ τα συνθέμενον ἐγγράφως τὸν Ἀναστάσιον, ἔπειτα τὰ εἰρωθότα καὶ ἐπ' αὐτῷ τὸν ἱερέα τελέσαι. Οὐ πολλῶ δ' ὕστερον ἐπιβαλλόμενον, τὸν ἔγγραφον χάρτην αἰτεῖν, καὶ μὴ παρασχόμενον τὸν Εὐφήμιον, ὑπερόριον ἀγεσθαι· πολλὰς δ' ἐπιβουλὰς αὐτῷ καὶ θάνατον δὴ προσπεισικεύσασθαι· ὡς καὶ τινὰ τῶν συνόντων Εὐφημίῳ Παῦλον ὄνομα, ὑπερωμίαν δὲ ἄλλως καὶ μέγιστον, τὸ φερόμενον κατ' ἐκείνου ξίφος εἰσδέξασθαι· ἀλλὰ τὸν μὲν οὕτω, καὶ ἐπὶ τοιαύταις αἰτίαις, ὑπερόριον ἦγε, καί περ τοῦ πλήθους πολλὰ δυσχεράλλοντος· Μακεδόνιον δὲ, ᾧ Εὐφήμιος τὸν αὐτόγραπτον τῆς ὁμολογίας χάρτην παρέθετο, ἅτε δὴ τῶν ἱερῶν κειμηλίων τὴν φυλακὴν ἐπιτετραμμένον, ὁ Ἀναστάσιος ἐπὶ τὴν ἱεράν ἀνήγε καθέδραν. Ταῦτα δ' ἔπραττεν ὁ Εὐφήμιος, καὶ δι' ἅπερ μοι εἴρηται, καὶ ὅτι περ δόξαν Μανιχαϊκῆς αἰρέσεως ὑποθάλλειν τοῖς πολλοῖς ἐδόκει ὁ Ἀναστάσιος· ἅτε δὴ καὶ τῆς ἐκείνου μητρὸς τάκεινων μάλα διαφερόντως ζηλοῦσης· ἣς ὁ ἀδελφὸς Κλέαρχος αἰθῆς, τὰ Ἀρείου ἐφωρᾶτο πρεσθεύων. Διὸ καὶ Μανιχαῖσι καὶ Ἀρειανῶσι χαίρειν ἐπέειπε τῇ ἀλουργίᾳ Ἀναστασίου, μεταβολὴν τινα ἔσεσθαι προσδοκῶσιν αὐτοῖς. Ὡς δ' οὖν ὁ Μακεδόνιος ἐπὶ τὸν θρόνον ἀνήγει, αἰθῆς καὶ τούτῳ πείραν προσῆγε τὴν οἰκίαν ὁμολογίαν λαβεῖν· ὕβριν γάρ οἱ ἐνόμιζεν, εἰ τὸ εἰρημένον τῷ βίῳ ἀπολειφθεῖη πρὸς ἔλεγχον. Ἐκείνου δὲ ἐπίσης Εὐφημίῳ μάλα γεννικῶς διαφερόντος, καὶ ἀντικρυς προδοσίαν πίστεως κρινόντος τὴν τῆς ὁμολογίας ἀπόδοσιν, καὶ ἀντικαθισταμένου Ῥωμαλευτέρου, παντοῖος ἐγένετο Ἀναστάσιος καὶ τοῦτον ἀπελάσαι τοῦ θρόνου· καὶ πάντα τυρᾶν ἦν, ἀνῶσαι τὸ σπουδαζόμενον. Μὴ ἔχων δ' ὅτι καὶ δράσειε, σύλλογον ἀθροίσας αἰρετικῶν, βίαν προσῆγε καὶ τοῦτον τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον ἀποβάλλεσθαι. Αἰσθόμενα δὲ τὰ πλήθη συνέβηον, Καίρως μαρτυροῦ, διαβρήδην βούοντα, μύθους τοῦ ποιμένου πόρρω γένοιτο. Ἐλοιδοροῦντο δὲ τῷ κρατοῦντι, Μανιχαῖον καλοῦντες καὶ τοῦ κράτους ἀνάξιον. Ὁ δὲ δείσας, προτροπάδην φεύγειν ἔτοιμος ἦν· καὶ ἐζήτει τὸν Μακεδόνιον, ὃν πρότερον μὴ ποτε διώμνυτο κατεῖναι. Μακεδόνιος δὲ πολλῇ παβρήσει χρησάμενος διήλεγχεν Ἀναστάσιον, οἷα δὴ τῆς Ἐκκλησίας πολέμιον. Ὁ δὲ τότε μὲν ἔστεργε καὶ ὑπέκειτο, πρᾶτερον ἑαυτὸν παρέχων· ἐς ὕστερον δὲ τῷ δυστρόπῳ τῆς γνώμης, κατηγόρους τε ἐμισθοῦτο· καὶ παῖδες μειρακίσκοι, συκοφάνται τῶν αὐτῶν καὶ Μακεδονίου, παρήγοντο, αἰσχροουργίαν καταξυδόμενοι. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐκ τοῦ σχεδὸν διήλεγγε Μακεδόνιος, ἄτερ τῶν ἀνδρείων ἑαυτὸν ἀποδείξας τῇ τοῦ χιτωνίου ἀναστολῇ, πρὸς ἔτερα μετεχώρει δολιότητος γέμοντα. Διὸ γὰρ Κέλλωρος, ὃς τῶν ἐν τῇ αὐτῇ τάξεων ἡγεμῶν καθειστήκει, χάρτη τὰς δύο μόνων συνόδους ἐγγράφας, δεχέσθαι ὁμολόγησι, παρῆς ἦν τρίτην καὶ τὴν τετάρτην. Ὁ δὴ καὶ μέμψιν οὐ

animo forti restiterat : neque prius se quæ statæ cæremonix postulerent, facturum esse dixerat, quam ille gravi juramento in scriptum relato confirmasset, fidem se inviolatam servaturum, neque quidquam rei novæ imperii sui tempore in Ecclesiam illaturum, nec non Chalcedonensem synodum ex animi sententia reliquis tribus additurum esse. **693** Consenserat conditionibus his, et eas in scriptum retulerat Anastasius, et sub hæc carimonias solitas in eo episcopus peregerat. Non longe vero post Euphemium adortus Anastasius, libellum eum ab eo repetiit : et quod eum ille non reddidit, solum exsilii causa vertere iussus est. Vitæ quoque ejus ita insidiatus est, ut ex familiaribus Euphemii quidam nomine Paulus, vir procerus, et humeris ipsis superexstans, quod adversus eum dispositum circumferebatur ferrum, exceperit; atque hunc, ob eum modum, et ob talem causam in exsilium egit, cum quidem id populus ægerrime ferret. Macedonium autem, cui Euphemius syngrapham stipulationis suæ crediderat (nam ei sacrorum quoque donariorum custodia commissa fuerat), in sacram sustulit cathedram. Fecerat autem ea quæ dicta sunt Euphemius, cum ob eas quas commemoravimus causas, tum quod Manichæorum hæresim Anastasius vulgo fovere visus esset, quippe cujus etiam mater eam ardore ingenti consecraretur, frater quoque ejus, Anastasii scilicet avunculus Clearchus, Arianismi compertus fuerat. Quapropter et Manichæis et Arianis purpura sua Anastasius lætitiâ attulit, mutationem aliquam futuram expectantibus. Postquam igitur Macedonius episcopalem thronum conscendit, ab eo quoque promissi sui scriptum Anastasius recipere contendit : contumeliam injuriamque sibi fieri ratus, si libellum suum qui vitam ejus redargueret, post se relinqueret. Cæterum cum et ipse itidem ut Euphemius, constanter ei adversaretur, et fidei omnino proditionem esse si libellum eum redderet, existimaret, fortiterque prorsus contra eum contenderet, varia Anastasius iniiit consilia, ut et hunc e sede deturbaret : tentavitque adeo omnia, ut quod conabatur, efficeret. Sed enim cum quod faceret non haberet, hæreticorum consensu collecto, per vim Macedonium, ut synodum Chalcedonensem damnaret, cogere voluit. Quod ubi multitudo sensit, ad eum locum accurrit, et aperte exclamavit : Martyrii tempus adest, nemo longius a pasture absistat. Et convicia in imperatorem conjecit, Manichæum, qui imperio indignus esset, vocans. Et Anastasius sibi metuens, ad fugiendum paratus fuit : Macedoniumque quæsit, quem antea se neque respecturum esse adjuraverat. Macedonius cum libertate multa Anastasium, veluti rei ecclesiasticæ hostem, objurgavit. Atque ille tum in verbis ejus acquievit, **694** seque placabiliorem præbens, submitit. Postmodum autem propter animi improbitatem accusatores adversus eum mercede conduxit. Et præsto fuere adolescen-

tuli quidam, qui non minus seipsos quam Macedonium per sycophantiam calumniose detulere, et flagitium obscœnum et scœdum mendaciter produxere. Sedenim postquam in continenti illorum conflictam calumniam Macedonius, tunica subducta, viribus se carere ostendens, convicit, ad consilium aliud fraudis plenum confugit. Nam per Celerem ordinum aulæ præfectum libellum confici jussit, in quo duæ synodi tertia et quarta, reliquis duabus omissis, conscriptæ erant, eumque se recipere professus est. Quæ res a Macedonio approbata, et quod præterea henotico Zenonis is subscripsisset, reprehensione non caruit. Quamvis postea cum in Dalmatæ monasterio esset, in oratione quadam omnibus pietatem consecrantibus, offendiculum id et crimen objectum diluit, disertis verbis sanctam quartam synodum comprobans: et eos qui illam non recipere, hæreticos vocans. Anastasius, Celere magistro ad se evocato, per eum clam Macedonium ex throno deduxit, et Euchaitem in exsili-um misit. Senatus et populus Constantinopolitanus eam ob causam in magno fuit mœrore. Nam et vitæ sanctitatem et doctrinæ sinceritatem in Macedonio admirabantur, et religionis monasticæ professione et dignitate sacerdotali is valde enitebat, ut qui a Gennadio educatus atque doctus fuisset, cujus etiam fratris filius fuit. Contra sectatores ejus postea gravis persecutio orta. Quidam enim exsilio, nonnulli relegatione, aliqui accusationibus iniquis, alii bonorum publicatione afflicti sunt. Multi etiam qui fuga sibi consuluerunt, Romam pervenerunt. Imperator illico Chalcedonensium auctorum libellum, quem Macedonius discredens in sanctiore ara deposuerat, per Calopodium quemdam furium sublatum concidit, atque igni tradidit: et Macedonio qui sic abducebatur, abdicationis sententiam misit. Atque is interrogavit, an illi qui se abdicassent Chalcedonensem synodum recepissent. Et ubi illi qui ad eum sententiam attulerant, id inficiati sunt, ipse, Si (inquit) Ariani aut Macedoniani abdicationis libellum ad me miserunt, num recipere eum possum? Atque ille ita Euchaitem ductus est. Cum autem Hunni, qui Saberi vocabantur, eruptione per Caspianas angustias facta, Orientem vastarent, 695 Gangram inde metus causa Macedonium successit. Quod ubi Anastasius cognovit, percussoribus submissis virum sanctum trucidavit. Corpus ejus in templo Callinici martyris innumera miracula edens repositum est. Macedonium ferunt, cum jam mortuus jaceret, manu sua seipsum sacro crucis signaculo consignasse. Eumdemque in somnis Theodoro cuidam pie viventi apparuisse, et cum vehementia quadam verba hæc Anastasio renuntiari jussisse: Ego quidem ad patres meos abeo, quorum fidem sinceram servavi. Tu vero scito, me Deum precari desitutum non esse, quoad usque et tu primo quoque tempore ad id tribunal, quod munera non acceptat, necum

μετρίαν Μακεδονίῳ ἐπέηγε, καὶ διὰ τῶ ἐνωτικῶ Ζήνωνος καθυπέγραψε· κἀν ἐς ὕστερον τῆ Δαλματίας μονῆ προσβαλὼν, προσφωνητικῶ λόγῳ τοῖς ζηλοῦσι τὰ εὐσεβῆ διαλύη τὸ πρόσκομμα· διαβῆδην ὁμολογήσας τὴν ἀγίαν τετάρτην σύνοδον, καὶ τοὺς μὴ δεχομένους αἰρετικούς συνθέμενος ἔχειν. Λάθρα δὲ Κέλλωρα τὸν μάγιστρον καλέσας· ὁ Ἀναστάσιος, τὸν Μακεδόνιον ἐξήγαγε τοῦ θρόνου, καὶ εἰς Εὐχαιτα περιώριζε. Πολλὴ δὲ λύπη τὴν σύγκλητον καὶ τὸ πλῆθος ἐλάβεσαν· τὸ τε γὰρ καθαρὸν τοῦ βίου διὰ θαύματος ἐποιοῦντο, καὶ τὸ τῶν δογμάτων ὀρθόν. Ἄλλως τε καὶ ἀσκήσει καὶ ἱερωσύνῃ διέλαμπεν, ὅτε δὴ ὑπὸ Γενναδίου τραπέζας ἔμα καὶ παιδευθεὶς, οὐ καὶ ἀδελφιδούς ἐτύγχανεν ὦν. Ὁ δὲ διωγμὸς τῶν τὰ ἐκεῖνου φρονούντων πολὺς ἦν, τῶν μὲν ἐξορίαις, τῶν δὲ φυγαῖς, τῶν δ' ἀπαγωγαῖς καὶ δημεύσει ταλαιπωρουμένων· οἱ δὲ διαδράντες, καὶ ἐς Ῥώμην ἀπήγεσαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐξ αὐτῆς τῶν ἐν Χαλκηδόνι πεπραγμένων τὴν χάριτην, ἣν Μακεδόνιος ἐξίῳν παρεῖθαι τῷ θυσιαστηρίῳ, Καλοποδίου τινὸς κλέψαντος καὶ ἀπαγαγόντος, διέβρῆξε περὶ παραδεδωκώς· Ἀπυγομένῳ δὲ Μακεδονίῳ τὴν καθαίρειν ἐπεμπαν· ὁ δ' ἠρώτα, εἰ οἱ καθαιρήσαντες τὴν ἐν Χαλκηδόνι προσέονται σύνοδον. Ὡς δ' ἀπέλεγον, ἐκεῖνος, Ἄλλ' εἰ Ἀρειανὸν ἢ Μακεδονιανὸν ἐπεμπόν μοι καθαίρειν, ἄρα δέχεσθαι εἶχον; Ὁ μὲν οὖν οὕτως εἰς Εὐχαιτα ἤγετο. Τῶν δ' Οὐννων τῶν Κασπίων ἀποκινήθωντων πυλῶν, οἱ Σαθῆρ ἐκαλοῦντο, καὶ τὴν Ἐὐλητίζομένων δέσας εἰς Γάγγραν μετεχώρει ὁ Μακεδόνιος. Ὁ γινὸς Ἀναστάσιος, πέμψας ἀνεῖλε τὸν ὄσιον, καὶ τῷ νεῷ Καλλινίκου προτετέθη τοῦ μάρτυρος, μυρία θυμὰτα ἐκτελῶν· ὃν φασὶ καὶ νεκρὸν κείμενον, ἑαυτὸν τῷ θεῷ τύπῳ τοῦ σταυροῦ τῆ ἰδῆ σφραγίσαι χειρὶ· ὁφθῆναι δὲ καὶ καθ' ἕπονους θεοδωρῶν τινῶν εὐλαώς διαζῶντος· καὶ μετὰ σφοδρότητος εἰπεῖν ἐντεταλασθαι Ἀναστάσιῳ τῷ βασιλεῖ, ὡς Ἄρ' ἐγὼ, πρὸς τοὺς ἐμοὺς ἀφικνούμαι πατέρας, ὦν τὴν πίστιν ἀχραιφῶς ἐτήρησα. Ἴσθι δ' ὡς οὐ καύσομαι δεόμενος τοῦ Θεοῦ, ἕως οὗ καὶ αὐτὸς ὅσον οὐπω ἤξεις ἐμοὶ τῷ ἀδεκάστῳ συνδικασόμενος βήματι. Ἀναστάσιος δὲ μετὰ Μακεδόνιον τὴν Ἐκκλησίαν Τιμοθέῳ πρεσβυτέρῳ ταύτης καὶ σκευοφύλακι ἐνεχρίριζεν· ὃς Κήλιον καὶ Ἀντροβούνης οὕτως ὠνόμαστο, διὰ τινὰς ἐκεῖνου πράξεις τοῖς ὀνόμασι προσηκούσας. Ὁ δὲ τῶν νεῶν εἰσιῶν, οὐ πρότερον τὰ ἐφειμένα ποιεῖ, εἰ μὴ τὰς εἰκόνας Μακεδονίου κατέσπε, εἰ ποὺ τέως παρήσαν. Ὁ δὲ δυσσεβέστατος βασιλεὺς, διὰ ταῦτα καὶ τὴν τῆς Ἀντιόχου Φλαβιανῶν, καὶ τὴν Ἱεροσολύμων Ἠλίαν δ' μετὰ Σαλοῦστιον ἐγαγόνει, ἔτι δὲ καὶ τὸν τῆς Ἀλεξάνδρου Ἰωάννην εἰς ὕπεροριαν ἀπέστειλε· ναὶ μὴν καὶ τὸν Ταβεννησιώτην Ἰωάννην, ὃς ἐν Ῥώμῃ μεθῶν ὡς ἄρ' Ἀναστάσιος ἐπὶ τῶν σκήπτρων κατέστη, ἤκε τὸν οἰκεῖον θρόνον ληψόμενος. Φίλῳ γὰρ ἐκεῖνον ἐχρήτο ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρου τὰς διατριβὰς ἔχων· καὶ ναυαγίῳ περιπεσόντα τὸν Ἀναστάσιον, γυμνὸν διεσώσατο, καὶ ὡς ἐκὼς θεραπέειας τῆς ἰώσεν. Ὁ δ' ἀγνωμότως διατεθείς, ἀπὸ φιλοτιμίης ὑπερορίαν αὐτοῦ κατεδίκαζεν.

Ὁ δὲ φεύγων αὐθις τὴν πρεσβυτέραν κατελάμβανε *A* *judicio concertaturus, steteris. Post Macedonium*
 Ῥώμην.

sacrorumque vasorum custodi commisit, qui Celon (1) et Litrobunes cognominatus est, appellationibus iis propter actiones quasdam ei convenientibus impositis. Hic templum ingressus, non prius rem divinam fecit, quam Macedonii imagines, quæ tum ibi erant, sustulisset. At imperator impiissimus ejuscemodi ob causas Flavianum quoque Antiochenum, et Heliam Hierosolymitanum, qui S. Justio successerat, nec non Joannem Alexandrinum in exsilium egit. Idem in Joanne Tabennesiota fecit. Qui ubi Romæ cognovit Anastasium imperatorem esse factum, in Orientem sedem suam recepturus venit. Amico enim Anastasio cum Alexandria versaretur, usus fuerat, et eum ex naufragio nudum receperat, hominique quam conveniebat curam et benignitatem præstiterat. Ille vero per ingrati animi vitium pro liberalitate sibi exhibita exsiliū gratiam ei retulit. Joannes autem iste profugians, veterem se rursum Romam contulit.

ΚΕΦΑΛ. ΚΖ.

*Περὶ Ξεναῖα τοῦ Ἱεραπόλεως, καὶ Φλαβιανοῦ
 τοῦ Ἀντιοχείας διήγησις.*

Περὶ μέντοι τοῦ Ἀντιοχείας Φλαβιανοῦ τάδε ἱστορηται. Ἦν τις Ξεναῖας ὄνομα (Φιλόξενος δ' ἂν λέγοιτο Ἑλλάδι φωνῇ)· τὸ μὲν γένος Πέρσης, τὴν δὲ τύχην δούλος, μάλα δὲ προσήκιον ὑπηρέτης τῷ Σατανᾷ· ὅς ἐπὶ Καλανθίωνος τὴν δεσπότην φυγῶν, τῇ Ἐκκλησίᾳ προσήει Θεοῦ, κληρικὴν ἑαυτὴν εἶναι διατεινόμενος, καίπερ μήπω τῆς τοῦ Θεοῦ λουτροῦ καλιγγενεσίας ἀξιώθει. Ὁ μὲν οὖν Καλανθίων, τοῦτον καὶ τὴν οἰκουρούσαν τάνδρῃ κακίαν ἐκ τινων συμβόλων καλῶς τεκμηρίμενος, τῶν ἱερῶν περιβάλλων ἀπέλαυνεν. Ἐπεὶ δ' ἐκείνον ὁ Κναφεὺς διεδέχτο Πέτρος, οὐ μόνον τὴν Ξεναῖαν προσήειτο, ἀλλὰ καὶ ἐτι φημιότον ὄντα τῆς γείτονος Ἱερᾶς πόλεως πρόεδρον κατεστήσατο, μετονομάσας Φιλόξενον. Μαθὼν δ' ὁ Πέτρος ὡς ἀμύητος γε ὄντι τὴν ἐπισκοπὴν ἐνεχείρισεν, εἰπεὶν λέγεται, ἀρκεῖν ἐκείνῳ τὴν χειροτονίαν ἀντὶ βαπτίσματος. Καὶ πρῶτος πάντων Ξεναῖας οὗτος (ὡς τολμηρῶς καὶ ψυχῆς καὶ γλωττῆς!), μὴ δεῖν τὴν Χριστοῦ εἰκόνα καὶ τῶν αὐτῶ ἐψηρεστηκάτων προσκυνεῖν ἀπηρεύσατο. Οὗτος τοιγαρῶν τὸ τῆς δυσσεβείας ἀνδράποδον σὺν πολλῶν ταραχῶ, πολλοὺς τοῦ πρώτου τῶν Σύρων ἔθνους ἐπαγόμενος, καὶ τοὺς ἐκ τῆς Κυνηγικῆς μονῆς οὐκ ἐλάττωσον στίφος, ἀθρόον εἰσηγήσατο τῇ πόλει μετὰ τῆς συνοίκου αὐτῶ ἀπρεπειας, βίαν ὄντι πλείστην προσήγε Φλαβιανῶ, τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον ἀναθεματίζειν· πρὸς δὲ καὶ τὸν τόμον τοῦ ἱερᾶ Ἀέοντος· Φλαβιανοῦ δὲ δισχυριζομένου, καὶ τῶν μοναχῶν αὐθις ἐπικειμένων, μαθὼν τὸ πλῆθος ἐν δεινοῖς ὄντα τὸν σῶν ἱερέα, εὐθύς ὡς εἶχεν ἕκαστος διανίστατο· καὶ τόσος ἐβρύη φόνος τῶν μοναχῶν, ὡς τῶ πολλῶ πλῆθει τάφον τὸν Ὑρβντην κληρώσασθαι, τῶν συμμάτων κηδευθέντων τοῖς κύμασι. Πρὸς δὲ τούτῳ καὶ ἕτερον ἄλλο συνέβαιεν ἥμισυ τοῦ προτέρου ἐνδέον. Τὸ γὰρ περὶ τὴν Κοίλην Συρίαν μοναχικὸν μάλα προσκείμενον τῷ Φλαβιανῶ, οἷς ἐν τινὶ χώρῳ ἐκείνοις ἀγχιθροῦντι, Τιμολογὸς δ' ἦν ὄνομα τῷ τόπῳ, τὴν ἀσκητικὴν ὁ Φλαβιανὸς ἐπολιτεύσατο βιοτήν· ἀθρόοι γόνντες τὴν Ἀντιόχου εἰσήεσαν, ἀμύνην παντὶ τρόπῳ τῷ Φλαβιανῶ ἡρημένοι· κἀνταῦθα δὲ, οὐ μείων γενέσθαι· τὸ ἄλγος. Διὰ τε γούν

(1) Κῆλων. ὁ Θεομήσης εἰ; συνουσίαν. (Suid.) Hoc est, *ad rem teneream cuiusdam.*

ΠΑΤΡΟΙ. GR. CXLVII.

696 CAPUT XXVII.

*De Xenai'a Hierapolitano, et Flaviano Antiocheno,
 episcopis, narratio.*

De Flaviano Antiocheno hæc historiarii monumentis prodita sunt. Xenaias quidam erat (Philoxenum Græca lingua recte vocet) genere Persa, et fortuna servus, peridoneus Satanæ minister : qui sub Calandionis episcopatu, cum ab hero suo profugisset, ad Ecclesiam Dei accessit, clericum se esse affirmans, cum quidem nondum divino regenerationis lavacro initiatus esset. Calandion ubi hominem eum, et latentem in eo nequitiam ex signis et conjecturis quibusdam cognovit, ab ecclesia eum proscriptis. Ubi verò Calandioni Petrus Cnapheus successit, Xenaiam ille non solum recepit : verum etiam nondum baptismo initiatum, vicinæ Hierapolis episcopum creavit, et Philoxenum mutato nomine appellavit. Et Petrus ubi tandem se episcopatum viro nondum baptizato mandasse intellexit, dixisse fertur, sufficere ei pro baptismo ordinationem. Xenaias iste primus (o audacem animum, et os impudens !) vocem illam evomuit : Christi, et eorum qui illi placere, imagines venerandas non esse. Itaque impietatis istud mancipium magno cum tumultu, multis sibi ex prima Syrorum gente ascitis, et non exigua ex Cynegico sive Venatico monasterio multitudine assumpta, una cum innata sibi improbitate in urbem pervenit : et Flaviano vim maximam intentavit, ut Chalcedonensem synodum et Leonis tomum ille anathemate damnaret. Quod cum Flavianus se facturum non esse confirmaret, et monachi ei contra imminerent, populus episcopum suum periclitari audiens, pro se quisque statim ut potuit consurgens affuit, et cædes tanta monachorum facta est, ut corpora eorum propter multitudinem in Orientem amnem, ut undas ejus pro sepulcris haberent, conjecta sint. Ad hæc etiam isto nominatus accidit malum. Monachi quidam in Cœlesyria (2) Flaviano valde addicti, propterea quod is in vicino quodam loco, cui Tilmognus nomen erat, monasticam egisset vitam, turba ea cognita, Antiochiam se contulerunt, 697 Flavianum omnibus modis defensuri. Atque ibi tum non minor

(2) Dicitur hæc etiam secunda Syria.

accepta clades. Propter hunc igitur et illum casum, Flavianus fraude quadam in exilium abductus est, petram quamdam præruptam et sublimem in Palæstinæ finibus incolere per vitam jussus. Hæ causæ sunt, quam ob rem tanti viri Macedonius et Flavianus sedibus suis exacti sint. De quibus etiam monachi Palæstini ad Aleisonem scribentes hæc verbis hisce commemorant :

CAPUT XXVII.

Quæ monachi Palæstini ad Aleisonem de Macedonio et Flaviano Antiochæno scripserint : et de ecclesiarum eo tempore confusione.

Petro vero defuncto, rursus inter se dissidere cœperunt Alexandria et Ægyptus, et Libya : et factio quælibet sua sibi conventus egit. Reliquis etiam Oriens ab aliis ecclesiis segregatus est, quod Occidentales non aliter communicare cum eo voluerint, quam si Nestorium, Eutychetem et Dioscorum anathemati subjecerent, eisdemque Petrum Moggum et Acacium adderet. In hoc statu cum Ecclesiæ orbis universi res essent, qui germani Dioscori et Eutychetis sectatores fuere, ad maximam paucitatem redacti sunt. Et cum res illorum eo recidissent, ut quamprimum in terra deficerent ampliusque non exstarent. Xenaias re ipsa nomini suo respondens (alienus quippe prorsus a Deo), nescimus quo consilio, quasve adversus Flavianum inimicitias vindicans, sub obtentu fidei, sicuti plerique aiunt, contra eum commotus, veluti Nestorianum calumniose criminari cœpit. Atque ubi ille Nestorium una cum opinione sua anathemate confodit, ex eo tempore rursus ad Dioscorum (1), Theodorum, Theodoritum, Iban, Cyrum, Eleutherium, et Johannem transiit; et nescimus quos alios insuper et unde collegit. Quorum quidam vere Nestorii dogma profitebantur : quidam autem ejus hæresis suspecti, anathema in Nestorium contorserant, et in Ecclesiæ communione defuncti sunt. Eis ita collectis ad Flavianum : Hosce, inquit, omnes Nestorii contagione infectos, nisi anathemati subdidideris, Nestorianus es, utcumque vel decies milibus illum una cum dogmate suo anathemate confodias. Per litteras quoque Dioscorianos et Eutychianos permovit, 698 eisque persuasit, ut sibi patroni adversus Flavianum adessent : secum petituri, ut ille non in synodum, sed in eos quos diximus viros anathema jacularetur. Eis vero Flavianus episcopus diu multumque restitit. Sedenim ubi alii quoque contra ipsum cum Xenaiâ conjuncti sunt, Eleusinus videlicet quidam secundæ Cappadociæ, Nicias Laodiceæ Syrorum, atque alii aliunde episcopi, quorum pusillanimitatis erga Flavianum causam non nostrum, sed aliorum potius est exponere : tandem per eos ipsos se illos ad pacem adducturum esse arbitratus,

(1) *Lego Dioscorum I dicit.*

ταῦτα κάκεινα τέχνη Φλαβιανὸς ὑπερόριος ἤγετο, πέτραν τιν' ἀπότομον οικεῖν διὰ βίου κατακριθεὶς, πρὸς τοῖς τέρμασι Παλαιστίνης ἠωρημένην. Ταῦτα μὲν αἴτια, δι' ἃ οἱ τοσούτοι ἄνδρες, Μακεδόνης καὶ Φλαβιανὸς, τῶν οικειῶν ὀρθῶν ἐγλάθησαν· περὶ ὧν καὶ τὸ ἐν Παλαιστίνῃ μοναδικὸν πρὸς Ἀλεξίωνα γράφον, τάδε κατὰ βῆμα διασαφεί·

ΚΕΦΑΛ. ΚΗ'.

Ὅτι τὸ ἐν Παλαιστίνῃ μοναδικὸν πρὸς Ἀλεξίωνα περὶ Μακεδονίου καὶ Φλαβιανοῦ τοῦ Ἀντιοχείου ἐγράφη· καὶ περὶ τῆς τηλικαῦτα ἐκκλησιαστικῆς συγχύσεως.

Ὁ Πέτρον δὲ κεκοιμημένου, πάλιν εἰς αὐτοῦς ἀπιστήθησαν Ἀλεξάνδρεια τε καὶ Ἀγυπτὸς καὶ Λιβύη, καὶ καθ' ἑαυτὰς διετέλεσαν· καὶ ἡ λοιπὴ πᾶσα Ἀνατολή, πάλιν καθ' ἑαυτὴν, τῶν Δουτικῶν μὴ ἀνεχομένων ἄλλως αὐταῖς κοινωνεῖν, ἢ πρὸς τὸ ἀναθεματίζειν Νεστορίον τε καὶ Εὐτυχὴ καὶ Διόσκορον· προτιθέναι δὲ καὶ Πέτρον τὸν Μογγὸν καὶ Ἀκάκιον. Ἐν τούτοις οὖν τῶν ἀπὸ τὴν οἰκουμένην εὐσῶν ἐκκλησιῶν, οἱ γνήσιοι τῶν ἀπὸ Διοσκόρου καὶ Εὐτυχῆ εἰς πάντῃ ἐλάχιστον περιέστησαν τὸν ἀριθμὸν. Καὶ μελλόντων ὅσον οὐδέπω ἐκλείπειν ἀπὸ τῆς γῆς ὥστε μὴ ὑπάρχειν αὐτοῦς, Ξεναίας ὁ τοῦ Θεοῦ ξένος ἀληθῶς, οὐκ οἰδμεν τίνι σκοπῷ ἢ ποίαν ἔχθραν πρὸς Φλαβιανὸν ἐκδικεῖν, προφάσει δὲ τῆς πίστεως, ὡς οἱ πολλοὶ διεγγύονται, κινεῖται μὲν πρὸς αὐτὸν, καὶ διαβάλλειν ἄρχεται ὡς Νεστοριανόν. Ἐκεῖνου δὲ σὺν τῷ φρονήματι καὶ Νεστορίον ἀναθεματίσαντος, μετέβαινε πάλιν ἐξ ἐκεῖνου ἐπὶ Διόσκορον, καὶ Θεόδωρον, καὶ Θεοδώρητον καὶ Ἰβαν, καὶ Κύρον, καὶ Ἐλευθέριον, καὶ Ἰωάννην, καὶ οὐκ ἴσμεν εὐστυνας καὶ ὅθεν συλλεξάμενος· ὧν οἱ μὲν τὰ Νεστορίου ἀληθῶς ἐπράσθευσαν, οἱ δὲ ὑπονοηθέντες ἀναθεματίσαν, καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῆς Ἐκκλησίας κεκοιμήθητι. Τούτους πάντας τὰ Νεστορίου φησὶ νοσήσαντας, εἰ μὴ ἀναθεματίσεις, τὰ Νεστορίου φρονεῖς, κλῆν μωρὰς αὐτὸν μετὰ τοῦ φρονήματος ἀναθεματίσης. Ἀνεκίνοι δὲ διὰ γραμμάτων καὶ τοὺς ἀπὸ Διοσκόρου καὶ Εὐτυχῆ συνηγόρους· πείθων συνάρασθαι μὲν αὐτῶν κατὰ Φλαβιανὸν· μὴ μέντοι ἀναθεματισμὸν ἀπαιτεῖν τῆς συνόδου, ἀλλὰ τῶν προσηρημένων προσώπων. Τοῦ δὲ ἐπιτοκίου Φλαβιανοῦ τούτοις ἐπιτολὴν ἀντιτείνοντος, ἐτέρων τε μετὰ Ξεναία συμπλεκόμενων κατ' αὐτοῦ, Ἐλευσίνου μὲν ἐπισκόπου τινὸς τῆς δευτέρας Καππαδοκίας, Νικίου δὲ Ἀζοδικίας τῆς Συρίας, καὶ ἄλλων ἄλλοθεν, ὧν τὰς αἰτίας τῆς πρὸς Φλαβιανὸν μικροψυχίας ἐτέρων ἀλλ' οὐχ ἡμῶν διεγγήσασθαι. Τέλος διὰ τούτους νομίμας εἰρηνεύειν αὐτοῦς, εἶξεν αὐτοῦ τῇ φιλονεικίᾳ· καὶ ἐγγράφῳ τὰ πρόσωπα ἀναθεματίσας, ἀπέστειλε τῷ βασιλεῖ. Καὶ αὐτὸν γὰρ κατ' αὐτοῦ κεκινήκασιν ὡς τὰ Νεστορίου πρεσβυόντος. Μηδὲ τούτοις οὖν ἀρκεσθεῖς ὁ Ξεναίας, τῆς συνόδου αὐτῆς πάλιν ἀναθεματισμὸν, καὶ τῶν δύο φύ εἰς ἐπὶ τοῦ Κυρίου εἰρηκώτων καὶ τῆς

σαρκός· καὶ τῆς θεότητος, ἀπῆται τὸν Φλαβιανόν. Ἄ
 Μὴ ὑπακούσαντο; δὲ, ὡς περ Νεστοριανοῦ πάλιν
 κατηγορεῖ· πολλῶν δὲ ἐπὶ τούτων κεινημένων,
 καὶ τοῦ πατριάρχου ἐκθεσιν περὶ πίστεως πεποιθ-
 μένου, ἐν ἧ πρός· καθάρεισιν μὲν Νεστορίου καὶ
 Εὐτυχίου τὴν σύνοδον δεχέσθαι ὁμολόγει· μὴ μὲν-
 τοι εἰς ὄρον καὶ διδασκαλίαν πίστεως, πάλιν ὡς τὰ
 Νεστορίου ὑπόβλησις φρονούντος, ἐπελαμβάνοντο, εἰ
 μὴ καὶ τὴν ἀναθεματικὴν αὐτῆς προσθεῖη τῆς σ-
 νόδου, καὶ τῶν δύο φύσεις ἐπὶ τοῦ Κυρίου εἰρηκό-
 των σαρκός· καὶ θεότητος. Προσπελάγονται δὲ πολλὰς
 λόγων ὁπάταις καὶ τοὺς Ἰσαύρους· καὶ ποιήσαντες
 γραμματικὸν περὶ πίστεως, ἐν ᾧ τὴν σύνοδον μετὰ
 τῶν δύο φύσεις εἰρηκότων ἢ ἰδιότητος ἀναθεματι-
 σαντες, Φλαβιανὸν μὲν ἀφίστανται καὶ Μακεδονίου·
 ἄλλοις δὲ ἐπὶ ἀνδραγαθίᾳ τῷ γραμματικῷ.
 Ἐν τούτοις καὶ τὸν Ἱεροσολύμων ἀπήτουν ἐγγρα-
 φον περὶ πίστεως· ὅς ἐκθέμενος, ἀπέστειλε τῷ βα-
 σιλεῖ, δι' αὐτῶν τῶν ἀπὸ Δισκόρου, ὅπερ αὐτοὶ μὲν
 προσφέρουσιν, ἀναθεματικὴν περιέχον τῶν δύο φύ-
 σεως· εἰρηκότων. Αὐτὸς δὲ ὁ Ἱεροσολύμων νενοθεύ-
 σθαι παρ' αὐτῶν διαθεβαίμενος, ἄλλο προσφέρει
 δεῖξα τοιοῦτου ἀναθεματισμοῦ. Καὶ οὐ θαῦμα· καὶ
 γὰρ καὶ λόγους Πατέρων νενοθεύκασι· πολλοὺς δὲ
 Ἀπολλιναρίου λόγους Ἀθανασίου καὶ Γρηγορίου τῷ
 θαυματουργῷ, καὶ Ἰουλίῳ διὰ τῶν ἐπιγραφῶν ἀνα-
 θεύκασι· ὅς μάλιστα τοὺς πολλοὺς πρός τὰς
 ἰδίαις ἀσεβείαις· σφραγίζονται. Ἀπῆτουν δὲ καὶ Μα-
 κεδόνιον ἐγγραφον περὶ πίστεως· ὅς καὶ ἐξέθετο τὴν
 τῶν τιῆ· καὶ τῶν ῥν' μόνην εἰδέναί πίστειν διαθε-
 βαίμενος· ἀναθεματίζων δὲ Νεστόριον καὶ Εὐτυ-
 χῆ, καὶ τοὺς δύο υἱοὺς ἢ Χριστοῦ δογματίζοντα,
 ἢ τὰς φύσεις διαιρουτάς· μήτε δὲ τῆς ἐν Ἐφέσῳ
 καθελούσης Νεστόριον μνησθεῖς, μήτε τῆς ἐν Χαλ-
 κιδόνι καθελούσης τὸν Εὐτυχῆ· ἐφ' ᾧ ἀγανακτή-
 σιντα τὰ περὶ τὴν Κωνσταντινουπόλιν μοναστήρια
 ἀφίστανται τοῦ ἐπισκόπου Μακεδόνιου. Ἐν τούτοις
 ὁ τε Ξενοφῶν καὶ Διόσκορος πολλοὺς προσλαμβάνο-
 μενοι τῶν ἐπισκόπων ἀφόρητοι ἦσαν, κινούντες
 κατὰ τῶν μὴ ἀνεχομένων ἀναθεματίζειν· ὧν τοὺς
 εἰς τέλος μὴ ὑπέκριντας ἐξήρξα ὑποβάλλεσθαι
 πολλὰς μηχαναῖς παρεσκευάζον. Οὕτως οὖν καὶ
 Μακεδόνιον ἐξήρξοντι, καὶ Ἰωάννην τὸν Παλτοῦ
 ἐπίσκοπον καὶ Φλαβιανόν. Ταῦτα μὲν δὴ ταῦτα.

dannatus est, neque Chalcedonensis que Eutycheti dignitatem abrogavit, synodi mentionem fa-

ciens. Quam rem monasteria Constantinopoli agere tulere, et ab episcopo Macedonio descivere. Inter-

ea Xenaius et Dioscorus multis sibi ascitis episcopis, superbi et intolerabiles facti sunt : motusque

adversus eos qui in anathema non consentirent, graves concitarunt : inter quos, si qui illis prorsus

non cederent, eos modis omnibus in exsilium pellere sunt conati. Atque ita tandem Macedo-

nus et Flavianus, et Joannes insuper, Palti episcopus, solum exsilii causa verterunt. Nec ha-

tenus.

ΚΕΦΑΛ. ΚΘ΄.

Ὡς μετὰ Φλαβιανὸν Σευήρος ὁ δυσσεβὴς ἐπι-
 ταίνει τῆς Ἀρτιόχου, καὶ περὶ τῆς πολιτείας
 αὐτοῦ· καὶ ὡς ἀναθέματα ἐξ αὐτῆς τὴν ἐν
 Καλκηδόνι περιέβαλλε σύνοδον.

Τοῦ δὲ Κλαβ.ανοῦ τούτου ἀπελαθέντος τὴν τρόπον,
 Σευήρος ὁ δυσσεβὴς καὶ ἀκίφθαλος ἐπὶ τὸν τῆς Ἀν-
 τοχίας ἀνεῖσι ὕβρον, ἄλλος ἀντικρὺς Εὐτυχῆς ἢ

contentioni ei cessit, et in scripto anathema in
 eos qui dicti sunt viros conjecit, atque id ad im-
 peratorem misit; nam et hunc quoque contra eum
 veluti Nestorianum commoverunt. Verum Xenaius
 hisce non contentus, rursum anathema in ipsam
 synodum, et eos qui duas naturas et carnis et
 divinitatis in Domino profitentur, jaciendum a
 Flaviano petiit. Atque ubi ille ei non paruit, ut
 Nestorianum rursus criminatus est. Et cum de
 his rebus multa agitata essent, et patriarcha for-
 mulam fidei composuisset, in qua synodum quidem
 propter Nestorii et Eutychetis depositionem, non
 autem ut vim decreti et doctrinæ fidei haberet,
 recipendam esse profitebatur : rursum cum, et
 qui occulte Nestorianus esset, adversarii, nisi
 anathemati etiam synodum ipsam, et duas naturas
 carnis et divinitatis in Domino profitentes subji-
 ceret, criminari cœperunt. Adduxerunt illi quoque
 multa verborum fraude in sententiam suam Isau-
 ros : et scripto de fide edito, in quo synodum
 una cum eis qui duas naturas aut proprietates in
 Domino esse dicunt, anathemate condemnarunt.
 Itaque a Flaviano et Macedonio secesserunt : et
 cum aliis se junxerunt, qui scripto ei sub-
 scribere. Interea etiam a Hierosolymitano anti-
 stite de fide scriptum exegere, qui id compositum
 ad imperatorem per ipsos Dioscorianos misit.
 Atque id illi, anathema complectens in eos qui
 duas naturas dicunt, proferunt. Ipse autem Hiero-
 solymitanus episcopus depravatum id ab eis
 esse asseverat, aliudque scriptum sine ejuscemodi
 anathemate producit. Neque id mirum, siquidem
 scripta Patrum quoque adulterarunt : et multos
 Apollinaris libellos per inscriptiones ipsas Atha-
 nasio et Gregorio mirifico illi et Julio attribue-
 runt, per quos maxime ad impietatem suam mul-
 tes pertrahunt. 699 Magitarunt vero a Macedo-
 nio etiam scriptam fidei formulam, quam ille
 quoque edidit : solam se trecentorum decem
 et octo, et rursum centum et quinquaginta Pa-
 trum fidem nosse confirmans, Nestoriumque et
 Eutychetem, atque eos qui vel duos Filios aut
 Christos opinantur, vel naturas dividunt, anathe-
 mate feriens : neque Ephesiæ a qua Nestorius

D

CAPUT XXIX.

Ut post Flavianum impius Severus sedem Antio-
 chenam invaserit. De ejusdem viis, et ut con-
 sium synodum Chalcedonensem anathemate invol-
 verit.

Flaviano ad hunc modum exacto, Severus impius
 et ακίφθαλος, hoc est, nullius capitis vir, alter
 omnino improbitate Eutyches, aut Dioscorus, Au-

fiocenum conscendit thronum : qui Sozopoli Pisidiæ ortus, Beryti legum scientiæ et actionibus forensibus operam dedit. Atque ubi Christianam addidit doctrinam, confestim animo mutato, baptismi lavacro initiatus est, in Leontii illustris martyris templo, quod in maritima regione Tripolis in Phœnicia situm est. Et deinde monasticam vitam in monasterio quodam inter Gazam et Maiumam oppidum coluit : ubi Petrus etiam ille ex Iberia, qui episcopus Gazæ declaratus, una cum Timotheo Aeluro proscriptus est, eodem vitæ genere culto, celebrem de se famam posteris reliquit. Porro Severus sermonem primum disputando cum Nephelio contulit, qui ejusdem cum illo opinionis antea fuit, naturam unam in Christo professus : postea autem et ipse Chalcedonensem synodum, **700** et eos qui duas naturas perhibent, tutatus est. Et cum se confidentius arrogantiusque Severus in disputationibus gereret, una cum popularibus suis, aliisque etiam plurimis, eandem opinionem consecrantibus, monastico domicilio suo a Nephelio ejectus est. Atque ille inde in imperialem concessit urbem, imperatori supplicaturus, ut sibi atque suis qui cum eo p. lsi fuerant, monasteria sua restituerentur. Ita factum, ut in imperatoris Anastasii et senatorum notitiam perveniret : sicuti hoc qui Severi vitam conscripsit, refert. Joannes porro qui cum illo iudicio contendit (1), scriptum reliquit : Severum, cum ordinari deberet, juramentum in scriptum relatum imperatori Anastasio obtulisse, a quo die throno Antiocheno potitus esset, haud quaquam se synodum Chalcedonensem anathemati subjecturum esse ; quinque eo ipso quo ordinatus est die, a sectatoribus suis instigatum, pro concione ex ambone anathema in eam jecisse : idemque disertis verbis, cum synodales litteras scriberet, fecisse. Qua de re litteræ illæ quas diximus, ad Alcisonem scriptæ, hæc referunt :

CAPUT XXX.

Ex litteris ad Alcisonem missis excerpta verba de impio Severo.

«Synodales Timothei Constantinopolitani episcopi hic in Palæstina receptæ sunt : Macedonii autem et Flaviani abdicatio recepta non est, sicuti neque synodalia scripta Severi. Quin illi etiam qui eas huc attulere, conviciis atque contumeliis, pro eo atque convenit, affecti, urbe profugerunt : propterea quod adversus eos populus et monachi commoti essent. Ac res in Palæstina quidem sic se habuere. Antiochiæ autem nonnulli in sententiam eorum abducti sunt, in quibus etiam et Marinus Beryti episcopus : quidam autem necessitate et vi adacti, eisdem Severi synodalibus litteris, anathema simul et in synodum et in reliquos qui duas naturas aut proprietates carnis et divinitatis

A και Διδόσκορο, τὴν ἀσίθειαν ὅς ἐκ Σωζοπόλει· ὤρητο, ἢ περὶ τὸ Πετιδῶν ἔθνος ἐστίν. Ἄνὰ δὲ τὴν Βηρυτιῶν σχολὰτα· πόλιν, πρὸς τὸ δικανικώτερον μετεχώρει τῶν λόγων. Ἀσκήσας δὲ τοὺς Χριστιανῶν νόμους, εὐθὺ μεταβαλὼν ἐμυεῖτο· καὶ ἀνὰ τὸ τέμενος Λεοντίου τοῦ καλὸν μὲν ἄρτυροι λάμποντο· γηγῶνός, ὅς ἐπὶ τῆς παρὰ τοῦ Τριπολιτῶν Φοινίκης ἴδρυται, τὴν μονήρη βίον μετήει, ἐν τινι φροντιστηρίῳ ἐν μεταίχμιῳ κειμένῳ Γάζης, καὶ τοῦ πολιχνίου ὁ Μιουμᾶ ὄνομα ἐκληρώσατο· ὅπου δὴ καὶ Πέτρος ὁ Ἰδὴρ ὅς καὶ πρόεδρος τῆς αὐτῆς πόλεως ἀνεδείχθη, σύναμα Τιμοθέῳ τῷ Αἰλουρίῳ πεφευγῶς, διὰ τῶν ἰσῶν ἀγῶνων ἐγένετο, λόγον οὐκ ἐλάχιστον περὶ αὐτοῦ τοῖς ἐπιγόνοις καταλιπῶν. Β Ἀμέλει τοι πρῶτα μὲν Σευῆρος Νηφαλίῳ πρὸς λόγων ἄμιλλαν διαλεκτικῶς συνεπλάκη· ὅς καὶ αὐτὸς τῆς ἰσῆς δόξης ἐκείνῳ ἐτύγχανεν ὦν, τὴν μίαν φύσιν πρεσβεῖον πρότερον ὑστερον μέντοι καὶ αὐτὸς εἰς τῶν ὑπερμάχων τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου καὶ τῶν τὰς δύο φύσεις ὁμολογούντων ἐγένετο. Καὶ δὴ θρασύτερον ἐκείνῳ διαλεχθεὶς ὁ Σευῆρος, μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ τοῦ οικείου φροντιστηρίου πρὸς Νηφαλλοῦ ἐκβάλλεται, καὶ ἄλλων πλείεστων παραπλησίων μέντοι ἐκείνῳ τὰς δόξας. Ἐκεῖθεν δ' ἀπελαθεὶς, ἐπὶ τὴν βασιλῖδα τῶν πόλεων ἀνεισι, δεησόμενος, αὐτῷ τε καὶ τοῖς ἀπελαθεισὶν ἐπανασῶσαι τὰ φροντιστήρια· κἀνεῦθεν βασιλεῖ τε Ἀναστασίῳ καὶ τῇ γερούσιζ καθίσταται γνώριμος· καθάπερ τῷ τῶν βίων Σευῆρου συγγράφαντι περιεληπταί· Ἰστορεῖ δὲ Γ Ἰωάννης ὁ αὐτῷ διακρίνομενος, ὡς μέλλων χειροτονεῖσθαι Σευῆρος, ἔρχον ἐγγράφον βασιλεῖ Ἀναστασίῳ εἰδίδου, ὡς ἦ δ' ἂν ἡμέρα τοῦ τῆς Ἀντιόχου ὀρόνου καταπολεύσοι, οὐδαμῶς τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου δι' ἀναθέματος ἄφηται. Αὐτὸς δ' ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ καθ' ἣν χειροτόνητο ὑπὲρ τῶν αὐτοῦ σπουδαστῶν διερεθισθεὶς, ἐπ' ἐμβύσιος ἀναθῆματι αὐτὴν καθυπέβαλλε· καὶ συνοδικὰς δὲ γράφων ἐπιτολὰς ῥητῶς οὕτως ἀναθέματι τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον περιέβαλε· περὶ οὗ τὰ εἰρημένα πρὸς Ἀλκίσιωνα γράμματα καὶ ταῦτα διέξεισι·

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Ἐκ τῶν πρὸς Ἀλκίσιωνα γραμμάτων, ὅποια καὶ περὶ τοῦ δυσσεβοῦς Σευήρου διεξίστασι.

«Τὰ μὲν συνοδικὰ Τιμοθέου τοῦ νῦν Κωνσταντινουπόλεως ἐδέχθη ἐνταῦθα ἐν Παλαιστίνῃ· ἢ δὲ καθάρσεις Μακεδονίου καὶ Φλαβιανοῦ οὐκ ἐδέχθη, ἀλλ' οὐδὲ τὰ συνοδικὰ Σευήρου. Ἀλλὰ καὶ οἱ κομισαντες ἐνταῦθα ταῦτα, ἀτιμασθέντες καὶ ὑβρισθέντες ἀξίως, ἐφυγον τῆς πόλεως, ἐπ' αὐτοὺς τοῦ δήμου τε καὶ τῶν μοναχῶν κινήθησαν. Καὶ ἡ μὲν Παλαιστίνη ἐν τούτοις ἦν. Τῶν δ' ἐν Ἀντιοχείᾳ οἱ μὲν συναρπαγέντες ὑπήχθησαν, ἐξ ὧν ἐστὶ καὶ Μαρτίος ὁ Βηρυτοῦ ἐπίσκοπος· οἱ δὲ βίβη καὶ ἀνάγκη συνέθεντο τοῖς συνοδικῶς Σευήρου, ἀναθεματισμὸν ἔχουσιν ἅμα τῆς συνόδου καὶ τῶν λοιπῶν τῶν εἰρηκίτων δύο φύσεις ἢ ἰδιότητας ἐπὶ τῆς σαρκὸς τοῦ Κυρίου καὶ τῆς θεότητος. Οἱ δὲ μετὰ τὸ ἐξ ἀνάγκης

(1) Μετὰ Σευήρου διακρίνομενος, Theodorus Lector lib II.

συνθέσθαι μεταλλάττοντες ἀνεκαλέταντο· ὧν εἰσι οἱ ὑπὸ Ἀπάμειαν ἐπίσκοποι· ἄλλοι δὲ καθόλου οὐκ ἤνεσχοντο συνθέσθαι· ὧν εἰσι Ἰουλιανὸς ὁ Βόστρων, καὶ Ἐπιφάνιος ὁ Τύρου, καὶ ἄλλοι τινὲς, ὡς φασί, τῶν ἐπισκόπων. Οἱ δὲ Ἰσαυροὶ νῦν ἀνανήψαντες, ἐαυτῶν μὲν καταγινώσκουσιν ἐπὶ τῇ προτέρᾳ ἐξοπάτῃ· Σευῆρον δὲ καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ἀναθεματίζουσιν. Ἔτεροι δὲ τῶν περὶ Σευῆρον ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν τὰς ἐκκλησίας ἀφέντες ἔφυγον· ὧν εἰς ἓς τε καὶ ὁ Βόστρων Ἰουλιανὸς, καὶ Πέτρος ὁ Δαμασκοῦ ἐνταῦθα εἰάγοντες· ἀλλὰ καὶ Μαρμάς· εἰς δὲ οὗτος τῶν δοξάζωντων δύο ἐξάρχων εἶναι τῶν Διοσκοριανῶν· ὅν ὡν καὶ Σευῆρος κατήχθη καταγνοῦς αὐτῶν τῆς αὐθαδείας. » Καὶ μεθ' ἕτερα· « Τὰ δὲ ἐνταῦθα μοναστήρια καὶ αὐτὰ τὰ Ἱεροσόλυμα ἕκαστοι σὺν Θεῷ περὶ τὴν ὀρθὴν πίστεν, καὶ ἄλλαι δὲ πλείεστα πόλεις μετὰ τῶν ἐπισκόπων, περὶ ὧν ἀπάντων καὶ ἡμῶν προτεύχου μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμὸν, διότι ἀγνώτατε καὶ τιμιώτατε ἡμῶν Πάτερ. »

gratia concordant, aliaque etiam plurimæ cum episcopis suis urbes, pro quibus omnibus, atque item pro nobis, Domine sanctissime et reverendissime Pater noster, ne in tentationem incidamus, fac ores)

ΚΕΦΑΛ. ΛΑ'.

Περὶ τῆς καθαιρέσεως Σευῆρον· οὗ ὁ Ἐπιφάνιος Εὐάγριος αὐταῖς λέξεσιν ἱστορεῖ.

Οὗτα δὲ καὶ Εὐάγριος ὁ Ἐπιφάνιος περὶ Σευῆρον ἱστόρησεν, αὐταῖς λέξεσι παραθήσεται· γράφει δὲ ὡς· « Ἐπειδὴ τοίνυν ταῦτα τὰ γράμματα λέγει τοὺς ὑπὸ Ἀπάμειαν ἱερέας ἀποπηθῆσαι Σευῆρου, φέρε τι πρὸς τῷ ὄντι περὶ εἰς ἡμᾶς πατρῷον διέβη, εἰ καὶ ἱστορίᾳ μέχρι νῦν οὐκ ἀνεληπτὰι· Κοσμάς τὴν ἡμετέραν ἐπισκοπῶν Ἐπιφάνειαν, ἣ τὸν Ὀρόντην σύνοικον ἔχει, καὶ Σευηριανὸς Ἀρήθουσαν τὴν ἀπυγαίονα, πρὸς τὰ συνοδικὰ Σευῆρου ταραχθέντες, καὶ τῆς ἐκείνου κοινωνίας ἑαυτοὺς ἀπορρήξαντες, βιβλίον καθαιρέσεως αὐτῷ διαπέμπονται, ἐστὲ τὴν Ἀντιόχου ἐπισκοποῦντι· ἔχειρίζουσι δὲ τὸ βιβλίον Αὐρηλιανῶ τῷ τῶν διακόνων πρώτῳ τῆς Ἐπιφάνειαν· δ· ἐπειδὴ τὸν Σευῆρον ἐδοδοίκε καὶ τὸν τῆς τοσαύτης ἐπισκοπῆς ὄγκον, ὅτε τὴν Ἀντιόχου κατελήφει, ἐσθῆτα γυναικεῖαν ἑαυτῷ περιθεῖς, προσήει τῷ Σευῆρῳ ἀκχιζόμενός τε καὶ θρυπτόμενος, καὶ διὰ πάντων σχηματιζόμενος τὸ εἶναι γυνή· καὶ τὸ κατὰ τῆς κεφαλῆς φάρος μέχρι τῶν στέρνων καθελὲς, ὀλοφυρόμενός τε καὶ μύχιον ποτινώμενος ἱκετηρία· τινὲς προσχῆματι, προσιώντι τῷ Σευῆρῳ τὴν καθαιρέσιν ἐπιδίδωσι· καὶ πάντας διαλαθῶν τοῦ ἐπομένου ἐξεῖσι δάμλιον, καὶ δρασμῶ τῆν σωτηρίαν ὠνεῖται, πρῶν τὸν Σευῆρον τὰ ἐν τῷ βιβλίῳ κείμενα γνῶναι. Ὅμως δ' οὖν ὁ Σευῆρος καὶ τὸ βιβλίον δεξάμενος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ συνελθὼν τῷ οικείῳ προσεκατέρησε θρόνον μέχρι τῆς Ἀναστασίας τελευτηῆς. Ὡς δ' Ἀναστάσιος τὰ ἐπὶ Σευῆρῳ γεγενημένα διέγνω (ἱστορητέον γὰρ τὴν πρᾶξιν φιλανθρωπῶς τῷ Ἀναστάσιῳ διεσκευασμένην), προσάττει Ἀσιατικῶ τῆς κατὰ τὴν Ἀσίαν ἐν Φοινίκῃ Λιβανησίας ἐπιτετραμμένῳ ἀρχῆν, Κοσμάν καὶ Σευη-

Donini profitentur, complectentes, assensere. Aliqui porro, quoniam vi et metus causa assensi fuerant, sententia mutata errorem revocarunt : 701 inter quos sunt, qui sub Apamea censuræ episcopi. Quidam vero omnino eis non consensere, in quibus sunt Julianus Bostrensis, et Epiphanius Tyrius, alique (ut dicunt) episcopi quidam. Sed enim Isauri nunc resipiscentes, cum priorem suum condemnant errorem, tum Severum factionisque ejus populares anathemate jugulant. Alii qui sub Severo sunt episcopi et clerici, ecclesiis relicti fugerunt : quorum unus etiam est Julianus Bostrensis, et Petrus Damascenus, qui hic sunt. Sed et Mamas, qui unus ex duobus est, qui principes Dioscorianorum esse videbantur, a quibus etiam Severus transversim ductus est, cum illorum antea præfactam temeritatem condemnasset. » Et post quædam : « Monasteria autem quæ hic sunt, et Hierosolyma ipsa, in recta fide Dei adjuvante

Severus transversim ductus est, cum illorum antea præfactam temeritatem condemnasset. » Et post quædam : « Monasteria autem quæ hic sunt, et Hierosolyma ipsa, in recta fide Dei adjuvante

CAPUT XXXI.

Quæ de Severo, cui episcopatus ademptus est, ipse Epiphaniensis Evagrius scripserit.

Quæ vero de Severo Evagrius Epiphaniensis memoriæ mandarit, verbis hic ejus apponam. Scribit enim ad hunc modum : « Quandoquidem litterarum Palæstinorum monachorum episcopos qui Apamea suberant, a Severo resiliisse ostendunt, age afferamus huc, quod a Patribus per manus acceptum, quamvis hucusque in historiam relatium non sit, ad nos pervenit. Cosmas patriæ nostræ Epiphaniæ episcopus, quam Orontes alluit, et Severianus vicinæ Arethuseæ antistes, cum ad synodales Severi epistolas perturbati essent, ut se a communione ejus disjunctis, libellum quo illi dignitatem abrogarunt, ad eum cum adhuc Antiochiæ episcopus esset, miserunt. Eum libellum Aureliano primario ecclesiæ Epiphaniensis diacono ad illum perferendum dedere. Atque is, quod Severum et episcopatus tanti amplitudinem metueret, ubi Antiochiam venit, muliebri habitu sumpto, Severum adiit, delicatius molliusque incedens, ac gestu omni feminam se esse assimilans : et supplicis more lamentans, atque velamine, quo caput obvolverat, ad pectus usque demisso, ex animi penetralibus cum gemitu illum obscrans, abdicationem specie supplicis libelli accedenti illi dedit : et ex consequenti hominum turba, omnibus deceptis, prius per fugam salvus evasit, 702 quam Severus quæ in libello scripta essent, legit : nihilominus tamen Severus libello accepto, et sententia ejus intellecta, in sede sua usque ad Anastasii obitum permansit. Postquam Anastasius rem eam, sicuti Severo acciderat (1), cognovit (memoriæ enim tradendum perhumanum aliquod

(1) Evagr. lib. iii, cap. 51.

Anastasio factum) Asiatico Asianam Libanensis in Phœnicia præfecturam gerenti mandavit, ut Cosmam et Severianum ecclesiis suis propter missum Severo condemnationis libellum egeret. Qui postquam in Orientis partes pervenit, multosque mortales Severiani et Cosmæ dogma defendere, et civitates suas fortiter illos tueri reperit, ad Anastasium retulit, sine sanguine fuso viros eos thronis suis expelli non posse. Et Asiatico Anastasius rescripsit : nihil se, etiamsi magnum et eximium quidquam sit, aggredi et obtinere velle, si vel non multo post sic acta sunt.

CAPUT XXXII.

De Helia Hierosolymitano episcopo, ut propter synodum Chalcedonensem imperatori resisterit. Et ut magnus Sabbas ad imperatorem missus, inter ipsum et Heliam off. n. d. sublatō sublato transegerit.

Imperator autem Palastini quoque throni episcopo Helix, Passarionis filio, qui Salustio Martyrii successori successit, ut cum Chalcedonensis synodi obtrektoribus communicaret, instituit. Helias autem, quod gravis inter ecclesiarum antistites seditio esset (Romani namque a Byzantiis dissidentibus, quod Acacium in sacrum alium retulissent: Byzantii autem Alexandrinos aversabantur, quod illi Dioscori communionem admisissent, et synodum Chalcedonensem anathemate persecuti essent: Palladius vero Antiochenus quæ grata imperatori essent faceret, synodum eam aversatus, et Alexandrinorum acta, quæ Anastasius comprobabat, complexus); Helias, inquam, cum tanta rerum confusio esset, cum solo Euphemio communicandum sibi esse statuit. Atque ubi ille propter fidem orthodoxam, sicuti dictum est, proscriptus esset, et Macedonius episcopatum ejus recepisset, proscripti Euphemii, quod contra canones facta esset, haudquaquam assentiri voluit: **703** Macedonii autem, ut qui sanam depradicaret doctrinam, communionem admisit. Quandoquidem vero Palladii Antiochiæ successor Flavianus, sanæ addictus doctrinæ, idem cum Helia et Macedonio sensit, fortissimus in impietate tyrannus iram continere, et tantorum virorum concordiam ferre non potuit: sed furore fervens, et quam maxime ferociens, Macedoniam urbis imperantis pastorem, per eas quas divinus calumniosas criminationes, cum ignominia Ecclesia egerat, et episcopalem thronum Timotheo tradidit. Meditatus ille quoque est, quomodo Flavianum et Heliam in exsilium mitteret. Tum vero temporis, ut eos Timotheo conjungeret, operam dedit. Et illi communicandum sibi quidem esse cum Timotheo, qui orthodoxæ doctrinæ assentiri videbatur, statuerunt. Macedonii autem exsilium minime ferre potuerunt: ut quod per violentam potius dominationem quam Ecclesiæ sanctionem decretum fuisset, sicuti etiam ante eum Euphemio acciderat. Quam ob causam imperator adversus illos furiose excaudit, eaque res magnos ecclesiis motus creavit. Anastasius Sidone contra

Ἄρια ὄν τῶν οικείων ἐξείλασι Ὀρόνων· οὕτω τῷ Σευήρῳ τῆς Ἐω κατελήφει μέρη, πολλοὺς τε τῶν Κοσμᾶ καὶ Σευηριανοῦ δογματῶν ἀντεχομένων· εὖρε, μάλα τε γεννικῶς ἀντιποιουμένους τῆς σφῶν πύλεις· καὶ τῷ Ἀναστασίῳ ἀνέγραγεν, ἀναιμῶτι μὴ δύνασθαι τοῦτους τῶν οικείων φυγαδεύειν Ὀρόνων· ἐκείνων δ' αὖθις Ἀσιατικῶν γράψαι, μηδὲν βούλεσθαι παρελθεῖν, μηδ' ἂν εἰ μέγα τε καὶ ἀξιόλογον ἦ, εἰπερ αἵματος ῥανῆς ἐκχέοιτο. Ἐὰ μὲν οὕτω προίβῃ οὐ πολλῶ ὕστερον.

gutta sanguinis effundenda sit. » Atque hæc quidem

ΚΕΦΑΛ. ΛΒ'.

Περὶ Ἠλίου τοῦ Ἱεροσολύμων ἐπισκόπου, ὡς διὰ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον διάφορος βασιλεὶ κατέστη· καὶ ὡς ὁ μέγας Σάββας ἐς βουσιλίαν πεμφθεὶς, τὸ μεταξὺ αὐτῶν διέλυε σκάνδαλον.

Βασιλεὺς δὲ καὶ τὸν τῆς Παλαιστίνης τὸν Ὀρόνον διέπειντα, Ἠλίαν τὸν Πασσαριῶνος, ὃς Σαλούστιον διεδέξατο τὸν Μαρτυρίου διάδοχον, κοινωνεῖν τῆς κατὰ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου πείραν προσήγεν. Ὅδὲ δευτῆς στάσεως τοῖς τῶν ἐκκλησιῶν προεστῶσι γεγεννημένης (οἱ γὰρ ἐκ Ῥώμης· Βυζαντίου· ἡσὺν διαφερόμενοι, ὅτι τὸν Ἀκάκιον τοῖς Ἱεροῖς διπτύχοις ἐνέγραφον· Βυζάντιοι δὲ πάλιν Ἀλεξανδρέσιν ἀπτηχθάνοντο, ὅτι τὴν κοινωνίαν Διουσκόρου προσέειπον, καὶ τὴν ἐν Χαλκηδόνι ἀνεθεματίζον σύνοδον· τοῦ δ' αὖ Ἀντιοχείας Παλλαδίου πρὸς χάριν βασιλεὶ πρᾶττοντο, καὶ τὴν μὲν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον ἐκτρεπομένου, τὰ δὲ τῶν Ἀλεξανδρέων ἀσπαζομένου συνῶδ᾽ τοῖς Ἀναστασίου τυγχάνοντα), ὁ Ἠλίας τοιαύτη· συγχύσεως ἐπεχούσης, μόφ· Εὐφημῶν κοινωνεῖν ἤθετο. Ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος διὰ τὸ ὀρθόδοξον ὡςπερ εἰρητὰ ἀπηλάυνετο, Μακεδόνιος δὲ τὴν Ἱεραρχίαν ἐλάμβανεν, Ἠλίας συνθέσθαι μὲν τῆ ἐκβολῇ Εὐφημίου ἀκανονίστα· γεγεννημένη παντάπασιν ἀπηγόρευε· Μακεδονίῳ δὲ, ὅτι τὸν ὕγι᾽ πρᾶττοντο· λόγον, ἐς κοινωνίαν συνῆλθεν. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ μετὰ Παλλάδιον τῆς Ἀντιόχου Φλαβιανῶς ἐπίσης Ἠλὶξ καὶ Μακεδονίῳ ἐφρόνει τῷ ὕγιανοντι προσκείμενος· ὄγκω, οὐχ οὕτως ἦν ὁ τὴν ἀσέβειαν ἀνδρικότατος τύραννος· τὴν ὄργην κατέχειν, οὐδὲ τὴν τισούτων ἀνδρῶν συμφωνίαν καθεκτῶς φέρειν· τῷ θυμῷ δ' ὑπερξέσας καὶ ἀγρίανας ἐς μάλιστ· Μακεδόνιον μὲν τὸν τῆς βασιλείδος ποιμένα, ἐπὶ συκοφαντίαις αἰς εἰρηκαμὲν ἀτίμως τῆς Ἐκκλησίας ἐκβάλλει, καὶ Τιμοθέῳ ἐχειρίζει τὸν θρόνον. Ἐμελέτα δὲ καὶ Ἠλὶξ καὶ Φλαβιανῶν φυγὴν ὑπερβῶν θέσθαι. Τέως γε μὴν σπουδῆν τό γε νῦν ἔχον ἐπράττε, Τιμοθέῳ τούτους ἐνοῦν. Οἱ δὲ Τιμοθέῳ μὲν κοινωνεῖν ἐβόλοντο, τῷ τῆς ὀρθοδοξίας λόγῳ συμβαίειν· δικούντι· τὴν γε μὴν Μακεδονίᾳ ὑπερβῶν ἦμιστ· εἶχον φέρειν, δυναστείᾳ μᾶλλον καὶ οὐ κατὰ ὀσμους Ἐκκλησίας γεγεννημένην ὡςπερ οὐδὲ τὴν πρὸ αὐτοῦ Εὐφημίου· ὃ δὲ καὶ εἰσάγαγε κατ' αὐτῶν ἐκείνων τὸν βασιλεῖα ἐξέμηνε, καὶ πολὺν ταῖς ἐκκλήσιας τὸν σάλον προξένησε, καὶ κατὰ Σιδῶνα σύνοδον ἡθροίζεν ἐφῶν καὶ Παλαιστίνων ἐπισκόπων κατὰ τῶν ὀσίων τούτων ἀνδρῶν· ἦς ἀρχηγὸι κατὸ.

σταυτο ὁ τε Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης Σωτήριος, καὶ ὁ Ἱεραπόλεως Ξενατίας ὁ ταῖς ἀληθείαις ξένος Θεοῦ· οἱ πολλοὶ τινες ἦσαν κατὰ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου βέοντες, καὶ τὰ Εὐτυχοῦς καὶ Διοσκόρου ἀνὰ τῆς Ἐκκρατύου ἐπιπέδοντες εἰπερ τινές. Ταῦτα μαθὼν Ἡλίας ὁ τῶν Ἱεροσολύμων τὴν ἱεραρχίαν κεκληρωμένος, σπουδῆν ἐτίθει βασιλεῖ καταλλάττεσθαι· καὶ διαλλακτῆς Σάββας ἐκεῖνος ὁ πολὺς τὴν ἀσκησιν καὶ τὴν κατὰ Θεὸν φιλοσοφίαν ἐτύχχανε, τοιάδε παρὰ Ἡλίου ἐπιφερόμενος γράμματα· «Τοῦς οἰκιστῆς τῆς ἐρήμου καὶ Σάββαν σὺν αὐτοῖς, τὸ τῆς ἐρήμου κεφάλαιον, τῷ σὺ κράτει πρέσβεις ὑπὲρ τῶν ἐκκλησιῶν προβαλλόμεθα. Σὺ δὲ τὸν πόνον αὐτῶν αἰδεσθεῖς καὶ τοὺς κατὰ Θεὸν ἰδρωτάς, ὡ βασιλεῦ, στήσον τὸν κατὰ τῶν ἐκκλησιῶν πόλεμον· καὶ μηκέτι περαιτέρω προελθεῖν τὸ δεινὸν ἐάσης. Ὅδῃ γὰρ ὅτι μέλει σοι τὰ φίλα πράττειν Θεῷ τῷ χρισισμένῳ σοι τὸ διάδημα.» Ὁ μὲν οὖν ὡς εἶχε τὸ οὐδαίνον κατὰ τοῦ τῆς Παλαιστίνης ἀρχιερέως, τῷ βασιλεῖ διέλυε γενναίως παρατηξάμενος. Καὶ ἀπρακτος ἡ ἀμφὶ Σωτήριον καὶ Φιλίξενον ἐν Σιδῶνι σύνοδος κατὰ Ἡλίου καὶ Φλαβιανῶ ἀνεδείκνυτο. Ἐς ὑστερον δὲ οὗτοι φρόνῳ διακαέντες, διέβαλον ἐς βασιλεία τοὺς ἀνδρας, ὡς εἰεν διαλοδορούμενοι καὶ διαγελῶντες δὴ τὰ ἐκεῖνου· καὶ δὴ τὴν κατὰ τῶν πατριάρχων ἐξουσίαν εἰληφότες οἱ ἐναγεῖς, τί χρὴ καὶ λέγειν ὅσα καὶ ἔδρων δακρυῶν καὶ ὀδυρμῶν ἄξια; Τέως ἐπὶ μὲν Φλαβιανῶ ἐκεῖνα πράττουσιν, ὅσα δὴ καὶ ἀμυδρῶς ἀνωθεν διελάθομεν· πρὸς δὴ τοῦτοις καὶ ἐξουδοῦσι τοῦ Ὁρόνου, Σουήρον τὸν δυσσεθῆ ἀντικαταστήσαντες· ὁ δὲ ἐπὶ τῆς Ἀντιόχου ἐπέδῃ, μυρία καὶ λόγον ἐκβαίνοντα τὰ δεινὰ τοῖς μὴ κοινωνεῖν αὐτῷ αἵρουμένοις ἐπήγε.

quam in ecclesiam Antiochenam pervenit, innumera quæ verbis exprimere non sit, mala, a communione sua abhorrentibus, intulit.

ΚΕΦΑΛ. ΛΓ΄.

Peri τῆς παρθένου τῶν ἀγίων καὶ μεγάλων ἀσκητῶν Σάββα καὶ Θεοδοσίου τοῦ κοινοδιάρχου, καὶ τῶν λοιπῶν ἐν Παλαιστίνῃ μοναχῶν ὑπὲρ τῆς ἀγίας συνόδου.

Τούτου τῆς πείρας καὶ ἄπην μὲν τὸ ἐν Παλαιστίνῃ μοναχικόν, μάλιστα δὲ οἱ καθηγεμόνες τούτων πεπείρανται· ὅσοι δὴτα Εὐθυμίου τῷ μεγάλῳ ἦσαν ἐς μαθητεῖαν τελέσαντες, ἄπειρα πλήθη καὶ σχεδὸν μὴ ἀριθμῶ ὑποπίπτοντα· ἤκμαζε γὰρ ἐν Παλαιστίνῃ μάλιστα τότε τὰ μοναστήρια, ὅπῃ καθηγεμόνοι τοῖς φωστῆρσι τῶν φωστῆρων ἀγόμενα· Εὐθύμιόν φημι τὸν μέγαν καὶ Θεόκτιστον τὸν πόλιν, Θεοδοσίον τε τὸν τῶν κοινοβίων κατάρχοντα, καὶ Σάββαν τῆς ἐρήμου τὴν πολιτὴν, ὧν τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰ κατὰ Θεὸν σκάμματα, ἠρούμην ἂν διελεῖν, εἰ μὴ πως ἐκβαίνειν τοῦ προκειμένου φόμην, ἰδίως μάλιστα δεόμενα συγγραφῆς, τῷ τε πλεῖθει καὶ μεγέθει τῶν ἔργων. Ἄλλ' ἐκδηλα τέως τὰ ἐκεῖνων, καὶ ἀπάσις γλώσσαις καὶ ἐκκλησίαις εἰσι περιθρύλλητα· καὶ γε συγγνώμη διὰ ταῦτα, μὴ καὶ τούτων εἰς πλάτος διαγορευομένων. Τέως γε μὴν Σάββαν καὶ Θεοδόσιον ἐβιάζοντο· ἠγοούμενο· εἶνε

A divinos eos viros Orientalium et Palæstinarum episcoporum conventum coegit : cui præfuere Cæsareæ Cappadociæ Soterichus, et Hierapolis Xenaias, vere a Deo alienus, episcopi qui vehementer in synodum Chalcedonensem invecti sunt. ac si qui alii, et ipsi, ut Eutyctetis et Dioscori res in Oriente obtinerent, studuerunt. Hujus rei certior factus Helias Hierosolymitanus hierarcha, ut imperatori conciliaretur, consilium cepit, precatore usus Sabba illo, qui in pietatis exercitio et divina philosophia magnus exstitit. Hic cum ejusmodi ab Helia litteris ad Anastasium venit : « Eremi incolas, et cum illis Sabbam, solitudinis caput, oratores pro ecclesiis ad imperium tuum mittimus. Tu vero, o imperator, divinos eorum labores atque sudores reveritus, suem, quod contra ecclesias susceptum est, bello imposito neque cladem hanc ulterius progredi sinito. Curæ namque tibi esse, ut quæ Deo grata sint facias, qui tibi diadema concessit, persuasum habeo. » Ille ut potuit, animo constanti cum imperatore congressus, tumorem illius adversus Palæstinum antistitem conceptum sedavit. **704** Et synodus adversus Heliam et Flavianum a Sotericho et Philoxeno congregata, nihil egit. Isti autem postea invidia flagrantes, apud imperatorem viros eos, quasi illum convitiis proscidissent, et actiones ejus risissent, per calumniam detulerunt. Et cum potestatem sibi in patriarchas homines detestandi sumpsissent, quid dicere attinet, quæ mala lacrymis et luctu prosequenda patrarint? Tum quidem ea in Flaviano fecere, quæ supra paucis exposuimus. Atque insuper eum sede sua eiecerunt, impium Severum ei substituentes. Qui postquam verbis exprimere non sit, mala, a communione

CAPUT XXXIII.

De dicendi libertate magnorum et sanctorum monachorum Sabba et Theodosii cœnobiarchæ, reliquorumque in Palæstina monachorum sanctam synodum defendentium.

Experti virum eum sunt, eum monachi in Palæstina omnes, tum eorum antistites maxime, Euthymii magni discipuli, quorum immensa et numerum prope superans multitudo fuit : summe enim eo tempore in regione ea monasteria florere quæ ab antistitibus egregiis luminarium luminaribus gubernabantur : Euthymium præclarum dico, et Theoclistum magnum, et Theodosium cœnobiarcham principem, et Sabbam qui solitudinem in civitatem convertit : quorum certamina divinosque labores retulisset, nisi me ab instituto argumento digressurum esse scirem : cum opere illi peculiari propter copiam et amplitudinem rerum maxime indigeant, quæ tamen manifestæ satis sunt, et linguis ecclesiis que omnibus celebrantur. Proinde nobis venia debetur, si eas fusius non commemoramus. Et tum quidem Sabbam et Theodosium illi vi aderti sunt, si eos in partibus suis haberent.

omnia se confecturos rati. Atque ubi animos A eorum tentarunt, præclarus ille virtute Theodosius suggestum conscendit, ac veluti dux quidam et imperator pro concione monastica phalange advocata, postquam multitudini silentium manu designavit, voce majore sublata, hoc sic tonitrus in morem detonavit : « Si quis quatuor synodos quatuor Evangeliiis non exæquat, anathema. » 705 His verbis dictis, perinde atque angelus quidam, multitudine in stuporem conjecta, cum silentio omnibus inspectantibus per mediam turbam processit : et homines omnes cum animi consternatione viri ejus tanquam egregii in bello ducis consilium factumque, quo sanctas quæ dictæ sunt synodos sacris diptychis inscribendis accensendas esse, veluti lege lata statuit, admirati sunt. Et litteras ad imperatorem dantes, certamen se de eis ad sanguinem usque buturos : neque eisam quid accidat, se ullo modo a Patrum traditionibus discessuros esse, indicarunt atque confirmarunt. Deinde circumquaque civitates peragranter, veluti invicti belli duces omnibus facti sunt omnia, homines confirmantes, ad fortitudinem cohortantes, socordiam excitantes, hæreticam insaniam prævenientes, prædicantes denique. Dei Verbum idem, simul Deum quidem et hominem, unam vero ejus subsistentiam sive personam esse, natura utrumque horum, divinitatem videlicet et humanitatem, habentem : id quod synodus quoque Chalcedonensis docuit, quæ etiam hæreticorum ex utraque parte errores declinavit. Eo enim quod personam unam profiteretur, Nestorii vesaniam repudiavit : quod vero duas naturas deprædicat, Eutychetis et Dioscori contractionem rejecit. Non enim illa juxta Nestorii opinionem, in Filios duos et totidem subsistentias unum Christum divisit : sed neque itidem Eutyches et Dioscorus, atque etiam Severus, in unam naturam divinitatem et humanitatem unius Christi confudit. Cum namque istorum quilibet longius quam oporteret procederet, miserandum in modum eo reciderunt, ut Nestorius quidem divisionem, Dioscorus autem contractionem : atque ille quidem duos Filios, hic vero ne unum quidem proprie profiteretur. Siquidem Nestorius confusionem metuens, σχέσει (1), hoc est, habitu tamen adventicio, sive auctoritate acquisita, divinitatis unionem cum humanitate factam esse dixit : ita ut cum naturis duos Filios et subsistentias duas prædicaret, atque unum quidem Filium ex Patre peculiariter genitum, alterum autem qui ex Virgine natus sit, gratia modo honorem adoptionis filialis sortitum esse. Infelix autem Eutyches et Dioscorus atque item Severus, qui se postea illis conjunxit, absurdam Nestorii sententiam refellere volentes, malum malo deflexerunt, naturam unam, divinitatis dico et

(1) Η σχέσις ἐπὶ τῶν πρὸς τι λέγεται, εἶον πρὸς πατέρα υἱός. Hoc est, *Habitus de eis dicitur, quæ*

τούτους σχοίεν, καὶ τὸ πᾶν ἀνῴσαι. Ὡς δὲ πείρων ἤδη προσήγον, ὁ πολὺς τὴν ἀρετὴν Θεοδοσίος ἐπ' ἀκρίβαντος ἀναβίς, οἷά τις στρατηγὸς καὶ καθηγμένων, περὶ αὐτὴν τὴν μοναδικὴν φάλαγγα περιστάσας, καὶ τῇ χειρὶ τῷ πλήθει σιγὴν σημήνας. τῆς φωνῆς ἐπάρας εἰς μέγα, οὕτω τὴ βροντῶδες ἀπήχησεν : « Εἰ τις τὰς δ' λέγων συνόδους μὴ ἐπίστω τοῖς τέσσαρσιν Εὐαγγελίοις ἠγοίτο, ἀνάθεμα. » Ταῦτ' εἰπὼν, καὶ οἷά τις ἀγγελὸς καταπλήξας τὸ πλῆθος, σιγῇ πάντων ὄρωντων διὰ μέσου ἐχώρει, πάντων καταπληττομένων τοῦ ἀνδρὸς τὸ στρατήγημα· ἀπ' οὗ δὴ καὶ τὰς εἰρημένους ἀγίας συνόδους τοῖς ἱεροῖς δικτύχοις τάττειν ἐνομοθέτησαν· καὶ βραδίῃ δὲ γράμματα πέμποντες, τὸν μέχρις αἵματος ἀγῶνα ὑπὲρ τούτων ἐμήνουν· μὴδ' ἂν εἴτι καὶ γένηται, οὐδαμῶς ἐκαστῆναι τῶν πατρικῶν διατεινόμενοι παραδόσεων. Ἐπειτα καὶ τὰς πέριξ διόντες πόλεις, οἷά τινες ἀπαράμιλλοι στρατηγοί, τοῖς πᾶσι τὰ πάντα ἐγένοντο· στηρίζοντες, βρωνύοντες, τὸ βῆθμον διεγείροντες, τὴν αἰρετικὴν μανίαν προφθάνοντες· διδάσκοντες ὡς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος εἴη μὲν αὐτὸς ὁμοῦ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος· μία δὲ τούτου ὑπόστασις, εἶτρον πρόσωπον, φύσει τούτων ἑκάτερον ἔχουσα, τὴν θεότητα δηλαδὴ καὶ τὴν ἀνθρωπότητα· ἃ δὴ καὶ τὴν ἐν Χαλκηδῶνι κηρύττειν σύνοδον, τὰς ἐπ' ἀμφοτέρω τῶν αἰρετικῶν παρατροπὴς διαφεύγουσαν. Τὸ γὰρ ὁμολογεῖν ἐν πρόσωπον τὴν Νεστορίου φρενοβλάθειαν ἀπωθεῖται· οἷς δὲ δύο φύσεις· δοξάζει, τὴν Εὐτυχοῦς· καὶ Διοσκόρου συναίρεσιν ἀποκρούεται. Οὐ γὰρ κατὰ Νεστόριον εἰς Υἱοὺς δύο καὶ ὑποστάσεις Ἰσας καὶ αἴτη τὸν ἕνα διεῖλε Χριστόν· ἀλλ' οὐδ' ἐπίσης Εὐτυχεὶ καὶ Διοσκόρῳ. πρὸς δὲ καὶ Σευήρω, εἰς μίαν φύσιν συγγέει τὴν θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα τοῦ ἐνὸς Χριστοῦ. Φύγοντες γὰρ τούτων ἕκαστος πλὴν ἡ ἔδει, ὁ μὲν τὴν διαίρεσιν, Διοσκόρος δὲ τὴν συναίρεσιν· καὶ ὁ μὲν εἰς τὸ δύο λέγειν Υἱοὺς, ὁ δὲ εἰς τὸ μηδένα κυρίως ὁμολογεῖν, ἀθλίως ἐξέπεσον. Νεστόριος γὰρ τὴν συγγυσιν δεδοκώς, σχέσει μόνον εἶτρον αὐθεντικῆς τῆς θεότητος ἔνωσιν ἐλεγε γενέσθαι τῇ ἀνθρωπότητι· ὡς συμβαίνει μετὰ δύο φύσεων καὶ δύο προσθεύειν Υἱοὺς, καὶ ὑποστάσεις διτάς· καὶ ἕνα μὲν Υἱὸν τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς ἰδικῶς γεννηθέντα, ἄλλον δὲ τὸν ἐκ τῆς Παρθένου, χάριτι μόνον τὸ τῆς υἱοθεσίας ἀξίωμα κληρωτάμενον. Ὁ δὲ γε δυστυχῆς Εὐτυχῆς, πρὸς δὲ καὶ Διοσκόρος, καὶ μὴν καὶ Σευήρος ὁ τούτοις παραψευθεὶς ὑπερον, τὸ ἀποπονθῆθεν Νεστορίου θέλοντες διελέγειν, κακῶς τὸ κακὸν ἰώνται, εἰς ἀτοπιωτέραν ἀνοήτως ἐκκλίναντες αἴρεσιν· μίαν τοιμήσαντες φύσιν ἐπινομήσαντες, θεότητος λέγω καὶ ἀνθρωπότητος, τὸ γε εἰς αὐτοὺς ἦγον, τὸ ἀπαθὲς τῆς θεότητος εἰς πάθος καταγοντες. Εἰ γὰρ μίαν δόλημεν γενέσθαι τὰς ἐπὶ Χριστῷ συνδραμούσας φύσεις κατὰ τὸν ἐκεῖνον λῆρον, ὁ δὲ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, συμμετέχει πάντως θανάτου καὶ ἡ θεότης. Ἄλλ' ἐμφράζει τούτοις τὸ σῶμα Πέτρος ὁ κορυφαῖος τῶν Χριστοῦ μαθητῶν, *inter se invicem relationem habent : sicuti ad patrem filius, et contra.* (Suid.)

Χριστοῦ παλόντος ὑπὲρ ἡμῶν σαρκὶ λέγων, οὐ
 προστιθεῖς γε μὴν καὶ θεότητι. Εἰ γὰρ καὶ ἡ Χρ-
 τοῦ θεότης καθ' ὑπόστασιν ἦντο τῇ σαρκί, ἀλλ'
 οὐ μὲν οὐδ' αὖτως κοινῶν; αὐτῶ καὶ τοῦ πάθους
 ἐγίνετο· πῶς γὰρ, ἐπεί τὸ θεῖον παντάπασι πάθους
 παντὸς ἀνεπίδεκτον; Καὶ γε καλῶς κυρούσα ἡ
 σύνοδος, θεσπίζει δύο φύσεις· τὸν Χριστὸν εἶναι,
 ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀναλλοιώτως ἡνωμένας·
 καὶ ἐν μιᾷ ὑποστάσει τοῦ Θεοῦ Λόγου τιμᾶσθαι·
 τὴν αὐτὴν πρὸ αἰώνων ἐκ Πατρὸς γεννηθέντα κατὰ
 τὸν λόγον τῆς θεότητος· καὶ ἐπ' ἐσχάτων αὐθις τὸν
 αὐτὸν νέμω καινοτέρῳ φύσεως ἀνθρωπίνης ἐκ τῆς
 ἁγίας γεννηθέντα Παρθένου· ὁμοῖον τῷ Πατρὶ
 καὶ τῇ μητρὶ καθ' ἐκτέραν οὐσίαν· μονογενῆ
 κατὰ τὸν Πατέρα, καὶ πρωτότοκον κατὰ τὴν μητέρα·
 οἷς πολλοὶ αὐτῶ διὰ τοῦ βουτισματός· υἱοθετηθη-
 σαν τῷ πατρὶ. Ταῦτα πανταχοῦ διόντες· ἐδίδα-
 σκον· οἷς ἐξίφθεις εἰς θυμὸν ὁ ἀνόσιος βασιλεὺς,
 φειργύζαν αὐτῶν κατεδίκαζεν· ἔως οὐ ἐκείνῳ τὴν
 ἀφυκτον ἐξορίαν παρὰ πόδας ἡ ἄ.ωθεν ἐσχεδίαζε δι-
 κη τὴν ἐκείθεν μετασ.σιν· δι' ἧς τῇ μὲν Ἐκκλησίᾳ ὁ
 σφοδρὸς ἐλώρη κλύδων, ἐκείνοις δὲ ἡ ἐξορία ἐλύετο, ἐ-
 πίτην φίλην ἡσυχίαν ἐκ τῶν σκαμμάτων ἀναγομένο·ς.
 quem sibi multos in baptismo in filiorum jura
 docuerunt. Imperator autem impius ira accensus, ad exsilium eos condemnavit : quoad usque in
 illum brevi inevitabile illud exsilium, istam videlicet ex hac vita migrationem, vindicta divina
 decrevit, per quam ingentes Ecclesiæ fluctus conquievero : atque illi ab exsilio revocati, ex ærum-
 nis ad optatam quietem redire.

ΚΕΦΑΛ. ΛΔ'.

Ἔτι περὶ Ἠλία καὶ Ἰωάννου τῶν πατριαρχῶν
 Ἱεροσολύμων· καὶ ὡς ἐκ μεταμετείας συνθέ-
 μενος Ἰωάννης τῷ ὀρθῷ δόγματι, καὶ ἀνυπε-
 ματίστας τοὺς μὴ δεχομένους τὴν τετάρτην
 σύνοδον, εἰς κοινῶν τοῖς ἁγίοις Πατέρας
 ἐδέχθη.

Ἄλλὰ μὴ πω περὶ τούτων· πρὶν ἢ γὰρ ταῦτα συμ-
 βῆσαι, Σευῆρος τῷ ὀνόμῳ ἐκάθιζε, καὶ τυραννεῖν
 τὴν εὐσέβειαν ἐπεράτο, τὰ πάνδεινα ἐργαζόμενος.
 Ἔστελλε δὲ καὶ Ἠλίᾳ τῷ πατριάρχει τὰ κατ' ἔθος
 συνοδικὰ ὧν ἥκιστα παραδεχθέντων, οἷς πολλῇ τῇ
 δυσσα.δείᾳ ἐκέχρητο, ἀνήπτεν αὐθις τὴν ὀργὴν τῷ
 χριστοῦντι· καὶ χεῖρα πολλὴν ἀνά τὰ Ἱεροσόλυμα
 ἐπέμπε τοῖς μὴ τὰ Σευήρου φρονεῖν ἡρημένοις· καὶ
 τοῖς ἐκείνου συνοδικοῖς ὑπογράφειν, ἐξωθεῖν μὲν
 τῶν θρόνων καὶ βίαν εἰ δεῆσοι ἐπάγειν. Ὡς δὲ τὸ
 δεινὸν τῷ Ἠλίᾳ ἐπήρητο τῆς εὐσεβείας οὕτω τυ-
 ραννουμένης, οἱ θεσπέσιοι ἐκείνοι ἄνδρες τὸ μοναδι-
 κὸν αὐθις ἀπορίσαντες, ἐλαύνουσι μὲν ἀκόσμως τῆς
 ἐκκλησίας τοῦ· τοῦ Σευήρου καὶ ἐκ βασιλείως περ-

(1) Verbum quippe Dei ἀπαθὲς impassibile, carne
 assumpta, παθητὸν passibile factum. Nec enim
 alius se carne exiit (Col. 2.) nisi Dei Filius, qui
 carne se induit. (Ambr. lib. II, De fid.) — Et nihil
 passus est, qui non vere passus est. Tertull. — Deus
 natus in homine, mortuus resurrexit. (Hieronym. Col. 2.)
 Si Christus Deus et homo unus est, sicuti et est,
 cur eum formidas dicere passum, quem non
 formidas credere unum? (Vigil. lib. II.) —
 Hæc credimus et prædicamus cum Apostolo Deum
 crucifixum et mortuum in humana natura. (Idem.)
 — Sed et in ipsis injuriis agnosce divinitatem.

humanitatis, dicere, **706** et quantum in eis situm
 fuit, naturam divinitatis perpassionis experientia
 ad perpassionem deducere ausi. Si enim conceda-
 mus unam esse, quæ duæ in Christo divinitatis et
 humanitatis concurrerunt, naturas, juxta illorum
 deliramenta, particeps prorsus etiam mortis fuerit
 divinitas. Verum os istis obturat Petrus Christi
 discipulorum coryphæus, qui Christum pro nobis
 passum esse dicit carne, non adjiciens etiam divi-
 nitate. Tametsi enim divinitas Christi juxta subsi-
 stentiam carni unita est, haudquaquam tamen
 passionis particeps fuit (1). Quomodo enim hoc
 fieri potest, cum divinitas perpassionem (2) pror-
 sus nullam in se admittat? Recte quoque synodus
 pro auctoritate sua statuit, duas naturas Christum
 esse, inconfusa, immutabili, atque invariabili
 ratione unitas : et in una subsistentia Dei Verbi
 incarnati colit, eundem ante sæcula ex Patre, juxta
 rationem divinitatis : et rursum eundem in extre-
 mis diebus novo naturæ humanæ modo ex sancta
 Virgine genitum, æqualem Patri et Matri, juxta
 utramque substantiam, ægenitum secundum Pa-
 trem, et primogenitum secundum Matrem, per
 adoptavit Pater. Hæc illi passim circumeuntes
 docuerunt. Imperator autem impius ira accensus, ad exsilium eos condemnavit : quoad usque in
 illum brevi inevitabile illud exsilium, istam videlicet ex hac vita migrationem, vindicta divina
 decrevit, per quam ingentes Ecclesiæ fluctus conquievero : atque illi ab exsilio revocati, ex ærum-
 nis ad optatam quietem redire.

C

707 CAPUT XXXIV.

Rursus de Helia et Joanne Hierosolymitanis patriar-
 chis : e. ut per poenitentiam Joannes, recepto sa-
 niore dogmate, et in eos qui quartæ synodi decreta
 non complecterentur, contorto anathemate, in
 communionem a sanctis Patri us sit receptus.

Verum nondum de eo dicendum est : priusquam
 enim id accidit, Severus in throno sedit, tyranni-
 demque adversus veram pietatem gravissima quæ-
 que faciens exercuit. Mittebat autem is more re-
 cepto ad patriarcham Heliam epistolas synodales :
 quæ cum ab eo propter ingentem impietatem non
 reciperentur, ad iram rursus imperator commo-
 tus est. Atque is magnam armatorum manum
 Hierosolyma, adversus eos qui Severo assentiri, et
 synodalibus ejus subscribere nollent, misit, eosque
 sedibus suis pelli, atque vim etiam, si opus esset,
 afferre eis jussit. Porro cum Helias admodum pre-
 meretur, impietate ita sævientē, admirandi illi vi-
 ri, monachis rursum collectis, eos quæ a Severo et

(Ambr. ubi supr.) — Ipse gloriæ Dominus passus
 est carne. Cyrill.— Ecclesiæ fides scit in Christo
 dispensationem, sed nescit divisionem. (Hilar. lib.
 xx.) Dei Filius nominem assumpsit, et in illo hu-
 mana perpassus est. Hæc medicina hominum tanta
 est, quanta non potest cogitari. (August. De agon.
 Christian.) — Verbum Dei incarnatum suspensum
 est super lignum. (Iren. lib. v.)
 (2) In abstracto, ut dicitur : secus in concreto. Et
 aliud est, in carne dicere passum : aliud, simpliciter
 passum dicere natura divinitatis. (Cyrill.)

imperatore missi fuerant, tumultuante ex ecclesia eiecerunt. Atque ubi postea alia quoque eorum multitudo confluit, in illorum conspectu, magna cum fiducia, eos qui cum Severo communionem habebant, anathemati subiecerunt. Imperator vero amoliri a se hoc tantum dedecus volens Olympium quemdam, cui militares in Palaestina copias attribuit, adversus eos misit: qui imperata pro imperiali potestate, ecclesiasticis sanctionibus neglectis, exsequeretur. Hic simul atque Hierosolyma venit, divinum Heliam sede episcopali ejecit, atque in ejus locum Joannem quemdam Marciani filium, cum Severo quidem communicantem, synodum autem Chalcedonensem rejicientem subrogavit. Qua de re certior factus Sabbas, et quæ cum eo erat sacra cohors, in stadium rursus procurrit. Atque quod Olympius rem ipsam tandem secum in animo considerans retrocesserat, cum Joanne novo patriarcha Sabbas colloctus, ei suavit, ut se a Severi communionem abstineret, et Chalcedonensem synodum vel cum sanguinis effundendi periculo tueretur. Quod ille etiam Patrum persuasionibus reverenter susceptis, et pactis conventis cum Olympio initis neglectis, fecit. Ea vero re Imperator offensus, Olympio magistratum ademit, et in Palaestinam ducem Anastasium in illius locum suffectum misit. Qui ubi eo pervenit, præter rationem exsequi ea quæ imperator vellet, in animo habens, Joannem statim, ne verbo quidem cum eo communicato, in carcerem conjecit: **708** eumque vi ut synodum Chalcedonensem despiceret atque Severi communionem amplecteretur, cogere aggressus est. Joannes quod cum Zacharia Cæsare Palaestinae antistite colloctus, audierat tempore flagitante opportuna fraude res gerendas esse: duci se quod ille vellet, facere paratum esse, pollicitus est, si modo post duorum dierum curriculum e custodia emitteretur: ne scilicet, inquit, videamur vi, non persuasione adducti, id quod imperatori placitum est, facere. Atque id ita factum. Et patriarcha custodia liberatus, monachorum cohortem in templum primi diaconi Stephani, ut præfractam hæreticorum temeritatem frenaret, convocavit: atque aliud quoddam domo consilium, quo rerum gerendarum spectaculum conspicuum magis fieret, attulit. Nam dux ipse advenit, ut illo nimirum teste præsentem synodus aboleretur atque damnaretur. Joannes suggestum conscendit, ex utraque parte Sabbe et Theodosii propugnatorum fidei manibus utrisque suffultus. Atque ubi se paululum continuit, et multitudinem etiam mussitare audivit, minus sanam fidem anathemate condemnari debere, fiducia plenus ejusemodi protulit verbum: « Si quis Eutycheti et Nestorio et Sotericho Cæsareæ Cappadocum episcopo assentitur, anathema. Si quis quatuor universalium synodorum dogmata non sequitur, anathema. » Dux ubi eam quasi fabulam perspexit, multitudinis impetum metuens, bene secum actum

φρόντας. Πολλοὺ δ' ἔπειτα καὶ ἄλλου πλήθους ἀφ' ἑβρυσάντου, θαρρόντως ἐπ' ὕψεσιν ἐκείνων τοὺς τῶν Σευήρω κοινωνοῦντας ὑπέβαλον ἀναθέματι. Ἐπὶ δὴ τούτῳ τὴν τοσαύτην αἰσχύνην ἀποσπίφασθαι βουλευθεὶς ὁ κρατῶν, Ὀλυμπίῳ τινα τὰς ἐν Παλαιστίνῃ παραδοῦς δυνάμεις, κατ' ἐκείνων ἐξέπεμπε δυναστεία βασιλικῆ, οὐ θεομοίς Ἐκκλησίας πρᾶξαι τὸ κελευόμενον. Ὁ δὲ ἅμα Ἱεροσολύμων ἐπέβη, τὸν μὲν θεῖον Ἰλίαν κατασπᾶσας τοῦ θρόνου, ὑπερῖον ἐπεμπεν. Ἰωάννην δὲ τινα τὸν Μαρκιανοῦ παῖδα, κοινωνεῖν μὲν Σευήρῳ συνθέμενον, τὴν δ' ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον ἐκκηρύξεντα, τῷ θρόνῳ ἀντικαθίστη. Ὁ δὲ μαθὼν Σάββας καὶ ὁ περὶ αὐτὸν ἱερὸς στρατὸς, εἰστρέχει τὸ στάδιον αὐτοῖς. Καὶ Ὀλύμπιος μὲν ἀνεχώρει, ἦδη πρὸς νοῦν τὸ πρᾶγμα βαλὼν· τῷ δὲ νέφ πατριάρχῃ τῷ Ἰωάννῃ περιτυχὼν, ἔπειθε μηδαμῶ· Σευήρῳ εἰς κοινωνίαν ἦκειν, τῆς δ' ἐν Χαλκηδόνι συνόδου καὶ μέχρις αἵματος διακινδυνεύειν. Ὁ δὲ καὶ ἐποίησε τὴν τῶν Πατέρων εἰσῆγγισιν εὐλαβούμενος, τῶν πρὸς Ὀλύμπιον συνθηκῶν ἀλογήσας. Ἐφ' οἷς ἀγανακτήσας ὁ βασιλεὺς, παραλύει μὲν Ὀλύμπιον τῆς ἀρχῆς· Παλαιστίνῃ δὲ δοῦκα χερσὶν ἄναστασιον ἐπεμπεν· ὃς ἐκεῖσε γενόμενος, καὶ τῷ βασιλεὶ πράττειν ἀλόγως θέλων τὰ πρὸς βουλήν, μηδὲ ψιλοῦ λόγου τὸν Ἰωάννην μεταδοῦς, αὐτίκα δισμωτηρίῳ καθέργρει βίαν ἐπάγων, τῆς μὲν ἐν Χαλκηδόνι συνόδου ὑπερορᾶν, τὴν δὲ Σευήρου κοινωνίαν ἀσπίξασθαι. Ὁ δὲ λεληθῶς Ζαχαρία τῷ προέδρῳ Καισαρείας συγγεγονῶς, ἤκουσε τέχνη τὰ πράγματα μεταθεῖν τοῦ καιροῦ κατεπεύγοντο, καὶ ἐπαγγέλλασθαι τῷ δουκὶ, πᾶν εἴ τι βουλομένῳ εἴη, πρόθυμος δρᾶν, εἰ τῆς φρουρᾶς μόνον ἀπλλαγήη μετὰ δύο ἡλίων παραδρομήν· ἵνα μὴ τίσι, φησί, δόξωμεν βία καὶ οὐ παθεῖ τὸ τῷ βασιλεὶ δοκοῦν ἐκτελεῖν. Καὶ τοῦτο μὲν ἐγένετο· καὶ ὁ πατριάρχης ἀνέτετο τῆς εἰρκῆς. Συγκαίετα δὲ τὸ πληθὺς τῶν μοναχῶν τῷ τοῦ πρώτου τῶν διακόνων Στεφάνου νεφ, ὡς ἂν τὸ τῶν αἰρετικῶν αὐθαδῆς ἀναστειλῆ· καὶ ἄλλο δὲ οἰκοθεν κατὰ θέαν τῶν πεπραγμένων προσέβαλε. Παρῆν δὲ καὶ ὁ δοῦς· ὡς ἂν ὑπὸ μάρτυρι ἐκείνῳ ἀπόρρητος καὶ ἐκκήρυκτος ἡ σύνοδος γένηται. Καὶ δὴ ὁ Ἰωάννης ἀνεῖσιν ἐπ' ἀκρίβαντος, ἐκατέρωθεν ὑπανεχόμενος ἐκατέρῃ χειρὶ Σάββα καὶ Θεοδοσίου τῶν προβύλων τῆς πίστεως. Βραχὺ δ' ἐπισχῶν, ἐπεὶ καὶ τὸ πλῆθος ὑποψιθυρίζον ἤκουεν ὡς χρὴ τὸ μὴ ὑγιαίνον τῆς πίστεως ἀναθεματίζεσθαι, θάρσους ὡσπερ πληθθεὶς, τοιάνδε φωνὴν βήγγυσιν· « Εἴ τις τὰ Εὐτυχοῦς φρονοῖ καὶ Νεστορίου, Σευήρου τε καὶ Σωτηρίου τῆς Καισαρείας Καππαδοκίας, ἀνάθεμα. Καὶ εἴ τις μὴ τοῖς τῶν τεσσάρων καὶ οἰκουμενικῶν συνόδων ἔποιτο δόγμασιν, ἀνάθεμα. » Ὁ δὲ δοῦς τὸ δρᾶμα συνελθὼν, δεύσας τὴν τοῦ πλήθους ὄρμην, φεύγειν ἰγάπα σωζόμενος. Οἱ γὰρ μὴν Πατέρες εἰδότες ὡς ἀκούσας ταῦτα χαλεπανεὶ βυσιλεύς, ἐπιστολὴν παρῆσας γέμουσαν διαπέμπονται, ἐλέγχουσαν μὲν ἐκείνον, τοῦ δόγματος δὲ τὴν ἀκρίβειαν παριστάνουσαν· ἀποπὸν εἶναι φάσκουσαν Ἱεροσολυμίτας ὄντας, ἀφ' οὗ τὸ δόγμα πηγύσαν ἐβρέυσεν, ὀψιμαθεὶς νῦν τοῦ κρείττονος κα-

θεσπύναι. Εἰδέναι γὰρ μὴν πίστιν, τὴν τῶν ἐν Νι- A
καίᾳ τῇ ἐκδοθείτῃ ἀπρὶς δὲ καὶ τῶν ἄλλων τριῶν
συνέθεν ἔχεισθαι κατ' ἴχνος ἐπομένον τῇ πρώτῃ· καὶ
μηδ' ἂν εἴ τι καὶ γένηται, μεθεῖναι τὰ ἐκ πρώτης
προϋπεθέοντα, ἀλλὰ καὶ μέχρις αἵματος ὑπὲρ τούτων
εἴπερ δέησειεν ἀντικαταστήναι. Ὁ δὲ πατριάρχης
Ἰωάννης σύναμα τοῖς ἴσοις οὐκ ἐλάχιστον χρόνον
ἐπιβίους, Πέτρον ἐπίσημον ἄνδρα διάδοχον καὶ τῆς
εὐσεβείας καὶ τοῦ θρόνου κεκλήρωται· φασὶ γὰρ μὴν
Ἥλιον τῷ Ἀναστασίῳ τελευταῖον μέλλοντι τὴν τῆς
ἐκδομῆς ὥραν τῷ μακαρίτῃ Σάββα δομιλούμενῳ
καὶ πῶρόθεν προσιπεῖν. Τὰ μὲν οὖν ἐν Παλασιῶν
συμβάντα τούτων εἶχε τὴν τρῶπον.

quid accidat, se de primis traditionibus remissuros : sed eas ad sanguinem usque, si opus sit, de-
fensuros esse. Patriarcha Joannes una cum sanctis illis viris, postquam non brevissimo tempore su-
pervixit, Petrum ecclesiae suae et pietatis simul successorem habuit, virum præclarum. 709 He-
liam dicunt cum beato Sabba collocutum, et longe a Constantinopoli dissitum, cum Anastasius mori
deberet, migrationis ejus horam prælixisse. Res Palestinæ ad hunc se habuere modum.

ΚΕΦΑΛ. ΑΕ΄.

Περὶ Τιμοθέου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ
Συμμάχου καὶ Λαυρεντίου τῶν Ῥώμης ἐπι-
σκόπων· καὶ περὶ τῆς ἐρητῆς τῶν ἀγίων ἀπὸ-
στόλων Πέτρου καὶ Παύλου. Ἔτι δὲ καὶ περὶ
Θουδερίχου τοῦ Σκύθου, Δευτερίου τε καὶ
Ἀλμουνδάρου τοῦ Σαρακηῶν φυλάρχου.

Τιμόθεος δ' ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως δία-
φορος Μακεδονίῳ τῷ πρὸ αὐτοῦ τὴν Ἱερουσόλην διέ-
ποντι μάλα καθίστατο· γόθοι δὲ τις καὶ αὐτὸς πρὸς
τὸ δοκοῦν βῆσται στρεφόμενος, ποτὲ μὲν τὴν ἐν
Χαλκηδόνι σύνοδον προσέμενος, ἄλλοτε δὲ ὑποδί-
λων τῷ ἀναθέματι. Ὁσὺν γὰρ αὐτῷ περὶ τὴν τοῦ
Στουδίου διαπράχθη μνησθῆναι. Ἐτελευταῖα
μὲν γὰρ ὁ τῆς μοῦσας προσηστώως θεράπων Τιμόθεος
δὲ παρὴν ἄλλον προχειρίσων εἰς προστασίαν. Ὁ δὲ
τὴν ἐπιτροπὴν τῆς ἀρχῆς μέλλων λαμβάνειν, διε-
C
ρίζετο ἀπώμοτον ἔχειν ψῆφον προστασίας εἰς δέξε-
σθαι, ἢ μὴ διὰ στοργῆς ἔστιν ἢ ἐν Χαλκηδόνι σύν-
δοις. Τιμόθεον δ' ἀποψυφισάμενος καὶ διαρρήδην
τῷ ἀναθέματι παραπέψαντα ὅς ἂν μὴ τὴν εἰρη-
μίνην σύνοδον δέχοιτο· κατεδέχετο τὴν χειροτονίαν
ὁ πρεβληθεὶς. Ὁ δὲ τῶν αὐτοῦ διακόνων πρῶτος
πιρῶν, ὕβρει τὸν Τιμόθεον ἔβαλλεν, ὡς μὴ ἐγ'
ἐνδὲ ἰστάμενος, ἀλλὰ νῦν μὲν ἐπὶ τούτῳ, νῦν δ'
ἐπ' ἐκείνῳ δίκην Εὐρίπου μεταβαλλόμενος. Καὶ ἐς
τὴν βασιλέα ἰὼν, κατεμύνη τὴν ἐγχείρησιν. Ὁ δὲ
μετάπαμπτον ποιησάμενος, χαλεπῶς τῷ ἱερεὶ διε-
τίετο. Τὸν δὲ τὸ αἰσχρὸ ἀποτριβόμενος, τὸναντίον
πρόβηται ἐκήρυττεν, ἀνάθεμα φάσκων παντὶ ἀν-
θρώπῳ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον δεχομένῳ. Ἐπι-
D
δὲ διαβούλῃ Μακεδονίου ὡς ἐκείνου δῆθεν μὴ τὸ τῶν
τριεπισκόπων παραδεχομένου σύμβολον, τούτου μᾶλλον
φασὶ καὶ οὐ τὸν Κναφέα Πέτρον· καὶ καθ' ἑκάστην
σύναξιν τούτου παρασκευάσαι λέγεσθαι, ἅπας τοῦ
ἔτους πρότερον κατὰ τὴν Παρασκευὴν τοῦ ἁγίου
κάτους μόνον ἐπ' ἐκκλησίας λεγόμενον, ἥπερ μοι

B

CAPUT XXXV.

De Timotheo Constantinopolis, de Symmacho et
Laurentio Romæ episcopis De sanctorum aposto-
lorum Petri et Pauli feriis. De Theudrico Scythæ.
Item de Deuterio et Almundaro Saracenorum
ducibus.

Timotheus autem Constantinopolitanus episco-
pus magnopere a Macedonio, qui ante eum epi-
scopatam gesserat, dissensit : qui et ipse, veluti
cothurnus aliquis, facillime animum ad ea quæ
hominibus placita essent, converteret, nunc quidem
Chalcedonensem synodum complectens, nunc au-
tem, contra, eamdem anathemate configit. Quid
vero is in Studii (1) monasterio fecerit, commemo-
rare libet. Monasterii ejus curator diem suum
obiit : atque ibi Timotheus, ut alium illi præfec-
C
ret præfectum, affuit. Et cum is qui procuratio-
nem eam suscipere debebat, asseveraret, jurisju-
randi se religione, ne suffragium aut electionem
prefecturae ejusmodi ab eo susciperet, qui non ex
animo Chalcedonensi synodo assentiretur, obstric-
tum esse : Timotheus in eum per damnationem
anathema, qui synodum eam non reciperet, conje-
cit. Atque ita, qui designatus fuerat, ordinationem
suscepit. Ibi tum primarius ejus diaconus progres-
sus, conviciis Timotheum incessit, quod non in
una sententia persisteret, verum nunc huc, nunc
illuc, ad instar Euripi, per animi æstum et flu-
ctuationem se conferret. Rem eam diaconus aut
D
imperatorem retulit, qui Timotheum accitum gra-
viter objurgavit. Et ille ut probrum hoc ðholeret,
diversam prorsus a priore sententiam publice pro-
mulgavit, et anathema in hominem quemque, qui
Chalcedonensem reciperet synodum, torsit. Non-
nulli ut Macedonium, perinde atque trecentorum
et decem octo illorum symbolum non comproba-

(1) Studii dynasta celebre templum et mona-
sterium condidit, quod Studitarum cognominatum
est. Et consulatum gessit. De qua re versus illi
sunt editi :

Στουδίος ἀγλαὸν οἶκον ἐδείματο, καρπαλλίμως δὲ
Ἄν κάμεν εὐρυτὸν μισθὸν ἑῶν ὑπατιῶν ῥάβδον.

Magnificum postquam construxit Studii ædem,
Consulis accepit mercedi nomine honorem. (Suid.)

rit, calumniarentur, Timotheum hunc, non Petrum A Cnaphem instituisse dicunt, ut in synaxi et conventu ecclesiastico quovis symbolum id diceretur, quod antea semel tantum anno quolibet Parasceves passionis sancte die in ecclesia legi solitum fuerat, sicuti supra diximus, cum episcopum primas religionis nostrae institutiones docere oporteret. Haec de Timotheo. Tum vero apud veterem quoque Romam ingens confusio et turba excitata est talem ob causam. **710** Vir quidam Festus nomine primarius, senator Romanus, propter reipublicae Romanae utilitates quasdam Constantinopolim profectus, et cum Anastasio collocutus est. Atque ubi ex animi sententia negotium confecit, postea etiam ei supplicavit, ut ibi Petri et Pauli apostolorum memoria majore reverentia et cultu, sicuti Romae fieri solet, celebraretur. Ea enim nulla cura, atque, ut ita dicam, sicuti sors tulisset culta antea fuerat. Anastasius petitioni ejus non gravate consensit, et constitutione promulgata sanxit, ut magnifice ab omnibus conventus ecclesiasticus in apostolorum eorum honorem ageretur. Ab eo tempore conventus ejus celebritas magna cepit incrementa, atque ingenti cum letitia est frequentata. Et quod adhuc in ecclesia Constantinopolitana Macedonius eniteret, per Festum quem diximus, is synodalem epistolam ad episcopum Romanum Anastasium, ut ille magis ac magis synodum Chalcedonensem confirmaret, dare decrevit. Sed id imperator Romanus cum rescivisset, impedit. Et Festus in secreto colloquio imperatori, Anastasium Romanum antistitem se facile adducere posse, ut Zenonis henotico assentiretur, et manu sua subscriberet, significavit. At ubi Romanam rediit, Anastasium episcopum decessisse comperit. Proinde operam dedit, ut vel per speciem et simulationem, ea quam pollicitus fuerat, subscriptio perficeretur. Itaque quibusdam pecunia corruptis, praeter receptum morem effecit, ut illi Laurentium quemdam Romanum episcopumlegerent. Populus autem alium creandum decrevit. Ita seditione orta, eodem tempore duo designati sunt antistites. A pluribus namque Symmachus diaconus, a parte autem altera Laurentius episcopus ordinatus fuerat. Verum seditio ea quae ad triennium non sine caedibus, rapinis, aliisque calamitatibus, quae in ejusmodi tempora incidere solent, duravit, sopita est (1). Nam Theuderichus qui tum Romam obtinebat (2), etiamsi Arianus esset, synodum tamen episcoporum coegit, et Symmacho episcopatum confirmavit. Laurentio autem pulso thronum Nuceriae attribuit. Porro Laurentius haudquaquam quietus esse voluit, sed episcopatum Romanum affectans, populum ad sedi-

(1) In dissidio isto potissimum saevitum in sacerdotibus, et virginibus sacras. (Blond. Diacon.) Trasamundus Vandalorum rex in Africa cccx episcopos catholicos in Sardiniam relegavit, quibus Symmachus Romanorum episcopus subsidia eleemosynae suppeditavit. (Diacon.)

προερίηται, όπηνηκα κατηχέιν έχρηγόν τόν έπισκόπον. Τσαύτα καί περί Τιμόθεου. Πολλή δέ τις καί άνά τήν πρεσβυτέρην 'Ρώμην σύγχυσις τηνηκαύτα κελήνητο, αίτιαν σχόυσα τριάνδε. Άνήρ τις Φήστος τήν κλήσιν τής έν 'Ρώμη γερούσιās έπιπολύ μετασχών, διά τινα τής 'Ρώμης συντέλειαν πρός τήν νεωτέραν ήκει 'Ρώμην. Άναστασίω δέ τώ βασιλεί ίκίτευε τών άποστόλων τήν μήμημην Ηέτρου καί Παύλου αίδοί πολλή καί σεβάσματι. ώςπερ δήτα κάν 'Ρώμη γίνεται έκτελείν. άμελώς καί ώς άν τις είποι, ή έτυχεν έπιτελουμένη τή πρότερον. Κεχαρισμένα δ' έκεινώ θέλων ποιείν Άναστάσιος, πειθήνιος ήν. καί έτύπου πανδημεί περιφανώς τήν τών άποστόλων άγειν πανήγυριν. έξ έκεινού τε είς μέγα καί πολύ ει έπέδωκεν ή πανήγυρις, πρός τή φαιδρότερον αύξηθείτα. "Ετι δέ τώ θρόνώ διαπρέπων τής Βυζαντίδος ό Μακεδόνιος, διά τού ειρημένου Φήστου συνοδικά τώ 'Ρώμης έπισκόπω έπεμπει 'Αναστασίω, ώτ' έπί μάλλον τήν έν Χαλκηδόνι κρατύνειν σύνθεον. Γνωός δέ τούτο ό βασιλεύς Άναστάσιος είργεν. "Ο δέ Φήστος λάθρα μάλλον βασιλεί προσών, ύπειθείε ίκανώς έχγειν, καί Άναστάσιον τίν πρόεδρον 'Ρώμης πέλειν, τώ Ζήνωνος ένωτικώ συντίθεσθαι, καί αύτόχειρα τούτω ύποσημαίνειν. "Επει δέ τήν 'Ρώμην είσηει, άποθεβιωκότα μέν εύρίσκει τόν Άναστάσιον. διδ σπουδήν έποιείτο, σχήματι τή ύπερξημένον καθυπογράφειν. καί δή τινα: χρημασιν ύποφείρας, παρά τή ειλωδής παρεσκευάσται, Λαυρέντιόν τινα 'Ρωμαίον έπί τόν θρόνον άνάγειν. τή δέ γε πλήθος έτερον ήρείτο ποιείν. Στάσεως ούν γενομένης κατά ταυτήν δύο χειροτονούνται έπισκόποι, καί τοίς μέν πλείοσι Σύμμαχος άπό διακόνων έκρίνετο θιτέρω δέ μέρει Λαυρέντιος: έχειροτονείτο. Δι' άπερ ούκ άνευ φόρων καί άρχηγών καί άλλων δεινών όσα δή τοίς τούτοις φιλει έπεσθαι, ή στάσις έκρίνετο έπί τρία έτη κρατήσασσι. "Ως καί τόν Άγρον Θεοδέριχον, τηνηκαύτα τής 'Ρώμης κατάρχοντα, εί καί τά Άρείου ένόσει, σύνθεον έπισκόπων άρροισαι, καί Συμμάχω μέν τήν Ιερωσύνην κυρώσαι, Λαυρέντιον δ' έξείλασαι, έπί τινα πόλιν Νουκερίαν όνομα ένεθρόνιζεν. Άλλ' ούδαμώς ήσυχή μένειν Λαυρέντιος ήθελε. Τής δ' έπισκοπής έφιέμενος, στασιάζειν τόν δήμον ήρέθειζε. Σύμμαχος δέ καί τή Ιερύσθαι έκεινον προσαφείμενος, ύπερρόριον ήγε. καί ούτως ή κατά 'Ρώμην στάσις ήρέμει. Περί δέ Θεοδέριχου καί τ: τοιούτον ισόρηται. Διάκονός: τις τή ύγιαίνούση πίστει στοιχών, περιμανώς ήγαπείτο τώ Άφρω. καί παντός τού ήδοντος παρ' έκεινού άπήλασε. Καί δή ό διάκονος τή κεχαρισμένα καί φίλα δήθεν έκεινώ πράττειν έθέλων, τής όμοουσίως πίστεως έαυτήν άποστήσας, τή Άρείου έπρέσθευεν. "Ο δή γνωός ό Θεοδέριχος, τόν ούτω διαφερίντως έρώμενον άφείλε τής κείρα-

(2) Theuderichus rex Romam votis omnium tenuit: mitis, affabilis, in plebem liberalis: populo annonam donavit, captivos redemit, civitatis aedificia restituit: in Italia oppida pleraque exstruxit et ornavit. (Cassiod. Blond.) Ille est, qui Tetricus Veronensis, seu Detrichus a Berna nominatur.

λῆς εἰπὼν· Εἰ τῷ Θεῷ τὴν πίστιν ἀκριβῆν οὐκ ἐφύλαξται, πῶς ἐξέσται σοι ἀνθρώπων φυλάξει συν-
 εἰδῆσιν ὑγιαίνουσας; Τηνικαῦτα δὲ καὶ τις τῶν Ἀρειανῶν ἐπίσκοπος, Δευτέριος ὄνομα, ἐν τῇ Κων-
 σταντινου βασιλείῳ Βάρβαρον τινὰ ὄνομα, οἷα δὲ
 ἀθετῶν τὴν τοῦ Κυρίου παράδοσιν, εἰπεῖν ἐπιτολ-
 μήσας παρὰ τὸ εἰωθὸς, Βαπτίζεται Βάρβας εἰς τὸ
 ὄνομα τοῦ Πατρὸς δι' Ἰοῦ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι, αὐ-
 τικὰ τὸ κατὰ τῆς κολουμβήλοφ ὕδωρ ἀφανὲς ἐγεγόνει.
 Βάρβας δ' ἐκεῖθεν διαφυγὼν, δῆλον πᾶσι τὸ
 παράδοξον κατεστήσατο. Ἐσχωμασάντων δὲ τηνι-
 καῦτα καὶ τῶν Σκηνητῶν βαρβάρων περὶ τὴν μέ-
 σην τῶν ποταμῶν· Ἰλισαμένων δὲ καὶ Ἀρμενίων,
 τὴν τε ἑκατέρην Φοινίκην, ἐπελθόντων δὲ καὶ τοῖς
 Παλαιστινῶν ὄροις, Ἀλαμουνδάρου τοῦ φυλάρχου
 τῶν Σαρακηνῶν ἡγουμένου, πρὸς δὲ καὶ Ζαρέθα·
 κακῶς τε κεπονθέντων ὑπὸ τῶν ἐκασταχοῦ στρατη-
 γούτων· Ῥωμαίων, ὑστερον ἡσυχίαν ἤγον, Ῥω-
 μαίοις σπεισάμενοι. Ὁ δ' Ἀλαμουνδαρος καὶ τὰ
 Χριστιανῶν πρεσβεύειν ἐβλετο. Σευήρος δὲ τηνι-
 καῦτα τὴν τῆς Ἀντιόχου προεδρίαν ἐπειλημμένος,
 ὄνο τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐπεμπεν ἐπισκόπων, ἐφ' ᾧ τῷ
 φυλάρχῳ τῆς σφετέρας μεταδίη λώθης. Θεὸς δὲ ἄρα
 προφθάνων ὑπὸ τῶν τὰ ὀρθὰ φρονούντων, καὶ τὴν
 ἐν Χαλκηδόνι δεχομένων σύνοδον, τὴν ἀνδρα πρε-
 σκεύεζε μισεῖσθαι τὰ τελευτέρα, τῶν δ' ὑπὸ Σευή-
 ρου σταλέντων σπουδαζόντων μεταστρέφειν τὸν φύ-
 λαρχον, καὶ τάναντία τῶν ἀληθῶν δογμάτων πρε-
 σβεύειν, θαυμάσιόν τι δρᾶμα εἰς ἐλεγχον τῶν εἰρη-
 μένων ἐμπησαντο, ὡς ἄρα εἴη γράμματα δεδεγμένοι,
 ἃ ἐμήνυσον ὅτι περ Μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος ἄρτι τέλει
 τοῦ βίου ἐχρήσατο. Τῶν δ' ἐν ἀδυνατοῖς εἶναι τοῦτο
 εἰπόντων, ὑπολαβὼν ὁ φύλαρχος· ἔφη· Καὶ πῶς Θεὸς
 γυμνὸς σταυρῶν κατεδέξατο κατ' ἡμᾶς, εἰ μὴ δὴ
 φύσεων ἦν Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὅτε μὴδὲ ἄγγελος
 πάσχειν ἢ ἀποθνήσκειν πέφυκεν; Οἱ δὲ τὰ Σευήρου
 φροσούντες, ἀσχύνης ἐμπλεῖ, ἀσυντάκτως ἀνεχώρουν
 ἐκεῖθεν. Ἐν τούτοις μὲν δὴ τὰ κατὰ τὰς ἐκκλησίας
 πανταχοῦ τῆς γῆς καθειστήκει· ἔως οὗ Ἀναστάσιος
 ἐπὶ τῶν τῆς βασιλείας ἦν σκήπτρων· ὃν δῆτα οὐδ' ἄ-
 περ τῆ ἐν Χαλκηδόνι συνόδῳ ἐναντία φρονούντα,
 τινὲς κρίναντες, τῶν ἱερῶν δεγράψαντο βιβλίων. Ἐν
 δὲ Ἱεροσολύμοις, καὶ ἐπὶ τῷ ζῆν περιῶν, ὑπεβλήθη
 τῷ ἀναθέματι. Οὐδὲ πῶς δ' ἂν λόγος μοι γένοιτο,
 καὶ ὅσα δῆτα διηγήσεως ἔξια ἐπ' αὐτοῦ πεπραγμένα
 ἔγνω, τῷ παρόντι συνάπτειν σπουδάζματα.

tionem concitavit. At Symmachus sacerdotali quoque homini abrogata dignitate, in exsilium eum misit, **711** atque ita Romæ seditio quievit. De Theudericho hujusmodi quiddam historiæ tradunt. Ministrum is quemdam sanioerem fidem sectantem, efficitum amore insano prosequerebatur, et ad voluptatem eo abutebatur. Et ille, ut quæ grata placitaque ei essent faceret, ab τοῦ ἐμοσσοῖοι (consubstantialis) fide desciscens, ad Arianismum transiit. Quod ubi Theuderichus comperit, caput, illi quem tantopere amaverat, resecurit, inquit: Si Deo fidem sinceram non servasti, quomodo mihi qui homo sum, conscientiam sanam præstabis? Eadem tempestate episcopus quidam Arianus, cui nomen Deuterii fuit, in urbe Constantinopolitana, Barban quemdam cum baptizaret, veluti Domini traditionem abolens, præter morem receptum dīcere ausus est: Baptizatur Barbas in nomen Patris per Filium, in Spiritu sancto. Ecce tibi autem, unda quæ in sacro lavacro erat, derepente disparuit, et Barbas inde profugiens, miraculum id omnibus promulgavit. Eodem tempore Scenitæ: (1) barbari incursionem in Mesopotamiam fecerunt, Armeniam quoque et utramque Phœniciam populati sunt. Impetum vero in fines etiam Palæstinæ Alamundarus Saracenorum gentis princeps, et Zarethas (2) præterea Persarum dux fecerunt. Qui male ex parte omni a Romanis ducibus accepti, postea cum Romanis pace facta quievere. Alamundarus Christianorum quoque sacra suscepit. Severus tum Antiochenum administrabat episcopatum, qui ex episcopis suis duos ad Alamundaram, ut contagione sua eum inficeret, misit. Deus autem illum præveniens, fecit ut ille a recte sentientibus et Chalcædonense concilium comprobantibus, per initiationem meliorem religione imbueretur. Porro qui a Severo submissi fuerant, gentis principem transversum agere, et ad professionem veræ doctrinæ contrariam abducere contenderunt. Atque ille mirificam quamdam fabulam, qua dicta eorum convinceret, confuixit, litteras se accepisse dicens, in quibus esset, Michælem archangelum nuper admodum vite defunctum esse. Cum vero illi talem eam rem esse dicerent, quæ prorsus fieri non posset: **712** subinferens gentis princeps, Et quomodo (inquit) purus Deus more nostro crucem suscipit, si non duarum naturarum fuit Christus Deus noster, quandoquidem ne angelus quidem pati aut mori possit? Porro Severi sectatores cum dedecore turpiter inde abcessere. Hic status ecclesiarum ubique fuit, quandiu Anastasius imperium obtinuit: quem propterea quod synodo Chalcædonensi adversari quidam judicarent, ex sacris exemerunt libris. Hierosolymis vero, cum adhuc superstes esset, anathemate condemnatus est. Cæterum ab instituto alienum non fuerit, si ea quæ sub imperio ejus gesta esse comperi, et digna memoratu sunt, operi huic annexero.

(1) Scenitæ Arabes. (Plin. lib. v, cap. 11.)

(2) Apud Procop. hic *Ezarethas* dicitur, alibi etiam *Azarethus*.

CAI UT XXXVI.

A

ΚΕΦΑΛ. ΑΓ'.

De rebellione Longini Isauri, alteriusque Longini. De administratione regni Persarum Peroze, blasi, et Cabadae, ut cum Romanis pacem fecerint.

Longinus Zenonis frater fait, ut supra diximus. Ille ab Anastasio in patriam relegatus, exercitu quindecim millium ex Isauris collecto, adversus illum, aperto cum eo Marte congressurus, bellum movit. In hujus castris cum plurimi alii, tum Conon ille Apameæ in provincia Syriæ episcopus fuit. Is episcopali functione militari munere commutata, Isauris Isaurus in bello præfuit. Postremo vero prælio commisso, cum Isauri internectione cæsi essent, Longini et Theodori capita Constantinopoli allata sunt: quæ imperator hastis prælongis infixa, in loco eo qui Ficorum nomen obtinet, et ex adverso Byzantio est, sublimia collocari jussit, ut gratum Constantinopolitanis essent spectaculum, qui quamplurimis ab Isauris affecti fuerant malis. Longinus vero alius quoque Selinuntius cognominatus **713** et cum eo Indes quidam, qui diu tyrannidem exercuerant, captivi a Joanne (1) militiæ duce, cui Cyrti, hoc est gibbosi seu incurvi cognomen erat, ad Anastasium missi sunt. Perjuvandum ii imperatori et Byzantiis spectaculum præbuere, cum gravibus catenis vincti tyranni, in triumpho et maxima hominum frequentia, per circum maximum, et vias publicas traierentur. Unde in imperatorium ærarium Isaurica, quæ antea vocabatur, pensio illata est. Erat autem ea quinque millium minarum, quæ Barbaris istis quotannis pendebantur. Persarum quoque rex Perozes Nephthalitis Hunnis bello illato, inglorius in regnum suum rediit. In angustiis enim quibusdam, ubi eos persequebatur, agmine eorum conferto, circumventus, et exitu eorum omni præsidio clauso, ab eis captus est. Itaque ad necessitatem eam redactus, pacem ab illis petiit. Nephthalitarum (2) autem dux non prius condiciones pacis admisit, quam Perozes corpore inclinato adorationis ei honorem præstitit, et sponsione una cum juramento interposito confirmavit, nunquam se Nephthalitis bellum illaturum esse. Et ille vel invitus rem eam, quæ præter rationem esset, temporis necessitate adactus fecit, et cum dedecore maximo domum reversus est. Postea vero ignominiam eam non ferens, contra jurisjurandi religionem, cum exercitu contra eos profectus est. Et cum illi rursum Insidias ei struxissent propter jusjurandum violatum cæsus est. Persæ, Cabada minori natu filio ejus, regnum tradidere. Quod cum ille administraret, lege lata, ut communes uxores essent, constituit. Quam ob causam Persæ regno Cabadae abrogato, in custodiam insuper eum coniecerunt: et Blasum, alterum Perozæ filium,

Περὶ τῆς ἐπαναστάσεως Λογγίνου τοῦ Ἰσαύρου, καὶ τοῦ ἐτέρου Λογγίνου· καὶ περὶ τῆς βασιλείας τῶν Περσῶν Περζέου, Βλάσου καὶ Καβάδου, ὡς Ῥωμαίοις ἐσπέισαντο.

Ἵμαιμος ἦν Ζήνων Λογγίνο· ὄνομα δὲ, ὡς μὲν πρότερον εἴρηται, ὑπὲρ Ἀναστασίου τὴν πατριὰν κατελιφώς, πλήθος Ἰσαύρων ὡσεὶ δεκαπέντε χιλιάδας ἀθροίσας, ἐπεισεν Ἀναστασίῳ ἀναφανδὸν τὴν μάχην ἀράμενος. Συνείποντο δὲ οἱ καὶ ἄλλοι μὲν πλείστοι· ἀλλὰ καὶ Κόνων ἐκεῖνος ὁ τῆς ἐν Ἀπαμείᾳ τῆς ἐν Σύροις ἐπαρχίας τὴν ἐπισκοπὴν εἰληφώς. Ἀνταλλάξάμενος δὲ τὸ στρατεύειν τοῦ ἱερᾶσθαι, Ἰσαύροις Ἰσαυρὸς ἐπασπράττει, καὶ τέλος ἐπαὶ πρὸς ἀλλήλους ἐβρόγγυοντο, τὸ μὲν τῶν Ἰσαύρων ἅπαν ἄρδην διέφρατο. Αἱ γὰρ μὴν κεφαλῆαι Λογγίνου καὶ Θεοδώρου ἀνὰ τὴν Βύζαντος ἐκομίσθησαν· ἃς ἐπὶ μετεώρου κοντοῖς τισιν ἀναρτήσας ὁ βασιλεὺς, ἀνὰ τὰς Σακάς, αἱ πέραν τοῦ Βυζαντίου εἰσὶ, τρυφὴν τοῖς τὴν Κωνσταντίνου οἰκοῦσιν ἀνήκιν· οἷς πᾶσι ἅπτα τῶν κακῶν πρὸς τῶν Ἰσαύρων παθεῖν ἐγένετο. Καὶ Λογγίνο· δ' εἰς εὖρος ὁ δελιούνητος ἐπονομαζόμενος, καὶ τὶς οὖν αὐτῷ Ἰνδῆς ἐπιποῦδ τῆς τυραννίδος ἐπαίξιντας, ζωγράφαι Ἀναστασίῳ πρὸς Ἰωάννου τοῦ στρατηγοῦ ᾧ ἐπίκλην Κυρτῆς ἦν, στέλλονται· ὁ βασιλεὺς τε καὶ Βυζάντιοι ἡδὺ θέμνη εἶχον· ἐπὶ θριάμβῳ πολυανθρώπων βαρεταῖς ἀλύσειν ἀνά τε τὴν ἵπποδρομίαν καὶ τὰς λεωφόρους τῶν τυράνων περιελευσθέντων. Ἐκεῖθεν δὲ τοῖς βασιλεῖσι τῶν Οὐραυρῶν καὶ τὰ καλούμενα Ἰσαυρικά· τούτο δὲ ἦν ἅν' ἕκαστον ἔτος τοῖς βαρβάραις χορηγούμενον χρυσίον, πεντακισχιλίας ἐκ μᾶς ποσαύμενον. Νεὶ μὴν καὶ βασιλεὺς τηλικαῦτα Περσῶν Περζέης, Νεφθαλίταις Οὐννοῖς ἐπισπράττεισας, ἀκλειῶς ἀνέστρεψεν· στενοῖς γὰρ τόποις περιληφθεῖς, οἷς ἐκεῖνος εἰδίακεν, ἐξαίφνης ἐπισύστρεμμα τούτων ποιησάμενον, μέσον εἶχετο, φύλακας τῶν διεξόδων ἡσφαλισμένον. Ἐν στεφῶ δὲ κομιδῇ καταστὰς Περζέης, εἰρηνεύειν ἐδεῖτο. Ὁ δὲ τῶν Νεφθαλιτῶν ἡγούμενος, οὐ πρότερον κατεδέχτο σπινδεσθαι, εἰ μὴ κύψας αὐτῷ τὴν προσκύνησιν δοῖη, καὶ ἐγγυαίς αὐτῷ ἀσφαλισθῆται, ὄρκους πηροφωρῶν, μὴ ποτε κατὰ Νεφθαλιτῶν ἐλθεῖν στρατεύειν. Ὁ δὲ τῷ καιρῷ βροζόμενος, καὶ δίκων ὄρᾳ τὸ παράλογον ἠναγκάζετο· καὶ ἀισχύνης πλήρης ἀνέστρεψεν. Ἐς ὕστερον δὲ μὴ φέρων τὸ ἀισχρῆ, πρὸς τὰς τοὺς ὄρκους, ἐπὶ ἐκείνους ἦει· καὶ σὺ σπινδεμμα ποιησάμενον αὐτοῖς ἐκείνων, τῆ παραβάσει τῶν ὄρκων διέφρατο. Οἱ δὲ γὰρ Πέρσαι Καβάδῃ τῷ νεωτέρῳ ἐκείνου παιδὶ τὴν ἀρχὴν ἐγχειροῦσαν· ἢ χρώμενος οὗτος, κοινὰς εἶναι τὰς γυναῖκα· πάσιν ἐνομοθέτει. Διόπερ Πέρσαι τοῦτον τῆς ἀρχῆς ἐκ κήρυκτον ποιησάμενοι, αὐτὸν μὲν ὑπὸ φρουρῶν ἔθεντο· Βλάσον δὲ τὸν ἕτερον υἱὸν τοῦ Περζέου βασιλεῖα σφῶν ἀνηγόρευον. Καβάδῃ δὲ ἡ γαμετή, δσ' ἀνήκεν ἐκεῖνῳ τῆ φρουρᾷ ἐπράττειν. Εὐπρόσωπος δ'

(1) Hunc Scytham, seu potius Gottum fuisse, ait Evagr. lib. iii, cap. 35.

(2) P. cop. Euthalitis Hunnos vocat, hoc est,

albos. Quapropter apud eum quidam pro Euthalitis Leucathas legunt, lib. i, *le bell. Persic.*

ὄψα, τὴν φρούραρχον τοῦ κάλλους ἀλῶναι ἐποίησεν, καὶ τῷ ταύτης ἔρωτι δουλεύειν ὁ τὶ ἂν ἐκείνη φιλῶν εἶη αἰρεῖσθαι. Ἡ δὲ σύμφρων οὕτως καὶ φιλανδρῶς, τὰνδρὶ τὴν ἔρωτα ἡγγέλλε τοῦ φρουροῦ· ὁ δ' ἐνδιδόναι τῆ θελήσει παρηγγύα τοῦ ἔραστοῦ. Τοῦ δὲ μύσους παρηγγύατος, ἡ γυνὴ ὀδεῖστρον ἐπὶ τὸν ἄνδρα εἰσφέρει τὸ εἶκος ἐκείνη εἰς θεραπείαν ἀποπληροῦσα. Ἐταῖρος δὲ τις Καβάδῃ φίλος ἔς τὰ μάλιστα καθεστῶς, διὰ τῆς γαμετῆς ἐμήνυεν, ἐν τινι χώρῳ Ἰππους τε καὶ ἄνδρας ἐμπαρασκευούς ἔχειν· δι' ὧν εἴ γ' αἰροῖτο ἀπ' διδράσκειν, εὐχερῆς καθεστάναι, καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτοῖς ἀναλαμβάνειν. Ἐπεὶ δὲ νῦς ἐπιγένητο, ἔπειθε Καβάδῃ τῇ μὲν γυναικί, τὰ σφέτερα τῶν ἱματίων ἀναβάλλεσθαι, καὶ ἐπὶ τῆς εἰρκτῆς καθῆσθαι· ἐκείνον δὲ τὰ ἐκείνης αὐτοῖς μεταμφιασάμενον, εὐφυῶς σοφισζόμενον τὸν εἶναι ἐκείνην, ἀνέχουρεῖν. Καὶ τὸ μὲν εἰς τέλος ἦν· καὶ Καβάδῃς διὰ τοῦ Σέη, τοῦτο γὰρ ὁ ἑταῖρός οἱ ὠνόμαστο, ἔς Νεφθαλίτας· ὡς τάχιστα διεσώζετο· ἔφ' τὸν τε στρατὸν καὶ τὴν θυγατέρα εἰς γαμετὴν δοῦς, ἐπὶ Πέρσας στρατεύσειν ἐκέλευε, καὶ τῆς Ἰδίας ἀντιποιεῖσθαι ἀρχῆς. Ὁ δὲ εἰσβαλὼν Πέρσας, ἔξαιτιναιῶς πόνῳ οὐδενὴ τὴν ἀρχὴν ἀνελάμβανε· καὶ τὴν ἀδελφὸν Βλάσον συσχῶν, ἐμφρουρον ἐποιεῖτο τὰς κόρυς· περιελῶν. Ἀγγίλους δὲ ὧν καὶ μάλα δραστήριος ὁ Καβάδῃς, ἀσφαλίστατα τῷ ἔξῃ διαγέγονε τὴν βασιλείαν κρατῶν· καὶ εἰς ἔτη ἕνδεκα τοῦ λοιποῦ τῆ ἀρχῆ διαρκέσας, τὰ μὲν πρῶτα Ῥωμαίων ἐσπένδeto· ἐπεὶ δὲ δανεῖξομαι χρήματα παρ' Ἀναστασίου ἠτεῖτο, ἀπεκρίνατο γραμματεῖον ποιεῖν εἰ δανεῖξομαι βούλοιο· εἰ δ' ἄλλως, οὐδ' ἂν ἓνα παρέξειεν ὄβολόν. Διὰ τοι τοῦτο Καβάδῃν τὰς σπονδὰς λύσαντα, κατὰ Ῥωμαίων ἔρμησαι. Ἄστυ δὲ τι μεταξὺ Περσῶν καὶ Ἰνδῶν ἐτύγχανεν ὄν, ἕνομιζ ἦν Τζουνδαδάς· ἐν ᾧ χρήματα πλείστα καὶ λίθους τῶν τιμαλφῶν καὶ διαφανῶν μαθὼν Καβάδῃς κρύπτεσθαι, πάντα κάλων ἐκίνοι χειρῶσασθαι. Εἶργετο δὲ δαίμοσι ἐμποδῶν κλιεσταμένοις, οἳ ταῦτα φρουρεῖν ἔλαχον. Ἐπεὶ δὲ πᾶσαν τὴν σφετέρην μαγγανείαν κεκινηκῶς οὐδὲν ἔβουεν, ἀπρίξ τῶν δαιμονίων ἐχομένων τοῦ τόπου, διὰ τῶν Ἰουδαίων ἀπεπειράτο· κάκειθεν δὲ τοῦ σκοποῦ διημαρτηκῶς, ἔγνω διὰ τῶν Χριστιανῶν ἔλθειν, δυναστείαν εἰληφέναι· σφᾶς κατὰ δαιμόνων ἀναμαθῶν· καὶ μετεστέλλετο τὸν παρὰ Πέρσας Χριστιανῶν ἐπίσκοπον· ὃς ἐπὶ τοῦτο συναξίν ὁμοφύλων πεποικηκῶς, καὶ μετασχῶν τῶν θεῶν ἀγιασμάτων, μεταδούς τε τούτων καὶ τοῖς συνιούσι Χριστιανοῖς, τῷ τοῦ σταυροῦ σημείῳ τοὺς ἐμφιλοχωροῦντας ἤλαυε δαίμονας· καὶ πόρων ἄνευ Καβάδῃ τὸ ἄστυ εὐθὺς παρεδίδο. Ὁ δὲ ἄλλα καταπλαγείς ὁ Πέρσης, πρῶτη καθῆδρα τὸν τῶν Χριστιανῶν ἐπίσκοπον, ἀχρι τότε Ἰουδαίων καὶ Μανιχαίων προηγούμενων· ἔνθεν τοι καὶ πᾶσι τοῖς Χριστιανίζειν ἐθέλουσι τοῦ λοιποῦ ἄδειαν παρεῖχε· πρῶτον κολάζων, ὡς καὶ πολλοὺς τῶν φωνητικῶν ἀχαιρεῖν ὕργάνων· οἳ καὶ π οὕτως ἔχοντες, καθαρῶς διωμύλου καθὰ καὶ πρῶτον λέγοντες.

A regem creant. Cabadae in carcere uxor ejus, quæ debuit officia, præstitit. Et quod ea venusta forma esset, carceris custos pulchritudine ejus victus, et amore captus, inservire ei, et quod illa vellet facere constituit. Illa autem quoniam casta erat, et virum amabat, custodis amorem ei indicavit. Ille porro eam voluntati amatoris obsequi jussit. Flagitium id ubi peractum est, liberius ad maritum deinde mulier accessit, convenientem ei curam præstans. **714** Erat Cabadae amicus quidam quam maxime clarus, qui per uxorem ei insinuavit, paratos se in loco certo equos et viros habere, cum quibus si fugere vellet, facile regnum recuperare posset. Ubi nox advenit, Cabades conjugi persuasit, ut vestem illa suam indueret, atque in carcere consideret: ipse vero habitu illius sumpto, eam ipsam se esse probe assimulavit, et custodia egressus est. Id ubi factum, Cabades Sex ductu (ita enim amicus ille nominabatur) quam celerrime salvus ad Nephthalitas pervenit. Quorum princeps illi et filiam matrimonio conjunxit, et exercitum attribuit, quem in Persas, regnum suum recuperaturus, duceret. Cabades ubi Persas præter expectationem subito aggressus est, regnum nullo prope labore recepit: fratrem Blasum cepit, excæcavit, et carceri inclusit; et quod Cabades vir sagax atque industrius esset, regnum postea quam tutissime tenuit. Et anno administrationis suæ undecimo pacem primum cum Romanis fecit: deinde vero, ubi mutuam ab Anastasio pecuniam accipere voluit, atque Anastasius ei respondit, cautionis sygrapham eum, si pecuniam recipere vellet, dare debere, absque ea ne unum quidem obolum accepturum esse: eam ob causam pacis fœdus rupit, et adversus Romanos bellum suscepit. Inter Persidem et Indiam oppidum fuit, Tzundadaer nomine. In eo Cabades maximam pecuniæ vim, pretiososque et pellucidos lapillos clam asservari intellexit. Eis ut una cum oppido potiretur, nihil intentatum reliquit: sed quo minus quod volebat efficeret, dæmones, qui thesaurum eum custodiebant, obstitere. Et postquam Persicas evocationes et imposturas expertus, dæmonibus videlicet locum eum firmissime obtinentibus, nihil egit, per Judæos rem expedire aggressus est; atque ubi per eos quoque optatis votisque suis potius non est, per Christianos tandem se quod conabatur facturum esse arbitratus est, quos adversus dæmones potestatem recepisse audiverat. Itaque Christianorum, qui apud Persas erat, episcopum ad se vocavit; qui ea de causa synaxi et conventu ecclesiastico popularium suorum coacto, et divinis sanctificationibus perceptis, eisdemque Christianis qui ibi convenerant datis, signo crucis qui locum eum incolebant dæmones exegit, et Cabadae statim sine labore ullo oppidum tradidit. Qua re consternatus Persa, **715** primo subsellio episcopum Christianorum et Manichæi sedes primarias obtinissent. Atque ab eo tempore, ut deinceps quicumque vellet, Christianorum sacra colerent, potestatem liberam

omnibus permisit: quos ille antea excruciaverat, adeo ut etiam multis membra et partes eas per quas vox editur, ademerit: qui tamen illis quoque sic amissis, non minus quam antea clare sunt locuti.

CAPUT XXXVII.

De Persarum pugna. De Theodosiopoli et Dara oppidulis. et de sacris reliquiis Baritholomæi et Barnabæ apostolorum.

Sed enim, sicuti diximus, Persæ pace violata, fines suos transgressi sunt, et primum Armeniæ bellum intulerunt: et Theodosiopoli oppido capto, ad Amidam urbem Mesopotamiæ incoe pervenerunt: quam etiam obsessam expugnarunt, et Anastasius postea impensis recuperavit. Si qui autem plenius atque exactius obsidionem expugnationemque ejus urbis cognoscere velit, is Eustathium Syrum legat, qui sane quam luculenter res eas conscripsit, atque ubi historiam ad id tempus, duodecimum scilicet imperii Anastasii annum, produxit, ad locum communem profectus, cum pluribus esse cœpit. Postea imperator locum quemdam Daras nominatum, qui et ipse intra duo flumina in Mesopotamiis, ad Romani imperii fines, nostra et Persicæ ditionis terminus, situs est, firmis mœnibus munivit, et in urbis formam redexit, ædificiis variis, templis, ædibus magnificis, imperialibus porticibus, lavacris publicis, aliisque præterea structuris, quibus celebres urbes lætantur, excitatis. Locum autem eum a Dario nomen accepisse fama est, quod illum ibi Alexander Philippi filius posteriore pugna devicerit. Urbe ea condita, postquam inde discessit, in somnis ei Bartholomæus apostolus assistens, per oraculum commissam sibi a Deo mœnium eorum tutelam esse significavit. Anastasius vero visionem eam ad rem ipsam contulit: nam reliquias illius repertas ibi reposuit. **716** Sub ejusdem imperio corpus etiam Barnabæ apostoli in Cypro, sub arbore quæ Siliqua dicitur, inventum est: super ejus pectore sacrum et divinum Evangelium Matthæi evangelistæ repertum fuit, ipsius Barnabæ manibus scriptum. Hac de causa primum Cyprii metropolim liberi juris sui habere cœperunt: neque deinceps sub Antiochia, cui antea subjecti fuere, censi sunt. Confirmavit id jus postea magis Justinianus propter conjugem suam Theodoram, cui Cyprus patria fuit: quemadmodum etiam patriæ ipse suæ Archrido honorem habuit, quam primam Justinianam vocavit. Eo etiam tempore Immetis, gens bellicosa, sub ditione Persarum, ad extremos noti fines habitantes, Christianismum complexi sunt: et missis ad imperatorem oratoribus, episcopum, et alia quæ eos habere oportuit, acceperunt. Hi una cum regina austri ad Solomoniem visendum venisse dicti sunt. Et cum ab origine Judæi fuissent, longo post tempore ethnici et gentiles facti sunt; tum vero et Judæis et gentibus misti, ardentibus animis religionem Christianam susceperunt.

A

ΚΕΦΑΛ. ΑΖ'.

Περὶ τῆς τῶν Περσῶν μάχης, καὶ Θεοδοσιουπόλεως καὶ Δάρας τῶν πολιτείων· καὶ περὶ τῶν ἱερῶν λειψάνων Βαρθολομαίου καὶ Βαρνάβα τῶν ἀποστόλων.

Ἄλλ' ἐσαυθὶς Πέρσαι λύσαντες τὰς σπονδὰς, καὶ τὰ οὕτως ὑπερπήδησαντες ὄρια, τὰ μὲν πρῶτα περὶ Ἀρμενίαν ἐπιστρατεύουσι. Πολύχιον δὲ τι ἔλόντες Θεοδοσιούπολιν ὄνομα, ἐκεῖθεν Ἀμιδί τῇ πόλει προσβάλλουσι περὶ ποῦ τὴν μέσσην κειμένην τῶν ποταμῶν· ἦν δὴτα καὶ ἐκπολιορκήσαντες ἔβλον· ἄλλ' αὖθις πολλοὶ χρήμασι Ἀναστάσιος ἤγειρεν. Εἰ δὲ τις ὄπω; τὰ τῆς πολιορκίας εἰς λεπτόν προέβη, καὶ τὴν ἐφ' ἐκάστῳ βούλοιο διείδενα ἀκριβείαν, Εὐσταθίῳ τῇ Σύρῳ τοῦτον ἐντυγχάνειν προτρέπομεν, ὃς κομψῶς μάλα τὰ τοιαῦτα συνέταξε· καὶ μέχρι τοῦδε παρατώσας τὴν ἱστορίαν, ἄχρι δωδεκάτου ἔτους τῆς Ἀναστασίου ἀρχῆς, μετὰ τῶν πλείονων ἐγένετο. Ἔπειτα βασιλεὺς χωρίον τι, Δάρας ὄνομα, περὶ τὴν μέσσην δὲ καὶ τοῦτο τῶν ποταμῶν κείμενον, περὶ τὰ τέρματα τῆς Ῥωμαίων γῆς, μεταίχμιον ἡμῶν τε καὶ τῆς Περσῶν πολιτείας ἐν, καρτερῶν τεχνῶν περιθαλῶν, εἰς πόλιν εἶναι ἐποίησεν· διαφόρᾳ τε οἰκοδομήσας, νεῶς τε καὶ οἴκους περιφανεῖς, βασιλείους τε στοὰς, καὶ δημόσια βαλανεῖα, καὶ ἄλλα οἷς τῶν πόλεων αἱ ἐπίσημοι γάννυνται. Ἐκ Δαρσίου δὲ τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην λόγος κληρώσασθαι, ὅτιπερ ἐκεῖσε τοῦτον Ἀλέξανδρος ὁ Φιλίππου πάμπαν κατήγωνίσαστο. Ἐπεὶ δὲ κτίσας ἀπήρτησεν, ὄναρ ἐπιστάς αὐτῷ Βαρθολομαῖος, ὁ ἀπόστολος, ἐπιτετρίφθαι οἱ πρὸς Θεοῦ τὴν τοῦ τείχους ἀσφάλειαν ἔγρα. Ὁ δὲ τὸ ὄναρ ἐπαληθίζων, τὸ ἐκείνου λείψανον ἐφευρόν ἐκεῖσε κατέθετο. Ἐπὶ δὲ τῆς αὐτοῦ ἡγεμονίας καὶ τὸ λείψανον Βαρνάβα τοῦ ἀποστόλου εὐρέθη ἐν Κύπρῳ ὑπὸ δένδρον ὃ Κεράτιον λέγεται κείμενον· οὗ ἐπιτετρίον τὸ θεῖον καὶ ἱερὸν Εὐαγγέλιον Ματθαίου τοῦ εὐαγγελιστοῦ ἐτύχχανεν ἐν, χερσὶν οἰκειῆς τῷ Βαρνάβᾳ γραφῆν. Ἐκ ταύτης τοίνυν προφάσεως καὶ Κύπριοι τὸ καταρχὰς περιγεγόναι αὐτοκέφαλον ἔχειν τὴν κατ' αὐτοὺς μητρόπολιν, καὶ μὴ τελεῖν ὑπὸ Ἀντιόχειαν ἧ καὶ ὑπέκειτο πρότερον. Ἐκράτουν δ' ἐπὶ μᾶλλον τοῦτο καὶ Ἰουστιανῶς ὕστερον ἐπὶ δόξῃ τῆς γαμετῆς Θεοδώρας Κύπρον λαχοῦσας πατρίδα· καθὰ δὴ καὶ ἐπὶ τὴν Ἀρχῶν τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα ἐποίησεν, ἦν δὴ καὶ πρῶτην ἐκάλεσεν Ἰουστιανίαν. Τότε καὶ Ἰμμερες ἔθνος μάχιμον ὑπὸ Πέρσας τελοῦν πρὸς ταῖς ἐσχατιαῖς τοῦ νότου ποιούμενον τὰς διατρίδας, τὰ Χριστιανῶν ἐλόμενον, ἐπισκοπῶν τε πέμψαντες ἔλαβον, καὶ ὅσα ἄλλα χρεῖν κτήσατο· ἔσχον. Ἐλέγοντό γε μὴ μετὰ τῆς ἐκ τοῦ νότου βασιλίδος, κατὰ θῆαν Σολομῶντος οὗτοι ἐλθεῖν. Ἰουδαῖοι δὲ τὸ ἀνέκαθεν ὄντες, χρόνῳ πολλῷ ὕστερον ἐθνικῶς διεγένοντο. Τότε δ' ἐπιμεικτως ἔχοντες, περιχαῶς τὴν Χριστιανῶν Ὀρησκίαν ἠπάσαντο.

ΚΕΦΑΛ. ΑΙΓ.

Α

CAPUT XXXVIII.

Περὶ τῆς τυραννίδος Βιταλιανῶν· καὶ περὶ τῶν Οὐννων, οἱ τῶν Κασπίων πυλῶν ὄρησαν· καὶ περὶ τῆς νήσου Ῥόδου.

Καὶ τις δ' ἕτερος τῆς Θράκης ὀρμώμενος, Βιταλιανὸς ὄνομα, ἐπανίσταται τῷ Ἀναστασίῳ· ὃς τὰ τῶν Θρακῶν δρωσάμενος, ἀπ' Ὀδυσσοῦ καὶ Ἀγχιάλου ὀρξάμενος, τὴν βασιλειὸν πόλιν εἰεῖν ἤπαίγετο, ἀστῆμετόν τι πλῆθος Οὐννων προσπαγόμενος. Περμφεῖς δ' Ὑπάτιος στρατηγὸς τὰς ἐπὶ τὰ πρόσω τούτου ἀναστῆλκειν ὄρμας, ἤλωι τούτῳ, ὑπὸ τῶν οικειῶν καταπρυδοθεῖς. Ἄλλὰ λύτροις μεγάλοις βασιλεὺς τοῦτον ὠνεῖτο. Κύριλλος δὲ τὴν στρατηγίαν ἐλάμβανεν· ἀγχωμάλου δὲ τῆς μάχης γεγεννημένης, καὶ πολλὰς τὰς τροπὰς καὶ πάλιν δ' ὤξεις λαθούσης, τῇ βριστώνῃ τῶν ὑπ' αὐτὸν καίπερ τοῦ στρατηγοῦ τὸ πλεόν ἐσχηκότος, ὅμως καὶ οὕτως ἤλω· καὶ οὕτως ὁ τύραννος, ἄχρι καὶ τῶν Σουκῶν τὴν ἑλασιν ἐποιεῖτο, δητῶν πάντα καὶ ἀρνεῖα παραδιδούς· ἐπ' ἐλπίσει τε μεγάλας ὦν, καὶ τὴν βασιλίδαν τῶν πόλειων παραστήσειν, καὶ τὴν ἀρχὴν εἰληφέναι· οὐ δῆτα ἐσκηνημένου, Μαρτίνου δ' Σύρου ἐστῆλετο κατ' αὐτοῦ νηΐτη στρατῶ συμβαλεῖν αὐτῷ. Ἄμφω οὖν τῷ στρατῷ συνιόντε, ἀνεκώχευον ἐκπλους ποιούμενοι· ἀκροβολισμοὶ τε μεταξὺ τοῖν δυοῖν ἐγίνοντο. Καὶ δὴ περὶ τὰ καλούμενα Βυθάρια ναυμαχίας κορτερὰς συστάσης, ἀνακράτος πρῶμναν κρουσάμενος, ἔφευγε Βιταλιανὸς, τὰ πολλὰ τῆς δυνάμεως διαφθείρας. Ἐπίσης δὲ καὶ οἱ ἀμφ' αὐτὸν ἔφευγον· οὕτως δέξω· ὡς τῇ ἐπιούσῃ μηδένα τῶν πολεμίων μῆτε περὶ τὴν πόλιν μῆτε μὴν περὶ τὸ ἀνάπλουσιν ποσῶς εὐρεθῆναι. Βιταλιανὸν δ' ἐς Ἀγχιάλον βραχὺ διατρέψαντα, εἰπειτα παυσάμενος τυραννεῖν, ἡσυχίαν ἄγειν ἐκίνετα αἰρεῖσθαι. Καὶ ἄλλο δὲ γένος Οὐννικὸν τὴν Ῥωμαίων ἐπέδραμε· περαιωσάμενος γὰρ τὰς Κασπίας πύλας, τὴν ἐξ διήλθεν· ἡ δὲ Ῥόδος ἀνὰ τὴν αὐτὸν χρόνον τρίτον ἦδη σεισμῷ πέπονθεν ἐξαισίων πάθος ταῦτ' ἐν νυκτὶ ἐν τῷ πόρρωτάτῳ.

ΚΕΦΑΛ. ΑΘ'.

Περὶ τοῦ Μακροῦ λεγομένου τείχους δ' Ἀναστάσιου ἐκτισκέν· ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἄχρι τῆς Θρηκίας Ὀαλάσσης.

Ἔργον δὲ τι μέγιστον καὶ περιφανὲς, μνήμης τε ἄξιον καὶ βασιλεῖ πρόπον διεπράξατο Ἀναστάσιος, ὃ Μακρὸν τείχος ἐκάλεσεν, ἐπὶ καλῷ τῆς Θράκης γεγεννημένον· ὅπερ διέχει τῆς Κωνσταντίνου σταδίοις ὡς μάλιστα ὀγδοήκοντα καὶ διακοσίους· ἐς ἐκατέραν δ' ἀποτελευτῆ Ὀαλάτταν, ἐκτρέχον πορθμοῦ δίχην ἐπὶ σταδίοις εἴκοσι καὶ τετρακοσίους· καὶ τὴν πόλιν Χερρόνησον οὖσαν, νῆσον σχεδόν τι πενηκῆς· καὶ καθοδηγῶν ῥῆστα οἱ; βούλησίς ἐστι διαπορθμεύεσθαι ἀπὸ τοῦ καλουμένου Στόματος Πόντου ἐς τὴν Προποντίδα, καὶ τὴν Θρακίαν Ὀαλάτταν. Ἐργόν τε τοῦς βαρβάρους, οἱ ἐκθέειν καὶ καταχεῖσθαι βούλονται, ἀπὸ τῶν ἀνωθεν τοῦ Εὐξείνου Πόντου μερῶν Κόχων τε, τῆς τε λίανη; Μαϊώης δος,

De tyrannide Vitaliani. De Hunnis, qui ex angustiis Caspiis proruperunt, et de insula Rhodo.

Tyrannus item alius, natione Thrac, nomine Vitalianus, bellum Anastasio intulit: qui Thracia ab Ulyssopoli et Anchialo vastata, imperantem quoque urbem capere est conatus, vagam Hunnorum multitudinem secum ducens. Adversus quem Hypatius dux, ut imperium progressumque ejus moraretur, missus, a suis proditus, et ab illo captus, ingentique pecunia ab imperatore redemptus est. Cyrillus deinde copiis militaribus præfuit. Et cum æquo Marte pugnatum esset, et aliquoties nunc hi nunc illi fugissent, et alteri alteros insecti fuissent, per socordiam suorum, quamvis ipse dux hostibus superior esset: tamen et ipse in potestatem illorum pervenit, atque ita tyrannus usque ad Ficos ipsas, locis omnibus vastatis atque eversis, pervenit: ingenti illa spe concepta, imperantem quoque urbem se capturum, atque imperium arrepturum esse. **717** Ubi Vitalianus ad Ficos castra posuit, Marinum Syrum adversus eum imperator cum copiis maritimis misit: et cum exercitus utriusque non longe inter se abessent, in aciem non descenderunt, sed levia tantum prælia commiserunt. Tandem vero ad ea quæ vocantur Bytharia, navali pugna inter se congressi, Vitalianus retro acta navi, quam maxima potuit, celeritate, copiis suis magna ex parte amissis, fugit: eumque sui tanta velocitate sunt consecuti, ut postero die nullus prorsus hostis vel ad urbem, vel ad transitum appareret. Vitalianus Anchiali paulisper moratus, tyrannidem postea reliquit, et sua sponte quietus fuit. Aliud quoque Hunnorum genus, Caspiis angustiis superatis, Romanorum ditionem ad Orientem vastarunt: et Rhodus eo tempore tertium etiam intempesta nocte terræmotu ingenti quassata est.

CAPUT XXXIX.

De muro cui nomen Longo, quem Anastasius construxit, ab Ponto Euxino ad Thraciam usque mare porrectum.

Anastasius idem opus maximum et illustre, memoriaque prorsus et imperiali magnificentia dignum perfecit, quod Longum murum appellavit, ad Thraciam exornandam constructum. Constantinopoli ducentis octoginta plurimum stadiis abest, et ad utrumque pertingit mare, instar freti, ad quadringenta viginti stadia excurrans, et urbem peninsulam in insulæ prope formam redigens. Facile etiam quosvis trajicere volentes, ab eo quod Os Ponti dicitur, in Propontidem et Thraciam mare deducit: et Barbaros effundi atque excurrere ex partibus eis, quæ supra Euxinum Pontum sunt, tum autem ex Colchide, et a palude Meotide, præterea ex locis quæ supra Caucasum

sunt, atque eos etiam qui per Europam sparsi sunt, A καὶ τῶν ὑπὲρ τὴν Καύκασον εἰς Εὐρώπην διακεχυμένων.

718 CAPUT XL.

De turpi et impio portorio chrysargyro, hoc est, aurargenteo dicto, quod pro imperiali virtute ex imperio Romano Anastasius sustulit.

Aliud insuper operum ejus longe præstantissimum, et divinum illud facinus est, quod ex Romanorum imperio tributum, quod antiquitus χρυσάργυρον, id est, aurargenteum (2) dictum est, omnino sustulit. Quam rem pro dignitate oratione exsequi, Thucydidis linguæ atque eloquentiæ sit (3). Ego vero eam non verborum vi, sed facto ipso egregio confisus, exponam. Imperium Romanum, quod tanta amplitudine et magnificentia exornatum est, antiquitus portorium instituit, absurdum admodum, miserabile, Deoque invisum: non Romanis tantum illud, et tam egregio illorum imperio, verum etiam fœdissimis quibusque Barbaris indignum. Quod nescio quo modo ad ejus usque tempora per conniventiam toleratum, ipse imperiali omnino animo expugnans, totum abolevit. Quod cum multis aliis, velut id quod citra exceptionem deberetur, qui stipe mendicata vitam tolerabant: tum etiam eis mul'erculis impositum erat, quæ undecunque et ubicunque in solarum occultarumque regionum urbis lupanaribus prostabant, et florem ætatis, quibuscunque ex locis venirent, petulantibus viris, propter quæstum prostituebant: adeo, ut non modo naturæ ipsi, verum etiam reipublicæ administrationi contumelia inferretur. Cum enim lege constituta, pensio ea tribueretur, aperte illa potestatem permissam esse cuivis, ut quæ facere vellet, et quæ facere nefas esset, clamitabat. Et detestandum atque impurum vectigal istud, quarto quoque anno, cum quidem non minima tributorum pars esset ad principem referebatur magistratum: quem qui gerebat, inter præclaros viros censebatur. Eam indignitatem, quæ tanquam execrandum piaculum per res novas in Romani imperii administrationem subrepsit, ubi Anastasius cognovit, exactionis ejus libris, ut rem eam omnem quasi quoddam holocaustum Deo offerret, in ignem coniectis, flagitium suppressit: et sanctione, ne cui post ipsum imperatori in reipublicarum administratione vetustum probrum renovare liceret, cavil. Postquam id fecit, indignari se eam ob causam assimilavit: et seipsum stultitiæ arguit, qui inanis gloriæ captatione tantum vectigal antiquitus institutum perperam abrogasset: neque in animo secum pericula imminuentia, et tot, tantaque quæ in milites eroganda essent, stipendia reputasset. 719 Proinde, consilium suum promens, tributum id, quod diximus, se renovaturum esse pollicitus est: et apud fami-

ΚΕΦΑΛ. Μ'.

Περὶ τοῦ Θεομισοῦς καὶ αἰσχροῦ τέλειος τοῦ χρυσοαργύρου, ὃ βασιλικῶς ἐκ τῆς Ῥωμαίων πολιτείας περιτίθει ὁ Ἀναστάσιος.

Λίαν ἐὲ καὶ ἄλλο ὑπερρυσέστατον καὶ Οεῖον κατεπράξατο ἔργον, τὸ ἐκ παλαιοῦ καλούμενον Χρυσάργυρον, τέλειον τῆς Ῥωμαίων πολιτείας ἐξαφανίσας· ὃ κατὰ χρέος εἰπεῖν τῆς Θεουκυδίδου γλώσσης ἢ μεγαληγορίας ἂν εἴη. Ἐγὼ δὲ λέξω οὐ λόγῳ πεποιθώς, τῇ δὲ πράξει πίσυρος· καὶ γὰρ τῇ τοσαύτῃ καὶ ὄγκῳ τοσοῦτῳ καὶ μεγαλοπρεπεῖα σεμνυνομένη Ῥωμαίων πολιτεία ἐκεῖτο τέλος· ἐκ παλαιοῦ ἐκτο·όν τι καὶ λίαν ἐλεεινότατον, καὶ Θεομισὸς καὶ μήτοι γε Ῥωμαίων καὶ τῆς τοσαύτης ἐκκρίτου τούτων ἀρχῆς ἀνάξιον, ἀλλ' οὐδὲ βαρβάρους τοῖς αἰσχίστοις προσεοικώς. Ὁ μέχρις αὐτοῦ οὐκ οἶδ' ὅπως τυχὸν παροράσῃω, αὐτὸς ἠ ἀνέσπασε πρόβριζον, βασιλικώτατα τούτῳ ἀγωνισάμενος. (1) δὴ καὶ πολλοῖς μὲν καὶ ἄλλοις ἀπαραίτητον ὡσπερ χρέος· ἐπέκειτο, ἐράνω ποριζομένοις τὸ ζῆν. Πρὸς δὲ καὶ ταῖς ὄθεν δὴ ποτε τοῖς ἐρημικωτέροις τῆς πόλεως καὶ κεκρυμμένοις χωρίοις ἐν χαμαιτυπείοις ἐκδοόμεναις τῶν γυναικῶν· ἐπ' ἐργαστήρια τε τὴν ὥραν ἀπεμπολούσας τοῖς ἡταιρικῶσι καὶ ὄθεν δὴ ποτε ἤκουσι τῶν ἀνδρῶν· ὡς συμβαίνειν μήτοι γε δὴ φύσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν πολιτείαν ὑβρίζουσαι· τὴν γὰρ ὄσιν νόμῳ γυνημένην, βοᾶν ἀντικρυς ἐπ' ἐξουσίαν ὄσα μὴ θέμις τὸν βουλόμενον δρᾶν· καὶ τὸν ἐναγῆ καὶ ἀνόσιον πόρον κατὰ τετραετηρίδα ἐπὶ τὴν πρώτην ἀνάγεσθαι τῶν ἀρχῶν, μέρος οὐ σμικρότατον ἔ.τι· οὐκ ἀφανῆ τε καθεστάναι τὴν ταύτην διέπολιτα τὴν ἀρχὴν. Περὶ οὗ μαθὼν Ἀναστάσιος καὶ οἰάπερ μύσος ἢ ἀγο· καινουργεῖ τῇ πολιτείᾳ Ῥωμαίων παρρηϊοφθαρέν, θεσπίσματος ἀνήρει τὴν πράξιν, τὰ τῆς εἰσπραξέως γυνημένην ἐπαπάνην ποιήσας τυρλί· ὡσπερ παντάπασι τὴν πράξιν δλοκαυτώσαι βουλιόμενος τῷ Θεῷ ὡστε μὴ τινι ἐσαυθίς τῶν μετ' αὐτὸν ἐξῆν εἴη τὰ ἐκ παλαιοῦ ὄνειδῆ τῆς πολιτείας ἀνανοεῶν. Τοῦτο δὲ ὄρασας, τὸν ἀσχάλλοντα ὑπεκρίνετο, πολλὴν ἐκυτόφ δὴθεν διεξίωον ἀβουλίαν· καὶ τῷ κενοδοξεῖν ἐθέλειν τοσοῦτον πόρον ἐκ παλαιοῦ εὐρημένον εἰκῆ κατακαύσας· μὴ ἐν νῷ θέμενος τοῦς ἐπηρτημένους κ.ν.δ.ους, καὶ τὰς δαπάνας ὄσας δὴ τὸ στράτευμα χρῆζει· ὑποκρύπτων δ' ἐκυτόν, ἐπηγγέλλετο τὸν εἰρημένον οὔλεσθαι πάλιν πόρον καινίζεῖν· καὶ πρὸς τοῦς παρόντας τὸ μεταμέλῃσθαι ὑπεκρίνετο· μὴ ἔχειν δ' ὅπως τὴν σφετέραν ἀμαρτάδα ἐπανορθοῦν, τῶν ἐχόντων τὴν εἰσπραξιν ταύτην βιβλίον καταναλωθέντων ἀπροσέκτως τυρλί. Ἐκείνων δ' ἀπατωμένων καὶ μὴ προσποιήσει, ἀληθείᾳ δὲ τῷ πόρῳ ἀνωμένων διὰ τὸν ἐκείθεν τῆς ἀνοσιουργίας μισθὸν, καὶ τὸ ἄπορον προβεβλημένον τοῦ πράγματος· παρεκάλει δὴθεν ἀπανταχοῦ διείν-

(1) Opus hoc ab urbe Constantinopoli distat miliaribus sexaginta. Habet in longitudine miliaria quinquaginta, in latitudine pedes octo. (Su.d.)

(2) Anastasius portorium aurargenteum sustulit, quod sub splendida appellatione omnium fuit fœdissimum.

(3) Evagr. lib. III, cap. 39.

τας, τὰ ἴσα τῶν καθέντων εἶ που περισώζονται εἰ
 διερευνᾶσθαι ἐν τῷ καθόλου πυκτίοις τῶν εἰσφο-
 ρῶν· δαπάναι· δ' ἐπιθειάς, ἐπεμπεν ἀπανταχοῦ συλ-
 λογὴν τῶν εὐρισκομένων ποιῆσθαι· ὅπου δ' ἂν τις
 εὐρεθείη τοιοῦτος, παρ' αὐτὸν ἐσκομίζεσθαι· ὡς ἂν
 εἴη σκέψει καὶ ἀκριβεῖς πολλῇ τὴν ἐκθεσιν συντα-
 γῆται. Ἐπεὶ δὲ χρόνῳ ἰκανῶ οἱ ἀμφὶ τὰ τοιαῦτα
 περὶθέντες ἤκον ἐπιφερόμενοι ὅσα εὖρον, μάλα
 χαίρων ὁ Ἀναστάσιος διετέλει, τοῦ κατεσπουδα-
 μένου τυχῶν· καὶ σοφίζόμενος αὐτοῖς, ὅπως τε καὶ
 ὅπου καὶ παρὰ τίσιν εὐρηται· καὶ εἰ μὴ καὶ ἄλλο
 τοιοῦτόν τι ὑπολέλειπται, ἐκείνοι πολλὴν συνεισε-
 νεγκεῖν διεσχυρίζοντο σπουδὴν· καὶ ἐπώμυον μη-
 δένα ἑτερόν που χάριτην ὑπολείφθαι διασπᾶν δυνά-
 μενον τὸ πολίτευμα. Ὁ δὲ καὶ αὐτὸς λαμπρὰν ἐξ
 ἐκείνων ἀνάψας τὴν φλόγα τῶν εἰσκομισθέντων
 χαρτῶν, τὴν ἐκείθεν σποδὸν ὕδατι περικλύσας,
 ἐσπείσε τῷ ἄερι· τέλεον ἀφανίζων ἡρημένος τὴν πρᾶ-
 ξιν, ὥστε μὴδὲ κόκκον μῆτε τι ἄλλο λεῖψανον ἀπολει-
 φθῆναι τῆς πράξεως, μὴδὲ μετὰ τὴν καῦσιν, καὶ
 σκιῶδὲς τι γράμμα διαφανείη. Ἴνα δὲ μὴ ἐπὶ τόσον
 τὸ πρᾶγμα ὀγκώσαντες δόξωμεν ἡγνοηκέναι καὶ ὅσα
 ἐμπαθῶς εἰ ἀρχαιότεροι περὶ ταύτης τῆς πράξεως
 συνεγράψαντο, παραβῆσθαι δὴ καὶ ταῦτα· δεικνύων
 ἐξ ὧν διήλθον, ὡς ἄρα ψευδῆ ὅσα περὶ ταύτης τῆς
 ἀεμίτου πράξεως ἐστορήκασιν.

existere confirmarunt. Itaque Anastasius rursum
 cinerem earum aqua conspersum in aerem sparsit, ut res ea penitus aboleretur, neque post ustula-
 tionem eam vel pulvisculus et reliquiarum aliquid, aut umbra etiam litteræ alicujus, de re tam nefaria
 apud posteros exstaret. Verum enimvero ne, dum factum hoc tantopere efferimus, ignorare
 videamur, quæ veteres etiam affectibus ducti, hac de re scripserunt, ea ipsa huc afferam,
 demonstraturus ex ipsorum verbis falsa esse, quæ de nefanda hac exactione memoriæ manda-
 runt.

ΚΕΦΑΛ. ΜΑ'.

Ἀπόστασις πρὸς τὸν συγγραφεὰ Ζώσιμον· οἷα
 πρὸς τὸν ἐν βασιλεῦσιν αὐοιδίμον Κωνσταντι-
 νον ἀπέσωψε βλασφημίας.

Ζώσιμος γὰρ ὁ τὴν Ἑλληνικὴν θρησκείαν μάλα
 περισεύων, Κωνσταντίνῳ τῷ τῆς εὐσεβείας προ-
 μάχῃ καὶ ἀρχηγῷ τῆς πίστεως βασιλεῖ μνήσας, ὅτι-
 περ ἐκ τῆς τῶν εἰδώλων λατρείας εἰς τὴν Χριστιαν-
 ῶν μεταβάλλετο πίστιν, τὴν ἐκείνων βδελυρίαν
 καταλιπὼν, ἱστορεῖ βλασφημῶν, ὡς αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ
 Κωνσταντίνος, πρῶτος τὴν τοῦ Χρυσσαργύρου εἰσ-
 πραξὴν ἐπινοήσας, κατὰ τετραετηρίδα εἰσάγεσθαι
 τὸ τοιοῦτον αἰσχιστον τέλος ἐνομοθέτει. Οὐ τοῦτο δὲ
 μόνον τὸν εὐσεβῆ καὶ μεγαλόδωρον ἐβλασφήμησε
 βασιλεῖα, ἀλλὰ καὶ ἄλλ' ἅττα ἀνύποιστα κατὰ πάσης
 τέχνης δρᾶσαι καὶ ἐπιστήμης· καὶ τὸν μὲν παῖδα
 Κρίσπον, φησὶν, ἀπανθρώπως ἀνεῖλε· Φαύσταν δὲ τὴν
 ἰδίαν γαμετὴν, βαλανεῖφ ἄκρω ἐκπυρωθέντι ἀσφα-
 λισάμενον, διαφύερα· τοῦ δὲ τοσοῦτου ἄγους κάθαρ-
 σιν ἐκζητοῦντα παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἱερέων καὶ μὴ
 εὐρίσκοντα, Αἰγυπτίῳ ἀνδρὶ ἐντυχεῖν ἐξ Ἰβήρων
 ἤκοντι· ἀκούσαντα δὲ παρ' ἐκείνου ὡς ἡ τῶν Χρι-
 στιανῶν πίστις ἀμαρτάδο· πάσης εἰσηγεῖται ἀναί-

C

720 CAPUT XLI.

Digressio ad Zosimum : quæ is in imperatorum om-
 nium celeberrimum Constantinum per blasphemiam
 acerbe et amarulenter detorserit.

Zosimus enim, superstitioni Græcæ quam ma-
 xime addictus, in Constantinum imperatorem, veræ
 pietatis propugnatorem et fidei ducem, quod is
 ab idolorum cultu ad Christianorum fidem, dete-
 standam eorum execratione relicta, transiit, male
 animatus, per blasphemiam scriptis mandavit, eum
 primum exactionem τοῦ χρυσσαργύρου, aurargentii
 tributi invenisse, et ut quarto quoque anno fœdis-
 simum id vectigal penderetur constituisse. Verum
 non hæc ille tantum maledicta in pium magnisque
 dotibus ornatum principem coniecit, sed etiam
 alia plurima intoleranda, eundem contra artes et
 scientias omnes fecisse (1), et Crispum filium cru-
 deliter interfecisse. Faustam item conjugem suam
 balneo ad summum calefacto inclusam enecasse
 dicit. Et cum tanti flagitii expiationem apud sa-
 cerdotes Græcos quæsisset, neque invenisset, in
 Ægyptium quemdam virum, ex Iberia venientem,
 eum incidisse, et ab eo quod Christianorum fides

(1) Κατὰ πάσης ἐξευρεῖν τύχης, hoc est, contra
 (Euvgr.)

omnes omnium fortunas aliqui excogitasse.

peccatorum omnium abolitionem induceret, audivisse: proindeque animum statim mutavisse, patriam opinionem et idolorum (ut ille inquit) cultum rejecisse, et Christianorum sacra suscepisse, refert. Cæterum falso hæc Zosinum, calumnia imperatorem magnum sugillare volentem, scripsisse, per confutationem veram ostendam. Sed de Aurargenteo vectigali primum dicam.

CAPUT XLII.

Refutatio eorum quæ de apostolico Constantino Zosimus dixit.

In historia, homo exitiose, memoras, quod ille urbem aliam Romanæ similem condere volens, primum inter Troadem et Nium locum, veluti operi iustituto idoneum, cæperit, fundamenta jecerit, et murum supra terram extulerit. Postquam autem Byzantium commodius esse comperit, consilio mutato, urbem eam celeriter mœnibus firmis cinxit, magnisque turribus opere longe lateque producto, et tam pulchris porticibus, aliisque aëdificiis ita exornavit, **721** ut Romæ re nulla cederet, quæ tantorum ornamentorum et amœnitatum paulatim annis plurimis incrementa cepit. Refers etiam, publice cum frumenti tesseras, et auri multum, eis qui se eo contulissent, ad privatarum aedium structuram donasse. Inter alia hæc quoque sic scribis: « Constantino mortuo, ad Constantium filium ejus, post fratrum ejusdem obitum, rerum summa pervenit. Atque ubi Magnentius et Britannio tyrannidem arripuerunt, persuasione Constantius Britannionem in potestatem suam redegit. Cum enim ex utraque parte exercitus coacti essent, Constantius pro concione, militibus patris erga eos sui liberalitatem in memoriam revocavit, cum quo bella multa gessissent, maximis ab eodem cohonestati donis. Id vero ubi milites audivere, detracta Britannioni purpurea veste, in privati hominis habita cum ad Constantium abduxere. Atque is nihil se indignum passus, sed a Constantio servatus est, cum in illum et patrem ejus maledicta multa jecisset. » Itaque te rogo, quem liberalitate et munificentia tanta gavisum esse scribis, quomodo rursus eundem tam sordidum et avarum fuisse dicis, ut tam detestandum Deoque invisum portorium, insolito novoque modo in Romani imperii administrationem invexerit? Ego certe quidem colligere id non possum. Clarissime etiam tibi ostendam, neque Crispum filium, neque conjugem Faustam, ab eo ita crudeliter necatos esse: neque etiam eundem vel cum Ægyptio eo fuisse, vel religionem nostram, postquam eam est complexus, ab eo accepisse. Eusebium Pamphili audi, qui illorum tempore floruit, et cum eis plurimum fuit, consuetudine et amicitia eorum admodum usus. Tu namque solum rumorem mutilatum mandas litteris, non veritatem ipsam: qui longo post tempore, sub Honorio et Arcadio, quibus historiam tuam dedicasti, et fortasse post

Λ ρεσιν, μεταβαλεῖν εὐθὺς· καὶ τὴν πατρῴαν νόμισιν ἀθετήσαντα τῶν εἰδώλων, ὡς ἐκεῖνός φησι, τὴν Χριστιανῶν ὀρηκτείαν ἐλέσθαι. Ἄλλ' ὅτι τούτα ψευδῶς ἱστορήσε διαβάλλειν τὴν μέγαν πειρώμενος, ἐκ τοῦ ἐλέγχου κατάδηλον ἀποδείξω. Ἄλλὰ περὶ τοῦ Χρυσουργοῦ πρώτων σοι διαλέξομαι.

ΚΕΦΑΛ. ΜΒ΄.

Ἀνατροπὴ τῶν εἰρημίων Ζωσίμῳ διὰ τὸν Ἰσαπόστολον Κωνσταντίνον.

Σὺ φησ, ἀλιτήριε, τῷ συγγράμματι, ὡς πόλιν ἄλλην Ἰσθμῷ τῇ Ῥώμῃ ἐγεῖραι βουλόμενος, πρώτον μὲν ὡς ἐπιτηδεῖον οἰόμενος τὴν μεταξὺ Τρωάδος καὶ Ἰλίου τόπον πρὸς τὸ δέξασθαι τὸν σκοπὸν, θεμελίᾳ τε ἐτήκην, καὶ τὸ τεῖχος τῆς γῆς ἐξαίρων ἐπραττεν. Ὡς δ' ἐπιτηδεότερον τὸ Βυζάντιον εὔρε, μεταθέμενος τὴν σπουδὴν, ὄθιτον τεῖχεσι στεβροῖς περιέβαλε, καὶ μεγάλοις πύργοις εὐρύτων εἰς μήκιστον· καὶ τοσοῦτω κάλλει στοῦν καὶ οἰκοδομημάτων ταύτην ἐφαίδρυνεν, ὡς τῆς Ῥώμης κατ' οὐδὲν λείπεσθαι, τοσαύταις χάρισι τοῖς κατὰ μικρὸν ἔτεσιν αὐξήθεισιν. Ἱστορεῖ δ' ὡς καὶ στίσιαι τῇ πόλει δημοσίαν ἀπένειμε, καὶ πολὺ τί χρυσοῦ τοῖς αὐτῷ οἰεπομένοις ἐς κατασκευὴν ἰδίων οἰκῶν ἀπεχαρίζετο. Ἐπιβήματος δὲ καὶ ταῦτα προσγράφεις· « Κωνσταντίνου τελευτήσαντος, ἐς Κωνσταντίνον τὸν αὐτοῦ παῖδα τὰ πράγματα περιελθεῖν, μετὰ θάνατον τοῦ αὐτοῦ ἀδελφοῖν· καὶ ὡς Μαγνητίου καὶ Βρεταννίωτος τυραννήσαντος, πειθοῖ τὸν Βρεταννίωνα μετήλθε· καὶ ἀμφὸν τοῖν στρατοπέδοις ἀλισθόντων, πρῶτος ὁ Κωνσταντῖος δημογορήσας, τῆς τοῦ πατρὸς ἀνεμίμησθε τοὺς στρατιώτας φιλοτιμίας· μεθ' οὗ πολλοῦς πολέμους διεπόνησε, καὶ μεγίσταις ἐτιμήθησαν ταῖς δωραῖς· καὶ ὡς· τούτων ἤκουσαν οἱ στρατιῶται, τὸν Βρεταννίωνα περιδυσάμενοι τὴν ἐσθῆτα, ἐν ἰδιώτου σχήματι Κωνσταντῖου παρήγαγον. Ὁ δὲ μηδὲν ἄτοπον πεπονθὼς, διεσώζετο πρὸς Κωνσταντίου. Ὦν τοσαῦτ' ἐβλασφήμησας μετὰ τοῦ πατρὸς. » Τοῖσιν ἐρήσομαι σε, πῶς ὄν ἀξίους τὸν οὗτω φιλοτιμίας καὶ μεγαλοδωρεῶν χαίροντα, πάλιν τὸν αὐτὸν οὗτω μικρολόγον εἶναι καὶ φειδωλότατον, ὡς καὶ τοιοῦτον θεομισθὴ πόρον καὶ ἐναγῆ τῇ Ῥωμαίων κινουργῆσαι πολιτείας; Παντάπασι συνάγειν οὐ δύναμαι· ἀποδείξω δὲ σοι σαφέστατα, ὡς οὐδὲ τὸν υἱὸν Κρίστον, ἀλλ' οὐδὲ τὴν γαμετὴν Φαύσταν, ἀπηνῶς οὕτω διεχειρίσατο· οὐδ' ἐπὶ τὰ ἡμέτερα ἦλθεν Αἰγυπτίῳ τιμὴ συγγενόμενος, ἀφ' οὗ τῶν νενομισμένων τῇ ὀρηκτείᾳ μετίσχε. Καὶ δὴ ἄκους εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου, ὃς τοῖς ἐκεῖνων χρόνοις συνήκμασε, καὶ συνεγένετο πλείστον, ὁμίλιας καὶ φίλια; ἐκεῖνων εἰς κόρον καταπολύσας. Σὺ γὰρ δὴ μόλις ἀκοὴν γράφεις ἡκρωτηριασμένην, μήτις γε δὴ ἀλήθεια; ἐπὶ πολὺ καθυστερήζων τοῦ χρόνου, ἐπὶ Ὀνωρίου καὶ Ἀρχαδίου γενόμενος, οἷς· καὶ τὴν συγγραφήν ἔστησας· ἴστω; δὲ καὶ πολλῶν γενόμενος ὕστερον. Οἶα δ' Εὐσέβιος; ὁ Κωνσταντίνου καὶ Κρίστου συνακμάσας καὶ συγγεόμενος ἐν τῷ ὀγδόῳ τόμῳ τῆς συγγραφῆσεως;

αὐτῷ Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας περὶ αὐτῶν ἔγρα- A
ψεν, ἄκουσ. « Χρόνου δὲ πλείστου μεταξὺ γενομένου, βασιλεὺς Κωνσταντίνος τὸν πάντα βίον πράττατα καὶ τοῖς ὑπηκόοις εὐνοικώτατα, τῷ τε θεῷ λόγῳ προσφιλέστατα διαθέμενος, παῖδα γνήσιον Κωνσταντίον αὐτοκράτορα σεβαστὸν ἀνθ' ἑαυτοῦ καταλιπὼν, κοιτῶ φύσεως νόμῳ τελευτᾶ τὸν βίον. » Καὶ μεθ' ἕτερα · « Τοῦτου παῖς Κωνσταντίνος εὐθὺς ἀρχόμενος, βασιλεὺς τελευτάτος καὶ σεβαστὸς πρὸς τῶν στρατοπέδων, καὶ ἔτι πολὺ τούτων πρότερον πρὸς αὐτοῦ τοῦ παμβασιλέως Θεοῦ ἀναγορευθεὶς, ζηλωτὴν ἑαυτὸν τῆς πατρικῆς περὶ τὸν ἡμέτερον λόγον εὐσεβείας κατεστήσατο. » Καὶ πρὸς τῷ τέλει δὲ τῆς αὐτῆς ἱστορίας καὶ ταῦτ' ἐπιλέγει · « Ὁ δὲ ἀρετῆ πάσῃ θεοσεβείας ἐμπρόπων μάλιστα νικητῆς Κωνσταντίνος, σὺν παιδί Κρίσπῳ βασιλεῖ θεοφιλεστάτῳ καὶ κατὰ B
πάντα τοῦ πατρὸς ὁμοίῳ, τὴν οἰκίαν Ἐφῶν ἀπελάμβανεν. » Πῶς δ' ἂν ὁ Εὐσεβίος οὕτω τὸν Κρίσπον ἐπῆναι, εἰ πρὸς τοῦ πατρὸς ἀνήρητο; Πῶς δ' ἀναιρεθεὶς ὁ παῖς ἐπέβη τῷ Κωνσταντίνῳ, ὅπου γε καὶ ὁ μετὰ Εὐσεβίον τὰ ἐκκλησιαστικὰ συγγραφάμενος Θεοδώρητος πρὸς τῷ τέρματι τοῦ βίου ἱστορεῖ Κωνσταντίνον ἐν Νικομηδείᾳ, τῆς παλιγγενεσίας τυχεῖν ἀναβαλλόμενον ταύτης καταπολαύσαι ἐν Ἰορδάνῃ τῷ ποταμῷ, αὐταῖς λέξεσιν οὕτω φάσκειν · « Τριακοστῶν δὲ ἦν αὐτῷ τῆς βασιλείας ἔτος · ἐνιαυτοῦ δὲ καὶ ἄλλων μηνῶν διεληλυθότων ὀλίγων, ἐν Νικομηδείᾳ τῆς Βιθυνίας διάγων ἠρρώστησεν. Τὸ δὲ τῆς ἀνθρωπίνης βιοτῆς ἀζηλον ἐπιστάμενος, τὸ τοῦ θείου βαπτίσματος δῶρον ἐδέξατο. Ἀνεβλήτετο δὲ μέχρι C
τοῦδε τοῦ χρόνου, ἐν Ἰορδάνῃ ποταμῷ τοῦτου τυχεῖν ἱμερόμενος. » Ταῦτα μὲν καὶ Θεοδώρητος. Πρὸς δὲ τοῦτοις, ὧ καταράτε σὺ καὶ ἐξάγιστε καὶ μιὰρὲ καὶ παμμίαρε καὶ μιαιώτατε, φῆς, ὧ; καὶ τὰ Ῥωμαίων πράγματα, ἀφ' οὗ τὰ Χριστιανῶν ἠνθῆσε, παντάπασι διέφθορε καὶ ἀπώλετο. Καὶ τοίνυν ἐμοὶ δοκεῖς, ἢ μηδὲν ἀνεγνωκέναι τῶν ἱστορηθέντων, ἢ οὕτως ἐκὼν τυφλώττειν πρὸς τὴν ἀλήθειαν · μάλιστα γὰρ ἂν τις τούναντίον εὐρήσει τῇ Χριστιανῶν πίστει ἐς τὸ πολλαπλάσιον ἐπιδοῦναι καὶ Ῥωμαίοις τὰ πράγματα.

tua sponte excæcasse te ipsum, ad veritatem perspicendam, videris. Quod namque verbis tuis maxime est contrarium, per Christianorum videlicet fidem Romani imperii res multis modis maxima cepisse incrementa, facile quis invenerit.

ΚΕΦΑΛ. ΜΓ'.

Ἐλεγχος πρὸς τὸν αὐτὸν Ζώσιμον, ὡς τῇ ἐπιδημίᾳ μᾶλλον Χριστοῦ τὰ Ῥωμαίων πράγματα ἐπὶ τὸ κρείττον ἐπέδωκε.

Σκοπεῖν σε τοίνυν χρειών, ὡς ἅμα τῇ ἐπιδημίᾳ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἢ τῶν Μακεδόνων βασιλεία τέλειον ὑπὲρ Ῥωμαίων καθήρηται. Ἢ δ' Ἀλβανία, ἔτι δὲ καὶ Ἰβηρία, πρὸς δὲ καὶ Κόλχοι καὶ Ἀραβίαι, Ῥωμαίοις δουλεύειν ἤρουντο. Καῖσαρ δὲ Γάιος μετὰ τὴν τρίτην καὶ εἰκοστὴν καὶ ἑκατοστὴν Ὀλυμπιάδα Γάλλους, Γερμανοὺς, τε καὶ

(1) Constantinus in extremo vitæ suæ actu apud Nicomediam baptizatus est, non solum tribus ecclesiasticis scriptoribus, Theodorito, Socrate et

eorum etiam tempora, longius vixeris. Quæ vero Eusebius, qui cum Constantino et Crispo vixit, in octavo *Ecclesiasticæ Historiæ* suæ libro de eis scribat, audi. « Plurimum intercessit temporis, et imperator Constantinus, cum vitam omnem per summam erga cives et subditos suos mansuetudinem et benevolentiam, 722 et acceptissimam Deo pietatem transgisset, dilecto filio suo Constantio, imperatore Augusto, in locum suum substituto, juxta communem omnibus naturæ legem decessit. » Et post alia · « Hujus filius Constantius, quamprimum venit, imperator summus et Augustus ab exercitu, et multo antea ab ipso imperatore omnium Deo renuntiat, æmulatorum se in doctrina et professione nostra paternæ pietatis præstitit. » Et ad finem historiæ ejus hæc quoque dicit · « Qui vero omni veræ in Deum pietatis virtute enituit, maximus victor Constantinus, cum Dei amatissimo et rebus omnibus patri simillimo filio Crispo Cæsare, Orientem suum recepit. » Quomodo Eusebius, qui post Constantinum superstes fuit, Cripsum tantopere laudasset, si a patre is interemptus fuisset? Et Theodoritus, qui post Eusebium res ecclesiasticas conscripsit, circa vitæ finem, Constantinum Nicomediæ commemorat regenerationem suscepisse (1): quam propterea distulerat, ut ea in Jordane amne potiretur. Cujus hæc verba sunt · « Tricesimus imperii ejus præterierat annus: et anno insuper et mensibus paucis exactis, Nicomediæ Bithynorum agens, ægrotare cœpit. Quod vero probe, quam incerta humana vita esset sciret, sacri baptismi donum recepit: quem ad id usque tempus propterea distulerat, quod eum in Jordane fluvio suscipere concupiverat. » Hæc Theodoritus. Ad hæc, hominum omnium maxime execrande, detestande, nocentissime, impurissime, sceleratissime, adjicis, imperium Romanum ab eo tempore quo Christiana religio floruit, prorsus intercidisse atque interiisse. Tu vero vel nihil prorsus eorum quæ per historias memoriæ mandata sunt, legisse, vel

D

723 CAPUT XLIII.

Zosimus idem redarguitur: et probatur, quod adventu in terras Christi res Romana maxima incrementa cepit.

Illud te considerare oportuit, una cum adventu Servatoris nostri Jesu Christi, Macedonum regnum a Romanis omnino sublatum esse: et Albaniam præterea, et Iberiam, Colchos etiam et Arabes servitutis conditiones a Romanis accepisse: Caium insuper Cæsarem, post centesimam octogesimam tertiam Olympiadem, Gallos, Germanos et Britan-

Sozomeno, verum etiam Hieronymo et Ambrosio, etc. testantibus.

nos ingentibus bellis superasse, et jugum illis servitutis imposuisse, eundemque Romanæ ditioni, ad eas quas prius habebat, quingentas populosas urbes adjecisse: quemadmodum illi qui hæc conscripserunt, ad memoriam posteritatis transmisere. Qui Cæsar primus, post consules, monarcha et princeps unus declaratus est: ea re veluti præiens et viam sternens, ut Romani imperii cives et subditi ex plurium deorum cultu, et turbulento republicæ statu, ad unam, quæ sola obtineret, religionem, per appropinquantem Christi monarchiam adducerentur. Cujus rei gratia et Judæa omnis, et vicinæ circumquaque regiones, Romano imperio ita subditæ sunt, ut tum primum census actus et descriptio facta sit, in qua et Christus ipse ascriptus est, ut propheta de civitate Bethleem aperte exitum suum haberet, quam de ea luctuosus Jeremias hisce verbis prædixit: *Et tu, Bethleem terra Juda, haudquaquam minima es in principibus Juda. Ex te enim progredietur dux, qui pascet populum meum Israel*. Post ineffabilem vero Christi Dei nostri nativitatem, Ægyptus quoque in potestatem Romanorum pervenit, Antonio et Cleopatra, in quam postremam Ptolemæorum regnum incidit, ab Augusto Cæsare prorsus devictis: sub quo et Dominus noster Jesus Christus natus est. Antonio Cornelius Gallus ab Augusto in regiones Ægypti missus successit, et primus post Ptolemæos Ægyptum provinciam administravit, sicuti hoc historici testantur. Quas vero clades Persæ acceperint a Ventidio, Corbulone et Neronis ducibus, atque item a Severo, Trajano, Caro, Cassio, Odenatho Palmyreno, Apollonio, et aliis, et quoties Seleucia et Ctesiphon, atque etiam Nisibis, quæ nunc huc nunc illuc transit, capta sit, et quomodo Armenia et aliæ vicinæ provinciæ in Romanorum pervenerint ditionem, una cum aliis **724** tu quoque in historiis tuis exponis. Quomodo autem alia dicam, quæ tu scribis sacratissimum Constantinum præclare gessisse: cum is pietatem nostram professus, rempublicam Romanorum administraret? Atque etiam quas quantasque clades Julianus, tuus maxime choreis ducendis sodalis, et eundem tecum orgiorum particeps, pertulerit? qui sane innumera atque intoleranda Romano imperio vulnera infixit, atque ea incurata post se reliquit. Num vero quidquam eorum quæ de universitatis hujus interitu prædicta sunt, vel initium cœperit, vel finem habiturum sit, majus id profecto est, quam ut tu de eo judices. Verum age, si tibi videtur, qui hæc dicis, consideremus, quomodo et qui Græcam superstitionem sunt professi, et qui Christianorum sacra coluere imperatores quisque vitam aut imperium amiserit. An non primus monarcha; qui unus sibi imperium usurpavit, C. Julius Cæsar dolo cæsus est? An non Caium alterum Tiberii nepotem milites quidam ferro ne-

Βρεταννούς ἀγῶσι μεγάλοις ἐπέξευξε, ζυγὸν δουλείας ἐπαγαγὼν· καὶ προσεποίησε τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ πρὸς αὐτὸν ἑτέρας πόλεις πεντακοσίας οἰκωμένας, ὡς οἱ τὰ τοιαῦτα συγγραφεύμενοι καθιστόρησαν. Ὅς δὴ Γάιος καὶ πρῶτος μόναρχος μετὰ τοὺς ὑπάτους ἀνηγορεύθη· ὡσανεὶ προσδοπιῶν ἐκ πολυθείας τὸ ὑπήκοον καὶ ἐχλοκρατείας ἐπὶ τὸ μόναρχον σέβας διὰ τὴν ἔσον οὐπω ἐσομένην Χριστοῦ μοναρχίαν. Οὗ χάριν ἦ τε Ἰουδαία πᾶσα καὶ τὰ περικύκλιον πάντα τῇ Ῥωμαϊκῇ ἀρχῇ προσεγένετο· καὶ ἐπὶ τόσον, ὡς καὶ πρώτην τότε ἀπογραφὴν γενέσθαι, ἐν ἧ καὶ Χριστὸς ἀπογράφεται, τῆς περὶ τῆς Βηθλεὲμ περιφροσύνης· τὸ πέρας ἐκδηλον καθιστῶν, ὡδὲ πως τῷ πολυδάκρυτῳ Ἰερεμίᾳ περὶ αὐτῆς προφροβάζοντι· Καὶ σὺ, Βηθλεὲμ γῆ Ἰούδα, οὐδαμῶς ἐλιχίστη εἰ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰούδα· ἐκ σοῦ γάρ μοι ἐξελεύσεται ἡγεύμενος, ἔστις ποιμῆνι τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ. Μετὰ δὲ τὴν δῆρρητον γέννησιν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν καὶ αὐτὴ Αἴγυπτος ὑποκύπτει Ῥωμαίοις, Ἀντωνίῳ καὶ Κλεοπάτρῃ, εἰς τὴν ἐσχάτην ἢ τῶν Πτολεμαίων ἀρχὴν κατήντησε, τέλειον καταγωνισθεῖσιν Αὐγούστῳ τῷ Καίσαρι· ἐφ' οὗ καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐγεννήθη. Ἀντωνίου δὲ Κορνήλιος Γάλλος τῶν ἐν Αἰγύπτῳ χωρῶν διεδέχετο Αὐγούστου πέμψαντος, πρῶτος μετὰ τοὺς Πτολεμαίους Αἰγύπτου ἀρξας, ὡς καὶ τοῖς ἱστορήσασιν περὶ τούτων ἀνείληπται. Ὑπὸ δὲ Βεντιδίου Κορβουλῶνος τε καὶ Νέρωνος στρατηγούνοιο πόσα Πέρσαι πεπόνθασιν; ἔτι δὲ καὶ ὑπὸ Σεύθρου, Τραϊανῶ τε καὶ Κάρου, Κασσίου τε καὶ Ὀδαινόου τοῦ ἐκ Παλμυρίας, Ἀπολλωνίου τε καὶ ἐτέρων; Ὅσακις τε Σελεύκεια καὶ Κτησιφῶν ἦλθ, Νισιδίς τε ἐπ' ἀμφοτέρω στροφόμενη, Ἀρμενία τε καὶ τὰ πλησιάζοντα ἔθνη Ῥωμαίοις προσεβόρῃ, ὡσπερ καὶ σὺ ἱστορεῖς. Πῶς δ' ἂν εἴποιμι καὶ ἃ συγγραφεῖς ἕτερα γεννητικῶς καταπράξασθαι τὸν θεϊότατον Κωνσταντῖνον τῆς Ῥωμαίων ἡγησάμενον μετὰ τῆς ἡμετέρας θρησκείας; Πρὸς δὲ τούτοις, ὅσα τε καὶ ὅσα πέπονθεν Ἰουλιανὸς, ὁ σὸς μάλιστα θιασώτης, καὶ τῶν αὐτῶν σοὶ ὀργῶν μετεσχηκῶς, ἑμυρία καὶ ἀνύποιστα θραύματα τῇ Ῥωμαίων πολιτείᾳ καταλειπῶς; Εἰ δ' ἴσως περὶ τῶν προβόρηθέντων τῇ τοῦ παντὸς τελευτῇ ἢ προσέμιον εἰληφεν, ἢ καὶ τὸ πέρας ἔξει, τοῦτο μείζον ἢ κατὰ τὴν σὴν κρῖσιν. Φέρε δὲ, εἰ σοὶ δοκεῖ, τοιαῦτα λέγοντι, ἰδωμέν ὅπως οἱ τὰ Ἑλλήνων πρεσβεύσαντες βασιλεῖς, καὶ οἱ Χριστῶ βασιλεύσαντες, ὅπως ἕκαστοι τούτων τὸν βίον ἀπέθεντο ἢ τὴν ἀρχὴν. Οὗ τοίνυν ὁ πρῶτος μόναρχος Γάιος Ἰούλιος Καῖσαρ, δολίῳ φόνῳ καταεργασθεῖς, τὴν βίον ἀπέπατο; Οὐ τὸν δεῦτερον τὸν ἔχοντον Τιβερῖον Γάϊον τὸν τινες στρατιωτῶν μαχαίραις διεχειρίσαντο; Τί δὲ καὶ Νέρων; Οὐ παρά τις τῶν οἰκείων ἀνήρηται; Γάλλος τε καὶ Ὀθῶν καὶ Οὐιτέλλιος ἐπίσης πεπόνθασιν, οἱ τρεῖς δέκα μῆνας πρὸς τῷ ἐνὶ βασιλεύσαντες; Τὸν γε μὴν Τίτον οὐ Δομετιανὸν ἀνείλεν ἀδελφὸς τυγχάνων ὁ γνησιώτατος; Τί δ' ἐκεῖνος πάλιν; οὐκ ἐλεινῶς

¹ Mich. v, 2; Matth. ii, 6.

πρὸς τοῦ Σεφάρου τὸν βίον κατέστρεψεν; Ὁ δὲ A
 Κόμμοδος φαίης ἂν ὡς οὐχ ὑπὸ Ναρκίστου διέ-
 φθαρτο; Ὁ δὲ Περτίναξ, ὁ δὲ Ἰουλιανὸς οὐ τῶν
 ἰσῶν μετέσχον; Ὁ δὲ Σευήρου Ἀντωνίνος οὐχὶ τὸν
 ἀδελφὸν διεχρήσατο Γέταν; Τὰ ἰσα δὲ καὶ αὐτὸς
 ἐπεπόνθει ὑπὸ Μαρτιαλίου; Ὁ δὲ Μακρίνος οὐ περὶ
 Βυζάντιον ὡσπερ ἀνδράποδον ἀχθεὶς ὑπὸ τοῦ ἰδίου
 ἀνηρθῆ στρατεύματος; Ὁ δ' ἐξ Ἑμέτης Αὐρήλιος
 Ἀντωνίνος σὺνάμα τῇ μητρὶ κατεσφάγη; Τὰ πα-
 ραπλήσια δὲ καὶ ὁ μετ' ἐκείνον Ἀλέξανδρος τῶν
 ἰσῶν δραμάτων ἔτυχε μετὰ τῆς μητρὸς Μαρμαρίας.
 Τι δ' ἂν λέγοιμι περὶ Μαξιμιάνου, ὃς τοῖς σφετέραις
 ἀ ηρῆθη στρατεύμασιν; ἢ Γορδιανοῦ, ταῖς βουλαῖς
 Φιλίππου τὸ κοινὸν καταγώγιον ὑπελθόντος; Σὺ δ'
 ἰσῶροι τὰ κατὰ Φιλιππῶν τε καὶ Δέκιον, ὡς ὑπὸ
 τῶν πολεμίων ἐφθάρησαν. Ἐπι δὲ τὰ κατὰ Γάλλον B
 καὶ Βολοσιανόν, ὡς ὑπὸ τῶν οικείων δυνάμεων τοῦ
 βίου ἀπηλλάγησαν. Ὁ δ' Αἰμιλιανὸς οὐ τοῖς ἰσοῖς
 περιγένηθη; Οὐαλλεριανὸς δὲ οὐχὶ Πέρσαις ληφθεὶς
 αἰχμάλωτος περιήγετο; Γαλιηνὸς δὲ δόλῳ φονευθεὶς,
 καὶ ὁ μετ' αὐτὸν Καρίνος σφαγείς, Διοκλητιανῶ καὶ
 Μαξιμιανῶ τὴν ἀρχὴν κατατέλοιπεν· οὐδ' αὐτῶ συν-
 ἀρχειν ἐκὼς ἔειπτο. Ἐξ ὧν ὁ τε Μαξιμιανὸς δ'
 Ἐρκοῦλλιος, Μαξεντιῶς τε πατρὶς ἐκείνου, καὶ Λικί-
 νιος; πάντων ἑκατος, αἰσχρῶ μορφῶ τοῦ βίου ἐξέ-
 στησαν. Ἀφ' οὗ δὲ ὁ τῆς Χρ. πτοῦ ποίμνης ἡγεμο-
 νεύσα; Κωνσταντίνος; ὁ αἰδιδμος βασιλεὺς ἤρξε, καὶ
 τὴν αὐτῶ ἐπώνυμον μεγαλοπρεπῶς ἀνεγείρα; πόλιν
 Χριστῶ καὶ τῇ ἐκείνου μητρὶ ἀνέθετο, σκόπει δὲ
 εἰ τι; τῶν ἐν αὐτῇ τοῦ βασιλείου γέρως μετεληχό- C
 των ἀχρι τοῦδε ἢ πρὸς τῶν οικείων ἢ καὶ ἀλλοτρῶν
 διέφθαρτο· ἢ ὅπως τυραννί; πλέον ἔσχε τῆς ἐννό-
 μου ἀρχῆς, πλὴν Ἰουλιανοῦ τοῦ σοῦ ἱεροφάντου καὶ
 οὗτου καὶ κανηφόρου καὶ βασιλέως, καὶ τοῦ σοῦ
 Οὐάλεντος. Πείθομαι γάρ σοι ἀρίστως διεξιόντι ὅσα
 κακὰ Χριστιανῶς κατεργάσατο, δι' ἃ καὶ ἀμφω τὴν
 εἴξαν ἔδοσαν δίκην. Περὶ γάρ ἑτέρου οὐδ' αὐτὸς οὐ
 οἶμαι ἔρεῖς. Ἐγὼ δὲ προσθήσω καὶ Βασιλίσκον Ζή-
 νωνι ἀντικαταστάνα· παρ' οὗ μὴ μόνον τὴν τυραν-
 νίδα, ἀλλὰ καὶ τὸν βίον δευλαίως ἀπέλιπε. Ταῦτ' εἰ
 καὶ πάρεργά τω ἴσω; δόξει τῆς ἐκκλησιαστικῆς
 συγγραφῆς, ἐμοὶ δὲ ἄρα καὶ πάντοι χρεῖωδὴ καὶ
 συστατικά πρὸς τὸ προκείμενον εἶναι δοκεῖ· οἷς
 ἐθέλω κακοῦντες οἱ τῶν Ἑλλήνων συγγραφεῖς, οὐ
 πρὸς ἀλήθειαν, δυσμεναινόντες δὲ τῇ Χριστιανῶν
 ὀρθοκαίᾳ καθιστοροῦσιν. Ἡμεῖς δὲ ἐπὶ τὸ λοιπὸν
 τῆς ἰστ. ρίς Ἀναστασίου βαδίσωμεν.

ad Historiam ecclesiasticam pertinere videntur, utilia tamen admodum, et instituto operi commo-
 da esse, et loco huic maxime convenire puto: propterea quod historici Græcæ superstitionis cul-
 tores, consulto et malitiose veritatem oppugnantes, propter Christianæ religionis odium, perperam et
 falso pleraque scribunt. At nos ad reliquam Anastasii historiam pergamus.

ΚΕΦΑΛ. ΜΔ'.

Περὶ τῆς χρυσοτελείας ἣν ὁ Ἀναστάσιος ἐπέστη-
 σε, ἀμύνην ἐντεῦθεν πολλῶν ἐργασάμενος.

Τὰ μὲν δὲ τοῦ χρυσαργύρου τοῦτον τὸν τρόπον
 περιέλειεν ὁ Ἀναστάσιος, καὶ βασιλικῶς ἐκείνο κα-

- (1) Alii hanc *Soenidem* alii *Semiamiram* vocant.
 (2) Anastasius in imperio Romano aristocratiam,

carunt? Quid Nero? Num ille a familiari quodam
 non jugulatus est? Galba sane et Otho et Vitellius
 eadem sunt passi: qui tres undecim tantum men-
 ses imperarunt. Titum num frater ei clarissimus
 Domitianus occidit? An non ille rursus a Stephano
 miserandum in modum trucidatus est? Quid?
 Commodum a Narcisso peremptum esse negabis?
 Pertinaci vero et Juliano non idem accidit? Anto-
 ninus Severi filius, an fratrem Getam non neca-
 vit? Non ille a Martiali idem est passus? Macrinus
 nonne ad Byzantium veluti mancipium raptus, ab
 exercitu suo interemptus est? Aurelius Antonius
 Emessæ (1) filius una cum matre jugulatus
 est. Eadem fortuna fuit successoris ejus Alexan-
 dri, qui itidem cum matre Mammæa peremptus
 est. Quid de Maximino dicam, quem exercitus
 suus interemit? aut Gordiano, qui insidiis Phi-
 lippi sublatus, in commune domicilium abiit? Tu
 vero ipse de Philippo et Decio memora, ut ab ho-
 stibus trucidati sint: atque etiam de Gallo et Volu-
 siano, quibus milites sui vitam ademerunt. Num
 Æmilianus eundem exitum habuit? **725** Nonne
 Valerianus, cum in Persarum potestatem pervenis-
 set, captivus ab eis ductus est? Annon Galienus dolo
 cæsus: et post hunc Carinus quoque interemptus,
 Diocletiano imperium reliquit, qui imperti sibi so-
 cium Maximianum ascivit? Ex quibus Maximianus
 Herculius, ac deinde filius ejus Maxentius, et postre-
 mus omnium Licinius sædissimam obiit mortem.
 Ex quo tempore autem, qui gregi Christi præfuit, ce-
 leberrimus Constantinus imperium suscepit, et co-
 gnominem sibi urbem magnificentissime constru-
 ctam Christo et matri ejus dicavit, ipsa dispice, num
 quis princeps imperialem dignitatem consecutus,
 longissimo tempore vel a familiaribus et domesticis,
 vel ab externis sit interemptus, aut an unquam ty-
 rannis, quam legitimum imperium, potentior fuerit.
 Julianum excipimus, tuum vatem, sacrificum, can-
 nephorum, et imperatorem: et tuum etiam Valen-
 tem. Fidem enim tibi habeo, qui optime ea ora-
 tione exsecutus es, quæ illi Christianis intulerunt
 mala. Quapropter etiam uterque condignas imp-
 pietatis tulit pœnas. De alio vero ne tu quidem
 ipse simile quidquam dixeris. Ego autem Basili-
 scum etiam addam, qui motum adversus Zenonem
 concitavit: cui ille non tyrannidem modo, sed
 vitam etiam ademit. Hæc quamvis fortasse minus
 utilia tamen admodum, et instituto operi commo-
 da esse, et loco huic maxime convenire puto: propterea quod historici Græcæ superstitionis cul-
 tores, consulto et malitiose veritatem oppugnantes, propter Christianæ religionis odium, perperam et
 falso pleraque scribunt. At nos ad reliquam Anastasii historiam pergamus.

CAPUT XLIV.

De aureo vectignali, quod novum Anastasius instituit,
 unde multæ ærummæ sunt subsecutæ.

Portorium χρυσάργυρον, aurargenteum, ad eum
 quem diximus modum, Anastasius abolevit (2), et

- hoc est optimatum administrationem instituit,
 magistratus et honores vendidit, injustis homini-

imperiali prorsus animo sustulit. Alia contra vero se indigna instituit: χρυστέλειαν videlicet, id est, pensionem auri: et populos suos vectigales hellicis impensis per nundinationem venditis supra modum gravavit, exactionemque tributorum curialium abrogando. **726** in quibusque civitatibus eos qui vocantur vindices constituit: Marini Syri, sicuti dicunt, suggestione, qui primariam apud eum gessit dignitatem, quam præfecturam prætorii antiquitus nominarunt. Quapropter factum, ut vectigalia magna ex parte intercliserint, et civitates minus floruerint. Antiquitus namque, qui nobiles et claro loco nati erant, in eam album referebantur, eosque urbs quælibet in curis senatorum loco habebat atque constituebat.

CAPUT XLV.

Ut Anastasio, ter sancto hymno adjicere volente illud: « Qui crucifixus es pro nobis, » tumultus a populo sit conciliatus: usque adeo, ut is timore percussus, imperium deposuerit. Et ut paulo post Anastasius vitam finiret.

Omnium autem malorum, quorum ipse auctor fuit, illud extremum erat, quod propter accessionem illam, *Qui crucifixus es pro nobis* (1), quam et ipse ter sancto ipse hymno additam voluit, ingens exorta est seditio, perinde atque religionem Christianam evertere homines vellent. Ejus dogmatis Petrus Cnapheus auctor fuit, sicuti dictum est. Severus autem in Macedonium, qui paulo ante hierarcha Constantinopoli fuit, et in clerum ejus rem eam confert, ad Soterichum scribens, eum nondum in episcoporum ordinem cooptatus esset, sed in aula imperiali eo tempore versaretur, quo cum eis quos antea diximus, monasterio suo est exactus. Conjectura autem est, talium aliarumque calumniarum gratia, Macedonium e throno suo dejectum esse. Quod vero præter causam in virum eum iniectionis mentitur, satis ea quæ dicentur ostendent. Postquam enim Macedonius ab imperatore dissentire cœpit, permultum imperator ei insidiatus est. Proinde etiam eos qui a Macedonio desciverant, turbulenter congregatos, in Archangeli templo ter sanctum carmen cum adjunctione ipsa canere jussit. Idem mox proximo Dominico die in templo magno ab eis factum, cum illi etiam baculos eo intulerunt. **727** Populus autem flagranti ardore excitus, turpiter illos ecclesia expulit. Imperator postea aperte monachis desertoribus et transfugis, et principibus etiam viris, ut indignas contumelias in episcopum impudenter conjicerent, præcepit. Quorum unus erat Julianus Halicarnassi in Caria episcopus, et Severus etiam tum monachus: simul et fidei, et Macedonii, eorumque qui secum erant, hostes. Quomodo igitur eum quem tyrannico more accessionis ejus gratia injuriis contumeliis-

bus pepœcit. Et ad insatiabilem pecunie cupiditatem conversus, provincias expilavit. Ad insolentem novumque morem, quem induxit, viri boni sunt consternati. Barbaros namque imperio imminentes, non armis propulit, sed pacem auro mercari soli-

τώρωσεν. Ἀνάξια δὲ πάλιν ἔπραττεν, οἷς τὴν χρυστέλειαν ἐπένδει· τὴν στρατιωτικὴν δαπάνην ἀπεμπολήσας· κατὰ τῶν συντελῶν εἰς τὸ βεβύτατον. Τῶν δὲ βουλευτηρίων φόρων τὴν εἰσπρῆξιν περιεῖλε, τοὺς καλουμένους βίνδικας ἀνὰ ἐκάστην πόλιν προβεβλημένους, Μαρίνου, ὡς φασιν, εἰσηγήσει τοῦ Συρου, τὴν κορυφαίαν διέποντος τῶν ἀρχῶν, ὑπαρχον τῆς αὐλῆς· τὴν τοιαύτην ἑξουσίαν οἱ πάλαι ὠνόμαζον· ὅθεν οἱ τε φόροι καταπολὺ διεββύθησαν, καὶ τὰ τῶν πόλεων ἀνοθὴ διέββευσαν. Τὸ γὰρ ἀρχαῖον δοτι τῶν εὖ γεγονότων καὶ εὐπατριδαι ἦσαν, ἐν τοῖς τῶν πόλεων λευκώμασιν ἐνεγράφοντο, ἐκάστης πόλεως τοὺς ἐν τοῖς βουλευτηρίοις ἀντὶ συγκλήτου τινοῦς ἐκείνους ὡσπερ ἑχοῦσης καὶ ὀριζομένης.

B

ΚΕΦΑΛ. ΜΕ΄.

Ὅτι Ἀναστασίου βουληθέντος προσθεῖναι τῷ τρισαγῶ τὸ, « Ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, » στάσις τῷ δήμῳ ἐγένετο, ὡς καὶ αὐτὸν ἐκείνον δεῖσαντα, τὴν ἀρχὴν ἀποτίθεσθαι· καὶ ὡς μετὰ μικρὸν ἐτελεύτησεν τὸν βίον.

Τὸ πάντων δ' ἔσχατον καὶ τελευταῖον αὐτῷ τῶν κακῶν διεπράχθη, ὅτι περ ἐν τῇ Κωνσταντινου τὴν προσθήκην καὶ αὐτὸν ἐν τῷ τρισαγῶ ἡρημένον ποιήσασθαι τὸ, Ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, στάσις μεγίστη ἀνεββίπλοθη, ὡσπερ τῆς Χριστιανῶν θρησκείας ἀνατροπόμενης. Προστάτης μὲν οὖν τοῦ τοιοῦτου δόγματος Πέτρος ὁ Κναφεὺς ἐγενόνη, ὡς εἰρηται. Σευῆρος δὲ Μακεδόνιον τὸν πρὸ μικροῦ ἱεράρχην τῆς Κωνσταντινου ἱστορεῖ γεννηθῆσθαι, καὶ τὸν ὑπ' αὐτὸν κληθῆν, πρὸς Σωτήριχον γράψων· οὕτω μὲν τεταγμένος ἐν ἐπισκόποις, ἔτι δὲ τοῖς ἀνακτόροις ἐνδιαιτώμενος κατ' ἐκεῖνο καιρῷ, ὀπηνίκα τοῦ κατ' αὐτὸν ἀπηλάθη μοναστηρίου σὺν τοῖς εἰρημένοις. Συνάγεται δ' οὖν τῶν τοιῶνδε καὶ ἄλλων χάριν διαβολῶν τὸν Μακεδόνιον ἐκβεβληθῆσθαι τοῦ θρόνου. Ὅτι δὲ ψεύδεται μάτην καταφερόμενος τοῦ ἀνδρός, παρὰ πῶδας δείξει τὰ εἰρημένα. Ἐπεὶ γὰρ εἰς διαφορὰν καθίστατο βασιλεῖ, πολλὰς ἐπινοίας κατ' ἐκείνου ἐτύρυσεν. Ὅθεν καὶ τοὺς ἐκείνου ἀφισταμένους σὺν δὴλῳ ἐκέλευεν ἀθροισθέντας ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀρχαγγέλου, τὸν τρισάγιον ὕμνον μετὰ τῆς προσθήκης ψάλλειν. Τῇ δ' ἐπιούσῃ Κυριακῇ τὰ ὅμοια καὶ ἐν τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ἐποίησαν, καὶ βάρκα ἐπιφερόμενοι. Ὁ δὲ λαὸς ζήλῳ διαθερμανθείς αἰσχροῦ· ἐκείνους τῆς ἐκκλησίας ἀπήλαυον. Ἀπαρκαλύπτως δ' ἐπειτα ὁ κρατῶν καὶ μοναχῶν τῶν ἀπεββηγμένων καὶ ἀρχοντας ἀναίδην ἀσέμνους ὑβρεῖσι βάλλειν ἐπειθε τὸν ἐπίσκοπον· ὧν εἷς καὶ Ἰουλιανὸς ὁ Ἀλικαρνασοῦ τῆς Καρίας ἐπίσκοπος ἦν, καὶ Σευῆρος ὁ μοναχός, οἱ καὶ τῆς πίστεως καὶ αὐτῶν γεγεννημένοι πολέμιοι. Πῶς οὖν οὐ τυραννεῖν καὶ ὑβρίζειν καὶ διὰ τῆς προσθήκης τῆ βούλευστος, ἐκείνου φαίμεν εἶναι ταύτην, καὶ ἀρχηγὸν τῆς τοιαύτης συγχύσεως τῇ Ἐκκλησίᾳ γενέσθαι δεξόμεθα;

us est. Defunctorum bona curiose inquisivit, et publicam passim omnibus conciliavit i. oriani. (Suidas.)

(1) Supra cap. 35.

Τοῦ δὲ βασιλέως τὴν προσθήκην ταύτην θεῖναι παρ-
 βρῆσι·α θελήσαντος, ὁ δῆμος ἀκαθέκτως εἶχε, σφα-
 δάζων τὰ ἔσχατα· καὶ πολλοὶ μὲν τῶν ἐν τῷ ἐν
 χρῶ κινδύνου ἐγένοντο, πολλοὶ δὲ τῶν ἐπισήμων τό-
 πων πυρὸς ἐγένοντο παρηνάλωμα. Ἄνὰ δὲ τοὺς
 οἴκους Μαρῖνου τοῦ Σύρου χωρίτην εὐρόντες τινὰ
 τὴν μονήρην διαζῶντα βίον, τὴν κεφαλὴν ἀφείλοντο,
 λέγοντες ὡς ἐκείνου ταῖς εἰσηγήσεσι τὴν τοιαύτην
 προσθήκην γενέσθαι. Καὶ τινεὶ κοντῶ ταύτην με-
 τεωρίσαντες, δημοσίᾳ ἀνέκραγον σφόδρα διατωμά-
 ζοντες, ὡς οὗτος ἄρα εἴη τῆς Τριάδος ἰχθύος. Ἐπι-
 τίσον δὲ τὰ τῆς στάσεως εἰς μέγα ἤρθη, πᾶσαν
 τέχνην ἐν δευτέρῳ τιθείσης, ὡς καὶ αὐτὸν τὸν κρα-
 τοῦντα ἐν δεινῷ ποιούμενον τὸ πραχθὲν, ἄνευ τοῦ
 συνήθους στεφάνου κατὰ τὸν Ἱππόδρομον παριέναι·
 ἐπικιρῶσαι τε τῷ δήμῳ διὰ τῶν κηρύκων, ἐν ἐτοίμῳ
 εἶναι καὶ τῆς βασιλείας ἐξιστασθαι· εἰδέναι μὲν τοι,
 μὴ ἐφικτὸν γὰρ ὄν πάντας ἐπὶ τὴν τοιαύτην ἀνταί-
 νειν ἀρχὴν, μηδὲ μὴ πλείστον ἀνεχομένην. Εἰς δ'
 ἔσεται πάντως, ἵς μετ' αὐτὸν ἐπὶ τῶν οἰάκων τῆς
 ἡγεμονίας ἀρθεῖς, αὐτὴν διακυβερνήσειεν. Ἄ δὲ
 πυρόμενος ὁ τῆς Κωνσταντίνου λεῶς, ἀθρόον ὡσπερ
 ἐκ τινος θείας ῥοπῆς μετετίθεντο· καὶ ἰκέτης αὐτοῖς
 καθίστατο βασιλεῖ, περιθέσθαι τὸν στέφανον· ἐπισ-
 χνούμενος διαλύειν τὴν στάσιν, καὶ τοῦ λοιποῦ
 ἡσυχάζειν αἰρεῖσθαι. Ἐπ' ἐλάχιστον δὲ τοῦ λοιποῦ
 βῶσα· χρόνον δ' Ἀναστασίος, ἐπὶ τὴν ἑτέραν μεθ-
 ἵστατο βιοτήν· ἐπὶ δὲ καὶ εἰκοσι πρὸς· μῆσι τρισὶ
 καὶ ἑσάσι· ἡμέραις ἀθλίως καὶ ἐπ' ὀλίθῳ τῆς
 ἰδίας ψυχῆς τὴν τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν διακυβερνή-
 σας. Περιέχει δὲ καὶ ἡ παρούσα ἐκκαιδεκάτη μοι
 τῶν ἱστοριῶν χρόνον ἑτῶν τεσσαρῶν καὶ τεσσαρά-
 κοντα σὺν μῆσι τρισὶν· ὁπνήκεν δὲ ἄρτι μὲν ἔτος
 ἑξακισχιλιοστὸν τῷ, ἀπὸ δὲ τῆς θείας τοῦ Κυρίου
 γεννήσεως πεντακισιοστὸν εἰκοστὸν ἑνατὸν ἐπε-
 ραίνετο.

A que afficere voluerunt, auctorem ejus esse dicemus
 et ducem confusionis tantæ in Ecclesia recipimus?
 Porro cum imperator accessionem eam pro palam
 hymno addere vellet, populus impatienter id fe-
 rens, summopere animi discruciabatur. Et multi
 magistratus in periculum maximum inciderunt,
 multaque insignia aedificia incensa sunt. Atque in
 Marini Syri adibus monacho cuidam deprehenso
 homines nonnulli caput amputarunt, eumque ad-
 jectionis ejus suasorem esse dixerunt: et capite
 conto in sublime sublato, publice per ludibrium
 exclamarunt, illum ipsum Trinitatis hostem esse
 asseverantes. Eo vero seditio ista magnitudinis
 processit, consilio remedioque omni proculcato, ut
 et imperator ipse iam gravi periculo permotus,
 absque corona et consueto imperiali habitu, in
 Hippodromum procurrerit, et per præcones populo
 denuntiavit, paratum se esse imperio cedere. Satis
 vero se scire, fieri omnino non posse, ut universi
 dignitatem eam, quæ plurimos minime ferret,
 capesserent. Unum autem prorsus oportere esse,
 qui sibi succedens, et administrationis habenas te-
 nens, imperium gubernaret. Quod ubi populo
 Constantinopolitanus audivit, subito veluti divino
 quodam momento animum mutavit: et imperatori
 statim, ut coronam imponeret, seditionem se solu-
 turum, et deinceps quieturum esse pollicitus,
 supplicavit. Perbrevis autem deinde Anastasius
 tempore vixit, paulo post defunctus, cum viginti
 septem annos, menses tres, et totidem dies infeli-
 citer, et cum animæ suæ exitio, imperium Roma-
 num administrasset. Continet sedecimus iste hi-
 storiciæ liber annos quadraginta quatuor et menses
 tres: **728** cum a condito mundo sexies millesi-
 mus tricesimus quartus (1), a divina autem Domini
 nativitate quingentesimus vicesimus nonus agere-
 tur annus.

(1) Sicuti recentiores volunt, 4596.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ

ΤΟΥ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΙΖ'.

NICEPHORI CALLISTI

XANTHOPULI

ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ

TOMUS XVII.

CAPUT I.

De imperio Justinī primi : et ut ab eo interfecti sint Amantius eunuchus, Theocritus et Vitalianus.

Quæ quidem sub Zenone et Anastasio ecclesiis accidere, talem habuere modum. Ubi vero Anastasius ad infima concessit judicia, Panemi mensis, qui apud Romanos Julius dicitur, die nono, Justinus Thraciam patriam habens, purpuram sumpsit, ordinum aulicorum dux, a custodibus corporis imperatoris, quibus præfuerat, præter spem omnem princeps declaratus. Multi vero tum opibus et copiis, nec non Anastasii cognatione ad magnam processerant gloriam, qui imperium tantum suscipere possent, quique id adeo pro rerum omnium licentia ad se pertraherent. Præter alios Amantius imperialium cubiculariorum præfectus, qui ingentes sibi opes comparaverat. Porro cum ipsi qui virilibus careret, ad tantum imperium aspirare minime liceret, Theocrito (1) cuidam, quo amico maxime utebatur, imperii coronam imponere conatus est. Et Justinum hunc accitum pecunia ingenti tentare **732** eos jussit, quicumque Theocrito purpuram circumdare vellent et possent. At hic sibi ipsi imperium quærens, statim pecunia populum corruptit, eorumque qui excubitores dicuntur, benevolentiam auro redemit. Et purpura sumpta, Amantium primum et Theocritum e medio sustulit : deinde et alios quoscunque idoneos ad imperii fascēs suscipiendos esse putabat, occidit. Vitalianum autem, qui sub Anastasio ad tyrannidem aspiraverat, in Thracia agentem, cum honore multo ad imperialem urbem accersit, opes ejus,

A

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Περὶ τῆς Ἰουστίνου τοῦ πρώτου βασιλείας· καὶ ὡς ἀνείλεν Ἀμάντιον τὸν εἰνούχον, Θεόκριτον τε καὶ Βιταλιανόν.

Ἔσα μὲν οὖν καὶ ἐπὶ Ζήνωνος καὶ Ἀναστασίου ταῖς ἐκκλησίαις συνέθη, τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον. Ἀναστασίου δὲ πρὸς τὰ κατώτατα μετακχωρηκός· δικαιοσύνη, Πανέμου μὴνός ἐνάτη (λέγοιτο δ' ἂν ὁ μὴν οὗτος παρὰ Ῥωμαίους Ἰούλιος), Ἰουστίνος Θράκην ἀγῆσας πατρίδα, τῆ ἀλουργῶ ἀμπεχόμενη ἐχρήσατο· ἡγεμῶν τῶν ἐν τῇ αὐτῇ τάξεσιν ὄντων, ὑπὸ τῶν τοῦ βασιλέως σωματοφυλάκων, ὧν ἐξηγεῖτο, παρ' ἐπιπέδα πᾶσαν ἀναβήθει. Πολλοὶ γὰρ ἦσαν τῆνικαῦτα πλοῦτι τε καὶ δυνάμει καὶ τῇ συγγενείᾳ Ἀναστασίου ἐπὶ μέγα προσελθόντες δόξῃ· καὶ τὴν τοσαύτην ἀρχὴν περιθέσθαι, καὶ δυνάμενοι, καὶ κατὰ τὸ ἐφ' ἅπασιν συγκεχωρηκός· ἐφεκόμενοι. Ἦν δὲ σὺν ἄλλοις καὶ ὁ τῶν βασιλικῶν θαλαμηπέλων προσεστηκός· Ἀμάντιος, ἐπὶ μέγα δυνάμειος ἦκων· καὶ ἐπεὶ ἐκείνῳ οὐ θεμιτὸν ἦν τῶν ἀνδρείων ἐστεριμένῳ εἰς τὴν τοσαύτην ἀρχὴν παρελθεῖν, ἄνδρα τινὰ Θεόκριτον ὃ φίλῳ διαφερόντως ἐχρηστο, τὸν τὴν βασιλείας·στέφανον ἀναδείξασθαι ἐπειράτο· καὶ τὴν Ἰουστίνον τοῦτον μεταστειλόμενος, χρήμασι μεγάλοις ἀποπειρᾶσθαι ἐκέλευεν, ὅσοι δὲ ἐπιτηδείως εἶχον, οἳ τε ἦσαν Θεοκρίτῳ τὴν ἀλουργίδα περιποιεῖν. Ὁ δὲ ἐαυτῷ μνώμενος· τὴν ἀρχὴν, τὸν δῆμον εὐθύς τοῖς χρήμασιν ὑπαγαγὼν, καὶ τὴν τῶν καλουμένων ἐξκουστωρῶν εὐνοίαν τῷ χρυσίῳ ἐξωνησάμενος, τὴν ἀλουργίδα περιθέμενος, πρῶτα μὲν Ἀμάντιον καὶ Θεόκριτον ἐξῆγε τοῦ ζῆν· ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλους, ὅσους ἔπειτα ἱκανοὺς γε εἶναι σχῆμα βασιλείας περιποιεῖν ἑαυτοῖς. Βιταλιανὸν δὲ ὡς ἐπὶ

(1) Al. *Theocritianum* nominant.

Ἀναστασίῳ τυραννίδι ἐπέθετο κατὰ τὴν Θράκην, A
 διάγοντα, σὺν πολλῇ τιμῇ ἀνὰ τὴν βασιλείῳ ἀγει
 πόλιν· δεῖσας μὲν αὐτοῦ τὴν δύναμιν, καὶ τὸ περὶ
 μάχης τε καὶ πολέμια ἐμπειρον, τὴν τε παρὰ πᾶσι
 διαθέουσαν φήμην· καὶ μάλιστα ὅτι περ ἀπὸ ἔρωσ
 ἦν ἐκεῖνῳ ἐντετεκνῶς τῇ ἀρχῇ. Καλῶς δὲ διαγνοῦς,
 ὃς οὐκ ἄλλως ἐκεῖνου περιγένοιτο, εἰ μὴ φίλος
 προσποιήσαιτο εἶναι, καὶ προσωπεῖον ἀνεξέλεγκτον
 ἑαυτῷ περιθεῖν, στρατηγὸν εὐθύς τοῦτον τῶν μεγί-
 στῶν ἔχειροσθένει ταγμάτων· Πραισέντα ἢ Ῥωμαί-
 ον ταῦτα ὀνομάζει φωνή· ὁσημέραι· δὲ πειθοῖ καὶ
 ἐξαπάτῃ μίττον· χριόμενος, καὶ ἐς τὸ τῶν ὑπῆτων
 ἀγάμα προῆγε. Τοῦτον δὲ τοῦ ὕψους ἡξιωμένους,
 ἐπὶ περιεῖναι διὰ τῶν βασιλείων εἶδει, ἐν τινι μεσου-
 λίῳ θύρῃ ὄλιῳ ἀνήρηται· ἀξίαν εἶμαι ποιητὴν δεδω-
 κῶς, ὡς δὴ πρότερον κατὰ τῆς· Ῥωμαίων ἀρχῆς B
 αἰθαδῶς παροινήσειε. Ταῦτα μὲν οὖν μετ' ὀλίγον
 ἐγένετο.

ΚΕΦΑΛ. Β'.

*Τίτες τὸ τηρικαῦτα τῇ ἱεροσύνῃ των ὑπερτάτων
 ὁρότων ἦσαν διάδοχοι· καὶ περὶ Σευήρου,
 Παύλου καὶ Εὐφρασίου τῶν τῆς Ἀντιοχείας
 ἐπισκόπων.*

Τῶν δ' ἐκκλησιῶν τηρικαῦτα ἡγεῖτο, τῆς μὲν
 Γῶγῆς Ὀρμισδα· μετὰ Λαυρέντιον· μετὰ δ' ἐκεῖ-
 νον Σύμμαχος· τὸν δ' Ὀρμισδαν Ἀγαπητός· ὃν
 Αγάθων ὁ ἱερός διεδέχετο. Τῆς δὲ Βυζαντίδος μετὰ
 τὸν Μακεδόνιον ὁ Τιμόθεος· μετ' ὃν Ἰωάννης ὁ
 Καπαδόκης κληροῦται τὸν θρόνον· τὸν δ' ἐν Ἀλε-
 ξανδρείᾳ Διόσκορος· ὁ μετὰ Ἰωάννην· ἐν Ἱεροσολύ-
 μους μετὰ Ἰωάννην, ὃς Ἰλιά διόδοχος ἦν, Πέτρος C
 εἶτι καθίστατο. Ἀνὰ δὲ τὴν Ἀντιόχου μετὰ Φλαβι-
 ἴαν Σευήρου· τὸν θρόνον τυραννίδι διετέλει, πολὺς
 κατὰ τῆς ἐν Χαλκηδόνι βέβαιον συνόδου· ὃν οὕτως
 ἔχοντα, καὶ ἐφ' ἐκάστης ὡς εἰπεῖν ἀναθέματι τὴν
 ἀγίαν περιβάλλοντα σύνοδον καὶ μάλιστα ἐν ταῖς
 κολουμέναις ἐνθρονιστικαῖς· εἴτουν συνοδικαῖς τού-
 του ἐπιστολαῖς, ὡς τοῖς ἑκασταχοῦ πατριάρχαις
 ἐπεμπε. Μόνος δὲ Ἰωάννης ὁ μετὰ τὸν πρότερον
 Ἰωάννην κατὰ τὴν Ἀλέξανδρου ταύτας ἐδέχετο,
 Δόκιμος τε οὐ καὶ Τιμόθεος· δι' ὧν καὶ πολλή
 κατὰ τῆς ἐκκλησίας ἐρεσχέλια εἰσέρθει, τῶν λαῶν
 εἰς μυρίας διακρινόμενων δόξας. Ὁ πιστότατος
 ἐκέλευε βασιλεὺς ἀνὰ τὸ πρῶτον τῆς ἀρχῆς ἔτο·
 τὸν Σευήρον ἀξίως ποινὰς τῆς γλωσσαλγίας· εἰσ-
 πράτεσθαι, καὶ τὴν γλώσσαν κατὰ βῆθος ἐκτέμνε-
 σθαι. Εἰρηναῖος δ' ἐπιστάτης τῇ πράξει, ὡς περ ἄρα
 διαθεθρῶλληται, ὃ· τὸν κατὰ τὴν Ἀντιόχου στρα-
 τιωτικῶν ἡγεῖτο ταγμάτων. Ὁ δὲ καὶ γράμμασι
 Σευήρος ἀληθῆς εἶναι πιστοῦται· ὡς ἄρα Εἰρηναῖος
 αὐτῷ τῆς ταραχῆς χάριν τὴν ποινὴν ἐχειρίζετο.
 Ἐνίοις γὰρ τῶν αὐτῷ φίλων κατὰ τὴν Ἀντιόχου
 γράφων, τὸν τε τῆς φυγῆς αὐτοῦ διεξέρχεται τρόπον,
 μυριοῖς βῆλων τὸν Εἰρηναῖον τοῖς σκώμμασιν· οἷς
 αὐτῷ ἀκριβῆ περιεῖναι τὴν φυλακὴν· ὥστε μὴ τῆς
 Ἀντιόχου διαδράσας ἀποχωρήσοι. Ἐγνων δ' ἔγωγέ

spectatamque militarium artum industriam, et
 præclaram insuper apud omnes famam suspectam
 habens : et illud simul maxime per timorem in
 animo volvens, quod hominem imperii amore
 teneri sciret. Cæterum cum probe nosset, non
 aliter illum tolli posse, nisi se ei amicum esse
 assimilaret, personamque haud contemnendam
 imponeret, ducem illico maximorum ordinum le-
 git : Præsentem lingua Latina ordines eos vocat (1).
 In dies porro illecebra et fraude majore utens,
 ad consularem quoque dignitatem cum evexit. Eo
 amplitudinis ubi pervenisset, cum versari in
 aula imperiali necesse haberet, ad quamdam in
 media aula januam dolo occidit (2) : dignas,
 opinor, scelerum pœnas luens, quibus antea in
 Romanum imperium per præcipitem audaciam illu-
 serat. Hæc paulo post acta sunt.

CAPUT II.

*Qui ea ætate sacris administrandis summarum se-
 dium fuerint episcopi. De Severo, Paulo et Eu-
 phrasio, Antiochiæ episcopis.*

Ecclesiis eo tempore præfuerunt Romæ Hor-
 misdas post Laurentium et Symmachum : Hormis-
 dæ autem Agapetus, huic porro Agathon episcopus
 successit Byzantii, post Macedonium, Timotheus;
 post Timotheum, Joannes Cappadox thronum est
 sortitus. Alexandriæ post Joannem Dioscorus
 Ecclesiam rexit. Hierosolymis, post Joannem qui
 Helix successerat, Petrus adhuc sedem obtinebat.
 Antiochiæ vero Severus Flaviani successor thro-
 num per tyrannidem tenebat, plurimum in Chal-
 cedonensem synodum invehens. Is cum ita animata
 synodum eam subjerit : potissimum vero in eis
 quæ Enthronisticæ sive synodales dicuntur episto-
 lis, quas ad loci cujuslibet patriarchas mittebat.
 Unus autem eas Joannes, qui priori Joanni
 Alexandria successerat, atque idem Dioscorus et
 Timotheus recipiebant : per quos nugamenta
 multa adversus Ecclesiam sunt inducta, et populus
 in innumerabiles opiniones divisus. Sedenim impe-
 rator fidelissimus, primo imperii sui anno, Seve-
 rum commeritas petulantis verborum lubricitatis
 pœnas pendere, linguamque ejus radicitus excuin-
 dere jussit. Rei ei, sicuti de eo fama percreluit,
 Irenæus præfuit, militarium ordinum Antiochiæ
 dux. Quod sane verum esse, litteris suis Severus
 ipse confirmat, Irenæum videlicet pœnam sibi eam
 tumultus concitati gratia molitum esse. Ad amicos
 enim quosdam Antiochenos scribens, exsilium
 suum fugamque commemorat, et quam plurima in
 Irenæum scommata et convicia jacet, propterea
 quod diligentius ille custodibus dispositis homi-
 nem, ne ex urbe Antiochena profugeret, serva-

(1) Quod præconsuli legatus, id fere imperatori
 præsens fuit. (Jul. Capitolinus in Ælio Vero.) Filio
 suo Pyrrhi Præsentis filiam iunxit, nuptiis eccle-

bratis exemplo privatorum. (Idem in Marco Philo-
 sopho).

(2) Supra lib. XVI, cap. 55.

rit (1). Novi ego quosdam qui scribunt, a Vitaliano pœna hac Severum esse affectum, cum primas adhuc apud Justinum ferens, linguam illius ab eo petisset : quod scilicet in scriptis suis Severus conviciis sæpe illum impetisset. Verum thronum Antiochenum deseruit Gorpiazō mense, quem Septemvrem Romani vocant. Ejus discessu in sedem eam Paulus conscendit, qui perinde atque ille adversus quartam synodum occulte per rabiem latravit. Ac tum quidem ille synodum eam publice est professus : paulo post vero sua sponte se ab ecclesiis subduxit, et ad communem deinde locum vita finita abiit. Et post hunc Hierosolymis veniens Euphrasius, episcopatum Antiochenum suscepit.

734 CAPUT III.

Ut iterum Antiochia a terra motu sit afflicta, ubi etiam Euphrasius episcopus ruinis obrutus est : cui successit Euphræmius : et de aliis urbibus, quibus damnum a terræ motu est illatum.

Quo tempore multa simul et frequentia Antiochiæ incendia veluti præcere motibus futuris, et proœmia fuere eorum quæ illam comprehensura erant malorum. Tempus enim non ita multum intercessit, cum sepimus Justini imperii ageretur annus, mensis decimus, Artemisio mense, cui apud Romanos Maii nomen est, vigesimo nono die, meridie maxime vigente, motus terræ una cum conquisitione urbi incumbens, eandemque funditus quassans, deformem et horrendam reddidit : et quidquid in ea eximium fuit, in solum conjecit. Ad quam cladem fulmen quoque accessit, ita ut ea mala calamitatem inter se divisisse viderentur. Bonam enim civi atis partem terræ motus et concussio solo æquavit. Si quid vero clades eæ intactum reliquissent, ignis imminens consumpsit, atque in cinerem et pulverem admirando prorsus modo redegit. Porro quomodo et quanta mala civitas ea sit perpressa, quasve ædes et publicas porticus, aliaque illustria ejus opera, incendio simul et terræmotui quasi succisivum opus consumenda præberit : insuper quam admirandæ et orationem omnem excellentes ærumnæ divinitus ad casus ejuscemodii accesserint, Joannes rhetor singulari cum affectu oratione venusta exponit, historiæ suæ calamitate tali finem imponens. In multis hisce cladibus Euphrasius quoque episcopus ædificiorum ruinis oppressus interiit : videlicet ne quis forte qui res provideret illi urbi necessarias, relinqueretur. Sed enim quæ omnia inspicit divina Providentia, quæque vindictæ gladios miserationis oleo demulcet, atque ante plagas ipsas remedia instruit, atque adeo ab ipsa statim (ut ita dicam) desperatione benignitatem profert, Orientalium copiarum imperatoris mandato præfectum Euphræmium excitavit, sollicitudinemque pro civitate omni suam ita declaravit, ut nihil eorum

τινας ιστοροῦντας, ὡς ἄρα Βιταλιανὸς τὴν ποιήν προῦξεναι Σευρήν, βασιλεὶ τὴν ἐκείνου γλῶσσαν αἰτήσας, ἔτι τὰ πρῶτα παρὰ Ἰουστίνῳ φέρων, οἷς πολλάκις ἐκείνον γράφων σκώμμασι περιέβαλεν. Ἄλλὰ φεύγει τὸν θρόνον Γορπιαζῶ μηνί· καλοῖτο δ' ἂν αὐτός παρὰ Ῥωμαίοις Σεπτέμβριος. Ἐκείνου δ' ἐκποδῶν γενομένου, Παῦλος τὸν τῆς Ἀντιόχου ἀνεῖσι· θρόνον, ἐπίσης ἐκείνῳ κατὰ τῆς τετάρτης συνόδου κρῦφα λυττῶν. Τέως· δ' οὖν τηνικαῦτα διαβήθη τὴν ταύτην ἀνακρήσας· μετὰ δὲ μικρὸν, ἐκὼν ἑαυτὸν ταῖς ἐκκλησίαις ἀπαγαγὼν, τὴν κοινήν ὁδοπορίαν ἐπέλλετο τὸ βιοῦν ἐκμετρίσας. Καὶ μετ' αὐτὸν ἐξ Ἱεροσολύμων ἦκων Εὐφράσιος, τὴν τῆς Ἀντιόχου ἱερωσύνην ἐλάμβανε.

B

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Ὅς αὐθις ἡ Ἀντιόχου ἐπὶ σεισμῶν κέποιθε· συνεχώσθη δὲ τοῖς πτώμασι καὶ Εὐφράσιος δ' ἐπίσκοπος· καὶ Εὐφραῖμος κηρύσσει καὶ περὶ ἄλλων πόλεων κακῶς παθοῦσων τοῖς σεισμοῖς.

Ὅπηνίκα πολλοὶ τὸ ἐμοῦ καὶ πικροὶ ἐμπρησμοὶ κατὰ τὴν Ἀντιόχου ἐγένοντο, ὀληγοὶ τινες ὡσπερ τῶν ἐσομένων κλόνων καὶ προσέμια καταβεβλημένοι τῶν καταληψομένων ταύτην δεινῶν. Καὶ γὰρ χρόνου διελθόντος οὐ πάνυ πολλοῦ, ἔτος ἔβδομον ἦν Ἰουστίνῳ ἐν τῇ ὀρχῇ, τῷ δεκάτῳ μηνί, ἀνὰ τὸν Ἀρτεμῖσιον μῆνα, Μαΐου ἔθος Ῥωμαίοις κλεῖν, ἐνάτη καὶ εἰκάδι αὐτοῦ, κατ' αὐτὸ τῆς μεσημβρίας τὸ σταθερώτατον, σύναμα βρασμῶ καὶ σεισμῶς ἐξίσαιος προσβαλὼν τῇ πόλει, πᾶσαν ἀρδὴν συντριψάντες, ἀκαλλῆ καὶ ἀμορφὸν ἐπέδεικνυντο, πᾶν εἴ τι ταύτης ἐξίριετον εἰς γῆν καταβρίβαντες. Ἐφείπετο δ' ἐκείνοισι καὶ κεραυνὸς ὡσπερ τὸ πάθος διανειμάμενος. Τὸ μὲν γὰρ τῆς πόλεως ἐκείνοι καταβρίβαν· εἰ δὲ τι ἐκείνοισι λαθὼν καρώφθη, ἐπὶ τὸ πῦρ ἀμφενέμετο, τέφραν καὶ κόνιν παρὰ δόξαν ποιῶν. Ἄλλ' ὅπως μὲν καὶ ὀπόσα ἡ πόλις κέποιθε, πόσοι τε οἴκοι καὶ στοαὶ δημόσιαι, καὶ ἄλλα τῶν περιφανῶν αὐτῇ ἔργων πάρεργον τῷ πυρὶ τε ἅμα καὶ τῷ σεισμῷ γεγόνασιν· ἔτι δὲ καὶ ὅσα παράδοξα καὶ λόγου κρείττω τοῖς τοιοῦτοις συμπτώμασι θεῶθεν ἐγένετο, Ἰωάννης ὁ ῥήτωρ περιπαθῶς ἄγαν καὶ κεχαρισμένῳ λόγῳ διέξεισιν ἐν τούτῳ καὶ τὸ σύγγραμμα πεπρατῶν. Τοῖς δὲ πολλοῖς δεινοῖς καὶ Εὐφράσιος δ' ἐπίσκοπος τοῖς πτώμασι συγχωσθεῖς, διεφθάρη· ἵνα μήτις τῶν ἐπιτηδεῶν καταλειφθεῖη πρόνοιαν ταύτης ποιούμενος. Ἡ γὰρ μὴν οὐρα καὶ πάντων ἔφορος πρόνοια, ἡ φιλανθρωπίαις ἐλαίῳ τὰ ξίφη τῆς τιμωρίας θήγουσα, καὶ πρὸ τῶν πληγῶν τὰ φάρμακα πλάττουσα, καὶ παρ' αὐτὴν ὡς εἰπεῖν τὴν ἀπόγνωσιν ἐυθέως ἀνοίγουσα τὴν χρησιμότητα, τὸν τῶν ἔψων ταγμάτων τὴν ἐπιτροπήν ἐκ βασιλέως ἐγχειρισθέντα Ἐφραῖμιον διανέστησε· καὶ φροντίδα πᾶσαν ὑπὲρ τῆς πόλεως ἐπέδειξε, ὥστε τῶν ὅσα προσῆκε, παραλειφθῆαι μηδέν. Ὁν Ἀντιοχέων παῖδες τῆς τοσαύτης κηδεμονίας ἀγάμενοι, σφόδρα ἱερὰ ψηφίζονται. Ὁ δὲ τὸν θρόνον ἐλάμβανε,

(1) Evagr. lib. iv, cap. 4.

ὡς περ τινὰ ὁμοίῃν καὶ γέρας τῆς τοσαύτης προνοίας εὐλογοῦν· ἐκ Θεοῦ. Μετὰ δὲ μήνας αὖθις τριάντου ἐπὶ σεισμῶν πάλιν πάσχει· τὰ χαλεπώτατα ὅσα ἐστὶν καὶ τῆς ἀνηχοῦσης πρὸς Ἰουστινιανοῦ τυχοῦσα προνοίας, καὶ Θεοῦ πόλις ὀνόμασται. Ἐκστατος γὰρ τῶν εὐχαιρῶν τὴν Χριστοῦ κλησίαν πρὸ τῶν θυρῶν γράφων, οὕτως τὸν τῆς γῆς ἀπέτρπε κλόνον· Θεοῦ τινι τῶν εὐλαδῶν οὕτω χρήσαντος γράφειν πρὸ τῶν θυρῶν, *Χριστὸς μεθ' ἡμῶν· στήθε.* Ἐτι δὲ Ἰουστινίου τῆ ἀρχῇ διαπρέποντος, καὶ Ἐπίδαμνος (Δυρράχιον νῦν ὀνομάζεται) πλείστα ὑπὸ ἀγρίων σεισμῶν πέπονθε· καὶ Κόρινθος ἢ ἀνὰ τὴν γῆν τῆς Ἑλλάδος ἴδρωται. Τὰ ἴσα δὲ καὶ Ἀνάζαρβος ἐπεπόνθει, ἢ τοῦ δευτέρου τῶν Κιλικίων ἔθνους ἰγείται· ὁ δὲ Ἰουστινὸς μεγάλοις ἀνεκτέησαστο χρήμασιν. Ἐπὶ δὲ τῆς αὐτῆς ἡγεμονίας καὶ ἡ τῶν Ἐδεσσηνῶν εὐδαίμων πόλις τῆς Ὀσροηνῶν ἐπαρχίας, μεγίστη τε ἅμα καὶ πολυάνθρωπος, τῷ παραβῆντι ποταμῷ Σκίρτῳ ὑπερφυῶς κατεκλύσθη· καὶ ἐπὶ τόσον, ὡς καὶ πολλὰ τῶν οἰκοδομημάτων συνεφελύσαι, καὶ πλήθος ἀπειρον ἀνθρώπων παρασύρει καὶ ἐγκολπῶσασθαι· οὗς τὸ ὕδωρ ἀρπιάσεν, θάπτον ὄχετο ἀπίον· ὡς οἱ· χεῖμαρβρος διὰ μέσου βέων τῆς πόλεως. Ἐφῆσαντος δὲ τοῦ δεινοῦ, πλὴξ ἐκ μαρμάρου ἐφαίνετο ἱερογλυφικοῖς γράμμασι τάδε δηλοῦσα· Ἐ Σκίρτος σκρῆσει κακὰ σκρῆτήματα πολῖται· Ὁ φθῆ δὲ καὶ γυνὴ τις κατ' ἐκείνου καιροῦ γυναικογενῆς, ὑπὲρ μέτρον πάντα ἀνθρώπων ὑπερέχουσα· ἀνάλογον δὲ τῷ ὕψει καὶ τὸ πλάτος ἐκέκτητο. Ὁ δὲ βασιλεὺς τοῖς κατὰ τὴν Ἀντιόχου δεινοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις περιαλγῆ· γεγώνως, περιελὼν τῆς κεφαλῆς τὸ διάδημα, πορφυρᾶν χλαμῦδα περιεβάλετο, καὶ ἐν πένθει ἦν. Καὶ πᾶσα δ' ἡ πόλις πενθήριος ἦν, μέλινα ἡμφιεσμένη τοῖς ἐπὶ συμβᾶσι δεινοῖς. Ὁ δὲ βασιλεὺς οὐ μόνον Ἀντιόχειαν, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἐδεσσηνῶν καὶ Ἀνάζαρβον βασιλικῶς ἀνεκτέησαστο. Ἡ δὲ Ἀνάζαρβος καὶ Ἐδεσσα οὕτως ἐκ βάρων καὶ μεγαλαπρεπῶς ἡγέρθησαν ὡς ἐκατέρως καὶ τῆ τοῦ βασιλέως προστηγορίᾳ κατακοσμηθῆναι. Ἐπει δὲ τῆς τοιαύτης ἐπεμνήσθημεν συμφορᾶς κατὰ τῆς πόλεως Ἀντιόχου, εἶγε δὴ καὶ ἄλλα δεξιά λόγου τηνικαῦτα γενόμενα τῆ παρούσης ἱστορίας ἐντάξωμεν, ἃ δὴ ἐκ τῶν ἱστορησάντων ἀνελεξάμεθα.

penis imperatoris splendide restituit. Anazarbus sunt restauratæ, ut utraque etiam imperatoris pro tantæ cladis, quæ Antiochiæ accepta est, quæ tum accidere, præsentī inserimus historiæ, ex rerum gestarum scriptoribus excerpta?

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Περὶ τοῦ ἁγίου Ζωσιμά τοῦ θαυματουργοῦ, καὶ Ἰωάννου τοῦ Χοζεβίτου.

Ἦν τις κατ' ἐκείνου καιροῦ Ζωσιμῆς ὄνομα, ἐκ τῆς παραλλίου λεγομένης Φοινίκης ὀρμώμενος· πατριδα Σίδην κεκληρωμένος, οὐκ ἕλαττον ἢ σταδίους εἴκοσι τῆς Τυρίων ἀπρωσιμένην, ἀθλοῖς μεγάλαις τὴν κατὰ Θεὸν μετιῶν βιοτήν. Οὗτος τολύων ἠσθεῖα μακρᾶ, καὶ τοῖς ἄλλοις, οἷς Θεὸν εἰκόσ ἦθεσθαι, τούτων ἐνστερνισάμενος, οὐ μόνον ἀπαθεία;

(1) Evagr. lib. iv, cap. 7.

A quæ opus essent, per Ephræmium prorsus præmitteret. Hunc Antiocheni curæ et administrationis ejus admiratione episcopum delignant. Atque ille sedem eam, perinde atque præmium aliquod atque remuneratiouem tantæ suæ procurationis, a Deo reciperet, non repudiavit. **735** Post menses autem triginta, gravissimas rursus a terræmotu pertulit eadem civitas ærumnas : cum deinde a Justiniano debitam consecuta est curam seu provisionem, et Theopolis, hoc est, Dei civitas nominata. Unusquisque enim civium Christi nomen pro foribus inscribens, eo modo terræmotum dispulit, cum Deus religioso cuidam homini oraculo hæc verba foribus inscribere præcepisset : *Christus nobiscum : state.* Ejusdem Justinii imperii tempore Epidamnus etiam, quæ nunc Dyrrhachium dicitur, plurima a sævis terræmotibus sustinuit damna. Et item Corinthus, quæ in terra Græciæ sita est. Idem vero et Anazarbus, quæ secundæ Cilicum genti præest, pertulit. Quas urbes magna pecunia Justinus restauravit. Sub eodem imperio Edessenorum quoque felix civitas, quæ maxima simul et populosissima in provinciâ Osroenorum est, mirifica Scirti, qui eam præterfluit, amnis exundatione in tantum est affluta, ut cum multa ædificia secum convulsa ille abstraxerit, tum infinitam hominum multitudinem abstulerit atque submerserit. Quos postquam unda rapuit, confestim instar torrentis per medium urbem profluens evanuit. Quod ubi malum conquievit, tabula marmorea apparuit, hieroglyphicis litteris hæc significans :

Saltabit civi saltum saltator ucerbum.

Visa vero eadem tempestate est gigantæi generis mulier quædam, cujusvis hominis proceri staturam excellens : longitudini ei proportionem latitudo etiam respondebat. Porro imperator Antiochenis atque aliis calamitatibus in mœrorem conjectus, capitis diademate posito, et pulla veste sumpta, luctui se dedit : et urbs universa cum eo pullata et ipsa eorum quæ acciderant malorum causa luxit. Imperator vero non solum Antiochiam, sed et Edessenorum civitatem, atque Anazarbum, impenis et Edessa ex fundamentis ipsis tanta magnificentia ipsius appellatione sit coonestata. Quandoquidem meminimus, cur non alia quoque digna memoratu

D

736 CAPUT IV.

De sancto Zosima miraculorum editore, et Joanne Chozebita.

Erat tum temporis (1) Zosimas quidam nomine, ex Phœnicia, quæ maritima ducitur, oriundus, Sidam patriam sortitus, quæ non minus quam viginti stadiis ab Tyriorum urbe distat : qui magnis certaminibus cælestem meditabatur vitam. Hic diuturno jejunio aliisque studiis, quibus Deum delectari par est, toto illum pectore cum-

plexus, non solum ad summum indolentiae fastidium pervenit, verum etiam donum id, ut futura perinde atque praesentia videret, a Deo consecutus est. Fuit autem Caesareae, quae caput gentis Palaestinarum est, apud virum praclarum, prudentia atque eloquentia insignem, dignitate quoque atque aliis rebus quae hominis vitam cohonestant praestantem, nec non generis nobilitate admodum illustrem, Arcesilaum nomine. Cum igitur eadem Antiochia ex motu terrae acceptura esset, prolixè Zosimas illacrymans, et ex intimo animo ingemiscens, sumpto alicunde in manus ignis catillo, circumquaque obambulans, locum omnem suffitu implevit. Deinde humi provolutus, precibus Dei opem imploravit. Cum vero Arcesilaus adesset, et quidnam sibi res tam turbulenta vellet, interrogaret: propalam ille, se Antiochiam fatali tum casu coincidentem, fragoremque ejus aures suas circumsonantem, sentire dixit. Arcesilaus autem una cum iis qui tum ibi praesto erant, verbis ejusemodi praeter omnem opinionem auditis, stupefactus, horam eam notavit: et postea ea ipsa hora, qua hoc Zosimas, divino affatus numine praeviderat, Antiochenam urbem in maximas concidisse ruinas comperit. Plura vero et alia quae opinionem omnem superant, virum hunc fecisse dicunt: quae singula commemorare, quoniam numerum exsuperant, temporis hujus non est. Unum tamen aut alterum exponere conabor. Eodem tempore una cum magno hoc viro vir quidam viguit nomine Joannes, virtute illi non multum cedens, in casa monastica cui Chuzicia nomen erat, ad torrentem in parte septentrionali viae publicae, quae Hierosolymam egressos Hierichuntem defert, sita. Hic cum dudum antea in ea quam dixi Caesarea Palaestinae episcopatum gessisset, monasticam tum et rebus mundanis omnibus carentem consecrabatur vitam.

737 Chozebites igitur iste tum ubi Arcesilai, quem diximus, conjugem, alterum sibi oculum radio textorio excussisse, inaudit, nulla interposita mora, feminam eam visurus accurrit. Et postquam pupillam illi excidisse, et oculum in modum liquoris diffuere vidit, unum ex comitibus spongiam quam celerrime asserre, et humorem diffluentem in locum suum cogere, spongiamque ipsam quantum posset fasciola colligare jussit. Aberat autem domo Arcesilaus, et cum Zosima in phrontisterio sive monastico tugurio, quod ad vicum Sida cognomine situm erat, et a Caesarea stadiis prope quingentis distabat, conversabatur. Colloquenti vero ei cum Zosima, celeriter domo accurrentes famuli, casum uxoris renuntiant. Quo repente audito, ille in prolixiora incidit luctum, et capillos vellens in aerem jactitabat, et mœrorem colibere non poterat. Causam ejus conturbationis Arcesilao commemorante, sermonemque suum gemitu frequenti interpolante, Zosimas cognoscit, Arcesilaum ita miserabiliter

εις τὸ ἀκρότατον ἤλασεν, ἀλλὰ καὶ τὸ τὰ μέλλοντα ὡς ἐνιστάμενα διορᾶν γέρας· πρὸς Θεοῦ ἔσχε, καὶ τινι δ' ἐν Καισαρείᾳ συνῆν' ἀνδρὶ διασήμῳ· Καισαρεία τῆ τοῦ τῶν Παλαιστινῶν ἔθους ἡγουμένη· Ἀρκεσίλαος ἦν οὗτος, λόγοις μάλα εὖ ἤκων, ἀξιώμασι τε καὶ ἄλλοις, ὅσα βίον ἀνδρὸς οἶδε σεμνύνειν, προῦχων, καὶ τῶν εὐπατριδῶν ὁ διαφανέστατος. Ἦνίκα τοίνυν ἡ Ἀντιόχου πάτχειν ἐκ σεισμῶν ἐμπίλλε, θαυρῶν ὑποπλησθεὶς καὶ βύθιον ἀνομιώμας, πυρετῶν ποθεν εἰς χεῖρας λαβῶν, καὶ πανταχοῦ περιῶν, ἰθυμῖα τῶν χώρων εἰτα ἐπικιταρῆρπτεῖ τῆ γῆ ἑαυτὸν, λιταῖς τὸν Θεὸν ἱκετεύμενος. Παρόντος δὲ τοῦ Ἀρκεσίλαου, καὶ τί ἂν εἴη τὸ ἐνοχλοῦν πυθομένου, ἐκεῖνον ἀναφανδὸν φάναι, αἰσθῆσθαι τὴν Ἀντιόχου νῦν πτώμα ἐξελίσσον πίπτουσαν, καὶ τὸν ψόφον τὰ ὄτα περιβορῆσαι· ἐκπλαγέντα δ' ἐκεῖνον τῷ παραδόξῳ τῶν ἡκουσμένων σὺν τοῖς παρατυχοῦσιν, ἀναγράφαι τὴν ὕραν· καὶ ἐς ὑστερον κατ' αὐτὴν γε ἐκεῖνην εὐρεῖν τῶν μεγίστων πειραθείσαν δεινῶν, καθὰ Ζωσιμᾶς προεφοίβασε. Πολλὰ γὰρ καὶ ἄλλα τῶν παραδόξων τοῦτον δρᾶσαι φασιν· ἃ καταλέγειν οὐ τοῦ παρόντος καιροῦ ὑπὲρ ἀριθμῶν δύναται· ἐν δ' οὖν ὅμῳς ἡ δύο πειράσομαι διελθεῖν. Κατ' ἐκεῖνο καιρὸν συναρχαίων ἦν τῷ μεγάλῳ τοῦτω καὶ τις ἀνήρ Ἰωάννης· τῆν κλήσιν, οὐ παρὰ πολὺ ἐδέων τὴν ἀρετὴν, ἐν τῇ Λαύρᾳ, ἣ τοῦ Χουζικῆ ἐπώνυμος ἦν· κείτοι ἐπὶ αὐτῆ πρὸς τῇ χαρτῶν τῷ ἀρχιεπίσκω μέρει τῆς λεωφόρου, ἣ τοῦς ἐξ Ἱεροσολύμων ἤκοντας ἐπὶ τὴν Ἱερικουσίαν πόλιν κατάγει. Οὗτος καὶ τὴν εἰρημένην μοι πόλιν τῆς κατὰ Παλαιστίνην Καισαρείας πάλαι ποτ' ἐπισκοπήσας, τότε τὸν μονήρη καὶ ἀσκεὺν μετῆι βίον. Τηνικαῦτα δ' οὖν ὁ Χοζεβίτης τὴν τοῦ εἰρημένου Ἀρκεσίλαου γυναῖκα μαθὼν κερκίδι ὀσπερον ἀποβαλέσθαι τοῖν ὀφθαλμοῖν, τάχος ὅσον ἦει τὴν γυναῖκα ἐπισκεψόμενος. Ἐπει γοῦν ἐθεάτο ἐκπεσοῦσαν μὲν τὴν κόρην, δίκην δὲ βεβύματος διοβρυνέντα τὸν ὀφθαλμῶν, ἐνὶ τῶν ἀκοιουθούτων ἐπύταττε σπόγγον ὡς τάχιστα ἐνεγκεῖν· καὶ τὸ διαβρυνὲν συναγαγόντα, κατὰ χώραν εἰσαγαγεῖν, τεταμῶνι τε καὶ τὸν σπόγγον ὡς γε δυνατόν ἀναδῆσαι. Ἀπὴν δὲ τοῦ οἴκου ὁ Ἀρκεσίλαος· συνῆν γὰρ Ζωσιμᾶ κατὰ τὸ φροντιστήριον ὀμῶν, ὃ δὴ ἐπὶ τῆς Σιδηρῶν καλουμένης· ἐκεῖτο κώμης· διεῖχε δὲ τῆς Καισαρείας ὡσεὶ σταδίου· φ'. Διομιλουμένῳ δὲ τῷ Ζωσιμᾶ παρήσαν οἰκοθεν δρομαῖοι τῶν τινες οἰκωτῶν τὸ συμβῆν τῇ γυναικὶ διαγγέλλοντες. Ὡς οὖν αἰφνης τὸ δεινὸν ἠκηκόει, διωλύγιον ἀνεκώκυσε· καὶ τὰς τρίχας ἐλλῶν, εἰς ἀέρα εἰλίχμα, καὶ ἀκάθεκτος ἦν. Ὡς δὲ Ζωσιμᾶς τὸ αἴτιον τῆς ταραχῆς ἀνεμάνθανε διηγουμένου Ἀρκεσίλαου, συχνὰ διακοπτομένου ταῖς οἰμωγαῖς, εὐθὺς ἐκεῖνον εὐτῷ ἐλεεινῶς ἔχοντα διαφείς, ἐπὶ τι δωμάτιον ἔτρεχε, ὅπου δὴ εἰωθὸς ἦν ἐκεῖνῳ ἢ θέμις Θεῷ καταμίνας προσομιλεῖν. Ἐπ' ὀλίγον δ' ἐκεῖθεν ἐξῶν, χαίρων ὡσπερ καὶ ἀγαλλόμενος μειδιῶντι καὶ κεχαρισμένῳ προσώπῳ, Ἀπιθί, πρὸς Ἀρκεσίλαον ἔλεγεν, ἀπιθί· ἡ χάρις τῷ Χοζεβίτῃ δέδοται· καὶ τὸ μὲν σὺν γύναιον ἐν παντελεῖ ὕγιει· μηδὲ μῶς λυμηνασθαι

δυναθέντος· τοῦ πάθους τῆ παρουσίᾳ τοῦ Χοζεβίτου· Ὁ δὲ καὶ ἑψευδὲς ἦν· ἐπίσης καὶ ἀμφοτέρων ἐφ' ἐνὶ πράγματι παράδοξα εἰργασμένων. Ξένην βέ φαι τὴν Ἰωάννην τοῦτον ἀνύσται τὴν βιοτήν, ὥστε καὶ κοχλιώδη τινὰ ὑπόμονον κατὰ γῆς διορύζει· κακείσε τὸν πολλὸν ἐκτρέπόμενον ὄχλον, τὴν ἡσυχίαν ἀσπάζεσθαι. Περὶ δὲ Ζωσιμᾶ καὶ τοῦτο ἱστορηται· ἀπίοντι γάρ ποτε τῷ ὀσίῳ ἐπὶ τὴν Καισάρειαν, καὶ τι ὀνάριον ἐπισυρομένῳ, ᾧ τινὰ τῶν ἐπιτιθείων ἐπήγετο, ἐπιστάς αἰφνης λέων, τὸν θύον ἀρπάσσει· ὄρχετο. Κατόπιν δὲ καὶ ὁ γέρονι ἀνὰ τὴν ὕψην ἐδύσκε σχολαίῳ ποδί· ὁ δὲ λέων ἕως οὐ φθάσειε Ζωσιμᾶς τῆ ὀνείῃ θοίνῃ διακορῆς γεγυῶς, ἤδη πρὸς ἀπαλλαγὴν ἔτοιμος ἦν. Ἡδὴ δὲ τι καὶ σεσηρὸς τῷ λέωνι ἐνιδῶν Ζωσιμᾶς, Ἄλλ' ἐμοί, φησὶν, ὦ ἑταίρε, οὐ δύναμις πρότεσσι τὰ ἐπισεσασμένα τῷ θνῶ φέρειν ἐπ' ὤμων, ἐπὶ πόρῳ τε ἀφιγμένῳ τοῦ χρόνου, καὶ ἐνδεία ἐκτετηγμένῳ. Ὑπέλθε τοίνυν τὴν ἐφεστρίδα· καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς φύσεω· παρωσάμενος, παρὰ τὰ νενομισμένα πράττε ὀσιμᾶ, εἰ γ' ἐμοῦ ἀπαλλάττεσθαι βούλει καὶ θηρίον αὐθις εἶναι. Ὁ δὲ ὡσπερ τὸ καθάπαξ εἶναι λέων ἀποβαλὼν, ἠρέμα ὑποτρέχει τὸν Ζωσιμᾶν, καὶ τῷ οὐραίῳ ὑπέστανε, καὶ τὸ κατὰ πᾶν εἰκριν τῷ γέροντι ὄχλος ἦν. Ζωσιμᾶς δ' ἐκείνῳ τὸν φέρτον ἀναθεὶς ἐπωμάδιον, ἄχρι δὴ καὶ εἰς τὴν Καισάρην ἤγαγεν· ἐμφαίνων ὡς πάντα πειθῆνια τῷ ἀνθρώπῳ καθίσταται, ἤρημένῳ κατὰ Θεὸν ζῆν, καὶ ἀπλανεῖς τοὺς δεδομένους· ἀνωθεν χαρακτῆρας διατηροῦντι καθάπερ πάλαι τῷ γενάρχη Ἀδάμ.

hominem distringit, et in rebus omnibus se illi paritutum ostendit. Senex autem Zosimas imperio humeris leonis fasce, Cæsaream usque cum duxit : satis aperte declarans, omnia obedire homini ei, qui ex prescripto Dei vitam sibi degendam statuerit, constanterque sibi datam olim non aliter atque generis principi Adamo imaginem ac figuram absque ullo errore conservaverit.

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

Περὶ τοῦ ἄλλου ἁγίου Ζωσιμᾶ, καὶ τῆς Ἀγυπτίας Μαρίας καὶ Θεοδώρας τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

Καὶ ἕτερος δὲ Ζωσιμᾶς τῆνικαῦτα διέπρεπεν, οὐ τὸν μόνον μετιῶν βίον, ἀλλ' ἐν τινι τῶν κατὰ Παλαιστίνην μοναστηρίων τὸν κοινοβιακὸν ἄδιον ἀνύων ὃν φασὶ καὶ τῆ Ἀγυπτία τὰ μυστικά τελεῖσαι ἱερωσύνη συζῶντα· Ἀγυπτίαν ἐκείνην, ἣν τοσοῦτον τῆ τῆς σαρκὸς ἡδονῆ καθηδουπαθῆσαι τὰ πρῶτα φασὶν, ὡς μηδὲν ἔλλελοιπέναι τῆς σαρκικῆς ὕδρευς ἀπρακτον, ἐς τόσον δ' ὑπερβολῆς ἐλάσει κακῆν, ὡς μηδὲ λήγῃ παριστᾶν ἔχειν δύνασθαι· ἐπὶ τόσον δ' αὐθις ἀναδῆναι καλοῦ, ὡς ἐκάτερον παρ' ἐκατέρῳ ἔχειν γνωρίζεσθαι. Ἄλλ' ὅπως μὲν ἐξ Ἀγυπτίου γεγεννημένη αἰὶ βίῳ ἐγρήσατο, πολλοὺς τῷ τῆς ἀκοκλασία· ἀπέβρω ἀνδριποδίστα· καὶ ὡς ἐπὶ προσκυνῆσει τοῦ θεοῦ ξύλου ἰουσα δυναστείᾳ θεῖα ἐλαύνετο· καὶ ὡς ἐκείθεν ἀπάρασα καὶ τὸ βεῖθρον Ἰορδάνου διέβη, καὶ πρὸς τὴν ἐσωτέραν ἔρημον ἦκε, μηδενὶ ἀνθρώπῳ προσομιλήσασα, εἰ μὴ μόνῳ ἐη τοῦτῳ τῷ Ζωσιμᾶ, ἀστὸς καὶ βακίον ἐκτός· ἔτι τε ὅπως Ζωσιμᾶ τουτῷ προσωμίλησε, μετέωρος τῆ εὐχῆ γενομένη· καὶ ὡς τὸν βίον κατέληξε, καὶ τῆς

A affectum statim relinquit, et in ædiculam ubi illi mos erat, pro eo atque fas erat seorsim cum Deo colloqui currit. Atque paulo post inde egressus, veluti letus et exultans, vultu subridenti et hilari : Abi (ad Arcesilaum inquit), abi, Chozebitæ gratia data est, et uxoreula tua modis omnibus gratia valet : quod nequaquam obesse illi, propter Chozebitæ præsentiam, casus acerbus potuerit. Neque id falsum fuit ; nam eadem in re uterque miraculum pariter edidit. Navum præterea Joannem istum peregrisse vitæ genus ferunt, ita ut cuniculatum meatum quemdam tortuosum sub terra effoderit : ibique turbam frequentem aversans, quietem consecutus sit. De Zosima autem illud quoque memoriæ proditum est. Ibat vir sanctus aliquando Cæsaream, asellum secum habens : cui res quasdam necessarias gestanti, subito institit leo. Atque is jumento raptο, aufugit. Consecutus autem eum per sylvam est tardiore gradu senex. Leo, quoad usque ad eum Zosimas pervenit, asini carnibus interea exsatiatus, discedere ab eo parabat. Porro Zosimas hianti ore hilarius leonem inspicens : **738** Atqui, inquit, o amice, mihi ea vis non est, ut humeris asini clitellas portare valeam, qui eo ætatis pervenerim, et cgestate emaruerim. Subeundum igitur tibi onus est, et nature prerogativa rejecta, contra quam recepta jura ferunt, faciendum, siquidem liberari a me et fera amplius esse vis. Ibi tum leo, perinde atque semel feritatem

C abjecisset, sensim ad Zosimam accedit, cauda hominem distringit, et in rebus omnibus se illi paritutum ostendit. Senex autem Zosimas imperio humeris leonis fasce, Cæsaream usque cum duxit : satis aperte declarans, omnia obedire homini ei, qui ex prescripto Dei vitam sibi degendam statuerit, constanterque sibi datam olim non aliter atque generis principi Adamo imaginem ac figuram absque ullo errore conservaverit.

CAPUT V.

De altero sancto Zosima. De Maria Ægyptiaca et Theodora Alexandrina.

Alter vero tum quoque enituit Zosimas, non ille quidem solitariam degens vitam, sed in quodam Palestinæ cœnobio inter monachos commune certamen persequens. Quem sacerdotio fungentem, rem divinam arcanorum mysteriorum Ægyptiacæ illi fecisse aiunt, illi, inquam, Ægyptiacæ, quæ tantopere primum carnis voluptate diffuxisse dicitur, ut nihil prorsus carnalis petulantia intentatum reliquerit : eoque vitiosæ libidinis pervenerit, ut eam verbis eloqui nemo possit. Deinde vero ad summam virtutem ita evasisse, ut altera ab altera illustraretur. Sed enim ut illa in Ægypto prognata, et quod vitæ genere usa, multos libidinis magnitudine in potestatem suam ceu mancipia redegerit : et ut divino nutu ad sacrosanctum lignum venerandum excita, in viam se dederit, atque inde divertens Jordanis quoque flumen transierit, et in interiorem solitudinem se abdiderit, neque cum quopiam homine præterquam uno isto Zosima collocuta sit, cibo-

que simul et vestitu abstinerit; denique ut inter A precandum in sublime subdata, cum Zosima hoc verba contulerit, vitamque hanc finierit; et de divina communione participaverit, nec non ut illi leo sepulcrum effossum a se paraverit, 739 et vitæ ipsa exemplum pœnitentiam agere volentibus commodissimum reliquerit; Sophronio, qui olim Hierosolymitanam sedem antistes exornavit, memorandam relinquemus, qui eleganter sanctæ ejus femine et Zosimæ vitam descripsit. Mihi namque ad alia exponenda properanti, his immorari non licet. Cæterum paulo ante hoc tempus, Theodora illa inter feminas admiranda illustris fuit, quam ad Alexandrinæ urbis regionem nonam anivo magno monasticæ vitæ certamen pertulisse fama est. Fraude enim quadam furtim in stuprum adducta, posteaquam se divinum Numen læsisse cognovit, divit as omnes atque generis splendorem mandato Dei posthabens, et sub virili habitu muliebria occultans, eam quæ supra naturam est vitam exegit. Eamque rem ita contexit, ut crimen etiam illud subierit, quasi pueri procreati pater fuisset. Quam illa apertam calumniam ita fortiter sustinuit, ut puerum perinde atque ipsius esset, mandra sua monasticæ cella expulsa receperit, eandemque coacta tenerum, quoad in virum evasit, educaverit: cum crimine se, exigua corporis parte exhibita, liberare potuisset. Illa vero ad finem usque sexum, sicuti insituerat, celare perseveravit. Maximis etiam gratiarum donis est coonestata, adeo ut et feris imperarit, eamque de rebus quilibet laborum suorum præmia receptura, migravit. Eam porro migrationem monasterii præfecto ostendit auctor ipse et conciliator honorum, ascensum videlicet quemdam mirificum, et domum longe splendidissimam, per quam Theodora ipsa a comitatu et satellitio illustri producebatur.

CAPUT VI.

Quæ res in civitate Negra acciderint, et de sancto Aretha martyre.

Eadem tempestate et Arethas martyr certamen pro Christo obiit in civitate cui Negræ nomen est. Ei ille toti a majoribus ipsis Deo d catæ præfuit. Sita vero est alicubi ad fines Arabiæ felicis. Hanc rebus plerisque florere, et quæ Deo gratâ essent facere, humani generis inimicus minime ferens, sævam adversus eam concitavit procellam. Namque in Judæam quendam illapsus, Mosen quidem patrem et legislatorem se habere gloriantem, re autem ipsa prorsus a legibus 740 et jure naturæ abhorrentem, atque in finitima Homeritarum regione tyrannidem exercentem, contra eam quam dixi, consurrexit urbem. Ac posteaquam illam a mortuis, omniæque expertus nihil egit, quod simul et mœnibus munitissimis, et militum virtute, quos in urbe habebant, tyrannum cives repellerent, ad veterem patris sui armaturam, mendacium scilicet ipsum, se convertit: et amici persona sumpta pacem cum illis pepigit, atque ut sibi cum paucis videndæ urbis gratia eam ingredi liceret, petit, jurejurando per patrii Dei nomen interposito, nihil

Θείας κοινωνίας ἡξίωται, ἐρωτῆ τα λέοντος; τάρως αὐτῆ ἔσχεθίς σταί, βίον λιπούσα τοῖς μεταναεῖν ἐθελούσαι δεξιώτατον Σωφρονίῳ τῷ τῶν Ἱεροσολύμων τὸν θρόνον πάλαι κοσμήσαντι καταλείψμεν, προσηκόντως τὸν βίον τῆς εἰσας καὶ ζωσιμᾶ ἱστορήσαντι. Ἔμοι γὰρ οὐ θέμις τοῦτο; ἐνδιαρῖθειν πρὸς ἕτερον τὴν σπουδὴν προθεμένῳ· ἀλλ' ἢ μὴν καὶ ἡ θαυμαστὴ γυναικῶν Θεοδώρα μικρὴν ἄνωθεν ἐγνωρίζετο· ἦν κατὰ τὸ τῆς Ἀλεξανδρείας ἑαυτον γενικῶς τὴν τῆς ἀσκησεως εἶθλον μάλα διενεγκεῖν λόγος. Ἐξαπάτη γὰρ τινεῖς μοιχεῖαν κλαπέτα, ἐπεὶ ἔγνω Θεῷ προσκρούσασα, πλούτον ἐκείνον καὶ τὸ τοῦ γένους ἐπίσημον δεύτερα θεμέτη τῆς ἐντολῆς, ἐν ἀνδρῶν σχήματι τὰ γυναικῶν ὑποκρύπτουσα, ἐλαθε βιώσασα ὑπὲρ φύσιν· καὶ ἐπὶ τόσον συγκαλύψαι τὸ δρᾶμα, ὡς καὶ δίκην ὑποσχεῖν, ὡς ἄρα εἴη καὶ πατὴρ παιδῶν; γεγρονῶς, καὶ τοσούτον τὰ τῆς συκοφαντίας ἐπικριτῆσαι, ὡς καὶ τοῦ παιδίου οἰάπερ οἰκείου ἀντιλάβεσθαι τῆς μάνδρας ἀπελαθῆσαν, ἐκθρέψαι τε βίᾳ τὸ νήπιον, καὶ εἰς τέλειον ἄνδρα προαγαγεῖν, ἐνὸν μικρὰ τινα παραδείξασαν ἀπαλλάττεσθαι· ἡ δὲ ἀλλὰ μέχρι τέλους εἰμίμεινε σπεύδουσα τὸ λαθεῖν. Μεγίστων ἐκ τῶν χαρισμάτων ἀξιωθῆῖσα, ὡς καὶ θηριοῖ; ἐπιτιμῆν, καὶ ἀλλ' ἄτα δεομένης ὑπακούειν Θεῷ, πρὸς ἐκείνον δὴ καὶ μετίσταται τὰ γέρα ληψομένη τῶν πόνων. Ἄ δὴ παρέδεξεν ὁ πρῦτανις τῶν ἀγαθῶν τῷ τῆς μονῆς προσεστῶτι, ἀνοδὸν τινα ὑπερρῶσθαι καὶ τινε κατοικίαν πολὺ τὸ λαμπρὸν ἐπιδεδειγμένην· δι' ἧς ὑπὸ περιφανείῃ δορυφορίᾳ ἡ Θεοδώρα προήγετο.

adeo ut et feris imperarit, eamque de rebus quilibet laborum suorum præmia receptura, migravit. Eam porro migrationem monasterii præfecto ostendit auctor ipse et conciliator honorum, ascensum videlicet quemdam mirificum, et domum longe splendidissimam, per quam Theodora ipsa a comitatu et satellitio illustri producebatur.

ΚΕΦΑΛΑ Γ'.

Περὶ τῶν κατὰ τὴν Νεγρὰν πόλιν γεγενημένων, καὶ τοῦ ἀγίου μάρτυρος Ἀρέθου.

Ἐν δὲ τῷ τότε καὶ Ἀρέθου; τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ ἀγῶνα διήνεγκε, κατὰ πόλιν λεγομένην Νεγρὰν, ἧς ἐκεῖνος ἡγήετο, ὅλης ἐκ προγόνων ἀνακειμένη; Θεῷ· κείται δὲ αὐτῆ περὶ που τὰ ὄρια τῆς εὐδαίμονος· Ἀραβίας· ἦν δὴ καλῶς ἔχουσαν καὶ τὰ φίλα Θεῷ πράττουσαν, ὁ τοῦ γένους πολέμιος ἦκιστα ἐνεγκῶν, ἄγριον κατ' ἐκείνης ἀνεβρίπιζε κλύδωνα. Καὶ γὰρ τινε ὑποδύς Ἰουδαῖον, Μωσῆν μὲν ἐπαυχοῦντα πατέρα καὶ νομοθέτην δῆθεν, ταῖς ἀηθελαις δὲ πόρρω καὶ νόμων, καὶ τῶν θεσμῶν τῆς φύσεως πάμπαν ἀλλότριον· τῆς ἐγγειτόνων δὲ χώρας τῶν Ὀμηριτῶν τυραννοῦντα, κατὰ τῆς εἰρημίνης ἐπανίστησι πόλεως. Καὶ ἐπειδὴ πᾶσαν πείρην ταύτην προσαγαγὸν ἀπρακτοῦς ἦν, καὶ τῷ τῶν τοιχῶν δγκῶ, καὶ ταῖς τῶν ἐνδον στρατηγικαῖς ἐμπειριαῖς ἀποκρουομένων τὸν τύραννον, ἐπὶ τὸ ἀρχαῖον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἔπλυν τὸ ψεύδος ἐχέρι· καὶ φιλίας πρόσωποι ὑποδύς ἀπένδετα· καὶ θείας χάριν μετ' ὀλίγων ἡξίου ἐνδον γενέσθαι, τὸν πατρῶν Θεῷ ἐπομνύμενος, μηδὲν τι κακὸν ἐνοῦσαι ἢ διαπράξασθαι. Οὐ δὲ πείθονται· καὶ ἐπὶ ἐνδον ἐγεγόναι τοιχῶν, αὐ-

τίκα τὸ προσωπεῖον καὶ τὴν σκηνὴν ἀποθέμενος, ἄσπετος τοῖς Χριστοῦ προβάτοις ὁ λύκος ἐχώρει. Καὶ ἔπει μεταπειθεὶν ἐπιχειρῶν ἀποσχέσθαι Χριστοῦ, τοῦ σκοποῦ διημάρτανε, τοὺς μὲν ξίφει, τοὺς δὲ πυρὶ καὶ ἄλλαις βασάνοις, ὀλοκαύτωμα τὴν πόλιν πᾶσαν προσῆγε Θεῷ· ἐν οἷς Ἀρέθας ὁ γενναϊότατος τὸν μαρτυρικὸν ἀνεδήσατο στέφανον. Ἀνδρίζεται δ' ἐνταῦθα καὶ ἄλλος παῖς μιάς τῶν ὑπὸ πυρὸν ἀπαγομένων γυναικῶν. Τοῦτον γὰρ νήπιον ὄντα παρακατέχων ὁ τύραννος, ἀποσπᾶν ἐπειράτο, σαίνων καὶ πᾶν εἴ τι θέλογον νηπίου ψυχὴν προτέμενος. Τὸ δὲ τὴν μητέρα ἔρων, πρὸς αὐτὴν ἐκτρέχει κατὰ τοῦ μηροῦ τὸν τύραννον ἐνδακόν· καὶ οὕτω σὺν τῇ μητρὶ θῦμα εὐώδες κεκαλλιεργηται τῷ Θεῷ. Ἄλλ' ἡ μὲν πόλις οὕτω καὶ πυρὶ καὶ ξίφει ἀνήχθη Θεῷ· ὅλη καλὴ καὶ οἶα περ ἄμωμος νόμφη τῷ ἀθανάτῳ συνήχθη νυμφίῳ. Ὁ δὲ μὴν δ' οὕτως ἠπίως μάλα τὸ αἶμα ἐκείνων προσηκάμενος ὁ τῶν ὄλων Θεός, ἠνέσχετο μὴ καὶ δικτὴν ἀξίαν λαβεῖν τῆς ἀνοσίτου δραματουργίας. Ἄλλ' ὁ μὲν Δουναάν, τὴν πόλιν ἐλὼν, ἔλαθε καὶ ἄκων ἐκείνην παραπέμφας τῇ ἀθανάτῳ ζωῇ· ἑαυτὸν δὲ καὶ τῆς προσκαίρου μετ' αἰσχύνης ἀπαλλάξας, καὶ τοῖς ἀθανάτοις κολαστηρίοις παραπέμφας ἀθλίως. Ἐπεὶ γὰρ Ἰουστίνου, ταῦτα πύθοιτο, ὅσα τε ὁ Ὀμηρίτης κατὰ τῆς πόλεως ἔτεχνάσατο, καὶ ὅσα κατὰ τῶν ἀγίων ἔχρηστο δράσας, σφόδρα χαλεπήνας τοῖς πεπραγμένοις, θυμοῦ πῆμπλαται· καὶ Ἐλεσαάν τῷ τῶν Αἰθιοπίων ἡγουμένῳ τὰ Χριστιανῶν μάλα πρεσβεύοντι γράφει, πρὸς ἐνδικὸν ζῆλον διεσθίζων τοῦ ἐπιόρκου καὶ δυσσεβοῦς, ὡς ἂν ἀπάση τέχνῃ καὶ στρατηγίᾳ βασιλεῖ πρεπούση, ἐκτρέψῃ μὲν ἐκείνον, ποινὴν δὲ ἀξίαν λήψαιτο τῶν Χριστοῦ θρημμάτων. Ὁ δὲ καὶ οἰκοθεν ὀρμῆς ἔχων τῷ διὰ Χριστὸν ἔρωτι, καὶ συμμαχίαν δ' οὐκ ἐλαχίστην ἐκ βασιλέως λαβὼν, τῶν ἀνὰ τὴν Ἑὼ καὶ Αἴγυπτον στρατιωτικῶν ταγμάτων, καὶ τῇ σταυρικῇ πανοπλίᾳ θωρακισθεὶς, ἔπεισι τῷ Ἑβραίῳ καὶ δὴ καὶ περὶ καὶ νητῆ στρατῷ προσβαλὼν αὐτῷ (παράλιον γὰρ ἐκείνῳ τὸ πλεῖστον τῆς ὑπηρεσίας ἐτύγγανεν ὄν), γενναίως μάλα ἐκείνῳ συρρόηγνυται· καὶ δυναστεία κρείττονι καθυπερτερήσας, ζωγρίαν μὲν ἐκείνων καὶ πολλοῦ· τῶν κατὰ γένος οἱ προσηκόντων εἶλε· καὶ ἔργον μαχαίρας ἅπαντας ποιησάμενος, εἰ δὲ καὶ τὰς πόλεις καὶ τὴν χώραν ἅπασαν ἀνάστατον ἐργασάμενος καὶ εἰς τέλος πολιορκήσας, κλέος ἀείμνηστον ὁ ἀοίδιμος ἐκκληρώσατο. Καὶ δὴ οὕτω συνιδὼν σύμμαχον ἐσχηκῶς τὸν τῶν ὄλων Θεὸν Ἐλεσαάν ὁ μακάριος, ὡς παρωλεθρία ὑπαγαγεῖν τὸν τῷ σταυρῷ ἀντικαθιστάμενον Ἰουδαῖον, Ἰσδρόβρον μὲν, ἔφησε, παμβασιλεῦ, οὐκ ἂν ἔχοιμί σοι ἀποδοῦναι τῆς τοσαύτης ἕνεκα συμμαχίας· ἡ δὲ μοι πρόσσεσι βσιλεία, τὸ πᾶσι γε δοκοῦν ἀξίεραστον, σὴν χάριν, σήμερον ἀποτίθειμαι. Καὶ ἅμα τῷ λόγῳ τὴν ἀλουργίδα καὶ τὸ διάδημα ἀποθέμενος, προσῆκε τῷ ἱερῷ· καὶ τὰς τρίκας περιελὼν, καὶ τὸ τραχὺ τῶν μοναχῶν τριβῶνιον ὑποδύς, στενῶν τιμι κελίῳ ἀπρόσειτον διὰ βίου ἑαυτὸν ἐποίησε καθελρξας, ἄρτι μόνῳ καὶ τισι λαχάνοις εἰς σίτησιν χρώμενος. Κάκεισε δόξιος τὸν τῆδε βίον λιπῶν, πρὸς τὴν ἀγήρω καὶ μακαρίαν μετέβαινε βιοτήν. Ἄλλ' ἴσα μὴ τοιαῦ-

A se mali aut cogitaturum, aut facturum. Illi vero sunt assensi. At ubi tyrannus intra muros acceptus est, non diu moratus, persona et signum scenae posita, cum Christi ovibus lupus est congressus. Et postquam periculum civis a Christo avertendi fecit, atque a scopo consilii sui aberravit, alios tandem ferro, alios autem igni et tormentis variis, civitatem videlicet universam holocaustum Deo obtulit. Inter quos Arethas generosissimus martyrii recepit coronam. Egregium quoque ibi virilis animi specimen edidit alius quidam, mulierculæ unius, ex eis quæ ad pyram accensam rapiebantur, filius. Hunc etenim tenerum adhuc, tyrannus retinens, distrahere a matre conabatur, demulcens illum, et quidquid ad animum adolescentuli alliciendum faceret, objiciens. Ibi vero puer matrem aspiciens, femur tyranni mordit et ad illam procurrit, atque ita una cum matre sacrificium suaveolens per litationem ad Deum est transmissus. Ac civitas quidem universa ad hunc modum ferro et igni Deo est oblata, et veluti pulchra et irreprehensibilis sponsa immortali conjuncta Sponso. Verum enim vero cum universitatis hujus Deus libenter admodum sanguinem illorum reciperet, non tamen sustinuit, quin debitas tam impiæ et flagitiosæ crudelitatis poenas sumeret. Porro Dunaan ipse (hoc enim tyranni nomen erat) civitate ita capta, non animadvertit, se invitum quoque illam ad sempiternam transmittere, sibi ipsi autem cum probro temporaneam hanc adimere vitam, miserandumque in modum se ad perpetua dejicere supplicia. Postquam enim Justinus quæcumque Idmerites adversus urbem eam fraudulenter instituisset, et contra sanctos facere perrexisset, intellexit, ob factum id vehementer commotus, et ira percitus est. 741 Illicet ad Elesbaan Æthiopum ducem Christianorum sacra apprime colentem scribit, ad legitimam illum vindictam de perjuro illo et impio æmulatione sancta sumendam concitans: ut apparatu belli omni et expeditione militari, quæ regem deceret, illum quidem contereret, poenam autem condignam pro cæsis Christi ovibus exigeret. Ille porro sua quoque sponte, pro suo in Christum amore ad id propensus, auxiliis ab imperatore non poenitendis, ex militaribus quæ in Oriente et Ægypto erant copiis, acceptis, armatura crucis se instructum munit, et adversus Hebræum ducit. Atque terra marique cum exercitu hostem, cujus ditio plurima ex parte maritima erat, adortus, fortiter admodum cum eo signa confert, et virtute majore in prælio victor evadit, hostemque una cum multis aliis genere sibi conjunctis vivum capit, et omnes eos ferro cædit. Et præterea oppidi ejus regione omni expugnata, atque prorsus devastata, gloriam sibi princeps inclutus parit sempiternam. Cæterum cum beatus ille Elesbaan probe sibi conscius esset, belli se socium auxiliatoremque habuisse rerum omnium Deum, cujus ope interne-

cione adversarium crucis Judæum cecidisset : **A** τα πάμπολλα ἐκδιηγούμενον ἐπιπολὺ μήκους ἐκβαίη
 Quod quidem, summe imperator, inquit, tibi pro **μοι τὸ προκείμενον, ἐπὶ τὸ τῆς ἱστορίας αὐθι; ἐπ'ἀν-**
 eo atque par est, pro subministrato mihi tanto **εἰμι συνεχές.**
 auxilio reddam, non habeo. Quod vero mihi est **regnum (id quod apud omnes habetur charissim-**
 tum) tua gratia hodie depono. Atque cum hisce **num) tua gratia hodie depono. Atque cum hisce**
 verbis purpura diademateque abjecto, sacra- **verbis purpura diademateque abjecto, sacra-**
 mentum ingressus est. Et capite raso, asperoque **mentum ingressus est. Et capite raso, asperoque**
 monachorum pallio sumpto, in augustam quam- **monachorum pallio sumpto, in augustam quam-**
 dam cellam, ita ut per vitam omnem adiri non **dam cellam, ita ut per vitam omnem adiri non**
 posset, se abdidit; ibique pane solo et oleribus **posset, se abdidit; ibique pane solo et oleribus**
 quibusdam pro cibo usus est : et deinde vita sancte **quibusdam pro cibo usus est : et deinde vita sancte**
 finita, ad felicem et sempiternam transitit mansio- **finita, ad felicem et sempiternam transitit mansio-**
 nero. Verum, ne talia multa mihi recensenti, ad **nero. Verum, ne talia multa mihi recensenti, ad**
 prolixiorem magnitudinem institutum exerescat **prolixiorem magnitudinem institutum exerescat**
 opus, ad reliquam historiam exponendam revertor.

742 CAPUT VII.

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

*Ut Justinianus magnus, imperio suscepto, professio-
 nem et fidem Chalcedonensem defenderit : Theo-
 dora vero conjux ejus, magis ad partes eorum
 qui unam naturam Christo tribuunt, fuerit in-
 clinata.*

*Ὅς ὁ μέγας Ἰουστινιανὸς τὴν βασιλείαν παρη-
 λαβὼν, τῆς ἐν Χαλκηδόνι ὑπεἰστάτο πλ-
 στεύως· Θεοδώρα δὲ ἡ γαμετὴ τοῖς τὴν μίαν
 φύσιν δοξάζουσι μᾶλλον προσέκειτο.*

Annus octavum, et præterea mensem nonum, **annum octavum, et præterea mensem nonum,**
 diemque tertium in imperio Justinus agebat, in **diemque tertium in imperio Justinus agebat, in**
 extrema jam constitutus senecta, atque ad rerum **extrema jam constitutus senecta, atque ad rerum**
 publicarum administrationem minime idoneus **publicarum administrationem minime idoneus**
 erat, præterquam quod morbo etiam quodam gravi **erat, præterquam quod morbo etiam quodam gravi**
 distinebatur. Justinianum igitur sororis suæ filium, **distinebatur. Justinianum igitur sororis suæ filium,**
 patricium, ducemque summum, imperii socium **patricium, ducemque summum, imperii socium**
 legit. Justinianus more solemnī Augustus declaratus **legit. Justinianus more solemnī Augustus declaratus**
 primo Xanthici mensis die, qui Aprilis dicitur, **primo Xanthici mensis die, qui Aprilis dicitur,**
 avunculum prima deinceps Loi sive Augusti (tum **avunculum prima deinceps Loi sive Augusti (tum**
 enim is extremum diem suum obiit) amisit, cum **enim is extremum diem suum obiit) amisit, cum**
 quo menses quatuor imperavit. Integrum autem **quo menses quatuor imperavit. Integrum autem**
 imperii Justiniani tempus annorum novem triumque **imperii Justiniani tempus annorum novem triumque**
 mensium fuit. Justinianus porro ubi imperio toto **mensium fuit. Justinianus porro ubi imperio toto**
 solus positus est, synodus Chalcedonensis Justiniani **solus positus est, synodus Chalcedonensis Justiniani**
 sanctionibus in omnibus ubique ecclesiis obtine- **sanctionibus in omnibus ubique ecclesiis obtine-**
 bat, quemadmodum supra a me dictum est. Adhuc **bat, quemadmodum supra a me dictum est. Adhuc**
 tamen in quibusdam provinciis res ecclesiasticæ **tamen in quibusdam provinciis res ecclesiasticæ**
 propter turbas in statu suo non erant. Potissimum **propter turbas in statu suo non erant. Potissimum**
 vero id mali in urbe imperiali, et Alexandria ipsa **vero id mali in urbe imperiali, et Alexandria ipsa**
 obversabatur: ubi etiam non ita libere prorsus **obversabatur: ubi etiam non ita libere prorsus**
 jactabatur. In urbe imperante post Epiphanium, **jactabatur. In urbe imperante post Epiphanium,**
 qui Ecclesiæ amnis sedecim præfuerat, et Joanni **qui Ecclesiæ amnis sedecim præfuerat, et Joanni**
 ex scholasticis (is autem annum unum episcopa- **ex scholasticis (is autem annum unum episcopa-**
 tum gessit) successerat, Anthimus Trapezunte **tum gessit) successerat, Anthimus Trapezunte**
 translatus, nulla gloria episcopatum administra- **translatus, nulla gloria episcopatum administra-**
 bat: Alexandriæ vero Dioscori, quem diximus, **bat: Alexandriæ vero Dioscori, quem diximus,**
 successor Theodosius, sacra curabat. Uterque vero, **successor Theodosius, sacra curabat. Uterque vero,**
 et Anthimus et Theodosius, unam naturam in **et Anthimus et Theodosius, unam naturam in**
 Christo esse, post unionem opinabantur. Verum **Christo esse, post unionem opinabantur. Verum**
 Justinianus magno animo Chalcedonensem syno- **Justinianus magno animo Chalcedonensem syno-**
 dum defendebat, sanctionibusque ejus admodum **dum defendebat, sanctionibusque ejus admodum**
 addictus erat. Conjux autem ejus Theodora, eos **addictus erat. Conjux autem ejus Theodora, eos**
 qui unam profitebantur naturam, idipsum magis **qui unam profitebantur naturam, idipsum magis**
 veritati consentaneum esse arbitrata, tuebatur. **veritati consentaneum esse arbitrata, tuebatur.**
 Si quando enim de fide oboritur controversia, **Si quando enim de fide oboritur controversia,**
 non modo parentes a liberis, et contra, sed etiam **non modo parentes a liberis, et contra, sed etiam**
 conjux a marito suo, et vir a conjuge per seditionem **conjux a marito suo, et vir a conjuge per seditionem**
 dissentit. Justinianus sane et Theodora, **dissentit. Justinianus sane et Theodora,**
 nescio quo pacto (fortas-e autem ex composito) **nescio quo pacto (fortas-e autem ex composito)**
 opiniones diviserant, **743** ita ut ille quidem **opinionem diviserant, 743 ita ut ille quidem**
 duas naturas in Christo post unionem præfidentes

Ἔτος μὲν ὄγδοον Ἰουστινιανὸς ἤγεγεν ἐν τῇ ἀρχῇ πρὸς **Ἔτος μὲν ὄγδοον Ἰουστινιανὸς ἤγεγεν ἐν τῇ ἀρχῇ πρὸς**
 μηνὶ ἐννέα καὶ ἡμέραις τρισίν. Βαθύτατα δὲ ῥῆθ **μηνὶ ἐννέα καὶ ἡμέραις τρισίν. Βαθύτατα δὲ ῥῆθ**
 γηράσκων, καὶ οὐχ ἱκανὸς ὢν εἰ πρὸς τὴν τῶν κοι- **γηράσκων, καὶ οὐχ ἱκανὸς ὢν εἰ πρὸς τὴν τῶν κοι-**
 νῶν ἐξαρκεῖν προστασίας, ἀλλῶς τε καὶ νόσῳ τινὶ **νῶν ἐξαρκεῖν προστασίας, ἀλλῶς τε καὶ νόσῳ τινὶ**
 χαλεπῇ βαρυνόμενος, Ἰουστινιανὸν τὸν ἀεὶ φιλοθεῶν **χαλεπῇ βαρυνόμενος, Ἰουστινιανὸν τὸν ἀεὶ φιλοθεῶν**
 συμβασιλεύειν αἰρεῖται, πατρικίον ὄντα καὶ ὑπατον **συμβασιλεύειν αἰρεῖται, πατρικίον ὄντα καὶ ὑπατον**
 καὶ στρατηγόν. Καὶ εἰς ὅς ἔθος τυχῶν ἀναβρέσσει **καὶ στρατηγόν. Καὶ εἰς ὅς ἔθος τυχῶν ἀναβρέσσει**
 τῇ πρώτῃ τοῦ Ἐπιφάνιου μηνὸς ὁς Ἀπρίλιος κέ- **τῇ πρώτῃ τοῦ Ἐπιφάνιου μηνὸς ὁς Ἀπρίλιος κέ-**
 κληται, τὸν θεῖον ἔτι κατὰ τὴν πρώτην αὐθιγὴν τοῦ **κληται, τὸν θεῖον ἔτι κατὰ τὴν πρώτην αὐθιγὴν τοῦ**
 Λῶου εἰσὶν Ἀγούστου μηνὸς, τὴν τελευταίαν ὑπελθόν- **Λῶου εἰσὶν Ἀγούστου μηνὸς, τὴν τελευταίαν ὑπελθόν-**
 τα ἡμέραν, τέσσαρας μῆνας τοῦτω συμβασιλεύσας· **τα ἡμέραν, τέσσαρας μῆνας τοῦτω συμβασιλεύσας·**
 τὰ ὅλα δὲ τῇ αὐτοκρατορικῇ ἀρχῇ ἔτη ἐννέα ἐκείνου **τὰ ὅλα δὲ τῇ αὐτοκρατορικῇ ἀρχῇ ἔτη ἐννέα ἐκείνου**
 πρὸς μῆσι τρισὶ διανύσαντα. Ὑποζωσάμενος δὲ τὴν **πρὸς μῆσι τρισὶ διανύσαντα. Ὑποζωσάμενος δὲ τὴν**
 ὅλην ἀρχὴν μόνος Ἰουστινιανὸς, καὶ τῆς ἐν Χαλκη- **ὅλην ἀρχὴν μόνος Ἰουστινιανὸς, καὶ τῆς ἐν Χαλκη-**
 δὸν συνόδου κελεύσματιν Ἰουστινιανὸν ἀπανταχοῦ ταῖς **δὸν συνόδου κελεύσματιν Ἰουστινιανὸν ἀπανταχοῦ ταῖς**
 ἐκκλησίαις κρατυνομένης, ὥσπερ μοι διηγούμενον **ἐκκλησίαις κρατυνομένης, ὥσπερ μοι διηγούμενον**
 τοῖς ἐμπροσθεν εἰρηται, ἐπὶ τὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς **τοῖς ἐμπροσθεν εἰρηται, ἐπὶ τὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς**
 καταστάσεως ἐν τισὶν ἐπαρχίαις ἀνωμάλως εἶχε καὶ **καταστάσεως ἐν τισὶν ἐπαρχίαις ἀνωμάλως εἶχε καὶ**
 περιεδοεῖτο. Μάλιστα δὲ τὸ δεινὸν, ἀνά τε τὴν βα- **περιεδοεῖτο. Μάλιστα δὲ τὸ δεινὸν, ἀνά τε τὴν βα-**
 σιλεύουσιν καὶ τὴν Ἀλεξάνδρου ἐπεχωρίαζεν, οὐκ **σιλεύουσιν καὶ τὴν Ἀλεξάνδρου ἐπεχωρίαζεν, οὐκ**
 ἀεὶ μὲν τοῖς καὶ ἐν ταῦταις περιβουλούμενον. Τὴν **ἀεὶ μὲν τοῖς καὶ ἐν ταῦταις περιβουλούμενον. Τὴν**
 μὲν οὖν ἐπισκοπὴν τῆς βασιλευούσης μετὰ τὸν **μὲν οὖν ἐπισκοπὴν τῆς βασιλευούσης μετὰ τὸν**
 Ἐπιφάνιον, ἐπὶ ἑσὶ τῆς Ἐκκλησίας προστά- **Ἐπιφάνιον, ἐπὶ ἑσὶ τῆς Ἐκκλησίας προστά-**
 τα, ὁ δὲ τὸν ἀπὸ σχολαστικῶν διεδέξατο Ἰωάννην, ἐφ' **τα, ὁ δὲ τὸν ἀπὸ σχολαστικῶν διεδέξατο Ἰωάννην, ἐφ'**
 ἐνὶ εἰσεῖρατευσάντα, Ἀνθιμὸς ὁ ἀπὸ Τραπεζούντος **ἐνὶ εἰσεῖρατευσάντα, Ἀνθιμὸς ὁ ἀπὸ Τραπεζούντος**
 μετατεθείς, ἀκλεῶς ἐπρυτάνευσεν· τῆς δὲ Ἀλεξάν- **μετατεθείς, ἀκλεῶς ἐπρυτάνευσεν· τῆς δὲ Ἀλεξάν-**
 δρου μετὰ τὸν εἰρημένον Διδόσκορον, Θεοδοσίος ἐξ- **δρου μετὰ τὸν εἰρημένον Διδόσκορον, Θεοδοσίος ἐξ-**
 γείτο· ἄμφω δὲ Ἀνθιμὸς τε καὶ Θεοδοσίος τὴν μίαν **γείτο· ἄμφω δὲ Ἀνθιμὸς τε καὶ Θεοδοσίος τὴν μίαν**
 φύσιν ἐδοξάζετον ἐπὶ Χριστοῦ καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν. **φύσιν ἐδοξάζετον ἐπὶ Χριστοῦ καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν.**
 Ἄλλ' ὁ μὲν Ἰουστινιανὸς μάλα γενικῶς τῆς ἐν Χαλ- **Ἄλλ' ὁ μὲν Ἰουστινιανὸς μάλα γενικῶς τῆς ἐν Χαλ-**
 κηδόνι συνόδου ἀντίχετο, καὶ τοῖς ἐκτεθειμένοις **κηδόνι συνόδου ἀντίχετο, καὶ τοῖς ἐκτεθειμένοις**
 ταύτῃ λίαν προσέκειτο. Ἡ δὲ γαμετὴ Θεοδώρα τῶν **ταύτῃ λίαν προσέκειτο. Ἡ δὲ γαμετὴ Θεοδώρα τῶν**
 μίαν ὁμολογούντων φύσιν ἀντιποιεῖτο, οἰομένη τοῦτο **μίαν ὁμολογούντων φύσιν ἀντιποιεῖτο, οἰομένη τοῦτο**
 μᾶλλον ἀληθείας ἐχόμενον. Καὶ γὰρ ὁπηνίκα περὶ **μᾶλλον ἀληθείας ἐχόμενον. Καὶ γὰρ ὁπηνίκα περὶ**
 πίστεως συμβαλὴ γίνεται τὴν διαφορὰν, οὐ μόνον **πίστεως συμβαλὴ γίνεται τὴν διαφορὰν, οὐ μόνον**
 πατέρες πρὸς παῖδας καὶ ἐμπικλιν, ἀλλὰ καὶ γυνὴ **πατέρες πρὸς παῖδας καὶ ἐμπικλιν, ἀλλὰ καὶ γυνὴ**
 πρὸς τὸν ἴδιον γαμέτην, καὶ ἀνὴρ πρὸς τὴν γαμετὴν **πρὸς τὸν ἴδιον γαμέτην, καὶ ἀνὴρ πρὸς τὴν γαμετὴν**
 διαστασιάζουσιν. Ἰουστινιανὸς δὲ καὶ Θεοδώρα οὐκ **διαστασιάζουσιν. Ἰουστινιανὸς δὲ καὶ Θεοδώρα οὐκ**
 οἶδ' ὅπως εἶτε κατ' οἰκονομίαν τὰς δόξας διείλοντο· **οἶδ' ὅπως εἶτε κατ' οἰκονομίαν τὰς δόξας διείλοντο·**
 ὡς ἂν ὁ μὲν τῶν δύο φύσεις λεγόντων ἐπὶ Χριστοῦ **ὡς ἂν ὁ μὲν τῶν δύο φύσεις λεγόντων ἐπὶ Χριστοῦ**
 καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν ὑπερασπίξοι, ἡ δὲ τῶν μίαν **καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν ὑπερασπίξοι, ἡ δὲ τῶν μίαν**
 πρεθεούτων φύσιν. Ὅμως πρὸς ἀλλήλους ἐφαίνοντο

μηδαιῶς ἐνδοδόντες, ὁ μὲν τοῖς ἐν Χαλκηδὸνι ὁρ-
σθεῖται γενναίως μάλα προσμένων καὶ τούτων ἀντι-
ποιοῦμενος, ἡ δὲ τοῖς ἐναντίοις· μάλιστα προσκειμέ-
νη, τῶν μίαν φύσιν δοξαζόντων πολλὴν πρόνοιαν
ἐποιεῖτο, μηδὲ τῶν ἡμεδαπῶν ἀμελοῦσα· τέως γε
μὴν ἐκείνους μεγάλοις χρήματιν ἡγαλλε συναίρουμέ-
νη τὰ μάλιστα.

neque nostrates interim prorsus negligens. Illis vero tum inuentem impendebat pecuniam, eosque
quam maxime adjuvabat.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ.

Ὡς μετεκλήθη Σευήρος αὐθίς· καὶ περὶ τῶν
ἐπιστολῶν αὐτοῦ· καὶ ὡς Ἀνθίμῳ τῆς ἰδίας
λύμης μετέδωκε· καὶ ὅπως ἐν πάσαις ταῖς
ἐκκλησίαις ἡ τετάρτη σύνοδος ἐκηρύττετο.

Ἡ δὲ οὕτως ἔχουσα γνώμη καὶ πολλὴν τινα
ἐπίγουσα πείραν Ἰουστινιανῷ, πείθει μάλιστα καὶ
μετάπειμπτον ἐποίησε Σευήρον κατὰ τὴν Βύζαντος.
Ἐμφέρονται τοίνυν αἱ τε Σευήρου εἰσέτι ἐπιστολαὶ
πρὸς τε τὴν βασίλισσαν Θεοδώραν καὶ Ἰουστινιανόν·
ἐῖ ὧν δείκνυται, ὡς τὰ μὲν πρῶτα τὴν μὲν πρὸς
ἐκείνους ἰδὼν ἐν ἀναβολαῖς ἐποιεῖτο· μεθ' ὃ τὸν
τῆς Ἀντιόχου καταλέλοιπε θρόνον. Ἄλλ' ὕστερον
ἤκε καὶ γέγραφεν ὡς, ἐπεὶ τὴν βασιλίδα καταλάβοι
τῶν πόλεων, ἐπίσης φρονοῦντα καὶ Ἀνθ.μον εὐ-
ρίσκει, καὶ τῆς παραπλησίας ἐκείνῳ εἶναι περὶ τὸ
θεῖον νομίσεως· καὶ πείθει κἀκεῖνον τὸν θρόνον
ἀπολιπεῖν. Γράφει δὲ ταῦτα πρὸς Θεοδοσίον τὸν
τῆς Ἀλεξάνδρου· ἐν οἷς καὶ βρενθούμενος φαίνεται,
ὡς πείσετε τὸν εἰρημένον Ἀνθιμον, τὰ τοιαῦτα
ἐναγῆ δόγματα τῆς τε προσκαιροῦ δόξης καὶ τῆς
ὑπερτάτης καθέδρας προκρίναι. Ἄλλὰ καὶ Ἀνθί-
μου ἐπιστολαὶ περὶ τούτων ἐμφέρονται, καὶ Θεοδο-
σίῳ αὐθίς πρὸς τε Σευήρον καὶ Ἀνθιμον ἃς δὴ καὶ
παρήκα, ὡς ἂν μὴ πολὺ τι στίφος τῶν τοιούτων
τῷ παρόντι βιβλίῳ ἐπισυκυκλήσω. Ὅμως ὡς μὴ
σύμφωνοι βασιλεῖ καθεστῶτες, ἀλλ' ἀπεναντίως
τοῖς ἐκείνου ἰόντες κειλύσασσι, καὶ μὴ τὴν ἐν Χαλ-
κηδόνι ἀποδεχόμενοι σύνοδον, καὶ ἄμφω Ἀνθιμὸς τε
καὶ Θεοδόσιος τῶν ἰδίων θρόνων ἠλάθησαν. Τὴν
μὲν οὖν τῆς Ἀλεξάνδρου Ζοῖλος διαδέχεται· τὸν δὲ
τῆς βασιλίδος, Μηνᾶς· καὶ συνέβαιεν ἐν ἀπάσαις
δὴ τῆνικαῦτα ταῖς ἐκκλησίαις τὴν ἐν Χαλκηδόνι
σύνοδον διαβρῆθην κηρύττεσθαι, καὶ μηδένα ταύτην
τολμᾶν ἀναθέματι περιβάλλειν ἢ διαβάλλειν· τοὺς
δὲ μὴ οὕτως ἔχοντας, πάντα τρόπον συνελαύνεσθαι·
ὥστε εἰς συγκατάθεσιν ἵνα καὶ τὰ αὐτῆς ἀναγκά-
ζεσθαι στέργειν. Ἐξήνεγκε δὲ καὶ νόμων Ἰουστι-
νιανός, ἐν ᾧ τὸν τε Σευήρον σὺν ἄλλοις ἀναθεματίζει,
καὶ τοὺς ἐκείνῳ προσκειμένους, καὶ τὴν ὀθνεῖαν δόξαν
προσεβύοντας, καὶ ὑποτίθησιν ἀγρίαις κολάσεσιν·
ὡς ἐντεῦθεν πάντας δεῖ ἐλαυνόμενους, καὶ τὰς
ἐκασταχοῦ ἐκκλησίας τὸ ἐν φρονήσῃ· καὶ μηδὲν τι
τοῦ λοιποῦ σχίσμα ταῖς ἐκκλησίαις ἀπολειφθῆναι,
ἀλλὰ πρὸς ἀλλήλους συμβῆναι τοὺς τῆς ἐκάστης
διοικήσεως πατριάρχας, καὶ τοὺς κατὰ μέρος ἐπι-
σκόπους τοῖς ἐξάρχουσιν ἔπεισθαι, καὶ ἀναφανδὸν ἐπι-
πᾶσιν τῆς οἰκουμένης· Ἐκκλησίαν, τέσσαρας μόνας

A propugnaret, hæc autem unam asserentibus natu-
ram adhæreret. Neque sibi invicem quidquam
concedere videbantur : Justinianus scilicet in
Chalcedonensibus decretis fortiter admodum per-
sistens, eaque defendens ; Theodora vero adversæ
maxime parti addicta, quæ eis quæ naturam
unam deprædicabant, multam curam præstabat,
tum inuentem impendebat pecuniam, eosque

CAPUT VIII.

Ut Severus revocatus sit. De epistolis ejus. Et ut
Anthimo perniciem corruptelamque suam commu-
nicaverit. Et ut in omnibus ecclesiis quarta sy-
nodus laudata sit et prædicata.

Cujus cum ea esset sententia, sæpius illa Justi-
nianum aggressa, vix tandem ei persuadet, ut Se-
verum Constantinopolim evocet. Circumferuntur
hodie quoque Severi ad Theodoram Augustam et
Justinianum ipsum epistolæ. ex quibus intelligitur
cum initio quidem profectioem ad eos suam, ex
quo Antiochenam reliquit sedem, distulisse, postea
vero venisse scripsisseque se, cum ad imperantem
pervenisset urbem, reperisse, et Anthimum eadem
sentire, eandemque secum de divino numine opi-
nionem illum obtinere : seque illi etiam, ut thro-
num suum relinqueret, persuasisse. Scribit autem
hæc quoque ad Theodosium Alexandriæ episcopum,
in quibus litteris gloriari etiam videtur, quod in
eam sententiam eum ipsum Anthimum adduxerit,
ut ejusmodi detestanda dogmata temporaneæ etiam
isti gloriæ supremæque cathedræ præferret. Sed
et Anthimi hisce de rebus, atque itidem Theodosii
ad Severum et ad Anthimum epistolæ exstant :
quas eam ob causam prætermisi, ne ingentem ta-
lium scriptorum copiam in hoc opere accumula-
rem. Enimvero quod cum imperatore non con-
sentirent, sed contra illius jussiones venirent, et
Chalcedonensem synodum non reciperent, uterque
et Anthimus et Theodosius e sedibus suis deturba-
ti sunt. Itaque in Alexandrina Zoilus, in Constan-
tinopolitana autem Menas successit. Accidit tum,
ut in ecclesiis omnibus synodus Chalcedonensis
clare prædicaretur, et ut nemo illam vel anathe-
mate vel calumnia expetere auderet. Qui vero alii-
ter faceret, omnibus 744 modis adigebantur,
ut pedibus in eandem sententiam irent, in eaque
conquiescere cogentur. Promulgavit quoque
constitutionem (1) Justinianus, in qua Severum
una cum aliis anathemate ferit : et præterea qui-
cunque illi addicti essent, opinionemque alienam
complecterentur. Atque eosdem etiam gravibus
pænis subjicit. Ita factum, ut timore omnes per-
cellerentur, et cunctæ ubique ecclesiæ idem senti-
rent, neque postea schisma sive dissidium aliquod
in ecclesiis reliquum esset : sed ut omnes cujusque
diœcesis patriarchæ inter se convenirent, et loco-
rum quorumque episcopi duces suos sequerentur,

(1) Constit. 42. Novell. 1. Reddentes honorem, § Suscipimus autem. C. De summa Triumviri aic.

propalamque per orbem universum in Ecclesia A quatuor tantum synodi celebrarentur : prima, Nicæna trecentorum decem et octo Patrum ; secunda, Constantinopolitana ; tertia, Ephesia prior ; quarta, Chalcedonensis. Coacta verò est quinta quoque Justiniani jussu, de qua loco suo dicemus.

CAPUT IX.

De synodis, que contra Anthimum, Petrum, Severum et Zooram sunt coactæ. Ut sancta quarta synodus ubique locorum sit comprobata. De Agapeto, Agathonè et Joanne, Romanis episcopis, ut in Byzantium venerint.

Illud notare convenit, cum quem diximus Anthimum Epiphaniï successorem, verbo quidem sanctam quartam synodum recepisse, revera autem abominatum esse atque damnasse. Et cum B comprobare eam, atque anathemate eos jugulare, quos illa rejiceret, adigeretur, et id ipsum facere differret, alias ex aliis causas moræ consingens : interea accidit, ut Agapetus, veteris Romæ hierarcha, Constantinopolim veniret (1). Qui cum de Anthimi rebus inquireret ; multosque ab archimandritis ejus urbis, et ab aliis libellos oblatos acciperet : illi ne in conspectum quidem admissio episcopatum abrogavit. Cujus calculum monasteria etiam Palestinæ, et Petrus Hierosolymitanus auctistes, nec non reliqui ecclesiarum præfecti comprobaverunt. Hunc Anthimum post Agapeti obitum synodus Constantinopoli coacta, 745 atque ipse etiam Agathon, Agapeti in Ecclesia Romana successor, adhuc superstes, cohortati sunt, ut pœnitentiæ libellum exhiberet, eaque quæ in illum dicta essent, falsa esse probaret, atque ita ad priorem episcopatum suum Trapezuntem rediret. Porro cum ille latitaret, et synodus iterum atque tertio illum comparere, et causam dicere, objectaque sibi crimina confutare, et priorem sedem Trapezunte recipere propalam juberet, atque ipse propter timorem se occultans, copiam sui non faceret, synodus sententia contra illum publicata, dignitate sacerdotali omni eum privavit. Post Anthimum autem Menas ad thronum episcopalem ascendit, sicuti dictum est : cui Agathon papa, quod antea nunquam factum est, manus imposuit. Cum Agathon (2) adhuc in rebus humanis esset, D altera Constantinopoli provincialis synodus coacta est : cui Agathon et Menas præfuit. In hac Severi Antiochiæ, et Petri Apameæ Syriæ episcoporum, nec non Zooræ, monachi Syri res in quæstionem deductæ sunt. Adversus quos Palestinæ, urbis Constantinopolitanæ, et secundæ provinciæ Syriæ monasteria libellos obtulerunt (3). Sedenim posteaquam deprehensi sunt rebus illicitis involuti esse, et quod maximum est, Chalcedonensem synodum anathemate configere, præterea anabaptismos aliaque nefandæ obscenitatis plena facinora

(1) Apud imperatorem Justinianum Theodorici sive Theoderici legatus fuit.

συνόδους κηρύττεσθαι· πρώτην, τὴν ἐν Νικαίᾳ τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτώ· δευτέραν, τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει· τρίτην, τὴν ἐν Ἐφέσῳ τὸ πρότερον· καὶ τὴν ἐν Χαλκηδόνι τετάρτην. Γέγονε δὲ καὶ πέμπτη Ἰουστινιανοῦ βασιλείᾳ· θεσπίσματος, περὶ ἧς τῷ προσήκοντι καιρῷ διαλιθίσομαι.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Περὶ τῶν γεγενημένων συνόδων κατὰ Ἀνθίμου, Πέτρου, Σεβέρου καὶ Ζωόρα, καὶ ὡς ἡ ἀγία τετάρτη σύνοδος ἀπανταχοῦ ἐκυρώθη, καὶ περὶ τῶν Ῥωμαίων ἐπισκόπων, Ἀγαπητοῦ, Ἀγάθωνος καὶ Ἰωάννου, ὅπως ἐς Βυζάντιον ἦγον.

Εἰδῆναι μέντοι χρεῖον, ὡς τὸν εἰρημένον Ἀνθίμον μετὰ τὸν Ἐπιφάνιον γεγονότα, καὶ τῷ μὲν φαινομένῳ τὴν ἀγίαν τετάρτην σύνοδον προσιέμενον, ταῖς δὲ ἀληθείαις βδελυσσόμενον καὶ ἀποκηρύσσοντα· ἐπεὶ ἀναδέξασθαι ταύτην ἠνάγκαστο, καὶ ἀναθέματι καθυποβάλλειν αὐτὸν· ἐκείνη ἀπόστασιν, διατρέθων δὲ τὴν ἄλλα· ἐπ' αἰτίας αἰτίας συμπλάτων· συνέβη δὲ Ἀγαπητὸν τὸν τῆς πρεσβυτέρως Ῥώμης ἱεράρχην, ἐπιδημήσαντα τῇ Κωνσταντίνου· ὅς Ἀνθίμον ἀναψηλαφήσας, πολλῶν ἐπιδοδόμενων λιθέλλων, παρὰ τὰ τῶν τῆς πόλεως ἀρχιμζνδριτῶν καὶ ἐτέρων, μὴδὲ ὅλως ἐνεῖλον καταξιώσας, καθέλεν· εὖ τὴν ψῆφον καὶ τὰ ἐν Παλαιστίνῃ ἑστερξάν μοναστήρια, καὶ Πέτρος ὁ τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Ἐκκλησιῶν ἡγεμόνες· ὃν δὴ· Ἀνθίμον μετὰ τὴν Ἀγαπητοῦ ἀποθίωσιν, ἐν τῇ Κωνσταντίνου ἡ σύνοδος, ἀλλὰ μὲν καὶ Ἀγάθων ὁ μετ' ἐκείνου τῆς Ῥωμαίων ἡγεγόμενος Ἐκκλησίας ἐτιζῶν, μετανοίας βιβλίον ἐπιδοῦναι παρηγγυῶντο, ἢ μὴ τὰ κατ' ἐκείνου εἰρημένα ψευδῆ διελέγγειν, καὶ αὐθις ἐπὶ τὴν προτέραν ἐπισκοπὴν τῶν Τραπεζουντιῶν χωρεῖν. Ἐκείνου δὲ κρυπτομένου, ἡ σύνοδος καὶ ὅς καὶ τρεῖς ἐπεκέρυττε φανῆναι τὸν Ἀνθίμον καὶ ἀπολογεῖσθαι· καὶ τὰ ἐν μέσῳ προσιστάμενα λύοντα, τὸν πρότερον τῆς ἐπισκοπῆς θρόνον λαμβάνειν Τραπεζουντιῶν. Ἐπεὶ δὲ δέει κρυπτόμενος· ἀφανῆς ἦν, τὴν κατ' ἐκείνου ἀπόφασιν ἡ σύνοδος· ἐξενεγκούσα, πάσης ἱερωσύνης ἀπήλασε. Μετὰ δὲ Ἀνθίμον Μηνᾶς τὸν θρόνον κατέσχευε, ὡς εἴρηται, Ἀγάθωνο· τοῦ πάππα τὰς χεῖρας ἐπιθέντος αὐτῷ· ὃ μὴ ποτε γέγονεν. Ἐτι δὲ Ἀγάθωνος περιέντο· καὶ σύνοδος ἐτέρα ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀβρολίζετο τοπικῆς, ἡγουμένου Ἀγάθωνος καὶ Μηνᾶ· ἐν ἧ δὴ τὰ κατὰ Σευῆρον τὸν Ἀντιοχείας· καὶ Πέτρον τὸν Ἀπαμείας τῆς Συρίας, καὶ Ζωόραν μοναχὸν τὴν Σύρον ἀνεκινήθη· τῶν κατὰ Παλαιστίνην καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει μοναστηρίων καὶ τῆς δευτέρας Συριακῆς ἐπαρχίας τοῦ· κατ' αὐτῶν λιθέλλου· ἐπιδοδωκότων. Καὶ ἐπεὶ ἐφωράθησαν ἀθέσμοις ἐνεληγμένοι πράγμασι, καὶ τὸ μέγιστον τὴν ἐν Χαλκηδόνι ἀναθεματίζοντες σύνοδον, ἀναβαπτισμούς τε καὶ ἕτερα ἀβήτουργίας μεστὰ διαπεπραγμένοι, καὶ τὴν μίαν φύσιν μάλα προσβεύοντες, αὐτοὶ τε καὶ ὅσοι τοῦ Ἰσοῦ ἐκείνοις ἦσαν

(2) Hunc Latini Bonifacium nominare videntur.

(3) Constit. 42, Novell.

φρονήματος, ἐξώσθησάν τε καὶ ἀπεβρίφησαν· νόμου δοθέντος, μηδὲ τὰ Σευήρω γεγραμμένα ποσῶς ἐμφανίζεσθαι· ὅπου δ' ἂν εὐρίσκοιτο, πυρὶ δίδοσθαι· εἰ δ' οὐκ, ἀλλ' ἐς κεφαλῆντιμωρεῖσθαι τὸν περιφυλάττειν αἰρούμενον. Τοῦτο δὲ καὶ Ὁρμισδῆς ὁ πρὸ Ἀγαπητοῦ καὶ Ἀγάθωνος σύνοδον ἐν Ῥώμῃ ποιήσας ἀπέφηνεν· οὗ καὶ ἐπιστολαὶ τοῖς πεπραγμένοις ἐμφέρονται. Πρὸς τοῦτοις ἡ σύνοδος καὶ τὰς ἀγίας τέσσαρας οἰκουμενικὰς συνόδους θεσπίξει ἀπανταχοῦ τῆς οἰκουμένης κηρύττεσθαι· τὸν τε θεῖον Λέοντα, καὶ τὸν ἐκείνου τόμον, ἐπεὶ δὲ καὶ Εὐφῆμιον καὶ Μακεδόσιον τοὺς τῆς Κωνσταντινίου ἀρχιερεῖς καὶ Φλαβιανὸν τὸν τῆς Ἀντιόχου, ἐπανόδου τυχεῖν, καὶ τῆς τῶν ἰερῶν δέλτων εὐμορῆσαι ἀναγραφῆς, ὡς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἀγωνισαμένοις· πάντων τῶν κατ' ἐκείνων γενομένων ἀφανίσαι παραδιδόμενων· ἃ καὶ οἱ τῶν ἄλλων ἐπαρχῶν ἔφοροι ἔστερξάν τε καὶ ἰδεοβαίωσαν. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν βασιλείας πόλιν γεόμενα, κατὰ τὴν Ἀνθίμου, Σευήρου, Πέτρου καὶ Ζωόρα πρὸ τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης οἰκουμενικῆς πέμπτης συνόδου ὧδε ἐγένετο. Εὐφῆμιου δὲ πρότερον τὴν ἱερατεῖαν διέποντος, καὶ Ἰωάννης ὁ πάππας τῇ Κωνσταντινίου ἐπιδημῆ, Θεουδερῆχου τοῦ τῆς Ῥώμης καταρχόντος, πρέσβυν ἐς Ἰουστινὸν ἐν ἱερέα πέμψαντος. Τῆς γὰρ Ἀρειωνῶν θρησκείας ἀντιποιοῦμενος, πρῶτον ὑπὲρ αὐτῶν ἔποιε, ὥστε μὴ βιάζεσθαι τῆς σφῶν δόξης ἀφίστασθαι· ἠπειλεῖ γὰρ ἦν μὴ τοῦτο δρᾶν ἔλοιτο Ἰουστινός, ἐπίσης καὶ αὐτὸν τοῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν τὴν ἐν Νικαίᾳ θρησκεύουσι σύνοδον πράττειν. Προτραπείς δὲ Ἰωάννης ἐπ' Ἰσφ θρόνῳ, συνεδριάσαι τῷ τῆς Κωνσταντινίου προέδρῳ, οὐ πρότερον ἠνέσχετο εἰς πρεσβῆτον τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου παραλαβεῖν, ἕως οὗ τοῦ Εὐφῆμιου προῦκαθίσει· καὶ πᾶσι μὲν ὁ Ἰωάννης τῆς κοινωνίας μετέδωκε· μόνῃ δὲ τῷ τῆς Ἀλεξίνδρου Τιμοθέῳ οὐκ εἴλετο κοινωνεῖν. Ταῦτα μὲν οὕτως.

in throno collocaretur. Idem Joannes alios omnes, præterquam Timotheum (3) Alexandrinum, ad communionem admisit. Hæc sic habuere.

ΚΕΦΑΛ. I.

Περὶ τῶν συγγραμμάτων Προκοπίου τοῦ Καισαρέως, ὅσα περὶ τῆς Περσικῆς ἱστορίᾳ μάχης· καὶ περὶ τῆς Νίκαια λεγομένης τῷ διμῶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως σιάσεως.

Οὗ ἀχαίρον δ' ἂν εἴη καὶ ἄ ἕτερα λόγου ἄξια Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ διεπράχθη, καὶ οὐκ ἄμοιρα πάντῃ ἐκκλησιαστικῆς ἐνεργείας, τῇ παρουσίᾳ ἱστορικῶς διαλαθεῖν, καὶ ὡς ἐνὸν συνυφᾶναι. Ἄ δὴ Προκοπίῳ τῷ Καισαρεῖ κομψῶς μάλα καὶ λογίως ἐγράφη ἐν ταῖς κατ' αὐτὴν ἱστορικαῖς συγγραφαῖς. Τέσσαρα δ' αὐτῷ βιβλία ἀρχαιοῦς φράσεως ἐχόμενα συνετέθη· ὧν τὸ μὲν ὠνόμασε Περσικά· ἐν τμήμασι δὲ τέσσαρασι διαιρεῖται τὸ σύγγραμμα· τὸ δὲ Γοτθικά· ἐπίσης καὶ αὐτὸ διαιρούμενον. Ταῦτα δὲ ἄπερ αὐτὸς Ἰουστινιανὸς ποίησε ἔργα ἀπανταχοῦ τῆς Ῥω-

(1) Alii hunc etiam Theodotum dicunt.

(2) Joannis papæ collegæ in legatione ista fuisse Agapitus et Patricius coss. Theodorus et Importunus. Sed a Justino episc. porum hæreticorum restitutio denegata est. (Bloud.) — Joannem cete-

peragere, et naturam in Christo unam docere, et ipsi et quicumque cum eis in eadem erant sententia explosi sunt atque rejecti. Lata quoque lex, Severi scripta conservari non debere : atque sicubi reperirentur, ut igni comburerentur : ein minus, ut capitis supplicio in eum animadverteretur, qui scripta talia sibi servanda esse statuisset. Hoc idem Ormisdas quoque, qui ante Agapetum et Agathonem episcopatum gessit, celebrata Romæ synodo decrevit : cujus etiam epistolæ in acta relatæ circumferuntur. Ad hæc synodus sanxit, ut sancta quatuor œcumenica concilia, et divus Leo ejusdemque tomus per universum orbem prædicarentur : insuper ut Euphemius et Macedonius Constantinopolitani, et Flavianus Antiochenus,

B 746 episcopi, in integrum restituerentur, atque in sacrarum tabularum album referrentur : quippe qui egregie pro veritate decertassent, rebus omnibus, quæ adversus illos cœptæ actæque essent, abolendis. Quæ aliarum quoque provinciarum atque ecclesiarum præsides approbantes confirmarunt. Atque equidem quæ in urbe imperante adversus Anthimum, Severum, Petrum et Zooram, ante sanctam magnam universalem quintam synodum gesta sunt, sic habent. Porro cum episcopatum Epiphanius superioribus temporibus gereret, Joannes quoque Papa Constantinopolim venit, cum Theuderichus (1) Roma urbe potitus, legatum ad Justinum misisset. Arianam namque is religionem defendens, legationem pro Arianis misit, ut ne desciscere ab opinione sua cogerentur : et legationi minas addidit : quod si Justinus id facere nolle, se itidem per Italiam in Nicæænæ synodi cultores sæviturum esse. Ibi Joannes (2) ad parenti invitatus sessionem, ut scilicet Constantinopolitano antistiti assideret, non prius apostolicæ sedis prærogativam deserere sustinuit, quam supra Euphemios, præterquam Timotheum (3) Alexandrinum,

CAPUT X.

De historiis Procopii Cæsariensis. Quæ de Persica pugna is scribat. De seditione et tumultu populari Constantinopoli moto : quæ seditio Νίκαια, hoc est, Vincede, dicta est.

Non intempestivum vero fuerit, reliquas etiam Justiniani imperatoris res gestas memoratu dignas, neque prorsus ab ecclesiasticis rebus abhorrentes, in historia ista recensere, et quoad ejus fieri potest contexere : quæ a Procopio Cæsariensi eleganter admodum et docte in temporum suorum historia sunt conscripta. Quatuor autem volumina is ad antiquitatis styli accedentia composuit :

747 quorum unum Persica nominavit, in quatuor partes divisum opus ; secundum pari divisione, Gotthica : quæ scripta bella ab ipso Justiniano et rosque legatos Theuderichus Ravennæ post reditum in carcere fame occidit. (Idem.) — Deinde 28 die Theuderichus profluvio ventris diem suum obiit. (Idem.)

(3) Forte legendum Theodosium.

B. Isario in orbe Romano feliciter gesta complectuntur. Tertium ædificia inscripsit, magnifice admodum commemorans, quæ opera Justinianus construxerit; templa scilicet, regias domos, oppida et urbes, pontes, atque alia ad publicum usum spectantia. Quartum opus, retractatio est earum orationum, quas apud Justinianum laudibus eum vehens habuit, quasi quædam palinodia seu recantatio minus recte ab eo dictorum. Belisarii res describens, ejus comes in expeditione bellica illi subserviens fuit, primum commemorat, quomodo Cabades Persarum rex, Chosroæ filiorum suorum nato minimo regnum relinquere volens, in adoptionem eum Romanorum imperatori dare statuerit, quo juveni certius firmiusque regnum esset. Quod ubi illi non successit, Proclo impediente, qui apud Justinianum quæstoris dignitatem gerebat, inimicitias graviores contra Romanos suscepit. Et bellum Procopius inter Romanos, Belisario duce et Persas gestum, elegantia mira optime exsequitur. Primum, ut Belissarius una cum Hermogene exercitus ductore, Persas ad Daras et Nisibim vicerit scribit. Ei victoriæ eorumdum tropæa in Armenia erecta attexit. Item Alamundari Scenitarum (1) barbarorum ducis, bello adversus Romanos ab eo moto, res gestas. Qui Timostratum Rufini fratrem una cum plurimis aliis comitibus ejus captum, postea ingenti pecunia redemptum, reddidit. Perquam miserabiliter autem memorat ipsius Alamundari et Azarethi adversus Romanorum imperium expeditiones: quemadmodum copiis eorum militariibus, per vim in regionem suam redire contententibus, in Euphratis ripa Belissarius occurrerit, atque cum eis prælium commiserit. Et quomodo Belisarii milites, quod consilio ejus parere noluerint, Paschalius feriarum diebus instantibus, sint concisi. Quomodo denique Rufinus et Hermogenes perpetuam, quæ dicitur, pacem cum Persis fecerint. **748** Dein le seditionem popularem Byzantii ortam subjungit, quæ cognomen sortita est Νίξ, Vince: quod tesseram eam in ipso conflictu perduelles habuerint, ut eo signo se earundem partium sectatores cognoscerent. Quo tempore Hypatius et Pompeius, Anastasium genere contingentes, populo cogente, tyrannidem affectarunt. Sed i

(1) Ultra Pelusiacum Arabia est, ad Rubrum mare pertinens, et odoriferam illam ac divitem, et Beatæ cognominæ inclytam. Hæc Catabanum et Esbenita-

μαίων κατώρθωσε γῆς καὶ Βελισσάριος, ἀναγράφουσι· τὸ δὲ κτίσματα προσεπέγραψεν· ὅσα δὴσα Ἰουστινιανὸς ἐκκοδόμησε, μάλα γενναίως ἐκφράζων· νεὼς τε καὶ βασιλείους οἴκους, ἄστια τε καὶ πόλεις, γεφύρας τε καὶ ἄλλα ἐς κοινήν χρῆσιν ἐξευρημένα. Τὸ δὲ τέταρτον ἀντίβρῃσις ἐστίν, ὣν πρὸς Ἰουστινιανὸν εἶρηκε δι' ἐπαίνου ποιῶν, καὶ ὡς ἂν τις παλινοῦσα τῶν αὐτῶ μὴ καλῶς εἰρημένων. Γράφει τοίνυν τὰ κατὰ Βελισσάριον, ᾧ καὶ παρείπετο κἀν τοῖς πολέμοις διακονούμενος· καὶ πρῶτα μὲν διηγείται, ὡς Καβάδῃ τῷ Περσῶν βασιλεῖ Χοσρόῃ τῷ τῶν ἄλλων αὐτοῦ υἱῶν νεωτέρῳ ὄντι περιθεῖναι τὴν ἀρχὴν βουλευθεὶς, ἐς θετὸν υἱὸν τῷ Ῥωμαίων βασιλεῖ ἐκείνον γενέσθαι διενοεῖτο, ὡς ἐν τῷ ἀσφαλεῖ αὐτῷ ἡ ἀρχὴ διαγένοιτο. Ὡς δὲ τοῦ σκοποῦ διημάργανε, Πρόκλου κωλύοντος, ὃς διὰ τιμῆς ὧν Ἰουστινιανῷ Κοιμιστωρός ἐτιμᾶτο ἀξίῃ, ἐς μείζον τὴν ἐχθραν κατὰ Ῥωμαίων ἠρέθιζε· καὶ τὸν μεταξὺ Ῥωμαίων τε καὶ Περσῶν πόλεμον ὑπὸ Βελισσαρίῳ στρατηγῷ ἄριστα καὶ κακομψευμένως διέξεισι· καὶ πρῶτον νικῆσαι φησι Πέρσας, περὶ τε τὸ Δάρας ἄστει τε καὶ τὴν Νισίβιν, σὺν Ἐρμογένει διακοσμοῦντι τὸ στρατεύμα. Οἷς συνυφαίνει καὶ τὰ ἐπ' Ἀρμενίᾳ τούτοις γεγόμενα τρόπαια· ὅσα τε Ἀλαμουνδαρος τῶν Σκηνητῶν βαρβάρων ἡγούμενος, Ῥωμαίους ἐπέλθων ἔπραττε· Τιμόστρατον ζωγράφου· τὸν ἀδελφὸν Ρουφίνου, σὺν ἑτέροις πλείστοις τῶν ἐπομένων· καὶ ἐς ὕστερον χρήμασι μεγάλοις ἀπέδοτο. Λίαν δὲ περιπαθῶς ἀναγράφει· τοῦ αὐτοῦ Ἀλαμουνδαρίου καὶ Ἀζαρέθου τὴν κατὰ τῆς Ῥωμαίων γῆς ἐφοδὸν· ὅπως πρὸς βίαν τῶν δ' ἐκείνων στρατιωτῶν εἰς τὴν οἰκίαν ἐπανερχομένων, ἐπὶ ταῖς τοῦ Εὐφράτου προσθαλῶν ὄχλαις ὁ Βελισσάριος συνεβράβη· καὶ μὴ προσμεινάντες τῇ Βελισσαρίου βουλῇ οἱ περὶ αὐτὸν διεφθάρσαν, ἡμερῶν τοῦ Πάσχα ἐνισταμένων. Καὶ ὡς Ρουφίνος καὶ Ἐρμογένης τὴν καλουμένην ἀπέραντον πρὸς Πέρσας εἰρήνην ἔπραττον· καὶ μετὰ τοῦτο, τὴν ἐν Βυζαντίῳ γενομένην στάσιν τῶν δῆμων ἢ ἐπίκλησιν ἔσχε τὸ Νίκα· σύνθημα δεικνύον τῶν πολεμίων τοῦτο τῇ συμπλοκῇ, ὡστ' ἐντεῦθεν τὸν σύμμαχον τὴν ἐς ἀλλήλους γνώσιν πορίζεσθαι· ὀπηνίκα Ἰπάτιος καὶ Πομπήτιος πρὸς γένος βασιλεῖ Ἀναστασίῳ προσήκοντες, βιασαμένων τῶν δῆμων, εἰς τυραννίδα ἤρθσαν· οἱ τῶν δῆμων ὕστερον ἡσσηθέντων Ναρσοῦ καὶ Βελισσαρίου ταῖς στρατηγίαις, καὶ οὕτοι τὰς κεφαλὰς ἀπέθεοντο κελεύοντες Ἰουστινιανῷ. Λέγει δ' οὖν ὁ Προκόπιος τῷ τνηκαῦτα πόνῳ, τριάκοντα χιλιάδας τοῦ δήμου πεσεῖν. Τούτους φησὶ μίσει τῷ πρὸς Ἰουστινιανὸν ἐμπρῆσαι· καὶ τὸ πρὶν τέμενος τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας ἐπίμηκες ὄν· ὁ Κωνσταντῖος· πάλαι ἐκ βᾶθρων ἐγείρας, ἀνετίθει Θεῷ· διὰ τοῦ Θεοῦ παραχωρούμενος ἐκείνοις διαπράξασθαι τὸ ἀσέβημα, ἅτε οἱμαί εἰδότες· οὐκ ἔσσεσθαι ἐμελλεν, Ἰουστινιανὸς μετὰ τὴν νίκην τὸ μὲν εἰς ἄμυναν ἐκείνοις, τὸ δὲ δι' ἐκείνους

rum et Scenitarum Arabum vocatur, sterilis, præterquam ubi Syriæ confinia attingit, nec nisi Casio monte nobilis. (Plin. lib. v, cap. 41.)

ἀ'ρόν πεσόντας θελν ἰλεούμενος, ἐς οὗν νῦν ὄραται A stinianus post victoriam, partim ut illos ulcisceretur, partim ut de eorum concervata cæde Deum placaret, templum id ab ipsis fundamentis excitatum, ad eam quæ nunc cernitur amplitudinem perduxit.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Τὰ κατὰ Βανδύλους· καὶ περὶ Ὀνωρίχου καὶ τῶν τότε μάρτυρησάντων· καὶ Καβαώνου τοῦ Μανουροσίου ὅσω ὑπὲρ ἡμῶν ἐπραξεν.

Ὁ δ' αὐτὸς Προκόπιος καὶ τὰ κατὰ Βανδύλους γενόμενα Βελισσαρίῳ εὐφυῶς λίαν διέρχεται, ἀξία μνήμη σώζεσθαι. Ἐπὶ γὰρ Ἀρκαδίου καὶ Ὀνωρίου, ὡς εἴρηται, Οὐάνδριον μετὰ τοῦ σφῶν βίχγος Γογγιδίσκλου τὴν Σπανῶν χώραν καταλαβόντες, ἐκείθεν δ' ἐς Λιβύην τὴν πρὸς Ἑσπέραν ἐλθόντες, ἐν κατασχέσει ταύτης ἐγένοντο. Γογγιδίσκλου δὲ τέλει B χρησαμένου τοῦ βίου, Γόνθαρς καὶ Γιζέριχος οἱ παῖδες τὴν ἀρχὴν διεδέχοντο. Θατέρου δὲ τοῦ Γόνθαρς τελευτήσαντος, εἰς μόνον Γιζέριχον ἡ πᾶσα τῶν Οὐανδύλων μετέβη· βασιλεῖα δ' ἐπὶ τὴν Καρταγέναν τῶν Ἀφρῶν προκαθημένην πόλιν βασιλείον ποιησάμενος, ἔπειτα καὶ Ῥώμην εἶλεν ἔτη ἐννέα πρὸς τριάκοντα ἡγήσάμενος. Καταλιμπάνει δὲ πῆδα Ὀνωρίχον, δε τῆς Ἀρείου θρησκείας ἀντιπολούμενος, ἀπανθρώπων· τοὺς ἐν Λιβύῃ Χριστιανούς ἐκολάσαστο, οἱ τῆς ἐν Νικαίᾳ γεννικῶς ὑπερίσταντο, βιαζόμενος τὰ Ἀρείου πρεσβεύειν· οἷς μὴ ἐθέλουσι· πείθεσθαι, μωρίας ἐπήγε κολάσεις, πυρὶ καὶ ὕδατι καὶ ἄλλαι· πικροτάται· ἰδέαις θανάτων τοῦ ζῆν ἀπαλλάττων. Ἦσαν δὲ ὧν καὶ τὰς γλώσσας περιεῖλε μαχαίρα, οὗς φησι καὶ Προκόπιος ἀνά τὴν C βασιλείᾳ· πόλιν ἤκοντας κατιδεῖν, καὶ διομιλούμενος· ἐντυχῆν ἐκείνοις, ἴσα τοῖς μὴδὲν πεπονθόσι διαφορηγομένοις. Ὡν αἱ μὲν γλώσσα κεκαρμέναι καὶ κάτωθεν τοῦ φάρυγγος ἦσαν· ἡ γὰρ μὴν φωνὴ οὕτως εὐσήμως προέτετο ἔναρθρος, ὡς θαῦμα καινῶν τοῖς τε ὀρώσι καὶ ἀκούουσιν εἶναι. Ὡν δὲ καὶ Ἰουστίνος ἐν τινι τῶν διατάξεων μνεῖαν ποιεῖται· τούτων, φησὶν ὁ Προκόπιος, καὶ δύο πολλῶ ἔπειτα ὕστερον ὀλίθῳ περιπεσόντες, καὶ γυναίξιν ὀμιλήσαντες, τὸ λέγειν πέμπαν ἀφήρηται· τῆς μαρτυρικῆς χάριτος· μηκέτι περιμένειν, ἀλλ' ἀφίστασθαι θελησάσης τῆς ἔκτροπῆς. Διηγέεται δὲ τι καὶ ἕτερον ὀξιάγαστον ὁ Θεὸς κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἐπρατταν, ἐν ἀνδράτιν οὐδαμῶς μὲν τὰ ἡμέτερα θρησκεύειν εἰδίσιν, ὀσιὰ γὰρ μὴν ὄρα κατ' ἐκεῖνο ἡρημένοις καιροῦ. Ἰστορεῖ γὰρ τινα Καβαώνην ἡγούμενον Μανουροσίων τῶν ἀμφὶ Τρίπολιν· ὀτος τοιγαροῦν Καβαώνης (τοῖς ἐκείνου δὲ χρῆσσομαι ῥήμασιν ἀστεῖως μάλα διηγούμενου), ἐπειδὴ ἐς αὐτὸν στρατεύεσθαι Βανδύλου· ἐπέθετο, τοιάδε ἔπολε. Πρῶτα μὲν τοῖς ὑπηκόοις ἐπήγγελλεν, ἀδικίας τε πάσης καὶ βριώσεως εἰς τρυφὴν ἀγούσης, καὶ πάντων μάλιστα γυναικῶν ξυνουσίας ἀπέχεσθαι· χαραινόμενά τε δύο πηξάμενος, ἐν θατέρῳ μὲν αὐτῆς σὺν πᾶσιν ἐστρατοπεδεύαστο τοῖς ἀνδρόσιν· ἐν μὲν δὲ τῷ ἑτέρῳ τὰς γυναῖκας καθέρξας· θάνατον δὲ τὴν ζημίαν ἡπειλησεν ἐτε-

(1) Honorichus persecutor Catholicorum plus quam 551 episcopus orthodoxes solum exsilio causa

CAPUT XI.

Res Vandalorum. De Honoricho et ejus temporis martyribus. De Cabaone Mauro, et quid pro Christianis egerit.

Idem Procopius res Belisarii Vandalicas cognitum dignas mirifice admodum exsequitur. Arcadio namque et Honorio imperantibus, sicuti supra dictum est, Vandali et Alani cum rege suo Gongidisclo Hispania occupata, inde in Libyam occidentalem transierunt, eandemque possederunt. Gongidisclo ubi fatis concessit, Gontharis et Genzerichus filii ejus in regno successerunt. Altero porro ex his, Gonthari scilicet, mortuo, ad unum Genserichum summa rerum Vandalicarum pervenit. Ille Carthagine principe Afrorum urbe, sedem regiam constituit. Ac deinceps Romam quoque cepit; et mortuus est, cum regnum undequadragesima annis obtinuisset. 749 Reliquit autem is filium Honorichum (1), qui Arianam religionem propugnans, Christianos Nicæna decreta fortiter defendentes, in Libya crudeliter tractavit, Ariique opinionem profiteri cogit. Qui vero mandatis ejus parere nollent, eos innumeris affecit suppliciis, igni et aqua et aliis acerbissimis tormentorum generibus e vita tollens. Erant vero, quibus etiam lingua ferro rescidit, quos se Procopius, cum Constantinopolim venissent, vidisse ait, atque per colloquium convenisse, haud aliter, quam qui nihil tale passi essent, verbis facientes. Horum linguæ ex ipso usque guttore excisæ erant: vocem autem tam claram et articulatam edebant, ut miraculum novum spectantibus atque audientibus exhiberent. Meminit quoque eorum in quadam constitutione Justinus (2). Ex his, Procopius inquit, aliquanto post duo quod lubricitate lapsi essent, et rem cum feminis habuissent, vocem prorsus amisserunt, martyrii gratia amplius apud eos manere nolente, sed propter illorum de-generationem ab eis desciscente. Recenset præterea aliud quoque admiratione dignum, quod Deus eo ipso tempore fecit, in hominibus, non illis quidem sacris nostris initiatis, sed qui tamen tum quæ sancta essent facere delegissent. Scribit namque de Cabaone quodam Maurusiorum, eorum qui circa Tripolim sunt, duce. Cabaones igitur iste (illius enim qui hæc perquam luculenter commemorat, verbis utar) postquam Vandalibus bellum adversum se movere audivit, hæc fecit. Primum civibus subditisque suis præcepit, ut ab iniquitate omni et cibo qui ad deficiam faceret, abessent, omniumque maxime se a congressu mulierum abstinerent: et binis castris positis, in alteris quidem ipse cum viris in armis fuit, in alteris autem mulieres inclu-

vertere cogit. (Dicit)

(2) L. dicit, ut sup.

sit, mortis supplicium minatus, si quis seminarum vallum ingressus esset. Sub hæc exploratoribus Carthaginem missis mandavit, ubi Vandali in expeditione militari in templum Christianorum aliquod per injuriam contumeliose quidquam facerent, ut ipsi quidem, ea quæ fierent, spectarent: postquam autem Vandali ex eo loco decessissent, diversa et contraria omnia in delubrum id, **750** unde illi abiissent, facerent. Illud etiam eum dixisse ferunt, se quidem Deum quem Christiani colerent, ignorare; consentaneum vero et per esse, siquidem, quod diceretur, fortis potensque esset, ut cum contemptores numinis sui ulcisceretur, tum cultores tueretur. Itaque speculatores, postquam Carthaginem venerunt, per otium ibi quievire, Vandalorum apparatus belli spectantes. Ubi vero exercitus eorum Tripolim versus iret, viliori habitu sumpto, subsecuti sunt. Porro Vandali die primo in Christianorum templis manserunt, et inductis in ea equis et jumentis aliis, nihil de injuria contumeliamque aliqua reliqui quidquam fecere. Et lascivia libidineque sua usi, sacerdotibus quos arripuissent, colaphos impegerunt, et plagis multis in tergo affecerunt, subservireque eos sibi coegerunt. Postquam vero celerrime inde discesserunt, Cabaonis exploratores, quæ ipsis mandata erant, fecere. Tempa namque confestim repurgarunt, et purgamentis aliisque rebus, quæ ibi minus sancte positæ erant, cum cura et diligentia ejectis, rite omnia dispo-suere, lucernas omnes incendere, sacerdotes veneratione ingenti coluere, et humanitate alia omni persecuti sunt. Argentum quoque mendicis, qui circum sacras ædes considebant, dederunt. Hoc pacto illi Vandalorum copias sunt secuti. Et ab eo tempore in profectioe et itinere toto Vandali ad hunc ipsum modum peccarunt. Speculatores vero peccatum eorum correxerunt. Sedenim cum Vandali jam non longe ab eo quem petebant loco abessent, prævertentes eos exploratores, Cabaoni omnia ea quæ et Vandali et ipsi in Christianorum templis fecissent, retulerunt, atque hostes jam prope adesse renuntiarunt. Quibus ille rebus cognitis, pugna cum illis est congressus. In eo certamine multi Vandali, sicut ipse inquit, interfecti sunt, multi ab hostibus capti, pauci sane ex eo exercitu domum reversi sunt. Hæc Trasamundo (1) Vandalo a Maurusiis acciderunt: qui non multo post vitam finit, cum viginti et septem annis Vandalorum genti præfuisset: ante hunc autem Gundamus (2) Honorichi filius, Genzerichi autem nepos, duodecim, Honorichus vero octo annos regnum administravit. **751** Trasamundus (3) iste eximia forma, animique magni vir, ad Theuderichum Gothorum regem

(1) Trasamundus Vandalus orthodoxorum hostis acerrimus, in Africa 220 episcopus in Sardiniam relegavit, quibus Symmachus Rom. antistes elemosynam quotidianam submitit (Diacon.)

(2) Gandamum alii *Gandabyndum* vocant, crudelium Catholicorum persecutorem.

(3) Trasamundus decessurus Hilderichum, quem

σθαι, εἴ τις ἐπὶ τῶν γυναικῶν χαράκωμα ἴοι. Μετὰ δὲ πέμψας εἰς Καρχηδόνα κατασκόπους ἐπέταττε τὰδε. Ἐπειδὴν οἱ Βανδῖλοι ἐπὶ τὴν στρατείαν βαδίζοντες ἐς τινα νεῶν ὑβρίσων ἔν οι Χριστιανοὶ σέβονται, αὐτοὺς μὲν ἐφορᾶν τὰ γινόμενα· ἐὰν δὲ οἱ Βανδῖλοι τὸ χωρίον ἀμείψωσι, πάντα ποιεῖν τὴναντίαι εἰς τὸ ἱερὸν, ἐξ οὗ δ' ἂν ἐκείνοι βαδίσαντες οὐκ ὄνται. Ἐπειτεῖν δὲ αὐτὸν καὶ τοῦτό φασιν, ὡς ἀγνοοῖ μὲν τὸν Θεὸν ἔν οι Χριστιανοὶ σέβονται· εἰκὸς δὲ αὐτὸν φησιν, εἰ περ ἰσχυρὸς ἐστίν, ὡς λέγεται, τίσασθαι μὲν τοὺς ὑβρίζοντας, ἀμῦναι δὲ τοῖς θεραπεύουσιν. Οἱ μὲν οὖν κατὰσκοποὶ ἐς Καρχηδόνα ἐλθόντες ἐσχολάζον, τὴν παρασκευὴν τῶν Βανδῶν θεώμενοι. Ἐπειδὴ δὲ τὸ στράτευμα τὴν Τρίπολιν ἤεσαν, σχήματα περιδεβλημένοι ταπεινὰ ἐποιοντο. Οἱ δὲ Βανδῖλοι ὡς ἡμέρα τῆ πρώτῃ ἠύλισαντο ἐς τοὺς νεῶς τῶν Χριστιανῶν, τοὺς τε ἵππους τὰ τε ἄλλα ζῶα ἐταγαγόντες, ὑβρίως τε οὐδεμιᾷ ἀπελείποντο, καὶ αὐτοὶ ἀκολασίᾳ τῆ σφετέρῃ ἐχρήσαντο. Τοὺς τε ἱερεῖς οὐκ λάθοιεν, ἐβλάπιζόν τε, καὶ ζαίνοντες κατὰ τοῦ νότου πολλὰς, ὑπηρετεῖν σφίσιν ἠνάγκαζον. Ἐπειδὴ δὲ τάχιστα ἐνθένδε ἀπηλλάγησαν, ἐποίουν οἱ τοῦ Καθαῶν κατὰσκοποὶ, ὅσα αὐτοῖς ἐπετέτακτο. Τὰ τε γὰρ ἱερὰ καθήρουν αὐτίκα· τὴν τε κόπρον καὶ εἰ τι ἄλλο οὐκ ὀσίως ἐπέκειτο οὖν ἐπιμελεῖα ἀφελόμενοι, καλῶς διετίθεντο· τὰ τε λύχνα ἔκαιον ἅπαντα, καὶ τοὺς ἱερεῖς αἰδοὶ τῆ πολλῆ προσεκύνησαν, καὶ τῆ ἄλλῃ φιλοφροσύνῃ ἠσπασαντο· ἀργυρία τε τοῖς πτωχοῖς δόντες, οἱ ἀμφὶ τὰ ἱερὰ ταῦτα ἐκάθητο. Οὕτω δὲ τῆ Βανδῆλων στρατιᾶ ἐποιοντο· καὶ ἀπὸ τούτου κατὰ τὴν δόδιν σύμπασι οἱ Βανδῖλοι κατὰ ταῦτα ἡμάρτανον, καὶ οἱ κατὰσκοποὶ ἐθεράπευον. Ἐπειδὴ δὲ ἀγχοῦ ἐσεσθαι ἐμελλον, προτερήσαντες οἱ κατὰσκοποὶ, ἀγγέλλουσι τῷ Καθαῶν ὅσα Βανδῖλοι τε καὶ σφίσιν ἐς τὰ Χριστιανῶν ἱερὰ ἐργαστο, καὶ ἄγγυς που οἱ πολέμιοι εἶεν· ὁ δὲ ἀκούσας, ἐς τὴν ξυμβολὴν καθίστατο. Οἱ μὲν οὖν πολλοὶ, ὡς φησι, Βανδῶν διεφθάρσαν· εἰσι δὲ οἱ καὶ ὑπὸ τοῖς πολεμίοις ἐγένοντο· ὀλίγοι τε κομιδῆ ἐκ τοῦ στρατοῦ τούτου ἐπ' οἴκου ἀπεκομίσθησαν. Ταῦτα μὲν Τρίσαμουνδῷ παθεῖν τῷ Βανδῶν ὑπὸ Μανουσίων ἐγένετο· οὐ πολλῶ δὲ ὑστερον ἐτελεύτα τὸν βίον, ἐπὶ τὰ καὶ εἴκοσιν ἔνιαυτοῖς τοῦ Βανδῶν ἔθνους ἡγεμονεύσας. Πρὸ δὲ τούτου, Γούνδαμος Ὀνωρίχου παῖς, ἐκγονὸς δὲ Γιζερῆχου· ὧν ὁ μὲν δώδεκα ἔτη, ὀκτώ δὲ Ὀνωρίχος ἤρξε· Τρασαμουνδος δὲ ἀνὴρ εἰδους εὖ ἔχων καὶ μεγαλόψυχος, πρὸς Θευδέρηχον ἐπεμπε βασιλεῖα τῶν Γόθων, Ἀμαλασούνθαν ἀδελφὴν αὐτοῦ πρὸς γάμον λαβεῖν. Ὁ δὲ δίδωσι καὶ χιλίῳ; Γόθων ὑπασπιστάς, καὶ ἑτέρας πέντε χιλιάδας δορυφόρων τάξιν πληροῦντας. Τούτου δὲ τελευτήσαντος, Ἰλδέρηχος ὁ Ὀνωρίχου τοῦ Γιζερῆχου παῖδος, ἐβασίλευσαν, ἀνὴρ πρῶτος καὶ

alii Childerichum appellant, sacramento jurisjurandi obstrinxit, ne Catholicis unquam saveret: nam propensum eum ad illos complectendos esse animadverterat. At ipse regno potitus, episcopus orthodoxos ab exilio revocavit, eisque ecclesias reformandas demandavit. Quæ res ei apud Vanuulos Arianos fraudi fuit. (Diac.)

Χριστιανοίς ἤκιστα χαλεπός, οὐδαμῶς δὲ καὶ πρὸς μάχας βιάδιως ἐρεθίζόμενος. Προσῆκων δὲ τις ἐκείνῳ γένει Γελλίμερ βνομα ἐπιθέμενος τυραννιοί, Ἰλδέριχον τῆς ἀρχῆς ἐξίστα. Ἔτη ἐπὶ βασιλεύσαντα. Δεινός δ' ἐπιθέσθαι πράγμασιν ὦν, τὸ τῶν Γόθων γένος διέφθειρεν.

Christianis minime gravis, et qui laudquaquam facile ad bellum movendum excitaretur. Gelimer autem quidam genere ei propinquus, tyrannidi incensibilis, Hilderichum, postquam septem annis regnasset, regno exuit. Is quod ad res gerendas

A legationem, Amalasintham sororem ejus in matrimonium sibi petens, misit. Ille vero mille quoque dedit armatos, atque insuper quinque alia viro- rum millia, quæ satellitum ordinem implerent. Hoc autem defuncto, Hilderichus Honorichi ex Genzericho prognati filius regnavit, vir mitis, et

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

Ὡς Βελισσάριος Βανδύλιος νικήσας, θριαμβὸν μέγιστον ἐν τῇ Κωνσταντινῶν κατήγε· καὶ περὶ τοῦ ἀγίου μάρτυρος Κυπριανοῦ· καὶ περὶ τοῦ Μαιουρούσιων γένους ὄθεν ἦν.

Καὶ τοίνυν Ἰουστινιανός, φειδοὶ τῶν ἐκείσε κακῶς πασχόντων Χριστιανῶν, στρατιὰν ἤγειρεν· ὑποθή- κας δ' Ἰωάννου, ὃς ὑπαρχὸς καθίστατο τῆς αὐτῆς, ἀπετρέπετο τοῦ βουλευμάτος. Ὅναρ δ' ἐπιστὰν αὐτῷ, διεκέλευτο μὴ πρὸς τὴν ἐγχείρησιν ἀπο- κενεῖν· τὸ γὰρ Χριστιανούς ἀμύνειν ὑπὸ χεῖρα τῶν Βανδύλων ποιήσειεν ἔλεγε. Φρονήματος δ' ἐντεῦθεν ὑποπληθεῖς, ἀμφὶ θειρινῆς τροπῆς, Βελισσάριον ἐπεμπε, τὸν κατὰ Καρχηδόνας πόλεμον αὐτῷ ἐγχει- ρίσας. Ἐς ἀκτὴν δὲ τῆς στρατηγίδος προσσχούσης νεῶς, ἣ πρὸ τῶν βασιλείων ἐστὶ, τοῦ τῆς πόλεως ἱερέως· Ἐπιφανίου τὴν ἀνήκουσταν προσιπόντος· εὐ- χὴν, καὶ τινὰς τῶν στρατιωτῶν ἄρτι βαπτίσαντος, καὶ τῇ στρατηγίδι ἐπιδικάσαντος. Ἠγγέλλετο δὲ τῷ βασιλεὶ καὶ τὰ κατὰ τὸν μάρτυρα Κυπριανόν, οὐ λό- γου μόνον, ἀλλὰ καὶ μνήμης ἄξια· περὶ ὧν καὶ ταῦτα πρὸς λέξιν λέγει Προκόπιος· Κυπριανὸν ἁγίον ἄνδρα μέγιστα πάντων Καρχηδόνοι σέβονται· καὶ αὐτῷ νεῶν τινῶ λόγου πολλοῦ ἄξιον ἰδρυσάμενοι πρὸ τῆς πόλεως περὶ τὴν τῆς θαλάσσης ἡῖνα τά τε ἄλλα ἐξοσιῶνται, καὶ ἀγούσιν ἐνιαύσιον ἑορτὴν, ἣν δὴ Κυπριανὰ καλοῦσι· καὶ ἀπ' αὐτοῦ τὴν χειμῶνα οἰ- ναῦται, οὐ ἐγὼ ἀρτίως ἐμνήσθην, ὁμωνύμως τῇ πανηγύρει προσσχορεύειν εἰώθασιν· ἐπεὶ ἐς τὸν κληρὸν ἐπισκῆπτειν φιλεῖ, ἐφ' οὗ ταύτην οἱ Λίβυες ἔγχειν ἕσασθαι τὴν ἑορτὴν νενομίκασι. Τοῦτον οἱ Βαν- δύλοι τὴν νεῶν, Ὑνωρίχου βασιλεύοντος, τοὺς Χρι- στιανοὺς βιασάμενοι ἀφείλοντο· ἔνθεν δὲ σὺν πολλῇ ἀτιμίᾳ τοὺς ἱερέας ἐξέλασαντες, καὶ τὸ λοιπὸν, ἄτε προσῆκοντα Ἀρειανοὺς ἐπηνώρθουν. Ἀσχάλλουσι δὲ διὰ ταῦτα καὶ διαπνονοῦμενοι τοῖς Λίβυσι, πλλάκις φασὶ τὸν Κυπριανὸν ἄναρ ἐπισκῆψαντα φάσαι, ἀμφ' αὐτῶν μεριμνᾶν τοὺς Χριστιανούς ἤκιστα εἶναι· αὐτὸν γὰρ προϊόντος τοῦ χρόνου, τιμωρὸν ἕσασθαι, καὶ κατατῆσαι τὴν πρόβρῃσιν ἐς τοὺς Βελισσαρίου χρόνους, Καρχηδόνας ὑπὸ Βελισσαρίῳ στρατηγῷ Ῥωμαίων κατεχούσας γενομένης· μετὰ πέμπτου καὶ ἑνενηκοστῆν ἔτος τῆς ἀφαιρέσεως· Βανδύλιον μὲν πιντάπασιν ἐκπολεμηθέντων, καὶ τῆς Ἀρειανῶν ὀδῆς τελίως ἐκ τῆς Λιβύων γῆς ἀπαληλαμένης· Χριστιανῶν δὲ τοὺς οἰκείους νεῶς ἀπειληφότων κατὰ τὴν Κυπριανοῦ τοῦ μάρτυρος πρόβρῃσιν. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ ταῦτα ἐστέρησεν· Τοὺς Βανδύλους κα-

CAPUT XII.

Ut Belisarius, Vandalis devictis, triumphum maxi- mum Constantinopoli egerit. Et de sancto martyre Cypriano. Item de Maurorum gente atque origine ejus.

B Verum enimvero Justinianus Christianos, qui ibi ita affligebantur, miseratus, exercitum coegit. Sug- gestionem vero Joannis præfecti prætorio, consilium expeditionis ejus movendæ mutavit. In somniis porro mandatam accepit, ne a cæpto desisteret. Vindictam enim Christianorum a Vandalis victo- riam reportaturam esse, ei dictum est. Itaque magno animo concepto, circiter æstivum solstitium Belisarium ad bellum Carthaginense conficiendum misit. Atque ubi prætoria navis ad littus, quod ad imperialem domum est, constitit, et urbis episco- pus Epiphanius, pro eo atque par est, preces so- lemnes dixit, quosdam etiam milites recens bapti- zavit, atque in prætoriam navim Belissarium pro- duxit. imperatori res de Cypriano martyre, non oratione tantum, sed etiam memoria digna renun- tiata est, qua de re Procopius hæc ad verbum refer- ret: Cyprianum virum sanctum maxime omnium Carthaginenses venerantur eique templum magni- ficum pro urbis mœnibus ad littus maris statuerunt. Atque præter cultus alios quos ei exhibent, festum quoque 752 anniversarium diem celebrant, quem diem Cypriana nominant. Et eodem, quo festum eum conventum, nomine, tempestatem quamdam procellosam appellare solent nautæ: quandoqui- dem in id tempus incidere consuevit, quo tempore Libyes festum hunc diem celebrandum semper lege statuerunt. Hoc templum Vandali sub Hono- richo rege catholicis Christianis per vim ademptum evertere, ejectis inde cum multa contumelia sacerdotibus, et deinceps id, utpote Arianis com- modum, restaurarunt. Cum autem vicem eam do- lerent atque deplorarent Libyes, persæpe Cypria- num ferunt in somniis quibusdam apparentem dixisse: Christianos minime de se sollicitos esse debere: ipsum enim se tempore suo vindicem atque ultorem fore. Fam rem ut auspiciatum omen imperator accepit. Et prædictio hæc oracularis in Belisarii tempora recte incidit, quo duce Carthago Romano imperio subjecta est, nonagesimo quinto anno, postquam templum id Christianis est ademptum. Eo bello Vandali omnino sunt expugnati, et Arianorum opinio ex Libya ejesta (1). Christiani

(1) Africa inter tres menses subacta. (Diacon.)

autem templa sua recuperarunt, juxta Cypriani A
 martyris prædictionem. Ad hæc Procopius illa quo-
 que memoriae posteritatis commendavit. Belisa-
 rium, ubi de Vandalis victis tropæa stauisset, By-
 zantium rediisse cum spoliis et bello captorum
 hominum multitudine ingenti: in quibus et Geli-
 mer illorum dux fuit. Triumphum egit Belisarius
 in hippodromo: in quo cum alia multa admira-
 tione digna, tum præcipue donaria ingenti vi
 pecuniarum aestimata, portata sunt: quæ donaria
 Genzerichum antea diximus Romæ convasasse, cum
 ibi in regiam receptus esset, et templa invasisset.
 Quo tempore scilicet Eudoxia Valentiniani, qui
 Occidentale gubernavit imperium, conjux, sub
 Maximo tyranno, postquam simul et virum per eæ-
 dem amisisset, et in castitatem ejus illusum esset, B
 eum evocavit, ductum ei atque ingressum in ur-
 bem Romanam pollicita. Ibi vero ille et Romanam
 igni vastavit, et Eudoxiam cum duabus filiabus ad
 Vandalos abduxit. **753** Eo ipso tempore una cum
 aliis eximiis urbis ornamentis etiam donaria, quæ-
 cunque Vespasiani filius Titus, captis Hierosoly-
 mis, Romam pertulerat, et Salomon quondam Deo,
 quem in primis coluit, dicaverat, Genzerichus ra-
 puit. Quæ quidem omnia Justinianus, Christum
 Deum nostrum mirifice honorans, Hierosolyma, ubi
 prius quoque consecrata fuerant remisit. Dicit insu-
 per idem Procopius Gelimerem (1) tum in hippo-
 dromo, ubi imperator præsidens triumphi pompam
 spectabat, humi profectum patria lingua illam So-
 lomonis sententiam protulisse: *Vanitas vanitatum,*
omnia vanitas. Aliud quoque Procopius recenset,
 quod nemo præter eum ex antiquis scriptoribus
 memoriae prodidit, miraculi admirationem omnem
 excedens. Dicit namque, Maurusios, occidentalem
 Libyæ gentem, antiquitus Palæstina expulsos, in
 occidentali ea Libyæ ora consedissee, eos vero esse,
 quos Gergesæos sacræ Litteræ et Jebusæos vocant:
 aliasque insuper gontes, quas Jesu Nave filius de-
 victas domibus suis ejecit. Hanc rem veram maxi-
 me esse, vetusta quadam inscriptione confirmat,
 quam se ille legisse testatur, Phœnicum composi-
 tam litteris ad fontem quemdam, ubi duæ quoque
 columnæ ex candido lapide excitatæ fuerint. Littera-
 rum sculptura eo advenientibus hæc promulgaba-
 t: « Nos sumus, qui a facie Jesu prælonis filii
 Nave profugimus. » Ac de his quidem ad hunc ille
 modum scribit. Libyæ vero in potestatem Romano-
 rum redacta, annua vectigalia, sicuti et antea, in
 ærarium intulit. In eadem Libyæ Justinianus cen-
 tum et quinquaginta oppida instaurasse dicitur,
 quæ partim prorsus deleta, partim vetustate col-
 lapsa fuerant. Ea vero magnificentissime restituit,
 summpereque ornavit, privatis simul et publicis
 structuris, mœnibus et diversis aliis ædificiis,
 per quæ et urbes illustrantur, et divinum numen
 maxime placatur, aquæ ductibus quoque, qui uti-

ατροπωσάμενος Βελιστάριος, ἔπειτα ἐς Βυζάντιον
 ἄνεισι, τὰ τε λάφυρα καὶ τὸ τῶν ἀνδραπόδων ἐπα-
 γόμενος πλῆθος· σὺν οἷς καὶ Γέλμερ ὁ τούτων ἦν
 ἀρχηγός· καὶ θρίαμβος μὲν αὐτῷ κατὰ τὸν ἱππό-
 δρομον ἐτελεῖτο· ἐν ᾧ γε πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα εἰσῆγε
 θαύματος ἄξια, καὶ κειμήλια δὲ παμπόλλων χρημᾶ-
 των τιμώμενα, ἃ Γιζέριχον ἔφραμεν ἱστορήσαντες
 ἐκ Ῥώμης συλῆσαι, τῶν ἀνακτόρων ἔνδον γενόμε-
 νον· ὀπηνίκα Εὐδοξία ἡ Βαλεντινιανοῦ γαμετή, ἃς
 τὴν τῆς Ἑσπέρας διεῖπεν ἀρχὴν, ὑπὸ Μαξίμου τῷ
 τυράννῳ τὸν τε ἄνδρα φόνῳ ἀποβαλλομένη, καὶ ἐς
 τὴν σωφροσύνην περιυδριθεῖσα, μετεστράτα τὸν
 Γιζέριχον, εἰσιτητὴν οἱ γενέσθαι καὶ τὴν ἐς Ῥώμην
 εἰσοδὸν ἐγγυσησμένη· ὅτε δὴ καὶ τὴν Ῥώμην ἀνα-
 λώσας πυρὶ, τὴν Εὐδοξίαν σύναμα ταῖς τρισὶ θυ-
 γατρᾶσιν ἐς Βανδύλου· ἀπήγαγεν. Τότε δὴ, τότε σὺν
 τοῖς ἄλλοις ἐξαισιόις τῆς πόλεως, καὶ ὅσα ὁ Οὐσεπ-
 σιανοῦ υἱὸς Τίτος, ἐξανδραποδισάμενος τὰ Ἱερουσό-
 λυμα, εἰς Ῥώμην ἤγαγεν ἀναθήματα, ἃ Σολομῶν ὁ
 πάλαι θεῶν ἐξοσιούμενος· ἀντίθει, ἔσχε λαβῶν. Ἄπερ
 ἅπαντα Ἰουστινιανός, διαφερόντως· Χριστὸν τὸν θεὸν
 ἡμῶν γεραίρων, εἰς Ἱερουσόλυμα πάλιν ἀνέπεμπεν,
 ἔδου δὴ καὶ πρότερον ἀντέθεσαν· φησὶ δὲ τότε
 Γέλμερα ὁ Προκόπιος· κατὰ γῆς ἐβόημενον, ἐπὶ
 τὸν ἱππόδρομον τοῦ βσιλιεύς προκαθημένου, καὶ τὰ
 δρώμενα θεωμένου, τῇ πατρίᾳ γλώσση τὸ Σολο-
 μῶντειον ἐκεῖνο εἰπεῖν· *Ματαιότης ματαιότητων,*
τὰ πάντα ματαιότης. Καὶ ἕτερον δὲ φησὶν ὁ Προ-
 κόπιος, ὃ μὴ τις ἄλλος τῶν τὰ ἀρχαῖα συγγεγρα-
 φῶτων ἱστορήσει, πᾶσαν ὑπερβολὴν τερατίου ἐκ-
 βαίνον. Λέγει τοίνυν ὡς οἱ Μαυρούσιοι τὸ Λιβύων
 τῶν πρὸς ἑσπέραν ἔθνος, πάλαι ποτὲ τῆς Παλαι-
 στινῆς ἀπαναστάντες, ἐς τὰ προσέτετρα τῆς Λιβύης
 κατέκησαν· τούτους δ' εἶναι, οὓς Γεργεσαίους ὁ
 ἱερὸς λόγος φησὶ, καὶ Ἱεβουσαίους, καὶ τὰ λοιπὰ
 τῶν ἔθνων, ὅσα δὴ ὁ τοῦ Ναυῆ Ἰησοῦς καταπολε-
 μήσας, ἐποίησε ἀνάστατα· καὶ πιστοῦται τὸν λόγον
 ἀληθῆ τὰ μάλα τυγχάνειν, ἐξ ἀρχαίου τινοῦ· ἐπι-
 γράμματος, ὃ δὴ καὶ αὐτὸς ἐκεῖνος ἀνεγνωκέναι
 φησὶ, Φοινίκων συγκεῖμενον γράμμασιν· ἀγχιιστα
 δὲ κρήνης εἶναι τοῦτό τις, ἐνθα δὴ καὶ δύο στή-
 λαι ἐγείρονται λίθου πεποιημέναι λευκοῦ, τὰς
 γλύμμασι γραμμάτων τοῖς ἐκεῖσε δὴ φοιτῶσι διαστ-
 φοῦσαι· « Ἡμεῖς ἔσμεν οἱ φυγόντες ἀπὸ προσώπου
 Ἰησοῦ τοῦ ληστοῦ υἱοῦ Ναυῆ. » Καὶ περὶ μὲν τού-
 των ὧδε διέξεισι. Τῆς δὲ Λιβύης οὕτω Ῥωμαῖοις
 ὑπὸ χεῖρα γεγεννημένης, φόροι ἐπέτειοι ὡσπερ καὶ
 πρῶτον εἰσῆγοντο. Φασὶ δὲ Ἰουστινιανὸν ἀνὰ τὸ Λι-
 βύων ἔθνος πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ἄστη περιποιή-
 σασθαι· τὰ μὲν μηδαμῶς ὄντα, τὰ δὲ καὶ τῷ χρόνῳ
 διαρρύνετα, πρὸς τὸ μεγαλοπρεπέστερον κεινισά-
 μενον· ἐς ὑπερβολὴν τε καλλωπίσαι, ἰδίαις τε ἅμα
 καὶ δημοσίαις καταγωγαῖς, τειχῶν τε περιβάλοις,
 καὶ ἄλλαις ποικίλαις οἰκοδομαῖς, δι' ὧν πόλεις τε
 διαφαίνονται, καὶ τὸ θεῖον μάλα ἰλάσκειται· εἰσα-
 γωγαῖς τε ὑδάτων, χρεῖαν τε ἅμα καὶ κάλλος ἀπο-
 πληροῦντων τῇ πόλει· τῶν μὲν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς

(1) Justinianus Gelimeri loca quæ etiam in Gallia habitanda tribuit. (Diacon.)

εισαχθέντων μὴ πρότερον ὄντων, τῶν δὲ ὄντων μὲν ἅλι-
καὶ διαβρῦέντων, τότε δὲ πρὸς τὴν ἀρχαίαν τάξιν
ἐπαναχθέντων.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

*Περὶ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Βελισσαρίῳ καὶ Ναρσῇ δια-
πεπραγμένων· καὶ περὶ τῆς διαφόρου ἀλώ-
σεως Ῥώμης καὶ Σιλβερίου καὶ Βιγγιλίου τῶν
ἐπισκόπων. Ἐτι δὲ καὶ περὶ τῶν τότε Χρι-
στιανισάντων ἔθνῶν, καὶ τῆς Ναρσοῦ τοῦ
στρατηγοῦ στρατηγίης τε ὁμοῦ καὶ θεοφιλίας.*

Ἄ δ' οὖν καὶ κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἐπράχθη, καὶ
ταῦτα διεῖλον, Προκοπίου καὶ ταῦτα καθιστορήσαν-
τος. Ἐπεὶ γὰρ Ὀνώριχος, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν
δεικνύεται, Ῥώμην ἔλθων, Ὀδδᾶκρον τὸν ἐκεῖ τυ-
ραννοῦντα ἐφάνιζεν, ἡγησάμενός τε τῶν Ῥωμαίων
τὸν βίον ἀπέλιπεν· Ἀμαλσούνθη, ἡ σύζυγος ἐκεί-
νου, τοῦ κοινοῦ παιδὸς Ἀσταλαρίχου τὴν ἐπιτροπὴν
μετήει. Ἀρβενωπὸν δ' ἔχουσα φρόνημα, τὰ τῆς
ἀρχῆς διωκεῖτο· καὶ τῶν πραγμάτων οὕτω πρί-
νοϊαν ποιομένη, Ἰουστινιανὸν πρῶτῃ ἐς τὸν κατὰ
τῶν Γόθων ἀνηρέθισε πόλεμον. Καὶ γὰρ ἐπιβου-
λῆς κατ' αὐτῆς γαγονούσας, πρέσβεις βασιλεῖ ἐπεμ-
πεν. Ἀλλὰ καὶ τοῦ παιδὸς Ἀσταλαρίχου ἔτι ἐν
ἀκαλῇ τῇ ἡλικίᾳ θανόντος, Θεοδᾶτος Θεοδερίχῳ
προσῆκων γένει, τὴν τῆς Ἐσπέρας ἀρχὴν περιβίβ-
λεται· ὅς ἐπειδὴ Βελισσάριον βασιλεῦς πρὸς Ἐσπέ-
ραν ἐπεμπε, τῆς ἀρχῆς παραχωρῶν ἑωρᾶτο, περὶ
λόγους, μᾶλλον ἔχων σχολὴν, ἤκιστα δὲ περὶ τὰ πο-
λέμια ἔμπειρος ὢν· Οὐτίτιγος τῶν κατὰ τὴν
Ἐσπεραν δυνάμεων ἡγησαμένου. Ὡς δὲ τῆς Ἰτα-
λῶν ἐπέθη ὁ Βελισσάριος, ὁ μὲν Οὐτίτιγος τὴν Ῥώ-
μην καταλιπὼν, ὄχρητο. Ὁ δὲ τῇ Ῥώμῃ προσεγγί-
σας, παρὰ τῶν ἑνδοθεν εἰσεδέχθη, ὅλας τὰς θύρας,
πρὸς δὲ καὶ τὰς καρδίας αὐτῶ διαπετασάντων Ῥω-
μαίων· μάλιστα δὲ Σιλβερίου τοῦ τὸν θρόνον αὐτῆς
πρυτανεύοντος, εἰσηγησαμένου τὴν πρᾶξιν, πέμ-
ψαντος Φειδόλιον δὲ πάρεδρο; Ἀσταλαρίχῳ ἐγένετο.
Καὶ μάχης ἀνευ ἢ Ῥώμῃ αὐθις ὑπὸ Ῥωμαίους
ἐγένετο, ἐξήκοντα ἔτεσιν ὑστερον, ἐνάτῃ Ἀπελλαίου
μηνοῦ, ὅς πρὸς Ῥωμαίων Δεκτέμβριος ὀνομάζεται,
ἔτι ἑνδεκάτῃ τῆς ἀρχῆς Ἰουστινιανοῦ. Καὶ τοῦτο
δὲ Προκόπιος ἀνεγράφατο· ὡς τῶν Γόθων ἔπειτα
τὴν Ῥώμην πολιορκούντων, ὑπῆλθον σχῶν ἐς Σιλβέ-
ριον τὸν τῆς πόλεως ἱερέα, τοῦτον μὲν εἰς Ἑλλάδα
μετώκιζεν, ἀρχιερέα δὲ Βιγγίλιον τῷ θρόνῳ καθί-
στη. Ἰστορεῖ δ' ὁ αὐτὸς Προκόπιος, ὅπ' ἐκείνον τὸν
χρόνον, ὡς Ἐρωλοὶ διαβάντες τὸν Ἰστρον, ὀπηνίκα
ἐπὶ τῶν οἰάκων τῆς ἀρχῆς ἦν Ἀναστασιος, ἐ; ὑστε-
ρον δὲ Ἰουστινιανοῦ φιλοτιμῶς ἐκείνοις διατεθέντος,
καὶ μεγάλους χρήμασιν ἐκμειλιξαμένου, ἀθρόον
πρὸς τὰ Χριστιανῶν μετεβάλλοντο ἤθη, καὶ τὴν
δικταὴν ἡμερώτερον ἔσχον. Πρὸς τοῦτοις τῆν ἐκ
Ῥώμης ἄνοδον Βελισσαρίου ἐς Βυζάντιον ἀναγρά-
φει· καὶ ὡς τὸν Οὐτίτιγιν οἶα τι ἀνδράποδον μετὰ
τῶν ἐκ Ῥώμης λαφύρων ἀνήγαγεν. Ὅπως τε τῶ-

(1) Amalasintham sive Himmelsuitham, alii filiam Theoderici fuisse scribunt, ut Diacorus. Supra cap. 11. Amalasintha soror Theodorici Trasamun-

litate simul et amœnitatem abunde civitatibus
afferrent. Eorum nonnulli tum primum, cum antea
non fuerint, constructi sunt: nonnulli vero cum
aliquando quidem fuerint, sed postea corruerint,
tum temporis ad pristinum reducti sunt statum.

CAPUT XIII.

*De rebus in Italia a Belisario et Narse gestis: et
varia Romanæ urbis per hostes occupatione. De
Silverio et Vigilio episcopis; item de eis genti-
bus, quæ Christianam suscepere fidem. Et de
Narsæ ducis imperatoris artibus, et erga Deum
pietate.*

754 Porro quæ in Italia quoque gesta sint, refe-
remus, quæ et ipsa Procopius in Historiam retulit.
Postquam enim Theoderichus, sicuti supra a nobis
dictum est, Romam recepit, et Odoacrum tyranni-
dem ibi exercentem sustulit, rerumque Romanarum
potitus decessit, Amalasintha uxor ejus (1), com-
munis filii Atalarichi tutelam suscepit, et regnum
virili animo administravit. Cæterum cum provide
rerum curam gereret, prima Justinianum ad bel-
lum adversus Gothos sumendum excitavit. Cum
namque insidiis ab eis expulsa esset, oratores ad
imperatorem misit. Sedenim filio Atalaricho in-
tænera adhuc ætate extincto, Theodatus, Theode-
richum genere attingens, Occidentis imperium
sumpsit. Qui postquam Belisarium imperator in Oc-
cidentem misit, regno cedens litterarum doctrinis
magis quam rebus administrandis incubuit, ad res
bellicas tractandas minime idoneus. Copiis Occiden-
talibus tum Vittigis præfuit. Belisarius, ut Italiam
est ingressus, Vittigis quidem Roma relicta, inde
discessit: Belisarius vero urbi appropinquans, a
civibus est in eam receptus, fores omnes et corda
insuper ipsa Romanis ei patefacientibus: maxime
vero Silverio throno ejus præidente, eam rem
suadente atque procurante: qui ad Belisarium,
Fidelem, qui Atalarichi assessor et consiliarius
fuerat, legavit. Ita absque certamine Roma in di-
tionem Romanorum, post annum sexagesimum,
mense Decembri rediit, undecimo imperantis Jus-
tiniani anno. Scripsit et illud Procopius, ubi postea
Gothi denuo Romam oppugnaverunt, Belisario
Silverium episcopum suspectum fuisse, quapropter
eum in Græciam transtulerit, Vigilio autem an-
tistiti thronum Ecclesiæ commiserit. Memoriam pro-
didit Procopius idem eisdem temporibus, cum
Anastasius imperium obtineret, Herulos Istrum
transiisse: atque eos postea universos liberaliter a
Justiniano tractatos, 755 et ingentibus pecuniis
allectos, Christianorum religionem suscepisse, et
vitam ad humanitatem mutasse. Ad hæc, Belisa-
rii reditum ex urbe Romana in urbem Constan-
tinopolitanam refert. Atque ut ille Vittigim, per-
inde atque mancipium quoddam, inter spolia Roma
secum duxerit: et ut Totilas (2) imperium Romæ
arripuerit, atque urbs ea rursus in potestatem
do Vandalo nupsit.

(2) Totilas ita flammis Romam vastavit, ut in ea
homines habitare non possent. Itaque ferarum

Gotthorum redierit. Deinde, ut Belisarius secundo in Italiane profectus, Romam rursus receperit : atque inde, Persico bello in Oriente orto, ab imperatore revocatus sit. Recenset quoque, Abasgotum Christianismum complexos esse, seque ad humaniorem vivendi morem composuisse. Et Justinianum imperatorem eunuchum gentis eorum Ephratam nomine ad eos misisse, qui prohiberet de cætero quemquam ea parte corporis qua viri sumus, apud eos ferro naturæ injuriam inferente privari. Si quidem plurimi qui in principum cubiculis versantur ministri, quos eunuchos sive cubicularios vocare solemus, ex gente ea erant. Tum vero etiam Justinianus Dei Genitrici templum in Abasgotum regione (1), pulchritudine atque amplitudine præstans ædificavit, sacerdotes ei attribuit, et alia quæ ad cultum divinum faciunt, rite constituit. Unde populo ei accidit, ut accuratissime Christianorum dogmate excerceretur. Scribit item quomodo populi Tanaim amnem accolentes (vocant autem loci ejus homines Tanaim, maximæ quoque paludis Mæotidis usque ad Euxinum pontum in longum excurrentem tractum) ad Justinianum legatos miserunt, ut episcopum illis daret, supplicantes : quorum ille precibus reipsa annuerit, et episcopum illis libenter miserit. Admodum vero terse illud etiam idem recenset, quomodo Gotthi Mæotidis accolæ, Justiniano imperium administrante, plurimas excursiones in Thraciam fecerint. Præterea, ut sævi terræmotus in Græcia fuerint, et Bœotia, atque Achaia, quæ sunt juxta sinum Crissæum oræ concussæ fuerint, loca plurima sub numerum minime cadentia, et urbes similiter in præceps ierint, et solo æquatæ sint, plerisque in locis terra submersa pessum ierit, atque alicubi quidem chasmata rursus coierint, alicubi vero hiatus perpetui ad hoc usque tempus permanserint. Quale quiddam etiam civitati 756 Ciliciæ Pompejopoli acciderit. Cum enim terra divisa urbem eam cum incolis omnibus universam absorbuisset, vox ex infima voragine exaudita est, hominum eis qui superstites circum ea loca relictæ essent, supplicantium, ut se ærumna ea liberarent. Commemorat etiam, ut Narses eunuchus a Justiniano copiarum militarium dux electus, expeditionem in Italiam susceperit, ac Totilam vicerit, deinde vero et Teiam, et urbs Roma quintum capta sit. De Narse, qui familiariter cum eo vixere, illud perhibent : ita ipsum ex divino numine pependisse, atque id omnis generis pietate coluisse, et Virginem eandemque Dei Genitricem ita veneratū esse, ut illa manifesto ei apparet, quando prælium committendum esset, præciperet : neque illum facile prius in aciem descendisse, quam tempus opportunum ab ea co-

habitaculum est facta, juxta prædictionem Domini, Apoc. xviii.

(1) Procopius *De bello Persico* libro secundo, ubi de Iberum finibus et monte Caucasio agit, Ilc

τιλας τὴν τῆς Ῥώμης ἀρχὴν περιέθετο· καὶ ὡς ὑπὲρ Γότθοις αὖθις ἐγεγονέη ἡ Ῥώμη· ἔπειτα καὶ ὡς δις ἐς Ἰταλίαν γενόμενος Βελισσάριος, τὴν Ῥώμην αὖθις αἰρεῖ· καὶ ὡς τοῦ Περσικοῦ πολέμου ἀνὰ τὴν Ἑὼ συνισταμένου, μετεστέλλετο ἐκεῖθεν πρὸς βασιλείως ὁ Βελισσάριος. Ἰστορεῖ δὲ καὶ Ἀβασγῶν τὴνικαῦτα τὰ Χριστιανῶν ἐλίσθαι, καὶ πρὸς τὸ ἡμερώτερον τὴν διαίταν μεθαρμόσασθαι· καὶ τινα δ' εὐνοῦχον, Εὐφρατῶν θυομα, ἐκ τοῦ γένους ἐκεῖνων σφίσι διαπέμψαι· ἀπαγορεύοντα μηδένα τοῦ λοιποῦ τῆς ἀρβανωπίας στερεῖσθαι, σιδίρου καταδικάζοντος. Καὶ γὰρ οἱ πλείστοι τῶν ἐν τοῖς βασιλικαῖς διαπικνουμένων κοιτῶσιν, οὓς εὐνοῦχος ὀμίς καλεῖν, ἐκ τοῦ ἔθνους τούτου καθεστῶτες ἦσαν. Τότε δὲ καὶ Ἰουστινιανὸς ἱερὸν τῆ Θεοτόκῃ ἐν τῇ Ἀβασγῶν δειμάμενος, κάλλει τε καὶ μεγέθει ἐξέχον, ἱεράς τε καὶ τὰλλα τῆς θρησκείας· καλῶς κατεστήσατο· ἐξ οὗ συνέβη κάκεινοις ἐς ἀκριβείαν τὰ τῶν Χριστιανῶν δόγματα ἐξασκηῆσαι. Γράφει δὲ καὶ ὡς οἱ τὸν Τάναϊν προσοικούντες (Τάναϊν δὲ καλοῦσιν οἱ ἐπιχώριοι τὴν ἐκ τῆς μεγάλης λίμνης Μαιωτίδος ὅχι δὲ ἐπὶ τὸν Εὐξείνιον πόντον ἐς ταναὸν διήκουσαν ἐκβολὴν) πέμψαντες Ἰουστινιανὸν δυσωποῦσιν, ἐπίσκοπον σφίσι ἐκπέμψαι· καὶ εὐθὺς τὸν Ἰουστινιανὸν ἐπιτελῆ τὴν δέησιν ἐξεργάσασθαι, καὶ ἱερά ἡδέως αὐτοῖς ἐπιπέμψαι. Μάλα δὲ κομψῶς καὶ τοῦτο ὁ αὐτὸς ἀναγράφεται· ὡς Γότθων τῶν ἐκ τῆς Μαιωτίδος περιολίων, ἐκδρομαὶ πλείστοι ἀνὰ τὴν Θράκην ἐγένοντο, Ἰουστινιανοῦ διέποντος τὴν ἀρχὴν· σεισμούς τε ἀγρίους ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα γενέσθαι· εἰς ἔσχατον δὲ τὴν τε Βοιωτίαν καὶ Ἀχαίαν καὶ τὰ ἀνὰ τὸν Κρῖσσαϊὸν κόλπον διασεισθῆναι. Χωρῖα τε πλείστα ἤκιστ' ἀριθμῶ ὑποκείσθαι δυνάμενα, καὶ πόλεις ὡσαύτως πρηνεῖς εἰς ἔδαφος ἐνεχθῆναι· βυθισθῆναι τε πολλαχόσε τὴν γῆν, καὶ ἐνιαχοῦ μὲν συνελθεῖν πάλιν τὰ χάσματα· ἔστι δ' ὅπου καὶ οὕτως ἐς χάος ἄπειρον ἄχρι τοῦ δεῦρο διαμεμενῆκασιν· οἷόν τι καὶ περὶ τὴν τῆς Κιλικίας Πομπητοῦπολιν συνέβη. Διασχούσης γὰρ τῆς γῆς καὶ αὐτανδρὸν τὴν πᾶν καταπίουσης, φωνὴ κάτωθεν ἐξηχεῖτο, τῶν ἀνθρώπων ἰκετεύοντων τοὺς ὑπολειφθέντας, ἀπαλλάττειν τῆς συμφορᾶς. Διηγέται καὶ ὡς Ναρσῆς ὁ εὐνοῦχος εἰς τὴν Ἰταλῶν εἰσέβηλε χώραν, στρατηγὸς πρὸς Ἰουστινιανοῦ χειροτονηθεὶς· καὶ ὡς κατηγωνίσσατο Τῶτιλαν, εἶτα δὲ καὶ Τεταν· καὶ ὡς Ῥώμη τὸ πέμπτον ἦδη ἔαλω. Φασὶ τοίνυν οἱ συγγενομένοι τῷ Ναρσῆ, οὕτω τοῦ Θεοῦ ἐξέχεσθαι, καὶ ταῖς ἀλλαι· εὐσεβείας ἐξοσιῦσθαι, καὶ τὴν Παρθένον καὶ Θεοτόκον οὕτω γεραίρειν, ὡς καὶ ἀναφανδὸν ἐκείνην διαφανομένην ὥτε πολεμεῖν δέοι παρακελεύεσθαι, καὶ μὴ προχείρως ἐπιβάλλειν ταῖς μάχαις, πρὶν ἐκεῖθεν τὸν κερὶν διαγνοῆ. Πολλὰ δὲ μέγιστα καὶ ἄλλα τῷ Ναρσῆ διεπράχθη, Βουσελίον καὶ Σιδουάνδρον καταπλημεψαντι· καὶ τὰ μέγιστ' Ὀκεανοῦ τῆ Ῥωμαίων ὄψηκος

gantes, inquit, cum aliæ multæ, tum Alani et Abasgi habitant. Insuper Zechi et post eos Hunni, qui et Saberi dicuntur. Qui postea populi Hungariam et Boiemiam occuparunt.

ποιησαμένω ἀρχῇ. Ἄ δὲ μάλιστα ὁ μετὰ Προκόπιον Ἀ γνωvisset. Plures insuper alias et maximas Nares res gessit, qui Buselinum (1) et Silduandum (2), bello vicerit, et regiones usque ad Oceanum omnes Romano imperio subdidit : quas res pctissimum post Procopium Agathias rhetor in litteras retulit.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Ὡς Χοσρόης. φθόνω διατακεί, τὰς σπονδὰς λύσας τῇ Ῥωμαίων ἔπεισι· καὶ περὶ τῆς ἀλώσεως Ἀντιοχείας καὶ τῶν ἄλλων.

Τῇ δὲ ἱστορίᾳ Προκοπίου καὶ τὰδε ἐμφέρεται, ὡς Χοσρόης διαγνούς τὰ τε ἐν Λιβύῃ καὶ Ἰταλίᾳ συνεχθέντα τῇ Ῥωμαίων στρατηγίᾳ, πρὸς φθόνον ἐξᾷσιον ἦρθη· καὶ προφάσεις κατὰ Ῥωμαίων συμπλάτων, παρεσπονδῆσθαι ἔλεγε, καὶ τὴν συκκιμένην εἰρήνην λύεσθαι· καὶ τὰ μὲν πρῶτα Ἰουστινιανόν, πρέσβεις διαπεμφόμενον ἐς Χοσρόην, δηλοῦν, ὡς μὴ αἰτίαν τινὰ παρασχόμενον τὴν εἰς ἀπέραντον γενομένην εἰρήνην διαλύσειν, μηδὲ τινα λύμην τοῖς συμφωνηθεῖσιν ἐπαγαγεῖν· καὶ ἦται ἐπὶ τοῖς ἀμφιλόγοις ἐξέτασιν, καὶ τρόπῳ τινὶ φιλικῷ τὰ ἐν μέσῳ ἐζήτησε διατεθῆναι· τὸν δὲ λίαν ἀχθόμενον τῷ ἔνδοθεν ὑποσμούχοντι φθόνῳ, πρὸς μηδὲν εὐλογον ἀποκρίνασθαι· ἀπορίσαντα δὲ τὴν ὑπ' αὐτὸν στρατιὰν πλείστην οὖσαν, τῇ Ῥωμαίων εἰσβαλεῖν, τρίτῳ ἐπὶ δεκάτῳ ἔτει Ἰουστινιανοῦ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν διελύοντος. Συγγράφει τοίνυν, ὅπως ὁ Χοσρόης Σούρον τὴν πόλιν πρὸς Εὐφράτην κειμένην πολιορκήσας εἶλεν, ἕτερα μὲν συνθέμενος, ἕτερα δὲ πεπραχώς· ἀνοσίως διατεθείς, ὡς ἀλογήσας μάλιστα τὰς συνθήκας, καὶ δόλῳ μᾶλλον ἢ νόμῳ πολέμου τζύτην ἐλὼν· καὶ ὅπως τὴν τε Βεβρόϊαν ἐποίησε πυρκαυστον· καὶ ὡς ἐκείθεν εἰς Ἀντιόχειαν ἦκεν, Εὐφραιμίου τῷ θρόνῳ ταύτης ἐμπρέποντος· καταλειπόμενος δὲ τὴν ἐκκλησίαν, μηδενὸς αὐτῷ τῶν κατὰ σκοπὸν προτόντος· ὃς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τὰ ἀμφ' αὐτὴν πάντα περιῶσαι λέγεται, κατακοσμήσας τοῖς ἱεροῖς ἀναθήμασιν, ἵνα λύτρα ταύτῃ γένηται. Περιπαθῶς δ' ἄγαν καὶ τῆς Ἀντιόχου τὴν ἄλωσιν ἀναγράφεται πρὸς Χοσρόου γεγενημένην· καὶ ὡς πάντα διέφθειρε κτείνων καὶ διαπυρπολῶν. Ἐπειτα καὶ ὅπως ἐς τὴν ἀστυγεῖτονα Σελεύκειαν ἦκεν, ἐν τε τῷ προασταίῳ τῆς Δάφνης. Καὶ ὡς κατὰ τὴν Ἀπαμέων ἐγένετο, Θωμᾶ τῆνικαῦτα ἐπισκοποῦντος, λόγοις καὶ ἔργοις μάλα διαφανοῦς· ὃν δὲ φησι σύναμα Χοσρόῃ τὴν τῶν ἵππων ἄμιλλαν ἐν τῷ Ἰπποδρόμῳ σοφῶς ὑποσθῆναι παρὰ τὸ νενομισμένον θεάσασθαι· ὡς ἐπίπαν θεραπεύειν ἐκείνον καὶ ἐξημεροῦν ἤρημένον. Ὅν ἀστείως μάλα Χοσρόης ἤρετο, εἰ γε ἤρεῖτο αὐτὸν ἀνὰ τὴν οἰκίαν πόλιν οὕτω θεάσασθαι· τὸν δ' ἀλήθειαν τοῦ παντὸς τιμῶντα, φάναί λέγεται, ὡς οὐχ ἡδέως ὄρῳ ἐκείνον· ὃ καὶ διὰ πολλοῦ τὴν Χοσρόην ποιησάμενον τῆς ἀληθείας, τὸν ἱερέα ὑπερφυῶς ἄγασθαι. videre vellet, veritatem rebus omnibus proponentem respondisse dicit, quod non libenter eum visurus esset. Quod dictum cum Chosroes propter veritatem plurimi fecit, tum antistitem eum mirifice est admiratus.

CAPUT XIV.

Ut Chosroes per invidiam pace fracta, Romanum invaserit imperium. Et de Antiochiæ aliarumque urbium hostili occupatione.

In historia Procopii illa quoque sunt : Chosroen, ubi Romanorum in Libya et Italia res bello gestas cognovisset, ad ingentem invidiam commotum esse : et prætextus contra Romanos fingentem quod fœdera violata et pax perpetua soluta esset, dixisse. Ac primum quidem Justinianum oratores (1) ad Chosroen misisse, qui significarent, nullam se causam præbuisse, ut quæ pacta esset pax perpetua, frangeretur : neque quidquam detrimenti conventis intulisse, proindeque petiisse ut de rebus controversis disquisitio fieret : et causæ quæ in medium prolata essent, pacatis consiliis amice componerentur. Chosroes vero, quod gravem qua in animo suo flagrabat, invidiam non ferret, nihil quod rationi conveniret, respondisse : verum exercitu maximo ex populis suis coacto, Romanorum ditionem adortum esse, decimo tertio imperii Justiniani anno. Describit igitur, quomodo Chosroes Surum ad Euphratem sitam urbem, expugnatam ceperit, civibus partim per pacta conventa allectis, partim per arma devictis, quippe qui improbe se gesserit, et pacta minime servavit, dolo magis quam belli jure civitate ea potitus. Quomodo etiam Berrhœam incensam igni vastavit. Item quomodo inde Antiochiam pervenerit, in cuius tum throno Euphræmius enituit : qui, cum ei quod agebat, nihil ex sententia procederet, ecclesiam reliquit, eamque profugiens una cum vicinis ædificiis servavit, sacris donariis ordine publicitatis propositis, ut redemptionis essent ecclesiæ pretium. Præterea perquam miserabiliter commemorat, quomodo a Chosroe Antiochia sit capta, qui omnia ibi ferro concidit et incendio vastavit. Deinde quomodo in suburbanum Daphnæ lucum, et in viciniam Seleuciam venerit : et ut ad Apameam quoque applicuerit, Thoma tum ibi episcopatum administrante, et vita et doctrina illustri viro. Quem una cum Chosroee apud quem legatus erat, dicit equorum certamen in Hippodromo, præter receptum morem, sapienter spectasse : ut illum scilicet tali officio nitem placatumque prorsus redderet. Eum cum facete admodum Chosroes interrogasset, an ille se ad hunc modum in urbe sua

(1) Apud Agathiam ii dicuntur *Bullinus* et *Sindual*.

(2) Alii hunc *Sisualdum* nominant.

(5) Vittigis ad Persam legatos misit, ad bellum Rom. eum excitans. (Proc. lib. ii *Belli Persici*.)

758 CAPUT XV.

A

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

De miraculo, quod Apamæ ad vivificum crucis lignum accidit.

Postquam vero ad hunc locum pervenimus, aliud quiddam recensebo, præsentis historiæ conveniens quammaximè. Cum Apamæ urbem Antiochenam jam incendi audivissent, Thomam, quem dixi, episcopum a Chosroes reversum obsecraverunt, ut præter solitum morem vivificum crucis lignum proferret, atque in medium proponeret, ut postremum intuerentur exoscularenturque, unicam eam hominum salutem; et quasi viaticum adorationem illius, ad meliorem illam vitam migraturi, sumerent. Annuit precibus eorum Thomas, et lignum vitale protulit, certis productionis ejus indietis diebus, ut vicini quoque affluerent et medicina salutarî perfuerentur. Cum autem omnes convenissent, totis manibus Thomas sublato in sublime ligno, maledictionis amuleto, sacram ædem circumiit: quod statis tantum supplicationum diebus fieri consuevit. Porro Thomam procedentem magna vis resplendentis ignis subsequi visa est, non adurentis quidem ignis, sed qui locum unde ille iret, comburere putaretur. Neque id semel aut iterum, verum sæpenumero accidit, quod antistes locum omnem circumiret, et multitudo congregata illum, ut idem sæpius faceret, rogaret, quo crebrius videlicet divino fulgore frueretur. Ea res futuram Apamæ salutem portendit. Et miraculi ejus imago atque monumentum ad Basilicæ testudinem summam, omnibus novitate rei testificaturum, propositum est (1). Quod quidem usque ad Ardaamani et Persici belli tempora integrum permansit: quo tempore universa urbs, et ecclesia ipsa vastata est, et cum ea imago simul conflagravit. Atque hæc quidem sic acta. Chosroes vero, recens initorum pacificationis pactorum rursus oblitus, denuo quoque eadem hostiliter fecit, levitatis quidem morum et inconstantie ejus convenientia, virum autem ratione præditum, nedum regem haudquam decentia.

759 CAPUT XVI.

De re mirifica Edessæ, supra opinionem et fidem omnium, ab imagine Domini Dei et Servatoris nostri Jesu Christi non manu facta, gesta.

D

Insuper etiam Procopius memorat ea quæ a veteribus quoque de effigie Christi memoriæ sunt prodita, quæ Abgaro Edesse principi est missa. Et quomodo Chosroes ea quæ de illa fama increbuerant, quod scilicet Edessa nunquam in potestate alienigenarum futura esset (id quod in litteris ad Abgarum missis non reperitur: quemadmodum ex Eusebii Pamphili historia cognoscere licet, qui epistolam eam legit, et ab eodem operi suo inseruit, et nos quoque in secundo tomo exposuimus) falsa esse convincere voluerit. Apud fideles quidem

(1) Evagr. lib. iv, cap. 26.

Περὶ τοῦ ἐν Ἀπαμείᾳ γενομένου θαύματος τῷ ζωοφόρῳ τοῦ σταυροῦ ξύλου.

Ἐνιαῦθα δὲ τοῦ λόγου γενόμενος, καὶ τι ἕτερον διηγῆσθαι βούλομαι, προσήκον μάλιστα τῇ παρουσίᾳ μοι ἱστορίᾳ. Ἐπεὶ γὰρ οἱ τῆς Ἀπαμείων οἰκητορε; τὴν σφῶν πόλιν ἤδη πυρπολεῖσθαι διέγνωσαν, τὸν εἰρημένον Θωμᾶν ἰκέτευον παρὰ τὸ εἰσθῆς, τὸ ζωοποιὸν τοῦ σταυροῦ ξύλου ἐξενεγκεῖν καὶ εἰς μέσους προθῆναι· ὡς ἂν γε τελευταῖον ἰδοῖεν τε καὶ κατασπάσιντο, τὴν μόνην τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν, καὶ οἷον ἐφόδιον λαβεῖν τὴν ἐκεῖνου προσκυνῆσιν, μεταχωρεῖν μέλλοντας πρὸς τὴν ἀμείνονα βιοτήν. Ὑπήκουε δὲ ὁ Θωμᾶς καὶ προῆγε τὸ ζωοποιὸν ξύλον, βητάς ἐπαγγεῖλάμενος τῆς προθέσεως τὰς ἡμέρας, ὡς ἂν εἴη καὶ τοῖς ἀστυγείστοις ἀθροισθῆναι, καὶ τὴν τῆς σωτηρίας θεραπείαν τραγησῆαι. Ἐπεὶ δὲ συνέβησαν ἅπαντες, ὄλαι; χερσὶν ὁ Θωμᾶς τὸ τῆς κατάρτας ἐξαλειπτήριον ξύλον εἰς ὑψὺς ἰρῆως, περιενόστει τὸ θεῖον ἀνάκτορον· ὅπερ εἶωθε ἴνεσθαι ταῖς κυρταῖς ἡμέραις τῶν προσκυνήσεων. Τῷ δὲ Θωμᾶ ἄρισταμῆν, μέγα τι χρῆμα πρὸς ἀσλαγίζον ἑωρᾶτο ἐπόμενον· οὐ κατακαῖον μὲν τοι, ὡς δοκεῖν τὸν τόπον ἔνθα μεθίστατο πίμπρασθαι· οὐχ ἅπαξ δὲ τοῦτο, οὐδὲ δις, ἀλλὰ καὶ πολλάκις γενέσθαι, πάντα τὸν χώρον τοῦ ἱερέως περιόντος· καὶ αὖθις καὶ πολλάκις τοῦτο καθικετεύοντος τοῦ ἀθροισθέντος πλήθους τὸν ἱερέα ποιεῖν, ἐν ἑξῆ πολλὰκις καὶ τῆς θείας ἀγγελίας μεταλαμβάνειν· ὃ δὲ καὶ τὴν ἐσομένην Ἀπαμῆυσι σωτηρίαν προφητεύον ἦν. Τοῦτο δὲ τὸ θαῦμα καὶ εἰκὼν ἀνὰ τὸν τῶν ἀνακτόρων ὄροφον ἐτέθη πᾶσι τὸ ξέρον προκαταγγέλουσα· ἥτις δὲ ἀχρι καὶ Ἀρδασαμάνου καὶ τῆς Περσῶν ἐφόδου διεσώζετο. Ὀπίσθια δὲ ἦ τε πόλις ὅλη καὶ ἡ ἐκκλησία κακῶς πέπονθε, καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ πυρὸς μετέσχε. Ταῦτα μὲν οὕτω προέβη. Ἐν δευτέρῳ δὲ τὰς σπονδὰς θέμενος ὁ Χοσρόης, καὶ τότε τὰ ὅμοια πέπραχε, τῷ μὲν ἀσταθεῖ καὶ ἀβεβαίῳ αὐτοῦ τρήπιῳ συμβαλόντα, ἀνθρὶ δὲ λογικῷ, μήτοι γε δὴ βασιλεῖ οὐδαμῶς πρέποντα

ΚΕΦΑΛ. ΙΣ'.

Περὶ τοῦ κατὰ τὴν Ἐδέσσαν παραδόξως γενημένου παρὰ τῆς ἀχειροποιήτου εἰκόνης τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἐπεὶ ὁ εἰρημένος ἱστορεῖ Προκόπιος, ὅσα δὲ καὶ τοῖς πάλαι ἱστορήσται περὶ τῆς εἰκόνης Χριστοῦ, ἡ τις Ἀυγάριῳ τῷ τοπάρχῃ Ἐδέσσης ἐστάλη· καὶ ὡς ὁ Χοσρόης τὰ περὶ αὐτῆς θρυλλούμενα ἀπελέγχεῖν ὡς εἰεν ψευδῆ βουλόμενος, ὡς οὐκ ἂν ποτ' Ἐδέσσα ὑπ' ἄλλοφύλοις γένηται· ὅπερ ἔν μὲν τοῖς Ἀυγάριῳ σταλεῖσιν οὐκ ἔγκειται· ὡς ἐστὶ μαθεῖν ἐξ ὧν Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου ἱστορήσεν, αὐτὴν ἐκεῖνην τὴν ἐπιτολὴν ἀναγνοῦς, καὶ ὡς ἔσχε τῷ συγγράμματι παραθεῖ· ὡσπερ δὲ καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν συγγραφῶν ἱστορήσαμεν. Παρὰ μὲν τοι τοῖς πι-

στοι: οὕτω καὶ ᾄθεται: καὶ πιστεύεται. Ἔδειξε δὲ καὶ τὸ ἔργον τὴν τῆς πίστεως πρ' ῥήσιν, ὡς μάλιστα ἀληθῆς εἶη καὶ σύμφωνος. Ὁ μὲν γὰρ ἔπειτα βαγδαῖος τῇ πόλει· καὶ πάντα πράξεις σχεδὸν σὺν μυριαῖς ἐφόδοις, καὶ χροῦν τοσοῦτον προσμαησάμενος, ὡς καὶ τὸ τῆς πόλεως ὑπερναθῆναι τείχος· καὶ ἄλλας μυριάς μηχανὰς ῥάψας, ἀπρακτος μετ' αἰσχύνῃς ἀνίστρεφεν. Οἷα δ' ἐκείνῃ κατὰ τῆς πόλεως; ἐπιχειρήσεται, ὡς οἷόν τε δηγγήσομαι. Ἐύλων πολὺ τι χρῆμα καὶ ἄλλῃν ὄσηπερ εὐπρηστος ταῖς ἀμφοτέροις ἐπιπέσειν, ἐκέλευε πάντ' ἀρμεμένους, ἐπισωρεύειν τῇ πόλει. Ἐπεὶ δὲ θάπτεον ἦ λόγος τὸ ἔργον ἤρυστο, καὶ κύκλῳ τὴν ὕλην περιτίθει, ἔπειτα χροῦν ἐπισώρευε, καὶ ἀντιμέτωπος ἦει τῇ πόλει· καταθραχὺ δ' ἐποικοδομῶν τοῖς τε ξύλοις καὶ χύμασι, προσφει ταύτη· καὶ ἐς τόσον αὐτὴν ὑπερήλατο, ὡς τὰ βέλη καὶ ἐξ ὑπερδουξίλων ῥίπτειν κατὰ τῶν ὑπερασπίζοντων τῆς πόλεως. Ὡς γοῦν οἱ ἔθρον πολιορκούμενοι τὸ χῶμα θεβάντο ὡςπερ τι ἄρος βαδίζον ἐπὶ τὴν πόλιν· ἐπίδοχοι τε καὶ οἱ πολέμιοι ἦσαν ὅσον οὕτω περὶ τὴν ἐκ τῶν ὑπερῶν εἰστρέχειν τὴν πόλιν, ἐμχανῶντων ἡλίω τὸ πρῶτον ἀνατέλλοντο, καταντικρὺ τοῦ χύματος διώρυγα μέγαν γενέσθαι, ἀγέστα πρὸς Ῥωμαίων κατονομάζεται· ἔπειτα πῦρ ἐπαρφαίνει· ὡς ἂν τῶν ξύλων τῇ φλογὶ τηκομένων, βεῦσαι τὸν χροῦν παρασκευαστῆ τῇ γῆ. Καὶ τὸ μὲν ἔργον τέλος εἶχεν· ἐμβλλόντες δὲ τὸ πῦρ σκοποῦ διημάργανον, μὴ τοῦ πυρὸς διέξοδον ἔχοντος· ὅθεν ἔχρη ἐκεῖνο ἀέρος ἐπιλημμένον, τῆς ὕλης παραδράσθαι ὡς εἰκόσ. Ὡς γοῦν ἐς παντελῆ ἀμηχανίαν κατέστησαν, καὶ ἐν ἀπορίᾳ ἦσαν ἐσχάτη, εἰς τελευταίαν ἀγκυραν, ἐπὶ τὴν θεότευκτον εἰκόνα ἐχώρου· ἦν εὐδελία χεῖρ ἀνθρώπου εἰργάσατο, Χριστὸς δὲ αὐτὸς ὁ θεὸς Αὐγάριω πέπομφεν, ἰδεῖν ἐκείνον μάλα ποθοῦντι· καὶ ἔπεμπεν ἐθόνη τὴν ὕψιν ἀπομοξάμενος. Αὐτὴν τοιγαροῦν τὴν εἰκόνα κατὰ τὴν διώρυγα ἀγχιόντες, καὶ ὕδατι περικλύσαντες, κατὰ τῆς πυρᾶς ἀφῆκαν· καὶ αὐτίκα τῆς θείας δυνάμεως ἀοράτως τῇ πίστει τῶν δρασάντων ἐπιφωτιστάτης, ῥεθίως μάλα τὸ πρὶν ἀπορον αὐτοῖς ἐξήνυετο. Καὶ γὰρ αὐτίκα τοῦ πυρὸς μετέχον τὰ ξύλα· καὶ ἐς ὅσον τῆς ἀπανθραυθέντα, τοῖς ὑπερκειμένοις εὐθὺς τοῦ πυρὸς μετεδίδοσαν, ἀμφινεομμένου πάντα καὶ κατεσθίοντος. Ἐπεὶ δὲ οἱ πολιορκούμενοι ὑπὲρ τῶν χυμάτων τὸν καπνὸν ἀναθρώσκοντα ἐθίωρον, τριάδε προσεσφίζοντο, κεράμι' ἄττα συλλέξαντες, καὶ θεοῦ τε ἅμα καὶ πίστεως καὶ ἄλλων, ὅσα ὕλης εὐκαταπρηστος εἰσὶν ἐμπλησάμενοι, κατὰ τῆς διώρυγος ἀπεσφενδονῶντο· ἄπερ καπνὸν ἀνιέντα, τοῦ πυρὸς τῇ ῥύμῃ τῆς βολῆς ἀνημμένου, τὸν ἐκ τῶν χυμάτων ἀναρρέοντα καπνὸν λαυθάνειν ὡς ἐκεῖθεν εἶη παρεσκευάζοντο· καὶ γὰρ ἐκ τῶν λαγυνίδων ἔροντο πάντες τὸν καπνὸν ἀναθρώσκειν. Μετὰ δὲ τρίτην ἡμέραν τὰ ἐν μέσῳ ἀπανήσαν τὸ πῦρ, τὰς ἐκεῖνου γλωσσίδας ἀνείδου τῇ γῆ· καὶ τοῖς ἐπὶ τῶν χυμάτων καθεστήκισι Περσῶν συνιέναι ἐπῆει, οἱ δὲ κακοῦ καθεστήκισι. Κοσρόης δὲ ὡςπερ τῇ θεῇ δυνάμει ἀνιέρροπα ὄρῳ οἰόμενος δεῖν, τὸ παραρρέον ὕδωρ τῇ πόλει κατὰ τῆς πυρᾶς ἔφειε,

ita et canitur, et creditur: res ipsa quoque predictionis ejus fidem, quod vera maxime sit, et sibi ipsi consentiens, confirmat. Chosroes namque maximo impetu urbem adortus, atque omnia fera expertus, innumerabilibusque tentatis viis, tandem aggerem tantum excitavit, ut civitatis etiam mœnia superaret: aliasque infinitas præterea molitus artes et fraudes, cum probro tamen re infecta inde discessit. Quæ vero is contra urbem eam tentavit, pro eo atque potero, exponam. Lignorum multam vim et materiam aliam, quæcumque facile ignem concipit, milites suos, aliis rebus relictis omnibus, ad urbem aggerere jussit. Atque ubi dicto citius factum, materia circum constructa est, terram deinde ingessit, et adversam aciem contra urbem duxit: et celeriter propugnaculis in strue lignorum et aggere collocatis, eam oppugnavit. Usque adeo vero urbem altitudine operis superavit, ut ex munitionibus tela in defensores urbis conjicerentur. Itaque eum obsessi aggerem veluti montem aliquem urbi imminere viderent, et hostes ex locis superioribus pedibus quamprimum in urbem excursuri existimarentur, sole oriente ex adverso aggeri, qui agesta a Romanis appellatur, cuniculos agere instituerunt, et ignem subjicere, ut lignorum materia flamma consumpta agger pessum iret. Atque opus quidem confectum est; cæterum igne immisso, cœptum eos consilium sefellit, quod flamma excitum non haberet: **760** quam acrem concipere, atque ita materiam comprehendere, sicuti consuevit, oportebat. Itaque ubi eos consilium prorsus destituit, in extremam dejecti desperationem, ad supernam anchoram, divinitus scilicet acceptam imaginem, confugerunt, quam nulla hominis manus fecerat, ipse vero Christus Deus Abgaro videre eum cupienti, facie in linteum impressa, miserat. Hanc ipsam imaginem ad cuniculum produxerunt, et aqua conspersam contra pyram miserunt. Et subito divina virtute invisibili quodam modo eorum fidei, qui hoc faciebant, succurrente, facile admodum quod desperatum antea fuerat, est perfectum. Siquidem confestim ligna ignem conceperunt, et quam celerrime combusta inminente statim materiæ eundem ignem immiserunt, carpentem et consumentem omnia. Obsessi cives postquam fumum exsurgentem ex aggeris mole viderunt, talia insuper sunt moliti. Vasculis siquidem quibuscumque fictilibus collectis, et sulphure, pice, aliisque rebus ex materia quæ facile flammam corripit, completis fundis ad cuniculi fossam conjecerunt. Quæ fumum emittentia, igne scilicet jactus impetu accenso, effecerunt, ut fumus qui ex aggere promanabat, prodire inde non existimaretur. Omnes enim fumum omnem ex ollis excitari autumabant. Triduo vero post, ubi ignis quæ in medio erant consumpsit, flammæ ejus terra reddidit: et qui in aggere constitierant Persæ pugnatore, tandem intelligere cœperunt, in quodnam discrimen pervenissent. Tum Chosroes, veluti adversus

virtutem divinam contrariis corporis eundem sibi esse existimaret, quæ urbem prætersluit, aquam, contra pyram ardentem, extinguere eam volens, immisit. At illa magis magisque accendebatur, aquarum vim omnem perinde atque sulphur, aut oleum, aut liquorem alium ad inflammandam materiam idoneum excipiens, in sublime eo usque ferebatur, donec agger omnis in agestam consistens, in cineres est redactus. Itaque Chosroes rebus ipsis ad desperationem abductus, tandem vim eam quæ urbem defenderet cognovit: et pudore percussus, in regnum suum rediit, poenitentia ductus, quod tantos frustra labores subiisset, **761** per quos ita manus contra Deum tollere voluisset. Atque equidem hæc sic habuere. Dicam vero nit, rem quæ referatur, ad memoriæ posteritatis

CAPUT XVII.

De cruce pretiosa, quam Justinianus Sergiopolim dedicavit. Et de miraculo ibi prope incredibili edito.

Institit et huic jugum servitutis imponere contendens. Et postquam mœnia est aggressus, et urbem expugnare coactus: de salute dehinc urbis, ut ea servaretur, utrinque ab obsidentibus simul et obsessis, hinc inde verba sunt facta. Postremo inter utrosque convenit, ut sacris templorum donariis civitas redimeretur. Quibus et crux, quam Justinianus et Theodora eo miserant, est adnumerata. Et jam ab urbis ejus antistite, aliisque qui cum eo missi fuerant, ad Chosroem omnia deportata fuerant. Atque ille, num præterea in urbe quidquam reliquum esset, interrogavit. Affuit ibi quidam, verum dicere solitus, et Chosroæ, alia quædam pauca admodum in urbe a civibus occulte asservari renuntiavit. Ac auri quidem vel argenti reliqui nihil esse, sed alterius longe præstantioris et Deo dicatæ materiæ, in qua ossa Sergii martyris asservarentur, urnam sublongam ex argento fabricatam restare. Hoc ubi Chosroes audivit, illico exercitum omnem ad excidendam urbem ex castrorum munimentis eduxit. Confestim vero innumera propugnatores supra urbem apparere, seque ad eandem defendendam parare, atque per muros ubique discurrere visi sunt. Porro ut hoc, qui ad oppugnandum missi fuerant, viderunt, e vestigio ad Chosroem reversi, cum defensorum civitatis multitudinem, tum timorem suum, qui eos exarmasset, stupefacti commemorarunt. Chosroes autem, ubi curiose omnia scrutatus, valde paucos vel immaturæ vel exoletæ ætatis homines in urbe esse, robustis omnibus et medio sublatis, conperit, rem eam sublimioris alicujus potestatis, et martyris præcipue esse suspicatus est. Ac timore correptus, Christianamque religionem magnopere admiratus, statim, obsidionem solvit, atque in ditionem suam reversus est. **762** Fama vero obtinet, Chosroem istum, paulo ante obitum, sacris nostris initiatum atque ad divinum lavacrum admissum esse. Scdenim et pestem eam quæ tum

Α σθενύειν ταύτην πειρώμενος· ἡ δ' ἐπὶ μᾶλλον ἀνῆπτετο τοῦς ὀλοκοῦς δεδεγμένη τοῦ ὕδατος, ὡς πέρ τι θεῖον ἢ ἔλαιον, ἦ τε ἄλλο τῶν ἐξίπτειν ὕλην ἐπιτηδείων· καὶ εἰς ὕψος ἀνέτρσχεν ἕως οὗ τὸ πᾶν τοῦ χῶματος· κατὰ τὴν ἀγέστην χωρῆσαν, αὐτὴν ἀπετέφρωτεν. Ἔργοις δ' οὖν ὁ Χοσρόης ἀπεγνωκῶς, καὶ τὴν ἐγκαίμενὴν τῇ πόλει δύναμιν ἐνοήσας, αἰσχύνης πλήρης ἐπὶ τὰ σφέτερα ἤθη πάλιν πορευτὸς ἦκε, μεταμέλῳ χριώμενος, τῷ διακένῳ τῶν κόπων οἷς χεῖρας οὕτω θεῶ ἀνταίρειν βεβούλευτο. Τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτον. Λέξω δὲ καὶ ὁ κατὰ τὴν Σεργιούπολιν ἄλλοτε Χοσρόῃ ἐγένετο· ὅτι γε καὶ τῶν μάλα ἀξιολόγων ἐστὶ τὸ ἔργον, καὶ μνημῆ προσήκει ἐσαεὶ διασώζεσθαι.

Itidem, quod alibi Chosroæ apud Sergiopolim eventum piternæ tradatur, admodum dignam.

B

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.

Περὶ τοῦ τιμίου σταυροῦ ὁρ' Ἰουστινιανὸς ἐν Σεργιουπόλει ἀνέθετο· καὶ περὶ τοῦ γεγονότος ἐκείσε πικραδέξου θαύματος.

Ἐφίσταται καὶ ταύτῃ ζυγὸν δουλείας ἐπιθεῖναι σπουδάζων. Ἐπεὶ γοῦν τῷ τείχει προσέβαλε, καὶ πολιορκεῖν ἐπειράτο, τὰ περὶ σωτηρίας τῆς πόλεως ὅπως σωθεῖη, πρὶ ἑκατέρω· τοῖς τε πολιορκουῖσι καὶ πολιορκουμένοις διελαλεῖτο. Τέλος συνέβαινον πρὸς ἀλλήλους, ὥστε τὰ θεῖα κειμήλια λύτρα ταύτῃ γενέσθαι· οἷς συγκατεῖλετο καὶ σταυρὸς ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ καὶ Θεοδώρου πεμφθεῖς. Ὡς δ' οὖν πρὸς τοῦ τῆς πόλεως ἱερέως καὶ τῶν σὺν αὐτῷ πεμφθέντων ἐς Χοσρόην ἅπαντα διεσώζετο, καὶ ἄνευθεν θάνετο, εἰ μὴ καὶ ἕτερα ὑπελείφθη τῇ πόλει. Παρῶν δὲ τις τῶν ἀληθίζεσθαι εἰωθῶτων, Χοσρόῃ ἐπήγγελλε, καὶ ἕτερα εἶναι εὐαριθμητὰ λίαν πρὸς τῶν πολιτῶν ἐναποκρυβέντα, μηδὲν δὲ τι χρυσοῦ ἢ ἀργύρου ἀπολεῖσθαι· ἄλλης δὲ ὕλης προύργιατέρας θεῶ ἀνειμένης, ἐκ τοῦ μάρτυρος ὅσπερ Σεργίου περιφρουρούσης· εἶναι δ' ἐκείνην σορὸν ἐπιμήκη ἀργύρου πεποιημένην. Ὡς δὲ ταῦτ' ἔγνηκε Χοσρόης, εὐθύς τὸν ὄλον ἐπαφῆκε στρατὸν τὴν πόλιν πορθεῖν. Ἐξαπίνης δ' ἀσπίς μυρία ὑπερφανείσα τῆς πόλεως ὥπτο, ταύτης ὑπερμαχεῖν διεσκαυασμένη, πανταχοῦ τὸν περίβολον διαθέουσα. Ὡς δὲ ταῦθ' οἱ πεμφθέντες θεθίαντο, εὐθύς πρὸς Χοσρόην ὑπεστρεφον, τό τε πλῆθος τῶν ὑπερασπιζόντων τῆς πόλεως τεθηπότες, καὶ τὴν ἀφόπλιν διηγούμενοι. Ὡς δὲ περιεργαζόμενος ὁ Χοσρόης ἐγνώριζε κομιθεῖν βραχεῖς ἐναπομεῖναι τῇ πόλει ἐξώρους τε καὶ αὐίρους, τῆς σφιγῆσης ἡλικίας ἐκποδῶν γενομένης, ἀνελάμβανεν ὑπερτέρας δυνάμειως εἶναι τὸ ἔργον, καὶ μᾶλλον τοῦ μάρτυρος. Δείσας δὲ καὶ τὴν Χριστιανῶν πίστιν ἐπὶ μέγα ἀγάμενος, εὐθύς τὴν πολιτορκίαν λύσας, πρὸς τὰ οἰκεῖα μετεχώρησεν ὄρια. Λόγος δ' ἔχει τοῦτονι Χοσρόην τέλει τοῦ βίου χρώμενον, μνηθῆναι τε τὰ ἡμέτερα, καὶ τὸ θεῖον ἡξίωσθαι λουτροῦ. Να μὴν καὶ τὰ τῆς ἐπιστηψάσης νίσου τηλικαῦτα ὡς ἐνὸν διηγῆσομαι, ἦτις δὴ καὶ τὸ σύμπαν ὡς εἶπεῖν τῆς οἰκουμένης ἐπενεμήθη· ὑπερ ἂν ποσ' ἦλθεν εἰς ἀκοήν, δεῦτερον καὶ πενταχρστὸν ἔτος ἐπιστάσης τὴν γῆν.

grassata est, ita ut potero prosequar, quæ omnem (ut ita dicam) terrarum orbem depastâ est, quin-
quaginta et duos annos, quod auditum nunquam est, in terris sæviens.

ΚΕΦΑΛ. ΙΙΙ.

A

CAPUT XVIII.

Ἐπεὶ τοῦ γεγορότος τηρικαῦτα περιφανοῦς λοι-
μοῦ · καὶ τῆς ἐπικυψάσης νόσου ἐπὶ ἑτη δύο
τε καὶ πενήκοντα.

De sævissima ejus temporis pestilentia et conta-
gione, quæ orbem quinquaginta et duos annos
incessit.

Μετὰ γὰρ ἑτη δύο τῆς Ἀντιόχου Πέρσαις ἀλού-
σης, πάθος λοιμῶδες ἐπέπιπτε, κατὰ τι μὲν τῷ ὀπὸ
Θουκυδίδου εἰρημένῳ παραπλήσιον, διαλλάττον δὲ
πολλῷ καὶ ἐπί τισιν · ὃ ἐξ Αἰθιοπίων μὲν τὴν ἀρχὴν
ἔσχε, πᾶσαν δὲ σχεδὸν τὴν οἰκουμένην διέδραμε,
βυθίζον ὡσπερ καὶ μεταβαλὼν ἡρέμα, ὡς μηδένα
τῶν τότε θνητῶν ἀπέρατον καταλείψαι. Καὶ τινες
μὲν τῶν πόλειων ἐπὶ τόσον κατεσχέθησιν τῷ νοσή-
ματι, ἕως οὗ κεναὶ τῶν οἰκητῶρων ἐγένοντο. Ἔστι
δ' ἅ· ἐπιπολαίως ἀφάμενον, θάπτον μετήλθεν. Οὐ
μὴν κατὰ τινα περιόδον ὠρισμένην ἐπέσκηπτε · καὶ
ἐπισκῆψαν αὐθις, οὐχ ὁμοίως ἐπεχώρει, ἀλλ' ἔν τισι
μὲν τῶν τόπων ἐν ἀρχαῖς τοῦ χειμῶνος εἰσιδὼν, ἐπε-
πόλευεν · ἐν ἄλλοις δὲ, ἤρηρ· ὄντος, καὶ ἐν τισι, θέ-
ρους ἐνισταμένου · ἔστι δ' ὀπου καὶ μετοπώρου
προϊόντος. Καὶ τισι μὲν πόλεις μέρους ἦπτετο, τοῦ
λοιποῦ δ' ἀπηλλάττετο, καὶ ἦν ἰδεῖν ἐν νοσοῦσῃ πό-
λει οἰκίας διαφθειρομένης παντάπασιν · ἔστι δ' οὐ
μία ἢ δύο διαφθαρείσας τῶν οἰκιῶν, τὸ λείπον ἀθι-
γὲς διαμείναν. Ἦσαν δ' οἱ ἐς τὸ ἀκριθὲς κατελιθ-
φασαν, ὡς αἴπερ τῶν οἰκιῶν ἀπαθεῖς τὸ νῦν διαμε-
μνήσασαν, ἐς τὸ ἐπιδὼν ἔκειναι μόναι τοῦ θεινοῦ
μετεῖχον. Ὁ δὲ ξενίζον ἔκεινῳ ἦν ὄρᾶν, τοῦτ' ἦν,
ὅτι περ εἴγε συνέβαιεν οἰκητοράς τινας τῶν πόλειων
αἷς τὸ πάθος ἐπήλθεν ἐτέρωθι διατρέθειν, ἔκεινοι
μόνοι τῷ πάθει ἠλάσκοντο, οἱ ἐκ τῶν πιθητῶν πό-
λειων ταῖς ἀπαθεῖσιν ἦσαν συνδιατιώμενοι. Ἐπέσκη-
πτε δὲ τὸ πάθος μάλιστα ταῖς περιόδοις τῶν κύκλων,
ἅς ἐπινομήσεις καλοῦμεν. Πανωλεθρία δὲ σχεδὸν
συνέβαιεν τοῖς ἀνθρώποις· ἐν τῷ δευτέρῳ ἔστι τῆς
πεντεκαίδεκαετηρίδος τοῦ κύκλου. Διαφύροις δὲ
νοσήμασι τὸ πάθος συνεχροτεῖτο. Ἐνίοις μὲν γὰρ
τῆς κεφαλῆς ἤρχετο, ὀφθαλμοὺς ὑφαίμοις, οἰδαῖνον
ὄξ καὶ τὸ πρῶτον καθίστων · ἔπειτα τῷ λοιμῷ
ἐπισκῆπτων, τοῦ ζῆν ἀπήλλαττεν · ἄλλοις δὲ ῥύσις
γαστροῦ ἐπαγίνετο, τισὶ δ' ἐπανίσταντο καὶ βουθῶνες,
ἐξαισίοι τε πυρροὶ καὶ διήμεροι καὶ τριήμεροι ἔθνη-
σκον · ὡσπερ μηδὲν πεπονηόσι, φρονήσεως καὶ ὑγιείας
ἐν τῷ καθεστῶτι μένοντες. Ἄλλοι δὲ καὶ παράφοροι
γινόμενοι, τὸ ζῆν ἀπελέγοντο · ἀνέθρωσκον δὲ καὶ
ἀθροακες · καὶ τοὺς ἀνθρώπους θάπτον ἐκκαλόντες
ἐξυψάνον. Ἦσαν δὲ οἱ καὶ ἀπαξ καὶ δι· ἀλόντες
καὶ διαθρόντες, ἔπειτα ὡσπερ ἐξ ὑπερτροφῆς κρα-
τηθέντες ἀπώλλυντο · αἱ δὲ μεταλήψεις διάφοροι,
καὶ λόγον ἐκβαίνουσαι σύμπαντα. Οἷς μὲν γὰρ φθορὰ
εἶπετο, μόνη συνοικία καὶ τῷ συνδιατιᾶσθαι · ἄλλοι
δὲ καὶ μόνως ἀφῆς ἐτέρωθιν τὸν θάνατον. Ἦσαν οἱ
καὶ μόνον εἰσω παροχύψαντες τῆς οἰκίας, ἄλλοι δὲ
καὶ κατ' ἀγοράν. Εἰσὶ δὲ οἱ καὶ διέδρασαν τὸν κίν-
δυνον νοσοῦσῶν πόλειων ἀπαλλαγέντες, μεταδόντες
τῆς νόσου τοῖς μὴ νοσήσασιν. Ἄλλοι δὲ καθάπεξ
οὐδὲ τῷ πάθει ἐάλωσαν, καίπερ πολλοί· νοσοῦσι
συνδιατιθόντες · καὶ οὐ νοσοῦντων μόνον, ἀλλὰ καὶ

Capta enim a Persis Antiochia, biennio post
morbus pestilens obortus est, aliqua quidem ex
parte ei quem Thucydides describit persimilis;
aliquo vero modo multum ab eo dispar. Ortum
cepit ex Æthiopia: universum vero prope pervasit
orbem, veluti incedens, et sensim transiens, ita ut
neminem fere ejus temporis hominem intactum
præterierit. Quædam civitates adeo sunt a morbo
eo occupatæ, ut vacuæ prorsus ab incolis fierent.
Fuerunt quas levius carperet, et statim inde transiret.
Nec ille certa quapiam periodo grassatus est:
neque ubi grassari incorsus est, eundem cursum
tenuit: verum quibusdam in locis in principio
hiemis sævire cœpit, in aliis verno tempore, in
nonnullis æstate prima, alicubi autumnum jam pro-
gresso, in quibusdam oppidis partem aliquam
attigit, a reliqua autem abstinuit. Et videre erat
in civitatibus peste hac affectis domos prorsus
omnes consumptas: in aliis unam atque alteram
ad vastitatem redactam, reliquas vero intactas.
Fuerunt homines qui certius deprehenderent, quæ
ædes nunc immunes a lue ista fuissent, eas pro-
ximo deinceps anno solas illam sensisse. Hæc vero
in hoc malo novum esse visum est, quod si civis
aliqui earum urbium quas pestis invasisset, alio
migrassent, soli ipsi ea corripereantur, qui ex
infectis scilicet jam urbibus inter intactos versa-
rentur. Porro malum hoc potissimum sæviit eis
cyclorum periodis, quos epinemeses, hoc est, in-
dictiones vocant. Internecione autem prope inter-
iere homines secundo πεντεκαίδεκαετηρίδος, **763**
hoc est, ejus qui annos quindecim complectitur
cycli anno. Et ex variis ægritudinibus morbus iste
compositus fuit. In quibusdam enim a capite inci-
piens, ocnlos sanguinolentos, et faciem tumentem
efficiebat. Deinde gutturi incessens, vitam adime-
bat. Quosdam ventris profluvium invadebat. In
aliis bubones etiam exstabant, et acres accedebant
febres. Moriebantur intra biduum et triduum,
perinde atque nihil paterentur, ratione et sanitate
in vigore suo permanentibus. Nonnulli vero men-
tis impotes moriebantur. Item carbunculi exorti,
homines celeriter inflammaverunt et exstinxerunt.
Erant qui semel atque iterum malo eo capti et
liberati, postea tanquam postliminio correpti peri-
bant. Diversa etiam fuit contagio, rationem excedens
omnem. Nonnulli enim morbum ex conversatione
tantum et consuetudine agrorum contrahebant,
alii solo contractu illorum, mortem sibi creabant.
Erant qui cum in domum saltem prospexissent,
inficiebantur: aliis id in foro contingebat. Nonnulli
qui periculum evaserant, ex pestilentibus urbibus
excedentes, contagionem morbi ad integras et

valentes transmittabant. Quidam vero peste (1) ea correpti prorsus non sunt, quamvis familiariter cum multis ægris vixissent : et non solum eos ipsos ægros, verum etiam ex peste ea defunctos homines contrectassent. Multi namque erant, qui magno studio ut morerentur agebant, propter liberorum aut totius familiæ interfectionem. Quam ob causam ægrotis immisti, cum morbo ipso quodammodo colliectabantur. Nihilo tamen magis, pro eo atque cupiebant, ex hac vita migrabant. Lues (2) ista, sicuti duxi, ad quinquagesimum secundum annum, pestilentias priores omnes longe post se relinquens, grassata est. Philostratus pestem sui temporis, quæ quindecim duravit annos, admiratur. Sed illam hæc multis modis superavit. Ego vero ad reliquum historiam revertor, reliquas Justiniani

πολλῶν ἐκ τῆς τοιαύτης τετελευτηκῶτων νόσου ἀφάμενοι. Πολλοὶ γὰρ ἦσαν καὶ σπουδῆν ποιούμενοι τὸ θανεῖν, διὰ τὴν τῶν παιδῶν ἢ οἰκίῶν συμβάσαν πανωλεθρίαν, καὶ διὰ τοῦτο τοῖς νοσοῦσιν ἐπιμιγνύμενοι, ὡσανεὶ ἀνταγωνιζόμενοι τῷ πάθει, ὅμως μὲντοι πρὸς τὴν σφετέρην βουλήν τὴν ἀπόθασιν ἤκιστα ἔσχον. Καὶ ἐπὶ πεντήκοντα καὶ δύο ἔτη τὸ πάθος ἐπενεμήθη, ὡς μοι λέλεκται· τὰ πρῶην πάντα δεύτερα θέμενον. Θαυμάζει δὲ Φιλόστρατος τὸν κατ' ἐκείνον γεγονότα λοιμὸν, ὅτι περ πεντεκαίδεκα ἔτη ἐπεχωρίασεν· ἐγὼ δ' ἐπὶ τὰ συνεχῆ τῆς ἱστορίας ἐπάναμι, ὅσα λείποντα τῶν Ἰουστινιανοῦ χρόνων ἀναπληρώσω.

Sed illam hæc multis modis superavit. Ego vero ad reliquum historiam revertor, reliquas Justiniani res commemoraturus.

764 CAPUT XIX.

Quæ Evagrius historicus de inexplebili pecuniarum cupiditate Justiniani scripserit.

Quæ autem de eo Evagrius narret, adjiciam ne ipse in tantum imperatorem invocatus esse videar. Sic enim ad verbum de eo ille loquitur : « Justinianus inexplebilis avaritiæ fuit, et alieni usque auro appetens, ut cives subditosque omnes auro venales habuerit : et magistratibus ipsis, vectigaliæque mancipibus, atque aliis insidias nulla de causa adversus homines struere solitis, vendidit. Quam plurimis autem, quibus amplæ essent divitiæ et possessiones, causa aliqua et prætextu, præter causam et prætextum omnem per colorem quempiam conficto, bonorum omnium multam dixit. Ac si qua mulier se assimulasset meretricium quæstum facere, et oculum alicui veneræ consuetudinis gratia adjicere, illico in leges committabatur. Atque ea ubi Justinianum ad societatem tam turpis lucri ascivisset, opes ejus qui per ejusmodi sycophantiam deceptus esset universas, ipse in domum suam congerebat. Pecuniæ vero prodigus etiam multis sacras aedes et templa ubique construxit, aliaque pietatis causa domos ad affectæ vel imperfectæ artatis, et cum variis morbis conflictantium virorum et mulierum curam, ædificavit ; ingentibus, unde ille foverentur, eis redditibus attributis. Alia quoque innumerabilia pietatis opera Deo placentia fecit : siquidem ea ex propriis auctoris, qui de suis ipse puris factis fructum ferat, facultatibus D procedant (1). » Hæc quidem Evagrius.

(1) Evagrius quoque hac peste se infectum fuisse scribit lib. iv, cap. 36.

(2) Ἐπινέμης, depastio. Iliad. vi. Πάντα κεν ἔσσα τε γαλᾶν ἐπινυμέει τε καὶ ἔρπει. Hoc est : *Omnia quæ terram depascunt, quæve pererrant*. Depastione, et grassationes hujusmodi pestilentie et morbi epidemici atque populares (Cyprianus mortalitatem vocat) sicuti eluviones exustionesque terrarum tempore certo accidere solent.

B

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ'.

Περὶ τῆς φιλοχρηματίας καὶ ἀπληστίας Ἰουστινιανοῦ, ὅσα ὁ συγγραφεὺς Εὐάγριος ἱστορεῖ.

Οἷα δὲ περὶ αὐτοῦ φησιν ὁ Εὐάγριος, παραθήσομαι, ἵνα μὴ αὐτὸς ἐγὼ δόξω τοῦ τοσούτου κατατρέχειν δὴ βασιλέως· φησὶ γὰρ αὐταῖς λέξεσιν οὕτως· « Ἰουστινιανὸς ἦν μὲν χρημάτων ἀπληστος, καὶ τῶν ἀλλοτρῶν οὕτως ἐκτόπως ἐραστής, ὡς καὶ τὸ ὑπήκουον ἅπαν χρυσοῦ πιπράσκειν. Τοῖς τε ἀρχαῖς ἐπιτροπεύουσι, τοῖς τε τοῦ; φόρους ἐκλέγουσι· καὶ τοῖς ὅσοι ἀπ' οὐδεμιᾶς αἰτίας βράπτειν ἐπιβουλὰς τοῖς ἀνθρώποις; ἐθέλουσι· πολλοὺς δὲ καὶ ἀναρτήτους τῶν τὰ πολλὰ κεκτημένων, προφάσεις ἀπροφασίστους ἐπιχρώσας, τὰς οὐσίας ἀπάσας ἐζημίωσεν. Ἦν δὲ καὶ γυνὴ ἑταιριζομένη ἐποφθαλμιώσά τινος ὀφθαλμὸν τινὰ ἢ μίξιν ἀνέπλασεν, εὐθὺς ἅπαντα φροῦδα τὰ τῶν νόμων καθίστατο. Καὶ τὴν Ἰουστινιανὸν προσεταιρισμένη τοῦ ἀτόπου κέρδους, ἕλον τὴν πλοῦτον τοῦ συκοφαντηθέντος οἶκοι μετεσκευάσαστο· καὶ ἀφειδῆς δὲ χρημάτων ὑπῆρχεν, ὥστε καὶ πολλοὺς ἀγίους καὶ ἐκασταχοῦ νεῶς ἀναστήσαι, ἄλλους; τε ἐναγείας οἴκους ἐς ἐπιμέλειαν ἀνδρῶν τε γυναικῶν ἐξώρων τε καὶ ἀώρων, καὶ τῶν ὑπὸ νοσημάτων ποικίλων ἐνοχλουμένων· συντάξεις; τε μεγάλας ἀποκληρώσαι, ἕθεν δέοι ταῦτα γίνεσθαι· προᾶξαι τε μυστα εὐσεβῆ καὶ Θεῷ ἀρέσκοντα· εἴπερ ἐξ οἰκείων δρῶν οἱ τοῦτων ἐργάται, καὶ καθαρὰς τὰς σφῶν πράξεις κερποφοροῖεν. » Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Εὐάγριος.

(3) Hoc, *Facite vobis amicos de Mammona inquitatis*, etc. (Luc. xvi) quidam male intelligendo rapiunt res alienas, et aliquidi pauperibus largiuntur, et putant se facere quod præceptum est. De justis laboribus facile elemosynas. Ex eo quod recte habetis, date. Noli velle elemosynas facere de furore et usuris, fidelibus dico. Eis quibus Christi erogamus dico. (Aug. serm. 55, De verb. Dom. in Evang. secundum Lucam).

ΚΕΦΑΛ. Κ'.

A

CAPUT XX.

Ἐκφρασις τοῦ μεγάλου τεμένου τῆς τοῦ Θεοῦ λόγου Σοφίας· ὅπερ Ἰουστινιανὸς Θεὸν διαφέροντως τιμῶν ἀνιδρώσατο.

Ὁ δὲ Ἰουστινιανὸς πολλοὺς μὲν νεῶς ἀπανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἀνέστησεν εἰς κάλλος ἐξησκημένους, μάλιστα δ' ἐν Κωνσταντινουπόλει περιφανεῖς ἔδομησατο εἰς κάλλος ἅμα καὶ μέγθος προΐντας. Ἐδείχματο δὲ, μέγα τι χρῆμα καὶ ἀππράβλητον μηδὲ πώποτε ἱστορηθὲν, τὸν μέγαν τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας νεῶν, μέγιστόν τε λίαν καὶ εὐπροεπέστατον, καὶ λόγου δύναμιν ὑπερβαίνοντα. Ἐγὼ δ' ὡς οἶόν τε περιάσσομαι τοῦτο ἐπιδραμεῖν καὶ διαγράψαι λόγῳ τὸ τέμενος.

Deest hoc loco descriptio structuræ templi Sophiae Verbi Dei, Constantinopoli a Justiniano restaurati (1).

Homines aliquando gregarii et leve vulgus Christianorum ecclesiam incendere ausi sunt. Sophiam Byzantii templum id, commodissime cognomen hoc Deo tribuentes, vocant. Permiserunt id hominibus nefariis, ut impietatem tantam patrarent, quod præviderit ad quantam pulchritudinem sanam id aliquando restitutum, perventurum esset. Itaque ecclesia exusta tota tum jacebat. Justinianus autem ita cum aliquando post expolivit, ut si antea quispiam cognovisset, et descriptionem ædificii nunc exstantis ostendisset, in votis habiturus quilibet fuerit, ut ecclesia prorsus disperiret, quo ea forma, in quam est in præsentia redacta, conspiceretur. Artifices namque imperator ex provinciis omnibus omnes evocavit, atque in primis Anthemium Trallianum architecturæ et artis mechanicæ, quæ ingenio et manu sit, non tantum inter eos qui sua ætate, sed etiam qui superioribus temporibus ædificiis accurate et commode extruendis præclari fuere, præterea vero eorum qui futuri erant, structurarum formas et effigies præscribendi peritissimum: et Isidorum Milesium, egregium fabrum. Spectaculum igitur ecclesia multo pulcherrimum facta est, conspicientibus quidem mirificum, audientibus vero incredibile prorsus. Nam altitudine cælum prope attingit: et veluti ab ædificiis aliis abducta, urbi reliquæ imminet atque incumbit, exornans quidem illam, quod scilicet illius sit: spectandam autem seipsam præbens quod illius cum sit, illamque supergrediatur, tantum eminet, ut ex ea perinde atque e specula urbs tota perlustretur. Ea autem latitudine atque longitudine quam rectissime est exornata, ut non immerito longa et lata dicatur. Tum autem incredibili pulchritudine est insignis. Moles quoque ipsa ornamento illi est, et magnitudinis conveniens et apta ratio et proportio, neque ad nimiam amplitudinem excedens, neque se ad villorem humilitatem demittens. Nam et solitis ædificiis grandior est, et immoderatis stru-

Descriptio augusti templi Dei Verbi Sapientiar, quod Justinianus Deum sanctissime colens instauravit.

Justinianus porro multa delubra passim in orbe terrarum pulcherrima excitavit: potissimum autem Constantinopoli præclarissima templa, præstanti forma et magnitudinæ construxit. In quibus ingens illa et incomparabilis, neque unquam antea visa basilica est, augustum Sapientiar 765 Verbi Dei templum maximum sane illud, atque decantissimum, et quod orationis vim omnem longe supergrediatur. Ejus structuram ex Procopio hoc loco inserere visum est: cuius verba hæc sunt.

eturis venustior atque decentior. Lumine vero et solis splendore mirifice abundat. Non extrinsecus locum cum sole illustrari, verum intus oriri lucem dicas. Tanta vis lucis in templum hoc diffunditur. Facies ejus, pars scilicet orientem solem respiciens, ubi mysteria et arcana Deo sacra sunt, ad hunc modum est exstructa. Ædificium quoddam dimidia ex parte rotundum et turbinatum, quod artis hujus periti hemicylindrum nominant, in sublimitatem immensam excurrit. Operis hujus altitudo, in quartam orbicularis figuræ partem evadit. Desuper structura alia lunata forma, ab ædificii artificibus ei imposita eminet, decenti quidem pulchritudine admiranda illa, sed quæ periculosa compositionis coagmentatione horrendum quiddam prorsus esse videatur. Videtur namque in rem præsentem venientibus, non satis firmo loco collocata, atque non sine discrimine in sublime sublata esse. Illa vero certa et stabilis maxime constat. In hujus templi parte utraque, columnæ in solo sunt, et apices earum ex ingentibus saxis constructi, riteque coagmentati. Quæ columnæ aliunde aliis artificiose inter se situ ipso 766 respondententes, in magnam sublimitatem pertingunt: scopulis eas, si cernas, præruptis compares. Quatuor in his arcus quadranguli forma exstant. Porro arcuum istorum duo, qui ad orientem et occidentem solem pertinent, in vacuum aerem pertinent. Reliqui autem duo ex inferiori paululum parte ædificii quoddam et quasdam columnas habent. Eisdem vero ex superiore quoque parte rotunda structura ad turbinatam formam vergens imminet, unde semper dies primum illucescens apparet. Et cum ædificatio ita divisa sit, commodi illud habet, quod affatim lucem templo sufficit. Hæc vero ipsa (ut opinor) fieri non potest, ut lingua balbutiens et parum vocalis exponat. Namque propter structuram infractam, non in terra consistere, sed cælitus catena aurea suspensa esse videntur. Et qui hæc contemplantur, quiddam potissimum præ aliis

(1) Edita est a nobis inter opera Procopii. Vide tom. LXXXVII Edit.

admirentur, dicere nequeunt. Verum cum animo omnia circumspererint, et supercilia super omnibus contraxerint, structuræ artem assequi non possunt : sed quod oculis perspicere eam non sit, consternati inde discedunt. Puro siquidem auro testudo summa tecta est, elegantiae fastum admiscens. Tum autem lapidum splendor cum auri fulgore concertans, excellit. Ex utraque parte porticus duæ sunt : utriusque culmen, tholus, et aurum, tectorium est. Harum altera quidem viris orantibus, altera autem mulieribus idem facientibus cessit : neque prorsus quidquam inter se variavit, aut differunt. Qais vero sublimiores loci in quo versantur mulieres stationes exponat? aut varias enumeret porticus et columnis frequentibus conspicuas aulæ, quibus templum hoc circumdatum est? quis columnarum et lapidum enumeret aptam et convenientem speciem, quibus sacra ædes exornata est? in pratum se quispiam floribus vernans incidisse existimet. Admiraretur namque merito, aliorum quidem colorem purpureum, aliorum vero viridantem, in quibusdam autem pnuiceum florere ; in nonnullis candidum fulgere videat. Insuper vero in quibusdam obstupescat, quos adversantibus inter se coloribus, in modum pictoris, natura ipsa varie cohonestavit. Porro templi ejus donaria omnia, quæ vel ad usum sacrorum parata, vel ex argento et lapillis magni pretii fabrefacta sunt, accuratius persequenti, eloqui omnino non est : quæ imperator duntaxat iste dedicavit. Ex una autem re tantum, conjectura, qui hæc legent, opes ecclesiasticas colligere potuerunt. Sanctius etenim templi hujus sacrarium, quod soli sacerdotes adeunt, quadragies mille argenti libras continet.

CAPUT XXI.

De imperatoris ejusdem furore, potius quam amore, erga cyaneum seu caeruleum colorem.

Atque hæc quidem præclara, atque præclarorum longe præclarissima, sunt Justiniani imperatoris (1) opera. Verum in eo, quod belluinam feritatem omnem excedit, sive errore, seu ingenii timiditate (dicere id enim nequeo) fuit : initium ex seditione ea quæ Νίκα, id est, *Vince*, dicta erat, initium duceus. Mirifice namque alteri populi factioni, Cyaneæ inquam, addictus fuisse visus est : adeo sane, ut non solum eos interdium in media urbe cædes adversariorum facientes, **767** legitima pœna facinoris exigenda non cohiberit, sed præmiis etiam prosecutus sit. Proinde homicidæ plures facti, et impunitas cædiū aucta. Audebant illi et ad domos adversæ partis ingredi, et pretiosas depositasque civium res diripere, ita ut illi salutem suam auro redimere cogebantur. Si quis vero ex magistratibus non dico coercere, sed inhibere tantum facinora ejusmodi voluisset, de vita is periclitabatur. Quapropter quidam Orientis præfectus, quoniam nonnullos scelere tali res novas molien-

(1) Apud Suidam est Justinianum imperatorem litteras plane ignorasse, ἀναγρίδην, hoc est, alphabeti imperitum fuisse.

Ex arcubus, quos loros mechanici vocant, unus orienti soli obversus, nondumque perfectus, magnitudine sua bases columnarum præsit, quæ pondus tantum non ferentes, derepente quodammodo diruptæ, non ita multo post pessum ituræ videbantur. Et Anthemius atque Isidorus ea re perterriti, ad imperatorem eam retulerunt : neque quidquam ex arte spei reliqui habuerunt. Imperator autem divinitus edoctus, statim eis arcum absolutum iri pollicitus est. Ipse etenim, inquit, in seipso asurgens, inferioribus columnarum basibus non egebit. Ita arcus certa firmitate in sublimi suspensus, experientia ipsa veritatem inventionis Justiniani confirmavit. Atque hoc quidem sic hæc in parte elaboratum est. In aliis vero arcubus meridiem et boream ventum spectantibus, tale quiddam accidit. Lori qui vocantur, per ædificationem novam mole magna in sublime tollebantur. Eis vero inferiora ædificia pressa laborabant, et columnæ quæ eo loci erant, lapides parvos perinde atque expolirentur, ex sese jactos reddebant. Rursum igitur animos despondentes mechanici, propter casum eum imperatori periculum tale renuntiarunt. Tum ille huic malo remedium illud excogitavit. Laborantium enim ædificiorum partes summas, et aureus ipsos adimere, atque in præsens quidem seponere, postea vero rursum imponere, cum structuræ humor induratus evanisset, præcepit. Illi imperata fecere. Ædificatio vero ipsa deinceps firma stabilisque constitit. Restauravit quoque Justinianus Sanctorum Apostolorum templum, quod nulli primas vult concedere. In eo imperatores et antistites recepto more sepeliuntur.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΚΑ'.

Περὶ τῆς ἐν τῷ κυανέῳ χρώματι τοῦ βασιλέως ματίας μάλλον ἢ ζιλίας.

Κιὰ μὲν δὴ καὶ καλῶν κάλλιστα ταῦτα Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ εἰργασται. Ἐν δὲ τι προσῆν αὐτῷ πᾶσαν θηριώδη γνώμην ἐκβαῖνον· εἴτε δὲ ἀμαρτία, εἴτε δὴ καὶ δειλία φύσεως, λέγειν οὐκ ἔχω· ἐκ τῆς Νίκα λεγομένης στάσεως τὴν ἀρχὴν εἰληφός· ὑπερφύω; γὰρ ἰδῶκει θατέρῳ τῶν τοῦ δεξιῶν μερῶν, τῷ Κυανέῳ φημι, προσκίεσθαι· καὶ ἐπὶ τόσον, ὡς καὶ φόνους ἐν ἡμέρᾳ καὶ ἐν μέσῃ τῇ πόλει δρῶντας τῶν δι' ἐναντίας, μὴ μόνον κωλύεσθαι καὶ ποινὴν τῆς ἀδικίας ἐκτίθειν, ἀλλὰ καὶ γερῶν ἀξιοῦσθαι· ὡς ἐνταῦθεν καὶ εἰς ἔργον προβήναι· ἀνδροφονεῖν. Ἐθάβρου δὲ καὶ τοῖς οἴκοι; ἐπιένα, καὶ ἡρέμα τὰ προσόντα ἐκείνοις τῶν καιμηλίων λιτίζεσθαι, καὶ χρυσίῳ αὖθις ἐκείνους τὰς σωτηρίας ὠνεῖσθαι. Ἦν δὲ που καὶ τις τῶν ἐπ' ἐξουσίας μῆτοι γὰρ κολάζειν, εἰργεῖν δὲ μόνον ἐδοκίμαζε, περὶ τὰ καίρια τῆς ζωῆς ἐκινδύνευεν· ὄθεν καὶ τις τῶν τῆν Ἐψῶν ἐπιτετραμμένων ἀρχῆν, ἐπεὶ τινὰς περὶ τὰ εἰρημένα νεωτερίζοντα; συσχῶν νεύροις τὸν ἀκόλαστον ἐσωφρόνιζε τρόπον, ἀτίμῳ πομπῇ αὐτὸς

ἐκείνος νεύροις ἤκλισθη κατὰ μέτρον τὴν πόλιν περι-
 αναχθείς. Καὶ τις δ' ἕτερος, Καλλίνικος ὄνομα, τὴν
 τῶν Κιλικίων ἡγεμονίαν ἐπιτροπεύων, δύο τινὰς τῶν
 ἀνδροφόνων τούτων ὅτι περ ἔκολλασατο διαχρήσασθαι
 τοῦτον ἐπιχειροῦντας, Παῦλος δὲ καὶ Φαυστίνος
 ἦσαν ἐκείνων αἱ κλήσεις, πρὸς τοῦ βασιλέως ἀνε-
 σκολόπιστο, ποινήν ὑπὲρ ὀρθῆς συνέσεως καὶ τῶν
 νόμων ταύτην καταβαλόν. Ταῦτ' ἄρα οἱ θατέρου
 μέρους τὰ οικεῖα πεφουγότες, καὶ παρὰ μηδενὸς
 τῶν ἀπάντων ἀναδοχῆς ἀξιούμενοι, ἀλλ' ὡς τινα
 ἀγὴ τε καὶ μιάσματα τῆς πόλεως· ἐλαυνόμενοι, λω-
 ποδουτοῦντες ἦσαν· καὶ τοῖς ἔδοιπόροις ἐφήδρευον
 μισοφουοῦντες, ὡς μηδὲν ἀπειναῖ τῶν δεινῶν δὲ μὴ
 ἐπράττετο, κἀντεῦθεν θανάτους καὶ λεηλασίας καὶ
 τὰ λοιπὰ τῶν ἀτόπων ἡσήμεραι παρρησιάζεσθαι.
 Πολλάκις δὲ μεταχωρῶν καὶ πρὸς θάτερα, καὶ αὐ-

τοὺς θανάτῳ ὑπῆγε, τοῖς νόμοις ἐφίει, οὐδ' πρότε-
 ρον ἀνείσα πράττειν ἀνήκεν ἀπανταχοῦ, καὶ ἴσα
 βαρβάρους τὰ πάνδεινα ἐνεργεῖν· ἀλλὰ τὸ μὲν περὶ
 τούτων ἐς λεπτὴν λέγειν κρεῖττον οἶμαι καὶ λόγου
 καὶ χρόνου. Ἀπόχρη γε μὴν καὶ ταῦτα τεκμηριώ-
 σαι καὶ τὰ λείποντα τῆς ἀρχῆς.

exacte hæc commemorare, neque temporis hujus
 potest. Et hæc ipsa satis esse possunt ad reliquas
 conjectura colligendas.

ΚΕΦΑΛΑ. ΚΒ΄.

*Ἐπι Βαρσανουφίου τοῦ ἀσκητοῦ, καὶ Ἰωάννου,
 καὶ Συμεῶν τοῦ διὰ Χριστὸν Σαλοῦ.*

Ἐπὶ δὲ τῆς τούτου ἡγεμονίας καὶ θεοφιλεῖς ἄνδρες
 ἐφάνησαν πολλαχοῦ τῆς γῆς διαλάμπυντες τῷ τε βίῳ
 καὶ τοῖς παρ' αὐτῶν ὑπερφωῶς εἰργασμένοις τῶν
 παραδόξων· ὧν εἷς ἦν καὶ Βαρσανούφιος, γένος Αἴ-
 γυπτίου· ἐν σαρκὶ δὲ τὴν ἀσκητικὴν μετήλθε ζωὴν,
 περὶ τὸν νομὸν Γάζης φροντιστηρίῳ τινί· ὃν καὶ
 πολλὰ τῶν παραδόξων θαυματουργῆσαι φασίν. Ἐπι-
 στεύετο δὲ, ὡς ζῶν οικίσκῳ τινὶ ἑαυτὸν καθείρξε,
 πενήτην δὲ καὶ πρὸς ἐτῶν διεληλυθότων, οὐτε
 τινὲς ὄφθῆναι, μήτε μὴ τῶν τινὸς ἐπιγεῖναι μετελη-
 φέναι. Οἷς δὲ καὶ θρυλλομένοις σφόδρα διαπιστῶν
 Σιλούστιος ὁ τῶν Ἱεροσολύμων πρόεδρος, ἐπειδὴ
 διορῦνται ἐκέλευε τὸν οικίσκον, ὅπου δὴ συνέβαινε
 τὸν ἀθροῦνον τοῦ Θεοῦ κατοικεῖν, πῦρ ἐκείθεν ἐκπη-
 δισάν ποθεν, περὶ βραχὺ πάντας ἐτίμπρα, εἰ μὴ
 δρασμῶ τὴν σωτηρίαν ἐπραγματεύοντο. Καὶ τις δ'
 ἕτερος ἀνὴρ Συμεῶνης ὄνομα, κατὰ τὴν Ἐμεσαν,
 ξένην τινὰ καὶ ἀληθῆ πολιτείαν μετῆει· μετὰ γὰρ
 ὧν σοφίας πάσης καὶ χάριτος, παράφορον ἑαυτὸν
 ἐποίησεν τὴν κενὴν δόξαν, ὡς ἀδοξίαν ταῖς ἀληθείαις
 οὖσαν, ἀποδυσάμενος. Οὗτος τοῖνον ὅστις τὰ πολλὰ
 καὶ ἑαυτὸν διατιμῶμενος ἦν, λανθάνων παντάπασιν
 καὶ μὴ τινὲς διδοῦς παράδοξον διαγινῶναι, πότε ἢ πῶς
 τὸ θεῖον ἰλάσκειται· ἢ πότε καὶ τίσι σιτίσι πρόσσι-
 σιν ἢ ἀπέχεται. Πολλάκις δὲ ἀγοράζων ἀνὰ τὰς πλα-
 ταίας, ἐκτετράφθαι τοῦ θαυματούχου ἐπίκει, καὶ
 μηδὲν τι συνεστῶτος νοῦ ἔχειν, ἢ τι φρονήρες καὶ
 ἀγχινοῖα προσήκον. Καπηλείοις δ' ἀτάκτως ἐπιπη-
 δῶν, τῶν παρευρημένων στίλων ἐνεφωρεῖτο ὅτε περ-

tes comprehendisset, et nervis protervitatem eorum
 castigasset, contumeliosa pompa per mediam ur-
 bem tractus, nervis est concisus. Et alium quem-
 dam Callinicum nomine, Ciliciæ præsidem, quod
 in duos percussorum istorum, Paulum et Faustinum,
 qui interficere eum conati fuerant, animad-
 vertisset, in crucem egit, pœnas ab eo, recte pru-
 denterque facti, et legum conservatarum, sumens.
 Itaque qui diversæ factionis erant, quod possessiones
 suas relinquere coacti essent, et a nemine
 prorsus reciperentur, sed veluti quædam detes-
 tanda piacula urbe expulsi essent, prædonicam
 exercebant: et itineribus obsessis, ex insidiis via-
 tores adoriebantur et cædebant, nihilque adeo
 quod non committerent malorum omittebant, et
 quotidie ad homines interficiendos atque dispo-
 liandos, flagitiaque alia peragenda, audaciores
 fiebant. Sæpenumero autem ad factionem alteram
 conversus, et in ipsos lege agere jussit, suppli-
 ciisque eos subdidit, quos antea ubique facinora
 impia committere, et gravissima quæque flagitia
 de barbarorum more patrare permiserat. Cæterum
 est, neque orationis nostræ, quæ assequi ea non
 imperii hujus, quæ hic non recensentur, res con-

768 CAPIT. XXII.

*De Barsanuphio monacho et Joanne: item de Symeone
 propter Christum satuo.*

Sub Justiniano multi in multis orbis partibus
 religiosi, et vita et miraculis ab eis gestis admi-
 randi viri floruerunt, in quibus unus etiam Barsanuph-
 ius Ægyptius genere fuit, qui in carne carnis
 expertem egit vitam, in monasterio quodam quod
 in præfectura Gazæ situm erat. Hic cum prodigia
 multa edidisse dicitur, tum in tuguriolo seipsum
 vivum inclusisse, atque ibi ultra quinquaginta
 annos ita vixisse creditur, ut neque a quopiam
 visus, neque re quopiam terrena usus sit. Quæ cum
 de eo fama vulgata essent, eisque Salustius, (1)
 Hierosolymorum episcopus, fidem non haberet,
 postquam perfodere domunculam, ubi homo Dei
 habitabat, jussit, ignis alicunde exortus omnes
 consumpsisset, nisi sibi fuga consuluissent. Alius
 quidem vir Symeones nomine, apud Emesam,
 novam quamdam et insolitam vitam egit. Cum
 enim et sapientia omni et gratia plenus esset, de-
 mentem se esse assimilavit, et vanam gloriam, ut
 quæ revera ignominia sit, rejecit. Sanctus igitur
 vir iste diu solitarius vixit, latens prorsus: neque
 cuiquam, ut cognosceret, quando, aut quomodo
 preces ad Deum funderet, aut quo tempore, et
 quibus cibis vel uteretur vel abstineret, aditum
 ad se permittens. Persæpe vero etiam in plateis
 versans, mente excidisse, neque quidquam con-
 sistentis pectoris, solertiam, et sagacitatem habere
 visus est. Aliquando in composite in cauponas insi-
 liens, cibis se quos reperisset famelicus implebat.

(1) Evagr. habet *Eustachius*.

Quod si quis consilio ejus intellecto, vel observantiam vel honorem ei exhiberet, indignatus ille quam celerrime ex eo loco discedebat, ne id quod vulgatum volebat, deprehenderetur. virtusque ejus manifestaretur, veritus. Et ille quidem ita se propalam atque in medio foro gessit. Habuit autem familiares etiam quosdam, quibuscum quandoque fuit, scena et simulatione posita. Cuidam ex iis ancilla erat, quæ a quopiam per libidinem constuprata, ubi partus institit tempus, ab heris patrem probrosi facinoris ejus et patrem pueri indicare coacta est. **769** Illa per calumniam, Symeonem clandestine secum consuevisse, seque ex eo gravidam esse dixit, et rem ita se habere juramento confirmat: idque si opus esset, in faciem illi se dicturam promisit. Hoc ubi ad aures Symeonis pervenit, factum ipse quoque non negavit, carmen scilicet se quoque circumferre, et lubricam peccandi proclivitatem insitam sibi esse dicens. Postquam autem eo nomine sermones apud omnes de eo increbuerunt, et ipse, sicuti videbatur, pudore percussus est: illicit per fraudem sub vercundia prætextu seipsum subduxit. Et jam fatalis et constituta parienti dies aderat, et muliercula sedili solito insidebat, doloresque vehementes exoriebantur, cruciatum intolerabilem afferentes. Ac misella ultimum discrimen adibat, neque fetus prodibat, cum in tempore ipso Symeonem advenientem, ut preces ad Deum profunderet, mulierculæ aliam rogarunt. Ibi ille propalam, non prius fetum solum aspecturum esse, quam mater patrem clandestinum proderet, prædixit. Quod ubi femina professa est, et patrem verum nominavit, confestim infans maternis locis exsiliit, veritate ipsa quodammodo obstetricis illi officium exhibente. Alio insuper tempore Symeones iste in adiculam mulieris impudicæ ingressus, foribus clausis, solus cum sola manens, aliquantum temporis extraxit: deinde ostio aperto profugit, conspectum omnium, ne quis eum conspiceret, ubique cursa citato vitans. Quo facto, opinionis non bonæ causam de se præbuit. Quapropter qui hoc viderant, mulierem convenerunt, diligenterque quid sibi illius ad eam ingressus et tam diuturna mora voluerit, percunctati sunt. Ibi illa adjuravit se in tertium usque diem penuria rerum necessariorum, præter aquam, nihil degustasse. Illum autem, qui hoc cognovisset, cibum ad se et vini aliquantum attulisse; deinde januis clausis, mensam apposuisse, cibum capere jussisse, dapibus eam replevisse: et reliquiis earum receptis, abiisse. Cum terræmotus maximus regionem eam concussurus esset (quo tempore, præ civitatibus aliis, urbes Berytus, Biblus, et Tripolis, cladem ingentem acceperunt) Iorum manu circumagens, et quam plurimas in foro columnas diverberans, ad alias: **770** State (inquit) vos, brevi namque saltare debetis. Et cum viri ejus factum nullum otiosum aut frustraneum esse judicaretur, qui ei rei affluere, animis suis quasnam

Α νῆν. Εἰ δὲ ποῦ τις ἐννοήσας ἡ προσκύνῃσιν ἡ τιμῆν τινα προσῆγε, θυμῷ πολλῷ καὶ τάχει τῶν τόπων ἀριστάτο· ὑπεῖδόμενος· μὴ τι φωραθεῖν, ὃ λαυθᾶναι ἐπεχειρεῖ, κατάδηλον τὴν οἰκείαν ποιῶν ἀρετὴν. Τὰ μὲν οὖν ἐκτός καὶ ἀγοραῖα τῷ Συμεῶνι τοιαῦτά γε ἦσαν. Ἦσαν δὲ τινες αὐτῷ καὶ συνήθεις· οἷς καὶ παρενέβαλλε τὴν σκηνὴν λύων καὶ τὴν ὑπόκρισιν. Ἐνὶ γούν ἐκείνου θεραπευτὴς ἦν, ἡ δὲ πρὸς τινος ἀκολάστως ἐκπορευθεῖσα, ἐπεὶ ὁ τοῦ τόκου ἐνέστη καιρὸς, πρὸς τῶν δεσποτῶν ἠναγκάζετο τὸν τοῦ ἀγούς πᾶτέρα διερμηνεύειν. Ἡ δὲ τὸν Συμεῶντι διέβαλλε σκοτίως αὐτῇ συμπλακῆναι, καὶ ἐξ ἐκείνου κωφορεῖν· καὶ διώμνυτο. ἡ μὲν οὕτως ἔχειν διςχυριζομένη, καὶ εἰ γε δέοι, καὶ εἰς ὄψιν διέλέγειν αὐτόν. Ὡς δ' εἰς ὧτα ἤκε τούτο τῷ Συμεῶνι, συνέτιθει καὶ αὐτὸς εἶπεν· σάρκα γὰρ φορεῖν καὶ τὸν διςχισθὸν ἐπιφέρεισθαι ἔλεγεν. Ἐπεὶ δὲ παρὰ πᾶσι διεθρολλεῖτο καὶ αἰσχύνης ἐμπλεως ἦν ὡς γε ἐδόκει, δῆθεν σοφιστὴς ὄντις ἀπέστειλεν αὐτὸν, καὶ τὴν αἰδῶν πρόσχημα ἐπέτιθει. Ὡς δ' οὖν ἡ κυρία ἤκειν ἡμέρα τοῦ τοκετοῦ, καὶ ἐπὶ τῶν εἰσθότων ἡ γυνὴ καθῆστο σκιμπότων, ἡ μὲν ὠδὶ σφοδρότερον κατεβρόχυντο, ἀνέποιστον τὴν ἀληθῆσθα ἐργαζομένη, ἐς ἔσχατον κινδύνου περιματώσα τὴν ἀνθρωπίνον. Οὐ μὲν ὁ τόκος πρόεκοπτεν, ἀλλ' ἐξεπίτηδες ἀφιγμένον τὸν Συμεῶντιν, ἐκέλευον εὐχεσθαι. Ὁ δὲ ἀνείπεν ἐμφανῶς, μὴ πρότερον τὸ κωφοροῦμενον τὸν ἕλιον προσεῖπειν, πρηνὴ τὸν σκῆσιον πατέρα τὸ γύναιον παραδειξείην. Ὅπερ ἐπειθὲ τὸ γύναιον ὠμολόγηι, καὶ τὸν ἀληθινὸν ἀνείπε πατέρα, εὐθὺς τὸ βρέφος ἐξέθορε τῆς γαστρὸς, τῆς ἀληθείας ὡσπερ ἐκεῖνο μαίετο μετ' ἑσ. Καὶ ἄλλοις δὲ Συμεῶντις οὗτος εἰς τι δωμάτιον εἰσῶν γυναικὸς ἀκολάστου, καὶ τὰς θύρας ἐγκλεισάμενος, μόνος μόνῃ ἐγγρορίζων παρεῖχε τὴν ὥραν· ἔπειτα διαπετάσας τὰς θύρας, φεύγων ἀπῆει, πανταχοῦ περιθέων τὴν ὄψιν, μὴ ποῦ τις δῆθεν αὐτὸν ὀψῆ. Οὕτω δὲ δράσας, ὑπόνοιαν παρεῖχεν οὐκ ἀγαθὴν· ὡστε καὶ τοὺς ἰδόντας ἀγαγέσθαι τὴν ἀνθρωπίνον, καὶ εἰς λεπὴν ἀκριβοῦσθαι, τί τε βούλεσθαι τὴν ἐκείνου εἰσελεύσειν παρ' αὐτῆς, καὶ τὴν ἐπὶ τῶσιν δὴ τοῦ χρόνου τριθῆν. Ἡ δὲ διώμνυτο, ἐς τρίτην ἡμέραν μηδὲν ἀπογεύσασθαι πλὴν ὕδατος, ἐνδείξασθαι ἀναγκαίων· τὸν δὲ μαθόντα, σίτά τε καὶ οἶνον μέρος κομίσει· εἰτ' ἐγκλεισάμενον τὴν θύραν, τράπεζαν παραθεῖναι, καὶ δειπνήσαι κελεύσει, καὶ τῆς θοῆνης ἐμπλήσασθαι· τὰ δὲ λείψανα πάλιν λαβεῖν καὶ οἰχεσθαι. Καὶ κλόνου δὲ γῆς μεγίστου κατασειεῖν μέλλοντος τὰ ἐκεῖσε μέρη, ὀπηνίκα ἦ τε Βηρυτίων, Βυβλίων τε καὶ Τριπολιτῶν πόλεις, τῶν ἄλλων μᾶλλον πεπόνθησιν, ἱμάτια τῆ χειρὶ περιάγων, τοὺς πλείστους τῶν κλόνων καιὸν ἀνά τὴν ἀγορὰν, Σῆτε, ἐπέλεγεν· ἔχετε γὰρ ὄσον οὕτω ὀρχήσασθαι. Ὡς οὖν τοῦ ἀνδρὸς οὐδὲν πάρεργον διεκρίνετο, οἱ παρευρεθέντες εἰς νοῦν ἔλαθον, τίνας τῶν κλόνων οὐκ ἔστυε παριών· οἱ δὲ τοῦ σεισμοῦ βραχδαίως ἐπισπεσόντος καταπεπτώκασι, πάρεργον ἐκείνου γεγενημένοι. Πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα αὐτῷ μνήμης ἀξία διεπράχθη, ἅπερ ἰδῶ συγγράμματι ἐν ἑτέροις διέλαθον.

columnas præteriens non pulsasset consideravunt.

Nam illæ ipsæ terræmotu impetu summo iugruente corrucunt, concussionis ejus opus primarium factæ. Multa præterea ab eo memoria digna sunt gesta, quæ scripto alio alibi sum prosecutus.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ΄.

A

CAPUT XXIII.

Περὶ Θωμᾶ καὶ αὐτοῦ τὸν ἐξηχον μειότος βλον.

Ἀνὰ δὲ τὴν Κολήν Συρίαν καὶ τις ἕτερος τὸν ἴσον βλον δ'αθλεύων ἐτύγγανε, Θωμᾶς ὄνομα ὃς ἐπὶ τῆς Ἀντιόχου γενόμενος, τὴν ἐτήσιον τροφὴν κομισούμενος, τῆς κατ' αὐτὸν μονῆς (ἐκ γὰρ τῆς ἐκεῖσε ἐκκλησίας ἐτέτακτο) ἦτε. Τοῦτον τοίνυν Ἀναστάσιος ὁ τὰ τῆς ἐκκλησίας οἰκονομῶν, ἐπεὶ συχνῶς ἠνώγει, κατὰ κέρβρης ἔπαιε τῇ χειρὶ. Ἐν δεινῷ δὲ ποιουμένων τῶν ἀμφ' αὐτὸν, εἶπεν, οὕτε Θωμᾶν τοῦ λοιποῦ τὸ τῆς ἐκκλησίας λήψεσθαι, οὕτε δώσειν τὸν Ἀναστάσιον ὃ ἐπιτελῆ δὲ καὶ ἀμφω γενέσθαι κατὰ τὴν πρόβρῃσιν. Ὁ μὲν γὰρ Ἀναστάσιος τῇ ἐφεξῆς ἡμέρᾳ τὸν βλον κατέστρεψεν. Θωμᾶς δ' ὑποστρέψων, καὶ πρὸς τὴν Δάφνην γενόμενος, ἐν τῷ τῶν νοσοῦντων καταγωγίῳ, πρὸς τὴν ἀμείνω λῆξιν ἐχώρει. Καὶ τὸν ἐκεῖνου νεκρὸν οἱ ἐκεῖσε δὴ τῷ ἐπηλύδων πολυανδρίῳ κατέθετον ὡς εἶτα καὶ ἄλλον καὶ αὐθις ἕτερον ἐπ' ἐκεῖνω. Ἐπεὶ δὲ Θεοῦ τὸν οἰκεῖον τιμῶντος θεράποντα ὑπερθεὶν ὁ ἐκεῖνου νεκρὸς ἐγένετο, τῶν ἐπιτιθεμένων τοῦ σώματος θεῖα τινὶ δυνατεῖα ἀποκρουόμενων ὡς παρὸντέρω, οἱ τὸ θαῦμα κατιδόντες, Ἐφραιμίου τῷ ἐπισκόπῳ ἀνήγγελλον τὸ πραττόμενον. Ὁ δὲ διαγνοὺς ὅπερ καὶ ἀληθὲς ἦν, δημοτελῆ καὶ ἀγέρωχον κηρύξας πομπὴν, τὸν νεκρὸν ἀνὰ τὴν Ἀντιόχου περιφανῶς διεκόμιζε, καὶ ἐν τῷ κοιμητηρίῳ δόξῃ πολλῇ κατετίθετο ὡς ἀπελάσας καὶ τὴν ἐπισημῆσαν τινικαῦτα λοιμῶδη νόσον τῇ μεταθέσει. Τοῦτου δὲ τοῦ Θωμᾶ καὶ ἐτήσιον μνήμην παῖδες Ἀντιοχείων ἤγον, μεγαλοπρεπῶς

Θωμᾶς anniversariam memoriam magnificentissime, festum diem agentes, Antiocheni celebrant.

ΚΕΦΑΛ. ΚΔ΄.

Ὅς καὶ ὁ μέγας Σάββας καὶ Θεοδοσίος ὁ κοῖνο διάρχης ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τέλει τοῦ βίου ἐχρῖσαντο.

Ἰουστινιανοῦ δ' ἔτι τὴν αὐτοκράτορα διοικοῦντος ἀρχὴν, καὶ Σάββας ἐκεῖνος ὁ μέγας καὶ ὁ πολὺς Θεοδοσίος, οἱ τῆς ἐρήμου καθηγεμόνες, ἔτι περιῆσαν τῷ βίῳ. Ἀλλὰ προλαθὼν μὲν ὁ Θεοδοσίος διέβαινε πρὸς Θεόν. Σάββας δὲ τηνικαῦτα ἐννενηκοστὴν παρελαύνων ἐνιαυτὸν, πρὸς τοῦ τῆς Αἰτίας προέδρου αὐθις πρέσβυς ἐς Ἰουστινιανὸν ἀνεισιν, ἐν ἀμυδρῷ γῆραι σαλεύων. Σαμαρεῖς γὰρ Ἰουλιανόν τινα σφίσι βασιλέα ἐπικηρύξαντες, πλείστα κατὰ Χριστιανῶν ἐξυθρίζουσιν, ἐκκλησίας λεηλατοῦντες καὶ πυρὶ νέμοντες ὡς καὶ τοὺς εὐσεβεῖν ἡρημένους μετὰ πολλὴν καὶ ἄφατον τιμωρίαν μαχαίρας ἔργον ποιούμενοι, κώμας τε κατατρέχοντες, καὶ τὰς τῶν ἁγίων θήκας ἀναρρήγνυντες καὶ παραδιδόντες πυρὶ ὃ καὶ μάλιστα περὶ Νεάπολιν ἔπραττον μαχαίρα μὲν τὸν ἐπίσκοπον ἀνελόντες, τῶν δὲ πρεσβυτέρων κατασχόντες τινὰς, ἔπειτα εἰς μέρη τε καὶ μέλη διελόμενοι, σύναμα μαρτύρων τισὶ λειψάνοις ἀπε-

De Thoma, qui et ipse vitam tacitam extra hominum strepitum est complexus.

In Cæselyria alius quidam, cui Thomæ nomen fuit, in eodem vitæ genere decertavit. Qui Antiochiam venire solitus (illius enim ecclesiæ censebatur) annuis alimentis receptis, in mansionem suam ibat. Hunc Anastasius ecclesiæ ejus minister et œconomus, quod frequenter molestus ei esset, manu in facie verberavit. Eam rem cum illi qui cum eo erant, ægre ferrent : ipse neque Thomam dixit de cætero quidquam ab ecclesia accepturum, neque Anastasium daturum esse. Et utrumque juxta prædictionem eam accidit. Anastasius siquidem postridie ejus dici vita defunctus est : et Thomas ad tugurium suum revertens, postquam in Daphnes suburbanum vicum pervenit, in ægrotorum hominum diversorio, ad meliorem illam vitam migravit. Cadaver illius ejus loci incolæ in communi advenarum monumento reposuerunt, alio atque rursum alio cadavere illi superingesto. Postquam vero Deo ministrum suum cohonestante, corpus ipsius, identidem ea re tentata, semper superiorem tenuit locum, cadaveribus reliquis divina quadam vi longe admodum ab ipsius corpore semotis, miraculi ejus spectatores, ad Ephraimium episcopum rem retulerunt, qua ille ita uti erat cognita, publicam atque honorificam funeris pompam indixit, et corpus magnifice Antiochiam tulit, atque cum gloria multa in cœmeterio sepeliit. Qua cadaveris translatione ille etiam pestilentem, qui tum grassabatur, morbum dispulit. Hujus

Qua cadaveris translatione ille etiam pestilentem, qui tum grassabatur, morbum dispulit. Hujus

771 CAPUT XXIV.

Ut Magnus Sabbas et Theodosius Cœnobiarcha sub Justiniano vitam finierint.

Justiniano adhuc imperium administrante, et magnus ille Sabbas, et præclarus Theodosius, eremi præsides, superstites erant. Verum prior Theodosius ad Deum transitit. Sabbas autem nonagesimum tum agens annum, ab Æliensi antistite legatus iterum Constantinopolim ad Justinianum, in tenui atque imbecilli admodum senectia fluctuans, profectus est. Samaritanum namque Juliano quodam rege sibi creato, plurimas Christianis superbe injurias tolerant. Ecclesias per sacrilegium compilatas igni vastaverant : eos qui secundum Deum pie vivendum sibi statuisent, post multa et inenarrabilia supplicia conciderant : et circum vicos discurrentes, atque sanctorum loculos violantes, in ignem conjiciebant. Ea vero circa Neapolim acciderant maxime, cujus episcopum ens conciderant, et presbyteros quosdam comprehensos, et deinde in frustra dissectos, una cum qui-

usquam martyrum reliquiis in sartagine frixerant, a nulla prorsus temeritate et contumelia contra Christianos abstinentes. Quæ ubi Justinianus intellexit, multa manu cum illis congressus, cum alios multos, tum Julianum ipsum occidit. Captus quoque Silvanus quidam Scythopoli, et igni crematus, perquam acerbam vitæ catastrophem subiit : vir qui plurimum per effrenatam petulantiam in Christianos illussisset, et divina vindicta ad id tempus conservatus esset, ut debitas ad eum modum persolveret pœnas, quemadmodum et divinus Sabbas ei prædixerat. Arsenius autem quidam nomine et dignitate illustris, ejus quem diximus Juliani comes, Constantinopoli erat, et calumnias quasdam falso adversus Palæstinos sæbat, perinde atque tyranno multis in rebus adjutores fuissent. Horum gratia Sabbas, sicuti dictum est, orator rursus Constantinopolim venit. Eum vero veluti angelum, et cœlestis Jerusalem civem, cœlitus venientem, perquam celebri pompa imperator excepit : quidquid in urbe illustrium esset virorum, ipsumque adeo Epiphanium patriarcham obviam illi mittens. Porro ubi longe advenientem imperator agnovit, eximiam capiti ejus coronam immingere vidit : 772 quod et ipsum Anastasius olim, cum ad eum veniret, conspexit. Itaque illi occurrit, et benedictione accepta, sane quam libenter eum eo fuit, et facillime quidquid is volebat fecit. Qui inde reversus et ipse ad æternam immortalẽmque vitam, condigna laborum præmia recepturus, transit.

CAPUT XXV.

De miraculo insigni, quod puero Hebræo a sanctissima Dei Genitricis accidit.

Anthimo (1) vero, quemadmodum dixi, episcopali throno in urbe imperiali dejecto, et Mena pro ipso ab Agathone papa electo atque ordinato, miraculum quoddam Constantinopoli, dignum quod memoretur, accidit ; quod sane ita ut potero exponam. Consuetudo a multo tempore imperanti urbi fuit, ut cum plusculum de partibus immaculati divinique corporis Domini et Dei et Servatoris nostri Jesu Christi reliquum esset, sacerdotes pueros incorruptos, ex eis qui ad præceptores in ludum litterarium cuncti, accerserent, qui jejunii reliquias eas ederent. Quod quidem mihi quoque sæpenumero, cum puer admodum essem, et maxime a prima ætate in sacris ædibus versari studio haberem, contigit. Tale quiddam sub Mena quoque patriarcha evenit. Cum pueris ad id delectis, puer quoque viri religione Judæi, vitro conficiendo vitam tolerantis, aggregatus est. Puer is, ubi diutius ultra solitam horam moratus domum venit, et causam tardioris reditus parentibus diligentius eam inquirentibus, quod scilicet cum aliis pueris in æde sacra divinas partes edisset, renuntiavit, pater re nova audita, furore percitus,

(1) Apud Evagrium Anthimo throno Constantinopolitano ejecto, Epiphanium episcopum creatum

τηγάριζον, οὐδαμῶς τόλμης ἢ ὑβρεως κατὰ Χριστιανῶν φεισάμενοι. Ἄ δὴ γνοῦς Ἰουστινιανὸς, χειρὶ πολλῇ συμβαλῶν ἐκείνοις, ἄλλους τε πολλοὺς ἀναίρει καὶ Ἰουλιανὸν αὐτόν. Συλληφθεὶς δὲ καὶ τὸς Σιλουανὸς ἐν Σκυθοπόλει, περὶ παραδίδεται· καὶ πικρὰν οὕτω καταστροφὴν τοῦ βίου ὑφίσταται, ἀντὶ πλείστα κατὰ Χριστιανῶν πεκαρφηκῶς, καὶ τῆ θείᾳ δίκῃ ἐνταῦθα ταμειυθεὶς, ἐν ἄρχουσιν οὕτως ἀποτίση καὶ τιμωρίαν· ὡσερ δὴ καὶ ὁ θεὸς Σάββας ἐκείνῳ προηγγείλει. Ἰλλούστριος δὲ τὸς Ἀσίαν, Ἀρσένιος τοῦνομα, ἀκόλουθος ὢν τῷ πρῶεξημένῳ, τῆ Κωνσταντίνου γενόμενος, ψευδῆ κατὰ τῶν Παλαιστίνων ἔβραπτεν, ὡς εἶεν τῷ τυράνῳ πολλὰ συμβαλλόμενοι· δι' οὗς Σάββας, ὡς εἴρηται, προσθεύσων αὐτὸς ἐπὶ τὴν Κωνσταντίνου ἐφοῖτα· οἷα δὲ τινὲ ἀγγέλω καὶ τῆς ἀνω Ἱερουσαλήμ πόλτεθ οὐρανῶθεν ἤκοντι, περιφανῆ ἐπολεῖ τὴν προπομπὴν ὁ κρατῶν· πᾶν ἔσον τῆς πόλεως ἐπιφανὲς ἦν καὶ αὐτὸν Ἐπιφάνιον τὸν πατριάρχην εἰς ἀπαντὴν ἐκείνου προπέμψας. Ἐπεὶ δὲ πόρρωθεν προσιόντα καὶ βασιλεὺς ἀνεγίνωσκεν, ἐώρα τινὰ στέφανον ἐξαλλοὸν τῆ ἐκείνου ἐπικείμενον κορυφῇ· ὁ δὲ καὶ Ἀναστάσιος πάλαι θεότατο, ἤνικα πρὸς αὐτὸν ἐπεφοῖτα. Ὑπαντήσας οὖν καὶ εὐλογία ἀξιωθεὶς, ἡδῶς ἐκείνῳ συνῆν, πᾶν ὅ τι βουλομένῳ ἦν, εὐχερέστατα διαλύσας. Ἐκεῖθεν δ' ὑπεστρέψας, καὶ αὐτὸς πρὸς τὴν ἀγγίρω καὶ ἀνώλεθρον διέβαινε βιοτὴν, ἐπάξια τῶν πόνων τὰ γέρα ληψόμενος.

ΚΕΦΑΛΑ. ΚΕ'.

Περὶ τοῦ γεγονότος θαύματος ἐπὶ τῷ τοῦ Ἑβραίου παιδὶ περὶ τῆς ὑπεραρίας Θεοτόκου.

Τοῦ δὲ τῆς βασιλίδος ἐπισκόπου Ἀνθίμου τοῦ θρόνου κατασπασθέντος, ὡς εἴρηται, Μηνᾶ τε ἀντ' αὐτοῦ πρὸς Ἀγάθωνος τοῦ πάππα ἐπιλεγέντος καὶ χειροτονηθέντος. Θαυμά τι γέγονεν ἐν τῆ Κωνσταντίνου λόγου πολλοῦ ἄξιον· ὁ δὲ ὡς γ' ἐνὸν διεγῆσομαι. Ἔθος κεκράτηεν ἐκ πολλοῦ τῆ βασιλίδι τῶν πόλεων, ὡς ἐπειδὴν πολὺ τι τῶν μερίδων τοῦ ἀρχάντου καὶ θεοῦ σώματος τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐναπολειφθεῖν, μεταστέλλεσθαι τοὺς ἱερέας, παῖδας ἀφθόρους· ἐκ τῶν ἐς χαμαιδιδασκάλου φοιτάντων, καὶ ταύτας νήστεις ἐσθίειν. Ὁ δὲ καὶ ἐμοὶ πολλάκις νεωτέρῳ κομιδῇ γε ὄντι ἐπισυνέβη γενέσθαι, μάλιστα θεοῖς τεμένεσι διατριβεῖν ἐκ νέου κτιστημένῳ σπουδῆν. Τοιοῦτόν τι καὶ τότε Μηνᾶ πατριαρχούντος συνέβαινε. Συνηλίσθη τοίνυν τοῖς ἡρημένοις ἐπὶ τούτῳ παῖσι, καὶ τι παιδίον Ἑβραίου τὴν ἑξῆς ἀνδρὸς, ἐξ ὕλων ποριζομένου τὸ ζῆν· ὁ δὲ πολὺ τι τῆς ὥρας ἀναλώσας ἐπ' οἴκου ἐγένετο, τὴν τῆς βραδυτῆτος αἰτίαν ἐξακριβούμενοις τοῖς γονεῦσιν ἀνήγγελλεν, ὡς εἴη τοῖς ἄλλοις παῖσιν ἀνὰ τὸ θεῖον τέμενος τῶν θεῶν μερίδων ἀποπαρόν. Ὁ δὲ πατὴρ τῷ καινῷ τοῦ ἀκούσματος εἰς θυμὸν ἀναφθεῖς, τὴν κάμινον

et Epiphanio Menam successisse, scriptum est lib. 17, cap. 36.

ὕπανάψος, ἔνθα τὴν ὕαλον ἐμόρφου, τῷ τῶν ἀν-
 θράκων πνιγεί λαβὼν ἀκοντίζει τὸν παῖδα· μηνίσα;
 τῷ πεπραγμένῳ, κἄν μηδὲν εἰδῷ; ὁ παῖς ἔπραττεν.
 Ἐπει δὲ τὸν παῖδα ἡ μήτηρ ἀναζητοῦσα βραδύ-
 νοντα οὐδαμοῦ εὗρισκε, πανταχοῦ περιήει τὴν πό-
 λιν, δεινὸν δλοφυρομένη καὶ ἐπικαχούουσα τῷ παιδί-
 καὶ δὴ μετὰ τρίτην ἡμέραν παρὰ τὸ τοῦ ἀνδρὸς
 ἐργαστήριον γενομένη, θρήνοις ὑπερφυέσι σπαράτ-
 τούσα ἑαυτὴν, ἐκάλει τὸν παῖδα διωλύγιον ἐπιστέ-
 νουσα. Ὁ δὲ παῖς τῆς μητρικῆς ἠσθημένος βοῆς,
 ἐκ τοῦ πνιγέος τὴν ἀπόκρισιν ἐποιεῖτο· ἡ δ' εὐθύς
 τὰς θύρας συντριψάσα, παράδοξον οἶον ἐώρα τὸν
 παῖδα ἐπὶ μέσοις καθεστῶτα τοῖς ἀνθραξι, μηδὲ
 τρίχα τῆς φλογὸς λυμήνασθαι δυναθείσης. Ἐπει δὲ
 καὶ τὴν αἰτίαν ἠρωτᾶτο πῶς ἀπαθῆς διαμεμένηκει,
 γυναικα τινὰ τῶν ἐπιφανῶν ἔλεγε πορφυρᾶν ἀναθε-
 βλημένην στολὴν, παρ' αὐτῷ συχνὰ φοιτῶσαν, ὕδωρ
 ἔρχεσθαι, καὶ τούτῳ τὴ πλησιάζον τῆς φλογὸς κατευ-
 νάξαι, καὶ οἷα παρέχειν ἡνίκα πεινώῃ. Ὡ; δὲ
 ταῦτα Ἰουστινιανὸς ἔγνω, τὸν μὲν παῖδα σὺν τῇ
 μητρὶ τῷ θεῷ τῆς παλιγγενεσίας προσῆγε λουτρῷ,
 καὶ ἀπεκλήρου θεῷ· τὸν δὲ γε ὑελουργὸν μὴ ἀνα-
 σχόμενον τὰ Χριστιανῶν ἐλέσθαι, ἐν συκῇ οἷα παι-
 δοφόνον ἀνεσκολόπιζεν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τῆδε προ-
 ἔβη. Ἡμεῖς δ' αὖθις ἐπὶ τὸ προκειμένον τὴν τοῦ
 λόγου βύμην ἀγάγωμεν.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.

Περὶ τῶν προσδρευόντων τὴν καὶ τῶν μεγάλων πόλεων· καὶ περὶ τῆς διαφορᾶς Μηνᾶ τε καὶ Βιργιλίου τοῦ Ρώμης.

Κατὰ δὲ τοῦτον τὴν χρόνον, τῆς μὲν Ρώμης ἦγετο Βιργίλιος διαδεξάμενος τὸν Σιλδέριον, ὃς τὸν Ἀγάθωνα. Τὴν δὲ Κωνσταντίνου διεῖπεν Εὐτύχιος διαδεξάμενος κατὰ τὴν σύνοδον τὸν Μηνᾶν, ὃς Ἀνθιμον· Ἐπιφάνιος δ' ἐκείνου προῆν. Ἐπὶ δὲ τὸν τῆς Ἀλεξάνδρου θρόνον μετὰ Θεοδόσιον ἐκκληθέντα, ὡς εἴρηται, ἐτι περιτὴν ὁ Ζωῖλιος· οὐ μετὰ μικρὸν τοῖς αὐτὸν ἠγησαμένοις προστεθέντος, Ἀπολίταριος τὴν καθέδραν ἐλάμβανεν· ἀνὰ δὲ τὴν Ἀντιόχου μετὰ Ἐφραίμιον Δομνίνος ἀνῆει τὸν θρόνον. Ἐν δὲ Ἱερουσόλοιμοις μετὰ Μαρτύρον, καὶ Σαλούστιον, καὶ Ἠλίαν τὸν περιώνυμον, Ἰωάννης διεῖπε τὸν θρόνον· μεθ' ἐν Πέτρος ὁ Οὐμαστίδης, καὶ αὐτὸς μετὰ τοῦτον Μακάριος, μήπω βασιλέως προσερχαμένου τὴν προεδρίαν· διὸ καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς γλῶσση καθέδρος· ἐλέγετο γὰρ εἰπερ τι; τὰ Ὀριγένους δόγματα μάλα πρεσβεύειν. Οὐδ' ἐξεληλαμένου, Εὐστόχιος ἐπὶ τὴν Ἱερὰν καθέδραν ἀνήγετο. Εἰδέναι μὲντοι χρεῶν, ὡς ἔπαππα; Βιργίλιος τῆς Ρώμης ὑπὸ Γόθων αὐθις ἀλώσης, φεύγων τὴν Κωνσταντίνου κατέλαβε. Λαμπρᾶς δ' ὑπὸ βασιλέως τυχὼν τῆς εἰσόδου, ἐνοῦν ὑπισχεμένο τὴν Ἐκκλησίαν, ὥστε καὶ τὰ προσιστάμενα τῇ πίστει τρία κεφάλαια ποιῆσαι ὑπὸ ἀνάθεμα ἕξ τοσοῦτον δ' ἐπήρθη φρονήματος, ὡς καὶ

(1) Apud Ficos ut patricidam in crucem egit. (Evangr.)

(2) Silverius papa, Theodoræ Augustæ jussu, quod Anthimum Constantinopolitanum episcopum hæresis damnatum restituere noluerit, in Pontiam

fornacem ubi vitrum conformabat, succendit: et puerum arreptum, in eum prunis flamma suffocata candentem conjecit, ob factum tale iratus: quamvis filius sciens nihil admisisset. Porro mater ubi puerum diutius non comparentem quæsisisset, et non invenisset, urbem omnem circumlit, perquam acerbe plorans atque lugens: et die tertio ad officinam mariti consistens, ingenti planctu seipsam lanians, prolixiusque ingemiscens, filium vocavit. **773** Atque ille materna voce agnita, responsum e furno reddidit. Tum mater ostio furni fracto, cum miraculo maximo, in mediis prunis puerum stantem vidit, ita prorsus incolumem, ut ne capillum quidem flamma lædere potuerit. Et ubi causam incolumitatis quæsit, mulierem quamdam illustrem, purpurea amictam stola, frequentius ad eum venisse, aquam sibi infudisse, et flammam ea appropinquantem exstinxisse, cibum etiam cum esuriisset, præbuisse, dixit. Hæc postquam Justinianus cognovit, puerum cum matre divino regenerationis lavacro adhibuit, Deoque dicavit. Patrem autem, qui Christianorum sacra suscipere non sustinuit, veluti parricidam, in ficum arborem, periude atque in crucem egit (1). Verum hæc quidem sic accidere. Nos autem ad institutum orationis cursum revertamur.

CAPUT XXVI.

De episcopis magnarum tum temporis urbium, et de dissidio Menæ et Vigilii episcopi Romani.

Eo tempore Romæ Ecclesiam regebat Vigilius, post Sylverium (2), qui Agathon successerat, episcopus creatus. Constantinopoli vero synodi tempore Menæ successit Eutychius. Menam porro Anthimus, hunc autem Epiphanius præcesserat. Alexandriæ post Theodosium, throno, sicuti dictum est, dejectum, Zoilus episcopus subrogatus, superstes adhuc erat. Atque ubi is paulo post decessoribus suis est aggregatus, Apollinaris cathedram ejus accepit. Apud Antiochenos in locum Ephræmii Dominus substitutus est, Hierosolymis autem post Martyrium, et Salustium, et Heliam celeberrimum, Joannes episcopatum administravit. Post hunc rursus Petrus ille admirandus, et post Petrum Macarius, cum imperator nondum episcopatum ejus comprobasset. Quapropter etiam ecclesiastica deturbatus est cathedra. Dicebatur enim, quantum alius nemo, Origenis dogmata vulgare. Hoc vero repudiato, Eustochius in sacram sedem conscendit. Illud non prætereundum, Roma a Gothis iterum capta, **774** Vigilium (3) profugientem Constantinopolim venisse: ubi cum ab imperatore magnifice esset acceptus, ad unionem se Ecclesiam reducturum esse, ita ut tria quoque fidei

insulam relegatus, ibi oppetiit mortem. (Diac.)

(3) Vigilus ob eandem, quam decessor ejus Sylverius, causam, indignatione Augustæ Constantinopolim ductus, indeque in exilium actus est. (Diac.)

adversantia capitula anathemate jugularet, pollicetur est. Eo vero insolentiae progressus est, ut et Menam a communione quatuor mensibus excluderet. Idem sane et Menas adversus illum fecit. Sed enim Justinianus rebus hujusmodi ad iram commotus, qui eum comprehenderent misit. Vigilius autem sibi metuens, ad Sergii martyris aram confugit: et sacris ibi fistulis implicitus, non prius inde extractus cessit, quam illas evertit. Erat namque magnus, et corporis statu vastus. Postea vero cum ejus rei Justinianum poeniteret, partibus suis interponente imperatrice Theodora, Vigilium suscepit: atque ille rursum Menam ad communionem admisit. Quo tempore encania vicesimo nono Junii die templi sanctorum Apostolorum suat celebrata, et sacrae apostolorum reliquiae in curru aureo a Mena circumvectae. Hoc ipso anno Menas decessit, et Eutychius, sicuti diximus, thronum ejus recepit, qui monachus et presbyter, necnon antistitis Amaseni responsorum dandorum minister fuit.

CAPUT XXVII.

De sancta magna quinta universali synodo.

Itaque episcopatum veteris Romae administrante Vigilio, **775** mox autem primum Mena, deinde Eutychio; Alexandriae, Apollinari, Antiochia Dominino, Hierosolymorum autem Eustochio: cum eis etiam adesset Gregorius Agrigentinus, vir vitae sanctitate, eloquentia, et veritatis doctrina omnibus prope superior: imperator Justinianus sanctam quintam oecumenicam synodum, episcopis ecclesiarum omnium evocatis, coegit, ejusmodi ob causam. Eutychius Hierosolymorum episcopus, cum praefecti in Palaestina, qui Origenis dogmata profiterentur, florescerent, potissimumque ibi ea secta in nova quae dicebatur Laura, obtineret, magno studio ut eos inde abigeret, egit. Proinde ea ipsa quam dixi, nova mandra occupata, illos veluti communia et profana piacula ecclesia exegit. Illi autem undequaque dispersi, multos ad partes suas pertractos, ut auxilium eis ferrent rogarunt. Et non paucos auxiliares habuere socios. Maxime vero eos defendit Theodorus cognomento Ascidas, Caesareae Cappadocum episcopus, idemque Justiniani imperatoris assessor, consiliarius gratus illi et fidus maxime visus: quippe qui ob res dextre ex sententia principis agendas ei placeret. Hic ubi, quantum potuit, aulam imperialem commovit, impietatemque quae nefanda omnia flagitia excelleret, Eustochii rem in Palaestina actam, vocavit, in urbem imperantem cum Eustochio praecipue evocantur Rufus magni Theodosii, et Canon magni Sabbae mansionis praefectus, eremi uterque dux, cum monasteriorum quibus praebant causa, tum propter virtutem suam maxime. Vetere cum illis alii quoque, non multum eis gloria cedentes. Postquam Patres ibi in loco uno convenire, causam in primis Origenis, Didymi et Evagrii, in medium protulere:

Μηνᾶν ἀκοινωνησὶς δοῦνα: τεττάρων μηνῶν ἄπλησθαι δὲ καὶ Μηνᾶ; ἐκείνῳ ἱποίει. Περιοργῆ; δὲ τοῖς τοιοῦτοις γενόμενος Ἰουστινιανός, ἔπεμπε συλλαβῆσθαι αὐτόν· ὁ δὲ δεῖσας, ὑπὸ τὸ Σεργίου τοῦ μάρτυρος θυσιαστήριον ἀπεδίδρασκε· καὶ τοῖς ἱεροῖς καλάμοις περιπλακεῖς, οὐ πρότερον ἐκείθεν ἐλθέμενος ἐξείσιν, ἕως οὐ ἐκείνους κατέστρεψεν· ἦν γὰρ μέγας καὶ ὑπερπληθὴς τὴν πλάσιν τοῦ σώματος. Ἔ; ὕστερον δὲ μεταμέλῳ χρησάμενος Ἰουστινιανός, μέση; οἱ γενομένη; τῆ; βασιλίδος Θεοδώρας, δέχεται τὸν Βιγίλλιον· ὁ δὲ αὐθι; προσίεται τὸν Μηνᾶν· ὀπηνίκα καὶ τὰ ἐγκαίνια τοῦ νεῦ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἐγένετο τῆ; εἰκοστῆ; ἐνάτῃ Ἰουνίου μηνός, ἐν ὁρμάτι χρυσῶ Μηνᾶ τὰ θεῖα τῶν ἀποστόλων λείψανα περιεπαρόντος. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει Μηνᾶ; μὲν τὸν βίον λιπὼν μετεχίρει· Εὐτύχιος δ' ὡ; εἶρηται, ἀντ' αὐτοῦ τὸν θρόνον ἀνέβαινε, μοναχὸς ὢν καὶ πρεσβύτερος καὶ τοῖς λόγοις τοῦ Ἀμασεῖος διακονούμενος.

ΚΕΦΑΛ. ΚΖ'.

Περὶ τῆ; ἀγίας καὶ μεγάλης πέμπτῆ; οἰκουμένη; συνόδου.

Καὶ τοῖνον τῆ; μὲν πρεσβυτέρου Ρώμης τὸν θρόνον πρωτανύσσοντος Βιγίλλιου τῆ; δὲ νεωτέρας τὰ μὲν πρῶτα Μηνᾶ, ἔπειτα δὲ Εὐτυχίου, τῆ; δὲ Ἀλεξάνδρου Ἀπολλινάρου· Δομνίνου δὲ τῆ; Ἀντιοχείων, καὶ τῆ; Ἱεροσολύμων Εὐστοχίου· συνόντος τούτοις καὶ Γρηγορίου τοῦ Ἀκραγαντίνου, ἀνδρὸς βίῳ καλλόγῳ καὶ δόγμασιν ἀληθείας πάντας σχεδὸν ὑπερλάμποντος· ὁ βασιλεὺς Ἰουστινιανός τὴν ἁγίαν πέμπτῃ οἰκουμένην ἡθροσε σύνοδον, τοὺς ἀπανταχοῦ ἡγεμόνας μεταστελλάμενος τῶν ἐκκλησιῶν, τοιαῦδε ἡγησάμενης αἰτίας. Ὁ Ἱεροσολύμων Εὐστόχιος, τῶν τὰ Ὀριγένους φρονούντων ἐν Παλαιστίνῃ πολλῶν ἀκμαζόντων, ἐπὶ μᾶλλον δὲ κατακρατούστων ἐν τῇ ἐκείσε νέῳ καλουμένη Λαύρα σπουδῆν ἱποίειτο ἀπελευθεῖν τοὺτους ἐκείθεν· καὶ δὴ τὴν εἰρημένην νέαν καταλαβὼν μάνδραν, ἐξώθει ὡσπερ ἄγῃ τῆ; ἐκκλησίας κοινά. Οἱ δ' ἀπανταχοῦ σποράδες γενόμενοι, πολλοὺς προσεταιριζόμενοι, ἀρήγειν σφίσι ἐδέοντο· καὶ πολλοὶ μὲν οἱ συμμαχοῦντες ἦσαν ἐκείνοις· μάλιστα δὲ τούτων ὑπερῆσπιζε Θεόδωρος ὁ ἐπίκλην Ἀσχιδᾶς, ἐπίσκοπος μὲν τῆ; ἐν Καππαδοκίᾳ προκαθήμενης πόλεως Καισαρείας καθεστῆκώς, Ἰουστινιανῷ δὲ βασιλεῖ πάρεδρος, φίλος τε οἱ δοκῶν καὶ πιστότατος, καὶ ἐπιτηδεῖας ἔχων τὰ θυμῆρη πράττειν ἐκείνῳ. Δουούτος οὖν ἐκείνου ὡ; ἐνδὸν τὰ ἀνάκτορα, ἀσέβειαν καὶ ἀθεμιτουργίας ἀπάσης ἐπέκεινα καλοῦντος τὰ Εὐστοχίῳ κατὰ τὴν Παλαιστίνῃ γενόμενα, ἀνὰ τὴν βασιλείω; στέλλονται πόλιν Ρούφος ἡγούμενος τῆ; τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου μονῆ; καὶ Κόνων τῆ; τοῦ μεγάλου Σάββα προεστηκώς· ἀρχηγῶ καὶ ἄμφω τῆ; ἐρήμου ἐκ τε τῶν φροντιστηρίων ὢν ἡγούοντο, καὶ τῆ; οἰκείας· μάλιστα ἀρετῆ;. Καὶ ἄλλοι δὲ σὺν αὐτοῖς ἦγον, οὐ παρπολύ τῆ; δόξης λειπόμενοι· οἱ δὲ κατὰ ταυτὴν γινόμενοι, τὰ κατὰ τὸν Ὀριγένην, Διδύμῳν τε καὶ

Εὐάγγριον, ἐν πρώτοις ἐκίνουν· ὡς ἄρα εἶεν Ἑλλή-
των ὁξίας τοῖς ὀρθοῖς τῆς Ἐκκλησίας δόγμασιν πα-
ρασπειράντες, καὶ δέον ἐκ μέσου τούτους γενέσθαι.
Ὁ δὲ Ἀσχιδᾶς μετέλικων ἐτέρωθι, τὰ κατὰ τὸν Μο-
ψουεστίας ἐπῆγε Θεόδωρον, τὰ τε κατὰ Θεοδώρητον
καὶ Ἰβαν τὸν Ἐδέσσης ἐπίσκοπον· Θεοῦ τὰ πάντα
πανσόφως οἰκονομοῦντος, ἵν' ἐκείθεν καὶ ἐντεῦθεν
τὰ καινοφανῆ καὶ βέβηλα τῶν δογμάτων μακρὰν
ἐλαθεῖη. Καὶ ἐπὶ πρώτης κινήσεως γενομένης, ἀνε-
ζήτητο εἰ τῶς δέοι τοὺς τετελευτηκότας ἀναθέ-
ματι περιβαλεῖν. Εὐτύχιος δὲ τηλικαῦτα κερύων,
ἰδὼν εἰς ἄκρην τῆς θείας Γραφῆς, περιόντος ἐπι-
θηνᾶ, οὐ τῶν ἐπισήμων τις ὦν, ταῖς γὰρ ἀποκρι-
σεσιν, ὡς γε εἴρηται, τοῦ ἐπισκόπου Ἀμασειας διη-
κονεῖτο, διαβρήδην οὐτως ἀπεφύητο, οὐκ ἐν φρο-
νηματι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν καταφρονήματι τοὺς
ἀλισθέντας ἑωρακῶς, μηδὲ βουλήσιν τοῦτο δεῖσθαι·
ὅτι γε καὶ ὁ βασιλεὺς Ἰωσίας οὐ τοὺς ζῶντας
ιερέας τῶν δαιμόνων πάλαι κατέσφαξεν, ἀλλὰ καὶ
τῶν πρὸ πολλοῦ τεθνηκότων τὰς στήκας ἀνώρυξεν·
ὅπερ εἰρημένον καλῶς· ἐδόκει πᾶσι λελέχθαι· ὡς
ἐντεῦθεν καὶ Ἰουστινιανὸν ἀγάμενον τὸν ἄνδρα, ἐς
τὴν τῆς βασιλίδος ἀναβιβάσαι θρόνον τηλικαῦτα
Μηνᾶ τελευτήσαντος. Ὁ μὲν οὖν Βιγίλλιος, καίπερ
ἐγγράφως δούς, συνεδρεῦειν οὐχ εἴλετο, ἀλλὰ μετὰ
τῶν σύνοδον, ὡς μοι ῥηθῆσεται, ἐξῶν καὶ ἐπὶ τὴν
Ῥώμην ἰὼν, θανάτῳ ἐνοδίῳ τὴν πρὸς ἐκείνην ἀφι-
ξεν διεκόπητο. Ἦς συνόδου δὲ τῆς Ῥωμαιομένης, Ἰου-
στινιανὸς ἐπέθετο, τί ἂν λέγοιεν περὶ ὧν εἰσάγει
Θεόδωρος κατὰ τοῦ Μοψουεστίας Θεοδώρου καὶ Θεο-
δώρητου, καὶ τῶν λόγων οὗ· κατὰ τῶν δωδεκα κε-
φαλαίων τοῦ ἁγίου Κυρίλλου συνέταξεν· ἔτι δὲ καὶ
τῆς λεγομένης Ἰβᾶ ἐπιστολῆς πρὸς Μάριν σταλαίση
τὸν Πέρσην. Καὶ δὴ πολλῶν ῥήσεων Θεοδώρου καὶ
Θεοδώρητου ἀναγνωσθεισῶν, καὶ ἐμφανῶς ἀποδε-
δειγμένον ὡς οὐ νῦν, ἀλλὰ καὶ ἔκπαλαι Θεόδωρος
ἐκκήρυκτος· ἐγενόνη, καὶ τῶν ἱερῶν ἀπηλείφθη δέ-
λων, καὶ ὡς χριστῶν εἶη καὶ μετὰ θάνατον τοῦ·
αιρετικούς κατακρίνεσθαι, τὸν μὲν Θεόδωρον ἐξαυ-
τῆς ἀναθέματι περιέβαλλον· ἔτι δὲ καὶ τὰ εἰρη-
μένα Θεοδώρητου κατὰ τῶν δυοκαίδεκα κεφαλαίων
Κυρίλλου τοῦ ἁγίου καὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως·
πρὸς δὲ καὶ τὴν Ἰβᾶ ἐπιστολήν, ταῦτα πρὸς λέξιν
ἀπορηνάμενοι· τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν ἐν τοῖς Εὐαγγελλίοις παρα-
βολὴν... » Καὶ μεθ' ἑτέρα· « Κατακρίνομεν δὲ καὶ
ἀναθεματίζομεν πρὸς τοὺς ἄλλοις ἅπασιν αἱρετικοῖς
τοῖς κατακριθεῖσι καὶ ἀναθεματισθεῖσι παρὰ τῶν
εἰρημένων ἁγίων τεσσάρων συνόδων, καὶ ἀπὸ τῆς
ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ
Θεόδωρον τὸν λεγόμενον ἐπίσκοπον Μοψουεστίας,
καὶ τὰ ἀσεβῆ αὐτοῦ συγγράμματα· καὶ τὰ ἀσεβῆς
συγγραφέντα παρὰ Θεοδώρητου κατὰ τῆς ὀρθῆς
πίστεως καὶ τῶν ἐβ' κεφαλαίων τοῦ ἐν ἁγίοις Κυ-
ρίλλου, καὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ ἁγίας πρώτης συνόδου·
καὶ ὅσα ὑπὸ συνηγορίας Θεοδώρου καὶ Νεστορίου
αὐτῷ συγγέγραπται. Καὶ πρὸς τούτοις ἀναθεμα-

videlicet quod Græcorum opiniones rectis Ecclesiæ
doctrinis præteram illi immiscuissent: easque opi-
niones tollendas esse censuere. At Ascidas ex al-
tera parte Theodori Mopsuestiensis, et Theodoriti,
et Ibae Edesseni opiniones produxit: Deo hoc sic
quam sapientissime disponente, ut hinc et inde
nova et profana dogmata longius rejicerentur.
Prima conflictatione facta, quæsitum est: An
tum demum jam olim defunctos anathemate ferire
liceret. Ibitum Eutyechius, Mena adhuc superstitie,
vir sacrarum Litterarum summe peritus, minus
tamen celebris, quod episcopo Amaseno, quem-
admodum dictum est, a responsis esset, eos qui
in conventu congregati erant, non recta, sed ri-
denda etiam atque cotemenda sapere videns, di-
serentis verbis, neque consilio, neque deliberatione
ulla eam rem egere dixit: propterea quod et Josias
rex non tantum viventes dæmonum sacerdotes olim
jugularit, sed et eorum qui longo ante tempore
mortui fuerant, 776 sepulcra effoderit. Quod
verbum bene ab eo dictum esse omnibus videba-
tur. Justinianus certe virum ob id admiratus,
Mena eis diebus defuncto, in imperialis urbis thro-
num extulit. Porro Vigilius, etiamsi ei scripto in-
terveniente, cum Eutychio conveniret, assidere
tamen illi noluit: sed is synodo finita, quemadmo-
dum a me dicitur, Constantinopoli Romam pro-
fectus, in itinere fati concessit. Synodo (1), sicuti
dixi, coacta, Justinianus, quidnam de rebus Theo-
dori Mopsuestiensis, et Theodoriti, ejusdemque
scriptis, quæ adversus duodecim capita sancti
Cyrilli composuit, et præterea de Ibae ad Mariam
Persam missa epistola dicerent, interrogavit. At-
que ubi multa Theodori et Theodoriti dicta
lecta, et clare satis demonstratum est, non tum
solum, verum antea etiam dudum Theodororum
Mopsuestiensem ab Ecclesia proscriptum, et ex sa-
crarum tabularum albo ejectum esse, hæreticosque
etiam post eorum mortem damnandos esse: nulla
interposita mora, Theodororum ipsum, et præterea
quæcunque Theodoritus contra duodecim divi Cy-
rilli capita et rectam fidem scripissset, atque in-
super Ibae epistolam, anathemati subjecerunt,
decreto in hæc verba composito: « Cum magnus
Deus et Salvator noster Jesus Christus, juxta evan-
gelicam parabolam... » Et deinceps: « Condemna-
mus vero, et anathemate confodimus, præter alios
omnes hæreticos, a dictis sanctis quatuor conciliis,
et a sancta catholica et apostolica Ecclesia condem-
natos, atque anathemate jugulatos, Theodorum
etiam, qui Mopsuestiæ episcopus dictus est, impia-
que ejus scripta: et quæ impie quoque Theodoritus
adversus rectam fidem, et duodecim capita ejus
qui in sanctis est Cyrilli, et contra priorem san-
ctam synodum Ephesiam: denique, quæcunque
idem Theodoro et Nestorio patrocinatus scripsit.
Ad hæc anathemate ferimus impiam etiam episto-

(1) Adfuerunt huic synodo Patres 165.

lam. quæ ab Iba ad Marim Persam conscripta esse dicitur. » Et post verba pauca quatuordecim capitula de recta et irreprehensibili fide exposuerunt. Hæc quidem sic acta. In secunda autem sessione, postquam 777 ab Eulogio, Conone, Cyriaco, et Pancratio, monachis Hierosolymitanis, libelli contra impia Origenis, qui et Adamantius dictus est, dogmata, et contra impietatis et seductionis ejus sectatores oblatis et lecti sunt : Justinianus rursus synodum de eis sententiam dicere jussit, libellis quoque qui Vigilio papæ de eis rebus scripti erant, in medium prolatis. In quibus erat, Adamantio studio fuiss, ut Græcis nugamentis et Manichæis zizaniis, apostolicorum dogmatum imple-ret puritatem. Synodus itaque rem ad Justinianum, post exclamationes in Origenem, et qui itidem ut ille seducti essent, factas retulit. Quorum quedam in hæc concepta erant verba, sicut ea ex commentariis synodi istius excerptimus. « Qui animum obtines cœlestis participem generositatis, Christianissime imperator... » Et deinde : « Effugimus igitur, effugimus istam, quam ignoramus, externam vocem, et tanquam furem atque prædonem ejusmodi hominem anathematis laqueis arcte districtum atque suffocatum, extra sacra Ecclesiæ mœnia abjecimus. » Et post pauca : « Actorum vero nostrorum ex eorum lectione vim cognoscetis. » Hisce conjunxerunt capitula, quæcunque Origenis sectatores professi sunt : quæ capitula consensionem simul et dissen-sionem eorum, atque etiam multiplicem errorem ostendunt. Quintum ex iis capitulum est, blasphemiarum certarum quarundam ejus quæ nova Laura dicta est, personarum hisce verbis scrip-tum : « Theodorus Ascidas Cappadox dixit : Quando nunc apostoli et martyres miracula edunt, et in tantum sunt honorem, si in restitutione et instauratione rerum Christo æquales non fuerint, qualis eorum restitutio futura est? » Idem monachi perquam diligenter etiam Didymi et Eva-grii et Theodori alias plures blasphemias, ex eorum perperam scriptis libris collectas, ad synodum retulerunt : quas omnes anathemate con-ciderunt, ordineque omnes exposuerunt. Quibus capitula addiderunt, quæ Origenis studiosi ex scriptis ejus excerpta profitentur : in quibus et hæc furiosus ille docet : « Ante corpus ipsum anima est, quæ quidem in cœlis peccata commiserit. 778 Ad hæc : Cœlum, solem, lunam, stellas, aquas quæ supra cœlos sunt, animatas, et ratio-nales quasdam virtutes esse. Præterea quod in resurrectione corpora hominum rotunda et orbiculari specie excitabuntur. Et quod omnium impiorum hominum, ipsorumque etiam dæmonum tormenta, finem habebunt. Quodque impii et dæ-mones in priorem suum ordinem et statum re-stituentur. Insuper quod pro dæmonibus quoque Christum crucifigi, atque id ipsum sæpius sæcu-lis futuris pati oportebit a spiritibus malignitatis,

τιζομεν καὶ τὴν ἀσεβῆ ἐπιστολὴν, τὴν λεγομένην παρὰ Ἰβὰ γεγράφθαι πρὸς Μάρκον τὸν Πέρσην. » Καὶ μετ' ὀλίγα ἐξέθεντο τέσσαρα καὶ δέκα κεφάλαια περὶ τῆς ὀρθῆς καὶ ἀμωμήτου πίστεως. Ταῦτα μὲν οὕτω προέβη. Ἐν δευτέρῃ δὲ συνελεύσει λιβέλων ἐπιθεδομένων παρὰ τε Εὐλογίου, Κόνωνος, Κυριακοῦ καὶ Παγκρατίου τῶν μοναχῶν Ἱεροσολυμιτῶν, κατὰ τῶν δυσσεβῶν δογμάτων Ὀριγένους τοῦ καὶ Ἀδαμαντίου καὶ τῶν τῆ ἐκείνου δυσσεβείᾳ καὶ πλάνῃ ἐφεπομένων, ὁ Ἰουστινιανὸς αὐθις τῆς συνόδου περὶ τούτων ἀπεπειρᾶτο· προήμενος εἰς μέσον τὸν λιβέλλον, καὶ ἂ Βιγγίλλῃ τῷ πάππῃ περὶ τούτων ἐστάλη· ἐν οἷς δεικνυταὶ ὡς δὲ σπουδῆς τῷ Ἀδαμαντίῳ ἐγένετο, Ἑλληνικῶν ὕθλων καὶ ζιζανίων Μανιχαϊκῶν ἐμπιῆσαι τῶν ἀποστολικῶν δογμάτων τὸ ἀκραίφνης· καὶ τοίνυν ἀναφορὰ ἐς Ἰουστινιανὸν γέγονε παρὰ τῆς συνόδου μετὰ τὰς κατὰ Ὀριγένους ἐκδοῆσεις, καὶ τῶν ἐπίσης ἐκείνῳ πλαυθέντων· ὧν ἕνια τούτοις συνέκειτο κατὰ ῥῆμα· Ἐτῆς ἀνωθεν εὐγενεῖας μετέχουσαν κεκτημένος τὴν ψυχὴν, Χριστιανικώτατε βασιλεῦ! » Καὶ μετ' ὀλίγα· « Ἐφύγομεν τοίνυν, ἐφύγομεν ταύτην. Οὐ γὰρ ἐγνωρίσαμεν τῶν ἄλλοτριῶν τὴν φωνήν· καὶ ὡς ληστὴν τὸν τοιοῦτον τοῖς τοῦ ἀναθέματος βρόχοις ἀσφαλῶς περισφιγγάντες, τῶν ἱερῶν ἐξω περιθάλων ἀπεθαλόμεθα. » Καὶ μετ' ὀλίγα· « Τῶν δὲ παρ' ἡμῶν πεπραγμένων διὰ τῆς ἐπ' αὐτοῖς ἀναγνώσεως εἰσεσθε τὴν δύναμιν. » Τούτοις συνέζευξαν καὶ τὰ κεφάλαια τὰ ὅσα πρεσβεύειν οἱ τὰ Ὀριγένους δοξάζοντες ἐδιδάχθησαν δηλοῦντα τὰς τε συμφωνίας αὐτῶν, ἀτὰρ καὶ τὰς διαφωνίας καὶ τὴν πολυσχιδῆ τούτων πλάνην. Πέμπτον ἐπὶ τούτοις ἐστὶ κεφάλαιον τῶν βλασφημηθέντων ἀπὸ ἰδικῶν προσώπων τῆς καλουμένης νέας Λαύρας, ταῦτα διεξιόν· « Θεόδωρος Ἀσκιδιᾶς ὁ Καπαδόκης εἶπεν· Εἰ νῦν οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ μάρτυρες θαυματουργοῦσι, καὶ ἐν τῇ τοσαύτῃ τιμῇ ὑπάρχουσιν, ἐν τῇ ἀποκατάστασι εἰ μὴ Ἰσοὶ γένοιτο τῷ Χριστῷ, ποία ἀποκατάστασις αὐτοῖς ἐστίν; » Οἱ δ' αὐτοὶ μοναχοὶ καὶ Διδύμου καὶ Εὐαγρίου καὶ Θεοδώρου ἄλλας πολλὰς βλασφημίας σπουδαίως μάλα παρὰ τῶν κακῶς συγγραφέντων ἐκείνοις ἀπολεξάμενοι, τῇ συνόδῳ ἀνήνεγκαν· ἃ δὴ πάντα τῷ ἀναθέματι περιέβαλον· ἐφεστῆς δὲ πάντα κατέστρωσαν· οἷς συνέζευξαν καὶ τὰ κεφάλαια ὅσα πρεσβεύειν οἱ τὰ Ὀριγένους δοξάζοντες, ἐκ τῶν ἐκείνῳ συγγραφέντων ἐξεδιδάχθησαν· ἐν οἷς καὶ τάδε ὁ μανιώδης φησὶ· « Πρὸ τοῦ σώματος ἢ ψυχῆ, ἐν οὐρανῷ αὐτῇ γεγεννημένων ἁμαρτιῶν. Λέγει πρὸς τούτοις τὸν τε οὐρανὸν καὶ τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην τε καὶ τοὺς ἀστέρας καὶ τὰ ὕδατα τὰ ἐπάνω τῶν οὐρανῶν, ἔμψυχα, καὶ λογικὰς τινὰς εἶναι δυνάμεις· ἔτι δὲ καὶ ὡς ἐν τῇ ἀναστάσει σφαιροειδῆ τὰ τῶν ἀνθρώπων ἐγείροντα· οἰώματα· καὶ ὅτι περ πάντων ἀσεβῶν ἀνθρώπων, καὶ πρὸς γε δαιμόνων ἢ κόλασις πέρας ἔχει· καὶ ἀποκαταστῆσονται ἀσεβεῖς; τε καὶ δαίμονες εἰς τὴν προτέραν αὐτῶν τάξιν· καὶ ὅτι καὶ ὑπερ δαιμόνων δεῖ τὸν Χριστὸν σταυρωθῆναι· καὶ πολ- λάκις ταῦτο εἰ, τοὺς ἐσομένους; αἰῶνας παθεῖν ὁ... »

τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας τῶν ἐν τοῖς ἔπουρα-
νοις. Ὁ ἄλλὰ πάντα τὰ τῶν ἐκείνου βλασφημιῶν
κατὰ μέρος ἐκτίθεσθαι μικρὸν ἂν εἴη· εἰδέναι μέ-
νοι χρεῶν, ὡς οὕτως ἐστιν ὁ καὶ Μάνεντι καὶ Σα-
βαλλίφ. Ἀρεῖφ τε καὶ Εὐνομίφ, ἔτι δὲ καὶ τῷ λοιπῷ
τῶν κακοδόξων χορῷ, πρῶτος τοῖς συγγράμμασι τὰ
ζιζάνια ἐπισπείρας· πεπερασμένην φάμενος· ἔχειν
δύναμιν τὴν Θεόν· καὶ ἐλάττωνα τὸν Υἱὸν τοῦ Πα-
τρὸς, καὶ τὸ Πνεῦμα πάλιν ἥττον τοῦ Υἱοῦ· ὁ δὲ
Υἱὸς κτίσμα καὶ γέννημα τοῦ Πατρὸς· καὶ κατὰ
πάντα μείων ὁ Υἱὸς τοῦ Πατρὸς· καὶ ἔτι φιλοῦς ἀν-
θρωπος ἦν· καὶ ὅτι τὰ κτίσματα συναΐδια τῷ Θεῷ·
καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἔκτοπα καὶ ἀλλόκοτα βλασφημεῖ,
καὶ ἐκ τῶν Πλατωνικῶν μάλιστα δοξῶν τὸ λιτὸν
τῶν ἀποστολικῶν δογμάτων συγχέων. Πλὴν ἐκ τῶν
ἀναθεματισμῶν οὐδὲ ἡ σύνοδος κατ' αὐτοῦ ἐξε-
θόησε, δῆλος γενήσεται ὁ ἀνὴρ· ἔχουσι δὲ πρὸς
λέξιν ὧδε·

ΚΕΦΑΛ. ΚΗ'.

*Ἐπεὶ τῶν βλασφημιῶν Ὀριγένους, καὶ τῶν ἀνα-
θεματισμῶν οὐδὲ ἀναθεματίσθη παρὰ τῆς συν-
όδου· καὶ περὶ τινῶν ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν.*

«Εἰ τις λέγει ἢ ἔχει προϋπάρχειν τὰς τῶν ἀνθρώ-
πων ψυχὰς, οἷα πρῶτην νόσας οὐσας καὶ ἀγίας δυνά-
μεις· κόρον δὲ λαβοῦσας τῆς θείας θεωρίας, καὶ
πρὸς τὸ χειρὸν τραπέζας· καὶ δὲ αὐτοῦ ἀποφυγεί-
σας μὲν τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης· ἐντεῦθεν δὲ ψυχὰς
ὀνομασθείσας, καὶ τιμιωρίας χάριν εἰς σώματα κατα-
πεμφθείσας, ἀνάθεμα. Εἰ τις λέγει ἢ ἔχει τὴν τοῦ
Κυρίου ψυχὴν προϋπάρχειν, καὶ ἠνωμένην γεγενῆ-
σθαι τῷ Θεῷ Λόγῳ πρὸ τῆς ἐκ Παρθένου σαρκώσεως·
καὶ γεννήσεως, ἀνάθεμα ἔστω. Εἰ τις λέγει ἢ
ἔχει πρῶτον πεπλασθῆναι τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς ἀγίας Παρθένου,
καὶ μετὰ ταῦτα ἐνωθῆναι αὐτῷ τὸν Θεὸν Λόγον, καὶ
τὴν ψυχὴν ὡς προϋπάρξασαν, ἀνάθεμα ἔστω. Εἰ τις
λέγει ἢ ἔχει πᾶσι τοῖς ἔπουραντοῖς τάγμασιν ἐξο-
μοιωθῆναι τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, γενόμενον τοῖς Χε-
ρουβιμ Χερουβεῖμ, καὶ τοῖς Σεραφίμ Σεραφεῖμ, καὶ
πάσαις ἀπὸ τῶν αἰῶν δυνάμεσιν ἐξομοιωθέντα,
ἀνάθεμα ἔστω. Εἰ τις λέγει ἢ ἔχει ἐν τῇ ἀναστάσει
σφαιροειδῆ τὰ τῶν ἀνθρώπων ἐγείρεσθαι σώματα,
καὶ οὐχ ὁμολογεῖ ὀρθίους ἡμᾶς ἐγείρεσθαι, ἀνάθεμα
ἔστω. Εἰ τις λέγει οὐρανὸν καὶ ἥλιον καὶ σελήνην
καὶ ἀστέρας καὶ ὕδατα τὰ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν,
ἐμφύχους καὶ ὕλικας εἶναι τινὰς δυνάμεις, ἀνάθεμα
ἔστω. Εἰ τις λέγει ἢ ἔχει ὅτι ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἐν
τῷ μέλλοντι αἰῶνι σταυρωθήσεται ὑπὲρ δαιμόνων
καθὰ καὶ ὑπὲρ ἀνθρώπων, ἀνάθεμα ἔστω. Εἰ τις
λέγει ἢ ἔχει πεπερασμένην εἶναι τὴν τοῦ Θεοῦ δύ-
ναμιν, καὶ τοσαῦτα αὐτὸν δημιουργῆσαι ὄσων περι-
δράξασθαι, ἀνάθεμα ἔστω. Εἰ τις λέγει ἢ ἔχει πρὸς-
καιρῶν εἶναι τὴν τῶν δαιμόνων καὶ ἀσεβῶν ἀνθρώ-
πων κόλασιν, καὶ τέλος κατὰ τινὰ χρόνον αὐτῆν
ἔξαι, ἢ γγον ἀποκατάστασιν γενέσθαι δαιμόνων ἢ
ἀσεβῶν ἀνθρώπων, ἀνάθεμα ἔστω. Ἀνάθεμα Ὀρι-

A qui in cœlestibus sunt. Ὁ Verum omnes illius
blasphemias sigillatim exponere longum fuerit.
Illud porro scire oportet, hunc ipsum esse qui in-
sano Maneti, et Sabellio, Ario et Eunomio, atque
reliquo male sentientium choro, primus in scrip-
tis eorum zanitia aspergendi seminandiue auc-
tor fuerit, ut qui finibus certis terminatam vim
Deum habere, Filium Patre minorem, et rursum
Spiritus Filio inferiorem: Filium creaturam et
germen Patris, atque per omnia Filium Patre mi-
norem, eundemque merum hominem, et creatur-
as coæternas esse Deo, dixerit. Alia denique hu-
jus generis absurda prorsus et aliena, impie per
blasphemiam effutiit, Platonicis opinionibus sim-
plicem apostolicorum dogmatum sinceritatem mi-
scens atque confundens. Sed ex ipsis anathema-
tismis, quos in eum synodus contorsit, qualis is
vir fuerit, manifeste patebit. Qui de verbo ad
verbum sic habent:

CAPUT XXVIII.

*De blasphemis Origenis, et anathematismis, quibus
est a synodo mactatus: et de quibusdam aliis re-
bus ecclesiasticis.*

«Si quis dicit, aut sentit, hominum animas vel-
uti prius exstantes, intellectuales mentes sive
naturas et sanctas virtutes præexistere, con-
templatione vero divina exsatiatas, atque in de-
terius prolapsas, et quod in eis charitas Dei re-
frixerit, inde ψυχὰς, id est, animas quasi refrig-
escentes nominatas, et poenæ gratia in corpora
demissas esse, anathema sit. Si quis dicit, aut
sentit, animam Domini præexistisse, unitamque
esse Deo Verbo 779 ante incarnationem et nat-
ivitatem ex Virgine, anathema sit. Si quis dicit,
aut sentit, prius formatum esse corpus Domini
nostri Jesu Christi in utero Virginis sanctæ, et
deinceps unitum esse ei Deum Verbum, atque
animam, ut quæ prius extisterit, anathema sit.
Si quis dicit, aut sentit, omnibus cœlestibus or-
dinibus assimilatum esse Dei Verbum, ita ut ipsi
Cherubim factus sit. Cherubim, et ipsi Seraphim
factus Seraphim, omnibusque adeo supernis
virtutibus prorsus esse exæquatum, anathema sit.
Si quis dicit, aut sentit, in resurrectione rotundæ
et orbicularis figuræ hominum corpora exsusca-
tum, neque constitetur erectos nos excitatum iri,
anathema sit. Si quis dicit, cœlum et solem, et
lunam et stellam, et aquas quæ supra cœlos sunt,
animatas quasdam esse et materiales virtutes,
anathema sit. Si quis dicit, aut sentit, Dominum
Christum in seculo futuro pro dæmonibus, quem-
admodum et pro hominibus, crucifixum iri,
anathema sit. Si quis dicit, aut sentit, virtutem
Dei terminatam esse, eumque tantum in creatione
condidisse, quantum complexus sit, anathema sit.
Si quis dicit, aut sentit, temporanea esse dæmo-
num et impiorum hominum tormenta, finemque

(1) Rigidos (Lactanti.)

ea tempore aliquo habitura, sive restitutionem A
dæmonum aut impiorum hominum futuram, ana-
thema sit. Anathema sit Origeni, qui et Adaman-
tius dictus est, et hæc promulgavit, una cum de-
testandis ejus et execrandis dogmatibus, et
homini omni qui hæc sentit aut asserit, aut aliqua
ex parte quocunque prorsus tempore ea defendere
audet: in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria in
secula sæculorum. Amen. Post synodum imperator
troparium, seu cantilenam, cujus initium est,
Unigenitus (1) Filius et Verbum Dei, composuit,
atque eam Ecclesiæ inter psallendum usurpandam
tradidit. Ea porro ad hoc usque tempus veluti
legi insolubili frequentatur. Idem imperator tum
primum Servatoris exceptionem toto orbe terra-
rum festo (2) die honorare instituit, sicut Justi-
nius de sancta Christi natiuitate fecit. Atque non
ita longo post tempore, Mauricius sacrosanctæ
Dei Genitricis donationem quindecimo Augusti
mensis die celebrari præcepit. Patriæ quoque
sæcæ Achrido præcipuum honorem habens Justi-
nianus, archiepiscopali dignitate eam decoravit:
ecclesiamque ibi liberam, quæ ipsa sibi caput
esset, cur plena potestate constituit, et primam
Justinianam **780** mutato nomine vocavit. Quæ-
admodum et in insula Cypro postea secundam
Justinianam, eandemque archiepiscopalem, pa-
rem ei cum Achrido honorem tribuens, fecit, in
conjugis suæ Theodoræ Augustæ inde ortæ favo-
rem. Porro Achrido urbs est in excelso tumulo
constructa, prope lacum maximum, qui Lychne-
dus nominatur, antiquitus autem Dassarites (3)
vocatus est. In eo maxima vis piscium capitur.
Drinus (4) vero fluvius se inde quoque provolvit,
septentrionem versus fluens. Ex cultioribus et-
nim quæ ad Deabolim sunt partibus manans, et
quem diximus lacum secans, et quasi Alpheus
quidam pelagus sciudens, atque ad Arethusam
fontem sensim marinis aquis innatando conten-
dens, circa Boreale latus inde profluit, et ad pa-
tulis finem, eis quæ ab incolis Strudæ dicuntur,
evadit fluvius. Deinde se ad Occidentem inclinans, in
Orinum se effundit, circa castellum Hillissumi (5)
nomine, quod totius Bulgaricæ antiquitus metropolis fuit. In eo etiam olim sedes regia Bulgarorum
constituta fuerat. Verum hæc hæctenus.

CAPUT XXIX.

*Ut Justinianus recta fide excidens, impatienter ante
Passionem Domini nostri corpus fuisse, professus
est.*

Præterit interea temporis aliquid, et Eutychius,
quod imperatori resisteret, nova quædam indu-

(1) Ὁ μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἀθάνα-
τος ὑπάρχων, καὶ καταδεξάμενος διὰ τὴν ἡμετέραν
σωτηρίαν σαρκωθῆναι ἐκ τῆς ἁγίας Θεοτόκου καὶ
ἀειπαρθένου Μαρίας, ἀτρέπτως ἐνανθρωπήσας,
σταυρωθεὶς τε, Χριστὸς ὁ Θεὸς, θανάτῳ θανάτου πα-
τήσας, εἰς ὧν τῆς ἁγίας Τριάδος, συνδοξαζόμενος
τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, σῶσον ἡμᾶς.
Hoc est: *Unigenitus Filius et Verbum D. i. qui cum
immortalis esset, dignatus es propter salutem no-
stram incarnari ex sancta Dei Genitrice et semper*

γενεῖ τῷ καὶ Ἀδμαντίῳ τῷ ταῦτα ἐκθεμέλιον μετὰ
τῶν μυσαρῶν αὐτοῦ καὶ ἐπικαταράτων δογμάτων·
καὶ παντὶ προσώπῳ φρονῶντι ταῦτα, ἢ ἐκδικιοῦντι,
ἢ κατὰ τι παντελῶς ἐν οἴῳ δὴ ποτε χρόνῳ τούτων
ἀντιποιεῖσθαι τολμῶντι· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυ-
ρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Ἀμήν. Μετὰ δὲ τὴν σύνοδον, ὁ βασιλεὺς τῆ τροπά-
ριον τὸ, Ὁ μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ,
συνθέμενος, τῇ Ἐκκλησίᾳ Θεοῦ παραδόθηκε ψάλλειν·
ὁ καὶ εἰς δεῦρο ὡς νόμον ἄλυτον αὐτῆ διατηρεῖ.
Τάττει δὲ καὶ τὴν τοῦ Σωτῆρος ὑπαπαντῆν ἀρε-
πρώτως, ἀπανταχοῦ τῆς γῆς ἐφορτίζεσθαι, ὡς περ
Ἰουστίνου, τὴν τοῦ Χριστοῦ ἁγίαν γέννησιν· καὶ
Μαυρίκιος οὐ πολλῶν ὑστερον, τὴν τῆς πανάγνου καὶ
Θεομήτορος κοίμησιν, κατὰ τὴν πεντεκαδεκάτην
τοῦ Ἀγούστου μηνός. Γέρας δ' ἐξείσιον καὶ Ἀχριδῶ
τῇ πατρὶδι νέμων ὁ Ἰουστινιανός, εἰς ἀρχιεπισκο-
πὴν αὐτῆν ἐτίμα, καὶ αὐτοκέφαλον ἐκκλησίαν κα-
θίστα, πρώτην Ἰουστινιανῆν ὀνομάσας· ὡς περ δευ-
τέρην Ἰουστινιανῆν καὶ ἀρχιεπισκοπὴν καὶ τὴν τῆς
νήσου Κύπρου ἐκκλησίαν αὐτὸς ἐποίησε, τὰ ἴσα γέρας
τῇ Ἀχριδῶ χαρίζόμενος, εἰς τιμὴν τῆς γαμετῆς
Θεοδώρας τῆς Βασιλίδος· ἐκεῖθεν γὰρ ὤρμητο. Ἴδι-
ὸν δὲ Ἀχριδῶ πόλις ἐστὶν ἐπὶ λόφῳ ὑψηλοῦ ἐπηρμένη,
ἐγγιστα λίμνης μεγίστης Λυχνηδοῦ καλουμένης.
Δασσαρίτη δ' ἀρχαῖον ἦν αὐτῆ ὄνομα· ἐξ ἧς καὶ πλι-
θοι· οἱ πλείστον ἰχθύων ἀγρεύεται. Καὶ Δρίνος δ' ὁ
ποταμὸς ἐκεῖθεν τὰς σφετέρας ἐκβολὰς ποιεῖται πρὸς
ἄρκτον ἰών. Ἀπὸ γὰρ τῶν πρὸς Δεάβολιν ἡπιωτέρων
βέων μερῶν, καὶ τὴν εἰρημένην διαιρῶν λίμνην,
καθὰ τις Ἀλφεὶδὸς τὸ πέλαγος σχίζων, καὶ πρὸς τὴν
Ἀρέθουσαν πηγὴν ἡρέμα ὑπερνηχόμενος· ἀπὸ τῶν
κατὰ τὸ βόρειον μέρος ἐκεῖθεν τὸ ρεῖθρον ἐξίησι·
καὶ πρὸς τὸ τέρμα τῆς λίμνης, τὰς λεγομένας ἐγχω-
ρίω· εὐρηκῶς Στρούδας, καὶ ταῦταις ἐνωθεῖς, μέγι-
στός τε γίνεται ποταμῶν· ἔπειτα καὶ πρὸς δύσιν
νεύων, εἰσβάλλει κατὰ τὸν Ὀρίνον περὶ φρούριον,
Εἰλισσὸν ὄνομα ἔχον, ὃ πάσης Βουλγαρίας τὸ ἀνεκα-
θεν μητρόπολις ἦν· ἐν ᾧ καὶ τὰ Βουλγάρων ἐκπαλαί
βασίλεια ἴδρυτο. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως.

inventus, eisque ipsis sibi conjunctis, maximus
Orinum se effundit, circa castellum Hillissumi (5)

ΚΕΦΑΛ. ΚΘ'.

*Ὅτι Ἰουστινιανὸς τῆς ἐρῆθῆς δόξης παρατρι-
πείας, ἀφθαρτον πρὸ τοῦ πάθους τὸ τοῦ Κυ-
ρίου σῶμα ἐπέσβευσεν.*

Χρόνου δὲ τινος μεταξὺ διαγενομένου, Εὐτύχιος
μὲν, καινὰ τινα εἰσάγειν βασιλέως ἡρημένου, οἰά-

virgine Maria: et immutabili ratione homo factus,
et crucifixus, Christe Deus, morte mortem procul-
casti. Et qui unus es sanctæ Trinitatis, et conglori-
ficaris cum Patre et sancto Spiritu, salva nos.

(2) Festus dies tῆς Ὑπαπαντῆς est idem qui
Purificationis dies.

(3) Dassariæ P. inio Thraciæ, Stephano Illyrici
populi.

(4) Drilus Illyrici fluvius.

(5) Quid si legas Clissum?

περ ἀνθισταμενος, τοῦ θρόνου ἐκβάλλεται· ἀντεισάγεται δὲ Ἰωάννης ὁ ἐκ τοῦ Σιρίμιος ὠρημένος. Κώμη δὲ αὐτῆ ἐν τῇ Κυνηγικῇ χώρᾳ διακεμένη ἐγγειτόλιον Ἀντιοχείας κειμένη. Τίνα δὲ τὰ καινὰ ἄπερ εἰσάγειν ἤρητο βασιλεὺς, δι' ἃ καὶ Εὐτύχιος ἀπεώσθη τοῦ θρόνου, λέξων ἔρχομαι. Οὐπω συχνός, ὡς εἴρηται. μετὰ τὴν α' σύνοδον παριπτεύει καιρός· καὶ ὁ τῶν ζιζανίων πάλαι σπορέυς, τὴν τῆς Ἐκκλησίας εὐστάθειαν μηδαμῶς ὀρᾶν ἀνεχόμενος, διασαλεύειν ταύτην, ὡς περ τισὶ μηχανήμασι, σαθοῖς δόγμασιν αὐθις πείραν προσῆγε. Τῶν γὰρ Σεύηρου δογμάτων τῆς Ἐκκλησίας ἀπεληλαμένων, καὶ τῶν τάκτινον φρονούντων, ἐτι δὲ Ὀργίνου; καὶ Διδύμου, καὶ Εὐαγρίου, καὶ τῶν ἄλλων ὡς ἀλλοκότων δογμάτων παραδεδομένων τῷ ἀναθέματι· καὶ πρὸ τούτων Ἀνθίου, Πέτρου τε καὶ Ζωόρα τῶν δυσσεβῶν, οἱ προειρημένοι ἀπὸ Ἰουλιανοῦ τοῦ Ἀλικαρνασείως καὶ Γαϊανῶ Σευηρίται, προσχῆματι εὐσεβείας, τινὰς λίαν ἀνέπειθον στεβρῶς ἀντιβαίνοντες, ὅτι περ ἡ ἐκ Παρθένου τῷ Σωτῆρι Χριστῷ Προσηφθεῖσα σὰρξ πρὸ τοῦ πάθους ἀφθαρτος ἦν, Ἡμεῖς γάρ, Εἰγον, ἀνάγκη φύσεως τὰ ταύτης περιφέρομεν πῖθη, πείναν φημι καὶ δίψαν καὶ τὰ ἐξῆς. Ὁ δὲ Χριστὸς, ἅτε δὴ πάσων ἐκὼν, οὐκ ἐπίσης ἡμῖν τοῖς τῆς φύσεως νόμοις δουλεύων ἦν. Πρὸς ἄπερ οἱ εὐσεβοῦντες ἀντέτερον λέγοντες, ὅτι περ Εἰ καὶ ἐκουσίον τὸ πάθος, ἀλλ' ἐπίσης ἡμῖν ἔπασχεν· ὡς τε πῶς δυνάμεθα τὸ ὅπως δὴ ποτε πάσων ἀφθαρτον κυρίως εἰπεῖν, καὶ μὴ φθαρτὸν, καθὰ δὴ καὶ τὸ ἡμέτερον; Πρὸς δὲ πάλιν ἐκείνοι, Ὅν τρόπον μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἀφθαρτον τὸ σῶμα λέγοντες τοῦ Χριστοῦ ὁμοούσιον καὶ ἡμῖν τοῦτο λέγετε, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡμεῖς πρὸ τῆς ἀναστάσεως ἀφθαρτον λέγοντες, ὁμοούσιον αὐτὸ καὶ ἡμῖν εἶναι ὁμολογοῦμεν. Οἱ δ' αὐθις πρὸς αὐτοὺς ἀντεπήγον, ὅτι Εἰ καὶ ἀφθαρτον τὸ Κυριακὸν σῶμα ὁμολογοῦμεν μετὰ τὴν ζωηφόρον ἀνάστασιν, οὐ τῆ φύσει αὐτὸ ἀφθαρτον λέγομεν, τῆ χάριτι δέ. Ὡς δὲ αὐθις; ἐκείνοι ἀντέλεγον, ὅτι Καὶ πρὸ τῆς ἀναστάσεως τῆ θεῖα χάριτι ἀφθαρτον ἦν· πάλιν ἐκείνοι, Ἀλλὰ τὰ περὶ Χριστοῦ λεγόμενα τοῦτο οὐ συγχωρεῖ, ἔπασχον. Πρὸ γὰρ τῆς ἀναστάσεως καὶ πεινῆσαι καὶ διψῆσαι καὶ τὰλλα παθεῖν λέγεται. Καὶ πῶς ἂν εἴη τὸ τοιαῦτα πεπονθὸς ἀφθαρτον; Μετὰ γε μὴν τὴν ἀνάστασιν, οὐδὲν τῶν τοιούτων παθεῖν ἱστορεῖται· ὡς τε ὀφθλον ἐντεῦθεν, ὅτι πρὸ μὲν τῆς ἀναστάσεως φθαρτὸν ἦν τὸ τοῦ Κυρίου σῶμα, μετὰ δὲ τὴν ἀνάστασιν διέμενεν ἀφθαρτον. Τό γε μὴν φαγεῖν μετὰ τὴν ἀνάστασιν, οὐχ ὡς πεινῶν, ἀλλὰ κατ' οἰκονομίαν τοῦ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι

(1) Aphthartodocitæ isti non satis perspexerunt sacramentum assumptionis hominis, quod sacramentum Dei vocat Hilarius : non item inordinationem et exinanitionem Verbi Dei, formamque servi, non exaltationem et glorificationem hominis Christi, ejusdemque primogenituram ex mortuis. Pater minoravit Filium modico citra angelos, ad terras demittendo : gloria tamen et honore coronaturus illum, in cœcos resumendo. Tertull. *Adver. Præcæm.* — Et recedente infirmitate agnoscat divinitas. (Ambr.) Primogenitus mortuorum Dominus, et in sinu summi recipiens pristinos patres, rege-

neravit eos in vitam Dei, ipse initium viventium factus, sicut Adam initium morientium factus est. Propter hoc et Lucas initium generationis inchoans, in Adam retulit : significans quod non illi hunc, sed hic illos in evangelium vitæ regeneravit. (Iren. lib. iii, cap. 35). — Et ideo primogenitus vocatur, quia in ipso primo deificati sumus. (Cyril. in Thesaur. lib. x.)
(2) Imo natura etiam, cui gratia, quodammodo secundum Augustinum naturalis etiam juxta hominem fuerit. *Et in illo inhabitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter.* (Col. ii.)

cere volenti, e throno deturbatur. Joanni vero ex viro eni Sirimis nomen est, in Cynegia regione, non longe ab Antinechia sita, ortum ducenti, sedes ea committitur. Quæ vero novæ istæ res fuerint quas imperator inducere constituerat, quamobrem etiam Euty chius episcopatu expulsus est dicere pergam. Nondum multum, sicut dictum est, 781 a quinta synodo præterierat tempus, et vetus zizaniorum sator, quod nequaquam tranquillum Ecclesiæ statum cernere posset, ut eam perturbaret, depravata rursus dogmata quasi quasdam machinas ei admovit. Cum namque Severi doctrina ex Ecclesia rejecta, et qui illam secuti fuerant atque etiam Origenis et Didymi et Evagrii, aliorumque aliena atque absurda dogmata, nec non ante hos Anihimi et Petri et Zooræ impiorum hominum opiniones, anathemate confossæ essent : Severitæ, quos diximus, a Juliano Halicarnasseo et Gaiano progressi, sub pietatis prætextu cum quibusdam fortiter congressi, eis persuasere, quod ea quam ex Virgine Salvator Christus assumpsit caro ante passionem incorruptibilis fuerit (1) : Quorum ista fuere verba : « Nos quidem per necessitatem naturæ, affectiones ejus, famem scilicet et sitim, et reliquas circumferimus : Christus vero, utpote qui sponte sua passus sit, non itidem atque nos, naturæ legibus subservit. Adversus quæ verba pii homines retulerunt : Quamvis spontanea Christi passio fuerit, æqualem tamen nostræ fuisse. Quomodo vero posset, quod qualicumque tandem modo pateretur, id incorruptibile proprie, et non corruptibile, perinde atque de nobis ipsis loquimur, dici? Ad quod illi rursum : Quomodo vos corpus Christi incorruptibile post resurrectionem, et nobis ὁμοούσιον, hoc est. consubstantiale dicitis : eodem modo et nos incorruptibile id ante resurrectionem dicentes, ὁμοούσιον consubstantiale nobis esse confitemur. Contra hæc nostri rursum intulerunt : Tametsi corpus Dominicum incorruptibile post vivificam resurrectionem confiteamur, non natura tamen id incorruptibile esse dicimus, sed gratia (2). Atque ubi illi contra dicerent, quod etiam ante resurrectionem per divinam gratiam incorruptibile fuerit ; nostri rursum : Ea quæ de Christo dicuntur, hoc minime admittre, responderunt. Ante resurrectionem namque et esuriisse et sitiisse, atque alia passum esse dicitur. Quomodo autem id quod talibus per-

pressionibus subditum esset, incorruptibile esset ?

Post resurrectionem sane nihil quidquam talium A
 perpressum esse legitur. Quapropter satis inde man-
 ifestum esset, ante resurrectionem corruptibile
 fuisse Domini corpus, **782** post resurrectionem
 vero exstitisse incorruptibile. Quod namque ci-
 bum post resurrectionem ceperit (1) non id famis
 gratia, sed per œconomiam sive dispensationem
 manifestæ ex mortuis resurrectionis, ab eo est
 factum : ut exhiberet se eum ipsum, qui ex mor-
 tuis resurrexit, esse. Quo nimirum modo clavorum
 etiam fixuras ostendit, ut reversa se resurrexisse,
 neque spectrum esse probaret. Proinde Scripturam
 non dicere, quod post resurrectionem ex mortuis
 vel esuriens manducaverit, vel sitiens biberit : sed
 quod simpliciter tantum ederet et hiberit, prop-
 terea quod incorruptibilis post resurrectionem
 factus fuerit. Quod si forte sanctorum etiam quo-
 rundam sententias illi adduxere, in corpus Domini
 corruptionem prorsus non cadere, de alia corrup-
 tione quam quæ nunc proposita esset, illos verba
 facere, nostri dixere. Corruptionis enim vocabu-
 lum duo significat. Ejus enim nomine naturales
 istæ et irreprehensibiles carnis affectiones sive
 perpressiones veniunt, sitis scilicet, fames, fatiga-
 tio, et angor et aliæ. Ad quem modum corrupti-
 bile Domini corpus, utpote ὁμοούσιον consubstan-
 tiale nobis, dicimus. Eas quippe perpressiones
 omnes voluntate sua Deus Verbum, propterea
 quod homo proprie et vere factus sit, suscepit.
 Atque hoc ipso modo Domini corpus incorrupti-
 bile dicere, de Juliani Halicarnassei et Gaii sen-
 tentia, summæ impietatis est. Et corruptio quid-
 em una hæc est : est autem et alia, corporis
 scilicet in ea elementa ex quibus compositum est,
 solutio, et carnis ipsius inquinatio : juxta quam
 significationem et nos corpus Domini incorrupti-
 bile prædicamus, quod inquinamentum nullum
 invadere et pertingere potuerit. Post divinam
 quidem resurrectionem, etiam secundum priorem
 verbi corruptionis significationem, incorruptibilem
 carnis Domini assumptionem esse sentimus : sic-
 uti et corpora nostra post resurrectionem Deo
 dante erunt, ante resurrectionem vero secus.
 Atque hæc ipsa est Aphthartodocitarum hæresis,
 qua multi mortales sunt correpti, non solum ex
 eis qui honores et magistratus gesserunt, sed
 etiam hierarchæ primarii, et monachi vita illu-
 stres, et ex sacerdotali ordine alii, atque adeo
 ipse etiam imperator Justinianus. Et is plurimum
 opinioni ei inhaesit : non ille altius dogmata tale
 investigans, verum verbi ipsius significationi
 acrius insistens, **783** videlicet qui haudquaquam
 tale quiddam de Christo propter summum ipsius
 erga illum amorem et desiderium, audire consti-
 tuerit. Princeps etenim iste tanto in Christum
 pietatis ardore flagrasse, ab eis qui res illius me-
 morie posteritatis mandarunt, dicitur, quanto

σαρῶς διεπράτετο· ἵνα δόξῃ, ὅτι αὐτός· ἔστιν δὲ ἐκ
 νεκρῶν ἀναστάς. "Ὁν τρόπον καὶ τοὺς τύπους τῶν
 ἡλῶν ὑποδεικνύει, ὅτι περ ἀληθῶς καὶ οὐ φαντασίᾳ
 ἀνέστη. Διὰ τοι τοῦτο οὐδὲ ἡ Γραφὴ λέγει μετὰ τὴν
 ἐκ νεκρῶν ἔγερσιν, ὅτι πεινῶν ἔφαγεν, ἢ διψῶν
 ἔπιεν· ἀλλ' ὅτι ἔφαγε καὶ ἔπιε μόνον ἀπλῶς, ὅτι
 ἀφθαρτος γέγονε μετὰ τὴν ἀνάστασιν. Εἰ δ' ἴσως καὶ
 τινῶν ἁγίων χρήσεις παρήγγον, ὡς φθορᾶς παντάπα-
 σιν ἀνεπίδεκτον τὸ τοῦ Κυρίου ἦν σῶμα, περὶ ἁλῆς
 φθορᾶς ὁ λόγος ἐκεῖνοις, οὐ τῆς νῦν προκειμένης
 ἐστίν, ἔλεγον. Τὸ γὰρ τῆς φθορᾶς ὄνομα δύο σημαίνει·
 καὶ μία μὲν φθορὰ αὐτὰ τὰ φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα τῆς
 σαρκὸς πᾶσι, ἡ δὲ ψα, ἡ πείνα, ὁ κόπος, ἡ ἀγωνία, καὶ
 τὰ ἐξ ἧς· καθ' ὃν τρόπον φθαρτὸν καὶ τὸ τοῦ Κυρίου
 λέγομεν σῶμα, ὡς καὶ ἡμῖν ὁμοούσιον. "Α δὲ πάντα
 ἐκούσιω· ὁ Θεὸς· Λόγος· ἀνέλαβε διὰ τὸ ἀνθρώπος γε-
 γονέναι κυρίως. Κατὰ γοῦν τοῦτον τὸν τρόπον ἀφθαρ-
 τον τὸ τοῦ Κυρίου λέγειν σῶμα κατὰ τὸν Ἀλικαρνα-
 σεία Ἰουλιανὸν καὶ Γαϊνὸν τῶν πάντη ἀσεβεστάτων
 ἐστίν. Καὶ μία μὲν αὕτη φθορὰ· ἐστὶ δὲ καὶ ἄλλη
 φθορὰ ἡ εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη τὸ σῶμα στοιχεῖα
 διάλυσις, καὶ ὁ τῆς σαρκὸς μολυσμός· καθ' ὃ ση-
 μαινόμενον καὶ ἡμεῖς ἀφθαρτον τὸ τοῦ Κυρίου σῶμα
 πρεσβεύομεν· καὶ ὡς ἀνεπίδατον καὶ ἀπρόσδατον
 παντὶ μολυσμῷ· μετὰ μόνον τὴν θεῖαν ἀνάστασιν,
 καὶ κατὰ τὸ πρῶτον τῆς φθορᾶς σημαίνον ὄνο-
 μα, ἀφθαρτον τὸ τῆς τοῦ Κυρίου σαρκὸς δοξάζομεν
 πρόσωπωμα· ὡσπερ ἔγονται καὶ τὰ ἡμέτερα σώμα-
 τα μετὰ τὴν ἀνάστασιν δωρησαμένου Θεοῦ. Ἀλλὰ
 τοιαύτη μὲν ἡ τῶν Ἀφθαρτοδοκῆτων αἴρεσις· ἡ δὲ
 πολλοὶ συναπῆχθησαν, οὐ μόνον τῶν ἐν τέλει, ἀλλὰ
 καὶ ἐν ἱεραρχίαις προέδρευόντων, καὶ μοναστικῆ
 διαπρεπόντων ζωῆ, καὶ ἁλλοῖς ἱερωμένων· πρὸς δὲ
 καὶ βασιλεὺς αὐτῆς Ἰουστινιανός· καὶ προσέτερον
 ἐπιπλεῖστον τῇ δόξῃ ταύτῃ, μὴ ἐμβαθύνων τῷ δόγ-
 ματι, τῇ δὲ σημάσι τῆς λέξεως ὀρμυσαμένους,
 ὡσπερ μηδαμῶς τοιοῦτόν τι ἀκούειν περὶ Χριστοῦ
 ἐνωτίζεσθαι ἡρημένους, τῷ πλεῖστον πόθον τρέφειν
 περὶ αὐτόν. Λέγεται καὶ γὰρ ὁ βασιλεὺς οὗτος παρὰ
 τῶν τὰ ἐκείνου ἱστορηκότων, τοσοῦτον θεοφιλῆ ἔρω-
 τα εἰς Χριστὸν τρέφειν, ὅσοσπερ οὐδενὶ τῶν περὶ
 αὐτοῦ βεβασιλευκότων, μετὰ γε τὸν τρισμέγιστον
 Κωνσταντῖνον ἐπιμαρτύρεται· ὥστε καὶ πολλὰ τῶν
 βιαίων τῷ σφοδρῷ πόθῳ δι' αὐτὸν πρῆξαι. Τούς τε
 γὰρ Ἑβραίους τελεῖν οὐκ εἶα τὸ Πάσχα πρὸ τῶν
 Χριστιανῶν· καὶ Σαμαρείτας τῆς οἰκείας μὴ ἀφι-
 σαμένους δόξης ἐκάκου. Πλείστοις δὲ καὶ νεψί-
 απάντων γῆς τὸ Θεῖον εἶμα, μεγαλοπρεπεῖς αὐ-
 τοῦ ἀνιστῶν, αἵτε δὲ Θεὸν γαρλίρειν θέλων ὑπερ-
 φύως. Καὶ ἅλλα τοιαῦτα παραπλησίως ἔχοντα διε-
 νήργει, τὸ περιὸν τῆς εἰς Θεὸν γνησίας καὶ ἐνδι-
 θέτου στοργῆς πᾶσιν ἀριδῆλως φαίνεται πειρώμενος.
 Τηνικαῦτα δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς οὗτος τῆς ὀρθῆς καὶ
 εὐθείας παρατραπεῖς λεωφόρου, καὶ τιν' ἀσυνήθη
 καὶ ἀτριβῆ τοῖς τε θεοῖς ἀποστόλοις καὶ Πατράσιν
 ὄδῳ πορεύεσθαι ἡρημένος, ἀκάνθαις καὶ τριβόλοις
 περιεπάρη. Βουλομένης δὲ καὶ τὴν Ἐκκλησίαν πρὸς

(1) Factum id per συγκτάδατιν, hoc est condescensionem et accommodationem et propter disci-
 pulos.

τὸν οἰκεῖον μεταβῆθι μίσει σκοπὸν, διημάρταν· τὴν αὖθειαν καὶ βασιλικὴν δόδν ἀσφαλῶς τοῦ Κυρίου θριγγοῖς ὀχυρωτέροις ἐξασφαλισαμένου, ὡς ἂν μὴ τῷ βουλομένῳ εὐεπιχειρήτος εἴη λυμαινέσθαι. Τότε δὲ καὶ Βιγίλλιος μὴ συνθέμενος τοῖς δοκοῦσιν Ἰουστινιανῷ, εἰς Ἱταλίαν ἀπαίρων, ἐνόδιος ἔβησκεν. Ἰωάννης δὲ ὁ καὶ Κατελῖνος τὴν τοῦ πρώτου τῶν ἀποστόλων ἐπισκοπὴν ἐκλήρουτο. Καὶ τοίνυν τοῦ μὲν Κατελῖνου Ἰωάννου τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἐπισκοποῦντος· τοῦ δ' ἐκ Σιρίμιος Ἰωάννου τὴν νεωτέραν διέποντος· Ἀπολλιναρίου δὲ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐτιθυτος· καὶ τῇ Θεουπολιτῶν μετὰ Δομνῖνον Ἀναστασίου τοῦ ἐκ Σιναίου χειροτονηθέντος· καὶ τῇ Ἱεροσολύμων Μιχαρίου αὐθις τῷ θρόνῳ ἀποδοθέντος, μετὰ τὴν Εὐστοχίου καθάραισιν· καθέλε γὰρ τοῦτον μὴ τοῖς ἐκείνου δόγμασιν εἶκειν αἰρούμενον· μὲθ' ὃ Ὀριγένην καὶ Διδύμον ἀνεθιμάτισε καὶ Εὐάγριον Ἰουστινιανός, τὸ Ῥωμαῖσι ὀνομαζόμενον ἰδίκετον γράφει· ἐν τῷ ἔφθαρτον τὸ τῷ Κυρίου σῶμα, καὶ τῶν ἀδιαβλήτων παθῶν ἀνεπίδεκτον κέκληκεν· οὕτω λέγων πρὸ τοῦ πάθους φαγεῖν, ὡσπερ δῆτα καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν· μὴ τινα τροπὴν ἢ ἀλλοίωσιν ἐξ αὐτῆς τῆς ἐν γαστρὶ τῆς Θεομήτορος διαπλάσεως, μηδὲ ἐν τοῖς ἐκουσίοις καὶ φυσικοῖς, πάθει, μηδὲ μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ παναγίου αὐτοῦ σώματος δεξαμένου, καὶ τὴν ἀφθαρσίαν οὐ μετὰ τὸ πάθος κτήσασθαι· ὃ δῆτα τῇ καθόλου Ἐκκλησίᾳ πρεσβεύεται· ἀλλὰ καὶ πρὸ τοῦ πάθους, ἐξ αὐτῆς δῆτα τῆς ἀσπόρου καὶ θείας συλλήψεως. Συμφωνεῖν δὲ καὶ τοὺς ἀνά τὴν ἔω καὶ ἐσπέραν ἱερέας τῇ ἐκείνου διακένῳ δόξῃ βίαν προσάγων ἠνάγκαζεν. Πάντες δ' ἐς Ἀναστάσιον τὸν τῆς Ἀντιόχου ὁρῶντες, τὸ πρῶτον ἐκεῖθεν μανθάνειν ἦσαν παραδοκούντες· ὅθεν καὶ τὴν πρώτην ἐκείνου προσβολὴν τῇ προφάσει ταύτῃ σοφῶς διεκρούσαντο.

Latine dicitur idem imperator scripsit, in quo corpus Domini incorruptibile, **784** et in quod irreprehensibiles etiam perpassiones non caderent, vocavit : ita Dominum ante Passionem edisse dicens, sicuti et post resurrectionem ederit, quod non minus ab ipsa corporis in utero Dei Genitricis conformatione, id mutationis aut alterationis alicujus, in spontaneis istis et naturalibus perpassionibus, quam post resurrectionem, pro eo atque sanctissimum esset, capax non fuerit : et quod idem corpus incorruptibilitatem ipsam non post Passionem, tantum id quod catholica Ecclesia profitetur, verum etiam ante Passionem, ab ipsa usque divina seminisque experte conceptione obtinuerit. Ut vero in sententiam suam sacer ordo in Oriente simul et Occidente levem et futilem iret, vi adhibita cogere cœpit. At universi, oculis in Anastasium Antiochenum conjectis, ut ab eo quid facti opus esset discerent, cupide expectabant. Per quam illi causam primam ejus conflictationem sapienter reulerunt.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Περὶ Ἀναστασίου τοῦ Θεουπόλεως τοῦ Σιναίου.

Ἀναστάσιος δ' οὗτος ὅσον ἐς τὰ θεῖα μάλιστα λόγιος ἦν, ὁρθὸς δὲ πᾶν τρόπον, καὶ τὰ ἐς δίκαιαν ἀκρίβεστάτος· ὡς καὶ τοῖς ἄγαν λεπτοῖς ἐπάγειν ἑθιμὸν. καὶ τοῦ ἄγαν ἀσφαλτοῦς μηδαμῶς παρεκτρέπεσθαι· μήτοι γε τῶν καιρίων καὶ εἰς αὐτὸ τὸ θεῖον ἀναφερομένων. Ἀριστὰ δὲ οἱ καὶ τὸ ἥθος· ἐκέκρατο· οὐ γὰρ τὸν πάνυ εὐέντευκτος ἦν, ἵνα μὴ τοῖς καθήκουσιν εὐεπιβῆτος εἴη· οὐτε μὴν αὐστηρός· τις καὶ ἀφειδής καὶ ὡς ἂν γε μὴ καὶ δυσπρό-

PATROL. GR. CXLVII.

alius qui ante eum imperium obtinuerunt, nemo, **784** terminato illo Constantino semper excepto. Itaque propter vehementem in Christum amorem illius gratia multa etiam violenter fecit. Hebraeos namque Pascha ante Christianos celebrare passus non est, et Samaritanos, quod a sententia sua discedere nolent, afflixit. Plurimis quoque templis ubique terrarum Numen divinum honoravit, quæ magnificentissime construxit, quippe qui Deum honoribus ejusmodi præcipue colere voluerit. Alia insuper hisce consimilia peregit, ut omnibus certo abundantem et veram, quam in intimo gerebat animo, erga Deum pietatis affectionem palam faceret. Tum vero is imperator a recta planaque et regia via dilapsus, atque insuetum divisque apostolis et Patribus intactum iter ingressus, in spinas et tribulos incidit. Et cum Ecclesiam in sententiam suam adducere vellet, consilio opinioneque sua falsus est : quod rectam publicamque viam septo firmissimo Dominus ita communiisset, ut non facile quivis invadere eam et destruere posset. Tum autem et Vigilium minime pedibus in Justiniani sententiam ingressus, cum Italiam peteret, in itinere mortuus est. Joannes autem, qui et Catelinus dictus est, principis apostolorum episcopatum sortitus est. Cæterum Catelino Joanne in veteri Roma, Joanne autem cui patria Sirimis fuit, in nova Roma, Apollinari Alexandriæ episcopatum administrante, apud Theopolitanos vero post Dominum Anastasio, qui ex Sina monte progressus est, antistite lecto, et Hierosolymis Macario in thronum suum reducto (restituit namque hunc Justinianus, cum Origenem et Didymum et Evagrium anathemati subjecisset, post Eustochii exactionem), edictum (ita enim

in quo corpus Domini incorruptibile, **784** et in quod irreprehensibiles etiam perpassiones non caderent, vocavit : ita Dominum ante Passionem edisse dicens, sicuti et post resurrectionem ederit, quod non minus ab ipsa corporis in utero Dei Genitricis conformatione, id mutationis aut alterationis alicujus, in spontaneis istis et naturalibus perpassionibus, quam post resurrectionem, pro eo atque sanctissimum esset, capax non fuerit : et quod idem corpus incorruptibilitatem ipsam non post Passionem, tantum id quod catholica Ecclesia profitetur, verum etiam ante Passionem, ab ipsa usque divina seminisque experte conceptione obtinuerit. Ut vero in sententiam suam sacer ordo in Oriente simul et Occidente levem et futilem iret, vi adhibita cogere cœpit. At universi, oculis in Anastasium Antiochenum conjectis, ut ab eo quid facti opus esset discerent, cupide expectabant. Per quam illi causam primam ejus conflictationem sapienter reulerunt.

D

CAPUT XXX.

De Anastasio Theopolis episcopo Sinaita.

Anastasius iste divinarum rerum peritus maxime fuit, in morum autem et quotidianæ vitæ integritate tam accuratæ observantiæ, ut et leviculis quoque negotiis moderationem adhiberet, et non modo in rebus gravibus et ad divinum Numen pertinentibus, sed etiam in minimis a constanti certoque proposito haudquaquam transversim excederet. Mentis vero habitum quam optimo temperavit. Non enim facile admodum adiri se passus

10

est, ne temere quos minime oporteret, ad se admitteret : neque austerus adeo et tetricus fuit, ut se difficilem aditu eis quibus deceret exhiberet ; et cum tempus seriæ rei agendæ esset, in parato aures habebat, et lingua ejus fluminis instar scatebat, celeriterque quæ ei proponebantur solvebat.

785 Porro in negotiis otiosis, et ad rem minus pertinentibus, simul et aures prorsus obturabat, et linguam frenabat, ita ut cum orationem rationis tempestivo modulo metiretur, tum sermone quandoque silentium ejus præstabilius esset. In hunc perinde atque in propugnaculum quoddam Justinianus impegit, omni illum arte ingressus, recte hac secum, ut illi videbatur, ratione deliberata, eum si concussisset, non difficili opere se urbem omnem in potestatem suam redacturum, vera et germana dogmata eversurum, et Christi gregem in captivitate abducturum. Anastasius vero fidei petra firmiter est nixus, et adeo adversus imperatoris impetum divina prorsus sublatus mente substitit, ut propalam disertis verbis, demonstrationes quoque arte maxima compositas adhibendo, illi dixerit, corruptibile fuisse ante Passionem Domini corpus, naturalibusque et irreprehensibilibus obnoxium perpressionibus, idque ita et sacros apostolos tradidisse, et divos Patres sensisse atque prædicasse. Quæ sane omnia etiam ad monachorum primæ et secundæ Syriæ ordinem, qui illum de eis consuluerant, manifeste et libere rescripsit, omnes ut ita sentirent confirmans, et quasi quidam aliptes ad certamen pro pietate obeundum excitans, dictumque illud quod vas electionis protulit, omnibus subjiciens atque proponens : *Si quis vobis, præterquam accepistis, evangelizaverit, anathema sit* ¹. Illi porro omnes in eadem sententiæ æmulatione perstiterunt. Quam ob causam, ut sibi ita resistentem in exsilium ageret, Justinianus consilium cepit. Id vero ut Anastasius audivit, compositam statim orationem, in qua argumentis cum adversariis congregaretur, Antiochenis, ut ea se defenderent, si opus esset, obtulit. Ea autem verborum elegantia et enthymematum densitate est confecta, nec non dictionum ex sacris Litteris depromptorum ubertate, ad rem ipsam ita accommodata, ut maximam auctor libri ejus consecutus sit admirationem. Sed scriptum id, quod Deus meliori quadam ratione Ecclesiæ suæ consultum voluerit, editum non est.

786 CAPUT XXXI.

U't Justinianus mortuus sit, et de opinione et fide ejus.

Justinianus namque, cum Anastasii sacerdotumque ejus, qui eodem cum illo ardore flagrabant, exsilii libellum dictaret, invisibili ictus plaga, ex vita hac excessit, triginta et octo annis mensibusque octo in imperio transactis : cum quidem Aphthartodocetarum opinionem non abolevisset, quippe qui sententiam ejusmodi ad honorem Domini corporis magis facere existimaverit. Nonnulli certe quidem veniam illi concedunt, neque eum ob talem opinionem itidem ut hæreses alias, ab

Α ιτον εαυτον ος δέοι παραδεικνύοι · και ηνείκα μεν καιρός σπουδής ην, εν ετοίμω ησαν τα ωτα, και η γλώττα Ισα βεύματι νάουσα · Οδττον τα προσπιπτοντα διαλύων. Έν δε τοις παρεργοις τα τε ωτα τέλεον απεκλείετο, και τῆ γλώττη χαλινός επέκειτο · ως συμβάλλειν τον μεν λόγον τῷ καιρῷ του ειλόγου ρυθμιζεσθαι, και κρείττονα ειναι λόγου την σιωπήν. Και δη οιά τινι προδῶλω Ίουστινιανός τούτω προσβάλλει, πῶσαν μηχανήν περιστῆσας αὐτῷ · καλῶς, ως γ' ἐκείνῳ ἐδόκει, διανοούμενος, ως ει τουτον κατασελοσιεν, ουδενι πόνω και την πόλιν ελειν περιγένοιτο · τα τε των δογματων γνήσια ανδραποδισασθαι, και ὑπό αιχμαλωσίαν την Χριστου καταστῆσαι ποιμνην. Ο δε τοιουτον εστήρικτο τῆ της πίστεως πέτρα, και ἀδέντηος ταῖς προσβολαῖς καθειστήκει, τῷ θεῷ μετρημένος φρονήματι, ως αναφανδον διαβήδην ειπειν βασιλεῖ διαμνησάμενον δι' ἀποδείξεων εντέχνων μάλιστα, ως φθαρτον πρό του πάθους ειῆ το του Κυριου σῶμα, και τοις φυσικοῖς και ἀδιαδλήτοις ὑποκειμενον πάθεσι · και οὕτω παραδούνη τούς τε Ιερους ἀποσδῶλους, και τούς θεῖους Πατέρας ούτως ειδέναι τε και κηρύσειν. Α δη πάντα και προς το μοναδικον τῆς πρώτης και δευτέρας Συρίας ἐρωτήσαν, μετά παρήρησις ἀνειπε, στηρίζων πάντας οὕτω φρονειν · και οιά τις ἀλείπτης προς τον ὑπέρ της εὐσεβείας ἀγῶνα διερεθίζων, ἐκεῖνο το του σκεύους της εκλογῆς πᾶσι λέγων και προτιθείς · *ΕΙ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα εστω*. Οἱ δη πάντες τα παραπλήσια ζηλοῦντες διαγεγόνασι. Διά τοι ταῦτα Ίουστινιανός οὕτως ἀνθιστάμενον, ὑπερίριον ἀγειν σπουδῆν ἐποιεῖτο. Ὅπερ πυθόμενος Ἀναστάσιος, συντακτήριον λόγον σχεδίασας, Ἀντιοχεῦσι προσβάλλειν ἐτίθετο · τοσοῦτον καλλιπειρά και τῷ πυκνῷ των ἐνθυμημάτων, και τῷ εὐπορίστω των γραφικῶν ζήσεων προς το της Ιστορίας πρόσφορον ἤρμοσμένον, ως ἐπὶ μάλλον ἀγαθῶαι τον πατέρα του λόγου, και ἐπιπλείστον αἰρεῖσθαι θαυμάζειν. Ἀλλὰ του Θεου κρείττον τι περι της αὐτου Ἐκκλησίας προβλεψάμενου, ὁ λόγος οὐκ ἐξεδόθη.

D

ΚΕΦΑΛ. ΑΑ'.

Ὅς ἐτελεύτησεν Ἰουστινιανός · και περί της εαυτου δόξης.

Ο γάρ Ίουστινιανός την εκείνου ἐξορίαν και των ἀμφ' αὐτον Ιερῶν και των του Ισου ζήλου ὑπαγερευών, ἀοράτω πληγῆς μάστιγι, τον τῆδε βίον κατέστρεψεν · ἐτη τα πάντα διαγενόμενος τῆ ἀρχῆ ὀκτώ και τριάκοντα σὺν μησιν ὀκτώ · την των Ἀφθαρτοδοκητῶν μη ἀποτριψάμενος δόξαν, ἤγούμενος προς τιμήν μάλλον ειναι την δόξαν του Κυριακου σώματος. Καί γε συγγνώμην τινῆς τούτω παρέχουσι, μη δεῖν ειναι λέγοντες τον οὕτως ὑπειληφῶτα, ἐπίσης ταῖς ἄλλαις αἰρέσεσιν, ἐξω βάλλε-

¹ Galat. 1, 9.

οθαι. Καὶ ἐηλον, ἐξ ὧν καὶ ἡ ἕκτη σύνοδος ἐν τοῖς A
 προομίοις, τῆς μακαρίας λήξεω, τοῦτον καταξιοί,
 οὕτω κατὰ ῥῆμα διεξιούσα· « Ἐπειδὴ αἱ ἄγιοι καὶ
 οἰκουμενικαὶ δύο σύνοδοι αἱ κατὰ ταύτην τὴν βασι-
 λιδα καὶ θεοφύλακτον πάλιν συναθροισθεῖσαι· ἡ μὲν
 ἐπὶ τῶν χρόνων Ἰουστινιανοῦ τοῦ τῆς θείας λή-
 ξεως· ἡ δὲ ἐπὶ τοῦ ἐν εὐσεβεῖ τῇ μνήμῃ γενομένου
 βασιλέως ἡμῶν Κωνσταντίνου πατρὸς τῆς σῆς ἡμε-
 ρότητος. » Ἄλλὰ καὶ τὰ πρακτικὰ τῆς αὐτῆς συνό-
 δου, ἥνικα μνείαν ἐκείνου δεοῖ ποιῆσαι, ἀεὶ τὸν ἐν
 ἄγιοις Ἰουστινιανὸν λέγουσιν· ἐν οἷς καὶ σχόλιον
 εὔρον, ὅτι περ καὶ Ἰωάννης ὁ τοῦ Χαλκηδόνο· ἐπι-
 κληθεὶς τὸν τῆς βασιλίδος θρόνον διέπων, ἐπὶ τῶν
 ἡμερῶν Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ἐν αὐτῷ τῷ τεμέ-
 νει τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας, κατέτος μεγαλοπρεπῆ
 ἔποιε τούτῳ μνημόσυνα, πανδήμου τελομένης B
 τούτῳ τῆς πανηγύρεως· μνήμης δ' ἔξιούτο, καὶ
 κατὰ τὸ τῆς Ἐφέσου τέμενος, τῷ ἐπιστηθίῳ καὶ
 μαθητῇ ὁ ἐκεῖνος ἰδρύσατο. Πλὴν ὡς ἂν δόξης ἔχοι
 παρὰ τε Θεῷ καὶ ἡμῖν, τέως διὰ τοῦτό φασι καὶ τὸν
 ἱερὸν Εὐτύχιον διαρρέψαι τοῦ θρόνου καὶ ἄλλου·
 πολλούς. Μέλλων δ' ἐκλείπειν ὥσπερ ὁ θεός· Κων-
 σταντίνος, τὴν Ἀθανασίου ἐπάνοδον, οὕτω καὶ οὗτος
 τὴν Εὐτυχίου ἐνδιαθήκως Ἰουστίνῳ τῷ μετ' αὐτὸν
 ἐνετείλατο. Ἠγοῦμαι τοίνυν, οὐκ ἀποφαίνομαι, διὰ
 τε τὰ ἄλλα αὐτοῦ κατορθώματα, καὶ τὸν πρὸς τὸ
 Θεῖον ἐκείνου ζῆλον, καὶ τὸ ἐν πᾶσι θεοφιλές· με-
 σσιτεύοντας καὶ τοῦ ὑπερφυοῦς ἔργου τῆς τοῦ Θεοῦ
 Λόγου Σοφίας νεώ, εἰ τί περ τέως προστὴν ἐκείνῳ
 ἐλάττωμα ἐπικαλυφθήσεσθαι τῇ ἀπειρῳ φιλανθρω- C
 πιά Θεοῦ.

ΚΕΦΑΛ. ΛΒ΄.

*Ἐπεὶ τῶν Αὐξουμιτῶν, ὡς τὴν Χριστιανῶν ὀρη-
 σκεῖαν ἠσπάζοντο· καὶ περὶ ἄλλων τιμῶν.*

Τούτου δ' ἐστὶ τῇ βασιλείᾳ ἐμπρέποντος, ὁ τῶν
 Αὐξουμιτῶν Ἰνδῶν βασιλεὺς Ἑλληνίζων, μάχην
 συνεκράτει μετὰ τῶν Ὀμηριτῶν Ἰνδῶν αἰρουμέ-
 νων Ἰουδαίειν, πρόφασιν διδωκότων τῆς διαμάχης
 Ῥωμαίων. Διὰ γὰρ τοῦ Ὀμηρίτου τῇ Αἰγύπτῳ
 προσεγγίζοντος, πρὸς Αὐξουμίτας εἰσήγοντο, τὰ
 παρ' ἀλλήλων διδόντες τε καὶ λαμβάνοντες. Καὶ δὴ
 ὑπὸ δάμνον τοῦ τῶν Ὀμηριτῶν κατάρχοντος ἐπι-
 βουλευομένων Ῥωμαίων, συνέβαινε τὴν πρὸς
 Αὐξουμίτας πάροδον ἐμποδιζεσθαι. Καὶ ἀνιῶμενος
 ἐπὶ τούτοις, εἰς μάχην τοῖς Ὀμηρίταις καθίστατο,
 Θεῷ τῷ τῶν Χριστιανῶν ἐπευχόμενος ὡς εἰ περι-
 γένοιτο τῶν Ὀμηριτῶν, τὰ Χριστιανῶν ἐλέσθαι.
 Καὶ συβραγείς μάχῃ κατακράτος νικᾷ, καὶ αὐτὸν
 ἐκείνον δάμνον ζωγρίαν χειροῦται· καὶ τὴν ὑπό-
 σχασιν διδοὺς τῷ Θεῷ Δαυὶδ ὁ Αὐξουμίτης, ἐς Ἰου-
 στινιανὸν ἔστειλε πρέσβεις, ὅσα νόμιμα Χριστιαν-
 οὓς πράττειν αὐτοῖς. Ὁ δὲ ἴλιαν ἦσθεις, ἀνδρα ἄγιον
 χειροτονήσας· ἐκείνοις ἐπίσκοπον ἔπεμπεν· δ· πολ-
 λοῖς τῶν ἀγαθῶν ἔργοις σύμπαν τὸ ἔθνος ὑπηγάγετο
 καὶ ἐδάπτισεν. Ἐκ ταύτης δὴ τῆς προφάσεως καὶ
 τὰ ἐνδότερα τῶν Ἰνδῶν εὐνη τὸν Χριστιανισμὸν
 ἐπασπάζοντο. Ἡ, ὅθ' ἐκαίθεν πρῶτος εἰς τὴν Κων-

Ecclesia proscribendum esse dicunt. Id ex præfa-
 tione sextæ synodi magis liquet, quæ Justinianum
 beata quiete dignatur verbis ejuscemodi : « Quan-
 doquidem sanctæ et œcumenicæ duæ synodi, quæ
 in imperante hac et religiosa urbe coactæ sunt,
 altera quidem Justiniani divinæ memoriæ tempori-
 bus, altera vero sub piæ recordationis imperatoris
 nostri Constantini clementiæ tuæ parentis, etc. »
 Sedenim acta quoque ejus concilii, cum mentio
 ejus facienda est, semper eum qui in sanctis est
 Justinianum dicunt. In quibus et scholium sive
 brevem adnotationem inveni, quod Joannes Chal-
 cedonis filius, cum Constantinopolitanæ præset
 Ecclesiæ, Alexii Comneni ætate, in ipso Dei Verbi
 Sapientiæ templo quotannis magnifice memori-um
 ejus celebrarit, populi universi concione ad rem
 divinam coacta. Memoria ejus Ephesi quoque, in
 delubro discipuli ejus qui supra pectus Salvatoris
 recubuit, culta, quod delubrum ipse Justinianus
 construxerat. In quacunqve vero ille demum apud
 Deum et homines est existimatione, tum quidem
 hanc etiam ob causam illum sacrum Eutyichium
 atque alios plures throno expulsiſſe aiunt. Cate-
 rum moriturus, sicuti divus Constantinus Atha-
 nasii, ita et hic Eutychii restitutionem in testa-
 mento Justino successori suo mandavit. Equidem
 opinor, non autem decerno, propter alia ipsius
 egregie et recte facta, et præstantem in divinum
 Numen æmulationem, piamque in omnibus religio-
 nem, interveniente quoque mirifico Dei Verbi Sa-
 pientiæ templi opere, 787 si quid tum in eo est
 desideratum, id infinita Dei misericordia resar-
 ctum et contextum iri.

CAPUT XXXII.

*De Auxumitis, ut Christianum cultum susceperint :
 et de aliis quibusdam.*

Eo vero adhuc imperium gubernante Auxumita-
 rum Indorum rex, Græcorum sacrorum consecra-
 tor, prælium cum Homeritis Indis, Judaicam reli-
 gionem colentibus, commisit, belli ejus causam
 Romanis præbentibus. Per Homeritas enim, qui
 Ægypto appropinquant, mercedes ultro citroque
 datæ et acceptæ, ad Auxumitas inferebantur. Porro
 cum ab Homeritarum principe Damno Romani in-
 sidiis expetiti essent, ut protectio ad Auxumitas
 impediretur, accidit. Quare ad animi acerbitatem
 commotus Auxumita, bellum contra Homeritas
 movit, voto Christianorum Deo nuncupato, illor-
 um se sacra suscepturum esse, si victoriam ab
 Homeritis reportaret. Itaque conflictu facto, victor
 fortiter evadit, ipsumque illum Damnum vivum
 capit : et votum Deo David Auxumita persolvens,
 ad Justinianum legatos mittit, ut quæ solemnia
 Christianis essent, ipsis præstaret. Justinianus au-
 tem valde ea re delectatus, delectum virum san-
 ctum, episcopum eis misit, qui plurimis bonis
 operibus gentem eam omnem subegit et baptiza-
 vit. Atque ex hujusmodi sæpe causa interiores
 etiam Indorum populi Christianismum sunt cow-

plexi. Et tum primum inde sericum (1) Constantinopolim est allatum. Prodigia quoque quamplurima Justiniano imperante exstiterē. Ingens terræmotus, concussionēs et hiatus, stellarum faces admirandæ, atque exundationes maris, quod prope ad quatuor milliaria in Thraciam excurrit. Et catellas cæcus novas quasdam res peragebat, atque cuilibet suum tribuebat, et arcaniora quædam signis commonstrabat (1). In pontifices etiam, quos admodum de Sodomorum hæresi insanire compererat, acerbe, seu potius sæde, Justinianus animadvertit. Et cum fames Byzantii increbuisset, rerum necessariorum inopia, imperator secunda statim jejunii hebdomade, carnes in foro venales proponendas promulgavit. Et hoc quidem sic per vim actum. Populus autem, **788** qui pietatem sibi consecrandam statuisset, neque eas edebat, neque edebat, mortem sibi potius adeundam esse censens, quam ut quidquam de patriis moribus et traditionibus mutaret. Hæc de Justiniano dicta sint. Faciendum autem mihi esse statui, ut Justinianum etiam imperium huic intexerem : ut proclive esset lectori trium principum Justiniani et Justiniani junioris ecclesiasticas actiones cognoscere.

CAPUT XXXIII.

De Justiniani junioris imperio, moribusque ejusdem.

Verum enimvero ejuscemodi opinioni addictus, eam ob causam turba et tumultu plena omnia relinquens, ad alterum illum rerum statum Justinianus transit; et in magnifico monumento, ab ipso lapide Sardinio in Apostolorum templo constructo, sepultus est ad dextram eam ædem ingredienti partem. Filius vero sororis ejus Justinus junior, cui imperialis aulæ administratio credita fuerat (curatorem palatii Romanorum lingua vocat), purpuream vestem et reliqua imperii insignia suscepit, cum nondum quisquam præter familiares ejus, vel Justiniani mortem, vel ipsius successionem nosset; quoadusque derepente in Hippodromo apparuit, quæ imperatorum essent, more solito acturus simul et passurus. Atque ubi res, ita ut ei videbatur, prospere succederet, neque quisquam per res novas rebus ejus resisteret, in aulam revertitur, et primam scripto jussionem promulgat, qua omnibus ubique episcopis et sacerdotibus exsiliium, in quod propterea acti fuerant, quod periculum pro recta religione adissent, remisit; eosque sedes suas recipere, et religionem more solito colere, neque quidquam postea de fide novare præcepit. Hoc ille, sic ut dignum erat et

(1) Metaxa sericum villosum dici videtur, quod velutum vulgo vocant. Quadam ex parte hanc dictionem referunt Bohemi, qui sericum tale *Axamut* appellant. Metaxæ mentio fit i. *lutas*. C. De nobileg. et gynæciar. lib. II. Et metaxariorum negotiatorum, i. *lin*. C. De pignor. Serici usus e Persis ad Græcos hoc tempore transit, jampridem

σταντινου ἢ μεταξα· καὶ σημεῖα δὲ πάμπλειστα Ἰουστινιανοῦ τὴν ἀρχὴν διυθύνοντο· ἐγγίγναι· ἐξαισιοί τε γὰρ σεισμοὶ, καὶ βρασμοὶ γῆς καὶ χάσματα καὶ ἀστέρων φαύσεις παράδοξοι· ἐκτροπαί τε θαλάσσης ὡσεὶ μίλια τέσσαρα ἀνά τὴν Θράκην ἐπεξιούσης· κυνιδίον τε φωτὸς ἀμοιρον καινὰ τινα διαπραττόμενον, καὶ ἐκάστῳ τὸ οἰκεῖον ἀπονέμον, καὶ ἄλλα τινὰ τῶν ἀποβήτοτερον διασημαίων· πολλοὺς δὲ καὶ τῶν ἀρχιερέων περὶ τὴν Σοδόμων ἀρεσιν μεμηνότας εὐρών, πικρῶς, μᾶλλον δὲ ἀσχυρῶς ἐκολάσσατο. Ἐπιγεγονότος δὲ καὶ λιμοῦ ἐν Βυζαντίῳ, τῶν ἀναγκαίων ἐπιλειπομένων, ὁ βασιλεὺς τῇ δευτέρᾳ τῶν νηστειῶν ἑβδομάδι, κρέα προθεῖναι τῇ ἀγορᾷ διεγόρευε. Καὶ τοῦτο μὲν τῇ βίᾳ ἐγένετο. Ὁ δὲ λαὸς εὐσεβεῖν αἰρούμενος, οὐτ' ὠνεῖτο οὐτ' ἤσθη· θανεῖν μᾶλλον ἠγούμενος αἰρετώτερον, ἢ τι τῶν πατρίων μετακινεῖν ἐθῶν τε καὶ παραδόσεων. Καὶ περὶ μὲν Ἰουστινιανοῦ τοσαῦτα εἰρήσθω· δεῖν δὲ μοι λελόγισται καὶ τὴν Ἰουστίνου ἀρχὴν τῷ παρόντι τόμῳ μᾶλα ἐντάξει· ἵνα ἐκ τοῦ προχείρου εἴη τῶν τριῶν τούτων, Ἰουστίνου, Ἰουστινιανοῦ καὶ Ἰουστίνου τὰς ἐκκλησιαστικὰς πράξεις ἀναλεγόμενῳ ῥᾶστα μαυθᾶναι.

ΚΕΦΑΛΑ. ΑΓ'.

Περὶ τῆς Ἰουστίνου τοῦ νεωτέρου βασιλείας, καὶ τοῦ ἤθους αὐτοῦ.

Ἄλλ' ὁ μὲν Ἰουστινιανὸς τῇ τοιαύτῃ δόξῃ προσκειμένος, κἀντεῦθεν ταραχῶν πλήρη καὶ θορύβου τὰ πάντα λιπῶν, πρὸς τὴν ἐκεῖσε μετεχώρει κατὰστασιν· ἐν τῷ παρ' αὐτοῦ ἀνεγερθέντι κήρῳ πρὸς τῷ νεῷ τῶν ἀποστολῶν λίθῳ Σαρδίῳ τεθείς, ἐς δεξιὰ εἰσιόντι τὸν δόμον. Ὁ δ' ἐκεῖνου ἀδελφιδούς Ἰουστίνος ὁ νέος, τὴν τῶν ἀνακτόρων πεπιστευμένος διοίκησιν, ὃν κουροπαλάτον ἢ Ῥωμαίων εἶποι φωνῇ, τὴν ἀλουργὸν ἐσθῆτα καὶ τὰ λοιπὰ τῆς βασιλείας περιτίθειται σύμβολα· μὴ πῶ τινος πληθὴ τῶν ἀμφ' αὐτὸν, μήτε τὴν Ἰουστινιανοῦ ἀποβίωσιν, μήτε μὴν τὴν ἐκεῖνου ἐγνωκότας ἀνάβρῃσιν· ἕως οὗ κατὰ τὴν Ἰπποδρομίαν αἰφνης ἐφάνη τὰ συνήθη τῇ βασιλεῖ· δράσων τε καὶ πεισόμενος. Ἐπεὶ δὲ ὡς ἐκεῖνος ἐδόκει συνέβαινε μὴ τινος νεωτερισθέντος τῷ πράγματι, ἐπανῆκεν αὐτὸς εἰς τὰ βασίλεια. Καὶ πρῶτη αὐτῷ ἐγγραφὸς ἐγένετο κέλευσις λύουσα τοὺς ἐκασταχοῦ ἱερεῦσι τὰς ὑπερορίους φυγάς, ἃς πεπόνθησιν ὑπὲρ τῆς ὀρθῆς θρησκείας προκινδυνεύοντες· καὶ τοὺς οἰκελοὺς θρόνους ἀπολαμβάνοντα· κατὰ τὸ εἰωθὸς θρησκευεῖν, καὶ μηδὲν τι τοῦ λοιποῦ περὶ τὴν πίστιν ἐπικαινοουργεῖν. Τοῦτο μὲν ἀξιὸν καὶ ὡς χρεῶν γε ὃν τῷ βασιλεῖ διεπράχθη, τὰ δ' ἄλλα οὐ κατὰ μόναρχον ἦν· τὸν γὰρ βίον μά-

desitus. (Egnat.)

(2) Designabat is mulieres uterum gestantes, scortatores, adulteros, avaros, magnanimos. Quapropter spiritum Pythonis habere creditus est. Andreas quidam Italicus circulator eum habuit et circumduxit. (Diac.)

λιστα ἐκδεδιγτημένοις ὦν, τρυφαίς καὶ ἡδοναῖς ἀτόποις ἐσχόλαζεν· ἐκτόπως τε καὶ οὕτως ἐπίσης τῷ θεῷ, ἤττων αἰσχυρῶν λημμάτων καθεστηκώς, τῶν ἀλλοτριῶν ὑπερφυῶς ἦρα. Καὶ μήτοι γε τὰ κοινὰ κέρδους ἀθέσμου ἀπεμπολῶν ἦν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ταῖς ἱεροσύνασι τὰ παραπλήσια δρᾶν, οὐδαμῶς εὐλαβοῦμενος· ὧν γὰρ καὶ ταύτας προτιθέμενος, τοῖς προστυχούσιν εὐώνως ἐπίπρασκε.

ΚΕΦΑΛ. ΛΔ'.

Ὡς ἀνεῖλεν Ἰουστίνος τὸν συγγενῆ Ἰουστίνον· ἔτι καὶ Αἰθέριον καὶ Ἀδδαῖον τοὺς ἀλιτηρίους.

Δεῖλδ· δὲ ὦν φύσει, θράσει μᾶλλον συνείχετο καὶ ἀμφω κακίστω παθῶν. Καὶ δὴ τὸν συγγενῆ Ἰουστίνον διὰ φήμης ὄντα τῷ πλήθει, καὶ ταῖς κατὰ πόλεμον ἐμπειρίαις περιφανῆ, καὶ ταῖς ἀλλαις τῶν τιμῶν ἀναβάσει, μετεστέλλετο, ἀμφὶ τὸν Ἰστρον ποιούμενον τὰς διατριβὰς καὶ τὰς ἐκείσε τῶν Ἀθάρων ἐκδρομὰς· εἰργοντα· ἀμαξόδοιο δὲ Σκυθαὶ οἱ Ἀθαρι·· νέμονται δὲ ἄρα ὅσα πεδία ὑπὲρ τὸν Καύκασον. Ἀνάστατοι δὲ ἀθρόον ἐγένοντο πρὸς τῶν Ἰπερβορείων Περσῶν· κακῶς γὰρ πρὸς αὐτῶν πάσχοντες, φυγῆ χρώμενοι, ἀμφὶ τὸν Βόσπορον ἦκον, καταλιπόντες τὰς τοῦ Εὐξείνου πόντου ἰσθμῶς. Ἐνθα συχνὰ μὲν ἔθνη βάρβαρα καὶ ὑπὸ Ῥωμαίων δ' ἔνια ἐξοκίσθησαν, καὶ πόλεις τε καὶ στρατόπεδα, καὶ τινες προσορμίσαι, ἢ στρατιωτῶν ἀπομάχων γινομένων, ἢ καὶ ἀποικιῶν πρὸς τῶν βασιλείων στελλομένων, τὴν πόρευσιν ἐποιούντο, πρὸς τοὺς ἐν ποσὶ βαρβάρους ἀνθαμιλλώμενοι· ἄχρις οὗ πρὸς τὰς παριστρίας ἡτόνας ἴοντες, πρὸς Ἰουστινιανὸν τὸν αὐτοκράτορα διεπρεσβεύσαντο. Ἐκεῖθεν τοίνυν ὁ ῥήθεις Ἰουστίνος μεταπεμφθεὶς, οἷα δὴ τῷ νέῳ βασιλεῖ συμμεθέξων τῶν συγκειμένων, καὶ τῆς ἀρχῆς ἀπολαύσων. Παραπλησίω γὰρ ὄντες τῷ τε γένει καὶ τῇ κατὰ κόσμον κενότητι, πρὸς ἀμφοτέρους καὶ τὴν βασιλείαν ταλαντευομένην εἶχον. Σύμφωνοι δὲ μάλιστα ἦσαν πολλῶν ἀμφιλόγων γεγεννημένων· ὥσθ' ὅποτερῳ γένοιτο παρίεναι ἐς τὴν ἀρχήν, θατέρῳ τὴν μετ' ἐκείνον δοῦναι καθέδραν, ὡς συμβαίνειν ἐκ τῶν δευτερείων τῆς βασιλείας τὰ πρωτεῖα τῶν ἄλλων φέρεσθαι. Ἦκοντα τοίνυν, πολλῇ τῇ ἔξωθεν πρὸς αὐτὸν ἐχρήθη φιλοφροσύνῃ· καὶ οἷα στρατηγὸν τε περιδοξῶν καὶ προσήκοντα γένει, ποικίλως ἐδέξιοτο. Ἐπειτα αἰτίας δὴ τινὰς ἐπιπλάττων, ἡρέμα παρηρηίτο, ὅσοι δὴτ' ἐκείνῳ ὑπασπισταὶ καὶ δορυφόροι καὶ σωματοφύλακες ἦσαν· καὶ τὰς αὐτοῦ προόδους ἀνεῖργε· καὶ τέλος εἶποι περικλείσας αὐτὸν, ἀνὰ τὴν Ἀλεξάνδρου περιφανῆ πόλιν ἐπὶ πόρθῳ νυκτῶν κλινοπετῆ καθεστῶτα, δευτερεῖα μὲν ἀνήρει. Ταύτην ἀμοιβὴν ὁ γεννάδας ἐκείνος τῆς περὶ τὸ ὀμόφυλον εὐνοικῆς διαθέσεως καὶ ταῖς κατὰ τῶν πολεμίων ἀπειροῖς νίκαις ἀπενεγκάμενος. Οὐ πρότερον δὲ τῆς κατ'

(1) Abarum nomen adhuc in Hungaria retinet Sabaria, divi Martini patria. His quoque Bavaros

A imperatorem decebat, peregit. In rebus ceteris nihil quod monarchæ esset, habebat. Nam intemperanter maxime et dissolute vivens, deliciis et voluptatibus vacabat. Supra modum vero et iste, perinde atque avunculus, turpi lucro victus, aliena appetebat. **789** Et non modo publica commoda illicita mercede venalia habebat, verum etiam de sacerdotiis idem facere haudquaquam verebatur. Nam et hæc venum exposita quibusvis pretio vili vendebat.

CAPUT XXXIV.

Ut is Justinum cognatum suum, item Ætherium et Addam, homines impios et perniciosos, occiderit.

B Et cum natura timidus esset, ferocem se magis exhibebat, perturbationi utriusque turpissime obnoxius. Etque cognatum suum Justinum, cujus præclara vulgo fama erat, virum bellicis artibus aliorumque honorum gradibus illustrem, accivit, qui ad Istrum excubabat, et excursionibus Abarum (1) ibi obviam ibat. Abares autem Scythæ sunt, ἀμαξόδοιο, hoc est, in plaustris degentes, et campos qui ultra Caucasum sunt, incolentes. Inde autem confertim universi ab Hyperboreis Persis, a quibus male accipiebantur, pulsī, fuga sibi consulere: et ad Bosporum, Euxini Ponti littoribus relictis, ubi multæ barbaræ gentes consederant, pleræque a Romanis sedibus suis exactæ, urbes quoque, castella et navalia, cum vel milites veterani vacationem militiæ obtinuissent, et loca ea recepissent, vel imperatores colonias eo deduxissent, constructa erant, venire: et inde expeditionem contra eos qui illis obvii fierent, barbaros suscipere, donec ad Istri ripas venientes, ad Justinianum imperatorem legationem miserō. Ex eis locis Justinus, quem dixi, evocatus est, perinde atque particeps fieri cum novo imperatore pactorum conventorum imperioque frui deberet. Quod namque et genere et mundana ista vanitate parvus essent, ex arquo etiam ad utrumque imperium pertinebat. Post multas namque disceptationes tandem illis convenerat, ut qui imperii ad administrationem consequeretur, alteri proximum honorem concederet, ita ut is ex secundis imperii partibus primas præ aliis ferret. Adveniente igitur eo, multa benignitate, sicuti præ se tulit, erga hominem imperator est usus, eundemque ut ducem insignem, et genere sibi propinquum, varia humanitate tractavit. Deinceps autem causas quasdam commentus, paulatim quos ille milites, satellites et corporis custodes habebat, illi detraxit, progressive eum in publicum vetuit: et postremo in celeberrima **790** Alexandriæ urbe domi clausum, ita ut in lecto jacebat, in multa nocte miseranda cæde sustulit. Hanc generosus ille vir benevolæ propter cognationem affectionis, plurimarumque

nomen suum acceptum ferre debere verisimile est.

ab hostibus victoriarum mercedem tulit (1). Neque vero prius et ipse Justinus et conjux ejus Sophia conceptam adversus illum iram remisissent, aut expectatione gravium malorum liberati sunt, quam caput ipsius altatum inspexerunt : cui etiam pedibus proculcato per risum illuserunt. Non multum intercessit temporis, cum et Ætherium simul et Addæum, principes senatus, qui res magnas sub Justiniano administraverant, læsæ majestatis legibus interrogat. Atque Ætherius quidem in quæstione graviter tortus, voluisse se veneno imperatorem tollere, consilii que ejus conscium atque in rebus omnibus socium sibi fuisse Addæum, confessus est. Hic autem gravi jurejurando se nihil earum rerum scire confirmavit. Verum utriusque caput amputatum. Addæus cum jugulari deberet, per meram calumniam crimen id sibi objectum esse, de quo accusatus esset dixit. Vindicta autem divina, quæ omnia perspicit, se merito supplicium pati, propterea quod incantationibus quibusdam Theodotum aulæ præfectum sustulerit. Sedenim quomodo hæc ultione cælesti acta sint, non est mihi dicere promptum. Ambo tamen nefarii perniciosique fuere : Addæus quidem puerorum masculorum corruptor; Ætherius autem sycophanta magnus, qui per calumniam vivorum et mortuorum bona impudenter atque crudeliter devorare, rapereque sub imperatoris domus prætextu, cui sub Justiniano præfuit, solitus esset, ea re illi perquam utilis. Atque hæc quidem ad hunc modum sese habuere.

791 CAPUT XXXV.

De edicto litteris de fide publicato, quod Justinus ad omnes ubique misit ecclesias, ne quid in professione fidei novaretur.

Justinus autem edictum repente compositum ad Christianos ditionis suæ omnes misit, ut nihil in ecclesiis novarent, sed antiquis Patrum decretis insistentes, recte divinum Numen colerent atque adorarent. Scriptum de fide hisce fuit verbis conceptum : « In nomine Domini nostri Jesu Christi Dei nostri, imperator Cæsar Flavius Justinus, fidelis in Christo, clemens, maximus, beneficus, Alanicus, Gotthicus, Germanicus, Anticus, Franciscus, Herculeus, Gepidicus, pius, felix, gloriosus, victor, triumphator, semper colendus Augustus. *Pacem meam do vobis*, inquit Dominus Christus, vernus Deus noster : *pacem meam relinquo vobis*, idem promulgat hominibus omnibus. Id vero aliud non est, quam ut in eum credentes, in unam et eandem Ecclesiam conveniant, consentientes quidem animis in recta Christianorum sententia, aversantes autem eos qui contraria dicunt aut opinantur. Primaria namque salus hominibus omnibus constituta est ipsa rectæ fidei confessio. Qua-

(1) Sub Justinò Narses eunuchus, apud eum Sophia Augusta criminante delatus, et ad pensa aucillarum vocatus est. Quam ille indignitatem non ferens, Langobardos in Italiam allestit. Qui deinde Romæ mortuus est. Langobardi Pannonia Hungaris Attilæ reliquit, a quibus Hungaria denomi-

Α ἐκείνου μὴνός ἐληγεν αὐτός τε καὶ ἡ ἐκείνου γαμετὴ Σοφία, καὶ τῆς προσδοκίας ἀπήλακτο τῶν δεινῶν, ἄχρις οὐ τὴν ἐκείνου κεφαλὴν κομισθεῖσαν τεθέατο· ἦν τοῖς ποσὶν ἐκλακτίζοντες, διετάβιζον ἐγγελῶντες. Οὐ πολλοῦ δὲ διαγενομένου χρόνου, καὶ Αἰθέριον καὶ Ἀδδαῖον, τὰ πρῶτα τῆς συγκλήτου βουλῆς καὶ τὰς μεγάλας τῶν διοικήσεων ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ διοικήσαντας, καθοσιώσεως ὑπήγεν ἐγκλήματι. Ἄλλ' ὁ μὲν Αἰθέριος δεινῶς ἐταζόμενος, ὠμολογεῖ βουλόμενος φαρμάκοις ἀνελεῖν τὸν κρατοῦντα· εἶναι δὲ οἱ τῆς τοιαύτης βουλῆς κοινῶν ἐφ' ἅπασι τὸν Ἀδδαῖον. Ὁ δὲ ὄρκοις δεινός· ἑαυτὸν ἠσφαλιζέτο, μὴδὲν εἰδέναι τῶν εἰρημένων. Οἱ μὲν οὖν καὶ ἄμφω τὰς κεφαλὰς ἀπετμήθησαν· Ἀδδαῖου ἐν τῷ μέλλειν κτείνεσθαι φήσαντος συκοφαντίαν μὲν κενὴν ὑποσχέιν οἱς κατηγορήται· πρὸς δὲ τῆς ἐφόρου δίκης πιάσειν ἐνδίκως, οἷς ἀνέλοι τὸ τῆς αὐτῆς ὑπαρχον Θεόδοτον γοηταίαις τισίν. Ἄλλ' ὅπως μὲν ταῦτα τῇ θεῇ δίκῃ πέπρακται, ἐμοὶ μὲν λέγειν οὐκ εὐχερές. Πλὴν καὶ ἄμφω ἀλιτηρίω μάλαστα ἦσθη, Ἀδδαῖος μὲν παῖδα· ἄρβενας διαφειρών, Αἰθέριος δὲ συκοφανταίαις χαίρων· καὶ τῶν τε ζώντων καὶ τεθνεώτων τὰς περιουσίας τῷ τρόπῳ τούτῳ ἀπηνῶς κατεσθίων καὶ ληϊζόμενος, πρόσχημα περιδεσλημένος τὴν βασιλικῶν οἰκίαν, ἧς ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ προειστήκα, μάλα ἐκείνῳ χροειῶδες γεγεννημένος. Καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον.

C

ΚΕΦΑΛ. ΛΕ'.

Περὶ τοῦ προγράμματος τῆς πίστεως, ὃ Ἰουστινός ταῖς ἀπανταχοῦ ἐπεμπερ ἐκκλησίαις, ὥστε μηδὲν τι περὶ τὴν πίστιν ἠνωτέρω ζεσθαι.

Ἐδὲ Ἰουστινός· γράμμα σχεδιάσας τοῖς ἀνὰ τὸ ὑπήκοον πᾶσι Χριστιανοῖς διεπέμπετο, ὥστε μηδὲν τι περὶ τὰς ἐκκλησίας νωτερίζεσθαι· τοῖς ἐκ παλαιοῦ δὲ τῶν Πατέρων ὄροι· ἐμμένοντας, θρησκεύειν ὀρθῶς τὸ θεῖον γεραιρόντας. Τὸ δὲ ὑπὲρ τῆς πίστεως πρόγραμμα τούτοις συγχεῖμενον τοῖς ῥήμασιν ἦν· « Ἐν δνόματι τοῦ Δεσπότης Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, αὐτοκράτωρ Καῖσαρ, Φλάβιος Ἰουστίνος, ἡμεῖς· ἐν Χριστῷ, ἡμεῖς, μέγιστος, εὐεργέτης, Ἀλαμανικός, Γοθτικός, Γερμανικός, Ἀντικός, Φραγκικός, Ἐρκουλικός, Γηπεδικός, εὐσεβής, εὐτυχής, ἐνδοξός, νικητής, τροπαιοῦχος, ἀεισέβαστος, Αἰγουστος. *Εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν*, φησὶν ὁ Δεσπότης Χριστός, ὁ ἀληθινός· Θεὸς ἡμῶν· *εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀρίημι ὑμῖν*, ὁ αὐτός κηρύττει πᾶσιν ἀνθρώποις. Οὐκ ἄλλο δὲ τοῦτό ἐστιν, ἢ τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτὸν εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν Ἐκκλησίαν συντρέχειν, ὁμοφρονούντας μὲν περὶ τὴν ὀρθὴν τῶν Χριστιανῶν δόξαν, ἀποστρεφομένους δὲ τοὺς τάναντία ἴέγοντας

nata est, relicta, in Italiam venerunt, rege Alboino ducente : et Veronam, Vicentiam, Mediolanum, etc., per deditionem receperunt. (Blond). Et ab Alboino rege usque ad Desiderium per ducentos et quatuor annos tenuerunt. (Egnal.)

ἢ δοξάζοντα· πρώτη γὰρ σωτηρία καθίστηται πᾶσιν ἀνθρώποις ἢ τῆς ὀρθῆς πίστεως ὁμολογία. Διὸ καὶ ἡμεῖς τοῖς εὐαγγελικοῖς κατακολουθοῦντες παραγγέλμασι, καὶ τῷ ἀγίῳ συμβόλῳ ἦτοι μαθήματι τῶν ἁγίων Πατέρων, πρὸς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν Ἐκκλησίαν τε καὶ γ. ὡμῶν προτροπόμεθα πάντας συνελθεῖν, πιστεύοντας εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, Τριάδα ὁμοούσιον, μίαν θεότητα ἦτοι φύσιν καὶ οὐσίαν λόγῳ καὶ πράγματι, καὶ μίαν δύναμιν καὶ ἐξουσίαν καὶ ἐνέργειαν ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν, ἦγουν προσώποις δοξάζοντας· εἰς ἃ βεβαπτίσαμεθα, εἰς ἃ καπιστεύομεν, καὶ οἷς συντετάμεθα· μονάδα γὰρ ἐν Τριάδι, καὶ Τριάδα ἐν μονάδι προσκυνούμεν, παράδοξον ἔχουσαν καὶ τὴν διαίρειν καὶ τὴν ἕνωσιν. Μονάδα μὲν κατὰ τὴν οὐσίαν ἦγουν θεότητα, Τριάδα δὲ κατὰ τὰς ἰδιότητας, ἦγουν ὑποστάσεις ἦτοι πρόσωπα. Διαιρείται γὰρ ἀδιαιρέτως, ἢ οὕτως εἰπωμεν, καὶ συνάπτεται διηρημένως. Ἐν γὰρ ἐν τρισὶν ἡ θεότης, καὶ τὰ τρία ἐν τῷ ἐν οἷς ἡ θεότης, ἢ τό γε ἀκριβέστερον εἰπεῖν, ἃ ἡ θεότης· Θεὸν τὸν Πατέρα, Θεὸν τὸν Υἱόν, Θεὸν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ὅταν ἕκαστον πρόσωπον καθ' ἑαυτὸ θεωρῆται, τοῦ νοῦ χωρίζοντος τὰ ἀχώριστα· Θεὸν τὰ τρία μετ' ἀλλήλων νοούμενα τῷ ταυτῷ τῆς κινήσεως καὶ τῆς φύσεως. Ἐπειδὴ χρὴ καὶ τὸν ἕνα Θεὸν ὁμολογεῖν, καὶ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις, ἦγουν ἰδιότητας, κηρύττειν. Ὁμολογοῦμεν δὲ αὐτὸν τὸν μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν Θεὸν Λόγον, τὸν πρὸ αἰώνων καὶ ἀχρόνως ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ἢ π' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν δι' ἡμᾶς· καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκωθέντα, ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ τῆς δεσποίνης ἡμῶν τῆς ἁγίας ἐνδόξου Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ γεννηθέντα ἐξ αὐτῆς· ὅς ἐστι τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ἴσος· οὐδὲ γὰρ τετάρτου προσώπου προσθήκην ἐδέξατο ἡ ἁγία Τριάς, καὶ σαρκωθέντος τοῦ ἐνὸς τῆς ἁγίας Τριάδος Θεοῦ Λόγου· ἀλλ' ἔστιν εἰς καὶ ὁ αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ καὶ Ὁ. Ὡ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιος ἡμῖν ὁ αὐτὸς κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· παθὴτος σαρκί, καὶ ἀπαθῆς ὁ αὐτὸς ἐν θεότητι. Οὐ γὰρ ἄλλον τὸν Θεὸν Λόγον τὸν θαυματουργήσαντα, καὶ ἄλλον τὸν παθόντα ἐπιστάμεθα· ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολογοῦμεν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον σαρκωθέντα καὶ τελείως ἀνθρωπήσαντα· καὶ ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ τὰ τε θαύματα καὶ τὰ πάθη ἅπαντα ἔκουςίως ὑπέμεινε σαρκί διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν. Οὐ γὰρ ἀνθρωπὸς τις ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν δέδωκεν, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Θεὸς Λόγος, ἀτρέπτως γενόμενος ἀνθρωπὸς· τό τε ἔκουςιον πάθος καὶ τὸν θάνατον ὑπὲρ ἡμῶν σαρκί κατεδέξατο. Καὶ Θεὸν τὸλον αὐτὸν ὁμολογούντες, οὐκ ἄθετοῦμεν τοῦ εἶναι αὐτὸν καὶ ἀνθρώπων· καὶ ἀνθρώπων αὐτὸν ὁμολογούντες, οὐκ ἀρνούμεθα τοῦ εἶναι αὐτὸν καὶ Θεόν. Ὅθεν ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἐξ ἑκατέρας φύσεως, θεότητα

A propter et nos evangelica præcepta, et sanctorum Patrum sacrum Symbolum sive doctrinam consecrantes, ut ad unam eandemque Ecclesiam et sententiam simul accedant, omnes cohortamur, credentes in Patrem et Filium et Spiritum sanctum, Trinitatem ὁμοούσιον, consubstantialiam, Deitatem sive naturam et essentiam verbo et re ipsa unam. Unam etiam virtutem et potestatem et ἐνέργειαν, hoc est, efficaciam in tribus subsistentiis seu personis profitentem, in quas baptizati sumus, in quas credimus, et quibus professione addicti sumus. Unitatem siquidem in Trinitate, et Trinitatem in unitate adoramus, distinctionem simul et unionem, præter opinionem omnem, habentem. Unitatem quidem secundum essentiam sive Deitatem : Trinitatem vero secundum proprietates sive subsistentias seu personas. Distinguitur namque indistincte, ut ita dicimus et conjungitur distincte, siquidem unum est in tribus ipsa Deitas : et tria, in quibus Deitas est, seu, quod certius dicitur, quæ Deitas sunt, unum Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum sanctum, 792 cum persona quæque per seipsam spectatur, mentis ipsius sensu, quæ in segregabilia sunt, segregante : Deum unum tria hæc simul mentis acumine intellecta, propter eundem motum et naturam eandem. Quandoquidem per opus est, et unum Deum profiteri, et tres subsistentias sive proprietates prædicare. Confitemur vero ipsum unigenitum Filium Dei, Deum Verbum (1), ante sæcula quidem et absque tempore ex Patre genitum, non factum. In extremis autem diebus, propter nos, et propter nostram salutem, descendisse de cælis : et incarnatum ex Spiritu sancto, et Domina nostra sancta gloriosa Dei Genitrice et semper Virgine Maria, et ex ipsa natum esse. Qui est Patri et Spiritui sancto æqualis. Non enim quartæ, per incarnationem unius, ex sancta Trinitate Dei Verbi, personæ accessionem suscepit Trinitas sancta, sed est unus et idem Dominus noster Jesus Christus, consubstantialis Patri et Deo juxta divinitatem, et idem consubstantialis nobis secundum humanitatem : passioni obnoxius carne, et passionis idem expers divinitate. Namque non alium Deum Verbum, quod miracula edidit, et aliud quod passum est, novimus : verum unum et eundem confitemur Dominum nostrum Jesum Christum Dei Verbum incarnatum, et perfecte hominem factum : nec non unius et ejusdem miracula simul et passiones, quas voluntarie carne sustinuit, propter nostram salutem. Non enim homo aliquis seipsum pro nobis tradidit : sed ipse Deus Verbum immutabili modo homo factus est, spontaneam simul passionem et mortem pro nobis carne subiit. Atque dum Deum ipsum esse confitemur, non inficiamur eum etiam hominem esse. Et hominem ipsum

(1) In Verbo intelligo verum Dei Filium. In carne agnosco verum hominis Filium, et utrumque simul in una persona Dei et hominis ineffabili

gratiæ largitate conjunctum. (Aug. De Trin. lib. xii, cap. 19.)

ab hostibus victoriarum mercedem tulit (1). Ne-
que vero prius et ipse Justinus et conjux ejus So-
phia conceptam adversus illum iram remiserant,
aut expectatione gravium malorum liberati sunt,
quam caput ipsius altatum inspexerunt : cui etiam
pedibus proculcato per risum illuserunt. Non mul-
tum intercessit temporis, cum et Ætherium simul
et Addæum, principes senatus, qui res magnas sub
Justiniano administraverant, læsæ majestatis legi-
bus interrogat. Atque Ætherius quidem in quæ-
stione graviter tortus, voluisse se veneno impera-
torem tollere, consiliique ejus conscium atque in
rebus omnibus socium sibi fuisse Addæum, con-
fessus est. Hic autem gravi jurejurando se nihil
earum rerum scire confirmavit. Verum utrique
caput amputatum. Addæus cum jugulari deberet,
per meram calumniam crimen id sibi objectum
esse, de quo accusatus esset dixit. Vindicta au-
tem divina, quæ omnia perspiciat, se merito sup-
plicium pati, propterea quod incantationibus qui-
busdam Theodotum aulæ præfectum sustulerit.
Sedenim quomodo hæc ultione cælesti acta sint,
non est mihi dicere promptum. Ambo tamen ne-
sarii perniciosique fuere : Addæus quidem pueror-
um masculorum corruptor ; Ætherius autem syco-
phanta magnus, qui per calumniam vivorum et
mortuorum bona impudenter atque crudeliter de-
vorare, rapereque sub imperatoris domus prætextu,
cui sub Justiniano præfuit, solitus esset, ea re
illi perquam utilis. Atque hæc quidem ad hunc modum sese habuere.

791 CAPUT XXXV.

*De edicto litteris de fide publicato, quod Justinus
ad omnes ubique misit ecclesias, ne quid in pro-
fessione fidei novaretur.*

Justinus autem edictum repente compositum
ad Christianos ditionis suæ omnes misit, ut nihil
in ecclesiis novarent, sed antiquis Patrum decre-
tis insistentes, recte divinum Numen colerent at-
que adorarent. Scriptum de fide hisce fuit verbis
conceptum : « In nomine Domini nostri Jesu Chri-
sti Dei nostri, imperator Cæsar Flavius Justinus,
fidelis in Christo, clemens, maximus, beneficus,
Alanicus, Gotthicus, Germanicus, Anticus, Franci-
cus, Herculicus, Gepidicus, pius, felix, gloriosus,
victor, triumphator, semper colendus Augustus.
Pacem meam do vobis, inquit Dominus Christus,
verus Deus noster : *pacem meam relinquo vobis,*
idem promulgat hominibus omnibus. Id vero aliud
non est, quam ut in eum eredentes, in unam et
eamdem Ecclesiam conveniant, consentientes qui-
dem animis in recta Christianorum sententia,
aversantes autem eos qui contraria dicunt aut opi-
nantur. Primaria namque salus hominibus omni-
bus constituta est ipsa rectæ fidei confessio. Qua-

(1) Sub Justino Narses eunuchus, apud eum So-
phia Augusta criminante delatus, et ad pensa au-
cillarum vocatus est. Quam ille indignitatem non
ferens, Langobardos in Italiam allexit. Qui dein-
de Romæ mortuus est. Langobardi Pannonia Hun-
niæ Attulæ reliquias, a quibus Hungaria denomi-

αἰκείνου μὴνδος ἔληγεν αὐτό; τε καὶ ἡ ἐκείνου γα-
μετὴ Σοφία, καὶ τῆς προσδοκίας ἀπῆλλακτο τῶν
δεινῶν, ἀχρις οὗ τὴν ἐκείνου κεφαλὴν κομισθεῖσαν
τεθέατο· ἦν τοῖ; ποῖον ἐλακτίζοντες, διετύβιζον
ἐγγελῶντες. Οὐ πολλοῦ δὲ διαγενομένου χρόνου, καὶ
Αἰθέριον καὶ Ἀδδαῖον, τὰ πρῶτα τῆς συγκλήτου
βουλῆς καὶ τὰς μεγάλας τῶν διοικήσεων ἐπὶ Ἰου-
στινιανοῦ διοικήσαντας, καθοσιώσεως ὑπήγεν ἐγ-
κλήματι. Ἄλλ' ὁ μὲν Αἰθέριος δεινῶς ἐταζόμενος,
ὠμολογεῖ βουλόμενος φαρμάκοις ἀνελεῖν τὸν κρα-
τούντα· εἶναι δὲ οἱ τῆς τοιαύτης βουλῆς κοινῶν
ἐφ' ἄπασι τὸν Ἀδδαῖον. Ὁ δὲ ὄρκοις δεινοῖ; ἑαυ-
τὸν ἠσφαλιζέτο, μηδὲν εἰδέναι τῶν εἰρημένων. Οἱ
μὲν οὖν καὶ ἄμφω τὰς κεφαλὰ; ἀπετμήθησαν. Ἀδ-
δαῖου ἐν τῷ μέλειν κτείνεσθαι φησάντος συκοφαν-
τιαν μὲν κενὴν ὑποσχέιν οἷ; καταγόρηται· πρὸς δὲ
τῆς ἐφόρου δίχης πύσχειν ἐνδικίως, οἷ; ἀνέλοι τὸ
τῆς αὐτῆς ὑπαρχον Θεόδοτον γοηταίαι τισίν. Ἄλλ'
ὁπῶς μὲν ταῦτα τῇ θεῇ δίκῃ πέπρακται, ἐμοὶ μὲν
λέγειν οὐκ εὐχερές. Πλὴν καὶ ἄμφω ἀλιτηρίω μά-
λιστα ἦσιν, Ἀδδαῖος μὲν παιδα; ἄρβαντας διαφθεί-
ρων, Αἰθέριος δὲ συκοφανταίαι; γὰρῶν καὶ τῶν τε
ζώντων καὶ τεθνεώτων τὰς περιουσίας τῷ τρόπῳ
τούτῳ ἀπηνῶς κτεσθίων καὶ ληϊζόμενος, πρό-
σχημα περιβέβημένος τὴν βασιλείῳ οἰκίαν, ἧς ἐπὶ
Ἰουστινιανοῦ προεστήκει, μάλα ἐκείνῳ χρειώδης
γεγεννημένος. Καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον.

C

ΚΕΦΑΛ. ΑΕ.

*Περὶ τοῦ προγράμματος τῆς πίστεως, ὃ Ἰουστι-
νος ταῖς ἀπανταχοῦ ἐπεμπερ ἑκκλησίαις, ὥστε
μηδὲν τι περὶ τὴν πίστιν νεωτερίζεσθαι.*

Ὁ δὲ Ἰουστίνος γράμμα σχεδιάσας τοῖς ἀνὰ τὸ
ὑπήκοον πᾶσι Χριστιανοῖς διεπέμπετο, ὥστε μη-
δὲν τι περὶ τὰς ἐκκλησίας νεωτερίζεσθαι τοῖς ἐκ
παλαιοῦ δὲ τῶν ἡτέρων ὄροι; ἐμμένοντας, θρη-
σκεῖν ὀρθῶ; τὸ θεῖον γεραίροντας. Τὸ δὲ ὑπερ
τῆς πίστεως πρόγραμμα τούτοι; συγκαίμενον τοῖς
ῥήμασιν ἦν· « Ἐν ὀνόματι τοῦ Δεσπότου Ἰησοῦ
Χριστοῦ, τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, αὐτοκράτωρ Καῖσαρ,
Φλάβιος Ἰουστίνος, πιστὸς ἐν Χριστῷ, ἡμερο;, μέ-
γιστος, εὐεργέτης, Ἀλαμανικὸς, Γοθικὸς, Γερμα-
νικὸς, Ἀντικὸς, Φραγκικὸς, Ἑρκουλικὸς, Γηπει-
κὸς, εὐσεβὴς, εὐτυχὴς, ἐνδοξος, νικητὴς, τροπαιοῦ-
χος, ἀειθέρατος, Αὐγουστος. *Ἐπρήτην τὴν ἐμὴν
δίδομι ὑμῖν,* φησὶν ὁ Δεσπότης Χριστὸς, ὁ ἀληθι-
νὸς Θεὸς ἡμῶν· *ἐπρήτην τὴν ἐμὴν ἀφήμι ὑμῖν,*
ὁ αὐτὸς κηρύττει πᾶσιν ἀνθρώποις. Οὐκ ἄλλο δὲ
τούτῳ ἐστίν, ἢ τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτὸν εἰς
μίαν καὶ τὴν αὐτὴν Ἐκκλησίαν συντρέχειν, ὁμο-
φρονούντας μὲν περὶ τὴν ὀρθὴν τῶν Χριστιανῶν
δόξαν, ἀποστρεφόμενους δὲ τοὺς τάναντα ἰέγοντας

nata est, relicta, in Italiam venerunt, rege Alboino
ducente : et Veronam, Vicentiam, Mediolanum,
etc., per dedicationem receperunt. (Blond). Et ad
Alboino rege usque ad Desiderium per ducculos et
quatuor annos tenuerunt. (Egnat.)

ἢ δοξάζοντα· πρώτη γὰρ σωτηρία καθέστηκε πᾶσιν ἀνθρώποις ἢ τῆς ὀρθῆς πίστεως ὁμολογία. Διὸ καὶ ἡμεῖς τοῖς εὐαγγελικοῖς κατακολουθοῦντες παραγγέλμασι, καὶ τῷ ἁγίῳ συμβόλῳ ἦτοί μαθήματα τῶν ἁγίων Πατέρων, πρὸς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν Ἐκκλησίαν τε καὶ γ. ὡμῶν προτρεπούμεθα πάντας συνελθεῖν, πιστεύοντες εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, Τριάδα ὁμοούσιον, μίαν θεότητα ἦτοί φύσιν καὶ οὐσίαν λόγῳ καὶ πράγματι, καὶ μίαν δύναμιν καὶ ἐξουσίαν καὶ ἐνέργειαν ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν, ἡγουν προσώποις δοξάζοντας· εἰς ἃ βεβαπτίσμεθα, εἰς ἃ πιστεῦκαμεν, καὶ οἷς συντετάχμεθα· μονάδα γὰρ ἐν Τριάδι, καὶ Τριάδα ἐν μονάδι προσκυνοῦμεν, παράδοξον ἔχουσαν καὶ τὴν διατρέχει καὶ τὴν ἑνωσιν. Μονάδα μὲν κατὰ τὴν οὐσίαν ἡγουν θεότητα, Τριάδα δὲ κατὰ τὰς ἰδιότητας, ἡγουν ὑποστάσεις ἦτοί πρόσωπα. Διαιρεῖται γὰρ ἀδιαιρέτως, ἴν' οὕτως εἰπωμεν, καὶ συνάπτεται διηρημένως. Ἐν γὰρ ἐν τρισὶν ἡ θεότης, καὶ τὰ τρεῖς ἐν τῷ ἐν οἷς ἡ θεότης. ἢ τό γε ἀκριβέστερον εἰπεῖν, ἃ ἡ θεότης· Θεὸν τὸν Πατέρα, Θεὸν τὸν Υἱὸν, Θεὸν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ὅταν ἕκαστον πρόσωπον καθ' ἑαυτὸ θεωρῆται, τοῦ νοῦ χωρίζοντος τὰ ἀχώριστα· Θεὸν τὰ τρία μετ' ἀλλήλων νοούμενα τῷ ταυτῷ τῆς κινήσεως καὶ τῆς φύσεως. Ἐπειδὴ χρῆ καὶ τὸν ἕνα Θεὸν ὁμολογεῖν, καὶ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις, ἡγουν ἰδιότητας, κηρύττειν. Ὁμολογοῦμεν δὲ αὐτὸν τὸν μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν Θεὸν Λόγον, τὸν πρὸ αἰώνων καὶ ἀχρόνως ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα; ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν δι' ἡμᾶς; καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκωθέντα, ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ τῆς δεσποίνης ἡμῶν τῆς ἁγίας ἐνδόξου Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ γεννηθέντα ἐξ αὐτῆς· ὅς ἐστι τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ἴσος· οὐδὲ γὰρ τετάρτου προσώπου προσθήκην ἐδέξατο ἡ ἁγία Τριάς, καὶ σαρκωθέντος τοῦ ἐνὸς τῆς ἁγίας Τριάδος Θεοῦ Λόγου· ἀλλ' ἔστιν εἰς καὶ ὁ αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ καὶ Ὁ. ὦ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιος ἡμῖν ὁ αὐτὸς κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· παθητὸς σαρκί, καὶ ἀπαθὴς ὁ αὐτὸς ἐν θεότητι. Οὐ γὰρ ἄλλον τὸν Θεὸν Λόγον τὸν θαυματουργήσαντα, καὶ ἄλλον τὸν παθόντα ἐπιστάμεθα· ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολογοῦμεν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον σαρκωθέντα καὶ τελείως ἀνθρωπήσαντα· καὶ ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ τὰ τε θαύματα καὶ τὰ πάθη ἀπερικουσίως ὑπέμεινε σαρκί διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν. Οὐ γὰρ ἀνθρωπὸς τις ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν δέδωκεν, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Θεὸς Λόγος, ἀτρέπτως γενόμενος ἀνθρωπός· τό τε ἔκουσion πάθος καὶ τὸν θάνατον ὑπὲρ ἡμῶν σαρκί καταδέξατο. Καὶ Θεὸν τοῖνον αὐτὸν ὁμολογοῦντες, οὐκ ἀθετοῦμεν τοῦ εἶναι αὐτὸν καὶ ἀνθρωπον· καὶ ἀνθρωπον αὐτὸν ὁμολογοῦντες, οὐκ ἀρνούμεθα τοῦ εἶναι αὐτὸν καὶ Θεόν. Ὅθεν ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἐξ ἐκατέρας φύσεως, θεότητα

A propter et nos evangelica præcepta, et sanctorum Patrum sacrum Symbolum sive doctrinam consecrantes, ut ad unam eandemque Ecclesiam et sententiam simul accedant, omnes cohortamur, credentiam in Patrem et Filium et Spiritum sanctum, Trinitatem ὁμοούσιον, consubstantialiam, Deitatem sive naturam et essentiam verbo et re ipsa unam. Unam etiam virtutem et potestatem et ἐνέργειαν, hoc est, efficaciam in tribus subsistentiis seu personis profitentes, in quas baptizati sumus, in quas credimus, et quibus professione addicti sumus. Unitatem siquidem in Trinitate, et Trinitatem in unitate adoramus, distinctionem simul et unionem, præter opinionem omnem, habentem. Unitatem quidem secundum essentiam sive Deitatem : Trinitatem vero secundum proprietates sive subsistentias seu personas. Distinguitur namque indistincte, ut ita dicemus et conjungitur distincte, siquidem unum est in tribus ipsa Deitas : et tria, in quibus Deitas est, seu, quod certius dicitur, quæ Deitas sunt, unum Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum sanctum, 792 cum persona quæque per seipsam spectatur, mentis ipsius sensu, quæ in segregabilia sunt, segregante : Deum unum tria hæc simul mentis acumine intellecta, propter eundem motum et naturam eandem. Quandoquidem peropus est, et unum Deum profiteri, et tres subsistentias sive proprietates prædicare. Confitemur vero ipsum unigenitum Filium Dei, Deum Verbum (1), ante sæcula quidem et absque tempore ex Patre genitum, non factum. In extremis autem diebus, propter nos, et propter nostram salutem, descendisse de cælis : et incarnatum ex Spiritu sancto, et Domina nostra sancta gloriosa Dei Genitrice et semper Virgine Maria, et ex ipsa natum esse. Qui est Patri et Spiritui sancto æqualis. Non enim quartæ, per incarnationem unius, ex sancta Trinitate Dei Verbi, personæ accessionem suscepit Trinitas sancta, sed est unus et idem Dominus noster Jesus Christus, consubstantialis Patri et Deo juxta divinitatem, et idem consubstantialis nobis secundum humanitatem : passioni obnoxius carne, et passionis idem expers divinitate. Namque non alium Deum Verbum, quod miracula edidit, et aliud quod passum est, novimus : verum unum et eundem confitemur Dominum nostrum Jesum Christum Dei Verbum incarnatum, et perfecte hominem factum : nec non unius et ejusdem miracula simul et passiones, quas voluntarie carne sustinuit, propter nostram salutem. Non enim homo aliquis seipsum pro nobis tradidit : sed ipse Deus Verbum immutabili modo homo factus est, spontaneam sicut passionem et mortem pro nobis carne subiit. Atque dum Deum ipsum esse confitemur, non inficiamur eum etiam hominem esse. Et hominem ipsum

(1) In Verbo intelligo verum hominis Filium. In carne agnosco verum hominis Filium, et utrumque simul in una persona Dei et hominis ineffabili

gratiæ largitate conjunctum. (Aug. De Trin. lib. xii, cap. 19.)

confidentes, Deum ipsum quoque esse non negamus. Proinde unum et eundem ex utraque divinitatis scilicet et humanitatis natura compositum, profitentes Dominum nostrum Jesum Christum, unione confusionem non inducimus. Non enim quod secundum nos homo factus est, propterea Deus esse desinet. Neque sane quod Deus natura est, et in eum similitudo nostræ naturæ non cadit, propterea homo esse negabitur. Verum quemadmodum in humanitate Deus, ita nihilominus in sublimitate Deitatis homo permanet : utrumque vero in eodem est, et unus Deus simul, et homo, ipse Emmanuel (2). **793** Porro eundem confidentes in divinitate perfectum atque etiam in humanitate perfectum, ex quibus etiam compositus est, divisionem aut sectionem in partes, una ejus composita subsistentia, non inducimus. Differentiam vero naturarum, quam unio non tollit, indicamus. Nam neque natura divina in humanam est versa, neque humana natura in divinam mutata. Intelligentiæ autem acie utramque considerante, et potius utraque in propriæ naturæ line et ratione existente, factam quidem unionem dicimus, secundum subsistentiam : ipsa vero secundum subsistentiam unio ostendit Deum Verbum, hoc est, ex tribus Deitatis subsistentiis subsistentiam unam, non præexistenti homini unitam esse, sed eam in utero Dominæ nostræ sanctæ et gloriosæ Dei Genitricis semperque Virginis Mariæ, sibi ipsi ex ea condidisse in propria subsistentia carnem nobis consubstantialem, et eisdem perpassionibus per omnia obnoxiam, absque peccato, anima rationali et intellectuali animatam. In ipsa namque subsistentiam habuit, et homo factus est. Et est unus atque idem Dominus noster Jesus Christus, qui cum Patre et Spiritu sancto conglorificatur. Cæterum ineffabilem ejus unionem considerantes, recte naturam unam Dei Verbi incarnatam carne, quæ anima rationali et intellectuali est animata, profitemur. Rursum differentiam naturarum contemplantibus, eas duas (3) esse dicimus, divisionem nullam introducentes. Utraque enim natura in eo est. Unde unum et eundem profitemur Christum : unum Filium, unam personam, unam subsistentiam, Deum simul et hominem. Omnes vero qui aliter vel senserunt, vel sentiunt, anathemati subijcimus, alienos eos esse a sancta Dei catholica et apostolica Ecclesia judicantes. Itaque cum recta et a sanctis Patribus nobis prodita dogmata sic prædicentur, universos vos ut in unam et eandem catholicam et apostolicam Ecclesiam conveniatis,

καὶ ἀνθρωπότητος, σύνθετον ὁμολογοῦντες, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, σύγχυσιν τῇ ἐνώσει οὐκ ἐπεισάγομεν. Οὐ γὰρ ὅτι γέγονε καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος, τὸ εἶναι Θεοῦ ἀπολείπει· οὐτε μὴ ὅτι Θεοῦ κατὰ φύσιν ἐστὶ καὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς ὁμοίωσιν ἀπαράδεκτον ἔχει, καὶ τὸ ἄνθρωπος εἶναι παραιτήσεται. Μεινῆκε δὲ ὡς περ ἐν ἀνθρωπότητι Θεοῦ, οὕτω καὶ ἐν ὑπεροχῇ θεότητος ἄνθρωπος ὢν, οὐδὲν ἤτεον ἄμφω δὲ ὢν ἐν ταυτῇ, καὶ εἰς Θεοῦ ὁμοῦ τε καὶ ἀνθρωποῦ ὁ Ἐμμανουὴλ. Τὸν αὐτὸν δὲ ὁμολογοῦντες· ἐν θεότητι τέλειον, καὶ ἐν ἀνθρωπότητι τέλειον, ἐξ ὧν καὶ συνετέθη, διαίρεσιν μὲν τὴν ἀναμέρος ἢ τομῆν οὐκ ἐπιφέρομεν τῇ μιᾷ αὐτοῦ συνθέτῳ ὑπόστασει· τὴν δὲ διαφορὰν τῶν φύσεων σημαίνομεν, οὐκ ἀναιρουμένην διὰ τὴν ἔνωσιν. Οὕτε γὰρ ἡ θεία φύσις εἰς τὴν ἀνθρωπίαν μεταβλήθη, οὕτε ἡ ἀνθρωπεία φύσις εἰς τὴν θείαν ἐτράπη. Νοσημένης δὲ καὶ ὑπαρχούσης μᾶλλον ἑκατέρας ἐν τῷ τῆς ἰδίας φύσεως ὄρω τε καὶ λόγῳ, πεπρωθῆναι μὲν τὴν ἔνωσιν καθ' ὑπόστασιν. Ἡ δὲ καθ' ὑπόστασιν ἔνωσις δηλοῖ ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος, τουτέστιν ἡ μία ὑπόστασις τῶν τριῶν τῆς Θεότητος ὑποστάσεων, οὐ προὑποστάντι ἀνθρώπῳ ἠνώθη, ἀλλ' ἐν τῇ γαστρὶ τῆς δεσποίνης ἡμῶν τῆς ἁγίας ἐνδόξου Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας ἐδημιούργησεν ἑαυτῇ ἐξ αὐτῆς ἐν τῇ ἰδίᾳ ὑπόστασει σάρκα ὁμοούσιον ἑαυτῇ καὶ ὁμοιοπαθεῖ κατὰ πάντα χωρὶς ἁμαρτίας, ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ καὶ νοερᾷ· ἐν αὐτῇ γὰρ ἔσχε τὴν ὑπόστασιν καὶ γέγονεν ἄνθρωπος· καὶ ἔστιν εἰς καὶ ὁ αὐτὸς Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, συδοξαζόμενος τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. Ἐνωσύντες δὲ αὐτοῦ τὴν ἀφραστον ἔνωσιν, ὀρθῶς ὁμολογοῦμεν μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην σαρκὶ ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ. Καὶ πάλιν ἐν θεωρίᾳ λαμβανόντας τὴν τῶν φύσεων διαφορὰν, δύο ταύτας εἶναι λέγομεν, διαίρεσιν οὐδεμίαν ἐισάγοντες· ἑκατέρα γὰρ φύσις ἐστὶν ἐν αὐτῷ· ὅθεν ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολογοῦμεν Χριστὸν, ἓνα Ἰδὸν, ἐν πρόσωπον, μίαν ὑπόστασιν, Θεὸν ὁμοῦ τε καὶ ἄνθρωπον. Πάντα δὲ τοὺς παρὰ ταῦτα φρονήσαντας ἢ φρονούντας ἀναθεματίζομεν, ἄλλοτρίους κρινόντες τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Τῶν ὀρθῶν τοίνυν δογμάτων τῶν παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων παραδεδομένων ἡμῖν κηρυττομένων, προτρέπομεν ὑμᾶς πάντας εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν συντρέχειν. Μᾶλλον δὲ παρακαλοῦμεν· οὐ γὰρ ὀκνήσοιμεν κἄν ἐν ὑπεροχῇ βασιλείας ἐσμεν, τοιούτοις χρῆσασθαι βήμασιν, ὑπὲρ τῆς τῶν Χριστιανῶν ἀπάντων ὁμοφροσύνης τε καὶ ἐνώσεως, ἐκ τοῦ μίαν ἀπάντων δοξολογίαν ἀναπέμπεσθαι τῷ

(2) Salus credentium mysterium Trinitatis est. (Hieron.) — Deum esse multis notum est. Sed quod Pater sit et Filium habeat, paucis (Aug.). — *Pater, manifestavi nomen tuum hominibus*, etc. (Joan. xvii.) — Et creditur a nobis sine confusione conjuncta sancta Trinitas, sine separatione distincta. (Aug.) — Εἰς Θεοῦ ἐν τρισί, καὶ τὰ τρία ἐν· Unus Deus in tribus, et tria hæc unum. Unus Deus Pater, ex quo omnia : et unus Dominus Jesus Chri-

stus, per quem omnia : et unus Spiritus sanctus, in quo omnia. Eo, ex quo et per quem et in quo, non naturas dissecantibus, verum unius et confusæ naturæ proprietates designantibus. Atque id ex eo clare patet, quod in unum rursus colligitur. Ex ipso, et per ipsum, et in ipsum omnia : ipsi gloria in sæcula, An. en. (Greg. Nazianz.) (3) Duxæ naturæ Christi in unam coeuntes dominatorem et deita em. (Theologus.)

μεγάλῳ Θεῷ καὶ Σωτῆρι ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ. Τοῦ δὲ λοιποῦ, μηδένα προφασίζόμενον περὶ πρόσωπα ἢ συλλαβὰς ζυγομαχεῖν ὅτι πρὸς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὀρθὴν πίστιν τε καὶ ἔννοιαν αἱ συλλαβαὶ φέρουσι τοῦ μέχρι νῦν κρατοῦντος ἔθους τε καὶ σχήματος ἐν τῇ ἀγίᾳ τοῦ Θεοῦ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ, διὰ πάντων βεβαίου τε καὶ ἀκαινοτομήτου καὶ εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα μένοντος χρόνον. » Τῷ μὲν οὖν ἰδίῳ τούτῳ πάντες, οἱ ἕκαστου συγκατετίθεντο ἱερεῖς, ὀρθῶς ἐκφωνηθῆναι λέγοντες· οἱ δ' ἀποδηρημένοι ἐπὶ τοῦ σχίσματος ἔμμενον, ἤκισθ' ἐνοῦσθαι θέλοντες, οὐ δι' ἄλλο τι, ἀλλ' ὅτι περ ῥητῶς οὕτω πρὸς τῷ τέλει τοῦ γράμματος εἴρηκε, τὸ βέβαιον καὶ ἀκαινοτόμητον πεφυλάχθαι ταῖς ἐκκλησίαις καὶ κατὰ τὸν ἐξῆς ἐσόμενον χρόνον.

» *Ubi ubique episcopi et sacerdotes catholici comprobantur, recte promulgatum esse dicentes. Qui vero se ab Ecclesia segregaverant, in schismate et dissidio persistentes, haudquaquam cum ea uniri voluerunt: non aliam quidem ob causam, quam quod ad finem scripti disertis verbis appositum esset, etiam temporibus futuris professionem fidei talem absque rebus novis stabilem conservatum iri.*

ΚΕΦΑΛ. ΛΓ'.

Περὶ τῶν προέδρων τῶν μεγάλων πόλεων, καὶ Γρηγορίου τοῦ Θεουπόλεως.

Τουστίνος δὲ Ἰωάννου τοῦ ἐκ τοῦ Σιρίμιος τὸν τε βίον ὁμοῦ δὲ καὶ τὸν θρόνον τῆς βασιλίδος θανάτῳ ἀπεβλομένου, Εὐτύχιον ἐκ τῆς ὑπερορίας ἀγαγών, καθὼς Τουστιανὸς ἐν διαθήκαις ἐνεκελεύετο, τῷ θρόνῳ αὐθις ἐγκαθιδρύει· ὃν ἐπὶ δὲ ἔτη διαγεγόμενον Ἰωάννης ὁ Νηστευτὴς διεδέχθη. Ἀλλὰ καὶ Ἰωάννου τοῦ Κατελίνου τὸν τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης θρόνον λιπόντος, καὶ πρὸς τὴν ἐκεῖσε χωρήσαντος· δίαίταν, Βόνοςος τοὺς οὐκασίας τῆς ἐπισκοπῆς ἐγγχειρίζεται· ὃν Ἰωάννης ἕτερος διεδέχθη, τὸν δ' αὐθις Πελάγιος· μετὰ δὲ Ἀπολλινάριον Ἰωάννης τὸν τῆς Ἀλεξάνδρου ἀνεῖσι θρόνον, ὃν Εὐλόγιος διεδέχθη. Ἀνὰ δὲ τὴν Ἱερουσόλυμιν τὴν ἱερωσύνην οὐκίξων ἦν αὐθις μετ' Εὐστόχου ὁ Μακάριος· ἔπειτα Ἰωάννης τὴν ἱεραρχικὴν ἐκκληροῦτο καθέδραν, τῇ τῶν Ἀκοιμητῶν μονῆ τὸν λιτὸν καὶ ἄσκειον βίον ἀριστά μετελθών. Κατὰ δὲ τὴν Θεούπολιν τὸν μετὰ Δομνίνου Ἀναστάσιον ἐλάσας ὁ Ἰουστίνος, Γρηγόριον κατεστήσθη, μηδενὸς τῆνικαῦτα περὶ τὴν Ἐκκλησίαν νεωτερισθέντος· αἰτίαν δὲ βασιλεὺς ἔσχεν ὁ Ἀναστάσιος, ὅτι περ τὰ ἱερὰ χρήματα διαπαντὴ μὴ κατὰ τὸ προσήκον ἀρχιερεῖ, καὶ ὅτι εἰς βασιλεία προσέκοψε βλασφημίας. Ἐρομένου γάρ τινος Ἀναστάσιον τί δὴ ποτε οὕτω χυδῆν τὰ ἱερὰ χρήματα διαβρίπτει, καὶ μὴ ὡς χρεῶν διασκορπίζει εἰς τὸ δέον καταναλισκῶν, διαβρῆδην εἰπεῖν σκίψαντα, ἵνα μὴ, φησὶ, παρὰ τῆς κοινῆς λύμης τοῦ Ἰουστίνου ἀφαιρηθεῖεν. Μετῆμιστο δὲ μηνιάδι τὸν Ἰουστίνον ἐκείνω, ὅτι περ ζητοῦντι χρήματα οὐ προήρητο δοῦναι. Καὶ τινα δ' ἕτερα ἐκείνω προσέπιπτον τὸν βασιλικὸν σκοπὸν θεραπεύειν βουλομένων ἐνίων. Τούτου δ' ὑπέξελθόντος, Γρηγόριος, ὡς εἴρηται, τὸν θρόνον ἐλάμβανεν· οὐ κλέος εὐρὺ κατὰ πόλιν· ἐκ γὰρ πρώτης τριχῆς, τοῖς μοναδικῶς

A hortamur, seu potius rogamus. Non enim grave nobis est, quamvis in fastigio imperii collocati simus, Christianorum omnium consensionis atque unionis gratia, ejusmodi verbis uti: ut una ab omnibus laus et glorificatio tribuatur Deo magno et Servatori nostro Jesu Christo. 794 De cætero autem, ne quis causam aut occasionem illam de personis aut syllabis (sive fidei formulæ) per in-testina dissidia contendendi caperet, quoniam ad unam et eandem rectam fidem et sententiam syllabæ (seu formulæ) producunt consuetudinis et status ejus, qui hucusque in sancta Dei catholica et apostolica Ecclesia obtinuit, et per omnia citra innovationem aliquam firmus stabilisque deinceps in tempus omne permanebit. » Edictum hoc omnes

B

CAPUT XXXVI.

De magnarum urbium episcopis, et Gregorio Theopolis antistite.

Justinus, postquam Joannes cui Sirimis patria fuit, vitam simul et thronum imperantis urbis morte abjecisset, Eutyrium ab exsilio, sicuti Justinianus testamento jusserat, revocatum in ecclesiam suam restituit. Qui duobus exactis annis, Joannem Nηστευτήν, hoc est jejunatorem, successorem habuit. Ubi vero Joannes etiam Catelinus in veteri Roma sedem vacuam reliquit, et ad vitam illam migravit, Bonoso (1) episcopatus gubernacula mandata sunt: cui Joannes alius, atque huic rursus Pelagius successit. Post Apollinarem autem Joannes Alexandriæ in pastorem conscendit thronum, et huic deinceps subrogatus est Eulogius. Hierosolymis episcopatum denuo post Eustochium gubernavit Macarius. Post eum hierarchicam cathedram sortitus est Joannes, 795 qui puram et iuopem vitam in Insomnium monasterio optime egerat. Apud Theopolim autem Justinus Anastasio Domnini successore pulso, Gregorium substituit, nullis tum in Ecclesia novis rebus motis. Imperator vero crimen illud Anastasio objecit, quod sacram pecuniam in alios, quam episcopum deceret, conferret sumptus, et quod convicio et maledicto imperatorem ipsum petiisset. Cum namque interrogatus a quodam Anastasius esset, cur ita profuse pecuniam sacram dilapidaret, et non potius in usus decentes eam impendens, ita uti ovis esset, dispergeret, diserte per cavillationem dixisse fertur, ne a communi pernicie Justinio auferretur. Fama autem vulgatum est, propterea illi Justinum intensum fuisse, quod pecunias ei petenti ille dare noluerit. Adtinguntur præterea viri ei alia quædam a nonnullis, qui imperatoris cœptum tegre aut excusare voluerunt. Postquam Anasta-

(1) Pro Bonoso legendum puto *Benedicto*.

suis episcopatu abiit, Gregorius, sicuti dictum est, a sedem eam accepit : cujus lata est gloria, ut poetæ verbis utar. A primis enim capillis, in monasticis exercitatus studiis, strenue ad summos gradus, cum nuper admodum se in eo lanugo prima exhibuisset, contendit. Primum vero Byzantii monasterio præfuit, ubi etiam ab initio vitam rerum omnium expertem degere cœpit. Postea Justino jubente, pastorale munus in monte Sinæo suscepit : in quo a Scenitis barbaris obsessus, non minimis circumventus est periculis. Quibus etiam, ut pacificationem iuissent, suasor auctorque fuit. Apud hos cum res magnas peregisset, in sacram deinde proventus est cathedram. Animo et consilio in rebus omnibus optimo fuit : et ad quodcumque negotium se converteret, id quam facillime conficiebat. Metu minime perturbabatur. Potestatibus autem, ut facile illis territus cederet, flectendum se haudquaquam præbuit. Liberalis quoque, et admodum munificus, magnifice pecunias largiebatur : usque adeo, ut quocumque, pro eo atque opus esset, progrediretur, quam plurimi homines eum stiparent atque sequerentur, eorum etiam quibus nihil cum eo intercederet consuetudinibus, et qui nihil ad eum pertinerent. Alii insuper qui eum produlisse audiissent, vel vidissent, ad eum confluebant, et honorem mundanis dignitatibus debitum, præ viri ejus observantia, secundo loco habebant, **796** avide sua sponte et videre et audire eum cupientes, etiam de rebus non magni momenti plerumque verba facientem. Erat siquidem ad arcuum desiderium eorum animis, qui illum quomodocumque conveniebant, inserendum quam maxime idoneus, aspectu admodum admirandus, in colloquiis valde jucundus, et si quis alius, et ipse ad id quod deceret cognoscendum acutissimus, et ad faciendum quam facillimus. Ad consilium aliis dandum, atque ad res domesticas et externas dijudicandas, promptissimus. Quapropter multas res optime gessit, negotia in crastinum differre non solitus. Terrori vero erat non tantum Romanis imperatoribus, cum publica tractaret negotia, quantum necessitas postularet et tempus flagitaret, verum etiam Persarum ducibus, sicuti suo loco a me dicitur. Varius etiam fuit. Aliquando namque multa utebatur vehementia : nonnunquam iratum se esse præ se ferebat. In primis autem, cum opus esset, maxime in eo eminebat lenitas et mansuetudo, adeo ut quam commodissime in eum dictum illud prudens Gregorii Theologi conveniret, severitas reverentia temperata sic fuit (2), ut altera ab altera non læderetur, sed utraque per alteram illustraretur.

CAPUT XXXVII.

Ut pacta conventa inter Persas et Romanos soluta sint.

Verum enimvero primo Gregorii episcopatus anno Persarum, qui prius magnæ Armeniæ incolæ nominati fuerant, et Romanis paruerant, a Philippo autem, qui post Gordianum apud Romanos imperium obtinuit, Saporis Persarum regi ita proditi fuerant, ut Armenia quidem quæ minor dicitur,

ἀποδυσάμενος σκάμμασι, γεννηκῶς τοῖς ανωτάτω βαρμοῖς; φλαυνεν, ἀρει τοῦ λούλου αὐτῷ καταρῆοντο. Τῆς δὲ τῶν Βυζαντιῶν πρῶτον μονῆς καθηγήσατο· ἐνθα τὸ καταρχῆς· καὶ τὸν ἀσκειον βλον μετῆι. Μετέπειτα δὲ Ἰουστίνου κελεύοντος, τὴν ποιμαντικὴν τοῦ Σινᾶ ἐγγειρίζεται· ἦρου· ἐν τῷ πολιορκουμένῳ ὑπὸ τῶν Σκηνητῶν βαρβάρων, οὐκ ἐλάχιστοις περιεπάρη κινδύνοις, ὡς καὶ εἰρήνης ἐκείνοις γενέσθαι πρῦτανιν· ἐν οἷς καὶ μεγάλ' ἄττα καταπραξάμενος, ἐκείθεν πρὸς τὴν ἱερὰν ἀντήχθη καθέδραν. Ψυχῆς δὲ καὶ γνώμης τυχὸν κρατίστες ἐφ' ἅπασι, πρὸς ὅπερ ἂν βέψσειεν, ἐξερραστικώτατος ἦν· ἤκιστα μὲν δίδει κατεπτηχῶς, δυναστείας δ' εὐγέρωτος εἶναι ὡς· εἰκεν, ἀληπτον ἑαυτὸν παρῆχεν. Ἐλευθέριος δὲ τις μάλα καὶ ἀφειδῆς ἦν, μεγαλοπρεπῶς τὰς διαδόσεις τῶν χρημάτων ποιούμενος· καὶ ἐς τόσον, ὡς καὶ δεῖσανδοποι ποτὲ πρῆναι παμπληθεῖς περιεπικοντο, καὶ τῶν μηδαμῶς αὐτῷ προστηκόντων, καὶ μὴδ' εἰωθότων. Καὶ ἄλλοι δ' ἐπισυνέρρον πυθανόμενοι διείντα ἢ καὶ ὄρωντες· καὶ τὰ ἐς τὴν κοσμικὴν ἀρχὴν ἐν δευτέρῳ ἐτάττοντο τῆς εἰς τὸν ἀνδρα τιμῆς· ἐθελουσίως προθυμουμένων καὶ ὄρᾶν καὶ ἀκούειν, καὶ τὰ τυχόντα ὡς πικρὰ διομιλουμένῳ. Καὶ γὰρ ἦν ἱκανώτατος ταῖς ἀληθείαις ἀόρατον ἐνασπείρει πόθον τοῖς ὅπως δὴ πότε ἐνευγχανουσι. Τὴν τε θέαν ἀξιάγαστὸς τις, ἡδιστὸς τε λίαν προσφθέγγασθαι· καὶ εἴπερ τις νοῆσαι τε τὸ δῖον δέξεται, πρᾶξαι τε ἐς τὰ μάλιστα προχειρότατος· βουλεύσαι δὲ βουλὴν καὶ ἄλλου πράξαντος διαγνῶναι· ἐν τε τοῖς οὐκείοις καὶ θύραθεν ἐπιτήδειος. Διὰ τοι τοῦτο καὶ πολλὰ καὶ ἄριστα διεπράξατο, ἀφαιρὲς τὸ ἐσπύριον ἀναβάλλεσθαι. Κατέπληξε δὲ οὐ μόνον τοὺς Ῥωμαίων βασιλεῖς τοῖς κοινοῖς χρώμενος πράγμασιν, εἰς ὅπερ ἂν ἡ χρῆσις καλοῖη καὶ ὁ καιρὸς ἀπαίτη· ἀλλὰ καὶ τοὺς Περσῶν ἡγεμόνας, ὡς ἐν καιρῷ μοι· λελέξεται. Ποικίλος ἐστὶς ἐτύγχανε· πῆ μὲν πολλῇ χρώμενος τῇ σφοδρότητι· ἐνόστο δὲ καὶ τὸ θυμῶδες ἐσηματίζετο· ἐκ περιορισίας δ' ἦν αὐτῷ ἡνίκα δέοι τὸ πρᾶον κερρα μὲνον τῇ ἡμερότητι· ὡς ἐπ' αὐτῷ συνδραμεῖν προσφῶρος μάλα δ' αὐτῷ Θεολόγῳ Γρηγορίῳ πεφιλοσόφηται, τὸ αὐστηρὸν αἰδῶν σύγκρατον, ὡς μὴδ' ἕτερον ὑπὸ τοῦ ἐτέρου καταβλάπτεσθαι, ἀλλ' ἀμφοτέρω δι' ἀλλήλων εὐδοκιμεῖν.

D

ΚΕΦΑΛ. ΑΖ'.

Ὡς αὖ μετὰ Περσῶν καὶ Ῥωμαίων σκοπδαὶ διελύοντο.

Ἔτος δὲ Γρηγορίου τούτου πρῶτον ἀγοντος τῇ ἱεραρχίᾳ, Περσαρμένιοι, οἱ πρότερον τῆς μεγάλης Ἀρμενίας οἰκῆτριες ὠνυμάζοντο, καὶ Ῥωμαῖοις ἦσαν κατήκοι, πρὸς Φιλίππου δὲ δὲ μετὰ Γορδείαν Ῥωμαίων ἤρσε, Σκηπῶρη τῷ Περσῶν καταπρυνδόθησαν βασιλεῖ· καὶ ἡ μὲν Ῥωμαίοις ἐκρατήθη

(2) Evagr. lib. v, cap. 6.

μικρὰ Ἀρμενία ὀνομασθεῖσα· ἡ δὲ Πέρσαις καλεῖται Ἀ
 ρμενία τὰ Χριστιανῶν ὡς ἔθο· προσειούσα· οὗτοι
 τοίνυν οἱ Περσαρμένιοι κακῶς πρὸς Περσῶν πά-
 σχοντες, καὶ μᾶλλον παρανομεῖν περὶ τὴν οἰκίαν
 ἐκδιδάσκοντες νόμοισιν, κρύφα Ἰουστινῷ διεπρεσβεύ-
 οντο, αἰθὶς κατήκοοι Ῥωμαίοις γενέσθαι δεόμενοι,
 ὡς ἂν ἐπ' ἀλείας εἴη ὄρεῖν πραγμάτων ἄνευ τὰ εἰς
 θεῶν ἐκ τῆς θρησκείας νομιζόμενα γέρα· προσηκα-
 μένου δ' Ἰουστινῷ τὴν δέξασθαι ἐπὶ τισὶ συνθήκαις
 πρὸς τοῦ βασιλέως ἐγγυθεῖσαι, καὶ ὄρεοις ταύτας
 σφοδρῶς ἐμπειρώσαντος, οἱ μὲν Περσαρμένιοι τοῦς
 σφῶν ἄρχοντας διαχειρισάμενοι, τὸ δὲ λεγόμενον,
 πασσοῦσι τῇ Ῥωμαίων προτρωροῦσιν ἐπικρατεῖα·
 καὶ τοῦς περικύκλω ὁμοσθνεῖς τε καὶ ἀλλοφύλους
 ἐταιρισάμενοι, Οὐαρδαμανοῦ προὔχοντος τούτοις
 καὶ ἀγοντος, ἀνδρὸς γένει καὶ ἀξιώματι καὶ τῇ περὶ Β
 τὰ πολέμια ἐμπειρικῇ στρατηγίᾳ ὑπερτεροῦντος.
 Καὶ τοίνυν διὰ ταῦτα ἐπιγκαλῶν βασιλεὺς Χοσρόης,
 ἀπόπεμπος ἦν, πεπεράνθαι λέγων τὰ τῆς εἰρήνης·
 ἄλλως τε καὶ μὴ οἶδ' ἂν εἶναι Χριστιανῶν ἀνθρώ-
 πων ὑπερορῶν, καιρῷ περὶ πειρασμοῦ εἰρήνης τοῖς
 ὁμοφύλοις προσιδόντων. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ταῦτα
 καὶ τοιαῦθ' ἕτερα παραπέσει ἀπακρίνεται· ὁ μὲν
 καίπερ τοιαῦτα λέγων, οὐ πρὸς μάχην παρασκευά-
 ζετο· τῇ συνήθει δὲ σχολάζων τρυφῇ περιεβλεπτο,
 ἐσῦτερα πάντα τῶν σφετέρων λογισμῶν τε καὶ ἡδονῶν
 τιθέμενος. Ἄνδρα δὲ τινα συγγενῆ αὐτῷ οἱ
 καθεστῶτα, Μαρκιανὸν ὄνομα, στρατηγὸν τῶν ἐφῶν
 χειροτονήσας ταγμάτων ἐξέπεμπε, μήτε στρατὸν
 ἀνέχοντα, μήτε παρασκευὴν ἀξιόλογον ἐχειρίσας C
 αὐτῷ· ὅς ἐς προφανῆ κίνδυνον, καὶ τὸ δὲ λεγόμε-
 νον, ἐπὶ καταστροφῇ τῆς ζωῆς, πρῶτον ἐπὶ τὴν Μέσην
 ἐγεγόνει τῶν Ποταμῶν, βραχεῖς κομιδῆ στρατιώτας
 καὶ τούτους ὀπλων ἄνευ προσεπαγόμενος· πρὸς δὲ
 σκοπεῖν· καὶ βραχεῖς τε καὶ βοηλάτας οὐς ὄθεν δὴ-
 ποτε ἤρναντο. Καὶ δὴ συμβαλὼν Πέρσαις περὶ τὴν
 Νισιδίαν, τὸ πλέον ὄθεν ἐσχρηκῶς· μήπω παρασκευα-
 σμένων Περσῶν, τὴν πλὴν περιεκάθητο. Οἱ δὲ
 Πέρσαι ἐν καταφρονήματι τῆς ὄθεν περιφανοῦς
 στρατηγίας οὐδ' ἀποκλείσαι τὰς πύλας ἠμέσχοντο·
 αἰσχροῦτετι δὲ μᾶλα καθύβριζον τὸ Ῥωμαίων στρα-
 τήγημα. Τεράστια δὲ πλείστα τὰ ἐσόμενα δυσχερῆ
 Ῥωμαίοις τηλικαῦτα τεθέατο προμηνύοντα· καὶ
 βοῦς δ' ἀριγέννητος ὤφθη τῇ προσβολῇ τοῦ πολέ-
 μου, ὃ δύο κεφαλὰι τοῦ τραχήλου ἠώρηνται. D

Romanis subdita maneret, major autem Christiano-
 rum sacra moribus colens Persis sit tradita: Persar-
 menii, inquam, isti, quod graviter a Persis
 affigerentur, legesque suas transgredi vi compellerentur,
 clam ad Justinum oratores miserunt, ut sub ditionem
 Romanorum reciperentur precantes, quo libere absque
 molestia sacros ritus, pro religionis consuetudine,
 Deo peragere possent. Justinus preces eorum comprobavit,
 pactis conventis quibusdam ab ipso interpositis, 797
 quæ etiam jurejurando confirmavit. Itaque Persarmenii
 magistratibus suis interfectis, omnino, quod dicitur,
 universi sese Romanorum imperio commiserunt, in
 societatem suam finitimis ejusdem gentis populis,
 atque itidem alienis pertractis. Apud quos Arda-
 manes principem locum habuit, vir genere et dignitate,
 nec non bellicis et imperatoriis artibus præstans.
 Hac vero de causa cum Chosroes imperatorem
 incusaret, talis ab eo responsum tulit: finem suum
 pacis pacta conventa habere: insuper autem fieri
 haudquaquam posse, ut Christianos, pacis finitæ
 tempore, ad populares suos confugientes ipse non
 reciperet. Hæc quidem ille, atque his similia alia
 respondit: et quamvis talia diceret, minime tamen
 se ad bellum instruxit, sed otio solito deditus,
 deliciis diffluxit, post rationes et voluptates
 suas omnia habens. Virum autem quemdam
 genere sibi propinquum, Marianum nomine,
 Orientalium copiarum ducem designatum, adversus
 Persas misit, neque exercitu justo, neque apparatu
 belli alio satis instructum. Ille cum manifesto
 periculo, et quod dicitur, cum ipsius Orientis
 everisione, in Mesopotamiam primum est profectus,
 in Mesopotamiam primum est profectus, paucos
 admodum milites eosque inermes secum ducens:
 ad quos accedebant fossores et sarctores, et boni
 actores undequaque coacti. Et cum Persis apud
 Nisibim levi certamine congressus, cum meliore
 loco res ejus essent, Persis nondum satis
 paratis, urbem eam obsidere quam hostes persequi
 maluit. Oppidani porro propter tam splendidum
 scilicet belli apparatus contemptum portas non
 clausurunt, sed sædissima etiam in Romanum
 exercitum convicia jecerunt. Plurima vero prodigia,
 Romanorum futuras clades portendentia, tum visa
 sunt: et bos recens genitus in initio belli
 conspectus est, ex cujus cervice duo capita eminebant.

ΚΕΦΑΛ. ΛΗ'.

798 CAPUT XXXVIII.

Ὁπως Χοσρόης, τὴν Ἐω ἐπιδρομῶν, φρουρίαν τε
 εἶλε, καὶ πολλὰν λείαν περιεβάλλετο.

Ut Chosroes, incursione in Orientale imperium facta,
 et castella cepit, et prædam multam abduxerit.

Ἐπεὶ δ' ὁ Χοσρόης καλῶς τὰ πρὸς τὸν πόλεμον
 ἐπὶ ἤρτισατο, τὸν Οὐαρδαμανῆν μέχρι τινὸς διελά-
 σασ, καὶ τὸν Εὐφράτην ἀνὰ τὴν σφετέραν διαδιδά-
 σασ γῆν, διὰ τοῦ καλουμένου Κιρκησίου ἐς τὴν
 Ῥωμαίων ἤπειν γῆν. Ἔστι δὲ τὸ Κιρκησίον τοῦτο
 πολὺ γῆνιν τι λίαν ἐπικαιρότατον, πρὸς τῷ τέρματι
 τῆς Ῥωμαίων κείμενον γῆς· ὄχυρόν δὲ τὰ μάλιστα
 ἐστὶ, τείχη στερέβότατα περιβεβλημένον, καὶ ἐς πολὺ
 τι ὕψος αἰρόμενα. Ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ ποταμὸς Εὐφρά-

Posteaquam autem Chosroes se ad bellum probe-
 instruxit, Ardaamanem aliquatenus productum,
 Euphratem in regno suo transmittere, et per Cir-
 cesium (quod dicitur) in Romanorum ditionem ex-
 currere jussit. Est autem Circesium oppidum com-
 modissimum et munitissimum, ad fines Romano-
 rum imperii situm. Muro namque firmissimo atque
 altissimo circumdatum est. Quin et Euphrates et
 Aboras fluvii id circumfluentes, et in insulae formam

redigentes, inexpugnabile efficiunt. Ipse autem cum A copiis suis, Tigri amne trajecto, magnis itineribus celeriter ad Nisibim venit: quæ, sicuti dictum est, a Marciano obsidebatur. Hæc ita a Persis agi Romani ignorabant: usque adeo, ut Justinus multorum sermonibus deceptus, qui Chosroem jam mortuum esse, aut non longe a morte abesse nuntiabant, Marciano valde succenseret, quod Nisibis expugnationem protraheret: ad quem etiam quosdam misit, qui illum ad claves portarum quam celerrime afferendas excitarent. Ut autem res minus ex sententia successit, et Justinus risu et probro se dignum exhibuit, qui apud talem et tantam urbem, quæ efficere nequiret, conaretur, ad quam scilicet tam exiguus exercitus assidebat: res ea primum Gregorio Theopolis antistiti ab episcopo Nisibeno renuntiata est. Erat enim is Gregorio, a quo pecuniam ingentem acceperat, amicus quam maxime. Et dabat præterea operam, ut urbs ea propter ærumnas, quas a Persis patiebatur, in potestatem Romanorum rediret. Itaque is Gregorio quæ in Perside gererentur, suo quæque tempore insinuando, significabat. Ea porro ad Justinum Gregorius scribebat, de subita etiam Chosroæ expeditione certiores eum faciens. Atque ille more suo deliciis et luxuriæ deditus, fidem habere episcopi scriptis supersedit, ea quæ cupiebat geri etiam ratus. In hominibus namque molliter et dissolute viventibus, ad ignaviam et socordiam gloriosa audacia accedere solet. Neque illi eventis rerum fidem habent, si alium, quam ipsi volunt, exitum consequantur. **799** Justinus ergo Gregorio rescribens, ea quæ is renuntiasset, tanquam falsa omnino essent, rejiciebat. Atque ut etiam vera essent, Persas tamen urbis expugnationem non præventuros esse. Quin etiamsi prævenirent, eos tamen inde sæde atque turpiter repulsum iri dicebat. Et Acacium quemdam delectum, virum protervum, confusionem plane dicas, ad Marcianum misit, cum ejusmodi mandato, ut etiamsi Marcianus urbem cepisset, et pedem alterum in ea posuisset, dignitate statim deponeret, eamque ipse Acacius sumeret. Quod sane is fecit, imperatoris jussa non ex illius commodo exsecutus. Postquam enim eo venit, Marcianum illico in hostili terra dignitate privavit, re ea militibus non renuntiata. Sedenim qui in exercitu ordines ducebant, ubi ducem magistratum deposuisse cognoverunt, ulterius perseverare in castris nequaquam voluere: sed paulatim hinc et inde palantes diffugere, ridicula illa obsidione soluta. At Vadaarmanes copias secum martem spirantes, non solum ex Persis, sed etiam barbaris qui Scenitæ dicuntur, delectas duces, Circesio præterito, quam plurimum Romanorum rebus intulit detrimenti. Ferro namque et igne pleraque loca vastans, neque moderatum quidquam, propter defensorum solitudinem, vel cogitans vel faciens, non pauca castella cepit. Et quod ibi nemo cum imperio esset, tum autem quod

της καὶ Ἀβόρας περικύκλω βρόντες, καὶ ὡς περ τοῦτο ἀπονησοῦντες, ἀμυχον ἀπεργάζονται. Αὐτῶς δὲ σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν τὸν Τίγρητα διαβάς ποταμὸν, ὅσον τάχος ἐλαύνων ἐπὶ τὴν Νίσιβιν ἔκειν, ὑπὸ Μαρκιανῷ πολιορκουμένην, ὡς εἰρηγται. Ἐλάνθανε ταῦτα Ῥωμαίους Πέρσας πραττόμενα, ὡς καὶ Ἰουστίνον, τῇ τῶν πολλῶν ἀπατώμενον φήμη ὡς ἤδη θάνοι Κοσρόης, ἣ ἐγγὺς εἶναι ἀποθανεῖν, ἀσχάλλειν σφόδρα κατὰ Μαρκιανοῦ, οἷς ἐβράδυνε μὴ ἐκπολιορκήσας τὴν Νίσιβιν· πέμψαι δὲ τινὰς ἐκεῖνον διερεθίσοντας, ὥστε καὶ τὰς τῶν πυλῶν κλειῖς ὡς τάχιστα ἀγαγεῖν. Ὅς δὲ οὐ κατὰ σκοπὸν τὰ πράγματα προῦβαινε, πολλὴν δὲ καὶ ἀσχύνην ὄφλην, ὡς περ ἀμήχανα ζητῶν ἐπὶ τοιαύτῃ καὶ τοσαύτῃ πόλει, καὶ ταῦτα στρατῶ πάμπαν ἐξουθενημένῳ παρακαθημένῳ, ἀγγέλλεται τὰ πραττόμενα πρώτα μὲν Γρηγορίῳ τῷ Θεουπόλειῳ παρὰ τοῦ ἐπιτοκτοῦ Νισιβηνῶν· ἦν γάρ οἱ φίλος μάλιστα, Γρηγορίῳ μεγάλους χρήμασι δεξιωθείς· ἄλλως τε καὶ πάλιν ὑπὸ Ῥωμαίοις γενέσθαι σπεύδοντος τὴν οἰκίαν πόλιν· οἷς κακῶς πρὸς Περσῶν ἔπασχε, τὴν τῶν πραττομένων τῇ ὑπερορίᾳ διελθῶν τῷ Γρηγορίῳ παρείχετο, ἰγκαίρους παριστάς ἕκαστα· ἃ δὴ πάντα Ἰουστίνῳ ἰδῆλον, μνηστὸν καὶ τὴν ἐξάπινα Κοσρόου ἐφοδον. Ὅ δὲ τῇ ἐξ ἔθους τρυφῇ καὶ ἡδουπαθείᾳ σχολάζων, ἥκιστα πιστεύειν ἤρετο τοῖς γεγραμμένοις τῷ ἱερεῖ, ἐκεῖνο οἰόμενος, ὅπερ ἠδοῦλετο. Τοῖς γὰρ σφόδρα ἐκδεδιητημένοις τῶν ἀνθρώπων πρὸς τῷ ἀγενεῖ καὶ τὸ θράσος φιλεῖ ἔπεσθαι· καὶ τὰς τῶν πραγμάτων ἐκβάσεις πάμπαν διαπιστεῖν, εἰ γε τύχοιεν κατέναντι τῶν θελήσεων φέρεσθαι. Καὶ ἀντιγράφων Γρηγορίῳ ὡς οὐκ ἀληθῆ παντάπασιν εἶεν τὰ εἰρημένα, ἀπεωθείτο· εἰ δὲ γε καὶ ἀληθῆ, ἀλλ' οὐ φθαῖεν Πέρσαι τὴν πολιορκίαν· εἰ δὲ γε καὶ φθαῖεν, ἀλλὰ κακῶς καὶ ἀσχυρῶς ἐκεῖθεν ἀπαλλάγεται. Καὶ δὴ τινὰ ἐκλεξάμενος Ἀκάκιον Ἰνομα, ἄνδρα ὑβριστὴν καὶ ἀντικρυς σύγχυσιν, καὶ παρὶ Μαρκιανὸν πέμψας, ἐνεκελεύετο ὡς καὶ εἴπερ καὶ τὸ ἄστυ εἴλε, καὶ ὀάτερον τοῖν ποδοῖν ἐκεῖνῳ ἐνέβαλλεν, αὐτίκα τε τῆς ἀρχῆς αὐτὸν παραλύσαι, καὶ τύττην αὐτῷ περιθεῖναι. Ὅ δὴ καὶ πέπραχεν, οὐκ ἐπὶ τὸ συνοῖστον τὰ τῷ βασιλεῖ κεκελευσμένα τελέσας. Ἐπεὶ γὰρ ἔκει, Μαρκιανὸν εὐθύς ὑπερβρίον ἐποιεῖτο, μὴ τι τῷ στρατῷ διαγγείλας. Οἱ δὲ τοῦ στρατοῦ τὰ πρώτα φερόμενοι, ἐπεὶ μάθαιεν τὸν στρατηγὸν τῆς ἀρχῆς πεπαυμένον, πρῶτον μὲν ἵνα οὐδαμῶς ἤθελον· κατολίγον δὲ σποράδες φεύγοντες ἀνεχώρουν, τὴν καταγέλαστον πολιορκίαν λύσαντες. Οὐαδααρμάνης δὲ ἄρην πνέοντα στρατὸν ἐπαγόμενος, οὐ Περσῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ βαρβάρων οἷς Σκηνηταὶ καλοῦνται, τὸ Κιρκήσιον παραμείδων ὡς πλείστον, τοῖς Ῥωμαίων διελυμμένα· πράγμασι. Καὶ τὸ μὲν καιὼν, τὸ δὲ καὶ κτιννῶς, καὶ μηδὲν μέριον διανοούμενος ἢ πράττων κατὰ πολλὴν ἤδη τοῦ κωλύσοντος ἐρημίαν, οὐκ ἐλάχιστα φρούρια εἴλε· καὶ τὸ μὲν οὐδὲι ἤρχεν· ἔπειτα καὶ τῶν ὀφειδόντων μάχεσθαι κατὰ τὸ ἄδρας φρούριον ἀποκεκλεισμένων, ἐπ' ἀδείας ποιεῖν ὁ βούλεται προῦκειτο. Ἐκεῖθεν δ' ἀπάρας, τῇ Θεουπόλει προσέβλεπε, πέμψας

πλείστου τῶν ἀμφ' αὐτὸν, οὐ παραγενόμενος· οἱ καὶ παρ' ἐλπίδα πᾶσαν ἀπόσθησαν, οὐδενὸς ἔνδον ἐναπολειφθέντος, πλὴν ὀλίγων τινῶν κομιδῆ καὶ εὐαριθμῶν. Ἀπίδρα δὲ καὶ ὁ Ιερεύς, τὰ τροχόντα ἱερὰ ὑπεξαγαγόν, ὅτι περ καὶ τὸ πλείστον τοῦ τεύχους διεβρωγὸς ἦν. Ὑπανίστατο δὲ καὶ ὁ δῆμος νεωτερίζειν ἐπιχειρῶν, ὡς περ εἰώθει τοῖς τοιοῦτοις κριτοῖς γίνεσθαι. Πρὸς τοῖς ἄλλοις δὲ καὶ αὐτοὶ φύγην μελετήσαντες, ἐρήμην τὴν πόλιν καταλελοιπίσιν, οὐδενὸς ὄλως ἀντιστῆναι ἢ ἐπιτεχνήσασθαι τὴν ἐπιχειρήσαντος. Ὡς δ' οὖν Οὐαδααρμάνης ἀπεκρούσθη παῖραν προσαγαγόν, πῦρ ἐμβάλων τῇ πάλαι μὲν Ἡρακλείᾳ, ὕστερον δὲ ὄνομα σχοῦση Γαγαλικῇ, Σελευκειᾷ προσέρχεται, ἦν Νικάνωρ ὁ Σέλευκος συνεστήσατο, εὐδαίμονα μὲν τὰ πρῶτα καὶ πολυάνθρωπον οὖσαν, χρόνῳ δὲ διαβρῦεσαν, καὶ ἐς ὀλίγον συσπειραθείσαν. Καὶ ἐπεὶ ἀντικαθίστασθαι οὐχ οἷα τε ἦν, συμβάσει τινὶ ταύτης ἔνδον ἐγένετο παρὰ τὰ συγκείμενα διαπεπραγμένους· καὶ πᾶσαν ἔρδην τὴν πόλιν ἐξανδραποδισάμενος ἦρχετο, καὶ τὰ περίεξ αὐτῆς ληϊσάμενος· ἐν οἷς καὶ τὸν ἱερέα τῆς πόλεως, καὶ τὸν ἐπὶ τῇ ἀρχῇ καθεστῶτα ζωγράφος ἔλινω κατείχε. Πάνδεινα δὲ καὶ τῇ ἀποτροφῇ διεργάσατο, οὐδενὸς ἀντιπράττοντος, πλὴν ὀλίγων κομιδῆ στρατιωτῶν πρὸς τοῦ βασιλέως σταλέντων, οὓς Μάγνος ἤγε, πρότερον μὲν ἀργυρῆς τραπέζης προσσηκῶς κατὰ τὴν τοῦ βασιλέως πύλιν, ἐς ὕστερον δὲ καὶ μίξ τῶν βασιλικῶν οἰκιῶν τὴν ἐπιτροπὴν ἐλίχθη· οἱ προτροπάδην ἐφευγον, μικροῦ δορυάλωτοι γεγονότες. Καὶ ταῦτα διαπραξάμενος Οὐαδααρμάνης, τὸν Χοσρόην κατελιπέει μὴ πω τὴν πόλιν ἔλδοντα· ῥοπή δ' ἐκαίην μεγάλη ἐγένετο προσίω. Τό τε γὰρ οἰκιστὸν ἄπαν ἀνεθάρρησε, τό τε ἀντίπαλον κατεπλάγη. Καὶ τὴν μὲν πόλιν ἀποτειχισθείσαν εὐρίσκει, καὶ ἡοῦν ἀγχιεστὰ ταύτης ἠθροισμένον πολύν· αἱ δ' ἐλεπόεις καθίσταντο, καὶ μάλιστα καταπέλται, ἃς μηχανὰς λιθοδόλους τῷ πλήθει καλεῖν σύνθηες· δι' ὧν καὶ ἡ πόλις ὄρη χειμῶνος Χοσρόη ἐάλω, Ἰωάννου τοῦ παιδὸς Τιμοστράτου αὐτῆς ἄρχοντος, οὐδαμῶς ἐν φροντίδι τὴν πολιορκίαν ποιησαμένου, μᾶλλον δὲ καὶ καταπροδόντος. Καὶ τοῦτο γὰρ τριηκῶτα διατεθρύλληται. Πέμπτον δὲ μῆνα καὶ μικρόν τι πρὸς προσεδρεύσεως τῷ ἄστει, εἶλε μὴδενὸς ἀμύνοτος. Καὶ τοίνυν πάντας ἐξαγαγόν, πλῆθος ἀστάθμητον, καὶ τοὺς μὲν μαχαίρας ἔργον πεποιτικῶς, τοὺς δὲ ζωγράφος φυλάξας, τὴν μὲν πόλιν οἷα ἐπικαιρὸν γε οὖσαν, φρουρὰν ἐμβάλων κατέσχευ· αὐτὸς δὲ γαυριῶν τῷ τροπαίῳ, ἀνεχώρει ἐπ' οἴκου.

ΚΕΦΑΛ. ΛΘ΄.

Ὡς ἀμέτρῳ λύπῃ σχεθεὶς Ἰουστίνος, φροντίδι περιέπιπτε νόσῳ· ὑπὸ Τιβερίῳ δὲ τὰ πράγματα ἤγετο· καὶ ὡς τέχνη τὸν Χοσρόην μετελθών, εἰρήνην ἔπραττεν ὁ Τιβέριος.

Τούτω μαθὼν Ἰουστίνος, καὶ μὴδὲν ὑγιᾶς ἢ φρονήρης διανοησάμενος, οὐδὲ ἀνθρωπίνως τὸ συμβῆν

(1) Evagr. Aramem habet, et Nicanoris Seleucum.

A Romani propugnatores in castello Daras a Chosroë clausi forent, faciendum sibi libere quod vellet statuit. Castris autem inde motis, Theopoli animum adjecit: et partem copiarum maximam, ipse non profectus, eo misit, quæ spe sua falsæ. et ab urbe ea sunt rejectæ, propterea quod nulli in ea, aut sane quam pauci cives mansissent. Profugerat vero etiam episcopus ipse, et sacra secum vasa et donaria extulerat. Nam et magna muri pars corruerat: et plebs novarum rerum studio, sicuti ejusemodi temporibus accidere solet, tumultum moverat: et tandem desertam relinquens urbem, inde excesserat, nemine prorsus hostibus resistere aut obviam ire conante. Vadaarmanes postquam voto suo et Theopolis direptione excidit, ignem olim quidem Hæraclæe, 800 postea autem Gagalicæ dictæ urbi injecit, et ad Seleuciam (1), quam Nicanor Seleucus condidit, locupletem quidem illam primum et populosam, postea vero tempore collapsam, et ad paucitatem redactam, progressus est. Hæc cum resistere illi non posset, pacto quodam interveniente, in eam est receptus. Ubi sane præter conventa multa egit, et civitate direpta, vicinis quoque locis circumcirca dispoliatis, inde abiit. In præda reliqua et episcopum et magistratum urbis summum cepit. Nec pauciores in reditu ille clades Romanæ dittoni intulit, nemine videlicet prohibente, præter paucos admodum milites, qui ab imperatore missi fuerant. Horum ductor Magnus erat, qui antea argentariæ mensæ in urbe imperante præfuerat, postea autem unius ex imperialibus ædibus curam susceperat. Hi cum terga vertentes fugerent, parum absuit quin ab hostibus sint excepti. Hisce rebus confectis, Vadaarmanes Chosroem nondum urbem quam obsidebat cepisse reperit. Magnum autem adveniens illi attulit momentum, quod cum suis animum addidit, tum hostes plurimum exterruit. Invenit urbem muro nudatam, et aggerem ingentem prope illam factum. Helepolcs exstructæ stabant, et catapultæ, quas vulgus machinas seu tormenta, saxa ex edito loco jacentia, vocare consuevit, quibus urbem hiemis tempore Chosroes in potestatem suam redegit. Cui Joannes Timostrati filius præfuit. Hic ejus obsidionem non admodum curavit, seu urbem potius ipsam prodidit. Nam et hoc tum sermonibus ita jactatum est. Obsedit eam Chosroes mensibus quinque et aliquot insuper diebus, cepitque, nemine prope propugnante. Et civibus ex urbe multitudine varia ductis, partim eos ferro concidit, partim vivos in captivitate servavit. Urbem ipsam, utpote opportunam et commodam, præsidio imposito retinuit: ipse vero tropæo eo superbus, domum est reversus.

801 CAPUT XXXIX.

Ut Justinus, immenso dolore correptus, in morbum phrenitidem incidit, et Tiberius rempublicam administraverit. Et ut arte quædam Chosroem aggressus Tiberius, pacem cum eo fecerit.

Ea re Justinus cognita, nihil prorsus recte aut prudenter mente agilians, neque casum talem

humaniter ferens, in phrenitidis morbum et insaniam incidit, ita ut nihil quidquam earum rerum quæ fierent, intelligeret. Imperium autem a Tiberio administrari cœptum, qui honorem præcipuum Justinus acceptum ferebat, ex Thracia oriundus. Hunc pridem Justinus cum plurimis militarium copiarum millibus adversus Abares miserat: et captus ille statim in prima congressione ab eis fuisset, militibus ejus nequaquam barbarorum conspectum sustinentibus, nisi eum divina providentia inde ereptum, Romanorum imperio manifesto conservasset. Quod sane imperium ad id discrimen pervenerat, metuendum ut esset, ne Justinus præter rationem omnem susceptis actionibus, una cum republica corrueret, et in barbarorum potestatem perveniret. Cum igitur Justinus tam graviter morbo affectus esset, neque quidquam earum quæ agerentur rerum animadverteret, Tiberius consilium commodum, rebusque presentibus opportunum admodum cepit, quo casum ei errorem omnem correxit. Trajanum enim, virum præclarum ex senatu, canitie et prudentia multos antecellentem, ad Chosroem mittit: et legationem non imperii aut reipublicæ, sed solius Sophiæ Augustæ Justinus conjugis nomine, ad Chosroem instituit. Cujus etiam litteræ ad eum regem scriptæ sunt, quibus illa æruam casumque mariti et reipublicam principe carentem deplorabat: nequaquam decorum esse addens, illum viduæ mulieri, et principi jacenti reipublicæque perturbatæ insultare. Nam et ipsum aliquando ægrotantem non solum in persimilem casum incidisse, verum etiam præclarissimos quosque medicos ex ditione Romana ad eum missos venisse, qui arte sua et cura debita agritudinem illius dispulissent. Legatione tali audita Chosroes flexus est: et cum in animo habuisset, primo quoque tempore expeditionem in Romanorum terram suscipere, triennales tamen inducias Orientis partibus concessit: ita ut nihilominus Armeniam, quæ bellum adversus eum parasset, nemine res Orientales turbante, aggrediretur. Porro rebus Orientis in eum statum adductis, Sirmium a barbaris captum est, quod Gepides dudum tenuerant et Justinus donaverant, sua sponte inde abecedentes.

802 CAPUT XL.

Ut Justinus Tiberium in imperio sibi substituerit: et quæ ad eum moriens de imperii administratione verba fecerit.

Interca Tiberius Sophiæ instinctu Cæsar a Justinus, qui meliuscule morbo remittente habebat, declaratur. Cæterum coronam imperatoriam ei impositurus, ea verba diserte ad eum est prolocutus, quæ historiam omnem veterem et novam longe excellunt. Cum namque Justinus commode per diducidum intervallum scilicet compos mentis esset, adque divina providentia, ut simul et peccata erataque ipse sua proferret, et in reipublicam ordinem meliorem inferret: cumque omnes, atque æque etiam Joannes sacrorum antistes, cuius antea æminimus, cum sacerdotibus suis in hypæthro, sive subditi imperialis aulae palatio, congregati

ἀνατλά, ἐς φρενίτιδα νόσον καὶ μανίαν ἐπίπτει· καὶ τῶν γενομένων οὐδὲν τι τὸ παράπαν συνίει· τὰ δὲ τῆς ἀρχῆς ὑπὸ Τιβερίῳ διαρκεῖτο· ὃς τὰ πρῶτα Ἰουστίνῳ φερόμενος, ἐκ Θράκης μὲν ὤρμητο· πολλαὶ δὲ στρατοῦ μυριάδι κατὰ τῶν Ἀδάρων πρώην ἐπέμπτο. Καὶ ἤλω ἂν ἐκαίνοις εὐθύς προσδάλων, τῶν περὶ αὐτὸν μηδαμῶς, πρὸς τὴν θεὰν ὑπενεγκόντων, εἰ μὴ Θεοῦ πρόνοια ἐκαίθεν ἀρπάσασα, τῇ Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ τοῦτον σαφῶς διετήρησε, κινδυνούσῃ τὰ ἔσχατα τοῖς Ἰουστίνῳ παραλόγοις ἔργοις διαρρῦσθαι, σύναμα τῷ πολιτεύματι, καὶ τοῖς βαρβάροις τῆς τοσαύτης ἀρχῆς ἐκστῆναι. Καὶ τοῖνυν Τιβέριος· οὕτως ἀθλίως Ἰουστίνῳ διακειμένῳ, καὶ μηδὲν τῶν πραττομένων ἐπαιθανομένῳ, βουλήν πρόσφερον τοῖς πράγμασιν ἐπικαιροτάτην βουλευέται, ἣ τὸ πᾶν ἐπηνώρθωσε πταίσμα. Τραϊανὸν γάρ τινα λόγιον ἄνδρα τῆς συγκλήτου βουλῆς ἐς τὰ μάλιστα ὄντα, πρὸς Χοσρόην ἐξέπεμπε, πολιτῆ καὶ συνέσει τῶν πολλῶν διαφέροντα. Ἀνήγε δὲ τὴν πρεσβειαν οὐκ ἐκ τῆς βασιλείας ἢ καὶ τοῦ πολιτεύματος τῷ Χοσρόῃ, ὑπὲρ δὲ Σοφίας μόνῃ τῆς βασιλίδος, τῆς γαμετῆς Ἰουστίνου· ἥς καὶ γράμματα ἐπέφεροτο πρὸς Χοσρόην, τὰς συμφορὰς ὀλοφυρομένης καὶ τὸ τοῦ πολιτεύματος ἐναρχον· καὶ μὴ δέον ἂν χεῖρ γυναικὶ βασιλεῖ τε κειμένῳ καὶ πολιτεῖ συγκειχυμένη ἐπεμβαίνειν. Καὶ γὰρ καὶ αὐτὸν νοσήσαντα, ἐπίσης ἡμᾶς ἐκείνῳ πάλαι γενέσθαι· καὶ τοὺς ἐπισήμους τῶν ἱατρῶν καὶ τῆς πολιτείας παρ' ἐκείνου ἔλθειν, οἳ δὴ τέχῃ καὶ τῇ προσηκούσῃ ἐπιμελεῖ τὴν ἐκείνου νόσον ἀπήλασαν. Ταῦτ' ἀκούσας Χοσρόης, κειθίνος ἦν· καὶ δὴ πρὸς νοῦν ἔχων τοῖς Ῥωμαίων ἐπιθήσεσθαι πράγμασιν, ἀναβολὴν ἐς τριετίαν ἀπεχαρίζετο τοῖς ἔφωις μέρεσι· δόξαν Ἀρμενίαν ἐπελθεῖν, ὡς ἂν αὐτοῦ πολεμῆν, μηδενὸς τὰ ἔφα παρενοχλοῦντος. Τῶν δ' ἔφων οὕτω Ῥωμαῖοις ἐχόντων, τὸ Σέρμιον πρὸς τῶν βαρβάρων ἔαλω· ὃ Γήπεδες μὲν πρώην ἐκράτου, Ἰουστίνῳ δ' ἀπεχαρίζοντο, ἐκόντες ἐκαίθεν ἀναχωροῦντες.

ΚΕΦΑΛΑ. Μ'.

Ὡς Ἰουστίνος Τιβέριον εἰς τὴν ἀρχὴν προσέδιδετο· καὶ ὅσα ἐνευθέτει αὐτῷ τελευτῶν.

Ἐν δὲ τούτῳ καὶ Τιβέριος Σοφίᾳ ταῖς εἰσηγήσεις Καίσαρ πρὸς Ἰουστίνου ἀναγορεύεται, μικρὴν τῆς νόσου ράισαντος. Μέλλων δὲ αὐτῷ τὸν βασιλικὸν στέφανον περιτίθεσθαι, τοιάδε πρὸς αὐτὸν διαρρήθῃ ἀνείπεν, ἃ πᾶσαν ἱστορίαν παλαιὰν τε καὶ νέαν ὑπερχόντιζεν, ἐν εὐθέτῳ γενομένου τοῦ Ἰουστίνου Θεοῦ προνοίᾳ, ὥστε καὶ τὰς ἐκαίνοις ἐξαιπεῖν ἀμαρτίδας, καὶ τῷ πολιτεύματι εἰσηγήσεσθαι τὰ χρηστότερα. Πάντων γὰρ καὶ τοῦ τὴν ἱεραρχικὴν καθέδραν διέποντος Ἰωάννου, οὗ καὶ πρόσθεν μνείαν ἐποίησάμην, σὺν ταῖς ἀμφ' αὐτὸν ἐν τῇ ὑπαίθρῃ τῶν ἀνακτόρων συνελθόντων, ἔνθα θέμις· τὰ τοιαῦτα τελεῖσθαι, τὸν βασιλικὸν ἀράμενος στέφανον, καὶ

τὴν πορφύραν χλαῖναν· καὶ μέλλων ταῦτα περιτι- A
θέναι τῷ Τιβερίῳ, κήμητι ὄντι τῶν ἐξκουβίτων τὸ
πρότερον, τοιάδε παρήγορα ἔειπε· « Μὴ σε, ὦ
βέλτιστε, τῆς φαντασίας ἢ σκηνῆ καὶ ἡ ἀμπεσχόνη
πλανάτω· οἷς καὶ αὐτὸς οὐκ εἰς δέον παρασυστρί-
βει, εἰς τὸν ἑαυτοῦ ταῖς ἐσχάταις ποιναῖς ὑπεύθυνον
καταστήσας. Σοὶ δὲ μελήσει καὶ τὰς ἐμὰς ἀμαρτά-
δας ἐπανορθοῦν. Ἐπανορθώσεις δὲ, καλῶς τε ἄμα
καὶ εὐπειθῶ, διεξίγων τὴν πολιτείαν. Μὴ παντά-
πασι δὲ τοῦτοις αἰροῦ πειθεσθαι (τοῦς ἀρχοντας
ὑποδεικνύς)· καὶ γὰρ αὐτοὶ με οἷς ὄρῃς δεινοῖς πε-
ριβάλλον. » Καὶ ἄλλα δὲ τοιαῦτα ἐπήγεον, ἃ δὴ πρὸς
κατὰπληξιν καὶ θαυμάσιον κρουνοῦς παρεκίνησεν.
Ἐπιτεροῦν δὲ πάντων ἐπήγαγε· « Τίμησον τὸν Θεὸν
καὶ τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ, καὶ τὴν πάλαι μὲν σὴν
κυρίαν καὶ δέσποιναν, νῦν δὲ σου μητέρα. Οἱ ἔχον- B
τες οὐσίαν ἐχέτωσαν· οἷς μὴ πρόσσει, δώρησι.
Ὅσπερ δὲ σαυτῷ, οὕτω καὶ πᾶσι πρότερον. Γινώθι
δὲ τίς ἦσθα, καὶ τίς νῦν σήμερον εἶ. Εἰ δ' ἀμαρτά-
ντων οὐ βούλει, μὴ υπερηφάνως διάχεισο. Σὺ γὰρ
ὄρῃς τίς ἐγὼ πρὸ μικροῦ καὶ τί νῦν εἰμι σήμερον.
Ἀγάπα πρὸ πάντων τοὺς πένθησας· καὶ ἐλεημοσύνας
μὴ ἐκλειπέτωσαν ἀπὸ σοῦ. » Γεγεννημένης δ' εὐχῆς
ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως, ὁ Τιβερίος ὑπὸ τοὺς πόδας τῷ
βασιλεῖ ἔρριπτο. Ὁ δὲ ὑπολαβὼν ἔφη· « Ἐὰν θέ-
λης, εἰμὶ· ἐὰν θέλης, οὐκ εἰμὶ· ὁ Θεὸς ὁ ποιήσας
τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, πάντα ὅσα ἐπελαθόμεν
εἰπᾶν σοι, αὐτὸς εἰς τὴν σὴν καρδίαν ἐπεμβαλεῖ,
στηρίζων καὶ στοιχειῶν σε τῷ ἀγνωστῷ φόβῳ αὐ-
τοῦ, δι' οὗ σύμπαν σοι κατορθωθείη τῶν ἀγαθῶν. » C
Ἐπ' ἔτη δὲ τέσσαρα συνδιαγαγὼν Τιβερίῳ Ἰουστι-
νὸς ὁ νέος ἐκλείπει τὸ ζῆν, ἱεὺ μὲν καθ' ἑαυτὸν τὴν
ἀρχὴν διοικήσας· σὺν μηνὶ δέκα πρὸς τῷ ἡμίσει,
καὶ ἕτερα τέσσαρα μετὰ Τιβερίου, μηνὸς δέοντος·
ὡς εἶναι τὰ πάντα ἔτη ἰς' πρὸς· μηνὸν ἐννέα καὶ
ἡμισυ. Οὗτος ὁ Ἰουστινός, ὅσα ὁ Ἰουστιανὸς ἐφοδο-
μησε φιλοτιμῶς διατεθείς, προσθήκαις καὶ ἀναθή-
μασι κατεκάλλυε, καὶ κειμηλίοις πολλοῖς· πεσόντα
δὲ καὶ τὸν θρόνον τοῦ μεγάλου νεῶ, ἐπὶ ἰε' πῆχεις
ἀνοψώσας, πρὸς τὸ εὐπρεπέστερον μετεσκεύασεν, ἐς
οἷον ὄραται τὴν σήμερον. Ἐὐσεβέστατος δὲ ὢν, λίαν
τὸν βίον ἐκδεικνυμένως ἐτύχχανεν. Περιέχει δὲ καὶ
ἡ παρούσα ἐπτακαίδεκάτη μοι τῶν ἱστοριῶν χρόνον
ἑτῶν τετάρων πρὸς ταῖς· ἐξήκοντα σὺν μηνὶ ὀκτώ·
ὀπηνίκα κόσμου μὲν ἔτος ζ' ἐνενηκοστὸν ὄγδοον, D
ἀπὸ δὲ τῆς θείας τοῦ Κυρίου γεννήσεως ψ' τρίτον
καὶ ἐνενηκοστὸν ἐπαινεῖτο.
Liber hic historiariū decimus septimus tempus
cum ab orbe condito sexies millesimus nonagesimus octavus, a divina autem Domini nātivitate
quingentesimus nonagesimus tertius ageretur annus.

(1) Computatio annorum istorum cum aliis chroni-
cicis scriptoribus non concordat. Secundum quos-

dam enim obitus Justini in annum Domini 582,
secundum alios in 575 incidit.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ

ΤΟΥ ΧΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΙΗ΄.

NICEPHORI CALLISTI

XANTHOPULI

ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ

TOMUS XVIII.

808 CAPUT I.

De imperatoris Tiberii imperio, qua imperiali dignitate et magnificentia fuerit.

Suscepta imperii administratione Tiberius ad partes omnes reipublicæ se convertit, ut cum disciplinam rectissime civilem restitueret, tum bellicis expeditionibus commodissime omnem Romani imperii dittonem recuperaret et constitueret. Fuit autem Tiberius procera corporis statura et vultu non solum inter principes viros, verum etiam omnes prope homines decentissimo. Ita ut forma quidem imperio dignus, animo autem placidus esset, et qui humanitate et misericordia quam maxime gauderet, ipso solum aspectu, ut ita dicam, omnes ad se invitans atque alliciens. Eas autem divitias et copias amplas sibi esse putabat, si prolixè non solum ad necessitatem, sed etiam ad abundantiam aliis largiretur. Nec ille respiciebat quid recipere petentem oporteret, sed quid imperatorem Romanorum dare deceret. Quod si auri quidquam ad eum perveniebat, violenter cum subditorum lacrymis collectum, adulterinum id et rubigine obductum esse existimabat. Proinde civibus dittonis suæ omnibus annum etiam tributum remisit : 809 et quocumque agros Vadaarmanes expeditione sua vastaverat, immunitate et libertate summa donavit, ultra modum etiam et detrimenti accepti rationem. Magistratibus quoque et dignitates gerentibus legitimas, condonavit, quibus priores fuerant : quas ob res et constitutiones edidit

ΚΕΦΑΛΑ. Α΄.

Περὶ τῆς τοῦ αὐτοκράτορος Τιβερίου ἀρχῆς· καὶ ὡς βασιλικὸς τις καὶ μεγαλοπρεπὴς ἦν.

Ἐπισημασμένος δὲ τὴν βασιλείου ἀρχὴν ὁ Τιβέριος, παντοῖοι ἐγένετο, τὰ τε τῆς πολιτείας μάλιστα ἀνορθοῦν, καὶ στρατηγίαι· ἀρίσταίς τὴν ὑπὸ κοινὴν πᾶσαν βῶται καὶ ἀνακτῆσαι. Ἦν δὲ ὁ Τιβέριος μέγιστός τε τὸ σῶμα καὶ τὴν ἔψιν μίλα διαπεπείστατος οὐ μόνον τῶν ἐν ὑπεροχαῖς ὄντων, ἀλλὰ καὶ πάντων ἀνθρώπων σχεδόν. Ὡς εἶναι τὸ μὲν εἶδος ἄξιον τυραννίδος, τὴν δὲ γε ψυχὴν ἡπίος, καὶ φιλιανθρωπία μάλιστα χαίρων εἶπερ τις, καὶ μόνῃς θέας πάντα· ὡς εἶπεν δεξιούμενος. Ἦγίετο δὲ πλοῦτον μᾶλλον καὶ περιουσίαν λαμπρὰν ἐκτυῖ τὸ πλουσίως ἐπικρατεῖν οὐ τὸ πρὸς χρεῖαν μόνην, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ περιούσιον. Οὐ γὰρ τοι διεσκοπεῖτο, τί χρῶν εἴη λαθεῖν τὴν αὐτοῦντα, ἀλλ' ὁ βασιλεὶ Ῥωμαίων δοῦναι προσέκει. Εἰ δὲ που καὶ χρυσὸς αὐτῷ ἦκε δάκρυσι καὶ βίαις ἐρανοσθεῖς, τοῦτον δὲ ἄρα κίβδηλον καὶ τοῦ ἐμπλεῶν ἦτο. Ἔλεον τοι καὶ τῷ ὑπηκόῳ παντὶ ἐπέτειον ἀνῆκε δεσπολογίην· καὶ ὅσα τῶν κτημάτων Οὐδααρμάνης ἐπιῶν ἐλυμήνατο, ἐς ὑπερβολὴν ἠλευθέρου, οὐ πρὸς τι μέτρον τῆς βλάβης. Αἱ τε παρὰ νόμον δώσεις τοῖς ἀρχουσίαν εἰσθεύσαν, αἱς οἱ πρῶτον βασιλεῖς· τὸ ὑπήκοον διεπύρασκον· ὧν χάριν καὶ ἐγγράφους ἐτίθετο διατάξεις, ὥστε μὴ πράττεισθαι ἀσφαλεῖα τοῦ μέλλοντος.

Magistratibus quoque et dignitates gerentibus legitimos subditos ipsi suos vendere soliti ne quid ejusmodi in posterum committeretur.

ΚΕΦΑΛ. Β΄.

Α

CAPUT II.

Ὡς Τιβέριος στρατὸν ἀξιόμαχον ἀθροίσας, διὰ Ἰουστινίου τῆ Περσῶν χώρα προσβάλλει, καὶ πολλὰ τῶν φρουρῶν ἐλευθεροῖ· καὶ ὡς ἐτελεύτα Χοσρόης.

Καὶ τοίνυν τοῖς οὐ καλῶς συλλεγεῖται τῶν χρημάτων χρησάμενος ἐς θεόν, πρὸς τὴν τῶν ὑπεναντίων μάχην περιφανῶς καθωπλιζέτο· καὶ δὴ στρατὸν ἀθροίσας ἠρωϊκῶν ἐκ τε τῶν περὶ τὰς Ἄλπαις ἐθνῶν καὶ τῶν ἀμφὶ τὸν Ἔβρον κατοικημένων, ἐτι δὲ Μασσαγέτας Παϊονάς τε καὶ Μυσοὺς σὺναμα Ἰλλυριοῖς καὶ Ἰσαύροις, καὶ ἐκ τοῦ Σκυθῶν γένους ἀριστίνδην ἐπιλεξάμενος, ὡς ἑκατὸν χιλιάδας καὶ πεντήκοντα ἑπτα ἰππέων ἀρίστων ἐκλέξασθαι, κατὰ Χοσρόου ἐξῆει, ἐκείνου εὐθύς μετὰ τὴν τοῦ Δάρας ἄλωσιν ἐπὶ τὴν Ἀρμενίαν ἐλθόντος, καὶ τὸ θέρος διαβιβάζοντος· ἀκαίθην ἐπὶ τὴν Καίσαρος· ὄρμην σκοπὴν ἔχοντος, ἢ τοῦ τῶν Καππαδοκῶν ἔθνους προκαθημένη, τῶν περὶ αὐτὴν τὴν ἀρχὴν ἐκληρώσατο. Ἐς τοσοῦτον δὲ τὰ Ῥωμαίων ἦκε περιφροεῖν, ὡς καὶ πρέσβειων ὡς αὐτὸν ἰκόντων, μηδὲ θέας ἀξιώσαι· ἐπεσθαι δ' ἐπιτάξαι ἄχρι τῆς Καίσαρος· ἀκαίετα γὰρ ἀκούσαι τε ὧν δέονται, καὶ τὰ περὶ τῆς πρεσβείας διασκεψάμενον, ἀπόκριτιν δοῦναι. Ἐπει δ' ἐκεῖσε ἐγένετο, καὶ τὸ Ῥωμαίων στρατεύμα προλαθὼν ἐθεάσατο (στρατηγούντος Ἰουστινιανοῦ, δὲ ἀδελφὸς ἦν Ἰουστίνου τοῦ δευτέρου πρὸς Ἰουστίνου ἀνηρμήνου τοῦ αὐτοκράτορος· ἀκριθῆς δὲ καὶ οὗτος τὰ πολέμια ἦν, πρὸς μάχην τε τὸ στρατεύμα παρετάσσετο· αἱ σάλπιγγές τε ἤχουν τὸ ἐνωάλιον, καὶ ὅσα δὴ σημεῖα μάχης ἠώρητο), τὸν τε στρατηγὸν καὶ θυμῷ μετὰ τῆς ἐσάγαν εὐκοσμίαις πνέοντα, καὶ ἀντικρυς φωνοῦντα, καὶ τοσαύτην ἔπρον ἦν οὐδέ τις βασιλέων πώποτε ἐφαντάσθη, καταπλαγείς τοῖς πεπραγμένοις, πρὸς τὸ αἰφνιδίον τε καὶ προσδοκίαι· πῆρα, ἐκ βάθους στενάξας, βύθιον ἀνωλόλυξε, καὶ μάχης οὐκ ἤθελεν ἀρχειν. Τρίβοντι δὲ τὸν καιρὸν καὶ σφριζομένῃ τὴν ἀναβολὴν, ὁ τοῦ δεξιοῦ κέρως τὴν ἀρχὴν ἐπιτετραμμένος Κούρος ὁ Σκυθῆς εἰσβάλλει. Καὶ μὴ οἶων τε Περσῶν τὴν ἀθρόαν αὐτοῦ προσβολὴν, τὴν δὲ κατ' αὐτοῦς τάξιν ἀπολιπόντων, πολλὸς ἐγένετο φόβος τῶν ἐναντιῶν. Ἐπειτα τοῖς οὐραγοῖς ἐμπίπτει, ὅπου δὴ καὶ ἡ ἀποσκευὴ τοῦ τε Χοσρόου, καὶ τοῦ λοιποῦ ἀμφ' αὐτὸν στρατεύματος ἦν. Καὶ δὴ λαμβάνει τὰ ἐκείνου κειμήλια σύμπαντα, καὶ τὴν λοιπὴν ἐκείνου ἀποσκευὴν, ὄρμντος μὲν Χοσρόου, ἀνεκτοτέραν δὲ τὴν αὐτοῦ ἐπιστροφὴν τοῦ Κούρος ἡγούμενον. Ἄλλ' οὗτος ἐξάπινα μεγάλων χρημάτων κύριος γενώνως, καὶ τὰ σκευοφόρα τῶν ζώων σὺν τοῖς φορτίοις ἐπήγετο· ἐν οἷς καὶ τὸ παρ' ἐκείνου· ἀεθόμενον πῦρ, ὃ Ἰσα Θεῷ λατρεύουσιν. Ἄδων δὲ παιδῶν, τὸ Περσικὸν περιελαύνει στρατόπεδον, καταλαμβάνει δὲ τὴν σφετέρην παράταξιν περὶ λύχων ἀφ' ἧς, μήτε τῆς σφῶν τάξεως ὑπεκστάντων, μήτε Χοσρόου ἐπιόντος αὐτοῖς, μήτ' αὐ ἐκείνων μάχης ἡργμένων· ὀλίγων δὲ τινῶν ἀκροβολισμῶν γεννημένων, ἢ ἐνός που καὶ δύο ἐξ ἀμφοῖν τοῖν στρατοπέδοιν συμπλακέντων, ὥσπερ εἰωθὸς γίνεσθαι.

Ut Tiberius magno et forti exercitu coacto, et per Justinum in Persidem irruptione atque impetu facto, multa castella munitaque loca recuperaverit. Utque Chosroes sit mortuus.

Itaque pecunias non recte exactas in usum decernentem convertens, ad bellum hostibus inferendum splendide se armavit: et exercitu hefoico ex subalpinis populis, et Rhenum accolentibus gentibus, præterea ex Massagetis, Pæonibus, Mysis, una cum Illyricis et Isauris, atque etiam ex Scythis, optimis strenuissimisque quibusque viris delectis, ita ut centum millia et quinquaginta turmas fortissimorum equitum haberet (1), conscripto, expeditionem adversus Chosroem suscepit, cum illo statim, post Daras castellum captum, Armeniam ingressus esset, atque inde circa messis tempus ad Cæsaream contendere in animo haberet: quæ principem locum apud Cappadocum gentem sortita, primas inter urbes reliquas ferebat. Usque adeo vero jam res Romanorum contemnebat, ut etiam oratores qui ad eum venerant, in conspectum suum non admitteret, sed ad Cæsaream urbem eos se sequi juberet, ibidem postulata eorum auditurus, responsumque eis re deliberata daturus. Eo autem tibi pervenit, et exercitum Romanorum, qui eum prævenerat (quem Justinianus ducebat, frater Justini illius, a Justino imperatore miserandum in modum cæsi, rei bellicæ et ipse egregie peritus) conspexit, et jam tubæ classicum canebant, signaque militaria sublimia ferebantur, ac dux ipse una cum tam splendido apparatu animum magnum spirabat, atque ex adverso vociferabatur, equitatusque tantus aderat, quantum nemo unquam imperatorum in animo saltem est imaginatus: apparatu tanto et re tam subita atque inopinata consternatus, ex intimo pectore ductis suspiriis, altius indoluit atque ejulavit, neque pugnæ initium facere voluit. At ipso tempus præli extrahente, atque arte et fraude dilationem texente, Curs Scythia, cujus curæ dextrum cornu commissum fuerat, impetam in eum facit. **810** Hujus vim confertam cum Persæ sufferre nequissent, ordinesque suos relinquerent, multi ex eis cæduntur. Deinde extremum hostium agmen Curs aggreditur, ubi instrumentum aulicum Chosroæ et exercitus ejus apparatus erat. Hic pretiosissimas quasque res ejus et instrumentum omne, ipso inspiciente et tolerante Chosroe, quod facilius is im; resionem suam quam ipsius Curs sustineri posse existimaret, diripit. Et derepente ingentis pecuniæ dominus factus, jumenta quoque una cum impedimentis abducit: in quibus etiam, qui ab eis perinde atque Deus colitur, ignis erat. Et Curs Præana canens, Persarum aciem circuit, et tandem circiter primam faciem ad suos redit: qui adhuc ordines suos, sicuti acies structa fuerat, servabant, quod neque Chosroes aggressus eos es.

(1) Evagr. lib. v, cap. 14.

set, nec ipsi initium pugnae fecissent. Paucis vero velitaribus praeliis, unis tantum aut binis ab utraque acie congressis, sicuti fieri assolet, commissis, Chosroes frequentes per noctem ignes accendit, nocturnum praelium experturus. Et cum Romanorum exercitus in duas partes divisus esset, nocte intempesta, vigiles eorum copiarum quae Borealem plagam versus excubabant, invadit: eisque repentina impressione dissipatis, exercitu universo Melitinem, quae in propinquo erat, contendit: quam ab incolis et custodibus vacuum Persae incendunt, seque ad Euphratem trajiciendum instruunt. Porro cum eos Romanorum copiae a tergo consequerentur, saluti suae timens Chosroes, elephante conscenso, fluvium tranat, et multos ex militibus suis in amne eo, qui illis pro sepulcro fuit, amittit. Hos suffocatos cum secum accepisset mature decessit. Hujusmodi ille summam paenam postquam pro injuriis Romano imperio illatis persolvit, ulterius in partes Orientales est progressus, ubi ejusmodi inducias, ut eum nemo aggredere- tur, habuit. Justinianus autem cum exercitu omni Persidem est ingressus, ibique hieme transacta, qui ei resisteret, invenit neminem: atque exercitu non diminuto, circiter aestivum solstitium inde reversus, cum magna et praecleara gloria, circa confinium, aetatis reliquum consumpsit. **811** Exinde Chosroes rebus desperatis, doloreque ingenti confectus, et fortunae vicissitudine exanimatus, cum dedecore vitam amisit: et perinde atque sempiternam columnam atque monumentum fugae suae, legem illam, ne quis postea Persarum rex adversus Romanos exercitum duceret, post se reliquit. Ab eo regnum ad Hormisdam filium per-

CAPUT III.

De terrae motu, qui Antiochiae et in vicis qui Daphne dicitur, fuit.

Tertius jam imperii Tiberii agebatur annus: et Antiochiae rursum maximus terrae motus circa meridiem coortus, publicas et privatas aedes ad ipsa usque fundamenta disrupta concussit, minime tamen in terram prostravit. Ipsa vero universa Daphne, quasi succisivum ejus opus facta, corrui- t. Evenere tum alia quoque non solum Theopoli, verum etiam in urbe ipsa imperante, memoratu digna, quae civitates eas maximis motibus concitatis conturbaverunt atque perterruerunt. Quae cum initium a zelo et aemulatione divina sumpsissent, convenientem etiam finem sunt consecuta.

CAPUT IV.

De Anatolio mago, et ejus adversus Gregorium Theopolis episcopum fraudulentis insidiis.

Erat Theopoli Anatolius quidam (1), ex plebeis ille quidem et ignavis unus, sed qui postea multis se et variis negotiis ingesserit, et Theopolitanorum res potissimum administravit: qua ex causa in Gregorii, urbis ejus sacrorum antisitis, amicitiam

Α Χοσρόης δὲ πῦρ κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην ἀνάψας πολλὰ, νυκτομαχεῖν ἐπειράτο. Εἰς δύο δὲ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ διηρημένου στρατεύματος, ἐν τῷ βαθεῖ τῆ: νυκτὸς ἔπεισε τοὺς ἀμφὶ τὸ βόρειον μέρος νυκτοφυλακοῦσιν· ὧν διασκορπισθέντων τῷ ἀδοκῆτῳ τῆς εἰσβολῆς, γειτονοῦση τῇ Μελιτηνῇ ἀθρόον ἐμπέπτει· ἥ ἔη ἡμὸς οἰκητῶρων καὶ ἀφύλακτος καθεστῶσα, πείμπραται Πέρσας, οἱ καὶ πρὸς τὴν τοῦ Εὐφράτου διάβατον παρεσκευάζοντο. Ὡς δὲ τὸ Ῥωμαίων ἀλισθὲν στρατεύμα κατόπιν ἐφείπετο, δέσας Χοσρόης περὶ τὸ σῶζεσθαι, αὐτὸς μὲν ἐπιβὰς ἐλέφαντα, τὸν ποταμὸν διεπεραιώσατο. Ποῦ δὲ τι τοῦ περὶ αὐτὸν στρατεύματος τάφῳ τῷ ποταμῷ ἐχρῆσατο· πολλοὺς δὲ καὶ τοὺς ὕδασι ἐμπυγνέτας λαβῶν ὤχετο. Καὶ τοιαύτην ὑστάτην Χοσρόης ποιήν ἀνθ' ὧν εἰς Ῥωμαίους ὄβρισε: καταθέμενος, ἐπὶ τὰ πρόσω ἐχώρει τῆ: ἔω· ἔνθα τὴν ἐκχειρίαν εἶγεν, ὡς ἂν μὴ τις αὐτῷ ἐπίοι. Ὁ δὲ Ἰουστινιανὸς σύναμα παντὶ τῷ στρατῷ εἰς τὴν Περσίδα εἰσβάλλει· καὶ τὸν καίρῳ τοῦ χειμῶνος ἐκεῖσε διάγων, οὐδεμίαν πόλιν ἀντίστασιν εὐρίσκειν· καὶ μηδὲν τι τοῦ στρατεύματος ἀποβαλὼν, ἀμφὶ θερινὰς τροπὰς ἐκίθειν ἐξῆι. Σὺν πολλῇ δ' εὐθείᾳ καὶ περιφανεί τῇ δόξῃ περὶ τὰ μεθόρια διετέλει θερίζων. Ἐντεῦθεν Χοσρόης τῷ πολὺ τῆς καταχυθίσεως λύτης ἐν ἀμυχάνῳ γενόμεο: καὶ τῇ παλιρροίᾳ τῶν πραγμάτων ἀποπνιγείς, μετ' αἰσχύνης ἀπολείπει τὸ ζῆν· ὥσπερ τινὰ στήλην ἀθάνατον τῆς αὐτοῦ φυγῆς τὸν νόμον ἐκείνον θέμενος, μήποτε τοῦ λοιποῦ βασιλεία Περσῶν κατὰ Ῥωμαίων στρατεύεσθαι. Μετὰ δ' ἐκείνο, ἐς Ὀρμίσδην τὸν παῖδα διέβαιναν ἡ ἀρχή, περὶ οὗ ἐν τοῖς καθέξῃ μοι λελέξεται.

reliquit. Ab eo regnum ad Hormisdam filium per-

ΚΕΦΑΛ. Γ.

Περὶ τοῦ ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ ἐν Δάφνῃ γεροντότος σεισμοῦ.

Ἦδη δὲ τρίτον ἄγοντος τῇ ἀρχῇ Τιβερίου, ἀνὰ τὴν Ἀντιόχου πάλιν σεισμός ἐξάσιος γεγὼνός· κατὰ τὸ τῆς ἡμέρας μεσημβρινόν, τὰ τε δημόσια καὶ ἰδιωτικά τῶν οἰκημάτων μέχρι τῶν θεμελίων διαρραγέντα, ἥκιστα μὲν εἰς γῆν ἐκλίνε· σύμματα δὲ ἡ Δάφνη πάρεργον αὐτῷ ἐγχομένη. Καὶ ἄλλα οὐ κατὰ τὴν Θεουπολιτῶν μόνον γέγονεν, ἀλλὰ γε δὴ καὶ κατ' αὐτὴν τε τὴν βασιλεύουσαν, ἀξία λόγου καὶ διηγήσεως. Ἄ δὴ ταύτας ἀνετάραξέ τε καὶ ἐξεδάκχευσε μεγίστους βορῶδους ἀνακινήσαντα, τὴν ἀρχὴν θεῖον ζῆλον ἐσχρηκότα συμπράττοντα· διὸ προσῆγον καὶ τὸ πέρας ἰδέεσθαι.

ΚΕΦΑΛ. Δ.

Περὶ Ἀνατολίου τοῦ γόντου, καὶ τῆς κατὰ τοῦ Θεουπόλεως Γρηγορίου συσκευῆς.

Ἦν γάρ τις ἐν τῇ Θεουπολιτῶν Ἀνατόλιος, εἰς μὲν τῶν πολλῶν τὰ πρῶτα, καὶ ἐπιδοφρίων καλοσσηκῶς, πολλοὺς δ' ἐς ὑστερον καὶ διαφόροις πράγμασιν ἐκῦτον ἐπεισφρήσας, καὶ μάλιστα τῇ Θεουπολιτῶν αὐτὰ διωκεῖτο· δι' ὧν καὶ φίλος Γρηγορίῳ τῷ τῆς

(1) Anatolius Antiochiae diis sacrificavit. Evagr. c. 1.

Θεουπόλοις, τῶν ἱερῶν ἡγουμένῳ ἐγένετο ἰσχυρῶς ἄπειρος τε πρὸ αὐτῶν φοιτῶν, μετὰ δὲ δύναμιν ἐκ τῆς πρὸς αὐτὸν ἐμνάτο σχολῆς. Οὗτος τοίνυν ὁ Ἀνατόλιος εἰδὼς ὅτι οὐσίαις προσανέχειν διελεγχθεὶς, ἐξάγιστος τις σὺν ἄλλοις δεινῶν ἀτοπήμασι φωρᾶται συνισχημένος. Δώροισι δὲ τὸν τῆς ἔω ἡγουμένον μετελθὼν, παραδραχὴν σὺν τοῖς ἀμφοῖν αὐτὸν διέδρα. Πολλοὶ γὰρ σὺν αὐτῷ ἐάλωσαν τῷ μίσματι, εἰ μὴ τὸ πλήθος διαταραχθὲν, τὸ σκέμμα διέλυσεν. Ἐπετόθαζον δὲ καὶ τὸν ἱερέα, ὡς ἄρα εἴη καὶ αὐτῷ τοῖς ἀλιτηρίοις κεκοινωνηκώς. Καὶ τὴν δαίμωνι παραξίαν καὶ ἀλιτηρίου ἐνόου; ἀνέπειθεν, ὡς εἴη καὶ οὐσίαις σὺν Ἀνατολίῳ χρησάμενος. Καὶ μικροῦ ἂν διεφθάρη Γρηγόριος μεγάλα κατ' αὐτοῦ ὀργῶντος τοῦ δήμου· καὶ ἐπὶ τόσον τὰ τῆς φήμης διέδραμεν, ὡς καὶ τὸν βασιλέα Τιβέριον, μὴ δι' ἄλλου, ἀλλὰ δι' αὐτῆς Ἀνατολίου φωνῆς τάληθες θηράσαι θελήσαι τῆς μέμφουσας· καὶ δεῖνα κελεύει τὸν τε Ἀνατόλιον καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἤλωσαν, ἀνά τὴν βασιλείαν ἐλθεῖν. Ἐὰν μεμαθηκώς Ἀνατόλιος, τῆ τῆς Θεομήτορος εἰκόνι ἐκεῖσε ποῦ ἐν τῇ εἰρκετῇ καλωδίῳ ἡωρημένη ἐκτρέχει ὅπως στρέψας τῷ γέειρε, ὡς δεῖθεν ἰκετεύων τε καὶ δεόμενος. Ἡ δὲ ἅμα μὲν τὸν ἐναγῆ καὶ ἐξάγιστον ἐκείνον μυστατομένη, ἅμα δὲ καὶ τὸν ἀλιτηρίον ἐξελεγχούσα, εἰς τοῦπισθεν παντάπασιν ἀπεστράφη. Ἡζύμα φρίκης μεστὸν καὶ ἕσασε μνημονεύεσθαι ἕξιον· ὃ δὲ πάντες οἱ τ' ἐμψυροὶ καὶ οἱ τὴν φυλακὴν ἐπιτετραμμένοι κατελθόντες καὶ τοῖς πᾶσιν ἀνήγγειλαν. Ἡ δὲ εἰκὼν καὶ τισὶ τῶν πιστῶν ἐωράθη πρὸς τὴν αὐτῆς ἐκδοχίαν αὐτοῦ ἐρεθίζουσα, φάσκουσα ὡς ἄρα εἴη ἐνυδρίας σφῶρα τῷ ταύτης ὑπὸ Ἀνατολίου. Ὡς δὲ κατὰ τὴν Βύζαντος ἐγεγόναι μαστίγων τε ταῖς ὑπερβολαῖς αἰκισθεῖς, οὐδὲν τε κατὰ τοῦ ἱερέως ἐξεῖπεν. Ἐπίσης δὲ κάκεισε μερίζων κακῶν καὶ στάσεως; αἰεὶς τῷ δήμῳ ἐγένετο. Καὶ γὰρ φήφων δοθέντων ἐνόου; ἐξοστρακίζεσθαι καὶ μὴ ἀναρτῆσθαι, ὃ δὲ δήμος τῷ θεῷ ζήλῳ ἀναφλεγείας τὸ πᾶν συνέχεεν ἐκταράσων· ἀγριαίων τε καὶ χαλεπαίων τοῦ ἐξοστρακισθέντος ἀνορθόστους ποιήσας καὶ ἀκατίους ἐνθήμενος, ζώντας πυρὶ κατηκόντις. Τοιαύτην τοῦ δήμου ψήφον ἐξενεγκόντος, διαιδοροῦντό τε ἅμα βασιλεῖ, καὶ πολλὰ τοῦ σφῶν ἱερέως Εὐτυχίου κατεδοῶντο, ὡς τὴν πίστιν καταπροϊεμένων, εἰ καὶ τὸν Εὐτύχιον διαχρήσασθαι ἐμελλον· καὶ τοὺς τὴν ζήτησιν ἐπιτετραμμένους πάντη περιόντες καὶ τούτους ἀνερευκόμενοι· εἰ μὴ ἢ τὸ πᾶν διέπεισα θεῖα πρόνοια ἐκείνους μὲν ἐκ μέσου τούτων ἀνῆρπασε, τὸ δὲ ζῆον τοῦ τοσούτου πλήθους καταδραχὴ ἐσθεσε, μηδενὸς ἀτοπήματος γενομένου. Ὁ δὲ Ἀνατόλιος θηρίοις τὰ πρῶτα κατὰ τὸ ἀμφιθέατρον ἐκόδοι; καὶ ἰκανῶς ἐκεῖνοις διασπαρχθεὶς, ἔπειτα ἀνεσκολοπίζετο, μὴδ' οὕτω τῶν ἀνοσίων ἐργωνλύσιν εὐράμενος· τὸ γὰρ ἐξάγιστον ἐκεῖνου σῶμα [οἱ λύκοι] τὸ μὴ ποτε ἱστορίᾳ δοθὲν καταγαγόντες; ἐκείθεν, θοίνην αὐτοῖς διενείμαντο. Καὶ τὴν δὲ ἐν Ἀντιοχείᾳ παρών, προσφοδίζε τὰ ἐπ' αὐτῷ γενησόμενα. Καὶ γὰρ πῶς ἔλεγε καὶ ὕπνου; ἰδεῖν ὡς ἢ κατὰ Ἀνατολίου ψήφος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ τῷ δήμῳ διακρίθησεται· καὶ τὴν δὲ μέγας τῶν

pervenit. Et cum eo nomine frequentius ad eum iret, potestatem majorem ex ejus consuetudine est consecutus. Anatolius iste crimine sacrificiorum diis oblatorum accusatus, una cum aliis, ut sacer et execrabilis, res graves et absurdas admisisse compertus est. Cæterum cum Orientis præfectum donis expugnasset, parum abfuit quin una cum popularibus suis (multi namque cum eo piaculo ejus participes capti fuerant) evaserit. Multitudo autem, motu concitato, consilio tali obviam iit. Illisit ea antistiti quoque, quasi et ipse detestandorum illorum hominum socius esset. **812** Et dæmon quidam seditiosus et pestilens nonnullis persuaserat, quod Gregorius etiam cum Anatolio sacrificasset. Atque is prope a plebe vehementer infesta et irata interfectus est. Et in tantum fama ejus rei increbuit, ut Tiberius quoque imperator non aliter atque per ipsius Anatolii vocem, criminis ejus veritatem investigare voluerit. Itaque Anatolium, et qui cum eo capti erant, Constantinopolim venire jubet. Quod ubi Anatolius cognovit, ad Dei Genitricis imaginem in carcere alicubi ex funiculo dependentem, versis in tergum manibus, procurrit, supplicantis scilicet et deprecantis in morem. At illa impurum et execrandum illum detestans, simul et criminis tanti arguens, totam se ab eo avertit: miraculo medius fidius horrendo, et memoria sempiterna digno: quod captivi omnes, qui in custodia servabantur, et quibus cura carceris commissa fuerat, oculis ipsi suis viderunt, et omnibus renuntiarunt. Imago ipsa fidelibus etiam quibusdam conspecta est eos ad contumeliam suam vindicandam concitare, Filio suo ab Anatolio contumeliose injuriam factam esse dicens. Postquam vero Byzantium Anatolius venit, et flagris quam maxime tortus est, nihil est contra episcopum prolocutus. Verum ibi quoque magnorum malorum et seditionis populo ipse cum popularibus suis causa fuit. Cum namque quosdam, sententiis ferendis, non jugulandos, sed ostracismo multandos esse judicatum esset, plebs zelo divino accensa, universam urbem turbulento motu replevit: sæviensque et graviter eam rem ferens, eos qui ad exilium damnati fuerant, raptos, et piscatoriis navibus impositos, igni vivos combussit. Et cum populus ejusmodi sententiam tulit, tum convicia etiam in imperatorem jecit, et adversus episcopum suum Eutychem vociferatus est, perinde atque illi fidem abjecissent. Quin multitudo Eutychem quoque, eosque quibus questio mandata fuerat, in locis omnibus, investigatos interfecisset, nisi quæ omnia gubernat divina Providentia, illos quidem e medio subripisset, ferocientis autem multitudinis ardorem paulatim ita restinxisset, ut nihil absurdi committeretur. Porro Anatolius bestiis primum in amphitheatro objectus, et abunde ab illis dilaniatus, in crucem postea est actus. Verum ne sic quidem impiorum flagitiorum pœna est defunctus. **813** Siquidem

etsecrandum illius corpus (quod nunquam historiis proditum est) lupi inde detractum devorant. Quidam vero Antiochiæ fuit, qui res eas illi obventuras divinavit. In somnis enim se vidisse dixit, Anatolii complicumque ejus judicium plebi, quæ de eis sententiam ferret, commissum esse. Vir præterea magnus, imperialibus ædibus præfectus, quamvis Anatolium defenderet, prolocutus vehementer se objurantem, et talia fere dicentem: impudenter supra modum in me et Filium meum

CAPUT V.

Ut Tiberius duce[m] Orientis legerit Mauriciu[m], eundemque deinceps moriens imperatorem creavit.

Tiberius porro ubi Justinianum non eadem fortuna, qua antea, rem adversus Barbaros gerere cognovit, illi quidem præfecturæ Orientalis dignitatem, post Justini obitum, abrogavit. et imperatoria corona dudum sumpta, ducem illium militarium in Oriente ordinum creavit Mauriciu[m], qui paulo post successor etiam Tiberii fuit. De eo mox loco suo dicemus. Qualis enim et quantus fuerit, ex imperio ejus colligendum, quod virum eum clarius manifestiusque hominibus exhibuit, cum illi summam quodcumque vellet, arbitrio suo faciendi potestatem dedisset. Qua re etiam factum, ut domesticæ ejus res et arcane in publicum proferrentur. Hic igitur Mauricius, copiis militaribus receptis, ultra Romani imperii fines progressus, et quæcumque erant idoneo commoquo loco Persis castella adortus, ea cepit: tantamque prædam inde egit, ut urbibus et insulis et agris, quicumque deserti antea fuissent, colonos imponeret, et quæ a multo tempore vacuæ jacuissent terræ, eas ad fructum ubertim ferendum cultura præpararet. Ex eis colonis strenuas etiam et fortes conscripsit copias, quæ contra alias quoque gentes egregium bello robur ostenderunt. Effecit is etiam ut domus univæ servis complerentur, et ut in abundanti rerum omnium copia, levi facile pretio omnia venirent. Confluxit quoque cum fortissimis quibusque inter Persas viris, imperatorisque arte celeberrimis: cum Tamichosroe videlicet illo, **814** et Adaarnæ, qui cum validissimis exercitiis cum eo sunt congressi. Sedenim quomodo ille, et quid prælio cum illis commisso gesserit, in præsentia mihi dicere facile non est, ad alia quæ instituti nostri sunt, properant. Tum quidem in ipsa pugna Tamichosroes non equidem Romani exercitus virtute, sed religione sola et sincera in Deum fide ipsius ducis cecidit. Adaarnæ autem prælio excedens, habens omnibus quam maximis laxatis fugit, non paucis suorum amissis: cum quidem Alamundarus qui Scenitas Barbaros ducebat, victoriam prodidisset: quippe qui Euphratem trajicere, et Mauricio in prælio adesse, contra Scenitas Arabes pugnanti, noluerit. Ea namque Arabum gens invicta maxime, equis celerrimis, ventisque ipsius velocitate simillimis insidens, sicubi conclu-

Α βασιλικῶν οἰκιῶν προιστώ, καίπερ τὸν Ἀνατόλιον περιποιούμενος, ἐξείπεν, ὡς θεάζαιτο τὴν Θεοῦ μητέρα σφοδρότερον ἐπιτιμῶσιν, καὶ ταῦτα ὡσανεὶ ἐπιλέγουσαν· Μέχρι τίνος ἀντιποιῆ τοῦ Ἀνατολίου, οὕτως ἔς τε τὸν ἐκείνης παῖδα καὶ ἔς αὐτὴν ὑπερφῶς παροινίσαντος; Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον.

tamen est, conspectam sibi esse Dei Matrem Quousque tandem Anatolium propugnans, qui tam illulit? Sed hæc hæc hactenus.

ΚΕΦΑΛ. Ε΄.

Ὅς ὁ Τιβέριος στρατηγὸν τῆς ἐκ χειροτονήσεως Μαιρκίου, εἶτα τελευταίων, καὶ εἰς τὴν βασιλείαν ἀρχὴν προσέβλεπτο.

Τιβέριος δὲ ἐπὶ τὸν Ἰουστινιανὸν μὴ παρατηρήσει γριόμενον τύχη κατὰ τῶν βαρβάρων ἐμάνθανε, παραλύει μὲν τῆς ἐν τῇ Ἐφ' ἀρχῆς μετὰ τελευταίῳ Ἰουστίνου· καὶ τὸν βασιλικὸν περιθιέμενος στέφανον, στρατηγὸν ἕτερον τῶν κατὰ τὴν Ἔσω ταγματῶν χειροτότει Μαιρκίον· ὃς μικρὸν ἕτερον καὶ διάδοχος Τιβερίου καθίστατο· περὶ οὗ τὰ πρόσφορα μικρὸν ὅσον οὕτω διαληψόμεθα. Ὅσος γὰρ καὶ οἶος γέγονε, τῇ βασιλείᾳ μᾶλλον φυλακτέον αὐτὸν, ἢ τὸν ἄνδρα τελειώτερον καθυπέδειξε, τὸ αὐτεξουσίως δρᾶν παρσχοῦσα· ὃ δὴ καὶ τὰ ἐνδον ἐκείνου μᾶλλον ἀνέπτυσσε. Καὶ τοίνυν οὗτος τὰς δυνάμεις ἀνειληφώς, κατὰ τὰς ὑπερορίους ἐγεγόνει τῶν πόλεων· καὶ ὅσα Πέρσαις ἐπικαιρότατα φρούρια, τρωσπεσῶν εἶλε, καὶ τοσαύτην λαίαν περιεβάλλετο, ὡς τὰ σκυλευθέντα πόλεις τε καὶ γήσους καὶ ἀγρούς ὀλοκλήρους οἰκίσαι, τῷ πρώτῳ χρόνῳ ἔρημα γεγόντα· καὶ τὴν ἐκ πολλοῦ ἀγεώργητον γῆν πολλῶν καρπῶν βρέθειν παρασκευάσαι, στρατιᾶν τε ἐξ αὐτῶν γενναίαν μάλα καὶ ἀνδρικήν καταστήσασθαι, ἃ δὴ καὶ κατὰ τῶν ἄλλων ἐθνῶν γεννικὴν τὴν ἀμιλλαν ἐνεδείξατο· οἰκίας δ' ἀπάσας οἰκετῶν πληρωθῆναι, βράδιως καὶ εὐνώως τῷ πολλῷ πλήθει πάντων τῆν ὠνὴν καταδύλλομένων. Συμπλέκεται δ' εἰς μάχην καὶ τοῖς ἀρστοῖς μάλα Περσῶν, καὶ ἐπὶ στρατηγίᾳ τὸ διαδόχον ἐσχηκόσι, τῷ τε Ταμιχοσρόῃ ἐκείνῳ, καὶ Ἀδααρμάνῃ, μετ' ἀξιομάχιον ἐπελθόντων τῶν στρατευμάτων. Ἄλλ' ὅπως μὲν καὶ τί αὐτῷ διεπράχθη τούτοις ἀντιπαραταξαμένῳ ἐμοὶ μὲν γράφειν οὐκ εὐχερὲς πρὸς ἕτερα τοῦ σκοποῦ μοι ζέποντος· τέως δ' οὖν πίπτει μὲν ὁ Ταμιχοσρόης κατὰ τὴν συμβολὴν· οὐκ ἀνδρῶν τοῦ Ῥωμαίων στρατοῦ, πίσται δὲ τῇ εἰς Θεὸν ἀκραίφνει καὶ εὐλαθείᾳ μόνῃ τοῦ στρατηγοῦ. Ὁ δ' Ἀδααρμάνης σφαλεῖς τῇ μάχῃ, ἀνελὶς τὰς ἡνίας ὄλας ἀνακράτος ἔβηγεν, οὐκ ὀλίγου· τῶν σφετέρων ἀποβαλίων· καὶ ταῦτα Ἀλαρουνδάρου, ὃς τῶν Σκηνητῶν βαρβάρων ἠγείτο, καταπροδόντος τὴν νίκην· ἔτε δὴ μὴ ἐλιόμενου τὸν Εὐφράτην διαπερῆν, καὶ συμμαχεῖν Μαιρκίῳ, τὴν ἀμιλλαν πρὸς τὸ σκηνητῶν τῶν Ἀράβων πεποιημένῳ. Καὶ γὰρ τὸ τοιοῦτον τῶν Ἀράβων φύλον ἀκαταγώνιστον μάλιστα, ἵπποις ὠκύποσιν ἐποχοῦμενον, καὶ ἀνέμους διαθέον ἐπίσης, οὔτε καταλαμβανόμενον, εἴ που γένοιτο ἐγκλεισθῆναι, μάλιστα δὲ καὶ ταῖς ὑπαγογαῖς τοὺς ἀπεναντίας προφθάον. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ Θεοδιορίχου, ὃς τῶν Σκυθι-

κῶν τιμημάτων ἡγεμῶν ἐτύχχανεν ὢν, ἀγχιστα δὲ ἅ
 τῆς μάχης γεγενημένου, ἔξω τε βελῶν ὡς μάλιστα
 καθεστῶτος, καὶ σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἀνακράτος
 χρησαμένου φυγῆ· ἐπανήκων δ' ἐκεῖθεν ἐπὶ λαμ-
 προῖς τοῖς τροπαίσις, θρίαμβον κατήγε, καὶ διὰ πά-
 σης ἤγετο γλώσσης. Ὁ δ' ὧδ' ὑπερβαλλούσης τιμῆς
 προΐδον, καὶ ἐς τὴν βασιλείον περιωπὴν ἀνεισι· Τι-
 βερίου πρὸς τῆ τελευταῖη καθεστῶτος, τὴν τε παῖδα
 Αὐγούσταν καὶ τὴν ἀρχὴν ἀντὶ φερνῆς παραδεωκῶτος
 αὐτῷ· ὀλίγον μὲν ἐπὶ τῆ βασιλείᾳ διαγεγονότος
 ἐνιαυτὸν, ἀγήρω δὲ μνήμην τῷ παντὶ καταλείψαντος
 χρόνῳ, οἷς εὖ πράττων τὸν βίον ἐγένετο· ἃ λόγι-
 περιλαβεῖν οὐ πάντοτε ῥᾶδιον καταφαίνεται· μέγι-
 στον δ' αὐτῷ τῶν πεπραγμένων, τὴν τοῦ θαυμαστοῦ Μαυρικίου
 ἀναβῆρσιν· ὃς καὶ τὰς προσοῦσας κλήσεις ἐκεῖ-
 νοις διένειμε· τὴν μὲν Μαυρικίον καὶ Τιβέριον
 προσεῖπων, τὴν δὲ Αὐγούσταν καὶ Κωνσταντίναν
 προσσηγορεύσας. Καὶ τοίνυν ἐπ' ἐδόκει Τιβέριον τῆς
 ἐνεσῦθεν λοιπὸν λήξεως μεταθήσεσθαι, καὶ τοῖς τῆς
 φύσεως καὶ αὐτὸν ὑπέκλειν θεσμοῖς, μελαίνης ἐπιχει-
 μένης χολῆς, Μαυρίκιος μὲν ἀνηγορεύετο· καὶ νεάζων
 τῆ ἀλουργίδι, τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀξίας· καὶ τιμῆς
 μετελάχχανε. Καὶ γὰρ φορδῶν ἀχθεῖς ὁ Τιβέριος, τῆ
 ὑπαίθρου τῶν βασιλείων ἀλλῆ τὸν τῆς ἱεραρχικῆς καθέ-
 δρας ἐπειλημμένον συγκαλέσας (Ἰωάννης δὲ τῆνικαὶ
 τα τοῦ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐτι διέθινεν ὁλοκας), πρὸς
 δὲ καὶ τὸν ξύλλογον τῶν ἱερῶν ἀξιωματῶν ἀθροίσας,
 τὴν τε περὶ αὐτὸν δορυφορίαν καὶ φυλακὴν, καὶ
 ὄσοι δὲ τῆ βασιλείᾳ τιμῆ συντετάχται, ἀλλὰ μὴν
 καὶ ὅσον τοῦ δήμου ἐπίσημον, γλώτταν ἑαυτοῦ
 ἐποιεῖ· οὐ τὸν Ἰωάννην, ἄνδρα βίτορα καὶ νόμων
 ἴδριν Ῥωμαϊκῶν, ὃς διάτομον γλώτταν αὐχῶν, με-
 γαληγορῶν διετέλει τὰ βασιλέως· ὃν ἐπιχωρῶ φω-
 νῆ Ῥωμαῖοι κοιτίστωρα ὀνομάζουσι. Παρῆν γοῦν ὁ
 αὐτοκράτωρ ἐπὶ τῆ τοῦ νέου βασιλέως χειροτονία
 ἅμα τῆ παιδί· Κωνσταντίνῃ, ἣν Μαυρικίῳ βίον καὶ
 σύχης ἅμα κοινῶν ἐποιεῖτο· πρὶν γοῦν ἐγγερί-
 σαι τὴν ἀναβῆρσιν, τῷ συλλόγῳ τῶδε διωμιλήσατο·
 in novi principis electione, una cum filia Constantina, quam Mauricio vitæ simul et fortunæ sociam
 dederat. Prius autem quam imperatoris novi renuntiatio promulgaretur, ad conventum eum ita verba
 fecit :

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

*Ἀνηγορία Τιβερίου τοῦ αὐτοκράτορος ἐπὶ τῆ
 ἀναβῆρσιν Μαυρικίου ρηθεῖσα τῷ πλήθει.*

« Ἄνδρες Ῥωμαῖοι, ὄνομα πολυθρύλλητον ἅπα-
 σιν ἔθνεσι, καὶ δι' εὐκλειαν δόξης τοῖς ἀπάντων στό-
 μασι περικείμενον· νῦν μεγάλοι τῶν ὀδῶν φρον-
 τίδες· ἐμοὶ περιστανταί. Ἡ μὲν γὰρ ἃ καταλείπειν
 δεῖον καλῶς διαθεῖναι ἐπέγουσα· ἢ δ' ἐκταράττει τῆ
 μεταθῆται τῆς διαζεύξεως. Κατεπειγεί γὰρ τῆς ἐν-
 δένδε βιοτῆς τοῦς λόγους παραθέσθαι τῷ τῶν ὄλων
 δημιουργῷ. Καί γε νῦν ἐμοὶ ἢ πάλα παρῶσθα καὶ
 ἔδεια περιδεῆς μοι μάλα καθίσταται. Οἷς γὰρ
 ἀφθονία τῆς ἐξουσίας πρόσσει, πλείω δὲ καὶ τὰ
 σφάλματα εἰκόδ' ἐπεσθαί. Ἄλλ' ὅμως αἱ περὶ τῆς
 βασιλείας· ἡμῖν ὀξύτερον ἐπιβάλλουσιν, οὐχ οὕτω

(1) Illic quoque Gotthi Scythæ dicuntur,

datur, non capitur, et locis ad insidias capiendis
 hostes facile prævenit. Sed et Theodoricus, Scy-
 thicorum (1) ordinum dux, in pugna non affuit,
 verum extra telorum jactum quam maxime consi-
 stens, se cum suis effusæ fugæ commisit. Ab ea
 victoria cum amplissimis tropæis reversus, trium-
 phum egit, atque omnium hominum ore celebratus
 est. Summi vero honoris viâ progressus, etiam
 ad imperiale fastigium conscendit, cum Tiberio
 jam vitæ finis adesset, qui illi filiam Augustam,
 et cum ea loco dotis imperium ipsum dedit. Non
 ille quidem longo admodum tempore in imperio
 transacto, sed monumento tamen sempiterno ad
 ævum omne relicto, per res quas per vitam bene
 egit. Eas vero verbis complecti, non ita facile
 videtur. Maximum autem probe ab eo gestorum,
 et quasi quædam hæreditas, quam imperio post se
 reliquit, illud est, quod Mauricium, virum admi-
 randum, imperatorem renuntiavit. Quin etiam nomina
 sua genero et filix indidit, Mauricio quidem Tibe-
 rii, Augustæ vero Constantinæ nomine imposito.
 Itaque cum Tiberius videret, ex hac deinceps vita
 sibi migrandum, naturæque legibus cedendum
 esse, atra illum bili affigente, Mauricius impera-
 ter dictus, purpura conspicuus honorem et digni-
 tatem meræ summæque potestatis recepit. 815

Tiberius etenim in hypæthram illam imperialis
 palatii aulam progressus, antistitem sacrorum
 (Joannes autem tum adhuc Ecclesiæ clavum gu-
 bernabat) eo evocavit, atque insuper conventum
 sacrarum dignitatum coegit, satellitumque suorum
 et corporis custodem, eorum quoque qui imperiali
 honori accensentur. Tum autem quicumque in
 populo præclari erant, ad se accivit, ubi nomine
 ejus Joannes verba fecit, orator egregius, et Ro-
 manarum legum peritus, et propter insignem
 eloquentiam imperialis jussa pro concione expo-
 nere solitus, quem vernacula lingua Romani
 quæstorem dicunt. Aderat igitur imperator ipse

D

CAPUT VI.

*Oratio Tiberii imperatoris in electione et designatione
 Mauricii, ad populum dicta.*

« Viri Romani, præclarissimum apud omnes gen-
 tes nomen, et propter amplitudinem gloriæ omni-
 bus omnium linguis celeberrimum : magnæ me
 nunc curæ et sollicitudines circumstant. Quarum
 alteræ, ut quæ me relinquere oportet, ea recte
 constituam, adurgent : alteræ vero, migratione
 ipsa, qua a vobis disjungar, exterrēt. Ea namque
 rationem actæ hic vitæ universitatis hujus condi-
 tori reddere cogit. Et nunc usurpata mihi dudum
 libertas et securitas in timiditatem ingentem est
 conversa. Quibus etenim prolixior est faciendi quæ
 velint potestas, eos peccata plura solent consequi,

Sedenim quam de imperio concepi curam, acrius A
me urget, ut videlicet non temere quidvis de re-
publica decernam, sed qui eam recte administret,
substituam. Quandoquidem nec mihi imperium
ad voluptatem et delicias corporis consecandas
commissum fuit. Neque vero fortuna tantum ani-
mum meum angit, verum etiam natura ipsa. Eodem
enim et imperium et conjux et liberi concurrunt.
Nam imperium sapientem gubernatorem requirit,
conjux viduitatis curatorem æquissimum, liberi
porro, qui eos ducat et defendat, tutorem, propter
ætatis imbecillitatem, et naturæ, maxime mulie-
bris, infirmitatem. Cæterum naturæ sæpenumero
contemno necessitudinem, morbo ingrueute: **816**
despicio etiam liberos, et conjugem nihili facio,
mihique jam mori videor, et sollicitudinis ejus-
modi libertatem consequor. Vix autem cogita-
tiones tales depono, cum mihi imperii cura incessit.
Non solum enim certaminum omnium multo maxi-
mum est, creditum sibi sceptrum pro eo atque
par est conservare, verum etiam hæreditatem im-
perii, ita ut decet, ad eos quos oportet, transmit-
tere. Equidem æquum esse admodum arbitror,
decessoribus principibus successores debere esse
præstantiores, ut illorum errata isti corrigant.
Quod nisi fiat, imperii ipsius ditionem omnem,
propterea quod imbecillibus fundamentis nitatur,
labi et corruiere necesse est. Talibus curis cum
animus meus conficeretur, ea quæ res omnes re-
spicit Providentia, laboribus nostris succurrit, C
consiliumque nostrum auspicata, auctoritate sua
confirmavit, et eum qui post me magnifice impe-
raturus est, declaravit: Mauricium istum, virum
rei Romanæ perquam utilem et commodum, qui
plura et magna certamina pertulit, et quasi quem-
dam arrhabonem, ut ita dicam, futuræ suæ de
civibus subditisque curæ et providentiæ apud
republicam deposuit. Hunc ipsum hodie impera-
torem conspicietis. Tanta autem persuasione et
fiducia illum maximæ omnium administrationi ad-
hibeo, haudquaquam mente claudicans, aut errans,
ut non modo imperium ei, verum etiam filiolam
credam, pignore tanto naturæ ipsius, bono vos
animo esse jubens. Id quod velut consolationis
viaticum, necum mihi laturus ad longam istam,
unde reverti non liceat, migrationem videor. Vos
ipsi autem idonei et fide digni pulcherrimæ hujus
ordinationis testes mihi estis, ex eo quod eorum
qui imperium nostrum dudum administrarunt, et
hujus præcipue viri periculum fecistis, qui pruden-
tissime nos est consecratus. Tu vero, Maurici, pul-
cherrimum mihi epitaphium imperium tuum facere
perge, et sepulcrum meum virtutibus tuis exor-
na (1), neque spem eorum qui tibi concrediti
sunt, per dedecus fallens, neque virtutes ipse tuas
oblivioni tradens, et veluti pristinam animi tui
generositatem fugiens. Proinde potestatis insolent-

ταύτην ὡς ἔτυχε καταθέσθαι, ἀλλ' ὅς ἂν αὐτὴν κα-
λῶς διακυβερνήσειεν. Ἐπεὶ τοί γε οὐδ' ἐμοὶ κατηγο-
γύηται ἐπὶ τῇ τρυφῇ καὶ κολακείᾳ τοῦ σώματος.
Τρύχει δέ με οὐχ ἡ τύχη μόνον, ἀλλὰ καὶ φύσις
αὐτῆ. Ἐν ταυτῷ γὰρ ἡ τε βασιλεία καὶ ἡ γυνὴ καὶ
παῖδες ἐπιτίθενται· ἡ μὲν σοφὸν ἡγεμόνα ζητοῦσα,
γυνὴ δὲ χηρείας κηδεμόνα ἐπιεικέστατον· οἱ δὲ παῖ-
δες, χειραγωγοῦ τὸ ἀτελες τῆς ἡλικίας προδεδιημέ-
νοι, καὶ μάλιστα τὸ τῆς θηλείας φύσεως ἀθθενέστα-
τον. Ἀλλὰ τὸν μὲν τῆς φύσεως περιφρονῶ πολλάκις
δυσμῶν, ἐπιχειμένης τῆς νόσου· ὑπερβῶ δὲ καὶ
παῖδων, καὶ παρ' οὐδέν μοι τὸ γύναιον, δοκῶν ἡρῆ
θεθνᾶναι, καὶ λαγχανῶν τῆς τοιαύτης προμηθείας τὸ
ἐλευθέριον. Οὐπω δὲ ταῦτ' ἀποτίθεται. Καὶ ἡ περὶ
τῶν σκήπτρων εἰστρέχει φρονεῖς. Οὐ γὰρ τοι μόνον
ἀγῶνων ἐστὶν ὁ μέγιστος τὸ ἐμπιστευθὲν σκήπτρον
προσηκόντως διατηρῆσαι, ἀλλὰ καὶ τὸ δεινῶς πα-
ραπέμψαι τὴν κλῆρον οἷς χρῆ, ἐμοίγε μάλα λελόγι-
σται δίκαιον τῶν προτέρων ἡγεμόνων εἶναι τοὺς δευ-
τέρους ἀμείνους, ὡς ἂν οἷς ἐκαίνοις συνέβη σφαλῆ-
ναι, οὔτοι τὴν σφετέρην διόρθωσιν ἀπαγάγωσιν. Εἰ
δ' οὖν, ἀλλὰ σύμπαν τὸ ὑπῆκον ἀνάγκη διοισθαινεῖν
ἀδρανεῖ κρηπίδι τὴν βασιλείαν ἐδράσαντι. Τοιαύταις
φρονεῖσιν ἐκδαπανῶντί μοι τὴν ψυχὴν, ἡ πάντων
ἐξορῶς Πρόνοια ἐπίκουρος ἡμῶν τῶν πόνων γίνεται,
καὶ ταῖς ἡμῶν βουλαῖς αἰσιον τὸ κύρος ἐπάγει· καὶ
τῶν μετ' ἐμὲ βασιλεύσοντα λαμπρῶς ἀναδείκνυσαι.
Μαυρικιον τουτονι, ἀνδρα λυσιτελῆ μὲν τοῖς Ἰω-
μαίων γενόμενον πράγμασι, πολλοὺς τε καὶ μεγά-
λους ἀγῶνας διενεχόντα· ὡς ἂν τις εἴποι, ἀρράδω-
νας οἶόν τινας προκατατιθέμενον τῆς ἀμφὶ τὸ ὑπῆ-
κον αὐτῷ ἐσομένης προνοίας. Τοῦτον τοίνυν αὐτο-
κράταρα τήμερον ὄψεσθε· οὕτω δὲ πεποικῶς εἰμι,
καὶ θαρρόντως ἐπιβάλλω τῇ μεγίστῃ τῶν δικει-
σεων μετὰ μὲν χωλείων κατὰ δianoian, ὡς οὐ μόνον
τὴν βασιλείαν, ἀλλὰ καὶ τὸ θυγάτριον τοῦτῳ κατα-
πιστεύω, τηλικούτῳ φύσεως ἐνεχγῶν θαρρόνων ὑμᾶς.
Ὁ δὲ μοι καὶ ἐφόδιον ψυχολογίας ἀποτίσσεσθαι μοι
δοκῶ τῆς μακρᾶς καὶ ἀνυποστρόφου ἐκδημίας.
Ἔμεῖς δὲ μοι μάρτυρες ἀξίωχρον τῆς καλλίστης
τῆσδε συντάξεως· ἐξ ὧν τε ἡμῶν πάλαι ποτὲ ἐπει-
ράθητε τὴν ἡγεμονίαν ἡνιοχούντων, καὶ τουτονι
συμπαρομαρτοῦντος· λίαν ἡμῖν ἐμφρονέστατα. Σὺ δὲ
μοι, Μαυρικιε, κάλλιστον ἡμῖν ἐπιτάφιον τὴν σὴν
βασιλείαν ποιῶν διατέλει· καὶ τὸν ἐμὸν τάφον ταῖς
σαις ἀρεταῖς διακόσμη· μήτε τὰς τῶν σοι πεπι-
στευκῶν αἰσχύνων ἐλιπίδας, μήτ' ἀρετῶν ἐπιλελη-
σμένος τῶν σῶν, καὶ τοῦ πρὶν εὐγενοῦς τῆς σῆς
ψυχῆς ὡς· μάλιστα δραπετεύων· ὅθεν καὶ χαλίνου
λόγω τὸ τῆς ἐξουσίας ἀγέρωχον, καὶ φιλοσοφῆ τὸ
τοῦ κράτους σάφους οἰάχ.ξε. Ἡ γὰρ βασιλεῖα χρῆμά
τι τῶν ὑψηλῶν μετέωρον, ἐς μέγα τὸν ταύτης ὑπερ-
καθήμενον αἵρουσα, καὶ τοὺς λογισμοὺς ἐκμοχλεύ-
ουσα· οἴεσθαι δὲ σε χρεῶν μὴ πάντων ὑπερέχειν
φρονήσει· εἰ καὶ τὰ τῆς τύχης ὑπερβάλλει, καὶ
ὑψηλὰ κατασκευάζεται παρὰ πάντας. Τῶν γε μὴν
ὑπηκόων τὴν εὐνοίαν, ἢ τὸν φόβον θηρεῖεν

(1) Pulcherrimum decedentis principis epitaphium, bonus successor.

πειρῶ. Τὸν δ' ἔλεγχον μᾶλλον ἀγάπα ὀωπέας, οἷάπερ διδάσκαλον καθεστῶτα. Πέφυκε γὰρ πως ἡ ἐξουσία ἀνουθέτητόν τι χρῆμα, καὶ παιδείας ἤκιστ' ἀνεχομένη. Πρὸ τῶν ὧν ὀρθαλμῶν ἡ δίκη συνειραρεύουσα παρίστω, πρῶτανεύουσα τὴν τῶν βεβαιωμένων ἀντίδοσιν. Νόμιζε δὲ καὶ τὴν πορφύραν εὐτελέες τι βῆκος σοὶ ἐπικαίμενον τῷ φιλοσοφεῖν· τὸν δὲ γε στέφανον ὃν περιέκειςαι, μὴδὲν διοίσεις τῶν ἀμφὶ τοῖς αἰγιαλοῖς τοῖς θαλαττίοις περικλυζομένων ψηφίδων. Τὸ δὲ τῆς ἀλουργίδος ἄνθος στρυγνὸν ὃν, δοκεῖ μοι τοῖς βασιλεῦσι παρεγγυᾶν τὸ μετριοπαθὲς ἐπὶ ταῖς εὐπραγίαις ἀσκεῖν καὶ μὴ περιγάνυσθαι καὶ φρυάττεσθαι τῇ πενθίμῳ ταύτῃ τῆς μοναρχίας στολῇ· οὐ γὰρ ἐξουσίαν ἀκόλαστον, ἀλλ' ἐνδοξον μᾶλλον δουλείαν τὸ τῆς βασιλείας σκηπτρον φιλοσοφεῖν ἐπαγγέλλεται. Ἦγείσθω τῆς ὀργῆς τὸ φιλάνθρωπον, τῆς δὲ μεγαλοφροσύνης ὁ φόβος. Καὶ γὰρ καὶ ταῖς μελίταις ἡ φύσις ἡγεμόνας διέταξε· καὶ τὴν σφῶν βασιλέα καὶ κέντρον καθώπλισεν, ὥσπερ τι κράτος αὐτόματον ἔχεν· ῥίζουσα πῶς αὐτῷ, ἵνα καὶ πληττεῖν ἔχοι τὸν μὴ προστηκόντως πειθόμενον. Ἄλλ' ἤκιστα ἐκεῖνη τὸ κέντρον τυραννικὸν, δημοφιλὲς δὲ μᾶλλον καὶ δίκαιον. Οὐκοῦν ἐκεῖνης ἐσόμεθα μιμηταί, εἰ μὴ γε λόγος δεδύνηται χαρίζεσθαι καὶ τὰ μείζονα. Ταῦτα μὲν ὁ προβολεύς ἐγώ· ἔξεις δὲ τῆς γνώμης ὥσπερ δικαστὴν τὴν ἐξουσίαν ἀδέκαστον, ἢ τιμῶσαν τὰς ἀρετάς, ἢ τὴν κακίαν φανλίζουσαν. »

earumque regem aculeo quasi quadam spontanea et naturali potestate arnavit (2), ut pungeretiam eum possit, qui legitime non pareat. Sed apud minime tyrannicum, verum communi utilitati commodum et justum aculeum habet. Itaque illius saltem erimus imitatores, siquidem ratio ipsa consilia meliora subicere non valeat. Equidem ad te hæc, veluti productor tuus et parens. Consilii autem nostri iudicem habebis potestatem, ab affectione omni et muneribus incorruptam, simul et virtutes ipsas remunerantem, et vitia coercentem. »

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

Περὶ τῆς ὁράσεως καὶ τελευτῆς Τιβερίου τοῦ αὐτοκράτορος.

Ὅτε τοίνυν τὰ τῆς διαλέξεως ἐπερατοῦτο τῷ αὐτοκράτορι, πολὺ τὸ δάκρυον ἔρρει ἀνωμένου τοῦ ὑπηκόου τῷ πάθει. Εἶτα τὴν στεφάνην ὁ βασιλεὺς ἀράμενος, τὴν τε πορφύραν χλαμύδα ἀμπέιχε τὴν Καίσαρα. Πολλὴ δὲ τῶν ὑπηκόων ἡ τῆς εὐφημίας ἐξηχεῖτο βοή. Οἱ μὲν γὰρ τὸν προστησάμενον τῆς εὐδουλίας ἀγάμενοι, οἱ δὲ τὸν ἀναβρῆθέντα· οἷς ἑαυτὸν τῆς τοσαύτης ἡγεμονίας παρέθετο ἄξιον. Ἄμφω δὲ τὸν τούτων ἀπάντων αἴτιον εὐφήμου, ὡς πάντα ξυμπερόντως οἰκονομήσαντα. Ὡς δὲ τὰ τῆς ἀναγορεύσεως κατὰ τοὺς βασιλικούς ἀπετελεῖτο θεσμῶς, ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ κλίνην ἀναζεύξας ὁ βασιλεὺς, ἔναρ τεθέατο. Ἐδόκει γὰρ πάγκαλόν τι χρῆμα ἀνδρὸς ὄψιν ὄρῃν, λόγῳ μὲν ἀρρήτων, γραφῇ δὲ ἀμίμητον· ἐσθῆς ἐκείνῃ λυκὴ τὸν τόπον περιαιγάζουσα..

(1) Antigonus rex filium intuitus subditis violentius utentem ac superbium : Οὐκ οἶσθα, inquit, ὦ πατήρ, τὴν βασιλείαν ἡμῶν ἐνδοξον εἶναι δουλείαν ; hoc est, *Nescis fili, dominatum nostrum splendidam esse servitutem* ? Pindarus quoque, omnem regiam et aulicam phantasiam, sicut eam Lucas Act. xxvi vocat, ἐμφανῶς esse cecinit ἄλλως : hoc est, *illu-*

atiam ratione fac frenes, et philosophiæ artibus sapienter potentia scapham gubernes. Imperium namque res quædam est sublimis et excelsa, in altum **817** qui ei insident sustollens, et recte cogitata excutiens. Minime vero opinionem eani, quod prudentia omnibus anteeas, concipe, quamvis fortuna, quæ tibi sublimis contigit, omnes superes. Porro civium et subditorum benevolentiam potius quam metum fac consecreris, et objurgationem magis, perinde atque magistrum quemdam, quam assentationem, complectare. Potestas namque res quædam est, quæ admoneri docerique nolit, et castigationem ægre ferat. Ante oculos tuos assidens *Justitia* excubet, quæ vitæ nostræ actionum remunerationem pro summa sua potestate constituit. Purpuram perinde atque vilem pannum tibi injectum esse, per philosophiæ studium existima. Coronam autem qua caput tuum cinctum est, nihil a lapillis qui circa marinum littus fluctibus alluuntur, differre puta. Ipse purpuræ flos, quod subtristior est, exhortari mihi principes videtur, ut moderationem animi rebus secundis servare assuescant, neque nimium lætentur, aut luctuosa ista monarchiæ stola superbiant (1). Imperii siquidem sceptrum non immoderatam potestatem, sed gloriosam potius servitutem exercere admonet. Iræ imperet humanitas et misericordia, arrogantia autem timor. Nam et apibus natura duces dedit ;

Cum igitur imperator finem orationis fecisset, cives et subditi propter dolorem quo afficiebantur, multam vim lacrymarum profuderunt. Deinde sublata imperator coronam et purpuream chlamydem Cæsari circumdedit. Ibi tum subditorum acclamationes et gratulationes exaudita, partium tam commodi consilii auctorem, partim ipsum renuntiatum principem propter eas quibus se imperio dignum præstiterat virtutes, admirati. In primis vero laudibus earum rerum omnium conciliatorem, qui universa commodissime dispensat, extulerunt. Ubi vero ad hunc modum Mauricius imperatoriis cæremoniis princeps est declaratus, imperator ipse in lecto suo repositus, in somnis viri speciem ea forma, quæ neque verbo, neque

C

818 CAPUT VII.

De visione et morte Tiberii imperatoris.

strem miseriam.

(2) Non constat inter auctores, rex nullumne solus habeat aculeum, majestate tantum armatus, an dederit eum quidem natura, sed usum illi tantum negaverit. Istud constat, imperatorem aculeum non uti, etc. (Plin. lib. 11, cap. 17.)

scripto exprimi queat, et veste tam candida, ut cubiculum ipsum illustraret, vidit. Vir is, manu protensa, talia verba ad eum est profatus: « Ille tibi, Tiberi, ter sanctum Numen renuntiat: tyranni impii, imperii tui temporibus non exstabunt. » Postquam autem evigilavit, et somnium istud amicis exposuit, legibus deinde naturæ, quamvis imperator esset, obsecutus, terrenam tunicam deposuit, anima eam veluti tabernaculum quoddam relinquente, et ad sedes supernas evolante. Imperio Tiberius cum Justino tribus, solus autem quatuor annis præfuit (1): qui posteaquam in imperatorum sepulcro repositus est, homines omnes ad Mauricium, perinde atque satellites conversi: et lacrymæ, quibus Tiberii funus prosecuti fuerant, eo ipso die restinctæ sunt. Non enim homines tantum et colere solent.

CAPUT VIII.

De Mauricii conjugio, et conjuge ejus Augusta. Qualis, quibus moribus, quo genere, et quibus animi affectionibus Mauricius fuerit.

Ubi Mauricius imperium suscepit, et Tiberium satis eluxit, nuptias primum parat, Augustamque, quæ et Constantina dicebatur, matrimonio solemniter imperatorum ritu sibi jungit. **819** Nuptiæ magnifice prorsus imperiali pompa celebratæ, et epulationes splendide publicitas per urbem omnem populo datæ. Apparatus tanto affuere vera in Deum pietas et imperatoria Majestas, satellitio Mauricius ejusdemque conjugem decentissime stipantes, et dona eis quam honorificentissime offerentes. Illa namque canitie veneranda, decentibusque rugis, quod antea memoriæ proditum non est, patris atque matris, nuptias sanctificantium, fratrumque venustorum, conjugalem apparatus exornantium, vicem præstitit. Hæc autem, ex auro contextam vestem, purpura et Indicis margaritis distinctam, nec non coronas auro multo et lapillis pellucidis resplendentes præbuit, atque omnes qui dignitates magistratusque gerebant excitavit, ut splendide, quo dignosci possent, coronati, faces nuptiales accenderent, conventumque sponsalium hymnis atque carminibus celebrarent. Ita ut conjicere liceret, nunquam apud homines apparatu eo splendidius quidquam exstitisse. Demophilus sane, res Romanas describens, Plutarchum Chæronensem diserte dixisse refert, propter solam urbem Romam, virtutem et fortunam inter se sædus pepigisse: ego autem dixerim, veram etiam in Deum pietatem et felicitatem, in solo Mauricio conjunctione inita, convenisse, quod pietas scilicet felicitatem in potestatem suam redegerit, eandemque errare et labi prorsus non permiserit. Postea etiam Mauricius illud studio habuit, ut non modo corpore, sed animo quoque purpuram atque coronam circumferret. Solus namque ex prioribus imperatoribus sibi ipsi imperavit, et verus cum summa potestate

(1) Paul. Diaconus annos septem Tiberium imperasse scribit: Evagrius solum annos quatuor,

Ὁ δὲ τοιαῦτα τῷ Καίσαρι ἔλεγε συνδημηγοροῦσας αὐτῷ τῆς χειρὸς ἐν τῷ σχήματι· Ἔταδε σοι, Τιβέριε, τὸ Τρισάγιον λέγει· Οἱ τύραννοι τῆς ἀσεβείας ἐπὶ τῆς σῆς βασιλείας οὐ φοιτήσουσι χρόνοις. » Ὁ δὲ διανήψας, καὶ τὸ ἐνούπνιον ἐπειπὼν, ἔπειτα τοῖς τῆς φύσεως ἐπειθάρχησε νόμοις, εἰ καὶ βασιλεὺς ἐτύγχανεν ὢν· καὶ τὸν γῆινον χιτωνίσκον ἀπέθετο, οἷόν τινα σκηνὴν τῆς ψυχῆς καταλιπούσης αὐτὸν, καὶ πρὸς τὰ ἄνωθεν διαβάσας, ἔτη τέσσαρα τῆ· ἡγεμονίας κατάρχας. Ὡς δ' ἔκεινον ὁ τῶν βασιλέων ὑπέδραστο τάφος, ἐπὶ τὴν ἐς Μαυρικίον δορυφορίαν ἔπας ἐτρέποντο· καὶ τὸ κατὰ Τιβέριον δάκρυον αὐθιγμερον πέρας ἐλάμβανε. Οὐχ οὕτω γὰρ τοῖς ἀνθρώποις τῶν παρωχημένων ἐστὶν ἀνάμνησις, ὡς ἡ περὶ τὰ παρόντα κατὰ σπουδῆς ἐπιμέλεια.

præteritorum meminisse, quantum præsentia curare

B

ΚΕΦΑΛ. Η'.

Περὶ τοῦ γάμου Μαυρικίου καὶ Αὐγούστης· καὶ ὅλος ἦν τὸ ἥθος καὶ τὸ γένος καὶ τὸν τῆς ψυχῆς τρόπον.

Ἐπεὶ δὲ Μαυρικίος περιεβάλλετο τὴν ἀρχὴν, ἰκανῶς τὸν βασιλεῖα θρηνησας, τὰ περὶ τὸν γάμον πρῶτα ἐξηρτύετο· καὶ ὡς νόμος βασιλευσίν, Αὐγούστην τὴν καὶ Κωνσταντίναν εἰσοικίζετα· μεγαλοπρεπῶς τε ἄμα καὶ βασιλικῶς τῆς πομπῆς τῶν γάμων γεγεννημένης, ἀγερώχου δημοθινίας ἐκασταχοῦ τὴν πόλιν περιεπούσης. Παρῆν δὲ ἄρα τῷ γάμῳ θεοσέβειά τε καὶ βασιλεία δορυφοροῦσαι τὰ ἐκπρεπέστατα καὶ δωροφοροῦσαι τὰ τιμιώτατα. Πατέρα γὰρ καὶ μητέρα παρείχετο θεοσέβεια, τῷ αἰδοσίμῳ τῆς πολιᾶ· καὶ τῷ τῆς βυτίδης σεμνῷ τὸν γάμον ἀγιάζοντας· δὲ μήποθ' ἱστορηθὲν ἔγνωμεν· ἀδελφούς τε ἑωραίους τὴν γαμήλιον πομπὴν ἐκασμύνοντας. Ἡ δὲ χρυσόπαστον ἀμπερόνην ἀλουργίδι καὶ λίθοις κεκοσμημένην Ἰνδῶν, καὶ στεφανῶς πολλῶν χρυσῶ καὶ ταῖς ἐκ λίθων διαυγαίαις τιμαλφεστάτους· ἅπαντίς τε τοῦ ἐν ἀξιώματι γαμήλιου κηροῦ ἀνάπτοντας καὶ μεγαλοπρεπῶς ἐστεμμένους ἐξ ὧν γνωρίζοντο, καὶ τὴν νυμφαγωγὴν πανηγυρῶν ἀνομοῦντας· ὡς εἰκόσαι, μὴδὲν τῶν ἐν ἀνθρώποις τῆς πομπῆς ἐκείνης σεμνοπρεπέτερον καθεστῆναι. Ὁ μὲν οὖν Δημόφιλος, τὰ κατὰ Ῥώμην ἀναγράφων, Πλούταρχον φησι τὸν Καιρωνέα σαφῶς εἰπεῖν, ὡς διὰ ταύτην μόνην ἐσπείσαντο πρὸς ἀλλήλας ἀρετὴ τε καὶ τύχη. Ἐγὼ δ' ἂν φαίην, ὡς καὶ θεοσέβεια καὶ εὐδαιμονία ἐπὶ μόμῳ Μαυρικίῳ συνῆλθον, τῆς θεοσέβειας βιασαμένης τὸ εὐδαιμον, καὶ περιτρέπασθαι παντάπασι οὐκ ἐνδοῦσης. Ἐσπούδακε δὲ λοιπὸν, οὐκ ἐν τῷ σώματι μόνον, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐν τῇ ψυχῇ περιεχέσθαι τὴν ἀλουργίδα τε καὶ τὸν στέφανον· μόνος καὶ γὰρ τῶν πρῶτων βασιλέων ἑαυτοῦ βεβασίλευκε· καὶ αὐτοκράτωρ ὄντως γενόμενος, τὴν τῶν παθῶν ἔγλοκράτειαν ἐκ τῆς οἰκείας· ἐξενήλαττες ψυχῆς· ἀριστοκρατίαν δὲ τοῖς ἑαυτοῦ καταστησάμενος λογισμοῖς, ζῶν ἀρετῆς ἀγαθία ἑαυτὸν παρέχετο, πρὸς μίμησιν ἐκπαδεύων τὸ ὑπέκλον. Οὗτος

li v. cap. 23, ita ut reliquos tres cum Justino im. aril.

τοιγαροῦν τὸ μὲν πρῶτον γένος καὶ τὸ ὄνομα ἐκ τῆς πρῆσβυτέρης εἶχε Ῥώμης· τὸ δὲ γε προσεχὲς αὐτῷ γένος Ἀραβιστὸν πατριδα ἐπεγράφετο, ἣ δὴ τοῦ Καππαδοκῶν ἔθους ἐστίν. Φρενήρης δὲ ὄν ἀνὴρ καὶ ἀγχινοῦς τὰ μάλιστα, ἀκριδῆς τὴν δίαιταν καὶ ἀπεξοσμένος ἐτύγχανε, γαστρός τε ἐκράτει τῆς ἀναγκαλοῦς μόνους καὶ εὐπορίστοις χρώμενος. Ἀδόνητον δ' ἐφ' ἅπασιν ἑαυτὸν παρέχων, τὰς ἐντεύξεις τοῖς πολλοῖς οὐκ εὐπρόσδοος ἦν, οὐδ' αὖθις ἀνεμμένος τὰς ἀκοάς· τὸ μὲν γὰρ εἰς περιφρόνησιν ἄγει, τὸ δὲ πάροδον ὑπανοίγει θωπεῖα. Καὶ τοίνυν τὰς μὲν εἰς αὐτὸν εἰσόδους σπανίας περὶχετο, καὶ ταύτας ἐσπουδαζόμενος· περὶ δὲ τὰς ἀκοὰς τοῖς περιττοῖς καὶ ἀνοήτοις ταύτας ἀπέφραττεν· οὐ κηρῷ κατὰ τὴν ποίησιν, λόγῳ δὲ μᾶλλον ὡς ἄριστα κλεῖν αὐταῖς τὸν καιρῖον λόγον εἶναι τιθεῖς, εὐθέτως ἐν ταῖς διαλέξεσιν ἀνοιγνύσαν τε ἅμα καὶ ἀποκλείουσαν. Ἀμαθίαν δὲ τὴν τοῦ θράσους μητέρα, καὶ δειλίαν τὴν ἀπικισμένην καὶ σύνθρονον ταύτη οὕτως ἀπώσατο, ὡς τὸ μὲν κινδύνημα εὐβουλίαν εἶναι, τὸν δὲ δκνον ἀσφάλειαν· ἀνδρίας δὲ καὶ φρονήσεως τοῖς καιροῖς ὀχουμένων καὶ τὰς ἡνίας πρυτανεύοντων, πρὸς δ' ἂν ἐπιτάττοι ἡ χρεῖα, καὶ τὴν ὑφῆσιν καὶ ἐπίτασιν αὐτῶν τῶν ὁρμῶν, μέτρῳ τι καὶ ρυθμῷ γίγνεσθαι παρεσκεύασε.

ejus et comitem, ita a se rejecit, ut rerum agenda aggressio bene cœpti consilii, intermissio autem et tarditas certæ securitatis esset, cum interim fortitudo et prudentia se ad tempus accommodarent, et gubernacula ad res ex usu gerendas converterent, remissionemque atque intentionem cœptorum, ut moderatione quadam et ordine instituerentur, curarent.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Ὅσα σημεῖα Μαυρικίῳ τὴν ἀρχὴν αὐτῷ μνησθένεμενα προσηγήσατο.

Τούτῳ δὲ ἄρα καὶ πολλὰ θεοσημεῖα ἐγένοντο τὴν βασιλείαν ὡσπερ προμνησόμεναι. Καὶ γὰρ ἐπὶ πόρῳ νυκτῶν, ἐνδον τῶν ἀνακτόρων ἐπιθυμῶντι τὸν ἐσθρὸν οἶκον τῆς Θεομήτορος, ὅς τοῦ Ἰουστινιανοῦ πρὸς τῶν Ἀντιοχείων ἐπικλήσιν ἔσχε, τὸ πῆλον ᾗ τὴν θυρῶν ἀμφιένυσσι τράπεζαν, πυρίφλεκτον γεγενῆσθαι ὡς καὶ πρὸς ἐκπληξιν καὶ θάμβος ἤκοντα τὴν Μαυρικίον δεῖσαι τὸ ἔργον· παρεστῶτα δὲ Γρηγόριον τὸν τῆς πόλεως ἐπάρχην, φάσαι θεῖον τι τὸ χρεῖμα εἶναι, καὶ τινα δὲ ξενίζοντα καὶ ἔξοχα προμνησέιν. Καὶ ἄλλοτε δὲ κατὰ τὴν ἔω διάγοντα, Χριστὸν αὐτῷ οἱ ἐπιφανῆσαι ὑπάρ καὶ ἐκδίκησιν ζητεῖν. Ὅπερ ἄντε κρυφῶς βασιλείαν ἐδήλου προμνησθένεμενον. Παρὰ τίνος γὰρ ἂν Χριστὸς ἐκδίκησιν ἦ παρὰ βασιλείῳ, καὶ οὕτως ἐς αὐτὸν εὐσεβοῦς, ἐζητήσῃ ἂν; Καὶ ἕτερα δὲ δεῖξα λόγου καὶ οἱ ἐς φῶς αὐτὸν προσαγαγόντες ἀνήγγειλαν. Ὁ μὲν γὰρ πατὴρ αὐτοῦ, ὅτε γενῶν αὐτὸν ἐμελλεν, ὄναρ μερίστην ἰδεῖν ἄμπλον ἔλεγεν ἐκ τῆς αὐτοῦ κοίτης ἀναδραμεῖν, βέτρως τὴν παμπληθεῖς καὶ ὠραῖους μάλᾳ ἀθρόον ἀναβλαστῆσαι, καὶ περικύκλω ἀπαιωρῆσαι. Ἡ δὲ γε μήτηρ κατὰ τὸν τοῦ τόκου καιρὸν ἐκ γῆς ξενίζουσαν τινα καὶ πρηλλαγμένην ἔλεγεν εὐωδῖαν ἀναβρῦθῆναι. Καὶ τὸ γραῶδες δὴ τοῦτο καὶ ἐμοὶ τῶ; ἀπιστον προστίθει, πολλὰκις

A princeps ochlocratiam seu turbulentum affectuum statum ex animo ipse suo egerit, atque aristocratiam sive optimatum gubernationem in cogitationibus consiliisque suis constituit, vivam seipsum virtutis statuam, ut civis atque subditos ad imitationem sui erudiret, præbens. Hic nomen et genus vetustius ex veteri Roma traxit, propinquiorem autem cognationem ex Arabisso patria habuit, quæ gentis Cappadocum est. Fuit autem vir prudens et solers maxime, in vita quotidiana et victu accuratus admodum. Ventri minime indulsit, necessariis tantum et frugalibus cibus usus, **820** constantem se et immotum in rebus omnibus præbuit. A multis adiri se et conveniri non facile passus est, neque in hominibus audiendis dissolutus aut remissus fuit. Alterum enim contemptum affert, alterum autem assentationi aditum præbet. Itaque non frequenter, et tantum de rebus gravibus acturos ad se homines admisit, et aures sermonibus inutilibus et fatuis clausit et obturavit: non cera ille quidem, sicut apud poetas est, sed ratione potius quam commodissime tanquam clavem, sic opportunitatem cum modo conjunctam illis imponens, quæ in colloquiis recte et tempestive sermonem aperiret simul et clauderet. Inscitiam vero, jactantiam et ferocitatis parentem, timiditatemque sociam

B fuit. Alterum enim contemptum affert, alterum autem assentationi aditum præbet. Itaque non frequenter, et tantum de rebus gravibus acturos ad se homines admisit, et aures sermonibus inutilibus et fatuis clausit et obturavit: non cera ille quidem, sicut apud poetas est, sed ratione potius quam commodissime tanquam clavem, sic opportunitatem cum modo conjunctam illis imponens, quæ in colloquiis recte et tempestive sermonem aperiret simul et clauderet. Inscitiam vero, jactantiam et ferocitatis parentem, timiditatemque sociam

interim fortitudo et prudentia se ad tempus accommodarent, et gubernacula ad res ex usu gerendas converterent, remissionemque atque intentionem cœptorum, ut moderatione quadam et ordine instituerentur, curarent.

C

CAPUT IX.

Quæ præsagia præcedentia Mauricio imperium portenderint.

Prodigia quoque divinitus accidere, quæ imperium Mauricio portenderunt. In multam enim noctem rem divinam eo faciente, atque incensum offerente, in basilica sacri Dei Genitricis templi, quod a Justiniano apud Antiochenos nomen habet, velum quo sacrosancta mensa contegitur, igne comprehenso arsit, ita ut in stuporem et consternationem conjectus Mauricius ad eam rem expavesceret. Gregorius autem urbis ejus hierarcha, qui ibi præsens astabat, divinum quiddam id esse, atque res novas et sublimes denuntiare dixit. Cum vero in Oriente aliquando Mauricius esset, Christus ei vigilantanti manifesto apparuit, et ab eo, ut contumelias sibi illatas vindicaret, petiit. Quæ sane certa de imperio ejus divinatio fuit. A quo namque Christus vindictam, præterquam ab imperatore, atque eo tantopere in illum pio, exigendam effugitaret? Alia præterea **821** memoratu digna, qui eum in lucem producerunt, de eo renuntiaverunt. Pater namque retulit, cum procreatus eum esset, in somnis se maximam vitam vidisse, quæ ex cubiculo suo orta emergerit, omnisque generis maturos botros circumcirca pendentes protulerit. Mater vero ipsa partus tempore, e terra novum quemdam et variantem suavitalis odorem

redditum esse dixit, illud insuper, quod anicula- A
rum est, et mihi prope incredibile, addens, per-
sæpe eam quæ Empusa vocatur, alius vero Gilo
dixerit, infantem ex cubiculo, veluti eum devora-
turam, extulisse, nihil tamen detrimenti ei afferre
potuisse. Q. in et Symeon ille, qui prope Antio-
chiam stationem in columna habuit, quantum vix
alius quisquam, bonis operibus peragendis com-
modissimus, et omni virtutum genere clarissimus,
non modo multa per divinationem dixit, sed fecit
etiam, quæ imperium ejus designarunt. Sedenim
talibus parentibus procreatus, atque ad hunc mo-
dum educatus simul et doctus, talis etiam sponsus
et princeps, Augusta, quæ et Constantina appellata
est, uxore domum ducta factus, Mauricius ad im-
perium pervenit. Quas vero etiam res gesserit,
historia ipsa, divino opitulante auxilio, ostendet.

CAPUT X.

*De clementia et misericordia Mauricii, et de admi-
nistratione bellica Philippici.*

Illud igitur ei in primis studio fuit, ut ne ali-
cujus qui perduellionis et læsæ majestatis reus age-
retur, sanguinem effunderet. Sic Alamundarum
Scenitarum Barbarorum ducem, qui rempublicam
prodiderat, non interfecit, sed una cum uxore et
liberis quibusdam in insulam Siciliam deportari
præcepit. Idem filio ejus Naamani fecit, qui ma-
cula prorsus et probrum civilis administrationis
fuit, et quamplurima flagitia in utramque Phœni-
ciam et utramque Palæstinam ita admisit, ut co- C
horts ejus barbara provincias eas rapinis compila-
rit atque diripuerit. Cum Alamundarius a Romanis
captus esset, et cum Naamanem omnes sententiis
suis ad capitale supplicium condemnarent, Mauri-
cius ipse hominem in libera custodia inclusit,
822 necque gravius quidquam de eo constituit,
quemadmodum ab eo de aliis plurimis itidem est
factum. Orientalium copiarum ducem primum Joa-
nem Thracem creavit: qui sane rebus quibusdam
perperam, quibusdam etiam bene peractis, ni-
hil admodum memoria dignum gessit. Post hunc
præfectura ea Philippico (1) demandata est, Mauri-
cii necessario. Nam alteram sororum ejus Gor-
diam in legitimo matrimonio habuit. Hic ultra
confinium progressus, omnia vasta dedit, et in-
gentem prædam egit, plurimosque ex nobilitate
Nisibena, quasi aliud agens, ferri gladiatorumque
opus succisivum fecit. Idem vero et ad Trigidem
annem egit. Conflictu quoque magno cum Persis
facto, plurimi ex hostibus, qui aliis præstabant, in
acie ceciderunt: non pauci vivi capti sunt. Cohor-
tem insuper quamdam Persarum quæ opportuno
loco in tumultu considerat, cum capere posset, nul-
lis affectam malis dimisit, quæ se persuasuram regi
suo esse receperat, ut primo quoque tempore orato-
res ad eum de pace mitteret. Multas præterea res in
præfectura sua egregie gessit, cum ab exercitu quid-

λέγουσα καὶ τὴν ἦν φασιν Ἐμπουσαν, Γιλῶ δ' ἂν
ἄλλος εἶποι, τῆς κοίτης μεταθεῖναι τὴ βρέφος ὡς
τοῦτο βρώξουσιν, μηδαμῶς δὲ θυνηθεῖσαν τοῦτο
λυμήνασθαι. Ἀλλὰ καὶ Συμεώνης ἐκείνος ὁ τῆς
Ἀντοχίου ἐγγυρῆς τὴν ἐπὶ κίονος στάσιν πεποιημέ-
νος, πρακτικώτατος εἶπερ τις γενόμενος, καὶ ταῖς
ἐκπλήλλοις τῶν ἀρετῶν ἐπιστημότατος, πολλὰ τινα
τοῦτω οὐ προσφοίθασε μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπραξε, τὴν
βασίλειον ἀρχὴν μνηστευόμενος. Ἀλλὰ τοιοῦτος
μὲν ὁ Μαυρίκιος· ἵκ τε τοιούτων δὲ καὶ οὕτω τρα-
φεῖς τε ἅμα καὶ παιδευθεῖς, τοῦτον τὸν τρόπον καὶ
νυμφίος ἅμα καὶ βασιλεὺς ἐπὶ τὴν ἐπιφθονον παρ-
ῆλθεν ἀρχὴν, Λύγουσαν τὴν καὶ Κωνσταντίναν
εἰσοικισάμενος. Τί δὲ ἄρα καὶ αὐτῷ διεπράχθη, τὰ
καθεξῆς τῆς ἱστορίας δηλώσει, τῆς θείας ἡγουμέ-
νης βοῆς. B

ΚΕΦΑΛ. Γ.

*Περὶ τῆς συμπραθείας Μαυρικίου, καὶ περὶ τῆς
στρατηγίας Φιλίππικου.*

Ἐσπουδάσθη τοιγαροῦν αὐτῷ πρὸ τῶν ἄλλων
μηδενὸς τῶν ὑποδίκων τῆ βασιλείᾳ παντάπασιν
αἷμα ἐκχεῖν· οὔτε τοίνυν Ἀλαμούνδαρον τὸν τῶν
Σκηνητῶν βαρβάρων τὴν ἡγεμονίαν ἐπιτετραμμέ-
νον, τὴν πολιτείαν καταπροδόντα, ἀνέλεν· ἀλλ'
ὑπερόριον νῆψιν τινὴ τῶν Σικελῶν κατεδίκαζε σύν-
αμα γυναικὶ καὶ τέκνοις ἄνοις· ἐπίσης δὲ καὶ
Νισαμάνην τὸν ἐκείνου παῖδα· κηλίδα ἀντικρυς τοῦ
πολιτεύματος ἀναφανέντα, καὶ μυρία εἰργαζόμενον
τὰ ἄτοκα, ἐπὶ τε Φοινίκην ἑκατέραν καὶ ἄμφω τὰς
Πηλαιστίνας· ὡς καὶ σύμπαν λεῖαν θέσθαι καὶ
ἐξινδραποδίστασθαι διὰ τῶν ἀμφ' αὐτὴν βαρβάρων,
πάντων τε αὐτοῦ καταψηφισαμένων τὸν θάνατον.
Ὅ τε Ἀλαμούνδαρος ὑπὸ χεῖρα Ῥωμαίοις ἐγένετο,
οὗτος ἐν ἐλευθερίᾳ φυλακῆ περικλείσας, οὐδὲν ἕτερον
ἐπήγαγε τῶν δεινῶν· καθὰ δὴ καὶ ἐφ' ἑτέροις
πλείστοις ἀριθμοῦ κρείττεσι διεπράξατο. Τῶν μὲν
οὖν Ἐφῶν στρατηγὸν ταγματῶν πρῶτα μὲν Ἰωάν-
νην Θραξικὰ τὸ γένος χειροτονεῖ· ὃς ἕνια μὲν ἡμάρ-
των, ἐπὶ τισὶ δὲ καὶ διαγωνισάμενός, τίς· οὐδὲν
τι ἀξιόλογον διεπράξατο· μετὰ δὲ τοῦτον, Φιλίππι-
κὸς ἀνὴρ τὴν ἀρχὴν ἐνεχειρίζετο, κῆδος μετὰ
Μαυρικίου ἔχων· θατέρῃ γὰρ τῶν ἀδελφῶν τῆ
Γορδία ἐπὶ λέχους κοινωμὴ ἐνδόμως συνήρχετο.
D Ὅς περὶ τὰ μεθόρια ἐγεγόνως, πάντα τὰ ἐν ποτῶν
ληϊσάμενος, μεγάλων λαφύρων ἐγκραθῆς ἐγεγόνε·
καὶ τοὺς πλείστους τῶν εὐπατριῶν καὶ εὐ γένους
ἀνὰ τὴν Νίσιβιν ἐχόντων, ζήφους πάρεργον ἐποιεῖτο.
Ἐπίσης δὲ καὶ τοῖς περὶ Τίγγριδα τὸν ποταμὸν
ἐποιεῖτο. Συμβάλλει δὲ στρατῶν μεγάλῃ καὶ Πέρ-
σαις· καὶ ἀξιωμαχοῦ συμπλοκῆς γενομένης, Περ-
σῶν οἱ πλείστοι καὶ προῦχοντες πίπτουσιν. Οὐκ
ἐλαχίστους δὲ καὶ ζωγρίας εἶλεν· ἀλλὰ καὶ τινα
λόγον ἐν τινὶ τῶν εὐφυῶν γεωλόφων δυνάμενος
ἐξελεῖν, ἀπαθεῖς κακῶν εἴασεν, ὑπεσχημένους τὴν
σφῶν βασιλέα πέθεσιν περὶ εἰρήνης ὅσον τάχος
πρέσβεις ἐκπέμπειν. Πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα λόγου

(1) Philippicus dux, Mauricii, secundum Diaconum, gener.

ἄξιον διεπράξατο στρατηγῶν, ἔπαν περιτεῖν καὶ Ἀθλακιδῆδες τοῦ στρατοῦ ἐξώσασι, καὶ τινε χαλινῶ πρὸς τὸ κόσμιον εὐτακτον μεταβρῦθίμασας αὐτόν. Περὶ ὧν τοῖς ἄλλοις συγγραφεῦσι κατάλιπεῖν δίκαιον ἤγγηται· οἷς ὁ λόγος τῇ ἀγνοίᾳ περιολισθαίνων καὶ ἀποχωλεύων, ἢ προσπαθείᾳ θρυπτόμενος, ἢ ἀντιπαθείᾳ δουλεύων, τῶν ἀληθῶν ὡς πορῶντέρω χυρεῖ.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ΄.

Περὶ τῆς προχειρίσεως Πρίσκου τοῦ στρατηγοῦ. Καὶ ὡς ὁ στρατὸς αὐτὸν παρωσάμενος. Γερμανὸν στρατηγεῖν ἐλάοντο.

Καὶ τοῦτον δὲ διαδέχεται Πρίσκος, τὴν στρατηγίδα μετιὼν ἐξουσίαν· οὐ πρόχειρός τις καὶ οὐτος εἰς θέαν, οὐδὲ πλὴν τῶν ἀναγκαίων εὐπρόσδος· ἐντεῦθεν μᾶλλον τὰ πολλὰ οἴομενος καταπράττεσθαι, ἐν τῷ καθ' ἑαυτὸν εἶναι, καὶ μὴ ἐπικοινωνεῖν ἑαυτὸν τοῖς πᾶσι παρέχειν· ὡς ἐντεῦθεν καὶ τῶν ὑπὸ χεῖρα δέσι μᾶλλον τοῖς κελουμένοις ὑπείκειν. Ἐπεὶ δ' ἀφίκετο εἰς τὸ στρατόπεδον, τὴν ὄψρὸν αἶρων καὶ πρὸς ὄχλον μάλιστα διασκευασμένους, προὔθει τοῖς στρατιώταις τινὰ περὶ τῆς ἐν μάχαις καρτερίας, καὶ περὶ τῆς ἀσφαλούς ἐξοπλίσεως· καὶ ὧν χρεῶν ἐκ τῶν κοινῶν ἀπολάσειν, ἃ καὶ πρότερον πεπυσμένοι ἦσαν, τὸ ε' εἰς προὔπιον ἐξέβρυσαν τὸν θυμὸν, καὶ ὁμότε τῇ σκηνῇ ἐκείνου χωρήσαντες, λείαν ἐποιούοντο τὰ προστυχόντα, ληστρικώτερον μᾶλλον ἢ βαρβαρικώτερον διακείμενοι, καὶ ἃ τῶν κειμηλίων αὐτῶν μεγαλοπρεπέστερον διασκευάστο ὑφαρπάζοντες. Καὶ γε ἂν καὶ αὐτὸς ὀταξίαι στρατοῦ παρναλάωμα γέγονεν, εἰ μὴ τινε ἐπιδᾶ. Ἰππῶ, ἀνὰ τὴν Ἐδεσσαν οἰσώζετο· ἦν καὶ πέμπαντες, ἐπεχειροῦν πολιορκεῖν τὸν φυγάδα στρατηγὸν ἐξαιτούμενοι. Ὡς δὲ οἱ ἔνδον ἤμισα ἐνεδίδουσαν, ἐκείνον μὲν εἰών· Γερμανὸν δὲ τὸν ἐν Λιβανησίᾳ τῆς Φοινίκης τῶν στρατιωτικῶν κτελέων τὴν ἀρχὴν ἐπιτετραμμένον, πλείστον ἐκδικασάμενοι, ἠγεμόνα σφίσι χειροτονοῦσι· καὶ μικροῦ δεῖν τὸ γε εἰς αὐτοὺς ἦγον, καὶ ἀτοκράτορα τοῦτον προεχειρίσαντο. Ἐπεὶ γὰρ ἐπέκειντο ἐκδιάζοντες, ὁ δ' ἀντέτεινε σφόδρα, ἕρις ἀμφοῖν ἀνήπτετο· τῷ μὲν μὴ βιάζεσθαι, τοῖς δ' ἐξεργάτασθαι τὸ ἐγγεῖρημα· ὥστε καὶ κτείνειν ἠπέλιον, εἰ μὴ ἐκὼν δέχοιτο. Τοῦ δὲ καὶ μᾶλλον τοῦτο αἰρεῖσθαι· δεικνύοντος, ἐπὶ τινὰς λωδήσεις καὶ ἀτόπους αἰκίας ἐτρέποντο, οἰόμενοι μὴ οἶόν τε εἶναι ὁποῖσιν αὐτάς· μὴδὲ γὰρ ἂν καὶ τῆς φύσεως καὶ τῆς ἡλικίας οὕτω περιφρονῆσαι. Καὶ τῶν δεινῶν γε καθήρχοντο, σὺν εὐλαθείᾳ καὶ φειδοῖ τινε κείραν προάγοντες. Ὡς δὲ καὶ ἔτι πρόθυμος ἐπὶ τούτοις ἦν, τέλος διέμνησθαι κατηνάγκαζον, ἢ μὴν πιστὰ φυλάξειν ἐκείνοις, καὶ ἄρχειν ἀρχόμενον, κρατεῖν τε κρατούμενον, καὶ δουλοῦμενον δεσπόζειν ἢ βούλοιντο. Ὅσοι δὲ ταξίρχαι, ἢ λοχαγοὶ, καὶ χιλίαρχοι, ἢ ἑκατοστούς· ἢ δεκάδοι ἦσαν κατάρχοντες, ἐκείνους σφῶν αὐτῶν ἐλαύνοντες, αὐς ἤμελον ἀντεχειροσθένουν τὰς ἀρχὰς ἐπιτρέποντες· καὶ ἀναρῶνδον ἐς τὴν βασιλείαν ἐξῆδριζόν· καὶ παράτεροι μὲν τῶν βαρβάρων τοῖς συντελεῖσι τῶν φέρον ἦσαν γινόμενοι· προμά-

quid esset molle atque inutile rejecisset, et omnia quasi quibusdam frenis ad disciplinam honestam et ordinem bonum apud copias militares redegisset. De quibus rebus æquum esse duxi, aliis scriptoribus, ut memorent, relinquere: quorum oratio partim ignorantie lubricitate claudicans, partim vel affectione sibi indulgens, vel odio etiam inserviens a vero plerumque longius discedit.

CAPUT XI.

De facilitate simplicique apparatu Prisci belli duris. Et ut hunc exercitus rejecerit, Germanumque, ut exercitum duceret, legerit.

Huic autem, præfectura militarium copiarum suscepta, successit Priscus: qui et ipse non facile se conspici patiebatur, et tantum a necessariis et amicis adibatur, eo demum modo se multa confecturum esse ratus, si in publicum non prodiret, neque se communem omnibus præberet: perinde atque ex ea causa, qui potestati ejus subditi erant milites, metu adducti, imperata facturi essent. Postquam autem supercilio sublato ad splendorem superbe instructus, ad exercitum est progressus, et ad milites verba quædam de fortitudine in bello, **823** et accuratiore armatura, tum autem de præmiis quæ ex publico recepturi essent, fecit, quæ illi antea cognita habebant, in apertum iræ eorum prorupit. Itaque impetu in tentorium ejus facto prædonum, aut Barbarorum more, quidquid ibi repererunt, diripuerunt: et quascunque habuit splendide comparatas magnique pretii res, eas sustulerunt. Ipse quoque in eo exercitus tumultu jugulatus fuisset, nisi equo conscenso Edessam profugisset. Quam missa eo copiarum parte, dedisti sibi fugitivum ducem postulantes, obsidere sunt aggressi. Cæterum ubi Edesseni id non fecerit, Priscum quidem illi reliquerunt, Germanum vero, militarium in Libanesia Phœnicis ordinum ducem, multa ei vi adhibita, exercitum præfocere, parumque adeo abfuit, quin eum etiam, quantum in illis situm erat, imperatorem delegerint. Postquam enim vi hominem aggressi sunt, atque ille eis vehementer restitit, contentio inter utrosque exorta est: illo quidem, ne vi expugnaretur, contendente, his autem, ut quod cœpissent perficerent, ita laborantibus, ut eædem ei quoque, nisi oblatum imperium susciperet, minarentur. Sed enim cum Germanus se ad cædem perferendam potius, quam ad tyrannidem suscipiendam paratum esse ostenderet, ad contumelias quasdam, et verbera indigna, minime illum ea perlaturum esse, quod nec naturam nec ætatem ipse suam ita despecturus esset, arbitrati convenerunt. Et jam injuriis plagi- que virum afficere cœperant, cum religione quadam parcus de eo periculum facientes. Cum autem alacriter etiam tum in sententia sua perseveraret, jurejurando tandem ab eo accepto, ad fidem eis servandam illum coegere. Sic ille, pro eo atque milites voluere, invitum imperata facere adactus, imperavit. Et potestati subditus, potestâ-

tem gressit, atque in servitutum tractus, dominationem apud eos exercuit. Quicumque vero erant ordinum ductores, vel præfecti, vel tribuni, vel centuriones, vel decuriones, eis rejectis, quibus ipsi milites volebant, potestates tales demandarunt, et manifesto in majestatem imperialem deliquerunt. Et mitiores quidem illi in vectigales et tributarios populos, quam Barbari esse solent, fuere, a propugnatoribus vero, aut defensoribus reipublicæ, aut quo tandem eos nomine appellem? quam longissime abfuere. Neque enim mensuris aliquibus aut dimensis frumentum sibi sumebant, aut vetere distributione contenti erant, stationibusve designatis se continebant, sed quod cuique eorum consilium et voluntas sua suggessit, id demum **824** fas modulusque et mensura erat. Hisce rebus cognitis, imperator Philippicum sororium suum, qui ea recte constitueret, ad exercitum remisit: quem tantum abest ut milites receperint, ut quicumque inter eos vel genere hominem contingere, vel affectione illi bene velle viderentur, extremum, nisi se silentio tuerentur, adierint periculum. Verum enim vero cum se ita res haberent, ex urbe imperate Gregorius antistes Theopolitanus discessit, celeberrimo illo certamine per non intempestivum fuerit.

CAPUT XII:

De lite inter Asterium et Gregorium Theopolis episcopum: et ut Gregorius causam obtinuerit.

Asterius quidam ea tempestate Orientem regebat. Et cum contentio ei cum Gregorio intercessisset, principes civitatis Asterio faventes, hostiles partes sunt secuti. Idem a magna populi parte, et ab opificibus factum. Pro se enim quisque, perinde atque gravissimam injuriam accepisset, contendit. Et plebi, ut maledictis pontificem proscinderet, permissum est: unoque sumpto consilio illi omnes in viis publicis et theatris deambulantes, conviciis quæ in episcopum conjiciebantur, cum risu lætabantur. A quibus etiam scenici ipsi non abstinabant. Ea vero de causa magistratus Asterio abrogatur: cumque Joannes quidam imperatore jubente iit, quæstionem habere de rebus motis et causam primariam excitatæ contentionis investigare jussus: vir non ita magnus, nec admodum consideratus, et qui non modo talem et tantam causam minime dijudicare, sed ne parvam quidem litem decidere aut certius cognoscere posset. Porro ubi urbem Antiochenam magnis adversus antistitem murbis implevit, et edictis propositis, si quis experiri jure contra illum vellet, se eum ad agendum admissurum esse promulgavit, non exiguos adversus antistitem libellos a quibusdam argentariæ mensæ præfectis accepit: in quibus Gregorius insimulabatur, quod cum sorore sua, viro alii conjuncta, per incestum consuevisset; præterea quod felicem pacatumque urbis statum persæpe perturbasset. Sedenim de civitate turbata crimen sibi objectum, pro eo atque potuit, refellit. De reliquis autem causis ad iudicium et cognitionem imperatoris et synodi provocavit. **825** Itaque Constantiopolim causam dicturus venit. Affuere ibi iudicio

αγων δὲ πολιτείας ἢ συμμάχων, ἢ πῶς ἂν ἄλλως εἰποιμι, παντάπασιν ἄλλοτρίως διέκριντο· μή τι τι μέτροις ἢ σταθμοῖς τὰς σιτίσεις ἑαυτοῖς πορίζόμενοι, ἢ τοῖς ἐκ παλαιοῦ ἀπονεμεθμένοις ἀρχοῦμενοι· ἀλλ' ὅτι ἂν ἡ γνώμη καὶ ἡ βούλησις ἐκάστη ἠγόρευε, τοῦτοις θεσμοῖς καὶ νενομισμένον μέτρον ἐτύχχανε. Βασιλεὺς δὲ τὰ ὅσα μαθὼν, καλῶς διαθεῖναι τὰ ὅσα Φιλιππικῶν τὸν κηδεστήν αὐθις ἐπεμπερ· ὃν μήτοι γε ὁ στρατὸς οὐκ ἐδέξαντο· ὄσπερ καὶ ἄτινα προσήκειν ἐκεῖνῳ ἢ γένει ἢ διαθέσει ἔγνωσαν, ἐν τοῖς ἐσχάτοις ἂν ὑπέσχετο τὸν κίνδυνον, εἰ μὴ σιγῶν διετέλει. Τῶν δὲ πραγμάτων οὕτως ἠωρημένων, ἐπάνεισι τῆς βασιλευσούσης Γρηγόριος ὁ τῆς Θεουπόλεως πρόεδρος τὸν περιπυστον ἐκεῖνον ἀγῶνα νενικηκώς, ὃν οὐκ ἔπο κειροῦ μοι γένοιτο διαλεθῆναι.

suum, qui ea recte constitueret, ad exercitum remisit: quem tantum abest ut milites receperint, ut quicumque inter eos vel genere hominem contingere, vel affectione illi bene velle viderentur, extremum, nisi se silentio tuerentur, adierint periculum. Verum enim vero cum se ita res haberent, ex urbe imperate Gregorius antistes Theopolitanus discessit, celeberrimo illo certamine per non intempestivum fuerit.

ΚΕΦΑΛΑ. ΙΒ'.

Περὶ τῆς μεταξὺ Ἀστερίου καὶ Γρηγορίου τοῦ Θεουπόλεως διαφοράς· καὶ ὡς ὑπερέσχε τὴν δίκην Γρηγόριος.

Ἀστέριος τις τῆνικαῦτα ἐτύχχανεν ὡν τὴν τῆς Ἑὼ διαχειρίζων ἀρχὴν· ἐριδος δὲ τινος μεταξὺ ἐκεῖνου καὶ Γρηγορίου ὑπαναφθείσης, τὸ τῆς πόλεως ἔκκριτον εἰς Ἀστέριον ῥέψαν, πρὸς ἀντίπαλον διεκρίθη μοῖραν. Οὐκ ὀλίγον δὲ καὶ τοῦ δημῶδους καὶ ὅσον περὶ τέχνης προσελάβετο. Ἐχαῖτοι γὰρ ὡς περ ἀνήκεστον τι παθεῖν διετείνοντο· καὶ ἠρώτα ὁ δῆμος τὸν ἱερέα βλασφημεῖν· καὶ μῖα γενόμενα γνώμη, ἐν τε λεωφόροις καὶ τοῖς θεάτροις ἴοντες, ταῖς κατὰ τοῦ ἱερέως βλασφημαῖς ἐπεγγελῶντες ἔχαρον, οὐδὲ τῶν ἀπὸ τῶν σκηνῶν τούτων ἀποσομένων. Διὰ τοι ταῦτα παύεται μὲν τῆς ἡγεμονίας Ἀστέριος· Ἰωάννης δὲ τις πρὸς τοῦ βασιλέως αὐτὴν ἐγχειρίζεται, κλεισθεὶς ζητήσαι τε τὰ κινούμενα, καὶ τὸ τῆς συστάσης ἐριδος· κεφαλαιωδέτερον· ἀνὴρ μικρὸς τε καὶ ὀλιγογνώμων, καὶ μήτοι γε τὴν τοιαύτην καὶ τοσαύτην ὑπόθεσιν οἶός τε ὡν διακρίναι, ἀλλ' οὐδὲ μικρὸν τι δικάδιον διαλύσασθαι, ἢ ἀκριβῶς διαγνῶναι. Πολλῶν δὲ θορύβων τὴν Ἀντιόχου κατὰ τοῦ ἱερέως, ἐμπλήσει, προγράμματὰ τε ὑφανθῶσας, εἰ τις κατὰ τοῦ τῆς· ἔκκλησίας προέδρου βούλοιο λέγειν, ἔτοιμον εἶναι προσέσθαι, οὐκ ἐλαχίστας γραφὰς κατ' ἐκείνου ἐδέχετο παρὰ τινων τριπέζης ἀργυρίων προεστηκότων· αἱ κατηγοροῦν, ὡς εἴη Γρηγόριος τῆ ἰδίᾳ ἐπιμανεὶς ἀδελφῆ, ἀνδρὶ καὶ ταῦτα ἐτέρῳ συνψικισμένῳ. Πρὸς δὲ καὶ ὡς εἴη τῆ τῆς πόλεως εὐετηρῆ πολλοχῶς διαλυηνόμενος. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς λύμης ὡς ἐντὴν τὸ ἔγκλημα ἀπεδύσατο· περὶ γε μὴν τῶν ἄλλων βαιβίλια τε καὶ τὴν σύνοδον κριτὰς καὶ διαγνώμονας ἐπεκάλει. Καὶ δὴ κατὰ τὴν βασιλίαν· γίγνετο πόλιν τὰς ἀπολογίας ὑφίξων. Παρήσαν δὲ καὶ οἱ ἕκαστα· χού πατριάρχαι τῆ τιαυτῆ συζητήσῃ· οἱ μὲν

ἐκόντες παρόντες, οἱ δὲ καὶ μεταστελλόμενοι· οὐκ ἐλάχιστοι δὲ καὶ μητροπόλειον ἐξηγούμενοι· ἔτι δὲ καὶ τὸ πολὺ τῆς Ἰερῶν γεουσίας παρῆν· ὅψ' ὡν ἀπάντων ἀκριβῶς δοκιμασθείσης τῆς ὑποθέσεως, μετὰ πολλοῦς τοὺς ἀγῶνας τὸν Ἰερέα κρατῆσαι· καὶ ἐπὶ τόσον δῆτα περιγενέσθαι, ὡς καὶ τὸν κατήγορον βουνεύροις αἰκίζόμενον, τὴν ἀγορὰν περιάγεσθαι, ἔπειτα ἐξοστραχισμοῦ προστιμηθῆναι. Ἐντεῦθεν οὖν ἀθωωθείς, ἐπὶ τὴν οἰκεῖον ἀνῆει Ὀρόνον αὐθις Γρηγόριος· ὁπηνίκα τὸ μὲν στρατεύματα σιαιάζον ἀφηνίασε μάλιστα, τὸν βασιλικὸν χαλινὸν ἀποπτύον· Φιλιππικὸς δ' ἀμφὶ Βέρροϊαν καὶ Χαλκίδα τὰς πόλεις τὴν διατριβὴν ἔχων, ὅποι ποτ' ἀντὰ τοῖς πράγματι· λήξειε διεσκόπει.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Περὶ τῶν γενομένων ἐξαισιῶν σεισμῶν· καὶ ὡς ἐν Ἀντιοχείᾳ μότῃ ξ τοῖς πτώμασι συνεχώσθησαν.

Μηνῶν δὲ τεττάρων μετὰ τὴν ἀφίξιν διαγενομένων τῷ Γρηγορίῳ, μετὰ ἔν καὶ ἐξηκοστὸν ἔτος τῶν προτέρων σεισμῶν, περὶ τρίτην ἐπιούχιον ὥραν σὺναμα κλόνη πολλῶ βραχυῶς ἐξαισιος αἰφνίδιος εἰσπεσὼν, πᾶσαν μὲν τὴν Ἀντιόχου πόλιν ἐκ βάθρων ἰσάραξε· καὶ τὰ μὲν ὑπερανεστρέχοντα κατήγαγεν· ὅσα δ' ἐν βάθροις καὶ στηρίγμασιν ἦσαν, ἀνέθρασεν ἐκ τῶν κάτω προπέμπων εἰς ὕψος· ὡς συμῆναι πάντα τὰ περὶ τὴν ἀγυιάτην ἐκκλησίαν πρηνῆ πρὸς ἔδαφος ἐνεχθῆναι, μόνου τοῦ ἡμισφαιρίου κατὰ χῶραν μείναντος· ὃ Ἐβραϊσμός ἐπίσκοπος ἐκ τῶν δάφνης ξύλων διεσκέυαστο, ὁπηνίκα δ' ἐπὶ Ἰουστίνου συνέδη σεισμῶς. Ἐκ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων σεισμῶν κατὰ τὸ βόρειον μέρος ἐκλίθη· διὸ καὶ ἀντερείδοντα ἔσχε τὰ ξύλα δ' ἡ δὴ τότε πρὸς γῆν ἠνέχθη, τῷ πολλῶ καὶ σφοδρῶ τοῦ κλόνη ὑπονοστήσαντος τοῦ ἡμισφαιρίου, καὶ ὡς ἔκτινος κανόνος εἰς τὴν ἴδιον ἐπανήκοντο· χῶρον. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τὰ πολλὰ τῆς καλουμένης Ὀστρακίνης κατεστῆθη διαλύμενα· καὶ τὸ περιώνυμον παρ' αὐτῆς ψηφίον· ἔτι δὲ καὶ τὰ καλούμενα ἐγγωρίῳ γλώττῃ Βρυσία, καὶ τὰ περὶ τὸν ἀγχοῦ τῆς Θεοτόκου σηκόν, τῆς στοᾶς μόνης ὑπερφυῶς διαφλαχθείσης. Ἄλλὰ καὶ σύμπαντες· εἰ τοῦ πεδίου πύργοι σφόδρα πεπόνθασιν, τοῦ ἄλλου τεύχισματος πλὴν τῶν ἐπάλεων μόνων ἀθιγοῦς μείναντος· καὶ τούτων δ' ἔνιοι λίθοι εἰς τεύχισμα μιν μετεστράφησαν μὴ καταπεσόντες. Πολλοὶ δὲ καὶ ἄλλοι τῶν ἱερῶν σηκῶν τοῦ πάθους μετέσχον· καὶ τῶν κοινῶν βαλανείων ἐκάτερον, πρὸς τὰς ἐκ διαμέτρου ὥρας διηρημένον. Πολὺ δὲ καὶ τῶν πλῆθους τοῖς ἐρείπιοις ἐχώσθησαν· ὡς καὶ τινες εἰκάζειν τῷ ἄρτιν τεκμηριῶσαι ἀμφὶ τὰς ἐξήκοντα χιλιάδας ἀνθρώπων παραναλῶσαι τὸν πόνον. Γρηγόριος δὲ ὁ τῆς πόλεως ἱερεὺς καὶ πάσης ἐλπίδος ὑπέτερον διεσώθη, τοῦ ἑρόφου ἐνθαπερ καθήστο καταπεσόντος αὐτῷ· ἄλλου τε μηδενὸς διαδράντος τὸν κίνδυνον, πλὴν ἐκεῖνου καὶ ὅσοι ἀμφ' αὐτὸν ἐστώτες ἦσαν· οἱ καὶ φοροδὴν οὖν τῷ σκίμπτῳ ἀνελάμβονοι τὸν ἱερέα, καλωδίῳ κατήγαγον αἰωρήσαντες, ἕτερον τοῦ σεισμῶ τόπον τοῖς συμπτώματιν ἀνορούζαντες, δ' οὐ τῶν ἐφεστῶ-

A tali patriarchæ omnes, qui vel sua sponte, vel acciti eo se contulerant, nec pauci etiam metropolitana-rum ecclesiarum præsides, et sacræ curiæ senatores multi. A quibus omnibus, quæstione diligenter et accurate agitata, post multum certamen et contentionem, antistes ita in causa victor evasit, ut accusator ipse nervis bubulis cæsus et in foro circum-actus. tandem ostracismo multatus sit. Exinde igitur innocentia sua probata, ad sedem suam Gregorius est reversus. Quo tempore copiæ militares per seditionem imperium quam maxime detrectabant, et frenos imperiales rejiciebant. Philippicus autem ad Berrhæam et Chalcidem urbes, quoniam res evasuræ essent prospiciens, morabatur.

CAPUT XIII.

B *De maximis gravissimisque terræmotibus: et ut Antiochiæ tantum ad sexaginta millia hominum ruinis sint oppressa.*

Post reditum Gregorii, menses quatuor transierant, cum post unum et sexagesimum a prioribus gravioribus terra motibus annum, circiter tertiam noctis horam, una cum sonitu multo, ingens terræ concussio subito exorta, universam Antiochenorum urbem ex fundamentis ipsis convulsit, et cum quæ in alium sublata fuerant ædificia dejecit, tum vero quæ firmamentis suis profundius innitebantur, ex inferioribus locis in sublime excutens projecit: ita ut structuræ omnes sanctissimæ ecclesiæ præcipites pessumierint, et ipsum duntaxat hemisphærium loco suo permanserit, quod Ephræmii episcopus e Daphnes luci tignis, cum sub Justino terræ notus grassatus esset construxerat. Aliis namque terræ concussionibus in parte septentrionali labefactatum fuerat, eaque de causa tigna, quæ id sustinebant, habuerat. Ea tum ingenti vehementique motu ita humi prostrata sunt, ut hemisphærium haud aliter quam regula quadam in locum suum restitutum sit. Quin et ædificia multa in regione urbis quæ Ostracina dicitur, concussa corruerunt: atque id etiam, quod celeberrimum est in ipsa Psephium dictum: item ea quæ vernacula lingua Brysia nominata sunt: et insuper ædes quoque Dei Genitricis vicina, ubi **826** media porticus sola mirifice est conservata. Labefactatæ etiam admodum sunt omnes in planitie turres, mœnibus aliis, præterquam solis propugnaculis, intactis, atque in iis ipsis propugnaculis saxa quædam in diversam partem conversa, non conciderunt. Multæ præterea aliæ sacræ ædes eadem eam censerunt: et utrumque publicum lavacrum, ex pulcherrimo statu, ad eam quæ ex diametro est, deformitatem collapsum. Magna vero etiam multitudo ruinis oppressa est, adeo ut nonnulli conjecturam ex annona capientes, circiter sexaginta milli hominum ea calamitate interiisse putent. Gregorius ipse, urbis episcopus, præter spem omnem servatus est. Nam tectum et habitatio, ubi conderat, omnis paulo post concidit: neque periculum id quisquam evasit, præterquam

ipse, et qui ei præsto erant : qui ipsum una cum lectulo sublatam fane demiserunt, cum alius terræ motus locum alium ruinis ad id patefecisset. per quem periculum imminens effugerunt. Alia quoque res salutaris urbi accidit, benigno et misericordie Deo bonitate et lenitate sua minas comprimente, miserationisque et misericordie virga castigare hominum vitia statuente. Nam nullum exortum est incendium, cum quidem multus ubique in urbe esset ignis, in fociis ipsis scilicet, privatisque et publicis lucernis, fornacibus, balneis, culinis et officinis aliis, in quibus opifices artes suas exercent. Multi autem ex claris et insignibus viris eo terræ motu interierunt. Quorum unus etiam fuit, bus ejusmodi et ruina exanimatus.

CAPUT XIV.

Ut milites militarem disciplinam reliquerint : ad quos imperator, ut eos ad officium reducere tentaret, Gregorium misit.

Atque urbis ipsius publicam cladem imperator pecunia data solatus est. In exercitu vero eadem eras defectio atque rebellio : adeo ut finitimi Barbari confertim excurrere in Romanam ditionem auderent. Persuasum namque habebant, se, quod illis nemo obviam venturus esset, ex sententia quæ vellent facturos. Atenim hoc sic illis opinantibus, Germanus cum eis quas secum habebat copiis occurrit, et tanta fortitudine victor eos concidit, ut ne nuntius quidem cladis ejus Persis relictus fuerit. Imperator ubi eam rem cognovit, **827** ingentem pecuniam exercitui donavit, et ducem ipsum inde cum quibusdam qui cum eo erant evocatum, in judicium produxit. Ibi iudices omnes capitali illis supplicio condemnarunt. Imperator vero non modo in illos non animadvertit, sed honoribus etiam et præmiis eos dignatus, benignitateque alia liberaliter prosecutus est. Atque cum hoc in statu res Orientis esset, Abares bis in id quod vocatur Longus murus expeditione facta, Singidonem et Anchialum, Græciamque omnem, atque urbes et castella alia expugnarunt hostiliterque diripuerunt, aliis quidem igne consumptis, aliis autem crudelem in modum excisis : propterea quod illis resisteret nemo, et maxima pars copiarum militarium in Oriente moraretur. Quo imperator Andream imperialium satellitum qui primum præfectus fuit, misit, qui exercitui, ut priores ordinum ductores et præfectos rursus reciperent, persuaderet. Sedenim cum milites mandata ea ne audire quidem sustinerent, Gregorius eam rem expedit. Erat siquidem vir ad res maximas conficiendas idoneus : et exercitus universus, ut ita dicam, multum ei observantia simul et reverentia exhibuit honorem. Quidam enim pecunia data ab ipso conciliati fuerant, quidam vestem acceperant. Nonnulli potu ciboque, et aliis insuper rebus, que hominibus in terra aliena degentibus ad usum et necessitatem commodæ sunt, abunde ab eo refecti erant. Tum autem, quicumque delectu habito per

των υπεξαγαχόντες ἦταν κινδύνου. Καὶ ἄλλο δὲ τῆ πόλει σωτήριον ἐπεγένετο, τοῦ φιλιανθρώπου Θεοῦ φειδὼ τὴν ἀπειλήν ἀναγκάσαντος, οἴκτου τε κλάδων καὶ ἑλίου σωφρονίσαι τὴν κακίαν προσελόμενου. Οὐδὲ γὰρ τις ἐμπρησμός ἐγεγένει, καὶ ταῦτα πολλοῦ πυρὸς ἀπανταχοῦ τῆ πόλει ἐνόητος ἔκ τε τῶν ἐσχαρῶν, καὶ τῶν κοινῶν τε καὶ ἰδιωτικῶν λύχνων, τῶν τε πνιγῶν καὶ βαλανείων, ὅπαναίτων τε καὶ ἄλλων ὅσα περὶ τὴν βίανυσον ἠσχόληται τέχνην. Πολλοὶ δὲ καὶ τῶν ἐπισήμων καὶ ἀξιολόγων ἐκίωσαν τοῖς σεισμοῖς· ὧν εἰς ἦν καὶ ὁ πρόσθεν ἡμῖν εἰρημένος Ἀστέριος, ἔργων τῶν σεισμῶν γεγυῶς.

quem paulo ante diximus, Asterius, concussioni-

B

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Ὡς τοῦ στρατοῦ ἀφηνιάσαντος. βασιλεὺς πέμπων Γρηγόριον, μεταστρέψαι ἐπειράτο τὸ στρατεύμα.

Ἄλλὰ τὸ μὲν τῆς πόλεως πάνδημον πάθος ὁ βασιλεὺς παρεμβύθησθεο χρήμασι· τὰ δὲ τοῦ στρατοῦ ἐπίσης εἶχεν ἀποστατήσαντα, ὧς καὶ τοὺς γείτονας βαρβάρους ἄθρονον ἐπεισεπεισῆν. Ἐπειθόντο γὰρ μὴ τινα ἐμποδῶν καταστήναι πράττειν ἢ βούλοιντο· ἀλλ' ἀντιμέτωπος ταῦτ' οἰομένοις τούτοις ἐπεισοὶ Γερμανὸς σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτόν. Οὐκ ὡς κατακράτος νικῶν διέφθειρεν, ὡς μὴδ' ἄγγελον τῆς συμφορᾶς Πέρσαι· ὑπολειφθῆναι. Ἄλλ' ὁ βασιλεὺς ταῦτα μαθὼν, μεγάλοις χρήμασι τὸν στρατὸν ἠμείβετο. Ἐνταῦθεν δὲ Γερμανὸν ἀναγαγὼν, καὶ τινὰς σὺν αὐτῷ εἰς κρίσιν προῆγε. Καὶ πάντες μὲν ἄθρονον θάνατον ἐκείνων κατεψήφισαντο· βασιλεὺς δὲ τόσον οὐκ ἐκολάσατο, ὅτι γε καὶ γερῶν ἤξιου μεγάλων, καὶ ἄλλους φιλοφρονούμενος διατέλει. Ἐν τούτοις τῶν Ἐφῶν ὄντων, οἱ Ἄβαρες δὲ· ἐπὶ τὸ καλούμενον Μακρὸν τεῖχος τὴν ἑλασιν ποιησάμενοι, Σιγγιδόνα τε καὶ Ἀγχάλον, Ἑλλάδα τε πᾶσαν, καὶ πόλεις ἄλλας καὶ φρούρα πολιορκούντες ἠνδραποδίσαντο, τὰ μὲν πυρὶ δαπανῶντες, τὰ δὲ καὶ ἀπειδῶς διαφθείροντες, οὐδενὸς ἀνθισταμένου τῷ τὰ πολλὰ τῶν στρατευμάτων διατρέθειν ἀνά τὴν ἔω· ἐφ' ἣν βασιλεὺς Ἀνδρέαν, τῶν βασιλικῶν ὑπασπιστῶν τὰ πρῶτα γενόμενον, ἐπεμπεπειθοῖ τινα τὸν στρατὸν μεθεκλύσει· ὥστε τοὺς προτέρους ταξιάρχους καὶ λοχαγούς αὐθις εἰσδέξασθαι. Οἷς οὐδὲ μέχρῃς ὥτων εἰσδεξαμένοις τὴν κελευσθῆν, Γρηγόριον τὸ πρῆγμα διεσκευάζετο. Οἷς γὰρ τε ἦν ταῖς ἀληθείαις τὰ μέγιστα ἐξεργάσασθαι· ἀλλὰ καὶ σύμπαν, ὡς εἶπειν, τὸ στρατόπεδον πολλὴν ἐκείνῳ ἀπένεμε τὴν τιμὴν αἰδοῖ τε ὄμοῦ καὶ σεβασμιότητι. Οἱ μὲν γὰρ χρήμασιν ἦσαν παρ' ἐκείνου δεξιοθῆντες· οἱ δ' ἐσθῆτος ἀπήλασαν· ἄλλοι δὲ βρωτικῆς τε καὶ πόμασι καὶ τοῖς ἄλλοις ὅσα πρὸς χρεῖαν ὑπεροφίους ἀνδράσιν ἐπιτέθεικ, ἀφ' ὧν ἐκείθεν ἐκρύφων· ἄλλως τε καὶ ὅσοι ἐκ καταλόγου στρατολογηθέντες ἦσαν, δι' ἐκείνου παρήσαν. Καὶ δὴ πρῶτα ἀγγελιαφόρους ἐκασταχοῦ πέμψας τοὺς τῷ στρατῷ τὰ πρῶτα τελούοντας, ἀγείρει ἐν Λιτάρθους χωρίῳ, διέχοντι Θεου-

πόλειως ἀμφὶ τριακοσίου· σταδίου· παρ' οἷς καὶ A sacramentum militare in catalogum ascripti erant, αὐτὸς γενόμενος, καὶ περ κλινοπέτης ὢν, ἔλεξε τοιαύδε· per ipsum id consecuti fuerant. Et primum ille ad loca omnia, nuntiis ad eos missis qui principem locum in exercitu obtinebant, milites in Litarbis, regione a Theopoli circiter trecenta stadia distante, congregavit. Ad quos cum ipse quoque deinde venisset, tametsi in lecto decumbens, ejusmodi verba fecit :

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

Δημηγορία Γρηγορίου τοῦ Θεοδοπέως πρὸς τὸν ἀποστάντα στρατόν.

« Ἄνδρες Ῥωμαῖοι καὶ λόγοις καὶ πράγμασιν, ὦρην μὲν ἐγὼ ἐκ πολλοῦ τὴν ὑμῶν πρὸς ἡμᾶς ἔσσεσθαι ἀφιξίν, τοῖς ἐπισυμβᾶσι κοινὴν γνώμην ποιησομένους· καὶ βουλὴν ὑφῆναι τῆς ἐκ παλαιοῦ εὐνοίας τοῦτ' ἐπιγγελλομένης· ἦτις ἀνευδοιάτως τοῖς προηγησαμένοις τὸ βέβαιον ἔσχεν, ὅτε τὸν ἐπιγενόμενον ὑμῖν σάλον τοῖς ἐπιτηδεύουσιν ἐδειξιούμην. Ἄλλ' ἐπεὶ τὸ μέχρι τοῦ παρόντος παρῶρη-
μεν, ἀνωθεν ἴσως μὴ ἐνδοσίμου γεγεννημένου, ὡς ἂν γε Πέρσαι τὴν Ῥωμαίων ἀνδρίαν γνοίεν, καταστρατηγηθέντες ὑπ' ἀνδράσι μῆπω μάχης πεπεραμένοις· τὸ δ' ἡμέτερον ἀκραιφνῶς εὐνοῦν διὰ πάντων γνωσθεῖη, βασάνῃ χρησάμενον τῷ καιρῷ, καὶ τοῖς ἔργοις μάλα μαρτυρηθέν· καὶ γε δεῖξαντες ἔχετε ὡς καὶ πρὸς τοὺς ἠγησαμένους ὑμῶν κακῶς διετέθητε· καὶ οὕτως οὐδὲν ὑμῖν τῶν κοινῶν προῖργιαίτερον· ἀγε δῆτα εἴγε βουλομένοις ὑμῖν ἔστι, κοινῇ περὶ τῶν πρακτέων διασκοπήσωμεν. Ὁ χρηστὸς ἡμῶν βασιλεὺς ὑμᾶς προσκαλεῖται, ἀμνηστῖαν τῶν προηγησαμένων ἐπαγγελλόμενος· τὸ πρὸς τὸ δμόφυλον ὑμῶν εὐνοῦν, καὶ τὴν παρὰ τὸν πόλεμον εὐανδρίαν, ἀντὶ θαλλῶν ἰκετηρίας ἀποδε-
ξάμενος· ἀσφαλῆ ἐνέχυρα ταῦτα διδοὺς ὑμῖν τῆς ἀφέσεως· διαγορεύων, ὡς εἰ ὁ πάντα χειρὶ κατέχων τῇ εὐνοίᾳ τὸ πλεόν ἔφηκε· καὶ τῶν ἐγκλημάτων τὴν εὐθύνην λύσει· διὰ τῆς ἀνδρίας ὑμῶν ἔδειξε πάντως σαφέστατος ὁ τῆς συγχωρήσεως ἔλεγχος· πῶς οὐχὶ καὶ αὐτὸς ἔφομαι τῇ θεῆς ψήρῃ δι' ἀνάγκης ἐπειγούτης λύσειν τὸ ἐγκλημα; Τοῖνον ἦν ἐμοὶ πείθησθε, εἴτε τάχιστα, μὴ καταπροέμενοι τὸν καιρὸν, ἵνα μὴ διολισθησὶς ἀσχετος γένοιτο. Δυσχερῆς γὰρ κρατεῖσθαι παραδραμῶν· ἀγανακτῶν, ὡς ἂν τις εἴποι, ὅτι γε παροπτέος ἐγένετο· καὶ δις ληπτὴς εἶναι οὐκ ἀνέχεται. Καὶ δὴ κληρονομήσατε τοὺς πατέρας τῆς εὐνοίας, ὡσπερ δῆτα καὶ τῆς ἀνδρίας κεκλήρωσθε, ἵνα διὰ πάντων μάλ-
λον Ῥωμαῖοι δειχθῆτε, καὶ μὴ τις ὑμῶν ἐπιδράμοι μῶθος, ἢ νόθους ὑμᾶς καὶ παρεγγράπτους γόνους ἀποφανῆ. Οἱ γὰρ ὑμᾶς ἀξίως τοῦ γένους φύσαντες, ὑπὸ τοῖς ὑπάτοις καὶ βασιλεῦσι ταττόμενοι, τῷ καλῶς πείθεσθαι καὶ τῇ ἐμφύτῳ ἀνδρίᾳ τὸ νῦν οἰκούμενον πᾶν τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ ὑπηγάγοντο. Μάλλιος γὰρ Τορκουάτος, τὸν γνήσιον παῖδα στεφάνῳ περιδύσας, ἀνέλεν· ἀνδρία μὲν πλείστον διενεγκόντα, πείθεσθαι δὲ ἤκιστα θέλοντα. Ἡ γὰρ τῶν ἀγόντων εὐβουλία, καὶ τῶν ἀγομένων τὸ εὐπειθέες, πλείστα καὶ μέγιστα τῶν ἀγαθῶν περὶ κασι κατεργάζεσθαι. Εἰ δὲ που θάτερον τοῦ ἑτέρου χηρεῦσει, χωλεύσει ἂν ἐν τῷ μέρει καὶ περιτρεπόμενον σφάλλαται, τῆς ἀριστεῖς ἐχούτης· συνωρίδος διεστυγμέ-

CAPUT XV.

Oratio Gregorii Theopolis episcopi ad defectorem exercitum.

« Viri et verbis et rebus ipsis Romani, arbitratu quidem sum dudum vos ad me venturos fuisse, ut de eis quæ acciderunt rebus necum sententias communicaretis, consiliumque caperetis. Idque vetus, quæ mihi vobiscum intercessit, benevolentia pollicita est : quæ quidem officiis erga vos prioribus certo confirmata est, **828** cum navali vestro motui, et qui eum subsecutus est tumultui, rebus necessariis præbitis succurri. Sed id hactenus factum non est, quod fortasse diebus superioribus occasio ad eam rem præbita non sit : scilicet ut Peræ vere Romanorum fortitudinem, ab eis viris qui duce carerent, victi atque profligati, perspicerent; atque ut sincera vestra in republicam benevolentia temporis opportunitate spectata, rerumque ipsarum testimonio comprobata, ex parte omni cognosceretur. Declarastis siquidem, cum adversus duces vestros dolore commoti, male animati fuistis, nihil vobis esse republica antiquius et præstabilius. Verum agendum, si vobis videtur, communiter quid facto opus sit, dispiciamus. Vocat vos ad se benignus imperator noster, amnestiam seu oblivionem atque impunitatem præteritorum delictorum promittens, et egregium vestrum erga rempublicam animum, belloque gerendo fortitudinem, pro supplicantium gratiamque petentium frondibus recipiens, certo nimirum pignore isto veniam nobis concedens, atque hæc ipse secum reputans : Quandoquidem qui res universas manu sua continet Deus benignitati plurimum, errata condonando, tribuit, et per fortitudinem vestram, rationem de criminibus reddendam remisit, manifestissimumque gratiæ omnino factæ indicium exhibuit : quomodo ego quoque divinum calculum, qui mihi remittendæ noxæ necessitatem imponit, non sequar? Proinde si parere mihi voletis, Romani, confestim credetis, neque tantam temporis opportunitatem præterire patiemini, ne cum illa effugerit, comprehendere possit nequeat. Non facile namque postquam prætervolavit, capitur; quodammodo, ut aliquis dicat, indigne ferens, quod neglecta contemptaque sit. Atque se rursus prehendi omnino non patitur. Itaque patrum vestrorum obedientiæ hereditatem cernite, sicuti in fortitudinis eorum laudem successistis : ut omni ex parte vos Romanos esse declaratis, neque reprehensio ulla vobis incessat, quæ illegitimam vos et adulterinam sobolem esse arguat. Qui namque ita, ut Romano genere dignum erat, vos procrearent majores, regibus et consuli-

bus subditi, rite imperata faciendo, et rem pro insita fortitudine præclare gerendo, universum terrarum orbem Romano imperio subjugarunt. Manlius certe Torquatus suum ipse filium corona exornatum securi perculti jussit, fortitudine quidem illum plurimum præstantem, imperio autem minime parere volentem. **829** Bono namque ducum consilio, et prompta militum obediendi voluntate, plurimæ et maximæ res prospere confluentur. At si alterum ab altero sejungatur, claudicare partem alteram, et collabi eversam necesse est, optimo duarum istarum virtutum pari diviso. Proinde nè amplius cunctamini, mihi que qui sacerdos Dei sum, et partes meas mediis inter imperatorem et exercitum interpono, parete, atque ostendite, non tyrannicum morem, sed justam indignationem, ad breve tempus, quod adversus duces vestros minus legitime imperantes egistis, fuisse. Nisi enim quam primum ad imperatorem vestrum accurreritis, ego quidem simul et egregiam in rempublicam voluntatem, et singularem erga vos amorem, pro officio meo, sancte præstiterim. Vobis autem etiam atque etiam videndum fuerit, qui ita tyrannidem exerceretis, quæ proposita sint præmia. Quorsum enim vobis res præsentibus evadent? Nam ut in hoc ipso permaneant statu, hæduquaquam facile fieri potest. Unde vero erit victus, et frugum maturarum ex agris, aut earum quæ mare continenti ipsi, pro eo atque par est, opem ferendo suppediat, rerum importatio? Bellum ergo popularibus vestris Christianis inferentes, et bellum ab eisdem excipientes, res omnium sædissimas et facietis, et patiemini. Et ubi tandem vicaciam vestram sustinere, aut veniam vobis de cætero dare minime poterit. Quapropter dexteras nobis invicem et rempublicæ jungamus, et rem ipsam, pro eo atque æquum est, consideremus: idque nunc quam maxime, cum salutiferæ passionis et sanctissimæ resurrectionis Servatoris nostri Jesu Christi dies festos, qui nobis ad res meliores opem et auxilium ferunt, agimus. »

CAPUT XVI.

Ut exercitus Gregorius parens, rursus Philippicum ducem legerit.

Gregorius hæc atque alia plura cum lacrymis locutus, divino quodam nutu in momento temporis animos omnium in aliam sententiam traduxit. Itaque ut eis ex conventu secedere liceret, quo seorsim deliberare de eo quod æquum esset posset, petierunt, ac paulo post reversi potestati antistitis se permiserunt. Atque illi Philippicum nominatim, ut illum videlicet denuo ducem sumerent, **830** alleganti, se et exercitum omnem jurisjurandi religione obstrictum esse, Philippicum posthac ducem a se minime susceptum iri, dixerunt. Adhæc Gregorius nihil cunctatus, sacerdotem se per divinam gratiam esse, et potestatem solvendi et ligandi in cælo et in terra habere dixit: divinamque super ea re jussionem in medium produxit. Tum vero militibus morem ei gerentibus, preceationibus divinum Nomen placavit: et re arcanorum mysteriorum divina peracta, immaculatum corpus omnibus communicavit. Dies enim qui sanctam passionem Christi præcedit, tum agebatur. Deinde convivio eos, cum circiter duum millium numerum explerent, toris in gramine

Α ης. Μὴ τοῖνον τοῦ λοιποῦ μέλετε· παύσητε δὲ μοι ἱερεῖ γε ὄντι Θεοῦ, βασιλεία καὶ στρατῶ μεστουμένοι· καὶ δείξατε ὡς οὐ τυραννικὸς ὁ τρόπος, ἀλλ' ἀγανάκτησις ἔνδοκος· πρὸς καιρὸν ἦν κατὰ τῶν οὐ προσηκόντων, στρατηγούτων ὑμῶν. Εἰ γὰρ μὴ τὰχιστα πρόσιτε, ἐγὼ μὲν ἀφοσιώσομαι καὶ τὴν εἰς τὸ πολίτευμα εὐνοικν, καὶ τὴν εἰς ὑμᾶς, φίλιαν, τὸ εἰκὸς διαλθῶν· ὑμῖν δὲ προσήκει σκοπεῖν, τοῖς οὕτω τυραννοῦσι τὰ ἐπαθλα· πῆ γὰρ λήξει ἐν ὑμῖν τὰ παρόντα; Ἐς ταυτὸ γὰρ ὑμᾶς εἶναι τῶν οὐ πάνυ τι βραδίων ἐστὶ· πόθεν γὰρ ἡ τῶν ἀναγκαίων καὶ ὤρατων συγκομιδῆ, ἢ ὡν θάλαττα τῆ ἠπειρῶ προσνέμει τὸ εἰκὸς συναρῆγουσα, εἰ μὴ γε τοῖς δημοφύλοισι εἰς μάχην ἴοντες, καὶ τὰ πάντων ἀσχιστα δράσητε ἅμα καὶ πείσησθε, καὶ οἷον τὸ τέλος, Β σποράδες γινόμενοι βιοτεύσησθε καὶ παραπίδασ πάντως ἡ δίχῃ ἀνέχεσθαι ἤκιστα δυναμένη; Δόντες οὖν ἑαυτοῖς δεξιὰ; καὶ τῷ πολιτεύματι, τὸ δέον σκοπήσωμεν· καὶ νῦν μάλιστα, ὅτε καὶ τοῦ σωτηρίου πάθους τὰς ἡμέρας, καὶ τῆς παναγίας τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀναστάσεως συναρῆγούσας καὶ συνεπιλαμβανομένας τοῖς λῦσσι· ἔχωμεν. »

Quorsum enim vobis res præsentibus evadent? Nam ut in hoc ipso permaneant statu, hæduquaquam facile fieri potest. Unde vero erit victus, et frugum maturarum ex agris, aut earum quæ mare continenti ipsi, pro eo atque par est, opem ferendo suppediat, rerum importatio? Bellum ergo popularibus vestris Christianis inferentes, et bellum ab eisdem excipientes, res omnium sædissimas et facietis, et patiemini. Et ubi tandem vicaciam vestram sustinere, aut veniam vobis de cætero dare minime poterit. Quapropter dexteras nobis invicem et rempublicæ jungamus, et rem ipsam, pro eo atque æquum est, consideremus: idque nunc quam maxime, cum salutiferæ passionis et sanctissimæ resurrectionis Servatoris nostri Jesu Christi dies festos, qui nobis ad res meliores opem et auxilium ferunt, agimus. »

C

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ΄.

*Ὁς στρατὸς Γρηγορίῳ κειθήνιοι γεγονότες, ἀδ-
θις τὸν Φιλιππικὸν εἰλοντο στρατηγόν.*

Ὁ μὲν οὖν τοσαῦτα καὶ ἄλλα πλείω εἰπὼν, καὶ ἐπιδακρύσας, ῥοπή τιμὴ εἰς τὰς ἀπάντων γνώμας ἐν ἀκαρεῖ μετεβόυμιζε· καὶ ἐξήτουν τοῦ συλλόγου ὑπεξελθεῖν· ὡς ἂν καθ' ἑαυτοὺς γενόμενοι, περὶ ὧν δέοι βουλευσῶνται. Καὶ μετ' οὐ πολὺ ἤκοντες, σφᾶς αὐτοῦ τῷ ἱερεῖ ἐγχειρίζουσι· καὶ τὸν Φιλιππικὸν ἐξ ὀνόματος εἰπόντι ἵνα αὐθις ἔλυνται στρατηγόν, ὅρκους δεινοὺς ἔλεγον διομόσασθαι καὶ τὸ στρατεύμα σύμπαν, ἢ μὴν τοῦτον μὴ τοῦ λοιποῦ δέξισθαι. Ὁ δὲ μήτι πρὸς τοῦτο μελλήσας; ὁ ἱερεὺς, ἐφη πρὸς ἐξουσίας εἶναι λύνειν καὶ δεσμεῖν ἐπὶ γῆς τε καὶ οὐρανοῦ· καὶ τὴν θεῖαν ἐπὶ τούτῳ κέλευσιν προῆγεν εἰς μέσον. Καὶ δὴ καὶ πρὸς τοῦτο εἰξάντων ἐκείνων, λιταῖς ἐξωσιούτο τὸ θεῖον· καὶ τὴν θεῖαν τελέσας μυσταγωγίαν, τοῦ ἀχράντου σώματος ἅπασι μετεδίδου· ἡμέρα γὰρ ἦν ἡ πρὸ τοῦ ἁγίου πάθους Χριστοῦ. Ἐπειτα σφᾶς δεῖπνισας ἀμφὶ δισχίλους ὄντας, στιβάδων ἐπὶ τῆς πόας; σχεδιασθέντων, κατὰ τὴν ἐξῆς ὑπέστρεφε· καὶ ἐδόκει ἀθροίζεσθαι τούτους οἱ βούλοιντο. Ἐν Ταρσῷ δὲ τῆς Κιλικίας ὄντα Φιλιππικὸν μετεστέλλαστο, καίπερ πρὸς τὴν βασιλείω; καταπειγόμενον πόλιν. Ἐκεῖσιν οὖν ἀγαγών,

βασίλει περι τούτων ἐδήλου τὰς τε τοῦ στρατοῦ
 ἐφῆσεν περι Φιλιππικοῦ. Καὶ δὴ Φιλιππικῶ κατὰ
 τὴν Θεουπολιτῶν γενομένην ὁ στρατὸς ὑπανέσκει·
 καὶ ὅσοι τῆς θείας παλιγενεσίας ἤξιοντο προσλα-
 βόμενοι, προσπίπτουσι πούτεπ· καὶ δεξιὰς ἀμνησ-
 τὰς λαβόντες, τὸν ἐκείνῳ τὰς ἐπιστρατεύσεις πεποιήντο.
 Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὸν στρατηγὸν καὶ τὸν πρόεδρον
 τῆς Ἀντιόχου Γρηγόριον τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον.

Et tunc eis sibi, qui ad divinam regenerationem
 pedes ejus milites proculuerunt. Et dextra ab eo,
 oblivionisque præteritarum injuriarum fide ac-
 cepta, in expeditionibus bellicis eum sunt consecrati. Res hæc inter exercitus ducem et Antio-
 chienæ urbis præsulem Gregorium ad hunc modum est acta.

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ.

Ὅπως Σίττας τὴν Μαρτυρόπολιν προέδωκε, καὶ
 περὶ τῆς πολιορκίας Φιλιππικοῦ.

Τότε δὲ καὶ τις Σίττας τὴν κλήσιν, δεκάδος ἄρ-
 χιον στρατιωτικοῦ τάγματος καθεστηκώς, λύπην
 ἐσχρῶς πρὸς τινα τῶν αὐτόθι στρατιωτικῶν ταγμα-
 τῶν ἠγούμενον, ἀπόλειψιν τῶν φυλαττόντων ἐπι-
 τηρήσας, τὴν τῶν Μαρτύρων πόλιν καταπροδίδωσι.
 Περσικὸν γάρ τινα λόχον ὡς δῆθεν Ῥωμαίους δυ-
 ντας, νυκτὸς ἐπιστάγει, καὶ τὴν πόλιν χειροῦται,
 ἐπικαιροτάτην μάλα Ῥωμαίους καθεστηκυίαν, ὅσα
 μὲν σφιγνῶντα τῶν γυναικῶν, ἔνδον περικρατῆσας,
 τοὺς δὲ λοιποὺς πάντας, πλὴν τινῶν οἰκατῶν, ἐκεί-
 θεν ἐλάσας. Ὁ μὲν οὖν Φιλιππικὸς, εὐθὺς τὴν πο-
 ρεῖαν αὐτῶς ἐπεποίητο, καὶ παρακαθίσας σὺν τῷ
 στρατῷ, τὸ τεῖχος ἐπολιόρκει· οὐδὲν μὲν ὅσα πρὸς
 πολιορκίαν ἐπιτέθεικα κεκτημένος, ὅμως ὡς ἐντὶν
 διεμάχετο· καὶ τινὰς διώρυχας ἐργασάμενος, πύρ-
 γον ἕνα πεσεῖν παρεσκεύασεν. Οὐ μὴν δ' ἐκείνῳ
 τὴν ὅλην πόλιν ἐλεῖν τε καὶ παραστήσασθαι ἐξ-
 γένητο, νυκτὸς τῶν Περσῶν τὸ πεπρωκὸς ἐν τῷ
 ἀσφαλεῖ καταστησάμενον. Ὡς δὲ θερμῶς ἐπίσυντες
 Ῥωμαῖοι τῷ τείχει θερμότηρον ἀπεκρούοντο (συχνὰ
 γὰρ αὐτοῖς καὶ ἐξ ὑπερβεβῆτων τὰ βέλη ἐπέμπετο,
 ὡς συμβαλεῖν πλέον βλάπτεσθαι, ἢ τοὺς ἔνδον
 λυπεῖν), λύουσι τὴν πολιορκίαν, καὶ μικρὸν ὀπίσω
 ἀναστραφέντες στρατῆγιον πῆγγυνται, τοῦτο μόνον
 ἀνταλιζόμενοι, τὸ μὴ καὶ ἑτέροισι προστεθῆναι
 Πέρσας εἰς συμμαχίαν. Μαυρικίου δὲ κελεύσαντος,
 καὶ Γρηγόριος αὐτοῖς πρὸς τὸ στρατόπεδον γέεται,
 καὶ ἐπειθεὶ τὴν πολιορκίαν ἐπιχειρεῖν. Οὐ μὴν δὲ
 καὶ τι πλέον ἐξεργασσῆσθαι οἶοι τε ἦσαν ὄργάνου
 τετραγώνου μηδενός· γε παρήντος. Καὶ ὁ μὲν
 στρατὸς τὴν πολιορκίαν ἀφελὲς, διαχειμάτων ἀφί-
 κετο, συχλὰς φρουρὰς τοῖς γαιτονοῦσι τῶν φρουρίων
 ἀφελὲς, ἵνα μὴ λαθόντες Πέρσαι τῇ πόλει ἐπέλωσι.
 Τῷ δ' ἐξῆς θέρει ἀθροίζεται μὲν ὁ στρατός· καὶ
 Περσῶν ἐπιγενομένων, μεγάλη συγκροτεῖται μάχη
 ἐμφερῶν ἀμφὶ Μαρτυρόπολιν. Ἐσλήκει δὲ τὸ πλέον
 Φιλιππικὸς, πολλῶν πεσόντων Περσῶν· καὶ ἐνδὸς
 ἤρωος· ἡσσηθέντος, πολὺ τι πᾶθος ἐν Μαρτυρο-
 πόλει ἐγένετο· ὃ καὶ διὰ σπουδῆς μάλιστα ἐκείνοισι
 ἔην. Καὶ Ῥωμαῖοι μὲν ἐντεῦθεν πολιορκεῖν τὴν
 πόλιν ἀπέσχοντο· μὴ ἔ γάρ ἂν δυνάμει παραστή-
 σασθαι ταύτην καλῶ ἔγνωσαν. Σταδίοις δὲ ἐπτά

A dispositis, excepit, et postridie inde abiit. Conve-
 nit autem inter ipsos, ut quo vellent loco congre-
 garentur. Gregorius Philippicum Tarsi Cilicium
 morantem accersit, qui tum Constantinopolim
 petere properabat. Et eo Antiochiam evocato,
 imperatorem de rebus hisce, et exercitus de Phi-
 lippico precibus certiorum facit. Philippicus ubi
 Theopolim advenit, exercitus ei obviam processit:
 admissi fuerant, supplicum more adjunctis, ad
 oblivionisque præteritarum injuriarum fide ac-
 cepta, in expeditionibus bellicis eum sunt consecrati. Res hæc inter exercitus ducem et Antio-
 chienæ urbis præsulem Gregorium ad hunc modum est acta.

CAPUT XVII.

Ut Sittas Martyropolim prodiderit, et de Philippici
 obsidione.

Eo tempore Sittas quidam nomine, inter mili-
 tares copias decurionis dignitatem obtinens, in-
 juria a quopiam ordinum ductore affectus, cum
 negligentius custodiri Martyropolim animadvertisset,
 urbem eam prodidit. Persicam namque ci-
 vium, perinde atque Romana esset, noctu intro-
 duxit, atque urbem cepit Romanis opportunam
 maxime, et quæcumque ibi erant ætate florentes
 feminæ, eas retinuit, reliquos vero mortales
 omnes, servis quibusdam exceptis, inde ejecit.
 Philippicus igitur statim eo expeditionem conver-
 tit, atque cum copiis omnibus urbem eam obses-
 sam oppugnare cœpit. Et quamvis tormenta ad
 urbem expugnandam idonea non haberet, utcum-
 que tamen potuit, oppugnationem eam est prose-
 cutus. **831** Et cuniculis actis ut turris una con-
 cideret, effecit, minime tamen urbem ipsam ca-
 pere, et ad deditionem cogere potuit. Nam Persæ
 pariem eam quæ solo æquata fuerat, noctu re-
 fectam satis munierant. Porro ubi Romani fortiter
 expugnationem tentantes, fortius rejecti sunt (cre-
 bra namque in eos ex superiore loco conjicieban-
 tur tela, ita ut ipsi plus detrimenti ferrent, quam
 oppidanis inferrent) obsidionem solverunt, et
 paululum retrogressi, castra posuerunt, hoc unum
 agentes, ut ne auxilia alia Persis adderentur. Mau-
 ricio autem jubente, Gregorius rursus ad exerci-
 tum venit, eique ut denuo urbis expugnationem
 tentaret, persuasit. Verum illi, quod instrumentis
 ad muros sternendos necessariis in præsentia des-
 tituerentur, nihil amplius efficere potuerunt.
 Proinde obsidione relicta, exercitus in hiberna
 concessit, frequentibus præsidiis vicinis castellis
 impositis, ne Persæ subsidium clam urbi immitte-
 rent. Æstate vero sequenti, copiæ sunt coactæ. Et
 quod Persæ etiam advenissent, ingens pugna ad
 Martyropolim commissa est, ex qua victor evasit
 Philippicus. Cæterum Persis multis cæsis, et he-
 roe (1) uno prostrato, multitudo magna (id quod
 illis studio maxime fuerat) Martyropolim pervenit.
 Romani exinde urbem oppugnare destiterunt,
 quod vi eam ad deditionem cogi non posse probe

(1) Nomen hujus fuit Maruzas. (Diacon.)

scirent. Septem vero ab ea stadiis, urbem aliam in tuis montosisque partibus statuerunt : ut inde hostilibus molitionibus atque excursionibus militari arte resisterent, damnusque inferrent. Id quod sic æstivo tempore ab eis fiebat. Hieme autem adveniente, in stativa se inde recipiebant.

CAPUT XVIII.

De Varamo Persa, et de insidiis contra Hormisdam Persarum regem structis.

Philippico successor datus Commentiolus, genere Thrax, qui magna virtute cum Persis congressus est. In eo certamine Persarum dux una cum equo in terram dejectus interiisset, nisi ex satellitibus quidam, eum in equum, quem secum ducebat, sublatum e prælio subduxisset. Reliqui vero Persæ (1), ducibus suis relictis, quam celerrime fugerunt, et se Nisibim receperunt, ad regem suum redire veriti. **832** Nam ille capitale supplicium illis minatus fuerat, nisi ductores omnes suos salvos incolumesque reducerent. Ibi vero congregati tyrannidem adversus Hormisdam militantur (2). Consilio ei Varamus Persicorum ordinum dux præfuit, qui a pugna adversus Turcos facta, cum suis redierat : sicuti suo loco de eis a me dicitur. Interea Commentiolus Martyropolim circumsidet. Atque ibi quidem plurimam copiarum partem reliquit, ipse vero una cum optimis et delectissimis quibusque, ad Ocbas, longe munitissimum castellum, ex adverso Martyropoli in ulteriore ripa, in prærupto scopulo ita situm, ut inde urbs tota conspici posset, excurrit, castellum id oppugnat : et nihil intentatum relinquens, partes quasdam munitionum tormentis saxa jacentibus dejecit : tandemque eis superatis, magna vi id capit. Quapropter ad desperationem Persæ de Martyropoli deciderunt. Hæc cum sic agerentur, iidem Persæ regem suum Hormisdam Chosroæ (3), quem Cabales genuit, filium interemerunt : regum omnium injustissimum, non solum quod iniique subditos pecunia multarit, verum etiam quod nulla de causa variis suppliciorum generibus crudelem in modum illos necaverit. Ei Chosroem illius filium in regno substituerunt. Ut autem hæc acciderint, pulchrum esse puto, ut altius repetita exponam.

CAPUT XIX.

De tyrannide Varami, et ut Hormisdas Persarum rex a Chosroë filio suo sit occisus.

Hormisdas Varamum exercitu justo probe instructum adversus Romanos expediverat. Et contra hunc Mauricius Romanum, qui illi occurreret,

(1) Imperator rursus a prætura Philippico amoto Commentiolum Orientis prætorem dixit. Heraclius autem prosperatus in bello prætorem Persarum peremit, Asarthato vero perempto fugiunt Persæ, et insequuntur Romani. (Diacon. lib. xvii.)
(2) Persæ a Romanis fugati, consilia adversus Hormisdam regem capiunt. Turcicum nomen tunc

ἄπωθεν πάλιν ἐτίραν ἐγείρουσι περὶ τὰ ἐρυμνά καὶ ἕρεια μέρη· ὡς ἂν ἐπιτεχνήσεις καὶ ἀντεπιχειρήσεις ἐκείνοις ἐργάζονται. Καὶ θερίζοντων μὲν τοῦτο ἐγένετο· χειμῶνος δὲ ἐπιελθόντος· ἐλύοντο.

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ΄.

Περὶ Βαρόμου τοῦ Πέρσου, καὶ τῆς κατὰ Ὁρμισδα τοῦ Περσῶν βασιλεὺς ἐπιβουλῆς.

Καὶ τὸν μὲν Φιλιππικὸν ἀνὴρ τις, θράξ· γένος, Κομεντιόλος· ὄνομα, διεδέχετο, καὶ λαμπρῶς συμπλακίς· Πέρσαις, μικροῦ ἂν καὶ διέφθαρτο σὺν τῷ Ἰσπῶ καταβράγει, εἰ μὴ τις τῶν δορυφόρων ἐν τῶν ἐπισυρομένων Ἰσπῶν ἐπιβιάσας, τῆς μάχης ἐξῆγε· προτροπᾶδην δὲ καὶ οἱ λοιποὶ ἀνακράτος ἔφευγον, πάντας τοῦς σφῶν ἡγεμόνας ἀποβαλόντες, καὶ κατὰ τὴν Νίσιβιν διασώζονται, τῷ σφῶν βασιλεῖ δεδοίτας ἐπιναλθεῖν· καὶ γὰρ προφθάσας θάνατον ἠπέλει, εἰ μὴ τοὺς ἡγεμόνας σφῶν λαμπρῶς διασώσωσιν. Ἐκείσε δὲ ἀβοισθέντες, καὶ τὴν κατὰ Ὁρμισδοῦ τυραννίδα ἐμμελετώσι, καὶ Βαράμου τοῦ Περσῶν στρατηγοῦ τοῦτο βουλευομένου, σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἐκ τῆς τῶν Τούρκων συμπλοκῆς ἐπανήκοντο, ὡς ἐφεξῆς μοι τὰ περὶ τούτων εἰρησεται. Ἐν δὲ τούτῳ Κομεντιόλος τὴν Μαρτυροπόλιν περικαθήμενος, τοὺς μὲν πλείστους ἐκείσε ἀφίησιν· αὐτὸς δὲ σὺνάμα τισιν ἀριστινῶν ἐπιλεγείσι κατὰ Ὀκβας διαφερόντως ὀχυρώτατον φρούριον ἐκτρέχει, ἀντικρὺ Μαρτυροπόλεως κείμενον κατὰ τὴν ἀντικέραν ὄχθην, ἐπὶ τινος ἀποτόμου σκοπέλου ὑπερκαθήμενος· ὅθεν δὴ καὶ ἀποπτο; ἢ πᾶτα καθειστήκει πόλις. Καὶ πολιορκήσας καὶ μηδὲν τι πείρας παραλιπῶν, ὡς καὶ τινα μέρη τοῦ ἐρύματος διὰ τῶν λιθοβόλων παρεσκευάσει πασεῖν, ὑπερκατάβεις, ἀνακράτος αἰρεῖ τὸ φρούριον· ὅθεν καὶ ἐν ἀπογνώσει Πέρσαις τὰ Μαρτυροπόλεως καθειστήκει. Τούτων δὲ ὧδε δρωμένων, Πέρσαι τὸν σφῶν βασιλεῖα Ὁρμισδὴν τὸν Χοσρόου παῖδα, ὃν Χοσρόην Καβάδης ἐγέννα, κακῶς διεχρήσαντο, ἀδικώτατον πάντων βασιλέων γενόμενος· οὐ μόνον οἷς ἀδίκως ἐς τὰ χρήματα τὸ ἑπήκοον ἐζήτησε, ἀλλ' ὅτι καὶ μηδὲν δέον, καὶ διαφόρων θανάτων ἰδέαι, ἀπειδῶ; ἐκείνοισ· καὶ τοῦ ζῆν ὑπεξῆγε. Παῖδα δὲ τὴν ἐκείνου Χοσρόην ἐπιβιάζουσι τῇ ἀρχῇ. Ὅπως δὲ ταῦτα ἐγένετο, καλὸν ἡγοῦμαι ἀναθεῖν διηγήσασθαι.

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ΄.

Περὶ τῆς τυραννίδος Βαρόμου· καὶ ὡς ἀντιβόη Ὁρμισδας ὁ Περσῶν βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ σφετέρου υἱοῦ Χοσρόου.

Ὁρμισδας μὲν γὰρ Βάραμον ἀξιολόγῳ καθοπλίσα; δυνάμει, κατὰ Ῥωμαίων ἐξέπεμπε· Ῥωμαῶν δ' ἐκείνῳ ὑπαντιάζειν ἀντέπεμπεν αὐθις Μαυρι-

primni Asiæ auditum. (Egnat.)

(5) Paulus Diaconus, Turcis devictis Hormisdam adeo gloria et opibus crevisse scribit, ut decimo annuum quadraginta millium auri tributum a Turcis acciperit, quam summam ipse eis autem quotannis persolverat.

κ ος. Ἐπεγγελῶντα δὲ τὰ Ῥωμαίων τὸν Βάραμον, ἄ
 δέκα χιλιάδας μόνως τῶν ἀριστίνδην ἐξειλεγμένων
 λαβῶν Ῥωμανῶς, ἔπεισιν ἀθρόον τῷ Πέρσῃ. Καὶ
 πολλῶν φόνων ἐκατέρωθεν γενομένων κατὰ τὴν τῆς
 Ἀλβανίας χώρον, ἤνικα μισαχθεῖται τῇ βάρβαρον,
 προσποιεῖται τοῖς Ῥωμαίοις. Μαθὼν δὴ τὸν τοσαύτην
 ἤσαν Περσῶν Ὀρμισδάς ὁ σφῶν βασιλεὺς, ἀπο-
 χειροτονεῖ μὲν ἐκεῖνον τῆς ἡγεμονίας, γυναικεῖαν
 ἐπιπέμψας τούτῳ στολήν. Ὁ δὲ νεωτερίζειν ἐπι-
 θάλπει, καὶ τυραννεῖν ἐπεχειρεῖ· καὶ ἀνθυβρίζειν
 τὸν ὑβρίσαντα ἐπειράτο, τοιαύτη τῇ ἐπιστολῇ ἐπι-
 γράφων· Ὀρμισδα τῇ θυγατρὶ Χοσρόου ὁ Βαρδμ
 καὶ τὸν ὑπ' ἐκεῖνον ἀθροίσας στρατὸν, εἰς ἀποστα-
 σίαν ἠρίθιζεν, ἐπίπλαστα σχεδὸν κατὰ πάντων
 Ὀρμισδα ἐπιδικνύμενος· γράμματα, ὑπομιμνήσκων
 τε τὸ ἀπηνὲς αὐτοῦ καὶ τὸ ἐς χρέματα ἀπληστον·
 καὶ ὡς τοὺς ὑπερχόντας πάντας, τοὺς μὲν ξίψει
 διήλασε, τοῖς δὲ τάφον τὸν Τίγρητα ἐσχεδίασε,
 τούτῳ κηδεύσας αὐτούς. Καὶ τούτοις τοῖς λόγοις
 ὑπαγγυῶν τὸν στρατὸν, εἰς τυραννίδα μεγίστην
 ἐβρίπιζε· καὶ ὄρκους τὸν Βαρδμ ὀχυρῶσαντες,
 καθελὲν Ὀρμισδαν βουλήν ἔθεντο. Ἐκεῖνος δὲ
 Φεροχάνην ἐπαφίρει τῷ Βαρδμῳ σὺν πλήθει πολλῶ.
 Ὁ δὲ καὶ τούτων ὑπειθῶν, ὡς οὐ δεῖ Πέρσας ὄντας
 κατ' ἀλλήλων στρατεύειν, ἀλλ' εἰδέναι τὸ τραγὺ τε
 καὶ βίαιον, πρὸς δὲ τὸ αἰμοχαρὲς καὶ ἀπληστον τοῦ
 Ὀρμισδοῦ· καὶ φίλα πρὸς ἀλλήλους φρονεῖν. Ἄ
 δεῖτε αἰσθόμενος ἀληθῆ ὁ στρατὸς εἶναι, τὸν μὲν
 Φεροχάνην ἀναίρουσι, τῷ δὲ Βαρδμῳ προστίθενται.
 Ἐντεῦθεν ὄσον ἀγυρτικὸν καὶ δημῶδες ἀθροισθέντες,
 ἐπιτίθενται τῷ Ὀρμισδῳ· καὶ τῆς κεφαλῆς ἀφελό-
 μνοι τὸ διάδημα, κατὰ σπῶσι τοῦ θρόνου· ἔπειτα
 ἐπ' ὄψεσιν ἐκεῖνου τὴν τε γυναῖκα καὶ τὸν υἱὸν
 ἀναίρουσιν. Ἐκεῖνου δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνορύξαν-
 τες, ἐξασφαλίζονται τῇ φρουρᾷ· καὶ τὸν υἱὸν ἐκεῖ-
 νου Περσῶν βασιλέα ἀναγορεύουσιν· ὃς μέχρι μὲν
 τινος τῷ πατρὶ φιλοφρόνως διέκειτο, παρατιούμενος
 ὡς ἄκων τὴν ἀρχὴν ὑπέδου· καὶ τὰ πρὸς χρεῖαν
 ἀφθονά γε τῷ Ὀρμισδῳ ἐπεχορήγει. Ὁ δὲ ὑβρίζων
 οὐκ ἀνίει τὸν παῖδα, διαβρίπτων καὶ ὅσα δὴ πέμ-
 ψειεν. Ἀχθεσθεὶς δ' ἐπὶ τούτοις ὁ παῖς, ῥοπέλοις
 ἀγροῖσι ἐκέλευεν ἀναίρειν· ὃ δὴ Πέρσας μὲν διὰ
 λύπης γενόμενον, μίσος κατ' ἐκεῖνον ἀνήψεν οὐκ
 ἔλαττον.

Chosroes filius, rusticis fustibus patrem interimi jussit. Ea vero indignitas Persis dolorem incussit, et odium adversus illum non parvum excitavit.

ΚΕΦΑΛΑ. Κ'.

Ὡς ὁ γέρος Χοσρόης φωνᾷ ἐς Ῥωμαίους ἤλθε, καὶ τῇ Ῥωμαϊκῇ συνάρσει τῆς οικείας ἀρχῆς ἀπειλήσει.

Γνοὺς δὲ Χοσρόης Βάραμον ἐπιστρατεύοντα κατ' αὐτοῦ, μετ' ἀξιολόγου κατ' ἐκεῖνου ἔπεισι τῆς δυνάμειος ἐν τινὶ πεδίῳ τοῦ Zabā ποταμοῦ. Ὁρῶν δὲ τοὺς οικείους θελεκακούμενας, καὶ Βαρδμῳ μὲν προσκειμένους, ἐκεῖνῳ δὲ φρονουμένως ἐπίδουλα, πολλοὺς δεσχρήσατο· καὶ τοῦ πλήθους ταραχθέντος ἀνακράτος, ἐπὶ τὸ Κιρκήσιον ἐφευγε σύνναμα γυναικὶ καὶ τέκνοις δυσὶ νεογνοῖς, καὶ τισὶ Περσῶν εὐγενεῖα τῶν πολλῶν διατρέφουσιν, εἰ ἐθελονταί τούτῳ εἶποντο.

miserat. Varamus copiis Romanorum illusit. Romanus autem decem tantum fortissimorum lectissimorumque millibus acceptis, cum illo est congressus. Et multis utrinque cadibus patris, in Albanie regione, victoria barbarum detestata, penes Romanos fuit. Quam suorum cladem, postquam Persarum rex Hormisdas intellexit, 833 prefecturæ dignitatem Varamo ademit, eidemque muliebrem stolam misit. Ille ad res novas animo adjecto, tyrannidem affectare, et convicia ei qui prior injuriam illi intulisset, pro conviciis reddere et epistolæ verba hæc inscribere : *Hormisdæ Chosroæ filia Varamus*; nec non exercitum sub signis suis merentem ad defectionem concitare, confictas fere adversus omnes Hormisdæ nomine litteras exhibens, crudelitatemque illius et pecuniâ insatibilem cupiditatem in memoriam eis revocans; ut scilicet ille primarios viros omnes vel ferro occiderit, vel in Tigride amne submerserit, tali eos et sepultura et exsequiis ejusmodi dignatus. Sermonibus ejus generis exercitu seducto, ad maximam eum tyrannidem et rebellionem excitavit. Itaque juramento Varamo, quo tutior esset, præstito, adimendi Hormisdæ regni consilium inierunt. Hormisdas adversus hunc cum multitudine magna Pherochanem mittit. Quem et ipsum Varamus subit, minime Persas inter se belligerari oportere, sed eos durum et violentum imperium, et præterea sanguinarium iugenum, et inoplebilem avaritiam Hormisdæ scire, et benevolentiam sibi invicem præstare debere, dicens. Quæ ubi vera esse exercitus Pherochanis sensit, ducem suum necat, et ad Varami partes accedit. Exinde confertim et populariter congregati, Hormisdam aggrediuntur : et diademate de capite ejus detracto, e regio throno deturbant. Mox in ipsius conspectu conjugem et filium unum jugulant, eumque oculis effossis in custodiam conjiciunt, et alterum filium ejus Persarum regem promulgant. Hic ad tempus aliquod, benignum se patri præbuit, et invitum se regnum suscepisse deprecando allegavit, affatumque victum ei subministravit. Pater vero contumelias filium afficere, et projicere a se quæcumque ille mittebat, non intermisit. Qua re commotus

indignitas Persis dolorem incussit, et odium adversus illum non parvum excitavit.

D

834 CAPUT XX.

Ut Chosroes junior ad Romanos profugerit, eorumque auxiliis regnum suum recuperarit.

Porro Chosroes, quandoquidem Varamum adversus se exercitum ducere cognovit, cum copiis non contemnendis adversus eum in planitiem quamdam, ad Zalami flumen, est progressus. Sed enim eum suos sponte sua cedentes Varamo favore, et sibi insidias struere vidit, multos occidit : et tumultu in exercitu moto, celeriter ad Circesium profugit, ut a cum conjugibus, et liberis duobus infantibus, et Persiâ præterea quibusdam

nobilitate generis præcellentibus, qui voluntate sua eum secuti fuerant. Ad eum autem locum, quem a modum ipse retulit, pervenit, cum Christianorum Deum servatorem et vix ducem invocasset: eo se equum recta ire, quo ab illo duceretur, permissurum testatus. Inde ad Mauriciū oratores misit, Probo insuper, ut res acta esset, litteris eidem indicante. Misit sane et Varamus ad imperatorem legationem, quæ ab eo, ne opem Chosroæ ferret, petebat. At Mauricius, qui humanarum rerum statum instabilem, et cothurnum prorsus esse sciret, et vicissitudines volubilesque mutationes humanæ et miserabilis huius vitæ nosset, atque hæc recte in animo suo deliberando perpenderet, regem sibi supplicem perhumaniter et libenter suscipit (1): et pro exsule atque fugitivo, amicum sibi et filium per arrogationem germanum facit (2), donis regis et liberalitate benignitateque reliqua proluxe invitatum. Nec ipse modo ad eum imperiali munificentia quæ decebat misit, sed et Augusta ipsa conjugibus ejus, et liberi liberis eandem præstiterunt pietatem. Neque officiis iis contentus, Hierapolim quoque ad exercitum universum et ducem ejus Commentiolum scripsit qui Chosroen regio prorsus satellitio et comitatu produceret, et quocumque vellet sequeretur. Atque ut majorem ei honorem haberet, Melitinensem quoque antistitem Domitianum, cognatum suum, ad eum legavit, virum prudentia mentisque solertia multis antecuntem, verbisque simul et factis præstantem, et ad negotia maxima conficienda commodum. Adjunxit huic Antiochenæ sedis præsidem Gregorium. Qui ambo Chosroen verbis, muneribus, tempestivisque colloquiis et suasionibus ad stuporem et consternationem compulerunt. Chosroes ubi Hierapolim, quæ principem locum in Euphrate obtinet, pervenit, in regnum inde rediit, **835** cum id e re ejus Mauricius esse cerneret, qui majorem gloriæ et laudis suæ partem, ex commodo et utilitate supplicis regis est mensus. Magna certe pecuniæ vi, quod nunquam a quopiam in litteras relatum est, donatum Chosroen, quibusdam etiam Persis impensis suis in militiam ejus conductis, sane quam magnitudo in Persidem remisit, cum utroque exercitu, Persico simul et Romano. Narses Romanis copiis præfuit (3): qui cum Persis prælio congressus, sexaginta millia Persarum manu cepit, eosque ad Chosroen adductos hastilibus conflavit. Ex iis si qui Turci erant, eos Chosroes imperatori Byzantium misit. Porro Romanæ copiarum, Varamo qui turpiter ex pugna solus profugit, debellato, regnum suum Chosroæ in manus tradiderunt, eumque in regiam suam deduxerunt. Is in throno suo considens, Romanis audientibus verba hæc prolatus est: Rex Chosroë, diei hujus perpetuo te

Ἐκεῖτε δὲ παραγένητο, ὡς γε αὐτὸς διηγῆσατο, τὴν τῶν Χριστιανῶν Θεὸν σωτῆρα καὶ ὁδηγὸν ἐπικαλεσάμενος· κάκεισέ τε τὸν ἵππον ἀνεῖναι ὁμῶσε χωρεῖν. Ἔθα ἂν πρὸς αὐτοῦ ὁδηγοῦτο· ἐκεῖθεν τε πρὸς Μιυρικίον πρεσβείαν ἐστέλλε, Πρόβου ὡς ἔσχε τὰ συμβάντα μηνύοντος. Στέλλει δὲ καὶ Βαρὰμ πρέσβειαν πρὸς βασιλέα. Ἡ δὲ πρεσβεία μὴ Χοσρόῃ συμμαχεῖν αἰρεῖσθαι ἰδεῖτο. Μαυρίκιος δὲ τὸν ἀσταθῆ καὶ κῶθορον βίον εἰδὼς, τὰς τε παλιβρίας καὶ τὰς ἀγχοστροφους μεταβολὰς τῆς ἀνθρωπίνης καὶ ταλαιπωρῆς ζωῆς, καὶ ταῦτ' ἐν νῷ κελῶς θέμενος καὶ σταθμῆσας, δέχεται τὴν ἐκέτην, καὶ γνησίως μάλ' ἀπροσίεται· καὶ ἀντὶ φυγάδος καὶ αὐτομόλου φθλον τε γνήσιον καὶ παῖδα ποιεῖται, ἀναλόγοις τοῖς δῶροις δεξιωσάμενος, καὶ τῇ λοιπῇ φιλοφροσύνῃ, οὐ μόνον αὐτῆς βασιλικῶς ἀποστελεῖται· τὰ δέοντα, ἀλλὰ καὶ τῆς βασιλίδος ἐπίσης ταῖς ἐκείνου γυναῖξιν καὶ τῶν παίδων πρὸς τοὺς παῖδας διαθεθέντων. Οὐ ταῦτα δὲ μόνον, ἀλλὰ κατὰ τὴν Ἱεράπολιν τὸν τε στρατὸν σύμπαντα καὶ τὸν στρατηγὸν Κομεντίολον ἔπεμπε, σὺν βασιλικῇ δορυφορίᾳ περιπέμφοντα, καὶ αὐτῷ οἱ ἐψύμενον οἱ ἂν ἔλοιτο. Μείζονα δὲ τὴν τιμὴν παρασκευάζων αὐτῷ, καὶ τὸν τῆς Μελιτινῆς πρίεδρον πρὸς γένος ὄντα τῷ Μαυρικίῳ ἔπεμπε, ἀνδραφρενήρη τε καὶ ἀγγιολῶ τῶν πολλῶν διαφέροντα, λόγῳ τε καὶ ἔργῳ μάλιστα ἱκανώτατον, καὶ τοῖς τῶν πραγμάτων μεγίστοις ἀνυσιμώτατον. Παραξέγγυσι δὲ αὐτῷ καὶ τὸν τῆς Ἀντιόχου ἐπέχοντα Ὀρόνον Γρηγόριον. Οἱ δὲ καὶ ἄμφω Χοσρόῃν κατέπληξαν λόγοις, δῶροις, ταῖς προσφορῶν τῶν ὁμιλιῶν τε καὶ εἰσηγήσεων. Ἄχρι δὲ τῶν Ἱεραπολιτῶν γενόμενος ὁ Χοσρόης, ἡ τῆς Εὐφρατῆσιν· προκάθηται, αὐτῆς ἐπὶ νῆξ· τοῦτο καὶ Μιυρικίου συμφέρον εἶναι διεγνωκότος, καὶ τό γε πλέον τῆς σφετέρᾳ· δόξης ἐς ὃ γε συνοῖσον ἰδοῦναι τῷ ἐκέτη ἐνδόντος. Ἀφρόνως δὲ χρήμασι δεξιωσάμενος τὸν Χοσρόην, ὃ μῆποτε τις ἰστόρησε, καὶ νινε Πέρσας στρατολογήσας, ταῖς οἰκταῖς ἐπιδόσεις περιφανῶς τὸν Ἱέρσην ἐξέπεμπε μεθ' ἑκατέρου στρατοῦ Περσικοῦ τε ἅμα καὶ Ῥωμαϊκοῦ· Ναρσῆ τῶν Ῥωμαίων ἡγευμένου, ὃς ἐξήκοντα μόνον χιλιάδας συμβαλὼν Πέρσαις, ζωγρίας εἶλεν· οὗς Χοσρόῃ προσαγαγὼν δόρατι κατηκόντισεν· ὅσοι δ' ἐκείνων ἐκ Τούρκων ἦσαν, βασιλεὶ Χοσρόῃ· κατὰ τὸ Βυζάντιον ἔπεμπε. Ὁ δὲ τῶν Ῥωμαίων στρατὸς τὸν Βαρὰμ καταγωνισάμενος, ἀκλωῶς τῇ συμπλοκῇ μόνον φυγῆ χρησάμενος, Χοσρόῃ τὴν ἰδίαν ἀρχὴν ἐγχειρίζουσιν· ἄχρι· αὐτῶν τῶν βασιλείων προπέμφσαντες, ὑστάτον πάντων ἐπειπόντος ἐκείνου τῷ ἰδίῳ Ὀρόνῳ ἐνδρυθέντος, εὐ Βασιλεῦ Χοσρόῃ, χρεῶν σε τῆς ἡμέρας ταύτης ἀεὶ ποτε μυσίαν κεκτεῖσθαι, καὶ ἐν νῷ ἔχειν, ὅτι περ Ῥωμαῖοι σοὶ τὴν Περσῶν βασιλείαν προῖκα χαρίζονται. Ἡ τὰς δ' ἐκ Περσῶν ἐπιβουλὰς δεδοικῶς Χοσρόης χιλιεὺς Ῥωμαίους ἤγει Μαυρίκιον. Ὁ δὲ φίλα φρονῶν, τὸ αἰτήμα ἐξέπερσεν. Ἀνεσκολοπίζετο δὲ καὶ Σίττας πρὸς τὸν Περσῶν· καὶ τῶν Μαρτύρων ἡ πόλις Ῥωμαίοις

(1) Contigit autem ut cum Probus patricius, qui illuc erat, susciperet. (Diac.)

(2) Filium suum sibi Chosroen regem Persarum

Mauricius faciens. (Diac.)

(3) Narses Rom. dux Chosroæ opem ferens, Varamum vincit.

αὐθις ἐνεχειρίζετο· ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ Δάρας φρούριον ὑπεξελθόντων Περσῶν. Τοὺς δὲ Πέρσας οὖς Χοσρόης ἀνὰ τὸ Βυζάντιον ἔπεμψε, τηκτῶ μέλανι καταστίκτους σταυροὺς τοῖς μετώποις ἐντετηκίτας ὄρων ἔχοντας, πυθόμενος βασιλεὺς, ὅτου χάριν τούτους ἐμφέρονται μὴ σεθόμενοι, ἔφασκον πρὸ πολλοῦ λιμὸν ἐν Περσίδι ἐπισκῆψαι βαρύν· ὅφ' οὐ πολλῶν φθειρομένων, τῶν τινὰς ἔκεισε Χριστιανῶν ὑποθέσθαι τούτο ποιοῦντας, σωτηρίαν προῖζεσθαι, καὶ ἀθιγῆ κακῶν τὴν χώραν γενέσθαι. Ὅ καὶ ἐγένετο· καὶ τὰ μὲν κατὰ τὸν Ὁρμισδαν καὶ Χοσρόην τοὺς Πέρσας ἐς τοῦτο ἔληξε τέλους.

ΚΕΦΑΛΑ. ΚΑ'.

Περὶ τῶν πεμφθέντων σταυρῶν παρὰ Χοσρόου Γρηγορίῳ τῷ Θεοουπόλειῳ· καὶ ἃ περὶ τούτων ἔγραψε.

Ἴδὼν δ' ἐγκρατὴς Χοσρόης καὶ ἐν κατασχίσει τῆς ἰδίας ἀρχῆς γεγωνῶς, Γρηγορίῳ τῷ Θεοουπόλειῳ ἔπεμπε τὸν σταυρὸν ἐκεῖνον ἕν Θεοδώρα ἡ Ἰουστινιανοῦ γαμετῆ χρυσῶ πολλῶ καὶ λίθοις διαφανέσι κοσμήσασα, τιμῶσα τὸν ἐν μάρτυσιν ἀθλοφόρον Σέργιον ἀνετίθει. Χοσρόης δ' ὁ Ὁρμισδοῦ πατὴρ ἔληξαστο παρακαθίσας τὴν πόλιν σὺν τοῖς λοιποῖς κειμηλίοις· ὡς ἦδη μοι ἀρῆγουμένῳ τῇ πρὸς ταύτης ἱστορίᾳ καλῶς δεδιήγηται. Σὺν αὐτῷ δὲ καὶ ἕτερον σταυρὸν ἔπεμπε, ὃν αὐτὸς Χοσρόης διεσκεύαστο, χρυσὸν οὐκ ἐλάχιστον ἐμβαλὼν· ἐν ᾧ καὶ γράμμασιν Ἑλληνικοῖς τοιαύδε ἐπέγραψεν· «Τούτου τὸν σταυρὸν ἐγὼ Χοσρόης βασιλεὺς βσιλέων, υἱὸς Ὁρμισδοῦ, ὅτι ἐκ διαβολικῆς ἐνεργείας καὶ κακουργίας τοῦ δυστυχεστίτου Βιράμου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ Καβαλλαρῶν εἰς Ῥωμανίαν ἀπήλομεν, καὶ διὰ τὸ ἐργεσθαι τὸν δυστυχῆ Ζαδεπράμ μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν Νίσιδιν ἐπὶ τῷ ὑποσύραι τοὺς Καβαλλάρους τοῦ μέρους τοῦ Νίσιδι, εἰς τὸ ἀντῆραι καὶ καταρράξαι, ἐπέμψαμεν καὶ ἡμεῖς Καβαλλάρους μετὰ ἀρχόντος εἰς τὸ Χαρῆς· καὶ διὰ τῆς τύχης τοῦ ἁγίου Σεργίου τοῦ πανσέπτου καὶ ὀνομαστοῦ, ἕπειδὴ ἠκούσαμεν δοτῆρα εἶναι αὐτῶν τῶν αἰτήσεων, ἐν τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς βασιλείας ἡμῶν μηνὶ Ἰανουαρίῳ ἐβδόμῃ, ἡρησάμεθα ὡς ἂν οἱ Καβαλλάριοι σφάζωσι τὸν Ζαδεπράμ ἢ χειρώσωνται, σταυρὸν χρυσὸν διάλιθον εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ πέμπομεν, διὰ τὸ πάνσιπτον αὐτοῦ ὄνομα. Καὶ τῇ ἐνάτῃ τοῦ Φεβρουαρίου μηνός, τὴν κεφαλὴν τοῦ Ζαδεπράμ ἤνεγκαν ἐπὶ ἡμῶν. Ἐπιτυχόντες, οὖν τῆς δεήσεως ἡμῶν, διὰ τὸ ἕκαστον ἀναμφίβολον εἶναι, εἰ· τὸ πάνσιπτον αὐτοῦ ὄνομα τοῦτον τὸν σταυρὸν τὸν παρ' ἡμῶν γενόμενον, μετὰ τοῦ πεμφθέντος· σταυροῦ παρὰ Ἰουστινιανοῦ βασιλέως Ῥωμαίων εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ τῶν καιρῶν τῆς ἀμιξίας τῶν δύο πολιτειῶν ἐνεχθέντος ἐνταῦθα παρὰ Χοσρόου βασιλέως

A meminisse, atque hoc in animo tecum considerare oportebit, quod Romani regnum tibi Persarum dono dant (1). Chosroes ab insidiis sibi Persarum metuens, mille a Mauricio Romanos milites petiit : quos ei ille benigne attribuit. Sitas exinde a Persis in crucem est actus. Et Martyropolis, atque item Daras castellum, decedentibus ex eo Persis, Romanis redditum. Turcos, quos Chosroes Constantinopolim miserat, stigmaticos liquato atramento cruces in frontibus impressas imperator habere videns, interrogavit, quanam gratia quæ non colerent circumferrent signa? Illi, gravem ante plures annos in Perside et patria sua pestem coortam esse dixerunt, a qua cum multi mortales infecti interirent, Christianos quosdam, qui ibi fuere, hominibus, si hoc fecissent, saluti suæ consulturos esse, regionemque eam a lue tali intactam liberamque fore persuasisse. Idque ita esse ab eis factum Res Hormisdæ et Chosroæ Persarum ejusmodi habuere exitum.

B

336 CAPUT XXI.

De crucibus a Chosroæ Gregorio Theopolitano missis, et quæ de eis illi scripserit.

Chosroes, in possessionem regni sui restitutus, Gregorio Theopolitano crucem illam misit, quam Theodora Justiniani uxor auro multo et lapillis resplendentibus ornatam, in honorem victoris martyris Sergii Deo dedicaverat, et Chosroes Hormisdæ pater una cum aliis donariis vasisque pretiosis et Sergiopolis, secum abstulerat : sicuti antea a me recte est dictum. Cum ista aliam quoque crucem misit, quam Chosroes ipse ex ingenti auri pondere fieri curaverat, cum ejusmodi Græcarum litterarum inscriptione : « Crucem hanc Chosroes rex regum, filius Hormisdæ, quo tempore propter diabolicum instinctum et dolum malum perditissimi Varani, et qui cum eo fuere Caballariorum, in Romaniam concessimus : et quod perditus Zadepram cum exercitu Nisibim veniret, abducentium Nisibenæ partis Caballariorum gratia, ut nobis resisterent, et oppugnando rebellarent, nos quoque Caballarios cum duce suo in Charchas misimus, et propter sancti Sergii, venerandi illius et celebris viri fortunam, quandoquidem datorem eum esse vitorum atque petitionum audieramus, primo regni nostri anno, mensis Januarii die septimo, votum nuncupavimus, si Caballarii nostri Zadepram occidissent, aut cepissent, crucem auream nos lapillis distinctam in ædem Sergii, venerandi nominis ejus ergo, missuros esse. Porro cum nono Februarii mensis die caput Zadepram ad nos allatum fuerit, voti rei, et optati nostri composites facti, ut manifestum id certumque civis sit, in venerandum ejus nomen, crucem hanc a nobis factam, una cum cruce a Justiniano Romanorum imperatore in templum ejus missa, et belli tempore, quod inter duo hæc regna gestum est, a Chosroæ rege regum, filio Cabadæ prævi nostri huc delata, et inter thesauros nostros re-

(1) Verum Narses rediturus ad propria, Chosroæ dixit, *Memor sis, Chosroæ, præsentis diei : Romani tibi regnum donant.* (Diac.)

porta, in eadem venerandi Sergii misimus. » Cum hac inscriptione Chosroes cruces misit : quas Gregorius ad se allatas, et de Mauricii sententia acceptas, cum pompa et comitatu multo, observanter simul et religiose in templo martyris sacravit et reposituit, nihil prorsus ab ethnicis donariis Ecclesiam detrimenti capere arbitratus.

837 CAPUT XXII.

De donis quæ idem Chosroes maximo martyri Sergio misit.

Non longe autem post, Chosroes etiam alia munera fabrefacta, et in sacrum sancti martyris delubrum missa, atque discum etiam non paucarum minarum ponderis aureum, cui sermone Græco ejuscemodi inscripsit litteras, donavit : « Ego Chosroes rex regum, filius Hormisdæ, hæc disci isti inscripsi : non ut ab hominibus spectentur, neque ut verbis meis magnitudo venerandi nominis tui innotescat, sed propter scripti ipsius veritatem, et plures gratias, pluraque benefacta a te in me profecta (1). Felicitatis enim loco mihi est, ut nomen meum in sacris tuis vasibus circumferatur (2). Cum essem in Beramis, petii a te, vir sancte, ut in auxilium mihi venires, et Sira in utero conciperet. Et quandoquidem Sira Christiana, ego autem Græcæ superstitionis sectator essem, et leges nostræ nobis libertatem uxorem eam habendi non permitterent, propter meam erga te benevolentiam, ejus gratia leges ipsas despexi, eamque de die in diem inter conjuges vero sinceroque amore habui et habeo. Atque ita mihi visum est, bonitatem tuam, vir sancte, implorare, ut hæc in utero conciperet. Petii hoc a te, et voto constitui : si uterum gestaret Sira, ut crucem quam illa circumfert, venerando templo tuo inferrem. Verum ejus rei gratia ego et Sira consilium cepimus, ut monumentum nominis tui, vir sancte, apud nos esset, crucem eam retinere : statuiturque pro ea, et pretio æstimationeque ejus. quater mille et quadringentos stateres miliarisios non excedente, quinquies mille stateres mittere. Et ex quo apud me ipsum votum tale concepi, atque hæc in animo volutavi, quoadusque Rosochosrum pervenimus, non plures quam decem intercessere dies. Et tu, vir sancte, non quod ego dignus fuerim, sed quod ea tua sit benignitas, in somnis mihi noctu apparuisti, tertiumque ad me, quod Sira ventrem gestatura esset, dixisti. Et ego in eadem ipsa visione tertium tibi respondi, Recte : proinde quod præstare vota petitionesque solens, ex eo die Sira, id quod feminis accidere consuevit, non vidit. Ego vero mecum ipse de hoc ambigens, si verbis tuis fidem non haberem, et propterea quod sanctus sis, datorque votorum, non

(1) Evagr. lib. vi, cap. 21.

(2) Quæ hic divo Sergio Chosroes gentilis tribuit,

βασιλέων υἱὸς Καβίδου τοῦ ἡμετέρου πατρὸς, καὶ εὐσεβέντος ἐν τοῖς ἡμετέροις θησαυροῖς, ἐπέμψαμεν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πανσέπτου Σεργίου. Ταῦτα γράψας Χοσρόης, ἀπέστειλε τοὺς σταυροὺς· οὗς Γρηγόριος Μαυρικίου γνώμῃ λαβὼν, σὺν πομπῇ καὶ δορυφορίᾳ πολλῇ, ἐς τὸ ἱερὸν τοῦ μάρτυρος σεμνῶς ἔμα καὶ εὐλαβῶς ἀνετίθει οὕτως ἔχοντας, μηδὲν οἰόμενος ἐντεῦθεν τῇ τῆς Ἐκκλησίας δόξῃ λυμάλνεσθαι τοῖς ἐθνικοῖς ἀναθήμασιν.

ΚΕΦΑΛ. ΚΒ'.

Περὶ τῶν δώρων Χοσρόου ἃ τῷ μεγίστῳ μάρτυρι Σεργίῳ ἀπέστειλε.

Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ Χοσρόης καὶ ἕτερα δῶρα ἐξερχισάμενος, πέμπων τῷ θεῷ σηκῷ τοῦ ἱεροῦ μάρτυρος ἐλαχίστην, καὶ τινὰ δίσκον χρυσοῦν ἑκτὴν μῶν οὐκ ἐλαχίστην ἔλκοντα· ἐν ᾧ Ἑλλήνων φωνῇ τὰ τοιαῦτα τῶν γραμμάτων ἐπέγραψεν· Ἐγὼ Χοσρόης βασιλεὺς βασιλέων υἱὸς Ὀρμισδοῦ τὰ ἐν τῷδε τῷ δίσκῳ γεγραμμένα οὐκ εἰς θέαν ἀνθρώπων, οὐδὲ ἵνα ἐκ τῶν λόγων μου τὸ μέγεθος τοῦ πανσέπτου ὀνόματός σου γνωσθῇ, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀλθίθειαν τῶν γεγραμμένων, καὶ διὰ τὰς πολλὰς χάριτας καὶ εὐεργεσίας ἃς ἔσχον παρὰ σοῦ. Εὐτυχία γάρ μοι ἐστίν, ἵνα τὸ ἐμὸν ὄνομα ἐμφέρηται τοῖς ἱεροῖς σου σκεύεσιν. Ἐν τῷ εἶναι με ἐν τῷ Βεραμῖ, ἤτητάμην παρὰ σοῦ, ἅγιε, ἔλθεῖν εἰς τὴν βοήθειάν μου, καὶ ἐν γαστρὶ συλλαβεῖν Σιρῆν. Καὶ ἐπειδὴ ἡ Σιρῆ Χριστιανὴ ἐστίν, καὶ γὰρ Ἕλλην, ὃ ἡμέτερος δὲ νόμος ἄδειαν ἡμῖν οὐ παρέχει Χριστιανὴν ἔχειν γαμετήν· διὰ τοῦτο τὴν ἐμὴν πρὸς σὲ εὐγνωμοσύνην εἰς ταύτην τὸν νόμον παρεῖδον· καὶ ταύτην ἐν γυναίξιν ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ἐν γνησιότητι ἔσχον καὶ ἔχω. Καὶ οὕτως συνείδον νῦν δεηθῆναι· τῆς σῆς ἀγαθότητος, ἅγιε, ἐν γαστρὶ συλλαβεῖν ταύτην. Καὶ ἤτησάμην καὶ συνεταξάμην, ἵνα, ἐὰν ἐν γαστρὶ συλλάβῃ Σιρῆ, τὸν σταυρὸν τὸν φορούμενον παρ' αὐτῆς πέμψω τῷ πανσέπτῳ σου οἴκῳ. Καὶ τοῦτο ἐνεκα καὶ Σιρῆ τὸν σκοπὸν τοῦτο ἐχομεν, ἵνα εἰς μνημόσυνον τοῦ ὀνόματός σου, ἅγιε, τοῦτο τὸν σταυρὸν κρατῶμεν. Καὶ συνείδομεν ἀπὸ αὐτοῦ τὴν τιμὴν αὐτοῦ, μὴ συντείνουσιν περαιτέρω τῶν τετρακισχιλίων τετρακισίων στατήρων μιλιαρησίων, πεντακισχιλίου στατήρα· ἐκπέμψαι. Καὶ ἐξ οὗ τὴν τοιαύτην ἐν αὐτῷ ἔσχον αἰτησάν, καὶ ταῦτα διελογισάμην, ἕως οὗ ἐφθάσαμεν τὸ Ροσοχοσρὸν, δέκα ἡμέρας πλέον οὐ διεήλθον· καὶ σὺ, ἅγιε, οὐ δὲ τὸ εἶναι με ἄξιον, ἀλλὰ διὰ τὴν σὴν ἀγαθότητα, ἐφάνης μοι ἐν ὄραματι τῆς νυκτός· καὶ τρίτον εἶπός μοι, ὅτι Σιρῆ ἐν γαστρὶ ἔξει. Καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ὄραματι τρίτον ἀνταπεκρίθην σοι λέγων· Καλῶς· καὶ διὰ τὸ εἶναι σε δοτῆρα τῶν αἰτήσεων, ἐκ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἡ Σιρῆ τὸ εὐδαιμόνιον τοῖς γυναίξιν οὐκ εἶδεν. Ἐγὼ δὲ διατάσας εἰς ταῦτο, εἰ μὴ τοῖς λόγοις σου ἐπίστευσα, καὶ ὅτι ἅγιος· εἰ καὶ δοτῆρ τῶν αἰτήσεων, μετὰ ταῦτα τὰ γυναικεία μὴ ὑπομείναι, ἐκ τούτου ἔγνω τὴν δύναμιν τοῦ ὄραματος, καὶ τὴν τῶν παρὰ σοῦ βροθέντων ἀλθίθειαν.

ea Christiani Uni Deo, in quo spes et opes suas omnes collocant, tribuunt.

Παραυτὰ οὖν ἔπεμψα τὸν αὐτὸν σταυρὸν καὶ τὴν
 τοῦτου τιμὴν ἐν τῷ πανσέπτῳ σου οἴκῳ, κελεύσας
 ἐκ τῆς τοῦτου τιμῆς δίσκον ἓνα καὶ ποτήριον γενέ-
 σθαι· εἰς λόγον τῶν θείων μυστηρίων. Ἀλλὰ μὴ
 καὶ σταυρὸν γενέσθαι, καὶ πηχθῆναι ὀφείλονται ἐπὶ
 τῆς ἀγίας τραπέζης, καὶ θυμιατήριον, τὰ πάντα
 χρυσᾷ καὶ ἀμφίθυρον Οὐνικὸν κεκοσμημένον χρυ-
 αῖφ· καὶ τὰ ἀπομένοντα τῆς τιμῆς μιλιάρησια εἶναι
 τοῦ ἀγίου σου οἴκου· ἵνα διὰ τῆς τύχης σου, ἅγια,
 εἰς πάντα, ἐξαιρέτως δὲ εἰς τὴν αἰτησιν ταύτην,
 ἔλθῃ· εἰς τὴν βοήθειάν μου καὶ Σιρῆς· καὶ ὁ διὰ
 τῆς σῆς πρεσβείας· γέγονεν ἡμῖν τῷ ἔλαει τῆς σῆς
 ἀγαθότητος, καὶ τῷ βελήματι μου καὶ Σιρῆς, εἰς
 τέλειον προέβλη· ἵνα κατὰ καὶ Σιρῆ καὶ πάντες οἱ
 ἐν τῷ κόσμῳ εἰς τὴν σὴν δύναιμι ἐλπίζωμεν καὶ
 εἰσεῖτε πιστεύωμεν. Ταῦτα μὲν τὰ παρὰ Χοσροῦ
 ἀναθήματα ἠγγελλε, τῆς Βαλαὰμ προφητείας οὐκ
 ἔνδεα, τοῦ παναγάλου Θεοῦ λόγος ἀββήτοις ταῦτα
 οἰκονομήσαντος, γίνωστας Ἑλλήνων, τοιαῦτα σωτη-
 ριῶν καὶ πιστεύσαι καὶ φθέγγασθαι βήματα.
 phetia Balaam non dissidentia : Deo Opt. Max.
 te, ut per Græcorum sive ethnicorum linguas
 verba.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.

*Περὶ Νααμάνου τοῦ Σαρακηνῶν ἄρχοντος, ὅπως
 ἠσπάσατο τὰ Χριστιανῶν.*

Ὅτε τοιγαροῦν Χοσρόης τὰ τοιαῦτα ἔγραφε τε
 καὶ ἔπεμπε, καὶ τις Νααμάνης τῶν Σκηνητῶν βαρ-
 βάρων τὴν ἐπιτροπὴν τῆς ἡγεμονίας κεκληρωμένος,
 ἀσελγῆς καὶ ἐξαιρέτως, μιαρὸς τε αὐτὸν καὶ καμμια-
 ρος· καὶ μαρώτατος, Ἐλλην τὸ σέβας, ὡς καὶ ἀν-
 θρώπους αὐτοχειρὶ σφάττειν, καὶ τοῖς αὐτῷ θρη-
 σκευομένοις κατὰ τῶν βωμῶν ἐπιθύειν, παρὰ δόξαν
 θεῶν τρωθεὶς ἔρωτι, τὰ Χριστιανῶν ἐκ παραδόξου
 θέα· ἐλόμενος, τῷ θεῶν λουτρῶν πρόσσεισι, καὶ τὴν
 ἡμερινὴν ἀνάπλασιν ἀναπλάττειται· καὶ σὺν αὐτῷ
 καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ἅπαντας εἰς πολὺ τι πλῆθος
 καὶ ἀσάθμητον δυναί, τῷ θεῶν προσάγει βαπτίσμα-
 τι, πάντα ὅσα τῇ θρησκείᾳ προσήκοντα ἐκμανθάν-
 νουσι. Μετὰ δὲ τὸ δοῦνα· Χοσρόην τοῦς εἰρημένους
 σταυροῦς, Γρηγόριος νεύματι τοῦ κριτοῦντος τὴν
 πανέρημον διελθὼν, ἣ τῶν Αἰμητῶν δυναί ἔρχε,
 καὶ τὰ ἐκείσε πάντα περιουστῆσαι, τὰ Σιρῆρου
 ἐξήλασε δόγματα τοῖς ἐκείνου μέρεσιν ἐπιχωριά-
 σαντα· τὰ δὲ ὑγιῆ τῆς Ἐκκλησίας· παρετίθετο εἰση-
 γούμενος· πολλὰ τε ἐντεῦθεν φρούριά τε καὶ κώμας,
 φυλάς τε παμπληθεῖς, κλήρους τε ἅμα καὶ μοναστή-
 ρια· τῇ ἀληθείᾳ τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιᾶ ταῖς δι-
 δισκαλαῖς προσήγαγεν.

ΚΕΦΑΛ. ΚΔ'.

Περὶ τοῦ ἀγίου Συμεῶν τοῦ Θαυμαστοῦ.

Ἐν τούτῳ δὲ ἀγγέλλεται· οἱ Συμεῶν τὴν σὴν ἐν τῷ
 θαυμαστῷ ὄρει τὴν ἐπὶ θάνατον νόσον νοσεῖν, καὶ
 πρὸς ταῖς ἰσχαταῖς εἶναι ἀναπνοαί· καὶ ὁ δὲ δὸς

(1) Amphithyrum Hunicum, iudicio meo. car-
 ceres sive cancelli sunt. sacratiorem aræ mensam
 vel circumdantes, vel poculum ab ea arcentes, in

credere, **838** quod posthac Siræ mulierum
 fluere essent desitura, ex eo visionis efficaciam, et
 verborum tuorum veritatem cognovi. Itaque eam
 ob causam, et crucem talem, et pretium ejus in
 sacrosanctam ædem tuam misi. Et ex eo pretio
 discum unum et poculum in rationem divinorum
 mysteriorum, atque item crucem quæ in sacra-
 mensa sgeretur, et turibulum, aurea omnia : et
 amphithyrum Hunicum (1) auro ornatum, fieri
 præcepi. Quæ vero ex ejusmodi æstimatione reli-
 qua essent miliaresia, sancto templo tuo dicavi :
 ut per prosperantem fortunam tuam, vir sancte,
 in rebus omnibus, præcipue vero in petitione ista,
 mihi et Siræ auxilium feras : et quod intercessione
 tua nobis obtigit, ut pro bonitatis tuæ misericor-
 dia, et pro mea atque Siræ voluntate, ad finem
 debitum perveniat : ut scilicet et ego et Siræ,
 atque adeo universi in mundo homines in virtu-
 tem tuam speremus, atque in te credamus.
 Hæc Chosroë donaria ita renuntiabant, a pro-
 ineffabili quadam ratione, hæc sic dispensan-
 tam salutaria et crederentur, et proferrentur

CAPUT XXIII.

*De Naamano Saracenorū principe, quomodo Chri-
 stianismum sit complexus.*

Cum Chosroes talia scriberet, et mitteret, Naamanes etiam Scenitarum barbarorum scelestus dux,
 luxuriosus, impurus, seu potius omnium impu-
 rissimus, ethnicæ superstitioni deditus vir, ita ut
 sua ipse manu homines mactaret, atque diis suis
 ad aras immolaret, præter opinionem divino cap-
 tus amore, per inopinatam visionem ad Christia-
 norum sacra transiit : et sacro suscepto lavacro,
 regenerationem temporalis nativitatæ atque reno-
 vationem cœlestem subiit : et secum populares
 suos omnes multitudine innumerabili, quæcumque
 ad religionem nostram pertinent edoctos, ad di-
 vinum adduxit baptismum. Postquam autem Chos-
 roes eas quas diximus cruces dedicavit, **839**
 Gregorius nutu divino solitudinem quæ Luneta-
 rum nomen habuit, peragrans, et loca ibi omnia
 circumiens, Severi dogmata, quæ in eis partibus
 invaluerant, exterminavit, et sana doctrina eccle-
 siis proposita, multa castella et vicus populosque
 frequentes, clerum simul et monasteria, ad veram
 orthodoxorum et recte sentientium Ecclesiæ disci-
 plinam adduxit.

CAPUT XXIV.

*De sancto Symeone Thaumastorita, hoc est, miran-
 dum montem incolente.*

Interea ei Symeonem illum in admirando monte
 lethaliter decumbere, et extremum spiritum du-
 cere, nuntiatum est. Itaque pleno cursu supremis
 quorum parte utraque janua sit, et aditus ad cam
 ferens, operis Hunicæ.

verbis virum sanctum salutaturus, ad eum contendit. Minime vero desiderio suo est potitus. Symeones (1) autem iste admodum ætatis suæ homines virtute superavit, quippe qui ab incunte ætate vitæ genus in columnæ statione transigende consecratus sit. Perhibetur sane primos dentes in columnæ statione mutasse, in quam ejuscemodi ob causam ascendit. In tenera adhuc valde ætate erat, et ludens atque saliens in sublimem ascendit collem, duci quem sequeretur commendatus. Et cum belluæ sævæ, pardum nominant, occurrisset, zona soluta eam in feræ collum injecit, atque illam ferocitatis oblitam, perinde atque loro tractam duxit, et in domicilii locum pertraxit. Quod ubi præceptor, qui et ipse vitam in columna agebat, vidit, quidnam id esset, quod adluceret, interrogavit. Et ille, ælurum esse dixit, quem catum de consuetudine nominant. Ex qua conjectura præceptor, quanta illius virtus futura esset colligens, in columnam cum recepit. Atque in eo ipso, et alio item monte, accuratissime vivens, in tali vitæ instituto ad sexaginta et octo annos perstitit. Infinita ei divinitus contingere dona. Nam dæmones fugavit, et morbum ægritudinemque omnem oratione manusque contrectatione e vestigio curavit, et futura perinde atque præsentia et vidit et prædixit: sicuti et Gregorio significavit, ipsum mortem suam non visurum esse, et res postea ejus ignoraturum. Et cum Evagrius Epiphaniensis liberorum amissionem moleste ferret, secumque ipse ambigeret, quamam de causa Græcis et gentilibus qui multos procrearent liberos, **840** idem non contingeret, neque tamen cuiquam absurdas ejuscemodi cogitationes patefaceret: Symeones ad eum scripsit, ut rebus ejuscemodi supersederet, minime enim cogitata talia grata Deo esse. Notarii (2) ejusdem Evagrii unius conjux lacte, quod constiterat, destituebatur. Quapropter qui ei erat infans, in ultimum venerat vitæ discrimen. Symeones ergo manu dextræ viri ejus imposita, papillis feminae illam admovere jussit: quod ubi factum est, illico quasi ex quodam fonte ubertim lac prorupit, adeo ut vestis mulieris abunde immaduerit. Sed et puerum quemdam a comitibus suis in silvis in multa nocte per oblivionem relictum, cum ibi erraret, leo in tergum suum sublatus ad Symeonis monasterium illæsum prorsus pertulit. Deinde Symeonis jussu, qui puero inserviebant, noctu egressi, intra oppidum eum, ita ut sine discrimine omni a leone servatus et custoditus ferebatur, deduxerunt. Cæterum multa quoque alia numerum superantia Symeones egit, quæ sane tempore longiore, et lingua politiore, tum autem opere peculiari indigent. Ea hucusque sermone omnium celebrantur, a Symeone magistro (quavis non ita docte, ut magnitudo rerum ejus flagi-

Α τοῦ ἐρόμου γίνεται τὰ τελευταῖα τὸν ὄσιον ἀπασσόμενος· ἡ κίστα δὲ καὶ τῆς ἐφέσεως κατετύγγανεν. Συμεώνης δ' οὗτος ἦν πολὺ τῶν κατ' αὐτὸν ἐξέχων ἐπ' ἄρεταις, ἐκ πανὸς νέας τῆς ἡλικίας· τὴν ἐπὶ κίονος δέαιταν ἀπασσόμενος. Λόγος γε μὴν ἔχει τοῦτον, καὶ τοὺς πρώτους ὀδόντας ἐν τῇ στάσει διαλλάξαι τοῦ κίονος· ἐπέβη δὲ τῷ στυλῷ, τοιδόσε ἤγησαμένης αἰτίας. Ἀπαλὴν γὰρ ἔτι κομιδὴ τὴν ἡλικίαν ἄγων, κουρίζων τε καὶ ἀλλόμενος, ἀνὰ τὸ μετέωρον ἀήϊ τοῦ ἔρους, καθηγεμόνι δοθεὶς. Ἐντυχὼν δὲ θηρίῳ δεινῷ, πάρος ὀνόμασαι, λύσας τὴν ζώνην, περιουχένιον τῷ θηρὶ βάλλει· καὶ ὡς ἐκ βυτῆρος ἤγεν ὡσπερ ἐπιελθόμενος τῆς ἀγριότητος, καὶ ἐπὶ τὸ καταγύγιον ἔβρεβεν. Ὁ δὲ ἴτα ὁ παιδευτὴς κατείδον, τὴν ἐπὶ κίονος δὲ καὶ αὐτὸς ἐπετίθειε στάσει, τί ἂν εἴη τὸ επαγόμενον ἤρετο. Ὁ δὲ ἀιλουρον εἶναι φησι· κάτταν δ' ἂν ἡ συνήθεια εἴποι. Κάντεῦθεν τεκμηράμενος πηλίκος ἐστίται τὴν ἀρετὴν, ἐπὶ τοῦ κίονος αὐτὸν ἀνελάμβανε· κὴν τούτω τε καὶ ἐτέρῳ ἀνὰ τὰς ὑπερθολὰς διαιτούμενος τῶν ὀρέων, πρὸς τοῖς ὀκτώ καὶ ἐξήκοντα οὕτως ἔχων διτέλεισεν ἔτη, ἀπέρου χάριτος θεοῦ ἀξιοθεῖς· δαίμονας φυγάδεις ποιεῖν, νόσον τε πᾶσαν καὶ μαλακίαν εὐχῆ καὶ ἀγῆ χειρὸς ἐκ τοῦ εὐθέου δραπατεύειν ποιεῖν, καὶ τὰ γε ἐσόμενα ὡσανεὶ παρόντα καὶ θεᾶσθαι καὶ λέγειν· ὡς καὶ Γρηγορίῳ σημαίνει, αὐτὸν μὲν μὴ ἔραβ τὴν αὐτοῦ θάνατον, τὰ δὲ μετ' αὐτὸν ἀγνοεῖν. Καὶ Εὐαγρίου δὲ δυσχεραίνοντος ἐπὶ τέχνων ἀποβολῆ, καὶ διαπρροῦντος· καθ' ἐκὺν τὴν δὴ ποτε πολυτέχνους Ἕλλησι τοῦτο οὐ συνέβαινε, μὴδεν εἰ τοὺς ἀτόπους τοῦτους καταπιστεύσαντος τῶν λογισμῶν, γέγραφε· οὐκ ἐκείνῳ τῶν τοιοῦτων ὀφίστασθαι· μὴ γὰρ εἶναι φίλα ταῦτα ἰδιερευθεῖσθαι Θεῷ. Καὶ τῶν ἀπογραφέων ἐκείνου ἐνὸς τοῦ γάλακτος ἀνασταλέντος τῆς γυναικὸς, καὶ τοῦ προσόντος ἐκείνῃ βρέφους τὰ ἔσχατα κινδυνεύοντος, ἐπιθεὶς τὴν χεῖρα τῆ δεξιᾷ τοῦ ἀδρός, ταῖς θηλαῖς τῆς γυναικὸς ἐπέτρεπεν ἐπιβάλλειν. Ὅπερ ἐπειδὴ διεπέπρακτο, εὐθύς ὡς ἐκ τινος πηγῆς πλημμύρον τὸ γάλα ἐξέλατο· ὡστε καὶ τὴν εὐθῆτα τῆς γυναικὸς διάβροχον τῷ γάλακτι ἐγγενέσθαι. Ἀλλὰ καὶ παιδαρίου τινὸς ἐπὶ πύρρῳ νυκτοῦ τοῖς συνοδίταις ἐπιλησθέντος, ὡς ἀνὰ τὴν ὕλην πλανωμένου, λέων ἐπωμάδιον ἄρας παρὰ τὴν μάνδραν ἔγει τῷ Συμεῶνι, μὴδὲν διαλυμνήμανος· καὶ κελεύσασαι Συμεῶνι οἱ ἐκείνῳ ὑπηρετούμενοι νυκτὸς ἐξελεθόντες, εἴσω τὸ παιδίον ἠγάγοντο, ἀφραλῶς τῷ λέοντι φρουρούμενον. Πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα ἀριθμοῦ κρείττονα διεπράξιστο, ἃ δεῖ καὶ χρόνου πολλοῦ, καὶ γλώσσης κεκομφυμένης, καὶ πραγματείας ἰδιαϊτάτης· ἄπερ καὶ ἐς δεῦρο ταῖς ἀπάντων περιόδονται γλώσσαις, ὑπὸ Συμεῶνι Μαγίστρῳ τῷ Οὐνῷ (5) συγγραφέντα, εἰ καὶ μὴ τοῦ μεγέθους καὶ τῶν ἔργων ἀξίως· οἷς καὶ ἡμῖν ἐντυχεῖν ἐγένετο, τὸ περιὸν τοῦ τε πλῆθους καὶ τῆς δυνάμεως τῶν εἰργασμένων τῷ ὀσίῳ ἐκπεπληγμένους. Ἐκ γὰρ ἀπάσης· οὐ μόνον τῆς Ῥωμαίων γῆς, ἀλλὰ γε ἐπὶ πάντων ὡς εἶπει

(1) Alius hic est Simeones ab eo, de quo supra est. lib. xiv, cap. 51.

(2) Lib. vi, cap. 24.

(5) Lege ὁμωνύμῳ ut lib. xiv, cap. 51. de Simeone Syllita seniore, ὁ ὁμόνυμος αὐτῷ Συμεῶν ὁ Μεταφραστῆς. I. m. i.

βροφάρων ἄνδρες παρ' αὐτὸν ἐφοίτων· καὶ τῶν, ὧν ἄτακτον τὴν χρυσίαν ἐλάμβανον. Κλάδοι γὰρ ἐκείνῳ θάμνων τῷ ὄρει παραφυσμένων, εἰς τροφὴν αἰεὶ ἦσαν, ὑπέρτεροι· καὶ βρώσεις ἀπάσης καὶ πίνσεως.

titabant, et ab eo quarum indigebant rerum fructum continuo capiebant. Et rami ei arbustorum in monte exortorum escas semper præbuere, cibo omni et potu præstabiliores.

ΚΕΦΑΛ. ΚΕ΄.

Παρὶ τῆς ἀγίας μάρτυρος Γολινδοῦχ τῆς ἐν Περσίδι τῶν ἀγίων τοῦ μαρτυρίου διεκείνουσας.

Τηνικαῦτα δὲ καὶ Γολινδοῦχ ἡ μάρτυς ζῶσα ἐπέπρεπεν, ἐκ μάγων γεγενημένη Περσῶν. Ἀσμοδόχ μὲν πατὴρ, μητὴρ δὲ Μυζούχ· ἥτις κατὰ τὴν ἐκείνων ὀρθοκρίαν τὸ πῦρ σεβομένη, καὶ τὰλλα τῶν Περσῶν βδελύγματα. Ἐπειτέλει δὲ καὶ αὐτὴ τὴν μυστρὰν καὶ θεοστουγῆ τῶν εἰδώλων μανίαν τε καὶ μαγίαν. Ἄνδρ' δὲ τῆ πρώτῃ τῆς συγκλήτου βουλῆς ἐκδοθεῖσα, δύο παῖδας γεννᾷ. Μετὰ δὲ τριετῆ γρόνον ἐν ἐκστάσει γεγενημένη, ἐπ' ἀγγελίῳ τὸ θεῖον τῆς οἰκονομίας μουσαίται μουστήριον. Καὶ δὴ τοῖς μάγοις ἐκδοτοῖς γενομένη, καὶ διὰ πολλῶν αἰκιῶν καὶ δεσμῶν ὑπέρτεροι, πάντων ὀφθεισα, θυμμάτων ἀπέριων καὶ παραδόξων τεραστίων γέγονεν αὐτουργός· διαφόρως τοῦ ἐπιστατοῦντος ἀγγέλου ἀφικνουμένου, καὶ εὐμαρῶς καὶ ῥαδίως πάντα φέρον παρασκευάζοντος. Πολλὰ δὲ καὶ τῶν ἀπορρήτων διεσάφησε, τὸ προορᾶν εἰληφυῖα χάριν ἀπὸ θεοῦ. Ἐπει δὲ διὰ πολλῶν ἐτῶν βεσσάνοις ἐξεταζομένη καὶ τὴν διὰ μαρτυρίου στέφανον ἐπόσει κομίσασθαι, ὁ πολλὰκις αὐτῇ φανεῖς ἀγελος ἐπιστάς, καὶ τινα νεανίαν ξιφήρη ἐπαγαγών, τῇ ἐφέσει ταύτης πέρας ἐδίδου. Καὶ κελύσαντος γὰρ ἐκείνου, ζήπει ὁ νεανίας τὴν ἐκείνης κάρα ἀπέτεμε· καὶ τὸ αἷμα βεῦσαν τοῦ τραχήλου ἐπὶ τὴν ἔδην ταύτης ὀθόνιον, ἡμαγμένον, ἀκρι μὴρῶν ἔδρα· ὃ καὶ διεφαίνετο μυρία τεράστια ἐργαζόμενον· ζῶσα γὰρ ἐκείνη καὶ μετὰ τὴν ἐκτομὴν τοῦ λοιποῦ διεγένετο· καὶ εἰς τὰ Ῥωμαίων ὄρια γενομένη ἐν τῷ Κιρκησίῳ τε καὶ τῷ Δάρας, καὶ τοῖς μέρεσι τῶν Ἱεροσολύμων ἐπίστατο· ὀλέαμα ξένον ἅπασι τοῖς πιστοῖς· ὀρωμένη, ὅτι δὴ ζῶντι σώματι τὰ τοῦ Χριστοῦ περιάγουσα στίγματα· ἡ καὶ δεινῶς ὑπὸ τῶν τοῦ μαρτυρίου δεινῶν ἔχουσα περιήει τὰς πόλεις ὑφ' ὀδηγῶ τῷ ἀγγέλῳ τὴν πορείαν πεποιημένη· μὴ τινοῖς λατρείας ἀνασκομένη τοῖς· πάθεσι· μόνοις δὲ τοῖς αὐτομάτοις· ἐπάπαξ χρησαμένη λουτροῖς. Πάντας δὲ τοὺς οἰκείους καὶ ἄλλους προσαγαγοῦσα Χριστῷ, τέλος ἐν Ἱερραπόλει γεγενημένη, τὸν τῆδε βίον καταλιποῦσα, πρὸς τὴν ἀγήρω μετέβαινε βιοτήν· ἣν ζῶσαν βασιλεὺς ἀνὰ τὴν αὐτοῦ πόλιν μεταστελλόμενος, ἥκιστα πειθόμενην ἔσχε. Ταύτης τὸν βίον Στέφανο, ὁ τῆς Ἱερραπόλεως πρόεδρος συνεγράψατο· ἐκείνη τε συγγενόμενος, καὶ ἕαστα ὡς εἶχεν ἐξ ἐκείνης· ἀναμαθῶν, ἐντιμῶς τε καὶ μεγαλοπρεπῶς· καὶ τὸν ταύτης νεκρὸν τῇ γῆ παραδεδωκώς.

(avit) conscripta. In quem Ibrum et eos, abundante copiam et vim operum sancti viri cum stupore admirati, incidimus. Ex omni namque non Romanorum tantum, verum etiam omnium (ut ita dicam) Barbarorum ditone homines ad eum ventabant, et ab eo quarum indigebant rerum fructum continuo capiebant. Et rami ei arbustorum in monte exortorum escas semper præbuere, cibo omni et potu præstabiliores.

CAPUT XXV.

De sancta Golinduch martyre, quæ in Perside certamen martyrii supersties sibi pervicit.

Tum temporis vero etiam Golinduch martyr vivens enituit : Magis Persicis prognata, Asmodoch scilicet patre, et Myzuch matre : quæ pro illorum religione, ignem et alias Persarum abominaciones colens, et ipsa exsecratæ Deoque detestatæ idolomania et magiæ dedita erat. Primario autem ex senatu viro in matrimonium collocata duos progeniit filios. Et post triennium per exstasim extra seipsam raptâ, 841 ab angelo divino dispensationis salutis nostræ mysterio est initiata. Proindeque Magis tradita, multisque verberibus et tormentis, quæ omnia superavit, expetita, miracula infinita et prodigia mirifica edidit : identidem angelo, qui dux ejus fuit, ad eam veniente, et ut leviter et facile omnia perferret curante. Multas etiam res arcanas indicavit, utpote providentiæ gratiam a Deo consecuta. Postquam vero per multos annos tormentis excruciata, coronam martyrii ferre concupivit, qui ei sæpius apparere solitus erat angelus assistens, et juvenem quemdam ensiferum prolocens, desiderio ejus satisfacit. Præcipiente namque illo, juvenis ferro caput ejus resecurit : et sanguis e jugulo profluens, in interiorem ejus lineam vestem femoribus tenuis, cruentatam, manavit. Quæ vestis innumera visa est edere miracula : atque illa etiam post resectionem capitis deinceps superstes vixit. Et cum in Romanorum finibus ad Circesium et Daras morata fuisset, etiam ad Hierosolymorum partes pervenit, inusitatum spectaculum omnibus fidelibus, quippe vivente adhuc corpore stigmata Christi circumferens, visâ. Hæc sane cum graviter a martyrii ærumnis afficeretur, urbes circumibat, angelo duce progrediens : neque quidquam medicinæ doloribus adhibuit, nativis tantum thermarum lavacris usa. Et cum domesticos suos, et familiares omnes, atque alios præterea ad Christum adduxisset, tandem Hierapoli, sæculo hoc relicto, ad immortalẽ illam vitam concessit. Quæ vivens adhuc, ab imperatore in urbem suam accita, imperio ejus non paruit. Ejus vitam Stephanus Hieropolitanus episcopus composuit, qui cum illa fuit, et res quasque ex ea didicit : honorifice etiam et splendide, corpore sepeliendo funus ejus prosecutus.

842 CAPUT XXVI.

Quomodo post Gregorium Anastasius Sinaites sedem suam receperit, et de aliis patriarchis.

Tum Gregorius quoque podagrico morbo, quo affligebatur, confectus, cum pharmacum in potione, quæ hermodactylus vocatur, a medico quodam data, sumpsisset, vitam finivit. Mortuus autem est, Gregorio veteris Romæ throno præsidente, qui Pelagio ecclesiam gubernante, de quo paulo post dicemus : Alexandria tum Eulogius episcopatum gessit : Theopoli autem, post Gregorium Anastasius, anno vicesimo tertio, in sedem est restitutus. Hierosolymis Joannes hierarchicam dignitatem obtinuit : cui non ita multo post defuncto, Neamus in episcopatu est subrogatus, quo tempore duodecimus Tiberii Mauricii imperii annus erat. Sed hæc hæc tenus.

CAPUT XXVII.

Quæ Chosroës de Romanorum imperio prædixerit. Præterea quæ idem Probo Chalcedonensi episcopo de Dei Genitrice dixerit.

Quod vero de Chosroës rebus prope omisi, id ita ut potero, historiæ mandabo. Magnum illud bellum quod Romanis cum Persis fuit, conquievit, pacta conventa ex æquo Romanis atque Persis servantibus. Non autem committam, quin ea exponam, quæ Chosroës in operosa vanitate Chalcedonum astronomiæ diu multumque exercitatus, divinando prædixit. Ea vero tum ad Joannem Armeniarum copiarum ducem, cum bellum maxime vigere, dixisse fertur. Cum namque Joannes Chosroën acrius objurgando reprehenderet, quod moribus esset sinisteris, et animo ad res gerendas alieno et inepto, quodque regem minime talem esse oporteret : hujusmodi quiddam duci barbarus respondisse dicitur : « Nisi quodammodo tempora ipsa nos per tyrannidem suam affigerent, haudquaquam tu scommate perstringere magnum inter homines regem ausus fuisses : quandoquidem autem te rebus præsentibus magnopere effers, audies quid a diis de temporibus futuris sit constitutum. Redundabunt, ut sis sciens, in vos Romanos calamitates, et gens Babylonia Romanæ reipublicæ tribus in circulum circumactis annorum hebdomadibus dominabitur. 843 Postea vero quinta annorum hebdomade Romani Persas in servitutem redigentis. His ita peractis, dies illa vespera carens hominibus adveniet, et expectatus Imperii finis aderit. Quo tempore corruptio abolebitur, et vivendi ratio ex instituto Dei obtinebit. » Quæ vero præter opinionem omnem Probo etiam ipsi ad episcopatum Chalcedonensem recens evecto, cum Ctesiphontem a Mauricio missus est, responderit, dicam. Acciverat hunc meridie flagrante in regiam suam Chosroës. Et cum sudore plurimo diffugeret, ab episcopo, ut sibi Dei Genitricis imaginem spectantem exhiberet, petiit. Atque ille sacram Virginis ma-

A

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ΄.

Ὁς μετὰ Γρηγόριον Ἀναστάσιος ὁ Συναίτης αὐθις τὸν οἰκίον ἐλάβηκε ὀρόνον· καὶ περὶ τῶν ἄλλων πατρ. αρχῶν.

Τότε ἐκ καὶ Γρηγόριος ποδαγρικῶ πάθει ἀλοῦς, ὃ περινησιχέϊτο, ἐτελεύτα τὸν βίον· ἐκ τῆς καλουμένης ἑρμωδακτύλου πρὸς τινος τῶν Ἀσκληπιδῶν προσηνοχότος, φάρμακον ἐκπιῶν. Τελευτῶ δὲ, Γρηγορίου μὲν τὸν τῆς· προσηνοχότος· πρῶτον· ὁ δὲ νεώτερος ὀρόνον, ὃς Πελάγιον διεδέξατο· τῆς δὲ νεωτέρας, Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ, περὶ οὗ μικρὸν ὑπερὸν ἐροῦμεν· καὶ τῆς Ἀλεξάνδρου, Εὐλογίου· καὶ μετὰ Γρηγόριον αὐθις Ἀναστασίου τῆς Θεοπολιτῶν ἐπιδοθέντος· μετὰ χρόνους εἰκοσι πρὸς τρισίν· ἐν δὲ τῇ Ἱεροσολύμων Ἰωάννου τὴν ἱεραρχικὴν ὄξιν ἐπιτροπεύοντος, οὗ μετὰ βραχὺ τελευτήσαντος, Νεαμῶς τὴν ἐπισκοπὴν διεδέξατο· ἐπηγὰ καὶ Τιβερίῳ Μαυρικίῳ δωδέκατον ἔτος τῆς ἀρχῆς ἐξηνύστο. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἔληξε τῆδε.

B

ΚΕΦΑΛ. ΚΖ΄.

Ὅσα Χοσρόης περὶ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς προηγόρευεν· ἐτι δὲ καὶ ὅσα Πρόβῳ τῷ Χαλκηδόνος περὶ τῆς Θεοτόκου ἀνείπεν.

C

Ὁ δὲ μοι τῶν Χοσρόου παρῶπται, ὡς ἀνὸς τ' ὦ, δῶτω τῇ ἱστορίᾳ. Ὁ μὲν δὴ μέγας καὶ Περσικὸς ἐκεῖνος· Ῥωμαίους καταπέπαυτο πύλεμος, τῶν σπονδῶν ἐν ἰσῆ μοίρᾳ Ῥωμαίους καὶ Πέρσας ἡγμένων· οὐκ ἂν δὲ περιόψομαι καὶ ὅσα λέγεται Χοσρόην προσηνοχόουσαι περὶ τὴν πολυάσχολον ματαιότητά τῆς Χαλδαίων ἀστρονομίας ἐξηρακηνέμενον· ἃ δὲ φάναι αὐτὸν λέγεται κατὰ τὴν τοῦ πολέμου ἀκμήν πρὸς Ἰωάννην τὸν στρατηγὸν τῆς τῶν Ἀρμενίων δυνάμειος· σκώψαντος· γὰρ ἐκεῖνον Χοσρόην, ὡς σκατὸς εἶη τοὺς τρόπους καὶ ἀλλόκλιτος πρὸς τὰς ὁρμὰς τῆς ψυχῆς, καὶ ὡς μὴ χρεὶν βασιλεῖα τοιοῦτον εἶναι, ἐκεῖνον τοιαῦτά τινα πρὸς τὸν στρατηγὸν εἶπεν τὸν βάρβαρον λέγεται· « Εἰ μὴ πως ὑπὸ τοῦ καιροῦ ἐτυραννοῦμεθα, οὐκ ἂν ἐθαύρησα, στρατηγῆ, τὸν μέγαν ἐν ἀνθρώποις βασιλεῖα βάλλειν τοῖς σκώμμασιν. Ἐπεὶ δὲ τοῖς παροῦσι μέγα φρονεῖς, ἀκούσῃ τί δὲ θεοῖς· ἐς ὑπερὸν μεμελέτηται. Ἀντικατάρθρῶσαι, εἴ ἴσθι, ἐς τοὺς Ῥωμαίους ὁμᾶς· δεινὰ· ἔξετε δὲ τὸ Βαβυλωνίων φύλον, τῆς Ῥωμαϊκῆς πολιτείας κρατοῦν τρίτην κυκλοφορικὴν ἐβδομίδα ἐτών. Μετὰ δὲ τοῦτο πεμπτεῖαν ἐβδομάδα ἐνιαυτῶν Ῥωμαῖοι Πέρσας δουλαγωγῆσατε. Τούτω δὲ διηναι σμένων, τὴν ἀνέσπερον ἡμέραν ἐνδρμείν τοῖς ἀνθρώποις, καὶ τὴν προσδοκωμένην λῆξιν ἐπιβαίνειν τοῦ κράτους· ὅτε τὰ τῆς φθορᾶς παραδίδοται λύσει, καὶ τὰ τῆς κρείττονος διαγωγῆς πολιτεύεται. » Οἷα δὲ τὰ παραδόξα καὶ Πρόβῳ αὐτῷ ἄρτι τὴν ἱεραρχίαν Χαλκηδόνος περιβαλλομένην ἀνείπεν, ἡλίκα ἐς Κτησιφῶντα πρὸς Μαυρικίου ἐστάλη, ἐρῶ. Ἐπεὶ γὰρ μετάκλητον ἐν σταθερῶ τῆς μεσημβρίας πρὸς τὰ οἰκίαι ἀνάκτορα Χοσρόης ἐκεῖνον πεποιήτο, ἰδῶντι δὲ πλείστῳ περιεβόητο, ὅτι οὐκ ἐκτυπον τῆς θεομήτορος τῆς παρὰ τοῦ ἱερέως θεάσασθαι· καὶ δὲ τὸ ἔργον ἐκείνης ἐνδοχμα ἐν πυκτικῶ φερόμενος, ἐς οἷαν ἐλθεῖ· ἀνίη τῷ Περσῶν βασιλεῖ. Ὁ δὲ Πέρ-

D

σης προσκυνησας τὸν πίνακα, τὸ τοῦτου ἀρχέτυπον ἔφασκε νυκτὸς παρυσσάναι αὐτῷ καὶ λέγειν, τὰς Ἀλεξάνδρου νίκας ἐκείνῳ τοῦ Μακεδόνος χαρίσασθαι. Ὁ δὲ ἱερεὺς διεξήκει, ὡς ἥδη σοι τοῦτο πάλασι γεγένηται, καθόδου τετυχηκότες καὶ τῶν ἀλλοτρίων τυράννων κερρατηκότες βώμῃ καὶ ἰσχύϊ τοῦ αὐτοκράτορος· καὶ ἐτι στέργοντι τὰ ὁμοιοσμένα γενήσεται· εἰ καὶ τι τέως ὑπέσθι λείψανον τῆς παλαιᾶς ἐκείνης πλινθεύσεως ἐξοπτηθείσης πυρὶ, καθὰ περὶ τούτων τῷ ἱεροφάντῃ γέγραπται Μωϋσῆ. Ἄλλ' ἐπεὶ τοῖς Ἑσθῶσι ἱκανῶς διατριψάμεν, καὶ τὰ τοῦ Περσικοῦ πολέμου πέρας αἴσιον ἔσχε Θεοῦ συνσφύγοντος, πρὸς τὰ τῆ Ἑυρώπῃ προαχθέντα τῷ αὐτοκράτορι μεταχωρεῖτω ἡμῖν ἐντεύθεν ὁ κάλαμος τῷ μέλανι διαπλοϊζόμενος· ὡς ἂν καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τὴν λιμένα τοῦ σκοποῦ καθορμισώμεν, τὴν φέρτον τῶν ἱερῶν ἐπικομιζόμενοι πράξεων.

ΚΕΦΑΛ. ΚΗ'.

Περὶ τῶν ἐν Ἑυρώπῃ γενομένων μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Ἀβάρων τῶν ὑπὸ Χαγάνου στρατηγούμενων.

Καὶ τοίνυν ἦρος ἀρχομένου, τὰς δυνάμεις ἐκ τῆς ἑω μετακομίσας Μαυρικίως, τοῦ Βυζαντίου ἀπάρας, πολλῶν ἐμποδῶν οἱ καθισταμένων ἐς Ἀγγιάλων ὄρμα· ἐκεῖσε γὰρ πη βούλεσθαι πύθοιτο τοὺς Ἀβάρους καταθίειν μετὰ τὴν χρυσῆν ἐκείνην κλίτην, καὶ τὴν ἐλέφαντος θέαν καὶ τὴν πολυτάλαντον δαιμόνιον τοῦ χρυσοῦ· ἃ ἐκείνοις αἰτησάμενοι, ἐκ τοῦ εὐθέως παρέσχετο βασιλεὺς, εἰρήνην ἀσπάζεσθαι ἠρημένος. Καὶ πρῶτα μὲν εἰς Πείριπθον, ἣν νῦν Ἡράκλειαν λέγουσι, γίνεται, πολλοὶς ἐν τῷ μέσῳ δειμασι, πρὸς δὲ καὶ σφοδρῶτά τω κλύδωνι ἐντετυχηκώς. Παρελθὼν οὖν ἐς τὸ ἄστυ, καὶ Γλυκερίᾳ τῇ μάρτυρι τῆ εἰκὸς ἀφοσιωσάμενος, ἐκεῖσε πη εὐκτηρίῳ ἐς πολυτέλειαν ἐργασμένῳ σεμνοσμένῳ, κακῶς τε παθῶν τι ταῖς τῶν βερβάρων ἐπιδρομαῖς, κακίθην στρατηγὸν χειροτονήσας τὴν Πρίσκον τῆς Ἑυρώπης, ἐς βασιλείον ἀνάστρεφεν ἄστυ. Τὸ δ' Ἀβάρων καὶ Σκλαβητῶν ἔθνος τὴν Ἰστρον διαπερριωσάμενοι, ὑπὸ Χαγάνῳ τῷ Οὐνῳ στρατηγούμενοι, καταδρασμέντες τὴν Θράκην, καὶ σύμπαν τὸ ἐν ποσὶ δεινὸν πεποιημένοι, ἄχρι δὴ καὶ εἰς Ἡράκλειαν ἦκον. Ἀλλὰ τῷ στρατηγῷ Πρίσκῳ ἐς Τουρουλὸν γενομένῳ, καὶ Διδυμοδόχῳ καταστρατηγούμενῳ μάλα γενναίως, καὶ μηχανῇ τινι θαυμασίῳ τοῦ αὐτοκράτορος ἀναστέλλονται. Σηματισμένῳ ναυλόχῳ στόλῳ ταῖς οἰκίαις αὐτῶν ἐκπορεύεσθαι· ὃ καὶ εἰς δαίμα τοῦτους οὐ μέτρον ἐμβαλὼν, τὴν ἀγκασε καὶ ἀκοντας ἐς τὰ οἰκία ἔθῃ ἀναχωρεῖν. Οὕτω δ' ἐκείνοις παλινσστήσει, βασιλεὺς τὴν τοῦ Ἰστρου διαβάσειν, ὥστε μὴ πάλιν εὐέφοδον εἶναι τοῖς βαρβάροις τὴν Θράκην, κατοχωρῶν γενναίως στρατεύμασι. Καὶ Πρίσκο· δ' ἐς Βυζάντιον γεγωνῶς ὑπέβριστα, ἐγκλήμασιν ἄγεται· καὶ Πέτρος· μὲν ὁ ἀδελφὸς Μαυρικίου, τὴν στρατηγικὴν ἀξίαν ἀντι Πρίσκου

A tris effigiem, quam in tabella depictam ferebat, protulit. et ad conspectum ejus Persarum regem admisit. Persa adoratione tabulam veneratus, archetypum sive primarium exemplar noctu sibi astutisse, et dixisse retulit, Alexandri Macedonis victoribus se illi concessisse. Ibi Probus episcopus in hæc verba regi respondit : Dudum id ei contigisse, cum in regnum restitutus esset, et exitiosos tyrannos virtute et robore imperatoris vicisset. Itemque eum jurejurando stantem conservurum esse, si quid adhuc reliquiarum veterum illorum igni excoctorum laterum, sicuti de eis a sacrosanctio Mose scriptam est, superesset. Verum enimvero cum rebus Orientis satis diu immorati simus, et bellum Persicum legitimum, Deo adjuvante, finem ceperit, ad res ab imperatore in Europa gestas se stylus confert : ut et nos ad portum consilii institutique nostri appellamus (1), et onus sacrorum actorum exponamus.

CAPUT XXVIII.

De rebus in Europa inter Romanos et Abares, quorum Chaganus dux fuit. gestis.

Itaque ineunte vere, translatis ex Oriente copiis, Mauricius Byzantio solvit, et multis impedimentis intervenientibus, Anchialum contendit. Eo namque excurrere velle Abares audierat, post aureum illum lectum et elephantis spectaculum, multorumque talentorum auri largitionem : quæ illis imperator, pacem sibi complectentibus, 844 petentibus tribuit. Ac primum Perinthum, quæ nunc Heracleam nominant, cum quidem in terrores plures, et in maximam tempestatis procellam incidisset, venit. In qua urbe Glyceriæ martyri, quæ ibi æde sacra magnifice constructa honoratur, debitam religionem persolvit. Et grave quiddam a Barbarorum excursionibus passus, exercitus duce in Europa Prisco creato, inde in urbem imperantem est reversus. Abarum vero et Slavinarum gentes, Istro trajecto sub Chagano Hunno militantes, Thraciamque percurrerunt, et omnia passim diripientes, usque ad Heracleam pervenerunt. Quin Prisco duce Turuli se continente, Didymotæchum quoque stratagemate ceperunt. Eorum impetum arte et consilio quodam admirando imperator inhibuit, qui se classe instructa in eorum sedes expeditionem facturum assimilavit. Quæ res metum illis ingentem incussit, et vel invitos ad sua redire coegit. Post quorum discessum imperator ad transitum Istri, ne rursus Barbari facile in Thraciam excurrerent, firma militum præsidia collocavit. Priscus autem Byzantium reversus, de manubiis accusatus est : et militarium copiarum præfecturæ dignitas ei abrogata, Petroque Mauricii fratri data. Verum cum et is nihil præclarum ex sententia imperatoris gereret, adempto illi magistratu, eodemque Prisco reddito, domi

(1) Hinc patet ultimum esse hunc *Historiæ Eccl. siasticæ* N. ephori librum.

ipse consedit. Priscus in Europa pacta cum Chagano in Italia solvit. Ille si qui lem prior bello repetito, derepente cum innumerabili exercitu in Romanorum ditionem excurrerat, plurimamque castella ceperat. Templum quoque Alexandri martyris incenderat, ejusque venerandas reliquias homo detestandus ex oculis suis eiecit, multa nefanda in eis patrans, maxima contumelia affecerat. Quapropter septem uno die liberos amisit, dignas ejusmodi contumeliae poenas persolvens. Exinde idem Istrum, ea parte qua in mare prorumpit, transmisit, et gravia damna dedit, Mysorum praedam (quod dicitur) omnia faciens. Quamvis Mauricius ex desperatione quadam Commentiolum duces cum plurimis hominum millibus, exercitum contra illius copias ducturum miserit. **845** Qui se in quodam occidentali castello, nihil agens, periculumque effugiens, continuit. Longe vero post missa legatione Mauricius Chagano, ut pacatiora consilia sequeretur, persuasit.

CAPUT XXIX.

Quomodo Prisci Legatus Chagano vetus exemplum adducens persuaserit, ut pacem rursus complecteretur.

Porro cum Chaganus Priscum, quo minus amnem trajicere posset, quo tempore praedam plurimam Priscus agebat, impediret: Theodorum is Medicum, virum cordatum, sagacitateque et prudentia multos excellentem, ad eum misit. Qui cum barbarum frementem maxime, et superbientem, et verborum fastu exsultantem (nationum enim omnium dominum se esse, minabundus jactabat) vidit, veteri quodam narratione barbaricam legatus lenit timorem. Inquit enim: Audi, Chagane, veterem et utilem orationem. Sesostrius Aegyptiorum rex, illustris admodum et felix, plurimas et maximas sibi subiecit nationes. Atque ex eo successu in protervam arrogantiam sublatus, curram sibi aureum pellucidis pretiosisque lapillis exornatum fieri fecit. In quo consistens, quatuor ex devictis regibus curru, qui eum traherent, jugo illis impositis, junxit. Hoc vero cum saepius fieret, et celebri quodam festoque die, ex quatuor istis regibus unus oculis conversis continue retrospecteret, et totae volubilitatem intueretur, Sesostriusque eum, cuius rei gratia tam frequenter oculos in rotam conficeret, percontaretur, respondisse is fertur: Cum stupore admiror rotam, cum eam instabili modo ferri, atque alias aliter volvi, et nunc quidem sublimia demittentem, rursus autem demissa sublimantem conspicio. Sesostrius porro ubi dictum id intellexit, statuit, ne illi posthac curram traherent. Barbarus vero subridens, satis se pacem complecti indicavit: et Priscus ei pro transitu bonam spoliolorum partem, maxima quaque concedendo, dedit: et se Romanorum ditione cedere (Romanam namque id solum esse) ignoscavit. At Barba-

λαμβάνει. Μηδὲν δὲ καὶ οὗτος ἀνίστας τῶν πρὸς βουλῆς βασιλεῖ, ἐποχειροτονηθεὶς οἶκον καθήστω. Πρίσκου τὴν ἀρχὴν αὐθις ἀναλαβόντος. Καὶ ἐς τὴν Εὐρώπην γενόμενος, τὰς μετὰ Χιγάνου λέγει σπονδὰς. Ἐκεῖνος γὰρ ποῶτος μάχης ἀρξεί: σὺν ἀπειρῶ στρατεύματι, ἐξάπινα τῇ Ῥωμαιοῶν γῆ προσπεσόν, φρούριά τε πλείστα αἰρῆι, καὶ τὸν νεῶν καταπίπτουσι τὸν Ἀλεξάνδρου τοῦ μάρτυρος. Οὐ καὶ τὸ τρίμιον λείψανον ἐξωτῆς σοροῦ θέμενος; ὁ ἐξάγιστος. Ὑβρίζεν ἐπὶ μᾶλλον τῶν πολλὰ ἀτόπων ἐπὶ ἐκείνῳ διαπραττέμενος. Δι' ὧν καὶ ἀποβολὴν παίδων ἐπέτρεψε ἐν μιᾷ κατείδεν ἡμέρᾳ, ποινὰς ἀξίας τῶν ὕβρεων εἰσπραττόμενος. Ἐνθεν τὸν Ἴστρον εἰς θάλασσαν πλημμυρίζοντα Χαγᾶνος διαπερᾶ, καὶ τὰ πάνδινα διαπραττεται, λείαν Μυσῶν, ὃ λέγεται, τὸ σύμπαν πειρούμενος· κἂν Μαυρίκιος ἀπειπῶν, Κομμενιόλον στρατηγὸν σὺν χιλιάσι πλείστοις; πέμπει στρατοῦ ἀντιστρατηγῆσσαντα. Ὅν μηδὲν ἀνύσαντα, φρούριόν τι τῶν δυτικῶν διετῆρει τὸν κίνδυνον διαφεύγοντα. Πηλλῶ δὲ ὕστερον πρεσβεῖαν πέμπων Μαυρίκιος, εἰρηρικὰ φρονεῖν τὸν Χαγᾶνον ἀνέπειθεν.

ΚΕΦΑΛΑ. ΚΘ'.

Ὅπως ὁ Πρίσκου πρέσβης, Χιγάνου ὑποδείγματι ἀρχαίῳ μεταβαλὼν, τὴν εἰρήνην ἐπειθεῖν αὐθις ἀσπάσασθαι.

Χιγάνου δ' ἐμποδῶν γινομένου Πρίσκου τὸν ποταμὸν διανέξασθαι, ὀπνηνικὰ διαπεράσας πλείστην λείαν περιεβάλλετο, Θεόδωρον Πρίσκο; τὸν Ἴστρον ἐπερῶν, ἀνδρᾶ φρενήρη, ἀγχινόχῃ τε καὶ συνέσει τῶν πολλῶν διαφέροντα· ὃς βρέμεντα τὰ μέγιστα τὸν βάρβαρον κατιδὼν, μεγαλοφροσύνη τε καὶ κόμπη ζήμάτων ἀκμάζοντα (ἠπέλειε γὰρ κύριον εἶναι πάντων ἐθνῶν), παλαιῶ τιμι διηγῆρατι τὸν βαρβαρικὸν πρέσβη; κατεπράυνε τύπον· ἔφη γάρ· Ἄκουε, Χαγᾶνε, παλαιῶ καὶ ἐπιφελούς διηγῆματος. Σέσωστροι; ὁ τῶν Αἰγυπτίων βασιλεῦς περιφανῆς καὶ λίαν εὐδαίμων γενόμενος; πλείστα καὶ μεγάλα ἔθνη ὑπαχέριᾳ ἐποήσατο· κἂν τεύθεν εἰς ἀλαζονεῖαν ἐξαφθεῖς, ἐκ λίθων τιμαλφῶν χρυσοκόλλητον ἔχημα κατασκευάσας ὑπερεκάθητο, ὑποβαλὼν τῷ ζυγῷ τῶν ἠττηθέντων βασιλέων τέτταρας ἐξ ἐκείνων ἔλκειν τὸ ὄχημα. Τοῦτου δὲ πολλάκις γεγενημένου, καὶ ἐν ἐπιστήμῳ μιᾷ ἑορτῆς ἡμέρᾳ εἰς τῶν τεττάρων βασιλέων συνεχῶς τὸ ὄχημα στρέψων εἰς τοῦπίσω, τὸ τοῦ τροχοῦ ἑώρα κυκλωτέρης. Ἐρόμενον δὲ Σέσωστρον, Ὅτου χάριν πυκνῶς τὸ ὄχημα τῷ τροχῷ ἐπιβάλλεις; φασὶν εἰπεῖν· Ἐκπλήττομαι ὄρων ἀστῆτως φερόμενον τὸν τροχόν, καὶ ἀλλοτε ἄλλως κυλιόμενον, καὶ ποῖε μὲν ταπεινοῦντα τὰ ὕψηλά, αὐθις δὲ τὰ ταπεινά ἀνυψοῦντα. Ἐκεῖνον δὲ, συνιέντα τῇ εἰρημένον, νομοθετῆσαι τοῦ λοιποῦ μή ἔλκειν ἐκείνους; τὸ ὄχημα. Μειδιάματι δὲ ἐδήλωσα τῆς εἰρήνης ἀσπάσασθαι. Ἐκείνῳ δὲ Πρίσκος ὑπὲρ τῆς διαβάσεως πολὺ τι τῶν σκύλων ἀπέδωκε τὰ μέγιστα χαριζόμενος. Ἐδήλου γε μὴν τῆς Ῥωμαίων ἀναχωρεῖν γῆς· Ῥωμαίων γὰρ ὑπείναι τὸ ἔδαφος. Ὁ δὲ βάρβαρος, ἀλλ' ἐπὶ οὐ καὶ πολέμου νόμοι; Ῥωμαίου; τοῦ; ἀποκτεῖσασθαι. Ζυγομαχοῦν-

το; δὲ τοῦ Χαγάνου, Πρίσκον ἀναιδίσαι τὴν ἐκ τῆς Ἀ
 *Ἔω ἀπόδρασαν.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Διεξοδικωτέρα διήγησις περὶ τῆς Ἀβάρων γε-
 νεαλογίας· καὶ ὅπως ἐκ τῆς ἔω εἰς ἑσπέραν
 διέβησαν· καὶ περὶ τοῦ δρους τοῦ Ἰκίρ· καὶ
 περὶ τῆς Περσικῆς παλαιᾶς πολιτείας· ἔτι δὲ
 καὶ περὶ τῶν πόλεων τῆς Ταυγῆστ καὶ τῆς
 Κουβδαν, ἀρ. λόγος τῶν Μακεδόνων κτίσαι Ἀλέ-
 ξανδρον.

Ἐπεὶ δὲ τῶν πρὸς τῇ Καυκάσῳ Σκυθῶν καὶ τῶν
 πρὸ; Βορρᾶν τετραμμένων μναίαν ἐποιήσαμην,
 φέρε τὰ παρηκολουθηκότα τούτοις ὡσπερ ἐμβόλιμά
 τινα διηγῆματα, εἰ καὶ τῇ ἱστορίᾳ μὴ πρόσφορα,
 προεκθώμεθα. Πρὸ τούτων δὲ τῶν ἐναυτῶν Χαγᾶ-
 νος ὁ πρὸς τῇ ἔω ὑπὸ τῶν Τούρκων ὑμνούμενος,
 τὸν τῶν Ἀθελῶν ἐθνάρχην, ἄλλο; δ' ἂν τις τῶν
 Ἐφθαλιτῶν λεγόμενον ἔρῃ, κατακράτος; νικήσας.
 τὴν τοῦ ἔθνους ἀρχὴν περιβάλλεται. Ἐπὶ μέγα τι-
 λυν τῇ νίκη ἀρθεῖς, καὶ τὸν Στεμεϊσχαγῆν σύμμα-
 χον ποιησάμενος, καὶ τὸ τῶν Ἀβάρων ἔθνος ὑπο-
 χεῖριον καθιστᾷ· Ἀβάρων, οὐχ οἱ ἀνὰ τὴν Εὐρώ-
 πην καὶ Παννονίαν προσοικεῖν ἔλαχον· ψευδωνύμου;
 γὰρ οὗτοι τοῦνομα περιέθεντο, πρεσβυτέρων τὴν
 ἀφίξιν τῶν Μαυρικίου χρόνων πεποιτημένοι. Ὅθεν
 δὲ καὶ τὸ γένος ἔλκουσιν οὗτοι, μικρὸν ὕστερον
 λέξω. Τῶν γοῦν Ἀβάρων ἠττηθέντων Χαγάνῳ, πρὸ;
 τοὺς κατέχοντας τὴν Ταυγᾶστ ἐποίησαντο τὰς ἀπο-
 φυγὰς. Ἡ δὲ Ταυγᾶστ πόλις Τούρκων ἐπιφανής·
 καθίστηκε δ' αὕτη Ἰνδοῖς ἄμωρος· ὦν τὸ ἔθνος;
 ἀκτιμώτατον μάλιστα, καὶ τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμέ-
 νην ἔθνεσιν ἀπαράμιλλον. Ἐκεῖθεν δὲ πρὸς τὸ
 ἀγγιστεῦον ἔθνος τῶν Μουκριτῶν ἵενται. Πολλὴ δ'
 ἐκεῖνη ἀλήθεια καὶ μελετήματα πρὸς κινδύνους διη-
 νεκῆ, γενναίως μάλα ἐγκριτεροῦσης τούτοις αὐτῶν
 τῆς ψυχῆς. Ὁ δὲ Χαγᾶνος; ἐγχειρῶν καὶ τὸ τῶν
 Σογδρ ἔθνος; χειροῦται ἰσχυρότατον ἀπάντων καὶ
 πολυανθρωπότατον· ὃ περὶ τὸν Ἰλ ποταμὸν νέμε-
 ται, ὃν Μέλινα Τούρκοι καλοῦσιν· ὃν οἱ παλαιότατοι
 ἀρχόντες; Οὐδῆρ καὶ Κουνοὶ ὀνομάζονται· ἀφ' ὧν
 καὶ τινα τῶν ἔθνῶν οὕτω κλήσεως ἔτυχον κληρω-
 σάμενα τὴν ἐπωνυμίαν. Τοῖνον Ἰουστινιανῶ τὰ
 σκῆπτρα διέποντος ἐκ τῶν πάλαι φυλάρχων μοῖρᾶ
 τις ἀποδράσασα, προσφοιτᾷ τῇ Εὐρώπῃ, οἱ καὶ
 Ἀβαρας ἐκτουτο; κατωνόμασαν· καὶ τὸν ἡγεμόνα
 σῶν τῇ τοῦ Χαγάνου προσηγορίᾳ ἐσέμνυαν. Ὅσα
 δὲ τῶν ἔθνῶν Οὐννικὰ, Βαρσῆλτ καὶ Οὐνιγούροι καὶ
 Σάβηροι, τῶν ἐκ τοῦ Οὐδᾶρ καὶ Γουνὶ ἀπόμοιραν
 αὐτοῖς; πλησιάζουσιν ἐθεάσαντο, εἰς; δέος ἐνέπιπτον
 μέγιστον, οἰόμενοι Ἀβάρους; ἐκείνους τοὺς φοβεροὺς
 ἐνόημῆσαι τῷ χώρῳ· καὶ διὰ τοῦτο δῆροισ; τούτους
 δεξωσάμενοι, δι' αὐτῶν τὴν Ἀλθανίαν κατέσχον.
 Οἱ δὲ φυλάδες; ἐκείνοι συνιδόντες; συμφέρουσαν σφίσι
 τὴν προσωυμίαν, Ἀβαρας τοῦ λοιποῦ ἐκτουτο; κα-

(1) Populi qui hic commemorantur prope omnes in Pannoniis condecorunt. De Abaribus sive Sabaris, dubium non est, qui Sabaria nomen reliquerunt. Ver Slavorum lingua, etiam nunc Pan-

rus Romanos armis et jure belli id amisisse respondit. Et cum Chaganus ad hunc modum familiaris cum Prisco rixaretur, Priscus ei, quod ex Oriente profugisset, convicti loco objecit.

846 CAPUT XXX.

Expositio longior per digressionem, de Abarum origine, ut ex Oriente in Occidentem transierint. Et de Monte Icar, et de veteribus Persarum moribus et institutis; item de urbibus Tagaust et Chubdam, quæ ab Alexandro Macedone conditæ esse feruntur.

Quandoquidem autem Caucasiorum, atque item Borealium Scytharum mentionem intulimus, a quæ consecuta sint, perinde atque adjectitias narrationes, quamvis ad historiam non pertineant, exponamus. Ante eos annos Chaganus, qui in Oriente a Turcis laudibus celebratur, Abdarum, (alius autem, Ephthalitarum dixerit) gentis principe fortiter debellato, populi ejus imperium sibi sumpsit. Ea victoria magnopere elatus, et Steucischagano socio sibi belli ascito, Abarum quoque nationem ditioni suæ subegit: non eorum Abarum qui in Europa et Pannonia sedes ceperunt, falso namque sibi isti nomen id usurparunt, cum ante Mauricii tempora eo advenissent. Unde vero et ii genus ducant, paulo post dicam. Itaque Abaribus a Chagano devictis, ad eos illi, qui Tagaust tenere, confugerunt. Est autem Tagaust civitas Turcorum perquam celebris, Indis finitima, cujus populus omnium est fortissimus, gentem in universo orbe, quæ ei comparetur, non habens. Inde vero ad vicinam nationem Mucritorum venerunt, cui et ipsi nationi magnum est robur, et continua ad pericula, quæ magnis animis fortiter sustinent, studia. Chaganus porro gentem quoque Sagor aggressus subegit, robustissimam et populosissimam. Hæc ad amnem Til accolit, quem Turci Nigrum, et antiquissimi principes Udr et Cunnt nominarunt: a quibus nominibus quedam etiam gentes appellationem sunt sortitæ. Porro Justiniano Imperante, ex antiquis ejus gentis optimatibus pars quedam profugiens, in Europam venit. Ii Abares seipsos nominarunt, ducemque suum Chagani cognomento exornarunt. Sed enim populi Hunnici Barselt et Uniguri et Sabiri, ubi partem gentis Var et Guni appropinquare sibi viderunt, in timorem maximum inciderunt, Abares illos formidatos (1), in regionem eam venisse rati: eamque ob causam muneribus eos invitaverunt, et per ipsos Albania potiti sunt. 847 Et fugitivi ipsi inadvertentes, commodam sibi eam appellationem esse, Abares deinceps seipsos nominarunt. Inter Scythicas namque nationes ea gens longe bellicosissima, et ad excursions facienda aptissima esse perhibetur. Ad hodiernum sane usque diem Pseudabares isti ge-

no sive Hungarus dicitur. Uri et Urzi Hungari sunt. Unigri ipsissimi Hungari sunt. Cunorum nomen et gens ipsa nunc quoque Hungariæ partem retinet, etc.

neris ortu divisi, partim ab Var, partim a Chumni appellacionem habent. Posteaquam autem de rebus Psudabarum diximus, ad historiam contexendam redeamus. Ogorlia igitur devicto, et Tucoch gentis principe ore gladii a Chagano sublato, una cum hoc, nationis ejusdem cæsæ sunt triginta myriades, ita ut continuata interemptorum cadavera dierum aliquot inhibuerint iter. Cum vero hæc tam præclara Chagano obtigisset victoria, civile inter Turcos coortum est bellum. Siquidem Turun quidam Chagani cognatus, res. novas molitus, copias magnas contraxit, quibus Chagano congressus superior fuit (1). At ille aliis tribus Chaganis in societatem belli vocatis, contra tyrannum progressus est: et pugna ad castellum Icar commissa, inter cædes multas tyrannum interemit, et ditionem suam recuperavit. Victoriæ ejus gratulatio cum aliis principibus, tum Mauricio ipsi est significata. Præcæm gratulationis ejus tale fuit: « Romanorum imperatori magnus despotes septem gentium, et septem orbis terræ climatum dominus. » Enimvero montem Icar, aureum Persæ vocant, orientem versus situm, propterea quod frugum est feracissimus, pecoribusque et jumentis frequentissimus. Persis autem lex est, ut potentissimo Chagano aureum hunc montem concedant. Iidem duabus hisce rebus prorsus se gloriantes offerunt, quod nunquam epidemiam pestilentiam viderint, et quod rari in regione eorum sint terremotus. Terram autem Caath et Sogdoanem concussionem et pestilentiam experiri dicunt. Turci sane summopere ignem colunt, aerem et aquam honorant, terram hymnis celebrant, et eam solam adorant, Deumque, qui cælum et terram condidit, nominant: cui etiam equis, lobus, et ovibus sacrificant. Sacerdotes quoque habent, qui de rebus futuris divinare existimantur: apud Medos vero septem populi ordines, res præcipuas expeditur. Et lex antiqua partiri aliter negotia non permittit.

848 Qui enim Arsacidarum ordo dicitur, regnum apud se retinet, et regi diadema imponit. Ordo alius rei militari præest: alii politia curæ est. Alius controversias de quopium, quod arbitro iudice indigeat, inter ambigentes exortas decedit. Quintus populi ordo equites regit. Qui hunc consequitur, tributum a civibus et subditis exigit, et regio arario præest. Septimus regis equos curat, et vestem militarem servat. Hasce leges in aula regia Darium qui Hystaspis dictus est, sacrasse ferunt. Cæterum ea ætate Turci illi ex Var et Chuni profugientes, in Europam venerunt, et se Abaribus, qui sub Chagano erant ad decem ipsi millium numerum pertingentes, conjungere. Turcorum autem orientalium Chaganus bello civili confecto, prorepere res administravit, et inmissis ad incolas Taugast legatis, sædus cum illis legitimum iniit, regnumque suum pacavit. Princeps vero in Taugast,

τωνόμαζον. Λέγεται γὰρ τοῖς τῶν Σκυθῶν ἔθνεσι τοῦτο μᾶλλον τῆ φύλον ἐντρεχέστατον καὶ πολεμικώτατον εἶναι. Ἀρέλει τοι καὶ μέχρι τοῦ δεῦρο οἱ ψευδάβαρες οὗτοι τῆ τῶν γενῶν ἀρχῆ διβήρηται· οἱ μὲν γὰρ ἐκ τοῦ Οὐάρ, οἱ δ' ἐκ τοῦ Χουνι· ὀνομάζονται. Ἐπεὶ δὲ τὰ τῶν ψευδαβάρων ἡμῖν εἴρηται, ἐπὶ τὸ τῆς ἱστορίας συνεχῆς ἐπανέλθωμεν. Ὁγορλίαν τὴν νενικημένου, καὶ τοῦ Τουκχ ἐθνάρχου στόματι βομφαίης πρὸς Χαγάου ἐκδομένου, σὺν τοῦτοι, ἀναίρουνται τῆς αὐτῶν φυλῆς μυριάδες τριάκοντα, ὡς ἴδον ἡμερῶν ἐπέχειν τῆν τῶν πεπτωκότων σωμάτων συνέχειαν. Τῆς δὲ νίκης ἐπιφανῶς τοιαύτης τῆ Χαγάνω γεγενημένης, ἐμφύλιος τοῖς Τούρκοις ἐπιγίνεται πόλεμος. Τουροῦν γὰρ τις Χαγάνω τῆ γενεῖ προσήκων, νεωτερίζειν ἐπέβαλε· καὶ δυνάμεις μεγάλας ἀθροίσας, Χαγάνου ἐπικρατέστερος ἦν. Ἐκεῖνος δ' ἑτέρους τρεῖς Χαγάνους ἐταϊρισάμενος, ἐπειεῖ τῆ τυράννω· καὶ πρὸς τῆ Ἰκάρ χωρίω συμβαλῶν, κτείνει τὸν τύραννον φόνου πολλοῦ προελθόντος, καὶ τῆς ἰδίας αἰθῆς χώρας καθίσταται κύριος. Τὰ δ' ἐπὶ νικῆ τοῖς τε ἄλλοις καὶ Μαυρικίω διεμνηύετο, ταῦτα ἐν προοιμοῖς γράψας, « Τῆ βασιλεῖ τῶν Ῥωμαίων ὁ μέγας δεσπότης, ἐπὶ τῶν γενῶν καὶ κύριος κλιμάτων τῆς οἰκουμένης ἐπά. » Τὸ δὲ ἄρως τὸ Ἰκάρ χρυσοῦν οἱ Πέρσαι καλοῦσιν ἐπὶ τὰς ἀνατολὰς ἔχον τὴν ἰδύσιν. Οὕτω δὲ καλεῖται διὰ τὸ διαφύλλος τῶν ἐν αὐτῆ φυσικῶν καρπῶν, καὶ διὰ τὸ κατὰ κομον εἶναι θρεμμάτων καὶ νωτοφύρων ζῶων ἐς μάλιστα. Νόμος δὲ Πέρσαις τῆ ἐπικρατεστέρω Χαγάνω τοῦ χρυσοῦ ἄρως παραχωρεῖν. Δυσὶ δὲ καὶ τοῦτοις ὡς ἐπίπαν Πέρσαις μεγαλαυχούσι, τῆ μὲν ἔσπετε λοιμῶν ἐπιδημίαν θεᾶσθαι, καὶ τῆ σπάνιν σεισμῶν κατὰ τὴν ἐκείνων εἶναι χώραν. Τὴν γε μὴν Καθὸ καὶ Σογδοανὴν καὶ σεισμῶν καὶ λοιμῶν ἐν πείρῃ γενέσθαι φασίν. Οἱ δὲ Τούρκοι μάλα ἐκτόπως τιμῶσι τὸ πῦρ. Ἄερα δὲ καὶ ὕδωρ γεραίρουσι· γῆν δὲ ὕμνουσι, προσκυνούσι δὲ μόνη ταύτη· καὶ ἕδω ὀνομάζουσι τὴν γῆν καὶ τὸν οὐρανὸν πεποιχέντα· ἦ καὶ θύουσιν ἱπποῦς, βόας καὶ πρόβατα· καὶ ἱερεῖς κεκτημένοι, οἱ καὶ τῶν μελλόντων δοκοῦσιν ἐκτίθεσθαι προαγόρευσιν· δήμοις δ' ἐπὶ παρὰ Μήδοις αἱ τῶν πράξεων τίμαι διαλύονται· νόμος πρὸς τῆ μὴ ἄλλως εἰωθῆτι κληρονομεῖσθαι τὰ πράγματα· τὴν μὲν οὖν Ἀρσάκιδην ἐπιλεγόμενον δῆμον τὴν βασιλείαν κατέχειν, καὶ τοῦτον περιβάλλειν βασιλεῖ τὸ διάδημα· ἄλλον δὲ δῆμον τῆς πολεμικῆς προεστῆναι συνταξίως. Καὶ ἑτέρω αἱ πολιτικαὶ φροντίδες ἀνάκεινται. Ἐτεροι δὲ τὰς διαφορὰς διαλύει τῶν περὶ τι καταστασιαζόντων καὶ διαιτητοῦ δεομένων. Ὁ δὲ πέμπτος ἡγεῖται τῆς ἱπποῦ· τὸν δὲ μετὰ τοῦτον φορολογεῖ τὸ ὑπήκοον, καὶ τῶν βασιλικῶν ταμείων ἐξορον παφυκέναι· τὸν δὲ ἕβδομον, κηδεμόνα τῶν ἱππων, καὶ πολεμικῆς ἐσθῆτος ἐπιστατεῖν, Δαρσίου, ὡς φασί, τοῦ Ἰστάσπου τοῦτον τὸν νόμον ἐν τοῖς βασιλείοις ἐντεμενίσαντο. Κατὰ δὲ τοῦτον τὸν χρόνον, ἐκ τῶν Οὐάρ καὶ Χουνι ἑτεροῖ τῶν Τούρκων ἀποδράντες

(1) Confundi videntur hic Persarum et Turcorum nomina.

καὶ πρὸς τὴν Εὐρώπην γενόμενοι, τοῖς περὶ τὸν Ἀ
 Χαγᾶνον Ἀδάροις συνάπτονται ἐς δέκα χιλιάδας
 ἡριθμημένοι. Ὁ δὲ τῶν εἰς ἑω Τούρκων Χαγᾶνος,
 τὸν ἐμφύλιον διαλυσάμενος πῆλιν, εὐδαιμόνως
 ἐχειραγῶγει τὰ πράγματα· καὶ πρὸς τοὺς ἐπὶ τοὺς
 τῆς Ταυγᾶστε διαπρεσβευόμενος, εὐθείας ἐποιεῖτο
 συνθήκας, ἀστασιαστον τὴν ἐαυτοῦ ἀρχὴν καθι-
 στῶν· ὁ δὲ τῆς Ταυγᾶστε ἀρχηγός Ταῖσάν ὄνομα
 ἐκλήρωσατο, ὅπερ υἱὸς Θεοῦ Ἑλλήνων λέγοι φωνή.
 Ἀστασιαστος δὲ τῷ κλιματάρῃ αὐτῆς ἡ ἀρχή· οἷς
 τὸ γένος ἅπαν τὴν ἡγεμονίαν παρέχεται· θρησκεί-
 ουσι δὲ ἀγάλλατα. Νόμοι δὲ παρ' αὐτοῖς δίκαιοι,
 καὶ σύμφων βίος διαπαντός. Ἄλυτος δὲ νόμος αὐ-
 τοῖς μὴ χρυσῶ καλλωπιζέσθαι ἄρβενας, καὶ περ
 χρυσῶ πολλῶ καὶ ἀργύρῳ περιαντλουμένοις τῷ
 ἐπωφελεῶς ἐμπορεύεσθαι. Διορίζει δὲ ταύτην ποτα-
 μός, δυσὶ μεγίστοις ἔθνεσι μεσιτεύων ἀντιθέτοις
 ἀλλήλοισι· ὧν τῷ μὲν ἐσθῆς μέλαινα, τῷ δὲ ἐτέρῳ
 κοκκίβαφος. Πολέμου δὲ νόμῳ τὸ μέλαν διαπραιω-
 σάμενοι τῷ τὴν ἐρυθρὰν ἡμφισμένῳ ἐσθῆτα συνί-
 στήσιν πόλεμον· καὶ νεανικῶς τῆς ἑλθῆς ἡγεμονίας
 τὴν ἀρχὴν ἐκλήρωσατο Μαυρικίου ἡγεμονεύοντος.
 Τὰ δὲ γύναια τῶν ἐκεῖσε βασιλευόντων ἐκ χρυσοῦ
 πεποιημένας ἔχουσι τὰς ἀρμαμάξας, ὅφ' ἐνὸς ἐλκο-
 μένας βόας, ἐκίστου κεισοσμημένου πολυτελεῶς ἐκ
 χρυσοῦ καὶ λίθου μέγα τιμίῳ. Εἰσὶ δὲ καὶ χαλκοὶ
 τοῖς βοῦσι χρυσοκόλλητοι. Ὁ μὲν οὖν τὴν ἡγεμονίαν
 τῆς Ταυγᾶστε ἀνειληφῶς· ἐπτακοσίας γυναῖξί κατε-
 παννουχίζετο. Τὰ δὲ γύναια τῶν περιφανεστέρων
 ἐκεῖσε ἀνδρῶν ἀργυραῖς κέχρηται ταῖς ἀρμαμά-
 ξαις. Τὴν δὲ Ταυγᾶστε ταύτην κτείνει φασὶν οἱ βάρ-
 βαροι τὸν Μακεδόνα Ἀλέξανδρον, ἐπηνίκα τοῖς τε
 Βακτριανοῦς καὶ τὴν Σογδοανὴν ἐδουλώσατο, δέκα
 καὶ δύο καταφλέξας ἐν αὐτῇ μυριάδας βαρβάρων.
 Δείμασθαι δὲ καὶ ἄλλην πόλιν ἀπὸ σημείων ταύτης
 ὄλιγων φασὶ τὸν Μακεδόνα Ἀλέξανδρον, ἦν Χουδᾶν
 ὀνομάζουσιν· ἧς τὸν ἡγεμόνα τεθηκόσα νόμος
 ἐκράτῃσεν ὑπὸ τῶν γυναικῶν πενθεῖσθαι διηγεκῶς·
 καὶ μηδέποτε τὸν τάφον ἀπολιπεῖν, μέλαινα ἡμφι-
 σμῖνας, καὶ ἑρῶ τὰς τρίχας ἀποβρίπτουσας. Δύο
 δὲ μέγιστοι ποταμοὶ τὴν Χουδᾶν διελήφασιν· ὧν
 αἱ ἔχθαι κυπερίσσις ὡς εἰπεῖν κατανεύονται. Πε-
 ριποιοῦσι δὲ τὸν χώρον ἐλέφαντες. Τὰς δὲ ἐμπορίας
 Ἰνδοῖς συναναμίγνυνται λευκοῖς τὸ σῶμα τὰ μάστι-
 στα· ἐν οἷς καὶ σκώληκες οἱ τὰ Σηρῶν νήματα
 πλέκουσι πάνυ πολλοί. Ἐναλλάξ καὶ ποικίλην κε-
 κτημένοι τὴν χρῶαν. Φιλοτίμως δ' ἀσκοῦσιν οἱ βάρβαροι τὴν περὶ
 τὰ τοιαῦτα ζῶα φιλοτιμίαν. Περὶ
 μὲν οὖν τούτων τοσαῦτα εἰρήσθω. Καὶ ταῦτα δὲ οὐκ ἀπλῶς διήλθον· ἀλλ' ἐπεὶ ἐμελλον τῇ ἱστορίᾳ μί-
 γιστά τινά περὶ τε τοῦ τῶν Ἀδάρων ἔθνους καὶ τοῦ σφῶν ἀρχηγοῦ Χαγᾶνου διεξελθεῖν, ὑπερφῶς εἰρ-
 γασμένα τῇ τοῦ Λόγου μητρὶ, τούτου χάριν καὶ γῶ
 πάλιν τὴν ἱστορίαν ἀγάγωμεν.

ΚΕΦΑΛ. ΛΑ'.

Περὶ ὧν Μαυρίκιος ἐπὶ τῇ σορῶ τῆς ἀγίας καὶ
 πανευφήμου μάρτυρος διεπράξατο Εὐφημίας.

Δύσω τοῖσιν τῷ λόγῳ, ὃ Μαυρίκιος ἐπὶ τῇ πανευ-
 φήμῳ μάρτυρι Εὐφημίᾳ γεγέννηται. Πρῶτον γάρ
 τει, εἰσῆει τῷ βασιλεῖ ψυχῆς, σμικρολογεῖσθαι περὶ
 τὰ ταύτης ἐξείσια θαύματα, καὶ βραχέως ἰαν ἔν-

Taisan nomen sortitus est, quod lingua Græca Dei
 filium sonat. Pacatum et seditionibus vacuum re-
 gnum regionis ejus princeps obtinet, propterea
 quod gens tota administrationem ei deferre solet.
 Statuas colunt, leges apud eos justæ sunt, vitam
 sobrie semper degunt. Constitutionem sacrosan-
 ctam habent, ne quis virorum se auro exornet,
 quamvis auro et argento propter commoditatem
 mercimoniorum abundant. Determinat eam diti-
 onem annis, inter duos maximos inter se dissiden-
 tes populos fluens, quorum alteri nigra, alteri
 coccinea vestis est. Qui atro amictu gaudent, lu-
 mine trajecto rubram gestantibus vestem bellum
 intulerunt, et fortiter imperium omne obtinuer-
 unt, quo tempore Mauricius Romanum imperium
 administravit. Conjuges ibi regum aureos currus
 habent, qui a singulis bobus trahuntur. Boves isti
 auro et magni pretii lapillis splendide sunt ornati.
 Eisdem freni quoque aurei sunt. Et qui regnum
 in Taugast suscepisset, cum septingentis feminis
 noctem totam consumebat. Uxores autem illu-
 strium ibi virorum argenteis piletis utuntur. Porro
 Taugast urbem condidisse Alexandrum Macedo-
 nem, Barbari dicunt, cum Bactrianos scilicet et
 Sogdoanem 849 subegit, duodecim Barbarorum
 myriadibus in ea combustis. Aliam quoque urbem
 non ita multis milliaribus inde dissitam, idem
 Alexander statuisse fertur, quam Chubdam vocant.
 Cujus præfectum mortuum, lege hoc ita jubente,
 conjuges ejus perpetuo lugent, neque usquam a
 sepulcro discedunt, pulla veste indute, et capite
 novacula raso. Chubdam duo maximi amnes di-
 vidunt, quorum ripis cupressi frequentes imminunt.
 Multi in ea regione sunt elephantes. Mercimonia
 autem cives cum Indis exercent, corpore quam
 maxime candidis. Sunt ibi quoque vermes quæ
 plurimi, sicut Serum nentes, multiplici et vario co-
 lore. Eos Barbari magno studio curant. De his
 hactenus: quæ quidem non frustra exposui. Cum
 enim de Abarum gente, et eorum duce Chagano
 dixerim, ut ille propter Alexandri martyris male
 tractatas reliquias, pœnas dederit, et rem maxi-
 mam mirifice a Verbi matre gestam hic comme-
 moraturus essem, eam ob causam paululum a pro-
 posito digressus, hæc retuli. Sed jam historiam
 nostram ad carceres ipsos revocemus.

CAPUT XXXI.

Quæ Mauricius ad tumulum sanctæ et inclytæ mar-
 tyris Euphemie fecerit.

Hoc loco autem, quid Mauricius in celeberrima
 martyre Euphemia acciderit, dicam. Iners namque
 cogitatio imperatori incesserat, ut anxie nimis de
 ingentibus ejus miraculis inquireret, et fallaciam

hominum prodigia ab ea edita esse putaret. Ex adverso enim Constantinopoli inclita Chalcedonensis civitas sita est, ubi sane templum quoque est magnifice constructum. Diximus autem non ita dudum, sacrosanctas ejus reliquias olim in hoc ipso templo, in urna marmorea repositas esse. Atque in ejusdem memoria, miraculum insigne, **850** atque eis qui id non viderunt, prope incredibile fieri solere. Ex quo enim illa in martyrii stadio decurrit, et corpus ejus in monumento conditum est, ipso passionis ejus die, in conspectu omnium, loci ejus episcopus, spongiis quibusdam ex defunctæ corpore sanguinis liquorem haurit. Sanguinem sane veluti ab recens cæso corpore vulnerum tabo mistum, et unguentis quibusdam ex seipsis natis temperatum cernas, quem exiguis vitreis vasculis episcopus exceptum atque divisum, turbæ advenienti donat. Hoc igitur auditum, sicuti dixi, animi quadam recordia in dubium vocans Mauricius, cum tempus appeteret, argenteum crnatum ex sepulcro detrahit, et imperiali signo monumentum martyris obsignat: sic enim hoc incredulitatis volebat audacia. Postquam autem tempus ipsum quod debebat, advenit, curiose mysterium indagat, accuratiusque experimento sollicito miraculum explorat. Ecce tibi vero rursum, sicuti antea, sanguis unguento conditus, instar rivuli e monumento promanat, et spongiæ sanguine suavolenti pinguescunt. Et martyr ipsa tum, ut prolixius sanguinis fons profunderet, fecit: atque illa ad hunc modum imperatoris incredulitatem eradiens, castigavit. Ipse autem digitis sanguini admotis, eoque humore delibutis, seipsum sanctificando conspersit: et reipsa, ut id crederet, persuasus, deinceps cum admiratione laudes suas clara voce martyri tribuit.

CAPUT XXXII.

De insigni miraculo, quod ad monumentum Glyceriæ martyris unguento scuturians, ad Ueracleam Perinthii accidit.

Minime vero abs re fuerit, si celeberrimæ martyris istius prodigio, admirandæ Glyceriæ, et ipsius martyris, miraculum conjunxero. Vir quidam, cui Paulino nomen erat, obscuro loco natus, in bonis lamen disciplinis admodum educatus, manifesto in impostorum et maleficorum barathrum demersus e-se deprehensus est. Incantatori huic et mago argentea fuit pelvis, in qua detestandum cruorem excipiens, per eum execrandus ipse cum apostatis virtutibus colloquebatur. Vasculum id necessitate flagitante argentariis vendidit. **851** Qui pretio numerato laucem eam receperunt, venalemque et ipsi pro foribus cuius prætereunti emendi liberam facultatem facientes proposuerunt. Accidit autem, ut Perinthius antistes Byzantii esset, et pelvim eam, ita ut venundabatur, compararet. Itaque cum vasculo empto se in sedem suam recepit, et ob reverentiam unguenti martyris Glyceriæ, subiato priore vase æneo, argenteum illud reposuit,

Ὠρώπων εἶναι τὸ περὶ ἐκεῖνην τεράστιον ἔργο. Ἀντιπέραν γὰρ τῆς Βυζαντίδος ἡ περιώνυμος Χαλκηδωνίων Ἰδρυται πόλις· οὐ δὴ καὶ νεῶς μεγαλοπρεπῶς ἡσκευασμένον ἔστιν. Εἰρηται δ' ἡμῖν οὐ πᾶν πῆρρον, καὶ τὸ πανίερρον ταύτης λειψάνον ἔκπλαται τῶδε τῷ σχιφῷ καθεστάναι ἐπὶ λάρνακος μαρμάρου πεπονημένης. Ταύτης δὲ τῆ μνήμη καὶ σημεῖον παραδόξον, καὶ τοῖς μὴ θεθαμένοις σχεδὸν ἀπιστον ἐπιγιγνεσθαι. Ἀφ' οὗ γὰρ τὸ τοῦ μαρτυρίου διήνησε στάδιον, τῷ τάφῳ κειμένου τοῦ σώματος, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς τελειώσεως, ἐπ' ὄψει πάντων ὁ τὴν αὐτοῦθε ἱερατικὴν ἀξίαν κεκληρωμένος, σπόγγοι· τίσιν ἀπὸ σώματος θεθεωῶτος πηγᾶς αἱμάτων ἤρθετο· καὶ εἶδες ἂν ὡς ἀπὸ τινος νεοσφαγού· σώματος ἡῶρσι τραυμάτων ἀναμεμιγμένα τὰ αἵματα, μύροις αὐτοφύεσι συγκεκραμένα τίσι· καὶ τούτων τὰς διανομὰς ἐπὶ σκευῶν ἐξ ἔσλου πεπονημένων μικρῶν, τοῖς ὄχλοισ τὴν ἱερέα ποιούμενον. Τοῦτο τῶνιν ὡς εἰρηται τὸ ἐξάκουστον βαθυμίξ ψυχῆς διαπιστῶν ὁ Μαυρίκιος, τοῦ καιροῦ προσιόντος, τὸν ἀργύρεον ἀφηρεῖτο κίσμον τὸν τάφον, καὶ ταῖς βασιλικαῖς περιεφρούρει σφραγίσι τὸ μνημα τῆς μάρτυρος. Οὕτω γὰρ τὸ τῆς ἀπιστίας· θράσος ἐδούλετο. Ἐπεὶ δ' ὁ προσήκων ἐνειστήκει καιρὸς, περιεργάζετο τὸ μυστήριον· καὶ τὰ τοῦ θαύματος ἐξετάζων, βασιάνῳ ἀκριθεὶ ἐδοκίμαζε. Καὶ πάλιν ὡς πρότερον μεμυρισμένων αἱμάτων ἀπὸ τοῦ μνήματος· ἐπήγαζον ποταμοί, τῶν σπόγγων αὐθι· πιανομένων εὐωδίας ἐν αἵμασι. Καὶ τότε μᾶλλον ἡ μάρτυς πολλαπλασῶ τὴν ἔκροισιν τῶν αἱμάτων ἐπήγαζεν. Ἢ μὲν οὖν οὕτω τοῦ βασιλέως ἐπιδαγωγῆται τὸ ἀπιστον σωφρονίζουσα· ὁ δ' αὐτοκράτωρ τοῖς αἵμασι τοὺς δικτύλους προσῆγε· καὶ διαδρόχους ποῶν, ἑαυτὸν ἀπανταχοῦ καθήλιζε. Καὶ πεισθεὶς ἐκ τοῦ πράγματος, τοῦ λοιποῦ τῆ μάρτυρι τὸν αἶνον διαπρυσίω· ἀνεπεμπεν ἐκπληττόμενος.

ΚΕΦΑΛ. ΛΒ'.

Περὶ τοῦ γενομένου περιδύξον θαύματος ἐπὶ τῆ μυροδόχῃ Γλυκερίᾳ τῆς μάρτυρος ἀπὸ τῆν Πειρίνου Ἡρακλείου.

Ὅτε ἀπὸ δ' ἂν μοι καιροῦ γένοιτο, εἰ καὶ τὸ συμβῶν τῆ θαυμαστῆ Γλυκερίᾳ καὶ μάρτυρι, τῷ τῆς πανευφήμου τεραστῆ συνάψω. Ἀνὴρ γὰρ τις Παυλῖνος τὴν κλήσιν καὶ τῶν ἀσῆμω· βιούντων, παιδεία, δ' ὅτι πλείστης μετεληγῶς, ἐπὶ τὸ τῶν γοητῶν βάρβαρον ἐνεχθεὶς, ἐνθεν κατάφωρος γίνεται. Τούτῳ τῷ γόητι ἀργύρεος ἐνῆν λεκανίς, ἐν ἣ τὰ ἐναγῆ αἵματα συναθροίζων, ταῖς ἀποστατικαῖς δι' αὐτῶν ὁ ἐξάγιτος προσημαίνει δυνάμει· ταύτην οὖν τὴν ἐξ ἀργύρου δεξαμενὴν ἀνδράσιν ἀργυρον ἐμπορευομένοις χρεῖς ἀναγκαίας καλοῦσθαι ἐπίπρασκεν. Οἱ μὲν οὖν τὰς τιμὰς καταθέμενοι τὸ σκεῦος ἐλάμβανον· καὶ αὐ οὕτοι περὶ τῶν θυρῶν τὸ σκεῦος ἐτίθεντο, ἀδειαν διδόντες παντὶ τῷ παραπορευομένῳ ὠνήσασθαι. Διατρίθοντι δ' οὖν ἐ· Βυζάντιον τῷ τῆς Πειρίνου ἀρχιερεῖ, ὧνιν ἐκεῖνῳ ἡ λεκανίς γίνεται περὶ ἐκποίησιν ἡρητημένη· καὶ ὁ μὲν μεθ' οὗ ἐπρίατο σκεῦος τὸν οἰκεῖον καταλαμβάνει Ὀρόνον· αἰδῶ δὲ τῶν μύρων Γλυκερίᾳ τῆς μάρτυρος, ὁ ἱερεὺς τὸ

πρώην χάλκεον ὑπαλλάττων σκευός, τὸ ἀργύρεον ἄντικλιθισι, τῇ λατρείᾳ τῶν θεοβόρων μύρων τοῦτο μάλα δὴ προσήκον οἰόμενος. Καὶ ὁ μὲν οὕτως ἐποίησεν· ὁ δὲ ποταμός τῶν μύρων ἀνείργετο. Ἡ γὰρ μάρτυς βδελυτομένη τὸ μῦσον· τὴν χάριν συνέστειλε· μηδὲ γὰρ εἶναι θεμιτὸν ἀντικρυς ἔλεγε καὶ σιγῶσα τὸ καθαρὸν τοῦ μὴ καθαροῦ ἐφάπτεσθαι. Τοῦτ' ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας γινόμενον ὁ ἱερεὺς διαγνοῦς, ἐν δεινῷ ἐποίησεν· καὶ φροντίσι ποικίλαις διεδοκίμαστο, εἶγε δι' αὐτοῦ ἡ Ἐκκλησία τοῦ τοσούτου χρευεῖτο καλοῦ. Ἐνθεν τοι καὶ πρὸς δάκρυα καὶ δεήσεις χωρῶν, κατελιπάρει Θεὸν λύσαι τοῦτο τὸ ἄχθος καὶ τὸ μυστήριον ἀναβεῖξαι τοῦ πράγματος· καὶ γὰρ Θεοῦ καλῶς ἀποστραφέντος τὸ μῦσον, καὶ τὴν ἄγνοιαν ἐνόηκας οἰκτεῖραντος, κατὰ δὴ δι' ὀνειρων τοῦτο τὰ τῆς δεξαμενῆς ἐποίησεν βδελύγματα. Καὶ παραχρῆμα τὴν ἐξ ἀργύρου φιάλην ὑπεξήγειν ἐκείνην· τὴν δ' ἐκ χαλκοῦ προσβύτιδα, λάτριν αὐθις ὡς ἀγνήν προστίθει τῷ σεβάσματι οἷα παρθένον καὶ ἄχραντον. Καὶ δῆτα βλύζει παρατείχεα πάλιν τὴν μύρον, καὶ τῶν θαυμάτων ἡ χύσις αὐθις πηγάζει. Σηλιτεύεται δὲ διαπρωσίως τὸ βδελύγμα· καὶ ἡ πόλις τὴν σφετέραν αὐθις περιβάλλεται δόξαν. Τοῦτο εἰς ὧτα τῶν κρατούντων ἀνερχομένη διὰ τοῦ τῆς πρώτης ἐπιληθιμμένου ἀρχῆς· Ἰωάννης οὗτος ὁ Νηστευτῆς ἦν· καὶ ὅπ' αὐτοῦ εἰς τὸν τῶν καταδικῶν νόμον ἐξαφθεις ὁ κρατῶν, τοῦ βασιλέως μεταμέλω καὶ μετανοοῖα ἰάσασθαι βουλομένου τὸ ἔγκλημα, δικαστήριον μέγιστον συναθροίζεται· καὶ γοήτων πλήθος ἐμφανίζεται· οἳ καὶ δεινῷ περιπλακέντες ἀφύκτω, ἐκείνοι μὲν πρὸς κλάσιν ἐξεδίδοντο, τὰς προσηκούσας ποινὰς εἰσπραξόμενοι· ὁ δὲ γὰρ Παυλίνος, ξύλῳ πρὸς τὸ ἀναντες κεχηνοῖ ἀνασκολοπισθεὶς, αἰσχροῦς τὸ ζῆν ἀποβήγγυσιν· πρότερον τὴν τοῦ παιδὸς τελευτημένην σφαγὴν· ἦν γὰρ δὴ καὶ αὐτῷ μεταδούς ἀρκούντως τῆς ἀνοσίτου μαγγανείας τὰ τερατεύματα. Τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτον· ὁ δὲ καὶ ἄλλο παράδοξον διεπράχθη κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τῇ τοῦ Λόγου Μητρὶ διηγῆσομαι.

ΚΕΦΑΛ. ΛΓ.

Ἔως ἀξία δίκη μετῆι ποινὰς εἰσπραττομένη οἱ κατὰ τῆς ἀγνῆς Θεομήτορος βλάσφημον κενήκασιν γλώτται.

Ἕλληγες τινες ἐν τινι συμποσίῳ ἐπ' οἴκου τινὸς περὶ οἶνον ποιοῦμενοι τὴν διατριβὴν, μετὰ τὸ ἄριστον ἐπεὶ καὶ ἱκανῶς διάβροχοι τῷ πότῳ ἐγένοντο, ἔπειτα βλασφημεῖν ἐπεχείρουν καὶ λοιδορεῖσθαι τῇ τοῦ Λόγου Μητρὶ, τελευταῖον τῷ πότῳ σπούδασμα ἐποιούοντο, ὅς' ἂν τις ἐνοήσειε τῶν ἀτόπων διατωθάζοντες, καὶ τῷ τῆς οἰκονομίας μυστηρίῳ ἐπεγγελῶντες. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἀνόσιον ἐγνωστο, ἐκείνοι μὲν πῆς ἀκολάτου γλώσσης ἀξίας εἰσπραττόντο δίκας· ὁ δὲ τοῦ οἴκου δεσπότης· ἐνθα καθήμενος τῆς ἀτόπου βλασφημίας ἐνεφοροῦντο, καίπερ οὐκ ἀμύητος ὢν, τότε μὲν, ὡς ἐγγωροῦν ἐκείνῳ, διέδρα τὸν κίνδυνον. Οὐ πολλῶ δὲ ὕστερον, νυκτὶς αὐτῷ κοιμωμένῳ, ἔναρ ἡ Θεομήτωρ ἐφίσταται· ἦν ἐρομένην ἀκρωδῶς ἦτις

cultui divinitus manantis unguenti id maxime convenire arbitratus. Atque ille quidem hoc sic fecit. Rivus autem unguenti constitit. Martyr enim ipsa piaculum tantum detestata, gratiam et donum id cohibuit. Haudquaquam enim fas esse, tacens etiam dicebat, ut mundum immundo contingeretur. Hoc postquam diebus plurimis fieri cognovit episcopus, oppido quam graviter tulit, variasque curas in animo ipse suo, quod ipsius culpa Ecclesia commoditate tanta orbari deberet, volutavit. Proinde ad lacrymas et preces conversus, Deo supplicavit, ut hanc rem tam gravem auferret, et facti ejus causam latentem ostenderet. Deus vero rite abominationem eam amolens, et inscitiam misericordia legitime prosequens, antistiti in somnis lancis piaculum manifestat. Ille statim argentæam phialam subducit, et priorem illam æream, perinde atque puram et quasi virginem atque immaculatam ministram cultui religioso restituit. Et ecce tibi derepente unguentum rursus scaturit, et miraculorum latex denuo exundat. Piaculum autem execrandum manifesto in apertum producitur, et non aliter quam in publicis columnis incisum proponitur, ubique gloria sua redditur. Ea res ubi ad imperatoris aures, per primariæ sedis episcopum (Joannes is Jejunator erat) relata est, princeps ab eodem episcopo ad reos capitali supplicio persequendos excitatus est (nam is resipiscentia atque pœnitentia crimen corrigere voluit); judicium igitur maximum cogitur, et maleficorum multitudo ingens producitur. Qui in gravem carcerem conjecti, ad supplicia, debitas persoluturi pœnas, traditi sunt. Inter quos Paulinus in palum summa parte hiantem (1) actus, spectiter vitam finit: cum prius cædis filii sui spectator fuisset. 852 Siquidem et hunc abunde impiæ imposturæ et malefici portentis imbuerat. Atque hoc ita est gestum. Quod vero præter opinionem omnem aliud a Verbi matre eodem tempore est actum, id quoque referam.

CAPUT XXXIII.

Ut dignas vindicta divina pœnas exegerit ab eis qui contra immaculatam Dei Matrem blasphemam ausi sunt movere linguam.

Græci quidam sive gentiles, in cujusdam domo convivantes, et vino sese invitantes, post prandium, simul atque satis adbibent, blasphemare et conviciis proscindere Verbi Matrem cœpere: postremum hoc computationi adhibentes studium, ut quæcumque aliquis eorum excogitare posset, absurda atque indigna, per ea ridens œconomiae et dispensationis salutis nostræ mysterio illuderet. Impietas ea postquam innotuit, illi quidem condignas petulantis linguæ pœnas dedere. Ædium autem, in quibus confidentes gravi blasphemiae indulserant, dominus. a sacris nostris non alienus, tum quidem. quod res ita tulerit, periculum effugit. Non multo vero post, noctu ei dormienti in

(1) In crucem scilicet.

somnis Dei Genitrix astitit, cui diligentius, Ecquid A se, quamnam esset, nosset, percunctanti : postquam ipse, nosse se eam professus est : illa ei contumeliarum indignitatem in memoriam revocavit. Tum ille miser suppliciter illi esse, veniamque delicti petere : et ne tam cito morte multaretur, sed tempus ei poenitentiae relinqueretur, orare. Illa, daturam se hoc ei, neque in praesentia ipsum ita morte poenas luiturum, promittere : vimine autem, quod manu gestare videbatur, genua ejus circumcirca veluti exarsans, circumscribere. Id ubi factum, avolans, ei postea non apparuit. At ille, somno discusso, membra ea quae vimine notata fuerant, statim ab reliquo corpore disrupta invenit, recentis sanguine profluente. Et in publicum productus, justum omnibus iudicium promulgavit. Qui vero id audierunt, laudes Deo, propter tam inopinatum miraculum, cantarunt. Matrem itidem Dei celebrarunt, quae ita semper Christianorum genus tueretur, quaeque novo quodam modo affectionem erga nos suam quamvis praeter naturam ejus sit, ut quemquam puniat, vi quadam adacta ostenderet, ut scilicet religio nobis stabilis et firma esset.

653 CAPUT XXXIV.

De sancto Joanne Jejunatore, archiepiscopali dignitate Constantinopoli ornato.

Tum vero etiam hierarcha urbis Constantinopolitanae Joannes (1), post episcopatus sui annos tredecim, ex hac vita decessit. Qui quod voluptates expugnarit, animique perturbationes coeruerit, et imperium in ventrem exercuerit, Jejunator a Byzantiis cognominatus est : vir ex idiotarum quidem ille et officii non inhonesti ordine progressus, sed qui propter praestantem virtutem ad episcopatus fastigium sublatus sit. De quo cum multa alia memoratu digna praedicantur, tum illud maxime celebratur, quod propter suam erga pauperes affectionem et misericordiam (2), pluribus ab imperatore talentis mutuo sumptis, syngrapham illi dederit, qua substantiam suam mutuae pecuniae tanquam hypothecam opposuit atque impignoravit. At postquam is e vita migravit, Mauricius, antistitis facultates inquirens, paupertatem eum inagnopere consecratum fuisse comperit : eumque de virtute tanta admiratus, syngrapham statim discepserit : et lectulum tantum ligneum, qui in bonis ejus repetus est, et amiculum laneum tenuem admodum, nec non penulam quamdam deformem (fuerat namque Joannes male vestitus, frugalitate vitae conspicuus) in aulam imperialem inferri jussit, eaque rebus omnibus praetulit. Et juniorum solemniter tempore deinceps, lectis ex auro et lapillis pretiosis concinnatis, sericisque vestibus, et aliis imperialibus deliciis valedicto,

(1) Inter Joannem istum et Gregorium episcopum Romanum contentio fuit; quod Joannes aecumenicus episcopus nominari voluerit, cui propterea Gregorius restitit. Blond., Gregor. *Epist.*

εἴη, ἐπεὶ γνωρίζειν διωμολόγει, ἐκείνη τὸ τῶν ὕβρεων ἀτοπον ὑπερίμνησκειν. Ὁ δ' ἰκέτης ἄθλιος ἦν καὶ συγχωρεῖν ἰδεῖτο, καὶ μὴ ἐκ τοῦ προχείρου ἀναίρειν πειρᾶσθαι, ἀλλ' ὑπολιπέσθαι μετανοίας καιρὸν. Ἡ δ' ἐπηγγέλλετο τοῦτ' αὐτῷ χορηγεῖν, καὶ μὴ νῦν διδόναι τὰς δίκαις. Λύγῃ δὲ ἂν τῇ χειρὶ περιφέρειν ἐψέκει, περικύκλιψεν τὰ ἐκείνου γόνατα περιέγραψεν ὡς περ διαχαρίττουσα· καὶ οὕτω διαπραξάμενη, ἀπέπηθ' ἀφανῆς τοῦ λοιποῦ γενομένη. Ὁ δὲ τὸν ὕπνον ἐκτιναξάμενος, διαβραχύντα εὐθὺς τῆς ὀλομελείας εὗρισκε τὰ μέλη, καὶ τῷ λύγῳ διέγραφεν, αἵματος νεαροῦ ἀποβρέοντος· καὶ προτεθεὶς δημοσίῃ, πᾶσι τὴν ἐνδοικὸν κρίσιν ἐξήγγελλεν. Οἱ δ' ἀκούοντες, αἶνον ἀνήγον τῷ παραδόξῳ Θεῷ, καὶ τῇ Μητρὶ τοῦ Θεοῦ οὕτω τοῦ τῶν Χριστιανῶν γένους ὑπερασπισσοῦσάς αὐτήν, καὶ τρόπον ἕτερον τὸ συμπαθὲς ἐπιδεικνυμένην, καὶ ἂν παρὰ φύσιν αὐτῇ τὸ κολάζειν, βιαζομένην, ὡς ἂν γε τὰ τῆς ὀρησκείας ἐμπέδα εἴη.

ΚΕΦΑΛ. ΛΔ'.

Περὶ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ τοῦ τῆν ἀρχιερατικὴν Κωνσταντινουπόλεως περιβιλλομένου ἀξίαν.

Τηνικαῦτα δὲ καὶ ὁ τὴν ἱεραρχίαν διειθύων τῆς πόλεως Ἰωάννης μετὰ ἑτη δεκατρία τὸν τῆδε βίον ἀπέλιπεν· ὅς διὰ τὸ καταφιλοσοφῆσαι τῶν ἡδονῶν, τυραννῆσαι τε τῶν παθῶν, καὶ αὐτοκράτορα τῆς κοιλίας γενέσθαι, Νηστευτῆς ὑπὸ τῶν Βυζαντίων κατανομάζετο· ἀνὴρ ἐξ ἰδιώτου καὶ τέχνης χαράγμασι δεξιᾶς διὰ τὸ τῆς ἀρετῆς ὑπερφέρον εἰς τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ὕψος ὄρθεις. Περὶ οὗ καὶ ἄλλα μὲν πολλοῦ λόγου ἄξια φέρεται· λέγεται δ' οὖν, ὡς συμπαθείας ὀκτώ τῳ πρὸς τοὺς πένητας ἰκανὰ πρὸς τοῦ αὐτοκράτορος δανεῖσασθαι τάλαντα, καὶ γραμματεῖον αὐτῷ ἐχειρίσαι, τὴν οἰκίαν περιουσίαν ταῖς τοῦ δάουος ἑλκαῖς ὑποθέσθαι. Ἐπεὶ δὲ μετήρεν ἐντεῦθεν, ὁ Μαυρίκιος τὴν τοῦ ἱερέως περιουσίαν διερευνησάμενος, εὗρισκε τοῦτον τὸ ἀφιλοχρήματον ἐς ἄκρον φιλοσοφῆσαντα· καὶ δεῖτ' ἀγάμενος τὸν ἄνδρα τῆς ἀρετῆς, διαβρόχσει μὲν τὸ γραμματεῖον εὐθὺς· μόνον δὲ τὸν παρευρεθέντα σκιμποδίσκον ξύλινον, καὶ τὴν ἐξ ἑρίου σισύραν ἐς τὰ μάλιστα εὐτελεῖ, φρονόλην τέ τινα ἀκκιλλῆ (δουσεῖμων γὰρ ἦν ὁ ἀνὴρ λιτότητι βίου λαμπόμενος). Ταῦτα δὲ ταῦτα ἀντι πάντων ὁ Μαυρίκιος; τιμωρούμενος, ἐς τὰ βασιλεία μετηγάγετο. Τῷ καιρῷ τοίνυν τῶν νηστειῶν ταῖς χρυσαῖς καὶ λιθοκολλήτοις τῶν κλιῶν, τοῖς τε νήμασι τῶν σηρῶν, καὶ τῇ ἄλλῃ βασιλικῇ τρυφῇ χαίρειν λέγων, τῇ ξυλλίῃ στιβάδι τοῦ ἱερέως παννυχίζων ἐχορῆτο θείας τιμῆς ἐντεῦθεν χάριτος οἰόμενος μεταλήψεσθαι. Τότε καὶ τὸ Μαύρων ἔθνος ἐς Λιβύην

I. iv, c. 29.

(2) Alii Joannem Eleemosynarium nominant. Cuius sacri cineres in arce Badensi fuere.

πρῶτον ἐφάνη, ἀνακράτος· ὑπὸ στρατηγῶν Γερμα-
 ῶν τῶν ἐκεῖσε τόπων ἐκνικηθέν.
 existimans. Tum quoque Maurorum gens in Libya
 pulsa.

ΚΕΦΑΛ. ΛΕ.

Τίνα τεκμήρια προηγήσαντο τῆς τοῦ αὐτοκράτο-
 ρος Μαυρικίου ἀναίρεσως· καὶ περὶ τῶν δευ-
 χόετων τεράτων.

Ἐν δὲ τῷ τότε καὶ πλεῖστα σύμβολα διεφάνη τῆν
 τοῦ αὐτοκράτορος δηλοῦντα διαδοχῆν. Πρῶτον μὲν
 γὰρ κομήτης μέγιστος ὤφθη ἐπὶ πλείστας περιφα-
 νῶς διαλάμπων ἡμέρας· καὶ ἄλλο δὲ τι ἐπισυμβάν,
 τοῦτο μᾶλλον ἐμφανεστερον παρεδήλωσεν. Ἀνὴρ
 γὰρ τις λιτότητι βίβει τὰ μάλιστα διαζῶν, καὶ ἐν
 μονήρει βίῳ ἀσκήσεως τῆς τῶν ἀπορρήτων θεωρίας
 μετεληφώς, καὶ τὰ πρὸς τὸν τῆδε βίον διαλυσάμε-
 νος, σπάθην γυμνώσας ἀπὸ τοῦ φόρου (ἐπίσημος δ'
 οὗτος ὁ χῶρος· τῆς πόλεως), μέχρι τῶν προαυλίων
 τῶν ἀνακτόρων ξιφήρης προήλθε· καὶ μέγα βῶν
 προηγόρευεν, ἐν οὐ πολλῶν τὸν αὐτοκράτορα σύναμα
 παῖσι καὶ τῇ γαμετῇ φόνον μαχαίρας τεθνήξεσθαι.
 Καιρῶ δὲ θέρους καὶ Ἡρωδιανὸν τινὰ εἰς τούμφανὲς
 ἐδ' ἐσόμενον τοῦτω προαναγγεῖλαι. Καὶ οὗτος δὲ οὐκ
 ἄνευ θείας ὁμφῆς διασχυρίζετο ἐπιφανῆ γενέσθαι οἱ
 τὰ τῆς προρρήσεως. Καὶ ἄλλα δὲ τέρατα τῆν καὶ
 γεγέννηται, ἀ μήποτε τις ἢ ὤψει ἢ ἀκοῇ παρελῆφει.
 Ἐν μὲν γὰρ Θράκη γυνὴ παιδίον ἐγέννα, πλημμέλη-
 μα φύσεως ἀντικρυς. Ὡς πορρωτέρω γὰρ παντάπα-
 σιν ἦν ὀφθαλμῶν· βλεφαριδῶν τε καὶ ὀφρύων ἀμοι-
 ρον ἐτύγχανεν ὄν, καὶ τὴν ἄλλην πλάσιν ἀμόρφωτον
 καὶ ἀδιατύπτωτον. Χειρῶν γὰρ καὶ βραχιόνων ἀπλη-
 λωτρίωτο, πρὸς δὲ τῷ ἰσχυρῷ ἰχθύος οὐραῖον ἦν αὐτῷ
 συμφυές. Ὅ δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς θεασάμενος, τὸ μὲν
 θέρας ἀναίρεῖσθαι προσέτατε, καὶ αὐτίκα τὸ ξίφος
 ἠσπάζετο· ἢ δὲ τερατοτόκος ἐκεῖνου μήτηρ, ἐπεὶ
 μηδὲν συμβαλεῖν τῷ παραδόξῳ διεγινώσκετο, ἀφίετο
 τοῦ ἐγκλήματος. Τότε δὲ καὶ ὁ τῶν βασιλείων Ἰπ-
 πων ἐπισημότερος τῷ χρυσῆν κόσμῳ καταλαμπόμε-
 νος ἀθρόον πεισὼν διεβράβη. Πρὸ δὲ τοῦ ἀστεος τῆς
 βασιλίδος καὶ ἑτέρα παράδοξα τίκονται· ἐν μὲν
 τέσσαρας πόδας ἔχον καίδιον, καὶ δικόρυφον ἑτερον.
 Ἄ δὲ καὶ ἀνιάτω ξίφει ὑπήγοντο

ΚΕΦΑΛ. ΛΓ΄.

Περὶ τῶν ἐν Νειλφοῖς ρεῖθροις ἀναφανέντων ἀν-
 θρωπομόρφων ζώων.

Ἐνάτω δὲ καὶ δεκάτῳ ἔτει τῆς Μαυρικίου ἀρχῆς,
 Μηνᾷ τὴν Αἰγυπτιακὴν ἀρχὴν διυθύνοντος, καὶ ἐπὶ τοῖς
 Νειλφοῖς ρεῖθροις, παραδόξων τινῶν ἐπιφάνεια γί-
 νεται. Ἐπεὶ γὰρ ὁ στρατηγὸς ἐπὶ τὸ Δέλτα ἦκε
 (χῶρος δὲ οὗτος Αἰγυπτίος ἐπίσημος, ἐκ τοῦ σχήμα-
 τος τοῦ στοιχείου τὴν ὀνομασίαν λαβών)· καὶ περὶ
 πρώτην ἔω ἐπὶ τὰς δὺθρας τὴν ἰδὴν ἐποιεῖτο, ἀθρόον
 ἐκ τῶν τοῦ ποταμοῦ λαγύρων ἀνὴρ τις ἐκπληξῆν
 παρέχων ἀνῆλθε, γίγαντι τὸ πρόσωπον ἰοικώς, δορυμὸς
 τὸ βλέμμα, τὴν κόμην ἐπίξανθος, διεσπαρμένως ἔχων
 καὶ ποικίλας, τὰ στέρνα βαθύς· ἤρωικῶ δὲ ἄρα ἐφίκει
 ἐκ τε τῶν νύτων καὶ βραχιόνων· μέχρι δὲ τῆς κύ-
 στω· ἀναρρίγιόμενος, τὴν ἱστορίαν παρεῖχετο. Τὰ

ligno presulis ejus toro noctibus totis usus est,
 gratiam quamdam divinam ex eo se consecuturum
 visa est, a Germanis ducibus bello locis suis ex-

854 CAPUT XXXV.

Qualia indicia eodem Mauricii imperatoris præ-
 cesserint : et de quibusdam portentis quæ appa-
 ruerunt.

Eodem tempore plurima etiam indicia appa-
 re, imperatoris mortem portendentia. Primum
 enim cometa maximus visus est, plurimis coru-
 scans diebus. Et alia quæ accidit res, clarius etiam
 id ostendit. Nam vir quidam qui quam tenuissime
 vixerat, et in vita solitaria sese contemplatione re-
 rum arcanarum exercuerat, vitæque isti mundanæ
 renuntiaverat, strictum gladium in foro (celebris
 hic urbis locus est) usque ad vestibulum aule im-
 perialis gerens, processit, et voce magna prædixit,
 brevi imperatorem una cum liberis et conjuge
 ferro cæsum iri. Æstatis vero tempore, Herodianus
 etiam quidam, id quod de imperatore futurum
 esset, propalam renuntiavit : atque is non sine
 divina sorte sibi prædictionem eam manifestatam
 esse confirmavit. Alia insuper prodigia tum tem-
 poris accidere, quæ nunquam antea aliquis vel vi-
 dit vel audivit. In Thracia siquidem mulier pue-
 rum genuit monstruosum prorsus, naturæque ipsius
 piaculum. Oculis namque, palpebris et superciliis
 caruit, neque reliqua corporis constitutione for-
 mam et effigiem justam habuit : quippe cui neque
 manus, neque brachia essent, et cui ad coxendi-
 ces cauda piscis illis innata dependeret. Quod por-
 tentum ubi imperator vidit interfici jussit, gladium-
 que statim exosculatus est. Mater autem quæ mon-
 strum ipsum protulerat, quandoquidem sua culpa
 ad inopinatum miraculum nihil contulisset, crimi-
 ne absoluta est. Tum etiam ex imperialibus equis
 præstantissimus, et aureo ornatu spectatissimus,
 d repente concidens, ruptus est. In suburbanis
 autem imperantis civitatis vicis, alia quoque mon-
 stra nata sunt : puer videlicet quatuor pedes habens,
 et biceps alter, uterque vero ferro concisus est.

D

855 CAPUT XXXVI.

De animantibus humana forma, quæ in flumine
 Nilo apparuerunt.

Decimo nono imperii Mauricii anno, Mena præ-
 fecto Ægyptum gubernante, etiam in flumine Nilo
 portenta quædam exstiterunt. Postquam namque
 præfectus in Delta (locus hic apud Ægyptios præ-
 clarus est, ex litteræ ejus figuræ nomen adeptus)
 venit, et ipso diluculo ad amnis ripam iter fecit,
 subito ex fluminis alveo vir quidam horrorem se-
 cum afferens, prodiit, vultu giganti similis, aspectu
 gravi, capillo sublavato et canis resperso, pectore
 ingenti, dorso et brachiis heroicum quiddam præ-
 se ferens, atque pubetenus cum subinde ex undis
 subsiliret, spectandum se præbens, reliquo vero
 corpore sub aqua latens : veluti enim erubescere-

ret, sic arcana naturæ occultavit. Eum ubi dux A conspicit, solemniter eum identidem adjuravit, siquidem dæmonium esset, ut e conspectu abiret, et in solitudinem se reciperet: sin creatrix aliqua vis id protulisset, ut ne prius spectandum se subduceret, quam omnes inopinato aspectu satiati essent. Itaque animans id (hominem enim dicere non ausim) diutius constitit adjuratione constrictum, seque omnibus conspiciendum præbuit. Tertio deinde die, sub auroram, aliud etiam animans muliebri forma (nam id natura satis indicabat) ex undis emersit. Nam vultus ipsius lævitas, comæ prolixitas, nec non reliqua corporis constitutio, et capilli partim complicati, partim soluti, formæque splendor, feminam esse denuntiabant: sed coma ei subnigra, facies candida, nasus medio-cris, et digiti in manibus decentes erant. In ore tenera florebat labia, ubera leniter intumescébant, et papillæ a pubertate recenti paululum prominere conspicienti videbantur. Reliquas mulieris partes flumen occultabat, arcana thalami conjugalis mysterio spectatoribus, perinde atque eis qui sacris secretioribus initiati non essent, subducens. Dux igitur ipse et cohors ejus usque ad occasum solis spectaculo eo oculos pavere, quo tempore et animalia ea intimos amnis recessus subiere, **856** cum silentio sese videnda exhibuissent. Muta namque taciturnitate conspectum sui amatoribus præbuerunt. Ex omnibus vero infaustis hisce indiciiis, imperator gravem rerum exitum conjectando colligebat. Et jam tum futuri casus metu perturbabatur: propterea quod, qui diligenter historias conscripserunt, haudquaquam commoda rebuspublicis ejuscemodi prodigiorum ostenta esse, memoriæ prodiderant.

CAPUT XXXVII.

Quomodo Commentiolus et Priscus, duces regionum Europæ, cum Abaribus congressi, supra triginta millia hostium ceciderint. Et rursus quedam de Chosroe.

Non multum intercessit temporis, cum Priscus et Commentiolus, regionum Europæ præfecti, soluta ea, quam arte quadam cum Chagano Abare pepigerant, pace, clam id jubente principe, ratibus D Istrum trajecerunt. Atque ubi primum in Viminæum (insula ea est in Istro flumine sita) delati, et deinde subito cum Barbaris et quibusdam aliis congressi sunt, unius mensis spatio plurimis præliis, supra triginta millia Abarum, Gepidarum, et Slavinarum interemerunt: eorumdemque ultra quindecim millia ceperunt: et victoria tali potiti, qualem vix unquam aliquis ab hostibus reportasse cognitus est, retrocesserunt. Captivos porro Chagano per legationem petenti, Mauricius restituit. Hiberno autem tempore, quum Romanorum copiæ, vi cogente Commentio, stratam lapidibus Trajani viam, Gerontio vetustæ nobilitatis viro, qui centum et duodecim annos natus erat, duce transi-

δ' ἄλλα ἢ τοῦ ὕδατος φύτις ἐκάλυπτεν. Ὄσανει γὰρ αἰσχυνομένῳ ἐψέκει, ὥστε δὴ καὶ τὰ τῆς φύσεως ἀπόβροχτα ἐκκαλύπτειν. Ὅσθητα ὁ ἡγεμῶν θεασάμενος, ἔρκοις πυκνοῖς ἐβάλλεν, εἰ μὲν εἴη δαιμόνιον, καταλύειν τὸ θέατρον καὶ τὴν ἡρεμίαν ἀσάφισθαι· εἰ δὲ δημιουργικὴ τις καὶ τοῦτο φροντίς προηγέκατο, μὴ λύσαι τὴν θεωρίαν πρὶν πάντας τῆς παραδόξου θέας ἐμφορηθῆναι. Τὸ μὲν οὖν ζῶον ἐκείνο (εἰπεῖν γὰρ ἀνθρώπων οὐ θαρρῶ) ἐπὶ πολὺ διέτρκει τοῖς ὄρκοις κατεμπεδούμενον, καταφανεὶς τοῖς ἀπασι καθορώμενον. Τρίτῃ δ' ἔρ ἐκ τῆς κοιλίας τοῦ ὕδατος καὶ θηλύμορφον ἕτερον ἀνεδίδοτο· τοῦτο γὰρ ἡ φύσις ἐτήμαινε. Τὸ τε γὰρ τοῦ προσώπου λεῖον, καὶ τὴ τῆς κόμης σχοινοτενές, καὶ ἡ λοιπὴ τοῦ σώματος σύνταξις, αἶ τε περιπλοκαὶ, καὶ τὰ ἐκλυτα, καὶ τὸ B περιλάμπον τῆς ὥρας, τὸ γύναιον καθυπέγραφεν. Ἄλλ' ἡ μὲν κόμη τῷ θῆλει διεμελαίνετο· λίαν δὲ τὸ πρόσωπον ἐλευκαίνετο· εὐρινον δ' ἦν καὶ τὰς χεῖρας εὐδάκτυλον, ἀπαλοῖς περιηγηθισμένον τοῖς γέλεισιν. Ἐσφρίγα δὲ τῷ μαζῷ, καὶ τῇ φαντασίᾳ ἐδίδκει τὸ τιτθίον ἄρει ὑπὸ τῆς ἡδῆς προκύπτειν μικρὸν. Τὰ δ' ἐφεξῆς τοῦ γυναιου ἢ τῶν ὑδάτων φύσις ἐφύλαττε, τῆς εὐνῆς τὰ μυστήρια, ὥσπερ ἀμυήτους τινὰς τῶν ἀποβροχτῶν τοὺς θεατὰς ἀποκρύπτουσα. Ἡ μὲν οὖν περὶ τὸν ἡγεμόνα τάξις ἄχρι τοῦ κλίνας τὴν ἥλιον καὶ ὁ ἡγεμῶν ψυχαγωγοῦντες διετέλουν τὰ ἕμματα· κλίναντος δ' ἐκείνου, καὶ τὰ ὀρώμενα κατεδύοντο εἰς τοὺς ἐξαρχῆς τῶν ὑδάτων πυθμένας, ἀφωνίᾳ τὴν ἐπίδειξιν συστησάμενα· ἀφθόγγῳ γὰρ σιωπῇ τὴν ἱστορίαν τοῖς ἔρασταῖς ἐπεδείκνυτο. Οὐκίζετο δ' C ἐπὶ πᾶσι τούτοις τοῖς ἀπαιτοῖς συμβόλοις ὁ βασιλεὺς δεινῶς ἐσομένων πραγμάτων εἶναι τὴν ἐκθασιν. καὶ ἐπὶ τοῖς παροῦσι δέει τοῦ μέλλοντος· ἐταρᾶντετο· ὅτι καὶ οἱ τὰς ἱστορίας ἐπιμελῶς συγγραψάμενοι μὴ εἰς ἀγαθὸν ταῖς πόλεσιν εἶναι τὴν τῶν τοιοῦτων τεράτων ἐπιφάνειαν ἱστοροῦσιν.

ΚΕΦΑΛ. ΛΖ'.

Ὁς Κομεντιόλος καὶ Πρίσχος οἱ στρατηγοὶ τῶν Εὐρωπαϊῶν κλιμάτων τοῖς Ἀβάροις συμπλακέντες, ὑπὲρ ἧ' χιλιάδας ἀνέλιον· καὶ περὶ τοῦ Χοσροῦ αὐθις.

Οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον Πρίσχος καὶ Κομεντιόλος τῶν Εὐρωπαϊῶν κλιμάτων οἱ στρατηγοὶ, τὴν τεχνητὴν μετὰ Χαγάνου τοῦ Ἀθαρος εἰρήνην διαλυσάμενοι, κρύφα ὑποθεμένου τοῦ ἀνακτος σχεδίασι τισιν ἐς τὸ πέραν Ἰστρου διαβιβάζονται, ἐπὶ τὸ Βιμινάκιον διασωθέντες τὸ πρότερον· νῆσος δὲ αὕτη περὶ τὰ βεῖθρα τοῦ Ἰστρου διακειμένη. Καὶ ἐξεπιναίως τοῖς βαρβάροις καὶ λοιποῖς ἄλλοις συμβεβληκότες, καὶ μὴνὸς ἐνὸς διαστήματι πλείστοις συβραγέντες ἐκείνοις πολέμοις, κτείνουσι μὲν ὑπὲρ τριάκοντα χιλιάδας Ἀβάρων καὶ Γηπέδων καὶ Σκλαθηνῶν. Ζωγροῦσι δ' ἐκ τούτων ὑπὲρ πέντε καὶ δέκα χιλιάδας· οὕτω τε νίκην οἶαν οὐποῖ τις ἔγνω διαπραξάμενοι, ὑπίτω αὐθις ἐχώρουν. Τοῖς δὲ ζωγρίαις, Χαγάνου πρσβεύσαντο, Μαυρίκιος ἀπεδίδου. Χειμῶνος δ' ὥρᾳ τὴν Τραϊνανοῦ λιθόστρωτον τοῦ στρατοῦ Ῥωμαίων, βίᾳ Κομεντιόλου διερχομένων ὁδόν, Γερωντίου παλαιγενοῦς ἡγούμενου, χρόνων δυοκαί-

δεκα πρὸς τοῖς ἑκατὸν πεφουκότες, ψυχὰς δριμυτά- A
του ἐπισυμβάντος, πολλοὶ διεφθέρωντο. Κομεντιόλος
μὲν οὖν ἐπὶ τὸ Βυζάντιον ἦκει· Πρίσκος δὲ τοῖς
κατὰ Θράκην ἐπεχωρίζετο, εἰ πού τινες ἐκδρομαὶ
γένοιτο ἀνακόψων. Ἐαρος δ' ὑπολάμποντος, ἐπεὶ
ἐς Βυζάντιον ἐγεγόνει, πάλιν στρατηγὸς ἀναδείκνυ-
ται. Τῷ δὲ ἰθ' ἔτει τοῦ αὐτοκράτορος οὐδὲν τι μέγα
Ῥωμαίοις καὶ Βαρβάροις ἐπράχθη. Τότε δὲ Μαυρί-
κιος Θεοδοσίον τὸν υἱὸν νυμφίον ἐπόμπευε, πρὸς
ἐννομον γάμον αὐτῷ Γερμανῷ τὸ θυγάτριον ἀρμο-
σάμενος, ἀνδρὸς λίαν ἐξόχου, καὶ τῶν ἐς συγκλήτου
βουλὴν ἀνιδόντων, μάλα ἐπιφανοῦς. Ἀλλὰ καὶ Χοσ-
ρόης τῆς διατριβᾶς ἐν Βαβυλῶνι ποιούμενος, ὑπὸ τῶν
ἡμετέρων συμμέλων, Σύροι δὲ οὗτοι, καὶ τὰ πρὸς-
οικα τοῦτοις χωρία, νυττόμενος, διαλύειν ἐπεχειρεῖ
τὰς μετὰ Ῥωμαίων σπονδίας. Πρὸςθευσαμένου δὲ B
τοῦ κρατοῦντος, αἱ μὲν σπονδαὶ καὶ πάλιν κρατῶ-
νται· ὁ δὲ πρέσβυς κακῶς ἔπαθεν, εἰπὼν πρὸς τὸν
αὐτοκράτορα, ὡς Ὁ Περσῶν βασιλεὺς τάδ' εἰς ἐπή-
κουον τῶν σατραπῶν ἐς μέσον διείλεχται· Διὰ τὴν
τοῦ πρέσβους ἀρετὴν διδῶμι τῷ πολέμῳ τὴν λύσιν.
Καλεπαίνει ταῦτ' ἐνωτισιάμενος βασιλεὺς· καὶ γίνε-
ται τῷ Γεωργίῳ σφαλερὰ ἢ τῆς πρεσβείας ἐπίταυ-
ξις· οὕτω γὰρ ὁ πρέσβυς ὠνόμαστο. Ταῖς γὰρ ἀλη-
θείαις λόγος μὴ μέτροις ὡς χρῆζὼν διοικούμενος με-
γάλας συμφορὰς οἶδε τοῖς χρησαμένοις παρέχεσθαι.
Καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

ΚΕΦΑΛ. ΑΙΓ'

Ὅπως τὸ ἐν Βυζαντίῳ πλῆθος Μαυρικίου κα-
ταστασίασε· καὶ ὡς μὴ τὴν Λεῖαν Χαγάνου C
ἐξωρισσαμένου, ἐκείνος τῷ ἔξει πάρας ὑπ-
ῆγεν.

Ἦδη δὲ εἰκοστὸν ὁ αὐτοκράτωρ Μαυρίκιος ἄγων
ἐνιαυτὸν τῇ ἀρχῇ, Πέτρῳ τῷ ἀδελφῷ τὴν τῆς Εὐ-
ρώπης ἐγχειρίζει ἡγεμονίαν. Καὶ λοιμὸς ἀθρόον ἐν-
σκήψας τὴν βασιλίδα ἐξέτριβεν. Ἐπεὶ δ' ὁ καιρὸς
τῶν Χριστοῦ γενεθλίων ἐνέστη (εἰσθεὶς δὲ ὁ βασιλεὺς
συκορτάζειν τοὺς δήμεος, τὴν ἐξ ἔθους τῷ πλήθει
ἀγοντο; Μαυρικίου τιμῆν), τῶν τινες τοῦ πλήθους
νεωτερίσαντες, κατ' αὐτοῦ ἐστασίαζον, καὶ λίθους
βίλλοντες ἐβλασφήμουν. Καὶ ὁ μὲν μόλις διαδράς
τὴν κίνδυνον, ἐς τὸ τῆς Θεοτόκου τέμενος, ὁ Βλα-
χέρνας προσαγορεύειν ἔθιμον, διασώζεται· σεβά-
ζονται δὲ τοῦτο ἐς μάλιστα θρησκεύοντες οἱ Βυζάν-
τιοι. Λέγεται γὰρ καὶ πιστεύεται τὰ περιστόλια D
τῆς παρθένου Μαρίας σοφῶ τινι χρυσοπάστῳ κατα-
κείσθαι ἐνταῦθα, καὶ μέρος τι τῆς αὐτῆς ἀξιαγαστοῦ
ζώνης, καὶ τὸ τῆς κεφαλῆς ἐπικάλυμμα, ὡσπερ
μοι διηγουμένῳ ἐν τοῖς ἀνόπιν λόγοις ἰσθόρηται. Ὁ
δὲ βασιλεὺς βραχέϊαν τοῖς στασιαζούσι τὴν τιμω-
ρίαν ἐπιμετρήσας, ὡς καὶ τοὺς ἐπισημοτέρους σω-
φρονίσιαι τῶν νεωτεριστῶν, τοῖς δὲ λοιποῖς μέχρι
τῆς ὑποκρίσεως τὴν κόλασιν σχηματίσασθαι, διέλυε
τὴν ὄρην, αὐθὺς κελύουσα· ἐπιθαίνει τοῦ ἄστος.
Ὁ γε μὴν Πέτρος τὰς Ῥωμαϊκὰς δυνάμεις ἀναλα-
βὼν, εἰς Παλάστολον ἀφικνεῖται· καὶ θερίσας ἐκεῖ-
σε, ἀρχομένου μετοπώρου, ἐς τὸ τῆς Δαρδανίας
μετεχώρει κλίτος. Ἐκεῖσε γὰρ ἠκηκοὶ τὸ Ἀβάρων
ἄθροισθῆναι πλῆθος, στρατοπεδεύμενον τῷ Ἀψίῳ.

issent : acerrimo frigore exorto, multi interiere.
Et Commentiolus quidem Byzantium est reversus :
Priscus vero in Thracia remansit, excursionibus
hostium, si quæ fierent, obviam iturus. Sed enim
primo vere cum Constantinopolim venisset, denuo
dux declaratus est. Decimonono imperii Mauricii
anno nihil magnum a Romanis et barbaris gestum.

857 Tum vero Mauricius Theodosium filium
sponsum ingenti cum apparatu fecit, legitimo ma-
trimonio ei Germani filia conjuncta, viri præstan-
tissimi et senatoris præclarissimi. Sed et Chosroes
Babylone tum degens, a sociis nostris Syris, et
finitimarum eis regionum populis incitatus, rum-
pere pacta cum Romanis fœdera cogitabat. Verum
ubi imperator legationem ad eum misit, pacta qui-
dem rursus confirmata sunt. Orator autem ipse
legatione obita, male est acceptus : propterea quod
imperatori dixerit, Persarum regem verba hæc
audientibus satrapis in medium protulisse : Pro-
pter oratoris ipsius virtutem bellum intermitto.
Eam enim rem ubi imperatori audivit, indignatus
est, et Georgio (id namque oratoris nomen erat) peri-
enolus legationis ejus successus fuit. Ita namque
res fert, ut oratio si non ea qua opus est, ratione
dispensetur, magnas eis calamitates, qui illa abutun-
tur, pariat. De his hactenus.

CAPUT XXXVIII.

Quomodo Byzantii plebs contra Mauricium seditio-
nem et tumultum excitavit : et ut Chaganus cap-
tivus omnes, quos Mauricius redimere supersederat,
ferro necaverit.

Vicesimum jam in imperio Mauricius princeps
ægebat annum, quum Petro fratri præfecturam
Europæ demandavit. Et pestilentia subito coerta,
vehementer imperantem urbem afflixit. Postquam
vero tempus natalis Christi adventi (consueverat
quippe princeps una cum populo festum eum diem
in templo agere) et tum, pro consuetudine sua,
Mauricius multitudini honorem eum habuit, non
nulli ex plebe rebus novis sollicitati, seditioem
adversus eum moverunt : eundemque saxis
petentes, conviciis insuper prosciderunt. Ibi tum
ille ægre periculo vitato, in Dei Genitricis tem-
plum, quod Blachernas populus nominare consue-
vit, salvus confugit. Magna autem religione delu-
brum id Byzantii colunt. Dicitur namque, et cre-
ditur, vestes Mariæ Virginis, et partem quamdam
admirandæ ejus zonæ, **858** capitisque etiam
amiculum in auro variegata urna ibi asservari,
sicuti a me supra dictum est. Imperator porro
adeo leniter in seditiosos animadvertit, ut præcla-
riores ex rebellibus respiscere, moderatioraque
consilia sequi jusserit : reliquos autem se puni-
turum esse assimulaverit. Itaque ira soluta, rever-
tendi eis in urbem potestatem fecit. Porro Pe-
trus cum Romanis copiis Palastolum profectus,
atque ibi astate moratus, ineunte autumno in
Dardaniæ angulum concessit. Ibi namque congre-

gari Abarum multitudinem, et castra ad Apsith habere audierat. Hortabatur autem Petrum Mauricius, ut quidquid tandem posset adversus Chaganum faceret, neque exercitum inde exire pateretur, sed arte quadam et callida administratione proderet. Indignabatur enim, præteritarum injuriarum memor, militibus seditione atque rebellionem gaudentibus. At Chaganus, clam progressus, Macedoniam percussit : et infinitam multitudinem hominum secum ducens, prope ad Constantinopolim accessit, duobusque aureis (1) virum quemque redimendum obtulit. Cum autem ea conditio Mauricio gravis videretur, et tam vilem redemptionem avaritia victus rejiceret, furore percitus tyrannus, captivos multorum millium omnes ense concidit. Cujus rei gratia Deum infensum ei factum esse, creditur. In somnis etenim ei apparens Christus, Phocæ eum ordinis militaris ductori traditum esse dixit. Et Mauricio, a somno excitatus, Philippicum sororium suum acciri e viuculis jussit. Primæ enim nominis ejus litteræ successionem quam maxime suspectam habebat. Atque ob eam causam vinctum cum tenebat, imperium ad illum devolutum iri existimans. Philippicum ergo eum, si quem militem Phocam nosset, interrogavit. Atque cum ille respondisset, Phocam eum esse, qui non ita pridem imperio ejus impudenter restitisset, imperator, quibusnam is moribus esset, percontatus est. Et ubi timidum esse cognovit : Si timidus revera, inquit, profecto et percussor est. Verum enim vero Mauricius ob tantæ multitudinis cædem, odium omnium incurrit, conviciisque ab omnibus est proscissus.

859 CAPUT XXXIX.

Quomodo exercitus in Europa, seditione facta, centurionem Phocam Romanorum imperatorem declararunt.

Cum exercitus diutius in Mysia esset, et milites a Petro quietis gratia, belli finem atque missionem, reditumque ad sedes suas peterent : Petrus autem muto persimilis, præcipis imperio potius parendum, copiasque ultra Istrum continendas esse censeret, mirum est quam id multitudo, imperium detrectans, ægre tulerit. Et Petrus viginti milliaria ab exercitu secessit. Ad quem milites octo viros delectos, inter quos etiam Phocas perniciosissimus tyrannus erat, miserunt. Postquam ille in sententia sua perstitit, et imperatoris mandatum esse, ut exercitus ultra Istrum permaneret, assereravit : multitudo ipsa, ira fervens, centurionem Phocam sibi ipsi præfecit, Petro repudiato. Postea etiam Phoca in clypeo sublato, electionem ejus cum plurima acclamatione renuntiavit. Quod ubi Petrus rescivit, profugit, et ad imperatorem rem omnem retulit. Mauricius, tribunis plebis evocatis, populi numerum investigavit : nihil prorsus de eo, quod desertor Phocas præfecit renuntiatus esset, sollicitus. Idem urbem ipsam imperantem et suburbanos ejus vicus dispo-

A Παρῆνε: δὲ Πέτρῳ Μαυρίκιος· πᾶν εἴ τι δύναιτο κατὰ Χαγάνου δρᾶν, καὶ μὴ εἶν ἐκεῖθεν ἐξίναί τι τὸ στρατεύμα, τέχνη δέ τι καὶ οἰκονομία αὐτὸ καταπροδίδουσι· ἐχαλέπαινε γὰρ ἐκεῖνοις μνησικακῶν στάσει καὶ νεωτερισμοῖς ἐπιχαίρουσι. Χαγάνος τε μὴν ἐξῶν λαθραίως καὶ τὴν τοῦ Μακεδόνος καταδραμῶν, πλῆθος τε ἀνθρώπων περιβαλλόμενος ἀπειρον, πλῆσιν τῆς Βυζαντίδος ἐγένετο· καὶ χρυσίω δύο ἕκαστον ἀπημπόλει τοὺς ἄνδρας. Μαυρικίου δὲ ἀχθόμενου, καὶ μὴ οὕτω τὴν ἐθων ἐκείνου ἐξινουμένου ὦνήν, ἄτε χρήμασιν ἤτηθέντος, θυμῷ ζέσος ὁ τύραννος, πάντας ὑπάγει τῷ ἕξει, ἐς πολλὰς χιλιάδας μετρούμενον. Οὐ χάριν καὶ μνησῆσαι τούτῳ τὸ θεῖον πιστεύεται· κατ' ἄναρ γὰρ ἐπιφανέστατα ἐκείνῳ Χριστὸν φάναι, Φωκᾷ τῷ στρατηλάτῃ παραδοθῆναι· καὶ διυπνισθέντα, Φιλιππικὸν τὸν γαμβρὸν τῶν δεσμῶν μεταστειλάσθαι· τὴν γὰρ τοῦ στοιχείου διεδοχὴν ὑπείδετο μάλιστα. Αἰδὸ καὶ κατεῖχε τούτον, οὐόμενος ἐκείνῳ μετακυθευθῆναι τὴν βασιλείαν. Καὶ διεπυθάνετο εἴ τινα ποῦ στρατιωτῆν διαγινώσκουσι, Φωκᾶν ὄνομα. Ἐκείνου δ' εἰπόντος· ἐκείνου εἶναι τὸν πρὸ βραχέος ἀναίσθη τῷ σῷ κράτει διομιλούμενον, ὁ αὐτοκράτωρ ἀνθρώπῳ τὸ ἦθος ἐκείνῳ ὁποῖον εἴη διερυσνώμενος. Ὡς δ' ἐμάνθανε δειλὸν καθεστάναι, εἰ δειλὸς ὄντως, καὶ φονεὺς ἐστίν, ἀπεκρίνατο. Ἀπῆχθητο τοῖσιν τοῖς πᾶσι διὰ τὸν τοῦ πλῆθους φόνον Μαυρίκιος, καὶ σώμασιν τοῖς ἀπάντων ἐβάλλετο.

B

C ΚΕΦΑΛ. ΛΘ'.

Ὅπως τὰ ἐν Εὐρώπῃ στρατεύματα στασιδαστα, τὸν ἑκατοντάρχη Φωκᾶν, βασιλέα Ῥωμαίων ἀνείπον.

Τοῦ δὲ κατὰ τὴν Μυσίαν στρατεύματος· ἐπὶ πλείστον διατριβὴν ἐκεῖσε πεποιημένων, αἰτουμένων τε ἀναπαύσεως χάριν τὸν Πέτρον διαλύσαι τὴν μάχην, καὶ ἐπ' οἴκου γενέσθαι, ὁ δὲ κωφῷ ἀντικρὺς ἐδίδκει, ταῖς τῷ ἀνακτοῦ προσταγαῖς μᾶλλον πειθαρχεῖν οὐόμενος δεῖν, καὶ εἰ πέραν Ἰστρου παρακατέχειν ἤρημένος τὸ στρατεύμα. Καὶ τὸ πλῆθος ὑπερφυῶς ἐδυσχεροῖνέ τε καὶ ἀφηνιάζειν. Ὁ δὲ Πέτρος, εἰκοσι σημείοις τοῦ στρατεύματος ἀπεχώρει· ἐνθα δὲ ὁ στρατὸς ὁκτώ τινες ἐπιτεξάμενοι, ὧν εἷς ἦν καὶ Φωκᾶς ὁ χαλεπώτατος τύραννος, πρὸς ἐκείνον διεπρεσβεύοντο· τὸν δὲ καὶ πάλιν τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένοντα, καὶ ἐπιταγὴν εἶναι τοῦ αὐτοκράτορος, χρῆναι πέραν Ἰστρου διατριβεῖν τὴν στρατιὰν διατεινομένου, θυμῷ τὰ πλῆθη ἀνακαχλάσαντα, τὸν ἑκατοντάρχη Φωκᾶν αὐτῶν προεστῆσαντο, καταλιπόντες τὸν Πέτρον. Ἐπειτα καὶ ἐπ' ἀσπίδος εἰς ὕψος ἐξάραντες, εὐφῆμον ἐκτόπως τὴν ἀναγόρευσιν. Ἄ δῆτα μαθὼν ὁ Πέτρος, φυγὰς ἤχετο· καὶ ἐλθὼν, δῆλα πάντα ἐποίησε τῷ αὐτοκράτορι. Ὁ δὲ τοὺς δημάρχους μεταστειλάμενος, τὸ πλῆθος διεπρεσβεύετο, καὶ ἐν οὐδεμιᾷ ἐποικεῖτο φροντίδι τὴν τοῦ ἀποστάτου ἀνάρρησιν.

redimendum obtulisse, illumque conditionem eam non accepisse.

(1) Apud Diaconum est, uno etiam auro nummo Chaganum singulorum captivorum caput Mauricio

Φρουρᾶ δὲ τὰ πρὸ τῆς πόλεως ἄστεα διελάμβανε, A
καὶ αὐτὴν δῆτα τὴν βασιλεύουσαν. Ἐἶτα καὶ πρε-
σεβίαν ἐς τὸ ἀποστατῆσαν πλήθος ἀνέπεμπεν. Ὁ
δὲ γε τύραννος ἤκιστα προσεῖχε τοῖς λόγοις· ἀλλ' ἐν
μετεωρισμῷ ἐποιεῖτο τὸν λόγον. Τοῦ δὲ παιδὸς Μυ-
ρικίου Θεοδοσίου ἐς Καλλικράτειαν κυνηγεσίαις
σχολάζοντος, τὴν στασιάσαν Ῥωμαϊκὴν ἐκεῖνω ἐπι-
στολὴν διεπέμπετο, ἣ αὐτὸν ἀναλαμβάνειν τὴν τῶν
ἄλων ἡγεμονίαν εἰσηγουμένην, ἣ τῷ κηδεστῇ Γερ-
μανῷ ταύτης παραχωρεῖν· τοῦ γὰρ λοιποῦ μὴ ἀνέ-
χεσθαι ἐφασκον ὑπὸ Μαυρικίῳ τὰς Ῥωμαίων δυνά-
μεις ὄρᾶν διθύνεσθαι. Ἐπεὶ δὲ κατὰ δῆλα ταῦτα τῷ
αὐτοκράτορι ἐγγένοι, Γερμανὸς μὲν ὡς ὑποψίαν
δοῦς νεωτερίσαι τὸ στράτευμα, ὡς ἐκεῖνον ἐπὶ τῶν
ἄλων αἰρούμενον, ἐς τὸν τῆς Θεομήτορος ἰκέτης
προστρέχει νῶν· ὃν Κύρον τὸν ἐπὶ Θεοδοσίου ὑπα- B
τον γεγονότα, δεῖμασθαι λόγος· καὶ ἐς τὰ μάλιστα
ἄνδρα ἀγαθὸν φασὶ γεγονέναι, καὶ περὶ λόγων ἔρω-
τας σῶφρονί τινι μανίᾳ προσπεφυκέναι. Ἐς ὕστερον
δὲ Γερμανὸς καὶ πρὸς τὸ μέγιστον τέμενος, ὃ Ἰου-
στινιανὸς λίαν φιλοτίμως καὶ πολυτελῶς τῷ τῶν
ἄλων Θεῷ ἀνιδρύσατο, μεταφέρεται· διὰ τοι τοῦτο
καὶ Θεοδοσίον τὸν υἱὸν ὃ κρατῶν βράβειος ἤκιστα·
ὕποτοπήσας ἐν ἀπορρήτῳ τὴν εἰς τὸ Θεῖον προσε-
δρεῖαν τῷ κηδεστῇ Γερμανῷ υποθέσθαι· καὶ πέμ-
ψας ἐκεῖθεν ἀφέλκειν ἐπειράτο τὸν Γερμανόν. Τὸ δὲ
τῆς πόλεως πλήθος μαθὼν, ἐστασίαζε τῶν δικαίων
τοῦ νεῷ προῖστάμενον· καὶ κατέχειν ἔνδον ἐπειθον
τὸν φυγάδα· καὶ τῷ θυμῷ στρατηγούμενοι, σκώμ-
μασι πλείστοις τὸν ἀνακτα ἔβαλλον, καὶ φρονεῖν C
αὐτὸν τὰ Μαρκίανος ἐπετώθασον. Αἴρεσις δὲ αὐτῆ
μετὰ τινος μωρᾶς εὐλαβείας εὐήθης τε καὶ κατά-
πτυστος. Σφριγγῶντος τοιγαροῦν τοῦ ταραχου, οἱ τὰ
τελεῖα διαφρουροῦντες τῆς πόλεως ταῦτ' ἠνωτισμένοι
τῷ λοιπῷ στασιώδεις πλήθει καὶ οὕτοι συμμίγνυνται·
καὶ πενταχόθεν οἱ δῆμοι τῷ σάλῳ τοῦ κακοῦ κυμαι-
νόμενοι, τῇ τοῦ Λάρδου Κωνταντίνου οἰκίᾳ προσρή-
γνυνται· ὃν διαφερόντως ἐν τοῖς μάλιστα εἶχε πα-
τρικίον. Ἐπιφανῆς ἔσ γὰρ ἦν ὁ ἀνήρ καὶ τῶν ἐς
συγκλήτου τελούτων βουλήν, καὶ ἐς τὸ πατρικίον
πεφθακὸς ὕψος· καὶ τῶν ἐξῶν κλιμάτων τοῦ φό-
ρου ἠγήσατο· ὃν ἐπαρχὸν τῶν πραιτωρίων ἔθου
Ῥωμαίοις καλεῖν. Ἦν δῆτα οἰκίαν τῷ παμφάγῳ
παράδόντες πυρὶ, καὶ ἀλογίστῳ θράσει περιμανῶς
διαπεπραγμένοι τὸ ἔργον, ὄχοντο αὖθις.

sitis custodiis munivit. Deinde etiam ad multitu-
dinem illam rebellem legationem misit. At tyrannus
minime mandata ejus curavit, ratione omni et
oratione rejecta. Et exercitus Romanus, seditione
mota, ad Theodosium Mauricii filium, ad Calli-
cratiam venationibus sese oblectantem, epistolam
dedit, ut vel imperium susciperet, vel eo Germano
socero cederet. Decætero namque minime se
passuros esse denuntiaverunt, ut Romanas copias a
Mauricio gubernari cernerent. Hæc postquam
imperatorii sunt significata, Germanus, veluti sus-
picionem de se præbuerit, propterea exercitum res
novas molitum esse, ut ipsum ad rei Romanæ
summam administrandam legerent, supplex in Dei
Genitricis templum confugit : quod Cyrus construx-
isse fama est, qui consul sub Theodosio fuit, B
bonus admodum vir, et eloquentiæ doctrinæque
omnis perquam studiosus, quas singulari amore
et sana quadam insania est prosecutus. 860
Postea vero Germanus etiam ad templum maxi-
mum, quod Justinianus ambitione summa et
magnificentia, magnis sumptibus rerum universarum
Deo construxit, transit. Eam sane ob causam
princeps filium Theodosium fustibus cædi jussit,
suspectum eum habens, quod arcano consilio Ger-
mano socero, ut ad opem diviniam confugeret,
subjecerit. Et missis hominibus certis, Germanum
inde extrahere tentavit. Plebs autem urbana, ubi
id rescivit, tumultum movit, jus templi defendens :
Germanoque, qui eo confugerat, ut se ibi continer-
et, persuasit. Atque furore tanquam duce eis
præeunte, scommata plurima plerique in principem
contorserunt, eique quod cum Marcione sentiret,
cum convicio objecerunt : cujus hæresis cum
stulta quadam religione, fatua et contemptibilis
est. Cum igitur ingens tumultus maxime sæviret,
qui urbis mœnia servabant custodes, hisce rebus
auditis, reliquæ se tumultuantī multitudinī ipsi
quoque immiscent. Et plebs undequaque concur-
rens, et mali ejus tempestate fluctuans, in ædes
Constantini, cui Lardy cognomen erat, impetum
facit : quem virum Mauricius inter reliquos patri-
cios charum maxime habebat : illustris enim erat,
et ex primariis senatoribus unus ad patriciatus
dignitatis sublimitatem evectus, tributis etiam
orientalium regionum præpositus : eum Romanis præfectum prætorio appellare mos est. Hujus ædi-
bus omnivoro igni traditis, cæptoque eo per
audaciam ratione omni carentem furibunde per-
acto, inde abiere.

ΚΕΦΑΛ. Μ'.

Φυγή Μαυρικίου· καὶ εἰσοδος τοῦ τυράννου εἰς
τὸ βασιλεῖον ἄστου· καὶ ἀναίρεσις Μαυρικίου
καὶ τῶν παιδῶν αὐτοῦ.

Ὁ τοίνυν Μαυρικίος ἀπειπὼν τοῖς ἄλοις, καὶ τὰ
πλήθη βλέπων μίσει τοῦ φόβου πρὸς τὸν τύραννον
ἐλισθαίνοντα, αὐτὸν τε Κυριακὸν τὸν μετὰ Ἰωάννην
τὴν ἱεραρχικὴν ἀξίαν ἠμφισπόμενον, πρεσβύτερος δὲ
καὶ οἰκονόμος τοῦ μεγάλου νεῷ ἐχρημάτιζε πρότε-
ρον, σκώμμασι βάλλοντα, μεσοῦσης νυκτὸς τὴν βα-
σιλείαν στολὴν ἀποθέμενος, καὶ ἰδιωτικὴν περιθήμενος

D

CAPUT XL.

Mauricii fuga; adventus tyranni in imperantem
urbem, et Mauricii liberorumque ejus cædes.

Itaque Mauricius, de rerum summa desperans,
et multitudinem cædis odio ad tyrannum deficientem,
ipsumque etiam Cyriacum (qui post Joannem
dignitatem hierarchicam susceperat, cum prius
presbyter et œconomus Ecclesiæ Magnæ fuisset)
conviciis proscindentem videns, de media nocte
imperiali prætexta posita, privataque veste sum-

pta, simul cum conjuge et liberis, dromone conscenso, in Orientem profugere conatur, non exigam secum pecuniæ vim portans. Et postquam in sinum Nicomediæ, ad templum Autonomi martyris (Soræum vernacula lingua nominatur, **861** Constantinopoli autem plurimum centum et quinquaginta stadiis abest) venisset, tempestate sæva circumvenitur : et præterea consueta sibi podagra derepente correptus impeditur. Cujus morbi sane quam infelix proventus et ubertas obvenire eis solet, qui continue imperialem urbem incolunt. Ex eo loco Theodosium filium ad Chosroem legat, qui opem ab eo peteret : eique in memoriam revocaret, quod et ipsi de summa regni periclitanti Mauricius id conservavit. Æquum quippe piunique esse, ut ille parem sibi referret gratiam, cum ejus domus simul omnis in maximum esset adducta discrimen. Sed enim Germanus, Theodosii Mauricii filii socer, cum velut in navigium, sic in imperium Romanum, nullis fulcris aut fundamentis nixum, incidisset, gubernacula ejus regere est aggressus. Verum Prasinus (ordo hic et factio Romanæ plebis est) spes ejus inciderunt. Proinde et ipse pro desperationem rerum, se ad benevolentiam tyranni contulit : eumque, ad quem, ut ita dicam, fortuna inclinavit, adoravit. Statim namque Prasinorum factio imperialem regionem occupavit, et tyranno imperatoris acclamationibus applausit. Phocas, Theodoro quodam viro insigni misso, urbis antistitem (patriarcham hunc appellare homines soliti sunt) et populi delectos accivit. Qui cum in templo Joannis Baptistæ, in ea suburbana civitatis parte quæ Septimum dicitur, convenissent, coronam imperatoriam pestiferæ belluæ imposuerunt. Atque ille e vestigio apparatu præclaro Byzantium ingreditur, aurum ad instar imbris ubique spargens, et Byzantios cives ea munificentia in introitu suo exhilarans. Postea vero Leontiam quoque uxorem Augustam renuntiat, et splendido triumpho in aulam imperialem deducit. Porro cum populi factiones graviter odiis inter se decertarent, altera eorum (1) vulgo dixisse fertur : « Vade, præsentem rerum statum cognosce : Mauricius enim nondum mortuus est. » Quibus verbis tyrannus exauditis, tum quidem multitudinem oblatrantem compercutit : postera autem die totus ad eandem Mauricii, veluti furis quibusdam raptus est. Itaque illum cum podagræ et chiragræ doloribus conflictantem, ex eo quem diximus sinu, una cum conjuge et liberis, inter quos etiam Theodosius ex itinere legationis retractus erat, e regione Constantinopoli ubi Chalcedonensis civitas est, **862** in Eutropii portum traduxit : et primum liberos ipsos in conspectu patris occidit, in quorum cujusque eandem verba illa pater protulit : *Justus es, Domine, et justum judicium tuum*. Deinde vero et ipse Mauricius resectionem capitis sustinens, ferro cæsus

(1) Factio hæc Venetorum fuit.

Α ἔνδυμα, σύναμα γυναικί καὶ τέκνοις δρόμωνι ἐπιβάς, φεύγειν πρὸς τὴν Ἐω διεπειράτο, οὐκ ἐλάχιστα καὶ τῶν χρημάτων προσεπαγόμενος· καὶ ἐπὶ τὸν κόλπον Νικομηδείας γενόμενος πρὸς τῷ νεῷ Ἀυτονόμου τοῦ μάρτυρος (Σωρεὶ δ' ἔγχωρίως ὠνόμασται, διέχει δὲ τῆς Κωνσταντινίου σταδίοις μάλιστα ἑκατὸν καὶ πενήκοντα), κλύδωνι ὄργιῳ περιπεσὼν, καὶ τῇ συνθήσει ποδάγρα προσβαλοῦσα ἄθρόον πεδοῦμενος· ἧς δὴ νόσου εὐθηνία καθέστηκε δυστυχῆς τοῖς τὸ βασιλείου ἄνω κατοικοῦσι διαπαντός· ἐκαίθεν Θεοδοσίον τὸν υἱὸν ἐς Χοσρόην ἐξέπεμπε συμμαχίαν αἰτῶν· καὶ ὑπομιμνήσκων ὡς καὶ αὐτῷ τὴν ἀρχὴν κινδυνεύοντι Μαυρίκιος διεσώσατο· καὶ οἷον εἶναι ἀντιταλαντεύειν τὴν χάριν, πάσης ὁμοῦ τῆς οἰκίας ἐν μεγίστῳ καθεστῶσης κινδύνῳ. Ἄλλὰ γὰρ Γερμανὸς ὁ κηδεστῆς Θεοδοσίου τοῦ παιδὸς Μαυρικίου ἀνεματίσθη πλοῖῳ τῇ βασιλείᾳ Ῥωμαίων ἐνετυχηκῶς, ταύτην οἰκίασθαι ἐπεχείρει. Ἄλλ' οἱ Πράσινοι (τάγμα δὲ τοῦτο δήμου Ῥωμαίων) τὰς ἐλπίδας τοῦτου ὠθέλισαν. Ὅθεν ἀπεικὼν καὶ εὐτος, πρὸς τὴν τοῦ τυράννου μετεχώρησεν εὐνοίαν· καὶ προσκυνεῖ πρὸς θν ἡ τύχη ὡς ἔπος εἰπεῖν μεταδόθηκεν. Ἀυτίκα γὰρ ὁ τῶν Πρασίνων ἔθνος εἰς βήγιον γίνεται, καὶ ταῖς βασιλικαῖς κατακροτοῦσιν εὐφημαῖς τὸν τύραννον. Φωκᾶς δ' ἐς ἀβίης Θεόδωρόν τινα τῶν ἐπισήμων πέμψας, τὸν τε τῆς πόλεως ἱερέα (πatriάρχην δὲ τοῦτον εἰώθασιν ὀνομάζειν), καὶ τὸ τοῦ λαοῦ ἔκκριτον, μεταστέλλεται· οἱ δὲ καὶ ἐν τῷ Ἐδδῶμῳ λεγομένῳ τοῦ Βαπτισταῦ Ἰωάννου νεῷ, τὴ τῆς αὐτοκρατορίας διαδόχημα τῷ παλαμναίῳ θηρὶ περιβάλλουσι· καὶ δὲ αὐτίκα περιφανῆ τὴν εἰσοδὸν ἐς Βυζάντιον τίθησι, χρυσὸν πάντοθεν ὑετίζων, ἀγάλων Βυζαντίους ἐπεισοδίῳ τῇ χάριτι. Ἐπειτα δὲ καὶ τὴν γαμετὴν Ἀσυντίαν θριαμβῶ ἀναγορεύει, καὶ μετ' αὐτῆς πρὸς τὰ βασιλεία. Χαλεπαιόντων δὲ πρὸς ἀλλήλους τῶν δήμων, ἰδιωτικῶς οὕτως εἰπεῖν ἄτερος λέγεται· « Ὑπαγε, μάθε τὴν κατάστασιν· Μαυρίκιος γὰρ οὐκ ἀπέθανεν. » Ὅν διακούσας ὁ τύραννος, τότε μὲν ἔπαυε καθυλακτοῦντα τὰ πλῆθη· τῇ δὲ ἐπιούσῃ πρὸς τὸν Μαυρικίου φόνον ἐξεδακχεύετο. Ἐκαίθεν τοίνυν αὐτὸν σύναμα γυναικί καὶ τέκνοις ἀναγαγὼν, καὶ Θεοδοσίου συνόντος, ταῖς τῆς ποδάγρας καὶ χειράγρας περιωδιναῖς βαλλόμενος, ἀντιπέραν τῆς Κωνσταντινίου, ἐνθα Χαλκηδόνος ἔστι τὸ πόλισμα, εἰς τὸν Εὐτρόπιου λιμένα, πρώτῃ μὲν τοὺς παῖδας ἐπ' ὄψεσι τοῦ πατρὸς ἀποφάττει, ἐφ' ἔνι ἐκάστῳ τοῦ πατρὸς ἐπιλέγοντος· Δίκαιος εἶ, Κύριε, καὶ δίκαια ἡ κρίσις σου· ἐς ὑστερον δὲ καὶ αὐτὸς ἕξίφους ἐντίφινον εἶτουν παρανάλωμα γίνεται, τὴν ἐκτομὴν τῆς κεφαλῆς ὑποστάς, προσεπειθεῖξάμενος τὴν ἀρετὴν ἐν τῷ μεγέθει τῆς συμφορᾶς. Τῆς γὰρ τιθῆνης τῶν παίδων ἐν ὑποκλειψάσης τῶν βασιλικῶν μαιρακίων, καὶ τὸ ἑαυτῆς ὑπομάζιον πρὸς τὴν ἀφαγὴν ἐκδιδοῦσης, τὸν Μαυρίκιον παρεστῶτα, τὸ ἀπόρρητον τῆς ἀποκριθῆς λόγος καταμηνύσαι τοῖς φονευταῖς, μὴ δίκαιον λογισάμενον εἶναι ἄλλον κολάζεσθαι, αὐτὸν ὑπὸ Θεοῦ τιμωρούμενον. Οὐ δὲ καὶ

σφαττομένου, ἀντὶ αἵματος ἢ σφαγῆ γὰρ προήνεγε. Καὶ οὕτω μὲν ὁ βασιλεὺς νόμων φύσεως φανεὶς καθυπέριτος, τὸν βίον μετέλλαττε, ζήσας μὲν τὰ πάντα ἔτη τρία πρὸς τοῖς ἐξήκοντα· τούτων δὲ τὰ εἴκοσι διαπρέψας ἐν τῇ ἀρχῇ. sui consilium indicasse ferunt : quod minime æquum esse duceret, ut in alium, cum ab ipso Deus pœnas expeteret, animadvertetur. Atque eo infante jugulato, cædes ejusmodi pro sanguine lacteum liquorem profudit. Ad hunc modum imperator, qui naturæ legibus superior esse visus fuerat, vitam finivit, postquam sexaginta tres ætatis annos transegisset, viginti autem ex eis in imperio enituisset.

ΚΕΦΑΛ. ΜΑ΄.

Περὶ τῆς ἐκπομπῆς τῶν βασιλικῶν σωματίων· καὶ τῶν ἐτέρων φόνων τοῦ τυράννου· καὶ τῆς δαιμονιώδους προσηγορίας γενομένης κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν.

Τὰ δὲ τῶν βασιλέων σώματα παύρην ἐπιδακρυοῦσιν ἐκείσε τῆς θαλάττης αἰγιατοῖς ἤκοντιζοντο, ταύτην τοῖς αἵμασιν ἐκφοινίσσοντα· καὶ ποτὲ μὲν τῇ χέρσῃ φιλοτιμῶς τῷ βόθῳ ἀναπεμπόμενα, ἄλλοτε δὲ φιλοποστρόφως τῷ βεῖθῳ ἀγκαλιζόμενα· ἐκείθεν δ' ἐς ὑστερον μετακομισθέντα, συμφορὰ δακρῶν τοῖς ὄρωσιν ἐγένοντο τὰ τῶν βασιλέων γυμνά θεατριζόμενα σώματα· καὶ οὕτω τοῖς τυράννοις στρατεύμασι θεαθέντα, ἐν τῷ λεγομένῳ τοῦ Τριβουναλλίου κάμπῳ ἐβρίπτοντο, ὃς πρὸς τῷ Ἐδδόμῳ ἐστίν. Ἐχρῆν καὶ γὰρ διὰ τῆς θεωρίας τὸ ἀνθρώπων στρατεύμα μετασχεῖν καὶ τοῦ μύσου· ὡς ἂν ἡ μισοπύνης τοῦ Θεοῦ καὶ ἀδέκαστος κρίσις πάντας τοὺς τῆς ἀντιδόσεως σαγήνησιν δικτύοις. Τὸ γὰρ παλαμναῖον ἐκεῖνο στρατόπεδον, δεινοὶ τισὶ καὶ μεγίστοις περιπεπτωκοῖς τοῖς κακοῖς, διαφοραὶ πάθεισιν τὸν τῆδε βίον κατέστρεψεν. Τοῦ γὰρ Περσικοῦ πολέμου παρῆρσιαν αἰθίς ἀνεληφότος, χαλεπήνατος Χοσροῦ διήθεν διὰ τὸ πρὸς Μαυρίκιον μύσος, ὃ πόλεμος ἀνεβρήγνυτο. Τὸ δὲ στρατεύμα θηλάτοις καὶ ταῖς ἐκ μάχης παιναῖς διαφορῶς ὑπήγετο, ποτὲ μὲν πυρὶ οὐρανῷ κατὰ τὴν ὄραν τῆς παρατάξεως ἀγρίως βαλλόμενον, ἄλλοτε δὲ λιμοῖς καὶ προνομῇ παντοῖα· τὸ δὲ πλείστον στόματι βρομφαλας ἐδόθη, καὶ ξίφους πάρεργον ἐγεγόναι· καὶ οὐ πρότερον Πέρσας τὰ τῆς νίκης ἀπέλιπον, ἄχρις ἂν ἐς τὸ παντελὲς ὁ φιλοτύραννος καὶ ἀνοσιουργὸς διεφθάρη στρατός· ὡς ἱκανὸν εἶναι τεκμηριῶσαι τὸ λεχθησόμενον· μικρὸν γὰρ ὑστερον οὕτω χρόνων παρηχηχότως δεκατεσσάρων, Ἡρακλείου πρὸς τὸν Ραζάτην ποιουμένου τῆν πόλεμον, ἐπεὶ τὸ ὀπλιτικὸν ἀνακρίνων ἐφυλοκρίνει, δύο καὶ μόνους στρατιώτας τῆς φιλοτύραννου πληθῆος ἐκείνης ὀπολελειμμένους εὐράκει. Ἐταί δ' ἄχρονος νεωτέρας τὰς δυνάμεις ἐνεώχμωσε τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ τὸ κακὸν διεβήρυσεν ἅπαν, τὰ τῆς εὐπραγίας μεταπίπτει τοῖς Πέρσαις. Καὶ ὁ μὲν Βαβυλωνίος ἐκείνος δράκων Χοσρόης ὁ τοῦ Ὁρμίσθου ἀφειδῶς ἀναιρέται, καὶ στάσιν ὁ Περσικὸς ἐλάμβανε πόλεμος· ὃ γε μὴν τυράννος τοῖς ἀσεβήμασι καταμεθυσθεὶς, καὶ πρὸς τὰς τῶν ἄλλων σφαγὰς καθωπλιζέτο. Ἀμέλει τοι καὶ Πέτρον μὲν τὸν ἀδελφὸν Μαυρικίου εἰδίδου τῷ ξίφει· ἀναιρέται δὲ καὶ ὁ πολλὰκις μνημονευθεὶς στρατηγὸς Κομεντιόλος· πρὸς δὲ καὶ ὁ τοῦ Φιλιππικοῦ Γεώργ-

occubuit, egregia animi virtute in summa ea calamitate exhibita. Cum namque liberorum nutrix, infante uno imperiali subtracto, puerum ipsa suum lactem eum ad cædem protulisset, Mauricium astantem percussoribus arcanum suppressi pueri sui consilium indicasse ferunt : quod minime æquum esse duceret, ut in alium, cum ab ipso Deus pœnas expeteret, animadvertetur. Atque eo infante jugulato, cædes ejusmodi pro sanguine lacteum liquorem profudit. Ad hunc modum imperator, qui naturæ legibus superior esse visus fuerat, vitam finivit, postquam sexaginta tres ætatis annos transegisset, viginti autem ex eis in imperio enituisset.

CAPUT XLI.

De nudatione imperialium cadaverum, et de aliis tyranni cædibus. Et de prædicatione dæmoniaca imperialis cædis Alexandriæ facta.

Cadavera autem imperialia, oppido quam lacrymosum ludicrum, ibi in litore maris jactata sunt, ita ut illius undam purpureo sanguinis cruore infecerint : nunc quidem fluctibus ipsis in terram leniter appulsa, nunc vero reciprocante maris impetu reducta. Ex eo deinde loco translata, proventum lacrymarum eis tulerunt, quæ illa nudata, et ad spectaculum exposita conspexerunt. Ad eumque etiam modum a tyrannicis militibus spectata, in tribunalis campo (ita enim dicitur qui ad Septimum est) temere projecta sunt. Sic enim per ejusmodi spectaculum exercitum ab omni humanitate alienissimum, piaculi quoque participem fieri oportebat : ut scilicet quod fraudem et malitiam odit, nullisque corrumpitur donis Dei iudicium, omnes eos retributionis irretiret plagis. Perniciosus namque et execrabilis exercitus ille, gravissimis maximisque circumventus æruminis, per varias clades vitam hanc morte commutavit. Postquam enim Persica rursus expeditio sumendorum armorum libertatem accepit, Chosroe admissum in Mauricio piaculum indigne ferente, bellum scilicet motum est : 863 et exercitus variis modis simul et divinæ vindictæ pœnas, et ipsorum præcliorum casus subiit : cum quandoque ipso conflictus tempore, sævum in modum cœlesti igne peteretur : quandoque autem fame et direptione multimoda, captivitateque post victoriam amissam affligeretur. Maxima vero ejus pars ore gladii concidit, et ferri quasi aliud agentis opus facta est. Neque prius a Persis victoria discessit, quam impius iste et tyranni consecrator exercitus totus interiit. Quod sane satis ex eo quod modo dicitur, conjicere licet. Non enim multo post, nondum quatuordecim annis elapsis, cum Heraclius adversus Razatem bellum gereret, et delectum militum haberet, duos tantum ex ea multitudine, quæ tyranno faverat, reliquos is invenit. Sed enim ubi tempus ipsum novas militum copias Romanis tribuit, et exercitus ille vitiosus omnis pessumiit, res secundæ apud Persas mutatae sunt, et postquam Babyloniis ille draco Chosroes Hormisdæ filius, nulla misericordia interemptus est, Persicum bellum finem suum habuit. Verum enimvero tyran-

nus, impiis flagitiis ebrius, se ad aliorum etiam A
 caedes armavit. Proinde Petrum Mauricii fratrem
 ferro necat. Occiditur praeterea, cujus saepe facta
 mentio est, dux Comentiolus; item Georgius
 Philippici filius: Prosentinus etiam, cui curas et
 consilia sua Petrus crediderat. Postremo vero et
 Theodosius Mauricii successor, ex itinere, sicut
 dictum est, retractus. Fama autem obtinet, per-
 cussorem Theodosio parcentem, alium pro eo ad-
 modum illi similem ense jugulasse; ipsum vero
 Theodosium profugum, in locis multis multa ex-
 pertum, postea morbo interiisse. Atque ea quidem
 fama per omnes Romani imperii ditiones vulgata
 est. Sed eam barbarus quidam error, perquam
 tenui conjectura id facere ausus, protulit: pro-
 pterea quod caput ejus solum, una cum aliis qui
 caesi sunt, exhibitum non sit. Verum inquisitio
 ipsa satis sollicitudine summa defatigata, Theodo-
 sium etiam mortuum esse cognovit. Ipsam impe-
 ratricem Constantinam cum tribus filibus tyran-
 nus in privatorum ordinem redegit: et primum
 quidem eas in vili quadam et exili domuncula
 inclusit, postremo vero ferro etiam interim jussit.
 B Eorum (decem autem fuere) reliquiae, longo post
 murum cui Xylocercus nomen est, repositae sunt.
 Templum autem id Pharasianes eunuclus con-
 struxit, qui sub Justiniano imperialis cubiculi
 praefectus fuit. Porro in communis sepulcri eo-
 rum monumento Epigramma hoc insculptum est:

*O ego mille modis regum miseranda duorum,
 Mauricii conjux, filia Tiberti:
 Edocui regina satis saecundaque mater,
 Quam sint multorum commoda scepra ducum.
 Militis infidi jaceo, populique furore:
 Et necum conjunx progeniesque jacet.
 Ne miseræ Niobes ego sum vitale cadaver:
 Plurane Cissæis, plura Jocasta tulit?
 Esto, jure pater: cur pignora parva necantur?
 Humani prorsus nescia turba doli.
 Non jam, Roma, meis carpes a frondibus umbram,
 Eruta Threicio stirps Aquilone jacet.*

Illud etiam haudquaquam silentio praeteribo, di-
 gnium in primis quod memoriae rerumque gesta-
 rum tabulis mandetur. Siquidem ea ipsa hora, qua
 Mauricius interemptus est, res ea omnis, ut gesta
 est, Alexandriae, statuis quæ in Tychæo celebri
 urbis ejus regione stabant, et tum basibus suis
 dilapsæ erant, voce clariore quid imperatori Mau-
 ricio accideret, referentibus, viro cuidam præclara
 vita insigni, noctu ibi deambulanti, indicata est (1).
 Quam rem Alexandriae Augustalis, et Petrus Ægy-
 ptiae diocesis praefectus, accuratius signis certis
 notatam, veram fuisse, nono die postquam acerbus
 nuntius iste in Ægyptum pervenit, compererunt.
 Multa vero ejusmodi, quæ rem futuram portende-
 runt, accidisse cognovimus. Ea vero si singula
 scripto persequi velimus, tempus nos prorsus de-
 fecerit.

(1) Interea calligraphus quidam Alexandriae vene-
 rabilis vir, ex matutina vigilia domum vadens, me-
 dia nocte videt statuas ex metallo æris abstractas,
 et voce grandi dicentes, interemptum Mauricium
 et filios ejus. (D.ac.)

γίος: καὶ Προσεντίνος ὁ τὰς Πέτρου πεπιστευμέ-
 νος φροντίδας: ὕστερον δὲ καὶ Θεοδοσίος ὁ Μαυρι-
 κίου διάδοχος. Λόγος δὲ διεδόθη ἀνοῦ' ἑαυτοῦ ἕτερον
 προσεικότα λίαν, ἐκδοθῆναι τῷ ξίφει, φεισαμένου
 τοῦ κτείναντος: τὸν δὲ φυγόντα καὶ διὰ πολλῶν ἐλ-
 θόντα, ὕστερον νόσῳ μεταλλάξαι τὸ ζῆν. Ὁ μὲν οὖν
 λόγος ἀνὰ πᾶσαν διήχησε τὴν ὑπήκοον: πλάνη δὲ
 τις βάρβαρος τὸν λόγον ἐκύρσεν, ἐξιτήλῳ τεκμηρίῳ
 νεανειουσαμένη· οἷς ἐκαίνου κεφαλὴ μόνη ἀνεπίδει-
 κτος μετὰ τῶν ἀνηρημένων ἐγένετο. Ἄλλ' ἢ ζήτησις
 ταλαιπωρηθεῖσα θανεῖν καὶ τὸν Θεοδοσίον ἐγνώκεν.
 Ἄλλ' καὶ τὴν βασιλεύσαν Κωνσταντίναν σύνμα-
 τας τρισὶ θυγατρῶν ἰδιωτεύσας ὀύραννος, πρῶτα
 μὲν κατακλειστούς εὐτελεῖ τινα οικίσκῳ ἐποίησεν: τό-
 λος δὲ καὶ αὐτὰς ἀνήρει τῷ ξίφει. Ὁν ἀπάντων τῶν
 βασιλέων τὰ λείψανα (δέξα δὲ ἦσαν) πολλῶ ὕστερον
 τῷ νεφ' τοῦ μάρτυρος Μάμαντος ἀγχοῦ τοῦ τείχους
 ᾧ Σουλχερκος ὄνομα, κατετέθησαν. Τὸν δὲ ναὸν ἐκ-
 τομίας ὁ Φαρασμάνης πρῶτος ἰδαίματο· ἐς πρῶτος
 καὶ τοῦ βασιλικῶ κοιτωνίσκου ἐπὶ τοῦ Ἰουστινι-
 ανοῦ ἐγεγόνει: καὶ ἐπὶ τῷ πολυανθρίῳ τῆς θήκης
 τὸδ' ἐγγράττεται τὸ ἐπίγραμμα·

Eorum autem caeterorumque imperialium corpo-
 tempore in Mamantis martyris templo, 864 prope
 Templum autem id Pharasianes eunuclus con-
 struxit, qui sub Justiniano imperialis cubiculi
 praefectus fuit. Porro in communis sepulcri eo-
 rum monumento Epigramma hoc insculptum est:

*Ἄ δ' ἐγὼ ἢ τριτάλαινα, καὶ ἀμφοτέρων βασιλῆων,
 Τιβερίου θυγάτηρ, Μαυρικίου τε δάμαρ·
 Ἡ πολὺπαις βασίλειαι, καὶ ἡ δεῖξασα λοχέλη,
 Ὅς ἀγαθὸν τσελέθει καὶ πολυκοιρανίη·
 Κεῖμαι σὺν τεκέεσσι καὶ ἡμετέῳ παρακοίτῃ,
 Δήμου ἀτυσθαλίῃ, καὶ μανίῃ στρατιτῆς.
 Τῆς Ἐκάθης ἐτλην πολὺ χεῖρονα, τῆς τ' Ἰοκά-
 ρστης.
 Αἱ αἰ τῆς Νυδῆς ἐμπροδὸς εἰμι νέκυς.
 Ναὶ ταί, τὸν γενέτην· τί μάρτην τὰ νεογνὰ ἐκτειναι,
 Ἀθρώπων κακίης μηδὲν ἐπιστάμενα;
 Ἡμετέροις πετάλοισι πατάσκιος οὐκέτι Ῥώμη·
 Ρίζα γὰρ ἐκλάσθη Θρηκίους ἀνέμοις.*

Ὅκ ἂν δὲ καὶ τοῦτο καταλείψω μνήμη· ἄξιον ἔν,
 καὶ συγγραφῆς· πινάκων ἐπάξιον. Αὐτῇ γὰρ ὡς α
 ἢ ἀνηρείτο Μιυρίκιος, τὰ πραττόμενα εἰς Ἄλεξαν-
 δρειαν ἐγωρίζετο, τῶν ἐκείσε ἀνδριάντων ἀνὰ τὸ
 Τυχαῖον ἐσώτων, ἐπίσημος δ' ἐν Ἄλεξανδρείᾳ οὗτος
 ὁ χῶρος, καὶ τῶν βωμῶν καθερπυσάντων, συντόνω
 φωνῇ τὰ συμδάντα τῷ βασιλεῖ Μαυρικίῳ διηγου-
 μένων, ἀνδρὶ τιμὴ ἐπιστήμῳ τὸν βίον, νυκτὸς ἐκεῖ
 διόντι. Ὁ δὲ ὁ Αὐγουστάλιος Ἄλεξανδρείας, καὶ
 Πέτρος ὁ τῆς Αἰγυπτιακῆς διοικήσεως τὰς ἡνάς
 ἐπιτετραμμένος, ἀκριθῶς σημείοις, διεληφότες,
 ἀψευδὲς εὖρον, μετ' ἐνάτην ἡμέραν τῆς δεινῆς ἀγ-
 γελίας ἐπιπτώσης τὴν Αἰγυπτίον. Πολλὰ δὲ τοιαῦτα
 τὸ μέλλον προαγορεύοντα διεγνώκαμεν· ἃ εἰ πρὸς
 λεπτόν γράφειν ἐπιχειροίμεν, ὁ πᾶς ἡμᾶς αἰὼν
 ἐπιλείψει.

ΚΕΦΑΛ. ΜΒ΄.

A

865 CAPUT XLII.

Ὡς ἤτησατο Μαυρίκιος Θεὸν ἐνταῦθα δοῦναι τὴν δίκην· καὶ ὡς ἔσχε λαθῶν· καὶ περὶ τῶν οἰκοδομηθέντων αὐτῷ.

Λέγεται μέντοι τὸν βασιλέα Μαυρίκιον πρό τινας χρόνου τῆς ἀναίρεσεως, δεδοικότα οἷς ὑπεροφία κατὰ τῶν αἰχμαλώτων ἐχρήσατο, καὶ μὴ εὐώνως ὄνειτο χρημάτων ἤτιων γενόμενος, οὐδὲ Χαγᾶνος ἀνείδεν ὑπερῆσας θυμῷ, ἐν τοῖς σεβασμιωτέροις τῆς οἰκουμένης ναοῖς, γράμμασι καθικετεύσαι τὸν ἕνα τῆς ὑπερουσίου Τριάδος Χριστὸν τὸν Θεόν, τὰς ἀντιδόσεις τῶν βεβιωμένων κατὰ τοῦτον δὴ τὸν ὄνητὸν καὶ ἐπίκηνον κόσμον ἀπολαβεῖν· καὶ τοὺς ἐπ' ἀρετῇ ζῶντας τοῦτο καθικετεύειν αἰτεῖσθαι Θεόν. Καὶ ὑπαρφωνήν φασὶ μῖς τῶν εἰκόνων Χριστοῦ ἐξενεχθῆναι αὐτῷ, τὴν ἔφασιν αὐτοῦ γενέσθαι προαγορευούσαν· καὶ ἐπὶ τῷδε τῷ βίῳ τὴν δίκην εἰσπράξασθαι. Ἐἶναι δὲ τὴν εἰκόνα φασὶν ἔνιοι τὴν ἐν τῇ Χαλκῇ ἰδρυμένην. Ἄλλοι δὲ μάλιστα τὴν ἐν τῇ ὠραία πύλῃ τοῦ νεῦ τῶν ἁγίων μαρτύρων τῶν τεσσαράκοντα φάσκουσιν, ἐπ' ἀκριβὲς τὸ τῆς ὕψεως ἑμπερὲς Χριστοῦ διαγράφουσαν. Φασὶ δὲ τὸν βασιλέα Μαυρίκιον καὶ φιλοτιμῶς ἔχειν περὶ τὴν τῶν λόγων μεγαλοπρέπειαν, λαμπρῶς τε λαὸν τιμᾶν τοὺς περὶ τὰ κάλλιστα τε καὶ κράτιστα τῶν μαθημάτων ἐνηθληκότας· καὶ πολλὰ τῇ ὀνηκῶν γῆ δέμασθαι· ἔργα περιφανῆ· ὧν ἐν καὶ τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα τέμενος, ὃ Τιθέριος πρῶτον οἰκοδομεῖν ἐπεχείρησε. Φασὶ δὲ καὶ τὸ ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας ἱερὸν Παύλου τοῦ ἀποστόλου τοῦτον ἰδρύσασθαι. Ἀναφέρεται δὲ καὶ τὴν τρίτην μοῖραν συγχωρησαί τοῖς ὀνηκῶσι τῶν φόρων· τάλαντὰ τε τριάκοντα τοῖς Βυζαντιοῖς φιλοτιμήσασθαι, ὅπως τὸν τῶν ὕδατων ὄγκον νεουρηγῆσσι. Καὶ τὸ περιφανὲς· ὃ ἐκεῖνο στέμμα ὃ ἡ Αὐγουστα Σοφία, καὶ ἡ τοῦτου γαμετὴ Κωνσταντίνα τοῦτω φιλοτιμῶς λαὸν εἰργάσαντο, αὐτὸς μὴδ' ἄπαξ βαλῶν, τῷ μεγίστῳ τοῦ Θεοῦ τεμένει ἀνέθετο, τῇ θεῇ τραπέζῃ ἀφιερῶσας αὐτὸ, ἀλυσιδίῳ χρυσῷ ἐξαρτήσας, ὃ καὶ μέχρις ἀλώσεως τῆς πόλεως διασώζετο. Ἐπ' αὐτοῦ δὲ καὶ Φιλιππίδος καὶ Πέτρος· οἱ αὐτοῦ ἀδελφοί, ὃ μὲν ἐν τῇ Χρυσῷ πόλει ἐδείματο μοναστήριον, Πέτρος δὲ ἐν τῇ Κωνσταντίνῳ τὰ Ἀρεοβίνδου ὀνομαζόμενον. Καὶ ἀμφοτέρω δὲ τὰ τεμένη τῇ Θεοτόκῳ ἀνέιτο. Ἄλλὰ καὶ Κυριακὸς ὁ πατριάρχης τὸ τῆς διακονίσσης μεγαλοπρεπὲς ἀνίστησι μοναστήριον. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὸν αὐτοκράτορα Μαυρίκιον ἐς τοῦτο τέλους κατέληξαν.

Sed et Cyriacus patriarcha, Mauricio imperante, Mauricii imperatoris res ejusmodi finem habuere.

Quomodo Mauricius Deum oraverit ut ei hic pœnas dare divinæ vindictæ liceret : id quod assecutus est. Et de ædificiis ab eo constructis.

Mauricius sane imperator, aliquo ante eadem tempore metuens propter conscientiam sibi, quod captivus despexisset, eosque vili pretio, pecuniæ cupiditate victus, quos Chaganus furore percitus concidit, non redemisset, in celebrioribus orbis terrarum templis, missis eo litteris, supplicari pro se uni ex supersubstantiali Trinitate Christo Deo mandasse, et ab hominibus virtute præstantibus, ut Deum exorarent, petiisse dicitur : quo scilicet suorum per vitam actorum ipsi remunerationem in mortali hac vita, fatisque obnoxio mundo, recipere liceret. Et imaginem quamdam Christi clare vigilantem vocem edidisse ferunt, qua illi fore prædictum est, ut desiderii votique sui compos feret, et in hac vita pœnas penderet. Nonnulli eam imaginem esse volunt, quæ in (1) Ærea palatii porta (2) : alii vero maxime, quæ in Speciosa porta templi sanctorum quadraginta Christi martyrum sita est, et pictura sua quam proxime ad similitudinem vultus Christi accedit. Mauricius imperator summpere viros eloquentia insignes coluit : liberalis etiam erga eos qui pulcherrimis optimisque disciplinis præclaram operam navassent. Celebria quoque opera in Romani imperii ditone construxit : quorum unum est, quadraginta sanctorum delubrum, quod Tiberius antea ædificare aggressus fuerat. Sacram item apostoli Pauli ædem Tarsi Cilicium, hunc construxisse ferunt. Fertur et illud quoque de eo, quod tertiam partem pensionum vectigalium subditis suis remisit : quodque liberaliter Byzantiis triginta talenta donaverit, ut aquæductuum meatus renovarent. Idem præclarum illud stemma et ornamentum, quod ei Sophia Augusta socrus et conjux Constantina ambitiose admodum et magnifice elaboraverant, cum id ne semel quidem gestasset, maximo Dei templo intulit, et divinæ mensæ consecratum, aurea catenula suspendit : quod (3) ipsum ornamentum usque ad (4) expugnationem urbis duravit. Sub ipso quoque Philippicus (5), et Petrus frater ejus, ille quidem Chrysopoli monasterium, hic vero Constantinopoli, eam quæ Areobindi dicitur ædem construxit. Utrumque autem templum Dei Genitrici dicatum.

Utrumque autem templum Dei Genitrici dicatum. 866

(1) Ante Æneam palatii portam. (Diac.) Τῶν βασιλείων τὰ τε προπύλαια, καὶ ἡ καλουμένη Χαλκῆ. (Procop.)

(2) In visione ante Æneam palatii portam imaginem Salvatoris se vidit assistere. (Diac.)

(3) Leo imp. Constantinopolitanus, Constantini Copronymi fil., coronam a Mauricio prin-

cipe Deo dicatam, nefario capiti suo imposuit, captus gemmarum et auri splendore. (Egnat.)

(4) Non semel a Mauricii temporibus Byzantium hostiliter captum est, et direptum.

(5) Philippicum Diaconus etiam Mauricii generum fuisse scribit.

CAPUT XLIII.

A

ΚΕΦΑΛ. ΜΓ'.

Ut Chosroes propter Mauricii cædem, pace soluta, Orientem hostiliter peragrans, ad Chalcedonem usque excurrerit. Et de aliis, quæ Romanorum imperium pervaserunt, calamitatibus.

Ubi autem Phocas imperium suscepit, multorum statim generum mala Romanorum imperio incubere. Quinto namque ab inito imperio mense, litteras ad Chosroem, quod consuetudo hujusmodi a multo tempore Romanis et Persis fuerit, per Lilium familiarem suum, qui etiam Mauricii cædem patravit, misit, quibus litteris ad imperialem dignitatem conscendisse se significabat. Ille vero, iræ intemperis actus, legitimam Mauricio vindictam præstare volens, pacta cum Romanis fœdera rupit, et perniciosum illud orbi classicum cecinit. Id namque Persarum simul et Romanorum felicem tranquillumque statum solvit. Eoque initio Persicum bellum est ortum. Et Persæ Syriam, Palæstinam, Phœnicen quoque brevi subegere. Diioni quoque suæ Armeniam, mox Cappadociam, Galatiam, et Paphlagoniam adjecere quin impetu, quem cohibere non esset, ducti, ad ipsam usque Chalcedonem, quæ ex adverso Byzantium sita est, advenerunt. Parte vero alia, Abares Europam omnia vastantes percurrerunt, et cædes hominum plurima grassata est, qualem haud quisquam unquam vidit: non tantum civibus passim, sed ipsis etiam militaribus copiis interemptis. Animantia item occidentia cladem plurimam accepere, et proventus omnis generis frugum nullus fuit. Accessere famas et pestilentia, hiemes item ingentes, naturam ipsæ suam superantes, ita ut mare frigore congelatum piscis postea mortuos ejecerit. Ætas quoque hominum generis omnis cæsa, et templa atque alia quæcunque ædificia venuste splendideque constructa, frequentibus Persarum incursionibus pessumdata: quod Chosroes, sicuti dictum est, pacem propter Mauricium videlicet resciderit. Ac ille quidem foris omnia igne vastans, rempublicam affligebat: **867** Phocas vero domi urbem pejus accipiebat. Proinde in equestri quodam ludicro certamine (1), quod eum nonnulli scommate perstrinxissent, ebrium esse dicentes, furore flagrans, non paucis ex clarioribus civibus captis, quibusdam membra amputavit, nonnullos in altum mare conjecit, alios vero in carcere inclusit.

CAPUT XLIV.

D

ΚΕΦΑΛ. ΜΔ'.

De seditione inter Judæos et Christianos Antiochiæ orta: ut in eo tumultu etiam Anastasius Sinaites episcopus cæsus sit. Et de Cyriaco, Thoma, et Sergio, Constantinopolitanis episcopis.

Antiochiæ vero gravis tumultus fuit, quod Hebræi rursus adversus Christianos, per res novas insurrexerint. In ea seditione Judæi superiores fuere. Ingentem namque Christianorum multitudinem aut ferro conciderunt, aut igni, quem in ædes eorum conjecerant, exusserunt. Eos Phocas, impii

Ὡς Χωσρόης διὰ τὸν Μαυρικίου φόνον τὰς σπονδὰς λύσας, ἄχρι δὴ καὶ ἐς Χαλκηδὼνα, τὴν Ἐω καταβραμῶν, τὴν Ἐλασιν ἐποιήσατο· καὶ περὶ τῶν εἰσφρησάντων ἄλλων τῆ Ῥωμαίων πολιτείας δεινῶν.

Φωκά δὲ τὴν ἀρχὴν περιβαλλομένου, αὐτίκα πολυειδῆ κακὰ τῆ Ῥωμαίων ἐνοσῆπται. Μετὰ γὰρ πέμπτον τῆς ἀρχῆς μῆνα γράμματα πρὸς Χωσρόην ἐξέπεμπεν, ἔθους ἐκ μακροῦ Ῥωμαίοις καὶ Πέρσαις κρατήσαντος, διὰ Αἰλίου τοῦ οἰκείου αὐτῷ, ὃς καὶ τὸν φόνον Μαυρικίῳ ἐνήργει, δηλοῦντα τὴν εἰς τὰ βασίλεια ἄνοδον. Ὁ δ' ἐκμανεὺς τῷ θυμῷ, τὴν ὅσιαν δῆθεν Μαυρικίῳ διεδικαίειν θέλων, τὰς μετὰ Ῥωμαίων διαλύει σπονδὰς, καὶ τὴν κοσμοφθόρον ἐκείνην περιήχησε σάπτιγγα· αὕτη γὰρ λυτήριος γέγονε τῆς Περσῶν τε καὶ Ῥωμαίων εὐπραγίας· κἀνετεῦθεν ὁ Περσικὸς πόλεμος τὴν γένεσιν ἐκληρώσατο. Καὶ Συρία μὲν καὶ Παλαιστίνη, πρὸς δὲ καὶ Φοινίκη, ὑπὸ Πέρσαις εὐθὺς ἐγίνοντο· εἰσω δὲ χειρῶν καὶ Ἀρμενίαν, ἐτι δὲ Καππαδοκίαν, Γαλατίαν τε καὶ Παφλαγονίαν πεποίητο. Ἀσκέτω δὲ τῆ ρύμη φερόμενοι, ἄχρι δὴ καὶ ἐς αὐτὴν Χαλκηδὼνα τὴν κατανετικρὴ Βυζαντιδος διακειμένην τὸ ὄρημα ἔθεντο. Καὶ Ἄδαρες δὲ τὴν Εὐρώπην κατέδραμον πάντα δρῶντες· Καὶ φόνος ἀνθρώπων προὔρηται, οἷον οὐπω τὸς ἰστόρησε πάποτε, οὐ τῶν κοινῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν στρατοπέδων διαφθάρωντων. Φθορά τε ζῶων ὡς πλείστη ἐγένετο, καὶ παντοίων ἀφορία καρπῶν· καὶ λιμοὶ, προσεπιτούτοις δὲ καὶ λοιμοὶ· καὶ χειμῶνές τινες ἐξαισίοι καὶ τὴν φύσιν ἐκβαίνοντες, ὡς καὶ τὴν θάλασσαν αὐτὴν τῷ κρύει δεθείσαν νεκροῦς τοὺς ἰχθύας ἐξω προβάλλειν. Ἡλικία δὲ πᾶσα ἀνθρώπων καὶ νεῶς καὶ ἄλλ' ἄττα τῶν οἰκοδομημάτων, ἀθρῶς ἐξησκημένα καὶ περιττώς, ταῖς πυκναῖς ἐπιδρομαῖς τῶν Περσῶν διεφθάρη, Χωσρόης, ὡς εἴρηται, τὴν εἰρήνην ἀπειπόντος δῆθεν διὰ Μαυρικίον. Ὁ μὲν οὖν πάντα τὰ ἐξῶθεν πυρπολῶν, κακῶς διετίθει· Φωικάς δὲ τὸ τῆς πόλεως ἔνδον χειρόνως ἐποίησε. Ὅθεν καὶ ἐπ' ἵππων ἀμίλλη τινῶν ἐς ἐκείνον σκωψάντων ὅτι μεθύοι, θυμῷ ζέσας οὐκ ὀλίγους τῶν ἐπισήμων συσχῶν, οὃς μὲν ἀφήρει τὰ μέλη, ἄλλους δ' ἐπεκτῆδευσε τῷ θυμῷ, καὶ ἰσὶ δὲ περιετίθει φρουράν.

(1) Circensibus ludis Prasini conviciis eum lacescentes, clamarunt: *Iterum Ingabasta bibisti? Iterum sensum perdidisti?* (Diac.)

ἐνέντων· οὗς Φωκᾶς εἰσπραττόμενος τὰς ποινὰς ἁ
 τῶν ἀνοσίων ἔργων καὶ πράξεων, κολάσει ὑπέγε, καὶ
 τῆς πόλεως ἤλαυνεν. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ αὐτὸν
 δῆτα τὸν ἱερέα τῆς πόλεως Ἀναστάσιον, ὃς Γρηγο-
 ρίου διάδοχος ἦν, καθελόντας τοῦ θρόνου, σχολίων τε
 τῶν ποδῶν ἐξαφάμενοι, διὰ τῆς πόλεως σύροντες
 θανάτῳ ἀσχήμονι ἐκδιδοῦσι. Τὴν γὰρ τῆς αἰδοῦς
 φύσιν μαχαίρᾳ διατεμόντες συρομένη, κατὰ τοῦ
 στόματος ἐπιβάλλουσιν. Ἐς ὕστερον δὲ, ὡσπερ τι
 τῶν ὀλοκαυμάτων παρεβίδοσαν τῷ πυρὶ· ἄνδρα
 σοφίᾳ καὶ ἀρετῇ διαπρέποντα, πρῶτόν τε τῶν τῆς
 Ἐκκλησίας δογματῶν στοιχειωτήν· πολλὰ τε βιβλία
 τῇ Ἐκκλησίᾳ καταλελοιπότεα. Τοῦτου καὶ ἡ βίβλος
 ἡ Ὁδηγὸς ὄνομα ἔσχεν, οἷ τε ἔροι τῶν τῆς Ἐκ-
 κλησίας δογματῶν, καὶ ἄλλα πολλὰ· καὶ ὁ εἰς τὸν
 ἔκτον Ψαλμὸν λόγος ταῖς εἰσβάσει τῶν νηστειῶν
 ἐκδοθεῖς· ἔμοι δ' ἐντυχεῖν ἐγένετο καὶ λόγῳ αὐτοῦ
 ὃν πρὸς Ἀντιοχείς ἔγραψεν εἰσιτήριον, καὶ εἰρηνικὸν
 ἕτερον, διὰ τριῶν καὶ εἰκοσι ἐτῶν αὐθις ἐπανήκων
 ἐπὶ τὸν θρόνον, Μαυρικίου τὴν ἡγεμονίαν ἰθύνοντος·
 ὃν δὴ καὶ ἐν τῷ λόγῳ ἐξαίρει· καὶ ὡς τῆς ὑπερορίου
 ἀνεκλήθη φυγῆς. Τοῦτ' ἔστι τῷ Ἀναστασίῳ, διὰ τὸ
 ἐν Σιναίῳ φιλοσοφῆσαι, καὶ τοῦ φρονήματος τῆς
 σαρκὸς ἐκεῖσε κατακρατῆσαι, καὶ Σιναιτῆς ἔστιν
 ἐπὶ νυμῶν. Καὶ ὁ μὲν δήμου γινόμενος παρανάλωμα
 ἀπεβίω· μετὰ δὲ τοῦτον ἔτη 5' διαπρέψαντα, τὴν
 τῆς Ἀντιόχου ποιμαντικὴν Ἀναστάσιος ἕτερος διε-
 δέχεται. Πρὸ δὲ τούτου καὶ Κυριακὸς ὁ τῆς βασιλι-
 κῆς ἐπίσκοπος ἑνδέκατον ἔτος τῇ ἱερατείᾳ ἐνδιαπρέ-
 ψας, θωμᾶ τὸν θρόνον καταλιμπάνει. Ὁς διάκονος
 καὶ σακελλάριος τῆς Ἐκκλησίας καθεστῆκως, ἐπὶ
 τὸν θρόνον ἀνῆει. Οὐ πλέον δὲ ἢ τρία ἔτη πρὸς μησί
 δυοὶ καὶ οὗτος ἱερασάμενος, τῷ δυσσεβεῖ Σεργίῳ
 τοῦ θρόνου παραχωρεῖ, τὸν μέγιστον οἶκον διειμά-
 μενος τῷ ἐπισκοπεῖ· ὃς τὸ τοῦ δομησαμένου κλη-
 ρωσάμενος ὄνομα, θωμαιτῆς ἐς δεῦρον τὸ ἐπὶ νυμῶν
 ἔσχεν. Ὁ δὲ Σέργιος διάκονος μὲν τῆς Ἐκκλησίας
 καθιστήκει, ἐκ Σύρων καὶ Ἰακωβιτῶν τὴν τοῦ
 γένους ἔλκων σειρᾶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΕ΄.

Περὶ τῶν μετὰ τὴν ἀγίαν δ' καὶ ε' σύνοδον γε-
 γνημένων τῇ Ἐκκλησίᾳ σχισμάτων.

Τίς δὲ οὗτος Ἰακωβός, ἐξ οὗ καὶ Ἰακωβίται
 παρωνύμως ἐκλήθησαν, δίκαιον τῷ λόγῳ διαλαβεῖν,
 καὶ ὅσα ἕτερα τῇ συγγραφῇ παραλείπειται. Ἄγῳθεν
 δὲ ἀρξάμενος διηγήσομαι. Εὐτυχοῦς καὶ Διοσκόρου
 ὑπὸ τῆς ἐν Χαλκηδόνι ἀγίας δ' καθαιρεθέντων συν-
 ὁδοῦ, οἱ τῆς ἐκείνων δόγμασιν ἀντεχόμενοι τῆς καθο-
 λικῆς Ἐκκλησίας ἑαυτοὺς ἀποστήσαντες διακρινο-
 μένους ἑαυτοὺς κατωνόμασαν, μηδ' αὖθις συντίθεσθαι
 τοῖς ὀρθοῦς δογματισθεῖσι· τῇ ἀγίᾳ ἡρημένῳ συνδόξῳ·
 οὗ καὶ εἰς δυοκαίδεκα τμήματα διηρέθησαν· ἐξ ὧν
 καὶ μυρία αἰρέσεις ἐβλάστησαν· ὧν οἱ μὲν Εὐτυ-
 χιανισταὶ ὀνομάσθησαν, Διόσκορον καὶ Εὐτύχιον
 μόνον δεχόμενοι· οἱ τὸν Χριστὸν ἐδογματίζον ὁμοού-
 σιον μὲν τῷ Πατρὶ, οὐ μὴν δὲ καὶ ἡμῖν· οἷς μὴ συν-
 τίθενται σώζεσθαι ἐν Χριστῷ τὴν τῆς ἀνθρωπίνης
 ἀλήθειαν φύσεως. Τοῦ δὲ βασιλέως Λέοντος τὸ βιοῦν

et flagitiosi facinoris pœnas sumens, tormen-
 tis subdidit, atque urbe exegit. Illi vero et
 civitatis ejus antistitem Anastasium, Gregorii suc-
 cessorem, e throno suo deturbatum, funeque mor-
 tibus alligato, per urbem tractum, fœda morte
 affecerunt. Pudendas namque naturæ partes inter
 trahendum ense excisas, in os ejus injecere. Postea
 vero illum perinde atque holocaustum quoddam,
 igni tradidere : virum sapientia et virtute præcla-
 rum, primariumque dogmatum Ecclesiæ doctorem :
 quippe qui lucubrationes multas eidem reliquerit.
 Hujus liber est cui nomen Ὁδηγός, hoc est, Via
 dux, et Ecclesiæ dogmatum definitiones, aliaque
 præterea multa. Item in sextum Psalmum liber,
 in ingressu jejuniorum editus. Ego vero orationem
 etiam ejus quamdam legi, ad Antiochenos in in-
 troitu suo scriptam, et pacificatoriam aliam, quam
 vicesimo tertio anno in thronum suum postliminio
 reversus composuit, Mauricio imperium obtinente :
 quem etiam in eo scripto, quod ab exilio revo-
 catus sit, laudibus effert. Huic Anastasio, propterea
 quod in Sinæo monte philosophatus sit, et sensum
 ibi carnis domuerit, Sinaitæ cognomen inditum
 est. Atque ille quidem in populi tumultu perem-
 ptus, vitam finiit. Post eum autem cum sex annis a
 reditu in episcopatu enituisset, pastorale munus
 Antiochiæ Anastasius alter suscepit. 868 Et ante
 hunc Cyriacus etiam, Constantinopolitanæ urbis
 episcopus, undecim annis in sacra functione trans-
 actis, sedem eam Thomæ reliquit : qui diaconi et
 sacellarii in Ecclesia munus obiens, ad pontificium
 thronum conscendit. Hic vero tribus annis, et duo-
 bus non amplius mensibus sacro munere functus,
 impio Sergio sede cessit. Thomas iste domum
 maximam in ædibus episcopalibus extruxit : quæ
 domus, nomen a conditore suo acceptum, in ho-
 diernum usque diem retinet, et Thomaitis voca-
 tur. At Sergius diaconus quidem Ecclesiæ fuit :
 sed a Syris et Jacobitis generis originem traxit.

CAPUT XLV.

De schismatibus quæ post quartam et quintam
 sanctam synodum in Ecclesiam irrepserunt.

Quis vero Jacobus iste fuerit, unde Jacobitæ
 nomen acceperunt, et alia præterea quæ in historia
 hac ommissa sunt, æquum esse puto ut hic referam.
 Altius autem narrationem petam. Postquam Euty-
 cheti et Dioscoro a sancta quarta Chalcedonensi
 synodo dignitas abrogata est, qui illorum dogmata
 defenderunt, facta ab Ecclesia catholica defectione,
 διακρινόμενοι, hoc est, segregatos sive ambigentes,
 seipsos appellarunt : neque ullo modo, ut quæ recte
 in concilio sancto statuta essent, comprobarent, ad-
 duci potuere. Ii in duodecim sectas dissecti sunt ; ex
 quibus multa millia hæresum pullularunt. Ex qua-
 rum sectatoribus quidam Eutychianistæ vocati, quod
 Dioscorum tantum et Eutychetem reciperent : qui
 Christum docuerunt Patri quidem consubstantia-
 lem esse, nobis autem minime : propterea quod

nobis non assentiuntur, veram esse in Christo humanam naturam profitentibus. Postquam autem imperator Leo diem suum obiit, atque Zeno et Anastasius imperii administrationem susceperunt, quam maximam libertatem sibi qui quartæ synodo restiterunt, usurpare. Eodem tempore et Acephali, quorum dux Severus Antiochenus fuit, unam Verbi et carnis naturam male prædicantes: et præterea Jacobitarum, Theodosianorum, Julianistarum, et plurimorum aliorum catervæ, Ecclesiæ insultarunt, qui Monophysitæ appellati sunt, quod unam Verbi et carnis naturam post ineffabilem unionem in Christo esse sentiant et doceant. **369** Hi vero Acephali sunt nominati, qui benoticum Zenonis imperatoris scriptum, quo scilicet ad unionem ecclesias perducere voluit, propterea quod ille sanctam quartam synodum anathemati non subiecisset, minime receperunt. Acephali autem ob eam causam dicti sunt, quod sub episcopis non fuerint. Proinde episcopis et sacerdotibus apud eos defunctis, neque baptismus juxta solemnem et receptum Ecclesiæ morem apud eos administratus, neque oblatio aut res aliqua divina facta, ministeriumve ecclesiasticum, sicuti mos est, celebratum est. Communionem vero illi a plurimo tempore asservatam habentes, feriis paschalibus in minutissimas incisam partes, convenientibus ad se hominibus dederunt. Quo tempore quam quisque voluisset, placitam sibi sumebat potestatem. Et propterea quod quilibet, quod sibi visum esset, fidei insertum voluit, quam plurima defectorum et hæreticorum turba exorta est: Tritheitarum, Agnoetarum, Theopascitarum, Jacobitarum, Armeniorum, Severitarum, et Aphthartodocitarum, iuitio a Juliano Halicarnasso sumpto: qui creatum quidem Domini corpus esse opinatus est, sed idem ab ipsa conceptione incorruptibile esse docuit. Horum cohortem, qui eis adversati sunt, Phantasiastas et Manichæos vocarunt: quemadmodum et illi rursus hos Phthartolatrias et Scenolatrias nominarunt. Ejus generis hæresibus, et Severitis maxime, Ecclesiæ admodum ingruentibus, Chalcedonensis quoque synodi nomine presso, perquam longo tempore jactata ea est, et exagitata. Unde ingens diu seditio et confusio in Ecclesia exstitit. Ipsa namque plebs ad sanctioris altaris cancellos assistens, plagis se multaturam, et cum ignominia ex sacris templis sacerdotes ejectionem comminata est, sicubi ejus synodi mentionem inferre, aut eam sacrosanctis diptychis inscribere, eorumve nomina divinorum Patrum, qui decreta ejus promulgarunt, proferre ausi fuissent. Isti ipsi etiam maximo contenderunt opere, ut sacrum ejus, qui in sanctis est, divi Leonis veteris Romæ episcopi tomum, quem veræ pietatis studiosi rite columnam orthodoxiæ rectæque sententiæ nominarunt, tollerent, quod is synodum eam firmiter fulciret. Tomum eum divinissimus Alexandrinus papa Eulogius postea a se enarcatum, optime, atque ita prorsus, ut oportuit cum-

μεταλλάξαντος, Ζήνωνος τε καὶ Ἀναστασίου τὴν βασιλείον ἀρχὴν ὑποζωσμένων, παύρησιν ὅτι πλείστην οἱ οἱ ἐναντίας οὗτοι τῇ δ' συνόδῳ ἰόντες ἐλάμβανον. Τηνικαῦτα δὲ καὶ τῶν Ἀκεφάλων, ὧν προστάτης ὁ τῆς Ἀντιόχου Σευήρος ἐγένετο, μίαν φύσιν τοῦ Λόγου καὶ τῆς σαρκὸς κακῶς δογματίζων, καὶ τῶν Ἰακωβιτῶν, Θεοδοσιανῶν τε καὶ Ἰουλιανιστῶν, καὶ ἑτέρων πλείστων σίφος τῇ Ἐκκλησίᾳ εἰσέφερε· οἱ καὶ Μονοφυσίται ἐκλήθησαν, ἅτε δὴ μίαν φύσιν τοῦ Λόγου καὶ τῆς σαρκὸς μετὰ τὴν ἀρρήτων ἕνωσιν περσεύοντές τε καὶ δογματίζοντες· οἱ δὲ Ἀκέφαλοι ὠνομάζοντο· οἱ τὸ ἐνωτικὸν τοῦ βασιλέως Ζήνωνος οὐ προσείντο, οἷς μὴ τῷ ἀναθέματι καὶ τὴν ἁγίαν δ' καθυπέβαλε σύνοδον. Διὰ δὲ τὸ ὑπὸ ἐπισκόποις μὴ ἀγεσθαι, Ἀκέφαλοι ὠνομάσθησαν. Ἐνθεν τοι καὶ τῶν παρ' αὐτοῖς ἐπισκόπων καὶ ἱερέων ἐκλειοπέτων, οὐδὲ βάπτισμα κατὰ τὸν Ἐκκλησίας ἐποιοῦν θεσμόν. Ἄλλ' οὐδὲ προσκομιδὴ τις ἡ λειτουργία παρ' αὐτοῖς οἷα ἔθος τετέλεστο. Κοινωνίαν δὲ πεφυλαγμένην ἐκ παλαιτέρων ἔχοντες, χροῶν, ἐξ αὐτῆς καιρῶς τοῦ Πάσχα μικροτάτας μερίδας κολίζοντες τοῖς συνοῦσιν ἐδίδοσαν· ὅπηνικα καὶ πᾶς τις τὴν ἐκείνῃ θυμῆρῃ ἐντεῦθεν ἐπισπάτο ἀρχὴν. Κἂν τῷ θείῳ ἐκαστον τὸ δοκοῦν τῇ πίστει ἐγγίνεσθαι, πλῆθος ὅτι πλείστον ἀποσχιστῶν καὶ αἰρέσεων ἀνεψύη· Τριθεῖται καὶ Ἀγνοῆται καὶ Θεοπασχίται, Ἰακωβίται τε, καὶ Ἀρμένιοι, καὶ Σευηρίται, καὶ Ἀφθαρτοδοκῆται ἀπὸ Ἰουλιανοῦ τοῦ Ἀλικαρνασείως ἀρξάμενοι· ὅς κτιστὸν μὲν εἶναι τὸ τοῦ Κυρίου ἰδογματίζε σῶμα· ἐξ αὐτῆς δὲ συλλήψιας ἀφθαρτον γεγονέναι. Ὅν τὸ σύνταγμα οἱ οἱ ἐναντίας Φαντασιαστά; καὶ Μανιχαίους ἐκάλουν· ὡς περ ἐκείνους οὗτοι πάλιν Φθαρτολάτρας καὶ Σκηνολάτρας ὠνόμαζον. Ὅν δὴ τα αἰρέσεων καὶ μάλιστα τῶν ἄχρη καὶ αὐτοῦ Σευτῶν σφόδρα τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπιχειμμένων, καὶ ἢ ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος ἀμνημόνευτος ἐπιπλείστον χρόνον διέμεινε κλονουμένη καὶ μεταφερομένη· καὶ πολλῇ τις ἐντεῦθεν στάσις καὶ σύγχυσις ἐπὶ μακρὸν πῇ Ἐκκλησίᾳ ἀνεβρίπισθη. Τὰ γὰρ πλήθη πρὸς ταῖς κληκίαις τῶν θυσιαστηρίων ἰστάμενοι, παλεῖν ἠπέλιον καὶ ἀτίμως τῶν ἱερῶν περιδύλων τοὺς ἱερεῖς ἐξωθεῖν, εἶγε μυσίαν που τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου ποιεῖν ἔλιοντο, κἂν τοῖς ἱεροῖς διπτύχοις ταύτης καταγραφῆν καὶ ἐκφώνησιν τῶν ἰχθυεμένων ταύτην θεῖον Πατέρων. Οἱ δ' αὐτοὶ καὶ πλείστην πάμπαν εἰσήγον σπουδῆν, καὶ τὸν θεῖον Τόμον τοῦ ἐν ἁγίοις ἱεροῦ Λέοντος τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἀρχιερέως, ἣν στήλην ὀρθοδοξίας οἱ εὐσεβοῦντες ἐνδίκως ὠνόμασαν, ἀνατρέπειν εὖ μάλα, ὡς σφόδρα τὴν σύνοδον ἐπερείθοντα. Ὅν δὴ τα καὶ ὁ θεοτάτος πάππας Ἀλεξανδρείας Εὐλόγιος ἐξηγησάμενος ὑστερον, ἀριστα καὶ ὡς χρεῶν συγκείσθαι τοῦτον σαφῶς ἀπεφῆναιτο· ὅς καὶ ἕτερα πλείστα συγγράμματα λόγου καὶ μνήμης ἄξια τῇ Ἐκκλησίᾳ Χριστοῦ καταλείπειν. Μετὰ δὲ τοῦτον χρόνῳ πολλῷ ὑστερον καὶ ὁ τῆς Ἀντιόχου πρόεδρος ὁ ἐκ Σινταίου δηλαδὴ Ἀναστάσιος, πλείστον καὶ οὔτως ὑπὲρ τῆς ἁγίας δ' συνόδου διαμαχόμενος, καὶ πούδς κατὰ τὰ τῶν Μονοφυσιτῶν καὶ Ἀκεφάλων βέβων, πᾶσι λόγοι; τὸ

στὲ βρόν ἔχουσι, ἀδελφονεύουσι πέδαις παρίστησιν, ἅς ἀριστά γε καὶ ὀρθοδοξίας ἔμπλεω ταύτην ἐπιπέσιν ὀρίσται, πλήρη τε θεοσεβείας εἶναι τὰ ταύτης συνίστησι δόγματα. Οἱ γὰρ μὴν περὶ Διόσκορον τε καὶ Γάϊου, καὶ τὸν τῆς Ἀντιόχου Σευήρου, πρὸς δὲ καὶ Ἰάκωβον, καὶ τὴν γραμματικὸν Ἰωάννην, ὃς ἐπεκλήθη Φιλόπονος, τὸν καὶ πλείστα συγγράμματα δυσχερῆ τε καὶ δυσεξέλεγκτα κατὰ τῆς τῆς αὐτῆς ἐξηννοχότα συνόδου, ἐναντιούμενοι τῇ συνόδῳ, μίαν μὲν φύσιν, δύο δὲ ὑποστάσεις ἀσέβηστα γράφοντες ἐδογματίζον· καὶ μᾶλλον Σευήρος βίβλον ὄλην ἐνέταπτεν. Πλὴν καὶ οὗτοι τῶν οἰκείων βιβλίων ἐνιαχοῦ δύο φύσεις ἀνομολογοῦσιν ἐπὶ Χριστοῦ· ὅπερ οἱ πολλοὶ μὴ ἀκριβοῦντες εὐσεβῆς ὄθησιν ᾤθησαν, καὶ τρόπον ἕτερον εἰς τὴν ἐκείνων ἁσέβειαν κατηνέχθησαν. Καὶ ταῦτα μὲν ἐπεκράτει ἄχρι καὶ τῆς Ἰουστινιανοῦ ἀναρρήσεως· ἐκεῖνου δὲ τὰ σκήπτρα γενναίως ἀνεληφότος, οἱ τῶν αἰρέσεων τούτων προστάται, ἄχρι δὲ καὶ Σευήρου, ὅσα δὴ καὶ κνώδαλα εἰς χηραμοῦς καὶ καταδύσεις τὰς ἑαυτῶν διατριβὰς ἔθεντο, τῆς ἀγίας ἐ' συνόδου τῶν ρε' ἀγίων Πατέρων ὑπ' ἐκεῖνου συγκροτηθείσης· κἄν καὶ οὗτος ἐς ὕστερον Τελγίνος βασκανία τινὸς τῆ τῶν Ἀφθαρτοδοκῆτων κατὰ κράς ἐάλω αἰρέσει τοῦ εὐθείως παρατραπεί· ὡσπερ μοι ἐν τῷ πρὸ τούτου τόμῳ διελήφθη. Ὡν δὲ τούτων πλείστον αἰρέσεων τὰς πρὸς ἀλλήλας ἐπιμύξιας καὶ διαιρέσεις καθεξῆς διαλήφονται.

positum esse, disertis verbis pronuntiavit : **870** qui alia quoque multa scripta lectu digna Ecclesiae Christi reliquit. Post hunc itidem aliquanto tempore post Antiochenus antistes Anastasius Sinaites, qui et ipse sanctam quartam synodum propugnans, lucubrationibus suis firmissimis Monophysitas et Acephalos refutavit, et argumentis certissimis probavit, eum librum orthodoxiam rectissime plenissimeque in omnibus docere, dogmataque ejus vera pietate referentissimo esse. Enimvero Dioscorus, et Gaius, et Antiochenus Severus, Jacobus item, et Joannes Grammaticus Philoponus cognominatus (qui libros plures difficiles, quos refellere non ita promptum sit, contra synodum quartam edidit) eam ipsam synodum oppugnant, unam quidem naturam, duas autem subsistentias, per summam impietatem, in Christo esse scripserunt et docuerunt : potissimum vero Severus, qui librum integrum de ea re composuit. Verum et ipsi in libris suis alicubi naturas duas in Christo profitentur: quod sane multi non ita accurate observantes, rectum piusque esse existimaverunt, et alio deinde modo in illorum impietatem sunt adducti. Atque hæc quidem sic obtinuerunt, quoadusque Justinianus est imperator renuntiatus. Postquam vero is sceptrum imperiale accepit, quæcunque exstiterent belluæ, in specus et latibula sua contulere conventicula : cum ille sacram quintam synodum centum sexaginta quinque sanctorum Patrum coegisset. Quainvis et ipse Justinianus postea intemperis fascinatoris cujuspiam in Aphthartodocitarum hæresim transversim raptus, a recta aberravit via : sicuti a me in proximo libro est dictum. Cæterum plurimarum istarum hæresum commistionem simul et divisionem deinceps exponam.

ΚΕΦΑΛ. ΜΓ'.

Ἔτι περὶ τῶν Μονοφυσιτῶν, ὅτι σφαλερῶς περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκώσεως δογματίζουσι.

Ἄλλὰ τί ποτὲ ἐστὶ τὸ πρὸς τῶν Μονοφυσιτῶν ἐπιμαζόμενον, ὧν ὡς ἀπὸ κακίστης ρίζης αἱ εἰρημέναι αἰρέσεις ἐβλάστησαν ὡσπερ κρίκος ἀλλήλοις ἐχόμεναι, ἦδη ἔρω. Ὅταν μὲν γὰρ τὰς συνελθούσας τῷ Θεῷ φύσεις, ἐκάστην καθ' ἑαυτὰς διαστήσωσι, δύο ταύτας ἀνομολογοῦσιν ἀναγκαζόμενοι, ὅταν δὲ ἀμφοτέραις εἰς τὴν τοῦ Λόγου ἐνώσωσι σάρκωσιν, οὐ δύο ἀσυγχύτους συνελθούσας φύσεις τιθέασιν, ἀλλὰ μίαν φύσιν σύνθετον. Καὶ γὰρ ἡμῶν μίαν ὑπόστασιν σύνθετον λεγόντων, ἐκείνοι μᾶλλον μίαν σύνθετον φύσιν ἀντιτιθέασιν. Καὶ τὸν λόγον τῆς θέσεως σφῶν οὕτως παραδειγματίζουσι λέγοντες, ὅτι ὡσπερ ὁ ἄνθρωπος ψυχὴν ἔχει καὶ σῶμα, καὶ ἄλλη μὲν ἐστὶ φύσις ψυχῆς, ἄλλη δὲ σώματος, εἰ τις ἐκάστην καθ' ἑαυτὴν θεωροίη· ἐπειδὴν δὲ συνέλθωσιν, ἄνθρωπον ποιοῦσι, μίαν φύσιν ἔχοντα σύνθετον· οὐ γὰρ δεῖ, φασὶ δύο φύσεις λέγειν τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ μίαν σύνθετον· οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ οἴονται, ἐκ δύο μὲν συνεστηκέναι φύσεων· μετὰ δὲ τὴν ἔνωσιν μίαν τὰς δύο φύσεις ταύτας γεγενῆσθαι σύνθετον. Ὅπερ τῇ Ἐκκλησίᾳ παντάπασιν ἀποτρόπαιον. Διὰ τοι τοῦτο καὶ ὁ μέγας ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος τὰ ἐξ ὧν, καὶ ἐν εἰς, καὶ ἄπερ, φησὶ, σῶ-

C

871 CAPUT XLVI.

Præterea de hæresi Monophysitarum ; quod insidiosè admodum ei periculose de Dei Verbi incarnatione opinantur.

Quod vero tandem Monophysitarum fuerit dogma, a quibus tanquam a radice pessima, quas diximus, hæreses pullularunt ceu circulus aut catena ex sese dependentes, modo dicam. Cum etenim convenientes in Christo naturas, quamlibet per seipsam discernunt, duas eas esse necessitate adducti consentunt. Cum vero utramque in Verbi incarnatione uniunt, non duas illi inconfusibili modo convenientes naturas, sed unam compositam naturam statuunt. Nobis enim unam subsistentiam compositam dicentibus, illi unam potius naturam compositam inferunt. Et rationem sententiæ suæ exemplo confirmantes, dicunt, hominem animam obtinere et corpus : et aliam animæ naturam esse, aliamque item corporis, si quis quamlibet per seipsam contempletur ; cum vero illæ coierint, hominem efficere, unam naturam compositam obtinentem. Non enim, inquirunt, duas naturas hominem dicere oportet, sed unam compositam. Atque ad eundem modum de Servatore Christo opinantur : illum videlicet ex duabus quidem constituisse naturis, post unionem autem duas eas naturas in unam evasisse compositam, quod sane Eccle-

sia tanquam piaculum prorsus aversatur. Quapropter A
et magnus theologus Gregorius, de duabus naturis
sententiam suam exponens, sapientissime simul et
subtilissime dicit, naturam suam eas servare, ex qui-
bus scilicet, et in quibus, et quæ sint. Nam *ex quibus*
propterea posuit, ut ex divinitate et humanitate na-
turam declararet : in quibus vero, ut naturas post
unionem servaret, neque eas propter mutuam unio-
nem confunderet ; *quæ sint* autem, ne quis aliud
Christum post naturarum unionem factum esse
existimaret. Dogmatis istius exactiorem rationem
inde considerabimus. Corpus nostrum ex quatuor
elementis, igne, aere, aqua et terra, constitutum
esse, in confesso est, in quibus etiam constitit.
Atque in corpore ea ex quibus, et in quibus est,
conservantur ; quæ autem sint, non itidem. Siqui-
dem post elementorum unionem corpus nostrum
non pure ignis est, neque sincere aer, neque in-
corrupte aqua, neque germane terra : sed aliud
quiddam, quam quatuor ista. 872 Id satis ex
sensu ipso patet. Unaquæque enim corporis nostri
pars aliud quiddam quam elementa est. Verum in
divina unione, non aliud quiddam, post duarum
naturarum concursum, factum est : sed idem
ipsum est, Christus videlicet, Deus et homo. Porro
hæresis ista exquisitior subtiliorque aliis fuit,
quod auctores defensoresque habuerit viros sap-
ientes : et potissimum eum quem diximus, Joan-
nem Philoponum, qui sub præsentī, de cujus re-
bus nunc agimus, imperio viguit, et in Aristotelis
super Trithetarum, qui dicuntur, dux fuit. De eo

ζοντα, περί τῶν δύο φύσεων τοῦ το δογματίζων σο-
φωτάτα τε καὶ ἀκριβέστατα. Τὸ μὲν γὰρ ἐξ ὧν
τέθεικεν, ἵνα τὴν ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος
δογματίζῃ φύσιν· τὸ δὲ, ἐν οἷς, ἵνα τηρήσῃ τὰς
φύσεις μετὰ τὴν ἔνωσιν· καὶ μὴ συγχέῃ ταῦτα·
διὰ τὴν πρός ἀλλήλας ἔνωσιν, τὸ δὲ, ἄπερ, ἵνα
μὴ οἰηθῇ τις ὅτι ἄλλο γέγονεν ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν
τῶν φύσεων ἔνωσιν. Καὶ δὴ τὴν τοῦ ὄγματος
ἀκριβείαν ἐντεῦθεν σκεψόμεθα. Ἐκ τεσσάρων στοι-
χείων τὸ ἡμέτερον σῶμα ἀνωμολόγηται, πυρρὸς,
ἀέρος, ὕδατος, γῆς· ἐν οἷς καὶ τὴν σύστασιν ἔχει.
Σώζεται γοῦν ἐν τῷ σώματι καὶ τὸ ἐξ ὧν καὶ τὸ ἐν
οἷς· οὐ μὴν τὸ ἄπερ. Μετὰ γὰρ τὴν ἔνωσιν τῶν
στοιχείων τὸ ἡμέτερον σῶμα οὕτως καθαρῶς ἐστὶ
πῦρ, οὔτ' εἰλικρινῶς ἀήρ· οὔτε μὴν ὕδωρ ἀθόλω-
τον· ἀλλ' οὐδ' ἀνόθευτος γῆ· ἀλλ' ἕτερόν τι παρὰ
τὰ δ'. Καὶ δῆλον ἀπὸ τῆς αἰσθητικῆς· ἕκαστον γὰρ
τῶν μερῶν τοῦ ἡμετέρου σώματος ἄλλο τι παρὰ τὰ
στοιχεῖά ἐστιν. Ἐπὶ δὲ τῆς θείας ἐνώσεως οὐκ ἄλλο
τι μετὰ τὴν συνδρομὴν τῶν δύο φύσεων γέγονεν·
ἀλλ' αὐτὸ τοῦτό ἐστιν ὁ Χριστὸς θεὸς καὶ ἀνθρώπος.
Γέγονε δὲ τοιαύτη αἵρεσις ὡσανεὶ ἀκριβεστέρα καὶ
λεπτοτέρα τῶν ἄλλων, διὰ τὸ προστάτας αὐχῆσαι
ἄνδρας σοφοῦς, καὶ μάλιστα τὸν προσηρημένον Φι-
λόπονον Ἰωάννην, ἐπὶ τῆς παρουσίᾳ ἡγεμονίας
ἀκμάσαντα, καὶ πλείστα ταῖς Ἀριστοτέλους πλο-
καῖς ἐνιδρώσαντα· ὅς καὶ τῆς τῶν Τριθεϊτῶν λεγο-
μένων αἰρέσεως ἀρχηγὸς ἐγεγόνει. Τίς δὲ ἐστὶν οὗ-
τος, ῥητέον.

perplexitatibus maxime desudavit, et hæresis in-
quis fuerit, dicendum.

CAPUT XLVII.

De philosopho Joanne Philopono Tritheita.

Genere fuit Alexandrinus, et philosophus sum-
mus : quamvis autem stylo dictioneque sua non
olim sit laudatus, in disputationibus tamen
argumentumque et demonstrationum probatio-
nibus, sane quam fuit admirandus, in Platonis et
Aristotelis doctrina maximopere versatus. Qua-
propter eorum, potissimum vero Aristotelis, ob-
scure dictionum luculentissimas reliquit enarra-
tiones, quæ hodie quoque exstant. Hic etiam im-
pio Sergio Constantinopolitanæ tum Ecclesiæ hier-
archiæ, admonitus ab eo, ut hæresim ejusmodi
constitueret, librum acutissimum composuit, qui
Διατητής, hoc est, *Arbiter*, sive *De unione* inscriptus,
decem capitulis omnem eam hæresim contextit. Ad
comprobandum autem piaculare suum dogma,
omnem prorsus accuratissime movit philosophi-
am. Multa præterea alia scripta Philoponus
iste edidit, ad Græcos et hæreses reliquas, et ad
alios quosdam ; in quibus hæc etiam, impium
dogma instituens, refert : « Omnia hæc sensui
atque oculis subjecta corpora, juxta materiam et
formam, ex eo quod non est, in id quod est, pro-
ducta a Deo sunt : corruptibiliaque sunt, et cor-
rumpuntur, secundum materiam et formam. Pro

C

ΚΕΦΑΛ. ΜΖ'.

Περὶ τοῦ φιλοσόφου Ἰωάννου τοῦ Φιλοπόνου
καὶ Τριθεϊτου.

Τὸ μὲν γένος Ἀλεξανδρεὺς ἦν ὁ ἀνὴρ· λίαν δὲ
ἐστὶ φιλόσοφος ἀκριβέστατος· κἂν καὶ τὴν ἰδέαν
τῶν λόγων οὐ πάνυ τῶν ἐπαινουμένων ἔχων γνωρι-
ζεται· περὶ δὲ τὰς ἀποδείξεις τῶν λόγων πάνυ ἐστὶ
θαυμασιώτατος· ἄκρος δ' εἰσάγαγε κατὰ τὴν Πλάτωνος
καὶ Ἀριστοτέλους παιδείαν· οἷς καὶ πλείω,
μάλιστα δὲ τῶν Ἀριστοτέλους ἀπορρήτων λαμπρο-
τάτας ἐξηγήσεις κατέλιπε, αἷ καὶ ἐς δεῦρο δὴ δια-
σώζονται· ὅς καὶ τῷ δυσσεβεῖ Σεργίῳ τηνικαῦτα
τῆς Κωνσταντίνου ἱεραρχοῦντι παρακληθεὶς τὴν
τοιαύτην συστήσασθαι αἵρεσιν, λόγον δεινότατον
συνεγράψατο, ὃς *Διατητής*, ἢ *Περὶ ἐνώσεως* ἐπι-
γράφεται. Ἐν κεφαλαίοις δὲ δέκα τῆς αἰρέ-
σεως πᾶσαν τομὴν ἐξυφήνατο. Πρὸς γε μὴν ἀπόδει-
ξιν τοῦ μυσταροῦ αὐτοῦ ὄγματος, πᾶσαν φιλοσοφίαν
κεκίνηκεν ἐξακριβωσάμενος. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα
συγγράμματα ὁ ῥηθεὶς Φιλόπονος· καταλείπει,
πρὸς θ' Ἑλληνας, καὶ λοιπὰς τῶν αἰρέσεων, καὶ
ἐτέρους· ἐν οἷς καὶ ταῦτα συντίθησι δογματίζων
ἀθέως· « Τὰ αἰσθητὰ πάντα ταῦτα καὶ ὀρώμενα
σώματα, λέγων, κατὰ τε ὕλην καὶ εἶδος ἐκ τοῦ μὴ
ὑπὸς εἰς τὸ εἶναι παρήχθη ἀπὸ Θεοῦ· φθαρτὰ τε
ταῦτα γενέσθαι καὶ φθεῖρεσθαι κατὰ τε ὕλην καὶ
εἶδος· καὶ ἀντὶ τούτων ἕτερα τῶν κρείττων του-

των τῶν ὀρωμένων ἀρθάρτα καὶ αἰώνια δημιουργ- A
 γείσθαι ὑπὸ Θεοῦ. ἰ Πρὸς τούτῳ συντέλειαν μὲν
 φησι τοῦ ὀρωμένου τούτου κόσμου, ἤγουν παρέλευ-
 σαι, καὶ αὖθις καινοῦ κόσμου ἐτέραν γένεσιν. Ὅρι-
 ζεται δὲ καὶ νεκρῶν ἀνάστασιν εἶναι, τὴν τῶν λογι-
 κῶν ψυχῶν πρὸς τὸ φθαρτὸν σῶμα ἔνωσιν ἀδιάλυτον.
 Οἱ· οἱ περὶ Κόσμου ἐναντιούμενοι, αὐτὸν τε καὶ τὰ
 τούτου συγγράμματα ἀπεώσαντο, ὡς μοι ῥηθήσε-
 ται· κἀν καὶ πρότερον αὐτὸν ἐπεδέχοντο· « Τὰ
 σώματα, λέγοντες, κατὰ μὲν τὴν ὕλην οὐ φθείρον-
 ται, ἀλλὰ κατὰ μόνον τὸ εἶδος· καὶ πάλιν ἀναμορ-
 φοῦνται, κρείττον εἶδος προσειμένης τῆς ἐν αὐτοῖς
 ὕλης. » Καὶ γένεσιν μὲν κόσμου καὶ οὗτοι φασὶ
 κατὰ τε ὕλην καὶ εἶδος, φθορὰν δὲ αὐτοῦ κατὰ τὸ
 εἶδος μόνον, οὐ μὴν καὶ κατὰ τὴν ὕλην πάσχειν.
 Ὅριζονται δὲ καὶ ἀνάστασιν εἶναι νεκρῶν, τὴν τοῦ
 σώματος τούτου πρὸς τὴν λογικὴν ψυχὴν ἔνωσιν ἀ-
 διάλυτον. Ὁ δὲ Φιλόπονος πρὸς τοῖς εἰρημένοις καὶ
 ταῦτα φιλοσοφεῖ, ἢ τό γε ἀληθέστερον εἰπεῖν, φλη-
 ναφεῖ· « Οὐκοῦν ἐκάστη φύσις οὐ μοναχῶς λέγεται
 τοῦθ' ὅπερ ἐστίν, ἀλλὰ διχῶς· καθ' ἓνα μὲν τρόπον,
 ὅταν τὸν κοινὸν ἐκάστης φύσεως λόγον αὐτὸν ἐφ'
 ἑαυτοῦ θεωρῶμεν, ὡς τὴν ἀνθρώπου φύσιν, ἢ τὴν
 ἱπποῦ ἐν οὐδενὶ τῶν ἀτόμων γινομένην· ἢ ἐτέραν
 δὲ ὅταν αὐτὴν δὴ ταύτην τὴν κοινὴν φύσιν ἐν τοῖς
 ἀτόμοις γινομένην κατιδῶμεν, καὶ μερικωτάτην ἐν
 ἐκάστῳ αὐτῶν λαμβάνουσαν ὑπαρξίν· καὶ οὐδενὶ
 ἄλλῳ πλὴν ἑαυτῆς καὶ μόνῃ λοιπὸν ἐφαρμόζουσαν.
 Τὸ γὰρ ἐν ἑμοὶ ζῶον λογικὸν θνητὸν οὐδενὶ τῶν ἄλ-
 λων ἀνθρώπων ἐστὶ κοινόν, οὐδὲ ἢ ἐν τῷδε τοῦ ζώου
 φύσις ἐν ἄλλῳ τινὶ γένοιτ' ἂν. Ὅτι δὲ ταύτας τὰς
 ἐννοίας περὶ τε φύσεων ἔχει καὶ ὑποστάσεων ἢ τῆς
 Ἐκκλησίας· διδασκαλία, δὴλον ἐξ ὧν μὲν φύσιν Πα-
 τρός τε καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος ὁμολογοῦμεν·
 τρεῖς δὲ τὰς τούτων ὑποστάσεις εἶπουν πρόσωπα
 δογματίζομεν· καθ' ἃς ἕκαστον ἰδιότητι τινὶ ἐκ τῶν
 λοιπῶν διακρίνεται. Τίς γὰρ ἂν εἴη φύσις μία θεό-
 τητος ἢ ὁ κοινὸς τῆς θείας φύσεως λόγος αὐτὸς
 καθ' ἑαυτὸν θεωρούμενος, καὶ τῆ ψιλῆ ἐπινοία τῆς
 ἐκάστου ἰδιότητος κεχωρισμένος; Ὅτι τε ἰδικώτερον
 πάλιν τὸ τῆς φύσεως ἐφ' ἑκάστου τῶν ἀτόμων, ἤγουν
 τῶν ὑποστάσεων, ἐκάστης ἴδιον γινόμενον θεωροῦν-
 τες· καὶ οὐδενὶ λοιπὸν ἐτέρῳ τῶν ὑπὸ τὸ κοινὸν
 εἶδος ἐφαρμόζειν δυνάμενον, δηλαδὴ πάλιν ἐξ ὧν
 ἐπὶ Χριστοῦ δύο φύσεων ἔνωσιν πρεσβεύομεν· τῆς
 θεότητος, φημί, καὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Οὐ γὰρ δὴ
 τὴν κοινὴν ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριᾶδος νοουμένην θεό-
 τητα σεσαρκῶσθαι φάμεν· οὕτω γὰρ ἂν καὶ τὴν
 ἐνανθρώπησιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος κατηγορήμεν.
 Ἄλλ' οὐδὲ τὸν κοινὸν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως λόγον
 ἠνώσθαι τῷ Θεῷ Λόγῳ διεξάζομεν. Οὕτω γὰρ ἂν
 πάλιν καὶ τοῖς πρὸ τοῦ Λόγου ἐπιδημίας γενομένοις
 ἀνθρώποις, καὶ τοῖς μετ' αὐτὴν ἐσομένοις ἅπασιν
 ἠνώσθαι ἂν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, δικαίως ἐλέγετο. Ἀλλὰ
 δὴλον ὅτι φύσιν θεότητος ἐναυθά φάμεν τὴν ἐν τῇ
 ὑποστάσει τοῦ Λόγου τῆς κοινῆς θεότητος φύσιν.
 Ὅθεν καὶ μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμέ-
 νην ὁμολογοῦμεν, σαφῶς ἀποκρίνοντες αὐτὴν τοῦ

PATROL. GR. CXI.VII.

hiscē vero corporibus corpora alia visibilibus istis
 longe præstantiora, incorruptibilia et sempiterna,
 a Deo conduntur. » Ad hæc consummationem
 sive interitum visibilis hujus mundi, ac rursus
 novi mundi creationem alteram, asserit. **873**
 Statuit etiam mortuorum resurrectionem esse,
 rationalium videlicet animarum cum corruptibili
 corpore indissolubilem unionem. Quibus sententiis
 renitens Conon, ipsum juxta et lucubrations ejus,
 sicuti a me dicitur, rejecit; quamvis eas antea
 receperit. « Conon ipse corpora dixit non secu-
 dum materiam, sed tantum juxta formam occidere,
 eaque denuo conformari, præstabiliorem speciem
 materia ipsa recipiente. Mundi ille quoque crea-
 tionem juxta materiam et formam, interitum au-
 tem ejusdem juxta formam solummodo, non au-
 tem secundum materiam, ferre dicit. Resurrectio-
 nem vero mortuorum esse corporis istius cum
 anima rationali unionem indissolubilem decernit. »
 Enimvero Philoponus, præter ea quæ diximus,
 hæc quoque philosophatur: seu potius, ut verius
 dicam, nugatur: « Itaque natura quælibet non
 simpliciter, id quod est, dicitur, sed dupliciter.
 Uno enim modo, cum communem cujuslibet na-
 turæ rationem ipsam per seipsam contemplantur:
 veluti hominis aut equi naturam, in nullo indivi-
 duorum exstantem. » Alio vero modo, cum eam
 ipsam communem naturam in individuis existen-
 tem, et particularem maxime in quolibet eorum
 subsistentiam recipientem, neque cuiquam alii,
 præterquam illi ipsi soli de cætero convenientem,
 consideramus. Quod namque in me est animal ra-
 tionale et mortale, nulli reliquorum homini com-
 mune est. Neque quæ in hoc ipso animante est
 natura, in alio quopiam fuerit. Quod vero has
 ipsas notiones de naturis et subsistentiis Ecclesię
 doctrina habeat, ex eo constat, quod naturam
 quidem Patris et Filii et Spiritus sancti profite-
 mur, tres autem horum subsistentias sive personas
 prædicamus, per quas quælibet proprietate quadam
 a reliquis discernitur. Quænam etenim sit natura
 una divinitatis, quam communis divinæ naturæ
 ratio, ipsa per seipsam considerata, et nuda con-
 templatone a proprietate cujusque discreta? Et
 quod proprie et peculiariter rursus naturæ no-
 men consideremus, dum rationem naturæ in quo-
 libet individuorum sive subsistentiarum commu-
 nem, propriam atque peculiarem cujuslibet factam,
 quæ nulli deinceps alii, quod sub communem spe-
 ciem cadat, coaptari possit, contemplantur, ex eo
 patet, quod in duabus Christi naturis, unionem
 divinitatis, inquam, et humanitatis docemus. **874**
 Non enim communem, quam in sancta Trinitate
 consideramus divinitatem, incarnatam esse divi-
 mus: sic etenim et Patris et Spiritus sancti incar-
 nationem prædicaverimus; sed neque communem
 humanæ naturæ rationem unitam esse Deo Verbo
 opinamur. Eo namque pacto, et qui ante Verbi
 adventum exsisterunt, et qui postea futuri erant,

14

hominibus omnibus, unitum esse Dei Verbum recte dicatur. Cæterum satis liquet, nos hic divinitatis naturam dicere eam quæ est in subsistentia Verbi, non communis divinitatis naturam. Itaque etiam unam naturam Dei Verbi incarnatam esse profitemur, diserte eam a Patre et Spiritu sancto secernentes : ita ut hic quoque communem naturæ rationem, propriam jam Dei Verbi esse intelligentes, Verbi naturam incarnatam dicamus. Et naturam itidem humanitatis unitam Verbo dicentes, particularem maxime illam subsistentiam, quam solam ex omnibus Verbum assumpsit, sentimus.

CAPUT XLVIII.

Præterea de hæresi Monophysitarum, quod ea insidiose admodum et periculose de Dei Verbi incarnatione opinatur.

Sed Philoponus cum sectatoribus suis, communem humanam naturam, ipsamque etiam divinam, quam indivisibilem dicimus, in plurimas partitur personas, discernens eam, et singulatim individuis tribuens, et tribus supersubstantialis naturæ subsistentiis dispertiens. Id vero ipsum a recte sentientibus prorsus est alienum : quemadmodum hoc magnus in theologia vir Gregorius clarissime in libro ad Evagrium monachum de divinitate scripto, astruit. Quin etiam post illum eruditi quidam homines, ea quæ perperam a Philopono prolata sunt, refellerunt. Et cum plerique alii scriptis suis ea oppugnarunt, tum Leontius monachus omnium maxime egregium librum triginta capitum contra illum conscripsit, quo simul et hæresim eam prorsus everit, et piam nostram sententiam valde confirmat. Post hunc et admirandus ille diaconus atque referendarius Georgius Pisides, æqualis sive coætaneus illius, quamvis ætate aliquanto junior, iambis pulcherrimis, quos scribere consueverat, cum dicta hæresi congressus, 875 rem seriam ludicro temperando, ad hunc modum refert, absurditatem illius refutans :

*Unam atque mox unam lapillo computat:
At unam et unam forte si unam dixeris,
Pueri vel ipsi tale dictum riserint.*

Quod autem versiculis hic expressit, sic habet : Profliteris, inquit, Philopone, philosophorum omnium laboriosissime et sapientissime, duas naturas in Verbo unitas esse : unam divinitatis, et unam humanitatis. Si ergo duas naturas dicis in eo convenisse, quomodo duas in unam rursus contrahis ? Una namque et una duæ sunt, non una. Itaque si quis in eadem subjecta re duo quædam prædicando indicet, eaque ipsa rursus in unum redigat, ridendum se merito præbeat. Talis Monophysitarum fuit hæresis, impii Nestorii hæresi prorsus contraria. Nestorius enim, propter duas naturas, duas etiam subsistentias numerat, isti vero propter unam subsistentiam unam quoque substantiam et naturam. Verum Nestorii hæresis, ut de hac rursus agamus, non dicit Deum hominem factum esse, neque de cælo descendisse, et humanæ na-

τε Πατρός και τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ὥστε κἀναυθα τὸν κοινὸν τῆς φύσεως λόγον Ἴδιον τοῦ Θεοῦ Λόγου νενησκότας, σεσαρκῶσθαι φαμεν τοῦ Λόγου τὴν φύσιν· καὶ φύσιν πάλιν ἀνθρωπότητος· λέγοντες ἠνώσθαι τῷ Λόγῳ, τὴν μερικωτάτην ἐκείνην ὑπαρξίν, ἣν μόνην ἐκ πασῶν ὁ Λόγος προσεβλήκει, δογματίζομεν.

intelligentes, Verbi naturam incarnatam dicamus. Et naturam itidem humanitatis unitam Verbo dicentes, particularem maxime illam subsistentiam, quam solam ex omnibus Verbum assumpsit, sentimus.

ΚΕΦΑΛ. ΜΗ΄.

Ἔτι περὶ τῶν Μονοφυσιτῶν, ὅτι σφαλερῶς περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκώσεως δογματίζουσι.

Ἄλλ' ὁ μὲν Φιλόπωνος και ὅσοι ἐκείνου σύμφρονες, τὴν κοινήν ἀνθρωπίαν φύσιν, καὶ αὐτὴν δὲ τὴν θείαν ἦν φαμεν ἀδιαίρετον, εἰς πλεῖστα διίστησι πρόσωπα, ἀποδιαιρῶν αὐτὴν κατὰ μόνην ἐπιστῶν τοῖς ἀτόμοις, καὶ ταῖς τρισὶ μερίξιν τῆς ὑπερουσίλου φύσεως ὑποστάσει. Τοῦτο δὲ πάντῃ ἀλλότριον τοῖς ὀρθόφροσιν· ὡς δὴ καὶ ὁ μέγας ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος τοῦτο ἀριδιηλότατα παριστᾷ ἐν τῷ πρὸς Εὐάγγριον μοναχὸν λόγῳ περὶ θεότητος. Οὐ μὴν δὲ καὶ τινες τῶν μετέπειτα λογίων ἀνεξίλεγκτα παρήκαν τὰ τῷ Φιλοπόνῳ κακῶς ἐξηγηγεμένα. Ἄλλὰ πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι τούτοις ἀντέθεντο· μάλιστα δὲ πάντων ὁ μοναχὸς Λεόντιος γενναίως ἐν λ' κεφαλαίοις βιβλίου ὅλην τούτοις ἀντέστησεν, ἀρθεὶν μὲν τὴν τοιαύτην αἵρεσιν ἀνατρέπουσαν, σφόδρα δὲ καὶ τὸ καθ' ἡμᾶς εὐσεβὲς δόγμα κρατύνουσαν. Ἐπὶ δὲ τούτῳ καὶ ὁ θαυμασίος διάκονος καὶ βραβερενδάριος Γεώργιος ὁ Πισιδῆς, ἠλικιώτης ὢν ἐκείνῳ, εἰ καὶ τῷ χρόνῳ λίαν νεώτερος, ἐν ἰάμβων μέτροις ἀρίστοις, ὥσπερ εἶθιστο γράφειν, πρὸς τὴν εἰρημένην αἵρεσιν ἀντιβάς, καὶ παιδιὰν σπουδῆ κεραυνός, οὕτω πως διεξέρχεται, σφόδρα διελέγχων τὸ ἄστονον·

*Ψηφίζεται θάττον μίαν τε καὶ μίαν·
Εἰ γὰρ μίαν τε καὶ μίαν λέγεις μίαν,
Γέλως τὸ λεχθὲν γίνεται καὶ παιδιοῖς.*

Ἄλλ' ὁ μὲν φησι τοιοῦτόν ἐστιν· Ὁμολογεῖς, φησι, φιλοπονώτατε καὶ φιλοσοφώτατε, δύο φύσεις ἠνώσθαι τῷ Λόγῳ· μίαν τῆς θεότητος καὶ μίαν τῆς ἀνθρωπότητος. Εἰ τοίνυν δύο φύσεις λέγεις συνελθῆναι αὐτῷ, πῶς εἰς μίαν ἀθῆσι τὰς δύο συστέλλεις; φησὶ· μία γὰρ καὶ μία δύο, ἀλλ' οὐχὶ μία. Γέλως γοῦν εἰ τις κατὰ τοῦ αὐτοῦ ὑποκειμένου δύο κατηγοροῖ τινά, καὶ ἀθῆσι ἐν πάλιν τὰ τοιαῦτα ποιεῖτο. Ἄλλὰ τοιαύτη μὲν ἡ τῶν Μονοφυσιτῶν αἵρεσις, ἐναντιωτάτη πάντων τῇ τοῦ δυσσεβοῦς; Νεστορίου αἵρεσις καθεστηκυῖα. Ὁ μὲν γὰρ Νεστόριος διὰ τὸ διττὸν τῶν φύσεων καὶ δύο ὑποστάσεις καταριθμεῖ· οἱ δὲ διὰ τὴν μίαν ὑπόστασιν καὶ μίαν οὐσίαν καὶ φύσιν τῆσθαι εἶναι. Πλὴν ἡ τοῦ Νεστορίου αἵρεσις, ἵνα περὶ ταύτης καὶ ἀθῆσι διαληψόμεθα, οὐ φησι τὸν Θεὸν ἀνθρωπὸν γενέσθαι, οὐδ' ἐξ οὐρανοῦ καταβῆναι, καὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ ἐνωθῆναι φύσει οὐσωθῆναι·

ἀλλά τινα σχετικὴν διάθεσιν. Φησὶ γὰρ ἐνωθῆναι τὸν Θεὸν Λόγον τῷ ἐκ Μαρίας ἀνθρώπῳ, ὡς περ εἰ τις φίλος φίλῳ ἔνωσιν διὰ σχέσεως ποιοῖτο. Καὶ λανθάνει μὲν πολλοὺς ἔνωσιν ὀνομάζων Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου· τὸ δ' ἀληθὲς διάστασιν καὶ οὐχ ἔνωσιν σαφέστατα δογματίζει· τὸ γὰρ λέγειν μὴ οὐσιωδῶς ἐνωθῆναι τῷ ἀνθρώπῳ τὸν Θεὸν Λόγον, ἀλλὰ κατὰ φιλικὴν τινα σχέσιν, οὐχ ἔνωσις ἀκριβής, ἀλλὰ διάζευξις ἀληθής. Ὁθεν τὸν αὐτὸν καὶ ψιλὸν ἀνθρωπῶνα καὶ ὑψηλὸν ἔλεγεν ὁ Νεστόριος· ψιλὸν μὲν, ὡς ἐπερημένον τῆς οὐσιώδους τοῦ Θεοῦ ἐνώτεως, ὑψηλὸν δὲ, ὡς ἐκ πρώτης γενέσεως τετελειωμένον ταῖς ἀρεταῖς. Ἐνθεν τοι καὶ τὴν ὡς ἀληθῶς Θεοτόκον οὐ Θεοτόκον ὁ ἀλιτήριος κατωνόμαζεν, ἀλλὰ Χριστοτόκον ἐκάλει, ὡς ἀνθρωπῶνα θεῖον δῆθεν καὶ Θεοῦ φίλον γεννήσασαν· καὶ ὡς χρίσμα τι λαβόντα παρὰ Θεοῦ, προφητικὸν ἢ βασιλικὸν καὶ ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα· μὴ μέντοι γε δὴ καὶ οὐσιωδῶς Θεῷ ὁμιλήσαντα διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Νεστόριος· ὁ δὲ ἀτυχέστατος τὰ κρείττονα Εὐτυχῆς Θεὸν μὲν ὠμολογεῖ τευθῆναι ἀπὸ τῆς ἀχράντου παρθένου καὶ Θεοτόκου, καὶ τοῦτο μόνον ἐτίθειτο εὐσεβῶς· πεπλασμένην δὲ τὴν σάρκα ἐδόξαζε, καὶ ὅσα ἐξῆς. Τὸν γὰρ Θεὸν αὐτὸν Λόγον τραπένια ἀτρέπτως, καὶ σάρκα γενόμενον, φαντάσαι τὴν οἰκονομίαν· διὸ καὶ πάντα τὰ σωματικά τοῦ Θεοῦ φαντασιωδῶς ἔλεγεν εἶναι· καὶ αὐτὸ δὲ τὸ σταυρῷ παγγῆναι φύσιν ἐκαίην τὴν θείαν καὶ ἀπερίγραπτον φαντασιωδῶς γενέσθαι ὠρίζετο. Καὶ τὰ μὲν τῶν δύο τούτων αἰρέσεων, τῶν ἀλλήλαις παντάπασιν ἐναντιῶν, ὡς εἴρηται, τῶν τε Νεστοριανῶν, φημί, καὶ Μονοφυσιτῶν, ἧς ὁ Ἀλεξανδρεὺς Ἰωάννης, ὁ καὶ Φιλόπονος προὔστη ἐς ὕστερον, ἐπιτόσον εἰρήσθω.

divina, quæ circumscribi et comprehendi nequit, cruci affixa sit, in speciem per phantasiam gestum esse statuit. De duabus hisce hæresibus inter se prorsus, sicuti diximus contrariis, Nestorianorum, inquam, et Monophysitarum, quibus postea Joannes Philoponus Alexandrinus præiit, hactenus sit dictum.

ΚΕΦΑΛ. ΜΘ΄.

Περὶ τοῦ φιλοσόφου Ἰωάννου, τοῦ Φιλοπόνου καὶ Τριθεΐτου.

Λέγεται μὲντοι καὶ ταύτης δὴ τῆς αἰρέσεως τὸν Σευῆρον πρότερον καθηγῆσασθαι, προστιῆναι δ' ἐς ὕστερον τὸν Φιλόπονον· μετὰ δὲ Σευῆρον διαδέξασθαι πρῶτον τὴν αἵρεσιν ταύτην Θεοδοσίον τὸν παρ' ἐκείνους πάππαν Ἀλεξανδρείας γενόμενον, εἶτα καὶ ἄλλους· ἐξ ὧν καὶ οἱ Ἀγνοῆται λεγόμενοι καὶ οἱ Κοντοαβδίται, ἀπὸ τίνος τόπου κληρωσάμενοι τὸ ἐπώνυμον· οἱ δὴ καὶ Θεοδοσιανοί, ὡς τὸν προειρημένον μᾶλλον δεχόμενοι Θεοδοσίον, ὠνομάσθησαν· ὕστερον δ' ὑπ' ἐκείνου παραπεμφθέντες τῷ ἀναθέματι, ὡς τὸ τῆς ἀγνοίας ἀγνοήματι παραπεπτωκότες. Οἱ μὲντοι ἄλλοι, ὡς μὴ τὸν παρ' ἐκείνου ἐκτεθέντα περὶ Τριάδος λόγον εἰσδεδεγμένοι, Κοντοαβδίται ἀπὸ τοῦ τόπου ἐκλήθησαν· οἱ δὴ ὡς τὸν Σευῆρον μόνον δεχόμενοι, Σευηρίται ἐκλήθησαν. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλο Σευηριτῶν σύνταγμα τῶν καὶ Θεοδοσιανῶν, οἱ καὶ ἄμφω τούτους προσέειπεν· πρὸς δὲ καὶ Παῦλον τὸν ἐπίκλην Μελανόν. Καὶ τρίτοι δὲ εἰσι

turæ substantia ipsa unitum esse, sed habitu quadam et affectione. Unitum namque Deum Verbum sic homini ex Maria prognato refert, uti se amico amico per affectionem unit. Et multos Nestorius, unionem Dei et hominis nominans, latentem quadam fraude fallit: reipsa autem divisionem, non unionem apertissime docet. Si namque dicas, non substantia ipsa Deum Verbum homini, sed amica quadam affectione unitum esse, non unio certa, sed disjunctio vera fuerit. Quapropter eundem et tenuem et sublimem hominem idem Nestorius dixit: tenuem quidem, veluti substantiali Dei unione destitutum; sublimem vero, tanquam a prima nativitate virtutibus perfectum. Proinde etiam revera Dei Genitricem, non Dei Genitricem homo nefarius nominavit, sed Christi Genitricem vocavit: perinde atque divinum hominem et Deo amicum genuerit, qui unctionem quamquam a Deo, prophetica videlicet aut regalem et pontificalem dignitatem acceperit, non autem substantia etiam ipsa Deo unitus per incarnationem fuerit. Atque hæc quidem Nestorius. Infelicissimus autem melioribus etiam rebus suis Eutyches, **876** Deum quidem natum esse ex immaculata Virgine et Dei Genitrice profitetur, idque ipsum solum recte pieque posuit, fictam vero carnem ejus fuisse opinatus est, et quæ præterea illis alia perperam docuit. Ipsum namque Deum verbum dixit immutabili modo mutatum et carnem factum, in speciem finxisse atque assimilasse salutis nostræ œconomiam et dispensationem. Itaque corporalia omnia in speciem phantasia quadam simulata atque ficta ei affuisse asseruit. Et hoc ipsum, quod natura illa

cruci affixa sit, in speciem per phantasiam gestum esse statuit. De duabus hisce hæresibus inter se prorsus, sicuti diximus contrariis, Nestorianorum, inquam, et Monophysitarum, quibus postea Joannes Philoponus Alexandrinus præiit, hactenus sit dictum.

CAPUT XLIX.

De philosopho Joanne Philopono Tritheita.

Fertur sane, sectæ istius ducem primum Severum fuisse, postea autem Joannem Philoponum eam defendisse. Porro autem post Severum hæresim hanc primum recepisse Theodosium, qui apud eos Alexandriæ papa factus est. Deinde et alios, a quibus et qui Agnoetæ dicuntur, et Contobabditæ, a loco quodam nomine hoc sumpto, prodierunt: qui et Theodosiani, quod scilicet eum quem diximus, Theodosium potissimum consecrati sint, sunt appellati: sed postea ab illo anathemati subjecti sunt. Ita ut ignorantie hæresis intercidens, ignorantie mandata sit. Alii autem, quod scriptum ejus de Trinitate compositum non receperint, Contobabditæ a loco, sicuti diximus, nominati sunt. Ii quoque, quod Severum tantum receperint, Severitarum nomen habuere. Est alia etiam Severitarum cohors, qui et Theodosiani vocantur: propterea quod ambos hosce admiserint,

tertiumque insuper Paulum cognomento Nigrum. Tertii præterea Severitæ sunt, qui et ipsi Theodosiani dicuntur, et Angelitæ, et Damianistæ; ii episcopos suos quoque habent, a quibus congruentia nomina accipiunt; episcopos soli Contobaditæ non recipiunt. Porro Severitæ isti, qui iidem et Theodosiani et Angelitæ, necnon et Damianistæ sunt. **877** alium esse dicunt Patrem, alium esse Filium, et aliam Paracletum, Spiritum videlicet sanctum; non esse autem horum quemque per seipsum naturam, sed habere communem Deum sive deitatem in eis existentem; atque de ea deitate indivisibili modo participantem, quemlibet esse Deum. Unam autem subsistentiam opinantur esse, Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum: communem vero ipsum Deum, substantiam et naturam. Cæterum Angelitæ isti ab adversariis ita appellati sunt, a quodam Alexandria loco, Angeli nomen habente: in quo scilicet, qui primas apud eos ferunt, conventus cogebant. Hos iidem adversarii Sabellianistas etiam, et Tetraditas nominant. Sunt rursus alii etiam quarti Severitæ, iidemque Petritæ, nomen id ab episcopo quodam suo Petro consecuti: qui Severo et Theodosio recepto, Paulum et Damianum non admiserunt, quippe opinionem utriusque improbant: et quod cum Ecclesia catholica communicantes, synodum quartam non approbarunt. Prostantur siquidem illi Deum, secundum veritatem et essentiam et naturam quamque per seipsam: Patrem et Filium et Spiritum sanctum dicentes, non numero, sed per omnia simili essentia. Eos Paulus et Damianus Tritheitas nominarunt: sicuti illi hocce quandoque etiam Sabellianistas, sicuti modo dixi. Insuper alia quoque quinta Severitarum et Theodosianorum secta est, qui Cononitæ dicti sunt, et qui Severum et Theodosium, et episcopum præterea apud eos quemdam Cononem, a quo etiam nominati sunt, probant. Prostantur sane et isti, revera Deum quidem esse et naturam et essentiam quamque, Patrem videlicet et Filium et Spiritum sanctum: ad hæc, tres quoque personas dicunt, ipsam nimirum sanctam Trinitatem, et subsistentias tres. Tres autem numero substantias et naturas per omnia similes, secundum deitatem dicentes, unamque substantiam sive naturam, et unam deitatem sive Deum, sanctam et consubstantialem profertentes Trinitatem, non numero, sed per omnia simili deitate, tres deos aut tres deitates omnino dicere tergiversantur. Isti sane neque Damianum, neque Paulum, neque adeo postremum apud eos Petrum receperunt. Quos ipsos Damianistæ et Pauliani et Petritæ Tritheitas primi appellarunt. **878** Discesserunt autem ab eis, propterea quod illi tres deos, sive tres deitates dicere, Patrem et Filium et Spiritum sanctum, renuentes, tres quoque dicere numero substantias æquales, et nihil prorsus variantes detrectant. Hi autem tres quidem deos seu tres deitates dicere super-

A Σευηρίται, οἱ καὶ Θεοδοσιανοὶ καὶ Ἀγγελίται, καὶ Δαμιανισταὶ· οἱ καὶ ἐπισκόπους ἑαυτῶν δέχονται, ἀπ' ὧν παρωνύμῳ κληθίσκονται· οὗς οἱ Κοντοβαδίται μόνοι οὐ δέχονται· οἱ δὲ Σευηρίται οὗτοι, οἱ καὶ Θεοδοσιανοὶ καὶ Δαμιανισταὶ, ἄλλῳ μὲν εἶναι λέγουσι τὸν Πατέρα, ἄλλῳ δὲ τὸν Υἱὸν, καὶ ἄλλῳ τὸν Παράκλητον, τὸ ἅγιον δηλαδὴ Πνεῦμα. Μὴ εἶναι δὲ τούτων ἕκαστον καθ' ἑαυτὸν φύσιν, ἀλλ' ἔχειν κοινὸν Θεόν, ἡγουν θεότητα ἐνύπαρκτον καὶ ταύτης μετέχοντας ἀμερίστως, εἶναι Θεὸν ἕκαστον. Μίαν δὲ ὑπόστασιν δοξάζουσι τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸν δὲ κοινὸν αὐτῶν Θεὸν οὐσίαν καὶ φύσιν. Ἀγγελίται δὲ τοιοῦτοι ἀπὸ τῶν δι' ἐναντίας ἐκλήθησαν, ἕκ τινος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τόπου, Ἀγγελίου καλουμένου, ἐν ᾧ καὶ τὴν συναγωγὴν οἱ τὰ πρῶτα παρ' αὐτοῖς φέροντες εἶχον· οὗς οἱ ἐξ ἐναντίας καὶ Σαβελλιανιστὰς καὶ Τετραδίτας ὠνόμασαν. Τέταρτοι πάλιν ἕτεροι Σευηρίται, οἱ καὶ Πετριταὶ ὄνομα ἔσχον ἀπὸ τινος ἐπισκόπου αὐτῶν Πέτρου τὴν κλησιν· οἱ Σευηρον καὶ Θεοδοσίον ἀποδεχόμενοι, Παῦλον καὶ Δαμιανὸν οὐ προσέεντο, ὅθ' ἐκατέρων τὴν δόξαν ἐπαιτιώμενοι· καὶ ὅτι τῇ καθόλου κοινωνήσαντες Ἐκκλησίᾳ τὴν δ' οὐ προσήκοντο σύνδοτον. Ὁμολογοῦσι γὰρ Θεὸν κατὰ ἀλήθειαν καὶ οὐσίαν καὶ φύσιν ἕκαστον καθ' ἑαυτὴν, τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱὸν, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα λέγοντες· οὐκ ἀριθμῶ, ἀλλὰ τῇ ἀπαραλλάκτῳ οὐσίᾳ. Οὗς Τριθεῖτας οἱ περὶ Παῦλον καὶ Δαμιανὸν κατωνόμαζον· ὡς ἐκεῖνοι τούτου· ποτὲ μὲν Τετραδίτας, ποτὲ δὲ καὶ Σαβελλιανιστὰς, ὡς μοι προείρηται· ἐν τοῦτοις ἄλλο πάλιν πέμπτον τμήμα Σευηριτῶν καὶ Θεοδοσιανῶν, οἱ Κωνωνίται ἐκλήθησαν· οἱ δὲ Σευηρον καὶ Θεοδοσίον δέχονται, πρὸς δὲ καὶ τινὰ ἐπίσκοπον παρ' αὐτοῖς ὄνομα Κώνωνα· οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ ὁμολογοῦσι μὲν κατὰ ἀλήθειαν Θεὸν μὲν εἶναι καὶ φύσιν καὶ οὐσίαν ἕκαστον, τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Ἔτι γε μὴν καὶ τρία πρόσωπα φασί, τὴν ἁγίαν Τριάδα, καὶ ὑποστάσεις τρεῖς. Τρεῖς δὲ τινὰς τῶ ἀριθμῶ οὐσίας καὶ φύσεις ἀπαραλλάκτους κατὰ τὴν θεότητα λέγοντες, μίαν τε οὐσίαν, ἡγουν φύσιν, καὶ μίαν θεότητα, ἡγουν Θεόν, τὴν ἁγίαν καὶ ὁμοούσιον ὁμολογοῦντες· Τριάδα, οὐκ ἀριθμῶ, ἀλλὰ τῇ ἀπαραλλάκτῳ θεότητι, τρεῖς θεοὺς, ἢ τρεῖς θεότητας λέγειν παραιτοῦνται παντάπασιν. Οὗτοι δὲ οὐδὲ Δαμιανὸν, οὐδὲ Παῦλον, οὐδὲ τὸν ἕκαστον παρ' αὐτοῖς Πέτρον προσήκοντο· οὗς οἱ ἀπὸ Δαμιανοῦ καὶ Παύλου καὶ Πέτρου Τριθεῖτας πρῶτον ὠνόμασαν. Δίσταντο δὲ τούτων, δι' ἐκεῖνοι παραιτούμενοι τρεῖς λέγειν θεοὺς, ἡγουν θεότητας τρεῖς, τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, παραιτοῦνται καὶ τὸ λέγειν τρεῖς τῶ ἀριθμῶ οὐσίας, ἴσας καὶ ἀπαραλλάκτους. Οὗτοι δὲ τὸ μὲν λέγειν τρεῖς θεοὺς ἦτοι τρεῖς θεότητας παραιτοῦνται· τρεῖς δὲ τῶ ἀριθμῶ οὐσίας, ἡγουν φύσεις τινὰς ἴσας, ὁμολογοῦσιν. Οἱ δὲ ἀπὸ Κώνωνος δεχόμενοι πρότερον τὰ συγγράμματα Ἰωάννου Ἀλεξανδρέως γραμματικῆς τοῦ Φιλοπόνου, ἃ καθ' Ἐλληνῶν αὐτῶν καὶ ἄλλων τινῶν ὑποθέσεων ἐπονήθη, ἕκαστον πάντων αὐτῶν τε καὶ τὰ συγγράμματα αὐτοῦ ἀπεβάλλοντο καὶ ἀναθέματι ἐκδεδώκασιν.

sedent, tres autem numero substantias seu naturas quasdam similes profitentur. Sed enim Cononita, cum primum Joannis Philoponi Alexandrini grammatici scripta, quæ ab ipso contra Græcos seu ethnicos, et de aliis quibusdam argumentis ab eo composita sunt, comprobassent, postremo omnium et ipsum et lucubrations ejus rejecerunt, et anathemate confixerunt

ΚΕΦΑΛ. Ν'.

Α

Περὶ τοῦ μοναχοῦ Λεοντίου καὶ Γεωργίου τοῦ Πισίδου.

Ἄλλ' ὁ μὲν Ἀλεξανδρεὺς Ἰωάννης ὁ Φιλόπωνος οὕτως ἐς ὑστερον τῆς τῶν Τριθεϊτῶν προστάτης αἰρέσεως· ἐγγενοί· καθὰ δὴ καὶ ὁ πάλαι Θεμιστιος ὁ φιλόσοφος ἐπὶ Οὐάλαντος τῆς τῶν Ἀγνοητῶν πρῶτος αἰρέσεως καθηγῆσατο· ἡ δὴ καὶ τῷ χρόνῳ μὲν ἀπέσθη· τηνικαῦτα δ' ἐπὶ τῶν εἰρημέλων Σευηριτῶν ἀναζήσασα, τὰ πλήθη σφοδρότερον ἐπενέμετο, τοῦ Ἀκεφάλου Σευήρου ταύτης καὶ αὐθὺς ἀνηθῆσαι παρασκευάσαντος. Οἱ γοῦν ἐξεκείνου οὐ μόνον Ἀγνοηται, ἀλλὰ καὶ Σευηριται ἔσχον ἐπικλησιν· οἱ καὶ λέγουσι τὸν Θεὸν Λόγον πάντα μὲν γινώσκειν, πάμπλλα δὲ ἀγνοεῖν, τὴν ἠνωμένην αὐτῷ καθ' ὑπόστασιν ἀνθρωπότητα· ἔτι γε μὴν ἀγνοεῖν καὶ τὴν ὥραν καὶ ἡμέραν τῆς παγκοσμίου συντελείας, ὅσα ἐλάττονα τοῦ Πατρὸς· καὶ γὰρ φησιν ἐν τῷ κατὰ Ματθαῖον καὶ κατὰ Μάρκον Εὐαγγέλιῳ· Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ ὁ Πατὴρ μόνος. Ἐκ τοίνυν τῶν τοιούτων ὀρηθέντες φωνῶν πρῶτως Ἀρειοὶ καὶ Ἀέτιος καὶ Εὐνόμιος, οἱ αἰρεσιάρχαι, καὶ ἐφεξῆς ἕτεροι, ἀμαθῶς καὶ ἀθέως ἐξεῖπον, ἕλις φύσεως τὸν Πατέρα, ἑτέρας δὲ τὸν Υἱὸν εἶναι· καὶ τὸν μὲν ἀναρχον, τὸν δὲ κτίσμα, χρονικὴν ἀρχὴν εἰληφότα, καὶ μὴ πάντα ἐπίσης τῷ Πατρὶ διειδόμενα. Ὁ διαδεξάμενος Θεμιστιος ὁ φιλόσοφος ἐπὶ μᾶλλον ἐκράτυεν. Ἔστι δ' ὡς ἂν τις εἴποι ἀπὸρροία τις καὶ αὐτὴ ἡ αἰρεσις Ἀρειανικῆ. Οἱ μὲν οὖν ἀρχαῖοι ταύτης γεννήτορες τῆς εὐσεβείας ἀναλαμπούσης καὶ κρατυνομένης σὺν τῷ γεννήματι αὐτῶν διεφθάρσαν· τότε δὲ οἱ ἀπὸ Σευήρου ἐπὶ μέγα τὸ δεῖνδον ἤραν. Οὐ μετ' οὐ πολὺ δὲ αὐθὺς διεβύθη, καὶ τῷ τῆς ἀγνοίας καὶ αὐτὴ παρεπέμφθη βυθῷ.

ΚΕΦΑΛ. ΝΑ'.

Περὶ τῆς διαιρέσεως τῶν ἀπὸ Σευήρου Τριθεϊτῶν.

Πρὸς δὲ ταύταις τὸ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ καὶ ἡ τῶν Θεοπασχιστῶν αἰρεσις αὐθὺς κατὰ μικρὸν ἀναζήσασα εἰς ἀβῆν πλείστην προήει καθεκάστην ἐπιδιδούσα. Μικρὸν γὰρ παυσαμένην, Σευήρος πάλιν ταύτην καὶ ἡ ἐξ ἐκείνου πολυκέφαλος ὕδρα σφοδρότερον ἀνεβρύπιζε. Ταύτης δὲ πρῶτος γεννήτωρ Πέτρος δεικνός ἐγένετο, ὃ Κναφεὺς ἦν τὸ ἐπώνυμον, ὃς τῷ τρισάκτῳ ὕμνῳ, ὡς μοι καὶ ἀνωθεν εἰρηται, προσθήκην θεῖναι δυσσεβῶς ἀπεόλμησεν. Ἦν μὲν γὰρ ὁ τρισάκιος οὗτος ὕμνος, ὡς εἰκεν, ἀνωθεν ἐκ τῶν ἀποστόλων, ὡς γε οἴομαι, τῇ Ἐκκλησίᾳ παραδεδομένο· Χριστοῦ, καθὰ δὴ καὶ τὸ, Φῶς Ἰλαρὸν, προστεθέν· ὡς ἐν τοῖς πρὸς Ἀμφιλόχιον τριάκοντα κεφα-

1 Matth. xiv, 36.

(1) Φῶς Ἰλαρὸν ἀγίας δόξης, ἀθανάτου Πατρὸς οὐρανοῦ ἀγίου μάκαρος, Ἰησοῦ Χριστέ. Ἐλθόντες

CAPUT L.

De monacho Leontio, et Georgio Pisida.

Joannes iste Philoponus Alexandrinus, ita ut diximus, Tritheitarum hæresis præfectus fuit: perinde atque olim Themistius philosophus sub Valente primum Agnoetarum sectæ præiit. Quæ secta tempore quidem ipso extincta fuerat: tum autem sub eis quos diximus Severitis reviviscens, plebem maxime est depasta. Eam Severus Acephalus in apertum rursus produxit. Sectatores hujus non solum Agnoetæ, sed et Severitæ cognominati sunt. Hi dicunt, Deum quidem Verbum omnia nosse, humanitatem vero secundum subsistentiam ei unitam permulta ignorare. Nescire sane horam et diem mundi totius consummationis, utpote Patre minorem: propterea quod in Evangelio secundum Matthæum et Marcum dicat: *De die autem illa et hora nemo novit, neque ipsi angeli caelorum, neque adeo Filius, præterquam Pater solus*. Itaque cum hujusmodi vocibus primum Arius et Actius et Euanomius hæresiarchæ, et deinceps alii progressi, imperite simul et impie prolucuti sunt, alterius esse naturæ Patrem, alterius Filium. Et illum quidem principio carentem: hunc autem creaturam, qui temporale principium sumpserit, neque omnia perinde ac Pater noverit. Id vero per manus acceptum Themistius philosophus magis etiam confirmavit et defendit. Licet autem hæresim hanc rivum quemdam Ariani dogmatis dicere. **879** Ac veteres quidem ejus auditores, cum pietas reluxisset et invaluisse, una cum invento suo disperierunt. Eo vero ipso tempore Severitæ malum id magnopere propagarunt. Non longe autem post id rursus evanuit, et hæresis ea ignorantia profunda immersa est.

CAPUT LI.

De divisione et dissidio Tritheitarum, a Severo profectorum.

Ad hæc, eo ipso tempore, Theopaschitarum hæresis denuo paulatim repullulans, plurimum incrementi quotidie augescens cepit. Paulisper enim sopitam Severus eam, et quæ ex illa prognata est multicapitem hydram, maxime excitavit. Primus vero ejus parens Petrus ille fuit cognomento Cnapheus, qui ter sancto hymno, quemadmodum a me supra dictum est, appendicem impie adicere est ausus. Ter sanctum porro carmen id, ut appareat, et mihi videtur, jam inde ab apostolis, etiam ante Theodosii Junioris et Procli patriarchæ tempora, per manus Ecclesiæ Christi traditum est: sicuti et cantilena illa, (1) *Lux hilaris*: pro eo atque ad

ἐπὶ τὴν ἡλίου δόξαν, ἰδόντες ῥῶς ἐσπερινὸν ὕμνου· μὲν Πατέρα, καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα Θεοῦ.

Amphilochium, in triginta capitulis celebris et magnus testatur Basilius, sicuti, *Gloria Patri et Filio et Spiritui sancto*, a Flaviano Antiocheno, adjuvante Chrysostomo, est inventum. Sub Theodosio sane Juniore, Proclo patriarcham gerente, cum quidam eo tempore perpersionem divinitati ipsius Unigeniti affligere contenderent, et ingentium terræmotuum gratia publice a populo omnium supplicationes fierent, derepente in conspectu omnium puer in aërem (quemadmodum in decimo quarto tomi quadragesimo sexto capite dilucide diximus) raptus, auribus ipse suis, ita etiam simpliciter, ter sanctum eum hymnum absque adjectione, ab angelicis ordinibus concinne prorsus cantari audivit. Unde Ecclesia omnis hymnum talem ad eundem modum continenter Deo canere consuevit. Sane quidem qui carmen hoc primus composuit, ab angelis mutuatus est: canentibus, *Sanctus, sanctus, sanctus*. Quod vero sequitur, a suavissimi concentus lyra et psalmo quadragesimo Davidis acceptum, venustissime adjectum, ubi dicitur: *Sititit anima mea ad Deum fortem, vivum*. 890 Et hymni ipsius auctor hæc verba, *Deus et fortis*, integra, neque ulla ex parte mutata, sicuti ea apud Psalmistam invenit, conservavit: et dictionem, *vivum*, duntaxat in ejusdem significationis nomen *immortalis* commutavit. Illo etiam Deo addidit *sanctus*, nomen id idolis opponens, quæ abominationis omnis plena, et humanæ manus opera sunt. Sicuti et *fortis* posuit, propter simulacrorum imbecillitatem atque infirmitatem summam, quæ loco se movere prorsus non possit. Atque itidem *immortalis*: ut statuarum truncos traduceret, qui vita carentes, neque spirare possunt, neque sensu aut mente diriguntur. Verum enim vero Theopaschitæ, qui a Petro et Severo originem duxerunt, admirandum hunc maxime hymnum non divinæ Trinitati accommodare volentes, sed incarnato Verbo accinere sætagentes, accessionibus quibusdam corrumpere ausi sunt, verbis hisce, *sanctus, immortalis*, clausulam illam: *Qui crucifixus es pro nobis*, maligne adjicientes. Quod malum primus instituere cœpit Petrus Cnaphæus, et post eum deinde Severus Acephalus, seu potius hydra multiceps. Quamvis sectatores ejus calumnia Constantinopolitanum Macedonium appetentes, adjectionem talem illum exorsum esse dicant. Fuit certe, sicuti videtur, vetus hæc hæresis: quemadmodum satis clare, qui multa pertulit certamina Athanasius, dictis suis declarat. Nisi forte sanctus ille Pater eam præviderit atque everterit, sicuti scilicet et alias plurimas scriptis suis sustulit, tametsi post obitum ejus primum exortas. Hæc ipsa ergo hæresis a Cnaphæo primum producta, deinde a

λαοις ὁ πολὺς φησι καὶ μέγα· Βασίλειος· ὡσπερ καὶ τὸ, *Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι*, πρὸς Φλαβιανοῦ τοῦ Ἀντιοχείας, ὑπουργοῦντος καὶ τοῦ χρυσοῦ τὴν γλῶτταν ἐξευρημένον. Ἐπὶ μέντοι Θεοδοσίου τοῦ νέου, Πρόκλου πατριαρχοῦντος, τινῶν τῆνικαῦτα πάθος τῇ θεότητι τοῦ Μονογενοῦς προσάπτειν ἐπιχειρούντων, σεισμῶν τ' ἐξαισίῳ χάριν πανδήμου τελουμένης λιτῆς, ἡ τοῦ παιδὸς ἀρπαγῆ εἰς ἀέρα πάντων ὀρώντων ἐγένετο (ὡς ἐν ἰδ' τόμῳ, κεφαλαίῳ μς', σαφῶς διαλάθσομεν), τοῦ παιδὸς οἰκταίος ἐνωτισθέντος ὡσὶν ἀπλῶς· οὕτω τὴν τρισάγιον ὕμνον προσθήκης ἀνευ, καὶ παρὰ τῶν ἀγγελικῶν ταγμάτων παναρμονίως ἐξῆδεσθαι· ἐξ οὗ καὶ ἡ Ἐκκλησία πᾶσα ἐπιμᾶλλον τὸν τοιοῦτον ὕμνον ἔδειν διηνεκῶς παρείληψε τῷ Θεῷ· ἐκ μὲν τῶν ἀγγέλων λαβόντος τοῦ τὸν ὕμνον πρώτως συνθετικῶς· τὸ Ἄγιος, ἄγιος, ἄγιος, τὸ δ' ἐξῆς ἀπὸ τῆς παναρμονίου λύρας Δαβὶδ, Ψαλμοῦ μ' εὐφρῶς προσαρμόσαντος· Ἐδὶψήσων ἡ ψυχὴ μου, λέγοντος, πρὸς τὴν Θεὸν τὸν ἰσχυρὸν, τὸν ζῶντα. Τὸ μὲν οὖν Θεός καὶ τὸ ἰσχυρὸς ἀπαράλλακτα συντηρηθῆναι τῷ συνθεμένῳ, καθὰ καὶ τῷ ψαλμῷδ'· μόνον γε μεταμειφθῆναι τὴν ζῶντα λέξιν εἰς ἰσοδύναμον ὄνομα, τὸ ἀθάνατος· καὶ συντεθῆναι μὲν τῷ Θεῷ τὸ ἄγιος πρὸς ἀντιδιαστολήν τῶν ἐιδῶλων, ἃ εἰσι βδελυρίας πάσης ἀνάμεστα, καὶ ἀνθρωπίνης ἔργα χειρὸς· τὸ γε μὴ ἰσχυρὸς πρὸς τὸ ἐκείνων μάλιστα ἀβρανεὶς καὶ ἀνίσχυρόν τε καὶ παντάπασιν ἀμετάδεστον· τὸ δ' ἀθάνατος πρὸς τὸ ἀπνοον σφῶν, καὶ μηδαμῶς αἰσθηθεὶς καὶ νῦν διοικούμενον. Οἱ τοίνυν Θεοπασχίται οἱ ἀπὸ Πέτρου καὶ Σευήρου ἐηλαθῆ καταγόμενοι, τὸν τοιοῦτον πανθαύμαστον ὕμνον μὴ τῇ θεῖᾳ Τριάδι προσάγειν ἐθέλοντες, ἀλλὰ τῷ σαρκωθέντι Λόγῳ ἐπάδειν βουλόμενοι, προσθήκαις τισὶ διαφθεῖρι τούτον ἐτόλμησαν· τῷ ἄγιος, ἀθάνατος τὸ δ' σταιρωθεὶς δι' ἡμῶς κακοτρόπως προσηύμενοι. Οὗ κακοῦ πρώτος κατήρξατο Πέτρος· ὁ Κναφεύς· μετὰ δ' ἐκείνους ὁ Ἀκέφαλος· Σευήρος, μᾶλλον δ' εἰπεῖν ὕδρα ἢ πολυκέφαλος· καὶ οἱ ἀπὸ τούτου διαβάλλοντες τὸν Κωνσταντινουπόλειως φασὶ Μακεδόνιον τῆς προσθήκης ταύτης κατάρξαι. Ἦν μὲν οὖν, ὡς εἶοικε, καὶ παλαιὰ τις αὐτῇ ἡ αἵρεσις, ὡς ὁ πολυάθλος Ἀθινάσιος ἐκ τῶν εἰρημένων αὐτῷ ἐμφαίνει σαφῶς· εἰ μὴ πως προβλεπτικῶς καὶ ταύτην ἀνατρέπων ὁ Πατὴρ οὗτός ἐστιν, ὡσπερ δῆτα καὶ ἄλλας πλείστας προανεῖλε τοῖς σφετέροις λόγοις, καίπερ ἀναφύειν μελλούσας ματὰ τὴν αὐτοῦ ἀποβίωσιν. Ἡ γοῦν τῆς αὐτῆς αἵρεσις ἀπὸ τοῦ Κναφεῦς ἀρξαμένη, τὸ δεύτερον καὶ παρὰ τῶν τοῦ Σευήρου θιασωτῶν ἐπιπολῶς ἀξήθησα, οὐ μετὰ πολὺ τέλος ἀπέσθη τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ καταργηθεῖσα, πρὸ μόνους Ἀρμενίους καὶ ἐπικρατυνομένη, μὴ πειθαρχεῖν αἰρουμένοις ταῖς καθολικαῖς παραδόσεσι, μήτε μὴν δεχομένοις τὴν εἰς ἀέρα τοῦ παιδὸς ἀρπαγὴν· ὅς τὴν τρισάγιον τοῦδε ἡσμα-

Ἄγιος εἰ ἐν πᾶσι καρπὸς ὕμνεῖσθαι φωναῖς αἰσῆταις, Υἱὲ Θεοῦ, ζῶν δίδου· διδὸν δὲ κόσμος, σε δοξάζει. *Lux hilaris sanctæ gloriæ, immortalis cœlestis sancti beati Patris, Jesu Christe. Cum ad solis occasum pervenerimus, lucem cernentes vespertinam, laudu-*

mus Patrem et Filium et Spiritum sanctum Deum. Dignus es tempore quovis celebrari faustis vocibus, Fili Dei vitæ dator: quapropter te mundus glorificat.

τος θέλαν φωνῆν καὶ διδασκαλίαν ἀνωθεν ἰὼν τρανωῶς ἁ
 δεισάφησεν· ἦν περ καὶ ἡ ἐν Χαλκηδόνι ἀγία σύνο-
 δος παρεδέξατο, οὕτω παραδεδωκυία τὸν τρισάγιον
 ὕμνον ἐξάδεσθαι. Γέλωσ οὖν δυτικῶς καὶ παλίνιον, τὴν
 δι' ἀγγέλων καὶ αὐτῶν Σεραφίμ ὑμνηθεῖσαν καὶ κη-
 ρυθθεῖσαν τρισάγιον ψῆδην, καὶ τῆς τρισυποστάτου
 μιᾶς θεότητος οὖσαν ἐμφαντικῆν, καὶ ὑπὸ συνόδου
 τοσοῦτων ἁγίων Πατέρων κυρωθεῖσαν τε καὶ βεβαιω-
 θεῖσαν, τῆ τοῦ Κναφείως πρότερον καὶ Σευήρου οἰή-
 σει ἐξ ὕστερον καταπατηθῆσαι, καὶ δῆθεν διορθωθῆ-
 ναι, ὡς τὰ Χερουβιμ ὑπερβάλλοντος. Ἄλλ' οἱ μὲν
 οὕτω φρονῦντες Θεοπασχίται ἐκλήθησαν, ἀρχηγοὺς
 τὸν Κναφέα Πέτρον, Σευήρον τε καὶ Ἰακωβὸν ἐφεξῆς
 ἐσχληκότες, ὡς εἶρηται· οἱ δὲ καὶ τὴν μίαν ἐπὶ Χρι-
 στοῦ φύσιν ἐντεῦθεν πειρῶνται κρατύνειν, λέγοντες·
 Εἰ δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ διήλθμεν, συνέφονται
 πάντως ταύταις ἐξ ἀνάγκης δύο θελήματα· εἰ δὲ
 τοῦτο, καὶ δύο ἐξ ἀνάγκης συνεισαχθήσονται πρόσ-
 ωπα, καὶ δύο ἐνεργεῖαι ἐναντία ἀλλήλαις παντά-
 κασιν.

deinde Jacobum, habentes. Atque si sane exinde unam in Christo naturam astruere contendunt, ita dicentes : Si duas in Christo demus esse naturas, consequentur eas necessitate quadam omnino duæ etiam voluntates. Si vero hoc concessum fuerit, eadem necessitate duæ inducentur personæ, et duæ virtutes operatrices inter se contrariæ prorsus.

ΚΕΦΑΛ. ΝΒ'.

Περὶ τῆς δόξης τῶν Ἀγροητῶν.

Ὁ γε μὴν Ἰακωβός, ἐξ οὗ καὶ ἡ τῶν Ἰακωβιτῶν
 αἵρεσις ἐστὶ καὶ νῦν περιφέρεται, Σύρος μὲν ἦν τὸ γέ-
 νος, ἀδοξος δὲ πάντη καὶ ἀφανέστατος· ὃς καὶ Τζάν-
 ζαλος οὕτωσι ἐπωνόμαστο διὰ τὴν ἀκραν, ὡς γε οἶ-
 μαι, εὐτέλειαν. Οὗτος ἐδ' Εὐτυχοῦς καὶ Διοσκόρου,
 ἐτι δὲ τοῦ Κναφέως Πέτρον καὶ Σευήρου δόγμα
 διαδεξάμενος, εἰς μέγα ἐπιδοῦναι παρὰ Σύροις πρ-
 οσευείασατο· μίαν οὖν ὑπόστασιν σύνθετον ἐκ δύο
 φύσεων τῆς καθόλου Ἐκκλησίας ὁμολογούσης τὸν
 Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, θεότητος λέγω καὶ
 ἀνθρωπότητος, καὶ ἑκατέραν τούτων μετὰ τὴν ἔνω-
 σιν αὐτὰ τε τὰ τῶν φύσεων φυλάττουσαν ἰδιώματα·
 ὡς εἶναι τὴν τῶν φύσεων ἔνωσιν ἀφύρτον καὶ ἀσύγ-
 χυτον, ἀτρέπτον τε καὶ ἀναλλοίωτον, διπλοῦν τὸν αὐ-
 τὸν ὄντα Θεὸν καὶ ἄνθρωπον· καὶ δύο θελήσεις
 καὶ ἐνεργείας θεϊκὰς ὁμοῦ καὶ ἀνθρωπικὰς ἔχοντα·
 ὁ Εὐτυχῆς δύο μὲν καὶ αὐτὸς πρὸ τῆς ἐνώσεως·
 ἔλεγε φύσεις τὰς ὕστερον ἐνωθείσας· μετὰ δὲ τὴν
 ἔνωσιν εἰς μίαν κρηθῆναι ταύτας φύσιν, καὶ συγχυ-
 θῆναι καὶ φουρμὸν παθεῖν ἐδογματίζεν. Ὅστε καὶ
 τὴν θεότητα τὰ τῆς ἀνθρωπότητος πάσχειν, καὶ τὸ
 ἀνάπαλιν. Διὸ καὶ τοὺς ταῦτα δογματίζοντας καὶ
 Μονοφυσίτας καὶ Θεοπασχίτας οἱ θεοὶ Πατέρες
 ἡμῶν κατωνόμασαν. Ταῦτη τῆ δόξη ὃ τε Διόσκορος
 πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, καὶ Πέτρος ὁ Κναφεὺς
 καὶ ὁ Ἀκέφαλος Σευήρου· οἱ τῆς Ἀντιοχείας ἀρχιε-
 ρεῖς καὶ ἕτεροι καθυπήχθησαν. Τοῦ τοίνυν εἰρημέ-
 νου Ἰακώβου τὴν τῶν Μονοφυσιτῶν δόξαν παρὰ
 Σύροις κηρύττοντος, σχίσμα μέγα ἐγγίνεται. Οἱ
 μὲν οὖν τῆ ὀρθῆ δόξῃ προσμειναντες Μεληχίται
 ἐκλήθησαν, ὡς τῆ ἀγία δ' συνόδω καὶ τῷ βασιλεῖ
 ἐξακολουθήσαντες· Μεληχὶ γὰρ παρὰ Σύροις ὁ βασι-

Severi sodalitate admodum aucta et frequentata, non ita multo post ab Ecclesia Dei abolita, prorsus evanuit. Quæ hunc usque apud solos Armenios retinetur, catholicis traditionibus parere nolentes, neque pueri illius in aerem raptum approbantes, qui ter sancti istius carminis divinam vocem et doctrinam e sublimi demissus aperte indicavit. Et hymnum eum Chalcedonensis sancta synodus recepit, simpliciterque ita canendum tradidit. Itaque risus plane et jocus fuerit, si ab angelis et Seraphim ipsis proditum atque decantatum carmen, atque a tot sanctis sacræ synodi Patribus comprobatum et confirmatum, quod unam in tribus subsistentiis divinitatem diserte deprædicat.

881 Cnapei primum, et Severi deinde opinione proculretur, atque eorum (si Deo placet) arbitrio, perinde atque Cherubim superarent, corrigatur. Sed enim qui hoc ita senserunt, Theopaschicæ vocati sunt, auctores primarios Cnapeum Petrum et Severum, quemadmodum dictum est, et

unam in Christo naturam astruere contendunt, ita dicentes : Si duas in Christo demus esse naturas, consequentur eas necessitate quadam omnino duæ etiam voluntates. Si vero hoc concessum fuerit, eadem necessitate duæ inducentur personæ, et duæ virtutes operatrices inter se contrariæ prorsus.

CAPUT LII.

De opinione Agnoetarum.

Jacobus porro, a quo nunc quoque Jacobitarum hæresis denomiata celebratur, Syrius genere fuit, obscurus prorsus, et nulla gloria vir, qui etiam Zanzalus propter summam tenuitatem est cognominatus. Hic Eutycheis, et Dioscori Cnapeique, præterea Petri atque Severi dogmate recepto, magno opere id apud Syros propagare studuit. Ecclesia sane Catholica Dominum nostrum Jesum Christum subsistentiam unam e duabus naturis consistentem, Deitatis, inquam, et humanitatis, profitetur, ita ut utraq̃ue harum post unionem proprietates suas salvas conservet, et duarum istarum naturarum unio mistionem et confusionem, mutationemque et alterationem nullam admittat ; ipseque idem Deus sit et homo, et voluntates virtutesque operatrices duas, divinam videlicet simul et humanam, habeat. Eutyches autem duas quidem et ipse ante unionem naturas dixit, deinde unitas. Post unionem autem in unam eas naturam abiisse, confususque esse, et mistionem subiisse opinatus est, adeo ut et divinitas ea quæ humanitatis fuere passa sit, et contra. Proinde hæc ita opinantes Monophysitas et Theopaschitas divi Patres nostri cognominarunt. Et ipsa opinione Dioscorus Alexandriae patriarcha, 882 et Petrus Cnapeus, Severusque Acephalus, episcopi Antiocheni, atque insuper alii transversim abducti sunt. Enimvero eo quem diximus Jacobo Monophysitarum opinionem apud Syros prædicante, magnum exortum est dissidium. Nam qui rectæ opinioni adhæserunt, Melchike appellati sunt, quod sanctam quartam synodum, et imperatorem ipsum (Melchi enim Syris rex est)

consecrarentur. Qui autem diversum senserunt, multa variaque habuere nomina. Jacobitæ tamen maxime sunt cognominati, propterea quod ei quem dixi Monophysitarum hæresis studioso Jacobo adhererent. Qui etiam anathemati traditi sunt, ut Monophysitæ scilicet, et Theophaschitæ. Post vero aliud etiam hæresum examen ad se pertraxere, quæ Trinitatem consubstantialiam credentes, unam naturam post unionem in Christo esse docuerunt, sacram quartam synodum repudiantes, ac deinceps omnes sanctos Patres rejicientes. Et quod maximum est, divinitati ipsius Unigeniti perpeccionem tribuerunt, Ter sancto illi hymno appendicem hanc: « Qui crucifixus es pro nobis », adnectentes.

CAPUT LIII.

De hæresi Theopaschitarum.

Talis Jacobitarum hæresis radix existit. Jacobus autem Armeniorum quoque sectæ dux fuit. Ea sane hæresis multiplex est, et ut quispiam dicat, hæresum omnium confluentis sentina. Nam illi cum Ario aberrant in eo, quod Deum Verbum naturam mutationi obnoxiam, habentem carnem anima carentem, assumpsisse dicunt. Cum Apollinari autem, quod corpus Domini mentem non habere, eidemque divinam naturam sufficere, mentisque vim operatricem perficere dicunt. Atque hæreticis multis laudatis, depravatas ipsorum opiniones sibi ipsis arrogant. Magistri horum illi quos diximus fuere: et Echanius insuper Mantacunes. Et quandoque illi Deum Verbum, incorruptibile, et increatum, et cœleste, et a perpeccione alienum atque subtile, nobisque non consubstantiale corpus recepisse, atque ea quæ carnis sunt, nobis in speciem tantum spectri more exhibuisse, executumque esse opinantur. Quandoque autem carnem ejus in naturam Deitatis conversam, eidemque consubstantialiam factam esse dicunt. **883** Multoties vero etiam Deum Verbum humanum ex Virgine corpus assumpsisse negant, sed ipsum immutabili modo mutatum, et carnem factum, transitum tantum per Virginem fecisse: et cruci divinitatem, quæ circumscribi et definiri nequeat, Unigeniti affixam, eamdemque sepulcro traditam asseverant. Atque fidem etiam nativitati Christi secundum carnem derogantes, et eam in speciem tantum, phantasmatis instar, factam esse dicentes. Et non sicuti nos, per intervalla, particulatim, sed ad quindecimum Januarii mensis diem jejunii tempus extendentes. Annuntiationem simul et nativitatem, et baptismum Christi celebrant. Quin multa etiam divini Evangelii dicta, suam ipsi opinionem astruere conantes, tollunt atque inducunt: ac veluti Monophysitarum, et Theopaschitarum, et Aphthartodocetarum, et Monotheletarum hæresim hæreditate creverint, Cnaphæi Petri accessionem Tersancto hymno annexam valde complectuntur. Ecclesiam catholicam jam inde ab initio hymnum eum ita decantasse, post

λέως ἐστίν· οἱ δὲ τὰναντία φρονήσαντες πολλοῖς καὶ διαφοροῖς ὀνόμασις ἐπεκλήθησαν· τὰ μάλιστα δὲ Ἰακωβίται προσηγορεύθησαν, ὡς τῷ εἰρημένῳ σπουδαστῇ τῆς τῶν Μονοφυσιτῶν αἵρέσεως· κατακολουθήσαντες Ἰακώβῳ· οἱ καὶ ἀναθέματι παραδίδονται, καὶ ὡς Μονοφυσίται καὶ Θεοπασχίται· ἐς ὕστερον δὲ καὶ ἄλλον ἰσμὸν αἵρέσεων περιβεβλημένοι, οἱ Τριάδα πιστεύοντες ὁμοούσιον, μίαν φύσιν μετὰ τὴν ἔνωσιν ἐπὶ Χριστοῦ δογματίζουσι, τὴν ἁγίαν δ' οὐνοδὸν ἀθετοῦντες καὶ τοὺς κατ'ἐξῆς δπαντας ἁγίους Πατέρας· ἀποβαλλόμενοι· καὶ τὸ δὴ μέγιστον, καὶ τῇ θεότητι τοῦ Μονογενοῦς πάθος προσάπτουσι, τῷ τρισαγίῳ ὕμνῳ τὸ Ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς προστιθέντες.

B

ΚΕΦΑΛ. ΝΓ'.

Περὶ τῆς αἵρέσεως τῶν Θεοπασχιτῶν.

Ἄλλὰ τοιαύτη μὲν ἡ ῥίζα τῶν Ἰακωβιτῶν· δε δὲ καὶ τῆς τῶν Ἀρμενίων αἵρέσεως καθηγῆσατο. Ἡ δὲ αἵρεσις πολυσχιδῆς τέ ἐστι, καὶ ὡς ἄν τις εἰποι· μισγάγγεια πάσης αἵρέσεως. Καὶ γὰρ Ἀρείῳ συμφύρονται, οἷς φασὶ τραπέτην ἔχειν φύσιν τὸν θεὸν Λόγον, καὶ σάρκα ἀνειληφέναι ἄψυχον· Ἀπολλινάριον δὲ, ὅτι περ καὶ ἄνουν σῶμα τὸ τοῦ Κυρίου δοξάζουσιν· ἀρκέσαι γὰρ φασὶ τὴν θεῖαν φύσιν τελεῖσαι τοῦ νοῦ τὴν ἐνέργειαν. Καὶ πολλοὺς τῶν αἱρετικῶν ἐπαινέσαντες, τὰς κιθόλους δόξας αὐτῶν ψικεῖωσαντο. Διδάσκαλοι δὲ σφῶν οἱ προειρημένοι ἐγένοντο, καὶ Ἐχάνιος ὁ Μαντακούσης. Καὶ πῆ μὲν ἀφθαρτον καὶ ἀκτιστον καὶ οὐράνιον καὶ ἀπαθὲς καὶ λεπτὸν σῶμα ἀναλαθεῖν τὸν θεὸν Λόγον, καὶ μὴ ἡμῖν ὁμοούσιον δογματίζουσι, καὶ τὰ τῆς σαρκὸς κατὰ φαντασίαν ἡμῖν ἐνεργεῖν· πῆ δὲ ὡς ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἰς φύσιν μετεδλήθη θεότητος, καὶ ὁμοούσιος αὐτῇ γέγονεν· ἐν πολλοῖς δὲ μὴ δὲ τὸν θεὸν Λόγον ἀνθρώπειον ἐκ τῆς Παρθένου σῶμα ἀναλαθεῖν, ἀλλ' αὐτὸν ἀτρέπτως τραπέντα καὶ σάρκα γενόμενον, τὴν πάροδον μόνην διὰ τῆς Παρθένου ποιήσασθαι, καὶ προσπαγῆναι σταυρῷ τὴν ἀπερίγραπτον καὶ ἀπερίοριστον θεότητα τοῦ Μονογενοῦς, καὶ ταύτην τάσφω παραδοθῆναι. Ἀθετοῦντες δὲ καὶ τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὡς φαντασιωδῶς γεγενῆσθαι λέγοντες, οὐχ ὡς ἡμεῖς ἀνὰ μέρος, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐκ τοῦ Ἰανουαρίου μηνὸς παρατείνοντες τὴν νηστείαν, τὸν εὐαγγελισμὸν ὁμοῦ καὶ τὴν γέννησιν καὶ τὸ βάπτισμα ἐορτάζουσι. Πολλὰ δὲ καὶ τῶν τοῦ θεοῦ Εὐαγγελίου βῆτων διαγράφουσι, τὴν σφετέρην δόξαν περὶ ἡμῶν συνιστᾶν· κληρούμενοι δὲ καὶ τὴν τῶν Μονοφυσιτῶν καὶ Θεοπασχιτῶν καὶ Ἀφθαρτοδοκητῶν καὶ Μονοθελητῶν αἵρεσιν, τὴν τοῦ Κναφέως Πέτρου προσθήκην τῷ τρισαγίῳ ὕμνῳ ἁγίαν ἀσπάζονται· λέγοντες, ὡς ἄνωθεν ἡ καθόλου Ἐκκλησία οὕτω τὸν τρισαγίον ὕμνον ἐκῆρυττεν· μετὰ δὲ τὴν τοῦ παιδὸς ἄρπαγην οὕτως ἐνομοθέτησεν. Ἦν ἄρπαγὴν καὶ ὡς ψευδῆ δῆθεν παντάπαι διαγράφουσι· μὴ δὲ γὰρ τῇ τρισυποστάτῳ θεότητι, ὡς οἱ θεῖοι Πατέρες διδάσκουσι ταύτην προσάγεσθαι φάσκουσιν, ἀλλὰ τῷ μονογενεῖ Λόγῳ Χριστῷ. Οἱ δ' αὐτοὶ καὶ ἄζυμον οὐκ ἄρτον ἐν ταῖς ἱεραῖς

ἀγισταίαις προσφέρουσι, καὶ οἶνον ἀκέραιον ὕδατι· μίαν δὲ τούτου φύσιν ἐν τῷ Χριστῷ καταγγέλλοντες, καὶ οὐχ ὡς ἡμεῖς κερῶσι, τὴν ἐνωσιν τῶν δύο φύσεων ὑπεμφαίνοντες. Ἄλλ' οἱ θεοδλαβεῖς καὶ τὸ Πάσχα Ἰουδαϊκῶς τελοῦσι, βόας καὶ πρόβατα κατὰ τὴν Ἰουδαϊκὴν λητρεῖαν θύοντες· καὶ τῷ αἵματι τοῦ ἀμνοῦ τὰς τῶν οἰκιῶν φιλίας χρίουσι· μὴ τοῦ δεσποτικοῦ μεταλαμβάνοντες σώματός τε καὶ αἵματος, ἀλλὰ τὴν ἀμὸν Ἰουδαϊκῶς θύοντες, καὶ ὁπτῶντες πυρὶ, τοῦτου μετέχουσι. Καὶ τὸν σταυρὸν οὐ πρότερον τιμῶσιν εἰ μὴ βραπτίσουσιν ὡσπερ ἄνθρωπον, καὶ περὶ τὸ μέσον αὐτοῦ ἦλον ἐμπήξουσι, καὶ χρίσουσιν αὐτὸν τῷ ἐκ τῆς θυσίας αἵματι. Τοῦτο δὲ ποιῶσιν εἰς ὄνομα τοῦ Χριστοῦ δεικνύοντες ὡς ὁ εἰς τῆς Τριάδος ἐσταυρωταί· μὴ συνιέντες ὡς συσταυροῦσιν οὕτω καὶ τὴν τοῦ Πατρὸς καὶ τῆς θεότητος φύσιν, μίαν οὖσαν καὶ τὴν αὐτὴν. Καὶ τρεῖς δὲ σταυροὺς συνάψαντες, ἁγίαν Τριάδα κατονομάζουσι· διὰ τούτων τάχα ἐμφαίνοντες, τὴν ἁγίαν Τριάδα συσταυρωθῆναι. Καὶ εἰκόνας τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος εἰκονίζουσιν· ὅπερ ἄτοπον· αἱ γὰρ εἰκόνες ὁρατῶν καὶ περιγράπτων σωμάτων εἰσιν, οὐ μὴν τῶν ἀκατανοήτων καὶ ἀοράτων. Τὰς δὲ ἑρπύλλας εἰκόνας· δῆθεν τιμῶσι μὲν, οὐκ ἀσπάζονται δέ· τῷ δὲ δακτύλῳ μόνῳ προσφάουοντες, τοῦτον ἀσπάζονται. Τὴν δὲ παρ' ἡμῶν κοινωνίαν οὐδὲν ἤγηται· καὶ τὴν προσφορὰν ἐλαφὶ ἀναμάτουσι καὶ ἀλείφουσι. Λέγονται δὲ καὶ ἐκθέσεις ἔχειν διαφόρων λειτουργιῶν παρὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν καὶ συνήθειαν. Τὸ δὲ Μονοφυσίται εἶναι

ἐκείνους, ἐνὶ δακτύλῳ καὶ ἐξ ἀριστερῶν ἐπὶ τὰ δεξιὰ σφραγίζουσιν ἑαυτούς· καὶ τὸν θεῖον σταυρὸν τῇ μεγάλῃ Πραρασκευῇ ὑπὸ γῆν κατάκρυπτουσιν ἄχρι τῆς μεγάλης Κυριακῆς· τότε δ' ἄμα φωτὶ τὰς ῥύμας περιμόντες καὶ τὰς γωνίας, καὶ ἐνθεν κάκειθεν ζητοῦντες καὶ ἀνευρίσκοντες, ὡσανεὶ φανεροῦσι. Χρόνῳ δὲ προϊόντι, καὶ ἄλλας ἀδιαφορίας συνεπεσπείσαντο, ἰθὺς νηστείας ποιῶντες. Καὶ ἐν τοῖς Σάββασι καὶ ταῖς Κυριακαῖς τῆς ἁγίας μεγάλης Τεσσαρακοστῆς γάλα καὶ τυρὸν καὶ ὠὰ ἐσθίουσι, καὶ δι' ἀζύμων τὴν θυσίαν ποιῶσι· καὶ τὴν τοῦ Ἀρτσιθούρου λεγομένην νηστείαν μικρὴν πρὸ τῆς ἀπόκρουσιν συνεστήσαντο.

ΚΕΦΑΛ. ΝΔ'.

Περὶ Ἰακώβου τοῦ Σύρου καὶ τῶν Ἰακωβιτῶν.

Μάλιστα δὲ ταῦτα τελοῦσιν οἱ παρ' αὐτοῖς λεγόμενοι Χατζιντζάριοι· σχίσμα οὐκ ἐλάχιστον ὄντες τοῦ παρ' αὐτοῖς ὀνόματος, ὡς ἐν σταυρολάτραι· Χατζους γὰρ ὁ σταυρὸς παρ' αὐτοῖς· τὸν γὰρ σταυ-

(1) Hoc ex Græcorum et Orientalis Ecclesiæ ritu et sententia dictum. Quid sibi velit in incruento sacrificio, vini et aquæ mistio.

A pueri autem illius raptum, ut is aliter caneretur, constitutum esse dicentes. Quem quidem raptum, tanquam falsum scilicet omnino, negant. Neque trium subsistentiarum Deitati, sicuti divi Patres docent, sed unigenito verbo Christo carmen ejusmodi concini dicunt. Iidem ipsi re divina faciendâ azymo non pane utuntur (1), et ad eam vinum aqua non temperatum adhibent: unam eam re in Christo naturam designantes, neque sicuti nos, calicem miscent, per quam misionem duarum naturarum unionem declaramus. At erga Deum impii illi Pascha quoque Judaico more celebrant, boves et ovæ, juxta ritum Judaicum, immolantes, et sanguine agni ædium postes inungunt. Non illi corpus et sanguinem Domini percipientes, sed agnum Judaicæ sacrificantes, atque igni torrentes, de eo participant. Crucem non prius honore debito prosecuntur, quam perinde atque hominem baptizaverint, atque in media ipsa cruce clavum figunt (2), eumque sanguine victimæ unguunt. Hoc vero faciunt in Christi nomen, unam sanctæ Trinitatis personam crucifixam esse ostendentes: nec interim intelligentes, quod eo modo simul etiam Patris et Deitatis naturam conrucifigunt, quæ una est et eadem.

884 Tres vero cruces connectentes, sanctam Trinitatem cognominant: eo pacto forte insinantes, sanctam Trinitatem simul crucifixam esse. Imagines etiam Patris et Spiritus sancti effigiant, quod perquam est absurdum. Imagines enim corporum eorum sunt, quæ videri et circumscribi possunt, non eorum quæ invisibilia sunt, et intelligentia comprehendendi nequeunt. Imagines sacras honorant illi quidem, sed non osculantur. Ac digito tantum eas contingentes, huic osculum figunt. Communionem nostram nihil esse dicunt. Et oblationem oleo subigunt, et unguunt. Dicuntur vero constitutiones habere multifariam divinorum officiorum, præter Ecclesiæ traditionem et consuetudinem. Atque ut Monophysitas se esse satis ostendant, digito uno a læva dextram versus seipos cruce consignant. Et crucem sanctam inagno Parasceves die sub terra abscondunt, usque ad magnum Dominicum diem. Tum vero cum lumine per plateas et angulos circumueantes, hinc et inde eam querunt, et inventam proferunt. Tempore autem procedente alias etiam ἀδιαφορίας, hoc est, ritus et cæremonias, quæ pietate salva vel observari vel omitti possunt, complexi sunt, peculiaribus jejuniis instituentes, et Sabbatis atque diebus Dominicis magnæ sanctæ Quadragesimæ lac, caseum et ova comedentes, et per panem azymum sacrificium peragentes: atque id quod Arziburi dicitur jejuniū, paulo ante eum diem, quo carniū esus interdicitur, servant.

D

CAPUT LIV.

De Jacobo Syro, et Jacobitis.

Maxime autem hæc retinent, qui apud eos Chazinzarii nominantur. Factio autem non minima hæc dogmatis eorum est, Staurolatræ scilicet. Chazus namque crux ab eis dicitur, propterea

(2) Clavum videlicet figentes in cruce in nomine S. Trinitatis baptizata.

quod crucem tantum adorare et colere dicantur. Qui sane per omnia illis consentientes, re ejusmodi maxime a sectis talibus, et Jacobitis in primis, dissentire videntur. Quin et isti non unam confuse naturam, sicut illi, in Christo esse opinantur, sed duas: quemadmodum et nos. Cæterum aliam peregrinam impietatem perperam inducunt, quia duas personas in uno Christo esse **885** fabulantium more nugantur: juxta Anthropolatram, id est, hominem adorantem Nestorium; ita ut passionis tempore alteram personam in cruce passam, alteram autem ab ea segregatam seorsim stetisse, passionisque spectatricem fuisse dicant. Insuper alia quoque generis ejusdem, impietate omni referta deblaterant. Atque illi quidem nunc ex traditione, quæ ratione nullam nititur, hæc faciunt. Veteres autem eorum legislatores et doctores, magnæ Armeniæ Gregorium illum antistitem, ritus ejusmodi eis per manus tradidisse, calumniose jactant: maxime vero oblationem azymam, et absque aqua poculum, propterea quod in mystica illa cœna azymum etiam sacrificium et vinum solum fuerit. Quarum rerum nullam apostolica Ecclesia admittit, veterem traditionem legitime servans. Porro de jejunio Arziburi interrogati, quandoque propter Adami proscriptionem eam se servare, quandoque propter Ninivitas, dicunt. Nonnunquam vero eam esse referunt, qua olim se Armenii a cibis abstinuerunt, cum baptizari a sancto Gregorio debuerunt. Aliquando etiam celebrari id asserunt, propter Sergium quemdam, qui olim apud eos martyrio sit defunctus: veram ejus originem et causam commemorare detrectantes, quæ ejusmodi est. Sergius quidam apud eos doctor canem habuit, quo ille a dæmone agitato, plurimum adventus sui designatore atque indice usus est. Huic Arziburi nomen indidit, quod Armeniorum lingua mandatore significat. Cum ergo in oppidis et vicis habitantes discipuli et sectatores ejus canem præcedentem viderent, obviam illi magistro suo ibant, eundemque præeuntes producebant. Evenit autem, ut canem lupus devoravit. Et Sergius post eum diem, quo canem præmiserat, ad eos quo ille missus fuerat, profectus est, et cum, qui ei obviam prodiret, inveniret neminem, graviter eam rem tulit. At postquam certior factus est, a lupo canem devoratum esse, Armeniis mandavit, ut quotannis, diebus stans, ob canis ejus obitum jejunarent, lugerent, atque mœrerent: quod videlicet tantum bonum e medio sublatum esset. Nomenque canis jejunio ei, Arziburum cognominantes, imposuerunt. Sed hactenus de Monophysitis, et Tritheditis, et Agnoetis, et Theopaschitis, atque Aphotbartodocetis, de quibus proximo libro fusius scripsimus, atque item de Jacobitis, Armeniis, et Chazizariis, et aliis, **886** quorum multi superioribus temporibus duces fuere et doctores, Nestorii quidam, Eutychetes, Dioscori,

ὁν μόνον, ὡς φασί, καὶ προσκυνοῦσι καὶ σέβονται. Οἱ δὴ καθάπερ αὐτοῖς συμπεφόμενοι, τούτοις μάλιστα διαφέρειν δοκοῦσι, καὶ μᾶλλον Ἰακωβίταις. Οὐ γὰρ μίαν καὶ οὕτοι φύσιν συγχυτικῶς ὡς ἐκεῖνοι ἐπὶ Χριστοῦ δογματίζουσιν, ἀλλὰ δύο, καθάπερ ἡμεῖς. Ἄλλην δὲ ζέονην ἀσέβειαν παρεισάγουσι, δύο πρόσωπα μυθολογούντες ἐπὶ τοῦ ἐνὸς Χριστοῦ, κατὰ τὸν ἀνθρωπολάτρην Νεστόριον· ὡς καὶ παρὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους ἕτερον πρόσωπον μὲν εἶναι τὸ πύσχον ἐπὶ σταυροῦ, ἕτερον δὲ τὸ ἐξῶθεν κειχωρισμένως ἰστάμενον καὶ τὸ πάθος ὄρων. Καὶ ἄλλα τοιαῦτα ληροῦσι πάσης δυσσεβείας ἀνάμιστα. Καὶ οἱ μὲν νῦν ἐξ ἀλόγου παραδόσεως τὰ τοιαῦτα ποιῶσιν· οἱ δὲ ἀρχαῖοι αὐτῶν νομοθεταὶ καὶ καθηγηταὶ τὸν τῆς μεγάλης Ἀρμενίας συκοφαντοῦσι Γρηγόριον τὸν τοιαῦτα παραδεδοκῆναι αὐτοῖς· καὶ μάλιστα τὴν ἄζυμον προσφορὰν καὶ τὸ χωρὶς οἴνου ποτήριον· διὰ τὸ καὶ ἐν τῷ μυστικῷ δέσπνῳ ἄζυμον τὴν θυσίαν εἶναι, καὶ οἶνον μεμονωμένον· ὧν οὐδὲν ἡ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία προσέεται, τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν ἐνθέσμως φυλάττουσα. Ἐρωτώμενοι δὲ καὶ περὶ τῆς τοῦ Ἀρτζιδούρου νηστείας, λέγουσι ποτὲ μὲν διὰ τὴν Ἀδὰμ ἐξορίαν ταύτην νηστεύειν· ποτὲ μὲν δὲ τὸς Νινευίτας φασί· ποτὲ δὲ ταύτην εἶναι, ἣν πάλαι ποτ' ἐνήστευσαν οἱ Ἀρμένιοι, μέλλοντες ὑπὸ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου βαπτίζεσθαι· ἄλλοτε δὲ διὰ τινὰ Σέργιον πάλαι ποτὲ ἐν αὐτοῖς μαρτυρήσαντα τὴν ἀληθῆν αἰτίαν ἐκκλίνοντες, ἦτις ἐστὶν αὕτη. Σέργιος τις καθηγητῆς παρ' αὐτοῖς κύνα τινὰ ἐπεφέρετο· ᾧ ὑπὸ δαίμονος ἐνεργουμένῳ τὰ πολλὰ ὁ Σέργιος τῆς αὐτοῦ παρουσίας μηνυτῆ ἐχρήτη· ὃν Ἀρτζιδούρτζην ἐκάλει· τὸν μανδάτορα δὲ παρὰ Ἀρμενίους ἡ λέξις δηλοῖ. Ὀπηνίκα τοίνυν οἱ ἐν πολυχνοῖς καὶ κώμαις οἰκοῦντες αὐτοῦ μαθηταὶ τὸν κύνα προϊόντα ἐώρων, εἰς ἀπάντησιν τοῦ σφῶν διδασκίλου ἐξήσαν, προῦπαντῶντες αὐτὸν· συμβάν δὲ τὸν κύνα λύκῳ βρωθῆναι, ὁ Σέργιος βεδίσας μετ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν καθ' ἣν τὸν κύνα προῦπεμψε πρὸς οὓς ἀπεστάλη, καὶ μὴ εὐδρῶν ὑπαντήσαντας, βαρέως τὸ συμβάν ἠνεγκεν. Ἐπεὶ δ' ἐς ἕτερον μῆθον ὡς λυκόβρωτος ὁ κύων ἐγένετο; διετάξατο Ἀρμενίους καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἐν ὠρισμέναις ἡμέραις νηστεύειν ὑπὲρ τῆς τοῦ κυνὸς αὐτοῦ τελευτῆς· καὶ κατηφιᾶν, καὶ σκυθρωπάζειν, ὅτι τὸ τοσοῦτον ἀγαθὸν ἐκ μέσου ἐγένετο. Καὶ τὸ τοῦ κυνὸς ὄνομα τῇ νηστείᾳ ἐκείνῃ ἐπέθετο, Ἀρτζιδούρτζην κατονομάσαντες. Ἄλλ' ἐν τούτοις μὲν τὰ τῶν Μονοφυσιτῶν καὶ Τριθεϊτῶν καὶ Ἀγνοητῶν καὶ Θεοπασχιτῶν, καὶ Ἀφθαρτοδοκῆτῶν, περὶ ὧν πλεονεχέστερον ἐν τῇ πρὸ ταύτης διελάβομεν ἱστορίᾳ· εἰ δὲ περὶ τῆς Ἰακωβιτικῆς καὶ Χατζιτζαριῶν καὶ ἐτέρων· ὧν πολλοὶ μὲν ἀρχηγοὶ καὶ καθηγηταὶ διαγεγόνασιν ἄνωθεν· Νεστόριοι τινες καὶ Εὐτυχεῖς καὶ Διόσκοροι, Κναφεῖς τε καὶ Ζευῆροι, καὶ Θεοδόσιοι, Ἰουλιανοὶ τε Ἀλικαρνασσεῖς καὶ Γαῖνοι, καὶ ἄλλοι τοιοῦτος χορὸς δυστυχῶν ὧν δυσσεβῶν δογματῶν καὶ σπουδαστῆς καὶ ἐρευρητῆς ὁ προβήθηθις Ἰακωβὸς γέγονεν. Ἐξ οὗ καὶ Ἰακωβίται τὸ πλείστον Σύρων ἔθνος ἄχρι καὶ ἐς δεῦρο κατονομάσθησαν.

ὅς τῆς νόσου ἐπιμῆλλον μετέσχε καὶ Σέργιος ὁ πρὸς A
βραχέος τοῦς τῆς Κωνσταντινου ἀρχιερατικούς ἐγ-
χειρισθεὶς οὐκ ἄφ' οὐκέρ ἢ τῶν Μονοθελητῶν ἀλ-
ρῆσις εἰς πλάτος πεπαρήσιασται. Καὶ ταῦτα μὲν
οὕτως· ἐγὼ δ' ἐπὶ τὸ συνεχὲς τῆς ἱστορίας ἤδη
πορεύομαι, τέλος καὶ τῆ παρούσῃ μοι ἰη' τῶν ἱστο-
ριῶν ἐπιθήσω.

non ita pridem archiepiscopatus Constantinopolitani gubernacula susceperat, maxime infectus est, per quem Monothelitarum hæresis admodum est propagata. De his satis : nam ad historiam continuandam revertor, finem quoque decimo octavo hic historiarum libro impositurus.

ΚΕΦΑΛ. ΝΕ'.

Περὶ τῆς μυσταρῶς τῶν Ἀρμενίων αἰρέσεως.

Ἐπεὶ γὰρ στερόδῳς δῆθεν ὁ Φωκᾶς τῇ ἀρχῇ ἐπι-
ρείσθη, τὴν μὲν θυγατέρα Δομνεντίαν τῷ στρατη- B
λάτῃ Πρίσκῳ εἰς κοινωλίαν γάμου συζεύγνυσιν· ἐκ
τινος δ' ἐπισυμβάσης αἰτίας ἐν ὑποφίᾳ σχῶν ἐν
κινδύνῳ εἶναι αὐτῷ τὸ βιώσιμον, μισῶν τε ὁμοῦ
τὸν τύραννον τῆς ὠμότητος, πάντα κάλων ἐκίνει
παραλῦσαι αὐτὸν τῆς ἀρχῆς. Ἐκτόπως δὲ καὶ τῷ
πλίθει διὰ μίσους ἐτύγχανεν ὁ κρατῶν· ἄτε δὴ μέ-
θη ἀνεῖς ἑαυτὸν καὶ ὠμότητι, καὶ ἀνθρώπων αἵμασι
χαίρων διηνεκῶς· ὡς ἐκ μίσου θείναι καὶ σύμπαν
διανοοῦμενος, ᾧ εὐγενείας ἢ δόξης ἢ φρονήσεως·
τεκμηρίον τι ἐνήν. Ναρσῆν δὲ τὸν ἀριστον στρατη-
γὸν καὶ ὑπέκκαυμα ἐποίησε πυρόν. Καὶ τοίνυν Πρί-
σκος ὁ κηδεστῆς· καὶ ὅσοι τῆς συγκλήτου βουλής
ἐνομίζοντο, ἐς ταυτὴ συνιόντες ἐν ἀπορόρητῳ Ἡρα-
κλείῳ τῷ πατρὶ Ἡρακλείου τοῦ μετὰ Φωκᾶν περι- C
θαλομένου τὴν ἀλουργίδα, ἐν τῇ πρὸς ἐσπέραν
Ἀφρικῇ καὶ Λιβύῃ σὺν δυνάμει πολλῇ τὰ ἐκεῖσε
δέξοντι, γράφουσιν ὧτ' ἐπ' ἐχειρεῖν πάντα τρόπον
τῆς ἀνοσίῳ τυραννίδος τὸ Ῥωμαϊκὸν ἀπαλλάττειν
φύλον, καὶ μὴ οὕτως ἀλλύμενον διορᾶν. Ἦν δὲ τῷ
εἰρημένῳ στρατηγῷ Ἡρακλείῳ ὑποστράτηγος Γρη-
γορᾶς. Ἄμφω τοίνυν συμπνεύσαντες τοὺς υἱεῖς
ἐκάτερος καὶ πεζῇ στρατῶ καὶ νηίτῃ στρατῷ, σὺν
τῷ ὑπὸ σφίσι γενναίῳ στρατεύματι, κατὰ τοῦ τυ-
ράννου ἀνίσταντο. Ὁ μὲν οὖν τοῦ Ἡρακλείου παῖς
Ἡράκλειος τοῦ κατὰ θάλατταν ἠγεῖτο στρατοῦ· Νι-
κῆτας δ' ὁ τοῦ Γρηγορᾶ, τῆς πεζικῆς ἐξῆρχε δυνά-
μειος. Ὁ μὲν οὖν Ἡράκλειος ἐπιφόρων πνευμά-
των τυχὼν, διαπλώϊμος φθάσας, τῷ τῶν Σοφῶν
λιμένῳ καθήγετο, σχολαιότερον τοῦ Γρηγορᾶ ὕστε- D
ρήσαντος. Καὶ δὴ μάχης μετὰ τῶν τῷ Φωκᾶ συμ-
μαχοῦντων συγκροτηθείσης, κατακράτος τὴν νίκην
Ἡράκλειος περιβάλλεται. Θυμομαχῶν γὰρ ἦν, δια-
κούσας ὡς ἡ γαμετὴ αὐτοῦ ἐξ Ἀφρων κατάγουσα
τὴν σειράν, περιώριστο. Οὐκ ἐλάχιστα μέντοι καὶ
διαχειρίζων τιμῆν.

ΚΕΦΑΛ. ΝΓ'.

*Περὶ τοῦ παρ' αὐτοῖς σχίσματος τῶν Χατζιτζα-
ριῶν.*

Τούτων οὕτω γινομένων, καὶ πολλοῦ ταράχου τὴν
πόλιν διεληφότος, τῶν τις ἐπιφανῶν καὶ γένει διά-
σημοι, Φωτεινὸς ὄνομα, Φωκᾶ τὰ μάλιστα χαλεπαί-
νων, οὗ τὴν γαμετὴν ἐθιάσατο, σὺν πλῆθει πολλῇ
τὰ βασιλεία εἰσῳρῶν, τοῦ θρόνου τὸν τύραννον

(1) Al. *Heraclionem* vocant.

CAPUT LV.

De abominanda Armeniorum hæresi.

Cum Phocas imperium suum, sicut ei videbatur, confirmasset, filiam Domnentiam Prisco duci ma-
trimonio junxit. Is certis de causis suspicione
concepta de vita se periclitari, tyranno ob cru-
delitatem infensus, onnem funem, ut illum im-
perio dejiceret, movit. Mirum vero quanto etiam
in illum odio multitudo flagrarit : adeo ebrietati
et sævitiae deditum, ut effusio hominum sanguino
continue gauderet, et tollere e medio omnes in
animo haberet, in quibus nobilitatis aut gloriæ
aut prudentiæ indicium aliquod inesset. Narsen
equidem, ducem optimum, igni combussit. Igitur
Priscus gener ejus, et quicumque senatorii ordinis
erant, consilio inito, secreto Heraclio (1), Hera-
clii qui post Phocam imperavit, patri, in Occiden-
tali Africa et Libya cum militaribus copiis multis
republicam administranti scribunt, ut modis
omnibus populum Romanum impia tyrannide li-
berare contenderet, neque illum ita pereuntem
in conspectu suo negligeret. Erat dicto duci He-
raclio legatus Gregoras. Hi consilio inter se com-
municato, filium uterque suum cum fortissimis
copiis pedestri navalique apparatu adversus ty-
rannum misit. Heraclius Heraclii filius classi præ-
fuit : Nicetas Gregoræ filius 887 pedestres ordi-
nes duxit. Enimvero Heraclius, secundis ventis
cursu confecto, in portum Sophiarum (2) illatus
est, Niceta deinde terrestri itinere lentius sub-
secuto. Atque Heraclius cum Phocæ copiis prælio
commissis, fortiter victoriam ex eo prælio repor-
tauit, maximo animo certamen id ingressus, quod
audivisset, uxorem suam genus ex Africa ducentem
circumscriptam esse. Non parum certe et
Crispus hunc adjuvit, præfecti dignitatem obti-
nens.

Κρίσπος τούτῳ κρύφα συνήρατο, τὴν τοῦ ἐπάρχου

CAPUT LVI.

De schismate Chatsitzariorum apud eosdem.

Rebus hæc ita actis, tumultus ingens urbem
invasit, et ex illustribus et præclaris viris Pho-
tinus Phocæ quam maxime infestus (nam uxorem
ejus ille constupravit) cum multitudine magna
imperialcm regiam ingressus, tyrannum throno

(2) Ad portum Sophiæ (Diac.)

suo detraxit, eique amicis ministrisque ejus huc A
 atque illud dilapsis, purpuream vestem ademit,
 et pullam iniecit, ac mox vinctum ad Heraclium
 adduxit. Ille porro cum perlibenter eum vidit,
 tum conviciis plurimis coniectis, calcibus ei
 insultavit. Et statim tyranno manus et pedes
 resecari, deinde petulantem ejus luxuriam veluti
 publico monumento traducens, propterea quod
 conjugibus multis vim intulisset, pudibunda exci-
 scindi, postremoque omnium caput amputari
 jussit (1). Corpus infelicis ejus hominis in bovem
 æneum, qui Pergamo allatus fuerat, conjectum,
 atque in cineres, pro eo atque par erat, redactum
 est: genere ejus reliquo una cum illo extincto.
 Ille tyrannidis malorum Phocæ pessimo finis fuit
 qui annis octo Romanorum imperio insultavit. Res
 ecclesiasticæ sub hujus imperii administratione
 haudquaquam rebus novis expetita sunt, rebus
 profanis in Oriente simul et Occidente ærumma-
 rum calamitatibus omni ex parte turbatis atque
 confusis. Eo tempore Romanam Ecclesiam post
 Gregorium Magnum (2) gubernavit Innocentius.
 In urbe imperante, post Thomam, ecclesiasticum
 clavum obtinuit Sergius. In Alexandria sede,
 post Eulogium, qui ei annos viginti quinque præ-
 fuit, Theodorus Scribo biennio episcopalem obiit
 functionem. Cui Joannes Misericors Cyprius cum
 laude successit. 888 At Antiochiæ post Anasta-
 sium Anastasius alter episcopatum gessit. Hieroso-
 lymis autem Joannis successor fuit Neamus. Hujus
 autem Isaac. Deinceps vero ante captam directam-
 que eam urbem Zacharias sacrum ibi antistes
 administravit munus. Porro decimus octavus iste
 historiæ liber triginta duorum annorum tem-
 pus continet: cum ab orbe condito sexies (3) millesimus
 contesimus et tricesimus; a divina autem
 Domini nativitate (4) sexingentesimus et vicesimus
 quintus ageretur annus (5).

(1) Unum in hoc homine laudes quod Romanum pontificem principem omnium jure declaravit. (Egnat.)

(2) Alii post Gregorium Rom. pontif. qui in Divos relatus est, ponunt Sabinianum, qui Ecclesiæ Romanæ præfuit anno 1, mensibus 5, diebus 9. Post hunc rursus Bonifacium tertium. Ad cujus petitionem Phocas antistitem Rom. principem episcopo-

rum omnium dixit. (Blond. lib. ix.)

(3) Secundum neotericos Chronologos 4688.

(4) 610.

(5) Sub Phoca Chosroes Persa multas in Oriente urbes et regiones occupavit, urbem sanctam diripuit, et crucem Servatoris nostri inde secum abstulit. Sub eodem ab imperio desciverunt Langobardi, Hispani, Galli, Germani, etc.

IN SEQUEM

NICEPHORI CALLISTI XANTHOPULI PATRIARCHARUM CONSTANTINOPOLITANORUM CATALOGUM

ANSELMI BANDURII MONITUM

(Imperium Orientale, tom. I, Præf. et p. 190.)

Catalogus patriarcharum CP., a Nicephoro Callisti conscriptus, nunc primum in lucem prodit a nobis Latine versus, et notis chronologicis ac historicis illustratus. Exstat autem in codice ms. bibliothecæ Regiæ n. 3502, adeo exesi ac detriti characteris, ut non absque magna difficultate legi possit, imo pagina prima nonnulla verba penitus deleta compareant; quæ quidem ex aliis catalogis supplemus, et, ut ab aliis distinguerentur, uncinis inclusimus. Hic autem catalogus patriarcharum CP. a Nicephoro Callisti conscriptus, qui mihi accuratissimus videtur, desinit in Joannem, qui et Cosmas dicitur, Sozopolitanum, qui quidem inauguratus fuit patriarcha post Athanasium anno Christi 1294, sed e sede pulsus fuit 1304. Verum quia historiam imperatorum Constantinopolitanorum a Constantino Magno ad ultimum imperatorem Christianum texere fuit animus, libuit etiam huic Catalogo Nicephori Callisti seriem integram patriarcharum CP. in Commentariis nostris subjungere, nimirum illorum qui post Athanasium secundo patriarcham sederunt, ad Gregorium qui ultimus fuit patriarcha ante captam a Turcis Constantinopolim; quod quidem fecimus ex Catalogo patriarcharum CP. edito ab eruditissimo P. Labbeo ex codice ms. bibliothecæ Claromontanæ, in *Apparatu Historiæ Byzantinæ*; ille vero catalogus desinit in Josephum illum, qui Florentiæ tempore concilii ibidem celebrati diem obiit. Cæteros autem patriarchas ad captam usque a Turcis Constantinopolim ex Historia Georgii Phrantzæ decerpimus. Hunc autem catalogum notis chronologicis ac historicis ideo illustravimus, quod nemo, quod sciam, de patriarchis CP. data opera scripserat, et qui de iis obiter in historia universali Ecclesiæ locuti hucusque sunt, passim a nobis citantur, non solum scriptores Byzantini, sed et alii cum editi, tum inediti, quin et quamplurima opuscula integra inedita ad rem hanc illustrandam peropportuna suis locis inseruntur.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ

ΔΙΗΓΗΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΩΝ ΠΑΝΤΩΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.

NICEPHORI CALLISTI XANTHOPULI

ENARRATIO DE EPISCOPIS BYZANTII

ET DE PATRIARCHIS OMNIBUS CPOLITANIS *.

Ἀνδρέας ὁ ἀγιώτατος ἀπόστολος παραγενόμενος ἐν [Βυζαντίῳ ἐκήρυξε] τὸν σωτήριον λόγον· ἐκκλησίαν τε πιστῶν συστήσας· εὐκτήριον οἶκον ἐν τῇ νῦν λεγομένῃ Ἀργυροπόλει ἀνεγείρας ἐνθα χρόνῳ

Andreas sanctissimus apostolus Byzantium profectus, ibi salutare verbum prædicavit: ac Ecclesia fidelium constituta, oratorioque in urbe, quæ nunc Argyropolis dicitur, excitato, ubi subse-

* Bandurii notas, prolixas nimis, textui subjicere nobis non licuit. Eas seorsim edimus

quenti tempore depositum est corpus S. Adriani martyris, episcopum ejusdem urbis ordinat Stachyn, unum ex septuaginta discipulis, cujus mentionem facit Paulus apostolus in Epistola ad Romanos. Is vero episcopatum gessit annis 16.

[Onesimus] annis 14.

Polycarpus annis 18.

Plutarchus annis 16.

Sedecion annis 9.

Diogenes annis 15.

Eleutherius annis 7.

[Felix] annis 5.

Polycarpus annis 3.

Hi primum in oratorio Argyropoli constituto conventus habebant persecutionum tempore.

Athenodorus. . . oratorio in urbe constructo. quod postea a sancto Constantino imperatore instauratum fuit, ibi collectas agebat.

Euzoius annis 6.

Laurentius annis. . . .

Alypius annis 13, mensibus 6,

Pertinax vir consularis ordinis senatorii annis 19.

Hic aliam ecclesiam excitavit in loco maritimo, cui nomen Sycæ, et eam ædem Irenem nuncupavit.

Olympianus.

[Mareus].

Cyrillianus.

[Castinus].

Hic Byzantii in loco cui nomen Petrium, sanctam Euphemiam excitavit.

Titus annis 35, mensibus 6.

Dometius frater Probi imperatoris annis 24, mensibus 6.

Probus filius Dometii annis [12].

Metrophanes filius Dometii, frater Probi episcopi, imperatoris vero Probi fratris filius, annis 10.

Hoc episcopatum gerente S. Constantinus imperator belli in Licinium suscepti causa Byzantium venit : ab eoque Constantinopolis ædificatur.

Hic [Metrophanes] primæ synodo interfuit, ac primus Constantinopolitanus patriarcha fuit.

Sunt itaque episcopi Byzantii a S. Andrea apostolo usque ad Metrophanem numero [20].

Deinde vero patriarchæ hoc ordine præfuerunt :

Metrophanes annis 10.

Alexander annis 23, sub quo Arius crepuit medius.

Paulus Confessor Diaconus Constantinopolitanus annis 3. Hoc expulso ab imperatore Constantio

Eusebius Arianus, qui primum Beryti, deinde

υστερον [ἐτέθη] τὸ λαΐψανον τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ἀδριανοῦ, χειροτονεῖ ἐπίσκοπον τῆς αὐτῆς πόλεως Στάχυν ἕνα τῶν οἰκιστῶν, οὗ μνημονεῖται ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ· καὶ ἐπεσκόπευσεν ἔτη ις'.

[Ὀνήσιμος] ἔτη ιδ'.

Πολύκαρπος ἔτη ιη'.

Πλούταρχος ἔτη ις'.

Σεδεκίων ἔτη θ'.

Διογένης ἔτη ιε'.

Ἐλευθέριος ἔτη ζ'.

[Φῆλιξ] ἔτη ε'.

Πολύκαρπος ἔτη γ'.

Οὗτοι τὸ πρότερον ἐν τῷ εὐκτηρίῳ τῶ ἐν Ἀργυροπόλει τὰς συνάξεις [ἐποιούοντο] κατὰ τοὺς γενομένους διωγμούς.

Ἀθηνόδωρος. εὐκτήριον οἶκον κτίσας ἐν τῇ πόλει. τὸν μετὰ ταῦτα ὑπὸ τοῦ ἐν ἁγίοις Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως ἀνικοδομηθέντα, ἐκεῖσε τὰς συνάξεις ἐποιεῖτο.

Εὐζώιος ἔτη ς'.

Λαυρέντιος ἔτη.

Ἀλύπιος ἔτη ιγ', μῆνας ς'.

Περτίναξ ὑπατευτικῶς συγκλήτου ἔτη ιθ'!

Οὗτος ἐτέραν ἐκκλησίαν ἀνέστησεν ἐν τῷ παραθαλασσίῳ τόπῳ ἐπιλεγομένῳ Συκαῖς, Εἰρήνην τὸν οἶκον ἐπαγορεύσας.

Ὀλυμπιανὸς.

C [Μάρκος].

Κυριλλιανὸς.

[Καστίνος].

Οὗτος ἐν Βυζαντίῳ ἐν τοποθεσίᾳ [ἐπιλεγομένῃ Πετρίῳ] τὴν ἁγίαν Εὐφρημίαν ἤγειρε. . . .

Τίτος ἔτη λε', μῆνας ς'.

Δομέτιος ἀδελφὸς Πρόβου τοῦ βασιλέως ἔτη κδ', μῆνας ς'.

Πρόβος ὁ υἱὸς τοῦ Δομετίου ἔτη [ιβ'].

Μητροφάνης ὁ υἱὸς τοῦ Δομετίου [ἀδελφός] τοῦ ἐπισκοπήσαντος Πρόβου, ἀδελφόπαις Πρόβου τοῦ βασιλέως, ἔτη ε'.

Ἐπὶ τούτου ὁ ἐν ἁγίοις Κωνσταντῖνος βασιλεὺς παραγίνεται ἐν Βυζαντίῳ διὰ τὸν πρὸς Λικίνιον πόλεμον, ἐφ' οὗ ἡ Κωνσταντινούπολις κτίζεται.

D

Οὗτος ἦν εἰς τὴν πρώτην σύνοδον, καὶ πρῶτος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως γίνεται.

Εἰσὶν οὖν ἐπίσκοποι Βυζαντίου ἀπὸ τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου τοῦ ἀποστόλου μέχρι καὶ αὐτοῦ Μητροφάνους [κ'].
Εἶτα ἄρχονται οὕτως οἱ πατριάρχαι·

Μητροφάνης ἔτη ε'.

Ἀλέξανδρος ἔτη κγ', ἐφ' οὗ ὁ Ἄρειος διεβράβη.

Παῦλος Διάκονος Κωνσταντινουπόλεως ὁ ὁμολογητῆς ἔτη γ'. Τούτου ἐξωσθέντος ὑπὸ Κωνσταντίου τοῦ βασιλέως

Εὐσέβιος ὁ Ἀρειανὸς ὁ πρότερον γενόμενος. . .

Βηρυτοῦ, εἶτα μετατεθεὶς εἰς Νικομήδειαν, καὶ ἀ μεταλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐπισκόπησεν ἔτη ιβ'.

Εἶτα μετὰ τὸν θάνατον τούτου πάλιν ὁ Παῦλος ἀποκαθίσταται καὶ (παραχρῆμα) ἐκβάλλεται καὶ ἐν Κουκουσῷ ἐξορίζεται, ἐκεῖσέ τε ὑπὸ τῶν (Ἀρειανῶν) ἀναιρείται, καὶ χειροτονεῖται ἀντ' αὐτοῦ Μακεδόνιος πρεσβύτερος Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως ὁ Πνευματομάχος ἔτη ε'.

Τούτου δὲ ἀναθεματισθέντος καὶ ἐκβληθέντος ὑπὸ Κωνσταντείου Εὐδόξιος ὁ Ἀρειανῶς ὁ πρότερον ἀπὸ Γερμανικεῖας εἰς Ἀντιόχειαν, αὐθις εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπισκόπησεν ἔτη ζ'.

Δημόφιλος Ἀρειανὸς Βεροῖας τῆς ἐν Θράκῃ πόλεως ἐπίσκοπος καὶ ἐνταῦθα (μετατεθεὶς) ἐπισκόπησεν ἔτη ιβ', μῆνας ε'.

Εὐάγριος ὀρθόδοξος ὑπὸ Εὐσταθίου Ἀντιοχείας χειροτονηθεὶς ἔτη ζ', καὶ ἐπέμφθη εἰς ἔξοριαν παρὰ Οὐάλεντος.

Γρηγόριος ὁ Ναζιανζοῦ ὁ Θεολόγος (δς) ἐπισκόπησεν ἔτη ιβ'.

Καὶ ἐπανελθόντος εἰς τὴν ἰδίαν πατρίδα, Νεκτάριος ἀξίωματικὸς ὑπάρχων Χριστιανῶν κατηχούμενος, μηδέπω δὲ θιγὼν τοῦ βαπτίσματος, ἅμα καὶ χειροτονεῖται καὶ βαπτίζεται ὑπὸ τῆς ἁγίας συνόδου τῶν ρν', καὶ χειροτονηθεὶς ἐπισκόπησεν ἔτη ις', μῆνας γ'.

Ἰωάννης πρεσβύτερος Ἀντιοχείας ὁ Χρυσόστομος ἔτη ε', μῆνας ζ' ἐξορισθεὶς ἐν Κουμάνῃ τῆς δευτέρας ἐπαρχίας τῶν Ἀρμενίων, ἐτελεύτησε καὶ ἐτέθη μετὰ τοῦ λειψάνου τοῦ ἁγίου μάρτυρος Βασίλειου.

Ἀρσάκιος πρεσβύτερος τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, ἀδελφὸς Νεκταρίου τοῦ προλεχθέντος μετὰ τὴν Χρυσοστόμου ἐκβολῆν, ἐπισκόπησεν ἔτη β'.

Ἄττικος πρεσβύτερος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔτη κ'.

Σισίνιος πρεσβύτερος Κωνσταντινουπόλεως ἔτος α', μῆνας ι'.

Νεστόριος πρεσβύτερος τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας αἰρετικὸς ἔτη γ', μῆνας β'. Οὗτος καθηρέθη, καὶ εἰς ἔξοριαν ἐν Ὁάσει ἐπέμφθη, ἐφ' ὅσῃ ἡ γ' ἐγένετο σύνοδος.

Μαξιμιανὸς πρεσβύτερος Κωνσταντινουπόλεως τῷ γένει ἔτη β', ἡμέρας ε'.

Πρόκλος ὁ τοῦ Χρυσοστόμου μαθητῆς παρὰ τοῦ προλεχθέντος Σισινίου χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος Κυζίκου, καὶ μὴ δεχθεὶς [παρὰ] τῶν ἐκείσε, καὶ τὸν μεταξὺ σχολιάσας χρόνον, μετὰ θάνατον Μαξιμιανοῦ, ὅτι τοῦ λειψάνου αὐτοῦ κειμένου ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ ἐνθρονίζεται ἐν αὐτῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ἐπισκόπησεν ἔτη ιβ', μῆνας γ'.

Φλαβιανὸς πρεσβύτερος Κωνσταντινουπόλεως ἔτος α', μῆνας ι'.

Τούτου φονευθέντος παρὰ τοῦ δυσσεβοῦς Διοσκόρου, Ἀνατόλιος πρεσβύτερος καὶ ἀποκρισιάρχιος τῆς ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας χειροτονεῖται, καὶ ἀρχεὶ ἔτη η', μῆνας η'.

A vero Nicomediam translatus, demum Constantino polim transit, seditque annis 12.

Post ejus obitum Paulus restituitur, statimque ejicitur, et Cucucus relegatus, ibi ab Arianis occiditur, ejusque loco ordinatur Macedonius presbyter Ecclesiae Constantinopolitanae sancti Spiritus oppugnator, qui sedit annis 5.

Hoc autem anathemate percusso et a Constantio ejecto Eudoxius Arianus qui primum Germaniciae deinde Antiochiae episcopus fuerat, Constantino poli sedit annis 7.

Demophilus Arianus Bercae in Thracia episcopus et huc translatus, sedit sub Valente annis 12, mensibus 5.

Evagrius orthodoxus ab Eustathio Antiocheno ordinatus annis 6, et in exsilium a Valente missus est.

Gregorius Nazianzenus Theologus, qui episcopatum tenuit annis 12.

Ipsaque in patriam reverso Nectarius vir dignitate conspicuus, catechumenus Christianorum, nondum baptizatus, simul ordinatur et baptizatur a sancta synodo centum et quinquaginta episcoporum. Sedit annis 16, mensibus 3.

Joannes presbyter Antiochenus Chrysostomus annis 5, mensibus 6. Relegatus in Comanum, quod est in secunda provincia Armenorum, obiit, et depositus est cum reliquiis sancti martyris Basilisci.

Arsacius presbyter Ecclesiae Constantinopolitanae, frater jam memorati Nectarii, post ejectum Chrysostomum episcopatum tenuit annis 2.

Atticus presbyter Constantinopolitanus annis 20.

Sisinnius presbyter Constantinopolitanus, anno uno, mensibus 10.

Nestorius presbyter Ecclesiae Antiochenae haereticus annis 3, mensibus 2. Hic depositus in Oasim missus est in exsilium, dum tertia synodus celebraretur.

Maximianus presbyter genere Constantinopolitanus annis 2, diebus 5.

Proclus Chrysostomi discipulus, a praedicto Sisinnio ordinatus episcopus Cyzicenus, nec admissus a civibus, cum interea vacasset, post mortem Maximiani, cum adhuc ejus cadaver in sacris adytis jaceret, in eadem ipsa Magna Ecclesia ad thronum evehitur. sedit annis 12, mensibus 3.

Flavianus presbyter Constantinopolitanus anno 1, mensibus 10.

Cum is ab impio Dioscoro interfectus esset, Anatolius presbyter et apocrisiarius Ecclesiae Alexandrianae ordinatur, praestitque annis 8, mensibus 8.

Gennadius presbyter Constantinopolitanus annis . . . mensibus 3.

Acacius presbyter Constantinopolitanus et orphanorum curator annis . . . mensibus . . .

Phraitas presbyter sanctæ Theclæ Sycarum mensibus 3, diebus 17. Zeno illum evexit.

Acacius presbyter hæreticus sub Anastasio Dicro anno 17, mensibus 9. Hic erat etiam orphanorum curator.

Euphemijs presbyter Constantinopolitanus et pauperum curator Neapoleos annis sex cum dimidio.

Εο ab Anastasio imperatore ejecto, creatur Macedonius presbyter Constantinopolitanus, et vasorum custos, qui sedit annis 16, mensibus 7, et expulsus est ab Anastasio.

Timotheus presbyter Constantinopolitanus, et vasorum custos, annis 6, cum dimidio, sub Justiniano Magno.

Joannes Cappadox presbyter et syncellus Constantinopolis sub Justiniano anno uno, mensibus 10.

Epiphanius presbyter Constantinopolitanus et syncellus annis 16, mensibus 3.

Anthimus primo Trapezuntinus, deinde Constantinopolitanus præses, mensibus decem. Hic depositus est a synodo contra Severum et contra ipsum Anthimum coacta.

Menas presbyter Constantinopolitanus, et præfectus hospitii Sampsonis, ordinatus ab Agapeto papa Romæ, annis 16, mensibus 6.

Εο autem defuncto et adhuc in sandapila ad sacrarium jacente, ordinatus est Eutychius presbyter et monachus monasterii Amasiensis, qui sedit annis 12, mensibus 5.

Hic ejectus est a Justiniano imperatore, anno imperii ipsius 38, creaturque post triduum Joannes Scholasticus presbyter Antiochenus, qui sedit annis 12, mensibus 6. Hic erat sub Justino sororis Justiniani filio: ac sub Tiberio mortuus est, ejusque loco rursum cooptatur.

Eutychius qui sedit annis 4, mensibus 6, omne tempus archiepiscopatus ejus est annorum 17, uno deficiente mense.

Joannes diaconus Magnæ Ecclesiæ et sacellarius, Jejunator dictus, sub Mauricio annis 13, mensibus 5. Ordinatus est post dies imperante Tiberio. Obiit autem anno decimo quarto Mauricii imperatoris.

Cyriacus presbyter et œconomus magnæ Ecclesiæ, annis 11. Hic erat sub Mauricio et sub Phoca tyranno.

Thomas diaconus et sacellarius Magnæ Ecclesiæ, annis 3, mensibus 2.

Sergius diaconus Ecclesiæ Constantinopolitanæ ex iis qui et in phiala portuum hospitalis sub Phoca et Heraclio annis 28, mensibus 7, creatus magno Sabbato.

Pyrrhus presbyter Magnæ Ecclesiæ, et princeps

Γεννάδιος πρεσβύτερος Κωνσταντινουπόλεως ἔτη μηνας γ'.

Ἀκάκιος πρεσβύτερος Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὀρφανοτρόφος ἔτη μηνας

Φραιτας πρεσβύτερος τῆς ἁγίας Θεκλῆς Συκῶν μηνας γ', ἡμέρας ιζ'. Ὁ Ζήνων ἐποίησεν.

Ἀκάκιος πρεσβύτερος αἰρετικὸς ἐπὶ Ἀναστασίου τοῦ Δικέου ἔτη ιζ', μηνας θ'. Οὗτος ἦν καὶ ὀρφανοτρόφος.

Εὐφήμιος πρεσβύτερος Κωνσταντινουπόλεως καὶ πτωχοτρόφος· Νεαπόλεως ἔτη ζ' ἤμισυ.

Τοῦτου ἐκδηθέντος ὑπὸ Ἀναστασίου, γίνεται Μακεδόνιος πρεσβύτερος Κωνσταντινουπόλεως, καὶ σκευοφύλαξ, ἔτη ις', μηνας ζ'· ὃς ἐξεβλήθη ὑπὸ Ἀναστασίου.

Τιμόθεος πρεσβύτερος Κωνσταντινουπόλεως σκευοφύλαξ ἔτη ζ' ἤμισυ, ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Μεγάλου.

Ἰωάννης ὁ Καππαδόκης πρεσβύτερος καὶ σύγκελλος Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ἔτος α', μηνας ι'.

Ἐπιφάνιος πρεσβύτερος Κωνσταντινουπόλεως καὶ σύγκελλος ἔτη ις', μηνας γ'.

Ἀνθιμος ὁ Τραπεζοῦντος πρότερον, εἶτα Κωνσταντινουπόλεως μηνας ι'. Οὗτος καθηρόθῃ ὑπὸ τῆς κατὰ τοῦ Σευήρου καὶ κατ' αὐτοῦ συνελθοῦσας συνόδου.

Μηνᾶς πρεσβύτερος Κωνσταντινουπόλεως ξενόδικος τῶν Σαμφῶν, χειροτονηθεὶς ὑπὸ Ἀγαπητοῦ πάππα Ῥώμης, ἔτη ις', μηνας ζ'.

Θανόντος δὲ τούτου καὶ ἐτι κειμένου ἐν τῇ λεκάνῃ αὐτοῦ ἐν τῷ ἱερατείῳ ἐχειροτονήθη Εὐτύχιος πρεσβύτερος καὶ μοναχὸς τοῦ ἐν Ἀμασειᾷ μοναστηρίου ἔτη ιβ', μηνας ε'.

Οὗτος ἐξεβλήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ τῷ λη' ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας, καὶ γίνεται Ἰωάννης Σχολαστικὸς πρεσβύτερος Ἀντιοχείας μεθ' ἡμέρας γ' ἔτη ιβ', μηνας ζ'. Οὗτος ἦν ἐπὶ Ἰουστίνου ἀνεψιοῦ Ἰουστινιανοῦ. Οὗτος ἐπὶ Τιβερίου τελευτᾷ οὖν, καὶ ἀνάγεται πάλιν.

Εὐτύχιος ἔτη δ', μηνας ζ', ὁμοῦ τὰ πάντα ἔτη τῆς ἀρχιερωσύνης αὐτοῦ ἔτη ις', χωρὶς ἐνὸς μηνός.

Ἰωάννης διάκονος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ σακελλάριος ὁ Νηστευτῆς ἐπὶ Μαυρικίου ἔτη ιγ', μηνας ε'. Ἐχειροτονήθη μεθ' ἡμέρας . . . ἐπὶ τῆς βασιλείας Τιβερίου· τελευτᾷ δὲ τῷ ιθ' ἔτει τῆς Μαυρικίου βασιλείας.

Κυριακὸς πρεσβύτερος καὶ οἰκονόμος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἔτη ια'. Οὗτος ἦν ἐπὶ Μαυρικίου καὶ ἐπὶ Φωκά τοῦ τυράννου.

Θωμᾶς διάκονος καὶ σακελλάριος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἔτη γ', μηνας β'.

Σέργιος διάκονος τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως τῶν ἐν . . . καὶ φιάλῃ τῶν λιμένων πτωχείων ἐπὶ Φωκά καὶ Ἡρακλείου ἔτη κη', μηνας ζ', γεγονώς τῷ μεγάλῳ Σαββάτῳ.

Πύρρος πρεσβύτερος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας

καὶ ἀρχιὸν τῶν μοναστηρίων, μοναχὸς καὶ ἡγούμενος Ἀ τῆς ἐν Χρυσοπόλει μονῆς τῆς πανμνήτου Θεοτόκου καὶ συσταθεῖς ὑπὸ Φιλιππικοῦ καὶ Γορδία, ἔτη β', μῆνας θ', ἡμέρας θ'. Στάσεις δὲ γενομένης παρητήσατο· αἰρεῖται δὲ . . .

Παῦλος πρεσβύτερος καὶ οἰκονόμος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ ἐπὶ τῶν φυλακῶν, ἔτη β', ἡμέρας κς'· καὶ τελευτᾷ, καὶ ὁ Πύρρος ἀποκατέστη [παρ-αυτᾷ], μῆνας δ', ἡμέρας κγ'. Τελευτᾷ τῇ ἀγίᾳ Πεν-τηκοστῇ. Τὰ ὅλα ἔτη αὐτοῦ τῆς ἐπισκοπῆς ἔτη γ', μῆν εἰς, ἡμέραι β'.

Πέτρος διάκονος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ οἰκονόμος, ραιφερενδάριος καὶ καγκελλάριος καὶ περιοδευτῆς Θράκης καὶ γηροκόμος τοῦ ἀγίου Κλή-μεντος ἔτη ιβ', μῆνας δ'. Καὶ ἐσχόλασεν ὁ θρόνος ἐπὶ μῆνας ς', ἡμέρας ις'. Οὗτος ἦν ἐπὶ Κωνσταντι-νου ἐγγόνου τοῦ Ἡρακλίου.

Θωμᾶς διάκονος καὶ χαρτοφύλαξ καὶ νοτᾶριος καὶ καγκελλάριος, ρεφερενδάριος, σκευοφύλαξ καὶ γη-ροκόμος τῆς Σκάλας, καὶ πτωχοτρόφος τοῦ ἐν Νεα-πόλει . . . ἐπεσκόπησεν τῷ ἀγίῳ Σαββάτῳ ἔτη β', μῆνας ζ'. Οὗτος ἦν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ.

Ἰωάννης πρεσβύτερος καὶ πρωτεύδικος καὶ χαρ-τοφύλαξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἔτη δ', μῆνας . . . ἐπὶ τῆς βασιλείας . . . τ.ὑ αὐτοῦ.

Κωνσταντῖνος καγκελλάριος καὶ σκευοφύλαξ ἔτη η', μῆνας ια', ἡμέρας ς', ἐπὶ τοῦ Πωγωνάτου.

Θεόδωρος πρεσβύτερος [σύγκελλος] καὶ σκευοφύ-λαξ, καὶ καγκελλάριος ἔτη β'. Καὶ ἐξεβλήθη οὗτος C ἐπὶ τοῦ Πωγωνάτου.

Γεώργιος πρεσβύτερος καὶ σύγκελλος καὶ σκευο-φύλαξ τῶν Σφωρακίου, ἐπὶ Κωνσταντῖνου τοῦ Πω-γωνάτου ἔτη ς', μῆνας γ'· καὶ ἐξεβλήθη.

Καὶ ὁ Θεόδωρος πάλιν ἀποκατέστη ὁ ἀληθινὸς ἔτος α', μῆνας ι'· ὅλα ἔτη γ', μῆνας . . . ἐπὶ βασι-λείας Ἰουστινιανοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ Πωγωνάτου.

Παῦλος ἀπὸ λαϊκῶν πρωτοασηκρήτης ἔτη ς', μῆ-νας η'.

Καλλίνικος πρεσβύτερος καὶ σκευοφύλαξ τῶν Βλαχερνῶν ἔτη ιβ'. Ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ Ἐρινομη-του τυφλωθεὶς ἐξεβλήθη.

Κύρος πρεσβύτερος καὶ μοναχὸς ἀπὸ νήσου Ἀμά-στριδος ἔτη ς', ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ, καὶ ἐξεβλήθη παρὰ Φιλιππικοῦ.

Ἰωάννης διάκονος καὶ χαρτουλάριος τοῦ οἰκονο-μίου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἐπὶ Ἀρτεμίου καὶ Ἀναστασίου ἔτη δ', μῆνας . . .

Γερμανὸς ὁ μέγας ἐπίσκοπος Κυζίκου πρότερον, εἶτα Κωνσταντινουπόλεως, ἔτη ιε', ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Ἀτραμυτινοῦ καὶ ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου καὶ Κόνωνος, ὃς καὶ ἐξέβαλεν αὐτόν.

Ἀναστάσιος πρεσβύτερος καὶ σύγκελλος πρῶτος Εἰκονομάχος ἔτη κδ', ἐπὶ τοῦ Λέοντος καὶ τοῦ Κο-προνύμου.

Κωνσταντῖνος μοναχὸς καὶ ἐπίσκοπος τοῦ Σουλίου

monasteriorum, monachus et abbas monasterii præ-claræ Deiparæ Chrysopoli. a Philippico et Gor- dia constitutus, sedit annis 2, mensibus 9, die- bus 9. Excitata vero seditione, abdicavit, et eli- gitur.

Paulus presbyter et œconomus Magnæ Ecclesiæ et super custodias, annis 2, diebus 26, obiitque : ac Pyrrhus denuo constitutus sedit mensibus 4, diebus 23, qui obiit in sancta Pentecoste. Totum episcopatus ejus tempus est annorum 3, mensis unius, dierum 2.

Petrus diaconus Magnæ Ecclesiæ et œconomus, referendarius, cancellarius, et perioideutes Thra- ciæ, et gerocomus S. Clementis, annis 12, mensi- bus 4. Et vacavit thronus mensibus 6, diebus 16. Is erat sub Constantino Heraclii nepote.

Thomas diaconus, chartophylax, notarius et cancellarius, referendarius, vasorum custos, et gerocomus Scalæ et pauperum curator Neapoli. . . . in sancto Sabbato constitutus, sedit annis 2, men- sibus 7. Hic erat sub eodem imperatore.

Joannes presbyter, protecdicus, et chartophy- lax Magnæ Ecclesiæ annis 4, mensibus . . . eod- em imperante.

Constantinus cancellarius et vasorum custos an- nis 8, mensibus 2, diebus 7, imperatore Poggo- nato.

Theodorus presbyter, syncellus, vasorum custos et cancellarius annis 2. Is expulsus est sub Pog- gonato.

Georgius presbyter, syncellus et vasorum custos ecclesiæ Deiparæ Sphoracii cognominatæ, sub Constantino Pogonato annis 6, mensibus 3, quo ejecto,

Theodorus verus patriarcha restituitur, sedetque anno uno, mensibus 10. Totum episcopatus ejus tempus est annorum 3, mensium . . . imperante Justiniano Pogonati filio.

Paulus ex laico primus a secretis annis 6, men- sibus 8.

Callinicus presbyter et vasorum custos Blacher- narum annis 12, sub Justiniano Rhinotmeto, ex- cæcatus ejectus est.

Cyrus presbyter et monachus ex insula Ama- tride annis 6, eodem imperante, et ejectus est a Philippico.

Joannes diaconus et chartularius œconomii Magnæ Ecclesiæ sub Artemio sive Anastasio annis 4, mensibus . . .

Germanus ille magnus, primo Cyzici, deinde Constantinopolis episcopus, annis 15, sub Theodo- sio Atramyteno, et sub Leone Isauro Conone nun- cupato, qui ejecit eum.

Anastasius presbyter et syncellus, primus Icono- machus annis 24, sub Leone et Copronymo.

Constantinus monachus et primo episcopus Sy-

læxi, qui capite cæsus est annis 12, eodem imperante.

Nicetas eunuchus, presbyter SS. Apostolorum et præses monasteriorum . . . mensibus 4, sub eodem Copronymo, et Leone, quem ex Chazara suscepit.

Paulus Cyprius diaconus, eleemosynarius, qui piam fidem aliquandiu coluit, annis 5, sub Leone, et initio Constantini et Irenes.

Tarasius sanctissimus primus a secretis, annis 21. Peruenit autem usque ad Nicephorum ex laicis assumptum. Hic synodo septimæ præfuit, pique pontificatum gessit.

Nicephorus sanctissimus ex primo a secretis monachus effectus, annis 9. Hic erat sub Stauracio et Michaelē Rangabe, ac usque ad Leonem Armenum . . . qui expulit eum ex throno.

Theodotus Melissenus primus a secretis Iconomachus, annis 6. Hic erat sub Leone Armeno.

Antonius episcopus Sylæxi, Cassymatas, annis 13, sub Michaelē Balbo et Theophilo filio ejus.

Ioannes, sive Jannes sortilegus Iconomachus, annis 8, mensibus 3, sub Theophilo, et usque ad principium imperii Michaelis et Theodora, a qua depositus est.

Metholius sanctissimus monachus, presbyter, et antea episcopus Cyzici, deinde vero Constantinopolis, annis 4, mensibus 2, sub Michaelē et Theodora.

Ignatius sanctissimus annis 11. Hic ejectus est a Michaelē ob improbitatem Bardæ avunculi sui, fratris Theodora.

Photius antea primus a secretis, qui monachus effectus est sub eodem Michaelē Ebrioso, et Basilio Macedone, a quo expulsus est, cum sedisset annis 9.

Ignatius rursus annis 11.

Photius rursus sub Leone Sapiente annis 9.

Stephanus frater Leonis sub eodem Leone annis 3.

Antonius Caulæas sub eodem, annis 2.

Nicolaus Mysticus annis 11. Hic expulsus est ab Alexandro fratre Leonis.

Euthymius antea syncellus, sub Alexandro annis 5, et dimidio.

Nicolaus Mysticus rursus, sub Constantino et Romano Lacapeno annis 13. Totum episcopatus ejus tempus annorum 24.

Stephanus metropolitanus Amasæ sub Romano annis 2, mensibus 11.

Tryphon monachus, postquam ad tempus præstitutum, utpote senex, episcopatum tenuisset, donec Theophylactus filius Romani, ad idoneam ætatem pervenisset, scdit annis 3, et adhibitis machinis expulsus est.

Theophylactus, filius imperatoris Romani, sub ipso et Constantino Porphyrogenito annis 23, diebus 25.

πρότερον ὁ ἀποκεφαλίσθαις, ἔτη ιβ', ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ.

Νικήτας Ὀλαδίας εὐνούχος πρεσβύτερος τῶν ἀγίων Ἀποστόλων καὶ ἀρχῶν τῶν μοναστηρίων . . . μῆνας δ', ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Κοπρωνώμου, καὶ Λέοντος τοῦ ἐκ τῆς Χαζάρας.

Παῦλος ὁ Κύπριος διάκονος, ἐλεημων καὶ ἐξ ησυχασίας εὐσεβήσας ἔτη ε', ἐπὶ Λέοντος, καὶ ἐν ταῖς ἀρχαῖς Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης.

Ταράσιος ὁ ἀγιώτατος ἀπὸ πρωτασκηρῆτις ἔτη κα'. Ἔσωσε καὶ μέχρι Νικηφόρου τοῦ ἀπὸ λαϊκῶν. Οὗτος ἦν ἑξαρχος τῆς ζ' συνόδου, ἀρχιερατεύσας εὐσεβῶς.

Νικηφόρος ὁ ἀγιώτατος ἀπὸ πρωτασκηρῆτις μοναχὸς γενόμενος ἔτη θ'. Οὗτος ἦν ἐπὶ Σταυρακίου καὶ Μιχαὴλ τοῦ Ῥαγκαβῆ καὶ μέχρι τοῦ Λέοντος Ἀρμενίου . . . καὶ ἀπέηλασεν αὐτὸν τοῦ θρόνου.

Θεόδωτος ὁ Μελισσηγὸς πρωτασκηρῆτις Εἰκονομάχος ἔτη ζ'. Οὗτος ἐπὶ τοῦ Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου.

Ἀντώνιος ἐπίσκοπος Συλαίου ὁ Κασσυματᾶς ἔτη ιγ', ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Τραυλοῦ καὶ Θεοφίλου υἱοῦ αὐτοῦ.

Ἰωάννης ὁ καὶ Ἰανῆς μάντις Εἰκονομάχος ἔτη η', μῆνας γ', ἐπὶ Θεοφίλου καὶ μέχρι τινὸς τῆς βασιλείας Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρας· καθηρέθη ὑπ' αὐτῆς.

Μεθόδιος ὁ ἀγιώτατος μοναχὸς καὶ πρεσβύτερος, καὶ ἐπίσκοπος γενόμενος Κυζίκου, εἶτα Κωνσταντινουπόλεως, ἔτη δ', μῆνας β', ἐπὶ Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρας.

Ἰγνάτιος ὁ ἀγιώτατος ἔτη ια'. Οὗτος ἐξεβλήθη ὑπὸ Μιχαὴλ διὰ τῆς παρανομίας Βάρδα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ἀδελφοῦ τῆς Θεοδώρας.

Φώτιος ὁ ἀπὸ πρωτασκηρῆτις γενόμενος μοναχὸς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Μιχαὴλ τοῦ Μεθυστοῦ καὶ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα, παρ' οὗ ἐξεβλήθη ἀρχιερατεύσας ἔτη θ'.

Ἰγνάτιος πάλιν ἔτη ια'.

Φώτιος πάλιν ἐπὶ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ ἔτη θ'.

Στέφανος ὁ ἀδελφὸς Λέοντος ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτη γ'.

Ἀντώνιος ὁ Καυλέας ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτη β'.

Νικόλαος ὁ ἀπὸ Μυστικῶν ἔτη ια'. Οὗτος κατεβλάσθη παρὰ Ἀλεξάνδρου τοῦ ἀδελφοῦ Λέοντος.

Εὐθύμιος ὁ ἀπὸ συγγέλλων ἐπὶ Ἀλεξάνδρου ἔτη ε', ἡμισυ.

Νικόλαος αὐθις ὁ ἀπὸ Μυστικῶν ἐπὶ Κωνσταντίνου καὶ Ῥωμανοῦ τοῦ Λακαπηνοῦ ἔτη ιγ', ὁμοῦ τὰ δὲ καδ'.

Στέφανος μητροπολίτης Ἀμασειᾶς ἐπὶ Ῥωμανοῦ ἔτη β', μῆνας ια'.

Τρύφων μοναχὸς ἀρχιερατεύσας ἐπὶ χρόνῳ βῆτη ὡς γέρων μέχρις οὗτο Θεοφύλακτος ὁ υἱὸς Ῥωμανοῦ εἰς μέτρον ἐφθασεν ἡλικίας νομίμης ἔτη γ', καὶ κατεβλάσθη μετὰ μηχανῆς.

Θεοφύλακτος ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως Ῥωμανοῦ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου ἔτη κγ', ἡμέρας κα'.

Πολύευκτος ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου καὶ Ῥωμανοῦ τοῦ νέου, καὶ Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ καὶ Ἰωάννου τοῦ Τζιμισκῆ τῆς ἀναγορευσεως, ἔτη ιδ'.

Βασίλειος ὁ Σκαμανδρητῆς ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ Τζιμισκῆ ἔτη δ'.

Ἀντώνιος ἡγούμενος Στουδίου ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου καὶ Κωνσταντίνου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἔτη ς'.

Νικόλαος ὁ Χρυσοβέργης ἐπὶ τῶν αὐτῶν βασιλέων τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ χρόνους δ', καὶ ἡμίσει, ἀποιμάντου οὐσης πρότερον ἔτη ιβ', μῆνας η'.

Σισίνιος μάγιστρος ἐπὶ τῆς τῶν αὐτῶν βασιλείας ἔτη ς'.

Σέργιος ἡγούμενος τῆς μονῆς τοῦ Μανουὴλ ἐπὶ τῶν αὐτῶν, ἔτη κ'.

Εὐστάθιος πρωτοπρεσβύτερος τοῦ ἐν τοῖς βασιλείοις νεοῦ ἔτη δ'.

Ἀλέξιος ἐκκλησιάρχος μονῆς τῶν Στουδίου ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας μόνου Κωνσταντίνου τοῦ πορφυρογεννήτου, καὶ Ῥωμανοῦ τοῦ Ἀργυροπούλου, καὶ Μιχαὴλ τοῦ Παφλαγονοῦ, καὶ Μιχαὴλ Καίσαρος τοῦ Καλαφάτου, καὶ μέχρι τινὸς ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου, ἔτη ιη'.

Μιχαὴλ ὁ Κηρουλάριος ἐπὶ τοῦ Μονομάχου, καὶ Θεοδώρου, καὶ Μιχαὴλ τοῦ γέροντος καὶ ἐπὶ τοῦ κυροῦ Ἰσαακίου τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ Κωνσταντίνου τοῦ Δούκα, ἔτη ιε'.

Ἰωάννης ὁ Σιφιλίνος Τραπεζούντιος ἔτη ιγ', ἡμισυ. Οὗτος καὶ ἐπὶ τῆς κυρᾶς Εὐδοκίας καὶ ἐπὶ Ῥωμανοῦ τοῦ Διογένους καὶ ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ υἱοῦ τοῦ Δούκα, τοῦ λεγομένου Παραπινάκου.

Κοσμάς ὁ Ἱεροσολυμίτης, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Μιχαὴλ τοῦ Δούκα, καὶ ἐπὶ τοῦ Βοτανειάτου Νικηφόρου, καὶ ἐπὶ τοῦ Κομνηνοῦ Ἀλεξίου ὀλίγον καὶ παρητήσατο, ἔτη ε', ἡμισυ.

Εὐστράτιος εὐνοῦχος ὁ Γαρίδας, ἐπὶ τοῦ Κομνηνοῦ Ἀλεξίου, ἔτη γ'.

Νικόλαος ὁ Γραμματικὸς, ὁ ἐν τῇ Λοφάδιῳ ὁ θεοπρόβλητος, ἔτη κζ', μῆνας . . . ἡμέρας ι', ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ.

Ἰωάννης Ἱερομνήμων ὁ τῆς Χαλκηδόνος ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτη κγ'. Ἐφθάσε καὶ μέχρι Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ.

Λέων ὁ Στυπῆς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ, ἔτη η', ἡμισυ.

Μιχαὴλ μοναχὸς ὁ ἀσκητικώτατος Ὀξείτης, καὶ τοῦπίκλην Κουρκούας, ἐπὶ τοῦ Κομνηνοῦ κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ πορφυρογεννήτου ἔτη β', μῆνας η', καὶ παρητήσατο.

Κοσμάς ὁ Ἀττικὸς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ, μῆνας ι', καὶ ἐξεβλήθη.

Νικόλαος μοναχὸς ὁ Μουζάλων ἀρχιεπίσκοπος γεροντῶς Κύπρου, παραιτησάμενος ὡς πολλοὶ μὲν ἔλεγον τὴν ἀρχιερωσύνην αὐτῆν· πολλοὶ δὲ μόνην τὴν τῶν πραγμάτων διοίκησιν, καὶ ἐπὶ λζ' ἔτεσι σχολιάσας, ὕστερον ἐπὶ τοῦ βασιλέως Μανουὴλ ἐπισκοπήσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔτη γ', μῆνας δ'· καὶ ἀμφιβόλως παραιτησάμενος, ἐκ βίας τῶν ἀπο-

A Polyeuctus sub eodem Constantino et Romano juniore, Nicephoro Phoca, usque ad inauguratum Joannis Tzimisce annis 14.

Basilii Scamandrenus sub Joanne Tzimisce annis 4.

Antonius Studii abbas sub Basilio Bulgaricida et Constantino fratre ejus annis 6.

Nicolaus Chrysoberges sub iisdem imperatoribus Ecclesiam rexit annis 4, et dimidio, cum sedes prius vacasset annis 12, mensibus 8.

Sisinnius magister iisdem imperantibus, annis 7.

Sergius abbas monasterii Manuclis iisdem imperantibus, annis 20.

B Eustathius primus presbyterorum sedis aulicæ annis 4.

Alexius ecclesiarchus monasterii Studii, sub imperio Constantini Porphyrogeniti solius, Romani Argyropuli, Michaelis Paphlagonis, et Michaelis Cæsaris Calaphati, ac usque ad initium Constantini Monomachi, annis 18.

Michael Cerularius sub Monomacho, Theodori et Michaelis senæ, atque etiam sub domno Isaacio Comæno, et Constantino Duca, annis 15.

Joannes Xiphilinus Trapezuntius, anno 15, et dimidio. Is erat sub domna Eudocia et Romano Diogene, et sub Michaeli Duca filio, cognomento C Parapinace.

Cosmas Hierosolymitanus, sub eodem Michaeli Duca, sub Nicephoro Botaniate, et tantillum sub Alexio Comæno, et abdicavit, cum sedisset annis 5, et dimidio.

Eustratius eunuchus cognomine Garidas, sub Alexio Comæno, annis 3.

Nicolaus Grammaticus in Lophadio, a Deo cooptatus annis 27, mensibus . . . diebus 10, eodem imperante.

Joannes Hieromnemon Chalcedonensis, eodem imperatore, annis 23, et pervenit usque ad Joannem Comnenum.

D Leo Stytes, sub eodem Joanne Comæno, annis 8, et dimidio.

Michael monachus asceti deditissimus Oxiteus, cognomento, Curcnas, sub domno Manuele Comæno Porphyrogenito, annis 2, mensibus 8, et abdicavit.

Cosmas Atticus eodem imperante, mensibus 10, et ejectus est.

Nicolaus Muzalon monachus, qui fuerat archiepiscopus Cypri, cum ipsum archiepiscopatum, ut quidam narrabant, abdicasset, vel ut alii dicebant, solam rerum administrationem, et per annos 37, vacasset, demum sub imperatore Manuele Constantinopolitanam sedem tenuit annis 3, mensibus 4: et cum ambigue abdicasset, ex violentia episcopo-

rum, qui schisma adversus eum effecerant, ex quorum numero quidam ab eo ordinati fuerant, ejectus est.

Theodotus monachus et abbas monasterii Sanctæ Christi Resurrectionis, sub Imperatore Manuele annis 2.

Constantinus Chliarensis diaconus et sacellarius Magnæ Ecclesiæ annis 2, eodem imperante.

Lucas monachus Chrysoberges, sub eodem Manuele, annis 15, mensibus 3.

Michael diaconus et sacellarius Magnæ Ecclesiæ, Auchialinus et supremus philosophorum eodem imperante, annis 8, mensibus 2.

Chariton monachus nobilissimus abbas Mangaronum mensibus 41.

Theodosius Borrhadiotes sub eodem imperatore et Andronico Comneno annis 6, et abdicavit ob imperatoris [iram.]

Basilius diaconus et chartophylax Magnæ Ecclesiæ, cognomento Gamaterus et Phyla opulus, sub Andronico patriarcha fuit, et ab Isaacio Angelo expulsus est, ne alium coronaret, qui se coronaverat. Occasio autem depositionis fuit, quod projectis in caput mulieris (prænis) benedictionem fecisset. Patriarchatum vero tenuit annis 2, et dimidio

Nicetas Muntines diaconus, magnus sacellarius Magnæ Ecclesiæ, eodem imperante Isaacio, annis 3, diebus 10. Expulsus autem est, accusatus quod sacra faciens in bemate minxisset.

Dositheus Hierosolymorum patriarcha, diebus 9, et statim expulsus est episcoporum et clericorum opera, eodem Isaacio imperante, et inducitur.

Leontius, Theotocius dicitur, abbas sanctorum Apostolorum in colle S. Auxentii, de quo dicebat imperator, Deiparam illum sibi noctu ostendisse. Sedem tenuit mensibus 9, et abdicatione facta depositus est, dicente iterum Isaacio imperatore: Deipara ita jubet. Et in thronum ascendit.

Dositheus primum patriarcha Hierosolymorum, qui episcopatum tenuit anno uno et dimidio. Sed schismate illius causa magis ac magis prevalente, iterum deponitur, et Hierosolymam concedit, atque rursus utrumque thronum abdicavit.

Georgius Xiphilius diaconus et magnus vasorum custos, eodem imperante, annis 6, mensibus 9, diebus 27, et detonsus est in monasterio Phryganorum, quod exstruxerat, sub imperio Alexii Angeli, fratris Isaacii.

Joannes diaconus et chartophylax Gamaterus sub eodem Alexio, usque ad captam Constantinopolin, annis 5, mensibus 8, diebus 7. Vixit autem Hadriano post captam urbem annis duobus, mensibus 2, diebus 14, et obsidentibus Latinis ex aquæ penuria obiit, cum antea, postulantiibus iis qui Nicææ erant et Theodoro Lascari, abdicasset.

Α σχισάντων αὐτὸν, πολλῶν θυτῶν ἀρχιερίων, ἐξ ὧν καὶ αὐτὸς τινὲς ἐχειροτόνησε, ἐξεβλήθη.

Θεόδοτος μοναχὸς καὶ καθηγούμενος τῇ ἀγίας μονῆς τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Ἀνοστάσεως ἐπὶ τοῦ βασιλέως Μανουῆλ, ἔτη β'.

Κωνσταντῖνος διάκονος καὶ σακελλάριος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὁ Χλιαρηνὸς ἔτη β', ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως.

Λουκάς μοναχὸς καὶ Χρυσοβέργης ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Μανουῆλ, ἔτη ιε', μῆνας γ'.

Μιχαὴλ διάκονος καὶ σακελλάριος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ὁ τοῦ Ἀγγιᾶλου καὶ τῶν φιλοσόφων ὕπατος ἐπὶ τῆς αὐτῆς βασιλείας ἔτη η', μῆνας β'.

Χαρίτων μοναχὸς ὁ εὐγενειώτατος ἡγούμενος τῶν Μαγγάνων μῆνας ια'.

Β Θεοδόσιος ὁ Βορραδιώτης ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ Ἀνδρονίκου τοῦ Κομνηνοῦ, ἔτη ς'· καὶ παρητήσατο διὰ τὴν βασιλείωσ

Βασίλειος διάκονος καὶ χαρτοφύλαξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ὁ . . . Καματηρὸς ὁ καὶ Φυλακῆπουλος γέγονεν ἐπὶ Ἀνδρονίκου. Κατεβιάσθη δὲ ὑπὸ Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου, μήπως ἕτερον στέψη ὅς καὶ αὐτὸν ἐστεψε. Ἡ δὲ πρόφασις αὐτοῦ, ὅτι εἰς κεφαλὴν γυναικὸς βίψας [τὰ βράχην] . . . ἐυλόγιον ἐποίησε. Ἐράτευσεν δὲ ἔτη β', ἡμῖσι.

Νικήτας γέρων διάκονος ὁ μέγας σακελλάριος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ὁ Μοντάνης ἐπὶ τῆς αὐτοῦ βασιλείας Ἰσαακίου ἔτη γ', καὶ ἡμέρας ι'. Κατεβιάσθη διεβλήθη δὲ ὅτι ὑβρίσεν λειτουργῶν ἐνδον τοῦ βήματος.

Δοσίθεος ὁ ἀπὸ Ἱερουσολύμων πατριάρχης ἡμέρας θ', καὶ κατεβιάσθη εὐθύς διὰ τὸ μέσον τῶν ἀρχιερίων καὶ τῶν κληρικῶν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Ἰσαακίου, καὶ ἀνάγεται.

Λεόντιο, ὁ λεγόμενος, Θεοτοκίτης ἡγούμενος τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἐν τῷ βουνῷ τοῦ ἁγίου Λύξιντιου. Περὶ οὗ [ἐφασκεν] ὁ βασιλεὺς ὅτι ἡ Θεοτόκος νοκτῆς αὐτὸν τῷ βασιλεὶ ἔδειξε, μῆνας ἑπτὰ, καὶ ἐξεβλήθη παραίτησιν δούς, πάλιν εἰπόντος τοῦ βασιλέως Ἰσαακίου, Ἡ Θεοτόκος οὕτω κελεύει. Καὶ ἀνεῖσι τὸν θρόνον.

Ο Δοσίθεος ὁ πρωτοπατριάρχης Ἱερουσολύμων, καὶ ἐπεσκόπησεν ἔτος α' ἡμῖσι. Τοῦ δὲ σχίσματος . . . δι' αὐτὸν αὐξάνοντος, πάλιν κατεβιάσθη καὶ εἰς Ἱερουσόλυμα γέγονε, καὶ πάλιν ἀμφοτέρους τοὺς θρόνους παρητήσατο.

Γεώργιος διάκονος καὶ μέγας σακεφύλαξ ὁ Ξεφιλίνος, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ, ἔτη ς', μῆνας θ', ἡμέρας κ'. καὶ ἀπεκάρη ἐν τῇ μονῇ τῶν Φρυγανῶν ἣν ὠκυδμήσαν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀγγέλου Ἀλεξίου τοῦ ἀδελφοῦ Ἰσαακίου.

Ἰωάννης διάκονος ὁ χαρτοφύλαξ ὁ Καματηρὸς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Ἀλεξίου μέχρι ἀλώσεως Κωνσταντινουπόλεως ἔτη ε', μῆνας η', ἡμέρας ς'. Ἐζήτησε δὲ καὶ μετὰ τὴν ἀλωσιν τῆς πόλεως ἔτη β', ἐν Ἀδριανουπόλει μῆνας β', ἡμέρας ιδ', καὶ ἐνώσει ὑδάτος ἀπὸ τῆς ἐπιθέσεως τῶν Λατίνων τελευτή. Πρῶτον δὲ ζητηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν Νικαίᾳ καὶ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου τοῦ Λάσκαρι παρητήσατο.

Γέγονε δὲ ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἄλωσις παρὰ τῶν Λατίνων ἐν τῷ ςψβ' ἔτει, μηνὶ Ἀπριλίῳ β', ἡμέρᾳ ζ', ἰνδ. ζ', τῆ ς' ἐβδομάδι τῶν νηστεϊῶν.

Μετὰ δὲ τὴν τῆς πόλεως ἄλωσιν ἐν Νικαίᾳ πρῶτος γίνεται παρὰ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου τοῦ Λάσκαρι κατὰ τὴν κ' τοῦ Μαρτίου μηνὸς τῆς θ' ἰνδ. ὁ μέγας τῆς Ἐκκλησίας σακελλάριος Μιχαὴλ ὁ Ἀυτωριανός, καὶ ἀρχιερατεύσας ἔτη ς', μηνῶς ε', καὶ ἡμέρας ς' ἐτελεύτησεν.

Καὶ ἐχθρῆυσεν ὁ θρόνος, μηνῶς ε' ἡμισυ, διὰ τὸ ἀποδημεῖν τὸν βασιλέα εἰς τὸ θρακησίον· καὶ κατὰ τὴν κη' τοῦ Σεπτεμβρίου τῆς β' ἰνδ. ἡμέρᾳ α' προσεβλήθη ὁ ὕπατος τῶν φιλοσόφων καὶ χαρτοφύλαξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Θεόδωρος ὁ Εἰρηνικός λεγόμενος Κωπᾶς. Καὶ τελευτᾷ ἐπισκοπήσας ἔτος α', μηνῶς . . . ἡμέρας γ'.

Καὶ ὄντος τοῦ βασιλέως Λάσκαρι ἐν τῷ θέματι θρακησίῳ, ὤρισαν οἱ ἄρχοντες τῆς Ἐκκλησίας καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐγγράφως γνωμοδοτήσαι, καὶ προσεβλήθη διὰ προστάγματος ὁ καθηγούμενος τῆς μονῆς τῶν Ἀκουμήτων Μάξιμος. Καὶ ἐλθόντος τοῦ βασιλέως πάλιν καὶ παρ' αὐτοῦ ὡς ἔθος προσεβλήθη κατὰ τὴν γ' τοῦ Ἰουνίου μηνός. Ἦν δὲ ἀμαθὴς λόγων περὶ τὴν γυναικωνίτιν ἐσχολακῶς, φυχὰς γενόμενος πρότερον ἐκ τῆς πόλεως καὶ πνευματικῶς χρηματισθεὶς τοῦ βασιλέως. Ἰερότευσε δὲ μηνῶς ς', καὶ θνήσκει. Οὗτος κατὰ τῶν Νικαίων διήγειρε τὸν βασιλέα.

Μανουὴλ δάκωνος ὁ Σαραντηνός ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως, ὁ λεγόμενος Φιλόσοφος, ἔτη ε', μηνῶς ζ'.

Γερμανός ὁ σοφώτατος καὶ ἀγιώτατος ἐκ τοῦ Ἀνάπλου ὀρμώμενος, ἀλιέως, ὡς φασὶ, παῖς, διάκωνος μὲν πρότερον τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας γενόμενος, μετὰ δὲ τὴν τῆς πόλεως ἄλωσιν εἰς μονάζοντα κατεῖ, ἐν τῇ κατὰ τὴν Ἀχυράνην μονῇ τοῦ ἀγίου Γεωργίου τοῦ Πανευμόρφου. Τοῦτον Ἰωάννης ὁ Δούκας Βατάτζης ἀνάγει. Καίῳ δὲ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ὁσίως ἐποίησε, κατὰ Λατίνων γράψας, καὶ λόγους ἐτέρους. Μετεκλήθη δὲ ὀνητῶν Γεώργιος μοναχός. Ἰερότευσε δὲ χρόνους ιη', καὶ θάπτεται ἐν Νικαίᾳ τῇ μονῇ τῆς Κυριωτίσσης, πολλὰ θαύματα ἐργαζόμενος.

Μεθόδιος ἡγούμενος τῆς τοῦ Ἰακίνθου μονῆς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως Ἰωάννου Δούκα μηνῶς γ', καὶ θανὼν ἐν τῇ μονῇ αὐτοῦ θάπτεται τοῦ Ἰακίνθου. Οὗτος πολλὰ εἰδέναι οἰόμενος, ὀλίγων ἦν ἴδρις.

Θανόντες τούτου ὁ θρόνος ἐπὶ χρόνοις ἱκανοῖς ἔρημος ποιμένος ἐγένετο.

Μανουὴλ ἕτερος ὁ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως Ἰωάννου πρωτοπάππας· ἐκ βίου διηνεκῶς παιδεία· ἔχων τῆς ζωῆθεν, ε.η. ια', καὶ ἐτελεύτησεν.

Ἀρσένιος μοναχός ὁ Ἀυτωριανός ἐν Ἀπολλωνιάτῃ τῇ λίμνῃ ἀσκούμενος, εἶτα ἐπὶ Θεοδώρου τοῦ Λασκάρι ἐγκυκλίων γραμμάτων ἱκανῶς ἐμπειρος, & προβληθεί, ἀναγνώστης καὶ διάκωνος κατ' ἰσρούς

A Capta autem a Latinis fuit Constantinopolis anno 6712 (id est, Christi 1204), mense Aprilii, Feria septima, indictione 7, sexta hebdomade juniorum.

Post captam urbem Nicææ primus creatur ab imperatore Theodoro Lascari 20 mensis Martii, indictione 9, magnus Ecclesiæ sacellarius Michael Autorianus, qui cum sedisset annis 6, mensibus 5, diebus 6, obiit.

Vacavit autem thronus mensibus 10 et dimidio, quia imperator absens in themate Thracessio erat: et 28 Septembris, indictione 2, feria 1, cooptatus est supremus philosophorum et chartophylax Magnæ Ecclesiæ Theodorus Irenicus, dictus Copas, qui postquam episcopatum gesserat anno uno, mensibus . . . diebus 3, mortuus est.

Cum autem imperator Lascaris esset in Thracessio themate, principes Ecclesiæ et episcopi statuerunt sententiam et vota sua scripto mittere ad imperatorem, cuius jussu promotus est cathegumenus monasterii Acœmetarum Maximus. Cum autem venisset imperator, ab eo de more constitutus est tertia die Junii mensis. Erat autem illiteratus, qui in gynæceo solum versatus, ex urbe profugus antea fuerat, et deinde spiritualis sive confessarius imperatoris nuncupatus est. Praefuit autem mensibus 6, et defunctus est. Hic imperatorem contra Nicænos concivit.

C Manuel diaconus Sarantenus, cognomento Philosopherus, eodem imperatore, annis 5, mensibus 7.

Germanus sapientissimus et sanctissimus ex Anaplo profectus, piscatoris, ut ferebatur, filius, diaconus primo Magnæ Ecclesiæ: et post captam urbem in monachum detonsus in Achyranæ monasterio S. Georgii Pancumorphi dicto. Hunc Joannes Ducas Batatzes promovit: qui Ecclesiam recte sancteque administravit, ac contra Latinos scripsit aliosque libros. In obitu vero mutato nomine vocatus est Georgius monachus. Rexit autem Ecclesiam annis 18, et sepultus est Nicææ in monasterio Cyriotissæ, multa operatus miracula.

D Methodius abbas monasterii Hyacinthi eodem imperante Joanne Duca, mensibus 3, et defunctus in eodem Hyacinthi monasterio sepultus est. Is cum se nulla scire putaret, pauca revera sciebat.

Illo defuncto thronus per multos annos vacavit.

Manuel alter ejusdem imperatoris Joannis archipresbyter palatinus ex assiduo studio exterorum disciplinam edoctus, annis 11, et defunctus est.

Arsenius monachus Autorianus in lacu Apollonio in ascetica vita exercitatus. Deinde sub Theodoro Lascari, omnigena eruditione instructus, creatus lector, diaconus et sacerdos, deinde pa-

triarcha ordinatur, singulis diebus singulos ordines accipiens, quoniam imperator profectum maturabat, statim eum coronavit. Sedit annis 5, et expulsus est ab imperatore Michaelē Palæologo, qui Joannem puerum imperatorem despectui habuit, nec ad imperium evexit, ut juramento pollicitus erat.

Deinde Nicephorus antea Ephesi episcopus thronum accipit, et cum anno uno sedisset, obiit.

Capta vero Constantinopoli rursum præfuit Arsenius sacer annis 2. Mortuo autem Joanne puero, rursum exagitur. Michael autem imperator inauguratur, a quo in Præconnesum relegatus est, ubi mortem obiit. Hic Michaelē imperatorem bis coronavit, primo Nicææ, deinde Constantinopoli. Capta est urbs a Romanis anno 6765 (Christi 1257), 25 Julii, feria secunda, anno secundo imperii Michaelis Palæologi.

Joseph Galesii abbas, primo clericus imperatoris Joannis, qui conjugatus fuerat. Sedit annis 8, et quod cum Latinis junctus esset, ejicitur ab imperatore Michaelē.

Joannes Beccus diaconus et chartophylax Magne Ecclesie, annis 8. Hic cum Latinis unionem habuit imperante Michaelē Palæologo, et depositus a piissimo imperatore Andronico Palæologo, in exsilium mittitur; rursumque inducitur

Confessor Joseph, qui sedit menses 4. Illo defuncto,

Gregorius Cyprius lector et protoapostolarius cooptatur, et præfuit annis 16. Ob quamdam vero offensionem cujusdam libri quem contra Beccum scripserat, per dispensationem ejicitur.

Creatur autem Athanasius ex Mæcedonia, qui cum vehementius sese rebus immisceret, a populo ejicitur, postquam annis 4 sacris præfuisset sub Andronico imperatore.

Joannes monachus et presbyter, abbas Pammacristæ et confessarius imperatoris, Sozopolitanus, qui prius Cosmas vocabatur, homo admodum pacificus et mansuetissimus vere vir Dei, præfuit annis 9, et cum abdicasset, sub eodem imperatore ejectus est, ac rursum inducitur Athanasius.

Sciendum est, quod a sancto apostolo Andrea episcopi . . . Byzantii usque ad Constantinum Magnum viginti sint numero. A Constantino Magno, sive a sancto Metrophane usque ad pacificum et mansuetum Joannem centum undecim. Simul ab apostolo Andrea usque ad prædictum Joannem sint patriarchæ 130, anno 6800 [Christi 1292].

εἶτα πατριάρχης χειροτονεῖται καθ' ἑκάστην ἡμέραν τάγμα λαμβάνων, ἐν τῇ σπεύδειν ἐξέειν τὸν βασιλέα . . . αὐτίκα στέφει. Ἰεράτευσε δὲ χρόνους ε', καὶ ἐξεβλήθη παρὰ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, διὰ τὸ τὸν νέον βασιλέα Ἰωάννην παρορροῦναι, καὶ μὴ πρᾶξαι αὐτὸν βασιλέα ὡς ἡ τῶν ὀρκίων εἶχεν ὑπόσχεσις.

Ἐἶτα Νικηφόρος ὁ πρῶτος Ἐφέσου τὸν θρόνον λαμβάνει, καὶ ἱερατεύσας ἔτος α', τελευτᾷ.

Ἀλούσης δὲ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πάλιν ἔρχεται Ἀρσένιος ὁ ἱερὸς ἔτη β'. Τελευτήσαντος δὲ παιδὸς Ἰωάννου πάλιν διοχλεῖται, βασιλεὺς Μιχαὴλ γίνεται καὶ ἐξωρίσθη ἐν Προικοννήσῳ, καὶ ἐτελευτᾷ. Οὗτος δευτέρον στέφει τὸν Παλαιολόγον Μιχαὴλ ἐν Νικαίᾳ πρότερον, καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ δεύτερον. Ἐάλω ἡ πόλις παρὰ Ῥωμαίων ἔτει ςψξε', Ἰουλίου κε', ἡμέρᾳ Δευτέρᾳ, τῇ δευτέρῳ ἔτει τῆς βασιλείας Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου.

Ἰωσήφ ὁ Γαλισίου ἠγούμενος, πρότερον κληρικὸς τοῦ βασιλέως Ἰωάννου ὑπάρχων, καὶ γυναῖκα ὀμιλήσας ἔτη η', καὶ διὰ τὴν ἔνωσιν τῶν Λατίνων ἐκβάλλεται παρὰ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ.

Ἰωάννης διάκονος καὶ χροτοφύλαξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ὁ Βέκκος, ἔτη η'. Οὗτος μετὰ τῶν Λατίνων ἐποίησε τὴν ἔνωσιν ἐπὶ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, καὶ καταβλήθει; παρὰ τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου ὑπερορρίζεται καὶ ἀνάγεται

Ὁ ὁμολογητὴς Ἰωσήφ τὸ δεύτερον μῆνας δ'. Θα νότος δὲ,

Γρηγόριος ὁ Κύπριος αναγνώστης καὶ πρωτοαποστολάρχος ἀνάγεται, καὶ ἱεράτευσε ἔτη ς'. Διὰ τινὰ σκάνδαλα τοῦ τόμου αὐτοῦ ὃν κατὰ τοῦ Βέκκου ἐγραψεν οἰκονομικῶς ἐξάγεται.

Καὶ ἀνάγεται Ἀθανάσιος ἐκ Μακεδονίας, καὶ σφοδρότερον τῶν πραγμάτων ἀπτόμενος παρὰ τοῦ λαοῦ ἐκβάλλεται, δ' ἔτη ἱερατεύσας ἐπὶ τοῦ [Ἀνδρονίκου] βασιλέως.

Ἰωάννης μοναχὸς καὶ πρεσβύτερος, ἠγούμενος τῆς Παμμακαρίστης καὶ πνευματικὸς τοῦ βασιλέως ὁ ἀπὸ Σωζοπόλεως πρότερον Κοσμάς ὀνομαζόμενος, εἰρηνικώτατος καὶ πραΰτατος καὶ ὅλος [τοῦ Θεοῦ] ἀνθρωπος, ἔτη θ'. Καὶ παραιτησάμενος ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως κατεβλήθη, καὶ ἀνάγεται πάλιν ὁ Ἀθανάσιος.

Ἰστέον ὅτι ἀπὸ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἀνδρέου εἰσὶν ἐπίσκοποι . . . Βυζαντίου μέχρι τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου κ', ἀπὸ δὲ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, ἦτοι ἀπὸ τοῦ ἐν ἁγίοις Μητροφάνους μέχρι τοῦ εἰρηνικώτατου καὶ πράου Ἰωάννου ρια', καὶ ὅμοῦ ἀπὸ τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέου μέχρι τοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου πατριάρχαι ρλ', ἔτει ςω'.

ANSELMI BANDURII

AD

NICEPHORI CALLISTI CATALOGUM OBSERVATIONES ET NOTÆ.

Col 149 Ἄνδρας ὁ ἀγώρατος. Complures ex episcopis Byzantinis, qui a Græculis numerantur, usque ad Metrophanem fictitios esse censeo. Rem autem ita manifestam auctoritate scriptorum comprobare neque necessarium esse existimamus, neque modo per varias occupationes licet; sufficiat tantum hic monere, tres episcopos Constantinopolitanos ante Metrophanem, nominibus aliis, referri a Cedreno qui pag. 256, scribit, primum Byzantii episcopum fuisse Philadelphum, imperante Antonio Car calla: Ἐπὶ τούτου πρώτος ἐπίσκοπος καί τις Β. ζαντίου Φιλάδελφος, ἔτη τρία πρῶτον γὰρ προέστατο τῆς Ἐκκλησίας ἔτη ἡ πρεσβύτερός τις. *Et tempore primus Byzantii episcopus constitutus est Philadelphus, et annos tres præfuit; ante enim per octennium Ecclesie præfuit quidam presbyter.* Eadem habet et Symeon magister ac logotheta in Chronico ms. qui præterea tradit, tertio anno Gordiani creatum fuisse secundum episcopum Byzantii Eugenium qui illam sedem administravit annis viginti quinque: Τὸ δὲ τρίτον ἔτος Γορδιανῶν δὲ ἐρο ἐπίσκοπος Βυζαντίου γέγονεν Εὐγένιος; ἔτη κε'. Ubi Cedrenus pag. 257 sic habet tantum: Καὶ Εὐγένιος γέγονεν ἐπίσκοπος Βυζαντίου ἔτη κε'. Deinde de Rufino tertio Byzantii episcopo sic tradit laudatus logotheta: Ἐτα βασιλεύει Νουμμεριανὸς ὁρῶς τυγχάνων Μυσίας. Ἐπὶ τούτου μαρτυρεῖ ὁ ἄγιος Γεωργίος, καὶ ὁ ἅγιος Βαβύλας ἐν Ἀντιοχείᾳ. Τῆς δὲ ἐν Βυζαντίῳ Ἐκκλησίας προέσταται Πορφύριος, ἔτη θ'. *Deinde imperat Numerianus dux Mysia. Sub eo sanctus Georgius ac sanctus Babylas martyrium passi sunt Antiochiæ. Rufinus autem præfuit Ecclesie Byzantinæ annis novem.* Eadem habet et Cedrenus pag. 264, nisi quod Rufini nullam mentionem facit. At quod scribitur de martyrio sancti Babylæ falsa sunt, siquidem sanctus Babylas sub Decio martyrium ante obierat.

Col. 452 C. Κυριακός. Scribitur supra rubricis Interis Κυριακός.

Ibid. Μητροπόλις. Quæ scribit hic Nicephorus Callisti de Metrophano, nimirum eum in episcopatu vixisse annos decem, synodo Nicenæ interfuisse, ac primum patriarcham Constantinopolitanam existisse, admodum sunt controversa. reverendissimus Petrus de Marca lib. v. *De concordia*, cap. 5, et ibidem doctissimus Baluzius in *Observatione* quam subiungit, Metrophanem Nicenæ synodi tempore adhuc in vivis fuisse conatur ostendere; idque Eusebii auctoritate, qui lib. iii *De vita Constantini*, cap. 7, recensens provincias, ex quibus episcopi ad eam synodum venire, inquit: Ἀπὸ τῶν ἐν Βασιλειῶν ὁ πᾶν βρωμένο, εἰ, ἦν τοῖς πολλοῖς ἀλλ' οὐκ ἀδελφῶν τῆς ἐκ βασιλειουούσης πόλεως, ὁ μὲν πρεσβύτερος ὕστερον οὐκ ἔφηρος πρεσβύτερος ὁ αὐτοῦ παρόντος τὴν αὐτοῦ ταξίν ἐπέληρον. *Ab ipsa quoque Hispania vir ille multo omnium ætate celebratus, una cum reliquis aliis consecratus. Aberat quidem Regiæ urbis antistes ob senilem ætatem; sed præsto erant presbyteri, qui ceteris ejus im-*

plerent. Hunc Eusebii locum iisdem omnino verbis citat Socrates lib. i, cap. 5. Verba autem illa Eusebii: Τῆς δὲ ἐκ βασιλειουούσης πόλεως ὁ μὲν πρεσβύτερος ὕστερον οὐκ ἔφηρος. *Aberat quidem regie urbis antistes ob senilem ætatem non intelligendi esse de Romano pontifice, qui tum erat sanctus Silvester, asserunt; idque conatur demonstrare ex actis concilii Niceni collectis a Gelasio Cyziceno, quæ habentur edita tom. II *Conc.*, qui quidem scriptor, se istæ ex tertio libro Eusebii *De vita Constantini* ad verbum exscriptis esse fatetur: *Ipsæ ex Hispanis valde celebratus Osius, obtinens locum magnæ Romæ episcopi Silvestri, cum presbyteris Romæ Vitone et Vincentio et cum plurimis aliis considebat. Urbis autem illius quæ nunc imperat, episcopus, Metrophanes nomine, propter senectutem non adsuit; ipsius vero presbyteri qui aderant, locum ejus supplere; quorum unus erat Alexander, qui urbis episcopatum post Metrophanem adeptus est.* Eadem hæc Acta synodi Nicenæ a Gelasio Cyziceno interpolata se perlegisse testatur Photius in Bibliotheca codice 88, ubi nonnulla ex iis excerpta habentur; quæ quidem eadem astruunt: Ἀλιέξανδρον δὲ, inquit, ἐκ τοῦ πρεσβυτέρου ἀξίωμα εἶχεν, εἰς πρόσωπον αὐτοῦ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Μητροφάνου παρῆναι. Ἐκείνος γὰρ ἐκώλυετο βασιλευσῆναι γῆρα, ἐπὶ αὐτῷ ὁ χρόνος τοῦ βίου ὡπὲρ τὰ ἕκαστον ἐξέτειλεν ἔτη. Excerpta Vitarum Metrophanis et Alexandri patriarcharum CP. quæ habentur apud Photium in Bibliotheca, codice 256, id ipsum affirmant. At non solum prædicti scriptores laudata Eusebii verba ad episcopum Constantinopolitanum referunt, cum idem sentiant Nicetas Choniates in Panoplia et Epiphanius scholasticus. Hinc factum est ut reverendissimus Petrus de Marca, Baluzius ac Pagius verba illa Eusebii ad episcopum Byzantinum spectare crederent; licet Valelius in notis Eusebianis laudatos scriptores redarguat, inquit id nullo modo intelligi posse de episcopo Byzantino, cum nondum tempore synodi Nicenæ dedicata esset Constantinopolis, ac regie urbis vocabulo decorata. Sed huic argumento præsto occurrit Baluzius inquit, Eusebium libros illos *De vita Constantini* non scripsisse, nisi post hujus imperatoris mortem, adeoque diu post dedicatam Constantinopolim, quæ ideo post Constantini obitum urbis regie vocabulo decorari potuit, habita ratione, non ipsius rei, sed temporis, quo ista scribebat Eusebius. Nam, inquit Baluzius, Eusebius non loquitur simpliciter de urbe Regia, sed de urbe quæ tunc regnabat, βασιλειουούση, ad differentiam Romæ, quæ infra lib. iv *De vita Constantini* cap. 69, βασιλικὴ πόλις constantin vocat in duobus locis, nunquam βασιλειουούση. Quare ut verus et genuinus Eusebii sensus retineatur, sic Latine verti debet hic locus: *Episcopus urbis illius, penes quem imperium est.* Sic Baluzius respondet ad Valeium Eusebianas notas. Atque Eusebius in *Vita Constantini* Romam veterem passim appellat τὴν ἐκ βα-*

στέλλουσιν; sic. Eb. i. cap. 26, ubi loquitur de urbe Roma vindicata a Maxentii tyrannide, τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς; βσιλεύουσιν πόλιν: cap. 53, ubi loquitur de tyrannide quam Romæ Maxentius exercebat: Καὶ γὰρ ἔη ποῦς ἦν ὁ ταύτη προαρχάσας τὴν βσιλεύουσιν πόλιν: cap. 59, loquens de adventu Constantini in urbem Romam, εἰσέλθονεν ἐπὶ τὴν βσιλεύουσιν πόλιν. Et cap. 4, ubi narrat, Constantinum Magnum in media urbe Roma erexisse crucis tropæum, μέση τῆ βσιλεύουσῃ πόλει. Verum non hæc tantum argumenta afferunt, qui verba illa Eusebii ad Romanum pontificem spectare putant; nam doctissimus nostrique amantissimus abbas de Longuerne in eruditissimis epistolis, quas ad Pagium scripsit, primum in dubium revocare videtur Acta illa synodi Nicæna a Gelasio Ceziceno collecta, necnon Excerpta Vitalium Metrophanis et Alexandri patriarcharum CP. que habentur apud Photium codice 256, quæ profecto idem astrunt; deinde vero ad comprobandum verba illa Eusebii spectare ad Romanum pontificem, laudat idem vir doctissimus Sozomenum, qui eadem verba intellexit de pontifice Romano, nisi quod perperam ille loco sancti Silvestri Julium rebusit: Theodoretum item qui lib. i cap. 8 verba Eusebii de Romano pontifice intelligit, Ὁ δὲ τῆς Ῥώμης; διὰ γῆρας; ἀκλειθῆς βασιλῆς: et paulo post Silvestrum Romanæ tunc sedis ait; et cap. 4 ejusdem libri refert Theodoretus epistolam quam scripsit Alexander Alexandrinus ad Alexandrum Constantinopolitanum episcopum de nascente hæresi Ariana, et Ario quem nuper communionem privaverat, hoc titulo: Τῷ τιμωτάτῳ ἀδελφῷ καὶ ἀμύθητῳ Ἀλέξανδρῳ Ἀλέξανδρος ἐν Κύριῳ χαίρειν. Et ut nemo dubitet hanc Epistolam Alexandri Alexandrini episcopi scriptam fuisse ad Alexandrum Constantinopolitanum, seu potius Byzantinum episcopum, i eo Theodoretus, cap. 5 ejusdem libri, tradit, ante concilium Nicænum, imo eam primum suam hæresim Arius divulgare cepit, sedisse Romæ Silvestrum, Vitalem et Philogonium Antiochiæ, Macarium Hierosolymis, Alexandrum Constantinopolim, et Alexandrum Alexandriæ: Τῆς δὲ Κωνσταντινίου πόλεως κατὰ τοῦτον αὐτὸν τὸν καιρὸν Ἀλέξανδρος τῆς ἱερατικῆς ἡγεσίας λειτουργίας, ἀποστολικῆς χρισματι λαμπροσύμενος. Tõte τριτων δ τῆς Ῥαλεξανδρῶν Ἀλέξανδρος, etc. Que vero hæc re habet Pagius parvi omnino momenti sunt; nam ille ad confirmandam suam sententiam unum tantum Theodoreti locum laudat, nimirum epistolam Alexandri episcopi Alexandrini ad Alexandrum episcopum. Et hunc quidem Alexandrum episcopum ad quem scripta fuit epistola, frustra conatur asserere, non esse Constantinopolitanum antistitem, uti ex iis que paulo superius diximus facile est cuilibet cognoscere. Vide quid de Metrophane scribit em. cardinalis Baronius, qui tempora sedis intra tricennium coar-

A mihi videtur consignatus cum a Baronio tum a Pagio

Ibid. *Τούτου ἔξωσθέντος*. Ita sane Paulum episcopatu tantum dejectum a Constantio prima vice, non vero in exilium missum testatur et Socrates, lib. ii. cap. 7. Sed Baronius confundit exilium a Constantino Magno Paulo irrogatum, quod illi accidit ante episcopalem dignitatem acceptam, cum ejus depositione ab episcopatu, quæ Constantio imperante accidit.

Ibid. *Εὐσέβιος ὁ Ἀρσιανός, etc., ἔτη 18*. Vide quid de hujus episcopatus annis scribit Baronius et Pagius.

Col. 455 A. *Πάλιν ὁ Παῦλος, etc.* Post Eusebii mortem catholici Paulum restitunt, Eusebiani vero Macedonium eligunt. Quæ quidem res ingentem tumultum in urbe regia excitavit, ut prodit Socrates; quippe Heriogenis magistri militum ab imperatore missi, ut Paulum expelleret, domus incensa, ipseque pedibus tractus ac misere truncatus; in mare a populo præcipitur. Cujus quidem facinoris nuntium cum ad Constantinum Augustum delatum esset, statim ille Constantinopolim venit, ut scribit Libanius in Basilico. Et socræ quidem ab illo castigatus esse ait, neminem tamen morte affectum, cum senatus urbis CP. pro rebus apud ipsum intercessisset. Tunc etiam Singaram relegatum fuisse a Constantio Paulum, et aliquanto post inde Emesam translatum, scribit Athanasius.

Ibid. *Ἐκτίθετε τὸ ὑπὸ τῶν Ἀρσιανῶν ἀναρεῖται*. De morte Pauli vide Sulpicium, cap. 2; Socratem, lib. ii, cap. 21; Theodoretum, lib. ii, cap. 5; Sozomenum, lib. iv, cap. 2. Mors autem S. Pauli ejus festum Græci die 6 Septembris colunt, Latini die vii Junii, a Baronio consignatur anno Ch. 351.

Ibid. *Μακεδότιος, etc., ἔτη 8*. Anni quinque quos in episcopatu CP. sedisse Macedonium scribit Nicephorus, nescio unde numerandi, nimirum an a quo primum post Eusebii mortem occupaverit illam sedem, an vero a morte Pauli; quippe scriptor Chronici Alexandrini Macedonium propter multa crimina exauctoratum fuisse ait, eoss. Constantio Augusto xii et Juliano Cesare III, anno Christi 360: Τοῦτω τῷ ἔ.σ.τ. μηνὶ Ἰερῆτι, κ', καθιερώθη ἡ Μαγὰ καὶ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως. Μακεδότιος Κωνσταντινουπόλεως; ἐπισκοπος καθρέθη ἐπὶ πολλοῖς, ἰδίαις αὐτοῦ ἐγκλήμασι, καὶ κατεστη ἀντ' αὐτοῦ Εὐδόξιος; τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας; ἐπίσκοπος; etc.: Hoc anno, mense Peritio, die 15, Magna Ecclesia Constantinopoleos dedicata est. Macedonius episcopus Constantinopolitanus propter multa ipsius propria crimina exauctoratus est, et in locum ejus subrogatus Eudoxius, etc. Ex quo quidem Chronici Alexandrini loco apparet Macedonium plusquam quinque annos episcopatum CP. occupasse.

Ibid. *Εὐδόξιος, etc., ἔτη 7*. Scribitur hic supra rubris literis, ἐπὶ Ἰουλιανου. Eudoxus autem plus fortassis quam septem annos sedem CP. tenuit; verum non annos *novemdecim*, ut legitur apud Socratem; quod quidem mendum iurari esse, docet Valesius in Notis ad eundem. Alioquin Socrates secum ipse pugnaret; quippe idem scriptor lib. i, cap. 42, Eudoxium in concilio CP. anno 359 inchoato, sequentique continuato, substitutum fuisse in locum Macedonii depositi scribit, mortem vero obiisse eoss. Valentiano Aug. iii, et Valente Aug. iii, tradit idem Socrates lib. iv, cap. 14, necnon Pseudoisidorus lib. ix, cap. 8. Sozomenus vero lib. vi, cap. 43, Eudoxium obiisse ait, quando Valens Antiochiam tendens, patrum Nicænarum substituit. Ceterum Theophares annis decem obtinuisse Eudoxium sedem CP. scribit.

Ibid. *Δημόζητος, etc., ἔτη 18, μῆρας 8*. Id

Col. 452 D. *Ἀλέξανδρος*. Alexandrum annos 23 in episcopatu Constantinopolitano sedisse tradunt Socrates, Sozomenus, Theophanes, uterque Nicephorus et Zonaras; mortem vero obiisse anno Christi 340 affirmat em. Baronius; at si vera sunt, quæ superius ex Theodoreto diximus, plusquam 25 annis sedem CP. administravit Alexander, vel certe annus ipsius obitus non bene a Baronio consignatus.

Ibid. *Παῦλος*. Paulus in episcopatu Constantinopolitano Alexandro successit, tempore Constantii Augusti, non vero Constantini Magni, ut frustra conatur ostendere Valesius in Observat. Ecclesiast. ad Socratem et Sozomenum. Ante episcopalem dignitatem acceptam a Constantino in exilium punitur Paulus. Vide Pagium ad annum Christi 340, xi et seq. Sed annus quo Paulus Alexandro in episcopatu CP. successerit perperam

est. *Demophilus*, etc., *sedit annis 12, mensibus 5*. Et ita legendum supra in versione, ubi librarii incuria legitur *sub Valente*; quod quidem in scriptis nostris ad marginem tantum reperitur, et in ms. legitur supra rubris litteris, ἐπὶ Ἰωβαννοῦ, et infra, ἐπὶ Ὀυάλευτος. Cæterum de Demophilo ab Ariani in locum Eudoxii subrogato legendus est Philostorgius lib. ix, cap. 10 et 14.

Col. 453 B. *Ἐδώριος ὀρθόδοξος*, etc., *ἔτη 5'*. Theophanes ad annum v. Valentiniani Augusti Evagrium statim post Eudoxii mortem a parva manu Orthodoxorum electum fuis e scribit; quo quidem tempore Ariani sibi Demophilum præfecerunt: verum Evagrius statim a Valente sede pellitur, Demophilus vero in ea confirmatur, ut narrat ibidem laudatus scriptor.

Ibid. *Γρηγόριος ὁ Ναζιανζοῦ*, etc., *ἔτη 13'*. Ita habent S. Nicephori catalogus, Menæra die 30 Januarii in memoria trium sanctorum Ecclesie doctorum: Amphilochius, in Vita sancti Basilii de Gregorio Nazianzeno loquens; et Gregorius presbyter in Eucomio, quo textit Vitam Gregorii. At Theophanes subjectum Gregorium Nazianzenum duobus tantum annis sedem CP. administrasse scribit: Cedrenus Gregorium decennium et paulo amplius Constantinopoli moratum esse tradit. Certum tamen est Gregorium non amplius quam triennio Constantinopoli commoratum, et episcopatum Constantinopolitanum a paucis tantum hebdomadis administrasse; in eadem quippe synodo et renuntiatus fuit episcopus et exautoratus; et anno Christi 381, in Kalend. Aug. quo Theodosius dedit legem 5 Codicis Theodosiani *De fide catholica* jam Nectarius episcopus Constantinopolitanus erat, et concilium Constantinopolitanum jam finitum, ut patet ex eadem lege.

Ibid. *Ἰωάννης πρεσβύτερος Ἀρτιοχίας*, etc., *ἔτη 8, μήνας 5'*. . . . S. Joannes Chrysostomus bis e throno pellitur; primum in synodo ad Quereum, anno Christi 405, deinde in synodo Constantinopolitana anno 404, quod quidem accidit festo Pasche die appropinquante, et post duos menses in exilium pellitur Chrysostomus. Vid. Socratem lib. vi, cap. 18. Cui ruin multa de sancto Joanne Chrysostomo ac ejus episcopatu dicenda essent, nisi sedulo omnia examinasset Pagius; unde eo lectorem remittere est animus.

Ibid. C. *Ἀρσάκιος*, etc., *ἔτη 8'*. Duobus annis sedisse in episco, atque Constantinopolitano Arsacium scribit et Theophanes. Verum Arsacius ordinatus fuit die 26 mensis Junii, in quem Dominica incidebat; quo quidem die ordinationes episcoporum Constantinopolitanorum fieri solite erant. Quare in Chronico Alexandrino, ut docet Pagius, loco *ἡμέρα δευτέρα* legendum *ἡμέρα πρώτη*, id est, *feria prima*, quæ hoc anno eum die 26 Junii concurrat. Arsacius vero moritur anno sequenti Christi 405, die tertio Idus Novembris, ut scribit Socrates, lib. vi, cap. 20. Unde, si Socrates non fallitur, Arsacius sedisse videtur annum unum, menses quatuor, dies septemdecim. Verum Palladius, cui potior fides adhibenda quam Socrati, utpote tunc viventi et de rebus Chrysostomi optime edocto, scribit in Dialogo Arsacium sedisse annum et menses duos, *ἀσφατήσας δὲ τὸ ζῆλεστος δεκατέσσαρας μῆνας ἀποθνήσκει*, *ille cum ad quatuordecim menses vitam suam protendisset mortuus est*.

Ibid. *Ἀττικὸς*, etc., *ἔτη 1'*. Atticus coss. Arcadio Aug. vi et Anicio Probo Christi anno 405 electus fuit in Arsacii locum, ut scribit Socrates lib. vi, cap. 20. Socratenus vero lib. viii, cap. 17, quarto post Arsacii mortem mense ordinatum fuisse Atticum tradit. Verum error irrepit in numerum illum apud Socratem lib. vii, cap. 25, ubi ait, Atticum anno episcopatus sui primo et vicesimo, die sexto Idus Octobris, mor-

tem obiisse coss. Theodosio xi, et Valentiniano Cesare i. nam horum consulatus hic annus cadit in annum Christi 425, unde si Atticus, ut ait Socrates superius citato loco, ordinatus est anno Christi 406, vicesimum certe sedis annum non absolvit.

Ibid. *Σισίννιος*, etc., *ἔτος 4', μῆνας 1'*. In Chronographia compendiaria sancti Nicephori patriarchæ Constantinopolitani et in Tabulis Theophanis anni duo Sisinnio attribuuntur. At Socrates lib. vii, cap. 26, asserit, ordinatum fuisse Sisinnium pridie Kalendas Martii, consulatu proxime sequente, qui fuit Theodosii xi, et Valentiniani Junioris Aug. ii. Quo quidem anno dies ultimus Februarii in Dominicam incidebat, qua ordinationes episcoporum fieri solite erant. Mortem autem obiit Sisinnius, ut narrat idem Socrates paulo superius laudato loco, coss. Hierio et Arcadurio anno Christi 427, die ix Kal. Januarii.

Ibid. *Νεστόριος*, etc., *ἔτη 7, μῆνας 8'*. Nestorius ordinatur episcopus Constantinopolitane coss. Felice et Tauro anno Christi 428, quarto Idus Aprilis, ut scribit Socrates, lib. vii, cap. 29. At Liberatus Diaconus, cap. 4 sui Brevariarii ordinationem Nestorii peractam fuisse ait Kalendis Aprilis. Quod quidem verosimilius est, nam dies Domini a hujus anni, qua ordinationes episcoporum Constantinopolitanorum fieri solite erant, incidebat in Kalendas Aprilis, seu diem primam ejusdem mensis, ut optime docet Pagius contra Baronium et Garnerium, qui Socratis errori astipulantur. Nestorius deponitur anno Christi 431, e. in ejus locum Maximianus consecratur, ut infra videre est.

Ibid. *Μαξιμιανὸς*, etc., *ἔτη 8', ἡμέρας 8'*. Sanctus Nicephorus Constantinopolitanus Maximianum sedisse scribit *ἔτη 8', μῆνα 8', annis 2, mensibus 5*. Ita habet et Socrates lib. vii, cap. 40. At videtur secum ipse pugnare Socrates; nam Maximianus electus fuit episcopus elapso quatuor mensium spatio a Nestorii depositione, ut ait idem scriptor lib. vii, cap. 55: *Τετραμηνιαίου δὲ διαδουμένου χρόνου μετὰ τὴν Νεστορίου καθάρσιν, προχειρίζεται πρὸς τὴν ἐπισκοπὴν Μαξιμιανὸς ὄνομα, ἀνὴρ ἀσκητικὸς μὲν τὸν βίον ἐν τοῖς πρεσβυτεροῖς δὲ καὶ αὐτὸς ἐτέτακτο*. Elapso igitur quatuor mensium spatio a depositione Nestorii, Maximianus eligitur episcopus, vir monasticam quidem vitam degens: in presbyterorum tamen ordinem ipse quoque cooptatus. Quod quidem accidit die 2, Octobris, coss. Basso et Antiocho, anno Christi 431, ut narrat laudatus Scriptor, cap. 37 ejusdem libri: *Μαξιμιανὸς τούτου προχειρισθέντος εἰς τὴν ἐπισκοπὴν ἐν ὑπατεῖα Βάσσου καὶ Ἀντιόχου, καὶ τὴν εἰκάδα πέμπτην τοῦ Ὀκτωβρίου μηνός, ταῦς ἐκκλησιῶν ἠτύχαζε πράγματα*. Cum Maximianus ad episcopatum Constantinopolitanum evocatus fuisset, Basso et Antiocho consulibus, die octavo Kalendas Novembris, Ecclesiarum tumultus quieverat. Moritur autem Maximianus coss. Arcobindo et Aspare anno Christi 454, pridie Idus Aprilis, etc., ut prodit idem Socrates cap. 49 ejusdem libri. Unde apparet Maximianum in episcopa u Constantinopolitano vixisse annis duobus, mensibus quinque, et aliquot etiam diebus; quod quidem non animadvertit Valesius in Notis ad eundem Socratem, neque Pagius qui rem ex professo, ut atunt, tractat.

Ibid. *Πρόκλος*, etc., *ἔτη 15', μῆνας 7'*. Proclus antiquam Maximiani corpus sepulturae maneretur, ad episcopum qui aderant jussu Theodosii Junioris in episcopatu throno collocatur, ut narrat Socrates, lib. vii, cap. 40, loquens de morte Maximiani, ubi etiam hujus præpropere electionis causam exponit. Hoc quidem accidit, ut tradit idem scriptor paulo superius citato loco, Arcobindo et

Aspice eoss. anno Christi 451, pridie Idus Aprilis. Moritur autem Proclus die 24 Octobris ut habetur in Menologio Græcorum ad eundem diem; anno Christi 446, ut nemo dubitat. Igitur sedit in episcopatu Constantinopolitano Proclus, non annos tantum 12, et menses tres, seu annos undecim, ut idem Nicephorus Callisti scribit in *Hist. lib. xiv, cap. 47*, sed annos tredecim et menses aliquot, ut certum est ex prædictis.

Col. 453 D. *Ἐν τῷ ἱερατεῖῳ. In sacris adytis interpretatus sum. At ἱερατεῖον quædam pars fuit: it ecclesiæ omnino incertum est, ut ait Ducangius. Dionysius Areopag. De hierarch. cap. 3, diserte distinguit θυσιαστήριον ἀπὸ τοῦ ἱερατεῖου, ita ut θυσιαστήριον sit quod Græci vulgo βῆμα, Latini presbyterium, vocant: ἱερατεῖον vero, navis ecclesiæ, nam prima secula chorum, qualis est hodie, non agnovere; ut observavimus, inquit Ducangius, in nostra Constantinop. Christ. lib. iii, n. 77. Dionysius igitur loco laudato, ubi duos statuit demortuorum ordines, sic ait: Συναγωγὸν ὁ θεὸς ἱεράρχης ἐν ἱερὸν χορὸν, εἰ μὲν ἱερατικῆς ἐγγύθεν τάξεω: ὁ κοκοιμημένος, ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ θυσιαστηρίου κατακλινας αὐτὸν, ἀπέργεται τῆς πρὸς θεὸν εὐχῆς καὶ εὐχαριστίας· εἰ δὲ τοῖς εὐαγέτι μοναχῶς, ἢ τῷ ἱερῷ λαῷ κατατέτακτο, παρὰ τὸ τίμιον ἱερατεῖον αὐτὸν κατακλιναί προτῆς ἱερῆς εἰσελεύσεως. Quæ postrema verba de portis templi intelligenda sunt. Nam Pachymeres in Paraphrasi non omnino sensum Dionysii percepit, ut nec Allatius in Dissert. de Narthee: is enim est, ut dicat cadaver Monachi aut Fidelis in inferiori vasō parte versus portas templi collocari: ut presbyteri ante portas benamatis. Ea notione forte ἱερατεῖον usurpavit Theophanes anno 14 Zenonis: Οἱ δὲ τοῦ Δίου μοναχοὶ τῆ Κυριακῆ εἰς τὸ ἱερατεῖον ἐπέδωκαν Ἀκακίῳ τὴν ἐπισκοπὴν. Tametsi fatendum ἱερατεῖον interdum pro ipso benamte accipi. Cum igitur ἱερατεῖον sic proprie v. d. ipse, in quo ἱερὸς λαὸς consistebat, inde ἱερατεῖον, dicta plebs, seu *populus episcopo subditus*, qui scilicet ἐν ἱερατεῖῳ ecclesiæ consistit, etc.*

Ibid. *Φλαβιανός, etc., ἔτος α', μῆνας ε'.* Ita habent sanctus Nicephorus in sua Chronographia necnon Menzæ ad diem 16 Februarii, quo Græci sancti Flaviani Procli successoris memoriam celebrant. Theophanis tabulæ, et Zonaras in Theodosio Juniore, per biennium sedisse Flavianum in episcopatu Constantinopolitano ostendunt. At cum Flavianus in exsilium missus sit anno Christi 449, quo et mortuus est, ut scribit Marcellinus, putat Pagius Flavianum non ante annum Christi 447, sedem Constantinopolitanam obtinuisse. Vide laudatum Pægium ad annum Christi 446, n. 8 et seqq., et ad an. Christi 449, num. 14.

Ibid. *Ἀνατόλιος, etc., ἔτη η', μῆνας η'.* De Anatolio vide Baronium ad annum Christi 458, num. 31 et seqq., necnon Pagium ad eundem annum num. 8 et seqq.

Col. 453 A. *Γεννάδιος, etc., ἔτη . . . μῆνας γ'.* S. Nicephorus in Chronographia Gennadium sedisse in episcopatu Constantinopolitano scribit ἔτη ε', μῆνας β', annos tredecim, menses duos. Unde numerus annorum suppletus est, qui in catalogo Nicephori Callisti a blattis et tuncis exesus comparat. Tabulæ Theophanis et Zonaras Gennadio numero rotundo annos 15 ascribunt. Optime igitur mors Gennadii, qui Anatolio in episcopatu Constantinopolitano anno Christi 458 successerat, assignatur a Baronio anno Christi 471.

Ibid. *Ἀκακίος, etc., ἔτη . . . μῆνας . . .* Perperam Acacius in hoc catalogo Nicephori Callisti bis repetitus est, nimirum ante et post Phraitam, ut apparet ex Chronographia S. Nicephori CP. et ex Tabulis Theophanis; necnon ex aliis scriptoribus. Sed id scribere insectia factum puto, qui pro uno Acacio duos effingit; Acacius siquidem post Gennadium ad Constantinopolitanam turoniam

avectus fuit anno Christi 471, in episcopatu vixit annis 17, mensibus 9, ut habet uterque Nicephorus. Moritur Acacius, ut scribit Theophanes, anno Incarn. secundum Alex. 481, qui Kalend. Septemb. anni Christi 489 inchoatur. His astipulatur Victor Tunnensis qui Acacii obitum Eusebio consule contigisse scribit, nimirum anno Christi 485. Acacius, inquit laudatus scriptor, *Constantinopolitanus episcopus sub damnatione moritur, et pro eo Flavianus episcopus ordinatur, cui tertio promotionis suæ mense mortuo Euphemius synodi Chalcedonensis decretorum custos in episcopatu succedit.* Sed quem Flavianum Tunnensis appellat, Nicephorus *Phraitam* vocat. Ceterum Acacius depositus fuit primum a synodo Ephesina quæ Basilisco imperante coacta fuit; deinde a Felice papa. Damnatus autem fuit non ut hæreticus, sed ut hæreticorum autem.

Ibid. *Φραΐτας, etc., μῆνας γ', ἡμέρας ιδ'.* Phraitam hunc appellat et sanctus Nicephorus in Chronographia, atque eum tres menses et dies 17 in Constantinopolitano throno sedisse ait. Theophanes Phraitam vocat, eique menses tres episcopatu CP. attribuit. *Flavium* eum nuncupat Nicephorus Callisti, lib. vi, cap. 13. Ita habet et Zonaras qui et menses tres eum semisse attribuit. Victor vero Tunnensis paulo superius citato loco *Flavianum* eum appellat, atque eum tertio promotionis suæ mense mortem obiisse narrat. Quod quidem accipit, ut habet idem scriptor, Eusebio consule anno Christi 489.

Ibid. *Εὐσήμιος, etc., ἔτη ε', ἡμῖσιν.* Theophanis Tabulæ Euphemium annos septem in throno Constantinopolitano sedisse ostendunt. Neque enim, ut secum pugnant ait Pagius, Euphemius episcopatum CP. suscepit anno Christi 499, sed 489, ut patet ex paulo superius laudato Victoris Tunnensis loco. In exsilium vero pellitur ab Athanasio imperatore Euphemius anno 6 ejusdem Augusti, Christi 496, ut tradit Theophanes, non vero anno 5 imperii Anastasii ut habet Cedrenus. Rem pluribus refert idem Theophanes citato loco.

Ibid. *Μακεδόσιος, etc., ἔτη ιε', μῆνας ζ'.* Macedonius anno 6 imperii Anastasii, Christi 496 sedem CP. suscepit; pellitur vero in exsilium ab eodem Augusto coss. Secundino et Felice, anno Christi 511, ut scribit Marcellinus in Chronico, unde fallitur hic Nicephorus Callisti dum et annos sexdecim et menses septem attribuit; metas Theophanes in Tabulis qui ei annos sexdecim utrinque incompletos ascribit. Quod vero dicitur in Chronographia sancti Nicephori Macedonium sex tantum annos Ecclesiam Constantinopolitanam rexisse, id factum puto scribere incuria qui numerum denarium omisit.

Ibid. B. *Τιμόθεος, etc., ἔτη ε', ἡμῖσιν, ἐπὶ Ἰουστινιανῷ τοῦ Μεγάλου.* Theophanes sex tantum annos Timotheo attribuit, quemadmodum et sanctus Nicephorus in Chronographia. Timotheus siquidem, ejecto Macedonia, invasit episcopatum Constantinopolitanum sub finem anni Carisi 511, ut supra monuimus. Moritur autem Timotheus, ut scribit Theophanes, anno Incarn. secundum Alex. 519, qui Kalend. Septemb. anni Carisi 517 inchoatur. Victor Tunnensis hujus mortem contigisse tradit die quinta mensis Aprilis: *Timotheus, inquit, Constantinopolitanus episcopus obstricta or synodi Chalcedonensis 5 die mensis Aprilis occubuit, et Joanni Cappadoci in cella propria, atque presbytero episcopatum tradidit.* Sic legendum, non vero *Joannem Cappadox.* Ceterum fallitur hic Nicephorus Callisti, dum Timotheum suo Justiniano Magno vixisse ait; nam Anastasio adhuc regnante obiit Timotheus.

Ibid. *Ἰωάννης ὁ Καπαδόσιος, etc., ἐπὶ Ἰουστινιανῷ ἔτος α', μῆνας ε'.* Ita habet et sanctus Nicephorus in Chronographia ex editione R. P.

Geor. At in nostra Joanni Cappadoci anni quatuor, et menses decem attribuuntur. Tabulæ Theophanis Joannem Cappadocem sedisse in episcopatu Constantinopolitano annis 2 ostendunt. Verum Joannes sedit annum unum menses decem, et aliquot dies, quos Nicephorus neglexit; nam ordinatur episcopus Constantinopolitanus Joannes anno Christi 518, non vero 517, ut ex Victore Tunnensi scribit Baronius: idque accidit die 17 mensis Aprilis. Moritur autem Joannes anno Christi 520, et in ejus locum Epiphanius ejusdem Ecclesiæ presbyter et syncellus ordinatur die 25 mensis Februarii. Quod quidem accidit anno Justinii Thracis tertio, non vero secundo, ut habet Theophanes, Christi scilicet 520. Perperam igitur hic Nicephorus Callisti Joannem sub Justiniano vixisse scribit. Fallitur et Baronius qui Joanni Cappadoci annos tres attribuit. Ceterum Joannes hic Cappadox primus fuit, ut aiunt, qui titulum patriarchæ œcumenici ausus est usurpare.

Col. 456 B. Ἐπιφάνιος, etc., ἔτη ις', μῆνας γ'. Sic etiam sanctus Nicephorus in Chronographia et Theophanes Epiphанию episcopo Constantinopolitano annos sexdecim menses tres attribuunt. Hæc laudatus Theophanes anno 10 Justiniani, Christi 536: Τοῦτω τῷ ἔτει Ἐπιφανίου ἐπίσκοπου τελευτήσαςτος; μηνὶ Ἰουλίῳ ε', ἡμέρ. ιε', ἐπισκοπήσαςτος; ἔτη ις', καὶ μῆνας γ', Ἄνθιμος ἀρετικὸς ἐπίσκοπος Τραπεζουσιῶν μετέστη ἐν ΚΠ. *Hoc anno Epiphania præsulæ, mensis Junii die quinto, indictione decima quinta, post episcopatum annos sexdecim, et menses tres vivis erepto, hæreticus Anthimus Trapezuntinus episcopus in sedem Constantinopolitanam translatus est.* At Theophanes secum ipse pugnare videtur, nam anno 2 Justinii Thracis Epiphanium thronum Constantinopolitanum conscendisse scribit die 25 Februarii anni Christi 520, unde non annos 16, sed 17, et menses tres Epiphanium sedisse dicendum erit. Verum Pagus mendæ arguit Theophanem ex aliis monumentis, et sic Epiphaniū obitum contingit ait anno Christi 535, mensis Junii die 5, indictione 15 post episcopatum annos 15, et menses 5. Vide Pagium eodem anno num. 9.

Ibid. Ἀρθίμος, etc., μῆνας ε'. Sanctus item Nicephorus in Chronographia et Theophanes anno 10 imperii Justiniani Anthimo menses decem assignant: qui quidem scriptor secundus Anthimum hæreticum ab Agapeto papa, dum Constantinopoli esset, et sede dejectum scribit. Fallitur autem laudatus Theophanes, ut monet Pagius, dum hæc anno 10 Justiniani narrat; nam Anthimus sedem Constantinopolitanam occupat mense Junio anni Christi 535, deponitur vero mense Martio anni sequentis; unde decem illi menses sedis Anthimi utrinque incompleti fuere.

Ibid. Μηνάς, etc., ἔτη ις', μῆνας ζ'. Menas ordinatus est episcopus Constantinopolitanus die 15 mensis Martii anni Christi 536. Moritur autem mense Augusto anni Christi 552, ut plures ostendit Pagius num. 17 eodem loco; unde menses illi sex utrinque incompleti fuere.

Ibid. C. Ἐρ τῷ Ἰσραελῶ. Ita habet et Theophanes, ubi ipsius interpretes verit in *sacris adytis*; quoniam et nos supra n. 555, hæc vocem interpretati sumus; sed quid Ἰσραελῶ significet pluribus ibi exponimus.

Ibid. Εὐθύ. ις, etc., ἔτη ιβ', μῆνας ε'. Eutychio Tabulæ Theophanis ante depositionem annos tredecim assignant; sanctus Nicephorus in Chronographia annos duodecim et menses duos eidem attribuit; Eustathius vero in hujus sancti patriarchæ Vita cap. 4, annos tantum duodecim eidem ascribit. Verum Eutychius mense Augusto anni Christi 552, non vero anni 553, ut perperam credidit Baronius, ordinatus fuit episcopus Constantinopolitanus, ut aperte ostendit Theophanes, qui Eutychium eo ipso die quo Menæ cadaver in sacris

adytis expositum jaceret, in ejus locum suffectum fuisse scribit. Pellitur vero e sede Eutychius a Justiniano, quod ejus impio edicto subscribere nollet die 22 Januarii anni 565, ut scribit laudatus Eustathius; unde optime scribit Nicephorus Callisti Eutychium ante persecutionem sedisse annos 12 et menses quinque. Fallitur autem Baronius, uti observat Pagius, dum edictum illud Justiniani anno Christi 565 consignat, et exsilium Eutychii in annum sequentem congerit. Nam edictum Justiniani, ut scribit Pagius, initio anni 565, emissum esse ex Theophane cum Eustathio collato magis confirmatur. Hic enim cap. 5, testatur Eutychium e palatio in monasterium quoddam ab Eutherio deportatum fuisse: quo in loco postquam diem unum moratus esset, collocarunt eum in alio monasterio prope Chalcedonem. Post diem octavum conventus episcoporum convocatus, et Eutychius ad causam dicendam citatus; cumque comparere recusasset, in insulam Principis dictam, quæ in Astaceno sinu Propontidis sita, translatus est, ubi tres hebdomadas sub militari custodia egit, indeque Amasiam Helenoponti metropolim, in quo primum monachus, ac dein archimandrita fuerat. Vide Theophanem ad annum 58 imperii Justiniani.

Ibid. Ἰωάννης Σχολαστικός, etc., μεθ' ἡμέρας γ', ἔτη ιβ', μῆνας ζ'. Joannes Scholasticus ordinatur episcopus Constantinopolitanus, ut scribit Theophanes ad annum 38 Justiniani, die 12 mensis Aprilis, in quam anno Christi 553 Dominica cadebat: nam ibi laudatus Theophanes loquitur de depositione Eutychii (quæ, ut paulo superius diximus ex Eustathio, contigit die 22 Januarii ejusdem anni) occasione ordinationis Joannis. Moritur autem Joannes, ut scribit idem Theophanes, die tricesimo primo mensis Augusti, indictione decima, hoc est, anni Christi 577, ex quibus apparet Joannem sedisse annos 12 et menses quinque, utrinque incompletos. Ceterum in Tabulis Theophanis recte Joanni anni 12 assignantur, neglectis scilicet mensibus.

Ibid. Εὐθύχιος ἔτη δ', μῆνας ζ'. Eutychius patriarcha haud diu post Joannis Scholastici mortem in sedem Constantinopolitanam restituitur, hoc est, die tertia mensis Octobris, ut scribit Eustathius in hujus sancti patriarchæ Vita, anni Christi 577, non vero 578, ut putat Baronius. Quod confirmatur ex Theophane, qui anno Incarnat. secundum Alex. 570, qui kalendis Septembris anni Christi 577 inchoato, ait: Τοῦτω τῷ ἔτει μηνὶ Ὀκτωβρίῳ, ἡνδὶκτιῶν ια', Εὐθύχιος ἀπέλαβεν τὸν θρόνον Κωνσταντινουπόλεως. *Hoc anno mense Octobri, indictione undecima, Eutychius thronum Constantinopolitanum secundo accepit.* Moritur autem Eutychius die sexta mensis Aprilis anni Christi 582, ut scribit idem Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. 574 kalendis Septembris superioris Christi anno inchoato: Τοῦτω τῷ ἔτει μηνὶ Ἀπριλίῳ ζ', ἡνδὶκτιῶν ιε', ἐτελεύτησεν Εὐθύχιος ὁ πατριάρχης, καὶ ἐχειροτονήθη μετὰ εἴς ἡμέρας Ἰωάννης δακονος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὁ Νηστευτής. *Hoc anno, die sexto Aprilis, indictione decima quinta, Eutychius patriarcha diem ultimum obiit: et post dies sex Joannes Magnæ Ecclesiæ diaconus, qui Jejunator dictus, consecratus est.* Quod patet etiam ex Eustathio in ejus Vita cap. 10. Unde apparet Eutychium secundo Ecclesiam Constantinopolitanam rexisse annis quatuor, mensibus sex, et diebus aliquot.

Ibid. D. Ἰωάννης διάκονος, etc., ὁ Νηστευτής ἐπὶ Μαυρικίον ἔτη ιγ', μῆνας ε'. Joannes Jejunator consecratus est episcopus Constantinopolitanus post dies sex a morte Eutychii, quæ accidit die sexta mensis Aprilis anni Christi 582, ut scribit Theophanes paulo superius citato loco; igitur ordinatio Joannis accidit die duodecima Aprilis ejusdem anni, in quam illo anno Dominica faci-

debat. Moritur autem Joannes anno Chris i 593, ut patet tum ex utroque Nicephoro qui eadem annos tredecim et menses quinque assignant, tum etiam ex Menologio Basilii imp. ad diem secundum mensis Septembris, cujus pars in tomo vi Italice sacrae exstat; ubi eidem Joanni anni quoque tredecim, et menses quinque attribuuntur. Cur autem hujus patriarchae mortem Baronius anno sequenti consignaverit pluribus docet Pagius, qui, ut mihi videtur, nodum egregie solvit. Caeterum non abs re patriarcha iste a pluribus reprehenditur tanquam ambitiosus, eo quod synodum Constantinopoli celebraverit, ut oecumenici titulum synodali judicio sibi confirmaret.

Col 436 D. Ἐχειροτονήθη μὲθ' ἡμέρας . . . ἐπὶ τῆς βασιλικῆς Τιβερίου. Sic locus hic mutilus ex Theophanis paulo superius citato loco restituendus est: Ἐχειροτονήθη μὲθ' ἡμέρας 25, etc., nimirum Joannes consecratus est post dies sex a morte Eutychii.

Ibid. Ταλευτῆ δὲ τῷ ἰδ' ἔτει τῆς Μαυρικίου βασιλείας. Hinc manifesto liquet Joannem mortem obiisse anno Christi 595, cum annus quartus decimus imperii Mauricii huic anno Christi respondeat.

Ibid. Κυριακός, etc., ἔτη ια'. Cyriaco patriarchae undecim etiam annos assignant Theophanes et sanctus Nicephorus in Chronographia; electus enim ille fuit episcopus Constantinopolitani anno Christi 595, non vero anno 594, nempe sub indictione 12, ut perperam tradit scriptor Chronici Alexandrini: qui tamen scriptor optime Cyriaci mortem consignat anno 4, post consulatum Ponce Aug ii, indictione 9, hoc est, anno Christi 603. Τοῦτο, inquit, τῷ ἔτει, τελευτῆ Κυριακῆς πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, μὴν Ἰπερβριετίου, κατὰ Ῥωμαίους Ὀκτωβρίῳ κθ', ἡμέρα ζ', καὶ κ' δεύεται τῇ τριακοστῇ τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἡμέρα πρώτη, καὶ ἀπετέθη τὸ αὐτοῦ λείψανον πρὸς συντήρησιν τοῦς ἁγίους Ἀποστόλους. Hoc anno, Cyriacus patriarcha Constantinopolitani moritur mense Hyperbretio, secundum Romanos Octobri die 21, feria 7; illiusque funus curatum est 30 ejusdem mensis, feria 1, et depositum est corpus illius juxta morem receptum in aede sanctorum Apostolorum. Quod vero hic ait scriptor Chronici Alexandrini, Cyriaci corpus depositum fuisse juxta morem receptum in aede sanctorum Apostolorum, id verum esse ostendit Evagrius lib. iv, cap. 30, ubi loquitur de aede sanctorum Apostolorum condita vel instaurata a Justiniano: Ἐν ᾧ οἱ τε βασιλεῖς, οἱ τε ἱερωμένοι νενομισμένης ταφῆς τυγχάνουσι, in qua et imperatores et pontifices debitam sepulturam consequuntur. Hujus autem consuetudinis seipsum potius sanctionis hanc causam reddit Sozomenus, lib. ii, cap. ult.: Ἀπὸ τούτου δὲ, ὡς ἐκ τῆς εἰσευχομένης καὶ οἱ μετὰ ταῦτα τελευτήσαντες ἐν Κωνσταντινουπόλει βασιλεῖς; Χριστιανοὶ κείνται, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐπίσκοποι, ὡς καὶ τῆς ἱερουπόλεως ὁμοτίμου τῆ βασιλείας οὐσης, μᾶλλον μὲν εὖν ἐν τοῖς ἱεροῖς, τόποις καὶ τὰ πρῶτα ἐχοῦσης. Ab eo igitur tanquam ex hujus rei auctore consuetudine ducta, imperatores Christiani post mortem Constantinopoli sepeliuntur, atque etiam ipsi episcopi: quippe cum dignitas sacerdotalis imperii dignitati pur sit, imo verò in locis sacris primas partes obtineat. Id autem factum esse a tempore Constantini Magni docet Socrates, lib. ii, cap. 26, de Constantino: Ἀποτεθεὶς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ ἐπιφανέστῃ Ἀποστόλων, ἣν δὲ αὐτὸ τοῦτο πεποήκει, ὅπως ἀνοίρασι εἶς καὶ ἱερεῖς τῶν ἀποστόλων λείψανον μὴ ὑπὸ αἰψόπνοοντο. In ecclesia Apostolorum deponitur, quam idcirco aedificaverat, ut et imperatores et pontifices apostolicis non destituerentur reliquiis. Postmodum vero patriarchas Constantinopolitanos passim humatos fuisse in aede sanctorum Apostolorum legimus. Reliquos autem quos aut patriarchalis, aut

A Augustalis dignitas non ornasset, in laudata aede sanctorum Apostolorum sepeliri vetant Gratianus, Valentinianus, et Theodosius Augusti in l. 6. Cod. Th. De sepulcris violatis. Sed vide quae lib. vi de sepulcris imperatorum annotavimus.

Ibid. Θωμᾶς διάκονος, etc., ἔτη γ', μῆνας β'. Item Nicephorus Callisti, lib. xviii, cap. 44, huic patriarchae annos tres et menses duos attribuit. Huic consentiunt Menologium Basilii imperatoris; vetustum Synaxarium ms. Collegii Parisiensis Ludovici Magni, et Menaea excusa, ac miss, ut videre est apud Bollandum ad diem 20 Martii, quo sancti Thomae festum occurrit. At sanctus Nicephorus in Chronographia Thomae annos tres et menses quinque assignat; sed perperam; quippe Thomas ordinatus fuit episcopus Constantinopolitanus die 23 Januarii anni Christi 607, ut habetur in Chronico Alexandrino: Τοῦτο τῷ ἔτει, μὴν Ἀδουναίου, κατὰ Ῥωμαίους κγ' Ἰανουαρίου, γέγονε

B πατριάρχης ἐν Κωνσταντινουπόλει Θωμᾶς, ἀπὸ διακόνων τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, καὶ σακελλαρίου τοῦ πατριάρχου, καὶ ἐπίκου τῶν χειροτονίων. Hoc anno, mense Audugno, secundum Romanos 23 Januarii, dictus est patriarcha Constantinopolitanus Thomas ex-diacono Magnae Ecclesiae, et sacellarius patriarchae, ac ordinationibus praepositus; unde fallitur Theophanes, qui anno Incarnat, secundum Alex. 598 kalendis Septembris superioris Christi anni inchoato, pro sit Thomam sanctum Octobris die undecimo in locum Cyriaci succentum esse. Moritur autem Thomas indictione xiii, anno scilicet Christi 610, die 20 mensis Martii, qui incidat in feriam sextam, et die 22 ejusdem mensis, quae erat Dominica sepelitur, ut narrat idem scriptor Chronici Alexandrini: Τοῦτο τῷ ἔτει, μὴν Ἀύστρου, κατὰ Ῥωμαίους, Μαρτίῳ κ', ἡμέρα ζ', τελευτῆ Θωμᾶς πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, καὶ κηδεύεται τῇ κγ' τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἡμέρα α'. Caeterum ab hoc Thoma exstructum fuisse Triclinium illud, quod Thomaites dicebatur, auctor est Nicephorus Callisti lib. xviii, cap. 44. Sed vide quae de hoc Triclinio habet Ducangius, lib. ii, n. 8.

Ibid. Σέργιος διάκονος, etc., τῶν ἐν . . . καὶ γιάτη τῶν ἀμείνων πτωχείων, etc., ἔτη κη', μῆνας ζ'. Locus hic mutilus suppleri aliquo modo potest ex Chronico Alexandrino, ubi sic de Sergio habetur: Σέργιος διάκονος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, καὶ πτωχοτρόφος, φρουρὸς λιμένους. Quod sic interpretatur Ducangius: Sergius, Magnae Ecclesiae Constantinopolitanae diaconus, et ptochiorum praefectus, custos portus. Sed perperam ibi in notis monet laudatus Ducangius: Alius, ni fallor, a Sergio, quem diaconum duntaxat indignant scriptores. Sergio autem hic licet esset Magnae Ecclesiae diaconus, tamen a Syris et Jacobitis generis originem traxit, ut testatur idem Nicephorus Callisti, lib. xviii, cap. 44. Quid vero significet πτωχείων, vide Ducangii Gloss. Graec. eodem v.

D Quod autem attinet ad hujus sedis tempus, cum sedisse in episcopatu Constantinopolitano annis 29, ostendunt Tabulae Theophanis; sanctus vero Nicephorus in Chronographia ex editione doctissimi P. Goar eidem assignat annos 21, dies 21, ex nostra editione annos 28, menses 7, dies 21. Certum tamen est ex Chronico Alexandrino, Sergium successisse S. Thomae die octavo Aprilis, indictione xiii, hoc est, anno Christi 610, qui dies illo anno in Sabbatum sanctum incidebat. Sed ibi in eodem Chronico pro die octavo Aprilis scribendum esse die 18 docet Petavius in Notis ad Nicephorum, ubi de morte Sergii agitur; cujus quidem integra verba, quae ad hujus patriarchae sedis annos spectant, hic exscribere post verba s. Nicephori libet: Κατὰ δὲ τὴν δωδεκάτην Ἰνδικτιόνα τελευτῆ Σέργιος, ὁ τοῦ Βυζαντίου πρόεδρος, etc. Indictione duodecima Sergius Constantinopolitanus patriarcha moritur. Ubi istaec monet Petavius;

Indictio hæc a. 638 inchoata est, Heraclii 29. Quare a 639 ejus obitus notatur in Magnis Annalibus, cum sedisset a. 28, dies 21, ut est in Chronico Nicephori: sed falso. Nam ab eo constat Heraclium esse coronatum. Ergo ejus initium in Annalibus notatur a. C. 608, indict. 11, Phocæ 6, adeo ut 32 annos ei Ecclesie præfuerit. Verum Theophanes 29 sedisse tantum asserit. Qua ratione anno Christi 610 episcopatum iniiit, Phocæ imperatoris ultimo. Ultimus vero ejus annus incurrit in 638, indict. 11, Heraclii 28. Alexandrinum Chronicon, pag. 875, annum illum, quo Sergius patriarcha creatus est, multiplici caractere designat. Siquidem Martii 20, feria 6, mortuum refert Thomam illum antecessorem: qui 22 mensis ejusdem sepultus est, Dominica die. Postea vero Aprilis 8, indict. 13, Sabbato magno Sergium creatum pontificem. Subjicit et alium feriae characterem, Octobris 3, indict. 14, Sabbatum fuisse, de quo supra disputatum est. Annus ille procul dubio Christi est 610, cyclo solis 3, I. I. Dom. D. Ideo Martii 20, feria 6, et 22, Dominica. Cyclo lunæ 3, terminus Paschalis 15 Aprilis, Cyclo solis Constantinopolitanus 26, concurrentes, sive epactæ solis 3, quæ cum regularibus diei dant feriam 2. Quare Pascha Aprilis 19, et Sabbatum magnum 18 ejusdem. Unde in Chronico pro 8 rescribendum 18. Ex hac observatione superiorum patriarcharum seriem eandem in Annalibus corrigas. Veluti cum Thomæ primus annus comparatur cum a. 606, Phocæ 4. In quo suffragatores quidem, quod ad Phocæ annum attinet, habent Theophanem ac Cedrenum, sed utrumque errore lapsum. Nam cum Theophanes Thomæ tres annos tribuat, et a. 4 Phocæ primum illius numeret, Sergii primum duobus annis accomodat, 7 et 8. Longe melius in Alexandrino Chronico Cyrillus e vivis excessisse dicitur Octobris 29 die Sabbati, curatumque illius funus postridie Domini. Fuit hic annus 607, cyc. solis 27, lit. Dom. B, indict. 10, Phocæ 4 pene absoluto. Sequenti a. 607, Phocæ 5, indict. 10, post Cos. Phocæ a. 4 Januarii 25 creatus est Thomas. Sedit itaque a. 3. Nicephor. in Chron. tribuit a. 5, m. 5. Sed interregni spatium complexus est. At æro corrigendum rursus Chronicon, dum Phocæ 5, quo creatus est Thomas indict. 10 notat post consulatum Phocæ 3. Siquidem Phocæ primum inchoatur, ex eodem Chronico, indict. 6 Novemb. 25 Dominica, cum die 23, feria 6 inauguratus esset a Cyrillo. Annus est Christi 602, cyclo solis 25, lit. Dom. G. Anno 603, indict. 6, Phocæ consulatum iniiit. Ergo anno 604, Phocæ 2, indict. 8, numerari cœpit post ejus consulatum 1, anno deinde 605, Phocæ 3, indict. 8, annus fuit post consulatum 11. Itaque a. 606 Phocæ 4, indict. 9, est ab ejus consulatu 11. Annus vero 607 Phocæ 5, indict. 10, post ejus consulatum ordine 14 est. Male igitur in Græco, indict. 9 et 10 bis iteratur τὸ γ'. Hæc paulo accuratius a nobis excussa sunt, ut et illorum temporum historie, et luculentissimo Chronico a qua ex parte consulatur. Sic Petavius. Unde apparet optime S. Nicephorum Sergio tribuisse annos 28, menses 7, dies 21. Vide quia post Petavium habet Pagius ad annum Christi 639, n. 8.

Col. 456 D. Πύρρος πρεσβύτερος, etc., ἔτη β', μῆνας θ' ἡμέρας θ'. Idem temporis spatium Pyrrho assignat et sanctus Nicephorus in Chronographia. At vero Theophanes annos tres eidem attribuit. Cerium est enim Pyrrhum Sergio successisse anno Heraclii 50, Christi 639, mense Januario, sed quæ die non liquet. Pellitur autem e sede Pyrrhus anno ab Heraclii morte altero, ac in eius locum Paulus instituitur mense Octobri, indictio. e 15, ut habent Theophanes et Cedrenus: quibus asupulatur et sanctus Nicephorus in Breviario historico. Igitur anno Christi 641, eodem quo Heraclionas obiit,

A ejectus est Pyrrhus, non vero anno 642, ut perperam habetur in Annalibus; siquidem indictio 13 iniiit anno 641 mense Septembri. Vide Petavii eruditissimas notas ad sancti Nicephori Breviarium historicum; quas sæpe Pagius ad verbum, ut aiunt, exscripsit. Ceterum quod ait hic Nicephorus Callisti, Pyrrhum a Philippico et Gordia constitutum fuisse temporis ratio non admittit.

Col. 457 A. Παῦλος πρεσβύτερος, etc., καὶ ἐπὶ τῶν φυλακῶν, ἔτη β', ἡμέρας κς'. Totidem annos totidemque dies Paulo attribuit et sanctus Nicephorus in Chronographia. Verum Zonaras et Theophanes tam in Chronico quam in tabulis eidem insertis Paulo annos duodecim assignant. Sic idem Theophanes in Chronico: ΚΠ. ἐπίσκοπος Παῦλος ἔτη ιβ', Episcopatum Constantinopolitanum annos duodecim Paulus obtinuit. At cum Paulus iste ordinatus sit mense Octobri indictmente 13, hoc est, anno Christi 641, uti supra demonstravimus, obieritque inter diem decimum nonum mensis Decembris anni sexcentissimi quinquagesimi quarti, et diem 13 mensis Martii anni insequentis, necesse est, eum sedisse annos tredecim, et menses aliquot, uti pluribus docet Pagius ad annum Christi 651. Ceterum ἐπὶ τῶν φυλακῶν interpreatum sum super custodias secutus veterem interpretationem concilii Constantinopolitani sub Μηνᾷ, Act. 3. Ἰωάννης ὁ θεοφιλέστατος πρεσβύτερος ἐκκλησιαστικός, καὶ ἐπὶ τῶν φυλακῶν, εἶπε. Ubi iustus interpres: Ecclesie advocatus, et super custodias. Unde apparet φυλακῆς seu carceribus præfuisse Ecclesie officialem, qui ἐπὶ τῶν φυλακῶν dicebatur.

Ibid. Πύρρος ἀποκατέστη, etc., μῆνας δ', ἡμέρας κγ'. Pyrrho postquam restitutus est in sedem CP. menses item quatuor ac dies 25 attribuit et sanctus Nicephorus in Chronographia, necnon Theophanes in Chronico ad annum Incarnati secundum Alex. 644, qui Kalend. Septemb. anni Christi 652 inchoatur. Quare Pyrrhi mortem biennio anticipat, quemadmodum Baronius triennio. Ex dictis, inquit Pagius, liquet mortem Pyrrhi contigisse anno sexcentesimo quinquagesimo quinto.

Ibid. Τὰ ὅλα ἔτη αὐτοῦ, etc., ἔτη γ', μῆνας εἰς, ἡμέραι β'. Fallitur hic Nicephorus in computandis annis totius temporis episcopatus Pyrrhi, nisi librarius loco ἡμέραι ιβ', qui numerus optime quadrat, per errorem scripserit ἡμέραι β', omisso λ.

Ibid. Πέτρος διάκονος, etc., καὶ περιόδου τῆς Ἑρμηκῆς, καὶ γρηγορέως τοῦ ἀγίου Κλήμεντος ἔτη ιβ', μῆνας δ'. Petrus hic qui eadem heresi infectus fuit, substituitur in locum Pyrrhi eodem anno Christi 655. Hunc mortem obisse scribit Zonaras post annos sedis duodecim; totidemque anni in Tabulis Theophani insertis eidem tribuuntur. In Chronographia sancti Nicephori perperam ei anni duo et menses septem assignantur. Hunc etiam deceptus Baronius annos duos eidem tribuit. At Pagius Petrum ultra annos undecim et menses septem vitam in episcopatu Constantinopolitano protrahere non potuisse scribit; diemque ultimum obisse anno Christi 666. Tarasius quippe in actione 2 sextæ synodi generalis de Monothelitarum hæresi loquens: A Petro, loquit, usque ad sextam synodum non plures anni transierunt quam quindecim; quinque intermedio eo tempore pontifices fuerunt, Thomas, et Joannes, et Constantinus a prædictis hæreticis fuerunt ordinati: nec propterea reprobatii sunt. Quare cum prædicta synodus sexta anno Christi 680 celebrata fuerit, et ex annis quibus Petri successores usque ad sextam synodum, prout ipsemet S. Nicephorus scribit, sederunt, manifesto constat Petrum non ante annum sexcentimum sexagesimum sextum extinctum fuisse. Ceterum περιόδου, hoc est,

visitator, lustrator, circitor seu ut Ducangius, *A* *circator*, dignitas est hodie in majoribus ecclesiis, cuius munus describit Catalogus Allatianus: 'Ο περιδευτής· περιπατών και παιδευόμενος; τούς θελογτας; βαπτισθήναι τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει. Ea dignitas est ex ordine presbyterorum, ut scribit Joannes episcopus Citri in Responsis ad Cabasilam pag. 328. Εἰσὶ δὲ καὶ ἑτέρα ὀφφίζια, ἅπερ μάλιστα τοῖς λευρεύσιν ἀρμόδουσιν· ὁ ἐπὶ τῶν κατ'ἐχίσεων, ὁ ὄρφανοτρόφος, οἱ τέσσαρες ἐκδικοί, ὁ ἀρχὼν τῶν ψαλμῶν, ὁ νομοδέτης; καὶ ὁ περιδευτής. Vide quae de hac dignitate habent Ducangius et Meursius in Gloss. Græc. eodem v.

Col. 457 B. *Θωμάς διάκονος, etc., ἔτη β', μῆνας ζ'.* Postquam igitur Ecclesia Constantinopolitana orbata esset pastore mensibus sex, diebus sedecim, in locum Petri defuncti eligitur Thomas; sed cum mensis, quo obierat Petrus a scriptoribus non indicetur, num Thomas defunctus fuerit anno Christi 676, quo Petrus defunctus dicitur, vel sequenti, nescitur. Thomam vero e vivis excessisse putat Pagius anno tantum sexcentesimo sexagesimo octavo, vel sequenti. Huic annos tres assignant Theophani insertæ Tabulæ. Zonaras in Constante Aug. et sanctus Nicephorus in Chronographia idem temporis spatium eidem attribunt, quod Nicephorus Callisti. Cæterum Thomæ apologium contra Baronium adornare conatus est Pagius.

Ibid. *Ἰωάννης πρεσβύτερος καὶ πρωτεύδικος, etc., ἔτη δ', μῆνας. . . .* Sanctus Nicephorus in Chronographia huic Joanni annos quinque et menses novem assignat. Tabulæ insertæ Theophani eidem annos sex attribunt. At Joannes, ut putat Pagius, successit Thomæ in episcopatu Constantinopolitano anno Christi 668, vel sequenti. Moritur, ut idem scribit, anno Christi 674, aut circiter. Cæterum *πρωτεύδικος* dicitur *primus defensor Ecclesiæ*. Vide Ducangii Gloss. Græc. v. *Ἐκδικος*.

Ibid. *Κωνσταντῖνος καγκελλάριος, etc., ἔτη η', μῆνας ια', ἡμέρας ζ'.* Perperam hic Nicephorus Callisti huic Constantino annos octo, menses undecim, et dies septem ascribit; nam in Tabulis Theophani insertis eidem assignantur anni duo. Sanctus Nicephorus in Chronographia ex editione R. P. Goar eidem attribuit annum unum, menses octo, et dies septem: Constantinus quippe sedem Constantinopolitanam anno Christi 674 accepit: moritur vero anno 676, ut pluribus docet Pagius.

Ibid. *Θεόδωρος πρεσβύτερος, etc., ἔτη β'.* Huic Theodoro in Tabulis Theophanis anni duo assignantur, quemadmodum et in Chronographia sancti Nicephori, nisi quod ibidem menses insuper tres eidem attribuuntur. At Baronius, qui annos decem Petro uni e decessoribus Theodori ademerat, loco *annos duos, annos duodecim* legendum contendit, et sic annos duodecim sedisse Theodorum asserit; sed falli hac in re doctissimum cardinalem ostendit Pagius: qui etiam scribit Theodorum thronum Constantinopolitanum nactum fuisse anno Christi 676, et ab eadem sede dejectum anno 678. Cæterum qua de causa Theodorus patriarchatu spoliatus fuerit, non satis liquet, licet Baronius id factum putet ob hæresis causa.

Ibid. C. *Γεώργιος πρεσβύτερος, etc., ἔτη ε', μῆνας γ'.* Perperam huic Theodoro tribuuntur anni tres totidemque menses in Chronographia sancti Nicephori ex editione R. P. Goar, et in nostra anni duo, menses tres. Potior fides habenda hæc in re Theophani qui ad annum 17 Constantinii Pogonati loquens de Georgio ait, annum patriarchatus ejus tertium numeratum fuisse, cum ageretur sancta œcumenica synodus, additque eidem post synodum alios tres in dignitate exactos esse: *Ἰατροαρχὸς ὄντος ἐν τῇ ἀπὸ οἰκουμένης συνόδῳ*

Κωνσταντινουπόλεως Γεωργίου ἔτος ἄγοντος τῆς πατριάρχης γ', καὶ μετὰ τὴν σύνολο πατριάρχης αὐτῆς ἄλλα ἔτη γ'. Patriarcham nimirum agente in sancta œcumenica synodo Georgio, cuius patriarchatus annus tertius numerabatur: cuique post synodum alii tres in dignitate exacti sunt. In Tabulis Theophani inseritis anni etiam sex Georgio attribuuntur. Georgius igitur anno Christi 678 patriarchatum suscepit. Moritur autem, seu, ut scribit hic Nicephorus Callisti, e sede pellitur, anno 685.

Ibid. *Καὶ ὁ Θεόδωρος ἀδελφὸς, etc., ἔτος α', μῆνας ι'.* Theodoro restituto Nicephorus in Chronographia tam ex editione Scaligeriana quam R. P. Goar annum unum et menses tres assignat; at in nostra editione annus unus et menses decem eidem attribuuntur; et ita habuit exemplar, quo usus est Baronius. Verum hæc in re potior fides habenda Theophani qui eum in Tabulis tum ad 17 Constantinii Pogonati Theodoro restituto annos tres ascribit. Igitur Theodorus restitutus fuit post Georgium anno Christi 683, et pervenit usque ad annum 686. Fallitur itaque hic Nicephorus Callisti dum Theodori totum episcopatus tempus annis tribus et mensibus aliquot coarctat, ut ex prædictis liquet.

Ibid. *Παῦλος ἀπὸ λατῶν, etc., ἔτη ε', μῆνας η'.* Totidem anni totidemque menses Paulo attribuuntur et in Chronographia sancti Nicephori. At Theophanes cum in Tabulis, tum ad annum 17 Constantinii Pogonati eidem annos septem assignat. Igitur Paulus qui Theodoro successit anno Christi 686, mortem obiit anno 695. Cæterum quod dicitur Paulus ex laico a secretis electus, id etiam confirmat Agatho in sua Peroratione, ubi scribit, se cum eodem Paulo tum laico et imperatori a secretis, universa in sexta synodo mota, quæsitæque ordine assectatum esse, seque Actorum sextæ synodi scribam existitisse.

Ibid. *Καλλίνικος πρεσβύτερος, etc., ἔτη ιβ'.* Huic patriarchæ tam Nicephorus in Chronographia, quam Theophanes in Tabulis annos duodecim assignat. Successit quippe Paulo anno 9, Justiniani 2, Christi 695. Pellitur e sede Callinicus ac orbatas oculis Romam relegatur anno 1 Justiniani Rhinotmeti secundo imperantis, hoc est, anno Christi 705. Cæterum non Callinicus patriarcha, ut putavit Baronius, sed Paulus synodo Trullianæ præfuit, uti pluribus ostendit Pagius.

Ibid. D. *Κύριος πρεσβύτερος, etc., ἔτη ε'.* Theophanes anno 1 Justiniani Rhinotmeti secundo imperantis, nimirum Christi 705, Cyrum in locum Callinici successum fuisse scribit: *καὶ ἀντ' αὐτοῦ Κυρον ἐν τῇ νήσῳ Ἀμαστρίδος ἐγκλειστον ὄντα, ὡς προστάξαντα αὐτῷ τὴν τῆς δουτέρας βροσικίας ἀποκάτασασιν προεβάλετο. Et in ejus locum Cyrum quemdam in Amastri insula monachum inclusum, quod imperii secundogenerandi vaticinium edidisset, suffecit.* Huic patriarchæ tam in Chronographia sancti Nicephori, quam in Tabulis Theophanis anni sex assignantur. At perperam idem Theophanes ad annum 11 Constantinii Pogonati annos duos eidem patriarchæ attribuit. Pellitur autem a Philippico e sede Cyrus statim primo imperii ipsius anno; cuius quidem initium alii numerant a die 15 Augusti, alii a mense Decembris anni Christi 711.

Cæterum Baronius huic patriarchæ titulum confessionis ascribit, et Boilandus ad diem 8 Januarii eum inter sanctos collocat, quod Græci eodem die in Menæis eum celebrant tanquam religionis causa extorem.

Ibid. *Ἰωάννης διάκονος, etc., ἔτη δ', μῆνας. . . .* Huic patriarchæ tam in Chronographia sancti Nicephori quam in Tabulis Theophanis insertis anni tantum tres assignantur. Idem habet laudatus Theophanes in Chronico ad annum 11 Constantinii Pogonati, ubi sic legitur: *Μετὰ δὲ ἔτη*

γ. τελευτήσαντος Ἰωάννου, μετατεθῆναι Γερμανὸν ἀπὸ Κυζίκου, etc. *Post annos tres vero mortuo Joanne, Germanus Cyzico translatus est, etc.* At si initium primi anni imperii Philippici sumendum est a die 15 Augusti anni Christi 711, ut nonnulli putant, anni quatuor optime videntur attribui huic patriarchæ a Nicephoro Callisti; siquidem Philippicus, uti supra diximus, ipso sui imperii initio, dejecto e sede Cyro, Joannem quemdam, ut scribit Theophanes, improbitatis ac pravæ opinionis consortem in ejus locum substituit: Κύρον δὲ τὸν πατριάρχην ἐξώθησεν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ Ἰωάννην τὸν αὐτοῦ συμμύστην καὶ συναίρετικὸν προεβίβλετο. *Cy-ro vero patriarchæ sede ab eo dejecto, Joannem quemdam improbitatis et pravæ opinionis consortem in ejus locum promovit.* Germanus e Cyzicena metropoli transfertur atque in locum Joannis substituitur anno 2 Artemii, indictione decima tertia, mensis Augusti die undecimo, hoc est, anno Christi 715, ut tradit laudatus Theophanes ad eundem Artemii annum: Τῷ δ' αὐτῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς βσιλείας Ἀρτεμίου, τοῦ καὶ Ἀναστασίου, γ' ἡ-δixτ., μὴν Αὐγούστου α', μετετέθη Γερμανὸς ἀπὸ τῆς μητροπόλεως Κυζίκου εἰς ΚΠ. *Eodem porro secundo anno imperii Artemii, qui etiam Anastasius, indictione decima tertia, mensis Augusti die undecimo, e Cyzicena metropoli CP. Germanus translatus est.* Ceterum fallitur Baronius, uti optime monet et Pagius, dum Joannem hunc depositum fuisse ait, teste Theophane, cum Theophanes contraria scribat ad annum 17 Constantini Pogonati; quem quidem Theophanis locum paulo superius proponimus. Zonaras Joannem post triennium exauctoratum fuisse narrat; verum cum nemo alius, quod sciam, hujus depositionis meminerit, potior procul dubio hac in re fides habenda Theophani.

Col. 457 D. *Γερμανὸς ὁ μέγας, etc. ἔτη ιδ'.* Theophanes ad annum 17 Constantini Pogonati et in Tabulis Germano patriarchæ annos quindecim assignat. At idem Theophanes ad annum 13 Leonis Isauri eidem annos quatuordecim, menses quinque, et dies tres attribuit. De hujus patriarchæ sedis tempore sic scribit Pagius: Quare cum episcopus Constantinopolitanus die 11 mensis Augusti anni Christi 715 consecratus fuerit Germanus, ut patet ex Theophanis capite præcedenti laudato loco, liquet Baronium sancti Germani ordinationem in annum 714 perperam contulisse; sic enim non annos quatuordecim, sed quindecim integros cum aliquot mensium appendice pontificatum tenuisset. Liquec secundo, loco horum verborum, *dies tres*, legendum esse cum Anastasio, auctore Miscellæ, et Cedreno, *dies septem*. Sic Pagius. At perperam; nam melius legendum *dies tres*; siquidem a die 11 mensis Augusti, anni Christi 715, quo Germanus consecratus fuit episcopus Constantinopolitanus ad diem 22, anni Christi 750, quo Anastasius in ejus locum suffectus est, intercedunt anni quatuordecim quinque et dies tres.

Ibid. *Ἀναστάσιος πρεσβύτερος, etc., ἔτη κδ'.* Huic imprimis Anastasio annos viginti quatuor assignat et Theophanes non solum in Tabulis, sed etiam ad annum 17 Constantini Pogonati. Eundem aunorum numerum ipsi attribuit sanctus Nicephorus in Chronographia ex nostra editione; at ex editione R. P. Goar anni 21 perperam eidem ascribuntur; siquidem Anastasius die vicesima secunda mensis Januarii anni Christi 750, in locum Germani depositi substituitur, ut scribit Theophanes ad annum 13 Leonis Isauri: Τῇ δὲ κβ' τοῦ αὐτοῦ Ἰανουαρίου μηνὸς χειροτονοῦσιν Ἀναστάσιον τὸν ψευδώνυμον μαθητὴν καὶ σύγκλητον τοῦ αὐτοῦ μακαρίου Γερμανοῦ συνθέμενον τῇ Λέοντος ἀσθελαῖα διὰ φιλαρχίαν κομικὴν προχειρισθῆναι; ΚΠ. ψευδατί-στος. *Die autem vicesima secunda ejusdem mensis Januarii Anastasium falsi nominis virum, jusus*

A beati Germani discipulum, et syncellum in ejus loco suffecerunt, qui videlicet domini sæculum ambitione motus, cum Leonis impietati assentiret, falsus Constantinopolitanus episcopus est. Et quidem legendum esse, τῇ δὲ κβ', non vero ut in textu editionis Regiæ habetur, τῇ δὲ ζ' suadent codex Barberinus, Miscella et Anastasius: et quidem dies vicesima secunda mensis Januarii hoc anno cum Dominica concurrebat, qua ordinationes episcoporum fieri solite erant, ut supra sæpe monuimus. Moritur sa-rilegus Anastasius anno 15 imperii Constantini Copronymi, Christi 753, ut narrat Theophanes eodem loco. De morte Anastasii vide Breviarium historicum sancti Nicephori patriarchæ CP. ex editione Petaviana pag 205.

Ibid. *Κωνσταντίνος μοναχός, etc., ἔτη ιθ'.* Huic patriarchæ annos duodecim assignant sanctus Nicephorus in Chronographia, et Theophanes cum in Tabulis, tum ad annum 17 Constantini Pogonati. Verum Pagius qui existimavit statim post mortem Anastasii suffectum fuisse in ejus locum Constantinum, hoc est, anno Christi 753, nec animadvertit post mortem Anastasii aliquot mensibus Ecclesiam Constantinopolitanam orbata fuisse pastore, hoc modo ratiocinatur: Constantinus monachus et episcopus Silei patriarcha Constantinopolitanus ab imperatore renuntiatu fuerat anno Christi 753. Mensis vero Augusti die tricesimo indictione quarta, hoc est, anno 766, imperatorem, ut scribit Theophanes, Constantino patriarchæ ejusdem sententiæ consorti æcusatores subornasse, ipsum postea in exilium misisse, et in ejus locum mensis Novembris die decimo sexto quintæ indictionis Nicetam consecratum fuisse; ideoque Constantinus sedit annos 15, non vero 12, ut legitur in Chronico Nicephori et in Tabulis Theophanis. At si Pagius non tantum Theophanis versionem, sed ipsam textum Græcum legisset, animadvertisset proculdubio interpretem omisisse in versione numerum indictionis, qui sane in textu Græco septenarius reperitur; insuper ex eodem Theophanis loco, nimirum ad annum 15 Constantini Copronymi intelligere facile potuit Pagius, et Anastasium obiisse hoc ipso anno, et conciliabulum indictum fuisse, ac celebrari coeptum a mensis Februarii die decimo, indictione septima, hoc est, anno Christi 751, et sub finem illius conciliabuli die octavo mensis Augusti ejusdem anni, Constantinum hunc renuntiatum fuisse ab imperatore patriarcham: sic ibi laudatus Theophanes, postquam de Anastasii morte locutus esset, subjungit: Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει Κωνσταντίνος ὁ εὐσεβῆς κατὰ τῶν ἁγίων καὶ σεπτῶν εἰκότων παράνομον συνέδριον πλη' ἐπισκόπων συνέλεξεν ἐν τῷ τῆ Ἱερίας παλατίῳ, ὧν ἐξηρχεν Θεόδωτος ὁ Ἐφέσου, υἱὸς Ἀψιμάρου, καὶ Πασιλλᾶς ὁ Πέργης· οἱ να' ἐαυτοὺς τὰ δόξαντα δογματίζαντες μηδενὸς παρ-τος τῶν καθολικῶν θρόνων, Ῥώμης φημι, Ἀλεξ-δρείας, καὶ Ἀντιοχείας, καὶ Ἱερουσόλυμων, ἀπὸ δε-κάτην τοῦ Φεβρουαρίου μηνὸς ἀρξάμενοι, διέπρασαν ἕως ἡ' Αὐγούστου τῆς αὐτῆς ζ' ἰνδικτιῶνος· καὶ ἦν ἐν Βλαχέραις ἐλθόντες οἱ τῆς Θεοτόκου πολέμιαι, ἀνήθον Κωνσταντίνος ἐν τῷ ἀμβωνι κρατῶν Κων-σταντίνου μοναχὸν ἐπίσκοπον γενόμενον τοῦ Συλαί υ, καὶ ἐπευζόμενος ἔρη μεγάλη τῆ φωνῆ· Κωνσταντι-νου οἰκουμενικοῦ πατριάρχου πολλά τὰ ἔτη. Καὶ τῇ κβ' τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἀνῆλθεν ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ φόρῳ σὺν Κωνσταντίνῳ τῷ ἀνίερῳ καὶ τοῖς λοιποῖς ἐπι-σκόποις, καὶ ἐξεφώνησαν τὴν ἐαυτῶν κακόδοξον αἵρεσιν ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ, ἀναθεματίζαντες Γερμανὸν τὸν ἁγιοτάτον, καὶ Γεώργιον τὸν Κύπριον, καὶ Ἰωάννην τὸν Χρυσορρόδον Δομασκητὸν τὸν Μον-σοῦρ, ἀνδρῆς ἁγίους καὶ αἰδασίμους διδασκάλους. *Eodem etiam anno impius Constantinus adversus sanctas et venerandas imagines illegitimum trecen-torum triginta et octo episcoporum in Hieria palatio coegit conciliabulum, ejus præses extitit Theodo-*

Utrumque

sus Ephesi episcopus Apsimari filius, et Pastillas Pergensis antistes. Isti privatas suas sententias privata auctoritate sancientes, nullo catholice seditione, Romæ, dico, Alexandriae, Antiochiæ et Hierosolymorum præsentis a mensis Februarii die decimo scilicet initio ad Augusti diem octavarum cæptis insisterunt eadem indictione septima; qua ad Blachernas convenientibus istis Deiparæ adversariis; Constantinus Constantinum monachum, qui Sylæi episcopus fuerat, manu tenens, descendit ambonem, et clara elataque voce conceptis bene precatus: Constantino, inquit, oecumenico patriarchæ multi anni. Et vicesimo septimo mensis Augusti, imperator in forum progressus cum sacrilego Constantino et reliquis episcopis, qui omnes pravam suam hæresim coram universo populo promulgaverunt, et sanctissimum Germanum, Georgium Cyprium, Joannem Chrysorrhæum Damascenum Mansuris filium, viros sanctos, et venerandos doctores, anathemate ferire ausi sunt. Eadem lere narrat et sanctus Nicephorus in Breviario historico, postquam de morte Anastasii patriarchæ dissenuisset pag. 205 editionis Petaviane. At idem Nicephorus in Opere ms. cui titulus: Liber Antirrheticus, cujus duæ partes. Prima: Refutatio et eversio decreti illegitimi et pseudonymi, quod promulgatum est ab his qui catholicam et apostolicam Ecclesiam deseruerunt, et alienæ sententiæ se accomodaverunt ad evertendam divini Verbi incarnationem. Pars altera: Refutatio testimoniorum quæ Iconomachi contra imagines protulerunt. Hoc, inquam, in opere parte prima cap. 2, laudatus Nicephorus expresse tradit, concilium Copronymianum acephalum fuisse; habitum enim esse Constantinopolitanam sede vacante, nec creatum esse novum patriarcham nisi sub linem concilii. Sic ibi ille loquens de episcopis qui illi concilio interfuerunt, de Constantino Copronymo, necnon de concilio Copronymiano: Οὗτοι δὲ οὖν οἱ τῶν ἱερῶν χόρων καὶ παντὸς ἱερατικοῦ καὶ Χριστιανικοῦ λόγου μακρὰν τὴν κατὰ τῶν ἁγίων φέρουσι ψήφον, ἡγεμόνα καὶ διδάσκαλον τῆς ἀσεβείας ἔργουτες τὸν ἐπ' ἀσεβείᾳ βεβωτημένον μετὰ τῆς ἐνδοθείσης αὐτῷ παρρησίας θεοῦ ἐξουσίας. Τοῦτο τοίνυν τὸ αὐτῶν ἐργαστήριον ἀκέραιον ταῖς ἀληθείαις καὶ ἀχρηστον καὶ ἀπαράδοτον, ἵνα τοῖς αὐτοῖς ἐκείνων λόγοις χρησάμεθα, δικαίως ἂν καλοῖτο. Ἐπεὶ καὶ ὁ τῆς βασιλευσούσης ὑρῶνος ἀρχιερέως ἔρημος τὸ τηλικαυτὸ ἐτόγγανε. Καὶ γὰρ εἰπέ τέλει τῶν παρ' αὐτοῖς σκευωρηθέντων ἀναγορεύει καὶ προεφίρζεται ὁ Μαρμὰ, τὴν ὀνόνημον Κωνσταντίνου, τὸν δόστηρον ὄντως καὶ τριστύλιον, ἀθύρτως καὶ ἀνιέρως, ἐπὶ ἀλευρῷ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σωματός, τῆς βασιλίδος ἐπισκοπῶν ὅθεν καὶ τοῦ τῶν Ῥωμαίων ἱερομάρτυρου πλειστάς ὡσας ὕβρεις κατέχευε· πολλάκις παρ' οὗτου ἐπὶ τῆ κακοδοσίᾳ ἐπιλεγμένως. **Ii igitur a sacris locis omnique sacerdotum ac Christiano statu procul dissiti, in sanctos scientiam serunt, impietatis sue ducem ac magistrum nacti impietate celebrem, postquam permittente Deo imperium adeptus est. Itaque impia hæc officina vere captis expertis, inutilis ac traditione destituta (ut ipsorum verbis utamur) merito vocaretur. Quandoquidem et sedes Constantinopolitana tunc temporis vacavit. Nam sub finem eorum quæ ipsi impie moliti sunt, Mamonas, cognominem sibi Constantinum, inelicem sane ac miserimum, nefarie ac impie episcopum Constantinopolitanum renuntiavit ac creavit, in amica ac corporis sui exitum. Unde et a Romano antistite plurimas contumelias retulit: se penemorem ab ipso ob pravam doctrinam reprehensum. Sic sanctus Nicephorus in laudato opere ms., ubi quamplurima alia ignota habentur spectantia ad concilium Copronymianum. Sed quia propetiem prædictum opus sancti Nicephori patriarchæ Constantinopolitani, una cum aliis omnibus ejusdem sancti operibus tum editis cum ineditis typis manebimus, duobus in locis tomis, ideo hic plura exscribere necessarium esse**

A non duximus Satis quidem superque quispiam ex propositis intelliget, per plures menses vacasse tunc sedem Constantinopolitanam, et non nisi sub linem concilii Copronymiani Constantinum ab imperatore Copronymo nuntiatum fuisse patriarcham. Quod quidem accidit, ut scribit Theophanes, die octavo mensis Augusti, indictione septima, nimirum anno Christi 754, uti paulo superius demonstravimus, non vero anno 753, ut perperam Pagus existimavit. Restat modo ut videamus quo anno Constantinus e sede dejectus fuerit: quod quidem ipse Theophanes facile præstabit dum scribit ad annum 25 Constantini Copronymi, die tricesimo mensis Augusti, indictione quarta, hoc est, anno Christi 766, imperatorem Constantino patriarchæ ejusdem sententiæ consorti accusatores subornasse, ipsum primum in Hieriam, tum in Principum insulam exsulem deportari sanxisse. Unde liquet Constantinum sedem Constantinopolitanam obtinuisse annis duodecim, et diebus octo. Ceterum de hujus sacrilegi Constantini miserrima morte legendus Theophanes ad annum 27 ejusdem Augusti.

B Col. 460 A. Νικήτας Θλαδίας εὐνοῦχος, etc., . . . μῆρας δ'. Hic pro θλαδίας, cum sit repetitio omnino inutilis, legendum puto Σκλάβος vel Σολάτος, aut ὁ ἀπὸ Σκλάβων, ut habetur apud Theophanem, vel ὁ ἀπὸ Σθλαβων, ut legitur in aliis Catalogis Patr. Constantinop.; nam Nicetas iste eunuchus a Sclavis originem ducebat. Numerus autem annorum sedis hujus patriarchæ, cum locus sit nullus in codice regio, supplendus est ex Chronographia sancti Nicephori, et ex Theophane. Huic porro patriarchæ laudatus Theophanes cum in Tabulis, tum ad annum 17 Constantini Pogonati annos quatuordecim assignat. Sanctus vero Nicephorus editione R. P. Goar annos quidem eidem ascribit; ex nostra vero editione annos tredecim et menses quatuor. At certum est ex Theophane anno 27 Constantini Copronymi Nicetam eunuchum consecratum fuisse patriarcham Constantinopolitanum die decimo sexto mensis Novembris, indictione quinta, hoc est, annis Christi 766. Τῇ δὲ ἐκκαίδεκάτῃ Νοεμβρίου μηνὸς τῆς πέμπτης ἡοικτιῶνος ψήφῳ τοῦ βασιλέως χειροτονεῖται Νικήτας ὁ ἀπὸ Σκλάβων εὐνοῦχος ἀθέσμως παρρησίας Κωνσταντινουπόλεως: Cæterum mensis Novembris die decimo sexto ejusdem quintæ indictionis Nicetas a Sclavis originem ducens eunuchus præter fas canonum Constantinopolitanus patriarchæ imperatoris suffragio consecratur. Fallitur ergo sanctus Nicephorus dum ait in Breviario historico, pag. 250 editionis Petaviane, et Constantini depositionem, et Nicetæ electionem contigisse Augusto mense, indictione quarta; quippe Constantinus deponitur, uti supra ex Theophane diximus, die tricesimo mensis Augusti, indictione quarta; Nicetas vero consecratur, uti hic demonstravimus, die decimo sexto mensis Novembris, indictione quinta. Moritur autem Nicetas eunuchus, ut scribit Theophanes ad annum 5 Leonis, die sexto Dominico mensis Februarii, indictione tertia, nimirum anni Christi 780. Τῇ δὲ ἕκτῃ τοῦ Φεβρουαρίου μηνὸς τῆς γ' ἡοικτιῶνος, ἡμέρᾳ Κυριακῇ τῆς Τυροβάρου εὐνοῦχον Νικήτας ὁ ἀπὸ Σκλάβων εὐνοῦχος πατρ' ἀρχῆς κ. II. Mensis autem Februarii die sexto, eoque Dominico, indictione tertia, die Dominico, quo ante Quadragesimam ultima caseum comedendi fit potestas, Nicetas genere Sclavus, eunuchus, Constantinopolitanus patriarcha diem extremum obiit. Hinc igitur manifeste liquet Nicetam hunc Ecclesiam Constantinopolitanam rexisse annis tredecim mensibus quatuor, utriusque incompletis, ut habetur in Chronographia sancti Nicephori ex nostra editione, ubi eidem anni tredecim et menses quatuor assignantur. Perperam itaque in eadem Chronographia ex editione R. P. Goar hunc anni quoddecim attribuuntur.

Col. 460. Α. Παῖλος ὁ Κύριος, etc. ἔτη ε'. Huic patriarchæ annos quinque assignat et Theophanes cum in Tabulis, tum ad annum 17 Constantiniani Pogonati. Sanctus Nicephorus vero in Chronographia ex nostra editioe annos quinque, menses, sex eidem attribuit: ex editione R. P. Goar annos qui quæ et menses octo. Verum Pagius ibidem loco annos 5 legendum ait annos 4. A sexto enim, inquit, die Februarii anni Christi 780, quo ejus decessor vivere desiit, ad mensem Septembrem presentis Christi anni, elapsi sunt anni quatuor, et menses octo, utrinque incompleti. Sic Pagius Cæterum Theophanes ad annum 5 Leonis, postquam de morte Nicephori cumuchi, quæ contigit die sexto mensis Februarii, indictione tertia, anno Christi 780, locutus esset, Secunda, inquit, juniorum Dominica Paulus Cyprius vel invitus patriarcha Constantinopolitanus instituitur: Καὶ τῆ δευτέρῃ Κυριακῇ τῶ νηστεῶν Παῦλος ὁ τίμιος ἀνιχνώστης ὑπάρχων Κύριος τῶ γένει, λόγῳ καὶ πράξει διαλάμπων, μετὰ πολλῶν παρατηρῶν διὰ τῆς κρατοῦσας αἵρεσιν, βία πολλῆ, χειροτονεῖται πατριάρχης ΚΠ. Secunda vero juniorum Dominica Paulus venerabilis lector, Cyprius natione, doctrina et virtute præstans, quamvis ob hæresim, quæ tunc oblinebat, multum reluctaret, imo vim omnino passus Constantinopolitanus patriarcha instituitur. Idem Theophanes ad annum 4 Constantinii filii Irenes Pauli mortem indicat iniqui die tricesimo primo mensis Augusti indictione septima, hoc est, anno Christi 784. Paulum Cyprium, cum in morbum incidisset, iuscia Irene imperatrice throno nuntium remisisse, et in Flori monasterio monasticum habitum assumpsisse, et haud diu post ad Deum migrasse.

Ibid. Τασιόσιος, etc., ἔτη κα'. Tarasio patriarchæ annum unum et viginti assignat et Theophanes: sic etiam habet et sanctus Nicephorus in Chronographia, nisi quod eidem insuper dies duos attribuit. At Tarasium anno uno et viginti, mensibus duobus, non vero diebus admisisse Ecclesiam Constantinopolitanam colligitur ex eodem Theophane: quippe Tarasius renuntiatus fuit patriarcha Constantinopolitanus, ut scribit laudatus Theophanes ad annum 5 Constantinii filii Irenes, die quinto supra vicesimum mensis Decembris, indictione octava, hoc est, anno Christi 784. Moritur autem Tarasius, ut tradit idem scriptor, ad annum 4 Nicephori, die vicesimo quinto mensis Februarii, indictione decima quarta, videlicet anno Christi 806. Ignatius item Jacobus in Tarasii Vita, cap. 11 ait eum e vita migrasse hac ipsa die Februarii, postquam viginti et duos annos pontificalem cathedram decorasset.

Ibid. Νικηφόρος, etc., ἔτη θ'. Theophanes ad annum 17 Constantinii Pogonati Nicephoro annos octo assignat; at in Tabulis ipsius anni novem eidem attribuantur. Ignatius vero diaconus in Vita sancti Nicephori ei annos novem, uno mense incompleto, adscribit: quem quidem numerum optime quadrare scribit Pagius ad annum Christi 814, siquidem, ut tradit Theophanes, ad annum 6 Nicephori imperatoris, sanctus Nicephorus electus fuit patriarcha Constantinopolitanus mensis Aprilis de quoddecima magna Paschatis Dominica, indictione decima quarta, numerum anno Christi 806. Dignitate autem motus est Nicephorus et in exilium missus, ut scribunt Theophanes presbyter in Oratione de Translatione ejus reliquiarum et Ignatius diaconus in ipsius Vita, die 13 Martii anni Christi 815. Sed qui de hujus sancti patriarchæ annis ac scriptis pluribus acturi sumus in Præfatione ad ejusdem Opera, quæ propempe typis mandavimus et quorum conspectum paucis ab hinc annis vidimus, ideo hic pauca, quæ diximus, sufficiunt.

Ibid. Β. Θεόδωτος ὁ Μεθυστηρῶς, etc., ἔτη ζ'. Statim ac ejectus fuit in exilium sanctus

A Nicephorus, in ejus locum sufficitur Theolotus pseudo-patriarcha, ut scribit Ignatius diaconus in Vita sancti Nicephori num. 73. Hunc Cassiteram cognominatum ait Leo Grammaticus in Leone Armeno, pag. 446. Sed enim pluribus describit Anonymus continuator Theophanis, pag. 441, qui etiam tradit ordinationem ejus factam Paschatis festo; Pascha autem incidebat anno Christi 815, in diem primum mensis Aprilis. Moritur autem impius Theolotus anno Christi 821, ut apparet ex Symeone logotheta, qui in Michaeli Balbo, pag. 412, antequam Theophili inaugurationem narrasset quæ contigit anno Christi 821, eo tempore, inquit, summum sacerdotium Antonius Sylæi tenebat. Igitur Zonaras, qui Theodoto annos sex optime assignat, perperam ejusdem mortem tardius differt.

Ibid. Ἀντώνιος ἐπίσκοπος Σουλίου, etc., ἔτη ιγ'. Huic patriarchæ annos tredecim et Zonaras ascribit. In Appendice ad Chronographiam sancti Nicephori anni duodecim eidem assignantur. Et hic quidem numerus optime quadrare videtur si anni duodecim utrinque incompleti dicantur; Antonius quippe, ut capite precedenti diximus, pontificatum inivit anno Christi 821. Moritur autem anno 832, cum Joannes seu Jannes, qui ei in pontificatu successit, ordinatus fuerit mensis Aprilis vicesima prima, die Dominica, ut scribit continuator Constantinii Porphyrogeniti, ejusdem anni. Cæterum falluntur Curopalata et Cedrenus qui Antonii patriarchæ nullam mentionem faciunt; cujus quidem præter alios scriptores meminuit et Theophanes presbyter in oratione de Translatione reliquiarum sancti Nicephori; Nicetas item in Vita sancti Ignatii patriarchæ CP., ubi Antonium hunc cognominatum fuisse Byrsolepsam tradit.

Ibid. Ἰωάννης ὁ καὶ Ἰωάννης μάρτυς, etc., ἔτη ιγ', μῆνας θ'. Zonaras pag. 453 perperam Joanni annos tantum sex attribuit. Melius autem in Appendice ad Chronographiam sancti Nicephori huic patriarchæ anni novem assignantur. Joannes porro, ut tradit continuator Constantinii Porphyrogeniti, ordinatus fuit mensis Aprilis vicesima prima, die Dominica, hoc est, anni Christi 832. Fallitur igitur Baronius qui initium pontificatus Joannis anno 835 consignat, uti optime in meo Pagius. Pellitur autem e sede Joannes cum in hæresi esset obstinatus paulo post mortem Theophili, hoc est, anno Christi 842, uti apparet ex continuatore Constantinii Porphyrogeniti, et ex infra dicendis; unde etiam liquet Joannem annos decem incompletos sedisse. Cæterum de hoc Joanne seu Janne patriarcha pluribus agit laudatus Scriptor anonymus pag. 96.

Ibid. Μεθόδιος, etc., ἔτη δ', μῆνας β'. In Appendice ad Chronographiam sancti Nicephori Methodio anni quatuor et menses tres assignantur; verum Pagius Methodium sedisse ait annis quatuor et viginti sex diebus, die emortuali excluso; quippe a die 12 Februarii in quam Dominica incidebat anno Christi 842, et qua Methodium ordinatum fuisse apparet ex continuatore Constantinii Porphyrogeniti, ad diem 13 Junii, qua Methodius obisse dicitur in Vita sancti Joannis abbatis apud Surium ad diem 4 Novembris, hoc est, anno Christi 846, ut scribit laudatus Pagius, intercedunt anni quatuor, menses quatuor, et viginti sex dies, die emortuali excluso.

Ibid. Γ. Ἰγνάτιος, etc., ἔτη ια'. In Appendice ad Chronographiam sancti Nicephori Ignatio anni undecim et menses quinque assignantur. Auctor Libelli synodici, qui eo tempore vivebat, annos undecim, menses quatuor, dies viginti eidem attribuit. Nicolaus vero papa in epistola 2 ad imperatorem Michaelen ait, Ignatium per duodecim fere annos regis urbis innocue sacerdotium egisse. Certum tamen est,

ut scribit Pagius. Ignatium anno Christi 846, die quarto mensis Julii, in quam Dominica incidebat, ordinatum fuisse: et eundem postmodum e sede pulsulum anno 857 die vicesima tertia mensis Novembris. Unde liquet auctorem Libelli synodici optime Ignatio annos undecim, menses quatuor, et dies viginti assignasse; et eodem anno Theodoram ex aula, et Ignatium e sede Constantinopolitana ejectos fuisse, uti laudatus Pagius pluribus demonstrat.

Col. 460. C. *Φώτιος*, etc., *ετη θ'*. Photius, ut scribit Nicetas in Vita sancti Ignatii patriarchæ CP. hactenus laicus, ordinatus fuit a Gregorio Asbesta Syracusano archiepiscopo, qui ab aliquot annis a sancto Ignatio dignitate ob improbitatem motus erat; et quidem Photius hunc in modum, ut idem scribit, ordinatur: primo die monachus ex laico, altero lector, tertio subdiaconus, quarto diaconus, quinto presbyter, sexto denique, Decembris die 25, Natali Christi sacro, anni scilicet Christi 857, episcopus consecratur. Pellitur autem e sede Photius a Basilio Macedone et in monasterium Scepen relegatur postero die quam renuntiatus erat imperator idem Basilius, ut scribit laudatus Nicetas, hoc est, die vicesima quinta mensis Septembris anni Christi 867. Igitur Photius sedit annis novem et mensibus novem.

Ibid. *Ἰγνατίος πάλιν ετη ια'*. S. Ignatius in sedem restituitur, ut scribit Nicetas Paphlago in ipsius Vita, die 23 mensis Novembris, anni scilicet Christi 867, cum per annos undecim utriusque incompletos absque episcopatu vixisset. Moritur autem Ignatius, ut scribit idem Nicetas, die 23 mensis Octobris, anni Christi scilicet 877, ut ait Pagius. Itaque Ignatius præfuit iterum Ecclesiæ Constantinopolitanæ annis novem mensibus undecim.

Ibid. *Φώτιος πάλιν ἐπὶ Λεόντος τοῦ Σοφοῦ ετη ϑ'*. Photius, mortuo Ignatio, iterum sedem Constantinopolitanam occupat, nonnumquam toto triduo elapso a morte Ignatii, ut scribit Nicetas in ejus Vita, die scilicet vicesima sexta mensis Octobris anni Christi 877. Pellitur autem e sede Photius a Leone Philosopho, ut scribit Leo Grammaticus, et in Armeniacorum monasterium, Bordi dictum, relegatur anno Christi 886, ut constat ex iis quæ dicturi sumus de Stephano, qui ei in patriarchatu successit.

Ibid. *Στέφανος ὁ ἀδελφὸς Λεόντος ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ετη ϑ'*. Stephanus Basilii Macedonis filius post patris obitum, a Leone Philosopho fratre patriarcha renuntiatur, qui, ut scribit Leo Grammaticus, imminentibus Christi Nataliis, patriarcha consecratus est a Theophane primæ post patriarcham sedis episcopo, anno scilicet Christi 886. Georgius item Monachus Stephanum ante Christi Natalem patriarcham ordinatum fuisse tradit. Perperam autem hujus patriarchæ sedis tempus intra triennium concludunt Nicephorus Callisti et Cedrenus; siquidem Stephanus thronum Constantinopolitanum tenuit annis sex, mensibus quinque; ut produnt Leo Grammaticus, continuator anonymus Theophanis, Symeon logotheta, et Georgius Monachus; qui sane mense Maio anni octingentesimi nonagesimi tertii ad Deum migravit, ut ostendit Pagius ad annum Christi 888, quo anno perperam Stephani morsa Baronio consignatur.

Ibid. *Ἀντώνιος ὁ Καυλέας ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ετη β'*. Sanctum Antonium Cauleam renuntiatum fuisse patriarcham mense Maio anni Christi octingentesimi nonagesimi tertii; satis vero funetum anno 895, pluribus ostendit Pagius ad annum Christi 890. Cæterum hujus sancti patriarchæ memoria colitur cum a Grecis tum a Latinis die 12 mensis Februarii; et in Actis Bollandianis ad eundem diem Februarii recitatur: *Nicephori, beatissimi philosophi et oratoris Oratio funebris*, seu

Vita encomio contextu, magni in'er Dei pontificis et admirabilis inter patriarchas Antonii. In hac quidem oratione Antonius ob egregias ipsius virtutes, præsertim liberalitatem in pauperes valde celebratur.

Ibid. *Νικόλαος ὁ ἀπὸ Μυστικῶν ετη ιγ'*. Huic patriarchæ annos undecim et Zonaras assignat; Nicolaus quippe mysticus ordinatur patriarcha Constantinopolitanus anno Christi 895, ut scribit Symeon logotheta, qui Antonii mortem et hujus ordinationem cum anno Leonis decimo copulat. Pellitur autem Nicolaus in exsilium a Leone quod ejus quartas nuptias improbaret, ac propterea eundem Ecclesiæ liminibus excluderet, anno Christi 906, uti plurium scriptorum auctoritate docet Pagius.

Ibid. D. *Εὐθύμιος*, etc. *ετη ε'*, *ἡμῖν*. Euthymius Syncellus, vir religiosus ac pius, eodem tempore quo in exsilium missus fuit Nicolaus, renuntiatur a Leone imperatore patriarcha Constantinopolitanus. Pellitur vero postmodum in exsilium Euthymius ab Alexandro ipso imperii ejus initio, anno scilicet Christi 911, uti ex dicendis patebit.

Ibid. *Νικόλαος αὐθις*, etc., *ετη ιγ'*. Alexander imperator ipso imperii initio, pulso e sede Constantinopolitana Euthymio, Nicolaum Mysticum in eandem restituit anno Christi 911, ut scribit incertus continuator Theophanis pag. 233, Symeon logotheta pag. 471, et Georgius Monachus pag. 563. Verum in epistola ad papam Romanam, quam Latine Baronius edidit ad annum 912, Nicolaus ipse testatur restitutum se fuisse ab ipsomet Leone: *Ille vero (Leo) antequam e vita migraret, agnovit flebiliter errorem suum, veniamque a Deo petiit, me inter primos hortatore et deprecatore (ad eum enim tunc forte ab exsilio revocatus, ab eoque Ecclesiæ gubernationi restitutus), etc.* Sed huic difficultati præsto occurrit Pagius inquiring: Sed auctores isti cum Nicolaò conciliari possunt, licet fatendum sit, eos subobscurius locutos. Georgius enim Monachus in Leone, num. 44, refert, hunc imperatorem coeliaco morbo agrotantem, *Alexandrum fratrem suum imperii clavo præfessisse*. Quare, vivente adhuc Leone Alexandri opera Nicolaus ex exsilio revocatus est, et gubernationi Ecclesiæ Constantinop. restitutus. Georgius Monachus in Alexandro num. 4, de hoc imperatore scribit: *Mittens vero adduxit Nicolaum ex Galacrenis, dejecto Euthymio patriarcha; eundemque Nicolaum in patriarchalem sedem denuo restituit. Habitoque in Manaura concilio, adductoque Euthymio e Steno, Agathique monasterio, sedens ipse Alexander cum Nicolao patriarcha, depositionem ipsius peregere*. Narratis injuriis tunc Euthymio illatis, subdit: *Rursusque ad Agathi relegatus est, καὶ πάλιν εἰς τὰ Ἀγαθοῦ*. Ex his verbis apparet, Euthymium bis in exsiliu actum. Primo vivente Leone, quod Georgius manifeste supponit, cum ait mortuo Leone adductum esse Euthymium ex Steno, Agathique monasterio, et relata solemniter ejus depositione subjungit, *rursusque ad Agathi relegatus est*. Sic Pagius; qui procul dubio egregie fallitur, dum ita locum Georgii monachi intelligit, cum ille omnino diversa dicat. Laudatus quippe scriptor mortuo Leone Nicolaum ex Galacrenis adductum esse tradit, non vero Euthymium ex Steno; cum tunc primum postquam restitutus fuit Nicolaus, Euthymius in Senium relegatus fuerit; quem quidem postmodum coacto in Magnaura concilio ex Steno adductum coram omnibus deposuit, ac innumeris injuriis eidem illatis rursus ad Agathi monasterium ablegavit. Sic Georgius: *Ἐβασίλευσεν Ἀλέξανδρος, ὁ υἱὸς Βασίλειου, ἔτος β', ἡμέρας xθ', σὺν Κωνσταντίνῳ υἱῷ Λεόντος. Ἀποστείλας, εἰς ἡγάγε Νικόλαον ἐκ Γαλακρηνῶν, καταγαγὼν Εὐθύμιον πατριάρχην, καὶ ἐνεθρονίσας τὸ δευτερον τὸν αὐτὸν Νικόλαον πατριάρχην ἐποίησε*

δὲ τελέτην καὶ σύνδον Ἀλέξανδρος ἐν τῇ Μιναύ-
 ρι, ἀγαγὼν Εὐθύμιον ἐκ τοῦ Στενοῦ ἀπὸ τοῦ Ἀγα-
 θοῦ. Καὶ συγκαθίσας ἄμα Νικόλαον πατριάρχην, ἐποίη-
 σαντο τὴν κατ' αὐτοῦ καθαίρεσιν, ἀτίμως ἀποκί-
 λοντες τοῦ ἱεροπρεποῦς καὶ ἀξιαγαστοῦ ἀνδρὸς τὴν
 τιμὴν αὐτοῦ γενετῖδα, καὶ ἄλλας τινὰς ὕβρεις καὶ
 ποιηὰς αὐτῷ ἐπιφέροντες, ἃς ἡσύχως καὶ πρᾶως
 ὑπέμεινεν ὁ τίμιος καὶ ἱερὸς ἀνὴρ. Καὶ ὑπερωρίσθη
 πάλιν εἰς τὰ Ἄγαθῶ, ἔνθα καὶ τελευτήσας, κατατί-
 θεται ἐν τῇ αὐτῇ μονῇ ἐν τῇ πόλει εἰς τὰ Ψαμαθίου.
*Imperavit Alexander Basilii filius annum unum,
 dies viginti novem cum Constantino Leonis filio.
 Mittens vero adduxit Nicolaum ex Galacrenis, de-
 jecto Euthymio patriarcha; eumdemque Nicolaum
 in patriarchalem sedem denuo restituit. Habitoque
 in Manaura concilio, adducloque Euthymio ex Steno,
 Agathique monasterio, sedens ipse Alexander cum
 Nicolao patriarcha, depositionem ipsius peregere,
 indignis modis vellentes sacri viri, ac decori, digneque
 suscipiendi, venerabilem barbam, aliasque quasdam
 injurias ac pœnas illi inferentes, quas vir venerabilis
 ac sacer sedato, ac silentio, placideque ferebat.
 Rursusque ad Agathi relegatus est; ubi et vita sun-
 ctus, deponitur in suo monasterio in urbe ad Psama-
 thii œdes. Ita et incertus continuator Theophanis
 pag. 233, necnon Symeon logotheta pag. 471, nisi
 quod hic secundum addit statim id factum ab Alex-
 andro: Ὁ οὖν Ἀλέξανδρος ἀποστειλάς εὐθὺς, etc.,
 hoc est, statim post Leonis obitum, vel statim ac una
 cum Constantino post Leonis mortem imperare
 cœpit. Huic patriarchæ annos tredecim attribunt
 etiam incertus continuator Theophanis, et Geor-
 gius monachus. At melius Symeon logotheta huic
 annos 14 assignat; quippe Nicolaus restitutus fuit
 in sedem ab Alexandro imperatore, anno Christi
 911, uti supra demonstravimus; obiit autem idem
 patriarcha, ut ipsi scribunt, die quinta decima
 mensis Maii, indictione tertia decima, hoc est, anno
 Christi 925, unde annos 14, et non 13, eum sedisse
 necessario dicendum est. Cæterum scribæ incuria
 legitur in Symeone logotheta ἰνδίκτιῶνος γ', pro
 γ'. Perperam et Baronius Nicolai patriarchæ
 mortem ad annum Christi 930 distulit, uti ex dictis
 liquet.*

Col. 460, D. *Στέφανος μητροπολίτης, etc., ἐτῆ
 β', μῆνας ια'*. Huic patriarchæ annos duos et men-
 ses undecim assignant et incertus continuator
 Theophanis, Symeon logotheta, et Georgius mo-
 nachus. Stephanus quippe, ut tradunt laudati
 scriptores, renuntiatus fuit patriarcha Constanti-
 nopolitanus Augusto mense indictione tertia de-
 cima, hoc est, anno Christi 925. Moritur autem
 die quinta decima mensis Julii, ut ait incertus
 continuator Theophanis, seu die decima octava
 ejusdem mensis, ut scribit Georgius monachus,
 aut, ut tradit Symeon logotheta, die decima octava
 mensis Julii, indictione sexta; at pro sexta le-
 gendum esse prima, hoc est, anno Christi 928,
 nemo non videt: tam a mense Augusto anni Chris-
 ti 925, quo electus fuit Stephanus, ad mensem
 Julium anni 928, intercedunt anni duo et men-
 ses undecim. Cæterum numerus indictionum apud
 scriptores illius ævi passim corruptus deprehendit-
 ur: unde necessario supplendus est ex conjec-
 tura.

Ibid. *Γρύψαρ μοναχός, etc., ἐτῆ γ'*. Try-
 phon ordinatus fuit patriarcha Constantinopoli-
 tanus, ut tradunt sæpius laudati scriptores, post
 Theophanem, die quarta decima mensis Decem-
 bris, indictione prima, non vero sexta, ut apud
 eosdem legitur, hoc est, anno Christi 928. Try-
 phon vero per fraudem depositus indictione quarta,
 hoc est, anno Christi 931, ut scribit Symeon lo-
 gotheta, pag. 489. Post hujus abdicacionem Ecclesia
 Constantinopolitana viduata fuit pastore annum
 unum menses quinque, ut tradunt incertus conti-
 nuator Theophanis, Symeon logotheta et Geor-

gius Monachus. Igitur si a die secunda mensis
 Februarii anni Christi 933, qua Theophylactus
 ordinatus fuit patriarcha CP., retrocedas per an-
 num unum, et menses quinque, quibus Ecclesia
 CP. pastore viduata mansit, pervenies procul dubio
 ad diem secundum mensis Septembris anni
 931. Itaque anni tres, quibus Tryphon præfuisse
 dicitur, integri non fuere. Cæterum qua fraude
 Tryphon coactus fuit abdicare patriarchatum CP.,
 et cur fraus ei structa, pluribus narrat Symeon
 logotheta pag. 487 et 488, quæ cum sint lon-
 giuscula hic non exscribo.

Ibid. *Θεοφύλακτος, etc., ἐτῆ κγ', ἡμέρας κε'*.
 Theophylactus ordinatur patriarcha Constanti-
 nopolitanus die secunda mensis Februarii indi-
 ctione sexta, hoc est, anno Christi 933, ut scri-
 bunt incertus continuator Theophanis, Symeon
 logotheta, et Georgius monachus. Moritur patri-
 archa Theophylactus, ut scribit Cedrenus, die 27
 mensis Februarii indictione 14, nimirum anno
 Christi 956. Huic patriarchæ annos viginti tres,
 et dies viginti quinque assignat et laudatus Ce-
 drenus; scriptores vero post Theophanem sæpe a
 nobis citati numero rotundo loquentes eidem
 annos viginti quatuor attribunt. Cæterum hujus
 patriarchæ perditos mores pluribus laudati
 scriptores describunt.

Col. 461 A. *Πολύευκτος, etc., ἐτῆ ιδ'*. Sanctus
 Polyuctus ordinatur patriarcha Constantinopoli-
 tanus die tertia mensis Aprilis indictione 14, ut
 scribit Cedrenus; quo quidem anno scilicet 956,
 feria quinta in Cœna Domini cum die tertia Apri-
 lis concurrebat. Moritur sanctus Polyuctus die
 tricesima quinta a quo acclamatus fuit imperator
 Joannes Zimiscus, ut scribunt Cedrenus et Zonaras;
 quod quidem accidit die undecima mensis
 Decembris anni Christi 969. Igitur Polyucti
 mors contigit circa diem 16 mensis Januarii anni
 970, cum sedisset, ut ex dictis patet, annis tre-
 decim, mensibus novem, et diebus tredecim.

Ibid. *Βασίλειος ὁ Σκαμανδρητός, etc., ἐτῆ
 δ'*. Basilius Scamandrenus ordinatur patriar-
 cha Constantinopolitanus Dominica Orthodoxiæ, ut
 scribit Leo diaconus in Historia ms. Festum au-
 tem Orthodoxiæ incidebat hoc anno nimirum Chri-
 sti 970, in diem 13 Februarii, quæ Quadragesima
 Dominica prima fuit. Pellitur autem e sede Basilius
 et in exilium mittitur anno Christi 974, ut
 scribit Pagius; qui hujus rei testem Leonem dia-
 conum citat, qui de Basili morte agit cum de iis
 quæ anno 974 gesta fuere, loquitur. Igitur si hoc
 anno e vivis Basilius excessit, anni quatuor qui
 eidem assignantur cum a Zonara, tum hic a Ni-
 cephoro Callisti, certe utrinque incompleti
 fuere.

Ibid. *Ἀντώνιος ἡγούμενος Στουδίου, etc., ἐτῆ
 ζ'*. Antonio Studita annos sex attribuit
 et Zonaras: qui quidem anni utrinque fuerunt
 incompleti, ut patet ex iis quæ dicturi sumus
 de ejus successore Nicolao ex Cedreno et Zonara:
 Antonius quippe ipso initio anni Christi 974, pa-
 triarcha CP. renuntiatus fuit; anno vero 979
 ineunte patriarchatum abdicavit.

Ibid. *Νικόλαος ὁ Χρυσόβεργης, etc.* To-
 tum hoc caput quod cum a librario, tum a ty-
 pographo depravatum fuit, ita restituendum:
 Νικόλαος ὁ Χρυσόβεργης ἐπὶ τῶν αὐτῶν βασιλείων,
 τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ χρόνους δ' καὶ ἡμέρας ἀπομάρτυρου
 μαρτύρησιν, ἐτῆ ιβ', μῆνας γ'. Quæ sic interpretantur:
*Nicolaus Chrysoberges sub eisdem imperatoribus,
 cum Ecclesie pastore carnisset ad annos quatuor,
 et dimidium, præfuit annis duodecim mensibus octo.*
 Et ita legendum etiam supra in versione. Nam
 Antonius Studita, uti supra diximus, anno non-
 gentesimo septuagesimo nono ineunte abdicavit
 patriarchatum: tum Ecclesia CP., ut scribit etiam
 Cedrenus, cum per annos quatuor et dimidium

vacasset, paulo post medium annum nongentesimum octogesimum tertium Nicolaus Chrysoberges patriarcha Constantinopolitanus ordinatur. Huic patriarchæ annos duodecim et menses octo attribuit et laudatus Cedrenus; verum idem scriptor perperam Nicolai mortem, et Sisinnii electionem contigisse tradit indictione octava, hoc est, anno Christi 995, uti monet Pagius, qui anno sequenti id necessario factum esse, ex numero annorum, qui Nicolao a scriptoribus assignantur, demonstrat, et Cedrenum ex ipso met Cedreno corrigi.

Col. 461, A. *Σισίνιος μάλιστα ἐπὶ τῆς αὐτῆς βασιλείας ἔτη ζ'*. Et sic legendum etiam supra in textu, ubi librarii incuria *ἐαυτῆς* pro *αὐτῆς* legitur. Verum fallitur hic Nicephorus Callisti dum Sisinnio annos septem assignat; melius quippe Cedrenus huic patriarchæ annos tres attribuit. Successit porro Sisinnius Nicolao anno Christi 996, uti paulo superius diximus. Obiit vero idem patriarcha, uti ex iis quæ infra dicturi sumus, patebit, a. no 999.

Ibid. *Σέργιος*, etc., *ἔτη κ'*. Sergius hic, qui, ut scribit Cedrenus, gentis a Photio patriarcha ducebat, successit fuit Sisinnio anno Christi 999, ut patet ex eodem Cedreno, qui eidem patriarchæ annos viginti assignat, ac ejusdem mortem contigisse tradit indictione secunda: mense Julio, anno mundi 6527 (Æræ nempe Constantinopolitanæ), a. no nimirum Christi 1019. Cæterum Pagius, cui hac in re molestiam creabat Epistola Petri Antiocheni patriarchæ, quam scripserat ad Michaellem Cerularium patriarcham Constantinopolitanum, anno 1054 data, et a Baronio anno 1019, num. 9, recitata, ut solveret, inquam, Pagius nodum, Sergium hunc patriarcham binominem fuisse asserit; sed cum errasse hac in re ostem, it doctissimus P. Lequien in dissertatione quam hic subjungimus. Sic ille: Baronius ad annum Christi 1019, n. 9, ubi ex Curopalata refert in Sergii patriarchæ Constantinopolitani locum successit fuisse *Eustathium primum presbyterorum qui erant in templo regie*; subjungit hanc observationem. Quod autem idem dicat Sergium sedisse viginti annos integros, subrogatum in locum Sisinnii defuncti, videtur prætermisus ab eo Joannes patriarcha, quem Petrus patriarcha Antiochenus in epistola quam scripsit ad Michaellem Cerularium Constantinopolitanum patriarcham, ponit sedisse ante Sergium, tenuisque sedem illam vivente Joanne itidem nominato Romano pontifice, ejus nominis decimo nono. Sunt hic recitanda ejus verba, quibus plenissima fides astruitur. Sic se habent: *Et hac in re ego quidem testis fidus et alii Ecclesiæ proceres, quod tempore beatæ memoriæ patriarchæ domini Joannis, Romanus pontifex Joannes etiam nuncupatus, in sacris diptychis habebatur, et cum Constantinopolim quadraginta quinque adhuc annis venissem, inveni tempore beatæ memoriæ domini Sergii prædicti Joannem in sacra Missa una cum aliis sanctissimis relatum*. Hæc Petrus Antiochenus de rebus gestis suo tempore quas et vidit. Cum igitur hæc ita se habuisse noscantur, longe minor erat Sergii episcopatus numerus, totque annos sit necesse nimium a sede Sergii, quot tenuerit eam idem Joannes. Hæc illustrissimum Annalium ecclesiasticorum parentis observatio crucem fixit clarissimo critico Antonio Pagi, cum non solum ex Curopalata, verum et ex aliis Byzantinæ scriptoribus, et omnibus, qui plurimum sunt, Constantinopolitanorum patriarcharum Indicibus et Catalogis pateat, nullum qui Joannes nominaretur, Regiæ hujus urbis sedem tenuisse. A quo negotio ut se expediret, hoc statuit vir pereruditus. Ex iis Petri Antiocheni verbis tantum sequitur, Ser, gium patriarcham Constantinopolitanum binominem

fuisse, et Joannem etiam appellatum. Sergium enim annos viginti Ecclesiam Constantinopolitanam administrasse, non tantum Curopalates et Cedrenus, sed etiam Zonaras et auctor Catalogi episcoporum Byzantinorum lib. iv Juris Græco-Romani relati, fidem faciunt. Sic præstantissimus Pagius secare tentavit nodum, quem solvere facili negotio poterat ex accuratiori editione Græco-Latina epistolæ Petri ad Michaellem Cerularium, quam Joannes Cotelerius publici juris fecit t. II, *Monum. Eccl. Græc.* Ex ea siquidem compertum habemus Joannem illum patriarcham Antiochenum fuisse, non Byzantinum. *Ἐπὶ δὲ τούτοις, inquit Petrus n. 5, κατὸ μάρτυς ἀπαράγραπτος, καὶ ἄλλοι σὺν ἐμοὶ τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἐλλογιμῶν πολλοί, ὅτι ἐπὶ τῷ μακαρίτῳ πατριάρχει Ἀντιοχείας κυρῷ Ἰωάννῃ, ὁ πάππας τῆς Ῥώμης Ἰωάννης, καὶ αὐτὸς ἀκούων ἐν τοῖς διπτύχοις ἀνεφέρτεο. Καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει δὲ πρὸ χρίτων τεσσαράκοντα καὶ πάντα εἰσαλθὼν εὐρον ἐπὶ τοῦ μακαρίτου πατριάρχου κυροῦ Σεργίου τὸν δηλωθέντα πάππαν ἐν τῇ θείᾳ μυσταγωγίᾳ μετὰ τῶν ἄλλων πατριαρχῶν ἀναφερόμενον. Ad hæc ego quoque testis sum omni exceptione major, alique mecum plures eorum qui in Ecclesia ceteri sunt, quot sub beatæ memoriæ patriarchæ Antiochiæ domno Joanne, papa Romæ, ipse etiam Joannes nominatus, in sacris diptychis referretur. Constantinopolim præterea ante hos annos quadraginta et quinque cum venissem, reperi sub beatæ memoriæ patriarchæ domno Sergio prædicti papam in sacra Missa cum aliis patriarchis referri. Quamobrem Baronius subindeque Pagius ex imperfecta vitiosaque Metii translatione Epistolæ Petri Antiocheni decepti fuerunt.*

Ibid. *Εὐστάθιος*, etc., *ἔτη θ'*. Sergio mortuo, in ejus locum successit Eustathius, Palatinæ ædis presbyterorum princeps, anno mundi 6527, ut scribit Cedrenus, hoc est, anno Christi 1019. Eustathius mortuus paucis diebus ante mortem Basilii Bulgaricidæ, quæ contigit, ut scribit Cedrenus, mense Decembri, indictione nona, anno 6534 (Æræ nempe Constantinopolitanæ, Kaiendis Septemb. anni Christi 1025 inchoato). Igitur si Eustathius statim post mortem Sergii, quæ contigit, uti supra ex Cedreno diximus, mense Julio anni Christi 1019, patriarcha Constantinopolitanus renuntiatus fuit, certe Eustathio non anni quatuor, sed anni quinque, menses quatuor, et aliquot dies attribuendi sunt.

Ibid. *Ἀλέξιος*, etc., *ἔτη ιη'*. Alexius statim post mortem Eustathii ab imperatore Basilio Bulgaricidæ patriarcha Constantinopolitanus renuntiatur; et quidem ipso mense Decembri, anni Christi 1025, quo mortuus est idem Basilius Augustus, cum, ut scribit Cedrenus, Basilio ægrotante renuntiatus fuerit Alexius: *Ὁ δὲ διαδοχὸς ὁ βασιλεὺς ἐποίησατο Ἀλέξιον μοναχόν, καὶ κληρονομήσαντον τῆς μονῆς τοῦ Στουδίου, εἰς ἐπίσκοπον αὐτοῦ παροτρυνόμενος μετὰ τῆς τιμῆς κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου. Ὅν καὶ πέμψας ἐνθρονίζει δια τοῦ πρωτοπρεσβυτέρου Ἰωάννου, ὃ συνεργῶ ἐχρητο πρὸς τῶν κοινῶν διοίκησιν. Καὶ τῆς ἐσπερά ἐτέλεσε, etc.* In cujus locum imperator substituit Alexium monachum, Studiani monasterii magistrum, qui ad ipsum invisendam causam venerat, afferens secum caput Joannis Baptistæ. *Eum ergo cum per Joannem proto-notarium, cujus opera in administrandis publicis negotiis utebatur, in solio patriarchæ collocasset, vespere exspiravit.* Mortuus Alexius die vicesima mensis Februarii, indictione undecima, ut scribit Cedrenus, nimirum anno Christi 1045. Igitur anni decem et octo qui Alexio assignantur hic a Nicephoro Callisti et a Zonara, fuerunt omnino incompleti, quippe, ut patet ex iis quæ testè Cedreno diximus, Alexius sedit annis decem et septem, ac mensibus fortassis duobus; nam quo die mensis Decembris anni 1025, Alexius

r nuntiatus fuerit patriarcha non liquet ex scripto-ribus, quod sciam.

Col. 461 B. *Μιχαήλ ὁ Κηρουλάριος*, etc., *ἔτη ιε'*. Michael Cerularius schismatis Græcorum auctor sufficitur Alexio die Annuntiationis festo, indictione undecima, ut scribit Cedrenus, nimirum die vicesima quinta mensis Martii anni Christi 1043. Huic patriarchæ annos quindecim attribuunt et alii Catalogi patriarcharum CP., ideoque Baroni- nus Michaelis Cerularii depositionem anno Christi 1058, collocavit. At Pagius Michaeli Cerulario annos sexdecim et menses tres assignat, eumque e sede pul-um fuisse ait anno Christi 1059, quippe Curpalates, inquit Pagius, asserit Cerularium die festo Archangelorum dignitate depositum esse, cui Zonaras suffragatur. Græci autem, ut in eorum Menologio videre est, festum Archangelorum ac sancti Michaelis bis in anno celebrant, die nempe octava Junii, et die sexta Septembris.

Ibid. *Κυροστατίος ὁ Λαυκούδης ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ κυροῦ Ἰσαακίου τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ ἐπὶ κυροῦ Κυροστατίου τοῦ Δούκα, ἔτη δ', ἡμῶν*. Constantinum Lichudem quem Nicephorus Callisti, seu potius librarius omiserat, hic reponimus in- ter Michaelem Cerularium et Joannem Xiphili- num ex altero Catalogo patriarcharum CP. a no- bis hic edito ex Jure Græco-Romano. Huic patriar- chæ annos quatuor et sex menses attribuit et Zonaras. Constantinus creatus fuit patriarcha CP. anno Christi 1059, post diem octavum mensis Junii, ut scribit Pagius ex Curpalata; obiit vero circa initium mensis Januarii anni 1064, ut ex infra dicendis patebit.

Ibid. *Ἰωάννης ὁ Σπιλιτός*, etc., *ἔτη ιγ'*, *ἡμῶν*. Huic patriarchæ etiam alii Catalogi patriarcharum CP. annos tredecim et menses sex assignant. At melius Zonaras in Michaelē Duca Joannis annos undecim et menses septem attribuit, ut patet ex Anna Comnena, quæ, pag. 75, Joannem Xiphilinum obiisse scribit die secunda mensis Augusti indictione tertia decima, hoc est, anno Christi 1075, unde etiam apparet Joannem ad eam dignitatem evectum fuisse mense Januario anni 1064.

Ibid. C. *Κοσμάς ὁ Ἱεροσολυμίτης*, etc., *ἔτη ε', ἡμῶν*. Cosmas successit in locum Joannis anno Christi 1075, ut patet ex paulo superius cita- to Annæ loco. Abdicavit autem patriarchatum Cosmas, ut scribit laudata Anna, pag. 79, post aliquot dies ab Irene coronata, ipsa memoria confessionis sancti Joannis Theologi, hoc est, die octava Maii; postquam patriarchalem dignitatem tenuisset annos quinque et menses novem: *Ὁ μέντοι Ἱεροσολυμίτης Κόσμος, καὶ πατριάρχης Κοσμάς, οὗ καὶ πρότερον διεμνημονεύσαμεν, μεθ' ἡμέρας τινῶς κατὰ τὴν μνήμην τοῦ ἱεραρχοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου τὴν Ἱερουσαλίαν τελευτᾷ; ἐν τῷ κατὰ τὸ Ἐβδόμιον ἐπ' ἐνόματι τοῦ ἡγίου ῥηθέντος σηαῖ, τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον διατρέψα; ἔτη πέντε καὶ μῆνας ἐννέα, περιαιτεῖται τὴν ἀρχιερωσύνην, καὶ ἀπεισιν εἰς τὴν τοῦ Καλλίου μονήν, etc.* Interim is cuius superius meminimus patriarcha Cosmas post aliquot ab Irene coronata dies, ipsa memoria sacrorum antistitis Joannis Theologi, peracto sa- cro in templo ejusdem sancti Apostoli ad Hebro- num sito, patriarchalem dignitatem ultro abdicavit, postquam eam tenuisset annos quinque et men- ses novem, recessitque in monasterium Calliæ. Co- ronata autem fuit Irene initio mensis Aprilis anni Christi 1081. Memoria vero confessionis sancti Joannis theologi occurrit die octava mensis Maii, qua Græci sancti Joannis Evangelistæ festum cele- brant. Cæterum Annæ Comnenæ astipulatur et Zonaras, dum in Alexio imperatore scribit, Cosma- num annos quinque et menses novem Ecclesiam CP. administrasse.

Ibid. *Εὐστράτιος ἐβρούχος*, etc., *ἔτη γ'*.

A Eustratio Garidæ annos tres assignat et Zonaras in Alexio Comneno; qui sane scriptor insuper tradit Eustratium post triennium sui patriarchatus dejectum e sede fuisse ab Alexio Comneno ob causam non satis notam. Et quidem spatium trium annorum optime Eustratio convenit; nam, ut patet ex paulo superius citato Annæ loco, Eustratius pontificatum iniiit die octava mensis Maii anni Christi 1081. At illam Ecclesiam ultra annum 1884, non rexit, ut patebit ex iis quæ de Nicolao Gram- matico ipsius successore mox ex laudata Anna dicturi sumus.

Ibid. *Νικόλαος ὁ Γραμματικός*, etc., *ἔτη κγ', μῆνας . . . ἡμέρας ι'*. Nicolao Grammatico in Catalogo patriarcharum CP. a nobis hic edito ex Jure Græco-Romano assignantur anni viginti sep- tem et menses tres; Zonaras in Alexio impe- ratore eidem annos viginti septem attribuit; ideo- que anno Christi millesimo centesimo undecimo e vita migravit Nicolaus, uti optime monet Pagius: quippe thronum patriarchalem ascendit Nicolaus anno Christi 1081, aute mensera S- ptiembrem, ut patet ex Anna Comnena, pag. 275. Καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ πατριάρχου Νικολάου παρόντος· ἐφθάσε γὰρ εἰς τὸν πατριαρχικὸν ἀναβιβχέαι θρόνον ἐπι- νεμήσεως παρ' ἐπεδούσης ἑδδβλη;· ἔτους ις' κβ', μετὰ τὴν Εὐστρατίου τοῦ Γαρίδα παραίτησιν. *Patriarcha ipso præsente Nicolao (nam in patriarchicum jam thronum ascenderat, indictione septima anni sexies millesimi quingentesimi nonagesimi secundi, post Eustratii Garidæ abdicationem) etc.*

Ibid. *Ἰωάννης Ἱερομνήμων*, etc., *ἔτη κγ'*. Joannes Hieromonachum qui, ut scribit Zona- ras in Alexio imperatore, tum Chalcedonensi præerat Ecclesiæ, et in litteris cum profanis tum sacris ab ineunte ætate versatus, sufficitur in lo- cum Nicolai, anno nimirum Christi 1111. Hic vero cum Ecclesiam Constantinopolitanam rexisset annis viginti tribus, obiit anno Christi 1154.

Ibid. *Λέων ὁ Στουπής*, etc., *ἔτη γ', ἡμῶν*. Leo successit Joanni anno Christi 1a34, qui cum rexisset Ecclesiam Constantinopolitanam annis octo et mensibus sex, ut scribit hic Nicephorus Callisti, moritur anno 1145, uti optime tradunt Baroni- us, et Onuphrius in Chron. Eccles.

Ibid. D. *Μιχαήλ μοναχός*, *ἔτη η' β', μῆνας η'*. Michael hic antea prefectus monasterio in insula, quam ex situ Oxiam vocant, ut scribit Cinnamus, vir liberalibus disciplinis, humaniori- busque litteris leviter quidem imbutus, at morum elegantia, rerumque divinarum scientia nemine inferior, teste eodem scriptore, sufficitur in locum Leonis a Manuele Comneno, non vero Michaelē, ut perperam scribitur in textu Græco, anno scilicet Christi 1145. Hic cum rexisset Ecclesiam CP. annis duobus et mensibus octo, abdicavit patri- archatum anno Christi 1146, ut scribit Baro- nius.

D Ibid. *Κοσμάς ὁ Ἀττικὸς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ, μῆνας ι', καὶ ἐξεβλήθη*. Additur in Catalogo pa- triarcharum CP. a nobis hic edito ex Jure Græco- Romano, καὶ *Ἐκx ἧς τὰ χρεῖουσα μῆνας ι', εἰ Ecclesia vidua manus pastore mensibus decem*. Ni- mirum postquam ejectus fuit e sede Cosmas Atti- cus; qui sane successit M chaeli anno Christi 1146, et anno sequenti quod Bogomitorum hæresi in- fectus esset e sede pellitur, ut scribit Cinnamus, lib. II, num. 10, loquens de rebus quæ imperante Manuele gestæ sunt. Allatus lib. II, *De Consensu Eccles. Occident. et Orient.*, cap. 12, pag. 686, affert sententiam adversus Cosmam latam; quæ cum multa contineat ad illius ævi historiam spectan- tia, ideo hic a nobis integra proponitur. Σημεῖω, α τῆς καθαιρέσεως τοῦ γεγονότος πατριάρχου Κων- σταντινουπόλεως Κοσμά τοῦ Ἀττικοῦ, ὑμάρητος ἀποδείχθέντος τῷ Βογυμῆλι Νίφων. Ταῦτα παρεβλήθη· ντα καὶ συνέθω, πιστωθέντα ἐπεσθῆ ἔται

σχῆσθαι, μηνί και Ινδικτιώνος τοις προγεγραμμένοις Α
 μηνί Φεβρουαρίω κς, ημέρα τετάρτη, Ινδικτιώνος
 δεκάτης, προκαθημένον εν τῷ παλατίῳ τῶν Βλα-
 βερῶν τοῦ κρατίστου και θεοστέπτου ἀγίου ἡμῶν
 βασιλέως και αὐτοκράτορος, κυρίου Μανουήλ τοῦ
 Κομνηνοῦ, παρισταμένων τοῦ πανευχεστάτου
 Καίσαρος κυρίου Ἰωάννου τοῦ Ῥογερίου, τοῦ πανυ-
 περσεστάτου κυρίου Στεφάνου τοῦ Κοντοστεφάνου
 τοῦ σεβαστουπερτάτου κυρίου Κωνσταντίνου τοῦ
 Ἀγγέλου, τῶν ἐξαδέλφων τοῦ κρατίστου, και ἀγίου
 ἡμῶν βασιλέως, τοῦ κυρίου Ἀλεξίου τοῦ υἱοῦ τῆς
 πορφυρογεννήτου, και Καίσαρισης κυρίας Ἀννης,
 τοῦ κυρίου Ἀλεξίου, και τοῦ κυρίου Ἀνδρονίκου,
 και τῶν υἱῶν τῆς πορφυρογεννήτου κυρίας Μαρίας,
 και αὐταδέλφους αὐτῆς, τοῦ πανσεβαστάτου Σεβ-
 αστοῦ, και μεγάλου Δρουγγαρίου κυρίου Κωνσταν-
 τίνου τοῦ Κομνηνοῦ, τοῦ πανσεβαστάτου Σεβαστοῦ
 δικαιοδότη, και ἐπάρχου κυρίου Ἰωάννου τοῦ πρ-
 ωτονιτοῦ, τοῦ μεγάλου ἐπιφανεστάτου Κοιαιστορο,
 και κριτοῦ τοῦ Βῆλου, κυρίου Βασιλείου, τοῦ Πι-
 κούλου, τοῦ κριτοῦ τοῦ Βῆλου, Ἰωάννου τοῦ Ἀλωπ-
 πᾶ, και ἐτέρων οὐκ ὀλίγων τῆς συγκλήτου, και τῶν
 πολιτικῶν δικαστῶν συμπαραισταμένων αὐτοῖς, και
 τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχόντων. Εἰ δὲ και ἀνδρῶν
 παγς ἰσχυρῶ τὰ ἴδια χεῖρα, και λόγου οικείου στό-
 ματος ἀλίσκεται ἕκαστος, ὁ ἐπὶ βήματος και ταῦτα
 βασιλικῶ, παρισταμένης μὲν τῆς συγκλήτου, συμ-
 παρισταμένης δὲ και τῆς ἱερᾶς και θείας συνόδου,
 οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ και ἐτέρου πλήθους πολυριθμοῦ,
 τὰ ἐφ' οἷς παρ' ἄλλων ἤτιετο, αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ
 καταθέμενος, και οὕτως ἔχειν τὸ ἀληθὲς συνομολο-
 γήσας, ὡς οἱ ἀπαγγελλαντες τῷ κρατίστῳ και ἀγίῳ
 ἡμῶν βασιλεῖ τὰ κατ' αὐτοῦ διηγῆσαντα, πῶς
 οὐχ και ἀφωπυεῖται, τοῖς τε χεῖλαις τοῖς οικείοις
 ἐμπεδοθήσεται, και δικαίως τοῖς τούτων λόγοις, ὡς
 τισιν ἀρρήκτως πέδαις περισφιγχθήσεται; Τοιοῦτο
 δὲ και περὶ τὸν πατριάρχην τῆσδε τῆς βασιλίδος
 τῶν πόλεων Κοσμάδιν συμβέδην σήμερον. Τῶν τινες
 γὰρ ἱερωτάτων ἀρχιερίων οὐ μικρῶς ἐπὶ τούτῳ
 σκανδαλισθέντες ἐφ' οἷς ἕρων αὐτὸν ἀνθρώπῳ πρὸ
 καιροῦ τινος συνοδικῶς ἀποδειχθῆμένῳ, ὡς ἐτερό-
 φρονι, και ἀλλοτρίῳ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ὑφη-
 γουμένῳ τε και διδάσκοντι, καθὼς τὰ ἐπὶ τούτῳ
 προδάντα συνοδικῶς διεξίεισι σημειώματα, τῷ κα-
 τάρατῳ δὴ τούτῳ, και ἀμονάχῳ λέγομεν Νίφωνι·
 ὃν και ἐς τοσοῦτον ἠ τηνικαῦτα συναχθεῖσα ἱερὰ
 ἀπεκίρρηε σύνοδος, ὡς και ἀπόρριτον εἶναι, και
 πᾶσιν ἀπαξιαπῶ; ἀκωνώνητον μέχρι λόγου φιλοῦ,
 και προσήρῳσις. Περὶ τούτων γὰρ τὸ λέγειν περὶ
 συνιστάσεως τε αὐτοῦ και εὐχῆς, και τῶν ἄλλων
 ἐφ' οἷς κοινωνεῖν ἄλλήλοις εἰωθαίμεν. Διὰ γούν
 ταῦτα σκανδαλισθέντες, ὡς εἶπομεν, ὅτι περ ἀπριξ
 ἕρων αὐτοῦ τὸν τοιοῦτον ἀντιποσούμενον, και οὐκ
 ἐν ὁμολογίᾳ μόνῳ, και καθ' ἑαυτὸν συνελύσεσιν,
 ἀλλὰ και μύρις ἄλλοις συγκοινωνοῦντα αὐτῷ,
 προστλήδον τε τῷ κρατίστῳ και ἀγίῳ ἡμῶν βασιλεῖ,
 και ὡς οὐ μικρῶς ἐπὶ τοῖς γινόμενοις ὀνειπολοῦν-
 τες τῇ πανευσεβείᾳ αὐτοῦ βασιλείᾳ τὰ τοιαῦτα πάντα
 ἀνήγγειλαν. Ὡς γούν οἱος οὗτος διάπυρος; τῷ ὄντι
 και ζηλωτῆς πρὸς εὐσέβειαν μη τοιοῦτον εἶναι· ἐν τῇ
 ἐκκλησίᾳ ὄλω; ἀνεχόμενος σκανδαλον, αὐτόν τε τὸν
 πατρ. ἀρχην, και τοὺς ἐνδημοῦντα; πάντας ἡμᾶς
 συνεκαλεσάτο σήμερον, και ἤρξατο τάχα τὰ κατ'
 αὐτόν εἰ; τὸ μέσον λαλεῖσθαι τε και ἐξετάζεσθαι, ὁ
 τῆς ἀληθείας Θεός, μεθ' ὅσης ἰδῶν ὡς ἔοικε, συν-
 τριθῆς τε ψυχῆ, και πρὸς αὐτόν παρακλήσεως ὁ
 θεοστέφης ἡμῶν αὐτοκρατορ τὴν τοῦ παρόντος;
 πισπολήτω ζήτησιν αὐτόν τοιοῦτον τῇ ἐντέχνῳ τούτου
 και ἐπιστημοναρχικῆ σοφίᾳ ἐρωτηθέντα, ἐκκλύ-
 φαι τὰ κατ' αὐτόν, και χω.ῖς τινος πεπολήκεν ἐξε-
 λέγγοντος. Ὡς γὰρ ἠρωτηθῆ παρα τοῦ βασιλέως
 αὐτοῦ ὅπως ἔχειν τὸν Νίφωνα, ἀνερυθριάστως
 οὕτω και γυμνή τῇ κεφαλῇ, ὅπερ λέγεται, μη αἰρε-
 τικόν ἔχειν τοιοῦτον ἀποστολατισιν, ἀλλ' ὀρθόδοξον.
 Οὕτω γούν τοῦ κεφαλαίου δευτέρου τούτου ἐξίλεγ-
 χθῆντος, και προφανῶς ἐναντίου τοῦ πατρ. ἀρχου
 τοῖς συνοδικῶς διεγνωσμένοις, ἀκοδεχθέντος, πε-

ριτόν ἡμεῖς κρίναντες ἄμα και αὐτῷ τῷ κρατί-
 στῳ και ἀγίῳ ἡμῶν βασιλεῖ, ὡς και αὐτῷ συνδια-
 γνωμοῦντι ἡμῖν μετὰ και αὐτῆς τῆς συγκλήτου ἐπὶ
 περὶ αὐτοῦ πελυπραγομένην, ὅπως τε τὸ συνοδικῶ
 σημειώματα ἠγεῖται ὡς οὐδέν, και τοῦ οικείου μό-
 νου θελήματος ἀντέχεται τε και περιέχεται; και
 ὅπως σήμερον εἰς κοινὸν ἀπάντων ἐπήκουον ἄμα
 ἑαυτὸν ὄντα ἐν Σοδόμοις ὀνόμασας, πάντες ὁμοῦ
 κατέγνωμεν και αὐτοῦ, ὡς ὁμοφρονούντος τῷ ἀπο-
 δέχτῳ και Βογομήλῳ Νίφωνι. Καὶ κατ' αὐτὰ ἐκεῖνα
 τὰ σημειώματα ἀπόδελκτον και ἀνάξιον εἶναι τοῦ-
 τον τῆς ἀρχιερατικῆς ἀξίας ἀπαφηνάμεθα. Ταῦτα
 παρεκβληθέντα και βεβαιωθέντα ταῖς ὑπογραφαῖς
 τῶν κάτωθεν δηλουμένων ἐπεδόθη, μηνί και ἰν-
 δικτιώνος τοῖς προγεγραμμένοις, ἔτει ,δϞϞβ'.

Αἱ ὑπογραφαί.

- Κωνσταντίνος ὁ εὐτελής ἀρχιεπίσκοπος τῆς μη-
 τροπόλεως; Καισαρεία; Καππαδοκίας ὑπέγραψα.
- Ἰωάννης ἀρχιεπίσκοπος Ἐφέσου και ἐξαρχος πά-
 Βση; Ἀσίας ἑρίσας ὑπέγραψα.
- Ὁ εὐτελής μητροπολίτης Κυζικίου Θεόφιλος ἑρί-
 σας ὑπέγραψα.
- Ὁ εὐτελής μητροπολίτης Νικομηδείας Ἰωάννης
 ἑρίσας ὑπέγραψα.
- Ὁ μητροπολίτης Χαλκηδόνος Ἰωάννης ἑρίσας;
 ὑπέγραψα.
- Ὁ μητροπολίτης Κλαυδιουπόλεως Γρηγόριος; ἑρί-
 σας ὑπέγραψα.
- Ὁ εὐτελής μητροπολίτης Λαοδικείας; Βασίλειος
 ἑρίσας ὑπέγραψα.
- Ὁ εὐτελής μητροπολίτης Μύρων Θεόδωρος; ἑρί-
 σας ὑπέγραψα.
- Ὁ εὐτελής; μητροπολίτης Λαρίσης Γεώργιος ἑρί-
 σας ὑπέγραψα.
- Ὁ εὐτελής μητροπολίτης Ῥόδου Νικηφόρος ἑρί-
 σας ὑπέγραψα.
- Ὁ μητροπολίτης Κερασσούτος Πέτρος ἑρίσας
 ὑπέγραψα.
- Ὁ εὐτελής μητροπολίτης Δρίστρας Λέων ἑρίσας;
 ὑπέγραψα.
- Κωνσταντίνος ὁ εὐτελής μητροπολίτης Χριστια-
 νουπόλεως ἑρίσας ὑπέγραψα.
- Ὁ εὐτελής ἀρχιεπίσκοπος Βυζίνης ἑρίσας; ὑπέ-
 γραψα.
- Λέων ὁ εὐτελής ἀρχιεπίσκοπος Παρίου ἑρίσας
 ὑπέγραψα.
- Ὁ εὐτελής ἀρχιεπίσκοπος Καραβίζης; Γρηγό-
 ριος; ὁ Γαμαλιᾶς ἑρίσας ὑπέγραψα.
- Ὁ εὐτελής ἀρχιεπίσκοπο, Γοθίας Κωνσταντίνος;
 ἑρίσας ὑπέγραψα.
- Ὁ εὐτελής μητροπολίτης Ἡρακλείας; Πέτρος
 ἑρίσας ὑπέγραψα.
- Ἰωάννης; παραχωρήσει Θεοῦ μητροπολίτης τῶν
 Σάρδων ἑρίσας ὑπέγραψα.
- Ὁ μητροπολίτης; Νικαίας Λέων ἑρίσας ὑπέ-
 γραψα.
- Βασίλειος ὁ εὐτελής μητροπολίτης Τυάτων Καπ-
 παδοκίας ἑρίσας ὑπέγραψα.
- Ὁ Καισαρίας τῆς νέας Νικηφόρος ἑρίσας ὑπέ-
 γραψα τόνδε τὸν τόμον.
- Ὁ εὐτελής μητροπολίτης Ἀντιοχίας; τῆ; Πιτι-
 δίας Μιχαὴλ ἑρίσας ὑπέγραψα.
- Ὁ εὐτελής; ἐπίσκοπος τῆ; τῶν Νικοπολιτῶν ἐκ-
 κλησίας; Νικόλαος ἑρίσας ὑπέγραψα.
- Ὁ τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως; Τραϊνουπόλεως;
 εὐτελής; μητροπολίτης; Ν. κηφόρος ἑρίσας ὑπέγραψα.
- Ὁ εὐτελής; μητροπολίτης; Ἀμάστριδος; Κωνσταν-
 τίνος ἑρίσας ὑπέγραψα.
- Ὁ εὐτελής; μητροπολίτης; Ἀπαμείας; Γεώργιος
 ἑρίσας ὑπέγραψα.
- Ὁ εὐτελής; μητροπολίτης; Μηθύμνης; Γεώργιος;
 ἑρίσας ὑπέγραψα.
- Ὁ εὐτελής; μητροπολίτης; Μεσσηνίας; Ἰωάννης ἑρί-
 σας ὑπέγραψα.
- Ὁ εὐτελής ἀρχιεπίσκοπος; Ἀρχ διουπόλεως; Νικό-
 λαιος; ἑρίσας ὑπέγραψα.

Γεώργιος; εὐτέλης ἀρχιεπίσκοπος; Κλου ὄρισα; ἅ ὑπέγραψα.

Ὁ εὐτέλης ἀρχιεπίσκοπος Χερσῶνος Θεοφάνης ἔρισα; ὑπέγραψα.

Sententia depositionis patriarchæ Constantinopolitani Cosmæ Attici, qui una cum Bogomilo Niphone sentire compertus est, extracta, et, ut moris est, corroborata, editaque anno 6652, mense et indictione sententiæ præfixis. Mensis Februarii 26 die 4 indictione 10, præsidente in palatio Blachernarum potentissimo et a Deo coronato, sancto nostro rege et imperatore domino Manuele Comneno; assistentibus fortunatissimo Cæsare domino Joanne Rogerio, panypersebaste Stephano Contostephano sebastoyperasto domino Constantino Angelo, patribus potentissimis et sancti nostri imperatoris, domino Alexio filio Porphyrogenetæ, et Cæsariisæ dominæ Annæ, domino Alexio et domino Andronico, et filii Porphyrogenetæ dominæ Mariæ, et germanæ sororis ejusdem, pansebastato sebasto, et magno drungario, domino Constantino Comneno, pansebastato sebasto diacodota et præfecto, domino Joanne Paronita, magno et illustrissimo quæstore, et Beli judice, domino Basilio Peculio, judice Beli Joanne Alopa, et aliis non paucis senatoribus, et civilibus judicibus, simul assistentibus, et ecclesiasticis præsidibus. Si homini laqueus sicut validus propria labia, et proprii oris sermonibus singuli capiuntur, qui in suggestu est, eoque imperiali, assistente senatu, assistente etiam divina ac sacra synodo et alia innumera multitudine, de quibus ab aliis in judicium vocabatur, ea ipse per se deponens et ita rem se habere dicens, ut qui ea retulerunt, potentissimo et sancto nostro imperatori narraverunt, quamquam ratione propriis libris, veluti inevitabili lege, non compediatur. jureque merito eorum sermonibus, quasi in fragilibus compedibus non adstringetur? Tale quid et patriarchæ reginæ hujus urbium Cosmæ hodie accidit. Namque, cum nonnulli sanctissimi antistites illi offensi, quod eum conspicerent hominem paucos ante annos synodo coacta rejectum, tanquam alii sentientem, et a catholica Ecclesia diversa suggerentem edocentemque, ut sententiæ de eo in plena synodo latæ tradunt; hunc, inquam, scelestum et monachum eminentium Niphonem, quem tum celebrata sacra synodus ita condemnavit, ut nulli accessus ad ipsum concederetur, et a communione omnium, etiam verbulo et salutatione, arceretur; supervacaneum enim erit dicere de convicto illius, et oratione, aliisque quibus mutuo consuescere solemus. Propter hæc itaque offensi, ut diximus, quod viderent patriarcham, hunc hominem mordicus propugnantem, nec in colloquiis tantum et cum ipso conventibus, sed et innumeris aliis illi communicantem, accesserunt ad potentem et sacrum nostrum imperatorem, et pro iis maximum in modum tristes, condolentes, piissimæ illius majestati cuncta nuntiaverunt. Ut itaque is est vere inflammatus et zelo ad pietatem succensus, non sustinens simile in Ecclesia offendiculum, patriarcham ipsum, omnesque nos in urbe immorantes, hodie coegit et jam patriarchæ res in medium afferri examinarieque cæpta erat: testis veritatis Deus: cum omni animi dejectione, et submissis ad Deum precibus, a Deo coronatus noster imperator de eo questionem habens sua artificiosa atque epistemonarchica sapientia, patriarcham interrogavit; qui sua edixit omnia, absque eo quod ullus redargueret. Ab ipso enim imperatore interrogatus, qualem censeret Niphonem esse, impudenter nimis, et aperto capite, quod dicunt, Niphonem non hæreticum, sed orthodoxum se existimare, affirmavit. Hac itaque ratione hoc secundo capite comperto, et palam patriarcham synodicis decretis adversari, supervacaneum rati, quod ipse quoque potentissimus et sanctus noster imperator, qui una nobiscum sententiam ferebat, et

ipse senatus senserunt, de eo exactius inquirendum esse, et quomodo synodalia edicta nihili faciat, sed proprio tantum arbitrio adhæreat, illique obsecundet, et quomodo hodie omnibus, audientibus, semetipsum solum Lot inter Sodomas nuncupavit; omnes simul eum condemnamus, tanquam una sentientem cum ejecto Bogomiloque Niphone, et secundum edictorum tenorem dejicimus, et indignum archieratica dignitate declaramus. Hæc extracta, et inferioribus inscriptionibus corroborata, publicata sunt, mense et indictione supra scriptis, anno 6652.

Subscriptiones.

Constantinus humilis archiepiscopus metropolis Cæsareæ Cappadociæ subscripsi.

Joannes archiepiscopus Ephesi; et exarchus totius Asiæ, determinans subscripsi.

Humilis metropolita Cyzici Theophilus determinans subscripsi.

Humilis metropolita Nicomediæ Joannes determinans subscripsi.

Metropolita Chalcedonis Joannes determinans subscripsi.

Metropolita Claudiopolis Gregorius determinans subscripsi.

Humilis metropolita Laodiceæ Basilius determinans subscripsi.

Humilis metropolita Myrorum Theodorus determinans subscripsi.

Humilis metropolita Larissæ Georgius determinans subscripsi.

Humilis metropolita Rhodi Nicephorus determinans subscripsi.

Metropolita Cerasuntis Petrus determinans subscripsi.

Humilis metropolita Dristræ Leo determinans subscripsi.

Constantinus humilis metropolita Christianopoleos determinans subscripsi.

Humilis archiepiscopus Buziæ determinans subscripsi.

Leo humilis archiepiscopus Parii determinans subscripsi.

Humilis archiepiscopus Carabizæ Gregorius Galmas determinans subscripsi.

Humilis archiepiscopus Gothiæ Constantinus determinans subscripsi.

Humilis metropolita Heracleæ Petrus determinans subscripsi.

Joannes permissio divina metropolita Sardonum determinans subscripsi.

Metropolita Nicææ Leo determinans subscripsi.

Basilius humilis metropolita Tyanorum Cappadociæ determinans subscripsi.

Cæsareæ Novæ Nicephorus determinans subscripsi hunc totum.

Humilis metropolita Antiochiæ Pisiæ Michael determinans subscripsi.

Humilis episcopus Ecclesiæ Nicopolitarum Nicolaus determinans subscripsi.

Sanctissime metropoleos Amastridis Constantinus determinans subscripsi.

Humilis metropolita Apamiæ Georgius determinans subscripsi.

Humilis metropolita Methymnæ Georgius determinans subscripsi.

Humilis metropolita Messariæ Joannes determinans subscripsi.

Humilis archiepiscopus Arcadiopoleos Nicolaus determinans subscripsi.

Georgius humilis archiepiscopus Cii determinans subscripsi.

Humilis archiepiscopus Chersonis Theophanes determinans subscripsi.

Verum supra annus mundi secundum æram Constantinopolitanam a Septembri incipientem cog-

rius est, legendumque, ut scribit Pagius, anno 6655, qui mense Februario sequentis anni concurrebat cum indictione 10 quo feria 4 incidit in diem 26 Februarii. Ceterum Nicetas Choniates lib. II, ubi Cosmæ patriarchæ virtutes describit, et præcipue pietatem ac benignitatem in pauperes, aliam ejus depositionis causam, non hæresim fuisse scribit: Cosmæ, inquit, æmuli ad Manuelem eum calumniantur, quasi Isaacio fratri regnum conciliare studeret; hinc Manuel, Cosmam deturbare cupiens, eum cum Niphone, quo et in mensa et in ædibus utebatur, sentire perperam, iugit, ideoque ut sectatorem ac suffragatorem damnati a synodo hominis, eundem quoque condemnari jubet; quod quidem et factum fuit; verum in vindictam injustæ depositionis imperatricem nullos mares peperisse, ut ei Cosmas imprecatus fuerat, etc.

Col. 462. D. Νικόλαος μοναχός δ Μονζάλων, etc., ἐπισκόπησεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔτη γ', μῆνας δ'. Ex iis quæ capite præcedenti diximus liquet Nicolaum Musalonem in locum Cosmæ Attici successum fuisse die vicesima sexta mensis Decembris anni Christi 1147, cum sedes Constantinopolitana vacasset post depositionem Cosmæ per menses decem, nimirum a die 26 mensis Februarii ejusdem anni. Hic autem abdicato Cypri archiepiscopatu in monasterium Cosmidii se contulit, cui aliquot annos præfuit, ut habetur in Jure Græc.-Rom. lib. IV, cap. 4, ubi de translationibus episcoporum. Quod vero in hoc capite, et apud Nicephorum Callisti legitur, cum antea fuisse Cypri archiepiscopum, confirmatur ex Cinnamo pag. 47, qui rem totam pluribus tradit hisce verbis: Ὁ δὲ βασιλεὺς Νικόλαόν τινα, ὃ Μουσάλων ἐπίκλησι; ἦν, ἐξ τῶν ἀρχιερατικῶν θρόνων ἀνάγει· ὃς εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς μὲν πρότερον καταλόγους ἐτέλει, τὸν δὲ τῆς Κωνσταντίνου Ἐκκλησίας θρόνον λαχὼν, εἰτα ἐθε. οντή; ἐκτίθεν ἀφίσταται. Ἀλλ' ἅμα τε ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἐγένετο, καὶ ἅμα πᾶν κατ' αὐτοῦ κεκίνηται στάλα, παρανόμως αὐτὸν ἐπιτιθέσθαι λεγόντων τῷ θρόνῳ, ἅτε σὺν τῇ λαχούσῃ τούτου Ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ ἱερωσύνῃ ἦσθι προσασπούμενον. Ὁ δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἰσχυρογνώμων τις ἦν, καὶ τοῦ θρόνου μεβίστα οὐδὲ μὴ ἤθελεν. Ὡς δὲ ποτε βασιλεὺς τῷ πράγματι διατίθηστος, τὴν ἡτίονα ἔγνω κληρούμενος, οὐχὶ καὶ εἰσαυθὶς ἀνακρίθησθαι ἀνασχόμενος, ἀφίστα τότε τοῦ θρόνου, καὶ κατ' αὐτὸν αὐθὶς ἐβίου. *Imperator Nicolaus quemdam, cognomine Musalonem, ad patriarchalem sedem provehit, qui in ecclesiasticis primum dignitatibus versatus, Ecclesiam Cypriorum adeptus, ultro postmodum inde recesserat. Verum ut res administrare cepit, omnium statim ora in eum commotæ sunt, injuste occupatum ab illo thronum clamitantium, ut qui cum Ecclesia, quam nactus fuerat, sacerdotium quoque deposuisset. Sed is obstinatus primo, throno se deturbari haudquaquam passus: ubi autem res ad imperatoris examen delata, male sibi cessurum agnovit, abdicit ultro dignitate, ad vitam rursus privatam rediit. Nicolaus autem cum rexisset Ecclesiam Constantinopolitanam annis tribus, mensibus quatuor, ut habetur eum in hoc Catalogo Nicephori Callisti, tum in aliis, abdicare coactus fuit patriarchatum circa mensem Aprilem anni Christi 1151. Vide quæ de hoc Nicolao Musalone habet Theodorus Balsamon in Epist. Basil. ad Amphiloichium, cap. 69. Ceterum Baronii aliorumque errata quæ in hac re frequentissima occurrunt, longum omnino foret hic recensere.*

Col. 463. A. Θεόδωτος μοναχός, etc., ἔτη γ'. Nicolaus Musalonem successit Theodosius, vir monasticis institutis apprime instructus, ut scribit Cinnamus pag. 47. Quod quidem accidit circa mensem Aprilem anni Christi 1151, ut supra diximus. Obiit autem Theodosius circa mensem Aprilem anni 1153,

cum rexisset Ecclesiam Constantinopolitanam annis duobus, ut scribit hic Nicephorus Callisti.

Ibid. Νεόφυτος ἐργλειστός, ὁ ἀπὸ τῆς μοῆς τῆς Ἐυεργετίδος ἔτη. . . . Inter Theodotum laudatum et Constantinum Chliarenum recensetur Neophytus cum in Catalogo hic a nobis edito ex jure Græco-Romano, tum in aliis Catalogis; sed quoniam hic anno obierit non liquet, cum sedis ejus numerus annorum in laudatis Catalogis non compareat, fortassis temporis injuria deletus. Verum ipse puto hunc Neophytum patriarcham. cum nemo alius ex scriptoribus quod sciam hujus meminisset, commentitium esse, uti ex iis quæ infra dicentur sumis facile videre est. Unde apparebit quanti faciendus sit Catalogus hic Nicephori Callisti, absque cujus subsidio Baronius, Pagius aliique sæpe in errorem prolapsi sunt, ut cuiuslibet videre licet.

Ibid. Κωνσταντῖνος, etc., ὁ Χλιαρῆς ἔτη β'. Theodoto satis functo, ut scribit hic Nicephorus Callisti, successit Constantinus Chliarenus, anno nimirum Christi 1153, circa mensem Aprilem: obiit autem laudatus patriarcha Constantinus anno 1155, cum Ecclesiam Constantinopolitanam rexisset annis duobus, ut tradit idem Nicephorus. Huic patriarchæ in aliis Catalogis numerus annorum non assignatur.

Ibid. Β. Λουκῆς μοναχός καὶ Χρυσοθέρης, etc., ἔτη ιβ', μῆνας γ'. Lucas Chrysoberges sufficitur in locum Constantini anno Christi 1155. Qui cum rexisset Ecclesiam Constantinopolitanam annis quindecim, mensibus tribus, ut scribit hic Nicephorus, non ante annum 1169 e vivis excessit. Unde corrigendi sunt Baronius, Pagius, Leunclavius aliique qui ejus mortem prædicto anno non consignant.

Ibid. Μιχαὴλ διάκονος καὶ σακελλῆριος, etc., ἔτη ιγ', μῆνας β'. Michael diaconus et saccellarius Magnæ Ecclesiæ successit Lucas Chrysobergi sub finem anni Christi 1169. Hic cum sedisset annis octo et duobus mensibus, ut scribit Nicephorus, obiit anno Christi 1177.

Ibid. Χαρίτων μοναχός, etc., μῆνας ια'. Chariton initio anni Christi 1177, thronum Constantinopolitanum conscendit, ut patet ex annis quæ ipsius decessoribus assignat Nicephorus, et ex iis quæ dicturi sumus de ejus successore. Huic patriarchæ catalogus Onuphrii in Chron. Eccles. perperam annum unum, menses duos, et dies. . . . assignat. Moritur autem Chariton sub finem hujusque anni, ut infra videre est.

Ibid. Β. Θεοδόσιος ὁ Βορραδιώτης, etc., ἔτη ς'. Theodosius Borradiotus successit Charitoni postremis diebus anni Christi 1177, vel ipso initio anni sequentis. De Theodosio autem patriarcha pluribus agit Nicetas Choniates in Alexio Manuclis Commeni filio; qui sane scriptor tradit Theodosium a protosebaste dejectum fuisse e sede, sed haud diu post imperatricis, Cesarissæ et aliorum imperatoris consanguineorum auctoritate in eandem restitutum fuisse; quod quidem accidit, ut ait idem Nicetas, indictione 15 nimirum anno Christi 1182. Anno autem sequenti cum Andronicus filiam Irenen, ex consobrina Theodora Comnena contra leges susceptam Alexio, Manuclis ex incesto concubitu Theodoræ filio, despondere vellet, Theodosius patriarcha una cum paucis ex ordine pontificum et sacerdotum, et ex Patribus conscriptis fortiter adversatur, ac nuptias istas, utpote incestas, procedere nequaquam patiebatur. Verum postmodum ubi animadvertit patriarcha se nihil proficere, et mala manifeste ingruere, ac partem meliorem a majori vincti, e sacro palatio in insulam Terebinthum, ubi sibi diversorium et sepulcrum struxerat, discedit; ut habet laudatus Nicetas paulo superius citato loco; unde etiam

suppleti potest locus Nicephori mutilus, ubi habet, A καὶ παρητήσατο διὰ τὴν βασιλείαν.....

Col. 464. B. Βασίλειος διάκονος, etc., ἐτη β', ἤμισιν.... Andronicus imperator in locum Theodosii sufficit Basilium Camaterum, hominem suae factionis: quem quidem hisce verbis describit Nicetas Choniates in Alexio Manuelis Comneni filii, pag. 169: Καὶ περὶ τοῦ τὸν πατριαρχικὴν θρόνον διαδεξιμένου, καὶ αὐτῷ πληρώσαντος τὰ κατὰ ἔρασιν δικασκέπεται, καὶ ἐπικρίνεται Ἀνδρονίκῳ εἰς τὴν οἰκουμένην προεδρῶν ὁ Καματηρὸς Βασίλειος, ἦ τὸ ἑπαλίον, ὡς ἐλίγεται, αὐτὸς Ἀνδρονίκῳ ἐφειλίσαστο πρὸς τὴν τοιαύτην ἐπιλογὴν, οἷς μονώτατος ἐξ ἀπάντων Ἀνδρονίκῳ ἐγγράφως συνέθετο, ἐκεῖνα ἐν τῇ ἀρχιερατεύῃ διαπραττέσθαι, ὅσα φιλητὰ Ἀνδρονίκῳ, καὶ εἴησαν παναθέματα, κακείνα πάλιν ὁποστυγεῖν ὅσα οὐχ ἠδύνει Ἀνδρονίκῳ. Cum de successore suae factionis patriarchae dando deliberaret, Camatero Basilio oecumenicum pontificatum defert: aut potius illius syngrapha impulsus vendit, quia is promiserat, se quidquid cordi esset Andronicum, quantumvis illicitum, facturum, et ea declinaturnum quae illi displicerent. Basilium autem renuntiatum fuit patriarchae CP. anno Christi 1183, uti capite praecedenti ex eodem Niceta monuimus. Huic patriarchae annos sex et menses sex perpetuam assignat Baronius; quemadmodum et Onuphrius in Chron. Eccles. annos tres et menses sex; quippe in omnibus aliis Catalogis eodem anni duo, et menses sex attribuuntur. Igitur Basilium pulsus fuit e sede ab Isaacio Angelo imperatore anno Christi 1186. Causam autem hujus depositionis narrat laudans Nicetas in eodem Isaacio; unde corrigi ac suppleri possunt ea quae de Basilio scribit hic Nicephorus Callisti.

Ibid. Νικήτας, etc., ὁ Μουντάνης ἐπὶ τῆς αὐτοῦ βασιλείας Ἰσαακίου ἐτη γ' καὶ ἡμέρας ε'. Defecto e sede Basilio Camatero, in ejus locum successit Isaacus imperator Nicetam Muntanum, anno Christi 1186. Sed ne hunc quidem in sacra sede mori pas-us, invitum expulsi, senium et delirium et levitatem causatus, ut scribit Nicetas Choniates in eodem Augusto pag. 259, ubi postquam de Basilio Camatero locutus esset, sic prosequitur: Προβαλλόμενος δ' ἀντ' αὐτοῦ πατριάρχην τὸν Μουντάνην Νικήταν, τῆς Μεγίστης Ἐκκλησίας ὄντα σακελλάριον, οὐδὲ τὸν τρίγεροντα τουτοῦ τῷ θρόνῳ παρήκεν ἐναποφύζαι, ἀλλ' ἀφέλειαν καὶ κοφότητα καταγνοῦς τοῦ ἀνδρός, καὶ γῆρας ἐπεγκαλέσας ἀνεγκλήτων, καὶ ἀκοντα τοῦ θρόνου ἀπεσφενδόννησε. Nicetam Muntanum pro eo patriarcham designavit, Ecclesiae maximae sacellarium, sed ne hunc quidem, hominem natu maximum, in sacra sede exspirare passus, invitum expulsi, senium et delirium et levitatem causatus. At ex hisce Nicetae verbis non sequitur, Nicetam Muntanum statim e patriarchatu pulsum, ut perperam existimavit Baronius; siquidem illa verba denotant tantum hunc patriarcham, etsi senex esset, ante mortem suam dignitate motum fuisse. Huic autem patriarchae anni sex et menses sex assignantur in Catalogis Philippi Cypri et Matthaei Cigala; et ita legabatur in Catalogo quo usus fuerat Onuphrius in Chron. Eccles., unde Onuphrius initium Nicetae Muntani cum anno 1186 connectit, et eundem non ante annum 1192 e sede pulsum scribit. Verum ipse Nicephori Callisti Catalogum secutus Nicetae depositionem cum anno Christi 1190 connectit. Ceterum Nicetae Muntano annum unum assignat Methodius monachus; ejus quidem scriptoris locum capite sequenti citabimus.

Ibid. Δοσίθεος ὁ ἀπὸ Ἱεροσολυμῶν πατριάρχης ἡμέρας θ'. Nemo alius, quod sciam, praeterquam Nicephorus Callisti, Nicetae successorem assignat Dositheum; nam in suis Catalogis, post Nicetam recensetur Leontius; quod quidem videtur committere Nicetas Choniates in Isaacio

Angelo, pag. 259; ejus verba licet sint longinquacula, cum ad historiam et seriem horum patriarcharum pernecessariae sint, hic integra describere libet: Φροντιστικώτερον δὲ διατεθείς, περὶ τοῦ τὴν κυβερνήσαντα τὴν Ἐκκλησίαν εὐρεῖν προχειρίζεται μέγαν ποιμένα Λεοντίον τινα μοναχόν, διαβεβαίωσμένος ἐπὶ συλλόγων, καὶ διομνύμενος ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ βήματος καὶ δημηγύρεων, ὡς οὐκ ἦδει τὸν ἀνδοκ πρόεδρον· νυκτὸς δὲ ἡ θεομητῶρα τουτοῦ αὐτῷ κηλυπέδειξε, τὰ εἶδος καὶ τὴν ἀρετὴν ὑπογοσφάσα, ἀλλὰ καὶ τὸν τόπον διασαφίσασα, καὶ ὄν τὴν οἰκισιν εἶαγεν· ἀλλ' οὕτω ἐνιαυτὸς ἐξήκιστο, καὶ καταστρέφει καὶ τὸν Θεοτοκί τὴν τουτοῦ ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ ὑψώματος, μηδένα λόγον θέμενος ἡ ἐντραπεῖς εἰς ὅσους ἐπαίνους ἔλεγε περὶ αὐτοῦ, καὶ ἐδύξασε τουτοῦ ὡς θεῖον ἀνθρώπον. Ἀποσκοραχισθέντος δ' οὕτω καὶ Λεοντίου, ἔργω δραματουρηγῆται μετὰ θείων, καὶ εἰς τὴν οἰκουμένην ἐπάραι ποσέδρουσιν τὴν τῶν Ἱεροσολύμων Δοσίθεον. Εἰδὼς δὲ τοὺς κλονάας τουτοῦ μητὶ συγχωροῦντας, μέτασιν ὑπολύσας τὴν διέποντα τὸν θρόνον τῆς Θεοῦ πόλεως μεγάλης Ἀντιοχείας Θεόδωρον τὸν Βαλασαμῶν, ἀνδρα ὑπὲρ τουτοῦ τότε πάντας ὄντα νομοκριτῆ. Καὶ δὴ κατὰ μόνας αὐτῷ συγγενόμενος, σχηματίζεται τὸν ἀσφάλωντα, εἰ οὕτως ἀνδρῶν φιλοθέων καὶ λογίων ἡ Ἐκκλησία σπαλίζεται, καὶ ἡ μοναχικὴ διέβριπται καὶ τῶν τῶν ἀρετῆ, ὡς μὴ πρότερον εἶναι τὸν ἡμέριον τουτοῦ λαμπτήρα τὴν ἀσκήτην ἡλιον, ἡ τὸν ἐπὶ τῶν κεραιάκων τοῦ ἱεροῦ καθιζησόμενον θρόνον, καὶ ἀρίστως τὸ τῶν πιστῶν διθυβουόντα πλήρωμα, καὶ τοιαῦτα ἕτερα σχετλιαστικῶς προσανδιχόμενος, ἐπήγαγε πάλαι μὲν βούλεσθαι μετενεγκεῖν αὐτὸν ἐκ τῆς Ἀντιοχείας Ἐκκλησίας εἰς τὴν οἰκουμένην περιωπήν, καὶ λυγνῶν ταῖς τῶν νόμων τηλαυγαῖας πύμφωτον, ὑποστέλλεσθαι δὲ τὴν μετὰ θεῖον ὡς πάλαι τοῖς κανόσιν ἀπειρημένην, καὶ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἀπάδουσαν θεσμοῖ. Εἰ δ' αὐτὸς σχολῆ ἂν ὡς νόμους καὶ κανόνας ἀκριθωσάμενος χίραν ἔχουσαν ἀποδεχέμεναι, καὶ ἡ ποτε καὶ νῦν τὴν μετὰ θείων, καὶ τὰς τῶν πολλῶν εἰς τουτοῦ μεθαρμώσσει γνώμας, ἔραμιον ὄντως τῆ γήσεται τὸ πρᾶχθόν, καὶ οὐκ ἀναβαλεῖται τὸ πέρας, ἀνεύθυνον ποιῶν τὴν προχειρίαν. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς οὕτως μετῆλθε τὸν Ἀντιοχείας Θεόδωρον, ὁ δὲ πάντα ἐκτελεῖ γενέσθαι κατέθετο. Σύλλογοι οὖν μετ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἀρχιερέων ἀνὰ τὰ ἀρχαῖα τῆ ἱερᾶ, καὶ σύνοδοι καὶ συζητήσεις περὶ μεταθέσεως, καὶ παρὰ πόδας ἐκχώρησις, καὶ τόμος ἐπὶ βασιλικῷ συμπληρούμενος βήματος, καὶ ὁ μὲν Ἀντιοχείας, πάλιν Ἀντιοχείας ἐώμενος, καὶ ὁ Δοσίθεος ἀπὸ τῶν τῶν Ἱεροσολύμων θώκου εἰς τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀναγόμενος, καὶ ἡ προπομπὴ ὡς λαμπροτάτη καὶ πολυανθρωπηυτάτη τῶν πωποσις, ὡς εἶναι καὶ θριαμβοδὸς βασιλέων ἀμφήριστος, καὶ ὄχανεις ἐπὶ τουτοῦ οἱ φανακισθέντες ἀρχιερεῖς, καὶ τοὺς κανόνας εἰχῆ κατανομισάμενοι, ἀμέλει τοι καὶ μὴ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐνεγκεῖν τὸν γέλωτα ἔχοντες, παρασυναγωγὰς ποιῶσι καὶ ὀχλαγώγια οἱ λογάδες του βήματος, καὶ τῶν ἀρχιερέων ὅσους εἰς τὴν γλώτταν πρὸς λόγῳ ἰσχύει ἐπίσημον· οὐκ οὖν ἐπιδάτης Ἐκκλησίας ἀλλοτριᾶς ἀκούει Δοσίθεος, καὶ ἀναλυομένην ἔχει τὴν δευτέραν τιμὴν, καὶ τὸ ὄρθον κατὰ γεται. Τὴν δ' ἦρταν μὴ φέρειν ἔχων ὁ βασιλεὺς, ἀναμαχόμενος ἦν, καὶ παντοίας σπεύσας ἰσχύειν τὴν κυρσίαν μετὰ θείων· καὶ μετὰ βραχὺν τινα χρόνον ἀναλύσας τὰ ἐπιγινόμενα, αὐτὸς ἐστήριξε τὸν Δοσίθεον· ὅτε καὶ διὰ τῶν πεπεκυρόρων αὐτοῦ θουρῶρων, καὶ τῶν τοῦ παλατίου ἐκκρίτων, προὔπερψεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ μέγιστον τέμενος, δεδιῶ· μὴ τὸ πλήθος νεωτερίσειεν· ἦν γὰρ διὰ μισσοὺς ἄπισιν ὡς φιλόθρονος, ὁ Δοσίθεος, καὶ τὸ τῶν κρατούντων ἐπὶ μὴ καιρίως πράγμασιν ἐναστακίκα τε καὶ φιλαυτον οὐκ ἐπαίνετον· ἀλλὰ καὶ πάλιν του θρόνου ἀποδοπομπεῖται Δοσίθεος, καὶ πέπονθεν ἀτεχνῶς τὸ τῆ; Αἰσωπειᾶς κυνὸς, ἡς τε οἰεῖται ἀποπεσῶν ἱερᾶ ἀρχῆς (ἔτερος γὰρ Ἱεροσολυμῶν κειροτόνητος) καὶ τοῦ μεζόνος θρόνου καθαιρεθείς. Καὶ τουτοῦ μὲν ἐς εἰς α. Καὶ προχειρίζεται

πατριάρχης, μέγας δὲ σκευοφύλαξ ὁ Σιφιλίνος Γεώργιος. Cum autem diligentius de gubernatore Ecclesie cogitaret, Leontium monachum quemdam, magnum pastorem designat: in populi frequentia pro tribunali iurejurando testatus, eum virum prius ignotum sibi a Dei Genitrice noctu esse demonstratum, non forma et virtute ejus duntaxat descripta, sed loco etiam ostenso in quo habitaret. Verum eo quoque Dei Genitrice, priusquam annus elaberetur, repudiato, nihil verecundatus, quod coram tam multis eum ut divinum hominem laudibus extulisset, mutationem instituit, Hierosolymitanum Dositheum ad œcumenicum patriarchatum evecturum. Quod cum canones non permittere sciret, Theodorum Balsamum, magnæ Antiochiæ episcopum, virum eu ætate jurisconsultissimum, astu circumvenit, et in privato colloquio indignationem simulat, quod Ecclesia piis et doctis viris ita destituatur, et monastica virtus ita obsoleverit atque evanuerit, ut nemo sit qui universalem sedem, non secus ac solis irrequitibus circuitus orbem terrarum, illustret, cœtumque fidelium quam optime gubernet. Hæc et id genus alia non sine dolore præfatus, subjungit olim fuisse sibi in animo, illum ex Antiochena sede in œcumenicam, ut illustrem legalis puritatis lucernam transferre. Sed ab ea mutatione veterum canonum et ecclesiasticarum sanctionum interdicto deterri. Si vero ipse, ut legum et canonum peritissimus, translationem, ut olim, ita nunc quoque habere locum, demonstrare, ac vulgo persuadere possit: se omnino id in lucro deputaturum, eumque (modo liceat) incunctanter designaturum. Hoc modo tractatus Theodorus, omnia rata fore affirmavit. Postriedie concilio pontificum in œde sacra indicto, et quæstione illa agitata, translatio statim concessa, et litteris imperatoris confirmata est. Ac Antiochenus ut ante fuerat, ita mansit Antiochenus. Dositheus vero a sede Hierosolymitana Constantinopolim est translatus, cum tam frequenti et splendido comitatu, ut haud dubia regum triumphum æquaret. At primarii sacerdotes, ceterique fecundia insignes, qui se canonibus temere violatis deceptos videbant, obstupescit, cum risum diutius perferre non possent, extraordinaria conciliabulis et plebis conventicula instituant, alienæ Ecclesie occupator audit Dositheum, secundo honore abrogato a sede educitur. Imperator vero, ignominiam illam non ferens, omnibus modis adversatur, ac nihil non facit, ut approbata illa translatio valeat; nec nullo post, abrogatione sublata Dositheumque denuo confirmatum, per bipenniiferos satellites, et palatinos proceres in sacram œdem deducit, populi motum veritus. Erut enim Dositheus ob ambitionem et impetivestivam pertinaciam, et parum laudatum sui studium, omnibus invisus. Cæterum rursus sede ejiçitur, eodemque modo quo canis Æsopicus, et pontificum quem tenuerat, amittit (nam alius Hierosolymis electus erat) et majori sede excidit, magno pisorum custode Xiphilino Georgio patriarcha designato. De hac autem translatione Dosithei loquitur et ipse Nicephorus Callisti lib. xiv, cap. 29. Quæ cum sint nonnihil diversa ab iis quæ de Dositheo refert laudatus Nicetas, ideo hic describere placet: Τοῦ δ' ἐξ Ἀγγέλων Ἰσαακίου τὸν τῆς βασιλείας πρῶτον ἑθρόνον, ὁ Ἱεροσολύμων Δοσίθεος; εἰς τὸν τῆς Κωνσταντινου ἑθρόνον μετέγεται, ἐκεῖτε δὲ Μάρκος; ὁ κατὰ Φλώρον προάγεται. Ἐτα πάλιν Δοσίθεος; τὴν Κωνσταντινου λιπών, εἰς εὐν τῆς Αἰτίας ἑθρόνον ἐπάνεισι, τοῦ κατὰ Φλώρον ἐκείθεν παρὰ πᾶσαν δίχην ἀπελαθέντος. Ἐς ὕστερον δὲ καὶ ἄμφω τοὺς ἑθρόνους τῆς τ' Αἰτίας; καὶ Κωνσταντινου παρῆταιτο Δοσίθεος; καὶ καθ' αὐτὸν γεγόμενος; ἐτελεύτα. Isaacio Angelo imperante Dositheus Hierosolymitanus Constantinopolim est translatus: cum Hierosolyma inde Marcus, qui et Florus dictus est, transisset. Deinde Dositheus rursus Constantinopoli relicta, in Æliæ thronum reversus est, eo qui Florus nominatus est, inde præter jus et

æquum omne expulso. Postea vero utraque et Æliensi et Constantinopolitana sede posthabita, Dositheus privatus vixit, et decessit. Methodius monachus apud Allatium in exercitatione contra Gregygonum, pag. 330, loquens de Isaacio Angelo ait, eumdem imperatorem spatio novem annorum, quibus imperium tenuit, quinque patriarchas Constantinopolitanos creasse. Sic ille: Τί δὲ καὶ Ἰσαάκιος ὁ Ἄγγελος οὐ χωρὶς πάσης αἰτίας εὐλόγου, καὶ κανονικῆς; αἰτίας; τὸν Καματηρὸν τοῦ ἑθρόνου παρακινήσας, Νικήτην τὸν σακελλάριον ἔθετο; Οὐχὶ τοῦτον αὐθις ὦ; ἀφελῆ μετ' ἐνιαυτὸν ἕνα καταγαγών, τὴν Θεοτοκίτην Λεόντιον πατριάρχην πεποίηκεν, ὃν καὶ Θεοτοκίτην ἐκάλεσε, διαδοχαιούμενος τὴν Θεοτόκον ἐμφανισθῆναί οἱ, καὶ προτάξαι; Νικήτην μὲν καὶ Θεοτοκίτην, Λεόντιον δὲ ἀντ' αὐτοῦ τῷ ἑθρόνῳ ἐγκαταστήσας; Οὐχὶ αὐθις; τὸν μὲν Λεόντιον τοῦ ἑθρόνου ἐξέτισε τῆς Θεοτόκου αὐτῷ καὶ πάλιν τοῦτο πειθῆσαι διαταξαμένης; Ἰσχυροζόμενος, τὴν Ἱεροσολύμων δὲ Δοσίθεον τῆς Κωνσταντινου ἐπαρχίην ἀπέδειξεν; Ἐπεὶ δὲ ὁ γεγγυσιμὸς πολὺ; περὶ τοῦτου γεγένηται, οὐχὶ Δοσίθεος τοῦτου ἕνεκα τοῦ ἑθρόνου ἀποπεσών, ἕτερος προσβλήθη; Πέντε γοῦν οὕτω πατριάρχας τῆς Κωνσταντινου ὁ Ἰσαάκιος ἐγκατέστησεν ἐν χρόνῳ ἐν ἐνέα, οὗς καὶ ἦν βασιλεύσας; αὐτῷ; λόγῳ μὲν καὶ κανονικοῖς; ἐγκλήμασιν οὐδαμῶς; ἀπλῶς δὲ οἰκείῳ θελήματι καὶ ὀρέξει τ' ἢ μὲν κατὰ γων, τὴν δὲ ἀνάγων. Καὶ ὅμως οὐδεὶς τούτων, ἢ τῶν δι' αὐτῶν χειροτονηθέντων ἀδακτος τῆ Ἐκκλησίᾳ γεγένηται. Τὸ δὲ δὴ ἀστειότερον, μᾶλλον δὲ ἀτιμώτερον, ὅτι πάντες ἕξων ἐν ταῖς ἡμέραις Ἰσαακίου διὰ τὸ οὐλογοζόμενον τάχα ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ γεγένησθαι. Annon præterea Isaacius Angelus absque ulla rationabili causa, et decreto canonico Camatero e solio pulso, Nicetam sacellarium substituit, et hoc rursus anno exacto, uti oneri parum idoneo, submoto, Theotocitem Leontium, quem Theotocitem nuncupavit, asserens Deiparam sibi apparuisse, mandasseque, Niceta deposito, Leontium loco illius in throno substituere? Annon postmodum Leontium de throno ejecit, Deiparam, ut id etiam perageret, demandasse contendens, et Hierosolymitanum Dositheum hierarcham CP. declaravit? Cum ergo de eo murmuratio querula inualesceret, annon propterea Dositheo de throno excidente, alius electus est? Hunc in modum itaque quinque patriarchas Constantinopolitanos Isaacius spatio novem annorum, quibus imperium tenuit, creavit, nulla ratione motus, aut criminum adversus canones reos, sed simpliciter et proprio arbitrio, et appetitu hunc quidem deprimens, illum vero exaltans. Et nihilominus ex his nemo, aut ex illis, qui ab ipsis ordinati sunt, rejectus ab Ecclesia est. Quod vero festivus est, vel ut verius dicam, tanta dignitate indignus, omnes hi sub ejusdem Isaacii imperio vitam ducebant: quod illius dominatus exiguo tempore perduravit. Ex his autem, quæ in hanc rem ex Niceta Choniaste, ex Nicephori Callisti Historia, et ex Methodio monacho protulimus, apparet, Nicetæ Muntano non Dositheum Hierosolymitanum, sed Leontium Theotocitem successisse; unde vero mutuatus sit idem Nicephorus ea quæ in Catalogo expressit, nescitur: nisi quis credat ideo a laudatis scriptoribus nullam mentionem fieri post Nicetam Dosithei, quod ille prima vice novem tantum diebus illam sedem tenuerit. At vero similis videtur id quod de Dositheo in hoc Catalogo dicitur a scriba additum fuisse; et Dositheum non nisi post Leontii depositionem ad thronum Constantinopolitanum evectum: quod quidem necessario concludi debet ex Niceta, dum narrat quod astu Isaacius imperator Theodorum Balsamum deluserit; cujus quidem Nicetæ auctoritas omnino præterenda est Nicephoro; quippe Nicetas initio tertii decimi sæculi floruit, Nicephorus vero initio sæculi subsequenti. Cæterum vide quæ de Dosithei patriarchatu post Leontium monemus infra.

Col. 461 C. Λεόντιος ὁ λεγόμενος Θεοτοκί-

της, etc., μῆνας ἐπτά, etc. Nimirum mensibus septem, et ita legendum supra in versione, ubi librarii incuria legitur *novem pro septem*. Niceta igitur Muntano e sede pulso successit Leontius Theotocius anno Christi 1190, qui cum sedisset mensibus septem, pellitur ab Isaacio eodem astu, quo institutus fuit, ut patet ex iis quæ ex Niceta Choniote, et ex Methodio monacho capite præcedenti protulimus. Cæterum hujus depositio accidit hoc ipso anno.

Col. 464 C. Ὁ Δοσίθεος ὁ πρωτοπατριάρχης Ἱεροσολύμων, etc., ἔτος α', ἡμισυ. Pluribus de Dositheo egimus paulo superius, ideo hic tantum monere sufficiet, eum renuntiatum fuisse patriarcham CP. post Leontium ad finem anni Christi 1190, vel initio anni sequentis; qui cum sedisset annum unum et dimidium, non ante annum 1192 a sede pulsus fuit.

Ibid D. Γεώργιος διάκονος, etc., ὁ Σπιρίλιος, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ, ἔτη ζ', μῆνας θ', ἡμέρας κζ'. Dositheo e sede pulso ab Isaacio Comneno successit Georgius Xiphilinus anno Christi 1192, qui cum sedisset annis sex, mensibus novem, diebus viginti septem, patriarchatum abdicavit, ac in monasterio Phryganorum, quod exstruxerat sub imperio Alexii Angeli, fratris Isaacii, detonsus est, ut videtur hic innuere Nicephorus Callisti; quod quidem accidit anno Christi 1198. Cæterum hujus patriarchæ meminit Nicetas Choniates in Alexio Comneno, pag. 332, eique annos septem assignat.

Ibid I. Ἰωάννης διάκονος ὁ χοροθύλαξ ὁ Καματηρός, etc. Mortuo Gregorio Xiphilino, ut habetur in Catalogo a nobis hic edito ex Jure Græco-Romano, quoniam aberat peregre Alexius imperator in expeditione Occidentali, caruit thronus suo patriarcha mensibus duobus; postmodum in ejus locum succitit Joannes Camaterus anno Christi 1193; qui rexit Ecclesiam CP. usque ad captam Constantinopolim annis quinque, iu mensibus octo, diebus septem. Capta autem fuit Constantinopolis anno Christi 1204, ut ex infra dicendis patebit. Loquitur autem de Joannis Camateri morte Nicetas Choniates in Balduino pag. 407, ubi postquam de obsidione Didymotichi subjungit: Τότε δὲ μαλακῶ θανάτῳ τὸν βίον προήκατο καὶ ὁ πατριάρχης Ἰωάννης ὁ Καματηρός, καταλευκῶς πάλιν; καὶ ἀποίκοι εἰς τὸ Διδυμότειχον. Tunc Joannes Camaterus patriarcha, qui post exilium Didymotichi iniquitum agebat, vitam cum levi morte commutavit. Sed pluribus de Camatero loquitur Georgius Acropolita, pag. 6, ubi de Theodoro Lascari agit: Δύο γοῦν παραδραμόντων ἐνιαυτῶν, καὶ ὡς δεσπότης παρὰ πάντων φημιζομένου τοῦ Λασκάρου, ἐπεὶ συνδρομὴ γέγονε κατὰ Νικαίαν ἀπὸ περιφανῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν λογάδων τῆς Ἐκκλησίας, σκέψις τούτων ἐγένετο, ὅπως βασιλεῦς φημισθῆι ὁ δεσπότης Θεόδωρος. Πατριάρχου δὲ μὴ παρόντος ἐκεῖσε, ὁ γὰρ Καματηρός Ἰωάννης, ὃς τὸν πατριαρχικὸν ἐκράττει θρόνον, ἤλθα τῆς Κωνσταντινίου ἐκράτησαν Ἰταλοὶ, περὶ Διδυμότειχον ἀπῆρε, κάκεισε τὰς διατριβὰς ἐπεποίητο, καὶ διακηρυχθεὶς παρὰ τοῦ Λασκάρου καὶ τῶν λοιπῶν, ἀπρηγήατο τὴν πρὸς αὐτοῦ ἀφίξιν. Ἐγγράφον τὴν παρατίθειν ποτήσαμενο. Duobus itaque annis integris cum omnibus uti despotā Lascaris agnosceretur, conventusque ex viris celeberrimis, ac Ecclesiæ primatibus Nicæam concurrentibus haberetur, illud inter eos agitatam est, quæ ratione Theodorus ad illa usque tempora despotā imperator acclamaretur. Patriarcha non aderat, Joannes quippe Camaterus, qui patriarchale solium, Italibus Byzantium expugnantibus, honestabat, Didymoteichum abierat, ibique commorabatur: accersitus a Lascari, aliaque scripto etiam patriarchatus renuntians noluit accedere. Ex his Acropolitæ verbis illustratur ita quæ de Camatero tradit hic Nicephorus.

Col. 465 A. Γέγονε δὲ ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀλωσις. Caput hoc a scriba corruptum sic Græce ac Latine restituendum est: Γέγονε δὲ ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀλωσις παρὰ τῶν Λατίνων ἐν τῷ ςψβ'. ἔτει, μηνὶ Ἀπριλίῳ 1β', ἡμέρῃ β', Ἰνδ. ζ', τῆς ζ' ἑβδομάδος τῶν νηστείων. Capta autem a Latinis fuit Constantinopolis anno 6712 (id est Christi 1204) mensis Aprilis die 12, feria secunda, indictione 7, sexta hebdomade jejuniorum. Georgius Acropolita scribit captam fuisse a Latinis Constantinopolim anno vulgari Græcorum currenti 6711: Τεσσαράκοντα γοῦν παρῆλθον ἡμέραι, καὶ ἔλλω παρὰ τούτων ἡ Κωνσταντινίου, ἔτους μὲν ὄντος ἀπὸ γενέσεως κόσμου ςψβ', 1β' τοῦ Ἀπριλλίου ἄγοντος. Τῷ γὰρ 1' ἔτει Μαλου ὄντος τῆ πόλις προσώρησαν, ἐν ἑνδεκά δὲ μηνὶ συνέβη γενέσθαι τὴν πύληθισιν. Καὶ ἡ μεγίστη καὶ περὶ φανεστάτη πόλις ἔλλω, ἐνός, ὡς φασιν, ἡ καὶ δύο ἐπιτηδησάντων τῷ τελεγεῖ ἀπὸ κλίμακος ἑστὸν χειμῆνης μεγίστης κοίτης νηός. Post quadraginta itaque dies exactos Constantinopolis ab istis expugnatur anno ab orbe condito 6711, duodecimo mensis Aprilis. Decimo namque anno mense Maio ad urbem applicant, et mense undecimo diripiunt. Sicque maxima ac urbium celeberrima capta est, uno aut altero, ut rumor in crebuit, e scala malo navis maximæ adnexa, in muros insilientibus.

Ibid. Μιχαὴλ ὁ Αὐτωρειανός, etc., ἔτη ζ', μῆνας ε', καὶ ἡμέρας ζ'. Michael Autorianus substituitur, ut scribit Nicephorus, Joanni Camatero die vicesimo mensis Martii indictione nona, hoc est anno Christi 1206. His consensu habet Georgius Acropolita loco paulo superius citato, ubi post duos annos a capta urbe Theodorum Lascarium coronatum fuisse ab hoc patriarcha scribit, cum paulo ante Joannes Camaterus patriarchatum abdicasset; sic ille de Michael Autoriano ibi subjungit: Ψηφίζεται γοῦν πατριάρχης Μιχαὴλ ὁ Αὐτωρειανός, ἄλογιος τυγχάνων, καὶ πάσης γραφῆς ἔμπειρος τῆς τε ἡμετέρας καὶ θύραθεν, ὃς καὶ τὸν δεσπότην Θεόδωρον τῷ βασιλικῷ διαδηματί ἐταίωσεν. Ideo in ejus locum Michael Autorianus sufficitur, vir disertus, litterarumque non nostrarum solum, sed exterarum etiam peritissimus. Is despotam Theodorum imperatorio diademate coronavit. Igitur cum Michael Autorianus seu Saurianus, ut alii eum vocant, renuntiatum esset patriarcha CP. die vicesima mensis Martii anni Christi 1206, et vixisset in patriarchatu annis sex, mensibus quinque et diebus sex, ipsius mors contigit procul dubio die vicesima quinta mensis Augusti anni Christi 1212.

Ibid. Θεόδωρος ὁ [Ἑλληνικός] Λεγόμενος Κωπῆς, etc., ἔτος α', μῆνας ., ἡμέρας γ'. Numerus mensium, qui in Catalogo Nicephorii Callisti exesus est, facile suppleri potest ex altero Catalogo, quem ex Jure Græco-Romano hic edidimus, ubi Theodoro Irenico assignatur annus unus, menses quatuor, et dies tres. Et ita habetur in Catalogo Philippi Cyprii; in Catalogo vero Matthæi Cigala dies tres omittuntur. Huic patriarchæ annos sex attribuit Georgius Acropolita cum in Historia pag. 17, tum in Chronico Compendiario, ubi sic habet: Μετὰ γὰρ τὴν τελευτὴν τοῦ πατριάρχου Μιχαὴλ, ὁ Ἑλληνικός Θεόδωρος τῷ πατριαρχικῷ ἐνδρόνῳ θρόνον, ὃς καὶ Κωπῆς ἐκαλεῖτο. Τοῦτο δὲ μετ' ἐνιαυτοῦς ἔξ ἀπολιπόντος, μοναχὸς Μάξιμος εἰς τὸν πατριαρχικὸν ἀνάγαγε: ὄρον, etc. Namque post Michaelis patriarchæ excessum Irenicus Theodorus, qui et Copa dicebatur, in patriarcham eligitur. Post annos sex eo demortuo Maximus monachus patriarchale solium ascendit, etc. At ipse Nicephorii Callisti Chronologiam sequor, utpote qui hanc rem hic ex professo, ut aiunt, tractat. Theodorus itaque Irenicus, ut scribit hic Nicephorus, renuntians fuit patriarcha CP. die vicesimo octavo Septembris, indictione secunda, feria prima, hoc est

anno Christi 1213. cum post mortem Michaelis A Autoriani thronus vacasset mensibus decem et dimidio, quod imperator absens in themate Thraceseo esset, ut tradit idem Nicephorus. At, ut patet ex iis quæ supra de morte Michaelis Autoriani diximus, necessario didendum est, vel thronum vacasse plusquam decem mensibus et dimidio, vel Theodorum aliquot mensibus ante renuntiatum fuisse patriarcham, et die vicesima octava Septembris consecratum fuisse: quod quidem videtur innuere idem Nicephorus dum ait illo anno cum die 28 Septembris concurrere Dominicam, qua consecrationes episcoporum solitas fieri, alibi indicavimus. Theodorus autem cum sedisset anno uno, mensibus quatuor et diebus tribus, moritur die ultima mensis Januarii anni Christi 1215.

Col. 465 B. *Μάξιμος*, etc., *μηνας ζ'*. Catalogus patriarcharum CP. a nobis hic editus ex Jure Græco-Romano huic patriarchæ menses octo assignat; Genebrardus vero menses septem. At Georgius Acropolita, menses sex, ut Nicephorus Callisti eidem attribuit; qui sane scriptor, pag. 17, sic ejus mores describit: Μετὰ δὲ ἐνιαυτοῦ, ἐξ ἐκείνου τὸν βίον ἀπολιπόντος, ὁ μοναχὸς Μάξιμος εἰς τὸν πατριαρχικὸν ἀνάγεται θρόνον, ὁραταῖων τὴν γυναικωνίτιδα, καὶ ὑπὸ ταύτης ἀντιθραπευόμενος. Οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἦν τὸ εἰς ταύτην ἀναδιδάσαν αὐτὸν τὴν περιωπὴν. Ἐπιτοῖος δὲ μήνας ἕξ τελευτᾷ, etc. *Post annos sex eo demortuo, Maximus Monachus patriarchale solium ascendit, Gynæceio palpsans, ac supparasitans, et vice versa ex eo assentiones et blanditias aucupans: neque enim aliud eum in tam sublime culmen evexerat, sed post menses sex moritur.* Maximus itaque constituitur ab imperatore in locum Theodori Irenici (cujus mors contigerat, uti supra monuimus, die ultima mensis Januarii anni Christi 1215) die tertia mensis Junii, ut scribit Nicephorus, nimum ejusdem anni. Hic cum sedisset mensibus sex, fati functus est die tertia mensis Decembris ejusdem anni 1215.

Ibid. *Μανουὴλ ὁ ἄκορος ὁ Σαρατηνὸς ἔτη ε', μηνας ζ'*. Maximo patriarcha fati functo, successit in ejus locum Manuel Sarantenus cognomento Philosophus, nimirum initio anni Christi 1216, qui cum sedisset annis quinque, mensibus septem, mortem obiit circa finem mensis Augusti anni Christi 1221. Hujus patriarchæ meminit Georgius Acropolita cum in Historia, tum in Chronico Compendiario, ubi seriem patriarcharum Constantinopolitanorum qui Nicææ sederunt recenset, nimirum a Michaeli Autoriano, qui primus post captam a Latinis Constantinopolim, electus fuit Nicææ patriarcha Constantinopolitanus ad hunc Manuelem, quem Philosophum appellat. Sic igitur Acropolita, pag. 17 Historia: Καθὼς γοῦν εἰρήχαιεν, μετὰ τὴν τελευτὴν αὐτοῦ ἐπιλαμβάνεται τῶν Ῥωμαϊκῶν σκήπτρων Ἰωάννης ὁ Δούκας, ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ, στεφθεὶς παρὰ πατριάρχου Μανουὴλ, δὲ τὸν Μάξιμον διεδέξατο. Μετὰ γὰρ τοῦ πατριάρχου τὴν τελευτὴν Μεγαλ., ὁ Εἰρηνικὸς Θεόδωρος τῷ πατριαρχικῷ ἐνέδρουται θρόνῳ, ὃς καὶ ἠωπᾷς ὑπὸ τῶν πολλῶν ἐκαλεῖτο μετὰ δὲ ἐνιαυτοῦ, ἐξ ἐκείνου τὸν βίον ἀπολιπόντος, ὁ μοναχὸς Μάξιμος εἰς τὸν πατριαρχικὸν ἀνάγεται θρόνον, ὁραταῖων τὴν γυναικωνίτιδα, καὶ ὑπὸ ταύτης ἀντιθραπευόμενος. Οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἦν τὸ εἰς ταύτην ἀναδιδάσαν αὐτὸν περιωπὴν. Ἐπιτοῖος δὲ μήνας ἕξ τελευτᾷ, καὶ ὁ Μανουὴλ εἰς τὸν πατριαρχικὸν ἀνάγεται θρόνον, Φιλόσοφος, ὃς ἐδοκεῖ ω, καὶ ὑπὸ πλῶν κλιτονομαζόμενος. *Quemadmodum ergo dixi, post illius obitum Romani imperii gubernacula Johannes Ducas, gener illius suscepit, a Manuele patriarcha, qui Maximo successerat, coronatus. Namque post patriarchæ Michaelis excessum Irenicus Theodorus, cui a plerisque eorum nomen inditum fuerat, in patriarcham eligitur; post annos sex eo*

demortuo Maximus Monachus patriarchale solium ascendit, Gynæceio palpsans, ac supparasitans, et vice versa ex eo assentiones et blanditias aucupans; neque enim aliud eum in tam sublime culmen evexerat, sed post menses sex moritur. Et Manuel in patriarchali solio collocatur, vere rir philosophus, ut apparebat, et a multis eo nomine honestatus.

Ibid. C. *Γερμανὸς ὁ σοφώτατος καὶ ἀγνώτατος*, etc., *μηνας ιη'*. Fatu functo M ucle Saranteno circa finem mensis Augusti 1221, uti paulo superius diximus, in ejus locum sufficitur Germanus circa finem hujus anni, qui cum sedisset annis decem et octo, ut scribit Nicephorus, fati functus est circa finem anni 1239. De Germano autem patriarcha sic loquitur Georgius Acropolita, pag. 39: Ἐτοῦς τὸν πρῶτον καὶ τοῦν πατριάρχου Γερμανὸν τὰ τῆδε κατὰ λπόντα πρὸς τὰς θείας ἀπᾶραι σκηνάς, καλῶς καὶ ὁσῶς βιώσαντα, καὶ καλῶς τὴν αὐτοῦ ποιμάναντα πλάμην. *Ante hæc tempora Germanus patriarcha rebus terrenis dimissis, in beatorum sedes advocatur, postquam probe sancteque vixisset, probeque suas oves parisset.* De hujus Germani patriarchæ scriptis consulendi Labbeus et Casimirus Oudin; sed hic secundus fallitur dum Germano patriarchæ annos viginti septem assignat.

Ibid. D. *Μεθόδιος ἡγούμενος τῆς τοῦ Ἰακίνθου μονῆς*, etc., *μηνας γ'*. Methodius abbas monasterii Hyacinthi sufficitur in locum Germani circa initium anni Christi 1240, qui post tres menses obiit, ut scribit Nicephorus. Eadem habet et Georgius Acropolita, pag. 39, ubi postquam de Germano patriarcha locutus esset, subjungit: Ἐγένετο δὲ μετ' αὐτὸν Μεθόδιος τις καλοῦμενος μοναχὸς, ἡγούμενος ὧν τῆς κατὰ Νικαίαν Ἰακίνθου μονῆς, ἀνὴρ αὐχὸν μὲν εἰδέναι πολλά, ὁ ἴστων δὲ ἴδρις ὧν. Ἄλλ' οὕτος τρεῖς καὶ μόνους μήνας ἐπιπολαύσας τοῦ θρόνου τετελεύτησεν. Ἐστέροτο γοῦν ἀρχιερέως ἡ Ἐκκλησία. Ὁ γὰρ βασιλεὺς Ἰωάννης ἐν τοῖς τοιοῦτοις μὴ πρόχειρος ὧν, οὐκ εὐχερῶς εἶχεν ἐκ τοῦ προχείρου τὴν ἀξίον εφευρεῖν, ἢ μᾶλλον τὴν ἐκείνου ἀρέσοντα. Μάλιστα γὰρ οἱ κρατοῦντες τοὺς πρὸς ἀρέσκειαν ἐν τοῦτοις προσίενται, ὡς ἂν μὴ τινὰς ἔχοιεν ἀντερίζοντας τοῖς βουλήμασι. Παρεβρύθη γοῦν χρόνος συχνῶς, καὶ οὐκ ἦν ὁ διεξαχθὼν τὸ ποιοῦναι. *Post eum monachus quidam Methodius nomine, Hyacinthi, quod Nicææ est, monasterii, præses, vir quidem dicto suo tenuis cultus, ac sapiens, revera tamen paucorum sciens, tres tantum mensis throno potitus, obiit, et Ecclesia vidua pontifice suo carebat. Cum enim Johannes imperator in his expediendis non esset a. modum promptus, non ita facile poterat e re nata dignum tali solvo, vel potius qui illi probaretur, invenire. Principes enim in hæc membra, viros, qui quod illis placitum est, faciant, nec se desideris adversentur, asciscunt. Igitur multum præterierat tempus, nec aberat qui oves gubernaret.* Ex his Acropolitæ verbis liquet Methodium tribus tantum mensibus sedisse, ac ipso fati functo Ecclesiam Constantinopolitanam diu caruisse pastore; quin etiam Methodium in locum patriarchæ Germani successum fuisse, non vero Arsenium, ut perperam scribit Gregoras. Cæterum monere hic non abs re erit seriem patriarcharum CP., præcipue illorum qui Nicææ sederunt, corruptam esse ac depravatam in tribus sequentibus Catalogis quos hic edidimus; quod quidem non solum apparet ex Catalogo hoc Nicephori Callisti, sed etiam ex Georgio Acropolita, cujus verba suis locis inseruimus; idque etiam confirmatur ex Chronologia Ephreæmii; ubi habetur series integra patriarcharum Constantinopolitanorum, qui Nicææ sederunt, nimirum a Joanne Camatero, sub quo capta fuit a Latinis Constantinopolis, ad Arsenium secundo patriarcham, qui primus, post recuperatam Constantinopolim, in eam throno sedit.

Col 466 D. *Μανουήλ ἑτερος, etc, ἔτη ια'.* Huic A
 Manuēli patriarchæ annos quatuordecim assignat
 Genetradus, sed fallitur: nam mortuo Methodio
 patriarcha anno Christi 1240, uti paulo superius
 diximus, Ecclesia Constantinopolitana per aliquot
 annos viduata fuit pastore, ut patet non solum ex
 hoc Nicephori Catalogo, verum etiam ex Acropoli-
 tæ verbis capite precedenti citatis, ubi de Me-
 thodio patriarcha loquitur. Manuel autem, ut
 liquebit ex iis quæ dicturi sumus de annis ipsius
 successorum, circa finem anni Christi 1243, ad
 patriarchalem thronum evectus fuit, cum Ecclesia
 Constantinopolitana annis tribus, et mensibus cir-
 citer septem orbata mansisset pastore. Hic cum
 sedisset annis undecim, fatis functus est circa
 finem anni Christi 1254. Quod etiam confirmatur
 ex Georgio Acropolita, qui pag. 57 ait Manuelem
 patriarchum obisse, antequam Joannes Ducas im-
 perator moreretur, cuius quidem mors accidit
 anno Christi 1255. Cæterum hujus patriarchæ in
 litteris ignorantiam prædicat idem scriptor, pag. 54, B
 hisce verbis: *Στέλει τὸν πατριάρχην.*
Ὁ Μανουήλ ἦν τότε τὰ τῆς πατριαρχίας διθύωνων
τηράλιζ, ἀνὴρ εὐλαβοῦς καὶ βίου, καὶ πολιτείας
σεμνῆς, εἰ καὶ γυναικὶ συνεζύγη, ἄλλως δὲ οὐ πα-
πειραμένος γραμμάτων, οὐδὲ ὡς ἀνεγνώσκων ἀνε-
λιπτῶν τὴν ἔννοιαν. Mittit eum ad Manuelem, qui
ea tempestate patriarchatus gubernaculis assidebat,
virum pietate insignitum, et vitæ instituto, licet uxo-
rem duxisset, venerandum, litteras tamen hand do-
ctum, cum nec eorum sententiam, quæ ipse percun-
derat, caperet.

Ibid. *Ἀρσένιος μοναχὸς ὁ Αὐτωριανός,*
 etc., *χρόνους ε'.* Arsenius Autorianus monachus
 successit in Manuēlis locum anno Christi 1255,
 post obitum Joannis Ducæ imperatoris, qui contigit
 hoc ipso anno; sed quo die ac mense, non li-
 quet ex scriptoribus; neque Possini conjecturas
 admittimus. Sic Georgius Acropolita, pag. 57, cu-
 jus in hanc rem integra verba hic describere libet, C
 cum hic Nicephorus subobscurè loquatur et locus
 sit mutilus: *Ἐπεὶ δὲ ἔχρησε τοῦ πατριαρχούτου;*
ἡ Ἐκκλησία πέφθηκε γὰρ ὁ πατριάρχης Μανουήλ
μικρὴν τι τοῦ βασιλέως Ἰωάννου πρότελευτήσαι
ἔδα: δὲ πρῶτον πατριάρχην προβληθῆναι, ἵν' ἐπὶ
τῷ βασιλεὶ τὴν σεφεφοριαν ἐν τῷ ἱερῷ τελεσιουργίᾳ
τεμένει, etc. Sed cum patriarche orba Eccle-
sia foret; nam paulo antequam Joannes imperator
moreretur, patriarcha Manuel vitam finierat, nec
absque patriarcha imperatoris coronatio in sacro
templo confici posset. Et paulo infra idem scriptor,
 postquam de Nicephoro Blemida, in quem pluri-
 morum suffragia respiciebant (quique patriarchatus
 dignitatem sibi oblatam, ut scribit Gregoras,
 recusasset), locutus esset, sic de Arsenii electione:
Ὁ γοῦν βασιλεὺς Θεόδωρος, διὰ ταῦτα μικρὰν τινα
πειρὰν λαβὼν τοῦ ἀνδρός, ἐφ' ἑτέρους ἐτραπέτο· καὶ
ἔπει δυσχερεσιῶν ἐτυγχάνεν ἐν πολλοῖς, μοναχόν
τινα εἶναι μαθὼν ἐν τῇ τῆς Ἀπολωνιαδος ἁγίᾳ, ὀλίγων
γραμμάτων περὶ αἰ ἔχοντα (μόνον καὶ γὰρ
εἰρηφατο τῆς γραμματικῆς παιδείας), ἀλερον τε-
λουῦντα, καὶ Ἀρσένιο ὑπομαρῶμενον, ὃ, εἶχε ταχούς,
στελλει τους αὐτὸν ἀφορτὰς· καὶ ὅς ἀφίκετο. Ἐπεὶ
ὅτ' ἐν τῇ ἀπο τῆς Νικαίας ἐξοδὸν ἐσπευδε, οὐκ ταχούς,
τοὺς ἀρχιερεῖσιν προετίθει χειροτονησάι πατρι-
άρχην αὐτὸν ὁ βασιλεὺς, οἷ καὶ ὡ.ω.ω.ω. διεπραξαντο,
ἐν μίᾳ ἑβδόμαδι ὁ ακονον καὶ ἱερέα, καὶ πατριαρ-
χην αὐτὸν ἐκτέλεσαντες. Propterea imperator Theo-
dorus illius mente, sensuque leviter degustato ad
alios se convertit, et cum plures non satisfacerent,
monachum quemdam ex apolloniensis locu, præter
paucas litteras cæterorum ignavitum, solum enim ru-
dimenta grammatices attigerat, nullis sacris ordi-
nibus insignitum, Arsenium nomine accersitum, quam
celerrem mensis hominibus condaxit, nec ille re-
nuuit. Et Nicææ exire festinans, præsulibus, ut
quampriimum eum patriarcham efficerent, imperat,

illi audientes per unam hebdomadam, diaconum,
sacerdotem et patriarcham consecrant. Ex quibus
 Acropolitæ verbis liquet, aliter locum illum Nice-
 phori interpretandum, ubi Arsenius dicitur *ἐ-κ-ο-*
κλίων γραμμάτων ἱκανὸς ἑμπειρος, nimirum *libe-*
ralibus artibus sufficienter instructus; et ita legun-
 dum supra in versione pro, *omnigena eruditione*
instructus; qua etiam notione verba illa accipi pos-
 sent, ni historici illius ævi aliud suaderent. Deinde
 locus ille mutilus, ἐν τῷ σεπύδειν ἐξίέναι τὸν βα-
 σιλέα . . . αὐτίκα στέρει. Nimirum *quoniam im-*
perator profectum maturabat, statim a patriarcha
coronatur, vel quid simile reponendum, ut apparet
ex Acropolita. Denique verba illa, καὶ ἐξεβλήθη
παρὰ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ τοῦ Παλαεολόγου, etc.,
 satis explicantur ab Acropolita et Pachymere,
 qui narrant Arsenium patriarcham, cum videret
 Joannem Ducam Theodori filium a Michaelè Palæo-
 logo comemi, et in eum machinas ac fraudes
 strui, patriarchatum valedixisse; quod quidem ac-
 cidit initio anni Christi 1260, cum sedisset annis
 quinque, ut scribit Nicephorus, neglectis aliquot
 diebus, quibus supra annos quinque rexit illam
 Ecclesiam. Cæterum fallitur Gregoras dum Ger-
 mano patriarchæ Constantinopolitano Arsenium
 proxime successit fuisse scribit; siquidem Arse-
 nius Manuēli successit, Manuel Methodio, Metho-
 dius Germano, ut ex supradictis palam est. Vide
 Pachymerem, lib. II, cap. 7, 8, 15 et 16; Acropo-
 litam, pag. 77 et 98.

Col. 468 A. *Ἐτα Νικηφόρος, etc., ἔτος α'.* Arse-
 nio Nicæa profugo, in ejus locum substituitur Ni-
 cephorus Ephesi episcopus initio anni Christi 1260.
 Moritur autem Nicephorus Nynphæi circa mensem
 Novembrem ejusdem anni 1260, cum nec integro
 anno patriarchatum præfuisse, ut scribitur Geor-
 gius Acropolita, pag. 97 et 98, et Pachymeres,
 lib. II, cap. 22. Post Nicephori autem mortem Ec-
 clesia Constantinopolitana viduata mansit pastore
 mensibus circiter novem, ut ex infra dicendis fa-
 cile patebit.

Ibid. *Ἀλούσης δὲ τῆς Κωνσταντινουπό-*
λεως πάλιν ἀρχεται Ἀρσένιος ὁ ἱερός ἔτη β'.
 Licet ex Georgio Acropolita, pag. 97 et 98, appa-
 reat Arsenium patriarcham ante recuperatam
 Constantinopolim in sedem restitutum fuisse a
 Michaelè Palæologo imperatore precibus sebasto-
 cratoris Torniciæ, attamen revera non ante recu-
 peratam urbem Arsenium revocatus fuit, etsi credi
 potest, ad id dispositum fuisse imperatorem pre-
 cibus laudati sebastocratoris etiam ante Constans-
 tinopolim recuperatam. Igitur optime hic Nicepho-
 rus scribit, capta Constantinopoli rursus præfuisse
 Arsenium; nam idem Acropolita, pag. 102 et 103,
 et Pachymeres, lib. III, cap. 2, adventum Arsenii
 in urbem accidisse aiunt post imperatoris ingres-
 sum, qui accidit die quinta decima mensis Augusti,
 ut narrat idem Acropolita, pag. 102, et ut habetur
 scriptum initio codicis Regii 1852, laudati a do-
 ctissimo Boivinio in Notis ad Gregoram, ubi no-
 tantur dies, mensis et annus hujus ingressus: *Μηνὶ*
Ἀγούστου τῆς ἑνδεκάτης ὁ, τοῦ ἔτους 5759,
εἰρηχθῆναι συνθεσῆς Κωνσταντινουπόλιν. Mensis
Augusti die quinta decima anni 6769 (Christi 1261)
introduci sumus Deo jurante in urbem Constantinopoli-
polim. Arsenium autem circa finem hujus mensis
restitutum fuisse in sedem, probabile omnino est;
 ita putat et Possinus in Observationibus ad Pachy-
 merem, qui etiam credit coronationem Michaelis
 Palæologi sub initium Septembris celebratam esse,
 et Joannem Ducam excaecatam die Christi Natali
 ejusdem anni 1261. Sic Possinus; a quo sane nihil
 videtur recte initium secundi patriarchatus Arse-
 nii consignatum; finis vero ejusdem patriarchatus
 a Possino transfertur ad annum Christi 1260: et
 sic Arsenio secundo patriarchæ anni circiter qua-
 tuor assignantur. At cum Arsenius secundo pa-
 triarchæ

archa duobus annis, et aliquot mensibus, quos A supputare neglexerat Nicephorus, præfuisset Ecclesia Constantinopolitana, illius depositio contigit certe circa initium anni Christi 1264, ut ut dicat Possinus; in exsilium autem proficiscitur Arsenius circa finem mensis Maii ejusdem anni, ut scribit Pachymeres. Neque statim Arsenio successit Germanus, ob turbas quæ excitabantur ab Arsenianorum factione, ut colligi potest ex Gregora et Pachymere, sed id fa tum puto anno Christi 1267, ut colligitur ex Pachymere, qui l. iv, c. 45, Germ. num inauguratum fuisse scribit mense Junio ipsa die Pentecostes. Pentecostes autem festum, non occurrit mense Junio nisi anno 1264 (quo certe anno non contigit Germani electio, ut patet cum ex iis quæ paulo superius diximus, tum ex infra dicendis, ubi agemus de anno quo is patriarchatum abdicavit); et anno 1267, nam anno 1265, dies Paschæ in 5 Aprilis incidebat; et anno 1266, in 28 Martii. Itaque electio Germani necessario cum anno Christi 1267 copulanda. Cæterum causa depositionis Arsenii fuit, uti pluribus referunt Pachymeres et Gregoras, quod Michaeli Palæologo ob Joannem Ducam excecatum sacris interdixisset, neque eum veniam accleris petentem audisset; unde cum indicto ab imperatore concilio, et in eo accusatus, se sistere nollet, damnatur ut contumax.

Col. 466, B. *Ἐδλω ἡ πόλις*, etc. Locus hic corruptus a scriba sic Græce ac Latine restituendus: *Ἐδλω ἡ πόλις παρὰ Ῥωμαίων ἔτει ςψξθ', Ἰουλοῦ κε', ἡμέρα δευτέρα, τῷ γ' ἔτει τῆς βασιλείας Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου. Capta est urbs a Romanis anno 6769 (Christi 1261) 25 Julii, feria secunda, anno tertio imperii Michaelis Palæologi. Et ita legendum supra in versione.*

Ibid. *Ὁ Ἀδριανουπόλιως Γερμανός*, etc. Hic inter Arsenium et Josephum reponendus est Germanus antea episcopus Adrianopolitanus, qui in Catalogo Nicephori Callisti scribæ incuria omittitur. Hujus mentio occurrit non solum in Catalogis a nobis hic editis, sed etiam apud scriptores, qui res illius ævi memoria prædiderunt, nimirum apud Pachymerem, Gregoram, Georgium Phranxam, etc. Huic patriarchæ annus unus assignatur in Catalogis. Verum eum Germanus die Pentecostes, quæ anno Christi 1267 concurrebat cum die quinta mensis Junii, creatus sit patriarcha Constantinopolitanus, ut ex Pachymere paulo superius demonstravimus, et patriarchatum abdicaverit die quarta decima mensis Septembris ejusdem anni, ut scribit idem Pachymeres, lib. iv, cap. 21, certa ille mensibus tribus et diebus novem et non amplius Ecclesiam illam administravit. Fallitur autem Possinus, qui eum quatuor mensibus cum dimidio sedisse ait. Quod vero Germanus hoc ipso anno patriarchatum abdicaverit satis ostendit Gregoras, dum circa illud tempus contigisse deliquium solare scribit, nimirum hoc ipso anno die 23 mensis Maii. Cæterum quibus mediis usus fuit imperator ad persuadendum patriarchæ Germano, ut patriarchatum valediceret, pluribus narrat laudatus Pachymeres, lib. iv.

Ibid. *Ἰωσήφ ὁ Γαλιθίου ἡγούμενος ἔτη η'*. Joseph Galesii abbas successit Germano in patriarchatu die vicesima octava mensis Decembris anni Christi 1267, et mox Kalendis Januariis ordinatus fuit, ut scribit Pachymeres, lib. iv, cap. 23: *Τοῦ γοῦν τοιοῦτου καταδεξαμένου τὴν ψῆφον, ὁ βασιλεὺς εἰς πατριάρχην τούτον προ ἀλλεταί μηνὸς Σεπτεμβρίου, εἰκοστῆ ἡμέρῃ τῆς δεκάτης ἐπιμεμήσεως τοῦ ςψος' ἔτους, Ἐκατομβαιῶνος; δὲ νομηνία χειροτονηθεὶς, εἰς ἀρχιερέας τετέλεσται. Hunc talem justo suffragiorum comprobatum numero ad patriarchatum imperator evecit, mensis Decembris die octava supra vicesimam, indictionis decimæ, anni 6773, mox Kalendis Januariis ordinationem idem episcopalem rite accepit. De autem secunda*

Februarii anni Christi 1268 solvitur imperator anathemate a Josepho, ut scribit idem Pachymeres, cap. 24 ejusdem libri. Postmodum vero cum Josepho patriarchæ persuasissent Schismatici, ut scripto publico declararet, jurejurando interposito, se nunquam in pacem ecclesiarum consensurum, ut narrat idem scriptor, lib. v, cap. 16, tum imperator cum patriarcha transigit, ut ipse patriarchali palatio excederet; quod quidem contigit die secunda mensis Januarii anni Christi 1274, ut scribit laudatus Pachymeres, cap. 17 ejusdem libri, ubi tota re pluribus exposita sic concludit: *Ταῦτα πρὸς ἀλλήλους συνθεμένων, ὁ μὲν πατριάρχης κατελθὼν εἰς τὴν τῆς Περιβλέπτου μονὴν προσκαθίξει, ἐνδεκάτῃ μῆνός; Ἐκατομβαιῶνος, δευτέρας ἐπιμεμήσεως τοῦ ςψπβ' ἔτους, κατέγων καὶ τὰ αὐτοῦ πρόνομια ἀναγράφεται· τὰ δὲ τῆς Ἐκκλησίας ἐτι ἐν γαλήνῃ ἦσαν, πλὴν τῶν τῆς Ἐκκλησίας τεταγμένων εἰς ἀρχοντας. His inter ipsos conventis patriarcha in Periblepti monasterium migravit die secunda Januarii, secundæ indictionis, anni 6782. fruens ibi redditibus suis annuis sine diminutione; sic Ecclesiæ quidem corpus in quadam tranquillitate erat; non item qui ei præerant. Josephi itaque cum renuntiatus sit patriarcha CP. sub finem anni Christi 1267 et depositus sit in initio anni 1274, uti paulo superius ex Pachymere demonstravimus, anni octo, qui eidem a Nicephoro assignantur, fuerunt proculdubio utrinque incompleti. Fallitur ergo et Georgius Phranzes dum Josepho annos tredecim attribuit. Cæterum verba illa Nicephori: *Καὶ διὰ τὴν ἔνωσιν τῶν Λατίνων ἐκβάλλεται παρὰ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ*; sic interpretanda: *Et propter unionem cum Latinis ejicitur ab imperatore Michaelē.* Et ita legendum etiam supra in versione.*

Ibid. *Ἰωάννης*, etc., *ὁ Βέκκος ἔτη η'*. Deposito Josepho, in ejus locum sufficitur Joannes Beccus sive Veccus die vicima sexta mensis Maii; secunda vero Junii, Dominica proxime secuta, illustri die Spiritus sancti, rite in patriarchatum inauguratus est, nimirum anno Christi 1275, ut scribit Pachymeres, lib. v, cap. 24: *Καὶ ὁ Βέκκος εἰκοστῆ μὲν καὶ ἕκτη Ἰωαννιῶνος μῆνός; κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ πατριάρχης προβέβληται. Δευτέρα δὲ Μαυμακτηριῶνος, τῆ ἐπιούσῃ Κυριακῇ, ἐν ἐπισήμῃ ἡμέρᾳ τοῦ Πνεύματος, τὰ τοῦ Πνεύματος δέχεται, καὶ τελειοῦται ἀρχιερέως. Veccus igitur sexta et vicesima mensis Maii, festo sanctorum Nicæensium Patrum patriarcha creatus est: secunda vero Junii, Dominica proxime secuta, illustri die Spiritus sancti, Spiritus ejusdem per sacram ordinationem patericeps factus, rite inauguratus in patriarchatum est. Pelitur autem e sede Veccus ab Andronico imperatore die vicesima sexta mensis Decembris anni Christi 1282, ut scribit Pachymeres, lib. i, cap. 4, qui sane scriptor pluribus exponit ea quæ Vecco patriarcha gesta sunt unicuique gratia Ecclesiæ Græcæ cum Latina. Gregoras ait Joannem Veccum eiam secessisse, seque Panachranti monasterio inclusisse. Huic patriarchæ anni septem assignantur in cod. ms. Bibliothecæ collegii Claromontani, quo usus est Philippus Labæus; sed ipse perperam ibi legerat γ' pro ζ'. Cæterum scribæ incuria legitur hic in textu Græco, *ἐποήσε* ac τὴν ἔνωσιν, etc. Lege igitur, *ἐποίησε τὴν ἔνωσιν*, etc.*

Ibid. C. *Ὁ ὁμολογητῆς Ἰωσήφ τὸ δεύτερον μῆνας δ'*. Pulsio e sede Vecco rursus inducitur Josephus die ultima mensis Decembris anni Christi 1282, ut scribit Pachymeres, lib. i, cap. 5. Is ineunte mense Martio anni 1283, morbo et senio consumptus obiit, ut refert idem scriptor cap. 13 ejusdem libri. Fallitur autem Georgius Phranze, dum Joanni Vecco statim Athanasiam successisse ait. Cæterum Josephum, cum esset in sedem patriarchalem restitutus, paulo post cessisse scribit Gregoras, lib. vi, cap. 4, idque ab eo factum du-

plieci de causa; tum ut pace fruerentur ii qui propter ipsum vexabantur; tum quod patriarchæ munus obire nequiret, totius corporis viribus morbo et senio exhaustis: ὡς ἐντεῦθεν ἀναγκαζοῦνται μὲν τὸν ἰωσήφ τοῦ θρόνου τοῖς βουλομένοις; παραχωρεῖν δὲ οὐκ ἔνεκα, τῆς τε εἰρήνης τῶν δι' αὐτὸν ὀχλουμένων, καὶ τοῦ μὴ δύνασθαι τὰ τῷ θρόνῳ προσήκοντα πράττειν, ὅλην δὲ φέρειν μένον ὑπὸ γέροντος καὶ νόσου τὴν τοῦ σώματος νόσον. *Quamobrem Josephus sua sede cuilibet cedere coactus est duabus de causis; tum ut pace fruerentur ii qui propter ipsum vexabantur: tum quod patriarchæ munus obire nequibat, totius corporis viribus morbo et senio exhaustis. Idem confirmat paulo infra sectione 5 laudatus scriptor, ubi ait Josephum paulo post quem patriarchatum reliquisset e vivis excessisse. Gregoræ astipulatur Andronicus imperator in λόγῳ χρυσοβούλου, qui existit inter opera mss. Nicephori Chumii, laudatus a Boivinio in Notis ad Gregoram, pag. 753. Cæterum Mathæus Cigala, et Philippus Cyprius qui huic Josephum ab Joanne Palæologo Florentiam ad octavam synodum se contulisse, ibidemque oblitisse scribunt, longe falluntur; quippe nemo, nisi Græculus penitus inductus fuerit, ignorare potest, hunc patriarcham longo tempore ante octavam synodum floruisse, illum vero, qui concilio Florentino interfuit, penultimum patriarcham fuisse ante captam a Turcis Constantinopolim.*

Ibid. Γρηγόριος ὁ Κέρκιος, etc., β' τῆς ζ'. Nimirum, Gregorius Cyprius lector protoapostolarius cooptatur, et præfuit annis sex. Et ita legendum supra in versione, ubi scribæ incuria legitur annis 16, pro annis 6. Quid vero Hρωτοαποστολάριος, vide Ducangii Gloss. Græc., v. Ἀπόστολος. Josepho autem satis functo circa initium mensis Martii anni Christi 1283, uti supra ex Pachymere demonstravimus, successit Gregorius Cyprius, a quo initum fuisse patriarchatum ante medium mensis Aprilis ejusdem anni scribit Possinus ex Pachymere, quod idem scriptor, cap. 15, lib. 1, refert, feria jam tum secunda majoris hebdomadæ fuisse Gregorium Cyprium in plena possessione patriarchalis potestatis. Fuit quippe illo anno Pascha die Aprilis 18, unde majoris hebdomadæ feria secunda diem Aprilis 12 inderit: quo anteriorem inaugurationem Gregorii fateri necesse est. Sic Possinus. At ipse Pachymeres clarius lib. 1, cap. 14 Georgium Cyprium, qui induto monastico habitu Gregorius appellatus fuit, consecratum fuisse ait die Palmarum, qui dies anno Christi 1283 incidat in diem 11 mensis Aprilis; ordinatus autem fuit patriarcha CP. a Germano Heracleensi, cooperante Cozylensi; idque peractum in templo Maximo, nimirum in Sancta Sophia, unde exclusi fuere, durante consecratione, quotquot Ecclesiarum paci consenserant, ut scribit laudatus scriptor paulo ante citato loco, et capite sequenti, ubi etiam narrat, cur non ab alio episcopo quam a Germano Gregorius consecratus sit, et eundem Germanum Heracleensem paulo ante ordinatum fuisse episcopum in antiquæ Irenes templo. Sic Pachymeres cap. 14, cujus pauca verba, quæ ad ordinationem Gregorii et Germani spectant, hic excscribere lubet: Τὰ τῆς τελετῆς τοῦ πατριαρχεύοντος ἔχειροτόσουιν, ὃ δὴ καὶ τοῦ αὐτοῦ Κρονίου μὴνός παραλαβὼν ἔκει· ὃς εἰσάγει τὴν τοῦ Ἡρωδῶδμου τῆς Ἡέτρας μονὴν σὺν ὀλίγοις τισὶ, καὶ νῶν ευρόντες ἐπ' ἀμπελῶνος, ἄρρον ὡς δόκει κάκεινο; ὄντα, ἔκειτῃ τὰ εἰκότα τελέσας, μοναχὸν μὲν ἐκ λαϊκοῦ ἀποδείκνυσεν, διάκονον δ' ἐξ ἀναγκαστοῦ χειροτονεῖ. Τῆς δ' αὐτῆς ἡμέρας καὶ πατριάρχην ὀβασίλει; ἐκείνον προβάλλειται. Ἐντεῦθεν ἔκεινο; ἐκκεχωρημένον ἔχων διὰ προτροπῶν ἐνεργεῖν τὰ οἱ προσήκοντα, τὸν τοῦ Ἀκακίου, ἀνδρός εὐλαβοῦς, καὶ τα πολλὰ συντετηρημένου, καὶ ἐπ: τοῖς χῆδ: πραχθεῖσαι ὁδῶντος ἀμφιγυωμένειν, μαυρητῆν Ἰεργανὸν εὐλαβῆ γε κάκεινο;

ἑσάπαν, καὶ τὸ ἦθος ἀπλοῦκόν, ὡς καὶ ἐν πνευματικοῖς ταχθέντα τῷ πατριαρχεύσαντι, ἅμα μὲν σὺν τῷ Κοζύλῃ: πρόεδρον Ἡρακλεῖας τῆς κατὰ Θράκην, καὶ χειροτονητῆν αὐτοῦ ψηφίζονται, ἅμα δὲ τῷ ἐπισκόπῳ προτρέπεται, οὗτοι τοῦ καίρου σχεδῶντος, εἰς μητροπολίτην χειροτονεῖν, καὶ ὁ τῆς παλαιᾶς Εἰρήνης θεῖος ναός, πολλὰ καταπιυθεισης πρότερον τῆ: ἱερᾶς καὶ μυστικῆς τραπέζης, καὶ τισιν ἀγιασθεῖσης εὐχαῖς, τὴν ἐκείνου εἰδῆ χειροτονίαν· αὐτῆς δ' αὖθις κάκεινος πρῶτον μὲν ἱερέα, εἴτα δὲ καὶ τῆ λαμπρῆ εὐρητῆ τῶν Βασιῶν, ἀρχιερέα τὸν πατριάρχην χειροτονῶσαι. *Hic igitur commissam sibi designati patriarchæ ordinationem auspicaturus, mense Martio susceptum eum introducit cum paucis in monasterium a Proдро to et Petra nominatum, ubi templo in vinea reperto, in quo et ipso apparebat rem divinam ex longo fieri desiisse, in eo consuets ceremoniis monachum ex laico instituit Cyprium; moxque diaconum ex lectore ordinat. Eadem porro die eundem imperator declarat patriarcham. Hinc jam patriarcha, qui multorum suasionibus inductus, certum, ac plane constitutum haberet, non alium adhibere ad sui consecrationem, quam eum, de quo inter omnes constaret, longe alienum esse ab omni specie piaculi, quale plerique antistitum contraxisse: mutuis flagrantium factionum insinuationibus culpabantur, discipulum Germanum filium Acacii viri pii, et valde circumspetti, qui se in palam nuper actis quasi neutrum habuerat, assensum in partem utramvis sustinens, et utriusque, quantum duntaxat satis erat ad securitatem, favens; hunc quoque ipsum nulla religionis existimatione commendatum; præterea ita moribus simplicem, ut eum ille, qui patriarchatum nuper gesserat confessorius accensuisset; hunc, inquam, quasi de quo nulla esse posset cuiusquam plausibilis exceptio, in sui ordinatorem præparavit; eligens eum, suffragane in id pariter Cozyleno, in præsulem Heracleæ Thraciæ. Post quod episcopo mandavit, ut eum constim (res enim moras non ferebat) in eam sedem rite metropolitanam ordinaret. Isti functioni delectum est antiquæ Irenes divinum templum, cujus sacra et mystica mensa nullis prius purgationibus expiata, et certis sanctificata precibus, Germani novi Heracleensis inaugurationem vidit. Ille porro vicissim promotorem suum Cyprium, primum quidem sacerdotio initiavit, deinde in celebri Palmarum festo, cooperante antistite Cozyles, patriarcham ordinavit. Reliqua vero, quæ peracta sunt, dum consecratur Gregorius Cyprius, pluribus exponit idem Pachymeres, cap. 15 ejusdem libri; quæ cum sint longiuscula, hic non excscribo. Verum priusquam de Gregorii patriarchatus annis loquamur (cum de ecclesia antiqua sanctæ Irenes mentionem fecerimus), libet hic nonnulla monere, quæ ad eamdem ædem spectant, et quæ libris præcedentibus, ubi de eadem pluribus locuti sumus, a nobis prætermissa sunt. Stephanus, diaconus Ecclesiæ Constantinopolitanæ, auctor Vitæ sancti Stephani Junioris, qui sub impio Copronymo martyrium subiit, docet solus, quod sciam, secundum concilium generale, priuam Constantinopolitanam habitum esse in æde Sanctæ Irenes; quod quidem intehigi non potest de alia æde Sanctæ Irenes, nisi de antiqua, cum Theodosio Magno imperante nulla alia sic nuncupata existerit Constantinopoli, quam hæc antiqua Sanctæ Irenes ecclesia, quæ a Constantino Magno condita fuit. Sic idem scriptor, pag. 482, loquens de sex conciliis generalibus: Οὗτῃ ἐν ἱεροῖ, ναοῖς αἱ ἄγια: ἐξ σύνοδος συνήθροισθησαν· ἢ τε πρώτη ἐν Νικαίᾳ, ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀγίας Σοφίας· ἢ δευτέρα ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀγίας Εἰρήνης; καὶ ἢ τρίτη ἐν Ἐφέσῳ, ἐν τῷ τοῦ Θεολόγου ναῷ· καὶ ἢ τετάρτη ἐν τῇ καὶ ἡμᾶς Κληρονομίῳ μητροπόλει, ἐν τῷ τῆς Πανευφηροῦ οὐκῆ· καὶ ἢ πέμπτη αὐθις ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἢ ἕκτη, ἢ μὲν ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀγίας*

Σ. φίας, ἡ δὲ ἐν τῷ ἱερῷ παλατίῳ, εὐθα ἐπιλέγεται ὁ Τροῦλλος, ὅπερ ἡμεῖς Ὀάτον καλοῦμεν. An non in sacris templis sex sanctæ synodi congregatæ sunt? Prima Nicæa in templo Sanctæ Sophiæ: secunda Constantinopoli, in templo Sanctæ Irenæ: ter tia Ephesi, in templo Theologi: quarta in nostra Chalcedonensi metropoli, in templo celeberrimæ Euphemii: quinta iterum et sexta, Constantinopoli, illa in templo Sanctæ Sophiæ, hæc in sacro palatio, in ea parte quæ Trullus dicitur, quam nos Oatum vocamus. Hujus autem synodi ordinem, quo dispositi erant antistites, quæve in parte sederit Theodosius Magnus, qui eidem synodo interfuit, nobis præsentat tabella, quæ exstat in codice ms. Bibliothecæ Regiæ, uncialibus litteris conscripto, sæculo nono. De hoc codice ms. sic loquitur doctissimus Montefalconius noster *Palæographiæ Græcæ*, lib. III, pag. 250. Codex, inquit, Regius, num. 1869, membranaceus, ingentis molis, pulchritudine et magnificentia nulli concedit. Auro fulget undique in Tabellis depictis, quas ad quadraginta quinque numeravi; in litteris item initialibus, maxime in titulis orationum. Continet autem Gregorii Nazianzeni Orationes: descriptusque fuit Basilio Macedone imperante, ut liquet et picturis, ubi Basilius ipse depingitur cum tota familia: ex carminibus item in fronte positis, ubi Basilius, quasi tum sceptrum tenens compellatur: necnon ex elegantia codicis, qui vere imperatoriam præfert magnificentiam, ad usumque ipsius Basilius et domus Augustæ fuisse plane videtur. Præeunt quinque prægrandes tabellæ depictæ, quæ totam paginam occupant, longe ampliores specimine hic allato; nam in descriptis foliis perquam late margines undequaque vacuæ manent; in depictis vero, ad extremam usque oram, paginæ occupantur. Hæc prægrandes Tabulæ depictæ: tribus in foliis continentur, quæ folia cum reliquis olim non hæsisse videntur: unde auguratur v. r. quidam doctus, et rei librariæ veteris permissimus, codicem aliquantum vetustorem hinc depictis Tabulis esse: et picturas istas Basilius Macedonem cum familia exhibentes, postmodum huic exemplari adjunctas fuisse, cum ad hujus imperatoris usum codex translatus est. quanquam fatetur et ipse codicem ejusdem circiter ætatis esse, et ad Basilius ævum ex characteris forma commode reduci posse. Ego vero libentius credam totum codicem cum præmissis Tabellis ad Basilius usum adornatum fuisse. Deinde vero priora illa tria folia a principio posita, vel ex diuturno usu, quia initio posita frequentius evolverentur, avulsa fuisse; vel fortasse ab aliquo male seriato homine, ob elegantiam abstracta, deinde vero restituta fuisse. Ut aut sit, codex noni prorsus sæculi videtur esse. De hoc codice Bilius in Monito ad orationem 53 sic loquitur: *In reginæ tamen codice litteris capitalibus scripto, ac Gregorii nostri antiquitatem propemodum æquante, inter germana ipsius opera numeratur. Id quod tanti apud me momenti est, ut, quanquam reclamant stylo, vix tamen hanc lucubrationem inter ψευδοπύργια numerare audeam: nisi Hieronymus omnem dubitationis ansam nobis eximeret, atque hunc setum vero suo parenti assereret.* Deinceps affert locum Hieronymi, qui hoc opus sancto Gregorio Neocæsariensi sive Thaumaturgo ascribit. Jam ad picturas veniat. In primi folii pagina secunda (prima quippe vacat) in fundo aureo Christus sedens, non ineleganter pro illa ætate representatur, Evangeliorum librum apertum tenens ad hæc verba, Εὐαγγέλιον τὴν ἐμὴν δόξαν ὑμῖν, *Pacem meam do vobis*, etc., quæ spectant ad lambdam Augustam in proxima Tabella e regione depictam. Hæc prima pictura multis in locis erasa in pulverem abit. In secundi folii pagina prima, in fundo aureo stat Augusta cum duobus niue et inde filiiis pariter stantibus. Supra

caput Augustæ scribitur, Εὐδοκία Ἀυγούστα, *Eudocia Augusta*. Qui stat a dextris filius ejus, inscribitur Ἀλέξανδρος δεσπότης, crasis pene prestrenæ vocis litteris; *Alexander despotes*; a sinistris Αἰών δεσπότης, *Leo despotes*. Eudocia vero et filii sinistra singuli globulum tenent, in signum imperii. Circa Tabulam a quatuor partibus hi lambi leguntur:

Εὐκλήματόσταν ἀμπελὸν σε τοῦ κράτους
Βότρυς φέρουσαν τοὺς γαλήνοὺς δεσπότης
Βασίλειος προήξει Ῥωμαίων βασις
Μαθῶν προλαμπεῖς Εὐδοκίας φωσφόρους.

*Palmitibus ornata imperii tui vitem
Uvas ferentem, serenissimus nempe despotes,
Basilius prorexit Romanorum imperator,
Cum splendida Eudociæ lumina edidicisset.*

At abrasis præ vetustate litteris dubitat idem ipse Montefalconius an in postremo versu legendum sit μεθ' ὧν pro μαθῶν. Hanc autem Tabellam, quæ Eudociam Augustam cum Leone et Alexandro filiiis representat, in ære incisam exhibuit Ducangius in familiis Byzantinis, pag. 139. De aliis vero Tabellis depictis quæ in laudato codice Regio habentur pluribus agit ipse Montefalconius paulo superius citato loco. Sed ut ad tabellam synodi Constantinopolitanæ formam ordinemque episcoporum experimentem releamus, in ima parte ejus tabellæ habetur Macedonius; ex altera vero parte nomen tantum Apollinaris hæresiarchæ scriptum cernitur, effigies non comparet, cum pars illa folii conscissa sit; qui quidem ambo in eadem secunda synodo cum suis erroribus proscripti fuere.

Sed ut redeamus ad patriarcham Gregorium, imprimis mira oscitantia Georgii Phiranzæ animadvertenda est, qui in serie patriarcharum nullum hunc Gregorium ponit, neque Josephum restitutum post Veceum a t, sed scribit: *Veceum patriarcham, sua sede depulsum, monachus quidam, Athanasius nomine, excepit.* Verum scriptores omnes, qui res illius ævi memorie prodiderunt, assensum post Veceum Josephum restitutum fuisse, uti supra diximus, et hunc excepisse Gregorium Cyprium; sic de Josepho secundo patriarcha et Gregorio Cyprio refert Ephremius Constantinopolitanus. Quod vero ait Ephremius Gregorium Cyprium a prima ætate patriæ paternaque domo fuisse extorrem, lucem accipit ex Pachymere, qui lib. VII, cap. 34 refert, Gregorium apud Italos natum, et adultum, seseque postmodum inter Græcos conjecisse: *Ἦ παθόντας ἔλεγον (Veceus scilicet) ἐπὶ τὴν παρὰ Ῥωμαίους, καὶ ἐκ Ῥωμαίων γεννηθέντα καὶ τραφέντα συχναῖς περιδύλλοντες λαιδύριαι, ἐπειτα φεύγετε, ἄνδρα δὲ παρὰ Ἰταλοῖς γεννηθέντα, καὶ τραφέντα, καὶ οὐκ ταῦτα, ἀλλὰ καὶ αὐταῖς στολαῖς, καὶ γλώττῃ πρὸς τὰ ἡμέτερα παρεισφράζαντι εὐφημοῦντας δέχεσθαι.* Quid passi, dicebat (Veceus), *me apud Græcos et ex Græcis natum et adultum, frequentibus omnium maledicentiis, fugitis, virum vero, apud Italos et natum, et adultum, prætereque i, so habitu et lingua in Græcos intrusum, non sine laude accipitis?* Cætera vero, quæ ad Gregorium Cyprium spectant ac ejus patriarchatum, videri possunt apud Pachymere et Gregoram, qui fusc de eo scriperunt; necnon apud alios scriptores, qui res illius ævi memorie prodiderunt. Restat nobis ut de hujus patriarchatus annis, ac ejus depositione aliqua dicamus. Gregorius Cyprius, uti supra ex Pachymere demonstravimus, renuntiatus fuit patriarcha mense Martio anni Christi 1285, et die Palmaram, qui illo anno inciderebat in diem undecimum mensis Aprilis, consecratus fuit patriarcha C. a Germano Heracleensi antistite. Hic cum sedisset annis sex, patriarchatum abdicavit circa mensem Junium anni Christi 1289. Cur autem Gregorius patriarchatu valedicere cogit pluribus exponit Pach-

meris, ex quo quidam auctore, et ex scriptis ejusdem Gregorii, necnon Joannis Chitæ metropolitæ Ephesii quæ hic subjiciemus, rerum quæ in hæc causa gestæ sunt seriem adornavit doctissimus nostrique amantissimus Michael Lequien, nobisque pro more perhumaniter obtulit. Et sic habet: Nicephorus Gregoras perstrigit panis, nec satis enarrat, quæ causa fuerit, quæ Georgius, seu Gregorius Cyprius, Byzantino patriarchatu eedere cogeretur. Cuncta vero fuse et ad longum Georgius Pachymeres recitat libro primo et secundo Historiæ Andronici Paleologi: quorum hæc summa est. Convocato propter quasdam de patriarcha Cyprio Joannis Becci ex postulationes, episcoporum, clericorum, et monachorum, necnon procerum imperii, coram imperatore cœtu & concilio, cui Gregorius ipse Constantinopolitanus et Athanasius Alexandrinus præerant, accersiti Beccus ejusque socii Constantinus Melitiniota et Georgius Melochita, de Spiritus sancti processione disputaverunt. Cumque præter quosdam Nysseni Gregorii locum, quo Spiritus dicitur per illum qui proxime et contigite est ex Patre procedere dicitur, alteram ex Joanne Damasceno protulissent, quæ asseritur Pater de Agno proboleus expravtoricou Hnevματο; per Verbum esse manifestantis Spiritus productur; hincque genuinus et sincerus esset agnitus, neque de processione alia quam de sempiterna intelligendus veniret, in miras ambages schismatici conclusi sunt. Conventu soluto ne Beccus cum suis vicisse videretur, patriarchæ Gregorio data provincia est libelli condendi, quo Damasceni dictum a Becci et Latinorum sententia alienum ostenderetur, conciliareturque cum istis aliis ejusdem Doctoris verbis, Ex δὲ τοῦ τοῦ Hnevμα οὐ λέγομεν, Ex Filio autem Spiritum non dicimus. Scriptus a Cyprio tomus, in ecclesia lectus fuit, quæm imperator, et ipse patriarcha, nonnullique alii suscriptionibus suis munierunt; multis tamen refragantibus, qui, nec minis, nec tormentis adduci poterunt ut subsisterent. Quorum renitentia hæc causa erat, quod in tomò enuntiaretur, priore Damasceni loco significari Patrem esse Spiritus per Verbum productorem, non ut Spiritus per Verbum existat, sed ut per illud effulgeat. Verba quippe tomii hæc erant, quæ refert Leo Allatus in Vinicibus Syn. Ephes. cap. 60, ex orat. 4 Josephi Bryennii de Trinitate: Εἰ καὶ γὰρ διὰ τοῦ τοῦ πατρὸς τῶν ἁγίων ἐκπορεύσθαι τὸ Hnevμα τὸ ἅγιον εἰρηται, τὴν εἰς ἀίδιον ἐκφαν. ἢ λέξις ἐνταῦθα, οὐ τὴν εἰς τὸ εἶναι καθάρως; σημαίνον βούλεται. Licet enim apud sanctos aliquos per Filium procedere Spiritum sanctum affirmetur, dictum hoc progressum in æternum effusionem, non ad hoc ut sit, pure et proprie significat: alia libelli ejusdem excerpta post Bryennium Allatus addidit eundem sensum convenientia. Plura vero legi possunt apud Beccum, qui Cyprium tomum opusculis duobus consultavit, quæ exstant in secundo volumine Græciæ orthodoxæ. Qui patriarchæ tomum improbabant, non capiebant, inquit Pachymeres, quid tandem discernimus esset inter productionem Spiritus sancti ad existentiam, et processionem ad sempiternam exsistentiam; eo maxime quod Ecclesiæ doctores divinarum personarum Filii et Spiritus sancti emanationes ex Patre seu processiones expravta; effulgentias, plerumque vocarent: unde illi concludebant, datam a Gregorio expositionem Latinorum causæ lavere magis, quam necesse. editum igitur contra se tomum, ut primum Beccus accepit, calamitatem adversus illum strinxit, ac, præter Byzantinorum spem, qui nihil nisi inconditionis larentis animi voces ab eo præstarentur, sollicitissima conulatione crucem adversarii lixit, tantamque patriarchæ schismatico condavit invidiam, ut omnes illum in ipsius Joannis Becci, ejus olim socius fuerat, sententiam conspisse arbitrarentur. Nec ab

re qui lem; quippe cum, præter illa quæ post Allatum attuli, aliam sensum non reddunt altera hæc tomii verba quæ apud Beccum leguntur oratione I: Ἀλλὰ οὐ τοῦ τοῦ ἁγίου φουσικῶς ὑπάρχειν, οὐ μόνον δὲ τοῦ τοῦ καὶ ἐξ τοῦ τοῦ τὴν ὑπερβῆν ἔχειν οἱ εἰρηκότες Hνερες τὸ Hnevμα ἐρησαν. Patres dixerunt, Spiritum per Filium et ex Filio naturaliter existere: non item per Filium et ex Filio existentiam habere. Quasi vero per Filium et ex Filio existere, non idem sonet, atque, vice versa. Quid distinctione ista stolidum magis excogitari possit? Legatur Beccus t. II Græc. orthod., pag. 252. Alia vero rursus ex eodem tomò pessimæ doctrinæ plena strenuus iste rei catholicæ defensor et patronus carpit, quorum hoc præceteris minime prætermittendum censui. Scilicet aiebat Cyprius: Μηδὲν καὶ ἐν εἶναι μηδὲ τῆς τῶν Γραφῶν συνθῆλας ἀλλότῃος, εἰν τῇ πνευματικῶν χάρισμα ἅγιον ὁμοῦμα; Hnevμα καλεῖται καὶ τὴν ἐνεργεταν εἶναι ὡς οὐ καιοῦσθαι τὴν τοῦ ἐνεργουῦντος κλησιν, ὡς ἡ τοῦ ἁγίου λαμπρῶν καὶ αὐτῆ πολλὰκις τὴν τοῦ ἁγίου. Nihil esse novi, neque a Scripturæ consuetudine alienum, ut spirituale donum Spiritus sanctus appellatur: quin imò actionem aliquando sibi nomen agentis asciscere, veluti splendor et radius soli serpennero nuncupatur. Quibus verbis significabat æternam Dei actionem, sempiternum lumen divinum, quæ tribus personis communia sunt, Spiritum sanctum quandoque appellari. Id quod explicatus ipse declarat in fragmento alterius, ni fallor, operis Contra Beccum, quod mihi suppeditavit colex Rægius 2953, et ejus magnam partem alibi recitavi in dissertatione critico-historica De processione Spiritus sancti. Atqui hæc præambulam Gregorii Palamæ impietatem continebat, divinam operationem, quam θεότητα, Deitatem, appellabit, re a Dei essentia distinctam, Deoque et personis tribus cœternam esse, ipsamque creaturis ratione præntis communicari contententis. Quocirca Beccus æmuli sui erratum arguit allato capite integro Theodori Abucare quod inter edita vicesimam septimum est, et quod nihil disertius Palamiticæ insanitæ opponi possit. Hanc autem divini luminis et operationis a divina essentia distinctionem tunc primum, cum ante audita non fuisse, auctore Cyprio invectam fuisse his verbis Joannes Beccus testatur: Ὁ δὲ τῆς ἀληθείας, ὡς φησι, γενναίος; ἐδοικητής συκοφάντας ἤμα; καὶ τῶν ἁγίων ἀποστολων ὑβριστάς, τοὺς οὕτω τὴν θεολογικὴν μετόντα; ὁδὸν, τὴν καὶ παρ' ἡμῶν κληθεῖται αὐτοῖς; ὁ αἰσῶν καὶ ἀπὸ κοιλίας νέας ἀρετὴ δογματικῶν φωνας; τῆ τοῦ θεοῦ εισηγουμένος ἀκακῆτα; Al veritas, qualem se ipse dicit, præclarus vindex, qui calumniatoris et sanctorum conviciatos nos vocat, qui hac ratione res theologicas tractamus, quoniam a nobis ipse appellabitur, qui ex propriis suis, et nunc primum e ventre novellas placitorum voces in Ecclesia Dei proferre aggreditur? Testimonium istud Becci obiter attuli, quo evincerem, nequaquam eum, dum patriarcha Constantinopolitanus esset, Palamam ejusque errores prosecipisse, tametsi id Combenstio nostro, quando secundam novissimam sui Auctaræ partem edebat, persuasum fuit: quin potius Palamæ Cyprium prævisse, ejusque hæresim suis in scriptis contra Beccum performasse. Quamobrem Joannes ille patriarcha, a quo Gregorius Palamam primum fuisse damnatum Cyparissiotus tradidit, aut Joannes Glycys fuit, aut potius Joannes Calceas Aprenus, Esate successor, quod cum historicis Camacuzeni et Nicephori Gregoræ consentaneum prorsus est, Joannis Becci adversus tomum lucubrations animos adversarii Gregorii addiderunt, ut ardentioribus seditis contra illum insurgerent. Horum præcipui erant Joannes Callus metropolitæ Ephesius, Daniel Cyzicenus et Theopemptus Pamacliphensis, cum quibus se Maslo magnus loge-

theta adjunct. Leo Allatus lib. II *De consens.*, cap. 41, col. 513, libellum Græcæ Latineque edidit, quem Chilas imperatori contra tomum obtulit. Quod in causa fuit ut Cyprius tomum sui expositionem scriberet, quæ nunc primum prodit ex col. Reg. 3442. In ea expositione contendere pergit, aliam esse personæ divinæ Spiritus sancti processionem ad existendum, et aliam ad effulgendum: primam innui a Scriptura et Patribus, quando Spiritus dicitur a Patre procedere; secundam, quando a Patre per Filium. Cæterum Joannem Beccum perjurii accusat, et libellum recitat, quem ille, ad efferatos adversum se plebeculæ animos placandos, Josepho patriarchæ dederat, subscripseratque, ceu Latinorum dogmati abrenuntiaret, et abdicationem suam approbaret. Qua vero mente Beccus id gessisset, ipsemet declaravit initio disceptationis suæ, quæ in concilio coram imperatore ipsam habuisse narravi, quæque horum omnium motuum causa extitit. Insuper vero Theoleptus Cyzicenus patriarchæ Gregorio objecit, in tomo vestigia reperiri impiæ doctrinæ Marci monachi, qui librum nuper vulgaverat, in quo nomen *προβολεύς productor*, ambiguo perinde sensu usurpatum narrat Pachymeres, ὡς καὶ αὐτὸς ὁμωνυμίζει τὴν λέξιν *προβολεύς*. Hunc Marcum alienigenam fuisse, Græcum, idem historicus tradit, et quantum ex inscriptione confessionis Gregorii, de qua mox dicitur colligitur, ex Hebræo Christianus factus fuerat, ac subinde monachus. Ex quo revincitur amplius error viri illius alioqui doctissimi, qui Marcum hunc eundem esse putavit ac Marcum Ephesium qui post centum et quinquaginta annos contra Latinos disputavit in synodo Florentina. Ejus quidem errori favere videtur, quod in indice Bibliothecæ Scoriacensis legatur, *Γρηγόριος πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Κυπρίου ἀπολογία εἰς τὴν ἐπιστολὴν Μάρκου τοῦ Ἐφέσου, Gregorii patriarchæ Constantinopolitani Cyprii apologia in epistolam Marci Ephesii*. Verum librarii oscitantia vel imperitia factum est, ut vox τοῦ Κυπρίου Cyprii, interjecta sit: cum hoc opus reddendum sit Gregorio protosynceilo, qui postremus Byzantinorum patriarcharum fuit, ante captam a Turcis civitatem: nisi tamen pro Μάρκου τοῦ Ἐφέσου scribendum fuerit, Ἰωάννου τοῦ Ἐφέσου *Joannis Ephesii*, Chilæ scilicet adversarii Gregorii Cyprii; quod obiter a me dictum sit. Atqui Marcus ille monachus exiguum volumen quod scripserat, emendatum jactabat, et approbatum a patriarcha, quicum arctissima necessitudine jungebatur. Qua re factum est, ut statim atque Marci liber emissus in publicum fuit, Gregorius Cyprius ejus auctor censitus sit. Quam criminationem patriarcha ut repelleret, *Confessionem*, quam dixi, *fidei* condidit, qua Marci dogmata execratus est. Id quod etiam in altero supplice ad Andronicum imperatorem libello præstitit. Interim qui pro Gregorio stabant, Athanasium Alexandrinum imperatore annuente, compellant ut tomo subscribat: quod tamen ille facere noluit; causatus sibi satis otii et facultatis non esse ad singulas ejus voces explorandas, eo maxime quod Constantinopolitanorum mores et sensus perspectos non haberet. His commotus imperator, ardens suam erga Cyprium studium temperare cœpit, eique colloquium publicum exoravit, in quo mentem planius suam explicaret, annuit primum, atrox vero mutata sententia abnuit, veritus ne idem accideret quod in anteriore cum Becco disputatione, ex qua res Ecclesiæ nihilo paciores evaserant. Quin imo Andronicus misit, qui sedis abdicationem ab ipso poscerent. Jam enim Cyprius e patriarchali domo in Hodegorum monasterium migraverat, in quo scribendis pro sua defensione libris vacabat. Posthac aptem, ne patriarcha inausultus damnaretur, publicum conventum imperator edixit, in quo lecta est illius *Confessio fidei*, et ab

A omni præcæ doctrinæ suspicione immunis judicata. Nihilominus Ephesinus metropolita et Cyzicenus palam protestati sunt, minime se in communionem posse venire cum homine qui certis de causis hæresis invidia aspersus esset. Cui sententiæ quia pertinaciter adhærescebant, nec imperatoris monitis et adhortationibus cesserant, in separatas custodias uterque missus est, e quibus non nisi post annos aliquot, et vix ægre educti sunt. At Theoleptus Philadelphiensis omnem offensionem hanc ex solo Marci libro acceptam prætexens, Gregorium rectæ fidei alumnum judicatum iri dixit, si Marci doctrinam detestaretur (disertius utique quam in confessione et in libello ad imperatorem. Quod quidem a Cyprio præstitum fuisse, Pachymeres non narrat: sed, cum hæc ille audisset, gratiis actis imperatori, postera die confessionis libellum dedisse. Rursum vero imperator, collectis iterum synodis, operam ponebat, ut tomus saltem emendaretur et exponeretur: id quod tamen selecti ad hoc operis viri conficere nullatenus poterunt, cum de germano Damasceni sensu tradendo inter eos nequaquam conveniret. Τέλος, inquit sæpe laudatus Pachymeres, ἐπεὶ οὐκ ἦν συμφωνεῖν ἐπὶ τῆ τοῦ γράμματος διορθώσει, ὑπέβητον τὸ λὸν τὴν ἐξηγήσιν, κρείττον ἤγησάμενοι μὴ ὄλω; τὸ βίβλιν ἐξηγεῖσθαι, ἢ ἐξηγουμένους ἀναρρίπτειν κινδύνον. Ac consulto prorusus: nam præter Becci expositionem, qua sincerior altera non occurrerat, ut, positus præjudiciis, sentiant omnes, qui in libris ejus legendis operam ponunt, Cyprius in apologia quam pro suo tomo iterum scripsit, illos adversarios relollit, utique schismaticos, nec a Joanne Ephesio, Danielé Cyziceno, et Theolepto Philadelphiensis diversos, qui Joannis Damasceni dictum *προβολεύς διὰ λόγου ἐκφαντορικῶς Πνεύματος, manifestantis Spiritus per Verbum productor*, sic interpretarentur, ac si *διὰ λόγου, per Verbum, δι' Υἱοῦ, per Filium*, apud sanctos Patres idem sonaret, atque *σὺν τῷ λόγῳ cum Verbo, μετὰ τοῦ Υἱοῦ, cum Filio, ἅμα τῷ Υἱῷ, una cum Filio*: quæ quidem postremam interpretationem tum Patrum sententiis, tum grammaticæ legibus et usui contrariam pluribus ostendit et evincit. Interim vero Joannes Beccus præter libros adversus Gregorium Cyprii tomum quos citavi, quatuor alios ad Constantinum, Melitiniotam utique, scripsit, quibus ejusdem toni expositionem a Cyprio adornatam, confutavit. Hos etiam Leo Allatus cum aliis edidit: I. *Græciæ orthodoxæ*. Gregorii vero Cyprii opuscula, quæ in codicibus Regiis, ac præsertim 3442, reperi, hic subiicienda censui, quo rerum gestarum series melius a studioso lectore percipiatur. (Extant jam edita in tomo nostro CXLII.)

Col. 468 C. *Ἀθανάσιος ἐκ Μακεδονίας*, etc. *δ' ἐτη*... Abdicatio patriarchatu Gregorio Cyprio circa mensem Junium anni Christi 1289, ut paulo superius monuimus, in ejus locum sufficitur Athanasius monachus e Monte Gano; cujus promotionem celebravit Andronicus ad magnum palatium in Triclinio Justiniano congrua tali functioni magnificentia, sed cum sinistro augurio terræmotus, ut scribit Pachymeres, lib. II, cap. 15, et die quarta decima mensis Octobris ejusdem anni ordinatur Athanasius, ut tradit idem scriptor citato loco. Hic autem cum sese rebus temporalibus vehementius immisceret, a populo ejicitur, ut scribit hic Nicephorus Callisti; quod quidem confirmatur ex Pachymerc, qui pluribus res ab eo in patriarchatu gestas, ac ejus mores describit. Coactus autem fuit patriarchatum abdicare postquam quadriennium sedisset, nimirum die decima sexta mensis Octobris, ut tradit idem scriptor, cap. 24: Τοῦτο δὲ τις καὶ μόνον παρατηρήσειεν, οἷ τεσσαρσιν ἐνιαυτοῖς τὴν Ἐκκλησίαν κατέχων, αὐτὴν σχεδὸν ἡμέραν εἶδε τῆς ἐκβολῆς, ἣν ὄη καὶ τῆς ἀναστασεως ἐβλῶσεν, ἥτις καὶ Ἐλαφροβλιώνος ἐκκαθε-

αὐτὸν ἔν. Unum tamen ad ea illud non de nihilo quis observans adjunxerit, sic exacte quadricennium in patriarchatu Athanasium explevisse, ut eandem ferme initi relictiave regiminis Ecclesie numeraverit diem sextum decimum Octobris. Sic Pachymeres; ex quo quidem patet Athanasium patriarchatum abdicasse die decima sexta mensis Octobris anni Christi 1293, cum vel s-et annis quatuor, et duobus præterea diebus, cum ejusdem consecratio contigerit, ut paulo superius ex Pachymere diximus, die quarta decima mensis Octobris anni 1289. Fallitur igitur Georgius Phranza qui Athanasio annos octo integros assignat. Quam vero fuerit Athanasius hominum regendorum ignarus, quamve sævus et inhumanus, facile quisquam cognoscere poterit, non solum ex Pachymere, qui plura de eo, (nam Gregoras schismaticorum hominum laudator in Athanasium valde propensus fuit), sed etiam ex insus Athanasii epistolis, quas ad imperatorem Andronicum, et ad alios complures conscripserat. Quarum quidem epistolarum habetur codex chartaceus in bibliotheca regia, quem huic donavit Il. D. Carolus Mauritius Tellerius, archiepiscopus dux Rhemensis, ut scribit doctissimus Boivinius in notis ad Gregoram, ubi de hoc codice ac epistolis et aliis Opusculis Athanasii patriarchæ loquitur. Libet autem nobis (quoniam sex abhinc annis omnes Athanasii epistolas ac Opuscula ex laudato codice Regio exscripsimus et in Latinum vertimus) hic integrum indicem prædictorum operum exhibere, quem cum ex schedis Boivinii, tum etiam proprio labore adornavimus. (Sequebatur Athanasii Epistolarum Index, quem jam editimus in tomo CXLII.)

Col. 468 C. Ἰωάννης μοναχός, ἔτη 0'. Abdicato patriarchatu Athanasio die decima sexta mensis Octobris, anni Christi 1293, uti supra demonstravimus, in ejus locum succeditur Joannes Sozopolitanus, qui prius Cosmas vocabatur; ejusque consecratio peracta est Kalendis Januarii anni 1294, ut scribit Pachymeres lib. II, cap. 28, ubi hujus viri ingenium ac mores describuntur. Hic autem patriarcha e sede pellicitur ab Andronico, ut in ejus locum Athanasius restituitur, die vicesima tertia mensis Augusti anni Christi 1304, cum sedisset annis novem, mensibus septem, et diebus præterea viginti duobus, ut observat Possinus lib. III, Chronologico ad Pachymerem.

Ibid. D. Καὶ ἀνάγεται πάλιν ὁ Ἀθανάσιος. Ad Athanasium secundo patriarcham desinit Catalogus patriarcharum CP. a Nicephoro Callisti concinnatus, nimirum ad annum Christi 1304, quo quidem tempore Nicephorus florebat, uti in Præfatione monemus, ubi plura de ipso, ac ejus scriptis placuit dicere. Quod vero attinet ad tempus Athanasii secundo patriarchæ, illum restitutum fuisse in sedem die vicesima tertia mensis Augusti, anni Christi 1304, paulo superius ex Pachymere demonstravimus; qui rem totam pluribus narrat. Huic secundo patriarchæ annos sex, et totidem menses attribuit Matthæus Cigala, et Philippus Cyprius, Georgius vero Phranza annos octo eidem secundo patriarchæ assignat. Sic Pontanus ex Phranza: *Ierunquæ Athanasius in eo est latus. Illic postquam claves Ecclesie octo annos tenuit, rursum scandala emerferunt. Sic cui quies antea semper jurat, sedem patriarchicam valere rursus jubet*, etc. Gregoras autem lib. VII, cap. 9, causam cur Athanasius secundo patriarchatum abdicaverit, pluribus narrat, ubi doctissimus Boivinius ad marginem monet, id factum anno Christi 1310, unde apparet Athanasium secundo patriarcham sedisse annis sex, et aliquot mensibus.

Ibid. καὶ ὀμοῦ ἀπὸ τοῦ ἀποστόλου Ἀρ-
 θύρου μέγ. τ. τοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου πατριάρχου
 1. Α'. ἔτει 3ω'. Numerus ab orbe condito hic appositus depravatus a scriba videtur; nam vel desinit

A in initium patriarchatus Joannis Sozopolitani, vel ad finem; si ad initium ita restituendus ἔτι 3ωβ', anno 6802, Christi 1294 quo anno Joannem inauguratum fuisse, supra demonstravimus. Si vero numerus ille in finem desinat, ita restituendus, ἔτι 3ωβ', anno 6812, Christi 1304, quo anno e sede pulsum fuisse Joannem supra monuimus. Ceterum cum Historiam imperatorum Constantinopolitanorum a Constantino Magno ad ultimum imperatorum Christianum texere sit animus, libet etiam huic catalogo Nicephori Callisti seriem integram patriarcharum Constantinopolitanorum subungere, nimirum illorum qui post Athanasium secundo patriarcham sederunt, ad Gregorium qui ultimus fuit patriarcha ante captam a Turcis Constantinopolim. Hoc quidem præstabit catalogus patriarcharum CP. editus ab eruditissimo P. Labbeo ex codice ms. Bibliothecæ Claromontanæ; singulis autem locis, si opus fuerit, Notas, sed breviores, adjiciemus. Quam vero imperfecti sint catalogi patriarcharum CP. editi a Matthæo Cigala et Philippo Cyprio, et maxime post Athanasium ad captam usque a Turcis urbem, facile quisque cognoscere poterit ex iis quæ infra dicturi sumus. Sic igitur habet Claromontanus codex:

Catalogus patriarcharum Cpolitianorum inde ab Athanasii præsulatu usque ad captam a Turcis urbem Regiam.

Νίφων ἔτη γ'. μῆνας ι'. Nimirum, Niphon annis 5, mensibus 10. Abdicato secundo patriarchatu Athanasio anno Christi 1310, uti supra monuimus, Ecclesia Constantinopolitana per biennium vacavit; tandem Niphon Cyzici metropolitani sedem illam occupat, initio anni 1312, ut scribit Nicephorus Gregoras, lib. VII, cap. 9, ubi hujus viri ingenium ac depravatos mores pluribus describit. Habentur et Athanasii patriarchæ CP duæ Epistolæ quæ ad Niphonem huic spectant, nimirum, una ad imperatorem, de Domino Niphone Cyziceni episcopo. et de accusationibus contra eundem ipsi oblatis; altera ad magistrum libellorum supplicum, de electione qua creatus patriarcha fuerat episcopus Cyzici. (Vide tom. CXLII.)

Hic cum sedisset annis tribus, et decem mensibus, anno Christi 1315, e patriarchali sede pellicitur ob multa et variæ sacrilegia, ut scribit Nicephorus Gregoras cap. 11, paulo superius citati libri. Ceterum habetur in codice Regio n. 2964, fol. 199, verso, Oratio Nicephori Chummi, laudata a Boivinio in notis ad Gregoram, quæ sic inscribitur: Ἐλεγχος κατὰ τοῦ κακῶς τὰ πάντα πατρ' ἀρχεύσαντος Νίφωνος, ἀνενεχθεὶς παρὰ τοῦ Νικομαχηδέως καὶ τοῦ Μετολήνης πρὸς τὴν ἱερὰν σύνοδον.

Ἰωάννης ο' Γλυκὺς ἔτη δ'. Nimirum, Joannes Glycys annis quatuor. Pulso e sede Niphone anno Christi 1315, et uno anno interjecto in ejus locum, succeditur Joannes Glycys logotheta cursus publici, qui uxorem filiosque et filias habebat; sed ejus uxor statim monasticum habitum induit; ille vero, quod certis anni intervallis articulatorum doloribus afflicteretur, ipso indui non potuit; nam de medicorum sententia carnibus ei vescendum erat, ut scribit Gregoras, lib. VII, cap. 11, ubi hujus patriarchæ virtutes ac in litteris peritiam (1) pluribus prædicat idem scriptor; qui etiam ibidem testatur, se usum fuisse Joannis consuetudine ad stylum expolientium. Huic patriarchæ annos quatuor assignat et Gregoras lib. VIII, cap. 2, ubi ait Joannem, quod ejus morbus ingravesceret, abdicata dignitate, quarto anno patriarchatus, in Cyriotissæ monasterium se contulisse. Quod quidem accidit anno Christi 1320. Vide ibidem patriarchæ hujus testamentum, quod Gregoras ab eodem accersitus conscripserat. Verum, ut optime monet doctissimus Boivinius in Notis ad Gregoram, non ibi Testamentum ipsum patriarchæ, sed Testamenti præmium profert Gregoras, cujus sese auctorem

(1) Eius librum de vera Syntaxis ratione edidit Jahnius Bernæ 1819, 8°.

manifestum prodit. Exstant, inquit idem Boivinius, in codice Regio 3229, opuscula duo, ejusdem ferme et argumenti et styli; quorum primum inscribitur, Τοῦ πατριάρχου κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Γλυκτός ἡ παραιτήσις τοῦ πατριάρχου, alterum, Τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου ὑπομνηστικὸν εἰς τὴν βασιλεῖα τὴν ἅγιον.

Γερασῖμος ἔτος α'. Gerasimus anno uno. Joanni successit Gerasimus, sacerdos monachus e monasterio Manganorum, anno Christi 1320. Hic, ut scribit Gregoras, lib. viii, cap. 2, erat vir simplici ingenio, et præ senio surdaster, litterarumque Græcarum omnino expers. Tales enim ab imperatoribus eligi consuevisse, ut dicto audientes eis sint, et nulla in re ipsis refragentur, tanquam mancipia, tradit idem scriptor laudato loco; et Georgius Phranzes ait, eum fuisse moribus nauci atque inutilem, et præfuisse Ecclesiæ Constantinopolitane exiguum tempus, eamque haud sponte dimississe. Gregoras Gerasimi mortem accidisse scribit pridie quam Andronicus nepos urbem deseruerat; quæ quidem fuga Andronici contigit die vicesima mensis Aprilis anni 6229, Christi 1321, ut tradit idem scriptor. Igitur mors Gerasimi accidit ipso die Paschatis, quod illo anno incidebat in diem 19 Aprilis. Cantacuzenus vero Gerasimum obiisse refert ea ipsa nocte, qua Andronicus nepos urbem deseruerat.

Ἡσαίας. . . . Gerasimo fati functo die 19 mensis Aprilis anni Christi 1321, ut paulo superius monuimus, sedes Constantinopolitana tribus ferme annis vacavit; denique Esaias monachus ex monte Atho septuagenario major, nulla sacerdotali dignitate præditus, idemque adeo imperitus ut nec prima quidem litterarum elementa perfecte posset conjungere, in urbem venit; eumque imperator ob nimiam morum simplicitatem in patriarchalem sedem tum temporis vacantem imposuit: quamvis multa crimina libere illi objecta et passim testata fuissent, propter quæ olim sæpe exclusus omni sacerdotum ordinum gradu fuerat, ut scribit Gregoras lib. viii, cap. 12. Renuntiatum autem fuit Esaias prid. Kal. Decemb. indictione septima, hoc est, anno Christi 1323, ut scribit Dorotheus in Synopsi. Perperam igitur Spondanus hoc factum ait anno 1322. Moritur autem Esaias, ut scribit Gregoras, et ut ex iis quæ mox dicturi sumus, patebit, anno Christi 1333, cum sedisset decem ferme annis.

Ἰωάννης ὁ Ἀπρηθός. . . . Mortuo Esaiâ anno Christi 1333, ut paulo superius diximus, in ejus locum sufficitur hoc ipso anno Joannes Apris oriundus, Calceas cognomine. Huic anni quatuordecim assignantur in codice Regio 3058, folio 98, ubi legitur, Ἰωάννης ἔνδοξος καὶ σοφὸς ἴσαν ὁ Καλέκας ἔτη ιθ'. His consona habet Gregoras qui lib. xvi, cap. 4, ait, Joannem annis circiter quatuordecim patriarcham fuisse: καὶ πρῶτον μὲν ἐκεῖθεν τὸν πατριάρχην ἐκβεβληκῶς Ἰωάννην, ἐν τοῖς Βυζαντινοῦ ὀργαίοις δέσμιον ἐπαπόμφει φρουρεῖσθαι, ἵνα μὴ τοῖς ἐκεῖ νεωτερισμοῖς συναράμνος καὶ αὐτὸς, μεγίστης καὶ δυσεπίστατος τοῖς ἑθνομισίαις γένηται πρᾶγμασι βλάβης ἀτίως. Ὅς καὶ μικρὸν ἐπιβιούς, ἐνταυθα ἐτελεύτησε, πέντε καὶ ἐξήκοντα γεγονώς, ἐγγὺς ἔτη πατριαρχεύσας μὲν περὶ πού τὰ τεσσαρακάδεκα, ζήσας δὲ μετὰ τὴν καθλίρεσιν μῆνας δέκα. Hinc autem ille ante omnia Joannem patriarcham eiecit; ei Byzantium, ut in palatio vinculus custodiretur, misit; ne et ipse favens novis rebus, quæ illic ciebantur, maximum et intolerandum reipublicæ detrimentum offerret. At hic, non longum ex eo in vita commoratus, ibi decessit, quinque ferme et sexaginta annos natus, quatuordecim circiter patriarchica dignitate potius, et decimo post exaugurationem mense mortuus. Depositus fuit Joannes meunte anno Christi 1347, ut tradunt Gregoras et Cantacuzenus: oportet itaque, ut scribit Boivinius in Notis ad Gregoram, Joannem creatum esse patriarcham anno Christi 1333, non vero anno 1331

ut videtur tradere Cantacuzenus; nam præterquam quod ab anno 1333 ad annum 1347 anni numerentur quatuordecim, quibus eum sedisse supra demonstravimus, Gregoras et Cantacuzenus hujus depositionem in annum 1347 expresse conferunt. Hinc corrigendus est Spondanus qui hujus depositionem in annum Christi 1345 confert.

Ἰσίδωρος ἔτη β', μῆνας ζ'. ἡμέρας ιε'. Pulso e sede Joanne Calcea anno Christi 1347, in ejus locum hoc ipso anno substituitur Isidorus; qui, ut scribit Gregoras lib. xv, cap. 10, antehac Mambasiar electus fuerat episcopus, mox novorum Palamæ errorum cum et ipse convictus fuisset, dejectus dignitate fuerat, et a sacra communione segregatus. Eodem nunc patriarchatum obtinente, scissum estatim Ecclesiæ corpus. Sic Gregoras. Vide tomum Ignatii patriarchæ Antiocheni contra hunc Isidorum scriptum, qui tomus habetur apud Allatum (*De libris ecclesiasticis Græc. dissert. 2*), Novembri mense promulgatus, indict. 13, hoc est anno Christi 1344 exeunte. Vide item Orationem Palamæ adversus Joannem Calceam patriarcham scriptam, in qua ipse suam et Isidori causam pluribus agit. Hæc habetur edita Græce tantum ex codice Regio in notis ad Gregoram. Mors autem Isidori refertur a Gregora lib. xviii, cap. 1, quæ quidem accidit anno Christi 1349 exeunte.

Καλλίστος ἔτη ιβ'. Callistus annis duodecim. Callistus monachus ex monte Atho, unus ex Palamæ amicis, in patriarcham eligitur anno Christi 1350, ut scribit Gregoras lib. xviii, cap. 1, ubi hujus patriarchæ ingenium ac mores pluribus describuntur. Hic patriarchatum adeptus synodum celebravit, in qua Palamas orthodoxus declaratus fuit: eam Comheffisus edidit parte secunda Auctarii novissimi. Hic dum legatione fungeretur apud Crætanam pro societate contra Barbaros in Thracia, moritur, ut scribit Cantacuzenus, lib. iv, cap. 50, cujus quidem mors accidit sub finem anni Christi 1362, quod patet non solum ex eo quod huic patriarchæ anni duodecim assignantur, verum etiam ex iis quæ de successoribus infra dicturi sumus. Cæterum monere hic necessarium esse duximus Callistum patriarcham quod negaret Mathæum imperatorem designandum, ut scribit Cantacuzenus, e throno dejectum fuisse, et in ejus locum suffectum fuisse Philotheum, de quo infra dicemus. Tum Callistum Galatam, inde Tenedum ad Palæologum confugisse, ait laudatus scriptor. Hoc autem accidit circa annum quartum ejus patriarchatus, Christi 1354. Verum postmodum Joanne Cantacuzeno monastico habitu induto, et Palæologo Constantinopolim reverso anno 1355, initio anni sequentis patriarcha Callistus Tenedo reversus, ut scribit Cantacuzenus, ecclesiasticam potestatem recepit, cum contradicere nemo auderet: quin nec ipse episcoporum de restitutione sua suffragium expelebat. Sed indignissime non a Cantacuzeno solum, verum etiam ab episcopis violatum se arbitratur, suo sibi suffragio reditorem confirmans, injuriæ auctores ad pœnam deponerebat. Sic de eo tradit idem scriptor.

Φιλόθεος ἔτη ιγ', μῆνας ζ'. Philotheus annis tredecim, mensibus sex. Philotheus et ipse Palamita Heracleæ episcopus, ut supra diximus, anno Christi 1354 renuntiatum fuit patriarcha in locum dejecti e sede Callisti, verum post biennium circiter sedis hujus, rursus Callistus non episcoporum suffragio, a quibus deturbatus fuit, sed propria auctoritate in sedem, a qua injuste dejectum se credebat, rediit, ut scribit Cantacuzenus. Et hi duo anni, quibus prima vic: rexerat Ecclesiam Constantinopolitanam Philotheus, ab auctore hujus catalogi non recensentur; fortassis quod tum Callisto legitimo patriarchæ vivente, intrusi potius patriarchæ quam legitimi nomen mereretur; sed ut res habeat, Philotheus, mortuo Callisto sub finem anni

Christi 1362, uti supra monuimus, in ejus locum A sufficitur. seu potius in sedem restituitur, ut scribit Cantacuzenus lib. iv, cap. 50, quod quidem factum est initio anni sequentis. Moritur vero Philotheus anno Christi 1376, cum sedisset annis tredecim et sex mensibus post Callistum. Hujus autem patriarchæ qui Palamiticæ factionis erat, plura supersunt scripta, et imprimis Antirrhethici pro defensione tomî Palamitici, quibus mortuum Gregoram refutatur, Cantacuzeno hortante, conatus est. Habentur autem hi Antirrhethici contra Nephorum Gregoram in bibliotheca Regis Christianissimi mss. et a doctissimo Joanne Boivinio passim laudantur in Notis ad Gregoram: iidem etiam asservantur mss. in bibliotheca Vaticana, necnon in bibliotheca Regis catholici. In bibliotheca vero serenissimi Baviaræ ducis, et in bibliotheca Regis catholici habentur ejusdem patriarchæ homiliae mss. in Evangelia et Dominicus totius anni, et aliæ ex sancto Joanne Chrysostomo potissimum desumptæ. Item Philothei patriarchæ Anathematismorum sub Constantino Porphyrogenito, et duobus aliis imperatoribus latiorum, everso seu confutato habetur mss. in bibliotheca Vaticana. Hujus autem patriarchæ *Sermo encomiasticus* in tres Hierarchas, nimirum sanctum Basilium, Gregorium Theologum, et sanctum Joannem Chrysostomum Latine et Græce editus fuit a Jacobo Pontano societatis Jesu, cum Dioptra Philippi solitarii, Ingolstadtii anno Christi 1604. Hujus item *Homiliam de cruce* Græce et Latine edidit Jacobus Gretserus tom. ii operis *De cruce*. Vide quæ de aliis ejusdem patriarchæ Philothei scriptis tam editis quam ineditis habent Possevinus, Udinus ac reliqui scriptores. Cæterum de Philotheo patriarcha pleraque perhonorifice scripta reperiuntur apud Cantacuzenum; cui quidem hæc in re nulla fides adhibenda est.

Μακάριος, ἔτη β', μῆνας ζ', ἡμέρας ιε'. Macarius annis duobus, mensibus septem, diebus quindecim. Philotheo fati functo anno Christi 1376, in ejus C locum substituitur Macarius hoc ipso anno. Hic cum sedisset annis duobus, mensibus septem, et diebus quindecim, obiit anno 1379.

Νεῖλος ἔτη η'. Nilus annis octo. Nilus successit Macario initio anni Christi 1380. Hic cum sedisset annis octo, obiit anno 1388 ineunte, uti ex iis quæ infra dicturi sumus de ejus successoribus facile patebit. Perperam igitur hujus mortem confert Spondanus in annum Christi 1398, et male hunc annos viginti attribuit idem scriptor; sed longum omnino foret hujus scriptoris ac cæterorum, qui de patriarchis CP. scripsere, singula errata hic recensere, uti in Præfatione monemus.

Ἀντώνιος ἔτη η'. Antonius annis octo. Mortuo Nilo anno Christi 1388 ineunte, uti paulo superius diximus, in ejus locum sufficitur Antonius hoc ipso anno; qui cum sedisset annis octo, ut habetur in hoc catalogo, ejus mors necessario contigit anno Christi 1396. Quod quidem magis patet ex iis quæ de annis Euthymii ac Josephi patriarcharum infra ex Georgio Phranza dicturi sumus. Perperam igitur hujus patriarchæ mors in annum Christi 1406 ab Onuphrio confertur.

Κάλλιστος μῆνας γ'. Callistus mensibus tribus. Callisto successit Antonio anno Christi 1396, qui cum sedisset mensibus tribus, obiit sub finem hujusce anni. Perperam Onuphrius Callisto hunc secundo annos tredecim assignat; nam ipse non nisi mensibus tribus sedit; Matthæus vero ejus successor annis tredecim, ut habetur in hoc catalogo Græco, cui potior fides habenda est, quam Onuphrio.

Ματθαῖος ἔτη ιγ'. Matthæus annis tredecim. Callisto tunc functo sub finem anni Christi 1396, anno sequenti in ejus locum substituitur Matthæus. Hic cum sedisset annis tredecim, obiit anno Christi 1410. Vide quæ de illo habent scriptores illius ævi.

Εὐθύμιος ἔτη ε', μῆνας ε'. Euthymius annis quinque, mensibus quinque. Euthymius successit Matthæo anno Christi 1410, qui cum sedisset annis quinque, mensibus quinque, obiit anno Christi 1416, quo etiam anno ejus mors consignatur a Georgio Phranza; qui sic habet: *Anno mundi 6924, Domini autem 1416, imperator Constantinopolim rediit, et cum eo procerum ordo universus. Quo mense post ejus adventum excessit e vivis patriarcha Euthymius.* Perperam itaque Onuphrius Euthymii patriarchatus initium in annum Christi 1419 confert, ut etiam ex dicendis constabit.

Ἰωσήφ. Josephi Ephesi metropolitani renuntiatus fuit patriarcha Constantinopolitanus die vicesima prima mensis Maii anni Christi 1416, ut scribit Phranzes. Sic etiam Syropulus sect. 2, cap. 4, qui ipso die festo Constantini Magni, indictione nona, Josephum inauguratum fuisse scribit; Constantini Magni et Helenæ festum agunt Græci die vicesima prima mensis Maii. Hæc Syropulus: *Τῶν δὲ ἀρχιερέων ψηφισάντων κατὰ τὸ ἔθος τρία πρόσωπα, παρόντος καὶ τοῦ Μηδέας, οὐ γὰρ παρῆν ἐν τοῖς προγεγοῦσιν, ἐκλέγεται ὁ βασιλεὺς τὴν Ἐφέσου κῦρον Ἰωσήφ, καὶ εἰς πατριάρχην προβάλλεται, Ὅς καὶ εἰς τὸ πατριαρχεῖον ἀναχθεὶς κατ' αὐτὴν τὴν ἑορτάσιμον ἡμέραν τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου τὴν κατὰ τὴν ἐνάτην νέμεσιν τὴν θέλει ἐτέλεσε μυσταγωγίαν, καὶ τῷ τῆς ἀγιωτάτης μεγάλης Ἐκκλησίας ἱερῷ ἐνεθρονίσθη συνθρόνῳ.* Quæ sic verito. *Ad electionem patriarchæ cum præsules inter se suffragati, ut moris erat, tria nomina imperatori proposuissent, præserte etiam Mediensis, qui antea in synodo non interfuit, imperator Ephesi præsulent dominum Josephum eligit, ac patriarcham renuntiat. Qui confestim deductus in patriarchium, ipso die festo Constantini Magni, indictione nona, divini cultus officium celebravit, et in Magna Ecclesia collocatus est, in throno inaugurandis patriarchis destinato.* Moritur autem Josephus Florentiæ, ubi cum imperatore concilii causa reperiebatur, vespere diei 9 Junii anni Christi 1439, cum sedisset annis viginti tribus, diebus decem et octo circiter. Sepelitur Florentiæ in Ecclesia Sanctæ Mariæ Novæ nuncupata, FF. Prædicatorum; ad ejus sepulcrum legitur sequens Epitaphium; opus, ut aiunt, Maffei Vegii illius avi poetæ Laudensis non ignobilis. Et sic habet:

*Ecclesiæ antistes fueram qui magnus Eoæ,
Hic jaceo magnus religione Joseph.
Hoc unum optabam miro inflammatus amore,
Unus ut Europæ cultus, et una fides.
Italiam petii, sædus percussimus unum;
Junctaque Romanæ est, me duce, Graia fides.
Nec mora, decubui: nunc me Florentia servat,
Quæ tunc concilium floruit urbe sacrum,
Felix, qui tanto donarè munere vivens;
Qui morerer voti compos et ipse mei.*

De hoc Josepho patriarcha CP. qui concilio Florentino una cum imperatore interfuit, multa scriptores; nobis tamen hæc sufficere dixisse. Cæterum in hoc patriarcha Josepho desinit catalogus patriarcharum Constantinopolitanorum a R. P. Labbeo editus ex codice Claromontano in *Apparatu Historiæ Byzantinæ*: ubi perperam subjungit Labbeus sic: « Josephus ille Florentiæ in concilio generali obiit: cui Græci subrogarunt Constantinopoli Gregorium quendam cognomine Mamimam, invitum et renitentem, qui expugnationem urbis paulo post futuram prædicens, se munere abdicavit: Phranzes Meissenum vocat, et diem Julii 26, anni 1445, ejus electionem assignat. » Fallitur, inquam, Labbeus hæc ex Phranza scribens; nam idem scriptor diversa omnino tradit, ut facile cuilibet patebit ex iis quæ dicturi sumus de Josephi successoribus ad captam usque a Turcis Constantinopolim; cum animus sit ad illud usque tempus seriem patriarcharum hic ex Phranza proponere. Sic igitur.

Mortuo Josepho patriarcha vespere diei 9 Junii anni Christi 1439, uti paulo superius demonstravimus, in ejus locum sufficitur a synodo et imperatore Bessarion Nicææ episcopus, hoc ipso anno. Verum hunc, ut scribit Phranza, postea propter perturbationes rerum et scandala, nescio quæ, Constantinopolim non venientem, sed Romæ hærentem, princeps archiepiscopus (*papa Romanus*), cum pensionibus liberalissimis ad numerum et ordinem cardinalium ascripsit. Quenam autem fuerint perturbationes illæ ac scandala, propter quæ Bessarion renuntiavit patriarcha Constantinopolim non adijt, licet ea sileat Phranzes, satis ex anonymo Crusiano cognoscimus; dum scribit pag. 4. imperatore Constantinopolim reverso, eos qui ibi remanserant clericos, monachos, ac cæteros recessisse cum iis, qui ex Italia redierant sacra celebrare, aut in precibus memoriam eorum facere; sed ab eis recessisse, tanquam qui pietatem abjecissent; magnamque inde divisionem concecutam esse: *Οἱ δὲ ἐν τῇ πόλει: κληρικοὶ, ἱερομόναχοι, ἱερεῖς, ἡγούμενοι, πνευματικοὶ, καὶ οἱ λοιποὶ, οὐκ ἤθελον συλλειτουργῆσαι τοῖς ἔλθοῦσιν, ἢ κηρυχθεῖσαι αὐτοῖς: ἀλλ' ἐχωρίζοντο αὐτῶν, ὡς ἄσεβων, εἰπεῖν. Πολλοὶ δὲ παρητήσαντο καὶ τὴν ἱερουσόνην καὶ γέγονεν ἡ ἔνωσις διαίρεσις. Qui vero in urbe debebant clerici, hieromonachi, sacerdotes, abbates, confessionibus audiendis præpositi (pneumatici dicti ac cæteri: ii nolebant liturgias et sacra cum illis, qui venerunt, celebrare; aut in precibus mentionem ipsorum facere; sed ab eis recedebant, tanquam qui pietatem (ut ita dicam) abjecissent. Multi sacerdotio etiam renuntiaverunt. Denique unitatem divisio, concordiam discordia, consecuta est.* Sed perperam ibi subjungit laudatus scriptor anonymus, ad hunc modum jactato Ecclesie statu, cum patriarcha Josepho illic mortuo nullus esset; nemo etiam propter rerum confusionem se ad honorem patriarchatus promoveri pateretur; Bessarione enim Nicæno et Isidoro Russie antistite Romæ remanentibus: demum Gregorium quemdam cognomine Mamman Pneumaticum, vite sanctimonia præstantem, arreptum, patriarchatum factum esse invitum: sed eum, cum serpere in dies longius dissidium cerneret, eo se munere abdicasse, prænuntiatum perius imperii interitu, et urbis expugnatione. Perperam inquam isthæc Anonymus Crusianus; nam Georgio Phranza de rebus sui temporis scribenti potior fides habenda: hic enim scriptor tradit, mortuo Florentiæ Josepho, in ejus locum, uti paulo superius diximus, subiectum fuisse a synodo et imperatore Bessarionem; verum cum Bessario propter rerum perturbationes ac scandala Constantinopolim non venisset, sed Romæ hæreret, in patriarchatum electum fuisse Metrophanem. Sic cum Phranza; verum quod idem scribit de electione Bessarionis in patriarchatum post Josephum Florentiæ factum, pugnare omnino videtur cum Actis concilii Florentini; quippe cum Eugenius papa a Græcis petisset ut in locum Josephi defuncti patriarchatum alium ordinarent, ante suum Florentiam discessum, responderunt id fieri nequaquam posse: sed nec imperatorem quidpiam monturum adversus priscam consuetudinem, qua patriarchatum a totius ditomis ejus episcopis eligi oportebat, ac in magno sancti Sophiæ templo consecrari: *Πατριάρχης ἐνταῦθα οὐ γενήσεται, ὅτι: ἔχομεν συνήθειαν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ πάσης τῆς ἐπαρχίας ἡμῶν ψηφισθῆναι, καὶ ἐν τῷ καθολικῷ ἡμῶν ναφ χειροτονθῆναι. Καὶ ὁ βασιλεὺς ἡμῶν ἄλλως ποιεῖ οὐ ποιήσει, εἰδὼς τὴν συνήθειαν τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν.* Sed de h. c. Bessarionis electione pluribus agit Allatius *De Ecclesiæ Occid. et Oriental. perpetua consensione* lib. III, cap. 3, ubi sic habet: *His nihilominus non obstantibus, imperator ceterisque, qui unionem propugnabant, patriarchatum etiam Bessarionem, si nos non fallit auctor, qui*

lingua Græcorum communi narrationem de synodo Florentina conscripsit; sed, cum sui dicti testium afferat Georgium Phranzam, hoc eodem dictum suum destruit. Phranza enim lib. II, cap. 17 ait, Bessarionem ab imperatore et synodo Florentiæ, post defunctum Josephum patriarcham creatum, qui cum aliis Græcis Constantinopolim non redierat, sed in Italia mansit. Non potuit ergo hoc auctore Bessario Byzantii patriarcha eligi a Græcis, qui Byzantii nullus erat; nisi velimus dicere, absentem electum fuisse; quod plane ridiculum videri poterit consideranti, quæ acta sunt Florentiæ pro electione novi patriarchæ post fato functum Josephum. Græci enim, licet enixe instaret summus pontifex, noluerunt patriarcham eligere, quod non esset moris eum eligere extra Constantinopolim. Et cum Phranza dicat, electum ab imperatore et synodo post defunctum Josephum, videtur, ni me fallunt conjecturæ, illius electionem ponere in Italia; quod Acta synodi omnino non tacuissest. Et falsum est, Bessarionem post concilium in Græciam non rediisse, cum id ipse asserat, epistola ad Alexium: *Μετὰ τὴν γενομένην ἁγίαν σύνοδον, καὶ τὴν εἰς Κωνσταντινουπόλιν ἡμῶν ἐπίστροφον. Post celebratum sacrum concilium, et nostrum in urbem Constantinopolim reditum, quod per breve tempus fuisse, certum est. Et forte tum præsens electus fuit, et noluit acceptare. Hoc tamen verbis Phranza non videtur respondere. Et quamvis idem Bessarion dicat in eadem epistola, inter Græcos se summos habuisse honores, non est intelligendus de patriarchatu, sed de iis honoribus, quibus ante synodum in ipsa Græcia fuerat ornatus, inter quos patriarchatus locum non habet. Quare non male opinantur illi, qui asserunt, cum titularem patriarcham Constantinopolitanam fuisse, quales post captam a Latinis Constantinopolim Romani pontifices nominabant, quemadmodum et aliarum patriarchalium sedium, idque nobis insinuare conatur Dorotheus Monembasiensis in Synopsi historiarum. Vide et alia quæ de Bessario scribit idem Allatius paulo superius citato loco. Cæterum ut Phranzae seriem persequamur.*

Metrophanes ex metropolita Cyziceno Constantinopolitanus patriarcha renuntiatum vere anni Christi 1440, post imperatoris Constantinopolim adventum; sed quanto tempore Metrophanes in patriarchatu vixerit Phranzes non aperit. Metrophanes autem hic, ut ait Allatius loco superius a nobis citato, sextus ordine in synodo subscriperat: qui cum in sede collocatus esset, uti par erat, dissidentium machinas sedare conatur, turbulentos in officio continere, de contumacibus quoque penas sumere, quos, episcopatibus pulsos, exsilio multavit, et probos ac pios et morigeros in eorum loca, ut unio propagaretur, restituit. Dum reliqui patriarchæ reclamarent, neque remissis spiritibus arrogantiam sedarent, ex eorum etiam diocæsis male feriatos eiecit, aliosque sibi audientes supponit: quod puto abs, ut summi pontificis permissione hominem, Ecclesiæ Romane reverentissimum, nunquam ausum fuisse. Id reliqui patriarchæ ægre ferentes, Philotheus Alexandrinus, Dorotheus Antiochenus, et Joachimus Hierosolymitanus, licet synodo per legatos subscripissent, ira perciti, ac furore præcipites, coacta synodo, Metrophanem et episcopos ab eo creatos, conviciis onerant, anathemati subjiciunt, et reliquos Christi fideles ab eorum obedientia avertunt. Tandem Joanni imperatori scribunt, hortanturque ut resipiscat; sin minus, excommunicationem minantur. Ut curam Metrophanis, et imperatoris studium in propaganda unione, et aliorum patriarcharum in convellenda, videas, non abs re fuerit, litteras synodales, non cu quoque obvias, hic inserere, inquit Allatius. Littera synodalis contra Metrophanem est: *Ἰὼν πατριάρχων τῆς Συρίας. Ἐπειδὴ ἦκε καὶ ὁ πανιερωτάτος, μητρε-*

πολίτης ἐνταῦθα τῆς ἀγιοπάτης μητροπόλεως Καίσαρειας Καππαδοκίας ὁ καὶ πρωτόθρονός τε, καὶ ἔξαρχος πάσης Ἀνατολῆς ἅμα μὲν προσκυνησάς τὴν πάλαιστον καὶ θεῖον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τάφον, καὶ τοὺς ἱεροὺς ἐν Ἱεροσολύμοις ἱστορήσει τόπους οὗς τὴ παράδοξιν ἐτελέσθησαν τῆς Χριστοῦ οικονομίας μυστήριον, ἅμα δὲ κοινώσασθαι πρὸς ἡμᾶς, καὶ τὸ τῆς ὀρθοδοξίας καὶ εὐσεβείας Χριστιανῶν μέγα μυστήριον, καὶ δηλοποιήσαι τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει σκάνδαλα πάντα διὰ τὴν συναθροισθεῖσαν ἐν Φλωρεντίᾳ τῇ πρὸς Ἰταλίαν μιανὴν σύνοδον, καὶ τὰ τῶν Λατίνων σὺν τῷ Εὐγενίῳ πάππᾳ δοξάσαντες ἄπερ οὗ ἐξεστι, τινὰ προσθήκην δηλοῆν ἐν τῇ τῆς πίστεως ἡμῶν θεῖῳ καὶ ἀμωμήτῳ συμβόλῳ ὑπογράφασαν. καὶ πισθεύσαν ὡς καὶ ἐστὶ τοῦ Υἱοῦ τὸ θεῖον ἐκπορεύεται Πνεῦμα, τὰ τε δόγματα συγγνωσάσαντες πρὸς ἡμᾶς θύεσαι, καὶ μνημονεύειν διὰ τοῦτο τὸν πάππαν ἔτι τε τὰ ἄλλα ὅσα παρὶ κανόνας θέσμινα ἔχειν ὡς συγκραταθεῖσαν, καὶ σέβειαν καὶ ὅπως ὁ Κυρίου μητροπόλιος ἡσυχαστικῶς τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον ἥραπασ, συνανέσταντο τοῖς τε αἰρητικῶν, καὶ τῷ εἰρημένῳ πάππᾳ. καὶ βυζιλεῖ τῶν Ῥωμαίων Παλαιολόγῳ τῷ Λατινόφρονι, τοὺς μὲν πιστοὺς τε καὶ ὀρθοδόξους ἀπειθοῦντι, δεικνόντι, τυραννοῦντι, καὶ ἐπιτιμῶντι, τοὺς δ' ὀπίστους καὶ κακοδόξους προσηλαροῦντι, τιμῶντι, καὶ ἀναθιβάξοντι, ὡς τῆς ἑαυτοῦ αἰρέσεως σύμφρονος, καὶ ὑπερκεκριστοῦ μάστα προσποιομένου τούτου; κατὰ ἀντιπάθειαν τῆς ὀρθοδόξιας καὶ εὐσεβείας, ὡς ἐκ τούτου τοῦ τρόπου, καὶ μητροπολίδι βέβηλα, καὶ μιανὰ ἐπισκοπίδια πανταχοῦ εἰς τοὺς θεῖους τῆς ἀγίας μεγάλης Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως; προτρέψας, ὡς ὑπὸ τῆς ἑαυτοῦ τάχα ἐνορίας ὑποκειμένους; ἔδειξαν ὅπως ὁ εἰρημένως πανιερώτατος μητροπολίτης κύριος; Ἀρτένιος τῆς ἀγιοπάτης μητροπόλεως; μεγάλης Καίσαρειας Καππαδοκίας πρωτόθρονός τε καὶ ἔξαρχος πάσης Ἀνατολῆς, ὡς οὐ μόνον πρὸς τὰς ἄλλας ἔκκλησίας ὁ μητροπόλιος πατριάρχης τὰς παραινίμους χειροτονίας προτρέψας Λατινόφρονος, ἀλλ' ἦδη καὶ πρὸς τὰς τῆς ἐπαρίας τῆς Ἀνατολῆς πάσης τέσσαρα ὁ ἀχειροτονήτους χειροτόνησε μητροπολίδιαι, καὶ ἐπισκοπίδιαι, πρὸς τὴν Ἀμύσειαν δηλονότι, Νεοκαισάρειαν τε, Τύαναν, καὶ Μακησσὸν τὰ τῶν Λατίνων πάντα φρονούντα, καὶ πράττοντα. Ἐκαὶ οὐ μόνον ἐνταῦθεν τὴν ἑαυτῶν ἀνεχόμενα φησὶν καὶ ἀπώλειαν, ἀλλὰ γε μετὰ τὴν τοσαύτην τολμῶν, καὶ τοὺς ὑπὸ τὴν τοῦ Χριστοῦ ποιήσασαν ἅπαντας ἔκεισε Χριστιανῶν οὕτως ἀπειθοῦντα, καὶ διαφθείροντα, καὶ πολλὰ τῇ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ σκάνδαλα προσθενούσα. διὰ τοῦτο ὁ εὐσεβὴς καὶ πιστότατος καὶ τῆς ὀρθοδόξιας πάσης ὑπερμάρτυρ; τε καὶ ἡρωτῆς τῆς οὐστὸς ὁ εἰρημένως; μητροπολίτης Καίσαρειας Καππαδοκίας μὴ ἀνεχόμενος τὴν τῆς Ἐκκλησίας Χριστοῦ καινοτομίαν καὶ λύμην τῶν ἑτεροδόξων πρὸς τὴν ὀρθοδόξον καὶ ὑγιεινοῦσαν ἡμῶν πίστιν, ἠξίωσε συνοδικῶν λαβεῖν γνώμην παρ' ἡμῶν τῶν τριῶν ὀρθοδόξων ἀρχιερέων τῶν ἐν τῇ Συρίᾳ, τοῦ τε δηλονότι Φιλοθέου Ἀλεξανδροῦ, Δωροθέου Ἀντιοχείας, καὶ Ἰωακείμ Ἱεροσολύμων, ὅπως ἀποσοβῆσθαι τοὺς μὴ ὀρθῶς φρονούντας ἐκ πάσης τῆς ἐπαρίας αὐτοῦ, καὶ ὡς, ὅτι πρωτογενέστερος οὗτος καὶ ὀρθόδοξος. Ἐνθεν τὸ ἀριζόμενον ἡμεῖς συνοδικῶς ὁμοῦ ἐν τῷ ὀνόματι τῆς ὁμοουσίου ζωαρχικῆς τε καὶ ἀδιαιρέτου ἀγίας Τριάδος, τοὺς μὴ δι' αἰρήνην καὶ εὐσεβείαν χειροτονηθείας μητροπολίτας τε καὶ ἐπισκόπους πανταχοῦ, καὶ προσέτι ἡγουμένους ὁμοῦ καὶ πνευματικούς τάχα, ὡσαύτως τε ἱερεῖς καὶ διακόνους, καὶ πάσης ἔκκλησιαστικῆς ἀπλώ; ψήφου, ἄλλως βενηλοῦς δόξης, καὶ ἀναξίους, τὸν οὐ τῆς αἰρέσεως καὶ διωγμοῦ τῆς ὀρθοδοξίας δραξινόμενος καιρὸν, καὶ ὁραμόντα, ἀναξίως, κενόδοξιας μόνης καὶ αἰρέσεως τρόπῳ πρὸς ἐπισκοπὰς; τε καὶ μητροπολεῖς, ὡς δέθεν τάχα σωτήρας ψυχῶν, ἵνα σὺν αὐτοῖς ἄλλως φθειρωσι καὶ τὸν τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἅπαν ὀρθοδόξον ποιμνιον, μτ' ὁ ὡς φέβου Θεοῦ, καὶ οικαιοῦ τῆς; καὶ εὐσεβείας;

κακητημένους καρπὸν, ἀλλὰ καταφρονητῆς, καὶ ἀναίδει; ὄντας πρὸς εὐσεβείαν πᾶσαν, τουτέστιν ἀριζόμενον ἀπὸ τῆς σήμερον ἀργῶς καὶ ἀνέριτος; εἶναι πάσης ἱεροπραξίας καὶ ἔκκλησιαστικῆς καταστάσεως, ἄριος ἂν ἐξετάσθῃ ἡ εὐσεβεία ροινοῦς τε καὶ οἰκουμένικῶς. Οὕτω μὲν οὖν καταπεισθέντες ἔστωσαν ἄργολοι καὶ ἀνείρολοι. Ἀνταίρωντες δὲ καὶ ἀνθιστάμενοι ἡσυχαστικῶς τε καὶ παρανόμως ἔστωσαν ἀφωρισμένοι, καὶ ἠλλωτριωμένοι τῆς ἀγίας καὶ ὑπερρυσίου καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, ὡς ἀπειθεῖς καὶ ἀντίλογοι. Ὀστῶτος δὲ καὶ οἱ τοῦτοι; δεχόμενοι, καὶ συναινούντες; ἐν τοῖς; τοιοῦτοις, καὶ ὑπερασπιζόντες. Ἀπακαθιστώμενοι δ' ὅπως κήρυκα τῆς; εὐσεβείας καὶ ὀρθοδόξιας τὸν ἀνωθεν εἰρημένον πανιερώτατον μητροπολίτην, τὸν καὶ ὑπέροτιμον, καὶ ἔσαρχον πάσης Ἀνατολῆς, κηρύξει πανταχοῦ τὴν εὐσεβείαν, μὴ αἰδοῦμενον πρὸς ἄλλῃθεν πρόσωπον βυζιλεῖς, ἢ πατριάρχου τοῦ μὴ ὀρθῶς φρονούτος, καὶ πράττοντος, μηδὲ πλουσίου, καὶ ἀρχοντος ἀνθρώπου; ἀλλὰ παρῆρσι τὴν πίστιν καὶ ὀρθοδόξιαν κατέχοντα ἀρῶτως καὶ ἀδιστακτικῶς, κατὰ τὴν ἐντολήν, ἔχειν αὐτῶν ἀδειαν ἀπὸ τοῦ νῦν ἔνεκεν εὐσεβείας ἐλέγξει, ἐπιτιμήσει, καὶ διορθώσει; τοὺς μὴ ὀρθῶς φρονούντας; ἐν παντὶ τόπῳ, ἐφ' ὅσον ἂν ἰσχύη δεῦναι, παρ' ἡμῶν αὐτῶν εὐληφῶτα τὴν συγκύμην διὰ τῆς δοθείσης ἡμῖν χάριτος; καὶ δυναμείας τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ὅ; καὶ ὀφείλει κατὰ τοῦτον τηρῆσαι ἀχωροκῆτως τε καὶ ὀρθῶς; τὴν εὐσεβείαν. Οὐ ἔνεκεν ἐπαδῶθαι αὐτῷ καὶ ἡ Ἐγγράφος ἡμῶν γνώμην συνοδικῶς ἀπογραφεῖσα ἰδιοχειρῶς; ἐν μηνὶ Ἀπριλίῳ τοῦ 533 ἔτους τῆς νῦν τρεχούσης Ἰνδικτιῶνος ἕκτης, καὶ ἀπὸ Χριστοῦ ἔτει, αὐμγ'. Patriarcharum Syriae. Cum venerit huc per omnia sanctissimus metropolita sanctissimae metropolis Caesarea Cappadociae, qui protothronus est, exarchusque totius Orientis, tum ut apprime venerandum divinumque Domini nostri Jesu Christi sepulcrum adoret, sacraque quae Hierosolymis sunt loca, in quibus maxime admiranda Christi dispensationis mysteria perfecta sunt, visitaret; tum ut una nobiscum rectae fidei ac pietatis ingens arcanum communicaret, manifestaretque scandala omnia Constantinopoli exorta propter execrandam synodum, quae apud Florentiam Italiae urbem coacta est, et Latinorum cum papa Eugenio, quod non licebat, dogmata approbavit, et additionem quamdam in fidei nostrae sacro inculpatoque Symbolo subscripsit, suasitque ex Filio divinum Spiritum procedere, concessisque azyrna apud nos quoque in sacrificium offerre, et propterea commemorationem papae facere; praeterea alia multa illorum praeter praescripta canonum illicita accepit et amplexata est: et quomodo matricidia Metrophanes Cysicenus, more praedonum Constantinopolitanam sedem invasit, quae assensum praebuit hereticis, et jam dicto papae et imperatori Gracorum Palaeologo, cum Latinis sentientis, fideles et sanae fidei sectatores non absque nimis persequenti, veluti tyranno opprimentis et redarguenti; infideles vero, et eos qui pravis opinionibus sunt imbuti, accersentis, honorantis, et ad dignitates promoventis, tanquam suae haereseos assensibus; et quod magis est, mirum in modum hos eodem deusculanti propter eam, quam in se praefert adversus rectam fidem pietatemque repugnantiam: hinc factum est, ut profanos metropolitellos, et execrandos episcopillos, ubique in divinis et sanctis sedes sanctae magnae Ecclesiae Constantinopolitanae, tanquam suae dioecesi instruxerit. Dictus sanctissimus metropolita dominus Arsenius sanctissimae metropolis magnae Caesareae Cappadociae, necnon protothronus et totius Orientis exarchus, ostendit, non solum in alias Ecclesiis matricidium Metrophanem patriarcham contra canones ordinationes vis, qui cum Latinis sentiebant, commisisse, sed jam et ad Orientis universi dioeceses quatuor inordinatum istum ordinasse metropolitellos et episcopillos, in Amusia nempe, Neocaesarea, Tyanis, et Maceso, Latinorum omnia approbantibus et exsequentibus, qui non solam

inde sibi subsecuturam ruinam atque excidium exspectant. verum quoque post tantum facinus, omnes sub Christi grege ibi degentes Christianos fallunt, corrumpunt, multaque inter eos disseminant, quæ orthodoxæ Ecclesiæ scandala ministrant. Propterea pius, fidelissimus, et sanæ fidei universæ propugnator zelatorque jam laudatus metropolitæ Casareæ Cappadociæ, a grege ferens Ecclesiæ Christi innovationem et noxam, quæ ab aliena sententiâ in rectissimam sanamque nostram fidem intruduntur, petit sibi exhiberi synodalem a nobis tribus orthodoxis antistitibus, qui in Syria sunt, Philotheo Alexandrino, Dorotheo Antiocheno, et Joachimo Hierosolymitano, sententiam, ut omnes male sentientes ex universa sua diocesi pellere possit, quod ipse antiquior sit et orthodoxus. Propterea nos, simul synodaltiter conarcati, præcipimus in nomine consubstantialis, vivificæ et individuae sanctæ Trinitatis, metropolitæ atque episcopi propter virtutem et pietatem haud promotos ad hæc, abbates simul et Patres spirituales, si qui fuerint, simul sacerdotes, diaconos, et in quocunque gradu ecclesiastico constitutos, profanos atque et indignos, qui hæresis occasione arrepta, dum recta fides in discrimen adducitur, indignè currere, inanis gloriæ et hæresis molulo ad episcopatus et metropolitatus, quasi essent servatores animarum, ut cum se ipsis alius in exitum ducerent, et Christi vniuersam orthodoxorum gregem, prout timore Dei necnon iustitiæ et pietatis fructibus destitutos, quin imo despectores, e ad omnem pietatem inverecundos, hoc est, ab hoc die ita decernentes, spoliamus omni acione sacerdotali, et ecclesiastico ordine, donec eorumdem pietas communiter et universaliter examinetur. Illi obediunt, ab omni munere sacro cessant; si contra se opponant, et prædonum more, contra ac canones sanciant, adversantur, tanquam contumaces et contradictores, sint excommunicati, et abalienati a sancta et supersubstantiali et consubstantiali Trinitate; similiter et qui eos amplectuntur et in similitudinem assensum præbent et auxilium. Concedimus facultatem, tanquam pietatis orthodoxæque fidei præconi supra laudato sanctissimo metropolitæ, qui hyperturnus est exarchusque totius Orientis, per loca omnia pietatem denuntiando, cum non reveretur ad veritatem astruendam, neque faciem imperatoris, neque patriarchæ, qui non recte sentiat et agat, neque divitis neque principis, sed palam ac libere fidem ac orthodoxiam possit eui, sine ullo metu et hæsitatione, secundum præceptum sibi impositum: liceat inique ipsi, ex hoc tempore, pietatis causa reprehendere, increpare, corrigere male sentientes in omni loco, quo potest accedere, data a nobis ipsi venia, propter datum nobis gratiam et potestatem Spiritus sancti; qui debet omnino in his integre atque incorrupte pietatem servare; proptereaque illi tradita est in scriptis nostra sententia plena synodo, et propriis manibus subscripta, in mase Aprilis 6941 anni, nunc currentis subdictionis sextæ, et a Christo anno 1445. Ad imperatorem vero hæc: Krátiste, kai hmerwrate, kai galitourate moi aúthenta, kai basileu, eúdas suggáziomi poiaw prws theún adialhptwz, ópws tqrhtheíh sou to krátos apd pantos énavtiou sunanthrwtos, kai eis hmetéran pneumatikhn eúfrosúnh. Gnwtón éstw tñ ágíā basileiá sou ópws hmeis eodéxameba prwíthn, kai deúteran, kai tríthn, rrafrñ apo t.n pappan Evgénou peri tñs énouasew t.í. Ekklhsiáz, ina stérwswmen taúthn aparakti. t.í., kaúwswp egrweto, kai ina mnhmonéswmen kai tón pappan, iouata mén ápiou, ó pappas Evgéniwz prw, hpa. gégraphen, oudén de peroidéswn hmin, ópws h práxiš eí, enéto. 'Ézw de kata tñ porokáousan graphñ prws mé tou ágiwtatou mi. tou adelfou kuriou 'Iwshp tou archiepiskopou kωνσταντινουπόλεωz νεάz 'Εγώμυ, kai oikoumenίου patrarchou, vñ éμυσον ακηρωz, ότι εν Φλω. κ. εν ε. σουz, ουκ είνετο κατά τας συμβάσεις,

δς εχον προς 'Ρωμαίους οι Λατίνοι έννομιοι. Ηδ γραμμάτων, κανονική και άδίστατος, και έλευθερία κατά τας παραδόσεις των άγιων άποστόλων και των άγιων επτά και οικουμενικών συνόδων, και των θείων Πατέρων. 'Αλλά βαδισουργίας μυρίας έπινοήσαντες οι 'Ιταλοι τά: μέν συμβιβάζσεις ήθέτησαν, παρέβησαν δε τούς έγγρατους αυτών όρκους. έβλασαν δε την άληθειαν, και τέλος τυραννικώ τρόπω τή άθεσμα αυτών πάλιν εκύοισαν δόγματα, και εΐ τι έν άλλο προς κινώνας εκράτησαν. Τη γεύρω δε μάλλον, και άσεβείz, ότι μετά των άλλων και την εν τώ κοινώ τής πίστεως συμβόλιω προσήτηκην ου παρητήσαντο, άλλα και έγγρατους προσέδωκαν, ουδέ προσή πάσιν όμολογησθαι. Διά τουτο άπελογήθη ενώ προς την πάσαν ταυτά, ότι, ει υέν στέρεη τής παραδόσεις των άγιων οικουμενικών συνόδων, και άπεκυρώσεις, και ει τι κανονικών και νόμιμων ει τονύτοι θεοι Πατέρες ήθέτισαν, ήδη και την εν Φλωρεντία σύνοδον και αυτης στέροισι, και εΐ τι πάπαν μνημόσυνον δέχομαι σωζομένου, ina την ταυτήν όμολογιάν προς ημάz έγγρατους στείη ή πάππας, και τι νόμιμων και άρχαίαν παρίδοιεν και συνήθειαν. Χωρίς δε τουτο άλλοτρόπως ουτε την σύνοδον προσάδεγομαι την εν Φλωρεντία ουδ' όνω, ουτε του πάππα μνημόσυνον, άλλα και τούς έξ ημών συγκαταθεμένους προς τα ταυτά, προς τε την εν Φλωρεντία σύνοδον δηλονότι, και τή του πάππα μνημόσυνον γωρίς τής υγαινωσής ειρημένηz όμολογίας εκείνου, ει μέν του κλήρου ώτων, άρχούz, αστόυz και άνιέρους από του νυν πάσης ιεροπραξίας έχομεν· ει δε τής συγκλήτου, άφωρισμένους και ακοινωνήτους κατά τούς θεοληρώτων κανώνας, και μαθητών του Χριστού, και των θείων και οικουμενικών επτά συόδων άποκυρώσεις και παραδόσεις. Ταυτα μέν ημεί: προς εκείνον έγράψαμεν. Νυν και προς την σην βασιλείαν γωρίζομεν τάδε· ότι, ει μέν προσέδωκαμεν, ως του ημετέρου γένους πανταίως έξθσηνηκότς, και διά τουτο καταναγακόμενος παντοιοτρόπως, όπωz λήψη ήθελειαν, και τινα ισην άλλην οικονομίαν ενήηκας, εΐτε τής και προς τα των Λατινών ενέπειτα, και τή προσθήκη ενδέξω κατά ανάγκην, εΐθ' ουτως άποτρεψόμενος νυν τα εκείνων τερατολογήματα τς και άσεδήματα, και την υγαινωσαν εν τώ θείω συμβόλιω παράδοσιν κατά τά: θειαz πάσας 'Ιραφz; όμο ογείz άδιστάτους τε, στέργεις, και πείθω, ως οι πρό σου άπαντες ευσθεείz αυτοκράτορες βασιλείz, ήδη και ημεί: ου μόνον τή προσφιλέz μνημόσυνον τής βασιλείας επιτελείν έχομεν, αλλά και όννηκη, και άέναν·ν Ικεσίαν προς θεόν εκπίηρούν μέλλομεν του σου κράτους έεκα, και υπέρ ψυχής μάστιζα, δι' ών εξηλοούμενοι καθ' εκάστην τή θείον συγκοινωνίαζ τέ σοι, και τα άμπλακήματα έν γνώσει και άγνοίαz πραχθέντα. Ουτω μέν ουν έσται σοι έλεος των πλημμελημάτων, ουτως δε άφρεσι των άνομημάτων, ει μέν τας θειαz ουκ άθετεί: παραδόσεις. Ει δε περιμένεις, και άνέχη τά των επερωδόςων, ωςπερ άλλότρια έντα πάσης κανονικής παραδόσεις και συνοδικής, ου μόνον εκκόψομεν τή του σου κράτους μνημόσυνον, άλλα και του βάρους προσθήσομεν επιτίμια, ina μη τή του Χριστού 'Εκκλησίαz διαφέρη ή λύμη του άλλόριου και βλαβερού δόγματος, καθότι ποιμένες της ευσεβείας εκλήθημεν, και όμολογησαμεν ουτως έγγραφως ενώπιον θεού και άλων άγγέλων. Ουκούν ου κατά μισωτούz ανεχόμεθα ποιαιμένη την τής ευσεβεία. 'Εκκλησίαν, ουδέ φειδόμεθα μάλλον ψυχής τε και αίματος, αλλά ένεκεν Χριστού, και του ευαγγελίου έστομίζω; έχομεν θουαι ψυχην, και σάρκα, και αίμα, και ταλλα όσα επι της κωίμεθα. 'Αν δε τώ τυραννικώ τρόπω παρανόμως βιάζη και πιεθανολογεί: την ελευθέραν και άδούλωσαν Χριστού 'Εκκλησίαν, γινωσκε ουτως, ότι παρωιτησόμεθα μέν ημεί: την ευσεβείαν οιωz, ουκ ανεξόμεθα δε σιωπων εφσεής, αλλά κατά την εντολήν αρθώz; ελέγξας, και επιτιμηται μέλλομεν τουτου. Δεύτερ και στέλλομεν προς την αγίαν σου βασιλείαν ταυτα μετά του έν ιερουμοναχού και πνευματικού, τιμωτατου.

νουλου Μακρίου, καὶ υἱοῦ τῆς ἡμῶν μετριότητος, ἕς καὶ ἀναγγελεῖ πρὸς τὴν σὴν βασιλείαν τὰ περὶ τῆς συνόδου, ἅπερ αὐτῶν ἀνεθήκαμεν. Σφόδρα γὰρ ἡμεῖς, πίστευσον, ὡς οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων ἐπιποθεύμεν τῆς προσευτῆρος Π'όμης καὶ τῶν Ἰταλῶν πάντων ἐνώσεως, συζωμένου εἰ πρὸς τὴν ἀληθῆσαν Ἐλθῶσιν. Εἰ δὲ συστήσῃ τὸ ψευδὸς φιλονεικοῦσιν, οὐ δυνάμεθα συγκοινωνῆσαι αὐτοῖς, οὐδ' ἂν πάντας ἡμᾶς διὰ μίαν ἡμέραν ἀπεκεφάλισαν. Κρεῖττον εὐσεβίως καὶ πρὸς καίρῳ, ὅπερ τέλος ἀποθανεῖν μέλλομεν. Πείσθητι τοιγαροῦν καὶ αὐτὸς, ὡ βασιλεῦ γαληνοτάτε καὶ θεύτατε, τοὺς θεοῦς θεσμούς, καὶ νόμους Χριστοῦ, καὶ τὰς παραδόσεις τῶν θεοκλήρων αὐτοῦ μαθητῶν, καθότι εὐσεβῶς ἐζησας ἀκριτοῦ νόου, ὡς οἱ σοὶ πατέρες ὁμολογοῦσιν ἔργῳ εὐσεβίως καὶ δόσις τευθήσαντες. Οὐδὲν γὰρ ἐστὶ τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας ἀμφίβηλον, ὅπως πρὸς ἀπορίαν ἐμπέσῃς, καὶ διαταγῶν ἐν τοῖς Χριστιανικοῖς δόγμασιν. Ἄλλ' ὁμῶς οὐδὲ ἐν γένος τοσαύτην ἀκρίθειαν καὶ ἔρευναν πεποιήκῃ περὶ πίστεως, ὅσην Πατέρες ἐν Χριστοῦ πίστει πεποιήκασιν. Ὅθεν καὶ τὰς ἀπὸ κτίσεως, κόσμου μαρτυρίας ἐρόντες κατὰ διαφόρους καιροὺς παρὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος διὰ τῶν ἁγίων προφητῶν προκηρυχθείσας, ἔστερξαν μὲν ταῦτα βεβήλιως ἐν πρώτοις ὕστερον δὲ τῆς σκιδῆς παρελθούσης διὰ τῆς χάριτος παρουσίας τῆς οἰκονομίας ὅλον ἐτελειώθη σωτηριώδης μυστήριον, καὶ οὕτως τῆς ὑπεράμπερου καὶ ζωοποιοῦ ἀναστάσεως πληρωθῆσαν, οἱ τῆς ἀτῆς θεωρίας μύσταί καὶ μαθηταὶ διὰ Πνεύματος ἁγίου σαφῶς τὸ μυστήριον τοῦ τρανώσαντες πᾶσιν ἐκήρυξαν, ἐν ἐφεξῆς ἐπόμενοι πάντες ὁρθῶς οὐκ ἀστοχῶσμεν ὅπως τὴν τῆς ἀπεράντου βασιλείας ἐκείθεν ἀπόλαυσιν, ἥ; γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Ἀμήν. Μηνὶ Δεκεμβρίῳ, ἰνδικτιωνῶς ἕκτης.

Potentissime, humanissime. et serenissime domine et imperator, supplices continue Deum exoramus, ut majestas tua atque imperium ab omni adversa fortuna immune conservetur ad nostram spiritualem lætitiā. Notum sit tue sacræ Majestati, nos accepisse tres a papa Eugenio de unione Ecclesiæ litteras, ut eam, remotis arbitris, amplecteremur uti gesta est, faceremusque papæ commemorationem. Et hæc quidem nude papa Eugenius ad nos perscripsit; at non edocuit quanam ratione res illa transacta sit. Verumtamen ipsas per antecedentes ad me litteras sanctissimi fratris domini Josephi archiepiscopi Constantinopolis novæ Romæ, et œcumenici patriarchæ, plane vereque cognovi, synodum florentinam non fuisse, uti Græci et Latini cum juramento perscripta convenerant, canon: cum et lib: ram secundum traditiones apostolorum, et sanctorum septem et œcumenicarum synodorum, et divorum Patrum, sed infinitas fraudes comminiscentes Italos, pacta quidem violasse, scri:ta jurejurando confirmata pervertisse, et tandem, tyrannorum instur, impia sua dogmata rursus stabilivisse, et cætera contra canones obtinuisse; et quod pejus est ac magis impium, cum multis aliis additionem illum in communi fidei Symbolo non neglexisse, sed scripto etiam tradidisse, neu miseris! ub omnibus enuntiari. Quapropter ipse papæ respondi: Si illi traditiones sanctorum universalium synodorum, et determinationes, et quidquid canonicum ac legitimum hi sancti Patres decreverunt, suscepit, jam et ipse florentinam synodum amplector, et papæ commemorationem non recuso: dummodo similem professionem ad nos in scriptis papæ miserit, ut legitima et antiqua traditio et consuetudo præscribit. Quod si id non fiet, neque florentinam ipse synodum suscipio, neque papæ commemorationem. Quin et ex nostris, qui similibus assensum præbuerunt, florentiæ scilicet synodo, et papæ commemorationi, sine jam dicta recta illius confessione, si ex clero sunt, eos depositos, omni sacro munere et sacerdotali ministerio privamus; si ex senatu, excommunicamus, et a consortio fidelium segregamus, secundum Dei præconium canones, et discipulorum

A Christi, et sanctorum ac universalium septem synodorum præscripta atque traditiones. Et hæc quidem nos ad illum scripsimus; tuæ vero Majestati hæc nota facimus. Si similibus locum dedit, nationis nostræ penitus afflictæ, et tantum non emortuæ causa, modis omnibus coactus, ut auxilia tibi comparares, vel forte alia providentia suffultus in Latinorum sententiam visisti, vique aliqua additionem amplexatus es, et nunc, eorum absurdas atque impietibus semotis, sanam in divino symbolo traditionem secundum omnes divinas Scripturas indubitanter confiteris et amplecteris, illique credis, quemadmodum qui ante te imperio potiti sunt, jam et nos non tantum amicam majestatis tuæ faciemus commemorationem, sed continuis inexhaustisque precibus Deum pro tuo imperio. potissimum pro anima, exorabimus, quibus quotidie Deum tibi propitius reddemus, ut deliciis tuis, tum dedita opera tum ignoranter commissis, veniam concedat. Et hac ratione misericordiam peccatorum, et ignorantiarum remissionem consequeris, si divinas traditiones non improbas. Quod si pertinax perstiteris, et aliena sententiarum dogmata sustines, cum ea aliena sint ab omni canonica et synodali traditione; non tantum tuæ Majestatis commemorationem excidimus, sed pœnas etiam aggravabimus; ne, in Christi Ecclesia, alieni et noxi dogmatis perniciēs viresumat; dum pietatis pastores vocamur, scrip:toque ita professi sumus ante Deum et sanctos angelos. Quare non uti mercenarii pietatis Ecclesiam pascimus, neque carior est nobis sanguis et anima, sed pro Christo illiusque Evangelio prompti sumus, animam et carnem et sanguinem, et quidquid aliud super terram possidemus, profunderē. Quod si, tyranni instar, nefarie vim infers, et seducere contendis liberam jugique impatientem Ecclesiam, scito, nos nunquam pietatem deserturos, nec taciturnitatem æquo animo läturos, sed secundum præceptum absque metu reprehensuros, et additis etiam minis increpäturos. Iteoque hæc ad Majestatem tuam mittimus. cum hieromonacho, et spiriuali Patre, præstantissimo domino Macario, et nostræ mediocritatis filio, qui et Majestati tuæ de synodo, quæ ipsi commendavimus, nuntiabit. Ardeniter enim nos, mihi crede, et ut quivis alius, senioris Romæ et Italorum omnium unionem concupiscimus, dummodo illi veritati manus dent. Quod si mendacium constabilire contendunt, non possumus cum illis communicare, etiamsi uno die omnium cervicibus caput abscindant: optimum est, pie quacunque hora vitam ponere, si semel tandem moriendum est. Amplectere itaque et tu, o imperator serenissime et diviniissime, sacras sanctiones, et leges Christi, et traditiones Dei præconum, et Christi discipulorum, qui ad hæc usque tempora pie vixisti, quod tibi tui parentes contestantur, pie probeque satisfuncti. Nihil enim est in nostra pietate ambiguum, quod ad hæsitacionem atque dubitationem in Christianis dogmatibus trahi possit. Sed enim nulla natio tantam disquisitionem, et accuratum examen in rebus fidei posuit, quantum ipsi Patres nostri in Christi fide, ideoque ab orbe condito testimonia recollecta, diversis temporibus a Spiritu sancto per sacros vates præcætinata firmiter illis et ante alia fidem præstiterunt: postea prætergressa umbra, gratiæ accessu, dispensationis universum et salutare absolutum mysterium est. Et sic splendidissima ac vivifica resurrectione absoluta, illius mysticæ et discipuli per Spiritum sanctum plane mysterium declarantes omnibus denuntiarunt, ut posteri omnes, recte eos sequentes, semper duraturi regni participes evadamus, cujus utinam compotes fieri contingat in Christo Jesu Domino nostro. Amen. Mense Decembri, indictionis sextæ.

Gregorius Melissenus, Pater spiritualis seu confessorius imperatoris, mortuo Metrophane, sive patriarchatu abdicato, in ejus locum succititur in ætate anni Christi 1443, ut scribit Phranza. Hic autem Gregorius dictus Phranzæ Melissenus non diversus videtur a Gregorio Mamua cognominato.

ab anonymo Crusiano ; quem patriarchatu postmodum cessisse, quod dissidium in dies longius serpere cerneret, tradit idem scriptor. Neque sane dubito quin Gregorius iste idem sit qui Georgius Phranzæ dictus lib. III, cap. 5, quem quidem ait, mense Augusto anni Christi 1451, instar exulis ab urbe discessisse. Sic enim et Gregorius Cyprius passim Georgius appellatur, quod sumpto habitu monastico ex Georgio Gregorius vocatus sit. Quæ cum ita sint, Gregorius seu Georgius iste sedit annis circiter sex, et ut quieti propriæ consulere Constantinopolim reliquit, ac Romam, tanquam

ad portum salutis et fidei asylum, confugit ; ubi susceptum semel patriarchatus titulum, quoad vixit, retinuit ; nemine alio inter Latinos, neque etiam inter Græcos usque ad captam per Turcas Constantinopolim, in ejus locum successit. Neque ante captam a Turcis Constantinopolim diem obiit, ut videtur innuere Phranzæ, lib. III, cap. 49, cum in Comment. Pii II, lib. II, ejus mors ad annum Christi 1459 consignetur. Sedes autem Constantinopolitana vacavit ab anno Christi 1451, ad Georgium Scholarium, qui primus patriarcha fuit post captam Constantinopolim.

ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΛΟΓΙΩΤΑΤΟΥ ΚΥΡΟΥ

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ

ΤΟΥ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ

ΛΟΓΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΚΑΙ ΙΣΑΠΟΣΤΟΛΟΝ ΜΥΡΟΦΟΡΟΝ

ΜΑΡΙΑΝ ΤΗΝ ΜΑΓΔΑΛΗΝΗΝ.

SAPIENTISSIMI ET ELOQUENTISSIMI DOMINI

NICEPHORI CALLISTI

XANTHOPULI

SERMO

IN SANCTAM ET APOSTOLIS ÆQUALEM UNGUENTIFERAM

MARIAM MAGDALENAM

(BANDINI, Catalog. Biblioth. Laurent.-Medic., tom. I, p. 416.)

I. Quandoquidem alioquin quid conveniebat sermone exsecuti sumus, id ipsum nunc quoque facturi sumus beatæ Magdalene certamina delineaturi ejusque historiam adumbraturi atque emulationi proposituri. Verbi enim æterni auxiliatrix haud inutilis doctrinæ ipsa inservit, et pro sua parte non parum ad Evangelii propagationem contribuit. Quæ omnia considerantibus nobis necessarium ac peculiare negotium visum est de beata hac femina verba facere, siquidem de nulla e Domini discipulabus sermo aptior institui aut ejusmodi rerum studiosis presentari poterit. Qui enim rebus cælestibus ipse initiari et alios initiare et fidei verba mundo communicare voluerit, S. Magdalenam omni honore dignam judicabit ; et proprio animo satisfaciens, gaudium non parvum iis quoque exhibebit qui istius femine laudes in medium

A'. Εἴπερ ἄλλοτε καὶ λόγῳ τὸ προσῆκον πράξει συμβέβηκε, τοῦτ' αὐτὴ καὶ νῦν δοκῶ μοι πράξειν ἐκ προφανοῦς, ἑαυτὴν καθεῖναι τοῖς τῆς μακρῆς Μαγδαληνῆς ἀγῶσιν ἐγκαθορμησάντι, καὶ ταύτην προθεῖναι τῆς νῦν ὑποθέσεως ἀφορμὴν, σπουδῆς ἔργον προστησαμένῳ ἢ δὴ τῷ μὲν ὑπὲρ λόγον ἐνυποστάτῳ λόγῳ οὐκ ἀσυντελῆς ὅσα καὶ ἐς μαθητεῖαν ἐτέλεσε, λόγοις δὲ ζῶσι τοῖς τοῦ κηρύγματος οὐ μικρὰν τὴν γὰρ αὐτῆς μέρος εἰσέγεγε δύναμιν. Ἡμῖν δὲ πανταχόθεν σκοπούμενοι ἀναγκαῖος καὶ οἰκτιρῶς ὁ περὶ ταύτης λόγος εἶναι δοκεῖ· οὐ γὰρ ἂν ἐπ' ἄλλῳ τῶν ἀπάντων διατεθεῖτ, ἢ λόγους ὡς ἐνδὸν τὰ ταύτης διεξιοῦσι, καὶ παρατιθεῖσιν ἀκοαῖς φιλολόγων διηγήματα. Ἡ γὰρ ὑπῆρξε λόγῳ μυηθῆναι καὶ μυῆσαι τὰ ἐπουράνια, σπουδῆς τε πᾶσα τὴν τῆς πίστεως λόγον ὁ αὐτοῦναι τοῖς πέρασι, πάντως ἂν αὐτῆς λόγους, ὡς εἰδὼς, τιμωρένη, καὶ ἡδυνόειν τῷ πνεύματι, καὶ

χάριν ούμενοῦν οὐ μικρὰν τοῖς γε τῷ περὶ ταύτης ἂν λόγῳ θαρσῆσαισιν οἶδ' ὅτι παρέξειεν. Ὅτι γὰρ ἂν ἕκαστος ἔργῳ ἔτι τῷ ζῆν περιῶν, ἑαυτὸν ἐπιδοιοῖ καὶ ἦδοιτο, τοῦτο γὰρ καὶ τῶν ἐνθύνδε μεταχωρήσας, εἰ τινι τῶν ἀπάντων ὄρωτο τιμῶμενος, γάννυται ἐπὶ μᾶλλον, καὶ ἀνεκκλήθητω χαίρει χαρῆ. Διὰ τοῖς ταῦτα προσῆκον καὶ οἰκεῖον τῆ τοῦ Λόγου μαθητριζ τὸ ἐκ λόγων ἐγκώμιον. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ καθ' ἑτερόν γε τρόπον ἀναγκαῖος ἡμῖν ὁ περὶ ταύτης λόγος ἐστίν· ἀδρὶ γὰρ ἐξέτι νέου λόγους ἀσκήσαντι, καὶ τούτοις ὡς μάλιστα συντραφέντι, δευτέρᾳ τε τούτων τιθεμένων τὰ πάντα, καὶ χρωῶν γε ὅν θεῶ ἀνατιθέναι τῶν λόγων τὰς ἀπαρχάς, τί ποτ' ἂν μᾶλλον ἐκείνῳ γε ἦδιον εἴη ἢ λόγος ὁ περὶ Λόγου, καὶ ἡ περὶ τῶν λόγῳ πίστειως διαδραμόντων τὴν οἰκουμένην διήγησις; Καὶ τρίτον ἀλογίστων, μᾶλλον δὲ ἀχαρίστων ἀνδρῶν ἔγωγε κρίνω, προγόνους μὲν τοῖς ἐξ αἵματος χάριν ἐκτίθειν ἐθέλειν ὁσπερ ἐστὶ δυναμένοις, τοῖς δὲ τοῦ κρείττονος ἡμῖν ἀρχηγοῖς καὶ αἰτίοις τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν μὴδ' ὅπως οὐκ προθυμῆσθαι τὰ εἰκότα χαρίζεσθαι. Οὐκ ἀδηλον δὲ πάντως ὡς ἀρχηγός καὶ αὕτη τῶν ἀναγεννωμένων τῷ πνεύματι ἡ μακαρία Μαγδαληνὴ ἀναμφιβόλως λελόγισται. Εἰ γὰρ τὰ τῶν παιδῶν τῷ πατρὶ λογιζέσθαι τῶν ἐνομοιωτάτων τε καὶ δικαιοτάτων, καθὼς ἀρα δῆτα καὶ ἔστι καὶ λέγεται, πάντως καὶ τὰ τῶν μαθητῶν τῷ διδασκάλῳ δοίη τις ἂν διδασκαλον ὁ ἄλλων τῶν ἀποστόλων μετὰ γε Χριστὸν εἰ τις ἕτερον τοῖς εἶναι ἐθέλοι τοῦ λόγου τὴν μακαρίαν ὑπεξελών, ἐς Χριστιανούς δοκῶν τελεῖν τε καὶ ὀνομάζεσθαι, οὐκ ἔγωγε οἶμα· ἐκ τοῦ βράτου τοῦτον εὔρειν, ὥστε καὶ τὰ τῶν ἀποστόλων ἐν γε τῷ παρόντι ταύτης λογιζέσθαι, οὐ μοι ἀπο τρόπου εἰρήσεται, καὶ τῷ λόγῳ τὴν πίστιν ἐξ αὐτῶν δῆτα προσηκόντως παράσχουμεν. Εἰ γὰρ χρῆ τῷ θεσπεσίῳ πείθεσθαι Παύλῳ τοῖς ἐν Κορίνθῳ γράφοντι· «Εἰ δὲ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται· εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ἡμῶν.» Ταύτη δ' ὑπὲρξεν πρώτη ἀναστάντα κατιδεῖν τὸν Χριστὸν, καὶ τὴν ἀνάστασιν τοῖς ἀποστόλοις εὐαγγελίσασθαι, κἂν λήρος τὰ ταύτης ὠφθησαν βήματα· ταύτη δὲ πρῶτος πάντως καὶ τὰ τῶν ἀποστόλων, εἴπερ τῷ πρῶτος εὔροντι τὰ τῆς εὐρέσεως παρὰ τοῖς εὐ φρονοῦσι λελόγισται. Τὸ δ' ἐντεῦθεν τῷ λόγῳ ἀναβαλέσθαι τὰ τοῦ ἀγῶνος ἄμενον ξυμβαίνει εἶναι, ἡκιστα λογιζομένην δέον ἀπαρσκαύψ νηὶ μέγα πέλαγος διαπλεῖν, ἐλαχίστω δὲ ἀκατίῳ μέγα κῶμα διαπερῆν, ταυτὴ δ' εἰπεῖν βραχὲι τε καὶ φαυλοτάτῳ λόγῳ τὰ τῆς μακαρίας ταύτης διεξίναί μεγαλοφυήματα, ἐτέροις δὲ τοῦ ἔργου τοῦδε καὶ τῆς ἐντεῦθεν φιλοτιμίας παραχωρήσαι, οἷς δυνάμεις τε λόγων ἀρχοῦσα τυγχάνει οὔσα, καὶ δυνατὰ ἐστὶν ἐκείνοις τοσοῦτον ἀγῶνα διαχειρίσασθαι. Πλὴν ἀλλ' ἐπειπερ ἀναδύναι οὐκ ἐνι, οὐδ' ἀποφυεῖν τὸ ἐγχείρημα, οὕτως καὶ ἡμῶν αὐτῶν νεανειεύεσθαι δοίημεν, εὐαγγελικῶ. οὕτως ἐπ' ἀρότρῳ χεῖρα βαλοῦσι, καὶ πρὸς τούναντιον μεταχωρήσασιν; ἔργῳ χεῖρα ἐπιβαλόντι συνοῖσει

¹ 1 Cor. xv, 16.

proferre præsumunt. Qui enim labori alicui indulget lætitia afficitur, et si honorem inde assequitur, maximo gaudio perfunditur. Nemo igitur infitias ibit, Verbi discipulæ laudem particularem debere. Sed ob aliam quoque causam de illa sermo nobis opportunus videtur. Quid etenim viro rhetorico, qui ejusmodi studia omnibus aliis præponit, et qui sermonum primitias ad Deum refert, quid, inquam, magis jucundum erit quam sermo de Verbo ac de iis qui verbum fidei per orbem universum circumferunt? Porro imprudentiæ ac socordiae signum esse judico, majoribus ex carne, quamvis potentibus, gratias referre, iis autem qui regenerationis spiritualis nobis auctores extiterunt, grates debitas non habere. Sine dubio autem beata Magdalena eorum qui spiritualiter regenerati sunt, præcipua sospitatrix habetur. Si enim filiorum legitimitatem ac justitiam patri attribuire fas est, certe discipulorum quoque merita ad præceptorem referre oportet. Magdalenam autem secundum Christum apostolis primam nuntiam fuisse negari sine injuria non posse constat inter Christianos; quare ab apostolis eam separare non licet, quibuscum fidem communem habebat; si beato Paulo fidem habere decet ad Corinthios scribenti: «Nam si mortui non resurgant, neque Christus resurrexit. Quod si Christus non resurrexit, vana est fides vestra¹.» Magdalenæ autem primæ obtigit, Christum resuscitatum videre, et resurrectionem ejus apostolis annuntiare, quamvis verba illius vana esse viderentur. Quod igitur apostolis obvenit, ad Magdalenam referri debet, siquidem omne inventum ad eum qui primus invenit ab omnibus qui mentis sanæ sunt refertur. Nunquam enim navem male constructam mari alto committendam, aut undam decumanam exiguo navigio tentandam esse aliquis asseruerit. Sic hujus beatæ feminæ præclare facta brevi et exiguo verbo memorare aliisve attributere, iniquum fuerit, qui eloquentiæ vi pollutat ad ejusmodi certamen aggrediendum. Non enim licet rem intactam relinquere. Quomodo enim homini petulanti resistemus puerili nos jactantia aggredienti? Ergo sicut Evangelium jubet, manum aratro imponamus, contrarium faciendo. Melius enim erit et utilius, rem inchoatam ad finem perducere, quam re infecta abscedere. Quando autem votum debitum sermone absolvemus, nisi Patribus hisce obtemperemus, qui quotidie nos adhortantur, nec patiamur ut quiescamus antequam beatæ Magdalenæ laudibus efferendæ officium præstiterimus? Hac cum ita se habeant, auxilio ejus invocato rem aggrediamur et omnem metum ac socordiam excutiamus. Sermonis igitur fundamentum atque initium sit dicere quæ ejus fuerit origo, quibus parentibus sit prognata. Dein dicemus quomodo Christo appropinquavit, quomodo Evangelii participem fieri ei contigerit, et qua ratione ad ejus promulgationem contribuerit.

μᾶλλον καὶ εἰς τέλος ἀφίχθαι, ἢ ἀτελὲς καταλιπόντι ὡς ἴστω ἵναί. Ἦστε δ' ἂν καὶ λόγῳ καὶ λόγοις εὐλόγῳ, τὰ προσέχοντα ἀφοσιωσώμεθα, ἢ τοῖς ἐμοῖς δὴ Πατράσι τοῦτοις τὸ θεῖον ἀποχαρισσάμεθα, διελθούσαι τε καθεκάστην ἡμᾶς, ὡς εἰπεῖν, καὶ σπαράττουσι, καὶ οὐκ ἀνήσειν δισχυριζομένοις τὰ μάστιγι, ἕως ἂν τοῖς τῆς μακαρίας λόγοις ἑμαυτὴν ἐπιδοῖην; Ἐπεὶ τοίνυν ταῦθ' οὕτω, φέρε δὴ τὴν τῆς ταύτης βοήθειαν ἐπιχαλεσάμενοι, τοῦ ἐγχειρήματος ἐφαψώμεθα, πάντα φόβον καὶ δειλίαν ἀποσεισάμενοι. Εἴη δ' ἂν τῷ λόγῳ κορητὴς, ὅπως τε καὶ θεῶν, καὶ τίνα ἔσχε τοῦ γένους ἄρχῆν· εἴτ' ἐφεξῆς προσθεῖναι, πῶς τε Χριστῷ προσέθλοι, καὶ πῶς αὐτῇ γένοιτο τῷ Εὐαγγελίῳ καὶ τὸν ταύτης φθόγγον συνεξακούεσθαι.

II. At nunc quidem beatæ Magdalene patriam ac genus commemorare extra propositum nostrum nunc quidem esse censeo. Constat enim quod iis qui secundum Deum vixerunt patria et beata civitas in paradiso est; quod maiores patriarchas et prophetas habent; quod amici eorum sunt apostoli et justorum concio et ea quæ in cælesti Jerusalem verecunda et honorifica habentur. Quamvis enim de hisce gloriari liceat, tamen minime opportunum esse censeo, e rebus exiguis quæ illa aspernata est, laudem construere. Homini enim prorsus materiali tantum et qui in rebus mere terrestribus felicitatem sectatur perscrutari licebit, utrum vera patria in pascuorum ubertate et abundantia constet; utrum civitas bene sita muris et aliis commodis polleat; utrum mari adiaceat; utrum ex aliis commoda sibi comparet, ab incommoditatibus quæ mari in hærent, exempta. Illi autem sanctæ femine obtigit, istius felicitatis compotem fieri, spretisque omnibus Christum conquirere, et patriam habere cælestem Jerusalem, terrestrem materiam pedibus calcare, cum Deo esse, imo misceri. Nihil enim ei laude dignum videbatur quod a rebus divinis abhorret. Quamquam vero mihi licuerit femine sanctæ patriam prædicare, non vereor ne alios offendam quibus civitas patria cæteris urbibus præferenda omnique laude digna videtur. Ea enim est urbium conditio ut pro dignitate aliæ aliis propositæ prolatave pro arbitrio magnæ aut exiguæ habeantur. Attamen ne iniqui videamur in laudando aut vituperando, cum justa auctoritate exponamus quæ ejus patria fuerit; si quidem non minus patria eam decoravit quam ab ipsa condecorata fuit.

ἐπίσης· ἐκείνας κτήσασθαι ἐξεγένετο. Ἄλλ' ἵνα μὴ τῷ δοκεῖν ὑπερτιθέναι δόξωμέν τιτι περικαλύπτειν τὸ θνεῖδος, καὶ τοῦτο δὴ ποιεῖν, οἷς μὴ ἔχωμέν τι μὲν ἐκ πρώτης, ὃ φρασι, τῆς ἀφετηρίας, οἷας ὀρμάται αὐτῇ τὴν πατρίδα ἐκόσμησε.

III. Patria igitur beatæ Verbi alumne Mariæ Magdalene fuit, quam Deus Abrahamo patriarchæ ejusque posteris promisit, id est terra promissionis et Israelitis concessa, postquam ex Ægyptiaca miseria aufugerant. Scripturæ vero sacræ committo virtutes ejus enarrare et generis et nominis antiquitatem in medium proferre. Quibus enim verbis quis ejus gloriam supereminentem satis pronuntiare poterit? satius igitur est silentio rem præterire quam voces proferre re laudanda indignas et cæteris risui et ludibrio esse. Hæc igitur beatæ Magdalene patria. Quodsi patria illustri orta est, pa-

Β'. Πατρίδα μὲν οὖν καὶ γένος τῆς μακαρίας τῆσδε τὸ γε νῦν ἔχον διεξιέναι παντάπασιν ἀκαιρόν τε ἡγοῦμαι, καὶ σκοποῦ τοῦ προκειμένου ἐκτός· ὀθλον γὰρ ὅτι τοῖς κατὰ θεὸν ζήσασι πατρὶς μὲν ἡ ἀνώλεθρος καὶ μακαρία ἐκείνη διαγωγῆ, ὁ παράδεισος· πρόγονοι δὲ πατριάρχαι καὶ προφήται· φίλοι δὲ ἀπόστολοι, καὶ ἡ τῶν δικαίων ὁμήγυρις, καὶ τᾶλλα ὅσα τῇ ἀνω Ἱερουσαλὴμ σεμνά τε καὶ τίμια. Ἡ γ' ἐξῆν ἐκ τούτων σεμνύνεσθαι, περιττὸν οἶμαι πάντως καὶ ἐκτόπως τῷ καιρῷ μὴ προσήκον, καὶ ἐκ τῶν μικρῶν τούτων, ἀ κακείνη ὡς οὐδὲν ὄντα τοῖς βουλομένοις κατέλειψε, προσεραυίζειν τὸν ἔπαινον. Ἀνθρώπῳ γὰρ δεινῶς ἐξεχομένη τῆς ὕλης, καὶ πρὸς τὴν ἐκ ταύτης εὐδαιμονίαν ἐσχολακδίτι ἐξέσται τὰ τοιαῦτα διερευνᾶσθαι· εἰ πατρὶς αὐτῷ ἐστὶ βοσκομάτων εὐφορία τῶς ἄλλας ὑπερνεκίῳσα, εἰ θέσεως εὐ ἔχουσα, καὶ τειχῶν καὶ τῆς ἄλλης εὐπρεπειας οὐκ ἀμοιρεῖ, εἰ γειτονοῦσα θαλάσση, τὰ παρ' ἄλλοις ἐξιδιούται σεμνά, καὶ τῶν μὲν ἀπὸ τῆς θαλάσσης οὐ μετέχει κακῶν, μικρὸν αὐτῇ; ὑποστελλομένη, καὶ τοῦ σύνεγγυ; εἶναι ἀναχωροῦσα. Ἡ δ' ὑπῆρξεν ἀντὶ πάντων τῆς μακαρίας ἐκείνης εὐδαιμονίας γενέσθαι, καὶ πάντων ἀμελήσαι, Χριστὸν κερδῖναι, πατρίδα τε τὴν ἀνω κτήσασθαι Ἱερουσαλήμ, καὶ τῆς γεώδους ταύτης ὕλης ὑπεραρθῆναι, καὶ μετὰ θεοῦ γενέσθαι, μᾶλλον δὲ συγκραθῆναι, παρ' οὐδὲν αὐτῇ τὰ κάτω, καὶ ὅσα μὴ ἐκ τῶν οἰκείων φέρεται τὸν ἔπαινον. Καίπερ εἰ βουλομένοις ἡμῖν καὶ τὴν αὐτῆς πατρίδα εἰπεῖν ἐξῆν, παρ' οὐδὲν δοκῶ μοι τὰ τῶν ἄλλων ἐλέγχει τερπνὰ, οἷς ὅ τι καὶ ὅσα ἂν εἶποι τις ταῖς ἄλλαις πόλεσιν ἐξάίσια εἶναι καὶ τίμια, λόγου τε πολλοῦ ἀξιούμενα, καὶ κρείττον γὰρ ἢ ἐκείναι αὐχοῦσα ἐν τούτῳ τούτων πλεονεκτηεῖ, ὅτι δὴ μὴ τὰ ταύτης σεμνά, πολλὰ τε ὄντα καὶ λόγου δεόμενα, τῶν εὐκαίων περὶ αὐτῆς διηγῆσασθαι, φέρε διεξωπατρίδος, καὶ ὅτι οὐχ ἤσσαν ἡ πατρὶς αὐτῆν, ἢ

Γ. Πατρὶς τοίνυν τῇ μακαρίᾳ ταύτῃ μαθητρίᾳ τοῦ Λόγου Μαγδαληνῆς, ἣν ὁ Θεὸς τῷ μεγάλῳ πατριάρχῃ Ἀβραάμ καὶ τοῖς ἐξ αὐτοῦ ἐπιγγεῖλατο, ἢ γῆ τῆς ἐπαγγελίας ἢ κληροδοτηθεῖσα τῷ Ἰσραὴλ, τὴν Αἰγυπτίαν διαφυγοῦσι πλημμέλειαν. Καὶ παραχωρήσει μοι δοκῶ τῇ ἱερᾷ Γραφῇ τὰ ταύτης ἐπαίρειν καλά, ὅση τε ἀρχαιότητος; ἔχεται, καὶ ἢ τὸ νέον ἐκ τοῦ ὀνόματος πρόσεστι· ποῖος γὰρ ἂν τις λόφος χρητάμενος, τὸ γε περιὸν αὐτῇ τῆς δόξης κἂν πρὸς βραχὺ παρυστήσειεν; Ἄμεινον οὖν σιγῇ χρῆσάμενον ἐπαινεῖσαι, ἢ λέγειν ὀρμήσαντα μὴ δυνήθηναι ἰσχύεται, καὶ γέλωτα ὀφλήσεται μάλιστα καὶ διατριθῆν·

αὕτη μὲν οὖν τῆς μακαρίας Μαγδαληνῆς ἡ πατρίς. Ἄλλ' οὕτω πατρίδος εὖ ἔχουσα, οὐκ ἑλαττον ἔσχε τὰ τοῦ γένους εἰς περιφάνειαν· πατράσι καὶ τὰ ἐχρήσατο, οὐχ οἷοι τῶν ἄλλων ἐνδεῖσθαι, καὶ ἄλλοις τῶν τε τῆς πατρίδος πρωτείων, καὶ τῶν ὅσα πλοῦτος αὐτοῖς ὑπεξίστασθαι· ἀνωθεν καὶ γὰρ αὐτοῖς ὡς ἐκ σειρᾶς τὸ τῆς εὐγενείας καλόν· τῶν ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν καὶ οὗτοι ὀρμώμενοι, εὐγενεῖς τὸ σῶμα, τὴν ψυχὴν εὐγενέστεροι. Θύρα τοῦτοις κατὰ τὴν Ἰὼβ παντὶ πενομένην ἀνέφικτο, οὐκ ἐπιζυγομένη κατὰ προσώπων, καὶ πόρρω τούτους ἐλαύνουσα· πόδες ἦσαν χαλῶν· ὅσα καὶ ὀφθαλμοῖς ἐχρῶντο τούτοις, οἱ πεπηρωμένα τὰ ὀμματα περιέφερον. Χηρεῖα δὲ τὰ μάλιστα βοηθοῦντες, ἐκ πολλοῦ τὸν βίον ἀπολιπόντων πατέρων, παῖδας ἐξοικιζόμενοι, τῆς ὀρφανίας περιήρουν τὸ πλεῖστον, ἅτε μὴ τῶν ἐξ αὐτῆς κακῶν ἐς πείραν τῆ ἐκείνων ἐπιμελείᾳ γινόμενοι. Τί οὖν; ἄρα μὴ τοῖς; ἔξω καλῶς ἔχοντες, τοῖς ἔνδον ἐν βρασιῶνῃ διέκειντο, τρυφαῖς αὐτοὶ καὶ ὅση βλακειὰ σχολάζοντες; Οὐ μνοῦν· ἀλλ' ἔργον ἦν αὐτοῖς ἀπαυστον ἢ τοῦ παιδαγωγοῦ νόμου μελέτη· ἔτι καὶ γὰρ αὐτοῦ, κλιν ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς τὰ τῆς σκιάς ἐνειστήκει, καὶ ἡ πρὸς τὸ θεῖον δι' αἱμάτων καὶ κνίσσης οἰκείωσις. Γεννώσι τοῖνυν τὴν μακαρίαν ταύτην Μαρίαν περὶ τὰ μέσα που τῆς μοναρχίας τοῦ Καίσαρος Ὀκταβίου, ᾧ καὶ Σεβαστὸς ἐπικλησὶς ἔστιν ἕτερον ὄνομα. Καὶ ἀποχρῆν αὐτοῖς εἰς φιλοτιμίαν ἡγημαί, ὅτι πατέρες τοιαύτης ἤκουσαν θυγατρὸς; Εἴπερ γὰρ ἔδει τὴν τοιαύτην, καὶ τσαῦτα δὴ τῷ βίῳ χαρισμένην, ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον τυγχάνοντα, τῷ βίῳ δοθῆναι, ὡσπερ τι τῶν πάλαι μέγιστον ἀγαθῶν, μὴ ἄλλοις αἰτίοις τοῖς εἰς φῶς προόδου πατράσι χρῆσασθαι, ἢ δι' ὧν γέγονε, κάκεινους μὴ ἄλλης ἢ ταύτης πατέρας ὀφθῆναι. Ἐπεὶ δ' ἀπέσχετο γάλακτος, καὶ πόρρω τιτῶν ἦν, καὶ ἄρτι τοῖν οἰκείοις ἐπιθαίνειν τῆς γῆς ἤρξατο, οὐκ ἐπ' ἀρακτον ἐρείδειν πῆχει; κατὰ τὸν Σολομῶντα μανθάνειν ἐκδίδοται, οὐδ' ἔρια νῆθειν, ἢ τοῖς ἐκ σηρῶν νῆμασι ἐπικεῖσθαι, καὶ εἰς κάλλος ἐξυφαίνειν καὶ καταποικίλλειν, τῷ τὰ πάντα βιαζομένῳ χρυσῷ, ἀλλ' ἐς λόγου δαλδὸς ἦν εἰς πῦρ, καὶ ἱππος, ὃ φασι, εἰς πεδίον, ὀλίγος δὲ μεταξὺ χρόνος, καὶ ἀκεῖται μὲν αὐτῇ, ὅσα τῷ θεόπτη γέγραπται Μωϋσεῖ, καὶ τῇ λοιπῇ σκιάδει Γραφῇ, ὅσα τε προφήται· καὶ ψαλμοὶ διεξέρχονται· τοῖς μένοι ψαλμοῖς καὶ προσετέθηκε τὰ μάλιστα, καὶ τούτοις νυκτὸς ἦν καὶ ἡμέρας ἐμμελετώσα, καὶ τῶν προφητικῶν ἐκείνοις ἐγκειμένη διηνεκῆς, ὅσα περὶ Χριστοῦ, εἰς οὖν περὶ τοῦ ἡλειμμένου καὶ Μεσσοῦ ἐμφανέστατα διαγγέλλουσι.

Δ'. Ἄρτι δὲ τῶν γονέων ταύτη διαμετρησαμένη τὸ ζῆν, αὕτη καὶ παρουσίας ἐξουσίας εἰς τὸ ῥαθυμεῖν, οὐκ ἐμεινεν ἐν ἀπαιθευσίᾳ· οὐ γὰρ πρὸς τρυφὰς ἀπέειδε, καὶ βλακειὰς ἀνῆκε τὸ σῶμα, καὶ τῇ λοιπῇ βρασιῶνῃ ἐκδεδιήτητο· καὶ ταῦτα παρηβῶσαν ἔδῃ τὴν ἡλικίαν ἐπαγομένη, πλοῦτῳ τε βριθομένη, καὶ ἄρτι παθῶν τῶν ἐκ φύσεως ἐπιθαίνουσα· ἀλλ' ἀσχολον ἔργον ταύτη νηστεία καὶ προσευχή, τῆς σαρκὸς, καὶ ἡ πρὸς τὸ θεῖον νεύσις τε καὶ οἰκείωσις, νόμου μελέτη, Γραφῶν ἀνάγνωσις, καὶ διὰ τοῦ τὰ ὄντα τοῖς; χρεῖζουσι ἀνιέναι ὅλαις χερσὶ καὶ γνώμῃ. καὶ προθυμότερόν γε ἢ ἐκείνοις λαμβάνειν ἐξῆν, τὸ μέλλον, ὡς ἔνδον, κατακτάσθαι, καὶ τοῖς ἐστῶσι ταμείοις διὰ τῶν, οἷς ἐνδεῖν τὴν βίον συνέβηκε, τὰ

rentibus non minus claris usa est, quibus erat rorem non opus erat auxilio; qui inter civitates primores erant, et qui divitiis abundabant, et quibus generis charitas desuper erat. Nam ab Orientis partibus exorti, si quoad corpus generosi, quoad animi aut generosiores erant. Domus eorum, secundum Jobi exemplum, pauperibus omnibus aperta erat sine personarum acceptatione. Pedes iidem erant claudorum; cæci iis ut oculis utebantur. Maxime autem viduis succurrebant, natos adoptantes quorum genitores ex diuturno tempore e vita excesserant, sicque orbitatis duritiem lenientes cura quam illorum gerebant. Quid tum? num putas eos qui cæteris bene faciebant, domi luxuriæ ac mollitiei indulgisse? Minime rerum; imo legis salutaris exercitium perpetuum eis negotium erat, cuius vigor sanguinem et victimarum odorem exigebat. Genierunt igitur beatam Mariam circa medium imp. Octavii regnum qui alio nomine Augustus appellabatur. Et certe honori ipsi erat quod ejusmodi filie parentes audirent. Cum enim talem feminam, quæ vitam adeo honestavit, cuius virtutes mentem et sermonem exsuperant, in lucem, ut generis honos, edi par erat, æquum sane erat eam talibus potissimum parentibus nasci, qui iidem soli talis filie parentes esse merebantur. Postquam deinde a lacte et manimis amota esset et jam propriis stare et ambulare pedibus cœpisset, non ad opera feminina, secundum Salomonem, non ad lanam tractandam aut ad textilia serica; non ad vestimenta auro distinguenda admovebatur, imo magistrorum scholis concredita est. Sicut vero fax in ignem, et equus in campum, ut est in proverbio, sic brevi tempore beata nostra docebatur quæ divus Moyses scripsit, quod in Scripturis obscuris legitur, quod prophete et psalmi referunt. Psalmis tamen maxime incumbabat iisque diu noctuque vacabat, ut et locis propheticis operam dabat quæ de Christo et de Messia ibidem clarissime proferuntur.

γραμματιστοῦ φοιτῆν ἐγκλεούετα. Ἐπεὶ δὲ τὸ τοῦ

IV. Postquam parentes e vita decessissent, filia cum otiosi atque genio indulgere posset, litterarum studia non deseruit. Non enim luxuriæ animum applicuit nec voluptatibus se dedit, vitæque mollitiei se dedicavit, idque cum atas, natura et cupiditates invitarent. Nihil enim antiquius habebat quam jejunium, preces, corporis mortificationem, cum rebus cœlestibus conversationem, legis meditationem, Scripturarum lectionem. Libenti eadem animo et cum profusione eguit et majori hilaritate dabat quam qua illi accipiebant. Sic aliorum vitæ prospiciebat, et quibus decant quæ ad vitam necessaria sunt, divitiis suis cum animæ generositate succurrebat. Sed nec propriis

manibus pepercit, siquidem hominum morbo laborantium carnem vulneribus infectam aqua ablueret. et quaecunque ratione posset, infirmitati eorum mederetur. Charitatem enim non verbis sed factis ostendere satagebat. Morum porro sanctitate erat tanta et virginitatem a deo in honore habebat. ut a festiuitatibus abstineret et splendidis concionibus interesse nolle. Consobrinis quoque saepius adesse et cum viris conversari plane abhorrebat ut rem abominandam. Virginalem namque vitam secuta a sensuum voluptatibus per contractationem abstinere, satis habens si re aliqua desiderata e longinquo et spiritualiter per intuitionem frui posset. Quod enim per corpus exercere turpe putabat, id evitando ad res intellectuales referebat, et mentis auxilio, sine oculorum lascivia affectare satius habuit, ita ut eae qui nostro quidem tempore virginitatem exercere praesumunt, ab illa plurima condiscere possint. Risum eadem immoderatum fugiens, a verborum prolixitate sibi temperabat quam maxime, et placida semper conversatione cum deo fruebatur, cum mentis puritate et continua Scripturarum lectione, et ante omnia omnibus virginitatis castae exemplar facta.

συνεχῆ τῶν Γραφῶν ἀναγνώσει, καὶ τοῖς ἄλλοις, καὶ πρὸ γε πάντων τῆ καὶ μέχρις αὐτῆς παρθενίας, καὶ καθαρότητι.

V. Sic igitur cum beata femina vitam deo consecratam et sublimem ageret, pater invidiae quiescere minime potuit, qui pro malignitate sua iustus semper insidiatur et calcem in via retorquet, ut dicit Scriptura sacra. Ita igitur beatæ nostræ pessimos daemones associando, omnibus machinis domum castitatis oppugnat, et latronum more turrim fortiter conquatit virginitatis; qua sicut arce expugnata tota potitur urbe; qua devastata et sub ditionem suam redacta quaecunque illa divina ac sancta possidebat, abstulit, et eripuit omnem virtutem quam multifaria exercitatione a longo tempore acquisierat. Et postquam multis antea virtutibus resplendentem nudam fecisset, exit inde, septem eam demonibus custodiendam reliquens; Deus namque permisit, ut equidem arbitror, magnarum rerum germina inde producturus. Turpe enim et miserum auctor malitiae credebat ab una se femina superari, qui maioribus superatis Cainum fratricidam constitisset, omne hominum genus diluvio perdidisset, Sodoma igne delevisset, idolorum denique cultui et cæteris cupiditatibus pravis totum humanum genus tradidisset. Si porro mysticis verbis quæ de septem daemonum invasione ab antiquis ad nos usque pervenerunt, fides habenda est, quod nempe metus invasit Satanam ex quo prophetam audierat dicentem: « Ecce virgo in utero gestabit », et quod beatæ Magdalænæ virginitatem abripit metuens ne in ea potissimum incarnationis efficeretur mysterium. Jam antea enim malignus propter

α τοῦ βέροντος πλοῦτου ψυχῆς; γενναίως τε ἀποθηραυρίζειν. Ἄλλ' οὐδὲ γεράν σικελίαις ἀπηγγόρευτο τῆ μακρῆ, μὴ καὶ διεφθορόσι καὶ διεβρωτοχόσι ἀνθρώποις τὰς σάρκας, τὰς πληγὰς ὕδατι ἀπονίζειν, καὶ καταπλάσσειν ἀκυστωδύνοις φαρμάκοις. καὶ πρὸς δὲ τὸν πρὸ τῆ αὐτῶν βοηθεῖν ἀθθενεῖα; ἦν γὰρ αὐτῆ καὶ πρὸ τῆς χάριτος τὰ τῆς χάριτος στο δαζόμενα. Ἄγνεῖα μέντοι βίου τοιαύτη ἐκέχρητο, καὶ οὕτω διὰ σπουδῆς ἦν αὐτῆ τὸ τῆς παρθενίας καλῶν. ὡς ἀποσχέσθαι μὲν ἐσσητῶν, ἀπειπασθαι δὲ πανηγύρεσι, καὶ τοῦ θαμὰ παραβάλλειν προσέκρουσι, καὶ ἀνδράσι αὐτοῖς ἐς ὕψιν τὸ πικράπαν ἀνομήματα εἶναι. τῶν ἀτόπων καὶ γὰρ ἐκρινε, παρθεν ὕψιν ἐλομένη, καὶ τῆς κατὰ τὴν πρῆξιν ἀφῆς ἐφρατῶσι διὰ τῶν αἰσθησεων, οἷον τισιν ἀσωμάτοις ἀρετῆ, τοῦ ποθομένου δρᾶτεσθαι πόρρωθεν, καὶ ὁ δρᾶν σιτχρὸν διὰ σώματος, τοῦτο ταῖς διανοίας καὶ τῆ τοῦ νοῦ ἐμπισθεῖ συναφεία ἐργάζεσθαι, ταῖς τε τῶν ὀμμάτων ἐπιβολαῖς περιπτύσσεσθαι, δι' ὧν ἀπειμάξατο τύπων ὁ πολλοῦ δέουσι περὶ αὐτῶν εἶδεναι, αἱ νῦν ἀσκήν παρθενίαν προσέλιοντο. διὰ τοῖς ταῦτα καὶ γέλωτος ἀμετρίαν συνέτελλε, καὶ παρῆρσία; ἀφῆρετο τὸ πλεῖστον, καὶ ἡτυχία ἐντροφῶσα συστῆν ἀεὶ τῷ θεῷ, νόος καθαρότητι συγγινόμενη, καὶ τῆ

Ε'. Οὕτω δὲ τῆς μακρῆς βιοῦσης, καὶ βίου ἐνθεόν τε καὶ ὑψηλὸν ἐπιβεικνυμένης, οὐκ ἦν ἡρεμεῖν τὸν τοῦ φθόνου πτέρων ἄλλ' ἀρχέκακος ὧν, καὶ ἀεὶ τοῖς καλοῖς ἐφεδρεύων, καὶ τηρῶν πᾶσαν ἐπὶ ὁδοῦ, ἢ φησιν ἡ Γραφή, ἐπιτίθεται καὶ ταύτη μετὰ σφίδρων τῶν πνευμάτων, καὶ ἐλεπόλεσιν ὀλαῖς τὸν οἶκον τῆς ἀγνεῖας τοιχομαχεῖ, καὶ ληστρικαῖς ἐφόδοις εἰς τοῦμφανὲς τὸν πύργον κατασεῖει τῆς παρθενίας; καὶ διὰ τούτων ὡς ἀπὸ τινος ἀκροπόλεως περιγενομένου, ἀπάσης κατατρίχει τῆς πόλεως, ταύτην τε πορθήσας, καὶ ὅλην αὐτοῦ ποιησάμενος, ἀφαιρεῖται μὲν αὐτῆς εἴ τι θεῖον καὶ ὑψηλὸν λεηλατεῖ ὁ ἡθρῶν, ὅσον περιτῆν αὐτῆ τῆς ἀρετῆς γενναῖον, ἀ κέρει τε καὶ τριβῆ μακρῆ χρόνον κτηθὲν, καὶ γυμνήν τὴν πρὶν νομῶσαν πολλοῖς προτερήμασιν ἐργασάμενος ἔξεισιν, ἐπὶ δαίμονιοις τὴν αὐτῆς φυλακὴν ἄπασαν ἀναθήμενος, τοῦ θεοῦ παρῆρῶντος, οἶμαι, ἢ καὶ πόρρωθεν προκτασκαυζομένου τῶν μεγάλων πραγμάτων τὰς ὑποθέσεις. Δεινὴν γὰρ εἶναι καὶ σθένιον ὁ τῆς κακίας εὐρέτης ὑπελάμβανεν προπατόρων μὲν περιγενομένου, ἀδελφοκτόνον δὲ Κάϊν ἀπορήναντα, γένος δὲ ἅπαν ἀνθρώπων κατακλυσιμῷ παραδεωκότα, Σοδόμοις πῦρ ὑπέσαντα, εἰδωλοατρεῖς δὲ καὶ τοῖς λοιποῖς πάσι τὸ ἐξῆς τῶν ἀνθρώπων γένος καταστρεψάμενον, μετὰ γυ αὐτῆς ἡττων ὁμοθῆναι. Εἰ δὲ δεῖ καὶ μυστικωτέρως πεῖθεσθαι λόγους ἐς ἀρχαίων καὶ ἐς ἡμᾶς ἔκρουσι περὶ τῆς εἰς τὴν μακαρίαν τῶν ἑπτα δαιμονίων ἐπιδρομῆς, ὅτι περ φόδος ὑπεισθῆι τὸν Σατανᾶν, ἀφ' οὐπερ ἀκούσει τοῦ προφήτου εἰπόντος, « Ἰδοὺ ἡ παρθενία; ἐν γαστρὶ λήψεται » καὶ διὰ τοῦτο ἐπεισπίπτει καὶ ταύτη, καὶ

* Isa. vii, 14.

τὴν παρθενίαν ἀποσυλᾶ, δεδιώς μὴ πως δι' αὐτῆς ἂν τῆς οἰκονομίας πραχθεῖη μυστήριον· καθὼς δὲ καὶ πρὸ ταύτης ὁ μάταιος ὤπισθε διὰ τῆς μνηστείας τοῦ Ἰωσήφ, τὴν ὁμνυόμενον ταύτη καὶ μακαρίαν ὄντως παρθίνον καὶ ἀφθορον εἶσω τῶν ἀρκύων ποιήσασθαι.

Ἄλλ' εἰς μάτην σοὶ τὰ ἐνεδρα, πονηρέ. Ὁ γὰρ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ὁ τῷ Πατρὶ συναΐδιος, ὁ ἀναρχός τε καὶ ἀπερλίητος, καὶ σε σοφὸν ὄντα τῷ κακούργειν ὀράσσεται σοὺ τῆς πανουργίας. Σπλάγγνοις γὰρ οἰκειοῖς παθὼν τὸ ἑαυτοῦ πλάσμα ἐς τοσοῦτον εἶναι σοὶ λελυμασμένον μὴ ἀνασχόμενος, εὐδοκούντος μὲν τοῦ ἀνάρχου Πατρὸς, συνεργούντος δὲ τοῦ συμφυοῦς καὶ ὁμοτίμου αὐτῷ Πνεύματος, λαθῶν σε τὸν τοῦ σκότους ἄρχοντα, τὸν ἀπάτη ἡμᾶς δελεάσαντα, ἀμεταδίωτος μὴ ἐκστῆς οὗ ἦν, ἡρέμα κάτεισι κλίνας τοὺς οὐρανοῦς, καὶ μήτρα τῆς ἀγνῆς καὶ ἀμιάντου παρθένου κατασκηνοῖ.

Γ'. Γεννᾶται τοῖσιν· καὶ τί μοι λέγειν καιρὸς, ὅσα περὶ τὴν γέννησιν ἔδραμον, ἴνα σοὺ τὴν σκηνην διαλύσῃ, τὴν Βηθλεὲμ, τὴν φάτιν, τὰ σπάργανα, τὰ πρὸ τοῦ βαπτίσματος. τὰ μετὰ τὸ βάπτισμα, τᾶλλα, δι' ὧν τὸ τῆς ἐμῆς σωτηρίας κατεργάσθη μυστήριον; Ἄλλ' ἐπανακτέον τὴν λόγον, καὶ καθ' εἰρήν βάλειν παρασκευαστέον. Τῷ Θεῷ καὶ Λόγῳ τὰς κατὰ γῆν ποιούμενῳ διατριβῆς, καὶ τὰ καθ' ἡμᾶς λόγοις ἀρρήτοις οἰκονομοῦντι, καὶ κατὰ καιρὸν πάντα πράττοντι, ὅτε παραδεικνύειν τὰ τῆς θεότητος διὰ τῶν ὑπὲρ φύσιν σημείων δεῖν ἔγνωστο, τότε δὲ, τότε καὶ ἡ θαυμασία αὕτη Μαγδαληνῆ, ἐπὶ τὰ ὀμιμονοῖς, ὡς εἰρηται, ἔχομένη, ἐς τε ὕψιν αὐτῷ ἐρχεται, λόγων τε θέλων ἐν μετέξει γίνεσθαι, καὶ τοῦ πάθους· παρατυκῆ ἀπαλλάττεται. Οὐκ οὖν αὐτῆς τῇ Ἱερουσαλὴμ ἐπιδημησάσης, τοῦ Σιωτῆρος δ' ἐν τοῖς τῆς Συρίας μέρεσιν εἰσβαλόντος· μετὰ τῶν μαθητῶν, διαγγελλόντων πᾶσι τῆς βασιλείας τῆς εὐαγγελίον. Μετὰ γὰρ τὸ διασπείραι τὴν λόγον εἰς τὰ μέρη Τύρου καὶ Σιδῶνος, καὶ τὴν Φιλίππου Καισάρειαν διεῖθεῖν, καὶ τῆς λίμνης πέραν γενέσθαι Γενεσαρέτ· ὅτ' ἐπῆλθεν αὐτῷ ἐξ ἐπτά ἄρτων τετρακισχιλίους ἐκθρῆσαι, ὡς φησι· τὸ ἱερὸν εὐαγγέλιον, μετὰ τὸ φάναι· οἱ δὲ ἐθίζοντες ἦσαν ἄνδρες τετρακισχίλιοι χίριοι γυναικῶν καὶ παιδίων, καὶ ἀπολύσας, φησί, τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὄρια Μαγδαλᾶ· ὅπερ ἔτερος εἰς τὰ μέρη λέγει Δαλμανουθά· ὃ δὲ τῇ Ἑλλήνων διαλέκτῳ μεγαλυσιμὸς ἐρμηνεύεται. Πολλῶν τ' ἴνυν θαυμάτων ἐπιβρόντων· ἐπροσῆλθον γὰρ, φησὶν, αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, ἔχοντες· μεθ' ἑαυτῶν χωλούς, τυφλούς, κωλούς, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. ἐ Κατήκοοι τῶν θαυμάτων καὶ οἱ τῷ γένει ταύτης προσήκοντες γίνοντα· ἄγουσι τοῖσιν παρ' αὐτὴν αὐτὴν ἔνθεν κἀκεῖθεν περιτρεπομένην, τοὺς ὀδόντας τε τετριγυῖαν, καὶ ἀφρὸν τοῦ στόματος παραπτύουσαν. Ἐπαὶ δὲ καὶ πλησίον τοῦ Ἰησοῦ γίνοντο, κατέευσαν, ἐλιπάρουν, τὸν πρότερον βίον ταύτη, κατέλεγον, καὶ ἀπαλλάξαι τοῦ πάθους ἐδίοντο, Οἴκτιρον, Δέσποτα, λέγοντες, γυναῖκα ἄνδρος μὲν ἐρημον, ὄρφανὴν δὲ οὐ ζῶσαν ἐκ πολλοῦ παῖδα, καὶ ἐς τὸ παντελὲς ἀπολέσθαι μικροῦ δέουσαν, ἅτα δὴ τῶν πραττομένων ἦκιστα ἐπαισθανομένην.

Ζ'. Τί οὖν ὁ συμπαθῆς καὶ φιλάγαθος; Καὶ ὁ ἄριστος

sponsalia Josephi virginem castam et nostræ beatæ feminae cognominem in laqueos suos introducere studuerat. Sed in vanum insidiæ tuæ, malignæ, abierunt. Dei namque Verbum, Patri cœternum, sine principio, incomprehensibile, te astutum per tuam ipsius malitiam prehendit. Cum enim viscera ejus commoverentur, quod homo quem creaverat adeo a te contaminatus esset, consentiente Patre principii experte, et Spiritu congenito et æquiparando cooperante, clam te tenebrarum principe, qui nos semper decepisti, levi motu cœlo delapsus in utero castæ et immaculatæ virginis domicilium statuit suum.

VI. Porro in lucem editur. Sed longum est dicere quæ tempore nativitatis evenerunt ut tabernaculum tuum solveret; porro Bethleem præserp, fascias, quæ ante, quæ post baptismum acciderunt, cæteraque quibus salutis nostræ mysterium confectum est. Sed sermo rite institutus ex ordine procedere debet. Cum Deus Verbum, in terris degens, res nostras ratione ineffabili administraret, omniaque pro tempore regeret et divinitatis specimen per miracula supranaturalia edere deberet, tum beata quoque Magdalena, quæ septem, ut dictum est, dæmonibus tenebatur, Dominum obvium habuit, et postquam verborum divinatorum compos facta esset, a passionibus illico liberata est. Cum deinde Hierosolymis moraretur, Salvator noster cum discipulis Syriam intravit, qui omnibus Evangelium regni cœlorum annuntiabant. Qui postquam verbum salutis in Tyri et Sidonis regionibus promulgassent, Genesareth lacum trajecerunt. Ibi Dominus septem panibus quatuor millia hominum satiavit, ut sacrum quidem dicit Evangelium, post verba: Qui autem manducaverunt, erant quatuor millia virorum sine feminis et liberis. Et postquam dimisisset multitudinem, conscendit navem et venit in confinia Magdala, pro quo alius quidam dicit Dalmanutha, quod Græcorum lingua magnitudo dicitur. Inter multa porro miracula: « Accesserunt enim, dicit Evangelium, ad eum tumbæ ducentes secum claudos, cæcos, mutilos, et sanavit eos; » quorum miraculorum plurimos testes habuit. Adducunt ei quoque beatam Magdalenam, undique contortam, dentibus stridentem, spumamque ex ore emittentem. Ubi autem ad Jesum appropinquarunt, supplicabantur miserè, pristinam mulieris vitam memorantes et ut eam a malo liberaret ab eo petentes: Misere, Domine, dicentes, mulieris innuptæ et parentibus orba, quæ prope exitum est suum, nec jam scit que facit.

VII. Quid igitur Dominus misericors et benevo-

¹ Matth. xv. 50.

Jesus? Verbo citius feminam a demonibus liberat, A
 hosque in montes relegat. Ipsa vero ubi mentis
 compass facta cognovit se salvam evasisse, nulla
 mora interposita, nundo valedixit et Magistri et
 Salvatoris vestigia pressit, nulla sexus, nulla re-
 rum exterarum ratione habita. Videns namque
 claudos cervorum ritu salientes, carcos autem
 caligine oculorum deposita, cernentes et solem
 dulcissimum novis, ut ita dicam, oculis lacte in-
 tuentes, legionem dein dæmonum increpatam et
 fumi instar subito expulsam; videns, inquam, ma-
 nus aride nodos solutos et sicut aranæ textile
 ruptos, ex his omnibus et ex Scripturis cognovit
 ipsum esse qui ad deliberationem Israel expecta-
 retur. Bene enim intellexerat, aliis quoque similia
 facere datum esse, nec tamen cum eadem aucto-
 ritate ac virtute, quippe qui hæc omnia serviliter
 et post preces factas tantum exsequantur, dum
 Christus, Tibi dico, aut, Volo, mundare, dicendo,
 maxima miracula verbo citius operaretur et pote-
 statem ac virtutem majorem quam illi ostenderet.
 Modo enim per mare expedite et siccis pedibus
 ambulat, modo dæmonibus jussa dat pro sua
 auctoritate, modo mortuos resuscitat ita ut mor-
 tem tanquam somnum deponant, et sic innumera,
 divina potestate juvante, prout libitum erat, per-
 agebat.

VIII. His igitur auspiciis ubi ipsum vere Dei
 Filium esse cognovisset, nunquam cum deseruit, C
 sed ubi ei servitia essent reddenda, aderat
 sermones ac præcepta ejus auscultans, correctiones
 læto animo admittens et jussa verbo citius exse-
 quens. Interjecto deinde tempore Christi matrem
 ejusque totam familiam cognovit et arctissimis
 amicitiae vinculis cum iis conjungitur; sed non
 cum his tantum, sed cum Christi discipulis et as-
 seclis familiaritatem inibat, sicut et cum domi
 Simonis Pharisæi et cum familia Lazari, cujus
 cum sororibus inire amicitiam promptum et op-
 portunum ipsi erat, siquidem Christi ipsius amicæ
 essent, ut divus Joannes dicit: « Amabat autem
 Jesus Lazarum et Martham et Mariam, sorores
 ipsius », quorum vicum ac domum habitabat ut
 suam, siquidem domum ad caput reclinandum non
 habebat, dum vulpes et volatilia caveis ac nidis
 teguntur. Huic rei fidem astruere multis testimo-
 nis licet, tum præsertim ex hocce: « Cum Jesus
 in vicum quemdam (Bethaniam puta; hæc enim
 Lazari ac sororum ejus civitas) venisset, femina
 quædam nomine Martha hospitio eum excepit; erat
 autem ei soror nomine Maria », etc. Postquam
 enim Christus dixisset: « Maria optimam partem
 elegit, quæ non tolletur ab ea », addit: « Mulier
 autem alta voce dixit ei: Beatus venter qui te
 portavit, et ubera quæ suxisti. » Hanc feminam

ἡ λόγος τῶν δαιμονίων ταύτην λυτροῦται· κἀκεῖνος·
 μὲν τοὺς ἄλλους ἐνδιδασκῆσαι δίδωσιν· αὐτὴ δ' ἐν
 τῷ καθεστῶτι τοῦ φρονήματος; γενοῦσα, καὶ οἱ κα-
 λῶ γένοιτο διαγνοῦσα, οὐ μέλλειν ἔκρινε δεῖν, ἀλλὰ
 πᾶσι χαίρειν εἰπούσα, οἱ ποδῶν εἶχε κατ' ἔχνια βί-
 νειν ἡγάπα τοῦ τοῦ διδασκάλου καὶ Σωτῆρος ποσὶ,
 μικρὰ ἢ οὐδὲν τοῦ γένους καὶ τῆς κάτω περιφορᾶς
 φροντίσασα. Ἐντεῦθεν ἔρωσα χωλοὺς μὲν ὡσεὶ
 ἕλαρον ἀλλομένους, τυφλοὺς δὲ τὸν χρόνιον σκότον
 ἀποθεμένους; καὶ τῷ γλυκυτάτῳ ἡδέως πῶ; ἂν εἴ-
 ποις ἤλιψ παραδόξοις; ὀφθαλμοῖν ἀτενίζοντας, λεγεῖσθαι
 τε πνευμάτων ἐπιτιμώμενον, καὶ ὡσεὶ καπνὸν ἐξαί-
 φνης διαλυόμενον, ξηρᾶς χειρὸς τὰ δεσμὰ ἀνιέμενα,
 καὶ ὡ; ἵστων ἀράχνης διαλυόμενα, συνήγεν ἐκ τού-
 των, καὶ τῶν Γραφῶν, αὐτὸν εἶναι τὸν ἐπ' ἐλευθε-
 ρίᾳ τοῦ Ἰσραὴλ προσδοκώμενον· ὡς γὰρ συνέσεως
 ἀντιποιουμένη καλῶς διεγίνωσκεν, ὡς ἐπῆλυε μὲν
 καὶ ἄλλοις τὰ ἴσα ἐργάσασθαι, πλὴν οὐ μετ' αὐθεν-
 τίας; τῶσαύτης καὶ περιουσίᾳ δυνάμεως, ἀλλὰ δουλι-
 κῶς ἕκαστοι καὶ μετ' εὐχῆς τὰ πάντα διέπραττον·
 τῷ δὲ τὸ, Σοὶ λέγω, καὶ τὸ, Θέλω, καθαρῶς ἴσθαι, κατὰ
 πολλὴν αὐθεντίαν προβαλλόμενα, καὶ θάττον ἢ λόγος
 εἰς ἔργα προβαίνοντα μείζονά τε ἐδείκνυ, καὶ οὐ
 τῆς αὐτῆς ἕκαστοι; ἐξουσίας καὶ κυριότητος. Νῦν
 μὲν γὰρ περὶ εὐαγγελίου κατὰ θαλάσσης; εὐσταλῶς καὶ κού-
 φως; καὶ ἄδροχος, ἐπιτιμᾶ πνεύμασι περιουσίᾳ δυνα-
 μως, ἀνιττᾶ νεκροὺς, τὸν θάνατον ὡς ὕπνον ἀπο-
 θεμένους, καὶ τὰλλα ὅσα θεϊκῆς δυναστείας προσήκε
 κατὰ πολλὴν ἐξουσίαν ἐργάζεται.

H. Οὕτως; οὐκ ἐκ τούτων χειραγωγηθεῖσα, καὶ αὐτὸν
 εἶναι τὸν τοῦ Θεοῦ Υἱὸν ἀληθῶς ἐπιγνοῦσα οὐ μεῖναι
 τοῦτον, ἀλλὰ πᾶσι μὲν τοῖς αὐτοῦ διακονοῦσα παρῆν,
 ὀμιλιῶν, διδασκαλίᾳ; ἀκρωμένη, ἐπιτιμωμένη,
 χαίρουσα, στελλομένη, θάττον ἢ λόγος τὸ ἔργον
 ἀνοῦσα. Ἐντεῦθεν καὶ γνώριμον ἑαυτῆν τῆ τοῦ
 Χριστοῦ μητρὶ καθεστῆ, καὶ τοῖς αὐτῆ κατὰ γενεῶς
 προσήκουσι, καὶ ἐς φίλιαν συνδέεται τὰ μάλιστα·
 οὐκ αὐτοῖς δὲ μόνοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐπομένοις Χρι-
 στῷ, καὶ οἷς παραβάλλειν ὡς σύνθετος εἶθιστο, τῆ τε
 οἰκίᾳ τοῦ Φαρισαίου Σίμωνος, καὶ ἡ τὸν Λάζαρον
 ἔσχεν οἰκήτορα· εἰκόσ; δὲ καὶ τούτων καὶ ταῖς ἀ-
 δελφαῖς; αὐτοῦ ἐς φίλιαν χρῆσθαι, ἀγαπωμένοις
 Χριστῷ, ὡς φησὶν ὁ θεοπέσιος Ἰωάννης; « Ἠγάπα
 δὲ ὁ Ἰησοῦς; τὴν Μάρθαν καὶ τὴν Μαρίαν τὰς ἀδελ-
 φὰς αὐτοῦ, καὶ τὸν Λάζαρον. » Ὅν δὴ τῆ τε κώμη
 καὶ τῷ οἴκῳ ἐπεχωρίασε, καὶ τοῖς αὐτῶν εἰσφιλι-
 ζετο, ἅτε δὴ μὴ οἰκίαν μηδὲ πού κατασκηνώσας
 ἔχων, τῶν ἀλωπέκων φιλοῦς; ἐχόντων, καὶ τῶν
 πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσας. Καὶ τὸ ὅτι
 ἐκ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων τεκμηριώσασθαι ἔξεστι,
 ἐκεῖθεν δὲ τοῦτο μάλιστα γίνεται γνώριμον· « Εἰς-
 εὐθύνει γὰρ, φησὶ, τῷ Ἰησοῦ εἰς κώμην τινὰ (τὴν
 Βηθανίαν δὲ οἰκίαν αὐτῆν, αὐτὴ γὰρ Λαζάρου καὶ
 τῶν ἀδελφῶν ἢ πειρῆ), γυνὴ τις ὀνόματι Μάρθα
 ὑπεδέξατο αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, καὶ τῆδε ἦν
 ἀδελφὴ καλοῦμένη Μαρίας, καὶ τὰ ἐξῆς. Μετὰ γὰρ
 τὸ φάναι τὸν Χριστὸν· « Μαρίας δὲ τῆς ἀγαθῆς με-

* Joan. xi, 5. * Luc. i, 38. * Ibid. 42.

ρῖθα ἰξέλεξαστο, ἢ τις οὐκ ἀγαρησθήσεται ἀπὸ αὐτῆς, ἅ παγαί· Ἐπάρασσα δὲ τις γυνὴ φωνῆν ἐκ τοῦ ὄχλου εἶπεν αὐτῷ· Μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστάσασά σε, καὶ μαστοί, οὗς ἐθήλασας. Ἐταύτην δ' ἀναμφιβόλως βίβλοι ἡμῖν ἱσραὶ τὴν μακαρίαν εἶναι Μαγδαληνὴν ἐκδεδώκασιν, ὡς ἐκεῖθεν εὐθεῖλον γίνεσθαι. Τοῦ γὰρ θαυμασίου Λουκᾶ τὰ κατὰ τὴν Μάρ'αν καὶ Μαρίαν διεξελθόντος, εἶτα καὶ τὰ περὶ τῆς ἐπάρσεως τῆς γυναικὸς τῆς γυναικὸς, μετέπειτα δὲ καὶ περὶ τοῦ τὸ κωφὸν δαιμόνιον ἔχοντος διεγγέλλοντος, τῶν τε Φαρισαίων ἐν Βεελζεβοῦλ ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια διακαλλόντων Χριστὸν, αὐτὸς τὴν αὐτῶν ἀνατρέπων δόξαν, φησὶ. Ἐπᾶσα βασιλεία ἐφ' ἐαυτὴν διμερισθεῖσα ἐρημωθήσεται· καὶ μετὰ ταῦτα· Εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Βεελζεβοῦλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; Καὶ μετ' ὀλίγα· Ὅταν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ, διεργεῖται δι' ἀνθρώπων τόπων ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ μὴ εὐρίσκον λέγει· Ὑποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου, ὅθεν ἐξῆλθον· καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. Τότε πορεύεται καὶ λαμβάνει ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα αὐτοῦ, καὶ ἐλθὼν κατοικεῖ, καὶ γίνεταί τὸ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου χεῖρονα τῶν πρώτων. Ἐπάγει μὲν τοι τῷ συνεχεῖ τοῦ λόγου· Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν ταῦτα, ἐπάρασά τις γυνὴ φωνῆν ἐκ τοῦ ὄχλου, εἶπεν αὐτῷ· Μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστάσασά σε, καὶ μαστοί, οὗς ἐθήλασας. Ὅς συναγεσθαι μὴ ἄλλην, ἢ τὴν Μαγδαληνὴν εἶναι ταύτην, ἀκούσασαν περὶ τῶν ἑπτὰ δαιμονίων, καὶ εἰς μνηστῆρα ἐλθοῦσαν τοῦ πάθους, ὧν αὐτὴν ἀπήλλαξε Χριστὸς ἐν Μαγδαλοῖς γενόμενος, ὡς τὸ ἱερὸν διεξείπειν Εὐαγγέλιον.

Θ'. Ἐπεὶ δὲ εἶδε καὶ τὸ διὰ σταυροῦ ὑπὲρ ἡμῶν τελεσθῆναι μυστήριον, εἶδε δ' οὐκ ἄλλως, ἢ διὰ τοῦ κατὰ τὸν Λάζαρον θαύματος· ἐντεῦθεν γὰρ ὑπήρξε καὶ τῷ ᾄτῳ γυνῶναι, ὅσον οὕτω τὴν ἐαυτοῦ δυναστείαν εἰς οὐδὲν ὠφέλησσαν, καὶ τῷ τῶν Ἑβραίων λαῷ εἰς φθόνον διαναστῆναι, καὶ τὰ παντὸς ἐπέκεινα λόγου ἐργάσασθαι· παρῆν καὶ ἡ θαυμασία Μαγδαληνῆ, τὸ μὲν ἐπομένῃ Χριστῷ, τὸ δὲ καὶ ταῖς ἀδελφαῖς Λαζάρου ὅσα εἰς νόμος εἰς παραμυθίαν διατέλλεσσαν. Ὅς δὲ καὶ τὸ, Ποῦ τεθεῖκατε αὐτὴν, ἡ κηρύκει, καὶ ὡς ἐπιστάνα τῆ τοῦ φλοῦ σαρῶ ἐακρύνοντα εἶδε, καὶ διὰ τὸν λίθον κελεύοντα, ἐξεπλήττετο, καὶ τί ἂν αὐτῷ βουλομένη εἴη τὸ ποιητέον μαθεῖν ἐβούλετο. Ὅς δὲ καὶ τὸ, Λάζαρε δεῦρο ἔξω, διάτορον ἠνωσίσατο, καὶ τὸν τεταρταῖον θάπτον ἢ λόγος ὡς ὑπνον τὸν θάνατον ἀποτιναζόμενον, ἴσα καὶ ἀνδριάντι τῷ παραδόξῳ τοῦ θαύματος, ἀφῶνος εἰστήκει ἐφ' ἱκανοῦ· μόλις δ' εἰς ἐαυτὴν ἐλθοῦσα, καὶ καθ' ἐαυτὴν συμβάλλουσα τὸ πραχθὲν, τὰ τοῦ Θεοῦ μεγαλεῖα καθὰ καὶ πρῶτα διετέλει θαυμάζουσα.

Ι'. Ἀμέλει καὶ τῷ φθόνῳ ἐντεῦθεν οὐκ ἦν ἀνεκτὰ· ἄλλ' εἰς μετάρσιον ἐαφθεῖς, Γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους εἰς ταυτὸν ἄγει, καὶ συνέδριον καθίζει κατὰ Χριστοῦ, καὶ τὸ τοῦ θανάτου συμβούλιον ῥάπτει· ἔπεισι τῷ συνεδρίῳ τούτῳ τῆ καθέδρα τῶν λοιμῶν εἶπεν ἂν προσφόρως ὁ θεῖος, Δαβὶδ, καὶ μαθητῆς τῷ καλῷ διδασκάλῳ τούτῳ μαθητευθεῖς, φιλαργυρίζ' ἐκ προαιρέσεως συνῶν τὰ πολλὰ, καὶ

beatam Magdalenam fuisse paginæ sacræ clarissimæ ostendunt. Ubi autem divus Lucas Marthæ et Mariæ historiam peregit et de mulieris voce sublata ac de eo qui dæmonem mutum habebat, deque Pharisæis qui Christum nomine Beelzebub dæmones ejicere calumniabantur locutus est, ipse falsam illorum opinionem reprimens dicit : « Omne regnum in se ipsum divisum desolabitur ; » et post hæc : « Si autem ego in Beelzebub ejicio dæmonia, filii vestri in quo ejiciunt ? » Et post pauca : « Cum immundus spiritus exierit de homine, ambulat per loca inaquosa, quærens requiem, et non inveniens dicit : Revertar in domum meam unde exivi. Et cum venerit, invenit eam scopis mundatam et ornata. Tunc vadit et assumit septem alios spiritus secum, nequiores se, et ingressi habitant ibi. Et sunt novissima hominis illius pejora prioribus. » Post hæc addit : « Factum est autem, cum hæc diceret, extollens vocem quædam mulier de turba dixit illi : Beatus venter qui te portavit, et ubera, quæ suxisti ? » Hanc autem mulierem non aliam nisi Magdalenam fuisse patet, quæ, septem dæmonibus obsessa, miseræ conditionis meminit, a qua Christus, cum in Magdalæ vico esset, eam liberaverat, ut sacrum refert Evangelium.

IX. Per crucem pro nobis mysterium efficiendum cum esset, miraculo circa Lazarum perpetrato opus erat. Hinc enim inferi ipsi intelligere debebant quod sine potestate essent et quod miraculum a divina tantum manu confici posset. Aderat autem beata Magdalena utpote Christum secuta, et ut Lazari sorores, ut moris erat, consolaretur. Postquam autem illud : Ubi posuistis eum? audivisset, et Christum ad sepulcrum amici defuncti lacrymas fundentem vidisset, et lapidem amoveri jubentem audivisset, obstupuit, et quid sibi pro tempore faciendum esset quæsit. Ubi vero post illud : Lazare, exi foras, mortuum quatuordecimum mortem sicut somnum excutientem vidit, rei miraculo attonita ut statua sine voce per aliquod tempus astitit; postquam autem ad se rediisset, perpensis secum quæ facta essent, Dei magnalia alta voce protulit.

X. Invidia hoc ægre tulit, imo pro acrimonia sua scribas ac Pharisæos in unum coegit et synedrium contra Christum convocat, ubi de morte ei inferenda sermo habebatur. Interfuit huic concilio, pestis cathedræ, ut apposite dixerit divus David, discipulus ab excellenti magistro institutus, sed qui avaritia instigatrice omnia pecuniæ posthabuit, et non alium discipulatus fructum quam

† Luc. xi, 17-27.

triginta sielos reportavit, quanti magistrum turpi luero ductus vendidit. Venit nox, et cum ea lampades accensæ, fustes, gladii et enses stricti et discipulus diris vorendus qui sub amicitiae specie divinum tradidit magistrum, et archisacerdotis cohors divinum sacerdotem in vinculis tenebat. Quantum tum temporis beatam illam passam esse putas, quæ circa compita currens clam ac propalam prætorium adeuntium et inde exeuntium multitudinem oculis perscrutata ab omnium ore pendebat facta in utramque partem mente versabat et visa atque audita matri referebat, cum qua dolorem intimum communicabat. Hoc igitur mentis statu magis magisque anxia de rerum quas ob oculos habebat exitu erat. In quo videre licet quanto dolore correpta fuerit videns quod iniquo plane modo Christus tractabatur a falsis testibus accusatus, ludibrio habitus, flagellatus, verberatus, colaphizatus, purpura per risum indutus, corona spinea redimitus, ut taceam ea quæ Verbum divinum pro patientia sua a sceleratis tortoribus perpressum est. Qui nescientes prorsus quid facerent, Agnum innocentem ad lithostrotum, necem spirantes et torva tuentes, pertraxerunt. Ibi cum cruce in altum erecta ipse clavus affixus, ut serpens ille æneus in altam tolleretur, tum illa, metu amoto, cum matre et Joanne discipulo accessit, sacros in cruce pendentes pedes attingit, vulnera basavit, lacrymas cum sanguine miscuit, his verbis additis: Quid hoc, Domine et Deus? Quantum est clementiæ tuæ pelagus! Talibus te remunerantur quæ tot tantamque beneficia a te acceperunt. Vestem opprobrii tibi circumponunt ii quos ipse vestimento purificationis circumdediti; quos sicut aquila, expansis alis, humeris tuis imposuisti. Corona insultationis te coronant, quos ipse corona gloriæ et honore coronasti. Colaphus tibi impegit ii quos tu e servitute Ægyptiaca liberasti. Arundine caput tuum sanctum plectunt ii quibus mare virga tactum patefactum est. Sitiienti tibi acetum cum bile miscuit in, quos in deserto manna satiasti, quibus e petra aquarum fontem aperuisti. Clavis ferreis pedes tuos pertundunt ii quos tu illesos per desertum transduxisti. Sed nobis quoque feminis tanta cum tristitia astantibus verbum aliquod edicito. Verbis valedicis matrem tuam hic astantem consolare ut renascatur, et abiens e mundo socium aliquem ipsi tradito. Nam etiamsi sine dolore te reperit, nunc cum te plagis vulneratum videt, gladius animam ejus transfodit. Dic verbum discipulo et matri ut eos consolentur.

καὶ ἐκ πέτρας πληγῆ ῥόδου κρουνηθὼν ἐξέβλυσας οὐδ' ἀπόνως τὴν ἐρημον διελευσὶν παρεσκευάσας; Ἄλλὰ φθίγγει τι καὶ ἡμῖν οὕτως; ἀθλίως παρισταμέναις; ῥήμασιν ἐξοδίοις τὴν μητέρα παρισταμένην ἀνάψυξον· μέγα λόγος ἐξοδίου ἐς τὸ μεταταῦτα μητρὶ. Καὶ ταῦτα παιδὸς ἐνδὸς τοιοῦτου διὰ μνήμης ἀγόμενος· τίμη παρατιθῆς αὐτὴν ἀπιῶν· κἀν γὰρ καὶ ἀνωδύνως σε ἔτεκεν, ἀλλὰ ῥομφαίᾳ τὴν ψυχὴν οὕτως ἔχοντα νῦν ὀρώσα τιτρώσκεται. Εἰπέ ῥήμα τῷ μαθητῇ, καὶ τῇ μητρὶ ἐσόμενον παραμύθιον.

XI. Cum igitur feminas sanctas sic affectas videret, non potuit non dicere illud quod matrem

ἀργυρίου τὰ πάντα προέμενος· ἦ τοσούτον ἐπισθαίτης τοῦ διδασκάλου μαθητείας ἐμέλησεν, ὅτε καὶ τριάκοντα τοῦτον ἀργυρίων πιπράσκει ὁ τοσούτων ἀληθῶς ἀξίον. Ἐντεῦθεν νύξ, καὶ λαμπάδες ἀπτόμεναι, τὰ ῥόπαλα ἐν χερσὶ, γυμνούμενά τε εἶψη καὶ μάχαιραι, καὶ ὁ μισαρὸς μαθητῆς φιλίας προσχηματι τὸν καλὸν διδασκαλον παραδιδωσιν· εἶχε μὲν οὕτω ταῦτα· καὶ ἡ τοῦ ἀρχιερέως αὐλὴ τὸν μέγαν εἶχεν ἀρχιερέα δέσιμον. Πόσον δ' ἄρ' εἰκάσεις τὴν μακαρίαν ταύτην τῷ τότε παθεῖν, ἐπομένην, παρεπομένην, πλαττομένην τὴν μὴ εἰδυῖαν, ἐν χερσὶ θυρῶν γυνομένην, τὰς εἰσόδους, τὰς ἐξόδους κατανοήσαν, στόμασί τε τοῖς ἀπάντων προσέχουσιν, τίνες μὲν οἱ τῇ κατ' αὐτοῦ ἀποφάσει συνευδοκούντες, τίσι δὲ μέμφεως τὸ πρῶγμα ἐκρίνετο, καὶ ὅσα ἂν μάθοι, τῇ μητρὶ διαγγέλλουσαν, τὴν ψυχὴν τε μετέωρον ἔχουσιν, τὰ τοῦ πράγματος ὅποι πρὸς ἂν λήξειαν, ἐπιεμένην μαθεῖν; Ναὶ μὴ κάκεινο συνόργον ἔξεστι, τίς ἦν ἐκείνη τὰ καὶ λόγῳ μόνῳ δυσχερῆ ἐπ' αὐτὸν πραττόμενα καθορώσα, τὰς ψευδεῖς μαρτυρίας, τοὺς ἐμπαιγμοὺς, τὰς μάστιγας, τὴν φραγγέλωσιν, τὴν αἰμιον ἐκείνην ἐν ὑβρεὶ περιαιωγῆ, τὰ βράσιματα, τὰ κολαφίσματα, τὴν τῆς ψευδοῦς πορφύρας ἀναβολὴν, τὴν τοῦ ἀκανθίνου στεφάνου περιθεσιν, τὰλλα ὅσα κατὰ πολλὴν ἐξουσίαν τῆς σῆς, ἀνεξίκακε λόγος, μακροθυμίαις τοῖς μισοφόνοις; πράττειν εἶχεν. Ἐπεὶ δὲ ὁσπερ ἦν τοὺς ἀγνώμοτοι διαπραξαμένοις, εἶτα καὶ ἐς τὸν τοῦ Κρανίου τόπον τὸ τελευταῖον κατέλαθον, δεινὸν πνεύοντες, φονῶδες τε καὶ ἀγριον βλέποντες, καὶ ὁ σταυρὸς ἤδη ἦτο μετέωρος, αὐτὸς δὲ τοῖς ἡλοῖς ἐμπειπαρμένος ὑψεῖτο, ὡσανεὶ στηλιτεῦων τὸν ὄφιν, καὶ πᾶσι καταφανὲς γινόμενος θέαμα, τότε δὴ ταύτην εἰκὸς ἀψαμένην ἀδείας, μετὰ τῆς μητρὸς καὶ τοῦ μαθητοῦ αὐτῷ προσιέναι, οὕτως ἔχοντι κατὰ σχῆμα, καὶ ποδῶν ἀψιθῆαι τῶν ἀχράντων ἐκείνων, στόματί τε καταφιλεῖν τὰς πληγὰς, καὶ τοῖς αἵμασι μιγνύειν τὰ δάκρυα, καὶ τοῖς δάκρυσι τοιαῦτα προστιθέναι τὰ ῥήματα· Τί τοῦτο, Δέσποτα καὶ θεέ; τί σου τὸ τῆς ἐσπλαγγνίας ἀπειρον πέλαγος; τοῦτοις ἀμείβουσι σε τῆς εὐεργεσίας οἱ πολλῶν καλῶν ἀπολαύσαντες; χιτῶνα ὑβρεως περιβάλλουσιν, οὐς καταστολῆν ἀφθαρείας ἐνέδυσας, καὶ ὡς ἀετὸς διεις τὰς πτέρυγας, ἐπὶ τῶν μεταφρένων τούτους ἀνάλαβας; στεφάνους σοι περιτιθέασιν ὑβρεως, οὐς αὐτὸς δόξη καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας; βράσιμα κατεδέξω, ὃς αὐτοὺς τῶν Αἰγυπτιακῶν ἀπήλλαξας δουλειῶν; καλὰ μὲν σου τὴν ἀκράτητον παῖουσι κεφαλὴν, οἷς ῥάβδῳ πληγεῖσα δισπαστο θάλασσα; χολὴν σὺν ὄξει διψῶντί σοι κεραννύουσιν, οὐς ἐν ῥήμῳ μάννα ἐπώμβρισας, νάματα; πόνους σοι τοὺς ἐκ τῶν ἡλίων προσάγουσιν οὕτως ἔχοντα νῦν ὀρώσα τιτρώσκεται. Εἰπέ ῥήμα

IA'. Οὕτως οὖν ἐχούσας περιπαθῶς θεασάμενος, εἰκὸς ἦν ἐκεῖνο φάναι, ὃ καὶ τὴν μητέρα προμηθείας

ἡξίωσε, καὶ τῷ μίσητι τῆς ἀπάσης· αἴτιον γέγονε, τὸ· « Γύναι, ἴδε ὁ υἱός σου, ἴδου ἡ μήτηρ σου. » Παρεῖναι μὲν τοι ταύτην, ὡς εἴρηται, καὶ τοιαῦτα διεξίεναι, καὶ αὐτὸς ὁ φιλούμενος μαθητῆς ἀπόχηρ δὲ φάναι καὶ ἀδελφός, παριστῆ λέγων· « Εἰσῆλθεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ ἡ τε μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ, καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνῆ. Ἐπει δὲ διὰ τὴν παρασκευὴν, ὡς τὸ ἱερὸν διέξεισιν Εὐαγγέλιον, « ἵνα μὴ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ μείνη τὰ σώματα, ἐρωτῶσι τὸν Πιλάτον οἱ ἀνομούντες θυνῶς διακενής, ἵνα καταεργῶσιν αὐτῶν τὰ σκέλη, καὶ ἀρθῶσιν· ἦλθον, φησὶν, οἱ στρατιῶται, καὶ τοῦ μὲν πρώτου κατέαξαν αὐτοῦ τὰ σκέλη, καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ συσταυρωθέντος αὐτῷ· ἐπὶ δὲ τὸν Ἰησοῦν ἐλθόντες, ὡς εἶδον αὐτὸν ἤδη τεθνηκότα, οὐ κατέαξαν αὐτοῦ τὰ σκέλη, ἀλλ' εἰς τῶν στρατιωτῶν λόγῳ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ ἐνυξε, καὶ ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ. » Τί χρὴ νομίζειν ἐν τῇ διάκρισιν τῆς ταύτης παθεῖν; μικροῦ ἂν καὶ τὸν στρατιώτην διέσπασιν, εἰ μὴ κατὰ γυναῖκα συσταλλομένη ἀνεδύετο, καὶ τὰ γυναικῶν φρονεῖν ἠναγκάζετο· καὶ ἀνδραῖον ἔχουσα φρόνημα, Ἔπιχε, λέγει, τὴν χεῖρα, τολμηρὰ στρατιώτα, μὴ σοι ῥομφαία ἐπιέλθοι θεήλατος. Πῶς ἦν εἰκὸς ἐνορῶσαν ταῦτα δριμύτεσθαι τὴν ψυχὴν; ῥομφαίᾳ γὰρ τὰς καρδίας ἐτέτρωντο, ἐκείνου τὴν πλευρὰν διουρυσσομένου. Πῶς δὲ καὶ τεθνηκότα εἶδον, πῶς οὐ πρότερον αὐταὶ τὴν ψυχὴν ἀπεθάλοιο, πῶς οὐ διέβρηξαν τὰ ἰμάτια, πέτρας ῥηγνυμένας ἔρῳσαι, ἦλιον σκότον ὑποδυόμενον, σελήνην ἀμαυρομένην, ὡσπερ αἰθανομένην τοῦ κτείσαντος πάσχοτος; ἀλλ' οὐδὲ τῷ ναφ ἦν κατὰ χώραν μένειν· καὶ οὗτος γὰρ ὡσανεὶ τὸ παράνομον εὐλαθεύμενος, τὸν τε νομοδότην γνοὺς ἐπὶ ξύλον ἠωρημένον γυμῶν, θυμοῦ δικαίου πλησθεὶς, ἐδ' καταπέτασμα διαβρήγνυσιν, ὡς ὁ ἀρχιερεὺς ποκρότερον τὸ χιτῶνιον λίον.

ΙΒ'. Τούτων γε μὴν οὕτω παρὰ δόξαν γεγεννημένων, ἡ Μαγδαληνῆ οὐκέτι μέλλειν ἔκρινε δεῖν, ἀλλ' ὅλη τῆς ταφῆς γεγονυῖα τῷ ἔξ' Ἀριμαθίας πρόσσεισιν Ἰωσήφ· τοῦτον γὰρ ἤδει καὶ μνήματος εὐποροῦντα καινοῦ, οὐδενὸς οὐκίω πρότερον σῶμα δεξάμενον· καὶ ὁ χώρος ἐνθα ἔκειτο εὐπρεπῆς λίαν, καὶ ἀέρος ἐν σολῷ κείμενος, καὶ εἰς ὕραν κήπου διακεκοσμημένος. Τοῦτο δὲ προσεῖπεν, καὶ οἷα ἐκείνη ἐτι αὐτὸν ἀρβένωσασα διανίστησι, διωρυγὰς τε καὶ καταδύσεις· πρότερον ἀνιχνεύοντα, ἀποδεικνύσασα παρασκευάζει τὸν κίνδυνον· « Τολμήσας γὰρ, φησὶν, εἰσῆλθε πρὸς Πιλάτον, καὶ ἤηθησθε τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. » Καὶ τὰ ἐξῆς τὸ θεῖον ἰστορεῖτω μοι Εὐαγγέλιον.

ΙΓ'. Ὡς δὲ καὶ τοῦ σταυροῦ τὸ θεῖον ἐκεῖνο σῶμα κατάγειν ἐμελλον Ἰωσήφ καὶ Νικόδημος, ἔδει δὲ καὶ τὰ ἱκανὰ πρὸς τὴν τῶν ἡλῶν ἔκπασιν ἐκείσε παρεῖναι, λαβίδα καὶ σφύραν, καὶ ὅσα τοῖς περὶ αὐτὰ ἐπιτήθειε, αὕτη τὴν ψυχὴν μετέωρος οὔσα, ὡσανεὶ δελαινομένη, μὴ τι καὶ συντριβείη τῶν

A consolatione, discipulum honore replevit : « Mulier, ecce filius tuus, » et : « Ecce mater tua ». Evangelium igitur postquam illam una cum discipulo, qui frater nuncupatur, adfuisse dixit, hæcce addit : « Stabant autem juxta crucem Jesu mater ejus et soror matris ejus Maria Cleophae et Maria Magdalena ». Judæi ergo (quoniam Parasceve erat) ut non remaneret in cruce corpora, rogaverunt Pilatum ut frangerentur eorum crura et tollerentur. Venerunt ergo milites, et primi quidem fregerunt crura, et alterius qui crucifixus est cum eo. Ad Jesum autem cum venissent, ut viderunt eum jam mortuum, non fregerunt ejus crura. Sed unus militum lancea latus ejus aperuit, et continuo exivit sanguis et aqua ¹⁰. » Quid putas ardentem feminam animo sensisse? Militem audacem sine dubio male tractavisset, nisi natura muliebris muliebria cogitare eam coegisset. Attamen virili animo, Retine manum, dixit, miles procax, ne gladius a Deo missus super te veniat. Quanto metu animam ejus illum ad aspectum agitatam fuisse putas? Certe cor seminarum Christi latus lancea perfossus videndum maximo dolore afficiebatur. Quomodo autem Christum demortuum viderunt, rebus desperatis animum abjecerunt, vestes sciderunt, saxa discissa, solem obscuratum, lunam luce privatam quasi Christo patienti compassam oculis videntes? Sed nec templum in loco suo persistere in factis erat. Cum enim quasi sensu humano præditum facinus iniquum perhorresceret et legislatorem in cruce pendentem, idque nudum, vidisset, justa ira incensus, velum discissum habuit, sicut magnus sacerdos antea vestimentum disciderat. Sed de his sacram Evangelium mihi adeundum.

Ἀλλὰ περὶ τούτων τὸ ἱερὸν διαξίετω μοι Εὐαγγέλιον.

XII. Postquam hæc res contra spem accidissent, Magdalena sine mora sepulturæ negotium amplexa Josephum ex Arimathia adit. Hunc enim monimenti novi et quod corpus mortuum nunquam exceperat, possessorem cognoverat. Locus ipse hujus sepulcri jucundissimus sub aere purissimo in horto amœnissimo situs erat. Hunc igitur qui ducendis per hortum canalibus intentus erat, adiit et omnem periculi metum ex animo ejus ejecit. Accessit enim, secundum Evangelium, Josephus ad Pilatum et petit ab eo corpus Jesu, etc., de quo videsis Evangelium.

XIII. Cum Josephus et Nicodemus in eo essent ut corpus divinum e cruce tollerent, et forcipe ac malleo opus haberent ad extrahendos clavos, Magdalena quantum poterat, animum intendebat et summam circa id negotium curam Nicomedo suggessit, metuens videlicet ne aliquod Domini-

¹⁰ Joan. xix, 26, 27. ⁹ ibid. 25. ¹⁰ ibid. 31-34.

corum ossium confringeretur; tum clavos ipsa osculata est, eorumque fragmenta oculis admovit, pedes speciosos qui pacem omnibus annuntiarunt, et manus, quarum opus mundus est totus et præcipua creatura homo, contrectavit, et totum corpus amplexa est, excepta sola facie, quam ob verecundiam matri concessit, ad quam id juris propter maternitatem spectabat. Tum gemebunda crines solvit, genas unguibus fœdavit, extensis manibus matrem elumbem et capite resupino æruminæ ferendæ haud parem dulcibus verbis consolata est. Ob persecutorum tamen metum carmina lugubria cantare non audebant. Quidquid id est, Josephus ac Nicodemus corpus sindone involvere ac myrrha condire, et ut thesaurum in sepulcro deponere cœperunt. Magdalena enim Josepho instita exhibens, Tibi, ait, quod restat curæ erit, ut Dominum sindone involutum sepulturæ tradas; cui quidem negotio ipsa manus afferebat ut et mater ipsa, cujus dolorem ac curam participabat. Ubi vero corpus Dominicum resupinum in eo esset ut ad sepulturam efferretur, quis sanctæ feminæ dolorem et luctum enarraverit? Melius ergo puto silentio id præterire quam sermone non satis digno percurrere. Sic igitur qui omnibus vitam inspirat, in sepulcro vitam contenturo deponitur.

διακριμένη σπουδήν. Ἐπεὶ δὲ καὶ νεκροπεπῶς ἀνεκέκλιτο, κατὰ νότου τε ἔκειτο, καὶ ἦδη πρὸς τὴν ταφὴν ἐκπορεύεσθαι ἔμελλε, τίς ἂν ἰκανῶς διηγῆσαιτο, ὅποσον τῇ μακαρίᾳ ταύτῃ τὸ πένθος, καὶ τὸ τῆς λύπης δεῖνόν; Καὶ κρείττον ἔγωγε οἶμαι σιγῇ αὐτὸ παριστᾶν, ἢ διηγείσθαι ἐθέλειν· ποῦ γὰρ ἂν καὶ λόγος τοσοῦτον πένθει ἐξισωθείη, εἴ τις μὲν οὕτω ταῦτα, καὶ ὁ πᾶσι τὸ ζῆν ἐμπνέων, τῷ ζωφόρῳ ἐναποτίθεται μνήματι.

XIV. Deus omnium Creator postquam incarnationis opus perfecisset, septimo die in sepulcro quievit, sic sabbatum per cessationem a creando agendo. Nunc autem sanctæ feminæ ardorem ac zelum mihi considera. Dum enim amici et vicini omnes, ut prophetæ quidem videtur, e longinquo stabant, alii autem fugam capessebant, illa, omni metu deposito, et omnia impedienda flocci faciens, virili sumpto animo, quod innumeri alii facere non audebant, sola facere est ausa. Hæc autem memoriæ mandare sanctis evangelistis negotium datum fuit.

XV. Quantam autem eidem inde laudem redundasse credis? Non enim semel aut singillatim mentionem de ea fecerunt, sed quatuor omnes de ipsa locuti sunt, idque necessario. Quater namque ad sepulcrum accessisse eam, et cœlestibus visionibus dignam habitam esse legimus. Prima quidem vice sola fuit, secunda autem cum altera Maria, quam Marcus et Matthæus Jose et Jacobi matrem nominant; tertia, cum Petro et Joanne convenerat, auctore Joanne evangelista; quarta, cum Salome et altera Maria, sole oriente, ut Marcus refert. Et certe omnia quæ ad eam spectant, memoratu valde digna sunt. Postquam porro corpus sepultum fuerat, secundum quod dicit divus Mat-

Δεσποτικῶν ὁστίων, τῷ Νικοδήμῳ προσ' ἔχειν ἄκριθῶς παρηγγύα, τοῦ; ἡλίου; τε κατεβίβει, καὶ τὰ λάβισματα προσετίθει τοῖς ὄμμασι, ποδῶν τε ἐκείνων ἤπτετο τῶν ὄντων ὠραίων, καὶ εἰρήνην ἅπασιν εὐαγγελισαμένων, καὶ χειρῶν, ὧν ἔργον κόσμος ἅπας, καὶ πρὸ πάντων πλάσμα κυρίῳ; ὁ ἄνθρωπος, περιεχέϊτό τε ὅλη τῷ σώματι, καὶ προσεφύετο τοῖς ποσί· τοῦ προσώπου γε μὴν καὶ πύρρῳ ἀπέχειν ὄψασθαι, τοῦτο μὲν εὐλαβουμένην, τὸ δὲ καὶ τῇ μητρὶ παραχωροῦσα, ἐχούση ἐκ τοῦ τόκου τὸ δίκαιον· ἐξήρχε γόνων, λυσαμένη τὰς τρίχας, καὶ τὰς πειρεῖς τοῖς ὄνυξι καταζαίνουσα, ἐκ μέρους δὲ καὶ τὴν μητέρα ἀνακτωμένην, ἐπέχουσα χεῖρας, καθόλου τοῦ προσώπου ὀρμώσας, τὴν κεφαλὴν τε παρεγκλίνουσαν, τῇ ἀνυποίστην λύπῃ καταβαρυνομένην ἀνέχουσα,

καὶ λόγοις ἡπίοις τὸ πλείστον ἀφαιροῦσα τῆς λύπης· ἀλλὰ τῷ φόβῳ τῶν διωκτῶν οὐκ ἦν αὐταί; ὡς βουλομέναις ἐξῆν, τοῖς ἐξοδοῖς καὶ ἐπιταφίοις χρῆσθαι μέλεσιν. Ἄμελει καὶ τῇ μητρὶ, Τούτων οὐκ, εἰπούσα, καιρὸς, Ἰωσήφ καὶ Νικοδήμῳ ἐνεκελεύετο, οἱ τάχους εἶχον ἐνελεῖσθαι σινδῶνι τὸ σῶμα, θεοπρεπῶς τε σμυρνίσαι, καὶ ὡς θησαυρόν τινα τῷ τάφῳ ἐναποθέσθαι, τὴν τε σινδῶνα καὶ τὴν σμύρναν τῷ Ἰωσήφ ἐγχειρίσασα, Σολ, φησί, τοῦ λοιποῦ μελήσει, ὅπως; τοῦτον ἐνελεῖσαις, καὶ τῇ ταφῇ παραδῶς, καὶ τ' ἄλλα δὴ ὅσα περὶ τὸν τάφον ἀμφοτεροῖτο· τὰ δευτέρα μετὰ τὴν μητέρα κατὰ τε λύπην καὶ τὴν λοιπὴν

ΙΔ'. Ὁ γε μὴν τῶν ὄλων Θεὸς τὸ τῆς οἰκονομίας ἔργον πεπληρωκῶς, τῇ ἐβδόμῃ τῷ τάφῳ κατέπαυσε, καὶ ἦν σαββατίζων ὄντως τὴν τελείαν τῶν ἔργων κατάπαυσιν. Ἀλλ' ἐναυθα τῆς μακαρίας ταύτης γυναικὸς τὸ κατεσπουδασμένον καὶ φιλόστοργον ὄρα μοι. Τῶν γὰρ φίλων καὶ πλησίον ἀπάντων, ὡς τῷ προφήτῃ δοκεῖ, τῶν μὲν φόβῳ μακρόθεν ἰσταμένων, τῶν δὲ καὶ φυγῇ χρησαμένων, τῶν δὲ καὶ στάντων ἐξεναντίας, αὕτη πάντα φόβον, καὶ τἄλλα παρ' οὐδὲν θεμένην, ἀνδρῖσαμένην τε καὶ τὸ φρόνημα ἀρβένωσασα, καὶ ὅσ' ἂν οὐδὲ πλήθος ἔδρασαν, αὕτη μόνη κατατολμᾷ· καὶ δοκῶ μοι παραχωρήσειν τοῖς ἱεροῖς εὐαγγελισταῖς; τὰ ταύτης ὡς οἶόν τε διεξιέλθειν.

ΙΕ'. Πόσον δ' εἰκάσεις ἐκ τούτων αὕτῃ τὸ ἐγκώμιον; Οὐ γὰρ ἅπασι εἰπόντες τὰ περὶ αὐτῆς ἀπὸ γλῶσσης, οὐδ' ὁ μὲν, ὁ δ' οὐ· ἀλλ' ἐκ τεσσάρων οἱ τέσσαρες αὕτης ἐμνημόνευσαν· ἐν γὰρ τοῖς ἀναγκαϊστοῖς ξυναραμένην ἀναγκαίως καὶ μνημονεῦσαι ταύτης ἐπῆλθεν αὐτοῖς. Τετράκις καὶ γὰρ εὑρηται πικρὰ τὸν τάφον ἔλθοῦσα, καὶ θεῖων ἐμορφοθεῖσα ὀπτασιῶν· τὸ μὲν πρῶτον, μύνη· δευτέρον δὲ, μετὰ τῆς ἄλλης Μαρίας, ἦν Μάρκος τε καὶ Ματθαῖος Ἰωσὴ τε καὶ Ἰακώβου καλοῦσι μητέρα· καὶ τρίτον, σὺναμα Πέτρῳ καὶ Ἰωάννῃ κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν, ὡς φησὶν Ἰωάννης· τέταρτον, ἅμα Σαλώμῃ καὶ τῇ ἐτέρᾳ Μαρτῖ, ἀνατελιαντος τοῦ ἡλίου, ὡς φησὶ Μάρκος. Καὶ δὴ προσεκτέον ἀκριβῶς τὰ περὶ

αύτης. Μετὰ τὸ ἐνταφιασθῆναι τὸ σῶμα σὺν τῇ ἄλλῃ **A** Μαρίας, ἣ φησιν ὁ θεὸς Ματθαῖος, οὐκ ἀφίσταται τοῦ τάφου, ἀλλ' ἀπεναντίας καθήμεναι ἐθεώρουσιν, φησί, ποῦ τίθεται· εἶτα εἰκὸς ἦν οἴκαδ' ἀναχωρήσας, τὸ μὲν διὰ τὸ σάββατον, τὸ δ' ἐπὶ τὸν θρονον φέρον.

Γ' Ὅψα δὲ Σαββάτων, οἶονε! περὶ ἀλεξτρούνων φῶδς (βλέπε γὰρ αὐτὸν ἑαυτὸν σαφηνίζοντα) τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν Σαββάτων, οἶονε! τὴν πρώτην τῆς ἑβδομάδος, ἦτις ἐστὶν ἡ Κυριακὴ, ἦλθε Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, καὶ ἡ ἄλλη Μαρία θεωρήσας τὸν τάφον· ἡ δὲ παρὰ τοῖς ἄλλοις Μάρκω τε καὶ Λουκᾷ, Ἰακώβου μήτηρ καὶ Ἰωσή ἐπιτέγγραται, ἦτις ἀναμφιβόλως ἡ Θεοτόκος εἶναι νομίζεται· « Καὶ Ἰδοὺ, φησί, σεισμός μέγας ἐγένετο· ἄγγελος γὰρ Κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ, προσελθὼν ἀπεκύλισε **B** τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας, καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ, » καὶ ὅσα ἐξῆς. Ἰδοὺ μία τῆς Μαγδαληνῆς ἀφίξις ἐπὶ τὸ μνημεῖον. Ὅψα δὲ προϊούσας, ἀπήντησεν αὐτῆς ὁ Χριστὸς λέγων, Χαίρετε· ἔδει γὰρ τὸ πρῶτον ἀκούσαν φύλον, Ἐν λύπῃς τέξῃ τέκνη, αὐτὸ τοῦτο πρῶτον καὶ τὴν χαρὰν ἐνωτίσασθαι. Αἱ δὲ τῷ πτόφω τομῶσι τι καὶ παραβολώτερον, καὶ προσέρχονται, καὶ ποδῶν ἄπτονται καὶ προσκυνοῦσι· καὶ ὅς μὴ φοβεῖσθαι λέγει, ἀλλὰ τοῖς ἀποστόλοις ἀπελθούσας εὐνοῦναι τὰ τῆς ἀναστάσεως εὐαγγέλια, χαρᾶς ἀγγελον ἐνδράτι γυναῖκα γενέσθαι βουλόμενος, τὴν λύπης τῷ Ἀδὰμ γενομένην διάκονον. Αἱ δὲ τοῖς ἀποστόλοις τὰ εὐαγγέλια διαγγέλλουσι· « Καὶ πρῶτος, φησὶν, ὁ Πέτρος ἀναστὰς ἐτι σκοτίας εὐσης, **C** ἔδριμιν ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ παρακύψας βλέπει κείμενα τὰ ὀθόνια μόνα, καὶ ἀπῆλθε, πρὸς ἑαυτὸν θασμάτων τὸ γεγονός. » Ὡς δὲ τὸν Πέτρον θερμώτατον οὐτα θεάσοιτο ἡ Μαγδαληνὴ μηδὲν περιεργασάμενον, ἐν ἀμυχάνῃ τὰ τῆς θέας ἐτίθει, καὶ φαντασίαν εἶναι τὸ ὄραθὲν ἐνόμιζεν. Ὑποστρέψασα οὖν πάλιν ἀπῆι ἀκριδῶς τὰ ὄραθέντα πιστώσασθαι, καὶ περὶ θρηθρον, ἄρτι διαγελώσης ἡμέρας, ἔρχεται ἐπὶ τὸ μνημεῖον ἡδὴ δεύτερον, καὶ βλέπει τὸν λίθον ἡρμένον ἐκ τοῦ μνημείου, καθ' ἑαυτὴν τε συμβαλοῦσα, ὅτι παρὰ τῶν μαθητῶν καὶ αὐθις ἀπιστηθήσεται· « Τρέχει, φησὶ, καὶ ἔρχεται πρὸς Σίμωνα Πέτρον, καὶ πρὸς τὸν ἄλλον μαθητὴν, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς· » οὗτοι γὰρ ἦσαν τῶν μαθητῶν οἱ διαπυρῶτατοι, ὁ μὲν, ὡς σφόδρα φιλῶν, ὁ δ' ὡς φιλούμενος. **D** Καὶ βλέπε μοι τῆς μακαρίας γυναίκος τὴν ἐπίνοιαν· ἵνα μὴ αὐθις διαπιστηθῇ, οὐ λέγει, ἀνέστη, οὐκ οἶδα γὰρ, εἴτ' ἀληθές, εἴτε καὶ μὴ, τοῦτο μόνον οἶδα, ὅτι ἐν τῷ τάφῳ τὸ σῶμα οὐκ ἔστι. Λέγει τοίνυν· « Ἦσαν τὸν Κύριον ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ οὐκ οἶδα ποῦ ἐθήσαν αὐτόν. » Διανίστησιν αὐτίκα τοὺς μαθητάς, συντρέχει προδοκιμῆς τῆς ἐρεῦνης τὴν ἐκδικεῖν. Εἰπάγεται Πέτρος εἰς τὸ μνημεῖον· εἶτα καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς, ὁ ἑλθὼν πρῶτος ἄρτίως εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ θεωροῦσι τὰ ὀθόνια κείμενα, καὶ τὸ σουδῆριον ἐντετυλιγμένον εἰς ἓνα τόπον, καὶ εἶδον, φησὶ, καὶ ἐπίστευσαν, οὐχ ὅτι ἀνέστη, ἀλλ' ὅτι ἤρθῃ. « Οὐδὲπω γὰρ, φησὶν ὁ Ἰωάννης, ἤδεισαν τὴν Γραφήν, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι· ἀπῆλθον οὖν πάλιν πρὸς ἑαυτοῦς οἱ μαθηταί. »

thæus, non abscessit, ut nec altera Maria, a sepulcro, sed e regione sedentes locum observarunt, quo positus erat. Postea domum redire debebant, cum Sabbati celebrandi gratia, tum quia deicidas metuebant.

XVI. Vespere autem Sabbati circa gallicinium (qua cura res referantur vides) quæ lucescit in prima Sabbati, quæ est dies Dominica, venit Maria Magdalena et altera Maria videre sepulcrum; quæ apud Marcum et Lucam mater Jacobi et Jose nominatur; quæ eadem Deipara esse creditur. « Et ecce terræmotus factus est magnus. Angelus autem Domini descendit de cælo, et accedens revolvit lapidem ab aditu, et sedebat super eum ¹¹, » etc. Hæc est prima Magdalænæ apud sepulcrum visitatio. Cum autem in via procederent, Christus eis occurrit dicens: « Gaudete. » Quod enim genus primo audiverat: Cum dolore paries filios tuos, nunc gaudii verba audire debebat. Hæc autem præ desiderio aliud quid audacious faciant: accedunt enim et pedes tangunt osculanturque. Christus autem metum deponere eas et apostolis resurrectionis nuntium annuntiare jubet. Voluit enim mulierem viris gaudii nuntiam esse quæ Adami infortunii ministra fuerat. Sanctæ igitur feminæ apostolis evangelium prænuntiarunt. « Petrus autem surgens per noctem cucurrit ad monumentum, et procumbens vidit linteamina sola posita, et abiit, secum mirans quod factum fuerat ¹². » Magdalena autem ubi Petri ardorem vidisset, nullam rebus visis fidem habuit, imo phantasma esse credidit. Igitur reversa eodem res visus de novo perscrutatura matutino tempore, cum lucesceret, secundo ad sepulcrum venit, et lapidem ablatum vidit, et cogitans apud se quod neque hac vice apostolis fidem rerum gestarum facturæ foret, « Cucurrit, dicit Evangelista, et venit ad Simonem Petrum et ad alium discipulum, quem amabat Jesus ¹³; » hi enim ardentissimi inter discipulos erant, unus amans, alter amatus. Et nunc quidem beatæ mulieris mentem inspice. Quo minus enim suspecta foret, non dixit, Resurrexit; ignoro enim rem; id tantum scio quod in sepulcro non est corpus ejus. Dicit ergo: « Tulerunt Dominum de monumento et nescio quo posuerunt eum ¹⁴. » Suscitavit igitur discipulos illico, et rei exitum expectat. Venit ergo Simon Petrus ad monumentum, et alius discipulus, et introivit in monumentum, et viderunt linteamina posita, et sudarium separatim involutum in unum locum. Et viderunt, et crediderunt. « Nondum enim, dicit Joannes, sciebant Scripturam, quia oportebat eum a mortuis resurgere. Abierunt ergo iterum discipuli ad semetipsos ¹⁵. »

οὐχ ὅτι ἀνέστη, ἀλλ' ὅτι ἤρθῃ. « Οὐδὲπω γὰρ, φησὶν ὁ Ἰωάννης, ἤδεισαν τὴν Γραφήν, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι· ἀπῆλθον οὖν πάλιν πρὸς ἑαυτοῦς οἱ μαθηταί. »

¹¹ Matth. xxviii, 2. ¹² Luc. xxiv, 12. ¹³ Joan. xx, 2. ¹⁴ ibid. ¹⁵ ibid. 9, 10.

XVII. Forsitan dubium beatam feminam invasit, ut ista omnia phantasma esse crederet, ita ut hominum more, sibi ipsi diffideret, praesertim cum fama maxima cum velocitate promulgata esset, discipulos noctu corpus ejus furatos esse. Sed nec sic a sepulcro abscessit, sed postquam discipuli abiissent, « Maria, ut legimus in Scripturis, foris stabat plorans, » cum quia de rebus desperasset, tum quia revera ignorabat, utrum furati essent eum, ut fama erat, an sublatum fuerit alio modo. Dum ergo fleret, « inclinavit se, et prospexit in monumentum, ambiguae mentis, et vidit duos angelos in albis sedentes, unum ad caput, et unum ad pedes, ubi positum fuerat corpus Jesu. Dicunt ei illi : Mulier, quid ploras? » quem quaeris? Verba sane exprobrantia dicentium : Mulier, post talem visum, quid ploras? muliebriter desperas de his omnibus, et magnum quid judicare non vales. Quem quaeris? quem vidisti? cujusnam pedes tetigisti? quis te allocutus est? hunc igitur quaeris? Dicit illis : « Tulerunt Dominum meum de monumento, et nescio ubi posuerunt eum. » Tum angeli subito surrexerunt, et forte Salvator aderat, et conversa est retrorsum, et vidit Jesum stantem, et non sciebat quia Jesus est, cum quia post resurrectionem in corpore incorruptibili nec prorsus visibilis erat nisi illis, a quibus cerni volebat; tum quia oculi lacrymis obscurati non clare videre poterant; tum quia Christus id ita instituerat. « Dicit ei Jesus : Mulier, quid ploras? quem quaeris? Illa, existimans quia hortulanus esset, dicit ei : Domine, si tu sustulisti eum, dicito mihi, ubi posuisti eum, et ego eum tollam. » Quasi diceret : Si tu ex iis es qui eum sustulerunt, dic mihi, et tollam eum. O philtum muliebre! o desiderium ardens! Nihil sane vera charitate sancitius. Quomodo autem in mentem ei venit pro hortulano eum habere? Certe sepulcrum in horto situm erat; sed forte non absurdum est, primum et verum paradisi cultorem eo nomine designare.

XVIII. Cum igitur Maria ita corpus, hinc inde currens, requireret, et allocutio ipsius cor ac medullam tangeret, una vox beatæ feminae oculos ad cognitionem veritatis convertit et nominatim eam appellat : Maria! Hac autem voce suavi et assueti audita verbo ocuis reversa : Rabbuni, dixit, id est, Magister; et simul pedes speciosos tangere gestivit.

XIX. Postquam enim oculorum atque aurium ope eum cognovisset, et ex tactu certior fieri vellet, quod quidem in Evangelio siletur, audit, Noli me tangere. Quomodo vero dixisset, nisi contracturam se protinus animadvertisset? Noli me tangere. Postquam enim cum altera Maria me tetigisti, et tanto munere digna habita, magni me

A IZ'. Ἀμέλει καὶ τὴν θαυμασίαν ταύτην γυναῖκα εἰς ἐνδοιασμὸν ἐμβάλλουσι, φαντασίαν οἰηθῆναι τὸ πρᾶγμα. Καὶ ἦν εἰκὸς καὶ ταύτην ἀνθρώπινόν τι παθεῖν, καὶ διαπιστεῖν ἑαυτῇ, καὶ ταῦτα τῆς φήμης ταχεῖ τῷ πτερῷ χρησαμένης, ὅτι νυκτὸς οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐλθόντες ἔκλεψαν αὐτόν. Ἄλλ' οὕτως ἀμφιβόλως ἔχουσα, ὁμῶς οὐκ ἀπίστατο τοῦ μνημείου, ἀλλὰ καὶ τῶν μαθητῶν ἐκποδῶν γενομένων, Μαρία, φησὶν, εἰστήκαι κλαίουσα ἔξω, τὸ μὲν ὡς τῆς ἐπιβόου διαπεσοῦσα, τὸ δ' ὅτι καὶ μὴ εἰδέναι ἔχουσα, εἴτ' ἐκλάπη, ὡς λόγος, εἴτ' ἤρθη· καὶ κλαίουσα ἐ παρακύπτει πάλιν εἰς τὸ μνημεῖον ἔτι διαπιστοῦσα καὶ θεωρεῖ δύο ἀγγέλους ἐν λευκοῖς καθεζομένους, ἓνα πρὸς τῇ κεφαλῇ, καὶ ἓνα πρὸς τοῖς ποσίν, ὅπου ἔκειτο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ· καὶ λέγουσιν αὐτῇ ἐκεῖνοι, Γύναι, τί κλαίεις; τίνα ζητεῖς; ὡσανεὶ ἐπιτιμώντων εἰσι τὰ ῥήματα· Μετὰ γὰρ τοσοῦτην θείαν, γύναι, τί κλαίεις; ἔτι ἀνάνδρως διάκεισαι, καὶ οὐδὲν μέγα ἐννοῆσαι δύνῃ; τίνα ζητεῖς; ὅν εἶδες; οὐ τῶν ποδῶν ἦψω; ὅς καὶ φωνῆς σοι μετέδωκε; τοῦτον ζητεῖς; Ἡ δὲ λέγει, « Ἦραν τὸν Κύριόν μου εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. » Ἐτα ἐν τῷ τοῦ ἀγγέλου ἀναστῆναι σπουδῇ, ἰσως τοῦ Σωτήρος ἐκεῖσε παραγενομένου, στραφεῖσα ἐκείνη θεωρεῖ τὸν Ἰησοῦν ἐστῶτα, καὶ οὐκ ἤδει ὅτι Ἰησοῦς ἔστι, τὸ μὲν, ὅτι ἐν ἀφάρτῳ ἦν σώματι μετὰ τὴν ἀνάστασιν, καὶ οὐ παντάπασιν ὁρατὸς, εἰ μὴ οἷς καὶ ὅτε βεβούλειτο, τὸ δ' ὅτι καὶ τῇ τῶν θακρῶν ἀχλύϊ μὴ δυναμένη καθαρῶς καθαροῦ, ἢ ἰσως καὶ τοῦ Χριστοῦ τοῦτο οἰκονομήσαντος. « Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, « Γύναι, τί κλαίεις; τίνα ζητεῖς; Ἐκείνη, φησὶ, δοκούσα, ὅτι ὁ κηπουρὸς ἔστι, λέγει αὐτῷ, Κύριε, εἰ σὺ ἐβάστασας αὐτόν, εἰπέ μοι, πᾶν αὐτὸν ἀρῶ ὡσανεὶ, εἰ συνήρας καὶ σὺ τοῖς ἐπάρασιν, εἰπέ μοι, πᾶν αὐτὸν ἀρῶ. Ὡ γυναικίαιον φίλτρον, ὦ διαπύρου πόθου· ὅντως οὐδὲν τῆς ἀληθοῦς ἀγάπης; μακαριώτερον· πῶθεν δ' ἐπῆλθε καὶ κηπουρὸν αὐτόν οἰηθῆναι; ἢ δῆλον, ὅτι ἐν τῷ κήπῳ τὸ μνημα· τάχα δὲ οὐκ ἔξω λόγου τὸν ἀληθῆ καὶ πρῶτον τοῦ παραδείσου γεωργὸν οὕτως ὑπολαβεῖν.

1H'. Ἀλλὰ τῆς Μαρίας οὕτω περὶ τὴν ἐρευναν ἐπισημένης τοῦ σώματος, ἐνθεν τε κάκειθεν ἀνατρεχούσης, ὁ δεικνόμενος λόγος ἀχρι καὶ αὐτῶν σαρκῶν καὶ μυελῶν οὕτω βασανίζομένην, φωνῇ μετὰ τὸ βλέμμα ταύτης ὀφθαλμοῦ πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν, καὶ ὀνομασίῃ ταύτην καλεῖ, Μαρία· ἢ δὲ τῆς γλυκείας; καὶ συνήθους αἰσθημένη φωνῆς, θάπτον ἢ λόγος ἐπιστραφεῖσα, « Ραββουνι, φησὶν, ὃ λέγεται, Διδάσκαλε· καὶ αὐθις τῶν ὥραιων αὐτοῦ ἐφάσθη εἰς τὴν ποδῶν.

1Θ'. Ἐπεὶ γὰρ δι' ἐφέως καὶ ἀκοῆς αὐτὸν ἔγνω, καὶ δι' ἀφῆς ἀκριδῶσασθαι ἤθελε, καὶ ὀρμῆς εἰς τοῦτ' ἔχουσα, τοῦτο γὰρ τῷ εὐαγγελιστῇ σεσωπηται, ἀκούει, Μὴ μου ἅπτου. Πῶς γὰρ ἂν τοῦτο εἶπεν, εἰ μὴ κινουμένην πρὸς τοῦτο ἔώρα; Μὴ μου ἅπτου· ἐπεὶ γὰρ μετὰ τῆς ἀλλης Μαρίας ἦψω μου, καὶ τηλικαύτη; ἀξιοθεῖσα τῆς δωρεᾶς, οὐδὲν μέγα διε-

¹¹ Joan. xx, 11 13. ¹² ibid. 13. ¹³ ibid. 15.

νοήθης περιέμοῦ, ἀλλ' ἔτι ἀτελέστερον δέικαισο, καὶ ἐν τῷ τάφῳ ἐζητήεις ὡς ἀνθρώπων, τὸν μετὰ Πατρὸς συγκαθήμενον, πόρῳ στήθι· μή μου ἄπτου· κατὰ γὰρ τὴν σὴν δόξαν οὕτω πρὸς τὸν Πατέρα μου ἀναβέδηκα. Ἄλλως τε δὲ καὶ τὸ φρόνημα αὐτῆς ἀνοψοῖ, μὴ ἀνθρώπων ὡς τὰ πρῶτα τοῦτον λογιζέσθαι, ἀλλὰ καὶ Θεόν· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὸ Ἀναβέδηκα, εἶπεν, οἶονε! πρὸς τὸν οὐρανόν, ἐνθα καὶ ὁ ἐμὸς Πατήρ διαφερόντως οἰκεῖ. « Πορεύου δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου, καὶ εἰπὲ αὐτοῖς ὅσα δὴ καὶ μεμάθηκα. » Ἐργεταὶ ἤδη τὸ τρίτον ἡ Μαρία, καὶ οὐ λέγει ὡς πρότερον, ὅτι ἀνάστη, ἢ τὸς μὴν δευτέρον, ὅτι ἤραν τὸν Κύριον ἐκ τοῦ μνημείου. « Ἄλλ' ἔρχεται, φησί, Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἀπαγγέλλουσα τοῖς μαθηταῖς, ὅτι ἐώρακε τὸν Κύριον, καὶ ταῦτα εἶπεν αὐτῇ. » Ἔχεις ἤδη καὶ τρίτην κάθοδον αὐτῆς ἐπὶ τὸ μνημείον, πρῶτ' σκοτίας ἐτι οὔσης. Τὴν δὲ τετάρτην ὁ Θεομάστος ἱστορεῖτω μοι Μάρκος. « Διαγενομένου, φησί, τοῦ Σαββάτου Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, καὶ Μαρία Ἰακώβου, καὶ Σαλώμη, ἠγόρασαν ἀρώματα, ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσι τὸν Ἰησοῦν, ἀνατελιαντος τοῦ ἡλίου, καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς, Τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου; » καὶ ὅσα ἐξῆς.

Κ'. Ἄλλ' ἐνταῦθα διαπορεῖν ἔστι μοι, πῶς ἡ Μαγδαληνὴ τρίτον ἤδη πιστωθεῖσα, πάλιν ἐπὶ τὸν τάφον χωρεῖ, καὶ Τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν, λέγει, τὸν λίθον; σὺν ταῖς λοιπαῖς. Ἡ δὲ ἄλλοι, οὐχ ὡς ἀπιστοῦσα παραγίνεται, ἀλλ' ὡς μάλλον κάκειναις ὁδηγὸς ἐσομένη, καὶ τὰ γενόμενα διηγησομένη, καὶ ὡς θάρσος λαβοῦσα ἐκ τῆς ἀπίξεως· εἰκὸς δὲ μὴδὲ ταύτην φάναι τὸ, Τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον; ἀλλὰ Σαλώμην οὕτω τῷ τάφῳ παραγενομένην, ἀκοῆ δὲ μόνον ἐνηχηθεῖσαν λίθον ἐπιτεθῆναι πρὸς τῆ θύρα τοῦ μνημείου· ὡς γὰρ ἱστορεῖ Μάρκος Ἐβραῖος πρῶτ', πρῶτῃ ἐφάνη Μαρία τῇ Μαγδαληνῇ, ἀφ' ἧς ἐκβεβλήκει ἐπὶ δαιμόνια· καὶ ὡς Ματθαῖος, τὸν τε σεισμὸν καὶ τὸν λίθον ἀποκυλισθέντα πρῶτῃ τοῦ μνημείου θεάσατο, καὶ ἄγγελον τοῦτω ὑπερκαθήμενον· καὶ ὡς ὁ Ἰωάννης· Ἐπὶ μὲν τῶν Σαββάτων, λέγει, Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἔρχεται πρῶτ' σκοτίας ἐτι οὔσης εἰς τὸ μνημείον, καὶ βλέπει τὸν λίθον ἠρμένον ἐκ τοῦ μνημείου. « Εἰ μὴ τὴν Σαλώμην ταῦτα φάναι δοίμεν, εἰ· βυθὸν ἐναντιώσεως ἂν περισταίμεν· ὅπερ οὐκ ἐλογον.

ΚΑ'. Ἰδοῦσαι τοιγαροῦν τὸν λίθον ἀποκεκυλισμένον τοῦ μνήματος· (ἦν γὰρ καὶ μέγας σφῶδρα), ἐνδὸν τε τοῦ τάφου γενόμεναι· (μεγάλα γὰρ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις τὰ μνήματα), οὐχ εὖρον τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, καὶ ἐν ἀπόρῳ οὔσαι, ὁρῶσιν ἄνδρας ἐπιστάνας αὐταῖς ἐν ἐσθῆσιν ἀστραπτούσαις, καὶ ἐμβριθῶς ἀκούσασαι· Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρητὸν τὸν ἐσταυρωμένον; ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ἔδω, ὁ ὑποστρέψασαι, φησὶν, ἀπήγγειλαν ταῦτα πάντα τοῖς ἔνδεκα, καὶ πᾶσι τοῖς λοιποῖς. « Συμμιγῆς δ' οὔσαι πληθὸς διεβλήθησαν· ἐφάνησαν γὰρ, φησὶν, ὡς εἰ λῆρος τὰ ῥήματα αὐτῶν. Ἐτῆροι δὲ φασὶ τότε τὸν Πέτρον ἠρίμα πως διαθορυβηθέντα, μόνον ἀναστῆ-

A non æstimasti, sed sicut hominem in sepulcro quæ-
sivisti, me qui a dextris Patris sedeo, foris sta,
noli me tangere; nam, secundum te, nondum ad
Patrem ascendi. Tum vero spiritus altiores ei indit,
ne ipsum ut hominem, sed ut Deum suscipiat. Ideo
enim, Ascendi, inquit, in cœlum nempe, ubi Pater
meus cum splendore habitat. «Vade autem ad fratres
meos, et dic eis, quæ didicisti. » Venit Maria ter-
tia vice; non autem dixit, Resurrexit, aut, Abstule-
runt Dominum de monumento; sed « Venit Maria
Magdalena annuntians discipulis quia Vidi Domi-
num, et hæc dixit mihi. » En tertiam visitatio-
nem monumenti, mane ante lucem. Quartam por-
ro divus Marcus nobis narrabit. « Et cum trans-
lisset Sabbatum, Maria Magdalena et Maria Jacobi
et Salome emerunt aromata, ut venientes ungerent
Jesum. Et valde mane una Sabbatorum veniunt ad
monumentum, orto jam sole; et dicebant ad invi-
cem: Quis revolvat nobis lapidem ab ostio monu-
menti? » etc.

XX. At hoc loco quærere aliquis possit, quo
pacto Magdalena jam tertio certior de rebus quæ
acciderunt facta, denuo ad sepulcrum reversa
dixerit: Quis revolvat nobis lapidem? At non
incredula accesserat, sed ut cæteris viæ dux esset,
et quæ facta erant enarraret, sibi que ipsi animum
inspiraret. Alioquin non Magdalenam dixisse patet:
Quis nobis revolvat lapidem? sed Salomen, quæ
nondum monumento antea astiterat, et quæ tan-
tum fando audierat quod lapis ad ostium sepulcri
esset. Secundum Marcum enim: « Surgens mane,
prima Sabbati, apparuit primo Mariæ Magdalene,
de qua ejecerat septem dæmonia; » secundum
Matthæum autem: « Terræmotus factus est mag-
nus, et prima lapidem amotum conspicata est,
et angelum sedentem super lapidem. » Secun-
dum Joannem autem: « Una Sabbati Maria Magda-
lena venit mane, cum adhuc tenebræ essent, ad
monumentum, et vidit lapidem sublatus a monu-
mento. » Quæ nisi a Salome dicta præsumie-
remus, in abyssum contradictionis caderemus,
quod sane absurdum esset.

XXI. Ubi igitur lapidem a monumento remo-
tum (erat quippe magnus valde) conspicatæ intro-
ivissent (monumenta vero apud Judæos valde
spatiosa), corpus Jesu non invenerunt. Qua de re
cum mente ambigerent, viros vident astantes,
stola candida coopertos; qui « Jesum quæritis
Nazarenum, dixerunt, crucifixum? Surrexit, non
est hic; » reversæ undecim apostolis et cæteris
omnibus hoc retulerunt. Cum autem multitudo
esset numerosa, ista verba iis futilia ac vana esse
videbantur. Sunt qui Petrum tum leviter commo-
tum solum surrexisse et ad monumentum cucur-
rissæ dicant. Marcus autem scribit: « At ille,

¹⁰ Joan. xx, 17. ¹¹ ibid. 18. ¹² Marc. xvi, 5. ¹³ ibid. 9. ¹⁴ Matth. xxviii, 2. ¹⁵ Joan. xx, 1. ¹⁶ Marc. xvi, 6.

Mariæ duo circa Joannem ac Salomen celeriter fugerunt de monumento, et nemini quidquam dixerunt: timebant enim ¹⁶. » Ita igitur Magdalena, prima resurrectionis testis, apostolis ejus nuntia fuit, et Evæ auxiliatrix mundo gaudium annuntiat. Et hæc quidem in sanctorum Evangeliorum scriptis de beata Magdalena cum auctoritate memorantur.

XXII. Post resurrectionem Salvator charis discipulis singillatim apparuit, et Spiritus sancti adventum promisit; beata autem Magdalena cum Verbi genitrice conversari perquam amabat. Postquam autem opus incarnationis peractum esset, et jam tempus instaret, quo socius a Patre inseparabilis in throno paterno solemniter reponi debebat, ne matri ac discipulis causa maroris foret, in montem Olivarum eos educit, et angelos prepe eos sistit, qui ascensionem in caelos monstrarent. Porro dubium non est quin ea quæ Verbi matri semper adesse satagebat, et quæ optimam quamcumque rerum particeps esse volebat, ascensionis Dominicæ testis fuerit.

XXIII. Posthæc femina sanctæ cum apostolis in conclavi adunatæ precibus operam dabant. Testis Lucas, qui in Actis post enumerationem apostolorum hæcce adjungit: « Illi omnes erant perseverantes unanimiter in oratione cum mulieribus, et Maria matre Jesu, et fratribus ejus ¹⁷. » De nulla alia muliere, ut patet, evangelistæ dicendi ansam habuerunt, ut de Magdalena. Post passionem enim, ubi mulierum mentionem facere iis obtigit, hanc solam nominatim citant, cæterarum, paucis exceptis, nominibus silentio præteritis; id quod Matthæus quoque confirmat sanctus: « Erant autem ibi mulieres multæ a longe, quæ secutæ erant Jesum a Galilæa, ministrantes ei; inter quas erat Maria Magdalene ¹⁸, » etc. Marcus autem: « Erant autem et mulieres de longe aspicientes; inter quas erat Maria Magdalene ¹⁹. » Habes porro testem Lucam: « Subsecutæ autem mulieres, quæ cum eo venerant de Galilæa, viderunt monumentum, et quemadmodum positum erat corpus ejus. Et revertentes paraverunt aromata Maria Magdalene et Joanna et Salome ²⁰. » Magnum etiam pondus in verbis Tonitru filii qui Magdalene solius secundum matrem et alteram Mariam mentionem injicit: « Stabant autem juxta crucem Jesu mater ejus, et soror matris ejus Maria Cleophæ et Maria Magdalene ²¹. » Hinc recte et jure dixerim, eam cum matre et apostolis in conclavi donum Spiritus sancti sortitam esse, si non quoad linguam igneam, certe quoad charismata.

οὐκ ἄπο τρέπου εἰρήζεται, καὶ ταύτην ἐν τῷ ὑπερφύφου τεύχεσθαι ὠρεῖται, κἀν μὴ πυρίνην γλώσσην, ἀλλὰ

Α ναί, καὶ πρὸς τὸ μνημεῖον δραμεῖν. Ὁ δὲ Μάρκος φησὶν, « Ἐξεληθῶσαι διὰ ταχέος; αἱ περὶ Ἰωάνναν καὶ Σαλώμην Μαρίαι, ἔφυγον ἀπὸ τοῦ μνημείου, καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶπον, φοβοῦντο γάρ. » Ἄλλ' οὕτω μὲν ἡ Μαγδαληνὴ πρώτη τὴν ἀνάστασιν κατιδοῦσα, πρώτῃ καὶ τοῖς ἀποστόλοις εὐαγγελίζεται, καὶ τῇ Εὐαγγελιστῇ τὰ προσήκοντα, χαρὰν τῷ κόσμῳ μῆνύσσει. Καὶ τοιαῦτα μὲν αὐτῇ τὰ παρὰ τῶν ἁγίων Εὐαγγελίων σεμνολογήματα.

ΚΒ'. Τίνα τὰ μετὰ τὴν ἀνάστασιν; Ὁ Σωτὴρ τοῖς φίλοις μαθηταῖς διαφόρως ὁπλίνεται, καὶ τὴν ἐπέλευσιν ὑπισχεῖται τοῦ Πνεύματος ἡ δὲ θαυμαστὴ γυναικῶν τῇ τοῦ Λόγου συνείναι μητρὶ διαφερόντως ἠγάπα. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὰ τῆς οἰκονομίας ἤδη πεπληρωτο, καὶ ὁ καιρὸς ἐνέστη, καθ' ὃν εἶδει πάλιν τὸν ἀεὶ ἀδιαστάτως τῷ Πατρὶ συνόντα, ἐπὶ τὸν πατρῶον αὐτοῖς θρόνον ἐγκαθιδρυθῆναι, ἵνα μὴ διὰ λύπης τῇ μητρὶ καὶ τοῖς μαθηταῖς τὸ πραχθὲν γένηται, ἐξάγει μὲν αὐτοὺς ἐπὶ τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, καὶ ἀγγέλους αὐτοῖς ἐπιστᾶ, τὴν εἰς οὐρανούς ἄνοδον ὑποδείξοντας. Εἰκὸς δὲ δήπου, καὶ ταύτην ἐκείσε παρεῖναι, ἀδιαστάτως ἐχομένην τῆς τοῦ Λόγου μητρὸς, ἄλλως τε καὶ τῶν καλλίστων οὐδαμῶς ἀπολιμπάνεσθαι θέλουσαν.

ΚΓ'. Τὸ μετὰ τοῦτο τὸ ὑπερφῶν εἶχεν αὐτὰς σὺν τοῖς ἀποστόλοις διατριβοῦσας. Εὐχὴ δὲ ἦν τὸ ἔργον αὐταῖς, ἡ διατριβή. Καὶ μάρτυς ὁ θεὸς Λουκᾶς, μετὰ τῶν ἀποστολικῶν ἀπειρομαθῶν ὀνομάτων, ἱστορῶν ἐν ταῖς Ἠράξαι: « Καὶ οὗτοι πάντες ἦσαν ὁμοθυμαδὸν προσηκροῦντες τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει, σὺν γυναίξιν καὶ Μαρίᾳ τῇ μητρὶ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ σὺν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ. » Γυναίκα δ' ἄλλην τοὺς εὐαγγελιστὰς ἀναγράφειν ταύτης ἄνευ, οὐπὼ λόγου ἔχεσθαι οἶμαι. Καὶ ταῦτα ἐν τοῖς τοιούτοις. Μετὰ γὰρ τὸ πάθος, ἔθα μελίαν γυναικῶν τοῦτοις ποιήσασθαι ἐξεγένετο, ταύτην ὡς ἐπίσημον ὀνομαστὴ καλοῦσι, τὰς ἄλλας πλὴν ὀλίγων, τῷ γυναικῶν ὀνόματι συσκιάζοντες. Καὶ τῷ λόγῳ τὸ μαρτύριον διδωσι Ματθαῖος ὁ ἱερός; « Ἦσαν, λέγων, καὶ γυναῖκες ἐκεῖ πολλαὶ ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, αἱ τινες ἠκολούθησαν ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, διακονοῦσαι αὐτῷ. » ἐν αἷς ἦν Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, » καὶ ὅσα ἐξῆς. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ ὁ Μάρκος: « Ἦσαν δὲ καὶ γυναῖκες ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, ἐν αἷς ἦν Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ. » Ἔρεις, εἰ βούλει, καὶ τὸν Λουκᾶν ἡμῖν συναίρμενον: « Κατακολουθήσασαι δὲ καὶ γυναῖκες, αἱ τινες ἦσαν συνεληλυθυῖαι αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας; ἰδεάσαντο τὸ μνημα ὡς ἐτέθη· ὑποστρέψασαι δὲ ἠτοίμασαν ἀρώματα, καὶ ἐξῆς, ἡ Μαγδαληνὴ Μαρία, καὶ Ἰωάννα, καὶ Σαλώμη. » Οὐ μικρὰ δὲ συνερείται καὶ ὁ τῆς βροντῆς υἱὸς, μόνης αὐτοῦ μνημονεύσας μετὰ τῆς μητρὸς καὶ τῆς ἄλλης Μαρίας; « Εἰστήκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ, λέγον, ἡ τε μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ, καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ. » Ὡς τ' ἐμοίγε σὺν τῇ μητρὶ καὶ τοῖς ἀποστόλοις, τῆς τοῦ Παρακλήτου τοῖς γε χρισμάτι.

¹⁶ Marc. xvi, 7. ¹⁷ Act. i, 14. ¹⁸ Matth. xvii, 55. ¹⁹ Marc. xv, 40. ²⁰ Luc. xxiii, 55. ²¹ Joan. xix, 25.

Κδ'. Τοιαποῦδες ὁ ἐν τῇ Σιών οἶκος· εἶπεν αὐτὴν ἅ
 σύναμα τῇ ἀπειράνθρωφ Παρθένω, ἐν τοῖς ἰδίοις τοῦ
 ἡγαπημένου καὶ μαθητοῦ, ὡς τὸ θεηγόρον διέξεισιν
 εὐαγγέλιον. Ἐπεὶ δὲ καὶ κλήρω τὴν οἰκουμένην ἐμε-
 ρίσαντο οἱ ἀπόστολοι, καὶ ἄλλος ἀλλαγῆθαι ἐπέμπο-
 νο, καὶ τῇ ὑφ' ἡλίον ἦδη τὸ τῆς πίστεως δόγμα διήγ-
 γελτο. αὕτη κατὰ τῶν μαιφίνων δεινὸν πνεύσουσα,
 ζῆλου τε ἐμπλεῶς γεγονῶσα, μικρὸν τῇ προθένω
 συνοικουρήσασα, καὶ ἐπὶ βραχὺ αὐτῇ διατρίψασα
 ἐξεῖσιν, αὐτῇ μόνῃ καὶ τῷ ἐπιστηθίῳ συντραχημένη,
 ἔς τε Ῥώμην ἀφικέσθαι διανοεῖται, δίκα· παρὰ Καί-
 σαρος ληψομένη τῆς τοῦ διδασκάλου φεύ τῶν ἀγνο-
 μόνων διαχειρίσειω. Ἀμέλει τοι καὶ πρὸς ὁδοῦ μῆ-
 κος τοσοῦτον κατατολμῆ, μὴ τὰ γυναικῶν, ὡ τοῦ δια-
 πύρου ζήλου καὶ τῆς ἐνστάσεως, ὑπολογισαμένη, μὴ
 πῆραν, μὴ βάλαντιον, μὴ δ' ἄλλο τι μεθ' ἐστῆς
 φέρουσα, ἀλλ' ἀποστολικὸν ἐπανηρημένη βίον, ἔδοῦ
 εἶχετο. Οὐκ ἄδηλον δὲ πάντως, ὡς καὶ τὰ τῆς διδα-
 σκαλίας αὕτη οὐκ ἡμέλητο, ἀλλὰ τοῦτο πρὸ πάντων
 ἐτίθει, τὰ μὲν λέγουσα, τὰ δὲ πράττουσα, καὶ τὴν
 πίστιν διδοῦσα τῷ λόγῳ, ὅτι τε αὕτη τὰ μυστηριώδη
 πρώτη θεάσασθαι ἐξεγένετο, καὶ ὅτι τοῖς ἄλλοις ἀρ-
 χηγῶς αὕτη τοῦ τοιούτου κηρύξματος. Καὶ τίς ἂν
 εἶπεν ἔχει, πόσα τε αὕτη τὰ καθ' ὅδον ξυμβεβῆκει
 δεινά· πόσον δὲ πλῆθος τῆ τοῦ εὐαγγελίου σαγήνη
 ζωοῦσι· ἴσασι ταῦτα ὅσοι βίβλος· Ἰταλῶν ἐμφιλο-
 χωροῦσι· ἐν οἷς καὶ μεγάλα τὰ γέγραφα παρὰ Θεοῦ τῇ
 μακρίῃ καὶ ἐς δεῦρο διατετήρηται. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐς
 ὕψιν ἦκε Τιβερίῳ τῷ Καίσαρι, καὶ τὰ κατὰ γνώμην
 αὐτῇ καλῶς διεπέπρακτο, καὶ ὡς οὐκ ἂν τις ψῆθῃ
 κάλλιον ἐς ἅπαν διήγυσται· ἃ τε παθεῖν ἔδει τοὺς
 τολμητίας πεπόνθασιν, Ἄνναν λέγω, καὶ Καϊάφαν,
 καὶ Πιλάτον Πόντιον, ὡς ἱστορούντων ἔστιν ἀκούειν
 ἀνδρῶν περὶ πολλοῦ ποιουμένων ἀλήθειαν, ἐσῆστε-
 ρον τοῖς ἐκεῖσε πιστοῖς· ἔχεται τῆς πίστεως ἀκρι-
 βῶς· ἐγγυήσασα, τὴν Ῥώμην λιπούσα ἐξεῖσι, διελ-
 θούσα δὲ τὴν Ἰταλίαν πᾶσαν, καὶ τὰ περίξ αὐτῶν
 Γαλιλαίων, εἴτα οἷς ἐκ γῆς ὁ Νεῖλος ὑετίζων σταχυοφο-
 ρεῖ ἐπιστάσα, Φοινίκην τε καὶ Συρίαν, ἔτι δὲ καὶ
 Παμφυλίαν εἰσω ποιησαμένη, καὶ πᾶσι τὸν τῆς πί-
 στεως λόγον ἐνσπεύρασα, διὰ πολλοῦ τοῦ μέτου εἰς
 Παλαιστίνην αὐθις ἐπάνεισι, καὶ σὺν τῇ Παρθένω
 καὶ Θεοτόκῳ χρόνον ἐπὶ βραχὺν διατρίψασα, ἐς τὴν
 Ἀσίαν ἔρχεται· ἐκεῖσε καὶ γὰρ ἠχηκῶσι τὸν παρθένον
 καὶ ἐπιστήθιον μαθητὴν διατρίβειν, κληρὸν λα-
 χόντα τὸ εὐαγγέλιον, ἐξᾶσιςί τινα φῆρον τούτῳ
 μετακομίζουσα, λίθον τὸν ἐρυθρὸν, ἐν ᾧ λόγος τὸν
 ζωοδότην Χριστὸν μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ θείου ζύλου
 καταδάσασιν ἀνακλιθῆναι νεκροπρεπῶς, καὶ εἰληθῆναι· σινδόνι
 πρὸς Ἰωσήφ τοῦ εὐσχημονος, ᾧ καὶ παρ-
 ριδέξον ἔστι θεωρεῖν· ἐντετηκότα καὶ γὰρ εἰσέτι πάντη
 που δικὴν θρόμβων φαίνονται τὰ τῆς Θεομη-
 τῆρος δάκρυα, ἐπιπυτούσης δὲ μυρομένης τὸν παῖδα,
 ἃ καὶ πρὸς τὸ φαῖνον τὴν χορδαὴν τοῦ λίθου μεταγού-
 σιν· ὁ· ἐσῆστερον λίθος· εἰς τὴν Κωνσταντινου ἐκεῖθεν
 διαβιβάσεται, εὐσεβῶν βασιλέων ὑποσχόντων
 τούτῳ τοὺς ὤμους.

Κε'. Ἰκανῶς οὖν ἐκείνῳ συνδιαγαγούσα, πολλοῖς
 δὲ καὶ πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν ὀδηγῶς
 γενομένη, καλῶς τε καὶ ὡς ἐχρῆν τὴν πίστιν τηρή-
 σασα, καὶ τὸν δρόμον τελέταςα, καὶ πολλὴν τὴν περὶ
 αὐτῆς δόξαν ταῖς ἀπόντων ἐναποθεμένη ψυχαῖς, ἐπ'

XXIV. Interjecto dein ' tempore domus Sion
 eam una cum Virgine quæ virum non cognovit
 in ædibus discipuli dilecti tenuit, ut sanctum
 quidem Evangelium prædicat. Postquam deinde
 apostoli terrarum provincias sorie inter se distri-
 buissent, et alii alio mitterentur, et mundo sub-
 solari fidei dogma annuntiatum esset, beata nostra
 deicidis immane quantum irata et zeli evangelici
 plena aliquandiu cum Virgine vixit, qua sola cum
 discipulo dilecto familiariter utebatur. Tum Ro-
 mam proficisci statuit, ultionem apud Cæsarem
 sumptura pro Christo ab infideibus injuste necato.
 Et vera longum inchoat iter cum ardore plus-
 quam muliebri, nec peram, nec crumenam aut quid-
 vis aliud secum portans; sed morem apostolorum
 sectata itineri se commisit. Interea doctrinæ evan-
 gelicæ haud immemor promulgandæ, quidquid
 dixit aut fecit, id egit ut verbo fidem præstaret,
 quod ipsi primæ videre contigit et quod ipsi evan-
 gelium cæteris annuntiare ante omnes datum fue-
 rat. Res adversas, quæ iter faciens passa est, quis
 rite percensuerit? quot infideles piscatrix in reti
 evangelico coadunaverit, quis enarrabit? Hoc sciunt
 qui Italorum opera studiose perlegerunt, ubi magna
 dona quæ a Deo beate nostræ feminæ collata sunt
 recensentur. Postquam vero Tiberium Cæsarem con-
 venisset, eo quo tendit pervenit et quidquid vole-
 bat præter spem assecuta est. Viri enim scelerati,
 Annas dico et Caiaphas et Pontius Pilatus, quæ
 facinoribus meriti sunt pati, passi sunt, sicut in
 rerum scriptoribus veritatis amantibus legere est.
 Tum ut fidelibus fidei perseveranter inhærent
 dato consilio, Roma relicta totam Italiam peragrat,
 et Gallias vicinas; dein Phœniciam ac Syriam et
 Ægyptum et Pamphyliam adivit, fidei verbum
 omnibus annuntians; Palestinam inde repetit, et
 postquam cum Virgine ac Deipara tempus aliquod
 peregisset, in Asiam revertitur, ubi Virginem et
 discipulum dilectum degere Evangelii prædicatio-
 nem sortitum audiverat. Donum vero ei eodem
 tempore faustum apportabat, lapidem rubrum, in
 quo fama Christum vivificum post mortem repo-
 situm refert, et ubi Joseph eum sindone involu-
 tum extenderat. Mirum autem in modum Deiparæ
 lacrymæ ut grana ibi cernuntur, ut et Magdalena,
 quæ Filium unguentis delibaverat, vestigia lapidii
 inhærent. Hic lapis postea Constantinopolim super
 humeris imperatorum piorum transvectus est.

XXV. Postquam cum Joanne diu vixisset, et
 multis ad veritatis cognitionem dux facta fuit
 plane satisfecisset, et cursu peracto, gloriam suam
 in omnium animis deposuisset, brevi morbo con-
 sumpta in æternam ac beatam vitam abiit, animam

quidem in manus Dei commendans, discipulo autem dilecto et angelis corpus suum venerandum reliquit, quo ardentia pro Christo certamina et amores fervilos exercuerat. Ubi ergo beata morte, ut merebatur, abrepta esset, a Virgine ac discipulo rite circumamicta in antro quodam recondito prope Ephesum, ut thesaurus pretiosissimus, tori caelestis vere digna sepelitur.

τῶν ἀποκρύφων σπηλαίων τῆς τῶν Ἐφείων ἀγχιστα πόλεως, ὡς πολύτιμος θησαυρὸς κατορύττεται, τὸ τῶν ἐπουρανίων θαλάμων ὡς ἀληθῶς ἀξιον.

XXVI. Salomoni mulierem fortem invenire perquam difficile visum est; nobis inde a quo hanc sanctam cognovimus, aliter videtur. Hanc enim ex omnibus solam facta virilia perfecisse videmus, idque adeo ut nulli earum quæ præclare factis claruerunt, inferior habenda sit. Sed si cum iis comparamus, quæ egregie factis illustres evasere, facile ostendemus, quantopere hæc cæteris animi fortitudine ac cæteris virtutibus præstiterit. Quod si Evæ exprobrare aliquid velimus, dicendum est quod præceptum transgrediendo peccavit, et quod maritum serpentis maligni consilio instigata seduxit, et alia quæ cum primo peccato connexa sunt. Sed hæc pro primæ matris nostræ reverentia prætereo, ita tamen ut uno exemplo Magdalenzæ superioritatem probasse sufficiat. Eva enim circa vesperam in paradiso ambulans Dei præsentia cognita se abscondidit præ pudore. Magdalena circa auroram in horto ambulans Dominum quem hortulanam credebat, interrogavit et speciosos ejus pedes tetigit, et voce cognita propius accessit. Omitto enim dicere quod Magdalena Evæ peccatum compensavit, ubi audita est vox, Gaudete, quæ mærori contraria est. Sarra ac Rebecca magnæ evaserunt quia cum patriarchis vixerunt. Magdalenzæ autem perquam utile fuit cum eo conversari, in quo illi fidem habebant, et usque ad finem discipulatum continuare. Celebris Moysis quoque soror, Mariam, quæ post trajectum mare Rubrum saltavit et tympanum plectendo Deum cum virginibus hymnis celebravit. Sed Magdalena multo celebrior, quod quæ ista cantu celebrabat, ipsa sub oculis facta videbat, et quod resurrectionem Christi tantquam tympano apostolis et toti orbi annuntiabat. Deboræ feminæ admirandæ gentis Judææ dominatio, victoria de hostibus reportata et facta militaria celebritatem dederunt. Magdalena contra illustrem se reddidit quod historiam evangelicam promulgavit et de hostibus oculorum aciem fugientibus victoriam reportavit. Anna, quæ antea sterilis fuerat, septem in lucem liberos edidit; hæc autem zelo et amore flagranti in Sponsum accensa, non solum a septem dæmonibus, quibus obsessa erat, liberata est, sed et ea quæ apud Isalam his operantur, timore Dei progeniit et utero spiritali concepit, et quod omnium maximum videri debet, semetipsam Deo consecravit, reginam Austrinum in modum imitata. Amore enim ducta veræ et primæ sapientiæ Christo, Salomoni pacifico et

ὀλίγον νόσφ καταργασθεῖσα, πρὸς τὴν ἀθήρω καὶ μακαρίαν ζωὴν μετατίθεται, τὴν μὲν ψυχὴν εἰς χεῖρας παραθεμένη Θεοῦ, τῷ ἐπιστηθίῳ δὲ τὸ καὶ αὐτοῖς ἀγγέλοις αἰδέσιμον καταλείψασα σκῆνος, μεθ' οὗ τοὺς ὑπὲρ Χριστοῦ διακαεῖς ἀγῶνας καὶ περιμηνεῖς ἐξήνυσεν ἔρωτας· ὁ καὶ τῆς ἀξίας ὁσίας τυχὸν σεμνῶς τε καὶ ὡς ἐχθρὴν τὸ τοιοῦτον παρὰ τοῦ μακαρίου παρθένου καὶ θεολόγου περισταλὲν, ἐν τινι

ΚΓ'. Γυναῖκα μὲν ἀνδρείαν τῷ σοφῷ Σολομῶντι εὐρεῖν ὡς ἤκιστα βέβαιον· ἡμεῖς δὲ ταύτης ἐν πείρᾳ γενέσθαι οὐ πολλοῦ τιнос εἰδείθημεν. Ἀνδρῶν γὰρ ἔργα ταύτην ἀπατῶν διαπραξέμενην μόνην εὐρίσκωμεν, καὶ τοσοῦτον, ὡς μηδὲν ἐνδείσθαι τῶν ἀγῶν ἀνδρῶν καὶ διηγωνισμένων τῷ πνεύματι. Ἄλλ' εἰ δοκῆι, ταύτας παραβαλόντες, ὅσαι διαπερόντως πράξαι τι γενναῖον ἰστόρηται, δεξιωμένους αὐτῇ ἐν ἀνδρείᾳ τὸ περιεῖν, καὶ τῇ λοιπῇ ἀβρενότητι. Εἰ μὲν οὖν φορτικὸς ἐμελλον δοῦσαι τῇ Εὐᾶ παραβάλλων αὐτήν, ἐντὴν λέγειν, ὅπως τε παρέβη, καὶ τὴν ἐντολὴν οὐκ ἐφύλαξε· τοῦναντίον μὲν οὖν καὶ τὸν ἀνδρα παρήγαγε τῇ δουλεῖᾳ πεσθεῖσα τοῦ ὄφους συμβουλή, καὶ ἄλλα ὅσα δὴ τῆς πρώτης ἐξήρηται παραδόσεως. Αἰδοῖ δὲ τῆς προμήτορος· τότε νῦν διαγράφωμαι. Ἐνὶ δ' οὖν μόνῃ ταύτῃ τὸ πρωτεῖον δοῦς ἀρεσθήσομαι. Ἐκεῖνη μὲν γὰρ περὶ τὸ δειλινὸν ἐν τῷ παραδείσῳ περιπατοῦντα γυνῶσα Θεὸν ἀπεκρύβη, αἰσχουμένη τὸ ἀσεμον· ἡ δὲ ἐν τῷ κήπῳ περὶ δειλὴν ἔφαν, καὶ ὡς κηπηρὸν ἐπύρωτα, καὶ τῶν ὤρων αὐτοῦ ποδῶν ἤκτετο, καὶ φωνῆς αἰσθημένη μᾶλλον προσέτρεχεν. Ἐὼ γὰρ λέγειν, εἰ καὶ παράδοξον, ὅτι καὶ δι' αὐτῆς τὸ ἐκείνης ἀνεπληρούθη ὑστέρημα τὸ, Χαίρετε, ἀκουσάτης, τὸ τῆς λύπης ὡς ἂν τις εἴποι ἀντίθετον. Σάρραν καὶ Ῥεβέκκαν μεγάλας τὸ συνοικῆσαι πατριάρχαις ποιεῖ. Τῇ δὲ πόσον τὸ ὑπερφέρον αὐτῇ γ' ἐκείνῃ, πρὸς δὲ ἐκείνοις ἡ πίστις, συνδιατρίψαι, καὶ μέχρι τέλους ἐς μαθητεῖαν ἐγκαρτερῆσαι; Ἀμπερὰ μὲν οὖν καὶ ἡ τοῦ Μωσέως ἀδελφῆ Μαριάμ, μετὰ τὴν τῆς Ἐρυθρᾶς διάθασιν σκιρτώσα, καὶ ἀνακρουμένη τὸ τύμπανον, καὶ Θεὸν ὑμνοῦσα μετὰ τῶν νεανίδων, καὶ πρὸς τὰς τῶν ὀργάνων ἐπικροτοῦσα φωνάς. Ἀλλὰ μήν καὶ αὕτη πολλῷ λαμπροτέρα τῷ μέσῳ, ὅτι γε καὶ τὰ τυπούμενα ἐκείνη πραγματικῶς θεάσατο, καὶ τὸν τῆς ἀναστάσεως λόγον τυμπάνῳ δίκην σὺν ταῖς ἄλλαις, τοῖς ἀποστόλοις καὶ παντὶ τῷ κόσμῳ ἐκήρυξε. Τῇ θαυμαστῇ Λεβίῳ ποιεῖ τὸ σεμνὸν ἢ τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους ἀρχῆ, καὶ ἡ κατὰ τῶν πολεμίων νίκη, καὶ τὰ λαμπρὰ στρατηγήματα. Τῇ δὲ πόσον εἰς εὐφημίαν τὸ τοῦ Χριστιανύμου πληρώματος ἀφῆγησασθαι, καὶ τῶν ἀοράτων περιγενέσθαι κατακράτος ἐχθρῶν; Ἡ Ἄννα ζήλω τῆς ἀτελοῦς, ἐπὶ τὰς τεκεῖν ἀνχέγραπται. Ἡ δὲ τῷ πρὸς τὸν Ἰδιον Νυμφίον διακύρω ζήλω καὶ ἔρωτι, οὐ μόνον τῶν ἐπιτὰ πνευματικῶν ἀπῆλλακται, ἀλλὰ καὶ τὰ παρὰ τῷ Ἰσραὴλ τοῦτοις ἀντίθετα, τῷ πρὸς Θεὸν φόβῳ καὶ ἔτεκε καὶ ὠδίνησε, καὶ τῇ νηστῇ γαστρὶ ἔλαβε, καὶ τὸ παραδόξοτατον, καὶ ἑαυτὴν Θεῷ καθέλωσεν. Ἐμμηῆσται

καὶ αὐτὴ πολλῶ τῷ μέσῳ τὴν τοῦ Νόστου βασιλευσαν· κατὰ γὰρ ἔρωτα τῆς ἀληθοῦς καὶ πρώτης σοφίας τῷ εἰρηνικῷ καὶ πρᾶμ Σολομῶντι Χριστῷ προσέρχεται, καὶ τὴν ἐν ἐκείνῳ αὐξηθεῖσαν, μᾶλλον δὲ φυσικῶς οὖσαν σοφίαν καὶ χάριν ἐθαύμασεν. Ἐπαινεῖς Σαραφθίας καὶ Σουναμίτιδος τὴν τῶν ἁγίων ἀνδρῶν ξενίαν, καὶ τὴν ἀφιλότιμον τράπεζαν, καὶ τὸν καμψάκην τοῦ ἐλαίου οὐκ ἐλαττονοῦμενον; ἐπαινεῖ κάκεινης τὴν ὑπηρετικὴν ἐν βίῳ ζωὴν, καὶ τὰ προκομισθέντα μύρα τῶν ἁγίων Ἁγίῳ, τὸν φυσικῶν ὕπνον ὑπνώττοντι, τὰ μέχρι καὶ νῦν πανταχοῦ τῇ φήμῃ χεσμένα τε καὶ βεβύοντα. Ἰαὴλ καὶ Ἰουδῆθ τὸν ζῆλον ὑπερηκόντισαν· ἡ μὲν γὰρ τῷ Σισάρῳ τὸν πάσσαλον διελεῖ τοῦ τραχήλου· Ἰουδῆθ δὲ τὸν Ἀσσύριον Ὀλοφέρνην ἀφαιρεῖται τῆς κεφαλῆς. Τῇ δὲ οὐ Πιλάτος, μόνος, καὶ Καϊάφας, καὶ Ἄννας ἡτήθησαν κατὰ Χριστοῦ μελετήσαντες, καὶ διὰ Καίσαρος φόνου γεγόναι παρανόημα, ἀλλὰ καὶ οἱ συμπράττειν τοῦτοις δεῖν νενομίκασι, τοὺς Γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους οἶδ' ὅτι πάντες ἀκούετε. Καὶ τί δεῖ τὰς ἐξῆς καταλίγειν, Σωσάνναν, Ἐσθήρ, Σαλομώννη; πάσας γὰρ ἄρδην ὑπερηκόντισε σωφροσύνη, προστασία τοῦ ἔθνους, καὶ τῇ ὑπὲρ Χριστὸν καὶ διὰ Χριστὸν καρτερίᾳ. Ὑπερῆρε τὰς μετὰ τὴν χάριν ἀπάσας, ὅσαι τε μαρτυρίου σταφάνῳ κατεκοσμήθησαν, καὶ αἰς ὁ ἄσκητικὸς βίος διεύργασται, αὐτῷ τῷ ὀφθῆναι, κατιδεῖν, καὶ διακοῆσαι Χριστὸν τὸν ἀληθῆ τερον εἰπεῖν ἔχω· ὃ γὰρ ἐν ἄπασιν ἁγίοις ἀπόστολοι, σαμάναις Θεῷ· τὰς μὲν γὰρ ἡμίλληθη. τὰς δ' ὑπερῆρε, πάσαις δὲ βίου ὥρθη παράδειγμα.

ΚΖ'. Ἄλλ' οὕτω μὲν ἰσαγγέλωσ βιώσασα, καὶ αὐτοῖς ἀγγέλοις φανεῖσα αἰδέσιμος, τῶν τῆδε μεθέσταται, καὶ τῷ σπληνῶ, ἡπὲρ μοι εἰρήται, κρύπεται. Χιλιετοῦ δ' ἐξ ἐκείνου σχεῖδον παραρβυέντος ἐνιαυτοῦ, Λέων ὁ ἐν βασιλευσιν αἰδιδιμος, ᾧ πατὴρ μὲν ὁ ἐκ Μακεδόνων Βασίλειος, Σοφὸς δὲ οἱ αὐτῷ τὸ ἐπώνυμον, ἐμφανεῖα θεῖα τῆς μακαρίας (ὑπαρ οὐκ ἔναρ) τὸ ταύτης τίμιον λειψάνον ἐκείθεν μετακομισάμενος, καὶ σὺν τῷ ἀδελφῷ Ἀλεξάνδρῳ τοῖς ὤμοις μετώρον θέμενος; ἐν τῷ κατὰ τὴν Ἡύζαντος ἀνεγερόντι παρ' αὐτοῦ νεῷ τῷ τετρατημέρῳ καὶ φιλῶ Χριστοῦ Λαζάρῳ ἐς ἀριστερὰ εἰσιόντι, ἔνθα τὰ ἀρβύτα τελεῖν ἔθος, σεμνῶς καὶ εὐλαδῶς κατατίθησιν, ἀργύρῳ πᾶσαν τὴν θήκην διαλαδῶν. Ἄλλὰ πῶς ἂν τοσοῦτον ἔργον παραδραμῶν οὐκ ἂν τὰ μέγιστα ζημιούν δόξω; ὃ γὰρ τὸν νεῶς οὗτος ἐς τοσοῦτον κάλους ἐξείργασται, ὥς τε καὶ ἀμήχανον ἔμοιγε τὸ ἐσάπαν μεγαλοπρεπὲς αὐτοῦ, καὶ τὴν ἄλλην ἅπασαν ἐν καλῷ τάξιν διαλαθεῖν, καὶ σπουδῆς ἔργον οὐ τῆς τυχοῦσης ἐμοί, ἐν κεφαλαίῳ δὲ φάνα· τοιοῦτον τὸ τέμενος τῷ Χριστοῦ φιλῶ ὁ σοφώτατος βασιλεὺς ἐδομήσατο, ὁποῖον εὐπρεπείᾳ μὲν ἐξαισιον εἶναι, μεγέθει δὲ οὐ πολλῶν δεύτερον, ἀνεγείρει δὲ βασιλεὶ Λέοντι πρέπον, ἀνακαῖσθαι δὲ Χριστοῦ φιλῶ ἄξιον· οὐ καὶ τὸν νεκρὸν Κυπρόθεν διακομισας, ἐς δεξιὰ τὸν νεῶν εἰσιόντι φιλοτίμῳ; κατέθετο· οὐ ἐς ἀριστερὰ κατὰ τοὺς τοῦ ἱεροῦ ἐμπροσθίου τοίχους, ἡπὲρ μοι εἰρήται, καὶ τὴν μακαρίαν Μαγδαληνὴν ἐναπέθετο. Καὶ νῦν εἰσιν οὗτοι, φύλακες μὲν τῆς πόλεως ἄγρυπνοι, σωτήρες δὲ καὶ χορηγοὶ χρισμᾶ-

A suavi se obviam dat et sapientiam ac gratiam quæ in illo augetur aut potius quæ illi inhæret, admittatur. Laudas viduæ Sareptanæ et Sunamitidis erga viros sanctos hospitalitatem : laudas mensam liberaliter oblatam, et vas oleo plenum nunquam diminutum : lauda et Magdalenæ vitam proximi servitio consecratam ; lauda unguenta quæ Sancto sanctorum qui somnum vivificum dormiti ungendo impertiit. Jaelis et Judithæ zelum nostra superavit, quarum ista Sisaræ guttur clavo transfodit, hæc Holophernom Assyrium capite plectit. Magdalenæ autem non modo Pilatus et Caiaphas, qui Christo insidias struxerant, succubuerunt, et jussu Cæsaris trucidati sunt, sed etiam ii qui eorum partes sequebantur, scribas dico et Phariseos. Quid porro juvat Susannam, Esther, Salomonem meminere, quas cunctas prudentia, gentis claritate et perseverantia patientiaque longe superavit ? Eadem quoad gratiam omnibus præstitit quæcumque martyrii corona redimitæ fuere et quæ vitam asceticam degerunt ; ipsa enim oculis vidit Christum, eique ut sponso vero et amico munera præstitit. Paucis vero dicam : quod inter omnes sanctos apostoli, id Magdalena inter mulieres, quæ Deo vitam sincere consecrarunt : cum aliis enim certavit, alias superavit, omnibus autem vitæ exemplar fuit.

νυμφιον τούτων καὶ ἐραστήν. Ἐτι δὲ συντομῶν τοῦτο Μαγδαληνὴ ἐν γυναιξίν εὐαρέστως πολιτευσαμένης.

XXVII. Postquam itaque vitam angelicam vixisset et angelis ipsis venerabilis visa esset, ex hac vita decessit, et in antro, sicut ante dictum est, inhumatur. Millesimo fere inde anno elapso, Leo, imperator maxime venerandus, Basilio Macedonia filius, cognomine Sapientis, cui mulier sancta revera, non per somnum apparuit, hujusce reliquias venerandas inde ablatas et una cum Alexandro fratre humeris impositas in templo quod Byzantii exerebat Lazaro quatruiduano ac Christi amico ad latus sinistrum, ubi sancta missa celebratur, solemniter ac cum verecundia in theca puro ex argento confecta deposuit. Quomodo autem de hoc egregio disserens ædificio cæterorum ædificiorum decus et honorem non minusam ? Templum hoc enim tantum est pulchritudine, ut laudes eo dignas proferre nequeam, imo summam tantummodo de eo loquere. Ecclesia enim quam imperator sapientissimus Christi amico construxerat, pulchritudine quidem omnes superat, magnitudine autem per paucis inferior habetur ; brevi talis est, qualem construere imperatori Basilio congruebat, et quæ Christi amico digna videbatur. In ea mortui a Cypro huc allatum corpus ad dextram solemniter sepelivit ; ad sinistram e regione muri, ut jam diximus, sanctam Magdalenam inhumavit. Et nunc quidem civitatis custodes hi sunt vigiles, sospitatores et charismatum distributores multifariorum, et prope Deum advocati efficacissimi ; nihil enim discipulo ac amico antiquius.

των παντοίων, τοῖς αὐτοῖς προσιοῦσιν ἐν πόθῳ, καὶ πρὸς Θεὸν μεσίται ἀνυστικώτατοι, εἴ γε μαθητοῦ καὶ φίλου μηδὲν οἰκειότερον.

XXVIII. Ilunc nos quidem honoris causa sermo- nem tibi destinamus, veneranda Verbi discipula; has nos verborum primitias et gratiam tibi utroque talibus dignissimæ conferimus. Cum enim eloquentia tu ipsa plurimum vales, e re est ut pro virili parte loquela saltem simplici in tui honorem aliquid proferam. Quodsi opus quod viginti abhinc annis inchoavi, viribus meis ac gloriæ tuæ minus congruit, obliviscere quæso simplicis mei sermonis, et ignosce temeritatī meæ ea indulgentia qua Magister tuus amicorum ac familiarium dicta et facta amplexus est, et verba mea supplicationibus tuis prosequere. Tum enim forsitan aliquid de virtute tua dignum proloqui valebimus; in vero Verbo Christo Deo nostro, quem decet gloria, fortitudo, honor, adoratio, veneratio, cum Patre ejus æterno, et Spiritu ejus sancto, generoso et vivifico, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

πεῖν ἐξισχύσαιμεν, καὶ οὐκ ἐς τοσοῦτον, ὅσον νῦν ἐνδεδεῖς ὀρώμεθα, ὑστερήσομεν· ἐν αὐτῷ τῷ ἀληθινῷ Λόγῳ Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ᾧ πρέπει δόξα, κράτος, τιμὴ καὶ προσκύνησις, μεγαλοσύνη τε καὶ μεγαλοπρέπεια, σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων, ἀμήν.

A KH'. Ταῦτά σοι παρ' ἡμῶν, ὡ σεμνὴ τοῦ Λόγου μαθήτρια· αὐτῆ τῶν ἐμῶν λόγων ἡ ἀπαρχὴ καὶ χάρις, ἢ τις καὶ μόνη ἔμοιγε ὡς ἀληθῶς εὐλογός σοι ἀφωσιώται· τοῦτό σοι τῶν ἐμῶν λόγων σκιαγραφία τις καὶ προμνήστευμα, καὶ τῆς ὑπὲρ λόγου σῆς καρτερίας ἐλάχιστον δώρημα, μᾶλλον δὲ χρέος τοῖς λόγου γευσασμένοις ὡς μάλιστα ἀπαραίτητον· εἰ δὲ τοῖς μητρὶν ἐμοὶ τὸ ἐγγείρημα, διπλῆν δεκάδα τῶν χρόνων ἔτι ἀνύοντι, καὶ ἐς τοσοῦτον ἔργον τὴν σὴν εὐφημίαν τῷ περὶ σὲ πόθῳ κατατολήσαντι, ὡς καὶ τῆς ἐνοῦσης ἀγροικίας ἐπιλαθέσθαι, καὶ μὴ κατ' ἀξίαν τῶν σῶν καὶ λόγων καὶ πόνων προδεδίληται τὸ ἐγκώμιον· ἄλλὰ συγγνώμης τῆς τόλμης, καὶ τὴν κατὰ δύναμιν δέ- χουσι, ἐπεὶ καὶ τῷ τῷ Διδασκάλῳ τοῦτο σπουδαζόμενον ἔγνωμεν, φίλον καὶ οἰκτιρὸν ἡγεῖσθαι τὸ κατὰ δύναμιν· καὶ μοι τὴν λόγον ἐν ταῖς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Λόγον σαῖς ἰκεταῖαις εὐμαρθεῖς καὶ ὑψηλότερον. Τότε γὰρ ἴσως καὶ μικρὸν τι τῆς σῆς ἀξίας εἰ- ρον.

B Τότε γὰρ ἴσως καὶ μικρὸν τι τῆς σῆς ἀξίας εἰ- ρον. Τότε γὰρ ἴσως καὶ μικρὸν τι τῆς σῆς ἀξίας εἰ- ρον.

NICEPHORI CALLISTI

PRECATIONES

(G: ar. *Eucholog*, edit. Paris. p. 87: sqq.)

Precatio sanctissimi patriarchæ Callisti in calamitate C Εὐχὴ τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου Καλλίστου ἐπὶ συμφορᾷ λαοῦ.

Notandum præsentis orationes posse etiam in pestilentialem morbum recitari.

Domine et Deus, misericordiæ cunctæque bonitatis auctor, miserabilium Deus, miserationum pater, compassionis portus, fons clementiæ inexhaustus, qui sapientia cuncta administras, qui alligas et rursum liberas, qui humilias et rursum sublevas, qui superbis resistis, humilibus autem das gratiam, cujus potestate cuncta conservatur creatura intellectualis et sensibilis, cujus judicia abyssus multa, et viæ investigabiles, cujus Spiritu aguntur cuncta, in cujus manu omnium viventium est spiritus, cui astra obediunt, cuncta subjiciuntur, et creatura cuncta obsequitur, quem spirituales omnes virtutes contremiscunt et indesinentibus celebrant laudibus, quem omnia mutis etiam vocibus collaudant; tu namque justitiæ Sol Deus verus, qui omnia condidisti, et sola tua clementi voluntate benignoque nutu omnia transmutas: respice super populum peccatorem et desperatum, et locupletem tuam

Ἰστέον ὅτι αὐταὶ αἱ ἦδη προκειμεναὶ εὐχαὶ, λέγονται καὶ εἰς λοιμικτὴν ἀσθένειαν.

Κύριε ὁ Θεὸς τοῦ ἐλέους, ὁ πάσης ἀγαθότητος χορηγός, ὁ τῶν θαυμασίων Θεός, ὁ τῶν οἰκτιρῶν Πατήρ, ὁ τῆς συμπαθείας λιμὴν, ἡ τῆς φιλιανθρωπίας ἀκένωτος πηγή, ὁ τῆς σοφίης διοικῶν τὰ πάντα, ὁ δεσμεύων καὶ πάλιν ἐξάγων, ὁ ταπεινῶν, καὶ αὐθις ἀνοψῶν· ὁ τοῖς μὲν ὑπερηφάνοις ἀντιτασσόμενος, ταπεινοῖς δὲ διδοὺς χάριν, οὗ τῷ κράτει συνέχεται πᾶσα κτίσις, ὅση τε νοητῆ, καὶ αἰσθητῆ· οὗ τὰ κτίσματα ἀδυσσος πολλῆ, καὶ αἱ ὁδοὶ ἀνεξιχνίαστοι, οὗ τῷ Πνεύματι πάντα ἄγεται, οὗ ἐν τῇ χειρὶ πνοὴ πάντων τῶν ζώντων, ᾧ ὑπείκεται ἄστρα, ᾧ πάντα ὑποτέτακται, ᾧ πᾶσα δουλεύει κτίσις, ὃν αἱ νοεραὶ πᾶσαι δυνάμεις τρέμουσι, καὶ ἀλήκτοις δοξολογίαις γενεαφρουσιν· ὃν τὰ σύμπαντα φωναῖ, ἀλάλητοις ὕμνεϊ· σὺ τοίνυν νοητὴ δικαιοσύνης ἡλιε. Θεὸς ἀληθινὸς, ὁ πάντα ποιῶν καὶ μετασκευάζων μόνῳ τῷ βούλεσθαι, εὐμνεῖ, καὶ ἰλιψὸν ὄμματι ἐπιδεῖ· ἐπὶ τὸν λαόν σου τὸν ἡμαρτηκότα καὶ ἀπεγνω-

σμένον, καὶ κατὰπεμψὸν ἐπ' αὐτοὺς τὰ ἐλέη σου τὰ πλοῦσια. Φείσαι τῆς κληρονομίαι σου, φείσαι τοῦ λαοῦ σου, φείσαι τοῦ ἀμπελῶνος, ὃν ἐφύτευσεν ἡ δεξιὰ σου. Τὴν ἔμφυτον ἀγαθότητα τὴν σὴν ὑπὲρ ἡμῶν ἔχων ἔκετεύουσαν, μνήσθητι τοῦ αἵματος τῶν δούλων σου τοῦ ἔκκεχυμένου, μνήσθητι τῶν ἀγίων σου θυσιαστηρίων, ἃ βεβήλοις ποσὶν ἐπατήθησαν καὶ γὰρ περὶ παρεδόθησαν· μνήσθητι τῆς ἐλασινῆς ἡλικίας, τῆς εἰς αἰχμαλωσίαν ἀσεβέσι παραδοθείσης, καὶ τὴν μὲν πατρῶν ἀσεβειαν ἀνοήτῳ γνώμῃ ἐξομωσαμένης, τῇ δὲ διαδόλῳ ἐπιγραφισμένης, καὶ στήσον ἤδη ῥάβδον ἀμαρτωλῶν κατὰ κλήρου δικαίως ἀφιεμένην· μὴ παραδῆς ἡμᾶς εἰ; τέλος διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον, καὶ διὰ ἄφατον ἔλεον τὸν ὑπερεκχυνόμενον ἐκ τῆς σῆς ἀγαθότητος, καὶ ὅς δὲ δὴ τῷ φιλοχριστῷ βασιλεὶ ἡμῶν ἀνεσιν τῶν κατεχόντων τούτων ἀνιστρῶν, καὶ ἀπαλλαγῆν τῶν ἐμφυλίων ὁσρύθων καὶ στάσεων. Ἀνίσχυσον αὐτοῦ τὸν βραχίονα, καὶ τοὺς ἐπανισταμένους αὐτῷ ὑπόταξον, καὶ σύναφον αὐτοῦ τὰ στρατεύματα εἰς μίαν ὁμόνοιαν, καὶ εἰρήνην, καὶ πάσης ἐπιβουλῆς ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν ἀνώτερον αὐτὸν διατήρησον. Ἄγγελον αὐτῷ ἐξ ἀγίου κατοικητηρίου σου κατὰπεμψὸν φύλακα, σαφῶς προπολεμοῦντα τοῦ σοῦ βασιλέως, ἀστασιαστον ἐν βασιλεὶ γαλήνῃ τὴν βασιλείαν αὐτῷ δῶρησαι· ὡς ἂν τὸ σὸν ἅγιον ἔθνος ἐν τῇ γαλήνῃ αὐτοῦ ἡρεμαῖον καὶ ἡσύχιον βίον διάγῃ, καὶ πᾶσαν ἄλλην ἐπεχειρομένην κατ' αὐτοῦ ταραχὴν καὶ ἐπιβουλὴν τῇ ἀμάχῳ δεξιᾷ διασκέδασον, καὶ ἀνεπιβούλευτον, καὶ μακρὰν αὐτῷ τὴν ζωὴν χάρισαι. Πρεσβείαις τῆς πανυπερνεδύξου ὑπερευλογημένης δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, τῶν ἀδύλων λειτουργῶν, καὶ πάντων τῶν ἀγίων τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων. Ἄμην.

Εὐχὴ ἑτέρα τοῦ αὐτοῦ, ἐπὶ συμφορᾷ λαοῦ.

Ἄναρχε Βασιλεῦ, ἀόρατε, ἀνεξιχνίαστε, ἀκατάληπτε, καὶ ἀνέκφραστε, ὁ πᾶσαν ὄρακι περιέχων τὴν κτίσιν καὶ διατηρῶν· ὁ διακατέχων καὶ διακυβερωτῶν αὐτὴν ἀβρόχῃ λόγῳ, ὁ τῶν Νινευιτῶν τὰς ἀνομίας πρότερον μὲν ἀνεχόμενος, ὕστερον δὲ τὴν μετάνοιαν αὐτῶν καὶ ἐπιστροφὴν προσδεξάμενος, καὶ χριστάμενος αὐτοῖς δι' ὑπερβάλλουσαν ἀγαθότητα καὶ μακροθυμίαν πάσας τὰς ἀνομίας καὶ τὰ πλημμελήματα, τῇ συνήθει καὶ ἀφάτῳ σου φιλανθρωπίᾳ δεξάμενος· δέξαι καὶ ἡμῶν τὰς εὐχάς, καθάπερ ὡς εἴρηται τῶν Νινευιτῶν τὴν ἐπιστροφὴν καὶ μετάνοιαν· δέξαι τὰ δάκρυα καὶ τοὺς στεναγμούς, δέξαι τὴν τεταπεινωμένην ἡμῶν δέησιν· οὐδὲ γὰρ δυνάμεθα ἕλως ταῖς ἀμαρτίαις γενόμενοι, πρὸς σὲ τὸν μόνον ἀναμάρτητον ἀτενίζειν δέξαι τὰς ἐκ βάθους ὡς δικὴν καρποῦ ἀναπεμπομένης σοι τῷ Δεσποτῇ κραυγᾷ. Δέξαι τοῦ ταλαιπωρουμένου λαοῦ τὴν παράκλησιν· νικησάτω ἡ αὐτοῦς τῆς σῆς εὐσπλαγχνίας τὸ πλῆθος τῶν ἡμετέρων ἀμαρτιῶν· καὶ ὅς τῷ λαῷ σου λύτρωσι, ἐλευθερίαν τῶν πειρασμῶν, καὶ τῆς τοῦ θανάτου τιμῆς δῶρῃσιν. Ναὶ, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐπάκουσον τοῦ λαοῦ σου ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ, καὶ ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ· καὶ στήσον τὴν ῥάβδον τῶν ἀμαρτωλῶν ἐπεχειρομένην ἐπὶ τὸν κληρὸν τῶν δικαίων, ὅς σοῦ

misericordiam ad eum mitte. Parce hereditati tuae, parce populo tuo, parce vineae a dextera tua plantatae: et cum innatam tibi bonitatem pro nobis deprecantem habeas, recordare sanguinis servorum tuorum toties effusi; recordare sanctorum tuorum altarium pedibus profanis conculcatorum et igni combustorum; recordare miserandae puerorum aetatis ab impiis in captivitatem traditae, et stolidi sententia paternam religionem abjurantis et diabolo ascriptae, et jam peccatorum virgam adversus justos motam cohibe. Propter nomen sanctum tuum, et propter ineffabilem misericordiam a tua bonitate profusam, ne in finem nos tradas. Christum amanti regi nostro, a grassanti calamitate requiem, et a civili tumultu, et seditione, securitatem praebere; brachium ejus corrobora, rebelles illi subijce, et in unam concordiam et pacem ejus omnes acies compone: et visibilium invisibiliumque hostium cunctis insidiis superiore illum redde. Mitte de sancto habitaculo tuo angelum custodem pro rege tuo pugnaturo, compositum et profunda tranquillitate pacatum ei regnum largire: ut in ejus pace sancta tua gens quietamque vitam degat, et demum, tumultum insidiisque omnibus adversus imperatorem insurgentibus insuperata tua manu dissipatis, longam ei vitam confer. Precibus gloriosae et super omnes benedictae Dominae nostrae Deiparae, et ministrorum materiae expertium, et omnium sanctorum, qui a saeculo tibi placuerunt. Amen.

Alia ejusdem oratio in populi afflictione.

Sine principio Rex, invisibilis, investigabilis, incomprehense et ineffabilis, qui pugillo creaturam omnem continet et conservas, secretaque eam ratione moderaris, qui toleratis prius Ninivitarum iniquitatibus, demum eorum poenitentiam et conversionem suscepisti, et inenarrata licet solita tibi humanitate omnia illorum delicta et iniquitates condonasti: suscipe etiam vota nostra, sicut Ninivitarum conversionem et poenitentiam, modo praefato, acceptam habuisti; suscipe lacrymas et suspiria; suscipe et humili corde deprecationem prolata (neque enim possumus peccatis depressi ad te intendere); suscipe clamores ex imo pectore thuris instar ad te missos, afflicti populi orationem exaudi, peccatorum nosrorum copia clementiae tuae abyssus exsuperet, et populo tuo ab his molestiis exemptionem et libertatem, et a mortis vulnere remissionem praebere. Ita fiat, Domine Deus noster, populum tuum et me peccatorem in hora hac exaudi, et peccatorum virgam adversus justorum a te solo cognitorum, et te quoque agnoscentium sortem, vibratam cohibe: ut et per nos inutiles servos tuos celebretur sanctissimum nomen tuum, Patris, et Filii et sancti Spiritus, nunc et semper, et in saecula saeculorum. Amen.

μόνος οἶδας καὶ ἐπίστασαι, παρ' αὐτῶν γινωσκόμενος· ὅπως καὶ δι' ἡμῶν τῶν σῶν ἀχρείων δούλων δοξασθῆ τὸ πανάγιον ὄνομά σου· τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Alia similis ejusdem oratio.

Optime Domine, universi conditor, cujus misericordia immensa et humanitas incomprehensa, qui iniquitates omnes tulisti et cruci afflixisti, ut ipse sine peccatis, cunctæque sordis expers, sanctificares nos: tibi confusi suppliciter procidimus, patiens Domine, et inenarratæ et immensæ tuæ humanitatis pelagus contemplati, ad te reconciliatu facilem Dominum clamamus, Salva nos. Non Pharisæico more cantica hymnosque nostros, sed publicani instar proferimus: neque velut nefandus ille latro, sed ut bene affectus et gratus ille alius, vociferamur illud, Memento. Exsuperet itaque investigabilis misericordia tua iniquitates nostras, et licet incongrue convertamur et penitentiam agamus, ostende tamen etiam in nobis clementiæ tuæ immensitatem. Compatiere et reconciliare ut longanimis populo tuo, falcem mortiferam reprimere, ne ultra nos decerpas, celerem et intempestivam ejus aciem retunde, contagiosi morbi luem juste inmissam averte, gladium adversum nos vibratum, ne pereamus, contine. Tibi namque soli procidimus. Ita Domine, exaudi nos peccatores et inutiles servos tuos, in hac hora; et ne despicias orationes nostras; neque peccatis nostris spontaneæ aut invite, scienter aut ignoranter commissis attendas; ut glorificetur et in nobis sanctissimum nomen tuum: Patris, et Filii, et sancti Spiritus.

Altera ejusdem similis alius oratio.

Facilis reconciliatu, Domine, longanimis, et valde misericors, cunctæ creaturæ rationalis et intellectualis auctor, qui rebus omnibus esse ex nihilo concessisti, et bene esse nobis provide contulisti, cum laudibus et canticis gratiarum actiones secum ferentibus tibi nos proidentes ne despicias, neque reconciliationi orationes idoneas, vel supplicationes nostras abjicias; sed adnue de sancto habitaculo tuo, respice et visita vineam istam dextera tua plantatam; et a gravi pestilentialique hoc morbo, mortis videlicet corporis et animæ plaga nos exime. Horrenda namque et inexpectata illa calamitas non solum corpora lethali ter ferit et corrumpit: sed et nos, te læso, reos, et ad penitentiam imparatos, etiam quoad animam omnino perdit. Propterea te rogamus et precamur, ut orationem populi tui supplicationesque exaudias, et avertas indignationem tuam a nobis. Ita Domine, ne in æternum irascaris nobis, vel justam tuam iram erga nos conceptam producas; nullus enim coram te consistere potest, aut cum fiducia loqui, neque ullus coram te vivens justificabitur. Omnis enim hominis justitia velut pannus menstruatæ est,

Εὐχὴ ἑτέρα ὁμοία τοῦ αὐτοῦ.

Ἰπεράγαθε Κύριε, δημιουργε τοῦ παντός, οὗ τὸ ἔλεος ἀμέτρητον, καὶ ἡ φιλανθρωπία ἀνείκαστος, ὁ τὰς ἀνομίας ἡμῶν πάσας ἀράμενος καὶ τῷ σταυρῷ προσηλώσας, ἵνα καθαγιασθῆς ἡμᾶς ἀναμάρτητος, καὶ παντὸς βύπτου ἀνεπίδεκτος· σοὶ θαρρόντες προσπίπτομεν ἱκετικῶς, ἀνεξίκακε Κύριε, καὶ τῆς σῆς ἀφάτου καὶ ἀμετρήτου φιλανθρωπίας τὸ πέλαγος ὑποσκοποῦντες, κράζομεν πρὸς σὲ τὸν εὐδιόλακτον Κύριον, Σῶσον ἡμᾶς. Οὐ φαρισαϊκῶς ψῆδᾶς ἡμῶν καὶ ὀμυφθίας ἀναφέρομεν· ἀλλὰ τελωνικῶς, οὐδὲ κατὰ τὸν ἀγνώμονα ἐκείνον ληστὴν· ἀλλὰ κατ' αὐτὸν τὸν εὐγνώμονα καὶ εὐχάριστον βοῶμεν τὸ Μνήσθητι. Διὰ τοῦτο νικησάτω τὸ ἀνεξερεύνητον ἔλεος τὰς ἀνομίας ἡμῶν, εἰ καὶ μὴ προσηκόντως μετανοοῦμεν καὶ ἐπιστρέφομεν. Δίξον καὶ ἐν ἡμῖν τῆς φιλανθρωπίας σου τὸ μέγεθος. Σπλαγχνισθῆτι καὶ διαλλάγηθι ὡς μακρόθυμος· ἐπὶ τῷ λαῷ σου· στήσον τὸ δρέπανον τοῦ θανάτου, ὥστε μὴ καθ' ἡμῶν προθῆναι· στήσον τὴν ταχέαν καὶ αἰσρον τοῦτου τομῆν. Στήσον τῆς λοιμώδους νόσου τὴν δικαίαν ταύτην φοβρὰν· στήσον τὴν βρομφαίαν τὴν καθ' ἡμῶν διεγειρομένην, ἵνα μὴ ἀπολώμεθα. Σοὶ γὰρ μόνῳ ἡμάρτομεν. Ἀλλὰ καὶ σοὶ μόνῳ προσπίπτομεν. Ναὶ Κύριε, ἐπάκουσον ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ ἀχρείων δούλων σου ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ, καὶ μὴ ἀπόστη τὰς δεήσεις ἡμῶν. Πάριδε τὰ πλημμελήματα ἡμῶν, τὰ ἐκούσια καὶ τὰ ἀκούσια, τὰ ἐν γνώσει, καὶ ἐν ἀγνοίᾳ ἵνα δοξασθῆ καὶ ἐν ἡμῖν τὸ πανάγιον ὄνομά σου· τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Εὐχὴ ἑτέρα ὁμοία ταῖς ἄλλαις, τοῦ αὐτοῦ.

Εὐδιόλακτε Κύριε, μακρόθυμε καὶ πολυέλεε, χορηγὲ πάσης κτίσεως λογικῆς τε καὶ νοερᾶς, ὁ τὸ εἶναι ἐξ οὐκ ὄντων τοῖς πᾶσι δωρούμενος, καὶ τὸ εἶναι πανσόφως ἡμῖν χαρισάμενος δοξολογίας καὶ ψαῖς εὐχάριστοις προσπίπτοντας τῇ σῇ ἀνείκαστῳ ἀγαθότησι, μὴ παρίδῃς ἡμᾶς, μηδὲ τὰς ἱλαστηρίους ἡμῶν προσευχὰς καὶ ἰκεσίας ἀπόστη. ἀλλ' εὐδόκησον ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου, καὶ ἴδε, καὶ ἐπίσκεψαι τὴν ἀμπελον ταύτην, καὶ κάρτισαι αὐτὴν, ἣν ἐφύτευσεν ἡ δεξιὰ σου, καὶ ἐξελοῦ ἡμᾶς ἀπὸ ταύτης τῆς δεινῆς καὶ λοιμώδους νόσου τῆς τομῆς τοῦ θανάτου, τῆς ψυχικῆς δηλαδὴ καὶ σωματικῆς. Ἡ γὰρ φοβερὰ αὕτη καὶ ἀπροσδόκητος συμφορὰ οὐ μόνον σώματα εἰς τέλος νεκροὶ καὶ διαφθείρει, ἀλλὰ καὶ ψυχὰς τελείως ἀπόλλυσιν, ἀμετανοήτως ἡμῶν διακειμένων, καὶ προσκεκρουκῶτων ἐντεῦθεν σοὶ τῷ Θεῷ ἡμῶν. Διὰ τοῦτο, σοῦ δεόμεθα καὶ σὲ παρακαλοῦμεν, ὅπως ἐπακούσης τῆς δεήσεως τοῦ λαοῦ σου καὶ ἰκεσίας, καὶ ἀποτρέψῃς τὸν θυμὸν σου ἀφ' ἡμῶν. Ναὶ Κύριε, μὴ ὀργισθῆς εἰς τοὺς αἰῶνας ἡμῖν, μηδ' ἐπιτείνῃς τὴν δικαίαν σου καθ' ἡμῶν ἀγανάκτησιν. Οὐδεὶς γὰρ δύναται ἐμπροσθέν σου στήναι, ἢ παρῆρησιάζεσθαι, καὶ

οὐδεὶς ζῶν ἄνθρωπος δίως ἐν σοὶ δικαιωθήσεται. Ἡ δὲ Πᾶσα γὰρ δικαιοσύνη ἀνθρώπου, ὡς βράχος ἀποκαθημένη, κατὰ τὸν μεγαλοφώνωτατον Ἡσαΐαν. Τὰ γὰρ ὄρη καὶ οἱ βουνοὶ τῷ σπ̄ φόβῳ συνεχόμενα κλονοῦνται καὶ φρῖσσοι. Κατὰ παυσον τοῖνον τὴν ὄργην σου ἀφ' ἡμῶν, ἀπόστρεψον τὴν αἰχμαλωσίαν ἡμῶν ἐκ τῆς δουλείας τῶν ἀσεβῶν· ἀλλὰ δὴ καὶ τὴν κατὰ νοῦν γινομένην αἰχμαλωσίαν τῇ τρικυμῇ καὶ ζέλῃ τῶν πειρατῶν ὑπὸ τοῦ νοητοῦ Φαραώ. Οὐδὲ γὰρ δυνάμεθα κατ' ἄμφω πλημμυλοῦντες βδεῖν σοι ψῆδην εὐχαριστήριον ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας. Μνήσθητι ἡμῶν, Κύριε, ἐν ἑλέει καὶ οὐκ ἐπιτιμοῖς κατὰ πέμψον ἡμῖν ἄγγελον πιστὸν φύλακα, ᾧ καὶ παρακάθου τὴν ζωὴν ἡμῶν, ὅπως ἐξέλῃται ἡμᾶς τῆς φουερᾶς τοῦ θανάτου ὄργης, καὶ τῆς ἀπροσδοκῆτος ταύτης βρομφίας. Ἴνα διὰ τῆς ἀπαλλαγῆς ταύτης καὶ ἀνέσῳς, δοξάζωμέν σε τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱόν, καὶ ἐδ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὴν μίαν θεότητά τε καὶ βασιλείαν, ἧ πρόπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Ἐνχὴ ἑτέρα τοῦ αὐτοῦ, ὑπὲρ τοῦ Χριστιανύμου λαοῦ.

Σοὺ δεόμεθα, καὶ σὲ παρακαλοῦμεν ἐκτενωῶς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα ἰδέῃς ὀφθαλμοῖς ἐπιθέψῃς ἐπὶ τὸν λαόν σου, καὶ ἐπὶ τὴν κληρονομίαν σου σπλαγχνισθεὶς ἐφ' ἡμῶν καὶ τὴν ἡμετέραν γῆν ἐξηρημωθεῖσαν διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν, καὶ αἰχμαλωτὸν γενοῦσαν καὶ δούλην τοῖς πολεμοῖς, ἐπευδοκῆσης ἐπανελθεῖν εἰς τὴν προτέραν ἐλευθερίαν, καθάπερ ποτὲ, καὶ τοῦ παλαιοῦ Ἰακώβ ἐκείνου τοῦ φέροντος τύπον τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, καὶ Θεοῦ ἡμῶν εὐδοκίῃ, καὶ θελήσει τῇ σπ̄ ὑποστρέψαντος τοὺς οἰκογενεῖς ἀπαντας πρὸς τὰ ἐπιγγελλόμενα τῶν ὑποσημένων σου ἀγαθῶν ἐπιανήγαγες. Καὶ γὰρ ἐπ' ἐκείνων τῇ συνηθείᾳ σου φιλιανθρωπίᾳ χρώμενος, ἀφήκας τὰς ἀνομίας αὐτῶν, κατέπαυσας πᾶσαν τὴν ὄργην σου, ἀπέστρεψας ἀπὸ ὄργης θυμοῦ σου, ἐπίστρεψον τοῖνον καὶ ἡμᾶς ὁ Θεός, καὶ τῶν σωτηρίων σου ἐντολῶν φροντίζειν ἀξίωσον, ἀπόστρεψον τὸν θυμὸν ἀφ' ἡμῶν, μὴ εἰς τοὺς αἰῶνας ὀργισθῆς ἡμῖν, ἢ διατεινῆς τὴν ὄργην σου, ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Ὁ Θεός σὺ ἐπιστρέψας ζώωσον ἡμᾶς, καὶ ὁ λαός σου εὐφρανθήσεται. Δείξον καὶ ἐν ἡμῖν τὸ ἔλεός σου, καὶ ἀκουσόμεθα εἰρήνην καὶ ἀγαλλίαν ἐπὶ σέ. Ναί, Κύριε, ἐπάκουσον ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ ἀχρεῶν δούλων σου ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ, τοῦ κατασκηνώσαι δόξαν καὶ εἰρήνην ἐν τῇ γῇ ἡμῶν. Τῇ γὰρ σπ̄ συνάρσει καὶ βοηθείᾳ θαρβούντες ἡμεῖς οὐ ἀνάξιοι, ἐλπίζομεν ἔλεος καὶ ἀλήθειαν ἐμπροσθεν ἡμῶν προπορεύεσθαι. Ἐκτός σου γὰρ ἄλλον οὐκ εἶδαμεν, τὸ ὄνομά σου ὀνομάζομεν, καὶ μὴ ἀποστραφῆς ἡμᾶς εἰς τέλος, ἀλλ' ἐξεγέρθητι, καὶ ἀνάστηθι εἰς τὴν βοήθειαν ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ ταπεινῶν, καὶ ὡς ἀμνησικαχός καὶ μετανοῶν ἐπὶ ταῖς κακίαις ἡμῶν ἐπίστρεψον τὴν αἰχμαλωσίαν ἡμῶν. Στήσον τὴν καταγίδια τῶν συμφορῶν· ἀνεξ ἡμῖν τὰ παραπτώματα ἡμῶν, ὅπως τῇ ἀνέσει τῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, σὺν τῷ μονογενεῖ σου Υἱῷ, καὶ τῷ ἀγίῳ σου Πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

A juxta grandiloquum Isaiam : et montes collesque timore tuo correpti concutiuntur et contremiscunt. Desine itaque nobis irasci, captivitatem nostram ab impiorum servitute immuta; sed et aliam quam mente subiiimus, tempestate et procellis tentationem acti sub spiritualis Pharaonis tyrannide, dissolve; neque enim in utroque homine actionis gratiarum canticum in terra aliena tibi personare possumus. Memento igitur nostri, Domine, in misericordia et miserationibus, angelum fidelem custodem, cui vita nostra commissa est, ab hoc tremendo lethi flagello, et inexpectata hac calamitate nos educturum ad nos mitte, ut libertate et vilæ securitate concessa, te Patrem, et Filium, et sanctum Spiritum celebremus, unam divinitatem et regnum; cui convenit omnis gloria, honor et adoratio in sæcula. Amen.

Alia ejusaem oratio pro Christiano populo.

Te rogamus et intense precamur Deum et Patrem Domini nostri Jesu Christi, ut oculo propitio misericordia motus super populum tuum et super hæreditatem tuam respicias, et terram nostram jam propter iniquitates nostras desolatam, captivam servamque hostibus factam in pristinam asseri libertatem tibi complaceat, sicut antiquo Jacob unigeniti Filii figuram præferenti, placito imperioque tuo in suam patriam reverso, incolas omnes in promissorum sibi bonorum possessione restituiti! Erga illos namque omnes solita tibi humanitate usus cunctas eorum iniquitates remisisti, iram placasti, a furoris tui impetu eos alienos fecisti. Convertite nos itaque, Deus noster, et sacularium mandatorum tuorum satagere nos concede; averte a nobis iram tuam, neque in æternum irascaris nobis, aut iram tuam in generationem et generationem extendas. Deus, tu conversus vivificabis nos, et plebs tua lætabitur in te. Ostende nobis misericordiam tuam: et pacem exultationemque in te audiemus. Ita Domine, exaudi nos peccatores et inutiles servos tuos in hac hora, ut gloria et pax in terra nostra inhabitet. Tua enim ope et subsidio frefi nos indigni, misericordiam pacemque, faciem nostram præcessuram, speramus. Præter te alium ignoramus, nomen tuum invocamus, ne avertas nos in finem, sed suscitare, et exsurge in nostri peccatorum et humilium occursum: et ut malorum immemor, et poenitentiam agens super malitiis nostris, convertite captivitatem nostram, et calamitatum nostrarum procellam cumprime. Dimitte nobis delicta nostra: ut in harum afflictionum relaxatione collaudemus te Patrem Domini Jesu Christi, cum unigenito Filio tuo, et cum sancto Spiritu: nunc et semper, et in sæcula, etc.

Alit ejusdem oratio in imperatorem, et in ejus A Εὐχὴ ἐτέρα εἰς βασιλέα, καὶ εἰς τὸν στρατὸν αὐτοῦ, τοῦ αὐτοῦ (1).

Domine Deus noster, qui solo sapientiae tuae verbo cuncta condidisti, et e nihilo ad esse illa adducta ineffabili tua virtute conjungis et componis: cuncta enim tibi facilia sunt, et tibi impossibile nihil est: proptereaque momenta, tempora et annos in unum conferens et coordinans, visibilem hunc mundum imperio tuo exornas: qui caelum expandis, et velut tabernaculum illud sub Moysse coloribus distinguis; qui prius multitudinem illam, et numerosam in millia Judaeorum gentem in ordine et concordia continuisti, et Moysen ipsum dextera tua et brachio robusto populi duces constituisti; una illis potestate tradita, et protectione fortisque manu illis semper intactis, servatis: qui solem in diei lucem, et lunam in noctis potestatem posuisti, qui numerum astrorum in firmamento nexu solido condensasti, illisque ordine dispositis, terminoque eorum praefixo, ne ulla ratione nos laedant, sed ut cursu et motu ad nutum tuum impigre roentur, perpetuum injunxisti motum, qui terram prius occultam et obscuram mox in lucem eductam propter hominum genus multiformi venustate depinxisti; qui virtute tua, te Abrahæ comitem, subactis eis cunctis hostibus, in itinere

Κόρις ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐν σοφίᾳ τὰ πάντα μόνῳ τῷ λόγῳ δημιουργήσας, καὶ ἐξ οὐκ ὄντων εἰς τὸ εἶναι τὰῦτα παραγαγὼν, καὶ εἰς ἕν συνάψας καὶ συνζωοποιήσας τῇ ἀρρόγητῳ σου δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ. Πάντα γὰρ δυνατὰ σοι· ἀδυνατεῖ δέ σοι οὐδέν. Καὶ διὰ τοῦτο καιροῦς καὶ χρόνου καὶ ἐνιαυτοῦς συνόψας; καὶ συναρμόσας τῷ σφ̄ βουλήματι, καὶ κατακοσμήσας τοῦτον τὸν ὁρώμενον καὶ βλέπόμενον, ὃ τὸν οὐρανὸν ἐξαπλώσας, καὶ χρωματώσας καθὰ καὶ τὴν σκηνὴν ἐκείνην διὰ Μωσέως, καὶ τὸ πλῆθος ἐκεῖνο καὶ μυριάριθμον γένος τῶν Ἰουδαίων καταστειλάς ἐν τάξει καὶ ὁμονοίᾳ, καὶ τὸν Μωϋσῆ ἐπ' αὐτοῖς διὰ τῆς σῆς δεξιᾶς καὶ βραχίονος ἰσχυροῦ δημαγωγὸν καταστήσας. Καὶ μίαν ἀρχὴν αὐτοῖς δοῦς, καὶ διατηρήσας αὐτοῦς ἀβλαβεῖς ἐν τῇ σῇ σκέπῃ καὶ κραταιῇ χειρὶ, ὃ τὸν ἥλιον θέμενος εἰς φῶς τῆς ἡμέρας, καὶ τὴν σελήνην εἰς ὄχλος τῆς νυκτὸς, ὃ τὴν πλῆθὺν τῶν ἀστέρων ἐπὶ τοῦ στερωμάτος καταπυκνώσας; τῇ στεγανότητι, καὶ τὴν ἀεικίνητον δοῦς αὐτοῖς κίνησιν, καὶ ἐν τάξει θέμενος τοῦτους τῷ σφ̄ προσταγμάτι φυλάσσειν τὸν ὅρον αὐτῶν, ὡς μὴ καὶ σύνολον ἡμᾶς περιβλεψαί, ὁλλὰ τῷ δρόμῳ καὶ τῇ κινήσει τρέψειν ἕκαστος κατὰ τὸ σφ̄ βούλημα, ὃ τὴν γῆν ἀόρατον οὖσαν τῷ πρῶ-

(1) Εὐχὴ εἰς βασιλέα καὶ εἰς στρατὸν. Orationem enim minus quam capessere aciem educturi, et cum hostibus signa collaturi, Christiani principes consueverunt. Hoc pietatis exemplum, et subjectionis erga Deum, cujus prosper beilorum successus, munus est, cunctis Christiano nomine regibus insignitis, primus inter principes Christianos Constantinus reliquit, qui referente Eusebio Vitæ ejus lib. II. cap. 4, Συνήθως ἐπ' ἐκαστῷ πρὸς τῆς μάχης; σκηνοποιούμενος ταῖς πρὸς Θεὸν εὐχαῖς τὴν σχολὴν ἀνετίθει. *De more suo ante initium praelium in tabernaculo separato* (tentorio nimirum ad instar ecclesie exstructo a sacerdotibus et diaconis custodito) *tempus precibus ad Deum fundendis liberum addidit.* Non enim oportere aiebat, hastis uti et rerum suarum spem in armis, aut corporum viribus ponere: sed universitatis Deum rerum omnium bonarum, et ipsius vitæ auctorem agnoscere, cui convenit expansis in caelum manibus, et sublatis in altum mentis oculis, constitutas preces reddere. Κάκεινον ταῖς εὐχαῖς νίκης δοτήρα, καὶ σωτήρα, φύλακα τε, καὶ βοηθὸν ἐπιδοῶν, *ad illum victoria largιτόrem, et conservatorem, custodem nobis adjutoremque precibus imploramus.* Καὶ τῆς εὐχῆς τοῖς στρατιωτικῶς ἅπασι ἐιδάκκαλος ἦν, αὐτὸς: Ῥωμαῖα γλώττη τοὺς πάντας ὡδε λέγειν ἐγγελεσάμενος, *Formulam vero precandi ipse omnibus militibus praecipit, mandavitque ut Latina lingua ita omnes precarentur:* Te so um Deum agnoscimus, te regem probitemur, te adjutorem invocamus, per te victorias consecuti sumus, per te hostes superamus, abs te et praesentem felicitatem consecutos latemur, et futuram adepturos speramus: tui omnes supplices sumus, abs te petimus ut Constantinum imperatorem nostrum, una cum piis ejus liberis diutissime nobis salvum et viciorum conserves. Τοιαῦτα κατὰ τὴν τοῦ φωτὸς ἡμέραν πράττειν τὰ στρατιωτικὰ τάγματα, καὶ τοιαῦτα εἰδὼσάν ἐν ταῖς πρὸς Θεὸν εὐχαῖς ἀφιεύσας φωνᾶς. *Ejusmodi fere sanciebat, a militibus lucida die hominica fieri: talesque ab eis voces in divinis precibus adhiberi.* His rudimentis praestitit Orientis

imperatores edocti, vix aut nunquam praetermissa oratione ad expeditionem profecti sunt: quam eorum pietatem celebrant Zonaras, Gregoras, lib. v. Nicetas lib. vi, et alii. ut eorum in hostes esset τελειουργὸς ὄρη, *Ecclesiasticis benedictionibus consecrata in hostes irruptio et omnium sacer impetus,* juxta Gregoræ verba lib. III. Et ad Constantini exemplum Mauricium imp. jam ab antiquo lib. v, cap. ult. descripsit Simocatta, Ἐπὶ τῷ μέγα τῆς θρησκείας καταπαννυχίζόμενον τέμενος, καὶ ληζόμενον ἅμα τῷ λαῷ εἰς τὴν πρὸς τοῦ ἀπτεος τῆς Θεομήτορος οὐκίαν διημερεύοντα μυσταγωγούμενος, καὶ τῆς θεανδρικής μεταλαγχάνοντα παύσειον. *In amplo Christianæ religionis templo nocte integra preces fundentem, et die sequente toto ad Dei matris ædem supplicationes cum populo peragentem celestisque convivii cibo sese pascentem,* ut robustior in hostes irrueret. Byzantium idem reversus et hinc nuntio accepto: Ἐπὶ τὸ τοῦ Θεοῦ μέγιστον ἀνά τὴν πόλιν ἐπινύχιζε τέμενος, εἶτα μετὰ τοῦ λαῷ τὰς ἰκετηρίας εἰς αὐτὸν ποιησάμενος; ἤξιστο τὸ θεῖον ἐπισημότερα δοῦναι τὰ τρόπαια. *In amplissimo urbis templo pervigilium egit, deinde ad supplicationem cum populo abiens, Deum precatur ut illustriora tropæa largiretur.* Et quod de Constantino Leonis Philosophi filio, ad pugnam ituro scripsit Cedrenus de omni alio dictum putes. Ἐξείσι Κωνσταντῖνος ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ τοῦ Ὀλύμπου ὄρει ταῖς τῶν ἐκείσε Πατέρων εὐχαῖς, καὶ μετ' αὐτῶν κατὰ Σαρακηνῶν ἐκστρατεύσας. *Exiit imperator Constantinus ad Olympum montem, ut Patrum qui ibi vivebant comprecationibus armatus, contra Saracenos expeditionem susciperet.* Quia vero, quod de Mauricio scriptum reliquit Simocatta: Το ξύλον τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ ἐς ἕψο, ἐπὶ δόρατος Χρυσῷ ἀπλήρωτο καὶ προηγέτο του τε βασιλέω, καὶ τῆς περιπέλου δυνάμει. *Lignum crucis Christi super hostili aureo sublime portatur, imperatoremque et circumfusum militum annectat:* orationem in hujusmodi signo cano et accipiendo rectari soliam subnectitur.

τον καὶ σκοτεινὴν ἀνακαλύψας, καὶ εἰς κάλλος αὐτὴν ἀναμορφώσας διὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων φύσιν, ὁ τῷ Ἀβραάμ ἐκείνῳ πρῶτῃ συνοδεύσας Οὐρανῶν σου δυνάμει, καὶ τοὺς ἔχθρους αὐτοῦ παραδόντας ὑποχείριον· αὐτοῦ, ὁ τὸν Γεδεὼν ἐν:σχυρῶν σου ὑπεναντίας πανολευθρία συντριψῶν καὶ ἀφανίσας, ὁ τῷ βασιλεῖ καὶ προφήτῃ Δαβὶδ τὸ κράτος δούς κατὰ τοῦ παλαμαιοῦ ἐκείνου Γολιάθ, καὶ εἰς τέλος αὐτὸν ἀφανίσας, ὁ διὰ τοῦ Θεράποντός σου Μωσέως τὸ γένος τῶν Ἑβραίων ἐλευθερώσας τῆς πικρᾶς δουλείας, καὶ τὸν Φαραὼ τῆ ἀμάχῳ σου δυνάμει καὶ κρατῶ σου χειρὶ πανστρατὶ καταποντίσας, καὶ παραπέμψας αὐτὸν τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης καὶ τὸν στύλον τοῦ φωτὸς ὁδηγὸν αὐτοῖς ἐπίδειξας, ἵνα μὴ προσκόπτωσιν οἱ πόδες αὐτῶν αὐτὸς καὶ νῦν, ἅγιε Βασίλειε τῆς δόξης, ἐξαπόστειλον ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου ἀπὸ θρόνου δόξης τῆς βασιλείας σου στύλον φωτεινὸν καὶ ὑπέροχον, εἰς ὁδηγίαν κατ' ἐχθρῶν ὀρωμένων καὶ ἀοράτων νίκην, τοῦ κρατίστου καὶ ἁγίου μου αὐτοκράτορος, καὶ ἐνίσχυσον αὐτὸν τῆ δεξιᾷ σου χειρὶ, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ πορευομένους πιστοὺς δούλους σου καὶ οἰκέτας, καὶ παράσχου αὐτῷ εἰρηνικὸν καὶ ἀτάραχον τὸ βεβαίωτον καὶ πάτη· στάσεως καὶ ἐμφυλίου πολέμου ἀνότερον. Ναί, Κύριε ὁ Θεὸς τοῦ ἐλέους, ἐπάκουσόν μου σοῦ ταπεινοῦ καὶ ἀναξίου δούλου σου, ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ, καὶ κραταίωσον μὲν αὐτὸν τῆ ἀμάχῳ σου καὶ ἰητήτῳ δυνάμει, τὰ δὲ τούτου στρατεύματα ἐνίσχυσον πανταχοῦ, καὶ διάλυσον τὰς ἐχθρὰς ἐπιναστάσεις· τῶν ἐπανισταμένων τῷ κράτει αὐτοῦ. Σύναψον αὐτοὺς ἐν ὁμονοίᾳ καὶ ὑποταγῇ δικαίᾳ, καὶ εἰρήνην βαθεῖαν καὶ ἀστασίαστον ἐν τῇ γῆ καὶ θάλασσῃ αὐτῷ βράβευσον, καὶ πάντα πρὸς τὸ συμφέρον ἐπιχορηγήσον· ἵνα τὰς ἐπεχειρομένας μάχας καὶ θορύβους ἀποσιεσάμενοι, ἐν ἐνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ δοξάζωμέν σε τὸν τῶν θαυμασίων Θεόν. Σὺ γὰρ εἶ ὁ βασιλεὺς τῆς εἰρήνης καὶ σωτὴρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Εὐχὴ ἑτέρα τοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν ὑψώσιν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιῦ σταυροῦ (2).

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὸν μονογενῆ σου Υἱὸν ἐξαποστείλαι καταδεξάμενος καταδεξάμενον πάντα παθῶν διὰ τὴν τοῦ γένους ἡμῶν σωτηρίαν, καὶ σταυρὸν καὶ θάνατον ὑπομείναι ἵποίησας, ἵνα τῆς τοῦ θανάτου πικρᾶς ἡμᾶς τυραννίδος ἐλευθερώσῃ, ὑψώσῃ δὲ πάντας εἰς ἑαυτὸν διὰ τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιῦ σταυροῦ προσκυνήσας, τοῦ ἀμάχου ὄπλου καὶ ἀητήτου σου δέσμεθα καὶ σὲ παρακαλοῦμεν τὸν Πατέρα τοῦ ἐννοσταίου, καὶ συναϊδίου καὶ συνδοξά-

(2) *Εἰς ὑψώσιν τοῦ, etc.* Huic orationi faciendae causam dedit imperii Græci decidens in dies gloria, et imperatorum in venerandam crucem devotio summa, et concepta de illa in bellorum periculis fiducia, quia plurimæ cælestis illis concessæ fuere victoria. Apparente namque illa sublimi in aere, postquam ejus signo labarum Romanorum Constantinus insignivit, et de Licinio tyranno triumphum egit, illud in veneratione habitum in bellis semper prætulērunt imperatores Romani. Hinc celebres illæ victricis crucis auxilium comparatæ, hinc ei cum imagine Virginis Nicopææ curru regio victæ, triumphales honores delati, hinc ei tropæa, et laudes epinicia decantata: hinc tandem

præbuit, qui profligandis et delendis adversariis Gedeonem in prælio animasti, qui regi et prophetae David adversus vetera:orem illum Goliath, robore viribusque collatis, victoriam etiam præbuit: qui Hebræorum gentem amara servitute per Moysen famulum tuum in libertatem asseruisti, et inexpugnata tua virtute validaque manu Pharaonem cum toto ejus exercitu in mari profundo demersisti, columnaque lucis viæ duce præmonstrata, ne pedibus offenderet, Israelera eripuisti. Ipse nunc rex gloriæ sancte, de sancto habitaculo tuo, de throno gloriæ regni tui, lucidam splendidamque columnam in ducem et victoriam adversus hostes visibiles et invisibiles potentis et sancti mei imperatoris mitte: et dextra tua manu illum, fidelesque tuos servos et famulos cum eo progressos, corrobora; pacificumque et a tumultu securum omnique seditione et civili bello, regnum superius confer. Fiat, Domine Deus misericordiae, me humilem et indignum famulum tuum in hora hac exaudi: animum illi inexpugnatae et invictæ virtutis præbe, cunctasque ejus acies confirma, et adversarios insultus ejus potentiae obstantes dissolve. In concordia et æqua subjectione cunctos ei subditos compone, profundaque et omni motu aliena pæce in terra et in mari illi concessa, cuncta ad utilitatem conferentia subministra: ut præliis et tumultibus depulsis, uno ore et uno corde te mirabilium patratorem Deum glorificemus. Tu enim es Rex pacis, et Salvator animarum nostrarum, et tibi gloriam referimus Patri, et Filio, et sancto Spiritui: nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

Altera ejusdem oratio in pretiosæ et vivificæ crucis elevationem.

Domine Deus noster, qui Filium tuum unigenitum cuncta pro generis nostri salute perpeti paratum in mundum mittere, crucemque et mortem subire voluisti, ut nos amara mortis tyrannide eriperet, cunctosque ad se per pretiosam et vivificam crucis, insuperatæ et invictæ armaturæ adorationem alliceret: te rogamus et precamur Patrem subsistentis in te coeterni et glorificandi tecum Verbi, ut per hujusmodi vivificam crucem Christia-

inter alia tria sacra flammula, medius ei digniorque locus in exercitu deputatus: de quo Codinus, *De off. curiæ Constanti*. Ἄλλο Φλάμουλον ἐστὶ σταυρὸς ἔχων εἰκόνα· τῶν ἁγίων τεσσάρων μεγάλων μαρτύρων Δημητρίου, Προκοπίου, καὶ τῶν Θεοδώρων. *Aliud Flamulum crux est, habens imagines (in quatuor extremis brachiis) qua nor sanctorum magnorum martyrum, Demetrii, Procopii, et utriusque Theodori*: στρατηλάτου videlicet et τυφω- νός. Educio vero exercitu cum imperatore hostes aggressurus procederet, in altum oratione præmissa erigebatur, et in conflictu pontifici, vel præcellenti Ecclesiæ ministro committebatur gestandum.

no-um gentem in unum concilium consensum; A
 piisque et Christum amantibus imperatoribus non
 adversus invisibiles modo, sed et visibiles eorum-
 que potestati oppositos hostes, tropæa victoriasque
 imperiaris. Per crucem siquidem directus est in-
 fernus, portæ paradisi sunt reseratae, ad cælum
 via facta est libera, et altissimi ad dexteram con-
 sessum consequi expectamus. Per eam sanctus
 factus est aer, renovata est creatura, cœlestia cun-
 cta et terrestria in unam compacta sunt Ecclesiam.
 Per eam reges imperant, per eam martyrum cho-
 rus, pontificum caterva, monachorum gloria, sa-
 cerdotum decor, mulierum honestas, cuncta deni-
 que per eam ejusque venerationem diriguntur. Ita
 Domine Deus noster, misericordiarum Pater, picta-
 tis fons, clementiæ abyssus investiganda, exaudi B
 me peccatorem et indignum servum tuum in hæc
 hora, virgæque peccatorum adversus justorum
 sortem, et desideratæ hæreditatis partem, extensam
 comprime: et ne trahas nos in finem propter no-
 men tuum sanctum: sed amanti Christum impe-
 ratori nostro calamitatum eum detinentium rela-
 xationem, et angustiarum, tumultuum et seditionum
 in eum ingruentium liberationem concede: brachium
 ejus corrobora, regnum ejus confirma, fines imperii
 expande, et sub ejus pedibus insurgentes in eum
 subterne. Angêlicis castris circumvalla illum,
 profundam securamque pacem illi concede, ut et nos
 præliis tumultibusque cunctis excussis, quietam et
 tranquillam vitam agamus, in omni pietate et honestate,
 uno corde et ore uno laudantes et celebrantes te
 solum verum Deum nostrum; virtute pretiosæ et
 vivificæ crucis, intercessionibus super omnes
 benedictæ Deiparæ et omnium sanctorum. Amen.

δοξάζοντες και εὐλογοῦντές σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν
 ἡμῶν· δυνάμει τοῦ τιμίου και ζωοποιοῦ σταυ-
 ροῦ, προσδίδεις τῆς ὑπερευλογημένης Θεοτόκου και
 πικτων τῶν ἁγίων. Ἀμήν.

Alia ejusdem oratio in sacri templi dedicatione.

Domine Deus noster, qui creaturam omnem solo
 verbo conditam ad esse perduxisti, inenarrata vero
 ratione varie illam exornasti; qui expansum super
 eam Spiritu tuo contraxisti, et solare lumen in
 ejus initiationem super eam effudisti; qui famulo tuo
 Moysi, ut præcipuam laudem aliquam officio tuo
 excellentissimo adjungeret inspirasti, ita ut dice-
 ret vilisse te lucem, quod esset bona, eamque
 diem v. casse: quam etiam nos contemplati, luci-
 dissimumque hunc solem cunctam creaturam die-
 bus singulis initiantem, te tunc diei veri solem,
 lucemque occasum nesipientem celebramus, qui per
 Filium tuum naturam nostram consecrasti sancto
 tuo Spiritu voluisti, ita ut ejus dono plusquam sol
 ipse, justî effulgeant: te rogamus, et te preca-
 mur Patrem Verbi, et Dominum Deum nostrum,
 ut postquam ineffabili tua humanitate et im-
 mensa misericordia, creatura cuncta initiatio-
 nem suscepit, et vctus lex in novi Testamenti

σμένου Λόγου, ὡς ἂν διὰ τοῦ τοιοῦτου ζωοποι-
 οῦ σταυροῦ εἰς μίαν συνάφην ὁμόνοιαν τὸ τῶν Χριστι-
 ανῶν γένος, ἑωρούμενος τοῖς εὐσεβέσι και φιλοχρί-
 στοῖς βασιλεῦσι τρόπια και νίκας, οὐ μόνον κατὰ
 τῶν ἀδράτων ἐθρῶν, ἀλλὰ και κατὰ τῶν ὁρωμένων
 δι' ἀντεκαθισταμένων τῶ κράτει τῆς βασιλείας αὐ-
 τῶν. Δι' αὐτοῦ γὰρ ὁ ἄβυθος ἐσχόλυται, πύλαι τοῦ
 παραδείσου ἠνοίχθησαν, ἡ πρὸς οὐρανούς ἀνοδος
 ἡμῶν γέγονε. Δι' αὐτοῦ τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου πα-
 ραστάσεως τυχεῖν ἐλπίζομεν. Δι' αὐτοῦ ὁ αἰθήρ ἡγια-
 σθη, ἡ κτίσις ἀνεκαίνισθη, τὰ οὐράνια πάντα και
 ἐπίγεια εἰς μίαν συνήφθησαν Ἐκκλησίαν. Δι' αὐτοῦ
 βασιλεῖς βασιλεύουσι, δι' αὐτοῦ μαρτύρων χορός,
 ἄρχιερέων ἐκλήρυς, μοναζόντων ὄδξα, ἱερῶν εὐ-
 πρέπεια, γυναικῶν σεμνότης, και πάνθ' ὅσα τοιαῦτα
 δι' αὐτοῦ κατορθοῦνται, και τῆς αὐτοῦ προσκυνή-
 σεως. Ναί, Κύριε ὁ Θεός ἡμῶν, ὁ Πατήρ τῶν οἰκτιρ-
 μῶν, ἡ τοῦ ἔλλους πηγὴ, και τῆς φιλανθρωπί-
 ας ἀνεξίτητος ἄβυσσος, ἐπίκουσόν μου τοῦ ἀμαρτω-
 λῶ και ἀναξίου δοῦλου σου ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ, και
 στήσον ἐπεκτεινομένην ἡβὴ βάβδον τῶν ἀμαρτωλῶν
 κατὰ τοῦ κλήρου τῶν δικαίων, και τῆς μερίδος τῆς
 ἐπιθυμητῆς κληρονομίας σου, και μὴ παραδῆς
 ἡμᾶς εἰς τέλος διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον· ἀλλὰ
 θύρησαι τῶ φιλοχρίστῳ βασιλεῖ ἡμῶν ἀνεσιν τῶν
 κατεχόντων αὐτὸν ἀνιερῶν, και ἀπαλλαγὴν τῶν
 ἐπεχουσῶν συμφορῶν, και θορύβων, και στάσεως.

Ἐνίσχυσον αὐτοῦ τὸν βραχίονα, κράτυνον τῆς γῆς
 αὐτοῦ τὰ σκιοῖσμάτα, και τοὺς ἐπανισταμένους
 αὐτῶ ὑπέταξον ὑπὸ τοῦ πόδα αὐτοῦ. Ἀγγελικὰς
 παρεμβολὰς αὐτὸν περιφορήσον, χήρισον αὐτῶ
 τῆν βαθεῖαν και ἀναφαίρετον εἰρήνην· ἵνα και ἡμεῖς
 τὰς ἐπιγινομένας μάχας και θορύβους ἀποσεισάμε-
 νοι, ἡρεμον και ἡσυχον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐλα-
 βείᾳ και σεμνότητι, ἐν ἑνὶ στόματι και μιᾷ καρδίᾳ
 ἡμῶν· δυνάμει τοῦ τιμίου και ζωοποιοῦ σταυ-
 ροῦ.

*Εὐχὴ ἑτέρα τοῦ αὐτοῦ εἰς τὰ ἐγκαίνια τοῦ θείου
 ναοῦ.*

Κύριε ὁ Θεός ἡμῶν, ὁ τὴν κτίσιν μόνῳ τῶ λόγῳ
 δημιουργήσας, και εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν, ἀρρή-
 τοῖς δὲ λόγοις ποικίλως ταύτην διαμορφώσας, ὁ τὸ
 ἐπιφρόμενον ἐπ' αὐτῇ σὸν Πνεῦμα συστελλας, και
 τὸ ἡλιακὸν τοῦτο φῶς ἐπ' αὐτὸν ἐκχέας, εἰς τοῦτον
 τὸν ἐγκαινισμὸν, ὁ τῶ θεράποντι σου Μωσεί ἐμ-
 πνεύσας ἐπαινὸν τινα ἐξαίρετον προσθεῖναι τῇ ἀρί-
 στη σου δημιουργίᾳ, και εἰπεῖν· ἴδεν σε τὸ φῶς, ὅτι
 καλὸν, και ἡμέραν τοῦτο καλέσει· ὅπερ δὴ και
 ἡμεῖς ὀρώμετες, και τὸν φανότατον τοῦτον ἥλιον
 ἐγκαινίζοντα κατ' ἐκείτην τὴν κτίσιν, σὲ τὸν τῆς
 ὄντως ἡμέρας δοξάζομεν ἥλιον, και τὸ φῶς σου τὸ
 ἀνέσπερον. Ὁ διὰ τοῦ Υἱοῦ σου ἡμῖν ἐντειλάμενος
 ἐγκαινισθῆναι τὴν ἡμετέραν φύσιν τῶ ἁγίῳ σου
 Πνεύματι, ὥστε και διὰ τῆς ὁμοῦ ταύτης τοῦς
 δικαίους ἐκλάμψειν κατὰ τὸν ἥλιον, σοῦ δόμοιθα,
 και σὲ παρακαλοῦμεν, τὸν Πατέρα τοῦ Λόγου, τὸν
 Κύριον και Θεὸν ἡμῶν, ἐπεδὴ τῇ ἀφάτῳ σου φιλαν-
 θρωπίᾳ, και τῶ ἀμετρήτῳ σου ἔλεει, ἡ κτίσις τὸν

ἐγκαινισμὸν ἰδέξατο καὶ ὁ παλαιὸς νόμος· εἰς τύπον Δ τῆς νέας Διαθήκης ἐν τῇ παρὰ τῷ Σινᾷ ὄρει σὴ θεο-
 πτεία· καὶ ἐν τῇ βράτῃ ἐκείνῃ τῇ θυμαστῇ, καὶ ἐν
 τῇ τοῦ μαρτυρίου σκητῇ, καὶ ἐν τῷ τοῦ Σολομῶντος
 ἐκείνου περικαλλεστῆτι ναῷ, ἰεὺς ὄμματι ἐπιβλε-
 ψὸν ἐφ' ἡμᾶς· τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ ἀναξίους δο-
 λους σου, τοὺς κατοικοῦντας τοῦτον τὸν οἶκον τὸν
 οὐρανομήκη, τὸ τῆς οἰκουμένης καὶ χύχημα, τὸ θυσια-
 στήριον τὸ ἀληθινὸν τῆς σῆς ἀββήτου δόξης, καὶ κα-
 τάπεμψον τὸ πανάγιόν σου Πνεῦμα ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ
 τὴν κληρονομίαν σου, καὶ κατὰ τὸν θεὸν Δαβὶδ,
 ἐγκαινίσσον ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν πνεῦμα εὐθές, καὶ
 πνεύματι ἡγεμονικῷ στήριξον ἡμᾶς. Καὶ τοῖς μὲν
 βασιλεῦσι ἡμῶν τρόπαια καὶ νίκας κατὰ τῶν ὀρατῶν
 καὶ ὁρατῶν ἐχθρῶν δώρησαι· ἡμῖν δὲ, ὁμόνοιαν καὶ
 εἰρήνην, τοῖς δὲ τὴν σκωδομὴν ταύτην καὶ τὸν τοῦ Β
 ναοῦ ἐγκαινισμὸν ἔρωσι θεῖον ποιησαμένους· διὰ σπου-
 δῆς, ἄφρασι τῶν πλημμελημάτων παράσχου· δώρη-
 σαι αὐτοῖς τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα, ἔγειρον αὐ-
 τοὺς εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν σου, χάρισαι
 αὐτοῖς τὸν ἐγκαινισμὸν τῆς δωρεᾶς τοῦ ἁγίου σου
 Πνεύματος· ἵνα ἀκατακρίτως προσκυνῶσι σε τὸν
 Χριστόν· προσβίβαις τῆς Θεοτόκου, καὶ πάντων ἁγίων σου. Ἀμήν.

Εὐχὴ ἑτέρα τοῦ αὐτοῦ εἰς ἐγκαινία ναοῦ.

Προαιώνιε Λόγε, καὶ Υἱὲ μονογενεῖς τοῦ Θεοῦ, Θεὸς
 ἀληθινὸς, δημιουργεὶ πάσης κτίσεως αἰσθητῆς τε καὶ
 νοητῆς, ὁ ταύτην τὴν κτίσιν πανσφόως καθωράσας,
 ὁ τὴν ἐπάνω τῆς γῆς ὑγρὰν καὶ διαλαλυμένην τῶν C
 ὑδάτων φύσιν εἰς μίαν συναγωγὴν καὶ συνάθροισιν
 ἀγαγὼν, καὶ τῷ θεῷ σου Πνεύματι τῷ ἐπάνω τοῦ
 ὕδατος ἐπιπερομένῳ τὴν γῆν πᾶσαν κατακοσμήσας,
 καὶ τὸν κόσμον ἅπαντα ἐγκαινίσας, ὁ τὴν σκηνὴν
 τοῦ μαρτυρίου ἐκείνην τεχνικῶς κατασκευάσας διὰ
 Μωσέως, καὶ Πνεύματι σου ἁγίῳ ἐγκαινίσας· αὐτήν,
 ὁ τῷ σοφῷ Σολομῶντι προστάξας οἰκοδομῆσαι οἶκον
 ἁγ.ον καὶ περιφανῆ τῆς σῆς ἀφράστου καὶ ἀνεκδιη-
 γήτου δόξης, καὶ τοῦτον ἐγκαινίσας· τῷ Πνεύματι σου
 ἐφ' ἁγίῳ, καὶ τῆς ἐπικαλυψάσης αὐτὸν τότε δόξης,
 καὶ χάριτος τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος, πάντας τοὺς
 σῆς γερούσιας ἐκείνης τῶν Ἰουδαίων Θεατὰς γενέ-
 σθαι παρασκευάσας· σοῦ δεόμεθα καὶ παρακαλοῦ-
 μεν, ἀνάρχε Λόγε, καὶ Υἱὲ τοῦ ἀνάρχου Πατρὸς, ἵνα
 καὶ ἡμῖν ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ καταπέμψῃς τὴν χάριν D
 τοῦ παναγίου σου Πνεύματος, καὶ τὸν νῦν ἐγερθέντα
 ναὸν εἰς σὴν δοξολογίαν καὶ ἐπαινον στηρίξῃς καὶ
 ἐνδυναμώσῃς φυλάττων αὐτὸν ἕως τῆς τῶν αἰώνων
 συντελείας, καὶ τῷ Πνεύματι σου τῷ ἁγίῳ τοῦτον
 ἐγκαινίσῃς, ὡς ἂν ἐν αὐτῷ τὰς ἀντιμάκτους θυσίας
 προσφέρουσι σοι, μέτοχοι· γενώμεθα τοῦ ἁγίου
 Πνεύματος, ἐγκαινισθέντος ἐν τοῖς ἐγκάτοις ἡμῶν,
 καὶ τὸ τῆς διανοίας ἡμῶν ἡγεμονικὸν στηρίζοντος,
 καὶ παρέχοντος· μουσικῶς· τὰς νοερὰς θυσίας διὰ
 τῆς καθάρσεως τοῦ νοῦς, προσφέρειν σοι τῷ Δε-
 σπότη Θεῷ εἰς δόξαν καὶ τιμὴν τοῦ ἀνάρχου καὶ ἀθα-
 νάτου Πατρὸς σου, καὶ σοῦ, τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ αὐτοῦ,
 καὶ τοῦ παναγίου, καὶ ἀγαθοῦ καὶ ζωοποιῶ
 Πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

A figuram, tua divina apparitione in monte Si. a.
 et in mirando illo rubo, et in testimonii ta-
 bernaculo, et in speciosissimo Salomonis templo
 consecrata est; ita nos peccatores et indignos fa-
 nulos tuos domum hanc velut cælum proten-
 sam, terræ decus, et ineffabilis tuæ gloriæ altare
 verum incolentes oculo propitio respicias: et sancti-
 ssimo tuo Spiritu super nos et super hæredi-
 tatem tuam juxta divinum David demisso, innova
 in cordibus nostris rectum spiritum, et spiritu
 principali nos confirma. Et imperatoribus quidem
 nostris tropæa victoriasque adversus visibiles atque
 invisibiles hostes concede, nobis autem summo
 divini amoris studio fabricam hanc ejusque conse-
 crationem celebrantibus, concordiam et pacem, et
 delictorum indulgentiam præbe: salutem postulata
 conducentia præbe, ad mandatorum tuorum execu-
 tionem cunctos excita, doni sancti tui Spiritus
 initiationem largire, ut incondemmate te Deum
 verum, et quem misisti Jesum Christum colant;
 precibus Deiparæ et omnium sanctorum. Amen.
 μόνον ἀληθινὸν Θεόν, καὶ ὃν ἀπίστευτα Ἰησοῦν

Alia ejusdem oratio in templi dedicatione.

Verbum æternum, Fili unigenite Dei, Deus vere,
 creaturæ cunctæ sensibilis et intellectualis opifex,
 qui mundi fabricam sapientissime exornasti, qui
 humidam fluxamque aquarum naturam super tellu-
 rem expansam in æcervum e: quasi cumulum
 unum adduxisti, et divino tuo Spiritu super aquas
 delato terram omnem decorasti, unaque totum
 mundum consecrasti, qui etiam testimonii taber-
 naculum arte summa a Moyse elaboratum initiasti,
 qui Salomoni et domum sanctam et magnificam
 ineffabilis et inenarratæ gloriæ tuæ constructet
 præcepisti, eamque denuo Spiritu tuo sancto glo-
 riaque illam totam obtegente, et sancti Spiritus gra-
 tia (Judæorum senatu circumspectante) dedicari
 mandasti: te rogamus et precamur, Verbum causa
 expers et æternum Patris principium nescientis Filii,
 ut nobis etiam in hac hora sancti Spiritus gratia
 missa, constructum in laudem et gloriam tuam
 templum stabilias et confirmes, illudque ad mundi
 usque consummationem conservandum sancto tuo
 Spiritu consecratum esse jubeas: ut incrementas
 in eo hostias tibi offerentes, Spiritus sancti in præ-
 cordiis nostris innovandi, et mentis nostræ prin-
 cipem partem confirmaturi, et spirituales hostias
 per mentis elevationem tibi Deo Domino, in glo-
 riam et honorem principii expertis et immortalis
 tui Patris, unique, unigeniti ejus Filii, et sanctissi-
 mi, et boni et vivifici Spiritus, offerre largientis,
 participes esse possimus, nunc et semper, et in
 sæcula sæculorum. Amen.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ

ΤΟΥ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ

ΎΜΝΗ ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΕΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗΝ ΚΑΙ ΠΛΑΣΤΗΝ ΗΜΩΝ ΘΕΩΝ

Περιτχουσα πάντα τὰ ἀνθρώπινα πάθη καὶ ἐκφραυλιζουσα.

NICEPHORI CALLISTI

XANTHOPULI

PRECATIO CONFESSORIA AD CREATOREM AC PLASMATOREM NOSTRUM

In qua notantur pravi omnes humani affectus (1).

(Opp. Theod. Prodrumi, Basil. 1545, 8°.)

Ἐξομολογούμαι σοι, Πάτερ, Κύριε, ποιητὰ οὐρανοῦ καὶ γῆς, εὐσπλαγχνε μακροθύμει, φιλάνθρωπε, ὑπεράγαθε, ἀνεξίκακε, πολυέλεε, φιλάγαθε, εὐσμπάθητε, οἰκτιρῶν καὶ ἐλεήμων Θεὲ, σὺ οἶδας, σὺ γινώσκεις τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν, καὶ μᾶλλον ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, καὶ ἀναξίου οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὅτι εἰμι ὅλος ῥύπος καὶ μίασμα, παραβαίνων καθ' ἡμέραν καὶ ὥραν τὰς ἀγίας σου ἐντολάς καὶ τὰ θεῖά σου περὶ ἡμᾶς, καὶ πρὸ τοῦ ἀδεκάστου καὶ φοβεροῦ σου βήματος τὸ συνειδός με ἐλέγχει, ὅτι οὐκ ἔστιν ἁμαρτία, ἣν οὐκ ἐποίησα, ἐν λόγῳ, ἐν πράξει, ἐν διανοίᾳ; μελέτῃ, ἐν περιέργῳ τῇ θεωρίᾳ, διὰ πάντων μου τῶν αἰσθήσεων, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν τὴν ἔλπον μου βίον καταδαπάνησα, ἀισχρῶς καὶ ἀσώτως

διάγων. Καὶ τόσον ἠνέσχετό σου τὸ ὑπεράγαθον ἔλεος, ὅτι οὐδεμίαν ὥραν εἰμι ἱκανὸς ἰδεῖν τὸ φῶς σου, καὶ τῶν ποιημάτων σου ἀπολαῦσαι τῶν σφύδ; δημιουργηθέντων δι' ἐμὲ τὸν ἀνάξιον, ὅθεν καρσπύχρανα καὶ παρώργισα τὸ πανάγιον καὶ σιωτήριον ὄνομά σου. Τί γάρ ἐστι τῶν ἐν τῷ βίῳ θειῶν, ὃ διὰ πάντων οὐκ ἔπραξα τῶν μελῶν; Ἄλλ' ἐπεὶ ἀπειρήν σου τὸ ἔλεος, καὶ ἀνεξιχνίαστός σου ἡ ἀγαθότης, καὶ ἡ διὰ τὴν ἁμαρτωλὸν ἐμὲ ἀνοχὴ καὶ μακροθυμία σου, καὶ ἠνέσχου μου ἄχρι καὶ σήμερον, μὴ εἰς τέλος ἐγκαταλίπῃς με. Σὺ γὰρ εἰ ὃ θέλων πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν τῶν πεπραγμένων ἔλθειν, δι' οὗ καὶ ὁ μονογενὴς σου Υἱός, ὁ Κύριος; ἡμῶν καὶ Θεός, δι' ἄφρων ἔλεος

Coram te animum revelo meum, Pater Domine, creator caeli et terrae, misericors, magnanime, hominum amice, optime, patientissime, misericordiae auctor, tu cognitam habes debilitatem nostram, magis autem meam peccatoris, qui indignus sum caelo et terra; qui homo nequam omnibus diebus atque horis mandata tua transgressor caelestis. Ecce, coram tribunali tuo horrendo conscientia me mea accusat, quod non est peccatum quod non commisi, verbo, actu, cogitationibus, consiliis, per omnes sensus; ut uno verbo dicam, totam vitam quam turpiter et acc-

leste transegi, et sine summa tua indulgentia par non essem rebus contemplandis quas in sapientia tua creasti ad meam peccatoris indigni utilitatem, qui nomen tuum salutare ac sanctum saepe saepius offendi. Quod crimen, ut humane loquar, ego uno aliove membro non patravi? Sed tu, pro infinita tua misericordia et bonitate inexhausta, mihi ad hunc usque diem indulisti, nec ad finem usque dereliquisti. Tu enim omnes homines salvari et ad tui cognitionem vis pervenire; quare etiam unigenitus tuus Filius ac Dominus noster et Deus, qui pro

(1) Nemo crediderit Nicephorum, in hac Confessione deprecatoria, sua peccata personalia enumerare. Vix enim fieri potest, ut mortalis unus tot scelera, tot crimina, tot nefanda facinora unquam committat. Voluit nempe auctor, ut ex titulo patet, omnia fere vicia et scelera quibus humana vita, universim accepta, aliquando inquinari potest, recensere. Haec itaque precatio non ita intelligenda est, acsi Nicephorus, vel quispiam alius his horrendis peccatis omnibus aliquando fuisset obnoxius, sed ita ut auctor exponere voluerit peccata omnia quibus peccatores etiam maximam rei esse possunt. Habetur videlicet, in hac Confessione deprecatoria, veluti *Examen generale conscientiae humanae*, ut aiunt, in forma actus contritionis, ac sine ulla detestationis commissorum peccatorum institutum. Haec in gratiam auctoris observanda esse putavimus. Textum ex edit. Basil. expressimus quae inter mentiosiores mendosissima est. Pro posse tamen nostro sanare conati sumus.

εὐδοκίας σου κλίνας τοὺς οὐρανοὺς καταβίβηκε, καὶ ἄγγελος σου ἔπεσε ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἔλασεν τὸν οὐρανόν, καὶ ἔβρασε ἕρως, καὶ ἔβρασε ἕρως, καὶ ἔβρασε ἕρως.

Ἐγὼ γοῦν ὑπὲρ ἅπαντας ἥμαρτον, καὶ πάντα ὑπερέβην ἐν ἀνομίαις. Δι' ἐμὲ γοῦν τὸ πλεόν γενέσθαι, ὅθεν καὶ ἐν ἐμοὶ γὰρ γενέσθω σου τὸ ἔλεος, θαυμαστόν. Ὑπὲρ γὰρ ἁμαρτωλῶν ἡ εὐδοκία καὶ ἡ ἀκροασις σου, καὶ ἡ ἀκροασις αὐτοῦ συγκατάβασις. Σὺ οἶδας, σὺ γινώσκεις τὰ κρύφια τῆς καρδίας μου. Μὴ τοίνυν στήσης κατὰ πρόσωπόν μου τὰς ἁμαρτίας μου, ἀλλ' ἐπράξα ἐν λόγῳ, ἐν ἔργῳ, ἐν διανοίᾳ, ἐνθυμήσει, ἐν νοκτὶ, ἐν ἡμέρᾳ, ἐκουσίως, ἀκουσίως, ἐμφανῶς, ἀφανῶς, ἐκ συναρπαγῆς, ἐκ μελέτης, ἐκ συνηθείας μακρῆς καὶ προσκαίρου, ἐν πάσῃ ἡμέρᾳ τε καὶ ὥρα καὶ στιγμή καὶ ῥοπή, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, πάσῃ κινήσει καὶ διαθέσει μου σωματικῇ τε καὶ νοερᾷ. Οὐδὲς, οἶδας, Κύριε, ὅτι οὐκ ἔστιν ἐπὶ τῆς γῆς ὡς ἐγὼ ἄλλος ἐν ἁμαρτίαις, καὶ ἀσυνεταίῃς, καὶ αἰσχρουργίαις, καὶ οὐκ ἔστιν ἕτερόν τινα εὑρεῖν κατὰ τὰ ἐμὰ ἔργα πολυτελευτάμενον, ἀπ' οὗ τὸδε τὸ πᾶν παρήγαγες, καὶ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος συνέστησας; τῷ σὺ τῆς ἐξουσίας θελήματι. Γέγονα παρόμοιος τῷ ἀρχεκάκῳ Σατάν ὑπὲρ τοὺς προπάτοράς μου, παρέβην τὰς ἀθανάτους καὶ ἀγίας σου ἐντολάς, καὶ τῆς τρυφῆς ἐμαυτὸν ἐξέωσα. Ἀδελφοκτόνος ἐγενόμην ὑπὲρ τὸν Κάϊν, τὴν ψυχὴν μου θανατώσας διὰ τοῦ σώματος, ὑπερήλασα τὸν Λάμεχ, τὸν νοῦν τε καὶ ἐμαυτοῦ τὰς αἰσθησεις ἀποκτείνας διὰ τῶν αἰσχρῶν ἡδονῶν, ὑπὲρ τοὺς ἐν τῷ κατακλυσμῷ παρηνόμησα. Οὐδὲν πρὸς τὴν ὑπερβολὴν τῶν κειμένων μου οἱ Σοδομίται, Αἰγύπτιοι ἐγενόμην καὶ σκληροκάρδιοι πρὸς τοὺς λόγους σου Φαραὼ, ὑπὲρ τοὺς

ἄγγελοὺς ἐν ἐρήμῳ καὶ παραβεβηκότας τὸν νόμον σου ὑπὲρ τοὺς Νινευίτας ἡρόνησα. Τί πρὸς τὰς ἐμὰς ἐκ διαθέσεως πράξεις ἢ παρνομία τοῦ Μανασσή, ἡ ἢ τοῦ Δαυὶδ ἁμαρτία; Ὑπὲρ τὴν ληστικὴν ἥμαρτον, ὑπὲρ τὴν τελώνην, ὑπὲρ τὴν ἄσπαστον οὖν ἐβίωσα, ὑπὲρ τὸν Πέτρον, ἱεροδράμην σε, ὑπὲρ τὸν ἀμεταγέλητον ἀπλῶς; εἰπεῖν ὑπὲρ ἅπαντας, καὶ τοὺς ἄρχιτοὺς τῆς κακίας ἐξωμώθη, τοὺς αἰσχροὺς καὶ πονηροὺς δαίμοσιν ἐν πᾶσι τοῖς αὐτῶν θελήμασι κατακλουθῶν. Ἀλλὰ σὺ δεῖξον ἐπ' ἐμὲ τὰ ἔλεός σου· καιρὸς φανῆναι σου τὸ πέλαιος; τῆς χρηστότητος. Ποίησον μετ' ἐμοῦ σημεῖον εἰ; ἀγαθὸν ἀνεξικακίας καὶ ἀγαθότητος ἄβυσσον. Ἡμαρτον ὡς οὐδεὶς, παρηνόμησα ὡς οὐχ ἕτερος. Μετανοῶσαι ἐπιβίβημι, καὶ μίαν ὄραν οὐ δύναμαι στέργειν τὰς ἐμὰς συνθήκας. Ἡμαρτον ὑπὲρ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς μου. Σὺ μακρόθυμος ἄνθρωπος, σὺ πολυέλεος, καὶ ἡ φιλανθρωπία σου ὑπερέβηκε. Καὶ νῦν δεῖξον τὸ ἔλεός σου εἰς τὸν πλείεστα ἐξαμαρτήσαντα. Διὰ τοῦτο γὰρ ὑπὲρ φύσιν ἡ συμπέθειά σου καὶ ἡ χρηστότης σου, ὅτι τὸν ὑπὲρ φύσιν ἁμαρτήσαντα σώσεις. Οὐκ ἔστιν ἁμαρτία ἡ νικῶσα τὸ ἔλεός σου. Μᾶλλον δὲ τι φημί, ἀπεριόριστόν σου τῆ φιλανθρωπίας τὸ πέλαιος, ἀνεύκαστος εἰ καὶ ἀπερινώτος ἡ ἀνεξικακία καὶ ἀγαθότης σου. Τὰ δ' ἐμὰ πταίσματα, εἰ καὶ μέγιστα εἰσι καὶ ἀτόγκριτα, ἀλλὰ πρὸς τὸ τῆς συμπαθείας σου ἀδελφότητον καὶ ἀπεριόριστον πέλαιος βανίδος πολλοσθημόριον εἰκασται, οὐ τὰ ἐμὰ δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπ' αἰῶνος ἀπάντων ἁμαρτησάντων καὶ ὑπὲρ ἐμὲ, εἰ τῶς τίς ἐστι νικῆσας ἐμὲ τοῖς κακοῖς.

Διὰ τοῦτο προστρέχω σοι τῷ ἀγαθῷ μου Δεσπότη,

ineffabili sua misericordia de caelo descendit, Virginitatem intravit, dein alapis cæsus crucifixionem ac sepulturam subiit.

Ego plura quam quisvis alius peccata commisi, ac leges tuas transgressus sum; et me peccata cumulata sunt; in me igitur miram tuam manifesta misericordiam. Peccatoribus enim benevolentiam, gratiam et liberalitatem tuam reservas. Tu cordis mei abyssos novisti. Quare e facie mea amove peccata quæ commisi verbo, re, cogitatione, voluntate, noctu, diu, volens, nolens, rapinam, meditatione, ex veteri aut temporanea consuetudine, singulis diebus, omni temporis momento, ut uno verbo dicam, sensuum exteriorum aut interiorum adiutorio, perfeci. Probe nosti, Domine, quod homo æque peccaminosus atque ego non est in terris, non invenies qui libidinum et flagitiorum spurcicia ut ego contaminatus sit, ex quo universum e nihilo ad esse jussu tuo evocasti. Similis factus sum sceleratissimo Sathanæ magis quam majores mei: immortalia tua et sancta mandata transgressus sum. Fratricida super Cain evasi, quod animam per corpus occidi; Lamech superavi, quod mentem et animum voluptatum diluvio immerisi; plus quam interempti illi misceri peccavi. Turpiora quam ego non fecerunt ipsi Sodomitæ; Ægyptius factus sum

et dura cervice, alter Pharaon, mandata tua conspui. Plura ego crimina patravi quam qui in deserto murmuraverunt et leges tuas pedibus calcaverunt; plus quam Ninevitæ in peccatis jaceo. Quid Manassis crimina ad mea comparata? quid ipsius Davidis peccata? Majorem ego injuriam feci quam latro, quam publicanus, quam filius prodigus, quam Petrus qui magistrum suum negavit, ut paucis dicam, quam omnes; ideoque perversissimus, imo dæmonibus, quorum exemplum imitatus assimilatus sum. Tu autem misericordiam ostende, et bonitatis tuæ pelago animam meam irriga. In impatienciæ ac indulgentiæ exere indicia. Peccavi ut nemo alius, super capillos capitis mei. Tu solus longanimis, misericors; magnitudo tua infinita est. Nunc igitur maxime misericordiam effunde in maximum peccatorem; ideoque enim indulgentia tua atque bonitas transcendit omnia, quia eum qui summa crimina perpetravit, salvas pro immensa tua mansuetudine. Quid plura? misericordie tuæ pelagus infinitum, patientia tua inexhausta; peccata autem mea quantumvis maxima præ misericordie tuæ pelago gutta apparent, nec mea solum, sed omnium qui a mundi creatione peccaverint, si forte invenitur qui me criminiosior sit.

Hanc ob causam a te refugio, Domine egregie,

καὶ ποιητῆ, καὶ χορηγῶ τῆς ζωῆς μου, καὶ ἰσομο-
 λογοῦμαι σοι τῶ εὐσπλάγγῳ Θεῷ μου, ἃ ἔπραξα·
 ἐπ' ἐμοὶ τὰ ἀρχαῖα ἔλεῃ σου, καὶ συμπάθησόν με
 τὸν ὑπὲρ ἅπαντας κατὰ πράξιν καὶ διὰθεσιν ἀμαρ-
 τήσαντα, τὸν ἀλαζόνα, τὸν ὑπερήφανον, τὸν κενό-
 δοξον, τὸν ὑψηλόφρονα, τὸν ὑπέροφρον, τὸν μετέω-
 ρον, τὸν ὑπερόπτην, τὸν αὐθάδη, τὸν φιλαρχον, τὸν
 ἀγνώμονα, τὸν ἀχάριτον, τὸν φιλόκοσμον, τὸν μα-
 λακόν, τὸν μοιχόν, τὸν πόρνον, τὸν βέβηλον, τὸν
 ἀσωτον, τὸν αἰσχρὸν, τὸν βυρπαρὸν, τὸν λάγνον, τὸν
 φθορέα, τὸν ἡδυπαθῆ, τὸν ἀσελγῆ, τὸν ἐμπαθῆ, τὸν
 παράνομον, τὸν φιλοχρήματον, τὸν τοκιστὴν, τὸν
 φιλήδονον, τὸν τραστρίμαργον, τὸν λαίμαργον, τὸν
 ἀπάταλον, τὸν τρυφετῆν, τὸν ἀδελφάγον, τὸν μέθυ-
 σον, τὸν συκοφάντην, τὸν ἀνηδιστὴν, τὸν βόθρυμον,
 τὸν ὑπνητὸν, τὸν ἀμελῆ, τὸν καταρόνητον, τὸν
 ἐόλιον, τὸν περιέργον, τὸν φθονερόν, τὸν βάσκινον,
 τὸν διαβολέα, τὸν φονέα, τὸν ληστὴν, τὸν κλέπτην,
 τὸν ἀδικον, τὸν ἄρπαγα, τὸν πλεονέκτην, τὸν ὀργί-
 λον, τὸν σκληροκάρδιον, τὸν ἀκαμπῆ, τὸν ψεύστην,
 τὸν αἰσχροκερδῆ, τὸν φειδιώδην, τὸν μνησάκακον, τὸν
 ἀνυπατάκτην, τὸν ἀνήκοον, τὸν κατάλαλον, τὸν
 φλύαρον, τὸν λοιδορον, τὸν ψιθυριστὴν, τὸν γελοια-
 στήν, τὸν αἰσχρολόγον, τὸν ἐπιλοκον, τὸν εἰρωνε-
 τικόν, τὸν ἰταμόν, τὸν πικρόν, τὸν ἀσυμπαθῆ, τὸν
 ἀνελεήμονα, τὸν ἀνάλογητον, τὸν κακόν, τὸν τιμω-
 ρητικόν, τὸν ἀφιλόπαιχτον, τὸν ἀφιλόξενον, τὸν
 ἄσπονδον, τὸν ἀφιλον, τὸν ἐριστικόν, τὸν μάχημον,
 τὸν φιλόνεκον, τὸν ἐνειδιστικόν, τὸν πάριον, τὸν

πλέκτην, τὸν ὀλιγρὸν, τὸν φιλόψογον, τὸν φαυλι-
 στήν, τὸν ἀργολόγον, τὸν βεμβαστὴν, τὸν μάταιον,
 τὸν ἀφρονα, τὸν ὑποκριτὴν, τὸν καταφροντήν, τὸν
 ἀφροδον, τὸν μισόκαλον, τὸν μισάδελφον, τὸν μισά-
 ρετον, τὸν ἀτελῆ, τὸν βίβρον, τὸν βλάσφημον, τὸν
 ὀκθάροτον, τὸν ἀπειθῆ, τὸν αὐτοκατάδικον, τὸν
 ἀμετανόητον, τὸν κατακεκριμένον, τὸν ἀεζαγόντα,
 τὸν ἀναπολόγητον, τὸν πᾶν εἶδος ἀσελγείας καὶ
 ἀνομίας διαπραξάμενον, ψυχῇ τε ἅμα καὶ σώματι,
 καὶ πάσης διὰ τοῦτο φιλανθρωπιᾶς καὶ συμπαιδείας
 ἀνάξιον. Δίκαιος μὲν εἶ, Κύριε, καὶ διατόρῳ ἀνα-
 κηρύττω τῆ γλώσση· ἀλλ' ἄελ σου νικᾷ τὸ φιλάν-
 θρωπον, καὶ κλίνειν ἐκ τούτου εἰς τοῦτο. Μὴ τῷ
 θυμῷ σου τοῖνον ἐλέγξῃ με. Ἐάν γὰρ ἀνομίας πε-
 ρατηρήσῃς, Κύριε, τίς ὑποστήσεται; Οὐκ ἀγνοῦ-
 μεν οὖν ὡς μεῖζων ἢ αἰτία μοῦ τοῦ ἀφθῆναι με,
 ὅτι ὑπὲρ ἅπαντας ἐπλημμέλησα, καὶ αἱ ἀνομίαι
 μοῦ ὑπερῆραν τὴν κεφαλὴν μου, καὶ ὑπὲρ τὰς τρι-
 χας τῆς κεφαλῆς μου τὰ ἔπταισμένα μοι ἐπληθύν-
 θησαν, μᾶλλον δὲ καὶ ψάμμου αὐτῆς ἐσπλωσά μου
 τὸ κοτ' εἰκόνα, ἤχρειασα τὸν χιτῶνά μου τῆς ψυ-
 χῆς, ἐσθέτη μου τῆς χάριτος ἢ λαμπάς, τὰ χεῖλη
 μου κατεβύπτωσα, τὸ φῶς ἐκιδῆλευσα ταῖς ἀτό-
 ποις καὶ παραλόγοις ὁράσεσι ζητῶν τὸ ψεῦδος, καὶ
 καταίδεττα. Ὡ ποσάκις μετανοήσας συνεταξάμην,
 καὶ ψευδόμενος ὤφθην τοῦ πλούτου τῆς περὶ ἐμὲ
 χρηστότητός σου καταφρονῶν! Ὡ ποσάκις ἐν ἐκκλη-
 σιαῖς ἀποθέσθαι τὰ φαυλά σοι ὑπισχοῦμαι, καὶ
 ἐξελθὼν τοῖς αὐτοῖς καὶ χεῖροσιν ἐμπίπτω κακοῖς,
 ὥσπερ τῶν συνθηκῶν ἐκλανθανόμενος ἀπὸ τῆς κ-
 κῆς μου καὶ μυσταρῶς ἔξεωσ. Διὸ χρήσαι, Δέσποτα,

creator et dixi vixi mala, ac tibi, Deus plene miseri-
 cordiarum, confiteor quae mala commisi : tu vero,
 ut soles, misericordiam effunde in me qui plus
 quam quisquam alius peccavi, in me vaniloquum,
 superbum, inanem, gloriosum, impudentem, con-
 temptorem, ingratum, voluptuosum, mundi secta-
 torem, mœchum, carnalem, infamem, prodigum,
 scelestum, nebulonem, lenonem, seductorem, epicu-
 reum, sybaritam, exilegem, avarum, usurarium,
 belluonem, gulosum, molitiei deditum, delicatulum,
 voracem, ebriosum, delatorem, indolentem,
 somnolentum, negligentem, dolosum, otiosum,
 invidiosum, calumniatorem, sicarium, latronem,
 furem, injustum, raptorem, ambitiosum, super-
 bium, durum, inflexibilem, mendacem, turpis
 lucri cupidum, parcum, vindicativum, inlocilem,
 inobedientem, rebellem, blasphemum, sycophantam,
 susurrum, risibilem, obscœnum, perjurum, ironi-
 cum, impostorem, elatum, iracuundum, ultionis
 studiosum, temerarium, amarum, inhumanum,
 crudelem, malum, ultioni addictum, pauperibus
 inimicum, hospitibus infestum, irreconciliabilem,
 hominum osorem, sophistam, pugnacem,
 litigiosum, insolentem, violentum, insidiosum,
 inopportunitum, detrectatorem, insultatorem, loqua-
 cem, erubundum, vanum, imprudentem, simula-
 torem, contemnibilem, temerarium, virtutis uso-

rem, fratribus infensum, iniquum, hominem ne-
 quam : blasphemum, impurum, insolensquosum,
 me ipsius condemnatorem, incorrigibilem, damna-
 tum, inexcusabilem, qui omnimodam exercuit lu-
 xuriam corpore et animo, et qui propterea in-
 dignus est misericordia et indulgentia tua. Tu
 enim, Domine, justus es : quod equidem clara
 voce declaro : semper autem Patris misericordis
 partes agis, nec unquam sententiam mutas. Ne
 igitur in ira tua reprehendas me. Si enim, Domine,
 in peccatores inveheris, quis sustinebit ? Nunquam
 obliviscer culpam meam majorem esse quam quae
 remittatur, quia magis quam quisquis alius peccavi,
 et peccata mea caput supergressa capitis, cri-
 nibus numerosiora facta sunt : divinam, quae mea
 est, imaginem contaminavi, animae vestimentum
 pollui : quare gratiae lampas mihi extincta est,
 labia mea inquinavi ; lumen obscuravi spectaculis
 insipidis absurdisque, mendacium et vanitatem
 sectando. Quoties poenitentia tactus mores volui
 corrigere et nihilominus potentiae ac bonitati in
 me tuae irrisi ! Quoties in ecclesia vitia me depositu-
 rum promisi et promitto, et inde exiens in eadem,
 imo pejora recido, plane oblitus in quam miseram
 undiquaque conditionem delapsus sum ! Ideo, Do-
 mine, misericordiae tuae inexhaustae da inlicita ; bo-
 nitas namque tua, ut dicere, immensa fuit ; lenitas

τῷ ἐμφύτῳ ἔλειε σου, τῷ πελάγει τῆς ἀδύσσου καὶ ἀνεξιχνιάστου φιλανθρωπίας σου, καὶ αὐτῷ μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ μὴ πρόωρον μετανοίας ἀρπάσῃς με, ὡς τὸ δένδρον ἔκεινο τὸ ἄκαρπον, μὴ γίνωμαι θέατρον ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις, καὶ εἰς κίχλιαν στήλην τις καὶ παράδειγμα ἐτέρων διὰ τὴν εἰς ἐμὲ ἀπότομον καταδίκην καὶ ἐκκοπὴν σωφρονιζομένων· ἀνοιξόν μοι τὴν θύραν σου κρούοντι, ἐρεξόν μοι τὴν χεῖρά σου καταποντιζομένων· βυθὸς γὰρ χερμαίξει με ἡδονῶν. Βί μὴ γὰρ ἡ σὴ φιλανθρωπία προφθάσει, ὅσα ἐγὼ πράξω οὐδὲν εἰσι. Ἐύρηνός μοι μέγας ἐφίσταται ὁ ἐχθρός, ἡ φύσις αὐτῆ, ἡ κακὴ μου προαίρεσις καὶ συνήθεια. Ἴδῃ μου ὁ χρόνος ἐξέλιπε τῆς ζωῆς, τὸ θέριστρον τοῦ θανάτου ἐγγύς, τὸ δρέπανον ἐξηκόνηται, ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν βίβαν μου ἐφύλασε, καὶ γὰρ πρὸς τὸ χεῖρον ἔχω τὴν προκοπὴν, ὁ κλέπτης τὸν τοίχόν μου τῆς ψυχῆς διορύσσει, ὁ κοινὸς ἐχθρὸς ὡς λέων καταπιεῖν με ἄρδην ζητῶν. Ἡ ὁδὸς ἐτοίμη, ἡ προθεσμία πεπλήρωται, τὸ χειρῶν γραφὸν ἀνὰ χεῖρας, εἰ κατήγοροι ὡς δῆμιοι ἀπαράιτητα, ὁ ζυγὸς ἀπηύρηται, καὶ ὁ ἄθλιος ταλαντεύομαι, καὶ οὐδὲ οὕτως αἰσθάνομαι. Οἱ μοι τίς γίνωμαι; ποῖ τραῦμαι; Διόρθασά μοι μετένοιαν, Δέσποτα, καὶ τῶν πεπραγμένων συναίσθησιν. καὶ ἀνάλογον τῷ βύπῳ τῶν ἡδονῶν μου, καὶ δάκρυα. Μὴ ἀνέτοιμον ἀρπάσῃς με, μὴ ἀνεξαγόρευτον. Ὁρᾷς τὴν ἐπιθεσίαν τῆς ἀθλείας σαρκὸς μου τὴν τῶν λογισμῶν ὑπερημένην καὶ φλεγμαίνουσαν κάμινον, τὴν ἑξίν τὴν πονηρὰν, τὴν πρὸς τὰ χεῖρα βροπὴν. Σῶσόν με διὰ μόνον τὸ ἀπειρον ἑλεός σου, ἐλέησόν με διὰ τὴν μεγάλην καὶ

ἀνεκδιήγητόν σου χρηστότητα. Ὡσπερ γὰρ τὰ ἐμάπαισματα ἀριθμηθῆναι οὐ δυνατόν, οὕτως ἀπειρον καὶ ὑπερέξοχον καθ' ὑπερβολὴν τὸ ἑλεός σου καὶ ἡ φιλανθρωπία σου. Διὰ τοῦτο ἀναλόγως τοῖς ἐμοῖς πταίσμασιν ἐπίχεσον ὄρωρὰν ἐπ' ἐμὲ τὴν ἀνεξάντητην ἀγαθότητά σου, ὅτι ἐπιμελῶς αἶε ἡ διάνοιά μου. Ἐγκρατεῖται ἐπὶ τὰ πονηρά. Μνήσθητι, τίς μου ἡ ὑπόστασις, ὅτι νοῦς εἰμι, καὶ ὡμοιωθῆν τῇ ματαιότητι· ἐξέλιπον ὡσεὶ καπνὸς αἱ ἡμέραι μου. Μνήσθητι ὅτι ἐν ἀμαρτίαις γεγέννημαι· ἀλλὰ παρὰ σοὶ ὁ ἰλασμός ἐστι, σῶσόν με ἔνεκεν τοῦ ἑλέους σου. Ὅπισθον γὰρ τῶν ἐπιθυμιῶν μου τῆς σαρκὸς παρευθεῖς, θεὸς ἐπιχαρμα τοῖς δαίμοσι γέγονα, διὰ τὸν ποτε τοῦ βίου ἐγκυλινδοῦμενος τῷ βορβόρῳ τῶν σωματικῶν ἡδονῶν, ὅφ' ὧν τυφλωθεὶς ἐρημος τῆς σὴς φιλανθρωπίας γεγέννημαι ἐκ βρέφους, μέχρι τοῦ νῦν ἀπατώμενος, καὶ δελεαζόμενος οὐδέποτε τοῖς σοῖς θελήμασι κατακολουθῆσαι ἠθέλησα, μὴ λογιζόμενος ὅτι ἀνυπόστατος ἡ ὀργὴ τῆς ἐπὶ ἀμαρτωλοῦς ἀπειλῆς σου, μηδὲ τῇ τομῇ τοῦ θανάτου καὶ τῷ φθίρει τοῦ ἀδεκάστου σου κριτηρίου σωφρονιζόμενος. Ποῖαν γὰρ πρᾶξιν αἰσγρὰν οὐ μεθ' ὑπερβολῆς καὶ σπουδῆς ὅτι πλείστης ἐτέλεσα προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις προφασιζόμενος, τὸν νοῦν μου δι' ἐνθυμήσεων αἰσγρῶν κατεβρόμωσα, τὸ σῶμα διὰ μίξεων βυκαρῶν κατεσπλώωσα, τὸ πνεῦμα διὰ συγκαταθέσεων φαύλων ἠχρεῖωσα; Ἐγὼ μόνος τὸν θυμὸν σου παρώρμισα, καὶ τὴν ὀργὴν σου ἐξέκαυσα. Τίς λοιπὸν θρηνησέμε, τίς πενήσει με τὸν ταλαίπωρον; Σὺ συμπαθὴς εὐδιάλλακτος Θεὸς ἐλέους καὶ οἰκτιρῶν, ἐμφυτον ἔχων τῆς φιλανθρωπίας τὸ πέλαγος καὶ μα-

uimitatem tuam ostende, ne me impœnitentem proripe et arborem illam sterilem, ne spectaculo sim angulis et hominibus et malitiæ columna et exemplum stem iis qui condemnationis et perniciæ mez testis circumstant. Aperi pulsanti mihi januam tuam: porrige manum in mare voluptatum immerso. Quæcunque enim, indulgentia tua absente, facio, nihili sunt. Crudelis me tyrannus vexat, natura ipsa, prava mea indoles ac consuetudo. Jam me flos ætatis deficit; mortis messis appropinquat, falx acuta prope est, securis radici mez imminet: nihil jam proficio: fur parietem animæ mez suffodit: inimicus communis sicut leo quomodo me devoret querit. Via præceps, dies ad solvenda debita præstitutus illucescit, creditores chirographum in manibus tenentes sicut carnifices minantur; jugum in altum erectum cerno, et ego miser suspensus inter spem metumque hæreo. O me miserum! quid de me fiet? quo confugiam? Domine, pœnitentiam da cordi meo: fac ut factorum memoria mihi præsens sit, fastidium affer vitæ mez in voluptatibus antea actæ; da lacrymas; ne inopinatum me abjice indicta causa. Vides onus in serue mez carnis: mentis turbas vides, et ut caninum flagrantem tristem animi mei habitum in vetitum nitentem nosti. Salva me pro infinita tua misericordia, et pro bonitate tua ineffabili miserere mei. Quemadmodum enim pec-

cata mea innumerabilia sunt, ita miser cordia tua infinita et bonitas nullis circumscripta terminis criminibus meis ignoscat: semper enim mens et animus ad malignitatem tendunt. Memento quod substantia mea fragilis, quod de limo formatus inanitati assimilatus sum. Recordare quod in peccatis conceptus sum: sed penes te est propitiatus: salva me in bonitate tua. A cupiditatibus carnis mez abreptus, demonibus ludibrio sum factus, per omnem vitam in luto lascivitatis volutus, et sic oculis captus, bonitate tua destitutus ab adolescentia, lucusque decipiens et irretitus malis artibus, nunquam voluntati tuæ obtemperare volui, immemor quod ira tua adversus peccatores est irresistibilis. Vides quare nec mortis meditatione, nec metu iudicii tui extremi ad sanam mentem reversus sim. Quid enim facinus sub specioso, peccata velante, prætextu non perpetravi? Quoties animum pravus cogitationibus inquinavi, corpus incestu pollui, spiritum lascivie indulgendo indoli commaculavi! Ego solus iram tuam excitavi, in flammam. Quis postmodum me miserum nobilit, lugerbit? Tu, misericordiarum immutabilis Pater, bonitatis et longanimitatis mare inexhaustum in te habes. Humilitatem igitur meam respice: auxilium tuum implorantem recipe, brachio tuo forti me amplectere. Ignosce animæ mez iniquitati et in iudicio tuo ma-

προθυμίας τὴν ἄδυσσον. Ἐπικέμφητι οὖν τῇ ταλαιπωρίᾳ μου, παρακαλοῦντά με δέξαι, ἐπιστρέφοντα ἐνγαλίσει, ἴασαι τὸ ἀδιόρθωτον τῆς ἐμῆς ψυχῆς, καὶ οἷς ἐπίστασαι χρίματι, σῶσόν με. Οὐκ ἔχω δάκρυον ἰκτενές, οὐκ ἔχω ἐξομολόγησιν ἀληθινήν, οὐδὲ τι ἄλλο τῶν ὅσα τὴν σὴν συμπάθειαν ἐκκαλέσασθαι ἰκανά. Οὐδὲν τὸ παράδοξον, εἰ τὸν δίκαιον σώσεις, εἰ τὸν ἀρεταίνοντα ἐλεήσεις. Ἄλλ' εἰς ἐμὲ τ' ἄμετρα παιζάντα θαυμάστωσον τὰ ἔλεῃ σου. Σὺ ἀνθρωπίνης φύσεως τὴν ἀσθένειαν οἶδας· ταύτην γὰρ εὐσπλαγγχως ἐφόρησας· μὴ νικῆσθαι τὸ πλῆθος τῶν κακῶν μου τὴν ἄμετρον εὐσπλαγγχίαν σου. Πάριθέ μου τὰς ἀνομίας, καὶ ὡς ἱατρὸς θεράπευσον τὰ τῆς ψυχῆς μου ἀνίατα τραύματα. Ὅρξῃ τοὺς μύλωπας ὄσοι, μᾶλλον δὲ ὀλοσώματος ἢ πληγῆ μου, καὶ οὐκ ἔστι μάλαγμα ἐπιθεῖναι, οὐδὲ ἔλαιον, οὐδὲ καταδέσμους. Παρὰ σοὶ μόνῃ τῷ ἀριστοτέχνῃ Θεῷ μου, ᾧ πάντα ῥήθια, καὶ τὰ μῆπω γενόμενα, τὰ ταῦτα ἴασασθαι, καὶ μὴδ' ὀτιοῦν τραῦμα κακίας ὑπολιπέσθαι. Σῶσόν με, καὶ ἀΐθης κρᾶζω, ἔνεκεν τοῦ ἑλέους σου, δεῖ οὐ τὸ πᾶν παρήγαγες, δεῖ οὐ πρὸς ἡμᾶς τοὺς μυρία σοὶ παιζάντας καὶ παροργίζαντας καταδέδηκας. Μυρία τάλαντων χρεωφειλέτης εἶμι, ἄφες μοι τὸ πλεῖον, ἵνα πλείον καὶ ἀγαπήσω. Ἡμάρτηκα, ὦ Θεός, ἡμάρτηκά σοι, ὁμολογῶ, ἀλλὰ μὴ καταδικάσης με πρὸς τὰς ἀνομίας μου, μηδὲ ἀποστρέψης τὴν πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἀκουστόν μοι γενέσθω τὸ ἔλεός σου, μᾶλλον ἐξ ἐξάκουστον καὶ διὰ δόλον

Ἄ δὲ τῆς πρὸς ἐμὲ τὴν ὑπεράπειρα παιζάντα συμπαθείας σου. Σὺ γὰρ εἰ Θεὸς τῶν μετανοούντων, μακρύνων τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἀπ' ἡμῶν, καθ' ὅσον αἱ ἀνατολαὶ ἀποδίστανται τῶν δυσμῶν, καὶ λευκίωνων διὰ μετανοίας τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ὡς χιόνα τε καὶ ὡς ἔριον. Ὅσα τοῖσιν ἡμαρτων ἐκ νεότητος ἔχρησεν τοῦ νῦν, καὶ ἄ μᾶλλον πρᾶξαι ἕως τέλους ζωῆς μου, συγχώρησόν μοι, ὡς ὑπεράγαθος καὶ πολυέλεος. Καὶ παράσχου μοι μετανοίας καιρὸν· δώρησά μοι δάκρυα κατανύξεως· φειδρουν τὴν τῆς ψυχῆς μου, λαμπρὰ ἅ δι' ἐξομολογήσεως, ἣν ἐξόφωσι κατ' ἑμαυρῶσα ταῖς τῶν ἀνομιῶν ὑποθέσει. Καὶ τὸ πρότερον ἔνδυμα τὸ καθαρὸν καὶ ἁγνόν, ὃ ἐνεδυσάμην ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος, πάλιν ἀμφιάσόν με, τῇ ἐπισκέψει σου παρρησίαν καὶ ἀβραβωνά μοι σωτηρίας· ἀπὸ τῶν ἐνταῦθεν ἐμβραθεύων, ἀποκατατάσει καὶ ἀσπύρω; καὶ ὑπερφυῶς τεκούσης Μητρὸς τὸν ἀναρχόν σου Λόγον καὶ προαιώνιον, προστασίας τῶν ἁθλῶν καὶ ἀσωμάτων σου λειτουργιῶν, τοῦ τῆς μετανοίας κήρυκος· τιμίου, ἐνδόξου, προσήτου, Προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, τῶν τε ἁγίων καὶ ἐνδόξων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, εἴτα τοῦ δευτέρου τῆς μετανοίας κήρυκος καὶ πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων. Ὅτι εὐλογητὸς εἰ εἴην τῷ μονογενεῖ σου Υἱῷ, καὶ τῷ ζωοποιῷ καὶ παναγίῳ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

C

fac saluum. Lacrymæ meæ continuæ, confessio mea verax nil possunt ad te piandum, ad favorem tuum reconciliandum. Te autem nil mirum facis, si justum salvas, si probum respicis. In me, quæso, qui plurimum peccavi, misericordiæ tuæ fontem effunde, qui naturæ humanæ fragilitatem optime cognitam habes.

Ne scelerum meorum multitudo infinitam tuam misericordiam superet! Ignosce meis peccatis, et, sicut medicus, vulnera animæ meæ profunda sana. Plagas in me vides, aut potius corpus unam in plagam misere decompositum, cui nil prodest unguentum impositum, oleum superinfusum. Tu solus, mi Deus, architectus es, cui omnia facilia sunt factu, vel ea quæ nondum exstiterunt; tu solus istis malis mederi potes, adeo ut nullum morbi vestigium relinquatur. Salva me, iterum imploro misericordiam tuam, qua omnia restaurasti, quæ ad nos, qui innumeris te peccatis offendimus, descendit. Mille debeo talenta; remitte mihi, ut plus amori meo addam. Peccavi, Deus, peccavi in te, confiteor; sed ne me damnes ob crimina, nec faciem avertas a me, sed miserere mei, et exaudi deprecationem meam præ immensa tua vel in ma-

ximos peccatores bonitate. Tu enim Deus es penitentium, et peccata a nobis removes, quantum Oriens ab Occidente distat: tu peccata nostra ut nivem ac lanam dealbas. Quæcunque igitur ab adolescententia hucusque peccavi, et quæ usque ad vitæ terminum peccabo, mihi ignosce pro bonitate et indulgentia tua. Tempus mihi dona ad penitentiam: hæc mihi lacrymas contritionis: exhilata animæ meæ lampadem quam obscuraveram et sceleribus meis exstinxit. Vestem puram et iniquitatum, qua per baptismum indutus fueram, de novo mihi circumpone; libertatem et salutis arrhabonem mihi expende gratia Matris quæ sine semine concepit et ænica est Verbum principio carens atque æternum; sacrificiorum spiritualium beneficio, præconis penitentiae venerandi, illustris prophetæ, præcursoris Joannis Baptistæ, sanctorum et illustrium apostolorum et secundi penitentiae præconis, doctissimi Joannis Chrysostomi et omnium qui inde a sæculis tibi complacuerunt, nomine. Benedictus autem sis cum unigenito tuo Filio atque vivifico et sancto Spiritu nunc et semper, et per infinita sæcula sæculorum. Amen.

D

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ

ΤΟΥ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΛΩΣΙΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ ΩΣ Ο ΙΩΣΗΠΠΟΣ ΙΣΤΟΡΕΙ

NICERHORI CALLISTI

XANTHOPULI

DE EXCIDIO HIEROSOLYMITANO

CARMEN IAMBICUM TRIMETRUM (I).

Ἔς προὔπτον δ' οὕτω συβραγείση; τῆ; μάχης,
 Θύεσπαστανός Ἰσταλτο πρὸς Ἰουδαίον,
 Καὶ πρῶτον αἰρεῖ τὰς πέριξ ἕλας πόλεις,
 Μεθ' ὧν Ἰωτάπατα σὺν τῇ Ἰόπη.
 Μέλλων δὲ βάλλειν καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν πόλιν,
 Τῷ θαλάτῃ Νέρωνος ἀργεῖ τὴν μάχην ·
 Στέλλει τὸ λοιπὸν τὴν Τίτον πρὸς τὸν Γάλβαν.
 Ἡυθάνεται γοῦν καθ' ὁδὸν τούτου μόρος·
 Ὅθων μετ' αὐτὸν, οὐδέλλιος πάλιν.
 Οὐεσπασιανός δ' ἐντεῦθεν ἀρχὴν ὑπέδω,
 Ἡρὸς τὴν Ῥώμην ἀπεισιν ἀφείξ τὸν Τίτον.
 Ὅ δ' αὖ παρελθὼν τὴν πόλιν ἐπεσκόπει
 Τὰς μυρίας ἔχουσαν ἔνδον, φεῦ! μάχης,
 Καὶ τὸν Σίμωνα τὸν φθόρον δεδεγμένην,
 Τῶν σικαρίων καὶ κακῶν ἄλλων χάριν.
 Κατέσχευε οὐκοῦν Ἰερουὶ τὸ πᾶν κράτος,
 Ἐνέδρα πάλιν Ῥωμαίων Ἰουδαίους.
 Τίτος καθαίρει τοὺς τόπους ἐξωτέρω,
 Χῶμα συνάγει καὶ κλάδους πρὸς τῇ πόλει ·
 Ὅπουπερ ἦν τὸ τεῖχος ὑπτιον μάλα,
 Ἐνταῦθα κριῶν προσδοκῆ μεταρσία ·

Α Οἱ δ' Ἑβραῖοι πῦρ ἀφίξει τοῖς ξύλοις,
 Πῦρ γὰρ ξύλινον πρὸς Τίτου πεπραγμένον,
 Καὶ τεῖχος οὐκ ἤνεγκεν, ἀλλ' ὑπεβράβη ·
 Πάλιν δ' κριὸς καὶ κατὰ τοῦ δευτέρου
 Ἄλωσις αὐτοῦ, καὶ φυγὴ τούτου πάλιν,
 Λιμὸς; πιέζων, τοῦ λαοῦ φθορὰ ξένη ·
 Τοῦ δευτέρου τείχους δὲ λήψις ἐνθάδε ·
 Οἱ στασιασταὶ δυσμενεῖς ἦσαν λίαν,
 Τῷ πᾶν κακοῦντες τοῦ λιμοῦ πολλοῦ χάριν.
 Αἴθις δ' Τίτος χῶμασιν ἐπηρμένους,
 Διουρυγαὶ πάλιν δὲ τῶν Ἰουδαίων,
 Σιὸδός τε καὶ πῦρ ὑπὸ κάτω τῆς ὕλης.
 Τίτος δ' ἐγειρεῖ τεῖχος ἐξωθεν μέγα,
 Κλείων πᾶσαν κίνησιν ἐκτὸς Ἑβραίων.
 Τὰ τοῦ λιμοῦ δὲ τίς ἂν ἐκφράση λόγῳ ;
 Β Νεκρῶν ὄσων πέπληστο σύμπασα πόλις ;
 Ὅσον ἰχθύρων καὶ κακῆς δυσοδημία ;
 Ὅσοι πάλιν φεύγοντες, εἰς ἐναντίους
 Φθορὰν καθυψίσταντο τῷ ξέῳ μόρῳ !
 Χρυσὸν τε κατέπινον, εἶτ' ἐν σκυβάλοις,
 Αὐτὸν ἀναξέκρινον ἐκ τῶν ἐγκάτων.

Sic excitatis belli aperte præliis
 Vespasianus Isacidas adouitur :
 Capitiq; primo omnes in orbem urbes sitas :
 Atque inter has Jampata et Joppe erat.
 Et jam paratis obsidere æternum oppidum
 Nex attulit moram Neronis principis.
 Proinde delegavit ad Galbam Titum :
 Sed mors moelo Galbæ per iter agnoscitur.
 Otho secutus est Vitelliusq; obit.
 Vespasianus principatum dein tenet,
 Romam petit, Titumq; bello præficit.
 Is illico profectus urbem conspiciit,

Quæ mille pugnas civium conceperat,
 Ac perditissimum Simonem admiserat ;
 Propter scelestos, impios, sicarios.
 Ergo occupavit ædis hic robur sacræ
 Dolosque in Hebræos Latinorum virum :
 Dux firma dejecit Titus ponœria
 Struit aggeres, crates et admovent oppido,
 Qua parte erant exceliora mœnia,
 C Ibi arietum impetus fuit sublimior.
 Judæi at ignes jaectabant trabeculis :
 Nam lignæ faces erant structæ a Tito :
 Nec sustinebant mœnia, at lapsa irruunt,

(1) Ex libro inscripto : *Expositio thematum Dominicorum et memorabilia quæ Hierosolymis sunt.* Auctoribus poeta Græco anonymo et Eriphanio etc. 1620. (Lutetiae). Interpretatio est Fed. Morelli, quam deliberationem textus Græci potius dixeris; at elegans est et digna quæ lucem iterum videt.

Κοίλους δὲ ἀνεβρόχηνον ἔθην Ῥωμαῖοι,
 Φαρέιν δ' εἰς ἐξήκοντα τὰς μυριάδας,
 Ὡς περ κατεκρήμιζον ἄνωθεν μόλους.
 Ἦτα κατασίουσι τὴν Ἀντωνίαν,
 Καὶ Σαθῖνος πέπτωκεν, ἀνὴρ γεννάδας.
 Νυκτὸς δὲ τείχος εἶξε τῆς Ἀντωνίας·
 Πρὸς ἱερὴν φεύγουσι δ' εὐθύς· Ἑβραῖοι,
 Μάχη τε συνέβρηκτο καρτερὰ λίαν,
 Πισόντος ἀνδρὸς γεννάδου πρὸς τῆ μάχη
 Καὶ πῦρ τὸ λοιπὸν ἱερὴν καταπλέγει.
 Ἢ τοῦ λιμοῦ δὲ παμφάνος στρατηγία,
 Καὶ μῆτερας ἐπειθε παῖδας ἐσθλίην,
 Καὶ πῦρ ὑψέϊστε πρὸς πύλαις πάλιν δόμον.
 Τίτος δὲ τὸ πῦρ σθενύειν παρηγγύα,
 Σῶν δὲ τηρεῖν ἱερὴν θεοῦ δόμον.
 Οἱ στασιασταὶ συμπλέκονται Ῥωμαῖοι·
 Ἄλλὰ τρέπονται καὶ πάλιν κατακράτος.
 Σίζειν δὲ λαὸν ἐγκλειύεται Τίτος·
 Ἦκιστα δ' ἦν μάλιστα τῷ στρατῷ φίλον.
 Οὐκ οὖν τὸ πῦρ ἔσθιε πάντα τὴν δόμον·
 Σωροὶ δὲ νεκρῶν κατὰ γῆς ἐβρέμμενοι,
 Κρείττους ὀρθοῦμοῦ πανταχοῦ καὶ πῦρ φ' ἔγει.
 Ἄλλοι δ' ἐκόντες κατέπιτον εἰς φλόγα.
 Τέρατά τινα σύμβολα κακουργίας,
 Ἄστηρ κομήτης· ἐμπερὴς τόμῳ ξίφτι,
 Καὶ φῶς περιττὸν ἐσπέρα; καθωράθη,
 Καὶ βοῦ; μετ' ἄρουῦ τῷ Θεῷ πρὸς θυρίαν·
 Ἀνατολικὴ διανοίγεται πύλη,
 Εἰς ἄερα δὲ καὶ στολαί, φεῦ! ἀρμάτων,
 Ἐν πανηχοσῆ τῆς βοῆς ἄνω κτύποι·
 Καὶ τις ἀνὴρ ὀμώξεν ἐν μέσοις τρέγων,
 Ἄ! ἄ!, βῶν σύμπαισι ἀπλῶς τῆ πόλει.
 Τίς δ' ἂν τὸ κέρδος ἐκφράσει τὸ τῶν σκύλιον;
 Τίτος στασιάζουσι τοῖς ἔνδον λέγει
 Σώζειν ἑαυτοῦς ἐκλειπόντας τὰ ξίφη.
 Ἐντεῦθεν οὐ θέλουσιν, ὁ Τίτος πάλιν
 Στοατῶν διαφρίξιν ἐκπρῆσαι πόλιν,

A Τῶν στασιαστῶν ἐν μέτρῳ τετραμμένον
 Ἰουδαίοις δίδωσι ἐξεῖν Τίτος,
 Φρουραὶ. Σίμων δὲ τοὺς φυγάδας ἐκτρέπει.
 Τοὺς δημοτικούς παρεῶσι Ῥωμαῖοι,
 Κόρυφόνου δὲ τοὺς ξένους ἀπημπούουν.
 Θύτης Ἰησοῦς ἐμφανίζει Ῥωμαῖοις
 Χρήματα πολλὰ σὺν στολαῖ; ἐνδυμάτων.
 Τῆς δ' ἄκρας ἄνω μηχαναῖ; κινουμένης,
 Οἱ στασιασταὶ πρὸς φάραγγα τὴν κάτω,
 Καὶ Σιλωάμ φεύγουσιν ἰγκυκροῦμένοι.
 Κράτος δὲ πάντων Ῥωμαῖοι; ἐπιθλίπει.
 Χαίρων δ' ὁ Τίτος ἀνεκκίλου τὴν πόλιν,
 Τείχη τεθηπῶς, καὶ κακουργῶν τὴν μάχην.
 Οἱ μὲν θανόντες ἦσαν μυριάδες δέκα
 Πρὸς τοῖς ἑκατὸν, ἐν πάτῃ μάχῃ λέγω·
 B Οἱ δ' αἰχμάλωτοι μυριάδες ἑννέα
 Σὺν ἐκτά-σιφῶ; τοῦ λαοῦ χιλιάτιν.
 Οἱ στασιασταὶ σὺν Ἰωάννῃ Σίμων
 Ἐξαναδύοντες ἐκ λιμοῦ τὴν γῆν κάτω,
 Τῷ ταγματάρχῃ παραδίδονται Ρούφῳ,
 Καὶ πρὸς Ῥώμην ἔχθησαν ἐν δῆμῳ μέτρῳ,
 Ὅ! καὶ τέλος τέμνουσιν αὐτῶν τὰ; κάραι;,
 Ἰσα κακὰ πάσχουσιν Ἀντιοχεῖ;,
 Ἰουδαίων ἄπειρον ἀθλίῳν στίφου;,
 Ἐκ τινος αὐτοῖς τὴν γονὴν ὁμοσπόρου.
 Ἀντιόχου; ἦν ὡ; κακουργὸς τὴν φύσιν,
 Ἐξ οὗ στασιάζσαντες οἱ δῆμοι τότε
 Πολλοὺς διαφθερίζουσιν ἐκ τῶν Ἑβραίων.
 Αὐθῖς ἀνῆπτο πῦρ τὸ παμφάγον τῆ πόλει;,
 Ἦποπτος Ἀντιόχου; εἰ; φρουραν μέσην
 C Πολλοὶ; σὺν ἄλλοι; τοῦ γένους ἐν ἀπόροι;.
 Τίτῳ προσαγγέλλουσιν Ἑβραῶν στίφῃ.
 Ὡστ' ἐκβαλεῖν τάχιστα τῆ; Ἀντιόχου,
 Καὶ πεῖθεται δὴ συμπαθῶν Ἰουδαίοι;.
 Ἀνακαφῆ πάλιν δὲ τῆ; Ἰουδαίας.
 Πρὸς τὴν Ῥώμην ἀκείσιν ὁ Τίτος τρέγων,
 Βάσος στρατηγὸς τὴν Ἰουδαίαν φθάσει,

Creber aries repercutit quæ denuo.
 Patet ruina, caela sit rursus fuga.
 Fames premit, strages popelli dira sit.
 Murus secundus capitur a vestigio.
 Erant rebelles interim infesti admodum;
 Dum quidlibet facerent, male ob suadam famam
 Aggeribus instabat Titus celsis premens.
 At alveis sibi cavebant incolæ,
 Pillis, columnis, igne foto fruticibus.
 Murum hostis excelsum struens extrinsecus
 Omne obstruens munimen Hebræis foris.
 Ecquis famis rabiem exprimat verbis feram?
 Et quot cadavera gravarent oppidum?
 Quanta redundaret lue et fœtoribus?
 Quot oppidani ad perduellas refugerent,
 Tabern domesticam extera arcentes nere?
 Aurum quoque exhaustum erutumque e si reare,
 Ex intimo discriminabant viscere.
 Romani et ideo eviscerabant plurimos,
 Tot myriadibus militum freti nimis;
 Quosdamque ab alto egere præcipites jugo;

Antonianam arcem excierunt postea :-
 Et ique concidit Sabinus strenuus :
 Antonias at cessere noctu mœnia.
 Tunc templum ad augustum fuga Isaco eliti
 Vertere se ; pugna hinc repente orta est gravis.
 Vir fortis occubuit in illo praelio.
 D Absumpsit ignis reliqua templi culmina,
 Famesque rabida sæviens hostilitas
 Matres coegit devorare liberos.
 Jam flamma repserat ædis ad sacra fores,
 Cum vim Titus jussit premi flammæ igneam.
 Servare percipiens Dei augustam domum.
 Iterum rebelles conserunt verpæ manus ;
 Verum fugati, cæsi et omnes corruiunt.
 Titus tueri præcipit plebem infamam ,
 Quod duro amœnum militi haudquaquam fuit ;
 Vulcanus at nullis pepercit ædibus.
 Sternuntur ecce passim iuertia corpora ;
 Innumeri aduruntur gravibus incendiis,
 Et conciderunt ultro in ignes plurimi.
 Ostentâ quædam miseriam prædixerant

Φρούρια πολλά τῇ μάχῃ συλλαμβάνει,
 Μεθ' ὧν Μαχαίρους, καρτερὰ πάλις λίαν,
 Ἄλουσα ταῖς μάστιξι β' Εἰσαζάρου.
 Ἐκεῖσε καὶ πήγνυον ὑπήρχε μέγα,
 Καὶ ῥίξα νυκτὸς ἀπιστοράπτουσα σέλας,
 Οὐδὲ γυναικὸς, ἢ κυνὸς οὐρᾶ πέτιν,
 Ἄκινδύνας πρόβριζος ἀνασπωμένη.
 Βάσος ἐν ἄσπετι τοῦ θρουμοῦ τῆς Ἰλάρτης
 Ποθεῖ τὸ σύμπαν εἰς τέλος καταστρέφειν,
 Αὐτῶν πεσόντων καὶ στρατοῦ τῶν Ῥωμαίων.
 Εἶτ' ἀφήσιν ἐντελῆ πάντα χθόνα,
 Καθὼς περ ἦν τὰ πρῶτα τοῖς Ἰουδαίοις,
 Νέμει τε δασμὸς Καπιτωλίου Ῥώμης.
 Βάσος τελευτήσαντος στρατηγὸς Σίλας,
 Ὅστις παρεστήσατο Μισοδία πόλιν
 Χώμασι πολλοῖς καὶ κριοῖς καὶ λαμπάσι,
 Τῶν σικαρίων μᾶλλον Ἐλεαζάρου
 Βουλὴν δίδόντος ἐν πυρὶ πῆρσαι πόλιν,
 Εἶτα κτανεῖν σύμπαντας τῷ Ῥώμης ἕξει.
 Καὶ πράσσεται δὴ τὸ παραδόξον τέρας,
 Πλὴν γὰρ γυναικὸς καὶ νέων βραχυτάτων

Crinita stella similis ensi acerrimo.
 Eximia lux affulserat sub vesperam.
 Ad victimam vitulus et agnus visi erant.
 Porta ad orientalem plagam recluditur.
 Exercitus heu curruum per aera!

A Ἄπαντες ἐρθάρησαν αὐτῶν τῷ ἕξει.
 Ὁ δ' αὖ στρατηγὸς εἶσι, θαυμάζει μέγα
 Τὴ καρτερικὴν τῆς ψυχῆς τῶν Ἑβραίων
 Ἄλλ' ἢ φθορὰ πάλιν δέ τοις Ἰουδαίοις
 Εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐκ σικαρίων
 Στασιαζόντων τὴ στήθιν τῶν Ἑβραίων
 Μὴ δεσπότην Καίσαρα μὴδ' ὄλιως λέγειν
 Οὐκ οὖν φόβος κέχυτο πλεῖστος ἐνθάδε·
 Φθάνει τὸ δεινὸν τῶν κακῶν σικαρίων,
 Καὶ μέχρις αὐτῶν τῶν τόπων τῆς Κυρ
 Ἰονάθαν δεισαντος ἀγροίκῳ σίφει
 Αὐτῷ προσελθεῖν καὶ τεράστια βλέπειν,
 Ἄλλὰ σχεθεῖς πέπαυτο βράπτων τοὺς δ
 Ταῦτα μὲν ὤδε τῆς Ἰουδαίας πάθη,
 Τὴν ἐσχάτην ἄλωσιν ὑπὲρ Ῥωμαίων
 B Ὑποστάτης μάλιστα τοῖς Χριστοῦ δίκαι·
 Ἐς ὑπερον δὲ στασιάζουσι πάλιν
 Ἀδριανοῦ κρατούντος ἐν Ῥώμῃ κράτει.
 Κατακράτος δ' ἤτηνη τοῦ ἕξει πάλιν,
 Πολλῶν φθαρειῶν ἐμφανῶς μυριάδων,
 Ὡς βραχυτάτους ὑπολειφθῆναι βίβω.

Et vir vagans vicos per urbis severat
 Eheu! male omnibus ominatus incolis.
 Judæa clades has tulit gravissimas
 A Romuli expugnata tandem posteris,
 Ad vindicandam Messia: illatam necem.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ

ΤΟΥ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ

ΣΥΝΟΨΙΣ ΘΕΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ (1).

Περὶ ἀγίας Τριάδος.

Θεὸς Πατὴρ νοῦς ἐστίν, ἀναρχὸς φύσις,
 Ἄληπτος, ἀπρόοιτος, ἀρρήτος, λόγος,
 Ἄμυδρῶς εἰς νοῦν ἐνεπουόμενος, μόλις.
 Οὐτεῖς ὑπὲρ νοῦν ὑπὲρ ἀπαντα λόγον,
 Ὡς νοῦς μέγας ἤνεγκεν ἐκ γαστρὸς τόκον,
 Γεννητὰς υἱὸν αὐθυπόστατον Λόγον
 Πρὸ τῶν χρόνων μάλιστα καὶ τοῦ φωσφόρου,
 Τρυπὸν Πατρὶ σύμπασιν, πλὴν τῆς αἰτίας
 Ὅς ἐκπορεύει καὶ τὸ Πνεῦμα σὺν Λόγῳ·
 Ὅσον Θεόν, τέλειον αὐτῷ καὶ Λόγῳ,
 Ὑποστάσεις τρεῖς, εἷς Θεὸς φύσιν μέγας,
 Νοῦς, καὶ Λόγος, Πνεῦμά τε Πατρὸς, ἐκ μόνου.

Περὶ ἀγγελῶν.

Ὅστος κινήσει, αὐτάγαθος τυγχάνων,
 Ὡς νοῦς νοεῖ πρῶτιστα τάξεις τῶν νόων,
 Θρόνους, Χερουβὶμ, καὶ Σεραφὶμ ἀόλιως,
 Κυριότητας, δυνάμεις, ἕξοσιας.
 Μεθ' οὗ, τας ἀρχάς, ἀρχαγγέλους, ἀγγέλους,
 Ὡς ἐν βίβῃ δ' ἕστησαν ἀρρήτοτερόπων.

Περὶ δημιουργίας.

C Ἐπειτα τὴν γῆν, οὐρανοῦ μέγα πλάτος,
 Καὶ τὰν μέσῳ σύμπαντα πανσόφως ἄγει,
 Τὸν αἰθέρα, πῦρ, δεύτερον τὸν ἀέρα,
 Τρίτον ὕδωρ τε, καὶ τὸ βίρος μέγα,
 Πλὴν τάξιν ἐντέθεικε ταῖς κοσμοουργίαις,
 Κἂν σύμπαν ἐξήνεγκεν ἀθρόῳ λόγῳ.
 Ἐν τῇμέρῃ πρώτη γὰρ ἐκχέει φῶς,
 Τὴ τῆς ἀδύσσου παντελῶς λύσας σκότος.
 Τῇ δευτέρῃ δὲ τὸ στερέωμα φέρει.
 Ὑδωρ συνάγει, δένδρα καὶ χλόην τρίτη.
 Φωσῆρες, ἄτρα τῆς τετάρτης τὸ κίεος.
 Ἔργον δὲ πέμπτης ἡλίου, πικρῶν γένη.
 Ἐκτη δὲ τῆς γῆς ἐρπετὰ καὶ θηρία.
 Καὶ πάντα καλὰ, καὶ Θεὸς κυροῖ λέγων,
 D Μεθ' ὧν ἀριθμεῖ καὶ τὸν ἀνθρωπον τέλος
 Πλασθέντα χειρὶ τοῦ Θεοῦ καὶ στροπῶς.
 Ἔργων δὲ πάντων κατάπαυσις ἐβδόμη
 Ἦν εὐλογίας ἡγίασεν ἐνθῶς.

Περὶ παραδείσου καὶ παραβύσεως.

Εἶτα φυτουργεῖ τὴν παραδείσου χεῖρον,

(1) Iterum ex edit. Basil. Opp. Prodomi, de qua supra diximus.

Φυλάξ, ποταμοίς, καὶ θεωρίαις; ξύλην,
 Δέωσιν Ἀδάμ εἰς τρυφήν τὸ χωρίον.
 Κλησίαις ἀπάντων ἐρπετῶν καὶ θηρίων,
 Ἐκστασίαις, ὕπνος, γυναικὸς Εὐας πλάσις.
 Ἀδάμ γινώσκει, καὶ παλεῖ φίλτερον σχέσιν.
 Ἐνταῦθα κανὼν πλην ἐνός; πᾶν ἐσθίειν.
 Γύμνωσις ἀναίσχυντος αὐτῶν ἐν τόπῳ.
 Αἰδώς, τὰ φύλλα, καὶ Θεοῦ ποδῶν κτύπος.
 Ἀδάμ κριγῆ τε, καὶ Θεοῦ πάλιν λόγος,
 Ἦσα πρόφρασις, ὄφις, ἐνθάδε κρίσις,
 Ὅφις λαχὼν χοῦν, ὠδίνες Εὐας, κόποι.
 Ἰρώπτες Ἀδάμ, τριβόλων πλῆρες πέδον,
 Καὶ πάντα δεινὰ, καὶ χιτῶν ἐκ δερμάτων,
 Ἀρὰ, τέλος θανάτου, ἐκπτωσις τύπου,
 Στραπτῆς Χερουδιμ τῆς Ἐδέμ φρουρὸς θύρας.

Περὶ τοῦ Κάϊν καὶ Ἀβελ, Σὴθ καὶ Ἐνώϊς.

Καίτην, Ἀβελ γέννησις, εἶτα Οὐσία,
 Θεοῦ κόραι βλέπουσιν ἐν δώροις Ἀβελ,
 Ἀβελ φθόνος, φόνος τε καὶ ψευδεῖς λόγοι,
 Αἷμα βοῶν ἔντρανον ἀδίκου φόνου,
 Ἐπὶ Κάϊν δίκαια, κατάρτα, τρώξις.
 Καίτη δ' Ἐνώξ ἐξῆς ἐγεννήθη μόνος.
 Τοῦτου Τιθάδ, Μοναήλ, Μαθουσάλα,
 Λάμεχ. Ἰουβάλ κίθαριστῆς εἰς γένος.
 Μεθ' οὗς Ἰωβὴλ, καὶ Θόβελ σφυροκτύπος,
 Κάϊν θάνατος ἐκ Λάμεχ τοῦ τοξότου.
 Ἐνταῦθα καὶ Σὴθ, καὶ κατάλογος πάλιν,
 Ἐν οἷς Ἐνώξ ἤλπισεν εἰς Θεὸν μόνος,
 Ἐξ οὗ Καϊνᾶν, Μαλαλεήλ, Ἰάρεθ,
 Ἐπειτα δ' Ἐνώξ εὐάρετος ἠρπάγη.
 Μέμφεις; κακίας τοῦ βροτῶν παντὸς γένους.
 Εἰς πᾶσαν ἀσέλγειαν ἐκδεδικώτους.

Περὶ τοῦ Νῶε καὶ κατακλινομοῦ.

Νῶε, κιβωτὸς, κατακλινομοῦ ἐνθάδε,
 Κόσμου νέου σπέρματα χωροῦντα ξένον,
 Καλὰ τὰ φαῦλα καὶ γένος σου Νῶε μόνον.
 Θρυψίαις βραχεῖαι, καὶ σταλαίαι κόραξ μένει,
 Περὶστερᾶς τὸ κάρφο; ἐλπιδες ξέναι.
 Ἡ λύσις ἰδοῦ καὶ τὰ τοῦ τόξου πάλιν,
 Καὶ διαθήκαι τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν Νῶε,
 Κατάλογός τε τῶν Νῶε γένων μόνων,
 οἴου τόπου κύριος ὠφύη καὶ πόσου.
 Κλησίαις δὲ παιδῶν ὁ Σὴμ, ὁ Χάμ, Ἰάρεθ,
 Οἶνος ἐνθάδε, καὶ πίων γυμνός; Νῶε,
 Παροιμία Χάμ τοῦ πατρὸς πρὸς αἰσχύνην,
 Γρήγοροις αὐθις Χάμ, ἀρὰ παισὶ Νῶε,
 Ὁ Σὴμ, Ἀρφαξάθ, Καϊνᾶν τε καὶ Σάλα,
 Ἐθερ, ὁ Φαλέκ, καὶ κακὴ βουλή πάλιν,
 Καὶ μέχρι Νεθριῶδ τοῦ γίγαντος οἱ λόγοι,
 Πύργος Χαλάρης, καὶ λαλίδων συγχύσεις.
 Ἐκ τοῦ Φαλέκ γένους δὲ σειρὰ πρὸς Θάρρα,
 Φαλέκ, ὁ Ραγαῦ, ὁ Σερούχ. Ναχώρ, Θάρραν,
 Ὅς Ἀβραάμ ἠνεγκε τὸν πατριάρχην.

Περὶ Ἀβραάμ καὶ Σάρρας.

Οὗτος Σάρραν ἐγημε τὴν στεῖραν νέαν,
 Εἰδύλα λιπῶν πατρικῆς ξενοτρόπως,
 Ἐπειτα πρὸς Αἴγυπτον ἐκ λιμοῦ τρέχει.

A Ὑπὲρ τοῦ Λῶτ μάχη δὲ Κολλογοδόμορ,
 Καὶ Μελχισεδέκ τὰς δικάτας λαμβάνων,
 Ἐπαγγελίας Ἰσαὰκ ἰδοῦ λόγοι,
 Ὁ δ' Ἰσμαήλ πέφυκεν ἐξ Ἀγαρ πάλιν.
 Ἐκ γῆς Χαβρᾶνδα πρὸς δρυὶ Μαμδρῆ μένει,
 Φιλοξενία τῆς Τριάδος ἐνθάδε,
 Καταστροφή τε τῶν Σοδὼμων εἰς τέλος,
 Καὶ Λῶτ γυναικὸς εἰς αἰδὸς στήλην τύπος,
 Συγγίνετα Λῶτ ταί; δυοὶ θυγατράσιν.
 Ἐν Γεράροις δὲ τὴν Σάρραν Ἀδιμέλεχ
 Πρὸς βίαν ἔλκει, καὶ Θεῷ πεισθεὶς λύσει.
 Ἐνταῦθα γεννᾷ τὸν Ἰσαὰκ εἰς φάος,
 Πειρασμὸς Ἀθραμ, καὶ δοκιμὴ πρὸς γόνον.
 Ἄουτον ἐνωίως Ἰσαὰκ Θεῷ οὐμα.

Σάρρα; θάνιτος, Χαττούρας συνοικία,
 B Ὅρκια, μτρὸς, Ἀβραάμ ἰδοῦ μόρος.

Περὶ Ἰσαὰκ καὶ Ρεβέκκας.

Συνέρχεται δ' αὐ Ἰσαὰκ τῇ Ρεβέκκῃ,
 Τίττει διδύμους Ἰακώβ, Ἠσαῦ γόνους.
 Πρὸς Ἀδιμέλεχ Γεράρων βασιλέα
 Ὑπὲρ γυναικὸς καὶ φρεσάτων ἡ μάχη.
 Γῆρας Ἰσαὰκ, καὶ θέλησις βρωμάτων
 Κλέπτων Ἰακώβ ἐκ τριχῶν εὐχὴν ξένην,
 Ἠσαῦ ὁ θυμὸς, Ἰακώβ τε δραπέτης.

Περὶ Ἰακώβ καὶ ἰβ' πατριαρχῶν.

Ὅπου βλέπει κλίμακα τὴν μεταρσίαν,
 Ραχὴλ Λεῖαν τε λαμβάνει παῖδας Λάβαν,
 Δι' ὧν κῦβηται διωδεδάφυλον γένος,
 Ρουβιμ, Συμεὼν, καὶ Λευὶ τούτους τρίτους;
 C Ἰουβαν, τὸν Δῆν. Μεθούλλμ, Γάδ, Ἀσήρ τε
 Ἐπειτ' Ἰσάχαρ, Ζαβουλὼν, Ἰωσήφ τε,
 Καὶ Βενιαμὴν ἔσχατον πάντων γόνων.
 Μισοικία τούτου δὲ, καὶ Λάβαν ἐρόμος,
 Χωρισμὸς αὐτοῦ, καὶ πύλη μετ' ἀγγέλου.
 Ἠσαῦ ὑπαντή, καὶ Ραχὴλ ἰδοῦ μόρος,
 Τὰ κατὰ Συχὲμ καὶ τὴν Δίαν ἐνθάδε,
 Ἐνταῦθεν εἰς γῆν πατρικὴν ἀνατρέχει
 Υἱῶν ἀριθμὸς Ἰακώβ τε καὶ Ἠσαῦ.

Περὶ ἐνυπνίου ἀποδόσεως τοῦ Ἰωσήφ.

Ὅναρ τὸ καινὸν Ἰωσήφ τοῦ παγκάλου,
 Φθόνος τ' ἀδελφῶν, καὶ ὄλος, εἶτα πρᾶσις,
 Ὅφτις χιτῶνος βήξασιν ἡμαγμένου,
 Καὶ πατρικὸν ἄδηλον ἐκ πόθου δάκρυ.
 D Ἐνταῦθα κατάλογος Ἰουδα γόνων,
 Νύμφης κλοπῆ τε Θάμαρ εἰς γόνου δόσιν,
 Φαρὲς, Ζαρὰ, κόκκινον ἰδοῦ σπάρτον.
 Ἰωσήφ εἰς Αἴγυπτον ἐξωνημένος,
 Οἶκος Πεντεφρῆ, κυρία; ἀκρασία,
 Ἰωσήφ ἐγκράτεια, χιτῶν, ὄλος,
 Εἶτα φυλακὴ, δεσμοφύλακος χάρις,
 Ἐν τῇ φυλακῇ τῶν ἐνυπνίων κρίσις.

Περὶ τοῦ Φαραῶ.

Ἐνύπνια δὲ Φαραῶ βασιλεύς
 Παχεῖς, κάτισχνοι, καὶ στάχυες καὶ βόες,
 Κρίσις; ὄνειρων, Ἰωσήφ ἀρχῆς κράτος,
 Λιμὸς τε πικρὸς, σιτομετρίας δόσις,
 Καὶ τῶν ἀδελφῶν ἐκ λιμοῦ παρουσία,
 Γνώρισμα τούτων, Συμεὼν αὐθις σχέσις.

Βενιαμὴν κάτεισι σὺν ἱμοῖνι εἰ,
 Ἐπ' ῥεασμῶ; τῶν ἀδελφῶν ἐνθ' ὅδε,
 Σκευῶς κρυβάντος εὐφωῶς τῆ μαρτίπρω,
 Δίωξι; αὐτῶν, ταραχῆ, φρικτοὶ λόγοι,
 Ἀνακλύψις Ἰωσήφ σὺν διακρίοις;
 Ἀγωγῆ πατρὸς, χαρμῆς τερραστία
 Τῆρας; Ἰακώβ, ἐντο ἡ ταφῆς πάλιν,
 Σφραγίς Ἰωσήφ ἐναλλάξ τῶν τεκνίων,
 Θάνατος αὐτοῦ, πένθος Αἰγύπτου μέγα,
 Λύσις Ἰωσήφ τῶν ἀδελφῶν ἐκ φόβου,
 Τῶν ὀστέων ἑπαρσις ἐντεταλμένη.
 Εἶτα τελευτῶν Ἰωσήφ ἐν Αἰγύπτῳ.

ΕΞΟΔΟΣ.

Περὶ Φαραῶ και Μωσέως.

Ἄλλος Φαραῶ βασιλεὺς Αἰγυπτίων,
 Οὐκοῦν κατοεῖδος Ἰσραὴλ τοῦ; ἐκτόνου,
 Ὅστις ἐκάκου τοῦ; λαοῦ τῶν Ἑβραίων,
 Πλινθεῖα, πηλῶ, μαστίγων ἀτιμίαις,
 Τούτων δὲ ῥίπτειν ἐγκλειυστα; βρέφη.
 Ὁ Μωϋσῆς ἐκκλητος; εἰς Ἄλα θίθη,
 Καὶ παῖς Φαραῶ τοῦτον ἀξίως τρέφει.
 Κταίνει τὸν Αἰγύπτιον, εἶτα καὶ κρίνει
 Ὅνειδος αὐτοῦ, καὶ φυγῆ τε καὶ φόβος.
 Ἰωθὸρ οἰκειωσις, Σιπφόρα; γάμος,
 Ἡ τῆς βίας φλῆξ, ἀγγέλου παρουσία,
 Ἀποστολῆ τε, καὶ τεράστια ξένα.
 Σὺν Ἀαρῶν κάτεισιν εἰς Αἰγύπτου,
 Ἡριτομῆ τέκνον δὲ πρὸς τοῦ ἀγγέλου,
 Καὶ πρὸ; Φαραῶ σὺν Θεῷ παρῆρησι.
 Τῶν Ἑβραίων κίχως; αἰθις ἐκ λόγων.

Περὶ τῶν δέκα πληγῶν.

Γογγυσμῶ; αὐτῶν, ἡ δεκάπληγος βία,
 Ὑψωρ ἐρυθρὸν, βατράχων πληθος μέγα
 Σκνίπες τὸ τρίτον, καὶ κυνόμυια πάλιν.
 Τετραπόδων δλεθρος, ἕκτον φυλκιδες,
 Χάλαζα καὶ πῦρ, καὶ βροῦχος σὺν ἀκρίδι,
 Τὸ ψηλαφτην, καὶ πρωτοτόκων μόρος.
 Ἀμνοῦ σφαγῆ τε, καὶ χρίσις; ἐξ αἱμάτων,
 Σκευῶν χρυσῶν σκύλευσις; ἐξ Αἰγυπτίων,
 Ἐδραίων φυγῆ, σὺν Ἰωσήφ ὀστέοις,
 Στύλος πυρός τε καὶ νέφους κινουμένους,
 Μεταμέλεια Φαραῶ στρατηγίξ.

Περὶ Ἐρυθρᾶς.

Ῥῆξις Ἐρυθρᾶς; διάβασις; ξένη,
 Αἰγυπτίων σύμπα·α πανωλεθρία,
 Ὡδὴ Μαριὰμ ἁματιζούσης; μέγα.
 Νάμικτα Μεβρᾶς; καὶ γλυκασμὸς ἐν ξύλω,
 Εἶτα γογγυσμὸς τῶν κακίστων Ἑβραίων,
 Δίον τὸ μάννα, καὶ βροχῆ πιτηῶν πάλιν,
 Αἶθις; τὸ δίψος, βάθος; ἐκ πέτρας ὕδωρ.
 Ἐπειθ' Ἰησοῦ; Ἀμαίηκ καταστρέφει
 Τοῦ Μωσέως ἀφροντος; ἐκτάδην χεῖρας,
 Ἰπαντᾶ Μωσῆ πεινθερὸς, λαλεῖ πρέπον.
 Ἀγνισμὸς ἄκρος, καὶ πλακῶν θεία δόσις,
 Μύσχυ κεφαλή, συντριβὴ πλακῶν πάλιν,
 Ὅρη θεικῆ, Μωσέως παρῆρησι,

Α Νηστεια πάλιν, καὶ πλακῶν ἄλλον ὄσις,
 Σκηρῆς ἐργασία τε τοῦ μαρτυρίου.

Περὶ νέμου.

Τούτοις δ' ὑπῆρχεν ἡ γραφῆ πλακῶν νόμου,
 Κύριος εἶ; ἐστιν Ἰσραὴλ Θεὸς μόνος,
 Εἶδωλον οὐδὲν ἐργάση τὴ παράπαν.
 Οὐκουν δὲ λήψη τοῦ Θεοῦ κλήσιν μάτην.
 Μνεῖαν δὲ ποιεῖ τῶν Σαββάτων ἡμέρας.
 Σ ν πατέρα τίμα δὲ καὶ τὴν μητέρα.
 Ταῦτα μία πλάξ · ἡ δὲ θατέρα πάλιν ·
 Ἥκιστα μοιχίδιον ἐργάση γάμον ·
 Ἄλλ' οὐδὲ κλέψεις; ἐμφανῶς, κεκρυμμένος.
 Οὐδ' αὐ φονεύσεις; ἐκ θυμοῦ σου τὸν πέλα;
 Ψευδῆ τε μακρὰν ἀπόθου μαρτυρίαν,
 Β Μηδ' ἀγαπήσεις; εἰ τι τῷ πέλας φίλον.

ΑΕΥΤΤΙΚΟΝ.

Τὰ κατ' Ἀαρῶν και γόνους τοῦτου δύο,
 Διαφοραὶ τε, προσφοραὶ, καὶ θυσίαι,
 Τάξεις λατρείας, καὶ θυτῶν πάλιν χρίσις,
 Ασπρῶν κίθαρσις, οἰκία;, ἱματίων,
 Γάμοι νόμιμοι, καθαρῶν κτηνῶν κρῖσις,
 Νηστεια, καὶ σάλπιγγες, ἡ νομηρία,
 Τάξις; ἑορτῶν, καὶ χρεῶν εὐταξία,
 Γῆς ἀνάπαυσις; προσταγαί, μαρτυρίαί,
 Ὁ μηρυκισμὸς, καὶ διχηλοῦντα πάλιν,
 Τὰ θνησιμαία, πνιγμονῆν, σφαγῆς χύσιν
 Περὶ γυναικῶν ἐθου ἀκαθαρσίς,
 Περιτομῆ τε τῶν ἐν ἀφέδρῳ πάλιν,
 C Περὶ γονορροίῶν τε καὶ συζυγίας,
 Καὶ ποία γυνὴ προσφυῆς; πρεσβυτέρῳ.
 Ἐπειθ' ἑορτῶν τὴν διάταξιν γράφει,
 Τοῦ φωτός; ἄρτων, καὶ χρόνου λελυμένου
 Περὶ τε δούλων, καὶ γλυφῆς θεῶν ξένων,
 Ἐφ' οἷς ἀπειλαὶ πρὸς Θεοῦ λελεγμέναι,
 Τῶς; ταῦτα φυλάξαι; πάντα μηδόλως.

ΑΡΙΘΜΟΙ.

Ἐθου ἀριθμὸν τοῦ παντός; λαοῦ σκόπει,
 Εἰς χιλιάδας πάσας; ἐξακοσίαις,
 Καὶ τρεῖς σαφῶς φθάνοντα καὶ περαιτέρῳ,
 Τῆς Αεϋττικῆς; δίχα φυλῆς ἐνθάδε
 Τάττει; Μωϋσῆς; ἱερεῖς; καὶ Λευῖτας.
 Ε·τ' ἀκάθαρτον ἐκτίθησι; τοῦ μέσου,
 Περὶ γυναικῶν, τῆς ἐλίγξω; ὕδωρ,
 D Ἀφαγνισμὸς; τε, καὶ σφραγίς; ἱερέως,
 Σκηρῆς; τὰ δῶρα, καὶ περὶ λειτουργίξ ·
 Πρώτη κάρσις; τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα,
 Ἐξ ἀργύρου σάλπιγγες; ἐσκευασμέναί,
 Γογγυσμὸς; ψῆθ, καὶ τὸ πῦρ κατασθῖν ·
 Αἰγυπτίων μνεῖα τε πολλῶν βρωμάτων,
 Ὅρτυγομήτρας; ὑετός; οὐρανῶθεν ·
 Λέπρα Μαριὰμ; συγγόνου Μωσέως ·
 Σκοποὶ Χαναὰν, τεράστιον βότρως,
 Χάλεθ, Ἰησοῦς; θαρβύλων τοῦς Ἑβραίους.
 Γογγυσμὸς; ὄρη πρὸς Παλαιστίνης; ὄρους.
 Δαθᾶν, Ἀβειρῶν; καταδουσις; εἰς χθόνα,
 Καὶ τις ξυλεύων; ἐφθόρη τῆ Σαββάτῳ ·
 Ἀνοθεῖ; τε βάθος; Ἀαρῶν ὑπὲρ φύσιν ·
 Θύται; Λευῖται, καὶ σποδῆς; σὺν βανίδι,

Ὁ Μωϋσῆς θάνατος, ὕδατος, σπίνης,
 Ἐκ πέτρας ὕδωρ δισταπύοντος Μωϋσῆος,
 θνήσκων Ἀαρών, ὁ δ' Ἐλεάζαρ θυτῆρ,
 τοῦ μάννα κόρος, καὶ λόγοι παρανοίας.
 Ὅφρσι πονηροί, καὶ νεκροὶ χαλκοῦς ἦφρι
 τὸν ὄγ' Σηῶν τε Μωϋσῆς καταστρέφει,
 βαλὰκ βασιλεὺς Μωαβιτῶν ἐνθάδε,
 Μάντις Βαλαάμ εὐλογῶν ἐκ κατάρτα,
 τὸ Βεελφεγὼρ, καὶ Μωῦθ θυγατέρες,
 Στάσις Φινεὲς, καὶ κακοῦ λύσις πάλιν,
 Κόριαι Σαλπαάρ, καὶ Μωυσιῶς κρίσις,
 Ναυῆς Ἰησοῦς εἰς μέσον παρηγμένους·
 Πέντε βασιλεῖς Μαδιὰμ κατὰ κράτος
 Νικᾶ Μωϋσῆς, καὶ Βαλαάμ τὸν μάγον,
 Δοσι τε φυλαίς τὸν Ἰορδάνην γέμει,
 Ἐξ τῶν πόλεις, κτερίζει δὲ καὶ τοῖς φυγάτιν.

ΔΕΥΤΕΡΟΝΟΜΙΟΝ.

Τὸ Δευτερονόμιον ἐνταυθα πάλιν
 Ἀνακεφαλαίως ὡσπερ ἐστὶ τις,
 Ὅν εἰ; πλάτος εἶρηκε Μωϋσῆς Ἑβραίοις.
 Εἶτε παραινέει μὴ γλυφαίς θαρρῆν ὄλω·
 Μείλιαν δὲ ποιεῖν τοῦ Θεοῦ παντὶ τρόπῳ,
 Ἐκαστον ἀσφαλίζεσθαι λίαν,
 Θεῶ τὸ πᾶν γράφειν τε καὶ περιγράφειν,
 Ἐπαρσιν ἀγγεῖν, εὐσεβεῖν κατὰ κράτος,
 τὸ σκληρὸν ἀπάγειν τε πόρρω καρδίας,
 Μετὰ πόσιν βρώσιν τε μεμνηθῆναι νόμου,
 Ἐνὶ τε τόπῳ θυσίας ἀναφέρειν,
 Καὶ Πάτρα ποιεῖν ἐν μίᾳ πάλιν πόλει,
 Μάντις τε φεύγειν κληδόνας τεραστῶν,
 Πρόβρησις ἐνθεν τῆς Χριστοῦ παρουσίας.
 Εἶτα παραινέει τοὺς λόγους πράσσειν τέλος
 Στάχους τεσσαράκοντα τὸν κακεργάτην,
 Βοῦν ἀλοῦντα μηδαιῶς φιμοῦν στόμα,
 Καὶ σπέρμ' ἀνιστῆν συγγίνῃ τεθνηκότι·
 Πρόβρησις ἐνθεν τῶν κακῶν τῶν ἐσχάτων.
 Ἐπεὶ Ἰησοῦς διὰ τόπον Μωσιῶς,
 Ὡδῶν τε πάλιν δευτέρῳ μαρτυρία,
 Ἐλεγχος ὡσπερ Ἑβραίων παροινίας.
 Ὅρξ Μωυσιῶς ἀνῶν δρος μέγα
 Ἐπαγγελίας τὴν χθόνα Παλαιστίνην,
 Ἐπυλογεῖ τε τὰς φυλας ἐν ὑστέρω.
 Θανῶν δ' ὄφρα κληροδοταί τῷ βίῳ,
 Κρατεῖ δ' Ἰησοῦς ὁ Ναυῆ κεκλημένους.
 Πρὸς Ἰερὺ τῶν κατασκοπῶν ἄρῶ, οἰ,
 Ζήτῃσι αὐτῶν, φυλακὴ Παῦθ πάλιν,
 Σωτηρία; αἰτησις ἐν καταστρέσει.
 Κοπεῖς δὲ βατὸς Ἰσραὴλ Ἰορδάνης,
 Στάσις τε λίθων τῶν φυλῶν δέκα δίο,
 Περιτομὴ δ' ἄξιτος ἐνθεν πατρίνη,
 Πάσχα, εἶτος, ἐκλειψίς ἄρτι τοῦ μάννα,
 Ἰερὺ κύκλωσις ἐκ πρεσβυτέρων.
 Πόρθῃσι αὐτῆς, καὶ Παῦθ σωτηρία,
 Ἄχαρ κλοπῆ τε, λιθασμός, νίκη ξένη,
 Ἦττι Χαναανίων τε καὶ Ἀμορρῆων,
 Γαβωνίται σὺν ὄλλῳ μετρημένοι,
 Ἀλωνιθεῖς ἐκ πρὸς Γαβαὼ τὴν πάλιν,
 Σύμμαχος αὐτῶν εἰσιῶν ἐξαισιῶς,

A Κριτὰ Γαβαὼ καὶ στάσις ἡ φασφῆρου,
 Βωλὸς φυλῶν πέρα τε τοῦ Ἰορδάνου.
 Προσῆκοντες λόγοι δὲ, καὶ μάχης στάσις.
 Τῆς γῆς μερισμός ἡ καλὴ κληρονομία,
 Ἦττι διαρκῆς τῶν πέριξ βασιλείων,
 Φυλαίς παραινῶν Ἰησοῦς ἐν ὑστέρω,
 Αὐτοῦ τελευτῆ, καὶ τοῦ Ἐλεάζαρου,
 Μεθ' ὃν Φινεὲς ἱερατεύει γόνος.
 Εἶδωλα, προσκύνησις, ὁ Μωαβίτης
 Αἰγλώμ κατάρχει τοῦ γένους τῶν Ἑβραίων
 ΚΡΙΤΑΙ.

Κριταὶ τὸ λοιπὸν ἐγκαθίστανται μόνοι,
 τὸν Ἰσραὴλ ἄγοντες ἐχθρῶν ἐκ μάχης,
 Φυλῆς Ἰούδα προφυῶς κατηγμένοι.
 Ἦ μίξις ἐθνῶν καὶ Θεοῦ μακρῶν πάλιν,
 B Καὶ Χουρσασαρῶθ βασιλεὺς τῆς Συρίας
 Δουλῶν Ἰσραὴλ καὶ κακῶν ἀνακράτος·
 Θεός δ' ἐν αὐτῷ, Γοθονιῆλ ὁ κρίνων.
 Μωῦθ βασιλεὺς πάλιν αὐτοὺς ἐξάγει,
 Ὅν κτείνας Ὡδὸς Ἰσραὴλ πάλιν κρίνει,
 Μεθ' ὃν Σιμεγάρ κτινῶν ἐναντίου·
 Μετὰ χρόνον δὲ παρθάντες τοὺς νόμους
 Αἰγμῆ κρατοῦνται καὶ κράτει Χαναανίων,
 Ἐλευθεροὶ πάλιν δὲ πρὸς Βαβυλῶν γόνου,
 Καὶ πρὸς Διδωρᾶ; τῆς προφητεῖας μόνων,
 Μάχη Ταβίς καὶ στρατηγὸς Σισάρα
 Ὅν Ἰατὴλ ἐκταίει πισσάλου ξίφει.
 Αἰθίς Ἰσραὴλ τοῦ Θεοῦ πύρρω νόμου,
 Καὶ Μαδιὰμ δούλωσις ὑπανετία,
 C Τοῦ Γεδεὼν κινήσις ἐκ θεοπειτίας,
 Πόκος βροχὴ τε σύμβολα τὰ τῆς νίκης,
 Λάφαντες ἄνδρες τριακόσιοι πύμα
 Κτείνουσιν ἀβρῶς δίδεκα μυριάδα·
 Ἐν οἷς Σαλμανᾶ, Ζεβεαὶ, Ζηθ' Ὀρθὴ τε.
 Μετὰ Γεδεὼν Ἀβιμελεχ παῖς κρίνει,
 Βιληθελὶς γυναικὸς ἐν μυλῶνι τὴν κίραν.
 Μεθ' ὃν Θολά τε Ἰαθρ' ἄλλος κρίνων,
 Ὅργη θεϊκὴ, δούλος Ἰσραηλιτῆς
 Τέκνοι; Ἀμῶν μάλιστα τοῖς Ἀμανίταις.
 Καθίσταται δὲ καὶ κριτῆς Ἰεφθάς
 Ὅς ἐκ νίκης ἔθυσε τὴν θυγατέρα.
 Μεθ' οὗ; Ἰσεθὼν, εἶτα δ' Ἐλῶμ ὁ κρίνων.
 Πάλιν Ἰσραὴλ εἰς χεῖρας ἄλλοσπύριον,
 D Κριτῆς Μανωὲ κατιδῶν ἕψιν ξίτην
 Ὅς χεροῖ τὰς λέοντες ἐκρήσει γνάθους,
 Αἰνιγμα γλυκότηκρον ἐκ κίρα; μέλι,
 Ἦττι τοῦ Σαμφῶν ἐκ γυναικὸς κακίας
 Ἀλώπεκί; τε, λαμπάδες σιτοφύθοροι.
 Ζήτησις Σαμφῶν, ἐκδοσις ὀμοσπύριον
 Ἰρῆξι; τε δεσμῶν, κίχ σιαγῶν ὕδωρ,
 Παραστάδες; τε τῆς Τάξης ἐπηρμέναι,
 Γυνὴ Δαλιδῆς, καὶ τριχῶν ξένον θέρος,
 Τυφλός τε Σαμφῶν, καὶ γειώμενος λίαν.
 Καὶ κατασισθαί; οἶκος, ἐν τοῖς σιτρίπαις
 Πλήθει; σὺν αὐτῷ καὶ Σαμφῶν τεθνηκότος.
 Ἄλλος κριτῆς δὲ Σεμεγάρ, ἀναρχία,
 Ἐξ Ἐφραῖμ ἀνὴρ γλύμμα καινὸν ἐγλύφει.
 Πόλις Λαϊσῶν, καὶ Φυληθῶν ἐνθάδε,
 Πόλις Γαβαὼ σὺν γυναικί; Λεζίτης,

Υβρις γυναικῆς, δυσκλεῆς ἀκρασία,
 Ἐξ ὕβρεως μῆρος τε παννύχου βίας.
 Ταύτης μερισμὸς εἰς φυλᾶς δεκαδύο,
 Ἐνθεν παραχῆ τῶν φυλῶν πασῶν ἐγένη.
 Αἰψίς γυναικῶν ἐκ φυλῆς ὕβριτάτης
 Ἄρπαγμα σεμνῶν παρθένων ἀλλεσπόρων.
 Ἐν Ἰσραὴλ δὲ βασιλεὺς οὐκ ἦν τότε
 Πράττων ἀγαθὰ, καὶ θεῶ περιλιμένος.

II ΡΟΥΘ.

Γυνὴ Νοεμὶν πρὸς Μωὺδ γῆν ἐκτρέχει
 Σὺν Ἀδιμέλεχ συζύγῳ τε καὶ γόνοις.
 Φεύγουσα λιμοῦ τὴν βίην τὴν παμφάρον.
 Ἐν γόνων δὲ πρὸς γάμου κοινωνίας
 Συνέρχεται Ρουθ ἡ καλὴ Μωαβίτις.
 Χηρεύτατα δὲ πρὸς Βηθλεὲμ ἐκτρέχει,
 Ἥτινι Βοῆς πρὸς λέχος τετραμένος
 Θέροντες ἐν ὄρα συλλεγοσση τὸν σάχων
 Γεννᾷ τὸν Ὁδῆδ Ἰεσσαὶ φουτοσπόρον
 Ὁ τὸν προφητῆνακτα Δαυὶδ βλαστάνει.

Βασιλειῶν πρώτη.

Μετὰ κριτὰς δὲ τοὺς προηριθμημένους,
 Ἥλει θύτης ἐκρινεν Ἰσραὴλ μόνος,
 Ὅστις μῆρον δίδωκε τῶν παιδῶν χάριν.
 Ἄνθρ Ἐλκανὰ, καὶ Φενάνα σὺν Ἄννη.
 Εὐχῆς Σαμουὴλ ἱερῆς, Ἄννη χάρις.
 Θεοῦ λαλιὰ πρὸς Σαμουὴλ τὸν νέον.
 Προβόρησις Ἥλει, Φινιῆς, Ὅφναι χάριν
 Ἐθνους παραχῆ, καὶ κατὰ κράτος νίκη,
 Αἰψίς κιθωτοῦ, Φινιῆς, Ὅφναι μῆρος
 Θάνατο· Ἥλει συμπεσόντος ὑψόθεν,
 Ἡτώσις τε Δαγῶν, ἔδρα, μῦς Ἀζωτίαις
 Ἐξαποστολὴ τῆς κιθωτοῦ, καὶ χάρις
 Εὐχῆ Σαμουὴλ, ἦττα τῶν ἐναντιῶν,
 Γῆρα· Σαμουὴλ, τῶν γόνων ἀταξία.
 Βασιλείως ζήτησις ἐκ τῶν Ἑβραίων,
 Ὅνοι παρατίλοντο τοῦ Κις ἐνθάδε,
 Ζήτησις αὐτῶν πρὸς Σαοὺλ ἐν ἡμέραις
 Ταύταις, χρίσις τούτου δὲ πρὸς βασιλεῖα.
 Ἀμᾶν ἐπινίσταται τοῖς Γαλαδίταις,
 Σαοὺλ βοηθεῖ, καὶ τροποῦται σὺν τάχει,
 Δημηγορία τοῦ Σαοὺλ πρὸς τοὺς πέλας,
 Φέροι θυσίαν τῷ Θεῷ μόνος μόνῳ.
 Καὶ Σαμουὴλ πρόβησις ἀρχῆς εἰς λύσιν.
 Ἰωνάθαν παῖς τοῦ Σαοὺλ τραπέις μάχαις
 Πρὸς τοῦ πατρὸς ἐβρωτο τῆ στρατηγίᾳ,
 Ἄχρι δὲ νυκτὸς μὴ φαγεῖν Σαοὺλ νόμος,
 Παρακοῆς γλύκασμα τοῦ Ἰωνάθαν,
 Ψῆφος κατ' αὐτοῦ, καὶ λαοὺ λύσις πάλιν
 Σαοὺλ θανατοῖ τὸν Ἀμαλκ εἰς τέλος.
 Ἀγάθ περιποίησις, ὄργη Κυρίου,
 Ὅνπερ Σαμουὴλ τῆ μαχαίρᾳ κτείνουσι.
 Χρίει Σαμουὴλ τὸν Δαυὶδ Θεοῦ λόγοις,
 Ψάλλον ὁ Δαυὶδ τὸ Σαοὺλ πνεῦμα λύει
 Καὶ τοῦ Γολιάθ εὐστοχεῖ τῆ σφενδόνῃ.
 Αἰνὸς τε Δαυὶδ πρὸς γυναικῶν τῷ κράτει.
 Νίκαί τε Δαυὶδ, καὶ Σαοὺλ φθόνος πᾶνιν,
 Συνέρχεται δὲ τῇ Μελεχλ Σαοὺλ κόρη,
 Ἰωνάθαν ἔνωσις ἀκραίφνης σάτης.

A Φεύγει τε Δαυὶδ συζύγου συμβούλῃ.
 Ἐνοὶ τῷ Σαοὺλ τὸν Δαυὶδ Ἰωνάθαν.
 Φυγὴ Δαυὶδ πάλιν δὲ, καὶ πείρα τρόπου
 Πρὸς Ἀδιμέλεχ ὁ Δαυὶδ ὑπεκτρέχει,
 Τοὺς μυστικῶς ἀρτους δὲ πεινῶν ἐσθίει,
 Ἦκει πρὸς Ἀχοῦς τὸν καὶ Γεθ βασιδέα,
 Καὶ σκῆπτεται δ' ἐκτασιν ἐν περιστάσει,
 Κτείνει Σαοὺλ δὲ πρὸς Δωὴκ πρεσβυτέρου.
 Λυπεῖ τὸ παραθὲν τὸν Δαυὶδ ὑπὲρ φύσιν.
 Σαοὺλ διώκει, καὶ Δαυὶδ φεύγει πάλιν.
 Σπῆλαιον ἰδοῦ, καὶ Σαοὺλ Δαυὶδ ἔσω,
 Τὸ κρίσπεδον σκόπει δὲ Σαοὺλ ἐνθάδε,
 Καὶ τὸ δρᾶμα δεικνυσὶ καὶ ἀδικίας.
 Θνήσκει Σαμουὴλ μὴ βλείπων ὁ προδλέπων,
 B Ὑβρις τοῦ Ναβάλ, καὶ λύσις ἐκ συζύγου,
 Αὐθις ὁ Σαοὺλ καὶ Δαυὶδ στρατοῦ μέσου
 Δόρυ λαβῶν, ἤνεγκε Σαοὺλ ἐκ κλίνης.
 Δαυὶδ πρὸς Ἀγχοῦς τὴν Σικελὴν λαμβάνει
 Κατὰ Σαοὺλ στρατεύματα τῶν ἐναντιῶν,
 Ἐγγαστρίμυθος, καὶ Δαυὶδ νικῶν ξένους,
 Ὅρη Γελβουῆ, καὶ Σαοὺλ οἰκτρὸς μῆρος.
 Σὺν Ἰωνάθαν, καὶ Δαυὶδ θρήνος μέγας.

ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ ΔΕΥΤΕΡΑ.

Μῆρος κτανόντος τὸν Σαοὺλ καὶ τὸν γόνον
 Δαυὶδ χρίσις, σῶσις δὲ φυλῆς Ἰούδα
 Ὁ Μεμφισοθὴ τοῦ Σαοὺλ ἄλλος γόνος
 Σὺν Ἀδενῆρ ἤρατο τοῦ Σαοὺλ κράτος,
 Μάχη κραταιὰ τῶν βασιλείων δύο,
 C Ὁ Μεμφισοθὴ πρὸς Ἀδενῆρ εἰς μάχην,
 Ὑπὲρ γυναικῆς πατρικῆς παλλακίδος.
 Ἦκει δ' Ἀδενῆρ πρὸς Δαυὶδ θαρσαλέος,
 Καὶ κτείνεται δὲ πρὸς Ἰωάβ ἐνθάδε.
 Θλίψις μεγίστη τῷ Δαυὶδ τούτου χάριν,
 Μεμφισοθὴ θάνατος, αἰτίων μῆρος,
 Δαυὶδ βασιλεὺς ἀπασῶν φυλῶν μόνος.
 Πρὸς Ἰεβουσαι καὶ Χρῆμ ἀναξ Γύρση.
 Πρὸς ἀλλοθενεῖς καὶ Δαυὶδ ποιεῖ μάχην,
 Ἄγει κιθωτῶν σὺν μέλει καὶ κιθάρᾳ.
 Θάνατος Ὀζὲν, κώλυσις θεοῦ δόμου,
 Δαὶδ ἀνὸ θήματα τῆ Θεοῦ πόλει,
 Τιμᾷ δὲ Δαυὶδ τὸν Ἰωνάθαν γίνον.
 Πέμπει πρὸς Ἀνῶν ἀτιμάζεται λῆν,
 Καὶ ῥήγνυται μάχη τι· ὡς ἐξαισις.
 D Ἡ Βερσαβὲ, καὶ θάνατος Ὀύριου,
 Καὶ παῖς Σολομῶν ἐξ ἀθεμίτων γάμων.
 Κρατεῖ δὲ Ῥαμὰθ Ἰωάβ Δαυὶδ νέμον.
 Ἐρως Ἀμῶν τε, σύγγονος Θάμαρ πᾶνιν,
 Ἀβεσσαλῶν ἀριστον Ἀμῶν εἰς φόνον,
 Δαυὶδ πρὸς ὄργην Ἀβεσσαλῶν δραπεταί,
 Καταλλαγὴ τούτων δὲ πολλῶν τῷ χρίνῳ,
 Φυγὴ τε Δαυὶδ, Ἀβεσσαλῶν ἡ στάσις
 Τὰ κατὰ Χουση καὶ πάλιν Ἀχιτόφελ,
 Κιτηγορεῖ Σιθὰ δὲ τὸν Μεμφισθαλ,
 Ὑβρις Σαμεεὶ, καὶ Δαβὶδ στοργὴ ξένη,
 Κόϊτην πατρικὴν Ἀβεσσαλῶν αἰσχύνει,
 Βουλὴν ὁ Χουση τὴν Ἀχιτόφελ τρέπει,
 Ἀπάγχεται δὲ καὶ μανεῖς Ἀχιτόφελ,
 Λόγοι τε Δαυὶδ, κρατερὰ μάχης βία,

Ἄδισταλῶν θάνατος ἐκ κόρης; ξύλη.
 Ἐρηνῶν ὁ Δαυὶδ Ἰωάθ ἐπανάγων,
 Στροφή Σεμεὶ, καὶ ρυπῶν Μεμφιδάαλ
 Ἄφει; τὸν υἱὸν τῷ Δαυὶδ Σιδᾶ χάριν,
 Φόνος δ' Ἄμεσᾶ, καὶ Σαβεὶ πρὸς πῶλον,
 Λιμός τ' ἐπὶ γῆς, καὶ Σαοὺλ παίδων δόσεις,
 Καὶ συνεχεῖς μάχη τε, καὶ Δαυὶδ νέμων
 Ἄριθμοι λαοὺς Ἰωάθ τῶν ἀρμάτων,
 Ἐννακόσιαι ὅ' ἦσαν αἱ χιλιάδες.
 Ὅ γὰρ προφήτης αἰρεσιν νέμων μίαν,
 Τριῶν τῷ Δαυὶδ πρὸς Θεοῦ κεκλημένων,
 Πτώσις στήθους ἀπειρος ἐκ θανάτου,
 Δαυὶδ ταπεινὸς ἐν θουσιαστῆρι.

ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ ΤΡΙΤΗ.

Ἄδωνία; παρ. Ἰωάθ, πανδαισία,
 Δαυὶδ γεραρός, Ἄδισᾶκ ἡ παρθένος,
 Ἡ Βηρσαβεὶ, καὶ προφήτῃ; ὁ Νάθαν,
 Ἄναξ Σολομῶν καὶ Σαδὼκ αὐτὸν χρίων.
 Ἄδωνία; πρόσσεισι καὶ κλίνει κάρα,
 Δαυὶδ τελευτᾷ, καὶ παραινεί τῷ γόνυ
 Θεοῦ τιμάς τε, καὶ τιμῶν τιμωρίας,
 Ἄδωνία μόρος δὲ σὺν Ἀδιάθαρ.
 Σαδὼκ ὁ οὐτός, Σεμεὶ κρίσει; μόρος,
 Αἰτεῖ σοφίαν ἐκ Θεοῦ καὶ Σολομῶν,
 Κρίνει γυναίξιν ἀκριβῶς ἐν νηπίῳ,
 Περὶ σοφίας καὶ τραπέζης καὶ κλίνης;
 Τοῦ Σολομῶντος, ὡς ὑπέραμπος λίαν
 Χειρᾶν βασιλεῦς, ὕλη, δρυτόμοι, στίφη,
 Ἐγχερσις οἴκου Σολομῶν, εὐχὴ πάλιν,
 Ἐγκαίνιά τε, καὶ Θεοῦ φρικτοὶ λόγοι.
 Καὶ ναῦ; χρυσὴν φέρουσα τῷ Σολομῶντι,
 Νότου βασιλεῖς ὑπερεκπεπληγμένη,
 Πλούτο; μέγα; τε, καὶ χρυσῶν ὄπλων κλέος,
 Ἀρχῆς ὄρισμός ὑπερεκτεταμένος.
 Εἰδωλοατρει καὶ Σολομῶν τὸ ξένον,
 Πταίει θεῖον μάλιστα, καὶ πάσχει πλέον,
 Θόρυβος ἐνθεν, ταραχῆς πολλῆς βία
 Ἐπαναστάσεις Ἄδερ, Ἐσρῶν ἐνθάδε,
 Τεροβοῦμ καὶ Τελαμῶνες δέκα,
 Θνήσκει Σολομῶν, καὶ Ῥοβοῦμ ἐκράτει,
 Λαοῦ τε παράκλησις, ἀπειλαὶ ξένοι,
 Φυλῶν μερισμὸς τῶν δέκα, μαστιγίας
 Ἰεροβοῦμ, Ῥοβοῦμ ἀποστάτης.
 Νόστιμα παῖδός Ἀχιᾶ θανῆ λέγει,
 Χρυσαὶ δαμάλις ἐν Βεθῆλ, καὶ θυσίαι.
 Πρὸ βόρῃσι; ἀνδρῶν, τῶν περὶ Ἰωσίαν,
 Τὸ θουσιαστῆριον ἐξεβόρηγμένον,
 Σηρὰ δὲ καὶ χεῖρ ἐν θυμῷ βασιλείως,
 Πάλιν ὑγίης καὶ τροπῆ ἐν πρὸς λόγον,
 Καὶ τὸν προφήτην ἠθρῖον κατεσθίει.
 Εἰδωλοατρει καὶ Ῥοβοῦμ εἰς τέλος,
 Ἦκει Σουσακεῖμ βασιλεὺς Αἰγυπτίων.
 Ἰερουσαλήμ ἐκκενεί τῶν χρημάτων.
 Νοσῶν Ἀβιδᾶ καὶ πρὸς Ἀχίαν δρόμος,
 Θνήσκει Ῥοβοῦμ, Ἀβιδᾶ κρατεῖ πάλιν,
 Μεῖθ' ὄνπερ Ἀσᾶ πρὸς Θεὸν τὸν νοῦν στρέψων
 Καὶ τῶν ξοάνων τοῦ λαοῦ μεταστρέφει,
 Ἰεροβοῦμ ἐκψύχει ὁ ἀποστάτης.

Α Ἐπειτα Ναβάτ ἐν Βαζᾶκ κτιννύει,
 Τοῦτου μάχη τις πρὸς Ἀσᾶ μετὰ Σύρων,
 Ὄνειδος Ἀσᾶ τῶν θεϊκῶν χρημάτων.
 Μετὰ Βασιδᾶ Οὐλᾶ κρατεῖ γόνος,
 Τοῦτον δὲ Ζαβρῆς ἐκτίθεισι τοῦ μέσου,
 Καὶ σύμπαν αὐτῷ τοῦ κράτους ἀνατρέπτει
 Ἐμπρήσας αὐτὸν σὺναμα ταῖς οἰκίαις,
 Κρατεῖ μετ' αὐτὸν πάλιν Ἀμβροῦ παιδίον
 Οὐ παῖς Ἀχαάθ ὁ κάκιστος; αἴων,
 Ἰωσαφάτ ἀρχει δὲ φυλῆς; Ἰούδα.

Περὶ τοῦ Ἠλίου προφήτου.

Στέρησιν ἐμβρῶν Ἠλίας προμηνύει,
 Τρέφει κόραξ δὲ τὸν προφήτην ἐνθῶως,
 Καὶ χίτρα φιλόξενος; ἡ Σαρραφθία,
 Β Ὁ κερμῆκος; ἔλαιον, καὶ δρᾶξ ἀλεύρου,
 Παιδὸς τελευτῆ, καὶ πνοῆ πάλιν ξίτη.
 Πρὸς Ἀχαάθ κάτεισιν Ἠλίας μέγας
 Τὴν θυσίαν ὕδατι τὸ ξένον φέγει,
 Τοῦς ἱερεῖ; θύει δὲ τοὺς καὶ αἰσχύνῃς,
 Ἄνεισιν εἰς Κάρμηλον, ὕδατος χεῖρ,
 Φεύγει τε μακρὰν ἐξ Ἰεζάβελ φόβου
 Τεσσαράκοντα δ' ἄσπει πρὸς ἡμέρας
 Πρὸς τὸν Θεὸν κράζει τε τοῦ ζήλου λόγους.
 Ἐλιοσαί; πρόσσεισιν ἀφείς τοὺς βίας
 Μόρος; Νάδουσαι, φεῖ ἡ χάριν τῆς ἀμπέλου.
 Φόβος, ἀπειλαί, καὶ κατάνυξις πάλιν.
 Ἦν στρατεύει βασιλεὺς Σύρων Ἄδερ,
 Κατὰ κράτος; ἤττητο, δουλοῦνται ξένοι.
 Τιμῆς Ἀχαάθ ἐλεγχος ἀνδρὸς γενναίου.
 C Ὁ Μιχαῖας δὲ συμφορὰς αὐτῶν λέγει,
 Δεισμὸς φυλακῆ τῷ προφήτῃ πρὸς τέλος,
 Συβρῆγγυται πόλεμος, Ἀχαάθ νέμει
 Τῷ Ἰωσαφάτ τὴν στολὴν τῶν ἀρμάτων,
 Αὐτὸς ἐκείνου τὴν στολὴν ὑποδοίει,
 Στολὴ δ' ἐναλλάξ τὸν στρατὸν μεταστρέφει,
 Καὶ πλήττεται μὲν Ἀχαάθ ἐν τῇ μάχῃ,
 Τῶν αἱμάτων σπῶσι δὲ τὴν ῥοήν κύνες.
 Μετὰ δὲ τοῦτον ἐγκρατῆς παῖς Κοζίας,
 Ἰωσαφάτ φίλος δὲ φυλῆς; Ἰούδα.

ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ ΤΕΤΑΡΤΗ.

Ἐ Κοζίας; ἐπεμφεν ἀσθενῶν τότε,
 Εἰς ἀνακωχὴν καὶ νόσου πρὸς τὸν Βαδῆλ
 D Ὅτ' Ἠλίας εἰρχεν αὐτὸν θεθνάναι.
 Ἡ πυρπύλησις τῶν σταλέντων εἰς ἄρος.
 Ἄναξ Ἰωρᾶμ σύγγονος; ὁ Κοζίου.
 Εἰς οὐρανὸν ἀνεισιν Ἠλίας τρέχων.

Περὶ τοῦ Ἐλισσαίου.

Διπλασιάζει τὴν χάριν Ἐλισσαίῳ,
 Ποσὶ περῶντι τὰς ῥοὰς Ἰορδάνου.
 Οὗτος γόνιμα καὶ τὰ βεῖθρα δεικνύει;
 Καὶ Ἰεριχὸν προσβαλὼν ἄλας μέσους.
 Ὑπὲρ φαλάκρας καταρᾶται παιδία,
 Ἄρκτοι δὲ κατέδουσιν αὐτὰ συντόμως
 Τριτοῖ βασιλεῖ; πρὸς Μωῦθ ἀνυδρίαν,
 Ἐλισσαίου πρόβρησις ὕδατος; νίκης,
 Μωῦθ βασιλεὺς κτιννύει τὸ παιδίον,
 Ἐλαῖον ἰδοῖ καὶ γυναϊκὸς πλημυρῶν,

- Ἡ Σωμανίτις σὺν γόνῳ περιφιλμένη,
 Τὴν πικρίαν λέβητος εὐκόλως λύσει,
 Ἐν κριθίνους ἄρτοις δὲ πολλοὺς ἐκτρέφει,
 Λεπρὴν Νσαιμὴν ἐν Ἰορδάνῃ ξέσει.
 Λεπρὰ Γιεζῆ τοῦ χρυσοῦ δάρων χάριν,
 Ἐλκει τὸ σιδήριον ἐξ Ἰορδάνου,
 Τυφλεῖ στρατὸν, Σύρων δὲ τοῖς ἐχθροῖς νέμει.
 Λιμὸς κραταιὸς, καὶ γυνὴ τις εἰς κρίσιν
 Παῖδα φαγεῖν ἔχουσα συντεθειμένον,
 Λιμῶν δέκα κίνησις, ἡ φυγὴ πάλιν,
 Σίτος διαρκῆς, τοῦ δ' ἀπιστούντος μόρος.
 Ἄλλος λιμὸς, πάλιν δὲ πρὸς Σωμανίτην,
 Καὶ θανάτου πρόβησις ἀνακτι Σύρω,
 Οὗ δῆτα Ζαήλ διεδέξατο θρόνον,
 Θανὼν δ' Ἰωρὰμ κατέλιπε Χοζῆαν,
 Κτείνει τούτον δὲ πάλιν βασιλεὺς Ἰου,
 Τὴν δ' Ἰεζάβελ ὁ κρυφαῖσιν κτείνουσι.
 Οἰκόν τ' Ἀχαζῶ καὶ τὸν Βαβὺλ συντρίβει,
 Ἰου θανόντος Ἰωάχαζ εἰς μέσον.
 Μετὰ Χοζῆαν δ' ἡ κακὴ Γοθολία,
 Ἰωδαὶ θύτης τε Χοζῆου γόνον
 Τὸν Ἰοὰς ἔχρισεν εἰς βασιλέα.
 Ἄλλος Ἰοὰς μετὰ τὸν Ἰωάχαζ,
 Ὁ σύμβολον δέδωκεν εἰς νίκης τρόπον,
 Βίβη τὰ πέντε πρὸς λόγον καὶ Συρία,
 Ἀνιστᾶ νεκρὸν καὶ θανὼν Ἐλισσαῖος,
 Ἐτρεψε Σύρους Ἰοὰς πλὴν ἐκ τρίτου,
 Θανὼν δ' Ἰεροβοὰμ τὸ κράτος νέμει,
 Ἐφ' οὗ προφήτης Ἰωνᾶς ἦν ἐν βίῳ.
 Ἄναξ δ' Ἰωὰς Ἰούδα λυπεῖ κράτος,
 Ὅνπερ Ἰωὰς ζωγράφῳ συλλαμβάνει,
 Καὶ καταπορθεῖ τὴν πόλιν οὐκ εἰς τέλος,
 Ἄρχει μετ' αὐτὸν ἐκ σπορᾶς Ἀμεστις,
 Καὶ σφάττεται δὴ τῷ ξίφει πρὸς τῷ Σύρω
 Διάδοχος, κρῖτους δὲ παῖς Ἀζαρία,
 Ἐφ' ὧν Ὄση δὴ τὴν προφητείαν λέγει,
 Ἀζαρίαν δ' ἴκτεινε Σελοὺμ ἀδικῶς,
 Ὅνπερ μεθιστᾶ Μανασὴν ἀρχῆς πάλιν,
 Ἀζαρία παῖς βασιλεὺς Ἰωάθαν,
 Μεθ' ὃν κρατεῖ μάλιστα παιδίον Ἀχαζ,
 Εἰδωλολατρῶν, οὐ καλῶς Θεὸν σέβων,
 Ἐφ' οὗ Ραασῶν, Φακεὶ Ῥομελίου,
 Πρὸς τὴν Θεοῦ τρέχουσιν εἰς μάχην πόλιν,
 Τὰ σκύλα πολλὰ, καὶ πολὺς λαοῦ φόρος.
 Εἶτα νικῶνται πρὸς βίαις Ἀσσυρίων,
 Τῶν συμμάχων Ἀχαζ τε καὶ Ἰουδαίας,
 Ἐφ' οὗ προφήτης Ἡσαίας ἦν τότε.
 Θανὼν Ἀχαζ ἔλιπε τὸν Ἐζεκιαν.
 Ὁ Σαλμανασάρ τῶν Σύρων ἄναξ πάλιν,
 Ἐκστρατεύει τοῖς τόποις Σαμαρείας,
 Ὄση δὲ κατάρχοντος ἐκ γένους τότε
 Ἀνατρέπει σύμπαντα, πορθεῖ τὰς πόλεις,
 Ζητεῖ δ' Ὄση πρὸς φίλον συμμαχίαν.
 Οὐκοῦν μετοικεῖ τὴν Σαμαρείαν ὅλην
 Ὁ Σαλμανασάρ εἰς Ἀσσυρίων τόπους.
 Ἐνταῦθα μέμψει Ἰσραὴλ καὶ Ἰούδα,
 Πέμπει Σύρους δὲ πρὸς πόλεις Σαμαρείας.
 Ἀλόντες αὐτοὺς δαπανῶσιν ἐνδικῶς.
- A** Μίγνυσι λοιπὸν καὶ τινὰς Σαμαρίων.
 Ἰστᾶ τὸ κακὸν τῶν λεόντων ἐνόθαδε.
 Ἐξεκία δ' ὧν εὐσεβὴς ἀλακράτος,
 Βωμοὺς καθαιρεῖ καὶ νεῶν ἐκκαλλύνει,
 Καὶ τὴν πόλιν δεικνυσὶν ὠρατισμένην.
 Ὁ Σενναχεριμ εἰς Θεοῦ πόλιν τρέχει,
 Σφοδρὰς ἀπειλὰς ἀποτοξέουσαν μάτην.
 Θερμὴ δέησις, ἀφανὴς συμμαχία,
 Νυκτὸς φόρος δ' ἀπειρος εἰς Ἀσσυρίου,
 Δράσαντος αὐτὸν ἀφανῶς ἀρχαγγέλου,
 Ὁ Σενναχεριμ ἐκκακῶς Σαμαρείται,
 Θάπτων ὁ Τωβίτ, τοὺς νεκροὺς ἐβρίμυμένους,
 Τύφλωσις αὐτῷ τὴν γολήν ἐξ ἐχθροῦ
 Ἡπατος ἄκρον, τὰ προσήκοντα λέγει,
 Τὸν δαίμονα βάλλει δὲ μακρὰν Τωβίτα,
B Καὶ φωτὸς αὐγὰς τῷ σπορεῖ Τωβίτ νέμει.
 Ἐξεκία δ' ἀβήωστος, ἀξίης χρόνων,
 Ἀναποδοσμὸς φωσφόρου τεράστιος,
 Πρέσβεις Μαρωδάχ, τῶν ἀπαρῶντων θεία,
 Ἐζεκιὸν δ' ἐλεγχὸς πρὸς Ἡσαίου.
 Πρίων ξύλινος καὶ μόρος Ἡσαίου.
 Μετ' Ἐζεκιαν Μανασῆς ἀρχει γόνου,
 Πάντων μιαινώτατος, ἀσεβὴς λίαν
 Φαρμακὸς ἀπλῶς καὶ φονεὺς μοιχοφθόρος.
 Ἄλλὰ σχεθεὶς ἔστρεψεν εἰς Θεὸν νόσφ,
 Τὸ λοιπὸν ἐξῆς εὐλαβῆ ζῆ τὸν βίον.
 Ἀμνῶν γόνος δὲ δυσσεβὴς τίνας δίκας
 Ἰωσίας παῖς εὐσεβέστατος λίαν,
 Ὑπὲρ ἅπαντας καὶ Θεοῦ τιμῶν νόμους,
 Καὶ πάντα ποιῶν τὰ Θεῷ περιφιλμένα.
C Τούτον Νεχαὺ βασιλεὺς Αἰγυπτίου
 Τόξου βολαῖς ἠγεγκεν εἰς ἄδου ζόφον.
 Ἰωάχαζ παῖς Νεχαὺ πάλιν Σύρος
 Πόλιν στρατηγεῖ, καὶ τὸν Ἀχαζ ἐξάγει,
 Τῷ δ' Ἐλιακίμ Ἰσραὴλ κράτος νέμει.
 Φόρον νέμει δ' οὖν Ἰσραὴλ καταστάθη.
 Καὶ στρατὸς ὄξυς σὺν Ναβουχοδονόσορ,
 Πορθεῖ κακῶς σύμπασαν Ἑβραίων πόλιν
 Ἄναξ τελεῖ δὲ τὸν φόρον τῷ βαρβάρῳ,
 Τούτου δ' ἐπεισφρήσαντος ἐν πόλει πάλιν
 Ἐγκρύπτεται τάχιστα τῶν τειχῶν κάτω.
 Ὁ δ' Ἰωακείμ, καὶ ὁ Ἰεχονίας
 Σὺν Ἐσοθᾶ μητρὶ τοῦ κράτους ἄνω μένει.
 Ἄναξ κάκιστος, ὁ Ναβουχοδονόσορ,
 Ἐξείσιν Ἐσδρας σὺν τῷ Ἰεχονίᾳ,
D Τούτους κατασχὼν εἰς Βαβυλῶνα φέρει,
 Σὺν λαφύροις πλείστοις δὲ καὶ τοῖς ἐκκρίτοις
 Μεθ' ὧν Δανιὴλ, καὶ χορὸς τριῶν νεῶν.
 Σεδικίαν δὲ τὴν οἴσω Μιθθανίαν
 Ἄνακτα Σαλήμ ἐντείλῃ καθιστάνει.
 Εἰκὼν ὄραμα τοῦ Ναβουχοδονόσορ
 Τὰς βασιλείας εἰκονίζουσα ξένως.
 Ὁ γοῦν Δανιὴλ εὐρέτης διακρίνων,
 Τιμαὶ Δανιὴλ ὑπερεξηρημέναι,
 Καὶ θεϊκὴ τις Βαλτάσαρ τούτῳ θέσις.
 Εἰκὼν χρυσῆ πάλιν δὲ Βαβυλωνίου
 Παιδὸς νεοὶ τρεῖς, καμίνου δρῦσο, πάλιν,
 Ὅρκων πρὸς ἀθέτην ὁ Σεδικίας,
 Ἀφίσταται γὰρ τοῦ Ναβουχοδονόσορ.

Ὁ δὲ στρατὸς πυρπολεῖ καὶ τὴν πόλιν
 Καὶ βορβόρω χώνησιν Ἱερουσαλ.
 Σεδεκίαν δὲ συλλαβὼν ὄρκων κρίνει
 Ῥήξαντα τείχος εἰς φυγὴν τετραμμένον
 Παίδων στρεφί τε καὶ σβίνουσι τὰς κόρας,
 Καὶ δέσιμον ἄγει δὲ τῇ Βαβυλῶνι,
 Κάκει τελευτᾷ τὸν βίον καθειργμένος.
 Ὁ Ναουζαβδιάς τὸν ναὸν πυρὶ καίων,
 Πολλοὺς θανατῶν, φαῦλα μυρία πράττων.
 Σαλήμ στρατηγὸς εὐγενὴς Γοδολία,
 Σὺν δ' Ἀμανίταις Ἰσμαὴλ Γοδολία,
 Καὶ Χαλδαίοις ἔπεισι, καὶ κτείνει ξίφει.
 Καὶ δὴτ' Ἰωνᾶς σὺν στρατῶ τούτους φθάνει,
 Κτείνει τε πολλοὺς, καὶ στραφεῖς σὺν τῷ στίφει
 Τῶν Ἑβραίων ἅπαντι χωρεῖ συντόμως
 Πρὸς τὸν κρατοῦντα καὶ Αἰγύπτου τὸ κράτος.
 Εἰδὼλα λοιπὸν προσκυνοῦσιν ἐνθάδε.
 Εἶτα διεφθάρησαν ἐξ Ἀσσυρίων
 Σχόντων πᾶσαν Αἰγύπτου ὑστέρω χρόνῳ.
 Ναβουχοδόνισορ δὲ λιπὼν τὸν βίον,
 Οὕτω Μαρωδᾶχ τὴν βασιλείαν νέμει.
 Ὅς Ἰωακείμ καὶ Σαλήμ βασιλέα
 Σύσειτο αὐτῷ καὶ σὺνεδρον κτιννύει
 Καθειργμένον μένοντα πολλοῖς ἐν χρόνοις,

ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΩΝ Α'.

Θανὼν Μαρωδᾶχ Βαλτάσαρ λείπει κράτος,
 Δεῖπνον Βαλτάσαρ, καὶ Θεοῦ σκευὴ πότμῳ,
 Καὶ τοίχος ἀστράγαλος ἀνθρώπου γράφων,
 Λύων Δανιὴλ τὴν γραφὴν τῶν δακτύλων,
 Καὶ κτείνεται μὲν Βαλτάσαρ πρὸς Δαρείου.
 Φθονοῦμένους τε Δανιὴλ τοῖς σατράπαις,
 Λέουσιν ἀπρόσβουτος ἄρθεις, τὸ ξέρον,
 Ἦκει δ' Ἀβδακούμ ὑψόθεν μετρημένος,
 Ἀρχὴ τὸ λοιπὸν, ἄγγελος ἐβδομάδιος,
 Στρεπτός Δανιὴλ, καὶ τιμὴ Μανιᾶκης.
 Ὅραμα πάλιν Δανιὴλ, τὰ θηρία,
 Κρίσις Σωσάννης ἐκ χειρὸς κρεσβυτέρων.

ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΩΝ Β'.

Μόρος Δαρείου, βασιλεὺς Πέρσης Κύρος.
 Λύσις Ἑβραίων ἐνθεν αἰχμαλωσίας,
 Καὶ κώλυσις δὴ τῶν κατοικούντων πέριξ,
 Πόλιν ἀνιστῆν ὡς χρεῶν καὶ τὸν δῆμον.
 Μισσαγετῶν Τόμυρις φθείρει τὸν Κύρον,
 Μεθ' ὃν Καμβύσης ὁ Ναβουχοδόνισορ,
 Ὅς καθελὼν ἄριστα τοὺς Αἰγυπτίους
 Πρὸς Αἰθιοπα δυστυχεῖ τὰ πρὸς μάχην.
 Ἀποστατοῦσι τὸ λοιπὸν Ἰουδαῖοι.
 Τὸν Ὀλοφέρνην τοιγαροῦν μετὰ κράτους,
 Ἄναξ Καμβύσης ἐξάγει θράσους πλείων
 Κινεῖ κατ' αὐτῷ εἰς Γετουλά τὴν πόλιν,
 Οἱ δ' ἐνδον ἐκλείπουσιν ὑγροῦ τῆ σπάνει,
 Σπᾶν' αὖθ' Ἰουδῆθ τεχνικῶς καταστρέφει
 Τὸν Ὀλοφέρνην ἐξίωσα κοσμίως.
 Σκηνῆς γὰρ ἐνδον συγκαθεύδουσα μόνη
 Τὸ ξίφος ἐξάρασα τοῦτον κτιννύει.
 Τιμαὶ τὸ λοιπὸν ἀναθήματα δόμῳ,
 Τὰ δ' Ἑβραϊκὰ προσκυνῶν Ἀχιώρας.
 Ὁ δ' αἴ Καμβύσης ὁ Να'ουχοδόνισορ

Α' Ἐπεκστρατεῦον κατὰ Μάγων τῶν δύο,
 Θλασθεῖς πόδα τέθνηκον ἄθλιον μόρον.
 Μεθ' ὃν Δαρεῖος Ἰστάσπου κεκλημένος
 Ἐκ μηχανῆς ἤρατο Περσῶν τὸ κλέος
 Εὐξάμενος· δὴ τῷ Θεῷ, δοῦναι γέρας
 Ἱερουσαλὴμ τὴν στάσιν καὶ χρυσίον.
 Ὁ Ζοροβάβελ τὴν ὑπόσχεσιν λύει.
 Τράπεζα λοιπὸν σατραπῶν εὐωχία.
 Ἐκ τοῦ πότου λέγει δὲ Δαρεῖος λόγους
 Πρὸς παῖδας αὐτοῦ τοὺς πέριξ κοιμωμένους.
 Ὡς δ' εὔρεν οὗτος ὁ ξένος Ζοροβάβελ
 Κρατεῖν ἀπάντων τὴν ἀλήθειαν μόνην,
 Πείθει Δαρεῖον ἐντελεῖσθ' ὄρκον νέμειν,
 Σὺν Ἰωσεδεκ δ' Ἰησοῦ κρεσβυτέρῳ
 Σκευῶν τινα κάλλιστα λαβῶν τοῦ δόμου,
 Β' Γραφὰς τε καὶ δύναμιν ἀκριβέστατον,
 Πέντε σύναμα τοῦ λαοῦ μυριάσιν
 Εἰς Ἱεροσόλυμα συντόμως φθάνει.
 Βάλλουσι βάρβα τῷ νεφί μετὰ πόνου.
 Ἄλλη πάλιν κώλυσις ἐκ Σαμαρείας
 Διαβαλόντων εἰς ἀπόστασιν τάχα,
 Τείχους ὀχυρότητα, καὶ στάσιν δόμου.
 Γράφει Δαρεῖος τοῖς στρατηγοῖς Συρίας
 Δοῦναι χρυσίον, καὶ βοήθειαν νέμειν.
 Ἐγείρεται δ' οὖν καὶ ναός τε καὶ πόλις,
 Θυσία, ναὸς, ἀζύμων χορηγία.
 Ἐν ἱεραῖσι δ' ἦσαν ἠγμένοι μόνοις
 Καλῶς ποθεύοντες τὴν ἀριστοκρατίαν,
 Ἀσσαμοναίων ἀχρι καὶ Μακκαβαίων.

C

ΕΣΘΗΡ.

Μεγιστᾶνες δὴ Δαρείου, πιναδισία,
 Δεξίς γυναικὸς, ἐντροπὴ βασιλίδος,
 Ὅρη Δαρείου, λύσις, Ἐσθὴρ εἰς μέσον
 Ὅψιν ἀγαθὴ, συγγενὴς Μαρδοχαίου,
 Ἐξ αἰχμαλώτων Δαρείου, δορυφόρου,
 Ὅστις βασιλεῖ δόλους ἀνδρῶν μηνύει,
 Κάντεῦθεν ὕψος ἀναβῆς τιμῆς μέγα.
 Ἀμᾶν προάγων Ἑβραίων· οὗτος φθόνῳ,
 Σταυρὸν ἀνιστᾷ κατὰ τοῦ Μαρδοχαίου,
 Ἦκιστα τιμὴν ἀποδόντο· ἀξίαν.
 Κίνησις Ἐσθὴρ ὑπὲρ ἄπικτος γένους,
 Πρὸς τὸν κρατοῦντα καὶ ξιφηφόρον λόγος
 Δέησις οἰκτρὰ, καὶ φονουργίας λύσις.
 Ἀμᾶν, Δαρεῖος εἰς Ἐσθὴρ πανδαισίαν,
 D Νυκτὸς τε χάρις, καὶ καλὸς Μαρδοχαῖος.
 Σύμβουλος Ἀμᾶν καὶ τιμῆς Μαρδοχαίου,
 Μαρδοχαῖος ἐπιπικος ἐν πορφυρίδι,
 Ἀμᾶν προάγων καὶ σύρων ἱππὸν βᾶδην,
 Ἀμᾶν πρὸς Ἐσθὴρ τῶν γονάτων ἡμμένους,
 Βλέπει Δαρεῖος, ἐνοεῖ κακεργάτην,
 Ἐντεῦθεν Ἀμᾶν ἐν καταδίκῃ ξύλωφ,
 Πιστὸς πατήρ τε Δαρείου Μαρδοχαῖος,
 Φόνος τε πολὺς τῶν κατὰ τῶν Ἑβραίων,
 Καὶ τῶν δέκα σταυρώσεως Ἀμᾶνου γόνων.

ΕΣΣΡΑΣ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ.

Ὁ Δαρείου παῖς ἐγκρατὴς Περσῶν Σίρξης
 Τιμῶν μὲν φύλον Ἑβραίων κατὰ κράτος,
 Ἐσδρὸς φίλος μάλιστα τῶν ἄλλων πλέον,

Γράμμα κρατούντος εἰς ὅλην ἑπαρχίαν.
 Ἐντιμος Ἐσθρας σὺν λαῷ βαρεὶ τρέχων
 εἰς Ἱεροσόλυμα τοὺς νόμους νέμει,
 θαυμάζεται μάλιστα τῶν ἔργων χάος,
 τὰς ἀλλοεθνεῖς ἐξάγει πορρωτέρω,
 ἄναγινώσκει τῷ λαῷ καὶ τοὺς νόμους.
 ἄκρυα πολλὰ, καὶ λόγοι, πανδαίσια,
 Παρχαγγεῖα, καὶ θανῶν Ἐσθρας γέρον.

ΕΣΔΡΑΣ ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Πυθάνεται δὲ καὶ Νεεμίας πάλιν
 τὰ κατὰ Σαλήμ ἀρχινοχθός, Ἐρέξου,
 Μινθάνει κακῶς ἀπὸ τῶν πέριξ ἔχειν,
 Ζητεῖ τῶν αὐτάνακτα, γραφὰς λαμβάνει,
 ἤκει τὸ τοίχος καὶ νεῶν πληροὶ τάχος,
 Κλιῶς καθιστᾷ κατὰ τὸν νόμον εἰδὲν
 τὴν συναγωγὰς, καὶ τὰ Σάββατα πάλιν.
 Πρὸς τὸν Ἐρέξην ἀνεισιν, εἶτα πρὸς πόλιν,
 ἄριστα ποιῶν, καὶ τελευτᾷ τὸν βίον.
 Βασιλεία Περσῶν μέχρι Ἀλεξάνδρου.
 Ἄρταθάνης δὲ Ἐρέξου τὸ κράτος λύει,
 εἶτα Ἄρταξέρξης τὴν θέσιν ὁ Μακρόχειρ,
 καὶ δεύτερος, Ἐρέξης δὲ καὶ Σογδοάνης,
 Νόθος Δαρείος, καὶ γόνος Ἄρταξέρξης,
 Ἄρταξέρξης ἄλλος δὲ τὴν κλήσιν Χῳός,
 Ἄρσης ὁ Χῳός, καὶ κτινῶν ὁ Βαγῳάς,
 καὶ Δαρείος ὑπεριός ἐν Περσῶν γένει,
 ὄνπερ Μακεδῶν Ἀλέξανδρος κτινύει.

BIBAIION MAKKABAION.

Μετὰ δὲ ταῦτά τις Ἰωάννας θύτης
 Χάριν τιμῆς ἔκτεινε συγγόνων ἕνα.
 Βαγῳάς οὐκοῦν στρατηγὸς Ἄρταξέρξου
 χρόνοις ἐν ἑπτὰ συνταράσσει τὸ στήθος.
 θύτης Ἰωαδὰμ ἐκ γόνων Ἰωάννα,
 Ὀμμιμος αὐτῷ Μανασσῆς, ἔρις λόγων,
 Σαναβαλέτης σατράπης ὁ Δαρείου
 τῷ Μανασσῆ ζεύγνυσι τὴν θυγατέρα.
 τοῦ Μανασσῆ δίωξις ἐκ θελοῦ δόμου
 τοῦ πενθεροῦ, βάρος δὲ καὶ βουλή ξένη,
 φυγὴ πρὸς αὐτὸν ταυτοπαθῶν εἰς γάμους,
 ἔν τῷ μέσῳ μόρος δὲ καὶ τοῦ Δαρείου,
 Σαναβαλέτης πρόσσεισιν Ἀλεξάνδρῳ,
 δίδωσιν ἀρχὴν, ἀντίχαριν λαμβάνει
 ἔν τῷ Γαριζὶν τῷ θεῷ στήσαι δόμον,
 ἔκει τὸ λοιπὸν Μανασσῆ ποιεῖ θύτην,
 Μερίσας αἰσχροῦς τοὺς λαοὺς κακοτρόπους.
 Ἐκ Μακεδόνων Ἀλέξανδρος Φιλίππου
 μετ' Ἰλλυριοῦς καὶ Θρᾶκας, τὰς Ἀθήνας
 Πέρσης ἑπεστράτευσεν, νικᾷ σατράπης,
 ἀρχὴν Περσῶν σὺμπασαν ἐκ Θεοῦ λύει,
 Αἴγυπτον εἶλε, Συρίαν, Παλαιστίνην,
 Λαμπρὰν ἀνίστα τὴν ἐπὶ νόμον πόλιν,
 Τύρων κατασπᾷ καὶ Σιδωνίων χθόνα,
 Λεῖπει δὲ τὸ ζῆν, ὡς λόγος, τῷ φαρμάκῳ.
 Τέως καθιστῶν τὴν μάχην ἐπὶ Γύρον
 Σύμμαχον αἰτεῖ τὴν πόλιν τῶν Ἑβραίων.
 θύτης Ἰωὰδ οὐ δίδωσιν εὐλόγως.
 Μετὰ μικρὴν ἤκει δὲ σὺν παντευχίᾳ.
 Ὁ γ. οὐ θύτης ἐξείσιν ἑσποῖσι μένος.

A Ἀλέξανδρος δὲ τὴν Θεοῦ τιμῆ θύτην,
 Πρόσεισιν ἔνδον εἰς πόλιν, εἰς τὸν δόμον,
 Αἰτήματα σὺμπαντα πρὸς τέλος ἄγει.
 Οἱ Σαμαρεῖς ἤκουσι τῶν ἰσῶν χάριν,
 Ἐλεγχος αὐτῶν εἰς φυγὴν κακουργίας.
 Ἐλὼν δὲ πάσας Ἀλέξανδρος τὰς πόλεις,
 Ἀνδρόμαχον τίθησιν ἐν Σαμαρείᾳ.
 τοῦτον Σαμαρεῖς ἐξάγουσι τοῦ βίου,
 Ἀλέξανδρος δὲ τοὺς Σαμαρείτας ἄρας,
 Μακεδόνας ὤκισεν τοὺς πεφιλημένους.
 Μόρος Ἰωὰδ, Ὀνίας θύτης γόνος.
 Μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον εἰς τετραρχίαν
 Ἀρχὴ πᾶσα τέτραπτο τοῖς μεγιστάσι,
 Κρατεῖ δ' Αἰγύπτου Πτολεμαῖος ὁ Ἀάγος.
B Ἐν Σαββάτῳ δὲ τὴν πόλιν τῶν Ἑβραίων
 Πορθεῖ προφανῶς, καὶ πρὸς Αἴγυπτον ἐτρέχει.
 Μετὰ δ' ἔκεινον καὶ Φιλάδελφος γόνος,
 Μεταφράσας ἄριστα βίβλους Ἑβραίων,
 Φαληρεὺς ἀημητήριος σὺν Ἀριστίᾳ.
 λύσις δι' αὐτῶν Ἑβραίων ἀνδραπόδων
 Μετὰ δ' Ὀνίαν καὶ Σίμων Ἐλεάζαρ,
 πρὸς Ἀντιόχου καὶ κάκισις Ἑβραίων,
 Καταστρατηγήσαντος τὸν Πτολεμαῖον.
 Πτολεμαίου παῖς Ἐπιφανῆς τὴν θέσιν
 Μετὰ στρατοῦ κράτησεν ἐν Παλαιστίνῃ,
 αὐτῷ τὸ λοιπὸν προστρέχουσιν Ἑβραῖοι,
 Πάλιν πρὸς Ἀντιόχου ἐξ ἐναντιοῦ,
 Ἀντιόχου παῖς καὶ γυνὴ Πτολεμαίου.
 Κῆδος θυγατρὸς προῖξ Παλαιστίνης ὄροι,
C Καὶ Πτολεμαῖος τὴν Θεοῦ κρατεῖ πόλιν.
 Μετ' Ἐλεάζαρ Μανασσῆς Θεῷ θύων,
 Ἐπειτ' Ὀνίας Σίμμωνος φίλος γόνος.
 τὸν δασμὸν αἰτεῖ κατ' ἔθνος Πτολεμῆτος,
 Ὁ δ' Ὀνίας δίδωσιν ἤμιστον φόρον,
 Ὁργίζεται, πρόσσεισιν Ἰωσήφ φίλος,
 Λαμπρῶς τιμᾶται καὶ τελωνεῖ κοσμίως.
 Πτολεμαῖῳ παῖς καὶ γενέθλια, φίλοι.
 Ἄνεισιν ὁ παῖς Ἰωσήφ νέμων χάριν,
 Ὑγκανὸς αὐτὸς χάριν ἀρίστην φέρων,
 πρὸς συγγόνων ἐνέδρα, καὶ τούτου μόρος,
 Ἐπιφανοῦς τε μόρος τοῦ Πτολεμαίου,
 Πάλιν ὁ Ἀντιόχος εἰς Θεοῦ πόλιν,
 θύτης Ἰησοῦς καὶ Μενέλαος πάλιν,
D θυαῶν δύο στήσεις τις ἐνθάδε ξένη,
 Φυγὰς ὁ Μενέλαος ἐπ' Ἀντιόχῳ,
 Πρόσεισιν Ἀντιόχος, πορθεῖ τὴν πόλιν,
 τὴν πλοῦτον αὐτῆς ἐκφορεῖ, καταστρέφει,
 Νόμους προλιπεῖν ἐκδιδάξει πατριούς,
 Κυροῖ πάντας Ἑλλήνα μίμεισθαι βίον.
 τότε Ἐλεάζαρ καὶ σοφοὶ Μακκαβαῖοι
 Ὡς ἀνδρικῶς ἔστησαν ὑπὲρ τοῦ νόμου,
 Ἀσαμωναῖοι σὺν πατρὶ τῷ Μαθθίᾳ,
 θύσαι κελευσθὲν, Ἀπελλῆν δόντες φόνῳ
 πρὸς τὴν ἔρημον ἐκτρέχουσιν αὐτίκα,
 μεθ' ὧν μυρίων ἀποφεύγουσι στήφος.
 Ἐν Σαββάτῳ μάχῃ δὲ φυγάδων νίκη,
 Ἀνατροπὴ σὺμπάντων ἐν τῷ Σαββάτῳ.
 Μετὰ Μαθθίαν Σίμμων ὁ Μακκαβαῖος,
 Στήφος κατάρχει τοῦ φιλοῦντος, τὴν νόμον,

Κτείνει τε πολλοὺς συμβαλῶν αἰφνιδίως,
 Τῶν ὑπασπιστῶν ἀνδρικῶς Ἀντιόχου.
 Καὶ δὴ τὸν ναὸν ἐκκαθαίρει συντόμως,
 Καὶ πάντα ποιεῖ πρὸς τὸ βέλτιον τρίπων.
 Ὅ δ' Ἀντιόχος ἐκμαθῶν ἀποψύχει,
 Καὶ μικρὸς Ἀντιόχος σὺν τῷ Λυσίᾳ
 Σπονδαῖς πόλιν εἰσεῖσιν τὴν Θεοῦ τότε,
 Ἐξ ἐλέφαντος Ἐλεαζάρου μόρος.
 Καὶ φθίρεται Φίλιππος; ἐξ Ἀντιόχου.
 Ἄλκιμος; οὕτης, καὶ φυγὰ; δὲ Ὀνία;
 Ἀνιστά; εἰς γῆν τῶν Αἰγυπτίων δόμων.
 Τὸν Ἀντιόχον Λυσίας κτείνει πάλιν,
 Ὁ Δημήτριος Σελεύκου τὸ παῖδον,
 Ἄλκιμος κινεῖ πρὸς Μακκαβαίων λόγους,
 Καὶ Βακχιδῆς ἤκει δὲ πρὸς Δημήτριον.
 Πράξων κακὴν τάχιστα τῷ Μακκαβαίῳ,
 Ἄλλὰ πρὸς Ἀντιόχου ἐστράφη μάτην.
 Καὶ Νικάνωρ κάτεισι σὺν δόλῳ πάλιν.
 Μάχης δὲ πολλῆς συβραγαίτης ἐν πόλει,
 Πίπτει Νικάνωρ σὺν λαοῦ πολλῷ στίφει,
 Ὅ δ' αὖ λαὸς δίδωσι τῷ Μακκαβαίῳ
 Γέρας τὸ λαμπρὸν καὶ ἀρχιερωσύνης.
 Πάλιν Βακχιδῆς ἐμπεσὼν Μακκαβαίῳ
 Κτείνει τὸν ἄνδρα δραστηκώτατον φύσει,
 Καὶ τὸ κράτος δίδωσι τοῖς ἐναντίοις,
 Στρατὸς Ἰούδα τοῦ καλοῦ Μακκαβαίου,
 Ἰωνάθαν ἕμαιμον αἰρούνται κράτει,
 Τοῦτου δὲ μάχη σύβρηξις ἐν Βακχιδί,
 Νικᾷ μὲν οὐδεῖς. Ἰωνάθης εἰς ὄρος,
 Ὅ δ' αὖ Βακχιδῆς πρὸς Δημήτριον τρέχει.
 Πάλιν Βακχιδῆς; πρὸς μάχην Ἰωνάθην,
 Ἄλλὰ νικηθεὶς ἀφορᾷ πρὸς συμμάσεις,
 Καὶ πρὸς τὸν Δημήτριον αὐθις ἐκτρέχει.
 Μάχη πρὸς Δημήτριον ἐξ Ἀλεξάνδρου,
 Ἐπιφανοῦς γόνου δὲ τοῦ Πτολεμαίου
 Ἰωνάθης σύμμαχος ἐν Δημητρίῳ,
 Εἶτα πρὸς Ἀλέξανδρον αἰρεῖ φίλιαν,
 Δημητρίου θάνατος ἀπὸ τελμάτων.
 Φιλοπάτορος θανόντος Πτολεμαίου,
 Εὐεργέτης κατήρξεν ὁ Πτολεμαῖος,

A Ἀλέξανδρος τούτου δὲ τὴν κόρην ἔχει,
 Εἰς φίλιαν δίδωσιν ὁ Ἰωνάθης.
 Ἦκει δὲ Δημήτριος παῖς Δημητρίου·
 Ἄρχει Συρία; πατρικῶν τ' ἄλλων τόπων,
 Ἀλεξάνδρου δὲ πενθερὸς Πτολεμαῖος
 Τέχνη μεταλθῶν τὸν Ἀλεξάνδρον δόλω,
 Δημητρίῳ δίδωσι τὴν θυγατέρα
 Καὶ βασιλείας Ἀλέξανδρου τῶν τόπων.
 Ἀλεξάνδρου θάνατος; καὶ Πτολεμαίου.
 Στάσι; πρὸς Δημήτριον Ἀντιοχέων.
 Λαμπρὸς βοηθὸς καὶ φίλος; Ἰωνάθης;
 Φίλιαν αἰτῶν, καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν Ῥώμην
 Ὀρφανὸς, Ἀντιόχος παῖς Ἀλεξάνδρου
 Σὺν Τρύφωνι κάτεισιν ἐκ τῶν Ἀράβων.
 Θόρυβος; ἔνθεν, παραχῆ Δημητρίῳ.
 B Ὁ Δημήτριος; εἰς Ἀραβίας ἐκτρέχει,
 Ληφθεὶς δὲ τίνει δίκαι; ἀθλίως τάλας.
 Τρύφων τὸν Ἀντιόχον ἐκτεμεῖν θέλων,
 Ἦν ὡς ἀληθῶς δειλιῶν Ἰωνάθην,
 Καὶ δῆτα συσχῶν τὸν Ἰωνάθην δόλω
 Κάτεισιν εὐθύς εἰς Ἰουδαίας τόπους,
 Καὶ τὸν Σίμωνα τὸν γόνον Ἰωνάθου
 Ἦται τάλαντα δῆθεν ὡς χρέους ὀσίον.
 Σίμων δίδωσι μέμφιν ὡς ὑπεκκλίνων.
 Κτείνει δὲ λαδῶν καὶ πάλιν Ἰωνάθην,
 Δημητρίου παῖς Ἀντιόχος Συζίτης.
 Κρατεῖ Συρία; προσφιλις Ἰουδαίσις
 Ὅμισμος Ἀντιόχος τοῦ Δημητρίου
 Πρὸς Κλεοπάτραν συζυγον Δημητρίου
 C Φεύγει, Τρύφων δ' ἐπειτα πρὸς Ὀρθοῦσαν.
 Καὶ πυρποληθεὶς τὸν βίον κατατρέφει,
 Σπονδὰς λύει; Σίμωνος ἀναξ Σιδίτης,
 Καὶ Χενδεβαῖος; ἐκστρατεύει πρὸς πόλιν,
 Νικᾷ δὲ τοῦτον Σίμωνος Ἰωνάθης.
 Πρὸς Πτολεμαῖον κτείνεται Σίμων δόλω,
 Ὅς Ἀδοουκου κέκλητο λαμπρὸς τυγχάνων.
 Ὁ Σίμωνος παῖς Ὑρκανὸς, Ἰωνάθης
 Πρὸς Πτολεμαῖον ἐκστρατεύει σὺν τάχει,
 Ὅ δὲ κτανὼν Σίμωνος ἀδελφοῦς ξίφει,
 Πρὸς Κοτυλᾶν τύραννον εὐθύς ἐκτρέχει.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΡΟΣ ΘΕΙΑΝ ΓΡΑΦΗΝ

Μέχρι τούτων διαλαμβάνει ἡ θεία Γραφή, τὰ δὲ ἐξῆς ἄχρι καὶ αὐτὴν ἔλυσιν Ἱερουσαλήμ ὁ Ἰώσηπος;

ἱστορεῖ, ἅπερ ὡς λυσιτελῆ τούτοις ἐπισυνάπτομεν.

Τὰ μετὰ τὰ Μακκαβαϊκὰ ὡς Ἰώσηπος ἱστορεῖ μέχρι Χριστοῦ, καὶ αὐτῆς
 ἀλώσεως Ἱερουσαλήμ.

Ὅ δ' Ἀντιόχος; ἀδελφὸς Δημητρίου
 Μετὸ μάχην τε καὶ κάκωσιν μυρίαν
 Σπονδὰς τελῶν εἰσεῖσι τὴν Θεοῦ πόλιν.
 Εἶτα πρὸς αὐτοὺς ἐκστρατεύει τοὺς Πάρθους
 Μετ' Ἀντιόχου συμβαλεῖν πρὸς Ἀρσακην.
 Καὶ κτείνεται μὲν Ἀντιόχος; ἐν μάχῃ·
 Μολλὰς δ' Ὑρκανὸς; ὑποποιεῖται; πόλει.

D Λυθεὶς δὲ Δημήτριος; ἄρχει τῶν Σύρων.
 Σύροι δὲ πρὸς Φύκωνο; τοῦ Πτολεμαίου
 Ζιβινδῶν Ἀλέξανδρον αἰρούνται κράτει,
 Ὅστις τὸν Δημήτριον ἀρχῆς ἐξάγει·
 Στάντος; δὲ μακρὰν συζύγον Κλεοπάτρας
 Πλεῖστα παθῶν τέθηκεν ἀθλίῳ μόρφῳ.
 Ὁ Γρυπὸς; Ἀντιόχος παῖς; Δημητρίου

Συστάς πρὸς Ἀλέξανδρον ἐξάγει μέσου,
 Χρόνοις τε πολλοῖς ἤρξε Συρίας πάσης.
 Ὁ δ' Ἀντίοχος Κυζικηνὸς τὴν θείην,
 Ἀντιόχου παῖς συγγόνου Δημητρίου
 Περὶ κράτος ἤρατο τῷ Γρυπῷ μάχην,
 Μικρὸν δὲ παυθεὶς Ὑρκανὸς ἐκ τῆς μάχης,
 Τελῶν φόρους, ἤνεγκεν ἄδρῶν χρυσίον.
 Ὁ Κυζικηνὸς τῶν Σαμαρείων χάριν
 Ὑρκανοῦ πεισὶ συγχροτῶν μάχην ξένην,
 Θύων δ' Ὑρκανὸς καθορᾷ νίκης κράτος
 Ὁ πεσὼν ἐβράδευσεν, ἡ μάχης κρίσις,
 Σύγχυσις ὦδε φίλιας Φαρισσαίων.
 Θνήσκων δ' Ὑρκανὸς τῷ γόνῳ κράτος νέμει
 Ἀριστοβούλῳ βασιλεῖ πρώτῳ μόνῳ,
 Ὅς τοῦ γένους ἐρθεῖρε τὸ πλεῖστον μέρος,
 Μεθ' ὃν ἀδελφὸν Ἀντίγονον ὕστερόως,
 Ἐν τῷ Στράτωνος ὡς προεῖπέ τις βίβλος,
 Αὐτὸς δὲ βραχέως τὴν ψυχὴν ἐμεί πάλιν.
 Ἰανναῖος σύγγονος τὸ κράτος φέρει,
 Πολλὰ δὲ δεινὰ τοῖς Ἰουδαίοις δράσας·
 Κλεοπάτρα πρόσεισι τῇ καὶ Σελήνῃ
 Μίχας ἔχουσα πρὸς γόνον Πτολεμαίου,
 Ὅς Ἰανναίῳ συμπλακεῖ τὰ πρὸς μάχην
 Κατὰ κράτος τέθεικε κατησχυμένον,
 Καὶ τὴν πόλιν εἰσείσι Πτολεμαῖδα
 Καὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν αὖθις λαμβάνει·
 Τῆς Κλεοπάτρας ἐκλιπούσης· εἰς χρόνον,
 Ὡς Ἰανναῖον ἐγκαταστήσῃ θρόνον,
 Ὁ Κυζικηνὸς τὸν Γρυπὸν καταστρέφει,
 Τὸν δ' αὖ Σέλευκος ὁ Γρυποῦ πάλιν γόνος
 Ἐξοστραχίζει τοῦ κράτους πορρωτέρω.
 Ὁ Κυζικηνὸς τὸν Σέλευκον λαμβάνει,
 Καὶ τῷ πυρὶ δίδωσιν εἰς τέλος φλόγα.
 Τούτῳ συνίστων ἀκρατῶς πάλιν μάχην
 Γόνου τοῦ Γρυποῦ σύγγονοι τοῦ Σελεύκου.
 Ἄγει τὸν Ἀλέξανδρον ἡ Κλεοπάτρα,
 Καὶ φερμάκῳ πέφθαρτο δηλητηρίῳ.
 Διούκεται γούν Ἀλέξανδρος αὐτίκα,
 Καὶ Πτολεμαίου τὸ κράτος βλέπει πάλιν.
 Ἰανναῖος δὲ τὴν Σαμάρειαν τέλος
 Πορθεῖ πρὸ παντὸς, καὶ σαφῶς καταστρέφει.
 Μετὰ δὲ μόρον τοῦ νέου Πτολεμαίου
 Κατῆρξεν Ἀλέξανδρος ἐν βραχεῖ χρόνῳ,
 Καὶ τὴν ἀδελφὴν ἐκτεμὼν Κλεοπάτραν,
 Πρὸς τοῦ στίφους ἤνεγκεν ἄθλιον μόρον,
 Μεθ' ὃν κρατεῖ μάλιστα παῖς φιλομήτωρ
 Ὁ Φιλάδελφος καὶ νέος Πτολεμαῖος.
 Ὁ δ' Ἀρμένιος Τιγράνης Παρθυαῖος
 Πάρθων ἀποστάς οὐ βραχὺ κρατῶν τόπων.
 Ἦλθε δ' ἐς γῆν Φοινίκης καὶ Συρίας
 Ὁ κλησὶν Διόνυσος ἐκ Πτολεμαίων.
 Οὗτος μάχην ἤγειρε πρὸς Ἰουδαίους,
 Ὁ καὶ θανόντος Συρίας ἔρχει κράτους
 Ἀρίτας, ὃς χεῖριστον ἀνταίρει μάχην
 Πρὸς Ἰουδαίους, καὶ πάλιν ὑποστρέφει
 Πρὸς παιδα Γρυποῦ. Καθιστᾷ τὰ πρὸς μάχην
 Ὁ Ἰανναῖος καὶ νικᾷ κατὰ κράτος,
 Ἰουραίαν δὲ προσβαλὼν λείπει βίον,
 Ἀφείς γυναικὶ τῇ Σελήνῃ τὸ κράτος

- A** Σὺν παισὶ διπλοῖς ἀπαλοῖς καὶ νηπίοις.
 Καὶ Μάρκιος ῥῆξ Συρίαν φθάνει τότε,
 Σταλεῖς στρατηγὸς ἐκ παλαιτέρως Ῥώμης.
 Ἰανναίου παῖς Ὑρκανὸς ἀναξ νέος,
 Ὁ δ' αὖ Ἀριστόβουλος ἱερεὺς πάλιν,
 Δραστήριος δ' ὢν Ἀριστόβουλος τρόπους,
 Σύμπαν τὸ κράτος ἀναδύεται μόνος,
 Τὸν δ' Ὑρκανὸν ἤργησεν ὡς εὐμηχάνως.
 Ὁ δ' αὖ φυγὰς κάτεισι πρὸς τὸν Ἀρέταν.
 Σὺν Ἀντιπάτρῳ τῷ πάλαι περιμένῳ,
 Καὶ πρὸς μάχην ἤκουσιν Ἀριστοβούλῳ.
 Αὖθις δ' Ἀριστόβουλος Σκάρῳ προστρέχει,
 Ὅν δῆτα Πομπήτιος στρατηγὸς Ῥώμης
 Ἐπιβλέπειν ἔταξε τὴν Παλαιστίνην.
B Οὗτος Ἀρέταν ὑποθήκαις ἐκτρέπει.
 Πάλιν Ὑρκανὸς σὺν Ἀντιπάτρῳ φίλῳ
 Πρὸς Πομπήτιον στρατηγὸν ἀνατρέχει.
 Στέλλει Γαβίνιον αὐτίκα Πομπήτιος
 Ὑπὲρ Ὑρκανοῦ πρὸς Ἰουδαίων πάλιν.
 Οὐκ εἰσδέχονται τὸν Γαβίνιον λόγους.
 Ἦκει δ' ὁ Πομπήτιος ὕστερον πλέων
 Στρατῶ βαρεῖ μάλιστα, καὶ τρέπει λίαν
 Ἀριστοβούλῳ παριδῶν χρυσοῦ χύσιν,
 Σφάττει, θερίζει συμπλακεῖς πολλῇ μάχῃ,
 Καὶ τὸν Ἀριστόβουλον ἐμπνουν λαμβάνει,
 Ὑρκανῷ τὸ πᾶν δ' ἀνατίθεισι κράτος.
 Ἀνακτα δεικνύς καὶ οὕτην κατὰ χρέως.
 Ἀντιπάτρῳ δὲ τὴν Παλαιστίνην νέμει
 Ἐπιμελητὴν ἀναδείξας πραγμάτων.
C Αὐτὸν δ' Ἀριστόβουλον σὺν δυοῖν γόνοις
 Λαδῶν ὁ Πομπήτιος ἐκπλεῖ πρὸς Ῥώμην.
 Τοῦτον δὲ σαφῶς τὸν τρόπον Ἰουδαῖοι
 Πρὸς Ῥωμαίων ἤρχθησαν ἐξ ἀδουλίας.
 Φυγὰς τὸ λοιπὸν Ἀλέξανδρος ἐθόαδε
 Πρὸς Ἰουδαίαν Ἀριστοβούλου γόνος
 Ὅστις Ὑρκανὸν τοῦ κράτους ὑπεξάγει.
 Αὖθις δὲ φεύγει προσβαλὼν Ἀντωνίῳ,
 Καὶ πρὸς Ῥώμην ἀγεται δέσμιος πάλιν.
 Εἶτα δ' Ἀριστόβουλος σὺν Ἀντιγόνῳ
 Φεύγουσιν ἅμα, συγχροτοῦσι καὶ μάχην,
 Πλὴν ἀλλ' Ἀριστόβουλος πρὸς Ἀντιόνῳ
 Θνήσκει προφανῶς ὡς σταλεῖς Πομπητίῳ,
 Φυγὰς δ' ὁ Ἀντίγονος ἐν Πάρθων κράτει·
 Ἦεταν δ' ὑποστάντος τῶν Ῥωμαίων κράτος,
D Ἀποστατοῦσιν Ὑρκανοῦ καὶ τὰ στίφῃ.
 Ὁ Κάσιος δ' οὖν ἐγκαθίστει πρὸς λόγον
 Συλῶν τὸν νεῶν. Ὑρκανοῦ δῆθεν χάριν
 Κάτεισιν Ἀντίγονος σὺν Πάρθοις μόνους.
 Τοῦτον δὲ Γαβίνιος ὡς πορρωτέρω
 Τίθεισιν εὐθύς ἐκτοσὶ Ταβυρίου.
 Καίσαρ μονάρχης, θάνατος Πομπητίου,
 Βοηθὸς Ἀντίπατρος ἐν πᾶσι τρόποις
 Ἀρχὴν βεβαίῳ σὺν Ὑρκανῷ τῷ φίλῳ.
 Πρόσεισιν Ἀντίγονος Καίσαρι πάλιν.
 Ὁ δ' Ἀντίπατρος ἐμποδῶν τούτῳ μόνον
 Υἱοῦ στρατηγούς Ἀντίπατρος δεικνύει,
 Μέγαν Ἡρώδη καὶ Φασάγηλον λέγω.
 Γογγυσμὸς ἐνθεν τοῦ στίφους Ἰουδαίων,
 Τὸ τυραννικὸν ἐυλαβουμένων τάχα.

Κρίσις Ὑρκανοῦ σὺν χάριτι καὶ δόλῳ
 Κστηγορούντων Ἡρώδην τῶν Ἑβραίων.
 Καίσαρ ἀδελφὸν Κλεοπάτρας ἐξάγει
 Τὴν Πτολεμαίων τοῦ κράτους Αἰγυπτίων,
 Μόνη δὲ ταύτη τὴν ἀρχὴν πᾶσαν νέμει,
 Ἀναίρεσις Καίσαρος ἐν μέσῳ πάλιν.
 Κάτεισιν Ἀντίγονος ἐν μάχῃ κρατεῖ.
 Μάχιμος Ἀντίπατρον ἐξάγει βίου
 Ἐν φαρμάκῳ μάλιστα, τῷ δ' αὖ Ἡρώδῃ
 Δίδωσιν ἀρχὴν Ὑρκανὸς Ἀντιπάλου,
 Καὶ πλείονα δοῦς πατρικῆς ἐπιτίρας,
 Ὅστις ἐπαρθεὶς κατὰ μικρὸν τῷ κράτει·
 Ἀφηνιάζων εἰς ἀπόστασιν βλέπει,
 Ἐς φιλίαν δὲ τοῖς κρατοῦσιν ἐν Ῥώμῃ
 Καθίσταται μάλιστα σαίνων ἐκθύμῳ,
 Ἀριστοβούλῳ Μαριάμνην τὴν κόρην
 Τὴν ἀδελφίδην Ὑρκανοῦ λαθῶν γάμῳ.
 Ὁ Καίσαρ Ἰούλιος Γάιος πάλιν
 Ἐν τῇ Ῥώμῃ μόναρχος αἰρεῖται κράτωρ,
 Στρατηγὸς Ἀντώνιος Ἀσία· πῆσι·
 Κατηγοροῦσιν Ἡρώδου σύμπαν γένος,
 Κόλαξ Ἡρώδης, καὶ μέγος κατηγύρων,
 Πάλιν πρὸς ἀρχὴν, καὶ κίνησις τοῦ στίφους·
 Ἐκδλητος αὐτὸς σὺν Ὑρκανῷ τῷ φίλῳ,
 Μάχη κραταιή, καὶ πρὸς τὸ κράτος πάλιν
 Κάτεισιν Ἀντίγονος ἅμα Πακῶν.
 Φυγὰς Ἡρώδης, θάνατος Φασαήλου,
 Ζῶντα δ' Ὑρκανὸν Ἀντίγονος λαμβάνει,
 Πάρθους δίδωσι, λωδᾶται δὲ τὰ μέλη,
 Αὐτὸς δ' ἀνεζώσατο τὸ κράτος ἄμους.
 Μάχῳ πρόσσεισιν Ἡρώδης Ἀραβίῳ,
 Ἦκιστα προσδέδεκτο τῷ Πάρθων φόβῳ.
 Πρὸς τὴν Ἀλεξάνδρειαν οὐκ οὖν ἐκτρέχει
 Πρὸς κρίσιν εἰς Αἴγυπτον ἢ Κλεοπάτρα
 Παρ' Ἀντώνιον, καὶ συνάφεια γάμου,
 Μεθ' ἧς Ἡρώδης καὶ γραφαῖς Ἀντωνίου
 Πρὸς τὸν Καίσαρα καὶ Ῥώμην καταπλέει.
 Ψηφίζεται δ' οὖν τῶν Ἰουδαίων κράτωρ,
 Σὺν Συδίῳ Κράττει τῷ στρατηγέτῃ.
 Μετὰ χρόνον δὲ τριετὴ πορθεῖ πόλιν,
 Τὴν δ' Ἀντίγονον ζῶντα λαθῶν ἀθύμω
 Ἀντωνίῳ δίδωσι πέμπειν εἰς Ῥώμην·
 Δώροισι φθαρεῖς δὲ τοῦτον ἐκτέμνει ξίφει,
 Καὶ πολλὰς ἐκδίδωσιν Ἡρώδης πόλεις·
 Τὴν Συρίαν νέμει δὲ τῇ Κλεοπάτρῃ.
 Ἀντώνιος δὲ κατὰ τῶν Πάρθων τρέχων,
 Σύναμα πολλὰς τοῦ στρατοῦ μυριάσιν
 Ἡτήτο πάμπαν τοῦ στρατοῦ τὸ πᾶν τείχεα.
 Ὑρκανὸς ἐπάνεισιν ἐκ Πάρθων πάλιν,
 Λαμπρῶς τιμᾶται πρὸς κόλικος Ἡρώδου,
 Καὶ κτείνεται δὲ συρραφαῖς τισὶ δόλου.
 Θύτης Ἰαήλ ἐξ ἀσῆμου τοῦ γένους,
 Εἴτε Ἀλεξάνδρας παιδίον ἐξ εἰκότων,
 Ἀντωνίου φόβῳ τε καὶ Κλεοπάτρας
 Β ὕλευμα φυγῆς Ἀλεξάνδρας σὺν γόνῳ.
 Ἀριστοβούλου πνιγμένη πρὸς Ἡρώδου.
 Ἦκει πρὸς Ἀντωνίου Ἡρώδης τάχος·
 Ἀριστοβούλου πνιγμονῆς δώσων λόγους,
 Θεὸς τ' Ἰωσήφ Μαριάμης οἱ λόγους.

A Κατέρχεται πάλιν δὲ λαμπρὸς Ἡρώδης,
 Ἐκπυστα μυστήρια, ζηλοτυπία
 Ἄδικος θυτός, Ἰωσήφ ἰδοῦ μέγος,
 Κλεοπάτρας ἔρωτες ὡς πρὸς Ἡρώδην,
 Δεινὰ δὲ πολλὰ τὴν Ἰουδαίαν φθάνει.
 Ἀντωνίῳ δ' ἤκιστα πρὸς Ῥώμης κράτος
 Ἐλθεῖν θαλητὸν καὶ Πάρθων ἤτης χάριν.
 Ἦκει τὸ λοιπὸν ὁ Καίσαρ εἰς Ἑσπέρας.
 Συρρήγνυται μάχη δὲ καὶ ναυμαχία.
 Ἦτᾶτο δ' Ἀντώνιος ἔθθεν εἰς τέλος,
 Τῷ φαρμάκῳ θνήσκει δὲ Κλεοπάτρα,
 Ὁ δ' Ἀντώνιος αὐτόχειρ πόρῳ βίου.
 Ἐνταῦθ' Ἡρώδης καὶ γραφὰς στέλλει δύο
 Δόλῳ κελεύσας τῷ νικῶσαντι νέμειν.
 Ἦσθη νικήσας καὶ λαθῶν ταῦτα Καίσαρ,
B Εὐνοῦς πρὸ πάντων Ἡρώδης διακρίθη,
 Καὶ Καίσαρι πρόσεισιν ἐν τοῖς ὑστέροις.
 Λαμπρῶς τιμᾶται καὶ σεβάζεται πλέον.
 Σέμος ἀπόρρητα γυναικὸς χάριν.
 Ἡρώδης δ' ἐπάνεισιν εἰς τὴν οἰκίαν,
 Ἐρᾷ γυναικὸς, Μαριάμ δ' ἐνετρέψα.
 Ἐντεῦθεν αὐτὸς ζηλοτυπίας μίσος
 Κατὰ Μαριάμ Σαλώμῃ πρὸς Ἡρώδην,
 Ψεδοῦς λόγος, φάρμακον ἐξ οἰνογού
 Μυστηρίων ἔκφανσις, Σέμου μέγος,
 Κατὰ Μαριάμ ἢ κρίσις καὶ τὸ ξίφος,
 Νοσῶν Ἡρώδης ἐξ ἐρώτων συμβίου,
 Μητρὸς Μαριάμ καὶ Ἀλεξάνδρας μέγος.
 Ἐντεῦθεν εἰς ἅπαντα δεινὸς Ἡρώδης,
C Ἐξὶν φθαρεὶς μάλιστα καὶ φθὸν πνέων,
 Ὀρμη κατ' αὐτοῦ, τοῦ δόλου τιμωρία,
 Λιμὸς δαπανῶν καὶ ποικιλία νότων,
 Λιμοῦ παραμύθιον Ἡρώδης μέγος,
 Τέμνων τὰ παράσημα καὶ πτωγῶν νέμων,
 Ὁ πρὶν δ' ἀπεχθὴς εὐμενὴς λεισεγμένος.
 Ἐρᾷ γυναικὸς τοῦ Σίμωνος καὶ κόρης
 Ἄγει παρ' αὐτὸν καὶ πατὴρ Σίμων θύτης,
 Ἰησοῦν τὸν Φάδιστον ἀργῶν δεικνύων
 Πολλὰ τε πράσασαν οὐ καλῶς παρὰ νόμον·
 Πόλεις, δόμους ἐκτίξε καὶ στήλας πάλιν
 Εἰς χάριν ἄπλῶς τῶν κρατούντων ἐν Ῥώμῃ.
 Στέλλει δ' ἐκείσε καὶ τοὺς γόνους πρὸς χάριν,
 Ἄσ' τὰ χεῖρω προστατιθεὶς Ἰουδαίους.
 Τὸν Μαναν δὲ καὶ Πολίωνα μόνους
D Τιμῶν ὑπῆρχε καὶ προφητείας χάριν,
 Τὸν δ' αὖγε ναδὸν καθελῶν καὶ πυθμένα
 Λαμπρὸν καθιστᾷ κατακοσμήσας λίαν·
 Εἶτα νόμον εἰσθεῖς τοῖς τοιχωρῶχοις.
 Ἄπεισι πρὸς Καίσαρα πάλιν Ἡρώδης,
 Καὶ τοὺς γόνους δὲ φέρει πρὸς τὴν πατρίδα,
 Γυναιξί τε ζεύγνυσιν, αὐθὶς Σαλώμῃ
 Διαβολῆς τε καὶ κησάσης χάριν,
 Ὅς Ἡρώδην μέλλουσιν ἐκθελῖναι μέσον.
 Ἐντεῦθεν Ἀντίπατρος Ἡρώδου γόνος
 Εὐνοῦς, ἀγαθός, οἱ δ' ἀπωσμήνιοι λίαν.
 Σταλεῖς δ' ἀνεισιν Ἀντίπατρος εἰς Ῥώμην
 Γράφει τε πολλὰ πατρὶ κατὰ συγγόνων.
 Πείθει δὲ τοῦτον ἀφικέσθαι πρὸς Ῥώμην.
 Ἀνέρχεται γοῦν προσλαθῶν καὶ τοὺς γόνους.

Καίσαρ δικάζει καὶ σκεδάζει τὴν μάχην.
 Καὶ παῖδες αὐτῷ προσφιλεῖς κατὰ κράτος.
 Φιλόκαλος δ' ὢν καὶ φίλων ὄδων πλείον
 Πολλοὺς ἐκάκου τῶν φίλων καὶ γνησίων.
 Τοῖς δ' ἐκτὸς ἡδύς, καὶ χρυσὸν πολλὸν βέων.
 Ἀνοίγνυσι δὲ καὶ τοῦ Δαυὶδ τὰ τέφρα.
 Καὶ κέκρυμνον εὐρών οὐ βραχὺ τι λαμβάνει.
 Ἐντεῦθεν ἐμφύλιος κάτοικοι μάχη.
 Πάλιν δ' Ἀντίπατρος κατὰ πῶν ὁμογνίων.
 Ὁ δ' Ἡρώδης ἤγαρτο κατὰ Φερῶρα.
 Ὅτι θυγατρὸς τοὺς γάμους ἀπήξίου
 Ἡ Σαλώμη. Πάλιν δὲ βράπτει τοὺς δόλους.
 Ἀλέξανδρος ἀνεῖσι κατὰ Φερῶρα,
 Καὶ Σαλώμη πρόφασις ἰδοὺ τοῖς λόγοις,
 Ποιναὶ διαρκεῖς αὐθις εὐνούχων φίλων.
 Δέσμιος Ἀλέξανδρος, εὐρεσις λόγων,
 Ἐτασμός ἄκρος, καὶ τὸ φάρμακον τέλος.
 Πρὸς πατέρα δ' ἔγραψεν εἰδέναι λέγων
 Ἀλέξανδρος ἅπαντα καὶ κακουργίας,
 Καὶ λύεται δὴ τοῖς λόγοις Ἀρχελάου.
 Ἀντίπατρος δὲ προσλαθῶν Εὐρυκλέα
 Πάλιν ἀνάπτει τῷ πατρὶ τὰ τοῦ μίσους,
 Καὶ βάσανα δὴ τῶν φυλάκων Ἡρώδου,
 Δεσμὰ τῶν γόνων Ἡρώδου πάλιν δύο,
 Καὶ γράμμασι Καίσαρι πάντα μνησθεῖ.
 Ὁ δ' αὖ τὸ πᾶν τίθησιν αὐτῷ καὶ κρίσιν.
 Ἰδοὺ τὸ κριτήριον ἢ καταδική,
 Παρθέσια Τήρωνος εἰς βασιλεία,
 Κατήγορος τύραννος, σουραῦς ὁ Τρύφων.
 Ἐτασμός αὐτῶν, καὶ σαφῆς δόλου λόγος,
 Ἐντεῦθεν οὐκοῦν Ἡρώδης καὶ τοὺς γόνους
 Ἀπαγγονίζει, καὶ συνδρίμου; λιθάζει.
 Γεννᾷ δ' Ἡρώδης Ἡρώδην, πάλιν γόνον
 Ἐκ τῆς θυγατρὸς τοῦ Σίμωνος ὑστερώς.
 Φίλοι Φερῶρας Ἀντίπατρος ἐνθάδε,
 Ἐναντία δὲ Σαλώμη τούτοις πάλιν,
 Πρὸς τὴν δάμαρτα Φερῶρα Φαρισαιοί.
 Ὁ Φερῶρας ὑποπτος εἰς τετράρχην,
 Ἀντίπατρος δὲ πρὸς τὴν Ῥώμην ἐκτρέχει.
 Μόρος Φερῶρα, τὰ κακὰ δ' Ἀντιπάτρου.
 Κατηγορίαι προφανεῖς Ἀντιπάτρου
 Ἄνεσις Ἀντιπατρος ἀπὸ τῆς Ῥώμης.
 Οὐρανος αὐτὸν ἀτιμάζει τοῖς λόγοις.
 Κρίσις Ἡρώδου, καὶ λόγοι πλήρεις πάθους.
 Ἀντίπατρος δέσμιος· αἰτία πάλιν
 Νοσῶν Ἡρώδης, καὶ κακῶς πρὸς τῷ χρόνῳ.
 Φήμη θανάτου, καὶ χρυσοῦ στρουθοῦ λύσις,
 Καὶ μυρία κάκωσις ἀνδρῶν ἐνθάδε,
 Πληθὺς νόσων τήκουσα δὴ τὸν Ἡρώδην.
 Ἐνταλμα πικρὸν ἐκτεμεῖν τοὺς προκρίτους,
 Ἀὐτὸν τ' ἀναρεῖν Ἡρώδην ἔγνω δέον
 Ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ φόνος δ' Ἀντιπάτρου.
 Κράτους μερισμός, καὶ τελευτῶν Ἡρώδης,
 Λύσις προκρίτων δεξιῶς εἰργασμένη.
 Ἀρχελαὸς ἀπεισιν εἰς Ῥώμην τρέχων,
 Σὺν Ἀντιπᾷ μάλιστα καὶ τῇ Σαλώμῃ,
 Κατὰ Ῥωμαίων τῶν Ἰουδαίων στάσις.
 Ἐγκλημα πρὸς Καίσαρα, καὶ κρίσις πάλιν
 Ἀρχελάου; ἡμισυ λαμβάνει κράτους.

A Ὁ δ' Ἀντίπας, Φιλιππος, Ἡρώδης νέος
 Ἡμισυ λοιπὸν, ἐνθεν ἢ τετραρχία.
 Ψευδαλέξανδρος εἰς Καίσαρ' ἀφιγμένος.
 Ἀρχελάω σύζυγος ἄρτι Γλαφύρα,
 Ἀρχελαίου παῖς, ἀλλ' Ἀλεξάνδρου δάμαρ,
 Κακοῦργος Ἀρχελαὸς εἰς ὑπήκοους.
 Ἐκδλητος οὐκοῦν πρὸς Καίσαρος ἐκ λέγου.
 Ἀρχελάου δ' ὄνειρος, αὐθις Γλαφύρας.
 Τούτων πάλιν θάνατος ἐξ ὄνειράτων,
 Μετὰ δὲ τοῦτον εἰς Κυρήνιον κράτος,
 Ὅς ὑπογραφὴν ἐκτελεῖ πρῶτος ξένην,
 Ἐφ' οὗ γεννᾶται καὶ Χριστὸς ἐκ Παρθένου.
 Ἐνθεν στάσις ἤρξεται καὶ τοῖς Ἑβραίοις
 Ἐκ Σαδὸκ ἀνδρὸς τοῦ κακοῦ Γαυλανίτου.
 Μετὰ δὲ Κυρήνων ἐστᾶλη πάλιν
 Ὁ Πομπώνιος καὶ Μάρκος Ἀμιθεοῦχος,
 Εἶτα Ῥούφος Ἄνιος, Καίσαρος μόρος,
 Καὶ Τιβέριος ἐγκαθίσταται κράτῳ,
 Ἐφ' οὗ κατήρξεν Ἑβραίων ἄρτι κράτος,
 Μεθ' οὗ Πιλάτος ὁ Πόντιος τὴν θέσιν,
 Ὅς εἰσαγαγῶν ἐν Καίσαρειᾳ στίφος
 Τὰς εἰκόνας Καίσαρος ἐν νεφ' φέρων.
 Στάσις τὸ λοιπὸν τοῦ παρανόμου χάριν.
 Σπάνις ὑδάτων, ἀνάλωσις χρημάτων,
 Καταβολὴ πάλιν δὲ σαφῆς Πιλάτου,
 Φόνος τε πολλῶν ἐκ μηχανῆς Ἑβραίων.
 Οὗτος φανέντα τὸν Θεὸν μου καὶ Λόγον,
 Χάριν νέμων μάλιστα τοῖς Ἰουδαίοις,
 Σταυρῷ προσηλοῖ, καὶ κατακρίνει μόρω.
 C Ἄλλ' ἐξανέστη καὶ τριήμερος πάλιν,
 Ὡς αἱ γραφαὶ φάσκουσιν Εὐαγγελίων.
 Κτερίζει τετράρχης Ἡρώδης Τιβερίῳ
 Τιβεριάδα τὴν πόλιν φέρων χάριν.
 Παυλίνα σώφρων ἐν Ῥώμῃ καὶ κοσμία,
 Ἡς Μοῦνδος ἤρα τὸν χρυσὸν πολλὸν βέων.
 Ἰσῆς ἐπιτήδευμα δουλιδοῦ κήρης,
 Ἄννουδης ἢ πρόφασις ἐν σωφροσύνῃ,
 Πρέσβυς μιὰρὰ καθυπουργεῖ σὺν δόλῳ.
 Τελεῖ δ' ὁ Μοῦνδος τῶν ἐρώτων τὴν χάριν.
 Ὀνειδος, ὕβρις· πρὸς Τιβέριον λόγοι.
 Σέλιον εἰς γῆν· ἱερεῖς ἐσφαγμένοι,
 Καὶ Μοῦνδος ἐξόριστος; ἐνθεν τῆς Ῥώμης.
 Ἀθροισμός ἰδοὺ καὶ Γαριζίν εἰς βροσ.
 Καὶ Πιλάτος κτείνει δὲ τοὺς ἡθροισμένους,
 D Οὐτέλιψ πρὸς κρίσιν ὁ Πιλάτος,
 Καὶ πρὸς Ῥώμην ἐσταλτο τοῦ φόνου χάριν.
 Φθάει δὲ Τιβέριος ἐκστάς τοῦ βίου,
 Οὐτέλιος ἀνήσιν Ἑβραίοις
 Στολὴν ἱερὰν, ὡς χρεῶν αὐτὴν ἀγειν.
 Σπονδαὶ μετὰ Παρθῶν δὲ τὸν βασιλέα.
 Οὐτέλιψ σὺν τῷ τετράρχῃ μάχη.
 Μίρος Φιλίππου συγγόνου τοῦ τετράρχου.
 Στέλλων δὲ τὸν πλοῦν Ἡρώδης πρὸς τὴν Ῥώμην
 Ἡρωδιᾶδι τῇ συνεύφῳ Φιλίππου
 Συγγινεταὶ μάλιστα λιπῶν Ἀρέταν
 Τὴν ἐκ βρέφους σύζυγον οὐ κατὰ νόμους.
 Οὗτος σβέννυσι τῇ μαχαίρᾳ τὸν λύχον
 Τὸν Χριστοῦ μου Πρόδρομον ἀξινεφόρον,
 Πρόρρητον ἐκτέμνοντα τὴν λύσιν νόμου.

Στρατεύμα λοιπὸν Ἀρέτα κατ' Ἡρώδη,
 Οὐτελίῳ Καίσαρ ἐντεῦθεν γράφει
 Μάχην κροῦσσι καρτερὰν πρὸς Ἀρέταν.
 Ἐφθῆ δὲ Τιβέριος ἐκλιπῶν βίον,
 Καὶ τὸ στρατεύμα κατὰ χώρων ἐμμένει.
 Ὁ Γάτος ἀνείσιν ἀρχὴν εἰς κράτους.
 Ὁ δ' Ἀγρίππας ἔγγονο· Ἡρώδου πάλαι
 Ἀριστοβούλου τοῦ γόνου παῖ· τυγχάνων,
 Ὑπὸ Γαίου πρὸς τιμῆς ὕψος φθάνει,
 Πολλὰ παθὼν μάλιστα τῷ πρώτῳ χρόνῳ
 Πρὸς Τιβερίου, προσφιλεῖς ὦν τῷ γόνῳ,
 Ὑπὸ χρεῶν τε καὶ χάριν τοῦ Γαίου
 Δεθεῖς φυλακῇ παρεπέμφθη τῷ τέως.
 Κἄν τις πρὸς ὄρνιν ἀνεῖσαι εὐστόχως,
 Ἥγγειεν ὦ· τάχιστα τὴν ἐξουσίαν,
 Ἄπερ χρόνῳ πέπρακτο σαφῶς εἰς τέλος.
 Λύει γὰρ αὐτὸν ὁ Γάτος αὐτίκα,
 Βασιλέα τε δεικνύει τετραρχίας,
 Ἦν ἤρχεν ὁ Φιλιππος Ἡρώδου γόνος·
 Ἡρωδῆς δὲ σύγγονος τοῦ Ἀγρίππα.
 Τὸν Ἡρώδην ἐπεισαν εἰς Ῥώμην τρέχειν,
 Καὶ τὴν Ἀγρίππα λαμβάνει τετραρχίαν.
 Ἀπῆλθεν, ἐξήτησεν, εὖρεν οὐδδῶς,
 Μακρὰν δ' ἔλαθεῖς καὶ τὸ κράτος Ἀγρίππα
 Σάφ' ὡς τὸ πᾶν δίδωσιν ὁ Καίσαρ μόμφ.
 Εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν Ἑλλήνος μάχην
 Μεθ' Ἑβραίων ἤσαντο Γαίου χάριν,
 Καὶ Πετρώνιος ἐστάλη πρὸς Γαίου
 Στῆλῃν ἐγείρει τῇ πόλει μση ξένην,
 Ἐστασίασαν οἱ λαοὶ πρὸς τοὺς λόγους.
 Πετρώνιος γράφει δὲ ταῦτα Γαίῳ.
 Ὁ δ' ἀντιγράφει πρὸς βάρος Πετρῶνι.
 Ὑπὲρ δὲ τούτου καὶ δέησιν Ἀγρίππας
 Προσῆγεν εὐθύ· ἀξίως μετὰ δέους,
 Καὶ φθάς τὸ βίου ἀνταμίθει τῷ μόμφ.
 Καὶ σπουδάσαντος Ἀγρίππα κατὰ κράτος,
 Ὁ Κλαύδιος ἀνείσιν εἰς θρόνου κράτος,
 Καὶ βασιλεὺς μέγιστος Ἀγρίππας πάλιν.
 Πᾶσι δ' ἀνήκεν ἐγγράφω· Ἰουδαίους
 Τὴν ἐξ ἔθους σύμπασαν ἀρχῆθεν ὄδσιν,
 Τινὺς Ἀγρίππας τὴν καλὴν πάντη κρίσιν.
 Μετὰ μικρὸν δ' ἀνείσιν λιπῶν Ἀγρίππαν·
 Θύει χρηστήρια τῷ Θεῷ ξένα,
 Καὶ τὴν χρυσὴν ἄλυσιν αἰωρεῖ δόμφ,
 Τῶν δωρητῶν τε στάσις ἐκ τῶν εἰκόνων.
 Ὑπαρχος Σίλας εὐγενῆς πάλαι φίλο·
 Ὅνειδος αὐτοῦ καὶ κενὴ παρῆρσι.
 Στόμαργος ἀνήρ ἐν φυλακῇ, καὶ πάλιν
 Ἐν πᾶσι πραῦς καὶ καλὸς ἦν Ἀγρίππας
 Φιλῶν τιμᾶσθαι, δωρεῶν δυντως βρούσι.
 Ἐπὶ Στάτωνος δ' εἰς πόλιν ἀφιγμένος,
 Καὶ δημοτερπεῖς ἐκτελῶν πανηγύρεις,
 Στολὴν ὑπενδὺς ἀργυρᾶν ἐξαισταν
 Ἀνεκροτεῖτο, καὶ Θεὸς ἦν ἐν λόγοις.
 Ἐντεῦθεν οὐκοῦν ἐκ τῶσων τεραστίων
 Πρὸς τὸν Ἄδην βέβηκεν ἐκ νόσου τρέχων.
 Ὁ παῖς δ' Ἀγρίππας ἀτελής πρὸς τῇ Ῥώμῃ·
 Ὁ δ' αὖ Φίδοξ Κούσπιος· εἰς Ἰουδαίαν

A Στολὴν θεῖκτῃν εἰς Ἀντωνίαν φέρει.
 Λύει πάλιν δὲ ταῖς γραφαῖς τοῦ Κλαυδίου.
 Ὁ δ' αὖ Ἡρώδης σύγγονος τοῦ Ἀγρίππα
 Τὰ τοῦ νεῦ δέδεκτο καὶ προσδυτέρων.
 Τῶν Διαθητῶν ἡ βασιλεὺς ἐνθάδε
 Σὺν Ἰζάτῃ πρόσσεισι τῷ φίλῳ γόνῳ,
 Λιμοῦ παραμύθιον εἰς Ἰουδαίαν.
 Πρὸς τινος ἀνήχθησαν εἰς Θεοῦ νόμους,
 Τὰ κατὰ Πάρθους, καὶ πάλιν τέλος βίου,
 Θευδᾶς ἀπιστῶν τοὺς λαοὺς ἀπιστάτης.
 Θάνατος αὐτοῦ, καὶ κάρα πρὸς τῇ πόλει.
 Μετὰ Κούσπιον ὁ Τιβέριος πάλιν.
 Ἰούδα παιδες, τῶν λαῶν πάλιν στάσις.
 Διάδοχος Κούμανος ἦν Τιβερίου.
 Θανὼν Ἡρώδης σύγγονος τοῦ Ἀγρίππα,
B Λεῖπει τὸ κράτος Ἀγρίππα νεωτέρῳ,
 Τοῦ Κλαυδίου Καίσαρος ἐνδεδωκότος.
 Ἐν τῷ νεῷ κινήσις ἐκ στρατοῦ φόβου,
 Φθορά τε πολλῶν, καὶ πάλιν ἄλλη δίκη
 Παρανομούντων καὶ τινων εἰς τὸν νόμον.
 Γαλιλαίων στάσις τε καὶ Ἰουδαίων·
 Ἀφίξις αὐτῶν πρὸς Κλαυδίον ἐν Ῥώμῃ,
 Κόμανος ἐκτός καὶ Φῆλιξ εἰς τὸ κράτος.
 Ὁ δ' Ἀγρίππας· ἔλαθε τὰς τετραρχίας
 Τὴν τοῦ Φιλίππου, πρὸς δὲ τοῦ Αὐσενίου.
 Φῆλιξ Δρουσίλλαν Ἀγρίππα κόρην ἄγει.
 Νέρων μετὰ Κλαυδίον ἀρχεῖ τῆς Ῥώμης,
 Γόητες εἰσέφηρσαν ἄνδρες Ἑβραίοις
 Ἐξαπατῶντες, ἀνεγείροντες στάσις,
C Ληστῶν στίφος ἀπειρον, ἄλλα μυρία.
 Ἰωνάθου θάνατος ἐντεῦθεν θύτου.
 Ἄλλη στάσις πάλιν δὲ Σύρων Ἑβραίων
 Ἐν Καισαρείᾳ, καὶ πολὺς αὐτῶν φθόρος.
 Πρεσβυτέρων ἐνθαδὶ πάλιν στάσις,
 Τὸν Φῆλιξα Πόρκιος ἀλλάσσει Φῆστος,
 Καὶ βοῆ πρὸς Νέρωνα τῶν Ἰουδαίων
 Κατὰ Φηλικῶν τῶν βίᾳ πεπραγμένων.
 Ἐπιστολὴ Νέρωνος ὑπὲρ τῶν Σύρων,
 Ἥτις κατήρξεν Ἑβραίοις πᾶσαν μάχην.
 Ἐντεῦθεν ἀνέβρωσεν εἰς μέγα πάλιν
 Σικαρίων βλεθρος, καὶ στάσις πάλιν.
 Ὁ δ' Ἀγρίππας ἤγειρεν οἶκημα μέγα,
 Ὅπερ πάλιν φράττουσιν Ἑβραῖοι δίκη.
 Ὑπὲρ δὲ τούτου καὶ πρὸς Νέρωνα λόγος.
D Ἄννας θύτης δὲ τὸν λαὸν στήσας ἄμα,
 Τὸν Ἰάκωβον ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου
 Λίθοις βαλὼν ἐκτείνειν ἐν θεῷ δόμφ.
 Μετὰ δὲ Φῆστον Ἀλθίνος· ἐκ καὶ Ῥώμης
 Τέμνων τὰ πολλὰ τῶν κακῶν ζιζανίων,
 Μεταθέσεις τε συνεχεῖς πρεσβυτέρων.
 Ἀγρίππα κατάρχωντος ἀνακτος τότε,
 Πολλοὺς Ἀλθίνος θανατοῖ τῶν δεσμίων.
 Μετὰ δὲ τοῦτον στρατηγὸς ἄλλος Φλώρος,
 Κακὸς, μιαρὸς, ὡς βαρὺς τοῖς Ἑβραίοις,
 Καὶ τί τὰ πολλὰ καὶ πρὸς Ῥωμαίους μάχης
 Αἴτιος· αὐτὸς ἐμφανῶς ἐκ κακίας,
 Ἀρχωντος ἐνδέκατον Νέρωνος χρόνον,
 Φλώρου δὲ διπλοῦν ἐξανύοντα πάλιν.

DE SEQUENTIBUS ASCETICIS OPUSCULIS MONITUM

ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΝΗΠΤΙΚΩΝ... τύποις ἐκδοθεῖσα διὰ δαπάνης τοῦ τιμιωτάτου καὶ
θεοσεβεστάτου κυρίου Ἰωάννου Μαυροκορδάτου
εἰς κοινὴν τῶν ὁρθοδόξων ὠφέλειαν. Venetiis, 1782. fol.

Κάλλιστος ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ὁ ἐπίκλησιν φέρων τοῦ Ξανθοπούλου, ἔκτισε μὲν ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ δευτέρου τῶν Παλαιολόγων, κατὰ τὴν χλιεστον τριακοσιοστὴν ἐξηκοστὴν ἔτος (1) · μαθητεύσας δὲ τῷ ἀγίῳ Γρηγορίῳ τῷ Σιναίτῃ (οὗ καὶ τὸν βίον ὑπερον εἰς πλάτος συνέγραψεν) ἤκησεν ἐν τῷ ἀγιωνύμῳ Ὅρει τοῦ Ἄθω, κατὰ τὴν Σκῆτιν τοῦ Μαγουλῆ, τὴν ἀντικρὺ τῆς τοῦ Φιλοθέου κειμένην μονῆς. Συνέζησε δὲ τῷ συμμύστῃ αὐτοῦ Μάκρῳ ἐν δίοις ἔεστιν εἰκοσιοκτὴ. Ἄλλὰ καὶ Ἰγνατίῳ τῷ καὶ αὐτῷ Ξανθοπούλῳ ἐπὶ τοσοῦτον ἐγένετο φίλιτος, ὡς μίαν ψυχὴν δοκεῖν εἶναι τοὺς ἀμφοτέρους ἐν δυὶ σώμασι. Πατριαρχεύσας δὲ ὑπερον, καὶ ἐπὶ τὴν Σερβίαν ἐξορμήσας μετὰ τοῦ κλήρου, διὰ τὴν τῆς ἐκεῖσε Ἐκκλησίας εἰρηναίαν ἔνωσιν, διὰ τοῦ τῆς ἀγιότητος Ὅρους διήλθε, κ' ἐκίθην μετὰ τῆς τοῦ Μαξίμου τοῦ ἐπικαλουμένου Κουσκοκλυδήτου ἀστείας προρρήσεως, τῆς λεγούσης · Οὗτος ὁ γέρον τὴν γρατάν του ἔχασε, προπεμφθεὶς, ψάλλοντος ὁπισθεν καὶ τὸ ἐπιτάφιον · Μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἐν ἰδῶ. Ἐκάν τῇ Σερβίᾳ γενόμενος, ἐκίθει τοῦ φθοροῦ βίου τὴν ἀφθαρτον ἀνηλλάξατο.

Φησὶ δὲ πού περὶ τούτων τῶν δύο καὶ Συμεῶν ὁ Θεσσαλονίκη, ἐν οἷς περὶ τῆς τοῦ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστῆ, γλῶσσοι τοῦ Θεοῦ, θεοποιῶν προσευχῆς αὐτῷ γίνεται λόγος ἐπὶ λέξεω; τάδε (Κεφ. σὺς, σελ. 210) σερ. 5 (2) · Ἐξαιρίτω; δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν ταύταις, περὶ αὐτῆς (δηλ. τῆς προσευχῆς) συνεγράψαντο Πνεύματι, ὡς καὶ αὐτοὶ ὄντες ἐκ Θεοῦ, οἱ θεηγόροι, καὶ θεοφόροι, καὶ Χριστοφόροι, καὶ ἔνθεοι ὄντες ἀληθῶς · ὁ τε ἐν ἀγίοις Πατὴρ ἡμῶν Κάλλιστος ὁ τῆς βασιλευούσης γενωνῶ; Νίξ; Ῥώμης ἐκ Θεοῦ πατριάρχης, καὶ ὁ σύμπνοος αὐτῷ, καὶ συνασκητῆς ὄσιος Ἰγνατίου. Καὶ βίβλω οἰκείᾳ συντεθείτῃ παρ' αὐτῶν, πνευματικῶς τε καὶ θεοφρονῶς, καὶ λίαν ὑψηλῶς ἐφιλοσόφησαν, ἐν ἑκατὸν κεφαλαίοις, τῷ ἐντελεῖ ἑρομῶν τελείαν τὴν περὶ ταύτης γνώσιν ἐκθέμενοι · οἱ καὶ τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως τελούντες βλαστοὶ, πάντα ὁμοῦ καταλιπόντες, καὶ παρθενικῶς καὶ μοναχικῶς ἐν ὑποταγῇ πρὶν πολιτευσάμενοι, καὶ ἀκηρικῶς ὁμοῦ, καὶ οὐρανίως ὑπερον, καὶ ἀδαιρέτω; ζήσαντες, καὶ τὸ ἐν ἐν Χριστῷ (ὅπερ αὐτῆς Χριστῶς ἰδόντες τὸν Πατέρα περὶ ἡμῶν πάντων ἠύξατο), ἐν ἑαυτοῖς ἐξαίρετως διαφυλάξαντες, ὡς φωστῆρες, κατὰ Παῦλον, ἐν κόσμῳ ζωῆς ἐπίχοντες λόγον, ὤφθησαν. Σχεδὸν γὰρ ὑπὲρ πολλοῦς τῶν ἡγιασμένων τῶ τῆς ἐνώσεως ἐν Χριστῷ καὶ ἀγάπης κατάρθωσαν, ὡς μηδὲ ὑπονοηθῆναί ποτε διαφορὰν τινα, ἄχρι καὶ νεύματος, καὶ ἡθους, ἢ πρὸς στιγμὴν τινα λύπην · ὅπερ ἐν ἀνθρώποις σχεδὸν ἀιήχωνον.

Καὶ διὰ τοῦτο ἀγγελικοὶ γεγονότες, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ εἰρήνην, ὡς ἠύξατο, συντηρήσαντες καὶ κτησάμενοι ἐν ἑαυτοῖς, ἥτις ἐστὶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ἢ εἰρήνη ἡμῶν (Παῦλος ἔφη), ὁ ποιήσας τὰ ἀμψότερα ἐν, οὗ καὶ ἡ εἰρήνη πάντα νοῦν ὑπερέχει · μεταστάντες εἰρηρικῶς, νῦν τῆς ἀνωτάτω καταρτυφῶσι γαλήνης, καὶ καθαρότερον ὄρει τὴν Ἰησοῦν βλέπουσιν, ὅπερ ἐκ ψυχῆς ἠγάπησαν, καὶ ὄν ἀληθῶς ἐζήτησαν · καὶ ἐν εἰσι μετ' αὐτοῦ, καὶ τοῦ φωτὸς αὐτοῦ τοῦ γλυκυτάτου, καὶ θεοῦ ἀκορῆτως μετέχουσιν · οὗ καὶ τοὺς ἀβραβῶνας ἔλαθον ἀπὸ τῶν ἐντεῦθεν, κεκαθαρμένοι γεγονότες θεωρεῖα καὶ πράξεις. Καὶ τῆς θείας ἐλλάμψεως τῆς ἐν τῷ Ὅρει, ὡς καὶ οἱ ἀπόστολοι, τετυχῆκασιν. Καὶ δέδεικται τοῦτο πολλοῖς; ἐναργῶς εἰς μαρτύριον, τὴν ὄψιν ἀστράπτοντες κατὰ τὸν Στέφανον ὁραθέντες, ὡς οὐ τῇ καρδίᾳ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ ὄψει τούτων ἐγχυθείσης τῆς χάριτος. Αἰδὲ καὶ κατὰ τὸν μέγαν ἐκείνον Μωυσῆν ὤφθησαν (ὡς μεμαρτυρήκασιν οἱ ἰδόντες) ἀστράψαντες ἡλιοειδῶς τῇ μορφῇ · οἱ καὶ ὡς τὸ μακάριον τοῦτο καλῶς πεπονηότες πάθος καὶ πείρα γινώσκοντες, τρανῶς δηλοῦσι καὶ περὶ τοῦ θεοῦ φωτὸς, τῆς φυσικῆς τοῦ Θεοῦ ἐνεργείας καὶ χάριτος, καὶ μάρτυρας πράττουσι τοὺς ἀγίους · ὡς καὶ περὶ τῆς ἱερᾶς προσευχῆς.

(1) Alius ergo Callisti Xanthopuli, non nostri, sunt hæc scripta ascetica. Fabricius ait (X vet. ed., 49^c) omnia existare in bibliotheca Barberina: Edit.

(2) Editionis scilicet Giassensis, in tomo nostro CLV repetitæ.

ΤΩΝ ΕΝ ΜΟΝΑΧΟΙΣ ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ

ΚΑΙ ΙΓΝΑΤΙΟΥ

ΤΩΝ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΩΝ

ΜΕΘΟΔΟΣ ΚΑΙ ΚΑΝΩΝ, ΣΥΝ ΘΕΩ, ΑΚΡΙΒΗΣ,

Καὶ παρὰ τῶν ἁγίων ἔχων τὰς μαρτυρίας, περὶ τῶν αἰρουμένων ἡτύχως βιώναι, καὶ μοναστικῶς, περὶ τε ἀγωγῆς, καὶ πολιτείας, καὶ διαίτης αὐτῶν· καὶ περὶ τοῦ, ὅσων καὶ ἡλίκων ἀγαθῶν πρόξενος ἡ ἡσυχία καθίσταται, τοῖς λόγῳ μετιοῦσιν αὐτήν·

Διακρίεται δὲ ἡ παρούσα τοῦ λόγου πραγματεία ἐν κεφαλαίοις ἑκατὸν· τὸ δὲ τοῦ λόγου Προοίμιον, ὅπερ καὶ πρῶτον κεφαλαίου ἀριθμὸν κέντηται, ἐστὶ, περὶ τῆς δι' ἁγίου Πνεύματος τοῖς πιστοῖς ἐνυπαρχούσης θείας, καὶ ὑπερφανούς δωρεῆς τε καὶ χάριτος.

MONACHORUM

CALLISTI ET IGNATII

XANTHOPULORUM

METHODUS ET REGULA CUM DEO ACCURATISSIMA

Etsanctorum continentia testimonia, de his qui elegerunt pacifice vivere et monastice; de directione et vita et regimine eorum; et quot quantaque bona praestat tranquillitas iis qui ratione in eam ingrediuntur.

Dividitur autem praesens materia in centum capita.

Est autem hujus tractatus prooemium, quod et primi capitis numerum habet, de divina ac supernaturali gratia quae per Spiritum sanctum fidelibus donatur.

1. Oporteret quidem nos, secundum divina A oracula, ab ipso Deo edoctos, quippe qui novam legem ineffabiliter in corde inscriptam circumferamus, et ab optimo rectissimoque « spiritu ducti simus, ut filii et haeredes Dei, cohæredes autem Christi, » angelico modo vivere, ac minime illo egere qui nos id doceat : *Nosce Dominum*. Nunc autem a teneris a bono regressus, et ad malum inclinatio in nobis est; deinde et horrendi Belial deceptio et ea quam in nos indesinenter exercet, tyrannis, longe a salutaribus ac divinis mandatis currere nos disposuit et ad funesta properare praecipitia; et quod miserabilius est, contra hæc mandata et ut cogitemus et ut agamus excitat; unde et juxta divinas voces, non est qui intelligat, non est qui Deum inquirat; una enim omnes B a recta via declinantes, defecimus, et jam caro effecti et lucente ac divina gratia privati, mutua ad bonum excitatione et ope indigemus.

α'. Ἐδὲι μὲν ἡμᾶς, κατὰ τοὺς θεοὺς φάναι χρησμούς, θεοδιδάκτους τυγχάνοντας, ὡς τὸν καινὸν νόμον ἀρδῆτως ἐν καρδίᾳ ἐγγεγραμμένον, πυρσοῦ τηλαυγέστερον, περιφέροντας, καὶ ἀγαθῶ, καὶ εὐθυτάτῳ πηδαλιουχοῦμένους Πνεύματι, οἷα τέκνα, καὶ κληρονόμους μὲν Θεοῦ, συγκληρονόμους δὲ Χριστοῦ, ἀγγελομιμήτως τε πολιτεύεσθαι, [Ἰσ. καὶ] μηδὲλω δεῖσθαι τοῦ διδάσκοντος, γυνῶθι [Ἰσ. γυνῶναι] τὸν Κύριον. Νῦν δὲ ἡ ἐκ πρώτης ἡμῶν τριχῆς περὶ γε τὸ κρείττον ἀποβουκόλησις, καὶ ἡ εἰς τὸ χεῖρον παρατροπή· πρὸς δὲ, καὶ ὁ τοῦ δεινοῦ Βελίαρ φανακισμὸς, καὶ ἡ καθ' ἡμῶν τυραννὶς ἀσπονδος, πόρρω θέειν τῶν σωτηρίων, καὶ θεουργῶν ἐντολῶν ἡμᾶς κακίστως διέθετο, κατὰ τε κρημῶν ψυχωλέθρων φέρεσθαι· καὶ τὸ οἰκτρότατον, καθ' ἑαυτῶν καὶ φρονεῖν, καὶ πράττειν ἡρέθισεν, ὅθεν καὶ, κατὰ τὸ θεῖον λόγιον, οὐκ ἐστὶν ὁ συνιών, οὐκ ἐστὶν ὁ ἐκζητῶν τὸν Θεόν· ἅμα γὰρ πάντες ἀτραποῦ τῆς εὐθείας ἐκκλίναντες, ἡχρεώθημεν, καὶ διὰ τοῦτο σάρκες τοόλον χρηματί-

ζοντες, και της σελασφδρου και θειχης χαριτος
πης τε και βοηθειας επιδομεθα.

*Οτι χαριν επερωτησεως τιος αδελφου, και κατα
τον εκεινου σκοπον, και μην και τηρησεως
εντολης Πατρικης, οτως η παρουσα εξ-
ηπλωθη του λόγου υποθεσις.

β'. 'Επει δε συ, πόθω, κατά τὸ Κυριακὸν λόγον,
τοῦ ἐρευνᾶν τὰς θείας καὶ ζωοπαρόχους Γραφάς, καὶ
μυεῖσθαι ἀνεπισφαλῶς, καὶ παρ' ἡμῶν τῶν ἀχρείων
πολλάκις ἀπήτησας λόγον, καὶ κανόνα ἐγγραφον,
ὠφελείας χάριν τῆς σῆς, ἰσως δὲ καὶ ἐτέρων, ὡς
αὐτὸς φῆς, κἄν μὴ πρότερον γούν, ἀλλὰ γε νῦν, Θεοῦ
συνάρσει, δεῖν κακρίκαμεν ἀποπερᾶναι τὸ σὸν ἐπαι-
νετὸν καταθύμιον· τῆς μὲν συντρόφου ἡμῖν βίθου-
μίας, ἕνεκα τῆς ἀγάπης, καὶ τῆς σῆς λυσιτελείας,
ἀμνημονήσαντες, σὲ δ' ἀγάμενοι ταμάλιστα τῆς περὶ
τὰ καλὰ σπουδῆς, καὶ τῆς ἐμμόνου φιλοπονίας,
Πνευματικῶν τέκνων καὶ λίαν φίλιτατον, καὶ πρό γε
τούτων, τὸ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ δεδοικότες πρόκριμα,
ὅπερ κατὰ τοῦ τὸ τάλαντον ἀποκρύπτουτος ἠπειλήται
φροδερῶς, πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις, καὶ Πατρικῶν
ἐκκληροῦντες παράγγελμα, ὃ πρὸς ἡμᾶς ἐνετείλαντο
οἱ ἡμῶν Πατέρες, καὶ πνευματικοὶ διδάσκαλοι, ὡς
ἂν καὶ θεοφιλέσιν ἄλλοις. τὰ παρ' ἐκείνων δεδ-
δαγμένα πιστεύσωμεν. Θεὸς δ' ἄρα ὁ τῆς ἀγάπης
Πατήρ, καὶ πάντων χρηστών ἀπαξᾶπλῶς ἀφθονοπά-
ροχος πρῦτανις, δοῖη ἡμῖν [Ἰσ. μὲν] τοῖς βραδέσι καὶ
ἰσχυροφύνοις, λόγον κείριον ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος
ἡμῶν, ὃ καὶ πολλάκις ζῶοις ἀλόγοις λόγον ἐμπνεύ-
σας, εἰς τὴν τῶν ἀκούοντων ὠφέλειαν· σοὶ δὲ, καὶ
πᾶσι τοῖς ἐντυγχάνουσι τοῖσδε, κατὰ τὸν σὸν λόγον,
προσθεῖη ὥτιον τοῦ σοφῶς τε καὶ ἐπιστημόνως τού-
των ἀκροδοθᾶι, καὶ, ὡς φίλον αὐτῷ, ἀκλινῶς πολι-
τεύσασθαι, ὅτι χωρὶς αὐτοῦ, ὡς γέγραπται, οὐ δυνά-
μεθα ποιεῖν οὐδὲν τῶν χρησίμων καὶ σωτηρίων, καὶ
ἐκποίαςιν οἱ εἰκοδομοῦντες· καὶ ταῦτα μὲν οὕτως.

*Οτι παντὸς πράγματος ὁ σκοπὸς προηγείται, καὶ
ὁ σκοπὸς τοῖνυν τῆς παρουσίας πραγματείας,
τὸ μαθεῖν τίς ὁ θεμέλιος.

γ'. 'Επει δὲ παντὸς πράγματος ὁ σκοπὸς προ-
ηγείται· σκοπὸς δ' ἀμφοτέρων, ἡμῶν μὲν, τοῦ πρὸς
δύναμιν τῆ πρὸς τὴν σὴν ἐξεπέιν πνευματικὴν
εὐξήσιν συντείνοντα, σοὺ δὲ, τοῦ κατὰ τὰ εἰρημένα
γνησίως βιώναι· δέον πρὸ παντὸς ἐτέρου διεξετάσαι,
πρὸς ὅσον ἄρα τὸ πληρωμα τῆς κατὰ Χριστὸν οἰκο-
δομίας ἐνοπριζόμενοι, καὶ ἀρχὴν βάθρου χρησίμων
καταβάλλοντες, ἐφεξῆς, καιροῦ καλοῦντος, μᾶλλον δὲ
τῆς ἀνωθεν ἀρρώγιης πλουσίως ἐμοιρηχότες, καὶ
δρῶρον ἐπάξιον, τῇ ἀρχιτεκτονικῇ τοῦ Πνεύματος ἐπι-
θήσομεν.

*Οτι πάσης κατὰ Θεὸν πραγματείας ἀρχή, τὸ
κατὰ τὰς ἐντολάς τοῦ Σωτήρος πολιτεῦσθαι,
τέλος δὲ τὸ ἐπανελθεῖν πρὸς τὴν ἀρχὴν ὅθεν δω-
ρηθεῖσαν ἡμῖν διὰ τοῦ θείου βαπτίσματος τε-
λεῖσαι χάριν τοῦ παραγίου καὶ ζωαρχικοῦ Πνεύ-
ματος.

δ'. 'Αρχὴ τοῖνυν πάσης τῆς κατὰ Θεὸν πραγμα-
τείας, ὡς ἐν συντόμῳ διαλαθεῖν, τὸ σπεύδειν ἡμᾶς

¹ Psal. cxxvi, 1.

*Quod ex cujusdam fratris interrogatione et secun-
dum ejus mentem et ad observanda Patrum præ-
cepta, explicatum sit hoc argumentum.*

2. Quoniam autem tu desiderio divinas et vitam
præstantes Scripturas, juxta Dominicum sermonem,
scrutandi et secure teipsum initiandi, sæpius a
nobis indignis sermonem ac scriptam regulam
petiati, propter tuam ac forte etiam aliorum utili-
tatem, ut ipse dicis, nos, si non prius, at certe nunc
oportere judicavimus tuum laudabile votum implere;
nostræ quidem ingenitæ indolentiæ, charitatis causa
ac tuæ utilitatis, immemores, admirantes vero tuum
ad bona ardorem, tuum immanentem studii amo-
rem, fili spiritualis ac valde dilecte, et præsertim
Dei timentes judicium quod abscondenti suum talen-
tum vivide minatus est; ac etiam Patrum præcep-
tum adimplentes, quod nobis commendavere Patres
nostri, magistri spirituales, ut et aliis Dei amicis.
Quæ nos docuerunt, credamus. Deus igitur chari-
tatis pater et omnium bonorum indeficiens præ-
stitor, det nobis adeo lentis tamque exili voce prædi-
ditis, opportunum sermonem in apertione oris nostri,
qui et sæpius irrationalibus animalibus voces
inspiravit, in audientium utilitatem; tibi vero
omnibusque iis qui talibus occurrent, juxta tuum
desiderium, aures adaperiat ad ea sapienter ac
rite audienda atque juxta ejus mentem fideliter im-
plenda; quia sine illo, ut scriptum est, nihil utile
ac salutare possumus facere, et quia, « nisi Domi-
nus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt qui
ædificant eam ».¹ Atque hæc quidem hocce modo.
ὅτι, ἐὰν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον, εἰς μάτην

*Omni negotio propositus est finis: igitur præsentis
negotii est docere, quodnam sit fundamentum.*

3. Quoniam vero omni negotio propositus est
finis, propositum autem amborum, nostrum qui-
dem sit, tibi quæ ad spirituale incrementum
tendunt exponere; tuum vero juxta ea quæ dicen-
tur sincere agere ac vivere, oportet ante quodvis
aliud, inquirere quamnam Christi domus perfectio-
nem intendentes fundamentique utile principium
ponentes; deinde, occasione nos invitante, imo vero
superno auxilio nobis abundanter favente, dignum
sancti Spiritus architectura tectum superimposi-
turi simus.

*Quod omne principium vitæ secundum Deum agendæ
in adimplendis Salvatoris legibus consistit, finis
vero, reditus ad datam nobis ab initio per divinum
baptisma perfectam sanctissimam ac vivifici Spiritus
gratiam.*

4. Principium igitur vitæ secundum Deum agendæ,
ut paucis id comprehendam, in eo est quod

omni modo ac virtute, secundum justitiam omnia Salvatoris mandata illa, quæ nos deficiant, adimpleamus; finis vero quod per earum observationem redeamus ad cælestem illam ac ab initio nobis donatam gratis per sacram piscinam, perfectam ac spiritualem gratiæ transformationem et figuram, vel, si tibi placeat, ita hoc donum appellare, veterem Adam cum suis actibus et cupiditatibus exuentes, novum ac spiritualem induamus, qui est Dominus Jesus Christus, ut ait divinissimus Paulus: « Filioli mei, quos iterum parturio, quoadusque formetur Christus in vobis; » et, « Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis* ».

Quid gratia, et quomodo eam adipisci possimus Et quænam eam corrumpunt, et quænam rursus eam expurgant.

5. Sed quid gratia, et quomodo eam adipisci possimus, et quænam eam corrumpunt, quænam rursus eam expurgent, qui animam et linguam omni auro splendidiorem habet tibi ostendet, sic dicens: « Quid sibi vult illud? gloriæ Domini spectatores facti, in ejus imaginem transformamur? Manifestius quidem id ostendebatur, quando signorum gratiæ operabantur; sed tamen neque nunc difficile est videre ei qui fideles oculos habet. Similium ac baptizamus, super solem anima nostra fulget a sancto Spiritu mundata, neque solimmodo gloriam Dei intuemur, sed et inde accipimus quemdam splendorem. Quemadmodum enim si argentum purum radiis oppositum et ipsum radios remittet non a sua natura solum, sed et ex solari fulgore: ita et anima mundata et omni argento splendidiore effecta, a gloria Spiritus radios accipit in ingentem gloriam ac tales quales decet a Domini Spiritu. » — Et paulo post: « Visne ut tibi id ostendam et ex apostolis vividius? Paulum cogita, cujus vestimenta operabantur; Petrum, cujus umbræ virtutem habebant. Non enim, nisi regis imaginem tulissent, inaccessibile fuissent eorum splendores, tantum eorum vestimenta et umbræ valuissent. Regis enim vestimenta et latronibus terribilia. Visne eum fulgorem et per corpus micantem videre? Intuentes, inquit, in vultum Stephani, videre ut vultum angeli. » Sed hoc nihil est præ ea quæ intus micat gloria. Quod enim Moyses in facie olim habebat, id illi in anima ferebant; imo vero multo majus aliquid. Quod enim Moyses erat, corporeum erat; illud vero incorporeum. Et quemadmodum ignicolora corpora a fulgentibus corporibus ad ea quæ proxima sunt defluentia, iis proprium splendorem communicant, ita sane et de fidelibus contingit: ideo terra exsolvuntur, qui id experiuntur, et quæ in cælis sunt scintillant, eheu! Pulchrum enim est et ingemiscere amare, quia tanta fluentes nobilitate, neque ea

παντὶ τρόπῳ, καὶ πάσῃ δυνάμει, πολιτεύεσθαι κατὰ τὴν θεομοθεσίαν, πασῶν τῶν θεοποιῶν ἐντολῶν τοῦ Σωτῆρος· τέλος δὲ, τὸ ἐπιανελοθεῖν διὰ τῆς τούτων τηρήσεως, πρὸς τὴν ἀνωθεν καὶ ἐξ αὐτῆς ἀρχῆς προίκα δοθεῖσαν ἡμῖν, ἐκ τῆς ἱερᾶς κολουμβήθρας, τελείαν πνευματικὴν τῆς χάριτος ἀναμόρφωσιν, καὶ ἀνάπλασιν, ἥ, εἰ τί σοι φίλιον τῷ τοιοῦτον δῶρον ἀποκαλεῖν, καὶ τὴν παλαιὴν Ἀδὰμ συνταῖς πράξεις, καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις ἀποθεμένους, τὴν νέον, καὶ πνευματικὴν ἐνδύσασθαι, ὅ, ἐστὶν ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, ὡς φησὶν ὁ θεοτάτος Παῦλος· « Τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῆ Χριστὸς ἐν ὑμῖν » καὶ, « Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσαθε. »

Περὶ τοῦ τίς ἡ χάρις, καὶ πῶς ἂν γένοιτο ἡμῖν ταύτης ἐπιτυχεῖν. Καὶ τίνα τὰ ταύτην θολοῦντα, καὶ τίνα αὐθις τὰ αὐτὴν ἀνακαθαίροντα.

« Ἀλλὰ τίς ἡ χάρις, καὶ πῶς ἂν γένοιτο ἡμῖν ταύτης ἐπιτυχεῖν· καὶ τίνα μὲν τὰ ταύτην θολοῦντα, τίνα δ' αὖ τὰ ἀνακαθαίροντα, ὃ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν γλῶτταν παντὸς χρυσοῦ λαμπρότερος, δηλώσει σοι οὕτω λέγων· τί δὲ ἐστὶ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα; » Σαφέστερον μὲν τοῦτο ἐδείκνυτο, ἡνίκα τῶν σημείων τὰ χαρίσματα ἐνήργει, πλὴν οὐδὲ νῦν δύσκολον αὐτὸ κατιδεῖν τῷ πιστοῦς ὀφθαλμοῦς ἔχοντι· ὁμοῦ τε γὰρ βαπτιζόμεθα, καὶ ὑπὲρ τὸν ἥλιον ἡ ψυχὴ λάμπει, τῷ Πνεύματι καθαιρομένη, καὶ οὐ μόνον ὀρώμεν εἰς τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖθεν δεχόμεθα τίνα ἀγλῆν. Ὡς περὶ γὰρ εἰ ἀργυρὸς καθαρὸς πρὸς τὰς ἀκτῖνας κείμενος, καὶ αὐτὸς ἀκτῖνας ἐκπέμπειεν, οὐκ ἀπὸ τῆς οἰκείας φύσεως μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς λαμπρότητος τῆς ἡλιακῆς· οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ καθαιρομένη, καὶ ἀργύρου παντὸς λαμπρότερα γενομένη, δέχεται ἀκτῖνα ἀπὸ τῆς δόξης τοῦ Πνεύματος, εἰς δόξαν τὴν ἐγγινομένην, καὶ τοιαύτην, ὅταν εἰκὸς ὑπὸ Κυρίου Πνεύματος. « Καὶ μετ' ὀλίγα· » Βούλει σοι δεῖξω τοῦτο καὶ ἀπὸ τῶν ἀποστόλων αἰσθητικώτερον; Ἐννόησον Παῦλον, οὗ τὰ ἱμάτια ἐνήργει· Πέτρον, οὗ αἱ σκιά Ἰσχυον. Οὐ γὰρ ἂν, εἰ μὴ βασιλέως ἔφερον εἰκόνα, καὶ ἀπρόσπειτο ἦσαν αὐτῶν αἱ μαρμαρυγαί, τοσοῦτον τὰ ἱμάτια αὐτῶν καὶ αἱ σκιά ἐνήργουν· βασιλέως γὰρ ἱμάτια, καὶ τοῖς λησταῖς φοβερά. Θέλεις ἰδεῖν καὶ διὰ τοῦ σώματος λάμπουσαν ταύτην; Ἀτενίσχυντες, φησὶν, εἰς τὸ πρόσωπον Στεφάνου, εἶδον ὡς πρόσωπον ἀγγέλου. » Ἀλλ' οὐδὲν τοῦτο πρὸς τὴν ἐνδοθεν ἀπαστρέπτουσαν δόξαν. Ὅπερ γὰρ Μωϋσῆς ἐπὶ τοῦ προσώπου τότε εἶχε, τοῦτο οὕτω ἐπὶ τῆς ψυχῆς περιέφερον· μάλλον δὲ καὶ πολλῶ πλέον. Τὸ μὲν γὰρ Μωϋσέως, αἰσθητικώτερον ἦν, τοῦτο δὲ ἀσωμάτων. Καὶ καθάπερ πυραυγῆ σώματα [ἰσ. χρώματα] ἀπὸ τῶν λαμπρῶν σωμάτων ἐπὶ τὰ πλησίον ἀποβρέοντα, καὶ ἐκεῖνοις μεταδίδουσι τῆς οἰκείας αὐγῆς, οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν πιστῶν συμβαίνει· διὰ ἧ τοῦτο τῆς γῆς ἀπαλλάττονται αἱ τοῦτο πάσχοντες, καὶ τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς οὐνεπο-

* Galat. iv, 19. † Rom. vi, 3.

λοῦσιν αἶμοι [Ἰσ. ἀλλ' αἶμοι]· καλὸν γὰρ ἐνταῦθα **A** καὶ στενάζει πικρὸν, ὅτι τοσαύτης ἀπολαύοντες εὐγενείας, οὐδὲ τὰ λεγόμενα ἴσμεν, διὰ τὸ ταχέως ἀπολλύουσι τὰ πράγματα, καὶ πρὸς τὰ αἰσθητὰ ἐποηθεῖται. « Αὕτη γὰρ ἡ δόξα ἢ ἀπόρρητος, καὶ φρικώδης, μέχρι μὲν μῆδ' καὶ δευτέρας ἡμέρας ἐν ἡμῖν μένει, λοιπὸν δὲ αὐτὴν κατασβέννυμεν, τὸν χειμῶνα ἐπάγοντες τῶν βιωτικῶν πραγμάτων· καὶ τῇ πικρότητι τῶν νεφῶν, ἀποκρούμε· οἱ τὰς ἀκτίνας· » καὶ αὖθις ἀλλαχοῦ· « Τὰ σώματα τῶν εὐηρεστη-κότων Θεῶν, τοσαύτην ἐνδύσεται δόξαν, ὅσην οὐδὲ ἰδεῖν ἐνι τούτοις τοῖς ὀφθαλμοῖς. Καὶ τούτων ἡμῖν σημεῖά τινα, καὶ ἴχνη ἀμυδρὰ, καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ, καὶ ἐν τῇ Καινῇ, δοθῆναι παρεσκεύασεν ὁ Θεός· ἔκει μὲν γὰρ τὸ πρόσωπον τοῦ Μωϋσέως, τοσαύτην καταλάμπετο τότε δόξη, ὡς ἀπρόσιτον εἶναι τοῖς **B** τῶν Ἰσραηλιτῶν ὀφθαλμοῖς. » Ἐν δὲ τῇ Καινῇ, τούτου πολλῶ πλεον ἐξέλαμψε τὸ τοῦ Χριστοῦ. Ἀκήσας τῶν ῥημάτων τοῦ Πνεύματος; συνήκας τοῦ μυστηρίου τὴν δύναμιν; ἐπέγνωσ ὅποια μὲν αἱ ὠδίνες τῆς τελείας ἐν ἡμῖν ἐκ τῆς ἱερᾶς κολυμβήθρας πνευματικῆς ἀναπλάσσει; ἤλικαι θεὰ ἐπιχαρπία, καὶ τὸ πλήρωμα, καὶ τὰ ἐπαθλα; καὶ ὅπως τῶν ἐφ' ἡμῖν ἐστι, τὸ ταύτην τὴν ὑπερφυᾶ χάριν, καὶ αὐξάνειν καὶ ἐλαττοῦν, ἡγουν φανεροῦν, καὶ ἀμαυροῦν, ὅσον τὸ καθ' ἡμᾶς; Τὰ δὲ ἐστίν, ἡ τῶν βιωτικῶν πραγμάτων θύελλα, καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν ἀποτικτομένη τῶν παθῶν σκοτομήνη, ἢ δίκην χειμῶνος, ἢ ἀγρίου χειμάρθου ἡμῖν ἐπιβρένεται, καὶ τὴν ψυχὴν κατακλύζοντα, οὐδὲ ἀναπνεῦσαι, ἢ ἐνατενίσαι ταύτην ἔωσι πρὸς τὸ ὄντως ὄν καλόν, καὶ μακάριον, δι' ὃ καὶ γεγένηται, ἀλλ' ὅλως ὄλην, τῷ σάλῳ καὶ τῷ καπνῷ τῶν ἔδονων δονηθεῖσαν καὶ δριμυθεῖσαν, σκοτιζουσι, καὶ ὑποβρύχιον ἀπεργάζονται. Ὅσπερ γοῦν τὰ τούτων αὐθις ἐναντία, ἤτοι τὰ διὰ τῶν θεοποιῶν ἐντολῶν ἀπογεννώμενα, τοῖς μὴ κατὰ σάρκα, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα περιπατοῦσι (Πνεύματι γὰρ, φησὶ, περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε), ὀνήσιμα πέφυκε, καὶ σωτήρια, καὶ πρὸς αὐτὸν, δίκην κλίμακος, φέροντα τὸν κολοφῶνα, καὶ τὸ ἀκρότατον τῶν ἀναβαθμῶν, τὴν ἀγάπην, ἣτις ἐστίν ὁ Θεός.

Ἔστι ἐν μὲν τῷ ἀγίῳ βαπτισματι, δωρεάν τὴν θεῖαν χάριν δι' αὐτῆς δεχόμεθα, ταύτην δὲ τοῖς πάθουσι συγκαλύψαντες αὐθις τῇ τῶν ἐντολῶν ἐκπληρώσει, ταύτην ἀνακαθαίρομεν.

ς'. Ἀλλὰ τότε μὲν ἐν τῇ θεῇ μὴτρᾷ, δηλονότι τῇ ἱερᾷ κολυμβήθρᾳ, δωρεάν τὸλον τελείαν, τὴν θεῖαν **D** χάριν δεχόμεθα. Εἰ δὲ πως ἐσῴτερον, τῇ τῶν προσκαίρων παραχρήσει, καὶ τῇ τῶν βιωτικῶν πραγμάτων φροντίδι, καὶ τῇ τῶν παθῶν ἀχλύϊ, ταύτην, ὡς μὴ ὠφέλε, συγκαλύψομεν [Ἰσ. συγκαλύψαιμεν], ἔξεστιν ἡμῖν καὶ οὕτω διὰ μετανοίας, καὶ τῆς τῶν θεουργῶν ἐντολῶν ἐκπληρώσεως, αὐθις ἐπαναλαβεῖν τὴν τοιαύτην ὑπερφυᾶ φαιδρότητα, καὶ ἀνακτήσασθαι, καὶ τὴν ταύτης φανέρωσιν κχιδεῖν τηλαυγέστατα. Τῆς ἐκάστου κατὰ τὸ μέτρον μέντοι ἐν πίστει ἐπιμελείας, καὶ ἡ ταύτης ἐμφάνεια ἀποκαλύπτεται, καὶ πρὸ γε τούτων, τῇ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀντιλήψει, καὶ εὐδοκίᾳ, ὡς λέγει ὁ ἅγιος Μάρκος· « Ὁ

¹ Galat. v, 16.

quæ dicuntur scimus, eo quod actiones rapide amittimus et ad sensibilia evolamus. Hæc enim venerabilis ac ineffabilis gloria unum aut alterum diem in nobis manet, deinde vero eam exstinguimus, negotiorum hujus vitæ tempestatem adducentes; et nubium densitate radios repellentes. Ac rursus alibi: « Eorum qui Deo placuerunt corpora, tantam induunt gloriam, quantum nec iis oculis cerni liceat. Ac eorum aliqua signa et vestigia obscure sive in veteri sive in novo Testamento dari voluit Deus. Ibi quidem vultus Moysis tanta gloria tunc splenduit, ut inaccessus esset Israelitarum oculis. In novo autem multo magis etiam resplenduit Christi vultus. Audisti verba Spiritus sancti? Intellexisti vim mysterii? Didicisti quales sint partus perfectæ in nobis spiritualis formationis quæ ex sacra piscina procedit? Quinam igitur erunt fructuum proventus, quæ plenitudo, quantæ merces? et quomodo penes nos sit hæc supernaturalis gratiam et augere et minuire, id est illustrare et obscurare, in præsentī vita? Inde sunt rerum vitæ tempestas et ex iis genita cupiditatum nox illunis, quæ more procellæ aut sævi torrentis in nos irruunt, animamque submergentes neque eam spirare neque aspicere sinunt illud pulchrum et beatum per quod facta est, sed omnino eam totam voluptatum æstu ac motu agitatum et tumore affectam obscurant submersamque conficiunt. Eodem modo igitur ea quæ iis sunt contraria, quæ nempe ex divinis mandatis oriuntur, iis qui non secundum carnem, sed secundum spiritum ambulant (spiritu enim, inquit, ambulate, et desideria carnis non perfeceritis¹), utilia sunt ac salutaria, et ad illud, tanquam scala, perducunt fastigium, et supereminu gradum, charitatem nempe, quæ Deus est.

Quod in sancto baptismate divinæ gratiæ donum per eam ipsam accipimus; postquam autem eam cupiditatibus obscuravimus, rursus mandatorum observatione expurgamus.

6. Sed tunc quidem in divino utero, in sacra nempe piscina, donum omnino perfectum, divinam gratiam accipimus. Si autem postea temporariorum abusu et rerum hujus vitæ sollicitudine, et cupiditatum caligine, eam ut non oportebat obscuraverimus, nobis licet et per divinarum legum observationem et per pœnitentiam, eum recipere tantum ac supernaturalem splendorem atque iterum possidere illiusque manifestationem vividissime intueri. Pro uniuscujusque fidei mensura ac vigore ejus revelatur splendor, ac in primis Domini Jesu Christi auxilio ac benevolentia, ut ait divus Marcus. Christus, qui est perfectus Deus, perfectam baptizatis Spiritus sancti gratiam largitus est, nullum

nobis incrementum accipientem, nobis vero revelatam et illustratam, pro nostro in divinis mandatis labore, et incrementam fidei nobis præstantem, douec accuramus omnes in unitatem fidei, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Si quid igitur addiderimus in ipso regenerati, et id ab ipso est, et ex ipso in nobis erat absconditum.

πληρώματος τοῦ Χριστοῦ. » Εἰ τι οὖν προσφέρωμεν ἐν αὐτῷ ἀναγεννηθέντες, καὶ τοῦτο ἤδη παρ' αὐτοῦ, καὶ ἐξ αὐτοῦ ἦν ἐν ἡμῖν κεκρυμμένον.

Quod oportet eum qui secundum Deum agit, omnia ejus mandata exsequi, maximam autem operis partem primis ex omnibus et quasi generationibus oportet attribuere.

7. Quoniam igitur initium et radix omnis, ut diximus, hujus negotii, est secundum salutaria mandata agere, terminus vero et fructus, sursum reueri ad eam, quæ primum per baptisma nobis donata est, perfectam Spiritus gratiam, in nobis quidem existentem (sine pœnitentia enim sunt dona Dei), sed cupiditatibus inseparatam, revelatam autem divinarum legum adimplerione, decet nos, pro viribus. omnium hujuscemodi legum operatione eam in nobis manifestationem Spiritus omni modo expurgare conari et quam nitidissime inspicere. « Lucerna enim, inquit ad Deum beatus David, et præceptum Domini lucidum illuminans oculos; et, ad omnia mandata tua dirigebar⁹. » Et qui in Christi pectore recubuit: « Qui mandata ejus servat, in ipso manet, et ipse in eo; et mandata ejus gravia non sunt. » Et Dominus ipse: « Qui habet mandata mea et observat ea, ille est qui me diligit; qui vero me diligit, diligetur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum⁶. » Et, « Si quis diligit me, mandata mea servabit, et Pater meus diligit eum; et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus⁷. » Et, « Qui me non diligit, sermones meos non servat⁸. » Earum autem legum primis et generalioribus maximam operis partem adhibere quodammodo debemus. Ita enim, cum Deo, a lapsu immunes, propositum intentum, ipsam nempe pulchram inchoationem impetusque nostri sinem attingemus, qui est spiritus manifestatio.

Quod initium omnis Deo gratæ operationis est invocatio cum fide nominis Domini nostri Jesu Christi, et cum ea oriens inderpax et charitas.

8. Initium porro omnis Deo gratæ operationis est invocatio cum fide salutaris nominis Domini nostri Jesu Christi, cum ipse revelaverit, dicens: « Sine me nihil potestis facere⁹. » Et cum ea, pax. Oportet enim, inquit, orare sine ira et sine argumentis. Et charitas, quia Deus charitas est, et qui manet in charitate in Deo manet, et Deus in eo. Ipsa autem pax et claritas non modo acceptabilem faciunt orationem, sed ex ipsa rursus ora-

⁹ Psal. cxviii, 128. ⁶ Joan. xiv, 21. ⁷ ibid. 25.

Χριστὸς τέλειος Θεὸς ὢν, τελείαν τοῖς βαπτισθεῖσι τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐδωρήσατο, προσθηκὴν μὲν παρ' ἡμῶν οὐ λαμβάνουσαν, ἀποκαλυπτομένην δὲ ἡμῖν καὶ ἐμφανιζομένην, κατὰ ἀναλογίαν τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας, καὶ προσθηκὴν ἡμῖν τῆς πίστεως παρέχουσαν, ἕως ἂν κατανηθωμεν πάντες εἰς τὴν ἐνότητά τῆς πίστεως, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ ἐν αὐτῷ ἀναγεννηθέντες, καὶ τοῦτο ἤδη παρ' αὐτοῦ,

Ἵτι δεῖ τὸν κατὰ Θεὸν πολιτευόμενον, πάσας τὰς ἐντολάς μετεῖναι· τὸ δὲ πλεῖστον μέρος τῆς ἐργασίας, ἀπονέμειν πρὸς ταῖς τῶν ἄλλων πρώταις, καὶ οἷον γενικωτέρας.

ζ. Ἐπεὶ οὖν, ἡ μὲν ἀρχὴ καὶ ἡ ρίζα πάσης, ὡς ἔφημεν, τῆσδε τῆς πραγματείας, τὸ κατὰ τὰς σωτηρίους ἐντολάς πολιτεῦεσθαι, τὸ δὲ τέρμα, καὶ ὁ καρπὸς, τοῦ ἐπαναδραμεῖν πρὸς τὴν διὰ τοῦ βαπτισματος τοπρῶτον δωρηθεῖσαν ἡμῖν τελείαν χάριν τοῦ Πνεύματος, ἐν ἡμῖν μὲν ὄσαν (ἡμεταμέλητα γὰρ τοῦ Θεοῦ, φησὶ, τὰ χαρίσματα), ἀλλὰ συγκαχωσμένην τοῖς πάθεσιν, ἀποκαλυπτομένην δὲ τῇ τῶν Θεουργῶν ἐντολῶν ἐργασίᾳ· προσῆκον, διὰ γε τῆς κατὰ τὸ δυνατόν ἐκπληρώσεως πασῶν τῶν τοιούτων ἐντολῶν, τὴν ἐν ἡμῖν φανερώσιν τοῦ πνεύματος, παντὶ τρόπῳ σπεύδειν ἀνακαθῆραι, καὶ ἐμφανέστατα ἐποπτεῦσαι. « Λύχνος γὰρ, φησὶ πρὸς τὸν Θεὸν ὁ μακάριος Δαβὶδ, τοῖς ποσὶ μου ὁ νόμος σου, καὶ φῶς ταῖς τρίβοις μου, καὶ ἡ ἐντολὴ Κυρίου τηλαυγῆς φωτίζουσα ὀφθαλμούς, καὶ πρὸς πάσας τὰς ἐντολάς σου κατωρθούμην. » Καὶ ὁ Ἐπιστήθιος· « Ὁ τρῶν τὰς ἐντολάς αὐτοῦ, ἐν αὐτῷ μένει, καὶ αὐτὸς ἐν αὐτῷ· καὶ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσὶ. » Καὶ ὁ Σωτὴρ δὲ, « Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου, καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκείνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με· ὁ δὲ ἀγαπῶν με ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου, καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν, καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν. Καὶ ἂν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρῆται, καὶ ὁ Πατὴρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτόν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. » καὶ, « Ὁ μὴ ἀγαπῶν με, τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ· ἡ μάλιστα δὲ τούτων, ταῖς πρώταις καὶ γενικωτέρας, καὶ οἷον ἡμετέρας τῶν λοιπῶν, τὴν πλεῖστην μοῖραν τῆς ἐργασίας ἀποδιδοῦναι πως· οὕτω γὰρ, σὺν Θεῷ, ἀπταίστως· καὶ τοῦ προκατεμένου σκοποῦ, αὐτῆ· δηλαδὴ τῆς καλῆς ἐνάρεως, καὶ τοῦ τέλους τῆς ἐφέσεως· ἐπιτύχοιμεν ἂν, ἦτοι τῆς τοῦ Πνεύματος φανερώσεως;.

Ἵτι ἀρχὴ πάσης θεοφιλοῦς ἐργασίας, ἡ μετὰ πίστεως ἐπικλήσις τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ μετ' αὐτῆς, ἡ ἐξ αὐτῆς ἀνατέλλουσα εἰρήνη, καὶ ἀγάπη.

η'. Ἀρχὴ μέντοι πάσης θεοφιλοῦς ἐργασίας, ἡ μετὰ πίστεως ἐπικλήσις τοῦ σωτηρίου ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι αὐτὸς ἀπεφήνατο· « Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. » καὶ μετὰ ταύτης, ἡ εἰρήνη. Δεῖ γὰρ, φησὶ, προσεύχεσθαι, χωρὶς ὀργῆς, καὶ ἀλαλοισμῶν. Καὶ ἡ ἀγάπη· ὅτι ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστὶ, καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν τῷ Θεῷ μένει, καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ. Ἀὕτη δὲ ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ἀγάπη, οὐ μόνον εὐπρόσδεκτον ποιοῦσι τὴν

⁹ Ibid. 24. ⁶ Joan. xv, 5.

εὐχὴν, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῆς πάλιν τῆς εὐχῆς γεννῶνται, ἅτιον nascuntur et oriuntur, tanquam gemini coelestes radii, et crescunt ac perficiuntur.

Ἔτι δὲ ἐκάστου τούτων, καὶ ὁμοῦ τῶν τριῶν, ἢ πάντων τῶν ἀγαθῶν σωρεία ἐπιδαψιλεύεται ἡμῖν.

θ'. Ἀπὸ δὲ τούτων, μᾶλλον δὲ δι' ἐκάστου τούτων, καὶ ὁμοῦ τῶν τριῶν, ἢ τῶν ἀγαθῶν ἡμῖν πάντων σωρεία ἐπιδαψιλεύεται, καὶ πλημμυρεῖ. Διὰ μὲν γὰρ τῆς ἐν πίστει ἐπικλήσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ ἔλεος, καὶ τὴν τῷ ὄντι ζωὴν, ἐν αὐτῷ κεκρυμμένην οὖσαν, βεβαίως ἐλπίζομεν λήψασθαι· ὡς ἄλλης βίαις πηγῆς ἀενάου, ὑπερβλύζοντος αὐτὰ, τοῦ ἔνδον καρδίας καθαρῶς ἐπιθωμένου ὀνόματος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ· διὰ δὲ τῆς πάντα νοῦν ὑπερεχούσης, καὶ ὄριον οὐδὲν ἐχούσης, εἰρήνης, τῆς πρὸς Θεὸν καὶ ἀλλήλους καταλλαγῆς ἀξιούμεθα· διὰ δὲ τῆς ἀγάπης, ἥς ἐπὶ κλέος ἀσύγκριτον, ὡς ὁρθῆς τέλος, καὶ κεφάλαιον τοῦ τε νόμου καὶ τῶν προφητῶν· καὶ ὅτι καὶ τὸν Θεὸν ἀγάπῃν ὀνομάζεσθαι· ὀλικῶς τῷ Θεῷ συναπτόμεθα, καταργουμένης τῆς ἁμαρτίας ἡμῶν τῇ τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνῃ, καὶ τῇ δι' ἀγάπης ἐν ἡμῖν παραδόξῳ ἐνεργουμένην υιοθεσίᾳ τῆς χάριτος. Ἡ γὰρ ἀγάπη, φησὶ, καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν, καὶ ἡ ἀγάπη πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει, ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει.

Ἔτι καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τῷ καιρῷ τοῦ σωτηρίου πάθους, ταῦτα τοῖς μαθηταῖς ὁλοῦν τινὰς ἐξιτηρίους ἐντολάς, καὶ κληρονομήσας κατέλιπε τοῖς ἰδίοις, ὡσαύτως καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν.

ι'. Ὅθεν καὶ αὐτὸς ὁ πανάγαθος καὶ γλυκύτατος Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, καὶ ὅτε πρὸς τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ἐκούσιον αὐτοῦ πάθος ἀφίκετο, καὶ ὅτε μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῖς ἀποστόλοις ὤφθη· καὶ μὴν καὶ ἡνίκα πρὸς τὸν ἑαυτοῦ φύσει καὶ ἡμῶν χάριτι Πατέρα ἐμελλεν ἐπανέρχασθαι, ἅτε Πατὴρ γνήσιος καὶ φιλόστοργος, ὁλοῦν τινὰς ἐξιτηρίους ἐντολάς, καὶ παραμυθίας, προσηκείας, καὶ γλυκύτατα καὶ βέβαια, ὡς εἶπεν, ὄμνηρα· μᾶλλον δὲ κληρονομίαν θεοπάροχον ἀναφαίρετον· ταῦτα πᾶσι τοῖς ἰδίοις κατέλιπε· καὶ τοῦτο μὲν, οἷς φησὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς, τοῦ σωτηρίου πάθους ἐπιστάντος, οὕτως· «Ὁ τίς ἂν αἰτήσῃτε ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ ποιήσω» καὶ, «Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσῃτε τὸν Πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δώσει ἡμῖν· ἕως ἄρτι οὐδὲν ἠήτησατε ἐν τῷ ὀνόματί μου. Αἰτεῖτε καὶ λήψασθε, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ἢ πεπληρωμένη· καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰτήσεσθε.» Καὶ αὖθις μετὰ τὴν ἀνάστασιν· σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύουσι ταῦτα παρακολουθήσει· ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσι, γλώσσαις λαλήσουσι καιναῖς, καὶ τὰ ἐξῆς. Τούτοις ἀκόλουθα διαγορεύει καὶ ὁ Ἐπιστήθιος· «Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἃ οὐκ ἐστὶ γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ· ταῦτα δὲ γέγραπται, ἵνα πιστεύσητε, ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ

Quod per unamquamque harum ac simul per tres omnium bonorum acervus nobis subministratur.

9. Ex his, imo per singulas earum, et simul per tres, bonorum omnium nobis acervus subministratur et abundat. Per invocationem enim nominis Domini nostri Jesu Christi misericordiam ac veram vitam in ipso absconditam firmiter nos accepturos esse speramus; tanquam alio perenni fonte, ea abundanter effundente, in pectoribus nobis pure invocato nomine Domini Jesu Christi. Per eam autem quæ totam mentem possidet, pacem, digni habemur qui cum Deo et cum aliis hominibus conjungamur. Per charitatem vero, cujus incomparabilis est gloria, cum sit finis et summa legis et prophetarum; et cum Deus ipse charitas nominetur, omnino cum Deo unimur, nostris peccatis Dei justitia abolitis in nobisque mirabiliter per charitatem operante ea gratia quæ nos filios efficit. Charitas enim, inquit, operit multitudinem peccatorum; et charitas omnia tegit, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet, charitas nunquam deficit.

Quod et Dominus noster Jesus Christus tempore salutaris passionis discipulis tanquam ultima mandata et divinum testamentum suis reliquit, ut et post resurrectionem.

10. Unde et ipse optimus ac dulcissimus Salvator noster Jesus Christus, et quando ad voluntariam pro nobis passionem suam pervenit, et quando post resurrectionem apostolis visus est; atque etiam quando ad eum qui ipsi natura, nobis gratia pater est, reversurus erat, tanquam verus ac tenerrimus pater, aliquot quasi ultima mandata, dulcesque consolationes, et dulcissima et solida, ut ita dicam, pignora; imo vero testamentum divinum indelebile; omnia hæc omnibus suis reliquit. Et quidem hæc discipulis suis, salutarem passionem ingrediens, dixit: «Quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, ego faciam»¹⁰. Et: «Amen, amen dico vobis: si quid petieritis a Patre in nomine meo, dabit vobis. Usque modo non petistis quidquam in nomine meo; petite, et accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum»¹¹. Et, «In illa die in nomine meo petetis»¹². Et rursum post resurrectionem suam dicebat: «Signa autem eos qui crediderunt hæc sequentur: in nomine meo dæmonia ejicient; linguis loquentur novis»¹³, et cætera. His et addit ille qui supra pectus ejus recubuit: «Multa quidem et alia signa fecit Jesus in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc: hæc autem scripta sunt, ut credatis quia Jesus est Christus Filius Dei, et ut

¹⁰ Joan. xiv, 13. ¹¹ Joan. xvi, 23. ¹² ibid. 26.

¹³ Marc. xvi, 17.

credentes vitam habeatis in nomine ejus ¹⁴. » Et apostolus Paulus : « In nomine Jesu omne genu flectetur ¹⁵, » et cætera. Atque in Actibus apostolorum scribitur : « Tunc Petrus repletus Spiritu sancto, dixit : Notum sit omnibus vobis et omni Israel, quia in nomine Jesu Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus suscitavit ex mortuis, in hoc ille astat coram vobis sanus ¹⁶. » Et paulo post : « Et non est in alio aliquo salus ; non enim nomen est aliud datum hominibus, in quo oportet nos salvos fieri ¹⁷. » Et rursus Salvator : « Data est mihi omnis potestas in cælo et in terra ¹⁸. » Et ea rursus quæ dixit Deus-Homo Dominus apostolis suis ante crucifixionem : « Pacem relinquo vobis ; pacem meam do vobis ¹⁹. » Et : « Hæc loquor, ut in me pacem habeatis ²⁰. » Et, « Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem ²¹. » Et, « In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si charitatem habueritis in invicem ; sicut dilexit me Pater, et ego dilexi vos, manete in dilectione mea ; si mandata mea custodieritis, manebitis in dilectione mea ²². » « Quemadmodum ego mandata Patris mei custodivi et maneo in dilectione ejus ²³. » Et rursus post resurrectionem diversis temporibus sæpius pacem eis dans apparet, suis se manifestans ac dicens : « Pax vobis. » Et Petro quidem, cui discipulorum gubernationem credidit, repensionem quamdam ardentis in ipsum Jesum Christum amoris, gregis curam ostendens esse, ita tertio dixit : « Si me diligis, Petre, plus quam alii, pasce oves meas ²⁴. » Dicit forte aliquis id nec immerito, nempe quod per hæc tria magna quæ ostendimus, tria alia optima nobis gignuntur, animi nempe purificatio, illuminatio ac perfectio.

Quod in his tribus contestæ sunt omnes virtutes.

11. Si quis autem accurate velit examinare, manifeste inveniet, in hac tripliciter texta neque fracta, ut ita dicam, facili tela suspensam et contextam omnem virtutum copiosam et a Deo effectam purpuram. Etenim quasi pretiosa quædam catena, et sumis auro variegatus vita secundum Deum insituitur, virtutes unam ad alteram connectens et in unum cunctas reducens copulatas. Enimvero hoc unum opus pleræque perficiunt, deificare hominem sincere vitam virtutibus consentaneam agentem : ut, talibus nodis vinculisque ligatus, per fidem, si velit, et spem, et humilitatem, mereatur dilecto salutarique nomine Domini Jesu Christi cognominari, et pacem charitatemque consequatur : hæc est vere arbor ter perfecta, plantatio Dei, vitamque fructificans ; in qua insertus homo in hac vita, ejusque convenienter particeps factus, non mortem ut proto-

Χριστός ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες, ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. » Καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος : « Ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψει, » καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ γοῦν καὶ ἐν ταῖς τῶν ἀποστόλων οὕτως ἀναγέγραπται Πράξεις : « Τότε Πέτρος πλησθεὶς Πνεύματος ἁγίου εἶπε· Γνωστὸν ἔστω πᾶσιν ὑμῖν, καὶ παντὶ τῷ Ἰσραὴλ, ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε, ὃν ὁ Θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν ἐν τούτῳ οὕτως παρέστηκεν ἐνώπιον ὑμῶν ὄψις. . Καὶ μετ' ὀλίγα· « Καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἄλλῳ τρηρία· οὐδὲ γὰρ ὄνομά ἐστιν ἕτερον τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς. » Καὶ αὖθις ὁ Σωτήρ· « Ἐδόθη πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς· » τοῦτο δὲ πάλιν, δι' ὧν ὁ θεάνθρωπος Κύριος εἴρηκε πρὸς τοὺς ἀποστόλους πρὸ τοῦ σταυροῦ· « Εἰρήνην ἀφήμι ὑμῖν· εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν. Καὶ ταῦτα λαλῶ, ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε· » καὶ, « Αὕτη ἐστὶν ἡ ἐμὴ ἐντολή, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους· » καὶ, « Ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστέ, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις· καθὼς ἠγάπησέν με ὁ Πατήρ, καὶ γὼ ἠγάπησα ὑμᾶς· μένετε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ· ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, μείνετε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου, καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολάς τοῦ Πατρὸς μου τηρήηκα, καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ. » Καὶ αὖθις μετὰ τὴν ἔγερσιν, κατὰ διαφόρους ὥρας πολλάκις δεδωκὼς φαίνεται τὴν εἰρήνην, ἐμφανιζόμενος τοῖς ἰδοῖσι καὶ λέγων, « Εἰρήνη ὑμῖν. » Καὶ πρὸς τὸν Πέτρον δὲ, ᾧ καὶ τὴν ἡγεμονίαν τῶν μαθητῶν ἐνεπιστεύσατο, ἀντέκτισέν τινα τῆς πρὸς αὐτὸν τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν διαπύρου ἀγάπης, τὴν τοῦ ποιμνίου φροντίδα ἐπιδεικνύμενος εἶναι, οὕτω τὸ τρίτον φησίν· « Εἰ με φιλεῖς, Πέτρε, πλὴν τῶν ἄλλων, ποιμαίνε τὰ πρόβατά μου. » Εἴποι δ' ἄν τις ἴσως οὐκ ἀπὸ σκοποῦ καὶ τοῦτο, ὅτι διὰ γε τῶν δηλωθέντων ἐξαισιῶν τουτων τριῶν, ἀποτίκτεται ἡμῖν ἕτερα ἅπαντα τὰ ἐξαιρετὰ· τὰ δὲ ἐστὶν, ἡ τῆς ψυχῆς κάθαρσις, ὁ φωτισμὸς, καὶ ἡ τελειώσις.

Ὅτι ἐν τούτοις τοῖς τρισὶ συνεξέφυανται πᾶσαι αἱ ἀρεταί.

12. Εἰ δὲ τις ἀκριθῶς ἐθελήσειεν ἐξετάσαι ἐναργῶς, ἐν τούτῳ τῷ τριπλόῳ, καὶ οἷον ἀρρήκτω σπικρῶ, εὐρήσει αἰωρημένην, καὶ συνεξυφασμένην πᾶσαν τὴν τῶν ἀρετῶν ἀφθονον [Ἰσ. ἀφθαρτον] καὶ θεότευκτον ἀλουργίδα· καὶ γὰρ οἷα τις τιμία ἄλυσις, καὶ σειρά ποικιλόχρυσος, πέφυκεν ἡ κατὰ Θεὸν πολιτεία, μίαν τῆς μίδς ἐξηρητημένην ἀρετὴν εὐαγωγῆς ἔχουσα, καὶ εἰς τὸ ἐν συνηρμοσμέναις ἀπάσαις. Καὶ γοῦν καὶ ἐν ἔργῳ αἱ πολλαὶ καταρτίζουσιν, ὅπερ ἐστὶ τὸ θεωθῆναι τὸν εὐκρινῶς αὐταῖς συζῶντα ἀνθρώπου· συνδέσμου οἷον δὴ τινος καὶ χρύκου, πλουτοῦσαι πως, αὐτὴν τε τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ φιλάτων [Ἰσ. φιλάτην] τοῦ ὀνόματος ἐν πίστει, εἰ βούλει δὲ, καὶ ἐλπιδί, καὶ ταπεινώσει, σωτήριον, ἐπίκλησιν, καὶ τὴν εἰρήνην ἅμα καὶ τὴν ἀγάπην, τὸ θεοφύτευτον ὄντως καὶ τριστέλεχον δένδρον, καὶ ζωπάροχον· οὐ ὁ κατὰ καιρὸν ἀπτόμενος, καὶ ὡς

¹⁴ Joan. xx, 30, 31. ¹⁵ Philipp. ii, 10. ¹⁶ Act. iv, 10. ¹⁷ ibid. 12. ¹⁸ Matt. xxviii, 18. ¹⁹ Joan. xiv, 27. ²⁰ Joan. xvi, 33. ²¹ Joan. xiii, 34. ²² Joan. xv, 8, 9. ²³ ibi l., 8-10. ²⁴ Joan. xxi, 17.

εἰκὸς μεταλαμβάνων, οὐ θάνκτον, ὡς πρωτόπλαστος, ἀλλὰ ζῶν τρυφᾷ ἀκόλεθρον καὶ αἰώνιον.

* Ὅτι καὶ ἡ διὰ Θεοῦ Πατρὸς πρὸς κιστοῦς τοῦ ἁγίου Πνεύματος δωρεὰ, καὶ ἐπέλευσις, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ ἐν τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ ὀνόματι ἐπιδραβεύεται.

ιβ'. Ναὶ μὴν, καὶ ἡ διὰ Θεοῦ Πατρὸς πρὸς πιστοῦς τοῦ ἁγίου Πνεύματος; δωρεὰ, καὶ ἐπέλευσις, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ ἐν τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ ὀνόματι ἐπιδραβεύεται, ὡς φησιν αὐτὸς ὁ ὑπέρθος, καὶ φιλόψυχος Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς πρὸς τοὺς ἀποστόλους, ὅτι « Συμφέρει ὑμῖν, ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω· ἐάν γὰρ ἐγὼ μὴ ἀπέλθω, ὁ Παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς· ἐάν δὲ πορευθῶ, πέμψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς· καὶ ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω παρὰ τοῦ Πατρὸς, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται. » Καὶ αὖθις: « Ὁ δὲ Παράκλητος, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ Πατήρ ἐν τῷ ὀνόματι μου. »

* Ὅτι εἰκότως τοῖς ἁγίοις ἡμῶν διώριστα Πατράσι, καὶ μετὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῖς ἁγίου Πνεύματος προσεύχεσθαι ἡμᾶς εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ παρ' αὐτοῦ ζητεῖν τὸ ἔλεος.

ιγ'. Διὰ ταῦτα γοῦν καὶ οἱ κλεινοὶ καθηγεμόνες ἡμῶν, καὶ διδάσκαλοι πάνυ σοφῶς, καὶ μετὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῖς παναγίου Πνεύματος, ἐκιδάσκουσι πρὸ πάσης καλῆς ἄλλης ἐργασίας καὶ μελέτης, καὶ πάντα μὲν, μάλιστα δὲ τοὺς εἰς τὸ στάδιον τῆς Θεοποιου ἡσυχίας; ἐαυτοὺς ἐμβαλεῖν ἐθέλοντας, καὶ ἀφορισθῆναι Θεῷ, καὶ βαγῆναι τοῦ κόσμου, καὶ κατὰ λόγον ἡσυχάζειν, ἐν Κυρίῳ προσεύχεσθαι, καὶ παρ' αὐτοῦ τὸ ἔλεος ἐκζητεῖν ἀδιστακτικῶς, καὶ τὸ τούτου πανάγιον καὶ γλυκύτατον ὄνομα, ἀδιάλειπτον ἔργον, καὶ μελέτημα ἔχειν, καὶ τούτο ἐν καρδίᾳ, καὶ ἐν νοῦ, καὶ ἐν χεῖλεσι διηγεκῶς περιφέρειν, καὶ ἐν αὐτῷ, καὶ μετ' αὐτοῦ, καὶ ἀναπνεῖν, καὶ ζῆν, καὶ καθυδεῖν, καὶ ἐγρηγορεῖν, καὶ κινεῖσθαι, καὶ ἐσθλεῖν, καὶ πίνειν, καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν, πάντα κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον πράττειν ἐπιειγεσθαι. Ὡς περ γὰρ τούτου ἀπόντος, ἅπαν συρρέει δεσινδν, μᾶλλον δὲ οὐδὲν πάρεστιν ἡμῖν τῶν χρησίμων· οὕτω δὲ τούτου ἐν ἡμῖν παρόντος, πᾶν ἐναντιὸν ἀπελήλαται· μάλιστα δὲ οὐδὲν ἐστὶν ἡμῖν ἐλλείπον τῶν ἀγαθῶν, καὶ γοῦν, καὶ πρὸς κατόρθωσιν ἀδύνατον [Ἰσ. λέγει τὸ ἀρετῆς] καθάπερ καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν διαγορεύει, ὅτι « Ὁ μένων ἐν ἐμοί, καὶ ἐν αὐτῷ, οὗτος φέρει καρπὸν πολὺν, ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. » Τοῦτο τοιγαροῦν τὸ πάση κτίσει φοβερόν καὶ σεβάσιμον καὶ πρᾶγμα, καὶ ὄνομα, τὸ ὑπὲρ πᾶν πρᾶγμα καὶ ὄνομα, καὶ ἡμεῖς οἱ ἀνάξιοι ἐν πίστει ἐπιχαλεσάμενοι, καὶ ἐπ' αὐτῷ τὰ τοῦ παρόντος λόγου ἰστία ὀλοτρόπως ἀναπετάσαντες, οὕτω τοῦ λέγειν καὶ τοῖς πρόσω χωρεῖν ἀρχόμεθα.

* Ὅτι δεῖ τὸν ἀπαιστωῶς βαδίζοντα, τὸν κατὰ Κύριον ὁρῶντα τῆς ἡσυχίας ἀπὸ πῦρτος ἐκλέξασθαι μετὰ τῆς καθόλου ἀποταγῆς καὶ ὑποταγῆς τελείας.

ιδ'. Ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ μεγάλου Θεοῦ τοῦ Σωτήρο; ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ εἰπόντος· « Ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς, ἡ ζωὴ, καὶ ἡ ἀλήθεια, ἡ ἰδὴς, καὶ ἡ

⁹⁹ Joan. xvi, 7. ¹⁰⁰ Joan. xv, 26. ¹⁰¹ Joan. xiv, 26.

plastus, sed vitam immortalem æternamque vindemialit.

Quod per Deum Patrem fidelibus sancti Spiritus donum et adventus, in Christo Jesu et in sancta ejus nomine conceditur.

12. Sane quidem fidelibus per Deum Patrem sancti Spiritus donum et adventus in Christo Jesu et in sancto ejus nomine tribuitur. Ut ait ipse divinissimus et benignissimus Dominus Jesus Christus apostolis: « Expedit vobis ut ego vadam; si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos⁹⁹. » Et, « Cum autem venerit Paracletus, quem ego mittam a Patre, Spiritum veritatis qui a Patre procedit¹⁰⁰. » Et rursus: « Paracletus, Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo¹⁰¹. »

Quod merito et nostris sanctis Patribus et cum sancto Spiritu in eis habitante definitum est oportere nos Dominum nostrum Jesum Christum orare et ab eo misericordiam petere.

13. Propterea igitur nostri præclari duces et magistri omnino sapienter et cum sancto Spiritu in ipsis habitante, docent nos oportere ante omnem bonam actionem et curam, præsertim si in studium hujus sanctificantis pacis nos injicere volumus, et Deo assignari et a mundo separari, et secundum rationem quiete conversari, in Domino orare et ab eo misericordiam fiducialem implorare, et sanctissimum dulcissimumque ejus nomen tanquam indeficiens opus et curam habere, illudque in corde et in mente et in labiis indesinenter ferre et in eo et cum eo respirare et vivere et dormire et vigilare, et moveri et edere et bibere, et ut ita dicam, omnia hoc modo facere. Quemadmodum enim, illo absente, omnia confluent adversa, nec quidquam nobis adest utilium; ita eo in nobis præsentem, quidquid contrarium est expellitur; præcipue vero nihil boni nos deficit, nihil emendationi nostræ adversatur, ut et ipse Dominus noster explicate dicit: « Qui in me manet, et ego in eo, ille fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere. » Hoc igitur omni creaturæ formidandum et venerandum negotium et nomen, quæ super omne negotium et nomen sunt, nos indigni in ille invocantes et in eo præsentis sermonis ista explicantes, ita et dicere et ulterius progredi incipimus.

Quod oportet eum qui secure vult in pacis secundum Dominum via incedere, eligere una cum universa renuntiatione perfectam subjectionem.

14. In nomine magni Dei Salvatoris nostri Jesu Christi qui dixit: Ego sum lux, vita et veritas et via, et ad Deum Patrem Janua, et, per me si quis

introierit, salvabitur, et ingreditur et egreditur, et pascua inveniet sine dubio salutaria. Adhibe iis quæ dicimus mentem, et tibi sincere consilia datus. Ante omnia elige cum universa renuntiatione juxta divinum Verbum, et legitimam perfectamque subjectionem; ardentem inquirere ductorem magistrumque eum qui non erret. Non errabit autem, si ea quæ dicit per sacræ Scripturæ testimonium confirmet, si Spiritum sanctum in se habeat, vitam actibus conformem agens; si cogitatione altus sit, sensu autem humilis, et omni modo bonus, et qualem dicunt esse secundum Christum magistrum divini sermones. Postquam autem eum invenieris, illi, ut proprio Patri amantissimus filius, adhære corpore ac spiritu: totus remane illius incedens præceptis, in illum tanquam in ipsum Christum intuens, neque ut in hominem, omnemque a te longe rejiciens diffidentiam et dubitationem; et etiam cogitationes proprias et cum voluntate proprias volitiones, simpliciter et incuriose magistri vestigia sequere tanquam aliquod speculum possidens in certam et claram persuasionem tuam, huic doctori plenam et securam obedientiam, tuam propriam conscientiam. Et si quando in tua mente sparserit aliquid contrarii diaboli qui virtutem odio habet, tanquam a fornicatione et igne resiliat, et tentanti deceptoris sapienter contradicas, respondens non ducentem ab eo qui ducitur dirigi, sed ductum ab eo qui ducit; neque ego magistri mei, sed magister meum iudicium suscepit; neque ego iudex illius, sed ille iudex meus constitutus est, ut ille qui a *Climace* nomen ducit, et alia hujuscemodi respondeas.

Nihil enim procul dubio tali directione, subjectione scilicet, certius priorum delictorum chirographa diffringit inscribitque in divina electorum tabula. Si enim, juxta beatum Paulum, Filius Dei, et Deus noster Dominus Jesus propter nos, ut nosmetipsi, conversatus et paternam distribuens benevolentiam eandem visus est viam percurrens, per quam, et beneplaciti secundum hominem causa, paterna ipse proclamatione dignus habitus est? « Humiliavit enim semetipsum, inquit, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen, et reliqua. » Quis igitur superbe, ne dicam stulte, sperabit se Domini et Dei et Salvatoris Jesu Christi gloriam adepturum et paternam mercedem, non eadem incedere via præferens qua dux et magister noster Jesus Christus? oportet enim et discipulum, si velit magistro similis fieri, incessanter tanquam in exemplar et archetypum, tota mentis vi intueri in præceptoris vitam et actus, et quotidie eum imitari tentare. Deinde: De ipso Domino nostro Jesu Christo scriptum est illud: « Et erat subditus patri et matri suæ²⁹. » Et ipse Salvator ait:

Ἀ πρὸς τὸν Πατέρα Θεὸν ὄψα, καὶ δι' ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ, σωθήσεται, καὶ εἰσελεύσεται, καὶ ἐξελεύσεται, καὶ νομὴν εὐρήσει, ἐγλονότι σωτήριον. Ἔ πρόσχες οἷς λέγομεν, καὶ γνησίως σοι συμβουλευόμεθα· πρὸ πάντων, ἐκλεξαι σεαυτὸν, μετὰ τῆς καθόλου, κατὰ τὴν ἱεράν ἐκφαντορίαν, ἀποταγῆς, καὶ ὑποταγῆν ἀνάθευτον, καὶ τελείαν· ἤγουν σπουδάσας ζήτησον εὐρεῖν ὁδηγόν, καὶ διδάσκαλον ἀπλανῆ· εἴη δ' ἂν τὸ ἀπλανές, ἐν τῷ μαρτυρίῳν ἐφ' οἷς λέγει, παρὰ τῶν ἱερῶν παριστῶν Γραφῶν, καὶ πνευματοφόρον, τοῖς λόγοις; ἔχοντα τὴν πολιτείαν συνάδουσαν, ὑψήλῳ μὲν τὴν διάνοιαν, ταπεινὸν δὲ τῷ φρονήματι, καὶ τοῖς ἄλλοις τρόποις χρηστὸν, καὶ ὅσον τὸν κατὰ Χριστὸν διδάσκαλον, τὰ θεοπαράδοτὰ φησι λόγια. Καὶ δὴ εὐρηκῶς, κάκεινον ὡς Πατρὶ γνησίῳ Υἱὸς φιλόστοργος πρόσκολληθεὶς σώματι τε καὶ πνεύματι· ὅλος μένε τραπεζεῖνον στοιχῶν τοῖς ἐκείνου ἐπιτάγμασιν, ὡς εἰς αὐτὸν τὸν Χριστὸν, εἰς ἐκεῖνον ἀφορῶν, καὶ οὐκ ἀνθρωπον, πᾶσαν τε ἀπὸ σοῦ πόρρω βαλὼν ἀπιστίαν, καὶ δισταγμὸν· ναὶ μὴν, καὶ φρόνημα, καὶ μετὰ θελήσεως θέλημα, οὕτως ἀπλῶς, καὶ ἀπεριέργως ἔσο κατ' ἴχνος ἐπόμενος τῷ διδασκάλῳ, οἷά τι κάτοπτρον κεκτημένος, εἰς πληροφωρίαν ἑναργῆ τὴν πρὸς τὸν μυσταγωγῶν ἀδιάκριτον, καὶ ἀκραν ὑπακοήν, τὴν οικείαν συνείδησιν. Εἰ δέ ποτε καὶ τι τῶν ἐναντίων ὑποσπείρη τῆ σῆ διανοία ὁ τοῖς καλοῖς ἐχθραίνων διάβολος, ὡς ἀπὸ πορνείας καὶ πυρὸς ἀποπήδησον πρὸς ἑαυτὸν, καὶ τὸν ὑποβάλλοντα ἀπατεῶνα σοφῶς ἀντιφθεγγόμενος, ὡς οὐχ ὁ ὁδηγούμενος τὸν ὁδηγόντα, ἀλλ' ὁ ὁδηγῶν τὸν ὁδηγούμενον ὁδηγεῖ· καὶ οὐκ ἐγὼ τοῦ ἀρχοντος· ἀλλ' αὐτὸς τὸ ἐμὸν κρῖμα ἀνεδέξατο· καὶ οὐκ ἐγὼ, ἐκεῖνου· ἀλλ' αὐτοῦ κριτῆς, ἐμοῦ καθίστησκε, κατὰ τὸν τῆς Κλίμακος, καὶ τὰ τούτοις παρόμοια.

Οὐδὲν γὰρ τῆς τοιαύτης ἀγωγῆς, δηλαδὴ τῆς ὑποταγῆς, γνησιότερον τῷ ἐλομένῳ ἀναντιβρήτως, διαβρήξαι μὲν τὰ χειρόγραφα τῶν οικείων ἀμπλακημάτων, ἐγγραφήναι δὲ τῆ θεῆς δέλτῳ τῶν σωζομένων. Εἰ γὰρ, κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ Θεὸς ἡμῶν Κύριος Ἰησοῦς, καθ' ἡμᾶς δι' ἡμᾶς χρηματίσας, καὶ τὴν πατρικὴν εὐδοκίαν μάλα σοφῶς οἰκονομῶν, τὴν τοιαύτην ὥπται τεμῶν ὁδὸν, δι' ἧς καὶ ὑπὲρ τῆς κατ' ἀνθρώπων εὐαρεστήσεως, τῆς πατρικῆς ἰξίεται ἀναβρήσεως· « Ἐταπείνωσε γὰρ, φησὶν, ἑαυτὸν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. Διδ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἔχαριζατο αὐτῷ ὄνομα, » καὶ τὰ ἐξῆς· τίς ἄρα λοιπὸν ὁ αὐθαδῶς προσδοκῆσας, ἵνα μὴ λέγωμεν ἀμαθῶς, ὡς ἐπιτυχῆς ἔσται τῆς τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ δόξης, καὶ τῶν πατρικῶν ἐπάθλων, μὴ τὴν αὐτὴν τρίβον βαδίζειν ἠρημένος, τῷ καθηγητῇ καὶ διδασκάλῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ; Δεῖ γὰρ καὶ τὸν μαθητὴν, εἴπερ μέλοι τούτῳ γενέσθαι, ὡς τὸν διδάσκαλον, ὡσεὶ [ἴσ. ὡς εἰς] ἐκμαγεῖον, καὶ ἀρχέτυπον κάλλιστον, οὕτως ὅλη μένει ψυχῆς, ἀφορῶν ἀκλινωῶς, πρὸς τὸν τοῦ πατρὸς· ἵσου βίον, καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα· καὶ τοῦ-

²⁹ Philipp. II, 8, 9. ³⁰ Luc. II, 51.

τον ἡμετέραν ζῆλον ἐπιγίγνωσθαι. Εἶτα, περὶ με, ἅ
 αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ γέγραπται
 τό · « Καὶ ἦν ὑποτασσόμενος τῷ πατρὶ, καὶ τῇ μη-
 τρὶ αὐτοῦ. » Καὶ αὐτὸς δὲ φησιν ὁ Σωτὴρ · « Οὐκ
 ἤλθον διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι. » Καὶ ἔστιν
 ἑτέρος, ὁ ἑτέρως βιοῦν ἐθέλων, ἦτοι αὐταρξτίας, καὶ
 αὐτεξουσίας, καὶ ἀνευ ὁδηγοῦ, καὶ ὁ τοιοῦτος οἰεται,
 ὡς εἶη κατὰ λόγον τὴν ἐνθεον βιοτήν πορευόμενος·
 Ὀύμενοῦν· οὐδαμῶς, ὡς ὑπερ τὰ ἐσκαμμένα πηδῶν.
 Καὶ λέγει ὁ τῆς Κλιμακος· Ὡςπερ ὁ μὴ ἔχων ὁδηγὸν
 εὐχερῶς ἐν τῇ ὁδῷ πλανᾶται· οὕτω καὶ ὁ αὐτεξου-
 σίως τὴν μοναδικὴν ὁδὸν πορευόμενος, εὐχερῶς ἀπόλ-
 λυται, κἄν πᾶσαν τὴν τοῦ κόσμου σοφίαν ἐπίσταται·
 διὰ τοι τοῦτο καὶ οἱ πολλοὶ, ἵνα μὴ εἴπωμεν πάντες,
 ἢ μὴ ὑποτασσόμενοι, καὶ μὴ μετὰ βουλή· βαδίζον-
 τες, σὺν πόνῳ μὲν, καὶ ἰδρωτὶ τὰ πλεῖστα ὀνειρο-
 ποιῶντες, σπείρουσι· τῇ δὲ ἀληθείᾳ, ἀμῶσι τὰ
 λίαν ἐλάχιστα. Τινὲς δὲ καὶ ἀντι αἰτου, συλλέγουσι,
 φεῦ! ζιζάνια, ὡς στοιχοῦντες, καθὰ λέλεκται, τῇ
 ἰδιορρυθμίᾳ καὶ τῷ αὐταρξτικῷ φρονήματι, οὗ οὐ-
 δὲν χεῖρον· καὶ τοῦτο μαρτυρεῖ ὁ τῆς Κλιμακος,
 οὕτω γράφων· « Ὅσοι πρὸς τὸ στάδιον τῆς νοερῆς
 ὁμολογίας ἐπεχειρήσατε ἀποδύσασθαι· ὅσοι τὸν τοῦ
 Χριστοῦ ζυγὸν ἐπὶ τὸν οἰκεῖον ἀύχην ἄραι βούλε-
 σθε· ὅσοι τὸ ἑαυτῶν φορτίον, ἐπὶ τὸν τοῦ ἑτέρου
 πράχτηλον ἐπιθεῖναι σπουδάξετε· ὅσοι τὰς ἑαυτῶν
 ἰσχύς γράψαι ἐκουτίως σπεύδετε, καὶ ἀντ' ἐκείνων
 ἐλευθερίαν γραφῆναι ὑμῖν βούλεσθε· ὅσοι χερσὶν
 ἑτέρων ἀνυφούμενοι, καὶ νηρόμενοι, τὸ μέγα τοῦτο
 περαιοῦσθε πέλαγος· γινώτε, ὡς σύντριμὸν τινα, καὶ
 τραχίσιν ὁδὸν βαδίζειν ἐπεχειρήσατε, μίαν καὶ μόνην
 πλάτην ἐν ἑαυτῇ κεκτημένην· αὕτη δὲ καλεῖται
 ἰδιορρυθμία· ὁ γὰρ ταύτην εἰσάπαν ἀπαρνησάμενος,
 ἐν οἷς ἀνδοκῆ καλοῖς, καὶ πνευματικοῖς, καὶ θεορέ-
 στοῖς, πρὸ τοῦ βαδίσαι, ἐφθασεν. » Ὑπακοή γάρ
 ἔστιν, ἀπιστεῖν ἑαυτῷ ἐν τοῖς καλοῖς ἅπασι, μέχρι
 τῆς ζωῆς. Ὅθεν καὶ αὐτὸς ταῦτα μετὰ συνέσεως
 καταμαθὼν, καὶ τὴν ἀγαθὴν μερίδα, καὶ ἀναφίρε-
 τον τῆς αἰθεροδόμου ἡσυχίας ἐξασκεῖν γλιχόμενος,
 ἔπου τοῖς καλῶς θεθεσιτισμένοις, ὡς σοὶ δεδήλωται,
 νόμοις, καὶ πρῶτον ἀσπασίως ἅσπασαι τὴν ὑπα-
 ακοήν· εἶθ' οὕτω τὴν ἡσυχίαν. Ὡςπερ γὰρ ἡ πρᾶξις
 τῆς θεωρίας ἐπίβασις, οὕτω καὶ ἡ ὑπακοή τῆς ἡσυ-
 χίας· καὶ μὴ θέλει μεταίρειν ὄρια, καθὼς γέγρα-
 πται, ἀ ἔθεντο οἱ Πατέρες. Καὶ οὐαὶ δὲ τῷ μόνῳ.
 Τούτῳ γὰρ τῷ τρῶπῳ, καλὴν ἀρχὴν θεμέθλου καταβαλὼν,
 καίρου προϊόντος, καὶ εὐκλειέστατον ὄροφον
 ἐπιθήσεις τῇ ἀρχιτεκτονικῇ τοῦ Πνεύματος. Ὡς γὰρ Οὐ ἡ ἀρχή,
 κατὰ τὸν εἰκόνα, ἀόκιμος, καὶ τὸ πᾶν
 ἀπόβλητον· οὕτως αὖ, οὐ ἡ ἀρχὴ δόκιμος, καὶ τὸ ὄλον
 εὐπερεές, ναὶ μὴν, καὶ εὐτακτον, εἰ καὶ τοῦ-
 ναντιον ἔσθ' ὅτε συμβαίνει· καὶ τοῦτο μέντοι παρὰ τῇ
 ἡμετέρᾳ προθέσει προαιρέσει ἐπιγίνεσθαι
 πέφυκε.

« Non veni ministrari, sed ministrare¹⁵. » Et erit alius
 qui aliter vivere velit, libere scilicet et pro arbitrio,
 et sine duce, atque ille censet seipsum secundum
 Deum vitam agere? Nequaquam; sed quasi super
 cavernas saltat. Et dicit idem Climax: « Quemad-
 modum ille qui ductorem non habet, errat in via; ita
 et qui pro arbitrio in solitaria via incedit, facile perit,
 etiamsi omnem hominum sapientiam habeat: ideo
 et plurimi, ne dicamus omnes, cum non sint sub-
 missi et sine consilio incedant, cum labore ac su-
 dore plerumque somniantes, dispergunt; reipsa ve-
 ro quam levissima metunt. Quidam autem et pro
 frumento, colligunt, licu lizania, eo quod incede-
 runt, ut dictum est, propria voluntate et libera-
 mente, qua nihil pejus est. Atque idem illud testa-
 tur, scribens. « Qui vos ad spiritualis confessionis
 stadium exuere nitimini, qui Christi jugum in collo
 ferre vultis; qui propria onera in alterius
 collo imponere pergitis; qui vestra bona inscribere
 libenter properatis, et pro illis libertatem vobis
 reddi vultis; qui manibus aliorum sublatis natant. Les-
 que magnum illud mare transitis; scitote vos bre-
 vem aliquam et asperam viam ingredi voluisse, erro-
 rem tantum in se habentem; quæ vocatur vita pro
 arbitrio acta. Qui hanc semel reliquerit, in bonis
 actibus et spiritualibus et Deo gratis non incedet,
 sed curret. » Obedientia enim est sibi in omnibus
 bonis actibus usque ad finem vitæ dissidere. Ideo et
 ipse qui hæc intellegis et didiceris et optimam par-
 tem, ætheream illam pacem quæ non potest auferri
 cupieris amplecti, leges tam divine datas, ut tibi
 ostensum est, sequere, et primo ardentem obedien-
 tiam amplectere; deinde hoc modo pacem. Quemad-
 modum enim actio gradus est ad contemplationem,
 sic et ad pacem obedientia. Neque velis transire
 terminos, ut scriptum, est, quos posuere Patres. Et,
 vae soli! Hoc enim modo, pulchrum fundamenti ini-
 tium jaciens, tempore procedente, gloriosissimum
 fastigium ædificio sancti Spiritus impones. Quemad-
 modum enim cuius initium est, ut dictum est,
 absque gloria, et totum abjectum erit, ita rursus
 cuius initium est gloriosum, totum et erit accepta-
 bile, et bene dispositum, et si contrarium non-
 nunquam accidit: et hoc tamen ex nostro proposito
 et ex nostra voluntate accidere solet.

Τίνα τὰ τῆς ἀληθοῦς ὑποταγῆς σημεῖα, ἀ κατ-
 ἔγνω ὁ τῷ ὄντι ὑπήκοος, εἶη ἀν ἀπαισιῶς
 ὑποτασσόμενος.
 ια'. Ἄλλ' ἐπειδήπερ πολὺς ὁ περὶ τῆς τοιαύτης
 ἀγωγῆς λόγος, καὶ δυσδιεξίτητος, θεν καὶ οἱ ταύτην
 μετερχόμενοι, διαφόρως μετέρχονται, δεῖον καὶ περὶ
 αὐτῆς μίχρ' ἄττα, οἰονεὶ σημαντέρα ἐπισημήνασθαι

Quænam sunt vere subjectionis signa quibus qui
 instructus est vere subjectus erit.
 15. Sed quoniam multi de hac directione ser-
 mones iique extricatu difficiles sunt, unde fit ut qui
 eam subeunt, dissimiliter subeunt, oportet et de
 ea pauca quædam tanquam signa indicari, quæ ob-

¹⁵ Matth. xx, 28.

servans tanquam regulam et stateram infallibilem, A purissime vivere poteris. Et hæc dicimus : Oportet eum qui vere subjectus est, has quinque virtutes necessarie prosecui : Et primo fidem, puram nempe fidem in eum a quo dirigitur et sinceram habere, adeo ut credat ipsum Christum se inspicere eique obedire, ut ait Dominus Jesus : « Qui vos audit, me audit, et qui vos contemnit, me contemnit, et qui me contemnit, contemnit et eum qui misit me. Et quodcumque non ex fide est, juxta eum qui a Climace cognomen habet, peccatum est, » secundo, veritatem, veracem cum esse oportet et opere et verbo, et accurata cogitationum confessione. « Initium enim sermonum tuorum est veritas, ut scriptum est ²¹. » Et veritatem requirit Dominus ²². Et Christus ait « Ego sum veritas ²³. » Et sane ipse vocatus est ipsissima B veritas. Tertia est propriam voluntatem non sequi. Detrimentum enim est, inquit, subjecto propriam facere voluntatem, sed semper eam libenter submittere debes, neque te cogi a proprio Patre sinere. Quarta est non contradicere neque omnino contendere quoniam contradictio et contentio piorum virorum non sunt. Et scribit sacerrimus Paulus : « Si quis autem contendere vult, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei ²⁴. » Si vero ita simpliciter et omnibus Christianis interdicitur, multo magis monachis, qui secundum Christum promiserunt se accurate subjiciendos esse. Contradictio autem et æmulatio ortum habent ex mente superbia et diffidentia referta, ut dictum est. Monachus qui superbus est, violenter contradicit ; quemadmodum et contrarium scilicet non contradicere et non contendere, ortum habet ex fidei et humilii dispositione. Et quintam eum virtutem observare oportet, nempe accuratam et sinceram præceptori confessionem ; ut et in nostra detensione, tanquam si ante formidandum tribunal Christi stetissemus, coram Deo et sanctis angelis promissimus, nos et initium et finem habituros cum omnibus nostris Domino promissis et testamentis, et confessuros esse cordis nostri secreta. Dictum est enim a sanctissimo Davide : « Dixi, constitebor adversum me iniquitatem Domino, et tu remisisti ²⁵ » et cætera. Et ab eodem Climace : Plague si triumphant, non ad pejus proficiunt ; sed curabuntur.

Eum quintuplicem virtutum quas ostendimus numerum quicumque sapienter et ardentem custodierit, indubitanter sciat se adepturum, tanquam datis arboribus, justorum beatitudinem. Et ea quidem sunt hujus magnificæ subjectionis propria, et quasi radix et fundamentum. Audi vero et quales sint rami, et fructus et cacumen.

Ex subjectione, inquit rursus idem a Climace, humilitas ; ex humilitate discretio ; ex discretione percipientia ; ex ea autem prævisio ; quod solius Dei opus est, et iis qui feliciter secundum Deum agunt,

²¹ Psal. cxviii, 160.

²² Psal. cxx, 24.

²³ Joan. xiv, 6.

²⁴ I Cor. xi, 16.

²⁵ Psal. cxxi, 5.

σοι ἃ καὶ κατέχων ὡς κανόνα καὶ στάθμην ἀπει- σον, εὐαγῶς ἐσθι πολιτευόμενος· καὶ δὴ λέγομεν τῆδε· χρὴ τὸν ἀληθῶς ὑπέκκοον, ὡς ἡμῖν δοκεῖ, φυλάττειν τὰς πέντε ταύτας ἀρετὰς κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην· καὶ πρώτην τὴν πίστιν· ἔχουν ἔχειν αὐτὸν καθαρὰν καὶ ἄδολον πίστιν, πρὸς τὸν ἑαυτοῦ ἐπιστάτην· ἐπὶ τοσοῦτον, ὡς δοκεῖν [Ισ. add. εἰς] αὐτὸν τὸν Χριστὸν βλέπειν, καὶ ὑποτάσσεσθαι, ὡς φησὶν ὁ Κύριος Ἰησοῦς· « Ὁ ἀκούων ὑμῶν, ἐμοῦ ἀκούει· καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς, ἐμὲ ἀθετεῖ· ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν, ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με. » Καὶ πᾶν δὲ τοῦ τῆς Κλίμακος οὐκ ἐκ πίστεως ἀμαρτία ἐστὶ. Δευτέραν τὴν ἀλήθειαν· ἔχει ἀληθεύειν αὐτὸν ἐν ἔργῳ, καὶ λόγῳ, καὶ τῇ τῶν λογισμῶν ἀκριβοῦς ἐξομολογήσει. « Ἀρχὴ γὰρ, γέγραπται, τῶν λόγων σου, ἀλήθεια· » καὶ ἀληθείας ἐκζητεῖ Κύριος. Καὶ ὁ Χριστὸς δὲ φησὶν· « Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια· » καὶ δὴ καὶ αὐτοαλήθεια κέκληται. Τρίτην τὸ μὴ ποιεῖν τὸ οἰκτεῖον θέλημα. Ζημία γὰρ, φησὶν, ὑπέκχω, τὸ ποιεῖν τὸ ἴδιον θέλημα· ἀλλ' ἀεὶ κόπτειν αὐτὸ θέλοντί· δηλονότι μὴ ἀναγκάζομενον ὑπὸ τοῦ ἰδίου Πατρὸς. Τετάρτην τὸ μὴ ἀντιλέγειν, καὶ φιλονεικεῖν τοκαθόλου· ἐπεὶ ἡ ἀντιλογία καὶ ἡ φιλονεικία, οὐκ ἐστὶ τῶν εὐσεβῶν. Καὶ γράφει ὁ ἱερώτατος Παῦλος· « Εἰ δὲ τις δοκεῖ φιλονεικος εἶναι, ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν, οὔτε αἱ Ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ. » Εἰ δ' οὕτως ἀπλῶς, καὶ κοινῇ πᾶσι Χριστιανοῖς ἀπειργεταὶ τὰ τοιαῦτα, πολλῶ μᾶλλον μονασταῖς· καὶ ταῦτα κατὰ τὸν Κύριον ἐπαγγελλόμενοι ὑποτάσσεσθαι ἀκριβοῦς. Τὸ μὲντοι ἀντιλέγειν, καὶ φιλονεικεῖν, ἔχει τὴν ὑπάρξιν ἐκ γνώμης, ἀπιστίας καὶ ὑψηλοφροσύνης συζώτης, ὡς εἴρηται· Ὑψηλόφρων μοναχὸς ἀντιλέγει σφοδρῶς· ὡσπερ καὶ τοῦναντίον, ἔχουν τὸ μὴ ἀντιλέγειν, καὶ μὴ φιλονεικεῖν, προέρχεται ἐκ πίστεως καὶ ταπεινώφρονος διαθέσεως. Καὶ πέμπτην δὲ χρὴ φυλάττειν τοῦτον ἀρετὴν, τὴν ἔχειν ἀκριβοῦς καὶ εὐκρινῆ ἐξομολογήσιν πρὸς τὸν προεστῶτα, καθὼς καὶ ἐν τῇ ἀποκρίσει, ὡς ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ παρεστῶτες βήματος τοῦ Χριστοῦ, ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἁγίων ἀγγέλων δωδύκαμεν ὑπόσχεσιν, τὸ ἔχειν ἡμᾶς ἀρχὴν, καὶ τέλος μετὰ τῶν ἄλλων ἐπαγγελῶν καὶ συνθηκῶν ἡμῶν τῶν πρὸς Κύριον, καὶ ἐξαγγελίαν τῶν τῆς καρδίας κρυπτῶν. Εἴρηται καὶ τῷ θείῳ Δαβὶδ· « Εἶπα, ἐξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου τῷ Κυρίῳ· καὶ σὺ ἀφήκας, » κτλ. Καὶ τῷ τῆς Κλίμακος· Μῶλωπες θριαμβεύμενοι, οὐ προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, ἀλλ' ἰαθῆσονται.

Ταύτην τὴν πενταδικὴν τῶν δηλωθεισῶν ἀρετῶν ἀπαρίθμησιν, ὁ σοφῶς καὶ ἐπιστημόνως τηρῶν, ἀναμιθόλως γνωσκέτω, ὡς ἀπεντεῦθεν ἐπιτυχῆς ἐστὶ τῆς τῶν δικαίων ὡς ἐν ἀρραβῶνι μακαριότητος. Καὶ ταῦτα μὲν, τὰ τῆς ἀξιωματημονεύτου ὑπακοῆς ἰδέα, καὶ οἷον ἡ ῥίζα, καὶ ὁ θεμέλιος· ἀκουσον δὲ καὶ οἶοι οἱ κλάδοι, καὶ ὁ καρπὸς, καὶ ὁ ἄσπερος.

Ἐξ ὑπακοῆς, φησὶν αὐτὸς ὁ τῆς Κλίμακος, ταπεινωσις· ἐκ ταπεινώσεως, διάκρισις· ἐκ διακρίσεως, διόρασις· ἐκ δὲ ταύτης, προδρασις· ὁ μόνου Θεοῦ ἔργον· καὶ τοῖς μακαρίως θεωρουμένοις, δῶρον

δωρούμενον παρ' αὐτοῦ, ἐξαιρέτων, καὶ ὑπερφύεστα-
 τον. Πρὸς δὴ τοῖς εἰρημένοις, ἔστω σοι καὶ τοῦτο
 δῆλον· ὅτι γε κατὰ τὴν σὴν ἠκριβωμένην ὑποταγὴν,
 βλυστάνει καὶ ἐν σοὶ ἡ ταπεινώσις· καὶ αὖθις κατὰ
 τὴν ταπεινώσιν ἡ διάκρισις ὡσαύτως καὶ καθ' ἑξῆς
 αἱ λοιπαί. Καὶ ἀγωνίζου, ὅση σοι δύναμις, ἀπαί-
 στως τὴν τῆς ὑπακοῆς θέειν πορείαν. Οὕτω γὰρ
 καὶ τῶν πρὸσώ ἀνεπισφαλῶς ἐπιθέσῃ. Εἰ δὲ πως ἐν
 τῇ τῆς ὑποταγῆς ὑποσκάσεις νόσση, ἔσθι ὡς οὐκ ἂν
 καλῶς περαινεῖς τὸν ἐπίλοιπον δίκυλον τῆς προκει-
 μένης βαλθίδος· τὴν κατὰ Χριστὸν φαμεν πολιτείαν·
 οὕτε μὴν στεφανωθήσῃ τῇ τοῖς νικηταῖ· δωρουμένη
 ταῖναι· μέντοιγε, καὶ οἷα τις ὁδηγὸς ἡ ὑπακοή, καὶ
 ἂ ταύτης πρὸσθεν εἰσπομεν ἴδια, ἔστω σοι, καθάπερ τὸ
 παρὰ τοῖς ναυτικοῖς, διοπτρεύμενον, πρὸς τὴν τοῦ
 ἀπλανοῦς τήρησιν· ἐν ἀκλινῶς πρὸς αὐτὴν ἀφορῶν,
 ὑπερπεῦσαι δυνηθῆς τὸ τῶν ἀρετῶν μέγα πέλαγος·
 καλοῦται πρὸς ἄρμον ὁρμήσῃς [Ἰσ. ὁρμήσῃς] τὸν ἀκύ-
 μαντον τῆς ἀπαθείας· ἂν δὲ καὶ ζάλη τις, καὶ σάλος
 ἐπέλθῃ σοι, καὶ τοῦτο ἔσεται παρὰ τῇ σῇ ὑποταγῇ [Ἰσ.
 παρακοῆ]. Τὸν γὰρ ἀληθῆ ὑπήκουον οὐδὲ αὐτὸς ὁ διά-
 βολος, κατὰ τοὺς Πατέρας, ἂν τι βιάσθαι δεδύνηται·
 ἵνα δὲ σοι καὶ τὸ τῆς παναγάστου ὑπακοῆς τίμιον
 ὕψος, ἡλίκον ἔσθι, δι' ὀλίγου ἐπιδείξωμεν, μιᾶς ἔτι
 χρήσεως ἀγίου Πατρὸς διαμνημονεύσωμεν.

Λέγει τοιγαροῦν αὖθις ὁ φαεινότατος λαμπιτηρ τῆς
 κατὰ Χριστὸν πολιτείας, καὶ νέος Βεσελεὴλ τῆς οὐ-
 ρανίου Κλίμακος· Ὅπλον μὲν οἱ Πατέρες, τὴν ψαλμ-
 οῦδιαν· τὴν δὲ προσευχὴν, τεῖχος· λουτήρα δὲ, τὸ
 ἄμωμον δάκρυον εἶναι ὀρίζονται· τὴν δὲ μακαρίαν
 ὑπακοὴν, ὁμολογίαν ἔκριναν· ἧς χωρὶς, οὐδεὶς τῶν
 ἐμπαθῶν ὄψεται τὸν Κύριον. Ἰκανὰ μὲν οὖν καὶ
 ταῦτα, ὡς ἡμῖν δοκεῖ, πρὸς ἐναργεστάτην δῆλωσιν τε
 καὶ ἔπαινον τοῦ ἀμμήτου μιμήματος τῆς τρισολ-
 οῦδιου ὑπακοῆς. Ἐξομεν δ' ἔτι πείρα ταῦτα καταμα-
 θεῖν τε καὶ διαγνώαι, εἰ γ' ἐπὶ τὸ ἀναντες ἀνανεύ-
 σωμεν, καὶ συνδιασκεψώμεθα, τί μὲν τῆς συντρι-
 βῆς καὶ θνητότητος ἡμῖν παραίτιον, μὴ τοιοῦτοις
 τοκαταρχῆς δεδημιουργημένοις· τί δ' αὖθις τῆς
 ἀνακαινίσσεως καὶ τῆς ἀθυνασίας. Εὐρίσκομεν τοί-
 νυν, τοῦ μὲν προτέρου πρόξενον οὖσαν, ἦγουν τῆς
 φθορᾶς, τὴν τοῦ πρώτου Ἀδάμ ἰδιοπιστίαν· τε καὶ
 ἰδιοβῆθιαν, καὶ τὸ ἀνυπότακτον· ἐξ ὧν ἡ τῆς ἐν-
 τολῆς τῆς θείας ἀθέτησις καὶ παραβάσις. Τοῦ δὲ
 δευτέρου, ἦτοι τῆς ἀφθαρσίας πρῦτανιν, τὴν τοῦ
 δευτέρου Ἀδάμ, καὶ Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰη-
 σοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Πατέρα ὁμοουλίαν τε καὶ
 ὑποταγὴν, ἀφ' ὧν ἡ τῆς ἐντολῆς αὐτοῦ τήρησις.
 « Ἐγὼ γάρ, φησὶν ὁ Σωτῆρ, ἐξ ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλά-
 λησα· ἀλλ' ὁ πέμψας Πατὴρ, αὐτὸς μοι ἐντολὴν
 ἔδωκε, εἰ εἶπω, καὶ τί λαλήσω· καὶ οἶδα, ὅτι ἡ ἐν-
 τολὴ αὐτοῦ, ζωὴ αἰώνιος ἐστίν· ἂ οὖν λαλῶ ἐγὼ,
 καὶ οὐκ εἶρηξέ μοι ὁ Πατὴρ, οὕτω λαλῶ. » Ὡς οὖν
 ἐν τῷ προπάτορι καὶ τοῖς κατ' αὐτὸν, βίῃ πάντων
 ἀνιάρων, καὶ μήτηρ, ἡ οἴησις· οὕτως ἐν τῷ καινῷ
 θσανθρώπῳ Ἰησοῦ Χριστῷ, καὶ τοῖς κατ' αὐτὸν ζῆν
 ἐφιεμένοις, ἀρχῇ, καὶ πηγῇ, καὶ θεμέλιος πάντων
 ἀγαθῶν, ἡ ταπεινώσις. Τὴν τοιαύτην στάσιν, καὶ

¹⁰ Joann. xii, 49.

A donam ab eo præstitum, excellens et supernaturale.
 Præter ea quæ dicta sunt, et hoc tibi sit notum : Pro-
 tuæ subjectionis gradu, germinabit in te humilitas ; et
 rursum pro humilitatis gradu, discretio ; atque
 ita successive reliquæ virtutes. Et emitere, totis vi-
 ribus incessanter hanc obedientiæ viam percurrere.
 Ita enim ea quæ sunt ante te tute assequeris. Si au-
 tem in obedientiæ curriculo claudicabis, noveris te
 quod superest ad terminum cursus non bene pe-
 racturum, vitam nempe Christianam dicimus ; ne-
 que vincentibus promissa insula coronaberis. Igi-
 tur tibi accipe obedientiam et quæ ejus propria
 esse diximus, quæ tibi viam ostendat, quemadmo-
 dum navigantes astris diriguntur, ne forte per maria
 errent ; ut et ipse eam semper aspiciens magnum
 virtutis Oceanum transmeare queas, atque ita ad
 tranquillum felicitatis portum perducaris. Si vero
 quædam tempestas et jactatio supervenerit, et id
 pro tuæ subjectionis gradu fiet. Eum enim qui vero
 obedit neque ipse diabolus, juxta Patres, posse læ-
 dere. Ut autem tibi paucis ostendamus quam subli-
 mis et honorabilis sit vera obedientia, unum adhuc
 aucti Patris oraculum memoremus.

Rursum igitur dicit splendidissimum illud vitæ
 Christianæ lumen, novus ille cœlestis scalæ Beselæ :
 « Armaturam Patres definiunt esse psalmodiam ; mu-
 rum, orationem ; balneum autem, irreprensibilitatem
 lacrymas ; beatam vero obedientiam confessionem
 esse dixerunt ; sine qua nemo sons Dominum
 videbit. Sufficiunt ea quidem, ut nobis videtur, ad
 evidentissimam declarationem ac laudem perfectæ
 hujus imitationis quæ per beatissimam obedientiam
 adimpletur. Hæc autem adhuc poterimus experi-
 entia discere ac discernere, si ad priora suspicia-
 mus, inquiramusque quænam destructionis ac
 mortalitatis nobis fuerit causa, cum non ab initio
 tales creati fuerimus ; quænam vero renovationis
 nostræ ac immortalitatis. Reperimus autem, morta-
 litatis causam fuisse, primi Adam propriam sui
 fiduciam et libidinem et inobedientiam ; unde orta
 est mandati divini reprobatio et transgressio ; im-
 mortalitatis vero principium, secundi Adam, et Dei
 et Salvatoris nostri Jesu Christi voluntati Patris
 subjectionem ; unde hujus mandati observatio. « Ego
 enim, inquit Salvator, non ex me ipso locutus sum ;
 sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit,
 quid dicam et quid loquar »¹⁰. Et scio quia promissio
 ejus est vita æterna. Quæ enim ego loquor, ut dixit
 mihi Pater et in iis qui ipsum imitantur radix et
 mater omnium malorum est cogitatio ; ita et in
 novo Deo Homine et in iis qui vitam ejus æmulantur,
 principium et fons et fundamentum omnium
 bonorum, humilitas. Quem statum ordinemque et
 eum qui supra nos est, divinorum Angelorum inun-
 dum observantem videmus ; hanc imo terrestrem

ei nostri temporis Ecclesiam; et quicumque ab huiusmodi legibus declinant, voluntque oblique, ne dicam arroganter vivere, a Deo et splendida illa cœlesti hæreditate et catholica Ecclesia separantur et expelluntur et in gehemæ ignem tenebrasque demittuntur, ut didicimus et credimus; quod passos esse dicimus eos qui Orientem versus male egerunt et hæreticorum tempore vana sunt locuti, ut divina ostendunt oracula, qui propter suam sufficientiam ac superbiam, divina gloria, ut dictum est, ac lætitia, et cœtu sacro misere dejecti sunt. Dictum est autem a quo iam sapiente contraria contrariis curari. Quoniam igitur mœstitiæ omnis causa est inobedientia ac arrogantia, lætitiæ vero, obedientia et contritio, oportet cum qui secure vivere cupit, Patri prudenti ac viæ perito subijci, qui temporis experimento divinorumque scientia, auctoritate polleat, et cuius vita sermo virtutum ornatur; atque huius præcepta et consilia tanquam Dei vocem consiliumque audire. «Salus enim in multo consilio²⁰, inquit» Et, «Vir absque consilio, sui ipsius inimicus.» Et si nonnullis Patrum contigerit, et sine illo subjectionis exercitio divinam pacem assequi et eam quæ secundum Deum est, perfectionem, id ex Dei revelatione ac raro factum est. Scriptum est porro non esse Ecclesiæ legem, quod rarum est. Sed ipse tanquam præviam optimæ tranquillitatis introductionem veram obedientiam esse credens, omite ea quæ semel dispositione divina contigere; et incede secundum ea quæ venerandis Patribus placere. Ita mercede legitime videntibus debita dignus eris. Quid ergo? obvium iter non ingrederetur qui eam nondum expertus esset, absque perito duce; neque Oceanum percurreret, absque perito gubernatore; neque artem quamlibet aut scientiam sine infallibili magistro; et artem artium, scientiam scientiarum, et viam ad Deum ducentem et mentis infinitum Oceanum, monasticam nempe vitam quæ angelorum vitæ comparata est, aude-ret aliqua attingere, et sperabit se huius linem assecuturum absque duce et gubernatore ac magistro prudenti ac sincero? Reipsa quicumque ille est, seipsam decipit, et errat, nedum principium ullum jactat, quippe qui extra regem exerceatur; quemadmodum contra, etiam antequam ambulet, linem præcepit, qui Patrum oraculis obedit. Num enim ab unde possumus discere quomodo sit nobis adversus carnes pugandum, ut decet, aut contra cupiditates demonesque bellum sit ineundum. Virtutibus enim, ut scriptum est, accrescunt vitia, et ea stant quodammodo prope januam. Quomodo autem corporis sensus castigabimus atque animæ virtutes ut in cathara ordinabimus? Imo vero quomodo nobis licebit voces discernere et revelationes et adhortationes et contemplationes divinas, atque dolos, errores, et oracula demones? Et ut uno verbo dicam, quomodo ad eam cum Deo unionem, ad eam divinam perfectionem, ad mysteria qui perveniamus di-

Α τάζειν ὁρῶμεν, καὶ τὸν ἀνωτάτω, καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς διακοσμον ἱερὸν πάντων τῶν θεοειδῶν ἀγγέλων διατηροῦντα· καὶ δὴ καὶ τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίαν καὶ τοὺς ἄλλους τῆς τοιαύτης θεαμοιῆστας ἐκκλίνοντας, καὶ σχολῶς, ἵνα μὴ αὐθαδῶς λέγωμεν, ἐθέλοντας πολιτεύεσθαι, ἀπὸ γε Θεοῦ, καὶ τῆς φαινήσας κληρουχίας τῆς οὐρανοῦ, καὶ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, διαβρῆθηνυσθαι, καὶ ἐξοστρακίζεσθαι, καὶ εἰς τὸ σκότος καὶ τὸ πῦρ ἀποπέμπεσθαι τῆς γενένης, μεμυήμεθά τε καὶ πιστεύομεν· ὁ δὲ τοὺς περὶ τὸν ζωτφύρον πονηροῦς κακεργάτας, καὶ τοὺς κατὰ καιροῦ τῶν κακοδόξων αἰρετικῶν λογιλάσχαρ πεπονηθέναι φαιμέν, ὡς τὰ θεόγραφα παρῆσται λόγια, ὅστινες διὰ τὸ αὐτάρεσκον, καὶ τὴν ὑπερηφανίαν, τῆς τε θείας, ὡς εἴρηται, δόξης, καὶ τρυφῆς, καὶ τοῦ ἱεροῦ συλλόγου, ἐλευινῶς ἀπεβρῆφθησαν. Εἴρηται δὲ καὶ τινὲ τῶν σοφῶν, ὅτι τὰ ἐναντία τῶν ἐναντιῶν ἰάματα. Ἐπεὶ οὖν, τῶν μὲν σκυθρωπῶν πάντων αἰτίων τὸ ἀνυπόστακτον καὶ ἡ ἀλαζονεία· τῶν δὲ φαιδρωπῶν, τὸ ὑποτεταγμένον καὶ συντετριμμένον· δεῖ δὴ τὸν ἀπταίστως βροῦν ἱμερόμενον, ἐν ὑποταγῇ Πατρὸς δοκίμου καὶ ἀπλανοῦς διαζῆν, χρόνου τρίτῃ, καὶ ἐπιστήμῃ θεῶν, τὸ κράτος φέροντος, καὶ τὸν βίον ἐγκρασιωμένου, τῆς κληρῶν τῶν ἀρετῶν· καὶ τὴν τοῦτου ἐπιταγὴν. καὶ συμβουλήν, ὡς Θεοῦ φωνὰς, καὶ βουλήν οἴεσθαι. «Σωτηρία γὰρ, φησὶν, ἐν πολλῇ βουλή.» Καὶ· «Ἀνθρώπου ἀσύμβουλος, καθ' ἑαυτοῦ πολέμιος.» Εἰ δὲ καὶ πῶς τῶν κλεινῶν Πατέρων ἐξεγίνετο, καὶ χωρὶς τῆς τοιαύτης ἀσκήσεως τῆς κατ' ὑποταγὴν, ἐπιτυχεῖν τῆς θεοποιῦ ἡσυχίας, καὶ τῆς κατὰ Θεὸν τελειότητος, ἀλλὰ κατὰ ἀποκάλυψιν θεῶν, καὶ σπανίως. Γέγραπται δὲ, ὡς οὐ νόμος Ἐκκλησίας, τὸ σπάνιον· ὡσπερ οὐδὲ μία χελιδὼν ἕαρ ποιεῖ. Ἄλλ' αὐτὸς οἶόν τινα προεισταγωγικὴν ἐπιστήμην τῆς παγκάλου ἡσυχίας, τὴν ἀληθῆ ὑποταγὴν πιστεύων, ἄφες τὰ ἄκριξ οἰκονομικῶς γεγεννημένα· καὶ ἔσο στοιχῶν, [Ἰσ. λέπει κατὰ] τὰ κοινῇ ψηφισθέντα τοῖς σιθασμοῖς Πατράτιν. Οὐτὼ γὰρ καὶ τῶν βραδείων τῶν νομίμως βιούντων, ἀξιοθῆση. Τί δέ; ἔδου μὲν τῆς τυχοῦσης, ὡς ἂν τις ἔλοιτο, μήπω ταύτης ἐν πέτρῳ γενόμενος, ἄψαθαι, ἀνευ ἀπλανοῦς ὁδηγοῦ, ναὶ μὴν καὶ θαλαττίου πελάγου, ἄτερ ἐπιστήμονος κυβερνήτου· ὁμοίως δὲ, καὶ τῆς αἰασοῦν τέχνης, καὶ ἐπιστήμης, χωρὶς ἀπταίστου διδασκάλου· τῆς δὲ τῶν τεχνῶν τέχνης, καὶ τῶν ἐπιστημῶν ἐπιστήμης, καὶ τῆς πρὸς Θεὸν φεροῦσης τρίβου, καὶ τοῦ νοητοῦ ἀπείρου πελάγου, ἤτοι τῆς μοναδικῆς πολιτείας, ἥτις ἀφωμοῖσται τῇ τῶν ἀγγέλων βιοτῇ, τολμᾷ τις ἀπάρχεσθαι τῆς ἀσκήσεως, καὶ ἐκτυφῶ πιστεύει, τοῦ ἰέλουσ ταύτης τυχεῖν, πλὴν ὁδηγοῦ, καὶ κυβερνήτου, καὶ διδασκάλου δοκίμου καὶ ἀληθοῦς; Ὅντως ὁ τοιοῦτος κἂν ὁπίο; εἴη τυχὼν, φρεναπατᾶ ἑαυτὸν, καὶ πρὸ γε τοῦ ἀρχῆν βαλεῖν, πεπλάνηται· οἶα μὴ κατὰ νόμον ἀσκούμενος· ὡσπερ τούναντιον, πρὶν τοῦ βαδίσαι, τὸ τέλος πέφθακεν, ὁ τοῖς Πατρικαῖς περὶ ὁμοῦ; θεσμοῖς. Πόθεν γὰρ ἄλλοθεν εἰδέναι; ἔχο

²⁰ Prov. xi, 14.

μεν, ἢ κατὰ τῆς σαρκὸς, ὡς εἰκός, στρατεύεσθαι, ἢ κατὰ παθῶν καὶ δαιμονίων ὀπλιζέσθαι; Ταῖς γὰρ ἀρεταῖς, ὡς γέγραπται, αἱ κακίαι παραπεπῆγασιν, καὶ εἰσὶ πῶς ἀγγίθουσι. Πόθεν δὲ τὰς τοῦ σώματος αἰσθησεὶς παιδεύειν, καὶ τῆς ψυχῆς τὰς δυνάμεις ὡς ἐν κινύρα ρυθμίζειν; μᾶλλον δὲ, πῶς ἐξέσται ἡμῖν διακρίναι ὁμφάς, καὶ ἀποκαλύψαι, καὶ παρακλήσεις, καὶ θεωρίας θείας, καὶ μὴν καὶ δόλους, καὶ πλάνας, καὶ φάσματα δαιμονιώδη; Καὶ ἵνα συντόμως εἰπωμεν, πῶς εἰς ἐνώσεις Θεοῦ, καὶ Θεουργικὰς τελετὰς, καὶ μυστήρια, προφθάσει ἀξιοθησόμεθα, ἔνευ μυστικῆς μυσταγωγῆς ἀληθοῦς, καὶ πεφωτισμένου; Οὐκ ἔστιν ἔντως, οὐκ ἔστιν. Ὁπρηνίκα δὲ καὶ τὸ τῆς ἐκλογῆς σκευὸς, τὸν μακαριώτατον κατἴδωμεν Παῦλον, τὸν τῶν ἀρρήτων μύστην, τὸ τοῦ Χριστοῦ στόμα, τὸ φῶς τοῦ κόσμου, τὸν κοινὸν ἦλιον, τὸν τῆς οἰκουμένης συμπάσης διδάσκαλον, τοῖς συναποστόλοις κοινοῦμενον καὶ συνδιασκεπτόμενον τὸ Εὐαγγέλιον· καὶ ἡ αἰτία, μὴπως, φησὶν, εἰς κενὸν τρέχω, ἢ ἔδραμον. Ναὶ μὴν, καὶ αὐτὴν τὴν αὐτοσοφίαν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, περὶ μὲν ἑαυτοῦ φθεγγόμενον, ὅτι « Καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐκ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν· ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με Πατρὸς » περὶ δὲ τοῦ παναγίου καὶ ζωοποιοῦ Πνεύματος, ὅτι « Οὐκ ἔφ' ἑαυτοῦ λαλήσει, ἀλλ' ὅσα ἀν ακούσῃ, λαλήσει. » Διὰ γε τὸ τῆς τάξεως χρῆσιμον, ἦτις συνέχει καὶ τὰ οὐράνια καὶ τὰ ἐπίγεια, φρίκη, καὶ ὀμβρεῖ, καὶ ἀγυρία συνεχόμεθα, περὶ τὰ τῆς ἡμετέρας οὐθενείας, καὶ βραθυμίας, καὶ τῶν ἐκ παραφροσύνης καὶ οἰήσεως αἰρουμένων σκαιῶς, καὶ ἐπικινδύνως, ἰδιορρυθμῶς καὶ ἀτυποτάτως πολιτεύεσθαι. Τῷ ὄντι γὰρ φοβερός ὁ τοιοῦτος ἀγὼν, καὶ μυρίοι οἱ λωποδύται, καὶ τὰ τῶν πειρατῶν ἐνεδρα ἀναριθμητὰ· πρὸς δὲ, καὶ τὰ ναυάγια, μέτρον οὐκ ἐπιδέχονται· ὄθεν καὶ ἐκ τῶν πολλῶν, πάνυ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ σωζόμενοι· ἀλλ' οὗτοι μὲν ὡς βούλονται, ὀδεύετσαν. « Ἐκάστου γὰρ, ὡς γέγραπται, τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι, τὸ πῦρ δοκιμάσει· καὶ ὅτι σὺ ἀποδώσεις ἕκαστον κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. » Μάλιστα δὲ, μὴ οὕτως ἀπλῶς, ἢ περ βούλονται· ἀλλ' ὡς δεῖ καὶ βούλεσθαι καὶ βιώναι· δοίη πᾶσιν ὁ Κύριος σύνεσιν. Σὺ δὲ καὶ πᾶς ὁ βουλόμενος κατὰ Θεὸν ζῆσαι, ὡσπερ ἀπὸ τινος κρυσπέδου τῶν τριούτων ῥημάτων, τὸ ὅλον χρύσειον καὶ πνευματικὸν ὕφασμα τῆς μακαρίας ὑπακοῆς μαθῶν, ἐπειχθῆτι, ὡς προδεδήλωται, εὐρεῖν διδάσκαλον ἀπλανῆ καὶ τέλειον· τελείων δὲ ἐστὶ, κατὰ τὸν Χριστοφόρον Παῦλον, ἡ στερεὰ τροφή· τῶν διὰ τῆς ἑξὶν ἔχόντων τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ. Καὶ τοῦτω τῷ τρόπῳ, ἦγουν ἐμπόνως, καὶ μετὰ πίστεως ζητῶν, οὐ μὴ ἀμάρτητος τοῦ προκειμένου σκοποῦ. « Πᾶς γὰρ, φησὶν ἡ θεία Γραφή, ὁ αἰτῶν, λαμβάνει· καὶ ὁ ζητῶν, εὐρίσκει· καὶ τῷ κρούοντι ἀνοίγεται. » Κάκεινός σοι πάντα καθ' εἰρμὸν καὶ τάξιν μυσταγωγῆσει τὰ δέοντα καὶ θεοφιλή. Καὶ ἐτι δὲ μᾶλλον χειραγωγῆσει, πρὸς γε τὸ

¹⁰ Joan. vi, 38. ¹¹ I Cor. iii, 13. ¹² Psal. lxi, 13. ¹³ Matth. vii, 8. ¹⁴ I Tim. vi, 8.

spoudere. Attamen, Christo manum dirigente, pro tua interrogatio, id efficere conabimur, tanquam in solido et inconcusso fundamento, in perfecta illa et omni mercede digna obedientia ædificantem hanc omnium tritam sermone domum, omnis spiritualis ædificii divinam dicimus pacem. Et sane loquimur, Patrum ac Spiritus sancti oraculis, tanquam firmis columnis suffulti.

μνύονται, καὶ καθ' ἐαυτῶν, καὶ τῆς σφῶν σωτηρίας, τὸ ξέφος ὠθοῦσι. Καὶ λέγει ὁ μέγας Ἀπόστολος · « Ἐχοντας διατροφῆς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα. » Ἄλλ' αὐτὸς ζητεῖς καὶ μαθητιᾶς, καὶ παρ' ἡμῶν ἐγγράφως ἀκηκόναι τὰ πρόσφορα τῆ τε ἀρχῆ, καὶ τῆ μεσότητι, καὶ ἐπ' ἐλαί τῆς κατὰ Χριστὸν πώτερας · Ἀλλὰ κἂν ἐπαίνετῶν τὸ ἐρώτημα, ἀλλ' ἐργώδης ἐκ τοῦ προχείρου ἢ ἀπόκρισις · ὁμοίως, Χριστοῦ δεξιῶν ὀρέγοντος, πρὸς τὴν σὴν ζήτησιν, καὶ τοῦτο ποιῆσαι σπουδάσομεν · ὡς ἐν βίβρω βεβηκῶτι καὶ ἀταλεύτῳ, τῆ παγγεράστῳ τειλεῖα ὑπακοῆ ἐποικοδομοῦντες τὸν πολυθρῦλλον οἶκον, πάσης τῆς πνευματικῆς κλοδομίας τὴν θεοποιὸν φάμεν ἡσυχίαν. Καὶ δὴ λέγομεν οὕτω, πατρικαί· καὶ πνευματοζήτῳοι· χρήσεσιν, ὡς ἀκραδάντοι· στύλοις ἐπερειδόμενοι.

Quod cum orthodoxa fide oportet curare ut bonis operibus plenus sit, eum qui teram ac divinam pacem habere vult; et quod fides duplex est, et quod ille qui tranquille vixit debet esse pacificus, inconcussus, non sollicitus, inquietus, tacitus, tranquillus in omnibus gratis. propria infirmitatis conscius, et tentationes venere sustinere, et in Deum sperare, et ab ipso quod utile sit, accipere.

θεάρεθτα, καὶ πνευματικώτερα, καὶ τοῖς κολλοῦς ἀνίκερα · ἄρων σε ἐκ ψυχῆς ἐπιχαίροντα τῆ μεριότητι, καὶ λιτότητι, καὶ εὐτελείᾳ · Ἐν τε βρώμασι, καὶ πόμασι, καὶ σκεπάσμασι, καὶ περιβολαίοις· καὶ ἀρκοῦμενον τοῖς τῷ καιρῷ χρήσιμοις, καὶ προσφόροις, καὶ ἀναγκαίοις· καὶ μὴ τοῖς περιττοῖς, καὶ βλακώδεσι, καὶ οἷς οἱ περπερότητι, καὶ στιλβότητι [Ἰσ. στιλπνότητι] ἀφρόνως συζῶντες ἀποστενύονται.

Ὅτι σὺν τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει δεῖ ἐπιμελεῖσθαι πλήρη εἶναι καὶ τῶν καλῶν ἔργων. εἰν γνησίως ἐθέλοντα ἡσυχάσαι καὶ κατὰ θεόν· καὶ δεῖ ἢ πιστικὴ διπλή· καὶ δεῖ μετὰ ταύτης χρῆσθαι τὸν ἡσυχάζοντα εἰρηικῶν, ἀπερίσπαστον, ἀμέριμον ἦτοι ἀφρόνιστον, σιωπηλόν, ἡσυχον, εὐχάριστον ἐν παντί, ἐπιγνώμονα τε τῆς ἰδίας ἀσθενείας, καὶ γενναίως φέρειν τοὺς πειρασμοὺς, καὶ πρὸς θεὸν ἐλπίζειν, καὶ παρ' αὐτοῦ τὸ σνμμέρον ἐκδέχεσθαι.

16 Dicit Salvator, « Non omnis qui dicit mihi : Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum ; sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cœlis est ». » Et tu igitur, dilecte, si non vanis tantum verbis divinam diligis pacem, quæ omnino imaginem regni cœlestis et Dei accipere longinquo fulgore præstabit, eam sincere ingredientibus, in futuro autem, plenius ac perfectius ; sed si eam reipsa ac vere diligis, cura ut eum orthodoxa fide plenus sis et bonis operibus. Deinde cum omnibus pacificus sis, inconcussus, non sollicitus, non inquietus, tacitus, tranquillus, in omnibus gratus, propria infirmitatis memor ; et omnimodo, non dormientem oculum ac vigilantem ad eas quæ singulis diebus multiplices ac multiformes tibi occurrunt tentationes, serva ; obedientia et magnanimitate adversus fluctus et afflictionem pugnans, quæ tibi undequaque supervenerit. De primo ac de secundo, nempe quod cum orthodoxa fide bonis operibus ornari debes, te aperte admonet, præclarus ille Christi frater, dicens : « Fides sine operibus mortua est ; quemadmodum et opera sine fide ; » et, « Ostende mihi ex operibus fidem tuam ». » Et ante illum, ipse omnium quæ et magister, Dominus noster Jesus Christus, ad discipulos suos dicens : « Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis. » Et Theologus dicit tria hæc petere Deum ab homine qui baptismum habet : Rectam fidem ex anima, sapientiam ex corpore, et veritatem ex lingua.

17 Ἰσ'. Α'. Θεῶν ὁ Σωτήρ · « Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, Κύριε, Κύριε, εἰσαλεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν · ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. » Καὶ σὺ τοίνυν, ἀγαπητὲ, εἴπερ οὐ λόγοις ψιλοῖς ἐρᾷς τῆς θεοποιου ἡσυχίας, ἦτις ἀπάρτι τὰς ἐμφάσεις εἰσδέχεται τηλαυγῆς, πορξενεῖ τῆς οὐρανῶν βασιλείας, καὶ τοῦ θεοῦ, τοῖς ταύτην γνησίως μετιοῦσιν · ἐν δὲ τῷ μέλλοντι, ὀλικώτερον καὶ τελειώτερον · ἀλλ' ἀληθεῖς ἐρᾷς καὶ πράγματι, ἐπιμελοῦ, πρὸς τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει, πλήρης εἶναι καὶ τῶν καλῶν ἔργων. Εἶθ' οὕτω· ἔσο εἰρηνικός μετὰ πάντων, τὸ γε σὺν μέρῳ· ἀπερίσπαστος, ἀμέριμος, ἦτοι ἀφρόνιστος τοκαθόλου, σιωπηλός, ἡσυχός, εὐχάριστος ἐν παντί, ἐπιγνώμων τε τῆς οἰκείας ἀσθενείας· καὶ τὸδλον, ἀγρυπνον ὄμμα καὶ νηφάλιον, πρὸς τοὺς κατ' ἐκαστὴν διαφόρους καὶ πολυεῖδεις ἐπισυμβαλίνοντάς σοι πειρασμοὺς, τῆρι ὑπομονῇ τε καὶ μακροθυμίᾳ, πρὸς πᾶσαν τρικυμίαν, καὶ θλίψιν προσπαλαίων, ἐπερχομένην σοι ὀπωσθήτω. Περὶ μὲν γὰρ τοῦ πρώτου, καὶ τοῦ δευτέρου, ἤγουν τοῦ, πρὸς τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει, καὶ καλοῖς ἔργοις κατακοσμεῖσθαι, σαφῆς σοι διδάσκαλος, ὁ κλεινός ἀδελφόςθεος, οὕτω φάσκων · « Ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστίν· ὡσπερ καὶ τὰ ἔργα, χωρὶς πίστεως. » Καὶ · « Δειξόν μοι ἐκ τῶν ἔργων σου τὴν πίστιν σου. » Καὶ πρὸ γε τούτου, ὁ πάντων καθηγητῆς καὶ διδάσκαλος, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, λέγων πρὸς τοὺς μαθητάς · « Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνεταλάμην ὑμῖν. » Καὶ ὁ Θεολόγος δὲ φησιν, ὅτι τρία ταῦτα ζητεῖ ὁ Θεὸς ἀπὸ παντὸς ἀνθρώπου, τοῦ ἔχοντος τὸ βάπτισμα · πίστιν ὀρθὴν ἀπὸ ψυχῆς · σωφροσύνην ἀπὸ τοῦ σώματος · καὶ ἀλήθειαν ἀπὸ τῆς γλώττης.

16 Math. vii, 21. 17 Jac. ii, 17, 18. 18 Math. xxviii, 19, 20.

Ὅτι ἡ πίστις διπλῆ.

Β. Σημειῶσαι δὲ, ὅτι ἡ πίστις κατὰ τὰ θεοπαράδοτα λόγια διπλῆ ἐστίν, ἡ μὲν, καθόλου πάντων τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν, εἰς τὴν ἀρχὴν τε βεβαπλισθεῖσα, καὶ τῆ τελευταίῳ συναπέλθοιμεν· ἡ δὲ, σπανίων, κάκεινων, τῶν διὰ τῆς τῶν θεοποιῶν πασῶν ἐντολῶν ἐκπληρώσεως, εἰς τὸ κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἐπαναδεδραμηκότων, καὶ οὕτω πεπλουτηκότων τῷ τῆς χάριτος θείῳ φωτὶ, ἅπασαν τὴν ἐαυτῶν ἐλπίδα ἐπιστηρίζαι πρὸς Κύριον· καὶ τοσοῦτον, ὡς τῆς ἀξίας ἰσὺς μηδαμῶς, κατὰ γὰρ τὸ Κυριακὸν λόγιον, διακρίνεσθαι τούτους ἐν καιρῷ προσευχῆς, εἰς τὰ πρὸς Θεὸν αἰτήματα· ἀλλὰ μετὰ πίστεως ζητεῖν, καὶ οὕτω λαμβάνειν ἐκ τοῦ προχείρου τὰ συμφέροντα· καθὼ καὶ τὸ ἐξ ἔργων εἰλικρινῶν βεβαιόπιστον, οἱ μακάριοι προσεκτήσαντο, ὡς πᾶσαν γνῶσιν, καὶ διάκρισιν, καὶ διαταγμὴν, καὶ φροντίδα, ἀφ' ἐαυτῶν ῥίψαντες, καὶ ὅλοι ὅλους τῆ θεία μέθη τῆς πρὸς Θεὸν πίστεως, καὶ ἐλπίδος, καὶ ἀγάπης, καταβαπτισθέντες, καὶ γοῦν ἀλλοιωθέντες, τὴν χρεῖττω, καὶ μακαρίαν τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου, κατὰ τὸν θεῖον Δαβὶδ, ἀλλοίωσιν. Ἄλλα τὸ μὲν εἰς πλάτος περὶ τῆς πρώτης πίστεως λέγειν, οὐ τοῦ παρόντος καιροῦ· τὸ δὲ περὶ τῆς δευτέρας, ἥτις ὡσπερ τις καρπὸς ἐνθεός ἐκ τῆς πρώτης ἀνθεῖ, καὶ ἀποτίκτεται, ὡς λίαν εὐχαιρον. Ἡ γὰρ πίστις, οἶόν τις ῥίζα καὶ κεφάλαιον πέφυκε, τῆς φερωνύμου θεοποιοῦ ἡσυχίας. Ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσῃς, φησὶν ὁ τῆς Κλίμακος, πῶς ἡσυχάσεις; λέγει τοίνυν ὁ θεῖος Δαβὶδ· « Ἐπίστευσα, διὰ ἐλάλησα. » Καὶ ὁ μέγας ἀπόστολος Παῦλος· « Ἔστι πίστις, ἐπιζητούμενων ὑπέστασις· πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων· καὶ ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται, » κ. τ. κ. Καὶ ὁ Σωτήρ δὲ πρὸς τοὺς αἰτήσαντας αὐτὸν μαθητάς προσθεῖναι αὐτοῖς πίστιν, οὕτω φησὶν· « Εἰ λέγετε πίστιν ὡσεὶ κόκκον σινάπεως, ἐλέγετε ἂν τῆ συκαμίνῳ ταύτῃ, Ἐκριζώθητι, καὶ φυτεύθητι ἐν τῇ θαλάσσῃ· καὶ ὑπήκουσεν ἂν ὑμῖν. » Καὶ· « Ἐὰν ἐχητε πίστιν καὶ μὴ διακριθῆτε, οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς ποιήσετε, ἀλλὰ κἂν τῷ θρῆν τούτῳ εἴπητε· Ἀρθῆτι, καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, γενήσεται. » Καὶ· « Πάντα ὅσα ἂν αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ πιστεύοντες, λήψεσθε. » Καὶ· « Ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. » Γράφει δὲ καὶ ὁ θεῖος Ἰσαάκ· Ἡ πίστις λεπτοτέρα τῆς γνώσεως, καθὼς ἡ γνῶσις, τῶν πραγμάτων τῶν αἰσθητῶν. Πάντες γὰρ οἱ ἅγιοι, τὴν πολιτείαν ταύτην καταξιωθέντες εὐρεῖν, ὅπερ ἐστὶν ἐκπληξίς εἰς Θεὸν, ἐν τῇ δυνάμει τῆς πίστεως διαγούσιν, ἐν τῇ τρυφῇ τῆς πολιτείας ἐκαίνης, τῆς ὑπὲρ φύσιν. Πίστιν δὲ λέγομεν, οὐκ ἐν ἧ πιστεύει τις, ἐν τῇ διαφορᾷ τῶν προσκυνητῶν ὑποστάσεων τε καὶ θεῶν, καὶ ἐν τῇ ἐξαιρέτῳ καὶ ἰδίᾳ φύσει αὐτῆς τῆς θεότητος; καὶ ἐν τῇ οἰκονομίᾳ τῇ θαυμαστῇ τῇ ἐν τῇ ἀνθρωπότητι, ἐν τῇ προσλήψει τῆς φύσεως ἡμῶν, εἰ καὶ αὐτὴ ὑψηλὴ ἐστὶ λίαν· ἀλλὰ τὴν πίστιν τὴν ἐκ τοῦ φωτός τῆς χάριτος ἀνατέλλουσαν ἐν τῇ ψυχῇ ἐν τῇ μαρτυρίᾳ τῆς διανοίας, στηρίζουσαν τὴν καρδίαν ἀδίστακτον

A

Quod fides duplex est.

Animalverte autem fidem· juxta divina oracula duplicem esse, alteram quidem omnium Christianorum orthodoxorum, in quam ab initio baptizati sumus, et in qua ab hoc mundo decedere debemus; alteram vero paucorum ac eorum qui per Dei mandatorum observationem ad efformandam in semetipsis divinam imaginem similitudinemque tendunt, quique divino gratiæ lumine ditati, omnem suam spem in Christo ponunt; ita ut, o sane mirum! orationis tempore, minime, juxta divinum oraculum, in suis ad Deum precibus disceptent, sed cum fide petant, et ex improvise quæ utilia sunt accipiant; unde et huic firmissimæ fidei sincera opera addiderunt sancti, tanquam si ab ipsis omnem scientiam et discretionem et dubitationem et curam rejecerint ac toti omnino divina fidei, spel et caritatis ebrietas abluti sint, et mutati hac forti beataque dexterae Excelsi, ut David loquitur, mutatione. Fusa autem de illa priori fide disserere non est temporis presentis. Sed pro tempore est de secunda dicere quæ tanquam divinus flos ex priore oritur ac nascitur. Fides enim velut radix et caput est deificæ tranquillitatis. Nisi enim credideris, inquit Climax, quomodo pacem habebis? Dicit igitur sanctus David: « Credidi propter quod locutus sum⁶⁷. » Et magnus apostolus Paulus: « Est fides sperandarum substantiarum rerum, argumentum non apparentium⁶⁸; et: « Justus ex fide vivet⁶⁹ » etc. Et Salvator petentibus discipulis ut fidem ipsis adaugeat, sic loquitur. « Si haberetis fidem ut granum sinapis, diceretis huic arbori eradicare, et plantare in mari; et vobis obediret⁷⁰. » Et: « Si habueritis fidem neque hæsitaveritis, non modo de arbore ita facietis, sed huic monti etiam sic dicatis, Sustollere, et injicere in mare, ita fiet⁷¹. » Et « Quæcumque postulaveritis in oratione credentes, accipietis⁷². » Et, « Fides tua te salvum fecit. »⁷³ Et pius Isaac ita scribit: Fides acutior est scientia, ut et scientia rebus sensibilibus. Omnes enim sancti, qui hac vitæ ratione digni habiti sunt, quæ est in Deum cupiditas, in potestate fidei degunt, in hujus vitæ delictis quæ est supra naturam. Fidem autem dicimus, non eam qua qui credit in adorandarum et divinarum personarum discrimen et in excellentem et propriam ipsius Divinitatis naturam et in admirabile quod in humanitate perficitur mysterium, in nostræ naturæ assumptionem, etsi ea fides excelsa sit, sed fidem quæ ex gratiæ lumine oritur in anima mentis testimonio, et cor inconcussum statuit in certa spei fiducia cuilibet opinioni longe dissimilis. Et non in aurium auditus accessione seipsam ostendit, sed oculis spiritus mysteria in anima abscondita intuetur, et illas arcanas divinasque divitias quæ ex filiorum carnis oculis sejunguntur et per spiritum revelantur tantum iis, qui mensæ Christi accumbunt et ejus leges meditantur, quemadmodum

⁶⁷ Psal. cxv, 10. ⁶⁸ Hebr. xi, 1. ⁶⁹ Hebr. x, 38. ⁷⁰ Matth. ix, 22.

⁷¹ Matth. xvii, 19. ⁷² Matth. xxi, 21. ⁷³ Ibid. 22.

dixit : « Si mandata mea servaveritis, mittam vobis Paracletum, Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere; et ille docebit vos omnem veritatem, » et cætera. Et rursum: « Donec veniat ille qui est mysteriorum plenitudo, et digni habeamur illorum manifestatione, fides docet nos inter Deum et sanctos arcana mysteria, quibus utinam digni habeamur per ejusdem Christi gratiam, hic quidem tanquam in pignore, illic vero in veritatis substantia, in regno cælorum, cum iis qui illum diligunt.

δύναται δέξασθαι· κάκεινος διδάξει ὑμᾶς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, » καὶ τὰ ἑξῆς. Καὶ αὐθις· « Ἐως ἂν ἔρθῃ ἐκε. νο, ὅπερ ἐστὶν ἡ τελείωσις τῶν μυστηρίων, καὶ ἀξιωθῶμεν φανερώς τῆς ἀποκαλύψεως αὐτῶν, ἡ πίστις λειτουργεῖ μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀγίων, μυστήρια ἑρμηνεύει, ὡς ἐν ἀράβωνι· ἐκεῖ δὲ ἐν ὑποστάσει τῆς ἀληθείας, ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, μετὰ τῶν ἀγαπῶντων αὐτόν. »

Quod oportet te esse pacificum.

De tertio autem, quod nempe oportet te cum omnibus pacem habere, evidens est exhortatio illud Davidis oraculum; imo vero et hoc divini Pauli quod tuba clarius inclamat. « Pax multa diligentibus legem tuam, inquit prior; et non est illis scandalum ⁶⁵. » — « Et cum his qui oderant pacem, eram pacificus ⁶⁶. » Et: « Inquire pacem, et persequere eam ⁶⁷. » — « Pacem persequamini cum omnibus, inquit alter, et sanctitatem, sine qua nemo videbit Dominum ⁶⁸. » Et: « Quantum licebit vobis, pacem cum omnibus habentes ⁶⁹. »

Quod oportet te non esse distractum.

Quartum autem, nempe te non distractum esse debere, pius ille vir Isaac te docebit dicens: « Si cupiditas, inquit, est sensuum fructus, taceant deinceps, qui cum distractione pacem mentis servari posse contendunt; et cum distractis ne conversare. »

Quod oportet te non inquietam neque sollicitum esse.

De quinto autem, nempe quod non debes esse inquietus aut sollicitus sive rationabilium, sive non rationabilium causa, documentum tibi erit quod Dominus in Evangeliiis dicit: « Ideo dico vobis, ne solliciti sitis animæ vestræ, quid manducetis, neque corpori vestro, quid induamini. Nonne anima plus est quam esca, et corpus plusquam vestimentum. Considerate volatilia cæli, quod neque seminant, neque metunt, neque congregant in horrea; et Pater vester cælestis pascit illa. Nonne vos multo pluris estis illis? Quis autem ex vobis cogitans potest adjicere ad staturam suam cubitum unum? Et de vestimento quid solliciti estis? Et paulo post: « Ne igitur solliciti sitis dicentes: Quis manducalimus, aut quid bibemus? aut quo operiemur? hæc enim omnia gentes inquirunt. Sed enim Pater vester cælestis quia his omnibus indigetis. Quærite primum regnum Dei et justitiam

Α εἶναι, ἐν τῇ πληροφορίᾳ τῆς ἀληθείας, τῇ ἀπεχούσῃ ἀπὸ πάσης οἰήσεως· καὶ οὐκ ἐν τῇ ἐπιδόσει τῆς ἀκοῆς τῶν ὠτων ἐαυτῆν δεικνύει, ἀλλ' ἐν τοῖς πνευματικαῖς ὀφθαλμοῖς, τὰ μυστήρια τὰ κεκρυμμένα ἐν τῇ ψυχῇ· καὶ τὸν κρυπτόν καὶ θεῖον πλοῦτον, τὸν κεκρυμμένον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν υἱῶν τῆς σαρκός, καὶ ἀποκαλυπτόμενον ἐν τῷ πνεύματι, τοῖς ἐν τῇ τραπέζῃ τοῦ Χριστοῦ διαιτωμένοις, ἐν τῇ ἀδολεσχίᾳ τῶν νόμων αὐτοῦ, καθὼς εἶπεν· « Ἐὰν τηρήσητε τὰς ἐντολάς μου, ἀποστελῶ ὑμῖν τὸν Παράκλητον, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃπερ ὁ κόσμος οὐ δύναται δεῦξασθαι, ὁ ἐστὶν ἐκ τῶν υἱῶν τῆς ἀληθείας, » καὶ τὰ ἑξῆς. Καὶ αὐθις· « Ἐως ἂν ἔρθῃ ἐκε. νο, ὅπερ ἐστὶν ἡ τελείωσις τῶν μυστηρίων, καὶ ἀξιωθῶμεν φανερώς τῆς ἀποκαλύψεως αὐτῶν, ἡ πίστις λειτουργεῖ μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀγίων, μυστήρια ἑρμηνεύει, ὡς ἐν ἀράβωνι· ἐκεῖ δὲ ἐν ὑποστάσει τῆς ἀληθείας, ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, μετὰ τῶν ἀγαπῶντων αὐτόν. »

Β. Ὅτι δεῖ εἰρηνικὸν ὑπάρχειν σε.

Γ. Περὶ δὲ γε τοῦ τρίτου, δηλαδὴ τοῦ εἰρηνικῶν εἶναι σε μετὰ πάντων, ἐναργῆς σοι παραίνεσι; ἡ τοῦ μακαρίου Δαβὶδ χρῆσις· ναὶ μὴν καὶ ἡ τοῦ Χριστοφόρου Παύλου γεγωνότερον σάλπιγξ· βοῦσα· ἡ μὲν· « Εἰρήνη πολλὴ τοῖς ἀγαπῶσι τὸν νόμον σου· καὶ οὐκ ἐστὶν αὐτοῖς σκάνδαλον. » — « Καὶ μετὰ τῶν μισούντων τὴν εἰρήνην ἤμην εἰρηνικός. » Καὶ· « Ζήτησον εἰρήνην, καὶ διώξον αὐτήν. » Ἢ δὲ· « Εἰρήνην διώκετε μετὰ πάντων, καὶ τὸν ἀγιασμόν οὐ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν Κύριον. » Καὶ· « Εἰ δυνατόν τὸ ἐξ ὑμῶν, μετὰ πάντων εἰρηνεύοντες. »

Γ. Ὅτι δεῖ ἀπερίσπαστον εἶναι σε.

Δ'. Τοῦ δὲ γε τετάρτου, δηλαδὴ τοῦ ἀπερίσπαστον τυγχάνειν σε, ὁ ὅσιος Ἰσαὰκ δηλώσει σοι λέγων, ὅτι Ἐὰν ἡ ἐπιθυμία, φησί, γέννημα τῶν αἰσθησεων ὑπάρξῃ, σιωπησάτωσαν λοιπὸν, οἱ μετὰ περισπασμοῦ τὴν εἰρήνην τῆς διανοίας φυλάττειν ὁμολογούντες· καὶ μετὰ περισπωμένων μὴ συναναστραφῆς.

Ἐ. Ὅτι δεῖ ἀμέριμον καὶ ἀφρόντιστον ὑπάρχειν σε.

Ε'. Τοῦ δὲ δὴ πέμπτου, δηλονότι τοῦ ἀμέριμον, καὶ ἀφρόντιστον ἐξ εὐλόγων, καὶ ἀλόγων πραγμάτων ὑπάρχειν σε, διδασκαλεῖδόν σοι, ὅπερ ἐν Εὐαγγελίοις φησὶν ὁ Κύριος· « Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε· μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσθησθε. Οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλείων ἐστὶ τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα, τοῦ ἐνδύματος; Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπεύρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας· καὶ ὁ Πατὴρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά· οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν; Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; Καὶ περὶ ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε; Καὶ μετ' ὀλίγα· « Μὴ οὖν μεριμνήσητε λέγοντες· Τί φάγωμεν; ἢ, Τί πίωμεν; ἢ, Τί περιβαλώμεθα; Ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ. Οἶδα γὰρ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος, ὅτι ζητεῖτε τούτων ἀπάντων· ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ

⁶⁵ Psal. cxviii, 165. ⁶⁶ Psal. cxlvi, 7. ⁶⁷ Psal. cxlvi, 15. ⁶⁸ H. br. xi, 14. ⁶⁹ Rom. xii, 18.

Θεοῦ, καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν· μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς τὴν αὐριον· ἡ γὰρ αὐριον μεριμνήσει τὰ αὐτῆς· ἀρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς. » Λέγει δὲ καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· Χωρὶς ἀμεριμνίας, φῶς ἐν τῇ ψυχῇ σου μὴ ζητήσης· μήτε γαλήνην καὶ ἡσυχίαν, ἐν τῇ χυανότητι τῶν αἰσθήσεών σου. Καὶ ὁ τῆς Κλίμακος· Μία θριξὶ ταρασσεί ὀφθαλμὸν· καὶ μικρὰ φρονεῖς· ἀφανίζει ἡσυχίαν. Ἡσυχία γὰρ ἐστὶν ἀπόθεσις νοημάτων, καὶ ἀρνησις εὐλόγων φρονεῖδων. Ὁ δυνατὸς ἡσυχίαν κατειληγὼς οὐδὲ τῆς ἑαυτοῦ σαρκὸς φρονεῖσι. Ἀψευδὴς γὰρ ἐστὶν ὁ ἐπαγγελιάμενος.

Ὅτι δεῖ σιωπηλὸν εἶναι σε.

ζ'. Ἐτι περὶ τοῦ ἔκτου, δηλαδὴ τοῦ σιωπᾶν, ὁ εἰρημὸς εἰπεῖν ἡμᾶς ἐκδιάζει τοῦ λόγου. Λέγει οὖν καὶ περὶ τούτου ὁ ὁσιος Ἰσαάκ· Ὁ κωλύων τὸ στόμα αὐτοῦ ἐκ τῆς καταλαλιᾶς, φυλάττει τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἐκ τῶν παθῶν· καὶ ὁ καθαίρων τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἐκ τῶν παθῶν, ἐν πάσῃ ὥρᾳ θεωρεῖ τὸν Κύριον· καὶ ὅτε πάντα τὰ ἔργα τῆς πολιτείας εἰς ἐν μέρος θήτεις, καὶ τὴν σιωπὴν ἐν ἄλλῃ, εὐρήσεις αὐτὴν ὑπερβάλλουσαν ἐν σταθμῷ. Καὶ· Ἵπὲρ πάντα τὴν σιωπὴν ἀγάπητον, ἔτι προσεγγίζει σε [Ἰσ. σοι] πρὸς καρπὸν. Ἡ γλῶσσα γὰρ ἀσθενεῖ πρὸς τὴν ἐξήγησιν αὐτοῦ. Πρῶτον μὲν βιασώμεθα ἑαυτοὺς σιωπᾶν, καὶ τότε ἐκ τῆς σιωπῆς γεννᾶται ἡμῖν τι, ὁδηγοῦν ἡμᾶς εἰς αὐτὴν τὴν σιωπὴν. Δὲν σοι ὁ Θεὸς αἰσθηθῆναι τινος γεννωμένου ἐκ τῆς σιωπῆς. Ἐὰν δὲ ἐν ταύτῃ τῇ πολιτείᾳ ἀρῆναι, οὐκ ἐπίσταμαι ἐγὼ ποῶν φῶς ἀνατελεῖ σοι ἐν τεύθει. Καὶ αὖθις· Ἡ σιωπὴ μυστηρίον ἐστὶ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος· οἱ δὲ λόγοι ὄργανόν εἰσι τοῦ κόσμου τούτου. Καὶ τῷ ἁγίῳ δὲ Ἀρσενίῳ, οὕτως ἡ θεία φωνὴ τὸ ἑυτερον ἐθέσπισε· Ἀρσένιε, φεῦγε, σιώπα, ἡσύχαζε, καὶ σωθήσῃ.

Ὅτι δεῖ ἡσυχον εἶναι σε.

Ζ. Ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ τοῦ ἐβδόμου, ἦγουν τοῦ ἡσυχῶς βιώσαι σε, ἀξιόπιστοι πρὸς παράστασιν, ὁ τε μέγας Βασίλειος, καὶ ὁ ἅγιος πάλιν Ἰσαάκ, ὁ μὲν εἰρηκὼς· Ἡ ἡσυχία, ἀρχὴ καθάρσεως τῆς ψυχῆ· ὁ δὲ, Ὁρος ἡσυχίας, σιωπὴ ἀπὸ πάντων· ἡ μὲν, τὴν ταύτης ἀρχὴν, ὁ δὲ, τὸ τέλος διὰ τῶνδε τῶν φωνῶν ὡς ἐν συντόμῳ ἐπισημάναντες. Καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ δὲ Γραφῇ οὕτως εἰρηται· « Ἡμαρτες; ἡσύχασον· » καὶ, « Σχολάσατε καὶ γινῶτε, ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ Θεός. » Λέγει δὲ καὶ ὁ τῆς Κλίμακος· Ἐργον ἡσυχίας προηγούμενον, ἀμεριμνία πάντων πραγμάτων εὐλόγων, ἢ ἀλόγων· ὁ γὰρ τοῖς προτέροις ἀνυίγων, τοῖς δευτέροις πάντως περιπεσείται. Προσευχὴ δοκνος, καὶ τρίτον, ἐργασία καρδίας ἀσολος. Ἀδύνατον, τὸν μὴ γράμματα μεμαθηκότα, φυσικῶς ἐν δόλοισι μελετᾶν· ἀδυνατώτερον δὲ, τοὺς μὴ τὸ πρότερον κτησαμένους, τὰ δύο λόγῳ μετελθεῖν. Καὶ αὖθις ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· Πόθος ἡσυχίας ἐστὶ, προσδοκία τοῦ θανάτου διηνεκῆς· ὁ ἐκτὸς ταύτης τῆς μελέτης εἰσερχόμενος ἐν τῇ ἡσυχίᾳ, οὐ δύναται βαστάσαι, ἄπερ ὀφείλομεν καρτερεῖν καὶ βαττάζειν ἐκ παντὸς τρόπου.

forte quæ sustinere ac susterre omni modo debemus.

¹⁰ Math. vi, 25, seqq.

A ejus, et hæc omnia adjicientur vobis. Neque in crastinum solliciti sitis; crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipsi: sufficit diei malitia sua¹⁰. » Dicit autem et sanctus Isaac: « Nisi sis absque sollicitudine, ne quæras in anima tua lucem, neque tranquillitatem, neque pacem in superbia sensuum tuorum. » Et Climax: « Capillus unus oculus lædit, et parva sollicitudo pacem expellit. Pax enim est cogitationum depositio, et reclarum etiam curarum negatio. Qui vere pacem concepit, nec de sua carne sollicitus est. » Non mendax est qui id proclamavit.

Quod oportet te esse silentii amantem.

De sexto adhuc nempe tibi silendum esse sermonis traires nos ad dicendum inducit. Et de hoc ita loquitur pius Isaac: « Qui os suum ab obtreccatione avertit, cor suum quoque cupiditatibus vacuum servat; et qui cor suum cupiditatibus purgat, omni hora Dominum intuetur; et si omnia vitæ opera in una parte statuis, silentium vero in altera, reperies silentium in lance plus ponderis habere. » Et, « Super omnia silentium dilige, quia te fructui proximum faciet. Lingua enim huic enarrando impar est. Primo cogamus nosmetipsos tacere: et ex nostro silentio nascetur nobis aliquid nos ad ipsum silentium dirigens. Det tibi Deus animadvertere aliquid in te ex silentio nascentis! Quod si hac agendi ratione incipias, nescio ego quantum lumen tibi inde nasciturum sit. » Et rursum: « Silentium est sæculi futuri mysterium: sermones vero sunt mundi hujus organa. » Et sancto Arsenio ita divina vox posterius sic expressit: « Arseni, fuge, sile, pacem tene, et salvus eris. »

Quod oportet te esse tranquillam.

Pariter et septimum, nempe quod oportet te vitam tranquillam agere, optime demonstrant et magnus Basilius et sanctus rursum Isaac; ille quidem dicens: « Tranquillitas, purgationis animæ principium; » hic vero: « Terminus tranquillitatis, silentium ex omni parte; » ille quidem, hujus principium, hic vero terminum his vocibus ut compendiose significantes. Et in Vetere Testamento ita dictum est: « Peccasti? tranquillitatem age; » et, « Vacate et scite, quia Ego sum Deus. » Dicit autem et Climax: « opus tranquillitatis præcipuum est nihil curare sive rationi consentaneorum sive rationi adversantium. Qui enim januam prioribus aperit, mox in posteriora incidet: Oratio in-trepida et deinde operatio cordis tantissima. Non potest fieri ut qui litteras non didicerit, in tabulis exerceatur: impossibilis adhuc est ut ii qui primum non possederint, duo alia assequantur. » Et rursum sanctus Isaac: « Tranquillitatis desiderium est continua mortis expectatio. Qui absque hoc exercitio in tranquillitate ingreditur, non potest

Quod oportet in omnibus gratias agere.

Similiter et de octavo, scilicet quod in omnibus oportet te gratias agere, optimum habes ducem divinum apostolum Paulum sic præcipientem : « In omnibus gratias agite ⁶⁶. » Et pium Isaac : « Accipientis gratiæ donantem excitant ut majora prioribus dona largiatur. Qui non agit gratias de minoribus ac de majoribus, mendax est et injustus : et dirigit ad hominem Dei beneficia cor ad gratias perpetuo agendas dispersum : quod tentationem in animum inducit, murmuris est cogitatio quæ semper in corde agitur. Os quod continuo gratias agit, benedictionem accipit a Domino, et gratia Dei illibatur cordi in gratitudine perseveranti.

Quod oportet propriam infirmitatem agnoscere.

Quantum colligat lucrum is qui propriam infirmitatem pergit agnoscere (quod quidem numero nonnum est), sexto divini Davidis psalmo mentem adhibens discas, ubi dicit : « Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum ⁶⁷. » Et alibi : « Ego sum vermis et non homo : opprobrium hominum et abjectio plebis ⁶⁸. » Et sanctus Isaac : « Beatus vir, qui suam noverit infirmitatem : eo quod hac scientia tanquam fundamento utitur, et sit illi omnis bonitatis principium ; cum enim quis didicerit et in veritate senserit propriam infirmitatem, tunc animam suam a superbia protegit quæ scientiam debilitat, et munimentum sibi thesaurizat. ⁶⁹ Et, « Homo qui suæ infirmitatis mensuram agnoscit, perfectam humilitatem assequitur.

Quod oportet viriliter tentationi resistere.

Restat caput illud quod decimum numerum efficit, nempe tibi viriliter sustinendas ac patienter longanimiterque semper sufferendas esse diversas ac multiplices quæ superveniunt tentationes. Audi igitur qualia ad illud in divinis Scripturis dicta pertineant : atque igitur Christi apostolus Paulus dicit : « Non est nobis collectatio adversus sanguinem et carnem : sed adversus principatus et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus ⁷⁰. » Et : « Si estis extra disciplinam cujus facti sunt omnes participes ; igitur spurii estis neque filii ⁷¹. » Et : « Quem diligit Dominus, edocet ⁷² » et, « Flagellat Dominus omnem filium quem recipit. ⁷³ » Et frater Domini : « Vir : interitatus absque gloria. ⁷⁴ » Et sanctus Elias, vir ille justus : « Omni Christiano licet, vere in Deum credenti, non esse sollicitum, sed undique expectare et excipere tentationem : ita ut, quando venerit non expellatur neque turbetur. Sed gratias agens, sustinet afflictionis ictus, et cogitat quid cum Propheta psallens dicat : « Proba me, Domine, et tenta me ; ⁷⁵ » neque dicit : « Disciplina tua subvertit

A

Ἵτι δεῖ ἐν παντί εὐχαριστεῖν.

H'. Ὁμοίως καὶ περὶ τοῦ ὀγδόου, ἦτοι τοῦ ἐν παντί εὐχαριστεῖν σε, ἔσω ἱκανῶς ὑφηγητῆς, ὁ θεὸς ἀπόστολος Παῦλος προστάσων· « Ἐν παντί εὐχαριστεῖτε, » καὶ ὁ δεῖος Ἰσαάκ· Ἡ εὐχαριστία τοῦ λαμβάνοντος, ἐρεθίζει τὴν διδόντα, τοῦ δούουσι δωρημάτων μείζονα τῶν προτέρων. Ὁ μὴ εὐχαριστῶν ἐπὶ τοῖς μικροτέροις, καὶ ἐπὶ τοῖς μείζουσι, ψεύστης ἐστὶ καὶ ἀδίκος, καὶ ὁ ὀδηγῶν τὰ χαρίσματα τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἀνθρώπου, καρδία κινουμένη πρὸς εὐχαριστίαν ἀδόκιμους· ὁ ὀδύγων τὸν πειρασμὸν πρὸς τὴν ψυχὴν, ἢ ἐνοιά ἐστὶ τοῦ γογγυσμοῦ, ἢ κινουμένη αἰεὶ ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ στόμα διαπαντὸς εὐχαριστοῦν, εὐλογίαν δέχεται παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ καρδία διαμένουσα ἐν εὐχαριστίᾳ, ἐμπίπτει ἐν αὐτῇ ἡ χάρις.

B

Ἵτι δεῖ γινώσκαι τὴν ἰδίαν ἀσθένειαν.

Θ'. Ἠλίκον μέντοι τὸ κέρδος συλλέγεται τῷ πεφθακότι γινῶναι τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν, ὁ καὶ ἐννατον τῷ ἀρ.θμῷ πέφυκε, προσχὼν τῷ ἕκτῳ ψαλμῷ τοῦ Θεοῦ Δαβὶδ μαθήσῃ, ἐν οἷς φησὶν· « Ἐλέησόν με, Κύριε, ὅτι ἀσθενῆς εἰμι. » Καὶ ἀλλαγῶ· « Ἐγὼ δὲ εἰμι σκώληξ καὶ οὐκ ἄνθρωπος· δνειδος ἀνθρώπων, καὶ ἐξουθενήμα λαοῦ. » Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· Μακάριος ἄνθρωπος, ὁ γινώσκων τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν, διότι αὐτῇ ἡ γνώσις γίνεται αὐτῷ θεμέλιος, καὶ ἀρχὴ πάσης ἀγαθότητος. Ὅταν γὰρ μάθῃ τις, καὶ ἐν ἀληθείᾳ ἀισθηθῇ τῆς ἑαυτοῦ ἀσθενείας, τηλικαῦτα περισφίγγει τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἀπὸ τῆς χυνοσύνης τοῦ τῆς ἀμαυρώσεως τὴν γνώσιν, καὶ θησαυρίζει ἑαυτῷ παραφυλαχὴν. Καὶ· Ὁ ἄνθρωπος ὁ φθάσας γινῶναι τὸ μέτρον τῆς ἀσθενείας αὐτοῦ, οὗτος ἐφθάσας τὸ τέλειον τῆς ταπεινώσεως.

Ἵτι δεῖ γενναίως φέρειν τοὺς πειρασμούς.

Γ'. Ὑπόλοιπον δὲ τοῦ λόγου κεφάλαιον, ὁ καὶ τὸν ἕκτηθέντα ἡμῖν εἰς δέκατον ἀριθμὸν συμπληροῖ, καθέστηκε, τὸ γενναίως φέρειν καὶ ἀνθίστασθαι μετὰ ὑπομονῆς καὶ μακροθυμίας, πρὸς τοὺς μέλλοντας ἐπισυμβάειν σοι διαφόρους καὶ πολυειδεῖς πειρασμούς. Ἄκουσον τοίνυν οἶα καὶ περὶ τούτου, τῇ ἱερᾷ Γραφῇ ἀνάγραπτα τελεῖ· καὶ γοῦν λέγει ὁ Χριστοφόρος Παῦλος· « Ἀδελφοί, οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη, πρὸς αἴμα, καὶ σάρκα· ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀρχαίαν, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος, τοῦτο, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις· » καὶ, « Εἰ ἐκτός ἐστε παιδείας, ἧς μέτοχοι γεγονάσι πάντες· ἄρα νόθοι ἐστέ, καὶ οὐκ υἱοί· » καὶ, « Ὁν ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει· μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται. » Καὶ ὁ ἀδελφός Θεός· « Ἀνὴρ ἀπειραστος ἀδόκιμος· » καὶ ὁ ἅγιος Ἠλίας ὁ ἐκδικός· « Ἐξέσται παντὶ Χριστιανῷ, τῷ ὀρθῶς πιστεύοντι εἰς Θεόν, μὴ ἀμεριμνεῖν, ἀλλὰ πάντοτε προσδοκᾶν καὶ ἐκδέχεσθαι πειρασμὸν· ἵνα ἔταν ἔλθῃ, μὴ ζενίχεται, μηδὲ ταράτθεται, ἀλλ' εὐχαριστῶς ὑπομένειν τὸν κόπον τῆς θλίψεως, καὶ ἐννοσὶν, τί ψάλλων σὺν τῷ προφήτῃ λέγει· « Δοκίμασόν με, Κύριε, καὶ πειρασόν με· »

⁶⁶ 1 Thess. v, 18. ⁶⁷ Psal. vi, 3. ⁶⁸ Psal. xxi, 7. ⁶⁹ 2 Cor. vi, 12. ⁷⁰ Hebr. xii, 8. ⁷¹ Prov. iii, 12. ⁷² Hebr. xii, 6. ⁷³ Jac. i, 12. ⁷⁴ Psal. xxv, 2.

καὶ οὐκ εἶπεν· ὅτι Ἡ παιδεία σου κατίστρεψέ με, ἄλλ', Ἀνώρθωσέ με εἰς τέλος. Μήτε μὴν ζήτει τὰς τῶν πειρασμῶν αἰτίας, ὅθεν ἐπέρχονται, ἀλλὰ μόνον εὐχου τῷ Θεῷ, εὐχαριστῶς φέρειν αὐτούς, ὡς λέγει ὁ ἅγιος Μάρκος, ὅτι Πειρασμοῦ ἐπαλθόντος, μὴ ζήτει διὰ τί, ἢ διὰ τίνος ἐλήλυθεν, ἀλλ' ὅπως ἀν αὐτὸν εὐχαρίστως καὶ ἀμνησικακῶς ὑπομείνης. Καὶ πάλιν· Εἰ οὐκ ἔστι βράδιω; εὐρεῖν, τὴν ἐκτὸς πειρασμῶν εὐαρεστήσαντα, εὐχαριστεῖν δεῖ τῷ Θεῷ ἐπὶ πάσῃ συμβάσει· καὶ, Πᾶσα ὑλίψις ἐλέγχει τὴν ῥοπήν τοῦ θελήματος, εἴτε εἰς δεξιὰ ῥέπει, εἴτε εἰς ἀριστερά· διὰ τοῦτο ἡ συμβάσα ὑλίψις, πειρασμὸς ὀνομάζεται, τῷ μετόχῳ πείραν τῶν κεκρυμμένων θελημάτων παρέχουσα. Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαὰκ δὲ, σὺν πολλοῖς ἄλλοις καὶ ταῦτά φησι· Πάντα ἀνθρώπων ὠφέλει ὁ πειρασμὸς· ἐὰν γὰρ τὸν Παῦλον ὠφελεῖ, πᾶν στόμα φραγήσεται. Καὶ ὑπόδικος γενέσθω πᾶς ὁ κόσμος τῷ Θεῷ. Οἱ ἀγωνισταὶ πειράζονται, ἵνα προσθήσωσι τῷ πλούτῳ αὐτῶν, οἱ χαῖνοι, ἵνα ἐκ τῶν βλαπτόντων φυλάσσονται ἑαυτούς, καὶ οἱ ὑπνώττοντες, ἵνα εἰς ἐξυπνισμόν εὐτρεπισθῶσι, καὶ οἱ μακρὰν δυντες, ἵνα προσεγγίωσι τῷ Θεῷ, οἱ δὲ οἰκτεῖοι, ἵνα ἐν παρρησίᾳ εἰσοικισθῶσι. Πᾶς υἱὸς ἀγύμναστος, οὐ διχεται τὸν πλούτον τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, εἰς τὸ βορθεῖσθαι ὑπ' αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο λοιπὸν, πρῶτον πειράζει ὁ Θεὸς, καὶ βασανίζει, εἴτα δεικνύει τὸ χάρισμα. Δόξα τῷ Δεσπότῃ τῷ ἐν φαρμάκοις στυφνοῖς, τὴν τρυφήν τῆς ὑγιείας ἡμῶν προσάγοντι. Οὐκ ἔστιν ὅστις ἐν τῷ καιρῷ τῆς γυμνασίας μὴ ἀγθεται, καὶ οὐκ ἔστι τις, ᾧ οὐ πικρὸς ὁ καιρὸς, ἐν ᾧ τὸν ἴδον ποτίζεται τῶν πειρασμῶν, καταφαίνεται. Χωρὶς γὰρ τούτων, οὐ δυνατὸν κρᾶσιν προσκτήσασθαι ἰσχυράν· καὶ, τὸ ὑπομείναι δὲ, οὐχ ἡμῶν ἔστι. Πόθεν γὰρ ἔχει τὸ κεράμιον τὸ ἀπὸ πηλοῦ, ὑπομείναι τὴν ῥύσιν τοῦ ὕδατος, εἰ μὴ τὸ πῦρ τὸ θεϊκόν, αὐτὸ στερεώσειεν; Ἐὰν ὑποταγῶμεν αἰτούμενοι ἐν ταπεινώσει μετ' ἐφέσεως ἀδιαλείπτου, καὶ ἡμεῖς ἐν καρτερίᾳ πάντα λαμβάνομεν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Εἰρηται δὲ καὶ ἐν τῇ Σοφίᾳ τοῦ Σειράχ· Ἐτέκνον, εἰ προσέρχῃ δουλεύειν Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου, ἐτοίμασον τὴν ψυχὴν σου εἰς πειρασμόν· καὶ εὐθρον τὴν καρδίαν σου, καὶ καρτέρησον· καὶ μὴ σπεύσης ἐν καιρῷ ἐπαγωγῆς.

Ἵτι δεῖ πρὸς Θεὸν ἐλπίζειν, καὶ παρ' αὐτοῦ τὸ συμφέρον ἐκδέχασθαι.

Ἐ τὴν τῆς ἐλπίδος ἀγκυραν, πρὸς τὸν σῶζειν δυνάμενον Θεόν, ἀναρτῶν καὶ παρ' αὐτοῦ τὴν τῶν πειρασμῶν ἔκθεσιν συμφερόντως ἀπεκδεχόμενος. Πιστὸς γὰρ, φησὶν, ὁ Θεὸς, ὃς οὐκ ἔασει ἡμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ τὸ δυνάμεθα, ἀλλὰ σὺν τῷ πειρασμῷ ποιήσει καὶ τὴν ἔκθεσιν. Καὶ ὅτι ἡ ὑλίψις ὑπομονὴν κατεργάζεται· ἢ δὲ ὑπομονὴ, δοκιμὴν· ἢ δὲ δοκιμὴ, ἐλπίδα· ἢ δὲ ἐλπίς οὐ κατασχεύει. Καὶ, ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται, καὶ, ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. Καὶ ὁ ἀδελφός μου, ὅταν πειρασμοὶς περιπέσῃτε ποικίλοις, γινώσκοντες, ὅτι τὸ δοκιμὸν ὑμῶν τῆς πίστεως,

me, » sed : « Correxit me in finem ⁹⁰. » Neque inquiras tentationem causas, unde veniant, sed tantummodo Deum ora ut grate eas sufferre possis, ut sanctus Marcus dicit : « Superueniente tentatione, ne quæras cur aut quomobrem venerit, sed quomodo eam grate neque acerbe sustinere val-as. » Et rursum. « Si non facile reperitur qui absque tentatione Deo placuerit, Deo oportet de omni tentationis incursum gratias agere. » Et, « Omnis afflictio voluntatis inclinationem ostendit, sive ad dexteram inclinatur sive ad sinistram. Ideo superveniens afflictio tentatio nominatur, tentato præbens secretæ voluntatis suæ experimentum. » Et sanctus Isaac, inter multa alia hoc dicit : « Omni homini utilis est tentatio; si enim Paulo utilis est, omne os clauditur. Et subditus fiat omnis mundus Deo. Qui pugnant tentantur, ut divitiis suis addant; superbi tentantur, ut seipsos a nocentibus æverent: et somnolenti tentantur, ut ad expergiscendum instruantur; et qui longe sunt, ut Deo appropinquent; et familiares, ut in fiducia conversentur. Quicumque filius non exercetur, is non accipit domus Patris sui divitias, ut ab ipso adjuvetur et ideo primo Deus tentat et affligit, deinde gratiam ostendit. Gloria Domino qui acerbis remediis nobis sanitatis delicias adducit. Nemo est qui exercitii tempore non gravetur, et nemo est cui non amarum videatur tempus quo tentationum sanationem cupit. Sine illis impossibile est validam sanitatem possidere: et sustinere non nostrum est. Unde enim vas luteum posset aquæ infusionem sustinere, nisi divinus ignis illud solidasset? Si subditi erimus, orantes in humilitate cum continuis desideris, nosque in omni patientia omnia acciperimus in Christo Jesu Domino nostro. « Dictum est enim in sapientia Sirac : « Fili, si accedat ad servitutem Domini Dei tui, præpara animam tuam ad tentationem, et dispone cor tuum, et patienter sustine, et ne festines in tempore ingressus ⁹¹. »

Quod oportet in Deum sperare, et ab eo, quod utile est, excipere.

Spel anchoram ad Deum qui potest te salvare, suspende, et ab eo tentationum exitum tempore opportuno exspecta. « Fidelis enim, inquit, Deus, qui non sinet nos tentari supra quam possumus; sed faciet cum tentatione proventum ⁹¹. » Et, « Tentatio patientiam operatur; patientia vero probationem; probatio vero opem; spes autem non confundit ⁹². » Et, « Qui perseveraverit in finem, salvus erit ⁹³; » et, « In patientia vestra possidebitis animas vestras ⁹⁴. » Et frater Domini ita loquitur : « Omne gaudium existimate, fratres mei, cum enim in variis tentationibus incideritis, scientes quod probatio fidei vestræ patientiam operatur;

⁹⁰ Psal. cxvii, 36. ⁹¹ Eccl. ii, 1. ⁹² II Thess. iii, 3. ⁹³ Rom. v, 3. ⁹⁴ Matth. xxiv, 13.

⁹⁵ Luc. xxi, 49.

Quod oportet in omnibus gratias agere.

Similiter et de octavo, scilicet quod in omnibus oportet te gratias agere, optimum habes ducem divinum apostolum Paulum sic præcipientem : « In omnibus gratias agite ⁶⁶. » Et pius Isaac : « Accipientis gratiæ donantem excitant ut majora prioribus dona largiatur. Qui non agit gratias de minoribus ac de majoribus, mendax est et injustus : et dirigit ad hominem Dei beneficia cor ad gratias perpetuo agendas dispersum : quod tentationem in animam inducit, murmuris est cogitatio quæ semper in corde agitur. O : quod continuo gratias agit, benedictionem accipit a Domino, et gratia Dei illibatur cordi in gratitudine perseverantii.

Quod oportet propriam infirmitatem agnoscere.

Quantum colligat lucrum is qui propriam infirmitatem pergit agnoscere (quod quidem numero nonum est), sexto divini Davidis psalmo mentem adhibens discas, ubi dicit : « Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum ⁶⁷. » Et alibi : « Ego sum vermis et non homo : opprobrium hominum et abjectio plebis ⁶⁸. » Et sanctus Isaac : « Beatus vir, qui suam noverit infirmitatem : eo quod hac scientia tanquam fundamento utitur, et sit illi omnis bonitatis principium ; cum enim quis didicerit et in veritate senserit propriam infirmitatem, tunc animam suam a superbia protegit quæ scientiam debilitat, et munimentum sibi thesaurizat. ⁶⁹ Et, « Homo qui suæ infirmitatis mensuram agnoscit, perfectam humilitatem assequitur.

Quod oportet viriliter tentationi resistere.

Restat caput illud quod decimum numerum efficit, nempe tibi viriliter sustinendas ac patienter longanimiterque semper sufferendas esse diversas ac multiplices quæ superveniunt tentationes. Audi igitur qualia ad illud in divinis Scripturis dicta pertinent : atque igitur Christi apostolus Paulus dicit : « Non est nobis collectatio adversus sanguinem et carnem : sed adversus principatus et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cælestibus ⁷⁰. » Et : « Si estis extra disciplinam cujus facti sunt omnes participes ; igitur spurii estis neque filii ⁷¹. » Et : Quem diligit Dominus, edocet ⁷² » et, « Flagellat Dominus omnem filium quem recipit. ⁷³ » Et frater Domini : « Vir intentatus absque gloria. ⁷⁴ » Et sanctus Elias, vir ille justus : « Omni Christiano licet, vere in Deum credenti, non esse sollicitum, sed undique expectare et excipere tentationem : ita ut, quando venerit non expellatur neque turbetur. Sed gratias agens, sustinet afflictionis ictus, et cogitat quid cum Propheta psallens dicat : « Proba me, Domine, et tenta me ; ⁷⁵ » neque dicit : « Disciplina tua subvertit

A

Ὅτι δεῖ ἐν παντί εὐχαριστεῖν.

H'. Ὁμοίως καὶ περὶ τοῦ ὀγδόου, ἦτοι τοῦ ἐν παντί εὐχαριστεῖν σε, ἔστω ἰκανὸς ὑφηγητής, ὁ θεὸς ἀπόστολος Παῦλος προστάσσων : « Ἐν παντί εὐχαριστεῖτε, » καὶ ὁ ὄσιος Ἰσαάκ : « Ἡ εὐχαριστία τοῦ λαμπάνοντος, ἐρεθίζει τὸν διδόντα, τοῦ δοῦναι δωρήματα μείζονα τῶν προτέρων. Ὁ μὴ εὐχαριστῶν ἐπὶ τοῖς μικροτέροις, καὶ ἐπὶ τοῖς μείζοσι, ψεύστης ἐστὶ καὶ ἄδικος, καὶ ὁ ὀδηγῶν τὰ χαρίσματα τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἀνθρώπου, καρδίᾳ κινουμένη πρὸς εὐχαριστῶν ἀδιάλειπτον : ὁ ὀδηγῶν τὸν πειραζόμεν πρὸς τὴν ψυχὴν, ἡ ἐννοιά ἐστὶ τοῦ γογγυσμοῦ, ἡ κινουμένη αἰεὶ ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ στόμα διαπαντὸς εὐχαριστοῦν, εὐλογεῖν δέχεται παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ καρδίᾳ διαμένουσα ἐν εὐχαριστίᾳ, ἐμπίπτει ἐν αὐτῇ ἡ χάρις.

B

Ὅτι δεῖ γινώσκειν τὴν ἰδίαν ἀσθένειαν.

Θ'. Ἠλίκων μέντοι τὸ κέρδος συλλέγεται τῷ πεφθακότι γνῶναι τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν, ὃ καὶ ἐννατον τῷ ἀρ.θμῷ πέφυκε, προσχὼν τῷ ἔκτῳ ψαλμῷ τοῦ θεοῦ Δαβὶδ μαθήσῃ, ἐν οἷς φησιν : « Ἐλέησόν με, Κύριε, ὅτι ἀσθενῆς εἰμι. » Καὶ ἀλλαχοῦ : « Ἐγὼ δὲ εἰμι σκόλη καὶ οὐκ ἄνθρωπος : δυνεὶδος ἀνθρώπων, καὶ ἐξουθένημα λαοῦ. » Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ : Μακάριος ἄνθρωπος, ὁ γινώσκων τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν, ὅστις αὐτῇ ἡ γνῶσις γίνεται αὐτῷ θεμέλιος, καὶ ἀρχὴ πάσης ἀγαθοσύνης. Ὅταν γὰρ μάθῃ τις, καὶ ἐν ἀληθείᾳ αἰσθηθῇ τῆς ἑαυτοῦ ἀσθενείας, τηλικαῦτα περισφίγγει τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἀπὸ τῆς χυνοσύνης : τῆς ἀμαυρώσεως τὴν γνῶσιν, καὶ θησαυρίζει ἑαυτῷ παραφυλαχὴν. Καὶ : Ὁ ἄνθρωπος ὁ φθάσας γνῶναι τὸ μέτρον τῆς ἀσθενείας αὐτοῦ, οὗτος ἐφθάσας τὸ τέλειον τῆς ταπεινώσεως.

Ὅτι δεῖ γενναίως φέρειν τοὺς πειρασμούς.

I'. Ὑπόλοιπον δὲ τοῦ λόγου κεφάλαιον, ὃ καὶ τὸν ἐκτεθέντα ἡμῖν εἰς δέκατον ἀριθμὸν συμπληροῖ, καθέστηκε, τὸ γενναίως φέρειν καὶ ἀνθίστασθαι μετὰ ὑπομονῆς καὶ μακροθυμίας, πρὸς τοὺς μέλλοντας ἐπισυμβῆναι σοι διαφόρους καὶ πολυειδεῖς πειρασμούς. Ἀκουσον τοίνυν οἶα καὶ περὶ τούτου, τῇ ἱερᾷ Γραφῇ ἀνάγραπτα ταλεῖ : καὶ γοῦν λέγει ὁ Χριστοφόρος Παῦλος : « Ἀδελφοί, οὐκ ἐστὶν ἡμῖν ἡ πάλη, πρὸς αἷμα, καὶ σάρκα : ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀρχὴν, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας : τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος : τοῦτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις : » καὶ, « Εἰ ἐκτός ἐστε πειρασμοῦ, ἧς μέτοχοι γεγόνασι πάντες : ἀρα νόθοι ἐστέ, καὶ οὐκ υἱοί. » καὶ, « Ὁν ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει : μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται. » Καὶ ὁ ἀδελφόςθεος : « Ἀνὴρ ἀπειραστος ἀδόκιμος : » καὶ ὁ ἅγιος Ἠλίας : ὁ ἐκόδικος : « Ἐξέσται παντὶ Χριστιανῷ, τῷ ὀρθῶς πιστεύοντι εἰς Θεόν, μὴ ἀμαρμνεῖν, ἀλλὰ πάντοτε προσδοκᾶν καὶ ἐκδέχεσθαι πειρασμὸν : ἵνα ὅταν ἔλθῃ, μὴ ζενίζηται, μηδὲ ταράττηται, ἀλλ' εὐχαριστῶς ὑπομένειν τὸν κόπον τῆς θλίψεως, καὶ ἐννοεῖν, τί ψάλλων σὺν τῷ προφήτῃ λέγει : « Δοκίμασόν με, Κύριε, καὶ πείρασόν με : »

⁶⁶ I Thess. v, 18. ⁶⁷ Psal. vi, 3. ⁶⁸ Psal. xxi, 7. ⁶⁹ Ἐφθ. vi, 12. ⁷⁰ Hebr. xii, 8. ⁷¹ Prov. iii, 12. ⁷² Hebr. xii, 6. ⁷³ Jac. i, 12. ⁷⁴ Psal. xxv, 2.

καὶ οὐκ εἶπεν· ὅτι Ἡ παιδεία σου κατίστρεψε με, ἄλλ', Ἀνώρθωσέ με εἰς τέλος. Μήτε μὴν ζήτει τὰς τῶν πειρασμῶν αἰτίας, ὅθεν ἐπέρχονται, ἀλλὰ μόνον εὐχου τῷ Θεῷ, εὐχαρίστως φέρειν αὐτοὺς, ὡς λέγει ὁ ἅγιος Μάρκος, ὅτι Πειρασμοῦ ἐπιπλόθοντος, μὴ ζήτει διὰ τί, ἢ διὰ τίνος ἐλήλυθεν, ἀλλ' ὅπως ἀν αὐτὸν εὐχαρίστως καὶ ἀμνησικακῶς ὑπομείνης. Καὶ πάλιν· Εἰ οὐκ ἔστι βλάβη· εὐρεῖν, τὸν ἐκτὸς πειρασμῶν εὐαρεστήσαντα, εὐχαριστεῖν δὲ τῷ Θεῷ ἐπὶ πάσῃ συμβάσει· καὶ, Πᾶσα ὀλίψις ἐλέγχει τὴν βροχὴν τοῦ θελήματος, εἴτε εἰς δεξιὰ βέπει, εἴτε εἰς ἀριστερά· διὰ τοῦτο ἡ συμβάσα ὀλίψις, πειρασμὸς ὀνομάζεται, τῷ μετόχῳ πείραν τῶν κεκρυμμένων θελημάτων παρέχουσα. Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαὰκ δὲ, σὺν πολλοῖς ἄλλοις καὶ ταῦτ' ἀφῆσι· Πάντα ἀνθρώπου ὠφέλιζ' ὁ πειρασμὸς· ἐὰν γὰρ τὸν Παῦλον ὠφέλιζ', πᾶν σόμα φραγῆσεται. Καὶ ὑπόδικος γενέσθω πᾶς ὁ κόσμος τῷ Θεῷ. Οἱ ἀγωνισταὶ πειράζονται, ἵνα προσθήσῃσι τῷ πλούτῳ αὐτῶν, οἱ χαῦνοι, ἵνα ἐκ τῶν βλαπτόντων φυλάξωνται ἑαυτοὺς, καὶ οἱ ὑπνώττοντες, ἵνα εἰς ἐξυπνισμὸν εὐτρεπισθῶσι, καὶ οἱ μακρὰν ὄντες, ἵνα προσεγγίσῃσι τῷ Θεῷ, οἱ δὲ οικεῖοι, ἵνα ἐν παρθήσῃ εἰσοικισθῶσι. Πᾶς υἱὸς ἀγύμναστος, οὐ δέχεται τὸν πλούτον τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, εἰς τὸ βοηθεῖσθαι ὑπ' αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο λοιπὸν, πρῶτον πειράζει ὁ Θεὸς, καὶ βασανίζει, εἴτα δεικνύει τὸ χάρισμα. Δόξα τῷ Δεσπότη τῷ ἐν φαρμάκοις τρυφνοῖς, τὴν τρυφὴν τῆς υγιείας ἡμῶν προσάγοντι. Οὐκ ἔστιν ὅστις ἐν τῷ καιρῷ τῆς γυμνασίας μὴ ἀγίεται, καὶ οὐκ ἔστι τις, ὃς οὐ πικρὸς ὁ καιρὸς, ἐν ᾧ τὸν ἰδὸν ποτίζεται τῶν πειρασμῶν, καταφαίνεται. Χωρὶς γὰρ τούτων, οὐ δυνατὸν κρᾶσιν προσκτήσασθαι ἰσχυράν· καὶ, τὸ ὑπομείναι δὲ, οὐκ ἡμῶν ἔστι. Πόθεν γὰρ ἔχει τὸ κεράμιον τὸ ἀπὸ πηλοῦ, ὑπομείναι τὴν ῥύσιν τοῦ ὕδατος, εἰ μὴ τὸ πῦρ τὸ θεῖκον, αὐτὸ στερεώσῃεν; Ἐὰν ὑποταγῶμεν αἰτούμενοι ἐν ταπεινώσει μετ' ἐφέσεως ἀδικαλείπτου, καὶ ἡμεῖς ἐν καρτερίᾳ πάντα λαμβάνομεν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Ἐῖρηται δὲ καὶ ἐν τῇ Σοφίᾳ τοῦ Σειράχ· Ἐτέκνον, εἰ προσέρχῃ δουλεύειν Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου, ἐτοίμασον τὴν ψυχὴν σου εἰς πειρασμόν· καὶ εὐθύνον τὴν καρδίαν σου, καὶ καρτέρησον· καὶ μὴ σπεύσης ἐν καιρῷ ἐπιγωγῆς.

Ἔστι δὲ πρὸς Θεὸν ἐλπίζειν, καὶ παρ' αὐτοῦ τὸ συμφέρον ἐκδέχεσθαι.

Ἐ τὴν τῆς ἐλπίδος ἀγκυραν, πρὸς τὸν σῶζειν δυνάμενον Θεὸν, ἀναρτῶν καὶ παρ' αὐτοῦ τὴν τῶν πειρασμῶν ἐκβασὶν συμφερόντως ἀπεκδεχόμενος. Πιστὸς γὰρ, φησὶν, ὁ Θεὸς, ὃς οὐκ ἐάσει ἡμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δυνάμεθα, ἀλλὰ σὺν τῷ πειρασμῷ ποιήσει καὶ τὴν ἐκβασιν. Καὶ ὅτι ἡ ὀλίψις ὑπομονὴν κατεργάζεται· ἡ δὲ ὑπομονή, δοκιμὴν· ἡ δὲ δοκιμὴ, ἐλπίδα· ἡ δὲ ἐλπίς οὐ κατασχύνει. Καὶ, ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται, καὶ, ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. Καὶ ὁ ἀδελφός μου, ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις, γινώσκοντες, ὅτι τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως,

A me, sed : Correxit me in finem 69. Neque inquiras tentationem causas, unde veniant, sed tantummodo Deum ora ut grate eas sufferre possis, ut sanctus Marcus dicit : « Superveniente tentatione, ne quaeras cur aut quomobrem venerit, sed quomodo eam grate neque acerbe sustinere val-as. » Et rursum. « Si non facile reperitur qui absque tentatione Deo placuerit, Deo oportet de omni tentationis incursum gratias agere. » Et, « Omnis afflictio voluntatis inclinationem ostendit, sive ad dexteram inclinatur sive ad sinistram. Ideo superveniens afflictio tentatio nominatur, tentatio praeiens secretæ voluntatis suæ experimentum. » Et sanctus Isaac, inter multa alia hoc dicit : « Omni homini utilis est tentatio ; si enim Paulo utilis est, omne os clauditur. Et subditus fiat omnis mundus Deo. Qui pugnant tentantur, ut divitiis suis addant ; superbi tentantur, ut seipsos a nocentibus servent : et somnolenti tentantur, ut ad expurgandum instruantur ; et qui longe sunt, ut Deo appropinquent ; et familiares, ut in fiducia conversentur. Quicumque filius non exercetur, is non accipit domus Patris sui divitias, ut ab ipso adjuvetur et ideo primo Deus tentat et affligit, deinde gratiam ostendit. Gloria Domino qui acerbis remediis nobis sanitatis delicias adducit. Nemo est qui exercitii tempore non gravetur, et nemo est cui non amarum videatur tempus quo tentationum sanationem cupit. Sine illis impossibile est validam sanitatem possidere : et sustinere non nostrum est. Unde enim vas luteum posset aquæ infusionem sustinere, nisi divinus ignis illud solidasset ? Si subditi erimus, orantes in humilitate cum continuis desideriis, nosque in omni patientia omnia acceperimus in Christo Jesu Domino nostro. « Dictum est enim in sapientia Sirac : « Fili, si accedas ad servitum Domini Dei tui, prepara animam tuam ad tentationem, et dispone cor tuum, et patienter sustine, et ne festines in tempore ingressus 70. »

Quod oportet in Deum sperare, et ab eo, quod utile est, excipere.

D Spel anchoram ad Deum qui potest te salvare, suspende, et ab eo tentationum exitum tempore opportuno exspecta. « Fidelis enim, inquit, Deus, qui non sinet nos tentari supra quam possumus ; sed faciet cum tentatione proventum 71. » Et, « Tentatio patientiam operatur ; patientia vero probationem ; probatio vero opem ; spes autem non confundit 72. » Et, « Qui perseveraverit in finem, salvus erit 73 ; » et, « In patientia vestra possidebitis animas vestras 74. » Et frater Domini ita loquitur : « Omne gaudium existimate, fratres mei, cum enim in variis tentationibus incideritis, scientes quod probatio fidei vestræ patientiam operatur ;

69 Psal. xvii, 56. 70 Ecclie. ii, 1. 71 II Thess. iii, 3. 72 Rom. v, 5. 73 Matth. xxiv, 13.

74 Luc. xxi, 19.

patientia vero opus perfectum habet, ut sitis perfecti et integri, in nullo deficientes ⁷⁹. » Et, « Beatus homo, qui suffert tentationem, quia, postquam probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam promisit Dominus diligentibus se ⁸⁰. » Et, « Non sunt condignæ passione hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis ⁸¹. » Et, « Sustinens sustinuit Dominum, et adhasit mihi, et exaudivit orationem meam, et eduxit me de lacu miseræ et de luto fæcis; et statuit super petram pedes meos, et direxit gressus meos, et immisit in os meum canticum novum, hymnum Deo nostro ⁸². » Scribit autem etiam beatus Simeon Metaphrastes « Anima quæ amoris divini vinculis alligatur, nihili reputat dolorem, sed malis lætatur, et arundinis florescit; et quando nihil triste pro dilecto patitur, tunc se maxime pati credit; remissionem enim ut pœnam fugit.

De timore Dei, quod duplex est: incipientium timor et perfectorum timor.

47. Non dubitandum est autem nunc dicere et de duplici Dei timore, etsi pro nostro libitu post finem indicatæ a nobis dictorum capitum decadis de perfecto timore loquentes, prioris timoris ordinem turbavimus: post fidem enim timor a sanctis Patribus ordinatur.

De priore timore, qualis est incipientium.

Scito igitur, dilectissime, timorem Dei duplicem esse, unum quidem incipientium, alterum perfectorum. De priore igitur scriptum est: « Initium sapientiæ timor Domini ⁸³; » et, « Venite, filii, audite me, timorem Domini docebo vos ⁸⁴. » Et, « Timore Domini omnis a malo declinat ⁸⁵; » et, « Ubi timor Dei est, ibi impletio mandatorum ⁸⁶. » Dicit autem et pius Isaac: « Timor Dei initium est virtutis. Dicitur vero eum esse fidei fructum; et seminatur in corde, cum mens a distractione mundi sejungitur et cogitationes suas colligit errantes, ex inconstantia, in futuræ restitutionis confabulatione. Et, « Initium veræ hominis vitæ timor Domini; qui cum mentis inconstantia in quorundam hominum animabus perseverare nequit; » et, Cura, ut in itinere tuo fundamentum ponas timorem Domini, et possis post paucos dies ad regni januas pervenire, absque viæ ambagibus.

De secundo et perfecto Dei timore.

De secundo autem, scilicet perfecto Dei timore sic dictum est: « Beatus vir qui timet Dominum, in mandatis ejus volet nimis ⁸⁷. » et, « Beati omnes qui timent Dominum, qui ambulat in viis ejus ⁸⁸. » Et « Timete Dominum omnes sancti ejus, quia non est inopia timentibus eum ⁸⁹; » et, Ecce

Α κατεργάζεται ὑπομονὴν ἡ δὲ ὑπομονή, ἔργον τέλειον ἔχεται, ἵνα ᾖτε τέλειοι, καὶ δόκλιοι, ἐν μηδενὶ λειπόμειοι. Καὶ, Μακάριος ἄνθρωπος, ὃς ὑπομένει πειρασμὸν, ὅτι δόκιμος γινόμενος; λήψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς, ὃν ἐπηγγείλατο ὁ Κύριος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν· καὶ, Οὐκ ἔστι τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ, πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς; καὶ, Ὑπομένων ὑπέμεινα τὸν Κύριον, καὶ προσέσχε μοι, καὶ εἰσέχουσε τῆς δεήσεώς μου, καὶ ἀνήγαγέ με ἐκ λάκκου τλαιπωρίας, καὶ ἀπὸ πηλοῦ λίθος, καὶ ἔστησεν ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας μου, καὶ κατεύθυνε τὰ διαβημάτά μου, καὶ ἐνέβαλεν εἰς τὸ στόμα μου ᾄσμα καινόν, ὕμνον τῷ Θεῷ ἡμῶν. Γράφει δὲ καὶ ὁ μακάριος Συμεὼν ὁ Μεταφραστής· Ψυχὴ δεσμοῖς ἀλοῦσα τοῦ πρὸς Θεὸν ἔρωτος, οὐδὲν ἡγείται τὸ πάσχειν, ἀλλὰ τοῖς ἀλγεινοῖς ἐντροφεῖ, καὶ θάλλει κακοπαθεῖα· καὶ ὅταν οὐδὲν ὑπὲρ τοῦ ἐρωμένου πάσχει τῶν λυπηρῶν, τότε πάσχειν ἡγείται μάλλον, καὶ ὡς κόλασιν τὴν ἄνεσιν διαφεύγει. »

Περὶ φόβου Θεοῦ, ὅτι διπλοῦς· ὁ μὲν τῶν ἀρχαίων, ὁ δὲ τῶν τελείων.

17. Οὐκ ὀκνητέον δὲ ταῦν διαμνημονεῦσαι, καὶ περὶ τοῦ κατὰ Θεὸν διπλοῦ φόβου, εἰ καὶ πῶς εἶαγε τὸ δόξαν ἡμῖν, μετὰ τὸ τέλος τῆς σημειωθείσης ἡμῖν δεκάδος τῶν εἰρημένων κεφαλαίων, μνησθῆναι περὶ τοῦ τελείου φόβου, τὴν τάξιν τοῦ πρώτου φόβου παρεσαλεύσαμεν· μετὰ τὴν πίστιν, ὁ φόβος τοῖς θεοῖς Πατράσι τέτακται.

Περὶ τοῦ πρώτου φόβου· ἥως [ἰσ. ὁλοσ] τῶν ἀρχαίων.

Ἰσθι τοίνυν, φίλτατε, ὅτι ὁ φόβος ὁ κατὰ Θεὸν, διπλοῦς ἐστίν, ὁ μὲν, τῶν ἀρχαίων, ὁ δὲ, τῶν τελείων. Καὶ περὶ μὲν τοῦ πρώτου οὕτω γέγραπται· « Ἀρχὴ σοφίας, φόβος Κυρίου » καὶ, « Δεῦτε, τέκνα, ἀκούσατέ μου, φόβον Κυρίου διδάξω ὑμᾶς » καὶ, « Ὅτι τῷ φόβῳ Κυρίου ἐκκλίνει πᾶς ἀπὸ κακοῦ » καὶ, Οὐ φόβος, ἐντολῶν τήρησις. Λέγει δὲ καὶ ὁ ὁσιος Ἰσαάκ· « Ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ ἀρχὴ ἐστὶ τῆς ἀρετῆς. » Λέγεται δὲ εἶναι γέννημα τῆς πίστεως, καὶ σπείρεται ἐν καρδίᾳ, ὅταν ἀποχωρισθῇ ἡ διάνοια, ἐκ τοῦ περισπασμοῦ τοῦ κόσμου, τοῦ συναΐζει τὰς νοήσεις αὐτῆς τὰς βεβηλωμένας ἐκ τοῦ μετεωρισμοῦ, ἐν τῇ ἀδολεσχίᾳ τῆς μελλούσης ἀποκαταστάσεως. Καὶ, Ἀρχὴ τῆς ἀληθινῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ· καὶ οὗτος σὺν μετεωρισμῷ τινῶν ἐν τῇ ψυχῇ διαμείναι οὐ πείθεται· καὶ, Σοφισθῆτι τοῦ θείου θεμέλιον ἐν τῇ ὁδοπορίᾳ σου τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐν ἡμέραις ἡμέραις ἀποκαθίστασαι ἐν τῇ πύλῃ τῆς βασιλείας, χωρὶς κυκλεύσεως ἰδοῦ.

Περὶ τοῦ τοῦ β' καὶ τελείου θεοῦ φόβου

Περὶ δὲ τοῦ δευτέρου, ἦτοι τοῦ τελείου θεοῦ φόβου, οὕτως εἴρηται· « Μακάριος ἄνθρωπος ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον, ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ θελήσει σφόδρα » καὶ, « Μακάριοι πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον, οἱ πορευόμενοι ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ » καὶ, « Φοβήθητε τὸν Κύριον, πάντες οἱ ἅγιοι αὐτοῦ, ὅτι οὐκ ἐστὶν ὑστέρησις »

⁷⁹ Jac. 1, 3-4. ⁸⁰ ibid. 12. ⁸¹ Rom. viii, 18. ⁸² Psal. xxxviii, 2 seqq. ⁸³ Prov. 1, 7. ⁸⁴ Psal. xxiii, 12. ⁸⁵ Eccli. 1, 27. ⁸⁶ Eccli. ii, 21. ⁸⁷ Psal. cxi, 1. ⁸⁸ Psal. cxviii, 1. ⁸⁹ Psal. cxxiii, 10.

ρημα τοῖς φοβουμένοις αὐτόν· καὶ, ἡ τοῦ οὐτως εὐλογηθήσεται ἄνθρωπος, ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον· καὶ, ἡ ὀ φόβος Κυρίου ἀγνός, διαμένων εἰς αἰῶνα αἰῶνος. Ἐγράφει δὲ καὶ ὁ ἅγιος Πέτρος ὁ Δαμασκηνός· ἡ Σημεῖον τοῦ πρώτου φόβου, τὸ μισεῖν, καὶ ὀργίζεσθαι τὴν ἁμαρτίαν, ὡς ὁ πληγὴς ὑπὸ θιγρός· τοῦ δὲ τελείου, τὸ ἀγαπᾶν τὴν ἀρετὴν, καὶ φοβεῖσθαι τὴν τροπὴν. Καὶ ὅτι οὐδαί; ἀναλλοιώτως· καὶ ἐπὶ παντὸς πράγματος ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, ὀφειλομεν ἀεὶ τὴν πτώσιν φοβεῖσθαι. Ὅθεν καὶ αὐτὸς ταῦτα συνेतῶς ἀκρωμένως, σπουδασον μετὰ τῶν κρηρρημένων πάντων, καὶ τὸν πρῶτον ἀρτίως φόβον παρὰ σεαυτῷ κατέχειν ἀδιαλείπτως· ὅσα γὰρ θησαυροφυλάκιον πέφυκεν ἀσφαλίστατον πάσης ἀγαθῆς πράξεως. Οὕτω γὰρ ἔχων, κατευθυνόμενα ἔξεις τὰ διαβήματά σου, πρὸς τὴν ἐργασίαν κτιστῶν τῶν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐντολῶν· ἔδῳ δὲ προβαίνων, προσκτήσῃ καὶ τὸν τέλειον, καὶ ἀγνὸν φόβον, τῷ πτόθῳ τῶν ἀρετῶν, καὶ τῷ ἔλλει τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

Ἐπι χάριν τῶν ἐντολῶν, καὶ τῆς κατ' αὐτάς πίστεως τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, καιροῦ καλοῦντος, ὀφειλομεν μηδ' αὐτῆς τῆς ζωῆς ἡμῶν φείσασθαι.

ἡ. Πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις, δέον καὶ τοῦτο εἰδέναί σε, ὅτι περ, χάριν τῶν ζωοπαρόχων ἐντολῶν, καὶ τῆς κατ' αὐτάς πίστεως τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὀφειλομεν, καιροῦ καλοῦντος, καὶ αὐτὴν τὴν ψυχὴν ἀπολέσαι ἀσμένως· ἡτοι μὴδ' αὐτῆς φείσασθαι τῆς ζωῆς ἡμῶν. Ὡς περὶ τούτου αὐτὸς ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός φησιν, ὅτι ἡ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔνεκεν ἐμοῦ, καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, οὕτως σώσει αὐτήν· ἀναμφιβόλως πιστεύων, καὶ μὴ διακρινόμενος, ὅτι καὶ ἀνάστασις, καὶ ζωὴ, καὶ πᾶν εἴ τι σωτήριον, αὐτὸς ἐστὶν ὁ θεᾶνθρωπος Ἰησοῦς ὁ Σωτήρ, ὡς αὐτὸς εἰρηκεν, ὅτι ἡ Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις, καὶ ἡ ζωὴ· ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται· καὶ, ἡ Πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμὲ, οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ, ἡ Οὕτως ἡγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον· καὶ, ἡ Ἐγὼ ἦλθον ἵνα ζωὴν ἔχωσι, καὶ περισσὴν ἔχωσιν. Οὕτως οὖν ἔχων, ἀεὶ τε τῶν ὀπισθεν ἐπιλανθανόμενος, καὶ τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, ὡς εἰρηται, τρέχε, σὺν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ἀμεταστρεπτικῶς τὸν σὺν δρόμον οὕτως. Καλὸν δὲ, ὡς ἡμῖν δοκεῖ, καὶ μάλα πρόσφορον, πρότερον ἐκθέσθαι τοῦ μακαριωτάτου Νικηφόρου τοῦ πάνου, περὶ τῆς ἔνδον καρδίας δι' εἰσπνοῆς ῥινὸς εἰσόδου φυσικῆν τὴν αἰσθητικὴν, συντείνουσαν πως καὶ πρὸς τὴν τῆς διανοίας ἐπισυναγωγὴν· ἡ οὕτως καδ' εἰρμὸν, σὺν Θεῷ, ἡ παροῦσα πραγματεία προδῆ εὐθετον. Λέγει τοίνυν ὁ θεὸς ἐκείνος ἄνθρωπος, σὺν πολλοῖς ἄλλοις, τὸ κῦρος παρ' ἀναγράπτων μαρτυριῶν τῶν ἁγίων ἔχουσι, καὶ τάδε·

sic benedicetur homo, qui timet Dominum. Et, Timor Domini castus, permanens in saeculum saeculi. Scribit autem et sanctus Petrus Damascenus: Prioris timoris signum, est odium et ira in peccatum, tanquam si a bestia quis vulneretur; perfecti vero est virtutis amor et mutationis metus. Et addit, neminem esse immutabilem, et in omnibus vitae actibus nobis timendum esse ne decidamus. Unde et tu haec prudenter intelligens, conare cum praefectis omnibus aliis priorem illum timorem in te ipso indesinenter custodire. Solut enim est omnis bonae actionis thesaurus. Si te ipsum hoc modo habeas, omnes gressus tui directi erunt ad observanda omnia Domini nostri Jesu Christi mandata; hac via procedens ad perfectum quoque et sanctum timorem pervenies virtutum desiderio et optimi Dei nostri misericordia.

Quod mandatorum causa et fidei Domini nostri Jesu Christi, urgente occasione, ipsi vitae nostrae parcere non debemus.

18. Ad haec quae dicta sunt, oportet te et hoc animadvertere, quod viviscentium mandatorum causa et Domini nostri Jesu Christi fidei, debemus urgente occasione, et ipsam animam libenter impendere, neque vitae ipsi nostrae parcere; quemadmodum de hac necessitate Dominus noster Jesus Christus dicit: Qui perdidit animam suam propter me et Evangelium, servabit eam; credens indubitanter et absque haesitatione Deum et hominem Salvatorem Jesum esse et resurrectionem et vitam et quidquid salutare est, et ipse dixit: Ego sum resurrectio et vita; qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet; et, Qui vivit et credit in me non morietur in aeternum. Et, sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam aeternam; et, Ego veni ut vitam habeant, et abundantius habeant. Sic te habens, semperque ea quae retro sunt obliviscens, et ad ea quae sunt ante te extendens teipsum, ut dictum est, curre, cum Christo Jesu Domino nostro, absque conversione, cursum tuum hoc modo. Bonum vero est, ut nobis videtur, et admodum utile, beatissimi Nicephori exponere naturalem quamdam methodum de interioris cordis per narium inspirationem aditu, quodammo do et ad mentis recollectionem pertinentem, ut ita per semitam bene dispositam praesens tractatio procedat. Dicit igitur divinus ille vir cum multis aliis, auctoritatem ex sanctorum relatis testimoniis habentibus, et sequentia.

⁶⁶ Psal. cxxviii, 4. ⁶⁷ Psal. xviii, 10. ⁶⁸ Matth. x, 50. ⁶⁹ Joan. xi, 25. ⁷⁰ ibid. 26. ⁷¹ Joan. iii, 15, 16. ⁷² Joan. x, 10.

*Naturalis methodus de interioris cordis aditu per A
narium inspirationem, et de oratione simul cum
ea operante, quæ est: Domine Jesu Christe, Fili
Dei, miserere mei; pertinet autem hæc methodus
et ad mentis recollectionem.*

19. « Scis frater, hunc spiritum quem aspiramus, hunc aerem esse; aspiramus autem eum propter aliud quam propter cor nostrum. Illic enim aer nostræ vitæ causa est, et hujus qui in nostro corpore est, caloris. Cor igitur attrahit spiritum, ut proprium calorem per respirationem foras expellat, sibi que bonam temperiem præstet. Hujus vero œconomie causa vel potius minister est pulmo qui fragilis a Deo creatus, tanquam follis absque dolore introducit et educit ambientem aerem. Sic igitur cor, frigidum quidem aerem attrahens, calidum vero expellens, munus propter quod creatum est ad animantis conservationem inviolabiliter servat. Tu igitur in cellula sedens tranquilla et tuam mentem colligens, eam introduce in narium viam, ubi spiritus in cor devenit, eamque impelle et coege descendere in cor una cum inspirato aere. Cum illuc introierit, quæ tibi postea evenient non erunt sine gaudio, sine lætitia, sed quemadmodum vir quidam a sua domo absens, postquam redierit, nescit quid præ gaudio fiat, eo quod ei datum sit cum filiis et uxore conversari, ita et mens postquam cum anima conjuncta fuerit, ineffabilis lætitia ac voluptate repletur. Igitur, frater, mentem assuefac inde non citius exire; omnino enim in principio indolentia laborat ex ea quam palitur, inclusione et angustia; postquam autem assuefacta est, non jam externas distractiones requirit. Regnum enim cœlorum intra nos est; quod qui prospicit, et pura oratione quaerit, omnia externa detestatur et odit. Et paulo post: « Oportet autem te quoque hoc discere, scilicet, quod tuam mentem in hoc statu versantem non debeas otiosam ac silentem relinquere, sed cura ut illud meditetur: « Domine Jesu Christe, miserere mei » et ut meditetur assidue, et nunquam ab ea meditatione cesset. Hæc enim opus mentem firmiter continens, eam insuperabilem inexpugnabilemque inimici ictibus præstat, et in Dei charitatem desideriumque adducit quotidie. » Et hæc quidem dicit beatus ille Pater, excellentem intendens finem, ut quodammodo operante hac naturali methodo, mens rursus ex consuetudine distractionis redeat, et captivitate, et fluctuatione ad attentionem, ac per attentionem ad se conjungatur, atque ita orationi uniatur, et ut in cor usque descendat, cum ipsa nempe oratione et semper in illo permaneat; quemadmodum et alius ex viris sapientia divina plenis ante expositum oraculum explicat, tanquam hujus sacri operis experientia edoctus. Atque sequentia porro enuntial.

Μέθοδος φυσική περί τῆς ἐνδον καρδίας δι' εἰσπνοῆς, ῥιτὸς εἰσοδοσεξόδου, καὶ τῆς μετ' αὐτῆ· ἐνεργουμένης παρ' ἡμῶν προσευχῆς, ἥτις ἐστὶ, τὸ Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησον με, συντελεῖν δὲ πως ἡ τοιαύτη μέθοδος καὶ πρὸς τὴν τῆς διανοίας ἐπισυναγωγὴν.

19. « Οἶδας, ἀδελφε, ὅτι ἡ πνοή, ἣν ἀναπνέομεν, δ' ἀήρ οὗτός ἐστιν· ἐμπνέομεν δὲ αὐτόν, οὐ δι' ἑτερόν τι, ἀλλ' ἡ διὰ τὴν καρδίαν· αὕτη γάρ ἐστιν ἡ τῆς ζωῆς παραίτιος, καὶ τῆς θερμῆς τῷ σώματι. Ἐπισπᾶται τοίνυν ἡ καρδία τὸ πνεῦμα, ἵνα τὸ μὲν ἐκυτῆς θερμὸν, ἐξωθεν διὰ τῆς ἐκπνοῆς διωθῆται, ἐκυτῆ δὲ εὐκρᾶσιαν παρέξῃ· παραίτιος δὲ τῆς τοιαύτης οἰκονομίας, ἡ μᾶλλον ὑπουργός, ὁ πνεύμων ἐστίν, ὃς ἀραιός ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ κτισθείς, οἶά τις φουσητήρ, ἀλύπως εἰσάγει καὶ ἐξάγει τὸ περιέχον. Οὕτως οὖν ἡ καρδία, τὸ μὲν ψυχρὸν ἔλκουσα τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ θερμὸν διωθοῦσα, τὴν τάξιν δηλονότι δι' ἣν ὠκονομήθη πρὸς τὴν τοῦ ζώου σύστασιν, ἀπαρσθάτως διατηρεῖ. Σὺ οὖν καθίσας ἐν κελλίῳ ἡσύχῳ, καὶ συναγαγών σου τὸν νοῦν, εἰσάγαγε αὐτόν, τὸν νοῦν δηλαδή, εἰς τὴν τῆς ῥιτὸς ὁδόν, ἕνωθα τὸ πνεῦμα εἰς τὴν καρδίαν εἰσερχεται, καὶ ὦθησαι αὐτόν, καὶ παραύλασαι συγκατελεῖν μετὰ τοῦ εἰσπνεομένου πνεύματος εἰς τὴν καρδίαν. Εἰσελθόντος δὲ αὐτοῦ ἐκείσε, οὐκ ἔτι ἀνεύφραντα, οὐδὲ ἄχαρι, γενήσεται σοι τὰ μετὰ ταῦτα, ἀλλ' ὡσπερ ἀνὴρ τις τοῦ ἑαυτοῦ οἴκου ἀπίδημος, ἐπὶ ἐπιστρέψῃ, οὐκ ἔχει ὁ τι καὶ γένηται ἀπὸ τῆς χαρᾶς, ὅτι κατηζώθη τοῖς τέκνοις, καὶ τῇ γυναικὶ ἐντυχεῖν, οὕτω καὶ ὁ νοῦς, ἐπὶ μετὰ τῆς ψυχῆς ἐνωθῆ. ἀρῥήτου ἴδονης καὶ εὐφροσύνης ἐμπίπλαται. Τοίνυν, ἀδελφε, συνειθίσσον τὸν νοῦν, τοῦ μὴ ταχέως ἐκεῖθεν ἐξερχεσθαι· πάνυ γὰρ ἐν ταῖς ἀρχαῖς καταρῥαθόμεν, ἐκ τῆς τῶν ἐνδον συγκλίσεως καὶ στενωπέως· ἐπὶ δὲ συνήθως γένηται, οὐκ ἔτι στέργει ταῖς ἐξωθεν περιφορᾶς. Ἡ γὰρ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐντὸς ἡμῶν ἐστίν· ἦν τῷ ἐκείσε περισκοποῦντι, καὶ διὰ καθαρᾶς προσευχῆς ταύτην ἐπιζητοῦντι, τὰ ἐξω πάντα, συτηγῆτά δοκοῦσι καὶ μισητά. » Καὶ μετὰ βραχέα· « Χρὴ δὲ σε καὶ τοῦτο μαθεῖν, ὡς ἐκείσε τοῦ νοῦς σου τυγχάνοντος, οὐ σιωπᾶν, καὶ ἀργὸν ἵστασθαι ἕκτοτε ὀφείλεις· ἔξῃ αὐτόν, ἀλλὰ ὄχι αὐτῷ τὸ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησον με, ἔργον ἔχειν, καὶ μελέτην ἀπαστον, καὶ μηδέποτε ἐκ τούτου παύεσθαι· τοῦτο γὰρ ἀμετέωρον· συνέχον τὸν νοῦν, ἀχέριπτων δεικνύει αὐτόν καὶ ἀφαστον, ταῖς προσβολαῖς τοῦ ἐχθροῦ, καὶ εἰς ἀγάπην καὶ πόθον θεῖον, τοκαθημέραν ἀνάγει. » Καὶ ταῦτα μὲν ὁ μακαρίτης οὗτος Πατήρ, σκοπὸν ἔχων προηγουμένου, ἵνα πως ἐνεργουμένης τῆς φυσικῆς ταυτησὶ μεθόδου, ἐπανέλθῃ ὁ νοῦς ἐκ τῆς συνήθους περιφορᾶς, καὶ ἀιχμαλωσίας, καὶ τοῦ βεμβασμοῦ, πρὸς προσοχὴν, καὶ διὰ τῆς προσοχῆς, ἐπαναζεύξῃ πρὸς ἑαυτὸν, καὶ οὕτω τῇ προσευχῇ ἐνωθῆ, καὶ ἵνα ἕκτοτε κατέρχεται εἰς τὴν καρδίαν, μετ' αὐτῆς δηλονότι τῆς προσευχῆς, καὶ παραμένη ἅει ἐν αὐτῇ, καθὰ καὶ τις ἕτερος τῶν θεοσόφων ὡσανεὶ ἐπεξηγούμενος τὴν προεκτεθεισάν χρῆσιν, ὡς ἐν περὶ α τῆς τοιαύτης ἱσρᾶ; ἐργασίας πεφυκῶς τάδε διαγορεύει.

Ἐπεὶ τῆς δι' εἰσπνοῆς ῥινόσ φυσικῆς μεθόδου, ἅ καὶ τῆς σὺν αὐτῇ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπικλήσεως.

κ'. Δεῖν καὶ τοῦτο τῷ φιλομαθεῖ κατάδηλον ποιῆσαι· ὅτι, ἐάνπερ τὸν νοῦν ἡμῶν ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ πνεύματος συγκατέρχασθαι αὐτῷ ἐκπαιδεύσωμεν, τοτηνικαῦτα μάθοιμεν ἂν ἀκριβῶς, ὅτι κατεργόμενος ὁ νοῦς, οὐ πρότερον τοῦτου ἀπερχόμεται [Ἰσ. ἀπάρχεται], πρὶν ἂν, πάντα λογισμὸν· παραιτήσῃται, καὶ ἐνιαῖος, καὶ γυμνὸς γένηται, οὐδεμιᾶς ἐτέρας καὶ μνήμης περιδεδραγμένος, ἢ τῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπικλήσεως, πάλιν δὲ ἐκστῆν ἀναχωρῶν, καὶ εἰς τὰ ἔξω ἐρχόμενος, ἐπὶ τὴν πολυσχεδῆ μνήμην, καὶ ἄκων μερίζεται.

Ὅτι καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος, ὡς καὶ ἕτεροι τῶν ἀγίων Πατέρων, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ ἡγίῳ ἡμῶν προσεύχασθαι διορίζεται· καὶ ἐνδον καρδίας· καὶ ταύτην φησὶ προσευχὴν, τὸ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με.

κα'. Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Χρυσόστομος· « Παρακαλῶ ὑμᾶς, ἀδελφοί, τὸν κανόνα τῆς προσευχῆς μηδέποτε καταπατήσητε, ἢ καταφρονήσητε· » καὶ μετὰ μικρὸν· « Ὁφείλει ὁ μονάζων, εἴτε ἐσθίει, εἴτε πίνει, εἴτε καθέζεται, εἴτε διακονεῖ, εἴτε ὀδεύει, εἴτε τι ἕτερον ποιεῖ, ἀδιαλείπτως κράζειν τὸ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με. » Καὶ μετ' ὀλίγον· « Ἴνα τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ κατεργόμενον εἰς τὸ βάθος τῆς καρδίας, τὸν μὲν δράκοντα τὸν κρατοῦντα τὰς νομάς, ταπεινώσῃ· τὴν δὲ ψυχὴν σώσῃ καὶ ζωοποιήσῃ· Ἀδιαλείπτως τοίνυν παράμεινον τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ἵνα καταπίῃ ἡ καρδία τὸν Κύριον, καὶ ὁ Κύριος τὴν καρδίαν, καὶ γένηται τὰ δύο εἰς ἓν. » Καὶ αὖτις· « Μὴ χωρίζετε τὴν καρδίαν ὑμῶν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ προσμένετε, καὶ φυλάσσετε αὐτήν, μετὰ τῆς μνήμης τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πάντοτε, ἕως οὗ ἐμφυτευθῇ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἐσω ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ μηδὲν ἕτερον ἐννοῆ, ἵνα μεγαλυθῇ Χριστὸς ἐν ὑμῖν. »

Ἔτι περὶ τῆς δι' εἰσπνοῆς ῥινόσ μετὰ προσοχῆς ἐνδον καρδίας μνήμης τοῦ Ἰησοῦ.

κβ'. Γράφει δὲ καὶ ὁ τῆς Κλίμακος· « Ἰησοῦ μνήμη κολληθῆτω τῇ πνοῇ σου, καὶ τότε γνώσῃ ἡσυχίας ὠφέλειαν. » Καὶ ὁ ἅγιος Ἡσύχιος· « Εἰ ἀληθῶς, ἔρα περιβαλεῖν αἰσχύνην τοῖς λογισμοῖς θέλοις, καὶ ἡσυχάζειν εὐμενῶς, καὶ νῆφειν τῇ καρδίᾳ μετὰ εὐκολίας, Ἰησοῦ εὐχὴ κολληθῆτω τῇ σῇ πνοῇ· καὶ ἐν ὀλίγαις ἡμέραις γινόμενον εἶπει τοῦτο. »

Ὅτι δεῖ τὸν νοερώς νῆφειν ἐθέλοντα, καὶ μάλλον τὸν ἀρχάριον, καθῆσθαι κατὰ γὰρ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς, ἐν ἡσυχίᾳ καὶ ἀσπεργεῖ ἐκλυσκῶ, διὰ τὸ, οὐκ εἶναι τὸν τὸν νοῦν, καὶ τὴν ἐνοουίαν πῶς ἀπὸ μέρους συνάγεσθαι φυσικῶς.

κγ'. Ὅθεν σὺν τοῖς δηλωθεῖσιν, ὡς ἄνωθεν οὔσι, καὶ ἐκ Πατέρων ἁγίων μεγάλων προτεθεσπισμένοις, κατὰ τὰς ἐξαπλωθείσας ἡμῖν μαρτυρίας, περὶ τοῦ, δι' εἰσπνοῆς ῥινόσ, καὶ ἐνδον καρδίας, ἐν τε τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐν τῷ αὐτοῦ ἁγίῳ καὶ σωτηριῷ ὀνόματι προσεύχασθαι, καὶ μελεῖν, καὶ νῆφειν, καὶ παρ' αὐτοῦ ἐκζητεῖν ἡμᾶς· ἐλέος· πρόσεται δὲ καὶ τοῦτο, τὸ, ἐν ἡσυχίᾳ.

PATROL. GR. CXI.VII.

De naturali per narium inspirationem methodo, et simul cum ea Domini nostri Jesu Christi invocatione.

20. Oportet etiam hoc discendi cupi. lo manifestum facere : si mentem nostram in spiritus ingressu una cum eo descendere erudiamus, accurate nunc sciamus mentem, postquam descendit, non egredi (forsan : imperare), priusquam omne ratiocinium ejecerit, et simplex ac nuda facta fuerit, nullam aliam memoriam complexa, nisi Domini nostri Jesu Christi invocationem; inde autem recedentem et ad externa abeuntem ad multiplicem recordationem, tunc iavitam dividi.

Quod sanctus Chrysostomus ut et alii sanctorum Patrum, in Christo Jesu Domino nostro ut oramus prescripsere; et in intimo corde; et hoc commendat orationem : Domine Jesu Christe, Fili Dei, miserere mei.

21. Dicit autem et magnus Chrysostomus : « Hortor vos, fratres, ne orationis regulam unquam conculetis aut contemnatis. » Et paulo post : « Debet monachus, sive manducet, sive bibat, sive sedeat, sive ministret, sive iter faciat, sive quid aliud agat, indesinenter clamare : Domine Jesu Christe, Fili Dei, miserere mei. » Et paulo post : « Ut nomen Domini Jesu in profundum cordis descendens draconem qui pascua invasit, humiliet; animam vero salvet ac vivificet. » Indesinenter igitur nomini Domini Jesu adhære, ut Dominum eibat cor tuum, et fiant duo in unum. » Et rursum : « Ne se jungatis cor vestrum a Deo, sed perseverate, et illud custodite ubique cum Domini nostri Jesu Christi recordatione, quoadusque implantetur nomen Domini in intimo corde et nihil aliud cogitet nisi ut magnificetur Christus in vobis. »

Adhuc de illa per narium inspiratione cum attentiore in intimo corde Jesu memoria.

22. Scribit autem et Climax : « Jesu memoria spiritui tuo adhære, et tunc tranquillitatis utilitatem noveris. » Et sanctus Hesy chius : « Si vere cupias ratiociniis tuis pudorem circumdare, et libenter tranquillam vitam agere, et cordi tuo cum gaudio invigilare, Jesu-Christi oratio tuo spiritui adhære; et post paucos dies hoc effectum videbis.

Quod oportet eum qui spiritualiter invigilare cupit, presertim vero eum qui incipit, sedere orationis tempore in tranquilla et obscura cellula, eo quod hoc modo mens et cogitatio naturaliter ex parte colligantur.

23. Unde et iis quæ supra dicta sunt, et ex sanctorum illustriumque Patrum oraculis, prout nobis explicata indicant testimonia, de oratione facta per narium inspirationem et in intimo corde in Domino nostro Jesu Christo Filio Dei et in sancto ac salutari ejus nomine, et de exercitio et vigilantia, et misericordie ab ipso postulatione; adjiciendum est illud quoque, nempe quod semper, presertim vero

statuto orationis tempore oportet in tranquillo et obscuro angulo sedere eum qui spiritualiter in corde vigilare studet, ac præcipue si incipiat, quomodo iij qui tale opus beatissimum experti sunt, divini Patres ac magistri nostri docent et commendant; quoniam oculorum aspectus et visio ad ea quæ aspiciuntur ac videntur naturaliter mentem dividere et separare apta sint, ac imo eam distrahere ac mutare. Cum autem concluditur, ut dictum est, in tranquillo et obscura cellula, ab hac distractione et mutatione, quæ per visionem et aspectum fluit, cessabit; atque ita mens seu libens, seu invita tranquille degit et ad seipsam solet colligi, ut inquit magnus Basiliius: « Mens non ad externa distracta neque sensibus per mundum diffusa, ad seipsam redit. »

Quod ante omnia per Dominum nostrum Jesum Christum et sancti ejus nominis cum fide in corde invocationem menti constantia præstatur; cooperatur autem quodammodo illi in corde per narium inspirationem methodus naturalis, atque illa in tranquillo et obscuro loco remansio, et similia.

24. Et ante illa, imo vero ante omnia talis pugna menti succedit, divinæ gratiæ cooperatione, quæ Domini nostri Jesu Christi invocationi unico Verbo, et cum mundo corde et non circumactio factæ in fide, supervenit, neque ea sola quam exposuimus methodo per narium inspirationem aut in tranquillo et obscuro loco mansione; absit: talia enim non ob aliud a sanctis Patribus sunt excogitata, quam ut, tanquam cooperantia hæc omnia ad mentis recollectionem et ad illius ad seipsam ex consueta agitatione reditum et attentionem, ut diximus, prosint. Per quæ omnia, in mente, continua, et munda, et constans oratio gignitur. Quemadmodum dicit sanctus Nilus, attentionem quam oratio inquirat, eam inventuram esse. Oratio enim attentionem, si quid aliud, subsequitur, quæ idcirco requirenda est. Atque hæc quidem dicta sunt. Tu vero, filii, qui vis vivere et cupis dies videre bonos, et in corpore tanquam sine corpore vivere, sub tali regula et amussi vive.

Quomodo oportet eum qui tranquillum est intervalum quod vesperam a diluculo separat, transire; et initium doctrinæ secundum latitudinem.

25. Occidente sole, optimum ac omnipotentem Dominum nostrum Jesum Christum postquam ad auxilium invocaveris, in lectulo sede, in cella tranquilla et obscura, et tuam mentem colligens ex externis consuetisque distractionibus ac erroribus, et in intimum cor dulce eam impellens per narium inspirationem, orationem occupa, eam nempe: Domine Jesu Christe, Fili Dei, miserere mei; simul cum spiritu congregans unitive quodammodo orationis verba, quemadmodum dicit sanctus Hesychius: « Inspirationi tuæ naris vigilantiam aduna, et nomen Jesu, et mortis quæ latere non potest, curam, et

καὶ αἰεὶ μὲν, μάλιστα δὲ κατὰ τὴν ἀποτεταγμένον καρὸν τῆς προσευχῆς, ναὶ μὴν καὶ ἐν ἀφεγγεῖ γωνίᾳ, καθήσθαι τὸν νοεῶς ἐν καρδίᾳ νήφειν ἐπιμελούμενον, καὶ μᾶλλον τὸν ἀρχάριον, ὡς οἱ ἐν πείρᾳ ὄντες τῆς τοιαύτης παμμακαρίστου ἐργασίας, θεοὶ Πατέρες καὶ διδάσκαλοι, μυσταγωγοῦσι τε καὶ διακελεύονται· ἐπεὶ περὶ τῶν ὀφθαλμῶν βλέψις, καὶ ὄρασις, πρὸς τὰ ὀρώμενα καὶ βλέπόμενα, σκεδάννυσθαι φυσικῶς καὶ διαμερίζεσθαι τὴν διάνοιαν, πεφήνασι πρόβηνοι, καὶ μέντοι τοῦ σκύλλεσθαι καὶ ποικιλλεσθαι· ταύτης δὲ συγκλεισθείσης, ὡς λέλεκται, ἐν ἡσυχίᾳ, καὶ σκοτεινῷ ὄμματι, αὐτὴ τε τοῦ μερισμοῦ, καὶ τοῦ, ὅσον ἐκ τῆς ὀράσεως καὶ βλέψεως ποικιλλεσθαι, παύεται· καὶ οὕτω γοῦν καὶ ὁ νοῦς ἐκὼν ἀκων ἀπὸ μέρους γαληνίζῃ, καὶ πρὸς ἑαυτὸν εἰλωθε συνάγεσθαι, ὡς φησὶν ὁ μέγας Βασιλεῖος· Νοῦς μὴ σκεδαννύμενος ἐπὶ τὰ ἔξω, μὴδὲ ὑπὸ τῶν αἰσθητηρίων ἐπὶ τὸν κόσμον διαχεόμενος, ἐπάεισι πρὸς ἑαυτὸν.

*Ὅτι πρὸ γε πάντων διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῆς τοῦ ἁγίου αὐτοῦ ἐνόματος μετὰ πίστεως ἐν καρδίᾳ ἐπικλήσεως τὸ ἀβέβη-
μιαστον τῷ νοῖ ἐπιχρησιγείται· σιτηρεγεί δὲ πῶς καὶ ἡ ἐν καρδίᾳ δι' εἰσπνοῆς βίνδος φυσικὴ μέθοδος, καὶ ἡ ἐν ἡσυχίᾳ καὶ ἀφεγγεῖ χώρῳ κινέεσθαι, καὶ τὰ παρόμοια.*

25. Καὶ πρὸ γε τούτων, μᾶλλον δὲ πρὸ πάντων, τὸ τοιοῦτον τῷ νῷ κατορθοῦται ἀγώνισμα, τῇ συναρσει τῆς θείας χάριτος, τῇ ἐκ τῆς μονολογιῆσεως καρδιακῆς καθαρᾶς καὶ ἀββεμιάστου ἐπικλήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν πίστει ἐπιγνομένη, ἀλλ' οὐ φύλη μόνη τῇ προεκτεθείσῃ φυσικῇ μεθόδῳ, τῇ δι' εἰσπνοῆς βίνδος, ἢ τῆς ἐν ἡσυχίᾳ καὶ σκοτεινῷ χώρῳ καθέδρας· ἀπαγε· τὰ τοιαῦτα γὰρ οὐ δι' ἕτερόν τι τοῖς θεοῖς Πατράσιν ἐπινοήθηται, ἀλλ' ἢ, ὡς συναργά πῶς ὄντα, πρὸς τὴν τῆς διανοίας ἐπισυναγωγὴν, καὶ πρὸς ἑαυτὴν ἐκ τοῦ συνήθους βεμβασμοῦ ἐπανάδῃ τε καὶ προσοχῆν, ὡς προείπομεν· δι' ὧν καὶ τῷ νοῖ τὸ διηνεκῶς, καὶ καθαρῶς, καὶ ἀββεμιάστως προσεύχεσθαι ἀποτίκτεται· ὡς φησὶν ὁ ἅγιος Νεῖλος, ὅτι προσοχῆ, προσευχῆν ζητοῦσα, προσευχὴν εὐρῆσει. Προσευχὴ γὰρ τῇ προσοχῇ, εἰ καὶ τι ἄλλο, ἔπειτα, ἐφ' ἣν σπουδασιέν. Καὶ ταῦτα μὲν ἐς τοσοῦτον· σὺ δὲ, τέκνον, θέλων ζωὴν, καὶ ἀγαπῶν ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθὰς, καὶ ἐν σώματι ὡς ἀσώματος ζῆν, ὑπὸ κανόνα καὶ στάθμην ζῆθι τοιαύτην.

Ὅπως δεῖ διέρχεσθαι τὸ ἀπὸ τῆς ἐσπέρας ἕως τοῦ ὄρθρου διάστημα τὸν ἡσυχάζοντα, καὶ ἀρχὴ τῆς κατὰ πλάτος διδασκαλίας.

25. Δύνοντος τοῦ ἡλίου, τὸν ὑπεράγαθον καὶ παντοδύναμον Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἐπικαλεσάμενος εἰς ἐπικουρίαν, κάθισον ἐπὶ σκίμπος, ἐν κελίῳ ἡσυχίᾳ καὶ ἀφεγγεῖ, καὶ συναγαγὼν σου τὸν νοῦν ἐκ τῆς ἔξωθεν συνήθους περιφορᾶς καὶ περιπλανήσεως, καὶ ἐνδον καρδίᾳ ὠθήσας ἡρέμα, δι' εἰσπνοῆς βίνδος, κράτησον τὴν εὐχὴν, ἡγουν τὸ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με· ἅμα δηλονότι τῇ πνοῇ συνεισάγων ἡνωμένως πῶς καὶ τὰ τῆς προσευχῆς ῥήματα, καθὼς φησὶν ὁ ἅγιος Ἠσύχιος· « Εἰσπνοῆ σῆς βίνδος, νήψιν ἐνισον, καὶ Ἰησοῦ ὄνομα, καὶ μελέτην θανάτου ἀλάθιτον, καὶ ταπεινωτικὴν. »

Ἄμφειν γὰρ οἶδασι τὰ ἀμφοτέρα· ἔχων μετὰ γε τῆς εὐχῆς, καὶ τῶν ἄλλων τῶν εἰρημένων σοι, καὶ μνήμην κρίσεώς τε καὶ ἀνταποδόσεως ἀγαθῶν, καὶ φαύλων πράξεων, καὶ ὀλικῶς ἐκ ψυχῆς ἡγούμενος σαυτὸν, ἀπάντων ἀνθρώπων ἀμαρτωλοῦτερον, καὶ δαιμόνων αὐτῶν ἐναγέστερον· κἀντεῦθεν, ὅπως μέλλῃς αἰωνῶς κολάζεσθαι, ἐν οἷφ δ' ἂν λογισμῶ τῶν δηλωθέντων γένηται σοι κατάνυξις, καὶ πένθος, καὶ δάκρυα, ἐν ἐκεῖνφ δῆτα καὶ πρόσμενε, ἕως ἂν μόνε ταῦτα παρέλθωσιν· εἰ δ' ἔτι οὐ κατηξίωσαι τῆς τῶν δακρῶν ὠριᾶς, ἀγώνισαι, καὶ εὖξαι ταπεινῶ φρονήματι, ἵνα κτήσῃ ταῦτα· διὰ γὰρ τούτων, τῶν μὲν παθῶν καὶ μολυσμῶν, καθαιρόμεθα, τῶν δὲ χρηστῶν καὶ σωτηρίων ἐν μεθέξει γινόμεθα, ὡς φησὶν ὁ τῆς Κλίμακος, ὅτι· « Ὅσπερ τὸ πῦρ ἀναιρετικὸν καλᾶμη·, οὕτω τὸ δάκρυον τὸ ἀγνόν, παντὸς ῥύπου φαινομένου καὶ νοουμένου. » Καὶ ἕτερος Πατήρ· « Ὁ βουλόμενος ἀποκτήσασθαι κακίας, κλαυμῶ ἀποκτᾶται αὐτάς· καὶ ὁ βουλόμενος κτήσασθαι ἀρετάς, κλαυμῶ κτᾶται αὐτάς· καὶ, ἐὰν μὴ ἔχη κατάνυξιν, γίνωσκε, ὅτι κενοδοξίαν ἔχεις· » αὕτη γὰρ οὐκ ἀφίσει τὴν ψυχὴν κατατυγῆναι. Εἰ δὲ οὐκ ἐπέλθοι δάκρυα, κᾶθησο προσέχων ἐν τούτοις τοῖς λογισμοῖς μετὰ γε καὶ τῆς εὐχῆς, ὡραν μίαν· εἴθ' οὕτως ἀναστάς, ψάλλε σὺν προσοχῇ τὸ μικρὸν ἀπόδειπνον, καὶ πάλιν καθίσας, κράτησον τὴν εὐχὴν, ὅση σοι δύναμις, καθαρῶς καὶ ἀρβρεμβάστως, δηλαδὴ ἐκτὸς μερίμνης, καὶ λογισμοῦ οἴου δὴ τίνας, καὶ τῆς ὀποιασοῦν φαντασίας, σὺν πολλῇ νηφαλιότητι, ὥρας τὸ ἥμισυ, κατὰ τὸν λέγοντα· Χωρὶς πνοῆς καὶ τροφῆς, ἔξω τῶν ἄλλων γενοῦ ἐν εὐχῇ, εἰ θέλεις μετὰ μόνου γενέσθαι τοῦ νοῦ. Εἶτα σφραγίσας· σαυτὸν τῷ τύπῳ τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, ὁμοίως καὶ τὴν σὴν κλίνην, καὶ ἐπ' αὐτὴν καθίσας, καὶ περὶ τῶν μελόντων, ἀπολύσεων, φαρμῶν, καὶ κολάσεων, εἰς ἐνοσην ἐλθῶν, τοῦ τε βουστοῦ, καὶ ἀπατηλοῦ τῶν προσκίρων· ναὶ δὴ καὶ τοῦ αἰφνιδίου καὶ κοινοῦ χρέους, ἦτοι τοῦ θανάτου· καὶ τοῦ μετὰ τὸ τέλος, καὶ πρὸ τοῦ τέλους φρικτοῦ λογοθεσίου· τῶν τε ἐπταισμένων σοι τοκαθόλου ὡς ἐν συντόμῳ διαμνημονεύσας, καὶ περὶ τούτων τὴν ἄφεσιν θερμῶς αἰτησάμενος, λογοπραγήσας τε σαυτὸν ἡκριβωμένως, ὅπως τὴν παρελθοῦσαν ἡμέραν δ-ῆλθεις, ἀναπεσοῦν, κρατῶν καὶ τὴν εὐχὴν, κατὰ τὸν λέγοντα, Ἰησοῦ μνήμη συγκοιμηθῆτω σοι, ὑπνωσον ὥρας πέντε, ἢ ἕξ· μάλ-
 λον δὲ, κατὰ τὸ τῆς νυκτὸς διάστημα, κοιμήθητι καὶ αὐτὸς τὸ ἀνάλογον.

Ὅπως δεῖ τὸν κατὰ τὸν δριβρον διέρχασθαι καιρὸν, ἀκρι καὶ τῆς πρωίας.

κς. Ἐξυπνος δὲ γενόμενος, καὶ τὸν Θεὸν δοξολογήσας, καὶ αὖθις εἰς τὴν σὴν ἀντίληψιν τοῦτον ἐπικαλεσάμενος, ἄρξαι τοπρῶτον τοῦ πρώτου ἔργου, ἦγγον τοῦ εὐχεσθαι ἐν καρδίᾳ ἀρβρεμβάστως, καὶ καθαρῶς, ἕως ὥρας μίαις· τοσηνικαῦτα καὶ γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πέφυκε τὸς ὁ νοῦς γαλήνης καὶ ἀθόρυβος. Μέντοιγε καὶ ἐντετάλμεθα, τὰ πρώτα, καὶ ἐξαίρετα θύειν τῷ Θεῷ· ἦτοι τὴν πρωτόνοτον ὡ, οἶόν τε ἀνατείνειν ἀκλινῶς, διὰ καρδ-ακῆς καθαρᾶς προσευχῆς, πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.

humilitatem. » Adjuvare enim solent hæc ambo : habes cum oratione et aliis quæ dicta sunt memoriam quoque iudicii et bonorum malorumque actuum remunerationis, et miserum quoad animam teipsum reputans, omnium hominum sceleratissimum, et ipsis dæmonibus sceliorem; ac deinde cogita futurum esse ut æterne puniaris; in quocunque autem præcedenti ratiocinio tibi superveniat compunctio, et dolor, et lacrymæ, in eo persevera, donec hæ solæ prætereant. Et si nondum hoc lacrymarum dono dignus habearis, pulsa et ora humili mente ut illud acquiras. Per hos enim dolores ac molestias purgamur, bonorum salutisque participes efficiamur, at ait Climacicus : « Quomodo ignis calamum devorat, ita lacrymæ mundæ omnes sordes, quæcunque apparent et cogitantur. » Et alius Pater : « Qui malitiam vult expellere, lacrymando eam expellit; et qui vult virtutes acquirere, lacrymando eas acquirit; atque si minus compunctionem habeas, scito te vanam de te opinionem habere. » Ea enim non sinit animam compungi. Si vero non superveniant lacrymæ, tunc iis ratiociniis attendens cum oratione persevera horam unam; deinde assurgens, psalle cum attentione, et rursus sedens, orationem occupa, quantum potes, pure ac constanter, extra sollicitudinem et quamlibet cogitationem et imaginationem, cum multa vigilantia, dimidiam horam, secundum dicentem : « Sine spiritu ac cibo, extra omnia alia, in oratione te statue, si vis cum sola mente fieri. Deinde te ipsum signans pretiosæ ac vivificantis crucis signo, signans quoque tuum lectulum, et in eo sedens, et in futurorum bonorum pœnarumque cogitationem intrans, ac simul in fragilitatis et fallaciæ temporalium meditationem, cogita quoque imminens et commune debitum, mortem scilicet, illam, quæ post finem mundi et ante finem futura est, inquisitionem; tuorumque delictorum generaliter, ut in compendio, recordatus, ac eorum ardentem condonationem postulans, rationemque de teipso accurate exigens, quomodo præteritam diem percurristi, recumbens et orationem occupans, secundum eum qui dicit : « Memoria Jesu tecum dormiat, dormi quinque horas aut sex, aut potius jaccas ipse proportionate pro noctis spatio.

Quomodo oportet diluculi tempus transire usque ad matutinum tempus.

26. Postquam autem experrectus fueris, et Deum laudaveris, eumque rursus in tuam opitulationem invocaveris, primum opus tuum incipe, nempe in corde tuo orare constanter ac pure, unam horam; tunc enim plerumque est mens tranquilla et non perturbata. Attamen et jubemur prima ac optima Deo sacrificare; scilicet primam nostram cogitationem pro posse directe extendere per puram cordis orationem ad Dominum nostrum Jesum Christum. Et dicit sanctus Nilus : « Hic oratio-

nem perficit, qui semper primam cogitationem suam omnem Deo offert. Postea autem hymnum media noctis psalle. Si vero, eo quod nondum ad perfectam tranquillitatem idoneus sis, ideo nequeas, ut diximus, primitias solvere, aut propter aliam causam, ut sæpius evenire solet iis qui tale opus aggrediuntur, et raro etiam proficientibus et nondum perfectionem assecutis: perfecti enim omnia possunt in eo qui ipsos confortat Christo; tu igitur e somno consurgens, et quantum potes, vigil effectus, psalle primo hymnum mediæ noctis cum omni attentione ac vigilantia. Deinde sedens orare et constanter in corde, ut indicatum est, horam unam; imo vero, quomodo dator bonorum præstabit tibi. Dicit enim Climacicus: « Noctie, multum temporis orationi impende; parum vero psalmodiæ; et quando dies redierit, pro tuis viribus appara teipsum. » Si autem, vel postquam ita pugnaveris, adhuc sis negligens et piger et mentem quolibet casu superveniente turbatam habeas, surgens, exergiscaris, ut nosti, orationi incumbens.

Deinde sedens, festina orare, ut ante scriptum est, perpetuo curans ut per orationem puram purissimo Deo socieris. Deinde surgens, psalle sapienter sex psalmos, psalmum quinquagesimum, et canonem quem voles. Deinde ita sedens ac vigilans, ora horæ dimidium distincta voce. Ac rursus stans laudes psalle, doxologiam consuetam, per primam horam. Ac deinde, cessa. In talem autem altitudinem erigantur quæ dicunt labia tua, ut tæe aures tantum ea audire valeant; quoniam et labiorum fructus Deo offerre jubemur; ex tota anima et cogitatione gratias agens benevolo et providenti ac sapientissimo Deo nostro, qui, secundum suam magnam misericordiam, permisit ut præcedentis noctis spatium feliciter transiremus et præsentis diei luridum cursum aspiceremus; et Deum exorans ardentem ut nobis concedat diem sine tumultu transigere, dæmoniorumque et cupiditatum tenebrosam et sævum turbinem, et ut nostri misereatur.

Quomodo oportet se gerere a tempore matutino usque ad prandium.

27. Rursus a tempore matutino usque ad prandium, quantum potes, te totum Deo offerens, eumque corde contrito orans ut tibi auxilietur infirmo, fragili, imbecilli, sic tempus transige in munda et constanti cordis oratione; legendo, rectus quidem legens psalmos, Apostolum et Evangelium; similiter faciens et in orationibus ad Dominum nostrum Jesum Christum et ad purissimam Deiparam; sedens autem in cæteris sacræ Scripturæ lectionibus. Postea autem, psalle mente consuetas horas quæ a sanctis Ecclesiæ Patribus sapientissime conformatæ sunt, tota voluntate otiositatem abigens, tanquam omnis malitiæ ma-

Καὶ λέγει ὁ ἅγιος Νεῖλος· Οὗτος προσευχὴν ἐπιτελεῖ, ὁ αἶψά τὴν πρωτόνοιαν ἐαυτοῦ πᾶσαν καρποφορῶν τῷ Θεῷ. Μετὰ δὲ ταῦτα, ψάλλε τὸ μεσονυχτικόν· εἰ δ' ἀκμὴν ἀπαγῆς ὦν πρὸς τελειοτέραν ἡσυχίαν, διὰ τοῦτο οὐ δύνασαι, ὡς εἶπομεν, ἀπάρεσθαι, ἢ καὶ δι' ἑτέραν ἰσως αἰτίαν, ὡς πολλάκις εἴωθε προσγιγνεσθαι, τοῖς ἐτι πρὸς τὴν τοιαύτην ἐργασίαν ἀρχομένοις, ναὶ μὴν, καὶ ποὺ σπανίως καὶ τοῖς προκόπτουσι, καὶ μὴπω πεφθακόσι τὸ τέλειον· οἱ γὰρ τέλειοι πάντα ἰσχύουσιν ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντι αὐτοὺς Χριστῷ· οὐ δ' οὖν ἀναστὰς ἐκ τοῦ ὕπνου, καὶ ὡς ἔχεις δυνάμειος ἀναντῆσαι; ψάλλε πρῶτον τὸ μεσονυχτικόν, μετὰ πίστεως προσοχῆς καὶ συνείσεως. Εἰθ' οὕτω καθίσας, εὗξει καθαρῶς καὶ ἀβρεμβάστως ἐν καρδίᾳ, ὡς δεδῆλωται, ὥραν μίαν· μᾶλλον δὲ, ὡς ὁ δοτήρ τῶν Βάγαθῶν παρέξει σοι. Φησὶ γὰρ ὁ τῆς Κλίμακος· « Νύκτωρ μὲν, τὰ πολλὰ τῇ προσευχῇ δίδου· τὰ δὲ βραχέα τῇ ψαλμωδίᾳ· ἡμέρας δὲ πάλιν, πρὸς τὴν σὴν παρασκευάζου δύναμιν. » Εἰ δὲ καὶ οὕτως ἀγωνισάμενος, ἐτι ὀλιγωρεῖς, καὶ ἀκηδιᾷς, καὶ τὸν νοῦν θολοῦμενον κέκτησαι ὑπὸ τινος συμβεβηκότος, ἀναστὰς, διεγέρθητι, ὡς οἶδας, ἐχόμενος τῆς εὐχῆς.

Εἶτα καθίσας, σπουδάσον εὐξασθαι, ὡς προέγραπται, ἐπιμελούμενος αἶψα, ἵνα διὰ προσοχῆς καθαρῆς, τῷ καθαρῷ ὁμιλῆς Θεῷ. Εἶτα διαναστάς, ψάλλε συνειτῶς τὸν ἐξάψαλμον, τὸν γ', καὶ κανόνα ὅσον βούλει. Εἰθ' οὕτω καθίσας, καὶ διαγρηγορίων, εὗξει εὐλιχρινῶς ὥρα; τὸ ἥμισυ. Καὶ αὖθις ἀναστὰς ψάλλε τοὺς αἶνους, τὴν συνήθη δοξολογίαν, τὴν πρώτην ὥραν. Καὶ μετὰ ταῦτα, ἀπόλυτον. Εἰς τοσοῦτον δὲ ὕψος φερέσθω τὰ διὰ τῶν σῶν χειλέων λεγόμενα, ὡς μόνον ὑπάρχειν ἀκουστὰ τοῖς σοῖς ὡσὶν· ἐπεὶ καὶ κερπύς χειλέων προσφέρειν τῷ Θεῷ ἐντετάλαμεθα· ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ διανοίας εὐχαριστῶν τῷ φιλοφρονώσῃ καὶ κηδεμόνι πανσόφῃ Θεῷ ἡμῶν, τῷ κατὰ τὸ αὐτοῦ ἀπειρον ἔλεος, ἀνέωσαντι ἡμᾶς· διαλθεῖν εὐμαρῶς τὸ τῆς παρελθούσης νυκτὸς πέλαγος, καὶ τὸ τῆς ἐνεστώσης ἡμέρας κατιδεῖν φαίδρον στάδιον· καὶ θερμῶς ὡσαύτως ἐκλιπαρῶν, ἵνα περ βραβεύσῃ ἡμῖν διαδρᾶναι ἀκυμάντως, καὶ τὸν τῶν δαιμόνων καὶ παθῶν ἀσέληνον καὶ ἄγριον λαλαπα, κατέλεθαι ἡμᾶς.

Ὅπως δεῖ πολιτεῦσθαι ἀπὸ τῆς πρωτῆς ἕως τοῦ ἀρίστου.

ζ'. Αὖθις δὲ ἀπὸ τῆς πρωτῆς ἕως τοῦ ἀρίστου, κατὰ τὸ δυνατόν σοι, ὄλο; ἕλον δὴψ Θεῷ ἀναθεῖς, καὶ τούτῳ ἐν συντετριμμένη καρδίᾳ εὐξάμενος, συναράσθαι σοι, ἀσθενεῖ, καὶ βραθύμῃ, καὶ ἀπροαιρέτῳ τυγχάνοντι, διελθε ἐν προσευχῇ καθαρᾷ καρδιακῇ καὶ ἀβρεμβάστῳ· ἐν ἀναγνώσει, ὁρθίος μὲν ἀναγινώσκων τὸ τετυπωμένον σοι ἐκ τοῦ Ψαλτηρίου, τοῦ Ἀποστόλου, καὶ τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου· ὁμῶς ποιῶν κῆν ταῖς εὐχαῖς, ταῖς πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ ταῖς εἰς τὴν ὑπέραγρον Θεοτόκον· κηδόμενος δὲ ἐν ταῖς λοιπαῖς ἀναγνώσει τῶν ἁγίων Γραφῶν. Μετὰ δὲ ταῦτα, ψάλλε νουνεχῶς τὰς συνήθεις ὥρας, αἱ ὑπὸ τῶν τῆς Ἐκκλησίας τροφίμων

πάνυ σοφῶς διετυπώθησαν, ὅλη μένει ψυχῆς ἀπαυθούμενος τὴν ἀργίαν, ὡς πάσης κακίας· διδασκαλον· καὶ μετὰ τῶν παθῶν, καὶ τὰς ἀφορμὰς αὐτῶν, κἔν μικραὶ τινες εἶναι δοκῶσι, καὶ ἀβλαβεῖς φαίνονται.

Περὶ παραφυλακῆς ἀπὸ τῆς ἀργίας· καὶ ὅτι ἀναγκαῖον τηρεῖν τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν καὶ τὸν ἡσυχάζοντα.

κη· Καθὼς λέγει ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Παραφυλάττεσθε, ὡ ἀγαπητοί, ἀπὸ τῆς ἀργίας· διότι ἐγκέκρουπται ἐν αὐτῇ ἐγνωσμένος θάνατος· καθότι χωρὶς αὐτῆς, ταῖς χερσὶ τῶν αἰχμαλωτίσαι τὸν μοναχὸν σπευδόντων, ἐμπίπτειν οὐκ ἔσται. Οὐ περὶ ψαλμῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ κατακρινεῖ ἡμᾶς ὁ Θεός, οὐδὲ περὶ τῆς τῆς προσευχῆς ἀργίας· ἀλλ' ὅτι τῇ καταλείψει τούτων, εἰσοδος γίνεται τοῖς δαίμοσιν. Ἦνίκα δ' ἂν εὐρωσι χώραν, καὶ εἰσέλθωσι, καὶ συγκλείσωσι τὸς θύρας τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν, τότε πληρώσουσιν ἡμᾶς τυραννικῶς καὶ ἀκαθάρτως, ἅτινα ὑπὸ τὴν θείαν ἀπόφασιν συνέχουσι τοὺς ἐργάτας αὐτῶν, μετὰ ἐκδικήσεως σφοδρότατης· καὶ γινόμεθα ὑποχείριοι, χάριν τῆς ἐγκαταλείψεως τῶν μικρῶν, ἅτινα διὰ τὸν Χριστὸν φροντίδος ἀξιοῦνται, ὡς γέγραπται παρὰ τῶν σοφωτάτων· Ὁ μὴ ὑποτάσσων τῷ Θεῷ τὸ ἑαυτοῦ θέλημα, ὑποταγήσεται τῷ ἀντιδίκῳ αὐτοῦ. Ὅστε ταῦτα τὰ μικρὰ σοὶ φαινόμενα, ὡς τείχη σοὶ λογισθήσονται κατέναντι τῶν αἰχμαλωτιζόντων ἡμᾶς, ὧντινων ἡ τελείωσις ἐνδοθεν τοῦ κελλίου ὑπὸ τῶν κρατούντων τὴν τάξιν τῆς Ἐκκλησίας σοφῶς τέθεινται, πρὸς φυλακὴν τῆς ἡμετέρας ζωῆς, ἐν πνεύματι ἀποκαλύψεως, ὧν ἡ κατάλειψις ὑπὸ τῶν ἀσέβων μικρὰ λογίζεται, τὴν δὲ ὑπ' αὐτῶν ζημίαν μὴ λογιζομένων. Τούτων, ἡ τε ἀρχὴ τῆς ὁδοῦ, καὶ ἡ μεσότης, ἐλευθερία ἀπαίδευτος, ἥτις ἐστὶ μήτηρ τῶν παθῶν. Κρεῖττον γὰρ ἀγωνίσασθαι μὴ ἐγκαταλείψαι τὰ μικρὰ, ἢ τόπον ζῶναι τῇ ἀμαρτίᾳ ἐν τῷ πλατυσμῷ αὐτῶν. Ταύτης γὰρ τῆς ἀκίρου ἐλευθερίας, δουλεία τὸ τέλος ἀπότομος. » Καὶ αὖθις· « Ὡ τί γλυκεῖα εἰσιν αἱ ἀφορμαὶ τῶν παθῶν! Τὰ μὲν γὰρ πάθη ἐν ὄντι δύναται τις κόψαι, καὶ τῷ μακροσμῷ αὐτῶν γαληνῆ· καὶ εὐφραίνεται ἐν τῷ παύεσθαι αὐτά. Τὰς μὲντοι αἰτίας· λιπεῖν οὐ δύναται· διὰ τοῦτο μὴ θέλοντες πειραζόμεθα, καὶ ἐν μὲν τοῖς πάθεσι, λυπούμεθα, τὰς δὲ ἀφορμὰς ἐμμένειν ἐν ἡμῖν ἀγαπῶμεν. Τὰς ἀμαρτίας· οὐκ ἐφιέμεθα, τὰς δὲ ἐπιφερούσας ἡμῖν αὐτάς αἰτίας μεθ' ἡδονῆς δεχόμεθα. Τούτου ἕνεκεν παραίτιοι γίνονται τῇ ἐνεργεῖα αἱ δευτέραι τῶν πρώτων. Ὁ τὰς ἀφορμὰς τῶν παθῶν ἀγαπῶν, ὑποχειρίως ἐστὶν ἄκων καὶ μὴ βουλόμενος· καὶ δεδούλωται τοῖς πάθεσιν. Ὁ μισῶν τὰς ἰδίας ἀμαρτίας, παύσεται ἀπ' αὐτῶν· καὶ ὁ ὁμολογῶν αὐτάς, τεύξεται ἀφέσεως. Ἀδύνατον δὲ τινι τὴν ἑξὶν τῆς ἀμαρτίας καταλείπειν, πρὶν ἔχθραν κτήσεται μετ' αὐτῆς, καὶ ἀφέσεως τυχεῖν πρὸ τῆς τῶν πλημμελημάτων ὁμολογήσεως· ἡ μὲν γὰρ ταπεινώσεώς ἐστὶν ἀληθοῦς αἰτία· ἡ δὲ, κατανώξεως, ἀπὸ αἰσχύνῃς ἀκολουθοῦσης τῇ καρδίᾳ. » Καὶ πάλιν· « Οὐκ ἔστιν ἀμαρτία ἀσυγχώρητος, εἰ μὴ ἡ ἀμετανόητος. » Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἄλις. Σὺ δὲ μετὰ τῆν τῶν εἰρημίων ὠρῶν ψαλμῶδιαν, φάγε· κρατῶν

A gistranti; ac simul cupiditates et eorum initia, quamvis parva esse videantur et innoxia.

De custodia ab otiositate; et quod necessarium est etiam eum qui tranquillus est ecclesiasticam traditionem observare.

28. Quemadmodum dicit sanctus Isaac : « Custodite vos, o charissimi, ab otiositate; quoniam in ea reconditur mors certissima; ut et absque illa in manus eorum qui monachum comprehendere festinant, incidere non licet. Non de psalvis in illa die judicabit nos Deus, neque de orationis pigritia; sed quod, eorum omissione, dæmoniis ingressus datur. Postquam autem locum invenerint et ingressi sint, et januas oculorum nostrorum concluderint, tunc nos tyrannice et impure replebunt, quomodo divina sententia suos cooperatores violentissima ultione comprehendunt; servique eorum flemus, eo quod parva omiserimus, que propter Christum cura digna sunt, ut a sapientissimis scriptum est: Qui voluntatem suam Deo non subjecerit, ab ejus adversario subigetur. Ita ut ea quæ tibi parva videntur, tanquam murti tibi reputanda sint contra eos qui nobis insidiantur, quorum perfectio intra cellulam, ab iis qui magistratum Ecclesiæ tenent, sapienter statuta est ad vitæ nostræ custodiam in spiritu revelatiōnis; quorum neglectus ab insipientibus parvi penditur, eo quod damna inde sequentia non considerant. Eorum hominum vitæ initium et medium est libertas indocta quæ cupiditatum mater est. Melius enim est conari parva non omittere, quam locum dare peccatis ea negligendo. Hujus enim intempestivæ libertatis finis est servitus. » Et rursum : « O quam dulcia sunt cupiditatum initia! Cupiditates autem quando quis recidere potest, earum amotione tranquillus fit; et lætatur, si quando cessent; causas tamen earum relinquere non potest: ideo vel invito tentamur, et cupiditatibus affligimur; principia autem earum in nobis residere malumus. Peccata non desideramus, causas vero ad ea ferentes cum gaudio suscipimus. Quapropter secundæ suæ efficaciam priorum causæ sunt. Qui cupiditatum principia diligit, iis Invitus et non volens subjectus est, et cupiditatum servus efficitur. Qui propria peccata oderit, ab iis cessabit; et qui ea confessus fuerit, condonationem inveniet. Impossibile autem est alieni peccati habitum derelinquere, priusquam odium ejus conceperit, et veniam assequi, priusquam delicta confessus fuerit; altera quidem veræ humilitatis causa est; altera compunctionis, quæ in corde ruborem consequitur. » Et rursum : « Non est peccatum irremissibile, nisi quod non corrigitur. » Sed de his satis dictum est: Tu autem post dictarum horarum psalmodiam, comedere; orationem occupans irmanducando, ut sic faciens in habitudinem venias, gratiæ virtute, incessanter grandi, juxta Domini

præceptum. De cibo autem qui corpus, juxta Creatoris ineffabilem sapientiam, nutrit, sermo paulum differatur; de eo vero qui animam sustentat ac vivificat sermo protendatur; qui cibus est, secundum sanctos, sacra et divina oratio. Et merito sane; namque æterna est corpore pretiosior.

Adhuc de oratione, et quod oportet semper orare.

29. Quemadmodum hoc corpus nostrum, si abest anima, est mortuum et foetum odorem exhalat; ita et anima, nisi se ad orationem excitet, mortua est. Et quod omni morte decet credere prius esse non orationi vacare, nos optime docet magnus ille propheta Daniel, qui mavult mori quam horæ punctum oratione privari. Docet etiam nos bene divus Chrysostomus: « Quicumque orat, cum Deo conversatur. Quantum autem sit bonum hominem cum Deo colloqui, nemo est omnium qui ignoret; verbis autem hunc honorem demonstrare nemo posset. Is enim honor et angelorum magnificum statum transcendit. » Et adhuc: « Oratio est commune angelorum simul et hominum opus. Neque est medium inter utramque naturam, quoad orationem. Ea te a brutis separat, et cum angelis conjungit. Cito aliquis in eorum agendi rationem et vitam et conversationem transibit, si totam vitam in oratione et Dei cultu ardentem impenderit. » Et adhuc: « Si diabolus animam viderit munitam virtutibus, non audet ei accedere, metuens robur ac vim quem præbent orationes, quæ magis animam nutriunt quam corpus frumentum nutrit. » Et adhuc: « Nervi animæ sunt orationes. Quemadmodum enim corpus nervis compingitur, et coagulatur, et consistit et vivit, et solidum efficitur; si quis vero eos secuierit, omnem corporis harmoniam dissolvit: sic animæ per sanctas preces harmoniam consequuntur et consistunt, et pietatis cursum feliciter currunt. Si autem te oratione privaveris, idem facies ac si piscem ex aqua exigas. Quemadmodum enim illi aqua vita est, ita tibi oratio: per eam licet aërem, quasi per aquam, transvolare, et in cælos ascendere, et ad Deum accedere. » Et adhuc: « Oratio ac postulatio homines templi Dei efficit; et quemadmodum aurum ac lapides pretiosi et marmora regum domos faciunt, ita et oratio homines templi Christi. Quodnam fieri possit majus orationis elogium quam quod nos templi Dei efficit? Et quem cæli non comprehendunt, hic in animam quæ in oratione vivit, ingreditur. » Et adhuc: « Et inde aliquis sanctæ orationis virtutem scire potest, quod Paulus, qui per omnem terram, tanquam alatus discurrit, et in carcere habitat, et flagella sustinet et mœrores, et vivit in sanguine et periculis, demones expellit, mortuos

A καὶ τὴν εὐχὴν ἐν τῇ τροφῇ, ἐν' οὕτω ποιῶν ἔλθῃ εἰς ἕξιν, σθένει τῆς χάριτος, τοῦ προσεύχεσθαι ἀδιαλείπτως, κατὰ τὴν ἐντολήν. Ἄλλ' ὁ μὲν περὶ τῆς τοῦ σώματος διακρατούσης τροφῆς, ἀβρόβητω σοφίᾳ τοῦ κτίσαντος, λόγος, μικρὸν ἀναμεινῶτω· ὁ δὲ περὶ τῆς τῆν ψυχὴν συνιστάσης, καὶ ζωούσης λόγος, προτασσέσθω· ἥτις ἐστὶ κατὰ τοὺς ἁγίους, ἡ ἱερὰ καὶ θεοποιδὸς προσευχή. Καὶ μάλα εἰκότως· ἐπαὶ καὶ ἡ ψυχὴ προτιμωτέρα τοῦ σώματος.

Ἔτι περὶ προσευχῆς· καὶ ὅτι δεῖ προσεύχεσθαι ἀεὶ.

κθ'. « Ὅσπερ τοῦτο τὸ σῶμα τὸ ἡμέτερον, ψυχῆς μὴ παρούσης, νεκρὸν ἐστὶ καὶ δυσώδες· οὕτω καὶ ψυχὴ μὴ κινούσα ἑαυτὴν εἰς προσευχὴν, νεκρὰ ἐστὶ, καὶ ἀθλία, καὶ δυσώδης. Καὶ ὅτι γε παντὸς θανάτου ἡγεῖσθαι πικρότερον προσήκει, τὸ στερηθῆναι προσευχῆς, διδάσκει καλῶς ἡμᾶς ὁ μέγας Δανιὴλ ὁ προφήτης, μᾶλλον ἐλόμενος ἀποθανεῖν, ἢ σιγγμῆ ὄρας στερηθῆναι προσευχῆς. Ἔτι διδάσκει ἡμᾶς καλῶς ὁ θεὸς Χρυσόστομος· Πᾶς προσευχόμενος, τῷ Θεῷ διαλέγεται. Ὅσον δὲ ἐστίν, ἀνθρωπογονία τῷ Θεῷ ὁμιλεῖν, ἀγνοεῖ τῶν ἀπάντων μὲν οὐδεὶς· παραστῆσαι δὲ λόγῳ τὴν τιμὴν, οὐκ ἂν τις δυναθεῖ. Αὕτη γὰρ ἡ τιμὴ καὶ τὴν τῶν ἀγγέλων ὑπεραίρει μεγαλοπρέπειαν. Ἔτι· Προσευχὴ κοινὴ ἔργον ἀγγέλων ὁμοῦ καὶ ἀνθρώπων. Καὶ οὐκ ἐτι μέσον οὐδὲν ἐκατέρας φύσεως, τότε εἰς προσευχὴν· αὕτη σε χωρίζει τῶν ἀλόγων· αὕτη σε συνάπτει τοῖς ἀγγέλοις. Ταχέως δὲ τις εἰς τὴν ἐκείνων μεταστήσεται πολιτεῖαν, καὶ βίον, καὶ διαίταν, καὶ τιμὴν, καὶ εὐγένειαν, καὶ σοφίαν, καὶ σύνεσιν· πάντα τὸν βίον ἐν προσευχαῖς, καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ λατρίᾳ σπουδάζων ἐσχοιπέσθαι. Ἔτι· Ὅταν ἴδῃ ψυχὴν ὁ διάβολος περιπεφραγμένην ἀρεταῖς, οὐ τολμᾷ γενέσθαι πλησίον αὐτῆς, δεδοικώς τὴν λαχὺν καὶ τὴν δύναμιν, ἣν αὐτὴ προσευχαὶ παρέχουσι, μᾶλλον τρέφουσαι τὴν ψυχὴν, ἢ τὸ σῶμα τὰ στίβια. Ἔτι· Νεῦρα τῆς ψυχῆς εἰσὶν αἱ προσευχαί. Ὅσπερ γὰρ τὸ σῶμα διὰ τῶν νεύρων συνέχεται, καὶ συντρέχει, καὶ ἵσταται, καὶ ζῆ, καὶ πέπηγεν· ἂν δὲ ταῦτά τις ἐκτέμῃ, πᾶσαν ἁρμονίαν διαλύει τοῦ σώματος· οὕτως αἱ ψυχαὶ διὰ τῶν ἁγίων προσευχῶν ἀρμόζονται, καὶ συνεστήχασιν, καὶ τὸν δρόμον τῆς εὐσεβείας τρέχουσιν εὐχερῶς. Ἄν δὲ τῆς προσευχῆς στερήσῃς αὐτὸν, ταῦτόν ποιεῖς, ὡσπερ ἂν εἰ τὸν ἰχθὺν ἐκ τοῦ ὕδατος ἐξήγαγας. Ὅσπερ γὰρ ἐκεῖνον ζωὴ τὸ ὕδωρ, οὕτω σοὶ προσευχὴ· διὰ ταύτης ἐστὶ τὸν ἀέρα, ὡσπερ δι' ὕδατος ἀναπνεῖναι, καὶ εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀναβῆναι, καὶ Θεοῦ γενέσθαι πλησίον. Ἔτι· Προσευχὴ, καὶ δέησις, ναοὺς Θεοῦ τοὺς ἀνθρώπους ἐργάζεται· καὶ ὡσπερ χρυσός, καὶ λίθοι πολύτιμοι, καὶ μάρμαρα ποιοῦσι τοὺς οἴκους τῶν βασιλέων, οὕτω καὶ προσευχὴ τοὺς ἀνθρώπους, ναοὺς τοῦ Χριστοῦ. Τί οὖν ἂν γένοιτο μεῖζον προσευχῆς ἐγκώμιον, ἢ ὅτι ναοὺς ἀπεργάζεται Θεοῦ; καὶ ὅν οὐ χωροῦσιν οὐρανοῖ, οὗτος εἰς ψυχὴν εἰσέρχεται ζῶσαν ἐν προσευχαῖς. Ἔτι· Κάκειθεν ἴδοι τις ἂν τὴν δύναμιν τῶν ἁγίων εὐχῶν, ὅτι Παῦλος ὁ διὰ πάσης τῆς οἰκουμένης

νης, ὡσπερ ὑπόπτερος τρέχων, καὶ δεσμοτῆριον αἰκῶν, καὶ μαστίγιας ὑπομένων, καὶ φορῶν ἄλυσιν, καὶ ζῶν ἐν αἵματι, καὶ κινδύνοις, καὶ δαίμονας ἐλαύνων, καὶ νεκρούς ἐγείρων. καὶ παύων ἀβρωσθήματα, οὐχ ἐν τούτων ἐθάρρῃσεν εἰς τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν· ἀλλὰ ταῖς προσευχαῖς ἐτείχεζε τὴν ψυχὴν· καὶ μετὰ τὰ σημεῖα, καὶ τὴν τῶν νεκρῶν ἀνάστασιν, ἐπὶ τὰς προσευχὰς ἔτρεχεν, ὡσπερ τις ὀθλήτης ἐπὶ παλαιστραν στεφάνου. Καὶ γὰρ καὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων ἡ προσευχὴ χορηγός. Ἦν γὰρ ἐπὶ δένδρων ἰσχυρὸν ἔχει τὰ ὕδατα, ταύτην ἐπὶ τοῦ βίου τῶν ἀγίων, αἱ προσευχαί. Ἔτι· Προσευχὴ, σωτηρίας ἀφορμὴ, ἀθανασίας πρόξενος, τῆς Ἐκκλησίας τεῖχος ἀβράγες, φυλακτῆριον ἄσυλον, φοδερὸν μὲν τοῖς δαίμοσι, σωτήριον δὲ τοῖς εὐσεβέσιν ἡμῖν. Ἔτι· Ὡσπερ τινὸς βασιλίδος εἰσιούσης εἰς τινα πόλιν, πάντα τὸν πλοῦτον συνακολουθεῖν ἀνάγκη, οὕτω δὴ καὶ προσευχῆς εἰσιούσης εἰς ψυχὴν, πᾶσα ἀρετὴ συνεισέρχεται. Ἔτι· Ὡσπερ ἐστὶ θεμέλιος οἰκῆ, τοῦτο ἐν ψυχῇ προσευχὴ· καὶ δεῖ ταύτην πρῶτον ὡσπερ κρηπίδα καὶ ρίζαν ἐν τῇ ψυχῇ πῆξαντας ἐποικοδομεῖν σπουδαίως, καὶ σωφροσύνην, καὶ πρόνοιαν πτωχῶν, καὶ πάντας τοὺς νόμους τοῦ Χριστοῦ. Ἔτι· Φῶς ἐστὶ διανοίας καὶ ψυχῆς, ἡ μετὰ σπουδῆς εὐχή· φῶς ἄσβεστον καὶ διηνεκές. Διὰ τοῦτο μυρίους συρφετούς λογισμῶν ἐμβάλλει ταῖς ἡμετέραις διανοαῖς ὁ πονηρός· καὶ ἄπερ οὐδέ ποτε ἐλογισάμεθα, ταῦτα συνάγων ἐν τῷ καιρῷ τῆς εὐχῆς, καταχεῖ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς. Ἔτι· Μέγα ὄπλον εὐχή· μεγάλη ἀσφάλεια. Καὶ ὁ Θεολόγος· Ἐ Μνημονευτέον Θεοῦ, ἢ ἀναπνευστέον. καὶ αὐτίς· συνεχέστερον νῆσι τὸν Θεὸν, ἢ ἀνάπνει. Καὶ ὁ ἅγιος· Ἰσαάκ· Ἐ Ἄνευ ἀειλείπτου προσευχῆς, προτεγγίσει τῷ Θεῷ οὐ δύνασαι. Καὶ· Μετὰ τὸν κόπον τῆς προσευχῆς, ποιῆσαι τῷ νοῦ μέριμναν ἑτέραν, σκορπισμὸν τῆς διανοίας ἀπεργάζεται. Καὶ· Πᾶσα προσευχὴ, ἐν ἣ μὴ μοχθήσῃ τὸ σῶμα, καὶ θλιθῇ ἐν αὐτῇ ἡ καρδία, ἔκτρομα λογίζεται· χωρὶς γὰρ ψυχῆς ἐστὶν ἐκεῖνη ἡ προσευχή. Καὶ ὁ τῆς Κλίμακος· Ἐ Προσευχὴ ἐστὶ, κατὰ μὲν τὴν αὐτῆς ποιότητα, συνουσία, καὶ ἔνωσις ἀνθρώπου καὶ Θεοῦ· κατὰ δὲ ἐνέργειαν, κόσμου σύστασις, Θεοῦ καταλλαγὴ, δακρύων μήτηρ καὶ πάλιν θυγάτηρ, ἀμαρτημάτων ἰλασμός, πειρασμῶν γέφυρα, ὀλιψέως μεσότοιχον, πολέμων θραύσις, ἀγγέλων ἔργον, ἀσωμάτων πάντων τροφή, ἡ μέλλουσα εὐφροσύνη, ἀπέραντος ἐργασία, ἀρετῶν πηγὴ, χαρισμάτων πρόξενος, προκοπῆ ἀόρατος, τροφὴ ψυχῆς, νοῦ φωτισμός, ἀπογνώσεως πέλυξ, ἐλπίδος ἀπόδειξις, λύπης λύτρωσις, πλοῦτος μοναχῶν, ἡσυχαστῶν θησαυρός, θυμοῦ μείωσις, ἔσοπτρον προκοπῆς, μέτρων ἐμφάνεια, καταστάσεως δὴλωσις, τῶν μελλόντων ἀποκάλυψις, κλέους σημασία. Προσευχὴ ἐστὶ τῷ ὄντως εὐχομένῳ, δικαστῆριον, καὶ κριτῆριον, καὶ βῆμα Κυρίου, πρὸ τοῦ μέλλοντος βήματος. Καὶ πάλιν· Οὐδὲν ἕτερον ἐστὶ προσευχὴ, εἰ μὴ κόσμου ὄρατος καὶ ἀόρατος ἀλλοτριώσις. Καὶ ὁ ἅγιος Νεῖλος· Ἐ Εἰ προσεύξασθαι ποθεῖς, ἀπόταξαι τοῖς πᾶσιν, ἵνα τὸ πᾶν κληρονομήσῃς. Ἔτι· Προσευχὴ ἐστὶν

resuscitat, infirmitates sanat, in nullo eorum con-
sistit ad hominum salutem, sed orationibus ani-
mam munivit; et post miracula et mortuorum
resurrectionem, ad orationes currebat, tanquam
athleta ad locum coronæ. Etenim et mortuorum
resurrectionis et aliorum omnium effectrix est
oratio. Quam enim in arbores virtutem habent
aquæ, eandem orationes in vitam sanctorum.)
Et adhuc : « Oratio, salutis principium, immorta-
litalis donatrix, Ecclesiæ murus inexprugnabilis,
inviolabile præsidium, dæmonibus formidandum,
nostræ vero pietati salutare. » Et adhuc : « Quem-
admodum, quando quædam regina in urbem in-
greditur, necesse est ut omnes divitiæ eam conse-
quantur, ita et, quando oratio intrat in animam,
oportet ut omnes virtutes cum ea simul intrent. »
Et adhuc : « Quod domui est fundamentum, id
est in anima oratio; et eam oportet tanquam pri-
mam basin et radicem in anima ponentes super-
ædificare ardentem et sapientiam et providentiam
mendicorum et leges Christi. » Et adhuc : « Lumen
est cogitationis et animæ oratio cum ardore facta;
lumen inextinguibile et indeficiens. Ideo innume-
ras sordes animabus nostris injicit malignus; et
quæ nunquam cogitaveramus, ea colligens ora-
tionis tempore, in animam nostram infundit. »
Et adhuc : « Fortis armatura, oratio; magna se-
curitas. » Et Theologus : « Oportet nos Dei me-
minisse et Deum aspirare. » Et rursus : « Magis
continue Deum cogita aut respira. » Et sanctus
Isaac : « Sine indeficiente oratione, Deo accedere
non potes. » Et : « Omnis oratio, in qua corpus
tuum non affliges, et cor tuum non compunges,
abortus efficitur; extra animam enim est ea ora-
tio. » Et Climacicus : « Oratio est, quoad essen-
tiam, conversatio et unio hominis ac Dei; quoad
efficaciam, mundi consistentia, Dei conciliatio, la-
crymarum mater ac rursus filia, delictorum ex-
purgatio, contra tentationes vallum, contra afflictio-
nem intermedius paries, bellorum sanatio, ange-
lorum opus, incorporalium omnium cibus, futura
lætitia, infinita operatio, virtutum fons, donorum
origo, invisibilis profectus, animæ cibus, mentis
lumen, desperationis securis, spei demonstratio,
sordium mundatio, monachorum divitiæ, pacifico-
rum thesaurus, iræ immunitio, speculorum profe-
ctus, mensurarum apparitio, tranquillitatis indi-
catio, futurorum revelatio, gloriæ significatio.
Oratio est ei qui vere orat, tribunal et iudicium
antequam futurum tribunal statuatur. » Et rur-
sum : « Nihil aliud est oratio, quam mundi visi-
bilis ac invisibilis abalienatio. » Et sanctus Ni-
lus : « Si orare desideras, omnibus renuntia, ut
omnia hæreditate recipias. » Et adhuc : « Oratio
est ascensio ad Deum. » Et adhuc : « Oratio est
conversatio mentis cum Deo. » Et adhuc : « Quem-
admodum panis est corpori cibus, et animæ vir-
tus, ita et menti spiritualis oratio cibus est. » Et
hæc quidem ita sunt. Nunc autem opportunum

est de corporali alimento, quantum ad pondus, A
quantitatem et qualitatem, breviter pro viribus ex-
ponere.

ἡ πνευματικὴ προσευχὴ, τροφή ὑπάρχει. » Καὶ ταῦτα
διαίτης, κατὰ γε σταθμὸν, ποσότητά τε καὶ ποιότητά
*De corporali regimine : quomodo is qui tranquillus
est se nutrire debet.*

30. Scriptum est : « Fili hominis, cum pondere
panem tuum manducabis ; et cum mensura aquam
tuam bibes ; ut per hæc, sufficienter nutritus vivat,
qui secundum Deum vult pugnare. » Nisi enim de-
deris, ut dicitur, sanguinem, spiritum non acci-
pies. Dicit autem et magnus Paulus : « Castigo
corpus meum, et in servitutem redigo, ne forte
postquam aliis prædicaverim, ipse reprobus effi-
ciar ⁹⁴. » Et divus David : « Genua mea infirmata
sunt a jejunio, et caro mea immutata est propter
oleum ⁹⁵. » Et Theologus : « Nulla alia re, ut malo-
rum sufferentia, Deus colitur, et lacrymis ejus
misericordia refunditur. » Et sanctus Isaac : « Quem-
admodum mater filium curat, ita Christus corpus
afflictum curat, et huic corpori perpetuo proximus
adest. » Et rursus : « In ventre saturato, non est
mysteriorum Dei cognitio. » Et : « Quemadmo-
dum iis qui in lacrymis seminant, exultationis ma-
nipuli oriuntur ; ita lætitia sequitur eam quæ
secundum Deum est corporis afflictionem. » Et
Macarius : « Qui elongat se ab omnibus deliciis,
quæ eum separant a suo Creatore. » Et rursus :
« Multis temporibus a dextris et a sinistris tenta-
tur, et duobus his modis me ipsum probans, et
accipiens ab inimico plagas innumeras, et dignus
abscondite effectus magnis remunerationibus, ex
multorum annorum longo tempore mihi expertus
sum, et in probatione et Dei gratia, hæc didici :
Nempe fundamentum omnium bonorum et animæ
ex captivitate inimici liberationem et viam ad lumen
ferentem et ad vitam duas illas rationes esse : se in
unum locum colligere, et semper jejunare, id est :
se ipsum in ventris temperantia stabilire, sapienter
ac prudenter, in immobili sede, incessanti tran-
quillitate ac Dei meditatione. Inde enim oritur
sensus subjectio ; inde mentis vigilantia ; inde
furentes cupiditates coercentur, quæ in corpore
agitantur ; inde ratiociniorum dulcedo ; inde cogi-
tationis lucidi motus ; inde ad divina opera virtutis
ardor, inde excelsæ cogitationes et delicatæ ; inde
indesinentes lacrymæ, quæ perpetuo fluunt ; inde
mortis memoria ; inde sapientia pura quæ ab omni
phantasia removetur cogitationem impediens ; inde
visus acumen et eorum quæ longe sunt cognitionis
vigor. Inde profundissimi illi mystici sensus, quos
cogitatio comprehendit, in divinatorum oraculorum
virtutes ; et interiores motus qui in anima produ-
cuntur, et discrepantia ac discretio spirituum ac
sanctarum potentiarum et veræ visionis ac vana-
rum imaginationum : inde timor viarum ac semi-

ἀνάβασις τοῦ πρὸς Θεόν. Ἔτι · Προσευχὴ ἐστὶν ἑμι-
λα τοῦ πρὸς Θεόν. Ἔτι · Ὡσπερ ὁ ἄρτος τροφή ἐστὶ
τῷ σώματι, καὶ ἡ ἀρετὴ τῇ ψυχῇ, οὕτω καὶ τοῦ νοῦ
ταύτης, ἐκθέσθαι ὡς ἐν βραχεί τοκαταδύναμιν.
*Περὶ τῆς σωματικῆς διαίτης · ἥως [1 Cor. 9] πῶς
δεῖ τρέφεσθαι τὸν ἡσυχάζοντα.*

λ. Γέγραπται · « Γιὰ ἀνθρώπου, σταθμὸν τὸν
ἄρτον σου φάγεσαι · καὶ μέτρον τὸ ὕδωρ σου πίεσαι ·
ὡς διὰ τούτων, ἰκανῶς ἔχοντος τοῦ κατὰ Θεὸν ἀγω-
νιζομένου, διαζῆν. Ἄν γὰρ μὴ ᾄδῃς, κατὰ τὴν λέ-
γοντα, αἷμα, οὐκ ἂν λάβοις πνεῦμα. Λέγει δὲ καὶ ὁ
μέγας Παῦλος · « Ὑποπιᾶζω μου τὸ σῶμα, καὶ δου-
λαγωγῶ, μὴ πως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος
γένωμαι. » Καὶ ὁ θεὸς Δαβὶδ · « Τὰ γόνατά μου
ἠσθένησαν ἀπὸ νηστείας, καὶ ἡ σὰρξ μου ἠλωϊώθη
δι' ἔλαιον. » Καὶ ὁ θεολόγος · « Οὐδὲν οὕτω τῶν πάν-
των, ὡς κακοπαθεῖα, Θεὸς θεραπεύεται, καὶ δάκρυσι
τὸ φιλάνθρωπον ἀντιδίδεται. » Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαὰκ ·
« Ὡσπερ μήτηρ κηδεταί τέκνου, οὕτω Χριστὸς κηδεταί
σώματος κακοπαθοῦντος, καὶ πλησίον ἐστὶ τοῦ σώ-
ματος αὐτοῦ διαπαντός. » Καὶ αὐθις · « Ἐν γαστρὶ
πεπληρωμένῃ γνῶσις Θεοῦ μυστηρίων οὐκ ἐστὶ. »
Καὶ · « Ὡσπερ ἔπεται τοῖς ἐν δάκρυσι σπείρουσι τὰ
δράγματα τῆς ἀγαλλιάσεως, οὕτως ἀκολουθεῖ ἡ χαρὰ
τῇ διὰ Θεὸν κακοπαθείᾳ. » Καὶ Μακάριος · « Ὁ ἀπο-
στομίσας ἑαυτὸν ἀπὸ πάσης ἡδουπάθειας, τῆς χωρι-
ζούσης αὐτὸν ἀπὸ τοῦ κτίσαντος αὐτόν. » Καὶ ἄλλιν ·
« Ἐν πολλῷ καιρῷ πειραζόμενος ἐν τοῖς δεξιῶσι ; καὶ
ἀριστεροῖς, καὶ ἑμαυτὸν δοκιμάσας ἐν τοῖς δυοῖν τρό-
ποις τούτοις πολλάκις, καὶ δεξιόμενος ἐκ τοῦ ἐναν-
τίου πληγὰς ἀναριθμήτους καὶ ἀξίωθεις μεγάλων
ἀντιλήψεων κρυπτῶς, ἐχομισάμην ἑμαυτῷ πείραν
ἐκ τῶν μακρῶν χρόνων ἐν τῶν, καὶ ἐν δοκιμασίᾳ,
καὶ Θεοῦ χάριτι, ταῦτα ἔμαθον · ὅτι ὁ θεμέλιος πάν-
των τῶν ἀγαθῶν, καὶ ἡ ἀνάκλησις τῆς ψυχῆς ἐκ
τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἡ ὁδὸς ἡ πρὸς τὸ
φῶς καὶ τὴν ζωὴν φέρουσα, οὗτοι οἱ δύο τρόποι εἰσὶ
τὸ συνάξει ἑαυτὸν εἰς ἓνα τόπον · καὶ τὸ ἀσὶ νη-
στεῦσαι · τούτέστι, τὸ κανονίσει ἑαυτὸν ἐν ἐγκρατεῖᾳ
γαστρὸς, σοφῶς καὶ φρονίμως, ἐν ἀκινήτῳ καθέδρῳ,
καὶ ἀδιαλείπτῳ σχολῇ, καὶ μελέτῃ Θεοῦ. Ἐντεῦθεν
γὰρ ἡ τῶν αἰσθήσεων ὑποταγή · ἐντεῦθεν ἡ τοῦ νοῦ
νῆψις · ἐντεῦθεν τὰ ἄγρια πάθη ἡμεροῦνται, τὰ ἐν
D·ψ σώματι κινούμενα · ἐντεῦθεν ἡ πραότης τῶν
λογισμῶν · ἐντεῦθεν αἱ τῆς διανοίας φωτειναὶ κινή-
σεις · ἐντεῦθεν ἡ πρὸς τὰ θεῖα ἔργα τῆς ἀρετῆς
σπουδὴ · ἐντεῦθεν τὰ ὑψηλὰ νοήματα, καὶ λεπτά ·
ἐντεῦθεν τὰ ἀμετρα δάκρυα, τὰ ἐν παντὶ καιρῷ γι-
νόμενα, καὶ τοῦ θανάτου ἡ μνήμη · ἐντεῦθεν ἡ σω-
φροσύνη ἡ καθαρὰ, ἡ τελειὸς ἀπέχουσα ἐκ πάσης
φαντασίας, τῆς τὴν διάνοιαν πειραζούσης · ἐντεῦθεν
ἡ ὀξυδερκία, καὶ ἡ ὀξύτης τῆς γνώσεως ; τῶν μακρῶν
ὄντων · ἐντεῦθεν τὰ βαυότερα τῶν μυστικῶν νοημά-
των, ἄπερ ἡ διάνοια καταλαμβάνει, ἐν τῇ δυνάμει
τῶν θεῶν λογίων, καὶ αἱ ἐσώτεραι κινήσεις αἱ ἐν
τῇ ψυχῇ γινόμεναι, καὶ ἡ διαφορὰ καὶ ἡ διάκρισις

⁹⁴ 1 Cor. ix, 27. ⁹⁵ Psal. cviii, 24.

τῶν πνευμάτων ἐκ τῶν ἀγίων δυνάμεων, καὶ τῶν ἀληθινῶν ἐράσεων ἐκ τῶν ματαίων φαντασιῶν· ἐντεῦθεν ὁ φόβος τῶν ἰδῶν καὶ τῶν τριῶν τῶν ἐν τῷ πελάγει τῆς διανοίας, ὁ κόπτος τὴν βῆθυσαν καὶ τὴν ἀμέλειαν, καὶ ἡ φλόξ τοῦ ζήλου ἡ καταπατούσα πάντα κίνδυνον καὶ διαβαίνουσα πάντα φόβον, καὶ ἡ θερμὴ ἡ καταφρονοῦσα πάσης ἐπιθυμίας; καὶ ἐκ τῆς διανοίας ἐξαλείφουσα ταύτην, καὶ λήθην ἐμποιοῦσα πάσης μνήμης τῶν παρερχομένων μετὰ τῶν ἄλλων· καὶ ἵνα συντόμως εἶπω, ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου τοῦ ἀληθινοῦ, καὶ ἡ χαρὰ τῆς ψυχῆς, καὶ ἡ ἀνάστασις, καὶ ἡ μετὰ τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν ἀνάπαυσις ἐντεῦθεν. Εἰ τις δὲ ἀμελήσει ἐν τοῖς δυσὶ τούτοις, γινώτω ὅτι οὐ μόνον ἐκ πάντων τῶν προειρημένων τούτων ζημιοὶ ἑαυτῶν, ἀλλὰ καὶ τὸν θεμέλιον πασῶν τῶν ἀρετῶν διασειεῖ, ἐν τῇ καταφρονήσει τῶν δύο τούτων ἀρετῶν. Καὶ ὡσπερ εἶπὼν αὐτὰ ἐν τῇ ψυχῇ, ἀρχὴ καὶ κεφαλὴ τῆς θείας ἐργασίας, καὶ θύρα, καὶ ὄδός ἡ πρὸς τὸν Χριστόν, ἐάν τις κρατήσῃ αὐτάς, καὶ ἐν αὐταῖς ὑπομείνῃ, οὕτω καὶ ἐάν τις ἀναχωρήσῃ ἐξ αὐτῶν, καὶ ἀποκηθήσῃ ἀπ' αὐτῶν, πρὸς ταῦτα τὰ δύο τὰ ἐναντία τούτων κατανατᾷ· λέγω δὴ, τὸ μετεωρισθῆναι τῷ σώματι, καὶ γαστριμαργεῖν ἀθίστως, καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ ἐν ἄλλοις· « Καὶ οἱ μὲν ἐν ταῖς ἀρχαῖς αὐτῶν βῆθυσαν καὶ χαῦνοι ὑπάρχοντες, οὐ μόνον ἐκ τῶν ἀγίων τούτων καὶ τῶν τοιούτων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἡχοῦ φύλλων δένδρου δειλοῦσι καὶ ταραττόνται· καὶ ἀπὸ μικρᾶς ἀνάγκης τῆς ἀπὸ τῆς χρείας τοῦ λιμοῦ, καὶ ἀπὸ μικρᾶς ἀσθενείας νικῶνται, καὶ ἀπαρνοῦνται, καὶ εἰς τὰ ὄπισθεν στρέφονται. Οἱ δὲ ἀληθινοὶ καὶ δοκιμοὶ, οὐδὲ ἐκ τοῦ χόρτου τῶν λσχάνων χορτάζονται· οὐδὲ διατιώμενοι βίβας βροτάνων ξηρῶν, πρὸ τῆς νενομισμένης ἰσχύος τῆς τροφῆς, καταδέχονται τινος γεύσασθαι· ἀλλὰ καὶ χαμμενοῖσιν, ἐν ἀνομίᾳ οὐκ ἀγνοῦν τὸ σῶμα· καὶ ἀμβλωποῦσιν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν, ἐκ τῆς ἄγαν κενώσεως τοῦ σώματος· καὶ δὲ ἐκ τῆς ἀνάγκης ἐγγίωσιν ἐξελεῖν ἐκ τοῦ σώματος, οὐδὲ οὕτω χεῖρα διδοῦσιν ἡτηθηναὶ καὶ πεσεῖν, ἐκ τῆς ἐβρωμένης αὐτῶν προαιρέσεως. Ποιοῦσι γὰρ καὶ ἐφρονταὶ τοῦ βιάσασθαι ἑαυτοὺς διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ· καὶ κοπιᾶν ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς αἰρούνται, ἢ τὴν πρόσκαιρον ζωὴν ἔχειν, καὶ πᾶσαν ἀνάπαυσιν τὴν ἐν αὐτῇ. Καὶ ὅταν ἐπέλθωσιν αὐτοῖς οἱ πειρασμοί, μᾶλλον εὐφραίνονται ὅτι ἐν αὐτοῖς τελειοῦνται, ἥτοι τέλειοι γίνονται. Ἄλλ' οὐδὲ ἐκ τῶν μοχθηρῶν κόπων τῶν γινομένων ἐν αὐτοῖς διατάζουσιν ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ Θεοῦ· ἀλλ' ἕως ἂν ἐκλείψωσιν ἐκ τῆς ζωῆς, προθυμοῦνται δέξασθαι γενναίως τὰς ἐπιπείρας, καὶ οὐκ ἀναχωροῦσιν, ὅτι ἐν αὐτοῖς τέλειοι γίνονται. » Τούτοις καὶ τοῖς τοιούτοις τογαροῦν καὶ ἡμεῖς στοιχοῦντες, ναὶ μὴν καὶ τῷ κελουσι, Ὁδοῦ βασιλικῆς πορεύου, μὴ ἐκκλίνης δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ, παιδιρχοῦντες, καὶ τύπον ἐκτιθέμεθ' σοι, καὶ κανόνα μετόχου, ὡς δὴτα καὶ τούτων ἔχει τὸν ὄρον.

Ὅπως δεῖ κατὰ δευτέραν, καὶ τετάρτην, καὶ ἕκτην, ἐκτελεῖν τὸν ἀγωνισμὸν.

λα. Κατὰ γὰρ τὰς τρεῖς ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος, ἤγουν δευτέραν, τετάρτην, καὶ ἕκτην, ποιεῖ διηλεκτῶ; ἐνάτας, ἥτοι ἑσθιε ἅπαξ τῆς ἡμέρας, μεταλαμβάνων ἄρτους οὐγγίων ἐξ· ἀπὸ τῶν ξηροτρόφων ἐγκρατῶ; τοῦ ἄρτου; καὶ ὕδατος, ἐξ· τριῶν ἢ

terram quæ in cogitationis pelago versantur, qui timor ignaviam et negligentiam infringit, et zeli flamma quæ omne periculum transcendit et omnem metum transgreditur; et ardor qui omnem cupiditatem despicit eamque ex cogitatione abstergit, et oblivionem inserit eorum quæ cum aliis præter-eint; et ut uno verbo dicam, sinceri hominis libertas, animæ letitia et resurrectio, et in regno cælorum cum Christo requies inde proveniunt. Si quis autem in hisce duobus negligens fuerit, sciat fore ut non modo omnibus prædictis seipsum privet, sed et omnium virtutum fundamenta concutiat, in diarum illarum virtutum contemptu. Et quem admodum eæ sunt in anima principium et caput divinæ operationis ac janua et via ad Christum, si quis eas occupaverit et in iis remanserit, ita et si quis ex iis se receperit et resilierit, duobus earum contrariis occurret; nempe corpore solcietur et gube ardentem indulgebil. » Et cætera. Et in aliis: « Et alii quidem ab initio ignavi et negligentes, non solum ex his ac talibus pugnis, sed ex arboris foliorum strepitu tremunt ac turbantur; et parva ea quæ ex famis incommodo oritur, necessitate et parva infirmitate superantur et dejiciuntur et retro vertuntur. Sinceri autem et probati, ne olerum quidem sæno satiantur; neque siccarum herbarum radicibus nutriti, ante statutam cibi horam, aliquam earum audent gustare. Sed humi recumbunt in infirmitate et debilitate corporis; et bebantum visum habent eorum oculi, eo quod eorum corpus nimis vacuum est. Et si ex necessitate in eo sunt ut e corpore exeant, ne tunc quidem dant manus ut superentur ac succumbant, adeo valida est eorum voluntas. Cupiunt enim ac volunt sibi vim inferre propter Dei amorem; et torqueri pro virtute malunt quam fluxam vitam habere et omnem suam requiem in ea ponere. Et quando superveniunt illis tentationes, magis lætantur quod per eas perficiantur, et perfecti fiant. Sed neque ex duris quas in seipsis experiuntur, molestiis, in Dei dilectione dubitant. Sed donec ex vita egressi sint, cupiunt labores generose suscipere neque cedunt, quia fiunt in iis perfecti. » Iis igitur ac talibus inhaerentes et nos, et ei obedientes qui dixit: « Regia via incede, ne declines a dextris et a sinistris; » et exemplar exponimus tibi, et regulam quæ medium tenet; quæ quidem hos limites habet.

Quomodo oportet eum qui pugnat ei secunda et quarta et sexta die vinci.

31. Tribus hebdomadis diebus, scilicet secunda, quarta et sexta, nonas fac perpetuo, id est, se vel comede, pane vescens, sex uncis; ex siccis cibis sume quantum sufficiat; et aqua, si velis, tres aut quatuor celices bibe; canonem sequens sancti et

apostolorum qui ait : « Si quis episcopus aut presbyter, aut diaconus, aut lector, aut psaltes sacram Paschatis quadragesimam non jejundet, aut quarta die, aut parasceve, deponatur; nisi tamen corporis infirmitate impediatur. Si autem laicus sit, excommunicetur; » secunda autem dies deinceps a sanctis Patribus statuta est.

Quomodo oportet tertia et quinta die vesci.

32. In duobus rursus diebus, nempe tertio et quinto, bis per diem manduca : in prandio quidem sex uncias panis sumens; ex coelo temperanter comedens et quaedam olera, bibens vinum cum aqua mistum, usque ad tres aut quatuor calices, si velis; sub vesperam autem, sume tres uncias panis, et quaedam sicca, et fructus quosdam; sumo vinum cum aqua, unum calicem, aut duos, sed non plures, quando te urget sitis violenta. Vehementer enim sitis cooperatur et in lacrymis, sociam habens vigiliam, ut ait Climacicus : « Sitis ac vigilia cor affixerunt; corde autem afflicto, exsilierunt lacrymae. » Et beatus Isaac : « Propter Deum siti, ut te adimpleat sua dilectione. » Si vero his duobus diebus una vice comedere malis, optime facies. Etenim prima et mater et radix et fons et fundamentum omnium honorum est jejunium et temperantia. Dicit autem quidam ex profanis : Elige optimam vitam; dulcem autem eam faciet consuetudo. » Et magnus Basilus : « Ubi est electio, nullum adest obstaculum. » Et alius sanctus : « Principium fructus est flos, et principium actus, temperantia. Sed haec forte iis qui ea sequi volent, difficilia videbuntur, imo vero impossibilia; qui vero ex iis florentem fertilitatem cogitabit, et intuebitur quantam gloriam generare soleant, tractabilia ea judicabit, et Domini nostri Jesu Christi gratia et proprio pro viribus ardore, facillima verbis et operibus proclamabit, ac iis sanctionem signabit. » Et dicit sanctus Isaac : « Panis simplex in pura mensa animam comedentis ab omni cupiditate emundat. » Et : « A mensa jejunantium et vigilantium et afflictorum in homino sume tibi vitae remedium, et suscita mortui animae tuae inceptam; quia dilectus recumbit in medio eorum, cibos sanctificans, eorumque amaritudinem in ejus ineffabilem dulcedinem transmutat. Spirituales autem et caelestes ejus ministri obumbrant eos et sancta eorum alimenta. » Et : « Odor jejunantis dulcissimus, et occursum ejus laetificat discernentium corda. » Et : « Clarissima est Deo temperantis vita. »

οὐτῶν βρώματα. » Καὶ · « Ὁσμὴ νηστευτοῦ ἡδυτάτη καὶ ἀγνικῶν. » Καὶ · « Προσφιλέης τῷ Θεῷ ἡ διαγωγή τοῦ ἐγκρατοῦς. »

Quomodo oportet Sabbato vesci; et de vigiliis, quomodo earum tempore oportet comedere.

33. Quovis Sabbato, excepto majore, oportet te bis comedere, ut significatum est pro te. Ita et

τεσσάρων ποτηρίων, εἰ βούλει· ἐπόμενος τῷ ξῷ κανόνι τῶν ἀγίων ἀποστόλων, θεοπίθοντι· « Ἐἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ἀνακνώστης, ἢ ψάλτης, τὴν ἀγίαν Τεσσαρακοστὴν τοῦ Πάσχα οὐ νηστεύει, ἢ τετράσα, ἢ παρασκευῆν, καθαιρέσθω· ἐκτός ἐἰ μὴ εἰ ἄσθενειαν σωματικὴν ἐμποδίζοιτο. Ἐἰ δὲ λαϊκὸς εἴη, ἀφοριζέσθω. Ἡ δὲ γὰρ δευτέρα ἐσῴυτερον τοῖς θεοῖς Πατρᾶσι κεκανόνισται. »

Ὅπως δεῖ τρέφεσθαι κατὰ τρίτην καὶ πέμπτην.

λβ'. Ἐν δὲ ταῖς δυοῖς πάλιν ἡμέραις, δηλαδὴ τῆς τρίτης καὶ τῆς πέμπτης, δι· ἔσθιε τῆς ἡμέρας· κατὰ μὲν τὸ γεῦμα τρεφόμενος ἄρτου οὐγγίαις ἕξ· ἀπὸ ἐψήτου ἐγκρατῶς· καὶ τινος τῶν ζηροτρόφων μετέχων καὶ οἴνου μεμιγμένου σὺν ὕδατι, ζῖσι, εὐχρηστῆς, ποτηρίων τριῶν ἢ τεσσάρων· κατὰ δὲ τὴν ἐσπέραν, ἀπογευόμενος ἄρτου οὐγγίας τρεῖς, καὶ τινος τῶν ζηροφάγων, ἢ ὀπωρῶν τινῶν· οἴνου τε σὺν ὕδατι, ποτηρίου ἑνός, ἢ τὸ πολὺ δύο, δίψης πολλῆς ἐπικρατούσης σε. Σφόδρα γὰρ συνεργεῖ ἡ δίψα καὶ ἐν τοῖς δάκρυσι, σὺνοικον ἔχουσα καὶ τὴν ἀγρυπνίαν, ὡς φησὶν ὁ τῆς Κλίμακος· « Δίψα καὶ ἀγρυπνία ἐξέθλιψαν καρδίαν· καρδίας δὲ θλιβεῖσθαι, ἐξεπήδησαν ὕδατα. » Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Διὰ Θεὸν δίψησον, ἵνα σε ἐμπλήσῃ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ. »

Ἐἰ δὲ γὰρ καὶ ἐν ταῖς δυοῖς ταύταις ἡμέραις προκρινεῖς τὸ μονοφαγεῖν, ἄριστα διαπράξεις. Ἐπεὶ καὶ πρώτη, καὶ μήτηρ, καὶ ρίζα, καὶ πηγὴ, καὶ θεμέλιος πάντων τῶν καλῶν ἢ νηστεία καὶ ἡ ἐγκράτεια πένφυκε. Λέγει δὲ καὶ τις τῶν ὁυραθεν· Ἐλοῦ βίον ἄριστον. Ἡδὺν δὲ αὐτὸν ἡ συνήθεια ποιήσει. Καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· Ὅπου πραΰρεις, τὸ κοιλίον οὐδὲν. Καὶ ἕτερος τῶν θεοφόρων· Ἀρχὴ καρποφορίας, ἀνθος· καὶ ἀρχὴ πρακτικῆς, ἐγκράτεια. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἴσως καὶ τὰ τούτοις ἐπίμενα δίδει τισὶ δυσχερῆ, ναὶ μὴν τάχα καὶ ἀδύνατα· ὁ δὲ τὴν ἐκ τούτων ἐπιανοῦσαν ἐπικαρπίαν ἀναλογιζόμενος, καὶ ὅσον ἤλικον κλέος ἀπογεννᾶν εἰώθασιν ἐνοπριζόμενος, εὐχερῆ ταῦτα κρινεῖ, καὶ τῆ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ βοηθείᾳ, καὶ τῆ οἰκείᾳ κατὰ δύναμιν σπουδῇ, ῥᾶστα καὶ λόγοις καὶ ἔργοις κηρύξει, καὶ τὸ κύρος τούτοις ἐπισφραγίσαι. Καὶ λέγει ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Ἄρτος εὐτελής ἀπὸ τραπέζης ἀγνοῦ, ἀγνίζει τὴν ψυχὴν τοῦ ἐσθίουτος ἀπὸ παντὸς πάθους. »

Καὶ· « Ἀπὸ τραπέζης νηστευόντων, καὶ ἀγρυπνούντων, καὶ κοπιώντων ἐν Κυρίῳ, λάβε σεαυτῷ φάρμακον ζωῆς, καὶ διέγειρον τῆς ψυχῆς σου τὴν θνήξιν· οὗτοι ὁ ἡγαπημένος ἀνακέκλιται ἐν μέσῳ αὐτῶν, ἀγιάζων τὰ βρώματα, καὶ τὸ πικρὸν τῆς κακουχίας αὐτῶν, μεταβάλλει εἰς τὴν γλυκύτητα αὐτοῦ τὴν ἀνεκδιήγητον. Οἱ δὲ πνευματικοὶ καὶ ἐπουράνιοι λειτουργοὶ αὐτοῦ ἐπισκιάζουσιν αὐτοῦ· καὶ τὰ ἅγια λειτουργοὶ αὐτοῦ ἐπισκιάζουσιν αὐτοῦ· καὶ τὰ ἅγια κωμῶν αὐτῶν. »

Ὅπως δεῖ τρέφεσθαι κατὰ Σάββατον· καὶ περὶ ἀγρυπνιῶν· καὶ ὅπως δεῖ ἐσθίειν κατὰ τὴν κωμῶν αὐτῶν.

λγ'. Ἐν δὲ γὰρ παντὶ Σαββάτῳ, πλὴν τοῦ μεγάλου, ἔσον σε διαφαγεῖν, ὡς προτετύπωται ἐν τῇ τρίτῃ καὶ

τῆ πέμπτη, διὰ τε τὸν ἔρον τῶν ἱερῶν κανόνων, καὶ διὰ τὸ, δεῖν ἔχειν σε ἐν πάσαις ταῖς τοῦ ἔλου ἐνιαυτοῦ Κυριακαῖς, πλὴν τῆς κατὰ τὴν Τυροφάγον ἀγρυπνιας· εἰ μὴ που πρόσσει τις ἀγρυπνίας τῶν Δεσποτικῶν μεγάλων ἑορτῶν, ἢ τινος τῶν μεγίστων ἀγίων· ἵνα ποιήσας ἐκείνην, ἐάσῃ τὴν τῆς Κυριακῆς· ὁμως κἄν οὕτως, ἢ οὕτως, δις ἑσθιε κατὰ τὰ Σάββατα. Χρήσιμον δὲ, ἀεὶ ἐκδιάζεσθαι σε εἰς τὴν τῆς νυκτερινῆς ἀγρυπνιας ἐργασίαν· ἔθεν καὶ μετὰ τῆς κατὰ συγκυρίαν ἐπελθούσης μέσον τῆς ἑβδομάδος ἀγρυπνιας, λυσιτελέστατόν σοι ποιεῖν καὶ τὴν τῆς Κυριακῆς, καὶ μέγα σοι τὸ κέρδος ἐψεται τάχιστα· μάλλον δὲ, οὕτω βραχέστατον πρώτμον τοῦ φῶς σου, κατὰ τὸ εἰρημένον· « Καὶ τὰ ἱμάτιά σου [ἐν ἄλλ. ἱμάτια σου] ταχὺ ἀνατελεῖ. » Φησὶ δὲ καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Ἐκάστῃ ἀγῶνι τῆς ἀμαρτίας καὶ τῆς ἐπιθυμίας, ὁ κόπος τῆς ἀγρυπνιας καὶ τῆς νηστείας ἐστὶν ἡ ἀρχή, καὶ μάλιστα τῷ ἀνταγωνιζομένῳ πρὸς τὴν ἐν ἡμῖν ἐνδον ἀμαρτίαν· καὶ τὸ σημεῖον τοῦ μίσους τῆς ἀμαρτίας, καὶ τῆς ἐπιθυμίας αὐτῆς. ἐκ τούτου ὀράται τοῖς ἀνταγωνιζομένοις πρὸς τὸν ἀόρατον πόλεμον τοῦτον. Καὶ πᾶσαι σχεδὸν αἱ τῶν παθῶν προσβολαὶ ἀπομειοῦσθαι ἐν τῇ νηστείᾳ ἄρχονται. Καὶ μετὰ ταύτην, ἡ ἀγρυπνία τῆς νυκτὸς συνεργεί πρὸς τὴν ἀσκησιν. Ὁ ἐν πάσῃ τῇ ζωῇ αὐτοῦ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς συζυγίας ταύτης ἀγαπῶν, οὗτος φίλος τῆς σαφροσύνης γίνεται· καθὼς ἡ ἀνάπαυσις τῆς γαστρὸς, ἀρχὴ πάντων τῶν κακῶν, καὶ ἡ χανόντης τοῦ ὕπνου, ἡ ἐξάπτουσα τὴν ἐπιθυμίαν τῆς πορνείας· οὕτως ἡ ὀδὸς τοῦ Θεοῦ ἡ ἀγία, καὶ πάσης ἀρετῆς ὁ θεμέλιος, ἡ νηστεία ὑπάρχει, καὶ ἡ ἀγρυπνία, καὶ ἡ ἐργήγορσις ἐν τῇ λειτουργίᾳ τοῦ Θεοῦ. » Καὶ αὐθις· « Ψυχὴ ἡ· σιλιθωθεῖσα τῇ τοῦ Θεοῦ μνήμῃ, καὶ τῇ ἀκουσίῳ ἀγρυπνίᾳ, νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἐκεῖ οἰκοδομεῖ ὁ Κύριος ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς, νεφέλην σκεπάζουσαν αὐτὴν ἐν ἡμέρᾳ, καὶ φωτὶ πυρὸς διαυγάζει [Ἰσ. ἡ, φωτισμὸν πυρὸς διαυγάζοντα, ἡ, διαυγάσει] τὴν νύκτα· καὶ ἑσθὲν τοῦ γνόφου αὐτῆς φῶς λάμψει. » Ἐτι· « Ἐκλεξαι σεαυτῷ ἐργασίαν τρυφῆς, ἀγρυπνίαν διγνεχὴ τὴν ἐν νυκτὶ· ἐν ἣ ἀπεδύσαντο οἱ Πατέρες πάντες τὸν παλαιὸν ἀνθρώπον, καὶ ἠξιώθησαν τοῦ ἀνακαινισμού τοῦ νοῦς. Ἐν ταῖς ὥραις ταύταις αἰσθάνεται ἡ ψυχὴ τῆς ζωῆς ἐκείνης τῆς ἀθανάτου· καὶ ἐν τῇ αἰσθήσει αὐτῆς, ἀποδύεται τὸ σκότος τῶν παθῶν, καὶ ὑποδέχεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. » Καὶ πάλιν· « Τίμησον τὴν ἐργασίαν τῆς ἀγρυπνιας, ἵνα εὐρῆς παράκλησιν ἐν τῇ ψυχῇ σου. » Ἐτι· « Μὴ νομίσης, ὡ ἀνθρώπε, ὅτι ἐν πάσῃ τῇ ἐργασίᾳ τῶν μοναχῶν, ἔστι τις διαγωγὴ, μείζων τῆς ἀγρυπνιας τῆς νυκτερινῆς. » Καὶ· « Μοναχὸν διαμένοντα ἐν τῇ ἀγρυπνίᾳ, μετὰ διακρίσει τοῦ νοῦς, τοῦτον μὴ ἴδῃ ὡς σαρκοφόρον· τάξῃ γὰρ ἀγγελικῆς ὡς ἀληθῶς τοῦτο τὸ ἔργον. » Ἐτι· « Ψυχὴ ἐν τῇ διαγωγῇ ταύτῃ τῇ ἀγγελικῇ τῆς ἀγρυπνιας κοπιῶσα, οφθαλμοὺς χερουδικοὺς ἔξει, τοῦ διαπαντὸς ἀτενίζειν, καὶ κατοπτεῖν τὴν ἐπουράνιον θεωρίαν. » Ταύτας δὲ, ἦτοι τὰς ἀγρυπνίας, διανύεις ἐν προσευχῇ, ψαλμωδίᾳ καὶ ἀναγνώσει, καθαρῶς καὶ ἀβρεμβάστως, καὶ μετὰ κατα-

quinta, propter definitionem sanctorum canonum, et quia oportet ut te omnibus universi anni Dominicis possideas, servata tamen per tyrophagiam vigilia; nisi adjiciatur quaedam magnarum Domini festivitatum aut alicujus ex maximis sanctis: ut eam celebrans, Dominicae vigiliam relinquant. Attamen quidquid sit, bis per Sabbata vescere. Utile est autem tibi vim inferre ad nocturnae vigiliae opus. Unde et si casu in media hebdomade supervenerit vigilia, utilissimum tibi est vigiliam quoque Dominicae agere, et magnum tibi lucrum quam citissime subsequetur; imo vero, ita frangetur matutinum lumen tuum, ut dictum est: « Et vestimenta tua brevi orientur (in aliis: sanationes tuae). » Dicit autem et sanctus Isaac: « Cullibet in peccata et cupiditates certamini principium est vigiliae et jejunii labor, et praesertim ei qui in peccata interius pugnat. Et signum odii peccatorum et concupiscentiae ipsius, ex hoc manifestum est iis qui ad hoc invisibile bellum accinguntur. Et omnes fere cupiditatum impetus imminui in jejunio incipiunt. Et post jejunium, noctis vigilia ad exercitium cooperatur. Qui in omni vita sua hujus conjunctae disciplinae jugum diligit, hic prudentiae amicus efficitur: quem admodum ventris deliciae omnium malorum principium sunt, et somni abundantia quae fornicationis concupiscentiae favet: ita via Dei sancta et omnis virtutis fundamentum jejunium est et vigilia, et fervor in Dei cultu. » Et rursum: « In anima quae Dei memoria splendet, et insomni vigilia, die ac nocte: ibi Dominus aedificat, ad ejus securitatem, nubem eam die obumbrantem, et ignis lumen noctem illuminans: et in ejus tenebris lux splendet. » Et adhuc: « Elige tibi deliciarum operationem vigiliam in noctibus continuam: in qua exuerunt omnes Patres veterem hominem, et digni effecti sunt mentis renovatione. Per illas horas recordabitur anima vitae immortalis; et in hujus recordatione exuet cupiditatum tenebras, et suscipiet Spiritum sanctum. » Et rursum: « Honora vigiliae operationem, ut in anima tua consolationem invenias. » Et adhuc: « Ne credas, o homo, in omnium monachorum operatione actum aliquem meliorem esse quam nocturna vigilia est. » Et adhuc: « Monachus qui in vigilia cum mentis discretionem perseverat, ne intuearis eum tanquam carne indutum angelici enim ordinis hoc est opus. » Et adhuc: « Anima, in hac agendi ratione angelica, in vigiliae scilicet afflicta, oculos cherubinos habebit, ut perpetuo contempletur et perscipiat spectacula caelestia. » Has autem vigiliis in oratione transigis, in psalmodia et lectione, pure et constanter et cum compunctione, solus, aut cum pio et moribus consimili conventu. Fac autem post omnem tuam vigiliam parvam refectionem, propter laborem vigilia adductum, comedendo et bibendo, coenae tempore: nempe comede tres uncias panis; adde nonnihil siccicibi, quod tibi sufficiet: bibe vinum cum aqua, tres calices. Vide autem ne in diem nona vigiliam

habens, propter vigiliam so tasse, nonam solvas. Hoc enim oportet facere, et illud non omittere. Reflectionem enim, finita vigilia, præsens sermo ut facias præscripsit.

δεικνόν· ἤγουν φάγε ἄρτον οὐγγίαις τρεῖς· παράθεμά τι ξηρότερον, τὸ ἱκανόν σοι· πίε καὶ οἶνον σὺν ὕδατι, ποτήρια τρία. Ὅρα δὲ μὴ πως εἰ; ἡμέραν ἐνάτης, ἔχων ἀγρυπνίαν, διὰ τὴν ἀγρυπνίαν ἰσως, καταλύσης τὴν ἐνάτην. Τοῦτο καὶ γὰρ δεῖ ποιῆσαι, κίχκεινο μὴ ἀφιέναι. Τὴν γὰρ παράκλησιν, τελειώσης τῆς ἀγρυπνίας, διωρίσαστο ὁ λόγος; ποιεῖν σε.

Quomodo oportet Dominicis vesci: et de nonnullis aliis: ad hoc, de molestia et humilitate.

31. Similiter et Dominicis omnibus bis per diem comede, quemadmodum et Sabbatis: ea autem regula ita firma observetur, absque infirmitate; a sanctis enim Patribus hi dies concessi sunt et soluti, ex longa consuetudine et quibusdam causis recentioribus, divinis dicimus aut etiam aliis. His enim diebus neque una tantum vice manducamus, neque siccos cibos comedimus: sed omnia utilia et irprehensibilia et olera accipimus: temperanter tamen, et cum determinata quantitate: semper enim optimum est in omnibus temperantes esse. In corporalibus enim infirmitatibus, ut diximus, non erubescences omnia utilia accipere debemus, et quæ legitime corpus nostrum sustinere possunt: cupiditatum enim, non corporum interfectores esse divini Patres nos docuerunt. Similiter decet te ex omnibus statutis, quæ nempe ea indulgentia remittuntur, paululum degustare, in gloriam Dei et in gratiarum actionem et ad vitandam superbiam. Quidquid autem superfluum est repellas. « Rerum autem penuria, ut inquit sanctus Isaacus, docet hominem invitum ac nolentem, sobrietatem servare; quoniam, cum abundantiam et copiam eorum accipimus, nos ipsos cohibere non possumus. Ne corporalem requiem diligas. Anima enim quæ Deum diligit, secundum pium Isaacum, in Deo solo requiem possidet. » Potius vero cum labore ac molestia et humilitatem elige. Labor enim et humilitas, ut scribit quidam sanctus, Jesum possident.

Quomodo oportet vesci per sanctas Quadragesimas, ac in primis per magnam Quadragesimam.

35. De vitæ genere et ordine, per sanctas Quadragesimas sequendis, superfluum ducimus minutim ac specialiter disserere. Quemadmodum enim præindicatum est tibi vivendum esse diebus quibus novus facis, ita et tibi operari licet per sanctas Quadragesimas, exceptis Sabbatis et Dominicis. Imo vero, si possibile est, et accuratius et vigilantius, ac præcipue per sanctam et magnam Quadragesimam, quippe quæ sit totius anni decimatio, et certaminum per Domini divinam et illustrem Resurrectionis diem, iis qui secundum Christum vice-rint, præmia præbeat.

De dijudicatione, in specie, et quod mediocri operationi non est honor; et de subjectione.

36. Præter ea iisque similia oportet te cum

Ὅπως γρη ἐσθλιεν κατὰ τὰς Κυριακάς· καὶ περὶ ἑτέρων τιῶν· πρὸς δὲ, καὶ κόπου, καὶ ταπεινώσεως.

λδ'. Ὅμοίως δὲ κὲν ταῖς Κυριακαῖς ἀπάσαις, δις ἐσθιε τῆς ἡμέρας, ὡσπερ δὴ καὶ ἐν τοῖς Σάββασιν· αὕτη δὲ ἡ διατύπωσις, οὕτω σῶα τηρεῖσθω, χωρὶς ἀσθενείας· ναὶ μὴν καὶ τῶν τοῖς θεοῖς Πατέρισιν ἐκκεχωρημένων, καὶ ἀπολελυμένων ὡσανεὶ ἡμερῶν, ἐκ μακρᾶς συνηθείας, καὶ αἰτιῶν τινων καινοτέρων, ἐνθέων, φαμέν, ἢ καὶ ἐναντιῶν. Ἐν μὲν γὰρ ταῦταις, οὕτε μονοφαγοῦμεν, οὕτε ξηροτροφοῦμεν· ἀλλὰ πάντων τῶν χρησίμων καὶ ἀνεπιλήπτων, καὶ λαχάνων μετέχομεν· ἐγκρατῶς μέντοι, καὶ μετὰ τῆς διορισθείσης ποσότητος· ἀεὶ γὰρ ἄριστον, τὸ ἐν πᾶσιν ἐγκρατεῦσθαι. Ἐν δὲ γε ταῖς σωματικαῖς ἀσθενείαις, ὡς ἐφημεν, ἀνευρυθριάστως μεταληπτέον ἀπάντων τῶν χρησίμων, καὶ συνιστώντων τὸ σῶμα νομίμων· παθοκτόνους γὰρ, οὐ σωματοκτόνους; ἡμᾶς ὑπάρχειν, οἱ θεοὶ Πατέρες ἐδίδιξαν. Ὡσαύτως εἰκόσ σε, καὶ ἐκ πάντων τῶν δεδογμένων, ἦτοι ἔσθ ἐφεῖται τῷ ἐπαγγέλματι, μικρὸν ἀπογεύεσθαι, εἰς δόξαν καὶ εὐχαριστίαν Θεοῦ, καὶ διὰ τὸ ἄτυφον· ἀποστρέφου δὲ καὶ τὰ περισσά. « Ἡ γὰρ σπάνις τῶν πραγμάτων, ὡς φησὶν ὁ ἅγιος Ἰσαάκ, διδάσκει τὸν ἄνθρωπον ἄκοντα, καὶ μὴ βουλόμενον, τὴν ἐγγράμτειαν; ἐπεὶ, ὅταν εὐθηνίαν καὶ ἄδειαν λάβωμεν τοῦτων, οὐ δυνάμεθα ἑαυτοὺς κατέχειν. Σωματικὴν ἀνάπαυσιν μὴ ἀγαπήσῃς. Ψυχὴ γὰρ ἡ τὸν θεὸν ἀγαπῶσα, κατὰ τὸν ὅσιον πάλιν Ἰσαάκ, ἐν τῷ θεῷ καὶ μόνῃ τὴν ἀνάπαυσιν κέκτηται. » Μᾶλλον δὲ σὺν κόπῳ καὶ κακουχίᾳ καὶ τὸ ταπεινὸν ἐκλέγου. Ὅ γὰρ κόπος, καὶ ἡ ταπεινώσις, γράφει τις τῶν ἁγίων, κτῶνται τὸν Ἰησοῦν.

Ὅπως δεῖ διατιῶσθαι καὶ πολιτεῦσθαι κατὰ τὰς ἁγίας Τεσσαρακοστὰς, καὶ μᾶλλον κατὰ τὴν μεγάλην.

λε'. Περὶ δὲ γε διατήρης, ἰσως καὶ πολιτείας τῆς ἐν ταῖς ἁγίαις Τεσσαρακοσταῖς, περισσὸν ἠγοῦμεθα λεπτομερῶς καὶ ἰδίως διεξηγησέμεν. Ὡς γὰρ προδιώρισται τελεῖν σε, ἐν αἷς ἡμέραις ποιεῖς ἐνάτας, οὕτω θέμις καὶ ἐν ταῖς ἁγίαις Τεσσαρακοσταῖς ἐργάζεσθαι, πλὴν τῶν Σαββάτων καὶ τῶν Κυριακῶν. Μᾶλλον, εἰ δυνατόν, καὶ ἀκριθέστερον, καὶ νηφαλιώτερον, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην Τεσσαρακοστὴν, ὡς ἀποδεκᾶτως οὖσαν τοῦ οἴου ἐνιαυτοῦ, καὶ τὰ βραβεῖα τῶν ἀγῶνων, διὰ τῆς ἁεποτικῆς καὶ θείας ὀναττασίμου καὶ λαμπροφύρου ἡμέρας, τοῖς κατὰ Χριστὸν Ἰησοῦ νικηταῖς παρέχουσαν.

Περὶ διακρίσεως, ὡς ἐν μέρσι, καὶ ὅτι τῇ ἐμμέτρῳ ἐργασία, τιμὴ οὐκ ἔστι· καὶ περὶ ὑποταγῆς.

λς'. Πλὴν καὶ ταῦτα, καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια,

ζῶῃ μετιέναι σε μετὰ ἀκριβοῦς διακρίσεως, πρὸς τὴν τοῦ διπλοῦ ζῶου συμφωνίαν, καὶ εἰρηναίαν κατάστασιν. « Μετὰ γὰρ σφίρας, φησὶν, οἰκοδομεῖται οἶκος· καὶ μετὰ συνέσεως ἀνορθοῦται· καὶ αἰσθήσεως ἐμπλάται τὰ ταμεῖα, παντὸς πλοῦτου τιμίου καὶ καλοῦ. » Γράφει δὲ καὶ ὁ θεῖος Θαλάσσιος· « Ἡ μετὰ λόγου εὐδιάκριτος ἔνδεια καὶ στενότης, βασιλικὴ ἐστὶν ὁδός· ὥστε ὁ ἀδιάκριτος ὑπωπιασμός, ἢ ἡ ἄλογος συγκατάθεσις, ἀσύμφορά εἰσιν, ὡς ἐκατέρωθεν παρὰ λόγον γινόμενα. » Καὶ ὁ ὁσιος Ἰσαάκ· « Ἐπιταί τῇ ἀνέσει τῶν μελῶν, ἢ τῶν λογισμῶν ἔκστασις καὶ φύρσις· καὶ τῇ ἀμέτρῳ ἐργασίᾳ, ἀκηδία· καὶ τῇ ἀκηδίᾳ, ἔκστασις· διαφέρει δὲ ἔκστασις ἐκστάσεως· τῇ μὲν γὰρ πρώτῃ ἐκστάσει ἔπιταί ὁ πόλεμος τῆς πορείας· τῇ δὲ δευτέρᾳ, ἢ τοῦ ἰδίου ἡσυχαστηρίου κατάλειψις, καὶ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον μετακίνησις· τῇ δὲ ἐμέτρῳ καὶ ἐπιπόνω, διαμενουσῇ ἐργασίᾳ, τιμὴ οὐκ ἐστὶ τούτων δὲ ἡ μείωσις μὲν, πληθύνει τὴν ἡδονήν· ἡ δὲ ἀμετρία, τὴν ἔκστασιν. » Καὶ ὁ μέγας Μάξιμος· « Μὴ ὄλην τὴν σχολὴν περὶ τὴν σάρκα ἔχε· ἀλλ' ὄρισον αὐτῇ τὴν κατὰ δύναμιν ἀσκησιν· καὶ ὄλον τὸν νοῦν, περὶ τὰ ἔνδον τρέψον. Ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος· ἢ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα, καὶ τὰ ἐξῆς· εἰ δὲ πως ἡ τῆς σαρκὸς πλάστιγξ ἀνθέλκει, καὶ τσραννεῖ, καὶ βαρύνει τὴν τῆς ψυχῆς πλάστιγγα, πρὸς ῥοπὰς καὶ κινήσεις ἀτάκτους, καὶ ψυχοφθόρους καθέλκουσα, καθὼ γέγραπται, Ἡ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, καὶ τὸ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός. » Ἄλλ' αὐτὸς ταύτην κημῶ ἐγκρατείας χαλινώσας, νέκρωσον, ἕως ἂν καὶ ἀκουσα, εὐήνιος γένηται· καὶ ὑποταγῇ τῷ κρείττονι, μεμνημένος τοῦ μεγάλου φάσκοντος Παύλου· « Ὅσον ὁ ἔσω ἡμῶν ἄνθρωπος φθείρεται, τοσοῦτον ὁ ἔσω ἀνακαινοῦται ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ. » Καὶ τοῦ ἁγίου Ἰσαάκ· « Δίδου σεαυτὸν ἀποθάνειν ἐν τοῖς ἀγωνίσμασι, καὶ μὴ ζῆν ἐν ἀμελείᾳ· οὐ μόνον γὰρ οἱ διὰ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν δεξάμενοι τὸν θάνατον, μάρτυρές εἰσιν, ἀλλὰ καὶ οἱ διὰ τὴν τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ τήρησιν ἀποθνήσκοντες. Καὶ κρεῖσσον ἡμῖν θάνατος ἐν τῷ ἀγῶνι, ἢ ζῆσαι ἐν παραπτώματι. » Καὶ πρὸ γε πάντων, μετὰ βουλῆς καὶ ἐρωτήσεως ἔσο, πάντα ποιῶν τοῦ σου κατὰ Κύριον πνευματικῷ Πατρός. Οὕτω γὰρ, Χριστοῦ χάριτι, καὶ τὰ ἐπαχθῆ καὶ ἀνάτη, κοῦφα, καὶ ὡς κατὰ πρανοῦς πεδίου δόξει σοι φέρεσθαι. Ἄλλ' ἐπανιτέον ὄσον ἐξήλομεν.

D

Ὅπως δεῖ τὸν ἀγωνιζόμενον διέρχεσθαι τὸ μετὰ τὸ γεῦμα ἀχρι δύσεως ἡλίου διάστημα· καὶ δεῖ πιστεῦειν, κατὰ τὸν κόπον, καὶ τὸ μέτρον τῆς ἐργασίας ἡμῶν, τὴν τῶν θεῶν χάρισματων διανομήν ἐπιδοσθαι ἡμῖν.

λζ'. Μετὰ δὲ γε τὸ ἀριστήσαι ὡς δεῖ τὸν ἀγωνιζόμενον, κατὰ τὸν θεσπέσιον Παῦλον, κελεύοντα, ὅτι ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται, ἀνάγνωθι καθήμενος, ἐν τοῖς νηπτικοῖς τοπλέον συγγράμμασι τῶν Πατέρων, ἱκανῶς. Καὶ ἔκτοτε κοιμήθητι ὡραν μίαν, εἴπερ εἰσὶν αἱ ἡμέραι μεγάλαι. Εἴθ' οὕτως ἀναστὰς, μικρὸν ἐργοχείρησον, κρατῶν καὶ τὴν εὐχήν. Μετὰ

accurata dijudicatione ingredi, ad duplicis animantis concordiam et pacificum statum. « Cum sapientia enim, inquit, ædificatur domus: et cum intelligentia instauratur: et sensu adimpletur ærarium omnibus divitiis pretiosis et pulchris. » Scribit autem et sanctus Thalassius: « Cum ratione discreta indigentia et angustia, via regia est; ita ut non discreta sugillatio et irrationabilis prudentia inutiles sint, tanquam utrinque contra rationem factæ. » Et pius Isaac: « Sequitur membrorum remissionem rationis deordinatio et turbatio, et immoderatam operationem acedia, et acediam exstasis. Differt autem exstasis ab exstasi. Primam enim exstasim sequitur fornicationis bellum, secundam vero proprii domicilii derelictio et a loco in locum migratio; moderatæ autem et patienter duranti operationi non est honor, eorum autem mediocritas lætitiæ adauget; immoderantia vero exstasim. Et magnus Maximus: « Ne omne tempus in carnem impendas, sed ei adhibe pro viribus exercitium et totam mentem in interiora convertas. Corporale enim exercitium non valde est utile: pietas ad omnia, et cætera. Si autem quodammodo carnis cura attrahit et tyrannice curam animæ regit, eamque aggravat ad inordinatos motus et animæ noxios incitans, ut scriptum est: Caro concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem; sed ipse eam temperantia frenans, occide quoadusque vel invita docilis facta fuerit, et melliori obediat, recordatus eorum quæ magnus Paulus dicitur: « Quo magis exterior homo noster corrumpitur, eo magis interior renovatur de die in diem. » Et sanctus Isaac: « Fac te ipsum in certaminibus mori, neque in incuria vivere; non enim tantum illi, qui propter Christi fidem mortem accepere, martyres sunt, sed et qui propter mandatorum ejus observationem moriuntur. Et potius nobis est decertando mori quam cadendo vivere. » Et ante omnia cum consilio et interrogatione esto, omnia faciens quæ tibi præscripserit Pater tuus spiritualis. Ita enim, Christi gratia, et odiosa et ingrata, levis fient, et tanquam plano itinere tibi videbitur ferri. Sed redeundum unde exivimus.

Quomodo oportet certantem tempus transire quod est inter prandium et solis occasum; et quod oportet credere in labore et mensura nostræ operationis divinorum donorum perseverantiam nobis concessam esse.

37. Post prandium autem quomodo oportet certantem vivere, secundum divinum Paulum docentem, cum qui certat, omnia vincere, lege sedens, plerumque in asceticis Patrum libris sufficienter. Ac deinde unam horam dormi, si longi sint dies. Deinde rursus surgens, paulum manibus operare, orationem quoque occupans. Post a vero adora,

⁶⁶ II Cor. iv, 16.

ut jam dictum est. Lege, meditare, et cura ut humiliter et teipsum habcas infra omnes homines. « Qui enim se exaltaverit, humiliabitur; et qui se humiliaverit, exaltabitur ⁷⁷. » Et: « Qui videtur stare, caveat ne cadat ⁷⁸. » Et: « Dominus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam ⁷⁹. » Et: « Initium superbix, nescire Dominum ¹. » Et: « Superbi transgressi sunt nimis ². » Et: « Non alta sapientes, sed humilibus consentientes ³. » Dicit autem et divus Chrysostomus: « Ille se optime noscit, qui se nihil esse putat; nihil enim ita Deo charum est, quam se cum ultimis reputare. » Et sanctus Isaac: « Humilibus revelantur mysteria. » Et: « Ubi germinat humilitas, ibi quoque Dei gloria crescit. » Et: « Gratix præcurrit humilitas; et doctrinx præcurrit meditatio. » Et sanctus Barsanuphius: « Si sincere salvus esse velis, operibus obedi; tolle pedes tuos a terra, et transfer in cælum mentem tuam. Atque ibi sit cura tua die ac nocte; et quantum habes virium, contemnaris; nitens teipsum infra quemlibet hominem videre. Hæc est vera via; extra eam nulla alia est ei, qui vult salvus esse per eum, qui ipsum confortat, Christum. Currat qui velit, currat qui velit, currat qui velit, ut comprehendat: confiteor coram Deo vivente et volente vitam æternam ei, quicumque cupiet, largiri. » Et Climacius: « Non jejunavi, non vigilavi, non humi recubui, sed humiliatus sum, et salvavit me confestim ille, qui, ante quodlibet aliud, contemptum persequitur, ut ait sanctus Barsanuphius. Quia, si negotia negligis, ad urbem accedis; et si inter homines non lauderis, urbem incoles. Et si ab omni homine occidaris, urbem et ejus thesauros hæreditabis. Et si vis salvari, salutem tibi præstabit vivere sine honore: et curre ad id quod tibi propositum est. » Est autem, secundum illius discipulum Joannem, vivere contemptum, non cuiquam se æqualem gerere, et non dicere de bono opere: « Et ego id feci. » Deinde sedens ora corde puro et constanter, quoadusque vespera supervenerit. Et ita psalle cantum vespertinum et absolve, sincero corde credens, pro nostro labore et pro nostro ob virtutem dolore et operationis nostræ anensura, donorum nobis et præmiorum distributionem ac proclamationem ac consolationem a Deo factum iri; ut ait divinus Psaltes: « Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ lætificaverunt animam meam ⁴: » et Salvator: « Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos ⁵. » Et magnus Paulus: « Si tamen Christo compatimur, et et conglorificemur. Existimo autem quod non sunt condignæ passionēs hujus sæculi ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis ⁶. » Dicit autem hæc et divina sapiens Maximus: « Causa esse dicitur divinorum bonorum distributionis uniuscujusque fidei mensura; quemadmodum

δη ταῦτα πρόσευξαι, ὡς προδεδίλωται· ἀνάγκωθι, μελέτησον, καὶ σπουδάσον ἵνα ταπεινωθῆς καὶ ἔχη σεαυτὸν ὑποκάτω πάντων ἀνθρώπων. « Ὁ γὰρ ὑψῶν, φησὶν, ἐαυτὸν, ταπεινωθήσεται· ὁ δὲ ταπεινῶν ἐαυτὸν ὑψώθησεται. » Καὶ· « Ὁ δοκῶν ἐστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ. » Καὶ, ὅτι· « Κύριος ὑπερηφάνους ἀντιτάσσεται· ταπεινοὶς δὲ δίδωσι χάριν. » Καὶ· « Ἀρχὴ ὑπερηφανείας, τὸ μὴ εἰδέναι τὸν Κύριον. » Καὶ· « Ὑπερηφάνοι παρηνόμου ἐως σφόδρα. » Καὶ· « Μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονούντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι. » Λέγει δὲ καὶ ὁ θεὸς Χρυσόστομος· « Οὗτος μάλιστα ἐστὶν ὁ ἐαυτὸν εἰδῶς, ὁ μὴδὲν ἐαυτὸν εἶναι νομίζων. Οὐδὲν γὰρ οὕτω τῷ θεῷ φίλον, ὡς τὸ μετὰ τῶν ἐσχάτων ἐαυτὸν ἀριθμεῖν. » Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Τοῖς ταπεινοφροσιν ἀποκαλύπτονται τὰ μυστήρια. » Καὶ· « Ὅπου βλαστάνει ἡ ταπεινωσις, ἐκεῖ ἡ τοῦ Θεοῦ δόξα βρῦει. » Καὶ, ὅτι· « Πρὸ τῆς χάριτος τρέχει ἡ ταπεινωσις, καὶ πρὸ τῆς παιδείας τρέχει ἡ ὀργισις. » Καὶ ὁ ἅγιος Βαρσανούφιος· « Εἰ ἀληθῶς σωθῆναι θέλεις, ἀκουσον ἐργῶν ἄρον τοὺς πόδας σου ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἀνάγαγε εἰς τὸν οὐρανὸν τὸν νοῦν σου· καὶ ἐκεῖ γενηθῆτω σου ἡ μελέτη νύκτα καὶ ἡμέραν· καὶ ὅσῃν ἔχεις δύναμιν καταφρονήθητι· πυκτεύων ἰδεῖν σεαυτὸν, ὑποκάτω παντὸς ἀνθρώπου· αὕτη ἐστὶν ἡ ἀληθινὴ ὁδός· ἐκτὸς αὐτῆς, ἀλλῃ οὐκ ἔστι, τῶν σωθῆναι θέλοντι, ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντι αὐτὸν Χριστῷ. Τρεχέτω ὁ θέλων· τρεχέτω ὁ θέλων· τρεχέτω ὁ θέλων, ἵνα καταλάβῃ μαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, καὶ θέλοντος ζωὴν αἰώνιον χάρισσασθαι παντὶ τῷ θέλοντι. » Καὶ ὁ τῆς Κλίμακος· « Οὐ νενήστευκα· οὐκ ἠγρίπνηκα· οὐκ ἐχαμεύηκα, ἀλλ' ἐταπεινώθην, καὶ ἐσωσέ με συντόμως, διώκων πρὸς παντὸς ἐτέρου καὶ τὸ ἀψήφιστον, ὡς φησὶν ὁ ἅγιος Βαρσανούφιος· ὅτι τὸ ἀμεριμνήσαι ἀπὸ παντὸς πράγματος, ποιεῖ σε προσεγγίσει τῇ πόλει· γὰρ τὸ μὴ ψηφισθῆναι ἐν ἀνθρώποις, ποιεῖ σε οἰκῆσαι τὴν πόλιν· καὶ τὸ ἀποθανεῖν ἀπὸ παντὸς ἀνθρώπου, ποιεῖ σε κληρονομήσει τὴν πόλιν, καὶ τοὺς θησαυρούς. Καὶ εἰ σωθῆναι θέλεις, τὸ ἀψήφιστον κράτει, καὶ τρέχε πρὸς τὸ προκείμενον. » Ἔστι δ' αὖ, κατὰ τὸν τούτου τοῦ ἁγίου μαθητὴν ὁσίου Ἰωάννην, τὸ ἀψήφιστον, τὸ μὴ ἰσῶσαι ἐαυτὸν τινι· καὶ τὸ μὴ εἰπεῖν περὶ καλοῦ ἔργου, ὅτι Κάγω τοῦτο ἐποίησα. » Εἶτε αὖθις καθίσας πρόσευξαι καθαρῶς, καὶ ἀρρέμβάσως, ἕως ἂν καταλάβῃ τὸ ἐσπέρας· καὶ οὕτω ψάλλε τὸν συνήθη ἑσπερινόν, καὶ ἀπόλυσον· ἐξ εὐκρινῶς καρδίας πιστεύων κατὰ τὸν κόπον, καὶ τὴν δι' ἀρετὴν ὀδύνην, καὶ τὸ μέτρον τῆς ἐργασίας ἡμῶν, καὶ τὴν τῶν δωρεῶν καὶ ἐπάθλων διανομήν καὶ ἀνάχρησιν, παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐπιβραβεύεσθαι ἡμῖν, καὶ παράκλησιν· ὡς φησὶν ὁ θεὸς Ψαλμῶδός· « Κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ὀδυνῶν μου ἐν τῇ καρδίᾳ μου, αἱ παρακλήσεις σου εὐφραναν τὴν ψυχὴν μου. » Καὶ ὁ Σωτὴρ· « Δεῦτε πρὸς με, πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. » Καὶ ὁ μέγας Παῦλος· « Ἐπίπερ Χριστῷ συμπάσχομεν, ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν· λογίζομαι γάρ

⁷⁷ Matth. xxiii, 12. ⁷⁸ I Cor. x, 12. ⁷⁹ Jac. iv, 6. ¹ Eccli. x, 14. ² Psal. xcvi, 9. ³ Rom. vii, 16. ⁴ Psal. cxvii, 19. ⁵ Matth. xi, 28. ⁶ Rom. viii, 17, 18.

ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ, πρὸς τὴν ἀντιμισθίαν μέλλουσιν δέξασθαι ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. « Λέγει δὲ καὶ ὁ τὰ θεῖα σοφῶς Μάξιμος· « Λίτιον εἶναι λέγεσθαι τῆς τῶν θεῶν διανομῆς ἀγαθῶν, τὸ μέτρον τῆς ἐκάστου πίστεως· καθὼς γὰρ πιστευόμεν, καὶ τὴν ἐπὶ τὸ πράττειν τῆς προθυμίας ἐπιδοῦμεν ἔχομεν. Ὁ γοῦν πράττων, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πράξεως, ἐπιδικνύεται τὸ μέτρον τῆς πίστεως, δεχόμενος ὡς ἐπίστευσε, τὸ μέτρον τῆς χάριτος. Ὁ δὲ μὴ πράττων, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς ἀπραξίας, ἐπιδικνύεται τὸ μέτρον τῆς ἀπιστίας, δεχόμενος ὡς ἠπίστησε, τὴν τῆς χάριτος στέρησιν. Οὐκοῦν κακῶς ποιεῖ βρακαίων τοῖς κατορθούσιν ὁ φθονερός, ἐπ' αὐτῷ σαφῶς, ἀλλ' οὐκ ἐπ' ἄλλω κειμένῃς, τῆς τοῦ πιστεύειν καὶ πράττειν, καὶ πρὸς τὸ μέτρον τῆς πίστεως ἐρχομένην εἰσδέξασθαι τὴν χάριν, ἐπιλογῆς· καὶ ἐκ ψυχῆς ἀκούμενοι, διαμαίνοι τὸν ὑπόλοιπον χρόνον ἡμῶν. » Καὶ αὐτὰ εἰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς, Χριστιανῶν, ἀνώδυνα, ἀνεπαίσχυντα, εἰρηνικά· καὶ πρὸς τοῦτοις ἀποδοῦναι ἡμᾶς καλὴν τὴν ἀπολογία, ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ ἐστῶτας βήματος τοῦ Κυρίου, καὶ Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ὅτι μείζων πάσης ἐργασίας, ἡ καθαρὰ προσευχὴ ἐστίν.

λη'. Πρὸς δὲ τοῖς δηλωθεῖσι, καὶ τοῦτο ἴσθι, ἀδελφεῖ ὅτι πῶσα μέθοδος, καὶ πᾶς κανὼν, εἰ βούλει δὲ, καὶ πρῆξις διάφορος, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ἡμᾶς εἶναι ἐν καρδίᾳ καθαρῶς καὶ ἀβρεμβάστου προσεύχεσθαι, τετύπεται οὕτω καὶ κεκαυόνηται. Ἐπεὶ τοῦτου, εὐδοκίᾳ καὶ χάριτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀπρρισιθέντος, καὶ πολλὰ, καὶ ποικίλα, καὶ διατροπύοντα μεθέντες, τῷ ἔνι, καὶ ἐνιαλίῳ, καὶ ἐνωτικῷ ἀμείσεως ὑπὲρ λόγον ἐνούμεθα, ὡς εἴρηται τῷ κλεινῷ θεολόγῳ· Θεὸς θεοῖς ἐνούμενός τε καὶ γνωρίζόμενος· ὅπερ ἐστίν, ἡ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν καρδίᾳ ἐνουπόσττατος ἔλλαμψις, ἧτις τίκεται, ὡς εἴρηται, ἐκ τῆς μνημονουθεσίας καθαρᾶς καὶ ἀβρεμβάστου καρδιακῆς προσευχῆς. Σπάνιον δὲ τοῦτου, καὶ μόλις εἰς ἐκ χιλίων ὁ καταξιωθείς, Χριστοῦ χάριτι, προκοπῆσαι εἰς τῆνδε τὴν κατάστασιν. Τὸ δὲ καὶ ταύτην ὑπερπελῆσαι, καὶ τῆς πνευματικῆς ἀξιοθῆναι προσευχῆς, καὶ τυχεῖν τῆς ἀποκαλύψεως τῶν μυστηρίων τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, πάνυ ὀλίγων, καὶ κατὰ γενεὰς καὶ γενεὰς εὐρισκομένων, εὐδοκίᾳ τῆς χάριτος, καθ' ἅπερ γράφει καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Ὅσπερ μόλις ἐκ μυριάδων ἀνθρώπων, εἰς εὐρίσκειται πληρώσας τὰς ἐντολάς, καὶ τὰ νόμιμα μικρὸν ἐνδεῶς, καὶ φθάσας εἰς τὴν τῆς ψυχῆς καθαρότητα, οὕτως· εἰς ἐκ χιλίων εὐρίσκειται, καταξιωθείς φθάσαι μετὰ πολλῆς παραφυλακῆς, εἰς τὴν καθαρὰν προσευχὴν, καὶ διαβρῆξαι τοῦτον τὸν ὄρον, καὶ τυχεῖν ἐκεῖνου τοῦ μυστηρίου. Διότι πολλοὶ τῆς καθαρᾶς προσευχῆς· οὐδαμῶς ἠξιώθησαν, ἀλλ' ὀλίγοι. Πρὸς δὲ τὸ μυστήριον ἐκεῖνο τὸ μετ' ἐκεῖνην, καὶ πέραν, ὁ φθάσας, μόλις εὐρίσκειται γενεᾶ καὶ γενεᾶ, τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ. » Καὶ μετ' ὀλίγα· « Καὶ εἰ μετὰ καθαρότητος μόλις τις προσεύχεται, τί εἴπωμεν περὶ τῆς πνευματικῆς; Πᾶσα δὲ πνευματικὴ κατ' αὐτὸν αὐθις κινήσεως ἡλευθέρωται· καὶ ἡ κλίνουσα κάτωθι ἐστὶ τῆς πνευματικῆς. » Διόπερ καὶ αὐτὸς εἰ βούλει τῶν τοιούτων καινῶν μυστηρίων, ἔργῳ καὶ πράγματι, ἧτοι αὐτῇ τῇ πέτρᾳ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ καταξιωθῆναι, ἐν παντὶ καιρῷ καὶ πάσῃ ὥρᾳ, καὶ ἐργασία σου. ἐπέφρου

A enim crediderimus, et nostri ad agendum ardoris retributionem habebimus. Qui igitur agit, pro actus ejus ratione ostenditur et mensura fidei; accipitis, ut credidit, gratiæ mensuram. Qui vero non agit, pro ejus inertiae ratione, et incredulitatis mensura ostenditur; accipit enim, prout incredulus est, gratiæ privationem. Igitur male agit quicumque proficientibus invidet, cum penes eum, nec penes alium sit credendi et agendi, et secundum fidei mensuram gratiam accipiendi electio sit. Et tota anima eam orantes perseveremus totum vitæ nostræ tempus. Et ipse vitæ finis, Christianus, absque dolore, et rubore, pacificus. Et ad hæc, bonam defensionem habebimus, cum steterimus ante tribunal Domini et Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi.

καὶ ἐκ ψυχῆς ἀκούμενοι, διαμαίνοι τὸν ὑπόλοιπον χρόνον ἡμῶν. » Καὶ αὐτὰ εἰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς, Χριστιανῶν, ἀνώδυνα, ἀνεπαίσχυντα, εἰρηνικά· καὶ πρὸς τοῦτοις ἀποδοῦναι ἡμᾶς καλὴν τὴν ἀπολογία, ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ ἐστῶτας βήματος τοῦ Κυρίου, καὶ Θεοῦ,

Quod major omni operatione est munda oratio.

38. Cum his quæ indicata sunt et hæc, scito, frater, quod omnis methodus et omnis regula, si velis, et variæ actiones, ita formatæ sunt et determinatæ, eo quod non possumus in corde puro et constanter orare. Quod enim benevolentia et gratia Domini nostri Jesu Christi perfecte adepti, et multa illa varia et transeuntia relinquentes, cum eo qui unus est et simplex et uniusmodi vim habet, conjungimur immediate supra rationem, ut ab illustri theologo dictum est: « Deus divinis hominibus conjunctus et cognitus; quod est ea, per Spiritum sanctum, in corde interior illuminatio, quæ gignitur, ut dictum est, ex memorata pura et constanti cordis oratione. » Rarum autem illud est, et vix unus ex mille, Christi gratia, dignus effectus est qui ad hunc statum perveniat. Hunc autem statum transgredi et spiritualem adorationem assequi, et futuræ vitæ mysteriorum revelationem adipisci; omnino paucorum est, et ii per generationes et generationes reperiantur, gratiæ beneficio, ut scribit pius Isaac: « Quemadmodum vix ex decem hominum millibus unus invenitur qui mandata adimpleat et leges modo fere perfectio, et in animæ puritatem tendat, ita unus ex mille reperitur, qui dignus judicatus sit qui attingeret cum multa custodia, puram orationem, et hunc terminum perfrangeret, et mysterium illud obtineret. Ideo non multi ad mundam orationem pervenire, sed pauci. Qui autem ad mysterium quod eam sequitur et ultra cucurrit, vix reperitur de generatione in generationem, Christi gratia. » Et paulo post: « Et si vix aliquis cum puritate orat, quid dicemus de spirituali oratione? Omnis autem spiritualis oratio motu libera est. Et quæ paululum vergit, infra spiritualem est. » Itaque si ipse talibus novis mysteriis in Christo dignus esse velis, opere et re, ipsa nempe experientia, omni tempore et omni hora et in omni operatione tua, orare in corde festina, pure et non distracte; ut sic ex

infante lactente ad virum perfectum pervenias. **A** mensuram ætatis plenitudinis Christi, et cum fidele ac prudenti servo beatitudinem et coronam consequaris, ut dirigens in iudicio sermones tuos; nempe secundum rationem agens, unde non perturberis in sæculum, quemadmodum de eo scribit sanctus Philemon, ita: « Frater, sive nocte, sive die, dignatus erit te Deus orare mente pura absque distractione, ne propriæ tuæ regulæ adhæreas; sed quantum tibi licebit, nitere cum Deo uniri; et ipse cor tuum illuminabit de oratione spirituali. » Et quidam ex sanctis: « Si vis in corpore tanquam sine corpore Deo servire, indesinenter orationem posside secreto in corde tuo, et ante mortem fiet anima tua quasi angelus. » His consentanea scribit sanctus Isaac. Interrogatus enim ab aliquo quodnam esset universorum huius operis profectuum summum, tranquillitatis nempe, ita ut [quis ad id perveniens sciat se vitæ perfectionem adeptum esse, respondit: « Quando] quis dignus factus est continua oratione; postquam enim id attigerit, omnium virtutum summam attigit, ac deinceps Spiritus sancti domicilium factus est. Si quis enim gratiam Paraclæti non perfecte asecutus sit, orationis perseverantiam non potest in otio perficere. » Spiritus enim, inquit, cum in viro quodam habitat, non cessat orare. Ipse enim spiritus semper orat. Tunc neque in somno, neque in vigilia, oratio ex ejus anima deficit; sed sive manducet, sive bibat, sive dormiat, sive quid aliud faciat, atque etiam in profundo somno, suavis odor et habitus orationis erumpunt absque labore; et tunc oratio divisionem non habet; sed omnibus horis, etiam si talis ejus oratio tranquilla sit exterior, sed rursus in eo servit abscondite. Silentium enim mundanum, orationem vocat quidam sanctus; quoniam eorum cogitationes quidam divini motus sunt; motus autem mundi cordis et mentis, dulces voces sunt, quibus etiam abscondito Deo psallunt. » Et alii multi sancti viri, divina ipsa gratia initiati, talia multa admiratione digna edidere; quæ nos propter sermonis longitudinem omittimus.

λογισμοὶ αὐτῶν, θεαταὶ κινήσεις εἰσὶν· αἱ κινήσεις δὲ τῆς καθαρᾶς καρδίας, καὶ διανοίας, φωναὶ πραεῖαι εἰσιν, ἐν αἷς κρυπτῶ; τῶ κρυπτῶ ψήλλουσι. » Καὶ ἄλλοι δὲ πολλοὶ τῶν θεοφόρων, ἐκ τῆς χάριτος αὐτῆς πείρα μεμυσταγωγημένοι, τοιαῦτα πλάσματα θαύματος ἔδειξαν ἐξέθεντο· ἅπερ καὶ διὰ τὸ τοῦ λόγου μῆκος εἰτάμεν.

De numero genuflexionum per spiritum unius noctis dieique.

39. De numero autem genuflexionum, scimus tributa a divinis Patribus esse præscriptas, quas per noctis dieique spatium quinque hebdomadæ debet facere nos oportet. Etenim omni Sabbato et omni Dominica, et etiam aliis ex consuetudine signatis diebus et hebdomadis, juxta mysticæ et a cana oracula, ut ab iis abstinemus nobis præcipitur. Sunt autem qui hunc numerum prætergrediuntur. Quidam vero cum non attingunt, unusquisque pro viribus et voluntate. Et tu igitur fac, prout valebis. Sed tamen vero beatus est qui in omnibus quæ secundum Deum sunt sibi vim intu-

προβάσαι εἰς τὸ προσευχεσθαι ἐν καρδίᾳ, καθαρῶς καὶ ἀββεμβάστως· ἐν οὕτως, ὡς ἐκ νηπίου θελάζοντος, προκόβῃ; εἰς ἄνδρα τέλειον· εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, καὶ μετὰ τοῦ πιστοῦ οἰκονόμου καὶ φρονίμου, τοῦ μακαρισμοῦ καὶ τῆς ἀναβήσεως ἐπιτύχῃ; ὡς οἰκονομῶν ἐν κρίσει τοὺς σοὺς λόγους· ἦγουν κατὰ λόγον πολιτευόμενος, ὅθεν καὶ οὐ σαλευθήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα, καθὼς περὶ τοῦτου γράφει ὁ ἅγιος Φιλήμων, οὕτως· « Ἀδελφε, εἴτε ἐν νυκτὶ, εἴτε ἐν ἡμέρᾳ, ἀξιώσει σε ὁ Θεὸς καθαρῶς τῶ νοῦ προσεῦξασθαι ἀπερισπάστως, μὴ πρόσχη; τῶ ἰδίῳ κανόνι· ἀλλ' ὅση σοι δύναμις ἐπεκτείνου τῶ Θεῷ κολλώμενος· καὶ αὐτὸς φωτίζει τὴν καρδίαν σου περὶ ἐργασίας πνευματικῆς. » Καὶ τις τῶν θεοφόρων· « Εἰ θέλεις ἐν σώματι ὡς ἀιώματος Θεῷ λειτουργεῖν, εὐχὴν ἀδοῦλεπτον κητῆσαι κρυπτῶς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, καὶ γίνεται πρὸ θανάτου ἢ ψυχῆ σου, ὡς ἄγγελος. » Τοῦτο; συνάδοντα γράφει καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ. Ἐρωτηθεὶς γὰρ παρὰ τοῦτου, δηλαδὴ τῆς ἡσυχίας, ἵνα τις καταστήσας εἰς αὐτὸ, μᾶθῃ ὅτι τὴν τελειότητα τῆς πολιτείας ἐφθασεν, ἀπεκρίθη οὕτως· « Ὅταν ἀξιώθῃ τις τῆς διαμονῆς τῆς προσευχῆς· ὅταν γὰρ φθάσῃ ταύτην, πρὸς τὴν ἀκραν πασῶν τῶν ὁρετῶν ἐφθασε, καὶ τουλοιποῦ, κατοικητήριον τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐγένετο. Ἐὰν γὰρ τις τὴν χάριν τοῦ Παρακλήτου ἀκριθῶς οὐκ ἐδέξατο, τὴν διαμονὴν ταύτην; τῆς προσευχῆς τελειῶσαι ἐν ἀνέσει οὐ δύναται. Τὸ γὰρ Πνεῦμα, φησὶν, ὅταν κατοικήσῃ ἐν τινι τῶν ἀνθρώπων, οὐ παύεται ἐκ τῆς προσευχῆς. » Αὐτὸ γὰρ τὸ Πνεῦμα ἀεὶ προσευχεται. Τότε, ὅτε ἐν τῷ καθεσῦδεν αὐτὸν, ὅτε ἐν ἔργηγόρσει, ἢ προσευχῇ ἐκ τῆς ψυχῆς; αὐτοῦ κόπεται· ἀλλ' ἐὰν ἐσθίῃ, καὶ ἐὰν πίνη, καὶ ἐὰν κοιμᾶται, καὶ ἐὰν τι πράττῃ, καὶ ἐὰν ἐν βαθεῖ ὑπνῷ, αἱ εὐδῖαι, καὶ οἱ ἀτμοὶ τῆς προσευχῆς ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἀναδίδονται, ἀνευ κόπου· καὶ χωρισμὸν τότε ἢ προσευχῆ οὐκ ἔχει· ὁλλὰ πάσας τὰς ὥρας αὐτοῦ, κἂν ἡσυχάσῃ ἐξωθεν αὐτοῦ ἢ τοιαύτη, ἀλλ' οὖν πάλιν ἢ αὐτὴ λειτουργεῖ ἐν αὐτῷ κρυπτῶς. Τὴν σωτὴν γὰρ τῶν καθαρῶν,

Περὶ τῆς κατὰ τὸ νυχθήμερον ποσότητος τῶν γονυκλισιῶν.

λθ'. Περὶ δὲ γὰρ ποσότητος γονυκλισιῶν, τριακοσίας ἴσμεν τῶ ἀριθμῷ, τὰς τοῖς θεοῖς ἡμῶν Πατράσι διωρισμένας, ἃς καὶ ὀφείλομεν ποιεῖν καθ' ἕκαστον νυχθήμερον τῶν τῆς ἑβδομάδος πέντε ἡμερῶν· καὶ γὰρ ἐν παντὶ Σαββάτῳ, καὶ πάσῃ Κυριακῇ, ναὶ μὴν καὶ ἐν ἄλλαις ἐξ ἑθους σεσημειωμέναις ἡμέραις, καὶ δὴ καὶ ἑβδομάσι, κατὰ τινὰς μυστικούς καὶ ἀποβήτους λόγους, σχολῆν τοῦτων ἄγειν ἐντετάλαμεθα. Εἰσὶ μὲντοι τινὲς ὑπερβαίνοντες τοῦτον τὸν ἀριθμὸν. Ἔνιοι δὲ καὶ ὑστερίζοντες, ἕκαστος καθὼς ἔχει ἰσχῦς, ἢ προαρέσεως. Καὶ οὐ τοίνυν ποιεῖ τοιαύτων μενοῦ γὰρ μακρῶς τῷ ὄντι, καὶ τοῦτο πολ-

λάκις, ὁ ἐν πᾶσι τοῖς κατὰ Θεόν, πάντοτε ἐκδιόζων ἑαυτόν. « Βιαστέ γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, καὶ βιασταὶ ἀρπάξουσιν αὐτήν. »

Ἔστι οὐ μόνον, ὡς προσηρῆται, κατὰ τὸν ἀγῶνα, καὶ τὸ μέτρον τῆς ἡμῶν ἐργασίας, ἢ τῶν θεῶν διανομῇ ἐπιχορηγείται, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἔξιν, καὶ ἐπιτηδεύματα. καὶ τὴν πίστιν, καὶ τὴν προσοῦσαν ἡμῖν διάθεσιν φυσικὴν.

μ'. Καὶ τοῦτο τοῖνον ἰστέον ὡς οὐ μόνον, καθάπερ προσηρῆκαμεν, κατὰ τὸν ἀγῶνα καὶ τὸ μέτρον τῆς ἐργασίας ἡμῶν ἢ τῶν θεῶν δωρεῶν διανομῇ ἐπιχορηγείται ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν τῆς πολιτείας ἔξιν καὶ ἐπιτηδεύματα, καὶ αὐτὴν, καὶ κατὰ τὴν πίστιν ἡμῶν πρὸς τὰ προκειμένα, καὶ τὴν προσφῶς προσοῦσαν ἡμῖν διάθεσιν φυσικὴν. Καὶ λέγει ὁ ἅγιος Μάξιμος· « Ὁ νοῦς, σοφίας ὄργανον· ὁ λόγος, γνώσεως ἢ κατ' ἄμφω φυσικὴ πληροφορία, τῆς κατ' ἄμφω συνισταμένης πίστεως· τοῦ δὲ τῶν λαμάτων χάρισμα θεῶν, ἐπιτηδεύειον ἐν ἡμῖν ἔχει καὶ προσφῶς, ὡς περ δύναμιν, ἢ ἔξιν, ἢ διάθεσιν, ὄργανον δεκτικόν· οἷον ὁ τὸν νοῦν πασῶν αἰσθητῶν φαντασιῶν ποιήσας καθαρόν, δέχεται σοφίαν· ὁ δὲ τὸν λόγον, τῶν ἐμφύτων παθῶν, θυμοῦ, λέγω, καὶ ἐπιθυμίας καταστήσας δεσπότην, δέχεται γνώσιν· ὁ δὲ τὴν κατὰ νοῦν καὶ λόγον περὶ τὸ θεῖον ἀσάλευτον πληροφορίαν ἔχων, τὴν πάντα δυναμένην δέχεται πίστιν· ὁ δὲ τὴν φυσικὴν κατορθώσας φιλανθρωπίαν, μετὰ τὴν τελείαν τῆς φιλαυτίας ἀναίρεσιν, λαμάτων δέχεται χαρίσματα. » Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. Ὅρα δὲ, ἵνα μηδὲς γινώσκῃ τὸ ἔργον σου, ἐκτὸς τοῦ ἐπιστατοῦντος, καὶ ὀδηγοῦντός σε· ὑπερευχόμενος καὶ ἡμῶν τῶν ἀναξίων, τῶν λεγόντων μὲν, μὴ ποιοῦντων δὲ τὸ ἀγαθόν, ἵνα καταξιωθῶμεν τοῦ ποιεῖν πρῶτον τὰ θεῶ ἀρέσκοντα· εἶτα καὶ τοῖς ἄλλοις λέγειν, καὶ παραινέειν. Ὁ γὰρ ποιήσας καὶ διδάξας, κατὰ τὸ θεῖον λόγον, οὗτος μέγας κληθήσεται. Σε δ' αὖθις ὁ παντοκράτωρ καὶ πανοικτιρῶν Κύριος ἐνισχύσαι, καὶ εὐδωῶσαι, τούτων ἀκροῶσθαι συνετῶς, καὶ ποιεῖν αὐτὰ, μετὰ πάσης ἐφέσεως. Οὐ γὰρ οἱ ἀκροῦνται τοῦ νόμου, δίκαιοι παρὰ τῷ θεῷ, κατὰ τὸν θεῖον Παῦλον, ἀλλ' οἱ ποιῆται, καὶ ὀδηγήσεται εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν καὶ σωτήριον καὶ πρὸς τὴν προκειμένην νοεράν, καὶ ἑρᾶν ἐργασίαν χειραγωγῆσαι· ἐν πνεύματι, εὐχαίς ἁγίων. Ἀμήν. Ἄλλ' ἐπειδήπερ προλέλεκται ἡμῖν περὶ διακρίσεως, μικρὸν τι πρακτικῆς, εὐκαιρὸν ἀρτίως καὶ περὶ τῆς κηθόλου, καὶ τελειοτάτης διακρίσεως, κατὰ τὸ ἐγγωρῶν, ὡς ἐν συντόμῳ διαλαβεῖν· ἐπεὶ καὶ μέλιζων αὖτ' ἡ πασῶν τῶν ἀρετῶν, κατὰ τοὺς κλεινοὺς ἡμῶν Πατέρας, πέφυκε.

Περὶ τῆς καθόλου, καὶ τελειοτάτης διακρίσεως· καὶ τίς ὁ παρὰ φύσιν, καὶ σαρκικῶς ζῶν· καὶ τίς ὁ κατὰ φύσιν καὶ ψυχικῶς· καὶ τίς ὁ ὑπὲρ φύσιν, καὶ πνευματικῶς πολιτευόμενος.

μα'. Ὁ σαρκικῶς καὶ παρὰ φύσιν ζῶν καὶ πολιτευόμενος, οὗτος τὸ οὐκ εἶλον διακριτικὸν παντελῶς ἀπόλεσεν· ὁ δὲ τῶν κακῶν ἀποχὴν μὲν ποιησάμενος,

ferit. « Vim enim patitur Regnum cœlorum, et violenti rapiunt illud. »

Quod non modo, ut dictum est, pro certamine ac nostræ operationis mensura, divinorum distributio donatur, sed et pro nostro habitu, et habilitate et fide et nobis præstita naturali dispositione.

40. Et illud quoque sciendum est quod, non modo, prout diximus, secundum certamen et mensuram nostræ operationis divinorum munerum nobis conceditur distributio, sed et juxta vitæ nostræ habitum et habilitatem et fidem iis quæ proposita sunt, et nobis apte inbærentem naturalem dispositionem. Et dicit sanctus Maximus : « Mens, sapientiæ organum ; ratio, scientiæ, naturalis per utramque persuasio, hujus quæ per utramque est, fidei ; gratiæ autem curationum, naturalis misericordia. Omnis autem gratia divinæ aliquid in nobis habet habile et aptum, tanquam potentiam aut habitum, aut dispositionem, organum capax. Sic quicumque mentem omnibus sensibilibus phantasiis liberum fecerit, sapientiam accipit ; quicumque rationes naturalium cupiditatum, iræ scilicet ac desleril dominam constituerit, scientiam accipit ; qui vero per mentem ac rationem de Deo immutabilem persuasionem habet, fidem quæ omnia potest accipit ; qui autem naturalem misericordiam perfecit, postquam omnino proprium amorem sustulerit, sanationem gratiam accipit. » Atque hæc ita dicit. Cave ergo ne quisquam tuum opus noverit, præter eum qui te monet, ac dirigit ; orans pro nobis indignis, qui dicimus quidem, sed non facimus bonum, ut digni sumus qui primo Deo grata agamus ; ac deinde aliis loquamur suædeamusque. Qui enim fecerit ac docuerit juxta divinum oraculum, hic magnus vocabitur. Te autem rursus omnipotens et misericors Dominus corroboret et dirigat, ut ea plene intelligas et cum magno ardore adimpleas. Non enim auditores legis justi sunt apud Deum, secundum divinum Paulum, sed factores tantum ; te ducat Dominus ad omne opus bonum ac salutare, et ad propositum spirituale ac sanctum opus manu ferat in spiritu, sanctorumque orationibus. Amen. — Sed postquam a nobis dictum est aliquid de agente discretionem, opportunum quoque est de perfectissima in universum discretionem, prout possumus, pauca loqui, quoniam hæc est omnibus virtutibus major, secundum illustres Patres nostros.

De perfectissima discretionem ; et quis contra naturam et carnaliter vivit ; et quis secundum naturam, et animaliter ; et quis supra naturam et spiritualiter conversatur.

41. Qui carnaliter et contra naturam vivit, hic propriam discretionem amisit ; qui vero a malo abstinuit, ac principium bene agendi abjicit, ut

¹ Matth. II, 42.

scriptum est : « Declina a malo et fac bonum ⁸ : » hic ut ductorius [et aurem doctrinæ adhibens, leviter sensum quemdam discretionis attingit et incipienti congruam. Qui secundum naturam et animam, qui vitam in cogitatione et secundum rationem agit, qui et medius vocatur, ille ad propriam mensuram videt ac discernit quæ ad se pertinent et ad quæ cæteros homines : qui vero supra naturam et spiritualiter vivit, ille, utpote qui cupidum, et ductorium et medium transgreditur, et Christi gratia ad perfectum et substantiale lumen pervenit, et perfectissimam discretionem, videt et seipsum et discernit quam clarissime : et sane, omnes videt, et pure discernit, ipse vero a nemine, etsi conspicitur, introspicitur et judicatur : imo vero judicatur, ut qui sit vir spiritualis ac nominetur. « Non scriptis et atramento, sed opere et gratia, ut ait Apostolus ⁹ : spiritualis omnes judicat, ipse vero a nemine judicatur. »

Adhuc de discretionem, ut in exemplo.

42. Eorum quidem primus similis est ei qui in profunda ac tristi nocte et tenebrosa incedit, unde et in tantis tenebris errans et contactus, non modo non seipsum videt ac discernit, sed neque ubi incedat aut ambulet, ut ait Salvator : « Qui ambulat in tenebris nescit quo vadit ¹⁰. » Secundus ei similis est qui in nocte serena et astris illustrata, procedit, unde et stellarum splendore paululum illustratus, sensim ambulat, pedes offendens sæpius ad indiscretionis lapides, casusque frequentes patiens. Hic igitur paululum et seipsum videt ac discernit, sed tanquam in umbra, ut scriptum est : « Surge qui dormis, et exsurge ex mortuis, et illuminabit te Christus ¹¹. » Tertius autem similis est ei qui in nocte tranquilla et lunæ fulgore illustrata iter facit : unde et lunæ radiis directus, absque errore procedit, et ante se vadit, videtque seipsum, tanquam in speculo, et judicat simul eos qui cum ipso iter faciunt, ut dictum est : « Bene facitis : legi adhærentes, tanquam lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec luceat dies et Lucifer oriatur in cordibus vestris ¹². » Quartus autem similis est ei qui incedit meridie sereno ac purissimo, fulgentibus solis radiis illustrato : itaque is et seipsum perfecte videt, in solis luce, et se discernit, et alios judicat et omnes, secundum divinum Apostolum, imo vero et omnia quæ ipsi occurrunt undequaque et quomodocunque, absque errore ipse incedens et eos qui ipsum sequuntur sine offensione dirigens ad verum lumen et ad veritatem : de quibus et scriptum est : « Vos estis lux mundi ¹³. » Dicit autem et sanctus Paulus : « Deus qui dixit de tenebris lumen splendescere, et ipse illuxit in cordibus vestris, ad illuminationem scientiæ gloriæ Dei, in facie Jesu Christi ¹⁴. » Et beatus

ἄρχην δὲ βάλων τοῦ ποιεῖν τὸ ἀγαθόν, ὡς γέγραπται : « Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιήσον ἀγαθόν » οὗτος ὡς εἰσαγωγικὸς, καὶ οὗς ὑπέχων πρὸς διδασκαλίαν, παρακλύπτει μικρὸν πως, πρὸς αἰτίησιν τινα διακρίσεως, καὶ ἀρχαρίω πρόπουσαν. Ὁ δὲ κατὰ φύσιν, καὶ ψυχικῶς, αἰτε διανεργῶν ἐν διανοίᾳ, καὶ κατὰ λόγον βιούς, δὲ καὶ μέσος καλεῖται, οὗτος πρὸς τὸ ἴδιον μέτρον, ὁρᾷ τε καὶ διακρίνει τὰ τε καθ' ἑαυτὸν, καὶ τὰ τῶν ὁμοίων αὐτῷ. Ὁ δὲ ὑπὲρ φύσιν, καὶ πνευματικῶς πολιτευόμενος, οὗτος, ὡς τὸν ἐμπάθη, καὶ τὴν εἰσαγωγικόν, καὶ τὸν τῆς μεσότητος ὄρον ὑπερβάς, καὶ Χριστοῦ χάριτι προκόψας εἰς τὸν τέλειον, ἤγουν τὸν ἐνυπόστατον φωτισμὸν, καὶ τὴν τελειοτάτην διάκρισιν, ὁρᾷ τε ἑαυτὸν, καὶ διακρίνει τηλαυγέστατα : καὶ δὴ, καὶ πάντας ὁρᾷ, καὶ διακρίνει ἀκραιφνῶς : αὐτὸς ὑπ' οὐδενός, εἰ καὶ ὁρᾷται, ὁρώμενος, καὶ διακρινόμενος : ναὶ μὴν καὶ ἀνακρινόμενος, ὡς πνευματικῶς, ἀληθῶς ὦν καὶ καλούμενος, « Οὐ χάριτι καὶ μέλει, ἀλλὰ πράξει καὶ χάριτι, ὡς φησὶν ὁ θεὸς Ἀπόστολος : ὅτι ὁ μὲν πνευματικῶς πάντας ἀνακρίνει : αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενός ἀνακρίνεται. »

Ἐτι περὶ διακρίσεως, ὡς ἐν παραδειγματι.

μβ'. Τούτων ὁ μὲν εἶκοι τῷ ὡς ἐν νυκτὶ βαθεῖα καὶ στυγνῇ σκοτομήνῃ πορευομένη· ὄθεν καὶ τῷ ἀήλαφῆτι σκότει περιπλανώμενος καὶ σκοτούμενος, οὐ μόνον ἑαυτὸν οὐχ ὁρᾷ καὶ διακρίνει, ἀλλ' οὐδὲ ὅπου ὑπάγει καὶ περιπατεῖ, ὡς φησὶν ὁ Σωτὴρ : « Ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγει. » Ὁ δὲ, νυκτὶ αἰθρῆ, ἀστράσιν αὐγαζόμενῃ, ὄθεν καὶ πάλι τῶν ἀστέρων μαρμαρυγαῖς μικρὸν πως αὐγαζόμενος, κατ' ὀλίγον βελτίζει, προσκόπτων τοὺς πλάς πολλάκις : ἐν λίθοις ἀδιακρισίας, καὶ πάσων συμπτώματα : οὗτος τοίνυν βραχύ τι καὶ ἑαυτὸν ὁρᾷ, καὶ διακρίνει, καὶ ὡς ἐν σκιά, καθὰ γέγραπται : « Ἐγειραι, ὁ καθ' ὕδωρ, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφάσει σοι ὁ Χριστός. » Ὁ δὲ, νυκτὶ πανσελήνῃ, καὶ γαληνῇ· ὄθεν καὶ ταῖς σεληνιακαῖς βολαῖς εὐθύνόμενος, ἀπλανέστερόν τε ὁδεύει, καὶ εἰς τὰ ἔμπροσθεν ἔρχεται : ὁρᾷ τε αὐτὸν, ὡς ἐν ἐσόπτρῳ, καὶ διακρίνει καὶ τοὺς ὁμοίως συνοδεύοντας αὐτῷ, ὡς εἴρηται : « Καλῶς ποιεῖτε, τῷ νόμῳ δηλαδὴ προσέχοντες, ὡς λύχνῳ φαίνοντι ἐν ἀύχηρῷ τόπῳ, ἕως οὗ ἡμέρα διαυγάσῃ, καὶ φωσφόρος ἀνατελεῖ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. » Ὁ δὲ, μεσημβρία σταθερᾷ καὶ καθαρῳτάτῃ, ἡλιακαῖς ἀκτίσιν ἀκράτοις φαειρνομένη· διὸ περὶ τοιοῦτος καὶ ἑαυτὸν εἰλικρινῶς καθορᾷ, τῷ ἡλιακῷ φωτὶ, καὶ διακρίνει : καὶ τοὺς πολλοὺς ἀνακρίνει : μέλλον δὲ καὶ τοὺς πάντας, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον : ναὶ μὴν, καὶ πάντα τὰ παρεμπύκτοντα αὐτῷ σχεδὸν ὀπριαθῆναι ὀπωδῆποτε, ἀπλανῶς αὐτὸς τε πορευόμενος, καὶ τοὺς ἐπομένους αὐτῷ, ἀπαιτίως ὀδηγῶν, πρὸς τὴν ὄντως φῶς, καὶ τὴν ζωὴν, καὶ τὴν ἀλήθειαν· περὶ ὧν καὶ γέγραπται : « Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. » Λέγει δὲ καὶ ὁ θεοτάτος Παῦλος : « Θεὸς ὁ εἰπὼν ἐκ σκοτῶν φῶς λάμψαι, δὲ ἐλαψέν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώσεως τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, ἐν προσώπῳ Ἰησοῦ Χριστοῦ. »

⁸ Psal. xxxvi, 27. ⁹ II Cor. iii, 5. ¹⁰ Joan. iii, 8. ¹¹ Ephes. v, 14. ¹² II Petr. i, 19. ¹³ Matth. v, 14. ¹⁴ II Cor. iv, 6.

Καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ· « Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ ἄ
φῶς τοῦ προσώπου σου, Κύριε. » Καὶ· « Ἐν τῷ
φωτί σου ἐφόμεθα φῶς. » Καὶ ὁ Κύριος· « Ἐγὼ εἰμι
τὸ φῶς τοῦ κόσμου, ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περι-
πατήσει ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἔξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς. »

*Περὶ τροπῆς, καὶ ἀλλοιώσεως τῆς πρὸς ἕκαστον,
καὶ τοῦ ὑπερέχοντος κλέους τῆς ταπεινώσεως.*

μγ. Εἰδέναι δέ σε καὶ τοῦτο βουλόμεθα, ὡς καὶ οἱ
εἰς τὸ τέλειον διὰ καθάρσεως, καὶ φωτισμοῦ, καθῶς
ἔχει δυνάμεις, πεφθακότες· οὐ γὰρ ἔστι τέλει τε-
λειώσις ἐν τῷ ἀτελεῖ αἰῶνι, ἀλλὰ μᾶλλον ἀτέλεστος
τελειότης· καὶ οἱ τοιοῦτοι τοίνυν οὐ πάντοτε μεθ'
ἑαυτῶν τὸ ἀναλλοίωτον ἔχουσι, διὰ τε τὴν φυσικὴν
ἀσθένειαν, καὶ τὴν ἐφέρπουσαν [Ἰσ. ὑφέρπουσαν]
ἐνίοτε στήσιν· ἀλλὰ γὰρ καὶ ἀλλοιώσεις, καὶ κλοπᾶς,
πρὸς δοκιμασίαν ἔσθ' ὅτε πάσχουσι, καὶ ἀδύς δὲ
ἀντιλήψεις εἰσδέχονται μεζονας· καὶ ὁ δὲ τούτοις
ἐναντίον, μέρος τῶν λύκων οἱ Πατέρες εἶναι ὀρίζον-
ται. Ἡ γὰρ ἀτρεψία, καὶ τὸ ἀναλλοίωτον ἐν αἰῶνι
τῷ μέλλοντι συντετρήσεται· ἐν δὲ γε τῷ παρόντι, ὅτε
μὲν, καθαρότητος, εἰρήνης τε καὶ παρακλήσεως;
Θείας καιρός· ὅτε δὲ φύσεως, καὶ ζήλης, καὶ κατ-
τηφείας, καὶ τοῦτο δὲ πρὸς τὸ μέτρον τῆς ἐκάστου
πολιτείας, καὶ προκοπῆς, καὶ οἷς ὁ δὲ Κύριος κρί-
μασι· ναὶ μὴν, καὶ ἴνα διὰ τούτων τὸ ἀσθενές ἡμῶν
τεκμαιρόμενοι· « Μακάριος γὰρ, φησὶν, ὁ γινώσκων
τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν, μὴ πεποιθότας ὤμεν ἐφ' ἑαυ-
τοῖς, κατὰ Παῦλον· ἀλλ' ἐπὶ τῷ ἐγείροντι τοὺς νε-
κρούς· » καὶ οὕτω διηνεχώς, ἐν ταπεινώσει καὶ
μετανοίᾳ, καὶ ἐξομολογήσει, πρὸς Θεὸν ἀνατρέχωμεν.
Καὶ λέγει ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Κατὰ μίαν καὶ μίαν,
ποσάκις παραβαίνουσι τινες, καὶ ἐν τῇ μετανοίᾳ,
ἰατρεύουσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν· καὶ ἡ χάρις ὑποδέχεται
αὐτούς. Ἐν πάσῃ γὰρ τῇ φύσει τῇ λογικῇ, ἢ
τροπῇ ἀδιορίστως διέρχεται. Καὶ ἀλλοιώσεις διέρχον-
ται κατὰ παντὸς ἀνθρώπου, ἐν πάσαις ταῖς ὥραις
αὐτοῦ· ἐξ ὧν πολλῶν εὐρίσκει ὁ διακριτικὸς συνιέναι
τοῦτο· ἀλλ' αἱ δοκιμασίαι αἱ μετ' αὐτοῦ καθ' ἐκά-
στην ἡμέραν, μάλιστα δύνανται σοφίσει αὐτὸν ταῦτα,
ἐὰν νήψη· ἴνα καὶ παρατηρήσεται ἑαυτὸν ἐν τῷ νῷ,
καὶ μάθη πόσῃ ἀλλοίωσιν πρακτικῆς καὶ ἐπιστημιαίας
ὑποδέχεται ἡ διάνοια καθ' ἐκάστην ἡμέραν· καὶ
τῷ· ἐκ τῆς εἰρήνης αὐτῆς, ἐξαίφνης εἰς θόλωσιν
στρέφεται, ὅταν αἰτία τις ἐκ τόπου μὴ ἔστιν αὐτῷ·
καὶ πῶς ἐν κινδύνῳ μεγάλῳ καὶ ἀρρήτῳ γίνεται. Καὶ
τοῦτό ἐστιν, ὅπερ ὁ μακάριος Μακάριος ἔγραψε φα-
νερώς ἐν πολλῇ προνοίᾳ καὶ σπουδῇ, εἰς μνήμην τῶν
ὀδοσκαλιῶν καὶ διδασκαλιῶν, τοῦ μὴ ἐκκλίνειν, ἐν τῷ
καρῷ τῆς ἀλλοιώσεως τῶν ἐναντιώσεων, εἰς τὴν
ἀπόγνωσιν, ὅτι τοῖς ἐν τῇ τάξει τῆς καθαρότητος
ἱσταμένοις, ἀεὶ συμβαίνει αὐτοῖς πτώματα, καθῶς
συμβαίνει τῷ ἀέρι ψύχος· καὶ χωρὶς τοῦ εἶναι αὐτοὺς
ἐν ἀμελείᾳ, ἢ ἐν λύσει οὐ μὴν δὲ, ἀλλὰ καὶ ἦνίκα
κατὰ τάξιν αὐτῶν πορεύονται, συμβαίνει αὐτοῖς
πτώματα, ἐναντιούμενα τῷ σκοπῷ τοῦ ἐκυστῶν ὁλη-
ματος. Καὶ παρακατιῶν· τί οὖν ἔστιν ἄρτι; Ἀλ-
λοιώσεις, φησὶ, γίνονται εἰς ἕκαστον κατὰ τὸν ἀέρα.

Davil: « Signum est super nos lumen vultus
tui, Domine ¹⁵. » Et: « In lumine tuo videbimus
lumen ¹⁶. » Et Dominus: « Ego sum lux mundi;
qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed ha-
bebit lumen vitae ¹⁷. »

*De conversione et mutatione ad singula. Et de emi-
nenti humilitatis gloria.*

43. Scire autem volumus te quod ii qui ad per-
fectionem per puritatem et lumen pervenere, non
magis virium quam tu, habuere. Non enim com-
pleta est perfectio in hoc imperfecto sæculo, sed
potius incompleta perfectio. Ac igitur non omni-
modo secum inmutabilitatem habent, tum propter
naturalem infirmitatem, tum aliquando propter
subrepentem opinionem. Sed enim et mutationes et
raptus ad vanam gloriam nonnunquam patiuntur,
et rursus opitulationes majores recipiunt; et quod
iis contrarium est, partem esse luporum definiunt
Patres. Firmitas enim et immutabilitas futuro sæ-
culo reservatur; in præsentem autem, modo quidem
puritatis et pacis et consolationis est tempus,
modo vero sordium et tempestatis et tristitiæ;
aque id pro ratione uniuscujusque vitæ et pro-
fectus, et pro arcanis Domini iudicii, imo vero
ut sic propriam infirmitatem agnoscamus: « Bea-
tus enim, ait, qui propriam infirmitatem novit, no-
simus fidentes in nobismetipsis, secundum Pau-
lum ¹⁸; sed in illo qui suscitatur mortuos. » Et ut
sic continuo in humilitate et pœnitentia et confes-
sione ad Deum accurramus. Et dicit sanctus Isaac:
« Semel atque iterum transgrediuntur aliquando
quidam, et pœnitentia suis animabus remedium
afferunt; et gratia subintrat in eos. In omni enim
rationabili natura locum habet sæpius immutatio.
Et mutationes cuivis homini occidunt omnibus ho-
ris ejus; ex quibus multis potest is qui vim habet
discernendi illud intelligere; et probationes quas
apud se singulis diebus experitur, plurimum pos-
sunt eum sapientem efficere, si vigilet; ut se in
spiritu servet et discat, quot dulce linis et ele-
mentis mutationes singulis diebus cogitatio susci-
piat; et quomodo ex ipsius pace, subito in tumultum
convertatur, cum causa non sit cur eo loco
convertatur, et quomodo in magno et horrendo
periculo verseat. » Et idem est quod scripsit bea-
tus Macarius multa cura et zelo, in fratrum me-
moriam et doctrinam, ne contrariorum mutationis
tempore in desperationem incidant, docens iis qui
in puritatis loco stant accidere ut cadant, quem-
admodum acri, frigescere, ac etiam si non in
incuria et negligentia vivant, sed et cum secun-
dam ordinem procedunt, iis accidit succumbere, ita
ut scopum voluntatis suæ non attingant. Et persequitur
dicens: « Quid igitur est nunc? Mutationes in unoquoque
fiunt, ut in acre. » Illud autem in-
tellige in unoquoque. Natura nempe una est. Ne
credas eum de infirmioribus et fragilioribus lo-

¹⁵ Psal. iv, 7. ¹⁶ Psal. xxxv, 10. ¹⁷ Joan. viii, 12. ¹⁸ II Cor. i, 9.

qui, perfectos vero mutatione liberos esse et stare absque defectu in uno ordine, longe a cupidis sensibus, ut Eucharisti dicunt, ideo illud addidit: *in unoquoque*. Quomodo igitur illud, o Macari, similiter tu dicis: frigus, et paulo post, æstus: et similiter grando, et paulo post tranquillitas. Et in vita nostra ita fit: bellum ac gratiæ receptio, et in tempore anima in tempestate jacet, et in eam insurgunt horrendi fluctus. Et rursum fit mutatio, gratia protegente et cor adimplente lætitia et divina pace, et prudentibus ac pacificis consiliis. Hæc prudentiæ consilia ita neclit, hortans eos qui prius Iruiti ac impuri erant, et eos excitat dicens: « Si igitur post hæc prudentia et clementia consilia, sequatur calamitas, ne tristemur neque desperemus. » Et in gratiæ rursum afflictione, ne superbiamus, sed lætitiæ tempore, afflictionem accipiamus. Et pergens: « Scito omnes sanctos in hac operatione fuisse. Quantum in hoc mundo sumus, et consolatio cum afflictionibus nobis abundat. Ideo quotidie et omni horæ a vobis quaeritur divini amoris probatio in certamine et pugna adversus tentationes: quæ est vos non tristari, neque negligentes esse in certamine. Atque ita dirigitur via vestra. Qui autem vult ex his dejici et ab hac declinare, is est pars luporum. « O mirus viri sermo! Quomodo paucis verbis oraculum illud firmavit, illudque sensu plenum ostendit ac perfecte dubitationem ex legentis mente repulit! » — « Ille vero ait, qui ex his declinat et pars luporum factus est, in invio vult incedere, et in sua mente posuit eam sortem habere, et in propriis semitis, non a Patribus conculcatis vult incedere. « Et paulo post: « Humilitas sine operibus, multa admittit peccata: opera vero sine humilitate, prorsus inutilia sunt. » Et paulo post: « Quemadmodum sal cibo, ita humilitas omni virtuti; et vim omnium peccatorum ea potest conterere; ultra eam necesse est ut indesinenter secundum mentem tristemur in humiliatione et mœnore dijudicationis; et eam si possideamus filios Dei nos efficit; et absque bonis operibus nos præstat Deo; itaque sine illa, omnia opera nostra vana sunt, et omnes operationes. Cæterum cogitationis mutationem vult Deus. » Et: « Mente meliores flamus: Eia sola potest nos absque auxilio coram Deo statuere, et pro nobis loqui. » Dicit adhuc: « Dixit quidam sanctorum: cum supervenerit tibi superbiæ sensus, dicens tibi: Memento virtutum tuarum, dic Senex, inspicere tuam fornicationem. »

βλεις ἔργων ἀγαθῶν παριστά ἡμᾶ; τῷ Θεῷ · ὁδοὶ χωρὶς ταύτης, πάντα τὰ ἔργα ἡμῶν μάταια εἰσι, καὶ πᾶσαι αἱ ἀρεταί, καὶ πᾶσαι αἱ ἐργασίαι. Λοιπὸν τὴν ἀλλοίωσιν τῆς διανοίας θέλει ὁ Θεός. » Καί · « Ἐν διανοίᾳ βελτιούμεθα · ἀταρκεῖ αὐτὴ μόνῃ ἀδοξητῶ; ἴστασθαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ · καὶ λαλεῖν ὑπὲρ ἡμῶν. » Ἔτι φησὶν · Ἐπέ τις τῶν ἀγίων · Ὅταν ἔλθῃ σοι ὁ λογισμὸς τῆς ὑπερηφανίας, λέγων σοι, ἀνημόνευσον τῶν ἀρετῶν σου, εἰπέ · Ἔβρον, βλέπε τὴν πορνείαν σου. »

De pœnitentia, puritate et perfectione.

44. Omnis cursus perfectio in his tribus est: in pœnitentia et puritate et perfectione. Quid autem est pœnitentia? Priora relinquere et de his tristari.

A Σύνες ἐκεῖνο τὸ, εἰς ἕκαστον · ὅτι καὶ ἡ φύσις, μία ἐστίν. Ἴνα γὰρ μὴ νομίσης ὅτι περὶ τῶν ὑποδεεστέρων καὶ ἐλαχίστων μόνων εἶπε, καὶ οἱ τέλειοι ἐλεύθεροι τῆς ἀλλοιώσεως, καὶ ἐν μιᾷ τάξει ἀκλίως ἴστανται οὗτοι, χωρὶς ἐμπαθῶν λογισμῶν, καθὼς καὶ οἱ Εὐχῆται λέγουσι, διὰ τοῦτο ἔθηκε τὸ, εἰς ἕκαστον. Πῶς οὖν τοῦτο, ὦ Μακάριε; Ὅμως οὐ λέγεις, τὸ ψύχος, καὶ μετὰ μικρὸν, καύσων · καὶ ἴσως χλόαζα · καὶ μετ' ὀλίγον, εὐδία. Καὶ ἐν τῇ γυμνασίᾳ ἡμῶν, οὕτω γίνεται · πόλεμος, καὶ ἀντίληψις τῆς χάριτος · καὶ ἐν καιρῷ, γίνεται ἡ ψυχὴ ἐν χειμῶνι · καὶ ἐπανίστανται ἐπ' αὐτὴν κύματα σκληρά. Καὶ πάλιν ἀλλοίωσις, ἐπισκεπτομένης τῆς χάριτος, καὶ πληρούσης τὴν καρδίαν αὐτοῦ, χαρᾶς τε καὶ εἰρηνης τῆς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ · καὶ λογισμῶν σωφρόνων καὶ εἰρηνικῶν · τοῦτους τοὺς λογισμοὺς τῆς σωφροσύνης; ἐκφαίνει ὧδε, αἰνιττόμενος τοὺς ἐκ τούτου, κτηνώδεις ὄντας, καὶ ἀκαθάρτους. Καὶ παραινεῖ λέγων · « Ἐν οὖν μετὰ τούτους τοὺς λογισμοὺς τοὺς σωφρονας, καὶ ἐπιεικεῖς, ἀκολουθῆ ἐπιφορὰ, μὴ λυπηθῶμεν καὶ ἀπογνώμεν. » Καὶ ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς ἀναπαύσεως τῆς χάριτος, μὴ καυχῆσώμεθα πάλιν, ἀλλ' ἐν τῷ καιρῷ τῆς χαρᾶς, ἐκδεξώμεθα τὴν θλίψιν. Καὶ προΐων · « Γνωθὶ ὅτι πάντες οἱ ἄγιοι ἐν τούτῳ τῷ ἔργῳ ἐγένοντο. Ὅσον ἐσμέν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, καὶ ἡ παράκλησις ἡ περισσὴ, μετὰ τούτων γίνεται ἡμῖν ἐν τῷ κρυπτῷ. Διότι ἐν πάσῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἐν πάσῃ ὥρᾳ, ἐκζητεῖται παρ' ἡμῶν ἡ δοκιμὴ τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης ἡμῶν, ἐν πάλῃ καὶ ἀγῶνι, πρὸς τοὺς πειρασμοὺς. Καὶ τοῦτό ἐστι τὸ μὴ λυπεῖσθαι ἡμᾶς, τὸ μὴ ἀκηδιᾶν τῷ ἀγῶνι. Καὶ οὕτω κατευθύνεται ἡ ὁδὸς ἡμῶν. Ὁ δὲ θέλων ἐκ τούτων τραπῆναι, ἢ κλίνει, οὗτος τῶν λύκων μέρος ἐστίν. » Ὡ Ὁσῶμα ἐκ τούτου τοῦ ἀγίου! Πῶς ἐν λόγῳ μικρῷ, ἐδεδείχθη τὴν χρῆσιν ταύτην, καὶ ἀπέδειξεν αὐτὴν πεπληρωμένην συνέσεως, καὶ ἐξέβαλε τὸν δισταγμὸν τελείως ἐκ τῆς διανοίας τοῦ ἀναγινώσκοντος! « Ἐκεῖνος δὲ, φησὶν, ὁ ἐκκλίνων ἐκ τούτων, καὶ μέρος τῶν λύκων ὢν, ἐν οὐχ ὀδῶ θέλει πορεύεσθαι, καὶ τοῦτο ἔθηκεν ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ κτησασθαι, καὶ ἐν τριβῷ ἰδικῆ, τῇ μὴ πατηθείσῃ ὑπὸ τῶν Πατέρων, πορεύεσθαι βούλεται. » Καὶ μετὰ μικρὸν · « Ἡ ταπεινότης, καὶ χωρὶς ἔργων, πολλὰ συγχωρεῖ πλημμελήματα · ταῦτα δὲ, χωρὶς αὐτῆς, ἐξεναντίας ἀνωφελεῖ εἶσι. » Καὶ μετὰ βραχύ · « Καθάπερ ἄλας τῇ τροφῇ, οὕτως ἡ ταπεινότης πάσῃ ἀρετῇ · καὶ ἰσχὴν πολλῶν ἀμαρτημάτων αὐτὴ δύναται συντριβεῖν · ὑπὲρ ταύτης λοιπὸν χρεῖα τοῦ λυπεῖσθαι ἀδιαιλεπτως κατὰ διάνοιαν, ἐν ταπεινότητι, καὶ ἐν τῇ λύπῃ τῆς διακρίσεως · καὶ ταύτην ἐν κτησώμεθα, υἱοὺς ἡμᾶς ποιεῖ τοῦ Θεοῦ · καὶ χω-

Περὶ μετανοίας, καθαρότητος καὶ τελειότητος.

μῶ. Τελειότης παντὸς δρόμου, ἐν τοῖς τριῶν τούτοις ἐστίν · ἐν τῇ μετανοίᾳ, καὶ τῇ καθαρότητι, καὶ τῇ τελειότητι. Τί δὲ ἐστὶν ἡ μετάνοια; Καταλείψαι

τὰ πρότερον, καὶ λυπεῖσθαι ὑπὲρ αὐτῶν. Καὶ τί ἐστιν ἡ καθαρότης συντόμως; Καρδία ἐλεήμων ὑπὲρ πάσης κτιστῆς φύσεως. Καὶ τί ἐστιν ἡ τελειότης; Βίβλος ταπεινώσεως, ὅπερ ἐστὶ κατάλειψις πάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων, ὁρατῶν μὲν, πάντων τῶν αἰσθητῶν ἀοράτων δὲ, τῶν νοητῶν· καὶ ἐκτὸς μερίμνης τῆς ὑπὲρ αὐτῶν. Ἔτι, μετάνοιά ἐστι, διπλῆ νίκρωσις ἐκουσίως ἐκ πάντων. Καρδία ἐλεήμων ἐστὶ, καὶ οὐκ ἐστὶ καρδίας ὑπὲρ πάσης τῆς κτίσεως, ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν ὀρνέων, καὶ τῶν ζώων, καὶ τῶν δαιμόνων, καὶ ὑπὲρ παντὸς κτισματος. Καὶ πάλιν, ὅσον ἐσμέν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ ἐν τῇ σαρκὶ καταλειμμένοι, ἐὰν ἔω; τῆς ἀψιδοῦ; τῶν οὐρανῶν ὕψωθῶμεν, χωρὶς ἔργων, καὶ μύθου γενέσθαι ἡμᾶς, ἐν ἀμεριμνίᾳ τε εἶναι, οὐ δυνάμεθα· τοῦτο ἐστὶ τὸ τελείωμα, Συγχώρησόν μοι τὸ πλεόν δὲ τούτου, μελέτη ἐστὶ· τουτέστι χωρὶς διανοίας. Καὶ ὁ ἅγιος Μάξιμος· « Ἡ κατὰ ἀρετὴν φιλοσοφία, γνώμη ἀπάθειαν, ἀλλ' οὐ φύσεως, ἐργάζεσθαι πέφυκε· καθ' ἣν δηλαδὴ τὴν γνωμικὴν ἀπάθειαν, ἢ κατὰ νοῦν τῆς θείας ἡδονῆς ἐπιγίνεται χάρις. » Καὶ αὖθις· « Ὁ λύπης καὶ ἡδονῆς σαρκὸς πείραν λαβὼν, λέγοιτ' ἂν δόκιμος, ὡς εὐχερίας, καὶ δυσχερίας τῶν περὶ σάρκα πραγμάτων πεπειραμένος, τέλειος δὲ, ὁ τὴν ἡδονὴν τῆς σαρκὸς, καὶ τὴν ὀδύνην, τῇ τοῦ λόγου δυνάμει καταπαλάσας, ὁλόκληρος δὲ, ὁ τὰς κατὰ τὴν πράξιν καὶ τὴν θεωρίαν ἔξει, ἀρέπτους τῇ περὶ τὸ θεῖον συντονίᾳ διατηρήσας. Διὰ δὲ ταῦτα, καὶ μείζων πασῶν τῶν ἀρετῶν ἡ διάκρισις εἶναι διωρίζεται, ὡς, ἐν οἷς ἂν ἐγγένηται, εὐδοκίᾳ Θεοῦ, ἔξω τῷ θεῷ φωτὶ αὐγαζομένοις, καὶ θεῖα, καὶ ἀνθρώπινα διακρίνειν ἠκριδωμένως πράγματα, καὶ μυστικά, καὶ ἀπόκρυφα θεάματα, εἶεν· ὥρα δὲ καθεξῆς μικρὸν πως ὡς ἐφικτὸν διαμεθοδεῦσαι σοὶ καὶ τὴν τῆς προεπηγγελμένης ἱερᾶς καὶ θεοποιῶν ἡσυχίας ἀρχὴν, οἷον ἐκδηλότερον, ὁ δὲ Θεὸς ἡγείσθω καὶ τῶν ἤδη ῥηθησομένων.

Περὶ τῶν πέντε ἐργασιῶν τῆς πρώτης καὶ ὅλων εἰσαγωγικῆς ἡσυχίας τῶν ἀρχαρίων, ἧσιν προσευχῆς, ψαλμωδίας, ἀναγνώσεως, μελέτης, καὶ ἐργοχείρου.

μέ'. Διὰ πέντε ἐργασιῶν, δι' ὧν ὁ Θεὸς θεραπεύεται, ὀφείλει ὁ ἐν ἡσυχίᾳ ἀρχάριος διέρχεσθαι τὸ νυχθήμερον, δηλαδὴ ἐν προσευχῇ, ἧτοι μνήμῃ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ διηνεκῶς εἰσαγομένη [ἐν ἀλλ. προσαγομένη], ὡς προεῖρηται διὰ πνοῆς ῥινός ἐν τῇ καρδίᾳ ἡρέμα, καὶ αἰθῆς οὕτως ἐξαγομένη, μεμικτόν χειλέων, δίχα τῆς οἰασοῦν ἄλλης ἐννοίας, καὶ φαντασίας, ἧτις δι' ἐγκρατείας περιεκτικῆς γαστρὸς, φαιμέν, ὑπνου τε καὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων, ἐνδον τοῦ κελλίου, σὺν ταπεινώσει εἰλικρινεῖ κατορθοῦται, ἐν ψαλμωδίᾳ, ἐν ἀναγνώσει ἐκ τε τοῦ ἱεροῦ Ψαλτηρίου, Ἀποστόλου, καὶ τῶν ἁγίων Εὐαγγελίων, τῶν τε συγγραμμάτων τῶν θεοφόρων, καὶ ἁγίων Πατέρων, καὶ μάλιστα τῶν περὶ προσευχῆς, καὶ νήψεως κεφαλαίων, πρὸς δὲ, καὶ τῶν λοιπῶν ἐνθέων λογίων τοῦ Πνεύματος, ἐν ἐμπόνῳ καρδίας μνήμῃ τῶν ἁμαρτημάτων, καὶ ἐν μελέτῃ κρίσεως Θεοῦ, ἢ θανάτου, ἢ κολάσεως, ἢ ἀπολαύσεως, καὶ τῶν ὁμοίων· καὶ ἐν ἐργοχείρῳ μικρῷ ὡς ἀκτιδίας φημῶτρον, καὶ πάλιν ἐπανακάπτειν εἰς προσευχὴν, καὶ

Et quid est compendiose puritas? Profunda humilitas, quæ est omnium visibilium et invisibilium derelictio, visibilium quidem, omnium sensibilium; invisibilium autem, intelligibilium nempe; et extra etiam eorum memoriam. Et adhuc pœnitentia est dupliciter omnibus mori. Cor misericors est cordis ustio super omni creatura, super hominibus et avibus et animalibus et dæmonibus et super omnibus quæ creata sunt. Et rursus, quantum sumus in hoc mundo et in carne relictī, donec ad cœlum fornitem attolamur, absque operibus et labore nos esse et in securitate non licet. Ea est perfectio. Dimitte mihi : quod autem ultra id est, sollicitudo est, id est absque ratione. » Et sanctus Maximus : « Quæ secundum virtutem est philosophia, menti tranquillitatem, non naturæ, operari potest; per quam spiritualem tranquillitatem, menti divinæ gratiæ gaudium subintrat. » Et rursus : « Qui carnis tristitiæ et lætitiæ experimentum accepit, probatus dici potest, quippe qui de studio aut lædio carnalium actuum tentatus est; perfectus autem qui carnis lætitiæ aut dolorem rationis virtute domuit; victor omnino qui actu et contemplatione habitus constantia circa Deum immutabiles servavit. Per hæc sane et major omnibus virtutibus discretio esse demonstratur, ita ut iis in quibus gignitur, divino lumine illustratis liceat et divina et humana et mystica et arcana spectacula accurate discernere. Tempus autem est ordine tibi paululum pro viribus ostendendi sacræ ac deificæ quam annuntiavimus pacis principium, ut manifestum; Deus autem et ea quæ dicturi sumus, dirigat.

De quinque operationibus primæ et ut ductoriæ incipientium pacis, nempe oratione, psalmodia, lectione, meditatione et manuum labore.

45. Per quinque operationes, quibus Deus colitur, noctem ac diem transire debet is qui incipit, nempe orationem, et memoriam Domini Jesu Christi continuam, inductam, ut dictum est, per naris inspirationem suaviter in corde et rursus eductam, compressis labiis, sine ulla alia cogitatione et imaginatione quæ per universam ventris temperantiam dicimus, somni et aliorum sensibilium, intra cellulam, cum sincera humilitate, perficitur, in lectione sacri psalterii, Apostoli, sanctorum Evangeliorum, sacræ Scripturæ, et sanctorum Patrum, ac præsertim capitum de oratione et vigilantia, et ad hæc cæterorum divinorum sancti Spiritus oraculorum, in laboriosa cordis peccatorum memoria, et in meditatione Judicii Dei aut mortis, aut supplicii æterni, aut cœli deliciarum et similium, et in manuum labore tenui, ut acedia constringatur; et rursus oportet genua flectere ad orationem, etsi id vix patiat, donec mens assuefacta sit propriam inconstantiam deponere frequenti ad Dominum Jesum

Christum locutione, et continua memoria et continua ad internum thesaurum, cordis nempe absconditum locum, inclinatione et firma radicem emissione. Scribit enim et sanctus Isaac: «Nitere in thesaurum qui intra te est ingredi et videbis caelestem thesaurum. Unam enim aliquid et idem est hic et ille; et in eodem introitu ambo contemplaris.» Et sanctus Maximus: «Cor totum organum dirigit, et postquam cordis passiva comprehenderit gratia, omnibus cogitationibus membrisque imperat. Ibi enim est mens et omnes animæ cogitationes; ibi igitur oportet attendere, num inscripserit leges gratia sancti Spiritus.» Ibi: ubi? In organo quod cætera dirigit, in gratiæ sede, ubi est mens, ubi omnes animæ cogitationes, scilicet in corde. δεῖ σκοπεῖν • εἰ ἐνέγραψεν ἡ χάρις τοῦ παναγίου Πνεύματος τοῦς νόμους. » Ἐκεῖ • ποῦ; Ἐν τῷ ἡγεμονικῷ ὄργάνῳ, ἐν τῷ τῆς χάριτος θρόνῳ, ὅπου ὁ νοῦς, δηλαδὴ.

Unde incipientium est iis qui secundum rationem pacem agere volunt; et quodnam est principium, et incrementum, et quænam profectus et quænam perfectio.

46. Ipsa priseorum monachorum operatio, primo et tanquam introductoria eorum qui secundum rationem pacem agere student, qui incipiunt a timore Dei, et omnium divinorum mandatorum pro viribus adimplerione, contemptus rationabilium ac irrationabilium rerum, et præsertim fides ac eorum quæ huic sunt contraria præcepta fuga, et ad eum qui vere est sincera dispositione, ut dictum est; qui autem crescent spe immaculata, et in mensuram ætatis plenitudinis Christi: pergunt per amorem qui oratione cordis pura et constanti oritur, qui omnino divinus est et excellens atque ita perfectus, per immobilem et indesinentem spiritualem orationem et ex perfecta charitate securitatem, ad solum verum Deum immediata exstasi, receptu ac unione summi mandati, quod est profectus per actus contemplatione directos, et resurrectio, quam expertus avus Domini David, et beata illa conversio mutatus, magna voce clamabat: «Ego dixi in excessu meo: Omnis homo mendax»¹⁹ » Et alius eorum qui in veteri Testamento excellere: «Oculus non vidit, neque auris audivit, neque in eor hominis ascendit quæ præparavit Deus diligentibus se»²⁰. » Atque idem innuens magnus Paulus dicit: «Nobis autem revelavit per Spiritum suum: Spiritus enim cuncti scrutatur, etiam profunda Dei»²¹.

De ordinatione incipientium pacis.

47. Incipiens igitur, ut diximus, debet non continuo e cella egredi, omnium conversatione de visu abstinere, nisi magna adsit necessitas, et tunc cum animadversione et securitate, et raro, ut ait divinus Isaac: De omni re ea remaneat in te memoria, nempe quod melius est auxilium quod ex custodia oritur quam quod ex operibus. » Nec modo incipientibus, sed et iis qui jam dissipationem

βίαν ἔχη τὸ πρῶγμα, εἰς οὗ ἐπίση ὁ νοῦς, τὸν ἴδιον βρεμβασμὸν ἀποτίθεσθαι βραδίως τῇ πρὸς τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἀδολεσχήν ὀλικῇ, καὶ μνήμῃ διηγεσθαι, καὶ τῇ πρὸς τὸ ἔνδον ταμείον, ἤγουν τὸ περι τῆς καρδίας ἀπόκρυφον χῶρον, συνεχεῖ ἐπινεύσει, καὶ ἐβρίξῳσει πεπηγυῖα. Γράφει καὶ γὰρ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ: «Σπούδασον εἰσελθεῖν εἰς τὸ ταμείον τὸ ἐνδοθέν σου, καὶ βλεῖ τὸ ταμείον τὸ οὐράνιον • ἐν γὰρ ἐστὶ τοῦτο κάκεινο • καὶ ἐν μὲν εἰσοδῶ θεωρεῖς τὰ ἀμώτερα.» Καὶ ὁ ἅγιος Μάξιμος: «Ἡ καρδία ἡγεμονεύει ὅλου τοῦ ὄργάνου, καὶ ἐπὶ ἐκ κατάσχη τὰς νομάς τῆς καρδίας ἡ χάρις, βασιλεύει ὅλων τῶν λογισμῶν καὶ τῶν μελῶν. Ἐκεῖ γάρ ἐστιν ὁ νοῦς, καὶ πάντες οἱ λογισμοὶ τῆς ψυχῆς, ἐκεῖ τοίνυν ἐκείνου τοῦς νόμους.» Ἐκεῖ • ποῦ; Ἐν τῷ ἡγεμονικῷ καὶ τῆς ψυχῆς πάντες οἱ λογισμοί, ἐν τῇ καρδίᾳ

«Osteni arguendi dei tunc debentur contra rationem hunc hunc, et tunc est hunc hunc, et hunc hunc, et hunc hunc, et hunc hunc.»

μῶν. Αὕτη ἡ ἐργασία τῶν ἀρχαίων μοναχῶν, ἡ πρώτη, καὶ ὅσον εἰσαγωγικὴ τῶν αἰρουμένων κατὰ λόγον ἡσυχάσαι, ἀρχομένων μὲν ἀπὸ φόβου Θεοῦ, καὶ ἐκπληρώσεως τῆς κατὰ δύναμιν πασῶν τῶν θεοποιῶν ἐντολῶν ἀμεριμνίας ἐξ εὐλόγων, καὶ ἀλόγων πραγμάτων, καὶ πρό γε πίστεως καὶ ἀποφυγῆς τῶν ἐναντιῶν παντελοῦς, καὶ πρὸς τὸ ὄντως ὄν ἀκραιφνοῦς διαθέσεως, ὡς προεῖρηται, αὐξανόμενων δὲ ἐπιπλεῖ ἀκατασχόντων, καὶ εἰς μέτρον ἡλικίας προβαίνόντων τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, τῷ διὰ προσευχῆς καρδιακῆς καθαρᾶς, καὶ ἀρρεμβάστου ἐγγινομένῳ, ὀλικῷ ἐνθέῳ, καὶ διαφόρῳ ἔρωτι, καὶ οὕτω τελειουμένῳ, τῇ ἀκινήτῳ καὶ ἀκλίνεῖ πνευματικῇ προσευχῇ, καὶ τῇ ἐκ τῆς τελείας ἀγάπης πηγασομένη πρὸς μόνον μόνῃ ἀμέσῳ ἐκστάσει, ἀρτογγῆ τε καὶ ἐνότῃ τοῦ ἀκρου ἐφετοῦ, ὅπερ ἐστὶν ἡ διὰ πράξεως πρὸς θεωρίαν ἀπλανῆς προκοπὴ καὶ ἀνάστασις [Ἰσ. ἀνάτασις], ἤνπερ παθῶν καὶ ὁ Θεοπάτωρ Δαβὶδ, καὶ ἀλλοιωθεὶς τὴν μακαρίαν ἐκείνην ἀλλοίωσιν μέγα ἀνεβόησεν: «Ἐγὼ εἶπα ἐν τῇ ἐκστάσει μου • Πᾶς ἀνθρώπος ψεύστης.» Καὶ ἕτερος τῶν ἐν τῇ Παλαιᾷ διαπρεψάντων: «Ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν, καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.» Καὶ τοῦτο συμπεραίνων ὁ μέγας Παῦλος ἐπάγει τό: «Ἡμεῖν δὲ ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ» τὸ γὰρ Πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ, καὶ τὰ βῆθη τοῦ Θεοῦ.

Περὶ τάξεως ἡσυχίας ἀρχαίων.

μῶν. Ὁ τοίνυν ὡς προεῖπομεν ἀρχαίος ὀφείλει μὴ συνεχῶς ἐξέρχεσθαι τῆς αὐτοῦ κέλλης, ὁμίλιας τε καὶ θεωρίας ἀπέχεσθαι πάντων, εἰ μὴ διὰ πολλῶν ἀνάγκην, καὶ τότε μετὰ προσοχῆς καὶ ἀσφαλείας, καὶ σπανίως, ὡς φησὶν ὁ θεὸς Ἰσαάκ: «Περὶ πάντων τῶν πραγμάτων αὕτη ἡ μνήμη ἐμμενόντι ἐν σοί, ὅτι κρείττων ἐστὶν ἡ βοήθεια ἢ ἐκ τῆς παραφροσύνης, ὑπὲρ τὴν βοήθειαν τὴν ἐξ ἔργων, » καὶ ὅτι γε

¹⁹ Psal. cxv, 11. ²⁰ Isa. lxiv, 4.; I Cor. II, 9.

²¹ ibid 10.

μη μόνον ἀρχαρίοις, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς προκό- A
πτουσιν ἤδη σκορπισμένον, καὶ διάχυσιν τὰ τοιαῦτα
προξενεῖ, ὡς ὁ αὐτὸς αὐθις ἅγιος Ἰσαάκ φησιν, ὅτι
« Ἡ ἀνάπαυσις τοὺς νέους βλάπτει μόνον, ἢ δὲ λύσις
καὶ τοὺς νέους, καὶ τοὺς γέροντας, καὶ ἡ ἡσυχία
τὰς ἔξω αἰσθήσεις νεκροῖ, καὶ τὰς ἔσω κινήσεις
ἐγείρει, ἢ δὲ ἔξω ἀναστροφή τὰ ἐναντία τούτων
πράττει, ἤγουν τὰς ἔξω αἰσθήσεις ἐγείρει, καὶ τὰς
ἔσω κινήσεις νεκροῖ. » Καὶ ὁ μὲν τὴν πράξιν, καὶ μὴ
καὶ τὴν κατὰ τὸ εὖ πράττειν ὁδὸν τῆς ἡσυχίας οὐ-
τως εἰπόν ὑπεμφαίνει· ὁ δὲ τῆς Κλίμακος, τὸν
κατὰ τὴν τρίβον καλῶς πράττοντα καὶ βαδίζοντα,
εἰς τὴν ἐξῆς ἐπισημαίνει γράφων· « Ἡσυχαστῆς
ἔστιν ὁ τὸ ἀσώματον ἐν σωματικῷ σκῆπτρῳ περιτορῶν
φιλονεικῶν, τὸ παραδοξότατον· καὶ ἡσυχαστῆς ἔστιν
ἐκεῖνος ὁ εἰπὼν· Ἐγὼ καθέωδω, καὶ ἡ καρδία μου
ἀγρυπνεῖ· καὶ κλείε μὲν θύραν κέλλης σώματι, καὶ
οὐρανῶν πύλῳν πνεύμα-
σι·

*Peri tēs diā προσοχῆς, καὶ νήψεως προσευχῆς
καρδιακῆς, καὶ τῆς ἐργασίας αὐτῆς.*

μη'. Ἡ σὺν προσοχῇ καὶ νήψει γινομένη ἔνδον
καρδίᾳς, ὡς εἰρηται, προσευχῆ, χωρὶς ἄλλης ἐννοίας,
δηλονότι, καὶ φαντασίας τῆς οἰασοῦν, διὰ μὲν τοῦ,
Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, πρὸς αὐτὸν τὸν
μνημονευόμενον Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἄδύως, καὶ
ἀλαλήτως παντάπασιν ὁ νοῦς ἀναταίνεται, διὰ δὲ
τοῦ, Ἐλέησόν με, παλινδρομεῖ, καὶ κινεῖται πρὸς
ἐαυτὸν ὡς οἷα ἀνεχόμενος ἐαυτοῦ μὴ ὑπερέυχεσθαι·
πρὸς ἀγάπην δὲ προκίψας διὰ πείρα· ἐνικῶς, τὴν
καθόλου πρὸς αὐτὸν τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν
ἀνατίνεται· τοῦ δευτέρου πληροφορίαν ἐναργῆ λα-
εῶν.

*Ὅπως τὴν προσευχὴν οἱ θεοὶ Πατέρες παρέδο-
σαν λέγειν ἡμῶς, καὶ ὅτι διαφόρως, καὶ τίς ἡ
προσευχή.*

μη'. Διόπερ οὐκ ἀεὶ τὴν προσευχὴν ὀλόκληρον οἱ
θεοὶ Πατέρες πάντες παραδίδοντες φαίνονται, ἀλλ'
ὁ μὲν, ὀλόκληρον, ὁ δὲ, τὸ ἡμισυ· ὁ δὲ, ἀπὸ μέρους,
καὶ ἕτερος, ἕτερος, πρὸς τὴν τοῦ προσευχομένου
ἰσῶς δύναμιν καὶ κατάστασιν. Καὶ ὁ μὲν θεὸς
Χρυσόστομος ὀλόκληρον αὐτὴν παραδίδωσιν οὕτω
λέγων· « Παρακαλῶ ὑμᾶς, ἀδελφοί, τὸν κανόνα τῆς
προσευχῆς μηδέποτε καταπατήσητε, ἢ καταφρονή-
σητε. Ἦκουσα γὰρ ποτε τῶν Πατέρων λεγόντων,
ὅτι· Ποῖος ἐκεῖνος ὁ μονάζων, ἐν τὸν κανόνα κατα-
φρονήσῃ, ἢ καταπατήσῃ; ἀλλὰ ὀφείλει εἶτε ἐσθίει, εἶ-
τε πίνει, εἶτε καθέζεται, εἶτε διακονεῖ, εἶτε
δδύει, εἶτε τι ἕτερον ποιεῖ, ἀδιαλείπτως κράζειν
τὴν, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με,
ἵνα αὐτὴ ἡ μνήμη τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐρεθίσῃ πρὸς πόλεμον τὸν ἐχθρόν.
Πάντα γὰρ διὰ τῆς μνήμης ἔχει εὐρεῖν ἢ βιαζομένη
ψυχῇ, εἶτε πονηρὰ, εἶτε ἀγαθὰ. Πρῶτον δὲ τὸ
κακὸν ἔχει ἰδεῖν ἐσωθεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, καὶ
τότε τὰ καλὰ· ἢ γὰρ μνήμη ἔχει κινῆσαι τὸν δράκον-
τα, καὶ ἢ μνήμη ἔχει αὐτὸν ταπεινώσαι· ἢ μνήμη
ἐλέγξει τὴν ἐν ἡμῖν οἰκοῦσαν ἀμαρτίαν, καὶ ἢ μνήμη
ἔχει αὐτὸν δαπανῆσαι καὶ κινῆσαι πᾶσαν τὴν δύνα-
μιν τοῦ ἐχθροῦ ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ ἢ μνήμη ἔχει αὐ-

reciderunt et confusionem hac utilia sunt, ut Idem
rursum dicit sanctus Isaac « Requies solummodo
recentiores lædit, relaxatio autem et juvenes et
senes, et pax externos sensus mortificat, internos
autem excitat motus; et ad externa conversio his
contraria efficit, scilicet externos excitat motus, et
internos mortificat. » Ac ille quidem actionem, imo
vero per bonum pacis viam his verbis indicat ;
Climax, eum qui hac semita bene agit et pro-
cedit, per ea quæ sequuntur significat scribens.
« Pacificus est qui incorporeum in corporea domo
determinare studens, quod est maxima laude di-
gnum; et pacificus est ille qui dixit : « Ego dormio,
sed cor meum vigilat; et clausit quidem corpori
cellulæ ostium, et linguæ ostium sono, et intus
spiritibus ostium clausit. »

*De oratione quæ cum attentione et cordis vigilan-
tia fit, et de ejus operatione.*

48. Quæ cum attentione ac vigilantia intra cor
fit oratio, ut dictum est, absque alia cogitatione et
imaginatione per eas voces : Domine Jesu-Christe,
Fili Dei, ad ipsam memoratum Dominum Jesum Chri-
stum absque sono ac lectione omnino, mens pro-
tenditur. Per illud autem « Miserere mei » recur-
rit et ad seipsam movetur, tanquam non sustinens
pro se non orare; ad charitatem vero proficiens
singulariter per experimentum, ad ipsum Do-
minum Jesum Christum vertitur, secundi enim ma-
nifestam persuasionem accepit.

*Quomodo orationem divini Patres nobis dicere tradi-
derunt, et quod excellenter, et quænam est oratio.*

49. Itaque non semper orationem universam di-
vini Patres omnes tradidisse videntur, sed unus
quidem universam, alius autem dimidiam; alter
ex parte, aller alio modo, ad orantis vires et sta-
tum. Et divinus quidem Chrysostomus, universam
eam tradidit, dicens. « Hortor vos, fratres, ut
nunquam orationis regulam conculcatis aut con-
temnatis. Audivi enim Patres dicentes. Quis est
monachus iste, qui regulam contemnat aut concul-
cet, sed debet, sive manducet, sive bibat, sive se-
deat, sive serviat, sive iter faciat, sive quid aliud
agat, indesinenter id clamare. « Domine Jesu Chri-
ste, Fili Dei, miserere mei, » ut ipsa Domini nostri
Jesu Christi memoria eum excitet ad impugnandum
inimicum. Omnia enim per memoriam potest inve-
nire vim patiens anima, sive mala, sive bona. Pri-
mum autem malum ei licet in corde suo videre, et
deinde bona. Memoria enim potest draconem mo-
vere, et memoria potest eum humiliare. Memoria po-
test peccatum in nobis habitum deprehendere, et
memoria potest ipsum pessumdare, et movere in cor-
de omnem virtutem inimici, et memoria potest eum
vincere et eradicare per partes; ut nomen Domini
Jesu Christi in cordis profundum descendens,

draconem qui pascua occupat, humiliet, animam vero salvet ac vivificet. Indesinenter igitur adhære nomini Domini Jesu, ut elibat cor tuum Dominum, et Dominus cor, et duo in unum flant. Sed hoc opus est non unius diei, sed multi temporis; multo certamine et tempore opus est, ut ejiciatur inimicus, et introducatur Christus. » Et rursum, « Oportet confirmare et intus habere mentem, et frænum ipsi injicere, et omnem cogitationem omnesque maligni vires per invocationem Domini nostri Jesu-Christi castigare. » Et ubi stat corpus, ibi sit et mens, ut inter Deum et cor nihil inveniatur; intermedium aut septum cor obscurans idque a Deo sejungens. Si vero quid mentem rapiat, non cogitationibus morandum est; ne assensus hisce cogitationibus ipsi imputetur in die judicii coram Domino, quando judicabit Deus occulta hominum. Vacate igitur semper, et adhærete Domino Deo nostro, donec misereatur vestri, nec quidquam aliud quærite, nisi solam misericordiam a Domino gloriæ. Quærentes autem misericordiam, in humili et miserabili corde quærite, et clamate a mane ad vesperam, et si fieri possit totam noctem illud « Domine Jesu Christe, miserere mei, et cogite mentem vestram ad illud opus usque ad mortem. Multa enim violentia opus est, quoniam angusta et porta et arcta via, quæ ducit ad vitam, et violenti ingrediuntur in ea; violentorum est enim regnum cælorum. Hortor igitur vos, ne separeritis a Deo corda vestra; sed adhæreatis ei et corda custodiatis ubique et semper cum memoria Domini nostri Jesu Christi, donec implantetur nomen Domini intus in corde, et nihil aliud cogitetis, ut magnificetur Christus in vobis. » Ante eum magnus Paulus Dominum Jesum proponens dicit « Si confitearis in ore tuo Dominum Jesum, et credideris in corde tuo, quod Deus suscitavit illum a mortuis, salvus eris. Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Et rursum: « Nemo dicit: Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto ». Addit autem in Spiritu sancto, id est, quando vim Spiritus illud, sancti cor acceperit, per quam et orat, quod est proficientium, et eorum qui Christo in ipsis manifeste habitante, divites facti sunt. His congrua dicitur et sanctus Diadochus « Postulat a vobis omnino mens cum ejus omnes aditus memoria Dei obstruimus, opus quoddam quod ejus solertiæ satisfacere possit. Oportet igitur nos ei dare illud: « Domine Jesu, » solummodo in universam operationem, qua tendat ad scopum. Nemo enim dicit Dominum Jesum, nisi in Spiritu sancto. Sed id stricte verbum in thesauris suis contempletur, ne in phantasias quasdam aberrat. Quicunque enim illud gloriosum et amabile nomen in profundo corde continue meditantur, ii possunt et lumen mentis aliquando cernere; arcto enim studio a cogitatione occupatum, omnes sordes in anima emergentes, in sufficienti sensu adurit. Deus enim

A τὴν νικῆσαι καὶ ἐκρινῶσαι κατὰ μέρος, ἵνα τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ κατερχόμενον εἰς τὸ βάθος τῆς καρδίας, τὸν μὲν δράκοντα τὸν κρατοῦντα τῆς νομᾶς ταπεινώσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν σώσῃ καὶ ζωοποιήσῃ. Ἀδιαλείπτως τοίνυν παράμεινον τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ἵνα καταπέτῃ ἡ καρδία τὸν Κύριον, καὶ ὁ Κύριος τὴν καρδίαν, καὶ γένηται τὰ δύο εἰς ἓν. Ἀλλὰ τὸ ἔργον τοῦτο οὐκ ἔστι μιᾶς ἡμέρας, ἢ δύο, ἀλλὰ χρόνον πολλοῦ καὶ καιροῦ· πολλοῦ γὰρ ἀγῶνος καὶ χρόνου χρεία, ὅπως ἐκδιηθη ὁ ἐχθρὸς, καὶ ἐνοικήσῃ ὁ Χριστός. » Καὶ αὖθις: « Χρὴ ἀσφαλίζεσθαι, καὶ ἠνιοχεῖν τὸν νοῦν, καὶ χαλιναγωγεῖν αὐτόν, καὶ πάντα λογισμὸν, καὶ πῖσαν τοῦ πονηροῦ ἐνέργειαν κολάζειν διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. »

B ὅπου τὸ σῶμα ἵσταται, ἐκεῖ ἔστω καὶ ὁ νοῦς, ἵνα μέσον τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς καρδίας μηδὲν ἕτερον εὑρίσκηται ὡς μεσότοιχον, ἢ φραγμὸς ἐπισκοποῦν τὴν καρδίαν, καὶ χωρίζον τὸν νοῦν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. Ἐάν δὲ καὶ ποτε ἀρπάξῃ τὸν νοῦν, οὐ χρὴ τοῖς λογισμοῖς ἐγχαρῶνίζειν, ἵνα μὴ ἡ συγκατάθεσις τῶν λογισμῶν εἰς πρᾶξιν αὐτῷ λογισθῇ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, ὅτε κρινεῖ ὁ Θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων. Σχολάζατε τοίνυν διαπαντός, καὶ παραμείνατε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ἕως οὗ οἰκτηρήσῃ ὑμᾶς, καὶ μηδὲν ἕτερον ζητεῖτε, ἢ μόνον ἕλεος παρὰ τοῦ Κυρίου τῆς δόξης. Ζητοῦντες δὲ ἕλεος ἐν ταπεινῇ καὶ ἑλεεινῇ καρδίᾳ ζητεῖτε, καὶ βοᾶτε ἀπὸ πρῶτῃ ἕως ἑσπέρας, εἰ δυνατόν, καὶ ὅλην τὴν νύκτα, τὸ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν με, καὶ βιάσασθε τὸν νοῦν ὑμῶν εἰς τοῦτο τὸ ἔργον ἕως θανάτου· πολλῆς γὰρ βίας χρεία ἔχει τὸ ἔργον τοῦτο, ὅτι στενὴ ἔστιν ἡ πύλη, καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ οἱ βιαζόμενοι εἰσέρχονται ἐν αὐτῇ· βιαστῶν γὰρ ἔστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, μὴ χωρίζετε τὰς καρδίας ὑμῶν ἀπὸ Θεοῦ, ἀλλὰ προσμένετε, καὶ φυλάσσετε αὐτάς· μετὰ τῆς μνήμης τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πάντοτε, ἕως οὗ ἐμφυτευθῇ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἔσω ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ μηδὲν ἕτερον ἐνοηθῇ, ἵνα μεταγαλυνθῇ ὁ Χριστὸς ἐν ὑμῖν. »

Πρὸ δὲ γε τούτου ὁ μέγας Παῦλος τὸν Κύριον Ἰησοῦν γράφων φησὶν: « Ἐν ὁμολογῆσει ἐν τῷ στόματί σου Κύριον Ἰησοῦν, καὶ πιστεύσει ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὁ Θεὸς ἠγειρεν αὐτόν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ· καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν. » Καὶ αὖθις: « Οὐδεὶς λέγει Κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ. » Προστίθησι δὲ τὸ, ἐν Πνεύματι ἁγίῳ, τουτέστιν, ὅταν ἐνέργειαν Πνεύματος ἁγίου δέξηται ἡ καρδία, εἰς τῆς καὶ προσεύχεται, ὅπερ ἔστι τῶν προκοψάντων, καὶ ἐν αὐτοῖς ἐναργῶς ἐνοικοῦντα τὸν Χριστὸν πεπλουτηκότων. Ἀκόλουθα τούτῳ φάσκει καὶ ὁ ἅγιος Διάδοχος: « Ἀπαίτει ἡμᾶς πάντως ὁ νοῦς, ὅταν αὐτοῦ πάσας τὰς διεξόδους τῆς μνήμης ἀποφράξωμεν τοῦ Θεοῦ, ἔργον ὀφείλον πληροφορεῖν αὐτοῦ τὴν ἐντρέχειαν. Δεῖ οὖν αὐτῷ διδόναι τὸ, Κύριε Ἰησοῦ, μόνον εἰς ὀλόκληρον πραγματεῖαν τοῦ σκο-

¹¹ Rom. x, 9, 10. ¹² I Cor. xii, 3.

του· Οὐδεις γάρ, φησὶ, λέγει Κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἄνθρωπος ἐστίν. Πνεύματι ἀγίῳ. Ἄλλ' αὐτὸ στενωὺς τὸ ῥῆμα διαπαντός ἐν τοῖς ταμείοις αὐτοῦ θεωρεῖται, ἵνα μὴ εἰς φαντασίας ἐκτρέποιτό τις. Ὅσοι γὰρ τοῦτο τὸ ἔνδοξον, καὶ πολυπόθητον ὄνομα ἐν τῷ βίβει τῆς καρδίας μελετῶσιν ἀπαύτως, οὗτοι δύνανται καὶ τὸ φῶς τοῦ νοῦ ὄραϊν ποτε· στενὴ γὰρ μερίμνη ὑπὸ τῆς διαβολῆς κρατούμενον, πάντα τὸν ἐπιπολάζοντα ῥύπον τῆ ψυχῆ ἐν αἰσθήσει ἰκανῆ καταφλέγει. Καὶ γὰρ ὁ Θεὸς ἡμῶν, φησὶ, πῦρ καταναλίσκον, ἕθεν καὶ εἰς ἀγάπην λοιπὸν πολλὴν τὴν ψυχὴν τῆς αὐτοῦ δόξης προσκαλεῖται ὁ Κύριος· ἐγγρονίζον γὰρ ἐκεῖνο τὸ ἔνδοξον καὶ πολυπόθητον ὄνομα, διὰ τῆς μνήμης τοῦ νοῦ, τῆ θερμῆς τῆς καρδίας, ἕξιν ἡμῖν ἐμποιεῖ πάντως τοῦ ἀγαπᾶν τὴν ἀγαθότητα αὐτοῦ μηδενὸς ὄντος λοιπὸν τοῦ ἐμποδίζοντος. Οὗτος γὰρ ἐστὶν ὁ μαργαρίτης ὁ πολύτιμος, ὄντινα πωλήσας πᾶσάν τις τὴν περιουσίαν αὐτοῦ κτήσασθαι δύναται, καὶ ἔχειν ἀνεκλάητον ἐπὶ τῆ αὐτοῦ εὐρέσει χαράν. Ὁ δὲ ἅγιος Ἡσύχιος τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν οὕτω γράφων ἐπιτίθεισιν· Ἀναπτῖσα ψυχὴ διὰ θανάτου ἐν ἀέρι ἐν πύλαις οὐρανίαις μεθ' ἐσυχῆς ὑπὲρ αὐτῆς Ἰησοῦν ἔχουσα, οὕτως ἐκεῖ τοὺς ἐχθρούς αὐτῆς αἰσχυρῶς ἀστυχῶσεται, ἀλλὰ παρῆρηξ ὡς νῦν, καὶ τότε λαλήσει ἐν πύλαις πρὸς αὐτούς, μόνον ἕως ἐξόδου αὐτῆς μὴ ἐκκαχῆσθαι βοᾶν πρὸς Χριστὸν Ἰησοῦν ἡμέρας τε καὶ νυκτός· καὶ αὐτὸς ποιῶν ποιήσῃ τὴν ἐκδίκησιν αὐτῆς ἐν τάχει, κατὰ τὴν ἀψευδῆ αὐτοῦ καὶ Θεῶν ὑπόσχεσιν, ἣν ἔφη περὶ τοῦ κριτοῦ τῆς ὀδίκιας, καὶ ναὶ λέγω ὑμῖν ποιήσει καὶ ἐν τῇ ζωῇ τῆ παρούσης, καὶ μετὰ τὴν τοῦ σώματος αὐτῆς ἐξοδόν. Ὁ δὲ γε τῆς Κλίμακος, ὃν Ἰησοῦν μόνον φάσκων· Ἰησοῦ ὀνόματι μάστιγι πολεμίους· οὐ γὰρ ἐστὶν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ ἰσχυρότερον ὄπλον, καὶ οὐδὲν ἄλλο προστίθησι. Καὶ ἄθις δὲ φησιν· Ἰησοῦ μνήμη κολληθήτω ἡ πνεύ σου, καὶ τότε γνώσῃ ἡσυχίας ὠφέλειαν.

Ἔτι, ὅτι οὐ μόνον παρὰ τῶν εἰρημέκων ἀγίων Πατέρων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτῶν τῶν κορυφαίων ἀποστόλων, Πέτρον, καὶ Παῦλον, καὶ Ἰωάννην εὐρηται μεμυσταγωγημένα πως ἐν πνεύματι τὰ τῆς ἱερῆς καὶ θεοποιου προσευχῆς ῥήματα.

5. Οὐ μόνον δὲ πρὸς τούτων τῶν εἰρημένων (εσοφόρων Πατέρων, καὶ τῶν κατ' αὐτούς, εὐρήσει τις τὰ τῆς ἱερῆς προσευχῆς τοιαῦτα ῥήματά πως μεμυσταγωγημένα, ἀλλ' οὖν πρὸ γε τούτων, καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν πρώτων, καὶ κορυφαίων ἀποστόλων, τοὺς περὶ Πέτρον φαμέν, καὶ Παῦλον, καὶ Ἰωάννην. Ὁ μὲν γὰρ φησιν, ὡς προέφημεν, « Οὐδεις δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν Πνεύματι ἀγίῳ· ὁ δὲ, « Ἡ χάρις, καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο » καὶ, « Πᾶν πνεῦμα ὃ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστίν. » Ὁ δὲ γε πρόκριτος τῶν τοῦ Χριστοῦ μαθητῶν πρὸς τὴν πρὸς αὐτούς τοὺς ἀποστόλους τοῦ Σωτῆρος, καὶ διδασκάλου ἐπερώτησιν, τὴν, « Τίνα με λέγουσιν εἶναι οἱ ἄνθρωποι ; » τὴν μακαριωτάτην ἀντεπάγειν ὁμολογίαν, ἀπεκρίνατο· « Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. » Διὰ τοι τοῦτο καὶ οἱ μετ' αὐτούς, ἡμῶν κλεινοὶ παιδοτρίβαι· καὶ μᾶλλον οἱ τῶν ἁγίων καὶ ἐρημικῶν καὶ ἡσυχῶν βίον ὁδεύσαντες, τὰς τοιαύτας χρήσεις ὡς σποράδην, καὶ ἀναμέρους τοῖς τρισὶ τοιούτοις στύλοις τῆς εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας προδιαγγελθείσας, ὡς βίβας φωνᾶς κατὰ ἀποκάλυψιν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι προτεθεσπισμέ-

noster, inquit, ignis consumens, unde et in multam sane gloriae dilectionem animam Dominus advocat. Immanens enim illud gloriosum et amabile nomen, per mentis memoriam in cordis calore, habitum nobis ingerit omnino bonitatem ejus diligendi, nullo jam remanente impedimento. Ipse enim est gemma pretiosa, quam aliquis emens, omnes ejus divitias acquirere potest et habere ineffabilem ex ejus inventione lætitiā. Sanctus autem Hesychius, Christum Jesum ita ponens, ait : Evolans anima per mortem in aera ad portas caelorum secum ac supra se Jesum habens, neque ibi inimicorum ejus formidabit, sed cum fiducia, ut nunc et tunc in portis loquetur ad eos, dummodo in exitu non cesset clamare ad Dominum Jesum Christum die ac nocte, et ipse ultionem ipsius peraget cito, juxta suum Deique promissum, quod expressit de iudice iniquitatis ; et sane dico vobis, faciet et in vita praesenti et postquam anima ex corpore exierit. Climacius vero Jesum solum dicens : Jesu nomine hostes propelle : non enim sunt in caelo et in terra arma fortiora, et nihil aliud addit. Et rursum dicit : Memoriae Jesu uniatu respiratio tua, et tunc bonum pacis voveris. »

Item, quod non modo apud dictos sanctos Patres, sed et apud ipsos apostolorum duces, Petrum et Paulum et Joannem inveniuntur mystica in spiritu sacrae ac vivificae orationis verba.

50. Nec modo apud hos dictos sanctos Patres et alios inveniri possunt sacrae orationis verba quodammodo mystice consignata, sed et ante eos, apud primos ac duces Apostolorum, Petrum scilicet, Paulum ac Joannem. Unus enim dicit : « Nemo potest dicere Dominum Jesum, nisi in Spiritu sancto » ; alius : « Omnis spiritus qui constitetur Dominum ipsum in carne venisse, ex Deo est » ; Discipulorum autem Christi princeps ad eam quae ad apostolos a Salvatore ac Magistro directa est, interrogationem : « Quem me dicunt esse homines » , beatissimam illam confessionem adducens, respondit : « Tu es Christus, Filius Dei viventis » . Propter id igitur qui eos secuti sunt, inelyti nostri praecceptores, et potius qui liberam et eremiticam et tranquillam vitam percurrere, talia oracula collegere sparsa per partes in tribus his purissimae Ecclesiae columnis, ut divinas voces per revelationem in Spiritu sancto propositas, imo vero per tres viros fide dignos pleraque annuntiante ac testante, « In tribus enim, inquit, testibus stabit omne verbum caelestes illi viri in unum optima colligentes et cum Spiritu in ipsis habitante. Or-

¹ 1 Cor. xii, 3.

² I Joan. iv, 2.

³ Matth. xvi,

⁴ 13. ⁵ ibid. 16.

diantes, columnam orationis annuntiavere, et iis qui ipsos secuti sunt commendavere ut eodem modo eam occupent et servant. Vide igitur et ordinem et consequentiam quæ multum cum divina sapientia eminet. Unus quidem dicit *Jesum*, alter autem *Jesum Christum*, tertius vero, *Christum Filium Dei*, tanquam si unus alium sequeretur et inter se adhererent concordia ac vinculo talium verborum. Videas enim eorum unumquemque vocem quæ apud alterum ad finem est, adhibentem atque ad tertium ita rem se habentem. Idemque de additione sancti Spiritus videbis. Dicente enim beato Paulo: « Nemo potest dicere Dominum Jesum, nisi in Spiritu sancto; » ultimo hoc verbo, nempe *Spiritu sancto*, in initio usus est ille qui tonitruum similem vocem habet Joannes, dicens: « Omnis Spiritus qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est. » Hæc autem omnibus præposuerunt, non sponte nec a seipsis, sed sanctissimi Spiritus manu ducti. Etenim divini Petri confessio in Spiritu sancto per revelationem facta est. « Omnia enim, inquit, operatur unus et idem Spiritus, dividens singulis prout vult²⁸. » Atque ita igitur adhibitus et infractus vivificæ orationis Iunius sapientissime ac doctissime contextus et consutus est et ad nos usque pervenit eumdem servans modum. Hujus igitur vocis, *miserere mei*, additionem, qui deinde secuti sunt, Patres, his salutaribus verbis, nempe *Domine Jesu Christe, Fili Dei*, fecerunt et ordinarunt, ac præcipue propter eos qui virtute adhuc infantes sunt, incipientes nempe et imperfectos. Qui enim processerunt ac perfecti sunt in Christo, per unumquodque eorum oraculorum, Domine Jesu Christe, Fili Dei, imo aliquando per solam Jesu invocationem sibi sufficiunt, eamque tanquam universum orationis opus adhibent amplectunturque, per illam ineffabili ac omnem visum et auditum superant lætitia replentur. Et sic igitur extra carnem et mundum versantes hi beatissimi viri, sensibus silentium injungentes divino quod in se habitat, dono et gratia in amorem ardentissimum felicissimumque elati mundantur ac illuminantur, et perfecti sunt, quippe qui supersubstantialis Deitatis supernaturalem et æternam et increatam gratiam accurate in arharum parte intuentes obscure tanquam in speculo, memoria sola et meditatione, ut dicitur est, una aut altera Dei et Hominis Verbi applicatione contenti, per hanc in raptus et scientiam et revelationem attolluntur, quæ absque locutione in Spiritu experiuntur. In quorum manifestam persuasionem et evidentissimam fidem, dulcissimus amantissimusque Dominus noster Jesus Christus, Filius Dei, cujus voces actus et verba, secundum ipsum Spiritus et vita sunt nobis clare revelavit, dicens: « Sine me nihil potestis facere²⁹. » Et, « Si quid petieritis in nomine meo, hoc faciam³⁰. » Et quæ sequuntur ac nobis tradita sunt.

Ανα· ναί μὴν καὶ διὰ γε τριῶν ἄξιόπιστων, ταπειλῶς μεμαρτυρημένας, « Διὰ δὲ τριῶν, φησὶ, μαρτύρων σταθῆσεται πᾶν ῥήμα· » οὗτοι οἱ οὐρανόφρονες, εἰς τὸ ἐν συνάφαντες ἀριστὰ τε καὶ μετὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῖς ἁγίου Πνεύματος συναρμόσαντες, στήλην προσευχῆς προσηγορεύασιν, καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα παρέδωκαν, κατὰ τὴν ὁμοίον τρόπον κρατεῖν τε καὶ φυλάττειν αὐτήν. Ὅρα μέντοι καὶ τάξιν, καὶ ἀκολουθίαν σφόδρα τὸ ἐξείσιον μετὰ τῆς ἀνωθεν σοφίας ἔχουσαν· ὁ μὲν γὰρ φησὶ Κύριον Ἰησοῦν, ὁ δὲ, Ἰησοῦν Χριστὸν, ὁ δὲ Χριστὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ· ὡσανεὶ πως ὁ εἰς τῷ τέτρῳ ἐπόμμενος, καὶ προσεχῶς ἀλλήλων ἐχόμενοι, τῇ τε συμφωνίᾳ, καὶ τῷ συνδέσμῳ τῶν τοιῶνδε θεουργῶν ῥημάτων. Ἴδοι· γὰρ ἂν τούτων ἕκαστον τὸ ἐπὶ τέλος ἂν θατέρῳ, ὡς ἀρχὴν θατέρου B [ἢ τοῦ θατέρου] τοῦτο λαμβάνοντα, καὶ οὕτω προβαίνον ἄχρι τῶν τριῶν· τὸ δ' αὐτὸ καὶ τῇ προσθήκῃ τῆς τοῦ Πνεύματος σημασίας ἐπόψει· εἰρηκτός γὰρ τοῦ μακαρίου Παύλου τὸ, « Οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ· » τοῦτο δὴ τῷ ἐπὶ τέλους κειμένῳ, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγουμεν, ἀρχῇ κέχρηται ὁ βροντόφωνος Ἰωάννης εἰπὼν· « Πᾶν πνεῦμα ὃ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐληλυθότα ἐν σαρκί, ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστὶ, » ταῦτα δὲ προσθήκαν ἅπασιν, οὐκ ὀφθεον καὶ παρ' ἑαυτῶν, ἀλλὰ τῇ τοῦ παναγίου παλάμῃ κινούμενοι Πνεύματος· καὶ γὰρ ἡ τοῦ θεοτάτου Πέτρου δι' ἀποκαλύψεως ὁμολογία ἐν Πνεύματι ἁγίῳ ἐστὶν ἐνεργουμένη· « Πάντα γὰρ, φησὶν, ἐνεργεῖ τὸ ἐν, καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα διαιροῦν ἰδίᾳ ἕκαστῳ, καθὼς βούλεται· » καὶ οὕτω γοῦν τὸ οἰονεῖ ἐντριπτον, καὶ ἀρήκτον σπαρτίον τῆς θεοποιῦ προσευχῆς μάλα σοφῶς, καὶ ἐπιστημονικῶς ἐξυφανθέν τε καὶ συρόαφέν, καὶ συναρμολογηθὲν, καὶ εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς διαβαίνει τὸν ἴσον τρόπον τηρούμενον. Τῆς μέντοι, Ἐλέησόν με, λέξω· τὴν προσθήκην οἱ καθεξῆς θεῖοι Πατέρες τοιοῦτο τοῖς τῆς προσευχῆς σωτηρίοις ῥήμασιν, ἤγουν τοῦ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, συνήρμασαν, καὶ ἐπέταξαν, καὶ μᾶλλον διὰ τοὺς κατ' ἀρετὴν νηπιωδεστέρους, ἤγουν τοὺς ἀρχαρίους, καὶ ἀτελεῖς. Οἱ γὰρ προβεδηκότες καὶ τέλειοι κατὰ Χριστὸν, δι' ἐνὸς ἕκαστου τῶν τοιούτων χρησμάτων, ἤγουν τοῦ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ναί μὴν εἶθ' ὅτε, καὶ ἐκ μόνῃς τῆς Ἰησοῦ προσηγορίας ἱκανοῦνται, καὶ ὡς ὀλόκληρον ἐργασίαν τοῦτο προσευχῆς ἐνστερνίζονται, καὶ ἀσπάζονται· οἷα δὴ διὰ τούτου, ἀρῆξίτου, καὶ πάντα νοῦν καὶ πᾶσαν ὄψιν, καὶ ἀκοὴν ὑπερνικώσης ἰδῶνῆς, καὶ θυμηδίας· πληροῦνται. Καὶ οὕτω τοῖνον ἐξω σαρκὸς· καὶ κόσμος γινόμενοι οἱ τρισόλβιοι, μύοντες τῆς αἰσθήσεως· τῇ ἐνοικοῦσῃ αὐτοῖς θεῖα δωρεᾶ τε καὶ χάριτι βακχικῶς τε καὶ μακαρίως, ἐρωτοληπτούμενοι καθαίρονται, καὶ φωτίζονται, καὶ τελειοῦνται, ἅτε τὴν τῆς ὑπερουσίου θεότητος ὑπερφυσίαν, καὶ ἀναρχον, καὶ ἀκτιστον χάριν ἀπαρτίως ἐν ἀρῆαδῶνος μέρει κατοπεριζόμενοι ἀδήλω, τῇ μνήμῃ καὶ μόνῃ, καὶ δὴ καὶ μελέτῃ, ὡς εἰρηται, τῆς μίσε

²⁸ 1 Cor. xij, 11 ²⁹ Joan. xv, 5. ³⁰ Joan. xvi, 25.

ἐκίστης τῶν δηλωθεισῶν προσηγοριῶν τοῦ θεανθρώπου Λόγου ἱκανούμενοι, καὶ διὰ ταύτης εἰς ἀρπαγὰς, καὶ γνώσεις, καὶ ἀποκαλύψεις ὑπεραιρόμενοι, καὶ καταξιοῦμενοι ἀλαλήτους ἐν πνεύματι. Τούτων εἰς ἐναργῆ πληροφορίαν, καὶ πίστωσιν σαφεστάτην, ὁ γλυκυτάτος καὶ φιλόψυχος Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, οὗ οἱ λόγοι ἔργα, καὶ τὰ ῥήματα κατ' αὐτὸν, ἢ πνευμά εἰσι, καὶ ζωὴ εἰσιν, ἀπεφάνητο μᾶλα διαπρυσίως, ὅτι « Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. » Καὶ « Ἐάν τι αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ ποιήσω. » Καὶ αὐθις « Ὁ τί ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, τοῦτο ποιήσω » καὶ τὰ ἐξῆς κατὰ τὰ προαποδοθέντα ἡμῖν.

Ἔστι δὲ καὶ τοῖς ἀρχαρίοις ποτὲ μὲν δλοῖς τῆς προσευχῆς ῥήμασι, ποτὲ δὲ ἐν μέρει ταύτης προσεύχεσθαι, ἐνδον μέντοι τῆς καρδίας καὶ αἰεὶ, καὶ περὶ τοῦ μὴ μετατάσσειν [ἰσ. μεταλλάσσειν] συνεχῶς τὰ ῥήματα.

να'. Ἐξῆς δὲ καὶ τοῖς ἀρχαρίοις ποτὲ μὲν δλοῖς τοῖς τῆς προσευχῆς ῥήματι, ποτὲ δὲ ἐν μέρει ταύτης προσεύχεσθαι, ἐνδον μέντοι καρδίας, καὶ διηνεχῶς· κατὰ γὰρ τὸν ἅγιον Διάδοχον, « Ὁ ἐνδρῶν αἰετῆ ἑαυτοῦ καρδίᾳ, ἐκδημεῖ πάντως τῶν ὠραίων τοῦ βίου. Πνεύματι γὰρ περιπατῶν, τὰς τῆς σαρκὸς ἐπιθυμίας εἰδῖναι οὐ δύναται, ἐπειδὴ λοιπὸν ἐν τῷ φρουρίῳ τῶν ἀρετῶν τοὺς περιπάτους ὁ τοιοῦτος ποιεῖται, αὐτὰς ὡσπερ τὰς ἀρετὰς πυλωροὺς ἔχων τοῦ τῆς ἀγγελίας πόλισματος. Διὸ δὴ καὶ ἀπρακτοὶ λοιπὸν αἱ τῶν δαιμόνων γίνονται μηχαναὶ ἐπ' αὐτῷ. Γράφει δὲ καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· Τοῦ ἐπισκεπτομένου τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν πάσῃ ὥρᾳ, εὐφραίνεται ἡ καρδία ἐν ταῖς ἀποκαλύψεσι, καὶ ὁ συνάγων τὴν θεωρίαν αὐτοῦ ἔσωθεν ἐν ἑαυτῷ θεωρεῖ τὴν αὐγὴν τοῦ Πνεύματος. Ὅστις ἐδεδελύξατο πάντα μετσωρισμὸν, θεωρεῖ τὸν Δεσπότην αὐτοῦ ἔσωθεν τῆς καρδίας αὐτοῦ, μηδὲ γε συνεχῶς ἐναλλάσσειν τὰς ῥήσεις τῆς προσευχῆς, ἵνα μὴ τῆ συνεχῆ ἐναλλαγῆ, καὶ μετατροπῆ, ἀστασίαν ὡσαυτεῖ τινα, καὶ ἐκκλινισμὸν ἐθίσεως ὁ νοῦς, ἀπαγῆς καὶ ἀκαρπὸς διαμείνη, ὡς τὰ συνεχῶς μετακινούμενα, καὶ μεταφυτευόμενα δένδρα. »

Ἔστι δὲ καὶ τῶν ἀρχαρίοις ποτὲ μὲν δλοῖς τῆς προσευχῆς ῥήμασι, ποτὲ δὲ ἐν μέρει ταύτης προσεύχεσθαι, ἐνδον μέντοι καρδίας, καὶ διηνεχῶς· κατὰ γὰρ τὸν ἅγιον Διάδοχον, « Ὁ ἐνδρῶν αἰετῆ ἑαυτοῦ καρδίᾳ, ἐκδημεῖ πάντως τῶν ὠραίων τοῦ βίου. Πνεύματι γὰρ περιπατῶν, τὰς τῆς σαρκὸς ἐπιθυμίας εἰδῖναι οὐ δύναται, ἐπειδὴ λοιπὸν ἐν τῷ φρουρίῳ τῶν ἀρετῶν τοὺς περιπάτους ὁ τοιοῦτος ποιεῖται, αὐτὰς ὡσπερ τὰς ἀρετὰς πυλωροὺς ἔχων τοῦ τῆς ἀγγελίας πόλισματος. Διὸ δὴ καὶ ἀπρακτοὶ λοιπὸν αἱ τῶν δαιμόνων γίνονται μηχαναὶ ἐπ' αὐτῷ. Γράφει δὲ καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· Τοῦ ἐπισκεπτομένου τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν πάσῃ ὥρᾳ, εὐφραίνεται ἡ καρδία ἐν ταῖς ἀποκαλύψεσι, καὶ ὁ συνάγων τὴν θεωρίαν αὐτοῦ ἔσωθεν ἐν ἑαυτῷ θεωρεῖ τὴν αὐγὴν τοῦ Πνεύματος. Ὅστις ἐδεδελύξατο πάντα μετσωρισμὸν, θεωρεῖ τὸν Δεσπότην αὐτοῦ ἔσωθεν τῆς καρδίας αὐτοῦ, μηδὲ γε συνεχῶς ἐναλλάσσειν τὰς ῥήσεις τῆς προσευχῆς, ἵνα μὴ τῆ συνεχῆ ἐναλλαγῆ, καὶ μετατροπῆ, ἀστασίαν ὡσαυτεῖ τινα, καὶ ἐκκλινισμὸν ἐθίσεως ὁ νοῦς, ἀπαγῆς καὶ ἀκαρπὸς διαμείνη, ὡς τὰ συνεχῶς μετακινούμενα, καὶ μεταφυτευόμενα δένδρα. »

β'. Καὶ τοῦτο δὲ τὸ αἰετῆ ἐνδον καρδίας προσεύχεσθαι, ἴμοσι δὲ καὶ τὰ τούτου ἐπέκεινα, οὐχ ἀπλῶς, καὶ ὡς ἔτυχε, καὶ διὰ βραχείως πόνου, καὶ μικροῦ κατορθοῦται. Εἴπερ ἀρα καὶ τοῦτο σπανίως ἐν τιτι κατὰ ἀπόβρητον οἰκονομίαν εὐρηται, ἀλλὰ καὶ γρόνου μακροῦ, καὶ καμάτου, καὶ ἀγῶνος σωματικῶ τε καὶ ψυχικῶ. καὶ βίας πολλῆς, καὶ ἐπιτεταμένης πρὸς κατορθώσιν δεῖται. Κατὰ γὰρ τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς ἐπιζομένης ἐν μεθέξει γενέσθαι ἡμᾶς [ἰσ. ἡμῖν] δωρεᾶς τε καὶ χάριτος, ἀναλόγους τὸ κατὰ δύναμιν χρῆ, καὶ τοὺς ὑπὲρ αὐτῆς ἀγῶνας καταβαλέσθαι, καὶ τὰς ὥρας ἐπιμετερεῖν, ἢ δὲ ἔστι κατὰ τοὺς ἱεροδιδασκάλους, τὸ ἐκβληθῆναι ἐκ τῶν τῆς καρδίας νομῶν τὸν ἐχθρὸν, καὶ κατοικῆσαι ἐναργῶς ἐν αὐτῇ τὸν Χριστόν. Λέγει καὶ γὰρ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Ὁ θέλων ἰδεῖν τὸν Κύριον, μηχανᾶται καθαρῶσαι αὐτοῦ τὴν καρδίαν ἐν ἀδιαλείπτῳ μνήμῃ τοῦ Θεοῦ, καὶ οὕτως ἐν τῇ λαμπρότητι τῆς διανοίας αὐτοῦ ἐν πάσῃ ὥρᾳ ὄψεται τὸν Κύριον. » Καὶ ὁ ἅγιος Βαρσανούφιος· « Ἐάν μὴ ἡ ἔσωθεν ἐργασία μετὰ γε Θεοῦ βρωθῆσῃ τῷ ἀνθρώπῳ, ἐπὶ ματαίῳ πρὸς τὴν ἔσωθεν

Quod licet vel incipientibus nunc omnibus orationis verbis. nunc parte tantum ejus orare intra cor tamen et semper, et quod non oportet continuo verba mutare.

51. Licet vel incipientibus tunc quidem omnibus orationis verbis, nunc autem ejus parte tantum ad orandum uti, intra cor tamen et perpetuo; secundum enim sanctum Diadochum. « Qui semper in corde suo habitat, egreditur semper ex vitæ hujus fluxibus temporibus. Spiritus enim ambulans, carnis desideria scire non potest, quoniam in virtutum custodia ingressus suos vir ille facit, eas virtutes habens tanquam puræ suæ vitæ propugnatrices. Ideo sane inefficaces sunt in eum dæmonum machinæ. » Scribit autem et sanctus Isaac: « Ejus qui suæ animæ omni hora invigilat, cor lætatur in revelationibus; et qui colligit intra seipsum suam contemplationem, spiritus fulgorem in se intuetur. Quicunque elationem fastidit, Dominum in corde contempletur. Neque oportet perpetuo orationis verba mutare, ne continua hac mutatione et translatione, euidam inconstantia et inclinationi assuefacta mens, infirma ac infructuosa remaneat, ut illæ perpetuo commotæ ac loco mutatæ arbores.

Quod internæ orationis fructus multo eget tempore ac certamine et violentia, et quod omne bonum multo labore et tempore efficitur.

52. Ea perpetua oratio intus in corde facta ac similiter quæ ultra eam sunt, non simpliciter et prout occurrit et per brevem aut momentaneum laborem perficiuntur. Si igitur et id raro apud quosdam ineffabili providentia reperitur, sed nullo eget tum tempore, tum labore, tum corporeo certamine et mentali et multa ad perfectionem directa violentia. Partem enim nobis propositæ doni gratique, in cujus participationem ingressuros esse nos speramus, pro viribus nos proportionalem agerem decet, et initium facere certaminum ad eam consequendam, et horas metiri; quod est juxta sanctos. Patres ex cordis pascuis inimicum ejicere et manifeste in ipsis Christum statuere. Dicit autem sanctus Isaac: « Qui vult Dominum videre, conetur cor suum indesinenter memoria Dei mundare, atque ita in cogitationis splendore omni hora Dominum videbit. Et sanctus Barsanuphius: Nisi interna cum Deo unita operatio hominem adjuvet, frustra exterius laborat. Interna autem operatio cum cordis labore puritatem affert; puritas autem veram

cordis tranquillitatem, tranquillitas vero humilitatem, humilitas Deo domicilium præparat hominem. Ex hac porro habitatione cum cupiditatibus ejiciuntur demones, et sic homo fit templum Dei plenum sanctitate, plenum lumine, munditie et gratia. Beatus igitur ille qui Dominum suum in adytis cordis intuetur, effluens suas preces cum genuit in conspectu ejus bonitatis. » Et pius Joannes Carpathius; « Multo certamine ac tempore opus est in orationibus ut inveniamus cogitationis libertate alterum quoddam in corde cælum, ubi habitat Christus, ut ait Apostolus: « Nescitis quoniam Jesus Christus habitat in vobis? Ne igitur reprobi sitis ²¹. » Et magnus Chrysostomus: « Incessanter adhære nomini Domini Jesu, ut ebibat cor tuum Dominum, et Dominus cor tuum, et duo in unum fiant. Sed opus illud non est unius diei, sed longi ac multi temporis; multo enim certamine ac tempore opus est ut ejiciatur inimicus et inhabitet Christus. » Et hæc quidem de illis, Sermo autem redeat ad ea quæ ex ordine nobis proposita sunt.

ἀλλὰ χρόνου πολλοῦ καὶ καιροῦ· πολλοῦ γὰρ ἀγῶνος· καὶ χρόνου χρεῖα ὅπως ἐκκληθῆ ἢ ἐκθρῶς, καὶ ἐνοιχθῆ ὁ Χρ. στός. Καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον· ὁ δὲ λόγος· ἐπιανερχέσθω πρὸς γε τὰ κατ' εἰρήμην προκειμένα.

De oratione cordis non munda: et quomodo aliquis ad mundam et constantem orationem pervenit.

53. Ex adhæsiōne huic prædictæ methodo internæ et mundæ et constantis orationis, etsi non sit alioquin forte munda et constans, manifestum est fluctantem, per phantasias quæ ei obstant orationi, et cogitationes, pervenire ad habitum orandi absque violentia et inconstantia, mundeque ac vere, et mentem intus applicandi, neque cum vi ac contemptu per inspirationem adducendi, et rursum extrahendi, sed ei semper adhærendi ac ita perpetuo orandi. Etenim sanctus Hesychius dicit: « Qui enim non cogitationibus liberam orationem habet, arma non habet ad bellum; orationem autem nuncupo eam quæ in adytis cordis operatur, ut Jesu Christi invocatione, qui secreto pugnat, vincatur hostis et incendatur. » Et rursum: « Beatus ille, qui sic oratione cum Jesu unitur in cogitatione, eumque indesinenter invocat in corde, quemadmodum aer nostris corporibus unitur, et cereæ flamma! » Et rursum: « Et sol terram penetrans, diem efficit: Domini autem Jesu sanctum et venerabile nomen continuo in mente lucens, gignet innumerabiles cogitationum radios.

De constanti ac munda cordis oratione, et de ardore ex ea oriente.

54. Ea est ac nominatur cordis oratio, munda et constans, ut dictum est, ex qua gignitur aliquis ardor in corde, secundum illud: « Calefactum est

Α κοπιᾷ· ἡ γὰρ ἐσωτέρα ἐργασία σὺν πόνοι καρδίας φέρει τὴν καθαρότητα· ἡ δὲ καθαρότης τὴν ἀληθινὴν τῆς καρδίας ἡσυχίαν, ἡ δὲ ἡσυχία αὐτὴ τὴν ταπεινώσιν, ἡ δὲ ταπεινώσιν, κατοικητήριον Θεοῦ κατασκευάζει τὸν ἄνθρωπον· ἀπὸ δὲ τῆς κατοικησεως ταύτης, σὺν τοῖς πάθεσιν οἱ δαιμόνες ἐξορίζονται, καὶ γίνεται ὁ ἄνθρωπος οὕτω ναὸς τοῦ Θεοῦ πλήρης ἁγιάσματος, πλήρης φωτισμοῦ, καθαρότητος τε καὶ χάριτος. Μιχάριος· οὖν ἐκείνος, ὁ τὸν ἑαυτοῦ Κύριον ἐν ἀδύτοις καρδίας ἐνοπιζόμενος, ἐκλέων τὴν ἑαυτοῦ δέησιν μετὰ κλαυθμοῦ ἐνώπιον τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος. » Καὶ ὁ ὁσιος Ἰωάννης ὁ Καρπάσιος· « Πολλοῦ ἀγῶνος καὶ χρόνου χρεῖα ἐν ταῖς προσευχαῖς, ὅπως εὐρωμῶν ἐν τῇ ἀπαρενοχλήτῃ τῆς δαμονίας καταστάσει ἕτερόν τινα ἐγκάρδιον οὐρανόν, Β ἔνθα οἰκεῖ ὁ Χριστός, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος· ἡ οὐκ ἐπιγινώσκετε, ὅτι Ἰησοῦς Χριστός οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; ἐμὴτι ἄρα ἀδόκιμοι ἐστέ. » Καὶ ὁ μέγας Χρυσόστομος· « Ἀδιαιπίτως παράμεινον τῷ ὄνοματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ἵνα καταπῆ ἡ καρδία τὸν Κύριον, καὶ ὁ Κύριος τὴν καρδίαν, καὶ γένηται τὰ δύο ἐν. » Ἄλλὰ τὸ ἔργον τοῦτο οὐκ ἔστι μεῖς ἡμέρας, ἡ δὲ δύω,

Περὶ προσευχῆς καρδιακῆς μὴ καθαρῆς, καὶ ὅπως ἐργεταί τις εἰς τὴν καθαρὰν, καὶ ἀββέμειστον προσευχῆν.

γγ'. Ἐκ τοῦ προσημένειν τῇ εἰρημένῃ μεθ' ἑαυτοῦ τῆς καρδιακῆς καθαρῆς, καὶ ἀββέμειστον, εἰ καὶ μὴ καθαρᾶς ἴσως ἄλλως, καὶ ἀββέμειστον προσευχῆς, δῆλον ὅτι διὰ τὰς ἐμποδῶν ταύτην γενομένας προλήψεις, καὶ τοὺς λογισμοὺς, ἔρχεται ὁ ἀγωνιζόμενος ἐν ἔξει τοῦ ἀδιάστωτος, καὶ ἀββέμειστον, καὶ καθαρῶς, καὶ ἀληθῶς προσεύχεσθαι, δηλαδὴ τῷ προσμένειν ἐν τῇ καρδίᾳ τὸν νοῦν, καὶ μὴ μετὰ βίας, καὶ ὀλιγώρως διὰ τῆς εἰσπονησῆς εἰσάγεσθαι, καὶ αὐθις ἀποπηδᾶν, ἀλλὰ αὐτὸν ἀεὶ προσμένειν ταύτῃ καὶ ἀενάως οὕτω προσεύχεσθαι. Λέγει καὶ γὰρ ὁ ἅγιος Ἡσύχιος· « Ὁ μὲν [Ἰσ. μὴ] ἔχων εὐχὴν καθαρὰν λογισμῶν, ὄπλον οὐκ ἔχει εἰς πόλεμον, εὐχὴν δὲ λέγω τὴν ἀενάως ἐνεργουμένην ἐν ἀδύτοις καρδίας, ἵνα τῇ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπικληθεῖ ὁ κρυφῶν πολεμῶν μαστίγῃται, καὶ φλέγῃται πολέμιος. » Καὶ αὐθις· « Μακάριος εὗτος, ὃς οὕτω κεκόλληται Ἰησοῦ εὐχῇ, ἐν διανοίᾳ, καὶ φωνεῖ αὐτὸν ἀδιαιπίτως ἐν καρδίᾳ, ὡσπερ ἦνται ὁ ἄηρ τοῖς ἡμῶν σώμασιν, ἡ ὡς φλόξ κηρῶν. » Καὶ πάλιν· « Καὶ διερχόμενος μὲν ἥλιος ὑπὲρ γῆν, ποιεῖ ἡμέραν· τὸ δὲ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἁγίου ὄνομα, καὶ σεβάσιμον ἐν τῇ διανοίᾳ λάμπον τῇ συνεχεῖ, γεννήσει ἀναρθμήτους ἡλιοφειγοειδεῖς ἐνοίας.

Περὶ τῆς ἀββέμειστον καὶ καθαρῆς καρδιακῆς προσευχῆς, καὶ τῆς ἐξ αὐτῆς τικτομένης θερμῆς.

γγδ'. Καὶ τοῦτο ἔστι τε καὶ ὀνομάζεται προσευχῇ καρδιακῇ, καθαρῇ, καὶ ἀββέμειστον, ὡς εἰρηται· ἐξ ἧς γεννᾶται τις θερμὴ ἐν τῇ καρδίᾳ, κατὰ τὸ

²¹ II Cor. xii, 5.

« Ἐθερμάνθη ἡ καρδία μου ἐντός μου, καὶ ἐν τῇ
 μελέτῃ μου ἐκκαύησεται πῦρ » πῦρ, ὅπερ ὁ Κύριος
 Ἰησοῦς Χριστὸς ἤλθε βαλεῖν εἰς τὰς γαίας τῶν καρ-
 διῶν ἡμῶν, τὰς πρὶν μὲν ἀκαθηφόρους τοῖς πάθε-
 σι, νῦν δὲ πνευματοφόρους τῇ χάριτι, ὡς φησὶν ὁ
 Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός· « Πῦρ ἦλθον βαλεῖν
 ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ τί ἤθελον εἰ ἦδη ἀνήφθη; » Ὁ δὲ
 καὶ τοὺς περὶ τὸν Κλεώπαν ποτὲ, ἀναθερμάνασα,
 καὶ ἐκκαύσασα [Ἰσ. ἀναθερμάναν καὶ ἐκκαύσαν]
 ἐκστατικῶς πρὸς ἀλλήλους βίβη ἐποίησε, τό· « Οὐχί
 ἡ καρδία ἡμῶν καιομένη ἦν ἐν ἡμῖν ἐν τῇ ὀδῷ; » Λέ-
 γει δὲ καὶ ὁ ἐκ Δαμασκού Ἰωάννης ὁ πᾶν, ἐν τινι
 τροπαρίῳ τῶν πρὸς τὴν ὑπέραγγον Θεοτόκον αὐτοῦ
 μελισμάτων· « Ἐλκει με πρὸς ὑμνηδῖαν πόθου τοῦ
 παρθενικοῦ, τὸ πῦρ τὸ ἐγκάρδιον. » Γράφει δὲ καὶ ὁ
 ἅγιος Ἰσαάκ· « Ἐκ τῆς ἐργασίας τῆς βιαίας τίττε-
 ται ἡ θέρμη ἡ ἀμετρος, ἡ πυρπολουμένη ἐν τῇ καρ-
 διᾷ ἐκ τῶν θερμῶν ἐνθυμήσεων τῶν καινῶς ἐπιπο-
 λευόντων τῇ διανοίᾳ. Αὕτη δὲ ἡ ἐργασία καὶ ἡ φυ-
 λακὴ λεπύνουσι τὸν νοῦν ἐν τῇ θέρμῃ αὐτῶν, καὶ
 παρέχουσιν αὐτῶν ὄρασι, καὶ προῖων, καὶ ἐκ τῆς
 θέρμης ταύτης τῆς ἐκ τῆς χάριτος τῆς θεωρίας ἐπι-
 γινωμένης, γεννᾶται ἡ ἐπιβρόη τῶν δακρῶν, καὶ
 μετὰ μικρὸν, καὶ ἐκ τῶν ἀπαύστων δακρῶν δέχεται
 ἡ ψυχὴ τὴν εἰρήνην τῶν λογισμῶν. Ἐκ δὲ τῆς
 εἰρήνης τῶν λογισμῶν, ὑψοῦται εἰς τὴν καθαρότητα
 τοῦ νοῦ· διὰ δὲ τῆς τοῦ νοῦ καθαρότητος ἐρχεται ὁ
 ἄνθρωπος εἰς τὸ βλέπειν τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ. »
 Καὶ μετὰ βραχέα· « Μετὰ δὲ ταῦτα φθάνει ὁ νοῦς ἰδεῖν
 ἀποκαλύψεις, καὶ σημεῖα, ὡς εἶδεν Ἰεζεκιὴλ ὁ
 ἱεροφάντης. » Ἔτι· « Τὰ δακρυα καὶ ὁ βαπτισμὸς τῆς κε-
 φαλῆς ἐν τῇ προσευχῇ, καὶ τὸ κυλινδεῖσθαι μετὰ θερ-
 μότητος, ἐξυπνίζουσι τὴν θέρμην τῆς γλυκύτητος
 αὐτῶν ἐνδοθεν τῆς καρδίας; καὶ μετὰ ἐπαλουμένης
 ἐκστάσεως πέταται ἡ καρδία πρὸς τὸν Θεόν, καὶ
 βοᾷ· Ἐδίψησεν ἡ ψυχὴ μου πρὸς σὲ τὸν Θεόν, τὸν
 ἰσχυρὸν, τὸν ζῶντα· πότε ἤξω, καὶ ὀφθῆσομαι τῷ
 προσώπῳ σου, Κύριε; » καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ ὁ τῆς Κλι-
 μακος· « Πῦρ μὲν ἐπιδημήσαν ἐν καρδίᾳ, προσευχὴν
 ἀνάστησεν· ταύτης δὲ ἐγερθείσης καὶ εἰς οὐρανὸν
 ἀναληφθείσης, καὶ πυρὸς ἐν ἀνωγαίῳ ψυχῆς κατὰ-
 βασίς γέγονεν. » Ἔτι· « Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς καὶ φρό-
 νιμος μοναχὸς, ὃς τὴν θέρμην τὴν ἑαυτοῦ ἐφύλαξεν
 ἀσβεστον, καὶ μέχρι τῆς ἑαυτοῦ ἐξόδου καθ' ἡμέ-
 ραν προστιθεῖς πῦρ πυρὶ, καὶ θέρμην θέρμῃ, καὶ
 πόθον πόθῳ, καὶ σπουδὴν σπουδῇ, οὐκ ἐπαύσατο; »
 Καὶ ὁ ἅγιος Ἠλίας ὁ ἐκδικος· « Ὁπίταν ἀπὸ τῶν
 ἐξωθεν σχολάσασα ἡ ψυχὴ συναφθῆ τῇ ψυχῇ, τότε
 οἶά τις φλίξῃ περικυκλώσασα ταύτην ἐκείνη, σίδηρον
 καθάπερ τὸ πῦρ, πεπυρακτωμένην ὅλην καθίστησιν.
 Οὐδὲ γὰρ ὁ πυρακτωθεὶς σίδηρος, ταῖς ἐξωθεν ἐπαφαίς.
 » Ἔτι· « Μακάριος ὁ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ εὐτωςὶ
 θεωρηθῆναι ἀξιώθει· καὶ τὸν ἑαυτοῦ φύσει πῆλινον ἀνδριάντα, χάριτι, πύρινον κατεῶν! »

Ἔτι καὶ ἡ θέρμη διαφόρως ἔχει τὴν γένεσιν·
 καὶ [Ἰσ. τὸ καὶ περιττόν] κυριώτερα δὲ ἡ ἐκ
 τῆς καθαρῆς καρδιακῆς προσευχῆς.

νε'. Πίνωσκ δὲ ὅτι καὶ ἡ τοιαύτη θέρμη διαφο-
 ρων καὶ πολυτρόπως ἔχει τὴν ἐν ἡμῖν αὐτῆς γένεσιν

A cor meum intra me, et in meditatione mea exarde-
 scet ignis 22, Ignis, quem Dominus Jesus Christus
 venit mittere in terram cordis nostri, quæ prius
 quidem cupiditatum causa spinas ferebat, nunc
 autem gratia fert Spiritum, ut ait Dominus noster
 Jesus Christus: « Ignem veni mittere in terram, et
 quid volo nisi ut accendatur 23? » Qui ignis Cleo-
 pham olim calefaciens ac urens, clamorem eorum
 admirantem expressit: « Nonne cor nostrum ar-
 dens erat in nobis in via 24? » Dicit autem Joannes
 Damascenus, in quodam suorum de beata et puris-
 sima Deipara canticorum loco: « Attrahit me ad
 virginum amorem canendum ignis qui in corde
 latet. » Scribit autem et sanctus Isaac: « Ex
 vivida operatione gignitur immensus ardor, qui in
 corde ex ardentibus desideriis quæ cogitationi su-
 pervenere accenditur. Ea autem operatio et cu-
 stodia mentem suo ardore extenuant, et ei visio-
 nem præstant. » Ac pergit: « Ex hoc ardore qui
 ex contemplationis gratia oritur, gignitur lacry-
 marum effusio. » Et paulo post: « Ex incessantibus
 lacrymis accipit anima cogitationum pacem, eri-
 gitur in mentis puritatem: ac per eam mentis pu-
 ritatem pervenit homo ad mysteriorum Dei con-
 templationem. » Et post pauca: « Deinde mens
 properat videre revelationes, et signa, ut vidit
 Ezechiel propheta. » Et adhuc: « Lacrymæ et
 capitis tussio in oratione et cum calore motus
 excitant intra cor suæ dulcedinis ardorem, et cum
 laudante exstasi evolat cor ad Deum et clamat:
 « Sitivit anima mea ad te Deum fortem, vivum.
 Quando veniam et apparebo ante faciem tuam,
 Domine? » et cætera. Et Climax: « Ignis in
 corde residens orationem excitavit. Ea autem exci-
 tata et in cælum erecta, ignis in animæ summitate
 fundamentum factum est. » Et ad luc: « Quis igitur
 fidelis et prudens monachus, qui suum ardorem
 inextinguibilem servavit, et usque ad mortem quie-
 tidie ignem igni adjiciens, et ardorem ardori, et
 desiderium desiderio, et zelum zelo, non asservit? »
 Et sanctus Elias vindex cognominatus: « Quando
 ab externis quiescens anima animæ adhæsit, tan-
 quam flamma eam circumdans, quemadmodum
 ferrum ignis, ita eam ignitam reddidit. Est quidem
 eadem anima, non autem, ut ante tractabilis. Non
 enim ignitum ferrum jam potest corripri. » Et
 adhuc: « Beatus qui in hac vita, ut sic videtur,
 dignus est; et eam quæ natura lutea est, statuam,
 jam gratia ignitam factam vidit.

Καὶ ἐστὶ μὲν ψυχὴ ἡ αὐτὴ· οὐκ ἐστὶ δὲ καὶ ἀπτῆ.
 Quod et ardor differentem habet originem; et quod
 excellentior ea quæ ex cordis oratione procedit.

55. Scito autem quod talis ardor ex diversis rebus
 ac diversis modis in nobis suam habet originem et

22 Psal. xxxiii, 4. 23 Luc. xii, 49. 24 Luc. xxiv, 32.

existentiam. Et id patet ex expositis sanctorum A oraculis, dubitamus autem dicere ex ipsa actione. Eorum autem ardorum excellentissimus est is qui ex cordis munda oratione procedit, et qui cum ea innascens crescensque continuo, et in substantiale lumen cum gaudio perveniens, substantialiter illuminatum hominem sic se habentem, secundam Patres perficit.

Quodnam est cordis ardoris studiosum opus.

56. Ille ardor sane abigit studiose ea quae obstant quin pura prior oratio perfecta prorsus fiat. Ignis enim Deus noster, et ignis consumens daemonum pravitatem et cupiditatem nostrarum. Dicit enim sanctus Diadochus: « Quando cum acuto quodam dolore cor daemonum arma suscipit, ita ut credat isti arma inimicum afferre, tunc odit cum poena cupiditates anima, tanquam niundari incipiens. Si igitur non vivide doleat quod peccata non sentiat, non poterit de justitiae bono laetari. Qui igitur volet corpus mundare, illud memoria Jesu Christi perpetuo adurat; hanc solam meditationem et opus indesinenter habens. Non enim oportet nunc quidem orare, nunc autem non orare, eos qui suam corruptionem ejicere velint; sed semper orationi vacare, in mentis custodia, etsi aliquando extra orationis domos versentur. Quemadmodum enim qui vult aurum purificare, si vel paululum ignem subter fornacem extingui sinat, duram rursus materiam efficit: ita qui nunc quidem Dei recordatur, nunc vero non recordatur, quod videtur per orationem acquirere, id per otium amittit. Proprium vero est hominis virtutem diligentis, memoria Dei quod terrenum in corde est consumere, ita ut quod malum est sensim igne memoriae hujus quod bonum est, consumatur et perfecte anima in naturalem suum splendorem cum majore gloria redeat. Atque igitur ita mens absque impedimento in corde remansens, pure et absque errore orat, ut ait sanctus: « Tunc est vera et recta oratio, quando in orando cor mens servat. » Scribit autem et sanctus Hesychius: « Ille vere monachus est qui vigilantiam colit; et ille vere vigilans est, qui in corde est monachus. »

De desiderio et amore qui ex ardenti attentione et oratione oritur.

57. In tali autem ardore, et cum tali, munda scilicet attentione, in corde gignitur ad memoriae praesentem semper Dominum Jesum Christum desiderium ac divinus amor et charitas, ut scriptum est: « Puellae dilexerunt me, attraxerunt me³⁵; » et ego: « Vulnerata amore ego sum³⁶. » Dicit autem et sanctus Maximus: « Omnes quidem virtute ad divinum amorem menti cooperantur,

Α τ: καὶ ὑπαρξιν. Καὶ τοῦτο δῆλον παρὰ τῶν ἐκτεθέντων χρησμάτων τῶν ἀγίων, ὀκνῶμεν δὲ εἰπεῖν καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς πράξεως· ἔστι δὲ τούτων κυριώτερον πῶς, ἢ ἐκ τῆς καρδιακῆς καθαρᾶς προσγινόμενης προσευχῆς θέρμη· καὶ μετ' αὐτῆς διηνεκῶς προΐουσα, καὶ αὐξανόμενη, καὶ εἰς φωτισμὸν τὸν ἐνυπόστατον σαθρατίζουσα, ἤγουν ἐνυποστάτως πεφωτισμένον ἐργαζομένη κατὰ τοὺς Πατέρας τὸν οὕτως ἔχοντα ἄνθρωπον.

Τὶ τὸ προσεχῶς ἔργον τῆς καρδιακῆς θέρμης. Ἦτις δὴ θέρμη προσεχῶς ἀποσοβεῖ τὰ ἐμποδίζοντα τὴν προτέραν καθαρὰν τελειῶς ἐκτελεῖσθαι προσευχῆν. Πῦρ γὰρ ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ πῦρ κατακαίσκον τὴν μοχθηρίαν τῶν δαιμόνων, καὶ τῶν παθῶν ἡμῶν. Λέγει καὶ γὰρ ὁ ἅγιος Διάδοχος· « Ὅτε μετὰ ζεστῆς τινος ἀλγηδόνος ἡ καρδία εἰσδέχεται τὰ τοιαῦτα τῶν δαιμόνων, ὡς αὐτὰ οἰεσθαι φέρειν τὰ βέλγη τὸν πολεμουμένον, μισεῖ μετὰ πόνου ἢ ψυχῆ τὰ πῦρ, ὡς ἐν ἀρχῇ οὕσα τοῦ καταίρεσθαι. Ἐὰν γοῦν μὴ ἀλγήσῃ μεγάλως ἐπὶ τῇ ἀναίδεῃ τῆς ἁμαρτίας, οὐκ ἂν δυνήθῃ πλουσιῶς χαρῆσαι ἐπὶ τῇ τῆς δεκτικότητος χρησιμότητι. Ὁ τοίνυν θέλων καθαρῶς τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν, τῇ μνήμῃ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ διαπαντὸς ἐκपुरοῦτω αὐτήν, τοῦτο μόνον μελέτην καὶ ἔργον ἀπαυστον ἔχων. Οὐ γὰρ ποτὲ μὲν εὐγεσθαι δεῖ, ποτὲ δὲ μὴ, τοὺς τὴν ἑαυτῶν σαπρίαν ἀποβαλεῖν θέλοντας· ἀλλ' ἀεὶ τῇ προσευχῇ σχολάζειν ἐν τῇ τηρήσει τοῦ νοῦ, κἂν ἔξω που αὐλιζοῖντο τῶν εὐκτηρίων δόμων. Ὅν γὰρ τρόπον ὁ θέλων καθαρῶς ἔχρυσίον, ἐὰν καὶ πρὸς βραχὺ τὸ πῦρ ἐάσῃ σχολάζει τοῦ χωνευτηρίου, σκληρίαν πάλιν τῇ καταιργόμενῃ ὕλη ἔμποει· οὕτω καὶ ὁ ποτὲ μὲν μεμνημένος τοῦ Θεοῦ, ποτὲ δὲ μὴ· ὅπερ δοκεῖ κταῖσθαι διὰ τῆς προσευχῆς, τοῦτο ἀπόλλυσι διὰ τῆς σχολῆς. Ἄνδρες· εἰ ἔστι φιλαρέτου ἴδιον, τὰ ἀεὶ τῇ μνήμῃ τοῦ Θεοῦ τὸ τῆς καρδίας κατακαίσκεν γεῶδες, ἵνα οὕτω τοῦ κακοῦ κατ' ὀλίγον ὑπὸ τοῦ πυρὸς τῆς τοῦ ἀγαθοῦ μνήμης δαπανωμένου, τελειῶς εἰς τὴν φυσικὴν αὐτῆς ἢ ψυχῆ μετὰ πλειονος ἐδξίς ἐπανέλθῃ λαμπρότητα. » Καὶ γοῦν οὕτως ὁ νοῦς προσμένων ἀκωλύτως ἐν καρδίᾳ, καθαρῶς, καὶ ἀπλανῶς εὐχεται, κατὰ τὸν λέγοντα ἅγιον· « Τότε ἔστιν ἀληθὴς καὶ ἀπλανῆς προσευχῆ, ὅτε τὴν καρδίαν ὁ νοῦς τηρεῖ ἐν τῇ προσεύχῃ. » Γράφει δὲ καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαΐας· D « Οὕτως ἀληθινὸς τυφόντι μοναχὸς, ὁ νῆψιν κατορθῶν, καὶ οὕτως ἀληθινὸς νηφάλιος, ὁ ἐν καρδίᾳ ὧν μοναχός. »

Πρὸ τοῦ ἐκ τῆς θέρμης προσοχῆς τῆς καὶ προσευχῆς τικτομένου πόθου καὶ ἔρωτος.

Ἦτις δὲ τῇ τοιαύτῃ θέρμῃ, καὶ σὺν προσοχῇ προσευχῇ, ἤγουν καθαρᾶ προσευχῇ, ὁ πρὸς τὸν μνημονεύμενον, ἀεὶ Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν πόθος, καὶ θεῖος ἔρως, καὶ ἡ ἀγάπη ἐν καρδίᾳ τίκτεται, ὡς γέγραπται· « Νεάνιδες ἠγάπησάν με [Ἰσ. σς], εἰλικυσάν με, » καὶ ὅτι, « Τετραμένη ἀγάπης εἰμὶ ἐγώ. » Λέγει δὲ καὶ ὁ ἅγιος Μάξιμος· « Πᾶσαι μὲν αἱ ἀρεταὶ συνεργοῦσι τῷ νῷ πρὸς τὸν Θεὸν ἔρωτα, πλεον δὲ πάντων

³⁵ Cant. I, 2. ³⁶ Cant. II, 5.

τ, καθαρὰ προσευχή. Διὰ ταύτης γὰρ πρὸς τὸν Θεὸν ἀπτεροῦμενος, ἔξω γίνεται πάντων. »

Περὶ δακρῦν καρδιακῶν · καὶ ἐτι περὶ θείου πύθου καὶ ἔρωτος.

νη'. Ἐξ ἧς καρδίας, καὶ δάκρυον ὅτι πλεῖστον ἀπορραί καθαίρον, καὶ πιαίνον τὸν ἐξ ἀγάπης ταῦτα πεπλουτηκότα, ἀλλ' οὐ τῆκον, καὶ ξηραίνον · τοῦτο καὶ γὰρ, τὸ ἐκ τοῦ θείου φόβου, κάκεϊνο, τὸ ἐκ τοῦ θεϊκοῦ ἔρωτος τῷ σφοδρῷ καὶ ἀσκέτῳ πάθῳ, καὶ ἔρωτι τοῦ μνημονουμένου Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ γε ἐνθουσιῶσα βοᾷ · Ἐθελεξας πόθῳ με, Χριστὲ, καὶ ἠλλοιώσας τῷ θείῳ σου ἔρωτι. Καὶ · Ὅλος εἶ, Σῶτερ, γλυκασμὸς, ὄλος εἶ ἐπιθυμία καὶ ἔφρασις, ὄλος ἀκράστος, ὄλος ὑπάρχεις κάλιος ἀμήχανον. Καὶ μετὰ Παύλου κραυγάζει τοῦ Χριστοκλήρυκος · « Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ συνέχει ἡμᾶς. » Καὶ · « Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; θλίψις, ἢ στενοχωρία, ἢ διωγμὸς, ἢ γυμνότης, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχαιρα; » Καὶ αὖθις · « Πέπεισμαι, ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωὴ, οὔτε Ἄγγελιοι, οὔτε Ἀρχαί, οὔτε Ἐξουσίαι, οὔτε Δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα, οὔτε ὕψωμα, οὔτε βάθος, οὔτε τις κρίσις τέτρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. »

Παραίνεσις περὶ τοῦ μὴ ζητεῖν ὑπὲρ τὸ μέτρον · καὶ ἐτι περὶ τῆς ἐν καρδίᾳ διηνεκούς μνήμης τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ προτροπῆ.

νη'. Ἴν' οὖν τις ἀξιοθεῖη τούτων δὴ, καὶ τῶν μετὰ ταῦτα πάντων, ἅπερ νυνὶ λέγειν οὐκ εὐκαιρον. C Μὴ ζῆτει γὰρ, φησὶ, πρὸ καιροῦ τὰ τοῦ καιροῦ. Καὶ τὸ καλὸν οὐκ ἔστι καλὸν, ὅταν οὐ καλῶς γένηται. Καὶ κατὰ τὸν ἄγιον Μάρκον, οὐ συμφέρει πρὸ τῆς ἐργασίας τῶν προτέρων, εἰδέναι τὰ δεύτερα · ἢ γὰρ γνῶσις φυσιοῖ διὰ τὴν ἀργίαν · ἢ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ διὰ τὸ τὰ πάντα ὑπομένειν. Χρὴ σπεύδειν καὶ ἀεὶ ἀγωνίζεσθαι, καθάπερ εἰρηται, τὴν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ μνήμην ἐνδον βάθους καρδίας διηνεκῶς περιφέρειν, καὶ οὐκ ἐκτὸς, καὶ ἐπιπολαίως, ὡς λέγει καὶ περὶ τούτου ὁ αὐτὸς μακάριος Μάρκος · ὅτι · Ἐὰν μὴ διὰ καθολικῆς καὶ νοερᾶς ἐλπίδος ἀνοιγῆ τὸ ἐνδότατον, καὶ ἀπόκρυφον, καὶ εἰλικρινὲς τῆς καρδίας ἡμῶν χώρημα, οὐκ ἔστι βεβαίως ἐπιγνώσκειν τὸν ἐνοικοῦντα, οὔτε εἰδέναι εἰ προσεδέχθησαν αἱ λογικαὶ ἡμῶν θυσαί, ἢ οὐ. » D

Περὶ θερμοῦ ζήλου, καὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐμφανείας θείας, καὶ τοῦ τῆς χάριτος ἐνυποστάτου φωτισμοῦ.

ξ'. Οὕτω γὰρ ἐκκλινεῖ βραδίως, οὐ τῶν ἔργων τῶν πονηρῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν, καὶ τῶν ἀπερπῶν φαντασιῶν, καθὰ γέγραπται · « Πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε. » Μᾶλλον δὲ παντὸς λογισμοῦ, καὶ πάσης φαντασίας ἐκστήσεται ὡς τῷ ὑπὲρ ἀρετῆς αὐτοῦ θερμῷ ζήλῳ καταφλέγων, καὶ ἀφαντῶν πᾶσαν πονηροπραξίαν ἀλοθητῶς, καὶ νοητῶς, τὸ πρὶν ἐνεργούσαν ἐν ἑαυτῷ, σὺν τοῖς ὀργητοῖς αὐτῶν κακοχά-

maxime autem munda oratio. Per eam enim ad Deum evolans, extra omnia constituitur. »

De lacrymis cordis, et adhuc de divino desiderio et amore.

58. Ex hoc corde et lacrymæ plerumque defluunt mundæ et pinguefaciunt eum qui charitate eos obtinuit, non autem molliunt ac siccant. Hoc etenim operantur ex divino timore, et illud ex divino amore per vehemens et non cohibitum desiderium amoremq̃ Domini Jesu Christi qui in memoria est. Cor enim inspiratum clamat. « Mulsisti me desiderio, Christe, et mutasti divino tuo amore. » Et : « Totus es, dulcedo, Domine, totus desiderium et ardor, totus es desiderabilis, totus pulchritudo indubitanter. » Et cum Paulo, Christi præcone, clamat : « Charitas Dei comprehendit nos ²⁷. » Et : « Quis nos separabit a charitate Christi ? Tribulatio an angustia, an persecutio, an periculum, an gladius ²⁸ ? » Et rursum : « Certus sum quod neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque dominationes, neque potestates, neque præsentia, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque alia creatura poterit nos separare a charitate Dei quæ est in Christo Jesu Domino nostro ²⁹. »

Exhortatio ad nihil quærendum supra modum; et adhuc excitatio ad continuam Jesu Christi in corde memoriam.

59. Ut igitur aliquis his dignus fiat et aliis quæ hæc sequuntur, hæc nunc dicere non intempestivum : « Ne inquiras, inquit, ante tempus ea quæ temporis alicujus sunt. Et bonum non est bonum, quando non bene fit. Et secundum sanctum Marcum : « Non utile est antequam priora facta sint, posteriora scire. Scientia enim inflat per otiositatem, charitas autem edificat omnia patienter ferendo. » Oportet festinare et semper pugnare, ut dictum est, Domini Jesu Christi memoriam perpetuo in imo corde perferre, neque extra aut in superficie, ut ait et idem beatus Marcus ; « Nisi per universalem ac spiritualem spem pateat interior et occultus cordis nostri alveus, non est firmiter cognoscere eum qui inhabitat, neque scire utrum acceptæ sint rationabiles nostræ victimæ, annon. »

De ardenti zelo et divina in nobis apparitione ex substantiali gratiæ lumine.

60. Ita enim facile declinabit, non modo ab operibus malis, sed et a cupidis cogitationibus et non decentibus phantasiis, ut scriptum est : « Spiritu ambulate, et desideria carnis ne perfeceritis ³⁰. Imo vero ab omni cogitatione ac phantasia exhibitæ ardenti virtutis zelo, ut ita dicam eas adurens, et expellens omnem malitiæ sive per sensus sive per mentem actum, qui prius in ipso operabatur cum ducibus ipsius dæmonibus alieni mali gauden-

²⁷ 1 Cor. vii, 14. ²⁸ Rom. viii, 35 ; 36. ²⁹ 1 Id. 39. ³⁰ Gal. i, 16.

trous, ut ait sanctus Isaac : « Terribilis est demo-
nibus et Deo angelisque dilectus qui cum ardente
zelo eradicat spinas in ipso ab hoste plantatas.
Et in profectum veniet ita ut fidem habeat se
dilectionem in Deum possidere, et manifestam appa-
ritionem et inhabitationem et substantiale ac
divinissimum gratiæ lumen. Si malis id dicere, lu-
cidissime recurret ad supernam illam et per bap-
tismatis gratiam nobis datam nobilitatem ac spiri-
tualem adoptionem. » Et dicit rursum sanctus Isaac :
« Illa est Jerusalem ac Dei regnum, quod intra nos
absconditur juxta Domini sermonem. Hic locus est
nubes gloriæ Dei, in quam soli mundi corde ingre-
dientur ad contemplandam sui Domini faciem. »
Tantum ille ne inquirat manifestam Dei appari-
tionem, ut non accipiat eum qui tenebræ vere est, et
lumen se esse simulat.

μη ζητείτω τὴν τοῦ Θεοῦ ἐμφάνειαν, ἵνα μὴ δέξεται τὸν ὄντα ἄληθῶς σκοτός ὄντα, καὶ φῶς εἶναι ὑποκρι-
νόμενος.

De operations divina, et opposita.

61. Quando autem mens ejus qui lumen non
querit, id aspicit, non eam statim accipiat, neque
notietur, ut ait sanctus Marcus : « Est operatio gratiæ
infanti ignota. Et est malitiæ alia, veritati simil-
lima. Bonum est autem talia non errantes contem-
plari, neque propter veritatem execrari, sed in
omnibus per spem ad Deum confugere. Ipse enim
quod in utroque utile sit, novit ; sed interroget eum
sui gratiam et potentiam apud Deum habet, ut doceat
et discernat. »

De magistro illuminato et non errante.

62. Et si invenerit qui doceat, non modum quem-
admodum scit ex divina Scriptura, sed quemadmo-
dum et ipse beate divinum lumen sensit, Deo gra-
tias. Si minus, melius est non accipere, sed in hu-
militate ad Deum confugere, dum se homo sincero
corde indignum reputat, tali merito et contemplatione
se advertent ; quemadmodum dictum est, et ex
iis quæ dicentur, et ut initiati sumus, Christi gratia,
a linguis non mendacibus, a Spiritu sancto motis
ac locutis ; et ex inspiratis a Deo Scripturis et ex
proprio experimento.

*De vero lumine et falso, scilicet de divino lumine
ac malo.*

63. Etenim in quibusdam suis scriptis illustres
nostri Patres signa non falsi et falsi luminis nobis
tradunt, ut ille ter beatus Paulus fecit, cum ad
quendam interrogantem de hæc re discipulum,
dixit : « Adversariæ potentiæ lumen est igni si-
mile, fumosum, et materiali igni congruum ; et
postquam virtutis amica et munda anima illud vi-
derit, absque gaudio est illudque rejicit. Boni au-
tem lumen, bonum est, et gratissimum, et purum,
et adveniens sanctificat, animamque luce et latititia
et serenitate adimplet, et eam mitem et misericor-
dem efficit. » Et alii similia dicunt. Sed tamen præ-
dicta audis quoque viva voce aliquem tradentem,

Α τοῖς δαίμοσι, ὡς φησιν ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Φοβερόν ἐστι
τοῖς δαίμοσι καὶ πνευμάτων τῷ Θεῷ καὶ τοῖς ἀγγέ-
λοις αὐτοῦ, ὁ μετὰ θερμοῦ ζήλου ἐκρίζων τὰς ἐκ
τοῦ ἐχθροῦ φουομένας ἐν αὐτῷ ἀκάνθους. Καὶ εἰς προ-
κοπὴν ἤξει τοῦ πληροφοροῦν ἐντεῦθεν σχεῖν τῆς
πρὸς αὐτὸν ἀγάπης, καὶ ἐναργοῦς ἐμφανείας, καὶ
ἐνοκλήσεως τοῦ ἐνυποστάτου, καὶ θειοτάτου φω-
τισμοῦ τοῦ τῆς χάριτος. Εἰ βούλοιο δὲ εἰπεῖν,
μάλα παιδρῶς ἐπαναδραμεῖται πρὸς τὴν ἀνωθεν,
καὶ διὰ τῆς τοῦ βαπτίσματος χάριτος τελειουργη-
θεῖσαν ἡμῖν εὐγένειαν, καὶ υἱοθεσίαν πνευματι-
κῆν. » Καὶ λέγει αὐθις ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Αὕτη ἐστὶν ἡ
Ἰερουσαλήμ, καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ βασιλεία, ἡ ἐν τῆς
ἡμῶν κεκρυμμένη κατὰ τὸν τοῦ Κυρίου λόγον. Αὕτη
ἡ χώρα νεφέλη ἐστὶ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, εἰς ἣν μό-
νοι οἱ καθарοὶ τῇ καρδίᾳ εἰσελεύσονται τοῦ θεάσα-
σθαι τὸ πρόσωπον τοῦ ἰδίου Δεσπότητος. » Μόνον αὐτὸς
τὸν ὄντα ἄληθῶς σκοτός ὄντα, καὶ φῶς εἶναι ὑποκρι-
νόμενος.

Περὶ ἐνεργείας θείας, καὶ ἐναντίας.

Ἐα'. Ὅταν δὲ ὁ νοῦς αὐτοῦ μὴ ζητούντος φῶς ὁρᾷ,
μὴ παραδεχέσθω τοῦτο, μήτε μὴν καταργεῖτω, ὡς
φησιν ὁ ἅγιος Μάρκος, ὅτι « Ἐστὶ ἐνέργεια χάριτος
τῷ νηπίῳ ἀγνωσμένη. Καὶ ἐστὶ τῆς κακίας ἐτέρα
τῇ ἀληθείᾳ ἐξομοιούμενη. Καλὸν δὲ τὰ τοιαῦτα μὴ
ἐνοπεριζῆσθαι διὰ τὴν πλάνην, μήτε ἀναθεματίζειν
διὰ τὴν ἀλήθειαν· ἀλλὰ πάντα δι' ἐλπίδος προσφεύ-
γειν τῷ Θεῷ. Αὐτὸς γὰρ οἶδε τῶν ἀμφοτέρων τὸ
χρήσιμον· ἀλλ' ἐρωτάτω τὸν ἔχοντα χάριν καὶ δύ-
ναμιν πρὸς Θεὸν διδάξει, καὶ διακρίνει. »

Περὶ διδασκάλου περρωτισμένου καὶ ἀπλανοῦς.

Ἐβ'. Καὶ εἰ μὲν εὖροι τὸν διδάξαντα, οὐ καθὼς
μόνον ἔγνω ἀπὸ τῆς θείας Γραφῆς, ἀλλὰ καθάπερ
καὶ ἐκεῖνος μακαρίως ἔπαθε τὸν θεῖον φωτισμόν, τῷ
Θεῷ χάρις. Εἰ δ' οὖν κρείττον τὸ μὴ παραδέξασθαι,
ἀλλ' ἐν ταπεινώσει πρὸς τὸν Θεὸν καταφυγεῖν, ἀνά-
ξιον ἑαυτὸν ἐξ εἰλικρινοῦς καρδίας, λογιζόμενος,
καὶ ἀποκαλιῶν τῆς τοιαύτης ἀξίας καὶ θεωρίας· ὡς-
περ ἄρα τοῦτό τε καὶ ὅσα προεῖρηται, καὶ δι' ἑπι-
θήσεται, καὶ ὅσα μεμυήμεθα, Χριστοῦ χάριτι, παρὰ
τε γλωσσῶν ἀψευδῶν, Πνεύματι ἁγίῳ κινουμένων τε
καὶ φθεγγομένων· τῶν τε θεοπνεύστων Γραφῶν, καὶ
μερικῆς πείρας.

*Περὶ φωτισμοῦ ἀληθινοῦ, καὶ ψευθοῦς ἡγούρ
φωτὸς θείου, καὶ ποτηροῦ.*

Ἐγ'. Εἰ γὰρ καὶ ἐν ἐνίοις αὐτῶν οἱ κλεινοὶ Πατέρες
ἡμῶν συγγράμμασι τὰ σημεῖα τοῦ ἀπλανοῦς καὶ
τοῦ τῆς πλάνης ὑπεμφαίνουσι πως φωτισμοῦ, καθὼς
δῆτα, καὶ ὁ τοῦ Λάτρου τρισόλβιος Παῦλος πεποίη-
κεν εἰρηκίως πρὸς τὸν περὶ τοῦ τοιοῦτου ἐπερωτή-
σαντα αὐτὸν μαθητὴν αὐτοῦ, ὅτι τὸ μὲν τῆς ἀντικει-
μένης δυνάμεως φῶς, πυροειδὲς ἐστὶ, καὶ καπνώ-
δες καὶ τοῦ αἰσθητοῦ πυρὸς ὅμοιον· καὶ ἐπειδὴν αὐτὴ
μετριοπαθῆς, καὶ κεκαθαρμένη ψυχὴ θεάσθηται,
ἀγνώ; ἔχει πρὸς αὐτὸ, καὶ βδελύσσεται· τὸ δὲ τοῦ
ἀγαθοῦ ἀγαθόν, χαριεστατόν τε ἐστὶ, καὶ ἀπραιφνές,
καὶ προσεβλὸν ἀγιάζει, φωτὸς τε καὶ χαρᾶς, καὶ
λαρότητος πληροὶ τὴν ψυχὴν, καὶ ἡπίαν αὐτὴν καὶ

φιλόανθρωπὸν ἀπεργάζεται· καὶ ἕτεροι δὲ ὡσαύτω· Α Ἰλλυδque tempore opportuno audies; nunc autem non est tempus audiendi.

Ἄλλ' ὁμῶς ἄτε τὰ προειρημένα διὰ ζώσης ἤκουσα φωνῆς, οὕτω δὴ καὶ περὶ τούτου κατὰ καιρὸν ἀκούσεις· νῦν γὰρ οὐ καιρὸς.

Περὶ φαντασίας ἀπρεποῦς τε καὶ εὐπρεποῦς, καὶ ὅπως χρῆ μετείναι αὐτάς.

Ἐδ'. Ἐπει δὲ μικρῶ πρόσθεν περὶ φαντασία; ἐμνήσθημεν, καὶ φαντασίας ἀπρεποῦς, ὀνησιμώτατον, ὡς γε ἡμῖν δοκεῖ, ἐν βραχεῖ καὶ περὶ αὐτῆς, μᾶλλον δὲ περὶ πάσης φαντασίας ὡς δυνατόν διαλαβεῖν. Λίαν γὰρ ἀνθίσταται ἡ ἐπάρατος τῇ καθαρῇ καὶ καρδιακῇ προσευχῇ, καὶ τῇ ἐννοίᾳ, καὶ ἀπλανεῖ τοῦ νοῦ ἐργασίᾳ. Ὅθεν καὶ οἱ θεῖοι Πατέρες πολλαχῶς περὶ αὐτῆς, καὶ κατ' αὐτῆς ἀποφθέγγονται. Αὕτη τοίνυν, ἡ ποικιλόμορφος, ὡς ὁ μυθεύμενος Δαίδαλος, καὶ πολυκέφαλος κατὰ τὴν ὕδραν φαντασία, οἷόν τις γέφυρα τῶν δαιμόνων, τοῖς ἁγίοις προεῖρηται· δι' αὐτῆς γὰρ διερχόμενοι, καὶ διαπερῶντες οἱ φάνιοι ἀλάστορες, κοινωνοῦσιν πῶς καὶ συμμείγνυνται τῇ ψυχῇ, σίμβλον κηφῆων ταύτην ἀπεργαζόμενοι, καὶ ἐννοιών ἀκάρπων, καὶ ἐμπαθῶν οἰκητήριον· ἦν δὴ φαντασίαν ἀποδλητίον τοσύνολον· εἰ μὴ που βούλει, ἕνεκα μετανοίας, καὶ συντριβῆς, πένθους τε καὶ ταπεινοφροσύνης, πρὸ δὲ καὶ τῆς τῶν ἔντων μελέτης, καὶ μὴν καὶ χάριν ἀπρεποῦς φαντασίας, εὐπρεπῆ φαντασίαν παραβαλεῖν, καὶ ἀντιστοιχεῖν· κάκεινην ταύτην συμμείξας, καὶ ἀντιστρατευτάμενος, καὶ ὡς ῥίψασπιν τὴν ἄσπεμον, καὶ Ἰταμὸν κατὰ κράτος βάλων, οὕτω κατ' αὐτῆς ἄραι τὰ νικητήρια. Καὶ γοῦν οὕτω ποιῶν οὐ μόνον ζημίας, ἀλλὰ καὶ κέρδους σαυτῷ αἰτίας εἶης ὡς ἐν ἀπαίστω κρίσει τὰ κατ' αὐτὸν διευθύνων, ἕτε φαντασίαν ἀπρεπῆ φαντασίᾳ εὐπρεπῆ καταργῶν, καὶ τοῖς τῶν ἐναντίων ὅπλοις τούτους δὴ τοὺς ὑπεναντίους καιρίως κλητῶν ἢ ἀποκταίνων, ὡς πάλαι τὸν Γολιάθ ὁ θεῖος Δαβὶδ.

Ἐπι τοῦ μόνον ἢ ἀπρεπῆς φαντασία, ἀλλὰ καὶ ἡ εὐπρεπῆς ἀποδλητὸς τοῖς ἁγίοις εἰς τὴν καθαρὰν προσευχὴν, καὶ εἰς τὴν ἀπλήν καὶ ἐνωίαν ἐργασίαν τοῦ νοῦ.

Ἐε'. Τοῦτο δὲ, τῶν ἑτε νηπίων, ἕτοι τῶν ἀρχαρίων ἄθλον ἐστίν. Οἱ γὰρ τῶ χρόνῳ προεδοθηκότας, δίκαιως τὴν ἀπρεπῆ φαντασίαν σὺν τῇ εὐπρεπῆ ἀποβάλλονται, καὶ φρούδην ἐργάζονται· ὡς κηρὸν τηκόμενον ἀπὸ προσώπου πυρός, ἀποτεφροῦντες, καὶ διαλύοντες, διὰ τὴν καθαρὰν προσευχὴν, καὶ τὴν ἐκ πάντων τοῦ νοῦ ἀτύπωτον ἀπόθεσιν τε καὶ γύμνωσιν, ἕνεκα τῆς πρὸς θεὸν ἀπλῆς ἐπιβολῆς· εἰ βούλει δὲ, καὶ παραδοχῆς, καὶ ἀσχηματίστου, καὶ ἐννοίας ἐνώσεως. Λέγει καὶ γὰρ ὁ ἅγιος Ἡσύχιος· Πᾶς λογισμὸς, φαντασία ἐστίν ἐν τῷ νῷ αἰσθητοῦ τινος πράγματος. Νοῦς γὰρ ὡνὸς Ἀσσύριος οὐκ ἄλλως ἀπατῶν ἐξισχύει, εἰ μὴ χρῆσται τοῖς παρ' ἡμῶν αἰσθητοῖς καὶ συνήθεσι. Καὶ ὁ ἅγιος Διάδοχος· Ἐπειδὴ πᾶς λογισμὸς διὰ φαντασίας αἰσθητῶν τινῶν εἰσέρχεται ἐν τῇ καρδίᾳ, τότε αὐγάζει αὐτῇ τὸ μακάριον φῶς τῆς θεότητος, ὅταν πάντῃ εὐκαιρήσῃ ἀπὸ πάντων, καὶ ἀσχημάτιστος ἐκ τούτων γένηται, εἴπερ ἡ λαμπρότης ἐκείνης, κατὰ στέρησιν τῶν πάντων νοημάτων παραφαίνεται τῷ καθαρῷ νοῷ.

PATROL. GR. CXLVII.

De phantasia indecentique ac decenti, et quomodo oportet ad eas accedere.

66. Quoniam paulo ante De phantasia mentionem fecimus et de phantasia indecenti, utilissimum, ut nobis videtur, erit breviter de ea et de qualibet, ut poterimus, dicere. Nimum enim nocet execrabilis puræ cordis orationi, et simplici ac rectæ mentis operationi. Unde et divini Patres simplicissime de ea et contra eam Verba faciunt. Ea enim, multiformis, ut fabulosus Dædalus, et multa capita habens ut Hydra, tanquam dæmonum ponis quidam dicta est a sanctis. Per eam enim transientes et penetrantes homicidæ scelesti, communicant et commiscetur animæ, fucorum alveas eam facientes, et steriliū cupidarumque cogitationum domicilium. Quæ sane phantasia omnino repellenda est; nisi velis, pœnitentiæ causa et tribulationis, dolorisque et humilitatis, ac præcipue propter eorum quæ sunt, meditationem, cum indecenti phantasia decentem comparare ac librare, illamque cum ista miscere; ita ut adversus eam incedens et, de ea turpiter, clypeo amisso, victa ac dejecta, triumphum agere queas. Atque igitur ita faciens, non modo non detrimenti cujusquam, sed lucri tibi auctor eris, quippe qui constanti iudicio tuas res direxeris, phantasiam indecentem decenti phantasia destruens, et contrariorum armis eos hostes opportune feriens et trucidans, ut olim Goliath divinus David.

Quod non modo insecens phantasia, sed et decens rejicienda sanctis est in mundam orationem et in simplicem et unam mentis operationem.

65. Illud vero est, infantium adhuc et incipientium certamen. Qui enim tempore processerunt, omnino indecentem phantasiam cum decenti rejiciunt, et expellunt, tanquam ceram a facie ignis, eam in cinerem redigentes et dissolventes, per mundam orationem, et mentis ab omnibus rudem separationem ac uuditatem, simplicis ad Deum elevationis causa; si vis quoque, receptionis Dei causa, et simplicis et absque figura unionis. Dicit enim et sanctus Hesychius: « Omne ratiocinium est phantasia in mente alicujus sensibilis rei. Cum enim spiritus sit Assyrius, non aliter decipere potest, nisi utatur iis quæ a nobis sentiuntur et nobis solita sunt. » Et sanctus Diadochus: « Postquam omnis cogitatio per quorundam sensibilium imaginationem in cor introierit, tunc ei lucebit beatum Deitatis lumen, cum omnino ab omnibus recesserit, et ex iis minime formatum fuerit, siquidem illius splendor per privationem omnium cogitationum puræ menti apparet. » Et magnus Basilus:

« Quemadmodum igi ur in manufactis templis non habitat Dominus, neque in fictionibus quibusdam et spiritualibus figuris. Projectæ enim istæ sunt, quæ agitaram animam separent, non jam valentem pure ad veritatem tendere, sed adhuc speculo et ænigmate retentam. » Et divinus Evagrius : « Ibi dicitur Deum sedere, ubi cognoscitur; ideo thronus Dei dicitur, mens pura. Dei igitur cogitatio non invenitur in his cogitationibus quæ mentem figuris ornant, sed in iis quæ eam non ornant. Ideo oportet eum qui orat omnino ab iis cogitatis, quæ mentem figuris replent, separari; et aliter quidem informabitur mens mentem cernens; et aliter disponetur, verbum ejus contemplans. Unde discimus quomodo spiritualis scientia mentem a cogitationibus, quæ ipsam figuris replent sejungat. Quæ autem se non circa imagines exercet, ea appropinquat Deo. » Et sanctus Maximus in magni Dionysii Scholiis : « Aliud est phantasia, et aliud cogitatio aut cogitatum. A diversis enim facultatibus oriuntur, et motus propria natura differunt inter se. Cogitatio enim quædam efficacia est et actio; phantasia vero, passio, et imago, sensibile quoddam repræsentans, aut tanquam sensibile. Et sensus quidem ea quæ sunt percipit, per universam eorum formam. Mens autem his accedit, id est, ea quæ sunt alio modo comprehendit, neque ut sensus. Quoad enim corporeum aut spirituale, circa quod etiam sensus exerceri possunt, ut dixi prius, motus est passivus et figuratus. Judicium autem et intellectus menti concedenda sunt et animæ. Huic igitur mentis intellectui imaginatio auferenda est. Imaginatio vero in tres partes dividitur; prima quidem est vis imaginandi ea, quæ sensibilem formam præbent; secunda vero, ea vis quæ ex remanentibus reliquiis typum effingit, cujus imagines non ad aliquid referantur; quæ vis proprie est phantasia; tertia autem est ea vis in qua omnis lætitia et imaginatio hujus, quod bonum videtur, aut tristitia hujus quod videtur malum, compingitur. Nulla igitur, ex his quæ dicta sunt, phantasia, locum habet de Deo. Simplicissimus enim supra cogitationem est ac superjacet. » Et rursus magnus Basilius : « Mens quæ ad æterna non dissipatur, neque per mundum sensibus diffunditur, redit quidem ad seipsam; per seipsam vero ad Dei cogitationem ascendit, atque illa pulchritudine illustrata, ipsius naturæ oblivionem accipit. Hæc igitur et ipse cum scias, nitere, omnibus horis, cum Deo, absque phantasia, absque figura et forma, totus tota mente pura, et anima munda omnimodo orare. Dicit enim sanctus Maximus. ἡ δὲ εἰδώς, ἐπεὶ οὐκ ἔστιν ὄρατος, ἀσχηματιστός, ἀδιαιτητός, ἀδαιτυπώτος, ὁλος ὅλην νοὶ καθαρήν, καὶ ψυχῇ καθαρῇ εὐχεσθαι ὁλοτρόπως· λέγει καὶ

Καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· Ὁσπερ οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ Κύριος, οὕτως οὐδὲ ἐν διατυπώσεσσι τισὶ καὶ πλάσμασι νοητοῖς. Προβέδληται γὰρ ταῦτα ἀποτεριχίζοντα τὴν κεκιδηλευμένην ψυχὴν τὴν μὴ δυναμένην καθαρῶς ἐνατενίζειν πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἔτι τοῦ ἐσώτερου ἐχομένην, καὶ τοῦ αἰνίγματος. Καὶ ὁ ἰθὺς Εὐάγγελος· Ἐκεῖ λέγεται καθέζεσθαι τὸν Θεόν, ἐνθα γινώσκεται· διὸ καὶ θρόνος λέγεται τοῦ Θεοῦ, νοῦς καθαρός. Τὸ τοίνυν νόημα τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἐν τοῖς νοήμασιν εὐρεθήσεται τοῖς τυποῦσι τὸν νοῦν, ἀλλ' ἐν νοήμασιν τοῖς μὴ τυποῦσι. Διόπερ τὸν προσευχόμενον δεῖ παντάπασι χωρίζεσθαι τῶν νοημάτων τῶν τυπούτων τὸν νοῦν· καὶ ἄλλως μὲν τυπωθήσεται ὁ νοῦς ὁρῶν νοῦν· καὶ ἄλλως δὲ διατεθήσεται ὁρῶν τὸν λόγον αὐτοῦ. Ἐντεῦθεν μανθάνομεν πῶς ἡ γνῶσις ἡ πνευματικὴ ἀφίστησι τὸν νοῦν τῶν νοημάτων τῶν τυπούτων αὐτόν. Ἀτύπωτον δὲ ἀσκούσα, παρίστησι τῷ Θεῷ. Καὶ ὁ ἅγιος Μάξιμος ἐν τοῖς Σχολίοις τοῦ μεγάλου Διονυσίου· Ἐτερόν ἐστι φαντασία, καὶ ἕτερόν ἐστι νόησις, ἡτοι νόημα. Ἀπὸ τε γὰρ διαφόρων ἐνδύμεων γίνονται, καὶ ἰδιότητι κινήσεως [Ἰσ. λήπει, διαφέρουσι]. Ἡ μὲν γὰρ νόησις, ἐνέργειά ἐστι καὶ ποιήσις· ἡ δὲ φαντασία πάθος, καὶ τύπωσις ἀναγγελτικῆ αἰσθητοῦ τινος, ἡ ὡς αἰσθητοῦ τινος. Καὶ ἡ μὲν αἰσθησις ἀντιλαμβάνεται τῶν ὄντων κατὰ ἀθρόαν μόρφωσιν. Ὁ δὲ νοῦς ἐφάπτεται, τουτέστιν ἀντιλαμβάνεται τῶν ὄντων ἐτέρῳ τρόπῳ, καὶ οὐκ ὡς ἡ αἰσθησις. Περὶ μὲν οὖν τὸ σωματικόν, ἡ τὸ πνευματικόν, ἐν ᾧ καὶ τὰς αἰσθήσεις εἶναι πρῶτην ἔφαμεν, τὸ παθητικόν καὶ μορφωτικόν ἐστὶ κίνημα. Τὸ δὲ κριτικόν, καὶ ἀντιληπτικόν, τῇ ψυχῇ, καὶ τῷ νῷ δοτέον. Τούτῳ οὖν τῷ τῆς ψυχῆς ἀντιληπτικῷ καὶ τῷ φανταστικῷ ἀποστελεῖται [Ἰσ. ἀποδιαστελεῖται, ἡ ὑποστελεῖται] δεῖ. Διαιρεῖται δὲ ἡ φανταστικὴ εἰς τρεῖς μοῖρας· πρῶτην μὲν εἰς τὴν τῶν ἀντιλήψεων εἰκονιστικὴν πρὸς τὰ ποιοῦντα αἰσθητὴν τὴν ἀντιληψιν· δευτέραν δὲ, τὴν ἐκ τῶν μενόντων ἐγκαταλειμμάτων ἀπὸ τούτων ἀνατυπωτικὴν, τὴν μὴ ἔχουσαν ἐρησισμένας ἐπὶ τε τὰς εἰκόνας, ἣν καὶ ἰδίως φανταστικὴν καλοῦσιν· τρίτην, ἐν ἣ πᾶσα ἡδονή, καὶ φαντασία δοκοῦντος ἀγαθοῦ, ἡ κακοῦ κατὰ λυπὴν συνίσταται. Οὐδεμία τοίνυν, καθὰ εἴρηται, φαντασία χώραν ἔχει ἐπὶ Θεοῦ· πάντων γὰρ ἀπαξ ἀπλῶς ὑπὲρ ἔννοιάν ἐστι, καὶ ὑπέρχεται. Καὶ αὐτὸς ὁ μέγας Βασίλειος· Νοῦς μὴ σκεδαννύμενος ἐπὶ τὰ ἔξω, μηδὲ ὑπὸ τῶν αἰσθητηρίων ἐπὶ τὸν κόσμον διαχεόμενος, ἐπάνεισι μὲν πρὸς ἑαυτόν· δι' ἑαυτοῦ δὲ, εἰς τὴν περὶ Θεοῦ ἔννοιαν ἀναβαίνει· κἀκεῖν τῷ κάλλει περιλαμπόμενος, καὶ αὐτῆς τῆς φύσεως λήθην λαμβάνει. Ταῦτα τοιγαροῦν, καὶ γὰρ ὁ ἅγιος Μάξιμος.

De mente, anima et corde puris ac perfectis.

66. Mens pura est ea quæ ab ignorantia remota est ac divino lumine illustratur.

Περὶ νοῦς, ψυχῆς καὶ καρδίας καθαρῶν καὶ τελειῶν.

ἔς'. Περὶ νοῦς καθαρῶν.—Νοῦς καθαρὸς ἐστὶν ὁ ἀγνοίας χωρισθεὶς, καὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ φωτὸς καταλαμπόμενος.

Περὶ ψυχῆς καθαρῶς. — Ψυχὴ καθαρὰ ἐστίν, ἡ ἀπαθῶν ἐλευθερωθεῖσα, καὶ ὑπὸ τῆς θείας ἀγάπης ἀδιαλείπτως εὐφραϊνομένη.

Περὶ καρδίας καθαρῶς. — Καρδία καθαρὰ ἐστίν, ἡ παντάπασιν ἀνείδρον τῷ Θεῷ, καὶ ἀδιαμόρφωτον παραστήσασα τὴν μνήμην· καὶ μόνοις τοῖς αὐτοῦ ἔτοιμον ἐνημαθῆναι τύποις, δι' ὧν ἐμφανῆς γίνεσθαι πέφυκε. Τούτοις ἐπομένως, καὶ τάδε προσκείσθω.

Περὶ τελείου ρόδς. — Νοῦς ἐστὶ τέλειος, ὁ διὰ πίστεως ἀληθοῦς τὸν ὑπεράγνωστον ἐγνωκῶς, καὶ τῶν αὐτοῦ δημιουργημάτων [Ἰσ. τὰ καθόλου] θεασάμενος· καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς προνοίας καὶ κρίσεως τὴν περιληπτικὴν γνῶσιν παρὰ Θεοῦ εἰληφῶς· ὡς ἄνθρωπος δὲ φημι.

Περὶ ψυχῆς τελείας. — Ψυχὴ ἐστὶ τελεία, ἥ ἐ παθητικῆ δύναμις νένευκεν ὀλοτελῶς πρὸς Θεόν.

Περὶ καρδίας τελείας. Καρδία τελεία τάχα ἐκεῖνη λέγεται, ἡ μηδεμίαν ἔχουσα φυσικὴν καθ' οἰονδήποτε τρόπον πρὸς ὀτιοῦν κίνησιν, ἐν ἧ καθάπερ πτυχίῳ λειανθέντι· καλῶς διὰ τὴν ἀκραν ἀπλότητα, παραγενόμενος ὁ Θεὸς τοὺς ἰδίους νόμους ἐγγράφει.

Περὶ τοῦ καθαρῶ. — Ἐτι νοῦν καθαρῶσαι κατὰ τὸν ἄγιον Διάδοχον, μόνου τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐστὶ· Ἐτι νοῦν στῆναι, κατὰ τὸν τῆς Κλίμακος, μόνου τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐστίν. Ἐτι φησὶν ὁ ἅγιος Νεῖλος· Ἐν τῷ βούλοιο ἰδεῖν τὴν τοῦ νοῦ κατατάσασιν, στερησάτω ἑαυτὸν πάντων τῶν νοημάτων, καὶ τότε ἔψεται αὐτὸν σαφείῳ ἢ οὐρανίῳ χρώματι παρεμφερῆ. Καὶ αὖτις· Νοῦ καταστάσας ἐστίν, ὕψος νοητῶν οὐρανίῳ χρώματι παρεμφερέ· ὃ καὶ τὸ τῆς ἁγίας Τριάδος κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς ἐπιγίνεται φῶς. Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· Ὅταν ὁ νοῦς ἀποδύηται τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐνδύηται τὸν καινὸν τῆς χάριτος, τότε τὴν ἑαυτοῦ καθαρότητα ἔψεται ὁμοίαν τῇ ἐπουρανίῳ χροίᾳ· ἦτις Θεοῦ τόπος ὑπὸ τῆς γερουσίας τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ὠνόμασται, ἡνίκα ὤφθη αὐτοῖς· ἐν τῷ δρεῖ. Οὕτω καὶ γοῦν ποιῶν, ὡς προείρηται, ἦτοι καθαρῶς, καὶ ἀφαντάστως, καὶ ἀδιατυπῶτως προσευχόμενος, κατ' ἴχνος ἔση ἐπόμενος τοῖς ἁγίοις. Εἰ δὲ μὴ γε, φαντασιαστῆς γενήσῃ ἀντὶ ἡσυχαστοῦ· καὶ ἀντὶ σταφυλῆς τρυγῆσης ἀκάνθας· ὃ μὴ σοι γένοιτο.

Ὅπως οἱ προφήται ἐφαντάζοντο.

ἔξ'. Εἰ δὲ τινες τὰς τῶν προφητῶν ἑρμηνείας, σχηματισμούς τε καὶ ἀποκαλύψεις, διὰ φαντασίας, καὶ ἀκολουθίας φυσικῆς γεγενῆσθαι ὀπολαμβάνουσιν· οὕτοι πῖρῳ τοῦ ὀρθοῦ σκοποῦ καὶ τῆς ἀληθείας Ἰστωσαν φέρεσθαι· οἱ γὰρ προφήται, καὶ νῦν οἱ καθ' ἡμᾶς ἱερομῦσαι, οὐ κατὰ φυσικὴν ἀκολουθίαν τινὰ, καὶ τάξιν, ναὶ μὴν καὶ φαντασίαν ἐώρων, καὶ ἐφαντάζοντο, ἄπερ ἐώρων, καὶ ἐφαντάζοντο, ἀλλὰ θεῶς, καὶ ὑπὲρ φύσιν τὸν νοῦν τῇ ἀρρήτῳ δυνάμει, καὶ χάριτι τοῦ ἁγίου Πνεύματος τυπούμενοι, καὶ φαντασιούμενοι, ὡς φησὶν ὁ μέγας Βασίλειος, ὅτι Ἀφάτῳ τινὶ δυνάμει φαντασιούμενοι τὸν νοῦν οἱ ἀπερίσπαστον αὐτὸν καὶ καθαρὸν ἔχοντες, οἷον ἐνηχούντα αὐτοῖς ἔχουσι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Καὶ

De anima pura. — Anima pura est quæ a cupiditatibus libera est, et divina charitate indesinenter lætatur.

De corde puro. — Cor purum est quod Deo præstat memoriam sine forma ac figura; et quod paratum est solis ipsius typis informari, per quos se ipsum manifestare solet. Illis consequenter, et quæ dicenda sunt, se habeant.

De mente perfecta. — Mens perfecta est quæ per veram fidem eum noscit, qui penetrari nequit, ejusque opera contemplata est; et quæ Providentiæ et judicii, quæ in iis sunt, intelligentem scientiam a Deo accepit, quantum homini possibile est.

De anima perfecta. — Anima est perfecta, cujus passiva potentia inclinavit prorsus ad Deum.

De corde perfecto. — Cor perfectum illud dicitur, quod nullum naturalem quoquo modo, ad quocunque motum habet, in quo, tanquam in politico libello, per suam summam simplicitatem, Deus suas leges inscripsit.

De mente pura. — Mentem mundare secundum sanctum Diadochum, solius sancti Spiritus est: mentem autem sistere, secundum Climacem, solius adhuc sancti Spiritus est. Dicit adhuc sanctus Nilus: « Si quis velit mentis ordinationem videre, seipsum omnibus cogitationibus vacuefaciat, et tunc eam cernet, tanquam sapphiro aut cœlesti colori similem. » Et rursum: « Mentis ordinatio est, intellectualis celsitudo cœlesti colori similis: cui sanctissimæ Trinitatis, orationis tempore, supervenit lumen. » Et sanctus Isaac: « Quando mens exuerit veterem hominem, et novum gratiæ induerit, tunc suam puritatem cernet cœlesti colori similem; qui Dei locus nominatus a senatu filiorum Israel, quando ipsis in monte apparuit. Itæ igitur faciens, ut dictum est, nempe pure et absque phantasia et figura orans, vestigiis sanctorum inhærebit. Si minus, pro pacifico, imaginatione delusus fles, et pro uvis colliges spinas. Quod utinam tibi non accidat!

Quomodo propheta imaginabatur.

67. Si quidam prophetarum visiones,figurationes et revelationes per phantasiam et naturalem consequentiam factas esse cogitaverint, ii longe a recto fine et veritate sciunt se aberrasse. Prophetæ enim, et nunc nostri mystici scriptores, non per naturalem operationem quamdam, et ordinem, et phantasiam, videbant et imaginabatur quæcunque videbant ac imaginabatur, sed divine et supernaturali ineffabilique virtute, et gratia sancti Spiritus, figurantes imaginantesque, ut ait magnus Basiliius: « Ineffabili potentia imaginantes, mentem non distractam ac puram habentes, tanquam ipsis somnis Dei Verbum habent. » Et rursum: « Videbant propheta, in Spiritu qui ipsos dirigebat, ty-

pos formantes.) Et Gregorius Theologus : « Ille (nempe sanctus Spiritus) operabatur prius in angelicis et cœlestibus potentiis. » Et paulo post : « Deinde in Patribus et prophetis : quorum alii quidem Deum sibi repræsentabant ac noverant : alii vero futura prædicebant : ea efformantes in Spiritu, qui ipsos regebat, ac futuris conversantes, tanquam si adfuis- sent.

Adhuc de phantasiis, de multis variisque contempla- tionibus.

68. Si qui autem dubitent adhuc, tanquam phantasias suscipientes ac multas variasque con- templationes, nobisque resistant, vestigiis sancto- rum inhærere putantes, contendantque Theolo- gum quidem dicere sola mente Deum adumbrari, non ex iis quæ apud ipsum sunt, sed ex iis quæ circa ipsum, alia ex alio collecta phantasia in unum veritatis simulacrum, et cætera : divum vero Maximum, non posse mentem, sine cupiditate fieri ex solis actibus, nisi accipiat multas ac varias imagines : ac similiter alios sanctos iis paria disserere : noverint illi, quod eorum beatorum sermones non de operatione, quæ secundum acceptionem et scientiæ visionisque gratiam est, quæque experientia ipsa hominem Deo conjungit, sed de ea, quæ est per conatum, nempe quæ ex sapientia procedit et ex ea contemplatione quæ rerum analogias et harmonias colligit, et obscura ad Dei cogitationem quodammodo inclinât, quæ plurimis, imo vero omnibus facilis ingressu est et cogitatu ; ita ut qui cogitabundus talia sanctorum oracula examinaverit, clare enim advertet scriptum fuisse : « Ex magnitudine et pulchritudine rerum analogice Creator percipitur, scilicet ex ea mundi profana, verbosa et vana et opærosa scientia. Ea enim tanquam obscura famula, et erudita sophisticaque ac demonstrativa cogitatione superbiens, non evan- gelicam fidem et humilitatem et veram assensionem sequens, longe a sacris januis expellitur ; nobisque nunc sermo est de perfecta et substantiali illumina- tione, quemadmodum et apostoli electi qui in monte Thabor cum Jesu conscendentes, ineffabiliter pul- chram ac vere beatam conversionem passi sunt, et invisibilem regiam et Divinitatem, oculorum sensu ad aliquod divinum parato, spirituali nempe Spiritus sancti dextera effecto, qui contemplantur digni habiti sunt. Quantum autem distet oriens ab occi- dente, et cœlum a terra, et anima corpori præstat, tantum, per acceptionem operatio, et gratia præstat ei quæ per conatum est. Altera quidem, ea nempe quæ per conatum, profana est, ut duximus : et per bene ordinatos rerum motus, ordinemque et col- lectionem imaginum aliarum ex aliis sequentium, progressum habet, et in fide ad Deum extenditur, altera vero, ea nempe quæ est per acceptionem, immediate ab ipso Deo substantialiter intra cor fieri solet ; aliquando etiam ab externis corpus par- ticeps efficiens propriæ supra cogitationem illumina- tionis et divinissimi luminis, corde supernatura- li-

A αἰθῆς · Ἐὼρων οἱ προφῆται τυπούμενοι τῷ Πνεύ- ματι τὸ ἡγεμονικόν. Καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος · Τοῦτο (ἡγουν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον) ἐνήργει πρότερον ἐν ταῖς ἀγγελικαῖς καὶ οὐρανίαις δυνάμεσι. Καὶ μετὰ μικρόν · Ἐπειτα ἐν τοῖς Πατράσι καὶ ἐν τοῖς προφήταις · ὧν οἱ μὲν ἐφαντάσθησαν Θεὸν, ἢ ἔγνωσαν, οἱ δὲ τὸ μέλλον προέγνωσαν · τυπούμενοι τῷ Πνεύματι τὸ ἡγεμονικόν, καὶ ὡς παρούσαι συν- ὄντες τοῖς ἐσομένοις.

Ἐπι περὶ φαντασιῶν, καὶ πολλῶν, καὶ ποικίλων θεωριῶν.

ξη'. Εἰ δὲ τινες ἀμφιβάλλουσιν ἐπι ὡς τὰς φαντα- σίας ἀποδεχόμενοι, καὶ τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας θεωρίας, καὶ ἐναντιοῦνται ἡμῖν, ὡσανεὶ πως τοῖς ἁγίοις ἡγούμενοι ἐπεσθαι, τῷ λέγειν, τὸν μὲν Θεο- λόγον νῦν μόνῳ τὸν Θεὸν ὀκτιγραφείσθαι, οὐκ ἐκ τῶν κατ' αὐτὸν, ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν, ἄλλης ἐξ ἄλλου φαντασίας συλλεγομένης, εἰς ἓν τι τῆς ἀλη- θείας ἑνὸς ἰσάλαμα, καὶ τὰ ἐξῆς. Τὸν δὲ θεῖον Μάξιμον, μὴ δύνασθαι τὸν νοῦν ἀπαθῆ γενέσθαι ἐκ μόνης τῆς πράξεως, ἐὰν μὴ διαδέχωνται αὐτὸν πολλὰ καὶ ποικίλα θεωρία. Ὁμοίως καὶ ἐτέρους ἁγίους τὰ ἴσα τοῦτοις διαγορεύοντας, οἱ τοιοῦτοι γινωσκέτωσαν, ὡς ἐκαίνοις τοῖς μακαρίαις οὐ περὶ τῆς κατὰ παρα- δοχὴν ἐργασίας ἐκείσε, καὶ χάριτος, τῆς γνωστῆς, ἀμὲν, καὶ ἐποπτικῆς, καὶ αὐτῇ παίρῃ συναπτούσης Θεῷ τὸν ἄνθρωπον, οἱ λόγοι οὗτοι περὶ ἡμῶν · ἀλλὰ περὶ τῆς κατ' ἐπιβολῆν, δηλαδὴ, τῆς ἐκ τῆς σοφίας, καὶ τῆς τῶν ὄντων ἀναλογίας, καὶ ἁρμονίας συλλε- γομένης θεωρίας, καὶ εἰς τὴν περὶ Θεοῦ ἔνοιαν πα- ρακυπτούσης ἀμυδρῶς πως, ἦντινα καὶ τοῖς πολλοῖς. ἄλλον δὲ πᾶσιν ἀπαξ ἀπλῶς ἐξῆσι μετέρχεσθαι, καὶ διανοεῖσθαι, ὡς ἐπιστημονικῶς [Ἰσ. λέλειπει τὸ τις] τὰς τοιαύτας τῶν ἁγίων χρήσεις ἐξητακῶς, ἐναργῶς εἴσεται, ὡς γέγραπται · Ἐκ μεγέθους καὶ καλλονῆς κτισμάτων ἀναλόγως ὁ γενεσιουργὸς κατα- λαμβάνεται · οὐμενοῦν ἐκ τῆς κατὰ κόσμον καὶ θύραθεν πολυλέσχου καὶ ματαίας τεχνικῆς μαθη- σεως · αὐτὴ γὰρ ὡς λάτρις ἀσεμνος, καὶ ἐπιστημο- νικῆ, καὶ σοφιστικῆ, καὶ ἀπειδεικτικῆ οἴσει γαι- ρουμένη, οὐκ εὐαγγελικῆ πίστει, καὶ ταπεινώ- σει, καὶ ἀληθεῖ συγκαταθέσει στοιχειουμένη · πόρρω τῶν ἱερῶν προθύρων ἐξωστράκιεται, ἡμῖν δὲ νῦν ὁ λόγος περὶ τῆς τελείας καὶ ἐν- υποστάτου ἐλλάμψεως, καθ' ἣν καὶ οἱ τῶν ἀπο- στόλων πρόκριτοι, οἱ ἐπ' ὄρους Θαβὼρ τῷ Ἰησοῦ συναναθάντες, ἀρρήτως τὴν καλὴν καὶ τῷ ὄντι μακαρίαν ἀλλοιωθέντες ἀλλοίωσιν ἔπαθον, καὶ τὴν ἀθέατον βασιλείαν, καὶ θεότητα, καὶ αἰσθητικὴς ὀφθαλμοῖς μετασκευασθεῖσι πρὸς τὸ θεϊότερον, ἡγουν πνευματικοῖς γεγονόσι τῇ δεξιᾷ τοῦ παν- αγίου Πνεύματος, κατιδεῖν ἠξιώθησαν · καθ' ὅσον δὲ ἀπέχουσιν ἀνατολαὶ ἀπὸ δυσμῶν, καὶ ὁ οὐρανὸς τῆς γῆς, καὶ ἡ ψυχὴ ὑπερφέρει τοῦ σώματος, κατὰ τοσοῦτον, καὶ ἡ κατὰ παραδοχὴν ἐργασία, καὶ χά- ρις, τῆς κατ' ἐπιβολῆν · ἡ μὲν γὰρ, ἦτοι ἡ κατ' ἐπιβολῆν, ὡς ἐφημεν, ἐξῶθεν · καὶ διὰ τῆς τῶν ὄντων εὐτάκτου φορᾶς, τάξεώς τε καὶ συλλογῆς ἄλλης ἐξ ἄλλου φαντασίας συλλεγομένης εἰς ἓν τι τῆς ἀληθείας ἑνὸς ἰσάλαμα τὸ προκόπτειν ἔχει, καὶ πρὸς

Θεὸν ἐνπίσται ἀνατείνεσθαι· ἡ δὲ, ἤγουν ἡ κατὰ πα-
 ριδοχὴν, ἀμέσως παρ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ ὑποστατικῶς
 ἔνδον καρδίας πέφυκε γίνεσθαι, ἐστὶ δὲ καὶ ἐξωθεν,
 καὶ τῷ σώματι μεταδιδοῦσα ἐμφανῶς ὑπὲρ ἔννοιαν
 τῆς οικείας ἐλλάμψεως καὶ τοῦ θειοτάτου φωτι-
 σμοῦ, ὑπερφυῶς πασχούσης ἱῆς καρδίας, κατὰ τὸν
 σοφώτατον Μάξιμον, οὐ ποιούσης τὴν ἀγέννητον
 θέωσιν. Φησι γὰρ οὗτος ὁ ἅγιος· Ἀγέννητον λέγω
 θέωσιν τὴν κατ' εἶδος· ἐνυπόστατον τῆς θεότητος
 Ἐλλαμψίν· ἥτις οὐκ ἔχει γένεσιν, ἀλλ' ἀνεπινόητον
 ἐν τοῖς ἄξιοις φανερωσιν. Συνάδοντα τοῖς ῥηθείσι
 λέγει καὶ ὁ μέγας Διονύσιος· Ἐ Δεὸν εἰδέναι τὸν
 κατ' ἡμᾶς νοῦν, τὴν μὲν ἔχειν δύναμιν εἰς τὸ νοεῖν
 δι' ἧς τὰ νοητὰ βλέπει· τὴν δὲ ἔνωσιν ὑπεραι-
 ρουσαν τὴν τοῦ νοῦ φύσιν, δι' ἧς συνάπτεται
 πρὸς τὰ ἐπέκεινα ἑαυτοῦ. » Καὶ ὁ ὁσιος Ἰσαάκ· B
 Ἐ Δύο ὀφθαλμοὺς κεκτῆμεθα ψυχικοὺς, καθὼς
 λέγουσιν οἱ Πατέρες, καὶ οὐκ ἡ αὐτὴ χρεῖα τῆς
 δι' ἑκατέρου θεωρίας· ἐν ἐνὶ μὲν γὰρ ὀφθαλμῷ,
 τὰ κεκρυμμένα ἐν ταῖς φύσεσιν ὀρώμεν· ἤγουν τὴν
 δύναμιν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν σοφίαν αὐτοῦ, καὶ τὴν
 μέγαν ἡμᾶς πρόνοιαν αὐτοῦ, τὴν καταλαμβανομένην
 ἐκ τῆς ἀγιότητος τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς·
 καὶ ἐν τῷ ἑτέρῳ ὀφθαλμῷ, θεωροῦμεν τὴν δόξαν τῆς
 φύσεως αὐτοῦ τῆς ἁγίας, ὅτε εἰς τὰ μυστήρια τὰ
 πνευματικὰ εὐδοκῆσει ὁ Θεὸς εἰσάξει ἡμᾶς. » Καὶ ὁ
 θεῖος Διάδοχος· Ἐ Τοῦ μὲν ἐνδὸς ἁγίου Πνεύματος εἰσὶ
 χαρίσματα, ἡ τε σοφία, καὶ ἡ γνῶσις, ὡς καὶ πάντα
 τὰ θεῖα χαρίσματα· ἰδίαν δὲ ὡσπερ ἕκαστον τὴν
 ἐνέργειαν ἔχει. Διόπερ ἄλλω μὲν διδοσθαι σοφίαν,
 ἄλλω δὲ γνῶσιν κατὰ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, ὁ Ἀπόστολος
 μαρτυρεῖ· ἡ μὲν γὰρ γνῶσις, αὐτῆ περὶ συνάπτει
 τὸν ἀνθρώπον τῷ Θεῷ, εἰς λόγους τῶν πραγμάτων
 τὴν ψυχὴν μὴ κινουσα. Διὸ καὶ τινες τῶν τὸν μονήρη
 βίον φιλοσοφούντων, φωτίζονται μὲν ὑπ' αὐτῆς ἐν
 αἰσθήσει· εἰς δὲ λόγους θεῖους οὐκ ἔρχονται. Ἡ
 δὲ σοφία, εἴπερ μετὰ ταύτης ἐν φόβῳ δοθῆτινι (σπά-
 νιον δὲ τοῦτο), αὐτὰς τὰς ἐνεργείας φανεροῖ τῆς γνῶ-
 σεως· ἐπειδὴ ἡ μὲν, τῆ ἐνεργείᾳ· ἡ δὲ, τῷ λόγῳ
 φωτίζειν εἰσθεν. Ἀλλὰ τὴν μὲν γνῶσιν εὐχὴ φέρει,
 καὶ πολλὴ ἡσυχία ἐν ἀμεριμνίᾳ πανταεῖ. Τὴν δὲ
 σοφίαν, ἀκενόδοξος μελέτη τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ.
 Καὶ πρῶτον ἡ χάρις τοῦ διδόντος Θεοῦ. » Πρὸς δὲ,
 καὶ ὁ ἅγιος φησι Μάξιμος ἐν τοῖς Σχολίοις· Ἐ Τὸ
 φρέρρον τοῦ Ἰακώβ ἐστιν ἡ Γραφή· τὸ δὲ ὕδωρ ἐστίν,
 ἡ ἐν τῇ Γραφῇ γνῶσις· τὸ δὲ βάθος, ἡ τῶν Γραφι-
 κῶν αἰνιγμάτων δυσδιεξετήτος θεωρία· τὸ δὲ ἄν-
 τλήμᾳ ἐστίν ἡ διὰ τῶν γραμμάτων τοῦ θείου λόγου
 μάθησις· ἣν οὐκ εἶχεν ὁ Κύριος, αὐτολόγος ὑπάρ-
 χων, καὶ οὐ τὴν ἐκ μαθήσεως καὶ μελέτης γνῶσιν
 διδούς τοῖς πιστεύουσιν, ἀλλὰ τὴν ἐκ χάριτος ἀεν-
 νότου πνευματικῆς ἀένναον σοφίαν, καὶ μηδέ ποτε
 ἠήρουνσαν τοῖς ἄξιοις δωρούμενος· τὸ γὰρ ἀντήλημα,
 τοῦ ἐστιν ἡ μάθησις, μέρος ἐλάχιστον λαμβάνουσα
 γνῶσεως, τὸ πᾶν εἶδ, μηδενὶ λόγῳ κρατούμενον. Ἡ
 δὲ κατὰ χάριν γνῶσις, ὅλην ἔχει, καὶ δίχα μελέτης,
 τὴν ἐφικτὴν ἀνθρώποις σοφίαν, πρὸς τὰς χρεῖας ποι-
 κίλως βλυστάνουσα. » Καὶ ἁθίος ὁ ἅγιος Διάδοχος·
 Ἐ Ὁ νοῦς ἡμῶν, τὰ πολλὰ περὶ μὲν τὴν προσευχὴν,

ter uoto, juxta sapientissimum Maximum, non au-
 tem sibi deificationem præstante non generatam. Di-
 cit enim hic sanctus : « Non generatam dico deifi-
 cationem, eam quæ per Divinitatis speciem fit, illu-
 minationem : quæ quidem generationem non habet,
 sed in iis qui digni sunt, incogitabilem apparitionem.
 Iis quæ dicta sunt congruentia exprimit sanctus
 Dionysius : « Sciendum est mentem nostram, vim
 quidem habere cogitandi, per quam intelligibilia
 cernit : unionem vero mentis, naturam extollientem,
 per quam unum iis quæ ultra ipsam sunt, conjungitur. »
 Et pius Isaac : « Duos animæ oculos possidemus,
 ut dicunt Patres, neque eandem est utilitas per
 utrumque contemplationis : uno quidem oculo, quæ
 in naturis abscondita sunt, videmus ; nempe Dei
 potentiam et sapientiam, et ejus erga nos Provi-
 dentiam, quam percipimus ex sanctitate guberna-
 tionis ejus in nos ; altero autem oculo, sanctæ ejus
 naturæ gloriam contemplamur, quando in spiri-
 tualia mysteria nos Deus introducere dignabitur. »
 Et divinus Diadochus : « Unius quidem sancti Spi-
 ritus dona sunt et sapientia et scientia, ut et omnia
 divina dona. Singula autem propria habent effi-
 caciam. Itaque alii quidem dari sapientiam, alii
 vero scientiam in eodem spiritu testatur Aposto-
 lus. Scientia enim hominem experientia Deo con-
 jungit, animam non movens ad rerum ratiocinia.
 Ideo et nonnulli eorum qui monasticam vitam agunt,
 per eam in sensu illuminantur : non autem ad di-
 vina ratiocinia perveniunt. Sapientia vero, si
 cui eum ea in timore donetur (rarum autem hoc
 est,) ipsas scientiæ viros explicat, quoniam altera
 quidem efficacia, altera vero ratione illuminare
 solet. Sed scientiam oratio assert et magna in se-
 curitate tranquillitas, non vanæ gloriæ appetens
 oraculorum Dei meditatio. Et primo gratia est
 Dei donantis. » Ad hæc, dicit quoque sanctus
 Maximus in Scholiis : « Puteus Jacob est Scriptura :
 aqua vero, ea quæ in Scriptura est scientia ; pro-
 fundum vero, Scripturæ ænigmatum difficilis con-
 temptio : haustus autem est divini verbi per li-
 teras disciplina, quam non habebat Dominus, cum
 ipse esset ipsissimum Verbum neque scientiam ex
 disciplina et meditatione credendis dedit, sed
 eam quæ ex gratia permanente et spiritali, peren-
 nis est, neque unquam cessat, dignis donavit. Hau-
 stus enim, id est disciplina, nonnullas scientiæ
 partes apprehendens, totum relinquit, nulla ratione
 illud occupare valens. Quæ autem secundum gra-
 tiam est scientia, totam habet sapientiam, et
 absque meditatione, eam quæ hominibus competit,
 ad utilitatem variam, gignens. » Et rursus sanctus
 Diadochus : « Mens nostra, inquit, plerumque ad
 orationem difficile movetur ; quia nempe virtus
 optativa nimis arcta et angusta est ; theologiæ vere
 libens seipsam tradit, quia divina contemplatio
 larga et soluta est. Ne autem ipsi multa dicendi
 voluntatem demus, ac supra modum evolare eam
 sinamus, lætitiæ, orationi plerumque et psalmodia

et sanctæ Scripturæ lectioni facemus. Neque doctorum virorum disciplinam negligamus; quorum fides per ipsorum scripta cognoscitur. Neque id agentes menti permittamus ut propria sua verba gratiæ verbis immisceat, neque ut vana gloria distrahatur, ob nimiam lætitiā garrulitatēque quocunque dispersa, sed longe ab omni phantasia eam contemplationis tempore custodiamus, et lacrymosas omnes ejus inde cogitationes habeamus. Qui enim pacis tempore requiescit, lætaturque orationis præsertim dulcedine, non modo a prædictis culpis cavet, sed magis ac magis renovatur, ut se vivide et absque labore in divinos sensum injiciat et in multa humilitate discretionis scientia abundet. Sciendum tamen est orationem omni latitudini præstare; ea autem illorum solummodo est qui gratiæ sensu omni ac fide pleni sunt. Audistine? Est, inquit, oratio, omni latitudine præstantior, eorumque solummodo est qui intus et in corde, in omni sensu ac fide, substantialiter supernaturaliterque divino gratiæ lumine perfunduntur. Illam sanctus Isaac memoriam non obsignatam vocat, nempe sine forma ac imagine, et simplicem. Et alii alio modo divini Patres. πολλῆ προκόπτειν ταπεινώσει. Πλὴν δεῖ εἰδέναι, ὅτι ἔστιν εὐχή, παντὸς πλάτους ἐπάνω· αὕτη δὲ ἐκείνων μόνον ὑπάρχει, τῶν ἐν πάσῃ αἰσθῆσει καὶ προφορῇ ἐμπλησθέντων τῆς ἁγίας χάριτος. Ἐστὶν εὐχή, φησὶν, ἐπάνω παντὸς πλάτους, ἥτις ἐκείνων μόνον ὑπάρχει, τῶν ἐν πάσῃ αἰσθῆσει καὶ πληροφροῦν, δηλονότι ἐνδον καρδίας ἐνυποστάτως ὑπερφυσικῶς ἐμπλησθέντων τοῦ θεοτάτου φωτισμοῦ τῆς χάριτος· ταύτην καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαὰκ μνήμην ἀσφράγιστον ἀποκαλεῖ, ἥτοι ἀσχημάτιστον, ἀνεῖδον, καὶ ἀπλὴν· καὶ ἄλλοι ἄλλως τῶν ἁγίων Πατέρων.

De quinque animæ potentiis; similiter et de phantasiis animæ ac menti propriis: et quod omnino phantasiam fugere oportet, et figuras et typos et formas, in mundi oratione et simplici et una mentis operatione.

69. Sed quoniam, ut ostendimus, non modo a dæmonibus, sed et a seipsa naturaliter anima potest imaginari per quinque suas potentias, nempe mentem, intellectum, opinionem, phantasiam et sensum, quemadmodum corpus per quinque sensus, visum, olfactum, auditum, gustum et tactum: una autem est, ut dicimus, ex animæ potentia phantasia per quam anima imaginandi vi prædita sit, oportet eam bene in iis quæ ad ipsam pertinent, regere et temperare, easque potentias quæ maxime eam cum Deo conjungunt, et in præsentem et in futuro sæculo, instigare et ad Deum dirigere; oportet autem cætera, ut decet, curare, iisque uti, easque facere. Inquirendum igitur est quid de his omnibus dixerint Patres ac probabilia videantur. Et dicit sanctus Maximus: « Quoniam anima per seipsam, per suam nempe substantiam rationalis spiritualisque est, et per se omnino subsistit. Si porro subsistit per se, per se quoque et secundum se naturaliter, et cum corpore operabitur, naturaliter quidem cogitans ac ratiocinans, neque unquam naturaliter ipsi insitis spiritualibus potentiis requiem præstans. Quæ enim natura cuilibet substantiæ insunt, ea,

δυσανασχέτω; ἔχει, διὰ τὸ στενὸν ἄγαν, καὶ περιεσταλμένον τῆς εὐκτικής ἀρετῆς· εἰς δὲ τὴν θεολογίαν, χαίρων ἐαυτὸν ἐπιβίδωσιν, διὰ τὸ πλατὺ, καὶ ἀπολελυμένον τῶν θείων θεωρημάτων. Ἴνα οὖν μὴ ὀδὸν αὐτῷ δῶμεν τοῦ πολλὰ θέλειν λέγειν, καὶ ὑπὲρ τὸ μέτρον αὐτὸν πεφευῆσθαι παραχωρῶμεν· τῇ χαρῇ, τῇ προσευχῇ τὰ πλεῖστα καὶ τῇ ψαλμωδίᾳ, καὶ τῇ τῶν ἁγίων Γραφῶν ἀναγνώσει σχολάζωμεν· μήτε τῶν φιλολόγων ἀνδρῶν παρορῶντες τὰ θεωρήματα· ὧν ἡ πίστις διὰ τῶν λόγων γνωρίζεται· οὕτε γὰρ ἴδια αὐτὸν, τοῦτο ποιοῦντες, παρασκευάζομεν βήματα ἐπιμιγνύναι τοῖς λόγοις τῆς χάριτος· οὕτε μὴν ὑπὸ τῆς κενοδοξίας ὑποσυρῆναι, διαφορηθέντα διὰ τῆς πολλῆς χαρᾶς, καὶ τῆς πολυλογίας, παραχωρησωμεν· ἀλλὰ καὶ πάσης φαντασίας ἐκτὸς, αὐτὸν ἐν τῷ καιρῷ τῆς θεωρίας φυλάξωμεν, καὶ δακρυώδεις αὐτῷ σχεδὸν τὰς πάσας ἐκ τούτου ἐννοίας περιποιήσωμεν. Ἄναπαυόμενος γὰρ ἐν τοῖς καιροῖς τῆς ἡσυχίας, καὶ καθηδυνόμενος ὑπὸ τοῦ τῆς εὐχῆς μάλιστα γλυκαμοῦ, οὐ μόνον τῶν προειρημένων αἰτιῶν ἐκτὸς γίνεται, ἀλλὰ πλεόν καὶ πλεόν ἀνανεοῦται εἰς τὸ ὀξέως καὶ δίχα πόνου τοῖς θεοῖς ἐπιβάλλειν θεωρήμασι, μετὰ τοῦ καὶ εἰς τὴν γνώσιν αὐτὸν τῆς διακρίσεως ἐν τῇ εὐχῇ, παντὸς πλάτους ἐπάνω· αὕτη δὲ ἐκείνων μόνον ὑπάρχει, τῶν ἐν πάσῃ αἰσθῆσει καὶ προφορῇ ἐμπλησθέντων τῆς ἁγίας χάριτος. Ἐστὶν εὐχή, φησὶν, ἐπάνω παντὸς πλάτους, ἥτις ἐκείνων μόνον ὑπάρχει, τῶν ἐν πάσῃ αἰσθῆσει καὶ πληροφροῦν, δηλονότι ἐνδον καρδίας ἐνυποστάτως ὑπερφυσικῶς ἐμπλησθέντων τοῦ θεοτάτου φωτισμοῦ τῆς χάριτος· ταύτην καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαὰκ μνήμην ἀσφράγιστον ἀποκαλεῖ, ἥτοι ἀσχημάτιστον, ἀνεῖδον, καὶ ἀπλὴν· καὶ ἄλλοι ἄλλως τῶν ἁγίων Πατέρων.

C *Περὶ τῶν τῆς ψυχῆς πάντα δυνάμεων· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ φαντασιῶν οὐρανῶν τῆς ψυχῆς, καὶ τοῦ νοῦ, καὶ δεῖ δεῖ ὀλικῶς φεῦγειν τὴν φαντασίαν, καὶ τοὺς σχηματισμοὺς, καὶ τὰς ἐκτυπώσεις, καὶ τὰς μορφώσεις ἐν τῇ καθυρᾷ προσευχῇ, καὶ τῇ ἀπλῇ καὶ ἐνιαίᾳ τοῦ νοῦ ἐργασίᾳ.*

ἔθ'. Ἄλλ' ἐπειδήπερ, ὡς δεδήλωται, οὐ μόνον παρὰ δαιμόνων, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ψυχὴ ἀφ' ἑαυτῆς φυσικῶς ἔχει τὸ φαντάζεσθαι, διὰ τὸ πέντε δυνάμεις κεκτησθαι, ἥτοι νοῦν, διάνοιαν, δόξαν, φαντασίαν, καὶ αἰσθησιν, ὡσπερ ἄρι καὶ τὸ σῶμα τὰς πέντε αἰσθήσεις, ὄρασιν, ἠσφρησιν, ἀκοήν, γεῦσιν, καὶ ἀφήν· μία δὲ ἐστίν, ὡς ἐφημεν, τῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων καὶ ἡ φαντασία, δι' ἧς ἡ ψυχὴ καὶ φαντάζεται, καὶ φησὶν ὁ ἅγιος Μάξιμος· « Ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ δι' ἑαυτῆς, ἥτοι τὴν αὐτῆς οὐσίαν, ἔστι λογική τε καὶ νοερά, καὶ αὐθυπόστατος πάντως ἐστίν. Εἰ δὲ αὐθυπόστατος, δι' ἑαυτὴν φύσει, καὶ καθ' ἑαυτὴν, καὶ μετὰ σώματος ἐνεργήσει, νοοῦσα κατὰ φύσιν καὶ λογίζομένη, καὶ οὐδέποτε παυομένη τῶν φυσικῶς αὐτῇ προσουσῶν νοερῶν δυνάμεων· τὰ γὰρ φύσει τῷ ὕψιστῳ ὄντι

προσόντα, ἕως ἔστι καὶ ὑφέστηκεν, ἀναφαίρετα ἅ
 τυγχάνει. Ἡ ψυχὴ οὖν, ἀεὶ τε οὐσα ἀφ' οὗ γέγονε,
 καὶ ὑφισταμένη, διὰ τὸν οὕτως αὐτὴν δημιουργή-
 σαντα Θεὸν, ἀεὶ νοεῖ, καὶ λογίζεται, καὶ γινώσκει,
 καὶ καθ' ἑαυτὴν, καὶ μετὰ σώματος, δι' ἑαυτὴν, καὶ
 τὴν ἑαυτῆς φύσιν. Οὐδεὶς οὖν εὐρεθήσεται λόγος, ὃ
 τὴν ψυχὴν τῶν προσόντων αὐτῆ φυσικῶς, καὶ οὐ διὰ
 τὸ σῶμα, μετὰ τὴν τοῦτου λύσιν, ἀλλοτριῶσαι δυ-
 νάμενος. » Ἐπεὶ οὖν τὸν νοῦν καὶ τὴν διάνοιαν ἐπι-
 γινώσκομέν τε καὶ παρὰ τῶν ἁγίων μυσταγωγούμε-
 θα, καὶ κατὰ τὸν νῦν αἰῶνα, καὶ κατὰ τὸν μέλλοντα,
 περὶ Θεὸν κινεῖσθαι καὶ συνεργεῖν [Ἰσ. ἐνεργεῖν]·
 τὰς δ' ἄλλας δυνάμεις κατὰ τὸν παρόντα καὶ μόνον
 αἰῶνα, ὡς ἰδίαις αὐτῶν θεόν καὶ τὴν ψυχὴν, οἷα ἐν-
 τεχον κυβερνήτην, καὶ τὸ κύρος τούτων φυσικῶς
 ἔχουσαν, καὶ μὴ κατὰ τὸ παρὸν εἰρημένην [Ἰσ. ἡρη-
 μένην], μόνον διενεργεῖν, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέλλον μά-
 λιστα, τὸν νοῦν, καὶ τὴν διάνοιαν ὀλοτρόπως σπεύδειν
 ἀνατείνειν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ κινεῖν, καὶ συνάπτειν,
 ἐν τῷ τῆς καθαρᾶς προσευχῆς, καὶ τῆς νοεράς, καὶ
 ἐνιαίας, καὶ ἀπλῆς ἐργασίας καιρῷ, τῆς δὲ φαντα-
 σίας τοκαθόλου τοῦτον χωρίζειν, καὶ τῶν ἄλλων δυ-
 νάμεων· κατὰ γὰρ τὸν ἅγιον Νεῖλον, « Κατάστασις
 ἔστι προσευχῆς, ἕξις ἀπαθῆς· ἐρωτῶ ἀκροτάτῳ, εἰς
 ὕψος νοητῶν ἀρπάξουσα τὸν φιλόσοφον, καὶ πνευματικὸν νοῦν. » Οὕτω καὶ γὰρ πράττουσα ἡ ψυχὴ, τὸ
 εἰκὸς αὐτῆ, καὶ τίμιον ἀξίωμα, ἔσεται διαφυλάττουσα.

Ἔτι περὶ νοός.

ο'. Ὅσαύτως δὲ δεῖ καὶ αὐτὸν τὸν νοῦν, ὡς ἀμερῆ,
 καὶ ἀπλῆν, καὶ αὐτοτελῆ ὄντα οὐσίαν, καθαρὰν, καὶ
 φωτισθῆ, ἑαυτὸν τηρεῖν καὶ φυλάσσειν ἀμέτοχον,
 καὶ μεμερισμένον ταύτης, ἡγουν τῆς φαντασίας,
 ὡς καὶ αὐτὸν ἀφ' ἑαυτοῦ δύναμιν φυσικὴν κεκτημέ-
 νον εἰς τοῦτο, καὶ εἰς τὸ ἀσχετῶς πρὸς ἑαυτὸν ἀνα-
 γορεῖν, καὶ συστρέφασθαι, καὶ κινεῖσθαι. Τοῦτο γὰρ
 ἔστιν ἡ στάσις τοῦ νοῦ, ὃ παρὰ τῆς θείας αὐτῷ ἐγγί-
 νεται χάριτος, κατὰ τὸν τῆς Κλιμακος λέγοντα· « Τὸ
 στηῖσαι τὸν νοῦν, μόνον τοῦ ἁγίου Πνεύματός ἐστι. »
 Κἂν γὰρ καὶ καθὼς δύναμις ὦν ὁ νοῦς τῆς ψυχῆς, καὶ
 ὑπ' αὐτῆς κινῆται καὶ ἀρχηταί πως, ἀλλ' οὖν γε καὶ
 ὀφθαλμὸς αὐτῆς ἔστι τε καὶ ὀνομάζεται, καὶ γε
 ἰδίαν τινὰ δύναμιν φυσικὴν ἀπλῆν, καὶ αὐτοτελῆ, ὡς
 εἴπομεν, πλουτεῖ. Διὰ τοι τοῦτο, καὶ ὀπνηῖα κατὰ
 φύσιν σχετικῶς πρὸς τε τὴν ψυχὴν, καὶ τὰς αὐτῆς
 δυνάμεις διατελεῖ διακείμενος, τότε δὴ καὶ δύναμι
 νοῦς ἐστιν, ὅπερ καὶ ψυχικὸς ἀνθρώπος κέκληται.
 Ὅπόταν δὲ τὴν ἰδίαν φυσικὴν, καὶ ἀπλῆν οὐσιώδη
 ἀναλάβῃ ἀξίαν, καὶ φαιδρότητα, τὴν ἀμερῆ, καὶ αὐ-
 τοτελῆ, καὶ αὐτοδέσποτον, ἡγουν ἀπαλλαγῆ τῶν τε
 σωματικῶν, καὶ ψυχικῶν φυσικῶν σχέσεων, καὶ κιν-
 ῆσεων, καὶ ἀπὸ τοῦ δύναμι νοῦς εἶναι, εἰς τὸ ἐνεργεῖν
 νοῦς γενέσθαι ἀξιώθη, ἥτοι εἰς τὸν ὑπὲρ φύσιν,
 καὶ πνευματικὸν προκόψῃ ἀνθρώπον, τότε δὴ ἀεὶ
 πρὸς ἑαυτὸν ἀκλινῶς ἐπανέρχεται, καὶ δι' ἑαυτοῦ,
 πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ ἔννοιαν ἀσχετῶς ἀναβαίνει πάν-
 τη, καὶ ἀπολύτως, τὴν ἀδιαμόρφωτον, καὶ ἀνεῖθεον,
 καὶ ἀπλῆν, ὡς φησὶν ὁ μέγας Βασίλειος· « Νοῦς μὴ
 σπεδανόμενος ἐπὶ τὰ ἐξω, μὴδὲ ὑπὸ τῶν αἰσθητηρίων
 ἐπὶ τὸν κόσμον διασχόμενος, ἐπάνεισι μὲν πρὸς ἑαυ-
 τὸν, δι' ἑαυτοῦ δὲ πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ ἔννοιαν ἀναβαί-

quandiu subsistunt, auferri nequeunt. Anima igitur, quæ ex quo creata est, semper fuit ac substitit per Deum qui ipsam creavit, semper cogitat ac ratiocinatur, et cognoscit, et secundum se et cum corpore, per se et suam naturam. Nulla autem invenietur ratio quæ animam ab iis quæ ipsi insunt neque per corpus, post corporis dissolutionem, separare queat. » Cum igitur sciamus mentem et cogitationem (idque nos sancti doceant,) et in præsentis sæculo et in futuro, ad Deum moveri et operari, cæteras vero potentias, in præsentis tantum sæculo ut huic sæculo proprias; oportet igitur ut anima, tanquam peritus gubernator, in easque naturaliter dominans, neque in præsentis tantum sæculo, ut diximus, operam, mentem cogitationemque omnimodo et ardentem ad Deum dirigat et moveat, et cum eo uniat in mundæ ac spiritualis et unius ac simplicis orationis tempore; oportet, inquam, ut eas a phantasia omnino sejungat et ab aliis potentiis. Ut enim dicit sanctus Nilus, « Orationis ordinatio, habitus absque cupiditate: ardentissimo amore in spiritualem altitudinem sapientem spiritualemque mentem rapiens. » Sic enim agens anima, eam, quæ ipsam decet ornatque, dignitatem servabit.

Adhuc de mente.

70. Similiter autem oportet et ipsam mentem, ut partium expertem simplicem et per se absolutam, mundam ac lumine ornatam, seipsam servare ac custodire non participem et separatam ab illa, phantasia nempe: quippe quæ mens a seipsa naturaleu possideat potentiam ad se revertendi et se alendi inveniendique. Ea est enim mentis requies, quæ ipsi divina gratia præstat, ut dicit Climacicus: « Mentem requiescere, non est nisi a Spiritu sancto. » Etsi enim, in quantum animæ potentia est animus, et ab ipsa moveatur orijaturque quodammodo, sed tamen ejus oculus est ac nominatur, et propriam vim naturalem et per se subsistentem, ut diximus, possidet. Ideoque et quando mens remanet relative ad animam ejusque potentias disposita, tunc est ut potentia mens; et animalis homo nuncupatur. Si autem propriam, naturalem, simplicem, essentialem dignitatem recuperaverit splendoremque partium expertem, per se subsistentem independentemque; si nempe a corporalibus et animalibus, naturis et motibus sejuncta fuerit; si a potentiâ mente ad mentem operantem assurrexerit, si ad supernaturalem spiritualemque hominem profecerit, tunc sane semper ad se non devia redit, et per se ad Dei cogitationem firmiter et constanter ascendit; quæ cogitatio neque formam neque figuram habet, sed simplex est, ut ait Magnus Basilius: « Mens quæ non ad externa dissipata est, neque sensibus per mundum diffusa, ad seipsam revertitur, per se quoque ad Dei cogitationem ascendit; et illa pulchritudine coruscans et illuminata, ipsius nature oblivionem suscipit. » Atque ita igitur Dei imagi-

neu ac similitudinem mens induit et servat, cum mens sit et per se immediate spiritualiterque cum divina mente, cum Deo scilicet adunetur et conversetur. Ipsa igitur operatio est, et motus per circuitum est reditus mentis ad seipsam et conversio et unio, atque ejusdem mentis per se cum Deo adunatio; quæ sola est absque errore et inconstantia, cum non sit impedita, immediata vero, et supra cogitationem unio, et supra visum visio. » Et dicit magnus Dionysius: « Animæ motus est circularis quidem, nempe ad seipsam ab externis introitus; et spiritualium ejus potentiarum simplex involutio, tanquam in quodam circulo, quæ ipsi non errare præstat, eamque a plerisque externis rebus ad se convertit ac colligit; deinde eam tanquam unius speciei effectam potentiis firmiter adunatis adunat et ita ad pulchrum bonumque manū ducit, quod est super omnia et unum et idem et ingenitum et immortale ac æternum. Per circuitum autem anima movetur, in quantum proprie se divina scientia illustrat; non mentaliter et unitive, sed logice et perindice et tanquam commisit et transitivis facultatibus. Recta autem via est, quando non ad seipsam ingreditur, et uno intellecta movetur; (id enim posterius est, ut dixi, motus per circuitum), sed ad ea quæ sunt circum se procedens, ab externis, tanquam a variis symbolis et abundantibus ad simplicem et unam contemplationem inducitur. » Et sanctus Maximus: « Immediatam cum Deo unionem mens accipiens; cogitare et cogitari omnino vacua et libera potest. Quando igitur eam facultatem solvit, aliquid eorum quæ post Deum sunt, cogitans, arguitur unionem quæ supra cogitationem est, rumpere, per quam quamdiu cum Deo est, tanquam supernaturalis et ipsa participatione Deus effecta, et suæ naturæ legem, tanquam immotum finem, transponit. » Et rursum: « Mens pura, per suam cum principio unionem habitum qui supra cogitationem est, induit, secundam quem varios motus et habitus ad ea quæ extra ipsius principium sunt, deponit, et soli principio adhæret, per ineffabilem requiem hujus quod supra cogitationem est, silentii effecta; quod ostendere sermo non potest neque cogitatio, sed sola per participationem experientia, eorum qui hæc supra cogitationem fruitione digni habiti sunt, cujus signum visu facile et omnibus manifestum, est omnimoda per dispositionem ad hoc præsens sæculum animæ insensibilitas et requies. » Ad id igitur mens ex anima minime cooperans, neque seipsam ad Deum movens neque suum ad se reditum efficiens, neque ad Dei cogitationem ascendens, imo vero id ex neutra parte adimplens, sed cum phantasia se conjungens, jam vario modo se habet, et a Deo longe distat.

νεὶ· κάκεινω τῷ κάλλει περιλαμβόμενος τε καὶ ἐλαμβόμενος, καὶ αὐτῆς τῆς φύσεως λήθην λαμβάνει. » Καὶ οὕτω γοῦν καὶ τὸ κατ' εἰκόνα, καὶ καθ' ὁμοίωσιν αὐτοῦ ὁ νοῦς ἀναλαμβάνει, καὶ ἀποσώζει, νοῦς ὢν, καὶ δι' ἑαυτοῦ ἀμείως νοερώς, τῷ θεῷ νῆρ, δηλαδὴ τῷ θεῷ, ἐνοούμενός τε καὶ συγγινόμενος. Αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ ἐργασία, ἡ κατὰ κύκλον κίνησις, δηλονότι, ἡ πρὸς αὐτὸν τὸν νοῦν ἑαυτοῦ ἐπάνοδος, καὶ στροφή, καὶ ἔνωσις, καὶ ἡ δι' ἑαυτοῦ, πρὸς τὸν θεόν, ἥτις καὶ μόνη τῷ ὄντι πέφυκεν ἀπλανής, καὶ ἀπταιστος, ὡς ἀσχετος οὖσα, καὶ ἀμεσος, καὶ ὑπὲρ νόησιν ἔνωσις, καὶ ὑπὲρ ὄρασιν ὄρασις. Καὶ λέγει ὁ μέγας Διονύσιος· « Ψυχῆς κίνησις ἐστὶ, κυκλικὴ μὲν, ἡ εἰς ἑαυτὴν εἰσοδος ἀπὸ τῶν ἔξω, καὶ τῶν νοερῶν αὐτῆς δυνάμεων ἡ ἐνοειδῆς συνέλιξις, ὡσπερ ἐν τῷ κύκλῳ, τὸ ἀπλανὲς αὐτῇ δωρουμένη, καὶ ἀπὸ τῶν πολλῶν τῶν ἔξωθεν αὐτὴν· ἐπιστρέφουσα, καὶ συνάγουσα πρῶτον εἰς ἑαυτὴν, εἶτα ὡς ἐνοειδῆ γενομένην, ἐνοῦσα ταῖς ἐνιαίως ἠνωμέναις δυνάμεσι, καὶ οὕτως ἐπὶ τὸ καλὸν, καὶ ἀγαθὸν χειραγωγοῦσα, τὸ ὑπὲρ πάντα τὰ ὄντα, καὶ ἐν καὶ ταυτὸν, καὶ ἀναρχον, καὶ ἀτελεύτητον. Ἐλικοειδῶς δὲ ψυχὴ κινεῖται, καθ' ὅσον οἰκίως ἑαυτῇ τὰς θείας ἐλλάμπεται γνώσεις· οὐ νοερώς, καὶ ἐνιαίως, ἀλλὰ λογικῶς, καὶ διεξοδικῶς, καὶ οἶον συμμικτοῖς, καὶ μεταβατικαῖς ἐνεργείαις. Τὴν κατ' εὐθείαν δὲ, ὅταν οὐκ εἰς ἑαυτὴν εἰσιούσα, καὶ ἐνικῆ νοερότητι κινουμένη· τοῦτο γὰρ, ὡς ἔφην, ἐστὶ τὸ κατὰ κύκλον. Ἄλλὰ πρὸς τὰ περὶ αὐτὴν περιούσια, καὶ ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, ὡσπερ ἀπὸ τινων συμδούλων πεποιτικιμένων καὶ πεπληθυσμένων ἐπὶ τὰς ἀπλᾶς; καὶ ἠνωμένων ἀνάγκηται θεωρίας. » Καὶ ὁ ἅγιος Μάξιμος· « Τὴν ἀμεσον λαβὼν ἔνωσιν πρὸς τὸν θεόν ὁ νοῦς, τὴν τοῦ νοεῖν, καὶ νοεῖσθαι κατὰ φύσιν παντελῶς δύναμιν ἔχει σχολάζουσαν· ὁπρὶν ἵκα γοῦν ταύτην λύση, νοήσας τι τῶν μετὰ θεόν, διεκριθῆ, τεμῶν τὴν ὑπὲρ νόησιν ἔνωσιν, καθ' ἣν ἕως ἐστὶ τῷ θεῷ συνημμένος, ὡς ὑπὲρ φύσιν, καὶ τῇ μετέξει θεῶς γεγενημένος, καθάπερ ὄρος ἀκίνητον, ἑαυτοῦ τὸν τῆς φύσεως μεταγίθησιν νόμον. » Καὶ αὖθις· « Νοῦς καθαρὸς, τῇ περὶ τὴν αἰτίαν ἔνωσει σχέσιν ἔλαβεν ὑπὲρ νόησιν, καθ' ἣν ἀποπασχάσας τὴν πολυποικίλον πρὸς τὰ μετὰ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ φυσικὴν κίνησιν τε καὶ σχέσιν, μόνης ἀγνωστῶς ἀντέχεται, κατὰ τὴν ἀφθεγκτον λήξιν γεγενημένος, τῆς ὑπὲρ νόησιν παραμακαρίστου σιγῆς, ἣν δηλῶσαι παντελῶς οὐ δύναται λόγος, ἡ νόησις, ἀλλὰ μόνη κατὰ μέθεξιν ἡ πείρα, τῶν ἀξιοθέντων τῆς ὑπὲρ νόησιν ἀπολαύσεως, ἥς σημεῖόν ἐστιν εὐγνωστόν τε καὶ πᾶσι κατάδηλον, ἡ κατὰ διάθεσιν πρὸς τὸν αἰῶνα τούτου παντελῆς ἀνασθησία τῆς ψυχῆς καὶ διάστασις. » Πρὸς τοῦτο τοῖνον μὴ συνεργούμενος ὁ νοῦς παρὰ τῆς ψυχῆς, ἥτοι τὸ πρὸς θεόν ἀεὶ κινεῖσθαι, μήτε ἀφ' ἑαυτοῦ κατορθῶν, καὶ διενεργῶν τὸ οικεῖον, ἤγουν, τὸ πρὸς ἑαυτὸν ἐπανερχεσθαι, καὶ οὕτως ἀσχέτως εἰς τὴν περὶ θεοῦ ἐνωσίαν ἀναβαίνειν, μᾶλλον δὲ μὴ παρ' ἐκατέρων τοῦτο καρπούμενος, ἀλλὰ τῇ φαντασίᾳ ἐνούμενος, ἤδη λοιπὸν καὶ ποικίλλεται, καὶ μακρὰν ἀπέχει τοῦ θεοῦ.

"Ετι περὶ καθαρᾶς προσευχῆς.

οα'. Καὶ λέγει ὁ ἅγιος Νεῖλος· « Ἀγωνίζου στή-
σαι τὸν νοῦν σου κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς,
κωρὸν καὶ ἀλαλον, καὶ οὕτω δυνήσῃ προσεύξασθαι·
ἔτι· ἐγὼ τὸ ἐμὸν λέξω, ὃ καὶ νεωτέροις εἴρηκα· μα-
κίριός ἐστιν ὁ νοῦς, ὃς κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευ-
χῆς· τελείαν ἀμορφίαν ἐκτήσατο. « Καὶ ὁ ἅγιος Φιλί-
θεις· « Σπάνιον ἐστὶν εὐρεῖν, τοὺς τῷ λογικῷ ἡσυχά-
ζοντας, κάκιστων μόνων ἐστίν, οἵτινες τὴν θείαν
χαρὰν καὶ παράκλησιν, διὰ τοῦδε τοῦ πράγματος ἐν
ἑαυτοῖς ἔχειν διαπαντός μηχανῶνται. « Καὶ ὁ μέγας δὲ
Βασίλειος· « Εὐχὴ καλὴ, ἣ ἐνεργῆ ἐμποιοῦσα τοῦ Θεοῦ
ἐνοῦσιαν τῆ ψυχῆ· καὶ τοῦτό ἐστι τοῦ Θεοῦ ἐνοίκησις, **B**
τὸ διὰ τῆς μνήμης ἐνιδρυμένον ἔχειν ἐν ἑαυτῷ τὸν
Θεόν, ὅταν μὴ φροντίζῃ γηϊναῖς τὸ συνεχὲς τῆς μνή-
μης διακρίπτηται, μηδὲ τοῖς ἀπροσδοκῆτοις πάθεσιν
ὁ νοῦς ἐκταράσσεται, ἀλλὰ πάντα ἀποφεύγων ὁ φιλό-
θεος ἐπὶ Θεὸν ἀναχωρῆ. »

"Οτι ἄλλο ἀπάθεια ῥόδς, καὶ ἕτερον προσευχὴ
ἀληθής, ὃ καὶ μείζον.

οβ'. Ἰστέον τοίνυν καὶ τοῦτο, ὡς, εἴπερ καὶ κατὰ
τὴν ἅγιον Μάξιμον, « Οὐ δύναται ὁ νοῦς ἐκ μόνης
τῆς πράξεως ἀπαθῆς γενέσθαι, ἐὰν μὴ διαδέχωνται
αὐτὸν πολλαὶ καὶ ποικίλαι θεωρίαι, ἀλλ' οὖν πάλιν,
κατὰ γὰρ τὸν θεότατον Νεῖλον, ἐνεσι καὶ ἀπαθῆ γεν-
γενημένον, καὶ μὴ προσέχεσθαι ἀληθῶς, ἀλλὰ ποι-
κίλλεσθαι, καὶ μακρὰν ἀπέχειν ἀπὸ Θεοῦ. » Φησὶ
γὰρ οὗτος ὁ Πατήρ περὶ τοῦ τοιοῦτου οὕτω· « Κἀν **C**
ὑπερ τὴν σωματικὴν θεωρίαν ὁ νοῦς γένηται, οὕτω
ἐλθειν τὸν τοῦ Θεοῦ τόπον θέατατο· δύναται γὰρ
ἐν τῇ τὴν νοημάτων εἶναι γνώσει, καὶ ποικίλλεσθαι
πρὸς αὐτήν. » Ἐτι· « Οὐχ ὁ ἀπαθείας τετυχηκώς, ἦδη
καὶ προσεύχεται ἀληθῶς· δύναται γὰρ ἐν τοῖς φιλοῖς
νοήμασιν εἶναι, καὶ ἐν ταῖς ἱστορίαις αὐτῶν περι-
σπᾶσθαι, καὶ μακρὰν ἀπέχειν ἀπὸ Θεοῦ. » Ἐτι· « Οὐκ
ἂν ὅτι μὴ ἐγγρονίῃ ὁ νοῦς ἐν τοῖς φιλοῖς νοήμασι
τῶν πραγμάτων, ἦδη καὶ προσευχῆς κατελιπε τό-
πον· δύναται γὰρ ἐν τῇ θεωρίᾳ εἶναι τῶν πραγμά-
των, καὶ ἐν τοῖς λόγοις αὐτῶν ἀδολοχεῖν· ἄπερ εἰ
καὶ φιλά ῥήματά εἰσιν, ἀλλ' ὡς πραγμάτων ὄντα θεω-
ρήματα, τυποῦσι τὸν νοῦν, καὶ μακρὰν ἀπάγουσιν
ἀπὸ Θεοῦ. » Λέγει δὲ καὶ ὁ τῆς Κλίμακος· « Ὅν ὁ νοῦς
μεμάθηκεν ἀληθῶς εὐχεσθαι, οὕτοι Κυρίῳ κυρίως **D**
ἐνώπιον ἐνωπίῳ λαλοῦσιν, ὡς οἱ πρὸς τὸ οὖς τοῦ
βασίλειος· ἐκ δὲ τούτων καὶ τῶν τοιούτων, δύνασαι
ἀκριβῶς συνιδεῖν, τὴν τῶν ἐκατέρων πολιτειῶν δια-
φορὰν, καὶ ἀσύγκριτον σύγκρισιν, τῆς κατὰ παραδο-
χὴν, φεμέν, καὶ τῆς κατ' ἐπιβολήν. Τῆς μὲν γὰρ ἔρ-
γον, μελέται· καὶ πολλαὶ, καὶ ποικίλαι θεωρίαι. Τῆς
δὲ ἐργασία, ἣ ἀληθῆς προσευχῆ. Πρὸς δὲ, καὶ ὅτι
ἄλλο ῥόδς ἀπάθεια, καὶ ἕτερον προσευχὴ ἀληθής. »
Ἐτι τε ὡς ὁ ἔχων τὴν ἀληθῆ προσευχὴν κατὰ τοὺς
ἀγίους, κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην καὶ τὸν νοῦν ἀπαθῆ κε-
κτῆσθαι πέφυκεν, οὐ μὴν δὲ, καὶ ὁ ἔχων μόνον τὸν
νοῦν ἀπαθῆ, δεδύνηται κεκτῆσθαι καὶ τὴν ἀληθῆ προσ-
ευχὴν. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως· ὁ δὲ λόγος ἐπανερχέ-
σθω πρὸς τὰ προκειμένα. Ἐπεὶ οὖν οὐ μόνον παρὰ τὰ

Adhuc de munda oratione.

71. Et dicit sanctus Nilus : « Emitere ut mentem
tuam orationis tempore tacitam ac silentem teneas,
et sic orare poteris. « Ego adhuc quod meum est
dicam et quod junioribus dixi : « Beata est mens
quæ tempore orandi perfecte formis vacua est. »
Et sanctus Philotheus : « Raro inveniuntur qui
ratione pacem agant ; et eorum tantum est qui
diviniam lætitiã consolationemque per id in se
habere perpetuo student. » Et Magnus Basilios :
« Oratio bona, ea est quæ efficacem Dei cogitatio-
nem in anima efformat ; et ea est Dei inhabitatio,
nempe in se Deum per memoriam tenere, quando
nullis terrestribus cogitationibus memoriæ conti-
nuitas perumpitur, neque obviis quibusque cupi-
ditatibus mens perturbatur, sed omnia hæc fugiens
qui Deum diligit, ad Deum accedit. »

*Quod aliud est mentis apathia, et aliud oratio vera
quæ adhuc major est.*

72. Sciendum quoque et illud ; secundum san-
ctum Maximum : « Non potest mens ex sola actione
absque cupiditate fieri ; nisi eam multæ ac variæ
cogitationes suscipiant, sed, ex divinissimo Nilo,
fieri potest ut qui cupiditatibus liber effectus est,
non vere oret, sed inconstans sit et longe a Deo
distet. « Ita enim ille Pater de illa re : « Etiam si
mens supra corporalem contemplationem ascende-
rit, nondum perfectum Dei locum contemplata est.
Potest enim in cogitationis scientia esse, et circa
eam variare. » Et adhuc : « Qui apathiam assecu-
tus est nondum vere orat ; potest enim in tenuibus
cogitatis versari, et in suis notionibus distrahi, et
a Deo longe distare. » Et adhuc : « Non eo quod
mens in tenuibus rerum cogitatis immoretur, jam
orationis locum assecuta est ; potest enim in rerum
contemplatione versari et in suis rationibus vana
esse ; quæ, etsi tenuia sint verba, sed quoniam
rerum signa sunt, mentem informant, eamque a
Deo separant. » Dicit autem et Climacius : « Quo-
rum mens didicit vere orare, in Domino dominanter
et facie ad faciem loquantur, tanquam ii qui ad aurem
regis verba faciunt. Ex iis autem ac talibus potes
apprime intelligere utriusque rationis differentiam
et ex comparatione dissimilitudinem, cum una sit
per acceptionem, et altera per conatum. Unius enim
opus curæ et multæ ac variæ contemplationes.
Alter us autem, vera oratio. Ad hæc, aliud est men-
tis apathia, aliud oratio vera. » Imo qui veram
orationem possidet, secundum sanctos, necessario
quoque mentem absque cupiditate habet. Qui vero
tantum mentem absque cupiditate possidet, non
semper potuit veram orationem habere. Et hæc qui-
dem ita se habent. Sed redeat sermo ad ea quæ nolus
proposita sunt. Cum non modo ea quæ diximus, sed
et ipsa bonorum ac malorum memoria, frequenter
mentem informare ac ad phantasiam ducere solcant ;

de hoc etiam oportet nos pauca disserere.

Α προειρημένα, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ μνημὴ τῶν ἀγαθῶν
καὶ ἐναντιῶν, ἐκτυποῦν ἀθρόως τὸν νοῦν καὶ πρὸς φαντασίαν ἀγειν εὐωθεῖ πως, δεῖ καὶ περὶ τούτου
λίγον διασημᾶναι.

*Adhuc de phantasiis, et de iis quæ mens efformat, et
signis falsi ac veri, et quænam sunt veritatis
signa.*

73. Si pacem agis, solusque cum solo Deo velis
conversari, ne accipias quæ sensibilia aut intelligi-
bilia videris, sive intra te sive extra, etiamsi forma
sit Christi aut angeli aut sancti, aut luminis figura
menti apparens; sed remane diffidens et gravis
ad illam, etsi bona sit, antequam interrogaveris, ut
diximus, eos qui experti sunt: id enim utilissim-
um est, et Deo charissimum et acceptissimum.
Semper autem mentem tuam custodi absque colo-
re et forma et imagine et qualitate et quantitate;
solis orationis vocibus adhære, et has cura et cogi-
ta, intra cordis motus, ut dicit Climacicus: «
Initium quidem orationis, voces ex ipsis proce-
miis per soliloquium persequentibus; medium autem
iis quæ dicuntur, cogitationis attentio; finis vero,
raptus ad Dominum.» Et sanctus Nilus ita loquitur:
«Est quidem præcipua perfectiorum oratio,
quidam mentis raptus, et universa ex iis quæ se-
cundum sensus sunt, separatio, spiritu genitibus
inenarrabilibus cum Deo conversante, qui cordis
dispositionem intuetur, ut librum inscriptum, ex-
plicatum, et signis silentibus suas voluntates os-
tendentem. Ita Paulus usque ad tertium cælum
raptus est, sive in corpore, sive extra corpus fue-
rit, nesciens; ita Petrus, cum ascendisset in
domum, ut oraret, visionem lintei vidit. Secunda
autem est post primam oratio, verba pronuntiare,
mente cum compunctione consequente et scientie
ad quem suam flagitationem dirigat. Interrupta au-
tem oratio et corporalibus cogitationibus dissipata
ab orantis statu recessit.» In his igitur remanens
alibi ne accipias, donec pacem assecutus sis et
expertus interrogaveris, ut dictum est. Et hæc sunt
quæ annuntiaveramus, erroris signa et alia his
similia sunt. Vide autem et quædam signa verita-
tis. Ea autem sunt veritatis optimique et vivifican-
tis Spiritus signa, charitas, gaudium, pax, magna-
nimitas, bonitas, justitia, fides, dulcedo, temperan-
tia, et cætera, ut ait divinus Apostolus, hæc omnia
Spiritus sancti fructus appellans. Et dicit iterum:
«Ut filii lucis ambulate. Fructus enim Spiritus, in
omni bonitate et justitia et veritate; quarum con-
traria error possidet.» Dicit autem et quidam sa-
pientium ab aliquo interrogatus: «Quoad secu-
ram salutis viam, dilectissime, ut dixisti, multæ
sunt viæ quæ ad vitam ducunt, et multæ quæ
ad mortem. Et procedens, viam habes quæ ducit
ad vitam, mandatorum Christi observationem. In
his mandatis omnem virtutis formam invenies;
præcipue vero hæc tria: humilitatem, charitatem
et misericordiam, sine quibus nemo Dominum
videbit.» Et paulo post: «Hæc tria sunt invicta
contra demones arma, quæ nobis largita est
sancta Trinitas, humilitatem dico et charitatem et

Ἔτι περὶ φαντασιῶν, καὶ ἐκτυπωμάτων τοῦ νοῦ
καὶ τῶν τῆς πλάνης καὶ τῆς ἀληθείας ση-
μειῶν· τίνα τὰ τῆς πλάνης σημεῖα.

οἷ. Ἦσυχάζων, καὶ μόνος βουλούμενος εἶναι: μετὰ
μόνου τοῦ Θεοῦ, μηδὲ ποτε παραδέξῃ εἰ τι δ' ἂν ἰδῇ
αἰσθητῶν, ἢ νοερῶν, ἐσωθέν σου, ἢ ἔξωθεν, κἄν εἶδος
δῖθεν Χριστοῦ, ἢ ἀγγέλου, ἢ ἀγίου μορφήν, ἢ φω-
τὸς ἐκτύπωμα, φανταζόμενον τῷ νοῖ· ἀλλὰ μένε
ἀπιστῶν, καὶ βαρούμενος εἰς τοῦτο, κἄν ἀγαθὸν εἴη.
πρὶ ἐρωτήσεως, ὡς εἴπομεν, τῶν ἐμπείρων· τοῦτο γὰρ
ὠφελιμώτατον, καὶ Θεῷ προσφιλέστατόν τε καὶ εὐ-
απόδεκτον. Ἔσο δὲ ἀεὶ τηρῶν σου τὸν νοῦν, ἀχροον,
ἀμόρρωτον, ἀνείδων, ἀσηματίστον, ἀποικον, ἀκροικον,
καὶ μόνα τῆς προσευχῆς ῥήματα προσέχων, καὶ με-
λετῶν, καὶ διανοούμενος, ἐνδον τῆς καρδιακῆς κινή-
σεως, κατὰ τὸν τῆς Κλίμακος φάσκοντα· «Ἀρχὴ μὲν
προσευχῆς, προσβολαὶ μονολογίστως διωκόμεναι ἐκ
προοιμιῶν αὐτῶν· μεσότης δὲ, τὸ ἐν τοῖς λεγομένοις
καὶ μόνοις εἶναι τὴν διάνοιαν· τέλος δὲ ταύτης, ἀρ-
παγὴ πρὸς Κύριον.» Καὶ ὁ ἅγιος δὲ Νεῖλος οὕτω φη-
σιν· «Ἔστι μὲν προηγουμένη τῶν τελείων προσευχῆ,
ἀρπαγὴ τις τοῦ νοῦ, καὶ τῶν κατ' αἰσθησὶν ἐκστασις
ὀλοσχερῆς, στεναγμοῖς ἀαλήτοις τοῦ πνεύματος ἐν-
τυγχάνοντος τῷ Θεῷ, τῷ βλέποντι τὴν τῆς καρδίας
διάθεσιν, ἀναπτυσσομένην ὡς περὶ ἐγγράμματον βι-
βλιον, καὶ τύποις ἀφθόγγοις τὸ ἐαυτῆς ἐμφανίζου-
σαν βούλημα. Οὕτως ἕως τρίτου ἡρατῆγῃ ὁ Παῦλος
Κοῦρανοῦ, εἴτε ἐν σώματι ἦν, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος
ἀγνοῶν· οὕτως ὁ Πέτρος ἀνελθὼν ἐπὶ τὴ δῶμα τοῦ
προσεύξασθαι, τὴν ὄπτασίαν τῆς θόνης εἶδεν. Ἡ
δευτέρα δὲ μετὰ τὴν πρώτην ἐστὶ προσευχῆ, τὸ λέ-
γειν τὰ ῥήματα, παράκολουθούτος τοῦ νοῦ μετὰ κα-
τα ὕψους, καὶ εἰδότες ὅτι προσάγει τὴν δέησιν. Μεσο-
λαβομένη δὲ προσευχῆ, καὶ πεφυρμένη φροντίς κατα-
στασεως.» Μένων τοίνυν ἐν τοῦτοις, τέλλα μὴ παρα-
δέξῃ, ἕως καιροῦ εἰρήνης παθῶν, καὶ ἐρωτήσεως,
ὡς προλέλεκται, τῶν ἐμπείρων, καὶ ταῦτα μὲν ἄπερ
προείπομεν, καὶ τὰ τοῦτοις παρῆμοια, τὰ τῆς πλάνης
διὰ βραχείας σήμαντρα. Ὅρα δὲ καὶ τίνα τὰ τῆς
ἀληθείας σημεῖα. Τὰ δὲ γὰρ τῆς ἀληθείας, καὶ τοῦ
ἀγαθοῦ καὶ ζωοποιοῦ Πνεύματος, σημεῖα, ἀγάπη,
ἄκρη, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη,
πίστις, πραότης, ἐγκράτεια, καὶ τὰ ἕξῃ, ὡς φησὶν
ὁ θεὸς Ἀπόστολος, καρποὺς ἀποκαλῶν αὐτὰ τοῦ
θεοῦ Πνεύματος. Λέγει δὲ καὶ αὐτὸς· «Ὡς τέκνα φω-
τὸς περιπατεῖτε.» Ὁ γὰρ καρδὸς τοῦ Πνεύματος, ἐν
πάσῃ ἀγαθωσίῳ, καὶ δικαιοσίῳ, καὶ ἀληθείᾳ, ὡς
ἅπαν τὸν ἀνάντιον ἢ πλάνῃ κέκτηται. Λέγει δὲ καὶ τις
τῶν θεοσόφων, ἐρωτηθεὶς παρὰ τινος, οὕτω· «Περὶ
σωτηρίας ἀπλανῆ τρίβον, ὡς εἰρηκῆς, ἀγαπητέ,
πολλὰ εἰσιν ὁδοὶ αἱ ἀπάγουσαι εἰς τὴν ζωὴν, καὶ
πολλὰ αἱ πρὸς θάνατον. Καὶ προῖον, ἔχεις μίαν ὁδὸν
ἀπάγουσαν πρὸς ζωὴν, τὴν τῶν ἐντολῶν Χριστοῦ
τήρησιν· ἐπὶ ταύταις ταῖς ἐντολαῖς εὐρήσεις πίσαν
ἀρετῆς ἰδίαν· ἐξαίρετος δὲ, τὰ τρία ταῦτα· ταπει-
νωσιν, ἀγάπην, καὶ ἔλεος· τούτων χωρὶς, οὐδεὶς ὄψε-

ται τὸν Κύριον. » Καὶ μετὰ βραχέα · « Ταῦτα τὰ τρία, ἅ
ἀκαταμάχητα ὄπλα κατὰ τοῦ διαβόλου, ἅπερ ἡ ἀγία
Τριάς ἡμῖν ἐδωρήσατο, ταπεινώσων λέγω, ἀγάπην,
καὶ ἔλεος, εἰς ἅπερ οὐδὲ ἀντιβλέψαι δύναται πᾶς ὁ
τῶν δαιμόνων ἐσμός. Οὐκ ἔστι γὰρ παρὰ τούτοις τα-
πεινώσεως ἔχνος, ὅ γε διὰ τὴν ἑπαρσιν ἐξοφώθησαν,
καὶ πῦρ αὐτοῖς ἠτοιμάσθη αἰώνιον. Ποῦ παρὰ τού-
τοις ἀγάπη; ἢ ἔλεους σικιᾶ, ὡς πρὸς τὸ γένος τῶν
ἀνθρώπων, ἀσπονδὸν τὴν ἔχθραν ἐκτίσαντο, καὶ δι-
ηλεκῶς πολεμεῖν οὐ παύονται; Τούτοις λοιπὸν τοῖς
ὑποκείμενοις θωρακισθῶμεν, ἅπερ ὁ περιφέρων, ἀνάλωτος
τοῖς πολέμοις καθέστηκε. » Καὶ μετ' ὀλίγα · « Ταύτην
τὴν τρίπλοκον σειρᾶν, ἣν ἡ ἀγία Τριάς ἐξύφανε καὶ
συνέπλεξεν, ὀρώμεν καὶ τρία οὖσαν, καὶ ἔν. Τρία μὲν
τοῖς ὀνόμασιν, εἰ δὲ βούλει, καὶ ταῖς ὑποστάσεσιν·
ἔν δὲ, τῇ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ, καὶ τῇ πρὸς Θεὸν
ἐγγύτητι, καὶ νεύσει, καὶ οἰκισιότητι. » Περὶ τούτων
ἐφῆκεν ὁ Δεσπότης, ὅτι « Ὁ ζυγὸς μου χρηστός
ἔστι, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρὸν » καὶ ὁ ἡγαπημέ-
νος · « Καὶ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσὶ. » Καὶ
μετὰ τινὰ · « Τούτου ἕνεκα ψυχὴ ἡ ἀνακραθεῖσα Θεῷ
διὰ βίου καθαρότητα, καὶ τῆς τῶν ἐντολῶν φυλακῆς,
καὶ τῶν τριῶν τούτων ὅπλων, ἅπερ εἰσὶν αὐτῷ ὁ
Θεὸς, τὸν Θεὸν αὐτὸν ἐνεδύσατο, καὶ γέγονε θέσει
θεὸς, διὰ ταπεινώσεως, ἔλεους τε καὶ ἀγάπης, καὶ
τὴν ὑλικὴν δυᾶδα περάσας, καὶ ὑπερναβῆς τὸ τοῦ
νόμου κεφάλαιον, τὴν ἀγάπην λέγω, τῇ ὑπερουσίῳ
καὶ ζωαρχικῇ Τριάδι συνήφθη, ἐντυγχάνων ἀμέσως,
φωτὶ φῶς προσλαμβάνων, καὶ εὐφραίνόμενος χαρὰν
ἀδιάδοχον αἰ αἰώνιον. » Ἄλλ' ἀπόχρη καὶ περὶ τοῦ
τῶν εἰκ' ὡς περ ἄρα παρὶ τῶν τῆς πλάνης
καὶ τῆς ἀληθείας διεμνημονεύσαμεν ὡς ἀπὸ μέρους
γνωρισμάτων καὶ καρπῶν (ὅθεν καὶ ἐξ αὐτῶν, ἦτοι
τῶν καρπῶν, κατὰ τὸν θεῖον Παῦλον ἐπιγνωσόμεθά-
πως τοὺς ἐνεργουμένους, οὗ πνεύματις εἰσιν), οὕτω
καὶ περὶ τῆς ἐξ ἐκατέρων παρακλήσεως, τῆς θείας, φαι-
νόμεν, καὶ ἀληθοῦς χάριτος, καὶ τῆς ἐπιπλάστου,
καὶ ἐναντίας, χρήσεσι Πατρικαῖς δέον μικρὸν τι διασημῆναι. Λέγει τοίνυν περὶ ταύτης οὕτως ὁ θεὸς
Διάδοχος·

Περὶ παρακλήσεως θείας, καὶ ἐπιπλάστου.

ὁδ'. « Ὅταν ὁ νοῦς ἡμῶν ἀρξῆται τῆς τοῦ ἀγίου
Πνεύματος αἰσθάνεσθαι παρακλήσεως, τότε καὶ ὁ
Σατανᾶς ἐν ἡδουφανεῖ τινι αἰσθήσει, ἐν ταῖς νυκτερι-
ναῖς ἡσυχίαις, ὅτε τις ὡς περ εἰς ὕπνου τινὸς λεπτο-
τάτου ἔρχεται βοήθην, τὴν ψυχὴν παρακαλεῖ. Ἐάν
οὖν ἐν θερμῇ λίαν μνήμῃ εὐρεθῇ κρατῶν ὁ νοῦς τὸ
ὄνομα τὸ ἅγιον τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, καὶ ὡς περ ὄπλι
κέρηται κατὰ τῆς ἀπάτης τῆ ἀγίῳ καὶ ἐνδόξῳ
ἐκείνῳ ὀνόματι, ἀναχωρεῖ μὲν ὁ πλάνος τοῦ δόλου·
εἰς πόλεμον δὲ λοιπὸν ἐνυπόστατον ἐξάπτεται τῆς
ψυχῆς. Ὅθεν ἐπιγινώσκων ὁ νοῦς τὴν ἀπάτην ἀκρι-
βῶς τοῦ πονηροῦ, πλέον εἰς τὴν πείραν προκόπτει
τῆς δικρίσεως. » Καὶ αὖθις · « Ἡ ἀγαθὴ παρακλήσις,
ἐγγρηγρότος τοῦ σώματος γίνεται· ἢ καὶ εἰς ὕπνου
τινὸς μέλλοντος ἔρχεσθαι ἔμφασιν, ὅτε τις ἐν θερμῇ
μνήμῃ τοῦ Θεοῦ, τῇ αὐτοῦ ὡς περ κεκόλληται· ἀγά-
πῃ· ἢ δὲ τῆς πλάνης; εἰς λεπτόν τινα ἀελ, ὡς εἶπον,
ὕπνον ἐλθόντος τοῦ ἀγνωστοῦ, μετὰ μέσης μνήμης

misericordiam, in quæ arma ne oculos quidem
audet convertere dæmonum examen. Non est enim
apud eos humilitatis vestigium, qui quidem per
superbiam in tenebras ejecti sunt, quibusque ignis
æternus paratus est. Ubi autem charitas, aut
misericordiæ umbra, qui humano generi incessans
odium fovent, et in illud pugnare non desinunt?
His igitur armis circumdemur, quæ qui induerit,
inexpugnabilis hostibus fiet. » Et paulo post : « Hunc
triplicem funem quem nobis sanctissima Trinitas
contexit et connexit, videmus tria esse et unum ;
tria quidem nominibus, si velis et personis ; unum
autem potentia et efficacia et ea quæ cum Deo est,
propinquitate et inclinatione et familiaritate. » De his
Dominus dixit : « Jugum meum suave est, et onus
meum leve ⁴¹. » Et discipulus quem diligebat :
« Et mandata ejus gravia non sunt ⁴². » Et paulo
post : « Ideo anima quæ cum Deo per animæ puri-
tatem miscetur, et per mandatorum observationem
dum hæc tria arma qua sunt ipse Deus, possidet,
Deum ipsum induit et fit quodammodo Deus, per
humilitatem nempe et charitatem et misericordiam ;
Materiam Dyadem transmeat, caputque legis, cha-
ritatem dico, transcendens, cum supersubstantiali
et vivifica Trinitate conjungitur, immediate cum
illa conversans, lumen lumini adjiciens et indesi-
nente ac æterno gaudio perfusa. » Sed de his suffi-
cient quæ diximus. Operæ autem pretium est ut
quemadmodum de erroris ac veritatis signis et
fructibus pauca ex parte memoravimus, (unde et ex
ipsis nempe fructibus, secundum divinum Paulum
operantes noverimus, cujus spiritus sint), ita et de
utraque excitatione de divina nempe ac vera gratia
et de falsa et contraria pauca ex Patribus dissera-
mus. Sic igitur de ea loquitur divus Diadochus.

De divina et de falsa excitatione.

74. Quando mens nostra incipit Spiritus sancti
excitationem sentire, tunc et Satanas in quodam
amæno sensu et quadam nocturna tranquillitate,
quando quis in levissimi somni inclinationem venit,
animam excitat. « Si igitur mens in ardenti minus
memoria inveniat nomen sanctum Domini Jesu
occupans, eoque sanctissimo et gloriosissimo no-
mine contra deceptionem utatur, dolo finem im-
ponit dolosus ; bello autem manifesto animam
petit. Unde dolos maligni apprime noscens, magia
in discretionis experientia proficit. » Et rursus :
« Bona excitatio fit, vigilante corpore ; aut cum
illud in eo est ut in somni cujusdam simulationem
introeat, quando quis in ardenti Dei memoria ejus
charitati fere adunatur ; dolosa autem excitatio fit
quando, ut dixi, in levem quemdam somnum veni-
certator cum media Dei memoria. Altera quidem,
tanquam ex Deo orta, manifeste animas eorum qui

⁴¹ Matth. xi, 30. ⁴² I Joan. v, 3.

« Quemadmodum igi ur in manufactis templis non habitat Dominus, neque in fictionibus quibusdam et spiritualibus figuris. Projectæ enim istæ sunt, quæ agitatum animam separent, non jam valentem pure ad veritatem tendere, sed adhuc speculo et ænigmatè retentam. » Et divinus Evagrius : « Ibi dicitur Deum sedere, ubi cognoscitur; ideo thronus Dei dicitur, mens pura. Dei igitur cogitatio non invenitur in his cogitationibus quæ mentem figuris ornant, sed in iis quæ eam non ornant. Ideo oportet eum qui orat omnino ab iis cogitatis, quæ mentem figuris replent, separari; et aliter quidem informabitur mens mentem cernens; et aliter disponetur, verbum ejus contemplans. Unde discimus quomodo spiritualis scientia mentem a cogitationibus, quæ ipsam figuris replent sejungat. Quæ autem se non circa imagines exercet, ea appropinquat Deo. » Et sanctus Maximus in magni Dionysii Scholiis : « Aliud est phantasia, et aliud cogitatio aut cogitatum. A diversis enim facultatibus oriuntur, et motus propria natura differunt inter se. Cogitatio enim quædam efficacia est et actio; phantasia vero, passio, et imago, sensibile quoddam repræsentans, aut tanquam sensibile. Et sensus quidem ea quæ sunt percipit, per universam eorum formam. Mens autem his accedit, id est, ea quæ sunt alio modo comprehendit, neque ut sensus. Quoad enim corporeum aut spirituale, circa quod etiam sensus exerceri possunt, ut dixi prius, motus est passivus et figuratus. Judicium autem et intellectus menti concedenda sunt et animæ. Huic igitur mentis intellectui imaginatio auferenda est. Imaginatio vero in tres partes dividitur; prima quidem est vis imaginandi ea, quæ sensibilem formam præbent; secunda vero, ea vis quæ ex remanentibus reliquiis typum effingit, cujus imagines non ad aliquid referantur; quæ vis proprie est phantasia; tertia autem est ea vis in qua omnis lætitia et imaginatio hujus, quod bonum videtur, aut tristitia hujus quod videtur malum, compingitur. Nulla igitur, ex his quæ dicta sunt, phantasia, locum habet de Deo. Simplicissimus enim supra cogitationem est ac superjacet. » Et rursus magnus Basilus : « Mens quæ ad externa non dissipatur, neque per mundum sensibus diffunditur, redit quidem ad seipsam; per seipsam vero ad Dei cogitationem ascendit, atque illa pulchritudine illustrata, ipsius naturæ oblivionein accipit. Hæc igitur et ipse cum scias, nitere, omnibus horis, cum Deo, absque phantasia, absque figura et forma, totus tota mente pura, et anima munda omnimodo orare. Dicit enim sanctus Maximus. κατὰ εἰδῶς, ἐπέιγου ὄσαι ὤραι, σὺν Θεῷ ἀφανταστως, ἀσηματίστως, ἀδιατυπώτως, ἕλος ὄψι νοὶ καθαροῦ, καὶ ψυχῇ καθαρῇ εὐχεσθαι ὀλοτρόπως· λέγει καὶ γὰρ ὁ ἅγιος Μάξιμος.

De mente, anima et corde puris ac perfectis.

66. Mens pura est ea quæ ad ignorantia remota est ac divino lumine illustratur.

Καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· Ὡς περ οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ Κύριος, οὕτως οὐδὲ ἐν διατυπώσεσσι τισὶ καὶ πλάσμασι νοητοῖς. Προβέβληται γὰρ ταῦτα ἀποτεριχίζοντα τῆν κεικιδηλευμένην ψυχὴν τὴν μὴ δυναμένην καθαρῶς ἐνατελλεῖν πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἐστὶ τοῦ ἐσώπτρου ἐχομένην, καὶ τοῦ αἰνίγματος. Καὶ ὁ ἱερεὺς Εὐάγριος· Ἐκεῖ λέγεται καθέζεσθαι τὸν Θεόν, ἐνθα γινώσκεται· διὸ καὶ θρόνος λέγεται τοῦ Θεοῦ, νοῦς καθαρός. Τὸ τοίνυν νόημα τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἐν τοῖς νοήμασιν εὐρεθήσεται τοῖς τυποῦσι τὸν νοῦν, ἀλλ' ἐν νοήμασιν τοῖς μὴ τυποῦσι. Διόπερ τὸν προσευχόμενον δεῖ παντάπασι χωρίζεσθαι τῶν νοημάτων τῶν τυπούντων τὸν νοῦν· καὶ ἄλλως μὲν τυπωθήσεται ὁ νοῦς ὀρών νοῦν· καὶ ἄλλως δὲ διατεθήσεται ὀρών τὸν λόγον αὐτοῦ. Ἐν Βτεῦθον μανθάνομεν πῶς ἡ γνώσις ἡ πνευματικὴ ἐξίστησι τὸν νοῦν τῶν νοημάτων τῶν τυπούντων αὐτόν. Ἀτύπωτον δὲ ἀσκοῦσα, παρίστησι τῷ Θεῷ. Καὶ ὁ ἅγιος Μάξιμος ἐν τοῖς Σχολίοις τοῦ μεγάλου Διονυσίου· Ἐτερόν ἐστι φαντασία, καὶ ἕτερόν ἐστι νόσις, ἦτοι νόημα. Ἀπό τε γὰρ διαφόρων ἐννάμεων γίνονται, καὶ ἰδιότητι κινήσεως [Ἰσ. κίπει, διαφέρουσι]. Ἡ μὲν γὰρ νόσις, ἐνέργειά ἐστι καὶ ποιήσις· ἡ δὲ φαντασία πάθος, καὶ τύπωσις ἀναγγελτικὴ αἰσθητοῦ τινος, ἢ ὡς αἰσθητοῦ τινος. Καὶ ἡ μὲν αἰσθησις ἀντιλαμβάνεται τῶν ὄντων κατὰ ἀθρόαν μορφωσιν. Ὁ δὲ νοῦς ἐφάπτεται, τουτέστιν ἀντιλαμβάνεται τῶν ὄντων ἐτέρῳ τρόπῳ, καὶ οὐκ ὡς ἡ αἰσθησις. Περὶ μὲν οὖν τὸ σωματικόν, ἢ τὸ πνευματικόν, ἐν ᾧ καὶ τὰς αἰσθησεις εἶναι πρῶτην ἔφαμεν, τὸ παθητικόν καὶ μορφωτικόν ἐστὶ κίνημα. Τὸ δὲ κριτικόν, καὶ ἀντιληπτικόν, τῇ ψυχῇ, καὶ τῷ νῷ δοτέον. Τούτῳ οὖν τῷ τῆς ψυχῆς ἀντιληπτικῷ καὶ τῇ φανταστικῷ ἀποστελεῖται [Ἰσ. ἀποδιαστελεῖται, ἢ ὑποστελεῖται] δεῖ. Διαριεῖται δὲ ἡ φανταστικὴ εἰς τρεῖς μοίρας· πρῶτην μὲν εἰς τὴν τῶν ἀντιλήψεων εἰκονιστικὴν πρὸς τὰ ποιοῦντα αἰσθητὴν τὴν ἀντιληψιν· δευτέραν δὲ, τὴν ἐκ τῶν μενόντων ἐγκαταλειμμάτων ἀπὸ τούτων ἀνατυπωτικὴν, τὴν μὴ ἔχουσαν ἐρηρισμένας ἐπὶ τε τὰς εἰκόνας, ἦν καὶ ἰδίως φανταστικὴν καλοῦσιν· τρίτην, ἐν ἣ πᾶσα ἡδονή, καὶ φαντασία δοκοῦντος ἀγαθοῦ, ἢ κακοῦ κατὰ λυπὴν συνίσταται. Οὐδεμία τοίνυν, καθὰ εἴρηται, φαντασία χώραν ἔχει ἐπὶ Θεοῦ· πάντων γὰρ ἀπαξ ἀπλῶς ὅπερ ἔννοιάν ἐστι, καὶ ὑπέρκειται. Καὶ αὐθὺς ὁ μέγας Βασίλειος· Νοῦς μὴ σκεδαννύμενος ἐπὶ τὰ ἔξω, μηδὲ ὑπὸ τῶν αἰσθητηρίων ἐπὶ τὸν κόσμον διαχεόμενος, ἐπάνεισι μὲν πρὸς ἑαυτόν· δεῖ ἑαυτοῦ δὲ, εἰς τὴν περὶ Θεοῦ ἔννοιαν ἀναβαίνει· κείνῳ τῷ κάλλει περιλαμβόμενος, καὶ αὐτῆς τῆς φύσεως λήθην λαμβάνει. Ταῦτα τοιγαροῦν, καὶ ἄλλοις εἰδῶς, ἐπέιγου ὄσαι ὤραι, σὺν Θεῷ ἀφανταστως, ἀσηματίστως, ἀδιατυπώτως, ἕλος ὄψι νοὶ καθαροῦ, καὶ ψυχῇ καθαρῇ εὐχεσθαι ὀλοτρόπως· λέγει καὶ γὰρ ὁ ἅγιος Μάξιμος.

Περὶ νοῦς, ψυχῆς καὶ καρδίας καθαρῶν καὶ τελείων.

ἔς. Περὶ νοῦς καθαροῦ.—Νοῦς καθαρὸς ἐστὶν ὁ ἀγνοίας χωρισθείς, καὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ φωτὸς καταλαμβάνομενος.

Περὶ ψυχῆς καθαρῆς. — Ψυχὴ καθαρὰ ἐστίν, ἡ ἀπαθῶν ἐλευθερωθεῖσα, καὶ ὑπὸ τῆς θείας ἀγάπης ἀδιαλείπτως εὐφραϊνομένη.

Περὶ καρδίας καθαρῆς. — Καρδία καθαρὰ ἐστίν, ἡ παντάπασιν ἀνειδὸν τῷ Θεῷ, καὶ ἀδιαμόρφωτον παραστήσασα τὴν μνήμην· καὶ μόνοις τοῖς αὐτοῦ ἔτοιμον ἐνοσημαθῆναι τύποις, δι' ὧν ἐμφανῆς γίνεσθαι πέφυκε. Τούτοις ἐπομένως, καὶ τάδε προσκείσθω.

Περὶ τελείου νοός. — Νοὺς ἐστὶ τέλειος, ὁ διὰ πίστεως ἀληθοῦς τὸν ὑπεράγωνστον ἐγνωκῶς, καὶ τῶν αὐτοῦ δημιουργημάτων [Ἰσ. τὰ καθόλου] θεασάμενος· καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς προνοίας καὶ κρίσεως τὴν περιληπτικὴν γνῶσιν παρὰ Θεοῦ εἰληφῶς· ὡς ἄνθρωπος δὲ φημι.

Περὶ ψυχῆς τελείας. — Ψυχὴ ἐστὶ τέλεια, ἥ ἢ Β παθητικὴ δύναμις νένευκεν ὀλοτελῶς πρὸς Θεόν.

Περὶ καρδίας τελείας. Καρδία τέλεια τάχα ἐκείνη λέγεται, ἡ μηδεμίαν ἔχουσα φυσικὴν καθ' οἰονδήποτε τρόπον πρὸς ὀτιῶν κίνησιν, ἐν ἧ καθάπερ πτυχίῳ λειανθέντι· καλῶς διὰ τὴν ἀκραν ἀπλότητα, παραγενόμενος ὁ Θεὸς τοὺς ἰδίους νόμους ἐγγράφει.

Περὶ νοῦ καθαρῶ. — Ἔτι νοῦν καθαρῆσαι κατὰ τὸν ἔγιον Διάδοχον, μόνου τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐστὶ· Ἔτι νοῦν σῆναι, κατὰ τὸν τῆς Κλίμακος, μόνου τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐστίν. Ἔτι φησὶν ὁ ἅγιος Νεῖλος· Ἐἴ τις βούλοιο ἰδεῖν τὴν τοῦ νοῦ κατάστασιν, στερησάτω ἑαυτὸν πάντων τῶν νοημάτων, καὶ τότε ἴσεται αὐτὸν σαφείρῳ ἢ οὐρανίῳ χρώματι παρεμφερεῖ. Καὶ αὖθις· Νοῦ κατάστασις ἐστίν, ὕψος νοητὸν οὐρανίῳ χρώματι παρεμφερές· ὧ καὶ τὸ τῆς ἁγίας Τριάδος κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς ἐπιγίνεται φῶς. Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· Ὅταν ὁ νοῦς ἀποδύηται τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐνδύηται τὸν καινὸν τῆς χάριτος, τότε τὴν ἑαυτοῦ καθαρότητα ἴσεται ὁμοίαν τῇ ἐπουρανίῳ χροιά· ἥτις Θεοῦ τόπος ὑπὸ τῆς γενομένης τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ὠνόμασται, ἡνίκα ὠφθη αὐτοῖς ἐν τῷ ὄρει. Οὕτω καὶ γοῦν ποιῶν, ὡς προεῖρηται, ἦτοι καθαρῶς, καὶ ἀφαντάστως, καὶ ἀδιατυπῶτως προσευχόμενος, κατ' ἔχνος ἔση ἐπόμενος τοῖς ἁγίοις. Εἰ δὲ μὴ γε, φαντασιαστῆς γενήσῃ ἀντὶ ἡσυχαστοῦ· καὶ ἀντὶ σταφυλῆς τρυγῆσῃ ἀκάνθας· ὁ μὴ σοὶ γένοιτο.

Ὅπως οἱ προφήται ἐφαντάζοντο.

Ἐξ'. Εἰ δὲ τινες τὰς τῶν προφητῶν ὁράσεις, σχηματισμούς τε καὶ ἀποκαλύψεις, διὰ φαντασίας, καὶ ἀκολουθίας φυσικῆς γενεῆσθαι ὑπολαμβάνουσιν· οὗτοι πῆρῶν τοῦ ὄρου γενομένης καὶ τῆς ἀληθείας Ἰστωσαν φέρεσθαι· οἱ γὰρ προφήται, καὶ νῦν οἱ καθ' ἡμᾶς ἱερομῦσται, οὐ κατὰ φυσικὴν ἀκολουθίαν τινὰ, καὶ τάξιν, ναὶ μὴν καὶ φαντασίαν ἐώρων, καὶ ἐφαντάζοντο, ἀπερ ἐώρων, καὶ ἐφαντάζοντο, ἀλλὰ οὕτως, καὶ ὑπὲρ φύσιν τὸν νοῦν τῇ ἀρρήτῳ δυνάμει, καὶ χάριτι τοῦ ἁγίου Πνεύματος τυποῦμενοι, καὶ φαντασιούμενοι, ὡς φησὶν ὁ μέγας Βασίλειος, ὅτι Ἀφάτῳ τινὶ δυνάμει φαντασιούμενοι τὸν νοῦν οἱ ἀπερίσπαστον αὐτὸν καὶ καθαρὸν ἔχοντες, οἶον ἐν-ηχοῦντα αὐτοῖς ἔχουσι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Καὶ

De anima pura. — Anima pura est quæ a cupiditatibus libera est, et divina charitate indesinenter lætatur.

De corde puro. — Cor purum est quod Deo præstat memoriam sine forma ac figura; et quod paratum est solis ipsius typis informari, per quos se ipsum manifestare solet. His consequenter, et quæ dicenda sunt, se habeant.

De mente perfecta. — Mens perfecta est quæ per veram fidem eum noscit, qui penetrari nequit, ejusque opera contemplata est; et quæ Providentiæ et judicii, quæ in iis sunt, intelligentem scientiam a Deo accipit, quantum homini possibile est.

De anima perfecta. — Anima est perfecta, cujus passiva potentia inclinavit prorsus ad Deum.

De corde perfecto. — Cor perfectum illud dicitur, quod nullum naturalem quoquo modo, ad quocunque motum habet, in quo, tanquam in politico libello, per suam summam simplicitatem, Deus suas leges inscripsit.

De mente pura. — Mentem mundare secundum sanctum Diadochum, solius sancti Spiritus est: mentem autem sistere, secundum Climacem, solius adhuc sancti Spiritus est. Dicit adhuc sanctus Nilus: « Si quis velit mentis ordinationem videre, seipsum omnibus cogitationibus vacuefaciat, et tunc eam cernet, tanquam sapphiro aut cælesti colori similem. » Et rursum: « Mentis ordinatione est, intellectualis celsitudo cælesti colori similis: cui sanctissimæ Trinitatis, orationis tempore, supervenit lumen. » Et sanctus Isaac: « Quando mens exuerit veterem hominem, et novum gratiæ induerit, tunc suam puritatem cernet cælesti colori similem; qui Dei locum nominatus a senatu filiorum Israel, quando ipsis in monte apparuit. Itaque igitur faciens, ut dictum est, nempe pure et absque phantasia et figura orans, vestigiis sanctorum inhærebit. Si minus, pro pacifico, imaginatione delusus fles, et pro uvis colliges spinas. Quod utinam tibi non accidat!

Quomodo propheta imaginabantur.

67. Si quidam prophetarum visiones, figuratones et revelationes per phantasiam et naturalem consequentiam factas esse cogitaverint, ii longe a recto fine et veritate sciant se aberrasse. Propheta enim, et nunc nostri mystici scriptores, non per naturalem operationem quamdam, et ordinem, et phantasiam, videbant et imaginabantur quæcumque videbant ac imaginabantur, sed divine et supernaturali ineffabilique virtute, et gratia sancti Spiritus, figurantes imaginantesque, ut ait magnus Basiliius: « Ineffabili potentia imaginantes, mentem non distractam ac puram habentes, tanquam ipsis somnis Dei Verbum habent. » Et rursum: « Videbant prophetae, in Spiritu qui ipsos dirigebat, ty-

pos formantes.) Et Gregorius Theologus : « Ille (nempe sanctus Spiritus) operabatur prius in angelicis et cœlestibus potentiis. » Et paulo post : « Deinde in Patribus et prophetis : quorum alii quidem Deum sibi repræsentabant ac noverant : alii vero futura prædicebant : ea efformantes in Spiritu, qui ipsos regebat, ac futuris conversantes, tanquam si adfuis-
sent.

Adhuc de phantasiis, de multis variisque contemplationibus.

68. Si qui autem dubitant adhuc, tanquam phantasias suscipientes ac multas variasque contemplationes, nobisque resistant, vestigiis sanctorum inhærere se putantes, contendantque Theologum quidem dicere sola mente Deum adumbrari, non ex iis quæ apud ipsum sunt, sed ex iis quæ circa ipsum, alia ex alio collecta phantasia in unum veritatis simulacrum, et cætera : divum vero Maximum, non posse mentem, sine cupiditate fieri ex solis actibus, nisi accipiat multas ac varias imagines : ac similiter alios sanctos iis paria disserere : noverint illi, quod eorum beatorum sermones non de operatione, quæ secundum acceptionem et scientiæ visionisque gratiam est, quæque experientia ipsa hominem Deo conjungit, sed de ea, quæ est per conatum, nempe quæ ex sapientia procedit et ex ea contemplatione quæ rerum analogias et harmonias colligit, et obscure ad Dei cogitationem quodammodo inclinât, quæ plurimis, imo vero omnibus facilis ingressu est et cogitatu ; ita ut qui cogitabundus talia sanctorum oracula examinaverit, clare enim advertet scriptum fuisse : « Ex magnitudine et pulchritudine rerum analogice Creator percipitur, scilicet ex ea mundi profana, verbosa et vana et operosa scientia. Ea enim tanquam obscura famula, et erudita sophisticaque ac demonstrativa cogitatione superbiens, non evangelicam fidem et humilitatem et veram assensionem sequens, longe a sacris januis expellitur ; nobisque nunc sermo est de perfecta et substantiali illuminatione, quemadmodum et apostoli electi qui in monte Thabor cum Jesu conscendentes, ineffabiliter pulchram ac vere beatam conversionem passi sunt, et invisibilem regiam et Divinitatem, oculorum sensu ad aliquid divinius parato, spiritaliter nempe Spiritus sancti dextera effecto, qui contemplentur digni habiti sunt. Quantum autem distet oriens ab occidente, et cœlum a terra, et anima corpori præstat, tantum, per acceptionem operatio, et gratia præstat ei quæ per conatum est. Altera quidem, ea nempe quæ per conatum, profana est, ut duximus : et per bene ordinatos rerum motus, ordinemque et collectionem imaginum aliarum ex aliis sequentium, progressum habet, et in fide ad Deum extenditur, altera vero, ea nempe quæ est per acceptionem, immediate ab ipso Deo substantialiter intra cor fieri solet ; aliquando etiam ab externis corpus particeps efficiens propriæ supra cogitationem illuminationis et divinissimi luminis, corde supernatura-
li-

A αἰθῆς · Ἐώρων οἱ προφῆται τυπούμενοι τῷ Πνεύματι τὸ ἡγεμονικόν. Καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος · Τοῦτο (ἔχουν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον) ἐνήργει πρότερον ἐν ταῖς ἀγγελικαῖς καὶ οὐρανίαις δυνάμεσι. Καὶ μετὰ μικρόν · Ἐπειτα ἐν τοῖς Πατράσι καὶ ἐν τοῖς προφήταις · ὡν οἱ μὲν ἐφαντάσθησαν Θεόν, ἢ ἔγνωσαν, οἱ δὲ τὸ μέλλον προέγνωσαν · τυπούμενοι τῷ Πνεύματι τὸ ἡγεμονικόν, καὶ ὡς παροῦσι συνόντες τοῖς ἐσομένοις.

Ἔτι περὶ φαντασιῶν, καὶ πολλῶν, καὶ ποικίλων θεωριῶν.

ξη'. Εἰ δὲ τινες ἀμφιβάλλουσιν ἔτι ὡς τὰς φαντασίας ἀποδεχόμενοι, καὶ τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας θεωρίας, καὶ ἐναντιοῦνται ἡμῖν, ὡσανεὶ πως τοῖς ἁγίοις ἡγούμενοι ἔπεσθαι, τῷ λέγειν, τὸν μὲν Θεολόγον νῦν μόνον τὸν Θεὸν ἴσχυον ἀπεικονίζεσθαι, οὐκ ἐκ τῶν κατ' αὐτὸν, ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν, ἄλλης ἐξ ἄλλου φαντασίας συλλεγομένης, εἰς ἓν τι τῆς ἀληθείας ἰνδαλμα, καὶ τὰ ἐξῆς. Τὸν δὲ θεῖον Μάξιμον, μὴ δύνασθαι τὸν νοῦν ἀπαθῆ γενέσθαι ἐκ μόνης τῆς πράξεως, ἐὰν μὴ διαδέχωνται αὐτὸν πολλὰ καὶ ποικίλα θεωρία. Ὁμοίως καὶ ἑτέροις ἁγίοις τὰ ἴσα τοῦτοις διαγορευόντας, οἱ τοιοῦτοι γινωσκέτωσαν, ὡς ἐκείνοις τοῖς μακαρίοις οὐ περὶ τῆς κατὰ παραδοχὴν ἐργασίας ἐκείσε, καὶ χάριτος, τῆς γνωστικῆς, ἀμὲν, καὶ ἐποπτικῆς, καὶ αὐτῇ πείρᾳ συναπτούσης Θεῷ τὸν ἄνθρωπον, οἱ λόγοι οὗτοι περὶ φαντασιῶν καὶ τῆς τῶν ὄντων ἀναλογίας, καὶ ἁρμονίας συλλεγομένης θεωρίας, καὶ εἰς τὴν περὶ Θεοῦ ἔννοιαν παρακρυπτούσης ἀμυδρῶς πως, ἦντινα καὶ τοῖς πολλοῖς, μᾶλλον δὲ πᾶσιν ἅπασι ἀπλῶς ἔξεσι μετέρχεσθαι, καὶ διανοεῖσθαι, ὡς ἐπιστημονικῶς [Ἰσ. λείπει τὸ τίς] τὰς τοιαύτας τῶν ἁγίων χρήσεις ἐξητακῶς, ἐναργῶς εἴσεται, ὡς γέγραπται · Ἐκ μεγέθους καὶ καλλονῆς κτισμάτων ἀναλόγως ὁ γενεσιουργὸς καταλαμβάνεται · οὐ μόνον ἐκ τῆς κατὰ κόσμον καὶ θύραθεν πολυτέχου καὶ ματαίας τεχνικῆς μαθησεως · αὐτὴ γὰρ ὡς λάτρις ἀσεμνος, καὶ ἐπιστημονικῆ, καὶ σοφιστικῆ, καὶ ἀπεικονιστικῆ οἰήσει γαυρουμένη, οὐκ εὐαγγελικῆ πίστει, καὶ ταπεινώσει, καὶ ἀληθεῖ συγκαταθέσει στοιχειουμένη · πόρρω τῶν ἱερῶν προθύρων ἐξωστράκισται, ἡμῖν δὲ νῦν ὁ λόγος περὶ τῆς τελείας καὶ ἐνυποστάτου ἐλλάμψεως, καθ' ἣν καὶ οἱ τῶν ἀποστόλων πρόκριτοι, οἱ ἐπ' ὄρους Θαβώρ τῷ Ἰησοῦ συναναβάντες, ἀρρήτως τὴν καλὴν καὶ τῷ ὄντι μακαρίαν ἀλλοιωθέντες ἀλλοίωσιν ἔπαθον, καὶ τὴν ἀθάτον βασιλείαν, καὶ θεότητα, καὶ αἰσθητικὸς ὀφθαλμοῖς μετασκευασθεῖσι πρὸς τὸ θεϊότερον, ἔχον πνευματικοῖς γεγονόσι τῇ δεξιᾷ τοῦ παναγίου Πνεύματος, κατεῖδεν ἠξιώθησαν · καθ' ὅσον δὲ ἀπέχουσιν ἀνατολαὶ ἀπὸ δυσμῶν, καὶ ὁ οὐρανὸς τῆς γῆς, καὶ ἡ ψυχὴ ὑπερφέρει τοῦ σώματος, κατὰ τοσοῦτον, καὶ ἡ κατὰ παραδοχὴν ἐργασία, καὶ χάρις, τῆς κατ' ἐπιβολὴν ἢ μὲν γὰρ, ἦτοι ἡ κατ' ἐπιβολὴν, ὡς ἐφημεν, ἐξώθεν · καὶ διὰ τῆς τῶν ὄντων εὐτάκτου φορᾶς, τάξῳς τε καὶ συλλογῆς ἄλλης ἐξ ἄλλου φαντασίας συλλεγομένης εἰς ἓν τι τῆς ἀληθείας ἰνδαλμα τὸ προκόπτειν ἔχει, καὶ πρὸς

Θεὸν ἐν πίστει ἀνατείνεσθαι ἢ δὲ, ἤγουν ἢ κατὰ παρδοχὴν; ἀμέσως παρ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ ὑποστατικῶς ἔνδον καρδίας πέφυκε γίνεσθαι, ἐστ' ὅτε καὶ ἐξωθεν, καὶ τῷ σώματι μεταδιδούσα ἐμφανῶς ὑπὲρ ἔννοιαν τῆς οικείας ἐλλάμψεως καὶ τοῦ θειοτάτου φωτισμοῦ, ὑπερφωῶς πασχούσης τῆς καρδίας, κατὰ τὸν σοφώτατον Μάξιμον, οὐ ποιούσης τὴν ἀγέννητον θέωσιν. Φησὶ γὰρ οὗτος ὁ ἅγιος Ἀγέννητον λέγω θέωσιν τὴν κατ' εἶδος ἐνυπόστατον τῆ; θεότητος Ἑλλαμψίν· ἥτις οὐκ ἔχει γένεσιν, ἀλλ' ἀνεπινόητον ἐν τοῖς ἀξίοις φανέρωσιν. Συναφόντα τοῖς ῥηθείαι λέγει καὶ ὁ μέγας Διονύσιος· « Δείον εἰδέναι τὸν καθ' ἡμᾶς νοῦν, τὴν μὲν ἔχειν δύναμιν εἰς τὸ νοεῖν δι' ἧς τὰ νοητὰ βλέπει· τὴν δὲ ἔνωσιν ὑπεραίρουσαν τὴν τοῦ νοῦ φύσιν, δι' ἧς συνάπτεται πρὸς τὰ ἐπέκεινα ἑαυτοῦ. » Καὶ ὁ ὁσιος Ἰσαάκ· « Δύο ὀφθαλμοὺς κεκτήμεθα ψυχικοὺς, καθὼς λέγουσιν οἱ Πατέρες, καὶ οὐχ ἡ αὐτὴ χρεια τῆς δι' ἑκατέρου θεωρίας· ἐν ἐνὶ μὲν γὰρ ὀφθαλμῷ, τὰ κεκρυμμένα ἐν ταῖς φύσεσιν ὀρώμεν· ἤγουν τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν σοφίαν αὐτοῦ, καὶ τὴν περὶ ἡμᾶς πρόνοιαν αὐτοῦ, τὴν καταλαμβανομένην ἐκ τῆς ἀγιότητος τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς· καὶ ἐν τῷ ἑτέρῳ ὀφθαλμῷ, θεωροῦμεν τὴν δόξαν τῆς φύσεως αὐτοῦ τῆς ἁγίας, ὅτε εἰς τὰ μυστήρια τὰ πνευματικὰ εὐδοκῆσαι ὁ Θεὸς εἰσάξει ἡμᾶς. » Καὶ ὁ θεὸς Διάδοχος· « Τοῦ μὲν ἐνὸς ἁγίου Πνεύματος εἰσι χαρίσματα, ἡ τε σοφία, καὶ ἡ γνώσις, ὡς καὶ πάντα τὰ θεῖα χαρίσματα· ἰδίαν δὲ ὡσπερ ἕκαστον τὴν ἐνέργειαν ἔχει. Διόπερ ἄλλῳ μὲν δίδοσθαι σοφίαν, ἄλλῳ δὲ γνώσιν κατὰ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, ὁ Ἀπόστολος μαρτυρεῖ· ἡ μὲν γὰρ γνώσις, αὐτῇ πείρᾳ συνάπτει τὸν ἀνθρώπον τῷ Θεῷ, εἰς λόγους τῶν πραγμάτων τὴν ψυχὴν μὴ κινούσα. Διὸ καὶ τινες τῶν τὸν μονήρη βίον φιλοσοφούντων, φωτιζόνται μὲν ὑπ' αὐτῆς ἐν αἰσθήσει· εἰς δὲ λόγους θείους οὐκ ἔρχονται. Ἡ δὲ σοφία, εἴπερ μετὰ ταύτης ἐν φόβῳ δοθῆ τι (σπάδιον δὲ τοῦτο), αὐτὰς τῆς ἐνεργείας φανεροῖ τῆς γνώσεως· ἐπειδὴ ἡ μὲν, τῇ ἐνεργείᾳ· ἡ δὲ, τῷ λόγῳ φωτίζειν εἰσθεν. Ἀλλὰ τὴν μὲν γνώσιν εὐχὴ φέρει, καὶ πολλὴ ἡσχία ἐν ἀμεριμνίᾳ παντελεῖ. Τὴν δὲ σοφίαν, ἀκηνόδοξος μελέτη τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ. Καὶ πρῶτον ἡ χάρις τοῦ διδόντος Θεοῦ. » Πρὸς δὲ, καὶ ὁ ἅγιος φησὶ Μάξιμος ἐν τοῖς Σχολίοις· « Τὸ φρέαρ τοῦ Ἰακώβ ἐστὶν ἡ Γραφή· τὸ δὲ ὕδωρ ἐστὶν, ἢ ἐν τῇ Γραφῇ γνώσις· τὸ δὲ βάθος, ἢ τῶν Γραφικῶν αἰνιγμάτων δυσδιεξίτητος θεωρία· τὸ δὲ ἀντιτήμα ἐστὶν ἡ διὰ τῶν γραμμάτων τοῦ θεοῦ λόγου μάθησις· ἣν οὐκ εἶχεν ὁ Κύριος, αὐτολόγος ὑπάρχων, καὶ οὐ τὴν ἐκ μαθήσεως καὶ μελέτης γνώσιν δίδους τοῖς πιστεύουσιν, ἀλλὰ τὴν ἐκ χάριτος ἀενάου πνευματικῆς ἀένναον σοφίαν, καὶ μηδέποτε ἤχουσαν τοῖς ἀξίοις δωρούμενος· τὸ γὰρ ἀντήμα, τοῦ ἐστὶν ἡ μάθησις, μέρος ἐλάχιστον λαμβάνουσα γνώσεως, τὸ πᾶν εἶ, μηδὲν ἰδίῳ κρατούμενον. Ἡ δὲ κατὰ χάριν γνώσις, ὅλην ἔχει, καὶ δίχα μελέτης, τὴν ἐπιφικτὴν ἀνθρώποις σοφίαν, πρὸς τὰς χρεῖας ποικίλως βλυστάουσα. » Καὶ αὖθις ὁ ἅγιος Διάδοχος· « Ὁ νοῦς ἡμῶν, τὰ πολλὰ περὶ μὲν τὴν προσευχὴν,

κροσσόντα, ἕως ἔστι καὶ ὑφέστηκεν, ἀναφαίρετα A
 τυγχάνει. Ἡ ψυχὴ οὖν, ἀεὶ τε οὖσα ἀφ' οὐ γέγονε,
 καὶ ὑφισταμένη, διὰ τὸν οὐτως αὐτὴν δημιουργή-
 σαντα Θεὸν, ἀεὶ νοεῖ, καὶ λογίζεται, καὶ γινώσκει,
 καὶ καθ' ἑαυτὴν, καὶ μετὰ σώματος, δι' ἑαυτὴν, καὶ
 τὴν ἑαυτῆς φύσιν. Οὐδεὶς οὖν εὑρεθήσεται λόγος, ὁ
 τὴν ψυχὴν τῶν προσόντων αὐτῇ φυσικῶς, καὶ οὐ διὰ
 τὸ σῶμα, μετὰ τὴν τούτου λύσιν, ἀλλοτριῶσαι δυ-
 νάμενος. » Ἐπεὶ οὖν τὸν νοῦν καὶ τὴν διάνοιαν ἐπι-
 γινώσκομέν τε καὶ παρὰ τῶν ἁγίων μυσταγωγούμε-
 θαι, καὶ κατὰ τὸν νῦν αἰῶνα, καὶ κατὰ τὸν μέλλοντα,
 περὶ Θεὸν κινεῖσθαι καὶ συνεργεῖν [Ἰσ. ἐνεργεῖν]·
 τὰς δ' ἄλλας δυνάμεις κατὰ τὸν παρόντα καὶ μόνον
 αἰῶνα, ὡς ἰδίας αὐτῷ θεῶν καὶ τὴν ψυχὴν, οἷα ἐν-
 τεχον κυβερνήτην, καὶ τὸ κύρος τούτων φυσικῶς B
 ἔχουσαν, καὶ μὴ κατὰ τὸ παρὸν εἰρημένην [Ἰσ. ἤρη-
 μένην], μόνον διενεργεῖν, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέλλον μά-
 λιστα, τὸν νοῦν, καὶ τὴν διάνοιαν ὁλοτρόπως σπεύδειν
 ἀνατείνειν πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ κινεῖν, καὶ συνάπτειν,
 ἐν τῷ τῆς καθαρᾶς προσευχῆς, καὶ τῆς νοεράς, καὶ
 ἐνιαίας, καὶ ἀπλῆς ἐργασίας καιρῷ, τῆς δὲ φαντα-
 σίας τοκαθόλου τοῦτον χωρίζειν, καὶ τῶν ἄλλων δυ-
 νάμεων· κατὰ γὰρ τὸν ἅγιον Νεῖλον, « Κατάστασις
 ἔστι προσευχῆς, ἕξις ἀπαθῆς· ἔρωτι ἀκροτάτῳ, εἰς
 ὕψος νοητῶν ἀρπάζουσα τὸν φιλόσοφον, καὶ πνευματικὸν νοῦν. » Οὕτω καὶ γὰρ πράττουσα ἡ ψυχὴ, τὸ
 εἰκὸς αὐτῆ, καὶ τίμιον ἀξίωμα, ἔσται διαφυλάττουσα.

Ἔτι περὶ νοός.

ο'. Ὡσαύτως δὲ δεῖ καὶ αὐτὸν τὸν νοῦν, ὡς ἀμερῆ,
 καὶ ἀπλῆν, καὶ αὐτοτελῆ ὄντα οὐσίαν, καθαρὰν, καὶ
 φωτεινῆν, ἑαυτὸν τηρεῖν καὶ φυλάσσειν ἀμέτοχον, C
 καὶ μεμερισμένον ταύτης, ἤγουν τῆς φαντασίας,
 ὡς καὶ αὐτὸν ἀφ' ἑαυτοῦ δύναμιν φυσικὴν κεκτημέ-
 νον εἰς τοῦτο, καὶ εἰς τὸ ἀσχετῶς πρὸς ἑαυτὸν ἀνα-
 πολεῖν, καὶ συστρέφεσθαι, καὶ κινεῖσθαι. Τοῦτο γὰρ
 ἔστιν ἡ στάσις τοῦ νοῦ, ὁ παρὰ τῆς θείας αὐτῷ ἐγγί-
 νεται χάριτος, κατὰ τὸν τῆς Κλίμακος λέγοντα· « Τὸ
 στῆσαι τὸν νοῦν, μόνον τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἔστι. »
 Κἀν γὰρ καὶ καθὼς δύναμις ὣν ὁ νοῦς τῆς ψυχῆς, καὶ
 ὑπ' αὐτῆς κινῆται καὶ ἀρχηταί πως, ἀλλ' οὖν γε καὶ
 ὀφθαλμὸς αὐτῆς ἔστι τε καὶ ὀνομάζεται, καὶ γε
 ἰδίαν τινὰ δύναμιν φυσικὴν ἀπλῆν, καὶ αὐτοτελῆ, ὡς
 εἴπομεν, πλουτεῖ. Διὰ τοι τοῦτο, καὶ ὀπνηῖα κατὰ
 φύσιν σχετικῶς πρὸς τε τὴν ψυχὴν, καὶ τὰς αὐτῆς
 δυνάμεις διατελεῖ διακείμενος, τότε δὲ καὶ δύναμις
 νοῦς ἔστιν, ὅπερ καὶ ψυχικὸς ἀνθρώπος κέκληται. D
 Ὅποταν δὲ τὴν ἰδίαν φυσικὴν, καὶ ἀπλῆν οὐσιώδη
 ἀναλόγη ἀξίαν, καὶ φαιδρότητα, τὴν ἀμερῆ, καὶ αὐ-
 τοτελῆ, καὶ αὐτοδέσποτον, ἤγουν ἀπαλλαγῆ τῶν τε
 σωματικῶν, καὶ ψυχικῶν φυσικῶν σχέσεων, καὶ κιν-
 νήσεων, καὶ ἀπὸ τοῦ δυνάμει νοῦς εἶναι, εἰς τὸ ἐνεργεῖν
 νοῦς γενέσθαι ἀξιώθη, ἦτοι εἰς τὸν ὑπὲρ φύσιν,
 καὶ πνευματικὸν προκόψῃ ἀνθρώπων, τότε δὲ ἀεὶ
 πρὸς ἑαυτὸν ἀκλινῶς ἐπανάρχεται, καὶ δι' ἑαυτοῦ,
 πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ ἔνοϊαν ἀσχετῶς ἀναβαίνει πάν-
 τη, καὶ ἀπολύτως, τὴν ἀδιαμόρφωτον, καὶ ἀνεῖθεον,
 καὶ ἀπλῆν, ὡς φησὶν ὁ μέγας Βασίλειος· « Νοῦς μὴ
 σπεδανόμενος ἐπὶ τὰ ἐξω, μηδὲ ὑπὸ τῶν αἰσθητηρίων
 ἐπὶ τὸν κόσμον διαχόμενος, ἐπάνεισι μὲν πρὸς ἑαυ-
 τὸν, δι' ἑαυτοῦ δὲ πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ ἔνοϊαν ἀναβαί-

quandiu subsistunt, auferri nequeunt. Anima igitur, quæ ex quo creata est, semper fuit ac substitit per Deum qui ipsam creavit, semper cogitat ac ratiocinatur, et cognoscit, et secundum se et eum corpore, per se et suam naturam. Nulla autem invenietur ratio quæ animam ab iis quæ ipsi insunt neque per corpus, post corporis dissolutionem, separare queat. » Cum igitur sciamus mentem et cogitationem (idque nos sancti doceant,) et in præsentis sæculo et in futuro, ad Deum moveri et operari, cæteras vero potentias, in præsentis tantum sæculo ut huic sæculo proprias; oportet igitur ut anima, tanquam peritus gubernator, in easque naturaliter dominans, neque in præsentis tantum sæculo, ut diximus, operam, mentem cogitationemque omnimodo et ardentem ad Deum dirigat et moveat, et cum eo uniat in mundæ ac spiritualis et unius ac simplicis orationis tempore; oportet, inquam, ut eas a phantasia omnino sejungat et ab aliis potentiis. Ut enim dicit sanctus Nilus, « Orationis ordinatio, habitus absque cupiditate: ardentissimo amore in spiritualem altitudinem sapientem spiritualemque mentem rapiens. » Sic enim agens anima, eam, quæ ipsam decet ornatque, dignitatem servabit.

Adhuc de mente.

70. Similiter autem oportet et ipsam mentem, ut partium expertem simplicem et per se absolutam, mundam ac lumine ornatam, seipsam servare ac custodire non participem et separatam ab illa, phantasia nempe: quippe quæ mens a seipsa naturali possideat potentiam ad se revertendi et se alendi movendique. Ea est enim mentis requies, quæ ipsi divina gratia præstat, ut dicit Climacicus: « Mentem requiescere, non est nisi a Spiritu sancto. » Etsi enim, in quantum animæ potentia est animus, et ab ipsa moveatur orieturque quodammodo, sed tamen ejus oculus est ac nominatur, et propriam vim naturalem et per se subsistentem, ut diximus, possidet. Ideoque et quando mens remanet relative ad animam ejusque potentias disposita, tunc est ut potentia mens; et animalis homo nuncupatur. Si autem propriam, naturalem, simplicem, essentialem dignitatem recuperaverit splendoremque partium expertem, per se subsistentem independentemque; si nempe a corporalibus et animalibus, naturis et motibus sejuncta fuerit; si a potentiâ mente ad mentem operantem surrexerit, si ad supernaturalem spiritualemque hominem profecerit, tunc sane semper ad se non devia redit, et per se ad Dei cogitationem firmiter et constanter ascendit; quæ cogitatio neque formam neque figuram habet, sed simplex est, ut ait Magnus Basilius: « Mens quæ non ad externa dissipata est, neque sensibus per mundum diffusa, et seipsam revertitur, per se quoque ad Dei cogitationem ascendit; et illa pulchritudine coruscans et illuminata, ipsius naturæ oblivionem suscipit. » Atque ita igitur Dei imagi-

new ac similitudinem mens induit et servat, cum mens sit et per se immediate spiritualiterque cum divina mente, cum Deo scilicet adunetur et convertetur. Ipsa igitur operatio est, et motus per circuitum est reditus mentis ad seipsam et conversio et unio, atque ejusdem mentis per se cum Deo adunatio; quæ sola est absque errore et inconstantia, cum non sit impedita, immediata vero, et supra cogitationem unio, et supra visum visio. » Et dicit magnus Dionysius: « Animæ motus est circularis quidem, nempe ad seipsam ab externis introitus; et spiritualium ejus potentiarum simplex involutio, tanquam in quodam circulo, quæ ipsi non errare præstat, eamque a plerisque externis rebus ad se convertit ac colligit; deinde eam tanquam unius speciei effectam potentiam firmiter adunatis adunat et ita ad pulchrum bonumque manu ducit, quod est super omnia et unum et idem et ingenitum et immortale ac æternam. Per circuitum autem anima movetur, in quantum proprie se divina scientia illustrat; non mentaliter et unitive, sed logice et periodice et tanquam commistis et transitivis facultatibus. Recta autem via est, quando non ad seipsam ingreditur, et uno intellectu movetur; (id enim posterius est, ut dixi, motus per circuitum), sed ad ea quæ sunt circum se procedens, ab externis, tanquam a variis symbolis et abundantibus ad simplicem et unam contemplationem inducitur. » Et sanctus Maximus: « Immediatam cum Deo unionem mens accipiens; cogitare et cogitari omnino vacua et libera potest. Quando igitur eam facultatem solvit, aliquid eorum quæ post Deum sunt, cogitans, arguitur unionem quæ supra cogitationem est, rumpere, per quam quamdiu cum Deo est, tanquam supernaturalis et ipsa participatione Deus effecta, et suæ naturæ legem, tanquam immotum finem, transponit. » Et rursum: « Mens pura, per suam cum principio unionem habitum qui supra cogitationem est, induit, secundam quem varios motus et habitus ad ea quæ extra ipsius principium sunt, deponit, et soli principio adhæret, per ineffabilem requiem hujus quod supra cogitationem est, silentii effecta; quod ostendere sermo non potest neque cogitatio, sed sola per participationem experientia, eorum qui hæc supra cogitationem fruitione digni habiti sunt, cujus signum visu facile et omnibus manifestum, est omnimoda per dispositionem ad hoc præsens sæculum animæ insensibilitas et requies. » Ad id igitur mens ex anima minime cooperans, neque seipsam ad Deum movens neque suum ad se reditum efficiens, neque ad Dei cogitationem ascendens, imo vero id ex neutra parte adimplens, sed cum phantasia se conjungens, jam vario modo se habet, et a Deo longe distat.

νεὶ· κάκεινψ τῷ κάλλει περιλαμβόμενος τε καὶ ἐλαμβόμενος, καὶ αὐτῆς τῆς φύσεως λήθην λαμβάνει. » Καὶ οὕτω γοῦν καὶ τὸ κατ' εἰκόνα, καὶ καθ' ὁμοίωσιν αὐτοῦ ὁ νοῦς ἀναλαμβάνει, καὶ ἀποσώζει, νοῦς ὢν, καὶ δι' ἑαυτοῦ ἀμείβετο, τῷ βίειν νῦν, δηλαδὴ τῷ Θεῷ, ἐνοούμενος τε καὶ συγγινόμενος. Αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ ἐργασία, ἡ κατὰ κύκλον κινήσις, δηλονότι, ἡ πρὸς αὐτὸν τὸν νοῦν ἑαυτοῦ ἐπάνοδος, καὶ στροφή, καὶ ἔνωσις, καὶ ἡ δι' ἑαυτοῦ, πρὸς τὸν Θεόν, ἥτις καὶ μόνη τῷ ὄντι πέφυκεν ἀπλανής, καὶ ἀπταιστος, ὡς ἀσχετος οὖσα, καὶ ἀμεσος, καὶ ὑπὲρ νόησιν ἔνωσις, καὶ ὑπὲρ ὁρασῶν ὁρασις. Καὶ λέγει ὁ μέγας Διονύσιος· « Ψυχῆς κινήσις ἐστὶ, κυκλικὴ μὲν, ἢ εἰς ἑαυτὴν ἐλθοδος ἀπὸ τῶν ἔξω, καὶ τῶν νοερῶν αὐτῆς δυνάμεων ἢ ἐνοειδῆς συνέλιξις, ὡσπερ ἐν τικ κύκλῳ, τὸ ἀπλανὲς αὐτῇ ὁρρομένη, καὶ ἀπὸ τῶν πολλῶν τῶν ἔξωθεν αὐτῆν· ἐπιστρέφουσα, καὶ συνάγουσα πρῶτον εἰς ἑαυτὴν, εἶτα ὡς ἐνοειδῆ γενομένην, ἐνοῦσα ταῖς ἐνιαίως ἡνωμέναις δυνάμεσι, καὶ οὕτως ἐπὶ τὸ καλὸν, καὶ ἀγαθὸν χειραγωγούσα, τὸ ὑπὲρ πάντα τὰ ὄντα, καὶ ἐν καὶ ταυτὸν, καὶ ἀναρχον, καὶ ἀτελεύτητον. Ἐλικκοιῶδες δὲ ψυχὴ κινεῖται, καθ' ὅσον οἰκειῶς ἑαυτῇ τὰς θείας ἐλλάμπεται γνώσεις· οὐ νοερῶς, καὶ ἐνιαίως, ἀλλὰ λογικῶς, καὶ διεξοδικῶς, καὶ οἷον συμμικτοῖς, καὶ μεταβατικαῖς ἐνεργείαις. Τὴν κατ' εὐθεΐαν δὲ, ὅταν οὐκ εἰς ἑαυτὴν εἰσιούσα, καὶ ἐνικῆ νοερότητι κινουμένη· τοῦτο γὰρ, ὡς ἔφην, ἐστὶ τὸ κατὰ κύκλον. Ἀλλὰ πρὸς τὰ περὶ αὐτὴν περιούσια, καὶ ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, ὡσπερ ἀπὸ τινων συμμειδῶν, πεποικιλμένων καὶ πεπληθυσμένων ἐπὶ τὰς ἀπλά; καὶ ἡνωμένας ἀνάγκηται θεωρίας. » Καὶ ὁ ἅγιος Μάξιμος· « Τὴν ἀμεσον λαβὼν ἔνωσιν πρὸς τὸν Θεὸν ὁ νοῦς, τὴν τοῦ νοεῖν, καὶ νοεῖσθαι κατὰ φύσιν παντελῶς δύναμιν ἔχει σχολάζουσαν· ὅπρηνικα γοῦν ταύτην λύση, νοήσας τι τῶν μετὰ Θεόν, διεκρίθη, τεμῶν τὴν ὑπὲρ νόησιν ἔνωσιν, καθ' ἣν ἕως ἐστὶ τῷ Θεῷ συνημμένος, ὡς ὑπὲρ φύσιν, καὶ τῇ μεθέξει Θεῶς γεγενημένος, καθάπερ ὄρος ἀκίνητον, ἑαυτοῦ τὸν τῆς φύσεως μεταγίθησι νόμον. » Καὶ αὖθις· « Νοῦς καθαρὸς, τῇ περὶ τὴν αἰτίαν ἐνώσει σχέσιν ἐλαθεν ὑπὲρ νόησιν, καθ' ἣν ἀποπασσας τὴν πολυποικίλον πρὸς τὰ μετὰ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ φυσικὴν κίνησιν τε καὶ σχέσιν, μόνης ἀγνώστως ἀντέχεται, κατὰ τὴν ἀφθεγκτον λήξιν γεγενημένος, τῆς ὑπὲρ νόησιν παραμακαρίστου σιγῆς, ἣν δηλῶσαι παντελῶς οὐ δύναται λόγος, ἢ νόησις, ἀλλὰ μόνη κατὰ μέθεξιν ἢ πείρα, τῶν ἀξιοθέντων τῆς ὑπὲρ νόησιν ἀπολαύσεως, ἥς σημεῖόν ἐστιν εὐγνωστόν τε καὶ πᾶσι κατάδηλον, ἢ κατὰ διάθεσιν πρὸς τὸν αἰῶνα τοῦτον παντελῆς ἀνασθησία τῆς ψυχῆς καὶ διάστασις. » Πρὸς τοῦτο τοῖνον μὴ συνεργούμενος ὁ νοῦς παρὰ τῆς ψυχῆς, ἥτοι τὸ πρὸς Θεὸν αἰεὶ κινεῖσθαι, μήτε ἀφ' ἑαυτοῦ κατορθῶν, καὶ διενεργῶν τὸ οἰκεῖον, ἦγουν, τὸ πρὸς ἑαυτὸν ἐπανέρχεσθαι, καὶ οὕτως ἀσχετῶς εἰς τὴν περὶ Θεοῦ ἐνωσιαν ἀναβαίνειν, μᾶλλον δὲ μὴ παρ' ἐκατέρων τοῦτο καρπούμενος, ἀλλὰ τῇ φαντασίᾳ ἐνούμενος, ἦδη λοιπὸν καὶ ποικιλλεται, καὶ μακρὰν ἀπέχει τοῦ Θεοῦ.

Ἔτι περὶ καθυρᾶς προσευχῆς.

οα'. Καὶ λέγει ὁ ἅγιος Νεῖλος· Ἄγωνίζου στή-
σαι τὸν νοῦν σου κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς,
κωφὸν καὶ ἀλαλον, καὶ οὕτω δυνήσῃ προσεύεσθαι·
ἔτι· ἐγὼ τὸ ἐμὸν λέξω, ὃ καὶ νεωτέροις εἴρηκα· μα-
κάριος ἐστὶν ὁ νοῦς, ὃς κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευ-
χῆς· τελείαν ἀμορφίαν ἐκτήσατο. Ἐκαὶ ὁ ἅγιος Φιλί-
θιος· Ὁ Σπάνιον ἐστὶν εὐρεῖν, τοὺς τῷ λογικῷ ἡσυχά-
ζοντας, κάκιστων μόνων ἐστὶν, οἵτινες τὴν θεῖαν
χαρὰν καὶ παράκλησιν, διὰ τοῦδε τοῦ πράγματος ἐν
ἐαυτοῖς ἔχειν διαπαντὸς μηχανῶνται. Ἐκαὶ ὁ μέγας δὲ
Βασίλειος· Εὐχὴ καλὴ, ἡ ἐνεργῆ ἐμποιοῦσα τοῦ Θεοῦ
ἐνωσιαν τῇ ψυχῇ· καὶ τοῦτο ἐστὶ τοῦ Θεοῦ ἐνοίκησις,
τὸ διὰ τῆς μνήμης ἐνιδρυμένον ἔχειν ἐν ἐαυτῷ τὸν
Θεὸν, ὅταν μὴ φροντίζῃ γηϊνὰς τὸ συνεχὲς τῆς μνή-
μης διακόπτηται, μὴδὲ τοῖς ἀπροσδοκῆτοις πάθεσιν
ὁ νοῦς ἐκταράσσεται, ἀλλὰ πάντα ἀποφεύγων ὁ φιλό-
θεος ἐπὶ Θεὸν ἀναχωρῆ. »

Ὅτι ἄλλο ἀπάθεια νοῦς, καὶ ἕτερον προσευχὴ ἀληθής, ὃ καὶ μᾶλλον.

οβ'. Ἰστέον τοίνυν καὶ τοῦτο, ὡς, εἴπερ καὶ κατὰ
τὴν ἅγιον Μάξιμον, Ἐοὐ δύναται ὁ νοῦς ἐκ μόνης
τῆς πράξεως ἀπαθῆς γενέσθαι, ἐὰν μὴ διαδέχωνται
αὐτὸν πολλαὶ καὶ ποικίλαι θεωρεῖαι, ἀλλ' οὖν πάλιν,
κατὰ γε τὸν θειότατον Νεῖλον, ἐνεστὶ καὶ ἀπαθῆ γε-
γεννημένον, καὶ μὴ προσεύχεσθαι ἀληθῶς, ἀλλὰ ποι-
κίλλεσθαι, καὶ μακρὰν ἀπέχειν ἀπὸ Θεοῦ. Ὁ Φησὶ
γὰρ οὗτος ὁ Πατὴρ περὶ τοῦ τοιοῦτου οὕτω· Ἐάν
ὑπερ τὴν σωματικὴν θεωρεῖαι ὁ νοῦς γένηται, οὕτω
τέλειον τὸν τοῦ Θεοῦ τόπον ἐθεάσατο· δύναται γὰρ
ἐν τῇ τῶν νοημάτων εἶναι γνώσει, καὶ ποικίλλεσθαι
πρὸς αὐτήν. Ἐτι· Ὁὐχὲ ἀπαθείας τετυχηκῶς, ἥδη
καὶ προσεύχεται ἀληθῶς· δύναται γὰρ ἐν τοῖς φιλοῖς
νοήμασιν εἶναι, καὶ ἐν ταῖς ἱστορίαις αὐτῶν περι-
σπᾶσθαι, καὶ μακρὰν ἀπέχειν ἀπὸ Θεοῦ. Ἐτι· Ὁὐχ
ἂν ὅτι μὴ ἐγγρολίξῃ ὁ νοῦς ἐν τοῖς ψιλοῖς νοήμασι
τῶν πραγμάτων, ἥδη καὶ προσευχῆς κατελιπε τό-
πον· δύναται γὰρ ἐν τῇ θεωρίᾳ εἶναι τῶν πραγμά-
των, καὶ ἐν τοῖς λόγοις αὐτῶν ἀδολεσχεῖν· ἄπερ εἰ
καὶ ψιλὰ ῥήματά εἰσιν, ἀλλ' ὡς πραγμάτων ὄντα θεω-
ρεῖματα, τυποῦσι τὸν νοῦν, καὶ μακρὰν ἀπάγουσιν
ἀπὸ Θεοῦ. Ἐλεγει δὲ καὶ ὁ τῆς Κλίμακος· Ἐάν ὁ νοῦς
μεμάθηκεν ἀληθῶς εὐχεσθαι, οὕτω Κυρίῳ κυρίως
ἐνώπιον ἐνωπίῳ λαλοῦσιν, ὡς οἱ πρὸς τὸ οὖς τοῦ
βασιλέως· ἐκ δὲ τούτων καὶ τῶν τοιούτων, δύνασαι
ἀκριβῶς συνιδεῖν, τὴν τῶν ἐκατέρων πολιτειῶν δια-
φορὰν, καὶ ἀσύγκριστον σύγκρισιν, τῆς κατὰ παραδο-
χὴν, φαμέν, καὶ τῆς κατ' ἐπιβολήν. Τῆς μὲν γὰρ ἔρ-
γον, μελέται· καὶ πολλαὶ, καὶ ποικίλαι θεωρεῖαι. Τῆς
δὲ ἐργασία, ἡ ἀληθῆς προσευχῆ. Πρὸς δὲ, καὶ ὅτι
ἄλλο νοῦς ἀπάθεια, καὶ ἕτερον προσευχὴ ἀληθής. Ἐ
Ἐτι· τε ὅς ὁ ἔχων τὴν ἀληθῆ προσευχὴν κατὰ τοὺς
ἀγίους, κατὰ πάσαν ἀνάγκην καὶ τὸν νοῦν ἀπαθῆ κε-
κῆσθαι πέφυκεν, οὐ μὴν δὲ, καὶ ὁ ἔχων μόνον τὸν
νοῦν ἀπαθῆ, δεδύνηται κεκῆσθαι καὶ τὴν ἀληθῆ προσ-
ευχὴν. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως· ὁ δὲ λόγος ἐπανερχέ-
σθω πρὸς τὰ προκεείμενα. Ἐπει οὖν οὐ μόνον παρὰ τὰ

Adhuc de munda oratione.

71. Et dicit sanctus Nilus : « Enitere ut mentem
tuam orationis tempore tacitam ac silentem teneas,
et sic orare poteris. « Ego adhuc quod meum est
dicam et quod junioribus dixi : « Beata est mens
quæ tempore orandi perfecte formis vacua est. »
Et sanctus Philotheus : « Raro inveniuntur qui
ratione pacem agant ; et eorum tantum est qui
diviniam lætitiã consolationemque per id in se
habere perpetuo student. » Et Magnus Basilius :
« Oratio bona, ea est quæ efficacem Dei cogitatio-
nem in anima efformat ; et ea est Dei inhabitatio,
nempe in se Deum per inemoriã tenere, quando
nullis terrestribus cogitationibus memoriæ conti-
nuitas perrumpitur, neque obviis quibusque cupi-
ditatibus mens perturbatur, sed omnia hæc fugiens
qui Deum diligit, ad Deum accedit. »

*Quod aliud est mentis apathia, et aliud oratio vera
quæ adhuc major est.*

72. Sciendum quoque et illud ; secundum san-
ctum Maximum : « Non potest mens ex sola actione
absque cupiditate fieri ; nisi eam multæ ac variæ
cogitationes suscipiant, sed, ex divinissimo Nilo,
fieri potest ut qui cupiditatibus liber effectus est,
non vere oret, sed inconstans sit et longe a Deo
distet. « Ita enim ille Pater de illa re : « Etiam si
mens supra corporalem contemplationem ascende-
rit, nondum perfectum Dei locum contemplata est.
Potest enim in cogitationis scientia esse, et circa
eam variare. » Et adhuc : « Qui apathiam assecu-
tus est nondum vere orat ; potest enim in tenuibus
cogitatis versari, et in suis notionibus distrahi, et
a Deo longe distare. » Et adhuc : « Non eo quod
mens in tenuibus rerum cogitatis immoretur, jam
orationis locum assecuta est ; potest enim in rerum
contemplatione versari et in suis rationibus vana
esse ; quæ, etsi tenuia sint verba, sed quoniam
rerum signa sunt, mentem informant, eamque a
Deo separant. » Dicit autem et Climacius : « Quo-
rum mens didicit vere orare, ii Domino dominanter et
facie ad faciem loquuntur, tanquam ii qui ad aurem
regis verba faciunt. Ex iis autem ac talibus potes
apprime intelligere utriusque rationis differentiam
et ex comparatione dissimilitudinem, cum una sit
per acceptionem, et altera per conatum. Unius enim
opus curæ et multæ ac variæ contemplationes.
Alter us autem, vera oratio. Ad hæc, aliud est men-
tis apathia, aliud oratio vera. » Imo qui veram
orationem possidet, secundum sanctos, necessario
quoque mentem absque cupiditate habet. Qui vero
tantum mentem absque cupiditate possidet, non
semper potuit veram orationem habere. Et hæc qui-
dem ita se habent. Sed redeat sermo ad ea quæ nobis
proposita sunt. Cum non modo ea quæ diximus, sed
et ipsa bonorum ac malorum memoria, frequenter
mentem informare ac ad phantasiam ducere solcant;

de hoc etiam oportet nos pauca disserere.

τε καὶ ἐναντίων, ἐκτυποῦν ἀθρόως τὸν νοῦν καὶ πρὸς φαντασίαν ἀγειν εἰσὼέ πως, δεῖ καὶ περὶ τούτου λόγον διασημαίνει.

Adhuc de phantasiis, et de iis quæ mens efformat, et signis falsi ac veri, et quænam sunt veritatis signa.

75. Si pacem agis, solusque cum solo Deo velis conversari, ne accipias quæ sensibilia aut intelligibilia videris, sive intra te sive extra, etiamsi forma sit Christi aut angeli aut sancti, aut luminis figura menti apparens; sed remane diffidens et gravis ad illam, etsi bona sit, antequam interrogaveris, ut diximus, eos qui experti sunt: id enim utilissimum est, et Deo charissimum et acceptissimum. Semper autem mentem tuam custodi absque colore et forma et imagine et qualitate et quantitate; solis orationis vocibus adhære, et has cura et cogita, intra cordis motus, ut dicit Climacicus: « Initium quidem orationis, voces ex ipsis proœmiis per soliloquium persequentes; medium autem iis quæ dicuntur, cogitationis attentio; finis vero, raptus ad Dominum. » Et sanctus Nilus ita loquitur: « Est quidem præcipua perfectorum oratio, quidam mentis raptus, et universa ex iis quæ secundum sensus sunt, separatio, spiritu gemitibus inenarrabilibus cum Deo conversante, qui cordis dispositionem intuetur, ut librum inscriptum, explicatum, et signis silentibus suas voluntates ostendentem. Ita Paulus usque ad tertium cælum raptus est, sive in corpore, sive extra corpus fuerit, nesciens; ita Petrus, cum ascendisset in domum, ut oraret, visionem lintei vidit. Secunda autem est post primam oratio, verba pronuntiare, mente cum compunctione consequente et scientie ad quem suam flagitationem dirigat. Interrupta autem oratio et corporalibus cogitationibus dissipata ab orantis statu recessit. » In his igitur remanens alia ne accipias, donec pacem assecutus sis et expertos interrogaveris, ut dictum est. Et hæc sunt quæ annuntiaveramus, erroris signa et alia his similia sunt. Vide autem et quædam signa veritatis. Ea autem sunt veritatis optimique et vivificantis Spiritus signa, charitas, gaudium, pax, magnanimitas, bonitas, justitia, fides, dulcedo, temperantia, et cætera, ut ait divinus Apostolus, hæc omnia Spiritus sancti fructus appellans. Et dicit iterum: « Ut filii lucis ambulate. Fructus enim Spiritus, in omni bonitate et justitia et veritate; quarum contraria error possidet. » Dicit autem et quidam sapientium ab aliquo interrogatus: « Quoad securam salutis viam, dilectissime, ut dixisti, multæ sunt viæ quæ ad vitam ducunt, et multæ quæ ad mortem. Et procedens, viam habes quæ ducit ad vitam, mandatorum Christi observationem. In his mandatis omnem virtutis formam invenies; præcipue vero hæc tria: humilitatem, charitatem et misericordiam, sine quibus nemo Dominum videbit. » Et paulo post: « Hæc tria sunt invicta contra demones arma, quæ nobis largita est sancta Trinitas, humilitatem dico et charitatem et

A προεξηγμένα, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ μνήμη τῶν ἀγαθῶν πρὸς φαντασίαν ἀγειν εἰσὼέ πως, δεῖ καὶ περὶ τούτου

Ἔτι περὶ φαντασιῶν, καὶ ἐκτυπωμάτων τοῦ νοῦ καὶ τῶν τῆς πλάνης καὶ τῆς ἀληθείας σημείων· τίνα τὰ τῆς πλάνης σημεῖα.

οἱ. Ἐσυχάζων, καὶ μόνος βουλόμενος εἶνα: μετὰ μόνου τοῦ Θεοῦ, μηδέποτε παραδέξῃ εἰ τι δ' ἂν ἴδῃ αἰσθητῶν, ἢ νοερῶν, ἐσωθῆν σου, ἢ ἐξιοθεῖν, καὶ εἶδος δῶκεν Χριστοῦ, ἢ ἀγγέλου, ἢ ἀγίου μορφῆν, ἢ φωτὸς ἐκτύπωμά, φανταζόμενον τῷ νοῖ· ἀλλὰ μὲν ἀπιστῶν, καὶ βαρούμενος εἰς τούτο, καὶ ἀγαθὸν εἶη, πρὸ ἐρωτήσεως, ὡς εἰπομεν, τῶν ἐμπείρων· τούτο γὰρ ὠφελιμώτατον, καὶ Θεῷ προσφιλέστατον τε καὶ εὐαπόδεκτον. Ἔσο δὲ ἀεὶ τηρῶν σου τὸν νοῦν, ἀχροον, ἀμόρρωτον, ἀνειδον, ἀσημάτιστον, ἀποιον, ἀπρουν, B καὶ μόνῃ τῆς προσευχῆς ῥήματα προσέχων, καὶ μελετῶν, καὶ διανοοῦμενος, ἔδον τῆς καρδιακῆς κινήσεως, κατὰ τὸν τῆς Κλίμακος φάσκοντα· « Ἀρχὴ μὲν προσευχῆς, προσβολαὶ μονολογίας διωκόμεναι ἐκ προοιμίων αὐτῶν· μεσότης δὲ, τὸ ἐν τοῖς λεγομένοις καὶ μόνοις εἶναι τὴν διάνοιαν· τέλος δὲ ταύτης, ἀρπαγὴ πρὸς Κύριον. » Καὶ ὁ ἅγιος δὲ Νεῖλος οὕτω φησὶν· « Ἔστι μὲν προηγουμένη τῶν τελείων προσευχῆ, ἀρπαγὴ τις τοῦ νοῦ, καὶ τῶν κατ' αἰσθησιν ἐκτασις ὀλοσχερῆς, στεναγμοῖς ἀλαλήτοις τοῦ πνεύματος ἐτυγχάνοντος τῷ Θεῷ, τῷ βλέποντι τὴν τῆς καρδίας διάθεσιν, ἀναπτυσσομένην ὡς περὶ ἐγγράμματων βιβλίον, καὶ τύποις ἀφθόγγις τὸ ἑαυτῆς ἐμφανίζουσαν βούλημα. Οὕτως ἕως τρίτου ἤρπατῃ ὁ Παῦλος Κύρανοῦ, εἴτε ἐν σώματι ἦν, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος ἀγνοῶν· οὕτως ὁ Πέτρος ἀνεβίον ἐπὶ τὸ δῶμα τοῦ προσεύξασθαι, τὴν ὄπτασίαν τῆς ὀθόνης εἶδεν. Ἡ δευτέρα δὲ μετὰ τὴν πρώτην ἐστὶ προσευχὴ, τὸ λέγειν τὰ ῥήματα, παρακολουθοῦντος τοῦ νοῦ μετὰ καταύξεως, καὶ εἰδότης ᾧ προσάγει τὴν δέησιν. Μεσολαβομένη δὲ προσευχὴ, καὶ πεφυρμένη φροντίσι σωματικαῖς, τῆς τοῦ προσευχομένου ἀφέστηχε καταστάσεως. » Μένων τοίνυν ἐν τούτοις, τέλα μὴ παραδέχου, ἕως καιροῦ εἰρήνης παθῶν, καὶ ἐρωτήσεως, ὡς προλέλεκται, τῶν ἐμπείρων, καὶ ταῦτα μὲν ἄπερ προείπομεν, καὶ τὰ τούτοις παρμόμοια, τὰ τῆς πλάνης διὰ βραχείας σημειάντρα. Ὅρα δὲ καὶ τίνα τὰ τῆς ἀληθείας σημεῖα. Τὰ δὲ γὰρ τῆς ἀληθείας, καὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ζωοποιοῦ Πνεύματος, σημεῖα, ἀγάπη, D χάρη, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια, καὶ τὰ ἕξῃς, ὡς φησὶν ὁ θεός· Ἀπόστολος, καρποὺς ἀποκαλῶν αὐτὰ τοῦ θεοῦ Πνεύματος. Λέγει δὲ καὶ οὐθὺς· « Ὡς τέκνα φωτὸς περιπατεῖτε. » Ὁ γὰρ καρπὸς τοῦ Πνεύματος, ἐν πάσῃ ἀγαθωσίῃ, καὶ δικαιοσίῃ, καὶ ἀληθείᾳ, ὡς ἅπαν τὸ ὑναντίον ἢ πλάνῃ κέκτηται. Λέγει δὲ καὶ τις τῶν Θεοσόφων, ἐρωτηθεὶς παρὰ τινος, οὕτω· « Περὶ σωτηρίας ἀπλανῆ τρίβον, ὡς εἰρηκας, ἀγαπητὴ, πολλαὶ εἰσὶν ὁδοὶ αἱ ἀπάγουσαι εἰς τὴν ζωὴν, καὶ πολλαὶ αἱ πρὸς θάνατον. Καὶ προῖον, ἔχεις μίαν ὁδὸν ἀπάγουσαν πρὸς ζωὴν, τὴν τῶν ἐντολῶν Χριστοῦ τήρησιν· ἐπὶ ταύταις ταῖς ἐντολαῖς εὐρήσεις πῶσαν ἀρετῆς ἰδέαν· ἐξαιρέτως δὲ, τὰ τρία ταῦτα· ταπεινώσειν, ἀγάπην, καὶ εἰσὸς· τούτων χωρὶς, οὐδὲ τις ὄψε-

ται τὸν Κύριον. » Καὶ μετὰ βραχεία · « Ταῦτα τὰ τρία, ἅ
ἀκαταμάχητα ὄπλα κατὰ τοῦ διαβόλου, ἅπερ ἡ ἅγια
Τριάς ἡμῖν ἐδωρήσατο, ταπεινώσιν λέγω, ἀγάπην,
καὶ ἔλεος, εἰς ἅπερ οὐδὲ ἀντιβλέψαι δύναται πᾶς ὁ
τῶν δαιμόνων ἐσμός. Οὐκ ἔστι γὰρ παρὰ τούτοις τα-
πεινώσεως ἔχνος, οἷ γε διὰ τὴν ἔπαρσιν ἐζοφώθησαν,
καὶ πῦρ αὐτοῖς ἠτοιμάσθη αἰώνιον. Ποῦ παρὰ τού-
τοις ἀγάπη, ἢ ἔλεους σκιά, οἷ πρὸς τὸ γένος τῶν
ἀνθρώπων, ἀσπονδὸν τὴν ἔχθραν ἐκτήσαντο, καὶ δι-
ηνεκῶς πολεμεῖν οὐ παύονται; Τούτοις λοιπὸν τοῖς
ἐπιτοῖς θωρακισθῶμεν, ἅπερ ὁ περιφέρων, ἀνάλωτος
τοῖς πολέμοις καθέστηκε. » Καὶ μετ' ὀλίγα · « Ταύτην
τὴν τρίπλοκον σειρὰν, ἣν ἡ ἅγια Τριάς ἐξύφανε καὶ
συνέπλεξε, ἑρῶμεν καὶ τρία οὖσαν, καὶ ἓν. Τρία μὲν
τοῖς ὀνόμασιν, εἰ δὲ βούλει, καὶ ταῖς ὑποστάσεσιν ·
ἓν δὲ, τῆ δύναμι καὶ ἐνεργείᾳ, καὶ τῆ πρὸς Θεὸν
ἐγγύτητι, καὶ νεύσει, καὶ οἰκειότητι. » Περὶ τούτων
εἶρηκεν ὁ Δεσπότης, ὅτι « Ὁ ζυγός μου χρηστός
ἔστι, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν. » καὶ ὁ ἠγαπημέ-
νος · « Καὶ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βραβεῖαι οὐκ εἰσὶ. » Καὶ
μετὰ τινὰ · « Τοῦτο ἔνεκα ψυχῆ ἡ ἀνακραθεῖσα Θεῷ
διὰ βίου καθαρότητα, καὶ τῆς τῶν ἐντολῶν φυλακῆς,
καὶ τῶν τριῶν τούτων ὅπλων, ἅπερ εἰσὶν αὐτὸς ὁ
Θεὸς, τὸν Θεὸν αὐτὸν ἐνεδύσατο, καὶ γέγονε θέσει
Θεὸς, διὰ ταπεινώσεως, ἔλεους τε καὶ ἀγάπης, καὶ
τὴν ὕλικήν δυάδα περάσας, καὶ ὑπερανάβας τὸ τοῦ
νόμου κεφάλαιον, τὴν ἀγάπην λέγω, τῆ ὑπερουσιῶ
καὶ ζωαρχικῆ Τριάδι συνήθη, ἐντυγχάνων ἀμέσως,
φωτὶ φῶς προσλαμβάνων, καὶ εὐφραίνόμενος χαρὰν
ἀδιάδοχον καὶ αἰώνιον. » Ἄλλ' ἀπόχρη καὶ περὶ τοῦ
κων' εἰκ' δὲ ὡσπερ ἄρα περὶ τῶν τῆς πλάνης
καὶ τῆς ἀληθείας διεμνημονεύσαμεν ὡς ἀπὸ μέρους
γνωρισμάτων καὶ καρπῶν (ὄθεν καὶ ἐξ αὐτῶν, ἦτοι
τῶν καρπῶν, κατὰ τὸν θεῖον Παῦλον ἐπιγνωσόμεθά
πως τοὺς ἐνεργουμένους, οἷον πνεύματι εἰσιν), οὕτω
καὶ περὶ τῆς ἐξ ἐκατέρων παρακλήσεως, τῆς θείας, φαρμῆν, καὶ ἀληθοῦς χάριτος, καὶ τῆς ἐπιπλάστου,
καὶ ἐναντίας, χρῆσσεσι Πατρικαῖς δέον μικρὸν τι διασημᾶναι. Ἀέγει τοίνυν περὶ ταύτης οὕτως ὁ θεῖος
Διάδοχος·

Περὶ παρακλήσεως θείας, καὶ ἐπιπλάστου.

ὁδ'. « Ὅταν ὁ νοῦς ἡμῶν ἀρξῆται τῆς τοῦ ἁγίου
Πνεύματος αἰσθάνεσθαι παρακλήσεως, τότε καὶ ὁ
Σατανᾶς ἐν ἡδουφανεῖ τινι αἰσθήσει, ἐν ταῖς νυκτερι-
ναῖς ἡσυχίαις, ὅτε τις ὡσπερ εἰς ὕπνου τινὸς λεπτο-
τάτου ἐρχεται ῥοπήν, τὴν ψυχὴν παρακαλεῖ. Ἐὰν
οὖν ἐν θερμῇ λίαν μνήμῃ εὐρεθῆ κρατῶν ὁ νοῦς τὸ
ὄνομα τὸ ἅγιον τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, καὶ ὡσπερ ὄπλῳ
κέρχεται κατὰ τῆς ἀπάτης τῆ ἀγίῳ καὶ ἐνδόξῳ
ἐκείνῳ ὀνόματι, ἀναχωρεῖ μὲν ὁ πλάνος τοῦ δόλου ·
εἰς πόλεμον δὲ λοιπὸν ἐνυπόστατον ἐξάπτεται τῆς
ψυχῆς. Ὅθεν ἐπιγινώσκων ὁ νοῦς τὴν ἀπάτην ἀκρι-
βῶς τοῦ πονηροῦ, πλέον εἰς τὴν πείραν προκόπτει
τῆς διακρίσεως. » Καὶ αὖθις · « Ἡ ἀγαθὴ παράκλησις,
ἐργηγόροτος τοῦ σώματος γίνεται · ἢ καὶ εἰς ὕπνου
τινὸς μέλλοντος ἐρχεσθαι ἔμφασιν, ὅτε τις ἐν θερμῇ
μνήμῃ τοῦ Θεοῦ, τῆ αὐτοῦ ὡσπερ κεκόλληται ἀγά-
πη ἢ δὲ τῆς πλάνης, ἐξ ἐπιπλάστου τινὰ ἀεί, ὡς εἶπον,
ὕπνον ἐλθόντος τοῦ ἀγνωστοῦ, μετὰ μέτῃς μνήμης

miseri cordiam, in quæ arma ne oculos quidem
audet convertere dæmonum examen. Non est enim
apud eos humilitatis vestigium, qui quidem per
superbiam in tenebras ejecti sunt, quibusque igni
æternus paratus est. Ubi apud eos charitas, aut
miseri cordiæ umbra, qui humano generi incessans
odium fovet, et in illud pugnare non desinunt?
His igitur armis circumdemur, quæ qui induerit,
incerpugnabilis hostibus fiet. » Et paulo post : « Hunc
triplicem funem quem nobis sanctissima Trinitas
contexuit et connexuit, videmus tria esse et unum ;
tria quidem nominibus, si velis et personis ; unum
autem potentia et efficacia et ea quæ cum Deo est,
propinquitate et inclinatione et familiaritate. » De his
Dominus dixit : « Jugum meum suave est, et onus
meum leve ⁴¹. » Et discipulus quem diligebat :
« Et mandata ejus gravia non sunt ⁴². » Et paulo
post : « Ideo anima quæ cum Deo per animæ puri-
tatem miscetur, et per mandatorum observationem
hæc tria arma qua sunt ipse Deus, possidet,
Deum ipsum induit et fit quodammodo Deus, per
humilitatem nempe et charitatem et misericordiam ;
Materialem Dyadem transmeat, caputque legis, cha-
ritatem dico, transcendens, cum supersubstantiali
et vivifica Trinitate conjungitur, immediate cum
illa conversans, lumen lumini adjiciens et indesi-
nente ac æterno gaudio perfusa. » Sed de his suffi-
ciunt quæ diximus. Operæ autem pretium est ut
quemadmodum de erroris ac veritatis signis et
fructibus pauca ex parte memoravimus, (unde et ex
ipsis nempe fructibus, secundum divinum Paulum
operantes noverimus, cujus spiritus sint), ita et de
utraque excitatione de divina nempe ac vera gratia
et de falsa et contraria pauca ex Patribus dissera-
mus. Sic igitur de ea loquitur divus Diadochus.

De divina et de falsa excitatione.

74. Quando mens nostra incipit Spiritus sancti
excitationem sentire, tunc et Satanas in quodam
ameno sensu et quadam nocturna tranquillitate,
quando quis in levissimo somni inclinationem venit,
animam excitat. « Si igitur mens in ardenti minus
memoria inveniat nomen sanctum Domini Jesu
occupans, eoque sanctissimo et gloriosissimo no-
mine contra deceptionem utatur, dolo finem im-
ponit dolosus ; bello autem manifesto animam
petit. Unde dolos maligni apprime noscens, in agia
in discretionis experientia proficit. » Et rursus :
« Bona excitatio fit, vigilante corpore ; aut cum
illud in eo est ut in somni cujusdam simulationem
introeat, quando quis in ardenti Dei memoria ejus
charitati fere adunatur ; dolosa autem excitatio fit
quando, ut dixi, in levem quemdam somnum veniit
certator cum media Dei memoria. Altera quidem,
tanquam ex Deo orta, manifeste animas eorum qui

⁴¹ Matth. xi, 30. ⁴² I Joan. v, 3.

pie pugnant, in multa animæ perfusione, ad Dei amorem vult invitare. Altera vero, quoniam quodam deceptionis vento animam eradicare solet, per corporis somnium sanæ mentis sensum decipere aggreditur, quando præsertim circa Dei memoriam se mollior habet. Si igitur inveniat mens, ut dixi, Domini nostri Jesu Christi semper memor, dissipat ventum illum inimici suave flantem, gaudensque ad bellum contra eum movetur, tanquam altera arma post gratiam habens, nempe experientie glorificationem. » Et rursum: « Si certo quodam et imaginationibus carenti motu ad Dei amorem mens excitetur, corpus et ipsum quodammodo attrahens in hujus charitatis ineffabilis profundum, vigilante corpore, aut, eo quo dixi modo, in somnum intrante, divina gratia productum, nihil aliud cogitans nisi solum illud ad quod movetur, sciendum est sancti Spiritus adesse virtutem. Tota enim hac ineffabili dulcedine perfusa, nihil aliud cogitare potest, postquam remisso nunquam gaudio letatur. Si vero ambiguum aut sordidam quamdam cogitationem mens in operando concipiat, etiamsi contra malignum sancto utatur nomine, non autem potius ad Dei amorem putandum est eam excitationem decipientis esse, cum lætitiæ simulatione. Illa autem lætitia, tota qualitate et ordine carens, inimici est animam stuprare volentis. Cum enim videt mentem ipsum sensisse et hac experientia gloriari, tunc quibusdam excitationibus, boni speciem gerentibus, ut dixi, animam invitat, ut, dum ea hac gloriatione et molli suavitate effertur, eam maligni immistio lateat. Ex hoc igitur Spiritus veritatis et Spiritum erroris cognoscemus. Impossibile est tamen divini bonitatem sensibiliter gustare aliquem, aut dæmonium malitiam sensibiliter experiri, nisi is sibi ipsi persuadeat, gratiam quidem in profunda mente residere, malos autem spiritus in cordis partibus habitare, quod nunquam apud homines credi dæmones volunt, ne mens, id apprimè sciens, Dei memoriam contra eos arma sumat. Habes jam de hoc quod sufficit, et contentus esse debes. Non enim ultra Gadira transendum; et mel inveniens, paululum comede, ne satiatus illud evomas.

De divina lætitia, quæ ex corde emanat.

75. Ino vero opportunius et aptius est dicere: « Quis mellis dulcedinem annuntiabit, iis qui illud nondum gustavere et multo magis divinam illam lætitiā gaudiumque supernaturale et vivificum quod ex mundo corde et vera oratione manat et saturit? Ut dicit Deus et homo Jesus: « Qui biberit ex aqua quam ego ei dabo, non sitiet in æternum, sed aqua quam ego ei dabo, fiet in eo

Α του Θεου. Ἡ μὲν γὰρ ὡς ἐκ Θεοῦ ὄψα, φανερώς τὰς ψυχὰς τῶν τῆς εὐσεβείας ἀγωνιστῶν, ἐν ἐκχύσει πολλῇ τῆς ψυχῆς, παρακαλεῖν πρὸς τὴν ἀγάπην θέλει αὐτοῦ. Ἡ δὲ, ἐπειδὴ ἐν ἀνέμῳ τιμὴ πλάνης ῥιπίζειν τὴν ψυχὴν εἴθε, κλέπτειν διὰ τοῦ ὕπνου τοῦ σώματος τὴν πείραν τῆς αἰσθήσεως τοῦ ὑγιαίνοντος νοῦ ἐπιχειρεῖ, ὅτε μάλιστα περὶ τὴν μνήμην τοῦ Θεοῦ χλιερῶς ἔχει. Ἐὰν οὖν εὐρεθῆ ὁ νοῦς, ὡς εἶπον, μεμνημένος προσεχῶς τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, σκορπίζει μὲν τὴν αὔραν ἐκείνην τὴν ἠδουφανῆ τοῦ ἐχθροῦ, χαίρων δὲ εἰς τὸν κατ' αὐτοῦ κινεῖται πόλεμον, ὡς ὄπιον ἔχων δευτέρον λοιπὸν δεξιὸν μετὰ τὴν χεῖριν, τὸ ἐκ τῆς πείρας καύχημα. » Καὶ πάλιν: « Ἐὰν ἀναμφιδόλῳ καὶ ἀφαντάστῳ κινήσει ἡ ψυχὴ πρὸς τὴν ἀγάπην ἐξάπτηται τοῦ Θεοῦ, ἔλκουσα ὡς περ καὶ τὸ σῶμα εἰς τὸ βάθος τῆς ἀγάπης ἐκείνης τῆς ἀρῆτου, ἐγρηγοροῦντος, ἢ, ᾧ εἰρηκα τρώπη, εἰς ὕπνον ἐρχομένου τοῦ ὑπὸ τῆς ἁγίας χάριτος ἐνεργουμένου, μηδὲν ἄλλο τότε ὄλις ἐννοῦσα, ἢ τοῦτο μόνον εἰς ὅπερ κινεῖται, εἰδέναι δεῖ τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἶναι τὴν ἐνέργειαν ἠδουμένην γὰρ ὅλη ὑπ' ἐκείνης τῆς ἀφράτου γλυκύτητος, οὐδὲν ἕτερον δύναται τότε ἐννοεῖν, ἐπειδὴ ἀνευδότῳ τότε εὐφραίνεται χαρᾷ. Ἐὰν δὲ ἀμφιβολίαν ὄλις, ἢ ῥυπαρὰν τινα ἐννοεῖν ὁ νοῦς ἐν τῷ ἐνεργεῖσθαι συλλάβῃ, εἰ καὶ τῷ ἁγίῳ κέχρηται ὀνόματι πρὸς ἀμυναν τοῦ κακοῦ, καὶ οὐχὶ μᾶλλον πρὸς ἀγάπην μόνον τοῦ Θεοῦ, δεῖ νοεῖν, ὅτι ἐκ τοῦ ἀπατεῶνός ἐστιν ἐκείνη ἡ παράκλησις, χαρᾷς ἐμψάσει. Ἡ δὲ χαρὰ ἐκείνη, ἀποιός ἐστι καὶ ἀδιάθετος ὄλη, θέλοντος μοιχεύεσθαι τοῦ ἐχθροῦ τὴν ψυχὴν. Ὅταν γὰρ ἴδῃ τὸν νοῦν ἐπὶ πείρα τῆς αὐτοῦ αἰσθήσεως ἀκριβῶς καυχώμενον, τότε παρακλήσει τισιν, ὡς ἔφην, χρηστοφανέσι προσκαλεῖται τὴν ψυχὴν, ἵνα διαφορουμένης αὐτῆς ὑπὸ τῆς χαύνης ἐκείνης καὶ καθύγου ἠδύτητος, ἀγνώριστος αὐτῇ γένηται ἡ μίξις τοῦ δολίου. Ἐκ τούτου οὖν γνωσόμεθα τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς πλάνης. Ἀδύνατον μέντοι, ἢ τῆς θείας χρηστότητος ἐν αἰσθήσει γεύσασθαι τινα, ἢ τῆς τῶν δαιμόνων πικρίας αἰσθητῶς πειρασθῆναι, εἰ μὴ τις ἑαυτὸν πληροφορήσει, τὴν μὲν χάριν, εἰς τὸ βάθος τοῦ νοῦ κατεσκηνωκέει, τὰ δὲ πονηρὰ πνεύματα, περὶ τὰ μέλη τῆς καρδίας ἐνδιατρίθειν, ὅπερ οὐδὲ ποτε θέλουσι παρὰ ἀνθρώποις πιστευθῆναι οἱ δαίμονες, ἵνα μὴ ὁ νοῦς τοῦτο εἰδῶς ἀκριβῶς, τὴν μνήμην τοῦ Θεοῦ κατ' αὐτῶν ὀπλίσηται. Ἐχεις ἤδη καὶ περὶ τούτου τὸ ἱκανὸν, καὶ ἀρκέσθητι: τὸ γὰρ πέρα Γαδειρων, οὐ περατὸν, καὶ, μέλι εὐρών, ὀλίγον φάγε, ἵνα μὴ ἐμπλησθῆς, ἐμέσης αὐτό. »

Περὶ ἠδονῆς θείας, τῆς ἐκ τῆς καρδίας παρακαλομένης.

os'. Μᾶλλον δὲ εὐκαιρον οἰκειοτέρως εἰπεῖν· Τίς ἀναγγελεῖ γλυκύτητα μέλιτος, τοῖς μήπω γευσάμενοις; καὶ πολλῶ πλείον ἀσυγκρίτως, ἠδονὴν θεῖαν καὶ εὐφροσύνην ὑπερφυᾶ καὶ ζωήρρυτον, τὴν ἐκ τῆς καρδιακῆς καθαρᾶς, καὶ ἀληθοῦς προσευχῆς πηγαζομένην, καὶ ἀλλομένην ἀεὶ δλυτα; ὡς φησιν ὁ θεάνθρωπος Ἰησοῦς: « Ὅς ἂν πίη ἐκ τοῦ ὕδατος, οὐ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα· ἀλλὰ τὸ

ὑδαρ ὃ δώσω αὐτῷ, γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγή ὑδατος· ἅλλομένον εἰς ζωὴν αἰώνιον. » Καὶ αὖθις· « Ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με, καὶ πινέτω. — « Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, καθὼς εἶπεν ἡ Γραφή, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ βρεύουσιν, ὑδατος ζωῆς. Τοῦτο δὲ εἶπε περὶ τοῦ Πνεύματος, » λέγει ὁ Ἐπιστήθιος, « ὃ ἐμεῖλλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες· εἰς αὐτόν· » καὶ ὁ μέγας Παῦλος· « Ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν, κρᾶζον· Ἄββα ὁ Πατήρ. »

fons aquæ salientis in vitam æternam ⁴³. » Et rursum : « Si quis sitit, veniat ad me et bibat ⁴⁴. » Qui credit in me, ut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Hoc autem dixit de Spiritu ⁴⁵. » Dicit sanctus Joannes : « Quod debebant accipere credentes in eum ⁴⁶. » Et magnus Paulus : « Misit Deus Spiritum Filii sui in corda nostra clamantem : Abba, Pater ⁴⁷. »

Ἔστι ἡ πνευματικὴ αὐτῆ ἡδονῆ, καὶ πολὺσημῶς ἐστι, καὶ ἀνώδυμος.

ος. Ἦτις ἡδονὴ πνευματικὴ ὑπερφυῆς καὶ ζωήβρυτος, καὶ ἐνυπόστατος Ἐλλαμψίς· ὑπὲρ φωτός τε γνόφος, καὶ κάλλος ἀμήχανον, καὶ ὀρεκτῶν τὸ ἀκρότατον, ἐποψία τε καὶ θεοπτία, καὶ θέωσις προσείρηται μυστικῶς, ἀνέκφραστος μένουσα καὶ μετὰ τὸ φρασεῖσθαι ὀπισοθήποτε, καὶ ἀγνωστος μετὰ τὸ γνωσθῆναι, καὶ μετὰ τὸ διανοηθῆναι ἀνεπινόητος. Καὶ λέγει ὁ μέγας Διονύσιος· « Κατὰ τοῦτον ἡμεῖς γενέσθαι· τὸν ὑπέρφωτον εὐχόμεθα γνόφον, καὶ δι' ἀβλεψίας, καὶ ἀγνωσίας, ἰδεῖν καὶ γινῶναι, τὸν ὑπὲρ θεῶν καὶ γινῶσιν, αὐτὸ τὸ μὴ ἰδεῖν, μὴδὲ γινῶναι· τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ ὄντως ἰδεῖν καὶ γινῶναι, καὶ τὸν ὑπερούσιον ὑπερουσίως ὑμῆσαι, διὰ τῆς πάντων τῶν ὄντων ἀφαιρέσεως. » Ἔτι· « Ὁ θεὸς γνόφος ἐστὶ, τὸ ἀπρόσιτον φῶς, ἐν ᾧ κατοικεῖν ὁ Θεὸς λέγεται, καὶ ἀοράτω γὰρ ὄντι, διὰ τὴν ὑπερέχουσαν φανότητα, καὶ ἀπροσίτω τῷ αὐτῷ, δι' ὑπερβολὴν ὑπερουσίου φωτοχυσίας. Ἐν τούτῳ γίνεται πᾶς, ὃ θεὸν γινῶναι, καὶ ἰδεῖν ἀξιοῦμενος· αὐτῷ τῷ μὴ ὄρᾶν μὴδὲ γινώσκειν, ἀληθῶς, ἐν τῷ ὑπέρδρασιν, καὶ γινῶσιν γινόμενος· τοῦτο αὐτὸ γινώσκων, ὅτι μετὰ πάντα ἐστὶ τὰ ἀσθητὰ καὶ τὰ νοητὰ. » Καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· « Ἀρβήτοι παντελῶς, καὶ ἀνεκδιήγητοι τοῦ θεοῦ κάλλους αἱ ἀστραπαῖ· οὐ παρίσθησι λόγος, οὐ δέχεται ἀκοή, κἂν ἐωσφόρου αὐγὰς εἴπησ, κἂν σελήνης φαιδρότητα, κἂν ἡλίου φῶς, πάντα ἄτιμα πρός εἰκασίαν τῆς δόξης, καὶ πλεον ἀπολείπομενα πρός τὴν τοῦ ἀληθινοῦ φωτός σύγκρισιν, ἢ ὅσον βαθεῖα νύξ, καὶ συγνή σκοτομήνη, μεσημβρίας καθαρωτάτης. Τοῦτο τὸ κάλλος, σαρκίνοις μὲν ὀφθαλμοῖς ἀθεώρητον, ψυχῇ δὲ μόνῃ καὶ διανοίᾳ καταληπτόν. Καὶ εἰ ποῦ τινος περιέλαμψε τῶν ἀγίων, ἀπόρητον τοῦ πάθου τὸ κέντρον αὐτοῖς ἐγκατέλειπεν, οἱ ἄλυστοις πρός τὴν ἐνταῦθα ζωὴν, ἔλεγον· Οἴμοι ! ὅτι ἡ παροιμία μου ἐμακρύνθη, καὶ ἐδίψησεν ἡ ψυχὴ μου πρός τὸν θεὸν τὸν ἰσχυρὸν τὸν ζῶντα· πότε ἤξω, καὶ ὀφθήσομαι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ μου ; Καὶ τὸ, Ἄναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι, πολλῷ μᾶλλον κρείσσον. Καὶ, Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, Δέσποτα, κατὰ τὸ βῆμά σου ἐν εἰρήνῃ· ὡς δεσμοκτήριον τὴν ἐνταῦθα ἡγούμενοι ζωὴν· οἷ γε διὰ τὸ ἀχορέστως ἔχειν τῆς θεωρίας τοῦ θεοῦ κάλλους, εὐχὴν ἐποιοῦντο, πάσῃ τῇ αἰωνίῳ ζωῇ, συμπαρακτείνεσθαι τὴν θεωρίαν τῆς λαμπρότητος τοῦ Κυρίου. » Καὶ ὁ Θεολόγος· « Οὐδ' ὀφθός, ἐντολῶν τήρησις,

Quod spiritualis hæc lætitia et multa signa habet et nomen non habet.

76. Hæc spiritualis lætitia supernaturalis et vivifica et substantialis est splendor ; tenebræ quæ supra lumen sunt, et pulchritudo inexplicabilis, et desiderabilium maximum, inspectio, et Dei visio, et deificatio mystice appellatur ; sed remanet non nominata, postquam nominata est, et ignota, postquam cognita est, et non cogitata, postquam cogitata est. Et dicit magnus Dionysius : « Ad illas nos pervenire tenebras optamus, quæ supra lumen sunt ; et per obscuritatem illam et ignorantiam videre et noscere eum qui supra visionem cognitionemque est, sic nempe videre et noscere ipsum non visibile et non noscibile. Id enim est vere videre et scire, et supersubstantialiter supersubstantialiter celebrare, per omnium creaturarum ablationem. » Et adhuc : « Divinæ tenebræ sunt lumen inaccessible, in quo habitare Deus dicitur ; et invisibile, propter ipsius eminentem splendorem ; inaccessible vero, propter supersubstantialis effusionis excessum. In hoc lumine totus est qui Deum noscere et videre meritus est ; ipso non videre neque noscere, in id quod supra visionem est ac substantiam translatus ; id ipsum sciens, quod est supra omnia sensibilia et intelligibilia. » Et magnus Basilius : « Ineffabiles omnino et inenarrabiles divinæ pulchritudinis radii. Non eos attingit sermo, non aures audire possunt, etiamsi luciferi splendorem dicas et lunæ claritatem. Omnia vilia præ hac gloria, et magis distant a vero illo lumine, quam quantum profunda et illunis nox a purissimo meridie. Illa pulchritudo, carnis quidem oculis invisibilis est, animæ autem soli ac cogitationi comprehensibilis. Et si quando aliquibus sanctis effulsit, intolerandum desiderii aculeum in ipsis reliquit, qui ad futuram vitam præ gaudio exsultantes, dicebant : « Heu mihi ! quia incolatus meus prolongatus est ⁴⁸ ; » Et : « Sitivit anima mea ad Deum fortem, vivum ; quando veniam et apparebo ante faciem Dei mei ⁴⁹ ? » Et adhuc : « Dissolvi et esse cum Christo, multo melius. » Et : « Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace ⁵⁰ ; » tanquam carcerem hanc vitam habentes ; qui quidem, cum divinæ pulchritudinis contemplatione satiari nequirent, cupiebant ut per

⁴³ Joan. iv, 13. ⁴⁴ Joan. vii, 37. ⁴⁵ Ibid. 38. ⁴⁶ I Joan. v, 5. ⁴⁷ Rom. viii, 15. ⁴⁸ Psal. cxxix, 5. ⁴⁹ Psal. lxi, 3. ⁵⁰ Luc. ii, 29.

vitam æternam prolongaretur sibi gloriæ Domini A contemplatio. » Et Theologus : « Cujus timor, mandatorum observatio est, carnis mundatio, quæ tanquam nubes animam circumdat, neque sinit eam divinos radios videre ; cujus inundatio, illuminatio est, illuminatio autem, desiderii adimpletio, iis qui maxima aut maximum aut supra magna desiderant. » Et divus Gregorius Nyssenus : « Si evacuaveris, per vitæ curam, eformatas in corde tuo sordes, effulgebit tibi divina pulchritudo, tanquam in ferro fieri solet. Cum enim per cotem rubigine nudatum est quod prius atrum erat, radios quosdam a se ad solem et fulgores nitens emittit ; sic et homo interior, quem eor nominat Dominus ; postquam abstersus erit æruginosis sordibus quæ per malignum mucorem ipsius pulchritudini adhæserunt, rursus similitudinem cum archetypo suscipiet, et bonuserit ; bonum est enim quod bonum sequitur. » Et sanctus Nilus : « Beatus qui ignorantiam suscipit, eam quæ ab oratione inseparabilis est. » Et Climax : Abyssus quidem doloris consolationem vidit, purgatio cordis suscepit splendorem, splendor ineffabilis est virtus, quam invisibiliter videmus, et ignote cogitamus. Ideoque et ter beati, qui, ut prisca illa Maria, optimam illam partem et vivendi rationem elegerunt, spirituales et quæ non potest auferri, et tali hæreditate divina digni habitus sunt, ita ut cum multa voluptate exstatica ipsis cum divino Paulo liceat inspirari et clamare Apparuit gratia et benignitas Salvatoris nostri Dei, non ex operibus justitiæ, sed secundum suam misericordiam salvavit nos per lavacrum regenerationis et renovationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abunde per Jesum Christum Salvatorem nostrum, ut justificati gratia ipsius, hæredes simus secundum spem vitæ æternæ. » Et rursus : Qui unxit nos et signavit nos, et dedit nobis pignus Spiritus in cordibus nostris. » Et : « Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus ; ut sit excellentia virtutis Dei, et non ex nobis. » Atque ita quidem illi ; quod utinam nobis fiat per eorum ad Dominum ardentes orationes, ex parte, ut illis contigit, agere misericordia et gratia !

Quod necessario oportet miti corde esse eum qui omnino pacem agere studet.

77. Illud autem oportet te, o filii, præ omnibus et cum omnibus scire, nempe quod qui sagittam vult emittere, non absque signis eam emittit, ita et qui pacem vult agere, miti corde esse debet, et hoc signum sibi habere. Et dicit sanctus Isidorus : Ad virtutem non sufficit exerceri, sed oportet et in exercitio moderatum esse. Si enim mansuetudinis certamen aggredientes, turbata opinione pugnamus, nihil aliud est quam velle quidem salutem obtinere, et non velle ea quæ ad ipsam ducunt. » Et ante illum divinus David : « Diriget mites in judicio ; ducit

οὐ δὲ ἐντολῶν τήρησις, σαρκὸς καθαρίσις, τοῦ ἐπιπροσθούντος τῇ ψυχῇ νέφους, καὶ οὐκ ἔωντος καθαρῶς ἰδεῖν τὴν θεῖαν ἀκτίνα, οὗ δὲ καθαρῶσις, ἔλλαμψις, ἔλλαμψις δὲ, πόθος πλήρωσις, τοῖς τῶν μεγίστων, ἢ τοῦ μεγίστου, ἢ ὑπὲρ τὸ μέγα ἐφιμεμένοις. » Καὶ ὁ Νύσσης θεῖος Γρηγόριος · « Εἰ ἀποκλύσειας δι' ἐπιμελείας βίου, τὸν ἐπιπλασθέντα τῇ καρδίᾳ σου ῥῦπον, ἀναλάμψει σοι τὸ θεοειδὲς κάλλος, ὡσπερ ἐπὶ τοῦ σιδήρου γίνεσθαι πέφυκεν. Ὅταν γὰρ δι' ἀκόντης τοῦ τοῦ γυμνωθεῖο δὲ πρὸ ὀλίγου μέλας, αὐγὰς τινὰς ἀφ' ἑαυτοῦ πρὸς τὸν ἥλιον στίλβων καὶ λαμπυρόνας ἐκδίδωσιν· οὕτω καὶ ὁ ἔνδοξος ἄνθρωπος, ὃν καρδίαν ὀνομάζει ὁ Κύριος · ἐπειδὴν ἀποξύσῃται τὸν ἰώδη ῥῦπον, τὸν διὰ τοῦ πονηροῦ εὐρώτος ἐπαυθῆσαντα τῇ μορφῇ, πάλιν ἀναλήψεται τὴν πρὸς τὸ ἀρχέτυπον ὁμοίωτα, καὶ ἀγαθὸς ἔσται, τῷ γὰρ ἀγαθῷ, ὁμοιον ἀγαθὸν πάντως ἐπακολουθεῖ. » Καὶ ὁ ἅγιος Νεῖλος · « Μικχάριος ὁ καταλαβὼν τὴν ἀγνοίαν, τὴν τῆς προσηυχῆς ἀχώριστον. » Καὶ ὁ τῆς Κλίμακος · « Ἄβυσσος μὲν πένθους, παράκλησιν ἐθεάσατο, καθαρότης δὲ καρδίας, ἐδέξατο ἔλλαμψιν, ἔλλαμψις· ἐστὶν ἔρρητος ἐνέργεια, ἔρωμένη ἀσράτως, καὶ νοουμένη ἀγνώστως. Διὰ τοι τοῦτο καὶ τρισόβιοι, οἱ κατὰ τὴν πάλαι Μιρριαν, τὴν ἀγαθὴν ταύτην μερίδα καὶ πολιτείαν ἐξελέξαμενοι, τὴν πνευματικὴν καὶ ἀναφαίρετον, καὶ τοιαύτης εὐκλιτίας θεοσεκίλλου ἡξιώμενοι, ὥστε μετὰ πολλοῦ, καὶ ἐκστατικοῦ τοῦ γάνους, σὺν τῷ θεῷ Παύλῳ ἐξείναι αὐτοῖς ἀναφανδὸν ἐνθουσιᾶν ἄμα, καὶ βῶξιν τὸ, Ὅ·ε ἡ χρηστότης καὶ ἡ φιλανθρωπία ἐπεπαύθη τοῦ Σωτῆρος· ἡμῶν θεοῦ, οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ, ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτοῦ ἔλεον, ἔσωσεν ἡμᾶς διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, καὶ ἀνακαινώσεως Πνεύματος ἁγίου· οὐ ἐξέχεεν ἐφ' ἡμᾶς πλουσίως διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, ἵνα δικαιωθέντες τῇ ἐκείνου χάριτι, κληρονομοῖμι γενώμεθα κατ' ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίου καὶ πάλιν· Χριστὸς ἡμᾶς καὶ σφραγισάμενος, καὶ δούς τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος, εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν· καὶ, « Ἐχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον, ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν· ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ἡ τοῦ θεοῦ, καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν. » Κἀκεῖνοι μὲν, οὕτω· γένοιτο δὲ καὶ ἡμῖν, ταῖς ἐκείνων πρὸς Κύριον θεοπεθέσι λιταῖς, ἀπὸ μέρους κατ' ἐκείνους χρηματίσαι· ἐλπίει, καὶ χάριτι.

Ἐτι δεῖ κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην, πρῶτον εἶναι τὴν καρδίαν, τὸν βουλόμενον ἡκριβωμένως ἡσυχάσαι.

οἷ. Σε δὲ, ὦ τέκνον, τοῦτο νῦν κατὰ καιρὸν πρὸς τῶν ἄλλων, καὶ μετὰ τῶν ἄλλων δεῖ μαθεῖν, ὅτι ὡσπερ ὁ τοξοῦσιν μαθεῖν καλῶς ἐθέλων, οὐκ ἀνευ σημείων τὸ τόξον τείνει, οὕτως ὁ ἡσυχάσαι βουλόμενος μαθεῖν, τὸ ἀεὶ πρῶτον εἶναι τὴν καρδίαν, ὡς σημεῖον ἔχέτω. Καὶ λέγει ὁ ἅγιος Ἰσίδωρος· « Οὐκ ἀρκεῖ πρὸς ἀρετὴν, τὸ ἀσχεῖν, ἀλλὰ χρὴ καὶ μετριάζειν πρὸς τὸ ἀσχεῖν. Εἰ γὰρ ἀγῶνα πραότητος μετερχόμενοι, γνώμη τοῦτον ταραχίδει ἐγκλίπομεν, οὐδὲν ἕτερον ἐστίν, ἢ θέλει μὲν σωτηρίας τυχεῖν, μὴ θέλει δὲ ποιεῖν τὰ πρὸς αὐτὴν συμβαλλόμενα. »

Και πρό γε τούτου, ὁ Θεότατος Δαβίδ· « Ὁδηγήσει πρᾶξις ἐν κρίσει· διδάξει πρᾶξις ὁδοὺς αὐτοῦ. » Καὶ ὁ Σειράχ· « Τοῖς πρᾶξιν ἀποκαλύπτονται τὰ μυστήρια. » Καὶ ὁ γλυκύτατος δὲ Ἰησοῦς· « Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶξις εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. » Καὶ· « Ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν πρῶτον καὶ ἡσύχιον, καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους; » Καὶ· « Μακάριοι οἱ πρᾶξις, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν· » ἦτοι τὴν καρδίαν, καρποφοροῦσαν τῇ χάριτι, ἐν τριάκοντα, καὶ ἐξήκοντα, καὶ ἑκατόν. Κατὰ τὴν τάξιν, ἀρχαρίων, μέσων καὶ τελείων· μηδέ ποτε ἐν μηδενὶ ταράττων, ἢ ταραττόμενος, εἰ μὴ πῶ περὶ εὐσεβείας ὁ λόγος.

Ὅπως ἂν κατορθωθῆ ἡμῶν ἡ πράξις, καὶ περὶ τοῦ τῆς ψυχῆς τριμεροῦς θυμικοῦ, ἐπιθυμητικοῦ, καὶ λογιστικοῦ.

οἱ. Τοῦτο δὲ εὐκόλως ἂν κατορθώσαις, πάντα ἐκκλίνων ἄμα, καὶ πρὸς ἀγάπην τὴν ψυχὴν κινῶν, τὰ πλεῖστά τε σιωπῶν, ἐμμέτρως τε σιτούμενος, καὶ ἀεὶ προσευχόμενος, ὡς εἰρηταί τοῖς Πατράσιν· « Ὅτι τὸ θυμικὸν τῆς ψυχῆς, ἀγάπη χαλίνωσον· καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν αὐτῆς ἐγκρατεῖα μάρανον· καὶ τὸ λογιστικὸν αὐτῆς τῇ προσευχῇ πτέρωσον· καὶ τὸ φῶς τοῦ νοῦ οὐκ ἀμαυροῦται ποτε. » Καὶ, « Θυμοῦ μὲν χαλινός, ἢ εὐκαιρὸς σιωπῆ· λόγου δὲ ἐπιθυμίας, ἢ ἐμμετροῦ ἐδωδῆ· δυσκαθέκτου δὲ λογισμοῦ, ἢ μονολόγιστος προσευχῆ. » Καὶ αὖθις· « Τρεῖς εἰσιν ἀρεταί, αἵτινες χορηγοῦσι φῶς τῷ νῷ διαπαντός· τὸ μὴ εἰδέναι πονηρίαν ἀνθρώπου τινός· τὸ ὑποφέρειν τὰ ἐπερχόμενα ἀταράχως· καὶ τὸ ἀγαθοποιῆσαι τοὺς κακοποιούντας. Αἱ τρεῖς αὗται ἀρεταὶ γεννώσιν ἄλλας τρεῖς ἀρετὰς μετίζονα· αὐτῶν· τὸ μὴ εἰδέναι πονηρίαν ἀνθρώπου γεννᾷ τὴν ἀγάπην· καὶ τὸ ἐπινεγκεῖν τὰ ἐπερχόμενα ἀταράχως γεννᾷ τὴν πραότητα καὶ τὸ ἀγαθοποιῆσαι τοὺς κακοποιούντας κτᾶται τὴν εἰρήνην. » Καὶ πάλιν· « Τρεῖς εἰσιν ἠθικαὶ καταστάσεις, γενικώτεραι ἐν τοῖς μοναχοῖς· καὶ πρώτη μὲν ἐστὶ τὸ μηδὲν ἀμαρτάνειν κατ' ἐνέργειαν· δευτέρα δὲ, τὸ μὴ ἐγχνονίζεσθαι ἐν τῇ ψυχῇ τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμούς· καὶ τρίτη, τὸ τὰς μορφὰς τῶν γυναικῶν, καὶ τῶν λυπησάντων, ἀπαθῶς θεωρεῖν κατὰ διάνοιαν. »

Ὅτι ταχέως δεῖ μετανοεῖν ἐν ταῖς κατὰ σύμβασιν ἐκτροπαίς, καὶ οὕτως εἰς τὸ ἐξῆς σοφῶς ἀσφαλιζεσθαι.

οἱ. Εἰ δὲ τι συμβῆ πῶτε διαταραχθῆναι σε, ἢ ἐν τινι ὀλισθησῆσαι συμπτώματι, καὶ τοῦ προσέχοντος διαμαρτεῖν, εὐθέως δεῖ διαλλάττεσθαι πρὸς τὸν λειυπηκότα, ἢ καὶ λυπηθέντα· καὶ μετανοεῖν ἐκ ψυχῆς· πενθεῖν τε καὶ δακρύσειν, καὶ ἑαυτοῦ καταμέμψεσθαι· καὶ οὕτως εἰς τὸ ἐξῆς προσέχειν, καὶ ἀσφαλιζεσθαι πᾶνω σοφῶς, ὡς διδάσκει ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ὅτι· « Ἐὰν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἔκει μνησθῆς ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, ἄφες ἔκει τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὑπάγε πρῶτον διαλλάγηθαι τῷ ἀδελφῷ σου· καὶ τότε ἔλθων, πρότερον τὸ δῶρόν σου. »

ἢ Psal. xxiv, 9. ἢ Eccli. xxi, 27. ἢ Matth. xi, 29. ἢ Isa. lxvi, 2. ἢ Matth. v, 4. ἢ Matth. v, 23, 24.

mites vias suas⁵¹. » Et filius Sirach : « Mansuetis revelantur mysteria⁵². » Et dulcissimus Jesus : « Discite a me quia mitis-sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris⁵³. » Et : « Ad quem respiciam, nisi ad mansuetum et pacificum et metuentem sermones meos⁵⁴? » Et : « Beati mites, quoniam ipsi hæreditabunt terram⁵⁵. » Cor scilicet quod gratia fructus afferet, ita ut granum unum triginta alia aut sexaginta, aut centum reddat, pro ordine incipientium, mediolorum et perfectorum. Non enim vir ille turbabit, neque turbabitur, si nondum sit de pietate sermo. »

Quomodo perficitur in nobis mansuetudo et de triplici anima : iracunda, appetitiva et rationabili.

78. Id autem consequeris, ab omnibus animam tuam avertens et ad charitatem dirigens, plerumque vero silens, mediocriterque cibo utens et semper orans, ut a Patribus dictum est : « Iracundiam animæ frenans et ejus appetitum temperantia macerans, ejus rationi alas aptes. Et mentis lumen nunquam hebetabitur. » Et : « Iræ quidem frenum est opportunum silentium ; irrationabilis autem appetitus, moderatus cibus ; ratiocinii vero fere cobibitu difficilis, soliloqua oratio. » Et rursus : « Tres sunt virtutes quæ menti lumen subministrant perpetuo : Nullius hominis malitiam scire sine turba quæ accidit, sustinere ; et bonum facere iis, qui faciunt malum. Tres illæ virtutes tres alias gignunt seipsis majores : malitiam hominis nescire gignit charitatem ; sine turba accidentia sustinere generat mansuetudinem, et bonum facere malum facientibus pacem præbet. » Et rursus : « Tres sunt morales status monachis generales ; primus quidem non errare secundum virtutem ; secundus, non in anima servare affectu commotas cogitationes ; et tertius, mulierum formas et eorum quæ contrastant, absque affectu per cogitationem intueri. »

Quod oportet cito pœnitere in iis quæ accidunt distractionibus, et ita se in futurum sapienter confirmare.

79. Quod si accidat te aliquando conturbari aut in aliquem casum circumagi, et a bono deflectere, cito oportet te reconciliari cum eo qui te afflixit aut quem afflixisti ; et converti ex tota anima ; dolere et lacrymare et teipsum vituperare ; atque ita tibi in futurum providere teque confirmare omnino sapienter, ut docet Dominus Jesus : « Si offensus frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, et vade, prius reconciliare fratri tuo, et tunc veniens offer munus tuum⁵⁶. » Et apostolus Paulus : « Omnis amaritudo et ira est

a. rogantia et clamor, et blasphemia rejiciantur a vobis, cum omni malitia. Estote in invicem boni et misericordes; gratis invicem largientes, quemadmodum gratis Deus nobis in Christo largitus est⁸⁷. » Et : « Irascimini, et nolite peccare⁸⁸. » Et : « Sol non occidat super iracundiam vestram⁸⁹. » Et : « Nolite vos vindicare, charissimi; sed date locum iræ⁹⁰. » Et : « Noli vinci a malo; sed vince in bono malum⁹¹. » Et illud quidem dictum est de mutua reconciliacione.

De lapsu ac pœnitentia.

80. De lapsu quidem, dicit sanctus Isaac : « Non quando in aliquam culpam lapsi erimus, tunc contristemur; sed quando in ipsa remanebimus. Lapsus enim accidit frequenter, et perfectis; remanere autem in culpa est completa occisio. Tristitia vero, quam sentimus de propriis lapsibus, in loco mundæ operationis nobis reputatur, ex gratia. Qui spe pœnitentiæ denuo labitur, ille cum malitia cum Deo incidit. In eum, ex improviso, mors incidit; neque tempus spei suæ festinat, operaque virtutis adimplere. Et adhuc : « Oportet, inquit, scire nos omni hora, quod his viginti quatuor noctis ac diei horis, pœnitentia indigemus. Idea autem pœnitentiæ nominis, prout ullam ex vera rerum natura novimus, hæc est : protensa rogatio omni hora, in perfecta oratione, compunctionis, Deo accedens, ad præteritorum remissionem; et tristitia, pro futurorum custodia. Et rursus : « Gratia post gratiam, pœnitentia hominibus data est. Pœnitentia enim est regeneratio secunda ex Deo, et quod pignus ex fide accepimus, per pœnitentiam rursus ut gratiam accipimus. Pœnitentia est misericordiae janua, quæ aperitur iis qui ipsam persequuntur. Per hanc januam intramus ad divinam misericordiam, et extra hunc introitum, misericordiam non invenimus. Ideo omnes erraverunt, secundum divinam Scripturam, justificati gratis gratia ipsius. Pœnitentia est secunda gratia, et generatur in corde ex fide et timore. Timor est virga paterna quæ nos gubernat quoadusque properemus ad spiritualem paradisum; et postquam festinavimus, nos relinquit ac revertitur. Paradisus est amor Dei, in quo omnium felicitatum sunt deliciae. » Et rursus : « Quemadmodum impossibile est mare magnum, sine nave et carabo, transire; ita nemo potest absque timore ad charitatem transire. Mare fœtidum inter nos et spiritualem paradisum extensum, per pœnitentiæ carabum transire possumus, quæ timoris remigium tenet. Si autem hujus timoris remigium pœnitentiæ navem non gubernat, per quam hujus mundi mare ad Deum permeamus, in fœtido illo mari submergimur.

τούς κωπηλάτας τοῦ φόβου. Ἐὰν δε οἱ κωπηλάται οὗτοι τοῦ φόβου, οὐ κωδερνώσι τὸ πλοῖον τοῦτο τῆς μετανοίας, δι' ἧς διερχόμεθα τὴν θάλασσαν τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν Θεόν, καταποντιζόμεθα ἐν τῇ ὀζομένη θαλάσῃ. »

⁸⁷ Ephes. iv, 31, 32. ⁸⁸ Psal. iv, 5. ⁸⁹ Ephes. iv, 26. ⁹⁰ Rom. xii, 19. ⁹¹ Ibid. 21.

σου. » Καὶ ὁ ἀπόστολος; Παῦλος; : « Πᾶσα πικρία, καὶ θυμὸς, καὶ ὄργη, καὶ κραυγὴ, καὶ βλασφημία, ἀρθήτω ἀφ' ὀμῶν, σὺν πάσῃ κακίᾳ. » Γίνεσθε δὲ εἰς ἀλλήλους χρηστοί, εὐσπλαγχοί, « Χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, καθὼς καὶ ὁ Θεὸς ἐν Χριστῷ ἔχαρισατο ἡμῖν. » Καί· « Ὅργιζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε. » Καί· « Ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδύετω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν. » Καί· « Μὴ ἐκδικοῦντες ἑαυτοὺς, ἀγαπητοί· ἀλλ' ἀιδόντες τὸ πόνον τῆς ὄργης. » Καί· « Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ· ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν. » Καὶ τοῦτο μὲν εἴρηται περὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους διαλλαγῆς.

Περὶ ὀλισθοῦ, καὶ μετανοίας.

π. Περὶ δὲ γε ὀλισθοῦ, φησὶν ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Οὐχ ὅταν ὀλισθήσωμεν ἐν τινι, τότε λυπηθῶμεν· ἀλλ' ὅταν ἐμμένωμεν ἐν αὐτῷ. Τὸ γὰρ ὀλισθημα, συμβαίνει πολλάκις καὶ τοῖς τελείοις· τὸ δὲ ἐμμεῖναι ἐν αὐτῷ, νέκρωσις ἐστὶ τελεία. Ἡ λύπη δὲ, ἣν λυπούμεθα ὑπὲρ τῶν ἰδίων ὀλισθημάτων, εἰς τόπον ἐργασίας καθαρᾶς λογίζεται ἡμῖν, ἐκ τῆς χάριτος. Ὁ ἐν ἐλπίδι μετανοίας ὀλισθαίνων ἐκ δευτέρου, οὐτὸς μετὰ πανουργίας πορεύεται μετὰ τοῦ Θεοῦ. τούτῳ ἀγνώστως, ἐπιπίπτει ὁ θάνατος· καὶ οὐ φθάσει τὸν καιρὸν τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ, τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς πληρῶσαι. » Ἐτι· « Δεῖ, φησὶ, γινώσκειν ἡμᾶς ἐν πάσῃ ὥρᾳ, ὅτι ἐν ταύταις ταῖς εἰκοσιτέσσαρσιν ὥραις τῆς νυκτὸς καὶ τῆς ἡμέρας, τῆς μετανοίας χρῆζομεν. Νόησις δὲ τοῦ ὀνόματος τῆς μετανοίας καθὼς ἐκ τοῦ ἀληθινοῦ τρόπου τῶν πραγμάτων ἐγκώκαμεν, τοῦτό ἐστι· δέησις ἐκτενής ἐν πάσῃ ὥρᾳ, ἐν εὐχῇ πεληρωμένη κατανύξεως, προσεγγίζουσα τῷ Θεῷ, ὑπὲρ ἀφέσεως τῶν παρελθόντων· καὶ λύπη, ὑπὲρ τῆς τῶν μελλόντων φυλακῆς. » Καὶ αὖθις· « Χάρις μετὰ χάριν, ἡ μετάνοια ἐδόθη τοῖς ἀνθρώποις. Μετάνοια γάρ ἐστιν, ἀναγέννησις δευτέρα ἐκ Θεοῦ, καὶ ὅνπερ ἐκ τῆς πίστεως ἀρβῶνα ἐδεξάμεθα, διὰ τῆς μετανοίας τὸ χάρισμα αὐτοῦ ἐκδεχόμεθα. Μετάνοιά ἐστιν ἡ θύρα τοῦ ἐλέους, ἡ ἀνεργημένη τοῖς διώκουσιν αὐτήν. Διὰ τῆς θύρας ταύτης εἰσέρχόμεθα πρὸς τὸ θεῖον ἔλεος, καὶ ἐκτὸς ταύτης τῆς εἰσόδου, οὐχ εὐρήσομεν ἔλεος. Διότι πάντες ἡμαρτον, κατὰ τὴν θείαν Γραφήν, δικαιοῦμενοι δωρεάν τῇ αὐτοῦ χάριτι. Ἡ μετάνοια ἐστὶν ἡ χάρις ἡ δευτέρα, καὶ τίκεται ἐν τῇ καρδίᾳ ἐκ τῆς πίστεως καὶ τοῦ φόβου. Ὁ φόβος δὲ ἐστὶ, ῥάβδος πατριχῆ, ἡ κυβερ-
Dνωσα ἡμᾶς, ἕως ἂν φθάσωμεν εἰς τὸν παράδεισον τὸν πνευματικόν· καὶ ὅταν φθάσωμεν ἐκεῖσε, ἀφήσιν ἡμᾶς, καὶ στρέφεται. Παράδεισός ἐστιν ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἐν ἣ ἡ τρυφή πάντων τῶν μακαρισμῶν. » Καὶ αὖθις· « Ὡςπερ οὐ δυνατόν ἐστι περᾶσαι τὴν θάλασσαν τὴν μεγάλην, χωρὶς πλοίου, καὶ καρᾶου, οὕτως οὐ δύναται τις χωρὶς φόβου περᾶσαι πρὸς τὴν ἀγάπην. Τὴν θάλασσαν τὴν ὀζομένην, τὴν τεθείσαν μεταξύ ἡμῶν καὶ τοῦ νοητοῦ παραδείσου, διὰ καρᾶου τῆς μετανοίας παρελθεῖν δυνατόν, τῆς ἐχούσης

Ἔτι περὶ μετανοίας, φόβου, ἀγάπης, πένθους, ἁ δακρύων, καὶ αὐτομεμφίας. *A Sequitur de pœnitentia, timore, charitate, dolore, lacrymis et proprio vituperio.*

πα'. « Μετανοία ἐστὶ, τὸ πλοῖον· ὁ φόβος, ὁ κυβερνήτης αὐτοῦ· ἡ ἀγάπη, ὁ λιμὴν ὁ θεϊκός. Καθίζει οὖν ἡμᾶς ὁ φόβος ἐν τῷ πλοίῳ τῆς μετανοίας, καὶ διαβιδάζει ἡμᾶς τὴν θάλασσαν τοῦ βίου τὴν ὀζομένην· καὶ πρὸς τὸν λιμένα τὸν θεῖον, ὃς ἐστὶν ἡ ἀγάπη, ὀδηγεῖ ἡμᾶς, εἰς ὃν περῶσι πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι ἐν τῇ μετανοίᾳ· καὶ ὅτε φθάσομεν τὴν ἀγάπην, ἐφθάσαμεν εἰς τὸν Θεόν· καὶ ἡ ὁδὸς ἡμῶν ἐτελειώθη, καὶ διέβημεν πρὸς τὴν νῆσον τὴν ἐκεῖθεν τοῦ κόσμου οὖσαν, ὅπου ὁ Πατήρ, καὶ ὁ Υἱός, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. » Περὶ δὲ πένθους τοῦ κατὰ Θεόν, οὕτω φησὶν ὁ Σωτήρ· « Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι οὗτοι παρακληθήσονται. » Ἔτι περὶ δακρύων, ὁ αὐτὸς γράφει ὁσὶος Ἰσαάκ· « Τὰ δάκρυα τὰ ἐν τῇ εὐχῇ, σημεῖόν ἐστι τοῦ ἐλέους τοῦ Θεοῦ, οὐπερ ἠξιώθη ἡ ψυχὴ ἐν τῇ ἑαυτῆς μετανοίᾳ· καὶ ὅτι προσεδέχθη, καὶ ἤρξατο εἰσεργεσθαι εἰς τὴν παιδίδα τῆς καθαρότητος ἐν τοῖς δάκρυσιν. Ἐάν γὰρ μὴ ἀρθῶσιν οἱ λογισμοὶ τῶν παρερχομένων, καὶ βίψωσιν ἐξ ἑαυτῶν τὴν ἐλπίδα τοῦ κόσμου, καὶ κινήθῃ ἐξ αὐτῶν ἡ καταφρόνησις αὐτοῦ, καὶ ἀρξῶνται ἀγαθὰ ἐφόδια τῆς ἐξόδου αὐτῶν παρασκευάζειν, καὶ ἄρξῶνται ἐν τῇ ψυχῇ λογισμοὶ κινεῖσθαί τινων ὄντων ἐκεῖσε, οὐ δύνανται οἱ ὀφθαλμοὶ δακρῦσιν. Τὰ δάκρυα γὰρ, ἐκ τῆς ἀκραιφνοῦς ἀδολοσχίας, καὶ ἀμετεωρίστου, τῶν λογισμῶν τε τῶν πολλῶν, καὶ συνεχῶν, καὶ ἀκλινῶς γινομένων, καὶ ἐκ μνήμης τινὸς λεπτοῦ γινομένου ἐν τῇ διανοίᾳ, καὶ λυπούντος τὴν καρδίαν ἐκ τῆς μνήμης αὐτοῦ, καὶ ἐκ τούτων τὰ δάκρυα πληθύνονται, καὶ ἐπιπλέον ἀφίστανται. » Καὶ ὁ τῆς Κλίμακος· « Ὅσπερ τὸ πῦρ ἀναιρετικὸν καλάμης, οὕτω τὸ δάκρυον τὰ ἀγνῶν, παντὸς βύπτου φαινομένου, καὶ νοουμένου. » Ἔτι· « Τὰ τῆς ἡμετέρας ἀναλύσεως καθαρὰ καὶ ἄδολα, ἑαυτοῖς περιποιησώμεθα δάκρυα· οὐ γὰρ ἐστὶν ἐν αὐτοῖς κλοπή, ἢ οἴησις· καθαρὰς δὲ μάλλον, καὶ ἀγάπης τῆς εἰς Θεὸν προκοπῆς, καὶ ἀμαρτίας ἐκπλουσις, καὶ ἀπάθεια. » Ἔτι· « Μὴ πίστευε σαῖς πηγαῖς, πρὸς τελείας καθάρσεως· οὐ γὰρ ἔχει πίστιν οἶνος εὐθὺς ἐκ τῶν ληνῶν ἐγκλειόμενος. » Ἔτι· « Τὰ μὲν ἐκ φόβου δάκρυα, αὐτὰ ἐν ἑαυτοῖς τὴν φυλακὴν κέκτηνται· τὰ δὲ τῆς ἀγάπης, πρὸς τῆς τελείας ἀγάπης, ἴσως εὐσύλητα ἐν τῷ καθ-
εστήκασι, εἰ μήποτε τὸ ἀείμνηστον πῦρ ἐν τῷ
καίρῳ τῆς ἐνεργείας, πάνυ τὴν καρδίαν ἐξάψει. Καὶ
θαυμαστὸν, πῶς τὸ ταπεινότερον ἀσφαλέστερόν ἐστιν
ἐν καιρῷ αὐτοῦ. » Ἔτι· « Δάκρυον ἐξόδου, ἀπέταξε
φόβου δὲ τεκόντος ἀφοβίαν, ἐπεφάνη χαρὰ·
χαρὰς δὲ ἀκαταλήκτου ληξάτης τῆς ὁσίας ἀγάπης τὸ
ἀνθος ἀνέτειλε. » Περὶ μέντοι αὐτομεμφίας, φησὶν ὁ
μέγας Ἀντώνιος· « Αὕτη ἐστὶν ἡ μεγάλη ἐργασία
τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα τὸ σφάλμα αὐτοῦ, ἐπάνω ἑαυτοῦ
βάλλῃ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ προδοκῆσιν πειρασμῶν,
ἕως ἐσχάτης ἀναπνοῆς. » Καὶ ἕτερος Πατήρ ἅγιος ἐρω-
τηθεὶς, « Τί πλέον εὐρες, Πάτερ, ἐν τῇ ὁδῷ ταύτῃ; »
ἀποκριθεὶς εἶπεν, τὸ, ἐν παντὶ ἑαυτὸν μέμψασθαι·
ἕπερ καὶ ὁ ἐρωτήσας ἐπήνεσε· καὶ λέγει αὐτῷ·
« Ἄλλη ὁδὸς οὐκ ἐστὶ πλην ταύτης. » Καὶ ὁ ἀββᾶς

81. Pœnitentia est navigium; timor, gubernator; claritas, portus divinus. Timor igitur nos statuit in pœnitentiæ navigio, et nos transmittit per hujus vitæ mare fœtidum; et ad divinum portum qui est charitas, nos ducit in quem veniunt quotquot pœnitentia laborant ac sustinent. Et quando ad charitatem festinamus, ad Deum festinavimus; et via nostra peracta est, et transivimus ad insulam quæ ultra hunc mundum est, ubi Pater et Filius et Spiritus sanctus est. « De dolore secundum Deum ita loquitur Salvator: « Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. » Adhuc de lacrymis hoc scribit pius Isaac: « Lacrymæ per orandum signum sunt misericordiæ Dei, qua digna habita est pœnitens anima. Indicant quoque eam acceptam esse et jam intrare in puritatis planitiem per lacrymas incipere. Nisi enim rejiciantur fluxorum cogitationes et a seipsis mundanam spem extrahant, et moveatur ex ipsis mundi contemptus, et incipiant bona viatica exitus de mundo parare, et in animo moveri incipient nonnullorum quæ ibi in cælo sunt, oculi lacrymare nequeunt. Lacrymæ enim ex sincera conversatione et constanti, ex multis continuisque cogitationibus, et recta advenientibus et ex memoria exiguæ rei in cogitatione efformatæ et cor ex hac memoria tristantis, ex iis lacrymæ multiplicantur, et magis ac magis augentur. Et Climacius: « Quemadmodum ignis calamum consumit, ita lacrymæ quæ mundæ sunt, omnes sordes apparentes et cogitatas. » Et adhuc: « Nostræ dissolutionis puras ac sinceras lacrymas acquiramus. In iis enim non est aut subreptio aut opinio; imo vero mundatio, et divinæ charitatis profectus, et peccati ablutio, et affectus privatio. » Et adhuc: « Tuis lacrymis ne confidas, priusquam omnino purgatus sis; non enim fidere debemus vino quod modo e torculari in doliis includitur. » Et adhuc: « Quæ ex timore procedunt lacrymæ, sibi ipsis custodiam acquisiverunt; quæ autem ex charitate sunt, antequam perfecta sit charitas, spoliandibus in quibusdam expositæ sunt, nisi forte ignis semper memorandus, suæ virtutis tempore, omnino cor accenderit. Et mirum, quomodo, quod humilior est, in hujus ignis tempore, solidior quoque est. » Et adhuc: « Lacrymæ exitus genuerunt timorem; postquam autem timor genuerit securitatem, apparuit lætitia. » De sui autem vituperio dicit magnus Antonius: « Ea est magna hominis operatio, ut sua vitia supra se coram Deo jaciatur, et tentationem expectet usque ad ultimum spiritum. » Et alius sanctus Pater interrogatus: Quid majus invenis, Pater, in hac via? respondens dixit: « In omnibus seipsum vituperare. » Quod qui interrogaverat laudavit, et illi dixit: « Non est alia via, ea excepta. » Et abbas Pœmen: « Cum gemito omnes virtutes in hunc mundum ingressæ sunt. Unam virtutem suscipe, et extra eam, in labore homo frustra versatur. » Et inter

rogaverunt eum quænam esset, et dixit: « Ut homo continuo seipsum vituperet. » Et rursus dixit: « Qui seipsum vituperat, si quid ipsi accidat, sive multa, sive infamia, sive quælibet alia afflictio, cum ea prævenierit, seipsum iis dignum iudicat, nec ullo modo turbatur. »

De attentione, et quod oportet sapienter firmari.

82. Similiter de attentione et confirmatione scribit divus Paulus: « Videte quomodo caute ambulatis; non quasi insipientes, sed quasi sapientes, redimentes tempus, quoniam dies mali sunt ⁹¹. » Es sanctus Isaac: « O sapientia, quam admiranda es, et ut a longinquo omnia prævides! Beatus qui invenit te; a juventutis enim indolentia liberatus est. Si quis, per parvas merces, lucrum nempe, magnorum affectuum sanationem lucratur, bene facit. Ea est enim sapientia, ut aliquis in parvis ac minimis suis operibus semper vigilet. Requiem enim magnam sibi thesaurizat, nec dormit, neforte quid ipsi contrarii accidat, sed mali causas ante tempus recidit, et per brevissimas res parvam tristitiam sustinet, per eam dissipans majorés, et procedens. Ideo et dicit Sapientis: « Esto vigilans et attentus pro vita tua: cognatus enim cogitationis somnus est, et imago veri immortalis. » Dicit et episcopus Basilius: « Quicunque in parvis negligens est, ne credas ipsi magna cordi esse. »

Quod in prædiciis omnibus serio agere oportet; ante omnia autem, ut tranquillii et mitis simus, et quod oportet pure invocare Dominum Jesum Christum, in corde, si p.cem agere studeamus.

83. Propter hæc omnia, serio, quæ prædicta sunt, age; ante omnia autem, ut tranquillius et mitis fias, etiam munda conscientia, Dominum Jesum Christum in intimo corde invoca, ut diximus. Ita enim procedens divinam gratiam in anima quiescentem possides. Dicit enim Climacius: « Qui iracundia et opinione et hypocrisi et injuriarum memoria impeditur, non poterit tranquillitatis vestigia videre, nisi inde jam discedere voluerit. Si quis autem iis purus est, ille quod utile est noverit; opinor autem, neque solus. Atque igitur non modo quiescentem habebis in anima tua gratiam, sed et animam tuam perfecte quiescentem ab iis quæ prius ipsam impediabant, daemonibus nempe et affectibus. Si enim et rursus eam impediunt, nihil tamen proficiunt, quia non iis adhæret, neque lætitiæ quæ ex iis est, cupit. »

De bono et exstatico amore et divina pulchritudine.

84. Totum hujuscemodi viri desiderium est in-

⁹¹ Ephes. v, 15.

Α Ποιμήν· « Μετὰ στεναγμοῦ πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ εἰς τὸν κρίμον τοῦτον εἰσῆλθον. Ἐπαρον μίαν ἀρετὴν, καὶ ἐκτὸς αὐτῆς, κόπῃ ἴσταται ὁ ἄνθρωπος. » Καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν, « Ποία ἐστὶν αὐτῆ; » καὶ λέγει· « Ἴνα ὁ ἄνθρωπος διαπαντὸς μέμφηται ἑαυτόν. » Εἶπε πάλιν· « Ὁ ἑαυτὸν μεμψόμενος, εἴ τι δ' ἂν συμβῆ αὐτῷ, εἴτε ζημία, εἴτε ἀτιμία, εἴτε οὐδὲποτε θλίψις, προλαβὼν ἔχει ἑαυτὸν ἀξιον, καὶ οὐδέποτε ταράσσεται. »

Περὶ προσοχῆς, καὶ τοῦ σοφῶς ἀσφαλιζοῦσθαι.

πβ'. Ὁμοίως δὲ περὶ προσοχῆς καὶ ἀσφαλείας, γράφει ὁ θεσπέσιος Παῦλος· « Βλέπετε πῶς ἀκριδῶς περιπατεῖτε· μὴ ὡς ἄσοφοι· ἀλλ' ὡς σοφοί, ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσι. » Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Ὁ σοφία, πόσον θαυμαστὴ ὑπάρχεις, καὶ πῶς προβλέπεις τὰς πάντα πόρρωθεν· μακάριος ὁ εὐρών σε· ἐκ γὰρ τῆς βρῆθυμίας τῆς νεότητος ἤλευθέρωται. Εἴ τις ἐμπορεύεται διὰ μικρᾶς ἐμπορεύσεως, ἥτις περιποιήσεως, τὴν λατρίαν τῶν μεγάλων παθῶν, καλῶς ποιεῖ. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ φιλοσοφία, ἵνα τις καὶ ἐν τοῖς ἐλαχίστοις, καὶ μικροῖς τοῖς γινομένοις παρ' αὐτοῦ, αἰετὴ νῆψη. Ἀναπαύσεις γὰρ μεγάλας θησαυρίζει ἑαυτῷ, καὶ οὐχ ὑπνοῖ· ἵνα μὴ συμβῆ αὐτῷ τι ἐναντίον, ἀλλὰ τὰς αἰτίας κόπτεται πρὸ καιροῦ· καὶ διὰ τῶν ἐλαχίστων πραγμάτων ὑποφέρει τὴν μικρὰν λύπην, ἐξαφανίζων δι' αὐτῆς, τὴν μεγάλην καὶ προῶν. Διὸ καὶ λέγει ὁ σοφός· « Γενεὸς ἐγρήγορος καὶ νηφάλιος ὑπὲρ τῆς ζωῆς σου· συγγενῆς γὰρ ἐστὶν ὁ ὑπνος τῆς διανοίας, καὶ εἰκὼν τοῦ ἀληθινοῦ ἀθανάτου. » Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἰεροφάντης·

Β Βασίλειος· « Ὅστις εἰς τὰ μικρὰ ἑαυτοῦ ὀκνηρὸς ἐστὶ, μὴ πιστεύσης αὐτῷ εἰς τὰ μεγάλα διαπρέψαι. »

Ἵτι εἰς πάντα δεῖ σπουδάζειν τὰ εἰρημμένα· πρὸ δὲ πάντων, ὥστε εἶναι ἡσυχόν τε καὶ κρῶον, καὶ καθαρῶς σπεύδειν ἐπικαλεῖσθαι τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ἐνδον καρδίας τὸν ἡσυχάζοντα.

πγ'. Διὰ δὲ ταῦτα, περὶ πάντα μὲν σπούδαζε τὰ εἰρημμένα· πρὸ δὲ πάντων, ἵνα ἡσύχως, καὶ πρᾶως, καὶ μετὰ καθαρῶ τοῦ συνειδέτος, τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν ἐνδον βάθους καρδίας ἐπικαλῆ, καθάπερ ἔφημεν. Οὕτω γὰρ τὴν αὐτοῦ θεῖαν χάριν ὀδῶν προβαίνων, ἀναπαυομένην ἔχεις [Ἰσ. λέγει εἰς] τὴν ψυχὴν. Λέγει καὶ γὰρ ὁ τῆς Κλίμακος· « Μηδεὶς ὑπὸ θυμοῦ, καὶ οἰήσεως, ὑποκρισεῖς τε καὶ μνησι-καχίας ὀχλούμενος, ἔχως ἡσυχίας ἰδεῖν τολμήσει ποτὲ, μήπως ἔκστασιν ἐντεῦθεν κερδήσῃ· εἰ δὲ τις τούτων καθαρὸς, αὐτὸς λοιπὸν γινώσεται τὸ συμφέρον· οἶμαι δὲ, οὐδὲ αὐτός. » Καὶ γοῦν οὐ μόνον ἀναπαυομένην ἔξεις τὴν χάριν τῆ σῆ ψυχῆ, ἀλλὰ καὶ ἀναπαύουσαν τὴν ψυχὴν τελείως ἐκ τῶν πρώτων ὀχλούντων αὐτῆ, δαιμόνων τε καὶ παθῶν. Εἰ γὰρ καὶ ἐνοχλοῦσιν αὐτίς, ἀλλ' οὐκ ἐνεργοῦσιν, ὅτι μὴ πρόσκειται αὐτοῖς, μηδὲ ποθεῖ τὴν ἐκ τούτων ἡδονήν.

Περὶ καλοῦ καὶ ἐκστατικοῦ ἔρωτος, καὶ θεοῦ κάλλους.

πδ'. Ὅλος γὰρ ὁ πόθος τοῦ τοιοῦτου, καὶ ὁ ἐγκάρ-

δ:ος καὶ ἐκστατικὸς ἔρωσ, καὶ ἡ ὀλικὴ αὐτοῦ διέθε A
αις, πρὸς τὸ ὑπέρκαλον κάλλος ὄρα, καὶ μακαριώτα-
τον, ἢ καὶ ἐφετῶν τοῖς Πατράσιν εἴρηται τὸ ἀκρότα-
τον. Καὶ φησὶν ὁ μέγας Βασίλειος· « Ὅταν ὁ τῆς
εὐσεβείας ἔρωσ τὴν ψυχὴν κατέσχη, ἅπαν αὐτῇ πο-
λέμων καταγέλαστον εἶδος, καὶ πάντες αὐτὴν ὑπὲρ
τοῦ ποθομένου καταξαινοντες, τέρπουσι· μᾶλλον, ἢ
πλήττουσι. » Καὶ αὖθις· « Τί τοῦ θείου κάλλους θαυ-
μασιώτερον; Τίς ἔννοια τῆς τοῦ Θεοῦ μεγαλοπρε-
πέια; χαριστέρα; Πόλις πάθος ψυχῆς, οὕτωδριμύς,
καὶ ἀφρητός, ὡς ὁ ἀπὸ Θεοῦ ἔγγινόμενος τῇ ἀπὸ
πάσης κακίας κεκαθαυμένη ψυχῇ, καὶ ἀπὸ ἀληθι-
νῆς διαθέσεως λεγοῦσῃ· Τετραμένη ἀγάπης ἐγὼ
εἶμι; »

*Περὶ πολέμου, καὶ παιδευτικῆς παραχώρησεως,
καὶ τῆς κατὰ ἀποστροφῆν ἐγκαταλείψεως.*

π'. Πολεμεῖται δὲ λαοὶ πῶν, κατὰ παραχώρησιν B
παιδευτικὴν, οὐ κατὰ ἀποστροφῆν ἐγκαταλείψεως.
Διὰ τί; Ἴνα μὴ ὀφωθῇ ὁ νοῦς αὐτοῦ, δι' ὅπερ εὗρεν
ἀγαθόν· ἀλλὰ πολεμούμενός τε καὶ παιδευόμενος,
προσλαμβάνει ταπεινώσιν ἀεὶ, δι' ἧς μόνος, οὐ μόν-
ον νικᾷ τοὺς ὑπερφάνους πολεμοῦντας αὐτόν· ἀλλὰ
καὶ θωρεῶν μειζόνων διηνεκῶς ἀξιοῦται, προκόπτων
ὅσον ἐφικτὸν ἀνθρωπίνῃ φύσει, σειραῖς ἀφύκτοις
καὶ βάρει σαρκὸς πεπεδημένος τε καὶ πιεζόμενος,
καὶ χωρῶν πρὸς τὴν κατὰ Χριστὸν τελειότητα, καὶ
ἀπάθειαν. Καὶ λέγει ὁ ἅγιος Διάδοχος· « Ὁ Κύ-
ριος αὐτὸς λέγει, τὸν Σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν ἐκ τῶν
ὐρανῶν πεπτωκέναι, ἵνα μὴ ἀφορᾷ εἰς τὰ τῶν
ἁγίων ἀγγέλων ὁ δυσειδὴς ἐνδαιτήματα. Πῶς οὖν ὁ
τῆς τῶν καλῶν δούλων κοινωσίας μὴ καταξιοῦμενος, C
κοινῶν δύναιται ἔχειν οἰκητήριον μετὰ τοῦ Θεοῦ, τὸν
ἀνθρώπινον νοῦν; Ἄλλ' ἐρούσιν, ὅτι κατὰ παραχώ-
ρησιν τοῦτο γίνεται, καὶ πλέον οὐδὲν λέξουσιν. Ἡ
μὲν γὰρ παιδευτικὴ παραχώρησις οὐδαμῶς τὴν ψυ-
χὴν τοῦ Θεοῦ φωτὸς ἀποστερεῖ· κρύπτει δὲ μόνον,
ὡς καὶ ἡδὴ εἶπον ταπολλὰ, τὸν νοῦν τὴν αὐτῆς παρ-
ουσίαν ἢ χάρις, ἵνα προωθῆτο, ὡσπερ τὴν ψυχὴν
τῇ πικρίᾳ τῶν δαιμόνων, διὰ τὸ μετὰ παντὸς φόβου,
καὶ πολλῆς ταπεινώσεως ἐκζητεῖν αὐτὴν, τὴν ἐκ Θεοῦ
βοήθειαν, τὴν τοῦ ἐχθροῦ αὐτῆς ἐπιγινώσκουσαν
κατ' ὄλιγον κακίαν. Ὅν τρόπον ἐὰν μήτηρ ἀτακτοῦν
τὸ οἶκετον περὶ τοὺς θεσμούς τῆς γαλουχίας βρέφος,
βραχὺ τῶν αὐτῆς ἐξωθεῖν ἀγκαλῶν, ἵνα καταπλητ-
τόμενον ὑπὸ τινων περιεστώτων αὐτῷ σαπροειδῶν
ἀνθρώπων, ἢ θηρίων οἰωνόηποτε, μετὰ φόβου πολ- D
λοῦ, καὶ δακρύων, εἰς τοὺς μητέρους ἀνθυποστρέφῃ
κόλπους. Ἡ δὲ κατὰ ἀποστροφῆν γινομένη παραχώ-
ρησις ὡσανεὶ δέσμιον παραδίδωσι τὴν μὴ θέλουσαν
ψυχὴν ἔχειν τὸν Θεόν, τοῖς δαιμόσιν. Ἡμεῖς δὲ οὐκ
ἐσμὲν ὑποστολῆς τέκνα, μὴ γένοιτο! ἀλλὰ βρέφῃ
γνήσια τῆς τοῦ Θεοῦ εἶναι χάριτος πιστεύομεν·
μικραὶ παραχώρησεσι, καὶ πικναῖς παρακλήσεσι
παρ' αὐτῆς γαλουχοῦμενα· ἵνα διὰ τῆς χρηστότητος
τοῦ Θεοῦ, φθάσωμεν ἔλθειν, εἰς ἀνδρα τέλειον, εἰς
μέτρον ἡλικίας. » Καὶ αὖθις· « Ἡ παιδευτικὴ παρα-
χώρησις φέρει μὲν λύπην πολλὴν καὶ ταπεινώσιν,
καὶ ἀπελπισμὸν σύμμετρον τῇ ψυχῇ, ἵνα τὸ φιλόδο-
ξον αὐτῆς καὶ ἀπέσθητον μέρος, πρεπόντως εἰς τα-
πεινώσιν ἐρχεται· αὐθὺς δὲ φόβου Θεοῦ, καὶ δά-

timus exstatiensque amor; et tota hujus dispo-
sitione ad extremam pulchritudinem beatissimamque
tendit, quæ desiderabilium rerum summa a Pa-
tribus dicitur. Et dicit magnus Basilius: « Quando
pietatis amor animam tenet, omnis bellorum spe-
cies ridenda ipsi est, et quicumque eam pro eo
quem diligit, dilacerant, Juvant potius quam feriunt. »
Et rursus: « Quid divina pulchritudine
mirabilis? quæ cogitatio jucundior, quam divina
magnificentia? Quodnam animæ desiderium ita
vehemens et intolerabile, ut illud quod a Deo efficitur
in anima omni malitia purgata, et quæ divina
dispositione dicit: « Vulnerata charitate ego sum? »

*De bello, et de erudiente recessu ac per aversionem
derelictione.*

B 85. Pugnatur cæteroquin, per erudientem recessu-
sum, non per aversionem derelictionis. Quare? Ne
superbiat mens ejus, propter bonum quod invenit;
sed impugnatus et instructus, humilitatem semper
induit, qua una non modo eos vincit qui ipsi bellum
inferunt, sed et majoribus donis continue dignus
afficitur, proficiens quantum humanæ naturæ licet.
funibus necessariis et carnis pondere gravatus et
oneratus et ad eam quæ secundum Christum est,
perfectionem et apathiam properans. Dicit quidem
sanctus Diadochus: « Ipse Dominus dicit Satanam
tanquam fulgur e cælis decidisse, ne deformis an-
gelorum sanctorum habitationem intueretur. Quo-
modo igitur qui bonorum servorum communione
dignus non habitus est, communem posset
habere cum Deo sedem, mentem humanam? Sed
dicent id per recessum fieri; et nihil plus
dicent. Eruditus enim recessus minime animam
Dei lumine privabit. Abscondit autem se: cum modo,
ut jam sæpius dixi, menti suam præsentiam gratia,
ut eam propellat. Anima enim, dæmonum amari-
tudinis causa, sui inimici brevi malitiam cogno-
scens, cum multo timore et humilitate ad Dei au-
xilium inquirendum impellitur. Quemadmodum si
mater inobedientem tempore lactationis filium
brevis a suis, brachiis removet, ut ab circumstanti-
bus horrendis hominibus territis, aut bestiis
quibuslibet, cum multo timore ac lacrymis nullis
ad maternos sinus recurrat. Quæ autem per aver-
sionem fit recessus, nolentem Deum habere ani-
mam, ut vincit, dæmonibus tradit; nos autem
non sumus desertores filii, quod utinam non ac-
cidat! sed legitimos Dei gratiæ filios esse confidi-
mus, parvis remissionibus, frequentibusque con-
solationibus ab ipsa lactatos; ut, Dei misericordia
festinemus pervenire in virum perfectum, in men-
suram ætatis. » Et rursus: « Erudiens recessus
tristitiam quidem multam et humilitatem affert, et
moderatam animæ dissidentiam, ut ejus superbia
et arrogantia in decentem humilitatem convertantur.
Mox autem Dei timorem et confessionis lacrymas
in cor adducit, et optimi silentii vehemens
desiderium. Quæ autem per Dei aversionem fit
derelictio, desperatione simul et dissidentia et ira

animam impleri sinit. Nos igitur scire oportet utriusque derelictionis experimentum; et secundum utriusque modum Deo accedere. Ibi enim gratias cum satisfactione ad eum reddere debemus, quippe qui nostrae mentis intemperantiam consolationis dilatione castigavit, ut virtutis et malitiae nobis, ut bonus pater, differentiam ostenderet. Hic autem peccatorum confessionem indesinentem, continuas lacrymas, majorem abscessum facere, ut ita possimus pœnarum additione Deum movere, ipsamque ut prius, in cordibus nostris intueri. Sed tamen sciendum est, quod, quando præliantur inter se anima ac Satan (de erudiente derelictione loquor), subducit se, ut jam dixi, gratiae; cooperatur autem clam cum anima auxilio suo, ut victoriam animæ solius esse, inimicis ipsius ostendat. » Et sanctus Isaac: « Fieri non potest ut in spiritualibus bellis, sine iis per derelictionem tentationibus, sapiens evadat, et suum provisorem noscat, et Deum suum sentiat, firmiterque in fide illius abscondite, nisi in illius experientiae virtute quam suscepit. Et quando viderit gratia opinionem de se arrogantem cum in suis cogitationibus admittit, et jam de se magna cogitare, tunc permittit ut contra eum tentationes firmentur et validæ fiant, donec propriam infirmitatem senserit et fugerit, et Deum in humilitate possideat. Et his pervenit homo in viri perfecti mensuram, Filii Dei fide ac spe, et ad charitatem extollitur. Miranda enim noscitur Dei charitas, cum homo in mediis periculis fuerit quæ suam spem præcidere valeant; et ibi Deus potentiam suam eum salvando ostenderit. Nunquam enim homo potentiam Dei in requie ac latitudine cognoscit; nec unquam Deus vim suam sensibiliter ostendit, nisi in pacis loco et in solitudine et in locis quæ occurrunt et commercii cum hominibus tumultu vacua sunt.

πον, όταν ποτέ ἐν μέσῳ γίνηται πραγμάτων, τῶν διακοπτόντων τὴν ἐλπίδα αὐτοῦ· καὶ ἐκείσε δεικνύει ὁ Θεὸς τὴν δύναμιν αὐτοῦ, ἐν τῇ σωτηρίᾳ τῇ ἐπ' αὐτόν. Οὐδέποτε γὰρ πανθάνει ὁ ἄνθρωπος, τὴν δύναμιν τὴν θεϊκὴν, ἐν ἀναπαύσει καὶ πλουσυμῷ· καὶ οὐδέποτε ἔδειξεν ὁ Θεὸς τὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν αἰσθητικῶς, εἰ μὴ ἐν χώρᾳ ἡσυχίας, καὶ ἐν ἐρήμῳ, καὶ ἐν τόποις ἐστερημένοις τῶν συντυχίων· καὶ τῆς παραχρῆς τῆς κατασκευῆς τῆς μετὰ τῶν ἀνθρώπων. »

De avathia, et quid est humana avathia.

86. Post hæc autem oportet ex parte hoc in loco de avathia et perfectione sermonem facere, et post pauca præsentis rei finem imponere. Audi quod dicit magnus Basilius: « Qui Dei vere amator est, et illius tranquillitatis vel paululum aliquid vult comprehendere, spiritualemque illius sanctitatem, pacem, quietem, dulcedinem, et lætitiā gaudiumque quod inde generatur gustare cupit, longe ab omni materiali affectu qui animam inquinat, mentem retrahere festinat. Mundo autem et nitido oculo divina intuetur; inexplēbiliter inde oriente lumine vestitur; et ad talem habitum statimque animam postquam exercuit, Deo, prout possibile est, similitis sit, illumque amat et cupit, quippe qui ma-

κρυον ἐξομολογήσεως ἐπάγει τῇ καρδίᾳ· καὶ τῆς καλλίστης σωπῆς, πολλὴν ἐπιθυμίαν. Ἡ δὲ κατὰ ἀποστροφὴν τοῦ Θεοῦ γινομένη, ἀπελισμοῦ ὁμοῦ, καὶ ἀπιστίας, καὶ ὀργῆς, καὶ τύφου, τὴν ψυχὴν πληρωθῆναι παραχωρεῖ. Δεῖ οὖν ἡμᾶς εἰδέναι τὴν πείραν τῶν ἀποφότερων παραχωρήσεων· καὶ κατὰ τὸν ἐκάστης τρόπον, προσιναί τῷ Θεῷ. Ἐκεῖ μὲν γὰρ εὐχαριστοῦμεν μετὰ τῆς ἀπολογίας προσαγαγείν αὐτῷ ὀφειλομεν, ὡς τὸ τῆς γνώμης [Ἰσ. τῆς γνώσεως] ἡμῶν ἀκόλαστον, τῇ σχολῇ τῆς παρακλήσεως κολάζοντι [Ἰσ. σχολάζοντι]. ἵνα ἀρετῆς ἡμᾶς καὶ κακίας ὡς Πατὴρ ἀγαθός, διδάσκη τὴν διαφορὰν. Ἐνταῦθα δὲ, ἐξαγόρευσιν τῶν ἀμαρτημάτων ἀπαιστον, καὶ δάκρυον ἀνελλιπίς, καὶ ἀναχώρησιν πλείονα· ὅπως ἂν οὕτω δυνηθῶμεν τῇ προσθήκῃ τῶν πόνων, δυσωπήσαι ποτε τὸν Θεόν, ἐπιβλέψαι ὡς τὸ πρὶν εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν. Πλὴν δεῖ εἰδέναι: οἷι, ὅταν κατὰ οὐσιώδη συμβολὴν τῇ ψυχῇ καὶ τῷ Σατανᾷ ἡ μάχη γίνεται, ἐπὶ τῆς παιδευτικῆς λέγῃ παραχωρήσεως, ὁποστὲλλει μὲν ὡς καὶ ἦδη εἶπον ἑαυτὴν ἡ χάρις· ἀγνώστως δὲ συνεργεῖ τῇ ψυχῇ, βοηθεῖα, ἵνα τὴν νίκην, τῆς ψυχῆς εἶναι μόνον ἐπιδείξῃ τοῖς ἐχθροῖς αὐτῆς. » Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Οὐ δυνατὸν ἐκτός τῶν κατὰ παραχώρησιν πειρασμῶν, σοφισθῆναι τὸν ἄνθρωπον ἐν τοῖς πολέμοις τοῖς πνευματικαῖς, καὶ γινῶναι τὸν ἑαυτοῦ προνοητὴν, καὶ αἰσθηθῆναι τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ, καὶ στερεωθῆναι ἐν τῇ πίστει αὐτοῦ κρυπτῶς, εἰ μὴ ἐν τῇ δυνάμει τῆς πείρας αὐτοῦ ἧς ἔδειξατο· καὶ ἦνίκα ἴσῃ ἡ χάρις, ὅτι ἤρξατο ἐν τῷ λογισμῷ αὐτοῦ ἡ οἴησις μικρῶν, καὶ ἤρξατο λογιζεσθαι μέγα περὶ ἑαυτοῦ, εὐθέως παραχωρεῖ τοὺς πειρασμούς κατ' αὐτοῦ ἰσχυροποιεῖσθαι, καὶ κραταιωθῆναι, ἕως ἂν μάθῃ τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν, καὶ φύγει, καὶ κατάσῃ τὸν Θεόν ἐν ταπεινώσει. Καὶ ἐν τούτοις ἔρχεται ὁ ἄνθρωπος, εἰς τὰ μέτρα τοῦ τελείου ἀνδρός, ἐν τῇ πίστει καὶ τῇ ἐλπίδι τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· καὶ ὑψοῦται: πρὸς τὴν ἀγάπην. Θαυμαστὴ γὰρ γνωρίζεται ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον.

A περὶ ἀπαθείας, καὶ τοῦ, τί ἐστίν ἡ ἀνθρωπίνῃ ἀπάθειᾳ.

πρ'. Πρὸς δὲ τούτοις, δεόν ἐκ μέρους καὶ τὸν τῆς ἀπαθείας λόγον ἐνταῦθα προσθῆναι, καὶ τελειότητος, καὶ μετὰ μικρῶν οὕτω πέρας δοῦναι τῇ παρουσίᾳ πραγματείας. Ἐνθεν καὶ λέγει ὁ μέγας Βασίλειος· « Ὁ τοῦ Θεοῦ καταστάς ἐραστής, καὶ τῆς εἰκείνου ἀπαθείας καὶ τὸ σμικρότατον κατασχεῖν ἐπιθέμενος, καὶ τῆς πνευματικῆς ἀγιότητος, γαλήνης τε, καὶ ἀταραξίας, καὶ ἡμερότητος, καὶ τῆς ἐκ τούτων τικτομένης εὐφροσύνης τε, καὶ χαρᾶς ἐπιθυμῶν ἀπογεύσασθαι, παντός μὲν ὕλικου πάθους τοῦ τὴν ψυχὴν ἐπιθολοῦντος, πῶρρω τοὺς λογισμούς ἀπάγειν ἐσποδάκε. Καθαρῶ δὲ, καὶ ἀνεπισκιάστῳ ὀφθαλμῷ, τὰ θεῖα περιηροῖ· ἀπλήστως τοῦ ἐκείθεν φωτὸς ἐμπορούμενος· εἰς τοιαύτην τε ἔξιν, καὶ κατάστασιν

τὴν ψυχὴν ἐξασκήσας, οἰκισιοῦται κατὰ τὴν ἐγγωροῦ- **A**
 σαν ὁμοίωσιν, τῷ Θεῷ, ἐπέραστός τε καὶ ποθεινό-
 τας αὐτῷ γίνεται, οἷα δὴ μέγα τε ἄθλον, καὶ
 δυσήνυτον ἀνατλάς, καὶ ἐκ τῆς κατὰ τὴν ὕλην συγ-
 κράσεως δυνηθεὶς, ἀκραιφνεὶ καὶ κεχωρισμένη τῇ
 διανοίᾳ τῆς τῶν σωματικῶν ἐπιμιξίας παθῶν πως,
 ὁμιλῆσαι Θεῷ. » Καὶ τοῦτο μὲν ἐστὶ περὶ ἀπαθείας.
 Περί δὲ τοῦ, τί ἐστὶν ἡ ἀνθρωπίνῃ ἀπάθεια, γράφει
 οὕτως ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Ἡ ἀπάθεια, οὐχὶ τὸ μὴ
 αἰσθηθῆναι τῶν παθῶν ἐστίν· ἀλλὰ τὸ μὴ δέξασθαι
 αὐτά. Ἐκ τῶν πολλῶν γὰρ καὶ ποικίλων ἀρετῶν,
 ὧν ἐκτέτατο τῶν φανερῶν καὶ κρυπτῶν, ἡσθένησαν
 ἐν αὐτοῖς τὰ πάθη, καὶ οὐ δύνανται εὐχερῶς ἐπανα-
 στῆναι κατὰ τῆς ψυχῆς· καὶ ἡ διάνοια οὐ χρῆζει
 πάντοτε προσέχειν αὐτοῖς. Διότι ἐν παντὶ καιρῷ,
 πεπληρωμένη ἐστὶν ἐν τοῖς νοήμασιν αὐτῆς, ἐκ τῆς **B**
 μελέτης, καὶ τῆς ὁμιλίας τῶν ἀρίστων τρόπων, τῶν
 ἐν τῇ συνέσει κινουμένων ἐν τῷ νοῖ. Καὶ ὅταν
 ἀρῶνται τὰ πάθη κινεῖσθαι καὶ ταράσσεσθαι, ἐξι-
 φνης ἀρπάζεται ἡ διάνοια ἐκ τῆς ἐγγύτητος αὐτῶν,
 ἐν συνέσει τιμὴν, παρακυψάσῃ ἐν τῷ νοῖ· καὶ ἀπολιμ-
 πάνοιαι αὐτῷ τὰ πάθη ἀργά, καθάπερ εἶπεν ὁ μα-
 κάριος Μάρκος· νοῦς ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ τὰς
 πράξεις τῶν ἀρετῶν πληρῶν, καὶ τῇ γνώσει πλη-
 σάσα, ὀλίγον αἰσθάνεται ἐκ τοῦ μέρους τοῦ κακοῦ
 καὶ ἀνοήτου τῆς ψυχῆς. Ἡ γνώσις γὰρ αὐτοῦ ἀρ-
 πάζει αὐτὸν εἰς τὸ ὕψος, καὶ ἀπαλλοτριῶν αὐτὸν ἀπὸ
 πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ· καὶ διὰ τὴν ἐν αὐτοῖς
 ἀγνεύειαν, καὶ τὴν λεπτότητα, καὶ ελαφρότητα, καὶ
 ὀξύτητα τοῦ νοῦς αὐτῶν, καὶ διὰ τὴν ἀσκησιν πάλιν **C**
 αὐτῶν, καθαρίζεται αὐτῶν ὁ νοῦς, καὶ διαυγῆς ἀπο-
 δεῖκνυται· διὰ τὸ τὴν σάρκα αὐτῶν ξηρανθῆναι ἐκ
 τῆς σχολῆς τῆς ἡσυχίας, καὶ τῆς πολλῆς διαμονῆς
 τῆς ἐν αὐτῇ. Τοῦτο χάριν εὐκόλως καὶ ταχέως ἐπι-
 τίθεται ἐκάστῳ, καὶ ὁδηγεῖ αὐτοὺς ἡ θεωρία ἡ ἐν
 αὐτοῖς, πρὸς ἐκπληξιν τὴν παρ' αὐτῇ· καὶ ἐν τούτῳ
 πολλοσπὸν πληθύνονται ταῖς θεωρίαις· καὶ οὐδέποτε
 ὑστερεῖται ὕλης συνέσεως ἡ διάνοια αὐτῶν· καὶ οὐδὲ
 ἐκτὸς ἐκείνων ποτὲ, ὧν τοῦ πνεύματος ὁ καρπὸς
 ἐμποιεῖ αὐτοῖς, διαγίνονται. Καὶ ἐν τῇ συνηθείᾳ τῇ
 πολυχρονίῳ, ἐξαλείφονται αἱ μνημαὶ ἐκ τῆς καρδίας
 αὐτῶν, αἵτινες κινοῦσι τὰ πάθη ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ ἡ
 ἰσχὺς τῆς ἐξουσίας τοῦ διαβόλου. Ὅταν γὰρ ἡ ψυχὴ
 μὴ μετριάσῃ μετὰ τῶν παθῶν, ἡ ἐταιρεία ἐν τῇ
 μελέτῃ τῇ ἐν αὐτοῖς, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν ἐξ ἄλλης **D**
 φροντίδος κεκρατημένην ἀδιαλείπτως, οὐ δύναται ἡ
 ἰσχὺς τῶν ὀνύχων τῶν παθῶν, κατακρατῆσαι τῶν
 αἰσθησῶν αὐτῆς τῶν πνευματικῶν. » Καὶ ὁ θεὸς
 Διάλογος· « Ἀπάθειά ἐστίν, οὐ τὸ μὴ πολεμεῖσθαι
 ὑπὸ τῶν δαιμόνων· ἐπεὶ ἄρα ὀφείλομεν, κατὰ τὸν
 Ἀπόστολον, ἐξεληλυθῆναι ἐκ τοῦ κόσμου· ἀλλὰ τὸ
 πολεμουμένους ὑπ' αὐτῶν, ἀπολεμήτους μένειν. Καὶ
 γὰρ οἱ σιδηροφόροι πολεμισταί, τοξεύονται μὲν ὑπὸ
 τῶν ἀντιπάλων, καὶ τοῦ ἤχου τῆς τοξείας ἀκούουσιν,
 ἀλλὰ καὶ αὐτὰ βλέπousι τὰ πεμπόμενα κατ' αὐτῶν
 σχεδὸν ἅπαντα βέλη, οὐ πλήττονται δὲ διὰ τὴν στερ-
 ρότητα τῶν πολεμικῶν ἐνδωμάτων. Ἄλλ' ἐκεῖνοι μὲν
 σιδηρῶ φραττόμενοι, ἐν τῷ πολεμεῖσθαι, τὸ ἀπολέμη-
 τον ἔχουσιν· ἡμεῖς δὲ τῇ τοῦ φωτὸς τοῦ ἁγίου παν-

gnium ac difficile certamen sustinerit, et ex ter-
 restri mistione, sincera et a corporalibus affectibus
 sejuncta cogitatione, quodammodo cum Deo con-
 versari potuerit. » Et id quidem est de animi tran-
 quillitate. De hoc autem, nempe, quid est hu-
 mana animi tranquillitas, sic scribit sanctus Isaac :
 « Tranquillus est non qui affectus non sentit, sed
 qui eos non admittit. Ex multis enim ac variis vir-
 tutibus, manifestis absconditisve, quas possidet, in-
 firmati sunt affectus, neque facile possunt in ani-
 mam insurgere. Ideo omni tempore, in suis cogi-
 tationibus dominatur anima, exercitii gratia, et
 optimorum morum habitudinis, qui in mente per
 intellectum moventur. Et cum incipiunt affectus
 moveri ac turbari, statim rapitur longe ab iis cogi-
 tatio, quodam in mente insinuato intellectu. « Sed
 in mente otiosi deficiunt affectus, ut ait beatus
 Marcus : « Mens quæ Dei gratia virtutum actus
 adimplet, et scientiæ accedit, parum sentit quod in
 anima malum ac irrationale est. Scientia enim
 mentem in excelsum rapit, eamque ab omnibus
 quæ in mundo sunt separat. Et tunc homo per
 suam puritatem et subtilitatem et levitatem mem-
 tisque acumen, ac per exercitium, mentem habet
 mundatam ac lucidam effectam ; caro enim hujus
 macerata est tranquillitatis duratione, multaque
 in ea perseverantia. Cujus rei gratia brevè unicui-
 que additur aliud, et eos dirigit contemplatio quæ
 in eis est, ad cupiditatem quæ contemplationi
 adhæret, et ideo contemplationes ejus dilatantur,
 et nunquam materiæ intellectu vincitur eorum cogi-
 tatio, nunquamque extra ea sunt quæ Spiritus
 sancti fructus in ipsis producit. Ac diuturna con-
 suetudine oblietterantur ex corde eorum memoriæ
 quæ affectus in anima commovent, et potentiæ dia-
 boli virtus. Cum autem anima cum affectibus non
 erit moderata, vel se eorum curæ non assuesecerit,
 eo quod perpetuo alia cogitatione domita fuerit,
 non potest unguum affectus vis spirituales ipsius
 sensus, vincere. » Et divus Diadochus : » Tran-
 quillitas est, non a dæmonibus non impugnari,
 oporteret enim nos secundum divum Apostolum, de
 mundo exire ; sed invictos manere, etiamsi ab ipsis
 impugnemur. Milites enim illi qui ferro induti
 sunt, ab adversariis ferro petuntur, et arcuum
 fremitum audiunt, sed et omnia tela vident, quæ in
 se jaciuntur, neque ob hellici vestimenti solidita-
 tem, quidquam formidant. Sed illi quidem ferro
 muniti, etsi impugnentur, invicti manent ; nos
 vero sancti luminis armatura et scuto salutis
 per quidquid bonum est muniti, tenebrosas dæmo-
 num phalanges rumpamus. Non enim a malo
 tantum abstinere puritatem præstat, sed etiam
 boni cura, vehementer mala abrogare. » Et san-
 ctus Maximus quadrupliciter eam tranquillitatem
 dividit, sic loquens : « Primam tranquillitatem
 dico eam quæ ad peccatum intacta virtute, corporis
 motus fit. Secundam tranquillitatem dico ea-
 rum quæ animam commovent cogitationum per-

sectam fugam, per quam affectuum ille motus primæ speciei decedit, dum anima cogitationes non jam habet quæ eam ad efficaciam ducant. Tertiam tranquillitatem dico eam quæ circa affectus perfectam habet desiderii immobilitatem, ex qua secunda gignitur, dum cogitationum puritati coniungitur. Quartam tranquillitatem dico eam quæ omnes sensibiles imagines ex cogitatione repellit, ex qua nascitur tertia, dum mille sunt sensibillium imagines quæ animæ abstractum objecta repræsentent. » Huc adde quod tranquillitas est pacificus animæ status, propter quem ad malum moveri nescit.

θειαν λέγω, τὴν περὶ τὰ πάθη τελείαν τῆς ἐπιθυμίας ἀκίνησιαν, δι' ἣν καὶ ἡ δευτέρα γίνεσθαι πέφυκε, τῇ τῶν λογισμῶν καθαρότητι συνισταμένη. Τετάρτην ἀπάθειαν λέγω, τὴν κατὰ διάνοιαν πασῶν τῶν αἰσθητῶν φαντασιῶν τελείαν ἀπόθεσιν, καθ' ἣν ἡ τρίτη τὴν γένεσιν εἴληφεν, οὐκ ἔχουσαν τὰς φαντασίας τῶν αἰσθητῶν, εἰδοποιούσας αὐτῇ τῶν παθῶν τὰς εἰκόνας. » Ἐτι· ἡ ἀπάθεια ἐστὶν εἰρηνικὴ κατάστασις ψυχῆς, καθ' ἣν δυσκίνητος γίνεται πρὸς κακίαν. »

Item de apathia et perfectione.

87. Igitur sanctus Ephrem de apathia et perfectione ita disserit : « Qui affectibus mundi sunt et ad summum bonum ardentem tendunt, infinitam suam perfectionem faciunt, eo quod bonorum æternorum non est finis. Finita quidem est, respectu ad humanæ potentie mensuram ; infinita vero, utpote seipsam transgrediens quotidianis incrementis, seipsamque perpetuo attollens ad Deum ascendendo. Similiter et sanctus Nilus de perfectione ita loquitur « Duas perfectiones esse cogitandum est : unam quidem temporalem, alteram autem æternam ; de qua scribit Apostolus « Quando autem venerit quod perfectum est, tunc evacuabitur quod est ex parte ». » Illud enim, quando venerit quod perfectum est, significat nos hic nequire divinam perfectionem assequi. » Et adhuc, « Duas perfectiones divinus Paulus nescit, et eundem scit perfectum et non perfectum hominem, quoad presentem vitam perfectus homo esse dicitur : respectu autem ad illum qui vere perfectus est, dicitur imperfectus. Ideo inquit, « Non quod accepi, ideo perfectus sum ». » Et paulo post; « Quicumque perfecti sumus, id ipsum sentiamus ». »

De affectu, de affectu dulci, de affectu vehementi, et de affectu carentia.

88. Dicit autem sanctus Elias iudex : « Mala materia, corporis quidem, affectus est, animæ vero, affectus dulcis, mentis autem, affectus vehementis. Prædicatur porro de prima, tactus, de secunda, reliqui sensus. De tertia autem, contraria dispositio. » Et adhuc. « Qui dulces affectus sentit, proximus est ei qui corpore afficitur ; qui vehementes, proximus ei qui dulces habeat ; longe autem ab utroque est, qui nullos experitur.

Quid est corporeum, dulcem, vehementem, nullum affectum experiri, et de singulorum curatione.

89. Corporeo affectu est, qui peccandi vim vio-

Αοπλίξ, καὶ τῇ τοῦ Σωτηρίου περικεφαλαία, διὰ πάντων τῶν καλῶν καθοπλισάμενοι, τὰς σκοτεινὰς τῶν δαιμόνων διακόψωμεν φάλαγγας. Οὐ γὰρ τὸ μηκέτι πράξει τὰ κακὰ μόνον καθαρότητα φέρει, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπιμελεῖ τῶν καλῶν, κατακράτος ἀθετῆσαι τὰ κακὰ. » Καὶ ὁ ἅγιος Μάξιμος ἐξ τετραχῶς ταυτην διαιρεῖ, οὕτω φάσκων· ἡ Πρώτην ἀπάθειαν λέγω, τὴν πρὸς ἁμαρτίαν τοῦ σώματος κατ' ἐνέργειαν ἀνέπαφον κίνησιν. Δευτέραν ἀπάθειαν λέγω, τὴν κατὰ ψυχὴν τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν τελείαν ἀποβολὴν, δι' ἧς ἡ τῶν παθῶν ἀπομαραινεται κατὰ τὴν πρώτην ἀπάθειαν κινήσις, ἐξάπτοντας αὐτὴν πρὸς ἐνέργειαν οὐκ ἔχουσα τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμούς. Τρίτην ἀπάθειαν λέγω, τὴν περὶ τὰ πάθη τελείαν τῆς ἐπιθυμίας ἀκίνησιαν, δι' ἣν καὶ ἡ δευτέρα γίνεσθαι πέφυκε, τῇ τῶν λογισμῶν καθαρότητι συνισταμένη. Τετάρτην ἀπάθειαν λέγω, τὴν κατὰ διάνοιαν πασῶν τῶν αἰσθητῶν φαντασιῶν τελείαν ἀπόθεσιν, καθ' ἣν ἡ τρίτη τὴν γένεσιν εἴληφεν, οὐκ ἔχουσαν τὰς φαντασίας τῶν αἰσθητῶν, εἰδοποιούσας αὐτῇ τῶν παθῶν τὰς εἰκόνας. » Ἐτι· ἡ ἀπάθεια ἐστὶν εἰρηνικὴ κατάστασις ψυχῆς, καθ' ἣν δυσκίνητος γίνεται πρὸς κακίαν. »

Ἐτι, περὶ ἀπαθείας καὶ τελειότητος

πζ'. Καὶ γοῦν καὶ ὁ ἅγιος Ἐφραίμ, περὶ τῆς ἀπαθείας καὶ τελειότητος, οὕτω διαγορεύει· ἡ Οὐ ἀπαθεῖς πρὸς τὸ ἄκρον ἐφετὸν ἀκορέτως ὑπερεκτεινόμενοι, ἀτέλεστον ποιοῦσι τὴν τελειότητα· διότι τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν τέλος οὐκ ἐστίν. Ἐτι, τελεία μὲν, ὅσον πρὸς τὸ μέτρον τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως. Ἀτέλεστος δὲ, ὡς αἰεὶ ὑπερβαίνουσα ἑαυτὴν ταῖς καθ' ἡμέραν προσθήκαις, καὶ ὕψουμένη διηλεκτικῶς ταῖς πρὸς θεὸν ἀναβάσεσιν. » Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἅγιος Νεῖλος οὕτω περὶ τελειότητός φησι· ἡ Δύω τελειότητας νοητέον· μίαν μὲν πρόσκαιρον, μίαν δὲ αἰώνιον· περὶ ἧς γράφει ὁ Ἀπόστολος· ἡ Ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλος, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. » Τὸ γὰρ, ὅταν ἔλθῃ τὸ τέλος, σημαίνει, ὅτι ἐνταῦθα οὐ δυνάμεθα χωρῆσαι τὴν θεῖαν τελειότητα. » Ἐτι· ἡ Δύω τελειότητας Παῦλος ὁ θεσπέσιος ἐπίσταται· καὶ οἶδε τὸν αὐτὸν τέλος, καὶ οὐ τέλος ἀνθρώπων· ὡς μὲν πρὸς τὸν παρόντα βίον, τέλος λεγόμενον ἀνθρώπων· ὡς δὲ πρὸς τὸν ἀληθῶς τέλος, οὐ τέλος. Διὸ φησιν, Ὅχι ὅτι ἔλαβον ἤδη τετελειώμαι. » Καὶ μετ' ὀλίγα λέγει· ἡ Ὅσοι οὖν τέλειοι, τοῦτο φρονώμεν. »

Περὶ ἐμπαθείας, ἡδυπαθείας, προσπαθείας, καὶ ἀπαθείας.

πη'. Λέγει δὲ καὶ ὁ ἅγιος Ἡλίας ὁ Ἐκδικος· ἡ Ἐπὶ τὴν πονηρὰ, σώματος· μὲν, ἐμπαθεια· ψυχῆς δὲ, ἡδυπαθεια· προσπαθεια δὲ, τοῦ νοός. Κατηγορεῖται δὲ, τῆς μὲν, ἀφ' ἧς δὲ, αἱ λοιπαὶ αἰσθησεις. Τῆς δὲ τελευταίας, ἐναντία διάθεσις. » Ἐτι· ἡ Ὅ μὲν ἡδυπαθῆς πλησίον ἐστὶ τοῦ ἐμπαθοῦς· ὁ δὲ προσπαθῆς, τοῦ ἡδυπαθοῦς· μακρὰν δὲ ἀμφοτέρων, ὁ ἀπαθῆς. »

Τι ἐστὶν ἐμπαθῆς, ἡδυπαθῆς, προσπαθῆς, καὶ ἀπαθῆς· καὶ περὶ θεραπείας ἀμφοτέρων.

πθ'. ἡ Ἐμπαθῆς ἐστὶν ὁ τὸ ἁμαρτητικὸν ἔχων

« 1 Cor. xiii, 10. « Philipp. iii, 12. « Ibid. 15.

τοῦ λογισμοῦ βιαιότερον, κὰν τέως μὴ ἀμαρτάνῃ Ἀ ἐκτός. Ἡδουπαθῆς δὲ, ὁ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἀμαρτίας ἔχων ἀσθενεστέραν τοῦ λογισμοῦ, κὰν πάσχῃ ἐκτός [ἐν Ἀλλ. ἐντός]. Προσπαθῆς δὲ, ὁ τῇ ἐλευθερίᾳ μᾶλλον, ἢ τῇ δουλείᾳ τῶν μέσων προσκαίμενος. Ἀπαθῆς δ' ἂν εἴη, ὁ τούτων πάντων τὴν διαφορὰν ἀγνοῶν. Ὡσαύτως μέντοι καὶ περὶ τῆς ἀμφοτέρων θεραπείας, τάδε διασαφί· ἀπόλλυται ἐκ ψυχῆς, ἐμπάθεια μὲν, διὰ νηστείας καὶ προσευχῆς· ἡδυπάθεια δὲ, δι' ἀγρυπνίας, καὶ σιωπῆς· ἢ δὲ προσπάθεια, διὰ ἡσυχίας, καὶ προσοχῆς· ἀπάθεια δὲ συνίσταται, ἐκ μνήμης Θεοῦ. »

Περὶ πίστεως, ἐλπίδος, καὶ ἀγάπης.

Ι'. Ἄλλ' ἐπὶ πάντων ἀγαθῶν ἀρχή, καὶ μεσότης, καὶ τέλος, εἰ βούλοιο δὲ εἰπεῖν· καὶ χορηγός, καὶ πρῦτανις, πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· τὸ τρίπλοκον Β σπερτίον, καὶ θεοφαντον, καὶ μᾶλλον πάντων ἢ ἀγάπη, ὅτι ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστὶ τε καὶ λέγεται, οὐ δίκαιον, μὴ καὶ διὰ τούτων το τοῦ παρόντος συγγράμματος ἐλλείπον ἀναπληρῶσαι· Ἐμᾶλλον δὲ, ἐπειδήπερ καὶ κατὰ τὸν ἅγιον Ἰσαὰκ τὴν τελειότητα τῶν πολλῶν καρπῶν τοῦ πνεύματος, τότε τις δέχεται, ὅταν ἀξιωθῇ τῆς τελείας ἀγάπης. »

Φέρε καὶ περὶ αὐτῆς μικρὸν διαμνημονεύσωμεν. Καὶ γοῦν γράφει ὁ τῆς Κλίμακος· « Νυνὶ δὲ λοιπὸν μετὰ πάντα τὰ προειρημένα, μένει τὰ τρία ταῦτα τὸν σύνδεσμον πάντων ἐπισφίγγοντα, καὶ κρατοῦντα, πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· μεῖζων δὲ τούτων, ἢ ἀγάπη· ὁ Θεὸς γὰρ ὀνομάζεται. Πλὴν ἔγωγε, τὴν μὲν, ἀκτίνα ὀρῶ, τὴν δὲ, φῶς, τὴν δὲ, κύκλον, πάντα δὲ, ἐν ἀπαύγασμα, καὶ μίαν λαμπρότητα. Ἡ μὲν γὰρ πάντα δύναται ποιεῖν καὶ δημιουργεῖν, τὴν δὲ ἔλεος Θεοῦ περιχυλοῖ, καὶ ἀκαταίχυντον ποιεῖ, ἢ δὲ οὐ πίπτει, οὐδὲ στήκει τοῦ θέειν, οὐδὲ τὸν τρωθέντα λοιπὸν ἡρεμεῖν τῆς μακαρίας μανίας ἐξ. » Ἐτι· « Ὁ περὶ ἀγάπης λόγος, ἀγγέλοις γινώριμος, κάκεινοις, κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἐλλάμψεως, ἀγάπη ὁ Θεός ἐστιν. Ὁ ὄρον δὲ τούτου λέγειν βουλόμενος, ἐν ἀδύσῳ τυφλώτων τὴν ψάμμον μετρεῖ. Ἀγάπη, κατὰ μὲν τὴν ποιότητα, ὁμοίωσις Θεοῦ, καθόσον ἄφικτὸν βροτοῖς· κατὰ δὲ ἐνέργειαν, μέθη ψυχῆς· κατὰ δὲ τὴν ιδιότητα, πηγὴ πίστεως, ἀδύσσοις μακροθυμίας, θάλασσα ταπεινώσεως. Ἀγάπη ἐστὶ κυρίως ἀπόθεσις παντοίας ἐναντίας ἐνοίας, ἐλπερ ἢ ἀγάπη, οὐ λογίζεται τὸ κακόν. Ἀγάπη, καὶ ἀπάθεια, D καὶ υἰοθεσία, τοῖς ὀνόμασι διακρίνεται· μόνις, ὡς φῶς, καὶ πῦρ, καὶ φλόξ, εἰς μίαν συντρέχουσι ἐνέργειαν, οὕτω καὶ περὶ τούτων μοι νόει. » Καὶ ὁ ἅγιος Διάδοχος· « Πάσης πνευματικῆς, ἀδελφοί, ἡγέισθω θεωρίας, πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· πλεον δὲ ἢ ἀγάπη. Αἱ μὲν γὰρ, καταφρονεῖν τῶν ὀρωμένων ἐκδιδάσκουσι καλῶν, ἢ δὲ ἀγάπη, αὐτὴν συνάπτει τὴν ψυχὴν ταῖς ἀρεταῖς τοῦ Θεοῦ, αἰσθήσει νοεῖ, τὸν ἀόρατον Θεὸν ἐξικνεύουσα. » Ἐτι· « Ἄλλη ἐστὶν ἢ ἀγάπη τῆς ψυχῆς ἢ φυσικῆ, καὶ ἄλλη, ἢ ἐκ τοῦ ἁγίου Πνεύματος αὐτῇ προσγινομένη. Ἡ μὲν γὰρ, ἐκ τῆς ἡμετέρας, ὅτε θέλομεν, συμμέτρως κινεῖται θελήσειως, διόπερ καὶ εὐχερῶς ὑπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἠνίκα μὴ βίξ κρατῶμεν τῆς ἐσυχῶν προαιρέσεως, διαρπά-

lentior sentit quam cogitationem. Dulce afficitur qui peccati efficaciam cogitatione infirmiorē habet, etsi extra patiat; vehementer autem, qui libertati magis quam servituti intermediarum subiacet. Nullum autem affectum experitur, qui omnium horum differentiam ignorat. Similiter porro de eorum curatione hæc exponit. « Ex anima rejicitur corporeus affectus per jejunium et orationem; dulcis affectus, per vigiliam et silentium; vehemens per tranquillitatem et attentionem; formatur vero affectuum carentia ex Dei memoria

De fide, spe et charitate.

90. Sed quoniam omnium bonorum principium et medium et finis; si autem id velis dicere, dux et princeps est, fides, spes, charitas; triplex ille funis et a Deo ipso contextus, et optima ex iis est charitas, cum Deus charitas sit et dicatur, non justum esset non per eas virtutes quod huic operi desit adimplere. « Eo magis, quod, juxta sanctum Isaac multorum Spiritus sancti fructuum perfectionem aliquis accipit, cum perfecta charitate dignus habitus est.

Pauca igitur et de ea memoremus. Scribit Climax: « Nunc post omnia quæ diximus remanent tria hæc omnium vinculum constringentia et dominantia, fides nempe, spes et charitas; major autem horum, charitas; charitas enim Deus nominatur. Ego tamen, unam quidem, ut radium video, alteram, lumen, tertiam autem circulum, omnes vero, unum fulgorem et splendorem. Una quidem omnia potest facere et operari; secundam misericordia Dei circumdat et non confundi sinit; tertia nunquam deficit, neque currere desinit, neque eum quem vulneravit, a beato illo ardore quiescere sinit. » Et adhuc: « Sermo de charitate, angelis notus, et illis per illuminationis virtutem, charitas Deus est. Qui illius terminum vult dicere, cæcus est in abisso arenam metiens. Charitas, pro ejus qualitate, similitudo cum Deo est, quantum mortalibus accedere ad eum licet; pro virtute, animæ est ebrietas; secundum proprietatem, fons est fiduciam, longanimitatis abyssus, humilitatis mare. Charitas est vere ejusvis contrariæ cogitationis repulsio, si quidem charitas non cogitat malum. Charitas, et tranquillitas ab affectibus, et adeptio, nominibus solis discernuntur, ut lumen, et ignis, et flamma, in unam concurrunt efficaciam. Ita mihi de iis videtur. » Et sanctus Diadochus: « Omnem spirituales, fratres, contemplationem dirigant fides, spes, charitas, maxime autem charitas. Prioribus quidem visibilia bona despicere docent; charitas vero virtutibus Dei animam adaptat, spirituali sensu invisibilem Deum investigans. » Et adhuc: « Alia est charitas animæ naturalis, et alia quæ ea sancto Spiritu in ipsa efficitur. Alia enim, nostra, cum volumus, voluntate moderate excitatur, et idcirco facile a malis spiritibus, quando non violenter nostram voluntatem vincimus, abripitur. Alia autem

adeo animam incendit ad Dei amorem, ut omnes animæ partes ineffabili divini desiderii excellentiæ adunentur in immensa quadam simplicitatis dispositione. Referta enim spirituali virtute mens, quemdam charitatis ac lætitiæ fontem emittit. » Et sanctus Isaac: « Charitas quæ ex quibusdam rebus efficitur, est tanquam parva lucerna oleo nutrita, et sic alitur ejus lumen, aut tanquam torrens ex pluvia ruens, cujus fluctus cessant, ubi deficit quæ eos producit materia. Charitas vero quæ Deum auctorem habet, est tanquam fons saliens, et nunquam fluctus ejus interrumpuntur: ipse enim solus est fons charitatis et ejus indeficiens materia. » Et rursus interrogatus quænam sit multorum spiritus fructuum perfectio, respondit: « Quando quis dignus perfecta Dei charitate habitus est. » Et denuo interrogatus unde aliquis sciat se ad hanc virtutem processisse, dixit: « Cum memoria Dei in ejus cogitatione excitata fuerit, statim cor ejus Dei charitate excitatur, et ejus oculi multas effundunt lacrymas. Hanc enim consuetudinem habet charitas, ex memoriâ hujus quem amat lacrymas eliciendi; et qui charitatem habet, nunquam a lacrymis deficit. Nunquam enim illi deest materia quæ ipsum ad Dei seriat memoriam, ita ut vel in somno suo eum Deo conversetur. Consuetudo enim charitatis est talia agere et ipsa est hominum in hujusmodi vita perfectio. » Et adhuc: « Charitas Dei natura ardet, et quando vehementer in aliquem incidit, hanc animam extra se esse facit. Ideo cor non potest eam a charitate quam percepit, sejungere, aut eam temperare, sed pro ejus qualitatis modo et in eam superveniente charitate, in ea apparet insolita conversio. Et hæc sunt sensibilia ejus signa: sit hominis vultus igneus, lætus, et corpus ejus calefit, ab eo timor recedit; ut amens efficitur, mortem quæ tam horrenda est, ut lætitiâ habet, et nunquam mentis ejus contemplatio a cœlestium cogitatione defectionem patitur; et absens tanquam præsens, conversatur, a nomine visus. Scientia ejus ac visio naturalis prætereunt, neque sensibiliter motum suum animadvertit quo in rebus movetur. Et si quid agat, non id omnino sentit, mentem habens in hac contemplatione fluctuantem, et hujus cogitatio semper cum alio aliquo colloquitur. Hac spirituali ebrietate ebrui fuerunt olim apostoli et martyres; et alii quidem mundum universum percurrentes, laborantes, injuriis onerati; alii vero, laceratis membris, sanguinem suum effuderunt tanquam aquam, et horrenda patientes, non deciderunt, sed generose sustinuerunt. Et cum essent sapientes, ut insipientes habitus sunt, et alii in desertis erraverunt et montibus, et in speluncis et in cavernis terræ, et in ea tumultuatione non perturbati fuerunt. Det nobis Deus ad hanc amentiam pervenire.

ἀλλὰ γενναίως ὑπήνεγκαν· καὶ ὄντες σοφοί, ὡς ἄφρονες ἐνομισθήσαν, καὶ ἄλλοι ἐν ἐρημίαις ἐπλανήθησαν, καὶ ὄρεσι, καὶ ἐν σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς, ἐν ἀταξίαις, εὐ-ακτοὶ ὄντες. Ταύτην τὴν ἀνοίαν, ἀξιώσασι ἡμᾶς ὁ Θεὸς; φθάσαι. »

Λ ζεται· ἡ δὲ, τοσοῦτον ἐκκαίει τὴν ψυχὴν πρὸς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ὥστε πάντα τὰ τῆς ψυχῆς τότε μέρη, τῇ τοῦ θεοῦ πόθου ἀλαλήτῳ ἐγκολλᾶσθαι χρηστότητι, ἐν ἀπειρῷ τινὶ ἀπλότῳ διαθέσει· ἐγκύμων γὰρ ὡσπερ ὁ νοῦς τότε ὑπὸ τῆς πνευματικῆς ἐνεργείας γινόμενος, πηγὴν τινα ἀγάπης ἀναδύζει καὶ χαρᾶς. » Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Ἡ ἀγάπη, ἡ ἐκ τινῶν γινομένη πραγμάτων, ὡς λαμπρὰ ἐστὶ μικρὰ, ἐκ τοῦ ἐλαίου τρεφομένη, καὶ οὕτω συνίσταται τὸ φῶς αὐτῆς· ἡ καὶ ὡς χειμαρρὸς ῥέων ἐκ τοῦ ὕδατος, ὅπερ ἡ βεῦσις καταπαύεται, τῆς συνιστώσης αὐτὸν ὕλη, λεῖψιν παθούσης. Ἡ ἀγάπη δὲ, καὶ τὸν Θεὸν αἴτιον ἔχουσα, ὡς πηγὴ ἐστὶ βρούουσα, καὶ οὐδέ ποτε τὰ ῥεύματα αὐτῆς ἀνακόπτεται· αὐτὸς γὰρ μόνος ἐστὶ τῆς ἀγάπης πηγὴ, καὶ ἀνελλιπὴς ἡ ὕλη αὐτῆς. » Καὶ αὐθις ἐρωτηθεὶς, ποῖα ἐστὶν ἡ τελειότης τῶν πολλῶν καρπῶν τοῦ πνεύματος, ἀπεκρίθη· « Ὅταν τις ἀξιώθῃ τῆς τελείας ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. » Καὶ αὐθις ἐρωτηθεὶς, καὶ πόθεν γινώσκει τις, ὅτι ἐφθάσεν εἰς ταύτην, ἔφη· « Ὅταν κινήθῃ ἡ μνήμη τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ, εὐθέως ἡ καρδία αὐτοῦ, κινεῖται ἐν τῇ ἀγάπῃ αὐτοῦ, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ καταφέρουσι δάκρυα δαψιλῶς· ἔθος γὰρ ἔχει ἡ ἀγάπη, ἐκ τῆς μνήμης τῶν ἀγαπητῶν, ἐξάπτειν δάκρυα, καὶ τοιοῦτος ὢν, οὐδέποτε ὑστερεῖται ἐκ τῶν δακρῶν. Διότι οὐ λείπει αὐτῷ ἀεὶ ὕλη φέρουσα αὐτὸν εἰς μνήμην τοῦ Θεοῦ, ὥστε καὶ ἐν τῷ ὕπνῳ αὐτοῦ, συνομιλεῖ τῷ Θεῷ· ἔθος γὰρ τῇ ἀγάπῃ, πρᾶξαι τὰ τοιαῦτα, καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ τελειότης τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ ζωῇ αὐτῶν ταύτῃ. » Ἐτι· « Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, θερμὴ ἐστὶ τῇ φύσει, καὶ ὅταν ἀμέτρως ἐπιπέσῃ τινὶ, ποιεῖ ἐκείνην τὴν ψυχὴν, ἐστατικὴν. Διὰ τοῦτο οὐ δύναται ἡ καρδία τοῦ αἰσθηθέντος αὐτῆς, χωρῆσαι αὐτὴν, καὶ καρτερῆσαι, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τῆς ποιότητος καὶ τῆς ἐπιλήθους αὐτῷ ἀγάπης, ὁρᾶται ἐν αὐτῷ ἀλλοιωσις ἀσυνήθης. Καὶ ταῦτα τὰ σημεῖα αὐτῆς τὰ αἰσθητά· γίνεται τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνθρώπου, πυρρὸν, περιχαρὲς, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ θερμαίνεται, ἀψίσταται ἀπ' αὐτοῦ ὁ φόβος, καὶ ἡ αἰδώς, καὶ γίνεται ὡς ἐστατικὸς, καὶ ἡ δύναμις ἡ συνάγουσα τὸν νοῦν φεύγει ἐξ αὐτοῦ, καὶ ὡς ἐκφρων γίνεται, τὸν φοβερὸν θάνατον ἡγεῖται χαρὰν, καὶ οὐδέποτε ἡ θεωρία τοῦ νοῦς αὐτοῦ, διακοπὴν τινα πάσχῃ, ἐκ τῆς τῶν οὐρανίων διανοήσεως. » Καὶ ἀπὼν, ὡς παρὼν ὁμιλεῖ, μὴ ὀρώμενος ὑπὸ τινος. Ἡ γνώσις, καὶ ἡ θρασεία αὐτοῦ· παρέρχεται, ἡ φυσικὴ, καὶ οὐκ αἰσθάνεται αἰσθητῶς τῆς κινήσεως αὐτοῦ, ἥς ἐν τοῖς πράγμασι κινεῖται. Κἂν γὰρ πράττῃ τι, οὐ τελείως αὐτοῦ αἰσθάνεται, ὡς τὸν νοῦν ἔχων ἐν τῇ θεωρίᾳ μετέωρον, καὶ ἡ διάνοια αὐτοῦ, ἀεὶ ὡς μετὰ ἄλλου ἀδολεσχεῖ. Ταύτην τὴν πνευματικὴν μέθην, ἐμεθύσθησάν ποτε οἱ ἀπόστολοι, καὶ οἱ μάρτυρες, καὶ οἱ μὲν, ὄλον τὸν κόσμον διελθόντες, κοπιῶντες, καὶ ὄνειδιζόμενοι, οἱ δὲ, τὰ μέλη κατακοπτόμενοι, ἐξέχεαν τὰ αἵματα αὐτῶν, ὡσεὶ ὕδωρ, καὶ τὰ δεινότερα πάσχοντες, οὐκ ὠλιγώρησαν,

Περὶ τῆς ἀγίας κοινωρίας, καὶ τοῦ, ὄσων ἀγαθῶν ἡμῖν πρόξενος, ἢ συνεχῶς μετὰ καθαροῦ τοῦ συνειδότης ταύτης μεταλήψις, καὶ κοινωρία.

Ἱα'. Οὐδὲν δὲ οὕτω πρὸς τε ψυχῆς κάθαρσιν, καὶ φωτισμὸν νοῦς, καὶ σώματος ἁγιασμὸν, καὶ ἀμφοτέρων πρὸς τὸ θεϊότερον μεταστοιχειώσιν καὶ ἀθανασίαν· ναὶ μὴν, καὶ πρὸς ἀποτροπὴν παθῶν καὶ δαιμόνων, ἢ μᾶλλον οικειοτέρως εἰπεῖν, πρὸς ἔνωσιν, καὶ Θεοῦ θείαν ὑπερφυστικὴν συνάφειαν καὶ ἀνάκρασιν, συνεργεῖ καὶ συμβάλλεται ἡμῖν, ὡς ἡ ἐξ εἰλικρινοῦς καρδίας τε καὶ διαθέσεως, κατ' ἐφικτὸν ἀνθρώπων, συνεχῆς μεταλήψις καὶ κοινωρία, τῶν ἁγίων, ἀχράντων, καὶ ἀθανάτων, καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων· αὐτοῦ φαρμῶν τοῦ τιμίου σώματος, καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου, καὶ Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Διὰ τοῦτο ἀναγκαῖον ὡς μάλιστα καὶ περὶ τούτου ἀπὸ σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ. Καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν Πατήρ, καὶ γὰρ ζῶ διὰ τὸν Πατέρα· καὶ ὁ τρώγων με, κάκεινος ζήσεται δι' ἐμέ. Οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· καὶ ὁ τρώγων μου τοῦτον τὸν ἄρτον, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. » Καὶ ὁ Χριστοφόρος δὲ Παῦλος, τοιαύτη φησίν· « Ἀδελφοί, ἐγὼ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ Κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ἐν τῇ νυκτὶ ἣ παρεδίδοτο, ἔλαβεν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας, ἔκλασε, καὶ εἶπε· Λάβετε, φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλόμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Ὡσαύτως· καὶ τὸ ποτήριον, μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων· Τοῦτο τὸ ποτήριον, ἢ καινὴ διαθήκη ἐστίν, ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι· τοῦτο ποιεῖτε ὁσάκις ἂν πίνητε, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Ὡσαύτως γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε, ἀχρις οὗ ἂν ἔλθῃ. Ὡστε, ὃς ἂν ἐσθίῃ τὸν ἄρτον τοῦτον, ἢ πίνη τὸ ποτήριον τοῦ Κυρίου ἀναξίως, ἔνοχος ἐστὶ τοῦ σώματος, καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου. Δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτὸν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω, καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω. Ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει· καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου. Διὰ τοῦτο μέρους διαλαβεῖν, καὶ τῷ τοιψδε συντάξει πονήματι, καὶ οὕτω πέρας δοῦναι τῷ λόγῳ. Καὶ τοῦτο γοῦν δηλον, οὐ μόνον ἐξ ὧν φθέγγονται οἱ ἅγιοι, ἀλλὰ γε πολλῶ πλεόν, ἐξ αὐτῶν τῶν τῆς αὐτοζωῆς, καὶ αὐτολαθηείας βημάτων, ἐκδηλότερον. » Λέγει καὶ γὰρ· D « Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. » Καὶ οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ, καὶ μὴ ἀποθάνῃ. Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ ὁ ἄρτος ὃν ἐγὼ δώσω, ἢ σὰρξ μου ἐστίν, ἣν ἐγὼ δώσω, ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. » Καὶ· « Ἐάν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίνητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς· ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον. » Ἐτι· « Ἡ γὰρ σὰρξ μου, ἀληθὴς ἐστὶ βρωσις, καὶ τὸ αἷμά μου. ἀληθὴς ἐστὶ πόσις· ὁ τρώγων μου τὴν

De sancta communione; et quod bona nobis præbet, continua hujus cum pura conscientia receptio et communio.

91. Nihil utique ad animæ purgationem et mentis illuminationem et corporis sanctificationem et amborum ad Deum translationem immortalitatemque ita confert; imo vero et ad cupiditatum demonumque repulsionem, aut, ut aptius dicam, ad unionem et supernaturalem cum Deo conjunctionem et immisionem, nihil ita in nobis cooperatur et auxiliatur, ut continua sanctorum, mundissimorum, immortalium, vivificorum mysteriorum receptio ac communicatio, cum puro corde ac recta dispositione, quantum homini possibile est, ipsius, dicimus, venerandi corporis et sanguinis Domini et Dei et Salvatoris nostri Jesu-Christi. Ideoque necessarium est ut et de eo nonnulla exponamus, et huic curæ tempus impendamus, sique terminum nostro sermone imponamus.

Atque id igitur manifestum est, non modo ex his quæ sancti dicunt, sed multo magis ex ipsis vitæ ac veritatis auctoris vocibus, manifestius. Dicit enim: « Ego sum panis vitæ⁶⁶; » et, « Iste est panis de cælo descendens, ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur. Ego sum panis vivus qui de cælo descendit; si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum. Et panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita⁶⁷. » Et, « Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis; qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, habet vitam æternam⁶⁸. » Et adhuc: « Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus; qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo. Quemadmodum misit me vivens Pater, et ego vivo propter Patrem; et qui manducat me, et ille vivet propter me. Hic est panis qui de cælo descendit: et qui manducat hunc panem, vivet in æternum⁶⁹. » Et Christi discipulus Paulus hæc ait: « Fratres, ego accepi a Domino Jesu quod et tradidi vobis, quoniam Dominus Jesus in qua nocte tradebatur, accepit panem et gratias agens, fregit ac dixit: Accipite et manducate: hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem. Similiter et calicem, postquam cœnavit, dicens: Hic calix novum Testamentum est in meo sanguine; hoc facite, quotiescunque bibetis, in meam commemorationem. Quotiescunque enim manducabitis panem hunc, et calicem illum bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat. Qui manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini. Probet igitur seipsum homo, et sic de pane illo comedat et de calice bibat. Qui manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit, non dijudicans corpus Domini. Ideo inter vos multi infirmi et imbe-

⁶⁶ Joan. vi, 35. ⁶⁷ ibid. 50-52. ⁶⁸ ibid. 54-55. ⁶⁹ ibid. 56-59.

cilles et dormiunt multi. Si nosmetipsos diducamus, non utique iudicemur. Dum autem iudicamur, a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur ⁷⁹. »

Quod necesse est discere sacrorum mysteriorum miraculum; et quid est, et quare datum est, et quoniam illius utilitas.

92. Scribit autem Chrysostomus : « Mysteriorum miraculum quid sit discere necessarium est, et quoniam sit huius rei utilitas. Unum corpus sumus, et membra ex carne Domini nostri Jesu Christi, et ex ossibus ejus. Qui autem initiati sunt, iis quæ dicuntur aurem præsentent, ut non modo secundum charitatem id flamus, sed re ipsa in unam carnem misceamur; id per cibum effectum est, quem nobis largitus est, nobis amorem quem in nos habet, volens ostendere. Ideo nobis seipsum immiscuit, et inseruit in nobis corpus suum, ut unum efficiamur, tanquam corpus capiti unitum. Id enim est vehementer diligentium. Quod innuens Job dicebat de servis suis, quibus erat vivide desiderabilis, quod amorem suum ostendendi causa dicebant : « Quis det nobis de carnibus ejus saturari? Ideo et Christus illud effecit, ad majorem amicitiam nos ducens, et suum in nos amorem ostendens, non se tantummodo nobis videndum præbuit, sed et cupientibus tangendum ac manducandum; et carni suæ nos uniri voluit et connecti et totum desiderium nostrum compleri. » Et adhuc : « Qui huic sanctissimo corpori ac venerando sanguini participant, cum angelis et archangelis ac cœlestibus potentiis sedent, regiam Christi vestem induentes et arma habentes cœlestia. Sed non adhuc quidquam dixerunt; ipsum enim regem induerunt. Sed quemadmodum illud est magnum et tremendum et mirandum, ita si cum puritate accedas, accessisti ad salutem; si vero cum mala conscientia, in pœnam ac supplicium. Qui enim corpus et sanguinem Domini manducat ac bibit indigne, iudicium sibi manducat ac bibit. Si enim qui regiam purpuram inquinaverunt, non minus puniuntur quam qui eam laceraverunt, omnino consentaneum est ut et qui corpus cum inquinata conscientia receperint, eandem pœnam subeant ac qui per clavos illud fregere. Vide igitur quomodo Paulus hanc pœnam ostenderit, dicens : « Qui legem Moysis contempsit, absque misericordia, duobus vel tribus testibus accusatus, moritur. Quanto majora putatis mereri supplicia, qui Filium Dei conculcaverit, et sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est ⁷⁷ » Quicumque igitur huic corpori participamus, quicumque hunc sanguinem gustamus, cogitate nos illum qui sursum sedet, qui ab angelis adoratur, qui omnipotentis proximus est, degustare. Oh! quot ad salutem viæ nobis apertæ sunt! Nos suum corpus effecit, nos sui corporis participes reddidit, et nihil horum nos a malo retrahit! O indolentiam!

Α ἐν ἡμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἀρρώστοι, καὶ κοιμῶνται ἱκανοί. Εἰ γὰρ ἑαυτοὺς διεκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα· κρινόμενοι δὲ ὑπὸ τοῦ Κυρίου παιδεύμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν. »

Ἵτι ἀναγκαῖον μαθεῖν τὸ θαῦμα τῶν ἀγίων μυστηρίων· καὶ τί ποτὲ ἐστὶ· καὶ διὰ τί ἐδίδθη, καὶ τίς ἡ ὠφέλεια.

ιβ'. Γράφει δὲ καὶ ὁ Χρυσόρρημων : « Ἀναγκαῖον μαθεῖν τὸ θαῦμα τῶν μυστηρίων τί ποτὲ ἐστὶ, καὶ διὰ τί ἐδόθη, καὶ τίς ἡ ὠφέλεια τοῦ πράγματος. Ἐν σῶμά ἐσμεν, καὶ μέλη, ἐκ τῆς σαρκὸς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ. Οἱ δὲ μεμυημένοι, παρακολουθεῖτωσαν τοῖς λεγομένοις· ἵνα οὐ μὴ μόνον κατὰ τὴν ἀγάπην τοῦτο γενώμεθα, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα εἰς ἐκείνην ἀνακερασθῶμεν τὴν σάρκα, διὰ τροφῆς τοῦτο γίνεται, ἣν ἐχαρίσατο, βουλόμενος ἡμῖν δεῖξαι τὸν πόθον, ὃν ἔχει πρὸς ἡμᾶς. Διὰ τοῦτο ἀνέμιξεν ἡμῖν ἐκυτὸν, καὶ ἀνέφυρε τὸ σῶμα αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς, ἵνα ἐν γενώμεθα καθάπερ σῶμα κεφαλῆς συνημμένον. Τῶν γὰρ σφίδρα ποθούντων ἐστὶ τοῦτο. Τοῦτο γοῦν ὁ Ἰωδ αἰνιτιτόμενος, ἔλεγε περὶ τῶν οἰκετῶν, οἷς ἦν μεθ' ὑπερβολῆς ποθεινός, ὅτι δὴ τὸν πόθον ἐνδεικνύμενοι, ἔλεγον· Τίς ἂν δόξῃ ἡμῖν ἐκ τῶν σαρκῶν αὐτοῦ ἐμπλησθῆναι; Διὸ δὴ καὶ ὁ Χριστὸς αὐτὸ πεποίηκεν, εἰς φιλίαν ἡμᾶς ἄγων μείζονα, καὶ τὴν αὐτοῦ πόθον ἐνδεικνύμενος περὶ ἡμᾶς, οὐκ ἰδεῖν μόνον ἑαυτὸν πρὸς τοῖς ἐπιθυμοῦσιν, ἀλλὰ καὶ ἄψασθαι, καὶ φαγεῖν· καὶ ἐμπῆξαι τῇ σαρκὶ· καὶ συμπλακῆναι, καὶ τὸν πόθον ἐμπλησθαι πάντα. » Ἔτι· « Οἱ μετέχοντες τοῦ παναγίου σώματος, καὶ τοῦ τιμίου αἵματος, μετὰ ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων, καὶ τῶν ἀνω δυνάμεων ἐστήκασιν, ἀστὴν περιεκείμενοι τοῦ Χριστοῦ τὴν βασιλικὴν στολήν, τὰ ὅπλα ἔχοντες τὰ πνευματικά. Ἄλλ' οὐδὲν εἶπον οὐδέ πω· αὐτὸν γὰρ εἰσιν ἐνδεδυμένοι τὸν βασιλεῖα. Ἄλλ' ὡσπερ ἐστὶ μέγα, καὶ φρικτὸν, καὶ θαυμαστὸν, οὕτως ἂν μετὰ καθαρότητος προσέλθῃ, εἰς σωτηρίαν προσήλθε, ἂν δὲ μετὰ πονηροῦ συνειδότες, εἰς κρίλασιν, καὶ τιμωρίαν. Ὁ γὰρ ἐσθίων, καὶ πίνων ἀναξίως τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου, κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει, καὶ πίνει. Εἰ γὰρ οἱ ρυπούντες τὴν πορφύραν τὴν βασιλικὴν, κολάζονται ὁμοίως, ὡσπερ οἱ διαβόηγνόντες, οὐδὲν ἀπεικός, καὶ τοὺς ἀκαθάρτων διανοίᾳ δεχομένων τὸ σῶμα, τὴν αὐτὴν ὑπομένειν τιμωρίαν, τοῖς αὐτὸ διαβόηξαι διὰ τῶν ἡλων. Ὅρα γοῦν, πῶς φοβερὰν εἶδειξεν ὁ Παῦλος τὴν κρίλασιν, εἰπόν· Ἀθετήσας τις νόμον Μωσέως, χωρὶς οἰκτιρισμῶν, ἐπὶ δυσὶν, ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήσκει. Πόσῳ δοκεῖτε χεῖρονος ἀξιοθήσετε τιμωρίας, ὁ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγήσάμενος, ἐν ᾧ ἡγιασθή; Ὅσοι τοίνυν μετέχομεν τοῦτου τοῦ σώματος, ὅσοι τοῦ αἵματος ἀπογευόμεθα, ἐννοεῖτε ὅτι ἐκείνου τοῦ ἀνω καθημένου, τοῦ προσκυνομένου παρὰ ἀγγέλων, τοῦ τῆς ἀκηράτου δυνάμεως ἔγγυς, τοῦτου ἀπογευόμεθα. Οἴμοι, πόσαι κρὸς σωτηρίαν ἡμῖν ὁδοί! Σῶμα ἡμᾶς ἑαυτοῦ ἐποίησε, σῶ-

⁷⁹ 1 Cor. xi, 23 32. ⁷⁷ Hebr. x, 28, 29.

ματος ἡμῖν τοῦ ἐκυτοῦ μετέδωκε, καὶ οὐδὲν τούτων ἡμᾶς ἀποτρέπει τῶν κακῶν. Ὡς τῆς ἀναληθσίας! ὡς τῆς ἀναίσθησίας! Καὶ αὖθις: « Πρεσβύτης τις θαυμαστὸς, ἐμοὶ διηγήσατο, τοιοῦτόν τι ἀξιώθεις ἰδεῖν, καὶ ἀκοῦσαι, ὅτι τοὺς μέλλοντας ἐνθὲνδε ἀπαίρειν, ἂν τύχῃσι τῶν μυστηρίων μετασχόντες, ἐν συνειδήσει καθαρᾷ, ὅταν ἀποθανεῖν μέλλωσι, θρυφοροῦντες οἱ ἄγγελοι δι' ἐκεῖνο τὸ μεταληφθὲν, ἐνθὲνδε ἀπάγουσι. » Καὶ ὁ θεὸς Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς: « Ἐπειδὴ διπλοὶ τινὲς ἔσμεν, καὶ συνθετοί, δεῖ καὶ τὴν γέννησιν διπλὴν εἶναι, ὁμοίως καὶ τὴν βρωσιν, σύνθετον. Ἡ μὲν οὖν γέννησις, δι' ὕδατος ἡμῖν, καὶ πνεύματος δίδεται, ἡ δὲ βρωσις αὐτὸς ἔστιν ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ ἐξ οὐρανοῦ καταβάς, καὶ ὡς περ ἐπὶ τοῦ βαπτισματος, ἐπειδὴ ἔθος τοῖς ἀνθρώποις ὕδατι λούεσθαι, καὶ ἐλαίῳ χρίεσθαι, συνέζευξε τῷ ἐλαίῳ καὶ τῷ ὕδατι, τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, καὶ ἐποίησεν αὐτὸν λουτρὸν ἀναγεννήσεως, οὕτως ἐπειδὴ ἔθος ἡμῖν ἄρτον ἐσθῆναι, ὕδωρ δὲ καὶ οἶνον πίνειν, συνέζευξεν αὐτοῖς τὴν ἑαυτοῦ θεότητα· καὶ πεποίηκεν αὐτὰ σῶμα καὶ αἷμα αὐτοῦ, ἵνα διὰ τῶν συνήθων, καὶ κατὰ φύσιν, ἐν τοῖς ὑπὲρ φύσιν γενώμεθα. Σῶμά ἐστιν ἀληθῶς ἡνωμένον θεότητι, τὸ ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου σῶμα, οὐχ ὅτι αὐτὸ τὸ σῶμα, τὸ ἀναληφθὲν, ἐξ οὐρανῶν κατέρχεται, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ὁ ἄρτος, καὶ ὁ οἶνος, μεταποιεῖται εἰς σῶμα, καὶ αἷμα Θεοῦ. Εἰ δὲ τὸν τρόπον ἐπιζητεῖς πῶς γίνεται, ἀρκεῖ σοὶ ἀκοῦσαι, ὅτι διὰ Πνεύματος ἁγίου, ὡς περ ἐκ τῆς ἁγίας Θεοτόκου διὰ Πνεύματος ἁγίου, ἑαυτῷ, καὶ ἐν αὐτῷ ὁ Κύριος σὰρκα ὑπετίθησατο, καὶ πλέον οὐδὲν γινώσκωμεν. Ἄλλ' ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἀληθής, καὶ ἐνεργῆς ἐστι, καὶ παντοδύναμος, ὁ δὲ τρόπος, ἀνεξερευνήτος, γίνεται τοίνυν τοῖς πίστει ἀξίως μεταλαμβάνουσιν, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς φυλακτῆριον ψυχῆς τε καὶ σώματος, τοῖς δὲ ἐν ἀπιστίᾳ ἀναξίως μετέχουσιν, εἰς κόλασιν, καὶ τιμωρίαν, καθάπερ καὶ ὁ τοῦ Κυρίου θάνατος. Καὶ οὐκ ἔστι τύπος ὁ ἄρτος, καὶ ὁ οἶνος τοῦ σώματος, καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ· μὴ γένοιτο· ἀλλ' αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τεθεωμένον· καὶ αὐτὸ τὸ αἷμα· Ἡ γὰρ σὰρξ μου, φησὶν, ἀληθής ἐστι βρωσις, καὶ τὸ αἷμά μου ἀληθής ἐστι πόσις. Σῶμά ἐστι καὶ αἷμα Χριστοῦ, εἰς σύστασιν τῆς ἡμετέρας ψυχῆς, καὶ τοῦ σώματος χωροῦν, οὐ δαπανώμενον, οὐ φθειρόμενον, οὐκ εἰς ἀφεδρώνα χωροῦν, ἀλλ' εἰς τὴν ἡμῶν οὐσίαν τε καὶ συντήρησιν, βύπου παντὸς καθαρτήριον· κἂν χρυσὸν λάβῃ κίβδηλον, διὰ τῆς κριτικῆς πυρωσεως καθάιρει, ἵνα μὴ ἐν τῷ μέλλοντι, σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν. Δι' αὐτοῦ καθαιρόμενοι, ἐνούμεθα τῷ σώματι Χριστοῦ, καὶ τῷ Πνεύματι αὐτοῦ, καὶ γινόμεθα σῶμα Χριστοῦ. Οὗτος ὁ ἄρτος· ἐστὶν, ἡ ἀπαρχὴ τοῦ μέλλοντος ἄρτου, ὅς ἐστιν ὁ ἐπιούσιος· τὸ γὰρ ἐπιούσιον δηλοῖ, ἡ τὸν μέλλοντα, ταυτέστι τὸν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ἡ τὸν πρὸς συντήρησιν τῆς οὐσίας ἡμῶν λαμβανόμενον. Πνεῦμα ζωοποιόν ἐστὶν, ἡ σὰρξ τοῦ Κυρίου, διότι ἐκ τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος συνελήφθη· τὸ γὰρ γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος, πνευμά ἐστι. Τοῦτο

o impudentiam! » Et rursum: « Mirandus quidam senex mihi narravit sibi tale aliquid videre et audire contigisse: scilicet, eos qui inde migrare debent, si mysteriorum participes effecti sint in munda conscientia, ab angelis, quando moriuntur, propter illud acceptum corpus, inde abduci. » Et divus Joannes Damascenus: « Quoniam duplices sumus ac compositi, oportet et generationem nostram ac similiter nutritionem duplicem esse et compositam. Generatio igitur nobis per aquam ac spiritum data est, cibus autem noster est panis vitæ, Dominus noster Jesus Christus qui de cælo descendit. Et quemadmodum in baptismo, quoniam hominibus consuetudo est aqua lavari et oleo inungi, et aquæ virtutem Spiritus sancti conjunxit, eamque regenerationis balneum effecit, ita quoniam solemus pane vesci, aquam vero et vinum bibere, iis conjunxit suam Deitatem; eaque corpus et sanguinem suum effecit, ut per consueta et naturalia alimenta ad ea quæ supernaturalia sunt, perveniamus. Corpus est vere divinitati conjunctum, corpus ex sancta Virgine natum, non quod illud corpus quod accipimus e cælo descendat, sed quod panis et vinum in corpus ac sanguinem Dei mutetur. Si quo modo id fiat inquiris, tibi sufficit audire, quod per Spiritum sanctum, quemadmodum ex sancta Deipara per Spiritum sanctum, sibi et in hoc pane Dominus carnem assumpsit; et nihil amplius novimus. Sed quia Verbum Dei verax est et efficax et omnipotens, modus autem inscrutabilis, fit igitur his qui, ut fidem decet, illud accipiunt, in remissionem peccatorum et vitam æternam, et in custodiam animæ et corporis: his autem qui in incredulitate et indigne illud participant, in pœnam suppliciumque, ut ipsa mors Domini. Non est panis figura corporis, nec vinum figura sanguinis: absit! sed ipsum Christi corpus divinitati unitum; et ipse Christi sanguis: « Caro enim mea, inquit, vere est cibus, et sanguis meus vere est potus. » Corpus est et sanguis Christi, in nostræ animæ et corporis substantiam descendens, non impensum, non corruptum, non in latrinam deductum, sed in nostram substantiam et custodiam, omnes sordes abstergens. Etiam si aurum scoria mistum inveniat, per purificantem ignem illud mundat; ne in futuro, cum hoc mundo damnemur. Per id corpus mandati, Christi corpori unimur et ejus Spiritui, et corpus Christi efficiamur. Iste panis est principium futuri panis, qui est supernaturalis: supernaturalem enim ostendit aut futurum panem, id est panem futuri sæculi, aut eum quem in nostræ substantiæ conservationem accipimus. Spiritus vivificus est caro Domini, eo quod a vivifico Spiritu compacta est; quod enim natum est ex spiritu, spiritus est. Id autem dico, non corporis naturam de medio tollens, sed id quod vivificum habet ac divinum, manifestare volens. Hæc autem futurorum figuræ dicuntur, non quod non vere corpus et san-

guis Christi sint, sed quod nunc quidem per ea Christi divinitatis participes effecimur, tunc autem spiritualiter per solam contemplationem. » Et divus Macarius : « Quemadmodum vinum in omnia bibentis membra diffunditur, et est vinum in eo et is in vino, ita et qui bibit sanguinem Christi, spiritu Divinitatis potatur, et ille Spiritus in perfecta anima diffunditur et anima in illo, atque ita sanctificata Domino digna consistit. Omnes enim, inquit, in uno Spiritu potati sumus, et qui per panis eucharistiam Spiritum sanctum in veritate recipiunt, digni sunt qui hujus fiant participes, et sic possunt per sæcula animæ dignæ vivere. Et quemadmodum corpus non ex seipso vitam habet, sed aliunde, id est a terra, sic et animam Deus probat, non ex propria ejus natura, sed ex sua ipsius divinitate, ex proprio ipsius spiritu et lumine, cibum habere, potum ac vestimentum, quæ vere sunt animæ vita. Divina enim natura panem vitæ habet eum qui dixit : « Ego sum panis vitæ ; » et aquam viventem et vinum lactificans, et oleum exultationis. » Et sanctus Isidorus : « Communis vocata est divinatorum mysteriorum receptio, eo quod nos cum Christo adunet, et participes ipsius regni efficiat. » Et pius Nilus : « Nequit salvari aliunde fidelis et remissionem peccatorum accipere et regnum cælorum assequi, nisi cum tremore, cum fide et desiderio mysticum et purum corpus et sanguinem Christi accipiat. » Similiter scribit magnus Basilius in epistola ad Cæsariam patriam : « Quotidie communicare et sanctum corpus ac sanguinem Domini accipere, optimum et utilissimum est, ipso Domino dicente : « Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet et ego in illo, et habet vitam æternam. » Quis enim ambigit continuam vitæ participationem nihil aliud esse, quam multifariam vivere? Non tamen quater singulis hebdomadis communicamus, Dominica, feria quarta, Parasceve et Sabbato, et aliis diebus, si adsit alicujus sancti memoria. » Quibus diebus, opinor, sacra faciebat sanctus; non enim quotidie poterat, tantis curis fatigatus. Dixit autem et sanctus Apollo : « Oportet monachum, si possit, singulis diebus, mysteriis Christi communicare. Qui enim se ab his abstinat, a Deo recedit; qui autem id continue facit, carnem continue recipit. Dicit enim vox salutifera : « Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo. Monachorum igitur refert salutiferæ passionis memoriam perpetuo facere. Eos igitur semper esse paratos oportet, et seipsum ita disponere, ut digni sint, qui sacra mysteria recipiant; quoniam ita peccatorum remissione digni effecimur. » Dicit autem et Climax : « Si corpus aliud corpus attractans efficacia variatur, quomodo non variabitur qui Dei corpus innoxiiis manibus attrahat? » Scriptum autem et in *Geronticos* : « Joannes Bostrenus, vir sanctus et potestate habens in spiritus immundos, dæmones

δὲ λέγω, οὐκ ἀναιρῶν τὴν τοῦ σώματος φύσιν, ἀλλὰ τὸ ζωοποιῶν καὶ θεῶν τούτου δηλώσαι βουλόμενος. Ταῦτα μέντοι ἀντίτυπα τῶν μελλόντων λέγονται, οὐχ ὡς μὴ ὄντα ἀληθῶς σῶμα, καὶ αἷμα Χριστοῦ, ἀλλ' ὅτι νῦν μὲν, δι' αὐτῶν μετέχομεν τῆς Χριστοῦ θεότητος, τότε δὲ, νοητῶς διὰ μόνης τῆς θεάς. » Καὶ ὁ θεϊότατος Μακάριος· « Ὡσπερ ὁ οἶνος, εἰς πάντα τὰ μέλη τοῦ πίνοντος κινῶνται, καὶ γίνεται ὁ οἶνος ἐν αὐτῷ, καὶ αὐτὸς ἐν τῷ οἴνῳ, οὕτως ὁ πίνων τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, τὸ Πνεῦμα τῆς θεότητος ποτίζεται, καὶ κινῶνται ἐν τῇ τελείᾳ ψυχῇ, καὶ ἡ ψυχὴ ἐν αὐτῷ, καὶ οὕτως ἁγιασθεῖσα, ἀξία τοῦ Κυρίου καθίσταται. Πάντες γὰρ, φησὶ, τὸ αὐτὸ Πνεῦμα ἐποτίσθημεν, καὶ διὰ τῆς εὐχαριστίας τοῦ ἄρτου, Πνεῦματος ἁγίου οἱ κατὰ ἀλήθειαν μεταλαμβάνοντες καταξιοῦνται μετ-
 Βοχοὶ γενέσθαι, καὶ οὕτω δύνανται εἰς αἰῶνας αἰ ἀξίαι ψυχὰς ζῆσαι. Καὶ ὡσπερ τῷ σώματι ἡ ζωὴ οὐκ ἐξ ἑαυτοῦ ἐστίν, ἀλλ' ἐξωθεν αὐτοῦ, τοῦτέστιν ἀπὸ τῆς γῆς, οὕτω καὶ τὴν ψυχὴν εὐδόκησεν ὁ Θεός, οὐκ ἐκ τῆς ἰδίας φύσεως, ἀλλ' ἐκ τῆς αὐτοῦ θεότητος, ἐκ τοῦ ἰδίου Πνεύματος, καὶ φωτὸς, ἔχειν βρώσιν, πόσιν, ἐνδύμα, ἃ ἐστὶν ἡ ὄντως ζωὴ τῆς ψυχῆς. Ἐχει γὰρ ἡ θεία φύσις, καὶ ἄρτον ζωῆς, τὸν εἰπόντα. Ἐγὼ εἶμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς, καὶ ὕδωρ ζωῆς, καὶ οἶνον εὐφραίνοντα, καὶ ἑλαίον ἀγαλλιάσεως. » Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσίδωρος· « Κοινωνία κέκληται ἡ τῶν θείων Μυστηρίων μετάληψις, διὰ τὸ, τὴν πρὸς Χριστὸν ἡμῖν χαρίζεσθαι ἔνωσιν, καὶ κοινωνοὺς ἡμᾶς ποιεῖν τῆς αὐτοῦ βασιλείας. » Καὶ ὁ ὁσιος Νεῖλος· « Ἀδύνατον ἄλλως σωθῆναι τὸν πιστὸν, καὶ ἀφῆσιν τὴν πλημμελημάτων λαβεῖν, καὶ βασιλείας οὐρανῶν ἐπιτυχεῖν, εἰ μὴ μεταλαμβάνει μετὰ φόβου καὶ πίστεως καὶ πόθου τῶν μυστικῶν, καὶ ἀγράντων, σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ. » Ὁμοίως γράφει καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, ἐν τῇ πρὸς Καισαρίαν Πατρικίαν ἐπιστολῇ· « Καὶ τὸ κοινωνεῖν δὲ καθ' ἑκάστην ἡμέραν, καὶ μεταλαμβάνειν τοῦ ἁγίου σώματος, καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, καλὸν καὶ ἐπωφελεῖς, αὐτοῦ σαφῶς λέγοντος· Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν μοί μόνει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ, καὶ ἔχει ζωὴν αἰώνιον. Τίς γὰρ ἀμφιβάλλει ὅτι τὸ μετέχειν συνεχῶς τῆς ζωῆς, οὐδὲν ἄλλο ἐστίν, ἢ ζῆν πολλαχῶς; Ἡμεῖς μένοιτε, τέταρτον καθ' ἑκάστην ἑβδομάδῃ κοινωνοῦμεν, ἐν τῇ Κυριακῇ, ἐν τῇ τετάρτῃ, ἐν τῇ παρασκευῇ, καὶ τῷ Σαββάτῳ, καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἡμέραις, ἐὰν ἡ μνήμη ἁγίου τινός· ἐν αἷς οἶμαι, καὶ ἐλεειτουργεῖ ὁ ἅγιος· οὐ γὰρ καθ' ἑκάστην ἡδύνατο, ὑπὸ τοσοῦτων φροντίδων ὀχλούμενος. » Εἶπε δὲ καὶ ὁ ἅγιος Ἀπολλῶν, ὅτι « Δεῖ τὸν μοναχὸν, εἰ δυνατόν, καθ' ἑκάστην ἡμέραν τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ κοινωνεῖν. Ὁ γὰρ μακρῶν ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων, μακρύνεται ἀπὸ Θεοῦ, ὁ δὲ συνεχῶς τοῦτο ποιῶν, τὴν σάρκα συνεχῶς ὑποδέχεται. » ἢ ἡ γὰρ σωτήριος φωνὴ φησιν· « Ὁ ἐσθίων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν μοί μόνει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ. Τοῦτο οὖν συμφέρει τοῖς μοναχοῖς, ὑπόμνησιν τοῦ σωτηρίου πάθους συνεχῶς ποιουμένοις. Καθ' ἡμέραν οὖν ἑτοιμον εἶναι δεῖ, καὶ παρασκευάζειν ἑαυτὸν τοιοῦτον, ὥστε ἄξιον εἶναι πάντοτε, περὶ

τὴν τῶν ἁγίων μυστηρίων ὑποδοχὴν· ἐπεὶ καὶ ἀφ-
έσεως ἁμαρτιῶν, οὕτω καταξιούμεθα. » Λέγει δὲ καὶ
ὁ τῆς Κλίμακος· « Εἰ σῶμα σώματι προσφαύων,
ἀλλοιοῦται τῇ ἐνεργείᾳ, πῶς οὐκ ἄλλοιωθήσεται, ὁ
Θεοῦ σώματι προσφαύων ἀθώοις χερσίν; » Γέγρα-
πται δὲ καὶ ἐν τῷ Γεροντικῷ· « Ἰωάννης ὁ Βοστρη-
νός, ἀνὴρ ἅγιος, καὶ ἐξουσίαν ἔχων κατὰ πνευμάτων
ἀκαθάρτων, ἠρώτησε δαίμονας, οἱ ἦσαν κατοικοῦντες
εἰς κόρας τινὰς μαινομένας καὶ ἐνεργουμένας ὑπ'
αὐτῶν πονηρῶς, εἰπὼν· ποῖα πράγματα φοβείσθε
ἀπὸ τῶν Χριστιανῶν; οἱ λέγουσιν· Ἔχετε θνῶς τρία
πράγματα μεγάλα, ἐν μὲν, ὅπερ φορεῖτε, εἰς τὸν
τρόχelon ὑμῶν, καὶ ἐν, ὅπερ λούεσθε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἐν, ὅπερ τρώγετε εἰς τὴν σύναξιν. Ἐρο-
μένου δὲ πάλιν, ἐκ τούτων τῶν τριῶν, ποῖον φοβεῖσθε πλέον; ἀπεκρίθησαν, εἰ ἐφυλάσσετε καλῶ; ὅπερ με-
ταλαμβάνετε, οὐκ ἰσχυρεν οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν ἀδικῆσαι Χριστιανόν· εἰσι δὲ ἃ δυσμενεῖς φοβοῦνται τῶν
ἄλλων πλέον, ὁ σταυρός, ἡ βάπτισις, καὶ ἡ κοινωμία. »

**Ἄλλος τῶν κατὰ ἀλάτους πασῶν ὑποθέσεων, καὶ
μερικῆ παραίνεσις πρὸς τὸν ἐπερωτήσαντα.**

14'. Ἰδοὺ δὴ, τέκνον φιλάτων, τετέλεσταί σου ἡ αἰ-
τησις, σὺν Θεῷ· εἰ μὲν κατὰ γνώμην τὴν σὴν καὶ τὴν
πρόθεσιν, ἀκριδῶς οὐκ οἶδαμεν, μέντοι γε κατὰ τὴν
ἡμετέραν δύναμιν, καὶ Θεῷ δὲ φίλον, τὸ κατὰ δύνα-
μιν. Ὅρα τοίνυν, ἵνα μὴ μέχρι τούτου στή ἐδ σὺν
φιλομαθῆς, καὶ ἐπίπονον, ἀλλ' ἵνα καὶ ἔργοις ὀφθῆς
φιλομαθῆς, καὶ σπουδαῖος. Φησὶ καὶ γὰρ ὁ κλεινός
ὀδελφός· « Ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, γίνεσθε ποιη-
ταὶ λόγου, καὶ μὴ μόνον ἀκροαταί, παραλογιζόμενοι
ἑαυτοὺς, ὅτι, εἰ τις ἀκροατὴς νόμου ἐστὶ, καὶ οὐ
ποιητὴς, οὗτος ἴσκειν ἀνδρὶ, κατανοοῦντι τὸ πρῶ-
τον τῆς γενέσεως αὐτοῦ, ἐν ἐξόπτρῳ· κατενόησε
γὰρ ἑαυτὸν, καὶ ἀπελήλυθεν, καὶ ἐπελάθετο ὁποῖος
ἦν, ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον τέλειον τῆς ἐλευθερίας,
καὶ παραμείνας, οὗτος οὐκ ἀκροατὴς ἐπιλησμονῆς
γενόμενος, ἀλλὰ ποιητὴς ἔργου, οὗτος μακάριος ἐν
τῇ ποιήσει αὐτοῦ ἔσται. »

**Ὅπως δεῖ ἀκούειν καὶ ἐκλαμβάνειν τὰ τῶν Πα-
τέρων πνευματικὰ ῥήματα.**

14δ. Καὶ πρό γε τούτων, ἵνα πιστῶς, καὶ μετὰ
τῆς προσηκούσης εὐλαθείας, ἐκλαμβάνης καὶ δι-
ακοῆς, τὰ τῶν Πατέρων θεῖα, καὶ πνευματικὰ θεσπί-
σματα· φησὶ γὰρ ὁ ἅγιος Μακάριος· « Ἀψαυστά
ἔστι τοῖς ἀπειροῖς, τὰ πνευματικὰ· ψυχῇ δὲ ἁγίᾳ,
καὶ πιστῇ, πρὸς κατάληψιν. ἔρχεται ἡ τοῦ ἁγίου
Πνεύματος κοινωμία, καὶ οἱ ἐπουράνιοι τοῦ Πνεύ-
ματος θησαυροί, τῷ πείρᾳ λαβόντι μόνῃ γίνονται
καταφανεῖς, ἀμυήτῳ δὲ, οὐδὲ ἐνοησάσι δυνατόν το-
παράπαν. Εὐλαθῶς τοίνυν περὶ αὐτῶν ἄκουε, μέχρισ
ἄν, καὶ σοὶ γένοιτο πιστεῦσθαι, καταξιωθῆναι τού-
των τυχεῖν· τότε γὰρ εἴσῃ αὐτῇ πείρᾳ τῶν τῆς ψυ-
χῆς ὀφθαλμῶν, ὁσων ἀγαθῶν, καὶ μυστηρίων, ψυχῇ
Χριστιανῶν κἀνταῦθα κοινωνεῖν δύνανται. » Οὕτω
γὰρ ἔχων, τάχιστα καὶ τὴν τῶν γεγραμμένων καὶ
ἀκουσιθέντων ἐπισυλλέξεις ἐπιχαρτίαν τε καὶ
ὠφέλειαν, καὶ ἀπὸ τοῦ μανθάνειν, καὶ πράττειν, προ-
κόψεις, εἰς τὸ καὶ ἄλλους παραίνειν καὶ δηγχεῖν
αὐτῇ πείρᾳ, πρὸς τὰ θεϊότερα, καὶ τοῖς πολλοῖς
ἀμύητα· ὁ καὶ γένοιτό σοι, τῇ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ
Χριστοῦ παναλκεστάτῃ παλάμῃ ἐπερειδομένῳ, καὶ
κατευθυνομένῳ· Ἀμήν. Ἐπεὶ δὲ κόρος λόγου, πολέμιος

interrogavit qui in quibusdam puellis furentibus
et ab ipsis male multatis erant, dicens: « Quid
a Christianis timetis? » Qui respondere: « Vere tria
habetis magna; unum quidem, quod in collo ve-
stro portatis, et alterum, quod in Ecclesia ablu-
mini, et tertium, quod in conventu vestro come-
ditis. Cum rursus interrogati essent, ex his tribus
quodnam magis formidarent, responderunt: « Si
bene custodiatis quod accepistis, nemo nostrum
valet Christianis injuriam inferre. Sunt autem
quæ hostes nostri formidant plus quam cætera,
cruce, baptismus et communio. »

**Finis omnium secundum latitudinem quæsitorem et
specialis exhortatio ad eum qui interrogavit.**

93. Ecce igitur, o filii dilectissime, adimpleta est,
cum Deo, tua interrogatio; an secundum tuum
propositum ac desiderium, non apprime novimus,
sed tamen pro nostris viribus; et gratum Deo est,
si quis agat pro viribus. Vide igitur, ne usque ad
id tantum consistat tua discendi aviditas tuusque
ardor; sed ut et operibus appareas discendi cupi-
dus et fervens. Dicit enim illustris ille frater
Domini: « Fratres mei dilectissimi, estote factores
verbi, et non auditores tantum, vosmetipsos con-
siderantes, quia, si quis auditor est legis et non
factor, similis est homini consideranti vultum nati-
vitatæ suæ in speculo; consideravit enim se, et
abiit; et oblitus est qualis esset; qui autem se
inclinavit in legem libertatis perfectam, ac per-
mansit, hic non auditor obliviosus factus, sed factor
operis, beatus in ejus adimplerione erit. »

**Quomodo oportet audire et excipere spiritualia
Patrum verba.**

94. Et ante hæc omnia, fideliter et cum decen-
tiate, excipias et audias divina ac spiritualia
Patrum oracula. Dicit enim sanctus Macarius:
« Intractabilia sunt inexpertis spiritualia; animam
vero sanctam ac fidelem comprehendit sancti Spi-
ritus communicio, et cœlestes Spiritus thesauri, ei
soli qui eos expertus est, superveniunt manifesti;
non initiato autem, neque eos cogitare possibile
est. De iis igitur Patres audi religiose, donec tibi
credenti contingat dignum esse qui eos obtineas.
Tunc enim scies ipsa oculorum animæ experientia,
quantis bonis ac mysteriis Christianorum animæ
tunc communicare possint. » Sic teipsum habens
quam citissime eorum qua scripta sint vel audieris,
fructus et commoda colliges; et postquam didiceris
et egeris, proficies ita ut et alios hortari ac ipsa
experientia dirigere possis ad res divinas et ple-
risque ignotas. Quod utinam tibi contingat Domini
Jesu Christi manu fortissima freto ac directo I
Amen. Quoniam autem orationis satietas auribus
inimica est, quemadmodum corpori nimius cibus,
omnis vero mensura optima est, oportet nos satie-

animam impleri sinit. Nos igitur scire oportet A utriusque derelictionis experimentum; et secum utriusque modum Deo accedere. Ibi enim gratias cum satisfactione ad eum reddere debemus, quippe qui nostræ mentis intemperantiam consolationis dilatione castigavit, ut virtutis et malitiæ nobis, ut bonus pater, differentiam ostenderet. Hic autem peccatorum confessionem indesinentem, continuas lacrymas, majorem abscessum facere, ut ita possimus pœnarum additione Deum nocere, ipsumque ut prius, in cordibus nostris intueri. Sed tamen sciendum est, quod, quando præliantur inter se anima ac Satan (de erudiente derelictione loquor), subducit se, ut jam dixi, gratiæ; cooperatur autem clam cum anima auxilio suo, ut victoriam animæ solius esse, inimicis ipsius ostendat. » Et sanctus Isaac: « Fieri non potest ut in spiritualibus bellis, sine iis per derelictionem tentationibus, sapiens evadat, et suum provisorem noscat, et Deum suum sentiat, firmiterque in fide illius abscondite, nisi in illius experientia virtute quam suscepit. Et quando viderit gratia opinionem de se arrogantem eum in suis cogitationibus admittere, et jam de se magna cogitare, tunc permittit ut contra eum tentationes firmentur et validæ fiant, donec propriam infirmitatem senserit et fugerit, et Deum in humilitate possideat. Et his pervenit homo in viri perfecti mensuram, Filii Dei fide ac spe, et ad charitatem extollitur. Miranda enim noscitur Dei charitas, cum homo in mediis periculis fuerit quæ suam spem præcidere valeant; et ibi Deus potentiam suam eum salvando ostenderit. Nunquam enim homo potentiam Dei in requie ac latitudine cognoscit; nec unquam Deus vim suam sensibilibiter ostendit, nisi in pacis loco et in solitudine et in locis quæ occursibus et commercii cum hominibus tumultu vacua sunt.

πον, όταν ποτέ ἐν μέσῳ γένηται πραγμάτων, τῶν διακοπτόντων τὴν ἐλπίδα αὐτοῦ· καὶ ἐκεῖσε δεῖκνυε ὁ Θεὸς τὴν δύναμιν αὐτοῦ, ἐν τῇ σωτηρίᾳ τῇ ἐπ' αὐτόν. Οὐδέποτε γὰρ μανθάνει ὁ ἄνθρωπος τὴν δύναμιν τὴν θεϊκὴν, ἐν ἀναπαύσει καὶ πᾶσι τῶν· καὶ οὐδέποτε ἐδείξεν ὁ Θεὸς τὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν αἰσθητικῶς, εἰ μὴ ἐν χώρᾳ ἡσυχίας, καὶ ἐν ἐρήμῳ, καὶ ἐν τόποις ἐστερημένοις τῶν συντυχῶν· καὶ τῆς ταραχῆς τῆς κατασκηνώσεως τῆς μετὰ τῶν ἀνθρώπων. »

De avathia, et quid est humana avathia.

86. Post hæc autem oportet ex parte hoc in loco de avathia et perfectione sermonem facere, et post pauca præsentis rei finem imponere. Audi quod dicit magnus Basilius: « Qui Dei vere amator est, et illius tranquillitatis vel paululum aliquid vult comprehendere, spiritualemque illius sanctitatem, pacem, quietem, dulcedinem, et lætitiæ gaudiumque quod inde generatur gustare cupit, longe ab omni materiali affectu qui animam inquinat, mentem retrahere festinat. Mundo autem et nitido oculo divina intuetur; inexplebiliter inde oriente lumine vestitur; et ad talem habitum statimque animam postquam exercuit, Deo, prout possibile est, similitis sit, illumque amat et cupit, quippe qui ma-

α κρουον ἐξομολογήσεως ἐπάγει τῇ καρδίᾳ· καὶ τῆς καλλίστης σωπῆς, πολλὴν ἐπιθυμίαν. Ἡ δὲ κατὰ ἀποστροφὴν τοῦ Θεοῦ γινομένη, ἀπελπισμοῦ ὁμοῦ, καὶ ἀπιστίας, καὶ ὀργῆς, καὶ τύφου, τὴν ψυχὴν πληρωθῆναι παραχωρεῖ. Δεῖ οὖν ἡμᾶς εἰδέναι τὴν πείραν τῶν ἀμφοτέρων παραχωρήσεων· καὶ κατὰ τὸν ἐκάστης τρόπον, προσείναι τῷ Θεῷ. Ἐκεῖ μὲν γὰρ εὐχαριστεῖν μετὰ τῆς ἀπολογίας προσαγαγεῖν αὐτῷ ὀφειλομένον, ὡς τὸ τῆς γνώμης [Ἰσ. τῆς γνώσεως] ἡμῶν ἀκόλαστον, τῇ σχολῇ τῆς παρακλήσεως κολάζοντι [Ἰσ. σχολάζοντι]. Ἰνα ἀρετῆς ἡμᾶς καὶ κακίας ὡς Πατὴρ ἀγαθὸς, διδάσκη τὴν διαφοράν. Ἐνταῦθα δὲ, ἐξαγόρευσι τῶν ἀμαρτημάτων ἀπαυστον, καὶ δάκρυον ἀνελλιπίς, καὶ ἀναχώρησιν πλείονα· ὅπως ἂν οὕτω δυνηθῶμεν τῇ προσθήκῃ τῶν πόνων, δυσ-

ωπῆσαι ποτε τὸν Θεόν, ἐπιβλέψαι ὡς τὸ πρὶν εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν. Πλὴν δεῖ εἰδέναι· ὅτι, όταν κατὰ οὐσιώδη συμβολὴν τῇ ψυχῇ καὶ τῷ Σατανᾷ ἡ μάχη γίνεται, ἐπὶ τῆς παιδευτικῆς λέγῳ παραχωρήσεως, ὁποστέλλει μὲν ὡς καὶ ἡδὴ εἶπον ἑαυτὴν ἡ χάρις, ἀγνωστῶς δὲ συνεργεῖ τῇ ψυχῇ, βοηθεῖα, Ἰνα τὴν νίκην, τῆς ψυχῆς εἶναι μόνον ἐπιδείξῃ τοῖς ἔχθροῖς αὐτῆς. » Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Οὐ δυνατὸν ἐκτός τῶν κατὰ παραχώρησιν πειρασμῶν, σοφισθῆναι τὸν ἄνθρωπον ἐν τοῖς πολέμοις τοῖς πνευματικοῖς, καὶ γινῶναι τὸν ἑαυτοῦ προνοητὴν, καὶ αἰσθηθῆναι τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ, καὶ στερεωθῆναι ἐν τῇ πίστει αὐτοῦ κρυπτῶς, εἰ μὴ ἐν τῇ δυνάμει τῆς πείρας αὐτοῦ ἧς ἐδέξατο· καὶ ἠνίκα ἴδῃ ἡ χάρις, ὅτι ἤρξατο ἐν τῷ λογισμῷ αὐτοῦ ἡ ὀήσις μικρὸν, καὶ ἤρξατο λογίζεσθαι μέγα περὶ αὐτοῦ, εὐθέως παραχωρεῖ τοὺς πειρασμοὺς κατ' αὐτὸ ἰσχυροποιεῖσθαι, καὶ κραταιωθῆναι, ἕως ἂν μάθῃ τὴν αὐτοῦ ἀσθένειαν, καὶ φύγει, καὶ κατὰσχῃ τὸν Θεόν ἐν ταπεινώσει. Καὶ ἐν τούτοις ἔρχεται ὁ ἄνθρωπος, εἰς τὰ μέτρα τοῦ τελείου ἀνδρός, ἐν τῇ πίστει καὶ τῇ ἐλπίδι τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· καὶ ὑψοῦται· πρὸς τὴν ἀγάπην. Θαυμαστὴ γὰρ γνωρίζεται ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρω-

A Περὶ ἀπαθείας, καὶ τοῦ, εἰ ἔστιν ἡ ἀνθρωπίνῃ ἀπάθειᾳ.

πος'. Πρὸς δὲ τούτοις, δεόν ἐκ μέρους καὶ τὸν τῆς ἀπαθείας λόγον ἐνταῦθα προσθεῖναι, καὶ τελειότητος, καὶ μετὰ μικρὸν οὕτω πέρασ δούναι τῇ παρουσίᾳ πραγμάτων. Ἐνθεν καὶ λέγει ὁ μέγας Βασίλειος· « Ὁ τοῦ Θεοῦ καταστάς ἐραστής, καὶ τῆς ἐκείνου ἀπαθείας καὶ τὸ σμικρότατον κατασχεῖν ἐπιθέμενος, καὶ τῆς πνευματικῆς ἀγιότητος, γαλήνης τε, καὶ ἀταραξίας, καὶ ἡμερότητος, καὶ τῆς ἐκ τούτων εἰκτομένης εὐφροσύνης τε, καὶ χαρᾶς ἐπιθυμῶν ἀπογεύσασθαι, παντὸς μὲν ὀλικού πάθους τοῦ τὴν ψυχὴν ἐπιθολοῦντος, πόρρω τοὺς λογισμοὺς ἀπάγειν ἐσπο· δακε. Καθαρῶ δὲ, καὶ ἀνεπισιχίστῳ ὁματι, τὰ θεῖα περιηροῖ· ἀπλήστως τοῦ ἐκείθεν φωτὸς ἐμπορούμενος· εἰς τοιαύτην τε ἔξιν, καὶ κατάστασιν

την ψυχὴν ἐξασκήσας, οἰκειοῦται κατὰ τὴν ἐγχωροῦσαν ὁμοίωσιν, τῷ Θεῷ, ἐπέραστος τε καὶ ποθεινότητος αὐτῷ γίνεται, οἷα δὴ μέγα τε ἄθλον, καὶ δυσήνυτον ἀνατλάς, καὶ ἐκ τῆς κατὰ τὴν ὕλην συγκράσεως δυνηθεὶς, ἀκραιφνεὶ καὶ κεχωρισμένη τῇ διανοίᾳ τῆς τῶν σωματικῶν ἐπιμιξίας παθῶν πως, ὁμιλῆσαι Θεῷ. » Καὶ τοῦτο μὲν ἔστι περὶ ἀπάθειας. Περὶ δὲ τοῦ, τί ἔστιν ἡ ἀνθρωπίνη ἀπάθεια, γράφει οὕτως ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Ἡ ἀπάθεια, οὐχὶ τὸ μὴ αἰσθηθῆναι τῶν παθῶν ἔστιν· ἀλλὰ τὸ μὴ δέξασθαι αὐτά. Ἐκ τῶν πολλῶν γὰρ καὶ ποικίλων ἀρετῶν, ὧν ἐκτήσατο τῶν φανερῶν καὶ κρυπτῶν, ἡσθένησαν ἐν αὐτοῖς τὰ πάθη, καὶ οὐ δύνανται εὐχερῶς ἐπαναστῆναι κατὰ τῆς ψυχῆς· καὶ ἡ διάνοια οὐ χρῆζει πάντοτε προσέχειν αὐτοῖς. Διότι ἐν παντὶ καιρῷ, πεπληρωμένη ἔστιν ἐν τοῖς νοήμασιν αὐτῆς, ἐκ τῆς μελέτης, καὶ τῆς ὁμιλίας τῶν ἀρίστων τρόπων, τῶν ἐν τῇ συνέσει κινουμένων ἐν τῷ νοῖ. Καὶ ὅταν ἀρξῶνται τὰ πάθη κινεῖσθαι καὶ ταρασσεσθαι, ἐξίφνης ἀρπάζεται ἡ διάνοια ἐκ τῆς ἐγγύτητος αὐτῶν, ἐν συνέσει τι, παρακυψάσῃ ἐν τῷ νοῖ· καὶ ἀπολιμπάνονται αὐτῷ τὰ πάθη ἄργα, καθάπερ εἶπεν ὁ μακάριος Μάρκος· νοῦς ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ τὰς κάρξεις τῶν ἀρετῶν πληρῶν, καὶ τῇ γνώσει πησάσας, ὀλίγον αἰσθάνεται ἐκ τοῦ μέρους τοῦ κακοῦ καὶ ἀνοήτου τῆς ψυχῆς. Ἡ γνώσις γὰρ αὐτοῦ ἀρπάζει αὐτὸν εἰς τὸ ὕψος, καὶ ἀκαλλοτριῶν αὐτὸν ἀπὸ πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ· καὶ διὰ τὴν ἐν αὐτοῖς ἀγγελίαν, καὶ τὴν λεπιδότητα, καὶ ἐλαφρότητα, καὶ δξύτητα τοῦ νοῦς αὐτῶν, καὶ διὰ τὴν ἀσκησιν πάλιν αὐτῶν, καθαρίζεται αὐτῶν ὁ νοῦς, καὶ διαυγῆς ἀποδείκνυται· διὰ τὸ τὴν σάρκα αὐτῶν ξηρανθῆναι ἐκ τῆς σχολῆς τῆς ἡσυχίας, καὶ τῆς πολλῆς διαμονῆς τῆς ἐν αὐτῇ. Τοῦτου χάριν εὐκόλως καὶ ταχέως ἐπιτίθεται ἐκάστῳ, καὶ ὀδηγεῖ αὐτοὺς ἡ θεωρία ἡ ἐν αὐτοῖς, πρὸς ἐκπληξιν τὴν παρ' αὐτῇ· καὶ ἐν τούτῳ πολλοστὸν πληθύνονται ταῖς θεωρίαις· καὶ οὐδέποτε ὑστερεῖται ὕλης συνέσεως ἡ διάνοια αὐτῶν· καὶ οὐδὲ ἐκτὸς ἐκείνων ποτὲ, ὧν τοῦ πνεύματος ὁ καρπὸς ἐμποιεῖ αὐτοῖς, διαγιγνῶνται. Καὶ ἐν τῇ συνηθείᾳ τῇ πολυχρονίῳ, ἐξαλείφονται αἱ μνημαὶ ἐκ τῆς καρδίας αὐτῶν, ἄτινες κινουσι τὰ πάθη ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ ἡ ἰσχύς τῆς ἐξουσίας τοῦ διαβόλου. Ὅταν γὰρ ἡ ψυχὴ μὴ μετριάσῃ μετὰ τῶν παθῶν, ἢ ἐταιρείασῃ ἐν τῇ μελέτῃ τῇ ἐν αὐτοῖς, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν ἐξ ἄλλης φροντίδος κεκρατημένην ἀδιαιλίπτως, οὐ δύναται ἡ ἰσχύς τῶν οὐχῶν τῶν παθῶν, κατακρατῆσαι τῶν σισθήσεων αὐτῆς τῶν πνευματικῶν. » Καὶ ὁ θεὸς Διάδοχος· « Ἀπάθειά ἐστιν, οὐ τὸ μὴ πολεμεῖσθαι ὑπὸ τῶν δαιμόνων· ἐπεὶ ἄρα ὕψιλομεν, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, ἐξεληλυθῆναι ἐκ τοῦ κόσμου· ἀλλὰ τὸ πολεμουμένους ὑπ' αὐτῶν, ἀπολεμήτους μένειν. Καὶ γὰρ οἱ σιδηροφόροι πολεμισταί, τοξεύονται μὲν ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων, καὶ τοῦ ἧχου τῆς τοξείας ἀκούουσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ βλέπουσι τὰ πεμπόμενα κατ' αὐτῶν σχεδὸν ἅπαντα βέλαι, οὐ πλήττονται δὲ διὰ τὴν στερρότητα τῶν πολεμικῶν ἐνδυμάτων. Ἄλλ' ἐκεῖνοι μὲν σιδηρῶ φραττόμενοι, ἐν τῷ πολεμεῖσθαι, τὸ ἀπολέμητον ἔχουσιν· ἡμεῖς δὲ τῇ τοῦ φωτὸς τοῦ ἀγίου παν-

gnum ac difficile certamen sustinuerit, et ex terrestri mistione, sincera et a corporalibus affectibus sejuncta cogitatione, quodammodo cum Deo conversari potuerit. » Et id quidem est de animi tranquillitate. De hoc autem, nempe, quid est humana animi tranquillitas, sic scribit sanctus Isaac : « Tranquillus est non qui affectus non sentit, sed qui ens non admittit. Ex multis enim ac variis virtutibus, manifestis absconditisve, quas possidet, infirmati sunt affectus, neque facile possunt in animam insurgere. Ideo omni tempore, in suis cogitationibus dominatur anima, exercitii gratia, et optimorum morum habitudinis, qui in mente per intellectum moventur. Et cum incipiunt affectus moveri ac turbari, statim rapitur longe ab iis cogitatio, quodam in mente insinuato intellectu. « Sed in mente otiosi deficiunt affectus, ut ait beatus Marcus : « Mens quæ Dei gratia virtutum actus adimplet, et scientiæ accedit, parum sentit quod in anima malum ac irrationale est. Scientia enim mentem in excelsum rapit, eamque ab omnibus quæ in mundo sunt separat. Et tunc homo per suam puritatem et subtilitatem et levitatem mentisque acumen, ac per exercitium, mentem habet mundatam ac lucidam effectam ; caro enim hujus macerata est tranquillitatis duratione, multaque in ea perseverantia. Cujus rei gratia brevî unicuique additur aliud, et eos dirigit contemplatio quæ in eis est, ad cupiditatem quæ contemplationi adhæret, et ideo contemplationes ejus dilatantur, et nunquam materiæ intellectu vincitur eorum cogitatio, nunquamque extra ea sunt quæ Spiritus sancti fructus in ipsis producit. Ac diuturna consuetudine obliterantur ex corde eorum memoriæ quæ affectus in anima commovent, et potentiæ diaboli virtus. Cum autem anima cum affectibus non erit moderata, vel se eorum curæ non assuesecerit, eo quod perpetuo alia cogitatione domita fuerit, non potest unguinum affectus vis spirituales ipsius sensus, vincere. » Et divus Diadochus : « Tranquillitas est, non a dæmonibus non impugnari, oporteret enim nos secundum divinum Apostolum, de mundo exire ; sed invictos manere, etiamsi ab ipsis impugnemur. Milites enim illi qui ferro induti sunt, ab adversariis ferro petuntur, et arcuum fremitum audiunt, sed et omnia tela vident, quæ in se jaciuntur, neque ob bellici vestimenti soliditatem, quidquam formidant. Sed illi quidem ferro muniti, etsi impugnentur, invicti manent ; nos vero sancti luminis armatura et scuto salutis per quidquid bonum est muniti, tenebrosas dæmonum phalanges rumpamus. Non enim a malo tantum abstinere puritatem præstat, sed etiam boni cura, vehementer mala abrogare. » Et sanctus Maximus quadrupliciter eam tranquillitatem dividit, sic loquens : « Primam tranquillitatem dico eam quæ ad peccatum intacta virtute, corporis motus fit. Secundam tranquillitatem dico eam quæ animam commovent cogitationum per-

sectam fugam, per quam affectuum ille motus primæ speciei deci lit, dum anima cogitationes non jam habet quæ eam ad efficaciam ducant. Tertiam tranquillitatem dico eam quæ circa affectus perfectam habet desiderii immobilitatem, ex qua secunda gignitur, dum cogitationum puritati coniungitur. Quartam tranquillitatem dico eam quæ omnes sensibiles imagines ex cogitatione repellit, ex qua nascitur tertia, dum mille sunt sensibilibus imagines quæ animæ affectuum objecta repræsentent. » Huc adde quod tranquillitas est pacificus animæ status, propter quem ad malum moveri nescit.

θειαν λέγω, τὴν περὶ τὰ πάθη τελείαν τῆς ἐπιθυμίας ἀκίνησιαν, δι' ἣν καὶ ἡ δευτέρα γίνεσθαι πέφυκε, τῇ τῶν λογισμῶν καθαρότητι συνισταμένη. Τετάρτην ἀπάθειαν λέγω, τὴν κατὰ διάνοιαν πασῶν τῶν αἰσθητῶν φαντασιῶν τελείαν ἀπόθεσιν, καθ' ἣν ἡ τρίτη τὴν γένεσιν ἐληφεν, οὐκ ἔχουσαν εἰς φαντασίας τῶν αἰσθητῶν, εἰδοποιούσας αὐτῇ τῶν παθῶν τὰς εἰκόνας. » Ἐτι · « Ἀπάθειά ἐστιν εἰρηνικὴ κατάστασις ψυχῆς, καθ' ἣν δυσκίνητος γίνεται πρὸς κακίαν. »

Item de apathia et perfectione.

87. Igitur sanctus Ephrem de apathia et perfectione ita disserit : « Qui affectibus mundi sunt et ad summum bonum ardentem tendunt, infinitam suam perfectionem faciunt, eo quod honorum æternorum non est finis. Finita quidem est, respectu ad humanæ potentiæ mensuram ; infinita vero, utpote seipsam transgrediens quotidianis incrementis, seipsamque perpetuo attollens ad Deum ascendendo. Similiter et sanctus Nilus de perfectione ita loquitur «Duas perfectiones esse cogitandum est : unam quidem temporalem, alteram autem æternam ; de qua scribit Apostolus «Quando autem venerit quod perfectum est, tunc evacuabitur quod est ex parte ⁶⁰. » Illud enim, quando venerit quod perfectum est, significat nos hic nequire divinam perfectionem assequi. » Et adhuc, «Duas perfectiones divinus Paulus noscit, et eundem scit perfectum et non perfectum hominem, quoad presentem vitam perfectus homo esse dicitur : respectu autem ad illum qui vere perfectus est, dicitur imperfectus. Ideo inquit, «Non quod accepi, ideo perfectus sum ⁶¹. » Et paulo post : « Quicumque perfecti sumus, id ipsum sentiamus ⁶². »

De affectu, de affectu dulci, de affectu vehementi, et de affectu carentia.

88. Dicit autem sanctus Elias iudex : « Mala materia, corporis quidem, affectus est, animæ vero, affectus dulcis, mentis autem, affectus vehementis. Prædicatur porro de prima, tactus, de secunda, re liqui sensus. De tertia autem, contraria dispositio. » Et adhuc · « Qui dulces affectus sentit, proximus est ei qui corpore afficitur ; qui vehementes, proximus ei qui dulces habeat ; longe autem ab utroque est, qui nullos experitur.

Quid est corporeum, dulce, vehementem, nullum affectum experiri, et de singulorum curatione.

89. Corporeo affectu est, qui peccandi vim vio-

Αὐτὴ, καὶ τῇ τοῦ Σωτηρίου περικεφαλαία, διὰ πάντων τῶν καλῶν καθοπλισάμενοι, τὰς σκοτεινὰς τῶν δαιμόνων διακόψωμεν φάλαγγας. Οὐ γάρ τὸ μηκέτι πρᾶξαι τὰ κακὰ μόνον καθαρότητα φέρει, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπιμελεῖσθαι τῶν καλῶν, κατακράτος ἀθετήσαι τὰ κακὰ. » Καὶ ὁ ἅγιος Μάξιμος ἐκ τετραχῶς ταυτὴν διαιρεῖ, οὕτω φάσκων · « Πρώτην ἀπάθειαν λέγω, τὴν πρὸς ἀμαρτίαν τοῦ σώματος κατ' ἐνέργειαν ἀνέπαφον κίνησιν. Δευτέραν ἀπάθειαν λέγω, τὴν κατὰ ψυχὴν τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν τελείαν ἀποβολήν, δι' ἧς ἡ τῶν παθῶν ἀπομαραινεται κατὰ τὴν πρώτην ἀπάθειαν κινήσις, ἐξάπτοντας αὐτὴν πρὸς ἐνέργειαν οὐκ ἔχουσα τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμούς. Τρίτην ἀπάθειαν λέγω, τὴν περὶ τὰ πάθη τελείαν τῆς ἐπιθυμίας ἀκίνησιαν, δι' ἣν καὶ ἡ δευτέρα γίνεσθαι πέφυκε, τῇ τῶν λογισμῶν καθαρότητι συνισταμένη. Τετάρτην ἀπάθειαν λέγω, τὴν κατὰ διάνοιαν πασῶν τῶν αἰσθητῶν φαντασιῶν τελείαν ἀπόθεσιν, καθ' ἣν ἡ τρίτη τὴν γένεσιν ἐληφεν, οὐκ ἔχουσαν εἰς φαντασίας τῶν αἰσθητῶν, εἰδοποιούσας αὐτῇ τῶν παθῶν τὰς εἰκόνας. » Ἐτι · « Ἀπάθειά ἐστιν εἰρηνικὴ κατάστασις ψυχῆς, καθ' ἣν δυσκίνητος γίνεται πρὸς κακίαν. »

Ἐτι, περὶ ἀπαθείας καὶ τελειότητος.

πζ'. Καὶ γοῦν καὶ ὁ ἅγιος Ἐφραίμ, περὶ τῆ ἀπαθείας καὶ τελειότητος, οὕτω διαγορεύει · « Οἱ ἀπαθεῖς πρὸς τὸ ἄκρον ἐφετὸν ἀκορέστως ὑπερκετεινόμενοι, ἀτέλεστον ποιοῦσι τὴν τελειότητα · διότι τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν τέλος οὐκ ἔστιν. Ἐτι, τελεία μὲν, ὅσον πρὸς τὸ μέτρον τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως. Ἀτέλεστος δὲ, ὡς ἀεὶ ὑπερβαίνουσα ἑαυτὴν ταῖς καθ' ἡμέραν προσθήκαις, καὶ ὀφουμένη διηγετικῶς ταῖς πρὸς θεὸν ἀναβάσεις. » Ὅμοίως δὲ καὶ ὁ ἅγιος Νεὶλος οὕτω περὶ τελειότητος φησὶ · « Δύω τελειότητας νοητέον · μίαν μὲν πρόσκαιρον, μίαν δὲ αἰώνιον · περὶ ἧς γράφει ὁ Ἀπόστολος · « Ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. » Τὸ γάρ, ὅταν ἔλθῃ τὸ τέλειον, σημαίνει, ὅτι ἐνταῦθα οὐ δυνάμεθα χωρῆσαι τὴν θείαν τελειότητα. » Ἐτι · « Δύω τελειότητας Παῦλος ὁ Θεσπείσιος ἐπίσταται · καὶ οἶδε τὸν αὐτὸν τέλειον, καὶ οὐ τέλειον ἀνθρώπων · ὡς μὲν πρὸς τὸν παρόντα βίον, τέλειον λεγόμενον ἀνθρώπων · ὡς δὲ πρὸς τὸν ἀληθῶς τέλειον, οὐ τέλειον. Διὸ φησιν, Οὐχ ὅτι ἔλαβον ἤδη τετελειώμαι. » Καὶ μετ' ὀλίγα λέγει · « Ὅσοι οὖν τέλειοι, τοῦτο φρονώμεν. »

Περὶ ἐμπαθείας, ἡδουπαθείας, προσπαθείας, καὶ ἀπαθείας.

πη'. Λέγει δὲ καὶ ὁ ἅγιος Ἥλλας ὁ Ἐκδικος · « Ὕλη πονηρά, σώματος μὲν, ἐμπαθεία · ψυχῆς δὲ, ἡδουπαθεία · προσπαθεία δὲ, τοῦ νοῦς. Κατηγορεῖται δὲ, τῆς μὲν, ἀφή · τῆς δὲ, αἱ λοιπαὶ αἰσθήσεις. Τῆς δὲ τελευταίας, ἐναντία διάθεσις. » Ἐτι · « Ὁ μὲν ἡδουπαθῆς πλησίον ἐστὶ τοῦ ἐμπαθοῦς · ὁ δὲ προσπαθῆς, τοῦ ἡδουπαθοῦς · μακρὰν δὲ ἀμφοτέρων, ὁ ἀπαθῆς. »

Τι ἐστὶν ἐμπαθῆς, ἡδουπαθῆς, προσπαθῆς, καὶ ἀπαθῆς · καὶ περὶ θεραπείας ἀμφοτέρων.

πθ'. « Ἐμπαθῆς ἐστὶν ὁ τὸ ἀμαρτητικὸν ἔχων

⁶⁰ I Cor. xiii, 10. ⁶¹ Philipp. iii, 12. ⁶² Ibid. 15.

τοῦ λογισμοῦ βιαίτερον, κὰν τῶς μὴ ἀμαρτάνῃ Δ ἐκτός. Ἦδουπαθῆς δὲ, ὁ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἀμαρτίας ἔχων ἀσθενεστέραν τοῦ λογισμοῦ, κὰν πάσῃ ἐκτός [ἐν ἀλλ. ἐντός]. Προσπαθῆς δὲ, ὁ τῇ ἐλευθερίᾳ μᾶλλον, ἢ τῇ δουλείᾳ τῶν μέσων προσκείμενος. Ἀπαθῆς δ' ἂν εἴη, ὁ τούτων πάντων τὴν διαφορὰν ἀγνοῶν. Ὡσαύτως μέντοι καὶ περὶ τῆς ἀμφοτέρων θεραπείας, τὰδε διασαφί· ἀπόλλυται ἐκ ψυχῆς, ἐμπάθεια μὲν, διὰ νηστείας καὶ προσευχῆς· ἡδυπάθεια δὲ, δι' ἀγρυπνίας, καὶ σωπῆς· ἡ δὲ προσπάθεια, διὰ ἡσυχίας, καὶ προσοχῆς· ἀπάθεια δὲ συνίσταται, ἐκ μνήμης Θεοῦ. »

Περὶ πίστεως, ἐλπίδος, καὶ ἀγάπης.

Ἱ. Ἄλλ' ἐπεὶ πάντων ἀγαθῶν ἀρχή, καὶ μεσότης, καὶ τέλος, εἰ βούλοιο δὲ εἰπεῖν· καὶ χορηγός, καὶ πρῶτανις, πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· τὸ τρίπλοκον Β σπερτίον, καὶ θεοῦφαντον, καὶ μᾶλλον πάντων ἡ ἀγάπη, ὅτι ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστὶ τε καὶ λέγεται, οὐ δίκαιον, μὴ καὶ διὰ τούτων τοῦ παρόντος συγγράμματος ἐλλείπον ἀναπληρῶσαι· Ἐμᾶλλον δὲ, ἐπειδὴ περὶ καὶ κατὰ τὸν ἅγιον Ἰσαὰκ τὴν τελειότητα τῶν πολλῶν καρπῶν τοῦ πνεύματος, τότε τις δέχεται, ὅταν ἀξιοθῇ τῆς τελείας ἀγάπης. »

Φέρε καὶ περὶ αὐτῆς μικρὸν διαμνημονεύσωμεν. Καὶ γοῦν γράφει ὁ τῆς Κλίμακος· « Νυνὶ δὲ λοιπὸν μετὰ πάντα τὰ προειρημένα, μένει τὰ τρία ταῦτα τὸν σύνδεσμον πάντων ἐπισφίγγοντα, καὶ κρατοῦντα, πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· μεζῶν δὲ τούτων, ἡ ἀγάπη· ὁ Θεὸς γὰρ ὀνομάζεται. Πλὴν ἔγωγε, τὴν μὲν, ἀκτίνα ὄρω, τὴν δὲ, φῶς, τὴν δὲ, κύκλον, πάντα δὲ, ἐν ἀπαύγασμα, καὶ μίαν λαμπρότητα. Ἡ μὲν γὰρ πάντα δύναται ποιεῖν καὶ δημιουργεῖν, τὴν δὲ ἔλεος Θεοῦ περικυκλοῖ, καὶ ἀκαταίτητον ποιεῖ, ἡ δὲ οὐ πίπτει, οὐδὲ στήκει τοῦ θέειν, οὐδὲ τὸν τρωθέντα λοιπὸν ἡρεμεῖν τῆς μακαρίας μανίας ἐξ. » Ἐτι· « Ὁ περὶ ἀγάπης λόγος, ἀγγέλοις γνώριμος, κάκεινοις, κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἐλλάμψως, ἀγάπη ὁ Θεός ἐστιν. Ὁ ὄρον δὲ τούτου λέγειν βουλόμενος, ἐν ἀβύσσῳ τυφλώτων τὴν ψάμμον μετρεῖ. Ἀγάπη, κατὰ μὲν τὴν ποιότητα, ὁμοίως Θεοῦ, καθόσον ἔφικτὸν βροτοῖς· κατὰ δὲ ἐνέργειαν, μέθη ψυχῆς· κατὰ δὲ τὴν ἰδιότητα, πηγὴ πίστεως, ἀβύσσος μακροθυμίας, θάλασσα ταπεινώσεως. Ἀγάπη ἐστὶ κυρίως ἀπόθεσις παντοίας ἐναντίας ἐνοίας, εἴη περὶ ἡ ἀγάπη, οὐ λογίζεται τὸ κακόν. Ἀγάπη, καὶ ἀπάθεια, Δ καὶ υιοθεσία, τοῖς ὀνόμασι διακρίνεται μόνως, ὡς φῶς, καὶ πῦρ, καὶ φλόξ, εἰς μίαν συντρέχουσιν ἐνέργειαν, οὗτω καὶ περὶ τούτων μοι ὀεί. » Καὶ ὁ ἅγιος Διάδοχος· « Πάσης πνευματικῆς, ἀδελφῶν, ἡγείσθω θεωρίας, πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· πλέον δὲ ἡ ἀγάπη. Αἱ μὲν γὰρ, καταφρονεῖν τῶν ὀρωμένων ἐκδιδάσκουσι καλῶν, ἡ δὲ ἀγάπη, αὐτὴν συνάπτει τὴν ψυχὴν ταῖς ἀρεταῖς τοῦ Θεοῦ, αἰσθῆσει νοεῖ, τὸν ἀόρατον Θεὸν ἐξίχνεύουσα. » Ἐτι· « Ἄλλη ἐστὶν ἡ ἀγάπη τῆς ψυχῆς ἢ φυσικῆ, καὶ ἄλλη, ἡ ἐκ τοῦ ἁγίου Πνεύματος αὐτῇ προσγινομένη. Ἡ μὲν γὰρ, ἐκ τῆς ἡμετέρας, ὅτε θέλομεν, συμμέτρως κινεῖται θελήσεως, διόπερ καὶ εὐχεριῶς ὑπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἠνίκα μὴ βίξ κρατῶμεν τῆς ἐαυτῶν προαιρέσεως, διαρκά-

lentiorē sentit quam cogitationem. Dulce afficitur qui peccati efficaciam cogitatione infirmiorē habet, etsi extra patitur; vehementer autem, qui libertati magis quam servituti intermediarum subiacet. Nullum autem affectum experitur, qui omnium horum differentiam ignorat. Similiter porro de eorum curatione hæc exponit. « Ex anima rejicitur corporeus affectus per jejunium et orationem; dulcis affectus, per vigiliam et silentium; vehemens per tranquillitatem et attentionem; formatur vero affectuum carentia ex Dei memoria

De fide, spe et charitate.

90. Sed quoniam omnium bonorum principium et medium et finis; si autem id velis dicere, dux et princeps est, fides, spes, charitas; triplex ille funis et a Deo ipso contextus, et optima ex iis est charitas, cum Deus charitas sit et dicatur, non justum esset non per eas virtutes quod huic operi desit adimplere. « Eo magis, quod, juxta sanctum Isaac multorum Spiritus sancti fructuum perfectionem aliquis accipit, cum perfecta charitate dignus habitus est.

Pauca igitur et de ea memoremus. Scribit Climax: « Nunc post omnia quæ diximus remanent tria hæc omnium vinculum constringentia et dominantia, fides nempe, spes et charitas; major autem horum, charitas; charitas enim Deus nominatur. Ego tamen, unam quidem, ut radium video, alteram, lumen, tertiam autem circumulum, omnes vero, unum fulgorem et splendorem. Una quidem omnia potest facere et operari; secundam misericordia Dei circumdat et non confundi sinit; tertia nunquam deficit, neque currere desinit, neque eum quem vulneravit, a beato illo ardore quiescere sinit. » Et adhuc: « Sermo de charitate, angelis notus, et illis per illuminationis virtutem, charitas Deus est. Qui illius terminum vult dicere, cæcus est in abisso arenam metiens. Charitas, pro ejus qualitate, similitudo cum Deo est, quantum mortalibus accedere ad eum licet; pro virtute, animæ est ebrietas; secundum proprietatem, fons est fiducia, longanimitatis abyssus, humilitatis mare. Charitas est vere cujusvis contrariæ cogitationis repulsio, si quidem charitas non cogitat malum. Charitas, et tranquillitas ab affectibus, et adoptio, nominibus solis discernuntur, ut lumen, et ignis, et flamma, in unam concurrunt efficaciam. Ita mihi de iis videtur. » Et sanctus Diadochus: « Omnem spiritualem, fratres, contemplationem dirigant fides, spes, charitas, maxime autem charitas. Priores quidem visibilia bona despiciere docent; charitas vero virtutibus Dei animam adaptat, spirituali sensu invisibilem Deum investigans. » Et adhuc: « Alia est charitas animæ naturalis, et alia quæ ea sancto Spiritu in ipsa efficitur. Alia enim, nostra, cum volumus, voluntate moderate excitatur, et idcirco facile a malis spiritibus, quando non violenter nostram voluntatem vincimus, abripitur. Alia autem

vitam æternam prolongaretur sibi gloriæ Domini contemplatio. » Et Theologus : « Cujus timor, mandatorum observatio est, carnis nuudatio, quæ tanquam nubes animam circumdat, neque sinit eam divinos radios videre ; cuius inundatio, illuminatio est, illuminatio autem, desiderii adimpletio, iis qui maxima aut maximum aut supra magna desiderant. » Et divus Gregorius Nyssenus : « Si evacuaveris, per vitæ curam, efformatas in corde tuo sordes, effulgebit tibi divina pulchritudo, tanquam in ferro fieri solet. Cum enim per cotem rubigine nudatum est quod prius atrum erat, radios quosdam a se ad solem et fulgores nitens emittit ; sic et homo interior, quem eor nominat Dominus ; postquam abstersus erit æruginosis sordibus quæ per malignum mucorem ipsius pulchritudini adhaeserunt, rursus similitudinem cum archetypo suscipiet, et bonuserit ; bonum est enim quod bonum sequitur. » Et sanctus Nilus : « Beatus qui ignorantiam suscipit, eam quæ ab oratione inseparabilis est. » Et Climax : Abyssus quidem doloris consolationem vidit, purgatio cordis suscepit splendorem, splendor ineffabilis est virtus, quam invisibiliter videmus, et ignote cogitamus. Ideoque et ter brati, qui, ut prisca illa Maria, optimam illam partem et vivendi rationem elegerunt, spiritualem et quæ non potest auferri, et tali hæreditate divina digni habiti sunt, ita ut cum multa voluptate exstatica ipsis cum divino Paulo liceat inspirari et clamare Apparuit gratia et benignitas Salvatoris nostri Dei, non ex operibus justitiæ, sed secundum suam misericordiam salvavit nos per lavacrum regenerationis et renovationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abunde per Jesum Christum Salvatorem nostrum, ut justificati gratia ipsius, hæredes simus secundum spem vitæ æternæ. » Et rursus : Qui unxit nos et signavit nos, et dedit nobis pignus Spiritus in cordibus nostris. » Et : « Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus ; ut sit excellentia virtutis Dei, et non ex nobis. » Atque ita quidem illi ; quod utinam nobis fiat per eorum ad Dominum ardentes orationes, ex parte, ut illis contigit, agere misericordia et gratia !

Quod necessario oportet tibi corde esse eum qui omnino pacem agere studet.

77. Illud autem oportet te, o fili, præ omnibus et cum omnibus scire, nempe quod qui sagittam vult emitte, non absque signis eam emittit, ita et qui pacem vult agere, tibi corde esse debet, et hoc signum sibi habere. Et dicit sanctus Isidorus : Ad virtutem non sufficit exerceri, sed oportet et in exercitio moderatum esse. Si enim mansuetudinis certamen agredientes, turbata opinione pugnamus, nihil aliud est quam velle quidem salutem obtinere, et non velle ea quæ ad ipsam ducunt. » Et ante illum divinus David : « Diriget mites in iudicio ; docebit

οὐ δὲ ἐντολῶν τήρησις, σαρκὸς κάθαρσις, τοῦ ἐπιπροσθούντος τῆ ψυχῇ νέρους, καὶ οὐκ ἐώντος καθαρῶς ἰδεῖν τὴν θείαν ἀκτίνα, οὐ δὲ κάθαρσις, ἔλλαμψις, ἔλλαμψις δὲ, πόθου πλήρωσις, τοῖς τῶν μεγίστων, ἢ τοῦ μεγίστου, ἢ ὑπὲρ τὸ μέγα ἐφιεμένοις. » Καὶ ὁ Νύσσης θεῖος Γρηγόριος · « Εἰ ἀποκλύσειας δι' ἐπιμελείας βίου, τὸν ἐπιπλασθέντος τῆ καρδίᾳ σου ῥύπον, ἀναλάμψει σοι τὸ θεοειδὲς κάλλος, ὡσπερ ἐπὶ τοῦ σιδήρου γίνεσθαι πέφυκεν. Ὅταν γὰρ δι' ἀκόνης τοῦ ἰοῦ γυμνωθῆι ὁ πρὸς ὀλίγον μέλας, αὐγὰς τινὰς ἀφ' ἑαυτοῦ πρὸς τὸν ἥλιον στίλβων καὶ λαμπρῶνας ἐκδίδωσιν· οὕτω καὶ ὁ ἔνδον ἄνθρωπος, ὃν καρδίαν νομάζει ὁ Κύριος · ἐπειδὴν ἀποξύσῃται τὸν ἰώδη ῥύπον, τὸν διὰ τοῦ πονηροῦ εὐρώτος ἐπανθήσαντα τῆ μορφῇ, πάλιν ἀναλήψεται τὴν πρὸς τὸ ἀρχέτυπον ὁμοίότητα, καὶ ἀγαθὸς ἔσται, τῷ γὰρ ἀγαθῷ, ὁμοιον ἀγαθὸν πάντως ἐπακολουθεῖ. » Καὶ ὁ ἅγιος Νεῖλος · « Μακάριος ὁ καταλαβὼν τὴν ἄνοιαν, τὴν τῆς προσευχῆς ἀχώριστον. » Καὶ ὁ τῆς Κλίμακος · « Ἄβυσσος μὲν πένθους, παράκλησιν ἐθεάσατο, καθαρότης δὲ καρδίας, ἐδέξατο ἔλλαμψιν, ἔλλαμψίς ἐστιν ἄρρητος ἐνέργεια, ἐρωμένη ἀοράτως, καὶ νοουμένη ἀγνώστως. Διὰ τοι τοῦτο καὶ τρισόβιοι, οἱ κατὰ τὴν πάλαι Μαρίαν, τὴν ἀγαθὴν ταύτην μερῶα καὶ πολιτείαν ἐκλεξάμενοι, τὴν πνευματικὴν καὶ ἀναφαίρετον, καὶ τοιαύτης εὐκληρίας θεοεικέλλου ἡξωμένοι, ὥστε μετὰ πολλοῦ, καὶ ἐκστατικοῦ τοῦ γάνους, σὺν τῷ θεῷ Παύλῳ ἐξείναι αὐτοῖς ἀναφανδὸν ἐνθουσιᾶν ἄμα, καὶ βοᾶν τὸ, Ὅτι ἡ χρηστότης καὶ ἡ φιλανθρωπία ἐπέπαρθη τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ, οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ, ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτοῦ ἔλεον, ἔσωσεν ἡμᾶς διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, καὶ ἀνακαινώσεως Πνεύματος ἁγίου · οὐ ἐξέχεεν ἐφ' ἡμᾶς πλουσίως διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, ἵνα δικαιωθέντες τῆ ἐκείνου χάριτι, κληρονόμοι γενώμεθα κατ' ἐπιδοῦ ζωῆς αἰωνίου καὶ πάλιν Χριστὸς ἡμᾶς καὶ σφραγισάμενος, καὶ δοὺς τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος, εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν · καὶ, « Ἐχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον, ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν · ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ἢ τοῦ Θεοῦ, καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν. » Κἀκεῖνοι μὲν, οὕτω · γένοιτο δὲ καὶ ἡμῖν, ταῖς ἐκείνων πρὸς Κύριον θεοπεθέσι λιταῖς, ἀπὸ μέρους κατ' ἐκείνους χρηματίζαι · ἐλεεί, καὶ χάριτι.

D Ἔτι δεῖ κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην. πρῶτον εἶναι τὴν καρδίαν, τὸν βουλλόμενον ἠκριβωμένως ἡσυχάσαι.

οῦ. Σε δὲ, ὦ τέκνον, τοῦτο νῦν κατὰ καιρὸν πρὸ τῶν ἄλλων, καὶ μετὰ τῶν ἄλλων δεῖ μαθεῖν, ὅτι ὡσπερ ὁ τοξέυειν μαθεῖν καλῶς ἐθέλων, οὐκ ἀνευ σημείων τὸ τόξον τείνει, οὕτως ὁ ἡσυχάσαι βουλλόμενος μαθεῖν, τὸ ἀεὶ πρῶτος εἶναι τὴν καρδίαν, ὡς σημεῖον ἐχέτω. Καὶ λέγει ὁ ἅγιος Ἰσίδωρος · « Οὐκ ἀρκεῖ πρὸς ἀρετὴν, τὸ ἀσκεῖν, ἀλλὰ χρὴ καὶ μετριάζειν πρὸς τὸ ἀσκεῖν. Εἰ γὰρ ἀγίονα πραότητος μετερχόμενοι, γνώμη τοῦτον ταρχιδεῖ ἐγκόπτομεν, οὐδὲν ἕτερον ἐστίν, ἢ θέλει μὲν σωτηρίας τυχεῖν, μὴ θέλει δὲ ποιεῖν τὰ πρὸς αὐτὴν συμβαλλόμενα. »

Και πρό γε τούτου, ὁ θεύτατος Δαβὶδ· « Ὁδηγήσει ἡ πραεὶς ἐν κρίσει· διδάξει πραεὶς ὁδοὺς αὐτοῦ. » Καὶ ὁ Σειράχ· « Τοῖς πραεῖσιν ἀποκαλύπτονται τὰ μυστήρια. » Καὶ ὁ γλυκύτατος δὲ Ἰησοῦς· « Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρῶος εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. » Καὶ· « Ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν πρῶον καὶ ἡσύχιον, καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους; » Καὶ· « Μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν· » ἦτοι τὴν καρδίαν, καρποφοροῦσαν τῇ χάριτι, ἐν τριάκοντα, καὶ ἐξήκοντα, καὶ ἑκατόν. Κατὰ τὴν τάξιν, ἀρχαρίων, μέσιων καὶ τελείων· μηδέ ποτε ἐν μηδενὶ ταραττων, ἢ ταραττόμενος, εἰ μὴ πω περὶ εὐσεβείας ὁ λόγος.

Ὅπως ἂν κατορθωθῆ ἡμῖν ἡ πραεὴς, καὶ περὶ τοῦ τῆς ψυχῆς τριμεροῦς θυμικοῦ, ἐπιθυμητικοῦ, καὶ λογιστικοῦ.

οἱ. Τοῦτο δὲ εὐκόλως ἂν κατορθώσαις, πάντα ἐκκλίνων ἄμα, καὶ πρὸς ἀγάπην τὴν ψυχὴν κινῶν, τὰ πλείστα τε σιωπῶν, ἐμμέτρως τε σιτούμενος, καὶ ἀεὶ προσευχόμενος, ὡς εἰρηταὶ τοῖς Πατράσιν· « Ὅτι τὸ θυμικὸν τῆς ψυχῆς, ἀγάπῃ χαλίνωσον· καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν αὐτῆς ἐγκρατεῖα μάρανον· καὶ τὸ λογιστικὸν αὐτῆς τῇ προσευχῇ πτέρωσον· καὶ τὸ φῶς τοῦ νοῦ οὐκ ἀμαυροῦται ποτε. » Καὶ, « Θυμοῦ μὲν χαλινός, ἢ εὐκαιρὸς σωπῆ· ἀλόγου δὲ ἐπιθυμίας, ἢ ἔμμετρος ἐδωδῆ· δυσκαθέκτου δὲ λογισμοῦ, ἢ μονολόγιστος προσευχῇ. » Καὶ αὖθις· « Τρεῖς εἰσιν ἀρεταί, αἵτινες χορηγοῦσι φῶς τῷ νῷ διαπαντός· τὸ μὴ εἰδέναι πονηρίαν ἀνθρώπου τινός· τὸ ὑποφέρειν τὰ ἐπερχόμενα ἀταράχως· καὶ τὸ ἀγαθοποιῆσαι τοὺς κακοποιούντας. Αἱ τρεῖς αὗται ἀρεταί γεννῶσιν ἄλλας τρεῖς ἀρετάς μετρίως αὐτῶν· τὸ μὴ εἰδέναι πονηρίαν ἀνθρώπου γεννᾷ τὴν ἀγάπην· καὶ τὸ ἐπιπερᾶν τὰ ἐπερχόμενα ἀταράχως γεννᾷ τὴν πραότητα καὶ τὸ ἀγαθοποιῆσαι τοὺς κακοποιούντας κτᾶται τὴν εἰρήνην. » Καὶ πάλιν· « Τρεῖς εἰσιν ἠθικαὶ καταστάσεις, γενικώτεραι ἐν τοῖς μοναχοῖς· καὶ πρώτη μὲν ἐστὶ τὸ μηδὲν ἀμαρτάνειν κατ' ἐνέργειαν· δευτέρα δὲ, τὸ μὴ ἐγχνονίζεσθαι ἐν τῇ ψυχῇ τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμοὺς· καὶ τρίτη, τὸ τὰς μορφὰς τῶν γυναικῶν, καὶ τῶν λυπησάντων, ἀπαθῶς θεωρεῖν κατὰ διάνοιαν. »

Ὅτι ταχέως δεῖ μετανοεῖν ἐν ταῖς κατὰ σύμβασιν ἐκτροπαίαις, καὶ οὕτως εἰς τὸ ἐξῆς σοφῶς ἀσφαλίσθαι.

οἱ. Εἰ δέ τι συμβεῖη πρὸς διαταραχθῆναι σε, ἢ ἐν τινι ὀλισθηθῆσαι συμπύματι, καὶ τοῦ προσήκοντος διαμαρτεῖν, εὐθέως δεῖ διαλλάττεσθαι πρὸς τὸν λελυπηκότα, ἢ καὶ λυπηθέντα· καὶ μετανοεῖν ἐκ ψυχῆς· πενθεῖν τε καὶ δακρύειν, καὶ ἑαυτοῦ καταμέμψεσθαι· καὶ οὕτως εἰς τὸ ἐξῆς προσέχειν, καὶ ἀσφαλίσθαι πάλιν σοφῶς, ὡς διδάσκει ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ὅτι· « Ἐὰν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἔχει μνησθῆς ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, ἄρες ἔχει τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἔπαγε πρῶτον διαλλάγηθαι τῷ ἀδελφῷ σου· καὶ τότε ἐλθὼν, πρόσφερε τὸ δῶρόν σου. »

¹ Psal. cxiv, 9. ² Eccli. xxi, 27. ³ Matth. xi, 29. ⁴ Isa. lxvi, 2. ⁵ Matth. v, 4. ⁶ Matth. v, 23, 24.

mites vias suas¹. » Et filius Sirach : « Mansuetis revelantur mysteria². » Et dulcissimus Jesus : « Discite a me quia mitis-sum et humilis corde, et inveniatis requiem animabus vestris³. » Et : « Ad quem respiciam, nisi ad mansuetum et pacificum et metuentem sermones meos⁴ ? » Et : « Beati mites, quoniam ipsi hæreditabunt terram⁵. » Cor scilicet quod gratia fructus afferet, ita ut granum unum triginta alia aut sexaginta, aut centum reddat, pro ordine incipientium, mediorum et perfectorum. Non enim vir ille turbabit, neque turbabitur, si nondum sit de pietate sermo. »

Quomodo perficitur in nobis mansuetudo et de triplici anima : iracundia, appetitiva et rationabili.

78. Id autem consequeris, ab omnibus animam tuam avertens et ad charitatem dirigens, plerumque vero silens, mediocriterque cibo utens et semper orans, ut a Patribus dictum est : « Iracundiam animæ frenans et ejus appetitum temperantia moderans, ejus rationi alas aptes. Et mentis lumen nunquam hebetabitur. » Et : « Iræ quidem frenum est opportunum silentium ; irrationabilis autem appetitus, moderatus cibus ; ratiocinii vero fere cohibitu difficilis, soliloquia oratio. » Et rursum : « Tres sunt virtutes quæ menti lumen subministrant perpetuo : Nullius hominis malitiam scire sine turba quæ accidunt, sustinere ; et bonum facere iis, qui faciunt malum. Tres illæ virtutes tres alias gignunt seipsis majores : malitiam hominis nescire gignit charitatem ; sine turba accidentia sustinere generat mansuetudinem, et bonum facere malum facientibus pacem præbet. » Et rursum : « Tres sunt morales status monachis generales ; primus quidem non errare secundum virtutem ; secundus, non in anima servare affectu commotas cogitationes ; et tertius, mulierum formas et eorum quæ contristant, absque affectu per cogitationem intueri. »

Quod oportet cito pænitere in iis quæ accidunt distractionibus, et ita se in futurum sapienter confirmare.

79. Quod si accidat te aliquando conturbari aut in aliquem casum circumagi, et a bono deflectere, cito oportet te reconciliari cum eo qui te afflixit aut quem afflixisti ; et converti ex tota anima ; dolere et lacrymare et teipsam vituperare ; atque ita tibi in futurum providere teque confirmare omnino sapienter, ut docet Dominus Jesus : « Si offers munus tuum ad altare et ibi recordatus fueris quod frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, et vade, prius reconciliare fratri tuo, et tunc veniens offer munus tuum¹. » Et apostolus Paulus : « Omnis amaritudo et ira et

a. rogantia et clamor, et blasphemia rejiciantur a A
vobis, cum omni malitia. Estote in invicem boni
et misericordes; gratis invicem largientes, quem-
admodum gratis Deus nobis in Christo largitus
est 77. » Et : « Irascimini, et nolite peccare 78. »
Et : « Sol non occidat super iracundiam vestram 79. »
Et : « Nolite vos vindicare, charissimi; sed date lo-
cum iræ 80. » Et : « Noli vinci a malo; sed vince in
bono malum 81. » Et illud quidem dictum est de
mutua reconciliatione.

De lapsu ac pœnitentia.

80. De lapsu quidem, dicit sanctus Isaac : « Non
quando in aliquam culpam lapsi erimus, tunc con-
tristemur; sed quando in ipsa remanebimus. La-
psus enim accidit frequenter, et perfectis; rema-
nere autem in culpa est completa occisio. Tris-
titia vero, quam sentimus de propriis lapsibus, in
loco mundæ operationis nobis reputatur, ex gratia.
Qui spe pœnitentiæ denno labitur, ille cum malitia
cum Deo incedit. In eum, ex improvise, mors inci-
dit; neque tempus spei suæ festinat, operaque vir-
tutis adimplere. Et adhuc : « Oportet, inquit, scire
nos omni hora, quod his viginti quatuor noctis ac
diei horis, pœnitentia indigemus. Idea autem pœni-
tentiæ nominis, prout ullam ex vera rerum natura
novimus, hæc est : protensa rogatio omni hora, in
perfecta oratione, compunctionis, Deo accedens,
ad præteritorum remissionem; et tristitia, pro futu-
rorum custodia. Et rursus : « Gratia post gratiam,
pœnitentia hominibus data est. Pœnitentia enim
est regeneratio secunda ex Deo, et quod pignus ex
fide accepimus, per pœnitentiam rursus ut gratiam
accipimus. Pœnitentia est misericordiæ janua,
quæ aperitur iis qui ipsam persequuntur. Per hanc
januam intramus ad divinam misericordiam, et ex-
tra hunc introitum, misericordiam non inveniemus.
Ideo omnes erraverunt, secundum divinam Scri-
pturam, justificati gratis gratia ipsius. Pœnitentia
est secunda gratia, et generatur in corde ex fide et
timore. Timor est virga paterna quæ nos gubernat
quoadusque properemus ad spiritualem paradisum;
et postquam festinavimus, nos relinquit ac rever-
titur. Paradisus est amor Dei, in quo omnium feli-
citatium sunt deliciae. » Et rursus : « Quemadmo-
dum impossibile est mare magnum, sine nave et
carabo, transire; ita nemo potest absque timore
ad charitatem transire. Mare fœtidum inter nos et
spiritualem paradisum extensum, per pœnitentiæ ca-
rabum transire possumus, quæ timoris remigium
tenet. Si autem hujus timoris remigium pœnitentiæ
navem non gubernat, per quam hujus mundi mare
ad Deum permeamus, in fœtido illo mari submergi-
mur.

τοὺς κωπηλάτας τοῦ φόβου. Ἐάν δε οἱ κωπηλάται οὗτοι τοῦ φόβου, οὐ κυβερνώσι τὸ πλοῖον τοῦτο τῆς
μετανοίας, δι' ἧς διερχόμεθα τὴν θάλασσαν τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν Θεόν, καταποντιζόμεθα ἐν τῇ
ὀζομένῃ θαλάσσῃ. »

77 Ephes. iv, 31, 32.

78 Psal. iv, 5.

79 Ephes. iv, 26.

80 Rom. xii, 19.

81 Ibid. 21.

σου. » Καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος : « Πᾶσα πικρία,
καὶ θυμὸς, καὶ ὀργή, καὶ κρυψή, καὶ βλασφημία,
ἀρθήτω ἀφ' ὁμῶν, σὺν πάσῃ κακίᾳ. » Γίνεσθε δὲ εἰς
ἀλλήλους χρηστοί, εὐσπλαγχοί, « Χαριζόμενοι ἑαυ-
τοῖς, καθὼς καὶ ὁ Θεὸς ἐν Χριστῷ ἔχαρισάτο ἡμῖν. »
Καὶ : « Ὁργίσεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε. » Καὶ : « Ὁ
ἥλιος μὴ ἐπιδύετω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὁμῶν. » Καὶ :
« Μὴ ἐκδικοῦντες ἑαυτοὺς, ἀγαπητοί· ἀλλὰ διδόντες
τόπον τῇ ὀργῇ. » Καὶ : « Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ·
ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν. » Καὶ τοῦτο μὲν
εἴρηται περὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους διαλλαγῆς.

Περὶ ὀλισθοῦ, καὶ μετανοίας.

π'. Περὶ δὲ γε ὀλισθοῦ, φησὶν ὁ ἅγιος Ἰσαάκ·
« Οὐχ ὅταν ὀλισθήσωμεν ἐν τινι, τότε λυπηθῶμεν·
ἀλλ' ὅταν ἐμμενωμεν ἐν αὐτῷ. Τὸ γὰρ ὀλισθημα,
συμβαίνει πολλάκις καὶ τοῖς τελείοις· τὸ δὲ ἐμμε-
ναι ἐν αὐτῷ, νέκρωσις ἐστὶ τελεία. Ἡ λύπη δὲ, ἣν
λυπούμεθα ὑπὲρ τῶν ἰδίων ὀλισθημάτων, εἰς τόπον
εργασίας καθαρᾶς λογίζεται ἡμῖν, ἐκ τῆς χάριτος.
Ὁ ἐν ἐλπίδι μετανοίας ὀλισθαίνων ἐκ δευτέρου, οὐ-
τος μετὰ πανουργίας πορεύεται μετὰ τοῦ Θεοῦ.
τούτῳ ἀγνώστως, ἐπιπίπτει ὁ θάνατος· καὶ οὐ φθά-
νει τὸν καιρὸν τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ, τὰ ἔργα τῆς ἀρε-
τῆς πληρῶσαι. » Ἐτι : « Δεῖ, φησὶ, γινώσκειν ἡμᾶς
ἐν πάσῃ ὥρᾳ, ὅτι ἐν ταύταις ταῖς εικοσιτέσσαρσιν
ὥραις τῆς νυκτὸς καὶ τῆς ἡμέρας, τῆς μετανοίας
χρῆζομεν. Νήσις δὲ τοῦ ὀνόματος τῆς μετανοίας
καθὼς ἐκ τοῦ ἀληθινοῦ τρόπου τῶν πραγμάτων ἐγνώ-
καμεν, τοῦτό ἐστι· δέησις ἐκτενης ἐν πάσῃ ὥρᾳ, ἐν
εὐχῇ πεπληρωμένῃ κατανύξεως, προσεγγίζουσα τῷ
Θεῷ, ὑπὲρ ἀφέσεως τῶν παρελθόντων· καὶ λύπη,
ὑπὲρ τῆς τῶν μελλόντων φυλακῆς. » Καὶ αὖθις : « Χά-
ρις μετὰ χάριν, ἡ μετάνοια ἐδόθη τοῖς ἀνθρώποις.
Μετάνοια γάρ ἐστιν, ἀναγέννησις δευτέρα ἐκ Θεοῦ,
καὶ ὄνπερ ἐκ τῆς πίστεως ἀρραβῶνα ἐδεξάμεθα, διὰ
τῆς μετανοίας τὸ χάρισμα αὐτοῦ ἐκδεχόμεθα. Μετά-
νοιά ἐστὶν ἡ θύρα τοῦ ἔλλους, ἡ ἀνεωγμένη τοῖς
διώκουσιν αὐτήν. Διὰ τῆς θύρας ταύτης εἰσερχό-
μεθα πρὸς τὸ θεῖον ἔλεος, καὶ ἐκτὸς ταύτης τῆς
εἰσόδου, οὐχ εὐρήσομεν ἔλεος. Διότι πάντες ἡμαρ-
τον, κατὰ τὴν θείαν Γραφήν, δικαιοῦμενοι δωρεάν
τῇ αὐτοῦ χάριτι. Ἡ μετάνοιά ἐστὶν ἡ χάρις ἡ δευτέρα,
καὶ τίκεται ἐν τῇ καρδίᾳ ἐκ τῆς πίστεως καὶ τοῦ
φόβου. Ὁ φόβος δὲ ἐστὶ, ῥάβδος πατρικῆ, ἡ κυβερ-
νῶσα ἡμᾶς, ἕως ἂν φθάσωμεν εἰς τὸν παράδεισον τὸν
πνευματικόν· καὶ ὅταν φθάσωμεν ἐκεῖσε, ἀφήσιν
ἡμᾶς, καὶ στρέφεται. Παράδεισός ἐστιν ἡ ἀγάπη
τοῦ Θεοῦ, ἐν ᾗ ἡ τρυφή πάντων τῶν μακαρισμῶν. »
Καὶ αὖθις : « Ὡσπερ οὐ δυνατόν ἐστὶ περᾶσαι τὴν
θάλασσαν τὴν μεγάλην, χωρὶς πλοίου, καὶ καράβου,
οὕτως οὐ δύναται τις χωρὶς φόβου περᾶσαι πρὸς τὴν
ἀγάπην. Τὴν θάλασσαν τὴν ὀζομένην, τὴν ταθείσαν
μεταξὺ ἡμῶν καὶ τοῦ νοητοῦ παραδείσου, διὰ καρά-
βου τῆς μετανοίας παρελθεῖν δυνάμεθα, τῆς ἐχούσης

Ἔτι περὶ μετανοίας, φόβου, ἀγάπης, πένθους, ἁ
δακρῶν, καὶ αὐτομεμφίας. *A Sequitur de pœnitentia, timore, charitate, dolore, lacrymis et proprio vituperio.*

πα'. Ἐ Μεάνοιά ἐστι, τὸ πλοῖον· ὁ φόβος, ὁ κυβερνήτης αὐτοῦ· ἡ ἀγάπη, ὁ λιμὴν ὁ θεϊκός. Καθίζει οὖν ἡμᾶς ὁ φόβος ἐν τῷ πλοίῳ τῆς μετανοίας, καὶ διαβιβάζει ἡμᾶς τὴν θάλασσαν τοῦ βίου τὴν ὀζυμένην· καὶ πρὸς τὸν λιμένα τὸν θεῖον, ὃς ἐστὶν ἡ ἀγάπη, ὀδηγεῖ ἡμᾶς, εἰς ὃν περῶσι πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι ἐν τῇ μετανοίᾳ· καὶ ὅτε φθάσομεν τὴν ἀγάπην, ἐφθάσαμεν εἰς τὸν Θεόν· καὶ ἡ ὁδὸς ἡμῶν ἐτελειώθη, καὶ διέβημεν πρὸς τὴν νῆσον τὴν ἐκεῖθεν τοῦ κόσμου οὖσαν, ὅπου ὁ Πατήρ, καὶ ὁ Υἱός, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. » Περὶ δὲ πένθους τοῦ κατὰ Θεὸν, οὕτω φησὶν ὁ Σωτὴρ· « Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι οὗτοι παρακληθήσονται. » Ἔτι περὶ δακρῶν, ὁ αὐτὸς γράφει ὁσῖος Ἰσαάκ· « Τὰ δάκρυα τὰ ἐν τῇ εὐχῇ, σημεῖόν ἐστι τοῦ ἔλεους τοῦ Θεοῦ, οὐπερ ἤξιώθη ἡ ψυχὴ ἐν τῇ ἑαυτῆς μετανοίᾳ· καὶ ὅτι προεδέχθη, καὶ ἤρξατο εἰσερχεσθαι εἰς τὴν πεδιάδα τῆς καθαρότητος ἐν τοῖς δάκρυοις. Ἐάν γὰρ μὴ ἀρθῶσιν οἱ λογισμοὶ τῶν παρερχομένων, καὶ ῥίψωσιν ἐξ ἑαυτῶν τὴν ἐλπίδα τοῦ κόσμου, καὶ κινήθῃ ἐξ αὐτῶν ἡ καταφρόνησις αὐτοῦ, καὶ ἄρξωνται ἀγαθὰ ἐφόδια τῆς ἐξόδου αὐτῶν παρασκευάζειν, καὶ ἄρξωνται ἐν τῇ ψυχῇ λογισμοὶ κινεῖσθαι τινῶν ὄντων ἐκεῖσε, οὐ δύναται οἱ ὀφθαλμοὶ δακρῦειν. Τὰ δάκρυα γὰρ, ἐκ τῆς ἀκραιφνοῦς ἀδολοσχίας, καὶ ἀμετewpί-
στου, τῶν λογισμῶν τε τῶν πολλῶν, καὶ συνεχῶν, καὶ ἀκλίωσιν γινομένων, καὶ ἐκ μνήμης τινὸς λεπτοῦ γινομένου ἐν τῇ διανοίᾳ, καὶ λυποῦντος τὴν καρδίαν ἐκ τῆς μνήμης αὐτοῦ, καὶ ἐκ τούτων τὰ δάκρυα πληθύνονται, καὶ ἐπιπλέον αὐξάνονται. » Καὶ ὁ τῆς Κλίμακος· « Ὡσπερ τὸ πῦρ ἀνααιρετικὸν καλάμης, οὕτω τὸ δάκρυον τὰ ἀγνόν, πάντες ῥύπου φαινομένου, καὶ νοουμένου. » Ἔτι· « Τὰ τῆς ἡμετέρας ἀναλύσεως καθαρὰ καὶ ἄδολα, ἑαυτοῖς περιποιησώμεθα δάκρυα· οὐ γὰρ ἐστὶν ἐν αὐτοῖς κλοπή, ἢ οἴησις· καθαρὰς δὲ μάλλον, καὶ ἀγάπης τῆς εἰς Θεὸν προκοπῆς, καὶ ἁμαρτίας ἐκπύσεως, καὶ ἀπάθειας. » Ἔτι· « Μὴ πίστευε σαῖς πηγαῖς, πρὸ τελείας καθάρσεως· οὐ γὰρ ἔχει πίστιν οἶνος εὐθέως ἐκ τῶν ληνῶν ἐγκλειόμενος. » Ἔτι· « Τὰ μὲν ἐκ φόβου δάκρυα, αὐτὰ ἐν ἑαυτοῖς τὴν φυλακὴν κέχτηται· τὰ δὲ τῆς ἀγάπης, πρὸ τῆς τελείας ἀγάπης, ἴσως εὐσύλητα ἐν τισὶ καθεστῆκασιν, εἰ μήποτε τὸ ἀείμνηστον πῦρ ἐν τῷ
καίρῳ τῆς ἐνεργείας, πάνυ τὴν καρδίαν ἐξάψει. Καὶ θαυμαστόν, πῶς τὸ ταπεινότερον ἀσφαλέστερόν ἐστιν ἐν καιρῷ αὐτοῦ. » Ἔτι· « Δάκρυον ἐξόδου, ἀπέτεχε φόβον· φόβου δὲ τεκόντος ἀφοβίαν, ἐπεφάνη χαρὰ· χαρὰς δὲ ἀκαταλήκτου ληξάσης τῆς ὁσίας ἀγάπης τὸ ἄνθος ἀνέτειλε. » Περὶ μέντοι αὐτομεμφίας, φησὶν ὁ μέγας Ἀντώνιος· « Αὐτὴ ἐστὶν ἡ μεγάλη ἐργασία τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα τὸ σφάλμα αὐτοῦ, ἐπάνω ἑαυτοῦ βάλλῃ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ προδοχῆσθαι πειρασμόν, ἕως ἐσχάτης ἀναπνοῆς. » Καὶ ἕτερος Πατὴρ ἅγιος ἐρωτηθεὶς, « Τί πλέον εὐρες, Πάτερ, ἐν τῇ ὁδῷ ταύτῃ; » ἀποκριθεὶς εἶπεν, τὸ, ἐν παντὶ ἑαυτὸν μέμφεσθαι· ὅπερ καὶ ὁ ἐρωτήσας ἐπήνεσε· καὶ λέγει αὐτῷ· « Ἄλλῃ ὁδὸς οὐκ ἐστὶ πλὴν ταύτης. » Καὶ ὁ ἀδβᾶς

81. Pœnitentia est navigium; timor, gubernator; charitas, portus divinus. Timor igitur nos statuit in pœnitentiæ navigio, et nos transmittit per hujus vitæ mare foetidum; et ad divinum portum qui est charitas, nos ducit in quem veniunt quotquot pœnitentia laborant ac sustinent. Et quando ad charitatem festinamus, ad Deum festinavimus; et via nostra peracta est, et transivimus ad insulam quæ ultra hunc mundum est, ubi Pater et Filius et Spiritus sanctus est. « De dolore secundum Deum ita loquitur Salvator: « Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. » Adhuc de lacrymis hoc scribit pius Isaac: « Lacrymæ per
orandum signum sunt misericordiæ Dei, qua digna habita est pœnitens anima. Indicant quoque eam acceptam esse et jam intrare in puritatis pluitium per lacrymas incipere. Nisi enim rejiciantur fluxorum cogitationes et a seipsis mundanum spem extrahant, et moveatur ex ipsis mundi contemptus, et incipiant bona viatica exitus de mundo parare, et in animo moveri incipient nonnullorum quæ ibi in cælo sunt, oculi lacrymare nequeunt. Lacrymæ enim ex sincera conversatione et constanti, ex multis continuisque cogitationibus, et recta advenientibus et ex memoria exiguæ rei in cogitatione efformatæ et cor ex hac memoria tristantis, ex iis lacrymæ multiplicantur, et magis ac magis augmentur. Et Clinacius: « Quemadmodum ignis calamum consumit, ita lacrymæ quæ mundæ sunt, omnes sordes apparentes et cogitatas. » Et adhuc: « Nostræ dissolutionis puras ac sinceras lacrymas acquiramus. In iis enim non est aut subreptio aut opinio; imo vero mundatio, et divinæ charitatis profectus, et peccati ablutio, et affectus privatio. « Et adhuc: « Tuis lacrymis ne confidas, priusquam omnino purgatus sis; non enim fidere debemus vino quod modo e torculari in doliis includitur. » Et adhuc: « Quæ ex timore procedunt lacrymæ, sibi ipsis custodiam acquisiverunt; quæ autem ex charitate sunt, antequam perfecta sit charitas, spoliantibus in quibusdam expositæ sunt, nisi forte ignis semper memorandus, suæ virtutis tempore, omnino cor accenderit. Et mirum, quomodo, quod humilior est, in hujus ignis tempore, solidius quoque est. » Et adhuc: « Lacrymæ exitus genuerunt timorem; postquam autem timor genuerit securitatem, apparuit lætitia. » De sui autem vituperio dicit magnus Antonius: « Ea est magna hominis operatio, ut sua vitia supra se coram Deo jaciatur, et tentationem expectet usque ad ultimum spiritum. » Et alius sanctus Pater interrogatus: Quid majus invenis, Pater, in hac via? respondens dixit: « In omnibus seipsum vituperare. » Quod qui interrogaverat laudavit, et illi dixit: « Non est alia via, ea excepta. » Et abbas Pœmen: « Cum gemitu omnes virtutes in hunc mundum ingressæ sunt. Unam virtutem suscipe, et extracam, in labore homo frustra versatur. » Et inter

rogaverunt eum quænam esset, et dixit : « Ut homo continuo seipsum vituperet. » Et rursus dixit : « Qui seipsum vituperat, si quid ipsi accidat, sive multa, sive infamia, sive quælibet alia afflictio, cum ea prævenierit, seipsum iis dignum iudicat, nec ullo modo turbatur. »

De attentione, et quod oportet sapienter firmari.

82. Similiter de attentione et confirmatione scribit divus Paulus : « Videte quomodo caute ambulatis; non quasi insipientes, sed quasi sapientes, redimentes tempus, quoniam dies mali sunt ⁶⁸. » Es sanctus Isaac : « O sapientia, quam admiranda es, et ut a longinquo omnia prævides ! Beatus qui invenit te; a juventutis enim indolentia liberatus est. Si quis, per parvas merces, lucrum nempe, magnorum affectuum sanationem lucratur, bene facit. Ea est enim sapientia, ut aliquis in parvis ac minimis suis operibus semper vigilet. Requiem enim magnam sibi thesaurizat, nec dormit, neforte quid ipsi contrarii accidat, sed mali causas ante tempus recidit, et per brevissimas res parvam tristitiam sustinet, per eam dissipans majorés, et procedens. Ideo et dicit Sapiens : « Esto vigilans et attentus pro vita tua : cognatus enim cogitationis somnus est, et imago veri immortalis. » Dicit et episcopus Basilius : « Quicumque in parvis negligens est, ne credas ipsi magna cordi esse. »

Quod in prædictis omnibus serio agere oportet; ante omnia autem, ut tranquillii et mitis simus, et quod oportet pure invocare Dominum Jesum Christum, in corde, si p.cem agere studeamus.

83. Propter hæc omnia, serio, quæ prædicta sunt, age; ante omnia autem, ut tranquillius et mitis fias, etiam munda conscientia, Dominum Jesum Christum in intimo corde invoca, ut diximus. Ita enim procedens divinam gratiam in anima quiescentem possides. Dicit enim Climachus : « Qui iracundia et opinione et hypocrisi et injuriarum memoria impeditur, non poterit tranquillitatis vestigia videre, nisi inde jam discedere voluerit. Si quis autem iis purus est, ille quod utile est novit; opinor autem, neque solus. Atque igitur non modo quiescentem habebis in anima tua gratiam, sed et animam tuam perfecte quiescentem ab iis quæ prius ipsam impediabant, dæmonibus nempe et affectibus. Si enim et rursus eam impediunt, nihil tamen proficiunt, quia non iis adhæret, neque lætitiæ quæ ex iis est, cupit.

De bono et exstatico amore et divina pulchritudine.

84. Totum hujuscemodi viri desiderium est in-

⁶⁸ Ephes. v, 15.

Ποιμήν · « Μετὰ στεναγμοῦ πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον εἰσῆλθον. Ἐπάρων μίαν ἀρετὴν, καὶ ἐκτὸς αὐτῆς, κόπῃ Ἰσταται ὁ ἄνθρωπος. » Καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν, « Ποία ἐστὶν αὐτῆ; » καὶ λέγει · « Ἴνα ὁ ἄνθρωπος διαπαντὸς μέμφηται ἑαυτόν. » Ἐπεὶ πάλιν · « Ὁ ἑαυτὸν μεμψόμενος, εἴ τι δ' ἂν συμβῆ αὐτῷ, εἴτε ζημία, εἴτε ἀτιμία, εἴτε οἰαδῆποτε θλίψις, προλαβὼν ἔχει ἑαυτὸν ἀξιον, καὶ οὐδέποτε ταράσσεται. »

Περὶ προσοχῆς, καὶ τοῦ σοφῶς ἀσφαλίσθαι.

πβ'. Ὁμοίως δὲ περὶ προσοχῆς καὶ ἀσφαλείας, γράφει ὁ θεσπέσιος Παῦλος · « Βλέπετε πῶς ἀκριβῶς περιπατεῖτε · μὴ ὡς ἀσοφοί · ἀλλ' ὡς σοφοί, ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσι. » Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ · « Ὁ σοφία, πῶσον θαυμαστὴ ὑπάρχεις, καὶ πῶς προβλέπεις τὰς πάντα πόρρωθεν· μακάριος ὁ εὐρών σε· ἐκ γὰρ τῆς βιβουλίας τῆς νεότητος ἠλευθέρωται. Εἰ τις ἐμπορεύεται διὰ μικρὰς ἐμπορεύσεως, ἤτοι περιπολήσεως, τὴν λατρίαν τῶν μεγάλων παθῶν, καλῶς ποιεῖ. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ φιλοσοφία, ἵνα τι; καὶ ἐν τοῖς ἐλαχίστοις, καὶ μικροῖς τοῖς γινομένοις παρ' αὐτοῦ, ἀεὶ νῆψη. Ἀναπαύσει; γὰρ μεγάλας θησαυρίζει ἑαυτῷ, καὶ οὐχ ὑπνοί· ἵνα μὴ συμβῆ αὐτῷ τι ἐναντίον, ἀλλὰ τὰς αἰτίας κόπτεται πρὸ καιροῦ· καὶ διὰ τῶν ἐλαχίστων πραγμάτων ὑποφέρει τὴν μικρὰν λύπην, ἐξαφανίζων δι' αὐτῆς, τὴν μεγάλην καὶ προῦν. Διὸ καὶ λέγει ὁ σοφός · « Γενοῦ ἐγρήγορος καὶ νηφάλιος ὑπὲρ τῆς ζωῆς σου· συγγενῆς γὰρ ἐστὶν ὁ ὑπνος τῆς διανοίας, καὶ εἰκὼν τοῦ ἀληθινοῦ ἀθανάτου. » Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἱεροφάντης·

Βασίλειος · « Ὅστις εἰς τὰ μικρὰ ἑαυτοῦ ἀκνηρὸς ἐστὶ, μὴ πιστεύσης αὐτῷ εἰς τὰ μεγάλα διαπρέψαι. »

Ἵτι εἰς πάντα δεῖ σπουδάζειν τὰ εἰρημμένα· πρὸ δὲ πάντων, ὥστε εἶναι ἡσυχόν τε καὶ κρῶον, καὶ καθαρῶς σπεύδειν ἐπικαλεῖσθαι τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ἔνδορον καρδίας τὸν ἡσυχάζοντα.

πγ'. Διὰ δὲ ταῦτα, περὶ πάντα μὲν σπουδάζει τὰ εἰρημμένα· πρὸ δὲ πάντων, ἵνα ἡσυχῶς, καὶ πρῶως, καὶ μετὰ καθαρῶν τοῦ συνεῖδός, τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν ἔνδορον βάθους καρδίας ἐπικαλῆ, καθάπερ ἔφημεν. Οὕτω γὰρ τὴν αὐτοῦ θεῖαν χάριν ὀδῶν προβαίνων, ἀναπνοομένην ἔχεις [Ἰσ. λβ/παι εἰς] τὴν ψυχὴν. Λέγει καὶ γὰρ ὁ τῆς Κλίμακος · « Μηδεὶς ὑπὸ θυμοῦ, καὶ οἰήσεως, ὑποκρισέως τε καὶ μνησικαχίας ὀχλούμενος, ἰχνος ἡσυχίας ἰδεῖν τολμήσει ποτέ, μήπως ἔκστασιν ἐντεῦθεν κερδήσῃ· εἰ δὲ τις τούτων καθαρὸς, αὐτὸς λοιπὸν γινώσεται τὸ συμφέρον· οἶμαι δὲ, οὐδὲ αὐτός. » Καὶ γοῦν οὐ μόνον ἀναπνοομένην ἔξεις τὴν χάριν τῆ σῆ ψυχῆ, ἀλλὰ καὶ ἀναπαύουσαν τὴν ψυχὴν τελείως ἐκ τῶν πρῶην ὀχλούντων αὐτῆ, δαιμόνων τε καὶ παθῶν. Εἰ γὰρ καὶ ἐνοχλοῦσιν αὐτίς, ἀλλ' οὐκ ἐνεργοῦσιν, ὅτι μὴ πρόσκειται αὐτοῖς, μηδὲ ποθεῖ τὴν ἐκ τούτων ἥδονην.

Περὶ καλοῦ καὶ ἐκστατικοῦ ἔρωτος, καὶ θεοῦ κἀλλοῦς.

πδ'. Ὅλος γὰρ ὁ πόθος τοῦ τοιοῦτου, καὶ ὁ ἐγχαρ-

δῶς καὶ ἐκστατικὸς ἔρωσ, καὶ ἡ ὀλιχὴ αὐτοῦ διάθεσις, πρὸς τὸ ὑπέρκαιον κάλλος ὄρξ, καὶ μακαριώτατον, ὃ καὶ ἐφετῶν τοῖς Πατράσιν εἰρηται τὸ ἀκρότατον. Καὶ φησιν ὁ μέγας Βασίλειος· « Ὅταν ὁ τῆς εὐσεβείας ἔρωσ τὴν ψυχὴν κατάσχη, ἅπαν αὐτῇ πολέμων καταγέλαστον εἶδος, καὶ πάντες αὐτὴν ὑπὲρ τοῦ ποθομένου καταξαινοντες, τέρπουσι μᾶλλον, ἢ πληττοῦσι. » Καὶ αὖθις· « Τί τοῦ θεοῦ κάλλους θαυμασιώτερον; Τίς ἐννοια τῆς τοῦ Θεοῦ μεγαλοπρεπείας; χαριεστέραι; Ποῖος πόθος ψυχῆς, οὕτω δριμύς, καὶ ἀφῆρητος, ὡς ὁ ἀπὸ Θεοῦ ἐγγινόμενος τῇ ἀπὸ πάσης κακίας κεκαθαρημένη ψυχῇ, καὶ ἀπὸ ἀληθινῆς διαθέσεως λεγούσῃ· Τετρωμένη ἀγάπης ἐγώ εἰμι; »

Περὶ πολέμων, καὶ παιδευτικῆς παραχώρησως, καὶ τῆς κατὰ ἀποστροφὴν ἐγκαταλείψεως.

πα'. Πολεμεῖται δὲ λοιπὸν, κατὰ παραχώρησιν παιδευτικὴν, οὐ κατὰ ἀποστροφὴν ἐγκαταλείψεως. Διὰ τί; Ἴνα μὴ ὑφῶθῃ ὁ νοῦς αὐτοῦ, δι' ὅπερ εὖρεν ἀγαθόν· ἀλλὰ πολεμούμενός τε καὶ παιδευόμενος, προσλαμβάνει ταπεινώσιν ἀεὶ, δι' ἧς μόνῃς, οὐ μόνον νικᾷ τοὺς ὑπερηφάνους πολεμοῦντας αὐτόν· ἀλλὰ καὶ δωρεῶν μειζρόνων διηγετικῶς ἀξιοῦται, προκόπτων ὅσον ἐφικτὸν ἀνθρωπίνῃ φύσει, σειραῖς ἀφύκτοις καὶ βάρει σαρκὸς πεπεδημένος τε καὶ πιεζόμενος, καὶ χωρῶν πρὸς τὴν κατὰ Χριστὸν τελειότητα, καὶ ἀπάθειαν. Καὶ λέγει ὁ ἅγιος Διάδοχος· « Ὁ Κύριος αὐτὸς λέγει, τὸν Σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν ἐκ τῶν οὐρανῶν πεπτωκέναι, ἵνα μὴ ἀφορᾷ εἰς τὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων ὁ δυσειδὴς ἐνδαιτήματα. Πῶς οὖν ὁ εἶς τῶν καλῶν δούλων κοινωνίας μὴ καταξιοῦμενος, κοινὸν δύναται ἔχειν ολιγηθρίον μετὰ τοῦ Θεοῦ, τὸν ἀνθρώπινον νοῦν; Ἄλλ' ἐροῦσιν, ὅτι κατὰ παραχώρησιν τοῦτο γίνεται, καὶ πλέον οὐδὲν λέξουσιν. Ἡ μὲν γὰρ παιδευτικὴ παραχώρησις οὐδαμῶς τὴν ψυχὴν τοῦ Θεοῦ φωτὸς ἀποστερεῖ· κρύπτει δὲ μόνον, ὡς καὶ ἤδη εἶπον ταπολλά, τὸν νοῦν τὴν ἐαυτῆς παρουσίαν ἢ χάρις, ἵνα προωθοῖτο, ὡσπερ τὴν ψυχὴν τῇ πικρίᾳ τῶν δαιμόνων, διὰ τὸ μετὰ παντὸς φόβου, καὶ πολλῆς ταπεινώσεως ἐκζητεῖν αὐτὴν, τὴν ἐκ Θεοῦ βοηθειαν, τὴν τοῦ ἐχθροῦ αὐτῆς ἐπιγινώσκουσαν κατ' ὀλίγον κακίαν. Ὅν τρόπον ἐάν μήτηρ ἀτακτοῦν τὸ οικεῖον περὶ τοὺς θεσμούς τῆς γαλουχίας βρέφος, βραχὺ τῶν ἐαυτῆς ἐξωθειῖ ἀγκάλων, ἵνα καταπλητόμενον ὑπὸ τινων περιστάσεων αὐτῷ σαπροειδῶν ἀνθρώπων, ἢ θηρίων οἰωνοθήποτε, μετὰ φόβου πολ-
 λου, καὶ δακρύων, εἰς τοὺς μητρῶους ἀνθυποστρέφῃ κόλπους. Ἡ δὲ κατὰ ἀποστροφὴν γινομένη παραχώρησις ὡσανεὶ δέσμιον παραδίδωσι τὴν μὴ θέλουσαν ψυχὴν ἔχειν τὸν Θεόν, τοῖς δαίμοσιν. Ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ὑποστολῆς τέκνα, μὴ γένοιτο! ἀλλὰ βρέφῃ γνήσια τῆς τοῦ Θεοῦ εἶναι χάριτος πιστεύομεν· μικραῖς παραχώρησεσι, καὶ πυκναῖς παρακλήσεσι παρ' αὐτῆς γαλουχοῦμενα· ἵνα διὰ τῆς χρηστότητος τοῦ Θεοῦ, φθάσωμεν ἔλθειν, εἰς ἀνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας. » Καὶ αὖθις· « Ἡ παιδευτικὴ παραχώρησις φέρει μὲν λύπην πολλὴν καὶ ταπεινώσιν, καὶ ἀπελπισμὸν σύμμετρον τῇ ψυχῇ, ἵνα τὸ φιλόδοξον αὐτῆς καὶ ἀπτόητον μέρος, πρεπόντως εἰς ταπεινώσιν ἐρχεται· εὐθέως δὲ φόβον Θεοῦ, καὶ δά-

timus exstasticusque amor; et tota hujus dispositio ad extremam pulchritudinem beatissimamque tendit, quæ desiderabilium rerum summa a Patribus dicitur. Et dicit magnus Basilius: « Quando pietatis amor animam tenet, omnis bellorum species ridenda ipsi est, et quicumque eam pro eo quem diligit, dilacerant, juvant potius quam feriant. » Et rursum: « Quid divina pulchritudine mirabilius? quæ cogitatio jucundior, quam divina magnificentia? Quodnam animæ desiderium ita vehemens et intolerabile, ut illud quod a Deo efficitur in anima omni malitia purgata, et quæ divina dispositione dicit: « Vulnerata charitate ego sum? »

De bello, et de erudiente recessu ac per aversionem derelictione.

B 85. Pugnatur cæteroquin, per erudientem recessum, non per aversionem derelictionis. Quare? Ne superbiat mens ejus, propter bonum quod invenit; sed impugnatus et instructus, humilitatem semper induit, qua una non modo eos vincit qui ipsi bellum inferunt, sed et majoribus donis continue dignus afficitur, proficiens quantum humanæ naturæ licet, funibus necessariis et carnis pondere gravatus et oneratus et ad eam quæ secundum Christum est, perfectionem et apathiam properans. Dicit quidem sanctus Diadochus: « Ipse Dominus dicit Satanam tanquam fulgur e cælis decidisse, ne deformis angelorum sanctorum habitationem intueretur. Quomodo igitur qui bonorum ærvorum communionem dignus non habitus est, communem posset habere cum Deo sedem, mentem humanam? Sed dicent id per recessum fieri; et nihil plus dicent. Eruditus enim recessus minime animam Dei lumine privabit. Abscondit autem seorsimodo, ut jam sæpius dixi, menti suam præsentiam gratia, ut eam propellat. Anima enim, dæmonum amaritudinis causa, sui inimici brevi malitiam cognoscens, cum multo timore et humilitate ad Dei auxilium inquirendum impellitur. Quemadmodum si mater inobedientem tempore lactationis filium brevi a suis, brachiis removet, ut ab circumstantibus horrendis hominibus territus, aut bestiis quibuslibet, cum multo timore ac lacrymis multis ad maternos sinus recurrat. Quæ autem per aversionem fit recessus, nolentem Deum habere animam, ut vincam, dæmonibus tradit; nos autem non sumus desertores filii, quod utinam non accidat! sed legitimos Dei gratiæ filios esse confidimus, parvis remissionibus, frequentibusque consolationibus ab ipsa lactatos; ut, Dei misericordia festinemus pervenire in virum perfectum, in mensuram ætatis. » Et rursum: « Erudienti recessus tristitiam quidem multam et humilitatem affert, et moderatam animæ diffidentiam, ut ejus superbia et arrogantia in decentem humilitatem convertantur. Mox autem Dei timorem et confessionis lacrymas in cor adducit, et optimi silentii vehemens desiderium. Quæ autem per Dei aversionem fit derelictio, desperatione simul et diffidentia et ira

animam impleri sinit. Nos igitur scire oportet utriusque derelictionis experimentum; et secundum utriusque modum Deo accedere. Ibi enim gratias cum satisfactione ad eum reddere debemus, quippe qui nostræ mentis intemperantiam consolationis dilatione castigavit, ut virtutis et malitiæ nobis, ut bonus pater, differentiam ostenderet. Hic autem peccatorum confessionem indesinentem, continuas lacrymas, majorem abscessum facere, ut ita possumus pœnarum additione Deum movere, ipsumque ut prius, in cordibus nostris intueri. Sed tamen sciendum est, quod, quando præliantur inter se anima ac Satan (de erudiente derelictione loquor), subducit se, ut jam dixi, gratiæ; cooperatur autem clam cum anima auxilio suo, ut victoriam animæ solius esse, inimicis ipsius ostendat. » Et sanctus Isaac: « Fieri non potest ut in spiritualibus bellis, sine iis per derelictionem tentationibus, sapiens evadat, et suum provisorem noscat, et Deum suum sentiat, firmiterque in fide illius abscondite, nisi in illius experientie virtute quam suscepit. Et quando viderit gratia opinionem de se arroganter eum in suis cogitationibus admittere, et jam de se magna cogitare, tunc permittit et contra eum tentationes firmentur et validæ fiant, donec propriam infirmitatem senserit et fugerit, et Deum in humilitate possideat. Et his pervenit homo in viri perfecti mensuram, Filii Dei fide ac spe, et ad claritatem extollitur. Miranda enim noscitur Dei charitas, cum homo in mediis periculis fuerit quæ suam spem præcidere valeant; et ibi Deus potentiam suam eum salvando ostenderit. Nunquam enim homo potentiam Dei in requie ac latitudine cognoscit; nec unquam Deus vim suam sensibiliter ostendit, nisi in pacis loco et in solitudine et in locis quæ occursibus et commercii cum hominibus tumultu vacua sunt.

πον, όταν ποτέ ἐν μέσῳ γένηται πραγμάτων, τῶν διακοπτόντων τὴν ἐλπίδα αὐτοῦ· καὶ ἕκαστε δεικνύει ὁ Θεὸς τὴν δύναμιν αὐτοῦ, ἐν τῇ σωτηρίᾳ τῇ ἐπ' αὐτόν. Οὐδέποτε γὰρ μανθάνει ὁ ἄνθρωπος τὴν δύναμιν τὴν θεϊκὴν, ἐν ἀναπαύσει καὶ πλατυσμῷ· καὶ οὐδέποτε ἰδαίξεν ὁ Θεὸς τὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν αἰσθητικῶς, εἰ μὴ ἐν χώρᾳ ἡσυχίας, καὶ ἐν ἐρήμῳ, καὶ ἐν τόποις ἐστερημένοις τῶν συντυχίων· καὶ τῆς ταραχῆς τῆς κατασκευῆς τῆς μετὰ τῶν ἀνθρώπων. »

De avathia, et quid est humana avathia.

86. Post hæc autem oportet ex parte hoc in loco de avathia et perfectione sermonem facere, et post pauca præsentis rei finem imponere. Audi quod dicit magnus Basilius: « Qui Dei vere amator est, et illius tranquillitatis vel paululum aliquid vult comprehendere, spiritualemque illius sanctitatem, pacem, quietem, dulcedinem, et lætitiæ gaudiumque quod inde generatur gustare cupit, longe ab omni materiali affectu qui animam inquinat, mentem retrahere festinat. Mundo autem et nitido oculo divina intuetur; inexplebiliter inde oriente lumine vestitur; et ad talem habitum statimque animam postquam exercuit, Deo, prout possibile est, similitis sit, illumque amat et cupit, quippe qui ma-

κρυον ἐξομολογήσεως ἐπάγει τῇ καρδίᾳ· καὶ τῆς καλλίστης σωπῆς, πολλὴν ἐπιθυμίαν. Ἡ δὲ κατὰ ἀποστροφὴν τοῦ Θεοῦ γινομένη, ἀπελισμοῦ ὁμοῦ, καὶ ἀπιστίας, καὶ ὀργῆς, καὶ τύφου, τὴν ψυχὴν πληρωθῆναι παραχωρεῖ. Δεῖ οὖν ἡμᾶς εἰδέναι τὴν πείραν τῶν ἀμφοτέρων παραχωρήσεων· καὶ κατὰ τὸν ἐκάστης τρόπον, προσεῖναι τῷ Θεῷ. Ἐκεῖ μὲν γὰρ εὐχαριστεῖν μετὰ τῆς ἀπολογίας προσαγαγεῖν αὐτῶν ὀφειλομένον, ὡς τὸ τῆς γνώμης [Ἰσ. τῆς γνώσεως] ἡμῶν ἀκόλαστον, τῇ σχολῇ τῆς παρακλήσεως κολάζοντι [Ἰσ. σχολάζοντι]· ἵνα ἀρετῆς ἡμᾶς καὶ κακίας ὡς Πατὴρ ἀγαθὸς, διδάσκη τὴν διαφορὰν. Ἐνταῦθα δὲ, ἐξαγόρευσιν τῶν ἀμαρτημάτων ἀπαιστον, καὶ δάκρυον ἀνελλιπίς, καὶ ἀναχώρησιν πλείονα· ὅπως ἂν οὕτω δυνηθῶμεν τῇ προσθήκῃ τῶν πόνων, δυσ-

βωπῆσαι ποτε τὸν Θεόν, ἐπιδέξασθαι ὡς τὸ πρὶν εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν. Πλὴν δεῖ εἰδέναι: διί, ὅταν κατὰ οὐσιώδη συμβολὴν τῇ ψυχῇ καὶ τῷ Σατανᾷ ἡ μάχη γίνεται, ἐπὶ τῆς παιδευτικῆς λέγῃ παραχωρήσεως, ὀπιστέλλει μὲν ὡς καὶ ἦδη εἶπον αὐτὴν ἡ χάρις· ἀγνώστως δὲ συνεργεῖ τῇ ψυχῇ βοηθεῖα, ἵνα τὴν νίκην, τῆς ψυχῆς εἶναι μόνον ἐπιδείξῃ τοῖς ἐχθροῖς αὐτῆς. » Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Οὐ δυνατὸν ἐκτός τῶν κατὰ παραχώρησιν πειρασμῶν, σοφισθῆναι τὸν ἄνθρωπον ἐν τοῖς πολέμοις τοῖς πνευματικαῖς, καὶ γινῶναι τὸν αὐτοῦ προνοητὴν, καὶ αἰσθηθῆναι τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ, καὶ στερεωθῆναι ἐν τῇ πίστει αὐτοῦ κρυπτῶς, εἰ μὴ ἐν τῇ δυνάμει τῆς πείρας αὐτοῦ ἧς ἐδέξατο· καὶ ἦνίκα ἴσῃ ἡ χάρις, ὅτι ἤρξατο ἐν τῷ λογισμῷ αὐτοῦ ἡ οἴησις μὴ ἐκείνῳ, καὶ ἤρξατο λογίζεσθαι μέγα περὶ αὐτοῦ, εὐθέως παραχωρεῖ τοὺς πειρασμοὺς κατ' αὐτοῦ ἰσχυροποιεῖσθαι, καὶ κραταιωθῆναι, ἕως ἂν μάθῃ τὴν αὐτοῦ ἀσθένειαν, καὶ φύγει, καὶ κατάσῃ τὸν Θεόν ἐν ταπεινώσει. Καὶ ἐν τούτοις ἔρχεται ὁ ἄνθρωπος, εἰς τὰ μέτρα τοῦ τελείου ἀνδρός, ἐν τῇ πίστει καὶ τῇ ἐλπίδι τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Θεοῦ· καὶ ὑφ' οὗτα: πρὸς τὴν ἀγάπην. Θαυμαστὴ γὰρ γνωρίζεται ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον.

A Perli ἀπαθείας, καὶ τοῦ, τί ἐστὶν ἡ ἀνθρωπίνῃ ἀπάθειᾳ.

πς'. Πρὸς δὲ τούτοις, δεόν ἐκ μέρους καὶ τὸν τῆς ἀπαθείας λόγον ἐνταῦθα προσθεῖναι, καὶ τελειότητος, καὶ μετὰ μικρὸν οὕτω πέρασ θοῦναι τῇ παρουσίᾳ πραγματείας. Ἐνθεν καὶ λέγει ὁ μέγας Βασίλειος· « Ὁ τοῦ Θεοῦ καταστάς ἐραστής, καὶ τῆς ἐκείνου ἀπαθείας καὶ τὸ σμικρότατον κατασχεῖν ἐπιέμενος, καὶ τῆς πνευματικῆς ἀγιότητος, γαλήνης τε, καὶ ἀταραξίας, καὶ ἡμερότητος, καὶ τῆς ἐκ τούτων τικτομένης εὐφροσύνης τε, καὶ χαρᾶς ἐπιθυμῶν ἀπογεύσασθαι, παντὸς μὲν ὀλικοῦ πάθους τοῦ τὴν ψυχὴν ἐπιθολοῦντος, πόρρω τοὺς λογισμοὺς ἀπάγειν ἐσπόδακε. Καθαρῷ δὲ, καὶ ἀνεπισκιάστῳ ὄμματι, τὰ θεῖα περιὰσσοι· ἀπῆλπισται τοῦ ἐκείθεν φωτὸς ἐμπορούμενος· εἰς τοιαύτην τε ἔξιν, καὶ κατάστασιν

την ψυχὴν ἐξασκησας, οἰκειοῦται κατὰ τὴν ἐγγωροῦσαν ὁμοίωσιν, τῷ Θεῷ, ἐπέραστος τε καὶ ποθεινότητος αὐτῷ γίνεται, οἷα δὴ μέγα τε ἄθλον, καὶ δυσήνυτον ἀνατλάς, καὶ ἐκ τῆς κατὰ τὴν ὕλην συγκράσεως δυνηθεὶς, ἀκραιφνεὶ καὶ κευχωρισμένη τῇ διανοίᾳ τῆς τῶν σωματικῶν ἐπιμιξίας παθῶν πως, ὁμιλῆσαι Θεῷ. » Καὶ τοῦτο μὲν ἐστὶ περὶ ἀπαθείας. Περὶ δὲ τοῦ, τί ἐστὶν ἡ ἀνθρωπίνῃ ἀπάθεια, γράφει οὕτως ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Ἡ ἀπάθεια, οὐχὶ τὸ μὴ αἰσθηθῆναι τῶν παθῶν ἐστίν· ἀλλὰ τὸ μὴ δέξασθαι αὐτά. Ἐκ τῶν πολλῶν γὰρ καὶ ποικίλων ἀρετῶν, ὧν ἐκτέτατο τῶν φανερῶν καὶ κρυπτῶν, ἡσθῆνυσαν ἐν αὐτοῖς τὰ πάθη, καὶ οὐ δύνανται εὐχερῶς ἐπαναστῆναι κατὰ τῆς ψυχῆς· καὶ ἡ διάνοια οὐ χρῆζει πάντοτε προσέχειν αὐτοῖς. Διότι ἐν παντὶ καιρῷ, πεπληρωμένη ἐστὶν ἐν τοῖς νοήμασιν αὐτῆς, ἐκ τῆς μελέτης, καὶ τῆς ὁμιλίας τῶν ἀρίστων τρόπων, τῶν ἐν τῇ συνέσει κινουμένων ἐν τῷ νοί. Καὶ ὅταν ἀρῶνται τὰ πάθη κινεῖσθαι καὶ ταράσσεσθαι, ἐξίφνης ἀρπάζεται ἡ διάνοια ἐκ τῆς ἐγγύτητος αὐτῶν, ἐν συνέσει τινὶ, παρακυψάσῃ ἐν τῷ νοί· καὶ ἀπολιμηνονται αὐτῷ τὰ πάθη ἀργά, καθάπερ εἶπεν ὁ μακάριος Μάρκος· νοῦς ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ τὰς πράξεις τῶν ἀρετῶν πληρῶν, καὶ τῇ γνώσει πλησάσας, ὀλίγον αἰσθάνεται· ἐκ τοῦ μέρους τοῦ κακοῦ καὶ ἀνοήτου τῆς ψυχῆς. Ἡ γνώσις γὰρ αὐτοῦ ἀρπάζει αὐτὸν εἰς τὸ ὕψος, καὶ ἀκαλλοτριοῖ αὐτὸν ἀπὸ πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ· καὶ διὰ τὴν ἐν αὐτοῖς ἀγνεῖαν, καὶ τὴν λεπτότητα, καὶ ἐλαφρότητα, καὶ δξύτητα τοῦ νοῦς αὐτῶν, καὶ διὰ τὴν ἀσκησιν πάλιν αὐτῶν, καθαρίζεται αὐτῶν ὁ νοῦς, καὶ διαυγῆς ἀποδεικνύται· διὰ τὸ τὴν σάρκα αὐτῶν ξηρανθῆναι ἐκ τῆς σχολῆς τῆς ἡσυχίας, καὶ τῆς πολλῆς διαμονῆς τῆς ἐν αὐτῇ. Τοῦτου χάριν εὐκόλως καὶ ταχέως ἐπιτίθεται ἐκάστῳ, καὶ ὁδηγεῖ αὐτοὺς ἡ θεωρία ἡ ἐν αὐτοῖς, πρὸς ἐκπληξιν τὴν παρ' αὐτῇ· καὶ ἐν τούτῳ πολλοστὸν πληθύνονται ταῖς θεωρίαις· καὶ οὐδέποτε ὑστερεῖται ὕλης συνέσεως ἡ διάνοια αὐτῶν· καὶ οὐδὲ ἐκτὸς ἐκείνων ποτὲ, ὧν τοῦ πνεύματος ὁ καρπὸς ἐμποιεῖ αὐτοῖς, διαγίνονται. Καὶ ἐν τῇ συνθηαίᾳ τῇ πολυχρονίῳ, ἐξαλείφονται αἱ μνημαὶ ἐκ τῆς καρδίας αὐτῶν, αἵτινες κινοῦσι τὰ πάθη ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ ἡ ἰσχὺς τῆς ἐξουσίας τοῦ διαβόλου. Ὅταν γὰρ ἡ ψυχὴ μὴ μετρίασῃ μετὰ τῶν παθῶν, ἡ ἐταιρείασῃ ἐν τῇ μελέτῃ τῇ ἐν αὐτοῖς, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν ἐξ ἄλλης φροντίδος· κεκρατημένην ἀδιαλείπτως, οὐ δύναται ἡ ἰσχὺς τῶν ὀνύχων τῶν παθῶν, κατακρατῆσαι τῶν αἰσθησῶν αὐτῆς τῶν πνευματικῶν. » Καὶ ὁ θεὸς Διάδοχος· « Ἀπάθειά ἐστίν, οὐ τὸ μὴ πολεμεῖσθαι ὑπὸ τῶν δαιμόνων· ἐπεὶ ἄρα ὀφείλομεν, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, ἐξεληλυθέναι ἐκ τοῦ κόσμου· ἀλλὰ τὸ πολεμουμένους ὑπ' αὐτῶν, ἀπολεμητῶς μένειν. Καὶ γὰρ οἱ σιδηροφόροι πολεμισταί, τοξεύονται μὲν ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων, καὶ τοῦ ἤχου τῆς τοξείας ἀκούουσιν, ἀλλὰ αὐτὰ βλέπουσι τὰ πεμπόμενα κατ' αὐτῶν σχεδὸν ἅπαντα βέλη, οὐ πλήττονται δὲ διὰ τὴν στερρότητα τῶν πολεμικῶν ἐνδυμάτων. Ἄλλ' ἐκείνοι μὲν σιδηρῶ φραττόμενοι, ἐν τῷ πολεμεῖσθαι, τὸ ἀπολέμητον ἔχουσιν· ἡμεῖς δὲ τῇ τοῦ φωτὸς τοῦ ἁγίου παν-

gnum ac difficile certamen sustinuerit, et ex terrestri mixtione, sincera et a corporalibus affectibus sejuncta cogitatione, quodammodo cum Deo conversari potuerit. » Et id quidem est de animi tranquillitate. De hoc autem, nempe, quid est humana animi tranquillitas, sic scribit sanctus Isaac : « Tranquillus est non qui affectus non sentit, sed qui eos non admittit. Ex multis enim ac variis virtutibus, manifestis absconditisve, quas possidet, infirmati sunt affectus, neque facile possunt in animam insurgere. Ideo omni tempore, in suis cogitationibus dominatur anima, exercitii gratia, et optimorum morum habitudinis, qui in mente per intellectum moventur. Et cum incipiunt affectus moveri ac turbari, statim rapitur longe ab iis cogitatio, quodam in mente insinuato intellectu. « Sed in mente otiosi deficiunt affectus, ut ait beatus Marcus : « Mens quæ Dei gratia virtutum actus adimplet, et scientiæ accedit, parum sentit quod in anima malum ac irrationale est. Scientia enim mentem in excelsum rapit, eamque ab omnibus quæ in mundo sunt separat. Et tunc homo per suam puritatem et subtilitatem et levitatem mentisque acumen, ac per exercitium, mentem habet mundatam ac lucidam effectam ; caro enim hujus macerata est tranquillitatis duratione, multaque in ea perseverantia. Cujus rei gratia brevè unicuique additur aliud, et eos dirigit contemplatio quæ in eis est, ad cupiditatem quæ contemplationi adhæret, et ideo contemplationes ejus dilatantur, et nunquam materiæ intellectu vincitur eorum cogitatio, nunquamque extra ea sunt quæ Spiritus sancti fructus in ipsis producit. Ac diuturna consuetudine obliuuntur ex corde eorum memoriæ quæ affectus in anima commovent, et potentiæ diaboli virtus. Cum autem anima cum affectibus non erit moderata, vel se eorum curæ non assuefecerit, eo quod perpetuo alia cogitatione domita fuerit, non potest unguum affectus vis spirituales ipsius sensus, vincere. » Et divus Diadochus : » Tranquillitas est, non a dæmonibus non impugnari, oporteret enim nos secundum divinum Apostolum, de mundo exire ; sed invictos manere, etiamsi ab ipsis impugnemur. Milites enim illi qui ferro induti sunt, ab adversariis ferro petuntur, et arcuum fremitum audiunt, sed et omnia tela vident, quæ in se jaciuntur, neque ob bellici vestimenti soliditatem, quidquam formidant. Sed illi quidem ferro muniti, etsi impugnentur, invicti manent ; nos vero sancti luminis armatura et scuto salutis per quidquid bonum est muniti, tenebrosas dæmonum phalanges rumpamus. Non enim a malo tantum abstinere puritatem præstat, sed etiam boni cura, vehementer mala abrogare. » Et sanctus Maximus quadrupliciter eam tranquillitatem dividit, sic loquens : « Primam tranquillitatem dico eam quæ ad peccatum intacta virtute, corporis motus fit. Secundam tranquillitatem dico eorum quæ animam commovent cogitationum per-

fectam fugam, per quam affectuum ille motus primæ speciæ decit, dum anima cogitationes non jam habet quæ eam ad efficaciam ducant. Tertiam tranquillitatem dico eam quæ circa affectus perfectam habet desiderii immobilitatem, ex qua secunda gignitur, dum cogitationum puritati coniungitur. Quartam tranquillitatem dico eam quæ omnes sensibles imagines ex cogitatione repellit, ex qua nascitur tertia, dum mille sunt sensibillium imagines quæ animæ affectuum objecta repræsentent. » Huc adde quod tranquillitas est pacificus animæ status, propter quem ad malum moveri nescit.

θειαν λέγω, τὴν περὶ τὰ πάθη τελείαν τῆς ἐπιθυμίας ἀκίνησιαν, δι' ἣν καὶ ἡ δευτέρα γίνεσθαι πέφυκε, τῇ τῶν λογισμῶν καθαρότητι συνισταμένη. Τετάρτην ἀπάθειαν λέγω, τὴν κατὰ διάνοιαν πασῶν τῶν αἰσθητῶν φαντασιῶν τελείαν ἀπόθεισιν, καθ' ἣν ἡ τρίτη τὴν γένεσιν ἐληφεν, οὐκ ἔχουσαν εἰς φαντασίας τῶν αἰσθητῶν, εἰδοποιούσας αὐτῇ τῶν παθῶν τὰς εἰκόνας. » Ἔτι · « Ἀπάθειά ἐστιν εἰρημικὴ κατάστασις ψυχῆς, καθ' ἣν δυσκίνητος γίνεται πρὸς κακίαν. »

Item de apathia et perfectione.

87. Igitur sanctus Ephrem de apathia et perfectione ita disserit : « Qui affectibus mundi sunt et ad summum bonum ardentem tendunt, infinitam suam perfectionem faciunt, eo quod bonorum æternorum non est finis. Finita quidem est, respectu ad humanæ potentiæ mensuram ; infinita vero, utpote seipsam transgrediens quotidianis incrementis, seipsamque perpetuo attollens ad Deum ascendendo. Similiter et sanctus Nilus de perfectione ita loquitur «Duas perfectiones esse cogitandum est : unam quidem temporalem, alteram autem æternam ; de qua scribit Apostolus «Quando autem venerit quod perfectum est, tunc evacuabitur quod est ex parte 64.» Illud enim, quando venerit quod perfectum est, significat nos hic nequire divinam perfectionem assequi. » Et adhuc, «Duas perfectiones divinus Paulus noscit, et eundem scit perfectum et non perfectum hominem, quoad presentem vitam perfectus homo esse dicitur : respectu autem ad illum qui vere perfectus est, dicitur imperfectus. Ideo inquit, «Non quod accepi, ideo perfectus sum 65.» Et paulo post; « Qui cum perfecti sumus, id ipsum sentiamus 66.»

De affectu, de affectu dulci, de affectu vehementi, et de affectu carentia.

88. Dicit autem sanctus Elias iudex : « Mala materia, corporis quidem, affectus est, animæ vero, affectus dulcis, mentis autem, affectus vehemens. Prædicatur porro de prima, tactus, de secunda, re liqui sensus. De tertia autem, contraria dispositio. » Et adhuc. « Qui dulces affectus sentit, proximus est ei qui corpore afficitur ; qui vehementes, proximus ei qui dulces habeat ; longe autem ab utroque est, qui nullos experitur.

Quid est corporeum, dulce, vehementem, nullum affectum experiri, et de singulorum curatione.

89. Corporeo affectu est, qui peccandi vim vio-

Αοπέλα, καὶ τῇ τοῦ Σωτηρίου περικεφαλαία, διὰ πάντων τῶν καλῶν καθοπλισάμενοι, τὰς σκοτεινὰς τῶν δαιμόνων διακόψωμεν φάλαγγας. Οὐ γὰρ τὸ μηκέτι πράξει τὰ κακὰ μόνον καθαρότητα φέρει, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπιμελεῖσθαι τῶν καλῶν, κατακράτος ἀθετησαὶ τὰ κακὰ. » Καὶ ὁ ἅγιος Μάξιμος ἐκ τετραχῶς ταύτην διαιρεῖ, οὕτω φάσκων · « Πρώτην ἀπάθειαν λέγω, τὴν πρὸς ἀμαρτίαν τοῦ σώματος κατ' ἐνέργειαν ἀνέπαφον κίνησιν. Δευτέραν ἀπάθειαν λέγω, τὴν κατὰ ψυχὴν τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν τελείαν ἀποβολὴν, δι' ἣς ἡ τῶν παθῶν ἀπομαρτίνεται κατὰ τὴν πρώτην ἀπάθειαν κινήσις, ἐξέπτοντας αὐτὴν πρὸς ἐνέργειαν οὐκ ἔχουσα τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμούς. Τρίτην ἀπάθειαν λέγω, τὴν περὶ τὰ πάθη τελείαν τῆς ἐπιθυμίας ἀκίνησιαν, δι' ἣν καὶ ἡ δευτέρα γίνεσθαι πέφυκε, τῇ τῶν λογισμῶν καθαρότητι συνισταμένη. Τετάρτην ἀπάθειαν λέγω, τὴν κατὰ διάνοιαν πασῶν τῶν αἰσθητῶν φαντασιῶν τελείαν ἀπόθεισιν, καθ' ἣν ἡ τρίτη τὴν γένεσιν ἐληφεν, οὐκ ἔχουσαν εἰς φαντασίας τῶν αἰσθητῶν, εἰδοποιούσας αὐτῇ τῶν παθῶν τὰς εἰκόνας. » Ἔτι · « Ἀπάθειά ἐστιν εἰρημικὴ κατάστασις ψυχῆς, καθ' ἣν δυσκίνητος γίνεται πρὸς κακίαν. »

Ἔτι περὶ ἀπαθείας καὶ τελειότητος

πζ'. Καὶ γοῦν καὶ ὁ ἅγιος Ἐφραίμ, περὶ τὴν ἀπαθείαν καὶ τελειότητος, οὕτω διαγορεύει · « Οἱ ἀπαθεῖς πρὸς τὸ ἄκρον ἐφετὸν ἀκορέτως ὑπερκεκινήμενοι, ἀτέλεστον ποιοῦσι τὴν τελειότητα · διότι τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν τέλος οὐκ ἐστίν. Ἔτι, τελεία μὲν, ὅσον πρὸς τὸ μέτρον τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως. Ἄτελετος δὲ, ὡς ἀεὶ ὑπερβαίνουσα ἑαυτὴν ταῖς καθ' ἡμέραν προσθήκαις, καὶ ὄψομένη διηγεκώς ταῖς πρὸς θεῶν ἀναβάσεσιν. » Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἅγιος Νεῖλος οὕτω περὶ τελειότητός φησι · « Δύω τελειότητας νοητέον · μίαν μὲν πρόσκαιρον, μίαν δὲ αἰώνιον · περὶ ἣς γράφει ὁ Ἀπόστολος · « Ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλος, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. » Τὸ γάρ, εἴαν ἔλθῃ τὸ τέλος, σημαίνει, ἐτι ἐνταῦθα οὐ δυνάμεθα χωρῆσαι τὴν θείαν τελειότητα. » Ἔτι · « Δύω τελειότητας Παῦλος ὁ θεσπέσιος ἐπίσταται · καὶ οἶδε τὸν αὐτὸν τέλος, καὶ οὐ τέλος ἀνθρώπων · ὡς μὲν πρὸς τὸν παρόντα βίον, τέλος λεγόμενον ἀνθρώπων · ὡς δὲ πρὸς τὸν ἀληθῶς τέλος, οὐ τέλος. Διὸ φησιν, Οὐχ ἐτι ἔλαβον ἤδη τετελειώμαι. » Καὶ μετ' ὀλίγα λέγει · « Ὅσοι οὖν τελειοί, τοῦτο φρονώμεν. »

Περὶ ἐμπαθείας, ἡδυπαθείας, προσπαθείας, καὶ ἀπαθείας.

πη'. Λέγει δὲ καὶ ὁ ἅγιος Ἥλλας ὁ ἐκδικος · « Ὑψηλὴ πονηρά, σώματος μὲν, ἐμπαθεία · ψυχῆς δὲ, ἡδυπάθεια · προσπάθεια δὲ, τοῦ νοῦς. Κατηγορεῖται δὲ, τῆς μὲν, ἀφή · τῆς δὲ, αἰ λουκαὶ αἰσθήσεις. Τῆς δὲ τελευταίας, ἐναντία διάθεσις. » Ἔτι · « Ὁ μὲν ἡδυπαθὴς πλησίον ἐστὶ τοῦ ἐμπαθοῦς · ὁ δὲ προσπάθης, τοῦ ἡδυπαθοῦς · μακρὰν δὲ ἀμφοτέρων, ὁ ἀπαθὴς. »

Τι ἐστὶν ἐμπαθὴς, ἡδυπαθὴς, προσπάθης, καὶ ἀπαθὴς καὶ περὶ θεραπείας ἀμφοτέρων.

πθ'. Ἐμπαθὴς ἐστὶν ὁ τὸ ἀμαρτητικὸν ἔχων

64 I Cor. xiii, 10. 65 Philipp. iii, 12. 66 Ibid. 15.

τοῦ λογισμοῦ βιαιότερον, κἄν τῶς μὴ ἀμαρτάνῃ Ἀ
ἐκτός. Ἦδουπάθης δὲ, ὁ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἀμαρ-
τίας ἔχων ἀσθενεστέραν τοῦ λογισμοῦ, κἄν πάσῃ
ἐκτός [ἐν Ἀ.Λ. ἐντός]. Προσπαθῆς δὲ, ὁ τῇ ἐλευθε-
ρίᾳ μᾶλλον, ἢ τῇ δουλείᾳ τῶν μέσων προσκείμενος.
Ἄπαθης δ' ἂν εἴη, ὁ τούτων πάντων τὴν διαφορὰν
ἀγνοῶν. Ὡσαύτως μέντοι καὶ περὶ τῆς ἀμφοτέρων
θεραπείας, τάδε διασαφεί· ἀπόλλυται ἐκ ψυχῆς,
ἐμπάθεια μὲν, διὰ νηστείας καὶ προσευχῆς· ἡδουπά-
θεια δὲ, δι' ἀγρυπνίας, καὶ σωπῆς· ἡ δὲ προσπά-
θεια, διὰ ἡσυχίας, καὶ προσοχῆς· ἀπάθεια δὲ συν-
ίσταται, ἐκ μνήμης Θεοῦ. »

Περὶ πίστεως, ἐλπίδος, καὶ ἀγάπης.

ἱ'. Ἄλλ' ἐπὶ πάντων ἀγαθῶν ἀρχή, καὶ μεσό-
της, καὶ τέλος, εἰ βούλοιο δὲ εἶπεν· καὶ χορηγός, B
καὶ πρῦτανις, πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· τὸ τρίπλοκον
σπερσίον, καὶ θεοφαντον, καὶ μᾶλλον πάντων ἢ
ἀγάπη, ὅτι ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστὶ τε καὶ λέγεται, οὐ
δίκαιον, μὴ καὶ διὰ τούτων τοῦ παρόντος συγ-
γράμματος ἐλλείπον ἀναπληρῶσαι· Ἐμᾶλλον δὲ,
ἐπειδὴ περ καὶ κατὰ τὸν ἅγιον Ἰσαὰκ τὴν τελειό-
τητα τῶν πολλῶν καρπῶν τοῦ πνεύματος, τότε τις
δέχεται, ὅταν ἀξιωθῇ τῆς τελείας ἀγάπης. »

Φέρε καὶ περὶ αὐτῆς μικρὸν διαμνημονεύσωμεν.
Καὶ γοῦν γράφει ὁ τῆς Κλίμακος· Ἐνὶ δὲ λοιπῶν
μετὰ πάντα τὰ προειρημένα, μένει τὰ τρία ταῦτα
τὸν σύνδεσμον πάντων ἐπισφίγγοντα, καὶ κρατοῦντα,
πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· μέζων δὲ τούτων, ἢ ἀγάπη·
ὁ Θεὸς γὰρ ὀνομάζεται. Πλὴν ἔγωγε, τὴν μὲν, ἀκτίνα
ὄρω, τὴν δὲ, φῶς, τὴν δὲ, κύκλον, πάντα δὲ, ἐν ἀπαύ- C
γασμα, καὶ μίαν λαμπρότητα. Ἡ μὲν γὰρ πάντα
δύναται ποιεῖν καὶ δημιουργεῖν, τὴν δὲ ἔλεος Θεοῦ
περικυκλοῖ, καὶ ἀκαταίτητον ποιεῖ, ἢ δὲ οὐ πί-
πτει, οὐδὲ στήκει τοῦ θέειν, οὐδὲ τὸν τρωθέντα λοι-
πὸν ἡρεμαῖν τῆς μακαρίας μανίας ἐξ. » Ἐτι· Ἐ
Ὁ περὶ ἀγάπης λόγος, ἀγγέλοις γινώριμος, κακείνοις,
κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἐλλάμψεως, ἀγάπη ὁ Θεὸς
ἐστίν. Ὁ ὄρον δὲ τούτου λέγειν βουλόμενος, ἐν
ἀδύσῳ τυφλώτων τὴν ψάμμον μετρεῖ. Ἀγάπη,
κατὰ μὲν τὴν ποιότητα, ὁμοίως Θεοῦ, καθόσον
ἄφικτὸν βροτοῖς· κατὰ δὲ ἐνέργειαν, μέθη ψυχῆς·
κατὰ δὲ τὴν ιδιότητα, πηγὴ πίστεως, ἄδυσσος μα-
κροθυμίας, θάλασσα ταπεινώσεως. Ἀγάπη ἐστὶ κυ-
ρίως ἀπόθεσις παντοίας ἐναντίας ἐνοίας, εἴπερ ἢ
ἀγάπη, οὐ λογίζεται τὸ κακόν. Ἀγάπη, καὶ ἀπάθεια, D
καὶ υἰοθεσία, τοῖς ὀνόμασι διακρίνεται μόνοις, ὡς φῶς,
καὶ πῦρ, καὶ φλόξ, εἰς μίαν συντρέχουσιν ἐνέργειαν,
οὕτω καὶ περὶ τούτων μοι νόει. » Καὶ ὁ ἅγιος Διά-
δοχος· Ἐ Πάσης πνευματικῆς, ἀδελφοί, ἡγείσθω θεω-
ρίας, πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· πλέον δὲ ἢ ἀγάπη. Αἱ μὲν
γὰρ, καταφρονεῖν τῶν ὀρωμένων ἐκδιδάσκουσι καλῶν,
ἢ δὲ ἀγάπη, αὐτὴν συνάπτει τὴν ψυχὴν ταῖς ἀρεταῖς
τοῦ Θεοῦ, ἀισθῆσει νοεῖξ, τὸν ἀόρατον Θεὸν ἐξ-
ηγεύουσα. » Ἐτι· Ἐ Ἄλλη ἐστὶν ἢ ἀγάπη τῆς ψυ-
χῆς ἢ φυσικῆ, καὶ ἄλλη, ἢ ἐκ τοῦ ἁγίου Πνεύματος
αὐτῇ προσγινομένη. Ἡ μὲν γὰρ, ἐκ τῆς ἡμετέρας,
ὅτε θέλομεν, συμμετρῶς κινεῖται θελήσεως, διόπερ
καὶ εὐχερῶς ὑπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἠνίκα μὴ
βίξ κρατῶμεν τῆς ἐαυτῶν προαιρέσεως, διαρπα-

lentior sentit quam cogitationem. Dulce afficitur
qui peccati efficaciam cogitatione infirmior habet,
etsi extra patitur; vehementer autem, qui lib-
ertati magis quam servituti intermediorum subja-
cet. Nullum autem affectum experitur, qui omnium ho-
rum differentiam ignorat. Similiter porro de eorum
curatione hæc exponit. « Ex anima rejicitur corpo-
reus affectus per jejunium et orationem; dulcis af-
fectus, per vigiliam et silentium; vehemens per tran-
quillitatem et attentionem; formatur vero affectuum
carentia ex Dei memoria

De fide, spe et charitate.

90. Sed quoniam omnium bonorum principium
et medium et finis; si autem id velis dicere, dux
et princeps est, fides, spes, charitas; triplex ille
funis et a Deo ipso contextus, et optima ex iis est
charitas, cum Deus charitas sit et dicatur, non ju-
stum esset non per eas virtutes quod huic operi de-
sit adimplere. « Eo magis, quod, juxta sanctum Isa-
ac multorum Spiritus sancti fructuum perfectionem
aliquis accipit, cum perfecta charitate dignus
habitus est.

Pauca igitur et de ea memoremus. Scribit Cl-
max: « Nunc post omnia quæ diximus remanent
tria hæc omnium vinculum constringentia et domi-
nantia, fides nempe, spes et charitas; major autem
horum, charitas; charitas enim Deus nominatur.
Ego tamen, unam quidem, ut radium video, alte-
ram, lumen, tertiam autem circum, omnes vero,
unum fulgorem et splendorem. Una quidem omnia
potest facere et operari; secundam misericordia
Dei circumdat et non confundi sinit; tertia nunquam
deficit, neque currere desinit, neque eum quem
vulneravit, a beato illo ardore quiescere sinit. »
Et adhuc: « Sermo de charitate, angelis notus, et
illis per illuminationis virtutem, charitas Deus est.
Qui illius terminum vult dicere, cæcus est in abysso
arenam metiens. Charitas, pro ejus qualitate, simi-
litudinem cum Deo est, quantum mortalibus accedere
ad eum licet; pro virtute, animæ est ebrietas; se-
cundum proprietatem, fons est fiduciæ, longanimi-
tatis abyssus, humilitatis mare. Charitas est
vere cujusvis contrariæ cogitationis repulsio, si-
quidem charitas non cogitat malum. Charitas, et
tranquillitas ab affectibus, et adoptio, nominibus
solis discernuntur, ut lumen, et ignis, et flamma,
in unam concurrunt efficaciam. Ita mihi de iis vi-
detur. » Et sanctus Diadochus: « Omnem spiri-
tuale, fratres, contemplationem dirigant fides,
spes, charitas, maxime autem charitas. Prioris
quidem visibilia bona despiciere docent; charitas
vero virtutibus Dei animam adaptat, spirituali sensu
invisibilem Deum investigans. » Et adhuc: « Alia
est charitas animæ naturalis, et alia quæ ex sancto
Spiritu in ipsa efficitur. Alia enim, nostra, cum vo-
luntate moderate excitatur, et idcirco facile a malis spiritibus, quando non violenter no-
stram voluntatem vincimus, abripitur. Alia autem

adeo animam incendit ad Dei amorem, ut omnes animæ partes ineffabili divini desiderii excellentiæ adumentur in immensa quadam simplicitatis dispositione. Referta enim spirituali virtute mens, quemdam charitatis ac lætitiæ fontem emittit. » Et sanctus Isaac: « Charitas quæ ex quibusdam rebus efficitur, est tanquam parva lucerna oleo nutrita, et sic alitur ejus lumen, aut tanquam torrens ex pluvia ruens, cujus fluctus cessant, ubi deficit quæ eos producit materia. Charitas vero quæ Deum auctorem habet, est tanquam fons saliens, et nunquam fluctus ejus interrumpuntur: ipse enim solus est fons charitatis et ejus indeficiens materia. » Et rursus interrogatus quænam sit multorum spiritus fructuum perfectio, respondit: « Quando quis dignus perfecta Dei charitate habitus est. » Et denuo interrogatus unde aliquis sciat se ad hanc virtutem processisse, dixit: « Cum memoria Dei in ejus cogitatione excitata fuerit, statim cor ejus Dei charitate excitatur, et ejus oculi multas effundunt lacrymas. Hanc enim consuetudinem habet charitas, ex memoria hujus quem amat lacrymas eliciendi; et qui charitatem habet, nunquam a lacrymis deficit. Nunquam enim illi deest materia quæ ipsum ad Dei ferat memoriam, ita ut vel in somno suo cum Deo conversetur. Consuetudo enim charitatis est talia agere et ipsa est hominum in hujusmodi vita perfectio. » Et adhuc: « Charitas Dei natura ærdet, et quando vehementer in aliquem incidit, hanc animam extra se esse facit. Ideo cor non potest eam a charitate quam percepit, sejungere, aut eam temperare, sed pro ejus qualitatis modo et in eam superveniente charitate, in ea apparet insolita conversio. Et hæc sunt sensibilia ejus signa: sit hominis vultus igneus, lætus, et corpus ejus calefit, ab eo timor recedit; ut amens efficitur, mortem quæ tam horrenda est, ut lætitiâ habet, et nunquam mentis ejus contemplatio a cœlestium cogitatione defectionem patitur; et absens tanquam præsens, conversatur, a nemine visus. Scientia ejus ac visio naturalis prætereunt, neque sensibilibus motum suum animadvertit quo in rebus movetur. Et si quid agat, non id omnino sentit, iuentem habens in hac contemplatione fluctuantem, et hujus cogitatio semper cum alio aliquo colloquitur. Hac spirituali ebrietate ebrii fuerunt olim apostoli et martyres; et alii quidem mundum universum percurrentes, laborantes, injuriis onerati; alii vero, laceratis membris, sanguinem suum effuderunt tanquam aquam, et horrenda patientes, non deciderunt, sed generose sustinuerunt. Et cum essent sapientes, ut insipientes habitus sunt, et alii in desertis erraverunt et montibus, et in speluncis et in cavernis terræ, et in ea tumultuatione non perturbati fuerunt. Det nobis Deus ad hanc amentiam pervenire.

ἀλλὰ γενναίως ὑπήνεγκαν· καὶ ὄντες σοφοί, ὡς ἄφρονες ἐνομιίσθησαν, καὶ ἄλλοι ἐν ἐρημίαις ἐπλανήθησαν, καὶ ὄρεσι, καὶ ἐν σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς, ἐν ἀταξίαις, εὐτακτοὶ ὄντες. Ταύτην τὴν ἀνοίαν, ἀξιώσασιν ἡμᾶς ὁ Θεός· φθάσαι. »

Α ζεται· ἡ δὲ, τοσοῦτον ἐκκαίει τὴν ψυχὴν πρὸς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ὥστε πάντα τὰ τῆς ψυχῆς τότε μέρη, τῆ τοῦ θεοῦ πάθου ἀλαλήτω ἐγκολλᾶσθαι χρηστότητι, ἐν ἀπειρῶ τινὶ ἀπλότῃ διαθέσει· ἐγκύμων γὰρ ὡσπερ ὁ νοῦς τότε ὑπὸ τῆς πνευματικῆς ἐνεργείας γινόμενος, πηγὴν τινα ἀγάπης ἀναβλύζει καὶ χαρᾶς. » Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Ἡ ἀγάπη, ἡ ἐκ τινῶν γινομένη πραγμάτων, ὡς λαμπρὰ ἐστὶ μικρὰ, ἐκ τοῦ ἐλαίου τρεφομένη, καὶ οὕτω συνίσταται τὸ φῶς αὐτῆς· ἢ καὶ ὡς χεῖμαρρος ῥέων ἐκ τοῦ ὕδατος, ὡσπερ ἡ ῥεῦσις καταπαύεται, τῆς συνιστώσης αὐτὸν ὕλης, λειψίν παθούσης. Ἡ ἀγάπη δὲ, ἡ τὸν Θεὸν αἴτιον ἔχουσα, ὡς πηγὴ ἐστὶ βρύουσα, καὶ οὐδέ ποτε τὰ ῥεῦματα αὐτῆς ἀνακόπτεται· αὐτὸς γὰρ μόνος ἐστὶ τῆς ἀγάπης πηγὴ, καὶ ἀνελλιπὴς ἡ ὕλη αὐτῆς. » Καὶ αὐθις ἐρωτηθεὶς, ποῖα ἐστὶν ἡ τελειότης τῶν πολλῶν καρπῶν τοῦ πνεύματος, ἀπεκρίθη· « Ὅταν τις ἀξιώθῃ τῆς τελείας ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. » Καὶ αὐθις ἐρωτηθεὶς, καὶ πῶθεν γινώσκει τις, ὅτι ἐφθασεν εἰς ταύτην, ἔφη· « Ὅταν κινήθῃ ἡ μνήμη τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ, εὐθέως ἡ καρδία αὐτοῦ, κινεῖται ἐν τῇ ἀγάπῃ αὐτοῦ, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ καταφέρουσι δάκρυα δαφνιωδῶς· ἔθος γὰρ ἔχει ἡ ἀγάπη, ἐκ τῆς μνήμης τῶν ἀγαπητῶν, ἐξάπτειν δάκρυα, καὶ τοιοῦτος ὢν, οὐδέποτε ὑστερεῖται ἐκ τῶν δακρύων. Διότι οὐ λείπει αὐτῷ ἀεὶ ὕλη φέρουσα αὐτὸν εἰς μνήμην τοῦ Θεοῦ, ὥστε καὶ ἐν τῷ ὕπνῳ αὐτοῦ, συνομιλεῖ τῷ Θεῷ· ἔθος γὰρ τῇ ἀγάπῃ, πρᾶξει τὰ τοιαῦτα, καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ τελειότης τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ ζωῇ αὐτῶν ταύτῃ. » Ἔτι· « Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, θερμὴ ἐστὶ τῇ φύσει, καὶ ὅταν ἀμέτρως ἐκπέσῃ τινὶ, ποιεῖ ἐκείνην τὴν ψυχὴν, ἐκστατικὴν. Διὰ τοῦτο οὐ δύναται ἡ καρδία τοῦ αἰσθηθέντος αὐτῆς, χωρῆσαι αὐτὴν, καὶ καρτερῆσαι, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τῆς ποιότητος καὶ τῆς ἐπέλθούσης αὐτῷ ἀγάπης, ὁρᾶται ἐν αὐτῷ ἀλλοίωσις ἀσυνήθης. Καὶ ταῦτα τὰ σημεῖα αὐτῆς τὰ αἰσθητά· γίνεται τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνθρώπου, πυρρὸν, περιχαρὲς, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ θερμαίνεται, ἀφίσταται ἀπ' αὐτοῦ ὁ φόβος, καὶ ἡ αἰδώς, καὶ γίνεται ὡς ἐκστατικὸς, καὶ ἡ δύναμις ἡ συνάγουσα τὸν νοῦν φεύγει ἐξ αὐτοῦ, καὶ ὡς ἐκφρων γίνεται, τὸν φοβερὸν θάνατον ἠγεῖται χαρὰν, καὶ οὐδέποτε ἡ θεωρία τοῦ νοῦς αὐτοῦ, διακοπήν τινα πάσχει, ἐκ τῆς τῶν οὐρανῶν διανοήσεως. » Καὶ ἀπὼν, ὡς παρὼν ὁμιλεῖ, μὴ ὀρῶμενος ὑπὸ τινος. Ἡ γνώσις, καὶ ἡ ὄρασις αὐτοῦ· παρέρχεται, ἡ φυσικὴ, καὶ οὐκ αἰσθάνεται αἰσθητῶς τῆς κινήσεως αὐτοῦ, ἥς ἐν τοῖς πράγμασι κινεῖται. Κἂν γὰρ πράττῃ τι, οὐ τελείως αὐτοῦ αἰσθάνεται, ὡς τὸν νοῦν ἔχων ἐν τῇ θεωρίᾳ μετέωρον, καὶ ἡ διάνοια αὐτοῦ, ἀεὶ ὡς μετὰ ἄλλου ἀδολοχεῖ. Ταύτην τὴν πνευματικὴν μέθην, ἐμεθύθησάν ποτε οἱ ἀπόστολοι, καὶ οἱ μάρτυρες, καὶ οἱ μὲν, ὅλον τὸν κόσμον διεληθόντες, κοπιῶντες, καὶ ὀνειδιζόμενοι, οἱ δὲ, τὰ μέλη κατακοπόμενοι, ἐξέγεαν τὰ αἵματα αὐτῶν, ὡσεὶ ὕδωρ, καὶ τὰ δεινότατα πάσχοντες, οὐκ ὠλιγόωρσαν,

Περὶ τῆς ἀγίας κοινωρίας, καὶ τοῦ, ὄσων ἀγαθῶν ἡμῖν πρόξενος, ἡ συνεργῶς μετὰ καθαροῦ τοῦ συνειδότος ταύτης μεταλήψις, καὶ κοινωρία. *De sancta communione; et quod bona nobis præbet, continua hujus cum pura conscientia receptio et communio.*

Ἰα'. Οὐδὲν δὲ οὕτω πρὸς τε ψυχῆς κάθαρσιν, καὶ φωτισμὸν νοῦς, καὶ σώματος ἁγιασμὸν, καὶ ἀμφοτέρων πρὸς τὸ θεϊκώτερον μεταστοιχείωσιν καὶ ἀθανασίαν· ναὶ μὴν, καὶ πρὸς ἀποτροπὴν παθῶν καὶ δαιμόνων, ἢ μᾶλλον οικειοτέρως εἰπεῖν, πρὸς ἔνωσιν, καὶ Θεοῦ θείαν ὑπερφυᾶ τε συνάφειαν καὶ ἀνάκρασιν, συνεργεῖ καὶ συμβάλλεται ἡμῖν, ὡς ἡ ἐξ εὐκλεινοῦς καρδίας τε καὶ διαθέσεως, κατ' ἐφικτὸν ἀνθρώπων, συνεχῆς μεταλήψις καὶ κοινωρία, τῶν ἀγίων, ἀχράντων, καὶ ἀθανάτων, καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων· αὐτοῦ φαιμεν τοῦ τιμίου σώματος, καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου, καὶ Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Διὰ τοῦτο ἀναγκαῖον ὡς μάλιστα καὶ περὶ τούτου ἀπὸ σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ. Καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν Πατήρ, καὶ γὰρ ζῶ διὰ τὸν Πατέρα· καὶ ὁ τρώγων με, καὶ κεῖνος ζήσεται δι' ἐμέ. Οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· καὶ ὁ τρώγων μου τοῦτον τὸν ἄρτον, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. » Καὶ ὁ Χριστοφόρος δὲ Παῦλος, τοιαύτα φησὶν· « Ἀδελφοί, ἐγὼ παρέλαθον ἀπὸ τοῦ Κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ἐν τῇ νυκτὶ ἣ παρέδιδότο, ἔλαβεν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας, ἔκλασε, καὶ εἶπε· Λάβετε, φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλωμένον· τοδο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον, μετὰ τὸ δειπῆσαι, λέγων· Τοῦτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐστίν, ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι· τοῦτο ποιεῖτε ὡσαύτως ἂν πίνητε, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Ὡσαύτως γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε, ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ. Ὡστε, ὃς ἂν ἐσθίῃ τὸν ἄρτον τοῦτον, ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον τοῦ Κυρίου ἀναξίως, ἔνοχος ἐστὶ τοῦ σώματος, καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου. Δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτὸν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω, καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω. Ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει· καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου. Διὰ τοῦτο μέρους διαλαβεῖν, καὶ τῷ τοιῷδε συντάξαι πονήματι, καὶ οὕτως πέρας δοῦναι τῷ λόγῳ. Καὶ τοῦτο γοῦν δήλον, οὐ μόνον ἐξ ὧν φλέγγονται οἱ ἄγιοι, ἀλλὰ γε πολλῶν πλέον, ἐξ αὐτῶν τῶν τῆς αὐτοζωῆς, καὶ αὐτοαληθείας ῥημάτων, ἐκδηλότερον. » Λέγει καὶ γὰρ· D « Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. » Καὶ οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ, καὶ μὴ ἀποθάνῃ. Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ ὁ ἄρτος ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σὰρξ μου ἐστίν, ἣν ἐγὼ δώσω, ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. » Καὶ· « Ἐάν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίνετε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς· ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον. » Ἐτι· « Ἡ γὰρ σὰρξ μου, ἀληθὴς ἐστὶ βρωσις, καὶ τὸ αἷμά μου, ἀληθὴς ἐστὶ πόσις· ὁ τρώγων μου τὴν

91. Nihil utique ad animæ purgationem et mentis illuminationem et corporis sanctificationem et amborum ad Deum translationem immortalitatemque ita confert; imo vero et ad cupiditatum demonumque repulsionem, aut, ut aptius dicam, ad unionem et supernaturalem cum Deo conjunctionem et immistionem, nihil ita in nobis cooperatur et auxiliatur, ut continua sanctorum, mundissimorum, immortalium, vivificorum mysteriorum receptio ac communio, cum puro corde ac recta dispositione, quantum homini possibile est, ipsius, dicimus, venerandi corporis et sanguinis Domini et Dei et Salvatoris nostri Jesu-Christi. Ideoque necessarium est ut et de eo nonnulla exponamus, et huic curæ tempus impendamus, sicque terminum nostro sermoni imponamus.

Atque id igitur manifestum est, non modo ex his quæ sancti dicunt, sed multo magis ex ipsis vitæ ac veritatis auctoris vocibus, manifestius. Dicit enim: « Ego sum panis vitæ⁶⁶; » et, « Iste est panis de cælo descendens, ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur. Ego sum panis vivus qui de cælo descendit; si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum. Et panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vitæ⁶⁷. » Et, « Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis; qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, habet vitam æternam⁶⁸. » Et adhuc: « Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus; qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo. Quemadmodum misit me vivens Pater, et ego vivo propter Patrem; et qui manducat me, et ille vivet propter me. Hic est panis qui de cælo descendit; et qui manducat hunc panem, vivet in æternum⁶⁹. » Et Christi discipulus Paulus hæc ait: « Fratres, ego accepi a Domino Jesu quod et tradidi vobis, quoniam Dominus Jesus in qua nocte tradebatur, accepit panem et gratias agens, fregit ac dixit: Accipite et manducate: hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem. Similiter et calicem, postquam cœnavit, dicens: Hic calix novum Testamentum est in meo sanguine; hoc facite, quotiescunque bibetis, in meam commemorationem. Quotiescunque enim manducabitis panem hunc, et calicem illum bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat. Qui manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini. Probet igitur seipsum homo, et sic de pane illo comedat et de calice bibat. Qui manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit, non dijudicans corpus Domini. Ideo inter vos multi infirmi et imbe-

⁶⁶ Joan. vi, 35. ⁶⁷ ibid. 50-52. ⁶⁸ ibid. 54-55. ⁶⁹ ibid. 56-59.

cilles et dormiunt multi. Si nosmetipsos dijudicemus, non utique judicaremur. Dum autem iudicamur, a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur ⁷⁰. »

Quod necesse est discere sacrorum mysteriorum miraculum; et quid est, et quare datum est, et quanam illius utilitas.

92. Scribit autem Chrysostomus : « Mysteriorum miraculum quid sit discere necessarium est, et quanam sit huius rei utilitas. Unum corpus sumus, et membra ex carne Domini nostri Jesu Christi, et ex ossibus ejus. Qui autem initiati sunt, iis quæ dicuntur aures præstant, ut non modo secundum charitatem id sciamus, sed reipsa in unam carnem misceamur; id per cibum effectum est, quem nobis largitus est, nobis amorem quem in nos habet, volens ostendere. Ideo nobis seipsum immiscuit, et inseruit in nobis corpus suum, ut unum efficiamur, tanquam corpus capiti unitum. Id enim est vehementer diligentium. Quod inuens Job dicebat de servis suis, quibus erat vivide desiderabilis, quod amorem suum ostendendi causa dicebant : « Quis det nobis de carnibus ejus saturari? Ideo et Christus illud effecit, ad majorem amicitiam nos ducens, et suum in nos amorem ostendens, non se tantummodo nobis videndum præbuit, sed et cupientibus tangendum ac manducandum; et carni suæ nos uniri voluit et connecti et totum desiderium nostrum compleri. » Et adhuc : « Qui huic sanctissimo corpori ac venerando sanguini participant, cum angelis et archangelis ac cælestibus potentiis sedent, regiam Christi vestem induentes et arma habentes cælestia. Sed non adhuc quidquam dixerunt; ipsum enim regem induerunt. Sed quemadmodum illud est magnum et tremendum et mirandum, ita si cum puritate accedas, accessisti ad salutem; si vero cum mala conscientia, in pœnam ac supplicium. Qui enim corpus et sanguinem Domini manducat ac bibit indigne, iudicium sibi manducat ac bibit. Si enim qui regiam purpuram inquinaverunt, non minus puniuntur quam qui eam laceraverunt, omnino consentaneum est ut et qui corpus cum inquinata conscientia receperint, eandem pœnam subeant ac qui per clavos illud fregere. Vide igitur quomodo Paulus hanc pœnam ostenderit, dicens : « Qui legem Moysis contempsit, absque misericordia, duobus vel tribus testibus accusatus, moritur. Quanto majora putatis mereri supplicia, qui Filium Dei conculcaverit, et sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est ⁷¹ » Quicumque igitur hunc corpori participamus, quicumque hunc sanguinem gustamus, cogitate nos illum qui sursum sedet, qui ab angelis adoratur, qui omnipotentis proximus est, degustare. Oh! quot ad salutem viæ nobis apertæ sunt! Nos suum corpus effecit, nos sui corporis participes reddidit, et nihil horum nos a malo retrahit! O indolentiam!

ἐν ἡμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄβρωστοι, καὶ κοιμῶνται ἱκανοί. Εἰ γὰρ ἑαυτοὺς διεκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα· κρινόμενοι δὲ ὑπὸ τοῦ Κυρίου παιδεύομεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν. »

Ὅτι ἀναγκαῖον μαθεῖν τὸ θαῦμα τῶν ἀγίων μυστηρίων· καὶ τί ποτὲ ἐστὶ· καὶ διὰ τί ἐδίδθη, καὶ τίς ἡ ὠφέλεια.

Ἱβ'. Γράφει δὲ καὶ ὁ Χρυσορρόμημων· « Ἀναγκαῖον μαθεῖν τὸ θαῦμα τῶν μυστηρίων τί ποτὲ ἐστὶ, καὶ διὰ τί ἐδόθη, καὶ τίς ἡ ὠφέλεια τοῦ πράγματος; Ἐν σῶμά ἐσμεν, καὶ μέλη, ἐκ τῆς σαρκὸς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ. Οἱ δὲ μεμνημένοι, παρακολουθεῖτωσαν τοῖς λεγομένοις· ἵνα οὐκ μὴ μόνον κατὰ τὴν ἀγάπην τοῦτο γενώμεθα, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα εἰς ἐκείνην ἀνακρασθῶμεν τὴν σάρκα, διὰ τροφῆς τοῦτο γίνεται, ἣν ἔχαρισται, βουλόμενος ἡμῖν δεῖξαι τὸν πόθον, ὃν ἔχει πρὸς ἡμᾶς. Διὰ τοῦτο ἀνέμειξεν ἡμῖν ἐκυτὸν, καὶ ἀνέφυρε τὸ σῶμα αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς, ἵνα ἐν γενώμεθα καθάπερ σῶμα κεφαλῆς συνημμένον. Τῶν γὰρ σφύδρα ποθοῦντων ἐστὶ τοῦτο. Τοῦτο γοῦν ὁ Ἰωβ αἰνιττόμενος, ἔλεγε περὶ τῶν οἰκετῶν, οἷς ἦν μεθ' ὑπερβολῆς ποθεινός, ὅτι δὴ τὸν πόθον ἐνδεικνύμενοι, ἔλεγον· Τίς ἂν δόξῃ ἡμῖν ἐκ τῶν σαρκῶν αὐτοῦ ἐμπλησθῆναι; Διὸ δὴ καὶ ὁ Χριστὸς αὐτὸ πεποίηκεν, εἰς φιλοῖαν ἡμᾶς ἄγων μεζύονα, καὶ τὸν αὐτοῦ πόθον ἐνδεικνύμενος περὶ ἡμᾶς, οὐκ ἰδεῖν μόνον ἑαυτὸν πᾶρχων τοῖς ἐπιθυμοῦσιν, ἀλλὰ καὶ ἄφασαι, καὶ φαγεῖν· καὶ ἐμπληῆσαι τῇ σαρκί· καὶ συμπλακῆναι, καὶ τὸν πόθον ἐμπληῆσαι πάντα. » Ἐτι· « Οἱ μετέχοντες τοῦ παναγίου σώματος, καὶ τοῦ τιμίου αἵματος, μετὰ ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων, καὶ τῶν ἀνω δυνάμεων ἐστῆκασιν, αὐτὴν περιειμένοι τοῦ Χριστοῦ τὴν βασιλικὴν στολὴν, τὰ ὄπλα ἔχοντες τὰ πνευματικά. Ἄλλ' οὐδὲν εἶπον οὐδέ πω· αὐτὸν γὰρ εἰσιν ἐνδεδυμένοι τὸν βασιλεῖα. Ἄλλ' ὥσπερ ἐστὶ μέγα, καὶ φρικτὸν, καὶ θαυμαστὸν, οὕτως ἂν μετὰ καθαρότητος προσέλθῃς, εἰς σωτηρίαν προσήλθεις, ἂν δὲ μετὰ πονηροῦ συνειδότος, εἰς κόλασιν, καὶ τιμωρίαν. Ὁ γὰρ ἐσθίων, καὶ πίνων ἀναξίως τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου, κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει, καὶ πίνει. Εἰ γὰρ οἱ βυποῦντες τὴν πορφύραν τὴν βασιλικὴν, κολάζονται ὁμοίως, ὥσπερ οἱ διαβρίγγοντες, οὐδὲν ἀπεικός, καὶ τοὺς ἀκαθάρτων διανοίᾳ δεχομένων τὸ σῶμα, τὴν αὐτὴν ὑπομεῖναι τιμωρίαν, τοῖς αὐτὸ διαβρήξαι διὰ τῶν ἡλῶν. Ὅρα γοῦν, πῶς φοβερὰν εἰδείξεν ὁ Παῦλος τὴν κόλασιν, εἰπὼν· Ἀθετήσας τις νόμον Μωσέως, χωρὶς οἰκτιρμῶν, ἐπὶ θυεῖν, ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήσκει. Πόσῳ δοκεῖτε χείρωνος ἀξιωθήσαστε τιμωρίας, ὃ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγήσάμενος, ἐν ᾧ ἡγιασθή; Ὅσοι τοίνυν μετέχομεν τούτου τοῦ σώματος, ὅσοι τοῦ αἵματος ἀπογευόμεθα, ἐννοεῖτε ὅτι ἐκείνου τοῦ ἀνω καθήμενου, τοῦ προσκυνομένου παρὰ ἀγγέλων, τοῦ τῆς ἀκηράτου δυνάμεως ἰγγύς, τούτου ἀπογευόμεθα. Οἱμοι, πόσαι κρῖος σωτηρίαν ἡμῖν ὁδοί! Σῶμα ἡμᾶς ἑαυτοῦ ἐποίησε, σῶ-

⁷⁰ 1 Cor. xi, 23-32. ⁷¹ Hebr. x, 28, 29.

ματος ἡμῖν τοῦ ἑαυτοῦ μετέδωκε, καὶ οὐδὲν τούτων ἡμᾶς ἀποτρέπει τῶν κακῶν. Ἐκ τῆς ἀναληθσίας ἢ τῆς ἀναισθησίας! Καὶ αὖθις: « Πρεσβύτης τις θαυμαστὸς, ἔμοι διηγήσατο, τοιοῦτόν τι ἀξιώθεις ἰδεῖν, καὶ ἀκοῦσαι, ὅτι τοὺς μέλλοντας ἐνθὺν ἀπαρ-
 ρεῖν, ἂν τύχῃσι τῶν μυστηρίων μετασχόντες, ἐν συν-
 ειδῆσει καθαρᾷ, ὅταν ἀποθανεῖν μέλλωσι, δορυ-
 φοροῦντες οἱ ἄγγελοι δι' ἐκεῖνο τὸ μεταληφθὲν, ἐν-
 θὺν ἀπάγουσι. » Καὶ ὁ ὁσῶς Ἰωάννης ὁ Δαμα-
 σκηνός: « Ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ τινὲς ἔσμεν, καὶ συνθετοί,
 δεῖ καὶ τὴν γέννησιν διπλῆν εἶναι, ὁμοίως καὶ τὴν
 βρωσιν, σύνθετον. Ἡ μὲν οὖν γέννησις, δι' ὕδατος
 ἡμῖν, καὶ πνεύματος δίδοται, ἡ δὲ βρωσις αὐτός ἐστιν
 ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός,
 ὁ ἐξ οὐρανοῦ καταβάς, καὶ ὡσπερ ἐπὶ τοῦ βαπτί-
 σματος, ἐπειδὴ ἔθος τοῖς ἀνθρώποις ὕδατι λουεσθαι,
 καὶ ἐλαίῳ χρίεσθαι, συνέζευξε τῷ ἐλαίῳ καὶ τῷ
 ὕδατι, τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, καὶ ἐποίησεν αὐτὸ
 λουτρὸν ἀναγεννήσεως, οὕτως ἐπειδὴ ἔθος ἡμῖν
 ἄρτον ἐσθίειν, ὕδωρ δὲ καὶ οἶνον πίνειν, συνέζευξε
 αὐτοῖς τὴν ἑαυτοῦ θεότητα· καὶ πεποίηκεν αὐτὰ.
 σῶμα καὶ αἷμα αὐτοῦ, ἵνα διὰ τῶν συνήθων, καὶ
 κατὰ φύσιν, ἐν τοῖς ὑπὲρ φύσιν γενόμεθα. Σῶμά
 ἐστὶν ἀληθῶς ἡνωμένον θεότητι, τὸ ἐκ τῆς ἁγίας
 Παρθένου σῶμα, οὐχ ὅτι αὐτὸ τὸ σῶμα, τὸ ἀναληφθὲν,
 ἐξ οὐρανῶν κατέρχεται, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ὁ ἄρτος, καὶ
 ὁ οἶνος, μεταποιεῖται εἰς σῶμα, καὶ αἷμα Θεοῦ. Εἰ
 δὲ τὸν τρόπον ἐπιζητῆτε πῶς γίνεται, ἀρκεῖ σοι
 ἀκοῦσαι, ὅτι διὰ Πνεύματος ἁγίου, ὡσπερ ἐκ τῆς
 ἁγίας Θεοτόκου διὰ Πνεύματος ἁγίου, ἑαυτῷ, καὶ ἐν
 αὐτῷ ὁ Κύριος σάρκα ὑπέτιθησθε, καὶ πλεον οὐδὲν
 γινώσκωμεν. Ἄλλ' ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἀληθής, καὶ
 ἐνεργής ἐστι, καὶ παντοδύναμος, ὁ δὲ τρόπος, ἀν-
 εσερευνήτος, γίνεται τοῖσιν τοῖς πιστέσι ἀξίως μετα-
 λαμβάνουσιν, εἰς ἀφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ εἰς ζωὴν
 αἰώνιον, καὶ εἰς φυλακτῆριον ψυχῆς τε καὶ σώματος,
 τοῖς δὲ ἐν ἀπιστίᾳ ἀναξίως μετέχουσιν, εἰς κόλασιν,
 καὶ τιμωρίαν, καθάπερ καὶ ὁ τοῦ Κυρίου θάνατος.
 Καὶ οὐκ ἐστὶ τύπος ὁ ἄρτος, καὶ ὁ οἶνος τοῦ σώμα-
 τος, καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ· μὴ γένοιτο· ἀλλ'
 αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τεθεωμένον· καὶ αὐτὸ
 τὸ αἷμα· Ἡ γὰρ σὰρξ μου, φησὶν, ἀληθής ἐστι
 βρωσις, καὶ τὸ αἷμά μου ἀληθής ἐστι πόσις. Σῶμά
 ἐστὶ καὶ αἷμα Χριστοῦ, εἰς σύστασιν τῆς
 ἡμετέρας ψυχῆς, καὶ τοῦ σώματος χωροῦν, οὐ δα-
 πανώμενον, οὐ φθειρόμενον, οὐκ εἰς ἀφεδρώνα χω-
 ροῦν, ἀλλ' εἰς τὴν ἡμῶν οὐσίαν τε καὶ συντήρησιν,
 βύπου παντὸς καθαρτήριον· καὶ χρυσὸν λάβη κίβδη-
 λον, διὰ τῆς κριτικῆς πυρωσεως καθαίρει, ἵνα μὴ ἐν
 τῷ μέλλοντι, σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν. Δι'
 αὐτοῦ καθαιρόμενοι, ἐνούμεθα τῷ σώματι Χριστοῦ,
 καὶ τῷ Πνεύματι αὐτοῦ, καὶ γινόμεθα σῶμα Χρι-
 στοῦ. Οὗτος ὁ ἄρτος· ἐστὶν, ἡ ἀπαρχὴ τοῦ μέλλοντος
 ἄρτου, ὅς ἐστιν ὁ ἐπιούσιος· τὸ γὰρ ἐπιούσιον δηλοῖ,
 ἡ τὸν μέλλοντα, τουτέστι τὸν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος,
 ἡ τὸν πρὸς συντήρησιν τῆς οὐσίας ἡμῶν λαμβανό-
 μενον. Πνεῦμα ζωοποιόν ἐστὶν, ἡ σὰρξ τοῦ Κυρίου,
 διότι ἐκ τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος συναλήφθη· τὸ γὰρ
 γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος, πνευμά ἐστι. Τοῦτο

o impudentiam! » Et rursus: « Mirandus quidam senex mihi narravit sibi tale aliquid videre et audire contigisse: scilicet, eos qui inde migrare debent, si mysteriorum participes effecti sint in munda conscientia, ab angelis, quando moriuntur, propter illud acceptum corpus, inde abduci. » Et divus Joannes Damascenus: « Quoniam duplices sumus ac compositi, oportet et generationem nostram ac similiter nutritionem duplicem esse et compositam. Generatio igitur nobis per aquam ac spiritum data est, cibus autem noster est panis vitæ, Dominus noster Jesus Christus qui de cælo descendit. Et quemadmodum in baptismo, quoniam hominibus consuetudo est aqua lavari et oleo inungi, et aquæ virtutem Spiritus sancti conjunxit, eamque regenerationis balneum effecit, ita quoniam solemus pane vesci, aquam vero et vinum bibere, iis conjunxit suam Deitatem; eaque corpus et sanguinem suum effecit, ut per consueta et naturalia alimenta ad ea quæ supernaturalia sunt, perveniamus. Corpus est vere divinitati conjunctum, corpus ex sancta Virgine natum, non quod illud corpus quod accipimus e cælo descendat, sed quod panis et vinum in corpus ac sanguinem Dei mutetur. Si quo modo id fiat inquiris, tibi sufficit audire, quod per Spiritum sanctum, quemadmodum ex sancta Deipara per Spiritum sanctum, sibi et in hoc pane Dominus carnem assumpsit; et nihil amplius novimus. Sed quia Verbum Dei verax est et efficax et omnipotens, modus autem inscrutabilis, fit igitur his qui, ut fidem decet, illud accipiunt, in remissionem peccatorum et vitam æternam, et in custodiam animæ et corporis: his autem qui in incredulitate et indigne illud participant, in pœnam suppliciumque, ut ipsa mors Domini. Non est panis figura corporis, nec vinum figura sanguinis: absit! sed ipsum Christi corpus divinitati unitum; et ipse Christi sanguis: « Caro enim mea, inquit, vere est cibus, et sanguis meus vere est potus. » Corpus est et sanguis Christi, in nostræ animæ et corporis substantiam descendens, non impensum, non corruptum, non in latrinam deductum, sed in nostram substantiam et custodiam, omnes sordes abstergens. Etiamsi aurum scoria mistum inveniat, per purificantem ignem illud mundat; ne in futuro, cum hoc mundo damnemur. Per id corpus mundati, Christi corpori unimur et ejus Spiritui, et corpus Christi efficitur. Iste panis est principium futuri panis, qui est supernaturalis: supernaturalem enim ostendit aut futurum panem, id est panem futuri sæculi, aut eum quem in nostræ substantiæ conservationem accipimus. Spiritus vivificus est caro Domini, eo quod a vivifico Spiritu compacta est; quod enim natum est ex spiritu, spiritus est. Id autem dico, non corporis naturam de medio tollens, sed id quod vivificum habet ac divinum, manifestare volens. Hæc autem futurorum figuræ dicuntur, non quod non vere corpus et san-

guis Christi sint, sed quod nunc quidem per ea Christi divinitatis participes efficiuntur, tunc autem spiritualiter per solam contemplationem. » Et divus Macarius : « Quemadmodum vinum in omnia hibentis membra diffunditur, et est vinum in eo et is in vino, ita et qui bibit sanguinem Christi, spiritu Divinitatis potatur, et ille Spiritus in perfecta anima diffunditur et anima in illo, atque ita sanctificata Domino digna consistit. Omnes enim, inquit, in uno Spiritu potati sumus, et qui per panis eucharistiam Spiritum sanctum in veritate recipiunt, digni sunt qui hujus fiant participes, et sic possunt per sæcula animæ dignæ vivere. Et quemadmodum corpus non ex seipso vitam habet, sed aliunde, id est a terra, sic et animam Deus probat, non ex propria ejus natura, sed ex sua ipsius divinitate, ex proprio ipsius spiritu et lumine, cibum habere, potum ac vestimentum, quæ vere sunt animæ vita. Divina enim natura panem vitæ habet eum qui dixit : « Ego sum panis vitæ ; » et aquam viventem et vinum la-tificans, et oleum exsultationis. » Et sanctus Isidorus : « Communis vocata est divinorum mysteriorum receptio, eo quod nos cum Christo adunet, et participes ipsius regni efficiat. » Et pius Nilus : « Nequit salvari aliunde fidelis et remissionem peccatorum accipere et regnum cælorum assequi, nisi cum tremore, cum fide et desiderio mysticum et purum corpus et sanguinem Christi accipiat. » Similiter scribit magnus Basilius in epistola ad Cæsariam patri-ciam : « Quotidie communicare et sanctum corpus ac sanguinem Domini accipere, optimum et utilissimum est, ipso Domino dicente : « Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet et ego in illo, et habet vitam æternam. » Quis enim ambigit continuam vitæ participationem nihil aliud esse, quam multifariam vivere? Nos tamen quater singulis hebdomadis communicamus, Dominica, feria quarta, Parasceve et Sabbato, et aliis diebus, si adsit alicujus sancti memoria. » Quibus diebus, opinor, sacra faciebat sanctus; non enim quotidie poterat, tantis curis fatigatus. Dixit autem et sanctus Apollo : « Oportet monachum, si possit, singulis diebus, mysteriis Christi communicare. Qui enim se ab his abstinere, a Deo recedit; qui autem id continue facit, carnem continue recipit. Dicit enim vox salutifera : « Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo. Monachorum igitur refert salutiferæ passionis memoriam perpetuo facere. Eos igitur semper esse paratos oportet, et seipos ita disponere, ut digni sint, qui sacra mysteria recipiant; quoniam ita peccatorum remissione digni efficiuntur. » Dicit autem et Climax : « Si corpus aliud corpus attrahens efficacia variatur, quomodo non variabitur qui Dei corpus innoxiiis manibus attrahatur? » Scriptum autem et in *Geronticos* : « Joannes Bostrenus, vir sanctus et potestate habens in spiritus immundos, dæmones

δὲ λέγω, οὐκ ἀνατῶν τὴν τοῦ σώματος φύσιν, ἀλλὰ τὸ ζωοποιῶν καὶ θεῶν τούτου δηλῶσαι βουλόµενος. Ταῦτα μέντοι ἀντίτυπα τῶν μελλόντων λέγονται, οὐχ ὡς μὴ ὂντα ἀληθῶς σῶμα, καὶ αἷμα Χριστοῦ, ἀλλ' ὅτι νῦν μὲν, δι' αὐτῶν μετέχοντες τῆς Χριστοῦ θεότητος, τότε δὲ, νοητῶς διὰ μόνης τῆς θείας. » Καὶ ὁ θεϊότατος Μακάριος· « Ὡσπερ ὁ οἶνος, εἰς πάντα τὰ μέλη τοῦ πίνοντος κερνάται, καὶ γίνεται ὁ οἶνος ἐν αὐτῷ, καὶ αὐτὸς ἐν τῷ οἴνῳ, οὕτως ὁ πίνων τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, τὸ Πνεῦμα τῆς Θεότητος ποτίζεται, καὶ κερνάται ἐν τῇ τελείᾳ ψυχῇ, καὶ ἡ ψυχὴ ἐν αὐτῷ, καὶ οὕτως ἀγίασθαισα, ἀξία τοῦ Κυρίου καθίσταται. Πάντες γὰρ, φησὶ, τὸ αὐτὸ Πνεῦμα ἐποτίσθημεν, καὶ διὰ τῆς εὐχαριστίας τοῦ ἄρτου, Πνεύματος ἁγίου οἱ κατὰ ἀλήθειαν μεταλαµβάνοντες καταξιῶνται μέτοχοι γενέσθαι, καὶ οὕτω δύνανται εἰς αἰῶνας αἰ ἀξίαι ψυχὰι ζῆσαι. Καὶ ὡσπερ τῷ σώματι ἡ ζωὴ οὐκ ἐξ ἑαυτοῦ ἐστίν, ἀλλ' ἐξωθεν αὐτοῦ, τοῦτόστιν ἀπὸ τῆς γῆς, οὕτω καὶ τὴν ψυχὴν εὐδόκησεν ὁ Θεός, οὐκ ἐκ τῆς ἰδίας φύσεως, ἀλλ' ἐκ τῆς αὐτοῦ Θεότητος, ἐκ τοῦ ἰδίου Πνεύματος, καὶ φωτὸς, ἔχειν βρῶσιν, πόσιν, ἐνδύμα, ἃ ἐστὶν ἡ ὄντως ζωὴ τῆς ψυχῆς. Ἔχει γὰρ ἡ θεία φύσις, καὶ ἄρτου ζωῆς, τὸν εἰπόντα, Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς, καὶ ὕδωρ ζωῆς, καὶ οἶνον εὐφραίνοντα, καὶ ἔλαιον ἀγαλλιᾶσως. » Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσιδώρος· « Κοινωνία κέκληται ἡ τῶν θείων Μυστηρίων μετάληψις, διὰ τὸ, τὴν πρὸς Χριστὸν ἡμῖν χαρίζεσθαι ἔνωσην, καὶ κοινωνοὺς ἡµᾶς ποιεῖν τῆς αὐτοῦ βασιλείας. » Καὶ ὁ ὁσιος Νεῖλος· « Ἀδύνατον ἄλλως σωθῆναι τὸν πιστὸν, καὶ ἀφῆσιν τὴν πλημμελημάτων λαβεῖν, καὶ βασιλείας οὐρανῶν ἐπιτυχεῖν, εἰ μὴ μεταλαµβάνει μετὰ φόβου καὶ πίστεως καὶ πόθου τῶν μυστικῶν, καὶ ἀχράντων, σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ. » Ὁμοίως γράφει καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, ἐν τῇ πρὸς Καισαρίαν Πατρικίαν ἐπιστολῇ· « Καὶ τὸ κοινωνεῖν δὲ καθ' ἐκάστην ἡμέραν, καὶ μεταλαµβάνειν τοῦ ἁγίου σώματος, καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, καλὸν καὶ ἐπωφελεές, αὐτοῦ σαφῶς λέγοντος· Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, καγὼ ἐν αὐτῷ, καὶ ἔχει ζωὴν αἰώνιον. Τίς γὰρ ἀμφιβάλλει ὅτι τὸ μετέχειν συνεχῶς τῆς ζωῆς, οὐδὲν ἄλλο ἐστίν, ἢ ζῆν πολλὰχῶς; Ἡμεῖς μένοιτε, τέταρτον καθ' ἐκάστην ἑβδομάδα κοινωνοῦμεν, ἐν τῇ Κυριακῇ, ἐν τῇ τετάρτῃ, ἐν τῇ παρασκευῇ, καὶ τῷ Σαββάτῳ, καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἡμέραις, ἐὰν ἡ μνήμη ἁγίου τινός· ἐν αἷς οἶμαι, καὶ ἐλειτούργει ὁ ἅγιος· οὐ γὰρ καθ' ἐκάστην ἡδύνατο, ὑπὸ τοσοῦτων φροντίδων ὀχλούμενος. » Εἶπε δὲ καὶ ὁ ἅγιος Ἀπόλλω, ὅτι « Δεῖ τὸν μοναχὸν, εἰ δυνατόν, καθ' ἐκάστην ἡμέραν τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ κοινωνεῖν. Ὁ γὰρ μακρῶν ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων, μακρύνεται ἀπὸ Θεοῦ, ὁ δὲ συνεχῶς τοῦτο ποιῶν, τὴν σάρκα συνεχῶς ὑποδέχεται· ἢ γὰρ σωτήριος φωνὴ φησιν· Ὁ ἐσθίων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, καγὼ ἐν αὐτῷ. Τοῦτο οὖν συμφέρει τοῖς μοναχοῖς, ὑπόμνησιν τοῦ σωτηρίου πάθους συνεχῶς ποιουμένοις. Καθ' ἡμέραν οὖν ἑτοιμον εἶναι δεῖ, καὶ παρασκευάζειν ἑαυτὸν τοιοῦτον, ὥστε ἀξιὸν εἶναι πάντοτε, περὶ

τὴν τῶν ἁγίων μυστηρίων ὑποδοχὴν· ἐπεὶ καὶ ἀφ-
έσεως ἁμαρτιῶν, οὕτω καταξιούμεθα. » Λέγει δὲ καὶ
ὁ τῆς Κλίμακος· « Εἰ σῶμα σώματι προσφαύων,
ἀλλοιοῦται τῇ ἐνεργείᾳ, πῶς οὐκ ἄλλοιωθήσεται, ὁ
θεοῦ σώματι προσφαύων ἄθωοις χερσὶ; » Γέγρα-
πται δὲ καὶ ἐν τῷ Γεροντικῷ· « Ἰωάννης ὁ Βοστρη-
νός, ἀνὴρ ἅγιος, καὶ ἐξουσίαν ἔχων κατὰ πνευμάτων
ἀκαθάρτων, ἠρώτησε δαίμονας, οἳ ἦσαν κατοικοῦντες
εἰς κόρας τινὰς μαινομένας καὶ ἐνεργουμένας ὑπ'
αὐτῶν πονηρῶς, εἰπὼν· ποῖα πράγματα φοβείσθε
ἀπὸ τῶν Χριστιανῶν; οἳ λέγουσιν· Ἔχετε ὄντως τρία
πράγματα μεγάλα, ἐν μὲν, ὅπερ φορεῖτε, εἰς τὸν
τρόχλον ὑμῶν, καὶ ἐν, ὅπερ λούεσθε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἐν, ὅπερ τρώγετε εἰς τὴν σύναξιν. Ἐρο-
μένου δὲ πάλιν, ἐκ τούτων τῶν τριῶν, ποῖον φοβεῖσθε πλέον; ἀπεκρίθησαν, εἰ ἐφυλάσσετε καλῶ; ὅπερ με-
ταλαμβάνετε, οὐκ ἰσχυρεν οὐδεὶς; ἐξ ἡμῶν ἀδικήσαι Χριστιανόν· εἰσι δὲ ἃ δυσμενεῖς φοβοῦνται τῶν
ἄλλων πλέον, ὁ σταυρὸς, ἡ βάπτισις, καὶ ἡ κοινωνία. »

*Τέλος τῶν κατὰ κλήτος πασῶν ὑποθέσεων, καὶ
μερικῆ παραίνεσις πρὸς τὸν ἐπερωτησάντα.*

Λγ'. Ἰδοὺ δὴ, τέκνον φιλιτατον, τετέλεσταί σου ἡ αἰ-
τησις, σὺν θεῷ· εἰ μὲν κατὰ γνώμην τὴν σὴν καὶ τὴν
πρόθεσιν, ἀκριθῶς οὐκ οἶδαμεν, μέντοι γε κατὰ τὴν
ἡμετέραν δύναμιν, καὶ θεῷ δὲ φίλον, τὸ κατὰ δύνα-
μιν. Ὅρα τοίνυν, ἵνα μὴ μέχρι τούτου στή τὸ σὺν
φιλομαθῆς, καὶ ἐπίπονον, ἀλλ' ἵνα καὶ ἔργοις ὀφθῆς
φιλομαθῆς, καὶ σπουδαίος. Φησὶ καὶ γὰρ ὁ κλεινὸς
ὁδελάφθεος· « Ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, γίνεσθε ποιη-
ταὶ λόγου, καὶ μὴ μόνον ἀκροαταὶ, παραλογιζόμενοι
ἑαυτοῦς, ὅτι, εἰ τινες ἀκροατῆς νόμου ἐστέ, καὶ οὐ
ποιητῆς, οὗτος εἶκοις ἀνδρῶν, κατανοοῦντι τὸ πρῶ-
τον τῆς γενέσεως αὐτοῦ, ἐν ἐπόπτῳ· κατενόησε
γὰρ ἑαυτὸν, καὶ ἀπελήλυθεν, καὶ ἐπελάθετο ὁποῖος
ἦν, ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον τέλειον τῆς ἐλευθερίας,
καὶ παραμεινας, οὗτος οὐκ ἀκροατῆς ἐπιλησιμονῆς
γενόμενος, ἀλλὰ ποιητῆς ἔργου, οὗτος μακάριος ἐν
τῇ ποιήσει αὐτοῦ ἔσται. »

*Ὅπως δεῖ ἀκούειν καὶ ἐκλαμβάνειν τὰ τῶν Πα-
τέρων πνευματικὰ ρήματα.*

Λδ'. Καὶ πρό γε τούτων, ἵνα πιστῶς, καὶ μετὰ
τῆς προσηκούσης εὐλαθείας, ἐκλαμβάνης καὶ δι-
ακούῃ, τὰ τῶν Πατέρων θεῖα, καὶ πνευματικὰ θεοπύ-
σματα· φησὶ γὰρ ὁ ἅγιος Μακάριος· « Ἀφυστά
ἐστὶ τοῖς ἀπείροις, τὰ πνευματικὰ· ψυχῇ δὲ ἁγίᾳ,
καὶ πιστῇ, πρὸς κατάληψιν, ἔρχεται ἡ τοῦ ἁγίου
Πνεύματος κοινωνία, καὶ οἱ ἐπουράνιοι τοῦ Πνεύ-
ματος θησαυροὶ, τῷ πείρᾳ λαβόντι μόνῳ γίνονται
καταφανεῖς, ἀμυήτῳ δὲ, οὐδὲ ἐνοῆσαι δυνατόν το-
παραπάν. Εὐλαθῶς τοίνυν περὶ αὐτῶν ἄκουε, μέχρις
ἂν, καὶ σοὶ γένοιτο πιστεῦναι, καταξιωθῆναι τού-
των τυχεῖν· τότε γὰρ εἰση αὐτῇ πείρᾳ τῶν τῆς ψυ-
χῆς ὀφθαλμῶν, ὧν ἀγαθῶν, καὶ μυστηρίων, ψυχῇ
Χριστιανῶν κἀνταῦθα κοινωνεῖν δυνατόν. » Οὕτω
γὰρ ἔχων, τάχιστα καὶ τὴν τῶν γεγραμμένων καὶ
ἀκουτισθέντων ἐπισυλλέξεις ἐπικαρπίαν τε καὶ
ὤφέλειαν, καὶ ἀπὸ τοῦ μανθάνειν, καὶ πράττειν, προ-
κόψεις, εἰς τὸ καὶ ἄλλους παρανεῖν καὶ ὁδηγεῖν
αὐτῇ πείρᾳ, πρὸς τὰ θειώτερα, καὶ τοῖς πολλοῖς
ἀμύητα· ὃ καὶ γένοιτό σοι, τῇ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ
Χριστοῦ παναλκυστάτῃ παλάμῃ ἐπερειδομένῳ, καὶ
κατευθυνομένῳ· Ἀμήν. Ἐπεὶ δὲ κόρος λόγου, πολέμιος

interrogavit qui in quibusdam puellis furentibus
et ab ipsis male multatis erant, dicens : « Quid
a Christianis timeatis ? » Qui respondere : « Vere tria
habetis magna ; unum quidem, quod in collo ve-
stro portatis, et alterum, quod in Ecclesia ablu-
mini, et tertium, quod in conventu vestro come-
ditis. Cum rursus interrogati essent, ex his tribus
quodnam magis formidarent, responderunt : « Si
bene custodiat is quod accepistis, nemo nostrum
valet Christianis injuriam inferre. Sunt autem
quæ hostes nostri formidant plus quam cætera,
cruz, baptismus et communio. »

*Finis omnium secundum latitudinem quaesitorum et
specialis exhortatio ad eum qui interrogavit.*

93. Ecce igitur, o filii dilectissime, adimpleta est,
cum Deo, tua interrogatio; an secundum tuum
propositum ac desiderium, non apprime novimus,
sed tamen pro nostris viribus; et gratum Deo est,
si quis agat pro viribus. Vide igitur, ne usque ad
id tantum consistat tua discendi aviditas tuusque
ardor; sed ut et operibus appareas discendi cu-
pidus et fervens. Dicit enim illustris ille frater
Domini : « Fratres mei dilectissimi, estote factores
verbi, et non auditores tantum, vosmetipsos con-
siderantes, quia, si quis auditor est legis et non
factor, similis est homini consideranti vultum nati-
vitatæ suæ in speculo; consideravit enim se, et
abiit; et oblitus est qualis esset; qui autem se
inclinavit in legem libertatis perfectam, ac per-
mansit, hic non auditor obliviosus factus, sed factor
operis, beatus in ejus adimplerione erit. »

*Quomodo oportet audire et excipere spiritualia
Patrum verba.*

94. Et ante hæc omnia, fideliter et cum decenti
pietate, excipias et audias divina ac spiritualia
Patrum oracula. Dicit enim sanctus Macarius :
« Intractabilia sunt inexpertis spiritualia; animam
vero sanctam ac fidelem comprehendit sancti Spi-
ritus communicatio, et cælestes Spiritus thesauri, ei
soli qui eos expertus est, superveniunt manifesti;
non initiati autem, neque eos cogitare possibile
est. De iis igitur Patres audi religiose, donec tibi
credenti contingat dignum esse qui eos obtineas.
Tunc enim scies ipsa oculorum animæ experientia,
quantis bonis ac mysteriis Christianorum animæ
tunc communicare possint. » Sic teipsum habens
quam citissime eorum qua scripta sunt vel audieris,
fructus et commoda colliges; et postquam didiceris
et egeris, proficies ita ut et alios hortari ac ipsa
experientia dirigere possis ad res divinas et plo-
risque ignotas. Quod utinam tibi contingat Domini
Jesu Christi mænu fortissima freto ac directo!
Amen. Quoniam autem orationis satiæ auribus
inimica est, quemadmodum corpori nimius cibus,
omnis vero mensura optima est, oportet nos satie-

animam impleri sinit. Nos igitur scire oportet A utriusque derelictionis experimentum; et secundum utriusque modum Deo accedere. Ibi enim gratias cum satisfactione ad eum reddere debemus, quippe qui nostrae mentis intemperantiam consolationis dilatione castigavit, ut virtutis et malitiae nobis, ut bonus pater, differentiam ostenderet. Hic autem peccatorum confessionem indesinentem, continuas lacrymas, majorem abscessum facere, ut ita possimus poenarum additione Deum movere, ipsumque ut prius, in cordibus nostris intueri. Sed tamen sciendum est, quod, quando praeliantur inter se anima ac Satan (de erudiente derelictione loquor), subducit se, ut jam dixi, gratiae; cooperatur autem clam cum anima auxilio suo, ut victoriam animae solius esse, inimicis ipsius ostendat. » Et sanctus Isaac: « Fieri non potest ut in spiritualibus bellis, sine iis per derelictionem tentationibus, sapiens evadat, et suum provisorium noscat, et Deum suum sentiat, firmiterque in fide illius abscondite, nisi in illius experientiae virtute quam suscepit. Et quando viderit gratia opinionem de se arrogantem eum in suis cogitationibus admittere, et jam de se magna cogitare, tunc permittit et contra eum tentationes firmentur et validae fiant, donec propriam infirmitatem senserit et fugerit, et Deum in humilitate possideat. Et his pervenit homo in viri perfecti mensuram, Filii Dei fide ac spe, et ad charitatem extollitur. Miranda enim noscitur Dei charitas, cum homo in mediis periculis fuerit quae suam spem praecidere valeant: et ibi Deus potentiam suam eum salvando ostenderit. Nunquam enim homo potentiam Dei in requie ac latitudine cognoscit; nec unquam Deus vim suam sensibilliter ostendit, nisi in pacis loco et in solitudine et in locis quae occursibus et commercii cum hominibus tumultu vacua sunt.

στον, όταν ποτέ ἐν μέσῳ γένηται πραγμάτων, τῶν διακοπτόντων τὴν ἐλπίδα αὐτοῦ· καὶ ἐκείσε δεικνύσει ὁ Θεὸς τὴν δύναμιν αὐτοῦ, ἐν τῇ σωτηρίᾳ τῇ ἐπ' αὐτόν. Οὐδέποτε γὰρ μανθάνει ὁ ἄνθρωπος τὴν δύναμιν τὴν θεϊκὴν, ἐν ἀναπαύσει καὶ πλυσυμῷ· καὶ οὐδέποτε ὕδειξεν ὁ Θεὸς τὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν αἰσθητικῶς, εἰ μὴ ἐν χώρᾳ ἡσυχίας, καὶ ἐν ἐρήμῳ, καὶ ἐν τόποις ἐστερημένοις τῶν συντυχίων· καὶ τῆς παραχρῆς τῆς κατασκηνώσεως τῆς μετὰ τῶν ἀνθρώπων. »

De avathia, et quid est humana avathia.

86. Post haec autem oportet ex parte hoc in loco de avathia et perfectione sermonem facere, et post pauca praesenti rei finem imponere. Audi quod dicit magnus Basilius: « Qui Dei vere amator est, et illius tranquillitatis vel paululum aliquid vult comprehendere, spiritualemque illius sanctitatem, pacem, quietem, dulcedinem, et laetitiam gaudiumque quod inde generatur gustare cupit, longe ab omni materiali affectu qui animam inquinat, nientem retrahere festinat. Mundo autem et nitido oculo divina intuetur; inexplēbilitate inde oriente lumine vestitur; et ad talem habitum statimque animam postquam exercuit, Deo, prout possibile est, similitis fit, illumque amat et cupit, quippe qui ma-

κρυον ἐξομολογήσεως ἐπάγει τῇ καρδίᾳ· καὶ τῆς καλλίστης σωπῆς, πολλὴν ἐπιθυμίαν. Ἡ δὲ κατὰ ἀποστροφὴν τοῦ Θεοῦ γινομένη, ἀπελπισμοῦ ὁμοῦ, καὶ ἀπιστίας, καὶ ὀργῆς, καὶ τύφου, τὴν ψυχὴν πληρωθῆναι παραχωρεῖ. Δεῖ οὖν ἡμᾶς εἰδέναι τὴν πείραν τῶν ἀμφοτέρων παραχωρήσεων· καὶ κατὰ τὸν ἐκάστης τρόπον, προσεῖναι τῷ Θεῷ. Ἐκεῖ μὲν γὰρ εὐχαριστεῖν μετὰ τῆς ἀπολογίας προταγαγεῖν αὐτῷ ὀφειλομένον, ὡς τὸ τῆς γνώμης [Ἰσ. τῆς γνώσεως] ἡμῶν ἀκόλαστον, τῇ σχολῇ τῆς παρακλήσεως κολάζοντι [Ἰσ. σχολάζοντι]· ἵνα ἀρετῆς ἡμᾶς καὶ κακίας ὡς Πατὴρ ἀγαθός, διδάσκη τὴν διαφορὰν. Ἐνταῦθα δὲ, ἐξαγόρευσιν τῶν ἀμαρτημάτων ἀπαυστον, καὶ δάκρυον ἀνελλιπέως, καὶ ἀναχώρησιν πλείονα· ὅπως ἂν οὕτω δυνηθῶμεν τῇ προσθήκῃ τῶν πόνων, δυσωπησαί ποτε τὸν Θεόν, ἐπιδελῆσαι ὡς τὸ πρὶν εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν. Πλὴν δεῖ εἰδέναι· διί, ὅταν κατὰ οὐσιώδη συμβολὴν τῇ ψυχῇ καὶ τῷ Σατανᾷ ἡ μάχη γίνεται, ἐπὶ τῆς παιδευτικῆς λέγω παραχωρήσεως, ὁποστέλλει μὲν ὡς καὶ ἤδη εἶπον ἑαυτὴν ἡ χάρις· ἀγνωστῶς δὲ συνεργεῖ τῇ ψυχῇ, βοηθεῖ, ἵνα τὴν νίκην, τῆς ψυχῆς εἶναι μόνον ἐπιδέξῃ τοῖς ἐχθροῖς αὐτῆς. » Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Οὐ δυνατὸν ἐκτός τῶν κατὰ παραχώρησιν πειρασμῶν, σοφισθῆναι τὸν ἄνθρωπον ἐν τοῖς πολέμοις τοῖς πνευματικοῖς, καὶ γινῶναι τὸν ἑαυτοῦ προνοητὴν, καὶ αἰσθηθῆναι τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ, καὶ στερεωθῆναι ἐν τῇ πίστει αὐτοῦ κρυπτικῶς, εἰ μὴ ἐν τῇ δυνάμει τῆς πείρας αὐτοῦ ἧς ἐδέξατο· καὶ ἡνίκα ἔβη ἡ χάρις, ὅτι ἤρξατο ἐν τῷ λογισμῷ αὐτοῦ ἡ οἴησις μικρὸν, καὶ ἤρξατο λογίζεσθαι μέγα περὶ ἑαυτοῦ, εὐθέως παραχωρεῖ τοὺς πειρασμοὺς κατ' αὐτοῦ ἰσχυροποιεῖσθαι, καὶ κραταιωθῆναι, ἕως ἂν μάθῃ τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν, καὶ φύγει, καὶ κατάσχη τὸν Θεόν ἐν ταπεινώσει. Καὶ ἐν τούτοις ἐρχεται ὁ ἄνθρωπος, εἰς τὰ μέτρα τοῦ τελείου ἀνδρός, ἐν τῇ πίστει καὶ τῇ ἐλπίδι τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· καὶ ὑψοῦται· πρὸς τὴν ἀγάπην. Θαυμαστὴ γὰρ γνωρίζεται ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον.

A Perī ἀπαθείας, καὶ τοῦ, εἰ ἔστιν ἡ ἀνθρωπίνῃ ἀπάθειᾳ.

πς'. Πρὸς δὲ τούτοις, δέον ἐκ μέρους καὶ τὸν τῆς ἀπαθείας λόγον ἐνταῦθα προσθῆναι, καὶ τελειότητος, καὶ μετὰ μικρὸν οὕτω πέρας δοῦναι τῇ παρουσίᾳ πραγματείας. Ἐνθεν καὶ λέγει ὁ μέγας Βασίλειος· « Ὁ τοῦ Θεοῦ καταστάς ἐραστής, καὶ τῆς ἐκείνου ἀπαθείας καὶ τὸ σμικρότατον κατασχεῖν ἐπιέμενος, καὶ τῆς πνευματικῆς ἀγιότητος, γαλήνης τε, καὶ ἀταραξίας, καὶ ἡμερότητος, καὶ τῆς ἐκ τούτων τικτομένης εὐφροσύνης τε, καὶ χαρᾶς ἐπιθυμῶν ἀπογεύσασθαι, παντὸς μὲν ὀλικοῦ πάθους τοῦ τὴν ψυχὴν ἐπιβολοῦντος, πᾶρρω τοὺς λογισμοὺς ἀπάγειν ἐσποδάκε. Καθαρῶ δὲ, καὶ ἀνεπισκιάστῳ ὀφθαλμῷ, τὰ θεῖα περιεσθῶ· ἀπλήστως τοῦ ἐκείθεν φωτὸς ἐμφορούμενος· εἰς τοιαύτην τε ἕξιν, καὶ κατάστασιν

την ψυχὴν ἐξασκήσας, οἰκειοῦται κατὰ τὴν ἐγγωροῦ-
σαν ὁμοίωσιν, τῷ Θεῷ, ἐπέραστος τε καὶ ποθεινό-
τατος αὐτῷ γίνεται, οἷα δὴ μέγα τε ἄθλον, καὶ
δυσήνυτον ἀνατλάς, καὶ ἐκ τῆς κατὰ τὴν ὕλην συγ-
κράσεως δυνηθείς, ἀκραιφνὲς καὶ κεχωρισμένη τῇ
διανοίᾳ τῆς τῶν σωματικῶν ἐπιμιξίας παθῶν πως,
ὁμιλῆσαι Θεῷ. » Καὶ τοῦτο μὲν ἐστὶ περὶ ἀπαθείας.
Περὶ δὲ τοῦ, τί ἐστὶν ἡ ἀνθρωπίνῃ ἀπάθεια, γράφει
οὕτως ὁ ἅγιος Ἰσαάκ · « Ἡ ἀπάθεια, οὐχὶ τὸ μὴ
αἰσθηθῆναι τῶν παθῶν ἐστὶν · ἀλλὰ τὸ μὴ δέξασθαι
αὐτά. Ἐκ τῶν πολλῶν γὰρ καὶ ποικίλων ἀρετῶν,
ᾧν ἐκτήσατο τῶν φανερῶν καὶ κρυπτῶν, ἡσθένησαν
ἐν αὐτοῖς τὰ πάθη, καὶ οὐ δύναται εὐχερῶς ἐπανα-
στῆναι κατὰ τῆς ψυχῆς · καὶ ἡ διάνοια οὐ χρῆζει
πάντοτε προσέχειν αὐτοῖς. Διότι ἐν παντὶ καιρῷ,
πεπληρωμένη ἐστὶν ἐν τοῖς νοήμασιν αὐτῆς, ἐκ τῆς
μελέτης, καὶ τῆς ὁμιλίας τῶν ἀρίστων τρόπων, τῶν
ἐν τῇ συνέσει κινουμένων ἐν τῷ νοῖ. Καὶ ὅταν
ἀρξῶνται τὰ πάθη κινεῖσθαι καὶ ταράσσεσθαι, ἐξι-
φνης ἀρπάσσεται ἡ διάνοια ἐκ τῆς ἐγγύτητος αὐτῶν,
ἐν συνέσει τινι, παρακυψάσῃ ἐν τῷ νοῖ · καὶ ἀπολιμ-
πάνονται αὐτῷ τὰ πάθη ἀργά, καθάπερ εἶπεν ὁ μα-
κάριος Μάρκος · νοῦς ὀφθαλμοῦ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ τὰς
πράξεις τῶν ἀρετῶν πληρῶν, καὶ τῇ γνώσει πλη-
σάσας, ὀλίγον αἰσθάνεται ἐκ τοῦ μέρους τοῦ κακοῦ
καὶ ἀνοήτου τῆς ψυχῆς. Ἡ γνώσις γὰρ αὐτοῦ ἀρ-
πάσσει αὐτὸν εἰς τὸ ὕψος, καὶ ἀπαλλοτριῶ αὐτὸν ἀπὸ
πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ · καὶ διὰ τὴν ἐν αὐτοῖς
ἀγγελίαν, καὶ τὴν λεπτότητα, καὶ ελαφρότητα, καὶ
δξύτητα τοῦ νοῦς αὐτῶν, καὶ διὰ τὴν ἀσκησιν πάλιν
αὐτῶν, καθαρίζεται αὐτῶν ὁ νοῦς, καὶ διαυγῆς ἀπο-
δείκνυται · διὰ τὸ τὴν σάρκα αὐτῶν ξηρανθῆναι ἐκ
τῆς συχλιῆς τῆς ἡσυχίας, καὶ τῆς πολλῆς διαμονῆς
τῆς ἐν αὐτῇ. Τοῦτο χάριν εὐκόλως καὶ ταχέως ἐπι-
τίθεται ἐκάστῳ, καὶ ὁδηγεῖ αὐτοὺς ἡ θεωρία ἡ ἐν
αὐτοῖς, πρὸς ἐκπληξιν τὴν παρ' αὐτῇ · καὶ ἐν τούτῳ
πολλοστὸν πληθύνονται ταῖς θεωρίαις · καὶ οὐδέποτε
ὑστερεῖται ὕλης συνέσεως ἡ διάνοια αὐτῶν · καὶ οὐδὲ
ἐκτός ἐκείνων ποτὲ, ᾧν τοῦ πνεύματος ὁ καρπὸς
ἐμποιεῖ αὐτοῖς, διαγίνονται. Καὶ ἐν τῇ συνθειᾷ τῇ
πολυχρονίῳ, ἐξελείφονται αἱ μνημαὶ ἐκ τῆς καρδίας
αὐτῶν, αἵτινες κινουσι τὰ πάθη ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ ἡ
ισχύς τῆς ἐξουσίας τοῦ διαβόλου. Ὅταν γὰρ ἡ ψυχὴ
μὴ μετριάζῃ μετὰ τῶν παθῶν, ἢ ἐταιρειάζῃ ἐν τῇ
μελέτῃ τῇ ἐν αὐτοῖς, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν ἐξ ἄλλης
φροντίδος κεκρατημένην ἀδιαλείπτως, οὐ δύναται ἡ
ἐγχύς τῶν ὀνύχων τῶν παθῶν, κατακρατῆσαι τῶν
σισθήσεων αὐτῆς τῶν πνευματικῶν. » Καὶ ὁ θεὸς
Διάδοχος · « Ἀπάθειά ἐστὶν, οὐ τὸ μὴ πολεμῆσθαι
ὑπὸ τῶν δαιμόνων · ἐπεὶ ἄρα ὀφείλομεν, κατὰ τὸν
Ἀπόστολον, ἐξεληλυθῆναι ἐκ τοῦ κόσμου · ἀλλὰ τὸ
πολεμουμένους ὑπ' αὐτῶν, ἀπαλεμήτους μένειν. Καὶ
γὰρ οἱ σιδηροφόροι πολεμισταί, τοξεύονται μὲν ὑπὸ
τῶν ἀντιπάλων, καὶ τοῦ ἤγους τῆς τοξείας ἀκούουσιν,
ἀλλὰ καὶ αὐτὰ βλέπουσι τὰ πεμπόμενα κατ' αὐτῶν
σχεδὸν ἅπαντα βέλη, οὐ πῆττονται δὲ διὰ τὴν στεβ-
ρότητα τῶν πολεμικῶν ἐνδυμάτων. Ἄλλ' ἐκεῖνοι μὲν
σιδηρῶ φραττέμενοι, ἐν τῷ πολεμῆσθαι, τὸ ἀπολέμη-
τον ἔχουσιν · ἡμεῖς δὲ τῇ τοῦ φωτὸς τοῦ ἁγίου παν-

gnum ac difficile certamen sustinuerit, et ex ter-
restri mistione, sincera et a corporalibus affectibus
sejuncta cogitatione, quodammodo cum Deo con-
versari poterit. » Et id quidem est de animi tran-
quillitate. De hoc autem, nempe, quid est hu-
mana animi tranquillitas, sic scribit sanctus Isaac :
« Tranquillus est non qui affectus non sentit, sed
qui eos non admittit. Ex multis enim ac variis vir-
tutibus, manifestis absconditisve, quas possidet, in-
firmati sunt affectus, neque facile possunt in ani-
mam insurgere. Ideo omni tempore, in suis cogi-
tationibus dominatur anima, exercitii gratia, et
optimorum morum habitudinis, qui in mente per
Intellectum moventur. Et cum incipiunt affectus
moveri ac turbari, statim rapitur longe ab iis cogi-
tatio, quodam in mente insinuatō intellectu. « Sed
in mente otiosi deficiunt affectus, ut ait beatus
Marcus : « Mens quæ Dei gratia virtutum actus
adimplet, et scientiæ accedit, parum sentit quod in
anima malum ac irrationale est. Scientia enim
mentem in excelsum rapit, eamque ab omnibus
quæ in mundo sunt separat. Et tunc homo per
suam puritatem et subtilitatem et levitatem men-
tisque acumen, ac per exercitium, mentem habet
mundatam ac lucidam effectam ; caro enim hujus
macerata est tranquillitatis duratione, multaque
in ea perseverantia. Cujus rei gratia brevī unicui-
que additur aliud, et eos dirigit contemplatio quæ
in eis est, ad cupiditatem quæ contemplationi
adhæret, et ideo contemplationes ejus dilatantur,
et nunquam materiæ intellectu vincitur eorum cogi-
tatio, nunquamque extra ea sunt quæ Spiritus
sancti fructus in ipsis producit. Ac diuturna con-
suetudine oblitentur ex corde eorum memoriæ
quæ affectus in anima commovent, et potentiæ dia-
boli virtus. Cum autem anima cum affectibus non
erit moderata, vel se eorum curæ non assuefecerit,
eo quod perpetuo alia cogitatione domita fuerit,
non potest unguium affectus vis spirituales ipsius
sensus, vincere. » Et divus Diadochus : » Tran-
quillitas est, non a dæmonibus non impugnari,
oporteret enim nos secundum divinum Apostolum, de
mundo exire ; sed invictos manere, etiamsi ab ipsis
impugnemur. Milites enim illi qui ferro induti
sunt, ab adversariis ferro petuntur, et arcuum
fremitus audiunt, sed et omnia tela vident, quæ in
se jaciuntur, neque ob bellici vestimenti solidita-
tem, quidquam formidant. Sed illi quidem ferro
muniti, etsi impugnentur, invicti manent ; nos
vero sancti luminis armatura et scuto salutis
per quidquid bonum est muniti, tenebrosas dæmo-
num phalanges rumpamus. Non enim a malo
tantum abstinere puritatem præstat, sed etiam
boni cura, vehementer mala abrogare. » Et sanctus
Maximus quadrupliciter eam tranquillitatem
dividit, sic loquens : « Primam tranquillitatem
dico eam quæ ad peccatum intacta virtute, corporis
motus sit. Secundam tranquillitatem dico ea-
rum quæ animam commovent cogitationum per-

fectam fugam, per quam affectuum ille motus primæ speciei deciluit, dum anima cogitationes non jam habet quæ eam ad efficaciam ducant. Tertiam tranquillitatem dico eam quæ circa affectus perfectam habet desiderii immobilitatem, ex qua secunda gignitur, dum cogitationum puritati conjungitur. Quartam tranquillitatem dico eam quæ omnes sensibiles imagines ex cogitatione repellit, ex qua nascitur tertia, dum mille sunt sensibillium imagines quæ animæ affectuum objecta repræsentent. » Huc adde quod tranquillitas est pacificus animæ status, propter quem ad malum moveri nescit.

θειαν λέγω, τὴν περὶ τὰ πάθη τελείαν τῆς ἐπιθυμίας ἀκίνησιαν, δι' ἣν καὶ ἡ δευτέρα γίνεσθαι πέφυκε, τῇ τῶν λογισμῶν καθαρότητι συνισταμένη. Τετάρτην ἀπάθειαν λέγω, τὴν κατὰ διάνοιαν πασῶν τῶν αἰσθητῶν φαντασιῶν τελείαν ἀπόθεσιν, καθ' ἣν ἡ τρίτη τὴν γένεσιν εἰληφεν, οὐκ ἔχουσαν τὰς φαντασίας τῶν αἰσθητῶν, εἰδοποιούσας αὐτῇ τῶν παθῶν τὰς εἰκόνας. » Ἔτι· « Ἀπάθειά ἐστιν εἰρηνικὴ κατάστασις ψυχῆς, καθ' ἣν δυσκίνητος γίνεται πρὸς κακίαν. »

Item de apathia et perfectione.

87. Igitur sanctus Ephrem de apathia et perfectione ita disserit : « Qui affectibus mundi sunt et ad summum bonum ardentem tendunt, infinitam suam perfectionem faciunt, eo quod bonorum æternorum non est finis. Finita quidem est, respectu ad humanæ potentiæ mensuram ; infinita vero, utpote seipsam transgrediens quotidianis incrementis, seipsamque perpetuo attollens ad Deum ascendendo. Similiter et sanctus Nilus de perfectione ita loquitur «Duas perfectiones esse cogitandum C est : unam quidem temporalem, alteram autem æternam ; de qua scribit Apostolus «Quando autem venerit quod perfectum est, tunc evacuabitur quod est ex parte 60. » Illud enim, quando venerit quod perfectum est, significat nos hic nequire divinam perfectionem assequi. » Et adhuc, «Duas perfectiones divinus Paulus noscit, et eundem scit perfectum et non perfectum hominem, quoniam ad præsentem vitam perfectus homo esse dicitur : respectu autem ad illum qui vere perfectus est, dicitur imperfectus s. Ideo inquit, «Non quod accepi, ideo perfectus sum 61. » Et paulo post : « Quicumque perfecti sumus, id ipsum sentiamus 62. »

De affectu, de affectu dulci, de affectu vehementi, et de affectus carentia.

88. Dicit autem sanctus Elias iudex : « Mala materia, corporis quidem, affectus est, animæ vero, affectus dulcis, mentis autem, affectus vehementis. Prædicatur porro de prima, tactus, de secunda, re liqui sensus. De tertia autem, contraria dispositio. » Et adhuc. « Qui dulces affectus sentit, proximus est ei qui corpore afficitur ; qui vehementes, proximus ei qui dulces habeat ; longe autem ab utroque est, qui nullos experitur.

Quid est corporeum, dulcem, vehementem, nullum affectum experiri, et de singulorum curatione.

89. Corporeo affectu est, qui peccandi vim vio-

Ἔτι περὶ ἀπαθείας καὶ τελειότητος

πς'. Καὶ γοῦν καὶ ὁ ἅγιος Ἐφραίμ, περὶ τῆς ἀπαθείας καὶ τελειότητος, οὕτω διαγορεύει· « Οἱ ἀπαθεῖς πρὸς τὸ ἄκρον ἐφετὸν ἀκορίστως ὑπερκεκτινόμενοι, ἀτέλεστον ποιοῦσι τὴν τελειότητα· διότι τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν τέλος οὐκ ἔστιν. Ἔτι, τελεία μὲν, ὅσον πρὸς τὸ μέτρον τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως. Ἀτέλεστος δὲ, ὡς ἀεὶ ὑπερβαίνουσα ἑαυτὴν ταῖς καθ' ἡμέραν προσθήκαις, καὶ ὑψουμένη διηλεκτικῶς ταῖς πρὸς θεὸν ἀναβάσεσιν. » Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἅγιος Νελλος οὕτω περὶ τελειότητός φησι· « Δύο τελειότητας νοητέον· μίαν μὲν πρόσκαιρον, μίαν δὲ αἰώνιον· περὶ τῆς γράφει ὁ Ἀπόστολος· « Ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. » Τὸ γὰρ, ὅταν ἔλθῃ τὸ τέλειον, σημαίνει, ὅτι ἐνανθῦθα οὐ δυνάμεθα χωρῆσαι τὴν θεῖαν τελειότητα. » Ἔτι· « Δύο τελειότητας Παῦλος ὁ θεσπέσιος ἐπίσταται· καὶ οἶδε τὸν αὐτὸν τέλειον, καὶ οὐ τέλειον ἀνθρώπων· ὡς μὲν πρὸς τὸν παρόντα βίον, τέλειον λεγόμενον ἀνθρώπων· ὡς δὲ πρὸς τὸν ἀληθῶς τέλειον, οὐ τέλειον. Διὸ φησιν, Οὐχ ὅτι ἔλαθον ἤδη τετελειώμαι. » Καὶ μετ' ὀλίγα λέγει· « Ὅσοι οὖν τέλειοι, τοῦτο φρονώμεν. »

Ἐπεὶ ἐμπαθείας, ἡδυπαθείας, προσπαθείας, καὶ ἀπαθείας.

πη'. Λέγει δὲ καὶ ὁ ἅγιος Ἠλίας ὁ ἐκδικος· « Ὑλὴ πονηρὰ, σώματος μὲν, ἐμπαθεία· ψυχῆς δὲ, ἡδυπαθεία· προσπαθεία δὲ, τοῦ νοός. Κατηγορεῖται δὲ, τῆς μὲν, ἀφή· τῆς δὲ, αἰ λοιπαὶ αἰσθησεις. Τῆς δὲ τελευταίας, ἐναντία διάθεσις. » Ἔτι· « Ὁ μὲν ἡδυπαθῆς πλησίον ἐστὶ τοῦ ἐμπαθοῦς· ὁ δὲ προσπαθῆς, τοῦ ἡδυπαθοῦς· μακρὰν δὲ ἀμφοτέρων, ὁ ἀπαθῆς. »

Τί ἐστιν ἐμπαθῆς, ἡδυπαθῆς, προσπαθῆς, καὶ ἀπαθῆς· καὶ περὶ θεραπειᾶς ἀμφοτέρων.

πθ'. Ἐμπαθῆς ἐστὶν ὁ τὸ ἀμαρτητικὸν ἔχων

60 I Cor. xii, 10. 61 Philipp. iii, 12. 62 Ibid. 15.

τοῦ λογισμοῦ βιαιότερον, κἄν τῶς μὴ ἀμαρτάνῃ ἀκτός. Ἡδουπαθῆς δὲ, ὁ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἀμαρτίας ἔχων ἀσθενεστέραν τοῦ λογισμοῦ, κἄν πάσῃ ἐκτός [ἐν ἄλλ. ἐντός]. Προσπαθῆς δὲ, ὁ τῇ ἐλευθερίᾳ μᾶλλον, ἢ τῇ δουλείᾳ τῶν μέσων προσκείμενος. Ἀπαθῆς δ' ἂν εἴη, ὁ τούτων πάντων τὴν διαφορὰν ἀγνοῶν. Ὡσαύτως μένοιο καὶ περὶ τῆς ἀμφοτέρων θεραπείας, τάδε διασαφῆ· ἀπόλλυται ἐκ ψυχῆς, ἐμπάθεια μὲν, διὰ νηστείας καὶ προσευχῆς· ἡδουπάθεια δὲ, δι' ἀγρυπνίας, καὶ σωπῆς· ἡ δὲ προσπάθεια, διὰ ἡσυχίας, καὶ προσοχῆς· ἀπάθεια δὲ συνίσταται, ἐκ μνήμης Θεοῦ. »

Περὶ πίστεως, ἐλπίδος, καὶ ἀγάπης.

ι'. Ἄλλ' ἐπεὶ πάντων ἀγαθῶν ἀρχὴ, καὶ μεσότης, καὶ τέλος, εἰ βούλοιο δὲ εἰπεῖν· καὶ χορηγός, καὶ πρῶτανις, πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· τὸ τρίπλοκον ὁ σπερτίον, καὶ θεοφαντον, καὶ μᾶλλον πάντων ἡ ἀγάπη, ὅτι ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστὶ τε καὶ λέγεται, οὐ δίκαιον, μὴ καὶ διὰ τούτων το τοῦ παρόντος συγγράμματος ἐλλείπον ἀναπληρῶσαι· Ἐμᾶλλον δὲ, ἐπειδὴ περὶ καὶ κατὰ τὸν ἅγιον Ἰσαὰκ τὴν τελειότητα τῶν πολλῶν καρπῶν τοῦ πνεύματος, τότε τις δέχεται, ὅταν ἀξιωθῇ τῆς τελείας ἀγάπης. »

Φέρε καὶ περὶ αὐτῆς μικρὸν διαμνημονεύσωμεν. Καὶ γοῦν γράφει ὁ τῆς Κλίμακος· « Νυνὶ δὲ λοιπὸν μετὰ πάντα τὰ προειρημένα, μένει τὰ τρία ταῦτα τὸν σύνδεσμον πάντων ἐπισφίγγοντα, καὶ κρατοῦντα, πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· μέζων δὲ τούτων, ἡ ἀγάπη· ὁ Θεὸς γὰρ ὀνομάζεται. Πλὴν ἔγωγε, τὴν μὲν, ἀκτίνα ὄρω, τὴν δὲ, φῶς, τὴν δὲ, κύκλον, πάντα δὲ, ἐν ἀπαύγασμα, καὶ μίαν λαμπρότητα. Ἡ μὲν γὰρ πάντα δύναται ποιεῖν καὶ θεμιτοῦργεῖν, τὴν δὲ εἰλεος Θεοῦ περικυκλοῖ, καὶ ἀκαταίτητον ποιεῖ, ἡ δὲ οὐ πίπτει, οὐδὲ στηκεῖ τοῦ θέειν, οὐδὲ τὸν τρωθέντα λοιπὸν ἡρεμεῖν τῆς μακαρίας μανίας ἐξ. » Ἐτι· « Ὁ περὶ ἀγάπης λόγος, ἀγγέλοις γινώριμος, κάκεινοις, κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἐλλάμψεως, ἀγάπη ὁ Θεὸς ἐστίν. Ὁ ὄρον δὲ τούτου λέγειν βουλόμενος, ἐν ἀθύσῳ τυφλώτων τὴν ψάμμον μετρεῖ. Ἀγάπη, κατὰ μὲν τὴν ποιότητα, ὁμοίωσις Θεοῦ, καθόσον θριπτικὸν βροτοῖς· κατὰ δὲ ἐνέργειαν, μέθη ψυχῆς· κατὰ δὲ τὴν ιδιότητα, πηγὴ πίστεως, ἄδυσσος μακροθυμίας, θάλασσα ταπεινώσεως. Ἀγάπη ἐστὶ κυριῶς ἀπόθεσις παντοίας ἐναντίας ἐνοίας, εἴπερ ἡ ἀγάπη, οὐ λογίζεται τὸ κακόν. Ἀγάπη, καὶ ἀπάθεια, καὶ υἰοθεσία, τοῖς ὀνόμασι διακρίνεται μόνοις, ὡς φῶς, καὶ πῦρ, καὶ φλῆξ, εἰς μίαν συντρέχουσι ἐνέργειαν, οὕτω καὶ περὶ τούτων μοι νόει. » Καὶ ὁ ἅγιος Διάδοχος· « Πάσης πνευματικῆς, ἀδελφοί, ἡγεῖσθω θεωρίας, πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· πλέον δὲ ἡ ἀγάπη. Αἱ μὲν γὰρ, καταφρονεῖν τῶν ὀρωμένων ἐκδιδάσκουσι καλῶν, ἡ δὲ ἀγάπη, αὐτὴν συνάπτει τὴν ψυχὴν ταῖς ἀρεταῖς τοῦ Θεοῦ, αἰσθῆσει νοερεῖ, τὸν ὀρατὸν Θεὸν ἐξιχνεύουσα. » Ἐτι· « Ἄλλη ἐστὶν ἡ ἀγάπη τῆς ψυχῆς ἢ φυσικῆ, καὶ ἄλλη, ἡ ἐκ τοῦ ἁγίου Πνεύματος αὐτῇ προσγινομένη. Ἡ μὲν γὰρ, ἐκ τῆς ἡμετέρας, ὅτε θέλομεν, συμμετρῶς κινεῖται θελήσεως, διόπερ καὶ εὐχερῶς ὑπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἠνίκα μὴ βίᾳ κρατῶμεν τῆς ἐαυτῶν προαιρέσεως, διαρπα-

lentiorē sentit quam cogitationem. Dulce afficitur qui peccati efficaciam cogitatione infirmiorē habet, etsi extra patiat; vehementer autem, qui libertati magis quam servituti intermediorum subjacet. Nullum autem affectum experitur, qui omnium horum differentiam ignorat. Similiter porro de eorum curatione hæc exponit. « Ex anima rejicitur corporeus affectus per jejunium et orationem; dulcis affectus, per vigiliam et silentium; vehemens per tranquillitatem et attentionem; formatur vero affectuum carentia ex Dei memoria

De fide, spe et charitate.

90. Sed quoniam omnium bonorum principium et medium et finis; si autem id velis dicere, dux et princeps est, fides, spes, charitas; triplex ille funis et a Deo ipso contextus, et optima ex iis est charitas, cum Deus charitas sit et dicatur, non justum esset non per eas virtutes quod huic operi desit adimplere. « Eo magis, quod, juxta sanctum Isaac multorum Spiritus sancti fructuum perfectionem aliquis accipit, cum perfecta charitate dignus habitus est.

Pauca igitur et de ea memoremus. Scribit Climax: « Nunc post omnia quæ diximus remanent tria hæc omnium vinculum constringentia et dominantia, fides nempe, spes et charitas; major autem horum, charitas; charitas enim Deus nominatur. Ego tamen, unam quidem, ut radium video, alteram, lumen, tertiam autem circum, omnes vero, unum fulgorem et splendorem. Una quidem omnia potest facere et operari; secundam misericordia Dei circumdat et non confundi sinit; tertia nunquam deficit, neque currere desinit, neque eum quem vulneravit, a beato illo ardore quiescere sinit. » Et adhuc: « Sermo de charitate, angelis notus, et illis per illuminationis virtutem, charitas Deus est. Qui illius terminum vult dicere, cæcus est in abisso arenam metiens. Charitas, pro ejus qualitate, similitudo cum Deo est, quantum mortalibus accedere ad eum licet; pro virtute, animæ est ebrietas; secundum proprietatem, fons est fiducia, longanimitatis abyssus, humilitatis mare. Charitas est vere cujusvis contrariæ cogitationis repulsio, si quidem charitas non cogitat malum. Charitas, et tranquillitas ab affectibus, et adoptio, nominibus solis discernuntur, ut lumen, et ignis, et flamma, in unam concurrunt efficaciam. Ita mihi de iis videtur. » Et sanctus Diadochus: « Omnem spirituales, fratres, contemplationem dirigant fides, spes, charitas, maxime autem charitas. Prioris quidem visibilia bona despiciere docent; charitas vero virtutibus Dei animam adaptat, spirituali sensu invisibilem Deum investigans. » Et adhuc: « Alia est charitas animæ naturalis, et alia quæ a sancto Spiritu in ipsa efficitur. Alia enim, nostra, cum volumus, voluntate moderate excitatur, et idcirco facile a malis spiritibus, quando non violenter nostram voluntatem vincimus, abripitur. Alia autem

adeo animam incendit ad Dei amorem, ut omnes animæ partes ineffabili divini desiderii excellentiæ adunentur in immensa quadam simplicitatis dispositione. Referta enim spirituali virtute mens, quemdam charitatis ac lætitiæ fontem emittit. » Et sanctus Isaac: « Charitas quæ ex quibusdam rebus efficitur, est tanquam parva lucerna oleo nutrita, et sic alitur ejus lumen, aut tanquam torrens ex pluvia ruens, cujus fluctus cessant, ubi deficit quæ eos producit materia. Charitas vero quæ Deum auctorem habet, est tanquam fons saliens, et nunquam fluctus ejus interrumpuntur: ipse enim solus est fons charitatis et ejus indeficiens materia. » Et rursus interrogatus quænam sit multorum spiritus fructuosa perfectio, respondit: « Quando quis dignus perfecta Dei charitate habitus est. » Et denuo interrogatus unde aliquis sciat se ad hanc virtutem processisse, dixit: « Cum memoria Dei in ejus cogitatione excitata fuerit, statim cor ejus Dei charitate excitatur, et ejus oculi multas effundunt lacrymas. Hanc enim consuetudinem habet charitas, ex memoria hujus quem amat lacrymas elicendi; et qui charitatem habet, nunquam a lacrymis deficit. Nunquam enim illi deest materia quæ ipsum ad Dei ferat memoriam, ita ut vel in somno suo cum Deo conversetur. Consuetudo enim charitatis est talia agere et ipsa est hominum in hujuscemodi vita perfectio. » Et adhuc: « Charitas Dei natura ardet, et quando vehementer in aliquem incidit, hanc animam extra se esse facit. Ideo cor non potest eam a charitate quam percepit, sejungere, aut eam temperare, sed pro ejus qualitatis modo et in eam superveniente charitate, in ea apparet insolita conversio. Et hæc sunt sensibilia ejus signa: sit hominis vultus igneus, lætus, et corpus ejus calefit, ab eo timor recedit; ut amens efficitur, mortem quæ tam horrenda est, ut lætitiâ habet, et nunquam mentis ejus contemplatio a cœlestium cogitatione defectionem patitur; et absens tanquam præsens, conversatur, a nemine visus. Scientia ejus ac visio naturalis prætereunt, neque sensibiliter motum suum animadvertit quo in rebus movetur. Et si quid agat, non id omnino sentit, mentem habens in hac contemplatione fluctuantem, et hujus cogitatio semper cum alio aliquo colloquitur. Hac spirituali ebrietate ebrii fuerunt olim apostoli et martyres; et alii quidem mundum universum percurrentes, laborantes, injuriis onerati; alii vero, laceratis membris, sanguinem suum effuderunt tanquam aquam, et horrenda patientes, non deciderunt, sed generose sustinuerunt. Et cum essent sapientes, ut insipientes habiti sunt, et alii in desertis erraverunt et montibus, et in speluncis et in cavernis terræ, et in ea tumultuatione non perturbati fuerunt. Det nobis Deus ad hanc amentiam pervenire.

ἀλλὰ γενναίως ὑπήνεγκαν· καὶ ὄντες σοφοί, ὡς ἄφρονες ἐνομισθήσαν, καὶ ἄλλοι ἐν ἐρημίαις ἐπλανήθησαν, καὶ ὄρεσι, καὶ ἐν σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὄραις τῆς γῆς, ἐν ἀταξίαις, εὐτακτοὶ ὄντες. Ταύτην τὴν ἀνοιαν, ἀξιῶσαι ἡμᾶς ὁ Θεὸς φράσαι. »

ζεται· ἡ δὲ, τοσοῦτον ἐκκαίει τὴν ψυχὴν πρὸς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ὥστε πάντα τὰ τῆς ψυχῆς τότε μέρη, τῇ τοῦ Θεοῦ πόθου ἀλαλήτῳ ἐγκολλᾶσθαι χρηστότητι, ἐν ἀπέριπῳ τινὶ ἀπλότῳ διαθέσει· ἐγκύμων γὰρ ὡσπερ ὁ νοῦς τότε ὑπὸ τῆς πνευματικῆς ἐνεργείας γινόμενος, πηγὴν τινα ἀγάπης ἀναβύζει καὶ χαρᾶς. » Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Ἡ ἀγάπη, ἡ ἐκ τινων γινομένη πραγμάτων, ὡς λαμπάς ἐστι μικρά, ἐκ τοῦ ἐλαίου τρεφομένη, καὶ οὕτω συνίσταται τὸ φῶς αὐτῆς· ἡ καὶ ὡς χεῖμαρρος βέων ἐκ τοῦ ὕδατος, οὐπερ ἡ βεῦσις καταπαύεται, τῆς συνιστώσης αὐτὸν ὕλης, λείψιν παθούσης. Ἡ ἀγάπη δὲ, ἡ τὸν Θεὸν αἰτιον ἔχουσα, ὡς πηγὴ ἐστὶ βρούουσα, καὶ οὐδέ ποτε τὰ βέματα αὐτῆς ἀνακόπτεται· αὐτὸς γὰρ μόνος· ἐστὶ τῆς ἀγάπης πηγὴ, καὶ ἀνελλιπὴς ἡ ὕλη αὐτῆς. » Καὶ αὖθις ἐρωτηθεὶς, ποία ἐστὶν ἡ τελειότης τῶν πολλῶν καρπῶν τοῦ πνεύματος, ἀπεκρίθη· « Ὅταν τις ἀξιωθῇ τῆς τελείας ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. » Καὶ αὖθις ἐρωτηθεὶς, καὶ πόθεν γινώσκει τις, ὅτι ἐφθάσεν εἰς ταύτην, ἐφη· « Ὅταν κινήθῃ ἡ μνήμη τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ, εὐθέως ἡ καρδία αὐτοῦ, κινεῖται ἐν τῇ ἀγάπῃ αὐτοῦ, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ καταφέρουσι δάκρυα δαψιλῶς· ἔθος γὰρ ἔχει ἡ ἀγάπη, ἐκ τῆς μνήμης τῶν ἀγαπητῶν, ἐξάπτειν δάκρυα, καὶ τοιοῦτος ὢν, οὐδέποτε ὑστερεῖται ἐκ τῶν δακρῶν. Διότι οὐ λείπει αὐτῷ ἀεὶ ὕλη φέρουσα αὐτὸν εἰς μνήμην τοῦ Θεοῦ, ὥστε καὶ ἐν τῷ ὑπνῷ αὐτοῦ, συνομιλεῖ τῷ Θεῷ· ἔθος γὰρ τῇ ἀγάπῃ, πράξει τὰ τοιῦτα, καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ τελειότης τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ ζωῇ αὐτῶν ταύτη. » Ἐτι· « Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, θερμὴ ἐστὶ τῇ φύσει, καὶ δταν ἀμέτρως ἐπιπέσῃ τινὶ, ποιεῖ ἐκείνην τὴν ψυχὴν, ἐκστατικὴν. Διὰ τοῦτο οὐ δύναται ἡ καρδία τοῦ αἰσθηθέντος αὐτῆς, χωρῆσαι αὐτήν, καὶ καρτερῆσαι, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τῆς ποιότητος καὶ τῆς ἐπελθούσης αὐτῷ ἀγάπης, ὁρᾶται ἐν αὐτῷ ἀλλοίωσις ἀσυνήθης. Καὶ ταῦτα τὰ σημεῖα αὐτῆς τὰ αἰσθητά· γίνεται τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνθρώπου, πυρρὸν, περιχαρὲς, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ θερμαίνεται, ἀφίσταται ἀπ' αὐτοῦ ὁ φόβος, καὶ ἡ αἰδώς, καὶ γίνεται ὡς ἐκστατικὸς, καὶ ἡ δύναμις ἡ συνάγουσα τὸν νοῦν φεύγει ἐξ αὐτοῦ, καὶ ὡς ἐκφρων γίνεται, τὸν φοβερὸν θάνατον ἡγείται χαρὰν, καὶ οὐδέποτε ἡ θεωρία τοῦ νοῦς αὐτοῦ, διακοπήν τινα πάσχη, ἐκ τῆς τῶν οὐρανῶν διανοήσεως. » Καὶ ἄπῶν, ὡς παρῶν ὁμιλεῖ, μὴ ὀρώμενος ὑπὸ τινος. Ἡ γνώσις, καὶ ἡ ὄρασις αὐτοῦ· παρέρχεται, ἡ φυσικὴ, καὶ οὐκ αἰσθάνεται αἰσθητῶς τῆς κινήσεως αὐτοῦ, ἧς ἐν τοῖς πράγμασι κινεῖται. Κἂν γὰρ πράττη τι, οὐ τελείως αὐτοῦ αἰσθάνεται, ὡς τὸν νοῦν ἔχων ἐν τῇ θεωρίᾳ μετέωρον, καὶ ἡ διάνοια αὐτοῦ, ἀεὶ ὡς μετὰ ἄλλου ἀδολεσχεῖ. Ταύτην τὴν πνευματικὴν μέθην, ἐμεθύσθησάν ποτε οἱ ἀπόστολοι, καὶ οἱ μάρτυρες, καὶ οἱ μὲν, ὄλον τὸν κόσμον διελθόντες, κοπιῶντες, καὶ ὀνειδιζόμενοι, οἱ δὲ, τὰ μέλη κατακοπτόμενοι, ἐξέχεαν τὰ αἵματα αὐτῶν, ὡσεὶ ὕδωρ, καὶ τὰ δεινότερα πάσχοντες, οὐκ ὠλιγόρησαν,

Περὶ τῆς ἀγίας κοινωρίας, καὶ τοῦ, ὄσων ἀγαθῶν ἡμῖν πρόξενος, ἢ συνεχῶς μετὰ καθαρῶ τοῦ συνειδητός ταύτης μετ' ἀληθῆς, καὶ κοινωρία.

Ἰα'. Οὐδὲν δὲ οὕτω πρὸς τε ψυχῆς κάθαρσιν, καὶ φωτισμὸν νοῦς, καὶ σώματος ἁγιασμὸν, καὶ ἀμφοτέρων πρὸς τὸ θεϊότερον μεταστοιχειώσιν καὶ ἀθανασίαν· ναὶ μὴν, καὶ πρὸς ἀποτροπὴν παθῶν καὶ δαιμόνων, ἢ μᾶλλον οικειοτέρως εἰπεῖν, πρὸς ἔνωσιν, καὶ Θεοῦ θεϊαν ὑπερφυσίαν τε συνάφειαν καὶ ἀνάκρασιν, συνεργεῖ καὶ συμβάλλεται ἡμῖν, ὡς ἡ εἰς εἰλικρινοῦς καρδίας τε καὶ διαθέσεως, κατ' ἐφικτὸν ἀνθρώπων, συνεχῆς μετ' ἀληθῆς καὶ κοινωρία, τῶν ἁγίων, ἀχράντων, καὶ ἀθανάτων, καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων· αὐτοῦ φάμεν τοῦ τιμίου σώματος, καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου, καὶ Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Διὰ τοῦτο ἀναγκαῖον ὡς μάλιστα καὶ περὶ τούτου ἀπὸ σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ. Καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν Πατήρ, καὶ γὰρ ζῶ διὰ τὸν Πατέρα· καὶ ὁ τρώγων με, καὶ κρείνος ζήσεται δι' ἐμέ. Οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· καὶ ὁ τρώγων μου τοῦτον τὸν ἄρτον, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. » Καὶ ὁ Χριστοφόρος δὲ Παῦλος, τοιάδε φησίν· « Ἀδελφοί, ἐγὼ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ Κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ἐν τῇ νυκτὶ ἣ παρεδίδοτο, ἔλαβεν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας, ἔκλασε, καὶ εἶπε· Λάβετε, φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλωμένον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Ὡσαύτως· καὶ τὸ ποτήριον, μετὰ τὸ δειπνήσαι, λέγων· Τοῦτο τὸ ποτήριον, ἢ καινὴ διαθήκη ἐστίν, ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι· τοῦτο ποιεῖτε ὁσάκις ἂν πίνετε, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Ὡσαύτως γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνετε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε, ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ. Ὡστε, ὅς ἂν ἐσθίῃ τὸν ἄρτον τοῦτον, ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον τοῦ Κυρίου ἀναξίως, ἔνοχος ἐστὶ τοῦ σώματος, καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου. Δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτὸν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω, καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω. Ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει· καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου. Διὰ τοῦτο μέρους διαλαβεῖν, καὶ τῷ τοιῦδε συντάξει πονήματι, καὶ οὕτω πέρας δοῦναι τῷ λόγῳ. Καὶ τοῦτο γοῦν δηλον, οὐ μόνον ἐξ ὧν φεγγονται οἱ ἄγιοι, ἀλλὰ γε πολλῶν πλέον, ἐξ αὐτῶν τῶν τῆς αὐτοζωῆς, καὶ αὐτολαθραίας βημάτων, ἐκδηλότερον. » Λέγει καὶ γὰρ· D
« Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. » Καὶ οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ, καὶ μὴ ἀποθάνῃ. Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ ὁ ἄρτος ὃν ἐγὼ δώσω, ἢ σὰρξ μου ἐστίν, ἣν ἐγὼ δώσω, ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. » Καὶ· « Ἐάν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίνετε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς· ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον. » Ἐτι· « Ἡ γὰρ σὰρξ μου, ἀληθῆς ἐστὶ βρωσίς, καὶ τὸ αἷμά μου, ἀληθὴς ἐστὶ πόσις· ὁ τρώγων μου τὴν

De sancta communione ; et quod bona nobis præbet. continua hujus cum pura conscientia receptio et communio.

91. Nihil utique ad animæ purgationem et mentis illuminationem et corporis sanctificationem et amborum ad Deum translationem immortalitatemque ita confert; imo vero et ad cupiditatum dæmonumque repulsionem, aut, ut aptius dicam, ad unionem et supernaturalem cum Deo conjunctionem et immisionem, nihil ita in nobis cooperatur et auxiliatur, ut continua sanctorum, mundiasimorum, immortalium, vivificorum mysteriorum receptio ac communicio, cum puro corde ac recta dispositione, quantum homini possibile est, ipsius, dicimus, venerandi corporis et sanguinis Domini et Dei et Salvatoris nostri Jesu-Christi. Ideoque necessarium est ut et de eo nonnulla exponamus, et huic curæ tempus impendamus, sitque terminum nostro sermone imponamus.

Atque id igitur manifestum est, non modo ex his quæ sancti dicunt, sed multo magis ex ipsis vitæ ac veritatis auctoris vocibus, manifestius. Dicit enim: « Ego sum panis vitæ⁶⁶; » et, « Iste est panis de cælo descendens, ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur. Ego sum panis vivus qui de cælo descendit; si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum. Et panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita⁶⁷. » Et, « Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis; qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, habet vitam æternam⁶⁸. » Et adhuc: « Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus; qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo. Quemadmodum misit me vivens Pater, et ego vivo propter me. Hic est panis qui de cælo descendit; et qui manducat hunc panem, vivet in æternum⁶⁹. » Et Christi discipulus Paulus hæc ait: « Fratres, ego accepi a Domino Jesu quod et tradidi vobis, quoniam Dominus Jesus in qua nocte tradebatur, accepit panem et gratias agens, fregit ac dixit: Accipite et manducate: hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem. Similiter et calicem, postquam cœnavit, dicens: Hic calix novum Testamentum est in meo sanguine; hoc facite, quotiescunque bibetis, in meam commemorationem. Quotiescunque enim manducabitis panem hunc, et calicem illum bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat. Qui manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini. Probet igitur seipsum homo, et sic de pane illo comedat et de calice bibat. Qui manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit, non dijudicans corpus Domini. Ideo inter vos multi infirmi et imbe-

⁶⁶ Joan. vi, 35. ⁶⁷ ibid. 50-52. ⁶⁸ ibid. 54-55. ⁶⁹ ibid. 56-59.

cilles et dormiunt multi. Si nosmetipsos dijudicaremus, non utique judicaremur. Dum autem judicamur, a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur ⁷⁰. »

Quod necesse est discere sacrorum mysteriorum miraculum; et quid est, et quare datum est, et quænam illius utilitas.

92. Scribit autem Chrysostomus : « Mysteriorum miraculum quid sit discere necessarium est, et quænam sit hujus rei utilitas. Unum corpus sumus, et membra ex carne Domini nostri Jesu Christi, et ex ossibus ejus. Qui autem initiati sunt, iis quæ dicuntur aurem præsentent, ut non modo secundum charitatem id sciamus, sed reipsa in unam carnem misceamur; id per cibum effectum est, quem nobis largitus est, nobis amorem quem in nos habet, volens ostendere. Ideo nobis seipsum immiscuit, et inseruit in nobis corpus suum, ut unum efficiamur, tanquam corpus capiti unitum. Id enim est vehementer diligentium. Quod innuens Job dicebat de servis suis, quibus erat vivide desiderabilis, quod amorem suum ostendendi causa dicebant : « Quis det nobis de carnibus ejus saturari? Ideo et Christus illud effecit, ad majorem amicitiam nos ducens, et suum in nos amorem ostendens, non se tantummodo nobis videndum præbuit, sed et cupientibus tangendum ac manducandum; et carni suæ nos uniri voluit et connecti et totum desiderium nostrum compleri. » Et adhuc : « Qui huic sanctissimo corpori ac venerando sanguini participant, cum angelis et archangelis ac cælestibus potentiis sedent, regiam Christi vestem induentes et arma habentes cælestia. Sed non adhuc quidquam dixerunt; ipsum enim regem induerunt. Sed quemadmodum illud est magnum et tremendum et mirandum, ita si cum puritate accedas, accessisti ad salutem; si vero cum mala conscientia, in poenam ac supplicium. Qui enim corpus et sanguinem Domini manducat ac bibit indigne, judicium sibi manducat ac bibit. Si enim qui regiam purpuram inquinaverunt, non minus puniuntur quam qui eam laceraverunt, omnino consentaneum est ut et qui corpus cum inquinata conscientia receperint, eandem poenam subeant ac qui per clavos illud fregere. Vide igitur quomodo Paulus hanc poenam ostenderit, dicens : « Qui legem Moysis contempsit, absque misericordia, duobus vel tribus testibus accusatus, moritur. Quanto majora putatis mereri supplicia, qui Filium Dei conculcaverit, et sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est ⁷¹? » Quicumque igitur huic corpori participamus, quicumque hunc sanguinem gustamus, cogitate nos illum qui sursum sedet, qui ab angelis adoratur, qui omnipotentis proximus est, degustare. Oh! quot ad salutem viæ nobis apertæ sunt! Nos suum corpus effecit, nos sui corporis participes reddidit, et nihil horum nos a malo retrahit! O indolentiam!

Α ἐν ἡμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄρρωστοὶ, καὶ κοιμῶνται ἱκανοί. Εἰ γὰρ ἑαυτοὺς διεκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα· κρινόμενοι δὲ ὑπὸ τοῦ Κυρίου παιδεύομεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν. »

Ἔστι ἀναγκαῖον μαθεῖν τὸ θαῦμα τῶν ἀγίων μυστηρίων· καὶ τί ποτὲ ἐστὶ· καὶ διὰ τί ἐδόθη, καὶ τίς ἡ ὠφέλεια.

ιβ'. Γράφει δὲ καὶ ὁ Χρυσορρήμων· « Ἀναγκαῖον μαθεῖν τὸ θαῦμα τῶν μυστηρίων τί ποτὲ ἐστὶ, καὶ διὰ τί ἐδόθη, καὶ τίς ἡ ὠφέλεια τοῦ πράγματος. Ἐν σῶμά ἐσμεν, καὶ μέλη, ἐκ τῆς σαρκὸς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ. Οἱ δὲ μεμυημένοι, παρακολουθεῖσασαν τοῖς λεγομένοις· ἵνα οὐκ μὴ μόνον κατὰ τὴν ἀγάπην τοῦτο γενώμεθα, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα εἰς ἐκείνην ἀνακρασθῶμεν τὴν σάρκα, διὰ τροφῆς τοῦτο γίνεται, ἣν ἐχαρίσατο, βουλόμενος ἡμῖν δεῖξαι τὸν πόθον, ὃν ἔχει πρὸς ἡμᾶς. Διὰ τοῦτο ἀνέμειξεν ἡμῖν ἐκυτὸν, καὶ ἀνέφυρε τὸ σῶμα αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς, ἵνα ἐν γενώμεθα καθάπερ σῶμα κεφαλῆς συνημμένον. Τῶν γὰρ σφόδρα ποθούντων ἐστὶ τοῦτο. Τοῦτο γοῦν ὁ Ἰωδ αἰνιτιζόμενος, ἔλεγε περὶ τῶν οἰκετῶν, οἷς ἦν μεθ' ὑπερβολῆς ποθεινός, ὅτι δὴ τὸν πόθον ἐνδεικνύμενοι, ἔλεγον· Τίς ἂν δῶῃ ἡμῖν ἐκ τῶν σαρκῶν αὐτοῦ ἐμπλησθῆναι; Διὸ δὴ καὶ ὁ Χριστὸς αὐτὸ πεποίηκεν, εἰς φιλίαν ἡμᾶς ἄγων μείξονα, καὶ τὸν αὐτοῦ πόθον ἐνδεικνύμενος περὶ ἡμᾶς, οὐκ ἰδεῖν μόνον ἑαυτὸν παρέχων τοῖς ἐπιθυμοῦσιν, ἀλλὰ καὶ ἄψασθαι, καὶ φαγεῖν· καὶ ἐμπλησθῆναι τῇ σαρκὶ· καὶ συμπλακῆναι, καὶ τὸν πόθον ἐμπλησῆσαι πάντα. » Ἔτι· « Οἱ μετέχοντες τοῦ παναγίου σώματος, καὶ τοῦ τιμίου αἵματος, μετὰ ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων, καὶ τῶν ἄνω δυνάμεων ἐσθήκασιν, αὐτὴν περικείμενοι τοῦ Χριστοῦ τὴν βασιλικὴν στολὴν, τὰ ὄπλα ἔχοντες τὰ πνευματικά. Ἄλλ' οὐδὲν εἶπον οὐδέ πω· αὐτὸν γὰρ εἰσιν ἐνδεδυμένοι τὸν βασιλεῖα. Ἄλλ' ὡσπερ ἐστὶ μέγα, καὶ φρικτὸν, καὶ θαυμαστόν, οὕτως ἂν μετὰ καθαρότητος προσέλθῃ; εἰς σωτηρίαν προσήλθε, ἂν δὲ μετὰ πονηροῦ συνειδότος, εἰς κλάσιν, καὶ τιμωρίαν. Ὁ γὰρ ἐσθίων, καὶ πίνων ἀναξίως τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου, κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει, καὶ πίνει. Εἰ γὰρ οἱ βυπούντες τὴν πορφύραν τὴν βασιλικὴν, κολάζονται ὁμοίως, ὡσπερ οἱ διαβρέγγυντες, οὐδὲν ἀπεικός, καὶ τοὺς ἀκαθάρτῳ διανοίᾳ δεχομένους τὸ σῶμα, τὴν αὐτὴν ὑπομεῖναι τιμωρίαν, τοῖς αὐτὸ διαβρήξασιν διὰ τῶν ἡλῶν. Ὅρα γοῦν, πῶς φοβερὰν εἰδείξεν ὁ Παῦλος τὴν κλάσιν, εἰπὼν· Ἄθετήσας τις νόμον Μωσείως, χωρὶς οἰκτιρῶν, ἐπὶ δυσίν, ἢ τριῶν μάρτυσιν ἀποθνήσκει. Πόσῳ δοκεῖτε χεῖρονος ἀξιοθήσετε τιμωρίας, ὁ τὸν Ἰῶν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγήσάμενος, ἐν ᾧ ἡγιασθή; Ὅσοι τοίνυν μετέχομεν τούτου τοῦ σώματος, ὅσοι τοῦ αἵματος ἀπογευόμεθα, ἐννοεῖτε ὅτι ἐκείνου τοῦ ἄνω καθημένου, τοῦ προσκυνομένου παρὰ ἀγγέλων, τοῦ τῆς ἀκηράτου δυνάμεως ἔγγυς, τούτου ἀπογευόμεθα. Οἱμοί, πόσοι ἔρως σωτηρίαν ἡμῖν ἔδο! Σῶμα ἡμᾶς ἑαυτοῦ ἐποίησε, σῶ-

⁷⁰ I Cor. xi, 23 32. ⁷¹ Hebr. x, 28, 29.

ματος ἡμῖν τοῦ ἑαυτοῦ μετέδωκε, καὶ οὐδὲν τούτων ἠμᾶς ἀποτρέπει τῶν κακῶν. Ὡ τῆς ἀναληθίας! Ὡ τῆς ἀναισθησίας! » Καὶ αὖθις· « Πρεσβύτης τις Θαυμαστὸς, ἐμοὶ διηγήσατο, τοιοῦτόν τι ἀξιώθεισ ἰδεῖν, καὶ ἀκοῦσαι, ὅτι τοὺς μέλλοντας ἐνθὲν ἀπαρ-
 ρειν, ἂν τύχῃσι τῶν μυστηρίων μετασχόντες, ἐν συν-
 εἰδῆσει καθαρᾷ, ὅταν ἀποθανεῖν μέλλωσι, ἐρυ-
 φοροῦντες οἱ ἄγγελοι δι' ἐκεῖνο τὸ μεταληφθὲν, ἐν-
 θὲν ἀπάγουσι. » Καὶ ὁ θεὸς Ἰωάννης ὁ Δαμα-
 σκηνὸς· « Ἐπειδὴ διπλοὶ τινὲς ἔσμεν, καὶ συνθετοί,
 δεῖ καὶ τὴν γέννησιν διπλῆν εἶναι, ὁμοίως καὶ τὴν
 βρώσιν, σύνθετον. Ἡ μὲν οὖν γέννησις, δι' ὕδατος
 ἡμῖν, καὶ πνεύματος δίδοται, ἡ δὲ βρώσις αὐτὸς ἐστὶν
 ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς,
 ὁ ἐξ οὐρανοῦ καταβάς, καὶ ὡσπερ ἐπὶ τοῦ βαπτί-
 σματος, ἐπειδὴ ἔθος τοῖς ἀνθρώποις ὕδατι λούεσθαι,
 καὶ ἐλαίῳ χρίεσθαι, συνέζευξε τῷ ἐλαίῳ καὶ τῷ
 ὕδατι, τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, καὶ ἐποίησεν αὐτὸν
 λουτρὸν ἀναγεννήσεως, οὕτως ἐπειδὴ ἔθος ἡμῖν
 ἄρτον ἐσθῆναι, ὕδωρ δὲ καὶ οἶνον πίνειν, συνέζευξεν
 αὐτοῖς τὴν ἑαυτοῦ θεότητα· καὶ πεποίηκεν αὐτὰ
 σῶμα καὶ αἷμα αὐτοῦ, ἵνα διὰ τῶν συνήθων, καὶ
 κατὰ φύσιν, ἐν τοῖς ὑπὲρ φύσιν γενώμεθα. Σῶμά
 ἐστὶν ἀληθῶς ἡνωμένον θεότητι, τὸ ἐκ τῆς ἁγίας
 Παρθένου σῶμα, οὐχ ὅτι αὐτὸ τὸ σῶμα, τὸ ἀναληφθὲν,
 ἐξ οὐρανῶν κατέρχεται, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ὁ ἄρτος, καὶ
 ὁ οἶνος, μεταποιεῖται εἰς σῶμα, καὶ αἷμα Θεοῦ. Εἰ
 δὲ τὸν τρόπον ἐπιζητῆσαι πῶς γίνεται, ἀρκεῖ σοι
 ἀκοῦσαι, ὅτι διὰ Πνεύματος ἁγίου, ὡσπερ ἐκ τῆς
 ἁγίας Θεοτόκου διὰ Πνεύματος ἁγίου, ἑαυτῷ, καὶ ἐν
 αὐτῷ ὁ Κύριος σὰρκα ὑπετίθησθε, καὶ πλέον οὐδὲν
 γινώσκωμεν. Ἄλλ' ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἀληθής, καὶ
 ἐνεργῆς ἐστὶ, καὶ παντοδύναμος, ὁ δὲ τρόπος, ἀνε-
 ξερεῖνός ἐστι, γίνεται τοῖνυν τοῖς πίστει ἀξίως μετα-
 λαμβάνουσιν, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ εἰς ζωὴν
 αἰώνιον, καὶ εἰς φυλακτήριον ψυχῆς τε καὶ σώματος,
 τοῖς δὲ ἐν ἀπιστίᾳ ἀναξίως μετέχουσιν, εἰς κόλασιν,
 καὶ τιμωρίαν, καθάπερ καὶ ὁ τοῦ Κυρίου θάνατος.
 Καὶ οὐκ ἐστὶ τύπος ὁ ἄρτος, καὶ ὁ οἶνος τοῦ σώμα-
 τος, καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ· μὴ γένοιτο· ἀλλ'
 αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τεθεωμένον· καὶ αὐτὸ
 τὸ αἷμα· Ἡ γὰρ σὰρξ μου, φησὶν, ἀληθής ἐστι
 βρώσις, καὶ τὸ αἷμά μου ἀληθής ἐστι πόσις. Σῶμά
 ἐστὶ καὶ αἷμα Χριστοῦ, εἰς σύστασιν τῆς
 ἡμέτερας ψυχῆς, καὶ τοῦ σώματος χωροῦν, οὐ δα-
 πανώμενον, οὐ φθειρόμενον, οὐκ εἰς ἀφεδρώνα χω-
 ροῦν, ἀλλ' εἰς τὴν ἡμῶν οὐσίαν τε καὶ συντήρησιν,
 βύπου παντὸς καθαρτήριον· κὰν χρυσὸν λάβῃ κίβδη-
 λον, διὰ τῆς κριτικῆς πυρωσεως καθαίρει, ἵνα μὴ ἐν
 τῷ μέλλοντι, σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν. Δὲ
 αὐτοῦ καθαιρόμενοι, ἐνομέμεθα τῷ σώματι Χριστοῦ,
 καὶ τῷ Πνεύματι αὐτοῦ, καὶ γινόμεθα σῶμα Χρι-
 στοῦ. Οὗτος ὁ ἄρτος· ἐστὶν, ἡ ἀπαρχὴ τοῦ μέλλοντος
 ἄρτου, ὃς ἐστὶν ὁ ἐπιούσιος· τὸ γὰρ ἐπιούσιον δηλοῖ,
 ἡ τὸν μέλλοντα, τουτέστι τὸν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος,
 ἡ τὸν πρὸς συντήρησιν τῆς οὐσίας ἡμῶν λαμβανό-
 μενον. Πνεῦμα ζωοποιὸν ἐστὶν, ἡ σὰρξ τοῦ Κυρίου,
 διότι ἐκ τοῦ ζωοποιῶν Πνεύματος συνελήφθη· τὸ γὰρ
 γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος, πνεῦμά ἐστι. Τοῦτο

o impudentiam! » Et rursum : « Mirandus quidam senex mihi narravit sibi tale aliquid videre et audire contigisse : scilicet, eos qui inde migrare debent, si mysteriorum participes effecti sint in munda conscientia, ab angelis, quando moriuntur, propter illud acceptum corpus, inde abduci. » Et divus Joannes Damascenus : « Quoniam duplices sumus ac compositi, oportet et generationem nostram ac similiter nutritionem duplicem esse et compositam. Generatio igitur nobis per aquam ac spiritum data est, cibus autem noster est panis vitæ, Dominus noster Jesus Christus qui de cælo descendit. Et quemadmodum in baptismo, quoniam hominibus consuetudo est aqua lavari et oleo inungi, et aquæ virtutem Spiritus sancti conjunxit, eamque regenerationis balneum effecit, ita quoniam solemus pane vesci, aquam vero et vinum bibere, iis conjunxit suam Deitatem; eaque corpus et sanguinem suum effecit, ut per consueta et naturalia alimenta ad ea quæ supernaturalia sunt, perveniamus. Corpus est vere divinitati conjunctum, corpus ex sancta Virgine natum, non quod illud corpus quod accipimus e cælo descendat, sed quod panis et vinum in corpus ac sanguinem Dei mutetur. Si quo modo id fiat inquiris, tibi sufficit audire, quod per Spiritum sanctum, quemadmodum ex sancta Deipara per Spiritum sanctum, sibi et in hoc pane Dominus carnem assumpsit; et nihil amplius novimus. Sed quia Verbum Dei verax est et efficax et omnipotens, modus autem inscrutabilis, fit igitur his qui, ut fidem decet, illud accipiunt, in remissionem peccatorum et vitam æternam, et in custodiam animæ et corporis : his autem qui in incredulitate et indigne illud participant, in pœnam suppliciumque, ut ipsa mors Domini. Non est panis figura corporis, nec vinum figura sanguinis : absit! sed ipsum Christi corpus divinitati unitum; et ipse Christi sanguis : « Caro enim mea, inquit, vere est cibus, et sanguis meus vere est potus. » Corpus est et sanguis Christi, in nostræ animæ et corporis substantiam descendens, non impensum, non corruptum, non in latrinam deductum, sed in nostram substantiam et custodiam, omnes sordes abstergens. Etiam si aurum scoria mistum inveniat, per purificantem ignem illud mundat; ne in futuro, cum hoc mundo damnemur. Per id corpus mundati, Christi corpori unimur et ejus Spiritui, et corpus Christi efficitur. Iste panis est principium futuri panis, qui est supernaturalis : supernaturalem enim ostendit aut futurum panem, id est panem futuri sæculi, aut eum quem in nostræ substantiæ conservationem accipimus. Spiritus vivificus est caro Domini, eo quod a vivifico Spiritu composita est; quod enim natum est ex spiritu, spiritus est. Id autem dico, non corporis naturam de medio tollens, sed id quod vivificum habet ac divinum, manifestare volens. Hæc autem futurorum figuræ dicuntur, non quod non vere corpus et san-

guis Christi sint, sed quod nunc quidem per ea Christi divinitatis participes efficiuntur, tunc autem spiritualiter per solam contemplationem. » Et divus Macarius : « Quemadmodum vinum in omnia bibentis membra diffunditur, et est vinum in eo et is in vino, ita et qui bibit sanguinem Christi, spiritu Divinitatis potatur, et ille Spiritus in perfecta anima diffunditur et anima in illo, atque ita sanctificata Domino digna consistit. Omnes enim, inquit, in uno Spiritu potati sumus, et qui per panis eucharistiam Spiritum sanctum in veritate recipiunt, digni sunt qui hujus sicut participes, et sic possunt per sacula animæ digna vivere. Et quemadmodum corpus non ex seipso vitam habet, sed aliunde, id est a terra, sic et animam Deus probat, non ex propria ejus natura, sed ex sua ipsius divinitate, ex proprio ipsius spiritu et lumine, cibum habere, potum ac vestimentum, quæ vere sunt animæ vita. Divina enim natura panem vitæ habet eum qui dixit : « Ego sum panis vitæ ; » et aquam viventem et vinum lactificans, et olivum exultationis. » Et sanctus Isidorus : « Communis vocata est divinatorum mysteriorum receptio, eo quod nos cum Christo adunet, et participes ipsius regni efficiat. » Et pius Nilus : « Nequit salvari aliunde fidelis et remissionem peccatorum accipere et regnum cælorum assequi, nisi cum tremore, cum fide et desiderio mysticum et purum corpus et sanguinem Christi accipiat. » Similiter scribit magnus Basilus in epistola ad Cæsariam patriam : « Quotidie communicare et sanctum corpus ac sanguinem Domini accipere, optimum et utilissimum est, ipso Domino dicente : « Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet et ego in illo, et habet vitam æternam. » Quis enim ambigit continuam vitæ participationem nihil aliud esse, quam multifariam vivere? Nos tamen quater singulis hebdomadis communicamus, Dominica, feria quarta, Parasceve et Sabbato, et aliis diebus, si adsit alicujus sancti memoria. » Quibus diebus, opinor, sacra faciebat sanctus; non enim quotidie poterat, tantis curis fatigatus. Dixit autem et sanctus Apollo : « Oportet monachum, si possit, singulis diebus, mysteriis Christi communicare. Qui enim se ab his abstinere, a Deo recedit; qui autem id continue facit, carnem continue recipit. Dicit enim vox salutifera : « Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo. Monachorum igitur refert salutiferæ passionis memoriam perpetuo facere. Eos igitur semper esse paratos oportet, et seipso ita disponere, ut digni sint, qui sacra mysteria recipiant; quoniam ita peccatorum remissione digni efficiuntur. » Dicit autem et Climax : « Si corpus aliud corpus attrahens efficacia variatur, quomodo non variabitur qui Dei corpus innoxiiis manibus attrahat? » Scriptum autem et in *Geronticos* : « Joannes Bostrenus, vir sanctus et potestate habens in spiritus immundos, dæmones

δὲ λέγω, οὐκ ἀναιρῶν τὴν τοῦ σώματος φύσιν, ἀλλὰ τὸ ζωοποιεῖν καὶ θεῖον τοῦτου δηλώσαι βουλόμενος. Ταῦτα μέντοι ἀντίτυπα τῶν μελλόντων λέγονται, οὐχ ὡς μὴ ὄντα ἀληθῶς σῶμα, καὶ αἷμα Χριστοῦ, ἀλλ' ὅτι νῦν μὲν, δι' αὐτῶν μετέχομεν τῆς Χριστοῦ θεότητος, τότε δὲ, νοητῶς διὰ μόνης τῆς θέας. » Καὶ ὁ θεϊότατος Μακάριος : « Ὡσπερ ὁ οἶνος, εἰς πάντα τὰ μέλη τοῦ πίνοντος κινεῖται, καὶ γίνεται ὁ οἶνος ἐν αὐτῷ, καὶ αὐτὸς ἐν τῷ οἴνῳ, οὕτως ὁ πίνων τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, τὸ Πνεῦμα τῆς Θεότητος ποιεῖται, καὶ κινεῖται ἐν τῇ τελείᾳ ψυχῇ, καὶ ἡ ψυχὴ ἐν αὐτῷ, καὶ οὕτως ἁγιασθεῖσα, ἀξία τοῦ Κυρίου καθίσταται. Πάντες γὰρ, φησὶ, τὸ αὐτὸ Πνεῦμα ἐποτίσθημεν, καὶ διὰ τῆς εὐχαριστίας τοῦ ἄρτου, Πνεύματος ἁγίου οἱ κατὰ ἀλήθειαν μεταλαμβάνοντες καταξιοῦνται μέτοχοι γενέσθαι, καὶ οὕτω δύνανται εἰς αἰῶνας αἱ ἀξίαι ψυχῆς ζηῆσαι. Καὶ ὡσπερ τῷ σώματι ἡ ζωὴ οὐκ ἐξ ἑαυτοῦ ἐστίν, ἀλλ' ἐξωθεν αὐτοῦ, τοῦτέστιν ἀπὸ τῆς γῆς, οὕτω καὶ τὴν ψυχὴν εὐδόκησεν ὁ Θεός, οὐκ ἐκ τῆς ἰδίας φύσεως, ἀλλ' ἐκ τῆς αὐτοῦ Θεότητος, ἐκ τοῦ ἰδίου Πνεύματος, καὶ φωτὸς, ἔχειν βρώσιν, πόσιν, ἐνδύμα, ἃ ἐστὶν ἡ ὄντως ζωὴ τῆς ψυχῆς. Ἔχει γὰρ ἡ θεία φύσις, καὶ ἄρτον ζωῆς, τὸν εἰπόντα, Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς, καὶ ὕδωρ ζωῆς, καὶ οἶνον εὐφραίνοντα, καὶ ἔλαιον ἀγαλλιᾶσεως. » Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσίδωρος : « Κοινωνία κέκληται ἡ τῶν θείων Μυστηρίων μετάληψις, διὰ τὸ, τὴν πρὸς Χριστὸν ἡμῖν χαρίζεσθαι ἔνωσιν, καὶ κοινωνίους ἡμᾶς ποιεῖν τῆς αὐτοῦ βασιλείας. » Καὶ ὁ ὁσιος Νεῖλος : « Ἀδύνατον ἄλλως σωθῆναι τὸν πιστὸν, καὶ ἀφῆσιν τὴν πλημμελημάτων λαβεῖν, καὶ βασιλείας οὐρανῶν ἐπιτυχεῖν, εἰ μὴ μεταλαμβάνει μετὰ φόβου καὶ πίστεως καὶ πόθου τῶν μυστικῶν, καὶ ἀχράντων, σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ. » Ὁμοίως γράφει καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, ἐν τῇ πρὸς Καισαρίαν Πατρικίαν ἐπιστολῇ : « Καὶ τὸ κοινωνεῖν δὲ καθ' ἑκάστην ἡμέραν, καὶ μεταλαμβάνειν τοῦ ἁγίου σώματος, καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, καλὸν καὶ ἐπιωφελές, αὐτοῦ σαφῶς λέγοντος : Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, κατὰ ἐν αὐτῷ, καὶ ἔχει ζωὴν αἰώνιον. Τίς γὰρ ἀμφιδόλλαι ὅτι τὸ μετέχειν συνεχῶς τῆς ζωῆς, οὐδὲν ἄλλο ἐστίν, ἢ τὴν ζῆν πολλὰχῶς; Ἡμεῖς μένοιγε, τέταρτον καθ' ἑκάστην ἑβδομάδῃ κοινωνοῦμεν, ἐν τῇ Κυριακῇ, ἐν τῇ τετάρτῃ, ἐν τῇ παρασκευῇ, καὶ τῷ Σαββάτῳ, καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἡμέραις, ἐὰν ἡ μνήμη ἁγίου τινός : ἐν αἷς οἶμαι, καὶ ἐλεητούργει ὁ ἅγιος : οὐ γὰρ καθ' ἑκάστην ἡδύνατο, ὑπὸ τοσοῦτων φροντιστῶν ὀχλούμενος. » Εἶπε δὲ καὶ ὁ ἅγιος Ἀπολλῶν, ὅτι : « Δεῖ τὸν μοναχὸν, εἰ δυνατόν, καθ' ἑκάστην ἡμέραν τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ κοινωνεῖν. Ὁ γὰρ μακρύνων ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων, μακρύνεται ἀπὸ Θεοῦ, ὁ δὲ συνεχῶς τοῦτο ποιῶν, τὴν σάρκα συνεχῶς ὑποδέχεται : ἢ ἡ γὰρ σωτήριος φωνὴ φησιν : Ὁ ἐσθίων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, κατὰ ἐν αὐτῷ. Τοῦτο οὖν συμφέρει τοῖς μοναχοῖς, ὑπόμνησιν τοῦ σωτηρίου πάθους συνεχῶς ποιουμένοις. Καθ' ἡμέραν οὖν ἔτοιμον εἶναι δεῖ, καὶ παρασκευάζειν ἑαυτὸν τοιοῦτον, ὥστε ἄξιον εἶναι πάντοτε, περὶ

τὴν τῶν ἁγίων μυστηρίων ὑποδοχὴν· ἐπεὶ καὶ ἀφ-
έσεως ἁμαρτιῶν, οὕτω καταξιούμεθα. » Λέγει δὲ καὶ
ὁ τῆς Κλίμακος· « Εἰ σῶμα σώματα προσφάτων,
ἀλλοιοῦται τῇ ἐνεργείᾳ, πῶς οὐκ ἄλλοιωθῆσεται, ὁ
θεοῦ σώματι προσφάτων ἀθώοις χερσὶ; » Γέγρα-
πται δὲ καὶ ἐν τῷ Γεροντικῷ· « Ἰωάννης ὁ Βοστρη-
νός, ἀνὴρ ἅγιος, καὶ ἐξουσίαν ἔχων κατὰ πνευμάτων
ἀκαθάρτων, ἠρώτησε δαίμονας, οἱ ἦσαν κατοικοῦντες
εἰς κόρας τινὰς μαινομένας καὶ ἐνεργουμένας ὑπ'
αὐτῶν πονηρῶς, εἰπὼν· ποῖα πράγματα φοβεῖσθε
ἀπὸ τῶν Χριστιανῶν; οἱ λέγουσιν· Ἔχετε δυνάμεις τρία
πράγματα μεγάλα, ἐν μὲν, ὅπερ φορεῖτε, εἰς τὸν
τοράχελον ὑμῶν, καὶ ἐν, ὅπερ λούεσθε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἐν, ὅπερ τρώγετε εἰς τὴν σύναξιν. Ἐρο-
μένου δὲ πάλιν, ἐκ τούτων τῶν τριῶν, ποῖον φοβεῖσθε
πλέον; ἀπεκρίθησαν, εἰ ἐφυλάσσετε καλῶ; ὅπερ με-
ταλαμβάνετε, οὐκ ἴσχυσεν οὐδεὶς; ἐξ ἡμῶν ἀδικῆσαι Χριστιανόν· εἰς δὲ ἃ δυσμενεῖς φοβοῦνται τῶν
ἁγίων πλέον, ὁ σταυρός, ἡ βάπτισις, καὶ ἡ κοινωνία. »

*Τέλος τῶν κατὰ κλίμακος πασῶν ἐποθέσεων, καὶ
μερικῆ παραίνεσις πρὸς τὸν ἐπερωτήσαντα.*

ἰγ'. Ἰδοὺ δὴ, τέκνον φίλτατον, τετέλεσται σου ἡ αἰ-
τησις, σὺν θεῷ· εἰ μὲν κατὰ γνώμην τὴν σὴν καὶ τὴν
πρόθεσιν, ἀκριβῶς οὐκ οἶδαμεν, μέντοι γε κατὰ τὴν
ἡμετέραν δύναμιν, καὶ θεῷ δὲ φίλον, τὸ κατὰ δύνα-
μιν. Ὅρα τοίνυν, ἵνα μὴ μέχρι τούτου στή τὸ σὸν
φιλομαθὲς, καὶ ἐπίπονον, ἀλλ' ἵνα καὶ ἔργοις ὀφθῆς
φιλομαθῆς, καὶ σπουδαῖος. Φησὶ καὶ γὰρ ὁ κλεινός
ὀδελφός· « Ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, γίνεσθε ποιη-
ταὶ λόγου, καὶ μὴ μόνον ἀκραταί, παραλογιζόμενοι
ἑαυτοὺς, ὅτι, εἰ τις ἀκρατῆς νόμος ἐστὶ, καὶ οὐ
ποιητῆς, οὗτος ἔοικεν ἀνδρὶ, κατανοοῦντι τὸ πρῶ-
τον τῆς γενέσεως αὐτοῦ, ἐν ἐτόπτρῳ· κατενόησε
γὰρ ἑαυτὸν, καὶ ἀπελήλυθεν, καὶ ἐπελάθετο ὅποιος
ἦν, ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον τέλειον τῆς ἐλευθερίας,
καὶ παραμεινας, οὗτος οὐκ ἀκρατῆς ἐπιλησμονῆς
γενόμενος, ἀλλὰ ποιητῆς ἔργου, οὗτος μακάριος ἐν
τῇ ποιήσει αὐτοῦ ἔσται. »

*Ὅπως δεῖ ἀνοεῖν καὶ ἐκλαμβάνειν τὰ τῶν Πα-
τέρων πνευματικὰ ῥήματα.*

ἰδ'. Καὶ πρὸ γε τούτων, ἵνα πιστῶς, καὶ μετὰ
τῆς προσηκούσης εὐλαθείας, ἐκλαμβάνῃς καὶ δι-
ακοῆς, τὰ τῶν Πατέρων θεία, καὶ πνευματικὰ θεσπί-
σματα· φησὶ γὰρ ὁ ἅγιος Μακάριος· « Ἀψαυστά
ἐστὶ τοῖς ἀπέροις, τὰ πνευματικὰ· ψυχῇ δὲ ἀγίᾳ,
καὶ πιστῇ, πρὸς κατάληψιν. ἔρχεται ἡ τοῦ ἁγίου
Πνεύματος κοινωνία, καὶ οἱ ἐπουράνιοι τοῦ Πνεύ-
ματος θησαυροὶ, τῷ πείρᾳ λαβόντι μόνῳ γίνονται
καταφανεῖς, ἀμυήτῳ δὲ, οὐδὲ ἐννοῆσαι δυνατὸν το-
παραπάν. Εὐλαβῶς τοίνυν περὶ αὐτῶν ἀκουε, μέχρις
ἂν, καὶ σοὶ γένοιτο πιστεῦναι, καταξιοθῆναι τού-
των τυχεῖν· τότε γὰρ εἴσῃ αὐτῇ πείρᾳ τῶν τῆς ψυ-
χῆς ὀφθαλμῶν, ὄλων αγαθῶν, καὶ μυστηρίων, ψυχῆ
Χριστιανῶν κἀνταῦθα κοινωνεῖν δύναται. » Οὕτω
γὰρ ἔχων, τάχιστα καὶ τὴν τῶν γεγραμμένων καὶ
ἀκουισθέντων ἐπισυλλέξεις ἐπικαρπίαν τε καὶ
ὠφέλειαν, καὶ ἀπὸ τοῦ μανθάνειν, καὶ πράττειν, προ-
κόψεις, εἰς τὸ καὶ ἄλλους παραινεῖν καὶ δὴγεῖν
αὐτῇ πείρᾳ, πρὸς τὰ θεϊότερα, καὶ τοῖς πολλοῖς
ἀμήτητα· ὁ καὶ γένοιτό σοι, τῆ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ
Χριστοῦ πανακρεστάτη παλάμη ἐπεραιομένη, καὶ
κατευθυνόμενη· Ἀμήν. Ἐπεὶ δὲ κόρος λόγου, πολέμιος

interrogavit qui in quibusdam puellis furentibus
et ab ipsis male multatis erant, dicens : « Quid
a Christianis timetis ? » Qui respondere : « Vere tria
habetis magna ; unum quidem, quod in collo ve-
stro portatis, et alterum, quod in Ecclesia ablui-
mini, et tertium, quod in conventu vestro comedi-
tis. Cum rursus interrogati essent, ex his tribus
quodnam magis formidarent, responderunt : « Si
bene custodiatis quod accepistis, nemo nostrum
valet Christianis injuriam inferre. Sunt autem
quæ hostes nostri formidant plus quam cætera,
crux, baptismus et communio. »

*Finis omnium secundum latitudinem quæsitorum et
specialis exhortatio ad eum qui interrogavit.*

93. Ecce igitur, o filii dilectissime, adimpleta est,
cum Deo, tua interrogatio; an secundum tuum
propositum ac desiderium, non apprime novimus,
sed tamen pro nostris viribus; et gratum Deo est,
si quis agat pro viribus. Vide igitur, ne usque ad
id tantum consistat tua descendi aviditas tuusque
ardor; sed ut et operibus appareas descendi cupi-
dus et fervens. Dicit enim illustris ille frater
Domini : « Fratres mei dilectissimi, estote factores
verbi, et non auditores tantum, vosmetipsos con-
siderantes, quia, si quis auditor est legis et non
factor, similis est homini consideranti vultum nati-
vitatæ suæ in speculo; consideravit enim se, et
abiit; et oblitus est qualis esset; qui autem se
inclinavit in legem libertatis perfectam, ac per-
mansit, hic non auditor obliviosus factus, sed factor
operis, beatus in ejus adimplerione erit. »

*Quomodo oportet audire et excipere spiritualia
Patrum verba.*

94. Et ante hæc omnia, fideliter et cum decenti
pietate, excipias et audias divina ac spiritualia
Patrum oracula. Dicit enim sanctus Macarius :
« Intractabilia sunt inexpertis spiritualia; animam
vero sanctam ac fidelem comprehendit sancti Spi-
ritus communio, et cœlestes Spiritus thesauri, ei
soli qui eos expertus est, superveniunt manifesti;
non initiato autem, neque eos cogitare possibile
est. De iis igitur Patres audi religiose, donec tibi
credenti contingat dignum esse qui eos obtineas.
Tunc enim scies ipsa oculorum animæ experientia,
quantis bonis ac mysteriis Christianorum animæ
tunc communicare possint. » Sic teipsum habens
quam citissime eorum qua scripta sint vel audieris,
fructus et commoda colliges; et postquam didiceris
et egeris, proficies ita ut et alios hortari ac ipsa
experientia dirigere possis ad res divinas et ple-
risque ignotas. Quod utinam tibi contingat Domini
Jesu Christi manu fortissima freto ac directo !
Amen. Quoniam autem orationis satietas auribus
inimica est, quemadmodum corpori nimius cibus,
omnis vero mensura optima est, oportet nos satie-

latem fugientes, modumque ut optimum aliquid amplectamur, nonnihil adhuc sermone immorari, et tanquam compendiosam hujus materię recapitulationem perscribentes, ibi orationis anchoram figere.

Recapitulatio, et quomodo oportet orare, et de vero lumine ac divina potentia.

95. Dicunt Patres : « Qui vere vigilare intendit, semper per naris inspirationem in intimo corde, nitatur pure et constanter orare, solis orationis verbis attendens, meditansque et cogitatione versans has voces, nempe : « Domine Jesu Christe, Fili Dei vivi, miserere mei; donec mens in corde illuminetur, ut ait sanctus Diadochus : « Quicumque Domini Jesu gloriosum amandumque nomen in profundo corde indesinenter meditantur, ii possunt et mentis lumen aliquando videre. Quo divina gratia effectio, tunc reliquum vitę nostrę cursum secundum Deum, tanquam in lumine ambulantes, imo vero luminis filii effecti, absque errore et offensione procedemus, ut ait luminis dator, Jesus : « Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filii lucis sitis⁷³; » et adhuc : « Ego sum lux mundi; qui sequitur me, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen vitę⁷⁴. » Et David talia ad Dominum inlclamat : « In lumine tuo videbimus lumen⁷⁵. » Et divinissimus Paulus : « Deus, qui dixit de tenebris lumen splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris⁷⁶. » Per ipsum enim, quasi per inextinguibilem lucernam et splendidissimam, diriguntur et procedunt qui vere fideles sunt, ultra sensibilia; et ipsis aperientur, utpote mundis corde, januę cęlestes, januę nempe hujus vitę angelorum vitę similis et hujus sublimis status. Et rursum iis, tanquam solari disco, oritur et scrutari et dijudicare et discernere et pręvidere, et similia. Et omnino per ipsum ante oculos eorum splendent arcanorum mysteriorum revelatio et manifestatio; supernaturali ac divina potentia replentur in sancto Spiritu; et per hanc spirituales potentiam ægger eorum alleviatur, vel potius carnis pondus minuitur, tollitur ac supervolat. Hujus Spiritus sancti illuminantis potentię gratia, quamvis adhuc carne induti fuerint, quidam sancti Patres, tanquam materię et corporis expertes, inaccessa lumina et maria navibus incabilia, pedibus non submersi, transire; cursus longos et multorum dierum momentaneę perfecerunt, et alia modum excedentia, in cęlo, in terra, in sole, in mari, in desertis, in urbibus, in omni loco et regione, in bestiis, in reptilibus, et uno verbo in omni creatione et omnibus elementis operati per omnia glorificati sunt, et dum in oratione stabant, eorum sancta et veneranda corpora, e terra, tanquam alas habuissent, sublevabantur; divino illo et absumente et inmate-

ἀκοιζῆς, ὡς ὑπερβάλλουσα τροφή σῶμαί, καί, πᾶν μέτρον ἄριστον, δέον καί ἡμᾶς τὸν κόρον φερόμεναι, καί τὸ ἐμμετρον ἀσπαζομένους ὡς ἄριστον, μικρὸν ἔτι τῷ λόγῳ προσδιατρέψαντας, καί οἰοῦναι τινα σύντομον ἀνακεφαλαιῶσαι τῆς παρουσίας πραγματείας διαγράφαντας, οὕτως ἐκείσε τὴν τοῦ λόγου ἐρείσαι ἔγκυραν.

Ἀνακεφαλαιώσις, καί ὅπως δεῖ προσεύχεσθαι, καί περὶ φωτισμοῦ ἀληθοῦς, καί θείας δυνάμεως.

Ἡ'. Φασὶν οἱ Πατέρες, ὅ ἐν λόγῳ νῆφειν ἐθέλων, ἀεὶ δι' εἰσποῆς ῥινὸς ἔνδον καρδίας ἐπειγέσθω προσεύχεσθαι καθαρῶς, καί ἀρρεμβάστως, μόνα τὰ τῆς εὐχῆς προσέχων, καί μελετῶν, καί διανοοῦμενος ῥήματα, ἤγουν τὸ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Γίε τῷ Θεοῦ, ἐλέησόν με, ἄχρι καιροῦ φωτισμοῦ νοδὸς ἐν καρδίᾳ, ὡς φησὶν ὁ ἅγιος Διάδοχος, ὅτι « Ὅσοι τὸ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἔνδοξον, καί πολυπόθητον νομομα ἐν τῷ βάθει τῆς καρδίας μελετῶσιν ἀπαύστως, οὗτοι δύνανται καί τὸ φῶς τοῦ νοῦ ὄρᾶν ποτε. » οὗ γεγεννημένου, Θεοῦ ῥοπή, ἔκτοτε τὸν ὑπόλοιπον δρόμον τῆς κατὰ Θεὸν πολιτείας ἡμῶν, ὡς ἐν φωτὶ περιπατοῦντες, μᾶλλον δὲ φωτὸς υἱοὶ ὄντες, ἀπλανῶς, καί ἀπροσκόπως ὀδεύσομεν, ὡς φησὶν ὁ φωτοπάροχος Ἰησοῦς, « Ἔως τὸ φῶς ἔχετε, πιστεῦτε εἰς τὸ φῶς, ἵνα υἱοὶ φωτὸς γένησθε. » Καί ὅτι « Ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου, ὃ ἀκολουθῶν ἐμοί, οὐ μὴ περιπατήσει ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἔξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς. » Καί ὁ Δαβὶδ δὲ τοιαῦτα πρὸς Κύριον βοᾷ. « Ἐν τῷ φωτί σου ὀφθόμεθα φῶς. » Καί ὁ θεοτάτος Παῦλος « Θεὸς ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμψαι, δε ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν. » Δι' αὐτοῦ καί γάρ, ὡς διὰ λύχνου ἀσθέστου, καί παμφοῦς, ὀδηγοῦνται, καί ἐνατενίζουσιν οἱ τῷ ὄντι πιστοί, εἰς τὰ ἐπέκεινα τῶν αἰσθήσεων, καί ἀνοίγεται αὐτοῖς, ὡς καθαροῖς τὴν καρδίαν, ἡ οὐράνιος πύλη, πάσης τῆς Ἰσαγγέλου, καί ὑψηλῆς πολιτείας, καί καταστάσεως. Καί αὖθις οὕτως ὡς ἐξ ἡλιακοῦ δίσκου, ἀνατέλλει τούτους, τὸ ἀνακρίνειν, τὸ διακρίνειν, τὸ διορᾶν, τὸ προορᾶν, καί τὰ παραπλήσια. Καί ἀπαξιαπλῶς δι' αὐτοῦ ἀπαυγάσει τούτοις ἡ τῶν ἀδελφῶν μυστηρίων πᾶσα δηλωσις τε καί ἀποκάλυψις, δυνάμει τε ὑπερφουοῦς, καί θείας, ἐν πνεύματι ἐμπέπλανται, καί διὰ τῆς τοιαύτης ὑπερφουοῦς δυνάμεως, καί ὁ χοῦς αὐτῶν κωφισθόμενος, ἢ μᾶλλον τὸ βρῖθον τῆς σαρκὸς ἀπολεπυνομένον καί μετεωριζόμενον, ὑπερίπταται. Διὰ ταύτης τῆς ἐν ἁγίῳ Πνεύματι φωτιστικῆς δυνάμεως, ἔτι μετὰ σαρκὸς ὄντες· καί τινες τῶν ἁγίων Πατέρων, ὡς ἄλλοι καί ἀσώματοι, ποταμοὺς ἀβάτου, καί θαλάττας ναυσιπόρους, ποσὶν ἀβρόχως διῆλθον, δρόγους τε μακροὺς καί πολυήμερους, ἀκαριαίως διώδευσαν, καί ἕτερα ἐξάλισα, ἐνοὐρανῶν, ἐν γῆ, ἐν ἡλίῳ· ἐν θαλάσῃ, ἐν ἐρημίαις, ἐν πόλεσιν, ἐν παντὶ τόπῳ καί χώρῳ, ἐν θηρίοις, καί ἔρπετοις, καί ἀπλῶς ἐν πάσῃ τῇ κτίσει, καί πᾶσι τοῖς στοιχείοις, ἐξεργάσαντο, καί διὰ πάντων ἐδοξάστησαν, καί ἐν προευχαῖς δὲ τούτων Ἰσαμένων, καί τὰ αὐτῶν εὐαγγῆ,

⁷³ Joan. xii, 36.

⁷⁴ Joan. viii, 12.

⁷⁵ Psal. xxv, 10.

⁷⁶ II Cor. iv, 6.

καὶ τίμια σώματα, γῆθεν ὡς ὑπέκτερα ὑπερήροντο· τῶ ἀναλωτικῶ, καὶ ἐνθέῳ, καὶ ἀδύῳ πυρὶ τῶ τῆς χάριτος, τὸ σωματικὸν πάχος, καὶ μὴν καὶ τὸ βάρος, ἀποτεφρούμενοι, κούφως τε ἀφροσθαί ἐνεργούμενοι. Ὁ τοῦ θαύματος! μεταστοιχειούμενοι, καὶ μεταχαλκευόμενοι πρὸς τὸ θεϊότερον, τῇ Θεουργῶ παλάμῃ τῆς ἐνσκηνοῦσης αὐτοῖς ἰσχύος, καὶ χάριτος. Καὶ μετὰ τέλος δὲ, ἐνίων καὶ τὰ σεβάσματα σώματα, τὸ ἀδιάλυτον φέρουσι, προδῆλως τὴν ἐνοικοῦσαν αὐτοῖς, καὶ πᾶσι τοῖς βεβαιωπίστοις ὑπὲρ φύσιν χάριν καὶ δύναμιν πιστούμενα. Καὶ μετὰ τὴν κοινὴν μέντοι γε, καὶ παγκόσμιον ἐξανάστασιν, δι' αὐτῆς τῆς ἐν πνεύματι φωτιστικῆς δύναμεις, οἷον πως πτεροφυήσαντες, ἀρπαγῆσονται ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου, εἰς ἀέρα, ὡς φησὶν ὁ τῶν ἀβρόχτων μύστης Θεοτάτος Παῦλος· « Καὶ οὕτω πάντοτε σὺν τῷ Κυρίῳ ἔσονται. » Πρὸς δὴ ταῦτα, καὶ ὁ πνευματοφθόγγος ψάλλει Δαβὶδ· « Κύριε, ἐν τῷ φωτὶ τοῦ προσώπου σου πορεύσονται, καὶ ἐν τῷ ὀνόματι σου ἀγαλλιάσονται ὅλην τὴν ἡμέραν, δηλαδὴ τὴν αἰώνιον, καὶ ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ὑψωθήσονται, ὅτι καύχημα τῆς δυνάμεως αὐτῶν σὺ εἶ. » Καί, « Ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου ὑψωθήσεται τὸ κέρασ ἡμῶν. » Καὶ αὖθις· « Θεοῦ τοῦ Θεοῦ κραταίολ, τῆς γῆς σφόδρα ἐπήρθησαν. » Καὶ ὁ μεγαλοφωνότατος δὲ Ἡσαΐας οὕτω διαγορεύει· « Οἱ ὑπομένοντες τὸν Κύριον, πτεροφυήσουσιν· ἀλλάξουσιν ἰσχύϊν αὐτῶν. » Καὶ ὁ ἅγιος Μακάριος, « Πᾶσα ψυχὴ ἡ διὰ πίστεως, καὶ πασῶν τῶν ἀρετῶν σπουδῆς, τελειῶσ τὸν Χριστὸν ἐνδύσασθαι ἐντεῦθεν ἐν δυνάμει, καὶ πληροφορίᾳ καταξιωθείσα, καὶ τῷ ἐπουρανίῳ τῆς ἀφθάρτου εἰκόνας φωτὶ ἐνωθεῖσα, μυστηρίων οὐρανίων γινώσκον ἐν ὑποστάσει λαμβάνειν πάντοτε καταξιοῦται. Ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστά-

σιως, τῇ αὐτῇ ἐπουρανίῳ τῆς δόξης εἰκόνη, τὸ σῶμα τῆ ψυχῆ συνοξασθὲν, καὶ εἰς οὐρανοὺς ὑπὸ τοῦ πνεύματος, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἀρπαγὲν εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου, εἰς ἀέρα· καὶ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ γενέσθαι καταξιωθὲν, εἰς αἰῶνας ἅμα ψυχῇ καὶ σώματι συυασιλεύσουσιν: »

Ἔτερα ἀνακεφαλαίωσις.

15. Τούτων τῶν καινῶν, καὶ ὑπὲρ λόγον λόγων, ἀρχῆ, καὶ γεννήτρια, ἡ προμνημονευθεῖσα ἐν ἀμεριμνίᾳ ὀλικῇ, ἡσυχία, προσοχὴ τε καὶ προσευχὴ, βᾶθρον οἷον πως βεδικός, καὶ ἐπαξίαν ἀπόρθητον πλοῦτουσιν· τὴν κατὰ δύναμιν πασῶν τῶν θεοποιῶν ἐντολῶν ἐκπλήρωσιν. Ἐκ δὲ τῆς ἀμεριμνίας φαμέν, ἡσυχίας, προσοχῆς τε, καὶ προσευχῆς, ἡ ἐν καρδίᾳ κίνησις καὶ θέρμη, ἡ τὰ πάθη, καὶ τοὺς δαίμονας φλέγουσα, καὶ τὴν καρδίαν ὡς ἐν χωνεῖᾳ καθάρουσα· καὶ ἐκ ταύτης, ὁ πρὸς τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν πόθος, καὶ ἠλεκτος ἔρωσ. Ἐκ δὲ τούτου, ἡ γλυκερὰ τῶν καρδιακῶν δακρύων ἐπιβροχὴ κρουνηδόν, δι' ὧν ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ σῶμα, ὡς ὁσώπιρ, τῇ μετανοίᾳ, τῇ ἀγάπῃ τε καὶ εὐχαριστίᾳ, καὶ ἐξομολογήσει, καθαιρεται καὶ παινεται. Ἐκ δὲ τούτου, ἡ γαλήνη· ἡ τε εἰρήνη τῶν λογισμῶν, ἧς οὐδὲν ὄριον, ὡς πάντα νοῦν ὑπερέχουσα. Ἐκ δὲ τούτων, ἡ χιονοφεγγόφωτος ἔλλαμψις· καὶ τέλος, ἡ κατὰ ἀνθρώπων ἀπάθεια· ἡ τε τῆς ψυχῆς πρὸ τοῦ σώματος ἐξανάστασις, καὶ ἡ πρὸς

A riali gratiam igne, corporali crassitudine ac pondere exonerati, seque leviter sustollendi habiles effecti. O rem mirandam! reformati ac reflecti ad aliquid divinius, potenti virtutis ac gratias apud ipsos habitantis dextra. Et post mortem quorundam et sancta corpora indissolubilia visa sunt, manifeste eam, quæ apud ipsos habitabat et apud omnes sincere fideles, supernaturalem gratiam virtutemque testantia. Est post communem et universalem resurrectionem, per eandem illam in spiritu splendentem virtutem, tanquam alas acquisivissent, rapiuntur in nubibus in occursum Domini, ut ait arcanorum doctor, divinissimus Paulus : « Et sic semper cum Domino erunt ⁷⁶. » Ad hæc, et inspiratus David psallit : « Domine, in lumine vultus tui ambulabunt, et in nomine tuo exsultabunt tota die, nempe in æternum, et in justitia tua exaltabuntur, quoniam gloria virtutis eorum tu es ⁷⁷. » Et : « In bona voluntate tua exaltabitur cornu eorum ⁷⁸. » Et rursus : « Fortes Dei e terra elevabuntur ⁷⁹. » Et sublimis ille Isaias ita loquitur : « Qui sustinent Dnum, pennas producent : permutabunt virtutem suam ⁸⁰. » Et sanctus Macarius : « Omnis anima quæ per fidem et omnium virtutum ardorem perfecte Christum induere in virtute ac fide digna est effecta, et cœlesti incorruptibilis imaginis luminis unita est, cœlestium mysteriorum scientiam substantialiter accipere meretur, in illa resurrectionis die, cœlesti illa gloriæ imagine cum anima conglorificatum corpus, et in cœlos a sancto Spiritu, ut scriptum est, raptum in occursum Domini, in aera, et dignum effectum ut conformetur corpori gloriæ ejus, in sæcula cum anima conregnabit. »

Alia recapitulatio.

96. Harum novarum et supra rationem rationum principium ac generatio est prius memorata in omni securitate tranquillitas et attentio et oratio, fundamentum solidum et munimentum, omnium divinorum mandatorum pro viribus adimpletionem possidentes. Ex hac porro securitate, tranquillitate, attentione, oratione, fit in corde motus et fervor qui affectus et dæmones adurit, et cor, tanquam in fornace, purificat. Et ex hoc ardore sequitur ad Dominum Jesum Christum desiderium et indefessus amor : ex quo dulces cordis lacrymæ abundanter fluunt, per quas anima et corpus, ex pœnitentia tanquam ex hyssopo, charitate et gratiarum actione et confessione mundatur et saginatur. Ex his, quies et pax cogitationum, cujus non est terminus ; quippe quæ mentem omnem superat. Ex his vero, niveo splendore illuminatio, ac demum, quantum in homine potest fieri, apathia, et animæ resurrectione, ante corporis resurrectionem, ad hujus

⁷⁶ I Thess. iv, 16. ⁷⁷ Psal. lxxviii, 17, 18. ⁷⁸ ibid. ⁷⁹ Psal. xlii, 10. ⁸⁰ Isa. xl, 31.

posterioris imaginem ac similitudinem; et per actus et contemplationem, per fidem ac spem et charitatem reformatio ac conversio. Ad Deum directio ac unio immediata cum illo, exstasis, cessatio, quies perfecta, præsenti quidem tempore tanquam in speculo et in ænigmate et in pignore; in futuro autem, facie ad faciem visio, et perfecta Dei possessio, et æterna ejus fruitio.

Quod recta et vera et a Patribus tradita et secundum Deum vita est tranquillitas ex obedientia; quæ et in Christo abscondita vita legitime a sanctis vocata est.

97. Hæc est via et secundum Deum spiritualis vita et sacra operatio vere Christianorum; vera et recta et sincera et præclara, quæ in Christo abscondita vita est. Eam quidem aperuit et docuit Deus-Homo et dulcissimus Jesus; percurrerunt divini apostoli; quos alii secuti sunt, illustres nostri duces ac magistri; qui ab initio, nempe a prima Christi in mundo præsentia et usque ad nos, tanquam luminaria in mundo splenduerunt; vivifici sermonis fulgore et miris suis operibus; qui usque ad nos hoc bonum semen, hoc sacrum fermentum, radicem sanctam, inviolabile depositum, gratiam, virtutem ex alio, pretiosam margaritam, divinam Patris hæreditatem, thesaurum in agro absconditum, pignus Spiritus sancti, regium signaculum, viventem et scaturientem aquam divinum ignem, religiosum sal, donum, signaculum, lumen, alii ad alios tradiderunt, quod et erit in hæreditatem datum, et per generationes mystice translatum, quoad usque secundo Christus in terra videatur. Non mendax est enim qui illud promisit: « Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi ⁹¹. » Amen.

Ἐντέρας αὐθις ἐπὶ γῆς Χριστοῦ παρουσίας. Ἀψευδῆς γὰρ ὁ ἐπαγγεῖλάμενος, τὸ, « Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἶμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Ἀμήν. »

Quod, etsi sint aliæ salutis viæ, ea tamen est excellentior et regina et in adoptionem ducens.

98. Etsi et aliæ viæ et vitæ rationes, et, si vis, operationes bonæ sint et ad salutem dfrigant, et eum qui eas sequitur, in quiete te statuunt, quemadmodum sunt quæ ad servitutem et mercenaria opera manu ducunt et fluiunt, quemadmodum multæ mansiones apud Patrem esse a Salvatore dictæ sunt; sed ea tamen est regina et excellentissima, et omnibus operibus præstans, ut anima corpori præstat; quippe quæ in adoptionem Dei ex terra et pulvere renovet, ac Deum efficiens in Spiritu miro modo eum hominem qui in ipsam ingreditur, ut ait magnus Basilius: « Spiritus sanctus cum hominis animæ supervenerit, ei vitam dedit, dedit immortalitatem, jaceptem suscitavit. » Quod autem a Spiritu sancto æterne movetur, animans sanctum factum est; accepit autem homo dignitatem Spiritus sancti in

Α τὸ κατ' εἰκόνα, καὶ καθ' ὁμοίωσιν· διὰ πράξεώς τε καὶ θεωρίας, πίστεώς τε καὶ ἐλπίδος, καὶ ἀγάπης, ἀναμόρφωσις καὶ ἐπάνοδος. Ἡ τε πρὸς Θεὸν ὀλικὴ ἀνάτασις, καὶ ἄμεσος ἔνωσις, ἔκστασις τε, καὶ παῦλα, καὶ στάσις, κατὰ μὲν τὸ παρὸν, ὡς ἡ ἐν ἐσ-ὄπτρῳ, καὶ ἐν αἰνίγματι, καὶ ἀρραβῶνι. Κατὰ δὲ τὸ μέλλον, ἡ πρὸς πρόσωπον πρόσωπον, καὶ τελεία τελείως τοῦ Θεοῦ μέθεξις, καὶ αἰδίως ἀπόλαυσις.

Ἵτι αὕτη ὁτιῶς ἐστὶν ἡ ἀπλανῆς, καὶ ἀληθῆς, καὶ πατροπαράδοτος, καὶ κατὰ Θεὸν πολιτεία, δηλονότι ἡ ἐξ ὑπακοῆς ἡσυχία· ἥτις καὶ ἐν Χριστῷ κεκρυμμένη ζωὴ, εἰκότως τοῖς ἀγίοις προσεῖρηται.

13. Αὕτη ἡ ὁδὸς, καὶ κατὰ Θεὸν νοερά πολιτεία, καὶ ἰερά ἐργασία, τῶν τῷ ἔντι Χριστιανῶν· ἡ ἀλη-
B θῆς, καὶ ἀπλανῆς, καὶ ἀκίβδηλος, καὶ γε ἀριθῆλος, ἡ ἐν Χριστῷ κεκρυμμένη ζωὴ. Ταύτην ἔτεμα μὲν καὶ ἐμυσταγωγῆσαν ὁ θεάνθρωπος, καὶ γλυκύτατος Ἰησοῦς· διώδυσαν οἱ θεοὶ ἀπόστολοι· ἐπηκολούθησαν δὲ, οἱ μετ' αὐτοῦ, αὐτοὺς ὡς δεῖ ἐπόμνησοι, οἱ κλεινοὶ καθηγεμόνες ἡμῶν καὶ διδάσκαλοι· οἱ ἀπ' ἀρχῆς, αὐτῆς δὲ τῆς ἐπὶ γῆς πρώτης Χριστοῦ παρουσίας, καὶ μέχρι τῆμερον ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ λάμποντες, ταῖς τῶν ζωηρῶν λόγων μαρμαρυγαῖς, καὶ ταῖς τῶν ἔργων παραδοξοποιίαις· οἱ καὶ εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς, τὸ τοιοῦτον καλὸν σπέρμα, τὴν ἱεράν ζύμην, τὴν ἀπαρχὴν τὴν ἀγίαν, τὴν ἀσυλον παρακαταθήκην, τὴν χάριν, τὴν ἐξ ὕψους δύναμιν, τὸν πολῦτιμον μαργαρίτην, τὸν ἐνθεον πατρικὸν κλῆρον, τὸν ἐν τῷ ἀγρῷ κεκρυμμένον θησαυρὸν, τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος, τὸ βασιλικὸν σημεῖον, τὸ ζῶν καὶ ἀλλόμενον ὕδωρ, τὸ θεῖον πῦρ, τὸ σεβάσμιον ἄλας, τὸ χάρισμα, τὸ σφράγισμα, τὸ φῶς, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις, πρὸς ἀλλήλους διέδωκαν· ὃ καὶ ἔσται κληροδοτούμενον, καὶ κατὰ γενεάς γενεῶν μυστικῶς διαπορθημεύμενον, ἀχρι καὶ αὐτῆς τῆς

C *Ἵτι κἀν καὶ ἄλλαι ὄσιν ὁδοὶ σωτήριοι, ἀλλ' αὕτη ἡ πρόκριτος, καὶ βασιλικὴ, καὶ εἰς υἰοθεσίαν φέρουσα.*

14. Εἰ δὲ καὶ ἄλλαι ὁδοὶ, καὶ πολιτεῖαι, εἰ βούλει δὲ καὶ ἐργασίαι χρηστὰι παφύκασι, πρὸς σωτηρίαν ὀδηγοῦσαι, καὶ καταπαύουσαι τὸν ταύτας μετιόντα,
D ὡσπερ ἄρα καὶ εἰσὶ, καὶ πρὸς δουλείαν, ἢ μισθαργίαν, χειραγωγοῦσαι, καὶ καταλήγουσαι, καθὰ καὶ πολλαὶ μοναὶ τῷ Σωτῆρι παρὰ τῷ Πατρὶ αὐτοῦ ὑπάρχειν εἰρηναί· ἀλλ' οὖν αὕτη πέφυκεν ἡ βασιλικὴ, καὶ πρόκριτος, καὶ πασῶν ἐργασιῶν, ὡς ψυχῆ σώματος ὑπερκειμένη, καὶ ὑπερφέρουσα, ἅτε εἰς υἰοθεσίαν Θεοῦ καινουργοῦσα ἐκ γῆς καὶ σποδοῦ, καὶ Θεὸν ἐργαζομένη παραβίξας ἐν πνεύματι, τὸν μετερχόμενον αὐτήν, ὡς εἰκόθ, ἀνθρώπων, ὡς φησὶν ὁ μέγας Βασίλειος· « Πνεῦμα ἄγιον ἐπελθὼν εἰς ψυχὴν ἀνθρώπου, ἔδωκε μὲν ζωὴν, ἔδωκε δὲ ἀθανάσιαν, ἤγειρε καὶ κείμενον. » Τὸ δὲ κινήθην κινήσιν αἰδίον ὑπὸ Πνεύματος ἁγίου, ζῶν ἄγιον ἐγένετο, ἔσχε δὲ ἀνθρώπος ἀξίαν,

⁹¹ Matth. xxviii, 20.

πνεύματος εισφικισθέντος ἐν αὐτῷ, προφήτου, ἀποστόλου, ἀγγέλου, Θεοῦ· ὧν πρὸ τοῦ γῆ καὶ σποδός.

**Οτι διὰ τὸ ὑψηλὸν τῆς ἐργασίας, καὶ πολυώνυμος ἔστιν αὕτη ἡ πολιτεία.*

90. Διαιτοῦ τοῦτο, καὶ πολλαῖς, καὶ ποικίλαις αὐτήν, καὶ ἐνδόξοις κλήσεσιν, οἱ θεοὶ Πατέρες ἀποσεμνύνουσιν. Ὅδον γὰρ γνωστικὴν προσηγορεύουσι, πρᾶξιν ἐπαινουμένην καὶ θεωρίαν εὐστοχον, προσευχὴν ἐπάνω παντὸς πλάτους, νῆψιν νοδῶν, νοερὰν ἐργασίαν, ἔργον τοῦ μέλλοντος αἰῶνος· ἀγγελικὴν πολιτείαν· οὐράνιον βιοτήν, ἐνθεον διαγωγὴν, χώραν ζώντων, μυστικὴν ἐπιπέταν, πνευματικὴν πανδαισίαν, Παράδεισον θεουργῶν, οὐρανὸν, οὐράνιον βασιλείαν, Θεοῦ βασιλείαν, γνόφον ὑπέρφωτον, ἐν Χριστῷ, πεκρυμμένην ζωὴν, θεωρίαν καὶ θέωσιν τὸ ὑπερφυσίεστατον, καὶ τὰ τοῦτοις παραπλήσια· οἷσπερ θεοῖς Πατράσι, καὶ ἡμεῖς οἱ τῷ πηλῷ, καὶ τῇ κλινθείᾳ, τοῖς πονηροῖς καὶ ἀκαθάρτοις λογισμοῖς, καὶ λόγοις, καὶ ἔργοις, συζῶντες, ἐπόμενοι, τὴν σὴν αἰτήσιν, ἀγαπητῆ, ἐκπληρῶσαι διὰ σπουδῆς ἐθέμεθα· ναὶ μὴν καὶ καθὼς ἤτησας, καὶ ὑπὲρ τὸ μέτρον ἡμῶν εἰπεῖν οὐκ ὀνήσαμεν, χάριν, ὡς καὶ ἐν προοιμίῳ τοῖς τοῦ λόγου ἐφομεν τῆς σῆς ἀγάπης, καὶ τῆς Πατρικῆς ἐντολῆς· ταύτης δὲ καὶ [Ἰσ. περιττόν τὸ καὶ] τῆς Ἰσαγγέλου βιωτῆς πρῦτανις, ἡ τοῦ Λόγου καὶ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καινὴ καὶ ἀπόρρητος οἰκονομία καὶ ἐνανθρώπησις, εὐδοκία τοῦ ἀνάρχου Πατρὸς, καὶ συνεργεία τοῦ ἀγίου Πνεύματος.

ΘΗΙΚΟΝ

**Οτι μετὰ τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας, καὶ χάριτος, χρῆ καὶ ἡμᾶς ὡς δυνατὸν σπουδάσειν, καὶ ἀγωνίζεσθαι, ἵνα καταξιώμεν ἀπὸ τοῦ νῦν ὡς ἐν ἀβραδάωνος μέρει, τῶν τοιούτων ὑπερφυῶν, καὶ μεριστῶν δωρεῶν· καὶ ἵνα μὴ διὰ μικρὰν βραθυμίαν, τούτων, φεῦ! ἀποτύχωμεν, δὲ μὴ γένοιτο!*

91. Τοιούτων τολύων καὶ τηλικούτων ἀγαθῶν ἡμῖν προκειμένω, ἀγαπητοί, οὐ μόνον ἐν ἐλπίσι, καὶ ταῖς εἰς τὸ μέλλον ἐπαγγελίαις, ἀλλ' ἀληθεῖα ἀπάρτι καὶ πράγματι, σπεύσωμεν, ἀντιβολοῦμεν, ἕως καιρὸν ἔχουμεν· δράμωμεν, ἀγωνισώμεθα, ἵνα τούτων καὶ ἡμεῖς, διὰ μικρᾶς καὶ προσαίρου σπουδῆς, καὶ πόνου βραχέος, τὸ δὲ πλείστον, Θεοῦ δωρεᾶ καὶ χάριτι, καταξιώσωμεν. « Οὐ γὰρ δξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ, πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς, » Παύλου τοῦ θελοῦ κήρυκος λέγουτος· ἀκουσώμεθα· μᾶλλον δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν σπουδάζοντες· εὐρήσομεν κατ' αὐτόν, ὡς ἐν ἀπαρχῆς καὶ ἀβραδάωνος μέρει. Εἰ γὰρ οἱ εἰς βασιλικὰς συγγενείας, καὶ κοινωνίας, ἐκ τῆς κάτω τύχης μετακαλούμενοι, πάντα πράττουσι, καὶ ἔργοις, καὶ λόγοις, καὶ ἐπινοίαις, καὶ αὐτῶν δὴ τῶν ἀνεφίχτων ἀπτόμενοι, μέντοι γε καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς πολλάκις καταφρονοῦντες, ὑπὲρ τῆς τοιαύτης δξίτης τε καὶ τιμῆς, τῆς βευστῆς, καὶ προσαίρου, τῆς ἐνίοτε καὶ εἰ· θλεθρον παντελῆ, οὐκ εἰς τὸ χρήσιμον κατανώσης, πίσσον ἄρα ἡμᾶς εἰκὸς διαπραξασθαι, καὶ σπουδάσαι εἰς κοινωνίαν, καὶ γάμους καὶ συνάφειαν, προσαλουμένους Θεοῦ, τοῦ πάντων βασιλέων Βασιλέως,

⁸¹ Rom. viii, 18.

A ipso habitantis, prophetæ, apostoli, angeli, Dei, cum antea terra et cinis esset.

Quod propter operationis excellentiam multa nomina habet hæc agendi ratio.

99. Propterea multis et variis et gloriosis nominibus eam celebraverunt divini Patres. Vianf doctam appellaverunt, laude dignam actionem et ingeniosam contemplationem, orationem omni latitudini præstantem, mentis vigilantiam, spirituale opus, futuri sæculi opus; angelicam vitam, cœlestem agendi rationem, divinam conversationem, regionem viventium, mysticam intuitionem, spirituale mensam, divinum paradisum, cœlum, cœlestem regiam, Dei regnum, tenebras supra lumen, vitam in Christo absconditam, Dei supernaturalem visionem, et his similia nomina; quos divinos Patres, nos qui luto ac terra formati, cum malis et impuris cogitationibus verbisque et operibus vivimus, sequentes, tuas preces, dilectissime, adimplere ardentem statuimus; sane quidem, ut postulasti, et supra nostram mensuram dicere non dubitavimus, propter tui dilectionem, et propter Patrum mandatum. Hujus angelicæ vitæ dux, ipsa est Verbi ac Filii Dei nova et ineffabilis providentia et incarnatio, ingenti Patris beneplacitum, et cooperatio sancti Spiritus.

ETHICON.

Quod cum Dei auxilio et gratia oportet nos pro viribus festinare et pugnare, ut digni habeamur iam nunc tanquam ex pignore his supernaturalibus et maximis donis, neque propter partem indolentiam hæc, eheu! amittamus; quod utinam non accidat.

100. Quoniam igitur, dilectissimi, tot ac tanta nobis bona proponuntur, non modo in spe et promissionibus futuro tempore adimplendis, sed re ac veritate, festinemus, resistamus, dum tempus habemus, curramus, pugnemus, ut his et nos, parva et opportuna cura ac brevi labore, maximam autem partem Dei gratia, digni efficiamur. « Non enim sunt condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis⁸², » ut ait divinus ille præco Paulus, quem audire debemus. Imo vero jam inde festinantes inveniemus, ex hoc tempore, tanquam primitias ac pignus. Si enim qui in regias cognationes et in regium consortium ex humili fortuna adoptantur nihil non faciunt et opere et voce et cogitatione, et postquam id fastigium assecuti sunt, vitam ipsam sæpius continent pro istiusmodi gloria et honore, tam caduco ac temporaneo, ad perniciem interdum omnino, non ad utilitatem vergente, quanto magis oportet nos eniti et festinare, qui ad communionem ac nuptias et conjunctionem Dei invitamur, omnium regum regis et Creatoris, et solius incorruptibilis ac in æternum permanentis, suisque gloriam et bo-

norem præbentis iniustrem ac stabilem ; neque id solummodo, sed potestatem accepimus filios Dei fieri. « Quotquot eum receperunt, inquit, dedit eis potestatem filios Dei fieri, iis qui credunt in nomine ejus ⁸¹. » Dat potestatem, non tyrannice trahit, aut contra nostrum propositum cogit ; semper enim tyrannis eum qui opprimitur contra oppressorem armat, ut malum malo curetur. Hoc modo honorat præcipuam nostræ libertatis dignitatem, ita ut bonum fiat omnino Dei operantis benevolentia et gratia ; nostræ tamen voluntatis et curæ actus sit. Et ille quidem quanquam Deus et Dominus, quidquid ipsi faciendum erat, fecit ; omnes enim similiter condidit, et pro omnibus mortuus est, ut æqualiter omnes salvaret. Nobis autem relicta est libertas accedendi, credendi, amicitiam jungendi, cum timore et ardore et charitate Domino illi misericordiam serviendi qui nos vere ac sollicitè dilexit ; ita ut pro nobis liberè mortem voluerit subire, mortem vero probrosam, ut nos a diaboli, antiqui hostis, tyrannide liberaret, et cum Patre et Deo uniret ; et hæredes quidem Dei, cohæredes autem sui efficeret ; quod mirabilius et beatius est. Ne igitur parva ac brevi indolentia, et incuria, et falsa lætitia nos indignos efficiamus tantis bonis ac mercedibus et gaudiis ; sed nihil non faciamus, nihil non operemur ; neque ipsi vitæ nostræ pro illo parcamus, quoniam et ipse propter nos, id cum esset Deus, facere non dubitavit, ut sic his prorsus et omnibus donis coronisque digni efficiamur. Quæ utinam nos omnes accipiamus, benevolentia et gratia optimi illius ac misericordis Domini ac Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, qui adeo semetipsum propter nos humiliavit, ac qui se humiliantibus supernaturalem et vivificam suam gratiam ex tunc efficaciter abundanterque concedit ; quoniam illi debetur omnis gloria et honor et adoratio cum ingenito et purissimo ipsius Patre, et cœterno et sanctissimo et optimo et vivifico ipsius Spiritu, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

τοῦ ταπεινώσαντο· ἑαυτὸν τοσοῦτον ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ αὐτοῦ χάριν ἀπὸ τοῦ νῦν ἐνεργῶς πλουσιῶς ἐπιδραβεύοντος· ὅτι αὐτῷ πρέπει πάντα ἢ δόξα, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ προσκύνησις, ἅμα τῷ ἀνάρχῳ καὶ ἀχράντῳ αὐτοῦ Πατρὶ· καὶ τῷ συναϊδίῳ, καὶ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι· νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

⁸¹ Joan. 1, 12.

καὶ Δημιουργοῦ, καὶ μόνου ἀφθάρτου καὶ εἰσαεὶ διαμένοντος, καὶ δόξαν καὶ τιμὴν παρέχοντος τοῖς οἰκέοις, εὐκλεῆ καὶ μόνιμον· καὶ οὐ μόνον τοῦτο δὲ, ἀλλὰ γε καὶ ἐξουσίαν ἐιληψότας τέκνα Θεοῦ γενέσθαι. « Ὅσοι γὰρ, φησὶν, ἔλαβον αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν, τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ. [···] Διδῶσιν ἐξουσίαν, οὐ τυραννικῶς· ἔλκει καὶ παρὰ πρόβεισιν ἡμετέραν βιάζεται· αἰεὶ γὰρ ἡ τυραννὶς, κατὰ τοῦ τυραννοῦντος τὸν τυραννούμενον ὀπλίζει, ἵνα κακῷ τὸ κακὸν ἐξιάσῃται· κἀν τούτῳ τιμῶν ἡμῶν τὸ ἀρχαῖον τοῦ αὐτεξουσίου ἀξίωμα, καὶ ἵνα ὅπως εἴη τὸ ἀγαθόν, τῇ αὐτοῦ μὲν ἐξειργασμένον τοκαθόλου εὐδοκίῃ καὶ χάριτι· τῆς δὲ ἡμετέρας σπουδῆς καὶ ἐπιμελείας λογίζοιτο τὸ κατόρθωμα· κἀκεῖνος μὲν, εἰ καὶ Θεός·

Βίστι καὶ Δεσπότης, ἀλλ' οὖν ἅπαν τὸ ἑαυτοῦ πεποίηκε· πάντας γὰρ καὶ ὁμοίως ἐπλασε, καὶ ὡσαύτως ὑπὲρ πάντων ἀπέθανε, ἵνα ἐπίσης σῶσῃ τοὺς ἅπαντας. Ἐν ἡμῖν δὲ ἀπελείφθη τὸ προσελθεῖν, τὸ πιστεῦσαι, τὸ οἰκειωθῆναι, τὸ μετὰ φόβου, καὶ σπουδῆς, καὶ ἀγάπης λατρεύειν τῷ δυνεως ἀγαπήσαντι ἡμᾶς φιλανθρώπῳ Δεσπότηῳ, καὶ κηδεμόνῳ, ὥστε καὶ θάνατον ἐθαλεῖσαι ὑπενεγκεῖν ἐκουσιῶς ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ θάνατον ἐπονείδιστον, ἵνα ἡμᾶς τῆς τοῦ διαβόλου καὶ ἀρχεκάκου ἐχθροῦ ἀπαλλάξῃ τυραννίδος, καὶ τῷ Πατρὶ καὶ Θεῷ καταλλάξῃ· καὶ κληρονόμους μὲν Θεοῦ, συγκληρονόμους δὲ αὐτοῦ ἀπεργάσῃται, τὸ παραδοξότατον, καὶ μακαριώτατον· μὴ δὲ διὰ μικρᾶς καὶ βραχείας βῆθυμίας, καὶ ἀμελείας, καὶ ἐπιπλάστου ἡδονῆς οἴασουν, τῶν τοσοῦτων οἷων ἡλίκων ἀποξενώσωμεν ἑαυτοὺς ἀγαθῶν καὶ γερῶν, καὶ ἀπολαύσεων· ἀλλὰ πάντα πράξωμεν, καὶ πραγματευώμεθα· καὶ αὐτῆς, εἰ δέοι, τῆς ζωῆς, ὑπὲρ αὐτοῦ μὴ φεισώμεθα, ὡς κἀκεῖνος δι' ἡμᾶς, καίτοι Θεὸς ὢν ὑπὲρ ἡμῶν πεποίηκεν, ἵν' οὕτως καὶ τῶν ἀπάρτι, καὶ τῶν ἀπάντων δωρεῶν καὶ στεφάνων καταξιοθῶμεν· ὧν γένοιτο πάντα· ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, εὐδοκίᾳ καὶ χάριτι αὐτοῦ τοῦ ὑπεραγάθου καὶ ἐλεήμονος, τοῦ Κυρίου, καὶ Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,

τοῖς τοιούτοις ταπεινοῖς, τὴν ὑπερφυᾶ καὶ θεοποιδὴν

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ

ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ.

BEATI CALLISTI

PATRIARCHÆ

CAPITULA DE PRECATIONE.

α'. Εἰ βούλει μαθεῖν τὴν ἀλήθειαν, μίμησαι ὡς Ἀ ἐκ παραδείγματος τὸν κιθαρωδόν. Κάτωθεν μὲν γὰρ ἐκεῖνος ὑποκλίνει τὴν κεφαλὴν, καὶ τὴν ἀκοὴν προσκρείδων τῷ ἄσματι, ὑποσελεῖ τὸ πλεῖστον διὰ τῆς χειρὸς, καὶ ἅμα τῶν χορδῶν τεχνικῶς συγκρουόμενων ἀλλήλοις, ἡ κιθάρα τὸ μέλος ἐκπέμπει, καὶ ὁ κιθαρωδὸς ἄλλεται τῇ τοῦ μέλιτος γλυκύτητι.

β'. Ἐστω σοι, ὦ φιλοπονώτατε τοῦ ἀμπελῶνος ἔργατα, σαφὲς τὸ παράδειγμα, καὶ μὴ ἀπίσκει· νῆφων γὰρ ἐκεῖθεν ὡς ὁ κιθαρωδός, πρὸς τὸ βᾶθος δηλονότι τῆς καρδίας, ῥαδίως ἔξεις τὸ ζητούμενον. Ψυχὴ γὰρ ἔρωτι θεῖου ἀλοῦσα κατακράσας, στραφῆναι εἰς τὰ ὀπίσω οὐ δύναται. « Ἐκολλήθη γὰρ, φησὶν ὁ θεός· Δαβὶδ, ἡ ψυχὴ μου ὀπίσω σου. »

γ'. Κιθάραν νῦν μοι τὴν καρδίαν, ἀγαπῆτέ· χορδὰς δὲ τὰς αἰσθήσεις· πλεῖστον δὲ τὴν διάνοιαν, ἥτις διὰ τοῦ λογικοῦ κινεῖ τὸ πλεῖστον ἐνδεδεχῶς· ὅπερ ἐστὶν ἡ τοῦ Θεοῦ μνήμη, ἐξ ἧς ἡδονὴ τις ἀρρήτου τῇ ψυχῇ ἐπιγίνεται, καὶ τῷ καθαρῷ νοί τὰς θείας ἀγάδας ἐνοπριζέται.

δ'. Ἐὰν μὴ τὰς αἰσθήσεις τοῦ σώματος μύσωμεν, οὐκ ἂν τὸ ἀλλόμενον ὕδωρ ἐν ἡμῖν ἀναδύσσοι, ὁ δὲ Κύριος τῇ Σαμαρείτῃ ἐκένη ἐχαρίσατο. Ζητοῦσα γὰρ τὸ αἰσθητὸν τοῦτο ὕδωρ, τὸ τῆς ζωῆς εὔρεν εἰς ἑαυτὴν ἔνδον ἀλλόμενον. Ὡς γὰρ ἡ γῆ κατὰ φύσιν ἔχει τὸ ὕδωρ, καὶ ἅμα προέει· οὕτω καὶ ἡ γῆ τῆς καρδίας, κατὰ φύσιν, ἔχει τοῦτο ἀλλόμενον καὶ πηγάζον, οἷον εἰ τὸ πατρικὸν φῶς, ὅπερ ὁ Ἄδὰμ ἐκεῖνος διὰ τῆς παρακοῆς προσαπώλεσε.

ε'. Καθάρπερ ἐκ πηγῆς ἀενάου, τὸ ὕδωρ οὕτω καὶ τὸ ζῶν καὶ ἀλλόμενον ὕδωρ ἀπὸ τῆς ψυχῆς ἀναδύσει· ὅπερ δὴ καὶ ἐν τῇ τοῦ Θεοφόρου ἀνδρός Ἰγνατίου ψυχῇ ἐνοικῆσαν, παρεσκευάσας λέγειν αὐτῶν· Οὐκ ἐστὶν ἐν ἐμοὶ πῦρ φιλόυλον· ἀλλ' ὕδωρ ἐστὶν ἐνεργοῦν καὶ λαλοῦν.

ς'. Ῥοικεν αὕτη ἡ μακαρία, καὶ τρισυλβία δὲ μάλλον, ἡ νοερά φημι νῆψις τῆς ψυχῆς, ὕδατι ἀλλομένη καὶ πηγάζουσα ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς καρδίας, καὶ τὸ μὲν ἐκ τῆς πηγῆς ὕδωρ ἀναδιδόμενον, τὴν πηγὴν

1. Si vis veritatem discere, citharædi exemplum imitare. Inferius enim ille caput inclinat, et cantui aures præstat, plectrum manu movet et, chordis perite sibi invicem respondentibus, cithara melodiam reddit, et exsultat citharædus, tanquam mollis dulcedine captus.

2. Sit tibi, o studiosissime vitis cultor, evidens exemplum, et ne diffidas. Si enim vigiles inde, ut citharædus, ad cordis nempe profundum, facile quod inquiris, poteris habere. Anima enim divino amore capta, ad ea quæ retro sunt, converti non potest. « Conglutinata est, inquit divinus David, anima mea post te ». »

3. Cor tuum citharam esse cogita, dilectissime ; chordas autem sensus, plectrum vero cogitationem quæ per rationem plectrum continuo movet ; quod quidem est Dei memoria, ex qua ineffabilis lætitia animæ supervenit et puræmenti divinos splendores tanquam in speculo ostendit.

4. Nisi corporis sensus debilitemus, non saliet in nobis viva illa aqua, quam Dominus mulieri illi Samaritanæ largitus est. Quærens enim aquam hanc sensibilem, aquam vitæ invenit in seipsam Intus salientem. Quemadmodum enim terra naturaliter aquam habet et simul diffundit, ita et cordis nostri terra aquam salientem, illud nempe paternum lumen, quod Adamus ille per suam inobedientiam amisit.

5. Quemadmodum ex perenni fonte, aqua illa viva et saliens ex anima scaturit ; quæ in divini viri Ignatii anima habitans, has voces ipsi præbebat : « Non est in me ignis materiæ amans, sed aqua efflicax et loquens. »

6. Similis est beata et felicissima et spiritualis animæ vigilantia aquæ salienti et ex profundo corde scaturienti ; et quæ ex fonte egreditur aqua, rediens fontem implet ; et quæ inde ex corde scaturit, et

« 1 Reg. xviii, 1.

ut ita dicam, semper movetur per Spiritum sanctum, totum interiorem hominem implet rore divino ac spiritu; exteriorem vero ardentem efficit.

7. Ab externis mundata mens, et quæ sensus omnino per generosam virtutem subegit, manet immobilis, tanquam cœlorum axis, cordis profundum semper aspectans, ut quoddam centrum, et caput dirigens, illud ad cœlum vertit, coruscationes habens cogitationis radios, inde cœlestia cogitata trahentes, et omnes corporis sensus submitens.

8. Nemo, quandiu inter initiatos aut lacte indigentes agit, ea quæ prohibentur tangat, quando non est opportunum. Eos enim qui ante tempus ea quæ hujus temporis sunt quærunt et quodammodo ad apathicæ portum intrare festinant, non ea habentes quæ oportet habere, sancti Patres quodam mentis errore laborare crediderunt. Et nihil amplius. Fieri enim nequit, ut qui nescit literas in tabula legat

9. Quod ex certamine in anima a divino Spiritu movetur, tranquillam efficit mentem quæ clamat: Abba, Pater; sed illud est absque forma et figura; nos autem divini Spiritus fulgore transformat, et resingit, ut decet, divini Spiritus ardore, sed et immutat, et divina potestate, ut solus ipse nos potest efficere, diversos facit.

10. Mens per vigilantiam purificata, facile tenebris obscuratur, nisi continua Jesu memoria, ab externis omnino recedat. Quæ autem actum sociat contemplationi, id est, mentis custodiæ, tumultum non rejicit: tumultum nempe confusum vel etiam non confusum non expellit. Anima enim quæ divino Christi ardore vulnerata est, cum ut cognatum sequitur.

11. Carnis cupiditates reprimere et earum insultus oportet eos qui in mundo versantur, aut cum ratione requiescere, juxta illud: « Vacate et videte rationabile esse id fieri; » abolere autem aut dissipare impossibile est. Vita autem eremitica solent cupiditates extirpare.

12. Ex aquis salientibus altera quidem violentiorem habet motum; altera vero tranquillum et lentiolem. Prior autem turbari fere nequit ob motus rapiditatem; quod si paululum turbetur, facile rursum mundatur, quippe quæ talem habeat motum. Postquam vero mutatus est aquæ cursus et parvus effectus est, non modo turbatur, sed et fere immotus manet: indiget enim quadam nova inundatione, ut ita dicam, et novo motu.

13. Iis qui ingrediuntur et mores informant suos, et agunt, per tumultum confusum vel etiam non confusum, dæmon ingreditur. Iis vero qui contemplantur, quasdam phantasias objicit; ita ut iis videatur aerem, tanquam lumen, colore esse vestitum; alias ut ignem, eas profert, ut per contra-

Α πλήρη ποιεῖ τὸ δὲ ἀλλομένον ἐκείθεν ἐκ τῆς καρδίας, καὶ ὡς εἰπεῖν ἀεικινήτως κινούμενον διὰ τοῦ Πνεύματος, ὄλον τὸν ἔσω ἄνθρωπον πλήρη ποιεῖ δρόσου θείας καὶ πνεύματος, τὸν δὲ ἔξω, πύρινον ἀπεργάζεται.

Ζ'. Νοῦ, καθαρθεὶς ἐκ τῶν ἔξωθεν, καὶ τὰς αἰσθήσεις ὀλικῶς ὑποτίξας διὰ τῆς πατρικῆς ἀρετῆς, ἀκίνητος μένει, κατὰπερὸ οὐράνιος, ἄξων, ὡς πρὸς κέντρον ἀφορῶν τὸ τῆς καρδίας βάθος, καὶ ἰγερμονεύων τῆς κεφαλῆς, ἀποβλέπει ἐκείσε, βολίδια; ἔχων οἰοεὶ τὰς τῆς διανοίας αἰγὰς, ἀρρομένας ἐκείθεν τὰ θεῖα νοήματα, καὶ ὑποτάσσων τὰς αἰσθήσεις ἀπάσας τοῦ σώματος.

η'. Μηδεὶς, ἀκούων τῶν ἀμυήτων, ἢ δεομένων γάλακτος, ἄψηται τῶν τοιούτων ἀπηγορευμένων, ἐν οὐ καιρῷ. Τοὺς γὰρ τοιούτους οἱ θεοὶ Πατέρες πρὸ τοῦ καιροῦ τὰ τοῦ καιροῦ ζητήσαντας, καὶ εἰσέλθοντες τὸν τῆς ἀπαθείας λιμένα σπουδάζοντες, εἰσελοῦν, οὐ μετὰ τοῦ προσήκοντος, ἔκστασιν φρενῶν ἐνόμισαν τὸ τοιοῦτον· καὶ πλείον οὐδέν. Ἀδύνατον γὰρ τὸν μὴ εἰδῶτα γράμματα ἐν δέλτῳ μελετᾶν.

θ'. Τὸ κινήθην ἐξ ἀγῶνος ἐν τῇ ψυχῇ ὑπὸ τοῦ θεοῦ Πνεύματος, γαληνὴν ἐκτελεῖ τὴν καρδίαν, κρᾶζον, Ἄββα, ὁ Πατήρ· ἀλλ' ἐκεῖνο μὲν ἀσχημάτιστον ἢ καὶ ἀμορφον· ἡμᾶς δὲ μετασχηματίζει τῇ αἴγλῃ τοῦ θεοῦ φωτὸς, καὶ μορφοποιεῖ ὡς εἰκὸς, ἅμα τῇ πυρώσει τοῦ θεοῦ Πνεύματος, ἀλλὰ καὶ ἄλλοιοί, καὶ μεταμειδίσει, ὡς ἄλλοιοί, οἶδεν αὐτὸς, τῇ θεϊκῇ ἐξουσίᾳ.

ι'. Νοῦ, καθαρθεὶς διὰ τῆς νήψεως, βραδίως σκοτίζεται, εἰ μὴ τῇ συνεχεῖ μνήμῃ τοῦ Ἰησοῦ, ἀποσχολεῖται πάντῃ τῶν ἔξωθεν. Ὁ δὲ τὴν πρακτικὴν συναρμόσας τῇ θεωρίᾳ, οἰοεὶ τῇ τοῦ νοῦς τηρήσει, ψόφους οὐκ ἀπαναίναται· κτύπους ἀνάρθρους, ἢ καὶ ἐνάρθρους οὐκ ἀποσειεται. Τρωθείσα γὰρ ἡ ψυχὴ τῷ θεῷ ἔρωτι τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἀδελφιδῶ τούτῳ γε κατακολουθεῖ.

ια'. Στῆσαι μὲν τὰ τῆς σαρκὸς πάθη, καὶ τὰ σκιρτήματα τοὺς ἐν κόσμῳ διατρίθοντας· ἢ καὶ σὺν λόγῳ σχολάζειν, κατὰ τὸ· « Σχολάσατε, καὶ γινώτε, εἰκὸς εἶναι γενέσθαι. » Ἐξαλείψαι δὲ ἢ ἀφανίσαι ἀδύνατον. Ὁ δὲ ἐρημικὸς βίος, σαφῶς ἐκκρισοῦν οἶδεν αὐτὰ.

ιβ'. Ἐπὶ τοῦ ἀλλομένου ὕδατος τὸ μὲν ὀξυτέραν ἔχει τὴν κίνησιν· τὸ δὲ, γαληνὴν καὶ βραδυτέραν. Τὸ μὲν οὖν πρότερον, οὐδὲ θολωθῆναι βραδίως δύναται διὰ τὸ τῆς κινήσεως τάχος. Εἰ δὲ καὶ πρὸς μικρὸν θολωθῆι, ῥᾶρον αὐθὺς καθαίρεται· ἅτε δὴ τοιαύτην ἔχον τὴν κίνησιν. Ἐπειδὴν δὲ τὸ ῥαῦμα τοῦ ὕδατος ἀλαττωθῆν, σμικρότατον γίνηται· οὐ μόνον θολοῦται, ἀλλὰ σχεδὸν καὶ ἀκίνητον μένει· δεῖται γὰρ τίνος ἀνακαθάρασεως, ὡς εἰπεῖν, καὶ κινήσεως.

ιγ'. Τοῖς μὲν εἰσαγωγικοῖς, καὶ ἠθικοῖς, καὶ πρακτικοῖς ὁ δαιμὼν διὰ ψόφων ἀνάρθρων, ἢ καὶ ἐνάρθρων ἐπισέρχεται. Τοὺς δὲ περὶ τὴν θεωρίαν, φαντασίας τινὰς· εἰδωλοποιεῖ ὡς δοκεῖν χρωματίζειν τὸν ἀέρα, δίκην φωτός· ποτὲ δὲ καὶ ὡς πῦρ ταύτας προφέρει, ἵνα διὰ τῆς ἐναντίας μοίρας ἀποπλανῆται.

τὸν τοῦ Χριστοῦ ἀθλητὴν.

ιδ'. Εἰ βούλει μαθεῖν πῶς δεῖ προσεύχεσθαι, σκόπει τὸ τέλος τῆς προσοχῆς, ἢ καὶ τῆς προσευχῆς, καὶ μὴ ἀπατῶ. Ταύτης γὰρ τὸ τέλος, ἀγαπητέ, κατάνυξις ἐστὶ διηνεκῆς, συντριβὴ καρδίας, ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον· τὸ δὲ ἐναντίον πρόδηλον, ἐπιθυμίας λογισμὸς, καταλαλιᾶς ψιθυρισμὸς, μίσος πρὸς τὸν πλησίον, καὶ ὅσα τούτοις παρόμοια.

A *quam sortem eum Christi athletam in errorem inducat.*

14. Si vis discere quomodo orare oporteat, intueri attentionis finem aut etiam orationis, et noli errare. Hujus enim finis, dilectissime, est indesinens compunctio, cordis contritio, in proximum charitas. Contrarium autem manifestum est, cupiditatis cogitatio, calumniæ murmur, odium in proximum, et alia istiusmodi.

ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ

ΤΟΥ ΘΡΑΚΟΥΣΗ

ΠΕΡΙ ΗΣΥΧΑΣΤΙΚΗΣ ΤΡΙΒΗΣ.

DOMINI CALLISTI

TELICOUÆ

DE QUIETA CONVERSATIONE *.

Οὐκ ἐστὶ μετανοῆσαι, χωρὶς ἡσυχίας· οὐδὲ ἐστὶ B
καὶ ὅπως οὖν καθαρῶτος ἀψαθαι, ἀναχωρήσεως
ἀνευ· οὐδὲ μετὰ τῆς ὁμιλίας καὶ ὁράσεως τῶν ἀν-
θρώπων, δυνατὸν τῆς ὁμιλίας καὶ θεωρίας ἀξιοθη-
ναι τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο οἷς ἐγένετο διὰ φροντίδος,
μεταγνῶναι ἕνεκα τῶν ἑαυτῶν ἐσφαλμένων, καὶ τῶν
παθῶν καθαρῶν, καὶ τυχεῖν, καὶ ἀπολαῦσαι
ὁμιλίας, καὶ θεωρίας Θεοῦ, ὅπερ καὶ σκοπὸς τῶν
κατὰ Θεὸν πολιτευομένων, καὶ ἀρραβῶν, ἵν' εἰπω,
τῆς αἰωνίου κληρονομίας καὶ τοῦ Θεοῦ, ὅση μηχανῇ
ἡσυχίαν μεταδώσουσι· καὶ ἀναχωρεῖν καὶ φεύγειν
τοὺς ἀνθρώπους προύργου ποιῶνται, μετὰ καθ-
ήκοντος τοῦ τῆς ψυχῆς διακειμένου παντὸς, ἐντεῦθεν
δῆτα τούτοις ἀρχή, ἐν ἡσυχίᾳ τὸ πένθος· ἢ αὐτο-
μυψία, ἢ ἑαυτῶν κατάγνωσις, δι' ἃ ἵνα καθαρῶ-
τερον γένηται· ἀγρυπνίαι, καὶ στάσεις, καὶ ἐγκρά- C
τεια, καὶ κόπος σωματικὸς, ὧν τὸ πέρας συλλήδδην,
ἢ τῶν δακρῶν ῥοή, προϊούσα ἐξ ὀφθαλμῶν φρο-
νούτων ταπεινά, ἐν κατανώξει δῆπω καρδίας. Καὶ
πρὸς κάθαρσιν οὕτω προσέχουσιν, οὕτω ταύτης
ἐπιτυχάνουσιν διὰ πράξεως. Ἐν τούτοις αὐθις
πέρας ἢ εἰρήνη τῶν λογισμῶν, ὡσπερ ἐν ἐκείνοις
ἢ τῶν δακρῶν, ὡς ἐφημεν, ἐπὶ ῥοῆ. Κάντεῦθεν
ἀρχεται ὁ νοῦς, πεφυκῶτα τρόπον, τὰς φύσεις τῶν
δυντων ἀνασκοπεῖν, καὶ τὴν τέχνην καταστοχάζεσθαι
τοῦ Θεοῦ, καὶ θεῖαν ἔννοιαν συλλαμβάνειν, καὶ τῆς
δυνάμεως, καὶ σοφίας, καὶ δόξης, καὶ ἀγαθότητος,
καὶ τῶν ἄλλων ὅσα περὶ Θεὸν θεωρεῖσθαι, ἔργον γί-

Non licet pœnitere absque tranquillitate; non
licet puritatem assequi sine solitudine; neque
cum frequentatione ac visu hominum possumus
digni haberi qui cum Deo converseremur eumque
contempleremur. Ideo qui pœnitere curant de culpis
quas admisere, et a cupiditatibus mundari, et as-
sequi et gustare Dei conversationem contempla-
tionemque (qui terminus est eorum qui secun-
dum Deum vivunt, et pignus, ut ita dicam, æternæ
Dei hæreditatis), totis viribus tranquillitatem perse-
quuntur; et recedere ac fugere homines multi
faciunt, omnibus quæ in anima sunt recte disposi-
tis; inde sane iis principium est, in tranquillitate
dolor, proprium sui vituperium et accusatio, ita ut
magis mudentur; vigiliæ, stabilitas, temperantia,
et corporalis labor, quorum finis omnino est lacry-
marum effusio ex oculis humilia sentientibus deci-
dens, nempe in cordis compunctione. Et sic sua:
ineumbunt mundationi, eamque per actus conse-
quuntur. In iis igitur terminus cogitationum patet,
ut et in illis, ut diximus, lacrymarum effusio. Et
inde mens incipit modo naturali, naturas rerum
examinare, et Dei artem considerare, divinamque
cogitationem concipere et potentia et sapientia et
gloria et bonitatis et aliorum quæ de Deo possunt
inquiri; et in Scripturæ mysteria intrat, et super-
naturalia gustat bona, et supercoelesti fruitur
pulchritudine, et divinæ charitatis formatur capa-

(* Hæc in *Philocalia* præcedentibus continue adnectuntur, interposito tantum titulo quem exscripsimus, nulla-
quæ præmissa biographica notitia. Edit.

citas. Et sic amore capitur et gaudet et ardet, postquam ad terminum pervenerit virtutum, nempe omnium rerum Creatoris charitate, nullum in iis errorem sive patiens, sive suspicans, solummodo apsus et peccaminosos motus indecenesque agitationes ex multis causis, utpote qui adhuc verti potest, subiens. In quibus oportet ut seipsam recipiat, longe stans a desperatione et ad divina misericordiae spe erecta, lacrymisque et oratione et aliis dictis bonis occupata, et divino charitatis paradiso lætata, qua licet, nihil amplius cernens, neque imaginem, neque substantiam, neque formam, neque, uno verbo, quidquam aliud, nisi lacrymas, et cogitationum pacem et Dei dilectionem. In iis enim et recta via servatur et animæ humilia sentientis salus acquiritur, et vigilantis et orantis in Christo Jesu Domino nostro. Dum in cellula tuasedes, fiduciam habeat ad Deum mens in humilitate constituta; humilitatem quidem ex sua infirmitate ac nihilo; fiduciam vero propter supereminentem Dei charitatem et tolerantiam quam erga hominem habet. Sic enim anima ad honorem Dei ducitur, quandoquidem seipsam tanquam peccatricem agnoscens, in Dei misericordia confidit et seipsam attollit. Quapropter divinus Paulus nos hortatur dicens: «Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ.» Etenim vere oculis est orationis aut ala aut quidam habitus, ad Deum fiducia; non utique quando quis in propria bonitate confidit; absit, et longe ab hac dispositione recedas; sed quando ineffabilis misericordiae et charitatis et patientiæ Dei ratione in divinam spem evoluit. Ora igitur cum fiduciali familiaritate in humili cogitatione, bona spe nutritus, in Deo, ut dictum est, in Christo Jesu, Domino nostro. Oportet igitur te persequi ea quæ corpus affligunt et mentem impedimentis liberant. Hæc autem sunt, mediocris cibus, levis potus, somnus brevis, stabilitas pro viribus, pro viribus etiam genuflexiones in humili habitu; vite indumentum, brevis sermo et necessarius, humi cubatio, et alia quæcunque corpus partim domare possunt. Cum iis autem persequenda sunt quæcunque mentem excitant, et ad Dei unionem effaciter tendunt. Hæc porro sunt sacræ Scripturæ lectio et sanctorum in eam commentariorum, et ipsa moderata, intelligens psalmodia, eorum quæ in Scripturis dicta sunt, meditatio et eorum quæ in mundo animadvertuntur miraculorum, et orales preces, donec eas ex corde Spiritus sancti gratia manifeste moveat. Tunc enim altera festivitas est et altera celebritatis occasio, quando jam non eloquitur, sed in corde a sancto Spiritu oratio efficitur. Talia igitur sic aggredere; genuflecte quotiescunque poteris, atque postea sedens, ora. Si oratione fatigaris, te ad legendum converte, ut dictum est; et rursus ad orationem redi, teque ad psalmodiam particularem excita. Et rursus adhuc ad orationem redi; et fatigatus adhuc, ut dictum est, parvulum meditare, et rursus adhuc

Α νεται, καὶ εἰς τὰ μυστικά χωρεῖ τῆς Γραφῆς, καὶ τῶν ὑπερφῶν γεύεται ἀγαθῶν, καὶ ὑπερκοσμίων ἀπολαύει καλῶν, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης καθίσταται χώρημα· καὶ οὕτως ἐρωτοληπτεῖται, καὶ χαίρει, καὶ εἰθυμαί εἰς τὸ πέρας ἀναδεδραμηκῶς τῶν ἀρετῶν, τὴν ἀγάπην τοῦ τῶν ὄλων Δημιουργοῦ, μηδεμίαν πλάνησιν ἐν τούτοις ἢ πάσχω, ἢ ὑφορῶμενος, μόνους ὀλιθούς καὶ ἀμαρτηματικὰς ἑρμῆς, καὶ ἀπρεπεῖς κινήσεις ἐκ πολλῶν αἰτίων, ὡς τρεπτοῦς, ὑπομένων. Ἐν οἷς ἐπανακτῆσθαι χρὴ ἑαυτὸν, πόρῳ ἰστάμενον ἀπογνώσεως, καὶ τὰ θεῖα τῆς φιλανθρωπίης ἐπιπέδι πετρούμενον, δάκρυαί τε καὶ προσευχῆ, καὶ τοῖς ἄλλοις εἰρημμένοις ἀγαθοῖς ἀσχολούμενον, καὶ εἰς τὸ θεῖον τῆς ἀγάπης ἢ ἔξεστιν ἐντροφῶντα παράδεισον, μηδὲν πλέον ὀρώντα, μὴ β εἶδος, μὴ πάχος, μὴ σχῆμα, μηδέ τι ὡς ἐν συντόμῳ εἶπειν, πλὴν δακρῶν, καὶ εἰρήνης λογισμῶν, καὶ ἀγάπης Θεοῦ. Ἐν τούτοις γὰρ καὶ τὸ ἀπλάνες τρεῖται, καὶ ἡ τῆς ψυχῆς σωτηρία ἐπιδραβεύεται μετριοφρονούσης, καὶ νηφούσης, καὶ προσευχομένης ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Καθεζόμενος ἐν τῷ κελλίῳ σου, παρῆρσιαν πρὸς τὸν Θεὸν ἐχέτω σου ἐν ταπεινώσει ὁ νοῦς· τὴν μὲν ταπεινώσειν ἐξ εὐτελείας τῆς ἑαυτοῦ καὶ οὐθενότητος· τὴν δὲ παρῆρσιαν, διὰ τὴν ἀνυπέβλητον τοῦ Θεοῦ ἀγάπην, καὶ ἀνεξικακίαν, ἣν ἔχει περὶ τὸν ἄνθρωπον. Οὕτω γὰρ ἡ ψυχὴ εἰς τὴν ἔγεται τοῦ Θεοῦ, ὀπνηῖκα καίτοι γε ἀμαρτωλὸν συνεγνωκεῖα ἑαυτὴν, ὁμως μέντοιγε τῇ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Θεοῦ θαρῆει, καὶ ἐξαρτῆ ἑαυτὴν. Διὰ τοῦτο ὁ ἱερὸς Παῦλος ἐπιτάττει λέγων· «Προσεργέμεθα μετὰ παρῆρσιᾶς τῷ ὄρωπ τῆς χάριτος·» καὶ γὰρ ἀληθῶς ὀρθαλμός· τίς ἐστι τῆς προσευχῆς, ἢ περὶν, ἢ σχέσις τις ξενότροπος, ἢ πρὸς Θεὸν παρῆρσιᾶ· οὐχ ὅταν τις παρῆρσιάζηται, ἄτε ἀγαθός, ἀπαγε, καὶ τῆς διαθέσεως ταύτης πόρῳ γενού· ἀλλ' ὅταν τῷ λογισμῷ τῆς ἀπάτου φιλανθρωπίης, καὶ ἀγάπης, καὶ ἀνεξικακίης τοῦ Θεοῦ, εἰ; τὰ θεῖα; ἐπιπέδως πετρωθῆ. Προσεύχου τοίνυν μετὰ πεπαρῆρσιασμένου τοῦ ἤθους ἐν ταπεινῷ τῷ φρονήματι, ἐλπίσι τρεφόμενος ἡρσταί, ἐν τῷ Θεῷ κατὰ τὰ προκειμένα, ὡσπερ εἰρηται, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Δεῖ σε ἀεὶ ἐπιμελῶς μετιέναι, τὰ τὸ σῶμα κατευνάζοντα, καὶ τὸν νοῦν λυτρούμενα τῆς ὀχλήσεως· τὰ δὲ ἐστι, σύμμετρος δῖδωδῆ, πόσις ἐλαφρὰ, ὕπνος βραχὺς, στάσις κατὰ δύναμιν, κλίσις γονάτων κατ' ἐφικτὸν ἐν σχήματι ταπεινῷ, ἐνδυμα εὐτελές, λόγος ὀλιγοστός, ἀναγκάσις, χαμευνία, καὶ τ' ἄλλα ὅσα τὸ σῶμα δαμάζει μερικῶς. Μετὰ δὲ τούτων μετιέναι χρὴ, ὅσα διῦπνίξει τὸν νοῦν, καὶ πρὸς Θεοῦ προσκολλησίεις συνεργεῖ. Τὰ δὲ ἐστιν ἀνάγνωσις τῶν ἱερῶν Γραφῶν, καὶ τῶν εἰς αὐτὰς ἀγίων ἐξηγητῶν, καὶ αὐτῆ δὲ σύμμετρος, ψαλμωδία εὐσύνετος, μελέτη τῶν ἐν ταῖς Γραφῆς λεγομένων, καὶ τῶν ἐν τῇ κτίσει θεωρουμένων θαυμάτων, καὶ προσευχὴ διὰ στόματος, ἕως ἀνταύτην ἀπὸ καρδίας ἢ ἀγία χάρις κίνησι τοῦ πνεύματος ἐνεργῶς. Τότε γὰρ ἑτέρα ἐορτῆ, καὶ ἄλλη; κενός πανηγύρεως, οὐκ ἀπὸ στόματος; λαλουμένης, ἀλλ' ἀπὸ καρδίας ἐνεργουμένη; ἐν πνευ-

ματι. Τὰ τοιαῦτα δὲ νῦν οὕτω μετέρχου· κλίνονα τὸ γόνυ, ὁσάκις ἀν δύναισι, καὶ οὕτω καθισθεὶς προσεύχου. Ἀκηδιάσας ἀπὸ τοῦ προσεύχεσθαι, ἐλθε εἰς ἀνάγνωσιν, καθὼς εἴρηται· καὶ πάλιν ἐπάνηκε εἰς τὸ προσεύχεσθαι, καὶ αὖθις ἀκηδιάσας ἀπὸ τοῦ προσεύχεσθαι, πρὸς ψαλμῶδιαν διεγέρθητι μερικῆν. Καὶ οὕτως ἐσαυθὶς ἐπάνελθε εἰς τὸ προσεύχεσθαι, καὶ ἔτι ἀκηδιάσας, ἐν τῇ προσηρημένῃ μελέτῃ γενεῶν συμμέτρως, καὶ οὕτω πάλιν ἔχου τῆς προσευχῆς. Καὶ ἐργοχαίρων δὲ βραχεῖ χρῶ, τῆς ἀκηδίας ἐμποδίω, ὡς παρὰ τῶν Πατέρων ἀκήκοας, ἅγιε. Ἐν πάσῃ σου αἰετῇ κατὰ Θεὸν ἐργασία, ἀποπρωτῆ ἕως πρωτῆ, προηγίσθω τὸ προσεύχεσθαι. Διὰ γὰρ τὴν πρὸς προσευχὴν ἀκηδίαν, τὰ ἕτερα ἄλλα, ἃ εἴρηται μετέρχου· ἐπεὶ ὀνηνικὰ τὸ ἔλεος τῆ ψυχῇ παραγένηται, καὶ βλύσει ἀπὸ καρδίας ὡσπερ ἀπὸ πηγῆς τινος τὴν προσευχὴν ἢ χάρις τοῦ Πνεύματος, τὸ τῆνικῶδες μόνη τῇ προσευχῇ, καὶ τῇ θεωρίᾳ προσεχολεῖται ὁ νοῦς, ἀπάντων ἀφιστάς ἑαυτὸν, καὶ μόνῃ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ θεωρίᾳ τρυφᾷ, εἰς τὸν τῆς Θεοῦ ἀγάπης παράδεισον.

Πάντων τῶν ἀγαθῶν ἔργων ἔχει τὸ κράτος ἡ προσευχή· τῆς μετανοίας τὸ δάκρυον αὕτη γεννητὴ· εἰς τὴν εἰρήνην τῶν λογισμῶν ἀκρως συμβάλλεται, μόνον Θεὸν τὴν ἀκρην εἰρήνην ἐπειγομένη λογίζεσθαι· τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης αὕτη γεννητρία· τὸ λογιστικὸν τῆς ψυχῆς αὕτη μόνῃ καθαίρει, Θεὸν φανταζομένη τὸν γεννήτορα τῆς καὶ τῶν ἀγγέλων καθάρσεως· τὸ ἐπιθυμητικὸν τῆς ψυχῆς πρὸς Θεὸν καθαρὸν ἀποσείζει· προσκειμένη γὰρ καὶ διαλεγόμενη Θεῷ, τῷ ἀπειρώ, καὶ ὑπερφυῶς ἀγαθῷ καὶ καλῷ πεφυκότως τὴν ἐπιθυμίαν πᾶσαν προσκολλᾷ τῷ Θεῷ. Θυμὸν δὲ τοσοῦτον πραῖνει, ὅσον ὑποπίπτει, καὶ δέεται, καὶ παρακαλεῖ τὸν Θεόν· καὶ ταπεινοὶ τὴν ψυχὴν διὰ τῆς πρὸς Θεὸν προσπτώσεως· οὐδεὶς γὰρ δεόμενος, καὶ παρακαλῶν ἀταπεινωτον, ἢ θυμῶδες φέρει τὸ φρόνημα. Διὰ τοῦτο συνελόντα εἰπεῖν πάσας δυνάμεις ψυχῆς, καὶ πάσας ἐνεργείας, πρακτικὰς τε καὶ νοεράς ἢ ὅσα προσευχῇ καθαίρει, καὶ ἀνορθεῖ· καὶ μάλιστα προσλαβομένη μεθ' ἑαυτῆς καὶ θεωρίαν Θεοῦ, καὶ τὸν ἐπόμενον θεῖον ἔρωτα ἐν ἡσυχῇ διαίτῃ, καὶ ἀγωγῇ, κατὰ τὰ πρὶν εἰρημένα. Ἐξ οὗ δὲ τόπου τῆς καρδίας ἔκρει τὸ δάκρυον, ἐκεῖ νοεῖτω καὶ ὁράτω ὁ λογισμὸς σου νεύων ἐντός σου, ἀοχῆτως δι' εἰσπνοῆς ῥινὸς ἐν τῷ προσεύχεσθαι· καὶ παραμενέτω, ὅσον δυνατὸν, ἐκεῖ. Ἄταν γὰρ ὠφέλιμον, καὶ τῶν συνεχῶν καὶ πολλῶν δακρύων ἐπαγωγὸν, καὶ αἰχμαλωσίας νοδὸς ἀναίρτικόν, καὶ εἰρήνης περιποιητικόν Διοσρᾶς, καὶ προσευχῆς ἀφορμὴ, καὶ εἰς εὐρεσίαν προσευχῆς καρδιακῆς, σὺν Θεῷ, συνεργῶν χάριτι τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

Δεῖ σε εἰδέναι, ὁ θεωρῶς, καὶ τῶν μυστικῶν ἐπόπτῃς καὶ τρυφητῆς, ὅτι ὡσπερ δύω, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, οὕτως ἐξ ἐπομένου καὶ δύω, τῷ, εἴτε γένηι θέλεις εἰπεῖν, εἴτ' οὖν εἶδει, τὰ τε πένθη, καὶ ἀκολούθως τὰ δάκρυα. Διενηνόησας δὲ ἑκάτερον τοῦ ἑατέρου πολλῷ τῷ μεταξὺ, εἰ καὶ ἀμφοτέρω καλὰ, καὶ θεόδοτα, καὶ τῆς θείας εὐμελείας, καὶ τῆς κατ' αὐτὴν κληρονομίας πρόξενα. Τὰ μὲν γὰρ ἔχει θεῖον φόβον τὴν ἀρχὴν, καὶ τὸν πενθικόν· τὰ δὲ θεῖαν ἀγάπην, καὶ τὸν Θεόν. Καὶ τὰ μὲν οὗ τοσοῦτον εὐφραίνει, τὰ δὲ, καὶ εὐφραίνει πολλὰ, καὶ ἐξίσταξ' ἐξίστα-

orationem occupa. Manuali etiam opere paululum utere, tanquam acediae obstaculo, ut a sanctis Patribus audiisti, sancte. In omni tua secundum Deum operatione ab aurora ad auroras praecedat oratio. Propter acediam in orando, caetera alia quae dicta sunt, inseruntur. Postquam igitur misericordia ad animam accesserit, et ex corde, tanquam ex fonte, orationem fundet gratia Spiritu, tunc amicae orationi et contemplationi mens incumbet, seipsam ab omnibus removens, et sola oratione et contemplatione gaudens, in divinae charitatis paradisum.

In omnibus bonis operibus dominatur oratio. Ipsa poenitentiae lacrymas gignit; in cogitationum pacem valde adjuvat, solum Deum summam pacem esse credere coacta; ipsa quoque est divinae charitatis genitrix; ipsa sola animae rationem mundat, Deum representans ut angelorum ipsorum puritatis auctorem; animae desideria ad Deum pura conservat. Deo enim adhærens et cum eo conversans, cum infinito illo bono et pulchro naturaliter omne desiderium conjungit. Animum autem ad se mansuetum facit, ut prociat et egeat, et Deum invocet; et animam humiliat, dum ea ante Deum prociat; nemo enim indigens et implorans non humiles aut superbos induit sensus. Ut breviter loquar, omnes animae potentias et facultates, activas nempe et spirituales pia oratio mundat et corrigit; ac praecipue secum admittit et Dei contemplationem et, qui eam sequitur, divinum amorem in tranquilla agendi ratione et vita, ut prius dictum est. Ex quo autem cordis loco fluunt lacrymae, ibi sit cogitatio tua et aspiciat tua ratio intra te ipsum vergens indesinenter, per narvis inspirationem, in oratione; et ibi, quantum poteris, remaneas. Minimum enim id utile est et continuas multasque lacrymas elicit, et mentis servitutem auferit, et spiritualem confert pacem, et orationem adjuvat, et in cordis orationis inventionem ducit, cum Deo operans, gratia vivificantis Spiritus in Christo Jesu Domino nostro.

Oportet autem te scire, qui contemplaris et intuitis divina mysteria iisque laetaris quod, quemadmodum duo sunt Deus et homo, ita et duo, sive genere, sive idea, dolores et quae consequuntur lacrymae. Differunt autem multum inter se ambo, etsi ambo pulchra sint et Dei dona, Deique benevolentiam haereditatemque praestent. Dolores quidem divinum timorem principium habent, et quod in anima doloris capax est; lacrymae vero divinam charitatem et Deum; alii non tantum laetitia praestent; alii vero gaudium afferunt multum et infausta deturbant.

Priores quidem incipientium sunt, posteriores vero eorum qui per gratiam ad perfectionem tendunt.

Quinque sunt tranquillitatis opera! Oratio, nempe continua Jesu-Christi memoria, per spirationem in cor introducta absque ul'a cogitatione; quæ per temperantiam ventris universam et somni et aliorum sensuum exercitiis intra cellulam cum humilitate perficitur: psalmodia per partes; lectio similiter divinorum Evangeliorum et sanctorum Patrum: et quorundam de oratione capitum, præsertim juvenis Theologi et Hesyæti et Nicephori; iudiciorum Dei meditatio aut mortis memoriæ et simulum, et manuale paululum opus; et rursum ad orationem reditus, etiamsi vim tibi inferre debeas, donec tua mens assueverit inconstantiam deponere Domini memoria et continua ad cordis laborem inclinatione. Ea est monachorum qui pacem agere incipiunt operatio. Hujusmodi monachus non debet frequenter ex cellula exire; debet e contrario omnium frequentatione et contemplatione se abstinere, nisi propter magnam necessitatem; et nunc cum attentione et vigilantia et raro; quia non modo incipientibus, sed etiam iis qui progressi sunt, mundationem talia præstant.

Quæ cum attentione fit oratio absque ul'a a'ia cogitatione per has voces: « Domine Jesu Christe, Fili Dei, » mentem spirituâliter et ineffabiliter ad memoratum Dominum dirigit. Per illud enim: « Misere mei, » ad seipsam convertitur; non sustinens non pro se orare; ad charitatem vero proficiens, per experientiam unitive ad ipsum Dominum tendit, postquam secundi persuasionem accepit. Ideo non semper universam orationem tradunt Patres: sed alius quidem universam, ut Chrysostomus; alius vero, « Dominum Jesum », ut Paulus, addens in Spiritu sancto, id est, postquam Spiritus sancti efficaciam cor accepit, per quam et orat: quod eorum est qui profecerunt, etsi non summum attigerint, quod est illuminatio. Climax dicit: « Nomine Jesu hostes verbera, et Jesu memoria tuæ respirationi adunetur, » et nihil aliud addit. Licet autem et incipientibus, nunc quidem universis orationis vocibus orare, nunc earum parte tantum, secundum mentem, ut dictum est. Non debent tamen continuo mutare, ne inde dissipationem patientur. Si quis prædictæ puræ orationis methodo adhæreat, quamvis non omnino pure fieri possit propter obstacula quæ superveniunt et mentis distractiones, assequitur conando libenter orandi habitum, eo quod mens cordi adhæret, neque violenter per inspirationem inducitur neque rursum statim educitur; sed ipse apud se hac methodo remanet et orat. Quæ oratio, cordis oratio nuncupatur. Præcedit autem eam quidam fervor in corde, qui rejicit quidquid impedit quin hac oratio perfecte pura efficiatur. Atque ita mens adhærens absque impedimento in corde orat. In hoc autem fervore et oratione Jesu cujus meminit, charitas in corde

Ασια· τὰ πρῶτα μὲν, ἀρχαρίων, τὰ δὲ, ἀφικνουμένη· εἰς τελειότητα διὰ τῆς χάριτος.

Πέντε ἐργασίαι ἡσυχίας εἰσὶ· προσευχή, ἥτοι μνήμη τοῦ Ἰησοῦ διηνεκῆς, εἰσαγομένη διὰ πνοῆς ἐν τῇ καρδίᾳ δίχα τῆς οἰαστοῦν ἐννοίας, ἥτις δι' ἐγκρατείας περιεκτικῆς γαστρὸς λέγω, καὶ ὕπνου, καὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων ἔνδον τοῦ κελλίου σὺν ταπεινώσει καταρθοῦναι· ψαλμοῖα μερικῆ· ἀνάγνωσις ὁμοίως ἐκ τῶν θείων Εὐαγγελίων καὶ τῶν θείων Πατέρων, καὶ τῶν περὶ προσευχῆς κεφαλαίων, μάλιστα τοῦ νέου Θεολόγου, καὶ Ἰουστίνου, καὶ Νικηφόρου· μελέτη κρισεως Θεοῦ, ἡ μνήμη θανάτου, καὶ τῶν ὁμοίων, καὶ μικρὸν ἐργόχειρον· καὶ πάλιν ἐπανακάμπτειν εἰς προσευχὴν, κἄν βίαν ἔχη τὸ πρᾶγμα, ἕως οὗ ἐπίση ὁ νοῦς, τὸν βεμβατασμὸν ἀποτιθεσθαι ἑαυτοῦ τῇ πρὸς Κύριον μνήμῃ, καὶ τῇ εἰς τὸν τῆς καρδίας πόνον συνεχῆ ἐπινεύσει. Αὕτη ἡ ἐργασία τῶν ἀρχαρίων μοναχῶν τῶν θελόντων ἡσυχάσαι. Ὁ τοίνυν τοιοῦτος ἀφείλει μὴ συνεχῶς ἐξέρχασθαι τῆς κέλλης· ὁμιλίας τε καὶ θεωρίας ἀπέχεσθαι πάντων, εἰ μὴ διὰ πολλὴν ἀνάγκην· καὶ τότε μετὰ προσοχῆς καὶ ἀσφαλείας, καὶ σπανίως· ὅτι μὴ μόνον ἀρχαρίοις, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς προκόπτουσιν ἤδη, σκορπι· μὲν τὰ τοιαῦτα προξενεῖ.

Ἡ σὺν προσοχῇ γινομένη αὕτη προσευχὴ χωρὶς ἐννοίας δηλονότι τινός, διὰ μὲν τοῦ, Κύριε, Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, πρὸς αὐτὸν ἀβλύς καὶ ἀλαλύτως παντάπασι μνημονευόμενον Κύριον ἔνοους ἀνατείνεται. Διὰ δὲ τοῦ, ἐλέησον με, πρὸς ἑαυτὸν· μὴ ἀνεχόμενος ἑαυτοῦ μὴ ὑπερεύχεσθαι· πρὸς ἀγάπην δὲ προκόψας διὰ πείρας ἐνικῶς, πρὸς αὐτὸν τὸν Κύριον ἀνατείνεται, τοῦ δευτέρου πηροφορίαν λαθῶν. Διὸ οὐκ ἀεὶ τὴν εὐχὴν ὀλόκληρον οἱ Πατέρες παραδίδοντες φαίνονται· ἀλλ' ὁ μὲν ὀλόκληρον, ὡς ὁ Χρυσόστομος· ὁ δὲ τὸν Κύριον Ἰησοῦν, ὡς ὁ Παῦλος, προστιθεὶς ἐν Πνεύματι ἀγίῳ, τουτέστιν, ὅταν ἐνέργειαν Πνεύματος ἀγίου ἡ καρδία δέξηται, δι' ἧς καὶ προσεύχεται· ὅπερ ἐστὶ τῶν προκοφάντων, εἰ καὶ μὴ τελείως ἀκμήν· ὅπερ ἐστὶν ὁ φωτισμὸς. Ὁ δὲ τῆς Κλίμακός φησιν· Ἰησοῦ ὀνόματι μάλιστα πολεμίους, καὶ Ἰησοῦ μνήμη κολληθεῖτω τῇ πνοῇ σου· καὶ οὐδὲν ἕτερον προστίθῃσιν. Ἐξεστέ δὲ καὶ τοῖς ἀρχαρίοις, ποτὲ μὲν, ὕλαις τοῖς τῆς προσευχῆς βήμασι, ποτὲ δὲ ἐν μέρει ταύτης προσεύχεσθαι κατὰ νοῦν, ὡς εἴρηται· μὴ μὲν ται συνεχῶς ἐναλλάττειν, ἵνα μὴ ἐκ τούτου μερισμὸν πάσῃ, ἐκ τοῦ προσμένειν τῇ εἰρημένῃ μεθόδῳ τῆς καθαρᾶς προσευχῆς· εἰ καὶ μὴ καθαρῶς ἄλλως, δηλονότι διὰ τὰς ἐμποδῶν ταύτῃ γινομένας προσλήψεις καὶ τοὺς λογισμοὺς, ἔρχεται ὁ ἀγωνιζόμενος ἐν ἔξει τοῦ ἀδιάστω; προσεύχεσθαι, τῷ προσμένειν ἐν τῇ καρδίᾳ τὸν νοῦν, καὶ μὴ βιαίως διὰ τῆς εἰσπνοῆς εἰσάγεσθαι, καὶ αὐθις εὐθὺς ἀποπηδῆν· ἀλλ' αὐτὸν παρ' ἑαυτῷ προσμένειν ταύτῃ, καὶ προσεύχεσθαι. Καὶ τοῦτο ἐστὶ καὶ ὀνομάζεται προσευχὴ καρδιακῆ. Προηγείται δὲ ταύτης θέρμη τις ἐν τῇ καρδίᾳ, ἥτις ἀποσοβεῖ τὰ ἐμποδίζοντα τὴν προτέραν καθαρὰν τελείως ἐκτελεῖσθαι προσευχὴν. Καὶ οὕτως ὁ νοῦς προσμένων, ἀκωλύτως

ἐν καρδίᾳ εὐχεται. Ἐν δὲ τῇ τοιαύτῃ θέρμῃ τε καὶ προσευχῇ, ἢ πρὸς τὸν μνημονευόμενον Κύριον Ἰησοῦν ἀγάπη ἐν καρδίᾳ τίκεται· ἐξ ἧς καὶ δάκρυον, γλυκερὸν ὅτι πλείστον, ἀποβρέει, πόθου τοῦ μνημονευομένου Ἰησοῦ.

Ἰν' οὖν τις ἀξιωθείη τούτων, καὶ τῶν μετὰ ταῦτα πάντων· ἃ νῦν λέγειν οὐ καιρός· σπεύδειν χρῆ, καθάπερ εἴρηται, τὸν Θεοῦ φόβον ἔχειν πρὸ ὀφθαλμῶν, μετὰ τῆς μνήμης τοῦ Ἰησοῦ, ἔνδον ἐν καρδίᾳ, καὶ οὐχ ἀπλῶς ἐκτός, Ἰν' οὕτως ἐκκλίνη βραδίως οὐ τῶν ἔργων τῶν πονηρῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐμποθῶν λογισμῶν, καὶ εἰς προκοχὴν ἔλθῃ, τοῦ πληροφοροφροσίου ἐντεῦθεν σχεῖν, τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης τοῦ Θεοῦ· μόνον αὐτὸς μὴ ζητεῖται τὴν ἐμφάνειαν αὐτοῦ, ἵνα μὴ δέξεται τὸν σκότος ὄντα, καὶ φῶς εἶναι ὑποκρινόμενον. Ὅταν γὰρ ὁ νοῦς αὐτοῦ μὴ ζητοῦντος, φῶς ἴρῃ, μὴ παραδύεσθω, μήτε μὴν καταργεῖται τοῦτο. Ἄλλ' ἐρωτάτω τὸν ἔχοντα δύναμιν διδάξαι, καὶ τὸ ἀληθὲς μανθανέτω, καὶ εἰ μὲν εὖρῃ τὸν διδάσκοντα οὐ καθὼς μόνον ἀπὸ τῆς θείας Γραφῆς ἔγνω· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐκεῖνος μακαρίως ἔπαθε τὸν φωτισμὸν, τῷ Θεῷ χάρις. Εἰ δ' οὖν κρείσσον τὸ μὴ παραδέξασθαι, ἀλλ' ἐν ταπεινώσει πρὸς τὸν Θεὸν καταφυγεῖν, ἀνάξιον ἑαυτὸν ἀποκαλῶν τῆς τοιαύτης θεωρίας, καθὼς καὶ τοῦτο παρὰ τῶν Πατέρων ἐδιδάχθημεν ἔργῳ. Εἰ γὰρ καὶ ἐν ἄλλοις αὐτῶν συγγράμμασι τὰ σημεῖα τοῦ ἀπλινθοῦς, καὶ τοῦ τῆς πλάνης φωτισμοῦ φασιν, ἀλλ' ὡςπερ τὰ προειρημένα πάντα διὰ ζωῆς φωνίς ἤκουσας, οὕτω δὴ καὶ περὶ τούτου κατὰ καιρὸν ἴκουσαι· νῦν γὰρ οὐ καιρός. Τοῦτο δὲ νῦν μᾶλλον μετὰ τῶν ἄλλων, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων δεῖ μαθεῖν, ὅτι, ὡςπερ ὁ τοξεύειν μαθεῖν θέλων οὐκ ἄνευ σημείου τῆ τὸξον τείνει, οὕτως ὁ ἡσυχᾶσαι μαθεῖν ἐθέλων, τὸ ἀεὶ πρῶτος εἶναι τὴν καρδίαν, ὡς σημεῖον ἔχεται, μηδέποτε ἐν μηδενὶ ταρατῶν, ἢ ταραττόμενος· εἰ μήπου περὶ εὐσεβείας ὁ λόγος. Τοῦτο δὲ εὐκόλως ἂν κατορθωθείη, πάντων ἐκκλίλων ἄμα, καὶ τὰ πλείστα σιωπῶν. Εἰ δέ τι καὶ συμβαίῃ ποτὲ, μετανοεῖν εὐθὺς, καὶ ἑαυτοῦ καταμέμφεσθαι, καὶ εἰς τὸ ἐξῆς προσέχειν, Ἰν' ἡσύχως τε καὶ μετὰ καθαροῦ συνειδότος τὸν Ἰησοῦν ἀρχὴν βαλὼν ἐπικαλεῖσθαι, ὡς ἐφημεν, τὴν αὐτοῦ θεῖαν χάριν, ἰδῶν προβαίνων ἀναπαυομένην ἐξῆς τῆ ψυχῆ· καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἀναπαύουσαν τὴν ψυχὴν τελέως ἐκ τῶν πρώην ὀχλούντων αὐτῆ δαιμόνων καὶ παθῶν, καὶ ἀβρότην εὐφροσύνην εὐφραίνουσαν αὐτήν. Εἰ γὰρ καὶ ἐνοχλοῦσιν αἴθεις, ἀλλ' οὐκ ἐνεργοῦσιν, ὅτι μὴ πρόσκειται αὐτοῖς, μηδὲ ποθεῖ τὴν ἐκ τούτων ἡδονήν· ὅλος γὰρ ὁ πόθος τοῦ τοιοῦτου πρὸς τὸν Κύριον τὸν ὄντα αὐτοῦ τὴν χάριν, ἀνατέταται· πολεμεῖται δὲ λοιπὸν παραχωρήσει, ἀλλ' οὐκ ἐγκαταλείψει. Διατί; Ἰνα μὴ ὑψωθῇ ὁ νοῦς αὐτοῦ, δι' ὅπερ εὖρεν ἀγαθόν· ἀλλὰ πολεμουμένος, προσλαμβάνει ταπεινώσιν ἀεὶ· δι' ἧς μόνως οὐ μόνον νικᾷ τοὺς ὑπερηφάνους πολεμοῦντας, ἀλλὰ καὶ ζωρεῶν ἀεὶ μειζῶνων ἀξιοῦται. Ὅν ἀξιωθείμεν καὶ ἡμεῖς οὕτω παρὰ Χριστοῦ, τοῦ ταπεινώσαντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ τοῖς τούτοις ταπεινῆ; τὴν χάριν αὐτοῦ παρέχοντο. πλουσίως, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰ; τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Ut igitur, ex qua lacrymæ quam dulcissime fluunt, J-su memorati desiderio.

Ut igitur his a'iquis dignus sit et aliis quæ inde sequuntur, nunc dicendum remanet; conari oportet Dei timorem ante oculos habere cum memoria Jesu in corde, neque simpliciter extra cor, ut ita declinet facile non modo a pravis operibus, sed etiam ab obviis cogitationibus, et ad profectum veniat persuasionem habendi charitatis Dei erga seipsum. Molo non querat ejus manifestationem, ne recipiat eum qui tenebra est et se esse lucem fingit. Quando enim mens illius non querentis lucem videt; ne eam accipiat, neque eam despiciat. Sic igitur melius est eam non eam accipere, sed in humilitate ad Deum confugere, seipsum indignum clamans tali contemplatione, quemadmodum a Patribus opere didicimus. Si enim in aliis suis operibus non falsi luminis signa et falsi tradunt, sed quemadmodum prædicta omnia viva voce audisti, ita sane et de hoc ultimo, tempore opportuno, audies: nunc autem non est tempus. Nunc autem cum aliis et ante alia te discere oportet, quod, quemadmodum ille qui vult sagittam emittere, non absque signo tendit arcum, ita qui vult tranquillitatem discere, se miti corde esse debere tanquam signum habeat, nunquam in quolibet perturbantem neque perturbatum: si nondum de pietate sit sermo. Id autem facile ipsi succedet, ab omnibus simul declinanti et plerumque tacenti. Si quid autem accidat, statim pœnitentiam agat, et seipsum vituperet, et ad ea quæ ante ipsum sunt tendat, ut pacifice et cum pura conscientia Jesum fundamentum ponat, invocetque, ut diximus, divinam illius gratiam, progressusque eam in anima quiescentem habeat. Neque id solum modo, sed et animam habeat perfecte a dæmonibus cupiditatibusque, quæ eam prius vexabant, quiescentem, et ineffabili lætitia gaudentem. Si enim et rursum eam conturbent, saltem mox in ea dominabuntur, quia non iis adhæret, neque voluntatem inde provenientem cupit. Totum ejus desiderium ad Dominum tendit qui dedit gratiam: permittit quidem ut adhuc tentetur, sed non eam derelinquit. Quare? Ne mens superbiat, eo quod bonum invenerit. Sed adhuc impugnata semper concipit humilitatem per quam non modo supernos hostes vincit, sed et majoribus adhuc donis digna est. Quibus utinam digni simus per Christum qui seipsum pro nobis humiliavit, et iis qui se humiliant gratiam suam abundanter præstat, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

ΕΚΛΟΓΗ
ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ
ΠΕΡΙ
ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΟΧΗΣ.
—
SELECTA EX SANCTIS PATRIBUS
DE ORATIONE ET ATTENTIONE *.

Omnem curam impendat asceta ne excelsior animæ pars voluptatum recursum humilietur. Quomodo enim possit adhuc ad illud proprium et intelligibile lumen liberis oculis aspicere, si carnis voluptate terræ affigatur? Ideo ante omnia oportet temperantiam calere quæ prudentiæ tuta custodia est, neque permittere ut mens quæ dux est cogitationes impuras meditetur. **Necessaria igitur est interni hominis cura ut mens attollatur, ut gloriæ Dei termino quasi affigatur, ut fugiamus Domini iudicium dicentis: « Væ vobis, quia similes estis sepulcris dealbatis, quæ exterius quidem videntur pulchra, intus vero plena sunt ossibus mortuis et omni immunditia. Ita et vos exterius quidem videmini hominibus iusti, intus hypocrisis et impietate. »** Ideo ingenti pugna opus est, et hac legitima, per cor et rationem et actionem, ne in vanum gratiam Dei recipiamus. Sed quemadmodum cera sculptura ficta, ita nos Domini nostri Jesu Christi doctrina transformemur in interiorem hominem: quod dictum est a Paulo practice adimplente. Dicit enim: « Exuentes veterem hominem cum suis actibus, novum induamus, eum qui renouatur in agnitionem secundum imaginem ejus qui ipsum condidit ». « Veterem hominem nominat, omnia vitia et omnes sordes quæ in animæ parte sunt. « Transformati secundum veterem hominem, inquit, in novitate vitæ usque ad mortem, ut possimus digne cum veritate dicere: Vivo ego, jam non ego, vivit vero in me Christus ». « Multa igitur cura ac sollicitudine vigilantis opus est: ne forte quid contra prædicta mandata operantes, tali ac tanta mercede decidamus, et tam horrendis iniis succumbamus. Quando autem diabolus insidias molitur, et violentissime, tanquam quædam ignita

Πᾶσα ἡ σπουδὴ τοῦ ἀσκητοῦ ἔστω, ὅπως μὴ τὸ ὕψηλόν τῆς ψυχῆς διὰ τῆς ἐπιναστώσεως τῶν ἡδονῶν ταπεινωθῆ. Πῶς γὰρ ἂν εἴη δύνηται πρὸς τὸ συγγενὲς νοητὸν φῶς, ἐλευθέρῳ ἀναδλέφαι τῷ ἁματι, ἢ προσηλωθεῖσα κίττω ψυχῇ τῇ ἡδονῇ τῆς σαρκός; Διὸ χρὴ πρὸς ἕε πάντων, τὴν ἐγκράτειαν ἀσκεῖν, ἀσφαλῆ φρουρὸν τῆς σωφροσύνης τυγχάνουσαν, καὶ τὸν ἡγεμόνα νοῦν μὴ συγχωρεῖν μελετᾶν ἐν λογισμοῖς ἀκαθάρτοις. Ἀναγκαῖα οὖν ἡ ἐπιμέλεια τοῦ ἕω ἀνθρώπου, ὡς ἀμετεώριστον εἶναι τὸν νοῦν, καὶ ὡσπερ προσηλωθεῖσα τῷ σκοπῷ τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης. Ἰνα φύγωμεν τὸ κρίμα τοῦ Κυρίου εἰπόντος: « Οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι ὅμοιοί ἐστε τάφοις κεκοσμημένοι: οἰκτιρῶντες ἐξωθεν μὲν φαίνονται ὠραῖοι, ἐσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας. » Οὕτω καὶ ὑμεῖς, ἐξωθεν μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις δικαιοὶ· ἐσωθεν δὲ μεστοὶ ἐστε ὑποκρίσεως καὶ ἀνομίας. Διὰ τοῦτο ἀγῶνος χρεια μεγάλου, καὶ τούτου νομήμου, κατὰ τε καρδίαν, καὶ λόγον, καὶ πρᾶξιν, ἵνα μὴ εἰς κενὸν δεξιόμεθα τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ. Ἀλλ' ὡσπερ ὁ κηρὸς τῇ γλυφῇ μορφωθείς, οὕτω καὶ ἡμεῖς τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μορφωθῶμεν τὸν ἕω ἄνθρωπον, πληροῦντες τὸ ὑπὸ Παύλου εἰρημένον πρακτικῶς· φησὶ γάρ: « Ἀπεκδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν νέον, τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν. » Παλαιὸν δὲ ἄνθρωπον ὀνομάζει, πάντα ὁμοῦ τὰ κατὰ μέρος ἁμαρτήματα, καὶ μολύσματα· « Συμμορφούμενοι τὸν ἕω ἄνθρωπον, φησὶν, ἐν καινότητι ζωῆς μέχρι θανάτου, ἵνα ἄξιοι γενώμεθα μετὰ ἀληθείας εἶπεῖν· Ζῶ δὲ ἐγὼ οὐκ εἴη· ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός. » Πολλῆς οὖν ἐπιμελείας καὶ φροντίδος ἐπαγρυπνεύου χρεῖα· μήπως παρὰ τι τῶν εἰρημένων τὴν ἐντολὴν ἐργαστέμενοι, μὴ μόνον τοῦ τοιοῦτου καὶ τοσοῦτου μισθοῦ

* Coloss. III, 10. ** Galat. II, 20.

(*) Sine auctoris nomine. Ejus lem ut videtur, Callisti Felicitis

ἐκπέσωμεν, ἀλλὰ καὶ ταῖς οὕτω φοβεραῖς ἀπειλαῖς ὑπο-
πίσωμεν. Ὅταν δὲ ὁ διάβολος ἐπιβουλεύειν ἐπιχειρῇ,
καὶ μετὰ πολλῆς τῆς σφοδρότητος, ὡσπερ τινα βέλη πα-
πυρωμένα, τοὺς παρ' αὐτοῦ λογισμοὺς ἐνήσειν ἠτυ-
χοῦσθαι καὶ ἠρεμούσθαι τῆ ψυχῆ, καὶ ταύτην αἰφνιδίως
ἐμπιπρᾶ, καὶ χρονίας καὶ δυσεκλύτους τὰς μνήμας
τῶν ἀπαξ ἐμβληθέντων ἐργάζηται, τῆνικαῦτα νήψει,
καὶ προσεχέει συντονωτέρᾳ τὰς τοιαύτας ἐπιβουλὰς
ὑπεξίστασθαι δεῖ· καθάπερ ἀθλοῦ τινος ἀκριβε-
στάτη φυλακῆ, καὶ τόχει σώματος, τὰς βουλὰς τῶν
ἀντιπάλων ἐκτρεπομένου· καὶ τὸ πᾶν τῇ προσευχῇ,
καὶ ἐπικλήσει τῆς ἀνωθεν συμμαχίας διδόνει, τὴν
τοῦ πολέμου καθαίρεισιν, καὶ τὴν τῶν τοξευμάτων
ἀποτροπῆν. Τοῦτο γὰρ ἡμᾶς ὁ Παῦλος εἰδίδαξαι λέ-
γων· « Ἐπὶ πᾶσιν θναλαδόντες τὸν θυρεὸν τῆς πί-
στεως, » καὶ τὰ ἐξῆς. Ὅταν οὖν ἡ ψυχὴ τὸ πυκνὸν
καὶ σύντονον τῆς διανοίας ὑποχαλάσασα, μνήμας
τὰς παρατυχοῦσας, καὶ τῶν τυχόντων ἀναφέρῃ πρα-
γμάτων, τῆνικαῦτα ὁ λογισμὸς ἀπαιδεύτως, καὶ ἀν-
επιστημόνως πρὸς τὰ ἱμνημονευθέντα τῶν πραγμά-
των φερόμενος, τοῦτοις ἐπιπλέον ἐνασχολούμενος,
πλάνους ἐκ πλάνων μεταμειθεῖ μακροῦς, καὶ εἰς αἰ-
σχρότητας πολλάκις, καὶ ἀτοπίας ἐννοῶν καταστρέφει
τὸ τελευταῖον. Ἄλλὰ τὴν μὲν τοιαύτην ὀλιγοῦσαν
τῆς ψυχῆς, καὶ διάστασιν, πυκνοτέρᾳ καὶ ἐπιστρε-
φιστέρᾳ τῇ τῆς διανοίας ἐπιτάττει διορθοῦσθαι δεῖ καὶ
ἐπανάγειν, καὶ τῇ πρὸς τὸ παρὸν αἰεὶ περὶ τὰ καλὰ
διασκέψαι προσασχολεῖν. Ὁ γὰρ ἀκριθῆς φιλόσοφος
φροντιστήριον ἔχων τὸ σῶμα, καὶ καταγύγιον τῆς
ψυχῆς ἀσφαλές, κἂν ἐπ' ἀγορᾶς τύχῃ, κἂν ἐν πανηγύ-
ρει, κἂν ἐν ὄρει, κἂν ἐν ἀγρῷ, κἂν μεταξὺ πλήθους
πολλοῦ, ἐν τῷ φυσικῷ μοναστηρίῳ καθίδρυται, ἐνδον
συνάτων τὸν νοῦν, καὶ φιλοσοφῶν τὰ αὐτῷ πρέποντα.
Ἄνατον γὰρ καὶ οἶκοι καθήμενον τὸν βῆθυμον, ἐξω
περιπλανᾶσθαι τοῖς λογισμοῖς, καὶ τὸν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς
ἔντα, νήφοντα δὲ, ὡς ἐπ' ἐρημίας εἶναι, πρὸς αὐτόν
τε καὶ πρὸς τὸν θεὸν μόνον ἐπιστρεφόμενον, καὶ οὐ
δεχόμενον ταῖς αἰσθήσεσι τοὺς ἐκ τῶν αἰσθητῶν τῇ
ψυχῇ θορυβόους προσπίπτοντας. Δεῖ οὖν τὸν προσόντα
τῷ σώματι καὶ τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ εἰς ἀνάμνη-
σιν αὐτοῦ τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντος, καὶ ἔγερθέν-
τος, μὴ μόνον καθαρεύειν ἀπὸ παντὸς μολυμῶ σαρ-
κῶς καὶ πνεύματος, ἵνα μὴ εἰς κρίμα φάγη καὶ πίη,
ἀλλὰ καὶ ἐναργῶς δεικνύειν τὴν γνώμην τοῦ ὑπὲρ
ἡμῶν ἀποθανόντος καὶ ἔγερθέντος, τῷ μὴ μόνον κα-
θαρεύειν ἀπὸ πάσης ἀμαρτίας, ἀλλὰ νεκροῦσθαι μὲν
τῇ ἀμαρτίᾳ, καὶ τῷ κόσμῳ, καὶ ἐσωτῆ, ζῆν δὲ τῷ
θεῷ. Τῶν πονηρῶν λογισμῶν οἱ μὲν οὐδόλως ἡμῶν
ἐπιβαίνουσι τῆς ψυχῆς, ἀν πολλῇ περιφράξομεν αὐ-
τοὺς ἀσφαλῆ· οἱ δὲ τίκονται μὲν ἐνδον βῆθυμη-
σάντων ἡμῶν καὶ βλαστάνουσιν· ἀν δὲ προληφθῶσιν,
ἀποπνίγονται ταχέως καὶ καταχώννυνται. Ἄλλοι καὶ
τίκονται καὶ αὐξάνονται καὶ πρὸς τὰς πονηρὰς ἐμ-
βαίνουσι πράξεις, καὶ πᾶσαν ἡμῶν ὕγελαν τῆς ψυχῆς
διαφθείρουσιν, ὅταν ἐν πολλῇ γενώμεθα βῆθυμια.
Τὸ μὲν οὖν μακάριον, τὸ μηδὲν δέξασθαι πονη-
ρὸν λογισμὸν ἐστὶ· τὸ δὲ μετ' ἔχειν, ἐπεισελθόντας

lela, suas cogitationes in animam pacifice et tran-
quille agentem, immittit, eamque subito incen-
dit, et diuturnas et inexplicabiles memorias eorum
quæ semel occurrerunt, ei injicit, tunc majori vi-
gilantia ac attentione opus est ut hæc insidiæ deji-
cantur, tanquam athletæ cujusdam accuratiss-
ima custodia et corporis levitate adversariorum
insidias deturbante. Summa operis orationi et su-
perni auxilii invocationi danda est, in bono belli
hujus exitu et in telorum repulsione. Quod nos do-
cuit Paulus dicens : « In omnibus sumentes scu-
tum fidei » et cætera. Quando igitur anima co-
gitationis vim et attentionem relaxat, memorias-
que quaslibet obvias occurrentium rerum admittit,
tunc cogitatio imperite et inscie ad has recordatio-
nes se ferens, iisque adhærens, errores ex erroribus
longos patitur, ac sæpius in turpitudines inde-
centesque cogitationes demum devolvitur. Sed tale
animæ depressionem et dissipationem vividiori
et vehementiori cogitationis attentione corrigi et
reduci oportet, eamque statim circa bonum exer-
ceri. Qui enim vere sapiens est, corpus habens
tanquam animæ servum securumque domicilium,
etsi in foro versetur, aut in hominum frequentia,
aut in monte, aut in agro, aut in media multitudine,
in naturali monasterio sedet, intus colligens men-
tem, et meditans quæ seipsum decet. Fieri enim
potest ut qui domi indolens sedet, exterius erret
cogitatione, ut is vero qui in foro est, et vigilans
est, tanquam in deserto loco sit, ad se et ad Deum
solum conversus, neque sensibus eos qui ex sensi-
bilibus oriuntur tumultus percipiens. Oportet igitur
eum qui accedit ad corpus et sanguinem Christi
in memoriam ipsius pro nobis mortui ac resusci-
tati non modo esse ab omni corporis ac spiritus
labe purum, ne in judicium manducet et bibat,
sed voluntatem præstare hujus qui pro nobis mor-
tuus est ac resurrexit, non modo se ab omni culpa
mundantem, sed et ostendendo se mortuum esse
et peccato et mundo et sibi, Deo autem vivere.
Pravarum cogitationum aliæ quidem nunquam in
animam nostram ascendunt, si nos multa securi-
tate muniamus; aliæ vero intus gignuntur nostræ
indolentiæ causa et cresunt; si vero præcipiantur,
brevis suffocantur et in profundum demerguntur.
Aliæ autem et gignuntur et æugentur et ad malos
actus procedunt, et omnem animæ nostræ sanita-
tem corrumpunt, quando in multa indolentia ver-
samur. Beatissimum igitur est, si nullam omnino
pravam admittamus cogitationem; huic autem
felicitati proximum est ingredientiæ cogitationes
citissime repellere neque eas diutius immorari si-
nere, ita ut nostra pascua mala non reddamus. Si
porro eo usque indolentes simus, hujus indolentiæ,
misericordia Dei, adest consolatio et multa, hac
ineffabili bonitate, nobis parata sunt remedia. Te
igitur hortor ut, quantum corpus sinit, cor tuum

²⁷ Ephes. vi, 16.

non dissolvas. Quemadmodum enim agricola non potest de fructu qui in agro est quidquam pati; nescit enim quid eventurum sit, priusquam in horreis ejus concludatur; ita homo nequit corpus suum dissolvere, quandiu in naribus ejus est spiritus. Et quemadmodum homo nescit quid passurus sit, usque ad ultimum spiritum, sic et monachus non licet cor dissolvere, quandiu aspirationem habet: sed oportet eum perpetuo ad Deum clamare, propter regnum ejus et misericordiam. Malignus autem, cum apprine sciat maxima posse adimplere eum qui non distracte Deum orat, nititur rationabili aut irrationabili modo mentem distrahere. Sed nos illud edocti, nostro inimico pugnantibus resistamus; et quando ad orandum stamus et genua flectimus, nullam omnino cogitationem in cor nostrum intrare sinamus, neque albam, neque nigram, neque dexteram, neque lævam, neque scriptam neque non scriptam; excepta Dei supplicatione et ea quæ menti supervenit de cælis illuminatione ac irradiatione. Multo conatu ac tempore in orationibus opus est, ut cogitationis expositum statum inveniamus, aliud quoddam cordis cælum, ubi habitat Christus, ut ait Apostolus: « An nescitis quoniam Christus habitat in nobis? » Si quis velit mentis statum videre, seipsum ab omnibus cogitationibus custodiat, et tunc seipsam mens videbit sapphiro et cælesti colori similem. Non intuebitur mens Dei locum in seipsa, nisi omnibus rerum cogitationibus excelsior facta sit. Non fiet autem excelsior, nisi cupiditates exuerit, quæ ipsam per rerum sensibilium cogitationem impediunt; et cupiditates virtutibus expelluntur; graciles autem cogitationes spirituali cogitatione, et ea rursus manifestato ipso lumine.

κατάστασιν, τηρησάτω ἑαυτὸν ἐκ πάντων τῶν νοημάτων, καὶ τότε ὄψεται ἑαυτὸν ὁ νοῦς σαφείρῳ οὐρανίῳ χρώματι παρεμφερῆ. Οὐκ ἂν ἴδοι ὁ νοῦς τὸν τοῦ Θεοῦ τόπον ἐν ἑαυτῷ, μὴ πάντων τῶν ἐν τοῖς πράγμασι νοημάτων ὑψηλότερος γεγονώς· οὐ γενήσεται δὲ ὑψηλότερος, μὴ τὰ πάθη ἀπεκδυσάμενος, τὰ συνδεσμοῦντα αὐτὸν διὰ τῶν νοημάτων τοῖς πράγμασι τοῖς αἰσθητοῖς, καὶ τὰ μὲν πάθη ἀπωθήσεται διὰ τῶν ἀρετῶν· τοὺς δὲ ψιλοὺς λογισμοὺς διὰ τῆς πνευματικῆς θεωρίας, καὶ ταύτην πάλιν, ἐπιφανέντος αὐτοῦ τοῦ φωτός.

τοὺς λογισμοὺς, ταχέως ἀπόσασθαι, καὶ μὴ συγχωρήσαι ἐνδοατρίφαι πλέον, ὥστε μὴ πονηρὰν ἡμῖν ἐργάσασθαι τὴν νομήν. Εἰ δὲ καὶ μέχρι τοῦτου βραχυμῆσωμεν, ἔστι, διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας, καὶ τῆς βαθυμίας ταύτης παραμυθία, καὶ πολλὰ παρὰ τῆς ἀγαθότητος ἐκείνης τῆς ἀφάτου τοῖς τοιοῦτοις τραύμασι κατεσκευάσθη τὰ φάρμακα. Παρακαλῶ σε οὖν, ἐν ὄσῳ εἰ ἐν τῷ σώματι, μὴ ἀπολύσης σου τὴν καρδίαν. Ὡσπερ γὰρ ὁ γεωργὸς οὐ δύναται πεποιθῆναι ἐπὶ τινι αὐτοῦ καρπῷ, ἀνερχομένῳ ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ· οὐ γὰρ οἶδε τί αὐτῷ ἀποβαίνει, πρὶν ἐγκλεισθῆναι ἐν τοῖς θησαυροῖς αὐτοῦ· οὕτως ἄνθρωπος οὐ δύναται ἀπολύσαι αὐτοῦ τὴν καρδίαν, ἐφόσον ἔχει πνοὴν ἐν τῇ βίῳ αὐτοῦ. Καὶ ὥσπερ ἄνθρωπος οὐκ οἶδε ποῖον πάθος ἀπαντήσῃ αὐτῷ, ἕως ἐσχάτης αὐτοῦ ἀναπνοῆς, οὕτως οὐ δύναται ἐν τῷ μοναχῷ ἀπολύσαι αὐτοῦ τὴν καρδίαν, ἐν ὄσῳ ἔχει ἀναπνοήν· ἀλλὰ χρὴ αὐτὸν ἀναβοᾶν πάντοτε πρὸς τὸν Θεόν, διὰ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, καὶ τὸ ἔλεος. Εἰδὼς οὖν ἀκριβῶς ὁ πονηρὸς, ὅτι μέγιστα δυνησεται ἀνῦσαι ὁ ἀπερισπάστῳ τῷ Θεῷ προσευχόμενος, σπεύδει τινὶ τρόπῳ εὐλόγῳ, ἢ ἀλόγῳ βέμβειν τὸν νοῦν. Ἄλλ' ἡμεῖς τοῦτο ἐπιστάμενοι, ἀντιστρατευσώμεθα τῷ ἡμετέρῳ ἐχθρῷ· καὶ ὅταν στῶμεν εἰς εὐχὴν, καὶ γόνατα κλίνωμεν, μηδένα παντάπασιν λογισμὸν εἰς τὴν καρδίαν συγχωρήσωμεν εἰσελθεῖν, μὴ λευκὸν, μὴ μέλανα, μὴ δεξιδόν, μὴ ἀριστερὸν, μὴ γραφικὸν ἢ ἀγραφον· πλὴν τῆς πρὸς Θεὸν ἰκεσίας, καὶ τῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐγγινομένης τῷ ἡγεμονικῷ ἐλλάμψεως καὶ ἡλιοβολίας. Πολλοὺ ἀγῶνος καὶ χρόνου χρεῖα ἐν ταῖς προσευχαῖς, ὅπως εὐρωμεν τὴν ἀπαρενόχλητον τῆς διανοίας κατάστασιν, ἕτερόν τινα ἐγκάρδιον οὐρανὸν, ἐνθα οἰκεῖ ὁ Χριστὸς, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος· « Ἡ οὐκ ἐπιγινώσκετε ὅτι Χριστὸς οἰκεῖ ἐν ἡμῖν; » Εἰ τις βούλοιο ἰδεῖν τὴν τοῦ νοῦ κατάστασιν, τηρησάτω ἑαυτὸν ἐκ πάντων τῶν νεη-

CALLISTUS CATAPHUGIOTA

NOTITIA

(Ελ Φιλολογία τῶν Ἱερῶν Μητρίκων, p. 4115)

Κάλλιστος ὁ δσιώτατος Πατὴρ ἡμῶν ὁ καὶ Καταφυγιώτης ἐπικαλούμενος (ἴσως τῆς ἐπικλήσεως αὐτῆς ἔτυχεν ἀπὸ Ἐκκλησίας τινὸς τῆς Θεοτόκου, Καταφυγῆς οὕτως ἐπικεκλημένης) τίς τε ἦν, καὶ τίνα ἔσχε πατρίδα, καὶ ποῦ τὸν ἀναχωρητικὸν διήκουσε βίον, οὐδὲν τούτων παρὰ τῶν ἱστοριῶν μεμαθήκαμεν. Ὅσον δὲ ἀπὸ τῶν παρόντων αὐτοῦ κεφαλαίων τεκμηριώσασθαι, ἀνὴρ ἦν τῷ ὄντι περὶ τὴν ἔξω καὶ τὴν ἔσω παιδείαν φιλοσοφώτατος, καὶ μάλιστα πρὸς θεωριῶν ὕψος, καὶ βάθος, μήκος τε καὶ πλάτος νοητῶν, εἴπερ τις ἄλλος, διαβατικώτατος. Ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ ὁ μακάριος πρὸς τὸ ὑπερκόσμιον τῆς Τριαδικῆς ὑπερουσίτητος ἀπόκρυφον Ἐν ἀντελείνωτο συνεργεῖ τῆς χάριτος, καὶ οὕτως ἐπὶ τὴν τοῦ Θεοῦ ἐποψίαν, καὶ ἀμεσον ἔνωσιν, καὶ νοερὰν σιγὴν, καὶ ὑπεράγνωστον ἀγνωσίαν πάντων ἀπαξ-απλῶς ἀπολελυμένους ἀννήχθη δι' ὑπερβολὴν καθαρότητος, ὡς ἄγγελον ἄλλον ἀληθῶς, καὶ Θεὸν κατὰ χάριν ἐπὶ γῆς φαίνεσθαι. Τινὲς μὲν οὖν αὐτὸν ἔφησαν Κάλλιστον εἶναι τὸν Ἐκθόπουλον τὸν τῆς Κωνσταντινίου πατριαρχεῦσαντα, τὸν τὰ ἑκατὸν, φημι, ἕτερα κεφάλαια συγγραψάμενον, δυσὶ τεκμηρίοις χρώμενοι. Ἐκεῖνα μὲν γὰρ, φασί, ταπολλὰ περὶ πρακτικῆς διειλήφασιν, ταῦτα δὲ περὶ θεωρίας μόνης καὶ βίου θεωρητικοῦ. Πράξεως δὲ καὶ θεωρίας συνημένων ἀλλήλαις οὐσῶν, ἔδει κατὰ τὸ εἶδος ἕνα γε εἶναι καὶ τὸν περὶ τούτων διερμηνεύοντα. Πρὸς δὲ, ὅτι καὶ πολλὰ τῶν ἐκεῖνοις, ταῦτα καὶ τοῖς παρούσιν ἐμφέρεται, ὅσα γε εἰς ἐπιβολὴν νοῦς, καὶ παραδοχὴν ἤκει, καὶ θεῖαν ἔνωσιν, καὶ καρδιακὴν ἐνέργειαν καὶ φωτισμὸν. Οἱ δὲ, ἕτερον ἐκεῖνου τοῦτον φασὶ διὰ τὸ παρηλλαγμένον ὕψος τῆς ἑκατέρων φράσεως. Ἡμεῖς δὲ μᾶλλον τοῖς προτέροις συναινέσαι δεῖν ἔγνωμεν, μὴδὲν τὴν τοῦ ὕψους δεδοικότες ἐναλλαγῆν. Δυνατὸν γὰρ ἔστι καὶ μάλ' εὐπορον τοῖς σοφοῖς καταλλήλως ταῖς ὑποθέσεσιν ἀρμόζειν καὶ τὰ τῆς φράσεως, καὶ ταπεινῶς μὲν τὰ ταπεινά, ὑψηλῶς δὲ καὶ μεγαληγόρως ἐκφράζειν τὰ ὑψηλά. Τοῦτο δὲ ἀληθῶς ἀναρῶν, ὅτι εἰς ἑκατοντάδα που, ὡς ἐξ εἰκασμοῦ, τῶν κεφαλαίων πληθυνομένων, καὶ τῶν ὅσα δὴ πώποτε περὶ θεωρητικοῦ διειλήφασιν βίου, ὑψηλοτάτων γε ὄντων, ὡς ἐμὲ εἰδέναι, καὶ τελεωτάτων τοῖς τε νοήμασι, καὶ τῷ μεγαληγόρῳ τῆς φράσεως, καὶ τῇ ἄλλῃ καλλιπεσίᾳ, ναὶ μὴν καὶ ταῖς τῶν συλλογισμῶν ἀνάγκαις, μόνα τὰ παρόντα κατὰ τὸ

Callistus, sanctissimus Pater noster, Cataphugites etiam cognominatus (hoc forte cognomen adeptus est ex quadam ecclesia Driparr, quæ ex ipsa Cataphyga cognominata erat). Ubi anachoreticam vitam egerit, ex historicis non didicimus. Quantum autem ex ipsis ejus capitibus licet conjicere, vir erat re ipsa in profanis sacrisque litteris exercitissimus, ac præsertim contemplationis altitudine, profunditate, longitudine ac latitudine intellectus, si quis alius, eximus. Adeo autem beatus ille vir ad supernaturale Trinitatis supersubstantialis absconditum unum, gratiæ efficacia, tendebat, et adeo ad Dei contemplationem et immediatam unionem et spirituale silentium et superignorantem ignorantiam, omnibus omnino solutus puritatis excellentia ferebatur, ut angelus vere et deus secundum gratiam in terra visus sit. Nonnulli quidem eum dixere esse Callistum Xanthopolum, Constantinopolitanum patriarcham, eum dico qui centum alia capita conscripsit, duobus testimoniis fulti. Illa enim, ut aiunt, ad activam vitam pertinent, hæc vero ad solam contemplationem et vitam contemplativam. Cum autem actio et contemplatio inter se uniantur, oportebat, ut congruum sit, eumdem de utraque disseruisse. Adde etiam quod multa ex illis, eadem et in præsentia capita translata sunt, quæ ad mentis impetum et receptionem spectant, et ad divinam unionem et cordis operationem ac illuminationem. Alii vero non eumdem esse dicunt ob utriusque styli textus comparisonem. Nos vero prioribus assentiendum esse censemus, textus mutationis nullam rationem habentes. Fieri enim potest facillime ut sapientes phrasim materiæ ipsi adaptent, et humilia humiliter, excelsa excelsè et sublimiter eloquantur. Dolendum vero est quod ex centum, ut conjicere licet, capitibus, quæ alia quælibet de vita contemplativa tractantia superant, quantum scire possim, quæque tum cogitationibus, tum styli sublimitate et aliis dotibus perfecta sunt, vel etiam syllogismorum ratione, sola præsentia in hoc originali in nostras manus transmissæ supersint.

εἰς- ἡμετέρας χεῖρας ἔλθον πρωτότυπον διεσώ-

ζοντο.

ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ

ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ ΚΑΤΑΦΥΓΙΩΤΟΥ

ΣΥΛΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΥΦΗΛΟΤΑΤΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙ ΘΕΙΑΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΒΙΟΥ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΥ.

CALLISTI CATAPHUGIOTÆ

EX

SYLLOGISTICIS ET ALTIPELIS CAPITULIS

QUÆ SUPERSUNT

DE UNIONE CUM DEO ET VITA CONTEMPLATIVA.

1. Naturaliter, quidquid vivit, meliore naturali sua virtute obtinet et quietem et lætitiã æqualem, qua lætatur, et ob illa affectu movetur. Igitur homo qui mentem habet, et cui licet naturali modo vitæ rationem præsertim cogitare, præcipue lætatur et quietis participatione fruitur, quando meliora cogitat de seipso, sive bona, sive pulchra quis velit dicere. Quod contingit, si Deum in mente habeat, et ejus virtutes cogitet qui summus est et supra mentis intellectum, et summe diligens hominem et plusquam concipi potest, et summa præmia et supra intellectum bona et pulchra suis præparat; et illa in æternum.

2. Si omnis generatio generatum generanti simile facit, ut ait Dominus dicens: « Quod natum est ex carne, caro est, et quod natum est ex Spiritu, Spiritus est »; si igitur Spiritus est qui natus est ex Spiritu, patet eum et Deum futurum esse secundum generantem Spiritum, quoniam et Deus verus est Spiritus ille, per quem secundum gratiam factus est homo Spiritus sancti particeps. Si autem Deus talis est, theoreticus quoque merito esset, eo quod contemplatur; contemplatio enim dictus est Deus; ita ut qui non contemplatur, aut spiritualem generationem et participationem non assecutus est, aut eam quidem assecutus est, sed ex ignorantia contemplativam virtutem compressit, intellectualemque circa intelligibilem justitiæ solem radios imperite avertit, et divinæ virtutis particeps factus infelicitur hujus efficacia privatus est, etsi ad sanctitatem nihilominus tendat.

α'. Ἐκ τοῦ πεφυκότος πᾶν ζῶν τῇ κρείττει πεφυκίᾳ αὐτοῦ ἐνεργείᾳ, καὶ ἀναπαύσει; μεταλαγχάνει καὶ ἡδονῆς ἐφαμιλλοῦ, καὶ ταύτῃ καὶ χαίρει, καὶ προσπαθεῖ διὰ ταῦτα. Οὐκοῦν καὶ ὁ ἄνθρωπος διὰ τοῦν ἔχων, καὶ τὸ νοεῖν πεφυκότως ζῶν, μάλιστα ἡδεται, καὶ ἀναπαύσει; ἐν μετοχήῃ γίγνεται γίγνομίην, ὁπρὶν τὰ κρείττω νοῆ, καὶ τὰ, εἴτε ἀγαθὰ τις θέλει λέγειν, εἴτε καλὰ, περὶ ἑαυτοῦ. Ὁ γίγνεται ἀληθῶς, τὸν Θεὸν ἔχων εἰς νοῦν, καὶ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ λογιζόμενος, ἀκρου γε ὄντος καὶ ὑπὲρ νοῦν νοητοῦ, καὶ ἀκρως ἀγαπῶντος, καὶ ὑπὲρ νοῦν τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἀκρα γέρα, καὶ ὑπὲρ νοῦν ἀγαθὰ καὶ καλὰ τοῖς ἑαυτοῦ ἐτοιμάζοντος· καὶ ταῦτ' αἰωνίως ταμάλιστα.

β'. Εἰ πᾶσα γέννησις προσοικεῖναι ποιεῖ τῶ γεννῶντι τὸ γεννηθῆν, ὡς εἶπεν ὁ Κύριος, ὅτι τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς, σὰρξ ἐστίν, καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Πνεύματος, Πνεῦμα· εἰ τοίνυν Πνεῦμα ὁ ἐκ τοῦ Πνεύματος γεγεννημένος, ὄλον δὲ καὶ Θεὸς ἐστίν, κατὰ τὸ γεννηθῆσαν Πνεῦμα, ἐπεὶ καὶ Θεὸς ἀληθινὸς τὸ Πνεῦμα ὑφ' οὗ κατὰ χάριν γέγεννηται ὁ τοῦ Πνεύματος μέτοχος. Εἰ δὲ Θεὸς ὁ τοιοῦτος, καὶ θεωρητικὸς περιφανῶς εἶη γ' ἂν κατὰ τὸ εἶδος, ἐκ τοῦ θεωρεῖν, καὶ γὰρ εἴρηται Θεὸς ὁ Θεός· ὡστ' ἄρα ὁ μὴ θεωρῶν, ἢ τῆς πνευματικῆς γεννήσεως καὶ μετοχῆς οὐκ ἐπέτυχεν οὕτω, ἢ ἐπιτυχῆς αὐτῆς γεγονῶς, μὴ ἐξ ἀμαθείας τὴν ὀπτικὴν αὐτοῦ δύναμιν, καὶ τὰς νοητὰς περὶ τὸν νοητὸν τῆς δικαιοσύνης ἤλιον θείας ἀκτίνας ἀποστρέφεται ἀπειδεύτως, καὶ θεωρικῆς δυνάμεως μέτοχος γεγονῶς, τὴν ἐνέργειαν ταύτης στέρεται δυστυχῶς, καὶ πρὸς ἀγιωσύνην καίτοι γε ἀνατεινόμενος.

** Joan. III, 6.

γ. Πάντα τὰ ὄντα ἐκ τοῦ πεποικηκότος αὐτῆ κατὰ λόγον τὴν σφῶν αὐτῶν εἰληφε κίνησιν, καὶ τὸ φυσικὴν ἴδιον, ὄθεν ἀκολούθως καὶ ὁ νοῦς. Ἄλλ' ἡ τοῦ νοῦ κίνησις ἔχει τὸ ἀεὶ, τὸ δ' ἀεὶ ἀπειρον καὶ ἀόριστον. Παρὰ τὴν ἴδιαν ἄρα ἀξίαν καὶ τὸ πεφυκὸς κυρίως αὐτῷ, ἔσται κινουμένη πεπερασμένως, ἢ ὠρισμένως. Τοῦτο δὲ πείσεται, εἴπερ ἐν πεπερασμένοις κινῶτο, καὶ ὠρισμένοις· οὐ γὰρ ἔστιν, εἶναι ἐπὶ τὸ πρῶγμα πεπερασμένον καὶ ὠρισμένον, ἢ δ' ἐπ' [Ἰσ. τὴν δ' ἐπ' (ὀρθότερον)] αὐτὸ, ἢ περὶ αὐτὸ κίνησις τοῦ νοῦ προΐεναι ἐπ' ἀπειρον. Διτται δὲ ἄρα τὸ τοῦ νοῦς ἀεικίνητον γιγνομένως ἀπείρου καὶ ἀορίστου τινός, πρὸς δὲ κατὰ λόγον καὶ τὸ σφέτερον πεφυκός, εἴη γ' ἂν κινούμενον. Ἄλλὰ μὴν ἀπειρον, καὶ τῷ ὄντι ἀόριστόν ἐστιν οὐδὲν, πλὴν τοῦ Θεοῦ, φύσει καὶ κυρίως ὄντος ἐνός· πρὸς ἄρα τὸ κυρίως ἀπειρον ἐν, τὸν Θεὸν, ἀνατείνεσθαι, καὶ ἀφορᾶν, καὶ κινεῖσθαι τὸν νοῦν χρῆ, τοῦτο γὰρ κυρίως πέφυκεν αὐτῷ.

δ. Ἄπειρά ἐστι καὶ ἀόριστα τὰ περὶ Θεὸν θεωρούμενα, ἀλλ' ὁμοῦ οὐδ' ἐν τούτοις τέλος χαίρειν ἔχει ὁ νοῦς ζητῶν τὸν ἐξ οὗ, ἐπεὶ καὶ γὰρ τῷ ὁμοίῳ ἑαυτοῦ ἕκαστον πεφυκός τως χαίρει· εἰς ὧν ὁ νοῦς τὴν φύσιν, εἰ καὶ πολλὰ ταῖς νοήσεσιν, ἀνατεινόμενος, καὶ οἷον κινούμενος πρὸς Θεὸν, τὸν ἕνα τὴν φύσιν, καὶ πολλὰ τὴν ἐνέργειαν, ἀνένδεκτον χαίρειν ὀλοσχερῶς, πρὶν ἂν ἐν τῷ πεφυκός τως ἀόριστῳ ἐνὶ ζωῆ πνεύματος γένοιτο, ἀπὸ τῶν πολλῶν ὡσπερ διαβάς. Ἐν μόνῳ ἄρα ὁ νοῦς τῷ Θεῷ πεφυκός τως χαίρειν ἔχει ὀλοσχερῶς. Ἄλλὰ μὴν τῶν ὄντων, ἕκαστον μάλιστα τῷ ἴδιῳ χαίρει φυσικῶ· φυσικόν ἐστιν ἴδιον ἄρα τῷ νῷ καὶ μάλιστα γὰρ, τὸ ἐν τῷ Θεῷ μόνῳ τῷ ἀπλῶς καὶ ἀορίστως ἐνὶ, καὶ κινεῖσθαι, καὶ ἀνατείνεσθαι, καὶ γίνεσθαι, καὶ χαίρειν ὀλοσχερῶς.

ε. Πᾶσα οἰουδέποτε κτιστοῦ κίνησις καὶ δὴ καὶ αὐτοῦ νοῦ, πρὸς στάσιν καὶ ἡρεμίαν γιγνομένως σπεύθει, καὶ ἀφορᾶ· καὶ τὸ στήναι γενέσθαι, καὶ ἡρεμῆσαι κατ' αὐτὴν, καὶ τέλος, καὶ ἐξ ἐφαρμύλλου ἀνάπαυσις τῷ κτιστῷ. Ἄλλὰ μὴν ὄγε νοῦς εἰς ὧν ζῶν κτιστῶν, ἐν κτιστοῖς στάσεως, καὶ ἡρεμίας μετείληχεναι κινούμενος οὐ δεδύνηται, τοῦ γὰρ τῶν κτιστοῦ κατάλληλα δεδεγμένου τὸ πεπεράνθαι, ἅτε ἡρημένου, τὸ τοῦ νοῦς σὺν δίκῃ ἀεικίνητον ἀπολειφθεῖ γ' ἂν, καὶ ἐξακολουθῶν ζητήσῃ, οὐ κινήθησεται, καὶ ἥμισυ τοπαράπαν ἔξει τὸ ἡρεμεῖν, ἢ τοῦ ἴδιου τέλους ἐπιτυχεῖν ἢ τὸ ἀεικίνητον οὐχ ἔξει μεθ' ἑαυτοῦ κατὰ τὰ προκειμένα, τοῖς ὠρισμένοις καὶ πεπερασμένοις συμπεριληφθεῖς, ὅπερ πόρρω τοῦ κατὰ νοῦν φυσικοῦ, περιφανῶς ἀεικινήτου τυγχάνοντος. Οὐκ ἄρα ἐστὶν εἰκὸς εὐρηκεῖναι τὸ ἡρεμεῖν, ἢ στήναι νοῦν ἐν δέπου κτιστοῖς γινόμενον. Πῶς τοίνυν χρῆσται· ἂν ὁ νοῦς τῷ ἑαυτοῦ ἰδικῷ, τῷ διὰ κινήσεως ἴστασθαι δηλαδὴ, καὶ οὕτως ἡρεμεῖν καὶ εἰρήνην ἄγειν, καὶ ἀναπαύλης δεδέχθαι ἀσθησὶν ἀσφαλῶς, εἰ μὴ ἐν γὰρ ἀκτίστῳ, καὶ ἀπεριγράψῳ γένοιτο; τοῦτο δὲ ἐστὶν ὁ Θεὸς κυρίως, καὶ ὑπερκοσμίως ἐν ὧν. Ἐν ἄρα τούτῳ τῷ ἐνὶ, καὶ ἀπεριγράψῳ γίνεσθαι διὰ κινήσεως τὸν νοῦν δεῖ, ὡς ἂν τὴν σφετέραν φυσικὴν ἡρεμίαν ἐξευρηκότα, ἐν ἀναπαύσει στή νοερῆ κατὰ τὸ εἰκό,· στάσις γὰρ διὰ

3. Quæcunque sunt ex suo principio secundum propriam rationem, motum accepere et propriam naturam; unde consequenter et mens. Sed motus mentis perpetuitatem habet, quæ est infinita et indeterminata. Secundum propriam igitur dignitatem et propriam naturam sine fine ac termino movetur. Illud autem patietur, si in infinitis et interminatis movebitur. Non enim fieri potest ut res quidem finem habeat ac terminum, mentis vero ad illam aut circa illam motus in infinitum procedat. Motui igitur mentis infinito opus est re quadam infinita ac sine termino, ad quam secundum rationem ac nostram naturam mens semper moveatur. Attamen nihil est infinitum et re ipsa sine termino, excepto Deo, qui natura et proprie unus est, oportet igitur mentem ad illud unum vere infinitum, Deum, tendere et aspicere et moveri: illud enim ipsi vere proprium est.

4. Infinita sunt ac sine termino, quæ circa Deum considerantur; sed tamen neque in iis perfecte lætari mens potest inquirens eum ex quo est, quoniam simile sibi unumquodque natura gaudet. Cum mens natura una sit, etsi multa cogitationibus, tendens ac, ut ita dicam, mota ad Deum qui natura unus est et multus per virtutem, fieri nequit ut plane lætetur, priusquam in illo vere infinito uno per Spiritum sanctum facta sit, per multa alia tanquam transiens. Ex iis quæ sunt unumquodque præsertim proprio naturali gaudet; illud autem proprium menti naturale est, in Deo solo simpliciter et infinite uno et moveri et tendere et fieri et omnino lætari.

5. Omnis cuiuslibet naturæ motus et sane ipsius mentis ad statum tranquillitatemque effluenter tendit et festinat et prospicit; et hic status et tranquillitas in seipsa et finis et post certamen requies est creaturæ. Attamen ipsa mens, cum sit una ex creaturis, in creaturis mota non potest pacem invenire: cum creatura necessario terminetur, quippe quæ coercita sit, sempiternus mentis motus merito deficeret, et consequenter mens quæreret ubi se ageret, neque unquam requiescere posset, aut proprium finem inveniret, neque semper moveri posset, ut diximus, terminatis ac unitis circumdata, quod longe abest a propria mentis natura, quæ semper in motu esse debet. Fieri igitur nequit ut mens tranquillitatem inveniat aut in creaturis requiescat. Ubiniam igitur mens propria natura sua uteretur, possetque vel mota stare, atque ita tranquillitatem et pacem agere, et quietis sensum secure accipere, nisi in increato et incircumscripito fieret? Quod est Deus ipse, qui supernaturale unum est. Oportet igitur mentem in illo uno et incircumscripito esse per motum, et postquam suam naturalem pacem invenit, merito in pace spirituali stare. Ibi enim per spiritum stabilis et accepta requies, et omnium terminus, qui est sine termino, et motus in illo uno nunquam menti deficit, cum ad infinitum et non

terminatum pervenerit et incircumscripsum et ad illud quod sine forma, sine figura est et omnino simplicissimum. Tale enim est quod dictum est unum, id est Deus.

6. Si facit, secundum Davidem, Deus angelos suos spiritus, ita et eos homines quos Spiritus sanctus gignit, spiritus efficit, ut Dominus dixit : angelus enim alius est homo qui ex spiritu manifesta hujus participatione generatus est ; sed angelorum opus est perpetuum hujus qui in cœlis est vultum contemplari, quemadmodum et Dominus dixit : igitur, qui manifeste Spiritus sancti factus est particeps, oportet ut Dei vultum attente contempletur, ut justum est. Ideo et docet David, « Quærite Dominum, dicens, et confirmemini : quærite faciem ejus semper ⁹⁹. » Non igitur rationem sequitur, qui particeps factus sancti ac vivifici et illuminantis et dilectionem operantis Spiritus, et ineffabilis generationis quæ ex Spiritu efficitur in sortem venit et in angelicam dignitatem festinavit, ac deinde per nimiam sollicitudinem comprimit suum spirituale ad Deum sensum, neque vult ad Deum tendere ac divina ; idque Salvatore jubente nos in ipso manere, quoniam et ipse in nobis manet ; atque hæc Davide dicente : « Accedite ad eum, et illuminemini ⁹⁹. » Et vere si ea quæ necessaria sunt et congrua facturi essemus, in ipso Dei Patris lumine, scilicet in Spiritu sancto, videremus lumen quod est circa Deum, id est divinam veritatem, nisi imperite ad divinos radios converti nollemus.

7. Tribus modis mens ad Dei (contemplationem ascendit, proprio motu, alterius motu, et quodam inter ambos motu. Ac primo proprii motus modus mentis natura solummodo perficitur, quæ sua voluntate per phantasiam utitur ; cujusmodi terminus est divinarum rerum contemplatio ; quæ et gentiles ipsi imaginati sunt ; secundus vero est supra voluntatem, et solius Dei lumine præstitus ; unde et divino afflatu tantum invenitur, et in divinas revelationes abripitur, et arcana Dei mysteria gustat, et futurorum eventus videt. Qui autem inter ambos modus est, ambobus quoque ex parte conjungitur. Voluntate quidem et phantasia propria operatur ; propriæ voluntati congruus ostenditur, alterius autem voluntatis est particeps, in quantum divina illuminatione ad seipsam unitur, et ineffabiliter Deum videt ultra propriam spirituales unionem. Omnium enim quæ circa Deum videntur et dicuntur extra fines exit, neque providentiam, neque potentiam, neque prudentiam neque aliorum divinarum quidquam videt ; repletus præsertim spirituali lumine, et lætitia exsultans divinæ charitatis igne producta.

⁹⁹ Psal. civ, 4. ⁹⁹ Psal. xxxii, 6.

πνεύματος ἐκεῖ, καὶ ξενότροπος ἀνάπαυσις, καὶ παντων πέρας τὸ ἀπειρον, καὶ κίνησις ἐν τῷ ἐνὶ γινόμενῳ ἐκείνῳ οὐκ ἀπολείπεται οὐδαμῶς παντὶ νῷ, τὸ ἀόριστον καὶ ἀπέραντον πεφθακότι, τὸ τε ἀπερίγραπτον, ἀνείδουν, καὶ ἀσχημάτιστον, καὶ ἀπολύτως ἀπλούν· τοιοῦτο γὰρ τὸ εἰρημένον ἐν, τουτέστιν ὁ Θεός.

ζ'. Εἰ ποιεῖ, κατὰ τὸν Δαβὶδ, τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ ὁ Θεὸς πνεύματα, καὶ οὐδὲ τῶν ἀνθρώπων γινῶν τὸ Πνεῦμα, πνεῦμα αὐτοῦ ποιεῖ, ὡς ὁ Κύριος εἶρηκεν· ἄγγελος ἄρα ἄλλος χρηματίζει ὁ γεγεννημένος ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἐναργεῖ πνεύματος μετοχῆ αὐτοῦ· ἀλλὰ μὴν ἀγγέλου ἔργον τὸ διὰ παντὸς θεωρεῖν τὸ πρόσωπον τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ὡς καὶ τοῦτο εἶπεν ὁ Κύριος· οὐκοῦν καὶ ὁ Πνεύματος ἁγίου περιφανῆς μέτοχος [Ἰσ. τὸν Πνεύματος ἁγίου περιφανῆ μέτοχον] γρη θεωρεῖν ἀνατεινόμενος, ὡς εἰκὸς, τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ. Διδὸν δὲ διδάσκει δῆπουθεν καὶ ὁ Δαβὶδ· « Ζητήσατε τὸν Κύριον, λέγων, καὶ κρηταιώθητε, ζητήσατε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ διὰ παντός. » Οὐκ ἄρα τηρεῖ τὸ εἰκὸς καὶ γινόμενον, ὁ μέτοχος γεγωνὸς τοῦ ἁγίου, καὶ ζωοποιοῦ, καὶ φωτιστικοῦ, καὶ ἔρωτοεργοῦ Πνεύματος, καὶ εἰς πείραν τῆς ἀρῆς του ἤκων γεννήσεως τῆς ἐκ τοῦ Πνεύματος, καὶ εἰς ἀξίαν ἀγγέλου ἀναδεραμηκῶς, ἔπειθ' οὕτω διὰ περιττῆν εὐλάβειαν μύειν ποιῶν τὴν πρὸς Θεὸν νοεράν αἰσθησιν αὐτοῦ, καὶ μὴ ἐθέλειν πρὸς Θεὸν ἀνατείνεσθαι, καὶ τὰ θεῖα, καὶ ταῦτα τοῦ Σωτῆρος ἐπιτάττοντος μείναι ἐν αὐτῷ, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς μένει ἐν ἡμῖν· καὶ τοῦ Δαβὶδ φάσκοντος· « Προσεύθετε πρὸς αὐτὸν καὶ φωτισθητε. » Καὶ ἀληθῶς εἰ γε μέλοιμεν ποιεῖν τὰ δέοντα καὶ ἐπόμενα, ἐν τῷ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς φωτὶ, λέγω δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὀψόμεθα φως τὸ περὶ τὴν Θεὸν, τουτέστι τὴν θεῖαν ἀλήθειαν, εἰ μὴ πως ἀνεπιστημόνως πρὸς τὰς θεῖας ἀκτίνας μὴ ἐπιστρέψωμεν αἰρούμεθα.

ζ'. Τριῶν τρόποις ἐπιβαίνει ὁ νοῦς τῆ τοῦ Θεοῦ θεωρίᾳ, αὐτοκινήτως, ἑτεροκινήτως, καὶ μεταξὺ τούτων. Καὶ ὁ μὲν αὐτοκινήτος τρόπος ὑπὸ τῆς φύσεως τοῦ νοῦ μόνον τελεῖται, θελήσει τῆ ἑαυτοῦ διὰ φαντασίας χρώμενος, οὐ πέρας ἢ τῶν περὶ Θεὸν θεωρίᾳ· ἃ καὶ Ἑλλήνων ἀμυγήπη ἐφαντάσθησαν παῖδες· ὁ δ' ἑτερός ἐστὶν ὑπερφύσης θελήσει, καὶ φωτισμῷ μόνου Θεοῦ γινόμενος· ὅθεν καὶ ὑπὸ τὴν θεῖαν κατοχὴν τότε ὅλως εὐρίσκεται, καὶ εἰς θεῖα· ἀποκαλύψεις ἀρκάζεται, καὶ ἀπορρήτων γεύεται τοῦ Θεοῦ μυστηρίων, καὶ μελλόντων ἐκθάσει δρᾶ. Ὁ δὲ μεταξὺ τούτων τρόπος, τοῖς δυσὶν ἐν μέρει συνάπτεται· ἢ μὲν γὰρ θελήσει καὶ φαντασία ἰδίᾳ ἐργάζεται, τῷ αὐτοκινήτῳ σύμφωνος δείκνυται, τῷ ἑτεροκινήτῳ δὲ κοινωνεῖ, ἐφ' ὅσον ὑπὸ τῆς θεῖας ἐνοῦται πρὸς ἑαυτὴν ἐλλάμψεω, καὶ ἀρῆτως δρᾶ τὸν Θεὸν, ἐπέκεινα τῆς ἑαυτοῦ νοεράς ἐνώσεως. Πάντων γὰρ τῶν περὶ Θεὸν ὀρωμένων, καὶ λεγομένων ἐξω γίνεται τηλικαδε, οὔτε ἀγαθαρχίαν, ἢ θύσιον, οὔτε σοφίαν, ἢ δυναμοποιὸν κράτος, ἢ πρόνοιαν, ἢ ἄλλο τι τῶν θεῖων ὀρων· ἐμπλειως καθιστάμενος ἐς ταμάλιστα νοεροῦ φωτός, καὶ μὲν γε χαρᾶς ἐνεργουμένης ὑπὸ θεοῦ πυρὸς ἀγάπῃ συγχιραμένου.

η'. Νοῦς τῆ ἰδίᾳ φαντασίᾳ πρὸς τὸ θεωρεῖν τὰ ἀόρατα χρώμενος, πίστει ὁδηγείται: ἠλλαμπόμενος δ' ὑπὸ τῆς χάριτος, τῆ ἐλπίδι βεβαιούται, ὑπὸ δὲ τοῦ θεοῦ φωτὸς ἀρπαζόμενος, ταμειῶν ἀγάπης γίνεται ἀνθρώπων, καὶ πολλῶ γε μᾶλλον τοῦ Θεοῦ. Οὕτως ἡ τρισητὴ τοῦ νοῦ τάξις καὶ κίνησις, ἐν πίστει, καὶ ἐλπίδι, καὶ ἀγάπῃ, τελεία καὶ θεοποιὸς, βέβαιος τε καὶ ἀκλινὴς γίνεται, καὶ ταύτην πεφθακῶς τὴν εὐρυχωρίαν τῆς ἀκροπόλεως, ὡς ἂν τις εἴποι, εἰς τὸ τῆς ἀγάπης φρούριον ἑαυτὸν ἠσφαλίσατο. Ὁθεν ἐστὶν, ὃ λέγεται παρὰ τοῦ Παύλου: « Ἡ ἀγάπη πάντα στέγει, πάντα ὑπομένει, » διὰ τὸ τῆς πίστεως καὶ ἐλπίδος ἀγαθόν: « Ἡ ἀγάπη, φησὶν, οὐδέποτε ἐκπίπτει, » διὰ τὴν πρὸς Θεὸν αὐτῆς ἔμπυρον ἔνωσιν, καὶ συνάφειαν ἀρρήτων.

θ'. Ἐν οὐδενὶ κτιστῷ ἐξαιρετόν ἐστι τὸ ἐν. Διεννηνοχέαι μὲν γὰρ ἕκαστον ἐκάστου κατὰ τινὰ τρόπον ἰδιότητος, οὐκ ἀπεστὶν εἰδέναι: ἥ δὲ κτιστὰ, ἕκαστον ἐκάστου οὐ διεννηνοχεν ἠγγέμενον τε καὶ πεπερασμένον, καὶ ὑπὸ φύσιν τελούν, καὶ οὐκ ὄν κυρίως ἀπλοῦν ἐν ὀμόνον γὰρ ἐν τῷ ὄντι, ἐστὶ τὸ ἀκτιστον, ὡς ἀπλοῦν, ὡς ἀναρχον, ὡς ἀτελεύτητον, καὶ ἀόριστον, καὶ διὰ τοῦτο ἀπειρον, ὅπερ ἐστὶν ὁ Θεός. Πρὸς δ, εἰ γε ὁ νοῦς ὁρώη μετὰ μετοχῆς τοῦ πνεύματος, καὶ ῥοπῆς τοῦ ζωοποιοῦ, ὅσαι ἡμέραι τὴν αὐτῷ προσήκουσαν αὔξην δέχεται, ἠνωμένος, καὶ ἠπλωμένος, καὶ θεουργικῆς ἐχόμενος καταστάσεως. Καὶ γε σφόδρα συνῆκε σαφῶς, ὅτι τοῦ ἐνὸς πληθ, καὶ τῆς πρὸς αὐτὸ ἐν πνεύματι ἀποβλέψεως, νοῦν βέλτιον ἔχειν ἀμήχανον τοῦτο μὲν, ὅτι ὁ νοῦς ἐσκέδασται, τῷ πολυσχιδεῖ κόσμῳ, καὶ τοῖς πάθεσιν ὑπενόητος, καὶ δεῖται ἀκοιούθως ὑπερκοσμίου δυνάμεως, καὶ ἐπομένως ὑπερφουῖς ἐνὸς εἰς ἀπόβλεψιν, ἔν' οὕτω τῶν μεριστῶν ἀρπαγίς, ἐξω γένηται τῶν παθῶν, καὶ τῆς διαίρεσεως, καὶ οὕτω τύχοι ἂν τοῦ θεοειδοῦς. Διὰ τοι τοῦτο καὶ ὁ Κύριος παράκλησιν ποιεῖται πρὸς τὸν Πατέρα, ἔν' ὧμεν ἐν οἱ πιστοὶ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ αὐτῷ Υἱῷ, διὰ Πνεύματος, καὶ οὕτως ἐν, ὡς αὐτοὶ εἰσιν ἐν· (μὴ κακοδόξως δηλονότι ὡς Σαβέλλιος εἶπε τὸ ἐν) ὡς ἂν ὧμεν, ἥ χρῆ, τετελειωμένοι, καὶ χάριτι ἐνίζοντος Πνεύματος, καὶ θεωρίᾳ ἐνοσιδεῖ, ἐν ἐνὶ τῷ Θεῷ. Τοῦτο ἡμῖν ἐκφανῶς ἡ ἐν- τὸς βελιτωσις, καὶ τοῦτο τέλος, καὶ ἀληθῆς, καὶ μόνῃ ἀνάπαυσις. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ φθονερά, καὶ μισ- ἀνθρώπος δαιμονικὴ συμμορία, εἰς πολλῶν θεῶν, ὡς οὐκ ὄρελε, σέβας διασκορπίσασα, ἐν πλάνῃ ὑπ- ἐσπειρε τὸ τοῦ νοῦς ἐνιαῖον, καὶ οὐκ ἀφῆκε τοῦτ' ἔχειν τὴν τοῦ ὑπερκοσμίου φαντασίαν ἐνός: ὅπως ἂν τῆ ἐν πολλοῖς λατρείᾳ, ἀποβλέψει: τε καὶ διαίρεσει, παρὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν ἀναπέσασα κινεῖσθαι τὸν νοῦν, παντοίων παθῶν ἐπιθυμητὴν ἀναδείξει καὶ ψεύδους, ἀντὶ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἀρετῆς. Ἐν- τεῦθεν τὸ Πνεῦμα παραινεῖ διὰ τοῦ Προφήτου τὸ ἔγιον: « Προσελθετε πρὸς αὐτὸν, λέγον, τὸν ἕνα θεοῦ, καὶ φωτισθητε. » Καὶ ἐτι ἀλλαχοῦ: « Ἐγὼ Θεός πρῶτος, καὶ ἐγὼ μετὰ ταῦτα, καὶ πληθ ἔμου οὐκ ἐστὶν ἄλλος Θεός: » καὶ πάλιν: « Ἄκουε, Ἰσραὴλ, Κύριος ὁ Θεός σου, Κύριος: εἷς ἐστὶν. » Οὐ γάρ τοι

8. Mens, propria imaginatione ad divina con- templanda utens, fide dirigitur; gratia vero illu- strata, spe solidatur; divino lumine abrepta, humanæ charitatis sit thesaurus, et multo magis Dei ip- sius. Itâ triplex mentis ordo et motus, in fide, spe et charitate, perfectus ac deificus, solidus et indecli- nabilis fit, et postquam mens ad hunc vastum acro- polis locum, ut ita dicam, pervenerit, ibi in charita- tis civitate seipsam munivit. Unde id quod a Paulo dicitur: « Charitas omnia tegit, omnia sustinet, » propter fidei et spei bonum: « Charitas, inquit, nunquam excidit », propter ignitam suam cum Deo unionem et ineffabilem conjunctionem.

9. In nulla creatura eximium est unum. Non difficile scitu est unumquodque ab alio quodam proprietatis modo differre. In quantum autem crea- ta sunt, unumquodque ab unoquoque non differt coercitum et limitatum et natura finitum, neque proprie simpliciter unum. Solum reipsa est in- creatum, ut simplex et absque principio et æternum et infinitum, quod est Deus. Ad quod si mens cum Spiritus participatione aspexerit et vivificantis illius motu, singulis diebus ipsi conveniens incre- mentum accipit, unita ac simplex effecta, et con- stitutionem divinam assecuta. Et sane nihilissimè intellexit impossibile esse mentem melius seipsam habere, nisi per illud unum et suum ad illud in Spiritu respectum. Idque, quoniam mens divisa est mundo illo discisso, et cupiditatibus subjecta est, et consequenter eget supernaturali potentia, et supernaturalis Unius aspectu, ut ita his distra- ctionibus abrepta, extra cupiditates fiat et dissipa- tionem et sic formam divinam assequatur. Ideoque Dominus Patrem orat, ut nos fideles unum simus in Patre et Filio per Spiritum, et ita unum, ut et ipsi unum sunt (non illo perverso modo ut Sabel- lius unum dixit); ut simus, ut oportet, perfecti, unientis Spiritus gratia, et unitiva contemplatione, in uno illo Deo. Id nos vere meliores facit, is nobis finis et vera et sola requies. Quapropter invidiosum et hominum odio plenum dæmonum collegium in multorum deorum, ut fieri non erat, venerationem abripiens, mentis unionem subruit neque permisit ut illius supernaturalis Unius imaginationem habe- ret; ita ut multorum illorum cultus intuitione a: distinctione, menti persuaserit ut contra suam na- turam moveretur omniumque cupiditatum et men- daciorum se studiosam ostenderet, nedum veritatis et virtutis. Unde Spiritus sanctus per prophetam hortatur dicens: « Accedite ad eum, nempe ad Unum, et illuminemini. » Et adhuc alio in loco: « Ego Deus primus, et ego post ea, et præter me non est alius Deus ». Et rursum: « Audi, Israel, Dominus Deus tuus, Dominus unus est ». Non enim triplex unius Deitatis hypostasis unicam divi- dit substantiam; sed et tres sunt quidem personæ,

¹ 1 Cor. xiii, 4 seqq. ² 1sa. xlii, 6. ³ Deut. vi, 4.

red rursus nihilominus unum substantia, et potentia, voluntate et efficacia, et aliis substantialibus bonis. Uni igitur Deo servire et eum intueri et cum eo uniri, pro viribus, a nullisque recedere, voluntas est Dei et mentis melioratio, ut et veritatis inventio et divinæ charitatis et consequenter adoptionis generatio.

10. Si mendacium quidem est divinum, una autem est veritas, mens igitur ad unum tendens supernaturale, omnium summum, ad illud ex quo omnia, ad ipsam veritatem tendit. Sed tamen non potest mens cupiditatibus libera fieri, nisi veritas eam liberaverit; mens igitur cupiditatibus vacua redditur, inclinans ac miro modo tendens ad unum supersubstantiale. Menti autem libertas convenit ad cupiditatum carentiam, ad divinum statum, ac spiritualem adoptionem, minime autem servitus, eo quod servus nesciat quid faciat dominus suus. Si autem ignorantia servi est, patet libertatis participationem patris mysteria noscere et ex certamine illi contigisse, ut ad bonam pulchramque adoptionis dignitatem perveniret. Quemadmodum enim nescire ac scire manifeste contraria sunt, ita sane et servi ordo manifeste contrarius est filii ordini. Et si qui nescit, servus est, qui scit, minime servus, sed liber, aut, ut ita dicam, filius. Spiritus enim veritatis, reipsa liberans, idem Dei filios facit eos in quos supervenit. « Quicumque enim, inquit, Spiritu Dei aguntur, illi sunt filii Dei ¹⁶. » Si igitur spirituale unum contemplari, veritatis est proprium; si veritas menti libertatem præstat, si porro libertas est divinæ adoptionis evidentissimum signum, hoc adoptionis dono nihil est majus, nihil naturam rationalem magis decens. Valde igitur rationi consentaneum est et valde necessarium tendere et aspicere et spiritualiter colligi mentem, pro viribus, ad supernaturale unum, id est, ad Deum.

11. Dominus Deus tuus, inquit Spiritus sanctus, Dominus unus est. Ita sane oportet ut divino Spiritu sancti motu mentem ad supernaturale unum dirigamus, neque licet unum quidem illud prædicare, mentis vero ad illud conversionem et respectum negligere. Quod enim dicit Spiritus sanctus, illud et vult cogitari; quod autem cogitatur, ad illud mentem converti. Si enim absit ad intelligibile mentis conversio; et quod mens intelligat, subest, ac frustra necessario unius prædicatio facta erit, et quæ per eam fides est. Si porro id mirum est, mirum quoque erit, si unum illud non cogitatur, mente ad ipsum non conversa neque tendente

12. Si causatis, maxime autem rationalibus na-

¹⁶ Rom. viii, 14.

τὸ τρισυπόστατον τῆς μιᾶς Θεότητος; τὴν μίαν δια-
ρεῖ κυριότητα, ἀλλὰ καὶ τρία ἐστὶν ἀκριβῶς τὰ
πρόσωπα. καὶ αὐτοὶ οὐδὲν ἤττον ἐν, τῇ γε οὐσίᾳ,
καὶ δυνάμει, θελήσει τε καὶ ἐνεργείᾳ. καὶ τοῖς ἄλλοις
οὐσιώδεσιν ἀγαθοῖς. Τὸ ἄρα λατρεύειν τῷ τοῦ Θεοῦ
ἐνιαίῳ, καὶ ἀποσκοπεῖν, καὶ συνάγεσθαι, ὅση δύν-
αμις, πρὸς αὐτὸ ἀπὸ τῶν πολλῶν, θέλημα Θεοῦ, καὶ
νοῦς βελτίωσις, ὡς ἀληθείας εὐρημα, καὶ θείου ἐρω-
τος, καὶ ἐπομένως θεώσεως γέννημα.

ι'. Εἰ τὸ μὲν ψευδὸς ἐστὶ πολυσχιδές, ἐν δὲ ἡ ἀλήθεια,
ἄρ' ὁ ἐν Πνεύματι πρὸς τὸ ἐν ἀνατεινόμενος νοῦς,
τὸ ὑπερκόσμιον, τὸ ἐξοχὸν τῶν πάντων, τὸ, ἐξ οὗ τὰ
πολλὰ, πρὸς αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν ἀνατείνεται. Ἄλλ' ἂν
μὴν οὐ δύναται γενέσθαι ὁ νοῦς ἐλεύθερος ἀπὸ τῶν
παθῶν, εἰ μὴ τι ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσῃ αὐτὸν, ἄρα
ὁ νοῦς παθῶν ἐλεύθερος ἀποκαθίσταται, νενευκός,
καὶ ἀνατεινόμενος ἐν τῷ τρόπῳ πρὸς τὸ ὑπερκό-
σμιον ἐν. Προσῆκει δὲ ἡ ἐλευθερία τῷ νῷ πρὸς ἀπά-
θειαν, καὶ θεοειδῆ κατάστασιν, καὶ υιοθεσίαν πνευ-
ματικῆν ταμίαισα, οὐδαμῶς ἡ δουλεία, εἰ ὅτι ὁ
δοῦλος, φησὶν, οὐκ οἶδε τί ποιεῖ ὁ κύριος αὐτοῦ· εἰ δ'
ἡ ἀγνοία τοῦ δούλου ἐστὶ, φανερὸν ὅτι ὁ ἐλευθερίας
μετεληγώς, οἶδε τὰ τοῦ Πατρὸς μυστήρια, καὶ ἀνα-
δεηκέναι ἐξ ἐφαμίλλου γέγονεν αὐτῷ ἐπὶ τὸ τῆς
υιοθεσίας εὖ καὶ καλῶς ἀξίωμα. Ὡς γὰρ τὸ μὴ
εἰδέναι τοῦ εἰδέναι ἐναντίον περιφανῶς, οὕτω δη-
πουθεν καὶ ἡ δούλου τάξις, ἐναντίως ἔχει πρὸς τὴν
υἱτικὴν ἐκφανῶς· καὶ εἰ ὁ μὴ εἰδώς, δούλος, ὁ εἰδώς,
οὐ μνηστὴρ δούλος, ἀλλ' ἐλεύθερος, ἡ ἴν' εἶπω, υἱός.
Τὸ Πνεῦμα καὶ γὰρ τῆς ἀληθείας, ἐλευθεροῦν γι-
γνομένως, τοῦτ' αὐτὸ υιοθετεῖ τῷ Θεῷ, τοῦς, ἐν οἷς
ἂν γένοιτο. Ὅσοι γὰρ, φησὶ, Πνεύματι Θεοῦ ἄγονται,
οὗτοί εἰσιν υἱοὶ Θεοῦ. Εἰ τοίνυν τὸ πρὸς τὸ ὑπερου-
σίον ἐν ἀφορᾷ, τῆς ἀληθείας εἶναι ἐστίν, ἡ δὲ ἀλή-
θεια τὴν ἐλευθερίαν τῷ νῷ χορηγεῖ, ἡ δ' ἐλευθερία,
υιοθεσίας θείας σημεῖον ἐναργές, τοῦδε δὲ τοῦ ὄντος
τῆς υιοθεσίας, οὔτε μείζον οὐδὲν, οὔτε μὴ φύσει
λογικῆ μᾶλλον προσήκον ἕτερον· λίαν λελογισμένον,
καὶ σφόδρα τῶν ἀναγκαίων ἂν εἴη ἄρα, τὸ ἀνατε-
τᾶσθαι, καὶ ἀφορᾶν, καὶ συνάγεσθαι πνευματοφο-
ρήτως τὴν νοῦν, ὅση γε δύναμις, πρὸς τὸ ὑπερκόσμιον
ἐν, τουτέστι τὸν Θεόν.

ια'. Κύριος, φησὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὁ Θεός
σου, Κύριος εἷς ἐστίν· οὕτω τοι φροντίς τῇ θεϊότητι
τοῦ Πνεύματος ἀνάγειν τὸν νοῦν πρὸς τὸ ὑπερκό-
σμιον ἐν, καὶ μὲν δὴ, οὐχὶ τὸ ἐν κηρύττειν, τὴν δὲ
τοῦ νοῦς ἐπιστροφὴν, καὶ ἀπόδλεψιν ἀποστέργειν
θεμιτόν ἐστι λέγειν· ὁ γὰρ τὸ ἅγιον λέγει Πνεῦμα,
τοῦτο καὶ νοεῖσθαι βούλεται· ὁ δὲ νοεῖται, πρὸς τοῦτο
καὶ τὸν νοῦν ἐπιστρέφεσθαι. Ἀπόουσις γὰρ τῆς τοῦ
νοῦ στρωφῆς πρὸς τὸ νοητὸν, καὶ ὁ νοήσειεν ἂν ὁ
νοῦς, ἄπειται, καὶ ἔσται ἐξ ἀνάγκης τὴν ἄλλως εἰρη-
μένον τὸ τοῦ ἐνιαίου κήρυγμα, καὶ δι' αὐτὸ καὶ ἡ
πίστις· εἰ δὲ τοῦτο ἀποπνέῃ, τὸ μὴ διανοεῖσθαι ἄρα
τὸ ἐν ἐπιστρέφόμενον τὸν νοῦν πρὸς αὐτὸ, καὶ ἀνα-
τεινόμενον, ἀποπνέει.

ιβ'. Εἰ φύσις τοῖς αἰτιατοῖς καὶ μάλιστα λογικοῖς

πρὸς τὸ αἴτιον ἀνατεῖσθαι, καὶ ἀφορᾶν ἐπιστρε-
πτικῶς, ἐξ αἰτίας δὲ πάντα παρῆχται τοῦ Θεοῦ, ἐξ
οὗ καὶ ὁ νοῦς, ὁ δὲ Θεός ἐστι τὸ κορυφαῖον, καὶ
ἀπλῶς ἐν φύσει ἄρα τῷ νῷ πρὸς τὸ κορυφαῖον καὶ
ἀπλῶς ἐν, ὡς πρὸς αἴτιον ἐπιστρεφομένῳ, ἀνατε-
τεῖσθαι, καὶ ἀφορᾶν.

ιγ'. Εἰ ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν
τὰ πάντα, ἔστι δὲ καὶ ὁ νοῦς τῶν ἀπάντων ἐν, ἄρα
ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ καὶ οὐτοσί, καὶ μάλιστα
προσεχέστερόν γε ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ αὐτὸς διὰ
τὸ θεοείκελον οὐκοῦν καὶ μᾶλλον οὗτος ἀφορᾶν ὀφεί-
λει γ' εἰς αὐτόν. Τὸ δὲ εἰς αὐτὸν λεγόμενον, εἰς τὴν
τοῦ ὑπερκόσμου ἐνὸς χρῆναι ἔμφασιν ἐπιστρεπτικῶς
ἀφορᾶν δηλοῖ εἰς τὸ ἐν ἄρα ὁ νοῦς ὀφείλει ἀφορᾶν.

ιδ'. Ἐξ ἐνὸς προλασι τὰ πολλὰ, οὐκ ἔτι δὲ ἐκ τῶν
πολλῶν τὸ ἐν. Ἀλλαμὴν ἡ κτίσις ἔστι τὰ πολλὰ, οὐκοῦν
ἐξ ἐνὸς ἡ κτίσις ἐναργῶς. Ἔστι δὲ καὶ ὑπὲρ τὴν
κτίσιν, ὡς Κτίστης καὶ Δημιουργὸς ἐκεῖνο τὸ ἐν· ὁ
ἄρα τὴν κτίσιν ὡς δεῖ θεωρῶν, ἐξ ἀνάγκης πρὸς τὸ
ὑπερκόσμον ἐν ἔξει τὸ ἑαυτοῦ τῆς θεωρίας συμπέ-
ρασμα, ἐπεὶ περ καὶ ἔνεστι τοῖς αἰτιατοῖς· πάμπολλα
τοῦ αἰτίου ὡσανεὶ ἀπηχῆματα, δι' ὧν γνωρίζεται ὁ
τέχνη, καὶ σοφία, δυνάμει τε καὶ ἀγαθότητι προνοη-
τικῶς τὰ πάντα παραγαῶν ὡς ἠθέλησε. Διὰ τοῦτο
καὶ Ἡσαίας, ἐν τῷ Πνεύματι, ἐπ' ἀράτε, φησὶ, τοὺς
ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ ἴδετε τίς κατέδειξε ταῦτα
πάντα. Ἐὰν μὲν ταῦτα πάντα διὰ τὰ πολλὰ εἰρηκῶς
αἰτιατὰ, τὸ δὲ τίς, πρὸς τὸν ἐξ οὗ ταῦτα (ὅπερ ἔστιν
ἀπλῶς κατὰ φύσιν ἐν) ἀνάγων τὸν νοῦν.

ιε'. Συνάγεται καὶ ἡ κτίσις εἰς ἐν, ἀλλὰ σύνθετον
καὶ πολυμερές, καὶ οὐκ ἀναρχον, ἅτε κτιστόν. Τὸ
δὲ κτίζον ἐν, οὐ μόνον ἐν ὡς πολλῶν καὶ διαφόρων
συμφωνίας εἰς μίαν σύμπληναν τοῦ παντός, καὶ
σκοπὸν ποιητικόν, ἀλλ' ἤδη καὶ ἀκτιστόν ὡς προκα-
ταρκτικὸν αἰτίον, ἀνιῶν ἐπὶ τὸ κατόπιον ὁ νοῦς,
ἀνάγκη καταστήσαι ἐπὶ τι ἐν ἀρχικῶν τε καὶ τακτι-
κῶν τῆσδε τῆς φαινομένης τῶν ὄντων τάξεως, καὶ
γενέσεως, ἁρμονίας τε καὶ συμπνοίας τῆς εἰς τὸ ἐν,
ἢ εἰ μὴ τοῦτο, ἐπ' ἀπειρον προῖη ἄν, ὅπερ ἄτοπον.
Πᾶν γὰρ τὸ κινούμενον, καὶ γιγνόμενον, ἔστιν ὅτ'
οὐκ ἦν, καὶ μὴ ὄν, ἤρξατο, εἰ δ' ἤρξατο, καὶ κελί-
νηται. Τί τὸ κινήσαν ζητεῖν δεῖ καὶ εἰς γένεσιν ἀγα-
γόν, ὅπερ ἔσται ἄν καὶ ἀκίνητον, ἐφ' ὅσον ἔστι
κινούν· εἰ γὰρ οὐ, τί τὸ κινούν τὸ μὴ ὑπὸ ἐτέραν ἀρ-
χὴν τελούν, ἐπίτοι γε ἀναρχον; εἰ δ' ἀκίνητον, ἄτρε-
πτον· εἰ δ' ἄρα τοῦτο, πάντως καὶ ἀπλοῦν, ἵνα μὴ
σύνθετον ὄν τραπέιη, ὅγε ἄτρεπτον ἡμῖν ἐκπέφανται·
σύνθεσις γὰρ, ἀρχὴ στάσεως. Ἡ δὲ λύσεως, τὸ τῆς
κινήσεως ἔσχατον. Οὐκ οὖν τῶν καὶ ἐκεί σύνθεσις, ἵνα
μὴ καὶ στάσις, οὐδὲ στάσις, ἵνα μὴ καὶ λύσις, οὐδὲ γε
λύσις, ἵνα μὴ καὶ τροπή, καὶ κίνησις περὶ τὸν [Ἰσ.
τ'] ἄτρεπτον ἀποφανθῆι καὶ ἀκίνητον, ὡς κινούν,
οὐ κινούμενον, καὶ εἰς γένεσιν ἄγον, οὐχὶ γενόμενον,
ἢ γινόμενον. Εἰ ἄρα ἄτρεπτον καὶ ἀκίνητον, ἐξ ἀνάγ-

tura est, ut ad causam tendant, ad eamque attente
spectent, si porro mens omnia ex Deo tanquam ex causa
pendeant, ex quo mens ipsa; Deus autem est sum-
mum ac simpliciter unum; menti igitur natura
est ad summum ac simpliciter unum. tanquam ad
causam conversæ, tendere et spectare.

13. Si ex ipso, et in ipso ac per ipsum omnia,
si porro mens horum omnium unum aliquid sit,
igitur ex ipso et per ipsum mens ac præcipue ex
ipso pendet et per ipsum est propter cum Deo si-
militudinem; igitur et multo magis illa ad eum
aspicere debet. Quod autem dicitur *ad eum*, signifi-
cat eam oportere ad supernaturalis Unius mani-
festationem vivide aspicere. In unum igitur mens
debet aspicere.

14. Ex uno omnia procedunt, non autem ex
multis unum. Sed creatio multa est; non igitur ex
uno creatura procedit, quod manifestum est. Est
autem supra creationem, tanquam Creator et con-
ditor Deus, Unum illud. Qui igitur creationem, ut
oportet, intuetur, ex necessitate ad illud *Unum*
supernaturale suæ contemplationis terminum habe-
bit, quoniam et insunt causatis tanquam multæ
ex causa repercussiones, per quæ cognoscitur ille
qui arte et sapientia et potentia et bonitate provide
cuncta, ut voluit, produxit. Ideo et Isaias in spi-
ritu: « Sustollite, inquit, oculos vestros, et videte
quis omnia hæc ostenderit ». Quando dicit
omnia, ea multa quæ causata sunt, significat;
quando autem ait *quis*, mentem ad eum ducit ex
quo ea sunt; quod est simpliciter et secundum na-
turam *Unum*.

15. Colligitur in unum creatio, sed compositum
ac multiplex, non autem absque principio, utpote
creatum. Cum igitur mens in illud *Unum* quod creavit
et quod est unum, non modo per concursus mul-
torum ac diversorum in unam totius alicujus for-
mam ac effectum terminum, sed increatum ac pri-
mam causam ascendit ut contempletur, necesse est
ut ad aliquid unum quod creaverit ac ordinaverit
visibilem hunc rerum ordinem ac generationem,
harmoniam et conspurationem in totius alicujus
formam; vel, si ita non esset, in infinitum procederet:
quod est absurdum. Quidquid autem movetur
et factum est, aliquando non erat, et cum non esset,
cœpit esse et notum fuit. Quid opus est, id quod
movit et ad generationem adducit, inquirere? Quod
est certo immobile, cum moveat. Nisi enim esset
immobile, quid igitur moveret illud quod ad alte-
rum principium non spectat, cum sit absque prin-
cipio? Si autem immobile est, ergo et immutabile;
si igitur et illud, omnino quoque simplex est, ne,
si compositum sit, convertatur, quod nobis ut im-
mutabile apparet. Compositio enim principium est
discordiæ; hæc autem dissolutionis; quæ ultima
motus linea est. Non est igitur in illo compositio,
ne simul insit discordia; neque discordia, ne fiat

dissolutio, neque dissolutio, ne accidat mutatio, neque mutatio, ne motus appareat apud illud, quod immutabile et immobile, tanquam movens, neque motum, et ad generationem adducens, neque ipsum generatum. Si igitur immutabile et immotum sit, necessario et incompositum, et ideo simplicissimum et unum omnino supernaturale. Ad quod mens si tendat, omnimodo extra omnia statuitur, propter hunc quem versus illud pulcherrimum respectum habet et suum ad illud quod super omne est, impetum; imo vero ad illud ex quo omnia et ad quod omnia tendunt. Si vero id secundum congruam rationem fiat, tunc mens extra cupiditates ponitur. Quæ enim sursum et ad pulcherrimum tendit, illique assequitur, quomodo jam in cupiditatum turpitudine remanere posset? Ideo illud sacra lex dicit: « Illi soli servies; » Uni, nempe. Tendendum igitur est ad illud summum unum, si Dei legem adimplere volumus et supra cupiditates inveniri.

16. « Dominus, inquit, solus dux eorum fuit, nec fuit cum eis deus alienus. » Viles unius et solus potentiam? Quomodo non erat cum iis deus alienus, in quantum solus eos ducebat Dominus? Dominus ens qui ipsum sequuntur neque ab ipso separantur, ducit. Quod autem aliquis sequitur, ad illud et convertitur. Si igitur nolimus Deum alienum, aut demonem aut cupiditatem nobiscum habere, illum solum et Unum per mentis conversionem sequamur, ita ut illud de nobis verisimiliter dictum esse videatur: « Dominus solus ducit eos, neque est cum eis deus alienus. »

17. Etsi ex uno, sed omnia modo dissimili ex Uno sunt; eo nempe quod diversus modus est quod entia ex prima unitate procedunt. Et alia quidem coacta et creata sunt, alia vero increata et temporalis initii rationem fugientia, et omnibus quidem omnino causa est illud supernaturale Unum; sed aliis ex creatione, aliis vero ex natura; neque omnibus simpliciter est adhærendum, neque omnia amplectenda sunt eodem modo; sed iis quidem quæ initium habent et creata sunt, adhærendum est propter aliud quoddam, neque propter ipsa, sed propter id quod in iis, tanquam in speculo, representatum et ostensum est. Non aliter creatura adenda est, ut meliores fiamus, nisi propter id quod ex illo summo Uno apud eam apparet. Ad ea vero quæ absque initio et naturalia sunt, accedimus non propter aliud, sed propter ea sola, et propter illud ex quo sunt. Ea enim sunt quæ propter seipsas debent adiri, eorumque est unitive et naturaliter summum illud Unum; imo vero unitive, et, ut dictum est, naturaliter sunt illius summi Unius. Oportet sane non modo ad ea accedere, sed et cum illis adunari, et ad primi et unius huius pulchri imitationem per illa informari, ut gratiæ cooperatione et auxilio, Dei gloriæ per imaginem ac similitudinem dignitatem habeamus. Attente considerantibus ea quæ per creationem causata sunt, contingit ut mentem ad unitis contemplationem tanquam

Ακνης ἀσύνθετον, καὶ διὰ τοῦτο ἀπλούστερον, καὶ ἀπολύτως ἐν ὑπερκόσμιον. Πρὸς ἕπερ ὁ ἀνατεινόμενος νοῦς, τῶν πάντων, πάντα τρόπον, ἔξω καθίσταται, διὰ τὴν πρὸς τὸ ὑπέρχαλον ἣν ἔχει ἀπόδραψιν καὶ τὴν ἔφεσιν περὶ τὸ ὑπὲρ πάντων μᾶλλον δὲ περὶ τῆς οὐ τοῦ πάντων, καὶ εἰ; ἢ τὰ πάντα φυσικῶς ἀνατείνεται. Τοῦτου δὲ γινόμενον κατὰ λόγον προσήκοντα, καὶ παθῶν ἔξω γίνεται· ὁ γὰρ ὑπεράνω καὶ τῶν ὑπερκόσμων ὑπερεκτεινόμενος καὶ γινόμενος, σχολῆ γ' ἂν γένοιτο ἐναπομείναι τῷ ἀσχεῖ τῶν παθῶν. Διὰ τοῦτο, « Αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις, » τῷ ἐνὶ δηλονότι, ὁ ἱερός φησι νόμος. Πρὸς ἄρα τὴν κορυφαίον ἐν ἀνατεταῖσθαι δεῖ, εἰ μέλλοιμεν καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον πληροῦν, καὶ ὑπεράνω παθῶν εὐρίσκεισθαι.

15'. Κύριος, φησὶ, μόνος ἦγεν αὐτοὺς, καὶ οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν Θεὸς ἄλλοτριος. Ὅρα; τοῦ ἐνιαίου καὶ μόνου τὴν δύναμιν; πῶς οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν Θεὸς ἄλλοτριος, ἐφ' ὅσον μόνος αὐτοὺς ἦγεν ὁ Κύριος; ἀλλαγὴν ὁ Κύριος ἐπομένους, οὐκ ἀποστρεφομένους; ἄγει· ὅ δὲ τις ἔπειτα, πρὸς αὐτὸ καὶ ἐπέστραπται· οὐκοῦν εἰ μέλλοιμεν Θεὸν ἔτερον, δαίμονα, ἢ πάθος μεθ' ἡμῶν μὴ ἔχειν, ἐψόμεθα τῷ μόνῳ καὶ ἐνὶ δεῖ ἐπιστροφῆς νοεράς, ὅπως ἂν καὶ περὶ ἡμῶν οὐκ ἀπεικότως λελέχθαι δόξειε γ' ἂν· ὅτι Κύριος μόνος ἄγει αὐτοὺς, ὅθεν καὶ Θεὸς ἄλλοτριος οὐκ ἔστι μετ' αὐτῶν.

15'. Εἰ καὶ ἐξ ἐνός, ἀλλὰ διαφόρως εἰσὶν ἐξ ἐνός τὰ πολλά· ὅτι ὁἷα καὶ τῶν ὄντων ὁ τρόπος, καθ' ὃν ταῦτα ἐκ τῆς πρώτης ἐνάδος προτεῖ, διάφορος· τὰ μὲν γὰρ τούτων ἡργμένα τέ ἐστι καὶ κτιστά, τὰ δ' ἀκτιστά, καὶ τὴν τῆς χρονικῆς ἀρχῆς λόγον ἐκπεφυγότα, καὶ πᾶσι μὲν κατὰ πάντα τρόπον αἴτιον τὸ ὑπερούσιον ἐν, ἀλλὰ τοῖς μὲν δημιουργικῶς, τοῖς δὲ φυσικῶς, καὶ οὐ πᾶσι καθάπαξ διὰ τοῦτο τούτοις ἐπίσης προσείσθαι, καὶ τούτων ἀντέχεσθαι χρεῶν, ἀλλὰ τοῖς μὲν ὑπὸ ἀρχὴν καὶ κτίσιν τελούσι, προσείσθαι ἐστὶ δεῖ ἄλλο, καὶ οὐ καθ' αὐτὸ, ὡς τῷ ἐσόπτρῳ διὰ τὸ ἐν αὐτῷ μορφαζόμενον, ἢ παραδεικνύμενον· ἄλλοιως γὰρ ἢ κτίσιν πρὸς βελτίωσιν οὐ προσείσθαι ἐστὶν, ὅτι μὴ διὰ τὸ ἐν αὐτῇ τοῦ ἄκρου ἐνός προφαινόμενον. Τοῖς δ' ἀνάρχοις πρότιμον, καὶ φυσικοῖς, οὐ δεῖ ἄλλο, ἀλλὰ δεῖ αὐτὰ, καὶ τὸ ἐξ οὗ· ἐκείνα γὰρ ἐστὶ τὰ τῷ ὄντι προσείσθαι καθ' αὐτὰ, κάκεινων ἐστὶ προσεχῶς τε καὶ φυσικῶς τὸ κορυφαίον ἐν, μᾶλλον μὲν οὖν τοῦ ἄκρου, καὶ κορυφαίου ταῦτ' εἰσὶν ἐνός, προσεχῶς καὶ, ὡς λέλεκται, φυσικῶς. Δεῖ δὲ, οὐ μόνον τούτοις προσείσθαι, ἀλλὰ καὶ προσφύεσθαι, καὶ πρὸς τὴν ἐκμίμησιν τοῦ πρώτου καὶ ἐνός καλοῦ διὰ τούτων σπεύδειν ἀποτυπούσθαι, ἵνα περ τῇ συνεργίᾳ, καὶ ἐπαρωγῇ τῆς χάριτος, τῆς κατ' εἰκόνα καὶ ἰμοίωσιν ἐδύξης τοῦ Θεοῦ σχοίημεν τὸ ἀξίωμα. Ἐντεῦθεν σκοποῦμενοι ὀρθῶς, τοῖς μὲν δημιουργικῶς αἰτιατοῖς, συμβαίνει θεωρητικῶς ἀνάγειν τὴν νοῦν πρὸς τὴν ἐνοπερισμὸν τοῦ ἐνός, καὶ ἐνοῦν αὐτῶν

εις τὴν τοῦ ὑπερκοσμίου ἐνός ἐνιαίαν ἔννοιαν ἀπο-
 λύτως καὶ ἀπλῶς, εἰ γε τούτοις ὁ νοῦς ἐνορᾷ κατὰ
 τὸ εἰκόσ. Οἷς δὲ φύσει τὸ αἰτιον, καὶ πρακτικεσόμε-
 νον τὸν νοῦν διὰ τούτων, ἢ κατ' αὐτὰ μορφαζόμενον
 τούτοις ἔνεστιν ἔνοον πρὸς τὸ κυρίως ἐκεῖνο ἔν ἑαυ-
 τόν· ὅθεν δὴ ἐκ τῶν ὁποίων οὖν ἀπάντιον, εἴτε φυ-
 σικῶν, εἴτε δημιουργικῶν ὄντων αἰτιατῶν, πρὸς τὸ
 διαφῶρος ἔν αἰτιον, ὁ νοῦς συνάγεσθαι εἴωθε φυσι-
 κῶς, εἴτε πρακτικῶς, ἢ δὴ θεωρητικῶς. Καὶ ὅπερ
 ὁ νοῦς εἶθ' ἐνί, εἴτε πλείοσι δημιουργικῶς, ἢ φυ-
 σικῶς χρύμενος, οὐ διὰ τὸ ἔν χρῆται, οὐδ' ἵνα πρὸς
 τὸ πρῶτον ἔν συναγωγῶς ἑαυτὸν φέρῃ, καὶ ὄλω·
 πρὸς ἐκεῖνο ἀπίθῃ ἔν ἀγία μετοχῇ, καὶ ῥοπῇ τοῦ
 φωτίζοντος Πνεύματος, ἀπλῶς, ἐνοειδῶς τε καὶ μο-
 νοειδῶς, εἰς ἀμαρτιαν αὐτῷ τοῦτο λογίζεται, καὶ
 φαντασιαν ἔχῃ καλοῦ ἢδε ἢ χρῆσις αὐτῷ. Τὰ γὰρ τοι
 ἐκ τοῦ ἐνός, εἰς τὸ ἔν ἀγειν πέφυκε χρωμένους τοῦ
 τοις, ὡς χρῆ· πᾶσα γὰρ, φησὶν ὁ μέγας Διονύσιος,
 Πατροκινήτου φωτοφανείας πρόδος εἰς ἡμᾶς ἀγα-
 θοδότως φοιτῶσα, πάλιν ὡς ἐνοποιδς δύναμις ἀνατα-
 κικῶς ἡμᾶς ἀναπληροῖ, καὶ ἐπιστρεφει πρὸς τὴν τοῦ
 συναγωγῶ Πατρὸς ἐνόθητα, καὶ θεοποιδὸν ἀπλόθητα·
 ἐξ αὐτοῦ γὰρ καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα· εἰ δ' οὐκ ἀν-
 ἀγει πρὸς τοῦτο, παραπέφυκε, καὶ τοῦ εἰκότος ἢ χρῆ-
 σις ἔξω γεγένηται, μὴ οὕτω δὴ γιγνομένη.

ιη'. Ἐστὶ πρᾶξις προηγουμένη τῆς θεωρίας, καὶ
 ἔστι πρᾶξις ἐπομένη τῆς θεωρητικῆς. Καὶ ἡ μὲν τε-
 λείται σωματικῶς, ὅπως τὰς ὀρμᾶς τοῦ σώματος
 χαλιναγωγῆσαντι, καὶ εὐτάκτως φέρεσθαι κατ' ὄλι-
 γον παρασκευάσαντι, δὴν γ' ἂν οὕτω τῷ νῷ ἔλευθέρω
 ποδὶ διαθῆναι ἐν ταῖς ἰδίαις, ἃ ἔστι τὰ νοητὰ, κάκει
 τὸ σφέτερον διαφέρον καλῶς ἐργάζοιτο, ἢ δὲ δευτέρα
 ἀπὸ τοῦ νοδς ἀρχομένη, καὶ τοῦ νοεῖν ἐν πνεύματι,
 συνάγεται πρὸς τὸ ὑπὲρ νοῦν, ὃ ἔστιν ὁ θεός, ὃ
 προσεγγίσις ὁ νοῦς ἐπὶ τὸ ἔν γίνεται. Ἐν γὰρ ὁ
 θεός, καὶ δὴ καὶ αὐτὸς ἐνοῦται πρὸς ἑαυτὸν εἰς ἔν,
 καὶ ἀδιαίρετος ἀποκαθίσταται· ἐνάδος γὰρ πρῆξενον
 τὸ ἔν, καὶ ἀπλόθητος θεοειδοῦς θεωρούμενον· ἀσύμ-
 βατον γὰρ τὸ, ἔν θεωρούμενα τὸν νοῦν, μὴ καὶ αὐτὸν
 εἶναι ἐν ἀπλοῦν, διηρημένα δ' ὀρῶντα, καὶ σύνθετα,
 ἀνάγκη διαίρεσθαι τε καὶ ποικίλλεσθαι· εἰρηται δέ
 μοι· ἐν ἀπλῶς, τὸ καθ' αὐτὸ ὑπερστώ· ἀπλοῦν. Ἐπειδὴ
 γὰρ ὁ τί πέρ ἐστιν ὁ νοῦς τὰς ἀλλοιώσεις πάσχει
 κατ' ἐνέργειαν, αὐτὸς δὲ ἔστιν ἀπλοῦς, ἀνάγκη ἔν
 εἶναι καὶ κατ' ἐνέργειαν, τὸ ἔν ὀρῶν. Εἰ δὲ τὸ ἔν μὲν
 ὀρῶν, αὐτὸς δὲ διήρηται εἰς δυάδα τοῦλάχιστον, τί
 ποτ' ἂν εἴη ἐνεργεῖν τὸ σκέλος αὐτοῦ, διηρημένον
 ἀπὸ τοῦ ὀρῶντος τὸ ἔν; ἢ γὰρ ὀρᾷ ἑτερόν τι, ἢ
 οὐκ ὀρᾷ, καὶ τοῦτο δισσωῶς, ἢ μὴ βουλόμενον, ἢ ἀμ-
 βλυόμενον, ἢ τάχα πρὸς ἄλλο τι δράσεως πεφυκός,
 οὐχὶ δὲ πρὸς τὸ ὀρᾷν· ἀλλ' εἰ μὲν ἑτερόν τι ὑπόθετο
 τις ὀρᾷν, ἴδε ὅτι ὁ νοῦς· οὐκ ὀρᾷ τὸ ἔν ἀπλῶς, ἀλλὰ
 δύω παρὰ τὸν λόγον· καὶ δύω ὀρῶν, ἔν εἶναι οὐ δύ-
 ναιται· τέρμενται γὰρ, ὡς δέδεικται, εἰς ἃ θεωρεῖ-
 εἰ δὲ οὐκ ὀρᾷ, εἰ μὲν μὴ βούλοιοτο, τοῦτο ἀδύνατον
 οὐκ ἔστι γὰρ ἀργίαν, καὶ τὸ ἀκχαριστον αὐτὸ τὸ βρα-
 χύτατον, νοῦν λογικὸν παθεῖν. Ἄλλ' οὐδ' ἀμβλύνεται
 τοῦτο τοῦ νοδς, τοῦτο δ' ὄξυ κέκτηται. ἢ οὕτω
 σύνθετος ἂν εἴη καὶ οὐκ ἀπλοῦς· ἐξ ἐνομομερῶν

in speculo ducant, et eam cum una illa mente sim-
 pliciter uniant, si saltem mens ea, ut decet, intueatur.
 Quæ autem naturaliter causata sunt, iis est vis
 mentem per ipsa occupatam aut secundum ipsa
 informatam cum illo uno conjungendi. Unde ex
 omnibus, sive naturalibus, sive a Creatore productis,
 ad illud quod una causa est, mens colligi solet
 sive naturaliter, sive practica, sive contemplative.
 Et quando mens sive uno, sive pluribus creatis aut
 naturaliter existentibus utens, non propter illud
 unum utitur, neque ut se ipsam ad illud primum unum
 ferat, illudque aspiciat in sancta participatione, et
 illuminantis Spiritus sancti motu, simpliciter et uni-
 formiter, tunc in peccatum id sibi tribuit, etiamsi
 ille usus ipsi pulcher videatur. Quæ enim ex illo
 uno sunt, ad illud unum solent ducere eos qui
 ipsis ut decet utuntur : « Omnis enim, inquit
 magnus Dionysius, progressus illuminationis a
 Patre præstita, in nos divino dono adveniens,
 rursus, ut unitiva potentia nos intensive replet,
 et convertit ad conjungentis Patris unitatem et
 deificam simplicitatem. Ex eo enim et in ipsum
 omnia ; si non ad illud rerum usus dirigit, a recto
 decidit, et aliter procedit quam oportet, non ad
 illud tendens.

18. Est actio præcedens contemplationem et est
 actio sequens contemplationem. Et altera quidem
 corporaliter perficitur ; ita ut corporis motus diri-
 genti et eos sensim disponenti ut recte ferantur,
 det menti libero pede in propriis incedere, quæ
 sunt intelligibilia, et ibi propriam actionem opere-
 tur ; altera vero, a mente incipiens et a cogita-
 tione in spiritu, ad illud quod est supra mentem
 colligitur, quod est Deus, cui mens cum accedat,
 in unum colligitur. Unum enim Deus est, et ipso
 mens secum unitur in unum et indivisibilis con-
 stituitur. Unitatem enim unum præstat et divi-
 nam simplicitatem, cum aspicitur. Impossibile
 est enim unum contemplantem non et ipsam esse
 simplicem, contemplantem vero divisa et compo-
 sita, necesse est eam dividi et componi ; dictum
 vero est a me illud unum quod in se subsistit sim-
 plex. Quoniam enim quidquid est mens, mutatio-
 nes patitur per operationem ; ipsa vero simplex
 est ; sed necesse est ut simplex sit secundum ope-
 rationem, cum unum videt. Si vero unum videat,
 ipsa vero in duo saltem divisa sit, quid operaretur
 illa pars ejus, quæ ab ea quæ unum videt separata
 est ? Etenim videt aliud quoddam aut non videt ;
 et hoc duplici modo, aut non volens, vel infirmata,
 aut rapide ad aliam quædam actionem apta, non
 autem ad contemplandum ; sed si supponatur men-
 tem aliud quoddam videre, jam mens non videt
 unum simpliciter ; sed duo contra rationem ; et
 cum videt duo, jam non esse unum aliqui potest.
 Dividitur enim, ut ostensum est, in eis quæ con-
 templatur ; si vero non videat, si quidem nolit id
 impossibile est ; non enim possibile est mentem
 aliquid pati, ne uno quidem temporis puncto. Sed

non nunc quidem hebescit mens, nunc vero est rapida. — Vel etiam hoc modo. Composita esset et non simplex dissimilibus partibus constituta, quoquo modo acciderit; et si una pars videat, alia vero ad aliam quamdam operationis speciem ordinetur; eam enim compositionis appellationem de mentis simplicitate dici nequit. Quapropter unitas et simplicitas mentis, si illud unum simpliciter consideret, una quoque ipsa efficacia est, et si unum esset simpliciter, simplex unum videt. Actio igitur quæcunque sit aut contemplatio ex necessitate ferri debet ad illud unum quod supra mentem est; si minus, nihil assequetur, sed frustra mens videbitur agens aut contemplans. Erit igitur cupiditatum effectrix, si divisioni subiaceat, non sublata animæ sensu ad unionem cum illo uno quod supra mentem est; quæ unio despumare valet et mundare vim mentis contemplativam illud unum aspicientem intuentemque, et illi adhaerentem ex quo omnia et in quod pervenit et est et subsistit.

19. Omnium desiderabilium summum est divina cum anima et supra mentem unio. Per divinam hanc unionem necessaria est divina similitudo; per divinam hanc similitudinem, necesse est secundum mentem operari, scilicet contemplari. Tale enim est divinum, ex quo et illud *Deus*, nomen ipsi inditum est. Contemplari vero rapide ad Dei cogitationem pertingit. Undique enim et in omnibus, quosdam tanquam radios in contemplativam mentem mittit, et mens contemplans e regione positum Deum habet; Deus autem est unum supernaturalis. Est autem mentis natura talem efficacia fieri, qualia sunt ea quæ videt, ut et theologica divi Gregorii vox ostendit, dicens mentem splendorem Dei et videre et pati. Quod enim mens videt, id et patitur, et talis efficitur. Tingitur enim mens, ut Petrus Damascenus ait, secundum ea quæ contemplatur; et sicut quando divisa ac varia videt, variatur ac dividitur, ita, cum ascendit ad contemplationem supernaturalis ac simpliciter unius, consequenter unum aliquid efficitur, ut a me prius dictum est; postquam autem unum effecta est, ingentium et infinitum et non figuratum et simplex videt. Tale enim est unum. Unde sane et ipsa mens quasi æterna et infinita et absque figura et simplex per virtutem efficitur. Illud autem cum passa est atque sic mutata, in divini similitudinem secundum unitatem efficitur; et inde occurrit ad omnium desiderabilium summum, divinam et supra mentem et ineffabilem unionem, qui est summus secundum Deum terminus. Oportet igitur mentem intendi, omnique modo conari et Spiritu sancto intueri supernaturalis unius contemplationem et aspectum.

20. Quando mens in multis aut saltem in duobus est, manifestum est eam non simpliciter unum videre. Ideo finita est et terminata et tenuis; quæ eum non omnino simplicia sunt, talia sunt. Quando mens reipsa est in huius unius contractione intacta,

τινων συνιστάμενος, ὡσπερ συμβήσεται, καὶ εἰ τὸ μὲν τοῦ σκέλους ὄραξ, τὸ δὲ πρὸς ἄλλο τι ἐνεργεῖα- εἶδος τέτακται· συνθέσεως γὰρ καὶ τοῦτο κατηγόρημα, ὃ περὶ τὸ τοῦ νοῦς ἀπλοῦν εἰπεῖν, πάνυ ἀνένδεκτον. Δι' ἄρα ταῦτα τὸ ἕνιαλον, καὶ ἀπλοῦν τρεῖς νοῖς, εἰ τὸ ἀπλῶς ἐν κατασκέψοιτο, ἐν καὶ αὐτὸ ἐνεργεῖα ἐστὶ, καὶ εἰ ἐν εἴῃ ἀπλῶς, τὸ ἀπλοῦν ἐν ὄραξ. Πρᾶξις τοιγαροῦν ὀποιατισσοῦν, ἢ θεωρία, ἐξ ἀνάγκης φέρεσθαι ὀφείλει πρὸς τὸ ὑπὲρ νοῦν ἐν, εἰ δ' οὐ, οὐκ ἀνύσει οὐδὲν, ἀλλὰ μάτην ὀφθήσεται πράττων, ἢ θεωρῶν ὁ νοῦς· ἔσται γὰρ παθῶν ἐνεργὸς ὑπὸ διαίρεσιν κείμενος, μὴ φερόμενος αἰσθῆσει ψυχῆς εἰς τὴν τοῦ ὑπὲρ νοῦν ἐνδῶ; ἐνοσιδῶς ἐνωσιν, ἥτις δὴ ἐνωσις διυλιζέειν οἶδε, καὶ καθαρῆσιν τὸ θεωροῦν τοῦ νοῦς, πρὸς ἐκεῖνο τὸ ἐν μετεωριζόμενον καὶ ἀφοροῦν, καὶ κἀκεῖνῳ προσπάσχον τῷ ἀφ' οὗ τὰ πάντα, καὶ δι' οὗ, καὶ ἐν ᾧ τὰ πάντα, καὶ εἰς ὃ καὶ γίνεσται, καὶ ἐστὶ, καὶ ὑφέσθησται.

19'. Τῶν πάντων ἐφετῶν ἄκρον, ἢ μετὰ τῆς ψυχῆς θεία, καὶ ὑπὲρ νοῦν ἐνωσις· διὰ τὴν θεῖαν ἐνωσιν, ἀναγκαῖα ἢ θεία ὁμοίωσις, διὰ τὴν θεῖαν ὁμοίωσιν, ἀναγκαῖον τὸ κατὰ νοῦν ἐνεργεῖν, ἥτοι θεωρεῖν. Τοιοῦτο γὰρ τοῦ καὶ τὸ θεῖον ἐστίν, ἐξ οὗ καὶ τὸ, Θεός, ὄνομα τοῦτω ἀπονενέμηται. Ἄλλα μὴν τὸ θεωρεῖν, εὐθύς εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ ἐνωσιν ἀνεισι· πανταχοῦ γὰρ καὶ ἐν πᾶσιν, ἀκτίνας ὡσπερ τινὰς ἐνέησιν ὁ Θεὸς τῷ θεωρητικῷ νῷ, καὶ νοῦς θεωρὸς ἀντικείμενος ἔχει τὴν Θεόν, Θεὸς δὲ ἐστὶν ἐν ὑπερκόσμιον. Ἔστι δὲ φύσις τοῦ νοῦς γίνεσθαι τοιοῦτος ἐνεργεῖα, οἷα ὄραξ, ὡς καὶ ἡ θεολόγος τοῦ θειοτάτου Γρηγορίου φωνὴ δηλοῖ, λαμπρότητα Θεοῦ, λέγουσα, καὶ ἰδεῖν καὶ παθεῖν. Ὁ γὰρ νοῦς ἐώρακε, τοῦτο καὶ πέπονθεν, ἢ δὴ τοιοῦτος καὶ γέγονε· βάρφαται γὰρ ὁ νοῦς, φησὶν ὁ ἀπὸ Δαμασκοῦ Πέτρος κατὰ τὰ αὐτῷ θεωρούμενα, καὶ ὡς ἐν διηρημένοις ὀρῶν καὶ ποικίλοις, ποικίλλεται, καὶ διαίρεται, αὐτῷ τοῦ πρὸς τὴν ἀπόβλεψιν τοῦ ὑπερκόσμου ἐν γίνεσθαι, ὡς μοι λέλεκται πρόσθεν, ἐπεὶ δὲ ἐν τῷ ἐνὶ γένοιτο, τὸ ἀναρχον, καὶ ἀπειρον ὄραξ, καὶ ἀσημάτιστον, καὶ ἀπλοῦν· τοιοῦτο γὰρ τὸ ἐν ὄθεν δῆτα καὶ αὐτὸς ἀναρχος, ἀπειρος, καὶ ἀσημάτιστος, καὶ ἀπλοῦς κατ' ἐνεργεῖαν ἀποκαθίσταται· τοῦτο δὲ βεπωθῶς, καὶ οὕτως ἀλλοιωθεῖς, εἰς τὴν ἐξομοίωσιν τοῦ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸ ἐνὸν εὐρίσκειται, κἀντεῦθεν ἀνατρέχει πρὸς τὸ πάντων ἐφετῶν ἄκρον, τὴν θεῖαν, καὶ ὑπὲρ νοῦν, καὶ ἀῤῥητον ἐνωσιν, ὅπερ ἐστὶν ὁ ἄκρος κατὰ Θεὸν σκοπός. Δεῖ δὴ διὰ ταῦτ' ἄρα τὸν νοῦν ἀνατετάσθαι, μηχανῆ πάσῃ ἐπελγεσθαι, καὶ ἀφορᾶν Πνεύματι πρὸς τὴν τοῦ ὑπερκόσμου ἐνδῶς θεωρίαν καὶ ἀπόβλεψιν.

20'. Ὅταν ὁ νοῦς ἐν πολλοῖς, ἢ τοῦλάχιστον ἢ κἄν ἐν δυοῖ, δῆλον ὅτι οὐκ ἐν ἀπλῶς ἐν ὄραξ. Διὰ τοῦτο ὠρισμένος τέ ἐστὶ, καὶ πεπερασμένος, καὶ ἀμυδρός· τὰ γὰρ μὴ ἀπολύτως ἀπλᾶ, τοιαῦτά εἰσιν. Ἦνικα δὲ τοῦ τῷ ὄντι· ἐνδῶς ἐν ἐπαρῇ γένηται ἀνεπαρῆ, κατὰ

νοεῖν τούτῳ ἐν Πνεύματι ἀπόβλεψιν ἀνοματίως ἀπεριπατῶν, ἀναρχος, ἀπειρος, ἀόριστος, ἀσχημάτιστος τε καὶ ἀνείδεος γίνεται, καὶ τὴν ἀφασίαν ἐνδύεται, καὶ τὸ σιωπᾶν ἀσχεῖ μετ' ἐκπλήξεως, καὶ ἐμπέπται τερπωλῆς, καὶ πάσχει τὰ ἀνεκλάλητα. Ἄναρχος, καὶ ἀπειρον δὲ, καὶ ἀόριστον, μὴ κατ' οὐσίαν με εἶπης λέγοντα γίνεσθαι, ἀλλὰ κατ' ἐνέργειαν. Ἐπεὶ τοι γὰρ καὶ ὁ μεταβάλλει νοῦς, οὐχ ἡ οὐσία ἐστὶν αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ ἐνέργεια. Εἰ γὰρ τοι κατ' οὐσίαν ἡλλοίωτο, ἰδὼν καὶ παθὼν τὴν θέωσιν, ἦτοι θεωθείς, ἐκ τοῦ τὴν Θεὸν θεωρεῖν, ἦν ἂν κατ' οὐσίαν Θεός. Ἄλλα μὴν οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐδ' ἂν τῶν ἀγγέλων οὐδεὶς, πλὴν τοῦ μόνου, καὶ ἄκρου, καὶ ἐνδὸς Θεοῦ, τὸ κατ' οὐσίαν εἶναι Θεός. Εἰ τοίνυν κατ' οὐσίαν θεοῦσθαι τὸν νοῦν εἶπειν ἄτοπον, λείπεται λέγειν τοῦτο πάσχειν αὐτὸν, αὐτῷ τῷ ὄρᾳν. Οὐκ ἄρα φύσιν ἔχει ἄλλοιοῦσθαι τὴν οὐσίαν αὐτὸν, ἀλλὰ τὴν ἐνέργειαν. Ἰλλως τε, εἰ μεταβάλλεται πεφυκτώως ὁ νοῦς, ἥπερ εἴρηται, κατὰ τὰ αὐτῷ θεωρούμενα, θεωρεῖ δὲ ἡκιστα πάντων τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ τὴν ἐνέργειαν, οὐδ' αὐτὸς ἄρα κατ' οὐσίαν ἄλλοιωθῆσεται, ἀλλὰ κατ' ἐνέργειαν.

κα'. Τὰ πάντα ἐκ τοῦ ὑπερκόσμου ἐνδὸς ὡς περ ἐκιάμφαντα, οὐκ ἀπέστησαν, ὅταν ἔσχον τὴν γένεσιν τρωπῶ παντὶ, ἀλλ' ἐν κείνῳ ὡς περ ἐγένοντο, οὕτω καλοῦνται, καὶ τελειοῦνται. Καὶ οὐδὲν ἐστὶν ἐν οὐδὲ τῶν ἀπάντων, ἐν ᾧ οὐκ ἔστιν ἀπόρροια, καὶ ὡσαύτε τις ὁσμὴ ἐκείνου τοῦ ποιητικοῦ, καὶ ὄντος ἐνδὸς καὶ πάντα τὰ ὄντος μετέχοντα μνονουχὶ φωνῆν ἀνίστασι, παραδεικνύοντα οὐχὶ τὸ ὑπερκόσμιον ἐν (τοῦτο γὰρ ὑπερίδρυται πάσης τῆς ὑποκείμενης εἴτε θεωρίας, εἴτε νοήσεως), ἀλλὰ τινα ἀκτίνα τοῦ ὑπερκόσμου ἐνδὸς. Ὅθεν ἐπεὶ διὰ πάντων ἐπιδοῦναι τὸ ἐν, καὶ πάντα νεύει πρὸς ἐν, καὶ αὐτὸ τὸ ὑπερκόσμιον ἐνδὸς πάντων τῶν ὄντων προφαίνει ἑαυτὸ τῷ νοῖ· ἀνάγκη χειραγωγεῖσθαι, καὶ ποδηγεῖσθαι, καὶ ἄγεσθαι πρὸς τὸ ὑπερκόσμιον ἐν τὸν νοῦν· τοῦτο μὲν, τῆ τινὶ πολλῶν ὄντων περὶ βιαζόμενον, τοῦτο δὲ καὶ ὅτι ἡ κτίρον ἐν, περὶ ὃν γὰρ ἡμεῖς ἦδη ὁ λόγος ἐστὶ, βίβεται ὁρᾶσθαι ὑπὸ τοῦ νοῦς περιουσίᾳ χρηστότητος· ὁ νοῦς ἐν τούτῳ πάσχη τὴ ζῆν, ὡς αὐτὸ φησὶ ἡ ἀπόρροια ἐν· «Ἐγὼ εἰμι ἡ ζωὴ» καὶ αὕτη ἐστὶν ἡλιώσιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσι σε τὸν μόνον ἀληθινὸν ἴδον. Καὶ ἀλλαχῶ· «Ἐκζητήσατε τὸν Κύριον, καὶ ἕσεται ἡ ψυχὴ ἡμῶν· ἐκ γὰρ ζητήσεως, ἡ ὄρασις. Ἐκ ταύτης δὲ, ἡ ζωὴ.» Καὶ, «Ὅπως γάννυται καὶ φωτίζεται, καὶ εὐφραίνεται, ὡς ὁ Δαβὶδ φησὶ, ὅτι τῶν εὐφραينوμένων πάντων ἡ κατοικία ἐν σοὶ Καὶ· «Ἐν τῷ φωτὶ σου ὀψόμεθα φῶς.» Ἡ κτίρον μὲν νοῦν ἔκτισε θεωρῶν, τὰ ἑαυτοῦ δὲ ἐν ἀπαθείᾳ οὐσι δὲ διασπείρει, δι' ὧν, ὡς περ διὰ τινων θυρίδων, διαυγασμῶν νεορῶ τῷ νοῖ παραδεικνύμενον θέλγει οὖν τοῦτον πρὸς ἑαυτὸ ἑλλαμπόμενον;

κβ'. Ὁ Θεός, ὅπερ τὸ Τριαδικὸν ἀγαθὸν ἐν, ὁ πεποίηκε, θέλων πεποιηθῆναι· ἀλλὰ μὴν ὁ ὁ Θεός θέλει, ἄκρον ἐστὶν ἀγαθὸ φύσις γὰρ ἐστὶν ἡ ἀγαθότης αὐτῷ, Πεποίηκε τῶν νοῦν, ἑαυτοῦ, ἡ τῶν ἑαυτοῦ θεωρῶν· ὁ ἀγαγεῖν οἶδε τὸν θεωροῦντα

per spirituales in hoc spiritu respectum sine oculis assurgens, tunc æterna, infinita, interminata, sine forma et figura sit, impotentiamque loquendi induit, silere cum stupore discit, et ineffabilis patitur. Ne dicas me dixisse eam fieri substantialiter æternam et infinitam et non terminatam, sed solummodo per operationem. Quod enim in mente mutatur, non sane est substantia, sed operatio. Si enim substantialiter mutaretur, quando Deitatem videt et patitur, deificata nempe, tunc ex Dei contemplatione, Deus ipsa per contemplationem fieret. Sed non ita est, neque id angelis contingit, nec est nisi solus et summus et unus substantialiter Deus. Si igitur absurdum est dicere mentem substantialiter deificari, dicendum est eam id pati ipso aspectu. Non igitur natura mentis mutatur, sed ejus operatio. Si enim mens mutatur, ut dictum est, secundum ea quæ contemplatur, minime videt divinam essentiam, sed operationem divinam; neque ipsa igitur substantialiter mutabitur, sed secundum operationem.

21. Omnia ex supernaturali uno tanquam splendentia, non recesserunt ab eo unde generationem omnimodo habuere, sed in illo quemadmodum acta sunt, ita et adhærent et perficiuntur. Et nihil est in quo non sit effluxus, et tanquam odor aliquis hujus Creatoris et unius. Et omnia quæ existunt manifeste ostendunt non ipsam supernaturale unum (illud enim est supra omnem contemplationem aut cogitationem), sed quosdam illius radios. Unde, cum omnibus inclametur illud unum et omnia ad unum tendant, et ipsum supernaturale unum seipsum menti per omnia manifestet, necesse est ut mens quasi manu ducatur et pede ad illud supernaturale unum; tum quia omnium persuasionem cogitur, tum et eo quod ipsum illud unum, nimia sua bonitate, a mente vult aspectari, ut mens in eo aspectu vitam patiat, quemadmodum dicit illud ineffabile unum, «Ego sum vita;» et: «Hæc est vita æterna ut cognoscant te solum Deum verum;» et alibi: «Querite Dominum et vivet anima vestra.» Ex inquisitione enim visio; ex ea autem vita. Et: «Exhilarerit, et illuminerit, et lætetur, ut ait David, quod lactantium omnium habitatio est in te;» et: «In lumine tuo videbimus lumen.» Aut quomodo mentem quidem contemplandi capacem creavit, sua vero in omnibus quæcumque sunt, dispersit, per quæ tanquam per quasdam januas in splendore spirituali menti seipsum ostendit, eam illuminatam ad se attrahens?

22. Deus, nempe unum bonum in tribus personis volens fecit quidquid fecit; sed quod Deus vult, illud summum bonum est; natura enim ejus est bonitas. Fecit vero mentem sui, aut suorum contemplandi capacem; quod contemplantem ad illud

num colligere valet. Deus autem et omnino et simpliciter unum suum bonum ad quod aspicere et colligi simplici modo, debet, ut dictum est.

23. Si unus est et complicatus in universum amor, ut sapientes exponunt, unum quoque est et amabile. Si enim duo essent amabilia aut duo amores, divideretur utique bifariam ille unus amor, nec jam diceretur unus et complicatus. Nunc autem cum unus dicatur et complicatus ille in universum amor, manifeste quoque cogitandum est unum esse et amabile. Sed amabile præcedit eum qui circa ipsum versatur, amorem; neque fieri potest ut prinsquam amabile perceptum sit, illius amor habeatur. Amor autem est intenta charitas quam nos habere in Deum et naturalis et scripta lex jubet; una quidem menti boni amicæ suadens ut meliore capiat, quod est Deus; altera vero dicens: « Diliges Dominum Deum tuum ex tota anima tua, et ex toto corde tuo, et ex tota mente tua. » — « Dominus Deus tuus, Dominus unus est. » Unum igitur est amabile, quod est Trinitatis unitas. Quæ menti prius esse debet, quam ipsius amor. Mentem igitur oportet cupere ut ad illud unum tendat, donec illius inventionem et contemplationem, amor Dei illucescat et homo possit fieri mandati hujus observator, diligens, ut dictum est, Dominum Deum suum.

24. Impossibile est mentem ad illud supra cogitationem unum, sine hujus amore remanere. Ineffabilis enim et inscrutabilis pulchritudo ex ipso procedens tanquam ex omnipotenti radice, menti occurrit. Et tanquam rete quod captorum piscium multitudinem jam in eo est ut rumpatur, divino splendore capitur et obstupet supernaturalem hanc pulchritudinem contemplans; et tanquam vino ebria est, et tanquam demens exsultat, et supra quam cogitari potest, admirationem patitur, ingentis illius pulchritudinis contemplationem non valens sustinere. Upde sane et charitatis vinculis comprehenditur, et jacet tanquam siti adusta. Unum enim, est illud supernaturale unum: sed omnibus proclamatur ut omnium prima causa, ut principium, ut finis, ut universi vinculum. Sed totum omnium quæ pulchra sunt, pulchritudines et bonitates, pulchra et bona efficientes potentie redundantia, ipse produxit qui supra omnem pulchritudinem et bonitatem infinite constitutus et incomparabiliter est unum supernaturale; unum enim amabile supra omnia amabilia, tanquam solum omnino pulchrum et bonum cuilibet pulchro et bono præstans et solum lege naturæ et ordinis ipsa amabile, tanquam omnium rerum causa, et tantum amabilia omnia et desiderabilia pulchritudinis et bonitatis excessu transgrediens, et unum vere supernaturale, tanquam solum per se subsistens, et omnium rerum Creator. Nos igitur oportet con-

πρὸς Ἐν. Θελητόν ἐστιν ἄρα τῷ Θεῷ, τὸ θεωρῆν εἶναι τὸν νοῦν ἑαυτοῦ · καὶ τοῦτο δι' αὐτὸ ἄκρω; ἀγαθόν. Ὁ Θεὸς δὲ ἐστὶ τὸ κυρίως καὶ ἀπλῶς Ἐν, πρὸς δ' ἀφορᾶν καὶ συνάγεσθαι ἔνοσιδῶς, ἄκρω; ἀγαθόν, ὡς δέδεικται.

κγ'. Εἰ εἷς ἐστὶ καὶ συνεπτυγμένος ὁ καθόλου ἔρω; κατὰ τὴν τῶν θεοσόφων ὑφήγησιν, Ἐν ἐπιδηλονότι καὶ τὸ ἐραστόν. Εἰ γὰρ ἦσαν δύο τοιλάχιστον τὰ ἐραστά, ἢ δύο ὑπὲρχον ἂν ἔρωτες, ἢ διγῆ διαμεμέριστο ὄγε εἷς ἔρω; καὶ ἤμιστα ὠνόμαστο εἷς, καὶ συνεπτυγμένος. Νυνὶ δὲ εἷς εἶναι λεγόμενος, καὶ συνεπτυγμένος ὁ καθόλου ἔρω; ταφῶς νοητέον ἂν εἴη, Ἐν εἶναι καὶ τὸ ἐραστόν. Ἄλλὰ μὴν πρῶτον τὸ ἐραστόν τοῦ περὶ αὐτὸ ἔρωτος, καὶ οὐκ ἐστὶ ὄπιω; πρὶν ἂν τις λάβοιτο τοῦ ἐραστοῦ ὀπρὸς δὲ τὸν ἔρωτα σχολῆ [Ἰσ. σχεῖν] αὐτοῦ. Ἔστι δ' ὁ ἔρω; ἀπιτεταμένη ἀγάπη, ἣν πρὸς Θεὸν ἔχειν ἡμεῖ; ὁ ἔρω; φυσικὸς, καὶ ὁ γραπτὸς νόμος τοῦ Θεοῦ ἀπαιτεῖ ὁ μὲν ἄκρω; τὸν νοῦν φιλόκαλον ὄντα πείθων ἀντιεπιλήφθαι τοῦ κρείσσονος, ὃ ἐστὶν ὁ Θεός · ὁ δὲ, Ἐραπῆσαι, λέγων, Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆ; ψυχῆ; σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆ; καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆ; διανοίας σου. — « Κύριος δὲ τοι ὁ Θεός σου, Κύριος εἷς ἐστὶ. » Ἐν ἄρα ἐστὶ τὸ ἐραστόν, ὅπερ ἐστὶν ἡ Τριαδικὴ ἐνί; · ἥτις δὴ καὶ προῖναι ὀφείλει τῷ νῷ τοῦ περὶ αὐτὴν ἔρωτος · πρὸς τὸ ὑπερκόσμιον ἄρα Ἐν ἀνατεῖσθαι τὸν νοῦν ἐξεσθαι δεῖ, ὡς ἂν τῇ εὐρέσει, καὶ θεωρῆ; τούτου, καὶ ὁ περὶ αὐτὸ ἀναλαμπῆ ἔρω; καὶ πληρωτῆ; ὁ ἄνω; ἀγαπῆσαι κατὰ τὰ εἰρημένα Κύριον τὸν Θεὸν αὐτοῦ. Κδ'. Ἀμήχανον, ἀναβηχότα τὸν νοῦν πρὸς τὸ ὕπερ διάνοιαν Ἐν, ἀνεραστόν πως γεγόμενο αὐτοῦ. Κάλλος γὰρ ἄβρῆτον, καὶ ἀνεπινοήτον ποκῦπτον ἐξ αὐτοῦ, ὡς ἀπὸ παντοκρατορικῆ; ριζῆ; ἀπαντῆ; ὅτε καὶ ὡσανεὶ δίκτυον διαβραγῆναι κινῶνέον τῇ τῶν πολλῶν ἰχθύων εὐρέσει καὶ ὀλκῇ, ὑπέκων θείων ἐλλάμψεων ὁ νοῦ; εὐρίσκειται, καὶ τὸ ὕπερ νοῦν κάλλος ἐκπλήττεται θεωρῶν · καὶ ὡ; ἄ ὀφου; μεθύσκειται · καὶ ὡ; ὁ ἄφρων ἐξίσταται, ἐπὶ τὸν ὕπερ ἔνοιαν πάσχει θαυμασμόν, τοῦ ἐξαισί; κάλλους τὸ ὑπέρχαλον θέαμα μὴ χωρῶν καθορῆ. Ὅθεν δῆ; καὶ δεσμῶ; ἀγάπης συνέχεται, καὶ ἡ ὑπὸ δίψου; διακίεται καταπλεγόμενος. Ἐν γάρ; στι τὸ ὕπερ διάνοιαν Ἐν · ἀλλ' ὑπὸ πάντων κηρύσσεται, ὡ; πάντων προκαταρκτικῶν αἰτιῶν, ὡ; ἀρχ ὡ; τέλος, ὡ; συνοχῆ τοῦ παντός · ἀλλὰ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀπάντων τὰ; καλλονὰ; καὶ ἀγαθότα; ὑπερδύστω; καλοποιῶ; καὶ ἀγαθοποιῶ; δυνάμει; αὐτὸ παραγάγειν, ὕπερ καλλονὴν πᾶσαν, καγαθότητα πᾶσαν ἀπειράκι; ἀπείρω; ἐνιδρυμένον, ἂ; ἀσυγκρίτως Ἐν ὄν ὑπερκόσμιον · μόνον φύσει ἔραστόν ὑπὲρ πᾶν ἔραστόν, ὡ; μόνον κυρίως καλῶ; καὶ ἀγαθόν ὑπερκαίμενον παντός; καλοῦ καὶ ἀγσῶ; καὶ μόνον νόμῳ φύσεώς; τε καὶ τάξεω; τῶν ὄντι; ἀπητόν, ὡ; πάντων αἰτιῶν, καὶ ὡ; τοσοῦτον, ὁστὰ ἀγαπητὰ πάντα; καὶ ἐρατὰ ὑπερβολῆ; καλῆ; καὶ ἀγαθότητος ὑπερναβηχόσ · καὶ Ἐν ὑπόκοσμιον ἀληθῶ; ὡ; μόνον ὄντως ὄν, καὶ πάντων ὄντων παρεκτικόν. Ἐπιστρεπτέον οὖν, ἀγαθῶ; ἔρω; ὃ δὴ λέγεται, Ἐν Πνεύματι πρὸς τὴν τῶν ἡμεῶν ἑνὸ; εὐρέσει, καὶ

γῶσιν, ὅθεν πάντων αἱ ἀρχαὶ καὶ ἔπου πάντων τὰ A
 πέρατα· καὶ πάντως αὐτομάτῃ ἢ τῆς θείας ἀγάπης
 πύλῃ ἡμῖν, χάριτι τοῦ Χριστοῦ, ἀνοιγήσεται, καὶ
 εἰσελευσόμεθα εἰς τὴν κατάπαυσιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν
 ἐν εὐφροσύνῃ καὶ ἰαγαλλιάσει πολλῇ, καὶ τὴν τοῦ
 ἐνὸς ἀπόλαυσιν ἐπιγνωσόμεθα, καὶ θείας τρυφῆς ἐν
 γεύσει ἐσόμεθα, ἐν καὶ αὐτοὶ γεγονότες, καὶ οὐκ εἰς
 πολλὰ σχιζόμενοι, ἢ διαιρούμενοι, κατὰ τὴν τοῦ Σω-
 τήρος πρὸς τὸν Πατέρα παράκλησιν, « Ἴνα ὡσι,
 φίσκοντες, ἐν, καθὼς ἡμεῖς; ἐν ἔσμεν. » Τότε τοί-
 νον καὶ τῆς ἐντολῆς ἀκριβεῖς ἐσόμεθα φύλακες,
 « Ἀγαπήσεις, λεγούσης, Κύριον τὸν Θεὸν σου ἐξ
 ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυ-
 τόν· » καὶ τῆς κατὰ ἀνθρώπων τελειότητος ἐπιλαβώ-
 μεθα, ὅσον ἐφικτόν. Τέλος γὰρ νόμος ἢ ἀγάπη ἐστίν· B
 ἐν ἣ οὐ μόνον ὁλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται, ἀλλὰ
 καὶ πάντες κρέμανται οἱ τελειωθέντες κατὰ Θεὸν ἐν
 Χριστῷ.

καί. Παντὸς ἐνίζεσθαι πεφυκίτος τῷ Πνεύματι,
 ὕψεις ἐστιν ἢ διαίρεσις· ἐνθην τοι καὶ ὁ νοῦς ἐνεργεία
 εἶτι καὶ διαιροῖτο, ἐξῆ τοῦ κατὰ χάριν ἐπομέ-
 νου αὐτῷ ἐστι. Τοῦτο δὲ πάσχει διάφορ' ἅτα ὄρων·
 οὐκ ἐνεσι γὰρ ἐν διαφόροις ἀποβλέψουσιν ἴσχειν τὸ
 ἀδιαιρέτον. Εἰ γὰρ τοῦ τοῦτο τις ὑπέθαιτο, οὐκ εὐ-
 ρήσει ἐκ τοῦ βῆπτου ἀποδιδόναι λόγον, τοῦ χάριν ὁ
 τῆς ἡσυχίας νοῦς, παρὰ τὸν τῆς συγχύσεως ἕτερος.
 Καὶ τὸν τῶν θεοφορουμένων νοῦν, τῷ ὑπὸ τῆς τῶν
 παθῶν ἀνωμαλίας ἐνοχλουμένῳ ὁμοιον ἀποφανεῖται·
 ὅπερ ἄποπον. Τοιοῦτος γὰρ γινόμενος ὁ νοῦς ἐνεργεία
 ὅποια ὄρα, ἐξ ἀνάγκης ὄρων σύνθετα, καὶ αὐ- C
 τὸς ποικιλλεται· καὶ τῆς ἀπλότητος διαπίπτων οὐκ
 ἐστιν ὅπως ἂν σχοῖ ἢ ἐν τούτῳ τὸ ἀδιαιρέτον. Ὁ δὲ
 ὑπὸ διαίρεσιν κείμενος, πάντων ἐστὶν ἤμισα ἀπὸ
 ἀμαρτίας καθαρὸς· ὅποτε καὶ αὐτὸ τὸ διαίρεσθαι
 καθ' αὐτὸ, τοῖς γε συνορᾶν εἰς τὰ τοιαῦτα θεδνη-
 μένοις, ἀμαρτία κέκριται· εἰ δὴ τὸ νοερὸν τοῦ νοῦς
 χρῆμα διὰ τῆς πρὸς τὸ ἀνωτάτω καὶ ὑπερκόσμιον
 ἐν ἀναβλέψεως τοῦ ὑπὲρ φύσιν γεγεῦσθαι νοερᾶ
 αἰσθήσει καλοῦ ἐνοσιδῶς χρεῶν, εἰς τὸ παρὰ (*)
 τὴν χάριν ἐξεστηχὸς εἴη [ἴσ. εἶναι] τῆς διαίρεσεως·
 εἰ δὴ ἄρα τοῦ ὑπερκόσμιου ἐνὸς ἔχεσθαι, καὶ ἀφ-
 ορᾶν εἰς αὐτὸ, καὶ μόνον, καὶ μοναχῶς ὅλη ψυχῇ, εἰ
 διαφυγεῖν μέλλομεν τὴν διαίρεσιν καὶ ἑτερότητα.
 Οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ εἰ πρὸς ἐν μὲν ἀπίδοι, κτιστὸν δὲ,
 ἀδιαιρέτος ἴσχει γενέσθαι ὁ νοῦς· τὸ γὰρ ἐν κτιστῶν, D
 οὐκ ἐστι λέγεσθαι κυρίως ἀπλοῦν, ὠρισμένον τὸ
 ἐστὶ, καὶ σύνθετον, καὶ περιγραπτὸν, καὶ διὰ τοῦτο
 οὐδὲ τὸ ἀπλῶς ἐν ἔχει δικαίον ὀνομάζεσθαι, οὐδὲ
 ἀπλῆν ἔξει καὶ μονοειδῆ ὁ νοῦς τὴν σφετέραν ἐνέρ-
 γειαν πρὸς τοῦτο ἀτενῶς ἀπιθῶν. Ἔσται γὰρ ὠρι-
 σμένη καὶ περιγεγραμμένη ἢ τοῦτου ἀπόβλεψις μετὰ
 συνθέσεως, οἶόν ἐστι καὶ τὸ ὑπ' αὐτοῦ θεωρούμενον,
 καὶ τῆς θεοσιδῶς χάριτος τῆς ἀπλοῦν, καὶ ἀναρχον,
 ἀόριστόν τε καὶ ἀπερίγραπτον διατιθεμένης αὐτὸν,
 ἐκπεσεῖται, καὶ τοῦ κρυφίου, καὶ ὑπὲρ διάνοιαν
 ἐνὸς ἐστὶ ἐκτός· καὶ τῆς σφετέρας δόξης, ἥτις
 ἐστὶν ἀπόλαυσις ἀναρχικῆς ἰδιότητος, καὶ ἀναρχότη-

A hujus unius inventionem et cognitionem, unde
 omnium principia sunt et ubi omnium termini;
 et omnino libenter nobis aperietur divinae chari-
 tatis janua, Christi gratia, et introibimus in requiem
 Domini nostri, in laetitia et exultatione multa,
 et unius fruitionem noscemus et divinas delicias
 gustabimus, unum et nos effecti neque in multa
 discissi ac divisi, secundum Salvatoris ad Pa-
 trem orationem: « Ut sint, ait, unum, sicut et
 nos unum sumus. » Tunc igitur et mandatum
 accurate observabimus: « Diliges Dominum Deum
 tuum ex tota anima tua, et proximum tuum, sicut
 teipsum. » Et perfectionem humanam assequamur,
 quantum possumus. Finis enim legis est charitas;
 in qua non modo tota lex et prophetae, et omnes
 perfecti secundum Deum in Christo pendent.

25. Quodcumque spiritu unum effici potest, sub-
 jectum est, ubi dividitur. Unde si mens dividatur,
 fit extra id quod per gratiam ipsi proprium est.
 Illud autem patitur, quando varia considerat; non
 licet enim in variis aspectibus non dividi. Si quis
 enim id supponat, non facile poterit rationem red-
 dere quomodo tranquilla mens differat a mente
 confusa. Et contemplantium mentem menti cupi-
 ditatum aestu turbatae similem dicet; quod absur-
 dum est. Talis enim mens suis actibus effecta,
 qualia sunt ea quae videt, composita si aspexerit,
 necessario et ipsa variatur; et simplicitatem amittens
 non potest fieri ut non sit divisa. Quod autem
 divisioni subjacet, minime est a culpa liberum;
 quoniam et ipsum dividi, ab illis qui id possunt
 intelligere, culpa judicatur. Si id menti utile est
 per supremi illius et supernaturalis unius contem-
 plationem spirituali sensu naturale pulchrum
 simpliciter videre, oportet ut mens per gratiam a
 divisione exeat. Nobis igitur amplectendum est illud
 unum, et illud contemplari solum et tota anima, si
 volumus divisionem et varietatem fugere. Neque
 si unum aliquod mens aspiciat, hoc vero creatum,
 indivisa potest manere. Unum enim quod creatum
 est, non potest dici simplex omnino; sed est fini-
 tum et compositum et circumscriptum; et ideo
 nequit appellari simpliciter unum; neque simpli-
 cem et uniformem virtutem habebit mens ad illud
 tendens inflexibiliter. Erit enim finita et circum-
 scripta ejus contemplatio cum compositione, quale
 est id quod contemplatur; et ab illa gratia quae
 ipsam simplicem et aeternam et infinitam et incir-
 cumscriptam praestabat, decidet, et erit extra
 illud absconditum et supra cogitationem unum. Et
 propria sua gloria, quae est aeternae substantiae
 fruitio et infinitudo et simplicitas, et varietatis
 carentia, privata est, neque perveniet ad contem-
 plandam supernaturalem et ineffabilem pulchritu-
 dinem. Oportet igitur mentem ad illud aeternum et

(*) Ἡ παρὰ ἐντὶ τῆς διὰ μετέβληται.

simplex et infinitum et revera unum aspicere et tendere, et inde illustrari, et cum illa collectiva unitate adunari, et ideo secum; ut non modo a meliore diligatur, ut consimilis, quantum ipsi licet, et infinitudine, et simplicitate et spiritualitate; sed et ipsa divinam et summam pulchritudinem et supernaturalem possit diligere; quippe quæ currenit secundum ea quæ dicta sunt, ad similitudinem. Quoniam enim similibus similia naturaliter solet esse diligendi dispositio, patet mentem quoque, quemadmodum a Deo diligetur, ipsam Deum dilecturam esse; simile enim simili assimilatur. Et quemadmodum similitudo conversionem habet, ita habebit omnino amorem Dei amori respondentem; quo nullus major est affectus inter Deum et animam

Τὴ γὰρ τοι ὁμοιον ὁμοίω ἐστιν ὁμοιον. Καὶ ὡς ἡ καὶ πρὸς τῷ ἀγαπᾶν τὸ ἀνταγαπᾶσθαι· οὐ μείζον

26. Supra propriam naturam mens assurgit, quando ad illud assurgit, quod est supra mentem; sitque simplex et absque forma, et divine sine figura constituta est, æterna ac infinita, et, ut ita dicam, supra propriam unitatem. Quando vero id de quo cogitat secum habet, et, si in divinis et intelligibilibus occupata sit, tunc naturaliter dicitur moveri et operari et in propriam naturam statui; multum autem præstat naturali supernaturale, et multo excelcius est: oportet autem supernaturale assequi conari, utpote melius, secundum mandatum charismata meliora nos æmulari jubens. Sed patet mentem in supernaturali constitutam, in Deo esse: Deus enim est extra omnem naturam, qui est æternum ac simpliciter unum. Oportet igitur ad æternum et simpliciter unum mentem extendi, illudque contemplari et ad illud duci, ut ad supernaturale unum, assurgens hoc modo supra propriam ac naturalem virtutem, melius habeat, tamquam in propriis secundum naturam constituta.

27. Unaqueque res propriis dotibus lætatur et in iis naturaliter requiescit; quæ omnia in æterno creatore secundum uniformem causam præexistunt. Tunc igitur in veram lætitiā mens naturaliter veniet et gaudium habebit nequaquam breve, et requiescet potenter, quando omnia prætereuntes et relinquentes, in principalem illam ac primam causam extensa erit et ibi per spiritualem conversionem fiet, eam a qua omnia et omnium dotes facta sunt, principia et media et ultima; et in qua omnia subsistunt et continentur; et per quam ad propriam finem perveniunt perfecta; et per quam bene se habent ea quæ in hoc hono statu versantur; per quam et ipsa mens, qualis est, creator fuit. Quodam enim modo ad seipsam mentem converti, est ad illam summam et omnium causam converti, quæ est verum mentis originale. Quoniam vero unaquæque res seipsam naturaliter diligit, et præsertim id mens patitur, cum sit increata pulchritudinis et supra cogitationem unius imago

Α τος, ἀοριτία, καὶ ἀπλότης, καὶ τὸ ἀειδὲς ἐνοειδῶς γιγνομένη, ἐστέρηται· καὶ τοῦ ὑπερφυοῦς καὶ ὀρθοτοτατοῦ κάλλους οὐκ ἐφικνεῖται τὴν φαντασίαν παθεῖν. Δεῖ δὴ ἄρα τὸν νοῦν πρὸς τὸ ἀναρχον, ἀπλοῦν, καὶ ἀόριστον, καὶ τῶνδε ἐν ἀφορᾷν, καὶ ἀνατείνεσθαι· κάκειθεν ἐπειγέσθαι καταλάμπεσθαι, καὶ τῇ ἀρχισυναγωγῷ ἐνάδει ἐνοῦσθαι, καὶ διὰ τοῦτο ἐαυτῷ· ἴν' οὐ μόνον ἀγαπηθεῖ παρὰ τοῦ κρείττονος, ὡς ὁμοιωθεῖς, ἢ ἐνεστὶν αὐτῷ, τῇ τε ἀοριτίῃ, καὶ ἀπλότητι, τῷ ἀνειδέω τε καὶ ἀσχηματίστῳ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς τὸ θεῖον καὶ ὑπέρχαλον κάλλος, καὶ ὑπερφυεὶς ἀγαπῆσαι δυνηθεῖς, ὡς ἀναδεδοξαμηνκῶς κατὰ τὰ εἰρημένα πρὸς τὴν ὁμοίωσιν. Ἐπει γὰρ τοῖς ἴμοιοι; γίνεσθαι φυσικῶς εἰωθεν ἀγαπητικὴ διάθεσι; πρὸς τὰ ὅμοια, φανερόν δὴ πούθεν ὡς

Β ἀγαπηθῆσεται, καὶ ἀνταγαπῆσει ὁ νοῦς τὸν Θεόν. Ἡ ἐμοιότης ἔχει τὸ ἀντιστρέφειν, ἔξει πάντων οὐκων πάθημα μεταξὺ Θεοῦ καὶ ψυχῆς· ἔστιν οὐδέν.

κς. Ὑπὲρ τὴν ἐαυτοῦ φύσιν τότε ὁ νοῦς γίνεται, ὅταν εἰς τὸ ὑπὲρ νοῦν γίνηται παντελῶς, ἀνειδῶς τε καὶ ἀσχηματίστος, καὶ τὸ ὅλον ἐνθῶως ἀμόρφωτος καταστάς, ἀναρχός τε καὶ ἀπειρος, καὶ ὡς ἔπος αἰεῖν, ὑπὲρ τὴν ἰδίαν ἐνωσιν. Ὅταν δὲ τὸ σφέτερον διανοούμενον ἔχη μεθ' ἐαυτοῦ, κἂν τοῖς θεοῖς εἴη καὶ νοητοῖς ἀσχολούμενον, τότε φυσικῶς λέγεται κινεῖσθαι, καὶ ἐνεργεῖν, καὶ εἰς τὴν ἐαυτοῦ φύσιν ἵστασθαι· κατὰ πολὺ δὲ ὑπέρχεται τὸ ὑπὲρ φύσιν τοῦ κατὰ φύσιν, καὶ ἔστι πάνυ ἀνώτερον. Δεῖ δὴ φιλεῖν τοῦ ὑπὲρ φύσιν γενέσθαι ἐπειγέσθαι, ὡς μάλλόν γε κρείττονος κατὰ τὴν φάσκουσαν ἐντολήν, ζηλοῦν γε τὰ κρείττονα τῶν χαρισμάτων· ἀλλὰ μὴν δηλονότι ὁ νοῦς εἰς τὸ ὑπὲρ φύσιν ὦν, ἔστιν ἐν τῷ Θεῷ· ἐξώτερος γάρ τοι γιγνομένης φύσεως ὁ Θεὸς ἀπάτης, ὅς δὴ τὰ ἔστι τὸ ἀρχαίτατον, καὶ ἀπλῶς ἐν. Δεῖ ὅρα πρὸς τὸ ἀρχαίτατον καὶ ἀπλῶς ἐν τὸν νοῦν ἀνατείνεσθαι, καὶ ἐπειγέσθαι ἀφορᾷν, καὶ ἀνάγεσθαι, ὡς ἂν εἰς τὸ ὑπερφυεὶς ἐν, ὑπὲρ τὴν σφέτεραν φυσικὴν ἐνέργειαν ἀναθεσθῶς, βέλτιον ἔξη, ἢ περ εἰς τὸ ἐαυτοῦ κατὰ φύσιν ἱστάμενος,

κς'. Ἐκαστον τὸν ἦντων τοῖ; ἐαυτοῦ ἰδικοῖ; γάνυται τε καὶ ἀναπέταται φυσικῶς· ἂ πάντα ἐν τῷ ἀρχαιτάτῳ αἰεῖν προῦρέσθη κατ' αἰτίαν ἐνοειδῆ. Τότε τοίνυν εἰς ἀληθινὰς εὐφροσύνας ὁ νοῦς ἐλεύσεται φυσικῶς, καὶ γάννος ἔξει οὗτοι βραχυ. Δ καὶ ἀναπαύσεται κατὰ κράτος, ὅταν πόντα διαβάς καὶ καταλιπὼν, εἰς τὴν ἐναρχικὴν ἐκείνην καὶ πρωτίστην αἰτίαν ἀναταθείη, κάκει γένοιτο δι' ἐπιστροφῆς νοεράς, τὴν ἐξ ἧς πάντα τε καὶ τὰ πάντων γεγονόσιν, ἀρχαί τε καὶ μέσα, καὶ τὰ τέλη· καὶ ἐν ἧ πάντα ὑρέσθηκε, καὶ διακρατεῖται, καὶ δι' ἧς πρὸς τέλος ἴδιον ἄγεται τὰ τελειούμενα, καὶ δι' ἧς εὐπαθεῖ τὰ εὐ πάσχοντα· ὑφ' ἧς καὶ αὐτὸς ἦδη ὁ νοῦς, οἷός ἐστιν, ἔκτισται. Τρόπον γάρ τινα πρὸς ἐαυτὸν ἔστι τὸν νοῦν ἐπιστρέφειν, πρὸς ἐκείνην τὴν κυρίαν καὶ πάντων αἰτίαν ἐπιστρεφόμενον, οὗσαν αὐτοῦ ἀληθῆς πρωτότυπον. Ἐπειδὴ δὲ ἕκαστον ἐαυτὸ φιλεῖ φυσικῶς, καὶ μάλιστα γε τοῦτο πάσχει ὁ νοῦς, οἷα τοῦ ἀμηγάνου κάλλους τοῦ ὑπὲρ δίανοιαν ἐνδὸς εἰκὼν ὑπέρχαλος, λίαν ἀγαπᾷ δι' ἐπιστροφῆς

ἀπ.δὸν πρὸς τὸ ἑαυτοῦ αἴτιον, ὅτι περ, καθὰ εἰρη- A
 τσι, ἑαυτὸν ὁρᾷ ἐκεῖσε ὁρῶν, καὶ ὑπεραγαπᾷ· καὶ
 ἄλλως δὲ, καὶ τοῦτο στοργῇ τις πέφυκε τοῖς ἐξ οὗ
 πρὸς τὸ ἀφ' οὗ φυσικῶς ἀγαπητικῇ, ὡς περ δὴ καὶ
 ἀνάπαλιν, ἔρωσ' κατέχει τοῖς γεννήτορι πρὸς τὰ
 γεννητά· διὰ τοῦτο πολλῇ τις ἀνακύπτει ἀρρήτος
 ἡδονῇ πρὸς τὸ πάντων αἴτιον ἐπιστρέφοντι· ἔν. Πρὸς
 γάρ τοι τὸ ἐξ οὗ ἐπιστρέφει, καὶ πρὸς ἑαυτὸν, ὡς
 εἴρηται· ἐκεῖ γάρ προϋφαστώτα λόγῳ αἰτίας τὰ
 πάντα, καὶ ὅτι καὶ ὁ νοῦς ὡς τῶν ἀπάντων ἔν, ἐν-
 υπάρχει τῷ ὑπὲρ διάνοιαν ἐνὶ ὧς ἐν αἰτίῳ τῷ πρωτο-
 τῷ.

κη'. Ὅσπερ ἐκ τοῦ ὑπὲρ οὐσίαν ὄντος πᾶσα οὐ-
 σία, καὶ φύσις πᾶσα ἐκ τοῦ ὑπὲρ φύσιν, ἐκ τοῦ B
 ἀχρόνου τε καὶ ἀσυθέτου τὰ ἐγγχρόνα τε καὶ σύν-
 θετα, ἔτι γε μὴν ἐκ τοῦ ἀκτίστου τὰ κτιστὰ εἶναι
 πεφύκασιν· οὕτω καὶ πᾶν εἶδος ἐκ τοῦ ἀνειδέου γε-
 γνήσεται, καὶ ἐκ τοῦ ὑπερκοσμίου ἐνὸς τὰ πολλὰ
 φαινόμενα. Ὁ τοίνυν μὴ πρὸς τὸ ἀνειδέον ἐν ἀσχο-
 λούμενος, καὶ ἀφορῶν, καὶ ὡς περ ἐκεῖνου ἐκκρε-
 μαννύμενος, ἀλλὰ πρὸς ἄλλο τι τῶν ἐν εἶδει, καὶ
 κτίσει θεωρουμένων, οὗτος τὸ κατὰ ἀσύγκριτον λό-
 γον ὑφειμένον, τοῦ ὑπερκειμένου πρότερον τέθεικε,
 καὶ τῶν εἰδολολατρῶν τάχα ἐγγύς ἔστικεν. Εἰς δ'
 ἴαρ ἡσχόληται τις, καὶ πρὸς δ' ἀφορᾷ, τούτου καὶ
 ἐφίεται· οὐ δὲ ἐφίεται, τούτῳ καὶ ἡττηται· ἴα δὲ
 ἡττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται· καὶ ὄντως λατρεύει
 γε οὗτος τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα· τούτῳ γάρ
 ὁ ἐκάστου νοῦς καὶ δεδούλωται, καὶ λατρεύει καὶ C
 ἀγαπᾷ, δ' ἀφορᾷ, καὶ περὶ δ' ἡσχόληται· εἰ δ' ἡ παρὰ
 τὸ ἀπλοῦν ἐν καὶ ἀνειδέον ἀσχόλητα, καὶ ἀπόβλεψας
 τοσοῦτον ἀπολισθαίνειν ποιεῖ· πρὸς τὸ ἀνειδέον ἐν
 ἀπλοῦν ἡμῶν ἡ σπουδῇ, καὶ ἡ ἐπίγνωσις δι' ἐπι-
 στροφῆς καὶ ἀνατάσεως νεαρᾶς, ἵνα περ οἱ θησαυροὶ
 πάσης εἰσὶ γνώσεως, καὶ οὐ γενομένοις, πάσης
 θεωρίας ἀνάπτουσις, ἢ ἀπόπαισις, καὶ ἡ τοῦ νοεῖν
 στάσις, καὶ ὑπὲρ νοῦν σιγῇ, καὶ ἀνεκδιήγητον ἀγαλ-
 λίαμα ἐν πολλῷ θαυμασμῷ.

κθ'. Εἰ πάντα τοῦ εἶναι τὰ ὄντα ἐφίεται· ἔστι δὲ
 πάντων τὸ εἶναι κατ' αἰτίαν ἐν τῷ ὑπὲρ τὸ εἶναι
 ἐνί· πάντα ἄρα καὶ μάλλον τὰ λογικὰ τῶν ὄντων,
 ὀρθῶς καὶ ὡς χρὴ κινούμενα, τοῦ ὑπὲρ τὸ εἶναι ἐνός
 ἐφίεται τοῦ εἶναι ἐφίεμενα· ὁ ἄρα μὴ πρὸς τὸ ὑπὲρ
 τὸ εἶναι ἐν ἀνατεινόμενος νοῦς, μηδὲ τούτου ἐφίε- D
 μενος, διαστρόφῳ, καὶ ἡμαρτημένη κέχρηται τῇ
 κινήσει, καὶ τοῦ οἰκείου διαπίπτει ἀξιώματος, ὅπερ
 ἔστι τοῦ ὑπὲρ τὸ εἶναι ἐνός ἡ ἐπίγνωσις, καὶ ἡ κατ'
 αὐτὸ θειοτάτη ὑπὲρ νοῦν ἐνοειδῆς ἔνωσις, καὶ ἀγά-
 πησις.

λ'. Τὰ αἰτία περισσῶς ἔχουσι τὰς τῶν αἰτιατῶν
 καλλονάς. Αἴτιον δὲ τῶν πάντων κοινῶς τὸ ὑπερού-
 σιον ἔν. Εἰ τοίνυν ὁ νοῦς προσερχοῖτό τινι τῶν μετὰ
 τὸ ὑπερούσιον ἔν, ὡς καλῶ, ἢ ὡς ὅτι δὴ ποτε νοε-
 ρᾶς ἀξίον ἔλξεως, ἐναργῶς ἡμάρτηται ὁ σκοπὸς
 αὐτοῦ, φιλόκαλος μὲν ὢν, οὐχὶ δὲ πρὸς τὸ πρῶτον,
 καὶ κύριον, καὶ ἐξ οὐπερ πάντα τὰ καλὰ, μετοχῇ
 γέ εἰσι καλὰ, ὑπερούσιον ἔν, ἀλλὰ πρὸς τὰ ἐξ ἐκεῖ-
 νου μετέχοντα τῆς καλλονῆς, βραθυμίᾳ, ἢ ἀνεπιστη-

pulcherrima, diligit multum per conversionem ad
 suam causam aspiciens, quia, ut dictum est, seip-
 sam videt, ibi aspiciens, et vehementissime diligit ;
 et aliunde vero aliquis amor solet esse geni-
 is erga genitorem, quemadmodum et genitoribus
 erga genita ; ideo multa quædam ineffabilis lætitia
 penetrat eam mentem quæ ad illud unum, omnium
 causam se convertit ; ad hoc, creata mens, ut
 dictum est, ad seipsam convertitur. Quæcunque
 enim ratione causæ præexistunt et mens ipsa ut-
 pote horum omnium unum, existunt in illo
 supra cogitationem uno tanquam in originali
 causa.

28. Quemadmodum ex illo quod supra substan-
 tiam est, omnis substantia ; et omnis natura ex
 illo quod supra naturam est, ex æterno et incom-
 posito temporalia et composita, et adhuc ex increa-
 ta creata existunt ; ita et omnis species ex eo
 quod speciem non habet, et ex supernaturali uno
 ea omnia quæ videntur. Qui igitur circa illud quod
 sine forma est non occupatur neque illud aspicit,
 et, ut ita dicam, ab illo pendet, sed ad aliud quod-
 dam eorum quæ videntur et creata sunt, hic, quod
 omnino subjectum est ei quod superius est antetu-
 lit, et brevi idololatriæ prope stat. Illud enim circa
 quod aliquis occupatur et ad quod aspicit, id et
 desiderat ; illo autem quod cupit, vincitur ; ei vero
 quod vincitur, subjectus est ; et vere servit ille crea-
 turæ, nedum Creatori ; ei enim uniuscujusque
 mens servit idque diligit, circa quod occupatur. Si
 porro extra id quod simplex est et suæ speciei oc-
 cupatio et contemplatio nos decidere facit, ad il-
 lud igitur quod sine forma et simplex est unum,
 noster ardor tendat et per conversionem spiritua-
 lemque conatum cognitio, ubi omnis scientiæ sunt
 thesauri, et ubi, cum eo pervenerimus, contempla-
 tionis est requies et finis, et cogitationis terminus,
 et supra mentem silentium et inenarrabilis in
 multa admiratione exultatio.

29. Si quæcunque sunt, esse cupiunt ; si au-
 tem omnium esse secundum causam est in illo
 uno quod supra omnem existentiam est ; omnia
 igitur, præsertim vero rationabilia, vere et ut
 oportet se moventia, illud unum quod supra omnia
 est, cupiunt, esse cupientia. Mens igitur quæ ad
 illud unum non tendit neque illud cupit, perverso
 et errante motu utitur, et propria dignitate dela-
 bitur, quæ est hujus supra omnem existentiam
 unius cognitio, et divinissima secundum ipsum
 supra mentem uniformis unio et dilectio.

30. Causæ eminentes possident causatorum
 pulchritudines. Causa autem omnium commu-
 niter est supersubstantiale unum. Si igitur mens
 adhæreat alicui eorum quæ sunt post supersub-
 stantiale unum, ut pulchro, aut tanquam spirituali
 attractione digno, manifeste falsus est ejus terminus ;
 tunc enim pulchri aliquid æquat, non autem quod
 prius et principale pulchrum est, et ex quo om-
 nia pulchra sunt, supersubstantiali nampe unum,

scilicet solummodo ea quæ ejus pulchritudinem participant, indolentia aut ignorantia mota. Mens autem quæ apte considerat, ad spirituale unum suæ cogitationis aspectum dirigit, clare noscens se assecuturam id quod cupit, ut in suo principio in illo spirituali aspectu remanens, sciens quoque nihil admodum esse propriorum aut pulchri communicivum nisi illud supersubstantiale unum. Si quædam enim viderentur potentiam habere priorum communicivum, saltem ea non solent perpetuo diligenti menti permanere. Soli enim Spiritui sancto id facere possibile est, et operari, ut velit, et quando velit, quippe qui, ut Dominus, naturæ est omnipotentis, et una Trinitatis persona. Mens igitur convertenda est ad spirituale unum. Non enim solum est omnium bonorum fons, sed et donorum indefectibilis mansio.

31. Quæcunque sunt, naturaliter bonum cupiant. Unum autem est reipsa bonum, etsi multa sint quæ bona dicantur. Simpliciter enim bonum aliquod et tanquam omnino perfectum nihil invenies, sed bonum dicitur per quamdam boni participationem, illud unum supersubstantiale bonum participans, non autem id habens ex seipso. Illud enim solum supersubstantiale unum, bonum simpliciter est et eminenter bonum, et omnis bonitatis fons, et priorum communicivum et ad se naturaliter convertens, auctorque omnis substantiæ, existentiæ, habitus, potentiæ, motus, operationis, qualitatis, et cujuslibet pulchritudinis et bonitatis. Et simpliciter quæcunque sunt, et quæ circa existentia videntur, inde, ex illo uno supersubstantiali originem suam habuere per creationem. Ideo mens, si ad aliud quam ad illud supersubstantiale unum movetur, motum errantem habet; mota enim forte ad bonum, non ad illud summe et simpliciter bonum, aliaque bona nimia bonitatis effusione reddens, melioraque efficiens ea quæ bonitate aut melioratione indigent.

32. Multorum quidem mens divisioni subjecta, et multis rebus velut distracta, nescit illud bonum et simpliciter unum, neque illud inquirat, neque circa illud occupatur. « De quibus dicit in Davide ille spiritus; « Multi dicunt; quis ostendet nobis bona? » Non utique *bonum*; et merito; de multis solliciti ac turbati, eo quod uno bono opus sit, cujus partem, quæ sancto Dei verbo visa est bona, aut ignorantes præterierunt aut negligentes puniti sunt, nimis in suam mentem inducentes curam illius inquirendi quod super omnia inquisitione dignum est. Qui autem a Davide ad magistrum adducti sunt, et decreverunt illius vestigiis adherere; » « Signatum est super nos, inquit, lumen vultus tui, Domine; » scientia nempe simplicis hujus gloriæ tuæ signata est nobis tanquam in speculo. Ita in plurimis bonis lætatur vilis et plurima plebs. Ita illustrantur viventes spiritualiter ab illo simplici et simpliciter bono in mente supernaturali modo illustrati.

33. Quemadmodum aquosi fluvii alveus major

Α μούνη κινούμενος. Ὁ δὲ ἐπιτετευγμένος διασκοπούμενος νοῦς, πρὸς τὸ ὑπερούσιον ἐν τῇ σφετέρᾳ ἀποτείνει τῇ; διανοίας ἀνάβλεψιν, διακινώσκων σαφῶς, ὅτι περισσῶς τεύξεται, οὐ ποιεῖ, ὡς ἐν αἰτίῳ, ἐν ἐκείνῃ τῇ νοερᾷ ἀποβλέψει γενόμενος, καὶ ὅτι οὐδὲν ἐστὶ τῶν οικείων, ἢ ὁπουοῦν καλῶν μεταδοτικῶν, εἰ μὴ τὸ ὑπερούσιον ἐν. Εἰ γὰρ τοὶ καὶ δοκιῆ ἅττα τινὰ δυνάμει δὴτα μεταδοτικῆς τῶν ἰδίων, ἀλλ' οὐκ ἐς αἰε παραμένειν κέρυκα ταῦτα τῷ ἐριστῆ νῷ· μόνῳ γὰρ τοῦτο τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ποιεῖν πιστεύεται, καὶ ὡς ἂν θέλῃ ἐνεργεῖν. καὶ ὁπουοῦν ποιεῖ, ὡς κύριον, καὶ φύσειως ὄν Δεσποτικῆς, καὶ τῆς τρισυποστάτου ἐνάδος πρόσωπον. Πρὸς δὲ τὸ ὑπερούσιον ἐν ἐπιστρεπτεῖον ἐστὶ τὸν νοῦν· ὅπου γε οὐ μόνον ἢ τῶν ὁποιωνοῦν πιγῆ ἀγαθῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν χαρισμάτων ἢ ἀναφαιρέτος διανομῆ.

λα'. Πάντα τὰ ὄντα ἐφίεται φυσικῶς τοῦ ἀγαθοῦ. Ἐν δὲ τῇ τῶν ἀγαθῶν, καίτοι πολλῶν λεγομένων ἀγαθῶν. Ἀπλῶς γὰρ ἀγαθὸν καὶ οἰοεὶ παντέλειον ἐν τοῖς πολλοῖς εὐρήσεις οὐδὲν, ἀλλὰ κατὰ τινα μετοχὴν ἀγαθοῦ λεγόμενον ἀγαθόν πη, ἐκ τοῦ ὑπερούσιου ἐνὸς τοῦ ἀγαθοῦ μετέχον, οὐκ οὐν τοῦτ' ἔχον ἐξ ἑαυτοῦ· ἐκεῖνο γὰρ μόνον τὸ ὑπερούσιον ἐν, ἀγαθὸν ἀπλῶς, καὶ ὑπεράγαθον, καὶ τηγῆ πάσης ἀγαθότητος, καὶ τῶν ἑαυτοῦ μεταδοτικῶν, καὶ πρὸς ἑαυτὸ φυσικῶς ἐπιστρεπτικῶν, οὐσίας πάσης, ὑπάρξεως, ἕξεως, δυνάμειως, κινήσεως, ἐνεργείας, ἰδιότητος, καὶ ὁποιασοῦν καλλονῆς, καὶ ἀγαθότητος. Καὶ ἀπλῶς τὰ ὄντα πάντα, καὶ τὰ περὶ τὰ ὄντα πάντα θεωρούμενα, ἐκεῖθεν ἐκ τοῦ ὑπερούσιου ἐνὸς ἔσχον τὴν ἐκφανσιν ποιητικῶς. Διὰ τοῖ τοῦτο νοῦς πρὸς ἄλλο τι, καὶ μὴ πρὸς τὸ ὑπερούσιον ἀπλοῦν ἐν φέρμενος, ἡμαρτημένην ἔχει τὴν κίνησιν· κινούμενος μὲν ἰσως πρὸς ἀγαθόν, οὐ πρὸς; τὸ κυρίως δὲ καὶ ἀπλῶς ἀγαθόν, οὐδὲ πρὸς τὸ καὶ τὰλλα ὑπερβολῆ ἀγαθοποιῶ ὑπερχύσεως ἀγαθόνον, καὶ βελτιοῦν τὰ ἀγαθόνσεως, ἢ βελτιώσεως; δεόμενα.

λβ'. Ὁ μὲν τῶν πολλῶν νοῦς ὑπὸ τὴν διαίρειν ἐξ ἀνοίας κείμενος; καὶ διασπώμενος ὡς περ ὑπὸ πολλῶν, οὐκ οἶδε τὸ ἀγαθόν τὸ ἀπλῶς ἐν, οὐ μὴν ζητεῖ, οὔτε ἠσχολῆται περὶ αὐτό. Περὶ ὄν φησι τὸ ἐν Δαβὶδ Πνεῦμα· « Πολλοὶ λέγουσι· Τίς θεῖξει ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ; » οὐχὶ δὲ τὸ ἀγαθόν· καὶ εἰκότως· περὶ ὁπλὰ μεριμνῶντες καὶ τυρβάζοντες, ὅτι ἐνὸς ἐστι ἡ χάρις· οὐ τὴν μερίδα, ἢ τις τῷ ἁγίῳ τοῦ Θεοῦ λόγῳ ἀγαθῆ ὁπεφάνθη, ἢ ἀγνωστὰς παρέδραμον, ἢ ἀμελήσαντες ἐζημιώθησαν, μὴδὲ εἰς νοῦν γοῦν βελλόμενοι ζητῆσαι τὸ ὑπὲρ πάντα ζητεῖσθαι ἀειώτερον. Οἱ δ' ὑπὸ Δαβὶδ ἀχθίντες; παιδαγωγῶ, καὶ τοῖς ἐκείνου ἔχουσιν ἐξακολουθεῖν δεῖν κεκριότες, « Ἐστημεῖωθ ἐφ' ἡμᾶς, φασί, τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, Κύριε· » ἢ τοῖ, ἢ γῶσι; τῆς ἐναιίας δόξης σου ἐνεσημάνθη ὡς ἐν ἐσώτερῳ ἡμῖν. Οὕτως ἐν τοῖς πολλοῖς χαίρει ὁ χυδαῖος καὶ πολὺς λαὸς ἀγαθοῖς. Οὕτως ἐναυγάζονται οἱ ζῶντες πνευματικῶς τοῦ ἐναιίου καὶ ἀπλῶς ἀγαθοῦ τὴν εἰδῆσιν ὑπερκομιῶς φωτιζόμενοι.

λγ'. Ὅσπερ ὁ τοῦ ὕδατος βεῦματος ὄλιγος

μεζῶν ἔν ἐν ἑοσιῶς προχόμενος, ἡπερ διηρημέ- A
 νος· καὶ ἀποσχίζόμενος· εἰς πολλά· οὕτως ἡ τοῦ νοῦς
 ἀποβλέψις, καὶ ἡ κατ' αὐτὸν κίνησις· τὴ καὶ ἔφρασις,
 σφροδρύτερα ἔσται ἂν ἐπιβάλλουσα οὐ πολυσχιδῶς,
 οὐδὲ πολυτρόπως, ἀλλ' ἐνοσιδῶς, καὶ ὄχι διαιρέσει·
 ὅ γίνεσθαι πέφυκε τῇ πρὸς τὸ ὑπερκόσμιον καὶ
 ἀπλῶς ἔν ἀνατάσει, καὶ ἀποβλέψει, καὶ θεωρήσει·
 συναγωγὴν γάρ ἐστιν ἀληθῶς τὸ ὑπερκόσμιον καὶ
 ἀπλούστατον ἔν· καὶ τοῦτο καθορᾶν ὁ νοῦς καταξυ-
 οῦσις, οὐ δυνατόν μὴ, ὡς εἰκόη, κατ' αὐτὴ μορφωθῆ-
 ναι, δίκην εἰκόνης, καὶ γενέσθαι μονοειδῆς ἔν τάξει
 ἐνοσιδῆ, ἀπλοῦς, ἄχρους ἀνειδῆς, ἄποιος, ἀναφῆς,
 ἀόριστος, ἄπειρος, ἀτηματίστος, καὶ μὲν γε ἀπλῶς
 ἔν ὑπερκόσμιον, ἀκίσει θεῖου καὶ ὑπερκόσμου ἔρω-
 τος κατηγλατισμένος, ἔν ἀποκαλύψει γνώσεως μου-
 στικῆς, ἀφασίᾳ καὶ ἀνοσιᾷ ὑπὲρ λόγον καὶ νόησιν B
 κατεστειμένους, τρυφῶν πνευματικῶν ἀγαλλίαμα καὶ
 εὐφροσύνην οὐράνιον. Καὶ γε ἡλλοίωται πρὸς τὸ
 θεοειδῆ, καὶ θέλαν μορφὴν ὑπόδεται, τῷ ἀπλῶ,
 καὶ ἀτηματίστω, καὶ ἀνειδέω, καὶ ἐνλ, καὶ τοῖς
 προσωριμῶσι ἑτέροις πνευματικῶς μορφαζόμενος.
 Καὶ γοῦν εἰ μὴ τοῦτο αὐτῷ γένοιτο, καὶ πάθοι τὴν
 τοιαύτην θέλαν ἡλλοίωσιν, ἔν ἐπαφῇ, καὶ φαντασίᾳ
 τοῦ ὑπερκόσμου ἐνδὸς οὐκ οὐκ ἐγένετο. Ἐνὰς γάρ
 ἔστιν ἐνοσιδῆς ὁ θεός, καὶ νοῦς ὑπὲρ νόησιν· καὶ
 τότε καθόσον νοῦς ὑπερκόσμιως τοῦτον φαντά-
 ζεται, ὅταν σὺν τοῖς λελεγμένοις καὶ ἔν ὑπὲρ
 νόησιν γένηται τῇ θεῖᾳ φαντασίᾳ τοῦ οὐκ πα-
 θῶν.

λδ. Τὸ τῆς ὑπερουσίου Θεότητος τριαδικῶν, εἰς
 μοναδικῶν συνῆκται ὑπερφωῶς. Μονὰς γάρ τρισ- C
 ὑπόστατός ἐστιν ὁ θεός· οὐκ ἐστὶ τοίνυν εἰς ὁμοίωμα
 ἑμπερὲς τοῦ θεοῦ γενέσθαι ψυχῆν εἰκονικῶς, μὴ καὶ
 αὐτὴν οὕσαν τριμερῆ, πρὸς ἑαυτὴν γεγονοῖσαν ὑπερ-
 φωῶς ἔν. Λέγω δὲ τριμερῆ τὴν ψυχὴν οὐ κατὰ τὸ
 λογιστικῶν καὶ θυμικῶν καὶ ἐπιθυμητικῶν· κυρίως
 γάρ οὐκ ἐστὶν ἔν τούτῳ τριμερῆς ἡ ψυχὴ· οὐ γάρ
 πᾶν τοῖ οἰκειῶς ἔχει λογικὴ ψυχὴ πρὸς ἐπιθυμίαν
 καὶ θυμὸν· ἐστὶ γάρ ταῦτα ἐξ ἀλόγου μέρους παρ-
 ειλημμένα, διὰ τὴν παροῦσαν ζωώδη βίωσιν παρ-
 υφιστάμενα, ἀλογα, καὶ σκοτεινὰ καθ' αὐτὰ· ἡ δὲ
 ψυχὴ λογικὴ τέ ἐστὶ, καὶ ἡ φύσις αὐτῆς ἐμπλεως
 φωτὸς νοσροῦ, καὶ δεῖ κυρίως ἐκείνα φάνα εἶνα·
 αὐτῆς, ἴων χωρὶς ἐνεργῆσιν τὴν ἑαυτῆς οὐ δεδύνη-
 ται ἐνεργεῖαν. Ἄλλα μὴν θυμοῦ ὄχι καὶ ἐπιθυμίας D
 ἐνεργεῖ, καὶ μάλιστα τότε ἀληθῶς ἐνεργεῖ, ὅταν
 τούτοιον ἐνεργῆ χωρὶς· οὐκ ἄρα τῶνόντι μέρη ταῦτα
 αὐτῆς εἰσιν, ἀλλ' ὡς εἰρήκειν τῆς ζωώδους, καὶ
 κάτω τύχη· δυνάμεις αὐτῆ παρυφιστάμενα. Ψυχὴ
 γάρ λογικὴ νοσρῶς τὰ ἄνω περιαθροῦσα, καὶ φαν-
 ταζομένη τὰ νοητὰ, καὶ ὑπὲρ ἑαυτὴν ἀνατεινομένη,
 καὶ οἶον εἰπεῖν, ἀναθροῦσα, πόρρω που ῥίπτει
 ὡς φλυαρίαν εἰκαίαν, ἐπιθυμίαν, καὶ θυμὸν, μὴ
 ἔχουσα ἔν οἷς τούτοις χρῆσαιτο, ὅπου ἀπλότης, καὶ
 τὸ ἀνειδεῖον, καὶ ἀσηματίστον, ἄχρον τὴ καὶ ἀμόρ-
 φωτον, καὶ τὰλλα ὅσα νοῦν ἄφետον, καὶ ὅλως ἀπλοῦν
 ἀπαιτεῖ. Ἔστι δὲ τριμερῆς οἰκειῶς τῇ ἑαυτῆς
 ἀπλότηι ἡ ψυχὴ, νοῦς οὕσα, χρωμένη λόγῳ, καὶ
 πνεύματι, τὰ ἑαυτῆς ἰδιαίεστα, καὶ τὴν ἑαυτῆς

esset, si uniformiter flueret, quam si divisus et dis-
 cissus in multa; sic mentis contemplatio et ejus
 motus impetusque vehementior erit, si non divisa
 feratur, nec pluribus modis, sed uniformiter et
 absque separatione; quod fieri solet ejus ad super-
 naturale et simpliciter unum motu et aspectu, illius-
 que contemplatione: collectivum enim est vere illi
 supernaturale et simplicissimum unum: et quando
 mens digna fuerit quæ id contempletur, fieri nequit
 ut non secundum ipsum informetur, imaginis modo,
 et fiat uniformis in uniformi ordine, simplex, sine
 colore, sine specie, sine qualitate, intacta, infinita,
 interminata, immaterialis, et uno verbo simpliciter
 unum supernaturale, divini ac supernaturalis amoris
 radiis illustrata, in revelatione mysticæ scientiæ,
 ineffabili et invisibili modo coronata supra verbum
 et cogitationem, spirituali exultatione et cælesti
 lætitia abundans. Et sane mutatur ad aliquam divi-
 nitatis et divina induitur forma, informata nempe spi-
 ritualiter simplici illo et non figurato et sine specie
 et uno, et cæteris prædictis. Nisi enim id menti con-
 tingeret, nec talem divinam mutationem pateretur,
 non esset in contactu et visione illius supernatura-
 lis unius. Deus enim est unitas quæ unum efficit, et
 mens supra cogitationem. Et tunc in quantum
 mens una supernaturali modo contempletur, cum
 cæteris prædictis et unum supra cogitationem effi-
 citur, divina imaginatione illi patiens.

34. Tres supernaturalis Divinitatis personæ in uni-
 tatem supernaturaliter cognatur. Unitas enim est
 in tribus personis Deus. Non est igitur possibile ut
 anima ad imaginem Dei fiat, nisi et ipsa quæ tri-
 bus partibus constat, ad se ipsam supernaturaliter
 unum fiat. Dico enim animam tribus partibus con-
 stare, non secundum rationem et irascibilem appê-
 titum concupiscibilemque: non enim est sub hoc
 respectu triplex anima. Rationalis enim anima non
 proprie irascitur aut concupiscit: hæc enim sunt ex
 irrationabili parte assumpta, per præsentem vitam
 præstita, irrationalia, et tenebrosa per ipsa. Ani-
 ma vero rationalis est et ejus natura spirituali lu-
 mine plena, et omnino dicendum est ea illius esse
 sine quibus suam efficaciam nequit ostendere. Sed
 tamen absque ira et concupiscentia operatur, et
 præsertim vere tunc operatur, quando sine iis ope-
 ratur. Non igitur re ipsa ipsius partes sunt, sed, ut
 dixi, partem animalis, et inferiori fortuna potentie
 ipsi præstitæ. Anima enim rationalis spiritualiter
 ea quæ sursum sunt, considerans, et intelligibilia
 imaginans et supra seipsam tendens, et, ut ita dicam,
 currens, longe rejicit, ut futiles nugæ, concupi-
 scentiam et iram, non habens quomodo iis utatur,
 ubi adest simplicitas et invisibilitas, et corporis
 carentia et coloris et formæ, et alia quæcumque
 mentem liberam et omnino simplicem exigunt. Est
 enim triplex proprie sua simplicitate anima, cum
 mens sit ratione utens et spiritu, in iis quæ sunt
 ipsi maxime propria minimeque ejus simplicitatem

la dunt : quem admodum et Trinitas aeternæ Deitatis, cujus anima est imago, propriæ unitati et simplicitati non obstat; sed est Divinitas et simplex unum supersubstantiale, et rursus nihilominus et omnino Trinitas. Ea igitur et anima, nempe mens (mens enim est, et omnino mens est anima), ratio et spiritus; quæ supernaturaliter unum aliquid facta sunt, et nobis unius Deitatis in tribus personis similitudinem præbent. Illud autem nequit effici, nisi ex contemplatione et aspectu supernaturalis Trinitatis substantiæ. Ea enim est quæ animam talem efficit, eamque delapsam ad id reduxit; et sine hac attentione et contemplatione illud fieri animæ est impossibile. Quod si non contingat, neque adveniat hæc similitudo, et hoc modo imperfecti videbimur. Hæc vero dicta sint circa partem contemplativam, et veritatem, quæ præcipue attentione digna sunt; et sine quibus nobis non licet nos in apathiam reducere.

Quemadmodum enim in bono practice nos esse oportet, ut inter tranquillos simus, ita et ad veritatem contemplative, ut simus Deo similes, Deo super omnia servientes, et, ut dii ad optionem flamus et simus secundum legitimam originalis similitudinem, cupientes. Si nobis unum fieri prorsus necesse est, propter originalis nostri supersubstantialis unius similitudinem, id nobis præstat ad illud supernaturale unum aspectus et consideratio et motus, et spiritualis conversio, et ad illud unum indesinens aspiratio. Igitur omni modo conandum est ad illud supra cogitationem unum supersubstantiale aspicere, et ibi nos totos omni ardore suspendere, et toto corde et anima, et in nobismetipsis supernaturalis acsuper simplicis unius et solius habere amorem; ita ut ille amor hujus unius nobis pro aliis sanctis sit nostra spirituali ad illud ascensione. Et sic omnino tanquam in acra sublatis in uniformi statu cum Domino erimus, illo vero uno, triplici modo Trinitatem celebrantes mentaliter, rationabiliter quo et spiritualiter, et ad illam, ut dignum est, inhiantes eamque admirantes, et, ut vobis licebit, uniti cum illo supra unitatem uno.

35. Sensibilis unitas omnis numerabilis multitudinis principium est. et unitas supernaturalis omnis apparentis et cogitatæ multitudinis et omnis rei principium. Quemadmodum igitur omnis numerus ab unitate principium habet, ita quodcumque est ubique ab illo supernaturali uno profunditur, secundum causam sive naturalem sive creatricem; sed arithmeticiæ quidem unitatis positio, in quantum sensibilis est, propriam naturam consequitur. Cum enim omnium numerabilium principium sit, sensus numerans eam primam ponit. De illo autem uno supernaturali, quia supra mentem est, contrarium aspicitur. Cum enim unitas prima omnium sit, mens eam post omnia ponit. Nulla enim mens potest supernaturale unum initium et ab illo ad cætera proce-

ἀπλότητα ἤκιστα πάντων λυμαινόμενα. ὅτι περ οὐδὲ τὸ τρισπὸν τῆς ἐναρχικῆς Θεότητος. ἥς εἰκὼν ἡ ψυχὴ ἐμπερῆς, τοῦ σφετέρου ἐνιαίου, καὶ ἀπλοῦ ἐμποδῶν ἵσταται. ἀλλ' ἔστι καὶ ἀπλοῦν ἐν ἀκρῶ; ἡ Θεότης ὑπερούσιον, καὶ αὐθις οὐδὲν ἦττον καὶ αὐτῶ; ἀραρίτω; Τριάς· ταῦτα τειγαροῦν ἡ ψυχῆ, ἦτοι ὁ νοῦς (νοῦ; γὰρ ἔστι, καὶ τοσδὸν νοῦς ἡ ψυχῆ), ὁ λόγος, καὶ τὸ πνεῦμα ὑπερφυῶς γεγόντα ἐν, τῆ κυρίαν ὁμοίωσιν παρέχεται ἡμῖν τῆς τρισυποστάτου μιᾶς Θεότητος. Ἴδὲ οὐκ ἄλλοθεν ἔστι γενέσθαι, διὰ μὴ ἐκ τῆς ἀναβλέψεως καὶ θεωρίας τῆς ὑπερφυῶς τραδικῆς ἐνάδος. Αὕτη γὰρ ἔστιν ἡ καὶ τὴν ψυχὴν τοιαύτην πεποιηκυία, καὶ ἐπανάγουσα ταύτην εἰς τοῦτο, ἐκπεπικωκυία· καὶ χωρὶς τῆς πρὸς αὐτὴν ἐνατενίσσεως, καὶ θεωρίας τοῦτο γενέσθαι ἀμείχρως τῆ ψυχῆ· οὐ μὴ γεγονότος, μετ' ἐπιανελοῦστος τῆ; ὁμοιώσεως, καὶ τουτονὶ τὸν τρόπον ἐλλίπεις φανόμεθα· καὶ ταῦτα περὶ τὸ θεωρητικὸν μέρος, καὶ τὴν ἀλήθειαν, ἃ μάλιστα σπουδῆ; ἀξιώτερα· καὶ ὡν χωρὶς εἰς ἀπαθῆ κατάστασιν ἐλάσαι ἡμᾶ; οὐκ ἐνδέχεται.

Ὡσπερ γὰρ εἰς τὸ ἀγαθὸν, πρακτικῶς ἡμᾶς εἶναι δεῖ, ἢ ὡμὲν τῶν ἀπαθῶν, οὕτω καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν θεωρητικῶς, ἢ ὡμὲν θεοειδεῖς, Θεῶ τῷ ἐπὶ πάντων λατρεύοντες, καὶ θεοὶ θέσει γενέσθαι καὶ εἶναι· κατὰ τὴν θεμιτὴν ἐμπερείαν τῆς ἀρχετύπιας ἐπιέμενοι. Εἰ δὲ ἔν ἐν γενέσθαι ἀναγκαῖον ἡμᾶ; διὰ τὴν τοῦ πρώτου τοῦτο ὑπερκόσμου ἐνάδος ὁμοίωσιν· τοῦτο δὲ ἡ πρὸς αὐτὸ τὸ ὑπερκόσμιον ἐν ἀνάβλεψι; καὶ θεωρία, καὶ ἀνάτασις, καὶ νοερά ἐπιστροφή, πέφυκε ποιεῖν ἡμῖν, καὶ τὸ πρὸς αὐτὸ τὸ ἐν ἀδιαστρόφως ἀποσκοπεῖν· ἀρα τρόπῳ παντὶ χρῆ πειρᾶσθαι ἀφορᾶν πρὸς τὸ ὑπὲρ διάνοιαν ἐν ὑπερκόσμιον, καὶ ἐκείσε ἐκχευαννοῦσιν ὅλους ἑαυτοὺς σπουδῆ πάση, καὶ καρδίᾳ ὅλῃ, καὶ ψυχῆ, καὶ τρέφειν ἐν ἑαυτοῖ; τὸν τοῦ ὑπερκόσμου ὑπερπλωμένου ἐνά; ἔρωτα καὶ μόνου· ὡς ἂν ὁ ἔρωσ αὐτὸς αὐτοῦ, ἀντὶ πεπεργῶν ἀγίων γένοιτο τῆ πρὸς αὐτὸ νοερά ἀνωφορία ἡμῶν. Καὶ οὕτω πάντοτε εἰς εἰς ἀέρα, ἐν ἀνειδέω καταστάσει ἐνοειδεῖ σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα, τῷ τῶν ἑνὶ, τριαδικῶς τὴν Τριάδα νοερώ; λογικῶς τε καὶ πνευματικῶς ἐξυμνοῦντες, καὶ εἰς αὐτὴν, ὡς εἰκός, ἐκκεχηγότες, καὶ ἐκπληττόμενοι, καὶ τῆ καθ' αὐτοὺς ἐνωσει τῷ ἐνὶ ἐνούμενοι ἐνοειδῶς ὑπὲρ ἐνωσιν.

36. Μονὰς αἰσθητῆ παντὸς ἀριθμητοῦ πλῆθους ἀρχὴ· καὶ μονὰς ὑπερκόσμιος, παντὸς φαινόμενου τε καὶ νοουμένου πλῆθους, καὶ παντὸς ἔντος ἀρχῆ. Ὡσπερ οὖν πᾶς ἀριθμὸς ἀπὸ μονάδος ἴσχει τὴν ἀρχὴν, οὕτω πᾶν ὄν ὀπηδήποτε ἀπὸ τοῦ ὑπερκόσμου προχέεται ἐνάδος, κατ' αἰτίαν, εἴτε φυσικὴν, ἢ ποιητικὴν· ἀλλὰ τῆς μὲν ἀριθμητῆς μονάδος ἡ θέσις, ἐφ' ὅσον αἰσθητῆ ἔστι, τῆ ἑαυτῆς φύσει ἀκολουθῶς ἔπεται. Ἀρχὴ γὰρ οὕσα [ὄρθοτ. ἀρχὴν οὕσαν, ἢ ἀρχῆς γὰρ οὕση;] πάντων τῶν ὑπ' ἀριθμὸν, καὶ ἡ αἰσθησι; πρώτα τίθησιν αὐτὴν ἀριθμοῦσα. Ἐπὶ δὲ τοῦ ὑπερκόσμου ἐνάδος, ὅτι ἔστιν ὑπὲρ νοῦν, ἐὶ ἀνάπαλιν καθορᾶται· φύσει γὰρ οὕσα μονὰς τῶν πάντων προτέρα [ὄρθοτ. οὕσαν μονάδα τῶν πάντων προτέραν], ὁ νοῦ; ταύτην μετὰ πάντα τίθησιν. Οὐδέις γὰρ ἐ-

ούνηται νοῦς· τὸ ὑπερκόσμιον ἐν ποιήσασθαι ἀρχήν, Α καὶ ἀπὸ τοῦδε προΐναι ἐπὶ τὰ πολλὰ· ἀλλὰ τούναντιον, ἀπὸ τῶν πολλῶν εἰς ἐκεῖνο ἀνεῖσι καὶ συναγεται. Κάκει μὲν ἀναγκαῖον τῇ αἰσθήσει τὸ ἀριθμητὸν ἐν, διὰ τὴν εἰς τὰ πολλὰ πρόδον, ἄλλως μὴ ὄν δυνατὸν ἀριθμεῖν, ἢ προβαίνειν ἢ βούλεται· ὡς δὲ ἀναγκαῖα τῷ νῷ τὰ πολλὰ, διὰ τὴν εἰς τὸ ὑπερκόσμιον ἐν διὰ τούτων ἀναγωγὴν, καὶ σύμπτουξιν οἶον ἑαυτοῦ, ἐτέρωθεν ἀνελεῖν, ἢ βεβούληται, ἐπὶ τὴν τοῦ ὑπερκοσμίου φαντασίαν ἐνὸς οὐδαμῶθεν δυνάμενος [ὁρθῶς· δυναμένου, ἢ δυναμένου]· Οὕτω τοιγαροῦν ὁ νοῦς τάξει καὶ ὁδῷ ἑαυτοῦ οικεῖα χρώμενος, ἄρχεται μὲν ἀπὸ τῶν πολλῶν, τέλος δὲ ποιεῖται τὸ ὑπερκόσμιον καὶ κορυφαίωτάτον ἐν· ἐπεὶ γὰρ ἐβληπτὸν ἐστὶ καὶ εὐρίστον τὸ κατ' αἰσθησιν ἀριθμητὸν ἐν, φυσικῶς ἢ αἰσθησις τοῦτο τίθησιν, ὡς ἂν ἡ φῦσις αὐτοῦ ἀπαιτῇ, καὶ τῇ θέσει πρότερον. Ἡ δὲ κατὰ νοῦν ζητουμένη μονὰς ὑπερκόσμιος, ὑπερφυῆς τε οὖσα, καὶ τὸ νοεῖσθαι ἐκφεύγουσα, πόρρω πού ἐστὶ καὶ τῆς κατὰ φύσιν ἑαυτῆς θέσεως, ὥστε ἀπ' ἐκείνης τὸν νοῦν ἄρχεσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον οἶα ὑπερφυῆ, ὑπερφυῆς οὐκ ἀρχὴν, ἀλλὰ τέλος αὐτὴν εὐρίσκει ὁ νοῦς μετὰ τὴν διδασίαν, καὶ ἴν' οὕτως εἴπω, ἐξαριθμησιν τῶν πολλῶν. Ἐπεὶ γὰρ ὁ νοῦς φύσιν τὸ νοεῖν ἔχει, τὸ δὲ ὑπερκόσμιον ἐν ἐστὶ καθ' αὐτὸ ἀληπτὸν καὶ ἀπρόσιτον, πρὸς τὰ πολλὰ καὶ ἄκουσα ἢ τριβῆ κλίνει τοῦ νοῦς· μήτε ἀργὸς εἶναι ἀπὸ τοῦ νοεῖν δυνάμενος ὁ νοῦς, μήτε τὸ κορυφαῖον, καὶ ὑπερκόσμιον ἐν ἔχων ἰσχὺν περιδράξασθαι. Ἀπειθῶν τοίνυν εἰς τὰ πολλὰ, ἐν ἐκάστῳ τῶν πολλῶν ἀπάντων ἐνορᾷ νοητῶν, οὐκ ὅπερ ἐστὶ τι εἶναι, ἀλλ' ὅπερ τινὸς ἐνός· καπειτα συναγείρων ἐξ ἐκάστου φαινομένου ἕκιστον νοητῶν προφαινόμενον, καὶ πρὸς ἄλληλα ταῦτα ἡμόλογα ὄντα, καὶ οὐκ ἀντίετα θεωρῶν, καὶ πάντα μίᾳ ὡς περ ῥίζης ἄνθη, καὶ φυῆς, ἀκολουθῶς πρόσεισιν ἀπὸ τῶν πολλῶν, ἐπὶ τὸ κορυφαίωτάτον ἐν, ἐξ οὗ τὰ πολλὰ, καὶ πάντα, καὶ φυσικῶς συνάγεται ἀπὸ τῶν φυσικῶν ὄντων εἰς τάξιν ὑπερφυῆ, τὸ ὑπερφυῆς καὶ ὑπερούσιον ἐνοπεριζόμενος ἐν, ὡς ἔχει φύσεως τὸ ὑπὲρ φύσιν, ἀπὸ τῶν κατὰ φύσιν ὁραῖσθαι ἐσειδῶς. Τότε τοίνυν ὁ νοῦς τὴν πηγαιαν τῶν ἀγαθοτήτων, καὶ καλλονῶν ἀπάντων πρόβλυσιν, καὶ ποιητριαν ἀρρήτως κατιῶν καὶ τρυφῆς, τὸ ὑπερούσιον ἐν, οὐκ ἐθειλοντὴς ἐπιστρέφεται πρὸς τὰ πολλὰ, καίτοιγε ὄντα καὶ καλὰ, καὶ μερίδος ἀγαθῆς μέτοχα. Φιλόκαλος γὰρ ὢν ἐς τὰ μάλιστα φυσικῶς, οὐκ ἐκὼν ἐξίσταται τοῦ ὑπὲρ πάντα, εἰ μὴ πως κατὰ περιστάσιν τινα συμβαίη τοῦτο αὐτῷ. Ἄλλ' ἐπειδὴ περ ὁ τῶν ὄντων τρόπος· διάφορος, καὶ διάφορον ἔχει τὴν νοερὰν ἀπέδραψιν, καὶ διαφόρως ὁ νοῦς διὰ τούτων εἰς τὸ ὑπερκόσμιον ἐν, καὶ ὑπερφυῆς ἀνατρέχει, χρῆ, καθάπερ ἐγῆμαι, μικρὸν τινα διεμθοδεῦσαι, τῆς διὰ τῶν πολλῶν ἐπὶ τὸ ὑπερούσιως ὑπερκόσμιον ἐν ὁδοῦ, πορισμόν· ὅπως ἂν, ὡσανεὶ κλιμακῆδὸν ὁ νοῦς ἀνιῶν, ἀσφαλεστάτην τὴν σφετέραν ποιῆται κίνησιν, καὶ γνοίη εἰ τι ἂν ποτε κατ' αὐτὴν ἐλλείποι, ἢ εἰ δὴ ποτ' ἐστὶν ἐν ᾧ εἶναι χρῆ, κἂν τούτῳ ἐπὶ πόσον τρυφᾷ, καὶ τί τὸ σφάλλον, καὶ ἀπιστῶν αὐτὸν τῆς κληροῦς ἐκείνης, καὶ ἀναδάσεως, ἢ θεῆα; ἐστὶάσει,;

dere; sed e contrario a cæteris ad illud vadit ad ducitur. Et ibi quidem necessarium est sensui numerabile unum ob progressum ad alia, cum non aliter possit numerare, nisi, quo velit, progrediendo; ita vero omnia menti necessaria sunt, propter suam per ea ad supernaturale unum reductionem, et, ut ita dicam, complicationem, ut aliunde quo velit procedere nequeat, ad manifestationem unius supernaturalis. Sic igitur mens ordine et via sibi propria utens, incipit quidem a multis, finem autem suum sistit in supernaturali ac summo uno; quoniam enim captu facile est et bene finitum illud secundum sensus unum, naturaliter sensus illud ponit, ut exigit ejus natura, et prius positione est. Unitas vero supernaturalis quæsitæ, cum sit supernaturalis, et cogitationem fugiat, longius est ab sua secundum naturam positione quam ut mens ab illa incipiat, sed eam ut finem mens invenit, postquam progressa est; et, ut ita dicam, plurima numeravit. Quoniam enim mens natura cogitat, supernaturale vero per se non capitur neque aditur, a multa vel invita mens inclinatur; et neque mens potest cogitando cessare, neque summum et supernaturale bonum valere comprehendere. Aspicciens igitur ad multa, in unoquoque eorum multorum spirituale intuetur, non quod est aliquid esse, sed quod cuiusdam unius; et deinde ex singulis phænomenis singula intelligibilia colligens et alia cum aliis similia nec opposita animadvertens et omnia tanquam unius radicis flores, consequenter procedit a multis illis ad summum unum, ex quo illa multa et omnia, et naturaliter ex naturalibus colligitur in ordinem supernaturalem, supernaturale illud et supersubstantiale unum in speculo contemplans, quam naturam habeat illud supernaturale ex iis quæ secundum naturam sunt simpliciter videns. Tunc igitur mens abundantem illam bonitatem et pulchritudinem omnium effusionem et constitutionem ineffabiliter videns, et supernaturali uno gaudens, non libens convertitur ad multa, etiamsi pulchra sint et partem bonam participant. Eorum enim amatrix quæ naturaliter pulchra sunt, non libens ab illo quod supra omnia est recedit, nisi id illi casu quodam accidat. Sed quoniam rerum modi inter se differunt, ac differentem habent spirituales aspectum, et varie mens per ea ad supernaturale ac supersubstantiale unum ascendit, oportet, ut ego opinor, methodum dare, qua per multa ad illud supersubstantialiter unum perveniamus; ita ut, tanquam per scalam ascendens, mens securissimum faciat suum motum et sciat utrum quilibet huic motui desit, an vero sit ubi eum esse oportet, et in hoc quantum letetur, et quid fallat ipsamque avertat ab illa pulchritudine et ascensione et epulatione divina, et quomodo rursus possit reverti unde deciderit. Inde sane videbit et cupiditatum caliginem et mundi cordis splendorem, veritatisque cognitionem quæ apparet tanquam in speculo qualis est, cælestium specta-

non nunc quidem hebescit mens, nunc vero est rapida. — Vel etiam hoc modo. Composita esset et non simplex dissimilibus partibus constituta, quoquo modo acciderit; et si una pars videat, alia vero ad aliam quamdam operationis speciem ordinetur; eam enim compositionis appellationem de mentis simplicitate dici nequit. Quapropter unitas et simplicitas mentis, si illud unum simpliciter consideret, una quoque ipsa efficacia est, et si unum esset simpliciter, simplex unum videt. Actio igitur quæcumque sit aut contemplatio ex necessitate ferri debet ad illud unum quod supra mentem est; si minus, nihil assequitur, sed frustra mens videbitur agens aut contemplan. Erit igitur cupiditatum effectrix, si divisioni subiaceat, non sublata animæ sensu ad unionem cum illo uno quod supra mentem est; quæ unio despumare valet et mundare vim mentis contemplativam illud unum aspicientem intuentemque, et illi adhærentem ex quo omnia et in quod pervenit et est et subsistit.

19. Omnium desiderabilium summum est divina cum anima et supra mentem unio. Per divinam hanc unionem necessaria est divina similitudo; per divinam hanc similitudinem, necesse est secundum mentem operari, scilicet contemplari. Tale enim est divinum, ex quo et illud *Deus*, nomen ipsi inditum est. Contemplari vero rapide ad Dei cogitationem pertingit. Undique enim et in omnibus, quosdam tanquam radios in contemplativam mentem mittit, et mens contemplan e regione positum Deum habet; Deus autem est unum supernaturalis. Est autem mentis natura talem efficacia fieri, qualia sunt ea quæ videt, ut et theologica divi Gregorii vox ostendit, dicens mentem splendorem Dei et videre et pati. Quod enim mens videt, id et patitur, et talis efficitur. Tingitur enim mens, ut Petrus Damascenus ait, secundum ea quæ contemplantur; et sicut quando divisa ac varia videt, variatur ac dividitur, ita, cum ascendit ad contemplationem supernaturalis ac simpliciter unius, consequenter unum aliquid efficitur, ut a me prius dictum est; postquam autem unum effecta est, ingenitum et infinitum et non figuratum et simplex videt. Tale enim est unum. Unde sane et ipsa mens quasi æterna et infinita et absque figura et simplex per virtutem efficitur. Illud autem cum passa est atque sic mutata, in divini similitudinem secundum unitatem efficitur; et inde accipit ad omnium desiderabilium summum, divinam et supra mentem et ineffabilem unionem, qui est summus secundum Deum terminus. Oportet igitur mentem intendi, omnique modo conari et Spiritu sancto intueri supernaturalis unius contemplationem et aspectum.

20. Quando mens in multis aut saltem in duobus est, manifestum est eam non simpliciter unum videre. Ideo finita est et terminata et tenuis; quæ enim non omnino simplicia sunt, talia sunt. Quando mens reipsa est in hujus unius contractione intacta,

Α των συνιστάμενος, ὡσπερ συμβήσεται, καὶ εἰ τὸ μὲν τοῦ σκέλους ὄραξ, τὸ δὲ πρὸς ἄλλο τι ἐνεργεία- εἶδος τέτακται· συνθέσεως γὰρ καὶ τοῦτο κατηγόρημα, ὃ περὶ τὸ τοῦ νοῦ ἀπλοῦν εἰπεῖν, πάνυ ἀνευθεκτον. Δι' ἄρα ταῦτα τὸ ἐνιαῖον, καὶ ἀπλοῦν τρινοῦς, εἰ τὸ ἀπλῶς ἐν κατασκέφοιτο, ἐν καὶ αὐτὸ ἐνεργεία ἐστὶ, καὶ εἰ ἐν εἴῃ ἀπλῶς, τὸ ἀπλοῦν ἐν ὄραξ. Πρᾶξις τοιγαροῦν ὁποιατισοῦν, ἢ θεωρία, ἐξ ἀνάγκης φέρεσθαι ὀφείλει πρὸς τὸ ὑπὲρ νοῦν ἐν, εἰ δ' οὐ, οὐν ἀνοῦσαι οὐδὲν, ἀλλὰ μάτην ὀφθήσεται πράττων, ἢ θεωρῶν ὁ νοῦς· ἔσται γὰρ παθῶν ἐνεργὸς ὑπὸ διαίρεσιν κείμενος, μὴ φερόμενος αἰσθήσει ψυχῆς εἰς τὴν τοῦ ὑπ' ὀ νοῦν ἐνδῶ· ἐνοσιδῶς ἐνωσιν, ἥτις δὴ ἐνωσις διυλιζεῖν οἶδε, καὶ καθαιρεῖν τὸ θεωροῦν τοῦ νοῦς, πρὸς ἐκεῖνο τὸ ἐν μετεωριζόμενον καὶ ἀφορῶν, Β κάκεινφ προσπάσχον τῷ ἀφ' οὗ τὰ πάντα, καὶ δι' οὗ, καὶ ἐν ᾧ τὰ πάντα, καὶ εἰς ὃ καὶ γίνεσται, καὶ ἔστι, καὶ ὑφέττηκεν.

ιβ'. Τῶν πάντων ἐφετῶν ἄκρον, ἢ μετὰ τῆς ψυχῆς θεία, καὶ ὑπὲρ νοῦν ἐνωσις· διὰ τὴν θεῖαν ἐνωσιν, ἀναγκαῖα ἢ θεία ὁμοίωσις, διὰ τὴν θεῖαν ὁμοίωσιν, ἀναγκαῖον τὸ κατὰ νοῦν ἐνεργεῖν, ἥτοι θεωρεῖν. Τοιοῦτο γὰρ τοι· καὶ τὸ θεῖον ἐστιν, ἐξ οὗ καὶ τὸ, Θεός, ὄνομα τοῦτοφ ἀπονενέμηται. Ἄλλα μὴν τὴν θεωρεῖν, εὐθὺς εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ ἐνωσιαν ἀνεισι· πανταχοῦ γὰρ καὶ ἐν πᾶσιν, ἀκτίνας ὡσπερ τινὰς ἐνήσιον ὁ Θεός τῷ θεωρητικῷ νῷ, καὶ νοῦς θεωρὸς ἀντικείμενον ἔχει τὸν Θεόν, Θεός δὲ ἐστὶν ἐν ὑπερκόσμιον. Γ Ἔστι δὲ φύσις τοῦ νοῦς γίνεσθαι τοιοῦτος ἐνεργεῖξ, ὅσα ὄραξ, ὡς καὶ ἡ θεολόγος τοῦ θειοτάτου Γρηγορίου φωνὴ δηλοῖ, λαμπρότητα Θεοῦ, λέγουσα, καὶ ἰδεῖν καὶ παθεῖν. Ὁ γὰρ νοῦς ἐώρακε, τοῦτο καὶ πέπονθεν, ἢ δὴ τοιοῦτος καὶ γέγονε· βάφεται γὰρ ὁ νοῦς, φησὶν ὁ ἀπὸ Δαμασκοῦ Πέτρος κατὰ τὰ αὐτῶν θεωρούμενα, καὶ ὡς ἐν διηρημένοις ὄρων καὶ ποικίλοις, ποικιλλεται, καὶ διαιρεῖται, οὕτω τοι πρὸς τὴν ἀπόδλεψιν τοῦ ὑπερκοσμίου καὶ ἀπλοῦ ἐνδῶ ἀναθεοκῶς, ἀκολούθως ἐν γίνεσται, ὡς μὴ λείλεκται πρόσθεν, ἐπει δὲ ἐν τῷ ἐνὶ γένοιτο, τὸ ἀναρχον, καὶ ἀπειρον ὄραξ, καὶ ἀσχημάτιστον, καὶ ἀπλοῦν· τοιοῦτο γὰρ τὸ ἐν· ὄθεν δῆτα καὶ αὐτὸς ἀναρχος, ἀπειρος καὶ ἀσχημάτιστος, καὶ ἀπλοῦς κατ' ἐνεργείαν ἀποκαθίσταται· τοῦτο δὲ Δ πεπονθῶς, καὶ οὕτως ἄλλοιωθεῖς, εἰς τὴν ἐξομοίωσιν τοῦ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸ ἐνὸν εὐρίσκαται, κἀντεῦθεν ἀνατρέχει πρὸς τὸ πάντων ἐφετῶν ἄκρον, τὴν θεῖαν, καὶ ὑπὲρ νοῦν, καὶ ἄρῆρτον ἐνωσιν, ὅπερ ἐστὶν ὁ ἄμρος κατὰ Θεὸν σκοπός. Δεῖ δὴ διὰ ταῦτ' ἄρα τὸν ἀνατεταῖσθαι, μηχανῆ πάσῃ ἐπειγεσθαι, καὶ ἀφορᾶν Πνεύματι πρὸς τὴν τοῦ ὑπερκοσμίου ἐνδῶ θεωρίαν καὶ ἀπόδλεψιν.

κ'. Ὅταν ὁ νοῦς ἐν πολλοῖς, ἢ τοῦλάχιστον ἢ κἂν ἐν δυοῖ, δῆλον ὅτι οὐχὶ τὸ ἀπλῶς ἐν ὄραξ. Διὰ τοῦτο ὠρισμένος τέ ἐστι, καὶ πεπερασμένος, καὶ ἀμυδρός· τὰ γὰρ μὴ ἀπολύτως ἀπλᾶ, τοιαῦτα εἰσιν. Ἦνίκα δὲ τοῦ τῷ ὄντι ἐνδῶ ἐν ἐπαφῇ γένηται ἀνεπάρη, κατὰ

νοεῖν τούτων ἐν Πνεύματι ἀπόβλεψιν ἀνοματίως ἀπεπαύων, ἀναρχος, ἀπειρος, ἀόριστος, ἀσημάτιστος τε καὶ ἀνείδος γίνεται, καὶ τὴν ἀφασίαν ἐνδύεται, καὶ τὸ σιωπῆν ἀσχεῖ μετ' ἐκπλήξεως, καὶ ἐμπέπληται τερπωλῆς, καὶ πάσχει τὰ ἀνεκλάλητα. Ἄναρχον, καὶ ἀπειρον δὲ, καὶ ἀόριστον, μὴ κατ' οὐσίαν με εἰπῆς λέγοντα γίνεσθαι, ἀλλὰ κατ' ἐνέργειαν. Ἐπεῖτοι γε καὶ ὁ μεταβάλλει νοῦς, οὐχ ἡ οὐσία ἐστὶν αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ ἐνέργεια. Εἰ γάρ τοι κατ' οὐσίαν ἠλλοίωτο, ἰδὼν καὶ παθὼν τὴν θέωσιν, ἦτοι θεωθείς, ἐκ τοῦ τὴν Θεὸν θεωρεῖν, ἦν ἂν κατ' οὐσίαν Θεός. Ἄλλα μὴν οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐδ' ἂν τῶν ἀγγέλων οὐδεις, πλὴν τοῦ μόνου, καὶ ἀκρου, καὶ ἐνὸς Θεοῦ, τὸ κατ' οὐσίαν εἶναι Θεός. Εἰ τοίνυν κατ' οὐσίαν θεοῦσθαι τὸν νοῦν εἰπεῖν ἄτοπον, λείπεται λέγειν τοῦτο πάσχειν αὐτὸν, αὐτῷ τῷ ὄρῳ. Οὐκ ἄρα φύσιν ἔχει ἄλλοιοῦσθαι τὴν οὐσίαν αὐτὸν, ἀλλὰ τὴν ἐνέργειαν, ἄλλως τε, εἰ μεταβάλλεται πεφυκῶς ὁ νοῦς, ἤπερ εἴρηται, κατὰ τὰ αὐτῷ θεωρούμενα, θεωρεῖ δὲ ἥκιστα πάντων τὴν θεῖαν οὐσίαν, ἀλλὰ τὴν ἐνέργειαν, οὐδ' αὐτὸς ἄρα κατ' οὐσίαν ἀλλοιωθῆσεται, ἀλλὰ κατ' ἐνέργειαν.

κα'. Τὰ πάντα ἐκ τοῦ ὑπερκosμοῦ ἐνὸς ὡςπερ ἐκιάψαντα, οὐκ ἀπέστησαν, ὅθεν ἔσχον τὴν γένεσιν τραπεζῶν παντὶ, ἀλλ' ἐν ἐκείνῳ ὡςπερ ἐγένοντο, οὕτω καὶ συνεχόνται, καὶ τελειοῦνται. Καὶ οὐδὲν ἐστὶν ἐν οὐδεὶ τῶν ἀπάντων, ἐν ᾧ οὐκ ἔστιν ἀπόρροια, καὶ ὡσαύτε τις ὁσμὴ ἐκείνου τοῦ ποιητικοῦ, καὶ ὄντος ἐνός· καὶ πάντα τὰ ὄντος μετέχοντα μόνου οὐχὶ φωνῆν ἀκούει, παραδεικνύοντα οὐχὶ τὸ ὑπερκosμῶν ἐν (τοῦτο γὰρ ὑπερίδρυται πάσης τῆς ὑποκείμενης εἴτε θεωρίας, εἴτε νοήσεως), ἀλλὰ τινα ἀκτίνα τοῦ ὑπερκosμοῦ ἐνός. Ὅθεν ἐπεὶ διὰ πάντων ἐπιδοῦνται τὸ ἐν, καὶ πάντα νεύει πρὸς ἐν, καὶ αὐτὸ τὸ ὑπερκosμῶν ἐνδιὰ πάντων τῶν ὄντων προφαίνει ἑαυτὸ τῷ νοῖ· ἀνάγκη χειραγωγείσθαι, καὶ ποδηγεῖσθαι, καὶ ἀγεσθαι πρὸς τὸ ὑπερκosμῶν ἐν τὸν νοῦν· τοῦτο μὲν, τῆ τινὶ πολλῶν ὄντων περὶ βιαζόμενον, τοῦτο δὲ καὶ ὅτι ἡ κίτριον ἐν, περὶ ὅ γε ἡμῖν ἤδη ὁ λόγος ἐστὶ. βίβεται ὁρᾶσθαι ὑπὸ τοῦ νοῦς περιουσία χρηστότητος· ὁ νοῦς ἐν τούτῳ πάσχη τὸ ζῆν, ὡς αὐτὸ φησὶ ἡ ῥῆτον ἐν· «Ἐγὼ εἰμι ἡ ζωὴ· καὶ αὕτη ἐστὶν ἡλιώτης ζωὴ, ἵνα γινώσκωσὶ σε τὸν μόνον ἀληθινὸν τόν.» Καὶ ἀλλαχοῦ· «Ἐκζητήσατε τὸν Κύριον, καὶ ἕσεται ἡ ψυχὴ ἡμῶν· ἐκ γὰρ ζητήσεως, ἡ ὄρασις. Ἐκ ταύτης δὲ, ἡ ζωὴ.» Καὶ, «Ὅπως γάννυται καὶ φωτίζεται, καὶ εὐφραίνεται, ὡς ὁ Δαβὶδ φησὶ, ὅτι τῶν εὐφραίνωμένων πάντων ἡ κατοικία ἐν σοὶ καὶ· «Ἐν τῷ φωτὶ σου ὀφόμεθα φῶς.» Ἡ κίτριον μὲν νοῦν ἐκτίσει θεωρῶν, τὰ ἑαυτοῦ δὲ ἐν ἀπασις οὐσι δὲ ἀσπείρει, δι' ὧν, ὡςπερ ἐκ τινῶν θυρίδων ἐδιδουρασμένῳ νοεῖν τῷ νοῖ παραδεικνύμενον θέλει· οὐν τοῦτον πρὸς ἑαυτὸ ἐλλαμπόμενον;

κβ'. Ὁ Θεός, ὅπερ εἶπε τὸ Τριαδικὸν ἀγαθὸν ἐν, ὁ πεποίηκε, θέλων πεποιηθῆναι· ἀλλαμὴν δὲ ὁ Θεός θέλει, ἀκρον ἐστὶν ἀγαθὸ φύσις γὰρ ἐστὶν ἡ ἀγαθότης αὐτῷ, πεποίηκε τῆς τοῦ νοῦν, ἑαυτοῦ, ἡ τῶν ἐκυτοῦ θεωρῶν· ὁ γὰρ οἶδε τὸν θεωροῦντα

per spiritualem in hoc spiritu respectum sine oculis assurgens, tunc æterna, infinita, interminata, sine forma et figura sit, impotentiamque loquendi induit, silere cum stupore discit, et ineffabilis patitur. Ne dicas me dixisse eam fieri substantialiter æternam et infinitam et non terminatam, sed solummodo per operationem. Quod enim in mente mutatur, non sane est substantia, sed operatio. Si enim substantialiter mutaretur, quando Deitatem videt et patitur, deificata nempe, tunc ex Dei contemplatione, Deus ipsa per contemplationem fieret. Sed non ita est, neque id angelis contingit, nec est nisi solus et summus et unus substantialiter Deus. Si igitur absurdum est dicere mentem substantialiter deificari, dicendum est eam id pati ipso aspectu. Non igitur natura mentis mutatur, sed ejus operatio. Si enim mens mutatur, ut dictum est, secundum ea quæ contemplatur, minime videt divinam essentiam, sed operationem divinam; neque ipsa igitur substantialiter mutabitur, sed secundum operationem.

21. Omnia ex supernaturali uno tanquam splendentis, non recesserunt ab eo unde generationem omnimodo habere, sed in illo quemadmodum acta sunt, ita et adhærent et perficiuntur. Et nihil est in quo non sit effluxus, et tanquam odor aliquis hujus Creatoris et unius. Et omnia quæ existunt manifeste ostendunt non ipsum supernaturale unum (illud enim est supra omnem contemplationem aut cogitationem), sed quosdam illius radios. Unde, cum omnibus inelametur illud unum et omnia ad unum tendant, et ipsum supernaturale unum seipsum menti per omnia manifestet, necesse est ut mens quasi manu ducatur et pede ad illud supernaturale unum; tum quia omnium persuasionem cogitur, tum et eo quod ipsum illud unum, nimia sua bonitate, a mente vult aspectari, ut mens in eo aspectu vitam patiat, quemadmodum dicit illud ineffabile unum, «Ego sum vita;» et: «Hæc est vita æterna ut cognoscant te solum Deum verum;» et alibi: «Querite Dominum et vivet anima vestra.» Ex inquisitione enim visio; ex ea autem vita. Et: «Exhibeatur, et illuminetur, et lætetur, ut ait David, quod latantium omnium habitatio est in te;» et: «In lumine tuo videbimus lumen.» Aut quomodo mentem quidem contemplandi capacem creavit, sua vero in omnibus quæcumque sunt, dispersit, per quæ tanquam per quasdam januas in splendore spirituali menti seipsum ostendit, eam illuminatam ad se attrahens?

22. Deus, nempe unum bonum in tribus personis volens fecit quidquid fecit; sed quod Deus vult, illud summum bonum est; natura enim ejus est bonitas. Fecit vero mentem sui, aut suorum contemplandi capacem; quod contemplantem ad illud

num colligere valet. Deus autem et omnino et simpliciter unum suum bonum ad quod aspicere et colligi simplici modo, debet, ut dictum est.

23. Si unus est et complicatus in universum amor, ut sapientes exponunt, unum quoque est et amabile. Si enim duo essent amabilia aut duo amores, divideretur utique bifariam ille unus amor, nec jam diceretur unus et complicatus. Nunc autem cum unus dicatur et complicatus ille in universum amor, manifeste quoque cogitandum est unum esse et amabile. Sed amabile præcedit eum qui circa ipsum versatur, amorem; neque fieri potest ut prinsquam amabile perceptum sit, illius amor habeatur. Amor autem est intentio charitas quam nos habere in Deum et naturalis et scripta lex jubet; una quidem menti boni amicæ suadens ut meliore capiatur, quod est Deus; altera vero dicens: « Diliges Dominum Deum tuum ex tota anima tua, et ex toto corde tuo, et ex tota mente tua. » — « Dominus Deus tuus, Dominus unus est. » Unum igitur est amabile, quod est Trinitatis unitas. Quæ menti prius esse debet, quam ipsius amor. Mentem igitur oportet cupere ut ad illud unum tendat, donec illius inventione et contemplatione, amor Dei illucescat et homo possit fieri mandati hujus observator, diligens, ut dictum est, Dominum Deum suum.

πος γενέσθαι δυναθείη τοῦ τε νόμου καὶ τῆς ἐντολῆς,

24. Impossibile est mentem ad illud supra cogitationem unum, sine hujus amore remanere. Ineffabilis enim et inscrutabilis pulchritudo ex ipso procedens tanquam ex omnipotenti radice, menti occurrit. Et tanquam rete quod captorum piscium multitudine jam in eo est ut rumpatur, divino splendore caput et obstupet supernaturalem hanc pulchritudinem contemplans; et tanquam vino ebria est, et tanquam demens exsultat, et supra quam cogitari potest, admirationem patitur, ingentis illius pulchritudinis contemplationem non valens sustinere. Upe sane et charitatis vinculis comprehenditur, et jacet tanquam siti adusta. Unum enim, est illud supernaturale unum: sed omnibus proclawatur ut omnium prima causa, ut principium, ut finis, ut universi vinculum, Sed totum omnium quæ pulchra sunt, pulchritudines et bonitates, pulchra et bona efficientes potentiae redundantia, ipse prolixit qui supra omnem pulchritudinem et bonitatem infinite constitutus et incomparabiliter est unum supernaturale; unum enim amabile supra omnia amabilia, tanquam solum omnino pulchrum et bonum cuilibet pulchro et bono præstans et solum lege naturæ et ordinis reipsa amabile, tanquam omnium rerum causa, et tantum amabilia omnia et desiderabilia pulchritudinis et bonitatis excessu transgrediens, et unum vere supernaturale, tanquam solum per se subsistens, et omnium rerum Creator. Nos igitur oportet conyrti, bona fortuna, ut dicatur, in spiritu ad solus

A πρὸς ἔν. Θελητόν ἐστὶν ἄρα τῷ Θεῷ, τὸ θεωρῆν εἶναι τὸν νοῦν αὐτοῦ· καὶ τοῦτο δι' αὐτὸ ἄκρω; ἀγαθόν. Ὁ Θεὸς δὲ ἐστὶ τὸ κυρίως καὶ ἀπλῶς ἔν, πρὸς δ' ἀφορᾶν καὶ συναγεσθαι ἐνοσιδῶς, ἄκρω; ἀγαθόν, ὡς δεῖσικται.

κγ'. Εἰ εἷς ἐστὶ καὶ συνεπτυγμένος ὁ καθόλου ἔρω;ς, κατὰ τὴν τῶν θεοσόφων ὑφήγησιν, ἔν ἐστὶ δηλονότι καὶ τὸ ἔραστον. Εἰ γὰρ ἦσαν δύο τοῦλάχιστον τὰ ἔραστὰ, ἡ δὴ ὑπῆρχον ἂν ἔρωτες, ἡ διχῆ διαμεμέριστο ὄγε εἷς ἔρω;ς, καὶ ἥκιστα ὠνόμαστο εἷς, καὶ συνεπτυγμένος. Νυνὶ δὲ εἷς εἶναι λεγόμενος, καὶ συνεπτυγμένος ὁ καθόλου ἔρω;ς, σαφῶς νοητέον ἂν εἴη, ἔν εἶναι καὶ τὸ ἔραστον. Ἄλλὰ μὴν πρόεστι τὸ ἔραστον τοῦ περὶ αὐτὸ ἔρωτος, καὶ οὐκ ἐστὶ δόπιος, πρὶν ἂν τις λάθοιτο τοῦ ἔραστοῦ ὀπηδήσῃ, τῆς ἐπιτεταμένη ἀγάπῃ, ἣν πρὸς Θεὸν ἔχειν ἡμᾶς, ὁ εἰ φυσικὸς, καὶ ὁ γραπτὸς νόμος τοῦ Θεοῦ ἀπαιτεῖ· ὁ μὲν ἄκρω; τὸν νοῦν φιλόκαλον ὄντα πειθῶν ἀντιελθῆναι τοῦ κρείσσονος, ὃ ἐστὶν ὁ Θεός· ὁ δὲ, ἑ' Ἀγαπήσεις, λέγων, Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου. — « Κύριος δὲ τοι ὁ Θεός σου, Κύριος εἷς ἐστὶ. » Ἐν ἄρα ἐστὶ τὸ ἔραστον, ὅπερ ἐστὶν ἡ Τριαδικὴ ἐνὰς· ἥτις δὴ καὶ προῖναι ὀφείλει τῷ νῷ τοῦ περὶ αὐτὴν ἔρωτος· πρὸς τὸ ὑπερκόσμιον ἄρα ἔν ἀνατετασθαι τὴν νοῦν ἐφεσθαι δεῖ, ὡς ἂν τῇ εὐρέσει, καὶ θεωρῆξ τούτου, καὶ ὁ περὶ αὐτὸ ἀναλάμψῃ ἔρω;ς, καὶ πληρωτῆς ὁ ἄνω ἀγαπήσῃ; κατὰ τὰ εἰρημένα Κύριον τὸν Θεὸν αὐτοῦ.

C κδ'. Ἀμήχανον, ἀναδεθηκῶτα τὸν νοῦν πρὸς τὸ ὑπὲρ διάνοιαν ἔν, ἀνέραστον πως γεγονένο αὐτοῦ. Κάλλος γὰρ ἄρρητον, καὶ ἀνεπινόητον ποκύπτων ἐξ αὐτοῦ, ὡς ἀπὸ παντοκρατορικῆς βίσης ἀπαντᾷ· ὅτε καὶ ὡσανεὶ δίκτυον διαβραγῆναι κινῶν ἔν τῶν πολλῶν ἰχθύων εὐρέσει καὶ ὄλκῃ, ὑπῆκων θείων ἐλλάμψεων ὁ νοῦς εὐρίσκειται, καὶ τῷ ὑπὲρ νοῦν κάλλος ἐκπλήττεται θεωρῶν· καὶ ὡ; ἀὸ οἴνου μεθύσκειται· καὶ ὡ; ὁ ἄφρων ἐξίσταται, εἰ τὸν ὑπὲρ ἔνοιαν πάσχει θαυμασμὸν, τοῦ ἐξαισίε κάλλους τὸ ὑπὲρκαλον θέαμα μὴ χωρῶν καθορᾷ. Ὅθεν δεῖται καὶ δεσμῶς ἀγάπης συνῆεται, καὶ ἡ ὑπὸ δέξους διάκειται καταπλεγόμενος. Ἐν γὰρ ἐστὶ τὸ ὑπὲρ διάνοιαν ἔν· ἀλλ' ὑπὸ πάντων κηρύσσεται, ὡ; πάντων προκαταρκτικὸν αἰτιον, ὡ; ἀρχ ὡ; τέλος, ὡ; συνοχὴ τοῦ παντός· ἀλλὰ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀπάντων τὰς καλλονὰς, καὶ ἀγαθότας ὑπερβύσσει. καλοποιῶ, καὶ ἀγαθοποιῶ δυνάμεις αὐτὸ πρῆγαγεν, ὑπὲρ καλλονὴν πᾶσαν, καλλυθότητα πᾶσαν ἀπειράκις ἀπείρως ἐνιδρυμένον, εἰ ἀσυγκρίτως ἔν ὄν ὑπερκόσμιον· μόνον φύσει ἔραστον ὑπὲρ πᾶν ἔραστον, ὡ; μόνον κυρίως; καλῶ; καὶ ἀγαθὸν ὑπερκειμένον παντός; καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ, καὶ μόνον νόμῳ φύσει ὡ; τε καὶ τάξῃ τῶν ἄνω, ὡ; πάντων αἰτιον, καὶ ὡ; τοσοῦτον, ὅσα ἀγαπητὰ πάντα, καὶ ἔραστὰ ὑπερβολῆ καλλῆς καὶ ἀγαθότητος ὑπερναδεθηκός· καὶ ἔν ὑπερκόσμιον ἀληθῶς, ὡ; μόνον ὄντως ὄν, καὶ πάντων ὄντων παρεκτικόν. Ἐπιστρεπτόν ὄν, ἀγαθὸ ἄλλῃ, ὃ δὴ λέγεται, ἔν Πνεύματι πρὸς τὴν τοῦ ἔνω; εὐρέσιν, καὶ

γλώσσειν, ὅθεν πάντων αἱ ἀρχαὶ καὶ ἔπου πάντων τὰ ἄπειρα· καὶ πάντως αὐτομάτῃ ἡ τῆς θείας ἀγάπης πύλη ἡμῖν, χάριτι τοῦ Χριστοῦ, ἀνοιγέσεται, καὶ εἰσελευσόμεθα εἰς τὴν κατάπαυσιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἐν εὐφροσύνῃ καὶ ἀγαλλίασει πολλῇ, καὶ τὴν τοῦ ἐνὸς ἀπόλαυσιν ἐπιγνωσόμεθα, καὶ θείας τρυφῆς ἐν γεύσει ἐσόμεθα, ἐν καὶ αὐτοὶ γεγυῖντες, καὶ οὐκ εἰς πολλὰ σχιζόμενοι, ἢ διαιρούμενοι, κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος πρὸς τὸν Πατέρα παράκλησιν, « Ἵνα ὡσι, φάσκοντες, ἐν, καθὼς ἡμεῖς ἐν ἔσμεν. » Τότε τοῖων καὶ τῆς ἐντολῆς ἀκριβεῖς ἐσόμεθα φύλακες, « Ἀγαπήσεις, λεγούσης, Κύριον τὸν Θεὸν σου ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. » καὶ τῆς κατὰ ἄνθρωπον τελειότητος ἐπιλαβόμεθα, ὅσον ἐφικτόν. Τέλος γὰρ νόμου ἡ ἀγάπη ἐστίν· ἐν ἣ οὐ μόνον ὁλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται, ἀλλὰ ἅ καὶ πάντες κρέμονται οἱ τελειωθέντες κατὰ Θεὸν ἐν Χριστῷ.

καὶ. Παντὸς ἐνίξεσθαι πεφυκίτος τῷ Πνεύματι, ὕψους ἐστὶν ἡ διαίρεσις· ἔνθεν τοι καὶ ὁ νοῦς ἐνεργεῖ εἴ τι καὶ διαίρετο, ἐξ οὗ τοῦ κατὰ χάριν ἐπομένου αὐτῷ ἐστὶ. Τοῦτο δὲ πάσης διάφορ' ἅτα ὁρῶν· οὐκ ἔνεστι γὰρ ἐν διαφόροις ἀποδλέψειν ἴσχειν τὸ ἀδιαίρετον. Εἰ γὰρ τοι τοῦτο τις ὑπέθοιτο, οὐχ εὐρήσει ἐκ τοῦ βέλτερου ἀποδιδόναι λόγον, τοῦ χάριν ὁ τῆς ἡσυχίας νοῦς, παρὰ τὸν τῆς συγχύσεως ἕτερος. Καὶ τὸν τῶν θεοφορομένων νοῦν, τῷ ὑπὸ τῆς τῶν πιθῶν ἀνωμαλίας ἐνοχλουμένῳ ὁμοιον ἀποφανεῖται· ὅπερ ἄποπον. Τοιοῦτος γὰρ γινόμενος ὁ νοῦς ἐνεργεῖ ὅποια ὄρεῖ, ἐξ ἀνάγκης ὁρῶν σύνθετα, καὶ αὐτὸς ποικίλλεται· καὶ τῆς ἀπλότητος διαπίπτων οὐκ ἐστὶν ὅπως ἂν σχοίῃ ἐν τούτῳ τὸ ἀδιαίρετον. Ὁ δὲ ὑπὸ διαίρεσιν κείμενος, πάντων ἐστὶν ἤμιστα ἀπὸ ἀμαρτίας καθαρός· ὁπότε καὶ αὐτὸ τὸ διαίρεσθαι κατ' αὐτὸ, τοῖς γε συνορῶν εἰς τὰ τοιαῦτα δεδουημένοις, ἀμαρτία κέχρηται· εἰ δὲ τὸ νοερὸν τοῦ νοῦς χρῆμα διὰ τῆς πρὸς τὸ ἀνωτάτω καὶ ὑπερκύσιον ἐν ἀναδλέψει τοῦ ὑπὲρ φύσιν γεγεῖσθαι νοερῶ αἰσθῆσει καλοῦ ἐνοειδῶς χρεῶν, εἰς τὸ παρὰ (*) τὴν χάριν ἐξεστηχὸς εἶη [ἴσ. εἶναι] τῆς διαίρεσεως· εἰ δὲ ἄρα τοῦ ὑπερκύσιου ἐνὸς ἔχεσθαι, καὶ ἀφορῶν εἰς αὐτὸ, καὶ μόνον, καὶ μοναχῶς ὅλη ψυχῆ, εἰ διαφυγεῖν μέλλοιμεν τὴν διαίρεσιν καὶ ἑτερότητα. Οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ εἰ πρὸς ἐν μὲν ἀπλοῖ, κτιστὸν δὲ, ἀδιαίρετος ἴσχει γενέσθαι ὁ νοῦς· τὸ γὰρ ἐν κτιστὸν, οὐκ ἐστὶ λέγεσθαι κυρίως ἀπλοῦν, ὠρισμένον τέ ἐστὶ, καὶ σύνθετον, καὶ περιγραφτὸν, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ τὸ ἀπλῶς ἐν ἔχει δίκαιον ὀνομάζεσθαι, οὐδὲ ἀπλῆν ἔχει καὶ μονοειδῆ ὁ νοῦς τὴν σφετέραν ἐνεργεῖαν πρὸς τοῦτο ἀτενῶς ἀπιδῶν. Ἔσται γὰρ ὠρισμένη καὶ περιγεγραμμένη ἡ τοῦτου ἀπόβλεψις μετὰ συνθέσεως, ὅσον ἐστὶ καὶ τὸ ὑπ' αὐτοῦ θεωρούμενον, καὶ τῆς θεοειδῶς χάριτος τῆς ἀπλοῦν, καὶ ἀναρχον, ἀόριστόν τε καὶ ἀπερίγραφτον διατιθεμένης αὐτὸν, ἐκπεσεῖται, καὶ τοῦ κρυφίου, καὶ ὑπὲρ διάνοιαν ἐνὸς ἐστὶ ἐκτός· καὶ τῆς σφετέρας δόξης. Ἡ δὲ ἐστὶν ἀπόλαυσις ἀναρχικῆς ἰδιότητος, καὶ ἀναρχότη-

(*) Ἡ παρὰ ἀντὶ τῆς διὰ μετέλληπται.

hujus unius inventionem et cognitionem, unde omnium principia sunt et ubi omnium termini; et omnino libenter nobis aperietur divinæ charitatis janua, Christi gratia, et introibimus in requiem Domini nostri, in letitia et exultatione multa, et unius fruitionem noscemus et divinas delicias gustabimus, unum et nos effecti neque in multis discissi ac divisi, secundum Salvatoris ad Patrem orationem: « Ut sint, ait, unum, sicut et nos unum sumus. » Tunc igitur et mandatum accurate observabimus: « Diliges Dominum Deum tuum ex tota anima tua, et proximum tuum, sicut teipsum. » Et perfectionem humanam assequamur, quantum possumus. Finis enim legis est charitas; in qua non modo tota lex et prophetæ, et omnes perfecti secundum Deum in Christo pendunt.

25. Quodcumque spiritu unum effici potest, subiectum est, ubi dividitur. Unde si mens dividatur, fit extra id quod per gratiam ipsi proprium est. Illud autem patitur, quando varia considerat; non licet enim in variis aspectibus non dividi. Si quis enim id supponat, non facile poterit rationem reddere quomodo tranquilla mens differat a mente confusa. Et contemplantium mentem menti cupiditatum æstu turbatæ similem dicet; quod absurdum est. Talis enim mens suis artibus effecta, qualia sunt ea quæ videt, composita si aspexerit, necessario et ipsa variatur; et simplicitatem amittens non potest fieri ut non sit divisa. Quod autem divisioni subjacet, minime est a culpa liberum; quoniam et ipsum dividi, ab illis qui id possunt intelligere, culpa judicatur. Si id menti utile est per supremi illius et supernaturalis unius contemplationem spirituali sensu supernaturale pulchrum simpliciter videre, oportet ut mens per gratiam a divisione exeat. Nobis igitur amplectendum est illud unum, et illud contemplari solum et tota anima, si volumus divisionem et varietatem fugere. Neque si unum aliquod mens aspirat, hoc vero creatum, indivisa potest manere. Unum enim quod creatum est, non potest dici simplex omnino; sed est finitum et compositum et circumscriptum; et ideo nequit appellari simpliciter unum; neque simplicem et uniformem virtutem habebit mens ad illud tendens inflexibiliter. Erit enim finita et circumscripta ejus contemplatio cum compositione, quale est id quod contemplatur; et ab illa gratia quæ ipsam simplicem et æternam et infinitam et incircumscriptam præstabit, decidet, et erit extra illud absconditum et supra cogitationem unum. Et propria sua gloria, quæ est æternæ substantiæ fruitio et infinitudo et simplicitas, et varietatis carentia, privata est, neque perveniet ad contemplandam supernaturalem et ineffabilem pulchritudinem. Oportet igitur mentem ad illud æternum et

simplex et infinitum et revera unum aspicere et tendere, et inde illustrari, et cum illa collectiva unitate adunari, et ideo secum; ut non modo a meliore diligitur, ut consimilis, quantum ipsi licet, et infinitudine, et simplicitate et spiritualitate; sed et ipsa divinam et summam pulchritudinem et supernaturalem possit diligere; quippe quæ cucurrerit secundum ea quæ dicta sunt, ad similitudinem. Quoniam enim similibus similia naturaliter solet esse diligendi dispositio, patet mentem quoque, quemadmodum a Deo diligitur, ipsam Deum dilecturam esse; simile enim simili assimilatur. Et quemadmodum similitudo conversionem habet, ita habet omnino amorem Dei amori respondentem; quo nullus major est affectus inter Deum et animam

Τὸ γὰρ τοι ὁμοιον ἑμοίῳ ἐστιν ὁμοιον. Καὶ ὡς ἡ ἐμοιοῦτης ἔχει τὸ ἀνταγρῆσαι, ἔξει πάντως οὐ-
καὶ πρὸς τῷ ἀγαπᾶν τὸ ἀνταγαπᾶσθαι· οὐ μείζον

26. Supra propriam naturam mens assurgit, quando ad illud assurgit, quod est supra mentem; sitque simplex et absque forma, et divine sine figura constituta est, æterna ac infinita, et, ut ita dicam, supra propriam unitatem. Quando vero id de quo cogitat secum habet, et, si in divinis et intelligibilibus occupata sit, tunc naturaliter dicitur moveri et operari et in propriam naturam statui; multum autem præstat naturali supernaturale, et multo excelcius est: oportet autem supernaturale assequi conari, utpote melius, secundum mandatum charismata meliora nos æmulari jubens. Sed patet mentem in supernaturali constitutam, in Deo esse: Deus enim est extra omnem naturam, qui est æternum ac simpliciter unum. Oportet igitur ad æternum et simpliciter unum mentem extendi, illudque contemplari et ad illud duci, ut ad supernaturale unum, assurgens hoc modo supra propriam ac naturalem virtutem, melius habeat, tamquam in propriis secundum naturam constituta.

27. Unaquæque res propriis dotibus lætatur et in iis naturaliter requiescit; quæ omnia in æterno creatore secundum uniformem causam præexistebunt. Tunc igitur in veram lætitiā mens naturaliter veniet et gaudium habebit nequaquam breve, et requiescet potenter, quando omnia prætereuntes et relinquentes, in principalem illam ac primam causam extensa erit et ibi per spirituales conversionem fiet, eam a qua omnia et omnium dotes facta sunt, principia et media et ultima; et in qua omnia subsistunt et continentur; et per quam ad propriam finem perveniunt perfecta; et per quam bene se habent ea quæ in hoc bono statu versantur; per quam et ipsa mens, qualis est, creator fuit. Quodam enim modo ad seipsam mentem converti, est ad illam summam et omnium causam converti, quæ est verum mentis originale. Quoniam vero unaquæque res seipsam naturaliter diligit, et præsertim id mens patitur, cum sit increate pulchritudinis et supra cogitationem unius imago

Ατος, ἀοριστεία, καὶ ἀπλότης, καὶ τὸ ἀειδὲς ἐνοειδὺς γιγνομένη, ἐστέρηται· καὶ τοῦ ὑπερφουῦς καὶ ἀβήτοτατου κάλλους οὐκ ἐφικνεῖται τὴν φαντασίαν παθεῖν. Δεῖ δὴ ἄρα τὸν νοῦν πρὸς τὸ ἀναρχόν, ἀπλοῦν, καὶ ἀόριστον, καὶ πρῶτον ἐν ἀφορᾷν, καὶ ἀνατείνεσθαι· κάκειθεν ἐπιείγεσθαι καταλάμπεσθαι, καὶ τῇ ἀρχισυναγωγῇ ἐνάδι ἐνοῦσθαι, καὶ διὰ τοῦτο ἑαυτῷ· ἐν οὐ μόνον ἀγαπηθεῖν παρὰ τοῦ κρείττονος, ὡς ὁμοιωθεῖς, ἢ ἐνεστιν αὐτῷ, τῇ τε ἀοριστείᾳ, καὶ ἀπλότητι, τῷ ἀνειδέῳ τε καὶ ἀσηματίστῳ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς τὸ θεῖον καὶ ὑπέρχαλον κάλλος, καὶ ὑπερφυῆς ἀγαπῆσαι δυνηθεῖν, ὡς ἀναδεδοραμικῶς· κατὰ τὰ εἰρημένα πρὸς τὴν ὁμοίωσιν. Ἐπει γὰρ τοῖς ἑμοίοις γίνεσθαι φυσικῶς εἰωθεν ἀγαπητικῆ διαθέσει; πρὸς τὰ ὁμοια, φανερόν δὴ πούθεν ὡς

Β ἀγκυρῆθῆται, καὶ ἀνταγρῆσαι ὁ νοῦς τὸν Θεόν· τὸ πάθημα μεταξὺ Θεοῦ καὶ ψυχῆς ἐστίν οὐδέν.

κς. Ἵπὲρ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν τότε ὁ νοῦς γίνεται, ὅταν εἰς τὸ ὑπὲρ νοῦν γίνηται παντελῶς, ἀνειδύς τε καὶ ἀσηματίστος, καὶ τὸ ὅλον ἐνθῶς ἀμόρφωτος καταστάς, ἀναρχός τε καὶ ἀπειρος, καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν, ὑπὲρ τὴν ἰδίαν ἐνωσιν. Ὅταν δὲ τὸ σφέτερον διανοούμενον ἔχη μεθ' ἑαυτοῦ, καὶν τοῖς θεοῖς εἴη καὶ νοητοῖς ἀσχολούμενον, τότε φυσικῶς λέγεται κινεῖσθαι, καὶ ἐνεργεῖν, καὶ εἰς τὴν ἑαυτοῦ φύσιν ἵστασθαι· κατὰ πολὺ δὲ ὑπέρχεται τὸ ὑπὲρ φύσιν τοῦ κατὰ φύσιν, καὶ ἐστι πάνυ ἀνώτερον. Δεῖ δὴ φιλεῖν τοῦ ὑπὲρ φύσιν γενέσθαι ἐπιείγεσθαι, ὡς μάλιστα γὰρ κρείττονος κατὰ τὴν φάσκουσαν ἐντολήν, ζηλοῦν γὰρ τὰ κρείττονα τῶν χαρισμάτων· ἀλλὰ μὴ δηλονότι ὁ νοῦς εἰς τὸ ὑπὲρ φύσιν ὢν, ἐστίν ἐν τῷ Θεῷ· ἐξώτερος γὰρ τοι γιγνομένης φύσεως ὁ Θεὸς ἀπάτης, ὅς δὴ τὰ ἐστὶ τὸ ἀρχαίτατον, καὶ ἀπλῶς ἐν. Δεῖ ὅρα πρὸς τὸ ἀρχαίτατον καὶ ἀπλῶς ἐν τὸν νοῦν ἀνατείνεσθαι, καὶ ἐπιείγεσθαι ἀφορᾷν, καὶ ἀνάγεσθαι, ὡς ἂν εἰς τὸ ὑπερφυῆς ἐν, ὑπὲρ τὴν σφέτεραν φυσικὴν ἐνέργειαν ἀναθεσθῶς, βέλτιον ἔξη, ἢ περ εἰς τὸ ἑαυτοῦ κατὰ φύσιν ἱστάμενος,

κς'. Ἐκαστον τὸν ἑντων τοι; ἑαυτοῦ ἰδιοῖς γάνυται τε καὶ ἀναπέπαιται φυσικῶς· ἅ πάντα ἐν τῷ ἀρχαιτάτῳ αἰτίῳ προῦφύεσθη κατ' αἰτίαν ἐνοειδῆ. Τότε τοίνυν εἰς ἀληθινὰς εὐφροσύνας ὁ νοῦς ἐλεύσεται φυσικῶς, καὶ γάννος ἔξει οὗτοι βραχυ. Δ καὶ ἀναπαύσεται κατὰ κράτος, ὅταν πάντα διαβάς καὶ καταλιπὼν, εἰς τὴν ἐναρχικὴν ἐκείνην καὶ πρωτίστην αἰτίαν ἀναταθείη, κάκει γένοιτο δι' ἐπιστροφῆς νοεράς, τὴν ἐξ ἧς πάντα τε καὶ τὰ πάντων γεγονόσιν, ἀρχαί τε καὶ μέσα, καὶ τὰ τέλη· καὶ ἐν ἧ πάντα ὑφέστηκε, καὶ διακρατεῖται, καὶ δι' ἧς πρὸς τέλος ἴδιον ἄγεται τὰ τελειούμενα, καὶ δι' ἧς εὐπαθεῖ τὰ εὐπάσχοντα· ὑφ' ἧς καὶ αὐτὸς ἦδη ὁ νοῦς, οἷός ἐστιν, ἐκτισται. Τρῶπον γὰρ τινὰ πρὸς ἑαυτὸν ἐστὶ τὸν νοῦν ἐπιστρέφειν, πρὸς ἐκείνην τὴν κυρίαν καὶ πάντων αἰτίαν ἐπιστρεφόμενον, οὗσαν αὐτοῦ ἀληθὲς πρωτότυπον. Ἐπειδὴ δὲ ἐκαστον ἑαυτὸ φιλεῖ φυσικῶς, καὶ μάλιστα γὰρ τοῦτο πάσχει ὁ νοῦς, οἷα τοῦ ὁμηγάνου κάλλους τοῦ ὑπὲρ δίδνοϊαν ἐνδὸς εἰκὼν ὑπέρχαλος, λίαν ἀγαπᾷ δι' ἐπιστροφῆς

ἀπ.δὸν πρὸς τὸ ἑαυτοῦ αἴτιον, ὅτιπερ, καθὰ εἰρη- A
 τσι, ἑαυτὸν ὀρᾷ ἐκεῖσε ὀρῶν, καὶ ὑπεραγαπᾷ· καὶ
 ἄλλως δὲ, καὶ τοῦτο στοργή τις πέφυκε τοῖς ἐξ οὗ
 πρὸς τὸ ἀφ' οὗ φυσικῶς ἀγαπητικῆ, ὡσπερ δὴ καὶ
 ἀνάπαλιν, ἔρωσ' κατέχει τοῖς γεννητορσι πρὸς τὰ
 γεννητά· διὰ τοῦτο πολλή τις ἀνακύπτει ἀρρήτος
 ἰδὸνῆ πρὸς τὸ πάντων αἴτιον ἐπιστρέφοντι· ἔν. Πρὸς
 γάρ τοι τὸ ἐξ οὗ ἐπιστρέφει, καὶ πρὸς ἑαυτὸν, ὡς
 εἴρηται· ἐκεῖ γάρ προῦφαστώτα λόγῳ αἰτίας τὰ
 πάντα, καὶ ἐν καὶ ὁ νοῦς ὡς τῶν ἀπάντων ἔν, ἐν-
 υπάρχει τῷ ὑπὲρ διάνοιαν ἐν ὡς ἐν αἰτίῳ τῷ πρωτα-
 τῷψ.

κη'. Ὡσπερ ἐκ τοῦ ὑπὲρ οὐσίαν ὄντος πᾶσα οὐ-
 σία, καὶ φύσις πᾶσα ἐκ τοῦ ὑπὲρ φύσιν, ἐκ τοῦ B
 ἀχρόνου τε καὶ ἀσυθέτου τὰ ἔγχρονα τε καὶ σύν-
 θετα, ἔτι γε μὴν ἐκ τοῦ ἀκτίστου τὰ κτιστὰ εἶναι
 πεφύκασιν· οὕτω καὶ πᾶν εἶδος ἐκ τοῦ ἀνείδου γε-
 γένηται, καὶ ἐκ τοῦ ὑπερκοσμίου ἐνὸς τὰ πολλὰ
 φημιόμενα. Ὁ τοίνυν μὴ πρὸς τὸ ἀνείδον ἐν ἀσχο-
 λούμενος, καὶ ἀφορῶν, καὶ ὡσπερ ἐκείνου ἐκκρε-
 μαννύμενος, ἀλλὰ πρὸς ἄλλο τι τῶν ἐν εἶδει, καὶ
 κτίσει θεωρουμένων, οὕτως τὸ κατὰ ἀσύγκριτον λό-
 γον ὑφειμένον, τοῦ ὑπερκειμένου πρότερον τέθεικε,
 καὶ τῶν εἰδωλολατρῶν τάχα ἔγγυς ἔστηκεν. Εἰς δ'
 ἴαρ ἡσχόληται τις, καὶ πρὸς δ' ἀφορᾷ, τούτου καὶ
 ἐφέεται· οὐ δὲ ἐφέεται, τούτῳ καὶ ἡττηται· ἢ δὲ
 ἡττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται· καὶ ὄντως λατρεύει
 γε οὕτως τῇ κτίσει παρὰ τὴν κτίσαντα· τούτῳ γάρ
 ὁ ἐκάστου νοῦς καὶ δεδούλωται, καὶ λατρεύει καὶ C
 ἀγαπᾷ, δ' ἀφορᾷ, καὶ περὶ δ' ἡσχόληται· εἰ δ' ἡ παρὰ
 τὸ ἀπλοῦν ἐν καὶ ἀνείδον ἀσχολία, καὶ ἀπόβλεψις
 τοσοῦτον ἀπολισθαίνειν ποιεῖ· πρὸς τὸ ἀνείδον ἐν
 ἀπλοῦν ἡμῶν ἡ σπουδή, καὶ ἡ ἐπίγνωσις δι' ἐπι-
 στροφῆς καὶ ἀνατάσεως νεαρᾶς, ἵναπερ οἱ θεσσαυροὶ
 πάσης εἰσὶ γνώσεως, καὶ οὗ γενομένοις, πάσης
 θεωρίας ἀνάπτουσι, ἢ ἀπόπαισις, καὶ ἡ τοῦ νοεῖν
 στάσις, καὶ ὑπὲρ νοῦν σιγή, καὶ ἀνεκδιήγητον ἀγαλ-
 λίαμα ἐν πολλῷ θαυμασμῷ.

κθ'. Εἰ πάντα τοῦ εἶναι τὰ ὄντα ἐφέεται· ἔστι δὲ
 πάντων τὸ εἶναι κατ' αἰτίαν ἐν τῷ ὑπὲρ τὸ εἶναι
 ἐνί· πάντα ἄρα καὶ μᾶλλον τὰ λογικὰ τῶν ὄντων,
 ὀρθῶς καὶ ὡς χρὴ κινούμενα, τοῦ ὑπὲρ τὸ εἶναι ἐνὸς
 ἐφέεται τοῦ εἶναι ἐφεύμενα· δ' ἄρα μὴ πρὸς τὸ ὑπὲρ
 τὸ εἶναι ἐν ἀνατεινόμενος νοῦς, μηδὲ τούτου ἐφεύ- D
 μένος, διαστροφῶν, καὶ ἡμαρτημένη κέχρηται τῇ
 κινήσει, καὶ τοῦ οἰκείου διαπίπτει ἀξιώματος, ὅπερ
 ἔστι τοῦ ὑπὲρ τὸ εἶναι ἐνὸς ἡ ἐπίγνωσις, καὶ ἡ κατ'
 αὐτὴ θεοστάτη ὑπὲρ νοῦν ἐνοειδῆς ἔνωσις, καὶ ἀγά-
 πησις.

λ'. Τὰ αἴτια περισσῶς ἔχουσι τὰς τῶν αἰτιατῶν
 καλλονάς. Αἴτιον δὲ τῶν πάντων κοινῶς τὸ ὑπερού-
 σιον ἔν. Εἰ τοίνυν ὁ νοῦς προσίσχοιτό τινα τῶν μετὰ
 τὸ ὑπερούσιον ἔν, ὡς καλῶ, ἢ ὡς ὅτι δὴ ποτε νεο-
 ρᾶς ἀξίον ἔλξεως, ἐναργῶς ἡμάρτηται ὁ σκοπὸς
 αὐτοῦ, φιλόκαλος μὲν ὢν, οὐχὶ δὲ πρὸς τὸ πρῶτον,
 καὶ κύριον, καὶ ἐξ οὗπερ πάντα τὰ καλὰ, μετοχῇ
 γέ εἰσι καλὰ, ὑπερούσιον ἔν, ἀλλὰ πρὸς τὰ ἐξ ἐκεῖ-
 νου μετέχοντα τῆς καλλονῆς, ῥαθυμῆς, ἢ ἀνεπιστη-

pulcherrima, diligit multum per conversionem ad
 suam causam aspiciens, quia, ut dictum est, seip-
 sam videt, ibi aspiciens, et vehementissime diligit ;
 et aliunde vero aliquis amor solet esse geni-
 is erga genitorem, quemadmodum et genitoribus
 erga genita ; ideo multa quædam ineffabilis lætitia
 penetrat eam mentem quæ ad illud unum, omnium
 causam se convertit ; ad hoc, creata mens, ut
 dictum est, ad seipsam convertitur. Quæcunque
 enim ratione causæ præexistunt et mens ipsa ut-
 pote horum omnium unum, existunt in illo
 supra cogitationem uno tanquam in originali
 causa.

28. Quemadmodum ex illo quod supra substan-
 tiam est, omnis substantia ; et omnis natura ex
 illo quod supra naturam est, ex æterno et incom-
 posito temporalia et composita, et adhuc ex increa-
 to creata existunt ; ita et omnis species ex eo
 quod speciem non habet, et ex supernaturali uno
 ea omnia quæ videntur. Qui igitur circa illud quod
 sine forma est non occupatur neque illud aspicit,
 et, ut ita dicam, ab illo pendet, sed ad aliud quod-
 dam eorum quæ videntur et creata sunt, hic, quod
 omnino subjectum est ei quod superius est antetu-
 lli, et brevi idololatriæ prope stat. Illud enim circa
 quod aliquis occupatur et ad quod aspicit, id et
 desiderat ; illo autem quod cupit, vincitur ; ei vero
 quod vincitur, subjectus est ; et vere servit ille crea-
 turæ, nedum Creatori : ei enim uniuscujusque
 mens servit idque diligit, circa quod occupatur. Si
 porro extra id quod simplex est et suæ speciei oc-
 cupatio et contemplatio nos decidere facit, ad il-
 lud igitur quod sine forma et simplex est unum,
 noster ardor tendat et per conversionem spiritua-
 lemque conatum cognitio, ubi omnis scientiæ sunt
 thesauri, et ubi, cum eo pervenerimus, contempla-
 tionis est requies et finis, et cogitationis terminus,
 et supra mentem silentium et inenarrabilis in
 multa admiratione exultatio.

29. Si quæcunque sunt, esse cupiunt ; si autem
 omnium esse secundum causam est in illo
 uno quod supra omnem existentiam est ; omnia
 igitur, præsertim vero rationabilia, vere et ut
 oportet se moventia, illud unum quod supra omnia
 est, cupiunt, esse cupientia. Mens igitur quæ ad
 illud unum non tendit neque illud cupit, perverso
 et errante motu utitur, et propria dignitate dela-
 bitur, quæ est hujus supra omnem existentiam
 unius cognitio, et divinissima secundum ipsam
 supra mentem uniformis unio et dilectio.

30. Causæ eminentes possident causatorum
 pulchritudines. Causa autem omnium commun-
 iter est supersubstantiale unum. Si igitur mens
 adheret alicui eorum quæ sunt post supersub-
 stantiale unum, ut pulchro, aut tanquam spirituali
 attractione digno, manifeste falsus est ejus terminus ;
 tunc enim pulchri aliquid æquat, non autem quod
 prius et principale pulchrum est, et ex quo om-
 nia pulchra sunt, supersubstantiali nempe unum,

soci solummodo ea quæ ejus pulchritudinem participant, indolentia aut ignorantia mota. Mens autem quæ apte considerat, ad spirituale unum suæ cogitationis aspectum dirigit, clare noscens se assecuturam id quod cupit, ut in suo principio in illo spirituali aspectu remanens, sciens quoque nihil admodum esse propriorum aut pulchri communicativum nisi illud supersubstantiale unum. Si quædam enim viderentur potentiam habere propriorum communicativum, saltem ea non solent perpetuo diligenti menti permanere. Soli enim Spiritui sancto id facere possibile est, et operari, ut velit, et quando velit, quippe qui, ut Dominus, naturæ est omnipotentis, et una Trinitatis persona. Mens igitur convertenda est ad spirituale unum. Non enim solum est omnium bonorum fons, sed et donorum indefectibilis mansio.

31. Quæcumque sunt, naturaliter bonum cupiant, Unum autem est re ipsa bonum, etsi multa sint quæ bona dicantur. Simpliciter enim bonum aliquod et tanquam omnino perfectum nihil invenies, sed bonum dicitur per quamdam boni participationem, illud unum supersubstantiale bonum participans, non autem id habens ex seipso. Illud enim solum supersubstantiale unum, bonum simpliciter est et eminenter bonum, et omnis bonitatis fons, et propriorum communicativum et ad se naturaliter convertens, auctorque omnis substantiæ, existentia, habitus, potentia, motus, operationis, qualitatis, et cujuslibet pulchritudinis et bonitatis. Et simpliciter quæcumque sunt, et quæ circa existentia videntur, inde, ex illo uno supersubstantiali originem suam habuere per creationem. Ideo mens, si ad aliud quam ad illud supersubstantiale unum moveatur, motum errantem habet; mota enim forte ad bonum, non ad illud summe et simpliciter bonum, aliaque bona nimia bonitatis effusione reddens, melioraque efficiens ea quæ bonitate aut melioratione indigent.

32. Multorum quidem mens divisioni subjecta, et multis rebus velut distracta, nescit illud bonum et simpliciter unum, neque illud inquirat, neque circa illud occupatur. « De quibus dicit in Davide ille spiritus; « Multi dicunt; quis ostendet nobis bona? » Non utique bonum; et merito; de multis solliciti ac turbati, eo quod uno bono opus sit, cujus partem, quæ sancto Dei verbo visa est bona, aut ignorantes præterierunt aut negligentes puniti sunt, minime in suam mentem inducentes curam illius inquirendi quod super omnia inquisitione dignum est. Qui autem a Davide ad magistrum adducti sunt, et decreverunt illius vestigiis adherere; « Signatum est super nos, inquirunt, lumen vultus tui, Domine; » scientia nempe simplicis hujus gloriæ tuæ signata est nobis tanquam in speculo. Ita in plurimis bonis lætatur vilis et plurima plebs. Ita illustrantur viventes spiritualiter ab illo simplici et simpliciter bono in mente supernaturali modo illustrati.

33. Quemadmodum aquosi fluvii alveus major

Α μούνη κινούμενος. Ὁ δὲ ἐπιστευγμένος διασκοπούμενος; νοῦς, πρὸς τὸ ὑπερούσιον ἐν τὴν σφετέραν ἀποτείνει τῆ; διανοίας ἀνάβλεψιν, διαγινώσκων σαφῶς, ὅτι περισσῶς τεύξεται, οὐ ποθεῖ, ὡς ἐν αἰτίῳ, ἐν ἐκείνῃ τῇ νοεῖ ἀποβλέψει γενόμενος, καὶ ὅτι οὐδὲν ἐστὶ τῶν οἰκείων, ἢ ὀτουοῦν καλῶν μεταδοτικῶν, εἰ μὴ τὸ ὑπερούσιον ἐν. Εἰ γὰρ τοὶ καὶ ἔοχοι ἄλλα τινὰ δυνάμεις ὄντα μεταδοτικῆς τῶν ἰδίων, ἀλλ' οὐκ ἐς ἀεὶ παραμένειν πέφυκε ταῦτα τῷ ἐραστῇ νῷ· μόνη γὰρ τοῦτο τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ποιεῖν πεπίστευται, καὶ ὡς ἂν θέλῃ ἐνεργεῖν. καὶ ὀπουδῆποτε, ὡς κύριον, καὶ φύσεως ὄν Δεσποτικῆς, καὶ τῆς τρισυποστάτου ἐνάδος πρόσωπον. Πρὸς ἄρα τὸ ὑπερούσιον ἐν ἐπιστραπτέον ἐστὶ τὸν νοῦν· ὀπου γε οὐ μόνον ἢ τῶν ὀπουωνοῦν πηγῇ ἀγαθῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν χαρισμάτων ἢ ἀναφαίρετος διανομή.

λα'. Πάντα τὰ ὄντα ἐφίεται φυσικῶς τοῦ ἀγαθοῦ. Ἐν δὲ τῷ τῶντι ἀγαθῶν, καίτοι πολλῶν λεγομένων ἀγαθῶν. Ἀπλῶς γὰρ ἀγαθὸν καὶ οἶονε παντέλεον ἐν τοῖς πολλοῖς εὐρήσεις οὐδὲν, ἀλλὰ κατὰ τινα μετοχὴν ἀγαθοῦ λεγόμενον ἀγαθὸν πη, ἐκ τοῦ ὑπερουσίου ἐνὸς τοῦ ἀγαθοῦ μετέχον, οὐκ οἶονε τοῦτ' ἔχον ἐξ ἑαυτοῦ· ἐκεῖνο γὰρ μόνον τὸ ὑπερούσιον ἐν, ἀγαθὸν ἀπλῶς, καὶ ὑπεράγαθον, καὶ πηγῇ πάσης ἀγαθότητος, καὶ τῶν ἑαυτοῦ μεταδοτικῶν, καὶ πρὸς ἑαυτὸ φυσικῶς ἐπιστραπτικῶν, οὐσίας πάσης, ὑπάρξεως, ἔξεως, δυνάμειος, κινήσειος, ἐνεργείας, ἰδιότητος, καὶ ὀπουασοῦν καλλονῆς, καὶ ἀγαθότητος. Καὶ ἀπλῶς τὰ ὄντα πάντα, καὶ τὰ περὶ τὰ ὄντα πάντα θεωρούμενα, ἐκεῖθεν ἐκ τοῦ ὑπερουσίου ἐνὸς ἔχον τὴν ἔκφρασιν ποιητικῶς. Διὰ τοῦτο νοῦς πρὸς ἄλλο τι, καὶ μὴ πρὸς τὸ ὑπερούσιον ἀπλοῦν ἐν φερόμενος; ἡμαρτημένην ἔχει τὴν κίνησιν· κινούμενος μὲν ἴσως πρὸς ἀγαθὸν, οὐ πρὸς τὸ κυρίως δὲ καὶ ἀπλῶς ἀγαθὸν, οὐδὲ πρὸς τὸ καὶ τὰλλα ὑπερβολῇ ἀγαθοποιοῦ ὑπερχύσειος ἀγαθύνον, καὶ βελτιοῦν τὰ ἀγαθύνσειος, ἢ βελτιώσειος, δεόμενα.

λβ'. Ὁ μὲν τῶν πολλῶν νοῦς ὑπὸ τὴν διαίρεσιν ἐξ ἀνοίας κείμενος; καὶ διασπώμενος ὡσπερ ὑπὸ πολλῶν, οὐκ οἶδε τὸ ἀγαθὸν τὸ ἀπλῶς ἐν, οὐ μὴν ζητεῖ, οὔτε ἡσυχόληται περὶ αὐτό. Περὶ ὧν φησι τὸ ἐν Δαβὶδ Πνεῦμα· « Πολλοὶ λέγουσι· Τίς δεῖξέι ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ; » οὐχὶ δὲ τὸ ἀγαθὸν· καὶ εἰκότως· περὶ δὲ πλὴν μεριμνῶντες καὶ τυρβάζοντες; ὅτι ἐνὸς ἐστὶ χρεία· οὐ τὴν μερίδα, ἢ τὴν ἁγίῳ τοῦ Θεοῦ Λόγῳ ἀγαθῇ ὀπεφάνθη, ἢ ἀγνωστῶντες παρέδραμον, ἢ ἀμελήσαντες ἐζημιώθησαν, μηδὲ εἰ; νοῦν γοῦν βελλόμενοι ζητῆσαι τὸ ὑπὲρ πάντα ζητεῖσθαι ἀξιώτερον. Οἱ δ' ὑπὸ Δαβὶδ ἀχθίντες; παιδαγωγῶν, καὶ τοῖς ἐκαίνου ἔχνεσιν ἐξακούουσι ἐν δεῖν κεκρικότες, « Ἐσημιώθη ἐφ' ἡμᾶς, φασί, τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, Κύριε· » ἢ τοῖ, ἢ γνῶσι; τῆς ἐνιαιίας δόξης σου ἐνεσημάνθη ὡς ἐν ἐσῶπτρῳ ἡμῖν. Οὔτως ἐν τοῖς πολλοῖς χαίρει ὁ χυδαῖος; καὶ πολὺς λαὸς ἀγαθοῖς. Οὔτως ἐναυγάζονται οἱ ζῶντες πνευματικῶς τοῦ ἐνιαιίου καὶ ἀπλῶς ἀγαθοῦ τὴν εἴδησιν ὑπερκοσμῶς φωτιζόμενοι.

λγ'. ὡσπερ ἢ τοῦ ὀδατώδους ρεύματος ὀλκῆς

μειζῶν ἢ ἐν εἰρήνῃ ἰσοπέδως προχεόμενος, ἡπερ διηρημέ- A
νος· καὶ ἀποσχίζόμενος εἰς πολλά· οὕτως ἡ τοῦ νοῦς
ἀπόδρασις, καὶ ἡ κατ' αὐτὸν κίνησις τε καὶ ἔφεσις,
σφοδρότερα ἔσται ἢ ἐπιβάλλουσα οὐ πολυσχιδῶς,
οὐδὲ πολυτρόπως, ἀλλ' ἑνοειδῶς, καὶ ὄχι διαιρέσει·
ὅ γινεσθαι πέφυκε τῇ πρὸς τὸ ὑπερκόσμιον καὶ
ἀπλῶς ἢ ἀνατάσει, καὶ ἀποδράσει, καὶ θεωρίᾳ·
συναγωγῶν γὰρ ἔστιν ἀληθῶς τὸ ὑπερκόσμιον καὶ
ἀπλούστατον ἔν· καὶ τοῦτο καθορᾶν ὁ νοῦς καταξω-
θεῖς, οὐ δυνατόν μὴ, ὡς εἶκη, κατ' αὐτὴ μορφωθῆ-
ναι, δίκην εἰκόνας, καὶ γενέσθαι μονοειδῆ· ἐν τάξει
ἑνοειδεῖ, ἀπλοῦς, ἀχρῶς, ἀνειδέου, ἀπυῖος, ἀναγῆς,
ἀόριστος, ἀπειρος, ἀσηματίστος, καὶ μὲν γε ἀπλῶς
ἢ ὑπερκόσμιον, ἀκρίτως θεῖον καὶ ὑπερκόσμου ἔρω-
τος κατηγγλισμένον, ἢ ἀποκαλύψει γνώσεως μυσ-
τικῆς, ἀφασίᾳ καὶ ἀνοησίᾳ ὑπὲρ λόγον καὶ νόησιν B
κατεστειμμένον, τρυφῶν πνευματικῶν ἀγαλλίαμα καὶ
εὐφροσύνην οὐράνιον. Καὶ γε ἡλλοιωταὶ πρὸς τὸ
θεϊότερον, καὶ θεῖαν μορφήν ὑποδέεται, τῷ ἀπλῶ,
καὶ ἀσηματίστῳ, καὶ ἀνειδέῳ, καὶ ἐνῷ, καὶ τοῖς
προετηγμένοις ἐτέροις πνευματικῶς μορφαζόμενος.
Καὶ γὰρ εἰ μὴ τοῦτο αὐτῷ γένοιτο, καὶ πάλοι τὴν
τοιούτην θεῖαν ἡλλοίωσιν, ἢ ἐπαφῆ, καὶ φαντασίᾳ
τοῦ ὑπερκόσμου ἐνδῶ οὐκ οὐκ ἐγένετο. Ἐνὰς γὰρ
ἔστιν ἑνοποιὸς ὁ θεὸς καὶ νοῦς ὑπὲρ νόησιν· καὶ
τότε καθέσθον νοῦς ὑπερκόσμιως τοῦτον φαντά-
ζεται, ὅταν σὺν τοῖς λελεγμένοις καὶ ἢ ὑπὲρ
νόησιν γένηται τῇ θεῖᾳ φαντασίᾳ τοῦ οὐρα-
νών.

λδ'. Τὸ τῆς ὑπερουσίτου Θεότητος τριαδικῶν, εἰς C
μοναδικὴν συνήχεται ὑπερφῶς. Μονὰς γὰρ τρισ-
υπόστατος ἔστιν ὁ θεός· οὐκ ἔστι τοίνυν εἰς ὁμοίωμα
ἐμπερὲς τοῦ Θεοῦ γενέσθαι ψυχὴν εἰκονικῶς, μὴ καὶ
αὐτὴν οὖσαν τριμερῆ, πρὸς ἑαυτὴν γενομένην ὑπερ-
φῶς ἔν. Λέγω δὲ τριμερῆ τὴν ψυχὴν οὐ κατὰ τὸ
λογικτικὸν καὶ θυμικὸν καὶ ἐπιθυμητικόν· κυρίως
γὰρ οὐκ ἔστιν ἐν τοῦτῳ τριμερῆς ἡ ψυχὴ· οὐ γὰρ
πάλοι τοι οἰκειῶς ἔχει λογικὴ ψυχὴ πρὸς ἐπιθυμίαν
καὶ θυμόν· ἔστι γὰρ ταῦτα ἐξ ἀλόγου μέρους παρ-
ειλημμένα, διὰ τὴν παρούσαν ζωὴν βίωσιν παρ-
ουσιάζοντα, ἀλογα, καὶ σκοτεινὰ καθ' αὐτά· ἡ δὲ
ψυχὴ λογικὴ τέ ἐστι, καὶ ἡ φύσις αὐτῆς ἐμπλεως
φωτὸς νοεροῦ, καὶ δεῖ κυρίως ἐκείνα φάναι εἶναι
αὐτῆς, ὧν χωρὶς ἐνεργῆσαι τὴν ἑαυτῆς οὐ δεύνη-
ται ἐνεργεῖαν. Ἀλλὰ μὴν θυμοῦ ὄχι καὶ ἐπιθυμίας D
ἐνεργεῖ, καὶ μάλιστα τότε ἀληθῶς ἐνεργεῖ, ὅταν
τούτῳ ἐνεργῆ χωρὶς· οὐκ ἄρα τῶντι μέρη ταῦτα
αὐτῆς εἰσιν, ἀλλ' ὡς εἰρήκειν τῆς ζωώδους, καὶ
κάτω τύχῃ· δυνάμεις αὐτῆς παρουσιάζουσαι. Ψυχὴ
γὰρ λογικὴ νοερῶς τὰ ἄνω περιεθεοῦσα, καὶ φαν-
ταζομένη τὰ νοητὰ, καὶ ὑπὲρ ἑαυτὴν ἀνατεινομένη,
καὶ ὅσον εἰπεῖν, ἀναθρώσκουσα, πόρρω που βίπτει
ὡς φλυαρίαν εἰκαίαν, ἐπιθυμίαν, καὶ θυμόν, μὴ
ἔχουσα ἐν οἷς τούτοις χρῆσταιτο, ὅπου ἀπλότης, καὶ
τῷ ἀνειδέον, καὶ ἀσηματίστον, ἀχρῶν τε καὶ ἀμόρ-
φωτον, καὶ τὰλλα ὅσα νοῦν ἀφετον, καὶ ὅλως ἀπλοῦν
ἀπαιτεῖ. Ἔστι δὲ τριεργῆς οἰκειῶς τῇ ἑαυτῆς
ἀπλότητι ἡ ψυχὴ, νοῦς οὖσα, χρωμένη λόγῳ, καὶ
πνεύματι, τὰ ἑαυτῆς ἰδαίεστα, καὶ τὴν ἑαυτῆς

es-er, si uniformiter flucret, quam si divisus et dis-
cissus in multa; sic mentis contemplatio et ejus
motus impetusque vehementior erit, si non divisa
feratur, nec pluribus modis, sed uniformiter et
absque separatione; quod fieri solet ejus ad super-
naturale et simpliciter unum motu et aspectu, illius-
que contemplatione: collectivum enim est vere illud
supernaturale et simplicissimum unum: et quando
mens digna fuerit quæ id contempletur, fieri nequit
ut non secundum ipsum informetur, imaginis modo,
et fiat uniformis in uniformi ordine, simplex, sine
colore, sine specie, sine qualitate, intacta, infinita,
interminata, immaterialis, et uno verbo simpliciter
unum supernaturale, divini ac supernaturalis amoris
radiis illustrata, in revelatione mysticæ scientiæ,
ineffabili et invisibili modo coronata supra verbum
et cogitationem, spirituali exultatione et cælesti
letitia abundans. Et sane mutatur ad aliquid divi-
nitas et divina induitur forma, informata nempe spi-
ritualiter simplici illo et non figurato et sine specie
et uno, et cæteris prædictis. Nisi enim id menti con-
tingeret, nec talem divinam mutationem pateretur,
non esset in contactu et visione illius supernaturalis
unius. Deus enim est unitas quæ unum efficit, et
mens supra cogitationem. Et tunc in quantum
mens una supernaturali modo contempletur, cum
cæteris prædictis et unum supra cogitationem effi-
citur, divina imaginatione illud patiens.

34. Tres supernaturalis Divinitatis personæ in uni-
tatem supernaturaliter coguntur. Unitas enim est
in tribus personis Deus. Non est igitur possibile ut
anima ad imaginem Dei fiat, nisi et ipsa quæ tri-
bus partibus constat, ad se ipsam supernaturaliter
unum fiat. Dico enim animam tribus partibus con-
sistere, non secundum rationem et irascibilem appê-
titem concupiscibilemque: non enim est sub hoc
respectu triplex anima. Rationalis enim anima non
proprie irascitur aut concupiscit: hæc enim sunt ex
irrationabili parte assumpta, per præsentem vitam
præstita, irrationalia, et tenebrosa per ipsa. Ani-
ma vero rationalis est et ejus natura spiritali lu-
mine plena, et omnino dicendum est ea illius esse
sine quibus suam efficaciam nequit ostendere. Sed
tamen absque ira et concupiscentia operatur, et
præsentim vere tunc operatur, quando sine iis ope-
ratur. Non igitur reipsa ipsius partes sunt, sed, ut
dixi, partibus animalis, et inferiori fortuna potentia
ipsi præstitæ. Anima enim rationalis spiritaliter
ea quæ sursum sunt, considerans, et intelligibilia
imaginetur supra seipsam tendens, et, ut ita dicam,
currens, longe rejicit, ut fuitiles nugas, concupi-
scentiam et iram, non habens quomodo iis utatur,
ubi adest simplicitas et invisibilitas, et corporis
carentia et coloris et formæ, et alia quæcumque
mentem liberam et omnino simplicem exigunt. Est
enim triplex proprie sua simplicitate anima, cum
mens sit ratione utens et spiritu. In iis quæ sunt
ipsi maxime propria minimeque eius simplicitatem

la dunt ; quemadmodum et Trinitas aeternae Deitatis, cujus anima est imago, propriae unitati et simplicitati non obstat; sed est Divinitas et simplex unum supersubstantiale, et rursum nihilominus et omnino Trinitas. Ea igitur et anima, nempe mens (mens enim est, et omnino mens est anima), ratio et spiritus; quæ supernaturaliter unum aliquid facta sunt, et nobis unius Deitatis in tribus personis similitudinem præbent. Illud autem nequit effici, nisi ex contemplatione et aspectu supernaturalis Trinitatis substantiæ. Ea enim est quæ animam talem efficit, eamque delapsam ad id reduxit; et sine hac attentione et contemplatione illud fieri animæ est impossibile. Quod si non contingat, neque adveniat hæc similitudo, et hoc modo imperfecti videbimur. Hæc vero dicta sint circa partem contemplativam, et veritatem, quæ præcipue attentione dignæ sunt; et sine quibus nobis non licet nos in apathiam reducere.

Quemadmodum enim in bono practice nos esse oportet, ut inter tranquillos simus, ita et ad veritatem contemplative, ut simus Deo similes, Deo super omnia servientes, et, ut dii adoptione flamus et simus secundum legitimam originalis similitudinem, cupientes. Si nobis unum fieri prorsus necesse est, propter originalis nostri supersubstantialis unius similitudinem, id nobis præstat ad illud supernaturale unum aspectus et consideratio et motus, et spiritualis conversio, et ad illud unum indesinens aspiratio. Igitur omni modo conandum est ad illud supra cogitationem unum supersubstantiale aspicere, et ibi nos totos omni ardore suspendere, et toto corde et anima, et in nobismetipsis supernaturalis ac supersimplicis unius et solius habere amorem; ita ut ille amor hujus unius nobis pro aliis sanctis sit nostra spirituali ad illud ascensione. Et sic omnino tanquam in aera sublatis in puro et uniformi statu cum Domino erimus, illo vero uno, triplici modo Trinitatem celebrantes mentaliter, rationaliterque et spiritualiter, et ad illam, ut dignum est, inhiantes eamque admirantes, et, ut nobis licebit, uniti cum illo supra unitatem uno.

35. Sensibilis unitas omnis numerabilis multitudinis principium est. et unitas supernaturalis omnis apparentis et cogitæ multitudinis et omnis rei principium. Quemadmodum igitur omnis numerus ab unitate principium habet, ita quodcumque est ubique ab illo supernaturali uno profunditur, secundum causam sive naturalem sive creatricem; sed arithmeticæ quidem unitatis positio, in quantum sensibilis est, propriam naturam consequitur. Cum enim omnium numerabilium principium sit, sensus numerans eam primam ponit. De illo autem uno supernaturali, quia supra mentem est, contrarium aspicitur. Cum enim unitas prima omnium sit, mens eam post omnia ponit. Nulla enim mens potest supernaturale unum initium, et ab illo ad cætera proce-

Αδιπότητα τριστά πάντα λυμαινόμενα. ὅτι περ οὐδέ τὸ τριστὸν τῆς ἐνερχικῆς Θεότητος. ἥς εἰκὼν ἢ ψυχὴ ἐμπερήσ, τοῦ σφετέρου ἐνιαίου, καὶ ἀπλοῦ ἐμποδῶν ἵσταται. ἀλλ' ἔστι καὶ ἀπλοῦν ἐν ἀκρ:δῶ; ἢ Θεότης ὑπερούσιον, καὶ αὐθις οὐδὲν ἤττον καὶ οὐτω; ἀραρότω; Τριά; ταῦτα τοιγαροῦν ἢ ψυχῆ, ἤτοι ὁ νοῦς (νοῦ; γὰρ ἔστι, καὶ τοῶλον νοῦς ἢ ψυχῆ), ὁ λόγος, καὶ τὸ πνεῦμα ὑπερφωῶς γεγονότα ἐν, τὴν κυρίαν ὁμοίωσιν παρέχεται ἡμῖν τῆς τρισυποστάτου μιᾶς Θεότητος. Ἴδὲ οὐκ ἄλλοθεν ἔστι γενέσθαι, ὅτι μὴ ἐκ τῆς ἀναδιέψεως καὶ θεωρίας τῆς ὑπερφωοῦς τριαδικῆς ἐνόσος. Αὕτη γὰρ ἔστιν ἢ καὶ τὴν ψυχὴν τοιαύτην πεποιχηλα, καὶ ἐπανάγουσα ταύτην εἰς τοῦτο, ἐκπεπτωκυλα. καὶ χωρὶς τῆς πρὸς αὐτὴν ἐνατενίσσεω; καὶ θεωρίας τοῦτο γενέσθαι ἀμψχανον τῆ ψυχῆ. οὐ μὴ γεγονότος, μηδ' ἐπανελθούσης τῆ; ὁμοίωσεως, καὶ τουτοῦν τὸν τρόπον ἐλλίπεις φανούμεθα. καὶ ταῦτα περὶ τὸ θεωρητικὸν μέρος, καὶ τὴν ἀληθειαν, ἃ μάλιστα σπουδῆ; ἀξιώτερα. καὶ ὧν χωρὶς εἰς ἀπαθῆ κατάστασιν ἐλάσαι ἡμᾶ; οὐκ ἐνδέχεται.

Ὅσπερ γὰρ εἰς τὴ ἀγαθὸν, πρακτικῶς ἡμᾶς εἶναι δεῖ, ἴν ὦμεν τῶν ἀπαθῶν, οὕτω καὶ πρὸς τὴν ἀληθειαν θεωρητικῶς, ἴν ὦμεν θεοειδεῖς, Θεῷ τῷ ἐπὶ πάντων λατρεύοντες, καὶ θεοὶ θέσει γενέσθαι καὶ εἶναι κατὰ τὴν θεμιτὴν ἐμπερείαν τῆς ἀρχετύπιας ἐφιέμενοι. Εἰ δὲ ἐν γένεσθαι ἀναγκαζον ἡμᾶ; διὰ τὴν τοῦ πρωτοτύπου ὑπερκόσμιο ἐνδὲ ὁμοίωσιν. τοῦτο δὲ ἢ πρὸς αὐτὸ τὸ ὑπερκόσμιο ἐν ἀνάδιεψι; καὶ θεωρία, καὶ ἀνάτασις, καὶ νοερὰ ἐπιστροφή, πέφυκε ποιεῖν ἡμῖν, καὶ τὸ πρὸς αὐτὸ τὸ ἐν ἀδιαστρόφως ἀποσκοπεῖν. Ἄρα τρόπῳ παντὶ χρῆ πειρασθαι ἀφορᾶν πρὸς τὸ ὑπὲρ διάνοιαν ἐν ὑπερκόσμιο, καὶ ἐκείττε ἐκκρεμαννύειν ὅλους ἑαυτοῦς σπουδῆ πάση, καὶ καρδίᾳ ὅλῃ, καὶ ψυχῆ, καὶ τρέφειν ἐν ἑαυτοῖ; τὸν τοῦ ὑπερκόσμου ὑπερηπλωμένου ἐνδ; ἔρωτα καὶ μόνου. ὡς ἂν ὁ ἔρωσ αὐτὸς αὐτοῦ, ἀντὶ περιούγιον ἀγίων γένοιτο τῆ πρὸς αὐτὸ νοερᾶ ἀνωφορία ἡμῶν. Καὶ οὕτω πάντοτε ὡς εἰς ἀέρα, ἐν ἀνειδέφ καταστάσει ἐνοειδῆ σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα, τῷ τῶντι ἐνὶ, τριαδικῶς τὴν Τριάδα νοερῶς, λογικῶς τε καὶ πνευματικῶς ἐξυμνούντες, καὶ εἰς αὐτὴν, ὡς εἰκὼς, ἐκκεχρηνοτες, καὶ ἐκπληττόμενοι, καὶ τῆ καθ' αὐτοῦς ἐνωσει τῷ ἐνὶ ἐνούμενοι ἐνοειδῶς ὑπὲρ ἔνωσιν.

Δ λ'. Μονὰς αἰσθητῆ παντὸς ἀριθμητοῦ πλῆθους ἀρχῆ. καὶ μονὰς ὑπερκόσμιο, πιντὸς φανόμενου τε καὶ νοουμένου πλῆθους, καὶ παντὸς ἐντος ἀρχῆ. Ὅσπερ οὖν πᾶς ἀριθμὸς ἀπὸ μονάδο; ἴσχει τὴν ἀρχὴν, οὕτω πᾶν ὄν ὀπηθήποτε ἀπὸ τοῦ ὑπερκόσμου προχεῖται ἐνδ; κατ' αἰτίαν, εἴτε φυσικὴν, ἢ ποιητικὴν. ἀλλὰ τῆς μὲν ἀριθμητῆς μονάδος ἡ θέσις, ἐφ' ὅσον αἰσθητῆ ἔστι, τῆ ἑαυτῆς φύσει ἀκολουθῶς ἔπεται. Ἀρχῆ γὰρ οὕσα [ἀρθότ. ἀρχὴν οὖσαν, ἢ ἀρχῆς γὰρ οὖσης]; πάντων τῶν ὑπ' ἀριθμὸν, καὶ ἢ αἰσθησι; πρῶτα τίθησιν αὐτὴν ἀριθμοῦσα. Ἐπὶ δὲ τοῦ ὑπερκόσμου ἐνδ; ὅτι ἔστιν ὑπὲρ νοῦν, τὸ ἀνάπαλιν καθορᾶται. φύσει γὰρ οὕσα μονὰς τῶν πάντων προτέρα [ἀρθότ. οὖσαν μονάδα τῶν πάντων προτέρην], ὁ νοῦ; ταύτην μετὰ πάντα τίθησιν. Οὐδεὶς γὰρ ἐ-

ούνεται νοῦς τὸ ὑπερκόσμιον ἐν ποιήσασθαι ἀρχὴν, ἅ
 καὶ ἀπὸ τοῦδε προΐεναι ἐπὶ τὰ πολλὰ· ἀλλὰ τὸ ὑπερ-
 κοσμίου, ἀπὸ τῶν πολλῶν εἰς ἐκεῖνο ἀνεισι καὶ συν-
 ἀγεται. Κάκει μὲν ἀναγκαῖον τῇ αἰσθησει τὸ ἀριθμη-
 τὸν ἐν, διὰ τὴν εἰς τὰ πολλὰ πρόδον, ἄλλως μὴ ὄν
 δυνατὸν ἀριθμεῖν, ἢ προβαίνειν ἢ βούλεται· ὡς
 δὲ ἀναγκαῖα τῷ νῷ τὰ πολλὰ, διὰ τὴν εἰς τὸ ὑπερ-
 κοσμίου ἐν διὰ τούτων ἀναγωγὴν, καὶ σύμπτυξιν οἷον
 ἑαυτοῦ, ἐτέρωθεν ἀνελεῖν, ἢ βεβούληται, ἐπὶ τὴν
 τοῦ ὑπερκοσμίου φαντασίαν ἐνὸς οὐδαμόθεν δυνά-
 μενος [ὀρθότ. δυναμένου, ἢ δυναμένῃ]. Οὕτω τοι-
 γαροῦν ὁ νοῦς τάξει καὶ ὀψὲ ἑαυτῷ οικεῖα χρώμενος,
 ἀρχεται μὲν ἀπὸ τῶν πολλῶν, τέλος δὲ ποιεῖται τὸ
 ὑπερκόσμιον καὶ κορυφαίωτατον ἐν· ἐπει γὰρ εὐ-
 ληπτὸν ἐστὶ καὶ εὐρίστον τὸ κατ' αἰσθησιν ἀριθμη-
 τὸν ἐν, φυσικῶς ἢ αἰσθησις τοῦτο τίθησιν, ὡς ἂν ἢ β
 φύσις αὐτοῦ ἀπαιτῇ, καὶ τῇ θέσει πρότερον. Ἡ δὲ
 κατὰ νοῦν ζητουμένη μονὰς ὑπερκόσμιος, ὑπερφυῆς
 τε οὐσα, καὶ τὸ νοεῖσθαι ἐκφαιγούσα, πόρρω πού
 ἐστι καὶ τῆς κατὰ φύσιν ἑαυτῆς θέσεως, ὥστε ἀπ'
 ἐκείνης τὸν νοῦν ἀρχεσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον οἷα ὑπερ-
 φυῆ, ὑπερφυῶς οὐκ ἀρχὴν, ἀλλὰ τέλος αὐτὴν εὐρί-
 σκει ὁ νοῦς μετὰ τὴν διάδοσιν, καὶ ἴν' οὕτως εἶπω,
 ἐξαριθμησιν τῶν πολλῶν. Ἐπει γὰρ ὁ νοῦς φύσιν
 τὸ νοεῖν ἔχει, τὸ δὲ ὑπερκόσμιον ἐν ἐστὶ καθ' αὐτὸ
 ἀληπτόν καὶ ἀπρόσιτον, πρὸς τὰ πολλὰ καὶ ἀκουσα
 ἢ τριβὴ κλίνει τοῦ νοῦς· μήτε ἀργὸς εἶναι ἀπὸ τοῦ
 νοεῖν δυνάμενος ὁ νοῦς, μήτε τὸ κορυφαῖον, καὶ ὑπερ-
 κόσμιον ἐν ἔχων ἰσχύον περιδράξασθαι. Ἀπιδῶν τοί-
 νυν εἰς τὰ πολλὰ, ἐν ἐκάστῃ τῶν πολλῶν ἀπάντων
 ἐνορᾷ νοητὸν, οὐκ ὅπερ ἐστὶ τι εἶναι, ἀλλ' ὅπερ τινὸς
 ἐνός· καθεῖτα συναγείρων ἐξ ἐκάστου φαινομένου
 ἕκαστον νοητὸν προφανόμενον, καὶ πρὸς ἄλληλα
 ταῦτα ὁμολογᾶ ὄντα, καὶ οὐκ ἀντίτρα θεωρῶν, καὶ
 πάντα μιᾶς ὡς περ βίβης ἀνθη, καὶ φυῆς, ἀκολούθως
 πρόεισιν ἀπὸ τῶν πολλῶν, ἐπὶ τὸ κορυφαίωτατον ἐν,
 ἐξ οὗ τὰ πολλὰ, καὶ πάντα, καὶ φυσικῶς συνάγεται
 ἀπὸ τῶν φυσικῶν ὄντων εἰς τάξιν ὑπερφυῆ, τὸ ὑπερ-
 φυῆς καὶ ὑπερούσιον ἐνοπριζόμενος ἐν, ὡς ἔχει φύ-
 σεως τὸ ὑπὲρ φύσιν, ἀπὸ τῶν κατὰ φύσιν ὄρασθαι
 ἐσειδῶς. Τότε τοίνυν ὁ νοῦς τὴν πηγαίαν τῶν αγαθο-
 τῆτων, καὶ καλλῶν ἀπάντων πρόβλυσιν, καὶ ποιη-
 τριαν ἀβρήτως κατεῖδεν καὶ τρυφήσας τὸ ὑπερούσιον
 ἐν. οὐκ ἐβελοντῆς ἐπιστρέφεται πρὸς τὰ πολλὰ,
 καίτοιγε ὄντα καὶ καλά, καὶ μερίδος ἀγαθῆς μέτοχα. D
 Φιλόκαλος γὰρ ὦν ἐς τὰ μάλιστα φυσικῶς, οὐκ ἐκῶν
 ἐξίσταται τοῦ ὑπὲρ πάντα, εἰ μὴ πως κατὰ περίστα-
 σιν τινα συμβαίη τοῦτο αὐτῷ. Ἄλλ' ἐπειδὴ περ ὁ
 τῶν ὄντων τρόπο; διάφορος, καὶ διάφορον ἔχει τὴν
 νοερὰν ἀπόβλεψιν, καὶ διαφόρως ὁ νοῦς διὰ τούτων
 εἰς τὸ ὑπερκόσμιον ἐν, καὶ ὑπερφυῆς ἀνατρέχει, χρῆ,
 καθάπερ ἐγῆμαι, μικρὸν τινα διαμεθοδεῦσαι, τῆς
 διὰ τῶν πολλῶν ἐπὶ τὸ ὑπερούσιως ὑπερκόσμιον ἐν
 ὁδοῦ, πορισμὸν· ὅπως ἂν, ὡσανεὶ κλιμακτῆδον ὁ νοῦς
 ἀνίων, ἀσφαλεστάτην τὴν σφετέραν ποιῆται κίνησιν,
 καὶ γνοίη εἰ τι ἂν ποτε κατ' αὐτὴν ἔλλείποι, ἢ εἰ δὴ
 ποτ' ἐστὶν ἐν ᾧ εἶναι χρῆ, κἂν τοῦτω ἐπὶ πῶσον
 τρυφᾷ, καὶ τί τὸ σφάλλον, καὶ ἀφιστῶν αὐτὸν τῆς κλη-
 λονῆς ἐκείνης, καὶ ἀναδάσει, ἢ θεία; ἐστίασεως,

dere; sed e contrario a cæteris ad illud vadit ac
 ducitur. Et ibi quidem necessarium est sensui nu-
 merabile unum ob progressum ad alia, cum non
 aliter possit numerare, nisi, quo velit, progrediendo;
 ita vero omnia menti necessaria sunt, propter suam
 per ea ad supernaturale unum reductionem, et, ut
 ita dicam, complicationem, ut aliunde quo velit pro-
 cedere nequeat, ad manifestationem unius super-
 naturalis. Sic igitur mens ordine et via sibi prop-
 pria utens, Incipit quidem a multis, finem autem
 suum sistit in supernaturali ac summo uno; quo-
 niam enim captu facile est et bene finitum illud
 secundum sensus unum, naturaliter sensus illud
 ponit, ut exigit ejus natura, et prius positione est.
 Unitas vero supernaturalis quæsitæ, cum sit super-
 naturalis, et cogitationem fugiat, longius est ab sua
 secundum naturam positione quam ut mens ab illa
 incipiat, sed eam ut finem mens invenit, postquam
 progressa est; et, ut ita dicam, plurima numeravit.
 Quoniam enim mens natura cogitat, supernatu-
 rale vero per se non capitur neque aditur, a
 multa vel invita mens inclinatur; et neque mens
 potest cogitando cessare, neque summum et su-
 pernaturale bonum valet comprehendere. Aspi-
 cians igitur ad multa, in unoquoque eorum multo-
 rum spirituale intuetur, non quod est aliquid
 esse, sed quod cuiusdam unius; et deinde ex sin-
 gulis phænomenis singula intelligibilia colligens et
 alia cum aliis similia nec opposita animadvertens
 et omnia tanquam unius radicis flores, consequen-
 ter procedit a multis illis ad summum unum, ex
 quo illa multa et omnia, et naturaliter ex naturali-
 bus colligitur in ordinem supernaturalem, super-
 naturale illud et supersubstantiale unum in speculo
 contemplant, quam naturam habeat illud superna-
 turale ex iis quæ secundum naturam sunt simpli-
 citer videns. Tunc igitur mens abundantem illam
 bonitatem et pulchritudinem omnium effusionem
 et constitutionem ineffabiliter videns, et supernatu-
 rali uno gaudens, non libens convertitur ad multa,
 etiamsi pulchra sint et partem bonam participant.
 Forum enim amatrix quæ naturaliter pulchra sunt,
 non libens ab illo quod supra omnia est recedit,
 nisi id illi casu quodam accidat. Sed quoniam
 rerum modi inter se differunt, ac differentem
 habent spiritualem aspectum, et varie mens per ea
 ad supernaturale ac supersubstantiale unum as-
 cendit, oportet, ut ego opinor, methodum dare,
 qua per multa ad illud supersubstantialiter unum
 perveniamus; ita ut, tanquam per scalam ascen-
 dens, mens securissimum faciat suum motum et
 sciat utrum quilibet huic motui desit, an vero sit
 ubi eum esse oportet, et in hoc quantum latetur,
 et quid fallat ipsamque avertat ab illa pulchritu-
 dine et ascensione et epulatione divina, et quo-
 modo rursus possit reverti unde deciderit. Inde
 sane videbit et cupiditatem caliginem et mundi cordis
 splendorem, veritatisque cognitionem quæ appareat
 tanquam in speculo qualis est, cælestium specta-

culorum pariceps fiet, et divinum sensum experietur, neque ipsam suum progressus, aut lapsus, et in multorum mirabilium scientia constituetur, et qui sit tranquillitatis terminus intelligit et conclusionis. Sic autem dicimus: Quæcunque existunt divisa sunt in sensibilia creata, in creata intelligibilia, et intelligibilia increata; et increatum supra mentem unum supersubstantiale. In his motus mentis oculus, nempe mens et frequenter intuens, et tranquillitatem in exercitio præferens, removetur a justis seorsum agendis, tanquam a certo gradu, ad contemplandum et ad illud verum unum assequendum, et cælestibus fruendum, ut radiis veritatis circumfundatur et exsultet, et in fine æternis dicitur et miro modo lætetur et dulcedine repletur. Forte vero, gratiæ efficacia, et a terra sustollatur tempore procedente, et spirituali lumine per exercitium armato, jam ea quæ in terra sunt non sentiat, illius quod supra mentem est possessione et hujus pulchri quod supra omnem pulchritudinem est representatione. Quinque partibus hac scala divisa, et tanquam per gradus ad ultimum terminum ascendente, non distat loco gradus a gradu, sed differentia et quod aliam ab alia separat, ordo est tanquam qualitatis aut alieni proprietatis. Res enim gradatim sunt, sensibilia creata, et creata intelligibilia; sed secunda multo præstant prioribus, quantum mens propria pulchritudine sensibus præstat. Rursum multo præstant increata intelligibilia intelligibilibus creatis, utroque eorum ordine in rebus descripto. Subjecta autem sunt increata intelligibilia intelligibili supra mentem increato uni. Et est inde manifestum, quia mens in illo quod supra res omnes stans, postquam illuc ab actione pervenerit et in illa celsissima occultatione et omnia sensibilia intelligibiliaque superante permanserit, potentior ejus est aspectus et contemplatio, quemadmodum et humilior in rebus creatis, imo vero in actione. Oportet autem ipsam natura pulchri amantem, omnimodo quod pulchrius est diligere, non modo ut illo fruatur, sed et ut meliorem et supra mentem, ut dignum est, mutationem accipiat in quantum, ut dictum est, ea quæ mens videt, et quibus gaudet, talem et mutationem accipit. Sed tamen quoniam mentis naturæ adherens motus, nunquam ab eo cessabit, quandiu erit hodie et, ut dicitur, quoadiu movebuntur umbra, id est quoadiuque transeamus a præsentem vita quæ nobis ostendit in speculo et ænigmatem, tanquam adumbrate, veritatem, oportet eos qui ab hac increati supra mentem unius contemplatione et aspectu dilapsi sunt, resurgere conari, ut propius ad intelligibilia increata, ut rursum citius ad increatum supra mentem unum nobis fiat reditus.

μεταπίπτοντας ἀπὸ τῆς τοῦ ἀκτίστου ὑπὲρ νοῦν ἐνός, ὡς ἂν ἐγγυτέρω εἰς τὰ νοητὰ ἀκτίστα, ὅπως αὐθις ἐπέσοθω.

Α καὶ πῶς αὐθις γένοιτό οἱ, ἐπανακάμψαι ὄθεν ἐξ-
ώλειται. Ἐντεῦθεν δὴ γινώσεται, καὶ τὴν τῶν παθῶν
ἀχλὺν, καὶ τὴν τῆς καθαρᾶς καρδίας διαύγειαν, τὴν
τε ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας οἷα τις ἐστὶν ἐνοπρ-
σθεῖη, καὶ τῶν ἐπουρανίων θεαμάτων μέτοχος ἔσται,
καὶ θεῖαν αἴσθησιν ἐλκεται, καὶ οὐ λήσεται ἐκ τῶν
αἰῶνων, ἢ πρὸς μείωσιν ἤκων, καὶ πολλῶν ἀξιαγά-
στων ἐν ἐπιστήμῃ γένοιτ' ἂν, καὶ τὸν σκοπὸν τῆς ἡσυ-
χίας τις ἐστὶ κατανοήσει, καὶ τῆς ἐγκλείσεως. Λέ-
γομεν δὴ ὧδε· Πάντα τὰ ὄντα μεμέρισται εἰς αἰσθητὰ
κτιστὰ, κτιστὰ νοητὰ, νοητὰ ἀκτίστα. Καὶ ἀκτίστον
ὑπὲρ νοῦν ἐν ὑπερούσιον. Ἐν τοῦτοις δὲ τῆς ψυχῆς
στρεφόμενος ὀρθαλμῶς, ἦτοι ὁ νοῦς, καὶ πυκνῶς
ἐνωρῶν, κἀν τῇ ἀσκήσει τὸ ἡσυχάζειν αἰρούμενος,
αἰρεται ἀπὸ τοῦ τὰ εἰκότα καταμόνας πράττειν ὡς

Β ἀπὸ βαθμίδος τινὸς εἰς τὸ θεωρεῖν, καὶ εἰς τὸ ὄντως
ὄν καταγίνεσθαι, καὶ τρυφᾶν τὰ οὐράνια, καὶ ταῖς
ἀκτίσι τῆς ἀληθείας, καὶ περιστρέφεσθαι, καὶ ἀγαλλ-
λεσθαι, καὶ πλουτεῖν εἰς ἀπειρον τὰ ἀίδια, καὶ θαυ-
μασίως ἠθεοῦ καὶ γλυκαίνεσθαι. Ἴσω δὲ συν-
εργεῖται τῆς χάριτος, καὶ γῆθεν ἀρπάζεσθαι, προΐν-
τος καρποῦ, καὶ βεβαιωθέντος τοῦ νοεροῦ φωτὸς ἐκτι-
κῶς, καὶ ἀναισθητεῖν τῶν ὧδε τῆ τοῦ ὑπὲρ νοῦν
κατοχῆς, καὶ φαντασίᾳ τοῦ ὑπὲρ πᾶν καλὸν ἀσυγκρί-
τως. Πενταχῶς δὲ τῆς ἱερᾶς ταυτησὶ κλίμακος διηρη-
μένης, καὶ διὰ βαθμίδων ὡσπερ ἀνιούσης ἐπὶ τὸν
ἄκρον σκοπὸν, οὐ τοπικὸν ἔχει διάστημα βαθμὶς
ἀπὸ γε βαθμίδος, ἀλλ' ἢ διαφορῶς, καὶ ὁ δὲ λέγει
τῆς ἐτέρως ἐτέρα, τάς εἰς ἐστίν, ὡσανεὶ ποιότητος, ἢ
ἰδικοῦ τινος. Οἷον ὄντα μὲν εἰσὶν ἐπίσης, τὰ αἰσθητὰ
κτιστὰ, καὶ κτιστὰ νοητὰ· ἀλλὰ τὰ δευτέρω, πολλῶν
τῶ μέτρῳ τῶν προτέρων ὑπερτερεῖ, καθόσον αἰσθη-
σεως νοῦς ἰδικῶ καλῶ. Πάλιν δ' αὐθις ὑπερέχει κατὰ
πολὺ ἀκτίστα νοητὰ, νοητῶν κτιστῶν ἀμφοτέρου
τουτωνὶ στοιχοῦ ἐν τοῖς οὔσι κατεληλεγμένου [ἴσ.
κατεληλεγμένου]. Ὑποθεθήκασι μὲντοι τὰ ἀκτίστα
νοητὰ ὄντα τῶ ὑπὲρ νοῦν ἀκτίστῳ ἐνὶ· καὶ ἐστὶ γ'
ἐντεῦθεν δῆλον, ὅτι τὸ ἐν τῶ ὑπερτεροῦντι τῶν ὄντων
ἀπάντων ἴστασθαι, διαδύναμις τὸν νοῦν ἀπὸ πράξεως,
καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ κορυφασιότητι ἀποκρυφίεται, τῇ
ὑπερανψικισμένη πόντιον αἰσθητῶν τε καὶ νοητῶν
γίγνεσθαι, ἢ κρείττων αὐτοῦ ἐστὶν ἀπόβλεψις, καὶ
θεωρία, ὡσπερ ἡ ταπεινότερα ἐν τοῖς αἰσθητοῖς κτι-
στοῖς, ἢ καὶ μᾶλλον ἐν τῷ πρακτικῷ. Δεῖ δὲ φιλόκα-

Ρ ἄρον ὄντα φύσει αὐτὸν, τοῦ κατὰ πάντα τρόπον ἐφλε-
σθαι κρείττονος, οὐ μόνον ἐν ἀπολαύσει, ἀλλὰ καὶ
ἐνα πάθῃ τὴν κρείττονα, καὶ ὑπὲρ νοῦν, ὡς εἰκός,
ἀλλοίωσιν, ἐφ' ὅσον, ὡς λέλεκται, ὅποια ὁ νοῦς ὀρᾷ,
καὶ οἷα τρυφᾷ, τοιαύτην δέχεται καὶ ἀλλοίωσιν.
Πλὴν ἐπειδήπερ ἡ συμπεπλεγμένη τῆ τοῦ νοῦς φύσει
στρεπτότης, οὐ μήποτε λήξει ἀπ' αὐτοῦ, ἕως ἂν τὸ
τέλειμον ἦ, καὶ κατὰ τὸν λόγοντα. ἕως ἂν κινήσωσι
αἰσθιαί, τουτέστιν, ἕως ἂν μεταδῶμεν ἀπὸ τῆς παρ-
ούσης ζωῆς τῆς ἐν ἐσόπτῳ καὶ αἰνίγματι παρα-
δεικνυμένης, σκοπιῶς ὡσπερ, τὴν ἀλήθειαν, χρῆ
θεωρίας, καὶ ἀποβλέψεως, ἴστασθαι μηχανᾶσθαι,
θᾶττον εἰς τὸ ἀκτίστον ὑπὲρ νοῦν ἐν γένοιτο ἡμῖν ἢ

Παχυτέρας δὲ ἐπιπεσούσης ἀχλύος, καὶ τὸ νοεῖν ἄπεισι
 ἐπισκοπεύουσης, καὶ ἀκηδῖαν ἐπιχεούσης πρὸς γὰρ
 τὸ θεωρεῖν τῷ νῷ, εἰς εὐχὰς πρακτικῶς ἐν καρδίᾳ
 ταπεινῇ τρεπτόν ἡμᾶς αὐτούς, καὶ τοῦ σκότους τῆ
 τῆς προσευχῆς δυνάμει καὶ τοῖς δάκρυσι μεταχω
 ρήσαντος, ὑποβάθραν πάλιν αὐθις ὡσπερ τινὰ ποιεῖ
 σθαι, αἰσθητὰ κρεῖττά, προνοοῦντος τῆ καρδίᾳ, ἐν
 ἐνεργείᾳ πνευματικῇ ἔνυποστάτῳ, φωτὶς νοεροῦ,
 καὶ προκατέχοντος τοῦ νοῦ δηλονότι, τὸ τῆς πρακτι
 κῆς ἐπιστημόνως γὰρ λίαν κράτος, καθὸ ἐπιβαίνειν ὁ
 νοῦς πέφυκεν ὡσπερ ἐπὶ τινος ἀκρωρείας, ἣ σκο
 πιᾶς δῆπουθεν, καὶ θεωρεῖν τὰ πολλοὺς οὐ μόνον
 ἀθέατα, ἀλλὰ καὶ ἀζήτητα, καὶ ἀνεπινόητα, καὶ οὐ
 χωρὶς οὐδελς ὄφεται, οὔτε ἑαυτὸν, οὔτε καὶ μᾶλλον
 τὸν Θεόν. Περὶ ἧς πρακτικῆς ἐπιδρομάδην νῦν εἶδη
 εἰπεῖν, τάχα γὰρ οὐ πόρρω σκοποῦ.

λς'. Τρία ἡ ψυχὴ ἔσθην ἔχει δεόμενα πράξεως,
 λογιστικὴν, ἐπιθυμητικὴν, καὶ θυμικὴν· καὶ τρία
 ἔσθην, ἔφεσιν δόξης, ἡδονῆς, καὶ τοῦ πλείονος.
 Ταῦτας δὴ τὰς δύο τριάδας ἐπιστημόνως ἡ ψυχὴ
 ἀφορῶτα ἐν τῇ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐνσάρκῳ πολι
 τεῖα, διὰ τῶν αὐτῆς τεσσάρων γενικῶν ἀρετῶν,
 φρονήσεως δηλαδὴ, δικαιοσύνης, σωφροσύνης, καὶ
 ἀνδρείας, ἐν τῇ χάριτι ἐξιδάται τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ,
 καὶ δίδωσι τῷ ἑαυτῆς νῷ ἀπερισκοτήτως μετεωρί
 ζεσθαι, καὶ τὰ θεῖα περιθερεῖν, καὶ θεωρεῖν τὸν
 Θεόν. Ὅτε γὰρ ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἤχθη ἐν τῇ ἐρήμῳ
 ὑπὸ τοῦ Πνεύματος καταπαλαίων τὸν διάβολον,
 νηστεία μὲν τὸ ἐπιθυμητικὸν ἐθεράπευσεν· ἀγρυ
 πνία τε καὶ ἡσύχῳ προσευχῇ, τὸ λογιστικόν· τὸ δὲ
 θυμικόν, ἀντιβρῆσαι· φιληδονίαν τε καὶ φιλοδοξίαν,
 καὶ φιλαργυρίαν, ἐν οἷς πεινῶν οὐκ ἐζήτησεν, ὡς ὁ
 διάβολος ὑπετίθει, ἵνα οἱ λίθοι ἄρτοι γένωνται· οὐδὲ
 κάτω ἑαυτὸν ἔβαλεν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ πετρυγίου, ἵν'
 ὑπὸ τοῦ ὄχλου ὡς μηδὲν πεπονηὸς τῇ καταπτώσει
 δοξασθῇ, οὐδὲ προσκυνῆσαι ἐπέσθη ἐπὶ ὑποσχέσει
 λήψεως τοῦ πλοῦτου ἀπασῶν τῶν βασιλειῶν, ἀλλ'
 ἀντιβρῆσαι θυμοειδεῖ φρονίμῳ, καὶ δικαίῳ [Ἰσ. δι
 καία], ἀσφροδί τε καὶ ἀνδρείᾳ τὴν Σατανᾶν ἀπ
 εκρούσατο, καὶ ἡμᾶς ἐν τούτῳ διδάσκων τὴν κατὰ
 τῆς ἐφόδου πάσης ἦταν αὐτοῦ. Τοῦτο δὴ τοι αὐτό
 τις κἂν τῷ σταυρῷ τοῦ Σωτῆρος ὄφεται καὶ γνοῖν
 ἄν. Προσεύχεται καὶ γὰρ τῷ τότε καιροῦ ὁ Σωτῆρ
 ἰῶν μαθητῶν ἑαυτὸν ἀφιστάς· τοῦτο ἱερα τοῦ λο
 γιστικοῦ· γρηγορεῖ, καὶ διαγρυπνεῖ, καὶ δίψαν ὑπ
 μένει ἐν τῷ σταυρῷ· τοῦτο φάρμακον τοῦ ἐπιθυμη
 τικοῦ· οὐκ ἀντιλέγει, οὔτε μὴν ἐρίζει, ἢ κραυγάζει,
 καὶ ταῦτα διαβαλλόμενος, καὶ ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόν
 των προσεύχεται· τοῦτο τῆς εὐταξίας τοῦ θυμικοῦ,
 τὸν μὲν διάβολον ἀντιβρῆσαι βάλλειν, ἀνθρώποις
 δὲ τοῖς ἐπηρεάζουσιν, ὡς καὶ αὐτοῖς ἐπηρεαζομένοις
 ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, σιωπῇ, μακροθυμίᾳ, καὶ ὑπὲρ
 αὐτῶν ἀμείβεσθαι προσευχῇ· ἐμπύεται, ῥάπισμα
 δέχεται, ὑπομένει εἰρωνείας· καὶ ἐμπαίγμον· τοῦτο
 θεραπεία φιλοδοξίας· ὄφεται ποτιζέται, χολὴν βρω
 ματίζεται, σταυροῦται, λόγῳ κεντάται· τοῦτο
 ἰατρία φιληδονίας· γυμνὸς κρεμαννύεται, ὑπαι
 θρος, ἀνέστιος ἐπὶ τὸν σταυρὸν, παρεωραμένος· ἄπ
 σιν, ὡς ἄν τις πτωχὸς καὶ πένης· τοῦτο τῆς φιλαρ
 PATROL. GR. CXLVII.

Postquam vero deciderit crassior caligo mentem
 obtenebrans, et acediam menti infundens ad contem
 plandum, nos oportet ad preces practice converti
 in humili corde, et postquam vi orationis et lacry
 mis tenebrae recesserint, basim aliquam rursus fac
 cere sensibilia creata, præhabitante in corde per
 spiritualem effluamiam, mentali lumine quod men
 tem possideat actionis virtute, qua mens ascendere
 potest tanquam in quamdam summitatem aut specu
 lam et inde contemplari quæ multis non sunt visibi
 lia, nec a multis cogitantur aut quærentur, et sine
 quo nemo videbit neque seipsum, neque a fortiori
 Deum. De qua actione nunc cursim est dicendum,
 forsitan non procul a scopo.

36. Tria in se habet anima quæ actione indi
 gent, rationem, appetitum irascibilem et appetitum
 concupiscibilem; et tria extra se, gloriæ appetitum,
 voluptatis, et divitiarum. Hanc duplicem triadem
 mens, Domini Jesu incarnati vitam intuens per qua
 tuor ipsi ingenitas virtutes, prudentiam nempe,
 justitiam, temperantiam et fortitudinem, gratia Do
 mini Jesu sanat et suæ menti eas dat contem
 plandas, et divina consideranda et Deum intuentium.
 Quando enim Dominus Jesus in desertum a Spiritu
 ductus est contra diabolum pugnaturus, jejuniis
 quidem concupiscibilem appetitum sanavit; vigilia
 et tranquilla oratione, rationem; irascibilem vero,
 contradictione; voluptatis desiderium et vanæ glo
 riæ et avaritiam, dum esuriens cibum non quæsit,
 ut diabolus ipsi proponebat: « Dic ut lapides isti
 panes fiant; » neque seipsum infra dejecit a pinna
 culo templi, ut a multitudine nihil ob suum casum
 mali passus laudaretur, neque ut diabolum adoraret
 adductus fuit, etsi omnium regnorum divitiæ ipsi
 offerrentur; sed contradictione irata ac prudenti et
 justa, et sapienti fortitudine Satanam repulit et nos
 in hoc docens Satanæ contra omnem impetum cla
 dem. Illud sane idem et in cruce Domini videbit ac
 noscet. Orat enim tunc temporis Salvator; a disci
 pulis recedens: Hæc rationis est sanatio; vigilat et
 non dormit, et sic in cruce patitur: id est, appetitus
 concupiscibilis remedium; non contradicit, neque
 irascitur aut clamat; et quamvis ita male ha
 beretur, etiam pro persecutoribus precatur; is
 bonus est irascibilis appetitus tenor, diabolum
 contradictione ferire, homines vero maledicentes,
 qui et ipsi a Satana torquentur, silentio, magna
 nimitate et pro ipsis orando remunerare. Conspui
 tur, laceratur, subit imo interrogationum lud
 dibrium, id est gloriæ amoris remedium; acetum
 potus ipsi porrigitur, fel ut cibis, crucifigitur,
 lancea perforatur; voluptatis amoris hæc est sa
 natio; nudus suspenditur et sub d'io domo carens
 super crucem, ab omnibus despectus, ut aliquis
 mendicus et pauper: avaræ dispositionis ea est
 abolitio. Patiendo, tum intus, tum extra, remedium
 Salvator ostendit, quando mundo videri cum cor
 23

pore cœpit, et quando e mundo fuit exiturus. Unde et ad eum et ad ejus doctrinam et crucem aspiciens, pro posse suo, ejus se imitatore faciens, prudenter et juste sapienterque ac fortiter, quemadmodum et ille, abolebit eam cupiditatum ad malum efficaciam, et eorum quæ ipsas consequuntur. Utetur autem iis, ut oportet, et post hæc omnibus, et practicus vixerit secundum veritatem et paratus contemplari et quærere Deum et spiritali directioni vacare. Et ita ab iis multis sensibilibus, creatis scilicet, et eorum pulcherrime factorum bonam actionem, et creata sensibilia intelligibilia cogitans, et ad intelligibilia increata transiens, tanquam quatuor in scala gradus ascendit. Post hæc autem divina et super mentem eum sequetur vocis carentia, et silentium et admiratio, et ut pauca dicam, supernaturalis unius aspectus et contemplatio, et super cogitationem unio, et tranquillitatis fastigium, summum ac perfectum desiderabile, quantum in præsentis vita possibile est, veritatis terminus, fidei fructus, eximius splendor speratæ gloriæ, charitatis fundamentum, mentis regula, statio perpetui ejus motus, ineffabilis requies, et uniformis stabilitas, operatio tanquam in pignore futuri sæculi, puræ lætitiæ causa, pacis thesaurus, carnis cogitationum extinctio, præsentis sæculi contemptus, futuri amor, cupidæ vitæ rejectio, apathiæ concretio, animæ læta exsultatio, et ejus motuum et potentiarum collectio, requies et custodia, et uno verbo, divina scientia et apathia. Curandum vero est, ut mens propria indolentia aut externa quadam circumstantia turbata rursus ad proprium pulchrum contemplandum reducatur per depositionem hujus cupiditatis quæ obstaculo est, eamque a proprio scopo removet; et videndum quam longe mens a summo desiderabili sit, et quare; et, etenim in sensibilibus creatis aut creatis intelligibilibus aut intelligibilibus increatis, an in vernis ratiociniis, an secundum quamdam necessitatem a proposito separetur, quod solum reipsa est et unum super omnia supernaturale; oportetque ita impedimenta repellere, ut rursus simpliciter redeat, ut bonus ordo exigit ad supernaturalis unius contemplationem et aspectum. Extra enim supernaturale increatum quod supra mentem est unum mens versata, divisioni subjacet, neque est in vero pulchro, etsi in quodam pulchro sit. Illud enim summum pulchrum est, quod est supra mentem supernaturale unum, increatum et simplex, et illud est reipsa summus menti propositus terminus. Et igitur sane mota mens illuc per prædicta ascendens invenitur, et supra mentem unionem patitur. Persequendum igitur est pro viribus infinitum, et investigandum illud quod supra mentem est et contemplandum illud simplex unum et comprehendendum ex impetu illud incomprehensibile, ut assequamur unam illam unius hæreditatem summi Dei, gratia Domini nostri Jesu Christi et vivifican-

Α γύρου διαθέσεως κατάργησι. Τῶν ἄρα ἑσῶθεν παθῶν, καὶ τῶν ἐξῶθεν ὁ Σωτὴρ δις δέδειχε τὴν ἰατρειάν, ὁπνηίκα τῷ κόσμῳ φαίνεσθαι μετὰ τοῦ σώματος ἤρξατο, καὶ ὅτε τοῦ κόσμου ἀποδημεῖν ἔμελλεν· ὄθεν καὶ πρὸς αὐτὸν, καὶ τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ, καὶ τὸν σταυρὸν ὁ ὄρων, κατὰ τὸ ἐνὶν ἐξυτὸν αὐτοῦ ποιούμενος μίμημα, φρονίμως, καὶ δικαίως, σωφρόνως τε καὶ ἀνδρείως, ὡσπερ ἐκεῖνος, καταργήσει μὲν τὴν ἐπὶ κακῶν τῶν παθῶν ἐνέργειαν τουτωνί, καὶ πάντων γε διὰ τούτων. Χρησεται δὲ αὐτοῖς ὡς δεῖ, καὶ μετὰ ταῦτα ἅπασι, καὶ πρακτικὸς ἀνὴρ ἔσται κατὰ ἀλήθειαν, καὶ πρὸς τὸ θεωρεῖν, καὶ πρὸς Θεὸν ἀνατείνεσθαι, καὶ σχολάζειν τῷ νοερῷ ἐνατενισμῷ ἐτοιμότατος· καὶ οὕτω γε ἀπὸ τῶν πολλῶν αὐτοῦ ὁ νοῦς αἰσθητῶν, κτιστῶν τοιγαροῦν ἐναρξάμενος, καὶ κατιδὼν τῆς σφῶν αὐτῶν καλλιέργειας τὴν εὐπραγίαν, καὶ νοήσας τὰ κτιστὰ νοητὰ, καὶ εἰς τὰ νοητὰ ἄκτιστα μετελθὼν, ὡς ἐν κλίμακι βαθμίδας ἤδη διελήλυθε τέσσαρας. Μετὰ δὲ ταῦτα ἡ θεία καὶ ὑπὲρ νοῦν αὐτῷ ἔπειτα ἀφθεγξία, καὶ σιγή, καὶ ἐκπληξίς, καὶ συνελόντα φάναι, τοῦ ὑπερκοσμοῦ ἔνδς ἡ ἀπόβλεψις, καὶ θεωρία, καὶ ὑπὲρ νόησιν ἔνωσις, ἡ τῆς ἡσυχίας κορυφίς, τὸ ἄκρον καὶ τέλειον ἐφετόν, ὅσον ἐν τῇ παρουσίᾳ ζωῆ, τῆς ἀληθείας τὸ πέρας, τῆς πίστεως ἡ ἐπικαρπία, ἡ διαγωγῆς ἑλλαμψίς τῆς ἐλπίζομένης δόξης, ὁ τῆς ἀγάπης θεμέλιος, ἡ τοῦ νοῦς στάθμη, ἡ στάσις τῆς κατ' αὐτὸν ζεικινήσις, καὶ ἀνενηότος παῦλα, καὶ ἐνοειδῆς καταστάσις, ἡ ὡς ἐν ἀβραῶνι ἐργασία τοῦ αἰῶνος τοῦ μέλλοντος, τὸ αἰτίον τῆς ἀφαντάστου χαρᾶς, τὸ τῆς εἰρήνης ταμεῖον, ἡ σβέσις τῶν τῆς σαρκὸς φρονιμάτων, ἡ ἀποστροφή τοῦ παρόντος αἰῶνος, ἡ προσπάθεια τοῦ μέλλοντος, τὸ ἀποστάσιον τῆς ἐμπαθοῦς ζωῆς, ἡ συμφοῖτα τῆς ἀπαθείας, τῆς ψυχῆς τὸ εὐφρόσυνον ἀγαλλίαμα, καὶ τῶν ἑαυτῆς κινήσεων καὶ δυνάμεων ἡ συναγωγή, ἀνάπαυσις τε καὶ φρουρά, καὶ ὀλικῶς εἰπεῖν, ἡ θεία γνῶσις, καὶ ἡ ἀπάθεια. Δεῖ δὲ σκοπεῖν οἰκεία ῥαζτώνη, ἡ ἐξωτερικῆ τι περιστάσει συσχεθέντα τὸν νοῦν, αὐτίς ἐπὶ τὸ οἰκείον ἐπαναφέρειν τῆς θεωρίας καλὸν, διὰ τῆς τοῦ ἐμποδῶν ἰσταμένου πάθους, καὶ ἐκ ποδῶν ποιοῦντος αὐτὸν τοῦ ἰδίου σκοποῦ, ἀποθέσεως, καὶ πόσον ἔπεισι τοῦ ἄκρου ἐφετοῦ, καὶ δ.α.τ. καὶ εἰ ἐν αἰσθητοῖς κτιστοῖς, ἢ κτιστοῖς νοητοῖς, ἢ νοητοῖς ἀκτίστοις εἴη τὸ ἑαυτοῦ θεωροῦν, ἢ λογισμοῖς ματαίοις, ἢ καταχρειαν τινὰ διαίροῖτο τοῦ προκειμένου, καὶ μόνου τῆ ἀληθείᾳ, καὶ ἐνδς ὑπὲρ πᾶν ἐν ὑπερκοσμοῦ· καὶ ἀφαιρεῖν οὕτω τὰ μεταξὺ κωλύματα, ἰν' αὐτίς ἐπανέλθῃ ἐνοειδῶς, ὡς γε ἡ τάξις αὐτῆ ἀπιτεῖ, ἐπὶ τὴν τοῦ ὑπερκοσμοῦ ἐνδς θεωρίαν καὶ ἀπόβλεψιν. Ἐξω που γὰρ τοῦ ὑπερκοσμοῦ ἀκτίστου ὑπὲρ νοῦν ἐνδς ὁ νοῦς εὐρισκόμενος, ὑπὸ διαίρεσιν ἔστι, καὶ οὐκ εἰς τὸ κυρίως καλὸν, κἂν κινῶτο καλῶς. Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ κορυφαῖον καλὸν, τὸ ὑπὲρ νοῦν ὑπερούσιον, ἄκτιστον, καὶ ἀπλοῦν ἐν, καὶ τοῦτό ἐστι τὸ τῷ δυτι τοῦ νοῦ ἄκρον ἀντικείμενον πέρας. Καὶ γοῦν ὕγιως κινούμενος ὁ νοῦς, αὐτόσε διὰ τῶν εἰρημένων εὐρίσκεται ἀνῶν, καὶ τὴν ὑπὲρ νοῦν πάσχει ἔνωσις. Διωκτέον δὲ ὅση δύναμις τὸ ἀπειρον, καὶ ἐρευνητέον τὸ ὑπὲρ νοῦν καὶ θεωρητέον τὸ ἀνεῖδρον ἐν, καὶ

καταληπτέον ἐξ ἐφόδου τὸ ἀκατάληπτον, ὡς ἂν τυ-
 χθῆμεν τῆς ἐνιαίας τοῦ ἐνὸς κληρονομίας τοῦ ἁγίου
 Θεοῦ, χάριτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ
 ζωοποιοῦ Πνεύματος, δι' ὧν ἔλλαμπόμενοι τῆς θεωρητικῆς ἀξιούμεθα χάριτος, καὶ θεοὶ θέσει θεουργη-
 θάντες γινόμεθα τῇ δωρεᾷ τοῦ Θεοῦ.

λζ'. Ἐν τῇ τῆς θείας ἀποκρυφιοτήτος χώρᾳ ἀνα-
 θεηκῶς ὁ νοῦς, φυσικῶς σιωπῆν ἀσχεῖ ἐνισθεὶς τῇ
 ἀπλότητι, καὶ ἐξ ἐπομένου ἐνιαίως τῷ ὑπὲρ ἐννοίαν
 ἐνὶ ἔλλαμπόμενος τῇ μετοχῇ τοῦ Πνεύματος. Τί γὰρ
 ἂν καὶ λέξῃ ὑπεράνω τῆς ἑαυτοῦ νοερότητος πεφθα-
 κῶς, καὶ παντὸς ἔξω νοήματος καταστὰς, καὶ γυμνὸς
 τὸ παράπαν, ὡς ὑπὲρ τὸ νοεῖν; εἰ γὰρ τοι λόγος ὡς
 τ' εἶπεν ἔτι αὐτῷ λείπεται, ὅλον ὅτι καὶ νοεῖ· πᾶς
 γὰρ λόγος μετὰ τὸ νόημα. Καὶ εἰ τι νοεῖ, πῶς ἐν
 τῇ τῆς ἀποκρυφιοτήτος χώρᾳ ἔστηκεν; οὐ γὰρ ἔστι
 κρύφιον κυρίως, ὃ μὴ, ἐτέρου ὀρώντος, αὐτό; γε ὁ
 νοῦς ὀρᾷ. Ἐπεὶ οὕτω γ' ἂν πολλὰ λέγοιντο κρύφια,
 ὅτι παμπόλλα, ἢ, ἐν οὕτως εἶπω, πάντα ὁ νοῦς
 ὅσα ὀρᾷ, μὴ γινώσκοντος ἐτέρου ὃ ὀρᾷ, τοῦτο ὀρᾷ·
 ἔστι αἶψ' οὕτω τὰ κρύφια καὶ τοῦ ἀπειροῦ ἐγγύς·
 ὅπερ ἄτοπον· ἐν γὰρ ἔστι τὸ κυρίως κρύφιον, εἰς
 ὅπερ ὁ νοῦς μετὰ πάντα ἀνεισιν, ὡς εἰς τὸ ἐξ οὐ
 πᾶν, εἶτε φαινόμενον, εἶτε νοούμενον. Ἀμέλει καὶ
 αὐτὸς ὡς εἰς τὸ ὑπὲρ πάντα ἀναδραμῶν, καὶ φαινό-
 μενα, καὶ λεγόμενα, καὶ νοούμενα, ἔξω καὶ τοῦ
 νοεῖν, καὶ ὀρᾶν, καὶ λέγειν ἀποκαθίσταται, καὶ οὕτω
 εἰς τοσοῦτον ἀναθεθῆκει, οὐδὲ ἐν τῇ θεῇ γεγένηται
 κρυφιοτήτι, ἕως ἂν λέγειν δεδύνοίτο, νοεῖ γὰρ· ἀλλὰ
 μὴν τὸ κρύφιον, ἀνευνόητον, ἄρα καὶ ὑπὲρ λόγον
 ἔστιν· ἄρ' ὁ νοῦς ἐν τῇ τῆς θείας ἀποκρυφιοτήτος
 χώρᾳ ἀναθεηκῶς καὶ ἐνισθεὶς, ἐπομένως σιωπῆν
 ἀσχεῖ, οὐχ ἐκείν, ἀλλὰ φυσικῶς, ἐνιαίως τῷ ὑπὲρ
 ἐννοίαν ἐνὶ ἔλλαμπόμενος.

λη'. Εἰ πρῶτον προβαίνειν καὶ προκόπτειν ποιεῖν
 τὴν νοῦν οἱ λόγοι πεφύκασιν, ἄρα ἀναδιδάξουσιν
 αὐτὸν προκόψαντα, ὅπου λόγος οὐκ ἐφικνεῖται, ἐν
 πράγματι δηλονότι τελουμένην σιωπῆν. Εἰ δ' αἱ λόγοι
 εἰεν τῷ νοῖ, καὶ αἱ δεῖται αὐτῶν ἡ ψυχή, ἐγὼ οὐχ
 ὀρῶ τίς ἐστιν ἡ νοερά ἐκ τοῦ λέγειν προκοπή· οὐ
 γὰρ τοι τὸ λέγειν μόνον ἔστιν εἰς τὸ πράττειν ἐνη-
 σιμον, ἀλλ' οὐδὲν ἤττον καὶ εἰς τὸ θεωρεῖν. Ἐν ᾧ
 γε ὁ νοῦς μερεῖ ἀνεισιν ἀπὸ τῶν ἐν σχήματι τῶν
 ὄντων λόγων, ἐπὶ τὸ ἀπλῶς ὑπὲρ λόγον ἀσχημά-
 τιστον, καὶ ἀπολύτως, καὶ κυρίως ἐν, ὀπηνίκα καὶ
 πᾶς λόγος δοκεῖ πάρεργον, ἢ τὸ γε ἀληθέστερον
 εἶπεν, ἔστιν ἐμποδῶν· οἱ λόγοι γὰρ, ἐν μεταβάσει
 τὸ καθόλου εἶσιν, ἀπὸ νοήματος τυχόν, εἰς ἕτερον
 νόημα. Τὸ δ' ἀπλοῦν, καὶ ἀπόλυτον, καὶ ἀόριστον,
 καὶ ἀσχημάτιστον, καὶ ἀπαξιαπλῶς ἐν κυρίως, καὶ
 ὑπὲρ λόγον κείμενον, πῶς λόγων δεήσεται; ἵνα ποῦ
 μεταδῆ; ἢ πῶς περιληφθεῖ ἂν; περιληψὶν γὰρ πῆ
 ὁ λόγος ποιεῖν εἴωθε. Τὸ δὲ, ἀπεριληπτον, ὡς ἀόρι-
 στον, καὶ ἀσχημάτιστον· εἰ δὲ λόγος οὐκ ἂν ἀρμό-
 σιαι τῷ ὑπὲρ νοῦν κρυφίῳ ἐνὶ, ἀπεριλήπτῳ γε ὄντι,
 καὶ ἀσχημάτιστον, ἄρα ἀρμόσει σιωπῆν. Ἄρα τὸ
 [Ἰσ. τοῦ] λέγειν καταλήξει προκόψαντας δεῖ εἰς τὸ
 σιωπᾶν, ἐφ' ὅσον πρὸς τὸ ἀπλῶς θεωρεῖν, καὶ ἀτυ-
 πῶτως καὶ ἀσχημάτιστως προέδωσαν.

A tis Spiritus, per quos illuminati contemplativa
 gratia digni habeamur, et dono Dei nos adoptione
 dii efficiamur.

37. In divinæ summitatis locum quando mens
 ascenderit, naturaliter silet cum simplici unita, et
 consequenter in uno supra cogitationem illumina-
 tur spirituali participatione. Quid enim dicat, cum
 supra suam intelligentiam pervenerit et extra om-
 nem cogitationem constituta sit, et omnino sit
 nulla, cum supra cogitationem lata sit. Si enim
 ratio, ut ita dicam, menti reliu quatur, manifestum
 est quod et cogitat; omnis enim ratio post co-
 gitationem est. Et, si quid cogitat, quomodo in
 illius incomprehensibilitatis loco stat? Non enim
 vere est incomprehensibile, quod, alio non vidente,
 ipsa mens videt. Multa enim sic dicerentur abscen-
 dita, siquidem omnia, aut, ut ita dicam, quæcumque
 mens videt, illud videt, alio nesciente quod videt.
 Atque ita abscondita proxima infinita erunt; quod
 est absurdum. Unum enim est proprie abscondi-
 tum, in quod mens post omnia vadit, tanquam in
 illud et quo omnia, sive visibilia, sive cogitata. Sine
 et ipsa ad illud quod est super omnia ascendens et
 visibilia, et dicta et cogitata, extra cogitationem
 et visum et dictum statuitur, et nondum ad id
 assurrexit neque in divina obscuritate facta est,
 quandiu dicere potest; tunc etenim cogitat; sed
 absconditum et incogitabile supra rationem est.
 Postquam igitur mens in illum obscuritatis locum
 ascendit, et cum infinito unita est, consequenter
 silentium servat, non libens, sed naturaliter; unico
 ab illo supra cogitationem uno illuminata.

38. Si proficere et progredi ratiocinia mentem
 faciunt, igitur eam progressam attollunt, quo ratio
 non pervenit, in rem quæ silentio proficitur. Si vero
 semper menti ratiocinia essent, atque iis semper
 egeret anima, 'ego non video qualis sit spiritualis
 ex dicendo progressus. Dicere enim non modo utile
 est ad agendum, sed et ad contemplandum. In qua
 quidem parte mens ascendit a ratiociniis quæ for-
 mam habent, ad illud quod sine forma est ac su-
 pra omnem rationem, et proprie ac incomparabi-
 liter unum, quando et omnis ratio videtur inutilis,
 aut, ut verius dicam, obstaculum; rationes enim
 in transitu sunt a cogitatione ad cogitationem. Illud
 autem simplex et liberum et infinitum et sine
 forma, et simpliciter unum et supra rationem pos-
 situm, quomodo rationibus indigebit ut aliquo as-
 cendat; aut quomodo describeretur; circum-
 scriptionem enim ratio operari consuevit. Quod
 autem incircumscribitum est, ut inermatum, et
 sine forma et simpliciter unum est; si autem ratio
 non illi supra mentem abscondito, incircumscribitum
 ac sine forma non conveniat, ergo silentio conve-
 niat. Igitur ens oportet qui proficere, silentium
 servare, in quantum ad simplicem contemplationem
 sine forma ac figura processere.

59. Si cognitorum rationes sunt, ignotum igitur absconditum est, et extra rationem positum. Si enim supra cognitionem, absconditi ignorantia est, quod supra cognitionem est, minime cognitione indiget; multo minus igitur ratione indigebit. Mens igitur postquam ad absconditum perveniat, silentium naturaliter exercet. Et nisi natura et sine labore sileat, nondum ad illud unum absconditum et simplex pervenit.

40. Quemadmodum homines se ad tranquillitatem exercentes, quando e cella exeunt, experientia discunt quid intersit inter sedere et procedere, sic qui silentium servant, et ad dicendum redeunt, qui contemplatione ad Dei gloriam accedunt, noverunt quo in statu ipsi sint quando natura, non voluntate tacent, et quid sint, quando ad dicendum redeunt. Etenim quando iis supervenit silentium, precantur ne unquam omnino ipsis accidat os aperire in hoc statu versantibus. Tanquam angelis sunt super terram. Simpliciter, sine forma, invisibiliter, absque figura, absolute in firmis mentis aspectibus veritati adhærentes, solummodo secum admirationem habentes et stuporem, nihil omnino cogitantes, imo vero non videntes se ad divinas et æternas illuminationes conferentes. Inde enim descendente mente utpote inconstantiam habente, ad dicendum occurrunt et multis variisque conversionibus commutantur. Et ut iis rursum silendi status redeat, qui valde melior est locutione, tranquillitatem amplectuntur, et custodiunt sensus cum sensibilibus, et omni arte utuntur ut cum locutione et ipsum cogitare fugiant, ut possint cum Davide dicere: « Obmutui et humiliatus sum et silui de bonis. » Etenim igitur et bona dicere est infra silentium cum ratione.

ὡν ἔχωσι λέγειν καὶ αὐτοὶ μετὰ τοῦ Δαβὶδ· « Ἐκωφώθην, καὶ ἐταπεινώθην, καὶ ἐσίγησα ἐξ ἀγαθῶν. » Καὶ γὰρ οὖν καὶ τὸ ἀγαθὸν λέγειν κτωτέρω ἐστὶ τῆς μετὰ λόγου σιγῆς.

41. Neque omnino divinum est manifestum, neque rursum absconditum; quod divinum existat, utique manifestum est; quid autem sit ipsum esse, est absconditum. Plurimum vero differt scire quid sit, et scire quod existat. Illud enim ex operationibus constat; hoc autem, quid est, ex substantia est, quod neque angelis de Deo scire licet. Deus enim est super omnia *infinium* et super omnem mentem cogitationemque. Quando igitur mens in ea quæ Deum esse demonstrant ascendit, tunc multa potest dicere et sapere optima; potestque dici philosophus ac theologus; postquam autem supergressa est et ascendit ex hoc gradu in quo novit se esse divina obscuritate circumdatam, huius, quid sit, imaginatione acta et omnino sine figura et intacta, ac non videns, ut dignum est, per gratiam effecta est, tunc omnis ratio quæ de Deo aliquid potest dicere, otiosa remanet, et mens unita immota est, et in non cogitabili ingressa. Et tunc tota fit huius quod supra omnia est, ubi non ratio, non cogitatio, non reputatio ad diversa procedit, sed adest simplicitas, et perceptionis impossibili-

λθ'. Εἰ τῶν ἔγνωσμένων, οἱ λόγοι, ἄγνωστον δὲ, τὸ κρύφιον, ἔξω ἄρα λόγου τὸ κρύφιον· εἰ γὰρ ἀνωτέρω γνώσεως ἢ τοῦ κρυφίου ἀγνωσία ἐστὶ, τὸ δὲ ἀνώτερον γνώσεως, ἤκιστα δεῖται γνώσεως, πολλῶν ἑλαττον λόγου δεήζεται. Ὁ εἰς τὸ κρύφιον ἀπλῶς ἐν ἄρα ἀναβεβηκῶς νοῦς, σιωπῆν ἀσχεῖ φυσικῶς, καὶ εἰ γὰρ μὴ φύσει καὶ ἀνεπιτηδεύτως σιγή, οὕτω ἐν τῷ κρυφίῳ καὶ ὑπερηπλωμένῳ ἐνὶ γέγονεν ἀναβηκῶς.

μ'. Ὅσπερ ἡσυχίαν ἀσχοῦντες ἄνθρωποι, καὶ τῆς κέλλης ἐσθ' ὅτε προβαίνουσι, καὶ αὐτῇ πείρῃ τὴν τοῦ καθῆσθαι καὶ προϊέναι διαφορότητα διαγιγνώσκουσιν, οὕτω δῆτοι καὶ τὸ σιωπῆν πάσχοντες, καὶ τοῦ λέγειν ἐς αὐθις γινόμενοι, οἱ θεωρητικῶς τῇ τοῦ Θεοῦ δόξῃ προσιζήσαντες, οἶδαι σφᾶς αὐτοὺς τί ποτε καταστάσεως ὄντες [Ἰσ. οὐσι], τὸ σιωπῆν αὐταῖς ἐπιπίπτει φύσει, οὐ προαιρέσει, καὶ τί ποτε ὄντες εἶσιν, ὅθεν πρὸς τὸ λέγειν κλίνουσι. Καὶ γὰρ ἐν οἷς σφίσι αὐτοῖς ἐπέλθῃ τὸ σιωπῆν, εὐχονται γὰρ, εἰ μὴδὲ τὸ καθόλου στόμα διαβῆαι ὑπῆρξεν αὐτοῖς ποτε, ἴσταμένοι ἐν ἐκείνῳ τῆς καταστάσεως. Ἄγγελοι γὰρ εἶσιν ἐπὶ γῆς ἕτεροι· ἐνοειδῶς, ἀνειδέως, ἀνομμάτως, ἀσχηματίστως, καὶ ἀπλῶς ἐν ἀμεταβάτοις νοῦς ἀποβλέψει τῇ ἀληθείᾳ συναπτόμενοι, μόνον μεθ' ἑαυτῶν ἔχοντες τὴν ἐκπληξιν καὶ τὸν θαυμασμὸν χωρὶς τοῦ νοεῖν τι, μᾶλλον δὲ μετὰ τοῦ ἀνομμάτως ἐπιβάλλειν ταῖς ἀνάγκαις καὶ θεαῖς ἐλλάμψουσιν. Ἐκεῖθεν τε κατιόντος τοῦ νοῦ ὡς ἔχοντος τὴν τρεπτότητα, κατανῶσιν ἐπὶ τὸ λέγειν, καὶ μεταβαίνειν νοερώς πολλαῖς καὶ ποικίλαις ταῖς μεταβάσεσι· καὶ ἴν' αὐθις αὐτοῖς ἡ τοῦ σιωπῆν κατάστασις ἐπανέλθῃ, ὡς κρείττων πολλῶν τοῦ λέγειν ὑπάρχουσα, τὴν ἡσυχίαν ἀσπάζονται, καὶ φυλάσσονται μετὰ τῶν αἰσθητῶν τὰς αἰσθήσεις, καὶ πάσῃ μηχανῇ χρωῶνται, πῶς ἂν φύγοιεν μετὰ τοῦ λέγειν καὶ αὐτὸ τὸ νοεῖν, μα'. Οὐδ' ὀλικῶς τὸ θεῖον ἐκπεφασμένον ἐστίν, οὐτ' οὖν αὐθις κρύφιον, ἀλλ' ὅτι μὲν ἐστὶν ἐκπεφανταί καὶ λίαν τρανῶς· τί δὲ ἐστὶν εἶναι, ἐστὶ κρύφιον. Ἐς τὰ μάλιστα δὲ διενήνοχεν εἶδέναι τὸ τί ἐστὶ, τοῦ ὅτι ἐστὶ· τὸ μὲν γὰρ ἐκ τῆς ἐνεργείας δεῖκνυται, τὸ δὲ, τί ἐστίν, ἐκ τῆς οὐσίας ἐστίν, ὅπερ δὴ καὶ ἄγγελοι ἐπὶ Θεοῦ εἶδέναι ἀπέγνωσται· ἐστὶ γὰρ ὁ Θεὸς ὑπὲρ πάντων εἶναι ἀπειράκις ἀπείρους, καὶ ὑπὲρ νοῦν πάντα, καὶ τὸ νοεῖσθαι. Ὅτινήνα τοίνυν ὁ νοῦς εἰς τὰ ὅτι ἐστὶν ὁ Θεὸς δεικνύοντα γένοιτο, τότε πολλὰ ἔχει λέγειν, καὶ φιλοσοφεῖν ἄριστα· φιλόσοφος τε δύναται λέγεσθαι, καὶ θεολόγος. Ὅταν δὲ ὑπερκύψας, καὶ ὑπερναβεβηκῶς ἀπὸ τοῦ ὅτι ἐστὶ τῇ θεῖα περιληφθεὶς κρυφιοῦσθαι, τῇ φαντασίᾳ τοῦ τί ἐστὶν ἐνεργούμενος, καὶ πάμπαν ἀνειδέος, καὶ ἀνέπαφος, καὶ ἀνόμματος κατὰ τὸ εἶκος γένηται διὰ τῆς χάριτος, πᾶς λόγος λέγειν περὶ Θεοῦ τι δυνάμενος μένει ἀργός, καὶ ἀκίνητίζει ὁ νοῦς ἐνιζόμενος, εἰσδύς εἰς τὸ ἀνενοήτου. Καὶ τότε πᾶς τοῦ πάντων ἐπέκεινα γίνεται, ὅπου οὐ λόγος, οὐ νόημα, οὐκ ἐπινοιά τις προχωρεῖ ποικιλλουσα, ἀλλ' ἀπλότης, καὶ ἀκαταλήψια, ἀφασία τε καὶ ἐκκληξίς. Τὸ ἀσχημά-

τιστον, καὶ ἀπειρον, καὶ ἀόριστον, καὶ τὴν τοῦ ἁοράτου ξένω τρόπῳ ὁρᾷ ὄρασιν· καὶ τὸ ἀνείδεον εἶδος, ἀπόλυτος καὶ αὐτὸς, καὶ ἀνείδεος ἐν εὐθύτητι γεγονώς, καὶ κατὰ τὰ ἁοράτως αὐτῷ θεωρημένα, καὶ ἀνοματώως ἐπιβεβλημένα, ἐν ἐπιτομῇ φάναι, εἰς ἑαυτὸν τὸ θεῖον, καὶ ὑπερφυεὶς κάλλος ἀναχρῶν-νύμενος, καὶ τὸν τοῦτον τοιοῦτον κτίσαντα γεραίρων θεόν.

μβ'. Οὐχ ὅτι μόνον ἀπολύτως τυγχάνει ὢν ὁ θεός, ὑπὲρ πᾶσαν κείμενος σύνθεσιν, λέγεται ἐν, ἀλλ' ὅτι καὶ κυρίως ὢν, μόνος αὐτὸς ἐν ἅπασιν οὐσι λεγομέ-νοις, ἔχουσι γὰρ τὸ εἶναι ἐξ αὐτοῦ. Τὸ γὰρ μὴ κυρίως καὶ ἀπλῶς ὄν, οὐδὲ κυρίως καὶ ἀπλῶς ἐστὶν ἐν· καὶ ὡς ὡσαύτως ὢν πανταχοῦ ἀπεριλήπτως, καὶ ὡς μόνος πᾶσιν ἀνόμοιος, καὶ καθαρῶς πάντων ἐκτός, καὶ ὡς αἰδιός, μὴτε ἀρξάμενος μὴτε παυσόμενος, καὶ ὡς ἐν ἅπασιν τὴν θείαν τῆς προνοίας αὐτοῦ ἀκτίνα ἀχράντως ἐπιλάμπων ἐπίσης, εἰ καὶ μὴ ὁμοίως ἅπαντα ταύτην δεδεγμένα εἰσὶν· ἔτι γὰρ μὴν, καὶ ὡς πᾶσιν ἀσχέτως γνωρίζομενος, νοῦν ἀποκίλιον, ἀνεῖ-θεον, ἀσχημάτιστον, ἀχροον, πάντων τῶν ὅπως οὖν ὄντων ἀνέπαφον, καὶ ἀπαξιαπλῶς ἀπόλυτον, εἰς ἀπει-ρίαν ἀοριστίας, χρόνου τε καὶ τόπου, καὶ φύσεως, καὶ τῶν περὶ φύσιν ὑπερναβαδίζοντα ἀπαιτῶν εἰς τὸ ἀμηγέπη ὀπταίνεσθαι ἐνοσιδῶς ὑπὲρ ἕνωσιν νοεράν.

μγ'. Ὅσον ὅτι ὑπὲρ τὸ νοεῖσθαι ἡ μεταξὺ θεοῦ, καὶ τοῦ νοῦ γινομένη πνευματικὴ συναφὴ γίνεται, λέγεται εἶναι τὸ τηλικαδε εἰς τὸ ὑπὲρ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν ὁ νοῦς τὸ ὑπερφυεὶς ἀπόκρυφον ἐν ἀισθήσει νοερεῖ ἀπολύτως φανταζόμενος· αὐτὸς μέντοιγε ὁ νοῦς κατὰ φύσιν ὃ πάσχει ἐστὶ τὴν ἑαυτοῦ, καθαρῶ-θεῖσαν τῇ χάριτι. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ νοεῖν τῷ νῷ, ὅπερ ὀφθαλμῷ τὸ ὄρᾷν. Ὅσπερ οὖν ὁ ἐν σκοτίᾳ εἰσω ὄρων, ὄρᾷ μὲν οὐδὲν, πληγὴ ὄρᾷ ὡς· ἂν ἐν ἐκείνῳ τὸ σκότος, καὶ ὄρᾷ ὅτι οὐχ ὄρᾷ· εἰ γὰρ κεκάλυπτο τοὺς ὀφθαλμοῦς, τάχα ἂν καὶ φῶς εἶναι ἐνόμιζε περὶ αὐτὸν, καὶ πραγμάτων ἅπαντα τινά· νῦν δὲ ὄρων, ἐναρ-γῶς ὄρᾷ, ὅτι οὐχ ὄρᾷ· καὶ τὸ μὲν εἰσω τοῦ σκότους τὴν ὀπτικὴν διαθεῖναι δύναμιν, καὶ εἰδέναι τὰ κε-κρυμμένα, ὑπὲρ τὴν τοῦ ὀφθαλμοῦ φύσιν ἐστίν, οἰκοῦν γέ τοι τὸ ὄρᾷν, ὅτι οὐχ ὄρᾷ· οὕτω δὴ καὶ κατὰ τοῦ νοῦς, ἐν τῇ θεῖᾳ ἀναδεδραμηκῆτος ἀποκρυφί-τητι, καὶ τοῦ νοεῖσθαι ἐπέκεινα γενομένου, θεωρεῖ μὲν οὐδὲν· πόθεν γὰρ; μέντοιγε θεωρεῖ, ὅτι οὐ θεω-ρεῖ· καὶ ὅτι ὃ οὐ θεωρεῖ, ἐν ἐστίν, ὡς γνωφῶ τινὲ ἀπόκρυφον, ἐξ οὗ προχέεται πᾶν ὀπτηδὴποτε ὄν, ἢ ὄρωμενον, ἢ νοούμενον, εἴτε τῇ κτίσει συναριθμού-μενον, εἴτε αἰδιῶς ὄν ἀκτιστον. Καὶ εἴπερ μὴ ἐθεώ-ρει, οὐκ ἂν ἑαυτοῦ ἐπέκεινα ἑαυτὸν ἐώρα ὑπερ-τεινόμενον· νῦν δὲ θεωρῶν, ἐκφανέστατα θεωρεῖ, ὅτι οὐ θεωρεῖ, ὢν ὑπὲρ τὸ θεωρεῖν, καὶ ὅτι θεω-ρεῖσθαι ἀδύνατον ὃ οὐ θεωρεῖ· καὶ εἰσω μὲν τῆς θείας καὶ ὑπὲρ νοῦν ἐνικῆς ἀποκρυφίτητος εἰσεῖναι καὶ θεωρῆσαι, ὑπὲρ τὴν τοῦ νοῦς φύσιν ἐστὶ· τὸ δὲ ἀποβλέψαι εἰς τὸν θεῖον γνωφῶν ἐκείνης τῆς ἀπο-κρυφίτητος, καὶ φαντασιωθῆναι τὴν ἀρρήτον ἐνάδα, τὴν ἐν ἀνεκλαλήτῳ μυστηρίῳ ὑπερκειμένην ὑπὲρ

tas, silentium et stupor. Formæ carentiam, et infi- nitudinem, et termini carentiam et infiniti visionem miro modo videt. et ideam sine idea. Absoluta et ipsa et simplex in rectitudine effecta; et secundum ea quæ ab ipsa aspectæ sunt invisibiliter et sine oculis considerata, et, ut paucis dicam, in seipsa divinam ac supernaturalem pulchritudinem as- pergens, et eum Deum, qui ipsam creavit, hono- rans.

42. Non solum quia simplex est Deus, supra omnem compositionem positus, unum dicitur; sed quia per se existit, solus ipse in omnibus quæ esse dicuntur, et habent per ipsum existentiam. Quod enim non existit per se et simpliciter, non est vere ac simpliciter unum. Et ita Deus est incre- cumscribitus et solus omnibus dissimilis, et pure extra omnia situs, et æternus, quippe qui neque initium habuerit neque habiturus sit finem, et super omnia divinum providentiæ suæ radium immittens æqualiter, etsi non similiter omnia eum recipiant; et omnibus necessario notus, mentem immutabilem, sine forma, omnibus quibuslibet intactam, sine figura aut colore, omnino simplicem et absolutam in indeterminationis infinitudinem et tempore et loco ac natura, et in ea quæ naturam transcendunt attrahit, ad simpliciter supra unionem intelligibilem contemplandam.

43. Quantum supra cogitationem est ea quæ in- ter Deum ac mentem sit spiritualis conjunctio dicitur mens quæ absolute sensu spirituali superna- turale unum cogitat, esse in illo quod supra ipsius naturam est; ipsa tamen mens, quod patitur secu- dum mentis naturam gratia mundatam est. Id enim menti cogitare est, quod oculis videre. Quomodo igitur is qui in tenebris intus videt, nihil quidem videt, nisi solummodo has tene- bras, et videt se non videre; si enim oculos clausos haberet, forsitan putaret lumen circum se esse et res quasdam; nunc autem aspiriens videt se non videre. Quod vis optica intra tenebras penetret, et abscondita cognoscat supra oculi naturam est, non autem videre se non videre; ita est et de mente in divinam obscuritatem confugiente et ultra cogitationem constituta; nihil enim videt; quomodo enim posset? Attamen videt se non videre; et videt quoque id quod non videt esse unum tanquam tenebris quibusdam abscondi- tum, ex qua profluunt quæcumque existunt sive visibilia, sive cogitata, sive in creaturis numerata, sive æterna et increata. Et nisi id contemplatur non se videret supra seipsam extensam. Nunc au- tem contemplans, manifestissime contemplatur se non videre, cum supra contemplationem sit, et impossibile esse contemplari quod non contempla- tur; et intra divinam illam ac supra mentem obscuritatem intrare et eam contemplari, supra mentis naturam est; aspicere autem ad divinas hujus obscuritatis tenebras et ineffabilem illam unitatem imaginari in ineffabili mysterio positam

super omnia, et videre se nihil intra divinas tenebras videre, est divinæ mentis proprium et in Spiritu contemplantis. Non enim oclusum et destructum spirituale aspectum et nihil operantem mens habet, quando contemplatur se non videre nisi divinum et simpliciter unum in obscuritate: in enim est ignorantie indicium. Sed quando manifestius contemplatur, tunc ad illud quod est supernam accurrit, et videt propriam ignorantiam in divina simplicissimi unius obscuritate considerans; sed tamen unum esse illud ex quo omnia et esse absconditum manifeste videt. Quid autem sit non videt, et dicitur mentem esse supra propriam suam naturam per illud, in quantum, in simplicissima Dei obscuritate contemplatur; illud autem esse menti licet, postquam munda facta sit. Et ut ita dicam, ipsi naturaliter inest in supernaturali fieri, cum tendit ad divinam illam et simplicissimam supra mentem unam occultationem. Non enim cognitivam perceptionem habet, nisi unius huius inaccessibilis. Et sane illuc per proprium motum accedens, in statu et quiete cessat; non enim statum dico qui absque contemplatione est; id enim esset insania; sed statum et quietem quæ sit cum iam non ex cogitatione ad cogitationem aut contemplationem transit. Mens enim, cum illuc assurrexit postquam in infinitudinis et indeterminationis, abyssum spirituali lumine cecidit, divinæ illius invisibilis obscuritatis incomprehensibilitate circumdata, ut ita, dicam, deficit, et moratur, nihil aliud patiens quam stuporem in spirituali splendore. Et sane conversa spirituali tamen lumine afficitur immobiliter aspicens in supernaturali obscuritate, unitive ac simpliciter inaccessum splendoris huius foras non prodeuntis Internum permeans et inde ornata. Si vero a contemplando abstineret, quomodo stuporem et splendorem pateretur? Sed hoc modo stare mentem dicitur illic profectam, quia immobilis est unum contemplans et unius splendore affecta et gaudens et splendens; et stare non motam, non complimentem suam contemplationis fruitionem; ea enim fugienda est affectio, neque laudanda et ignorantie tenebris plena, nunquam ullo modo contemplari. Dicitur autem mentis status per inaccessum luminis splendorem fit, et conreplatio est non quærens transmutationem, sed requiem ac statum. Infinitum enim est illud supersubstantiale, et absconditum supernaturale unum, et cuilibet menti inaccessum; neque licet mentem quæ contemplatur alio modo contemplari, nisi in quantum esset sibi convenientis divinitatis et divinæ unionis particeps. Et non aliter divinæ huic contemplationi ac splendenti pulchritudini et infinitudini adhæret, quam attracta et affecta ab illa aut assumptione aut naturali quam patitur conversione.

44. Menti naturale est cogitare; in motu autem et mutatione cogitatio. Postquam autem mens in Deo versatur, supra cogitationem invenitur et supra motum; tunc merito diceretur mens supra

ἅπαντα, καὶ ὅτι οὐ θεωρεῖ θεωρησάμενος τὸ θεῖον γνόφου οὐδὲν, καὶ πᾶν τοι καθαροῦ νοῦς ἴδιον, θεωροῦντος; ἐν ἑνὲ ματι. Οὐ γὰρ κεκλεισμένην ἔχει καὶ μύουσαν τὴν νοεράν ἀπόδιδειψιν, καὶ ἀργούσαν ὁ νοῦς ὅτε θεωρεῖ, ὅτι οὐ θεωρεῖ, εἰ μὴ τὸ θεῖον, καὶ ἀπλῶς ἐν ἀποκρυφίῳ ἐν· τοῦτο γὰρ ἀμειβίας σύμβολον. Ἄλλ' ὅτε μᾶλλον ἐκφανῶς θεωρήσῃ, τότε εἰς τὸ ὑπὲρ νοῦν ἀνατρέχει, καὶ τότε θεωρεῖ τὴν ἑαυτοῦ ἀβλεψίαν ἐν τῇ τοῦ ἀπλουστάτου ἐνός ἀποκρυφίῳ θεωρῶν· καίτοιγε ὅτι ἐν ἐστὶ τὸ εἰς οὐ τὰ πάντα, καὶ ὅτι κρύφιον, καὶ μάλα σαφῶς θεωρεῖ. Τί δὲ ἐστὶν οὐ θεωρεῖ, καὶ λέγεται εἶναι εἰς τὸ ὑπὲρ φύσιν ὁ νοῦς διὰ ταῦτα τὴν ἑαυτοῦ, ἐφ' ὅσον ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ ἀπλουστάτῃ ἀποδίδει ἀποκρυφίῳ· εἶναι δὲ τοῦτο αὐτῷ κατὰ φύσιν ἐστὶ καθαρῶ γγονότι· καὶ ὅσον εἰπεῖν κατὰ φύσιν ἐστὶν αὐτῷ ἐν τῷ ὑπὲρ φύσιν γίνεσθαι, ἀνομμάτως, τουτέστιν ἀνεπινοήτως; ἐπιβάλλον [Ἰσ. ἐπιβάλλοντι] τῇ θεῷ καὶ ὑπερηπλωμένη ὑπὲρ νοῦν ἐνικῆ ἀποκρυφίῳ· ὡ γὰρ ἔχει τότε τὴν ὁποιαοῦν γνωστικὴν ἀντιλήψιν, ὅτι μὴ τὴν τοῦ ἀνεκφοιτήτου ἐνός. Καὶ μὴ ἐκεῖσε γινόμενος δι' οικείας αὐτῷ κινήσεως, εἰς στάσιν λήγει καὶ παύλαν· οὐχὶ στάσιν λέγω ἀπὸ γε τοῦ θεωρεῖν· τοῦτο γὰρ μανικὸν τὸ πάθος· ἀλλὰ στάσιν καὶ παύλαν, τοῦ μεταβαίνειν ἀπὸ νοήματος εἰς νόημα, ἢ θεώρημα. Ὁ γὰρ τοι νοῦς ἐκεῖσε ἀναπτιδῆκως, ἐπειδὴ θυθῶ ἀπειρίας καὶ ἀοριστίας περιπίπτει ἐν φωτὶ νοερῷ, τῷ ἀπεριλήπτῳ περιτυχῶν τῆς θείας ἐκείνης ἀπερίοπτου ἀποκρυφίῳ, ὅσον εἰπεῖν, ἐκλείπει, καὶ ἴσταται, μηδὲν ἕτερον, ἢ τὴν ἐκπλήξιν ἐν φαιδρότητι πάσχων νοερῶ· καὶ γε μὴ μεταβαίνων, ὅμως; τῷ νοερῷ φωτισμῷ ἐνεργητικῶ ἀφορῶν ἀκινήτως ἐν τῇ ὑπεροσίῳ ἀποκρυφίῳ, ἐνικῶς τε καὶ μονοειδῶς τῇ ἀπροσίτῳ ἐνδοτῆτι τῆς ἀνεκφοιτήτου τηλαυγείας διαπορούμενος, καὶ καλλυνόμενος. Εἰ δ' ἦν ἀπὸ τοῦ θεωρεῖν ἀργός, πῶς ἂν ἐπάσχε τὸ ἐκπλήττεσθαι καὶ φαιδρύνεσθαι; Ἄλλὰ τοῦτον τὸν τρόπον λέγεται ἴστασθαι, αὐτῶς γεγονότα τὸν νοῦν, ὅτι ἀμεταβάτω; ἔχει τὸ ἐν θεωρῶν, καὶ τῇ τοῦ ἐνός ἀγλαίᾳ καὶ προσπάσχω, καὶ χαίρων, καὶ λαμπρυνόμενος, καὶ ἴστασθαι μὴ κινούμενος, οὐ μὴν μύων τὴν σφετέραν τῆς θεωρίας ἀπλουσίαν· τοῦτο γὰρ φευκτὸν τὸ πάθος, καὶ οὐκ ἐπαινετὸν, καὶ σκότους ἀγνόας ἐμπλεον, μηδαμῆ μηδαμῶς θεωρεῖν. Ἡ δ' εἰρημένη στάσις τοῦ νοῦ, κατὰ ἀπροσίτον φωτὸς ἑλλαμψίν γίνεται, καὶ θεωρία ἐστὶ, μὴ ζητούσα μεταβάσιν, ἀλλὰ παύλαν καὶ στάσιν.

Ἄπειρον γὰρ ἐστὶν ἐκεῖνο τὸ ὑπερφυές, καὶ κρυμμύμυστον ὑπερούσιον ἐν, καὶ ἀνέκδοτον νῷ παντὶ, καὶ ἄλλοσέ πη θεωρεῖν οὐ συγχωρεῖ τὸν θεωροῦντα αὐτὸν νοῦν, καθόσον ἂν εἴη μετεληφώς ὁ νοῦς ἀνηκούσης αὐτῷ καθάρσεως, καὶ θείας συνάρσεως. Καὶ οὐκ ἄλλως μεταπίπτει γε τῆς θείας ταυτησί θεωρίας, καὶ ὑπερχάλου ἀγλαίας, καὶ ἀπειρίας, ἢ ἀνθελεκόμενος ὑπὸ τοῦ προσπαθῶν, ἢ προσλήψεται, ἢ ὑπὸ τῆς φυσικῆς, ἢ πάσχει τρεπτότητος.

μδ'. Τῷ νῷ φύσις τὸ νοεῖν· ἐν κινήσει δὲ τὸ νοεῖν, καὶ μεταβάσει. Ἐπεὶ δὲ ὁ νοῦς ἐν θεῷ γινόμενος, ὑπεράνω νοήσεως εὐρίσκαται, καὶ κινήσεως, εἰκότως οὕτω λέγοιτο· ἂν ὁ νοῦς εἰς τὸ ὑπὲρ φύσιν ἑαυτοῦ γί-

νεσθαι ἀπολύτως τὸν Θεὸν φανταζόμενος· πᾶν γὰρ ἄ-
νόημα, δῆλον ὅτι ἐκ πράγματος γίνεσθαι πέφυκεν·
ὅπου δὲ πρᾶγμα οὐ θεωρεῖται, νόημα οὔτε γεννᾶ-
ται, οὔτε μὴ εὐρίσκεται. Ὁ τοίνυν Θεὸς μηθοπω-
σιτοῦν ἔχων ὁρᾶσθαι πραγματικῶς φαντάζει τὴν
νοῦν πεφυκῶς ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν, ὧν δηλαδὴ ἐνεργεῖ·
ἂ τόπον ἐπέχει δυνάμεις, ἐκ τινος; προΐουσης
δυνατοῦ. Ἐφ' ὅσων οὖν ὁ νοῦς ἐν ἄλλοις ἄκασιν εἰώθε-
τάς δυνάμεις μετὰ τῶν δυνατῶν θεωρεῖν, τοῦτο
ζητεῖ ἀπὸ Θεοῦ παθεῖν· καὶ ἀδυνατῶν γιγνομένων·
ὕπερ γὰρ τὴν φύσιν τοῦτο παντὸς κτιστοῦ νοῦ· τὰ
περὶ Θεὸν θεωρεῖ. Καὶ τὸν Θεὸν ἀνομιμάτως, ὃ λέ-
γεται, ἀπλῆ φαντάζεται, καὶ ἀθρόα ἐπιβολῇ. Ἡσύ-
χου δὲ ἀέρος; δραξάμενος, καὶ θείας εὐμενείας γενό-
μενος; ἐπιτυχῆς, καὶ ἐνεργοῦντος; ἐν ἑαυτῷ τοῦ θεοῦ
καὶ προσκυνητοῦ Πνεύματος, ἐκ τοῦ νοεῖν συνεχέ-
στερον ἀρπάσσεται εἰς ἀνείδειον, καὶ ἀποιον, καὶ ἀπλῆν
κατάστασιν, εἰσω καρδίας ὡς τάχος εἰσδύων, δυνά-
μει τοῦ Πνεύματος ὑπερφυεῖ. Καὶ ἰστάμενος ἐν
φαντασίᾳ Θεοῦ, καὶ μηδὲν νοῶν, ἀλλ' ὑπὲρ τὸ νοεῖν
γιγνώμενος, ἐξ οὐπερ ὅτι ἀπὸ τοῦ τὰ περὶ Θεὸν
νοεῖν, ἀνεισιν εἰς θείαν φαντασίαν, ἥ εἰρηται,
ἀπλοῦς ἀποκαταστάς, λέγεται ὅτι εἰς τὸ ὑπὲρ φύσιν
ἑαυτοῦ τελεῖ, ὅτι γίγνεται ὑπὲρ τὸ νοεῖν.

μέ. Πᾶν ὃ τι οὖν λεγόμενον κρύφιον, ἔχει ἀνάγκη
τι προφαινόμενον, ὅθεν ὅτι τοῦτο κρύφιον ὑφορεῖται·
εἰ γὰρ μὴ, τῷ μὴ ὄντι προσέοικε μάλιστα. Τὸ γὰρ
ὀλιγῶς μὴ διδόν ἔμφασιν γνωστικῆν ὄντοτήτος ὀπω-
σον, ἴσον νομισθεῖν ἂν τῷ πάντῃ μηδαμῶς ὄντι.
Ἄμειλε δῆτα καὶ τῷ τοῦ Θεοῦ κρυφίῳ συνυπάρχει
τινά προφαινόμενα, οἷς οἷα ἰχνηλατῶν ὁ νοῦς τῆς
θείας ἀποκρυφίότητος αἰσθησιν δέχεται, τῷ κατα-
ληπτῷ τοῦ Θεοῦ ἀνίων πρὸς τὸ ἀκατάληπτον· ἐν ᾧ
γενόμενος ἐπίσταται, ὅτι ἔστι τι ἀκριδῶς, ὃ διαφεύ-
γει τὴν ἑαυτοῦ φυσικῆν κατάληψιν, ὑπεράνω κεί-
μενον πάσης νοερᾶς καταλήψεως, καὶ ἀγγελικῆς
ἡστινιστοῦν, ὡς ὑπερᾶς [ἴσ. ὑπερφυεῖς]· καὶ πάσης
μὲν φύσεως, καὶ οὐσίας, καὶ ὄντος παντὸς αἰτιον,
καὶ ἀρχῆ, καὶ πέρας, αὐτὸ δὲ ὑπερφυεῖς, καὶ ὑπερ-
ούσιον, ἀπάσης ὑπερανωκισμένου ἀπειρώς ὄντο-
τήτος· ἀγέννητόν τε καὶ ἀναρχον, καὶ ἀόριστον, καὶ
φύσαι, καὶ τόπων, καὶ χρόνων ἀπλωῶς ἀπερίληπτον·
καὶ τοῦτό ἐστι τὸ ἀπόκρυφον ἐν ὑπὲρ νοῦν. Καὶ
ἔστιν ἡ θεία κατάληψις φυσικῶς ἐξ αὐτοῦ προΐουσα, ὃ
παμπόλλη τις οὐσα, καὶ ἡμᾶς αὐτοῖς ἐπ' αὐτῆς ἐπα-
νατείνουσα, καὶ οἷον ἀνακυκλοῦσα νοεραῖς χειραγω-
γίαις, καὶ ἐπιστροφαῖς, καὶ ἀνατάσεσιν, ἐπεὶ τὸ
ἀρχικὸν ἀπόκρυφον ὑπερφυεῖς ἐν· τοσοῦτον ἐνοῦσα
ἡμᾶς τοῦτω, ὅσον νοῆσαι ὅτι ἔστι, καὶ ὅτι ἐν ἔστιν·
ἔτι γε μὴν καὶ ὅτι τρόπον παντὶ ἀδιανόητόν ἐστι, τὸ
τί ἐστιν εἶναι εἰδέναι τοῦτο τὸ ἀπόκρυφον ἐν. Τὸ δὲ
ὑπεράνω νοῦ εὐρημένον καὶ ἐκφεύγον διάνοιαν, πῶς
ἂν λόγος διεξοδεύειν δεδύνηται; ὃ δὲ λόγος διεξο-
δεύειν οὐ δεδύνηται νοητῶν, ἀφιδέγκτως, καὶ ἀβή-
τως, καὶ ἐν σιωπῇ ὁ νοῦς ὑπὲρ ἐνοειαν ἐνοειδῶς
ἀφροῶν ὡς ἀπόκρυφον, καὶ χαίρειν ὡς αἰτίῳ, καὶ
προμηθεῖ· καὶ ἐκπλήττεσθαι ὡς ὑπερφύωτι, καὶ
ὑπεραγάθῳ, ὑπερδύωτι καὶ ὑπερδυναμῶτι, καὶ οὐσίᾳ;

suam naturam pervenisse, Deum absolute imagi-
nans; omnem enim cogitationem ex re fieri mani-
festum est. Ubi autem res non conspicitur, neque
cogitatio generatur, neque invenitur. Cum igitur
Deus videri nequeat realiter, menti ex iis quæ
circa ipsam sunt, seipsum repræsentat, quæ nempe
operatur; quæ locum potentia tenent ex quodam
possibili procedentis. In quantum enim mens in
aliis omnibus potentias cum possibilibus contem-
plari solet, id et de Deo pati inquit; et cum non
possit res ipsas contemplari, id enim supra omnis
creatæ mentis naturam est, quæ circa Deum
sunt contemplatur. Et Deum, oculorum expertus, ut
dictum est, et frequenti aspectu imaginatur et
tranquillum aera prehensens et divinæ benevo-
lentia particeps effecta, et in ipsa operante divino
et adorando spiritu, ex cogitando frequentius sim-
plicem et sine forma ac figura statum amplectitur,
intra cor rapidissime intrans, supernaturali spiri-
tus virtute. Et in Dei imaginatione stans neque
quidquam cogitans, sed supra cogitationem effecta,
quia ex eorum quæ circa Deum sunt cogitatione,
ad divinam imaginationem ascendit, ut dictum est,
simplex constituta, et dicitur ea supra suam na-
turam pervenisse, quia fit supra cogitationem.

45. Quodcumque dicitur absconditum, necesse
est ut aliquid manifestatum habeat, unde illud
absconditum animadvertatur; nisi enim id esset,
nihil prorsus simile esset. Quod enim omnino
non dat existentia apparitionem, illud minime ex-
sistere crederetur. Sine dubio igitur Dei abscondito
coexistunt quædam signa, quibus tanquam vesti-
giis mens inhaeret et divinæ obscuritatis sensum
accipit, per id quod potest comprehendi ascendens
ad illud quod capi nequit. Quo postquam pervenit,
apprime novit esse aliquid quod suam naturalem
comprehensionem fugiat supra quamlibet naturalem
et angelicam, comprehensionem situm, utpote su-
pernaturale; et quod est omnis naturæ ac substanti-
æ et creaturæ causa et principium et finis, ac
supersubstantiale, habitans infinito modo supra
omnia quæque existunt; ingenuum ac sine princi-
pio, et infinitum, et ætata ac loco et tempore
simpliciter incircumscriptionem; et illud est abscon-
ditum unum supra mentem. Et est divina compre-
hensio naturaliter ex ipso procedens, multa quidem,
et nos rursus super seipsam extendens, et circum-
agens spirituali ductu et conversione et extensione,
cum illud initiale arcanum supernaturale unum sit;
tantum nos cum ipso unificans, quantum necesse
est ut sciamus illud esse et esse unum; et adhuc
illud esse omnino incogitabile, et impossibile esse
ut percipiamus quid sit illud absconditum unum.
Quod supra mentem situm est et fugit cogitationem,
quomodo illud ratio possit penetrare? Quod autem
ratio non potest cogitatum penetrare, mens abs-
que voce et verbo et in silentio supra cogitationem
simpliciter aspicere potest ut absconditum et co-
latum tanquam principio et providentia, et stupere

tanquam supersplendido et superoptimo et præpotenti et divina ex ipso exultatione frui, tanquam infinitis et interminatis omnibus quibus videtur supersubstantiale unum absconditum; et omnino rationalis naturæ consequentia est. Inconsequens igitur est mentem quæ in iis versatur, rationibus uti, eaque penetrare transeuntem. Qui igitur silentio non utitur, sed voce, a summo mentis statu deficit: is enim summus ejus status est, ut ii ipsi qui nihil veritatis præ se ferunt, confiterentur, in summo eam suæ virtutis gradu constitui. Summus porro ille gradus est ad illud quod summum est aspretus, qui et sine oculis perfici dicitur; multo igitur minus; et sine voce ac verbis.

46. Quando mens sine oculis accedit ad divinitatē, unam, æternam ac summam obscuritatem, assensus, et hic sine oculis inde ad mentem simplicem descendit, simplex quoque et pulchritudine ac luce eximia et ineffabili splendore plenus; et in admirationis abyssum et stuporis mentem in silentio invitans; comprehendens cor spirituali effiçacia et dulci gaudio. Fit menti dulcis illuminatio ac splendor, et divinus secundum similitudinem amor, et pura exultatio. Principium autem ex Deo habet, unde omne donum optimum per mentis munditiam; et habet, ut ita dicam, materiam ex divinis apparitionibus per scripturas, et creaturas intelligenter cum recto corde in tranquillitate et oratione consideratis. Non enim quolibet modo aspicitur absconditum et intimum divinitatis unum supra cogitationem, sed in procedente inde splendore simplici aspectum et contemplationem spiritualem replente. Quod qui non patitur, ratiōnabiliterque et scienter exterius ascendit ad supernaturale absconditum et simplex unum, non in corde motus, neque spiritualiter illuminatus.

47. Splendidissima, simplex et uniformis mentis in Deo contemplatio se ad unam illam divinam obscuritatem ferens et ad splendorem inde micantem æternæ et infinitæ lucis, non modo oris silentium exigit, sed et mentis. Licet enim, vel ore silentium agente, intra mentem ita disponi ut et ratiocinia et cogitationes percurramus, et mutemur. Ratio esset alicujus rei mente conceptæ a qua mens refugiens longe ad plenissimam Divinæ unitatis non figuratam obscuritatem ascendit. Aliud enim est mentis contemplatio et dispositio, et aliud cogitatio quæ est conceptæ ratiōnis. Unde in creatis ac oppositis aut aliter variis rebus versata mens, primum contemplatur, ac deinde ita cogitat mutata. Et sane in re sæpe una inveniri non paucas cogitationes. Sed in illa una et simplici et intima divinaque obscuritate, intendit quidem et expandit proprium oculum, et divini splendoris simplicitatē illustratur. Minime autem potest cogitare sic disposita. Una enim illa simplicitas et obscuritas spiritualitatem conversionem aut variam dispositionem fugit, et non potest cogitata describi aut ore dici.

Ἄπολαύειν ἐκ τούτου ἀγαλλιάσεως, ὡς ὄσιν ἀπείροις, καὶ ἀόριστοι; ἅπασιν, οἷς ὄρῃται τὸ ὑπερούσιον ἀπόκρυφον ἐν, καὶ πᾶν τοι φύσεως λογικῆς ἀκολουθήμα. Ἀνακόλουθον δὲ, ἐν τοιούτοις ὄντα τὸν νοῦν, λόγοις χρῆσθαι, καὶ διεξοδεύειν μεταβαίνοντα. Ὁ ἄρα χρώμενος οὐχὶ τὸ σιωπᾶν, ἀλλὰ τὸ λέγειν, τῆς ἄκρας ἐλλείπει τοῦ νοῦ καταστάσεως· αὐτὴ γὰρ ἐστὶν ἡ ἄκρα τούτου κατάστασις, ὡς καὶ παρὰ τῶν μηδὲν ἀληθεῖα; προτιθέντων ὁμολογηθεῖν ἂν· τὸ ἐν τῷ ἀκρότατῳ τῆς αὐτοῦ ἐνεργείας γεγενῆσθαι. Ἀκρότατον δὲ ἐστὶν, ἡ πρὸς τὸ ἀκρότατον αὐτοῦ ἀπόβλεψις, ἥτις καὶ ἀνομμάτως τελεῖσθαι λέγεται· πολλῶν ἄρα ἔλαττον, καὶ ἀλαλήτως.

β' μς'. Ἐπιβάλλοντος τοῦ νοῦ ἀνομμάτως τῇ θεοτάτῃ ἐνικῆ, καὶ ὑπερραρχικῆ, καὶ κορυφασιότητῃ ἀποκρυφιστικῆ, παραδοχῆ, καὶ αὐτῇ ἀνόμματος, ἐκείθεν ἐπεισὶν ἐπὶ τὸν νοῦν ἐνοειδῆ, καὶ μονοειδῆς ὑπερκάλου καὶ ὑπερφαούς, καὶ ἀβύχτου ἀγαλλίας πεπληρωμένη· καὶ εἰς βυθὸν θαυμασμοῦ, καὶ ἐκπλήξεως προκαλουμένη τὸν νοῦν ἐν σιγῇ· προκατ-ἐχουσα τε τὴν καρδίαν ἐνεργεία πνευματικῆ, καὶ χαρᾶ γλυκερᾶ· ἐκεῖνη γίνεσθαι τῷ νοῖ νοερός φωτισμός, ἔλλαμψις, καὶ θεῖος κατὰ τὸ ἀνάλογον ἔρωσ καὶ φαιδρὸν ἀγαλλίαμα. Ἔχει δὲ τὴν ἀφορμὴν ἐκ Θεοῦ, ὅθεν πᾶσα δόσις ἀγαθῆ διὰ τῆς τοῦ νοῦ καθαρότητος, καὶ τὴν, ὡς ἂν εἴποι τις, ὕλην ἐκ τῶν ἀνάμερος θεῶν ἐμφάσεων τῶν Γραφῶν, καὶ τῶν ὄντων θεωρημένων συνετῶς μετ' εὐθύτητος ἐν ἡσυχίᾳ καὶ προσευχῇ. Οὐ γὰρ ὡς ἔτυχεν ἀφορᾶται τὸ ἀπόκρυφον ἐνδοτάτον τοῦ Θεοῦ ἐν ὑπὲρ ἔνοιαν, ἀλλ' ἐν προΐουση ἐκείθεν ἀγλή ἐνοειδεῖ τὴν ἀπόβλεψιν, καὶ θεωρίαν ὑπερεκπληροῦση τὴν νοεράν· ὅπερ ὁ μὴ παθῶν, λογικῶς τε καὶ γνωστικῶς ἔξωθεν ἀνεισὶν εἰς τὸ ὕπερφυεῖς ἀπόκρυφον ἀπλοῦν ἐν, οὐ καρδιακῶς ἐνεργούμενος, οὕτε δὴ νοερῶς ἔλλαμπόμενος.

γς'. Ἡ διαυγεσιότης ἐνοειδῆς τε καὶ μονοειδῆς τοῦ νοῦ ἐν τῷ Θεῷ θεωρία, ἐπιβάλλουσα τῇ ἐνικῆ θεῖα ἀποκρυφιστικῇ, καὶ τῇ ἐξ αὐτῆς ἐξαστραπτοῦση ἀγλή θεῖαν τηλαύγειαν παραδεδεγμένη ἀνάρχου καὶ ἀπείρου φωτοβολίας, οὐ μόνον στόματος σιωπῆν ἀπαιτεῖ, ἀλλὰ καὶ νοῦς. Ἐξεστὶ γὰρ καὶ στόματος σιωπῆν ἄγοντος, εἴσω τὸν νοῦν διατίθεσθαι, καὶ εἰς λογισμοῦ; καὶ νοήματα μεταβαίνειν, καὶ ποικίλλεσθαι· ὁ λόγος ἂν εἴη τοῦ ἐνδοσιθέτου, οὐ πόρρω νοῦς ἀναδεδραμηκῶς εἰς τὴν ὑπερηπλωμένην τῆς θεῖας ἐνάδος ἀτύπωτον ἀποκρυφιστικῆ. Ἄλλο γὰρ ἐστὶ τὸ θεωροῦν τὸ νοῦς, καὶ τὸ διατίθεσθαι, καὶ διανοεῖσθαι, ὅπερ ἐστὶ τοῦ ἐνδιαθέτου λόγου, ἔτερον. Ἐντεῦθεν ἐν κτιστοῖς, καὶ συνθέτοις, ἢ ἄλλως πως ποικίλοις γεγονῶς ὁ νοῦς πράγματι, πρῶτον θεωρεῖ, καὶ περὶ οὗτω διανοεῖται ποικιλλόμενος. Καί-πουντοι ἐν πράγματι πολλῶς ἐνὶ, εὐροὶ ἂν οὐκ ὀλίγα νοήματα. Ἐν δέ γε τῇ ἐνικῆ, καὶ μονοειδεῖ ἐκεῖνη καὶ ἐνδοτάτῳ θεῖα ἀποκρυφιστικῇ, ἀνατείνει μὲν καὶ ἀναπλοῖ τὸ θεωρητικὸν σφέτερον ὄμμα, καὶ τῇ ἀπλοῦσ τῆς θεῖας αὐγῆς καταλαμβάνεται. Ἠκιστα δὲ ἔχει διανοεῖσθαι διατιθέμενος· ἐκφύγει γὰρ ἡ ἐνικῆ

ἀπλότης; τὴν νοερὰν οὐρανὸν μετάδραμι, ἢ ποικίλην ἀδιάθεσιν, καὶ ἡ κρυφιώτης, τὸ τί ποτε διανοηθέντα εἰπεῖν διαθέσει καὶ στόματι. Δι' ἃ δὴ σιωπὴν ἀσκει φυσικῶς καὶ στόματι, καὶ νοῦ, ἐν τῇ ἐνικῇ ἐνδοξοτάτῳ θεῖα ἀποκρυφιώτητι νοερῶς ἀνθρώπου; ἀναδεδραμηκῶς.

μη'. Ὑπηνίκα ἡ στροφή τοῦ νοῦς νεύση ὀλικῶς ἐπὶ τὴν Θεὸν, καὶ καταποῆθ' ἡ θεωροῦν αὐτοῦ ταῖς τοῦ Θεοῦ κάλλους παμφαστάταις ἀκτίσι, καὶ ἀσημκτιστάως εἰς τὴν τοῦ ἀποκρύφου ἐνὸς ἀνειδέου ἀνέλιθ' ἀπλότητα καὶ ἀοριττίαν, καὶ γένηται αὐτὸς ἐκρυφίον ἐν τῇ πρὸς τὸ ἐν ἑαυτοῦ ἀνατάσει, καὶ ἀποβλέψει ἐν ἐπιπνοίᾳ τοῦ Πνεύματος, τὸ τῆνικαδὲ τῆς νηπιώδους γίγνεται τρανῶς καταστάσεως, αὐτὸ τὸ φρονεῖν, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας τοῦ ἀρρήτου καὶ ὑπερφουῦς γεύεται, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου λόγον, εἰ Ἐὰν μὴ στραφῆτε, λέγοντα, καὶ γένηθε ὡς τὰ παῖδια, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἄπολυτος γὰρ τότε, καὶ ἄσχετος; πάντη ἐκ πάντων ὁ νοῦς ἀποκαθίσταται πάσης γνώσεως, παντοιασοῦν νοήσεως, καὶ πάσης συνθέσεως, καὶ ποιικιλίας τοὺς ὅρους; ὑπερναδεδηκῶς, καὶ ἀνατεινόμενος εἰς τὸ ἀφρηκτον, καὶ ὑπὲρ νοῦν ἄγνωστον ὅθεν δῆτα καὶ σιωπὴν ἄγει φυσικῶς, διὰ τὴν οὐ μόνον ὑπὲρ λόγον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ νοερὰν ἐνέργειαν σφετέραν καταστάσιν, ἔχουσαν μετὰ τοῦ κρυφίου, καὶ ἀνειδέου, τὸ ὑπερφουῦς, καὶ χαρίεν, καὶ γλυκὺ, ὅσον εἰς νοερὰν ἀπόλαυσιν.

μβ'. Ἐν εἴδει τῷ ἀνειδέῳ, καὶ ὑπερφαστάτῳ ἀδύῳ, καὶ ἀσυνθέτῳ κάλλει, καὶ προσώπῳ ἀπλουστάτῳ τὸν Θεὸν θεωροῦσιν οἱ θεωρητικὸι ἐνοειδῶ; ἐν, ἀπεύροις ἀγαθοῖς, περιστεμμένον, ἀναριθμήτοις καλοῖς κατηγαλαῖσμένον, φωτειδέσι καλλοταῖς ἀκτινοειδῶ; ὡσπερ περιαιυγάζοντα νοῦν πάντα, δλθον ἀρρήτον καὶ ἀνεκδιήγητον ἄγαθῶν καὶ καλῶν πηγαίαν, ἀφροσίαν ἀπειρόδλυτον, καὶ ἀένναον, δόξης θαυαυρὸν ὑπέραντιον, ἀπύθμαντον, ἀκένυτων ἰσολιῆς ὅτι μάλιστα τερπωλῆς ὑπερπληροῦντα τοὺς νοημάτων; νόσι; χαρᾶ; τε καὶ θυμῆδίας μετ' εὐφροσύνης ἀκηράτου κατὰ ῥοῦν ἀεὶρῆτον προϋούσης μυστικῶς ἐκ τῆς θείας ἐκείνης καὶ ὑπερφουῦς ἐνάδος, τῆς ἐν οὐδῷ ὑπερκειμένης ἀποκρυφιώτητι ἔτι τε ἡλικόν καὶ ὅσον ἀνεξιχνίαστον προχεῖται πέλαγος ἐξ ἐκείνης ἀπερίληπτον, χρηστότητος ἀφάτου, καὶ ἀγάπης ἀνερηνεύτου, καὶ προμηθείας ἀνεπινοήτου ἐν δυνάμει ἀορίτῳ, καὶ σοφίᾳ ἀφράστῳ, καὶ ἀγγέλοις καὶ αὐτοῖς Σεραφίμ ἀπερινόητα, ὡς ὑπὲρ πάντα νοῦν καθεστῶτα ἡ μὴν καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ παρόντος ἐν ἡμῖν οἷα συλλαμβανόμενα ἀρρήτῳ λόγῳ, κατὰ δὲ τὸ μέλλον ἀποκαθιστάμενα, καὶ οἷον ἀπογεννώμενα, καὶ τελειούμενα ἃ καὶ Χερουβικὸν νοῦν ἐξίστα, καὶ μόνον πως ἀμυδρῶς περὶ τούτου διανοηθῆναι προθέμενον. Ὡ ἀγαθότητος, καὶ βουλῆς Θεοῦ, καὶ ἀγάπης, καὶ χρηστότητος, δυνάμειος τε καὶ σοφίας, καὶ προμηθείας θείας! δυνως μακάριοι ὧν ἀφείθησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν ἀπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι! Καὶ μακάριοι; ἀνθρώποις, ὃν ἂν παιδεύσῃ Κύριος, καὶ ἐκ τοῦ νόμου αὐτοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος διδάξει αὐτόν!

Per quæ silentium exercet mens naturaliter et ore et mente; et in gloriosissimam unam et divinam obscuritatem postquam homo spiritualiter confugit.

48. Quando mentis conversio prorsus ad Deum tendit, et cupit eum contemplari divinæ pulchritudinis splendentibus radiis illustrata et in absconditi ac simplicis unius simplicitatem et infinitudinem pervenerit, et ipsa sibi ipsi unum effecta fuerit sua ad illud unum tendentia et aspectu in spiritus cogitatione, tunc manifeste silentem hunc statum assecuta est, nempe ipsum concipere, et regnum Dei ineffabile ac supernaturale gustat, juxta Domini verbum: « nisi conversi fueritis et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorum. » Absoluta enim tunc et non cohibita ab omni cognitione se removet, et a qualibet cogitatione, et diversitatis terminos transcendens et ad ineffabile neque noscibile se ferens quod est supra mentem, unde sane et silentium naturaliter agit per eum qui est non modo supra rationem, sed et super spirituales efficaciam, statum habentem, una cum illo abscondito ac simplice, supernaturale et gratum et dulce, quantum necesse est ad spirituales fruitionem.

49. In forma sine forma et super splendidissimo immateriali et simplicissimo vultu Deum contemplantur contemplativi uniformiter unum, infinitis bonis circumdatum, innumeris pulchritudinibus illustratum, lucidis radiis splendidum et omnem mentem luce perfundens, ineffabiles et inenarrabiles divitias; bonorum et pulchrorum fontem, infinitam abundantiam perpetuo fluentem et æternam, gloriæ thesaurum plenissimum et inexhaustum, plurimo gaudio replentem mentes sine oculis, lætitia et exultatione cum immisto sensu hac divina et supernaturali unitate libenter se effundente, illa, quæ in inaccessa obscuritate jacet. Vident quoque quantum post investigationem profundatur mare ex illa infinitum, ex illa, inquam, ineffabili bonitate et inexplicabili charitate et providentia inscrutabili in infinita potentia, et ineffabili sapientia; quæ omnia sunt angelis et ipsis Seraphim incomprehensibilia, utpote supra quamlibet mentem excelsa; quæ quidem ex eo tempore in nobis tanquam ineffabili ratione colliguntur, futuro autem tempore restituta et regenerata et perfecta; quæ cherubim mentem extollunt, quibus tamen de illo obscure tantum cogitari datum est. O bonitatem! o Dei consilium et charitatem! o beneficentiam, potentiamque et sapientiam, et providentiam divinam! Vere beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata; et, beatus homo quem Deus erudierit et de lege sua ac spiritu docuerit eum!

50. In spiritu et veritate revelantur ea quæ iis qui in mundo sunt, invisibilia sunt, quippe qui nequeunt Spiritum sanctum accipere, ut dixit Dominus. Quibus autem placet recedere et longe se a mundo statuere et ab iis quæ in mundo sunt; eorum per divinam gratiam illuminavit spiritualis lux cordis oculos, solis spiritualis ortus ex alto, et facta est iis apud Deum opitulatio, tanquam gradus in cordibus eorum disponi et illuminari divinis splendoribus ut iustum est; et iis oculis clare aspicuntur et multa alia divina et spiritualia et spirituali aspectu digna. Et ad hæc, futura æterna et indeclinabilis restitutio iis qui pie vixerint, ita ut futura sit non modo non sensibilis, sed jam et supra mentem. Omnino enim tunc convertentur, toti huius quod supra mentem est, effecti, et vitæ ac deliciarum quæ supra omnem cogitationem sunt; tanquam Dei adoptione effecti, coram Deo exsulantes et lætantes supernaturalibus bonis, procedentibus ex summo et uno natura Deo. Circum illum stantes et sanctissime agentes, caste, quam optime, divinam ac supra mentem festivitatem, solam statuamus huius benedictæ latitiæ amœnissimam voluptatem et solemnitatem cum omnibus spiritualibus angelorum ordinibus. Multum quoddam est et ineffabile flamen sinceræ illius de pulchritudine exsultationis. Si enim sensibilis pulchritudo per sensus menti accedens, etsi finita ac fluxa, neque simplex neque increata, voluptatem tamen non ingrati animæ præstare solet, non est difficile iis qui mentem habent et comparare possunt, concipere quid in spiritualibus fierent et in iis quæ supra mentem infinita sunt, neque jam versantes in iis fluxis a Deo seaturientibus, ex quo omnia pulchra et bona, in incretatis autem, et infinitis; et hæc omnia cum lætitia et exsultatione, et divina vita et ut sæculum illud illamque restitutio.lem decet.

51. Postquam mens valedixerit temporalibus localibusque intervallis, easque transierit, nuda efficitur, simplicitate uniformi et v'ia læti ac invisibili, ac sine ullo velamento et obice, cogitandi et apparenti impossibilitate; quippe quæ in æternitatem et incomprehensibilitatem, infinitudinemque et indeterminationem supernaturaliter pervenerit in divina spiritualique cordis potentia et illuminatione, quæ in infinitum videtur eum ipsa mentis contemplatione extendi. Tunc Dei pax animæ oritur et Spiritus sancti ineffabilis lætitia et exsultatio ipsi infunditur et supra cognitionem stupor eam psallentem continet. Non videbitur, sed videtur Deus deorum in Sion, in mente contemplativa ac sursum aspiciente. « Domine Deus virtutum, beatus homo qui sperat in te! »

52. Quando mens in stupore jacet ineffabili illa cogitationis carentia, inter Deum ac divina seipsam

Α. Ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ ἀποκαλύπτεται τὰ τοῖς ἐν κόσμῳ μὲν ἀθέατα, μὴ δυναμέοις τὸ Πνεῦμα λαβεῖν τὸ ἅγιον, ὡς ὁ Κύριος ἀπεφήνατο. Οὐκ δὲ τὸ ἀναχωρεῖν προοργιάζοντο, καὶ πόρρω κόσμου καθῆσθαι, καὶ τῶν ἐν κόσμῳ, διὰ θείας τε χάριτος, διητύγασε νοερὸν φῶς, τοὺς τῆς καρδίας αὐτῶν ὀφθαλμοὺς ἢ ἐξ ὕψους ἀνατολὴ ἡλίου τοῦ νοητοῦ, καὶ γέγονεν ἀντίληψις αὐτοῖς; παρὰ τῷ Θεῷ, ὡ ἀναβάσεις ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν ἰατῖθεσθαι, καὶ καταφαιδρύνεσθαι ταῖς θεοπτικαῖς ἐλλάμψεσιν, ὡς εἰκός, τοῦτοις καὶ μάλα τρανώς ἐνοράται, ἅλλα τε πάμπολλα θεῖα, καὶ νοητὰ, καὶ πνευματικῆς ἐποφίας ἐπάξια· πρὸς δὲ, καὶ ἡ μέλλουσα αἰώνιος καὶ ἀπαρέγκλιτος ἀποκατάστασις τοῖς ὁσίων βιώσασιν· ὅπου; ἔσται οὐ μόνον οὐκ αἰσθητῆ, ἀλλ' ἡδὴ καὶ ὑπὲρ νοῦν. Πάντη γὰρ ἀλλοιωθήσονται τοτηνικάδε ὅλοι τοῦ ὑπὲρ νοῦν γιγνόμενοι, καὶ τῆς ὑπὲρ πᾶσαν ἐνομοίαν καὶ ζωῆς καὶ τρυφῆς· θεοὶ θέσει καθάπερ, ἐνώπιον τοῦ φύσει Θεοῦ ἐπεντροφῶντες, καὶ χαίροντες τοῖς ὑπὲρ φύσιν ἀγαθοῖς; προβαλλομένοις ἐκ τοῦ ἄκρου καὶ μόνου φύσει Θεοῦ. Τούτου κύκλω περιεστώμενοι, καὶ πανίερως ἀγόντες εὐαγῶς ὅτι μάλιστα τὴν θεῖαν καὶ ὑπὲρ νοῦν ἑορτὴν, καὶ μίαν ἐστῶντες τῆς πανευφημίου ἐκείνης τερπωσύνης τὴν ὑπερευφρόσυτον θυμηδίαν καὶ πανηγυρίαν, σὺν ἅπασιν τοῖς νοητοῖς τῶν ἀγγέλων διακόσμοις. Πολύς τί; ἔστι καὶ ἀνενοήτος ὁ ῥοῦς, ἐκεῖνος τῆς ἀκηράτου τῶν ὑπερχάλων ἀγαλλιόσεως. Εἰ γὰρ αἰσθητῆ καλλονὴ διὰ τῶν αἰσθητηρίων τῷ νοῖ προσπελάσασα, οὐσα ὀριστῆ, καὶ ῥευστῆ, οὐθ' ἀπλή, οὐτ' ἄκτιστος, C τέρψιν μέντοιγε οὐκ ἄχαριν προξενεῖν εἴωθε τῇ ψυχῇ, συνιδεῖν ἔστιν οὐ πόρρω καὶ συνιέναι νοῦν ἔχουσι, καὶ τὸ ἀνάλογον ἀναλογιζομένοις, τί ποτ' ἂν γένοιτο ἐν τοῖς νοητοῖς, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ νοῦν ἀορίστοις οὖσι, καὶ οὐ ῥευστοῖς γιγνόμενοι ἐκ τοῦ ἐξ οὐ τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ πάντα τηραζομένοις Θεοῦ. Οὐ κτιστοῖς, οὐκ ἠργημένοις, καὶ ταῦτ' ἐπ' εὐφροσύνη, καὶ ἀγαλλιάματι, καὶ θεῖα ζωῇ, καὶ τοῦ αἰῶνος ἐπαξίως ἐκείνου, καὶ τῆς καταστάσεως.

Β. Ταῖς χρονικαῖς τε καὶ τοπικαῖς διοριστικαῖς παρατάσεσι, καὶ ταῖς ὀριστικαῖς τῶν φύσεων ἰδιότησι χαίρειν εἰπῶν, καὶ ταῦτας διεκδραμῶν ὁ νοῦς, γυμνὸς γίνεται τῷ ὄντι τῇ ἐνοσιδεῖ ἀπλότητι, καὶ ζωῇ τῇ ἀτέχνῳ καὶ ἀνειδῶ· καὶ δίχα παντός ἐπικλύμματος καὶ προβλήματος τῇ ἀνενοήσια, καὶ ἀφασίᾳ ἐν ἀναρχίᾳ, καὶ ἀπεριληψίᾳ, ἀπειρίᾳ τε καὶ ἀοριστίᾳ ὑπερφυῶς βεθηκῶς ἐν καρδίας πνευματοκινήτῳ θεῖα δυνάμει, καὶ ἐλλάμψει πρὸς ἀπειρίαν δοκούση, καὶ αὐτῇ τῇ τοῦ νοῦς θεωρίᾳ συνεπεκτείνεσθαι. Τοτηνικάδε ἡ τοῦ Θεοῦ εἰρήνη τῇ ψυχῇ ἀνατέλλει, καὶ ἡ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀβρόχτος χαρὰ, καὶ ἡ ἄφρατος ἀγαλλίασις ἐγχείται αὐτῇ· καὶ ἡ γνώσεως ἐπέκεινα ἑκπλήξις συνέχει αὐτὴν ὑποψάλλουσαν. Οὐκ ὀρθήσεται, ἀλλ' ὀπτάνεται ὁ Θεὸς τῶν θεῶν ἐν Σιών, ἐν νοῖ μετεωροπόρῳ, καὶ ὑπεπόπτῳ. « Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, μακάριος ἑνωθρῶπος ὁ ἐλπίζων ἐπὶ σέ! »

Γ. Ὁπνηκία ὁ νοῦς εἰς ἐκπλήξεις κείται πεφωτισμένος ἀνενοήτου ἀφραστότητος, μεταξύ Θεοῦ

καὶ τῶν θεῶν ἑαυτὸν θεωρῶν, τηνικάδῃ ἐδεσται, ἢ ἄ
 ὁμίς, τῆς πνευματικῆς γνώσεως τοῦ ἀληθεῖς
 καρποῦ, καὶ θεωργεῖται, καὶ χαίρει, καὶ εἰς θεοῦς
 προκοπῆται ἔρωτας, λαλῶν μὲν οὐδαμῶς οὐδὲν, οὔτε
 μὴ πως διεξοδεύων, οὔτε ἔνδον οὔτ' ἔσω κατὰ διά-
 θεσιν, ἀλλ' οὐδὲ διανοούμενος, ἀλλ' ὁρῶν νοερώς
 ἐνικῶς ἐν φωτὶ ἀληθείας καὶ πνεύματος, καὶ τρυ-
 φὴν ἀμετάβατον ποιούμενος τὰ ὁρώμενα.

γγ'. Ὅταν τὸ τοῦ νοῦς πρόσωπον νεῦον εἶσω καρ-
 δίας, ὁρᾷ τὴν τοῦ Πνεύματος Ἐλλαμψίν ἐξ αὐτῆς
 ἀείδλυτα πηγάζουσαν, τότε πᾶν καιρὸς τοῦ σιγᾶν.

γδ'. Ὅταν ὅλον τὸ νοερὸν πρόσωπον ἴδῃ τὸν Θεόν,
 μᾶλλον μὲν οὐκ ἔταν ὅλος ὁ νοῦς εἶσω γένηται τοῦ
 Θεοῦ, ἢ, ἴν' οὕτως εἶπω, ὅταν ὁ Θεὸς ἐν ὅλῳ τῷ νοί
 γένηται, τότε πᾶν τι καὶ μειζρόνως πεφυκότως και-
 ρὸς τοῦ σιγᾶν.

νε'. Ὅταν ὁ νοῦς ἐν τῇ τοῦ Πνεύματος μετοχῇ
 θεωρητικῶς κατὰ τὰ γινόμενα Θεῷ παριστάμενος,
 ἐξῆς τε ἐκ προσώπου Θεοῦ, καὶ ἀγλαίας τρόπον
 ἡμιτὸν ἀπολαύη, χρῆ καὶ μάλα εἰκότως σιγᾶν,
 ἡσυχῆ τε καὶ ἀπερικτυπῆτος ὁρᾶν. Εἰ δὲ τι σκότους
 ὀπωπῆποτε ἀχλυῶδες μεταξὺ νοῦ καὶ Θεοῦ παρ-
 εμπίση, ἀθρόον ὡσπερ τι φωτοσιδῆς, καὶ διακαῆς
 πεφυκότι λόγῳ πῦρ, βάλλειν ὁμοίως σκότους λόγον,
 βραχυλεκτον μὲν, ὅμως θείας ἐμφάσεως, ἴν' οὔτω
 ὀλῆτον τὸ σκότος ἐξαφανίσας τῷ φωτὶ, καὶ τῇ θέρμῃ
 τῆν γε ἀχλὺν, καὶ ἐξ ἐφαμῖλλου τὸν νοῦν φωτίσας
 τε καὶ θερμάντας τούτω αὐτῷ, ἐσαυτοῖς ἴσχει συν-
 εἶναι ὡς πρὶν τῷ Θεῷ, καὶ θεωρεῖν τὸ κάλλος αὐτοῦ,
 καὶ ὡς εἰκὸς ἀπολαύειν αὐτοῦ, καὶ καλλύνεσθαι, καὶ
 πᾶσχειν, συλλήδδην φάναι τὰ κατὰ νοερὰν ἐπιβολὴν
 διὰ παραδοχῆς τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος ἐκ Θεοῦ,
 καὶ μὲν γε δῆπουθεν ἠπλώσθαι, καὶ ἀπολύεσθαι ἐν
 ἄρα ἀληθείᾳ καὶ πνεύματι ἐν τῷ Θεῷ, ἀπὸ πάντων,
 καὶ αὐτῶν τῶν περὶ Θεόν. Τοῦτο μὲν εἰκότως καὶ
 προσηκόντως ὁ θεωρητικὸς ὁ μέντοι μόνῃ προσ-
 ἀνέχων πράξει, πολλοῦ δεῖ τῆς τοιαύτης ἔχσεσθαι
 καταστάσεως, μηδέπω δηλονότι εἰς ἑαυτὸν, καὶ δι'
 ἑαυτοῦ εἰς τὸν Θεὸν ἐνωθεῖς. Οὐ τοίνυν θαῦμα τυῶτον
 ἐκ τῶν θεῶν ἄδειν, ἢ λαλεῖν ἀμωγέτως πολλά τε
 δὴ καὶ πυκνῶς, ταῖς συνεχέσει πάντως ἐντεῦθεν οἶόν
 τισι βολαῖς, καὶ φοβῶν, καὶ ἀποσοθῶν τὸν ἡμῶν
 δυσμεναίνοντα τὰ πολλά, καὶ πολεμοῦντα ἐκθύμως·
 ἦξει γὰρ καὶ τούτω καιρὸς ὑπομένοντι, ἐξ ἄρα δῆτα
 ἐπινοίας πνευματικῆς, ὁπρὶνίκα τὰ τῶν πολλῶν
 θεῶν ὕδων, καὶ ἄσμάτων, καὶ λόγων σπινθηροειδῆ
 σίονεῖ ἀναυγάσματα συναφθῶσιν εἰς ἓνα δῆπου πυρ-
 σῶν, ὅτε καὶ τὸν ἐχθρὸν ῥᾶν καὶ καιρίαν βάλλει,
 καίων δηλαδῆ, καὶ διαίρων, ἢ μᾶλλον ἐξαφανίζων τὸ
 σκότος ἐκεῖνου, ἑαυτὸν δὲ τῷ πρῶσφ φωτίσων, θερ-
 μαίνων τε καὶ πρὸς θεῖον τὰ μάλιστα ἀνακινῶν
 ἔρωτα, πρὸς τε Θεὸν αὐτὸν ἐγκάρδιον ἐν σιγῇ ὕμνον,
 καὶ ἐκπληξίν ἀναφέρων, καὶ μυστηρίων παραδει-
 κνῶν ἐξαίτια ἑαυτῷ τὰ μάλιστα θαύματα. Οὐκ ἀπ-
 εικότως γὰρ οἱ ὑπομένοντες τὸν Κύριον μακαρίζον-
 ται· ἢ ὅτι, περιόντες χρόνου, κληρονομοῦσιν, οἵαπερ
 πραιεῖ τὴν νοητὴν τῆς ἐπαγγελίας γῆν, ἐν Χριστῷ
 τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

νε'. Ὅταν ὁ νοῦς, ἐκάστη τῶν φωτοχυτῶν τοῦ

contemplans, tunc comedit, quantum licet, scien-
 tiæ spiritualis fructus veros, et deificatur, et jata-
 tur; et in divino amore proficit, nihil quidem
 omnino loquens, neque penetrans, neque intime
 neque intra per descriptionem, sed neque ratioci-
 nans, sed videns spiritualiter ac unitive in veritatis
 ac spiritus lumine, sibi ea quæ videt indeficientes
 lætities faciens.

53. Quando mentis vultus intra cor penetrans, videt Spiritus illuminationem ex corde perpetuo scaturientem, tunc silentii tempus.

54. Quando spiritualis nullus totum Deum videt, imo vero quando mens tota intra Deum est, aut, ut ita dicam, quando Deus in tota mente diffusus est, tunc omnino et maxime naturaliter silentii tempus est.

55. Quando mens in spiritus participatione contemplative pro circumstantiis Deo astat, et splendore debito modo fruitur, gloriaque ex vultu Dei, oportet tunc præsertim silere, et tranquille et in silentio videre. Si autem tenebrarum caligo intra mentem ac Deum deciderit, frequenter tanquam aliquid lucidi et ignem naturali ratione urentem contra has tenebras emittere oportet, verbum breve quidem divinæ revelationis, ut ita citius tenebras lumine dissipans et frigus calore solvens, et contrarius mentem illuminans calefaciensque, rursum cum Deo, ut prius conversari possit, ejusque pulchritudinem contemplari, eaque frui, ut decet et decorari, et, ut breviter dicam, quæ secundum spiritualem impetum sunt pati, per vivificantis spiritus ex Deo receptionem, et simplex fieri et in veritate ac spiritu in Deo dissolvi ab omnibus et iis ipsis quæ circa Deum sunt. Id assequitur merito ac decenter contemplativus. Qui vero soli actioni incumbit, multum ab hac restitutione distat, nondum in seipso ac per seipsum in Deo unitus. Non igitur mirum est illum et divinis canere aut loqui quodammodo multa ac frequenter frequentibus omnino quibusdam impetibus, ac fremens et reverens eum qui in nobis plerumque et ardentem pugnat.

Veniet enim illi tempus sufferenti, ex spirituall inspiratione, quando multorum cantuum et rationum scintillantes fulgores in unam faciem colligentur, quando inimicum facile et opportune seriet, incendens ac dividens, imo vero dissipans ejus tenebras, seipsum vero igne illo illuminans calefaciensque et ad divinum amorem quem maxime movens, hymnum et admirationem ad Deum dirigens in silentio, ac sibi mysteriorum ostendens stupenda miracula. Non enim immerito qui Dominum sustinent beatificantur; vel potius, tempore procedente, hæreditabunt, tanquam mites, spiritualem promissionis terram, in Christo Domino nostro.

56. Quando mens singulis luminis effusionibus

Spiritus illustrata, stupet ac penetratur, et ad infinitum et interminatum seipsam cogitat extensam et mutatam, tum silendi tempus.

57. Quando vero aspectum manifestissimis se laborare animadvertit vel penetrare valentem, ut conatur cedens quodammodo quietem experiatur, tunc merito loquendi tempus, breviter tamen et Divinæ illuminationi propria.

58. Quando mens per medias aquas spiritualem Pharaonem, fugit, fugatque propriam noctem ignis illuminatione et suam diem transit cum nubis protectione, tunc rursus benedicti silentii tempus adest et pacis, et initium animæ purificationis. Quando autem terribilis spiritualis Amalec, et quæ illum sequuntur, gentes resistunt, prohibentes quominus mens promissionis terram possideat, tunc tempus est ei loquendi, sed ad Deum in spirituali actione et convenienti contemplatione se dirigendi, ut Moyses olim ab Aarone et Ormanus extendebat.

59. Quando ex divini fontis abisso et ex spirituali cordis aspectu scaturit spiritualis potentia, tunc silendi tempus est. Tunc enim ineffabiliter perficitur menti cultus et adoratio Dei in veritate et in spiritu et id, vero spiritualique sensu.

60. Quando ex spirituali ad Deum aspectu omnis animæ ratio divino stupore adimpletur, spiritus autem visione, et animæ exsultatione, indubitanter adest silendi tempus. In spiritu enim sensibiliber veritatem explicite mens contemplatur, et veneratur in stupore adorans Deum qui in ipsa splendet.

61. Qui in spiritu et veritate Deum convenienter adorant et ipsi servant, ut decet, non modo non in loco eum adorant eique servant, sed nihilominus ardentem, neque in ratiocinio et, locutione. Quemadmodum enim directe emissus spiritualis sensus, in circumscriptum et cuius nullus est requietis locus, non vult in loco adcrare; ita sane id, quod decet, observans, mens veritati conjuncta, infinitum et interminatum, æternum et sine forma et perfecte simplicem et, ut uno verbo dicam, eum qui est supra mentem, verborum varietate et locutionis enuntiatione adorare, eique consequenter servire minime sustinet; cum tempus venerit menti ex inspiratione Spiritus, divinæ veritatis cognitione simpliciter illustrari; quo tempore, ab omnibus absolutam mens et seipsam extrahens, non modo phantasiam, sed et cogitationem exuit, quippe quæ iis quæ supra rationem ac mentem sunt, spirituali lumine cum latitia et stupore adhæserit, eaque contemplata sit, immobilis, immutabilis facta quodammodo spirituali illo conatu et supra seipsam unione.

62. Oportet mentem sibi ipsi adherentem accurate spiritualem suam restitutionem prudenter ac

Πνεύματος καταλαμπόμενος, ἡλιγγιᾶ, καὶ διαπορεύεται, καὶ πρό; γε τὸ ἀπειρον, καὶ ἀόριστον ἐαυτὸν νοεῖ ἐπεκτεινόμενον, καὶ ἀλλοιούμενον, τότε καιρὸς τοῦ σιγᾶν.

νζ'. Ὅταν δὲ οἶον ταῖς φανωτάται; τῶν ἐποψιῶν ἀποκαμόντα αἰσθάνηται, καὶ διεξοδεύειν ἐθέλοντα, ἵνα τοῦ τόπου καθυφαί; τ, τρῶπῳ γέ τῃ τύχῃ διαναπαύσῃ;ς, τότε πεφυκτότως καιρὸς τοῦ λαλεῖν, μέντοι βραχύλεκτα, καὶ οἰκεία θείας ἐλλάμψεως.

νη'. Ὅπηνίκα ὁ νοῦς διὰ μέσων ὑδάτων διαφύγων τὴν νοητὴν Φαραῶ, δίδεισι τὴν ἰδίαν νύκτα ἐν φωτισμῷ πυρὸς, καὶ ἐν σκέπῃ νεφέλης τὴν ἐαυτοῦ ἡμέραν, τηλικάδε ἐξ ἄρ' εὐλόγου σιωπῆς καιρὸς πάρεστι καὶ ἡσυχίας· καὶ ἀρχὴ τῷ δυτι τῇ ψυχῇ καθάρσεως. Ὅταν δὲ τοῦτῳ ὁ δεῖνός νοητὸς Ἀμαλήκ ἀντιβαίνει, καὶ τὰ ἐπόμενα αὐτῷ ἔθνη, κωλύοντα τὴν πρὸς γῆν τῆς ἐπαγγελίας δίοδον, τότε καιρὸς προσήκων τοῦ λαλεῖν, ἀλλὰ πρὸς Θεὸν ἐν πράξει νοερᾷ καὶ οἰκτιρῇ θεωρῆν ὑποβασταζομένῳ, οἷα Μωσῆς τῷ πάλαι ὑπὸ Ἀαρὼν τῷ χεῖρε, καὶ Ἰσρ.

νθ'. Ἐπὶν ἐξ ἀδύσσου πηγαίας θείας, καὶ νοητῆς ἀποδέψεως; καρδιθεν πηγάζει δύναμις πνευματικῆ βλύζουσα, πάρεστι πεφυκτότως καιρὸς τοῦ σιγᾶν. Τοτηνικάδε γὰρ ἀρῆτῆτος τελείται λατρεία, καὶ μὲν γε προσκύνησις τῷ νῷ, Θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἐν πνεύματι, καὶ τοῦτο ἀληθινῇ αἰσθήσει νοερᾷ.

ξ'. Ἐπειδὴν ἐξ ἀποδέψεως πρὸς Θεὸν νοερᾷ, ἐξόλου τὸ μὲν λογιστικὸν τῆς ψυχῆς ἐμπέπλησται θείας ἐκπλήξεως, τὸ δὲ νοερὸν ὀράσεως, καὶ μὲν που ἀγαλλιάσεως ἡ ψυχῇ, ἀναμνηρίστως τότε καιρὸς τοῦ σιγᾶν. Ἐν Πνεύματι γὰρ εὐαίσθητως τὴν ἀληθεῖαν συνεπτυγμένως ὁ νοῦς ἀφορᾷ, καὶ γεραίρει προσκυνῶν ἐν ἐκπλήξει τὸν ἐλλαμπόμενον ἐν αὐτῷ Θεόν.

ξα'. Οἱ πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ καταλήλως τὴν Θεὸν προσκυνούντες, καὶ αὐτῷ λατρεύοντες ὡς εἰκός, οὐ μόνον οὐκ ἐν τόπῳ προσκυνοῦσι καὶ λατρεύουσι, ἀλλ' οὐδὲν ἤττον ἐξ ἐφαμίλλου, οὐδ' ἐν λόγῳ τῷ κατὰ προφορὰν. Ὅσπερ γὰρ ἡ ἐξ ἄρ' εὐθύτητος ἀνηγμένη νοερᾷ αἰσθησις, τὸν ἀπερίγραπτον, καὶ οὐ οὐδεὶς τόπος τῆς καταπαύσεως, οὐκ οὐκ ἐθέλει ἐν τόπῳ προσκυνεῖν· οὕτω δῆπουθεν τὸ δέον τηροῦσα τῆς ἀληθείας ἡμμένη, τὴν ἀπειρον, καὶ ἀόριστον, ἀνυχρόν τε καὶ ἀνείδεον, καὶ τελέως ἀπλοῦν, καὶ ὀλικῶς εἰπεῖν ὑπὲρ νοῦν, λόγων ποικιλίᾳ, καὶ ὀρίσμων προφορᾷς προσκυνεῖν, καὶ ἐπομένως λατρεύειν, ἥκιστα πάντων πεφυκτότως ἀνέγεται· ὅταν δηλαδὴ καιρὸς ἐπέλθῃ τῷ νῷ ἐκ τῆς ῥοπῆς καὶ ἐπιπνοίας τοῦ Πνεύματος, τὴν ἐπίγνωσιν τῆς θείας ἀληθείας ἐνοσιδῶς ἐναυγάζεσθαι· καθὸ καιροῦ, παντάσῃ καθόλου πάντων ἀπόλυτος ὁ νοῦς καταστάς, καὶ μὲν δὴ καὶ ἐαυτὸν ἐκθᾶς ἀμνηγέτη, οὐ μόνον ἀφασίαν, ἀλλὰ καὶ ἀνοησίαν εὐλόγως θῆτα ἀσκεῖ, ὡς εἰς τὰ κρείττω καὶ λόγου, καὶ νοῦ τῷ νοερῷ φωτὶ μετ' εὐφροσύνης καὶ ἐκπλήξεως ἀσχολούμενος καὶ θεωρῶν, ἀκίνητος, καὶ ἀμετάδρατος ἀτεχνῶς τῇ ἀνομμάτῳ, ἐπιβολῇ τρῶπῳ γέ τῳ γεγονῶς ἐνώτει τῇ ὑπὲρ ἐαυτοῦ.

ξβ'. Χρῆ τὸν νοῦν ἐαυτῷ προσέχοντα παρατετηρημένως δι:θύνειν τὴν ἰδίαν νοερᾷν κατάστασιν

φρονίμως τε καὶ σοφῶς σὺν δίκῃ. Καὶ ὅταν αἰσθάνηται ἑαυτὸν θεωροῦντα τὰ ἀπλά, καὶ αὐτόπυτα τῆς θεολογίας μυστήρια, ἐν σιωπῇ ἡσυχῇ ἵστασθαι αὐτίκα οὐκ ἀθαυμαστὴ, οὔτε δὲ μὴν πύρρον τῆς σφετέρως καρδίας ἐνεργουμένης ἐν πνεύματι, καὶ μὲν που ἔλλαμπομένης. Καιρὸς γὰρ τότε οὐ μόνον ἡσυχίας αἰσθήσεων πάντων ἐξ αἰσθητῶν τὸ καθόλου, ἀλλὰ καὶ σιωπῆς οὐδὲν ἤττον, οὐτινοσούν διεξοδεύοντος λόγου· μάλλον μὲν οὖν τοῖς γνωστικοῖς τότε, εἴ τι χρὴ φάναι, καὶ νοεῖας τριβῆς, ἡσυχίας καὶ ἀδελφίας καιρὸς. Ὅλιως γάρ τοι τὸ ἀκίνητον ἐπιτηδεύειν δεῖ, ἐν αἰσθήσεσιν, ἐν λόγοις, ἐν νοήσεσιν, ἢ ὁ νοῦς εὐθυβόλως, καὶ ἢ χρῆ, μονώτατος ἐν ἀποβλέψει ἐνοεῖδεῖ καὶ μονοεῖδεῖ τοῦ ἐνός καὶ μόνου τρισσοῦ Θεοῦ ἔχη ἐλευθερίως, κατὰ τρόπον θεμιτῶν, τὴν ὑπὲρ ἔνοιαν ἀπειρίαν καὶ ἀναρχίαν, καὶ μὲν γε ἀπεριληψίαν, καὶ τ' ἄλλα καθάπαξ εἰπεῖν, τὰ θεῖα, καὶ ἀσπεπτα, καὶ ἀπόλυτα καθορᾶν, καὶ ἐνοῦσθαι συνηλλοιωμένους τῇ θεωρίᾳ, καὶ ἠπλωμένους, καὶ τὸ ὅλον θεοειδῆς γεγεννημένους, τῇ θεῖᾳ χάριτι, σὺν εὐφροσύνῃ καὶ θαύματι. Ἐπεὶ δὲ ὁ νοῦς τῆς τοιαύτης ἔγεσθαι καταστάσεως ἤθελεν ἄν, εἴπερ ἐνὸν, ἀλλ' οὐκ οὖν δεδύνηται τρεπτῶς τε ὦν, καὶ τρεπτοῖς συζῶν, καὶ συνηρμοσμένος ἀμηγέπη σώματι, καὶ πράγμασι περιστατικοῖς, ἐπιστημονικῶς δεῖ μὴ ἐπισχοινοῖσθαι μακρὰν τῆς ἐνοεῖδῶς ἀποβλέψεως ἐκπεσῶν, μηδὲ πολυρόημονεῖν, ἀλλὰ μικρὰ μὲν λέγειν, καὶ ταῦτα δὲ τῶν θεῶν ἐναυγασμάτων, ἢ οὐ μόνον θάττον ἔχη πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ ἑωσιν αὐθις ἐπιστρέφειν, ἀλλὰ καὶ φανωτέρως ἐπαίσθηται τῆς ἐνώσεως, οὐδὲν δὲ ἤττον καὶ ἐπιμονωτέρας. Καθόσον γὰρ ὁ νοῦς τὸ συνεπτυγμένον φυλάσσει, καὶ ἀδιάχυτον ὅπωςδῆποτε, κατὰ τοσοῦτον ἢ στροφή αὐτοῦ ἢ γε πρὸς τὴν θεῖαν ἑνωσιν τάχιον γίνεται, καὶ φανωτέρας ἐνοῦται ταῖς μαρμαρυγαῖς, καὶ μὲν γε εὐσιμῶ.

ξγ'. Ἐπειδὴν τῇ θεῖᾳ ἐνοεῖδεῖ ἐκφαντορικὰ ἐκ νοεῖας ἀποβλέψεως ὁ νοῦς προσπάσχων ἠλλοίωται, καὶ τῷ ἀγνώστῳ περιαιγάζεται τῷ πάσης ἐπέκεινα γνώσεως, ἀδιαίρετῶς τε ἀποκαθίσταται, καὶ ἀπλοῦς, καὶ ἀρίστος, ὡς ἂν ὑπὸ γνώφον ἐνιαίως καταλαμπόμενος, κάλλος ἀπερίγραπτον θεωρῶν ἀπλότητος ὑπερβόη· ἢ ἀνεῖδον παντὸς εἶδους ὑπεροχῆ, ἀναρχον ὑπερβέσει πάσης ἀρχῆς ὀπηδήποτε· αὐτὸ μὲν ἀπεριληπτον, ἀπάντων δὲ τοῦς ὄρους, καὶ τὴν ὁποιονοῦν περιοχὴν ἐνόητα ἐν αὐτῷ, πάντα πληροῦν ὡς ὑπερπληρες, αὐτὸ δὲ ἀπειρον ὄν, συνελόντα εἰπεῖν, ὀπήνικα τῇ πάντων τῶν ὄντων ὑπεροψία ἐν τῇ τοῦ ἐνός ἐποψία πάντ' ὀψῆται ἀρρόητως λόγῳ δυνάμει νοερότητος ὑπὲρ νόησιν· τότε καιρὸς τοῦ σιγᾶν καὶ μυστικῶς καὶ ὑπερκοσμίως, ἢ, ἢ οὕτως εἴποιμι, ἀνομμάτως καὶ ἀαλήτως τὴν μονοειδῆ τρυφᾶν ἐν θειοτέρᾳ μῆσει τῆς ἀληθείας ἀπόλαυσιν. Ἐπὶ δὲ τὰ εἰρημένα ἀπὸ νόου, καὶ περὶ αὐτὸν ὀρᾶται διαίρεσις, τοτηνικᾶδες καιρὸς τοῦ λαλεῖν· μένοιγε λαλεῖν τῆς ἀναγωγῆς πρὸς σιγὴν ἄξια. Κρείττω γάρ τοι ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος ἢ ὑπὲρ λόγον, ἢ γε ἔγκαιρος λέγοιτ' ἂν καὶ μάλα εἰκότως, σιγῇ, λόγου παντός· καθὼ καὶ Σολομῶν ὁ πάνυ προτεταχώς ταυτηνί, Καιρὸς τοῦ σιγᾶν, εἴτα καιρὸς τοῦ λαλεῖν,

A sapienter cum iustitia dirigere; et quando senserit seipsam simplicia contemplantem et non figurata Theologie mysteria, in silentio tranquille statim stare non sine stupore, neque longe a corde illuminato in spiritu agentem. Non est solummodo tempus sensuum omnium ex sensibilibus tranquillitatis, sed et silentii quoque, nullo verbo accedente. In quo vero igitur et, si quid oporteat dicere, doctis est spiritualis exercitii, pacis et obscuritatis tempus. Omnino enim tunc immobiliter stare oportet, in sensibus, in verbis, in cogitationibus, ut mens directe et quomodo oportet, solo in simplici aspectu unius et solius trini Dei, libere, modo licito, infinitudinem et aeternitatem supra cogitationem et incomprehensibilitatem, et alia, uno verbo, divina et immutabilia et absoluta videre queat, et cum iis mutata contemplatione uniatur et simplex efficiatur et Deo similis, divina gratia cum letitia et admiratione. Quoniam autem mens talem restitutionem vult, si idipsi possibile sit; non autem potest, utpote mutabilis, et cum mutabilibus vivens et conjuncta, et cum corpore unita et actibus funestis, perite oportet eam non longe abire a simplici aspectu decidentem, neque multa loqui, sed pauca quidem dicere et hæc de divinis splendoribus, ut non modo citius possit ad Dei supra mentem unionem confugere, sed et eam unionem manifestius sentiat et permanentiorem habeat. In quantum enim mens unionem et tranquillitatem servat, in tantum ejus ad divinam unionem conversio fit citius, et clarioribus splendoribus unitur et facilioribus, continua illa cum divinis conversatione.

63. Postquam mens divinam ac simplicem manifestationem ex spirituali aspectu passa est, et illa obscuritate illuminata est, quæ supra omnem cognitionem est, indivisibilisque constituta est, et simplex, et indeterminata, tanquam simpliciter in tenebris illustrata, incircumscripam pulchritudinem simplicitatis excessu contemplatur. Pulchritudinem videt quæ omnem formam superat, æternam, quippe quæ omne principium superet. Ipsa quidem ea pulchritudo incomprehensibilis est, omnium terminos et quamlibet comprehensionem, in se uniens, omnia implens tanquam plenissima, et ipsa infinita, ut uno verbo dicam. Quando igitur mens omnium rerum contemptu in unius aspectu omnia videt ineffabili spiritualis potentie supra cogitationem ratione, tunc silendi tempus et mystice ac supernaturaliter, aut, ut ita dicam, sine oculis et sine voce simplicibus deliciis in divinissimo silentio fruendi. Quando vero prædicta absunt a mente et in ipsa videtur divisio, tunc tempus loquendi; sed ea loquendi quæ ad silentium ducere possint. Multo enim melius est id supra rationem et opportunum silentium, multo inquam, melius omni ratione diceretur; ut ait Salomon, qui istud silentium commen-

39. Si cognitorum rationes sunt, ignotum igitur absconditum est, et extra rationem positum. Si enim supra cognitionem, absconditi ignorantia est, quod supra cognitionem est, minime cognitione indiget; multo minus igitur ratione indigebit. Mens igitur postquam ad absconditum perveniat, silentium naturaliter exercet. Et nisi natura et sine labore sileat, nondum ad illud unum absconditum et simplex pervenit.

40. Quemadmodum homines se ad tranquillitatem exercentes, quando e cella exeunt, experientia discunt quid intersit inter sedere et procedere, sic qui silentium servant, et ad dicendum redeunt, qui contemplatione ad Dei gloriam accedunt, noverunt quo in statu ipsi sint quando natura, non voluntate tacent, et quid sint, quando ad dicendum redeunt. Etenim quando iis supervenit silentium, precantur ne unquam omnino ipsis accidat os aperire in hoc statu versantibus. Tanquam angeli sunt super terram. Simpliciter, sine forma, invisibiliter, absque figura, absolute in firmis mentis aspectibus veritati adhærentes, solummodo secum admirationem habentes et stuporem, nihil omnino cogitantes, imo vero non videntes se ad divinas et æternas illuminationes conferentes. Inde enim descendente mente utpote inconstantiam habente, ad dicendum occurrunt et multis variisque conversionibus commutantur. Et ut iis rursum silendi status redeat, qui valde melior est locutione, tranquillitatem amplectuntur, et custodiunt sensus cum sensibilibus, et omni arte utuntur ut cum locutione et ipsum cogitare fugiant, ut possint cum Davide dicere: « Obmutui et humiliatus sum et silui de bonis. » Etenim igitur et bona dicere est infra silentium cum ratione.

ὁ ἔχων λέγειν καὶ αὐτοὶ μετὰ τοῦ Δαβὶδ· « Ἐκωφώθη, καὶ ἐταπεινώθη, καὶ ἐσίγησα ἐξ ἀγαθῶν. » Καὶ γὰρ οὖν καὶ τὸ ἀγαθὸν λέγειν κατωτέρω ἐστὶ τῆς μετὰ λόγου σιγῆς.

41. Neque omnino divinum est manifestum, neque rursum absconditum; quod divinum existat, utique manifestum est; quid autem sit ipsum esse, est absconditum. Plurimum vero differt scire quid sit, et scire quod existat. Illud enim ex operationibus constat; hoc autem, quid est, ex substantia est, quod neque angelis de Deo scire licet. Deus enim est super omnia infinitum et super omnem mentem cogitationemque. Quando igitur mens in ea quæ Deum esse demonstrant ascendit, tunc multa potest dicere et sapere optima; potestque dici philosophus ac theologus; postquam autem supergressa est et ascendit ex hoc gradu in quo novit se esse divina obscuritate circumdatam, huius, quid sit, imaginatione acta et omnino sine figura et intacta, ac non videns, ut dignum est, per gratiam effecta est, tunc omnis ratio quæ de Deo aliquid potest dicere, otiosa remanet, et mens unita immota est, et in non cogitabili ingressa. Et tunc tota fit huius quod supra omnia est, ubi non ratio, non cogitatio, non reputatio ad diversa procedit, sed adest simplicitas, et perceptionis impossibili-

λῶ. Εἰ τῶν ἐγνωσμένων, οἱ λόγοι, ἀγνωστον δὲ τὸ κρύφιον, ἐξω ἄρα λόγου τὸ κρύφιον· εἰ γὰρ ἀνωτέρω γνώσεως ἢ τοῦ κρυφίου ἀγνωσία ἐστὶ, τὸ δὲ ἀνώτερον γνώσεως, ἥκιστα δεῖται γνώσεως, πολλῶν ἐλαττον λόγου δεῖται. Ὁ εἰς τὸ κρύφιον ἀπλῶς ἐν ἄρα ἀναβεθγκῶς νοῦς, σιωπῆν ἀσχεῖ φυσικῶς, καὶ εἰ γε μὴ φύσει· καὶ ἀνεπιτηδεύτως σιγῆν, οὐπω ἐν τῷ κρυφίῳ καὶ ὑπερπλωμένῳ ἐνὶ γέγονεν ἀναβεθγκῶς.

μ'. Ὅσπερ ἡσυχίαν ἀσχοῦντες ἄνθρωποι, καὶ τῆς κέλλης ἐσθ' ὅτε προβαίνουσι, καὶ αὐτῇ πείρα τὴν τοῦ καθῆσθαι καὶ προΐεναί διαφορότητα διαγιγνώσκουσιν, οὕτω δῆτοι καὶ τὸ σιωπῆν πάσχοντες, καὶ τοῦ λέγειν ἐς αὐθις γινόμενοι, οἱ θεωρητικῶς τῆ τοῦ Θεοῦ δόξη προσιζάνοντες, οἶδασι σφᾶς αὐτοὺς τίποτε καταστάσεως ὄντες [Ἰσ. οὔσι], τὸ σιωπῆν αὐτοῖς ἐπιπίπτει φύσει, οὐ προαιρέσει, καὶ τίποτε ὄντες εἰσιν, ὅθεν πρὸς τὸ λέγειν κλίνουσι. Καὶ γε ἐν ὅς σφίσι αὐτοῖς ἐπέλθῃ τὸ σιωπῆν, εὐχονται γε, εἰ μὴδὲ τὸ καθόλου στόμα διαραῖ ὑπῆρξεν αὐτοῖς ποτε, ἰσταμένοις ἐν ἐκείνῃ τῆς καταστάσεως. Ἄγγελοι γὰρ εἰσιν ἐπὶ γῆς ἕτεροι· ἐνοειδῶς, ἀνειδέως, ἀνομμάτως, ἀσχηματίτως, καὶ ἀπλῶς ἐν ἀμεταβάτοις νοδὸς ἀποβλέψει τῆ ἀληθείᾳ συναπτόμενοι, μόνον μεθ' ἑαυτῶν ἔχοντες τὴν ἐκπληξιν καὶ τὸν θαυμασμὸν χωρὶς τοῦ νοεῖν τι, μᾶλλον δὲ μετὰ τοῦ ἀνομμάτως ἐπιβάλλειν ταῖς ἀνάγκαις καὶ θεαῖς ἐλλάμψεσιν. Ἐκεῖθεν τε κατιόντος τοῦ νοῦ ὡς ἔχοντος τὴν τρεπτότητα, κατανωσιν ἐπὶ τὸ λέγειν, καὶ μεταβαίνειν νοερῶς πολλαῖς καὶ ποικίλαις ταῖς μεταβάσεσι· καὶ ἔν' αὐθις αὐτοῖς ἢ τοῦ σιωπῆν κατάστασις ἐπανέλθῃ, ὡς κρείττων πολλῶν τοῦ λέγειν ὑπάρχουσα, τὴν ἡσυχίαν ἀσπάζονται, καὶ φυλάσσονται μετὰ τῶν αἰσθητῶν τὰς αἰσθήσεις, καὶ πάσῃ μηχανῇ χρωῶνται, πῶς ἂν φύγοιεν μετὰ τοῦ λέγειν καὶ αὐτὸ τὸ νοεῖν, καὶ ἐσίγησεν, καὶ ἐταπεινώθη, καὶ ἐσίγησα ἐξ ἀγαθῶν. » μετὰ λόγου σιγῆς.

μα'. Οὐδ' ὀλικῶς τὸ Θεῖον ἐκπεφασμένον ἐστίν, οὐτ' οὖν αὐθις κρύφιον, ἀλλ' ὅτι μὲν ἐστὶν ἐκπέφανται καὶ λίαν τραυῶς· τί δὲ ἐστὶν εἶναι, ἐστὶ κρύφιον. Ἐς τὰ μάλιστα δὲ διενήνοχεν εἰδέναι τὸ τί ἐστὶ, τοῦ ὅτι ἐστὶ· τὸ μὲν γὰρ ἐκ τῆς ἐνεργείας δεικνύται, τὸ δὲ, τί ἐστίν, ἐκ τῆς οὐσίας ἐστίν, ὅπερ δὴ καὶ ἄγγελοι ἐπὶ Θεοῦ εἰδέναι ἀπέγνωσται· ἐστὶ γὰρ ὁ Θεὸς ὑπὲρ πάντων εἶναι ἀπειράκις ἀπειρῶς, καὶ ὑπὲρ νοῦν πάντα, καὶ τὸ νοεῖσθαι. Ὅπηνίκα τοίνυν ὁ νοῦς εἰς τὰ ὅτι ἐστὶν ὁ Θεὸς δεικνύοντα γένοιτο, τότε πολλὰ ἔχει λέγειν, καὶ φιλοσοφεῖν ἄριστα· φιλόσοφος τε δύναται λέγεσθαι, καὶ θεολόγος. Ὅταν δὲ ὑπερκύψας, καὶ ὑπερναβεθγκῶς ἀπὸ τοῦ ὅτι ἐστὶ τῆ θεῖα περιληφθεὶς κρυφιοῦσθαι, τῆ φαντασίας τοῦ τι ἐστὶν ἐνεργούμενος, καὶ πάμπαν ἀνειδέος, καὶ ἀνέπαφος, καὶ ἀνόμματος κατὰ τὸ εἶκος γένηται διὰ τῆς χάριτος, πᾶς λόγος λέγειν περὶ Θεοῦ τι δυνάμενος· μένει ἀργός, καὶ ἀκίνητίζει ὁ νοῦς ἐνιζόμενος, εἰσδύς εἰς τὸ ἀνευνόητον. Καὶ τότε πᾶς τοῦ πάντων ἐπέκσινα γίνεται, ὅπου οὐ λόγος, οὐ νόημα, οὐκ ἐπινοιά τις προχωρεῖ ποικίλλουσα, ἀλλ' ἀπλότης, καὶ ἀκαταλήψια, ἀφασία τε καὶ ἐκπληξίς. Τὸ ἀσχημά-

τιστον, καὶ ἀπειρον, καὶ ἀόριστον, καὶ τὴν τοῦ Ἀ
 οράτου ξένου τρόπῳ ὁρᾷ ὄρασιν· καὶ τὸ ἀνείδεον
 εἶδος, ἀπόλυτος καὶ αὐτὸς, καὶ ἀνείδεος ἐν εὐθύτητι
 γεγονώς, καὶ κατὰ τὰ ἀοράτως αὐτῷ θεωρημένα,
 καὶ ἀνομιμάτως ἐπιθεβλημένα, ἐν ἐπιτομῇ φάναι,
 εἰς ἑαυτὸν τὸ θεῖον, καὶ ὑπερφυῆς κάλλος ἀναχρω-
 νύμενος, καὶ τὸν τοῦτον τοιοῦτον κτίσαντα γεραίρων
 Θεόν.

μβ'. Οὐχ ὅτι μόνον ἀπολύς τυγχάνει ὢν ὁ Θεός,
 ὑπὲρ πᾶσαν κείμενος σύνθεσιν, λέγεται ἔν, ἀλλ' ὅτι
 καὶ κυρίως ὢν, μόνος αὐτὸς ἐν ἅπασιν οὐσι λεγομέ-
 νοις, ἔχουσί γε τὸ εἶναι ἐξ αὐτοῦ. Τὸ γὰρ μὴ κυρίως
 καὶ ἀπλῶς ὄν, οὐδὲ κυρίως καὶ ἀπλῶς ἐστὶν ἔν· καὶ
 ὡς ὡσαύτως ὢν πανταχοῦ ἀπεριλήπτως, καὶ ὡς
 μόνος πᾶσιν ἀνόμιος, καὶ καθαρῶς πάντων ἐκτός, β
 καὶ ὡς αἰδιος, μήτε ἀρξάμενος μήτε παυσόμενος,
 καὶ ὡς ἐν ἅπασιν τὴν θεῖαν τῆς προνοίας αὐτοῦ ἀκτίνα
 ἀγράντως ἐπιλάμπων ἐπίσης, εἰ καὶ μὴ ὁμοίως
 ἅπαντα ταύτην δεδεγμένα εἰσίν· ἔτι γε μὴν, καὶ ὡς
 πᾶσιν ἀσχέτως γνωριζόμενος, νοῦν ἀποκίλον, ἀνεί-
 ῥεον, ἀσχημάτιστον, ἀχρουν, πάντων τῶν ὀπωσοῦν
 ὄντων ἀνέπαφον, καὶ ἀπαξᾶπλῶς ἀπόλυτον, εἰς ἀπει-
 ρίαν ἀοριστίας, χρόνου τε καὶ τόπου, καὶ φύσεως,
 καὶ τῶν περὶ φύσιν ὑπερναδαίνοντα ἀπαιτῶν εἰς
 τὸ ἀμηγήρη ὀπτανεσθαι ἐνοσιδῶς ὑπὲρ ἕνωσιν
 νοεράν.

μγ'. Ὅσον ὅτι ὑπὲρ τὸ νοεῖσθαι ἡ μεταξὺ Θεοῦ,
 καὶ τοῦ νοῦ γινομένη πνευματικὴ συναφὴ γίνεται,
 λέγεται εἶναι τὸ τηνικάδε εἰς τὸ ὑπὲρ τὴν ἑαυτοῦ
 φύσιν ὁ νοῦς τὸ ὑπερφυῆς ἀπόκρυφον ἐν ἀσθήσει
 νοερᾷ ἀπολύτως φανταζόμενος· αὐτὸς μέντοιγε ὁ
 νοῦς κατὰ φύσιν ὁ πάσχει ἐστὶ τὴν ἑαυτοῦ, καθαρῶ
 θεῖσαν τῇ χάριτι. Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ νοεῖν τῷ νῷ,
 ὅπερ ὀφθαλμῷ τὸ ὄρᾷν. Ὅσπερ οὖν ὁ ἐν σκοτίᾳ εἰσω
 ὄρων, ὁρᾷ μὲν οὐδὲν, πληγὴ ὁρᾷ ὡς ἂν ἐν ἐκείνῳ τὸ
 σκότος, καὶ ὁρᾷ ὅτι οὐχ ὁρᾷ· εἰ γὰρ κεκάλυπτο τοὺς
 ὀφθαλμοὺς, καὶ πράγματων ἅπαντα τινά· νῦν δὲ ὄρων, ἐναρ-
 γῶς ὁρᾷ, ὅτι οὐχ ὁρᾷ· καὶ τὸ μὲν εἰσω τοῦ σκότους
 τὴν ὀπτικὴν διαβῆναι δύναμιν, καὶ εἰδέναι τὰ κε-
 κρυμμένα, ὑπὲρ τὴν τοῦ ὀφθαλμοῦ φύσιν ἐστὶν,
 οὐκοῦν γέ τοι τὸ ὄρᾷν, ὅτι οὐχ ὁρᾷ· οὕτω δὴ καὶ
 τοῦ νοῦς, ἐν τῇ θεῖᾳ ἀναδεδραμηκτός ἀποκρυφιο-
 τητι, καὶ τοῦ νοεῖσθαι ἐπέκεινα γεινομένου, θεωρεῖ
 μὲν οὐδὲν· πόθεν γάρ; μέντοιγε θεωρεῖ, ὅτι οὐ θεω-
 ρεῖ· καὶ ὅτι ἢ οὐ θεωρεῖ, ἔν ἐστίν, ὡς γνόφῳ τινὶ
 ἀπόκρυφον, ἐξ οὗ προχέεται πᾶν ὀπτηδὴ ποτε ὄν, ἢ
 ὄρωμενον, ἢ νοοῦμενον, εἴτε τῇ κτίσει συναριθμού-
 μενον, εἴτε αἰδιῶς ὄν ἀκτιστον. Καὶ εἴπερ μὴ ἐθεώ-
 ρει, οὐκ ἂν ἑαυτοῦ ἐπέκεινα ἑαυτὸν ἐώρα ὑπερεκ-
 τεινόμενον· νῦν δὲ θεωρῶν, ἐκφανέστατα θεωρεῖ,
 ὅτι οὐ θεωρεῖ, ὢν ὑπὲρ τὸ θεωρεῖν, καὶ ὅτι θεω-
 ρεῖσθαι ἀδύνατον ὁ οὐ θεωρεῖ· καὶ εἰσω μὲν τῆς
 θείας καὶ ὑπὲρ νοῦν ἐνικῆς ἀποκρυφιοτήτος εἰσέναι
 καὶ θεωρῆσαι, ὑπὲρ τὴν τοῦ νοῦς φύσιν ἐστὶ· τὸ
 δὲ ἀποβλέψαι εἰς τὸν θεῖον γνόφον ἐκείνης τῆς ἀπο-
 κρυφιοτήτος, καὶ φαντασιωθῆναι τὴν ἀρρήτην ἐνάδα,
 τὴν ἐν ἀνεκκαλίτῳ μυστηρίῳ ὑπερκειμένην ὑπὲρ

tas, silentium et stupor. Formæ carentiam, et infi-
 nititudinem, et termini carentiam et infiniti visionem
 miro modo videt. et ideam sine idea. Absoluta et
 ipsa et simplex in rectitudine effecta; et secundum
 ea quæ ab ipsa aspectæ sunt invisibiliter et sine
 oculis considerata, et, ut paucis dicam, in seipsa
 divinam ac supernaturalem pulchritudinem as-
 pergens, et eum Deum, qui ipsam creavit, hono-
 rans.

42. Non solum quia simplex est Deus, supra
 omnem compositionem positus, unum dicitur; sed
 quia per se existit, solus ipse in omnibus quæ
 esse dicuntur, et habent per ipsum existentiam.
 Quod enim non existit per se et simpliciter, non
 est vere ac simpliciter unum. Et ita Deus est inci-
 cumscriptus et solus omnibus dissimilis, et pure
 extra omnia situs, et æternus, quippe qui neque
 initium habuerit neque habiturus sit finem, et super
 omnia divinum providentiæ suæ radium immittens
 æqualiter, etsi non similiter omnia eum recipiant;
 et omnibus necessario notus, mentem immutabilem,
 sine forma, omnibus quibuslibet intactam, sine
 figura aut colore, omnino simplicem et absolutam
 in indeterminationis infinitudinem et tempore et
 loco ac natura, et in ea quæ naturam transcendunt
 attrahit, ad simpliciter supra unionem intelligibilem
 contemplandam.

43. Quantum supra cogitationem est ea quæ in-
 ter Deum ac mentem sit spiritualis conjunctio dicitur
 mens quæ absolute sensu spirituali superna-
 turale unum cogitat, esse in illo quod supra ipsius
 naturam est; ipsa tamen mens, quod patitur secun-
 dum mentis naturam gratia mundatam est. Id enim
 menti cogitare est, quod oculis videre. Quemad-
 modum igitur is qui in tenebris intus videt,
 nihil quidem videt, nisi solummodo has tene-
 bras, et videt se non videre; si enim oculos
 clausos haberet, forsân putaret lumen circum se
 esse et res quasdam; nunc autem aspiciens
 videt se non videre. Quod vis optica intra tenebras
 penetret, et abscondita cognoscat supra oculi
 naturam est, non autem videre se non videre;
 ita est et de mente in divinam obscuritatem
 confugiente et ultra cogitationem constituta; nihil
 enim videt; quomodo enim posset? Attamen videt
 se non videre; et videt quoque id quod non videt
 esse unum tanquam tenebris quibusdam abscondi-
 tum, ex qua profluunt quæcumque existunt sive
 visibilia, sive cogitata, sive in creaturis numerata,
 sive æterna et increata. Et nisi id contemplaretur
 non se videret supra seipsam extensam. Nunc au-
 tem contemplans, manifestissime contemplatur se
 non videre, cum supra contemplationem sit, et
 impossibile esse contemplari quod non contempla-
 tur; et intra divinam illam ac supra mentem
 obscuritatem intrare et eam contemplari, supra
 mentis naturam est; aspicere autem ad divinas
 hujus obscuritatis tenebras et ineffabilem illam
 unitatem imaginari in ineffabili mysterio positam

super omnia, et videre se nihil intra divinas tenebras videre, est divinæ mentis proprium et in Spiritu contemplantis. Non enim oclusum et destructum spirituale aspectum et nihil operantem mens habet, quando contemplatur se non videre nisi divinum et simpliciter unum in obscuritate: illi enim est ignorantia indicium. Sed quando manifestius contemplatur, tunc ad illud quod est supra mentem accurrit, et videt propriam ignorantiam in divina simplicissimi unius obscuritate considerans; sed tamen unum esse illud ex quo omnia et esse absconditum manifeste videt. Quid autem sit non videt, et dicitur mentem esse supra propriam suam naturam per illud, in quantum, in simplicissima Dei obscuritate contemplatur; illud autem esse menti licet, postquam munda facta sit. Et ut ita dicam, ipsi naturaliter inest in supernaturali fieri, cum tendit ad divinam illam et simplicissimam supra mentem unam occultationem. Non enim cognitivam perceptionem habet, nisi unius hujus inaccessibilis. Et sane illuc per proprium motum accedens, in statu et quiete cessat; non enim statum dico qui absque contemplatione est; id enim esset insania; sed statum et quietem quæ sit cum jam non ex cogitatione ad cogitationem aut contemplationem transit. Mens enim, cum illuc assurrexit postquam in infinitudinis et indeterminationis, abyssum spirituali lumine cecidit, divinæ illius invisibilis obscuritatis incomprehensibilitate circumdata, ut ita, dicam, deficit, et moratur, nihil aliud patiens quam stuporem in spirituali splendore. Et sane conversa spirituali tamen lumine afficitur immobiliter aspiens in supernaturali obscuritate, unitive ac simpliciter inaccessum splendoris hujus foras non prodeuntis internum permeans et inde ornata. Si vero a contemplando abstineret, quomodo stuporem et splendorem pateretur? Sed hoc modo stare mentem dicitur illic profectam, quia immobilis est unum contemplans et unius splendore affecta et gaudens et splendens; et stare non motam, non comprimantem suam contemplationis fruitionem; ea enim fugienda est affectio, neque laudanda et ignorantia tenebris plena, nunquam ullo modo contemplari. Dicitur autem mentis status per inaccessum luminis splendorem sit, et conreplatio est non querens transmutationem, sed requiem ac statum. Infinitum enim est illud supersubstantiale, et absconditum supernaturale unum, et cuilibet menti inaccessum; neque licet mentem quæ contemplatur alio modo contemplari, nisi in quantum esset sibi convenientis unitatis et divinæ unionis particeps. Et non aliter divinæ huic contemplationi ac splendenti pulchritudini et infinitudini adhaeret, quam attracta et affecta ab illa aut assumptione aut naturali quam patitur conversione.

44. Menti naturale est cogitare; in motu autem et mutatione cogitatio. Postquam autem mens in Deo versatur, supra cogitationem invenitur et supra motum; tunc merito dicetur mens supra

ἅπαντα, καὶ ὅτι οὐ θεωρεῖ θεωρησάμενος εἰς τὸ θεῖον γνόφου οὐδὲν, καὶ πᾶν τοι καθαροῦ νοῦς ἴδιον, θεωροῦντος; ἐν ἑνὲ ματι. Οὐ γὰρ κεκλεισμένην ἔχει καὶ μύουσαν τὴν νοερὰν ἀποδίδειψιν, καὶ ἀργούσαν ὁ νοῦς ὅτε θεωρεῖ, ὅτι οὐ θεωρεῖ, εἰ μὴ τὸ θεῖον, καὶ ἀπλῶς ἐν ἀποκρυφιοτήτῃ ἐν· τοῦτο γὰρ ἀμαθείας σύμβολον. Ἄλλ' ὅτε μάλλον ἐκφανῶς θεωρησῆ, τότε εἰς τὸ ὑπὲρ νοῦν ἀνατρέχει, καὶ τότε θεωρεῖ τὴν ἑαυτοῦ ἀβλεψίαν ἐν τῇ τοῦ ἀπλουστάτου ἐνὸς ἀποκρυφιοτήτῃ θεωρῶν· καίτοιγε ὅτι ἐν ἑστὶ τὸ ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ ὅτι κρύφιον, καὶ μάλα σαφῶς; θεωρεῖ. Τί δὲ ἐστὶν οὐ θεωρεῖ, καὶ λέγεται εἶναι εἰς τὰ ὑπὲρ φύσιν ὁ νοῦς διὰ ταῦτα τὴν ἑαυτοῦ, ἐφ' ὅσον ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ ἀπλουστάτῃ ἀποδίεπει ἀποκρυφιοτήτῃ· εἶναι δὲ τοῦτο αὐτῷ κατὰ φύσιν ἐστὶ καθαρῶ γεγονότι· καὶ ὅσον εἰπεῖν κατὰ φύσιν ἐστὶν αὐτῷ ἐν τῷ ὑπὲρ φύσιν γίνεσθαι, ἀνοματίως, τουτέστιν ἀνεπινοήτως; ἐπιβάλλον [ἴσ. ἐπιβάλλοντι] τῇ θεῖᾳ καὶ ὑπερηπλωμένη ὑπὲρ νοῦν ἐνικῆ ἀποκρυφιοτήτῃ· οὐ γὰρ ἔχει τότε τὴν ὁποιανοῦν γνωστικὴν ἀντίληψιν, ὅτι μὴ τὴν τοῦ ἀνεκφοιτήτου ἐνός. Καὶ μὴν ἐκεῖσε γενόμενος δι' οἰκείας αὐτῷ κινήσεως, εἰς στάσιν λήγει καὶ παύλαν· οὐχὶ στάσιν λέγω ἀπὸ γε τοῦ θεωρεῖν· τοῦτο γὰρ μανικὸν τὸ πάθος; ἀλλὰ στάσιν καὶ παύλαν, τοῦ μεταβαίνειν ἀπὸ νοήματος εἰς νόημα, ἢ θεωρήμα. Ὁ γὰρ τοι νοῦς ἐκεῖσε ἀναπτύχῃως, ἐπειδὴ θυθῶ ἀπειρίας καὶ ἀοριστίας περιπίπτει ἐν φωτὶ νοερῶ, τῷ ἀπεριλήπτῳ περιτυχῶν τῆς θείας ἐκείνης ἀπεριόπτου ἀποκρυφιοτήτος, ὅσον εἰπεῖν, ἐκλείπει, καὶ ἴσταται, μηδὲν ἕτερον, ἢ τὴν ἐκπλήξιν ἐν φαιδρότητι πάσων νοερῶ· καὶ γε μὴ μεταβαίνων, ὅμως; τῷ νοερῶ φωτισμῷ ἐνεργεῖται ἀφορῶν ἀκινήτως ἐν τῇ ὑπερουσίῳ ἀποκρυφιοτήτῃ, ἐνικῶς τε καὶ μονοειδῶς τῇ ἀπροσίτῳ ἐνδότητι τῆς ἀνεκφοιτήτου τηλαυγείας διαπορούμενος, καὶ καλλυνόμενος. Εἰ δ' ἦν ἀπὸ τοῦ θεωρεῖν ἀργός, πῶς ἂν ἔπασχε τὸ ἐκπλήττεσθαι καὶ φαιδρύνεσθαι; Ἄλλὰ τοῦτον τὴν τρόπον λέγεται ἴστασθαι, αὐτόσε γεγονότα τὸν νοῦν, ὅτι ἀμεταβάτω; ἔχει τὸ ἐν θεωρῶν, καὶ τῇ τοῦ ἐνός ἀγαλαῖ καὶ προσπάσων, καὶ χαίρων, καὶ λαμπρυνόμενος, καὶ ἴστασθαι μὴ κινούμενος, οὐ μὴν μύων τὴν σφετέραν τῆς θεωρίας ἀπώλουσιν· τοῦτο γὰρ φευκτὸν τὸ πάθος, καὶ οὐκ ἐπαινετὸν, καὶ σκότους ἀγνοίας ἐμπλεον, μηδαμῆ μηδζμῶς θεωρεῖν. Ἡ δ' εἰρημὴν στάσιν τοῦ νοῦ, κατὰ ἀπρόσιτον φωτὸς ἑλλαμψίν γίνεται, καὶ θεωρία ἐστὶ, μὴ ζητοῦσα μεταβάσιν, ἀλλὰ παύλαν καὶ στάσιν. Ἄπειρον γὰρ ἐστὶν ἐκεῖνο τὸ ὑπερφύεζ, καὶ κρυφίμυστον ὑπερουσίον ἐν, καὶ ἀνέκδοτον νῶ παντὶ, καὶ ἄλλοσέ πη θεωρεῖν οὐ συγχωρεῖ τὸν θεωροῦντα αὐτὸν νοῦν, καθόσον ἂν εἴη μετεληφῶς ὁ νοῦς ἀνηκούσης αὐτῷ καθάρσεως, καὶ θείας συνάρσεως. Καὶ οὐκ ἄλλως μεταπίπτει γε τῆς θείας ταυτσί θεωρίας, καὶ ὑπερχάλου ἀγαλαῖ, καὶ ἀπειρίας, ἢ ἀνθελκόμενος ὑπὸ τοῦ προσπαθῶν, ἢ προσλήψει, ἢ ὑπὸ τῆς φυσικῆς, ἢν πάσως τρεπτότητος.

μδ. Τῷ νῶ φύσις τὸ νοεῖν· ἐν κινήσει δὲ τὸ νοεῖν, καὶ μεταβάσει. Ἐπει δὲ ὁ νοῦς ἐν Θεῷ γενόμενος, ὑπεράνω νοήσεως εὐρίσκειται, καὶ κινήσεως, εἰκότως οὕτω λέγοιτο· ἂν ὁ νοῦς εἰ; τὸ ὑπὲρ φύσιν ἑαυτοῦ γί-

νεσθαι ἀπολύτως τὸν Θεὸν φανταζόμενος· πᾶν γὰρ ἄ
νόημα, δῆλον ὅτι ἐκ πράγματος γίνεσθαι πέφυκεν·
ἔπου δὲ πρᾶγμα οὐ θεωρεῖται, νόημα οὐτε γεννᾶ-
ται, οὐτε μὴν εὐρίσκειται. Ὁ τοίνυν Θεὸς μηθοπω-
τιοῦν ἔχων ὀραῖσθαι πραγματικῶς φαντάζει τὸν
νοῦν πεφυκότως ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν, ὧν δηλαδὴ ἐνεργεῖ· ἃ τόπον ἐπέχει δυνάμεις, ἔκ τινος; προΐουσης
δυνατοῦ. Ἐφ' ὅσον οὖν ὁ νοῦς ἐν ἄλλοις ἅπασιν εἰωθε-
τάς δυνάμεις μετὰ τῶν δυνατῶν θεωρεῖν, τοῦτο
ζητεῖ ἀπὸ Θεοῦ παθεῖν· καὶ ἀδυνατῶν γιγνομένως·
ὑπὲρ γὰρ τὴν φύσιν τοῦτο παντὸς κτιστοῦ νοῦ· τὰ
περὶ Θεὸν θεωρεῖ. Καὶ τὸν Θεὸν ἀνομμάτως, ὃ λέ-
γεται, ἀπλῆ φαντάζεται, καὶ ἀθρόα ἐπιβολῇ. Ἡσύ-
χου δὲ ἀέρος; δραξάμενος, καὶ θείας εὐμενείας γενό-
μενος; ἐπιτυχῆς, καὶ ἐνεργοῦντος; ἐν ἑαυτῷ τοῦ θεοῦ
καὶ προσκυνητοῦ Πνεύματος, ἐκ τοῦ νοεῖν συνεχέ-
στερον ἀρπάζεται εἰς ἀνείδεον, καὶ ἄποιον, καὶ ἀπλῆν
κατάστασιν, εἴσω καρδίας ὡς τάχος εἰσδύων, δυνά-
μει τοῦ Πνεύματος ὑπερφυεῖ. Καὶ ἰστάμενος ἐν
φαντασίᾳ Θεοῦ, καὶ μηδὲν νοῶν, ἀλλ' ὑπὲρ τὸ νοεῖν
γιγνόμενος, ἐξ οὐπερ ὅτι ἀπὸ τοῦ τὰ περὶ Θεὸν
νοεῖν, ἀνεισιν εἰς θείαν φαντασίαν, ἧ εἰρηται,
ἀπλοῦς ἀποκαταστάς, λέγεται ὅτι εἰς τὸ ὑπὲρ φύσιν
ἑαυτοῦ τελεῖ, ὅτι γίγνεται ὑπὲρ τὸ νοεῖν.

μέ. Πᾶν ὃ τι οὖν λεγόμενον κρύφιον, ἔχειν ἀνάγκη
τι προφαινόμενον, ὅθεν ὅτι τοῦτο κρύφιον ὑφορεῖται·
εἰ γὰρ μὴ, τῷ μὴ ὄντι προσέοικε μάλιστα. Τὸ γὰρ
ὀλικῶς μὴ διδόν ἔμφασιν γνωστικῆν ὀντότητος ὁπωσ-
οῦν, ἴσον νομισθεῖν ἂν τῷ πάντῃ μηδαιῶς ὄντι.
Ἀμέλει δῆτα καὶ τῷ τοῦ Θεοῦ κρυφίῳ συνυπάρχει
τινὰ προφαινόμενα, οἷς οἷα ἰχνηλατῶν ὁ νοῦς τῆς
θείας ἀποκρυφίότητος αἰσθησιν δέχεται, τῷ κατα-
ληπτῷ τοῦ Θεοῦ ἀνίων πρὸς τὸ ἀκατάληπτον· ἐν ᾧ
γενόμενος ἐπίσταται, ὅτι ἔστι τι ἀκριθῶς, ὃ διαφεύ-
γει τὴν ἑαυτοῦ φυσικὴν κατάληψιν, ὑπεράνω κει-
μενον πάσης νοερᾶς καταλήψεως, καὶ ἀγγελικῆς
ἡστιννοσούν, ὡς ὑπερῶς [ἴσ. ὑπερφυεῖς]· καὶ πάσης
μὲν φύσεως, καὶ οὐσίας, καὶ ὄντος παντὸς αἰτίου,
καὶ ἀρχῆ, καὶ πέρας, αὐτὸ δὲ ὑπερφυεῖς, καὶ ὑπερ-
οὔσιον, ἀπάσης ὑπερανωμισμένου ἀπειρώς ὄντο-
τήτος· ἀγίννητόν τε καὶ ἀναρχον, καὶ ἀόριστον, καὶ
φύσει, καὶ τόπῳ, καὶ χρόνῳ ἀπλῶς ἀπερίληπτον·
καὶ τοῦτό ἐστι τὸ ἀπόκρυφον ἐν ὑπὲρ νοῦν. Καὶ
ἔστιν ἡ θεία κατάληψις φυσικῶς ἐξ αὐτοῦ προΐουσα, ὃ
παμπόλλη τις οὐσα, καὶ ἡμᾶς αὐθις ἐπ' αὐτῆς ἐπα-
νατείνουσα, καὶ οἷον ἀνακυκλούσα νοεραῖς χειραγω-
γίαις, καὶ ἐπιστροφαῖς, καὶ ἀνατάσεσιν, ἐπεὶ τὸ
ἀρχικὸν ἀπόκρυφον ὑπερφυεῖς ἐν· τοσοῦτον ἐνοῦσα
ἡμᾶς τοῦτῳ, ὅσον νοῆσαι ὅτι ἔστι, καὶ ὅτι ἐν ἔστιν·
ἔτι γε μὴν καὶ ὅτι τρόπον παντὶ ἀδιανόητόν ἐστι, τὸ
τί ἐστιν εἶναι εἰδέναι τοῦτο τὸ ἀπόκρυφον ἐν. Τὸ δὲ
ὑπεράνω νοῦ εὐρημένον καὶ ἐκφυεῖον διάνοιαν, πῶς
ἂν λόγος διεξοδεύειν δεδύνηται; ὃ δὲ λόγος διεξο-
δεύειν οὐ δεδύνηται νοητῶν, ἀφθελγῶς, καὶ ἀμύρη-
τως, καὶ ἐν σωπῇ ὁ νοῦς ὑπὲρ ἐνοιαν ἐνοειδῶς
ἀρροφῶν ὡς ἀπόκρυφον, καὶ χαίρειν ὡς αἰτίῳ, καὶ
προμηθεῖ· καὶ ἐκπλήττεσθαι ὡς ὑπερφύετι, καὶ
ὑπεραθάβῳ, ὑπερδύετι τε καὶ ὑπερδυναμῶν, καὶ θείας;

A suam naturam pervenisse, Deum absolute imagi-
nans; omnem enim cogitationem ex re fieri mani-
festum est. Ubi autem res non conspicitur, neque
cogitatio generatur, neque invenitur. Cum igitur
Deus videri nequeat realiter, menti ex iis quæ
circa ipsam sunt, seipsum repræsentat, quæ nempe
operatur; quæ locum potentia tenent ex quodam
possibili procedentis. In quantum enim mens in
aliis omnibus potentias cum possibilibus contem-
plari solet, id et de Deo pati inquiri; et cum non
possit res ipsas contemplari, id enim supra omnis
creatæ mentis naturam est, quæ circa Deum
sunt contemplatur. Et Deum, oculorum expertus, ut
dictum est, et frequenti aspectu imaginatur et
tranquillum æera prehensens et divinæ benevo-
lentia particeps effecta, et in ipsa operante divino
et adorando spiritu, ex cogitando frequentius sim-
plicem et sine forma ac figura statum amplectitur,
intra cor rapidissime intrans, supernaturali spiri-
tus virtute. Et in Dei imaginatione stans neque
quidquam cogitans, sed supra cogitationem effecta,
quia ex eorum quæ circa Deum sunt cogitatione,
ad divinam imaginationem ascendit, ut dictum est,
simplex constituta, et dicitur ea supra suam na-
turam pervenisse, quia fit supra cogitationem.

45. Quodcumque dicitur absconditum, necesse
est ut aliquid manifestatum habeat, unde illud
absconditum animadvertatur; nisi enim id esset,
nihil prorsus simile esset. Quod enim omnino
non dat existentia apparitionem, illud minime ex-
sistere crederetur. Sine dubio igitur Dei abscondito
coexistunt quedam signa, quibus tanquam vesti-
giis mens inhæret et divinæ obscuritatis sensum
accipit, per id quod potest comprehendi ascendens
ad illud quod capi nequit. Quo postquam pervenit,
apprime novit esse aliquid quod suam naturalem
comprehensionem fugiat supra quamlibet naturalem
et angelicam, comprehensionem situm, utpote su-
pernaturale; et quod est omnis naturæ ac substan-
tia et creaturæ causa et principium et finis, ac
supersubstantiale, habitans infinito modo supra
omnia quæque existunt; ingenitum ac sine princi-
pio, et infinitum, et ætæra ac loco et tempore
simpliciter incircumscriptionem; et illud est abscon-
ditum unum supra mentem. Et est divina compre-
hensio naturaliter ex ipso procedens, multa quidem,
et nos rursus super seipsam extendens, et circum-
agens spirituali ductu et conversione et extensione,
cum illud initiale arcanum supernaturale unum sit;
tantum nos cum ipso unificans, quantum necesse
est ut sciamus illud esse et esse unum; et adhuc
illud esse omnino incogitabile, et impossibile esse
ut percipiamus quid sit illud absconditum unum.
Quod supra mentem situm est et fugit cogitationem,
quomodo illud ratio possit penetrare? Quod autem
ratio non potest cogitatum penetrare, mens abs-
que voce et verbo et in silentio supra cogitationem
simpliciter aspicere potest ut absconditum et eo
lectum tanquam principio et providentia, et stupere

tanquam supersplendido et superoptimo et præpotenti et divina ex ipso exultatione frui, tanquam infinitis et interminatis omnibus quibus videtur supersubstantiale unum absconditum; et omnino rationalis naturæ consequentia est. Inconsequens igitur est mentem quæ in iis versatur, rationibus uti, eaque penetrare transeuntem. Qui igitur silentio non utitur, sed voce, a summo mentis statu deficit: is enim summus ejus status est, ut ii ipsi qui nihil veritatis præ se ferunt, confiterentur, in summo eam suæ virtutis gradu constitui. Summus porro ille gradus est ad illud quod summum est aspectus, qui et sine oculis perfici dicitur; multo igitur minus; et sine voce ac verbis.

46. Quando mens sine oculis accedit ad divinitatem, unam, æternam ac summam obscuritatem, assensus, et hic sine oculis inde ad mentem simplicem descendit, simplex quoque et pulchritudine ac luce eximia et ineffabili splendore plenus; et in admirationis abyssum et stuporis mentem in silentio invitans; comprehendens cor spirituali efficacia et dulci gaudio. Fit menti dulcis illuminatio ac splendor, et divinus secundum similitudinem amor, et pura exultatio. Principium autem ex Deo habet, unde omne donum optimum per mentis munditiam; et habet, ut ita dicam, materiam ex divinis apparitionibus per scripturas, et creaturas intelligenter cum recto corde in tranquillitate et oratione consideratis. Non enim quolibet modo aspicitur absconditum et intimum Divinitatis unum supra cogitationem, sed in procedente inde splendore simplici aspectum et contemplationem spirituales replente. Quod qui non patitur, rationaliterque et scienter exterius ascendit ad supernaturale absconditum et simplex unum, non in corde motus, neque spiritualiter illuminatus.

47. Splendidissima, simplex et uniformis mentis in Deo contemplatio se ad unam illam divinam obscuritatem ferens et ad splendorem inde micantem æternæ et infinitæ lucis, non modo oris silentium exigit, sed et mentis. Licet enim, vel ore silentium agente, intra mentem ita disponi ut et ratiocinia et cogitationes percurramus, et mutemur. Ratio esset alicujus rei mente conceptæ a qua mens refugiens longe ad plenissimam Divinæ unitatis non figuratam obscuritatem ascendit. Aliud enim est mentis contemplatio et dispositio, et aliud cogitatio quæ est conceptæ rationis. Unde in creatis ac oppositis aut aliter variis rebus versata mens, primum contemplatur, ac deinde ita cogitatur mutata. Et sane in re sæpe una iuveniret non paucas cogitationes. Sed in illa una et simplici et intima divinaque obscuritate, intendit quidem et expandit proprium oculum, et divini splendoris simplicitate illustratur. Minime autem potest cogitare sic disposita. Una enim illa simplicitas et obscuritas spirituali conversionem aut variam dispositionem fugit, et non potest cogitata describi aut ore dici.

Ἄπολαύειν ἐκ τοῦτου ἀγαλλιᾶσεως, ὡς οὔτιν ἀπειροῖς, καὶ ἀορίστοι; ἅπασιν, οἷς ὄραται τὸ ὑπερούσιον ἀπόκρυφον ἐν, καὶ πᾶν τοι φύσεως λογικῆς ἀκοιούθημα. Ἀνακόλουθον δὲ, ἐν τοιοῦτοις ὄντα τὸν νοῦν, λόγοις χρῆσθαι, καὶ διεσθεδεῦειν μεταβαίνοντα. Ὁ ἄρα χρώμενος οὐκ τὸ σιωπᾶν, ἀλλὰ τὸ λέγειν, τῆς ἀκρας ἐλλείπει τοῦ νοῦ καταστάσεως· αὐτῆ γὰρ ἐστὶν ἡ ἀκρα τοῦτου κατάστασις, ὡς καὶ παρὰ τῶν μηδὲν ἀληθεῖα; προτιθέντων ὁμολογηθεῖν ἂν· τὸ ἐν τῷ ἀκρότατῳ τῆς αὐτοῦ ἐνεργείας γεγενῆσθαι. Ἀκρότατον δὲ ἐστὶν, ἡ πρὸ; τὸ ἀκρότατον αὐτοῦ ἀπόβλεψις, ἥτις καὶ ἀνομμάτως τελειθθαί λέγεται· πολλῷ ἄρα ἔλαττον, καὶ ἀλαλήτως.

β' μς'. Ἐπιβάλλοντος τοῦ νοῦ ἀνομμάτως τῇ θεοτάτῃ ἐνικῆ, καὶ ὑπερραρχικῆ, καὶ κορυφασιότητῃ ἀποκρυφιστικῆ, παραδοχῆ, καὶ αὐτῆ ἀνόμματος, ἐκείθεν ἐπεισὶν ἐπὶ τὸν νοῦν ἐνοειδῆ, καὶ μονοειδῆ; ὑπερκάλου καὶ ὑπερφαοῦς, καὶ ἀβῆρητου ἀγλαῖα; πεπληρωμένη· καὶ εἰς βυθὸν θαυμασμοῦ, καὶ ἐκπλήξεως προκαλουμένη τὸν νοῦν ἐν σιγῇ· προκατέχουσα τε τὴν καρδίαν ἐνεργεία πνευματικῆ, καὶ χαρᾶ γλυκερᾶ· ἐκείνη γίνεσθαι τῷ νοῖ νοερός φωτισμός, ἔλλαμψις, καὶ θεῖος κατὰ τὸ ἀνάλογον ἔρωσ καὶ φαίδρον ἀγαλλίαμα. Ἐχει δὲ τὴν ἀφορμὴν ἐκ Θεοῦ, ὅθεν πᾶσα δόσις ἀγαθῆ διὰ τῆς τοῦ νοῦ καθαρότητος, καὶ τὴν, ὡς ἂν εἴποι τις, ὕλην ἐκ τῶν ἀνάμερος θεῶν ἐμφάσεων τῶν Γραφῶν, καὶ τῶν ὄντων θεωρημένων συνειῶς μετ' εὐθύτητος ἐν ἡσυχίᾳ καὶ προσευχῇ. Οὐ γὰρ ὡς ἔτυχεν ἀφορᾶται τὸ ἀπόκρυφον ἐνδοτάτον τοῦ Θεοῦ ἐν ὑπὲρ ἔνοιοιαν, ἀλλ' ἐν προτιούσῃ ἐκείθεν ἀγλή ἐνοειδεῖ τὴν ἀπόβλεψιν, καὶ θεωρεῖν ὑπερεκπληροῦσῃ τὴν νοεράν· ὅπερ ὁ μὴ παθὼν, λογικῶς τε καὶ γνωστικῶς ἔξωθεν ἀνεῖσιν εἰς τὸ ὑπερφύειν ἀπόκρυφον ἀπλοῦν ἐν, οὐ καρδιακῶς ἐνεργούμενος, οὔτε δὴ νοερῶς ἔλλαμπόμενος.

γ' μς'. Ἡ διαυγεστάτη ἐνοειδῆ; τε καὶ μονοειδῆ; τοῦ νοῦς ἐν τῷ Θεῷ θεωρεῖα, ἐπιβάλλουσα τῇ ἐνικῆ θεῖα ἀποκρυφιστικῆ, καὶ τῇ ἐξ αὐτῆς ἐξαστραπτοῦσῃ ἀγλή θεῖαν τηλαυγείαν παραδεδεγμένη ἀνάρχου καὶ ἀπειρου φωτοβολίας, οὐ μόνον στόματος σιωπῆν ἀπαιτεῖ, ἀλλὰ καὶ νοῦς. Ἐξέσθι γὰρ καὶ στόματος σιωπῆν ἀγοντος, εἴσω τὸν νοῦν διατίθεσθαι, καὶ εἰς λογισμοῦ; καὶ νοήματα μεταβαίνειν, καὶ ποικίλλεσθαι· ὁ λόγος ἂν εἴη τοῦ ἐνδιαθέτου, οὐ πόρρω νοῦς ἀναδεδραμηκῶς εἰς τὴν ὑπερηπλωμένην τῆς θεῖα; ἐνάδος ἀτύπωτον ἀποκρυφιστικῆ. Ἄλλο γὰρ ἐστὶ τὸ θεωροῦν τοῦ νοῦς, καὶ τὸ διατίθεσθαι, καὶ διανοεῖσθαι, ὅπερ ἐστὶ τοῦ ἐνδιαθέτου λόγου, ἕτερον. Ἐντεῦθεν ἐν κτιστοῖς, καὶ συνθέτοις, ἢ ἄλλως πως ποικίλοις γεγονῶς ὁ νοῦς πράγματι, πρῶτον θεωρεῖ, κάπειθ' οὕτω διανοεῖται ποικιλλόμενος. Καίποιοι ἐν πράγματι πολλὰκις ἐνὶ, εὗροι ἂν οὐκ ὀλίγα νοήματα. Ἐν δὲ γε τῇ ἐνικῆ, καὶ μονοειδεῖ ἐκείνη καὶ ἐνδοτάτῳ θεῖα ἀποκρυφιστικῆ, ἀνατείνει μὲν, καὶ ἀναπλοῖ τὸ θεωρητικὸν σφέτερον ὄμμα, καὶ τῇ ἀπλότητι τῆς θεῖα; αὐγῆς καταλαμβάνεται. Ἦκιστα δὲ ἔχει διανοεῖσθαι διατιθέμενος· ἐκφύγει; γὰρ ἡ ἐνικῆ

ἀπλότῃ τὴν νοερὰν οὐρανὸν μετὰ βῆται, ἢ ποικίλην διὰ θέσιν, καὶ ἢ κρυφύτης, τὸ τί ποτε διανοηθέντα εἰπεῖν διαθέσει καὶ στόματι. Δι' ἃ δὴ σιωπὴν ἀσχεῖ φυσικῶς καὶ στόματι, καὶ νοῦ, ἐν τῇ ἐνικῇ ἐνδοξοτάτῃ θεῖα ἀποκρυφίτητι νοερῶς ἄνθρωπος ἀναδραμηκῶς.

μη'. Ὅσπηνεκα ἡ στροφή τοῦ νοὸς νεύση οὐκῶς ἐπὶ τὸν Θεόν, καὶ καταποῆ τὸ θεωροῦν αὐτοῦ ταῖς τοῦ Θεοῦ κάλλους πεμφαστάταις ἀκτίσι, καὶ ἀσχηματίστως εἰς τὴν τοῦ ἀποκρύφου ἐνὸς ἀνειδέου ἀνέληθ ἀπλότητα καὶ ἀοριετιάν, καὶ γένηται αὐτὸς ἐξυπῶ ἐν, τῇ πρὸς τὸ ἐν ἑαυτοῦ ἀνατάσει, καὶ ἀποβλέψει ἐν ἐπιπνοῖα τοῦ Πνεύματος, τὸ τηρικᾶδε τῆς νηπιώδους γίγνεται τρανῶς καταστάσεως, αὐτὸ τὸ φρονεῖν, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας τοῦ ἀρρήτου καὶ ὑπερφουοῦς γέυεται, κατὰ τὸν τοῦ Κυρίου λόγον, « Ἐὰν μὴ στραφῆτε, λέγοντα, καὶ γένηθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. » Ἀπόλυτος γὰρ τότε, καὶ ἀσχετος, πάντῃ ἐκ πάντων ὁ νοῦς ἀποκαθίσταται πάσης γνώσεως, παντοιασοῦν νοήσεως, καὶ πάσης συνθέσεως, καὶ ποιικίλιας τοῦς ὁροῦς ὑπεραναθεδικῶς, καὶ ἀνατινόμενος εἰς τὸ ἀφρηγκτον, καὶ ὑπὲρ νοῦν ἄγνωστον· ὄθεν δῆτα καὶ σιωπὴν ἀγει φυσικῶς, διὰ τὴν οὐ μόνον ὑπὲρ λόγον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ νοερὰν ἐνέργειαν σφετέραν κατὰστασιν, ἔχουσαν μετὰ τοῦ κρυφίου, καὶ ἀνειδέου, τὸ ὑπερφουῖ, καὶ χαρίεν, καὶ γλυκῦ, ὅσον εἰς νοερὰν ἀπόδουσιν.

μηβ'. Ἐν εἶδει τῷ ἀνειδέω, καὶ ὑπερφουεσίτῃ ἀβλῷ, καὶ ἀσυνθέτῃ κάλλει, καὶ προσώπῳ ἀπλουστάτῃ τὸν Θεὸν θεωροῦσιν οἱ θεωρητικοὶ ἐνοειδῶς ἐν, ἀπέροις ἀγαθοῖς, περιεστειμένον, ἀναριθμήτοις καλοῖς κατηγλαῖσμένον, φωτεινῶς καλλοναῖς ἀκτινοειδῶς ὡσπερ περιαιγάζοντα νοῦν πάντα, ὄθεν ἀρρήτου καὶ ἀνεκδιήγητον· ἀγαθῶν καὶ καλῶν πηγαιάν, ἀφθονίαν ἀπειρόβλυτον, καὶ ἀένναον, δόξης θησαυροῦν ὑπέραντιον, ἀπύθμαντον, ἀκένωτον· πολλῆς ὅτι μάλιστα τερπωλῆς ὑπερπληροῦντα τοῦς νομομάτους νότις· χαρᾶς τε καὶ θυμηδίας μετ' εὐφροσύνης ἀκηράτου κατὰ ῥοὺν ἀεὶβρυτον προοῦσης μυστικῶς ἐκ τῆς θείας ἐκεινης καὶ ὑπερφουοῦ, ἐνάδος, τῆς ἐν ὀδύτῳ ὑπερκειμένης ἀποκρυφίτητι· ἔτι τε ἡλίον καὶ ὅσον ἀνεξιχνίαστον προχεῖται πέλαγος ἐξ ἐκεινης ἀπερὶληπτον, χρηστότητος ἀφάτου, καὶ ἀγάπης ἀνερμηνεύτου, καὶ προμηθείας ἀνεπινοήτου ἐν δυνάμει ἀοριετιῶν· ἀγαθῶν ἀφράστῳ, καὶ ἀγγέλοις καὶ αὐτοῖς Σεραφίμ ἀπερινόητα, ὡς ὑπὲρ πάντα νοῦν καθεστῶτα· καὶ μὴν καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ παρόντος ἐν ἡμῖν ὅσα συλλαμβανόμενα ἀρρήτῳ λόγῳ, κατὰ δὲ τὸ μέλλον ἀποκαθιστάμενα, καὶ ὅσον ἀπογεννώμενα, καὶ τελειούμενα· καὶ καὶ Χερουδικῶν νοῦν ἐξιστά, καὶ μόνον πῶς ἀμυδρῶς περὶ τούτου διανοηθῆναι προθέμενον. Ὡ ἀγαθότητος, καὶ βουλής Θεοῦ, καὶ ἀγάπης, καὶ χρηστότητος, δυνάμειός τε καὶ σοφίας, καὶ προμηθείας θείας! ὄντως μακάριοι ὧν ἀφείθησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν ἀπεκαλύφθησαν αἱ ἀμαρτίαι! Καὶ μακάριος ἄνθρωπος, ὃν ἂν παιδεύσῃ Κύριος, καὶ ἐκ τοῦ νόμου αὐτοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος διδάξει αὐτόν!

Per quæ silentium excreat mens naturaliter et ore et mente; et in gloriosissimam unam et divinam obscuritatem postquam homo spiritualiter confugit.

48. Quando mentis conversio prorsus ad Deum tendit, et cupit eum contemplari divinæ pulchritudinis splendentibus radiis illustrata et in absconditi ac simplicis unius simplicitatem et infinitudinem pervenerit, et ipsa sibi ipsi unum effecta fuerit sua ad illud unum tendentia et aspectu in spiritus cogitatione, tunc manifeste silentem hunc statum assecuta est, nempe ipsum concipere, et regnum Dei ineffabile ac supernaturale gustat, juxta Domini verbum: « nisi conversi fueritis et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorum. » Absoluta enim tunc et non cohibita ab omni cognitione se removet, et a qualibet cogitatione, et diversitatis terminos transcendens et ad ineffabile neque noscibile se ferens quod est supra mentem, unde sane et silentium naturaliter agit per eum qui est non modo supra rationem, sed et super spiritualem efficaciam, statum habentem, una cum illo abscondito ac simplice, supernaturale et gratum et dulce, quantum necesse est ad spiritualem fruitionem.

49. In forma sine forma et super splendidissimo immateriali et simplicissimo vultu Deum contemplantur contemplativi uniformiter unum, infinitis bonis circumdatum, innumeris pulchritudinibus illustratum, lucidis radiis splendidum et omnem mentem luce perfundens, ineffabiles et inenarrabiles divitias; bonorum et pulchrorum fontem, infinitam abundantiam perpetuo fluentem et æternam, gloriæ thesaurum plenissimum et inexhaustum, plurimo gaudio replentem mentes sine oculis, lætitia et exultatione cum immisto sensu hac divina et supernaturali unitate libenter se effundente, illa, quæ in inaccessa obscuritate jacet. Vident quoque quantum post investigationem profundatur mare ex illa infinitum, ex illa, inquam, ineffabili bonitate et inexplicabili charitate et providentia inscrutabili in infinita potentia, et ineffabili sapientia; quæ omnia sunt angelis et ipsis Seraphim incomprehensibilia, utpote supra quamlibet mentem excelsa; quæ quidem ex eo tempore in nobis tanquam ineffabili ratione colliguntur, futuro autem tempore restituta et regenerata et perfecta; quæ cherubim mentem extollunt, quibus tamen de illo obscure tantum cogitari datum est. O bonitatem! o Dei consilium et charitatem! o beneficentiam, potentiamque et sapientiam, et providentiam divinam! Vere beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata; et, beatus homo quem Deus erudierit et de lege sua ac spiritu docuerit eum!

50. In spiritu et veritate revelantur ea quæ iis qui in mundo sunt, invisibilia sunt, quippe qui nequeunt Spiritum sanctum accipere, ut dixit Dominus. Quibus autem placet secedere et longe se a mundo statuere et ab iis quæ in mundo sunt; eorum per divinam gratiam illuminavit spiritualis lux cordis oculos, solis spiritualis ortus ex alto, et facta est iis apud Deum opitulatio, tanquam gradus in cordibus eorum disponi et illuminari divinis splendoribus ut justum est; et iis oculis clare aspicuntur et multa alia divina et spiritualia et spirituali aspectu digna. Et ad hæc, futura æterna et indeclinabilis restitutio iis qui pie vixerint, ita ut futura sit non modo non sensibilis, sed jam et supra mentem. Omnino enim tunc convertentur, toti hujus quod supra mentem est, effecti, et vitæ ac deliciarum quæ supra omnem cogitationem sunt; tanquam Dii adoptione effecti, coram Deo exsulantes et letantes supernaturalibus bonis, procedentibus ex summo et uno natura Deo. Circum illum stantes et sanctissime agentes, caste, quam optime, divinam ac supra mentem festivitatem, solam statuamus hujus benedictæ latitiæ amœnissimam voluptatem et solemnitatem cum omnibus spiritualibus angelorum ordinibus. Multam quoddam est et ineffabile flamen sinceræ illius de pulchritudine exsultationis. Si enim sensibilis pulchritudo per sensus menti accedens, etsi finita ac fluxa, neque simplex neque increata, voluptatem tamen non ingrati animæ præstare solet, non est difficile iis qui mentem habent et comparare possunt, concipere quid in spiritualibus fierent et in iis quæ supra mentem infinita sunt, neque jam versantes in iis fluxis a Deo scaturientibus, ex quo omnia pulchra et bona, in increatis autem, et infinitis; et hæc omnia cum latitia et exsultatione, et divina vita et ut seculum illud illamque restitutionem decet.

51. Postquam mens valedixerit temporalibus localibusque intervalis, easque transierit, nulla efficitur, simplicitate uniformi et vta liberti ac invisibili, ac sine ullo velamento et obice, cogitandi et apparendi impossibilitate; quippe quæ in æternitatem et incomprehensibilitatem, infinitudinemque et indeterminationem supernaturaliter pervenerit in divina spiritualique cordis potentia et illuminatione, quæ in infinitum videtur eum ipsa mentis contemplatione extendi. Tunc Dei pax animæ oritur et Spiritus sancti ineffabilis latitia et exsultatio ipsi infunditur et supra cognitionem stupor eam psallentem continet. Non videbitur, sed videtur Deus deorum in Sion, in mente contemplativa ac sursum aspiciente. « Domine Deus virtutum, beatus homo qui sperat in te! »

52. Quando mens in stupore jacet ineffabili illa cogitationis carentia, inter Deum ac divina seipsam

Α. Ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ ἀποκαλύπτεται τὰ τοῖς ἐν κόσμῳ μὲν ἀθέατα, μὴ δυναμέοις τὸ Πνεῦμα λαθεῖν τὸ ἄγιον, ὡς ὁ Κύριος ἀπεφήνατο. Οὐς δὲ τὸ ἀναχωρεῖν προύργιατατον, καὶ πόρρω κόσμου καθῆσθαι, καὶ τῶν ἐν κόσμῳ, διὰ θείας τε χάριτος διτύγασε νοερὸν φῶς, τοὺς τῆς καρδίας αὐτῶν ὀφθαλμοὺς ἢ ἐξ ὕψους ἀνατολῆς ἡλίου τοῦ νοητοῦ, καὶ γίγονεν ἀντίληψις αὐτοῖς; παρὰ τῷ Θεῷ, ὡ ἀνάβασις ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν διατίθεσθαι, καὶ καταφαιδρύνεσθαι ταῖς θεοπτικαῖς ἐλλάμψεσιν, ὡς εἰκό, τούτοις καὶ μάλα τρανῶς ἐνοραῖται, ἅλλα τε πάμπολλα θεῖα, καὶ νοητὰ, καὶ πνευματικῆς ἐσπίδας ἐπάξια· πρὸς δὲ, καὶ ἡ μέλλουσα αἰώνιος καὶ ἀπαρέγκλιτος; ἀποκατάστασις τοῖς ὁσίοις βιώσαν· ὅπως; ἔσται οὐ μόνον οὐκ αἰσθητῆ, ἀλλ' ἡδὴ καὶ ὑπὲρ νοῦν. Πάντη γὰρ ἀλλοιωθήσονται τοτηνικάδε ὄλοι τοῦ ὑπὲρ νοῦν γιγνόμενοι, καὶ τῆς ὑπὲρ πάντα ἐνοίαν καὶ ζωῆς καὶ τρυφῆς· θεοὶ θέσει καθάπερ, ἐνώπιον τοῦ φύσει Θεοῦ ἐπεντυφῶντες, καὶ χαίροντες τοῖς ὑπὲρ φύσιν ἀγαθοῖς, προβαλλομένοις ἐκ τοῦ ἄκρου καὶ μόνου φύσει Θεοῦ. Τούτου κύκλω περισταμένοι, καὶ πανιέρως ἀγόντες εὐαγῶς ὅτι μάλιστα τὴν θέαν καὶ ὑπὲρ νοῦν ἑορτὴν, καὶ μίαν ἐστῶντες τῆς πανευφήμου ἐκείνης τερπωσύνης τὴν ὑπερευφρόσυτον θυμηδίαν καὶ πανήγυριν; σὺν ἅπασιν τοῖς νοητοῖς τῶν ἀγγέλων διακόμοις. Πολὺς τίς ἐστι καὶ ἀνεύρητος ὁ βῶς, ἐκείνος τῆς ἀκρίτου τῶν ὑπερκάλων ἀγαλλιάσεως. Εἰ γὰρ αἰσθητῆ καλλονῆ διὰ τῶν αἰσθητηρίων τῶ νοῖ προσπελάσασα, οὐσα ὀριστῆ, καὶ βευστῆ, οὐδ' ἀπλή, οὐτ' ἀκτιστος, C τέρψιν μέντοιγε οὐκ ἄχαριν προσενεῖν εἴθε τῇ ψυχῇ, συνιδεῖν ἔστιν οὐ πόρρω καὶ συνιδεῖν νοῦν ἔχουσι, καὶ τὸ ἀνάλογον ἀναλογιζομένοις, τί ποτ' ἀν γένοιτο ἐν τοῖς νοητοῖς, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ νοῦν ὀριστοῖς οὖσι, καὶ οὐ βευστοῖς γιγνόμενοι ἐκ τοῦ ἐξ οὐ τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ πάντα πηγαζομένοις Θεοῦ. Οὐ κτιστοῖς, οὐκ ἠργημένοις, καὶ ταῦτ' ἐπ' εὐφροσύνη, καὶ ἀγαλλιάματι, καὶ θεῖα ζωῇ. καὶ τοῦ αἰῶνος ἐπαξίως ἐκείνου, καὶ τῆς καταστάσεως.

Β. Ταῖς χρονικαῖς τε καὶ τοπικαῖς διοιστηματικαῖς παρατάσεις, καὶ ταῖς ὀριστικαῖς τῶν φύσεων ἰδίῃσι χαίρειν εἰπῶν, καὶ ταύτας διεκδοραμῶν ὁ νοῦς, γυμνός γίνεται τῷ ὄντι τῇ ἐνοεῖδει ἀπόλητι, καὶ ζωῇ τῇ ἀτέχνῳ καὶ ἀνειδέω· καὶ δίχα παντός ἐπικλύμματος καὶ προβλήματος τῇ ἀνευνοήσει, καὶ ἀφασίᾳ ἐν ἀναρχίᾳ, καὶ ἀπεριληψίᾳ, ἀπειρίᾳ τε καὶ ὀριστίᾳ ὑπερφῶς βεθηκῶς ἐν καρδίας πνευματοκινήτῳ θεῖα δυνάμει, καὶ ἐλλάμψει πρὸς ἀπειρίαν δοκούση, καὶ αὐτῇ τῇ τοῦ νοῦς θεωρίᾳ συνεπεκτείνεσθαι. Τοτηνικάδε ἡ τοῦ Θεοῦ εἰρήνη τῇ ψυχῇ ἀνατέλλει, καὶ ἡ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀρβήτητος χαρὰ, καὶ ἡ ἀφραστός ἀγαλλίασις ἐγγεῖται αὐτῇ· καὶ ἡ γνώσεως ἐπέκεινα ἐκπλήξις συνέχει αὐτὴν ὑποψίλλουσαν. Οὐκ ὀφθῆσεται, ἀλλ' ὀππάνεται ὁ Θεὸς τῶν θεῶν ἐν Σίῳν, ἐν νοῖ μετεωροπόρῳ, καὶ ὑπεπόπτῃ. « Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, μακάριος ἀνθρωπος ὁ ἐλπίζων ἐπὶ σέ! »

Γ. Ὅπηνίκα ὁ νοῦς εἰς ἐκπλήξιν κείται πεφωτισμένος, ἀνευνοήτου ἀφραστότητος, μεταξὺ Θεοῦ

καὶ τῶν θεῶν ἑαυτὸν θεωρῶν, τηλικάδῃ ἔδεται, ἢ ἂν
 θέμις, τῆς πνευματικῆς γνώσεως τοῦ ἀληθεῖς
 καρποῦ, καὶ θεωργεῖται, καὶ χαίρει, καὶ εἰς θεοῦ
 προκοπῆς ἔρωτας, λαλῶν μὲν οὐδαμῶς οὐδὲν, οὔτε
 μὴν πως διεξοδεύων, οὔτε ἔνδον οὔτ' ἔσω κατὰ διά-
 θεσιν, ἀλλ' οὐδὲ διανοούμενος, ἀλλ' ὁρῶν νοερῶς
 ἐνικῶς ἐν φωτὶ ἀληθείας καὶ πνεύματος, καὶ τρυ-
 φῆν ἀμετάβατον ποιούμενος τὰ ὁρώμενα.

γγ'. Ὄταν τὸ τοῦ νοῦ πρόσωπον νεῦον εἴσω καρ-
 δίας, ὁρᾷ τὴν τοῦ Πνεύματος ἑλλαμψίν ἐξ αὐτῆς
 ἀειθλυστα πηγάζουσιν, τότε πᾶν καιρὸς τοῦ σιγᾶν.

γδ'. Ὄταν ὅλον τὸ νοερὸν πρόσωπον ἴδῃ τὸν Θεόν,
 μᾶλλον μὲν οὖν ὅταν ὅλος ὁ νοῦς εἴσω γένηται τοῦ
 Θεοῦ, ἢ, ἐν οὕτως εἶπω, ὅταν ὁ Θεὸς ἐν ὅλῃ τῇ νοῦ
 γένηται, τότε πᾶν τι καὶ μειζρόνως πεφυκτότως και-
 ρὸς τοῦ σιγᾶν.

γε'. Ὄταν ὁ νοῦς ἐν τῇ τοῦ Πνεύματος μετοχῇ
 θεωρητικῶς κατὰ τὰ γινόμενα Θεῷ περιστάμενος,
 δόξης τε ἐκ προσώπου Θεοῦ, καὶ ἀγλαίας τρέπον
 θεμιτῶν ἀπολαύη, χρῆ καὶ μάλα εἰκότως σιγᾶν,
 ἡσυχη τε καὶ ἀπερικτυπητῶς ὁρᾶν. Εἰ δέ τι σκότους
 ὁπωσδήποτε ἀχλυῶδες μεταξὺ νοῦ καὶ Θεοῦ παρε-
 μπέσῃ, ἀθρόον ὡσπερ τι φωτισιδῆς, καὶ διακαῆς
 κερφόσι λόγῳ πῦρ, βάλλειν ὁμοίως σκότους λόγον,
 βραχυλέκτον μὲν, ὁμοίως θείας ἐμφάσεως, ἐν οὕτω
 ὄλττον τὸ σκότος ἐξαφανίσας τῷ φωτὶ, καὶ τῇ θερμῇ
 τῆν γε ἀχλὺν, καὶ ἐξ ἐφαμιλλου τὸν νοῦν φωτίσας
 τε καὶ θερμάνας τοῦτω αὐτῷ, ἐσαυθὶς ἴσχει συν-
 εἶναι ὡς πρὶν τῷ Θεῷ, καὶ θεωρεῖν τὸ κάλλος αὐτοῦ,
 καὶ ὡς εἰκὸς ἀπολαβεῖν αὐτοῦ, καὶ καλλύνεσθαι, καὶ
 πάσχειν, συλλήβδην φάναι τὰ κατὰ νοερὰ ἐπιβολὴν
 διὰ παραδοχῆς τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος ἐκ Θεοῦ,
 καὶ μὲν γε δῆπουθεν ἠπλώσθαι, καὶ ἀπολύεσθαι ἐν
 ἄρα ἀληθείᾳ καὶ πνεύματι ἐν τῷ Θεῷ, ἀπὸ πάντων,
 καὶ αὐτῶν τῶν περὶ Θεόν. Τοῦτο μὲν εἰκότως καὶ
 προστηκόντως ὁ θεωρητικὸς ὁ μόντοι μόνῃ προ-
 ανέχων πράξει, πολλοῦ δεῖ τῆς τοιαύτης ἔχθεσι
 καταστάσεως, μηδέπω δηλονότι εἰς ἑαυτὸν, καὶ δι'
 ἑαυτοῦ εἰς τὸν Θεὸν ἐνωθεῖς. Οὐ τοίνυν θαῦμα τούτων
 ἐκ τῶν θεῶν ἔδειν, ἢ λαλεῖν ἀμωγέπως πολλά τε
 δὴ καὶ πυκνῶς, ταῖς συνεχέσει πάντως ἐντεῦθεν οἶόν
 τισι βολαῖς, καὶ φοβῶν, καὶ ἀποσοθῶν τὸν ἡμῶν
 δυσμεναίνοντα τὰ πολλά, καὶ πολεμοῦντα ἐκθύμως.
 ἤξει γὰρ καὶ τοῦτω καιρὸς ὑπομένοντι, ἐξ ἄρα δῆτα
 ἐπινοίας πνευματικῆς, ὀπρὶνίκα τὰ τῶν πολλῶν
 θεῶν φθῶν, καὶ φσημάτων, καὶ λόγων σπινθηροειδῆ
 οἶον ἐναυγάσματα συναφθῶσιν εἰς ἓνα δῆπου πυρ-
 σὴν, ὅτε καὶ τὸν ἐχθρὸν ῥᾶον καὶ καιρίαν βάλλει,
 καίων δηλαδὴ, καὶ διαιρῶν, ἢ μᾶλλον ἐξαφανίζων τὸ
 σκότος ἐκεῖνου, ἑαυτὸν δὲ τῷ πυρσῷ φωτίσων, θερ-
 μαίνων τε καὶ πρὸς θεόν τὰ μάλιστα ἀνακινῶν
 ἔρωτα, πρὸς τε Θεὸν αὐτὸν ἐγκάρδιον ἐν σιγῇ ὕμνον,
 καὶ ἐκπληξίν ἀναφέρων, καὶ μυστηρίων παραδει-
 κνύων ἐξαίσια αὐτῷ τὰ μάλιστα θαύματα. Οὐκ ἀ-
 εικότως γὰρ οἱ ὑπομένοντες τὸν Κύριον μακαρίζον-
 ται ἢ ὅτι, περιόντο; χρόνου, κληρονομοῦσιν, οἵαπερ
 πρᾶξι τὴν νοητὴν τῆς ἐπαγγελίας γῆν, ἐν Χριστῷ
 τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

γς'. Ὄταν ὁ νοῦς, ἐκάστη τῶν φωτοχυτῶν τοῦ

contemplans, tunc comedit, quantum licet, scienti-
 a spiritualis fructus veros, et deificatur, et læta-
 tur; et in divino amore proficit, nihil quidem
 omnino loquens, neque penetrans, neque intime
 neque intra per descriptionem, sed neque ratioci-
 nans, sed videns spiritualiter ac unitive in veritatis
 ac spiritus lumine, sibi ea quæ videt indeficientes
 lætitiâs faciens.

53. Quando mentis vultus intra cor penetrans, videt Spiritus illuminationem ex corde perpetuo scaturientem, tunc silendi tempus.

54. Quando spiritualis nullus totum Deum videt, imo vero quando mens tota intra Deum est, aut, ut ita dicam, quando Deus in tota mente diffusus est, tunc omnino et maxime naturaliter silendi tempus est.

55. Quando mens in spiritus participatione contemplative pro circumstantiis Deo astat, et splendore debito modo fruitur, gloriaque ex vultu Dei, oportet tunc præsertim silere, et tranquille et in silentio videre. Si autem tenebrarum caligo intra mentem ac Deum deciderit, frequenter tanquam aliquid lucidi et ignem naturali ratione urentem contra has tenebras emittere oportet, verbum breve quidem divinæ revelationis, ut ita citius tenebras lumine dissipans et frigus calore solvens, et contrarius mentem illuminans calefaciensque, rursum cum Deo, ut prius conversari possit, ejusque pulchritudinem contemplari, eaque frui, ut decet et decorari, et, ut breviter dicam, quæ secundum spiritualem impetum sunt pati, per vividantis spiritus ex Deo receptionem, et simplex fieri et in veritate ac spiritu in Deo dissolvi ab omnibus et iis ipsiis quæ circa Deum sunt. Id assequitur merito ac decenter contemplativus. Qui vero soli actioni incumbit, multum ab hac restitutione distat, nondum in seipso ac per seipsum in Deo unitus. Non igitur mirum est illum et divinis canere aut loqui quodammodo multa ac frequenter frequentibus omnino quibusdam impetibus, ac fremens et reverens eum qui in nobis plerumque et ardentem pugnat.

Veniet enim illi tempus sufferenti, ex spirituâ inspiratione, quando multorum cantuum et rationum scintillantes fulgores in unam faciem colligentur, quando inimicum facile et opportune feriet, incendens ac dividens, imo vero dissipans ejus tenebras, seipsum vero igne illo illuminans calefaciensque et ad divinum amorem quam maxime movens, hymnum et admirationem ad Deum dirigens in silentio, ac sibi mysteriorum ostendens stupenda miracula. Non enim immerito qui Dominum sustinent beatificantur; vel potius, tempore procedente, hæreditabunt, tanquam mites, spiritualem promissionis terram, in Christo Domino nostro.

56. Quando mens singulis luminis effusionibus

Spiritus illustrata, stupet ac penetratur, et ad infinitum et interminatum seipsam cogitat extensam et mutatam, tum silendi tempus.

57. Quando vero aspectuum manifestissimis se laborare animadvertit vel penetrare valentem, ut conatur cedens quodammodo quietem experiatur, tunc merito loquendi tempus, breviter tamen et Divinae illuminationi propria.

58. Quando mens per medias aquas spiritualem Pharaonem, fugit, fugatque propriam noctem ignis illuminatione et suam diem transit cum nubis protectione, tunc rursus benedicti silentii tempus adest et pacis, et initium animæ purificationis. Quando autem terribilis spiritualis Amalec, et quæ illum sequuntur, gentes resistunt, prohibentes quominus mens promissionis terram possideat, tunc tempus est ei loquendi, sed ad Deum in spirituali actione et convenienti contemplatione se dirigendi, ut Moyses olim ab Aarone et Ormanus extendebat.

59. Quando ex divini fontis abysso et ex spirituali cordis aspectu scaturit spiritualis potentia, tunc silendi tempus est. Tunc enim ineffabiliter perficitur menti culus et adoratio Dei in veritate et in spiritu et id, vero spiritualique sensu.

60. Quando ex spirituali ad Deum aspectu omnis animæ ratio divino stupore adimpletur, spiritus autem visione, et animæ exultatione, indubitanter adest silendi tempus. In spiritu enim sensibiliter veritatem explicite mens contemplatur, et veneratur in stupore adorans Deum qui in ipsa splendet.

61. Qui in spiritu et veritate Deum convenienter adorant et ipsi serviunt, ut decet, non modo non in loco eum adorant eique serviunt, sed nihilominus audenter, neque in ratiocinio et, locutione. Quemadmodum enim directe emissus spiritualis sensus, in circumscriptum et cuius nullus est requietis locus, non vult in loco adcrare; ita sane id, quod decet, observans, mens veritatis conjuncta, infinitum et interminatum, æternum et sine forma et perfecte simplicem et, ut uno verbo dicam, Eum qui est supra mentem, verborum varietate et locutionis enuntiatione adorare, eique consequenter servire minime sustinet; cum tempus venerit menti ex inspiratione Spiritus, divinæ veritatis cognitione simpliciter illustrari; quo tempore, ab omnibus absoluta mens et seipsam extrahens, non modo phantasiam, sed et cogitationem exiit, quippe quæ iis quæ supra rationem ac mentem sunt, spirituali lumine cum lætitia et stupore adhæserit, eaque contemplata sit, immobilis, immutabilis facta quodammodo spirituali illo conatu et supra seipsam unione.

62. Oportet mentem sibi ipsi adhærentem accurate spiritualem suam restitutionem prudenter ac

Πνεύματος καταλαμπόμενος, διγγιᾶ, καὶ διαπορεύεται, καὶ πρὸς γε τὸ ἄπειρον, καὶ ἄοριστον ἐαυτὸν νοεῖ ἐπεκτεινόμενος, καὶ ἀλλοιούμενος, τότε καιρὸς τοῦ σιγᾶν.

νζ'. Ὅταν δὲ ὄν τοῖς φανωτάταις τῶν ἐποφῶν ἀποκαμόντα αἰσθάνηται, καὶ διεξοδεύειν ἐθέλοντα, ἵνα τοῦ τόπου καθυφεῖς, τρόπῳ γέ τῳ τύχῃ διαναπαύσῃ, τότε πεφυκότως καιρὸς τοῦ λαλεῖν, μέντοι βραχύλεκτα, καὶ οικεῖα θείας ἐλλάμψεως.

νη'. Ὅπηνιχα ὁ νοῦς διὰ μέσων ὑδάτων διαφεύγων τὴν νοητὴν Φαραῶν, δίδεισι τὴν ἰδίαν νύκτα ἐν φωτισμῷ πυρὸς, καὶ ἐν σκέπῃ νεφέλης τὴν ἐαυτοῦ ἡμέραν, τηλικάδε ἐξ ἄρ' εὐλόγου σιωπῆς καιρὸς πάρεστι καὶ ἡσυχίας· καὶ ἀρχὴ τῷ ὄντι τῆ ψυχῆ καθάρσεως. Ὅταν δὲ τούτῳ ὁ δεινὸς νοητὸς Ἀμαίη ἀντιβαίνει, καὶ τὰ ἐπόμενα αὐτῷ ἔθνη, κωλύοντα τὴν πρὸς γῆν τῆς ἐπαγγελίας δίοδον, τότε καιρὸς προσήκων τοῦ λαλεῖν, ἀλλὰ πρὸς Θεὸν ἐν πράξει νοερᾷ καὶ εἰκυεῖ θεωριᾷ ὑποβασταζομένη, οἷα Μωσῆς τῷ πάλαι ὑπὸ Ἀαρῶν τῷ χεῖρι, καὶ Ἰερ.

νθ'. Ἐπὶν ἐξ ἀβύσσου πηγαίας θείας, καὶ νοητῆς ἀποβλέψεως καρδίῳθεν πηγάζει δύναμις πνευματικῆ βλύζουσα, πάρεστι πεφυκότως καιρὸς τοῦ σιγᾶν. Τοτηνικάδε γὰρ ἀβρόχως τελεῖται λατρεία, καὶ μὲν γε προσκύνησις τῷ νῷ, Θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἐν πνεύματι, καὶ τοῦτο ἀληθινῶ αἰσθῆσει νοερᾷ.

ξ'. Ἐπειδὴν ἐξ ἀποβλέψεως πρὸς Θεὸν νοερῆς, ἐξόλου τὸ μὲν λογιστικὸν τῆς ψυχῆς ἐμπέπληται θείας ἐκπλήξεως, τὸ δὲ νοερὸν ὀράσεως, καὶ μὲν πού ἀγαλλιάσεως ἢ ψυχῆ, ἀναμφηρίστως τότε καιρὸς τοῦ σιγᾶν. Ἐν Πνεύματι γὰρ εὐαισθητῶς τὴν ἀληθειαν συνεπτυγμένως ὁ νοῦς ἀφορᾷ, καὶ γεραίρει προσκυνῶν ἐν ἐκπλήξει τὸν ἐλλαμπόμενον ἐν αὐτῷ Θεόν.

ξα'. Οἱ πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ καταλλήλως τὸν Θεὸν προσκυνούντες, καὶ αὐτῷ λατρεύοντες ὡς εἰκός, οὐ μόνον οὐκ ἐν τόπῳ προσκυνοῦσι καὶ λατρεύουσι, ἀλλ' οὐδὲν ἤττον ἐξ ἐφαμύλλου, οὐδ' ἐν λόγῳ τῷ κατὰ πρόφοράν. Ὅσπερ γὰρ ἡ ἐξ ἄρ' εὐθύτητος ἀνηγμένη νοερὰ αἰσθησις, τὸν ἀπερίγραπτον, καὶ οὐ οὐδεὶς τόπος τῆς καταπαύσεως, οὐκ οὐκ ἐθέλει ἐν τόπῳ προσκυνεῖν· οὕτω δὴ πούθεν τὸ δέον τηροῦσα τῆς ἀληθείας ἡμέμην, τὸν ἄπειρον, καὶ ἄοριστον, ἀναρχόν τε καὶ ἀνεῖδον, καὶ τελείως ἀπλοῦν, καὶ ὀλικῶς εἰπεῖν ὑπὲρ νοῦν, λόγῳ ποικιλίᾳ, καὶ ὀρισμῷ προφορᾶς προσκυνεῖν, καὶ ἐπομένως λατρεύειν, ἥκιστα πάντων πεφυκότως ἀνέχεται· ὅταν δηλαδὴ καιρὸς ἐπέλθῃ τῷ νῷ ἐκ τῆς ῥοπῆς καὶ ἐπιπνοίας τοῦ Πνεύματος, τὴν ἐπίγνωσιν τῆς θείας ἀληθείας ἐνοσιδῶς ἐναυγάζεσθαι· καθὼς καιροῦ, παντάπασι καθόλου πάντων ἀπίλυτος ὁ νοῦς καταστάς, καὶ μὲν δὴ καὶ ἐαυτὸν ἐκβῆς ἀμηγέτη, οὐ μόνον ἀφασίαν, ἀλλὰ καὶ ἀνοησίαν ἐλλόγως δῆτα ἀσχεῖ, ὡς εἰς τὰ κρείττω καὶ λόγῳ, καὶ νοῦ τῷ νοερῷ φωτὶ μετ' εὐφροσύνης καὶ ἐκπλήξεως ἀσχολούμενος καὶ θεωρῶν, ἀκίνητος, καὶ ἀμετάβατος ἀτεχνῶς τῆ ἀνομιάν, ἐπιβολῆ τρόπῳ γέ τῳ γεγονῶς ἐνώσει τῆ ὑπὲρ ἐαυτὸν.

ξβ'. Χρὴ τὸν νοῦν ἐαυτῷ προσέχοντα παρασθετηρημένως διιθύνειν τὴν ἰδίαν νοερὰν κατάστασιν

φρονίμως τε καὶ σοφῶς σὺν δίκῃ. Καὶ ὅταν αἰσθάνηται ἑαυτὸν θεωροῦντα τὰ ἀπλά, καὶ ἀτύπωτα τῆς Θεολογίας μυστήρια, ἐν σιωπῇ ἡσυχῇ ἱστασθαι αὐτικά οὐκ ἄθυμασσι, οὕτε δὲ μὴν πύθῃ τῆς σφετέρως καρδίας ἐνεργουμένης ἐν πνεύματι, καὶ μὲν που ἑλλαμπομένης. Καιρὸς γάρ τότε οὐ μόνον ἡσυχίας αἰσθήσεων πάντων ἐξ αἰσθητῶν τῆ καθόλου, ἀλλὰ καὶ σιωπῆς οὐδὲν ἤττον, οὐτινοσὺν διεξοδεύοντος λόγου· μάλλον μὲν οὖν τοῖς γνωστικοῖς τότε, εἴ τι χρὴ φάναι, καὶ νοεράς τριβῆς, ἡσυχίας καὶ ἀβλεψίας καιρός. Ὅλιως γάρ τοι τὸ ἀκίνητον ἐπιτηδεύειν δεῖ, ἐν αἰσθήσεσιν, ἐν λόγοις, ἐν νοήσεσιν, ἐν ὁ νοῦς εὐθυδῶως, καὶ ἢ γρη, μονώτατος ἐν ἀποβλέψει ἐνοεῖδεῖ καὶ μονοειδεῖ τοῦ ἐνός καὶ μόνου τρισσοῦ Θεοῦ ἔχη ἐλευθερίως, κατὰ τρόπον θεμιτὸν, τὴν ὑπὲρ ἔννοιαν ἀπειρίαν καὶ ἀναρχίαν, καὶ μὲν γε ἀπεριληψίαν, καὶ τ' ἄλλα καθάπαξ εἰπεῖν, τὰ θεῖα, καὶ ἀτρεπτα, καὶ ἀπόλυτα καθορᾶν, καὶ ἐνοῦσθαι συνηλλοικιμένοσ τῇ θεωρίᾳ, καὶ ἠπλωμένος, καὶ τὸ ὅλον θεοειδῆς γεγεννημένοσ, τῇ θεῖᾳ χάριτι, σὺν εὐφροσύνῃ καὶ θαύματι. Ἐπει δὲ ὁ νοῦς τῆς τοιαύτης ἔγεσθαι καταστάσεως ἤθελεν ἄν, εἴπερ ἐνδόν, ἀλλ' οὐκ οὐκον δεδύνηται τρεπτὸς τε ὦν, καὶ τρεπτοῖς συζῶν, καὶ συνηρμοσμένος ἀμυγέπη σώματι, καὶ πράγμασι περιστατικοῖς, ἐπιστημονικῶς δεῖ μὴ ὀπαιοσχοινίσθαι μακρὰν τῆς ἐνοεῖδῶς ἀποβλέψεως ἐκπεσῶν, μῆδὲ πολυρόημονεῖν, ἀλλὰ μικρὰ μὲν λέγειν, καὶ ταῦτα δὲ τῶν θεῶν ἐναυγασμάτων, ἐν οὐ μόνον θάττον ἔχη πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ νοῦν ἔνωσιν αὐτῆς ἐπιστρέφειν, ἀλλὰ καὶ φανωτέρως ἐπαίσθηται. Καθόσον γάρ ὁ νοῦς τὸ συνεπτυγμένον φυλάσσει, καὶ ἀδιάχυτον ὀπωσδήποτε, κατὰ τοσοῦτον ἢ στροφή αὐτοῦ ἢ γε πρὸς τὴν θεῖαν ἔνωσιν τάχιον γίνεται, καὶ φανωτέρας ἐνοῦται ταῖς μαρμαρυγαῖς, καὶ μὲν γε εἰσισμῶ.

57. Ἐπειδὴν τῇ θεῖᾳ ἐνοεῖδεῖ ἐκφαντορικὰ ἐκ νοεράς ἀποβλέψεως ὁ νοῦς προσπάσχων ἠλλοίωται, καὶ τῷ ἀγνώστῳ περιαιυγάζεται τῷ πάσης ἐπένενα γνώσεως, ἀδιαίρετός τε ἀποκαθίσταται, καὶ ἀπλοῦς, καὶ ἀόριστος, ὡς ἂν ὑπὸ γνόφον ἐνιαίως καταλαμπόμενος, κάλλος ἀπερίγραπτον θεωρῶν ἀπλότητος ὑπερβόη· ἢ ἀνεῖδον παντὸς εἶδους ὑπεροχῆ, ἀναρχον ὑπερβέσει· πάσης ἀρχῆς ὀπηδήποτε· αὐτὸ μὲν ἀπεριληπτον, ἀπάντων δὲ τοῦς ὄρους, καὶ τὴν ὀποιανοῦν περιοχὴν ἐνόητα ἐν αὐτῷ, πάντα πληροῦν ὡς ὑπὲρπληρες, αὐτὸ δὲ ἀπειρον ὄν, συνελόντα εἰπεῖν, ὀπήνικα τῇ πάντων τῶν ὄντων ὑπεροψία ἐν τῇ τοῦ ἐνός ἐποψία πάντ' ὀψῆται ἀρρήτῳ λόγῳ δυνάμει νοερότητος ὑπὲρ νόησιν· τότε καιρὸς τοῦ σιγᾶν καὶ μυστικῶς καὶ ὑπερκοσμίως, ἢ, ἐν οὕτως εἴποιμι, ἀνομάτως καὶ ἀλαλήτως τὴν μονοειδῆ τρυφᾶν ἐν θειοτέρᾳ μύσει τῆς ἀληθείας ἀπόλασιν. Ἐπὶ δὲ τὰ εἰρημένα ἀπῆ ἀπὸ νοῦ, καὶ περὶ αὐτὸν ὀρᾶται διαίρεσις, τοτηνικᾶδε καιρὸς τοῦ λαλεῖν· μέντοιγε λαλεῖν τῆς ἀναγωγῆς πρὸς σιγὴν ὀξία. Κρεῖττω γάρ τοι ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος ἢ ὑπὲρ λόγον, ἢ γε ἔγκαιρος λέγοιτ' ἂν καὶ μάλα εἰκότως, σιγῇ, λόγου παντός· καθὼ καὶ Σολομῶν ὁ πάνυ προτεταχῶς ταυτηνί, Καιρὸς τοῦ σιγᾶν, εἴτα καιρὸς τοῦ λαλεῖν,

A sapienter cum justitia dirigere; et quando senserit seipsam simplicia contemplantem et non figurata Theologiae mysteria, in silentio tranquille statum stare non sine stupore, neque longe a corde illuminato in spiritu agentem. Non est solummodo tempus sensuum omnium ex sensibilibus tranquillitatis, sed et silentii quoque, nullo verbo accedente. In quo vero igitur et, si quid oporteat dicere, doctis est spiritualis exercitii, pacis et obscuritatis tempus. Omnino enim tunc immobiliter stare oportet, in sensibus, in verbis, in cogitationibus, ut mens directe et quomodo oportet, solo in simplici aspectu unius et solius trini Dei, libere, modo licito, infinitudinem et aeternitatem supra cogitationem et incomprehensibilitatem, et alia, uno verbo, divina et immutabilia et absoluta videre queat, et cum iis mutata contemplatione uniat et simplex efficiatur et Deo similis, divina gratia cum letitia et admiratione. Quoniam autem mens talem restitutionem vult, si idipsi possibile sit; non autem potest, utpote mutabilis, et cum mutabilibus vivens et conjuncta, et cum corpore unita et actibus funestis, perire oportet eam non longe abire a simplici aspectu decidentem, neque multa loqui, sed pauca quidem dicere et hæc de divinis splendoribus, ut non modo citius possit ad Dei supra mentem unionem confugere, sed et eam unionem manifestius sentiat et permanentiorem habeat. In quantum enim mens unionem et tranquillitatem servat, in tantum ejus ad divinam unionem conversio fit citius, et clarioribus splendoribus unitur et facilioribus, continua ita cum divinis conversatione.

63. Postquam mens divinam ac simplicem manifestationem ex spirituali aspectu passa est, et illa obscuritate illuminata est, quæ supra omnem cognitionem est, indivisibilisque constituta est, et simplex, et indeterminata, tanquam simpliciter in tenebris illustrata, incircumscriptam pulchritudinem simplicitatis excessu contemplatur. Pulchritudinem videt quæ omne formam superat, æternam, quippe quæ omne principium superet. Ipsa quidem ea pulchritudo incomprehensibilis est, omnium terminos et quamlibet comprehensionem, in se uniens, omnia implens tanquam plenissima, et ipsa infinita, ut uno verbo dicam. Quando igitur mens omnium rerum contemptu in unius aspectu omnia videt ineffabili spiritualis potentie supra cogitationem ratione, tunc silendi tempus et mystice ac supernaturaliter, aut, ut ita dicam, sine oculis et sine voce simplicibus deliciis in divinissimo silentio fruendi. Quando vero prædicta absunt a mente et in ipsa videtur divisio, tunc tempus loquendi; sed ea loquendi quæ ad silentium ducere possint. Multo enim melius est id supra rationem et opportunum silentium, multo inquam, melius omni ratione diceretur; ut ait Salomon, qui istud silentium commea-

iat dicens : tempus tacendi, deinde tempus loquendi. Optimum quidem est silentium agere opportunum. Si vero illud nondum adsit, si nondum mens ad ea quæ supra rationem sunt simplicia, pervenerit, sed opportunum sit loqui ; id secundum sit ; ita ut cognatum sit loqui et silentio vicinum, quemadmodum silere commendatur, ita sane et loqui opportune commendatur ; et ad silendum pervenire festinemus **divina loquendo et continue meditando, et creationem contemplando ejusque conditorem aspiciendo, quantum possumus creaturamque Deum enarrantem audiendo.** Illudque est opportune loqui. Oportet igitur illud intelligenter significare.

64. Postquam omnia mens percurrerit ac transcenderit naturali modo, et amanter siluerit, tunc tempus est supernaturaliter et tacendo fruendi. Tempus illuminationis et luminis spiritualis, mentis unionis, et simplicis contemplationis et insitutudinis et indeterminationis et superlucidæ cognitionis, et, ut breviter dicam, tempus comprehensionis et susceptionis sapientiæ spiritualis, per quam mens perficitur in quiete ac silentio, ineffabilem in stupore exultationem sentiens.

65. Quando mens veritatis sensu seipsam tanquam ferventi gratiæ calice ebriam senserit, extra seipsam facta, manifestum est tunc esse tempus silendi.

66. Quando vult interioris hominis dispositio clamare : « Domine, quid multiplicati sunt qui tribulant me ? multi insurgunt adversum me, » Tunc tempus loquendi, loquendi vero ut decet, non fortuit, contra inimicos tamen moderata et convenientia, ut oportet

67. Quando vultus Domini lumen super animam signatum est, ita ut inde decoretur et illustretur et divine lætitiæ effusio in eam descendat, tunc tempus est silendi.

68. Quando in se insurgentes videbit iniquos testes et quærentes ea quæ nescit, et ipsam conturbantes, tunc vere tempus est loquendi et voces proferendi.

69. Summum et, ut ita dicam, extremum et excelsissimum bonum et pulchrum, sane Deus est in omnibus quæ existunt et cogitantur ; in omnibus autem quæ videntur, multo intervallo melior est homo et major incomparabiliter ; gratia enim vere supra angelos est. In his plurimis quæ inter Deum et homines sunt accedens ad illud quod est supra cognitionem, stupefacta mens recedit, quando nondum abundantia gratia tentata est ; quam gratiam per operantem in corde spirituales virtutes gustans, brevi in summum pulchrum et bonum, Deum nempe ascendit, et divino dono in illud ingreditur. Et videt uniformiter et obstupet, in illa supra mentem abisso cum silentio habitans. Et id est primi sabbatismi, ut ita dicam, pignus ; cuius typus fuit in creatione, Dei sabbatismus ; altero autem, cuius verum exemplar est relictus sabbati-

αφ' ἑσθίν. Ἄριστον μὲν καὶ δὴ τῆς πρώτης μοίρας, αἰγὴν ἀγεῖν ἔγκαιρον. Εἰ δὲ πῆ μῆπω πάρεστι τοῦτο, μὴδὲ γε μὴν εἰς τὰ ὑπὲρ λόγον ὁ νοῦς ἐνοειδῶς ἐπιβάλλοι, ἀλλὰ τὸ γοῦν λαλεῖν ἔγκαιρως, ἔστω δὴ δεύτερον· ἵνα δὲ περ συγγενὲς εἴη τὸ λέγειν, καὶ πρὸς τὸ αἰγῶν σύνεγγυς, ὡς τὸ αἰγῶν, οὕτω πῶ καὶ τὸ λαλεῖν ἔγκαιρως ἐπιτελεῖσθω, καὶ πρὸς τὸ μὴ λαλεῖν ἔλθειν ἐπειγέσθω, τῷ τὰ θεῖα λαλεῖν καὶ διανοεῖσθαι διηλεκτικῶς, καὶ ὄρῶν τὴν κτίσιν, καὶ τὸν κτίστην αὐτῆς ἐνοπεριζῆσθαι, ὅση δύναμις, διηγουμένης περὶ αὐτοῦ. Καὶ τοῦτό ἐστι τὸ ἐγκαιρῶς λαλεῖν. Χρῆ δὲ ἄρα καὶ οὕτως πῶς διαλαβόντα ἐπισημῆνασθαι.

Ξδ'. Ἐπὶν πάντα ὁ νοῦς διαβὰς τὰ τῆδε, καὶ ὑπερ-
B αναβάς φυσικῶ τρόπῳ, ἀσπασίως αἰγῶν, τότε τοὶ καιρὸς τρυφῶν ὑπερκόσμια καὶ ἀλάλητα· καιρὸς ἐλλάμψεως, καὶ φωτὸς νοεροῦ, ἐνώσεως τε νοῦς καὶ θεωρίας ἀπλότητος, ἀοριστίας τε, καὶ ἀπειρίας, καὶ ὑπερφαοῦς γνώσεως, καὶ ἐν ἐπιτομῇ φάναι, καιρὸς ἀντιλήψεως, καὶ μεταλήψεως σοφίας πνευματικῆς, καθ' ἣν ὁ νοῦς τετελεῖται ἐν σχολῇ καὶ αἰγῇ, τὴν ἀνέκφραστον παραδεδεγμένος ἐν ἐκπλήξει ἀγαλλίαςιν.

Ξε'. Ὅταν ἡ ψυχὴ ἀληθείας αἰσθήσει ἑαυτὴν τῷ ποιητῆρι τῆς χάριτος ὅσα κρατίστῳ μεθυσκομένῳ αἰσθάνηται ἔκνου γυγνομένην, δῆλον ὅτι τότε καιρὸς τοῦ αἰγῶν.

Ξς'. Ὅταν ἡ τοῦ ἔσω ἀνθρώπου διάθεσις θέλει
C βοῶν· « Κύριε τί ἐπληθύνθησαν οἱ θλίβοντές με ; πολλοὶ ἐπανίστανται ἐπ' ἐμέ· » τότε καιρὸς τοῦ λαλεῖν, λαλεῖν δὲ ὡς εἰκὸς, οὐκ εἰκαῖα, κατὰ τῶν ἐχθρῶν μέντοιγε μέτρια, καὶ προσήκοντα, καθὰ δεῖ.

Ξζ'. Ὅταν τὸ τοῦ προσώπου Κυρίου φῶς σεσημειώται ἐπὶ τὴν ψυχὴν, ὡς ἐντεῦθεν καλλύνεσθαι, καὶ φαιδρύνεσθαι, καὶ χύμα θείας εὐφροσύνης ἐπιβρεῖν ἐπ' αὐτὴν, τότε ἄρα καιρὸς τοῦ αἰγῶν.

Ξη'. Ὅταν ἐπανισταμένους αὐτῇ ὁρῶν ἀδίκους μάρτυρας, καὶ ἂ οὐ γινώσκει ἐρωτῶντας αὐτὴν, καὶ ταραττοντας, τότε καιρὸς γιγνομένως τοῦ λαλεῖν, καὶ μὲν δὴ τοῦ ἀντιφθέγγεσθαι.

Ξθ'. Κόρυφαῖστατον καὶ οἶον εἰπεῖν ἀκρότατον, ἢ
D δῆπου ὑψίστον καλὸν, καὶ μὲν γε ἀγαθὸν ὁ θεός, ἐν ἅπασιν τοῖς οὖσι, καὶ τοῖς νοουμένοις· ἐν ἅπασιν δὲ τοῖς ὁρωμένοις, πολλῶ τῷ μεταξῶν, βέλτιον τὴν φύσιν πέφυκεν ἄνθρωπος, καὶ κρείττων πιθανῶς ἀσυγκρίτως, τῇ χάριτι δὲ τῷ βντι καὶ τῶν ἀγγέλων ὑπέρτερος. Ἐν τοῖνυν παμπύλλοις νοῦς θεωρητικὸς τοῖς μεταξῶν Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων τῷ ὑπὲρ ἔνοιαν προσεγγίζων, ἐκπληκτικὸς ἀποκαθίσταται, ἐπιγίγεται ἐπιδαψιλοῦς τῆς φωτιστικῆς χάριτος οὐ πεπεῖρται· ἥς δι' ἐνεργοῦς ἐν καρδίᾳ πνευματικῆς δυνάμεως γεγευμένος, φαίην ἂν τάχα, εἰς τὸ ἀκρότατον ἀνεῖσι καλὸν καὶ ἀγαθόν, τὸν θεόν, καὶ ἐν αὐτῷ κατὰ θεωρεῖν θειοτέρην εἴσεισι. Καὶ ὁρᾷ ἐνοειδῶς καὶ ἐκπλήσσειται, εἰς τὸν ὑπὲρ νοῦν βυθὸν ἀυλιζόμενος ἐν σιωπῇ. Καὶ τοῦτό ἐστιν ἀληθῶς τοῦ πρώτου σαββατισμοῦ τὸ, ὡς ἂν ὀνομάσοι τις Ἰσως, ἐνέχειρα. Οὐ

τύπος ὁ τῆς κτίσεως τῶν ὄντων σαββατισμὸς τοῦ Θεοῦ· ἐτέρου δὲ, οὐ ἀψευδὲς παράδειγμα, ὁ ἀπολειπόμενος σαββατισμὸς τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ, μελίζονος, καὶ ἀλλοιοτέρου σαββατισμοῦ προφανῶς ἀπολαύει, εἰς ἑαυτὸν στραφεὶς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἑαυτὸν γνοὺς ὡς εἰκόνα μετὰ πρωτότυπον· καὶ τὸ ὅλον, τὰ μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ὅποια, ὅποτε [Ἰσ. καὶ πότε] οὐ μόνον εἰς τὰ ὑπὲρ νοῦν καὶ διάνοιαν δι-οδεύει, τρόπον κατὰλληλον, ἐν θαυμασίᾳ ἐκπλήξει, ἀλλὰ καὶ χαρᾶς, οὐχ ὡς ἂν τις εἰπεῖν ἔχη, καὶ πνευματικῆς πληροῦται ἀγαλλιᾶσεως, γαννύμενος γιγνομένως ἐν σιωπῇ ταῖς ἐπ' αὐτὸν ὑπὲρ ἑαυτὸν θεοπτικαῖς ἐλλάμψεσι, καὶ θεουργίας, καὶ ἐνούμενος ταύτῃ τῇ τῆς θείας καὶ ὑπερφυῶς θεότητος ἐνάδει, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

σ'. Ὅπηνίκα πάντων ὑποθετικῶς τῶν γεγονότων ποιεῖται ἀφαίρεσις, ὡς μὴ ὄντων τῶν ὄντων, τὸ ὄν-
 τως ὄν τηνικᾶδε ἀρρήτως φαντάζεται, ὑπὲρ νοεράν
 ἐνέργειάν τε καὶ ἔνωσιν, νοῦς θεωρῶν ἐν ἀληθείᾳ
 καὶ πνεύματι δι' ὑπεροχῆς ἀπείρου τῶν περὶ τὰ
 ὄντα θείων ἀμωσγέπως θεωρουμένων· καὶ γίγνεται
 ἐνοειδής, ἢ ἐν, ἔν' οὕτω φῶ, ἀφάτως ἀφασίᾳ κά-
 τοχος, πλήρης ἀγάπης, πλήρης χαρᾶς, οὐμενοῦν ἀπλῶς,
 ἀλλὰ τῶν ἀπὸ τῆς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος, τῆς
 ἐφαλλοῦ τῶν ἀγγέλων τρυφῆς.

σα'. Ὡσπερ οὐδαμῶς οὐδόλων τὸ παράπαν, Κύριε,
 εἰ τὴν οὐσίαν ληπτὸς οὐδενὶ τινι ὅποια δὴ φύσει λο-
 γικῇ τε καὶ νοερά, ἢ καθάπαξ γνώσει κτιστῇ, οὐδὲ
 γοῦν Χερουβικῇ, ἀλλ' ὑπερξίσταται ἀπειράκις ἀπεί-
 ρως ἀπάσης γνώσεως, οὕτω, Δέσποτα, καὶ τὰ περὶ
 σὲ παντάσῃσι ἀπειρα καὶ ἀόριστα. Αὐτίκα τὸ ὄν
 ὄντα, καὶ λέγοντα σεαυτὸν ἀνυπερβλήτω κηδεμονίᾳ
 τὸν νομοθέτην τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης Μωσέα κηρύτ-
 τειν ἐπέταξας. Ἄλλὰ καὶ οὕτω σὺ πάλιν, ἀψευδέ-
 στατε, καὶ μόνῃ ἀκρα ἀλήθειᾳ, εἰρηκας περὶ τινῶν
 τῶν ὄντων, ὅτι ὀφθεῖς αὐτοῖς, ὅμως τὸ βνομά σου οὐκ
 ἀπεκάλυψας. Ἔστι γὰρ ὑπὲρ πᾶν ἀσυγκρίτως βνομα,
 τῶν, οὐ μόνον ὅσα ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ τῶν ὅσα
 ἐν οὐρανοῖς. Οὐσίαν γάρ σε παριστάσιν οἱ τοῦ σοῦ
 φωτὸς ἔμπλεοι, ἀλλὰ τοῦ ἐνουποκειμένου χωρὶς·
 πάντως ἔν' οὕτως ἐπομένως, ὑπερούσιος ἀποφανθῆς,
 καὶ νόησιν μὴ ἔχουσαν καθάπαξ τι ὑποκειμένον· ἵνα
 περιφανῶς, καὶ ὑπὲρ νόησιν, καὶ πάντων τῶν γνω-
 σθῆναι δύναμιν ἐχόντων ἀπειράκις ἄγνωστος, καὶ
 ὑπέρτερος γνωρισθῆς· χρόνου τελείως ὄρασαι ἀνώ-
 τερος, ἀναρχος, αὐτοζῶν ὢν, καὶ ἀπέραντος· τοπι-
 κὴν ὀλοσχερῶς ὑπεκφεύγεις ἐννοίαν, ὁ πανταχοῦ
 ἀθρόω; παρῶν, καὶ ὑπὲρ τὸ πᾶν, ὡς τοῦ παντὸς
 ἀθρόον ποιητῆς καὶ μόνος. Καίτοιγε καὶ τῶν νοε-
 ρῶν φύσεων περιοχῇ, καὶ τόπος ὡν ἀδιάδατος, νοῦ
 τάχος ὑπερβαίνων, καὶ φθάνων αὐτοῦ τὴν ἐπίνοιαν,
 ἅτε ὑπὲρ τὸ πᾶν, καὶ χεῖρ παντοκρατορικῆ τοῦ
 παντὸς εὐρισκόμενος τρόπον ἀδιεξίτητον· καὶ μὴν
 οὐδὲ φύσεως, καὶ τὸ τυχόν, ὅροις ὑπόκειται· ἀόρι-
 στος σὺ καὶ γὰρ, οὐ μόνον τὴν φύσιν, ὡς ὑπερφῶς
 ἀκατάληπτος, ἀλλὰ καὶ τοῖς περὶ σὲ φυσικοῖς, ὡς
 σοφία ὑπέροστος, καὶ δύναμις ὑπερδύναμος, καὶ
 ἀγάπη, καὶ ἀγαθότης ὑπὲρ πᾶσαν διάνοιαν ἀγάπης
 καὶ ἀγαθότητος. Τί ἂν τις εἰποι σε; Φῶς λεγόμενον,
 οὐκ ἀπρόσιτον; Ὡσ' ἄρ' ὑπὲρ φῶς. Τί; κριτὴν, οὐ
 πάντα γινώσκοντα καὶ πρὸ γενέσεως; Ποῦ ταῦτα

smus populo Dei, majore ac diverso sabba'tismo ma-
 nifeste mens fruitur, in seipsam a Deo conversa et
 seipsam nascens est imaginem post prototypum,
 et omnino sciens quænam sint inter Deum et ho-
 mines; non modo ad ea quæ supra mentem ac co-
 gitationem sunt, congrua ratione penetrat miro
 cum stupore, sed et letitia, ut ita dicam, et spiri-
 tuali exultatione repletur, tacite et vere iis lætans,
 quæ ad ipsam supra ipsam diriguntur illuminatio-
 nibus et divinis operationibus, et cum ea super-
 naturalis deitatis unitate in Christo Jesu unita.

70. Quando hypotheticæ quæcumque sunt sustol-
 lit, tanquam non existentibus quæ existunt, tunc
 ineffabiliter illud quod est imaginatur, supra intel-
 ligibilem efficenciam et unionem mens in veritate
 ac spiritu contemplans, per infinitam eminentiam,
 divina ea quæ circa creaturas videri possunt; et sit
 uniformis, aut unum, ut ita dicam, possidens inef-
 fabiliter ac tacite, plena gaudio, non quidem sim-
 pliciter, sed ex Spiritus sancti efficacia, deliciis
 fruens quæ angelorum deliciis similes sunt.

71. Quemadmodum nullo modo, Domine, essen-
 tia tua comprehensibilis est cuilibet rationali et
 spirituali naturæ aut simpliciter creato intellectui,
 ne chernbino quidem, sed superas infinite omne-
 m intellectum, ita, Domine summe, ea quæ circum te
 sunt, omnino infinita sunt et interminata. Eum qui
 est et teipsum sic nominantem, insuperabili cura,
 veteris Testamenti legislatorem Moysem proclamare
 jussisti. Sed et sic tu rursus, o verissima et sola
 summa veritas, dixisti de aliquibus tuis, quod ab
 ipsis visus, non tamen nomen tuum iis revelati.
 Est enim supra omne quodlibet nomen, non modo
 eorum quæ sunt super terram, sed et eorum quæ
 in cælis sunt. Te enim essentiam esse demonstrant,
 qui tuo lumine pleni sunt, sed absque ullo suppo-
 sito; ut sic consequenter supernaturalis appareas,
 et intelligentia suppositum non habens; ita ut ma-
 nifeste, et supra cogitationem et omnia quæ nosci
 possunt, infinite ignotus et supremus noscaris;
 tempore prior appares, æternus, ipsissima vita, et
 infinitus; localem omnino effugis cogitationem, qui
 ubique simul ades et supra quodlibet, ut omnium
 solus creator. Sed tamen eum sis spiritualium na-
 turarum ambitus et locus impenetrabilis mentem
 statim supergrediens, et hujus cogitationem præ-
 veniens, quippe qui sis super omnia et omnipotens
 manus omnium modum impenetrabilem inveniens:
 non enim naturæ terminis unquam subjacet. Tu
 enim infinitus es, non modo natura tanquam su-
 pernaturaliter incomprehensibilis, sed et naturali-
 bus, quæ circum te sunt, ut sapientia supersapiens,
 et potentia præpotens et dilectio ac bonitas supra
 omnem dilectionis ac bonitatis cogitationem. Quid
 te esse aliquis dicat? Quod lumen dicitur, non est
 inaccessible; ita ut sis supra lumen. Qui dicitur
 judex, non novit omnia, etiam ante generationem;

nunc ea scientia est iudicis? Ita ut multum præstes iudicem qualem creatorem esse dicat qui solo voluntatis motu creas et uno, plurima ac diversa materialia? Non materialia vero, o altitudo supereminentiæ, in uno Spiritus motu, ea quæ sunt unius nature, id est, spiritualia, multa enim ac plurima sunt dispositionum, si velis, ac personarum differentis, quod maxime est mirandum. Et quidquid omnem reputantis cogitationem suo excessu præterit, num id creator est? Minime. Ita ut non modo mundi conditor, sed creator nomineris et artifex proclameris? Est quis Creator, sine fundamento, sine basi, creat vel minimam rem, ut tu, Domine, hanc tantam terram cum ejus montibus et saxis, et varia materia, absque ullis fundamentis, et tam solide. Aut qualis artifex ex nihilo res deducit, et tanta ratione, tanta arte quanta tu mundum deduxisti? Num si illa dicat esse creatoris aut artificis, rationalia dicet? Minime vero. Igitur supra creatorem et artificem infinite stas, o Deus! Quamnam autem charitatis speciem posset quis noscere aut audire aut fingere tantam quantum tua mirabilissima bonitas ostendit nobis in tua Incarnatione, omnino et supra spem misericorditer? Quod sane contemplantes, qui contemplari per gratiam licet, in immensum caritatis et miræ providentiæ oceanum introeunt, et vere intra seipsos fiunt, vividissimo amore sua vice pleni, neque providentiæ hujus actus reipsa nominare possunt: transcendunt enim valde mentem et rationem et omnem auditum et cogitationem tuæ Incarnationis mysteria, o optime Deus! Omnium pater es et nominaris. Sed ineffabiliter omnem quamlibet paternitatem superas, et causa et patientia et sollicitudine et consilio et magnanimitate et patientia. Rex nominaris. Sed non præsentem tempore magis, in futurum vero minus, neque jam pro tempore præterito: sed quomodo? Mirum in modum, absolute ac simpliciter. Regnum enim tuum, regnum omnium sæculorum, et nunc, et præterito tempore ac futuro; et dominatio tua in omni generatione et generatione. Ita in omnibus simpliciter per omnia infinite præstas absolute, omnem cogitationem, ut breviter dicam, nimis et infinite, incomparabiliter excelsus, et tu, incomprehensibilis Domine et ea quæ circum te sunt. Que

imaginata mens tua accessibilis visionis introductionem habet et Spiritus sancti inspiratione adjuncta in mysticas tenebras introit, nondum perfecte videre te valens, propter tuam infinitam et inaccessam gloriam. Hoc modo supernaturali quiete contemplantes ineffabiliter recreas et mire eos qui te diligunt, non eos perficiens, nisi quantum te aspiciunt. Unde divina ac supernaturali requie eos reficis, o ineffabilis, incogitabilis, incircumscripse, incomprehensibilis, et, uno verbo substantia et efficacia infinite. Amen.

72. Quando mens longe a cogitationum varietate,

Χριστοῦ; "Ὡς ἄρ' ὑπὲρ κριτὴν πολλῶ τῷ μεταξὺ ποταπὸν δὲ σε δημιουργὸν καὶ φῆ, τὸν βροτῆ θεληματος μόνῃ κτιζόντα, καὶ ταῦτα μίᾳ, τὰ πολλὰ καὶ διάφορα ἔνυλα; ἐν δ' ἀλλοιοι, βαθαὶ τοῦ βάθους τῆς ὑπεροχῆς, ἐν ὅττω φῶ, μίᾳ βροτῆ πνεύματος τὰ μίᾳ φύσεως. πνευματικῆ γάρ· πολλὰ δὲ καὶ πάμπολλα, τὰς τῶν διαθέσεων, εἰ βούλοιο δὲ, καὶ προσώτων διαφοραῖς, τὰ πάμπαν θαυμασίον; Καὶ πᾶσαν νοούτουτος καθ' ὑπερβολὴν φεῦγον διάνοιαν, ἄρα ταῦτα δημιουργοῦ; Οὐδαμῶς. "Ὡς ἄρ' ὑπὲρ δημιουργὸν κτιστὴς ὀνομάζῃ καὶ τεχνίτης κηρύττῃ; Καὶ ποῖος κτιστὴς χωρὶς θεμελίου ἐπὶ μηδεμιᾶς ἑδρας κτιζεῖ, καὶ τὸ βραχύτερον γοῦν, ὡς σύ γε, Δέσποτα, τὴν τοσύνδε γῆν μετὰ τοσύνδε ὀρέων αὐτῆς, καὶ λίθων, καὶ ὕλης ἄλλοιας, θεμελιῶν αὐτὴν ἐπ' οὐδενός, καὶ ταῦτα, τοσύντον ἀσφαλῶς; Ἡ ποῖος τεχνίτης ἐκ μηδαμῆ μηδαμῶς ὄντων παράγει, καὶ ταῦτα ἀκαρῆ κατὰ λόγον ἡλίκα, οἷα τὰ τεχνητὰ, ὡσπερ παράγεις σύ; Ἄρα γε κτίστου, ἢ τεχνίτου τὸ σά τις εἰπῶν, τὰ εἰκότα ἔρει; Ἡκιστα πάντων ἀληθῶς. Οὐχὺν ὑπὲρ κτίστην ἢ τεχνίτην πολλῶ τῷ ἀπίρρω τυγχάνεις ὢν, ὁ Θεός· ποῖον εἶδος ἀγάπης ποτὲ, καὶ ἢ εἰδέναι τις ἔχει ἄν, ἢ ἀκοῦσαι, ἢ ἀναπλάσαι, καὶ ὅπως οὖν γοῦν, ὅποιον ἢ πανθαύμαστός σου χρηστότης μετὰ σφόδρα σφοδρῶν τῶν διακειμένων δόδειχεν ἡμῖν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς προσλήψει πάνυ τοι λίαν φιλανθρωπῶς ὑπὲρ πάσας ἐλπιδας; Ὅπερ δηπουθεν θεωροῦντες, οἷς τὸ θεωρεῖν ἔξεστι διὰ χάριτος, εἰς ἀχνῆς εἰσίσαισι ἀντικρυς ἀγάπης καὶ προνοίας ξενοτρόπου πέλαγος, καὶ γιγνομένων; Ἐξω ἑαυτῶν γίνονται, μετὰ δριμυτάτων ἐρώτων κατάλληλα, καὶ τὰ τῆς οἰκονομίας οἰκειῶς ὀνομάσαι ταύτης τῶ ὄντι οὐκ ἴσταιν· ὑπερβάλλει γάρ ἐκ πλείστου τοῦ περιόντου, καὶ νοῦν, καὶ λόγον, καὶ πᾶσαν ἀκοήν, καὶ διάνοιαν τὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως σου, Θεὲ ὑπεράγαθε, διακειμένα. Πατὴρ πάντων εἰ καὶ καλῆ; Ἄλλ' ἀφάτως πατροσύνην ὀποιουοῦν ὑπερέχεις, καὶ αἰτίξ, καὶ ἐξουσίᾳ, καὶ προμηθείᾳ, καὶ νοουθεσίᾳ, καὶ μακροθυμίᾳ, καὶ ἀνοχῇ. Βασιλεὺς ὀνομάζῃ; Ἄλλ' οὐχὺν κατὰ τὸ ἐνεστώς μᾶλλον, ἦτον δὲ τὸ μέλλον, οὐδ' ὀπωτιοῦν μέντοι κατὰ τὸ παρεληλυθός. Ἄλλὰ πῶς; Θαυμαστῶς, ἀπολύτως, καὶ ἀπλῶς. Ἡ βασιλεία γάρ σου βασιλεία πάντων τῶν αἰῶνων ὀμοθυμαδόν, ἐπίσης ἐνεστώτος, παρεληλυθότος, μέλλοντος, καὶ ἢ δεσποτεία σου ἐν πάσῃ γενεᾷ καὶ γενεᾷ. Οὕτως ἐν πᾶσιν ἀπαξιλῶς κατὰ πάντα ἀπίρροις μέτροις ὑπέρχειται, ἀπλῶς, καὶ ἀπολύτως· πάσης περινοίας, ἐν' εἴπω συλλήβδην, ἐφαμύλλως λίαν καὶ ἀπίρρω; ὑπερεξηρημένος, καὶ σὺ, ἀκατάληπτε Κύριε, καὶ τὰ περὶ σέ· ἂ φαντασιούμενος ὀπωσῆ νοῦς ψυχαγωγίαν ἔχει τῆς ἐφικτῆς σου ὀράσεως, καὶ ὄλωσ μετὰ τῆς ἐπιπνοίας τοῦ Πνεύματος γεγονώς, ὡς εἰς γνόφον εἰσδύνει μυστικόν, μῆτέ τελείως ἔχων ὄρῶν σε διὰ τὸ τῆς δόξης ἀπειρον καὶ ἀπρόσιτον· ἐξ οὗ γε τρόπου ὑπερκοσμίῳ καταπαύσει καταπαύεις ἀρρήτως τοὺς θεωροῦντας, καὶ δὴ φιλοῦντας σε θαυμαστῶς, μῆτε πάμπαν χωρὶς τοῦ ὄρῶν σε τελῶν· ἔθεν ἀνάπαυσιν θελαν καὶ ὑπερφυᾶ αὔθις ἀναπαύεις αὐτοὺς, ἀρῆητε, ἀνεπινόητε, ἀνερίγραπτε, ἀπερίληπτε, καὶ ξυνελόντα εἰπεῖν, παντάπειρε, τὴν οὐσίαν δηλονοῖ, καὶ τὴν ἐνέργειαν. Ἀμή.

οἷ. Ὅταν ὁ νοῦς πόρῶ πολυνοίας γένηται, τὰ

ἐπερότητα· καὶ πολυσεχεῖς ἐνόησας ἀποσεισάμενος, ἅ ab alienis ac multiformibus cogitationibus recesserit, et versata fuerit supra spirituale u dissipationem in Spiritus sancti inspiratione ac participatione, qui continue illam unificat et cor perenniter inspirat, et in divinis locis semper Dei cogitatione habitans, his cogitationibus, ut ita dicam, potatur, et, tanquam spirituali intuitu, cupit quæcumque circa Deum sunt simpliciter contemplari et amantur, tunc divina quiete, profunda ac divina manifeste fruitur et sancta cordis ac pacifica recreatione, in Christo Jesu Domino nostro.

ογ'. Ὅταν ὁ νοῦς ὀμιλῇ Θεῷ, καὶ προσεύχεται, ὡς δὴ τις υἱὸς φιλοστοργωτάτῳ Πατρὶ ταῖς διαθέσει, καὶ τὸ Ἰησοῦ φῶς ὀρών ἀφάτως εὐφραίνεται, ἐκπηλοσόμενος λίαν ἑρωτικῶς, ἑρωτα ἐναργῶς θεῖον, καὶ ὑπερφυσὴν τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐνέργειαν αἰσθόμενος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, καὶ ὑπὲρ πάντων θεῶν ἐμφάσεων, καὶ τελειοτήτων ὑπερανίστασθαι ὁρᾷ μυστικῶς καὶ ὑπερκοσμικῶς· τμηκᾶδε ἀληθῶς καταπαύει ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὑπὲρ τὸ νοεῖν μετὰ τὸ νοεῖν γινόμενος, καὶ θαυμασιῶς ἑδυπαθῶν, καὶ ἥνωτος ἀναπαυόμενος ἐν εἰρήνῃ τοῦ ζωοποιῦ Πνεύματος τοῦ Χριστοῦ.

οδ'. Κατέπαυσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων, ὧν ἤρξατο ποιῆσαι, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐν Λόγῳ καὶ Πνεύματι τῶν γεγονότων ἐκπλήρωσιν. Ἐφάμιλλον τῆς ἀρχῆς καὶ ὁ θεοεικέλος νοῦς καταπαύει ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὧν ἤρξατο τὸ κατ' ἀρχὰς ποιεῖν, εἰς συμπλήρωσιν κόσμου τοῦ κατ' ὄρεσθην νοητοῦ, ἀλλὰ μετὰ τὸ ἀνασκοπῆσαι, καὶ οἷον ἐπεξεργάσασθαι ἐν Λόγῳ Θεοῦ, καὶ Πνεύματι ζωοποιῦ τὸν ἐξυμπαντα κόσμον, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ νοητὰ διαρκῶς, καὶ ἀπὸ τῶν δευθεθεθέντων πάλιν ἐν Λόγῳ καὶ Πνεύματι εἰς τὰ παρὰ τισὶν εἰρημένα μετὰ τὰ φυσικὰ, καὶ ὑπερκύψαι εἰς τὰ ἀπλά, καὶ ἀπόλυτα τῆς θεολογίας μυστικὰ θεάματα. Τοτμηκᾶδε γὰρ ἐν τῇ καταπαύσει, ἀναπαύσει καὶ εἰρήνῃ ἐν νοεῖν ἀληθεῖα ὅτι μάλιστα πολλῆς ἀπολαύει, καὶ δὴ θεοῦται ἐν φωτὶ γνώσεως, καὶ Πνεύματος ζωοποιῦ μετοχῇ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

οε'. Ὅσπερ καταπαύσας ὁ Θεός, οὐκ οὐκ ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ κατέπαυσεν, ἀλλ' ἀπὸ μόνων, ὧν ἤρξατο ποιῆσαι· ἀπὸ μέντοι τῶν ἀνάγκων καὶ ἀκτίστων, καὶ οἷον πεφυκότων ἔργων αὐτῷ, οὐ κατέπαυσεν· οὕτως, εἰ ἐφάμιλλον θεομιμήτω; ὁ νοῦς, Λόγῳ θεῖῳ καὶ Πνεύματι ζωοποιῦ μετελθὼν, καὶ διαβῆς τὴν φαινομένην κτίσιν, ἀπὸ τῶν ἔργων οὐκ οὐκ οὐκ πεφυκότων αὐτῷ, καὶ μὴτε ἡργμένων, μὴτε μὴ ληγόντων καταπαύει πάντων ἡκιστα, ἀλλ' ἀπὸ τῶν φαινομένων ἔργων καταπαύει, τῶν ἀρχομένων τε καὶ ληγόντων. Ἐντεῦθεν καὶ τῆς σωματικῆς καταπαύσεως κατὰ ἀκίνησιν ἐπεσομένης τῷ καταπαύσαντι, τούναντιον ἔπεται τῇ νοῦ καταστάσει· εἰ μὴ γὰρ ἀκίνητος γένοιτο, ἐπιπνοία ζωοποιῦ τοῦ Πνεύματος διηνεκεῖ ἐν ἀναβλέψει τῶν ὀρωμένων γνωστικῇ, οὐδὲ εἰ ἔστι γνώσεται νοεῖν κατέπαυσις, ἀκίνητος περὶ μόνον τὸν Θεόν, ἐνοσιδῶς στρεφομένη καὶ θεοῦσα τὸν ταύτης μέτοχον, ἐν ἀναπαύσει τῇ ἐν Χριστῷ ἀφράστῳ τε καὶ ἀβρόχῳ.

FATRUL GR. CXLVII.

73. Quando mens cum Deo conversatur et oral, tanquam filius cum amantissimo patre, suo habitu, et Jesu lumen videns ineffabiliter lætatur, amore capta, divinum clare amorem et supernaturalem sancti Spiritus efficaciam sentiens in corde, et supra divinas manifestationes ac perfectiones supervolare mystice ac supernaturaliter vult; tunc vere requiescit ab omnibus operibus suis, supra cogitationem, postquam cogitaverit, effecta, et mira suavitate sensus experiens, et reipsa requiescens in pace vivificantis Christi Spiritus.

74. Requievit Deus ab omnibus operibus quæ cepit facere, sed postquam implevit ea quæ in Verbo ac Spiritu facta sunt. Eodem modo et mens Deo similis ab omnibus operibus suis requiescit quæ cepit facere, ad perfectionem hujus mundi, qui per virtutem spiritualis est; sed postquam examinaverit et, ut ita dicam, perfecit in Verbo Dei et vivificante Spiritu universum mundum e quæ in eo cogitabilia sunt, et ab iis ascendit rursus in Verbo ac Spiritu ad ea quæ a quibusdam metaphysica dicta sunt, et ingressa erit in simplicitate et absoluta Theologiæ mystica spectacula; tunc, in recessu omnium, in quiete ac pace, in spirituali veritate, quam maximis fruitur, ac defiscatur in scientiæ lumine et vivificantis Spiritus participatione, in Christo Jesu Domino nostro.

75. Quemadmodum Deus cum requievit, non ab omnibus operibus suis requievit, sed ab illis solum quæ inceperat facere; sed ab æternis et increatis et ipsi naturalibus non requievit; sic, Deum imitans mens, divino Verbo ac vivificantis Spiritui cooperans et hanc visibilem creationem transiens, non requiescit ab operibus sibi naturalibus aut ab iis quæ neque incipiuntur neque finiuntur, sed ab iis requiescit quæ videntur et incipiuntur, et finiuntur. Unde dum corporalem quietem sequitur immobilitas, contrarium omnino sequitur mentis constitutionem. Nisi enim semper moveretur, perpetua vivificantis Spiritus inspiratione in certo eorum quæ videt, aspectu ne sciretur quidem nisi sit spiritualis requies, perpetuo motu circa Deum uniformiter existens et sui participem deificans in illa cum Christo ineffabili et inenarrabili recreatione.

76. « Ne festines, inquit Salomon, verba facere ante factem Domini; quia Deus in celo sursum et tu in terra deorsum. » Ita sane dat et ostendit clare ac directe quodnam sit tempus silentii. Dicit enim prompte : « Quoniam tu in terra deorsum, ante faciem Domini qui in caelis sursum est, existis, et tanta gratia ornaris, ut infra situs quæ sursum sunt cogitare et contemplari, et spiritualiter motus ante conspectum Domini stare possis, ne festines verba facere : tempus enim silentii. Id nolis facere, veritate ipsa actus, et uniformiter ac divine. Id enim est stare ante conspectum Domini, quando ea quæ circa Deum sunt plurima, uniformiter mens contemplatur per simplicem et uniformem in Deo impetum. Id igitur patiens, et ante Dominum stans, ne verba facere festines; vel, si loquaris, imperite ac libens, descendere et decidere festines. Id sane dicendum esset iis qui illud verbum explanant. Fuit tempus cum humanitas natura erat felix, atque ita procul a malis, prope Deum, Deumque contemplans, ipsiusque vultu pulchritudinis gloria in primo nostro parente Adam cum gaudio fruens, sentiensque cum admiratione delicias immateriales, spirituales, cælestes, incorruptibiles. Multa enim gratia in primi illius hominis anima perfusa erat, ac mens ejus Deo similis multis certis contemplationibus donabatur et ad Deum conversionibus, dum in sensibili paradiso cogitabilibus fruebatur; et ut hoc nomine utar, beata vita gaudebat, ad se ipsam vere unita, ac ad Deum conversa, in se manens ac simul in uno; simplicisque constitutionis particeps, ac merito; quippe quæ ad imaginem Dei facta fuisset. Hæc apud homines eo modo erant, ut compendiose loquar, e Deo bona. Id vero nostræ felicitati et gloriæ invidenti pessimo dæmoni intolerabile fuit. Quomodo igitur? Multum sane Funestus ille deceptorem se præstitit, nostrasque spes blandientibus consiliis efferre voluit nostramque cupiditatem attollere ad excelsam divini mandati contemplationem, quam habebamus, primus iste malitiae auctor, mandati simplicitatem calumnians. Ex eo igitur tempore, misereram quæ ex hac deceptione orta est, penitentiam passus sumus, et longa a Deo et a divinis deliciis facti sumus. Ab illa simplici ac spirituali secundum mentem vita, a Dei vultus contemplatione, ab illa gloria, ab his divinæ pulchritudinis radiis quibus transformati eramus, misere decidimus, et inventi sumus separati, ac divisi in multa, ut fieri non oportuisset, divisaque et varia vita utentes, aliter ac fieri debuisset, ita ut multos Deos adorare maluerimus, potius quam uni in tribus personis deitati servire, multos, inquam, non reipsa Deos, sed decipientes dæmones et corruptores et pessimos; illud unum Verum amiserimus, et uniformem vitam ordinemque, et in multa ac diversa divisi sumus, et vis nostra spiritualis et conatus, aut ut magis proprie loquar, intentio, nos merito reliquerit, et in profundam immensi mali abyssum vene-

ος'. « Μη σπεύσης, φησιν ὁ Σολομών, ἐνεργεῖν ῥῆμα πρὸ προσώπου Κυρίου ὅτι ὁ Θεὸς ἐν οὐρανῷ ἔστιν, καὶ σὺ ἐπὶ τῆς γῆς κάτω. » Ὡς ἴλιαν σαφῶς καὶ εὐθυδῶλως δίδωσι τε καὶ διατρανοί, τίς ἐστὶν ὁ καιρὸς τοῦ σιγᾶν. Λέγει γὰρ ἀντικρὺς. « Ἐπειδὴ σὺ κάτω ὦν ἐπὶ γῆς, ἠ ἀπὸ προσώπου Κυρίου τοῦ ἐν οὐρανοῖς ἔστιν ὄντος, γίνῃ, καὶ τοσαύτης ἤλωται χάριτος, ὡς ὁ κάτω τὰ ἄνω φρονεῖν καὶ περιαιρεῖν, καὶ νοερώς ἐπιβάλλων ἴστασθαι πρὸ προσώπου Κυρίου, μὴ σπεύσης ἐνεργεῖν ῥῆμα· καιρὸς γὰρ τοῦ σιγᾶν· μὴ θέλε νοερώς ἐνεργεῖν ὑπὸ τῆς ἀληθείας, καὶ ἐνοειδῶς, καὶ θεοειδῶς· τοῦτο γάρ ἐστι πρὸ προσώπου Κυρίου εἶναι, ὅταν τὰ περὶ Θεοῦ ὄντα πολλὰ, μονοειδῶς ὁ νοῦς θεωρῆ κατὰ ἀπλήν καὶ ἐνιαίαν ἐπιβολὴν ἐν Θεῷ. Μὴ τοίνυν τοῦτο πάσῃ, καὶ πρὸ προσώπου Κυρίου παριστάμενος, ἔφη προσενεργεῖν σπεύσει· ἢ, οὕτω γ' ἄν, σαυτὸν ἀνεπιστημόνως ἐκὼν εἶναι [ἴσ. περιετὸν τὸ εἶναι] ὑποθεθεῖν καὶ ὑποκατεῖναι σπεύδης. Ἡ δὲ, καὶ οὕτως ῥητέον ἄν εἴη τοῦ ῥητοῦ τοῦδε ἐξηγουμένου τὴν ἐννοίαν. Ἦν ἔτ' ἦν ἡ ἀνθρωπιεὶα φύσις ἀπήμων, καὶ ταύτῃ δικαίως πῶρῳ κακῶν, ἐγγὺς οὖσα Θεοῦ, Θεὸν τε θεωροῦσα, τὴν τε δόξαν τοῦ κάλλους τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἐν Ἀδᾶμ προπάτορι τρυφῶσα μετὰ φίθους, σὺν θαύματι ἄλλον τρυφῆν, νοερᾶν, οὐράνιον, ἀφθαρτον. Πολλὴ καὶ γὰρ οὖν χάρις τῇ ψυχῇ τοῦ πρώτου ἀνθρώπου περιεκέχυτο, πολλὰς τε ὁ θεοειδῆς νοῦς ἐκείνου περιητλεῖτο γνωστικαῖς θεωρίαις, καὶ ἀνατάσσει πρὸς Θεοῦ, ἐν αἰσθητῷ παραδείσῳ, ἀπολαύσιν ἔχοντος τὸν νοητὸν· καὶ ἐν οὕτως ὀνομάτω, μακαρίαν ζωὴν, πρὸς αὐτὸν γιγνομένης ἡνωμένου, καὶ πρὸς τὸν Θεόν, ἐν αὐτῷ τε μένοντος, καὶ τῷ Θεῷ ὡς εἰκός· τῆς ἐνοειδοῦς ἡμέμου καταστάσεως, καὶ θεοειδοῦς ὄντως, καὶ μάλα εἰκότως, ὡς κατ' εἰκόνα Θεοῦ γαγένητο. Ἀλλὰ ταῦτι μὲν ταύτῃ περὶ ἡμᾶς ἦν, ὡς ἐν ἐπιτομῇ φάναι, ἐκ τοῦ Θεοῦ τὰ ἀγαθὰ· τῷ δὲ δυσμενεῖν τῇ εὐκλήρει, καὶ ὁμοίᾳ ἡμῶν ἀλάστορι δαίμονι βεβλημένῳ φθόνῳ, φρονητὸν τοῦτ' οὐκ ἔν. Πῶς γάρ; Καὶ μὲν δὴ πολλὸς ὁ πανόλης οὗτος ὑπῆρξε φατακίζων, καὶ ἀπαιρωτῶν τὴν ἡμέτερον ἐπιζόμενον, χρηστολόγοις δῆθεν βουλαῖς, καὶ ἀναρρήπιζων τὴν ἐπιθυμίαν πρὸς ὑψηλοτέρων ἢ εἰχόμενον θέωσιν. τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ ὁ πρωτοσυργῆς κακίας· διαβαλλὼν τὸ εὐθές. Ἐξ οὗ τῶν τῶν τῆς ἐξ ἀπάτης διεθρον ἐλεινῶς ἐπεπόνθαμεν, καὶ Θεοῦ καὶ Θείας τρυφῆς; ἐξόριστοι γεγενήμεθα, τῆς ἐνοειδοῦς τε κατὰ νοῦν πνευματικῆς βιοτῆς, καὶ τοῦ θεωρεῖν ἔχειν τὸ τοῦ Θεοῦ πρόσωπον, καὶ δοξάζεσθαι ἀλλοιούμενος· ὑπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ κάλλους ἀκρίτου ἀθλίως ἀποπεπιτωκίμεν, καὶ εὐρέθημεν, ὡς μὴ ὠφέλλε, δηρημένοι, καὶ σχιζόμενοι εἰς ἄλλα πολλὰ, καὶ ταῖς διαίρεταις ζωαῖς καὶ ἐτερότησιν ὡς οὐκ ἐχρῆν χαίροντες, ὡς καὶ πολλοὺς γε θεοὺς καὶ διεχόντας, ἀντὶ τῆς μῖδς πρεσβεύειν τριτυποστάτου Θεότητος, τοὺς οὐκ ὄντας ἄρα τῷ ὄντι θεοὺς, ἀλλ' ἀπτηλοὺς δαίμονας, καὶ φθόρους, καὶ δυσμενεῖς, ἀπολωλέκειμεν τὸ κύριον ἐν, τὴν τε ἐνιαίαν ζωὴν καὶ τάξιν, καὶ διεσχίσθημεν εἰς πολλὰ καὶ διάφορα, καὶ ἡ ἐσχὺς ἡμῶν ἦ γε νοερά, καὶ ὁ τόνο, ἢ μᾶλλον

ἢ ἀνάτρεσι; εἰπεῖν οἰκιστότερον, ἐξέλιπεν οὐκ ἀπεικότως, καὶ εἰς βάθος ἤκομεν οὐκ οὐκον μετρίου κακῶ, καὶ τὰ κάτω οἱ Θεοῦ εἰκόνας, καὶ τῆς ἄνω διαίτης, καὶ οὐρανίου ἐπάξιτοι, ἀφρόνως φρονεῖν εἰλόμεθα. Ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἀτρεπτον, οὐδὲ γε μὴν ἀκλινὲς τὸ ἡμέτερον, ἔξεστι πάντως καὶ τοῦτο εὐλόγως, ὡσπερ ἀπὸ τῆς παμπόλλου δόξης ἐκείνης εἰς τὴν ἀπωτάτω ὀδοζῖαν σχετικῶς κατωλισθήσασμεν, παλινοδρομησάμεν, καὶ ἀνανεῦσαι, καὶ πάλιν ἰδεῖν τὸ τοῦ Θεοῦ σεβασμιώτατον πρόσωπον· οὐ μενοῦν ὡς τὸ πρὶν τοσοῦτον ἔγγιστά, μέντοιγε πορρωτέρω, καὶ ἰδεῖν καὶ τοῦ κάλλους αὐτοῦ παθεῖν τὴν λαμπρότητα. Τοιγάρτοι καὶ Μωσῆς ὁ θεϊότατος, καὶ ἄπασι δὲ τῶν προφητῶν κατάλογος, καὶ οἱ πρὸ τούτων γέ μὴν, Ἀβραάμ, θηλονότι καὶ οἱ κατ' αὐτὸν, εἶδον ὡς ἐφικτὸν τοῦτο, καὶ λίαν τρανῶς, καὶ τὴν ἐξ ἐκείνου τοῦ κάλλους ἀγλαίαν ἐτρώφθησαν ἀποχρώντως, καὶ μὲν γε καὶ ἐκπλαγέντες τῇ ἀπροσίτῳ δόξῃ αὐτοῦ· οἱ μὲν σφᾶς αὐτοὺς τεταλάνικαν, οἱ δὲ γῆν ἑαυτοῦς καὶ ἐποδὴν ἐνόμισαν καὶ ἐκάλεσαν, ἕτεροι δὲ οὐδὲ χᾶναι γοῦν ἔργασαν, τῇ τῆς τοῦ θεωρηθέντος δόξης ὑπερβολῇ. Τότε γε ἰσχυροφωνίαν, καὶ βραδυγλωττίαν κατέγνωσαν ἑαυτῶν, καὶ ἕτερ' ἅτα πλεῖστα, καὶ μακάρια πάθη πεπόνθησιν εὐκλεῶς.

Ἐντεῦθεν δῆτα καὶ Δαβὶδ ὁ θεσπέσιος ἱμερόμενος τῆς αἴγλης τοῦ κάλλους τοῦ προσώπου Κυρίου, βοᾷ πρὸς Θεὸν ποτινώμενος· « Πότε ἤξω, καὶ ὀφθῆσμαι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ μου; » Καὶ μὲν πη τὴν τῆς ψυχῆς καθ' ἣν ὄπται κατάστασιν τὸ πρόσωπον τοῦ Κυρίου παραδειξάμενος, βεβουλημένος, « Κατοικησοῦσιν εὐθεῖς, φησὶ, σὺν τῷ προσώπῳ σου. » Καὶ τὴν γε ἰσχυρὴν, ὅσην τῇ ψυχῇ παρέχεται τὸ τοῦ Θεοῦ θεωρούμενον πρόσωπον φρονίμως παραδεικνύς, « Ἀπίστοσεφας, λέγει, τὸ πρόσωπόν σου, καὶ ἐγενήθη τεταραγμένος. » Εἰ δὲ τῇ τοῦ θεοῦ προσώπου ἀποστροφῇ συμβαίνει ὁ ταραχος, τῇ τοῦ οὐρανοῦ παραστάσει καὶ ἐπιπέσει ἀρ' εἰρήνην ἔπεται πνευματικῇ τῇ ψυχῇ δῶρον τοσοῦτο μέγιστον ὄν, ὡς μετὰ τὴν θείαν ἀγάπην, καὶ χαρὰν ἐπιφαίνεσθαι τὰ τοῦ Πνεύματος, εἴτε χαρίσματα χρὴ λέγειν, εἴτε γοῦν καρπούς. Καὶ τοὺς ἁγίως δὲ διαζῶντας, καὶ ὁσίως ἐν τῷ φωτὶ τοῦ προσώπου Κυρίου ἐμφαίνει πορεύεσθαι, « Κύριε, λέγων, ἐν τῷ φωτὶ τοῦ προσώπου σου πορεύσονται, καὶ ἐν τῷ ὀνόματι σου ἀγαλλιάσονται ὅλην τὴν ἡμέραν, » ἢ τὴν πνευματικὴν ἐκείνην δηλονότι, καθόσον διαπέμπει τῷ ἔσω ἀνθρώπῳ ὁ νοητὸς καὶ ἀρόητος ἥλιος τῆς ἀχράντους καὶ ζωοποιῶς ἀκτίνας αὐτοῦ, καὶ διαφασκεται τῷ νοῦ τῶν ὑπερκοσμίων ἢ αἰσθησις· καθ' ὃν καιρὸν αἴρεται ἐκ τῆς γῆς, καὶ εἰς οὐρανὸν μετατίθεται τὸ τῆς ψυχῆς ἅπαν μνημόσυνον. Καὶ ὁ ἄνθρωπος χαίρει, καὶ σκιρτᾷ, καὶ παιᾶνας [δηλ. ὕμνους] ὡς εἰκὸς ἰστᾶ, καὶ εὐφραίνεται ἐν ἀγαλλιάσει, καὶ τέρψει, καὶ θυμηδεῖται, πόση τις ἂν εἴπη; φαιδρυνόμενος καὶ γαννύμενος τῇ τοῦ προσώπου Κυρίου λαμπρότητι. Ὅθεν ἐτέρωσε ἰκετεύει Θεόν· « Μὴ ἀποστρέψης, λέγων, τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ, καὶ ὁμοιωθῆσμαι τοῖς καταβαίνουσιν εἰς λάκκον. » Σκότους γὰρ αἰτία ἡ τοῦ προσώπου Κυρίου ἀποστροφή· ἢ δ' ἐπιστροφή, παντὸς νοεροῦ φωτός.

rimus; et qui imagines Dei eramus et superna ac caelesti vita digni, inferiora dementer cogitare praetulerimus. Quoniam autem non inconvertibiles aut inflexibiles sumus, omnino licet et est rationi consentaneum ut, quemadmodum a plurima illa gloria in tantam ignominiam delapsi sumus, rursus corramus et sursum tendamus, et venerabilem Dei vultum rursus videamus; non quidem, ut prius, proxime, sed tamen longius nos eum videre oportet et pulchritudinis Ejus splendorem pati. Sanctissimus sane ille Moyses, et omnis prophetarum ordo, et qui ante eos fuerit, Abraham et alii hujus temporis, Illum vultum, ut fieri poterat, viderunt, et quidem clare, et illius pulchritudinis splendore fructi sunt abundanter, et inaccessa ejus gloria percussi sunt; alii quidem in genuerunt, alii vero se terram ac caeteram putaverunt ac nominaverunt; alii autem ne os quidem aperire ausi sunt, tantus erat apparentis Dei gloriae excessus. Tunc sane suam loquendi difficultatem ac linguae tarditatem cognoverunt et multos alios ac beatos sensus gloriose passi sunt.

Unde sane et David propheta, vultus Dei pulchritudinis splendorem cupiens, ad Deum sitiens clamat: « Quando veniam et apparebo ante faciem Dei mei? » Et quidem volens statim ostendere in quo anima vultum Dei videt: « Habitabunt recti cum vultu tuo, et et quantum vim animae praebet vultus Dei contemplatio, explicans: « Avertisti, inquit, vultum tuum, et factus sum conturbatus. » Si autem Divini vultus elongatione accidit conturbatio, Illius praesentia et contemplatione igitur in animam venit pax spiritualis, maximum illi donum, ita ut, post divinam caritatem et laetitiam ea quae spiritus sunt, revelentur, sive oporteat, ea dici charismata, sive fructus. Et eos qui sancte vivunt, pie in lumine vultus Dei ambulare ostendit: « Domine, dicens, in lumine vultus tui ambulabunt, et in nomine tuo exsultabunt tota die, » haec nempe die spirituali, in quantum interiori homini spiritualis et ineffabilis sol purus ac vivificantes radios suos immittit, ac menti infunditur supernaturalium sensus; quo tempore e terra tollitur ac in caelum transfertur omnis animae memoria. Et homo laetatur et exsultat, et hymnos canit, et exultatione fruitur, et cordis voluptate tanta delectatur quantum nemo posset dicere, vultus Domini splendore exhilaratus et decoratus. Unde etiam Deum precatur: « Ne avertas, dicens, faciem tuam a me, et similis ero descendentibus in lacum. » Tenebrarum enim causa est vultus Domini elongatio; ejusdem vero conversio, omnis spiritualis luminis causa; ac proinde laetitiae spiritualis, ut de seipso dicit: « Signatum est super me lumen vultus tui, Domine. » Et addit: « De disti laetitiam in corde meo. » Rursus ex vultus Domini illuminatione, spirituale divinae gratiae do-

num sibi factum esse testificans; et quinam stant ante faciem Domini, eamque orant, inquit, nisi qui spiritualiter ex populo Dei divites sunt? Sancti quidem et homines Dei multi, qui tantisper in terris vivunt, num omnes faciem Dei videre possunt et vivere angelice? Multum sane abest. Solis enim iis datum est, qui credunt Deitatem cum divina sapientia et scientia adorandam esse et colendam in veritate ac spiritu; qui sane divites populi dici possunt, multis contemplationibus circa mysteria illuminati; ac multæ sapientiæ ac scientiæ, quæ, secundum Paulum, non omnium est, diviniæ ac spiritualis profundum habentes, divitias possident. Unde « vultum tuum, mirabilis ille David ad Dominum dicit, deprecabuntur omnes divites plebis. » Hæc porro optime sciens, ut præ omnibus divina sapientia plenus Salomon, miro modo docens ait: « Ne festines verba loqui ante faciem Domini, quia Deus in cælo sursum, et tu in terra deorsum. » Quando divino dono in divina et uniformi imagine ante faciem Domini factus eris postquam ascenderit mentis contemplatio, tempus est tacendi. Ne igitur verbum proferre, ne unum quidem festines, temere sequens loquendi consuetudinem, quia non est tunc loquendi tempus. Deus enim sis et tu, vel in terra manens, Dei qui in cælis est, vultum angelorum modo contemplans. Et enim et angeli, ut Salvator dixit, semper vident faciem Patris, qui in cælis est. Unde et quando Salomonem in alio loco dicentem audis, lumen justis perpetuum; id eos pati credas examinans ex vultus Domini lucis effusione, angelorum ritu, divina gratia semper faciem Domini videntes ex qua scaturiens lumen effusum est. Angelus enim alter, ne dicam Deus, homo est super terram. Sine dubio in domum, gratiæ Domini representativum, rediisti, effectus id quod est Deus sursum, tu in terris deorsum, Deus nempe, quod admiratione dignum est; non quidem ratione procedens, neque cogitatione accurrens, et propria ratiocinia movens, tanquam spiritualiter divisus, sed uniformiter assurgens, et Dei more sine oculis videns, ac inmote per simplicem et unum aspectum, et vultus Domini fulgido erumpente splendore et inaccessibili. Ea igitur est summa et æmulanda prudentibus mentis ad Deum restitutio; et ut ita dicam, spiritualis puritatis fides; optanda fidei unitas, in perfecta spiritus communionem; diviniæ ac deificantis sapientiæ gloriosus fructus; spiritualis pacis satigium; sinceræ lætitiæ domicilium; diviniæ charitatis janua; illuminationis germen; inefficientium Spiritus aquarum ex corde eruptionis principium; animæ veri manna cibus ac delictiæ, et incrementum ac transformatio; divinorum et ineffabilium mysteriorum revelationis initium; unius ac primæ veritatis consequentia; omnium ratiociniorum dissipatio; omnium cogitationum cessatio; supra cogitationem assumptio; stuporis orius; animæ supra mentem conversio ad simplex, et

A "Οθεν εικότως και χαρᾶς πνευματικῆς, ὡς ἂν καὶ περὶ αὐτοῦ φησιν· « Ἐσημαιώθη ἐπ' ἐμὲ τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, » καὶ συνεπέγγει· « Ἐδῶκα; εὐφροσύνην εἰς τὴν καρδίαν μου. » Πάλιν ἐκ τοῦ φωτισμοῦ τοῦ προσώπου Κυρίου, τὴν πνευματικὴν τῆς θείας χάριτος γεγενῆσθαι αὐτῷ μαρτυρῶν δωρεάν, καὶ τίνες ποτ' ἄρα οἱ παρὰ τῷ προσώπῳ τοῦ Κυρίου ἱστάμενοι, καὶ αὐτὸ λιτανεύοντες, φησὶ, ὅτι εἰσὶν οἱ νοητῶς τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ πλοῦσοι· ἄγιοι μὲν γὰρ δῆπουθεν καὶ ἀνθρώποι τοῦ Θεοῦ πολλοί, οὐ μὴν ἅπαντας ἀπαξιαπλῶς τὸ τοῦ Θεοῦ θεωρεῖν ἔξεισι πρόσωπον, καὶ βιοῦν βίον ἀγγελικόν, ἐπιγῆς ἀκμὴν διαζῶντας; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ· μόνων γάρ τοι τοῦτοι τῶν μετὰ σοφίας θείας καὶ γνώσεως λατρευτέον εἶναι τὸ θεῖον νομιζόντων, καὶ προσκυνητέον ἀληθεῖα καὶ πνεύματι· ὅπερ δὴ καὶ πλοῦσοι τοῦ λαοῦ λέγοντι· ἂν εικότως, τοῦ Θεοῦ, πολλῶν θεωρημάτων ἐναυγασθέντες μυστήρια, κολῆς τε σοφίας καὶ γνώσεως, ἦτις, κατὰ Παῦλον, οὐκ οὐκ πάντων ἐστὶ, θείας καὶ πνευματικῆς; βίβος ἔχουσι πλοῦτον. "Οθεν ἔ τὸ πρόσωπὸν σου, ὁ θαυμάσιος λέγει πρὸς Θεόν, ὡς εἰρηται, Δαδιδ, « λιτανεύουσιν οἱ πλοῦσοι τοῦ λαοῦ. » Ταύτη τοι ταυτι, μάλιστα πάντων εἰδῶς, ὡς μάλιστα πάντων θείας σοφίας πεπληρωμένος Σολομῶν ὁ πάνυ, εὐφρῶς τὰ μάλιστα διδάσκων φησὶ· « Μὴ σπεύσης ἐνεγκεῖν ῥῆμα πρὸ προσώπου Κυρίου, ὅτι ὁ Θεὸς ἐν οὐρανῷ ἄνω, καὶ σὺ ἐπὶ τῆς γῆς κάτω. » Ὁπνῆκα κατὰ θεῖαν δωρεάν γένοιτο πρὸ προσώπου Κυρίου ἐν θεῖα καὶ ἐνοεῖδει φαντασίᾳ, ἀναθεθεκυίας τῆς τοῦ νοῦ θεωρίας δηλονότι, καιρὸς τοῦ σιγᾶν. Μὴ τοίνυν προεγκεῖν ῥῆμα, μηδὲ γοῦν ἐν σπεύσει, εἰκαλῶς ῥηματικῆ συνθηῖα ἐπόμνος, ὅτι οὐ καιρὸς τότε τοῦ λαλεῖν. Θεὸς γὰρ γίνῃ καὶ σὺ ἐπὶ τῆς γῆς εἶ ὢν, τοῦ ἐν οὐρανῶν θεωρῶν Θεοῦ ἀγγελομιμήτως τὸ πρόσωπον. Καὶ γὰρ οὐκ οἱ ἄγγελοι, ὡς ὁ Σωτὴρ εἰρηκα, διὰ παντὸς ὁρῶσι τὸ πρόσωπον τοῦ ἐν οὐρανῶν ἡμῶν Πατρός. "Οθεν καὶ ὅταν ἐν ἄλλῃ τόπῳ λέγοντος ἀκοῦς τοῦ Σολομῶντος, « Φῶς δικαίως διαπαντὸς, » ἐκ τῆς τοῦ προσώπου Κυρίου φωτοχυσίας, τοῦτο πάσχειν αὐτοὺς τὸ εἰκὸς λογισμὸν σκοποῦμενοι· ἀγγελοειδῶς κατὰ θεῖαν χάριν διὰ παντὸς ὁρῶντες τὸ τοῦ Κυρίου πρόσωπον, ἔξ οὗ τὸ πηγαῖον ἐκπέχεται φῶς. Ἄγγελος γὰρ ἄλλος, ἵνα μὴ λέγω θεός, ὁ ἄνθρωπος γίνεται καὶ ἐστὶν ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀμέλει κατ' εἰς τὴν εἰκονικὴν τῆς τοῦ Κυρίου χάριτος δωρεάν ἐπανερχῆ, καθιστάμενος ὅπερ ὁ Θεὸς ἔνω. τοῦτο σὺ ἐπὶ γῆς κά ω. θεός δηλαδὴ, τὸ θαυμάσιον· οὐ διεξοδεύων λόγῳ, οὐδὲ νοήματι μεταβαίνων, καὶ κινῶν τὸ ἴδιον λογιζόμενος, ὡς ἂν νοερώς διαιρούμενος, ἀλλ' ἐνοεῖδῶς ἐπιβάλλων, καὶ δίκην Θεοῦ θεωρῶν ἀνομιμάτως, καὶ ἀκινήτω; κατὰ ἀπλήν καὶ ἐνιαζαν ἀπ' ἑλεψίν, καὶ μὲν γε ἐπεντροφῶν τῇ ἐκ προσώπου Κυρίου ἀποπαλλομένη διαυγεστάτῃ αἰγλή καὶ ἀπροσέτω. Τοῦτ' οὖν ἐστὶν ἡ κορυφαία καὶ ἱερωτικὴ τοῖς ἐχέφροσι, τοῦ νοῦ πρὸς Θεόν καθάστασις· τὸ οἶον εἰπεῖν ἄνθρωπος τῆς νοεράς καθαρότητος· ἡ εὐκταία ἐνότης τῆς πίστεως, τελουμένη ἐν τῇ κοινωνίᾳ τοῦ Πνεύματος· τῆς θείας καὶ θεοποιῦ σοφίας ὁ εὐλόγησ

καρπός· ἡ τῆς πνευματικῆς εἰρήνης· κρηπι· τὸ ἀκαταγώγιον τῆς ἀφαντάστου καρπός· τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης ἡ πύλη· τὸ τῆς ἐλλάμψεως βλάστημα· τὸ αἷτιον τῆς ἐκ καρδίας ἐκβλύσεως τῶν ἀκινῶτων ὑδάτων τοῦ Πνεύματος· ἡ τοῦ τυπικοῦ μάννα ἀληθῶς τροφή τε καὶ τρυφή τῆς ψυχῆς, καὶ αὔξησης, καὶ ἀλλοίωσης· τῶν θείων καὶ ἀλαλήτων μυστηρίων, καὶ ἀποκαλύψεων ἡ ἀρχή· τῆς γε μιᾶς καὶ πρώτης ἀληθείας τὸ συμπέρασμα· τῶν ὁποιωνοῦν λογισμῶν ὁ ἀφανισμός· ἡ πασῶν τῶν νοήσεων ἀπόπαισις· ἡ ὑπὲρ τὸ νοεῖν ἐπιστασία· ἡ ἀφορμὴ τῆς ἐκπλήξεως· ἡ πρὸς γε τὸ ἀπλοῦν, καὶ ἀρίστον καθοτιοῦν ἀπειρον, καὶ ἀπερίληπτον, ἀνείδεόν τε καὶ ἀσχημάτιστον, ἀποιον, ἀποκίλιον, ἀποσον, ἀναφῆς, καὶ ὑπερκόσμιον, τοῦ νοῦ μεταπολήσις ὑπὲρ νοῦν, καὶ ἀλλοίωσις, καὶ ὄλως πρὸς τὸ θεοειδὲς ἀποκατάστασις. Μὴ δὴ ἐξ ἄρ' ἀμαθείας ἐν τούτῳ γενοῦνως κκταστάσεως, καὶ τρῶπι γέ τῃ θεωρουόμενος τῇ φιλανθρωπία τῆς χάριτος, ἐπέσης ἐνεργεῖν βῆμα ἐν γοῦν πρὸ προσώπου Κυρίου· ὅτι αὐτῷ ἡ μία καὶ ἀπλή δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἔσται.

οζ'. Ὁ νοῦς θεωρεῖν ἐθέλων τὰ ὑπὲρ αὐτὸν νοητὰ, εἰ μὴ διὰ τῆς θείας χάριτος συνεργουσαν πρὸς τοῦτο ἔχοι καὶ τὴν ἰδίαν καρδίαν, ἀδρανῆ, καὶ ἀφώτιστα, καὶ συγκεχυμένα ὄρα. Διὰ τοῦτο καὶ τῆς ἑαυτοῦ ἡδονῆς τῆς γε κυριωτέρας ἐνδεῖ, κἀν δι' ἀγνοίαν δοκῆ ἡδεσθαι οἷα μηδέπω γεγευμένος ταύτης τυγχάνων· ὡσπερ δὴ δοκεῖ πῶς ἡδεσθαι καὶ ὁ τὸν ὀλλυρίτην ἐσθίων ἄρτον, καίτοι γε πάμπλου τῆς κατὰ τὸν ἄρτον ἡδονῆς ἐνδεῶς ἔχοντα, διὰ μέντοι τὴν ἀγνοίαν τῆς γεύσεως τοῦ διὰ σεμιδάλεως ἄρτου.

οη'. Μετὰ τὴν νοεράν τῆς καρδίας διὰ τῆς χάριτος ἐνωσιν ἀπλανῶς ἐν φωτὶ πνευματικῷ ὁ νοῦς ὄρα, καὶ ἐκτείνεται εἰς τὸ ἴδιον ἐφετόν, ὅπερ ἐστὶν ὁ Θεός, ἔξω πάντῃ γενόμενος τῆς αἰσθήσεως, ἀχρους δηλαδὴ, καὶ ἀποιος, καὶ ἀφάνταστος ἀποκατιστάμενος ταί· φαντασίαις τῶν αἰσθητῶν.

οθ'. Νοῦς ὑπὸ τῆς χάριτος εἰς τὸ θεωρεῖν ὀδηγούμενος, ὡς ἀληθῶς μάννα διὰ παντός ἐσθίει πνευματικόν. Τὸ γὰρ δὴ αἰσθητὸν μάννα, ὅπερ ὁ Ἰσραὴλ ἤσθιεν, εἶχε ἐν ἡδονῶν ἀξιόλογον δύναμιν σῶμα τρέφουσαν· τί δὲ τὴν οὐσίαν ἔκεινο ἦν, ἀγνοούμενον ἦν. Ὅθεν καὶ μάννα προσηγόρευτο, δηλοῦσης τῆς λέξεως τὸ ἀγνώριστον. Τί γὰρ τοῦτο; ἡ λέξις δηλοῖ. Καὶ ὅπερ ἐώρων ἐσθίοντες, τοῦτο τὴν οὐσίαν μὴ ἐγνωκότες, ἀπορηματικῶς, τί τοῦτο ἐστίν; ἔλεγον. Διὰ παντός δὴ καὶ ὁ θεωρητικὸς ἐξίσταται κατὰ νοῦν, καὶ πρὸς ἑαυτὸν, τί τοῦτο; φησὶν· ὅπερ εὐφραίνει μὲν θεωρούμενον, καὶ πιαίνει τὸν νοῦν πνευματικῶς ἐσθιόμενον, ὑπερεκβαίνει δὲ τὸ νοεῖσθαι καθ' ἑαυτὸν, ὡς θεῖον ὄν καὶ ὑπερφύεος, καὶ τρέφον παραδόξως, καὶ ἄρτον τὸν νοῦν, τὴν τοῦ νοῦ κατάστασιν ὑπεκφεύγει, οὐ μόνον ὡς ἀκατάληπτον τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀπειρον καὶ ἀρίστον.

π'. Τρία εἰσὶ τὰ μαρτυροῦντα τῇ ἀληθείᾳ, εἰποιμ' ἂν καὶ αὐτὸς κατὰ τὴν εἰκό· ἡ κτίσις, ἡ Γραφή ἐν τῷ πνεύματι (ἐκ γὰρ τῆς Γραφῆς καὶ τῆς κτίσεως πνευματικῶς ὀρωμένως θεωρεῖται ἡ μόνη ἀπλή ἀλήθεια), καὶ ἡ ἐκ ταύτης σύνθετος. Καὶ διὰ τῶν εἰρημένων τριῶν γενόμενος ἐν τοῖς ἐφεξῆς δυοῖ, καὶ ἰστάμενος ἐν αὐτοῖς, ἀπλανῆ εὐρατο, Χριστοῦ χάριτι, τὴν ὁδόν· ἐπέτυχε γὰρ ἐκ μὲν τῆς ἀπλής ἀληθείας, ὕψους νοητοῦ, καὶ βάθους, ἔτι τε καὶ πλάτους ἀπέφρου· δι' ἃ καὶ εἰς ἐκπλήξιν καταστάς, ἐμφοδοῦ ὕμνει· ἐκ δὲ γε τῆς συνθέτου, πρὸς τοὺς λεγομένους,

interminatum undequaque infinitum et incircumscriptum, sine forma ac figura, sine qualitate ac varietate ac quantitate, absolutum et supernaturale; animæ mutatio ac prorsus ad divinum restitutio. Ne igitur ex imprudentia, cum ad eum statum perveneris, et quodammodo gratiæ misericordiæ Deus effectus eris, ne festines vel unum verbum autē faciem Domini proferre; quia ipsi una et simplex gloria in sæcula erit.

77. Mens quæ ea quæ supra se cogitari possunt, vult contemplari, nisi cor suum divina gratia ad illud motum sentiat, incerta et obscura et confusa videt. Ideo gaudio, quod supra proprium gaudium sit, indiget, etsi per ignorantiam putet sentire qualia nondum senserit, hac lætitia non jam fruita, quemadmodum se credit affici qui panem crassiorē comedit, multum tamen a panis delectabili sapore distantem, quia nondum panem triticeum gustaverit.

78. Post spirituale cordis per gratiam unioem, absque errore in spirituali lumine mens videt, et ad id quod cupit extenditur, ad Deum nempe, omnino extra sensus constituta, absque colore et quantitate, et omnibus sensibilibus imaginationibus libera.

79. Mens gratia ad contemplandum adducta, vere manna spirituale comedit. Sensibile enim manna quod manducavit Israel, habebat delectabilem quidem et dignam virtutem corpus nutriendi; quid vero illud substantialiter esset, ignorabat. Unde et manna nominabatur, quæ nomine ignorantia indicatur. Quid enim hoc? verbum significat. Quod videbant comedentes, hujus substantiam nescientes, nec eam nominare volentes, quid est hoc? dicebant. Semper quidem et contemplativus mente deficit, et ad seipsum: quid est hoc? dicit; quod aspectum lætificat et satiat mentem spiritualiter comedentem, sed cogitationem superat, utpote divinum et supernaturale, et miro modo nutriens et potans mentem; ejus vero conditionem supergreditur, non modo quia natura incomprehensibile est, sed et quia infinitum ac interminatum.

80. Tria sunt quæ veritati testimonium reddunt, dicam ego ac merito; creatio, Scriptura in spiritu (ex Scriptura enim et creatione spiritualiter visis aspicitur sola simplex veritas), et quæ ex ipsa componitur. Et qui per hæc tria in duobus successive factus est, in iisque stat, accuram, Christi gratia, viam invenit: occurrit enim ex simplici veritate, spirituali celsitudini et altitudini et infinitudini; quibus in admirationem constitutus, reverens hymnos canit. Ex ea autem quæ componitur, præter duo alia de quibus locuti sumus, et cordis

picam invenit et charitatem et spiritualem lætitiā, Unde raptus in extasim amanter canit. Indiget autem homo multo temporis intervallo et labore et patientia, ut sensus quodammodo rejiciens, et mente sensibilia disrumpens in cogitabilibus stet; post quæ veritatis in anima splendet contemplatio. Non sane dico veritatem talibus egere ad sui ipsius inventionem, neque temporis intervallo ad comprehendendum aut labore aut patientia; sed hominem his egere dixi. Etenim veritas est unum et simplex, etsi separatim aspecta ostenditur, idque fere clamat et testificatur iis qui ipsam contemplari volunt. Sed homo, cum sit compositus, et sensibus alligatus, et mutationi et motui obnoxius, a se ipso quodammodo interdum egreditur, et contra se ipsum, vel ignorans, sit ex opinione et morborum viribus improbus effectus. Et per hæc tria. opinio-
ne, inquam; malitia et incredulitate, ex hac veritate quam tria hæc testificantur, ex creatione ex Scriptura, ex Spiritu misere delabitur. Ideo et indiget ut funestam istam opinionem dejiciat, his omnibus de quibus prius dixi: « ut mens humiliata in simplicitate credat. » Ac deinde ita statim per Scripturam et creationem in spiritu noscet clare, non modo simplicissimam veritatem, sed et quæ ex ea composita est. Et adhuc quid ipsam a veritatis separet contemplatione, videt, adderem vero, et quid a fruitione dividat. Unum igitur est et solum natura simplex veritas, ex qua ea est, quæ per nos composita, composita est. Et illud est mentis nostræ extremum optimum objectum, ad quod omnis vita festinat et exercitium eorum quæ secundum spiritus scopum ducuntur. Mentem igitur nudam esse oportet, ut videat et miro modo fruatur splendore qui ex prima et sola veritate oritur et eo qui ex composita præcedit. Quod fieri non aliter potest nisi per humilitatem, et fidei simplicitatem, per Scripturæ et creationis in spiritu testimonium. Quando autem veritatem mens in tribus suis potentiis per trium prædictorum testimonium videt, tunc rursus tanquam ex eo reflexa seipsa sit humilior multo et simplicior et solide fidelis. Et inde generoso pede, ut dictum est, ad veritatis contemplationem procedit, illuminantibus splendide hujus radiis; per quos in se ipsam conversa per eam quam contemplatur gloriæ magnitudinem, ad aliquid humilior descendit et simplicior, et fide capta percellitur. Atque ita tanquam divinum quemdam circulum percurrit et circumdatur humilitate, simplicitateque ac fide, ascendens ac videns veritatem, et veritatis splendore ad majorem humilitatem perducta, et simplicior in fide reddita, non desinit cursum suum pergere, (quoadusque dicatur illud *Hodie*, in humilitate et simplicitate et fide), per Scripturæ testimonium, et creationis in spiritu contemplans et rursus ad ea unde incepit rediens. Atque ita desinita quotidie per gratiam, et iis quæ supra mentem sunt illuminata, et vitam omnigau-
dio plenam degens in Christo, Domino nostro, tan-

καὶ καρδιακὴν εὐρατο εἰρήνην, καὶ ἀγάπην, καὶ χαράν. Ὅθεν ἑκθαμβος μέλει ἀγαπητικῶς. Δεῖται δὲ ὁ ἄνθρωπος χρονικοῦ πολλοῦ διαστήματος, καὶ κόπου, καὶ ὑπομονῆς, ὡς ἂν τὰς αἰσθήσεις κατὰ τινὰ τρόπον ἀποβαλόμενος, καὶ τῷ νῷ διαβρόχης τὰ αἰσθητὰ, στῆ ἐν τοῖς νοητοῖς· μεθ' ἃ ἡ τῆς ἀληθείας ἀναλάμπει τῆ ψυχῆ θεωρία. Οὐχί δὴ τὴν ἀλήθειαν φημι δεῖσθαι εἰς τὴν ἑαυτῆς ἐξεύρεσιν τῶν τοιοῦτων, οἷον χρονικοῦ πρὸς τὸ καταληφθῆναι διαστήματα, ἢ κόπου, καὶ ὑπομονῆς, ἀλλὰ τὸν ἄνθρωπον δεῖσθαι τούτων εἰρήκων. Ἐπειτοίγε ἡ μὲν ἀλήθεια ἐν ἐστὶ, καὶ ἀπλοῦν, εἰ καὶ διχῆ θεωρουμένη δείκνυται, καὶ μονοῦ πάντοθεν βοᾷ, ἑαυτὴν ὁρᾷ, ἐθέλουσι μαρτυρουμένη. Ὁ δ' ἄνθρωπος σύνθετος ὢν, καὶ ταῖς αἰσθήσεσι συμπεπλεγμένος, ἔτι τε ἀλλοιώσεις ὑποκείμενος καὶ τροπῆ, ἐκθαίνει ἐστὶν ὅτι ἑαυτοῦ τρόπον γέ τι, καὶ κατ' αὐτὸς ἐλαττοῦ, ὡς οὐκ οὐδὲ γίνεταί, ἐξ οἰήσεως πονηροῦμένου, καὶ τὴν ἀπιστίαν νοῦν. Καὶ δὴ διὰ τῶν τριῶν τούτων, οἰησεῖς φημι, πονηρίας τε καὶ ἀπιστίας, τῆς ἐκ τῶν τριῶν ἐκείνων μαρτυρουμένης ἀληθείας, ἐκ Γραφῆς, καὶ κτίσεως, καὶ Πνεύματος δηλαδὴ ἀθλίως ἐκπίπτει. Δὲ καὶ δεῖται πρὸς ἀποβολὴν τῆς δεινῆς οἰήσεως, καὶ τῶν ἄλλων, ὧν δεῖσθαι ἐφοίην εἰπὼν· « Ὅπως ἂν ταπεινωθεὶς ὁ νοῦς πιστεύσειεν ἐν ἀπλότητι. » Καπεῖθ' οὕτως ἂμ' εὐθὺς διὰ τῆς Γραφῆς, καὶ τῆς κτίσεως ἐν τῷ Πνεύματι γνοίη σαφῶς, οὐ μόνον τῆν ἀπλουστάτην ἀλήθειαν, ἀλλὰ καὶ τὴν σύνθετον ἐν αὐτῆς. Καὶ προσέτι γε εἰ ποτε τὸ διεῖργον αὐτὸν ἦν, καὶ τῆς κατὰ ἀληθειαν θεωρίας, προσθεῖν δ' ἂν, ὅτι καὶ ἀπολαύσεως διεισῶν. Ἐν μὲν οὖν ἐστὶ, καὶ μόνον φύσει ἀπλοῦν ἡ πρώτη ἀλήθεια. Μεθ' ἣν ἡ ἐκ ταύτης διὰ τοὺς συνθέτους ἡμᾶς σύνθετος. Καὶ τοῦτό ἐστὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς νοῦ τὸ ἔσχατον, καὶ ἀριστον ἀντικείμενον, πρὸς ὃ σπεύδει πᾶσα πολιτεία, καὶ ἀσκήσις τῶν κατὰ σκοπὸν ἡγμένων τοῦ πνεύματος. Ὅπως ἂν ὁ νοῦς γυμνός, ὡς οἶόν τε ἴδῃ καὶ ἀπολαύσῃ τῆς ἐκ πρώτης καὶ μόντης ἀληθείας λαμπρῶν δόξης, καὶ ἐξ αὐτῆς συνθεθείσης τρόπῳ θαυμαστῷ. Ὅπερ οὐκ ἂν ποτε ἄλλως γένοιτο, ὅτι μὴ διὰ ταπεινώσεως, καὶ ἀπλότητος ἐν πίστει, καὶ τῆς μαρτυρίας τῆς Γραφῆς, καὶ τῆς κτίσεως ἐν πνεύματι. Ὅπηνίκα δὲ τὴν ἀλήθειαν ὁ νοῦς ἐν τρια ταῖς ἑαυτοῦ δυνάμεσιν ἐνοπτερίσθῃ διὰ τῆς μαρτυρίας τῶν δῖνωνθεν λελεγμένων τριῶν, τότε αὐθις ὡσπερ ἐκ τοῦτου ἐπανακάμπτων ἑαυτοῦ γίνεται πολλῷ ταπεινότερος, καὶ ἀπλούστερος, καὶ βεβαίως πιστός. Καντεῦθεν εὐθύμῃ ποδί, ὃ δὴ λέγεται, πρὸς τὴν θεωρίαν τῆς ἀληθείας ἀνεισι, ταῖς ἀκτίσιν ἐκείνης ἐναυγαζομένης τηλαυγέστερον· δι' ὧν ἐπιστρέφων ἐν ἑαυτῷ διὰ τὸ τῆς δόξης θεωρηθῆν μέγεθος παρ' αὐτοῦ, κάτεισιν εἰς τὸ ταπεινότερον, καὶ ἀπλούστερον, καὶ ἐκλήττεται τῇ πίστει κατασχεθείς· καὶ οὕτως ὡς ἂν τινα θεῖον κύκλον ἐπανακυκλῶν, καὶ περιερχόμενος διὰ ταπεινώσεως, ἀπλότητός τε καὶ πίστεως ἀνιῶν καὶ ὁρῶν τὴν ἀλήθειαν, καὶ τῇ αἰγλῇ τῆς ἀληθείας πρὸς ταπεινώσιν εἰσαγόμενος πλείονα, καὶ ἀπλούστερος ἐν πίστει μάλλον γινόμενος, οὐ παύεται διανύων τὸν δρόμον τοῦτον. Ἔως ἂν τὸ σημερον λέ-

quam in pignore futurorum æternorumque bonorum A γηται, ἐν ταπεινότητι, καὶ ἀπλότητι, καὶ πίστει διὰ
hæuitionem gustat.

πνεύματι θεωρῶν τὴν ἀλήθειαν, καὶ πάλιν ἐπανακάμπτων εἰς τὰ ὄθεν κενύεται. Καὶ οὕτω θεοῦμε-
νος ὁσημέραι διὰ τῆς χάριτος, καὶ τὰ ὑπὲρ νοῦν ἔλλαμπόμενος, καὶ ζωὴν ζῶν πάσης χαρᾶς ἐμπλεῶ
ἐν Χριστῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ὡς ἐν ἀββάδωνι γιγέεται τῆς ἀπολαύσεως τῶν μελλόντων αἰωνίων
ἀγαθῶν.

81. Contemplativa vita his tribus constare solet, sincera et irreprehensibilis; fide, dico, Spiritus sancti clara participatione et sapientiæ cognitione. Contemplatio enim est, ut quasi per definitionem loquar, cogitabilium in sensibilibus cognitio. Aliquando vero et puris cogitabilibus a sensu separatis in iis qui proficiunt: unde opus est fide. « Nisi credideritis, inquit, non intelligetis; » opus est et spiritu, in quantum « Spiritus omnia scrutatur, etiam profunda Dei. » Unde divinus Job dixit: « Omnipotentis inspiratio est quæ me docuit. » Deinde illa divina efficacia, in corde in-sufflans, et, ut ita dicam vivens et consequenter supernaturaliter vivificans, ad seipsam mentem adducens eam ineffabiliter percellit, et eam removens ab omni vanitate eique pacem et gaudium et consolationem et divinam charitatem præstans; ut facile divina videre possit et circum illa verti et Deum novo modo imaginari eoque consequenter lætari cum maiore charitate et simili exultatione. Opus est et sapientia, ut dixi; quia « sapientia, inquit Scriptura, illuminat vultum hominis. » Illuminat eum ut a sensibus ad cogitationem rapide feratur; et a sensibilibus ad cogitabilia et divina spectacula redeat; et in spirituali revelatione ineffabilia videat; illuminat illum ut manifeste contempletur et uniformiter supersubstantialem Deum imagineur. Dicitur enim alicubi: « Beatus homo quem tu erudieris, Domine, et de lege tua, docueris eum: quia ipse est revera sapiens, per doctrinam ad fidem procedens et Spiritus eruditione arcana Dei discens; magna vere res est, sapiens per fidem in unione et participatione supernaturali sancti Spiritus. Et vere tria sunt, ut dicitur, invincibilia: Deus, angelus, et vir sapiens, quia angelus alter est in terra novo modo; contemplator omnino creationis, et sincerus Dei increatarum viarum doctor, vel, si melius dicendum est, divinorum donorum, sibi sine dubio providens invisibilis ipsius Dei per frequentis motus, angelorum more cognitionem. Talis est, quem descripsimus, qui per fidem in sancto Spiritu, est sapiens, atque ita beatus. Et vero mihi sufficiunt, ut omni cura solvar, sapientiæ et gratiæ vim et laudes enarrans, quæ Lucas in Evangelio refert de Jesu Domino. Ita enim in quodam Scripturæ loco loquitur: « In quibus proficiebat sapientia et ætate et gratia. » Et rursus: « Crescebat et inualescebat Spiritu, plenus sapientia. » Nunc vero clarius de propositis loqui cupiens ex-narrabam iis quæ dicit Salomon ad Deum. « Quæ in cælis sunt quis investigavit? Consilium autem tuum quis cognovit; nisi tu dederis sapientiam, et miseris Spiritum sanctum tuum de excelsis, et sic salventur eorum qui in terra sunt semitæ; et quæ tibi pla-

πα'. Ὁ θεωρητικὸς βίος διὰ τριῶν τούτων συν-
ίστασθαι πέφυκεν ἀκέραιός τε καὶ ἀνεπιληπτός·
λέγω δὴ πίστεως, μετοχῆς ἐναργούς τοῦ ἁγίου Πνεύ-
ματος, καὶ σοφίας εἰδήσεως. Θεωρία γὰρ ἐστίν, ὡς
ἐν ὄρω εἶναι, γνώσις νοητῶν ἐν ἄρα τοῖς αἰσθητοῖς,
ἐνίοτε δὲ καὶ ψιλῶν νοητῶν κεχωρισμένων αἰσθήσεως
ἐπὶ τῶν ἰόντων εἰς προκοπὰς· τοῦντεῦθεν δεῖ δὴ
πίστεως· « Ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσητε, φησὶν, οὐδ'
οὐ μὴ συνήτε » ὡς δὲ δὴ καὶ Πνεύματος, ἐφῆσον τὸ
Πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ, καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ. Ὅθεν
ὁ θεὸς ἐφη Ἰώβ· « Πνοή Παντοκράτορος ἡ διδάσκου-
σά με. » Ἐπειτα πεφυκότως ἡ τοῦδ' ἐν καρδίᾳ δὴ-
πουθεν ἀναζέουσα, ἐν οὕτω φῶ, ζῶσα, καὶ ἐξ ἐπομέ-
νου ζωοῦσα ὑπερκοσμῶς θεῖα ἐνέργεια πρὸς ἑαυτὴν
συμπτήσσει ἀβρόχως συνάγουσα τὸν νοῦν, καὶ παντὸς
ἀπείργει τοῦτον μετεωρισμοῦ, καὶ παρέχει μετὰ
γαλήνης, καὶ πολλῆς θυμῆδίας, καὶ παρακλήσεως,
καὶ προσέτι θείας ἀγάπης· ῥᾶστα τὰ θεῖα ὄραϊν, καὶ
περὶ αὐτὰ στρέφεσθαι, καὶ Θεὸν φαντάζεσθαι καινο-
πρεπῶς, καὶ ἐξ ἐφαμιλλου αὐτῷ ἐνευφραίνεσθαι μετὰ
μειζόνων ἀφορήτων ἐρώτων, καὶ καταλλήλου ἀγαλ-
λιάματος· δεῖται δὲ καὶ σοφίας, ὡς ἔφη, ὅτι· « Ἡ
σοφία, φησὶν ἡ Γραφή, φωτίζει πρόσωπον ἀνθρώπου· ἂ
φωτίζει πρὸς τὸ ἀπὸ τῆς αἰσθήσεως μεταδεθηκέναι
C εἰς νόησιν εὐπετῶς, καὶ ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν εἰς τὰ
νοητὰ, καὶ θεῖα θεάματα ἀνελεῖν, καὶ ἐν ἀποκαλύψει
νοερῶν ἄρατα κατιδεῖν· φωτίζει πρὸς τὸ θεωρῆσαι ἐπ-
οπτικῶς, καὶ ἐνοειδῶς φαντασθῆναι Θεὸν ὑπερουσίον.
Ἡ που δὴ μακάριος ἀνθρώπος, ἢ ἂν παιδείσης,
Κύριε, καὶ ἐκ τοῦ νόμου σου διδάξης αὐτόν· ὅτι οὐδέ-
ἐστιν ὁ τῷ ὄντι σοφός, διὰ παιδείας εἰς πίστιν ἰὼν,
καὶ τῇ τοῦ Πνεύματος διδαχῇ διδασκόμενος τὰ ἀπὲρ-
βήτα τοῦ Θεοῦ· μετὰ χρήμα ἀληθῶς σοφός διὰ
πίστεως περιπατῶν ἐν ἐνώσει καὶ κοινωνίᾳ ὑπερφῶ
τοῦ Πνεύματος. Καὶ ὄντως τρία ἐστὶ κατὰ τὸν
εἰπόντα ἀκράτητα· Θεός, καὶ ἄγγελος, καὶ ἀνὴρ
φιλόσοφος· ἄγγελος ἄλλος ἐπὶ τῆς γῆς ξενότροπος·
ἐκόπτης πάντως τῆς ὀρατῆς κτίσεως, καὶ γνήσιος
μύστης τῶν θεῶν Θεοῦ ἀκτίστων προόδων, εἴτε μὴ
D δωρεῶν ἐθέλει· τις λέγειν, ἐπιδραστήριος ἀμηγέτη
καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀθεάτου τρέπων παντὶ, κατὰ ἀθρόαν
ἐπιβολὴν ἀγγελολομῆτως τὴν ἐπίγνωσιν Θεοῦ. Τοιοῦ-
τός ἐστιν, ὡς ἐν ὑπογραφῇ φάναι, ὁ διὰ πίστεως ἐν
ἁγίῳ Πνεύματι σοφός, καὶ οὕτω μακάριος. Καίτοιγε
ἔρκει ἀνκμφιλέκτως, ἂ Λουκᾶς ἐν Εὐαγγελίῳ διεί-
σιν εἰπόντι μοι, περὶ γε Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου, ἀπὸ γ-
λάχθαι πραγμάτων, ὡς διεξιέναι σοφίας καὶ χάριτος
δύναμιν, καὶ ἐγκώμια. Οὕτω γὰρ οὗτος ἐν τόπῳ τί-
θησι γράφων, « Ἐν οἷς πρόεκοπτε σοφίᾳ, καὶ ἡλιγία,
καὶ χάριτι. » Καὶ πάλιν, ὅτι· « Ἡβῆσθε καὶ ἐκρα-
ταμοῦτο πνεύματι, πληρούμενον σοφίας. » Νυνὶ δὲ
περιφανέστερον περὶ τῶν προκειμένων εἰπεῖν ἰσχυ-
μένῳ, προτίθημι καὶ ὁ φησὶν ὁ ἑρὸς Σολομῶν πρὸς,

ita sunt, didicerunt homines et sapientia tua sal-
 ti sunt.) Vides quantum ad virtutem assurgat
 sapientia cum Spiritus sancti participatione? et
 quomodo longe a sapientia recedat, qui non sapien-
 tiam et Spiritum ex Deo possidet, neque a
 sapiente et Spiritum participet, dirigitur? Si
 de illo in quo habitavit omnis divinitatis
 plenitudo, Salvatore, talia scripta sunt et con-
 sequenter de universo hominum genere, licet
 intelligere quantum sapientia cum Spiritus sancti
 motu necessaria sit, et quantum per misericordiam,
 virtutis ac profectus ab amantissimo Deo obtine-
 rit spiritualis sapiens, ea quæ in cœlis sunt inve-
 stigans et procedens ad Altissimi consiliorum cog-
 nitionem; quod mirum est. Postquam vero hæc
 ita habere disseruimus de contemplativo et contem-
 plationem exponere, et ex parte producere, ita ut
 recte dispositi auditoris ratio moveatur dicendo
 «porteret, nec hæsitare ullo modo. Id enim jubet
 Deus eos qui ratione valent, abundantier participes
 efficiere eos qui infra siti sunt, et ex iis quæ supe-
 riora sunt prudenter accipere, ea quæ nempe divinæ
 illuminationis et rerum spiritualium adiri possunt;
 cum paribus vero communiter et humiliter collationes
 habere colloquia de spiritualibus ac de Deo. Ita enim
 non modo illud simplex et certum in Ecclesia Dei vi-
 dentis splendide luceret, sed et pius caritatis et pul-
 cherrimus vultus scientiam discipulorum Christi per-
 petuo illustraret, per Spiritum sanctum diffusam in
 cordibus nostris ad perfectam simplicemque Dei et
 hominum dilectionem. Et sic inquirentes super
 terram vitam angelorum vitæ similem et vere bea-
 tam, et jucundissimam; in ea nempe, in qua pen-
 dent universa lex et prophetæ, divina ac deificante
 charitate; qua nihil est omnino animæ ducius; ac
 præsertim quando ex Dei divinorumque contem-
 platione ac cognitione, id est ex divina gratia impetum
 habet. Qui igitur intentione bene ac pulchre ad
 Deum statuit asurgere, ut cum ipso uniat et
 inde deificetur, et salvetur, cum aliter non pos-
 sit mens deificari aut homo salvari, juxta san-
 ctorum Patrum sententiam, cum divinarum legum
 accuratam adimplentionem, ad rerum apparentium
 legitimam contemplationem procedit, neque actionem
 cæcæ habens, neque contemplationem sejun-
 ctam, neque inanem contemplationem habentem,
 ut sine actione. Unde sic cum ea quæ secundum
 rationem ac mentem est sapientia et sacra scientiæ
 scriptura, secundo, ut dictum est, vento in-
 tendere incipit recta per mundum sensibilibium,
 infinite potentis ac sapientis creatoris manifesta-
 tione et consequenter in infinitam universalemque
 excellentiam progreditur, quantum ipsi licet, gaudet-
 que et mire mentem nutrit abscondite per ea quæ
 sunt abscondita. Et tempore procedente, et tranqui-
 lam pacificamque vitam degens, et iis solis divinis
 per scripturas et visibilia effectus, opere capax red-
 ditur contemplandi quemadmodum cum scriptura
 concordet, creatio et cum veritate symbola per sim-

Α Θεόν· «Τὰ ἐν οὐρανοῖς τίς ἐξίχνασε; βουλὴν δὲ σου
 τίς ἔγνω; εἰ μὴ σύ Ἐδωκας σοφίαν, καὶ ἐπεμψας τὸ
 ἅγιόν σου Πνεῦμα ἀπὸ ὕψιστων, καὶ οὕτω διεσώθη-
 σαν αἱ τρίβοι τῶν ἐπὶ γῆς. καὶ τὰ ἀρεστά σου ἐδο-
 δάθησαν ἀνθρώποι, καὶ τῆ σφίρα σου ἐσώθησαν.»
 Ὁρᾷ σοφίαν μετὰ μετοχῆς Πνεύματος εἰς ὅσον
 ἐφικνεῖται δυνάμεις; καὶ ὅπως πάρῳ σωτηρίας
 ἐλαύνη ὁ μὴ σοφίαν, καὶ πνεῦμα ἐκ Θεοῦ κεκτῆ, μέ-
 νος; καὶ μὴδὲ παρὰ σοφῶ καὶ μετόχῳ Πνεύματος
 ὀηγούμενος; Εἰ περὶ τοῦ, ἐν ᾧ κατέκχησε πλῆν τὸ
 πλήρωμα τῆς θεότητος, σωτήρος τοιαῦτα γέγραπται,
 καὶ ἐφ' ἐξῆς συλλήθδην εὐμπατος ἀνθρώπων γέ-
 νους ξυνοδεῖν οὐκ ἀπεστιν, ὅσον σοφία μετὰ βροπῆς
 τοῦ Πνεύματος ἀναγκαῖα, καὶ ὅσον δι' ἐλέους, δυνά-
 μεις καὶ προκοπῆς ἔτυχεν ἐκ φιλοφύχου Θεοῦ ὁ
 πνευματικὸς σοφὸς τὰ ἐν οὐρανοῖς ἐξίχναζων, καὶ
 χωρῶν πρὸς γνώσιν βουλῆς Ἰψίστου, τὸ ἐξίστιον,
 εἶεν. Ἀλλὰ γε δὴ τοσάδε τε νῦν εἶναι διεληλυθότες
 θεωρητικῷ πέρι, καὶ περὶ θεωρίας ἐκθεῖναι, καὶ ἐκ
 μέρους προαγαγεῖν, καὶ οἶον τὸ λογιζόμενον τοῦ δια-
 κειμένου ἀκροατοῦ διαθρῆσαι, ῥητέον ἂν εἶη, καὶ
 οὐκ ὀκνητέον, καὶ ὀπωσοῦν. Τοῦτο γὰρ κελεύει Θεὸς
 καθάπαξ λογικοῖς, μεταδιδοῖναι δηλαδὴ ἀφθόνως τοῖς
 κατωτέρω, καὶ τῶν ἀνωτέρω μετ' εὐλαβείας μετα-
 λαμβάνειν τῶν ἐφικτῶν τῆς θείας ἐλλάμψεως, καὶ
 χρημάτων τῶν νοητῶν· πρὸς μέντοι τοὺς ὁμοταγεῖς
 κοινωνικῶς, καὶ ἀφιλονεικτικῶς τὰς συντυχίας ποιεί-
 σθαι, καὶ ὁμιλίαις τὰς περὶ νοητῶν καὶ περὶ Θεοῦ.
 Οὕτω γὰρ οὐ μόνον τὸ εὐθὲς τε καὶ ἀπλανὲς ἐν
 Ἐκκλησίᾳ ζῶντος Θεοῦ διαλάμπειν ἂν σφόδρα φαι-
 δρῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὁσιον τῆς ἀγάπης καὶ περιχαλ-
 λέστατον πρόσωπον, τὸ γνώρισμα τῶν μαθητῶν τοῦ
 Χριστοῦ, διαυγάσει διηνεκῶς εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν,
 δι' ἁγίου Πνεύματος ἡμῖν ἐκχυθησόμενον εἰς τελείαν
 καὶ ἀπλῆν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων· καὶ
 οὕτω ζησαίμεθ' ἂν ἐπὶ γῆς βίον ἀγγελιοειδῆ, καὶ τῷ
 ὄντι μακάριον, οὐδὲν δὲ ἤττον καὶ ὑπερῆριστον· ὡς
 τῆς, ἐν ἣ κρέμονται ὁλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται,
 θείας καὶ θεοποιῦ διφουὸς ἀγάπης ἐξηρητημένοι·
 ἧς οὐδὲν τὸ οἰονῶν τὸ παράπαν ψυχῇ γλύκιον· καὶ
 μάλισθ' ὅταν ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν θείων θεωρίας
 καὶ γνώσεως, ταυτὸν δ' εἶπειν τῆς φωτιστικῆς χάριτος,
 προσεχῶς ἔχει τὴν πρόσιν. Ὁ μὲν οὖν κατὰ σκο-
 πῶν ἀνεληλυθέναι εὖ καὶ καλῶς ἔργον τιθέμενος εἰς
 Θεόν, ὡς ἐσωθῆναι τοῦτω, καὶ κατὰ τὰ γινόμενα
 θεωθῆναι, ἴσον δ' εἶπειν σωθῆναι· ἐπειὶ δίχα τοῦ τὸν
 νῦν θεωθῆναι, σωθῆναι τὸν ἀνθρώπον οὐκ ἐνδέχε-
 ται, κατὰ τὴν τῶν θεηγόρων ἐκφαντορίαν, μετὰ τῆς
 τῶν τοῦ Κυρίου ἐντολῶν ἐφικτῆς πράξεως, πρὸς τὴν
 τῶν ὄντων, καὶ φαινομένων χωρεῖ θεωρίαν ἐνδεχο-
 μένην, μήτε τὴν πρᾶξιν ἔχων τυφλὴν, ἅτε θεωρίας
 μεμονωμένην, μήτε μὴν τὴν θεωρίαν ἀψυχον κτώ-
 μενος, ὡς ἀνευ δῆπουθεν πράξεως· ἐντεῦθεν οὕτω
 μετὰ τῆς κατὰ λόγον καὶ νοῦν σοφίας, καὶ γραφικῆς
 ἱερᾶς ἐπιστήμης, ἀγαθῆς φορᾶ, ὃ λέγεται, ἐνατενί-
 ζειν εὐστόχως ἄρχεται τῷ κόσμῳ σὺν λόγῳ τῶν
 αἰσθητῶν ἐπιδειγματικῶς ἀπειροδυνάμου καὶ ἀπειροσό-
 φου Δημιουργοῦ· καὶ ἐπομένως εἰς ἀπειρα τὴν δύ-
 ναμίν τε καὶ ξυλόγην διαφορᾶν, ὅσον γε κατ' ἐπι-

ὁλὴν ἀπαντᾷ· καὶ τρυφᾷ, καὶ τρέφεται ἐφαμίλλως τὴν νοῦν κατὰ τὸ κρυπτόν διὰ τῶν κρυπτῶν. Καὶ δὴ, καιροῦ προϊόντος, καὶ τὸν ἀθόρυβον βίον βίου, ἡσυχῆ, καὶ τοῖς θεοῖς μόνις φιλοσοφῶν διὰ τῆς Ἰ'ραφῆς, καὶ τὸν ὀρωμένον, δι' ἔργου ποιεῖται ὡς ἐνὶ σύμφωνον θεωρῆσαι πνευματικῶς τῇ Γραφῇ τὴν κτίσιν, καὶ τῇ ἀληθείᾳ τὰ σύμβολα δι' ἐνωτικωτέρας ὁράσεως· οὐ γεγονότος, ὁ νοῦς ἐντεῦθεν μετὰ τῆς εὐμελείας τοῦ προσκυνητοῦ Πνεύματος, καὶ τῆς κατ' αὐτὴν ἐνεργείας, ἀνάγεται εἰς τὴν τῆς ἱερᾶς ἀληθείας δρασίην τε καὶ ἐπιστήμην, ὡς ὁ μέγας φησὶ Διονύσιος· εἰς ἀναβαθμὸν ἱερῶν θεωρίας, γενικῶς φάναι δευτέρου, εἰς τὰ θεῖα θεάματα, καὶ νοήματα, τουτέστι, προκαλυμμάτων καὶ τύπων χωρῆς. Τούντεῦθεν δῆτα γυμνὸς ὁ νοῦς οἴοναι πρὸς νοητὰ προσβάλλων γυμνὰ, καὶ τὰς θείας ἐμφάσεις, διὰ πλείστου ποιούμενος, διὰ τῆς ἰδίας καθαρότητος, καὶ πρὸς Θεὸν ἀνατάσσεως φέρειν ἐν ἑαυτῷ, ὡς ἐν λαμπροτάτῃ ἐσόπτρῳ τινί, ἥλιου ὑπερστίλβουσας αὐγὰς, ὑπὸ τῆς χάριτος κατ' ὄδον ἐς αὐτὴς τραφεῖς τοῖς ἐφικτοῖς ἐπιβάλλουσι, χωρεῖ πρὸς οἶον τρίτην βαθμίδα, τὰ πολλὰ ἐκεῖνα θεάματα τὰ μακάρια, καὶ τὰς θείας προόδους ἐνοειδέστερον καὶ συνεπτυγμένως ἀπὸ τῶν πολλῶν ἑτεροτήτων εἰς τὸν τῆς ἀτρέπτου, καὶ κρυφίας μονάδος ἀνάγων ἐπιδόλως ἀρῆρητον ἔρωτα, μετὰ συμπαύσης νοερᾶς αἰσθητικῆς μεταπλαττόμενος, ὡς περὶ ὁ θεωρῶν ὑπὸ τοῦ φωτίζοντος Πνεύματος ἀληθείᾳ καὶ ὑπομνήσει, εἰς πῦρ καὶ ἐγκάρδιον Θεοῦ θεωροῦν ἔρωτα ἀληθινόν· καὶ ἤδη ἐστὶ κατὰ τὸν μέγαν πάλιν Διονύσιον ἢ τῆς [Ἰσ. τοῦ] ἐνοειδοῦς, ἐνθεος

μέθεξις αὐτοῦ τοῦ ἐνὸς ὡς ἐφικτόν. Ἐν τοίνυν τοιούτοις ἀναβαθμοῖς τῆς τρισυκοστάτου ἐνοειδοῦς μεθέξεως, τρισολβίως ὁ θεοφόρος, καὶ θεόφρων νοῦς ἀνιπτάμενος, καὶ ἀφορήτων κέντρων θείας βακχίας, καὶ τῶν κατ' αὐτὴν μανικῶν ἐρώτων ἐκδήλων, καὶ περιφανῶς ἀπολαύων, καὶ τετρωμένον ἀγάπης, καὶ ὡς ἂν ἐκκαίόμενον ἑαυτὸν ξυνορῶν ἀριδῆλως ἐκ τοῦ γιγνομένου τῆς διαθέσεως, ἐνθουσιᾷ καὶ ὄντως ἐξίσταται, εἰσὸς εἰς τὰ ἀποφατικά τῆς θεολογίας φαιδρῶν προσώπων μυστήρια, ἐπιτῶμενος ἀνομμάτοις ἐπιβολαῖς τὸ ἀναρχον καὶ ἀπειρον, ἀπεριληπτόν τε καὶ ἐλικῶς ἔφραστον, καὶ πένθη ἀνεπινοήτων. Καὶ φανταζόμενος· τὸ τοῦ Θεοῦ οἶόν τι πέλαιος· οὐσίας ἀπειρον, καὶ ἀνέκδοτον, πᾶσαν ὑπερεκπίπτον ἐνοῖαν καὶ χρόνον, καὶ φύσεως κατὰ τὸν φάμενον Θεολόγον· Καὶ αὕτη ἐστὶν, ὡς ὁ ἱερὸς ἐπι λέγει Διονύσιος, ἢ τῆς ἐποφίας ἐστιασίας, τρέφουσα νοητῶς, καὶ Θεοῦσα πάντα τὸν εἰς αὐτὴν ἀνατεινόμενον· ἀρχόμενον μέντοι ἀπὸ τῆς τῶν ὄντων θεωρίας καὶ γνώσεως, ὡς ἔχεισε ὄντως ὁ ἱεροφάντωρ φησὶν, ὅπου τὰ ἱερὰ τῆς κατ' ἡμᾶς ἱεραρχίας ἀνακαθαίρει γε σύμβολα. » Ὡς περ οὖν καὶ ὁ μέγας Βασίλειος δίδεισι λέγων· « Ἐπειδ' ἀντιθεωρητικῶς τὸ ἐν τοῖς φαινομένοις κάλλος ὑπερβᾶς, αὐτῷ παραστῆ τῷ Θεῷ, οὐ ἢ θεὰ μόναις ταῖς καθαφαῖς καρδίαις ἐμφαίνεσθαι πέφυκεν· τότε ἐπὶ τὰ τῆς θεολογίας ἀνώτερα προκόψας, καὶ ἐποπτικῶς γενέσθαι δύναται. » Καὶ πάλιν· « Εἰς τὸ πρῶτον παραστήσομαι σοὶ καὶ ἐπόψομαι ῥητὴν τοῦ ἐν Πνεύματι λαλοῦντος Δαβὶδ ὁ μέγας, ἐπιδοῦν φησὶ· Παραστῶ σοι,

A pliciores visum. Quo effecto, mens inde adorandi spiritus benevolentia et propria etiam virtute in sacrae veritatis visum scientiamque adducitur, ut magnum ait Dionysius, sacrum contemplationis gradum, qui secundus proprie est, in divina spectacula, id est, absque revelationibus et figuris. Inde sane mens nuda tanquam ad nuda cogitabilia procedens et divinas manifestationes plurimi faciens; per propriam puritatem et ad Deum tendentiam in seipsa ferens, tanquam in splendidissimo speculo, solis fulgentes radios, gratiaque per viam nutrita iis quæ potest accipere, ad tertium gradum procedit, plurima illa beata spectacula a plurimis varietatibus in immutabilis et absconditæ unitatis ineffabilem amorem ardentem se ferens, cum omni spirituali sensu informato, quemadmodum contemplativa spiritus illuminantis veritate ac memoria in ignem et intimum Dei vivificantem et indesinentem amorem. Et hæc est, juxta magnum Dionysium, simplicis unius possessio in quantum potest fieri. In talibus igitur gradibus hujus in tribus personis simplicis, beatissime ea quæ Deum ita possidet et cogitat mens advolans, violentis divini amoris aculeis et inde ferventi amore manifeste ac evidenter fruens et charitate vulnerata ac seipsam ut incensam videns ex propria inde oriente dispositione exsultat et vere in exstasim rapitur, ingrediens ineffabilia Theologiæ oculis mysteria, spirituali impetu vescens æterno et infinito, incircumscripito et prorsus inenarrabili et cogitationem superanti. Atque imaginans infinitum quoddam substantiæ Oceanum et immensum, omnem temporis et naturæ, secundum laudatum Theologum, cogitationem transiens, « Et hoc est, inquit, contemplationis convivium, spiritualiter nutriens ac deificans omnem qui ad illud tendit; incipiens quidem a rerum contemplatione et cognitione, » ut ille dicit Theologus, quo in libro nostræ hierarchiæ sacra exponit symbola. Quemadmodum igitur et magnus Basilius explicat dicens : « Postquam contemplativus visibilitium pulchritudinem transierit, ipsi Deo adstet; cujus contemplatio juris cordibus solimmodo conceditur. Tunc ad ea quæ apud Theologiam sublimiora sunt accedens, et videns fieri potest. » Et rursum : « Mane adstabo tibi et videbo; quod in spiritu dixit magnus David : « Adstabo tibi, et ad ipsius tui contemplationem per mentem accedam; tunc videndi virtutem per scientiæ lumen accipiam. » Licet quoque beatum Maximum similia dicentem audire, et ostendentem manifeste quantus sit profectus contemplatio ac cognitio Dei per Scripturam et Creationem : cognitionis nempe lumen inde fieri solere, unde incipit ea vivida ac beata contemplatio; quod semper et nunc rarum fuit, et inveniunt difficile pacillcis, quia desit qui ex gratiæ susceptione per experientiam doceat, ut summus pacis doctor sanctus Isaac Syrus, in quo libro De spirituali sensu

et contemplativa potentia tractat. Dicit igitur beatus Maximus : « Creata a Deo lumina sanctorum doctrinas dicimus, ut cognitionis lumen facientes, et eos qui obediunt deificantes. » Manifeste consonant sanctissimo Dionysio dicenti : « Quæcumque a Deo creata lumina ex divinis oraculis nobis sacramentorum doctorum arcana traditio largita est, ea et nos edocti sumus. » Et alibi dicit : « Divina cognitio, qui ad ipsam, ut licet, inclinant, eos prout disponuntur extendit, et unificat secundum simplicem ipsius unitatem. » Et rursum : « Omnis a Patre veniens luminis splendor nobis divino dono illucens, rursum ut unitiva potentia nos extendit et convertit ad unientis Patris unitatem et deificantem simplicitatem. Ex Ipso enim et in ipsum omnia intelligis quomodo is qui per extensionem conversionemque, divinum nempe ad Deum ardorem sapienter simplex effectus est, si ex creaturis extensus Deum contempletur, et si ex Scriptura sive symbolica, sive quomodocumque divina, cum Deo uniat et deificetur, sed etiam nomine dictus sit Deus? Quæcumque enim spiritualia et rationalia ad divinæ æternæque Unitatis absconditæ unitatem, ut licet, omnino convertuntur et ad divinas ipsius illuminationes inlesinenter, quantum fieri potest, extenduntur pro viribus, si ita dici queat, Deum ipsum imitantes, ea divino nomine digna habentur. » Eodem modo theologia Gregorii lingua manifeste dicit : « Animans providentia his in terris directum (de homine loquitur), et sursum conversum; et quod mysterii finis est, suo ad Deum motu deificatur. » Et sanctus Maximus : « Spiritualis divinæ Scripturæ forma doctos transformat ad contemplandam ex verbis in ipsos conversione, gloriam Dei quam, absconditæ Domini vultu, tanquam in speculo prospiciunt. » Illa contemplativa vita his tribus reget quæ dixi; fide nempe, spiritus participatione et sapientiæ scientia, in Christo Jesu, Domino nostro. ὡς ἐφικτὸν ἀκαταλήκτως ἀνατείνεται, τῇ κατὰ δύναμιν, εἰ θέμις εἰπεῖν, θεομιμησίᾳ, καὶ τῆς θεϊκῆς ὁμωνυμίας ἡξίωται. » Ὅσπερ καὶ ἡ Γρηγορίου τοῦ πάνυ θεολόγος γλῶττα λέγει φανερώς : « Ζῶν ἐν ταύτῃ οἰκονομούμενον, καὶ ἀλλαχού μεθιτάμενον, περὶ τοῦ ἀνθρώπου λέγουσα, καὶ πέρασ τοῦ μυστηρίου, τῇ πρὸς Θεὸν νεύσει Θεούμενον. » Καὶ ὁ ἱερός Μάξιμος : « Ἡ τῆς θείας Γραφῆς, φησί, νοητῆ μορφῇ διὰ σοφίας τοῦ γνωστικῆς μεταμορφῶσι πρὸς θέωσιν ἐκ τῆς ἐν αὐτοῖς τοῦ Λόγου μεταμορφώσεως, ἀνακαλυμμένη προσώπῳ τῆν δόξαν Κυρίου κατοπτριζομένου. » Οὗτος βίος ὁ θεωρητικὸς δέεται τριῶν ὡν προῦφην πρίτως, καὶ πνευματικῆς μετοχῆς, καὶ σοφίας εἰδήσεως, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

82. Contemplativa cum vivicante spiritu vita, multis quibusdam ac miris spectaculis spiritualibus contemplantem replet in mysterio : quod non est per se visibile aut olivium, sed mediante tempore et longa philosophia ; ita ut ordine et gratiam procedendum sit. Et nunc quidem audias prophetam tranquillitatis gratiam contemplantem, et omnium, excepto Deo fugam : « singulariter sum ego, donec transeam. » Et alibi rursum propter spiritualem ad creaturas conversionem : « Quam magnificata sunt opera tua, Domine : omnia in sapientia fecisti. » Et illud : « Odor vestimentorum tuorum sicut odor agri pleni cui bene-

καὶ αὐτῇ τῇ περὶ σοῦ θεωρίᾳ διὰ τοῦ νοῦ προεργίω, τότε τὴν ἐποπτικὴν ἐνέργειαν διὰ τοῦ κατὰ τὴν γνῶσιν φωτισμοῦ ἀναλήψομαι. » Ἐνεστὶ δὲ τὰ τοιοῦτα ἀκούσαι λέγοντος ἐφαιέλλω; Μιξίμου τοῦ ἱεροῦ, καὶ δεικνύοντος ἄντικρυς ἡλίκων ὄσον προσηπῆς, θεωρία καὶ γνῶσις Θεοῦ διὰ τῆς Γραφῆς καὶ τῆς κτίσεως· καὶ τότε ὁ τῆς γνῶσεως φωτισμὸς ἐντεῦθεν γίνεσθαι· φιλεῖ, δι' οὗ ἡ κατ' ἐπιβολὴν μακαρία θέωσις, χρῆμα εἴπερ ποτὲ καὶ νῦν σπάνιον, καὶ δυσσεύρετον ἡσυχάζουσι, δι' ἑνδοξίαν τοῦ ἐκ τῆς ἐπερχῆς τῆς χάριτος διὰ πείρας διδάξοντος, ὡς ὁ τῆς ἡσυχίας ἄκρος φηγητῆς φησὶν ἅγιος Ἰσαὰκ ὁ Σύρος, ἐν ᾧ λόγῳ περὶ πνευματικῆς αἰσθησεως ἀρχεται αὐτίκα λέγειν, καὶ δυνάμεως θεωρητικῆς. Λέγει γοῦν Μάξιμος ὁ ἱερός : « Θεουργικὰ φῶτα φάμεν τὰς βῆτων ἁγίων διδασκαλίας, ὡς φῶς γνωσεως ἐμπούσας, καὶ θεούσας τοὺς πειθομένους. » συνῆδων ἐφανώς τῷ πανιέρῳ Διονυσίῳ λέγοντι : « Ὅσα ἄλλα θεουργικὰ φῶτα τοῖς λογίοις ἀχολούθως ἢ τῶν ἐνθέων ἡμῶν καθηγεμένων κρυφία παράδοσις ἐκχαρτορικῶς ἡμῖν ἐδωρήσατο, ταῦτα καὶ ἡμεῖς μεμυήμεθα. » Καὶ ἀλλαχού λέγει : « Ἡ θεία γνῶσις τοὺς ἐπ' αὐτὴν ὡς θεμιτὸν ἀνανεύοντας, ἀναλόγως αὐτοῖς ἀνατείνει, καὶ ἐνοποιεῖ κατὰ τὴν ἀπλοτικὴν αὐτῆς ἔνωσιν. » Καὶ αὖθις : « Πᾶσα πατροκινήτου φωτοφανελας πρόδοσις, εἰς ἡμᾶς ἀγαθοδότης φοιτῶσα, πάλιν ὡς ἐνοποιὸς δύναμις ἀνατατικῶς ἡμᾶς ἀναπλοῖ, καὶ ἐπιστρέφει πρὸς τὴν τοῦ συναγωγῶ Πατρὸς ἐνότητά, καὶ θεοποιὸν ἀπλήτητα. Ἐξ αὐτοῦ γὰρ καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. Ἐνότης, ὅπως ὁ ἀνατατικῶς κατ' ἐπιστροφήν, Ἐγγυον θεῖαν ἐπιβολὴν εἰς Θεὸν ἐνοσφῶς ἀπλωθεῖ, ἐάν τε ἀπὸ τῶν ὄντων τὸν Θεὸν ἀνατεινόμενος θεωρῆ, ἐάν τε ἀπὸ τῆς Γραφῆς ἐκτε συμβολικῆς, εἴθ' ὅπως δῆποτε θελας, ἐνοῦται Θεῷ, καὶ θεοποιεῖται, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Θεὸς ἐφρηται ὀνομασεῖ ὁ τοιοῦτος; » Ὅσα γὰρ, φησί, τῶν νοερῶν καὶ λογικῶν πρὸς τὴν τῆς θεοαρχικῆς κρυφιστήτος ἔνωσιν, ὅση δύναμις, ὀλικῶς ἐπέστραπται, καὶ πρὸς τὰς θελας αὐτῆς ἐλλάμψεις ἐπέστραπται, καὶ πρὸς τὰς θελας αὐτῆς ἐλλάμψεις πρῶ. Ὁ θεωρητικὸς μετὰ τοῦ ζωοποιῶ Πνεύματος βίος, πολλῶν τιῶν καὶ ἀξιαγάστων θεαμάτων νοητῶν τὸν θεωρῶν ἐμπέπλησιν ἐν τῷ μυστικῷ οὐτ' αὐθωρῶν οὐτ' ἄθρονον, ἀλλὰ διὰ χρόνου καὶ μακρῶς τῆς φιλοσοφίας· ὡς δὴ καὶ τακτῆδον, καὶ κλιμακῆδον οἰονεῖ. Καὶ νῦν μὲν τοῦτον ἀκούσαις λέγοντι ἂν θεωροῦντα τῷ περιόντι τῆς ἡσυχίας, καὶ ἀπὸ τῆς πλην Θεοῦ, πάντων φυγῆς· « Κατὰ μόνας εἰμι ἐγὼ ἕως ἂν παρέλθω. » ἄλλοτ' αὖθις διὰ τὴν πρὸς τὰ ὄντα γνωστικὴν στροφήν, « Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου. Κύριε! πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας. » καὶ τό· « Ὅση ἱματίων σου ὡς ὄση ἄγρου πλήρους ἐν εὐλόγησιν, Κύριε. » ἐνίοτε δὲ ἀνατατικώτερον ἀπαθλήπειν

ποιῶν, καὶ εἰς νοητὰς ἀνέναντα ἀναβάσεις ἐνεργαζόμενος πείθει λέγειν· Ἐὶ δομῆν μύρων σου ὀπίσω ἄραμαι, » πρὸς τὸν Θεόν· καὶ τό· ἘΨώσω σε, ὁ Θεός μου, ὁ βασιλεὺς μου, καὶ εὐλογῆσον τὸ ὄνομα σου εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· μέγας Κύριος καὶ γινετός σφόδρα, καὶ τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ οὐκ ἔστι πέρας. » Καί· Ἐθαυμαστώθῃ ἡ γνῶσις σου ἐξ ἐμοῦ, ἐκραταιώθη, οὐ μὴ δύνωμαι πρὸς αὐτήν. » Ἐν ἄλλοις δέ τοι· Ἐὶ δὲ ὑψιστός εἰς τὸν αἰῶνα, Κύριε, καὶ τὸ μνημόσυνόν σου εἰς γενεάν καὶ γενεάν. Σφόδρα ὑπερυψώθης ὑπὲρ πάντας τοὺς θεοὺς, » τῷ τῆς ὀράσεως ὑπερουσίῳ ὑμνεῖν παρασκευάζει ἀνατεινομένου· τοὺς θεατάς. Ἄλλοτε εἰς ἀπόφασιν ἐνάγει περιφανῆ κρᾶζοντας· Ἐὶ οὐκ ἔστι κατὰ τὰ ἔργα σου. » Καί γε ἄλλοτε γνωστικῶν, καὶ τόπον Θεοῦ γίνον πνευματικῶς θεωροῦσι, δείκνυσιν εἰς ὃ ἀναβαίνουσι, καὶ ἐν ᾧ ἴστανται οἱ ἀθῶοι χεροὶ, καὶ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀναβάσεις οὕτως ἕως τῶν οὐρανῶν, καὶ καταβάσεις ἕως τῶν ἀβύσσων, τῶν ὑψηλῶν καὶ βαθύων, τουτέστι μυστηρίων τοῦ Πνεύματος παράγει ὄρα· καὶ μὲν δῆποτε, περὶ τὴν θέαν τοῦ κατὰ τὴν Τριάδα προσωπικοῦ θεάματος ἐπιστᾶ θαυμαστώσας· ποτε δὲ ἐν τῇ θεωρίᾳ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἐκσάρκου οἰκονομίας, καὶ τῶν ἐπομένων αὐτῇ μυστηρίων ὑπερφῶν ἐκτλήξει ἀφορᾶν ἀττολεῖ. Καὶ τότε ὄλων μετὰ πολλὰ καὶ μακάρια θεάματα, οὐ μὲν οὖν παρήσει θεωροῦντα, εἰ μὴ καὶ εἰς κόλπους αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ καινοτρόπως, βαβαί τῆς χάριτος! εἰσγάγῃ πεφωτισμένον ἐν ἀληθείᾳ καταπαύσει, καὶ ἀναπαύσει ἀφράστῳ, καὶ τρυφῇ πνευματικῇ, καὶ ὑπερφοίῃ, ἵνα μὴ μέθῃ λέγοιμι τῶν καλῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ θειοτέρα ἐκστάσει, κόλπους ἐκείνους ὑπερευλογημένους, πολὺ βάθος σχόντας θεῶν μυστικῶν καὶ αποχρώντως αἰσθήσει ὑπερουσιότητος Θεοῦ προσεγγίζοντας· οὗς κόλπους κληρονομίαν ἀνωθεν ἔσχε καὶ Ἄβρααμ, ὀπηνίκα καὶ αὐτὸς ὁ Θεός κληρὸς ἐγεγόνει τοῦ Ἄβρααμ, κατὰ τό· Ἐγὼ εἶμι ὁ Θεός Ἄβρααμ. » Θεός τοίνυν ἔσοχα τοῦ Ἄβρααμ ὢν ὁ Θεός, ἀκλόουθως καὶ οἱ τοῦ Θεοῦ κόλποι, κόλποι τοῦ Ἄβρααμ εἰσι. Καὶ εἰς τοὺς κόλπους γοῦν τοῦ Θεοῦ, εἴτε κόλπους τοῦ Ἄβρααμ, θέλει τις λέγειν, ἀνάγων εἰσάγει ἐν πάσῃ ἀπλότητι μεθ' ὑπὲρ ἅπαν ἀγαπητικῆς εὐφροσύνης θεοῖ γιγνωμένως, καὶ μακάριον ἀποκαθιστᾶ ἐν θυμηδίᾳ καὶ σφόδρα τέρπει ἀπάτη, βίος ὁ θεωρητικὸς ἐν πνεύματι, νοῦν σοφίας μετεληφότα καὶ μελέτην ὅτι μάλιστα ποιούμενον ἄνω βλέπειν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

πγ'. (1) Ἐπειδὴ ἡ τε κτίσις ἡ τε Γραφή Θεοῦ Λόγῳ ἐξήπλωνται, καὶ πνευματικῶς ὁρώμενα, τὸν νοῦν καὶ πάσας τὰς δυνάμεις αὐτοῦ βεβαίως εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ ἐποψίαν καὶ κατανόησιν, προεργουμένης τῆς καρδίας, καὶ προκεκινήμενης πνευματικῶς· σοφῶς ἐς τὰ μάλιστα φησι διδάσκων ὁ ἱερὸς Δαβὶδ, ποτε, Ἐὶ τῷ Λόγῳ Κυρίου στερεοῦνται οἱ νόες, » οὗς νῦν οὐρανοὺς καλεῖ, » καὶ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν τῷ

A dixisti, Domine. » Interdum vero hortans ut intensius aspiaciatur, et excitans ut spiritualiter ascendantur, suadet ut dicamus ad Dominum : « In odorem unguentorum tuorum curremus. » Et illud : « Exaltabo te, Deus meus rex, et benedicam nomini tuo in sæculum sæculi : magnus Dominus et laudabilis nimis, et magnitudinis ejus non est finis. » Et : « Mirabilis facta est scientia tua ex me, roborata est et non potero ad illam. » Et alibi etiam : « Tu autem altissimus in sacula, Domine, et memoria tua in generationem et generationem. Multum elevatus et super omnes Deus, » contemplationis ecelsitudine contemplativos excitans, ut Deum hymnis celebrent. Alibi in manifestam declarationem eos inducit clamantes : « Non est similis tui in diis, Domine, et non est secundum opera tua. » Et scientie montem et locum Dei sanctum spiritualiter contemplantibus ostendit quo ascendunt et in quo stant qui puris manibus sunt et mundo corde : attamen et ascensiones sic usque ad caelos et descensus usque ad abyssos, alios caelos nempe, excelsos, alios profundos, mysteriorum nempe spiritus, contemplationi offert ; et sane quidem circa Trinitatis personarum contemplationem mire immoratur ; aliquando vero in Jesu contemplatione et illius incarnationis et in consequentium eam mysteriorum in stupore inspicere delectatur. Et tunc omnino post multa ac beata spectacula contemplationem non relinquit, nisi eum in ipsum Dei sinum novo modo, o gratiam ineffabilem ! illuminatam introduxerit, in vera quiete et ineffabili pace et spiritualibus deliciis et supernaturalibus, ne dicam, Dei pulchritudinis ebrietate, et divinioris extasi, in sinum illum benedictum, mysteriorum Dei altitudinem habentem sufficienter Dei supersubstantialis sensui appropinquantem ; quem sinum ut supernam hereditatem Abraham habuit, cum ipse Deus hereditas Abraham factus sit, juxta illud : « Ego sum Deus Abraham. » Cum igitur Deus eminenter Abraham Deus sit, et Dei sinus sinus est Abraham. Et in sinum igitur Dei, sive in sinum Abraham velit quis dicere, adducens introducit in omni simplicitate, cum peramante lætitia, deificat et beatum efficit in animi voluptate et ineffabilibus deliciis vita contemplativa eum qui in spiritu sapientiam participavit, et præcipuam curam habet sursum aspiciere, in Christo Jesu Domino nostro.

83. Quoniam creatio et Scriptura Dei Verbo replentur, et spiritualiter aspecta mentem et omnes ejus potentias roborant ad Dei contemplationem cogitationemque, præoperante et moto a spiritu corde, sapienter omnino loquitur ac docet beatus David : « Verbo Domini firmantur mentes ; » quos caelos vocal ; « et omnis virtus earum spiritu oris ejus. » Alibi vero : « Quando videtur plena spi-

(1) Σχόλ. Ἀναγκαιότατον καὶ ἀξιομνημόνευτον τὸ παρὸν ὑπάρχει κεφάλ. διὰ τοὺς χωρὶς πνεύματος θεωρούμενας, εἴτε διὰ τῆς Γραφῆς, εἴτε διὰ τῆς κτίσεως.

† tualis terra, † nempe cor nostrum, misericordia Domini; † spirituali nempe virtute et efficacia et motu sensibiliter ac manifeste. Priusquam autem eam in corde efficaciam et virtutem et motum sentiat mens, non modo eam soliditatem non habebit quæ ex creationis Scripturæque spirituali contemplatione efficitur, dum in unam rationem quæ in ipsis sunt reducimus, sed valde metuendum est ne phantasia decepta pereat. Ideo si curæ nobis sit Deum ex Scriptura et creatione contemplari, simpliciterque et uniformiter plurimas rerum rationes et spectacula in unam rationem et spiritum replicantes, uniformi, simplici, non figurata contemplatione utentes in infinitudine, in immensitate ac æternitate, in corde nostro prius thesaurum invenire studemus et oremus Deum sanctum ut terra: nostram sua misericordia adimpleat. Et tunc, si qua adsit potentia, mentem nostram ad Dei cogitationem erigamus, simplicem, ut dictum est, uniformem, non figuratam, æternam, immensam et infinitam, in Verbi et Spiritus contemplatione et auxilio.

84. Quando recta ac simplici dispositione animæ homo virtutis cursum perficit, cum humili sensu in patientia et spe ex fide orta, vivificans autem et perpetuo scaturiens sancti Spiritus virtus et efficacia cor penetraverit, animæ potentias vere illuminans, movensque manifeste et excitans ad seipsam invitat mentem, quia statim et ineffabiliter ipsi unitur, ita ut revera mens et gratia indubitanter tunc unus spiritus fiant, tunc sane mens sponte venit gratiæ auxilio adjuva ad contemplationem, cessante ineffabiliter ejus errore et vagatione sancti ac vivificantis Spiritus virtute et illuminatione, et in spiritualium Dei mysteriorum revelationem festinat, et omnimodo pacificoque silentio, proprio ac naturali aspectu in supernaturalia et ineffabilia incedere tentat, et tacite magis Deum, ut fieri potest, videre conatur cum divinorum scientia, ex sacris Lectionibus hausta, quanto magis, seipsam reliquerit humiliata et orans, sancto Dei Spiritu mota. Tunc igitur non extra theologiam sita est, sed statim ipsa theologa est, et non sustinet de Deo non loqui ac perpetuo; sed sine cœlesti illo, quod diximus, dono ac spiritu semper cor movente et inspirante; heu! quæcumque mens videt, phantasiæ sunt, et quæcumque de Deo loquitur, voces sunt in aere diffusæ, sensus animæ non excitantes, ut oportet. Ex auditione enim et verbis ab externis venientibus, unde funestissimus error, spiritualium et theologiarum ipsius miserrime originem ducit, cum non sit ex corde per sancti Spiritus virtutem producta; ex quo spiritualium ac theologiarum simplex et immutabilis veritas, in qua omnino loquendum est. Et enim in corde ubi non adest manifeste participata vivificans et illu-

πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ· ὁ ποτὲ δὴ· ἡ Ὀπηνίαι φαίνεται πλήρης ἡ νοητὴ γῆ, ὁ ἦτοι· ἡ καρδία ἡμῶν, ἡ τοῦ ἐλέους Κυρίου, ὁ τῆς πνευματοκινήτου δηλαδὴ δυνάμεως, καὶ ἐνεργείας καὶ κινήσεως εὐαισθήτως καὶ ἐμφανῶς. Πρὶν δὲ τῆς ἐνεργείας καὶ δυνάμεως; καὶ κινήσεως ἐν καρδίᾳ ὁ νοῦς ἀΐσθηται, οὐ μόνον οὐχ ἔξω τὸ στερέμνιον ἐκ τοῦ τὴν κτίσιν καὶ τὴν θείαν Γραφὴν θεωρητικῶς καὶ πνευματικῶς ἀναλέγεσθαι, καὶ συνάγειν εἰς ἓνα λόγον τὰ ἐν αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ φέβει δτι πλείστος περισσευμήπου· ὀλιγται παραφαντασθεῖς. Διδ δὴ, εἰ τί γε μέλλοιμεν ἀσχολίαν ποιήσασθαι τῶ τὸν Θεὸν ἐκ Γραφῆς θεωρεῖν, καὶ τῆς κτίσεως, ἐνοειδῶς τε καὶ μονειδῶς τοὺς πολλοὺς λόγους τῶν ὄντων, καὶ τὰ θεωρήματα εἰς ἓνα λόγον καὶ πνεῦμα συμπύσσοντες, ἐνοειδῆ, καὶ ἀπλήν, καὶ ἀνείδεον θεωρίαν ὀρώντες ἐν ἀορισιᾷ, καὶ ἀπειρίᾳ, καὶ ἀναρχότητι τὸν τῆς καρδίας ἡμῶν πρότερον ἔνδον εὐρηξί- ναὶ ζητήσωμεν θησαυρὸν, καὶ ἐκτετεύσωμεν Θεὸν ἄγιον, πληρῶσαι τὴν γῆν ἡμῶν τοῦ ἐλέους αὐτοῦ· καὶ τότε εἰ τις δύναμις, ἀνω δῶμεν ἐλευθερίως τὸν νοῦν πρὸς Θεοῦ κατανόησιν, ἐνοειδῆ, ὡς εἴρηται, καὶ μονοειδῆ, ἀπλήν, ἄνείδεον, ἀβδιδιον, ἀπειρον, καὶ ἀόριστον, ἐν θεωρίᾳ καὶ βοηθείᾳ τοῦ Λόγου τε καὶ Πνεύματος.

πδ'. Ὀπηνίαια ταῖς εὐθέσι, καὶ ἀπλοῖκαῖς διαθέσεσι τῆς ψυχῆς τὸν κατὰ τὰς ἀρετὰς δρόμον δι' ἀρετῶν μετὰ φρονήματος ταπεινοῦ ἐν ὑπομονῇ καὶ ἐλπίδι τῇ διὰ πίστεως διανύοντος τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ζωοποιὸς καὶ ἀειβλυτος τοῦ ἀγίου Πνεύματος δύναμις καὶ ἐνεργεία τῇ καρδίᾳ ἐπιδημήσει, φωτίζουσα γιννομένης δυνάμεις τὰς ψυχικὰς, πεφυκότως κινουμένη περιφανῶς, καὶ παρακαλοῦσα, πρὸς ἑαυτὴν προσκαλεῖται τὸν ἐνεργείᾳ νοῦν ὅτι τάχιιστα καὶ ἀβρήτως ἐνοῦται αὐτῷ, ὡς εἶναι τῷ ὄντι τὸν νοῦν καὶ τὴν χάριν τοτηνικαδὲ ἀναμφιλέκτως εἰς πνεῦμα ἐν, τότε δὴ τότε ὁ νοῦς αὐτόμολος ἦκει τῇ ἐπιπονήῃ τῆς χάριτος βοηθούμενος πρὸς τὸ θεωρεῖν, στάσης δηλονότι ἀφράστως τῆς τοῦδε περιφορᾶς, καὶ περιπλανήσεως τῇ ἐνεργείᾳ καὶ τῷ φωτὶ τοῦ ζωοποιοῦ καὶ ἀγίου Πνεύματος, καὶ εἰς ἀποκαλύψεις φοιτῆ μυστηρίων θείων νοητῶν, καὶ σιωπῇ παντοῖα καὶ ἡσύχῳ, ἰδίῳ πεφυκότι βλέμματι ἐμβατεύειν ἐπικνεῖται ὑπερφυσίον ἀβρήτοις, καὶ τοσοῦτο μάλλον θεωρεῖ καὶ θεοληπτεῖται, καὶ πρὸς τὸ τὸν Θεὸν ὡς ὄν τε ὄρᾶν ἀνατείνεται μετ' ἐπιστήμης τῶν θείων, ἐξ ἱερῶν συνειλεγμένης ἀναγνωσμάτων, ὅσον ἐξ ἀναλόγου ἀφιδιάζει ταπεινούμενος, καὶ προτευχόμενος ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἐνεργούμενος· τότε οὐν οὐδὲ τοῦ θεολογεῖν ἔστιν ἐκτός, ἀλλ' ἅμα εὐθύς ἐστιν αὐτόχρημα θεολόγος, καὶ μὴ θεολογεῖν οὐκ ἀνέχεται, καὶ διηνεκῶς (1), χωρὶς δὲ δωρεᾶς οὐρανοῦ τῆς εἰρημένης, καὶ χωρὶς Πνεύματος ἐναργῶς ἀεικίνητα πνεόντος ἐν ἀρα καρδίᾳ, φεῦ! ὅσα ὁ νοῦς ὄρᾷ, φαντασθῆσαι τοῦδὲ εἶσι, καὶ ὅσα θεολογεῖ, λόγοι τὴν ἄλλως εἰσὶν εἰς ἀέρα προγεόμενοι, τὸ τῆς ψυχῆς αἰσθητήριον μὴ διεγείροντες ἢ χρεῖ. Ἐξ ἀκοῆς [Ἰσ. λείπει τὸ γάρ] ἐνεργεῖται καὶ

(1) Ὁμοίως καὶ τὸ τὰρδον στρεμῶδες ὑπάρχει ὡς τῆς πλάνης προφυλακτικόν.

λόγων ἰόντων ἔξωθεν, ὅθεν ἡ πάνδεινος πλάνη τῶν Ἀνοητῶν, καὶ θεολογίας αὐτῆς κακῶς ἐς τὰ μάλιστα ἔσχε τὴν πάροδον, οὐκ ἐκ καρδίας; ἐνεργουμένης ὑπὸ τοῦ φωτίζοντος Πνεύματος, ὅθεν τῶν νοητῶν ἡ ἐνοσιδής; καὶ θεολογίας ἀτρεπτος ἀλήθεια, ἐν ἣ καθόλου φάναι· καὶ γὰρ ἐν τῇ καρδίᾳ, ἐν ἣ οὐ πάρεστιν ἐμφανῶς τῷ μετόχῳ ἡ ζωοποιός καὶ φωτιστικὴ τοῦ Πνεύματος δύναμις, καὶ ἐνέργεια ἀεικλύτως, εἴτε πνεύσα θέλοι τις λέγειν, εἴτε βρούσα, ἔνωσις οὐκ ἔστιν ἐκεῖ νοερά, ἀλλὰ μᾶλλον διαίρεσις, οὐδὲ δύναμις καὶ στάσις, ἀλλ' ἀσθένεια καὶ τρεπτότης, οὔτε μὴν ἐφαμιλλῶς φῶς, καὶ ὄρασις ἀληθείας, ἀλλὰ μᾶλλον σκότος, καὶ φαντασίας εἰκαῖος ἀναπλασμός, καὶ τὸ ὅλον ἀλογίας καὶ πλάνης ὁδός· ἐν τρισὶ καὶ γὰρ τάξεσιν, ἡ ὁδοί, κατὰ τοὺς Πατέρας, διέναι ἔχων ὁ νοῦς, φυσικῶς δηλαδὴ, ὑπερφυῶς καὶ παρὰ τὴν φύσιν, ὅταν ἐν ὑποκειμένῳ τι νοητὸν ὁ νοῦς θεωρῆ, κατὰ φύσιν ὄρα, μέντοιγε μετ' ἐνεργείας ὑπερφυῶς τοῦ Πνεύματος· ὅταν δὲ ὑποστατικῶς ὄρα καὶ οὐκ ἐν ὑποκειμένῳ, δαίμονα τυχόν, ἢ ἄγγελον, εἰ μὲν ἦνται ὁ νοῦς ἐν εἰρήνῃ, καὶ ἡ δαδουχία τοῦ Πνεύματος ἀναζωοπυρεῖται σφοδρότερον, ὑπερφυῶς ὄρα, φανερόν δὲ ὅτι καὶ ἀπλανῶς· εἰ δὲ τὰ ὀρώμενα ὀρῶν διαίρεται καὶ ἀμαυροῦται ὁ νοῦς, καὶ ἡ δύναμις ἡ ζωοποιός σβέννυται, παρὰ φύσιν ὄρα, καὶ τῆς πλάνης τὸν νοῦν πρὸς ὄρασις πνευματικῆν ὑποστατικῶς χρῆ, οὐδὲ τῇ ὀράσει πιστεύειν καὶ ὀπωσοῦν, μὴ ἐνεργουμένης κατὰ τὰ προκειμένα τῆς καρδίας καὶ κινουμένης ὑπὸ τῆς τοῦ ἁγίου δυνάμεως Πνεύματος, εἰ μέλλοιμεν ὑγιαίνοντες εἶναι νοῦ καὶ σώφρονος.

πε'. Τινὲς οὐρανίῳ δρόσῳ τῆς χάριτος, τὴν τῶν σφετέρων παθῶν φλεγμονὴν καλῶς γε ποιοῦντες ἐς ταμάλιστα, ἐξιδῶσαι πειρῶνται· περὶ ὧν δηλαδὴ γέγραπται· « Ἡ ὀρόσος ἡ παρὰ σοῦ ἱαμα ἡμῖν ἔστα. » Τισὶ δὲ ἦδε ἡ εἰρημένη ὀρόσος, μεῖζονί πως ἀντιλήψει θεῖζ ἦνται, καὶ εἰς μάννα μεταποιεῖται, καὶ ὡς ἂν ποι ἐκ τινος σίτου ἀρτοποιεῖται, συντριμμῶ καρδιακῆς ταπεινώσεως, ὑδατὶ τε θακρῶν, καὶ πυρὶ πνευματικῆς γνώσεως, ἐπαξίως τοῦτο καὶ μάλα εἰκῶτως πεπονητα, καὶ εἰς γε βρῶσιν ἀγγελιοειδῆ προσήκουσαν γενοῦσα, περὶ ὧν εὐλόγως ὡς τὰ πολλὰ εἰρηται· « Ἄρτον ἀγγέλων ἔφαγεν ἄνθρωπος. » Εἰσὶ δὲ οἷς κατὰ πρόθεσιν ὑψηλοτέρῳ τινὶ τρόπῳ γέγονε καὶ ὀπτάνεται ἑαυτῶν ἡ φύσις μάννα σαφῶς· περὶ ὧν τὰ Εὐαγγέλιά φησι· « Τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος, πνεῦμά ἐστιν. » Ἡ πρώτη τάξις ψυχαστῶν σοφῶν· ἡ μετ' αὐτὴν καὶ σιωπῆν ἀσκούων, μετὰ τῆς θείας γνώσεως· ἡ δὲ γε τρίτη, ἡπλωμένων καθόλου καὶ ἡλωιωμένων ἐν Χριστῷ, Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

πες'. Διαφυγὼν διὰ τῆς χάριτος, ὡς εἰκός, Φαραῶν, καὶ Αἰγύπτου καὶ τάξει δεινὰ καὶ ἐπίμοχα νοητῶς ὁ νοῦς, καὶ μὲν γε τὴν κυματίζουσαν πικρίας κύματα ἐμπαθῆ, καὶ ἀλμῶδους κακίας· σαρκικὴν βιοτήν, καὶ ἐν νοητῇ ἐρήμῳ γενόμενος· διλονότι ἔξει ἀππλλαγμένη Φαραωνιτῶν νοητῶν· καὶ ξυλλήθδην εἰπεῖν, τὰ τότε τοῖς Ἑβραίοις συμπεσόντα κατ' αἰσθησιν χαλεπὰ, νοητῶς καὶ παθῶν καὶ ἀπαλλαγεί, μάννα ἐξ ἐπομένου ἐσθίει νοητῶν, αἰσθῆσαι ψυχῆς ἀσφαλῶς, οὐ τύπον τὸ πάλαι ἦσθιεν ὁ Ἰσραὴλ αἰσθητῶς. Καὶ κατὰ μὲν τὰς ἀρχάς, ἔστιν ὅτε μεμνη-

minans Spiritus sancti virtus et semper scaturiens efficacia, sive inspirans, ut quidam dici velint, sive fluens, ibi non est spiritualis unio, sed potius divisio, neque vis, neque stabilitas, sed infirmitas ac mutabilitas, neque lumen ac visio veritatis, sed potius tenebrae et plantasiae vana fictio, et dementia ac erroris via. Triplici ordine aut via mens procedere potest, juxta Patres, naturaliter nempe, supernaturaliter, contra naturam. Quando in substantia quaedam mens contemplatur aliquid spirituale, secundum naturam contemplatur, cum efficacia tamen sancti Spiritus supernaturali; quando autem hypostatice contemplatur et non in supposito, demonem contemplatur aut angelum. Si quidem mens in pace uniat, et Spiritus sancti fax inflammatur vividius, supernaturaliter contemplatur, manifeste ac sine errore; si vero visibilia contemplan dividatur et infirmetur mens, et vivifica virtus extinguitur, tunc contra naturam videt et haec est erroris contemplatio. Ideo non oportet mentem intendere ad spirituales visionem hypostatice, neque visionem credere quomolocunque, nisi cor juxta praedicta moveatur et afficiatur Spiritus sancti virtute, si mentis sanae sapientis esse velimus.

85. Quidam caelesti gratiae rore suarum cupiditatum ardorem, optime se gerentes, curare conantur; de quibus sane scriptum est: « Ros qui ex te defluit, nobis est medicina. » Quibusdam vero praedictus ros, majore quadam gratiae susceptione, cogitur et in manna transformatur, et tanquam ex quodam frumento panis efficitur, cordis humiliati contritione, et lacrymarum aqua, et spiritualis scientiae flamma, id patiens digne et merito, et in angelicam escam conversus, de quibus optimedictum est: « Panem angelorum manducavit homo. » Sunt autem quibus in via quodam excelso modo factum est et videtur ipsorum natura manna manifeste; de quibus dicunt Evangelia: « Quod factum est ex Spiritu, Spiritus est. » Primus ordo sapientium in pace degentium ordo est; secundus, eorum qui silentium servant cum divina scientia; tertius, eorum qui omnino simplices effecti sunt et conversi in Christo Jesu, Domino nostro.

86. Postquam per gratiam, ut decet, Pharaonem et Aegyptum et quae in hac regione terribilia sunt et labore plena mens spiritualiter effugit, vitamque amaritudinis fluctibus agitatam et vitam amarum malitia carnalem; et in spirituali deserto spiritualibus Pharaonibus liberata consistit; et ut breviter loquar, quaecunque Hebraeis acciderunt mala spiritualiter et perpressa est et rejecta, consequenter spirituale manna manducat, securo animae sensu, cuius figuram olim sensibiliter Israel manducavit. Et: Postquam incepit, memora cogitabilia cupit, ut illi

sensibiles carnes, Ægyptiācas victimas, periculo e a plerumque atque etiam non secure, et aversionem a Deo patitur donec convertentis pœnitentiæ medicina, divinum rursus inquirat. Et sœne quidem si caro hæc frequentius quam manna, cum pace comedatur, tempore procedente et gratia ipsi motum et vim adjiciente, spiritualem carnem, in manne naturam quodam modo conversam, ut aliquis dicat, manifeste videt. Sunt autem tali menti manna comedenti, juga spiritualia et flagella, quibus utens ut pondere ad manna, quod quotidiani cibi superfluum sit, rejicit, ne forte ultra modum pinguescens totum pereat et una cum illo cibi defectu pereat mens quæ modum non servaverit. Manifeste autem mens quæ manna comedit, nec quidquam aliud, pulchrius vivit, quam ea quæ quidquam aliud comedit, spirituatiter dico; quia et ipsa quodammodo, cibi natura, in manna qualitatem, ut ita dicam, transit. Signum autem est appetitus carentis erga quælibet aliena, quæ quidem prius cupiebat; et quando undique manna manducandum habet et infans effecta est, cum pietate adunata, non mirum est, si ad hujus habitum, quod perpetuo comedit et jam in assumpti, convertitur, neque rationi contraria est ad hujus manna qualitatem mentis transformatio. Naturaliter enim cibus frequenter et indesinenter sumptus in ipsum quod nutritur, converti solet. Tunc igitur non modo angeli ordinem mens tenet, sed est divinæ adoptionis particeps effecta, digne ex spirituali gloria ad gloriam translata, non modo unum aspiciens, sed et ipsa in se unum aliquid effecta, et in illo vivens, et mundo supernaturali fruens, et ut ita dicam, ineffabilibus mysteriis delectata divine et Deo grata in sancto Spiritu. Et quodammodo secundum aspecta et celebrata transformatur, et se in manna natura contemplatur. Is quidem ordo excelsior est et multo honorabilior, cum manna roverit seipsam manducare, et in quamdam manna naturam se transformari. Prius enim fit, quando in initio mens in seipsa spirituali unione replicatur; secundum vero, manifestioris unionis et mysteriorum spiritualium revelationis, et summæ ac omnibus absolutioris simplicissimæ spiritualitatis evidens indicium est.

87. Simplex natura mens est, quia illud cujus imago est, simplex quoque est; quod quidem est *divinum*; cum igitur talis sit, et simpliciter operari solet. Quidquid enim ejusdem naturæ est, amat. Variatur tamen non per seipsam, sed per sensus et sensibilia, per quæ spirituali in ipsi sunt perceptiones. Quando autem propriam rationem in se et sensus cum sensibilibus discernentem ac judicantem prite, ut licet, statuit, neque sensus imbecilliores quam oportet reddentem, neque sensibilibus pulchritudines aut indolenter infirmantem, aut sine modo excellentem et mentis vim ne-

μάνος ἐπιθυμεί νοητῶν, ὡς αἰσθητῶν ἔχεινοι κρεῖσσον, θυσῶν Αἰγυπτιακῶν, ἐπικινδύνως ὡς τὰ πολλὰ, ὧδεν δὲ ἤτιον καὶ σφαλερῶς, καὶ γοῦν θείας περὶ ἀποτροφῆς, ἕως ἂν τῇ τῆς καλιντρόφου μετανοίας ἴκσῃ τὸ θεῖον καταλλήλως ἐξιλύσασαι. Καὶ μὲν ἤσυχας, καιροῦ προέχοντος, καὶ τῆς χάριτος αὐτοῦ προστιθείσης; ῥοπήν καὶ μένος, τὴν νοητὴν σάρκα αὐτοῦ εἰς φύσιν τοῦ μάννα τρόφιον γέ τῃ μεταπεσοῦσαν, ὡς ἂν εἴπῃ τις, ἐκδήλως ὀρθῶς μάλα τρανῶς· εἰσι δὲ τῷ τοιοῦτῳ νῶ μάννα ἐσθίουσι, ζυγὰ πνευματικά, καὶ πλάστιγγες, αἷς χριώμενος σταθμῶ τῷ μάννα, πλέον οὐκουν συνήγγυσι τῆς ἐφημέρου αὐτοῦ τροφῆς, ἕνα μὴ σκοληκιάταν ὡς ἐπέκεινα τοῦ μετρίου, τὴ πᾶν ἀπόληται, καὶ συναπόληται τοῦτῃ τῇ ἀτροφίᾳ. Ὁ δὲ τὸ μέτρον μὴ τηρῶν νοῦς. Δῆλος δ' ἂν εἴη μάννα ἐσθίων ὁ νοῦς, ἐφ' ᾧ μηδ' ὀποτιοῦν ἕτερον ἐσθίων ζῶην ἢ προφανῶς καλλίονα. παντὸς ὅτιοῦν καὶ ὀπωσοῦν ἐσθίουτος, λέγω δὴ νοητῶς. Ἔτι μένοι μεταβέβληται πως καὶ αὐτὸς τῇ τῆς θρέψεως ἕξει εἰς τὴν τοῦ μάννα οἶον εἰπεῖν ποιότητα, σημεῖον ἢ ἀνορέξια τῶν ὀποιουνοῦν ἀλλοτρίων, ὧν ἦν ἐπιθυμῶν πρότερον· καὶ ὅταν πανταχόσε μάννα ἐσθίειν ἔχη, καὶ νήπιος γένεται, τῇ θεοσεβείᾳ προσκλληθεῖσι, καὶ μὲν δὴ καὶ οὐ θαῦμα μεταβεβλήσθαι τινα πρὸς ἕξιν οὐ συνεχῶς γεύεται, καὶ χρόνῳ ἐμφορεῖται μακρῶ, οὐδ' ἢ πρὸς ἕξιν τοῦ μάννα νόου μεταποίησι ὀπωσῶποτε παρὰ τὴ εἰκὸς ἂν εἴη. Περυσκότως γάρτοι τὸ συνεχὲς καὶ ἀδιάδοχον τῆς τροφῆς μετατιθέσθαι εἴλωθε πρὸς ἑαυτὸ τὸ τρεφόμενον. Τοτην·κάδε οὐ μόνον ἀγγέλου τάξιν ἐπέχει ὁ νοῦς σαφῶς, ἀλλὰ καὶ τῆς θείας υἰοθεσίας μέτοχος γίνεται, ἀξιοχρῶς ἀπὸ δόξης πνευματικῆς εἰς δόξαν μεταβιβαζόμενος· οὐ μόνον πρὸς ἕν ἀφορῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ πρὸς ἑαυτὸν γινόμενος ἕν, κἂν τοῦτῳ ζῶν, καὶ ὑπερκοσμῶς, τρυφῶν, καὶ, ἐν οὗτως εἰπω, ἀπολαύων μυστικῶν ἀληθῶν, θεοειδῶς καὶ θεοφιλῶς ἐν ἀγίῳ Πνεύματι· καὶ μὲν πως κατὰ τὰ ὀρώμενα καὶ ὀμνούμενα γιγνομένης γινόμενος, ὡς καὶ εἰς ἕξιν μάννα ὀρθῶν ἑαυτὸν. Αὐτῇ γοῦ τὴ ἡ τάξις ὕψηλότερα, καὶ τιμιώτερα πολλῶ, τοῦ μάννα μὲν ἐγνωκότος ἑαυτὸν ἐσθίοντα, οὐ μὲν καὶ πρὸς ἕξιν τινὰ τοῦ μάννα ἑαυτὸν μεταβεβλημένον. Τὸ μὲν γὰρ πρότερον, ἐστὶ πρὸς παθεῖν κατ' ἀρχὰς εἰς ἑαυτὸν ἐν νοερᾷ ἐνώσει τὸν νοῦν συμπτυχθέντα· τὸ δευτερον δὲ ἐναργεστέρως ἐνώσει, καὶ γνωστικῶν μυστηρίων ἀποκαλύψει, καὶ ἀκρας ἀπολύσει τῆς ἐκ πάντων, καὶ ὑπερηπλωμένης νοερότητος ἐμφασις σαφῆς.

πρ'. Ἀπλοῦς ἐστὶ φύσει ὁ νοῦς, ὅτι καὶ τὸ οὐ ἐστὶν εἰκῶν, ἀπλοῦν, δῆλον δ' ὅτι τὸ θεῖον ὧν δὴ τοιοῦτος, καὶ ἀπλῶς ἐνεργεῖν φιλεῖ. Πᾶν γὰρ τὸ φύσει αὐτῷ φιλεῖ· ποικίλλεται δ' ὁμοῦς οὐ δι' ἑαυτὸν, ἀλλὰ διὰ τὰς αἰσθήσεις, καὶ τὰ αἰσθητὰ, δι' ὧν τοῦτῳ αἱ τῶν νοητῶν παραδοχαί. Ὅπηνίκα ἐκ τῶν ἰδίων λόγον ἑαυτοῦ καὶ τῶν αἰσθήσεων σὺν τοῖς αἰσθητοῖς στήσῃ μεταξὺ κρινόμενα καὶ δικάζοντα ἐπιστημόνως ὡ; οἶόν τε, μήτε τὰς αἰσθήσεις ἀμβλυτέρως τοῦ καθήκοντος καθιστῶντα, μήτε τὰ τῶν αἰσθητῶν κάλῃ, ἢ ἀμαυροῦντα βαθύμως, ἢ ὑπερσαινόμενον ἀγενῶς, καὶ τὸ τοῦ νόου κράτος ὀλιγώρως τοῦτοις ὑποκαθιέντα, νί-

μοντα δὲ σωφρόνως τὸ προσῆκον ἐκάστη, τοτηνικᾶδ' A
 εὐθύς ὁ νοῦς ἑαυτοῦ γίνεται ἐνιαῖος, καὶ ἀπλοῦς ὡς
 ἔχει φύσεως ἀποκαθιστάμενος καὶ τῶν διαιρετῶν
 ἀφιστάμενος· καὶ αὖθις φυσικῶς ἀρχεται φιλεῖν τὸ
 ἔν, καὶ ἀπλοῦν, καὶ τὸ ἐνιαῖως καὶ ἀπλῶς ἐνεργεῖν·
 ὃ δὴ φιλῶν, ζητεῖ, καὶ ζητῶν τὴν πεῆσιν ἑαυτοῦ
 ὑπὲρ πᾶσαν ποιεῖται σύνθεσιν, ἕως ἂν εὕροι τὸ ἀλη-
 θῶς καὶ κυρίως ἔ· καὶ ἀπλοῦν, ὅπερ ἔστιν ὁ Θεός.
 Ὅτε δὴ καὶ ὑπὸ μόναις ταῖς τούτου πτέρυξι, νῦν μὲν
 σκεπτόμενος, ἄλλοτε δὲ μετεωριζόμενος, τέρπεται,
 ὡς εἰκὸς τέρπεσθαι θεοφρορούμενον καὶ θεοφρορού-
 μενον νοῦν.

πη'. Τῷ διορατικῷ τῆς ψυχῆς, ὡσανεὶ ἀχλωῶδες
 τι πάχος ἐπιπεπτωκὸς τὸ ἐκ τῶν παθῶν, ἄλλα ὄρα
 ἀντὶ τοῦ ὄντος πεποιεῖται. Ὅταν δὲ τῇ πυκνῇ προσ-
 εὐχῇ, καὶ τῇ τῶν ἐντολῶν ἐκπληρώσει, καὶ ἀντασεί B
 πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ θεωρίαν διὰ τῆς χάριτος ὁ νοῦς
 διέλθῃ τὸ εἰρημένον ἀχλωῶδες πάχος, ἀφ' ἑαυτοῦ
 ἐναργῶς ὄρα τὸν Θεόν, ἐρμηνεύς μηδαμῶς πρὸς
 τοῦτο δέόμενος, ὡσπερ οὐ δεῖται διδάξοντος ὁ αἰσθη-
 τῶς ὄρων· εἰ γὰρ μὴ τὸ διοχλοῦν καὶ ἐπιπροσθεῖν
 ἴσχει τῇ κόρῃ τοῦ ὀφθαλμοῦ. Ὡς γὰρ προσπεφύκασι
 τὰ αἰσθητὰ ταῖς αἰσθήσεσιν ὀγῶς ἔχουσαις, οὕτω τὰ
 νοητὰ ταῖς νοήσεσιν ὀφείλονται, καθαρευούσαις ἐκ
 τοῦ τῶν παθῶν νέφους· καὶ ὡσπερ ἐκ τῆς αἰσθη-
 τικῆς ἀντιλήψεως τῶν αἰσθητῶν ἢ κατὰληψις, οὕτως
 ἐκ τῆς νοητικῆς ἀποδέψεως ἢ τῶν νοητῶν ἐποψία
 γίνεσθαι ἐλωθε· μεθ' ἧ δὴ διὰ τῆς χάριτος ἀνείδεος,
 καὶ ἀπειρίας, καὶ ἀφάνταστος, καὶ ἀπλη τοῦ Θεοῦ θεω-
 ρία, ἥτις κάτοχον ἔχουσα τὸν νοῦν, πάντων αἰσθητῶν C
 τε καὶ νοητῶν τῶν ὀποιωνοῦν ἀφετον ποιεῖ, εἰς
 ἀπειρίας, ἀπεριληψίας τε καὶ ἀοριστίας βυθὸν αὐτῶν
 ἐν ἐκπλήξει καὶ θαυμασμῷ, ὡς οὐκ ἐνδέχεται δη-
 λωθῆναι λόγῳ, κατακλείουσα.

πθ'. Ὁ Δέσποτα, ὁ πάντων τῶν ὀρωμένων καὶ
 νοουμένων ὢν ἀρχὴ παντοκράτωρ, ἀρχὴν ἔχων τὸ
 ἀναρχον, ἀκτιστε, καὶ ὀρισμὸν τὸ ἀόριστον, ἀπειρε,
 καὶ φύσιν τὸ ὑπερφυεῖς, ἀπεριληπτε, καὶ οὐσίαν τὸ
 ὑπερούσιον, ἀγένητε, καὶ εἶδος γούν τὸ ἀνείδεον,
 ἀόρατε, καὶ ἴδιον τὸ ἀίλιον, ἀφθαρτε, καὶ σχῆμα τὸ
 ἀσχημάτιστον, ἀνεξήγησαστε, καὶ τόπον τὸ ἀπερίγρα-
 πτον, ἀπερίοριστε, κατὰληψίν τε τὸ ἀκατάληπτον,
 ἀνεξερεύνητε, καὶ γνῶσιν καὶ θεωρίαν τὸ ἀθέατόν
 τε καὶ ἀγνωστον, ἀπρόσιτε, καὶ ἀπερινόητε, καὶ λό- D
 γον τὸ ἀφθεγκτον, ἀνεκδήγητε, καὶ ἐρμηνείαν τὸ
 ἀνερμήνευτον, ἀφατε, καὶ τὸ ἀνευνόητον νόησον, ἀδια-
 νόητε, καὶ ὄλωσθε θέσιν τὴν ὑπὲρ πάντα ἀφαίρεσιν,
 ὑπέρορε, ὄλος εἰ θαῦμα, καὶ γαλήνη, καὶ θάρρος,
 καὶ ἀγάπη, καὶ γλυκύτης, καὶ θυμηδία, καὶ πεποί-
 θησις ἐν ξύμπασιν, καὶ τῷ ὄντι ἀμεριμνία καὶ χαρὰ,
 ἢ ἐνυπόστατος μόνη δόξα καὶ βασιλεία, καὶ σοφία,
 καὶ δύναμις. Διὰ τοῦτο ἔκστασις ἀπὸ πάντων τῶν
 ὀρωμένων, καὶ κατὰπαυσις ἀπὸ πάντων τῶν νοου-
 μένων πεφυκῶς ἀρρήτα γίνη, καὶ ἀνάπαυσις ἐν
 σοὶ θαυμαστῇ ταῖς μετὰ μετοχῆς σε θεωροῦσι τοῦ
 ἀγίου Πνεύματος, ἀφραστε Θεέ.

ei ab omnibus cogitabilibus cessatio naturaliter
 cum sancti Spiritus participatione, contemplantur.

κ'. « Θαυμάζομενον δὲ, τὸ Θεῖον δηλαδὴ, ποθεῖται

gigentem eis submittentem, sed sapienter unicuique
 quod convenit, distribuentem, tunc mens statim
 serum unita est, et simplex juxta suam naturam
 restituta est et a divisio separata; et rursu natu-
 raliter incipit unum diligere et simplex et simpli-
 cem unamque operationem. Quod quidem amans,
 querit, et, quærens, suum volatum supra omnem
 compositionem fert, quoadusque inveniat vere et
 simpliciter unum et simplex quod est Deus. Quando
 sane solis hujus alis nunc quidem obumbrata, nunc
 sublata lætatur, ut lætari decet, quæ a Deo custo-
 ditur et fertur, mens.

88. Contemplativæ animæ virtuti, tanquam tene-
 brosi aliquid ac densi quod ex cupiditatibus ortum
 habebat, alia quam veritatem contemplanda, præ-
 bebatur. Quando autem frequenti oratione et manda-
 torum adimpletione et tendentia ad Dei contempla-
 tionem per gratiam mens prædictas crassiores tene-
 bras dissipaverit, per seipsam manifeste Deum
 videt, explanatione nulla indigens, quemadmodum
 doctore non indiget qui sensibilia videt; si nihil
 oculi pupillæ obstat. Quemadmodum accommodantur
 sensibilia sensibus recte se habentibus. ita spiri-
 tualia cogitationi nata sunt, mundatæ nempe a
 cupiditatum nube. Et sicut ex sensuum perceptione
 fit comprehensio, ita ex spirituali aspectu spiritua-
 lium visio fieri solet; post quæ simplex Dei con-
 templatio per gratiam, sine figura et qualitate et
 imagine mentem subjectam retinens a quibuslibet
 sensibilibus et cogitabilibus liberat, eam includens,
 ut sermone non potest dici, in immensitatis non
 circumscriptæque infinitatis abysso cum exstasi et
 admiratione.

89. O Domine, qui omnium visibilium et cogita-
 bilium omnipotens principium es, qui initium habes
 æternitatem increate qui finem habes infinitatem,
 Immense qui naturam habes supernaturale, incircum-
 scripte; et substantiam habes supersubstantiale,
 ingenite; et formam habes quod sine forma
 est, invisibilis; et proprium habes quod non pro-
 prietatem admittit, incorruptibilis; et habitum
 quod non est habitus non vestigabilis; et locum,
 immensitatem, incircumscripte; comprehensio-
 nemque et incomprehensibilitatem, abscondite; et
 cognitionem contemplationemque quod non potest
 nosci aut videri, inaccessibleis et non cogitabilis,
 et rationem; quod supra rationem est, inenarrabi-
 lis; et interpretationem, quod nemo potest inte-
 pretari, ineffabilis; et cogitationem, quod non po-
 test cogitari, incogitabilis; atque omnino situm
 habes super omnia celsitudinem, o Supreme; totus
 es mirabilis, et pax et fiducia et charitas et dulcedo
 et deliciae, et in omnibus securitas et vera lætitia,
 sola substantialis gloria et regnum et sapientia et
 fortitudo. Ideoque ab omnibus visibilibus recessio
 ineffabilis es, et requies in te miranda iis qui te,
 ineffabilis Deus.

90. « Divinum quod miramur, magis optatur;

optatum, purificat, » inquit theologica Gregorii vox. Cum mundavit, Dei nos similes efficit; et talibus effectis, nobiscum tanquam cum familiaribus conversatur. Et non modo sic Deus, sed et qui mundati sunt, cum divina in Spiritu ac veritate ipsis propria facta sint, et in Deo inveniantur; unde et theologus adjicit: « Deus cum Diis unius et ab ipsis cognitus. » Vides quam admiranda sit ea unio. « Deus, inquit enim, cum diis unius. » Si autem eorundem unio fiat, manifestum est easdem quoque esse ex unione dispositiones ac delicias. Ideo addit: « et cognitus: » igitur qui sunt Deo similes et dii ex gratia, cum ipsis divina sint propria, et cum Deo conversantur et eum norunt, quemadmodum et Deus analogice eos qui divinam formam habent. ut dictum est, et dii sunt, contemplatur et cum iis conversatur et unitur. Unde magnus ille vir addit, nec immerito, ut id demonstrat: « Et tantum forte Deus a mundis et diis illis noscitur, quantum jam eos noscit analogice qui natura Deus eos ut deos adoptione fecit. Reputa igitur quo in gradu ab ipsis noscatur? Beatissimi igitur qui ad Dei visionem et contemplationem convenienter totis animæ ac scientiæ spiritualis viribus, cum eos videas, ob Dei incomprehensibilitatem, ex ejus æternitate, infinitudine, immensitate, sempiterna existentia, totos in Deo maxima admiratione dignos effectos et stupore, et quo eorum animæ per amorem eum Deo uniuntur, et desiderium inexplebile in Dei vultus divinæque pulchritudinis contemplatione, quasi consumptæ patiuntur. Et consequenter tunc mundantur, et divina operatione Deo similes efficiuntur, et dii jam cum Deo per cognitionem uniuntur; qui quidem deificationum superabundantia, et supernaturalis ipsorum deificationis dono ac divinæ unionis, ipsis se cognitum præstans, miro modo immensa illa pulchritudine omnem eorum spirituale sensum abripit omnemque motum et circum se attractos habet tanquam alios angelos, mira psallentes et merito. Deus stetit in concilio deorum; in medio autem deos dijudicat; et illud: « Deus deorum Dominus locutus est et vocavit terram, » terrestres nempe, ab ortu solis usque ad occasum, unde principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham, et consequenter stant circa Deum, ut Seraphim stabant coram illo, divinas supernaturalium mysteriorum illuminationes accipientes, et consequenter a Deo possessi nec distracti, qui supra omnia infinite elevatus est. Si igitur mundi corde, juxta Domini declarationem, beati sunt, quia ipsi Deum videbant, quomodo non essent manifeste beati qui Deum contemplantur, admiratione quæ ex Dei cognitione procedit, mundati et in Dei dignitatem per profectus ascendentes! Oportet igitur eos qui beatitudinem passi sunt, et deificationem pati et ita imnote stare, ut Cherubim, circa Deum, contemplationemque omni opera curare et scientiam et actionem in Christo Jesu Domino nostro.

πλέον· ποθούμενον δὲ, καθαίρει. » φησὶν ἡ θεολόγος Γρηγορίου φωνή, « καθάϊρον δὲ, θεοειδεῖς ἀπεργάζε-
ται, τοιοῦτοι; δὲ γενομένοις, ὡς οἰκειοῖς ἤδη προσομιλεῖ. Ἄλλ' οὐ μόνον οὕτως ὁ θεός, ἀλλὰ καὶ οἱ γε καθαρθέντες; ταύτη, ὡς οἰκειοῖς ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ τοῖς θεοῖς καὶ τῷ θεῷ ἐντυγχάνουσιν, ζῶεν καὶ ὁ θεολόγος ἐπεισι: « θεός; θεοῖ; ἐνούμενός; τε καὶ γνωρίζεμενος. » Ὅρξ; τὸ θαυμαστὸν τῆς ἐνώσεως; θεός; γάρ, φησὶ, θεοῖ; ἐνούμενος. Εἰ δὲ τῶν ὀπωπῆ ταυτῶν ἐνωσις, δῆλον ὅτι καὶ τῆς ἐνώσεως αἱ δι-
θέσεις καὶ ἀπολαύσεις; ἐφαμίλλως; αἱ αὐταί. Αἱ ὁ φησι, καὶ γνωρίζεμενος· ὡσαύτως; ἄρα καὶ οἱ θεοει-
δεῖ; καὶ θεοῖ; ἐκ τῆς χάριτος, ὡς; οἰκειοῖς; τοῖς θεοῖς, καὶ τῷ θεῷ ὁμιλοῦσι καὶ γνωρίζουσιν, ὡς; ὁ θεός; τρόπον ἀνάλογον θεωρεῖ, καὶ προσομιλεῖ, καὶ ἐνοῦται
B τοῖς κατὰ τὰ εἰρημμένα θεοειδεῖσι τελοῦσι, καὶ θεοῖς; ἐντεῦθεν ὁ μέγας προστίθησι, καὶ οὐκ ἀπεικότως, εἰς; δῆλων· « Καὶ τοσοῦτον ἴσως γινώσκειται ὁ θεός; τοῖς καθαρτοῖς καὶ θεοῖς; τουτοῖσι, ὅσον ἤδη γινώσκει αὐτούς, ἀνάλογον τρόπον ὁ φύσει τοῖς θεοῖς; θεοῦς. Πόσον τοίνυν εἰκάσαι; τὸ εἰκὸς; λογιζόμενος; πολὺ γε μακάριοι, οἱ πρὸς; θεοῦ ἑράσει, καὶ θεωρίας; προστηκόντως; ἀνατεινόμενοι μεθ' ὅλου μένους ψυ-
χῆς καὶ ἐπιστήμης; πνευματικῆς, ὀπηνίκα ὄρξ; τῷ τοῦ θεοῦ ἀλήπτω διὰ τὴν περὶ αὐτὸν ἀναρχί-
τητα, καὶ ἀπεριληψίαν, καὶ ἀπεριγραφότητα, καὶ τὴν ὅλως; ἀδιδότητα, καὶ ἀπερίβην, ὅλους; τοῖς ἐν τῷ θεῷ θαύματος; γεγονότας; ὑπερβαυμάστου, καὶ τῆς ἡλικῆς; οἴας; ἐκπλήξεως, ἐξ; οὗ ἡ ψυχὴ αὐτῶν ἐρω-
C τικῶς; ὀπίσω; κολλᾶται; θεοῦ, καὶ πόθον ὅσον ἀζήτη-
τον, ἐν ἄρα τῷ θεωρεῖν τὸ θεῖον πρόσωπον, καὶ τὸ κατ' αὐτὸ κάλλος; ἐκπρεπές, καὶ [σ. περιττόν τὸ καὶ] ἐκτετηκότες; εὐδαιμόνως; πάσχουσι. Καὶ τότε; δῆτα ἐπομένως; ταύτη καθαίρονται, καὶ τῆς; θεωρησίας; καὶ θεοειδεῖς; γίνονται, καὶ θεοῖ; καὶ θεῷ; γινώσκόμε-
νος; ἐνοῦνται, ὅς; γε δὴ περιουσί; τῶν θεωθέντων, καὶ ἀκολουθία; τοῦ τῆς; θεώσεως; ὑπερφυοῦς; αὐτῶν δόρου, καὶ τῆς; θείας; ἐνώσεως, γνώριμος; καταστάς, θαυμασίως; συναρπάσει; τούτων τῷ ὑπερκάλῳ; πᾶσαν τὴν νοερὴν; αἰσθητήν, καὶ πᾶσαν τὴν ἔφεισιν, καὶ περὶ αὐτὸν; θελγομένους; ἔχει ὡς; ἄλλους; ἀγγέλους, ἀφυκτα; ψάλλοντας, καὶ μάλα; εἰκότως; Ὁ θεός; ἔστη ἐν συν-
αγωγῇ; θεῶν, ἐν μέσῳ; δὲ, θεοῦς; διακρινεῖ; καὶ τὸ, θεός; θεῶν Κύριος; ἐλάλησε; καὶ ἐκάλεσε; τὴν γῆν, τουτέστι
D τοῖς; γηγενεῖς, ἀπὸ; ἀνατολῶν; ἡλίου; μέχρι; δυσμῶν ὄθεν; καὶ; ἀρχοντας; λαῶν; συνήχθησαν; μετὰ; τοῦ; θεοῦ Ἄβραῆμ, καὶ; ἐξ; ἐπομένου; ἔστησαν; κύκλῳ; τοῦ; θεοῦ, ὡς; τὰ; Σεραφίμ; εἰστήκεισαν; κύκλῳ; αὐτοῦ, θείας; ἐλλάμψεϊ; ὑπερκοσμίαν; μυστηρίων; δεγόμενοι, καὶ; ἐχόμενοι; ἀδασπάστως; θεοῦ, πάντων; ἀπειράκις; ἐξ-
ηρημένῳ; ἀπειρώς. Εἰ; τοίνυν; οἱ; καθαρὸι; τῆ; καρ-
διά; κατὰ; τὴν; τοῦ; Κυρίου; ἀπόφασιν, μακάριοι. ὅτι; αὐτοὶ; τὸν; θεόν; ὤφονται, πῶς; οὐ; περιφανῶς; μα-
κάριοι; οἱ; θεωρητικοὶ, καθαιρόμενοι; τῷ; ἐκ; τῆς; τοῦ; θεοῦ; γνώσεως; θαυμασμῶ, καὶ; εἰς; θεοῦ; ἀξίαν; διὰ; προκοπῆς; ἀναβαλόντες; Χρῆ; γε; ἄρα; πεθοῦντας; τὸν; μακαρισμὸν, καὶ; παθεῖν; τὴν; θέωσιν, καὶ; οὕτως; ἀκινήτως; στήναι; χερουδικῶς; περὶ; τὸν; θεόν, τῆς; θεωρητικῆς; ἔχουσαι; ὄλη; σπουδῆ, καὶ; ἐπιστήμης, καὶ; πράξεως, ἐν; Χριστῷ; Ἰησοῦ; τῷ; Κυρίῳ; ἡμῶν. »

Λα', ἴδεῖν σε μάλιστα βούλομαι, καὶ δὴ ἐπομένως ἂν
 ὑμνήσῃαι, ζωοποιεῖ, ζωὴ τῶν ἀμηγέτη ὀρώντων σε,
 Κύριε ὁ Θεός μου, ἀλλ' οὐκ ἔχω βουλόμενος ὅπως
 ἐπάξιον εἶπω, καὶ διαποροῦμαι κατ' ἀλήθειαν καὶ
 ἀδημονῶ. Ὡ πῶς εἰκείως ὁ νοῦς ἔχει σοι, Δέσποτα,
 Πιοῦτ' ἀ πίνσοφε, καὶ ἐξ ὁμών ὀρών εἰρήνης ἀπο-
 λαύσει, καὶ ἀναπαύλας αὐτῷ προσφουοῦς! Ἐφίεται καὶ
 γὰρ πεφυκῶτως ἢ νοῦς, τῆς ἔξωθεν, καὶ φαινομένης
 περιφορᾶς ἐλευθερωθεῖς, καὶ σχολάσας ἐφ' ἑαυτὸν,
 νοεῖν, καὶ μάλιστα δὴ διανοεῖσθαι φυσικῇ ὠκύ-
 τητι τὰ ὑψηλότερα, καὶ προσκεῖσθαι τῷ γιγνομένῳ
 τῆς κατ' αὐτὸν ἀύλλας τοῖς ἰσχυτοτέροις. Ἄμειβε: λόγῳ
 πεφυκῶτι αὐτόμολος ὡσπερὶ ἀνατρέχει πρὸς γε τὸ
 πάντων ὑπέριον, καὶ πάσης ἀύλλας ἀνώτερον. Δῆ-
 λον δὲ ὅτι σὲ καὶ μάλιστα, Πνεύματος ἁγίου ῥοπῆ,
 διὰ πίστεως κατὰ τὸ εἰκὸς βοηθούμενος, καὶ ταύτη
 δῆτα ἀνατεινόμενος, ἢ μᾶλλον γιγνομένως ἢ νοῦς,
 ὑπὸ τῶν περὶ σὲ νοητῶν, ὡς ἂν τινων συγγενῶν
 ἀνεκχόμενος, ποθεῖ σε καὶ πᾶν ἴδεῖν σὺν παντὶ προ-
 θύμῳ τῷ τῆς ψυχῆς. Οὐα δὲ πάσχει θαυμάσια, καὶ
 μακάρια πεφυκῶτως· ἐπεὶ καὶ γὰρ φύσις αὐτῷ,
 ἢ περ ἔφην, νοεῖ ἀύσα, πάντων κτισμάτων, μᾶλλον
 δὴ πτηνῆ, καὶ ταχέια, ἔφασιν δὲ προσκόντως ἔχει
 τὰ νοητὰ, δεῖται νοεῖν, ὡς ἐθλίβει ζωὰ τὰ αἰσθητὰ
 [Ἰσ. αἰσθητικῆ], τοῦτ' γὰρ τρέπον ἐφάμιλλον τὸ νοεῖν
 τῷ νοῖ, ὅπερ τῷ ἐθλίβει ζωῶς τοῖς αἰσθητικῶν. Ἐκ
 γὰρ τοῦ νοεῖν, καὶ ζῆν οικείως, καὶ αὔξειν, καὶ ἀπο-
 λαύειν καὶ τέρπεσθαι γίγνεται τῷ νῷ, ὡς καὶ τοῖς
 αἰσθητικοῖς; ζωῶς ἐκ τοῦ ἐσθίειν ἐστὶ. Τοιαῦτα δὲ
 τοι πάσχει ἐξ ἄρα δῆπου τοῦ ὁρᾶν, δηλαδὴ τοῦ νοεῖν
 ὑπερβαλλόντως καὶ μάλιστα, ὀπηνίκα φθάσῃ διὰ
 πνευματικῆς σου χρηστότητος, ἀφράτως ἐν σοὶ γε-
 γονότος, ἐν τῇ θέλξει τῆς ἀφάτου δόξης σου συμμι-
 γεῖσα ἢ ἐφασιν αὐτοῦ. Τὸ γὰρ περὶ τι ἔφασιν ἔχον
 ἰδὲν τί ποτ' ἂν καὶ πάθει κατὰ τὸ εἰκὸς, περιτυ-
 γόν ἐλκτικῶ τῷ, καὶ μάλιστα γὰρ τοιοῦτω, οἷός περ
 σὺ, καὶ ταῦτ' ἐκ προνοίας τῆς σῆς, πρὸς ἡλίκων οἶον
 σὲ, ἐφασίν; Σὺ γὰρ, Βασιλεῦ πάνσοφ, παντοδύναμε,
 ὑπεράγαθε Κύριε, κτίσας ζωῶν τὸν νοῦν νοητῶν, τοῖον
 τεύχει; οἶον τοῖς σοῖς; γε ὑπερευφραίνεσθαι πεφυκῶ-
 τως, καὶ ἀρρήτως ἐν κατοχῇ τοῦ θεοῦ σου γενέσθαι
 μετ' ἐκπλήξεως ἔρωτος, καὶ οἷόν πως μανικῶς δια-
 κείσθαι σοὶ ἐξ ἐφάμιλλου βακχικῶ ἐνθουσιασμοῦ.
 Καὶ ὁ μὲν νοῦς, οὕτως ἄρα φιλόκαλος ἀκρως κτισθεῖς
 ἔχει, καὶ τὸ φιλόκαλος εἶναι κομιδῆ κατὰ τὸ πεφυ-
 κῶς, ἐκ προνοίας τὰ ἄριστα ἐπομένως νοεῖν ἔφασιν
 ἔχει, καὶ ἀεὶ τῶν ὑψηλοτέρων καὶ πρῶσω ἐπιθυμεῖν
 καὶ προχαίρειν ἐκ τοῦ γιγνομένου τοῖς κρείττοσιν.
 Οἷός δὲ σὺ τοῦτω φαίνῃ, καὶ ὅπως συναρπάξεις αὐ-
 τὸν, σοφῶς ἐς τὰ μάλιστα, τῷ ἔρωτι τῆς σῆς θεωρίας
 καταβελγόμενον, καὶ συμπάντων ἀπαξαπλῶς, πλὴν
 μόνου σου ἐξισταμένον μετὰ τοῦ τῆς ψυχῆς διακειμένου
 παντός. Οὕτε [Ἰσ. λέπει γὰρ] ποικίλος μόνον ὁρᾶ-
 σαι, ἤδυσσε, οὕτε περιλιπτός, οὕτ' ἀπεριληπτός, οὕτε
 φθιβερός, οὕτε μελίχιος, ἀλλὰ νῦν μὲν τοῦτο, νῦν
 δ' ἐκείνο· ἐν οὕτω πάντως ἐντεῦθεν, ἐκείθεν ἢ τοῦ
 νοῦ; κίνησις, καὶ δὴ καὶ τροπή, μηδὲν ἔχει κλίνειν
 πρὸς ἐν τι τῶν ἔξω σου διὰ ποικιλίαν δῆθεν, ἢ
 ἐκ ἀπλότητα, δι' ἀκαταίτητος ἔφασιν, ἢ καταλή-

91. Te imprimis videre volo et consequenter ce-
 lebrare, o vivifice, et vita eorum omnium qui te
 vident, Domine Deus meus; sed nescio quomodo
 quid digni loquar, et hæreo, et secundum veritatem
 indigeo. O quomodo proprie mens tibi adest, Do-
 mine, sapientissime Creator et te solum videns
 pace fruitur et convenienti quiete! Optat quidem
 naturaliter mens, externis et apparentibus liberata,
 et sibi ipsi incumbens, cogitare et naturali perspi-
 cuitate superna inquirere et adhærere iis quæ suæ
 spirituali substantiæ maxime congruunt.

Naturali sane ratione sponte currens ascendit ad
 illud quod est super omnia et omni spiritui præstat.
 Manifestum vero est quod te, præsertim, Spiritus
 sancti motu, per fidem, ut decet, adjuncta mens et
 maxima virtute sustentata, iis quæ circum te sunt
 spiritualibus attracta, tanquam a quibusdam cog-
 natis, optat te omni animæ studio videre. Multa
 igitur mira ac beata patitur; quoniam enim natura
 ipsi est, ut prius dixi, spiritualis, omnes creaturas,
 tanquam si celeres alas haberet, motu superat, spiri-
 tualia potest cogitare, ut quæ sentiunt animalia
 possunt manducare. Eodem modo enim cogitare
 menti se habet, ac manducare brutis. Ex cogita-
 tione enim mens et vivit propria vita, et crescit,
 et fruitur lætaturque, ut fit brutis animantibus ex
 manducatione. Talia autem experitur ex contem-
 platione, nempe ex superna cogitatione, quando
 per tuam spiritualem bonitatem, ineffabiliter ad
 te ascenderit, cum inenarrabili dulcedine tua motu
 suo immista. Quod enim circa aliquid proprium
 motum habet, quid pati debeat, tali dulcedine cap-
 tum quanta es tu, idque ex tua Providentia ad tale
 voti objectum tendens, quale es tu? Tu enim, Rex
 sapientissime, potentissime, optime Domine, qui
 mentem cogitans animal creasti, eam talem con-
 didisti, ut tuis naturaliter lætari possit et ineffabi-
 liter in tuæ delictis possessionem intrare possit,
 cum amoris stupore, et ardentem in te disposita
 sit ex illa tanquam furenti admiratione. Et mens
 quidem cum ita Pulchri amans creata sit, habet
 quoque in se pulchritudinem natura sua, et ex
 providentia optima semper cogitandi desiderio tenetur,
 et semper altiora et quæ sunt ante se inquiri
 iisque lætatur, ut contingit iis qui meliores
 sunt. Qualis autem tu illi appares, et quantum eam
 arripis quam sapientissime, tuæ contemplationis
 amore allectam et ab universis, excepto te, separa-
 ratam, totis cum animæ potentiis. Neque varius
 videris, dulcissime, neque comprehensus, neque
 incomprehensus, neque terribilis, neque suavis,
 sed nunc quidem id, nunc autem illud; ut sic
 mens, unde movetur ac convertitur, nequeat ad
 unum eorum quæ sunt extra te, propter varietatem
 aut simplicitatem, propter terrorem aut dulcedinem.
 Et omnino cum sis Unum Bonum et Unum
 Pulchrum comprehensive, et omnium bonorum
 efficiens causa ipse optimus et pulcherrimus, in
 nullo alio læet mentem contemplari et immorari

et varie ac multipliciter letari, nisi in te; tu enim omnia causaliter in te habes, et super omnia inveniris, ut pulcherrimus infinite omnium rerum creator. Unde, cum unus sis, Deus, substantia, varie potentis tuis videris, ob earum multitudinem et rursus propter earum magnitudinem, et quod miratione ac stupore dignius est, iis ipsis quibus comprehendi potes, rursus quodammodo constitueris. Substantia enim omnino es incircumscriptus, et secundum virtutem, et præterea potentia tua non circumscribitur; mensuram enim potentie tue quis invenit? Sapientiam autem tuam quis cognoscit? Et Bonitatis tue oceanum quis scrutatus est? Ac omnino quis tuorum aliquid intellexit? sed tamen secundum eadem quodammodo altero comprehensibilis es. Mens sane quæ ab iis spiritualibus quæ sensibilibus insunt contemplari incipit, ex consequentia ascendit ad illud quod circum te, Salvator, unum est et incomprehensibile, ac dulcedine comprehensibile et voluptate, et quod pulchri amatris sit, omni cura festinat, quantum licet, ultra procedere. Cum autem nequeat longius inquirere, reputans, ut oportet, id quod ipsam fugit ut supra ipsam positum et elevatum, amore ardenti quodam comprehenditur et ferventer circum te exultat, et in animam ardentia desideria arripit, Divinæ caritatis flammam ad incomprehensibile, faciens id quod comprehendit, et suam inopiam in amorum abundantiam convertens. Quod apud te comprehendi potest non magis eam attrahit quam eam inflammat quod ipsam fugit et cognitionis impossibilitate, admirari et optare eam cogit; addam etiam, quod ei persuadet ut inquiret quid sis, non quidem substantialiter; id enim omnino ex suprema elevatione impossibile est, sed quid sit substantialis Dei potentia et operatio, et quidquid eorum quæ circum te contempnari licet, spiritualium et theologorum incomprehensibile est, cum ea sint, ut diximus, propter magnitudinem, infinita, et propter multitudinem, non scrutabilia. Et si enim non possit omnino ad terminum pervenire, cum ea sint infinita, potest autem, cum puritate ad te accedens, et ad tuam pulchritudinem assurgens, ad manifestiores et lucidiores, aspectu eorum quæ te circumdant, pertingere atque ita deificari. Unde et amoris vulnere incendis, quæ apud te versatur, mentem, eam illuminans, ino vero eam consequenter introducens in quædam inaccessa et mystica colorum spectacula. Unitas hymnis celebranda, et Trinitas honoratissima, potentie ac sapientie abyssus profundissima! quomodo ex ipsa servitute, si quis ita loqui velit, aut ex adscriptione, in illas divinas tenebras mentem legitime mundatam introducis, eam transmittens ex gloria in gloriam, sæpissime tamen intra has lucidas tenebras remansens. Non novi, ut tu nosti, utrum illa nubes in quam introductus est Moyses, Lujus fuerit imago, an hæc illius; sed hæc manifeste spiritualis est nubes et in ea divine ac su-

αφως, διὰ φεβρίτητα, ἢ μειλιχίότητα καὶ ξυνόμιαν, ἐν ἀγαθόν, καὶ καλόν, περιληπτικῶς ὡν [ὄθελ. δ. το; σου], καὶ πάντων ἀγαθῶν καὶ καλῶν ποιητικῆ; ἀρχῆς ὑπεράγαθος καὶ ὑπέρχαλος; ἐν οἴδενι τῷ ἐτέρῳ ἔξεστι πάντως τὴν νοῦν θεωρεῖν καὶ παραμένειν καὶ ποιικίω, καὶ πολλαχῶς τέρπεσθαι, ὅτι μὴ ἐν σοί· σὺ γὰρ τὰ πάντα αἰτιολογικῶς ἔχεις ἐν σεαυτῷ, καὶ ὑπὲρ πάντα εὐρίσκη, ἅτε δημιουργὸς ὑπέρχαλος ἀπειράκι; ἀπείρω;. Ἐντεῦθεν εἰς ὦν, θεῖ, τὴν οὐσίαν, ποιικίως θεωρεῖσαι ταῖ; ἐνεργεῖαι; διὰ πλήθος αὐτῶν, καὶ αὐθι; διὰ τὸ μέγεθος αὐτῶν πολλῶν, καὶ τὸ θαυμασιώτατον γὰρ καὶ ἐκπληκτον, ὅτι περ, καὶ οἷ; γίνηθι περὶ ἡλιπτός, ἐντεῦθεν αἰθις τόσῳ γέ τῳ καθίστασαι. Ὁ γὰρ κατ' οὐσίαν σὺ ἀπερὶληπτος πάντη, καὶ κατὰ τὴν ἐνέργειαν, καὶ B πέρ; τούτῳ τῆν δυνάμιν οὐ περιλαμβάνεσαι ἀμύγητῃ· μέτρον γὰρ δυνάμεώς σου τί; εὐρατο; σοφίαν δέ σου τί; ἔγω; τῆ; δὲ ἀγαθότητός σου τὸ πείλαγο; τί; ἐξιχνιάσει; καὶ ὅλω; τῶν σῶν τινος τί; ἀκρω; συνῆκε; καίτοι;γε κατὰ ταῦτα τρόπον ἕτερον καταληπτός γε ὡν ὅπωσδήποτε. Ἀμέλει ὄητα ἡ νοῦ; θεωρεῖν ἀπὸ τῶν ἐν τοῖ; φαινόμενοι; νοητῶν ἀργόμομος, ἀνεῖσιν ἰῶν ἐξ ἐπομένου εἰς τὸ περὶ σέ, Σωτερ, ἐνιαῖον καὶ ἀκατάληπτον, καὶ τῷ ἦδει καὶ κομιδῇ τερπνῷ τοῦ ληπτοῦ, καὶ τῷ φιλόκαλος εἶναι. σπεύδει δὴ σπουδῆ, καὶ φιλονεικεῖ πως προσεπανέ- ναι ὡς ἐνι ἐπέκεινα. Ἐπεὶ δὲ οὐκ οὐκ ἐξικνεῖται φθάσαι πῶρῶτερον, ἀναλογιζόμενος, ἢ χρῆ, τὸ ἐκφεύγον ἀναμνηριστως ὡς ὑπερκειμενον, φέρτερον, πολλῆ; τινος κάτοχος ἀκολούθως ἐρωτοληψίας γίνε- C ται, καὶ ἐφαμίλλως μανικῶς ἐκδακχέυεται περὶ σέ, καὶ πόθους ἀναβρίπτει; διακαεῖ; τῇ ψυχῇ, ὑπέκκαυμα θείας ἀγάπης; τὸ καταληπτόν τοῦ ἀκατάληπτου ποιούμενος, καὶ τὴν ἀπορίαν πορισμὸν ἐρώτων τιθέμενος. Οὐ μᾶλλον θηλγοντος τοῦ περὶ σέ, πάνσοφε, ληπτοῦ, ἢ π;ρ ἐκκαίοντος τοῦ διαφεύγοντος, καὶ, τῷ τῆ; γνώσεω; ἀνεφίκτη, καὶ θαυμάζεσθαι λίαν, καὶ ποθεῖσθαι; διαφερόντως, παρασκευάζοντος, προσθεῖην γ' ἂν ὅτι καὶ ζητεῖσθαι πέθοντος, οὐμενοῦν τι σὺ κατὰ τὴν οὐσίαν· τούτο γὰρ παντὶ, καὶ πάντως, καὶ ὅπωσόν ἐκ περιουσίας ἀμύχανον, ἀλλὰ τὸ τῆ; οὐσιώδους θείας δυνάμεω; καὶ ἐνεργείας, καὶ τὸ ὅλον, τῶν περὶ σέ, θεῖ, θεωρουμένων νοητῶν, καὶ θεολογουμένων ἀλη- D πτον, ἀπέλων, ἢ ἐρηται, διὰ τὸ μέγεθος, ἀνεξερευνητῶν δὲ δυτων διὰ τὸ πλήθος· τούτων καὶ γὰρ, εἰ καὶ ὅλω; εἰς πέρας ἐφικέσθαι ἀδύνατον, ἅτε ἀπείρων. ἀλλὰ δυνατόν τῷ διὰ καθάρσεω; προσεγγισμῶ σου, καὶ τῇ ἐνατείνεσει τοῦ κάλλους σου, πρὸς φανεώτερας καὶ διαυγεστέρας ὁράσεις τῶν περὶ σέ γίνεσθαι, καὶ θεωρεῖσθαι κατὰλληλα· ὅθεν καὶ καταφλέγει; τρώσει; ἐρωτικῇ προσημένοντά σοι νοῦν ἀνηχόντως, διαυγάζων μᾶλλον, καὶ μᾶλλον αὐτόν, κάκ τοῦ γιγνομένου εἰσάγων εἰς ἅττα ἄδυστα μουστικά θεάματα ὑπερουράνια. Ὡ μόνος ὑπερύμνητε, καὶ Τριά;ς ὑπέριτε, δυνάμεω; καὶ σοφίαι; ἀπύθμαντε βοθέ! πῶ; ἐξ αὐτῆ; εἰτε ἀφετηρίαι; ἐθέλοι; τις λέγειν, εἰτε μὴν γραμμῆ; εἰ; τὸν κατὰ σέ εἰσάγει; θεϊώτατον γνόφον καθαρῶντα ἐνθέσμω; τὸν νοῦν, μετὰγούσα τούτον ἀπὸ ἐόξης εἰς ὀξάν, πολλῶκι; πλήν καὶ εἰσω μένοντα

τοῦ ὑπερφύτου γνόφου. Οὐκ οἶδα, ὡς σὺ γινώσκεις, εἴτε εἰς ὃν εἰσέχθη Μωσῆς τε πάλαι, εἴθ' ὅτι οὗτος, ἐκεῖνου εἰκῶν, εἴτ' οὖν τούτου, ἐκεῖνος, πλὴν ὅτι οὗτος περιφανῶς νοητὸς γνόφος ἐστὶ, καὶ ὅτι ἐν αὐτῷ τελεῖται θεῖως καὶ ὑπερφύως ἐν τῷ μυστικῷ καὶ ἀγάπης μυστήρια· οἱ εἰσαγόμενοι μετὰ τῆς θαδουχίας τοῦ φωτίζοντος Πνεύματος λίαν λαμπρῶς ἐπί-
 στανται.

ιβ'. Τίς σε διακειμένως, Κύριε Τριάς, ὁρῶν οὐ χαίρει τὸν βασιλέα καὶ ἀδιάλειπτον πρῦτανιν, καὶ διανομέα παντὸς οὐτινοσοῦν καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ, καὶ πηγαῖον βιβον τούτων τυγχάνοντα; καὶ τίς πρὸ τῆς ὀράσεως τῆς πνυτοκρατορικῆς δεσποτείας σου χαίρειν ἔχει χαρὰν ἀληθῆ; Ἀηλον ἐτι οὐδεὶς οὐδαμῶς· διὰ τοῦτο τῷ ὄντι, « Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, » ὅτι οὗτοι σε ὀπτάνονται ὁμματι ψυχῆς, χαρὰν αὐτό-
 χρημα ὄντα διαφερόντως πνευματικὴν, καὶ χάρουσι
 δὴ μετὰ γάνουσι, καὶ πολλῆς θυμηδίας, καὶ ἀφορη-
 των ἐρώτων ἐμπέπλανται, πολλάκις καὶ σωματικαῖς
 προσπαλιοντέ; περιστάσεσι, καὶ δαιμονικαῖς ἐπι-
 φοραῖς πάσχοιτες· τὴ γὰρ πνευματικὸν φῶς τοῦ
 κάλλους τοῦ προσώπου σου, Κύριε, ἀπειράκις ἀπεί-
 ρως ὑπερεξῆρηται τοῦ καὶ ὀπωσοῦν λύπη προσέσθαι
 κοσμικῆ, ἢ ἐλλάμπεσθαι γίγνεται διὰ χάριτος. Διὰ
 τοῦτο γλυκασμὸς ὅλος προπορεύεται. Ὁλος ἐπιθυμία,
 ἀγία τε ἔφεσις, ἀρρήτος ἔρωσι· ἐντεῦθεν ἡ ἀγάπης
 σου ἀφορητοῖς ὑπερφυέει κέντροις τετρωμένῃ.
 Ἀποκαθιστᾷ τοὺς κατὰ τινὰ σε ὁρῶντας ἐπίνοιαν·
 ἐντεῦθεν εἰς ὁσμὴν μύρων σου ὀπίσω σου κατακο-
 λουθοῦσαι τρέγουσι σφοδρῶ καὶ ἀνευδότῳ τόνῳ αἱ
 ψυχαὶ τῶν, ὑφ' ὧν ὀράσαι, ἀρῆητε θεέ, καὶ ἐν σφίσι
 αὐταῖς ἔλκειν σε πάση πειρώνεται μηχανῆ, ἡττημέναι
 πάντως, καὶ ἐκτετηκυῖαι τῷ πόθῳ σου θαυμαστώσι.
 Ὅθεν ἀλῆστως σε ἔχουσι ἐπὶ νοῦν ἐξηρμέναι τοῦ
 κάλλους σου τοῦ ὑπερφυοῦς. Μᾶλλον μὲν οὖν διηνε-
 κῶ; καὶ πνευματικῶς πρότερον κατέχεις τὰς καρδίας
 αὐτῶν, καὶ νύκτωρ δῆπου καὶ μεθ' ἡμέραν, καὶ ὁ
 ὕπνος ἀπέπτῃ ἀπὸ τῶν βλεφάρων αὐτῶν· καὶ ἡ
 ἰδύτης

οὐμενοῦν ἐτι ταῦταις

εἰ, ἀλλὰ καὶ καθεύδουσαι τέως, ὁμως ἡ καρδία αὐτῶν
 καὶ [οὔ]τω γρηγορεῖ, ἀγαλλιῶμεναι, ὡς ὁ προφήτης
 λέγει ἐπὶ τῶν κοιτῶν αὐτῶν. Καὶ ἐφαμίλλως ὁρῶσι
 καὶ συνέχονται, καὶ τί γενέσθαι οὐκ ἔχουσι, καὶ ἀπο-
 ροῦσι, καὶ ἐξίστανται διὰ τὰ διακείμενα τῆς ἀφάτου
 φαιδρότητος τοῦ προσώπου σου, διὰ τὴν μεγαλω-
 σύνην τῆς δόξης τῆς; ἀγισσύνης σου, διὰ τὰς ὑπερ-
 κοσμίους ἄς δι[α]τίθεν[τ]αι ἐν ἑαυταῖς ἀναβάσεις σου,
 καὶ ἀποκαλύψεις τὰς μυστικὰς, διὰ τὰ μυρία ἀπόρ-
 ρητά τε καὶ ἀφατα, πάγκαλά τε καὶ πανάγαθα δῶρα
 Πάτερ τὰ περὶ σέ.

καὶ στηρίζαι τοὺς ἐν εὐθύτητι [κατοικοῦν]τας σὺν
 τῷ προσώπῳ σου.

A pernaturaliter in mysterio et ineffabiliter spiritua-
 lis unionis caritatisque perficiuntur mysteria; quo
 introducti cum illuminantis spiritus face, id ap-
 prime et manifeste noverunt

τῆς ψυχῆς ἀρρήτως, τὰ τῆς πνευματικῆς ἐνώσεως
 λαμπρῶς ἐπί-
 92. Quis te, Trinitas, Domine, ut decet contem-
 plans, non lætatur, cum te regem indeficientemque
 ducem, et omnis boni ac pulchri dispensatorem,
 et divitiarum fontem cogitat? Et quis ante tuæ do-
 minationis omnipotentis visionem non vera lætitia
 frueretur? Manifestum est neminem non lætari. Ideo-
 que revera, « beati mundo corde », quia te animæ
 oculis videbunt, lætitia multa ac spirituali repleti,
 et cum exultatione ac multa voluptate lætantur,
 ardentique amore replentur, corporalibus obstacu-
 lis resistentes, et dæmoniorum insultus patientes.
 Spirituale enim vultus tui pulchritudinis lumen,
 Domine, infinito ac hujus mundi tristitia distat;
 quo lumine per gratiam mens illuminatur. Propterea
 ingens ei dulcedo præstatur, desiderium, sancti
 motus, ineffabilis amor; unde caritatis tuæ aculeis
 supernaturalibus acribusque mens vulnerata repel-
 lit eos qui te secundum aliquam cogitationem
 vident; unde in odorem unguentorum tuorum
 post te sequentes currunt vehementi et indeficienti
 ardore eorum animæ a quibus aspiceris, ineffabilis,
 et in ipsas te attrahere omni modo conantur, om-
 nino victæ et tui desiderio mire consumptæ. Unde
 non possunt te oblivisci, mente tua supernaturali
 pulchritudine suspensa. Imo vero perpetuo ac
 spiritualiter prius eorum corda possides, et nocte
 et die, et somnus effugit ab oculis eorum, et dul-
 cedo

Non quidem adhuc iis.

si, sed dormientium cor tamen vigilat; exultantque, ut ait propheta, in cubilibus suis. Et contemplantur ac comprehendent, et nesciunt quid fiant, et deficiunt, et in extasim rapiuntur propter tui vultus splendoris manifestationem, propter tuæ gloriæ ac sanctitatis magnitudinem, propter supernaturales tuas, quæ ipsas disponunt, ascensiones et mysticas revelationes, propter sexcenta circa et ineffabilia, pulcherrimaque et optima dona, quæ circum te sunt, Pater.

Et firmabis eos qui recti cum vultu tuo habitant.

NICEPHORUS MONACHUS

NOTITIA

(Φιλοκαλία τῶν ἁγίων Νηπτικῶν, Venetiis, 1732, fol., p. 869.)

Venerabilis Pater noster Nicephorus, qui in sancto monte Atho asceticorum certaminum stadium confecit, paulo ante annum millesimum trecentessimum et quadragesimum floruit. Altissimis asceticæ philosophiæ institutis Gregorium Thessalonicensem inibuit, ut ipse alicubi testatur. Tranquillam et a sollicitudinibus liberam vitam apud ipsum solum peregit, ipsi fuit conjunctus; summis et supernaturalibus præsidum mandatis fuit ineffabiliter eruditus, et gratiæ illuminationem beatificam accepit. Cujus divinæ sanctitatis exemplar factus, cœleste donum, quo prius dignus habitus fuerat, nobiscum generose voluit presentem tractatum communicare, ut ejusdem mercedis participes fieri mereremur. In sanctorum Patrum Vitis exempla collegit de sobrietate, de attentione, de oratione et de variis adjumentis; proprio fonte naturalem et scientificam adjecit methodum, qua pulchriorem nemo excogitaturus sit: De operatione spiritus in corde et de invocatione nominis Domini Jesu; regulam tradidit exactissimam de sancto jejunio et scalam puræ et perfectæ orationis; demum bona subsequuntur, quæ inde profluunt salvati volentibus. In his autem seipsum, veluti novum Beseleel, exercuit, conducente et operante Spiritu sancto.

Ascendite igitur, ascendite qui in votis habetis ut Christus vobis inhabitet; qui desideratis ut ad imaginem Spiritus sancti reformemini et de gloria in gloriam assurgatis; qui concupiscitis ut efficiamini divini et beatam sortem sanctorum contineatis.

Α Νικηφόρος, ὁ ὁσιώτατος Πατήρ ἡμῶν, ὁ ἐν μὲν τῇ ἀγιωνύμῃ ἔρει τοῦ Ἁθῶ τῶν ἀσκητικῶν ἀγῶνῶν ἀνύσας, δίαυλον, μικρῶ δὲ πρὸ τοῦ τεσσαρακοστοῦ τριακοσιοστοῦ καὶ χιλιοστοῦ ἔτους ἀκμάσας, καθηγήτης καὶ μυσταγωγῆς τῶν ὑψηλῶν τῆς ἀσκητικῆς φιλοσοφίας μαθημάτων ἐγένετο Γρηγορίου τοῦ Θεσσαλονίκης, καθάπερ αὐτὸς που περὶ αὐτοῦ μαρτυρεῖ διὰ τῆς ἀπεριερίμνου δὲ ἡσυχίας ἐαυτῷ μόνῳ σκολάζων, καὶ δι' ἐαυτοῦ ἤδη ἠνωμένου, τῷ ὑπερκαμίῳ καὶ ἀκροτάτῳ τῶν ἐφετῶν ἐνωθεὶς μακαρίως ἐντεῦθεν τὸν ἐνυπόστατον ἐν καρδίᾳ τῆς χάριτος ἔπαθε φωτισμόν. Τοῦ τοίνυν τῆς θεώσεως ἀμιμήτου μιμήματος, καὶ θεοποιοῦ δώρου αὐτὸς τὸ πρῶτον ἐκείθεν πλουσίως ἀναπλησθεὶς, τοῦτου καὶ ἡμῶν ὁ Μακάριος, διὰ τοῦ παρόντος αὐτοῦ Πονηματοῦ, εἰ γε βουλοίμεθα τῶν ἱσῶν ἐκείνῳ ἀξιοθῆναι γερῶν, πατρικῶς καὶ ἀφθόνης μετέδωκεν, ἐφ' ἧ ταῖς ἐν ταῖς τῶν ἁγίων Πατέρων βιογραφαῖς περὶ νήψεως, προσοχῆς τε καὶ προσευχῆς ὀπηδήσετε διοργανευστάς χρησῆσι συνερανισάμενος, προσθεὶς ὁ δόκοθεν, καὶ τὴν, ὡς οὐκ ἂν τις ψήθη καλλίον, φυσικὴν, καὶ ἐπιστημονικὴν ἀληθῶς μέθοδον τῆς δι' εἰσπνοῆς βίβου ἐνδοῦ καρδίας ἐπισυναγωγῆς τοῦ νοῦς, καὶ τῆς κατ' αὐτὴν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐπικλήσεως, στάθμην ὅσον ἀκριβεστάτην ἱερᾶς νήψεως, καὶ κλίμακα καθαρᾶς καὶ ἀρεμβάστου προσευχῆς, καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς πηγαζομένων ἀγαθῶν, τοῖς σωθῆναι ἐθέλουσιν ὑπεσφριξῆς, πρῶτος αὐτὸς, οἷά τις νέος Βεσελεὴλ, κατασκευάσας τῇ ἀρχιτεκτονίᾳ τοῦ πνεύματος.

Β Ἀναβαίνετε λοιπὸν, ἀναβαίνετε, ὅσοι ἐν ὁμίᾳ αὐτοῦ κατοικῆσαι τὸν Χριστὸν δι' ἐφέσεως ἔχετε, καὶ εἰς τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰκόνα μεταμορφωθῆναι ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν ἐθέλετε, καὶ ἐπομένῳ; Θεουργηθῆναι, καὶ τῆς σωζομένου φρενῆς κληρουχίας ἀξιοθῆναι.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΜΟΝΑΖΟΝΤΟΣ

ΛΟΓΟΣ

ΠΕΡΙ ΝΗΨΕΩΣ ΚΑΙ ΦΥΛΑΚΗΣ ΚΑΡΔΙΑΣ

ΟΥ ΤΗΣ ΤΥΧΟΥΣΗΣ ΩΦΕΛΕΙΑΣ.

NICEPHORI MONACHI

TRACTATUS

DE SOBRIETATE ET CORDIS CUSTODIA

UTILITATIS NON CONTEMNENDÆ (1).

(Græce ex *Philocalia*, loc. cit.; Latine ap. Possinum *Thesaur. ascet.*, opusc. 17)

Ὅσοι τῆς μεγαλοπρεποῦς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰη-
σοῦ Χριστοῦ θεϊκῆς φωτοφανείας τυχεῖν ἐρωτικῶς
ἔχετε· ὅσοι τὸ ὑπερουράνιον πῦρ καρδιακῶς ἐν αἰ-
σθήσει ὑποδέξασθαι βούλεσθε· ὅσοι τῆς πρὸς Θεὸν
καταλλαγῆς πείρα καὶ αἰσθήσει τυχεῖν σπεύδετε·
ὅσοι τὸν θησαυρὸν τὸν ἐν τῷ ἀγρῷ τῶν καρδιῶν ὑμῶν
κεκρυμμένον, πρὸς τὸ εὑρεῖν καὶ κτήσασθαι, τὰ τοῦ
κόσμου ἅπαντα ἀπεκτήσασθε· ὅσοι ταῖς λαμπράς
ταῖς ψυχικαῖς φαιδρῶς ἀναφθῆναι ἀπὸ τοῦ παρόντος
βούλεσθε, καὶ τὰ παρόντα ἅπαντα ἀπετάξασθε· ὅσοι
ἐν γνώσει καὶ πείρᾳ τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν
ἐνδοθεν ὑμῶν οὖσαν γυνῶναι καὶ λαβεῖν θέλετε, δεῦτε
καὶ διηγήσομαι ὑμῖν αἰωνίου, μᾶλλον δὲ οὐρανοῦ
βιωτῆς ἐπιστήμην, ἢ μᾶλλον μέθοδον, ἀκόπως εἰς τὸν

τῆς ἀπαθείας λιμένα καὶ ἀνιδρωτὶ τὸν ταύτης ἐργά-
την εἰσάγουσαν, μηδεμίαν πλάνην ἢ πτόησιν ἐκ δαι-
μόνων δειματομένην, μόνον ἐξ τότε πτοουμένην,
ὅτε ἐξωθεν τῆς ζωῆς, ἦν ὑμῖν ὑψηγοῦμαι, πτόη-
σου ἐκ παρακοῆς διατρίβομεν, καθάπερ πόλαι καὶ
ὁ Ἀδὰμ τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ κατολιγώρησας, τῷ
ἔρει δὲ φιλιάσας, καὶ πιστὸν ἠγησάμενος, καὶ τοῦ
καρποῦ τῆς ἀπάτης ὑπ' αὐτοῦ κατακόπως πλησθεὶς,
εἰς πυθμένα θανάτου, σκότους τε ἅμα καὶ διαφθο-
ρᾶς ἐλεινῶς ἑαυτὸν, καὶ τοὺς μετ' αὐτὸν πάντας
κατέβαλεν. Οὐκοῦν ἐπανάγεσθε, μᾶλλον δὲ τάληθέ-
στερον εἰπεῖν, ἐπανέλωμεν πρὸς ἑαυτοὺς, ἀδελφοί,
τὴν τοῦ ἔρειως συμβουλήν, καὶ τὴν πρὸς τὰ χαμᾶ
συρόμενα περιφορὰν εἰσάπαν ἀποστουγούμενοι. Οὐ

Quicumque magna dignari divinaque Salvato-
ris Jesu Christi illustratione amanter cupitis: qui-
cunque supercaelestem ignem sinu ac sensu cordis
suscipere penitus decrevistis; quicumque reconci-
liationis cum Deo experimentum consequi sensi-
bile studetis; quicumque thesaurum in agro abs-
conditum penetrabilibus intimis vestri cordis obtinere
repositum desideratis, res mundi cunctas abdicate;
quicumque lampadam spiritualium festo ac læto
jam hinc duci ornarique vultis lumine, præsentia
universa rejicite; quicumque experientia conscien-
tiæ arcana residentis intra vos regni cælorum per-
cipere notitiam optatis; adeste huc, et edisseram
vobis perpetuæ aut potius cælestis vitæ rationem
scientificam, ac methodum cujus qui ductum ope-
rando sequi curaverit, facile ac citra sudorem in

portum tranquillæ a perturbationibus quietis intro-
ductum sese gratulans sentiet, nullam de cætero
timentis a dæmonibus seductionem ex qua sequi
lapsus queat, quando extra vitam, cujus informare
vobis ideam hac oratione ordior, longissime ob-
inobedientiam versabamur. Sicut olim Adam, man-
dato et Deo spreto, fœderatus serpenti, et eum ve-
lut fideliem ducem sequens, fructuque deceptionis
ab eo usque ad satietatem pastus, in profundam
mortis foveam, tenebrarumque ac corruptionis
miserabiliter seipsum præcipitavit, suosque una se-
cum universos posteros.

Igitur revertimini, aut, ut æquius atque in com-
mune utilius dicatur, revertamur ad nos ipsos, fra-
tres, consiliū serpentis, et aberrationem ad ea
que deorsum trahimur semel in omne tempus

(1) Interpretatio Patris Possini adeo prolixa est ut Græcum textum. triente ad minimum superet; eam ideo e regione ponere non potuimus.

τ' ualis terra. » nempe cor nostrum, misericordia Domini; » spirituali nempe virtute et efficacia et motu sensibilibus ac manifeste. Priusquam autem eam in corde efficaciam et virtutem et motum sentiat mens, non modo eam soliditatem non habebit quæ ex creaturæ Scripturæque spirituali contemplatione efficitur, dum in unam rationem quæ in ipsis sunt reducimus, sed valde metuendum est ne phantasia decepta preat. Ideo si curæ nobis sit Deum ex Scriptura et creatione contemplari, simpliciterque et uniformiter plurimas rerum rationes et spectacula in unam rationem et spiritum replicantes, uniformi, simplici, non figurata contemplatione utentes in infinitudine, in immensitate ac æternitate, in corde nostro prius thesaurum invenire studemus et oremus Deum sanctum ut terra: nostram sua misericordia adimpleat. Et tunc, si qua adsit potentia, mentem nostram ad Dei cogitationem erigamus, simplicem, ut dictum est, uniformem, non figuratam, æternam, immensam et infinitam, in Verbi et Spiritus contemplatione et auxilio.

84. Quando recta ac simplici dispositione animæ homo virtutis cursum perficit, cum humili sensu in patientia et spe ex fide orta, vivificans autem et perpetuo scaturiens sancti Spiritus virtus et efficacia cor penetraverit, animæ potentias vere illuminans, movensque manifeste et excitans ad seipsam invitat mentem, quia statim et ineffabiliter ipsi unitur, ita ut revera mens et gratia indubitanter tunc unus spiritus fiant, tunc sane mens sponte venit gratiæ auxilio adjuva ad contemplationem, cessante ineffabiliter ejus errore et vagatione sancti ac vivificantis Spiritus virtute et illuminatione, et in spiritualium Dei mysteriorum revelationem festinat, et omnimodo pacificoque silentio, proprio ac naturali aspectu in supernaturalia et ineffabilia incedere tentat, et tacite magis Deum, ut fieri potest, videre conatur cum divinorum scientia, ex sacris Lectionibus hausta, quanto magis, seipsam reliquerit humiliata et orans, sancto Dei Spiritu mota. Tunc igitur non extra theologiam sita est, sed statim ipsa theologia est, et non sustinet de Deo non loqui ac perpetuo; sed sine cælesti illo, quod diximus, dono ac spiritu semper cor movente et inspirante; heu! quæcumque mens videt, phantasiae sunt, et quæcumque de Deo loquitur, voces sunt in aere diffusæ, sensus animæ non excitantes, ut oportet. Ex auditione enim et verbis ab externis venientibus, unde funestissimus error, spiritualium et theologiæ ipsius miserrime originem ducit, cum non sit ex corde per sancti Spiritus virtutem producta; ex quo spiritualium ac theologiæ simplex et immutabilis veritas, in qua omnino loquendum est. Etenim in corde ubi non adest manifeste participata vivificans et illu-

πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ· » πῶς δὲ· « Ὁπηνίκα φαίνεται πλήρης ἡ νοητὴ γῆ, » ἦτοι ἡ καρδία ἡμῶν, « τοῦ ἐλέους Κυρίου, » τῆς πνευματοκινήτου δηλαδὴ δυνάμεως, καὶ ἐνεργείας καὶ κινήσεως εὐαισθητῶς καὶ ἐμφανῶς. Πρὶν δὲ τῆς ἐνεργείας καὶ δυνάμεως καὶ κινήσεως ἐν καρδίᾳ ὁ νοῦς αἰσθητῆρι, οὐ μόνον οὐχ ἔξει τὸ στερέμνιον ἐκ τοῦ τῆν κτίσιν καὶ τῆν θεῶν Γραφῆν θεωρητικῶς καὶ πνευματικῶς ἀναλέγεσθαι, καὶ συνάγειν εἰς ἓνα λόγον τὰ ἐν αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ φόβος ὅτι πλεῖστος περισσὶ μήποτε' διγται παραφαντασθεῖς. Διὸ δὴ, εἰ τί γε μέλλοιμεν ἀσχολίαν ποιήσασθαι τοῦ τὸν Θεὸν ἐκ Γραφῆς θεωρεῖν, καὶ τῆς κτίσεως, ἐνοειδῶς τε καὶ μονειδῶς τοὺς πολλοὺς λόγους τῶν ὄντων, καὶ τὰ θεωρήματα εἰς ἓνα λόγον καὶ πνεῦμα συμπύσσοντες, ἐνοειδῆ, καὶ ἀπλήν, καὶ ἀνεῖδον θεωρίαν ὁρῶντες ἐν ἀορισιτίᾳ, καὶ ἀπειρίᾳ, καὶ ἀναρχότητι, τὸν τῆς καρδίας ἡμῶν πρότερον ἔνδον εὐρηξέμεναι ζητησωμεν θησαυρὸν, καὶ ἐκτεύσωμεν Θεὸν ἅγιον, πληρῶσαι τὴν γῆν ἡμῶν τοῦ ἐλέους αὐτοῦ· καὶ τότε εἰ τις δύναμις, ἄνω δῶμεν ἐλευθερίως τὸν νοῦν πρὸς Θεοῦ κτανόησιν, ἐνοειδῆ, ὡς εἰρηται, καὶ μονοειδῆ, ἀπλήν, ἄνειδον, ἀλδιον, ἀπειρον, καὶ ἀόριστον, ἐν θεωρίᾳ καὶ βοηθείᾳ τοῦ Λόγου τε καὶ Πνεύματος.

πδ'. Ὁπηνίκα ταῖς εὐθέσι, καὶ ἀπλοῖκαῖς διαθέσεσι τῆς ψυχῆς τὸν κατὰ τὰς ἀρετὰς δρόμον δι' ἀρετῶν μετὰ φρονήματος ταπεινοῦ ἐν ὑπομονῇ καὶ ἐλπίδι τῇ διὰ πίστειας διανύοντος τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ζωοποιὸς καὶ ἀειβλυτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος δύναμις καὶ ἐνεργεῖα τῇ καρδίᾳ ἐπιδημήσει, φωτίζουσα γιγνομένης δυνάμει τὰς ψυχικάς, πεφυκῶς κινουμένη περιφανῶς, καὶ παρακαλοῦσα, πρὸς ἑαυτὴν προσκαλεῖται τὸν ἐνεργεῖα νοῦν ὅτι τάχιστα καὶ ἀβρήτως ἐνοῦται αὐτῷ, ὡς εἶναι τῷ ὄντι τὸν νοῦν καὶ τὴν χάριν τοτηνικῶς ἀναμφιλέκτως εἰς πνεῦμα ἔν, τότε δὴ τότε ὁ νοῦς αὐτόμολος ἦκει τῇ ἐπιπνοίᾳ τῆς χάριτος βοηθούμενος πρὸς τὸ θεωρεῖν, στάσης δηλονότι ἀφράστως τῆς τοῦδε περιφορᾶς, καὶ περιπλανήσεως τῇ ἐνεργείᾳ καὶ τῷ φωτὶ τοῦ ζωοποιοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, καὶ εἰς ἀποκαλύψεις φοιτῆ μυστηρίων θεῶν νοητῶν, καὶ σιωπῇ παντοῖα καὶ ἡσύχῳ, ἰδίῳ πεφυκῶτι βλέμματι ἐμβατεύειν ἐφικνεῖται ὑπερφυσίαν ἀβρήτοις, καὶ τοσοῦτο μᾶλλον θεωρεῖ καὶ θεοληπτεῖται, καὶ πρὸς τὸ τὴν Θεὸν ὡς οἶόν τε ὄρᾶν ἀνατείνεται μετ' ἐπιστήμης τῶν θεῶν, ἐξ ἱερῶν συνειλεγμένης ἀναγκασμάτων, ὅσον ἐξ ἀναλόγου ἀφιδιάζει ταπεινούμενος, καὶ προσευχόμενος ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἐνεργούμενος· τότε' οὐν οὐδὲ τοῦ θεολογεῖν ἐστιν ἐκτὸς, ἀλλ' ἅμα εὐθύς ἐστιν αὐτόχρημα θεολόγος, καὶ μὴ θεολογεῖν οὐκ ἀνέχεται, καὶ διηνεκῶς (1), χωρὶς δὲ δωρεᾶς οὐρανοῦ τῆς εἰρημένης, καὶ χωρὶς Πνεύματος ἐναργῶς ἀεικίνητα πνεόντος ἐν ἄρα καρδίᾳ, φεῦ! ὅσα ὁ νοῦς ὄρᾳ φαντασάται τοῦδ' εἰσι, καὶ ὅσα θεολογεῖ, λόγοι τὴν ἄλλως εἰσὶν εἰς ἀέρα προχεόμενοι, τὸ τῆς ψυχῆς αἰσθητήριον μὴ διεγείροντες ἢ χρεῖ. Ἐξ ἀκοῆς [Ἰσ. λέπει το γάρ] ἐνεργεῖται καὶ

(1) Ὁμοίως καὶ τὸ τὰς δὲν σπρεῶδες ὑπάρχει ὡς τῆς πλάνης προφυλακτικόν.

λόγων ἰόντων ἔξωθεν, ὅθεν ἡ πάνδεινος πλάνη τῶν Ἀ
νοητῶν, καὶ θεολογίας αὐτῆς κακῶς ἐς τὰ μάλιστ
εἶχε τὴν πάροδον, οὐκ ἐκ καρδίας; ἐνεργουμένης ὑπὸ
τοῦ φωτίζοντος; Πνεύματος, ὅθεν τῶν νοητῶν ἡ ἐνοει-
δής; καὶ θεολογίας ἀτρεπτος ἀλήθεια, ἐν ἣ καθόλου
φάναι· καὶ γὰρ ἐν τῇ καρδίᾳ, ἐν ἣ οὐ πάρεστιν
ἐμφανῶς τῷ μετόχῳ ἡ ζωοποιός καὶ φωτιστικὴ τοῦ
Πνεύματος δύναμις, καὶ ἐνέργεια ἀειβλύτως, εἴτε
πνέουσα θέλοι τις λέγειν, εἴτε βέουσα, ἔνωσις οὐκ
ἐστὶν ἐκεῖ νοερά, ἀλλὰ μᾶλλον διαίρεσις, οὐδὲ δύνα-
μις καὶ στάσις, ἀλλ' ἀσθένεια καὶ τρεπτότης, οὕτε
μὲν ἐφαμίλλως φῶς, καὶ ὄρασις ἀληθείας, ἀλλὰ
μᾶλλον σκότος, καὶ φαντασίας εἰκατός ἀναπλασμός,
καὶ τὸ ὅλον ἀλόγος καὶ πλάνης ὁδός· ἐν τρισὶ καὶ
γὰρ τάξισιν, ἢ ὁδοῖς, κατὰ τοὺς Πατέρας, διείναι ἔχων
ὁ νοῦς, φυσικῶς δηλαδὴ, ὑπερφῶς καὶ παρὰ τὴν
φύσιν, ὅταν ἐν ὑποκειμένῳ τι νοητὸν ὁ νοῦς θεωρῆ,
κατὰ φύσιν ὁρᾷ, μέντοιγε μετ' ἐνεργείας ὑπερφῶς
τοῦ Πνεύματος· ὅταν δὲ ὑποστατικῶς ὁρᾷ καὶ οὐκ ἐν
ὑποκειμένῳ, δαίμονα τυχόν, ἢ ἀγγελον, εἰ μὲν ἤνω-
ται ὁ νοῦς ἐν εἰρήνῃ, καὶ ἡ δαδουχία τοῦ Πνεύματος
ἀναζωπυρεῖται σφοδρότερον, ὑπερφῶς ὁρᾷ, φανερόν
δὲ ὅτι καὶ ἀπλανῶς· εἰ δὲ τὰ ὀρώμενα ὀρῶν διαί-
ρεῖται καὶ ἀμαυροῦται ὁ νοῦς, καὶ ἡ δύναμις ἡ
ζωοποιός σθένυται, παρὰ φύσιν ὁρᾷ, καὶ τῆς πλάνης ἐστὶν ἐκεῖνη ἡ ὄρασις. Διὰ τοῦτο οὐκ ἀναταίνειν
τὸν νοῦν πρὸς ὄρασιν πνευματικὴν ὑποστατικῶς χρῆ, οὐδὲ τῇ ὀράσει πιστεῦειν καὶ ὀπωσοῦν, μὴ ἐνερ-
γουμένης κατὰ τὰ προκείμενα τῆς καρδίας καὶ κινουμένης ὑπὸ τῆς τοῦ ἁγίου δυνάμεως Πνεύματος, εἰ
μέλλοιμεν ὑγιαίνοντος εἶναι νοῦ καὶ σώφρονος.

πς'. Τινὲς οὐρανίῳ δρόσῳ τῆς χάριτος, τὴν τῶν
σφετέρων παθῶν φλεγμονὴν καλῶς γε ποιοῦντες ἐς
ταμάριστα, ἐξιδῶσαι πειρῶνται· περὶ ὧν δηλαδὴ
γέγραπται· « Ἡ ὁρῶσις ἡ παρὰ σοῦ λαοῦ ἡμῖν ἔστα· »
Τισὶ δὲ ἦδε ἡ εἰρημένη δρόσος, μείζονί πως ἀντι-
λήψει θείᾳ ἤνωται, καὶ εἰς μάννα μεταποιεῖται, καὶ
ὡς ἂν ποι ἐκ τίνος σίτου ἀρτοποιεῖται, συντριμμῷ
καρδιακῆς ταπεινώσεως, ὑδατί τε δακρύων, καὶ πυρὶ
πνευματικῆς γνώσεως, ἐπαξίως τοῦτο καὶ μάλα
ἐκούτως πεπονηταί, καὶ εἰς γε βρωσίν ἀγγελιοειδῆ
προσέχουσιν γεγονυῖα, περὶ ὧν εὐλόγως ὡς τὰ
πολλὰ εἴρηται· « Ἄρτον ἀγγέλων ἔφαγεν ἄνθρωπος. »
Εἰσὶ δὲ, οἷς κατὰ πρόδρασιν ὑψηλοτέρῳ τινὶ τρόπῳ
γέγονε καὶ ὀπτάνεται ἑαυτῶν ἡ φύσις μάννα σαφῶς·
περὶ ὧν τὰ Εὐαγγέλια φησι· « Τὸ γεγεννημένον ἐκ
τοῦ πνεύματος, πνεῦμά ἐστιν. » Ἡ πρώτη τάξις
ἡσυχαστῶν σοφῶν· ἡ μετ' αὐτὴν καὶ σιωπὴν ἀσκούν-
των, μετὰ τῆς θείας γνώσεως· ἡ δὲ γε τρίτη,
ἡπλωμένω καθόλου καὶ ἡλλωμένων ἐν Χριστῷ
Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

πς'. Διαφυγῶν διὰ τῆς χάριτος, ὡς εἰκός, Φαραῶν,
καὶ Αἴγυπτον καὶ τάκει δεινὰ καὶ ἐπιμοχθα νοητῶς
ὁ νοῦς, καὶ μὲν γε τὴν κυματίζουσαν πικρίας κύ-
ματα ἐμπαθῆ, καὶ ἀλμύδους κακίας σαρκικῆν βιο-
τήν, καὶ ἐν νοητῇ ἐρήμῳ γενόμενο; διλονότι ἐξεί
ἀπηλλαγμένη Φαραωνιτῶν νοητῶν· καὶ συλλήθεθον
εἰπῆσιν, τὰ τότε τοῖς Ἑβραίοις συμπεσόντα κατ' αἰ-
σθησιν χαλεπὰ, νοητῶς καὶ παθῶν καὶ ἀπαλλαγείας,
μάννα ἐξ ἐπομένου ἐσθίει νοητῶν, αἰσθῆσαι ψυχῆς
ἀσφαλῶς, οὐ τύπον τὸ πάλαι ἡσθίειν ὁ Ἰσραὴλ αἰ-
σθητῶς. Καὶ κατὰ μὲν τὰς ἀρχὰς, ἐστὶν ὅτε μεμνη-

minans Spiritus sancti virtus et semper scaturiens
efficacia, sive inspirans, ut quidam dici velint, sive
fluens, ibi non est spiritualis unio, sed potius di-
visio, neque vis, neque stabilitas, sed infirmitas ac
mutabilitas, neque lumen ac visio veritatis, sed po-
tius tenebrae et plantasiae vana fictio, et dementia
ac erroris via. Triplici ordine aut via mens proce-
dere potest, juxta Patres, naturaliter nempe, super-
naturaliter, contra naturam. Quando in substantia
quodam mens contemplatur aliquid spirituale, se-
cundum naturam contemplatur, cum efficacia tamen
sancti Spiritus supernaturali; quando autem
hypostaticè contemplatur et non in supposito, dæ-
monem contemplatur aut angelum. Si quidem mens
in pace uniat, et Spiritus sancti fax inflammatur
vididius, supernaturaliter contemplatur, manifeste
ac sine errore; si vero visibilia contemplans divi-
datur et infirmetur mens, et vivifica virtus extin-
guatur, tunc contra naturam videt et hæc est erroris
contemplatio. Ideo non oportet mentem inten-
dere ad spiritualem visionem hypostaticè, neque vi-
sionè credere quomodocunque, nisi cor juxta præ-
dicta moveatur et afficiatur Spiritus sancti virtute,
si mentis sanæ sapientisque esse velimus.

85. Quidam cælesti gratiæ rore suarum cupidi-
tatum ardorem, optime se gerentes, curare conan-
tur; de quibus sane scriptum est: « Ros qui ex
te defluit, nobis est medicina. » Quibusdam
vero prædictus ros, majore quadam gratiæ sus-
ceptione, cogitur et in manna transformatur, et
tanquam ex quodam frumento panis efficitur, cor-
dis humiliati contritione, et lacrymarum aqua, et
spiritualis scientiæ flamma, id patiens digne et me-
rito, et in angelicam escam conversus, de quibus
optimedictum est: « Panem angelorum manducavit
homo. » Sunt autem quibus in via quodam excelso
modo factum est et videtur ipsorum natura
manna manifeste; de quibus dicunt Evangelia:
« Quod factum est ex Spiritu, Spiritus est. » Pri-
mus ordo sapientium in pace degentium ordo est;
secundus, eorum qui silentium servant cum divina
scientia; tertius, eorum qui omnino simplices effi-
cti sunt et conversi in Christo Jesu, Domino no-
stro.

86. Postquam per gratiam, ut decet, Pharaonem
et Ægyptum et quæ in hac regione terribilia sunt
et labore plena mens spiritualiter effugit, vitamque
amaritudinis fluctibus agitatam et vitam amar-
malitia carnalem; et in spiritali deserto spirita-
libus Pharaonibus liberata consistit; et ut breviter
loquar, quæcunque Hebræis acciderunt mala spiri-
tualiter et perpressa est et rejecta, consequenter spiri-
tuale manna manducat, securo animæ sensu, cu-
jus figuram olim sensibiliter Israel manducavit. Et
Postquam incepit, memor cogitabilia cupit, ut illi

sensibiles carnes, Ægyptiācas victimas, periculo e A plerumque atque etiam non secure, et aversionem a Deo patitur donec convertentis pœnitentiæ medicina, divinum rursus inquirat. Et sœne quidem si caro hæc frequentius quam manna, cum pace comedatur, tempore procedente et gratia ipsi motum et vim adjiciente, spiritualem carnem, in mannae naturam quodam modo conversam, ut aliquis dicat, manifeste videt. Sunt autem tali menti manna comedenti, juga spiritualia et flagella, quibus utens ut pondere ad manna, quod quotidiani cibi superfluum sit, rejicit, ne forte ultra modum pinguescens totum pereat et una cum illo cibi defectu pereat mens quæ modum non servaverit. Manifeste autem mens quæ manna comedit, nec quidquam aliud, pulchrius vivit, quam ea quæ quidquam aliud comedit, spirituater dico; quia et ipsa quodammodo, cibi natura, in manna qualitatem, ut ita dicam, transit. Signum autem est appetitus carnis erga quælibet aliena, quæ quidem prius cupiebat; et quando undique manna manducandum habet et infans effecta est, cum pietate adunata, non mirum est, si ad hujus habitum, quod perpetuo comedit et jam in assumit, convertitur, neque rationi contraria est ad hujus manna qualitatem mentis transformatio. Naturaliter enim cibus frequenter et indesinenter sumptus in ipsum quod nutritur, converti solet. Tunc igitur non modo angeli ordinem mens tenet, sed est divinæ adoptionis particeps effecta, digne ex spirituali gloria ad gloriam translata, non modo unum aspiciens, sed et ipsa in se unum aliquid effecta, et in illo vivens, et mundo supernaturali frœns, et ut ita dicam, ineffabilibus mysteriis delectata, divine et Deo grata in sancto Spiritu. Et quodammodo secundum aspecta et celebrata transformatur, et se in manna natura contemplatur. Is quidem oïdo excelsior est et multo honorabilior, cum manna noverit seipsam manducare, et in quamdam manna naturam se transformari. Prius enim sit, quando in initio mens in seipsa spirituali unione replicatur; secundum vero, manifestioris unionis et mysteriorum spiritualium revelationis, et summæ ac omnibus absolutionis simplicissimæ spiritualitatis evidens indicium est.

87. Simplex natura mens est, quia illud ejus imago est, simplex quoque est; quod quidem est divinam; cum igitur talis sit, et simpliciter operari solet. Quidquid enim ejusdem naturæ est, amat. Variatur tamen non per seipsam, sed per sensus et sensibilia, per quæ spirituali in ipsi sunt perceptiones. Quando autem propriam rationem in se et sensus cum sensibilibus discernentem ac judicantem perire, ut licet, statuit, neque sensus imbecilliores quam oportet reddentem, neque sensibilibus pulchritudines aut indolenter infirmitatem, aut sine modo excellentem et mentis vim ne-

μένος επιθυμεί νοητῶν, ὡς αἰσθητῶν ἐκεῖνοι κρεῶν, θυσῶν Αἰγυπτιακῶν, ἐπικινδύνας ὡς τὰ πολλὰ, οὐδὲν δὲ ἤτιον καὶ σφαλερῶς, καὶ γούν θείας πειρᾶται ἀποτροφῆς, ἕως ἂν τῆ τῆς καλινστρόφου μετανοίας ἰκεσία τὸ θεῖον καταλήλως ἐξιλεύσασιν. Καὶ μὲν ὄντα εἰ γε τοῦ μάννα συνεχέστερον ἐμφορεῖται μετ' ἡσυχίας, καιροῦ προήντος, καὶ τῆς χάριτος αὐτῷ προστιθείσης ῥοπήν καὶ μένος, τὴν νοητὴν σάρκα αὐτοῦ εἰς φύσιν τοῦ μάννα τρέπων γέ τω μεταπεσοῦσαν, ὡς ἂν εἴη τις, ἐκδήλως ὁρᾷ μάλα τρανῶς· εἰσὶ δὲ τῷ τοιοῦτῳ νῷ μάννα ἐσθίονται, ζυγὰ πνευματικὰ, καὶ πλάστιγγες, αἷς χρίουμενος σταθμῶ τῷ μάννα, πλέον οὐκουν συνήγγυσι τῆς ἐφημέρου αὐτοῦ τροφῆς, ἵνα μὴ σκωληκιάταν ὡς ἐπέκεινα τοῦ μετρίου, τὴ πᾶν ἀπόληται, καὶ συναπόληται τοῦτῃ τῆ ἀτροφίᾳ. Ὁ δὲ μέτρον μὴ τηρῶν νοῦς. Ἀἷλος δ' ἂν εἴη μάννα ἐσθίων ὁ νοῦς, ἐφ' ᾧ μηδ' ὀπιοῦν ἕτερον ἐσθίων ζῶτην ζῆ προφανῶς καλλίονα, παντὸς ὄτιοῦν καὶ ὀπωσοῦν ἐσθίοντος, λέγω δὴ νοητῶς, ὅτι μέντοι μεταδεδληται πως καὶ αὐτὸς τῆ τῆς θρέψεως ἕξει εἰς τὴν τοῦ μάννα οἶον εἰπεῖν ποιότητα, σημεῖον ἢ ἀνορεξία τῶν ὀπωσιωνοῦν ἀλλοτριῶν, ὧν ἦν ἐπιθυμῶν πρότερον· καὶ ὅταν πανταχόσε μάννα ἐσθίειν ἔχη, καὶ νῆπιος γένηται, τῆ θεοσεβείᾳ προσκαλληθεῖς, καὶ μὲν δὴ καὶ οὐ θαῦμα μεταδεδληθαί τινα πρὸς ἕξιν οὐ συνεχῶς γέυεται, καὶ χρόνῳ ἐμφορεῖται μακρῶ, οὐδ' ἢ πρὸς ἕξιν τοῦ μάννα νοῦ μεταποιητικῆς ὕπασθῆποτε παρὰ τὸ εἶκος ἂν εἴη. Περφυκῶτως γάρτοι τὸ συνεχὲς καὶ ἀδιάδοχον τῆς τροφῆς μετατιθέσιν εἴωθε πρὸς ἑαυτὸν τὸ τρεφόμενον. Τοτην·κάδε οὐ μόνον ἀγγέλου τάξιν ἐπέχει ὁ νοῦς σαφῶς, ἀλλὰ καὶ τῆς θείας υἰοθεσίας μέτοχος γίνεται, ἀξιοχρέως ἀπὸ δόξης πνευματικῆς εἰς δόξαν μεταδιδιχόμενος· οὐ μόνον πρὸς ἐν ἀφορῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν πρὸς ἑαυτὸν γινόμενος ἐν, κἂν τοῦτῳ ζῶν, καὶ ὑπερκοσμῶς ἐρῦψῶν, καὶ, ἐν οὕτως εἴπω, ἀπολαύων μυστικῶν ἀλαλήτων, θεοειδῶς καὶ θεοζιλιῶς ἐν ἀγίῳ Πνεύματι· καὶ μὲν πως κατὰ τὰ ὀρώμενα καὶ ὀνοούμενα γιγνομένως γινόμενος, ὡς καὶ εἰς ἕξιν μάννα ὁρᾷ ἑαυτὸν. Αὐτῆ γέ τοι ἡ τάξις ὑψηλοτέρα, καὶ τιμιωτέρα πολλῶ, τοῦ μάννα μὲν ἐγνωκῶτος ἑαυτὸν ἐσθίοντα, οὐ μὴν καὶ πρὸς ἕξιν τινὰ τοῦ μάννα ἑαυτὸν μεταδεδλημένον. Τὸ μὲν γὰρ πρότερον, ἔστι που παθεῖν κατ' ἀρχῆς εἰς ἑαυτὸν ἐν νοεῖ ἐνώσει τὸν νοῦν συμπτυχθέντα· τὸ δεῦτερον δὲ ἐναργεστέρως ἐνώσει, καὶ γνωστικῶν μυστηρίων ἀποκαλύψεως, καὶ ἀκρας ἀπολύσεως τῆς ἐκ πάντων, καὶ ὑπερηπλωμένης νοερότητος ἐμφασίς σαφῆς.

πς· Ἀπλοῦς ἐστὶ φύσει ὁ νοῦς, ὅτι καὶ τὸ οὐ ἐστὶν εἰκῶν, ἀπλοῦν, ὅλον δ' ὅτι τὸ θεῖον· ὧν δὴ τοιοῦτος, καὶ ἀπλῶς ἐνεργεῖν φιλεῖ. Πᾶν γὰρ τὸ φύσει αὐτῷ φιλεῖ· ποικιλλεται δ' ὁμοῦ οὐ δι' ἑαυτὸν, ἀλλὰ διὰ τὰς αἰσθήσεις, καὶ τὰ αἰσθητὰ, δι' ὧν τοῦτῳ αἰ τῶν νοητῶν περαιοθαί. Ὅπηνίκα ἔξ τὸν ἴδιον λόγον ἑαυτοῦ καὶ τῶν αἰσθησεων σὺν τοῖς αἰσθητοῖς στήσῃ μεταξὺ κρινόμενα καὶ δικάζοντα ἐπιτηγμόνω; ὡ; οἶόν τε, μήτε τὰς αἰσθήσεις ἀμβλυτέρας τοῦ καθήκοντος καθιστῶντα, μήτε τὰ τῶν αἰσθητῶν κάλλη, ἢ ἀμαυροῦντα βραθύμως, ἢ ὑπερσαινόμενον ἀγενῶς, καὶ τὸ τοῦ νοῦ κράτος ὀλιγώρως τοῦτοις ὑποκαθίεντα, νέ-

μοντα δὲ σωφρόνως τὸ προσήκον ἐκάστη, τοτηνικᾶδ' εὐθύς ὁ νοῦς ἑαυτοῦ γίνεται ἐνιαῖος, καὶ ἀπλοῦς ὡς ἔχει φύσεως ἀποκαθιστάμενος καὶ τῶν διαιρετῶν ἀφιστάμενος· καὶ αὐθις φυσικῶς ἀρχεται φιλεῖν τὸ ἐν, καὶ ἀπλοῦν, καὶ τὸ ἐνιαίως καὶ ἀπλῶς ἐνεργεῖν· ὁ δὲ φιλῶν, ζητεῖ, καὶ ζητῶν τὴν πτῆσιν ἑαυτοῦ ὑπὲρ πᾶσαν ποιεῖται σύνθεσιν, ἕως ἂν εὕροι τὸ ἀληθῶς καὶ κυρίως εἶ· καὶ ἀπλοῦν, ὅπερ ἐστὶν ὁ Θεός. Ὅτε δὲ καὶ ὑπὸ μόναις ταῖς τούτου πτέρυξι, νῦν μὲν σκεπόμενος, ἄλλοτε δὲ μετewριζόμενος, τέρπεται, ὡς εἰκὸς τέρπεσθαι θεοφρουρούμενον καὶ θεοφρουρούμενον νοῦν.

πη'. Τῷ διωρατικῷ τῆς ψυχῆς, ὡσανεὶ ἀγλυῶδές τι πάχος ἐπιπέπτωκός τὸ ἐκ τῶν παθῶν, ἄλλα ὄραν ἀντὶ τοῦ ὄντος πεποίηκεν. Ὅταν δὲ τῇ πυκνῇ προσεὐχῇ, καὶ τῇ τῶν ἐνοτῶν ἐκπληρώσει, καὶ ἀνατάσει πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ θεωρίαν διὰ τῆς χάριτος ὁ νοῦς διέλη τὸ εἰρημένον ἀγλυῶδες πάχος, ἀφ' ἑαυτοῦ ἐναργῶς ὄρα τὸν Θεόν, ἐρμηνέως μηδαμῶς πρὸς τοῦτο δεόμενος, ὡσπερ οὐ δεῖται διδάξοντος ὁ αἰσθητῶς ὄρων· εἰ γὰρ μὴ τὸ διοχλοῦν καὶ ἐπιπροσθῶν ἴσχει τῇ κόρῃ τοῦ ὀφθαλμοῦ. Ὡς γὰρ προσπεφύκασι τὰ αἰσθητὰ ταῖς αἰσθησεσιν ὑγιῶς ἔχουσαις, οὕτω τὰ νοητὰ ταῖς νοήσεσιν ὤκειλωται, καθαρουούσαις ἐκ τοῦ τῶν παθῶν νέφους· καὶ ὡσπερ ἐκ τῆς αἰσθητικῆς ἀντιλήψεως τῶν αἰσθητῶν ἢ κατὰληψις, οὕτως ἐκ τῆς νοητικῆς ἀποδιέψεως ἢ τῶν νοητῶν ἐποψία γίνεσθαι εἰλωθε· μεθ' ἧ δὲ διὰ τῆς χάριτος ἀνείδεος, καὶ ἀπειρίας, καὶ ἀφάνταστος, καὶ ἀπλῆ τοῦ Θεοῦ θεωρία, ἥτις κάτοχον ἔχουσα τὸν νοῦν, πάντων αἰσθητῶν τε καὶ νοητῶν τῶν ὁποιοῦν ἄφετον πιεῖ, εἰς ἀπειρίας, ἀπεριληψίας τε καὶ ἀοριστίας βυθὸν αὐτῶν ἐκπλήξει καὶ θαυμασμῷ, ὡς οὐκ ἐνδέχεται δηλοῦσθαι λόγῳ, κατακλείουσα.

πθ'. Ὁ Δεσπότης, ὁ πάντων τῶν ὁρωμένων καὶ νοουμένων ὢν ἀρχὴ παντοκράτωρ, ἀρχὴν ἔχων τὸ ἀναρχόν, ἀκτιστε, καὶ ὀρισμὸν τὸ ἀόριστον, ἀπειρε, καὶ φύσιν τὸ ὑπερφυές, ἀπεριληπτε, καὶ οὐσίαν τὸ ὑπερούσιον, ἀγένητε, καὶ εἶδος γούν τὸ ἀνείδεον, ἀόρατε, καὶ ἴδιον τὸ ἀλλίον, ἀφθαρτε, καὶ σχῆμα τὸ ἀσχημάτιστον, ἀνεξιχνίαστε, καὶ τόπον τὸ ἀπεριγραπτόν, ἀπερίοριστε, κατὰληψίν τε τὸ ἀκατάληπτον, ἀνεξερευνητε, καὶ γινώσιν καὶ θεωρίαν τὸ ἀθέατόν τε καὶ ἀγνωστόν, ἀπρόσιτε, καὶ ἀπερινόητε, καὶ λόγον τὸ ἀφθεγκτόν, ἀνεκδιήγητε, καὶ ἐρμηνείαν τὸ ἀνερμήνευτον, ἀφατε, καὶ τὸ ἀνεκνόητον νόησον, ἀδιανόητε, καὶ ὅλως θέσιν τὴν ὑπὲρ πάντα ἀφαίρεσιν, ὑπέρβει, ὄλο· εἰ θαῦμα, καὶ γαλήνη, καὶ θάβρος, καὶ ἀγάπη, καὶ γλυκύτης, καὶ θυμηδία, καὶ πεποιθησις ἐν ξύμπται, καὶ τῷ ὄντι ἀμεριμνία καὶ χαρὰ, ἢ ἐνυπόστατος μόνη δόξα καὶ βασιλεία, καὶ σοφία, καὶ δύναμις. Διὰ τοῦτο ἔκστασις ἀπὸ πάντων τῶν ὀρισμένων, καὶ κατὰπαισις ἀπὸ πάντων τῶν νοουμένων πεφυκῶτως ἀρρήτα γίνη, καὶ ἀνάπαισις ἐν σοὶ θαυμαστή τοῖς μετὰ μετοχῆς σε θεωροῦσι τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ἀφραστε Θεέ.

et ab omnibus cogitabilibus cessatio naturaliter ineffabilis es, et requies in te miranda iis qui te, cum sancti Spiritus participatione, contemplantur. ineffabilis Deus.

κ'. Ἐθαυμάζομενον δὲ, τὸ Θεῖον δηλαδὴ, ποθεῖται

A gligenter eis submittentem, sed sapienter unicuique quod convenit, distribuentem, tunc mens statim secum unita est, et simplex juxta suam naturam restituta est et a divisio separata; et rursus naturaliter incipit unum diligere et simplex et simpliciter unamque operationem. Quod quidem amans, querit, et, quærens, suum volatum supra omnem compositionem fert, quoadusque inveniat vere et simpliciter unum et simplex quod est Deus. Quando sane solis hujus alis nunc quidem obumbrata, nunc sublata lætatur, ut lætari decet, quæ a Deo custoditur et fertur, mens.

88. Contemplativæ animæ virtuti, tanquam tenebrosi aliquid ac densi quod ex cupiditatibus ortua habebat, alia quam veritatem contemplanda, præbebat. Quando autem frequenti oratione et mandatorum adimplentione et tendentia ad Dei contemplationem per gratiam mens prædictas crassiores tenebras dissipaverit, per seipsam manifeste Deum videt, explanatione nulla indigens, quemadmodum doctore non indiget qui sensibilia videt; si nihil oculi pupillæ obstat. Quemadmodum accommodantur sensibilia sensibus recte se habentibus. ita spiritualia cogitationi nata sunt, mundata nempe a cupiditatum nube. Et sicut ex sensuum perceptione fit comprehensio, ita ex spirituali aspectu spiritualium visio fieri solet; post quæ simplex Dei contemplatio per gratiam, sine figura et qualitate et imagine mentem subjctam retinens a quibuslibet sensibilibus et cogitabilibus liberat, eam includens, ut sermone non potest dici, in immensitatis non circumscriptæque infinitatis abisso cum extasi et admiratione.

89. O Domine, qui omnium visibilium et cogitabilium omnipotens principium es, qui initium habes æternitatem increate qui finem habes infinitatem, immense qui naturam habes supernaturale, incircumscripse; et substantiam habes supersubstantialia, ingenite; et formam habes quod sine forma est, invisibilis; et proprium habes quod non proprietatem admittit, incorruptibilis; et habitum quod non est habitus non vestigabilis; et locum, immensitatem, incircumscripse; comprehensio-nemque et incomprehensibilitatem, abscondite; et cognitionem contemplationemque quod non potest nosci aut videri, inaccessibleis et non cogitabilis, et rationem; quod supra rationem est, inenarrabilis; et interpretationem, quod nemo potest interpretari, ineffabilis; et cogitationem, quod non potest cogitari, incogitabilis; atque omnino situm habes super omnia celsitudinem, o Supreme; totus es mirabilis, et pax et fiducia et charitas et dulcedo et delicie, et in omnibus securitas et vera lætitia, sola substantialis gloria et regnum et sapientia et fortitudo. Ideoque ab omnibus visibilibus recessio

90. Ἐ Divinum quod miramur, magis optatur;

criptatum, purificat, » inquit theologica Gregorii vox. Cum mundavit, Dei nos similes efficit; et talibus effectis, nobiscum tanquam cum familiaribus conversatur. Et non modo sic Deus, sed et qui mundati sunt, cum divina in Spiritu ac veritate ipsis propria facta sint, et in Deo inveniantur; unde et theologus adjicit: « Deus cum Diis unius et ab ipsis cognitus. » Vides quam admiranda sit ea unio. « Deus, inquit enim, cum diis unius. » Si autem eorumdem unio fiat, manifestum est easdem quoque esse ex unione dispositiones ac delicias. Ideo addit: « et cognitus: » igitur qui sunt Deo similes et dii ex gratia, cum ipsis divina sint propria, et cum Deo conversantur et eum norunt, quomodo et Deus analogice eos qui divinam formam habent. ut dictum est, et dii sunt, contemplatur et cum iis conversatur et unitur. Unde magnus ille vir addit, nec immerito, ut id demonstrat: « Et tantum forte Deus a mundis et diis illis noscitur, quantum jam eos noscit analogice qui natura Deus eos ut deos adoptione fecit. Reputa igitur quo in gradu ab ipsis noscatur? Beatissimi igitur qui ad Dei visionem et contemplationem convenienter totis animæ ac scientiæ spiritualis viribus, cum eos videas, ob Dei incomprehensibilitatem ex ejus æternitate, infinitudine, immensitate, sempiterna existentia, totos in Deo maxima admiratione dignos effectos et stupore, et quo eorum animæ per amorem eum Deo uniantur, et desiderium inexplorabile in Dei vultus divinæque pulchritudinis contemplatione, quasi consumptæ patiuntur. Et consequenter tunc mundantur, et divina operatione Deo similes efficiuntur, et dii jam cum Deo per cognitionem uniantur; qui quidem deificationum superabundantia, et supernaturalis ipsorum deificationis dono ac divinæ unionis, ipsis se cognitum præstans, miro modo immensa illa pulchritudine omnem eorum spirituales sensum abripit omnemque motum et circum se attractos habet tanquam alios angelos, mira psallentes et merito. Deus stetit in concilio deorum; in medio autem deos dijudicat; et illud: « Deus deorum Dominus locutus est et vocavit terram, » terrestres nempe, ab ortu solis usque ad occasum, unde principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham, et consequenter stant circa Deum, ut Seraphim stabant coram illo, divinas supernaturalium mysteriorum illuminationes accipientes, et consequenter a Deo possessi nec distracti, qui supra omnia infinite elevatus est. Si igitur mundi corde, juxta Domini declarationem, beati sunt, quia ipsi Deum vident, quomodo non essent manifeste beati qui Deum contemplantur, admiratione quæ ex Dei cognitione procedit, mundati et in Dei dignitatem per profectus ascendentes! Oportet igitur eos qui beatitudinem passi sunt, et deificationem pati et ita imnote stare, ut Cherubim, circa Deum, contemplationemque omni opera curare et scientiam et actionem in Christo Jesu Domino nostro.

πλέον ποθοῦμενον δὲ, καθαρῆι. » φησὶ ἡ Θεολόγος Γρηγορίου φωνή, « καθάρων δὲ, θεοειδεῖς ἀπεργάζεται, τοιοῦτοι; δὲ γενομένοις, ὡς οικείοις ἤδη προσομιλεῖ. Ἄλλ' οὐ μόνον οὕτως ὁ Θεός, ἀλλὰ καὶ οἱ γε καθαρθέντες ταύτη, ὡς οικείοις ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ τοῖς θεοῖς καὶ τῷ Θεῷ ἐντυγχάνουσιν, ἴθην καὶ ὁ Θεολόγος ἔπεισι: « Θεός, θεοῖς; ἐνούμενός, τε καὶ γνωρίζόμενος. » Ὁρᾷς τὸ θαυμαστὸν τῆς ἐνώσεως; Θεός γάρ, φησὶ, θεοῖς; ἐνούμενος. Εἰ δὲ τῶν ὁπωστέη ταυτῶν ἔνωσις, δῆλον ὅτι καὶ τῆς ἐνώσεως αἱ διαθέσεις καὶ ἀπολαύσεις; ἐφαμίλλως αἰ αὐταί. Δι' ὅ φησι, καὶ γνωρίζόμενος· ὡσαύτως ἄρα καὶ οἱ θεοειδεῖς; καὶ θεοὶ ἐκ τῆς χάριτος, ὡς; οικείοις τοῖς θεοῖς, καὶ τῷ Θεῷ ὁμιλοῦσι καὶ γνωρίζουσιν, ὡς; ὁ Θεός, κρῶτον ἀνάλογον θεωρεῖ, καὶ προσομιλεῖ, καὶ ἐνοῦται τοῖς κατὰ τὰ εἰρημῆνα θεοειδεῖσι τελοῦσι, καὶ θεοῖς; ἐντεῦθεν ὁ μέγας προστίθισι, καὶ οὐκ ἀπεικώτως, εἰς δῆλωσιν· « Καὶ τοσοῦτον ἴσως γινώσκειται ὁ Θεός τοῖς καθαρῶις καὶ θεοῖς τουτοῖσι, ὅσον ἤδη γινώσκει αὐτοῦς, ἀνάλογον τρόπον ὁ φύσει τοῦς θέσει θεοῦς. Πόσον τοίνυν εἰκάσαι; τὸ εἰκὸς λογιζόμενος; πολὺ γε μακάριοι, οἱ πρὸς Θεοῦ ὁράσεις, καὶ θεωρίας; πρῆστηκόντως ἀνατεινόμενοι μεθ' ὄλου μένους ψυχῆς καὶ ἐπιστήμης πνευματικῆς, ὅπηνίκα ὁρᾷς τῷ τοῦ Θεοῦ ἀληπτη διὰ τὴν περὶ αὐτὸν ἀναρχίτητα, καὶ ἀπεριληψίαν, καὶ ἀπεριγραφότητα, καὶ τὴν ὄλων ἀιδιότητα, καὶ ἀπειρίαν, ὄλους τοῦς ἐν τῷ Θεῷ θαύματος γεγονότας ὑπερθαυμάστου, καὶ τῆς ἡλικῆς οἴας ἐκπλήξεως, ἐξ οὗ ἡ ψυχὴ αὐτῶν ἐρωτικῶς ὁπίσω κολλᾶται Θεοῦ, καὶ πῶθον ὅσον ἀφόρητον, ἐν ἄρα τῷ θεωρεῖν τὸ θεῖον πρόσωπον, καὶ τὸ κατ' αὐτὸ κάλλος ἐκπρεπὲς, καὶ [Ἰσ. περιττόν τὸ καί] ἐκτετηκότες εὐδαιμόνως πάσχουσι. Καὶ τότε δῆτα ἐπομένως ταύτη καθαρῶνται, καὶ τῆς θεωργίας καὶ θεοειδεῖς γίνονται, καὶ θεοὶ καὶ Θεῷ γινώσκόμενος ἐνούονται, ὅς γε δὴ περιουσίᾳ τῶν θεοθέτων, καὶ ἀκολουθίᾳ τοῦ τῆς ἰσέσεως ὑπερφυοῦς αὐτῶν δώρου, καὶ τῆς θείας ἐνώσεως, γνώριμος καταστάς, θαυμασίως; συναρπάζει τοῦτων τῷ ὑπερέκλῳ πᾶσαν τὴν νοερὰν αἰσθησιν, καὶ πᾶσαν τὴν ἔφασιν, καὶ περὶ αὐτὸν θελγομένους ἔχει ὡς ἄλλους ἀγγέλους, ἀφυκτα ψάλλοντας, καὶ μάλα εἰκώτως· Ὁ Θεός ἔστι ἐν συναγωγῇ θεῶν, ἐν μέσῳ δὲ, θεοῦς διακρινεῖ; καὶ τὸ, Θεός θεῶν Κύριος ἐλάλησε καὶ ἐκάλεσε τὴν γῆν, τουτέστι τοῦς γηγενεῖς, ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν ὄθεν καὶ ἄρχοντες; λαῶν συνήχθησαν μετὰ τοῦ Θεοῦ Ἄθραξμ, καὶ ἐξ ἐπομένου ἔστησαν κύκλω τοῦ Θεοῦ, ὡς τὰ Σεραφίμ εἰστήκεισαν κύκλω αὐτοῦ, θείας ἐλλάμψεις ὑπερκοσμίων μυστηρίων δεχόμενοι, καὶ ἐχόμενοι ἀδιασπάστως Θεοῦ, πάντων ἀπειράκις ἐξηρημένῳ ἀπειρώς. Εἰ τοίνυν οἱ καθαρῶι τῇ καρδίᾳ, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου ἀπόφασιν, μακάριοι. ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ἴψονται, πῶς οὐ περιφανῶς μακάριοι οἱ θεωρητικοί, καθαρῶμενοι τῷ ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως θαυμασμῷ, καὶ εἰς Θεοῦ ἀξίαν διὰ προκοπῆς ἀναβαίνοντες; Χρῆ γὰρ ἄρα ποθοῦντας τὸν μακαρισμὸν, καὶ παθεῖν τὴν θέωσιν, καὶ οὕτως ἀκινήτως; στήναι χερουδικῶς περὶ τὸν Θεόν, τῆς θεωρητικῆς ἔξεσθαι ὄλη σπουδῇ, καὶ ἐπιστήμης, καὶ πράξεως, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. »

Ἰα', Ἰδεῖν σε μάλιστα βούλομαι, καὶ δὴ ἐπομένως ἄ
 υμνήσαι, ζωοποιεῖ, ζωῆ τῶν ἀμυγῆτη δρώντων σε, Κύριε ὁ Θεός μου, ἀλλ' οὐκ ἔχω βουλόμενος ὅπως ἐπάξιον εἶπω, καὶ διαποροῦμαι κατ' ἀληθειαν καὶ ἀσθητικῶν. Ὡς πῶς εἰκίως ὁ νοῦς ἔχει σοι, Δέσποτα, Πιοτητὰ πάνσοφε, καὶ σὲ μόνον ὁρῶν εἰρήνης ἀπολαύει, καὶ ἀναπαύλας αὐτῷ προσφουῶς! Ἐφίεται καὶ γὰρ πεφυκτότως ἡ νοῦς, τῆς ἔξωθεν, καὶ φαινομένης περιφορᾶς ἐλευθερωθεῖς, καὶ σχολάσας ἐφ' ἑαυτὸν, νοεῖν, καὶ μάλιστα δὴ διανοεῖσθαι φυσικῆ ὠκύτητι τὰ ὑψηλότερα, καὶ προσκεισθαι τῷ γιγνομένῳ τῆς κατ' αὐτὸν ἀύλιας τοῖς ἰσχυροτέροις. Ἀμέλει λόγῳ πεφυκτοὶ αὐτόματος ὡσπερὶ ἀνατρέχει πρὸς γε τὸ πάντων ὑπέρτερον, καὶ πάσης ἀύλιας ἀνώτερον. Δῆλον δὲ ὅτι σὲ καὶ μάλιστα, Πνεύματος ἁγίου βροπῆ, B
 διὰ πίστεως κατὰ τὸ εἰκὸς βοηθούμενος, καὶ ταύτη δῆτα ἀνατεινόμενος, ἡ μᾶλλον γιγνομένη; ἡ νοῦς, ἐπὶ τῶν περὶ σὲ νοητῶν, ὡς ἂν τινῶν συγγενῶν ἀναλόμενος, ποθεῖ σε καὶ πᾶν ἰδεῖν σὺν παντὶ προθύμῳ τῷ τῆς ψυχῆς. Οἷα δὲ πάσχει θαυμάσια, καὶ μακάρια πεφυκτότως· ἐπεὶ καὶ γὰρ φύσις αὐτῷ, ἢ περ ἔφην, νοερά οὕσα, πάντων κτισμάτων, μᾶλλον δὴ πτηνῆ, καὶ ταχέια, ἔφρασι δὲ προστόκους ἔχει τὰ νοητὰ, δεῖται νοεῖν, ὡς ἐσθίειν ζῶα τὰ αἰσθητὰ [Ἰσ. αἰσθητικὰ], τοῦτ' ἔστι γὰρ τρόπον ἐφάμιλλον τὸ νοεῖν τῷ νοῖ, ὅπερ τῷ ἐσθίειν ζῶοις τοῖς αἰσθητικοῖς. Ἐκ γὰρ τοῦ νοεῖν, καὶ ζῆν οικείως, καὶ αὔξειν, καὶ ἀπολαύειν καὶ τέρπεσθαι γίνεται τῷ νοῖ, ὡς καὶ τοῖς αἰσθητικοῖς; ζῶοις ἐκ τοῦ ἐσθίειν ἐστὶ. Τοιαῦτα δὲ τοι πάσχει ἐξ ἄρα δῆπου τοῦ δροῦν, δηλαδὴ τοῦ νοεῖν C
 ὑπερβαλλόντως καὶ μάλιστα, ὁπηνίκα φθάσῃ διὰ πνευματικῆς σου χρηστότητος, ἀφράστως ἐν σοὶ γεγονότος, ἐν τῇ θέλει τῆς ἀφάτου δόξης σου συμμιγείσα ἡ ἔφρασις αὐτοῦ. Τὸ γὰρ περὶ τι ἔφρασι ἔχον ἰδικὴν τί ποτ' ἂν καὶ πάθοι κατὰ τὸ εἰκὸς, περιτυγν ἔλακτικῶ τῷ, καὶ μάλιστα γε τοιοῦτῳ, οἷός περ σὺ, καὶ ταῦτ' ἐκ προνοίας τῆς σῆς, πρὸς ἡλίκων οἶον σὲ, ἔφρασι; Σὺ γὰρ, Βασιλεῦ πάνσοφε, παντοδύναμε, ὑπεράγαθε Κύριε, κτίσας ζῶων τὸν νοῦν νοητῶν, τοῖον τεύχει; οἶον τοῖς σοῖς; γε ὑπερευφραίνεσθαι πεφυκτότως, καὶ ἀβρόχως ἐν κατοχῇ τοῦ θεοῦ σου γενέσθαι μετ' ἐκπλήξεως ἔρωτος, καὶ οἶον πῶς μανικῶς διακεισθαι σοι ἐξ ἐφάμιλλον βαχικῶ ἐνθουσιασμοῦ. Καὶ ὁ μὲν νοῦς, οὕτως ἄρα φιλόκαλος ἄκρως κτισθεῖς ἔχει, καὶ τὸ φιλόκαλος εἶναι κομιδῆ κατὰ τὸ πεφυκτοῦς, ἐκ προνοίας τὰ ἄριστα ἐπομένως νοεῖν ἔφρασι ἔχει, καὶ ἀεὶ τῶν ὑψηλοτέρων καὶ πρόσω ἐπιθυμεῖν καὶ προχαίρειν ἐκ τοῦ γιγνομένου τοῖς κρείττοσιν. Οἷός δὲ σὺ τοῦτῳ φαίνῃ, καὶ ὅπως συναρπάξεις αὐτὸν, σοφῶς ἐς τὰ μάλιστα, τῷ ἔρωτι τῆς σῆς θεωρίας καταθελγόμενον, καὶ ξυμπάντων ἀπαξιαπλῶς, πλὴν μόνου σου ἐξιστάμενον μετὰ τοῦ τῆς ψυχῆς διακειμένου παντός. Οὕτε [Ἰσ. λείπει γὰρ] ποικίλος μόνον ἐρᾶσαι, ἔδιστε, οὕτε περιλιπτός, οὕτ' ἀπερίληπτος, οὕτε φραβρός, οὕτε μελίχιος, ἀλλὰ νῦν μὲν τοῦτο, νῦν δ' ἐκεῖνο· ἐν' οὕτω πάντως ἐντεῦθεν, ἐκεῖθεν ἡ τοῦ νοῦς; κίνησις, καὶ ἐπὶ καὶ τροπῆ, μηδὲν ἔχει κλίνει πρὸς ἐν τι τῶν ἔξω σου διὰ ποικιλίαν δῆθεν, ἢ δ' ἀπλότητα, δ' ἀκαταίτητος ἔφρασι, ἢ καταλή-

91. Te imprimis videre volo et consequenter celebrare, o vivifice, et vita eorum omnium qui te vident, Domine Deus meus; sed nescio quomodo quid digni loquar, et hæreo, et secundum veritatem indigeo. O quomodo proprie mens tibi adest, Domine, sapientissime Creator et te solum videns pace fruitur et convenienti quiete! Optat quidem naturaliter mens, externis et apparentibus liberata, et sibi ipsi incumbens, cogitare et naturali perspicuitate superna inquirere et adhærere iis quæ suæ spirituali substantiæ maxime congruunt.

Naturali sane ratione sponte currens ascendit ad illud quod est super omnia et omni spiritui præstat. Manifestum vero est quod te, præsertim, Spiritus sancti motu, per fidem, ut decet, adjuva mens et maxima virtute sustentata, iis quæ circum te sunt spiritualibus attracta, tanquam a quibusdam cognatis, optat te omni animæ studio videre. Multa igitur mira ac beata patitur; quoniam enim natura ipsi est, ut prius dixi, spiritualis, omnes creaturas, tanquam si celeres alas haberet, motu superat, spiritualia potest cogitare, ut quæ sentiunt animalia possunt manducare. Eodem modo enim cogitare menti se habet, ac manducare brutis. Ex cogitatione enim mens et vivit propria vita, et crescit, et fruitur lætaturque, ut sit brutis animantibus ex manducatione. Talia autem experitur ex contemplatione, nempe ex superna cogitatione, quando per tuam spiritualem bonitatem, ineffabiliter ad te ascenderit, cum inenarrabili dulcedine tua motu suo immista. Quod enim circa aliquid proprium motum habet, quid pati debeat, tali dulcedine captum quanta es tu, idque ex tua Providentia ad tale voti objectum tendens, quale es tu? Tu enim, Rex sapientissime, potentissime, optime Domine, qui mentem cogitans animal creasti, eam talem condidisti, ut tuis naturaliter lætari possit et ineffabiliter in tuæ delatæ possessionem intrare possit, cum amoris stupore, et ardentem in te disposita sit ex illa tanquam furenti admiratione. Et mens quidem cum ita Pulchri amans creata sit, habet quoque in se pulchritudinem natura sua, et ex providentia optima semper cogitandi desiderio tenetur, et semper altiora et quæ sunt ante se inquit iisque lætatur, ut contingit iis qui meliores sunt. Qualis autem tu illi appares, et quantum eam arripis quam sapientissime, tuæ contemplationis amore allectam et ab universis, excepto te, separatam, totis cum animæ potentiis. Neque varius videris, dulcissime, neque comprehensus, neque incomprehensus, neque terribilis, neque suavis, sed nunc quidem id, nunc autem illud; ut sic mens, unde movetur ac convertitur, neque ad unum eorum quæ sunt extra te, propter varietatem aut simplicitatem, propter terrorem aut dulcedinem. Et omnino cum sis Unum Bonum et Unum Pulchrum comprehensive, et omnium bonorum efficiens causa ipse optimus et pulcherrimus, in nullo alio læet mentem contemplari et immorari

et varie ac multipliciter letari, nisi in te; tu enim omnia causaliter in te habes, et super omnia inventiris, ut pulcherrimus infinite omnium rerum creator. Unde, cum unus sis, Deus, substantia, varie potentiis tuis videris, ob earum multitudinem et rursum propter earum magnitudinem, et quod miratione ac stupore dignius est, iis ipsis quibus comprehendi potes, rursum quodammodo constitueris. Substantia enim omnino es incircumscripius, et secundum virtutem, et praterca potentia tua non circumscribitur; mensuram enim potentie tue quis invenit? Sapientiam autem tuam quis cognoscit? Et Bonitatis tue oceanum quis scrutatus est? Ac omnino quis tuorum aliquid intellexit? sed tamen secundum eadem quodammodo altero comprehensibilis es. Mens sane quæ ab iis spiritualibus quæ sensibilibus insunt contemplari incipit, ex consequentia ascendit ad illud quod circum te, Salvator, unum est et incomprehensibile, ac dulcedine comprehensibile et voluptate, et quod pulchri amatrix sit, omni cura festinat, quantum licet, ultra procedere. Cum autem nequeat longius inquirere, reputans, ut oportet, id quod ipsam fugit ut supra ipsam positum et elevatum, amore ardenti quodam comprehenditur et ferventer circum te exultat, et in animam ardentia desideria arripit, Divinæ caritatis flammam ad incomprehensibile, faciens id quod comprehendit, et suam inopiam in amorum abundantiam convertens. Quod apud te comprehendi potest non magis eam attrahit quam eam inflammat quod ipsam fugit et cognitionis impossibilitate, admirari et optare eam cogit; addam etiam, quod ei persuadet ut inquirat quid sis, non quidem substantialiter; id enim omnino ex suprema elevatione impossibile est, sed quid sit substantialis Dei potentia et operatio, et quidquid eorum quæ circum te contemari licet, spiritualium et theologorum incomprehensibile est, cum ea sint, ut diximus, propter magnitudinem, infinita, et propter multitudinem, non scrutabilia. Etri enim non possit omnino ad terminum pervenire, cum ea sint infinita, potest autem, cum puritate ad te accedens, et ad tuam pulchritudinem assurgens, ad manifestiores et lucidiores, aspectu eorum quæ te circumdant, pertingere atque ita deificari. Unde et amoris vulnere incendis, quæ apud te versatur, mentem, eam illuminans, imo vero eam consequenter introducens in quædam inaccessible et mystica cœlorum spectacula. Unitas hymnis celebranda, et Trinitas honoratissima, potentie ac sapientie abyssus profundissima! quomodo ex ipsa servitute, si quis ita loqui velit, aut ex adscriptione, in illas divinas tenebras mentem legitime mundatam introducis, eam transmittens ex gloria in gloriam, sæpissime tamen intra has lucidas tenebras remanens. Non novi, ut tu nosti, utrum illa nubes in quam introductus est Moyses, huius fuerit imago, an hæc illius; sed hæc manifeste spiritualis est nubes et in ea divine ac su-

Α φως, διὰ φοβερότητα, ἢ μελιχρότητα· καὶ ἐνθουσιασμός, ἐν ἀγαθῶν, καὶ καλῶν, περιληπτικῶς ὡν [ὅτι θεία ἡ τοῦ σου], καὶ πάντων ἀγαθῶν καὶ καλῶν ποιητικῆς ἀρχῆς ὑπεράγαθος καὶ ὑπερκαλός, ἐν οὐδενὶ τῷ ἐτέρῳ ἔξῃστι πάντως τὴν νοῦν θεωρεῖν καὶ παραμένειν καὶ ποικίλῃ, καὶ πολλαχῶς τέρπεσθαι, ὅτι μὴ ἐν σοί· σὺ γὰρ τὰ πάντα αἰτιολογικῶς ἔχεις ἐν σεαυτῷ, καὶ ὑπὲρ πάντα εὐρίσκη, ἅτε δημιουργὸς ὑπερκαλός· ἀπειράκις ἀπείρων· Ἐντεῦθεν εἰς ὦν, θεὸς, τὴν οὐσίαν, ποικίλως θεωρεῖσαι ταῖς ἐνεργείαις, διὰ πλῆθος αὐτῶν, καὶ αὐθις· διὰ τὸ μέγεθος αὐτῶν πολλός, καὶ τὸ θαυμασιώτατον γὰρ καὶ ἐκπληκτον, ὅτι περ. καὶ οἷς γίνῃ δῆπουθεν ληπτὸς, ἐντεῦθεν αὐθις τότῳ γέ τῳ καθίστασαι. Ὁ γὰρ κατ' οὐσίαν σὺ ἀπερίληπτος πάντη, καὶ κατὰ τὴν ἐνέργειαν, καὶ Β πρὸς· τούτῳ τὴν δύναμιν οὐ περιλαμβάνεσαι ἀμηγήπη· μέτρον γὰρ δυνάμεώς σου τίς εὗρατο; σοφίαν δέ σου τίς ἔγνω; τῆς δὲ ἀγαθότητός σου τὸ πέντατος; τίς ἐξίχνιασε; καὶ ὅλως τῶν ὧν τινος τίς ἀκρω; συνῆκε; καίτοι· γε κατὰ ταῦτα τρόπον ἕτερον καταληπτὸς γε ὧν ὅπωσδήποτε. Ἀμέλει δὴτα ὁ νοῦς θεωρεῖν ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς φαινομένοις νοητῶν ἀρχόμενος, ἀνεισιν ἰὼν ἐξ ἐπομένου εἰς τὸ περὶ σέ, Σώτερ, ἐνιαῖον καὶ ἀκατάληπτον, καὶ τῷ ἴδει καὶ κομιδῇ τερπνῷ τοῦ ληπτοῦ, καὶ τῷ φιλόκαλος εἶναι, σπεύδει ὅλη σπουδῇ, καὶ φιλονεικεῖ πως προσεπένεαι ὡς ἐνὶ ἐπέκεινα. Ἐπεὶ δὲ οὐκ οὐκ ἐξικνεῖται φθάσαι πόρρωτερον, ἀναλογιζόμενος, ἢ χρεῖ, τὸ ἐκφεύγον ἀναμνηρίστως ὡς ὑπεροκείμενον, φέρτερον, πολλῆς τινος ἀτοχός ἀκολούθως ἐρωτοληψίας γίνεται, καὶ ἐφαμιλλῶς μανικῶς ἐκθαχχεύεται περὶ σέ, καὶ πύθους ἀναρρίπτει διακαεῖς τῇ ψυχῇ, ὑπέκκαυμα θείας ἀγάπης τὸ καταληπτόν τοῦ ἀκατάληπτου ποιούμενος, καὶ τὴν ἀπορίαν πορισμῶν ἐρώτων τιθέμενος. Οὐ μάλλον θέλγοντος τοῦ περὶ σέ, πάνσοφε, ληπτοῦ, ἢ περὶ ἐκκαίοντος τοῦ διαφεύγοντος, καὶ, τῷ τῆς γνώσεως ἀνεφίκτη, καὶ θαυμάζεσθαι λίαν, καὶ πθεῖσθαι διαφερόντως, παρασκευάζοντος, προσθεῖν γ' ἂν ἔτι καὶ ζητεῖσθαι πειθοντος, οὐ μνοῦν τι σὺ κατὰ τὴν οὐσίαν· τοῦτο γὰρ παντὶ, καὶ πάντως, καὶ ὅπως οὐκ ἐκ περιουσίας ἀμήχανον, ἀλλὰ τὸ τῆς οὐσιώδους θείας δυνάμεως καὶ ἐνεργείας, καὶ τὸ ὅλον, τῶν περὶ σέ, θεῶν, θεωρουμένων νοητῶν, καὶ θεολογουμένων ἀληπτον, ἀπείρων, ἢ εἰρηται, διὰ τὸ μέγεθος, ἀνεξερυνήτων δὲ ὄντων διὰ τὸ πλῆθος· τούτων καὶ γὰρ, εἰ καὶ ὅλως εἰς πέρας ἐφικέσθαι ἀδύνατον, ἅτε ἀπείρων, ἀλλὰ δυνατὸν τῷ διὰ καθάρσεως προσεγγισμῷ σου, καὶ τῇ ἐνατείνσσει τοῦ κάλλους σου, πρὸς φανωτέρας καὶ διαυγεστέρας δράσεις τῶν περὶ σέ γίνεσθαι, καὶ θεοῦσθαι κατάλληλα· ὅθεν καὶ καταφλέγεις τρώσει ἐρωτικῇ προσμένοντά σοι νοῦν ἀνηκόντως, διαυγάζων μᾶλλον, καὶ μᾶλλον αὐτὸν, κάκ τοῦ γιγνομένου εισάγων εἰς ἅτα ἅδυστα μυστικὰ θεάματα ὑπερουράνια. Ὁ μόνος ὑπερύμνητε, καὶ Τριάς ὑπέριτε, ἐνόςμεως καὶ σοφίας ἀπύθμαντε βυθὲ! πῶς ἐξ αὐτῆς εἰτε ἀφεταιρίας, ἐθέλοι τις λέγειν, εἰτε μὴν γραμμῆς, εἰ τὸν κατὰ σέ εἰσάγει; θεϊότατον γνόφον καθ' ἀρῆντα ἐνθέσμως τὸν νοῦν, μετάγουσα τοῦτον ἀπὸ ἐσθῆς εἰς ὄξεν, πολλαχίς πλὴν καὶ εἰσω μένοντα

τοῦ ὑπερφώτου γνόφου. Οὐκ οἶδα, ὡς σὺ γινώσκεις, εἶτε εἰς ὃν εἰσῆχθη Μωσῆς τε πάλαι, εἶθ' ὅτι οὗτος, ἐκεῖνου εἰκῶν, εἶτ' οὖν τούτου, ἐκεῖνος, πλὴν ὅτι οὗτος περιφανῶς νοητὸς γνόφος ἐστὶ, καὶ ὅτι ἐν αὐτῷ τελεῖται θείως καὶ ὑπερφωτῶς ἐν τῷ μυστικῷ τῆς ψυχῆς ἀρρήτως, τὰ τῆς πνευματικῆς ἐνώσεως καὶ ἀγάπης μυστήρια · οἱ εἰσαγόμενοι μετὰ τῆς δαδουχίας τοῦ φωτίζοντος Πνεύματος· λίαν λαμπρῶς ἐπί- στανται.

19'. Τίς σε διακειμένως, Κύριε Τριάς, ὁρῶν οὐ χαίρει τὸν βασιλέα καὶ ἀδιάλειπτον πρύτανιν, καὶ διανομέα παντὸς οὐτινοσοῦν καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ, καὶ πηγαῖον ἄλθρον τούτων τυγχάνοντα; καὶ τίς πρὸ τῆς ὁράσεως τῆς παντοκρατορικῆς δεσποτείας σου χαίρειν ἔχει χαρὰν ἀληθῆ; Ἄηλον ὅτι οὐδεὶς οὐδαμῶς· διὰ τοῦτο τῷ ὄντι, « Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, » ὅτι οὗτοί σε ὀπτανόμενοι ὁμματι ψυχῆς, χαρὰν αὐτό- χρημα ὄντα διαφερόντως πνευματικὴν, καὶ χαίρουσι δὴ μετὰ γάνου, καὶ πολλῆς θυμηδίας, καὶ ἀφορή- των ἐρώτων ἐμπύπλανται, πολλάκις καὶ σωματικῶς προσπαλαίοντες· περιστάσεις, καὶ δαιμονικαῖς ἐπι- φοραῖς πάσχοντες· τὸ γὰρ πνευματικὸν φῶς τοῦ κάλλους τοῦ προσώπου σου, Κύριε, ἀπειράκις ἀπεί- ρως ὑπερεξῆρηται τοῦ καὶ ὅπως οὖν λύπη προσέσθαι κοσμικῆ, ᾧ ἐλλάμπεσθαι γίνεταί διὰ χάριτος. Διὰ τοῦτο γλυκασμὸς ὄλος προπορεύεσαι. Ὅλος ἐπιθυμία, ἀγία τε ἔφεσις, ἀρρήτος ἔρωσ· ἐντεῦθεν ἡ ἀγάπης σου ἀφορήτοις ὑπερφύσει κέντροις τετρωμένη. Ἀποκαθιστᾷ τοὺς κατὰ τινὰ σε ὁρῶντας ἐπίνοιαν· ἐντεῦθεν εἰς ὁσμὴν μύρων σου ὁπίσω σου κατακο- λουθοῦσαι τρέχουσι σφοδρῶ καὶ ἀνευδότω τόνῳ αἱ ψυχαὶ τῶν, ὑφ' ὧν ὁράσαι, ἀρρήτε Θεέ, καὶ ἐν σφίσι· αὐταῖς ἔλκειν σε πάσῃ πειρῶνται μηχανῇ, ἡττημένοι πάντως, καὶ ἐκτετηκυῖαι τῷ πόθῳ σου θαυμαστῶς. Ὅθεν ἀλήστως σε ἔχουσιν ἐπὶ νοῦν ἐξηρμέναι τοῦ κάλλους σου τοῦ ὑπερφωτοῦ. Μᾶλλον μὲν οὖν διηνε- κῶς καὶ πνευματικῶς πρότερον κατέχεις τὰς καρδίας αὐτῶν, καὶ νύκτωρ δῆπου καὶ μεθ' ἡμέραν, καὶ ὁ ὕπνος ἀπέπητ' ἀπὸ τῶν βλεφάρων αὐτῶν· καὶ ἡ ἰδύτης·

οὐ μνοῦν ἔτι ταῦταις

εἰ, ἀλλὰ καὶ καθεύδουσαι τέως, ὁμως ἡ καρδία αὐτῶν καὶ [οὐ]τω γρηγορεῖ, ἀγαλλιώμεναι, ὡς ὁ προφήτης λέγει ἐπὶ τῶν κοιτῶν αὐτῶν. Καὶ ἐφαμίλλως ὁρῶσι καὶ συνέχονται, καὶ τί γενέσθαι οὐκ ἔχουσι, καὶ ἀπο- ροῦσι, καὶ ἐξίστανται διὰ τὰ διακείμενα τῆς ἀπάτου φαιδρότητος τοῦ προσώπου σου, διὰ τὴν μεγαλω- σύνην τῆς δόξης τῆς ἀγιωσύνης σου, διὰ τὰς ὑπερ- κοσμίους ἃς δι[α]τίθενται ἐν ἑαυταῖς ἀναθάσεις σου, καὶ ἀποκαλύψεις τὰς μυστικὰς, διὰ τὰ μυρία ἀπόρ- ρητὰ τε καὶ ἀφαντα, πάγκαλὰ τε καὶ πανάγαθα δῶρα Πάτερ τὰ περὶ σέ.

καὶ στηριξίαις τοὺς ἐν εὐθύτητι [κατοικοῦν]τας σὺν τῷ προσώπῳ σου.

A pernaturaliter in mysterio et ineffabiliter spiri- tualis unionis caritatisque perficiuntur mysteria; quo introducti cum illuminantis spiritus face, id ap- prime et manifeste noverunt

92. Quis te, Trinitas, Domine, ut decet contem- plans, non lætatur, cum te regem indeficientemque ducem, et omnis boni ac pulchri dispensatorem, et divitiarum fontem cogitat? Et quis ante tuæ do- minationis omnipotentis visionem non vera lætitia frueretur? Manifestum est neminem non lætari. Ideo- que revera, « beati mundo corde », quia te animæ oculis videbunt, lætitia multa ac spirituali repleti, et cum exultatione ac multa voluptate lætantur, ardentique amore replentur, corporalibus obstaculis resistentes, et dæmoniorum insultus patientes. Spirituale enim vultus tui pulchritudinis lumen, Domine, infinito ab hujus mundi tristitia distat; quo lumine per gratiam mens illuminatur. Propterea ingens ei dulcedo præstatur, desiderium, sancti motus, ineffabilis amor; unde caritatis tuæ aculeis supernaturalibus acribusque mens vulnerata repel- lit eos qui te secundum aliquam cogitationem vident; unde in odorem unguentorum tuorum post te sequentes currunt vehementi et indeficienti ardore eorum animæ a quibus aspiceris, ineffabilis, et in ipsas te attrahere omni modo conantur, om- nino victæ et tui desiderio mire consumptæ. Unde non possunt te oblivisci, mente tua supernaturali pulchritudine suspensa. Imo vero perpetuo ac spiritualiter prius eorum corda possides, et nocte et die, et somnus effugit ab oculis eorum, et dul- cedo

Non quidem adhuc iis.

si, sed dormientium cor tamen vigilat; exultantque, ut ait propheta, in cubilibus suis. Et con- templantur ac comprehendant, et nesciunt quid fiant, et deliciunt, et in exstasim rapiuntur propter tui vultus splendoris manifestationem, propter tuæ gloriæ ac sanctitatis magnitudinem, propter super- naturales tuas, quæ ipsas disponunt, ascensiones et mysticas revelationes, propter sexcenta arcana et ineffabilia, pulcherrimaque et optima dona, quæ circum te sunt, Pater.

Et firmabis eos qui recti cum vultu tuo habi- tant.

NICEPHORUS MONACHUS

NOTITIA

(Φιλοκαλία τῶν ἁγίων Νηπιτικῶν, Venetiis, 1782, fol., p. 369.)

Venerabilis Pater noster Nicephorus, qui in sancto monte Atho asceticorum certaminum stadium confecit, paulo ante annum millesimum trecentessimum et quadragessimum floruit. Altissimis asceticæ philosophiæ institutis Gregorium Thessalonicensem imbuit, ut ipse alicubi testatur. Tranquillam et a sollicitudinibus liberam vitam apud ipsum solum peregit, ipsi fuit conjunctus; summis et supernaturalibus præsidum mandatis fuit ineffabiliter eruditus, et gratiæ illuminationem beatificam accepit. Cujus divinæ sanctitatis exemplar factus, cœleste donum, quo prius dignus habitus fuerat, nobiscum generose voluit per præsentem tractatum communicare, ut ejusdem mercedis participes fieri mereremur. In sanctorum Patrum Vitis exempla collegit de sobrietate, de attentione, de oratione et de variis adjumentis; ex proprio fonte naturalem et scientificam adiecit methodum, qua pulchriorem nemo excogitaturus sit: De operatione spiritus in corde et de invocatione nominis Domini Jesu; regulam tradidit exactissimam de sancto j-junio et scalam puræ et perfectæ orationis; demum bona subsequuntur, quæ inde proflant salvari volentibus. In his autem seipsum, veluti novum Beseleel, exercuit, conducente et operante Spiritu sancto.

Ascendite igitur, ascendite qui in votis habetis ut Christus vobis inhabitet; qui desideratis ut ad imaginem Spiritus sancti reformemini et de gloria in gloriam assurgatis; qui concupiscitis ut efficiamini divini et beatam sortem sanctorum participatis.

A Νικηφόρος ὁ ἐσιώτατος Πατήρ ἡμῶν, ὁ ἐν μὲν τῷ ἀγιωνύμῳ ἔρει τοῦ Ἄθου τὸν τῶν ἀσκητικῶν ἀγῶνων ἀνύσας διαυλον, μικρῶ δὲ πρὸ τοῦ τεσσαρακοστοῦ τριακοσιοστοῦ καὶ χιλιοστοῦ ἔτους ἀκμάσας, καθηγητῆς καὶ μυσταγωγῆς τῶν ὑψηλῶν τῆς ἀσκητικῆς φιλοσοφίας μαθημάτων ἐγένετο Γρηγορίου τοῦ Θεσσαλονίκης, καθάπερ αὐτὸς που περὶ αὐτοῦ μαρτυρεῖ· διὰ τῆς ἀπεριμερίμνου δὲ ἡσυχίας ἑαυτοῦ μόνῳ σκολάζων, καὶ δι' ἑαυτοῦ ἤδη ἠνωμένου, τῷ ὑπερκοσμίῳ καὶ ἀκροτάτῳ τῶν ἐφετῶν ἐνωθεὶς ἀπορρήτως, μακαρίως ἐνετύθεν τὸν ἐνυπόστατον ἐν καρδίᾳ τῆς χάριτος ἔπαθε φωτισμόν. Τοῦ τοίνυν τῆς θεώσεως ἀμιμῆτου μιμήματος, καὶ θεοποιῶν δώρον αὐτὸς τε πρῶτον ἐκείθεν πλουσίως ἀναπλησθεὶς, τούτου καὶ ἡμῶν ὁ Μακάριος, διὰ τοῦ παρόντος αὐτοῦ Πνευματίου, εἰ γε βουλοίμεθα τῶν ἰσῶν ἐκείνῳ ἀξιοθῆναι γερῶν, πατρικῶς καὶ ἀφθόνως μετέδωκεν, ἐφ' ἣ τὰς ἐν ταῖς τῶν ἁγίων Πατέρων βιογραφίαις περὶ νήψεως, προσοχῆς τε καὶ προσευχῆς ὁπηδήποτε διαγορευούσας χρήσεις συνέρανισάμενος, προσθεὶς δ' ὀκνοθεν, καὶ τὴν, ὡς οὐκ ἂν τις ψήθη καλλίως, φυσικὴν, καὶ ἐπιστημονικὴν ἀληθῶς μέθοδον τῆς δι' εἰσπνοῆς ῥίνος ἔνδοσ καρδίας ἐπισυναγωγῆς τοῦ νοῦς, καὶ τῆς κατ' αὐτὴν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐπικλήσεως, στάθμην οἷον ἀκριβεστάτην ἱερᾶς νήψεως, καὶ κλίμακα καθαρᾶς καὶ ἀρεμβάστου προσευχῆς, καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς πηγαζομένων ἀγαθῶν, τοῖς σωθῆναι ἐθέλουσιν ὑπεστέφριζε, πρῶτος αὐτὸς, οἷά τις νέος Βεσελεὴλ, κατασκευάσας τῇ ἀρχιτεκτονίᾳ τοῦ πνεύματος.

Ἄναβαίνετε λοιπὸν, ἀναβαίνετε, ὅσοι ἐν ὕμιν αὐτοῖς κητικῆσαι τὸν Χριστὸν δι' ἐφέτειος ἔχετε, καὶ εἰς τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰκόνα μεταμορφωθῆναι ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν ἐθέλετε, καὶ ἐπομένως θεουργηθῆναι, καὶ τῆς σωζομένων φαινῶν κληρουχίας ἀξιοθῆναι.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΜΟΝΑΖΟΝΤΟΣ

ΛΟΓΟΣ

ΠΕΡΙ ΝΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΦΥΛΑΚΗΣ ΚΑΡΔΙΑΣ

ΟΥ ΤΗΣ ΤΥΧΟΥΣΗΣ ΩΦΕΛΕΙΑΣ.

NICEPHORI MONACHI

TRACTATUS

DE SOBRIETATE ET CORDIS CUSTODIA

UTILITATIS NON CONTEMNENDÆ (1).

(Græce ex *Philocalia*, loc. cit.; Latine ap. Possinum *Thesaur. ascet.*, opusc. 17)

Ὅσοι τῆς μεγαλοπρεποῦς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰη-
σοῦ Χριστοῦ θεϊκῆς φωτοφανείας τυχεῖν ἐρωτικῶς
ἔχετε· ὅσοι τὸ ὑπερουράνιον πῦρ καρδιακῶς ἐν αἰ-
σθήσει ὑποδέξασθαι βούλεσθε· ὅσοι τῆς πρὸς Θεὸν
καταλλαγῆς πείρα καὶ αἰσθήσει τυχεῖν σπεύδετε·
ὅσοι τὸν θησαυρὸν τὸν ἐν τῷ ἀγρῷ τῶν καρδιῶν ὑμῶν
κεκρυμμένον, πρὸς τὸ εὑρεῖν καὶ κτήσασθαι, τὰ τοῦ
κόσμου ἅπαντα ἀπεκτήσασθε· ὅσοι ταῖς λαμπάσαι
ταῖς ψυχικαῖς φαιδρῶν ἀναφθῆναι ἀπὸ τοῦ παρόντος
βούλεσθε, καὶ τὰ παρόντα ἅπαντα ἀπετάξασθε· ὅσοι
ἐν γνώσει καὶ πείρᾳ τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν
ἐνδοθεν ὑμῶν οὖσαν γινῶναι καὶ λαβεῖν θέλετε, δεῦτε
καὶ διηγήσομαι ὑμῖν αἰωνίου, μᾶλλον δὲ οὐρανίου
βιωτῆς ἐπιστήμην, ἢ μᾶλλον μέθοδον, ἀκόπως εἰς τὸν

τῆς ἀπαθείας λιμένα καὶ ἀνιδρωτὶ τὸν ταύτης ἐργά-
την εἰσάγουσαν, μηδεμίαν πλάνην ἢ πτόησιν ἐκ δαι-
μόνων δειματομένην, μόνον δὲ τότε πτοουμένην,
ὅτε ἐξωθεν τῆς ζωῆς, ἣν ὑμῖν ὑφηγούμαι, πόρρω
που ἐκ παρακοῆς διατρίδομεν, καθάπερ πόλαι καὶ
ὁ Ἄδᾶμ τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ κατολιγώρησας, τῷ
ὄφει δὲ φιλιάσας, καὶ πιστὸν ἠγγασάμενος, καὶ τοῦ
καρποῦ τῆς ἀπάτης ὑπ' αὐτοῦ κατακόρως πλησθεὶς,
εἰς πυθμένα θανάτου, σκότους τε ἅμα καὶ διαφθο-
ρᾶς ἐλεινῶς ἑαυτὸν, καὶ τοὺς μετ' αὐτὸν πάντας
κατέβαλεν. Οὐκοῦν ἐπανήγεσθε, μᾶλλον δὲ τάληθέ-
στερον εἰπεῖν, ἐπανέλθωμεν πρὸς ἑαυτοὺς, ἀδελφοί,
τὴν τοῦ ὄφειος συμβουλὴν, καὶ τὴν πρὸς τὰ χαμαὶ
συρόμενα περιφορὰν εἰσάπαν ἀποστουγούμενοι. Οὐ

Quicumque magna dignari divinaque Salvato-
ris Jesu Christi illustratione amanter cupitis: qui-
cumque supercælestem ignem sinu ac sensu cordis
suscipere penitus decrevistis; quicumque reconci-
liationis cum Deo experimentum consequi sensi-
bile studetis; quicumque thesaurum in agro abs-
conditum penetralibus intimis vestri cordis obtinere
repositum desideratis, res mundi cunctas abdicare;
quicumque lampadum spiritualium festo ac læto
jam hinc duci ornarique vultis lumine, præsentia
universa rejicite; quicumque experientia conscien-
tiæ arcana residentis intra vos regni cælorum per-
cipere notitiam optatis; adeste huc, et edisseram
vobis perpetuæ aut potius cælestis vitæ rationem
scientificam, ac methodum cujus qui ductum ope-
rando sequi curaverit, facile ac citra sudorem in

portum tranquillæ a perturbationibus quietis intro-
ductum sese gratulans sentiet, nullam de cætero
timentis a dæmonibus seductionem ex qua sequi
lapsus queat, quando extra vitam, ejus informare
vobis ideam hac oratione ordior, longissime ob-
inobedientiam versabamur. Sicut olim Adam, man-
dato et Deo spreto, fœderatus serpenti, et eum ve-
lut fidelem ducem sequens, fructuque deceptionis
ab eo usque ad satietatem pastus, in profundam
mortis foveam, tenebrarumque ac corruptionis
miserabiliter seipsam præcipitavit, suosque una se-
cum universos posteros.

Igitur revertimini, aut, ut æquius atque in com-
mune utilius dicatur, revertamur ad nos ipsos, fra-
tres, consilium serpentis, et aberrationem ad ea
que deorsum trahuntur semel in omne tempus

(1) Interpretatio Patris Possini adeo proluxa est ut Græcum textum, triente ad minimum superet; eam ideo e-
reponere potuimus.

γὰρ ἔστι τὴν πρὸς Θεὸν καταλλαγὴν καὶ οἰκειώσιν ἂν ἐτάχθημεν. Εἰ δέ τις Νικηδῆμος ἄλλος ὀφθεῖν φιλο-
 ἄλλως ἡμᾶς ἐντυχεῖν, εἰ μὴ πρότερον πρὸς ἑαυτοὺς, ναικῶν ἐν τούτοις, καὶ λέγων· Πῶς δύναται τις,
 ὅσον τὸ ἐφ' ἡμῖν, ἐπανεῦθωμεν, ἢ μᾶλλον εἰσεῦθω- ἐν τῇ καρδίᾳ εἰσελευσόμενος, ἐκεῖ ἐργάζεσθαι, ἢ
 μεν· τὸ γὰρ παράδοξον, ἀπὸ τῆς τοῦ κόσμου περι- διατρίβειν; ὡσπερ ἐκεῖνος τῷ Σωτήρι ἀντέφρξε,
 φορᾶς, καὶ τῆς ματαίας μερίμνης ἑαυτοὺς ἀποσχί- « Πῶς δύναται τις εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ
 ζοντες, πρὸς δὲ τὴν ἐντὸς ἡμῶν οὖσαν βασιλείας τῶν δευτερον εἰσελεῖν, καὶ γεννηθῆναι γέρων ὢν; ἰακού-
 οὐρανῶν, ἀσυγχωρήτως κατέχοντες. Διὰ τοῦτο γὰρ σεται καὶ αὐτός· ὅτι τὸ Πνεῦμα, ὅπου θέλει πνεῖ.
 τέχνη τεχνῶν, καὶ ἐπιστήμη ἐπιστημῶν ἡ μοναδικὴ Καὶ εἰ εἰς τὰ τῆς πρακτικῆς ἔργα, οὕτως ἀμφιβάλλο-
 πολιτεία ὠνόμασται, ἐπειδὴ οὐχ ὁμοίως τῶν φθειρο- μεν ἀπιστοῦντες, πῶς τὰ τῆς Θεωρίας ἡμῖν ἐπελε-
 ῶσι αὕτη, ἵνα καὶ πρὸς αὐτὰ τὸν νοῦν ἡμῶν ἀπὸ σεται; θεωρίας γὰρ ἐπίδοσις πρακτικῆ. Ἐπεὶ δὲ
 τῶν κρειττόνων μετοχεταιύσαντες, καταχωννύ- γραφικῶν ἀποδείξεων ἄνευ, πληροφωρηθῆναι τῶ οὕτως
 μεν· ἀλλὰ ξένα τινὰ καὶ ἀπρόβητα ἀγαθὰ ἡμῖν διαπιστοῦντι ἀδύνατον, φέρε τοὺς τῶν ἁγίων βίους
 ἐπαγγέλλεται· « Ἄ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ καὶ τὰ ἐγγράφως ὑπ' αὐτῶν ἐκτεθέντα, εἰ; πολλῶν
 ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη. Κάν- ὠφέλειαν ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ ἐντάξωμεν, ἵνα ἐκ τούτου
 τεῦθεν, οὐδὲ ἡ πάλῃ ἡμῖν ἔστι πρὸς αἴμα καὶ σάρκα, ἂν πληροφωρούμενος πᾶσαν ἀμφιβολίαν ἀπίστηται.
 ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς « Ἄνωθεν δὲ ἐξ αὐτοῦ τοῦ Πατρὸς ἡμῶν τοῦ μεγάλου
 κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου. » Εἰ τὸν λόγον ἀρξάμενοι, ἐπὶ τοὺς καθεξῆς, ὅσον ἔστιν
 οὖν σκότος ὁ παρῶν αἰῶν, φευξώμεθα ἀπ' αὐτοῦ, ἐμοὶ δυνατόν, τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις τούτων
 φευξώμεθα δὲ τῷ νοήματι· μηδὲν κοινὸν ἡμῖν καὶ μερικῶς συλλέξαντες, πρὸς πίστωσιν παραθήμεθα.
 τῷ ἐχθρῷ τοῦ Θεοῦ· ὁ γὰρ βουλῆθεις φιλιᾶσαι αὐτῷ, Ἐκ τοῦ βίου τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ἄρ-
 ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ καθίσταται, τῷ δὲ ἐχθρῷ γεγονότι τωρίου.
 Θεοῦ τίς βοηθῆσαι δύναται; Διὰ τοῦτο μιμησώμεθα
 τοὺς πατέρας ἡμῶν, καὶ τὸν ἐντὸς τῶν καρδιῶν
 ἡμῶν θησαυρὸν, ὡς κἀκεῖνοι, ζητήσωμεν· καὶ τοῦ-
 τον εὐρόντες, κρατῶμεν κραταιῶς ἄγαν, ἐργαζόμε-
 νοι ὁμοῦ καὶ φυλάσσοντες;· εἰς τοῦτο γὰρ ἐξ ἀρχῆς

aversione summa respuentes; non enim reconci-
 liationem nostri cum Deo, et familiaritatem ejus C
 consequi unquam poterimus, nisi nos prius, quan-
 tum erit in nobis, reversi fuerimus, aut potius
 primum, et præter anteriorem usum ingressi viam
 sursum rectam a stulta per circuitum deerratione,
 qua mundus abducitur, et a cura rerum sæculi
 nos ipsos abscindentes; in constituto autem intra
 nos Dei regno mentem indivulse nostram tenentes
 affixam. Propter hoc enim ars artium et scientia
 scientiarum vita monastica nominata est. Non enim
 sancta hæc disciplina simile habet quidquam
 cum vulgaribus hominum institutis atque indu-
 striis, cunctis in id intentis ut mentem nostram a
 melioribus deflexam in ima terrenaque dejiciant;
 verum, alio longe ducens, mira et ineffabilia ostentat
 et promittit bona, qualia « Nec oculus vidit,
 nec auris audivit, neque in cor hominis ascende-
 runt, » unde neque « Colluctatio nobis est adver-
 sus carnem et sanguinem, sed adversus principatus
 et potestates, adversus mundi rectores tenebra-
 rum hujus sæculi. » Si ergo præsens sæculum tene-
 bræ est, fugiamus ab ipso ne cum ipso pereamus. Fu-
 giamus corpore, fugiamus sermone, fugiamus cogi-
 tatione; nihil mihi commune sit cum Dei hoste. Qui
 enim voluerit amico illo uti, inimicus Dei consti-
 tuitur. Ei porro qui Deo fuerit inimicus, quis auxi-
 liari potest?

Quare imitemur Patres nostros, et thesaurum

* I Cor. II, 9. * Ephes. VI, 12. * Joan. III, 4, 5.

intra corda nostra defossum prout ipsi fecerunt,
 omni diligentia quæramus: et hunc postquam
 invenerimus fortissime teneamus, operantes simul
 et custodientes; in id enim a principio sumus
 geniti. Si autem alius quidam Nicodemus conten-
 tiosus velit esse argutando dicens: Quomodo potest
 aliquis in cor ingressus suum ibi operari et habita-
 re? ut et ille vetus Salvatori se opponens dixit: « Quo-
 modo potest homo rursus introire in ventrem matris
 et renasci cum sit senex? » audiet et hic: « Spiritus
 ubi vult spirat. » Et si circa vitæ practicæ
 operæ sic dubitamus increduli, quomodo intellecta
 venire nobis poterunt contemplationis arcana?
 Contemplationis quippe fundamentum vita est
 practica.

Quoniam vero sine scriptis testimonia certo
 persuaderi talia non possunt, age, deinceps e
 Vitis sanctorum, et ex iis quæ scripto ipsi consi-
 gnata reliquerunt ad multorum utilitatem, quæ-
 dam a Magno Antonio serie continua singillatim
 exsequentes dicta factaque illustria quæ fidem fa-
 cere dictorum a nobis queant.

Ex vita S. Patris nostri Antonii.

Ibant aliquando ad abbatem Antonium in monte
 degentem duo fratres, quos cum æqua defecisset in
 itinere, eorum unus quidem mortuus est, alter
 extreme laborans, nec valens ambulare amplius,
 jacebat in terra, mortem proximam expectans.
 At sanctus Antonius, sedens in monte, vocavit duos

ξασθαι προσδοκῶν. Ὁ δὲ Ἀντώνιος· καθήμενος ἐν τῷ ἄρει, φωνήσας δύο μοναχοὺς, συνέθη γὰρ ἐκεῖ τούτους εἶναι, ἤπειγε λέγων· Λάβετε κεράμιον ὕδατος, καὶ δράματι τὴν ἐπ' Αἴγυπτον ὁδόν· δύο γὰρ ἐρχομένων, ὁ μὲν εἰς ἄρτι τεταλευτήγεν, ὁ δὲ ἕτερος μέλλει, ἐὰν μὴ σπεύσῃτε· τοῦτο γὰρ εὐχομένῳ μοι πεφανέρωται. Ἐλθόντες τοίνυν οἱ μοναχοί, εὗρον τὸν μὲν κείμενον νεκρὸν, καὶ ἔθαψαν· τὸν δὲ ἕτερον ἀνεκτήσαντο τῷ ὕδατι, καὶ ἀπήγαγον πρὸς τὸν γέροντα· ἦν γὰρ τὸ διάστημα ἡμέρας ὁδός. Ἐὰν δὲ ζητήσῃ τις, διατί μὴ πρὸ τοῦ τελευτήσαι τὸν ἄλλον οὐκ εἴρηκεν, οὐκ ὀρθῶς τοῦτο ζητεῖ λέγων· οὐ γὰρ ἦν Ἀντωνίου τὸ τοῦ θανάτου κρίμα, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ, τοῦ καὶ περὶ ἐκείνου κρίναντος, καὶ περὶ τούτου ἀποκαλύψαντος· μόνου δὲ Ἀντωνίου τοῦτο θαῦμα ἦν, ὅτι ἐν τῷ ἄρει καθήμενος, εἶχε τὴν καρδίαν νήφουσαν, τὴν δὲ Κύριον δεικνύοντα αὐτὴν τὰ μακρὰν. Ὅρθῃ· ὅτι διὰ τὸ νήφειν τῇ καρδίᾳ ὁ Ἀντώνιος Θεόπτῃς καὶ προβλέπων ἐγένετο; καὶ γὰρ ἐν τῇ καρδίᾳ ἐμφανίζεται ὁ Θεὸς τῷ νοῦ, κατ' ἀρχὰς μὲν, ὡς φησὶν Ἰωάννης ὁ τῆς Κλίμακος, ὡς καθαίρων τὸν ἑραστήν· ἔπειτα δὲ καὶ ὡς φῶς λαμπρῶν τὴν νοῦν καὶ θεοειδῆ ἐργαζόμενος· ἐπὶ δὲ τοὺς καθεξῆς ὁ λόγος χωρεῖται.

Ἀπὸ τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Θεοδοσίου τοῦ κοινοδιάρχου.

Οὕτω γὰρ ὁ θεὸς Θεοδόσιος τῷ γλυκεῖ τῆς ἀγά-

monachos (contigit enim eos ibi esse), atque illis: Ite, accipite vas aquæ et currite per viam quæ versus Ægyptium tendit: duorum enim huc venientium unus modo exspiravit, alter vero mox exspiraturus est, nisi properetis. Hoc enim mihi oranti revelatum est. Profecti ergo monachi repererunt ita rem habere uti sanctus dixerat; et mortuum quidem sepelierunt, moribundum vero recreatum aqua perduxerunt ad senem. Erat autem intervallum viæ iter diei unius. Si autem quaeratur quis, quare non antequam alius ille moreretur Antonius subsidium miserit, quæ retulimus dicens, respondebitur, incivilem et incongruam hanc exceptionem esse. Non enim ad Antonium spectabat de viri morte iudicium, sed ad Deum qui et illum monachum sic mori decreverat, et tam ejus abitum, quam socii periculum Antonio revelavit. Miraculum hoc fuit unius meritis imputandum Antonii, qui sedens procul in monte, ob cordis attentionem cum qua orabat, dignus ei visus est cui mirabiliter ea manifestaret quæ in loco tam longinquo gerebantur. Ibi scilicet in corde Deus menti sese aperit; principio quidem, ut ait Joannes Climacus, sui amatorem purgans ut ignis; deinde ut lux mentem illuminans, et deiformem efficiens. Hinc ad consequentia procedat sermo.

Ex Vita S. Theodosii cœnobiarclw.

Sic divinus Theodosius dolci amoris telo vulne-

• M (th. xii) 37.

της βέλει ἐδέβλητο, καὶ οὕτως αὐτοῖς τῆς δεσμῶς συνέχετο, ὥστε τὸ ὑψηλὸν τοῦτο καὶ θεῖον παράγγελμα τὸ, « Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, » ἐργοῖς ὑπ' αὐτοῦ πληροῦσθαι. Ὅπερ οὐκ ἂν ἄλλως γένοιτο, ἢ τῶν φυσικῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων, πρὸς οὐδὲν ἄλλο τῶν παρόντων, ὅτι μὴ πρὸς μόνον τὸν Δημιουργοῦ πόθον, συντεινομένων· ταύτας οὖν, τὰς νοεράς, φημί, τῆς ψυχῆς ἐνεργείας, ταύτητοι καὶ παρακαλῶν, πολλοῖς φοβερός ἦν, καὶ ἐπιτιμῶν, ποθεινός καὶ ἡδὺς ἐν ἅπασι. Τίς οὕτω καὶ τοῖς πολλοῖς ὀμιλῶν ὠφελιμώτατος; καὶ τὰς αἰσθήσεις συνάγειν, καὶ εἰσω παρασκευάζειν νεύειν ἰκανώτατος; ὡς ἐν πλείονι γαλήνῃ τοὺς τῶν ἐν μέσῳ θορύβων, ἢ τοὺς ἐν ἐρήμῳ διατελεῖν· καὶ ἅμα τὸν αὐτὸν μετὰ πλήθους τε εἶναι, καὶ ἰδιάζειν; Ἰδοὺ καὶ ὁ μέγας οὗτος Θεοδόσιος διὰ τὸ τὰς αἰσθήσεις συνάγειν καὶ εἰσω εἰσάγειν, γέγονε τῆς τοῦ Κτίστου τετραμμένος ἀγάπης.

Ἀπὸ τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Ἀρσενίου.

Καὶ τοῦτο δὲ τῷ θαυμαστῷ πεφύλακτο Ἀρσενίῳ τὸ, μῆτε ζητήματα γραφικὰ προτείνειν, μῆτε μὴν ἐπιτελλεῖν· οὐχ ὡς ἀδυνατῶς ἔχοντι, πῶς γὰρ; φῆτινι τὸ εὖ λέγειν οὕτω βῆδιον, ὡς τὸ ἀπλῶς λέγειν

ratus erat, adeoque arcte constrictus vinculis charitatis tenebatur, ut sublime illud et divinum mandatum: « Diliges Dominum Deum tuum ex tota anima tua, et ex omnibus viribus tuis, et ex omni mente tua, » opere ab ipso completeretur. Quod alia fieri ratione non potuit, nisi naturalibus animæ potentiis ad nihil aliud presentium quam ad solum Creatoris desiderium intentis. Animæ potentias, intellectivas hic voco animæ facultates. Hinc et adhortans multos, et rursus reprehendens, æque cunctis salubriter erat terribilis; amabilis autem et suavis in omnibus. Quis ut ille conversationes cum multis promiscuas utilissime habebat? Quis item ut ille ad sensus colligendos, et ad horum convertendam intra intima sui attentionem idoneus usu multo erat maxime? ita ut tranquilliori quiete mentis in strepitu tumultuosorum cum plurimis congressuum, quam quivis alter in seductissima solitudine frueretur, nihiloque minus in concursu multorum solitarius esset, quam in privato secessu. En ut vir hic Magnus Theodosius, eo quod sensus colligere, introque in mentis adyta totam attentionem convertere assuetudine longa didicisset, ad eum perfecti Dei amoris gradum ascendit, in quo vere dici posset vulneratus charitate.

Ex Vita S. Arsenii.

Ab admirabili vero Arsenio hoc observabatur, ut neque interrogationes scripto ad quemquam,

ἑτέροις; ἀλλ' ὁ πρὸς τὸ σιωπᾶν ἔθισμός, καὶ τὸ πρὸς Α
ἐπίδειξιν ἐπαχθῆς, ταῦτα τῶν εἰρημένων αἰτία. Διὰ
τοῦτο γοῦν κἀν ταῖς συνάξεσι λίαν ἐσπουδασμένον
ἦν αὐτῷ, τὸ, μήτε τινὰς ὀρᾶν, μήθ' ὑφ' ἑτέρων αὐτὸν
βλέπεσθαι, ἀλλ' ὁπίσω κίονος ἢ ἑτέρου προβλήματος
ἴστασθαι, καὶ περικρύβειν ἑαυτὸν, καὶ τῆς τῶν ἄλ-
λων ἐπιμιξίας κρύβειν ἀθέατον· ὅτε δὴ προσέχειν
ἑαυτῷ βουλόμενον καὶ εἰσω τὸν νοῦν ἀθροΐζειν, καὶ
οὕτω βραδίως πρὸς Θεὸν αἴρεσθαι· πάλιν καὶ ὁ θεὸς
οὗτος ἀνὴρ, ὁ ἐπίγειος ἀγγελοῦ, εἰσω ἀθροΐζει τὸν
νοῦν, ἵνα ἐντεῦθεν εὐκόλως πρὸς Θεὸν αἴρῃται.

Ἄπο τοῦ βίου τοῦ ἀγίου Παύλου τοῦ ἐν τῷ
Λάτρω.

Ὁ μέντοι θεὸς Παῦλος ὄρεσι καὶ ἐρημίαις δια- Β
παντὸς διητάτο· θηροὶ δὲ ἀγρίοις, οἷα γείτοσι καὶ
ὀμοσίοις, χρώμενος, ἔστι δ' ὅτε καὶ πρὸς τὴν Λαύ-
ριν κατιῶν, ἐπισκοπῶν ἤξιον τοὺς ἀδελφούς· παρ-
ῆναι τε καὶ ἐδίδασκε μὴ μικροψυχεῖν, μηδὲ τῶν ἐπι-
πόνων τῆς ἀρετῆς καταρθομεῖν ἔργων, ἀλλ' ἐν
προσεχίᾳ πάσῃ καὶ διακρίσει τῆς κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον
ἔχεσθαι πολιτείας, καὶ πρὸς τὰ πνεύματα τῆς πονη-
ρίας εὐθύχως ἀνταγωνίζεσθαι. Πρὸς δὲ, καὶ μέθοδον
αὐτοῖς, εἰσηγήσατο, δι' ἧς δυνατοὶ ἔσονται τὰς τε

προλήψεις ἀπομάνθάνειν τὰς ἐμπαθεῖς, καὶ τὰς ἐπι-
σποράς τῶν παθῶν ἀποτρέπεσθαι. Βιβλ. πῶς ὁ
θεὸς οὗτος Πατὴρ μέθοδον τοῖς φοιτηταῖς ἀγνοοῦσι
διδάσκει, ἵνα διὰ ταύτης ἀποτρέπῃν δύνανται τὰς
προσβολὰς τῶν παθῶν; οὐκ ἄλλη δὲ ἂν αὕτη, ἢ ἡ
τοῦ νοδὸς τήρησις· ταύτης γάρ ἐστι τοῦτ' ἐπὶ κατάρ-
θωμα, καὶ οὐκ ἄλλης· περαιτέρω δὲ ὁ λόγος χω-
ρεῖται.

Ἄπο τοῦ βίου τοῦ ἀγίου Σάββα.

Ἦνίκα μέντοι τὸν ἀποταξάμενον ὁ θεὸς Σάββας,
τὸν τε κανόνα ἴδοι τῆς κατὰ μοναχούς ἀγωγῆς ἀκρι-
θῶς ἐκμαθόντα καὶ νοῦν ἤδη τὸν ἑαυτοῦ τρυφῶν ἐν-
νύμενον, καὶ πρὸς τοὺς ἐναντίους τῶν λογισμῶν
ἀπομάχεσθαι· πρὸς δὲ, καὶ τὴν τῶν κοσμικῶν ὄλως
μνήμην τῆς διανοίας ἐξοικισάμενον, τότε δὴ κἀν τῇ
Λαύρᾳ παρεῖχε κελλίον, εἰ ἀσθενὲς ἔχοι τὸ σῶμα καὶ
ἀβρίωστον, εἰ μέντοι τῶν ἐβρωμένων εἴη καὶ εὐσθε-
νῶν, καὶ κελλίου οἰκοδομῆν ἐπέτρεπεν. Ὁμῆς πῶς
καὶ ὁ θεσπέσιος Σάββας τῆν τοῦ νοδὸς φυλακὴν ἀπέτρε-
τοῖς μαθηταῖς, καὶ οὕτως αὐτοῖς παρέχων κελλίους
[ἴσ. κελλίον] συνεχώρει καθῆσαι. Τί πράξομεν ἡμεῖς
οἱ ἀργῶς ἐν κελλίοις καθήμενοι, καὶ οὐδὲ, εἰ ἔστι
νοδὸς τήρησις, ἐπιστάμενοι;

etiam de rebus ad sacram Scripturam spectanti- C
bus mitteret, neque ullo de argumento, epistolas
daret. Non sane quod facultate ornate loquendi
ac scribendi careret, utique homo in talibus per-
fectus; cui eleganter dicere facilius erat quam
aliis simpliciter loqui. Sed quæ dixi in ipso efficie-
bat assuetudo tacendi et ab omni ostentationis
specie abhorrens modestia. Propterea enim et in
ecclesiis et in synaxibus summo studio cavebat
spectare quemquam, aut ab aliis spectari: solitus
ei de causa retro columnam quampiam, aut mo-
lem similem stare, quo sic et in turba, quantum
possit, præstaret se impermistum aliis, ac neque
conspicuum iisdem. Facultatem scilicet inde ap-
tians majorem attendendi sibi, et indesinenter colli-
gendi, unde illam posset facilius ad Deum tollere. Al-
terum hoc exemplum esto magni hujus viri, quem
jure nos dixerit terrestrem angelum, nobis mon- D
strans, quomodo colligenda sit mens, ut sic com-
posita, haud ægre ad Deum eleveur.

Ex Vita sancti Pauli in Latro.

At divinus Paulus in montibus et locis desertis
semper habitabat, feris bestiis tanquam vicinis et
sodalibus utens. Fuit tamen cum in lauram descen-
dens haud abnuit suscipere regimen fratrum. Sua-
debat autem et docebat, excutere pusillanimitatem,
nec a laboriosis virtutis operibus metu desidiave
ulla retardari capessendis: sed in omni attentio-
ne ac discretionem, evangelicam capessere ac perse-
veranter exercere vivendi rationem, et contra Spi-

ritus nequitiæ animose certare. Præterea metho-
dum ipsis proponebat, quam si tenerent opinionem
olim præsumptas, quæ vitilis farent, dediscere,
et insultus pravorum affectum possent propulsare:
qua sane, pro rei momento nihil poterat expetibili-
lius discipulis monstrare. Quantum enim hoc ab
eo didicisse: qua quis arte possit nequissimam a
se impressiones cogitationum repellere? non au-
tem alia erat ars ista, nisi mentis custodia. Hujus
enim affectus est proprius istud perfectæ virtutis
opus. Transeat hinc sermo ad sequentia.

Ex Vita sancti Sabbæ.

Divinus Sabbas hanc regiminis formam seque-
batur. Eum qui regulam jam monasticam didice-
rat, et suam jam custodire mentem poterat, atque
adversis repugnare cogitationibus; quique mu-
danarum rerum ex toto memoriam e mente exter-
minaverat, habitare in laura permittebat, cellam
ipsi propriam assignans, si parum robusto invali-
doque erat corpore. Sin ex iis erat qui sanitate
membrorum ac viribus pollerent, locum præbebat
ubi cellam ipsi sibi construerent. Vides ut hic
sanctus abbas mentis ante omnia custodiam a fra-
tribus quos sub suam curam admitteret exigebat,
nec aliter eis cellæ jus in qua sub se Deo quiete
servirent tribuebat. Quid faciemus nos inutiles in
cellis ignave desidentes; quid sit mentis custodia,
et an uspiam reperiat, ne mentione quidem pri-
ma edocti? At hic magnus Pater præ iis qui eum
præcesserant istam copiose virtutem possidens,

Ἀπὸ τοῦ βίου τοῦ ἀββᾶ Ἀγάθωνος.

Ἀδελφός ἡρώτιςος τὸν ἀββᾶν Ἀγάθωνα, λέγων·
 Εἰπέ μοι, ἀββᾶ, τί μείζον, ὁ σωματικὸς κόπος, ἢ ἡ
 τῶν ἔνδον φυλακῆ; Καὶ εἶπεν· Ἔοικεν ὁ ἄνθρωπος
 τὸς δένδρον· ὁ τοίνυν σωματικὸς κόπος, φύλλα ἐστὶ,
 ἡ δὲ τῶν ἔνδον φυλακῆ, ὁ καρπός· ἐστὶν· ἐπεὶ οὖν,
 κατὰ τὸ γεγραμμένον, « Πᾶν δένδρον μὴ ποιῶν
 καρπὸν καλὸν, ἐκκόπτεται, καὶ εἰς τὸ πῦρ βάλλεται, »
 φανερόν ἐστι διὰ τοὺς καρποὺς πᾶσα ἡμῶν ἐστὶν ἡ
 σπουδὴ, τούτέστιν ἡ τοῦ νοῦς φυλακῆ· χρεῖα δὲ
 ἐστὶ καὶ τῆς τῶν φύλλων σκέπης καὶ εὐκοσμίας,
 ἅτινά ἐστιν ὁ σωματικὸς κόπος. Θαύμα, πῶς ὁ ἅγιος
 εὗτος κατὰ πάντων τῶν μὴ ἔχόντων νοῦς τήρησιν
 ἀπεφῆνατο· εἰς μόνον δὲ αὐχοῦντας τὴν πρακτικὴν
 εἰπὼν, πᾶν δένδρον μὴ ποιῶν καρπὸν, νοῦς τήρησιν
 δηλαδὴ· φύλλα δὲ μόνον ἔχοντα [Ἰσ. ἔχον] ἤγουν τὴν
 πράξιν, ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται· φρικτὴ
 σου, Πάτερ, ἡ ἀπόφασις.

Τοῦ ἀββᾶ Μάρκου, πρὸς Νικόλαον.

Εἰ οὖν βούλει, τέκνον, οἰκεῖον λύχνον φωτὸς νοη-
 τοῦ γνώσεως πνευματικῆς ἐνδοθεν κητέσθαι, ἵνα
 ἀπροσκόπως σὺν [Ἰσ. ἐν] τῇ βαθυτάτῃ νυκτὶ τοῦ

Αἰῶνος τούτου περιπατεῖν δυνήσῃ, καὶ ὑπὲρ τοῦ Κυ-
 ρίου τὰ διαθήματα σου κατευθυνθῇ, ὅπως τὴν ὁδὸν
 τοῦ Εὐαγγελίου θελήσῃ σφόδρα, κατὰ τὸ προφητι-
 κὸν λόγιον, τούτέστι πίστει διαπύρω τῶν τελείων
 Εὐαγγελικῶν προσταγμάτων τοῦ Κυρίου δι' ἐπιθυ-
 μίας καὶ εὐχῆς κινωνὸς γενέσθαι, ὑποδείκνυμι σοι
 μέθοδον θαυμαστὴν, καὶ ἐπίνοιαν τρόπου πνευματι-
 κοῦ· οὐ σωματικοῦ κόπου ἢ ἀγῶνος δεομένην, ἀλλὰ
 πνευματικοῦ πόνου, καὶ νοῦς, καὶ προσεχοῦς διανοίας
 χρηΐτουσαν, καὶ φόβῳ καὶ ἀγάπῃ Θεοῦ συνεργουμέ-
 νην, δι' ἧς ἐπινοίας τὴν φάλαγγα τῶν ἐχθρῶν εὐγε-
 ρῶς τροπώσασθαι δυνήσῃ. Εἰ οὖν βούλει κατὰ τῶν
 παθῶν τὸ νίκος ἀρασθαι, δι' εὐχῆς καὶ συνεργείας
 Θεοῦ ἐν ἑαυτῷ γενόμενος καὶ εἰς τὰ τῆς καρδίας
 βλάβη δύνων, ἀνίχνευσον τοὺς δυνατοὺς τούτους τρεῖς
 γίγαντας, λήθην, λέγω, καὶ βῆθυσίαν καὶ ἄνοιαν, τὴ
 ὑποστήριγμα τῶν νοητῶν ἀλλοφύλων, δι' ὧν τὰ λοιπὰ
 τῆς κακίας πάθη ὑπνοστούμενα, ἐνεργεῖ, καὶ ζῆ,
 καὶ ἰσχύει ἐν ταῖς τῶν φιληθῶνων ψυχαῖς· καὶ διὰ
 πολλῆς προσεχίας, καὶ νοῦς ἐπιστάσις, μετὰ τῆς
 ἀνωθεν βοῆς, εὐρύων τὰ τοῖς πολλοῖς ἀγνοούμενα,
 οὕτω δυνήσῃ ἐν πολλῇ προσεχίᾳ καὶ εὐχῇ βυαθῆναι
 τῶν πονηρῶν γιγάντων. Γνώσεως γὰρ ἀληθοῦς, καὶ
 μνήμης λόγου Θεοῦ, καὶ ἀγαθῆς συμφωνίας προθυ-
 μίας, διὰ χάριτος ἐνεργοῦς ἐν καρδίᾳ στήναι σπουδα-

hanc similiter alii præscribebat, uti propriam et
 singularem monachorum laudem. Ex hoc, si vide-
 tur, ad alium vertamur.

Ex Vita abbatis Agathonis.

Frater quidam interrogavit abbatem Agathonem,
 dicens: Dic mihi, abba, quid majus est, corpo-
 reus labor, an interiorum animi custodia? Res-
 pondit senex: Similis est homo arbori; corporeus
 ergo labor folia sunt, custodia vero interiorum
 fructus est. Quandoquidem enim autem, juxta quod scri-
 ptum est, « Omnis arbor quæ non facit fructum
 bonum excidetur et in ignem mittetur »; manifestum
 est totum nostrum studium conferri debere
 ad ferendum fructum, hoc est, ad mentis custodiam.
 Utilitas porro etiam quædam est foliorum ad spe-
 ciem et tegumentum. Quare non reprobatu corpus
 reus labor per illa figuratus: sed quid sit ei præ-
 stantius adjungendum ostenditur. Mirabiliter hic
 sanctus vanos et veræ religionis exsortes declaravit
 omnes illos qui, sine mentis custodia, sola gloriantur
 vita activa: vocans eos arbores non ferentes
 fructum bonum, mentis scilicet custodiam, ac
 nihil nisi folia habentes, hoc est labores operatio-
 nis qui non obstabunt quoniam excidunt et
 in ignem mittantur. Terribilis hæc tua, Pater,
 sententia est.

Marci abbatis ad Nicolaum.

« Si vis, fili, propriam tibi et domesticam lucer-
 nam luminis intellectuales, hoc est, spiritualis

scientiæ, intra te semper habere accensam et lu-
 centem, cujus beneficio possis in tenebris per noc-
 tem hujus sæculi profundissimam ambulare; ita
 ut sub Domino tui gressus dirigantur, ut viam
 Evangelii velis valde, juxta propheticum oraculum:
 quod est, fide ardenti evangelicorum Domini
 præceptorum quæ perfectionem docent, per de-
 siderium et orationem exsecutor et particeps fieri,
 monstro tibi viam mirabilem, et inventum indu-
 striæ spiritualis, labore certaminis corporei non
 egens: sed quod solum conatum animæ ac men-
 tis, attentionemque perpetuam timore amoreque
 Dei adjunctam requirat: qua industria phalangem
 vitiorum et horum facile poteris repellere. Si
 ergo vitia superare vis, per orationem et Dei
 cooperationem intra te ipsum collectus, et in pro-
 funda tui cordis penetras, investiga tres hos gi-
 gantes: oblivionem dico, pigritiam et ignorantiam,
 in quibus robur est situm spiritualium
 Philistæorum, per quos redeuntia in animam unde
 pulsa fuerant reliqua vitia operantur, et vivunt,
 et valent in animabus voluptati deditorum. Quod
 evadere discripen poteris, et ab horum trium
 pessimorum gigantum tyrannica oppressionem li-
 berari, si multus et assiduus in oratione fueris,
 et auxilio superne addito, adhibita ex te attentio-
 ne plurima vigiliaque mentis, ea quæ a plerisque
 ignorantur, inveneris. Et enim per ita procuratam
 veri notitiam, perque memoriam verbi Dei, per

• Matth. vii, 19.

ζομένη, καὶ ἐπιμελῶς φυλασσομένη, λήθης καὶ ἀκρίβειας καὶ ἀγνοίας καὶ ἄβουμίας ἔχνος ἐν αὐτῇ ἀφανίζεται. Ὅρξ; συμφωνίαν τῶν πνευματικῶν ῥημάτων; ὅρξ; πῶς σαφῆ ἐκφάνουσι τὴν τῆς προσοχῆς εἰδησιν; ὅρα λοιπὸν καὶ τοὺς ἔμπροσθεν, οἷα πάλιν ἡμῖν διαλέγονται.

Τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ τῆς Κλίμακος.

Ἦσυχαστής; ἐστίν, ὁ τὸ ἀσώματον ἐν σωματικῷ οἴκῳ περιορίζειν φιλονεικῶν, τὸ παράδοξον. Ἦσυχαστής ἐστίν ἐκεῖνος ὁ εἰπὼν· « Ἐγὼ καθεύδω, καὶ ἡ καρδίᾳ μου ἀγρυπνεῖ. » Κλείεις μὲν θύραν κέλλης σώματι· καὶ θύραν γλώττης, φθέγγματι· καὶ ἔνδον πύλην πνεύματι. Ἰσθαιζόμενος ἐφ' ὕψους τήρει, εἰ ἄρα καὶ ἐπίστασαι, καὶ τότε ὅρα πῶς, καὶ πότε, καὶ πόθεν, καὶ πόσοι, καὶ ποῖοι κλέπται εἰσελθεῖν καὶ κλέψαι τοὺς βότρυας ἔρχονται. Ἀποκαμῶν ὁ σκοπός, ἀναστάς, προσεύξεται, καὶ πάλιν καθεσθεις, τῆς αὐτῆς ἐργασίας ἀνδρικῶς ἔχεται. Ἄλλο φυλακῆ λογισμῶν, καὶ ἕτερον νοδὸς τήρησις, καὶ καθ' ὅσον ἀπέχουσιν ἀνατολαὶ ἀπὸ δυσμῶν, κατὰ τοσοῦτον ἡ δευτέρα τῆς πρώτης ἐστὶ, καὶ μοχθηροτέρα καθέστηκεν. Ὡσπερ ὄπλα βασιλικὰ ἐν τόπῳ τινὶ κείμενα ὀρώντες

κλέπται οὐχ ὡς ἔτυχεν ἐπιβαίνουσιν, οὕτω καὶ ὁ τῆ καρδίᾳ προσευχῆν συνάψας, οὐχ ὡς ἔτυχεν ὑπὸ τῶν νοερῶν ληστῶν κλέπτεται. Οἷδας φανεροποιεῖ [ἀνεῖ τοῦ φανεροποιῶς, ἢ ῥήματα φανεροποιεῖ] τῆς θαυμαστῆς ἐργασίας τοῦ μεγάλου τούτου Πατρὸς; Ἄλλ' ἡμεῖς γε ὡς ἐν σκότει διαπορευόμενοι καὶ ἐπάνω τῶν ψυχωφελῶν τοῦ Πνεύματος λογίων ὡς ἐν νυκτομαχίᾳ περιπατοῦντες, καὶ ἐθολοκωφοῦντες, ταῦτα παρερχόμεθα. Ἄλλ' ὅρα λοιπὸν καὶ τοῖς ἔμπροσθεν ὅσα τὰ πρὸς τὴν νῆψιν ἐδηγοῦντα οἱ Πατέρες ἡμῖν ὑπογράφουσιν.

Τοῦ ἀββᾶ Ἦσαῦ.

Ὅταν τι χωρίση ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ, καὶ γινῶ ἀκριβῶς πάντα τὰ ἀμαρτήματα ἃ ἐποίησεν εἰς Θεὸν (ἐπειδὴ οὐ βλέπει τὰς ἀμαρτίας, ἐν μὴ χωρισθῆ ἀπ' αὐτῶν χωρισμῶ πικρίας)· οἱ φθάσαντες τοῦτο τὸ μέτρον, αὐτοὶ εὗρον τὸν κλαυθμὸν καὶ τὴν δέησιν, καὶ τὸ αἰσχύνεσθαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ μνημονεύοντες τῆς ποιητῆς φιλίας τῶν παθῶν. Ἀγωνισώμεθα οὖν, ἀδελφοί, κατὰ τὴν δύναμιν ἡμῶν, καὶ συνεργεῖ ὁ Θεὸς κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλπίου αὐτοῦ. Καὶ εἰ οὐκ ἐφυλάξωμεν τὴν καρδίαν ἡμῶν ὡς οἱ πα-

bonæ quoque voluntatis adiutæ a gratia, vim ; in corde s'are firmiter conante, et diligenter custodito, deletur omne vestigium oblivionis, ignorantie, ac pigritie.» Hactenus Marcus.

Pergis in his videre, lector, quam apte, quam exacte consentiant inter se veterum nostrorum Patrum optimorum dicta. Vides ut hic pariter cum aliis supra recitatis clare docet, totam vitæ spiritualis spem ac successum esse situm in scientia orandi ; vides ut quivis modo laudatorum, alterius vestigia premat, unus alium ad singulos assectans passus. Quis horum non quasi ex composito ad idem adhortans docet, penetrandum nobis esse, si perfecti esse volumus, in nostri profunda cordis, pariterque alia suadet, superius hoc opusculo memorata? Audi nunc alios quoque.

Sancti Joannis Climaci.

« Quietis religiosæ professor verus ille est : qui contendit, incorporeum corporea domo circumscribere ac comprehensum tenere. Quod mirum inopinatumque est. Ipse idem est cuius vox sonat in sacro Cantico : « Ego dormio, et cor meum vigilat. » Claude januam linguæ voci, et supra clausum tecum intus spiritum fores obdure exteriori impenetrabiles. Ita intro sedens ab alto observa, si utique id scis facere. Et tunc videbis quomodo, et quando, et unde, et quot, et quales fures conentur irrumperere, ut spirituales tuæ vineæ uvas auferant. Tunc vigil sollicitusque speculator, impigre

surgens orabit, et rursus sedens in opus idem fortiter incumbet. Aliud est observatio cogitationum, aliud mentis custodia, et quantum distat ortus ab occasu, tanto hac illa sublimior et ærumnosior est. Sicut arma regia in loco posita quopiam videntes fures, non temere audaciam expediunt ad furtum ibi tentandum : ita spirituales fures a sic munita et vigili absistunt anima.»

Vidisti declarationem mirabilis exercitationis ; vidisti manifestationem evidentissimam prius commendatorum, cæterum nos, ut apparet, in tenebris ambulantes, et ad spiritualia animasque salvantia divini Spiritus oracula cæcutientes, ne illa quædem cunctis exposita quæ diserte sacra Scriptura denuntiat, cognoscere curamus, desides quidam ac pigri, et ad omne opus bonum segnes frigidique. Verum age, excutiamus tandem hunc torporem : et per monstratum nobis iter, quo in sobriam et acrem tuendo intentam cordi vigiliam tenditur, impetu laetri curramus.

Abbatis Isaïæ.

« Cum quis abduxerit seipsum a via quæ ducit in interitum, sinistra : et cognitis clare, recensitisque peccatis, quæ in Deum commisit, omnibus ; nondum tamen satis videt illa, et quam sint noxia perpēdit, si nondum ab iis recesserit ea separatione quæ fit per poenitentiam amaram. Qui ad hunc gradum pervenerunt, ipsi invenerunt planctum, deprecationem, et confundi pudore co-

* Cant. v, 2.

τέρες ἡμῶν, κἀν σπουδάσωμεν ποιῆσαι τὴν δύναμιν Ἀ
 ἡμῶν, φυλάξαι τὰ σώματα ἡμῶν, ὡς ζητεῖ ὁ Θεός,
 ἀναμάρτητα, καὶ πιστεύομεν ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν
 τοῦ λιμοῦ τὸν καταλαθόντα ἡμᾶς, ποιεῖ μεθ' ἡμῶν
 ἔλεος, ὡς καὶ μετὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ. Παραμυθεῖται
 ἐνταῦθα ὁ μέγας οὗτος, τοῖς λίαν ἀσθενετέροις λέγων·
 Καὶ εἰ οὐκ ἐφυλάξαμεν τὴν καρδίαν ἡμῶν ὡς οἱ
 πατέρες ἡμῶν, κἀν τὰ σώματα ἡμῶν τηρήσωμεν
 ἀναμάρτητα, ὡς ζητεῖ ὁ Θεός, καὶ ποιῆσὶ καὶ μεθ'
 ἡμῶν ἔλεος. Πολλὴ ἢ εὐσπλαγγνία τοῦ τοιοῦτου Πα-
 τρός καὶ συγκατάθεσις.

Μακαρίου τοῦ μεγάλου.

Τὸ κυριώτατον τοῦ ἀθλήτου τοῦτ' ἔστιν, ἵνα εἰς-
 ελθὼν εἰς τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν, ποιήσῃ πόλεμον
 πρὸς τὸν Σατανᾶν καὶ μισήσῃ αὐτόν· καὶ ἀντιπα-
 λαίσις τοῖς διαλογισμοῖς αὐτοῦ, μαχεσθῆ αὐτῷ. Εἰ
 δὲ εἰς τὸ φαινόμενον φυλάσσει τις τὸ σῶμα αὐτοῦ
 ἀπὸ φθορᾶς καὶ πορνείας, ἔσωθεν δὲ μοιχεύει παρὰ
 τῷ Θεῷ, καὶ πορνεύει τοῖς διαλογισμοῖς, οὐδὲν ὠφε-
 λήθη ἔχων τὸ σῶμα παρθένον. Γέγραπται γάρ·
 « Πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη
 ἔμοιχευσεν ἐν τῇ καρδίᾳ. » *Ἔστι γὰρ πορνεία διὰ
 σώματος ἐπιτελουμένη· καὶ ἔστι πορνεία ψυχῆς κοι-

ram Deo in recordatione perversi amoris quo
 vitia sunt amplexi. Certemus, fratres, ex omni
 nostra virtute; et cooperabitur nobis Deus secun-
 dum multitudinem misericordiae suae. Et si non
 custodivimus cor nostrum, ut Patres nostri; sal-
 tem faciamus quantum possumus membra nostra
 impeccabilia: et confidimus facturum Deum mi-
 sericordiam nobiscum in tempore famis quae com-
 prehendit nos, sicut et fecit in sanctis suis.)

Consolatur his magnus hic Pater valde infir-
 miores. Multa est condescensio et benigna pietas
 talis Patris.

Macarii Magni.

« Praecipuum intentum athletae spiritualis hoc est:
 ut, ingressus in cor suum, bellum indicat Satanae,
 exsecrans ipsum; et, strenue obliuctans sugges-
 tionibus ejus, contra ipsum pugnet. Si vero in
 speciem quidem, et quantum apparet, custodiat
 quis corpus a corruptione et fornicatione; inte-
 rius autem adulteret et fornicetur assensu volun-
 tatis arcano: nihil tali prodest carnem habere
 virginem. Scriptum enim est in Evangeliiis:
 « Omnis qui videt mulierem ad concupiscendum
 eam, jam moechatus est eam in corde suo. » Est
 enim fornicatio per corpus consummata; est alia
 fornicatio perpetrata per animam adhaerentem Sa-
 tanæ. »

Voletur quidem magnus hic Pater affirmare
 contraria dictis prius memora Patris abbatis

* Mat. h. v, 28.

ωνούσης τῷ Σατανᾶ. Δοκεῖ μὲν ὁ μέγας οὗτος Πα-
 τὴρ ἀντιφέρεσθαι τοῖς λόγοις τοῦ προλεχθέντος Πατρὸς
 ἁββῆ Ἰσαίου· οὐκ ἔστι δὲ· Κάκεινος γὰρ, ὡς ζη-
 τεῖ ὁ Θεός, παρεγγυᾶται ἡμῖν φυλάξαι τὰ σώματα
 ἡμῶν· ζητεῖ δὲ οὐ τῶν σωμάτων μόνον τὴν καθα-
 ρότητα, ἀλλὰ καὶ τῶν πνευμάτων· καὶ οὕτως ἀπὸ
 τῶν εὐαγγελικῶν προταγμάτων, τὰ αὐτὰ ἡμῖν ὑπο-
 τίθεται.

Διαδόχου.

Ὁ ἐνδημῶν ἀεὶ τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ, ἐκδημεῖ πάν-
 τως τῶν ὠραίων τοῦ βίου· πνεύματι γὰρ περιπα-
 τῶν, τὰς τῆς σαρκὸς ἐπιθυμίας εἰδέναι οὐ δύναται.
 Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐν τῷ φρουρίῳ τῶν ἀρετῶν τοὺς πε-
 ριπάτους ὁ τοιοῦτος ποιεῖται, αὐτὸς ὡσπερ τὰς
 ἀρετὰς πυλωροὺς ἔχων· διὸ δὴ καὶ ἀπρακτοὶ λοιπὸν
 αἱ τῶν δαιμόνων τότε ἐπ' αὐτῷ γίνονται μηχαναί·
 καλῶς εἶπεν ὁ ἅγιος ὅτι ἀπρακτοὶ μένουσιν αἱ τῶν
 ἐθρῶν μηχαναί· ὅτε δηλονότι ἐν τῷ βᾶθει που τῆς
 καρδίας ἡμῶν διατρέθομεν, καὶ τοσοῦτον πλέον,
 ὅσον ἐκεῖ ἐγγρονίζομεν. Ἄλλ' οἶδα ὅτι ἐπιλείπει με
 ὁ χρόνος, βουλόμενον τῷ παρόντι διηγῆματι τῶν
 Πατέρων πάντων κατατάττειν τοὺς λόγους. Διὸ ἐνδὸς
 ἢ καὶ δύο μνησθεῖς, πρὸς τὸ τέλος τὸν λόγον τρέψομαι.

Isaiae. Non est tamen ita, siquidem et hic, ut Ju-
 het Deus, commendat nobis ut praeservemus a
 corruptione corpora nostra: quaerit autem praeter
 ea puritatem spiritus et affectuum voluntatis.
 Et quod in hac parte praecipit, ex Evangelica
 trahit lege.

Diadochi.

« Qui habitat in suo corde, intra illud penitus
 immigrans, peregrinatur et longe disjunctus vivit
 ab omnibus in vita speciosis. Spiritu enim am-
 bulans, carnis desideria nosse non potest. De cae-
 tero quippe intra munitissimam inaccessibleque
 vitiis, virtutum arcem ambulationes suas facit:
 virtutes ipsas invictas custodes praese habens
 quasi urbis ejusdem suae pudicitiae. Quare ma-
 chinae daemonum istam urbem oppugnantium, vanae
 irritaeque fiunt. »

Recte dicit hic sanctus effectum cassas manero
 hostium nos oppugnantium machinas, quando
 nos scilicet in profundo cordis nostri habitamus
 attenti ac vigiles ei defendendo: idque tanto per-
 fectius securiusque perficimus, quanto diutius et
 perseverantius in tali statione, cum ea quae dicta
 est, obnixae virtutis acrimonia, perduramus. Verum
 tempus me deficeret si vellem hac narratione re-
 censere ad fidem dicto meo astruendam cuncta sanc-
 torum Patrum quae huc pertinent, dicta. Itaque, uno
 tantum adhuc et altero memorato, finem faciam
 dicendi.

Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου.

Σπούδατον εισελθεῖν εἰς τὸ ταμίειον τῆ ἔνδοθεν σου, καὶ ὄψει τὸ ταμίειον τὸ οὐράνιον. Ἐν γὰρ ἐστὶ τοῦτο κάκεινο· καὶ ἐν μιᾷ εἰσοδῷ θεωρεῖς ἀμφοτέρω. Ἡ κλίμαξ τῆς βασιλείας ἐκείνης ἔνδοθεν σοῦ ἐστὶ κεκρυμμένη, ἤγουν ἐν τῇ ψυχῇ σου. Βάπτισον οὖν σεαυτὸν ἐκ τῆς ἀμαρτίας, καὶ εὕρισκεῖς ἐκεῖ ἀναβάσεις ἐν αἷς ἀναβαίνειν δυνήσῃ.

Καρπαθίου.

Πολλοὺ ἀγῶνος καὶ κόπου χρεῖα ἐν ταῖς προσευχαῖς· ὅπως εὐρωμεν τὴν ἀπαρνήλητον τῆς διανοίας κατάστασιν, ἕτερόν τινα ἐγκάρδιον οὐρανὸν, ἔνθα οἰκεῖ ὁ Χριστός· ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος· «Εἰ οὐκ ἐπιγινώσκετε, ὅτι Χριστὸς οἰκεῖ ἐν ἡμῖν; εἰ μὴτι ἄρα ἀδόκιμοί ἐστε.»

Συμεῶν τοῦ Θεολόγου.

Ἄδ. ιαν εὔρεν ὁ διάβολος μετὰ τῶν δαιμόνων, ἀφ' οὗ τοῦ παροδείσου καὶ τοῦ Θεοῦ ἐξόριστον διὰ τῆς παρκαχῆς εἰργάσατο τὸν ἄνθρωπον, τὸ λογιστικὸν

Isaaci Syri.

«Stude intrare in receptaculum intimum tibi, et videbis receptaculum celeste. Unum enim idemque est hoc et illud; et uno ingressu vides utrumque. Scala quoque qua conscenditur in istam regionem intra te est abscondita in anima tua. Baptiza igitur te ipsum et larga infusione cujusdam aquae lustralis abrade ex imo animae lutum omne ac faeces peccati: eo in loco sic detergo gradus invencientes per quos possis ascendere quo dixi.»

Carpathii.

«Multo et certamine et tempore opus est in orationibus, ut inveniamus in imperturbabili mentis statu alterum quoddam corde nostro inclusum caelum, ubi habitat Christus, ut ait Apostolus: «An nescitis quod Christus habitat in vobis, nisi forte reprobi estis?»

Simeonis Junioris Theologi.

«Securitatem invenit diabolus, et ejus ministri, ex quo a paradiso et a Deo exterminavit hominem, concutiendi turbandique partem rationalem cujuscunque hominis, tam nocte quam die spiritua-liter intellectis: hoc est, tam tempore desolationis, quam consolationis; cujusdam quidem in multis, cujusdam in paucis; alterius importunius et vehementius. Neque adversus hos insultus aliud

ἄ παντὸς ἀνθρώπου σαλευεῖν, καὶ ἐν νυκτὶ καὶ ἐν ἡμέρᾳ νοητῶς· τοῦ μὲν, ἐπὶ πολὺ, τοῦ δὲ, ἐπ' ὀλίγον, καὶ ἄλλου, ἐπὶ πλεόν. Καὶ οὐκ ἄλλως δυνατὸν ὀχυρωθῆναι τοῦτο, ἢ μνήμη Θεοῦ διηγεκεῖ. Ἢ ἐν τῇ δυνάμει τοῦ σταυροῦ τυπωθεῖσα τῇ καρδίᾳ ἡ θεία μνήμη, πρὸς τὸ ἀσειστον στερεώσῃ τοῦτο. Εἰς τοῦτο γὰρ φέρει τὰ τοῦ νοητοῦ ἀγῶνος, ὃν ἕκαστος Χριστιανῶν ἀγωνίζασθαι, πρὸς τὸ στάδιον τῆς Χριστοῦ πίστεως ἀπεδύσατο· εἰ δὲ μή, μάτην ἀγωνιέται. Τοῦ τοιοῦτου ἀγῶνος ἕνεκεν ἡ πᾶσα καὶ ποικίλη παντὸς κακοπαθοῦντος διὰ τὸν Θεὸν ἄσκησις· ἵνα τις κάμψῃ τὰ σπλάγγνα τοῦ αγαθοῦ, καὶ δώσῃ πάλιν τὸ πρῶτον ἀξίωμα τοῦτο, καὶ σφραγισθῇ τῷ λογιστικῷ Χριστός, καθὼς λέγει· ὁ Ἀπόστολος· «Τεχνία μου, οὗ· πάλιν ὠδίωκα, ἄχρις οὗ μορφωθῆ Χριστὸς ἐν ὑμῖν.» Κατεμάθετε, ἀδελφοί, ὡς ἐστὶ τέχνη πνευματικῆ, ἤγουν μέθοδος, ταχέως τὸν ταύτης ἐργάτην εἰς ἀπάθειαν καὶ θεοπτικὴν ἀνάγκουσα· πεπληροφόρησθε, πῶς πᾶσα πρακτικῆ ὡς φύλλα ἐν ἔνδορῳ χωρὶς καρποῦ λελόγισται τῷ Θεῷ, καὶ ὅτι πᾶσα ψυχὴ μὴ ἔχουσα νοῦ τήρησιν, εἰς κενὸν ταῦτα αὐτῇ ἀποθήσεται; Οὐκοῦν σπεύσωμεν, ἵνα μὴ ἄκαρποι τελευτήσαντες, μεταμεληθῶμεν ἀνόνητα.

munimentum est, quam memoria continua et mortis et Dei. Qua fiet ut virtute crucis consignata mens divinarum viva recordatione rerum ad immobilitatem solidetur; ad talem enim contendit palmam spirituale certamen, ad quod nos decertandum in Christi stadio, fidei armaturam induimus: qua qui non fuerit instructus, sine vincendi successu pugnabit. Hujus praemii spes, tota causa est variae ac multiplicis in vitae religiosae duritiae propter Deum susceptae exercitationis spiritualium athletarum, id scilicet unice spectantium, ut pro se quisque horum, quodammodo furetur, hoc est, quavis arte, quoque conatu in se ventat atque attrahat boni Dei visceralem misericordiam. Eidemque vicissim reddat quam ejus summa dignitas meretur, infamam sui subjectiorem ac venerationem: ita ut quasi sigillum imprimatur Christus in rationali parte ipsius, prout dicit Apostolus: «Filioli, quos iterum parturio donec formetur Christus in vobis.»

Didicistis plane ex hic Patrum sententiis, spirituales viani, artem esse ac methodum celeriter perducentem eum qui illa utitur, ad sublimem imperturbabilitatis ac Dei visionis statum. Persuasi prorsus estis, omnem vere externam operationem, non alio apud Deum loco censeri quam ut arborum fructu carentium folia; praetereaque omnem animam non exacte vigilantem in mentis custodia, in vanum currere. Omni ergo studio caveamus ne, sine fructu in morte deprehensi, inuiti aeternum poenitudine cruciemur.

* II Cor. xiii, 5. * Galat. iv, 19.

'Ερώτ. Ὅτι μὲν ἀπὸ τοῦ νῦν συγγράμματος γινώσκωμεν, τίς τε ἦν ἡ πρόξις τῶν εὐσεβετησάντων τῷ Κυρίῳ, καὶ ὅτι ἐστὶ τις ἐργασία τῶν παθῶν τὴν ψυχὴν ταχίως ἐλευθεροῦσα, καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ ἀγάπῃ συνδέουσα, ἢν χρεῖων παντὶ τῷ τῷ Χριστῷ στρατευθέντι, οὐδ' ἡμεῖς ἀμφισβάλλομεν, ἀλλὰ καὶ λίαν πεπαισθηθῶμεν. Τί δέ ἐστι προσοχή, καὶ πῶς ἀξιούται τις ταύτην εὐρεῖν, δυσωποῦμεν μαθεῖν. Εἰσάπαν γὰρ τοῦ τοιοῦτου πράγματός ἐσμεν ἀμύητοι·

Ἀπόκρ. Ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ εἰπόντος, « Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε πικεῖν οὐδέν, » τοῦτον βοηθὸν καὶ συνέριθον ἐπιχαλεσόμενοι, τοκαταδύναμιν ὑποδείξαι πειράσσομαι, τί ἐστὶ προσοχή, καὶ πῶς αὕτη, Θεοῦ θέλοντος, κατορθωθεῖη.

Τοῦ αὐτοῦ Νικηφόρου.

Τὴν μὲν προσοχὴν τινὲς τῶν ἁγίων, νόος τήρησιν ἐφάρσεν· ἄλλοι δὲ, καρδιακὴν φυλακὴν· ἕτεροι δὲ, νῆψιν· καὶ ἄλλοι, νοερὰν ἡσυχίαν· καὶ ἄλλοι ἄλλως. Τὰ δὲ πάντα ἓν καὶ τὸ αὐτὸ δηλοῦσιν· ὡς ἂν τις εἴποι ἄρτον, καὶ εἴποι καὶ τεμάχιον, καὶ εἴποι καὶ βουκίον, οὕτω καὶ περὶ τούτων νόει. Τί δέ ἐστι προσοχή, καὶ τί τὰ ταύτης ἰδιώματα, ἀκριβῶς μάνασθε. Προσοχή ἐστὶ, μετανοίας ἀκραιφνοῦς γνώρι-

Interrogatio.

Ex hactenus scriptis manifestum et in confesso cunctis nobis est, et quæ sit praxis placentium Domino : et esse quamdam operandi rationem, C quæ vitia ex anima velociter expellat, alligans ipsam charitatis Dei, quæ ars ratione operandi sit omnino sub Christo militanti necessaria. Tribus his satis cognitis, unum restat inquirendum : quid sit ea res quam « prosochen, » sive « attentionem » vel « advertentiam » vocamus. Id porro et nos discere cupimus ; utique qui nos ejus rei prorsus expertes sentiamus.

Responsio.

Hoc itaque, in nomine Domini nostri Jesu Christi, qui dixit : « Sine me nihil potestis facere, » ipsum adiutorem et cooperatorem invocans, quantum passum conabor demonstrare, clare docendo quid sit « prosoche » et quomodo quis eam Deo volente perfecte exerceat.

Ejusdem Nicephori.

Prosochen alii sanctorum mentis observationem dixerunt ; alii vero cordialem custodiam, nonnulli « nepsin » (quasi dicerent, sobriam circumspectionem), alii mentalem quietem, et alii aliter. Hæc cuncta unum et idem signant : ut si quis diceret « arton ; temmachion » et « bukion, » tribus rem eandem vocabulis exprimeret quæ pa-

σιν. Προσοχή ἐστὶ, ψυχῆς ἀνάκλησις· κόσμου μίσος, καὶ πρὸς Θεὸν ἐπάνοδος. Προσοχή ἐστὶν, ἀθέτησις ἁμαρτίας, καὶ ἀρετῆς ἐπανάληψις. Προσοχή ἐστὶ, συγχωρήσεως ἁμαρτιῶν ἀνευδύαστος, πληροφορία. Προσοχή ἐστὶν, ἀρχὴ θεωρίας· μᾶλλον δὲ, ὑπόθεσις θεωρίας. Διὰ ταύτης γὰρ ὁ Θεὸς παρακλύσας, ἐμφανίζεται τῷ νοῦ. Προσοχή ἐστὶν, ἀτραχίτις νόος· ἢ μᾶλλον, στάσις αὐτῆς, δι' ἐλέους Θεοῦ, τῇ ψυχῇ βραβευθεῖσα. Προσοχή ἐστὶ, [κα]θαίρεσις μὲν λογισμῶν Θεοῦ δὲ μνήμη, ἀνάκτορον, καὶ τῆς τῶν ἐπερχομένων ὑπομονῆς ταμειοῦχος. Προσοχή ἐστὶ, πίστει, ἐλπίδι, καὶ ἀγάπῃ παραίτησις. Εἰ μὴ γάρ τις πιστεύσειεν, οὐκ ἂν τὰ ἐξωθεν ἐπερχόμενα λυπηρὰ ὑποδέξηται· καὶ εἰ μὴ ἀσπασίως τὰ λυπηρὰ ὑποδέξηται, οὐκ ἂν ἐρῇ τῷ Κυρίῳ· « Ἀντιλήπτωρ μου εἶ καὶ καταφυγὴ μου. » Καὶ εἰ μὴ τὸν Ὑψίστον ἠῆται καταφυγὴν, οὐκ ἂν τῆς ἀγάπης αὐτοῦ ἐνστερνὸς γένηται. Τούτου τοίνυν τοῦ μεγίστου τῶν μεγίστων κατορθώματος [Ἰσ. τοῦτο τὸ μέγιστον κατόρθωμα] ἐκ διδαχῆς μάλιστα τοῖς πολλοῖς, ἢ τοῖς πᾶσι, προαγίνεται. Σπάνιοι γὰρ οἱ ταύτην ἀδιδακτως τῇ βίᾳ τῆς ἐργασίας καὶ τῇ θέρμῃ τῆς πίστεως ἐκ Θεοῦ κομισάμενοι, καὶ οὐ νόμος τὸ σπάνιον. Διὰ τοι τοῦτο χρὴ ζητεῖν ὁδηγὸν ἀπλανῆ· ἵνα διὰ τῆς ἐκείνου διατυπώσεως, τὰς ἐκ τῆς προσοχῆς, προσπι-

nis nominari vulgo solet. Sic et tu de his cense. Atque adeo mox descendis serio attendens, diligenter percipe : quid « prosoche, » ac quænam ejus proprietates sint. Est « prosoche » veræ penitentitiæ nota insignis et minime dubius character. Est eadem revocatio animæ, mundi odium et ad Deum reditus. Prosoche est reconciliationis cum Deo i. violabile pignus. Prosoche est abrogatio peccati et virtutis resumptio. Prosoche est remissio peccatorum, et amicitia cum Deo indubitabilis fiducia. Prosoche est initium, aut potius fundamentum contemplationis. Per eam enim faciem inclinans suam Deus, conspicuum se menti præbet. Prosoche est tranquillitas mentis, aut potius stabilitas ejusdem per Dei misericordiam animæ concessa. Prosoche est expunctio turbantium cogitationum, Dei vero memoria et hanc consequentium honorum palatium ac regia, præsertim vero patientiæ penus. Prosoche est fidei, spei, et charitatis causa. Nisi enim sibi attendat quis, haudquaquam supervenientia ad fidem extorquentiam libenter potius perferat quam in apostasiam deficiat. Nemo etiam non attentus Domino dicit : « Susceptor meus es et refugium meum »¹⁵. Qui autem refugium in Altissimo non collocaverit, is veram intimis conceptum præcordiis non obtinebit charitatem.

Tanti porro hujus ac vere maximorum maximi plena perfectaque executio negotii, plerisque, ne dicam omnibus, ex institutione ac magistri doctrina contingit. Rari enim valde sunt, qui sine ductu docentis, vi ac conatu operationis, et fervere, tan-

15 Psal. lxx, 4.

πτούσα· ἡμῖν δεξιὰς καὶ ἀριστεράς· ἐλλείψεις, λέγω ἅ
 δὴ καὶ ὑπερβολάς, τὰς ἐκ τοῦ πονηροῦ εἰσαγομένας,
 ὅτι· αὐτοῦ διδασκώμεθα καὶ τυπούμεθα, ἐξ ὧν ἔπα-
 θεν αὐτὸς πειρασθεῖς, δῆλα ἡμῖν ποιῶν, καὶ ἐκτὸς
 ἀμφιβολίας τὴν νοιτὴν ταύτην ὁδὸν ὑποδεικνύει, καὶ
 οὕτως εὐκόλως ἡμεῖς διανύομεν. Εἰ δὲ ὁδηγὸς οὐκ
 ἔστι, γρηῃ ζητεῖν ἐμπόνως· εἰ δ' οὐχ εὐρίσκειται, τὸν
 Θεὸν ἐπικαλεσάμενος ἐν συντριβῇ πνεύματος καὶ δά-
 κρυσι, καὶ σὺν ἀκτισίᾳ τοῦτον καθοικετεύσας, ποίησον
 ὁ λέγω σοι. Οἶδα, ὅτι ἡ πνοὴ ἦν ἀναπνεόμεν, ὁ ἄηρ οὐ-
 τὸς ἐστίν, ἐκπνεόμεν δὲ αὐτὸν, οὐ δι' ἕτερόν τι, ἀλλ' ἡ
 διὰ τὴν καρδίαν. Αὕτη γάρ ἐστιν ἡ τῆς ζωῆς παραι-
 τιος, καὶ τῆς θέρμης τῷ σώματι. Ἐπισπᾶται τοῖνον
 ἡ καρδία τὸ πνεῦμα, ἵνα τὸ μὲν ἑαυτῆς θερμὸν
 ἔσῃεν διὰ τῆς ἐκπνοῆς διωθήσῃ, ἑαυτῇ δὲ
 εὐραστῶν παρέξῃ. Παραιτῶς δὲ τῆς τοιαύτης οἰκο-
 νομίας, ἡ μᾶλλον ὑπουργός, ὁ πνεύμων ἐστίν· ὅς
 ἀραιὸς ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ κτισθεὶς, οἷά τις φυσῆ-
 τήρ, ἀλύτως εἰσάγει καὶ ἐξάγει τὸ περιέχον. Ὁβτός
 ἡ καρδία, τὸ μὲν ψυχρὸν ἔλκουσα διὰ τοῦ πνεύματος,
 τὸ θερμὸν δὲ διωθοῦσα, τὴν τάξιν δηλονότι δι' ἣν ψυ-
 κονομήθη πρὸς τὴν τοῦ ζώου σύστασιν, ἀπραβά-
 τως διατηρεῖ. Σὺ οὖν καθίσας καὶ συναγαγὼν σου
 τὸν νοῦν, εἰσάγαγε αὐτὸν, τὸν νοῦν δηλαδή, εἰς τῆς
 βίβδος τὴν ὁδὸν, ἔθθα τὸ πνεῦμα εἰς τὴν καρδίαν εἰσ-
 ἔρχεται· καὶ ὠθεῖται αὐτὸν καὶ παραβιάζεται συγκα-

ελθεῖν μετὰ τοῦ εἰσπνεομένου πνεύματος, εἰς τὴν καρ-
 δίαν. Εἰτελθόντος δὲ ἐκεῖσε, οὐκέτι ἀνεύφραστα, οὐ
 δὲ ἀχαρὶ γενήσεται τὰ μετὰ ταῦτα· ἀλλ' ὡσπερ ἀήρ
 τις τοῦ ἑαυτοῦ οἴκου ἀπόδημος, ἐπὶν ἐπιστρέψῃ οὐκ
 ἔχει ὅτι καὶ γένηται ἀπὸ τῆς χαρᾶς, ὅτι κατηξιώ-
 θη τοῖς τέκνοις καὶ τῇ γυναικὶ ἐντυχεῖν· οὕτω καὶ
 ὁ νοῦς, ἐπὶν μετὰ τῆς ψυχῆς ἐνωθῇ, ἀρῆτον ἡθο-
 νῆν καὶ εὐφροσύνην ἐμπίπτεται. Τοῖνον, ἀδειψέ,
 συνείησον τὸν νοῦν, τοῦ μὴ ταχέως ἐκείθεν ἐξέρχε-
 σθαι. Πάνυ γὰρ ἐν ταῖς ἀρχαῖς καταβράθυμει ἐκ τῆς
 τῶν ἔνδον συγκλίσεως καὶ στενώσεως. Ἐπὶν δὲ συν-
 τήσῃ, γένηται, οὐκέτι στέργει ταῖς ἐξω περιφοραῖς.
 Ἡ γὰρ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐντὸς ἡμῶν ἐστίν·
 ἦν ἐκεῖσε περισκοπῶν, καὶ διὰ καθαράς προσευχῆς
 ταύτην ἐπιζητῶν, τὰ ἐξω πάντα στυγητὰ ἡγείται
 καὶ μισητὰ. Εἰ μὲν οὖν ἐκ πρώτης, ὡς εἴρηται, διὰ
 νόος εἰσέλθῃς εἰς τὸν καρδιακὸν τόπον, ὃν σοὶ ὑπ-
 ἔδειξα, χάρις τῷ Θεῷ· καὶ δόξασον, καὶ σκίρτισον,
 καὶ ἔχου ταύτης τῆς ἐργασίας διαπαντός· καὶ αὕτη
 μέλλει διδάξαι σε, ὅ οὐκ ἐπίστασαι. Χρῆ δὲ σε καὶ
 τοῦτο μαθεῖν, ὡς ἐκεῖσε τοῦ νόος σου τυγχάνοντας, οὐ
 σιωπᾶν καὶ ἀργὸς ἔκτοτε ἴστασθαι· ἀλλὰ τὸ, Κύριε Ἰη-
 σοῦ Χριστέ, γιὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με, ἔχειν ἔργον
 καὶ μελέτην ἄπαστον· καὶ οὐδέποτε ἐκ τούτου ποτὲ
 παύσεται. Τοῦτο γὰρ ἀμετεώριστον συνέχον τὸν νοῦν,
 ἀχειρίωτον δεικνύει αὐτὸν καὶ ἄβυστον ταῖς προσδο-

ta possessionem rei a divina sint nacti bonitate. At rari eventus legem ac consuetudinem non faciunt. Quare decus istud affectanti ante omnia quaerendus est dux viæ peritissimus, cujus certa informatione per varios qui spiritualem prosocheviam terentibus nobis a dextris et a sinistris occurrent anfractus ac periculosa diverticula, vitare incedendo recta possimus. Hæc diverticula sunt excessus et defectus a diabolo tironibus suggesti, ut aut plus aggredientes quam possant, aut minus agentes quam debent, utrovis modo a rectitudine aberrant. Istas ejus artes hostis callidi nos experientia didicimus, ex iis quæ passi a tentatore sumus, docemus alios ut eos præmuniamus adversus ægre alioqui vitabiles illius laqueos. Tali qui obtemperat ductori, extra omne periculum dubii ancipitem istam et insidiis infestam multis tuto percurreret viam. Qui autem duce caret, omni eum diligentia quaerat. Quod si omnia conatus non invenit, Deum invocet in contritione spiritus et lacrymis. Hæc si cum vera expropriatione ac rerum affectuumque cunctorum abdicatione conjungantur, exorabunt, crede mihi, impetrabuntque quod mox dicam. Sit prior vita tua tranquilla, curis vanis vacua, et cum omnibus pacifica. Deinde ingressus cubiculum tuum, claude ostium super te, et sedens in quodam angulo fac, quæ suggero tibi.

Nosti spiritum quem ducimus Hic aer est. Exspi-

ramus autem ipsum non aliam ob causam, nisi ut cordi consulamus. Cor enim est vitæ fons, et caloris corporci. Oportet autem, ut vita constet, invicem temperare caloris ardorem admistione frigoris : in eum usum aer nimium jam in corde calefactus, emittitur et alius aforis introducitur frigidus, ut qualitates se mutuo frangentes, in qualem vita exigit temperiem concilientur. Minister hujus negotii pulmo est, raræ Ideo texturæ factus a Creatore. Is instar follis indesinenter intro pellit, et foras extrahit corpus tenue circumstans. Hujus beneficio cor, hinc quidem aerem frigidum respiratione attrahens ; inde autem jam intra se ferventem reciproca inspiratione repellens, statim sibi connaturalis necessariam ad animalis durationem perseverantiam, sine ulla officii ad quod factum institutumque a providentissimo Conditor fuit, transgressione custodit. Tu ergo, ut dictum est, animo composito, collectaque tua mente in solertem indagationem viæ per quam spiritus divinus in cor tuum illabitur, age quidquid arte omni et contentione vales, quo illum istuc introducas. Præmium hujus operæ magnum est, quod ejus hospitiis a lventum ingenti tuo fructu senties. Ingresso enim ipso in cor tuum, tripudiis ibi et gratulationibus cuncta exsultabunt, quemadmodum quando illustris vir e longa peregrinatione, domum revertitur, gaudio fruitur inenarrabili, complexu filiorum et uxoris ex tanto intervallo revisorum sospitum : sic et mens, quando adducta ad se

λαί; τοῦ ἐχθροῦ, καὶ εἰς ἀγάπην καὶ πόθον θεῖον τὸ καθ' ἡμέραν ἀνάγει. Εἰ δὲ πολλὰ καμῶν, ὦ ἀδελφὲ, οὐ δύνασαι εἰσελθεῖν εἰς τὰ μέρη τῆς καρδίας, καθὼς σοι διαταξάμεθα, ποιήσον ὃ λέγω σοι· καὶ μέλλεις, Θεοῦ συνεργοῦντός σοι, εὐρεῖν τὸ ζητούμενον. Οἶδας, ὅτι τὸ λογιστικὸν παντὸς ἀνθρώπου ἐν τῷ στήθει ἐστίν. Ἐντὸς γὰρ τοῦ στήθους, σιωπῶντων ἡμῶν τῶν χειλέων, ἐκείσε λαλοῦμεν, καὶ βουλευόμεθα, καὶ εὐχὰς κατατάττομεν, καὶ ψαλμοὺς, καὶ ἄλλα τινά. Τούτῳ οὖν τῷ λογιστικῷ, πάντα λογισμῶν ἐξ αὐτοῦ περιάρας (δύνασαι γὰρ, ἐὰν θέλῃς), ὁδὸς αὐτῷ τὸ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με· καὶ

βίβασαι τοῦτο ἀντ' ἄλλης; ἐννοίας πάντοτε ἔνδον βοᾷν. Τοῦτο δὲ ἐπὶ καιρὸν κρατήσας, ἀνοιχθήσεται σοι διὰ τοῦτο καὶ ἡ καρδιακὴ εἰσοδος, καθὼς σοι γεγράψαμεν, ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας· καθὼς καὶ ἡμεῖς πείρα ἐγνώκαμεν. Ἐλευσεται δέ σοι, σὺν τῇ πολυπολίτῃ καὶ τερπνῇ προσοχῇ, καὶ πᾶς ὁ πῶν ἀρετῶν χορὸς, ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, καὶ τὰ ἑξῆς· δι' ὧν πάντα σου τὰ αἰτήματα κομιεῖ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν· μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἅμα τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, δόξα, κράτος, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

anima foedus firmum cum ipsa iniiit, ineffabilem voluptatem et lætitiā percipit.

Igitur, oro te, frater mi, assuesce mentem tuam ad perseverandum in isto tam utili recessu; nec quantavis conditione acquiescendo in recessum inde. Novitatis periculum fac vincas impetu generoso animi. Ubi primas desidiæ ac lædii, de conclusione intra quasdam istas angustias, tentationes heroica virtute superaveris: prona deinceps plauque se omnia præbebunt. Assuetudo succedet lævigans omnia; nec ullum te desiderium capiet vanarum in exteriora evagationum, cum utique regnum caelorum intra nos sit. Quod in illo statu, positum in sinu tuo undique intuens, et ut proprium id perpetuumque tibi sit, pura oratione postulans, exterius avocantia cuncta, abominanda et odio digni summo reputabis. Vide solum ut e primo, prout dictum est, ingressu penetrare ac subire contendas intra inum ac secretissimum cordis tui fundum: quem tibi, Deo mihi gratificante, monstravi. Exsulta deinceps tibi gratulans et Deum laudans, in eaque exercitatione constanter perdura. Hæc enim te docebit cætera quæ nondum nosti. Oportet autem te et hoc insuper nosse: haud convenire te, mente in eum quem dixi gradum evecta, silere deinceps ac desilere otiosum et elinguem. Exclamare decet in hæc verba: «Domine Jesu Christe Fili Dei, miserere mei.» Idque tanquam opus demandatum, continue, usu nunquam intermisso, perge facere, nec desiste quavis causa. Sic enim inflexe Deo affixam habens et præ te ferens

mentem, omnem de te victoriæ spem tuæ salutis hostibus auferes: efficiesque ut de cætero temperantibus iis a te lacessendo, intacta quietaque ab horum assultibus anima tua felici fruatur pace. Quod si, multo id aggressus conatu, frater mi, nequiveris pertingere (ut ubi præcepimus) in intimos tui cordis sinus; fac quod nunc dico tibi, et Deo adjuvante, per id, quod quæris invenies. Seis rationalem omnis hominis partem in pectore residere. Intra pectus enim, silentibus labiis, loquimur, et consultamus, et precor ordinamus et psalmos, et cætera quæpiam ejus generis. Ei ergo animæ parti quæ talia operanti præest pectori, reliquas prorsus cogitandi argumentis abstractis (potēs enim id si velis) unam hanc operandi præscribe materiam; injungens ut semper dicat: «Domine Jesu Christe, Fili Dei, miserere mei.» Compelleque ac coge ut, omni alia specie rejecta, solam hanc spectet imaginem, continue quod dixi clamans.

Hoc si viceris, aperietur tibi cordis introitus, quo in inum ejus, fructu tuo maximo descendas. Hos nos experientia didicimus: et scientes suademus. Ingredditur autem in te simul cum ista desiderabilissima et jucunda «prosoche», universus virtutum chorus: charitas, gaudium, pax, et quæ sequuntur, per quas omnium tuarum petitionum eventum habebis, in Christo Jesu Domino nostro, cum quo Patri simul et sancto Spiritui, gloria, potestas, honor et adoratio sit, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen

MAXIMUS PLANUDES

CPOLITANUS MONACHUS

NOTITIA

(Fabric. Bibliotheca Græca ed. Harles., t. XI, p. 682.)

Maximus Planudes, monachus Constantinopolitanus, inter eruditissimos suæ ætatis, apud Andronicum Palæologum senioreni gratiosus, ab eodem ad Venetos a. 1527 ablegatus est cum Leone Orphanotropho, ut ex Pachymeris libro IX Histor. Allatius, *De consensu*, pag. 841, adnotavit. Visit adhuc a. 1555 (a). Scripta ejus hæc mihi innotuere :

Versa in Græcam linguam.

1. *Ciceronis Somnium Scipionis*. Vide Lambecium V, pag. 155, necnon *Macrobi* in idem somnium *Commentaria*. Ms. in bibl. regis Christianissimi, in Segueriana sive Coislinaiana. Labbe, p. 280, *Bibl. novæ Mss.*, et Montfaucon. p. 520, *Bibl. Coislinaianæ*. (Fabr.) In cod. nempe Coisl. lin. 355, *Somnium Scipionis*, a Cicerone scriptum, explanatum a Macrobio Ambrosio, Gr. versum a Max. Planude; inc. Ἦντα ἐπὶ τὴν Ἀφρικὴν ἀφικόμην sequitur Macrobi Ambrosii Explanatio in Somnium Scipionis, Græce versa a Max. Planude; inc. Μεταξὺ τῆν τοῦ Εὐλάτωνος καὶ Κικέρωνος. — Paris. in bibl. publ. sex codd. V. Indic. ad vol. II Catal. mss. bibl. publ. — Florent. in bibl. Laurent., cod. 53, n. 5, plut. 57, Cicero. *Somnium Scipionis*, a Planude Gr. versum; V. Bandin. Cat. codd. Gr. Laur. II, p. 587; ibique, n. 44, exstat *Cic. de memoria artificiali*, Gr. interprete forsitan Maximo Planude, uti suspicatur Bandin., l. cit. — Ibid. in cod. 14, n. 1, plut. 80, Planudis versio Gr. Macrobi comment. in idem Somnium. V. Bandin., libro cit., tom. III, p. 213, sq. — Venetiis in bibl. Marc. cod. 508. Ciceronis *Somnium Scipionis* cum Expositione Macrobi; omnia cum versione Græca Max. Planudis. V. Catal. codd. Gr. Marc. p. 275. — Fragmentum s. pars tertii et quarti cap. Macrobi comment. in Somnium Scipionis, a Planude Gr. versi Vindob. in cod. Cæs. 87, n. 18, uti pluribus docuit Kollar. in Supplement. ad Lambecii comment. tom. I, p. 559 sqq. — Ibid. in cod. 53, sunt excerpta quedam ex Planudis operibus philosophicis, non magni momenti, judice Kollaro ad Lambec. VII, p. 156. (Harl.)

2. *Cæsaris commentarii de bello Gallico*. Hæc versio primum edita est a. 1606, ex codice Pauli Petavii, a Godofredo Ingermano. De ea illustris Ilucius libro de claris Interpretibus, p. 219: *Dubito equidem Cæsare an Planudæ, an alteri ejusdem ævi cuipiam Commentariorum de bello Gallico conversione in Græcam, quæ in Petaviana Bibl. habetur, ascribam. Cæsarem illa nonnunquam ducem deserit, et breves tenet excursus, raro tamen et verecunde; cæterum non impura ea, nec invenusta. David Hoeschelius epistola ad Ingermanum, 4 cal. April. a. 1606, Interpretationem Planudis potius, qui et Ovidiana vertit quædam non infelicitè, quam Cæsæ crediderim quod e phrasium similitudine facile conjecerim. Petrus Scriverius litteris ad eumdem Ingermanum: Belli Gallici interpretes ille Græcus non est quidem contemnendus, sed tamen haud ita magno litterarum emolumento legitur, ut absque ullo studiosorum fraude poterit obliterari, quisquis est.*

(a) De Maximo Planude confer Vossium, *De poetis Græcis*, cap. 9, pag. 80 sq., et *Descient. mathem.*, cap. 9, pag. 311; Montfaucon. in *Palæogr. Græca*, pag. 58, qui ait Planudem sub initium sæculi decimi quarti floruisse, notatque Possevin. affirmantem, eum sæculo xv scripsisse. — A. C. 1502, manu sua scriptam esse CPoli in monasterio cognomento τοῦ Ἀκαταλείπτος metapurasin Evangelii S. Joannis, in cod. bibl. Marc. Venet. 481, ipse profiteatur in fine. V. Cat. codd. gr. Marc. p. 255. — Oudin. *Comm. de SS. eccl.* tom. III, pag. 760 sqq., ad a. 1520, ubi multos codd. mss. in quibus Planudæ opera asservantur, enumerat: — Henr. Wharton, in append. ad Cavei *Hist. litter. SS. eccl.* tom. II, pag. 58, ad a. 1540. — Humber-

ger in *Zuverlässigen Nachricht.*, part. IV, p. 566 sqq.; Saxium in *Onomast. lit.*, part. II, p. 554 sqq. ad a. 1527, qui profitetur, quando Planudis naturæ debitum persolverit, sibi non constare, et, si Dorville in *Obs. miscell.* vol. II, tom. III, pag. 429, scribit, *Maximam Planudem ab omnibus obisse tradi 1555*, locupletem sane ejus famæ auctoritatem requirit, notatque Jo. Jac. Reiskium, in præfat. ad Anthol. Gr., p. xvii, arbitrantem Planudem sæculi xiii hominem esse; Shæckel. in *Hist. Christ. eccl.*, tom. III, pag. 500. Adde, si lubet, quæ scripsi in *Introd. in histor. L. G.*, tom. II, part. I, p. 550 sqq., et in supplement. tom. II, p. 60. HARL.

3. *Ovidii Metamorphoseon libri* Græca prosa redditi, cujus met phraseos meminit Volaterranus libro xvii Commentar. urbanor. Loca quædam ex illa produxit Nicolaus Heinsius notis ad Ovidium. Etiam *Heroides* Ovidii Græce versas a Planude, memorat post Simlerum Huetius de claris interpretibus (*Fabr.*) p. 217 sq. ed. Stadae 1680, 8, ubi agit de Max. Planudis versionibus Græcis. — *Metamorphoseon* versio Romæ in bibl. Vaticana, et Venet. in bibl. Marci. V. Montfauc. *Bibl. biblioth. mss.* p. 12 et 476. — *Epistolarum* ac *Metamorphos.* versio, Romæ in ead. bibl. ibid. p. 34, ibid. p. 501. In bibl. Ambros. Mediolani, sunt plura Max. Planudis opp. nempe de constructione verborum, bis; — de metris; *Metamorphos.* Ovidii; — de indissolubilibus contradictionibus; de pedibus oratorum; — dialogi; — epistolæ; — anthologia epigrammatum et Catonis sententiæ; ac p. 502 in ead. bibliotheca Ovidii *Metamorphoses* et *Heroides*, in Græcum a Max. Planude translatae, cum scholiis, bis. — Ibid. p. 622 in bibl. Escorial. regis Hispan. Ovidii *Epistolæ*, per Planudem Gr. versæ. — Ibid. p. 632, in bibl. regis Angliæ, Ovidii *Metamorph.* a Planude Græce conversæ. — Paris. in bibl. publ. cod. 2849, Ovidii *Metam.* libri octo priores, e lingua Lat. in Græcam conversi a Max. Planude; et in cod. 848, eorundem librorum quindecim priorum, atque *Heroid.* Ovidii n etaphrasis, auctore Max. Planude. (*Harl.*)

4. *Catonis Disticha moralia* Græcis expressa versibus, de quibus in bibl. Latina lib. iv. cap. 1, § 8 (e). Adnotationes Græcæ marginales et interlineares, quæ mss. sunt in bibl. Cæsarea, Lambec. V, p. 215, non viderunt lucem. (*Fabr.*) Lamb. V, p. 442 sqq. ed Kollar. n. 34, cod. 267. — In eod. vol. p. 617, n. 20, cod. 332. — In vol. VII, p. 535, in cod. 133, n. 27, cum adnotat. Græcis marginalibus atque interlinearibus. — Paris. in bibl. publ. undecim codd. (V. Ind. ad Cat. Mss. Paris. bibl. Reg. vol. II, sub voc. *Maximus Planudes.*) — Oxon. in cod. Barocc. 64. — Venetiis, in bibl. Marc. cod. 83, ff. V. Cat. codd. Gr. Marc. p. 60. — Floreat. in bibl. Laurent. cod. 12, n. 2. plut. 32; — cod. 7, n. 16, plut. 55; — cod. 23, n. 8, plut. 56, cum glossis interlinearibus et scholiis marginalibus; — cod. 44, n. 15, plut. 59; — cod. 16, n. 6, plut. 60, cum permultis glossis interlinearibus instar perpetuæ paragraphos et scholiis subjectis; — in cod. 13, n. 12, plut. 80; — in cod. 26, n. 1, plut. 80. cum uberis glossis interlinearibus; et in cod. 23, n. 2, plut. 81. V. Bandin. Cat. codd. Gr. Laurent. II, p. 135, 259, 327, 575, 606; et vol. III, p. 203, 215 atque 236. — Leidæ, in bibl. publ. inter codd. Vossianos, in duobus codd. V. Catal. bibl. Leidens. p. 396, n. 23, ac p. 398, n. 52. — Mosquæ in cod. synod. 247, n. 2, cum scholiis in margine adjectis, et cod. 248, n. 1. Vid. Matthæi Notitiam cit. p. 160. — Romæ, in bibl. Vatic. inter codd. reginæ Sueciæ, n. 653. *Catonis Sententiæ*, et Boethius, *De consolatione philosophiæ*, a Planude Gr. versus, atque ejusdem Epitaphium, auctore quodam Gregorio; ibid. n. 651. *Diophanti Arithmetica*, in cujus calce quædam ex Maximo Planude adjunguntur. V. Montfauc. *Bibl. biblioth. mss.* p. 28 D. — Ibid. p. 393 *E Cato* Planudis, in cod. August. Vindel. LXV. (*Harl.*)

5. *Boethii De consolatione philosophiæ*, cujus Græca versione ms. in bibl. regis Christianissimi, usus in sua Boethii editione Renatus Vallinus. Ex ms. Cæsareo quædam producit Lambecius, VII, p. 145 sq. [p. 310 sqq. ed. Kollar.] Alius pulcherrimus codex Græco-Latinus, ann. 1478, a Petro Montaguana donatur monasterio S. Justinæ; exstat in bibl. Segueriana sive Coisliniana. Vide Montfaucinum, p. 149. In Cæsareo codice leguntur etiam prolegomena Græca et adnotationes marginales. (*Fabr.*) Paris. in bibl. publ. codd. *De consolatione philosophiæ*, cum scholiis, 1992, tum 2094, et tribus sequentibus, in quorum ultimo ad calcem epilogus, ubi de Boethio quædam minus obvia occurrere dicuntur, et 2571, n. 5. — Ibid. Boethius *De dialectica*, interprete Planude in cod. 2094, 2, ubi tamen una tantum pagina superest: acc. quoque scholia; — in cod. 2103, n. 2, et 2830, n. 6, cum scholiis, ad marginem conjectis. Conf. Montfauc. *Patrogr. Gr.* p. 83. — Mosquæ, in codd. synod. 247, n. 3, cum scholiis, et 313, n. 1, Planudæ Interpretatio libr. Boethii de consolatione philosophiæ; v. Matthæi not. cit. p. 160 et 205. — Eadem, teste Montfauc. in *Bibl. biblioth. mss.* p. 7 B, C. Iidem Planudis dialogi *De grammatica*; *De syntaxi*, et opera plurima, Romæ, in bibl. Vaticana, — p. 494 A; *De consol. philos.* cum scholiis, a Planude Gr. versus, item de *Trinitate*, bis, Mediolani in bibl. Ambros. — In bibl. Escorial. v. Plueri liner. per Hispan., p. 160. Boethius etc. Latine, et cum Græca Planudis versione, atque commentariis Latinis, in cod. Coislin. 84. V. Montfauc. l. cit. p. 140. (*Harl.*)

6. *S. Augustini de Trinitate libri XV*, mss. in bibl. Cæsarea. Vide Lambec. IV, p. 159, 160 (f).

(e) P. 259, tom. III ed. Ernesti: ego autem in Breuiore notit. literaturæ Rom. pag. 698 sq. egi de edit. Catonis per Matthiam Garbicum (qui Planudis disticha e Catone correxit ac supplevit), Tubing. 1545, 8. — de edit. Antwerp. 1568. cum Planudis versione Gr. — de edit. Amstel. 1759, 8, cujus tomo II præmissa est Planudis metaphrasis Gr. cum castigat. Jos. Scaligeri; tum in Breuiore notitia in usu scholarum p. 208, de Catonis sententiis Gr. per Planud. in vol. inscripto: *Ἐπιτάφιος γραμματικῆς εἰσαγωγῆς* Florent. 1515 et 1516. (*Harl.*)

(f) Sive p. 356, ed. Kollar. cujus notam confertes, n. 1, cod. 161, et p. 360; in cod. 162. — *Monac.* in cod. Bavar. 53. V. plura apud cl. Hardt. in Aretini *Beyträgen*, etc., a. 1804, part. 1, p. 22. — Florent. in bibl. Dominicanorum S. Marti. V. Franc. Anton. *Zachariæ iter litterar. per Italiam*, Venet. 1762, 4, p. 54. — Paris. in bibl. publ. codd. 828, n. 1, et 829. — Romæ in bibl. Vaticana, adnota alia ejusdem operis, a Demetrio Lydone facta versio, teste Montfauc. in *Bibl. biblioth. mss.* p. 12. (*Harl.*)

Etiam illa, ubi de processione Spiritus S. ex Patre Filioque tractatur, fideliter vertisse, notat Bessarion apud Alladium, *De consensu*, p. 842. Locum ex ea versione Græce editum Romæ a. 1050 notat Whartonus [ad Cavei *Hist. litter.* cit. II, p. 58]. Græce et Latine cum Jo. Leunclavii versione prodiit ad calcem Leontii *De sectis* Basil. 1578, p. 584-599, et in *Auctario bibl. Patrum Duceano*, Paris. 1624, tom. I.

7. Etiam libros Augustini *De civitate Dei* a Planude Græce versos tradit Gesnerus in *libl.* p. 569.

8. Volaterranus lib. xvii *Commentar. urbanor.* et ex eo Gesnerus ac Simlerus scribunt, *Macrobio Saturnalia* a Planude Græce versa esse; quod argere mihi persuadere, et commentarios in Somnium intelligendos esse suspicor. (*Fabr.*) In inscriptione cod. 34, n. 1, plut. 80. Florent. in *libl. Laurent.* Σχηματισμός θνατός, etc. *Scipionis somnium, conscriptum quidem a M. T. Cicerone, expositum vero a Macrobio Ambrosio, et in Græc. linguam translatum a sapientissimo inter monachos Maximo Planude.* V. Bandin. *Cat. codd. Gr. Laurent.* III, col. 213 sq. *Add. Lambec.* IV, p. 125 seq., et de *codd. Coisl.* aliisque supra, ad n. 1. (*Harl.*)

[*Thomæ Aquinatis* primæ partis Summæ quæstiones 49. Priores translatae per Maximum Planudem. Oxon. in *cod. Barocc.* 65, ad quem confector mss. Angliæ etc. vol. I, p. 7.— « Liber ipse, ait, ἀνεπίγραφος. Planudi tamen tribuitur in catalogo impresso; nescio, quo auctore. Nam Demetrium Cydonium vertisse librum Aquinatis, testatur Possevinus. » Florentiæ in *cod. Laurent.* 18, n. 4, plut. 4. Proœmium anonym. in versionem Gr. alicujus operis S. Thomæ Aquinatis, quod, Bandinius in *Cat. codd. Gr. Laur.* I, p. 515, « forte est, inquit, Maximi Planudis, aut alterius Græci viri Latini infensi; illos enim in hoc Proœmio valde carpit. » Consulte Echaridum in *Historia scriptorum ordinis Prædicatorum*, tom. I, p. 346.— Simpliciter vero a Montfaucon. in *Bibl. biblioth. mss.* p. 505 E., Mediolani in *cod. bibl. Ambros.* esse dicitur S. Thomæ Aquinatis Expositio orthodoxæ fidei, Græce, interprete Maximo Planude. (*Harl.*)]

9. *Donati grammatica parva*, mss. in *libl. Bodleiana* *cod. Barocc.* 71. (*Fabr.*)

[*Maximo Planudi a Montfaucon.* l. c. p. 645 C, tribuitur versio Gnomarum Platonis, Oxon. in *libl. Bodlei.* *cod. Barocc.* n. 124; sed nescio, an id culpa Montfaucon. aut alius vitiose scriptum sit; in *Cat.* quidem mss. Angliæ etc. vol. I, p. 27, in illo *cod. Barocc.* inesse traditur Maximi Planudis versio Gnomarum Catonis. Ita quoque erravit Oudin. l. c. col. 762, cum scriberet, in *cod. Norfolc.* 529 s. n. 5438 *Cat.* mss. Angliæ, etc. tom. II exstare *Disticha Platonis* per Planudem; nam in *Cat.* dicto p. 84 discrete rectiusque editum est, Catonis disticha per Planudem. (*Harl.*)]

Græce scripta.

Romanæ initio fidei fuisse Planudem (g) eamque ob rem ab imperatore CPol. multa passum, in custodiamque tandem conjectum et contra sentire coactum fuisse, tribus editis contra Romanam Ecclesiam argumentationibus refert Volaterranus.

10. *Capita* ejus tria de processione Spiritus S. cum Bessarionis et Georgii Metrochitæ responsione, Græce et Latine edidit Petrus Arcudius in opusculis aureis, Rom. 1630, 1674, 4; Nesselius I, p. 22, etiam quartum Planudis caput commemorat, quod incipit: Ὅτι καὶ ἐν ἑπασι τοῖς οὖσι η̅ Γρη̅: θεωρεῖται, et p. 345: Λόγον περὶ πίστεως διῶνιν in capita XX. Incip. Βάσης ἀγαθῆς πράξεως. (*Fabr.*) Secundum Lambec. *Commentar.* IV, p. 559, ed. Kollar. 161, n. 4, *De processione Spirit.* sc. citi argumentationes tres contra Latinos: inc. Ερωτητέον, πόταρον ἢ ἐκ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐκπορεύσιν ἄλλη καὶ ἄλλη ἐστίν et n. 6, argumentatio (quæ est quarta) contra Latinos *De process. Spirit.*

(g) Planudes vir elegantissimæ sapientiæ atque infinitæ eruditionis, quem sibi asserunt nequidquam Photiani, ut alibi (in testimonio Græciæ) ostendimus, æquandus sane cuilibet Latinorum sapientissimo, quippe mira felicitate et elegantia, difficillima quæque proponens et a duâ dissolvens, infinitis operibus Græciam, imo litterariam remp. universam auxit. Hæc Nic. Comnenus p. 190 *Prænot. mystag.* — Raphaelis Volaterrani, libro xvii *Commentariorum urbanorum*, notabile quoddam non solum ipsius, sed et cardinalis Bessarionis testimonium de eodem Planude, simul et judicium, subnectimus: *Maximus Planudes, monachus Constantinopolitanus, vir plane doctissimus, vehementisque ingenii, ab incæ annos ferme centum quinquaginta, Romanæ ab initio fidei favit, ob quam rem ab imperatore Constantinopolitano multa passus, in custodiam tandem conjectus, contra sentire coactus est, tribus editis contra Romanam Ecclesiam argumentationibus. Quas nostra ætate Bessarion cardinalis Nicanus perlegens mirari solebat, virum cujus in scriptis excellentem, summumque philosophum, tam inruditis infirmosque edidisse syllogismos: haud ob aliam putabat causam, quam quod ea quæ metu perscripserit, animo improbuverit, refellendaque vel ceteris fac. le probent. Hujus plura exstant inquit*

monumenta. Nam Ovidii *Metamorphoseos* librum et *Macrobio* de *Saturnaliis*, in *Græcum sermonem converit, ambos prosa oratione. Problematum Volumen composuit, Rhetoricos Commentarios super Hermegenum scripsit, Epigrammata Veterum Græcorum recensitis lascivioribus, in unum jam vulgo sparsum volu. ven. coegit.* Hæc de Maximo Planude Raphael Volaterranus. Bessarion autem in *Responsione ad quatuor argumenta Maximi Planudis, de processione Spiritus sancti*, ita de illo loquitur: Οὐ γὰρ ἂν ἐγὼ σοῦ, ἀνδρῶν ἀρίστη καὶ σοφώτατε, καταγνοίην. οὕτω πάσαν ἐξήσκημένου παιδείαν, οὕτω δὲ διαβέβηχτος ἐν φιλοσοφίᾳ καὶ θεωρίᾳ, καὶ ὁ πάντων μὲν μαθημάτων ὀδύσαντος, εὐδοκίμησαντος, δὲ ἐν ἅπασι, πρὸς δὲ τῇ Ἑλλάδι καὶ τῇ Λατίῳ γλώσσῃ εἰς ἄκρον ἐξήσκημενος. Non enim de te, ut opinor atque sapientissime, male sentirem: qui tu omni disciplinarum exercitatione versatus es, ita autem per philosophiam et contemplationem pertransisti, per omnes quidem scientias incessisti, et in omnibus approbationem habuisti, tum ad Græcæ linguæ Latine quoque perfectissime adjungens. Quibus et adversa tibi Bessarionis verbis egregie simul Maximi Planudis eruditio concluditur. ΟΥΔΙΣ.

sancti. Init. Ὅτι καὶ ἐν ἑκαστῶν τῶν ὄσων ἡ Τριάς Θεοῦται. — Ibid. vol. V, p. 446, in cod. 269 n. 1, Ἀδ-
 γος· περὶ πίστεως, sive liber contra Latinus *De process. Sp. sancti ex solo Patre*, in capp. viginti divisus,
 et Lambec. appellat Leon. Allat. lib. II, *De Eccles. Occid. et Orient perpetua consensione*, cap. 17, § 4.—
 Tres argumentationes, Venetiis in bibl. Marc. codd. 453 et 506. V. Cat. codd. Gr. Marc. p. 85 et 271.—
 Florent. in bibl. Laurent. cod. 44, n. 6, plut. 10, *De process. Spir. sancti contra Latinos*, syllogismi quatuor
 cum Bessarionis responsionibus. V. Bandin. Cat. codd. Gr. Laur. I, p. 485.— Paris. in bibl. publ. codd.
 828 n. 6, capita quatuor *de process. Sp. S.* cum Bessarionis et Demetrii Cydonii responsione, et cod. 1270,
 n. 6, capita de eadem; et capitibus singulis subjunctæ sunt Bessarionis et Dem. Cydonii responsiones.
 (Hart.)

11. *Sylloge canonum* adhuc inedita, quam eloquentissimam vocat Nic. Comnenus, p. 4; *Nomocanonem*
 citat p. 363. Titulum περὶ χειροτονία; p. 70, 74, 190, 220, 274.

12. *Orationes II, de viribus precum*, ex quarum posteriore locum a Suario expressum, dissimulato no-
 mine, notat id. p. 6.

13. *Oratorem de veritate* laudat id. p. 343.

14. *Oratio in apostolorum principes Petrum et Paulum*, sub Gregorii Nysseni nomine edita Ingolstad.
 1620, 4, a Gretsero, ab Allatio p. 87, *de Simeon*. et p. 294 et 295 *De consensu*, et a Lambecio IV, p. 57
 [p. 119 sqq. Koll. n. 12, cod. 109.] et VIII, p. 70 sq. (h) Planudi vindicatur. Incipit: Ἐδόκει μοι λέγειν τι
 περὶ τῶν ἀποστόλων.

15. *Oratio in sepulturam Christi et B. Virginis planctum funebrem*: Εἰς τὴν Θεόσωμον (i) ταφὴν καὶ εἰς
 τὴν ἐπιτάφιον θρήνον, etc. Incipit: Ἄ μὲν ἂν τις εἰκάσῃ τεκμήριον. Græce prodit Paris. 1557, apud
 Andream Wechelium: Latine ex Joachimi Axonii Gravian. versione exstat in *Supplemento Bibl. Patrum*
Coloniensi, ann. 1622, et Morelliano Paris. 1639, tom. I, p. 856, et in *Bibl. Patrum* edit. Lugd.
 tom. XXVII. (Fabr.) Et Paris. 1644, fol. p. 836. V. ad n. 14. Eadem Paris. l. c. codd. 1187, n. 4;
 1220, n. 10; 1248, n. 8; et 3010, n. 20. — Florent. in bibl. Laurent. cod. 35, n. 24, plut. 59. V. Ban-
 din. l. c. II, p. 366. (Hart.)

16. *Laudatio S. Diomedis martyris* citatur ab Allatio, p. 202, contra Hottingerum. (Fabr.) Ms. Paris.
 in bibl. publ. cod. 1211, n. 5, et 1010, n. 22. — Mosquæ in cod. synod. 302, n. 80. V. Matthæi l. c.
 p. 198. — Lambec. IV, p. 124. — Florent. in cod. Laurent. 22, n. 4, plut. 56. V. Bandin. l. c. II,
 p. 327. (Hart.)

(h) In bibliotheca Cæsarea Vindobonensi, co-
 dice ms. theologico Græco 109, num. 12, ut ha-
 bet Lambecius libro IV Commentariorum hujus
 bibliothecæ pag. 54, exstat et quidem a fol. 158,
 pag. 1, usque ad fol. 170 pag. ultima, Maximi Pla-
 nudis oratio ἀκέφαλος sive mutila principio in *sanctos*
apostolos Petrum et Paulum, quæ ibi nunc in-
 cipit his verbis, Καλῶς πάντα; εὐφύχως ἔφερον, etc.
 Hanc autem orationem ita mutilam sub S. Grego-
 ri Nysseni nomine, ex hoc codice ms. Cæsareo
 separatim in lucem edidit Jacobus Gretserus 1620
 Ingolstadt, Græce et Latine, typis Ederianis, in-8;
 inque in Præfatione ad lectorem, ubi iudicium
 suum de eadem oratione indicat, hujus ms. codicis
 Cæsarei unde orationem hanc eduxit, expresse at-
 que etiam nominatim mentionem facit. Licet autem
 ex manuscript. codicis hujus fide ac titulo istam
 orationem S. Gregorio Nysseno inscripserit, fateatur
 tamen stylum illius a stylo S. Gregorii Nysseni dis-
 crepare non meo iocriter. Sic revera S. Gregorius
 Nyssenus non est auctor hujus orationis, sed *Maxi-
 mus monachus Constantinopolitanus cognomine Pla-
 nudis*, qui integris circiter 958 annis S. Gregorio
 Nysseno junior est. Omit enim S. Gregorius Ny-
 ssenus anno 596 vel 596. Maximus autem Planudis
 circa annum Christi 1550 floruit, ut non solum ex
 ipsius *Epistolis*, quæ in bibliotheca Cæsarea Vien-
 nensi mss. exstant, verum etiam ex antio Rapnachi
 Volaterram testimonio, quod antea exhibitum est,
 lucenter videre licet. Eadem autem oratio in *sanctos*
apostolos Petrum et Paulum quam Gretserus
 suo nomine sancti Gregorii Nysseni mutilam edidit,
 his jam a Lambecio integra reperta est sub no-
 mine Maximi Planudis, in duobus mss. co-
 dicibus Græcis bibliothecæ Cæsareæ, quorum unus
 ordine X inter mss. codices historicos Græcos,
 alter autem inter codices mss. philologicos Græcos
 locum obtinet. In priori horum duorum codicum
 exstant præter Nicephori Gregoræ et Gregorii Cy-

prii patriarchæ Constantinopolitani varias oratio-
 nes panegyricas, etiam orationes duæ Maximi Pla-
 nudis: altera num. 4, altera num. 5, quarum pri-
 ma inscribitur, *In sepulturam Christi et deatissimo*
Virginis Deiparæ planctum funebrem, atque incipit
 his verbis: Μαξίμου μοναχού τοῦ Πλανουδῆ εἰς τὴν
 Θεόσωμον ταφὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
 καὶ εἰς τὴν ἐπιτάφιον θρήνον τῆς Θεοτοκοῦ. Ἄ μὲν
 ἂν τις εἰκάσῃ τεκμήριον τὴν προῦσαν ἔχων κατα-
 στασιν, etc. Memini hujus etiam orationis Leo Al-
 latus in *Diatriba De Symeonum scriptis*, pag. 82.
 Secunda autem *In sanctos apostolos Petrum et Pau-
 lum* hoc modo: Τοῦ αὐτοῦ εἰς τοὺς ἁγίους, ἐνό-
 ζους, πανευφύχους καὶ κορυφαίους τῶν ἀποστόλων
 τοῦ Χριστοῦ Πέτρον καὶ Παῦλον. Ἐδόκει μοι λέγειν
 τι περὶ τῶν ἀποστόλων προθυμομένων, μηδὲν εἶ-
 ναι πόνου πολλοῦ πρᾶγμα, μηδὲ χαλεπὸν ἐγγει-
 ρῆσαι, etc. Hæc nempe est illa ipsa oratio quam
 Gretserus sub S. Gregorii Nysseni nomine mutila
 edidit, his verbis incipientem: Καὶ ὡς πάντα
 εὐφύχως ἔφερον, etc. Ante hæc enim verba, integra
 tredecim folia in 4 desunt, minutis litteris impres-
 se scripta. Eodem modo eadem oratio suppleri po-
 test etiam ex altero illo codice ms. Cæsareo, qui
 inter codices mss. philologicos et philologicos Græcos
 sexagesimus primus olim fuit. In eo enim præter
 Maximi Planudis *epistolas centum viginti duas*,
Comparationem veris et hemis et *Orationem in sanc-
 tum martyrem Diomedem* exstat quoque ejusdem
 Planudis supra dicta *Oratio in sanctos apostolos*
Petrum et Paulum quæ inscribitur ibi atque incipit
 hoc modo: τοῦ σωφρονιστοῦ κυρίου Μαξίμου τοῦ
 Πλανουδῆ ἐγκώμιον εἰς τοὺς ἁγίους, ἐνόζους καὶ
 πανευφύχους κορυφαίους τῶν ἀποστόλων Πέτρον
 καὶ Παῦλον. Ἐδόκει μοι λέγειν τι περὶ τῶν ἀπο-
 στόλων προθυμομένων, μηδὲν εἶναι πόνου πολλοῦ
 πρᾶγμα, etc. Eadem exstat inter mss. codices Vo-
 lantæ Bibliothecæ codicis 44, num. 3, p. 304. Ouidi.

(i) La rage pro Θεόσωμον, in Casauboniano, p. 594

17. *Vita Arsenii patriarchæ CPol.* a Nic. Comneno, pag. 74.

18. *Tria epigrammata historica in templum S. Andreae confessoris imaginum* a Theodora Augusta instauratum, quæ Græce edidit Cangius ad Zonaram, p. 35 seq., et emendavit J. Boivinus notis ad Nicephorum Gregoram, p. 854. De templo illo idem Cangius, lib. iv *CPolis Christianæ*, p. 112.

19. *Aliud in templum SS. Marciani et Martyrii.* Cangius ad Zonaram, pag. 44. (*Fabr.*) Versus varii et precatiuucula, Paris. in bibl. publ. cod. 1211, n. 6. — Monac. in cod. Bavar. 49. Versus, hymnum habentes secundi adventus: In Christum; in supplicium, et in omnes SS.; tum versus 21, in humanum quemdam nobilem elegiaci; dein versus in crucem, quam tulit, et in reflexionem atque in S. Mariam; porro versus heroico-elegiaci in portam monasterii; alii versus; denique versus sex in Annuntiationem angelicam, totidem in Resurrectionem et quatuor in S. Constantinum. Plurima illa brevia carmina Gr. edidit cel. Hardt. in *Aretini Beyträge*, etc. a. 1803, part. vi, p. 38, 45 seq. — Matriti in cod. regio 72, Laus Ptolemæi geographi, versus heroici 47, quos et seq. tristichon hexam. in eumd. Gr. publicavit Iriart. in *Cat. codd. Græc. Matrit.* p. 265, *ibid.* carm. in nobilem, etc. Florentiæ in cod. Laurent. 7, n. 13, plut. 55. Sententiæ et epigrammata externorum sapientum, ex iis quæ collecta sunt a Max. Planude, cum scholiis et glossis interlinear. de quo multus est Bandin. l. c. II, p. 256. — *Ibid.* p. 368 seq. Epigrammata duo moralia, n. 7, cod. 24, plut. 57; — n. 14, Tetrastichon elegiacum in novercam; — n. 15, Vita S. Mariæ Ægyptiacæ, versibus heroicis 20 conscripta, — n. 16 et 17, ejusd. forte Planudis duo Epigrammata iambica anepigrapha, alterum versus 12, alterum versus 13. — Versus heroici in Geographiam Ptolemæi, in cod. Coislin. 355. V. Montfauc. *Bibl. Coisl.* p. 520, *idem* et alii in cod. Monac. Bavar. C. V. Hardt l. c. a. 1804, part. 6, p. 29, ubi adnotat, illos versus falso attribui Manuelli Moschopulo, et Gr. prodisse in Iriart. *Cat.* (l. c.), tres autem ultimos etiam in ed. Basiteensi. (*Hartl.*)

20. *Enarratio de Dominicis thematibus Hierosolymis.* Meminit Gesnerus in bibl.

21. *Epistolæ 122 mss.* in bibl. Cæsarea, una cum ejus homiliis supra memoratis in Petrum et Paulum apostolos, martyremque Diomedem. Vide Lambecium IV, p. 56; Nesselium IV, p. 138. (*Fabr.*) *Lambec.* IV, p. 122, 124, ed. Kollar. ubi cod. quemdam, qui in bibl. Vindob. custoditur, laudat, et in nota: « Prima, inquit, illarum centum viginti duarum Epistolarum scripta est ad imp. Joannem Palæologum, imp. Andronici Junioris filium, qui cœpit imperare ann. 1347, et ann. 1384 obiit; secunda autem ad Manuelem, fratrem memorati Joannis natu minorem. » — *Id.* in vol. VII, p. 524, n. 3, cod. 123, in quo exstat Planudis Epistola, cujus principium est: Ἐφήμην ποτὲ καταδύσασθαις. (V. n. 35) — Eleuchum s. Indicem Epistolarum Planudis, centum et viginti, uti in codice Cæsareo exhibetur, Dorville in *Miscellan.* observat. in auctores, etc., vol. II. tom. III, Amstel. 1753, 8, p. 448 seq. edidit, et p. 446 seq. ex illo cod. epistolam quintam et octogesimam Planudis ad Manuelem Philen, Græce cum Lat. versione evulgavit. — Monaci, in cod. Bavar. 50, sunt 118 epistolæ ad diversos: sed si versus s. carmina inserta, et a me ad n. 19 relata, etiam epistolæ habentur, 122 epistolæ numerari possunt. Singularum vero epistolarum initium et finem, et nomina eorum, ad quos scriptæ sunt, nisi nomen exesum est, uberius reposuit Hardt, in *Aretini Beyträge*, etc., ann. 1803, part. vi, p. 27-45. — Matriti in cod. Reg. 72, 114 seq. undecim Planudis epistolæ, quas recenset Iriarte in *Cat. codd. Gr. Matrit.* p. 260. — Taurini in bibl. reg. cod. 354 viginti Planudæ epistolæ. V. *Cat. codd. Gr. Taur.* p. 482. — Florent. in cod. bibl. Laurent. 16, n. 16, plut. 32, ex Planudæ epistolis excerpta; in cod. 3, n. 22, plut. 56, epistolæ 23, n. a nona usque ad tricesimam primam; in cod. 22, n. 1, plut. 56, in quo sunt 121 epistolæ V. Bandin. *Cat. codd. Gr. Laur.* II, p. 142, 299, in primis p. 320 seq., ubi ille primum initia singularum, servato ordine, quo positæ sunt in isto cod. dein per alphabetum digesta principia exhibuit. — *Ibid.* in cod. 30, n. 6, plut. 59, Planudis epistola ad Philanthropenum, quæ est serie Epistolarum in cod. memor. 22, ordine 48 et anepigrapha. V. Bandin. l. c. p. 551. (*Hartl.*)

22. *Comparatio hiemis et veris* in eodem codice Cæsareo. (*Fabr.*) Monac. in cod. Bavar. 50. V. Hardt, l. c. a. 1803, part. vi, p. 47. — Florentiæ in cod. Laurent. 22, n. 5, plut. 56, *Laudatio hiemis.* Luc. Οἶμαι καὶ πρὸς μόνην τὴν ἀροήν. V. Bandin. l. c. II, p. 327. — *Hiemis et veris comparatio*, Paris. in bibl. publ. codd. 1187, n. 3; 1638, n. 7; 5010, n. 23, et sec. Montfauc. *Bibl. biblioth. mss.* pag. 925 E, in cod. Colbert. (*Hartl.*)

23. De Planudis *Grammatica, Dialogo de quæstionibus grammaticis*, qui inscribitur *Neophron et Palætinus*, nec non de *Syntaxi* dictum a me est volum. VI, p. 348 [ibique not.]. *Epimerismata* ejus memorat Gesneri bibl. (*Fabr.*) Adde in not. memor. citatis codd. Matriti in cod. Reg. 99, Planudæ *Dialogus de Grammatica*, qui inscribitur *Neophron et Palætinus*. — Ejusd. de *syntaxi octo partium orationis*, et de *syntaxi verborum transitivorum et intransitivorum*. — *Ibid.* in cod. 95, Planudæ de verborum *syntaxi*, de *transitivis et intransitivis*, ordine alphabetico; tum de *syntaxeos speciebus*, quæ *syntaxis ex integro msto*, s. *Grammatica* (quæ etiam exstat Florent. in bibl. monasterii bibl. Mariæ Benedictinorum, teste Montfauc. in *Bibl. biblioth. mss.* p. 416 B. et in *Palæogr. gr.* p. 70), excerpta videtur: quos codd. plenius recenset Iriarte in *cat. codd. Gr. Matrit.* p. 387. seq. (ubi quoque alios codd. in aliis bibliothecis asservatos laudat), p. 391 et p. 371 seq. — Venetiis in cod. Nautano 504, de verborum *syntaxi*, de *transitivis et intransitivis*, etc. V. *cat. codd. Gr. Nan.* p. 509 seq., n. 5, 6, 7. — Secundum Montfauc.

Bibl. biblioth. mss. p. 6 A, p. 7 C, p. 8 C, p. 35 A, p. 91 A. ter. Romæ in codd. bibl. Vaticanae Max. Plan. de grammatica græca, de syntaxi, etc. — ib. p. 504 B. Mediolani in bibl. Ambros. (v. supra ad n. 3.) — *ibid.* p. 1200 B. in bibl. *Guil. Pelliserii*, de syntaxi. — Florent. in bibl. Laurent. col. 10, n. 15. plut. 81, inter codd. Gaddianos ex *Technologia Planud.* excerpta : inc. Ἐνετέτηχεν ἀντὶ τοῦ ἐγκάθορτζι · v. Bandini cat. codd. Gr. Laur. II, col. 429 seq. — In cod. *Coistin.* 192, quædam ex Max. Planude, et ejusd. Quæstiones grammaticæ, s. dialogus Neophr. et Palæstini. V. Montfauc. *Bibl. Coist.* p. 245. — Florent. in bibl. Laurent. cod. 24, n. 12, plut. 57, Planudis *Epimerismata* (ἐπιμερισμοί). opus valde longum, cujus inscriptio arcanis litteris est exarata : inc. Φοινίκη ἢ Σοφία. καὶ Φοινιξ ὁ Σόρος, καὶ φοινιξ δένδρον, καὶ φοινιξ τὸ μοναδικὸν δρυεον · vid. Bandini. cat. codd. Gr. Laur. II, p. 368. (*Hartl.*)

24 *De vita Æsopi fabulisque Æsopicis*, Maximi Planudis stilo digestis, dixi lib. II, cap. 9. §. 2, et 5. (*Fabr.*) (Vol. I, p. 619 seq. et 624. seq.) (a) Æsopi vita et fabule per Max. Planudem, Mediolani in bibl. Ambros. V. Montfauc. *Diar. ital.* p. 16. — Paris. in bibl. publ. codd. 1773, n. 23 ; 2899, n. 4 ; 2899. 2900 et seq. Æsopi vita. (*Hartl.*)

25. *Anthologia epigrammatum Græcorum* a Planude recensita. Nemini enim persuadebit Jo. Harduinus, quod pag. 495 *Opp. select.* illum, scribit, non repurgatorem tantum, ut vulgo habetur, sed refusus auctorem esse anthologiam. Auctor tamen lemmatum, quæ epigrammatibus præfixa sunt, habetur. notantibus Huetio pag. 34, et Fabricio, qui etiam de titulo ἀνθολογίας citat *Benedicti Averanii* diss. I, tom. I *Opp.* et in ejus laudem diss. 21. Cephalæ autem anthologiæ novam induit formam, ita, ut illam, Agathias exemplo, in septem libros distribueret, neque tamen eadem, quæ Agathias, in quodque referret volumem. Multa enim omisit carmina, et quam plurima obsceniora vel resecurit, vel interpolavit. Atque schol. Græc. libro VII præmissum : Ἐν τῷδε τῷ ἐβδόμῳ τμήματι περιέχεται ἑταιρικά τινα ἀποφθέγματα. τὰ μὲν ὡς ἐγκώμια, τὰ δ' ὡς ἐπιστολαί, τὰ δ' ὡς ἀν ἕκαστον ἔτυχεν, ὅσα μὴ πρὸς τὸ ἀσεμνότερον καὶ ἀισχυρότερον ἀποκλίνει. Τὰ γὰρ τοιαῦτα πολλὰ ἐν τῷ ἀντιγράφῳ ὄντα παρέλιπε, φησὶν ὁ Πλανούδη. Fulvius autem Ursinus in suo codice adnotavit : Ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἐν παλαιῷ εἰσι παρ' Ἀγγέλου τοῦ Κολλωτῆρος (a). Planudes vero, quod obscena resecurit, id bene ac prudenter egit, nec ea iterare et quasi commendare personam monachi decuit. Enimvero cum neque historicus, neque poeta bonus esset, haud debuerat interpolare, multo minus, multa Meleagri Philippique proscribens obscena, ex recentiore tamen ævo Silentiarii, Macedonii aliorumque nihilo illis castiora recipere. Id igitur fecit, ut multa relinqueret, alia rescicaret, non tam pudoris, quam compendii ratione ductus, Cephalæque volumem ad minorem redacturus molem. Alioquin non omisisset permissa, eaque pudica epigrammata dedicatoria. Illius quidem itidemque monachorum causam sirenue defendit Varassor ; attamen eum non absolvit. Conf. Brunck. præfat. pag. 4 sq. Quæstio autem atque illius examen, num et quatenus carmina veterum flagitiosa typis evulgare liceat, ad nostrum non pertinet studium ; et multi in hanc palæstram descenderunt. Vid. quæ Reiske et Klotz. in præfat. suis disputarunt, aliorumque attulerunt judicium. Ista a Planude compilata Anthologia per plura sæcula litterarum typis sola erat vulgata.

26. *Scholia ad libros priores duos arithmeticæ Diophanti* (b). Maximi Planudis scholia in arithmeticam

(a) Maximum Planudem partim ex mendaciis quæ ipse excogitavit, partim ex fabulis Arabum traditionibus Æsopi vitam consarcinasse, judicat de la Croze in Thesaur. epistol. Lacroziano, tom. III, pag. 155, in epistola quadam ad Jablonskium : qui in responsione (tom. II Thesauri, p. 170 sq.) non solum probat Crozii sententiam, sed addit quique, se deprehendisse sæpius, Planudem ea quæ in vitis philosophorum de aliis relata legisset, more eorum qui fabulas romanenses contextunt, ad heroem suum transtulisse. Apophthegmata igitur, quæ Planudes Æsopo adfluxit, item narrationes de βραδυγλωσσία Æsopi aliasque uberior docet, non multum abhorreere ab iis quæ veteres de Demosthene, Biante aliisque commemorarunt, et Planudem plura depremississe e Plutarchi convivio VII sapientum, quia illic Æsopus interloquens introducatur. *HARTL. tom. I Biblioth.*

(b) Diophantus, Alexandrinus, licet ab aliis ante Christum natum visisse (a), ab aliis Neronis vel Antoninorum tempora attingisse tradatur, tamen quando vixerit, incertum reliquit ; nullius enim scriptoris, nullius rei meminit, e quo tempus, quod ingenio suo illustravit, colligere possis. Annos natum fuisse 84, cum diem obiret, ex hocce

gripho ejus epitaphii cognoscitur, quod ex anthologia inedita promittit Bachelus in Notis ad lib. V, pag. 270 :

Ὀϊτὸς τοι Διόφαντον ἔχει τάφος, ὃ μέγα ὄχυμα,
καὶ τάφος ἐκ τέχνης μέτρα βλοιο λέγει.
Ἐκτὴν κουρίζειν βιότου θεὸς ὤπασε μοῖρην,
Δωδεκάτη δ' ἐπιθεῖς ἡλιὰ πόρην χλοάειν.
Τῇ δ' ἄρ' ἐπ' ἐβδομάτῃ τὸ γαμήλιον ἤφατο φέγγος.
Ἐκ δὲ γάμων πέμπτη παῖδ' ἐπένευσεν ἔπει.
Αἴ, αἴ, τηλόγετον δεῖλιν τέκος, ἤμισυ πατρὸς
τοῦ δὲ καὶ ἡ κρουερὸς μέτρον ἐλὼν βιότου.
Πένθος δ' αὖ πυσύρεσσιν παρηγορέων ἐνιαυτοῖς,
τῇ δὲ πότρου σοφίῃ τέρμα' ἐπύρησε βίου.

Hic Diophantus habet tumulum, qui tempora vite illius mira denotat arte tibi.

Egit sextantem (b) juvenis, lanugine malus

Vestire hinc cepit parte duodecima (c).

Septante (d) uxori post hæc sociatur, et anno

Formosus quinto (e) nascitur inde puer.

Semissem (f) ætatis postquam attigit ille paternæ,

Infelix subita morte peremptus obit.

Quattuor (g) ætates genitor lugere superstes

Cogitur, hinc annos illius assequere.

Fuisse videtur idem Diophantus, in cujus Ἀστρο-

(c) 5 annos.

(d) 42. —

(e) 4. —

Summa 84. —

(a) Vide Voss. *De Scient. math.* pag. 27, 341, 452, 464.

(b) 14 annos.

(c) 7. —

(d) 12. —

Diophanti et alia quædam, Romæ, in bibl. Vaticana. V. Montfauc. *Bibl. biblioth. mss.* p. 7 A. — Ibid. r. 28 D, Diophant. *Arithmetica*: in cujus calce quædam ex Max. Planude adiunguntur: Romæ, ibid. in cod. reginæ Sueciæ, n. 651. — Ibid., p. 619 D, Dioph. *Arithmet.* cum expositione Planudis, in pluribus codd. bibl. Scorial. Regis Hispan. — Ibid. p. 650 D, in bibl. Bodlei. n. 720, Max. Planudis *Arithmetica.* (*Hart.*)

νοῦτον παύσα scripterat olim (Suida teste) Hypatia, Theonis Alexandrini filia, Pythagoræ et Euclidis iungitur a Joanne Hierosolymitano in vita Joannis Damasceni, cap. 41, ubi Damascerus et Cosmas affirmat ita in arithmetica profecisse, ut Pythagoras et Diophantus, in geometricis ut Euclides: Ἀναλογίας δὲ διοφαντικῆς οὕτως ἐξήγησας εὐρώως, ὡς Πυθαγόρει καὶ Διόφαντοι. (*Fabric.*)—Fabricius sententia esse videtur Bachetum. Hamburgerus, in *Zuverläss. Nachricht.* tom. II, pag. 335, eius ætatem cum aliis collocat in an. Chr. circ. 460, sub imperatoribus Antoninis. At multo seriori ævo, n. Juliani imper. circa a. Chr. 362, alligat eum Saxius in *Onomastico*, etc. I, pag. 417, ubi, «Themistii ætate, inquit, adeoque principe Juliano, floruisse, ex Gregorii Abulpharaii *Historia dynastiæ* verisimiliter demonstravit ampliss. Gerard Meermannus, in Præfat. *Speciminis calculi fluxionalis*, Lugd. Batav. 1742, 4 (X. 3 sq.), et doct. Montucla in *Historia mathes.* Paris. 1758, 4. tom. I, part. 1, lib. v, §. 6, pag. 315. — Fabricium exscripsit Heilbronner in *Historia mathes. universæ*, pag. 338 sqq. Adde Scheibellii *Einleitung zur mathematischen Bücher-Kenntniß*, part. xi, pag. 326. (*Hart.*)

X editi sunt e libris XIII quos scripserat ad Pionysium, rescio quem (Τριώρατον Diophantus appellat), et quos in Vaticana mss. asservari jam pridem testatus est Joannes Regiomontanus, Præf. in Allergannum, problematum *Arithmeticoꝝ libri VI*, et *De numeris polygonis sive multangulis liber I* (a). Mira subtilitate excogitatas quaestiones subtilius resolvit nova ratione analytica, quam ipse ante se ignoratam profertur, recentiores a Gebro Arabe *Algebraicam* appellant et Arabibus tanquam inventoribus falso tribuunt, cum hi illam utique a Græcis, ut alia pleraque, acceperint (b). Libro sexto arithmeticas suas speculationes etiam ad geometriam applicare incipit exemplo Eucli-

(a) Du Perron, Pater purpuratus, Meziriaco affirmavit, se quoque habuisse cod. qui 13 libros Diophanti continisset; se illum cod. communicasse cum Guil. Gosselino, novam edit. cum commentario paraturo: illo vero pestilentia atrocitate abrupto, periisse codicem, nec repertum fuisse. (*Hart.*)

(b) Diophanti lib. *De algebra* interpretatum esse Mohammed Ebn Yhaya Ebn lo Wapha Albu-ziari, ex Abulphar. observat Heilbronner l. c. pag. 473 (*Hart.*)

(c) Villoison, in *Anecd. Græc.* tom. II, p. 453 sqq. animadvertit, anonyum auctorem dissertat. mathematico-riticæ de numeralium notarum minuscularum origine, in tomo XLVIII, *Raccolta d'Opuscoli scientifici e filologici*, pag. 21—110, plurimis comprobare exemplis, minusculas numerorum notas, quas Arabicas immerito vocamus, Romanis innotuisse; et illum auctorem pag. 70 affirmare Diophantum Alexandrinum, qui medio fere sæculo secundo algebra instituitis a plurimis putetur, illarum notarum non penitus fuisse ignarum. Plura ex illa dissert. scite excerptit cl. Villoison. (*Hart.*)

(d) Conf. cel. Kæstneri *Geschichte der Mathemat.* part. I, pag. 184—197, ubi multa is docte discussa de Xylandri labore et ipso Diophanto; et

dis. quem præter rem eo nomine reprehenderunt viri doctissimi (e). Libri v quaestio 23, metro sive epigrammata octasticho continetur, unde Bachetus ansam illo loco sumpsit ex inedita Anthologia XLV, ejusmodi griphos arithmeticos producendi atque interpretandi, ut notavi supra lib. ut, cap. 32, § 6 [vol. IV, pag. 452]. Ubi etiam feci mentionem LXI Epigrammatum Græcorum, ænigmata jucunda arithmetica continentium, quæ composuit cumque versione et enotatione sua edidit et Oui Sorani titulo proscripsit Joannes Laurenbergius, Hafniæ 1640, 4. Bachetus in votis ad Diophantum, pag. 496, illustrat etiam griphum arithmeticum Latini epigrammatis, obvii in collectione veterum poematum Pithœana, quod incipit:

Ut tot emantur aves, bis denis utere nummis, etc. Vide et Anthologiam epigrammatum Græcorum, lib. I, cap. 46, f. 97 sq., ac Maximi monachi (Planudæ) Scholia Græca, an. II. Stephani Adnotationes excusa in edit. Wechel.

Diophanti libri sex cum scholiis Græcis Maximi Planudæ in duos primores libros, atque libri Diophanti de numeris polygonis, collati cum Vaticanis codd. et Latine versi a Josepho Auria inre in bibliotheca Caroli de Montchall, teste Labbeo in *Bibl. nova mss.* p. 491. Post Auriam, cujus versio adhuc inedita delitescit, eisdem Diophanti septem libros, quos ab Andrea Dudithio acceperat, et de numeris multangulis, Latine vertit, illaque lingua primus edidit, Planudæque scholia et sua ipsius perdocta commentaria adjuvit Guilelmus Xylander, Basil. 1575, fol. (d). Hinc præcipua laus est Claudii Casparis Bacheti (e) Meziriaci Sebastiani, qui nova versione et luculentis commentariis explicatum Diophantum (præmissis tribus suis porismatum libris et subjecta de polygonis numeris appendice), Græce et Latine vulgavit Paris. 1621, fol. (f), Xylandri observationes plerumque

pag. 195 memorat, in *Les œuvres mathématiques de Simon Stevin, par Albert Girard*, Leidæ 1634, fol. reperiri, pag. 102 sqq. *Les six livres de Diophante*, quatuor priores esse a Stevino; duo posteriores a Girardo ex versione Xylandri in linguam Franco-Gallicam translatos. (*Hart.*)

(e) Qui non capiuntur libris studiisque, nisi quæ sunt πρὸς τὰ ἄλλα, iis utique sordebit Diophantus, sordebut virorum doctorum in eum labores, quantumvis ingeniosissimi, quemadmodum Malherbius ex Bacheto, amicis quibusdam comitantibus et opus tanquam utilissimum extollentibus, Diophantum sibi offerente, rogare non dubitavit *s'il seroit amer de le pain?* Bellius, *Dictionar. historico*, tom. III, pag. 3152, ex Malherbii Vita.

(f) Per errorem Kœnig, in *biblioth.*, pag. 252, scripsit, editionem illam in lucem emissam esse a. 1615; et Vossius, *De scient. mathem.* erravit in nota anni 1623, ut bene observavit Bayle in *Diction. voc. Meziriac*, tom. III, p. 386 sqq. not. B. in qua et seq. nota C de Meziriaci meritis in Diophantum multus est. Adde (*De Sallengre*) *Mémoires de littérature*, Hagæ Com. 1715, 8, tom. I, ubi pag. 76-86 edit. Bacheti Meziriaci copiose recensetur, et de Diophanto ejusque ætate atque interpretatus fusc disputatur. (*Hart.*)

27. *Ἐπιφωρορία κατ' Ἴνδοῦς, ἡ λεγομένη μεγάλη. Calculatoria secundum Indos, magna appellata, ms. in bibl. Vaticana, et teste Cangio in bibl. regis Gall. cod. 1504 (k). Primum fuisse Planudem e Græcis, qui zifris usus Indicis sive Arabicis in numerando fuerit, notat Papebrochius, in Tractatu præliminari ad tom. III, *Act. SS. Maii* pag. lvi, ex Athanasii Kircheri *Arithmologia*, Romæ anno 1665 edita, part. 1, c. ult. et Stephanus le Moyne, *Notis ad varia sacra*, p. 797. (*Fabr.*) Villoison, qui l. c. p. 152 sqq multus est de origine et antiquitate notarum illarum, variorumque diversa recenset examinatque iudicia, negat, minusculas nostras numerales notas, vulgo *cifras Arabicas*, a Persis primum, seu ab Indis ad Arabes, ab istis ad Africæ Mauros, ab hisce demum ad Hispanos et deinceps ad universam Europam transmigrasse; contra evincere studet, jam Romanos suis haud caruisse notis numeralibus minusculis et cursivis, et ab his nostras, quæ immerito vocentur Arabicæ, ita derivatas esse ut ab*

non aspernatus, scholiasten vero Græcum nîl curavi futilia et a Diophanti sensu prorsus aliena effutire observans. Non prætereundum, quod ad lib. II, quest. 28, notat, sibi videri, sciolum quendam e tredecim libris Diophanti eas que sibi viderentur, in unum colligentem questiones, eos quos habemus, sex arithmeticonum libros consarcinasse. Verum hæc conjectura parum mihi quidem videtur verisimilis. Cæterum Bacheti observationes versioque servate sunt in editione Græco-Latina, quæ proditit Tolosæ 1670 fol., admetas habens notas quasdam breves ac subtiles et ingeniosas D. Pauli de Fermat, senatoris-Tolosani, præfixo ejusdem invento novo doctrinæ analyticæ, quod ex epistolis eius, ad se scriptis, collegit Jacobus de Bihy, S. I. cuius Diophantus redivivus proditit Lugd. 1670, 8, post vulgatum Paris, 1660, 4; librum, quo rationibus Euclideis enotare problemata geometrica instituit, quæ Diophantus algebraicis resolverat, hæc edita Joannis Pellii, Britannii, in thesoro in gymnasio Bredano professoris, commentaria vehementer laudat Vossius, *De scientiis math.*, pag. 57. Conferre etiam jurebit Bacheti ejus m, quem jam dixi librum, Gallicè vulgatum, cui titulus *Problèmes p'aisans et delectables qui se font par les nombres*, Lugd. 1612, 8, Caroli Renaldi, patricii Anconitani, algebrae veterem Diophanteam, sive numerosam, Anconæ 1644, 4, Raphaelis Bombellii (a) algebrae, Italico sermone editam Bononiæ 1667, 4, qui sua problemata Diophanteis admisit (b); et Guil. Ozghredi, Etonensis collegii regali, Cantabrig. socii, *Opuscula mathematica*, Oxon. 1677, 8, in quibus libri tres primores Diophanti algebraico more solvuntur. De ingeniosissimi Ozanami Diophanti vide Joannis Wallisi Opera, tom. III, pag. 681 sq. Diophantum editum esse ab Hem. Bullialdo, legi in Koenigii (c) biblioth. et Hendreiceni Pandectis Brandeb. Sed nunquam vidi neque alius quisquam ut puto. Quamquam exstat opus Bullialdi subtilissimum, a Diophanti argumento haud abluens, de arithmetica infinitorum in libris VI. Paris. 1682 fol.

Harmonica Diophanti, quæ Gesnerus et alii memorant, intellige de harmonicis numeris, non de scripto quodam musici argumenti.

(k) Secundum catal. mss. Regg. Paris. vol. II, in codd. 2381, n. 4, 2382 et 2309, n. 6, Max. Planudæ calculatoria, secundum Indos, magna appellata; in cod. 2428, n. 6, Max. Planudæ et Nicolai Smyrni, Artabasadi Rhabdæ, Opusculum commune arithmeticonum, de ratione numerandi apud Indos usurpata, sive de numerorum Arabicorum usu; opus ineditum. — Planudæ Calculatori, etc., Monac. in cod. Bavar. 104, fn. V. Harât, in *Arætini Beytrâgen*, etc. a. 1804, part. vii, pag. 10; et part. vi, p. 28 sq. in cod. 100, Plan. 1) Calcula-

toria; inc. ΟΙ τῶν ἀπρονόμων φιλοσοφώτεροι : 2) De subtractione aut ejectione numerorum; alia methodus probationis, ex additione Nicolai Rhabdæ et de multiplicato. Atque tria adhuc contineri in ipsius calculatoria, colligit ex eo, quod fuitis his omnibus legitur : Τίλος Ἐπιφωρορίας τῶν Πλανουδῶν : idemque ex his ipsis se perpexisse profiteretur, Planudem zifris Arabicis in numerando usum esse, sic : Λέγω 10 et 1, ἀραροῦ ἀπὸ τῶν 11, x. τ. λ. — Plan. et Nic. Rhabdæ phrasin artis magna computandi apud Indos, in cod. Escor. teste Plüer. in *Itiner. per Hisp.* p. 481. — Romæ, in bibl. Vaticanae cod. Ottobon. anonymi *Ἐπιφωρορία κατ' Ἴνδοῦς, ἡ λεγομένη μεγάλη* : init. *Ἐπιφωρορία δὲ κατὰ τῶν Φίφρων τῆς ἀπρονόμιας*, etc. Plura v. in Montfauc. *Bibl. biblioth. mss.* pag. 187 C. Sed auctorem illius operis esse Planudem, patet ex col. Marc. Venet. 503, qui eandem habet inscriptionem idemque initium : de quo et altero cod. Marc. 325 curatius, quam confector catal. codd. Gr. Marc. pag. 143 et 148 fecerat, disserit cel. Morell. in bibl. mss. Gr. et Lat. tom. I, qui de prioro col. p. 185 : « Est, aig, uberior tractatio hæc, quam alia Planudi nomine inscripta, in cod. 525 exarata, et non pauca ad astronomicas potissimum supputationes utilia præterea continet, iisdem licet doctrinis ac interdum iisdem quoque verbis adhibitis. Differentiam non animadvertit Villoison., qui de codice utroque scripsit, ac si unum idemque opus inesset; et numerorum figuras ære expressas ex utroque dedit *Anecd.* tom. II, pag. 153. » — De posteriore cod. qui incipit, ΟΙ τῶν ἀπρονόμων φιλοσοφώτεροι, ἐπεὶ δὲ μὲν ἀρθροῦς ἔξε: τὸ ἀπειρον, pag. 204 : « Operis, inquit, titulum ac initium post Kircherum corruptis verbis dedere Steph. le Moyne (jura citatus a Fabricio,) et Papebrochius, tom III, p. lxx, Maii Bolland. ed. Venetæ. Utrumque accuratissime ex cod. hoc Villoison. exhibet *Anecd.* tom. II, pag. 153, cum sigg. ipsis numerorum, parum admodum differentibus ab iis quas Heilbronner habet *Histor. matheseos* p. 739. Ad opus Planudis hoc ipso codice, a se a 1788 inspecto, exaratum provocat Joann. Andres, in epistolis tom. III, pag. 63, ut numerorum notas, quibus utimur, ab Arabibus ad nostrates derivasse tueatur : qua de re multa his etiam temporibus disputata sunt. » Hactenus cl. Morell. Andres autem laudatus paulo uberior de illo codice et numerorum notis in epistola 5, in qua multa notatu digna de bibliotheca Marciana narrat fratri suo, disserit in libro docto : *Don Juan Andres Reise durch verschiedene Städte Italiens*, in den Jahren 1785 bis 1788, in vertrauten Briefen an seinen Bruder Don Carlos Andres. Aus dem Spanischen übersetzt von E. A. Schmidt, tom. II, Weimar 1792, 8, p. 42 sq. (*Harl.*)

(a) De hujus et Franc. Vietæ opera vid. Mzir. et Sallengre, *Mem.* l. c. pag. 83. (*Harl.*)

(b) *Al. I problemi di Diofanto Alessandrino, tradotti in Italiano e analiticamente dimostrati*, in tom. II, *Elementi di fisica* del P. Giovanni Cri-

velli Somasco, Venezia, nella Stamperia Baglioni, 1744, 4. Vid. Paitoni *Biblioth. degli autori vulgarizzati*, tom I, pag. 292. (*Harl.*)

(c) Koenigii errorem notavit Bayle l. c. pag. 387, not. B. (*Harl.*)

antiquo cursivo caractere minusculo ille defluxisset, qui Longobardicus vulgo dicitur. Sed uberius illius quæstionis investigatio longe abest ab instituto nostro : et præstat, quosdam libros, ex quibus cupidus illius rei plura haurire possit, tantum paucis commemorare. Haud inutiliter igitur conferri possunt Christi Guil. Büttneri, prof. quondam Gottingensis, *Vergleichungs-Tafeln der Schriftarten verschiedener Völker*, etc., part. 1, Gottingæ et Gothæ 1771, 4, tab. II, ejusque *Brevis expositio alphabetorum omnium populorum et affinitatum, quibus illa inter se conjuncta sunt*, §. 2. in Nov. Commentar. Societatis Regiæ scientiarum Gottingensis, tom. VII, Gottingæ 1777, 4, p. 109; et Heilbroner, a Morellio jam laudatus, qui p. 741 vulgarem sententiam, Europæos accepisse characteres Indicos ab Hispanis, hos a Mauris, et hos ab Arabibus, hos autem non ipsos, sed Indos figuralem numerationem excogitasse, et alia a Wallisio prolata, nec non contrarias sententias Wallisii ac Jo. Frid. Weidleri, qui in Dissert. de charact. numerorum vulgaribus et eorum ætatibus, Viteberg. 1727, arbitratur characteres numerorum, Arabicis similes, jam Boethio, a. Chr. 524 mortuo (adeoque ante Planudem), fuisse cognitos, aliorumque verberis refert. Sed illorum aliorumque opinionum copiose recitantur et partim oppugnantur in opere inscripto : *Neues Lehrgebäude der Diplomatik, welches in Frankreich von einigen Benedictinern — gefertigt worden. Aus dem Französischen übersetzt*, tom. V. Erfurt 1767, 4, lib. II, cap. 4, sect. 9, artic. 2, p. 76 sqq. Add. Jo. Christoph. Gatterer's *Abriss der Diplomatik*. Götting. 1798, 8, pag. 29 sqq. (Harl.)

28. *Problematum Volumen*, memorat Gesnerus in bibl. e Volaterrano.

29. *Commentarios in Rhetoricam Hermogenis*. Id. Planudis ad Hermogenem de statibus mss. in bibl. Cæsarea, ad calcem Joannis Siculi ad Hermogenem περί Ἱερῶν. (Fabr.) Planudis scholia in Hermogenem, Mediolani in bibl. Ambros. V. Montfauc. *Bibl. biblioth. mss.* p. 501 B. — Rhetoricæ prolegomena inedita, Paris. in bibl. pnbl. cod. 2920, n. 1; in quo etiam sunt, n. 3, Hermogenis *Ars rhetorica, de partitione statuum et quæstionum oratoriarum*, adjunctis prolegomenis atque commentariis; n. 4, ejusd. *De formis oratorii libri IV*, adjunctis prolegom. et commentariis. — Plan. Rhetoricæ prolegomena et Hermogenis libri, Taurini, in cod. Reg. 77. V. Cat. codd. Gr. Taur. p. 171. — An huc etiam pertinent aut ad scripta grammatic. Plan. *Notationes variae*? Mss. exstant Romæ in bibl. Vatic. V. Montfauc. *Bibl. biblioth. mss.* p. 187 C. (Harl.)

30. *In Theophrasti Characteres* Gesnerus.

31. *Eclogam, quomodo appellentur animalia tum terrestria, tum aquatilia*. Id.

32. *Figuras de sole et luna*. Id.

33. Δι' ἀγνοσίῳ δελῶν τοῦ οὐροῦ. *De colorum in urinis cognitione, et de sanguine phlebotomiæ*, carmine politico ex codice Regio 957, usus est Cangius in *Glossario Græco*. Exstat etiam in bibl. Cæsarea. Lambec. V, pag. 218. (Fabr.) Sive pag. 450, Kollar. n. 9. cod. 269 Inc. Τῶν ἀσθενῶν ἕλεια μάθε πρὸς καλῆσιν. Hoc autem carmen in codd. Cæsar. 20, n. 2, 42, n. 2, et 40, n. 5, et alibi tribuitur Nicephoro Blemmidæ. V. Lambec. VI, part. II, p. 250, 355 et 359, n. 2. Add. supra ad vol. VII, pag. 672 seq. infra vol. XII, n. 779, et Indic. ad nostram bibl. Gr. voc. *Nicephorus Blemmidas*. — Planudæ tamen ascribitur prius carmen et vocatur *De urinis omnium morborum humanorum*, Monac. in codd. Bavar. 70, et 72, addito de sanguine phlebotomiæ. Inscr. *De coloribus urinae in omnibus hominum morbis*. V. Hardt, in *Aretini Beyträge*, etc., ann. 1804, part. IV, pag. 25 et 35. — Leidæ in bibl. publ. inter codd. Vossian. Planudis aliquid de urinis. V. Cat. bibl. Leid. p. 402, n. 18; in Cat. autem mss. Angl. II, n. 2301, inter codd. Vossian. inscribitur : *Max. Plan. prognostica de urinis*. — Dijudicatio vitrearum urinarum et de coloribus ac sedimentis earundem, in catal. mss. Zenonis Pistoriens. V. Lamii *Deliciae erudit.* ann. 1743, p. 107. — Mosquæ in cod. synod. 349, n. 57. Plan. Περὶ πάντων τῶν αἰμάτων τῆς φέβοτομίας. Init. Μάθε καὶ τὰ αἵματα. V. Matthæi not. cit. p. 259. (Harl.)

34. *Aristotelem de Plantis* ex lingua Punica (imo ex Latino, interprete (b) Galli, nescio cujus, qui ex Arabico verterat) in Græcam retraxisse Planudem, notat Simlerus.

35. *Ænigma* ms. in bibl. Cæsarea, incip. ἐρήμην πότις δεικασθεῖς, (Fabr.) in cod. 296, n. 5. V. Lambec. V, p. 544, Koll. add. ad n. 21. (Harl.)

36. *Adagiorum Centuriæ tres*, sæpe a Nic. Comneno citantur.

37. *Additiones ad bibliothecam Photii*; id. p. 16, 21, etc.

38. *Philologia de historia Dictyos et Troico bello*; id. p. 587, prænot. mystagog.

[Βασίλειος, in cod. Mosquensi synod. 302, n. 81. Inc. Πολλάκι μοι λογισασθαι. Vid. Matthæi Notit. cit. p. 199. — Ibid. p. 252, in cod. 394, n. 14, incip. opusc. quoddam Planudæ, Ἐρωτητέον πρότερον. (Harl.)]

[Τεχνολογία καὶ μερισμολ. — *Technologiæ et particulares quædam expositiones in Philostrati imagines*. Incip. Τὸ ἀσπάσασθαι καὶ τὸ φιλεῖν, etc. Florent. in cod. Laurent. 7, n. 6, plut. 55, siue nomine quidem auctoris; quod tamen adnotante Bandin. in Cat. cit. II p. 246, Fabric. (supra, vol. V, p. 550, § 5) Max. Planudæ attribuire videtur. — Ibid. in cod. cod. n. 8, Philostrati Heroica, translata ab Itolorum dialecto

(a) Atqui Ursinus videtur anthologiam Cephalæ respicere, et ex his Ursini verbis colligere licet, ipsum illum codicem Palatinum fuisse antea Angeli

Collotii.

(b) Vide, quæ notavi lib. III, cap. 5, § 19 [vol. III, p. 244].

in Græcam linguam a Max. Planude, in dialogi formam; interloquuntur autem Vinitor et Phœnix, cum scholiis quibusdam et glossis interlinearibus. V. Bandin. l. c. p. 247, et supra vol. V, p. 543, et p. 546 seq. et 549 seq. de edit. Venet. ap. Ald. 1503, 1522. Florent. ap. Juntas; Ven. 1550, 8, ubi et in ed. Morell. p. 631-729, atque in ed. Olear. p. 660 sqq. ille dialogus prodiit. — Romæ in bibl. Vaticanæ cod. Planud. in Philostratum. V. Montfauc. *Bibl. biblioth. mss.*, p. 8 C. (Harl.)]

[*Excerpta e Theonis enarratione in Arati Phænomena, digesta a Max. Planude, Florent.* in cod. Laurent-44, n. 5, plut. 28. V. Bandin. in Cat. cit. II, p. 67, qui adnotat, eadem esse cum scholiis ad Arati phænomena, auctoris nomine destitutis, in cod. Laur. 37, n. 4, plut. 28, ap. Bandin. l. c. p. 63. Harl.]

ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΛΟΓΙΟΤΑΤΟΥ

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΠΛΑΝΟΥΔΟΥ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΘΕΟΣΩΜΟΝ ΤΑΦΟΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΙ ΕΙΣ
ΤΟΝ ΘΡΗΝΟΝ ΤΗΣ ΥΠΕΡΒΙΝΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΚΑΙ ΔΕΣΠΟΙΝΗΣ ΗΜΩΝ.

SAPIENTISSIMI ERUDITISSIMIQUE VIRI

MAXIMI PLANUDÆ

ORATIO

IN CORPORIS DOMINI DEI NOSTRI JESU CHRISTI SEPULTURAM ET IN
SANCTISSIMÆ DEIPARÆ AC DOMINÆ NOSTRÆ LAMENTATIONEM.

(Prodiit Græce Parisiis ap. Andr. Wechelum, sub Pegaso, in vico Bellovaco anno salutis 1555; Latine in Bibl. PP. Lugdun. tom. XVII, ex int. pretatione Joachimi Axonii, Graviani. — In margine exemplaris quo utimur manu editioni Wech-ii cœva legitur: *Hanc concionem habuit Planudes Byzantii, quæ nunc Constantinopolis appellatur, coram imperatore et cæteris amicis die Sabbati proxime antecessentis [scilicet festum Paschæ].*)

Ἄ μὲν ἂν τις εἰκάσῃ, τεκμήριον τὴν παροῦσαν ἔχων κατάστασιν, οὐκ ἔξω δοκεῖ τοῦ μέγα τι συνενεχθῆναι, καὶ ἰκανὸν τὰς ἀπάντων ψυχὰς ἀναπεισαι πενθεῖν· ἃ δὲ, πρὸς ἃ παρασκευασμεθα βλέπων, φαιδρότητος ταῦτα καὶ ἑορτῆς πασῶν μεγίστης ἐπαγγελία. Τί μὲν οὖν τούτων ἐκάτερον, καὶ θοὴν, καὶ ὀπητεῖναι, οὐδένα τῶν τῆς ἡμετέρας αὐλῆς ἀγνοεῖν οἶμαι. Τίτι γὰρ οὐ σαφές, ὅτι τὸ μὲν, Χριστός ἐστιν ἐν τάφῳ μετὰ νεκρῶν κείμενος· τὸ δὲ, τῆς ἐκείνου προῤῥήθειας ἐλπίς ἀναστάσεως; Ἐμοὶ δὲ ὁ μὲν περὶ τοῦ δευτέρου λόγος, σχολὴν ἀγέτω τὰ νῦν, εἰ μὴ που καὶ ἄμφω δεικνύται δι' ἀλλήλων, καὶ οὐκ ἔστι περὶ θατέρου διεξιόντα, θατέρον παρατρέχοντα λέγειν. Ἄ δ' οὖν τὸ πρότερον ἀπαιτεῖ, περὶ τούτων καὶ δὴ λέξων ἦκω, ἂν ἄρα μὴ βέλτιον ἐποιοῦν σιγῇ τὴν ἡμέραν τιμῶν, ἢ τοῖς ἑμαυτοῦ λόγοις τοῦ πλειονος αὐτ' ἐν τῆς οἰκίας δόξῃ; ἀκρωτριάζειν δοκῶν. Χθὲς μὲν οὖν ἐκεῖνα παρῆν ὄρα, ἃ καὶ τοὺς παντάπασιν λιθίνους ἀποκρῶσαν εἶχε τὴν δύναμιν ἐπιστρέφειν πρὸς ἑαυτὰ, κάκεινοις μονονουχί φωνῆν ἀφιέντα διδόναι μανθάνειν, ὡς οὐκ ἀνθρώπιον ψιλῶ, θεανθρώπιον δὲ τῶν Ἰουδαίων ὁ φθόνος ἐπέθετο. Τίνα δὴ ταῦτα

Quidnam quis conjectet ex his signis, quem in presenti rerum statu cernuntur (non enim sine magna causa accidisse videntur, ac ejusmodi sunt, ut omnium animos ad lugendum inducere possint), quid rursus is cogitet, qui ea ad quæ paramur, spectet, siquidem lætitiæ festivitatisque omnium maximæ hæc nuntia sunt? Quid igitur horum utrumque, et unda, ac quo tendit neminem qui ex nostro sit ovili, hoc ignorare arbitror. Cui enim ignotum est, illud esse, Christum in sepulcro jacere cum mortuis, hoc verò spem resurrectionis ab ipso predictæ? Verum posteriori in presentiarum supersedeamus (nisi forte ambo explicentur per se mutuo; quoniam de uno qui verba faciat, alterum silentio præterire nequeat), ad ea vero, quæ quod prius est, exigit, dicturus accedo, etsi forsitan satius esset, taciturnitate hunc me venerari diem, quam oratione mea videri magis, quam dignitas admittat, eum mutilate ante oculos ponere. Hæri igitur illa videre libebat, quæ sat magnam habebant vim; ut homines prorsus lapideos ad se convertere possent, ac ipsis tantum non ea quæ vocem edunt, ostendere

quod non hominem merum solum, sed Deum hominem Judæorum gravasset invidia. Quæ autem hæc sunt, quæ dico? Tenebræ soli offusæ, terra e fundamentis convulsa, saxorum velut ab ictu facta disruptio, velum templi a nulla, quæ quidem vel tenui sensu percipi potuerit, vi discissum, et quod maxime fuit horribile, mortui e patefacis sepulchris prosilientes et in multorum conspectus procedentes. Hæc enim atque his multo magis admiranda necesse erat fieri, cum Deus in carnem

Quin etiam par erat, cum is qui omnia continet, contumeliis obrueretur, ut hæc quoque in discrimen pereundi et cælum (quod dici solet) terra miscendi, adducerentur. Hodie autem et aliud contigit mysterium, nimirum Dei ad inferos descensus, ut qui in terris cum adhuc versaretur, Evangelium prædicavit vivis, non minus his qui a multis jam sæculis vita defuncti fuerant, annuntiaret similiter. Neque enim debuit, cum natura sua justus sit, horum nomine, qui inde fuerunt, ex quo apud nos est peregrinatus, et qui deinceps futuri sunt, quandiu nox et dies sibi mutuo sunt successura, conari omnia, quæ ad primum hominem nos reducant (1); eos vero, qui antea descenderant ad inferos, calamitose et quoquo tandem modo in tenebris agentes despiciere. Nam decuit illum non solum vivorum, sed etiam mortuorum Deum et Servatorem declarari, et ita devastare regnum peccati, quod erat infernus et mors. Tantum enim valuit aditus peccati in homines, ut hæc secum intulerit, atque hoc d-lapsam velut hæreditatem in-evocabilem nactus fuerit.

Erat autem hoc quoque bonitati simul et magnitudini Dei proprium, ut quem immortalitatis munere donarat, hunc a peccato ad mortem protractum, non negligeret, sed manum porrigeret jacenti et de casu rursus ipsum levaret. Qui quæso convenisset, imo vel audita penitus tolerabile fuisset, peccatum omnino efferri et attolli contra potentiam et bonitatem Dei; posteaquam bonum sit ejusmodi, ut per se existat (2), et omnia contineat, malum vero nihil sit, quo dici possit subsistere? Qua de causa cum statuisset Deus ad integritatem signmentum suum reducere, nec angelis nec archangelis redintegrationem commisit, quandoquidem nec primam fingendi nos copiam illis fecit, sed ipse hanc potestatem sibi sumpsit, qui præclarum illud manuum suarum opus (hominem dico) noxa premi non est passus, ut, quem admodum ipse solus est Deus, ita et opifex esset et servator, et hunc solum agnosceremus cum e se, qui hæc fecerit, ei que soli gratias ageremus, et reverentiam, sicut omnis creatura, exhiberemus.

(1) Naturam illam hominis insontem, qualis in primo parente nostro fuit Adamo ante lapsum, intellit.

λέγω; Σκότος ἡλίου καταχρόμενον, γῆν ἀναβρασσομένην ἐκ θεμελίων, βήξεις πετρῶν ὡς ἀπὸ πληγῆς, ναοῦ καταπέτασμα ὑπ' οὐδεμιᾶς αἰσθησῆαι ληπτῆς διακρούμενον βίας, τὸ φρινωδέστατον νεκροῦς τῶν μνημάτων ἐκπρῶντας ἀνοικομένων, καὶ πολλοὺς ἐργομένους εἰς ὄψιν. Καὶ γὰρ ἔδει καὶ ταῦτα, καὶ τούτων μακροῦ θαυμοσιώτερα τελεσθῆναι, Θεοῦ σαρκὶ πάσχοντος, καὶ ἐξ ὧν καταδίκης μετεωροσθέντος.

Καὶ περιυβριζομένου τοῦ τὰ πάντα συνέχοντος οἰκείου ἦν καὶ ταῦτα κινδυνεύειν διαρρῦναι, καὶ ἡ γῆ τὸν οὐρανὸν ἀναμείχθαι, λέγεται. Σήμερον δὲ μυστήριον ἕτερον, εἰς ἕδου Θεοῦ κατιῶν, ἐν ᾧ οὗτοι ζῶσιν ἐν γῆ πολιτευόμενοι ἐκῆρυττεν Εὐαγγέλιον, καὶ πῶς ἐξ αἰῶνος τὸν βίον ἀπολιποῦσι διαγρηγῆ μηδὲν εἰσάτον. Οὐδὲ γὰρ ἔμελλε, φύσει δίκαιος ὢν, τοὺς μὲν ἐξ οὗ τοῖς καθ' ἡμᾶς ἐπεδήμησε, καὶ μέχρις ἂν ἡμέρα καὶ νύξ ἀλλήλων ὑπέκλειον ἐσομένοις πάντα πράξειν ὅσα πρὸς τὸν πρῶτον ἄνθρωπον ἐπανάγει· οὗ δὲ πρόσθεν ἕδης ἐδόξατο περιόψασθαι ὑπὸ σκότει κακῶς καὶ ὡς ἔτυχε τράπτοντας. Ἐγρήν δὲ αὐτὸν καὶ μὴ ζῶντων μόνον Σοτήρα καὶ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ νεκρῶν γνωροσθῆναι· καὶ τὸ βασίλειον ἀνάστατον θεῖναι τῆς ἀμαρτίας. Τὸ δὲ ἦν ἕδης καὶ θάνατος. Ταῦτα γὰρ ἔσχυσεν ἡ πρὸς ἀνθρώπους τῆς ἀμαρτίας πάροδος ἑαυτῆ συναισενεργεῖν, καὶ τούτω μεγλυχεῖν εἶγεν, οἷς τὴν τῶν ἀνθρώπων φύσιν ἐκέισε παραπεμπομένην, ὡς ἀναφαίρετον ὑπεδέχετο κληρῶν.

Ἦν δὲ καὶ οἰκείου τῆς ἀγαθότητος ἑμοῦ καὶ μεγαλειότητος τοῦ Θεοῦ, τὴν ἀθανασία παρ' αὐτοῦ τιμηθέντα, τοῦτον ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας κατασχεμένα πρὸς θάνατον μὴ παριδεῖν· ἀλλὰ δοῦναι χεῖρα κειμένου, καὶ τοῦ πτώματος ἀναστήσαι. Ποῦ δ' ἂν εἰκὸς ἦν καὶ τῶν ὀλιγῶ ἀκοῆς φορητῶν, τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμει καὶ χρηστότητος, κατακαυχήσασθαι τὴν ἀμαρτίαν εἰς τέλος; Τοῦ αὐθυποστάτου ἀγαθοῦ καὶ πάντα συστησαμένου, τό γε μηδεμιᾶς ὑποστάσεως μετέχον κακόν; Τούτου δὲ χάριν τὸ ἑαυτοῦ πλάσμα βουληθεὶς ὁ Θεὸς ἀνασώσασθαι, οὐκ ἀγγέλων ἢ ἀρχαγγέλων τινα τὴν σωτηρίαν ἐπέτρεψεν· οἷ μὴ δὲ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἡμῶν πλάσιν· ἀλλ' αὐτὸς τὸ μέγα τῶν ἑαυτοῦ χειρῶν ἔργον, τὸν ἀνθρώπον λέγω, ζημωθῆναι· ὡς ἂν αὐτὸς ἦ ὡσπερ μόνος Θεός, οὕτω δὲ καὶ ἡμικουργὸς καὶ Σοτήρ, κάκεινον μόνον εἰδῶμεν ἡμεῖς ταυτὶ πεφυκότα, καὶ μόνῳ τὴν χάριν ὁμολογῶμεν, καὶ τὴν προσκύνησιν, ὡσπερ ἡ κτίσις πᾶσα, προάγωμεν.

(2) Videtur hic secutus Pythagoram, qui in ordine rerum quæ in natura sunt, bonum collocavit, maius vero in ordine eorum, quæ non existunt:

Ἐπεὶ οὖν τούτων, οὐχ ἀπλῆν ἐξ οὐρανοῦ μέχρι A γῆς τὴν κάθοδον ἐποίησατο, ἀλλὰ καὶ εἰς ἕδου κατέβη, καὶ κατεβίων, πύλας τε χαλκᾶς συνέβλασε, καὶ μοχλοῦς συνέτριψε, καὶ τοὺς τῶν καθημένων ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου, καὶ πεπεδημένων ἐν πτωχεῖα καὶ σιδήρῳ δεσμούς, διέβόηξε· καὶ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐκ μὲν τοῦ σκότους πρὸς ἀνάσπερον εὐσ, πρὸς δὲ ζωὴν αἰώνιον ἐκ θανάτου. Οἷς εἰ καὶ βραδύτερον ὁ Σωτὴρ, ἀλλὰ ποθεινότερον ἐπέστη, τὴν ἐλευθερίαν διδοὺς. Ἐπέφανε μὲν γὰρ οὗτος αὐτοῖς πρὸς τῷ τέλει τῶν αἰώνων. Τοῖς δὲ, τὸ μὴ μέχρι παντὸς ἐπιλαθεῖσθαι τῆς αὐτῶν κραυγῆς τὸν μόνον δυνάμενον σώζειν, οὐκ ἔλαττον ἐνομίσθη τοῦ μὴ δὲ τὴν ἀρχὴν ἐκεῖσε πεσεῖν, ἔνθα, εἰ μὴ τις ἐξηρεῖτο ἐκεῖθεν καὶ τοῖς χρηστοτέροις ἀνέψυχεν, οὐδὲν ἂν παθεῖν ἔδεισαν χαλεπώτερον.

Πολλὰ μὲν οὖν τὰ κατὰ τὴν ἐν σαρκὶ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν πρὸς ἡμᾶς ἄφιεν προβάδων μουστήρια, ἅπαντα πᾶσαν ὑπερβαίνοντα δύναμιν λόγων· ἐν δὲ οἷον καὶ μέγιστον τὸ τελούμενον σήμερον. Τοῦτο δ' ἐστὶ, νέκρωσις ἕδου, θανάτου θάνατος, ἐλευθερία ψυχῶν, καὶ πρὸς οὐρανοὺς ἠνεωγμένη τοῖς βουλομένοις ὁδός. Πρὸς δὲ καὶ τὰλλα φέρεται πάντα, κἄν πόρρωθεν ἦ, κἄν ἐγγύθεν ἤγγεμα· ὡς ποτε καὶ ξίφη, καὶ ἀσπίδες, καὶ κράνη, καὶ δόρατα καὶ τὰλλα τῶν ὀπλῶν, καὶ ὀπλιτῶν ὄμιλος, καὶ βᾶρος ἵππου, καὶ πρωτοστατῶν, καὶ τῶν ἐπιτεταγμένων φησι, καὶ τῶν οὐραγοῦντων συντάξεις, πρὸς ἔν πάντα βλάπει, τὸ τῶν ἐναντιῶν ὡς οἷόν τε περιγενέσθαι. Ἄλλα γὰρ, εἰ δοκεῖ, μικρὸν ἐπισχόντες, καὶ ἡσυχίαν τῷ λόγῳ δόντες, μέχρις ἂν ὁ Σωτὴρ τὰ ἐν ἕδου διάθῃται, ἴωμεν ἐπὶ τὴν τάφον, τῶν τῆς Πατρὸς καὶ Μητρὸς ἐπὶ τῷ Πατρὶ γοερῶν ἀκουσόμενοι θρήνων, καὶ τῶν ἐξῆς αὐτοῖς ἐξόμεθοι. Ἰωμεν δὲ σιωπῆ, οὐ τῷ δεδοικέναι καὶ νῦν, μὴ τινα λάθωμεν ὑποψίαν ἐκεῖσε βαδίζειν, ὡς Πέτρος πάλαι καὶ Ἰωάννης, τῷ δὲ μὴ τινα διακοπήν ἢ θόρυβον τοῖς θρήνοις ἐπιενεγκαῖν.

Ἐπεὶ δὲ καλῶς ποιοῦντες ὑπηρεύσατε, καὶ πόρρω τοῦ τάφου ἐστήκατε, ἀκούσατε ἤδη, ὧ γῆ καὶ ἡλιε καὶ ἀήρ, ὡς πολλῶν αἰσθήσεσθε τῶν ἔμῶν ὀδυσμῶν, εἰ τις αἰσθησις. Ὅποτε δε ἦν μοι μόνος ὕψις, δε μοι μόνος πρῶψυχή, τούτων ἐπὶ τάφον B βλέπω νεκρὸν, βραχεῖς δὲ καὶ τοὺς οἰκτερόντας τούτου τὸ πάθος, καὶ τούτους ἀγαπητῶν οἰομένους, ἂν μὴδ' ἐξελεγχθῶσιν εἰδότες τὸν ἀνέρωπον. Τὸ γὰρ μὴδ' ἐπιστένοντας τῷ κειμένῳ φωραθῆναι, καλῶς αὐτοῖς ἡσφάλισται πανταχόθεν. Ἄλλ' ἐμὲ πόσων θανάτων ἐπιχεμασθέντες φόβοι, πείσουσιν ἐθέλειν λανθάνειν; Πῶς δ' οὐκ ἐξάκουστον κλαύσομαι καὶ θρηνησῶ, κἄν μηδεὶς βούληται, κἄν πάν-

Ob hanc igitur causam, non unum e cælo in terram iter instituit, sed et ad inferos usque descendit, et postquam descendisset, æreas portas effregit et repagula subvertit; eorumque qui in tenebris et umbra sedebant (5), ærumna ferroque constricti, vincula abruptit, atque eduxit, e caligine quidem ad lucem vespere nesciam, ex morte vero ad vitam æternam. Quibus etsi tardior, tamen desideratior ad liberandum Servator adfuit. Apparuit enim illis in fine sæculi, his vero sic, ut non minus optabile fuerit, clamorem suum non fugere perpetuo illum, qui solus facere salvos poterat; quam ab initio non descendisse illuc, unde nisi quis exemptus esset et melioribus revixisset, perpeti nihil potuisset gravius.

Cum itaque multa sint admiranda opera, quæ carne indutus, in illa, qua ad nos venit, demigratione Servator noster ostendit, cuncta illa quidem talia, ut omnem dicendi vim superent; tum unum est et summum et maximum, confectum hodie, id autem est inferni vastatio, mortis mors, liberatio animarum et ad cælos patefactus volentibus aditus, quo omnia alia, sive propius amota, sive longius amota, referuntur; haud aliter, quam gladii, quam clypei, quam galeæ, quam hastæ aliique armorum armato: unumque apparatus, ut equorum conglobatio, ducumque et his subditorum ac subsidiorum acies, ad unum omnia spectant, ut scilicet circumveniatur hostis. Atqui (si videtur) paulum contineamus nos et a sermone quiescamus, donec Servator quæ apud inferos sunt agenda, perferat. Interim eamus ad sepulcrum, lamentabiles Virginis Matris, quos Filio effudit, auditurū fletus, post ad ea quæ hic adnectenda fuerant, revertemur. Eamus autem tacito, non jam ambigentes aut propter hæsitatinnem aliquam morantes (4), sicuti Petrus olim et Joannes, sed ne interrompamus aut disturbemus luctum.

Quia vero probe officio vestro functi, patientes huc usque aures præbuitis et procul a sepulcro constitistis, auscultate et nunc, o terra, o sol, o æther quantos percipitis (si quis vobis est sensus) hos meus ploratus. Qui quondam unicus mihi fuit Filius, qui unicum mihi solatium, hunc in sepulcro video jacere mortuum et paucos admodum, qui hujus cladem miserentur, præclare secum actum ratos, si non arguantur hunc novisio hominem (5). Nam ne hic jacenti adgemiscere deprehendantur, probe sibi caverunt undique. At, quam multi diversissimæ mortis undequaque mihi incumbentes metus suadent, ut hæc tegere ve-

hodie *privativa* seu *privationes* vocantur in s. holis.

(5) Hoc illud est propheticum: *Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam* (Isa. 12, 2).

(4) Hinc cum ad ipsos allatum esset per mulieres de resurrectione Domini, non crediderunt, sed εἰσαυτοῖς loco nuntium habuerunt.

(5) Tangit verba Petri Dominum suum negantem.

limi? Quæ ratione mihi Imperem, ut non altissimo fletu planctuque exclamem, etiamsi nemo admittat, sed omnes prohibeant? O tristissima omnium dierum dies quæ tum mihi es exorta, cum Filium vidi e ligno suspensum clavisque perfixum, et latus ejus hasta apertum, atque ipsum ea perpetientem, ad quæ nec animum advertere queo. Cur hanc non e corpore evulsi animam, cum acerbiter illam sim intuita præsentem quæ etiam nunc, quoties ad memoriam revoco, me pene exanimat? Heu tuam, nate, cædem, heu iterum atque iterum, quam injuste cruci es affixus, quam inique clavis es percussus, quam impie hasta ictus! Gravibus tu pressus malis, ex humanis migrasti; gravioribus vero ego afflicta cingor. Opiatus enim est, mortem obire, quam in dolore vivere. Quam miseriam primo, quam deslebo postremo? Totis mihi opus foret fluminibus in lacrymas versis, si unicuique singulatim essem immortalura. Illusus es tu, ego me ploratu confeci; tu colaphis cæsus es, ego faciem texi, intuitum solis nequaquam ferens; tu sputo conspurcatus diffluxisti, me ignominia ista coegit, totam me lacrymis perfluere; tu purpura cum derisione es indutus, mihi si quis saccum lugubrem porrexisset (6) libenter amplectantem vidisset; tuum arundine caput est percussum, ego meum caput manibus contudi; tu flagris laniatus es, ego me totam discepsi; tu tu suspensus es, ego præ dolore concidi; tu clavis cruci es affixus, ego rigida et immota mansi; tu fel cum aceto bibisti, meam amaritudinem quo pacto eloqui possem? exspirasti, ego propemodum: hasta sauciatus es, meum cor acutus penetravit ensis: denique nunc in sepulchro jaces mortuus, mea conditio etiam mortuorum conditione est miserabilior et multis mortis generibus gravior.

Utinam in Ægypto tecum et propter te, Fili mi, illuc profecta, mansissem, nec ulla via ad Judæos revertissem! Forsan enim non assiderem nunc muto huic lapidi, lapidi meis lacrymis madenti, mærorem mærore atque dolore cumulans. Opportune declinavimus, o Nate, tunc temporis furorem Herodis. In peregrina, quam propria, eaque quæ nos tulit et educavit, vitam duximus tutiorem. Debebat alter scilicet Herodes iterum ad mortem persequi animam tuam, Herodes, inquam, cum Pilato, adversus te conspiratione confata. Atque nunc quidem mortem oppetisti tu, ego vero miserrima mater gemitu contabesco. Defecerunt omnes amici, adeoque discipuli, tui exemplo securius se continere docti: ac incumbens periculum fuga evitant. Hei mihi! quod etiam latronibus pejor sis æstimatus, et Barrabas ad vitam, tu ad mortem sis expectatus. Multis tu quidem matris e morte restituitur liberos, atque id nunc gaudent, et sibi gratulantur: mihi vero ecquid tale contigit? mortuum te lugere unigenam, primigenam, cur non me prohibuisti?

Α τες κολύωσιν, ὡ πατρῶν ἡμερῶν ἀλγεινοτάτη μοι ἀνασχούσα, καθ' ἣν τὸν Υἱὸν εἶδον ἐν ξύλῳ κρεμασθέντα, προσηλωθέντα, λόγγη τὴν πλευρὴν δρυγέιντα, τὰλλα παθόντα, οἷς οὐδὲ προσβάλλειν τὴν διάνοιαν φέρω. Πῶς οὐκ ἀπέβρηξα τὴν ψυχὴν, ἦνίκα τὰ πικρὰ ταῦτα παρόντα ἐώρων; Ὅποτε καὶ νῦν, ἂν τούτων μνησθῶ, ἐγγύς τοῦ καταστρέφαι γίνομαι τὴν ζωὴν; Οἱμοὶ τῆς σῆς, ὡ τέκνον, σφαγῆς οἱμοὶ μάλα αὐθις, ὡς ἀδίκως ἐσταύρωσαι, ὡς ἀνόμως προσήλωσαι, ὡς ἀνοσίως λελόγησαι. Ἐν δεινοῖς μὲν ἐξ ἀνθρώπων μετέστης αὐτός· ἐν δεινοῖς δὲ κατελήφθην ἐγώ. Τοῦ γὰρ ἐν λύπῃ βίου ἀμεινον τὸ θανεῖν. Τί τῶν παθημάτων πρῶτον, τί δ' ὕστατον ἀποδύρωμαι; Ὅλων μοι δεῖ ποταμῶν μεταστάντων εἰς δάκρυα, εἰ τοῖς κρητοῖς ἕκαστον μέλλει ἐπεζιέναι. Ἐνεπαίχθης· ἐγὼ δὲ περὶ θρήνων ἐσπούδασα. Ἐβραπίσθης· ἐγὼ δὲ τὴν πρόσωπον συνέγαλυσα, μὴ φέρουσα τὸν ἥλιον βλέπειν. Ἐνεπτύσθης· ἐμοὶ δὲ τὸ πάθος ἐπέταττεν ὄλην ἐμαυτὴν λούειν τοῖς δάκρυσι. Πορφύραν μετὰ γέλωτος ἐνεδύθης· ἐμοὶ δ' εἰ τις πένθους ὤρεγε σάκκον, ἀσμένως εἶδεν ἂν ὑποδεχομένην. Καλάω τὴν κεφαλὴν ἐτυπήθης· ἐγὼ δ' ἐμαυτῆς κεφαλὴν ἐκοπτόμην χειρῖν. Ἐφραγγελλώθης· ἐγὼ δ' ἐμαυτὴν ὄλην κατέζανα. Ἀνηρτήθης· ἐγὼ δ' ὑπὸ τῆς ὀδύνης κατέπεσον. Προσηλώθης· ἐγὼ δ' ἀκίνητος ἔμεινα. Χολὴν ἐπαιτίσθης σὺν ὄξει· τὴν δ' ἐμαυτῆς πικρίαν πῶς δύνασθὼ φράσαι; Ἐξέπνευσας· ἐγὼ δὲ παρὰ μικροῦ ἔλυον. Ἐλογχύθης· ἐμοὶ δὲ τὴν καρδίαν ξίφος διέτλην ὄξύ. Καὶ νῦν ὕστατον ἐν τάφῳ κεῖσθαι νεκρός. Τὰ μὲν δ' ἀθυλιώτερα καὶ νεκρῶν, καὶ πολλῶν θανάτων βαρύτερα.

Ὡς ὄφελον ἐν Αἰγύπτῳ μένειν, φίλτατε Παῖ, σὺν σοὶ καὶ διὰ σὲ κατιούσα, καὶ μηδαμῶς πρὸς Ἰουδαίους ἐπανιέναι! Οὐδὲ γὰρ ἂν Ἰσως λίθῳ νῦν κλαίουσα παρεκαθήμην κωφῶ, λίθῳ ποτιζομένη μὲν τοῖς ἐμοῖς δάκρυσι, ἐπὶ δὲ λύπαις λύπας καὶ ὀδύνας μοι γεωροῦντι. Καλῶς ἐκείνους, ὡ παῖ, τὸν χρόνον ἐκκλίνει τὴν Ἡρώδου μανίαν ἡμῖν ἐξεγένετο. Ἀσφαλέστερον ἐπὶ τῆς ξένης ἢ τῆς ἐνεγκασμένης τὴν δίαιταν ἐσχομεν. Ἐμελλε δὲ ἄρα πάλιν Ἡρώδης ἕτερος εἰς θάνατον τὴν ψυχὴν σου ζητεῖν. Ἡρώδης καὶ Πιλάτος ἄρτι κατὰ σοῦ συμπεφρονηκότες. Καὶ δὲ νῦν τέθνηκας μὲν σὺ, στένω δ' ἡ μήτηρ ἐγώ. Φίλοι τε πάντες ὄχοντο, καὶ μαθηταί, τῷ κατὰ σὲ ὑποδείγματι τῆς ἀσφαλείας γενόμενοι, φυγῆ τὸν ἐπιφερόμενον ἀποτρέφονται κίνδυνον. Οἱμοὶ, οἷ καὶ ληστῶν χειρῶν λελόγησαι, καὶ Βαρᾶββαν μὲν πρὸς σωτηρίαν ἐξητήσαντο· σὲ δὲ πρὸς θάνατον. Πολλοὶ μὲν μητρᾶσιν ἀνέδωκας ἐκ θανάτου τοὺς παῖδας· καὶ χαίρουσι νῦν· ἐμὲ δὲ τί τοῦτο; νεκρὸν σε θενεῖν, τὸν μονογενῆ, τὸν πρωτότοκον, οὐκ ἐκώλυσας; Ὀμμάτωσας μὲν οὐ τυφλοὺς, κωφοὺς παρ-

(6) A more Judæis olim recepto hoc accepit, qui in rebus afflictis saccum inducebant, ut in Niceræorum historia legimus (Jou. i).

σλους ἀκοήν, ἐτράνωσας φωνὴν μογιάλου, ἤρτω-
 σς κυλλοῦς χεῖρας καὶ πόδας, μυρίων ὄσων θαυ-
 μάτων γέγονας αὐτοουργός, τὸ μέγιστον, νεκροῦς
 ἤγειρας ὡς ἐξ ὕπνου. Ἐγὼ δ' ἐσεμνυμένην τοιοῦ-
 Παιδὸς ἀκούουσα μήτηρ. Οὐ μὲν γὰρ σὼν μνίμη
 θαυμάτων, ἐκεῖ καὶ αὐτὸς παρῆς εὐφημούμενος.
 Οὐ δὲ σοὶ τὰ τῆς εὐφημίας ἀνῆγον, ἐκεῖ καὶ μετὴν
 γεννήσασαν ἡξίου μακαριοῦν. Νυνὶ δὲ πᾶσι τοῦ-
 τοις βραχὺς ἤρκεσε χρόνος εἰς δάκρυα καὶ θρήνου;
 μεταπσεῖν. Συνέπαθέ σοι καὶ ἡ κρίσις, Υἱέ. Ἄλλ'
 ὅ τι τῶν στοιχείων ἕκαστον ἀνά μέρος ὑπέμεινεν,
 οὐδὲν τούτων ἦν κοῦφον, ὡς μὴ προσθήκη τοῖς ἄλ-
 λοις γενόμενον ἱκανή, πᾶσιν ἅμα τὴν ψυχὴν μοι
 καταδραμεῖν. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ ἕκαστω συμ-
 πτώματι προσήκειν ἐνόμιζον ἑμαυτῆ, κατὰλληλον
 δέχεσθαι τὴν πληγὴν. Ἐσχοιζόμεν γὰρ ἡλίου
 σκοτιζομένου· καὶ γῆς σειομένης ἐκλονεῖτό μοι τὰ
 μέλη· ἂν διεβρήγγυνο πέτραι καὶ ἐσχίζετο καταπέ-
 τασμα, οὐδὲ τῆς ἐμῆς καρδίας ἡ ῥῆξις ἐφείδετο.
 Ἰνίγματα ἀνεψύγνυτο, καὶ τῶν ἐπὶ τάφους ἐκφερο-
 μένων οὐδὲν ἄμεινον εἶχον. Ποσάκις ἂν τις ἀπηγ-
 γέλλετο τῶν Ἰουδαίων ἐνέδρα κατὰ σοῦ, καὶ χαλε-
 πώτερον ἐγὼ τοῦ σκευωρουμένου τὸν κίνδυνον ὑφω-
 ρώμην. Οὐ γὰρ τῆφί τὸ περὶ σὲ φίλτρον ἐπὶ με-
 τρίων τὸν λογισμὸν, ἀλλ' ὑπώπτεον περὶ σοῦ ἅπερ
 οὐδὲ περὶ αὐτοῦ τις ὑπώπτευσεν ἄν. Λίθους αἰρο-
 μένους ἤκουσα κατὰ σοῦ, καὶ λίθου ψυχροτέρας
 ἑμαυτῆς ἠθανόμην. Τί δέ; Ἐθνησκεν Ἰωάννης,
 καὶ σοὶ τὸ ξίφος ἐπιχεισθαι ἐφανταζόμην. Ὅν ἀνα-
 δλέψαι πεποίηκας ἐξεβλήθη τοῦ συνεδρίου, καὶ κατὰ
 σοῦ βαρὺν ἀνεπόλουν τὸν διωγμὸν. * Τίς ἐτι Λάζαρος
 τὸν θάνατον ἐκφυγῶν ὑπὸ σοῦ πρὸς φόβον αὐθις
 ἀνηρευνᾶτο, καὶ τὸ περὶ σὲ μοι δέος ἀνενοῦτο. Ἄλλ'
 ἐκεῖνα μὲν ἄχρι τοῦ φόβου παρέχεσθαι προὔβαινα·
 τὰ δὲ νῦν τέλος, μὲν φόβοις ἐπέθηκεν, ἀρχὴν δὲ μοι
 θρήνων καὶ ὀδυρμῶν ἐνεστήσατο. Καὶ θρηνῶ σε
 οἷα ταῦτα καὶ ὀδύρομαι ἐπὶ σοί, τέκνον, καὶ τῶν δα-
 κρῶν οὐκ οἶδα τίς ἐφέξει με χρόνος.

aiduxerunt. Te, Nate, propter hæc desleo, et tuo

sistere possit.
 Ἐδέ με, γυναῖκες παραμυθούμεναι. Ἐπερ γὰρ
 θαλάττης τὸ τραχύνεσθαι κύμασι τῆ βίᾳ τῶν ἀνά-
 μων τινασσομένης, καὶ ποταμῶν ἀφ' ὑψηλοῦ κατα-
 ρασσόντων μὴ φέρεσθαι ἄνυσ ἤλου, καὶ ἐμὸν, εἰ μή-
 τηρ ἐγὼ, τὸν ἀτίμως ὁμοῦ καὶ ἀδίκως τῆς ζωῆς
 ἐκχωρήσαντα φίλτατον Υἱὸν ὀλοφύρεσθαι. Ἐμὸν
 γὰρ τὸ μὲν ὄλον ἦν συγκατελθεῖν τῷ Υἱῷ καὶ συν-
 εῖναι καθ' ἄδου. Ἐπεὶ δὲ με πάσης τῆς ἐπιθυ-
 μίας τυχεῖν οὐ συγχωρεῖ τὰ τῆς φύσεως, ὅσον γοῦν
 ἑμαυτῆ χαρίζεσθαι ἱκανὴ γίνομαι, οὐκ ἀφιλόστοργ-
 ος ἐλεγχθῆσομαι μήτηρ. Οὐ διαλείψω θρηνοῦσα
 ἄν κατὰ γαστρὸς ἤνεγκα, ὅν εἰς φῶς τὸδε προση-
 νεγκα, ὃν ἐθρεψάμην. Οὐ συγκαλέσω θρηνοῦσα,
 ἵνα μοι τὰ δάκρυα προκαλέσωνται· προκέκλινται
 γὰρ οἴκοθεν καὶ παρῶρμηται, καὶ προάγεται τοῖς
 ὀφθαλμοῖς δακρῶσθαι ἤδη, ὅτι μὴ αὐτοῖς εὐρυτέραν

(7) Somnum vocat corporis et animi dissolutionem ex doctrina ipsius Christi, qui mortuos dormire dixit, uti Lazarum cæterosque quos e mor-

A Cæcos videndi munere donasti, surdis auditum
 instaurasti, impeditis lingua vocem explanasti,
 manus et pedes mancos in integrum restituisti,
 quantorum et quam multorum miraculorum tu
 unus fuisti auctor, ac quod maxime est, mortuos
 velut ex somno (7) exsuscitasti. Ego quod talis
 Filii Mater vocarer, gloriabar. Ubiunque enim
 tuorum miraculorum erat recordatio, ibi et tu bene
 audiens aderas; quo vero tui fama pervenerat,
 illic et me, quæ te genuissem, felicem prædican-
 dam censebant. Nunc vero exiguum tempus sat
 fuit, ad pervertenda hæc in fletus et lacrymas.
 Commota est autem, Nate mi, tua afflictione omnis
 creatura. At quod unumquodque elementorum sin-
 gulatim sustinuerit, non difficile fuit videre; ne
 qua accessio fiat cæteris animo meo percurrendis; B
 cum tamen ad me pertinere judicarem, unoquoque
 casu cor meum percelli. Siquidem sole tenebris
 obducto, obducta sum tenebris; ac terra concus-
 sa, concussa sunt mihi membra. Cum vero saxa
 sunt perfissa, et velum discissum, non potuit
 cor meum non discindi: sepulcra sunt aperta,
 ego haud aliter fui affecta, quam qui ad sepulturam
 effertur. Quoties quis nuntiabat structas tibi a
 Judæis insidias, gravius ego timebam periculum
 vero: neque enim tui amor leves sollicitudinum
 cogitationes mihi injiciebat, sed metuebam tibi
 ea quæ nemo sibi ipse metueret. Lapides in te sub-
 latus audivi, ac me lapide sensi frigidiorum.
 C Quid vero? occubuit Joannes, et tuæ cervici secu-
 rim impendentem fingebam. Is cui tu visum dona-
 ras, e synagoga est ejectus, et ego sævam tui per-
 secutionem apud me volebam. Jam vero Lazarus
 tuo beneficio morte exemptus, ad necem rur-
 sum est quæsitus, et hic de te mihi renovabatur
 formido. Sed hæc eo sunt progressa, ut metum
 attulerint; quæ vero nunc evenerunt, finem metui
 imposuerunt, atque initium fletus et luctus mihi
 nomine ploro, nec scio diem, quæ meas lacrymas

Sinite me, quæ huc solatium allaturæ accessistis,
 mulieres. Si enim mare fluctibus et vi turbatum
 ventorum non potest non intumescere, et flumina
 ex alto delabentia absque sonitu ferri nequeunt:
 D certe fieri non potest, si modo ego mater sum, ut
 non lugeam Filium clarissimum. Debebam enim
 descendere comes individua simul cum Filio ad
 inferos, posteaquam nulla me voluptate frui natu-
 ra permittit. At qui utar eo, quod saltem mihi ipsa
 conciliare possum, solatio: non ego expeis
 arguar pietatis erga Filium Mater: non desinam,
 quem utero gestavi, deslere: non convocabo (8)
 illas, quæ deplorent, quem in hanc lucem produxi,
 et quem educavi, ut mihi provocentur lacrymæ;
 propendent enim et erumpunt, atque dolor oculis
 oboritur, quod exitum illis non dent latiore.
 tuis ad vivos revocavit.

(8) Hæc consuetudo fuit Judæorum.

Unde, quæso, mihi ipsa lenimen conquirau? quemadmodum multus licet matribus, relictæ alicujus spe prolis. Neque enim ea mihi suppetit, ita ut talisors hæc sit, quæ infra omnem mitigationem prostrata jaceat.

At quo dignitatis quam facile mihi Filius fuisset evectus? Nam quis tanta potiri gloria quivisset, atque ille, nisi famam apud homines consequendam magis fugisset, quam sectari alii sint soliti? Quid vero? nonne damnarunt nullius criminis reum? Non enim contradici potest. Quibus unquam destitit beneficiis suos afflicere homicidas? hæc quam consolationem non propellant et respuant? quos ploratus mihi non exercent? Quidvis perpeti malim, quam sic Filium indefectum relinquere. Inique profecto facerem, talem ego mater adepta filium; B puderet me quoque matrum, quæ hoc (si contingat) nomine potius student dici parentes, quam uteri gestatione, quam partu, quam educatione pueri; hæc enim naturæ aliquis tribuat, illud vero non est ejusmodi, ut etiam mulieribus a naturali affectione alienis non sit commune. Multæ namque sæpenumero educaverunt infantes a se degeneres, illud vero recte matres afflicti. Peperi, cum Filium peperi, eratque hoc mihi maxime voluptatis causa, mihi enim videbar me parere, neque sciebam me hominibus parere furis agitatis, mihi autem ipsi ejulatus, fletus et lacrymas eniti.

Nec sane ab albis ad me allato nuntio, Filii mortem deploro (fortassis enim acerbius ita fuisset malum). Ipsa his contorta sum oculis, manibus et C pedibus clavis perfixum, ipsa hasta sauciatum, ipsa astans sitientem audivi, et tel cum aceto bibentem vidi, neque animam me præsentem deposuit. Ad hæc quam in mensam prætereo mœstitudinem? Qui non sanguinolentæ extrudo lacrymas? Age, o charum pectus, profundus suppedita mihi gemitus; vos, autem oculi, scaturiginis instar lacrymas profundite, nunc enim gemitus et lacrymis mihi est opus, hisque copiosis, ut pro dignitate fleam et plorem. Si quis magis novus est ejulatus, si quis lacrymarum fons abundantior, nunc mihi omnes adsint, et fletum quem maxime augeant, neque enim dilectissimum volo deplorare et interquiescere, et iterum depiorare atque iterum, sæpiusque ac sæpius: sed flere perpetuo, et in universum nunquam desinere.

Hei mihi! Invidia Filium perdidit; invidia mihi luctum peperit. Cum quibus misertis dulcissimum matris nomen commutavi? Non sane in levibus mea versatur calamitas: omnium matrum dolores meum dolorem non attingunt; omitto illusiones, sputi injectiones, colaphos, flagra cæteraque (cum magnis enim magni sæpe sunt conflictati), ad caput malorum venio, crucem, clavos, hastam (nisi ea quoque exigua sint et fletu indigna), hæc quantam luctus magnitudinem non exigunt? Invidia, invidia (lethiferum in optimos quosque semper jactum telum, idque inde, unde minime quis suspicetur)

τὴν διέξοδον ἐπιδέτι. Πόθεν δ' ἂν ἐμαυτῆ ἰορισίαμν παρμουθίαν; Ὡς ἂ τε δὴ πολλαῖς μητράϊν, ἐίρα: ὑπολελειμμένης γονῆς; Καὶ μὴν οὐδὲ τοῦτο παρῆν. Ἐὰ τοῦδε τοιαῦτα, ὡς καὶ παραμουθία; ἤσπίσθαι.

Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ μικροῦ τινος ἀξίον εἶναι μοι τὴν γῆν; Καὶ τίς τοσαύτην ὡς ἐκεῖνος ἡδονήθη καρποῦσθαι δόξαν, εἰ μὴ τὸ δόξαν πρὸς ἀνθρώπων λαμβάνειν πλέον ἦν φεύγων, ἢ μετεδώσαν ἕτεροι; Τί δαί; Οὐχὶ μὴδὲν ἀδικοῦντι τὴν καταδικῆν ὑπέστησαν; Τούναντίον μὲν οὖν, οὐδ' ἔστιν εἰπεῖν, ὅσα τοὺς φρονεῦτά; οὐ διέλιπεν εὐποιῶν. Ταῦτα τίνα παρμουθίαν οὐ διακρούσεται; Ποίους οὐκ ἀνάψει μοι θρήνους; Πᾶν ὅτιοῦν ἐλοίμην παθεῖν ἂν, ἢ τὴν γῆν ἀδίκρυτον ᾗδε καταλιπεῖν. Καὶ γὰρ τοιοῦτο παιδὸς χρηματίτασα μήτηρ, ἀδικοῖν ἂν, ἂν μὴ τοῦτον θρηνῶ. Αἰσχύνοιμι δὲ καὶ μητέρα, αἷς ἐκ τοῦδε μᾶλλον, ἂν που συμβῆ, περισπούδαστον εἶναι μητέρα; οὐστὶς γνωρίζεσθαι ἢ τῆ κυοφορίᾳ, καὶ τῆ τόκῳ, καὶ τῆ τροφῆ τοῦ παιδός. Τούτων γὰρ ἂ μὴ τῆ φύσει δοίη τις· τόδ' οὐ τοιοῦτον, οἶον μὴ καὶ γυναῖξιν ἄλλοτρίαι; εἶναι κοινόν· πολλαὶ γὰρ πολυλάκις ἐθρεψαν μὴδὲν αὐταῖς προσηκόντα βρέφῃ; ἐκεῖνο δὲ καθαρῶς γίνεται τῶν μητέρων. Ἐπίτερον ἤνικα ἐτικτον γῆν, καὶ ἦν ἡδουῆς μοι μεγίστης τὸ χρῆμα. Ἐμαυτῆ γὰρ τίκτειν ἐδόκουν· ἐλάνθανον δὲ ἄρα τοῖς ἀλάττοροις τίκτουςα, ἐμυτῆ δ' εἰς κλαυθμούς γεννώσα καὶ γέου; καὶ δάκρυα.

Οὐ παρ' ἄλλων πυθομένη τὴν τοῦ Παυλὸς θρηνησόν· τάχα γὰρ ἐξ ἀγγελίας τὸ πάθος ἀμβλύτερον ἦν. Αὐτῆ τοῖς ἐμαυτῆς εἶδον ὀφθαλμοῖς, ἤλως τὰς χεῖρας διαπειρόμενον καὶ τοὺς πόδας, αὐτῆ λόγῳ τραυθέντα, αὐτῆ πᾶρισταμένη διψῶντος ἤκουσα, καὶ χολῆν σὺν ὄξει ποτιζόμενον εἶδον, οὐδὲ τὴν ψυχὴν εὐφῆκε μὴ παρουσίᾳ; ἐμοῦ. Πρὸς ταῦτα ποῖα; παραλίπω θρήνων ὑπερβολῆν; Πῶς οὐκ αἵματι κλάω, Ἄγε, ὦ φίλον στέρον, βαθεῖς ἀνάπεμπε μοι τοὺς στεναγμούς· ὑμεῖς δ', ὀφθαλμοῖ, κροντηρῶν προχεῖτε τὰ δάκρυα. Νῦν γὰρ στεναγμῶν καὶ δακρύων ἐμοὶ δεῖ, καὶ τούτων ἀφθόνων, ὡς κατ' ἀξίον οἰμῶξω καὶ ὀλοφύρωμαι· εἰ τις καινότερος ὀδυρόμῳ, εἰ τις δακρύων δαψιλεστέρα πηγῆ, νῦν παρὶς μοι πάντα, καὶ τὸν θρήνον εἰς ὅσον πλείστον ἐκτείνετω. Οὐ γὰρ τὸν φίλτατον ἐγὼ βούλομαι θρηνεῖν, καὶ παύεσθαι, καὶ αὔθει, θρηνεῖν, καὶ τοῦτο D πολλάκις, ἀλλὰ θρηνεῖν μὲν αἰεὶ, παύεσθαι δὲ μὴ εἰσάπαξ.

Οἱμοὶ, διὰ φθόνον ἀπόλεσα τὸν γῆν, διὰ φθόνον τὸ πένθος ἐμοὶ. Οἷαις συμφοραῖ, ἀπεσέμην τὸ μὴ τῆρ καλεῖσθαι. Οὐ γὰρ ἐπὶ μετρίαι; ἐμοὶ τὸ πραττειν κακῶς. Πασῶν δὲ μητέρων πάθη, τοῦμὲν παρήγεγε πάθος. Παρήγη μοι τοὺς ἐμπαιγμούς, τοὺς ἐμπυσμούς, τοὺς κολαφισμούς, τὸ φραγγέλιον, τὰλλα· δεινὰ γὰρ δεινῆς πολλὰ πολλοῖς ἡμιλήθη. Ἐπὶ τὸ κεφάλαιον εἶμι τῶν δεινῶν, τὸν σταυρῶν, τοὺς ἤλους, τὴν λόγῃν· εἰ μὴ δ' ἐκεῖνα μικρὰ, μὴ ὡς οὐκ ἀξία θρηνηθῆναι· ταῦτα ποῖων ὀδυρμῶν οὐκ ἀπαιτεῖ μέγεθος; Φθόνος, φθόνος ἦν ὁ τάδε συγκινύσας ἐφ' ἡμῖν τὰ δεινὰ, ὀλέθηρον ἐπὶ τοῖς βρεφῶν

στοις ἀεὶ πεμπόμενος βέλος, καὶ μᾶλλον ὄθεν οὐκ ἂν
τις ὑπίδοιτο. Φθόνος δ' καταγιγῶς τρόπον ἐν μέσῃ
τῇ τοῦ πιστεύειν τοῖς λάθρα φθονοῦσι γαλήνῃ ναυά-
γιον ἐκφέρειν φίλων.

Ὡ σταυρὲ καὶ ἥλοι καὶ λόγγη, καὶ σὺ, τάφε, καὶ
ὄσα ἄλλα τὴν παρούσαν μοι συνεστήσαθε τραγῳ-
δίαν, μόνην ἐμὲ πασῶν μητέρων ἐξ αἰῶνος ἐμέλ-
λετε τηλικαύταις συμφοραῖς περικλύσειν ἀθρόα
γενόμενα; Καὶ μὴν ὑμῶν ἕκαστον ἀρκούσαν ἔλαχε
δύναμιν λύπαις βαπτίσει ψυχὴν, καὶ μηδὲν ἐνδεῖν
ᾧστε μὴ οὐ τὰ χεῖριστα πάσχειν δοκεῖν. Ὅμοῦ
δὲ πάντων ἐπιχειρέων, πῶς ἐνέγκω τὸ βῆρος;
Πῶς δὲ ἄλλο ἐφ' ἐκάστῳ διακρύψω, καὶ πᾶσιν ἀρμό-
ζοντας ἀνάγω τοὺς θρήνους; ἂν μήπω δυστυχητά-
σης ἔνοιαν ἀναλάβω μητρὸς, εἰς ὅσους ἐγὼ παθοῦσα
τοῦτο καταφέρομαι θρήνους. Ἄν ἐπὶ νοῦν ἀναβῇ
μητὴρ ἑτέρα πρὸς τάφον υἱὸν παραπέμψατα, τὸ
ἐκείνης με διδάσκει πάθος τὴν ἐμὴν συμφορὰν.
Παντὶ γὰρ δεινῷ τοῦμὲν τοῦτο παρτιθεῖσα δεινὸν,
κατὰ παντὸς τὰ πρῶτα φέρων ἔρω. Ὡ πονηρὸν συν-
έδριον Ἰουδαίων! Οὐκ ἄρα πρόγονος ὑμῖν ἦν Ἄ-
βραάμ, ἀλλὰ τις ἐχθρὸς δαίμων τὸ πρῶτον, εἶτα
φθόνος καὶ φόνος καὶ θάνατος, καὶ εἰ τι που κακὸν
ἄλλο περὶ γῆν φιλεῖ στρέφασθαι. Οὐδὲ γὰρ Ἄβραάμ
ὑμᾶς ἐξεπαίδευσεν νόνον τοῖς οἰκεῖοις ἐπιβουλεύειν,
ᾧ τῶν ἀφορήτων ἐδόκει κἄν ξένος παρῆλθε λαθῶν,
μηδὲν εὐ ὑπ' αὐτοῦ πεπονθῶς. Καλὸν τὸ θῦμα τῇ
ἐορτῇ καταβάλετε· καθαραῖς χερσὶ τῶν ἄλλων Ἰε-
ρεῖων ἀπήρξασθε, οὐδὲ τῆς ἡμέρας ὑμᾶς αἰδῶς ἔσχεν
ἀλαστεῖλαι τῆς λύσεως· πῶς δ' ἂν ἄλλοτρίῳ προσ-
τιγέθητε, οὕτω κατὰ τοῦ οἰκεῖου πικρῶς ἐκμα-
νέντες;

a rabie potuit revocare. Quibus modis alienigenam invaderetis, si tam saevo furore in municipem ve-
strum estis inveciti?

Ὁμοί, τοῦτ' ἐκείνο, φίλιτατε Παῖ, ὃ μοι Συμεὼν
ὁ γερωὸν ἠνείκατο, ἠνείκα σε πρὸς τὸν ναὸν κατὰ τὸν
νόμον ἀχθέντα ταῖς χερσὶν ἐβάστασε βρέφος ἔτι,
τὸν σὸν θάνατον. Νῦν τὴν ῥομφαίαν ἔγνων ἐκείνην
ἣν εἶπε τὴν ἐμὴν διελευσεσθαι μέλλειν ψυχὴν. Ὡ
πρέσβυ, κἄν εἰ μηδὲν ἄλλο σοὶ προσέριπται ποτε
περὶ μηδενός, ἐκ τοῦδε μόνου σε αὐτὴ ἐν προσηταῖς
ἄγω. Καὶ διετλήθη γὰρ καὶ διέρχεται μοι τὴν ψυχὴν
ἡ ῥομφαία, καὶ τὴν καρδίαν τετριώσκει, καὶ τὰ
σπλάγγνα σπαράττει. Ὡ; εὐ μάλα μοι νῦν σαφέ-
ς ὁ τότε πρῆν ἀσαφέ. Ὡσον πένθος, οἷα δάκρυα,
φίλιτατε Παῖ, προῦξήνητά μοι θανάτων, καὶ θρήνων;
Ἄλγεινούς μὲν, ὅτι τὸ γλυκὺ σε φῶς
οὐδεὶς μοι δίδωσι· βλάπτειν· ἤξει; δὲ ἄλλως, ὅτι τας
ἀεὶ προηγούμενας δόνας τοῦτοι; ἐκχέουσα, εὐτονω-
τέραν ἑμαυτὴν παρέχω τοῖς ἐφεξῆς. Ὡ; ἀπόλοιτο
κακῶς ὃ; σε τοῖς κατὰ σοῦ κλέουσι προῦδοικεν. Ὡν
φίλον μὲν ἡ μαθητεία ποιεῖν ἐδόκει· τὸ δὲ δούλον
εἶναι χρημάτων, ἀνέπεισεν ἐκρήξει τὸ μῖσος; ἐν
εὐκαιρίᾳ. Μηδενὶ τοιοῦτό; ποτε γένοιτο φίλος; ὅς
ἀεὶ πρὸς ἀργύριον κέχηκεν. Οὐ γὰρ εἰς μακρὰν ἀλ-
λῆλας φιλία καὶ φιλαργυρία συνέσσονται. Κἄν γὰρ

A fuit, quae in nostram caput haec devolvit mala,
invidia, inquam, procellae modo, in media qua
fidimus clanculum invidentibus et mordentibus,
tranquillitate naufragium invellere solita.

O crux, o clavi, o hasta, et tu o sepulcrum,
reliquaque quaecunque hanc mihi adornastis tra-
gœdiam, mene solam inter omnes matrem post
hominum memoriam tot tantisque ærumnis in
unum impetuossissime confluentibus a vobis involvi!
Sed magnum unumquodque vestrum habuisset
pondus, ad immergendum luctibus animam meam:
nec quidquam defuisset, quin extrema pati visa
fuissem. Nunc vero omnibus simul incumbentibus,
quo pacto onus feram, qua ratione unicuique
satis illamentabor, ac omnibus pares accommo-
dabo fletus? sin nondum matris infeliris induam
animum, in quantos ob hoc luctus provolar. Si
quando in mentem venerit alterius matris filium
ad sepeliendum efferentis, illius dolor meam mihi
refricabit miseriam, meum enim malum inter
omnia mala, quibuscumq; possit componi, primas
per omnia ferre video. O malitiosum Judæorum
concilium! non vester profecto fuit parens Abra-
hamus, sed malus aliquis genius ab initio, deinde
livor, homicidium et mors, et si quod aliud malum
circum terram volitari solet (9). Non enim Abra-
hamus vos docuit, mortis insidias locare populari-
bus vestris: cui non ferendum videbatur, si pere-
grinus aliquis se inscium, non affectus ab ipso prius
beneficio, præterisset. Egregiam certe victimam
huic festo delegistis (paris manibus alia admi-
stratis sacra), neque vos diei pudor aut reverentia

Hoc scilicet illud est, Nare amantissime, quod
Simeon venerandus ille senex sub involucris indi-
cavit (cum te in templum de more comportatum
manibus excepit, etiamdum infantem), mortem
videlicet tuam. Nunc demum illum sentio enseme,
quem cor meum penetratum dixit. O cana veri-
tate suspiciende vir, etsi nihil unquam altius de
quoquam vaticinatus esses: hinc solum ego te
inter vates collocarem, nam penetravit, et pene-
trat cor meum gladius, et animum meum vulneri-
bus opplet, et viscera laniat. Quam valde clare
nunc illud mihi est perspectum, quod tunc
obscurum erat! Quos tua morte concitasti mihi,
Fili charissime, mœrores? quas lacrymas, quos
fletus et fletibus ortos? duros illos quidem quod te
lucem suavissimam, me non sinis intueri, dulces
alioqui, quod priores doctores usque se excipientes
invicem, his exhauriens, me fortiore reddant ad
sequentes. Ut male pereat, qui te in tuam morti
conjuratis prodidit, quem discipuli munus amicum
facere videbatur: verum animus servus, avante
mancipium, illum coegit, in tempore prodere meu-

(9) Id ex opinione Platonicorum manavit.

tem inimicam et hostilem. Nemini talis contingat A
amicis, qui pecuniis inhiet : neque enim diu
conjunctæ sibi mutuo possunt esse amicitia et sitis argenti aurique : licet enim quandoque cocant
(perfidiose sane), citissime tamen a se dissident atque secedunt.

Quid autem inscribat quis, mi Nate unice dilecte,
tuo sepulcro ? *Jesum hunc invidentia Judæorum,
pro plurimis, quæ in ipsos etiam invitos et re-puen-
tes contulit, beneficiis supplicio crucis remuneravit.*
Quam ipsis invisâ hæc fuerit inscriptio, tibi glo-
riosissima, mihi autem multarum lacrymarum
monumentum. Multa, filii, sunt, quæ fletus meos
graviores et magis magisque acerbos efficiunt,
quibus et hoc accedit, quod in sepulcrum con-
jectus sis alienum ; nisi enim existissent Josephus
et Nicodemus, quos tui pervasisset miseratio, fraud
scio, quomodo nunc jaceres insepultus, abjectus,
et his, quæ cunctis extrema persolvi solent, desti-
tutus. Unum superest, quod mihi lacrymas discu-
tiet, si tertio die, quemadmodum prædixisti, resur-
rexeris. Istud videre contingat ! non enim tua labia
unquam contaminavit mendacium. Dehinc taceo,
lacrymis interea dolorem meum fovens atque produ-
cens.

Hæc dum Mater Dei profusus queritur lacrymis,
sensi velut ex alto gurgite, alium ulul re quem-
piam, ac mihi ipse silentium imperans, mentem-
que adhibens, auscultavi. Erat autem, ut ex im-
genti conjicere licuit ululatu, subtilis mugiens in-
erorum princeps. Jam enim ex capillo omnia ipsi
pendebant (10). Quæ autem eboabat, hæc erant : •

Hem ! quis hic, qui tam alacri aspectu ad nos
descendit, sublucentem solem referens, plenus
incendens ? Quid hoc ? ipsum contra intueri nequeo.
En aliud quoque : cur omnes hi qui nostro imperio
hactenus fuerunt subjugati, ipsum circumstant, et
gaudium ineffabile gaudent ? Omnes paratos video
ad exitum, hilaritatem propter liberationem præ-
ferentes : nec jam nostram verentur potentiam,
ne his rebus novis et inusitatis offendar. Hem, cor-
pæ meæ, opem non feretis ? Vestrum est, aut
hunc comprehensum tenere, aut hoc ipsum illi
persuadere, ut exspectet, neque hoc temporis
melliat quidquam. O infortunatum me ! hucusque
omnia mihi ex sententia cesserunt : ac ita res meæ
fuerunt, ut meliores esse haud potuerint : nunc
autem, quæ ex utilitate mea fuerunt, evertuntur
et pereunt, contraria vero intruunt, et quod jam
nullus sim, sed occiderim, non tam verbis disco,
quam factis malum invectum sensum prehendo,
nec prius illis qui hic degerunt, dominari nos sci-
vimus, quam aliis nunc demum succubimus.

Quandiu apud nos quidem mortui fuerunt, non
omnino male habebant se res nostræ ; his vero
subductis, omnia videntur nobis impendere mala,
nisi forte vice redeant versa, quod me præcæteris
torquet maxime. Primo enim imperium regnum meum sub-
latum videbo, deinde aufugientes eos qui hacte-

(10) Proverbium in res periculo proximas.

Ἐσὺ ὅτε συνάπτουσαι, κακῶ· μὲν, τὰ χεῖρα ἐκ πάλιν
αὐθις διέστησαν. Ἔειπεν.

Τί δ' ἐπιγράψαιεν ἂν τις τῶ σῶ τάφῳ, φίλιτε
Παί ; Ἰησοῦν τουτουὶ τῶν Ἰουδαίων ὁ φθόνος εἰ καὶ
μὴ φέρειν ἡδύνατο, πολλῶν ὄμως αὐτοῖς ἐργε-
σιῶν ἀρξάντα, σταυρὸν θανάτῳ ἡμερίσαντο. Ὁ ; ἔχ-
θρὸν μὲν ἐκείνοις τοῦπίγρῳμμα, σοὶ δ' εὐκλείετα-
τον, ἐμοὶ δὲ πολλῶν δακρῶν ὑπόμνησις. Πλλὰ τὰ
τοῦς ἐπὶ σοὶ μοι θρήνηος ἀκμάζειν ποιοῦντα, τέκνον,
πρὸς οἷς καὶ τὸ εἰς : τάφον ἀλλότριόν σε πεσεῖν. Εἰ
γὰρ μὴ παρῆν Ἰωσήφ καὶ Νικόδημος, οἷς μόνους
τοῦ σοῦ σώματος οἶκτος, εἰσῆλθεν, ἀγνωῶ πῶς οὐκ
ἂν νῦν ἀταφος, ἀπορος, ὧν ἔχρῃν ἔρημος, ἔκειτο ;
Ἐν μόνον ἀφανίσαι τὰ δάκρυα, εἰ τριήμερος, κατὰ
τὴν αὐτοῦ πρόβρῃσιν, ἀναστήσει. Καὶ ἴδοιμι τοῦτο.
Οὐ γὰρ ἔστιν ὅτε ψεύδος ἐμόλυσε τὰ σὰ χεῖρα.
Σιγῶ τὰ λοιπὰ, δάκρυσι δὲ μόνους τοῦντεῦθεν τὸ
πένθος, ἄγω.

lacrymis interea dolorem meum fovens atque produ-

Ταῦτα τῆ : Θεομητρὸς ἀποδυραμένης, ὡς ἀπὸ
βαθέων οἰμώζοντος ; ἡσθόμην ἐτέρου τινός. Καὶ πᾶ-
λιν δὴ σιγή, ἑμαυτῷ παραγγελίας, καὶ προσσχῶν τὸν
νοῦν, ἡκρωῶμην. Ἦν δὲ ὡς ἂν οὖν οἰμωγᾶς ἐξη-
χεῖτο παρείχε συμβάλλειν βρυχώμενος κάτωθεν ἡδῆς.
Ἦσθ γὰρ ἀπὸ τριχῶς αὐτοῦ τὰ πάντα ἡρτήθη. Ἄ δ'
οὖν ἐφθέγγετο, ἦν τοιαῦτα :

Ἐα ! Τί ; οὗτος πρὸς ἡμᾶς κατεβήθε φαδρὸς
ἰδοῖ, ἀμυδρὸν ἐλέγχων τὸν ἥλιον, πλήρης θάρ-
σους, οὐ κατὰ τοὺς ἄλλους στυγνάζων ; Τί τοῦτο,
Οὐδ' ἀντιδιδέπειν αὐτῷ δύναμαι. Ἐτερον αὖ πάλιν
τοῦτο. Τί πάντες ὅσοι τῆς ἡμέτερας ἀρχῆς περι-
στάντες αὐτὸν, ἡδονὴν ἀρῆρτον ἔδονται ; Πάντας
ὄρῳ παρασκευαζομένους πρὸς ἔξουδον, φειδόμενα
μεταλαβόντες ἐκ κατηφείας, οὐδ' ἐπιστρέφονται
τῆς ἡμῶν ἐξουσίας, μήπου τὰ νεώτερα δυσχεραί-
νωμεν ταῦτα. Ὡ δυνάμεις ἐμαί, οὐκ ἐπικουρήσατε ;
Ἦμέτερον ἢ καὶ τ. ὕτον καθεῖρξαντας ἔχειν, ἢ
τοῦτ' αὐτὸ πείσεσθαι προσδοκᾶν, ὅσον οὐκ ἦσθ.
Ὡ τάλας ἐγώ ! Μέχρι μὲν τοῦδε καλῶς ἡμῖν πάντα
προϋχῶρει καὶ τοιαῦτα παρῆν ἂ μὴδ' ἂν βελτίω γε-
νέσθαι ἠξάμεθα· νυνὶ δὲ ἀνατέτραπται, καὶ ὑποβ-
ρεῖ μὲν τὰ χρηστά· προσελαύνει δὲ τάναντία. Καὶ
τὸ μηκέτι μετὲν εἶναι, ἀλλ' ἐκτριβῆναι, οὐ λόγῳ
μανθάνομεν· ἔργῳ δ' ἐπιπεσὸν αἰσθήσει λαμβάνο-
μεν. Καὶ οὐ μᾶλλον ἡμεῖς, τῶν ἐνθάδε τὸ πρῶ-
τον ἐπιστημεν ἀρχόντες, ἢ ἄλλοις ὑποκῶμεν
ἦσθ.

Ἔως μὲν οὖν νεκροὶ παρ' ἡμῖν, οὕτω πάντῃ
κακῶς ἂν ἡμῖν ἔχοι τὰ πράγματα· τούτων δ' ἀφαι-
ρεθέντων, πάντα δοκεῖτω τις ἡμῖν ἐπιπέσειν τὰ
δεινά, εἰ μὴ τότε ἀντίστροφον, ὃ με καὶ μᾶλλον
ὀροεῖ, πρότερον μὲν ἡμετέραν καταπαθεῖσιν ἀρ-
χὴν ὄψομαι, ἢ τοὺς ὑφ' ἡμῖν ἀποδράντας. Ὡ μοι

τῶν κακῶν! Ἐμὲ μὲν οἷα τῶν ἄλλων βραχὺς εἴσῃαι ἄνους sub jugo nostro detenti fuerunt. Heu mala! δ' ἔρο κατιόντων λόγος, δεῖν φῆμην καὶ τοῦτον παρ' Arbitror equidem oportuisse, sicut alios qui huc οὐδὲν ἄγειν. Ὁ δ' ἄρ' ὑψηλότερος; ἦν ὥστε τῶν descendunt, parvifacio, ita hunc quoque me nihili ἐνθάδε συγκεκλεισμένων εἰς εἶναι δοκεῖν. Καὶ τὸ loco ducere. Atqui hic elatior, quam ut videretur μὲν καὶ τοῦτον τοῖς ἡμῖν προσέχουσι μέλλειν ἐγγρά- aliquis esse illorum qui hic conclusi tenentur. Quin et hoc me gaudio affectit, quod putaverim φέσσαι ἡδονὴν παρεῖχέ τινα· τὸ δὲ πᾶσι δρασμοῦ hunc quoque in matriculam illorum, qui mihi pa- γούραν διδόναι, τοῦτο δὲ τῶν συμφορῶν ἔσχατον. rent, inscriptum iis; quod vero omnibus effugiendi ἤ καὶ τοῦτον δυστυχῶς ἐγγχανόντι σὺν αὐτῷ καὶ τοὺς viam monstravit, id calamitatum omnium est ἄλλους ἐμέσαι.

Κατεπόθη μικρῶ πρόσθεν ἡμῖν ἑτερός τις· Ἀ- Absorptus est nobis pridem alter quidam (Lazaro ζαρος ἦν ὄνομα τῷ νεκρῷ. Τοῦτον τῶν ζώντων τις· erat nomen mortuo): eum aliquis vivorum (quem τὴν νῦν τὰ δεινότατα πάντων ἡμᾶς δρῶντα, τοῦτον hunc ipsum, qui nos tam male nunc multat, hunc, οἶμαι τυγχάνειν· πρὸς βίαν ἀνέσπασεν, ἱκανῶ inquam, esse opinor) per vim abripuit, longiuscule, τινι πλεόν τῆς ἐνθάδε τοῦτου διατριβῆς ἐγγρο- et diutius quam ipse hic est, apud nos versatum. νήσαντα. Ἐγὼ δὲ καὶ τότε μὲν ἤλθον πάσῃων Ego equidem tunc quoque dolui, passus ea quae οὐκ εἰωθότα· ἔφερον δ' ὅμως ἐν οὐδενὸς μόλις non soleo: tul. nihilominus, exiguam rationem τὴν ἕνα τιθεῖς. Νῦν δὲ περὶ πάντων ὁ κίνδυνος.

Εἰ δὲ τοῦτον ἀληθῶς εἶναι συμβαίνει τὸν ἄφ' El δὲ τοῦτον ἀληθῶς εἶναι συμβαίνει τὸν ἄφ' ἡμῶν ἀρπάσαντα Ἀζαρον, τὸν περὶ τῶν ἐσχάτων ἡμῶν ἀρπάσαντα Ἀζαρον, τὸν περὶ τῶν ἐσχάτων ἀνάγκη νῦν φέρειν. Ὅς γὰρ καὶ πόρρωθεν φρονήν ἀνάγκη νῦν φέρειν. Ὅς γὰρ καὶ πόρρωθεν φρονήν ἀπείρς μόνην, οὕτω διεθήκεν, ὥστ' οὐδ' ἡδυνήθημεν ἀπείρς μόνην, οὕτω διεθήκεν, ὥστ' οὐδ' ἡδυνήθημεν ἐνδὸς ἐλευθερίαν ἀποκωλύσαι, τί οὐκ ἂν ἐργάζετο ἐνδὸς ἐλευθερίαν ἀποκωλύσαι, τί οὐκ ἂν ἐργάζετο περὶφανῶς ἐμβαλῶν εἰς τὴν ἡμετέραν; Οἱ μοι, περὶφανῶς ἐμβαλῶν εἰς τὴν ἡμετέραν; Οἱ μοι, πάντα μὲν δηλώσειν αὐτὸν, πᾶσαν δὲ ἐνθένδε λείαν πάντα μὲν δηλώσειν αὐτὸν, πᾶσαν δὲ ἐνθένδε λείαν ἐλάσειν. Ἐμὸς τέως Ἡλίας τις ἐθαυμάζετο, καὶ ἐλάσειν. Ἐμὸς τέως Ἡλίας τις ἐθαυμάζετο, καὶ πρὸ ἐκείνου Ἐνώχ, οὗς οἱ δεῦρο κατιόντες, μακρὰ C καταγελάσαι τῆς Ἰση; αὐτοῖς διηγούντο καθόδου. Οὗτος δὲ, καίτοι μὴ κατὰ ταυτὰ τῆς ἀθανασίας ἐκεί- καταγελάσαι τῆς Ἰση; αὐτοῖς διηγούντο καθόδου. Οὗτος δὲ, καίτοι μὴ κατὰ ταυτὰ τῆς ἀθανασίας ἐκεί- νης μεταλαβῶν, ἀλλὰ καὶ δόξας ἦδη κρατεῖσθαι, νης μεταλαβῶν, ἀλλὰ καὶ δόξας ἦδη κρατεῖσθαι, ὑπερέχει τοῖς ὄλοις. Ἄλλ', ὦ τί πᾶθω; βέβλημαι, C πέπληγμαι, καθήρημαι, δεδεμαι.

Οὕτω καὶ τὸν ἄδην ὀδυρόμενον ἐδεξάμην εἰς Οὕτω καὶ τὸν ἄδην ὀδυρόμενον ἐδεξάμην εἰς ὤτα, καὶ παρ' αὐτοῦ τὴν αὐτοῦ κατάλυσιν ἔγνων.

Ἦρα δὴ τῆ φύσει τῶν ἀνθρώπων κατὰ τοῦ πονη- Ἦρα δὴ τῆ φύσει τῶν ἀνθρώπων κατὰ τοῦ πονη- ροῦ μεγαλαυχεῖσθαι. Ἦ γὰρ οὐκ ἠγαπημένη, ἠγα- ροῦ μεγαλαυχεῖσθαι. Ἦ γὰρ οὐκ ἠγαπημένη, ἠγα- πημένη ἐκλήθη, καὶ Θεοῦ τετύχηκεν ἑραστοῦ. Εἰ πημένη ἐκλήθη, καὶ Θεοῦ τετύχηκεν ἑραστοῦ. Εἰ γὰρ πατὴρ παῖδα φιλεῖ διότι γεγέννηκε, καὶ Θεὸς γὰρ πατὴρ παῖδα φιλεῖ διότι γεγέννηκε, καὶ Θεὸς πάντως ἀνθρώπων ὅτι δεδημιούργηκεν. Ὅς αὐτὸν πάντως ἀνθρώπων ὅτι δεδημιούργηκεν. Ὅς αὐτὸν τοῦ μὲν πρόσθεν τυράννου τέθεικε κρείττω· ἐκεί- τοῦ μὲν πρόσθεν τυράννου τέθεικε κρείττω· ἐκεί- νου ἐξ τῆς τυραννίδος παραλυθείσης δεσμὰ κατε- νου ἐξ τῆς τυραννίδος παραλυθείσης δεσμὰ κατε- ψήφισατο καὶ τάρταρον καὶ κλοιὰ. Ἔδει μὲν γὰρ ψήφισατο καὶ τάρταρον καὶ κλοιὰ. Ἔδει μὲν γὰρ ἡμῖν βοήθειας κακῶς ἔχουσι· τῷ δὲ περισσοῦσα τοῦ ἡμῖν βοήθειας κακῶς ἔχουσι· τῷ δὲ περισσοῦσα τοῦ βοήθειν ἦν. Εἰ γὰρ τὴν οὐρανὸν πληροὶ καὶ τὴν γῆν, βοήθειν ἦν. Εἰ γὰρ τὴν οὐρανὸν πληροὶ καὶ τὴν γῆν, καὶ αὐτὸς πάντα πεποιήκε, δῆλον ὡς καὶ μόνος ἂν καὶ αὐτὸς πάντα πεποιήκε, δῆλον ὡς καὶ μόνος ἂν αὐτὸς πάντα δύνηται. Καὶ τούτου μὴ πρὸς ἡμᾶς αὐτὸς πάντα δύνηται. Καὶ τούτου μὴ πρὸς ἡμᾶς καταδάντος, σκιά πάσης ἀνθρωπίνης ἐπικουρίας καταδάντος, σκιά πάσης ἀνθρωπίνης ἐπικουρίας ἰσχύς. Ἄ γὰρ τοσοῦτος προφητῶν ὀριθμὸς, οὐδὲ ἰσχύς. Ἄ γὰρ τοσοῦτος προφητῶν ὀριθμὸς, οὐδὲ τῆς Ἰουδαίας παρακινῆσαι ἰσχυρεν εἰδῶλα, ταῦτα τῆς Ἰουδαίας παρακινῆσαι ἰσχυρεν εἰδῶλα, ταῦτα Χριστὸς; ἐλθὼν ὡσεὶ καπνὸν ἐκλιπεῖν ἐκ πάσης Χριστὸς; ἐλθὼν ὡσεὶ καπνὸν ἐκλιπεῖν ἐκ πάσης ἐνάγκασε γῆς. Τῆς γὰρ κατὰ τὴν πρώτην ἐντολὴν ἐνάγκασε γῆς. Τῆς γὰρ κατὰ τὴν πρώτην ἐντολὴν παραβάσις, καὶ τῆς μετὰ τοῦτο πρὸς τὰ εἰδῶλα παραβάσις, καὶ τῆς μετὰ τοῦτο πρὸς τὰ εἰδῶλα τῶν ἀνθρώπων αὐτομολήσεως, ἰσχυρότερα· τὴν ἐξυ-

nus sub jugo nostro detenti fuerunt. Heu mala! Arbitror equidem oportuisse, sicut alios qui huc descendunt, parvifacio, ita hunc quoque me nihili loco ducere. Atqui hic elatior, quam ut videretur aliquis esse illorum qui hic conclusi tenentur. Quin et hoc me gaudio affectit, quod putaverim hunc quoque in matriculam illorum, qui mihi parent, inscriptum iis; quod vero omnibus effugiendi viam monstravit, id calamitatum omnium est extremum. Consultius fuisset me cæteris, absque hoc, omnibus imperasse, quam una cum ipso, alios quoque hiantem evomere.

Absorptus est nobis pridem alter quidam (Lazaro erat nomen mortuo): eum aliquis vivorum (quem hunc ipsum, qui nos tam male nunc multat, hunc, inquam, esse opinor) per vim abripuit, longiuscule, et diutius quam ipse hic est, apud nos versatum. Ego equidem tunc quoque dolui, passus ea quae non soleo: tul. nihilominus, exiguam rationem unius esse habendam ratus. Nunc vero de omni us est periculum.

Quod si revera hic est, qui nobis eripuit Laza- Quod si revera hic est, qui nobis eripuit Laza- rum, necesse est ipsum extrema moliri. Qui enim rum, necesse est ipsum extrema moliri. Qui enim procul hinc absens edita tantum unica voce effu- procul hinc absens edita tantum unica voce effu- cit, ut unius liberationem inhibere nequiverimus: cit, ut unius liberationem inhibere nequiverimus: quid non patraturus est, cum aperte in nostram quid non patraturus est, cum aperte in nostram regionem irruit? Hei mihi! sicine illum depopulari regionem irruit? Hei mihi! sicine illum depopulari omnia? itane hinc prædam abigere? Nactenus me omnia? itane hinc prædam abigere? Nactenus me tenuit admiratio Eliæ cuiusdam, et ante ipsum tenuit admiratio Eliæ cuiusdam, et ante ipsum Enoch: quos ii qui huc descendebant, perquam Enoch: quos ii qui huc descendebant, perquam ridere suum nuntiabant descensum: hic autem non ridere suum nuntiabant descensum: hic autem non ejusmodi immortalitatis particeps, sed et gloria po- ejusmodi immortalitatis particeps, sed et gloria po- litus, eminet inter omnes; sed, heu! quid patior? litus, eminet inter omnes; sed, heu! quid patior? ejicior, verberor, evertor, vinculis constringor.

Sic ululantem audivi inferorum principem, at- Sic ululantem audivi inferorum principem, at- que ex ipso vastationem ipsius intellexi.

Nunc tempus est, quo natura humana adversus Nunc tempus est, quo natura humana adversus hostem gloriatur malignum. Quæ enim dilecta hostem gloriatur malignum. Quæ enim dilecta non fuit, dilecta est vocata (11), et Deum nacia non fuit, dilecta est vocata (11), et Deum nacia est amasium. Si enim pater filium, propterea est amasium. Si enim pater filium, propterea quod ipsum genuerit, amat, Deus quoque homi- quod ipsum genuerit, amat, Deus quoque homi- nem, quod illum condiderit, prorsus diligit, et ob nem, quod illum condiderit, prorsus diligit, et ob id id tyranno, cujus jugo premebatur antea, potentio- id tyranno, cujus jugo premebatur antea, potentio- rem fecit. Illius autem tyrannide sublata, damnavit rem fecit. Illius autem tyrannide sublata, damnavit et vincula et Tartarum atque catenas. Nobis enim et vincula et Tartarum atque catenas. Nobis enim misere afflictis opus erat auxilio: in ipso vero misere afflictis opus erat auxilio: in ipso vero auxilium erat situm. Si namque cælum et terram auxilium erat situm. Si namque cælum et terram implet, atque omnia ipse fecit, manifestum est, implet, atque omnia ipse fecit, manifestum est, eum solum omnia posse. Qui nisi ad nos descen- eum solum omnia posse. Qui nisi ad nos descen- disset, vires universæ opis humanæ, umbra fuis- disset, vires universæ opis humanæ, umbra fuis- sent. Nam quæ tantus prophetarum numerus, ne- sent. Nam quæ tantus prophetarum numerus, ne- que Judæorum potuerunt abolere simulacra, ea que Judæorum potuerunt abolere simulacra, ea Christus accedens, veluti fumum evanescere ex Christus accedens, veluti fumum evanescere ex universa terra coegit, quandoquidem primi viola- universa terra coegit, quandoquidem primi viola- tionis præcepti et post hanc, cæco hominum avidis-

(11) Sumptum est hoc ex Osee c. i, v. 9.

sime ad simulacra concurrentium, impetu, efficaciorum suum erga humanum genus amorem opponiens signum suum redintegravit, et ad priorem usum reduxit. Hic ille est figulus, quem Jeremias vidit. Hæc collapsi vasculi per manus ipsius sublevatio, et unde ad artificem gloria rediit, luti reflectio reformatioque.

Ast, o admirabile opus ! admiranda fuit prima nostri fictio, digna habita manibus et inspiratu Dei (quæ nimirum manus et inspiratus Dei intelligit) ; admiranda magis reflectio (idque tanto, quanto melius et acceptius est, bene affici, quam quempiam aliquam re afficere) adeoque firmior et stabilior. Videmus enim homines, saltem illos qui mentem habent, si domum collapsam instauraturi sint, robustiora tutioraque prioribus elaborare ædificia altera, ne idem ruinæ metus impendeat iterum. Quod autem homo facere consuevit, qui non multo magis hoc Deo quis tribuat ? Certe bona Deum suppeditare hominibus, primordio naturæ humanæ fuit adnatum ; adeo ut qui vivat, non tam æream spirando adducat, quam Dei utatur beneficio. Supererat autem ut bonis imponeret fastigium, id erat ipsum se nobis, et nos sibi communione naturæ assimilare, et e morte reducere, atque hæreditate donare regni cælorum. Quis enim, ubi se ipsum dare oportuit, promptissimus fuit : cui rei etiam si maxima sit, ille pepercerit.

Magna igitur hæc sunt, sed neque aliena, neque ex eorum numero, quæ fieri non possunt, Deum pro hominibus fieri hominem, manentem interim Deum et per carnem a se assumptam universam carnem vitæ restituere. Tam gloriosus contra inimicum confictus, et tam splendida ab eodem reportata fuit victoria. Quid enim ? hoccine tantum, hominem per insidias impostoris lapsum, et humi misere jacentem, adeo elevari, quantum exidere ab eo quod ab initio obtinere videbatur ? Itaque quam propter prævaricationem jussi sumus habitare terram, non tam exsillii locum quam coloniam ad tempus assignatam esse credimus. Nam incolimus etiamdum hodie paradisum spe, et bonis, quibus ille abundabat, fruimur, et quo nihil nobis est, naturam nostram habemus quæ assideat Deo et Patri, potestatemque accepimus ut stamus Dei filii, adeoque dii. Age vero, possetne quis dicere utrum felicius vivere nobis sit permissum, an Deus majore nos amore prosequatur ? Nemo, opinor. Quid reddemus Domino pro omnibus quæ dedit nobis ? Sive enim cælum et terram, et omnia quæ in eis sunt, proponat, regias homini extractas videre licet ; sive hominem iungat, et immortalitate ornet, et excellentia propriæ imaginis vestiatur, quis non hunc illum esse iudicet, qui bene velit beneque faciat homini ? sive etiam paradisum plantis amœnum faciat et hominem in eo collocet (euge felicitas), sive inde exigat et morte damnet, ea de causa, ne malum longius et longius serpit,

A τοῦ φιλανθρωπίαν ὁ ποιητὴς ἀντιπραθεῖς, τὸ πλάσμα τε ἀνεκτίησαστο, καὶ πρὸς τὴν προτέραν ἐπαλήγασθε οἰκειότητά. Τοῦτο ἔ κεραμεὺς ὄν εἶδεν Ἰερემίας· τοῦτο ἦ τοῦ διαπεσόντος ἀγγεῖου τῶν ἐκείνου χειρῶν ἀνάληψις, καὶ πρὸς ὅπερ ὁ τεχνίτης ἠύδοκει, τοῦ πηλοῦ κατὰπλασις τε καὶ μετατύπωσις.

Ἄλλ', ὡ τοῦ θαύματος ! θαυμαστὴ μὲν καὶ ἡ πρότερα πλάσις ἡμῶν, χειρῶν καὶ ἐμφυσήματος ἀξιώθεῖσα Θεοῦ· ἀτινά ποτε χεῖρ καὶ ἐμφύσημα νοεῖται Θεοῦ· θαυμασιώτερα δὲ ἡ ἀνάπλασις, καὶ τοσοῦτον, ὅσον τοῦ, τί ποιῆσαι ὑπὲρ τίνος, τὸ παθεῖν ὑψηλότερον καὶ φιλανθρωπότερον. Καὶ ὅθι καὶ ἐδραιοτέρα. Ἐδὴ γάρ ποὺ καὶ ἀνθρώπων τοὺς νοῦν ἔχοντας πεσοῦσαν οἰκίαν ἀνασκευάζοντας, ἀσφαλῆστερα τῶν προτέρων ἐκπονοῦντας εἶδον τὰ δεύτερα, τοῦ μὴ πάλιν τὸν ἴσον φόβον τῆς πτώσεως ἐπηρτησθαι. Ὁ ἔ' ἄνθρωπος ἂν ποιήσῃσι, πολλῶ μᾶλλον τοῦτ' ἂν τις δοίη Θεῷ. Καὶ μὴν καὶ τὸ μὲν τοῖς ἀνθρώποις Θεὸν τὰ χρηστὰ παρέχειν, σύγχρονον τῇ τῶν ἀνθρώπων γενέσει, καὶ οὐ μᾶλλον ζήσας τις ἄερος ἔσπασεν ἢ εὐποιίας μετέσχε Θεοῦ. Ἐδεῖ δὲ τὸ κεφάλαιον ἐπιτεθῆναι τῶν ἀγαθῶν. Τότε ἦν, ἐκυτόν τε ἡμῖν, καὶ ἡμᾶς ἑαυτῶ τῇ κοινωνίᾳ τῆς φύσεως οἰκειῶσαι, καὶ ἐκ θανάτου ἀναγαγεῖν, καὶ κληῖρον δοῦναι τὴν οὐρανῶν βασιλείαν. Ὁ γάρ, οὐ καὶ αὐτὸν ἐχρῆν ἐπιδοῦναι, μέγα τὸ πρόθυμον παρασχόμενος, τίνος ἂν ἄλλου, κἂν μέγιστον ἦ. φείσαιτο ;

C Μέγα μὲν οὖν, οὐδὲν δὲ ἄτοπον ἢ ἀδύνατον, καὶ ἄνθρωπον ὑπὲρ ἀνθρώπων γενέσθαι τὸν Θεόν, μένοντα πάλιν Θεόν, καὶ διὰ τῆς αὐτῶ προσλήμφθεις σαρκὸς, πᾶσαν ἀνανεώσασθαι τὴν τῶν ἀνθρώπων φύσιν. Οὕτω γὰρ εὐπρόσωπα δοκεῖν εἶχε καὶ τὰ τῆς πρὸς τὸν ἐχθρὸν συμπλοκῆς τε καὶ νίκης. Τί γὰρ τοσοῦτον εἰ ἄνθρωπον πεσεῖν καὶ ταπεινωθῆναι κακοτεχνήσας, ὑπὸ Θεοῦ καθαιροῖτο ; Ὅσον εἰ εὐπερ εἰδοῖται κρατεῖν ὑπὸ τούτου τῆς ἀρχῆς ἀπαλλάττοτο. Ἐνετύθη καὶ ἦν ἐκ παραθέσεως οἰκεῖν κατεκρίθημεν γῆν, οὐχ ἕκ καταδικῆν, ἀλλ' ὡς πρόσκαιρον παροικίαν εἶναι περὶ ὁμοῦ καὶ ἡδὴ γε ταῖς ἐλπίσι τὴν παράδεισον αὐθις οἰκοῦμεν, καὶ τῶν ἀγαθῶν ἐκεῖ κατατροφούμεν, καὶ τὸ δὴ παντὸς μείζον οὐτινοσοῦν, ὅτι τὴν ἡμετέραν φύσιν συνέδρον ἔχομεν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ. καὶ τέκνα γενέσθαι καὶ ἡμεῖς Θεοῦ καὶ θεοὶ, ἐξουσίαν ἐλάδομεν. Ἄρα τούτων ἔχοι τις ἂν εἰπεῖν ἢ ἡμᾶς ἐγγυρεῖν εὐδαιμονέστερον πράξει, ἢ τὸν Θεὸν φιλανθρωπότερῳ χρῆσασθαι τρόπῳ ; Οὐδεὶς, ὄμαι. Τί ἀναποδώσομεν τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων ὧν ἀναπέδωκεν ἡμῖν ; Καὶ γὰρ ἂν οὐρανὸν παράγῃ καὶ γῆν καὶ ὅσα ἐν τούτοις, βασιλεία πάρεστιν ὄρῃν οἰκοδομούμενα τῷ ἀνθρώπῳ· ἂν τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν πλάττων ἀθανασίαν τε μεταδιδῶ καὶ ἀξίωμα περιτιθῇ τὴν οἰκίαν εἰκόνα, τίς ἂν οὐ τὸν ἄνθρωπον εὐεργετοῦντος εἶναι τοῦτο λογίσαιτο ; Ἄν παράδεισον φυτεύῃ καὶ τὸν ἄνθρωπον ἐν αὐτῷ καθ' ἑρῆν ; Εὐ γὰρ τῆς μακαριότητος. Ἄν ἐκείθεν ἐξάγῃ καὶ θανάτῳ καταδικάζῃ, φειδῶ τοῦ προβαλεῖν ἔσσει τὸ κικόν ; Ἄν δὲ καὶ Θεὸς ὧν,

ἄνθρωπος· γίνεται δι' ἡμᾶς καὶ σὰρκα φορῆ, καὶ πάνθ' ὅσα παθεῖν πιστεύεται πάσῃ καὶ εἰς ἕδου κατέρχεται, κάκειθεν ἀνέλθῃ, καὶ εἰς οὐρανὸς ἀνάγῃ, καὶ βασιλείαν αὐτῷ δωρηται, καὶ συνεδρία τὴν ἡμῶν φύσιν τιμᾶ πατρικῇ· καὶ ταῦτα πάντα ποιῶν ὡς χάριν μᾶλλον λαμβάνων ἢ διδοὺς διακείμενος φαίνεται· Ἐγὼ μὲν οὐδ' ἀμυδρῶς ἐνοῶσαι τὸ πῆλαγος τῆς χρησιότητος· μὴ τοι γὰρ ἀξίως ὑμνήσαι οἷός τε γίνομαι. Ὁ δὲ παρ' ἄλλου χρησάμενος εἰπεῖν ἔχω, καὶ τοῦτο καὶ μάλα ἐρῶ· ὡς μεγαλύνῃ τὰ ἔργα σου Κύριε· πάντα ἐν σοφίᾳ ποιήσας· σὺ σαυτοῦ μόνος, ἄξιος ἐπαινήτης· σὺ γὰρ ἰδὼς ὅσα ἐποίησας, καὶ ἰδοὺ λίαν καλὰ.

Δεῦρ' ἴτε τῶν προπατόρων χρῶν, πατριάρχων ὀμηγύρεις, συστήματα προφητῶν, δεῦρ' ἴτε συνετάσσοντες ἡμῖν. Νῦν γὰρ ἐκεῖνα παρούσιν ἡμῖν ἐξέσσι βλέπειν, ἄπερ ἰδεῖν τῆς μεγίστης εὐχῆς ἦν. Καὶ ὁρατέ γὰ πάντες, καὶ χαίρειτε πάντως τῶν ἐλπίδων ἤδη κεκρατηχότες. Ἐγὼ πειθῆμαι καὶ τοὺς ἀγγέλους μεγίστης εὐφροσύνης εἶδος τὸ πρᾶγμα ποιήσασθαι. Φιλανθρώποι γὰρ, ὅτι καὶ φιλανθρώπων λειτουργοῖσι δεσπότῃ. Οἱ γὰρ ἐνδὸς ἁμαρτωλοῦ μετανοία προσκύνοντες ἔδωκον μεγάλην ἡδόμενοι, τίνα οὐκ ἂν ἔλαβον εὐθυμίαν τῶν ψυχῶν ὡς περ ἐξ ἀφῆτηρίας ἅμα καὶ σφοδρῶ τάχει, ὁπίσω ζωτῶν ποιουμένων τὸν ἔδον; Καὶ νῦν δὴ συχαίρουσι συνούσας αὐτοῖς ταῖς ψυχαῖς. Τοῦ γὰρ ἕδου κενωθέντος, γέμει μὲν πνευμάτων προφητικῶν ὠρανός, γέμει δὲ διναλίω, γέμει πατριαρχῶν. Καὶ ἀπόστολοι μὲν ἐκεῖνοι· ἔστιν ὃν ἐπέλαβον τόπον ἐν οὐρανῷ, καὶ μάρτυρες, οὐκ εὐαριθμητοί· προσθήκη τοῖς οἰκοῦσιν ἐκεῖ. Ὅσοις τε καὶ τοῖς ἄλλως πολιτευσαμένοις Θεῷ οὐράνιος ἀπονεμένηται χώρος. Οὗτοι γὰρ τὰς πολλὰς πληροῦσι μονὰς, ἅς ἐν τῇ τοῦ Πατρὸς οἰκίᾳ Χριστὸς εἶναι διδάσκει. Καὶ πένθος μὲν ἐξελέγεται πανταχόθεν, ἀντισεινήνεκται δὲ χαρὰ, ὅφ' ἦς καὶ τὴν πρόσθεν μετὰ τὴν πῶσιν κακοπραγίαν ἐξελείφωμεν τῆς ψυχῆς. Κατὰ γὰρ τὸ πλῆθος, φησὶ, τῶν ὀδυνῶν μου ἐν τῇ καρδίᾳ μου αἱ παρακλήσεις σου· εὐφρανὰς τὴν ψυχὴν μου. Καὶ πάντα ἀντίστραπται. Καὶ οἱ ταπεινοὶ μὲν ἡμεῖς ἀνυψώθημεν, καὶ ἀνῆχθημεν ἐκ λάκκου ταλαιπωρίας, καὶ ἀπὸ πηλοῦ ἰλύος. Ὁ δὲ ὑπερψῶν ἑαυτὸν καὶ ὑπὲρ τὰς τοῦ Λιβάνου κέδρους ἐπαίρων, παρῆλθε, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἔστιν οὐδέν. Καθῆρηνται γὰρ αἱ φραγαὶ πάντες αὐτοῦ, καὶ τὰ ὄχυρά μιν εἰς δειλίαν ἐπίθη. Τοιοῦτο τροπαῖον ἔστρεψεν ἡμέτερος βασιλεὺς, ὃ στρατιῶν ἐπαγόμενος, οὐκ ἐν ἵππῳ τὸ θαρσύνειν ἔχων, οὐκ ἄπλα κινήσας, οὐ μηχανὰς τοῖς ὄχυρῶμασι τῶν ἐναντιῶν προσαγαγών. Ἀλλὰ καὶ μόνος αὐτὸς τῶν ἐναντιῶν καταλύσας δυνάμεις· παντοδύναμος γάρ. Καὶ τὸ πρᾶγμα οὐ πόρρω ἀνίγματος. Ὁ γὰρ ταπεινός, ὁ πτωχός, ὁ ἀνέστιος, ὁ μὴ κλίνας τὴν κεφαλὴν ἔχων που, ὁ τόσα καὶ τόσα παθῶν καὶ τελευταῖον θανών, οὗτος ἐν νεκροῖς γεγὼνός, στέ-

sive Dens cum sit, homo propter nos fiat, et carnem gestet, et omnia, quæcunque passus creditur, patiat, et ad inferos descendat, et indidem redeat, et in cælum ascendat, et regnum homini donet, et naturam nostram assensu paterno dignetur; hæcque omnia eo animo faciat, ut potius gratias dedisse, quam retulisse videatur? Ego equidem nec intelligere vel obscure, nedum prædicare dignis laudibus mare illud bonitatis queo; quod vero ab alio sum mutuatus, ut dicam hoc scilicet eloquar. Quam magna facta sunt opera tua, Domine! Omnia cum sapientia fecisti, tu unus tui ipsius præco dignus. Tu enim nostri quanta feceris, et quam pulchra eadem.

Adeste hic vos avorum cæus, patriarcharum concilia, prophetarum collegia, adeste hic, festum hunc diem nobiscum celebraturi. Nunc enim illa videre nobis contigit quæ unice optanda fuerunt. Estote omnes aspectu hilares, et gaudeat spei ex omni parte composites. Credo equidem hanc rem, etiam angelis eandem dedisse lætitiæ maximæ; amore enim ducuntur hominum, quemadmodum Dominus, cui ministrant, summo amore homines est complexus. Qui namque voluptatem capiunt maximam, quoties peccator unus pœnitentia ducitur, et ad mentem redit, qua non afficiantur lætitia, cum tot animas, tam subito, relicto post tergum inferorum principe, velut missas factas cernunt? Atque nunc quidem animabus apud se præsentibus gratulantur, et invicem gaudent. Nam evacuato inferno plenum factum est cælum spiritibus prophetarum, plenum justorum, plenum patriarcharum: et post hos fuit quoque locus in cælo, quem occuparunt apostoli et martyres, accessio illis qui ibi habitant, innumerablem: præterea sanctis, et alias Deo morigeris hominibus, distributa est regio cælestis. Hi enim explent multas habitationes illas, quas Christus in domo Patris sui esse docet; atque inde omnis dolor est propulsus undique, ac in ejus locum successit gaudium, quo etiam priorem illam, post lapsum acceptam cladem ex animis dolemus. Nam pro multitudine (ut ille ait vates) *dolorum meorum, consolationes in corde meo, exhilarasti animum meum*, et omnia in diversum cesserunt: atque nos humi abjecti, in altum sumus sublatis, et educti de lacu miseriæ, ac luto cœni sordidi. Qui autem se ipse extulit (12), et super cedros Libani caput exseruit, occidit, et jam non est amplius. Subversa namque sunt valla ipsius, et munimenta in formidinem versa. Hujusmodi tropæum rex noster statuit, nullo adducto exercitu, non in equis fiducia collocata, non motis armis, non objectis muro tormentis, sed sua solius potentia hostium vires fregit, utpote omnipotens. Quæ sane res non longe abest ab ænigmate. Ille enim, qui abjectus, qui mendicus, qui illaris, qui nec

(12) Generis humani æternum hostem et adversarium intelligit, qui etiam efferre se conatus est super omne quod est Deus.

ubi caput reclinaret sortitus; qui tot et tanta passus, ac postremo etiam morte peremptus; ille, inquam, ad mortuos progressus, coronam ab omni regno et potestate, et principe tenebrarum direptam asportavit. Antehac quidem forte numerabat adversarius quot jugo regni sui premeret, nunc vero certa numeri ratio iniri nequeat eorum qui contra hunc cum Christo militant. Atque tunc irasci poterat, si non multis imperare visus fuisset; nunc vero intolerabilia pateretur, nisi ex his qui ipsi militant, modestiores revocarentur.

Possunt et hæc adjicere, ac fortassis non abs re. Nox erat a priori Adamo usque ad novum Adamum; dehinc vero dies illuxit omnibus quem inducere novit Sol ille justitiæ qui occubitum nescit. Hiens erat, et omnia frigore peccati obtorperant, illinc circumstabat periculum, hinc pigrities tranquillitatem straverat. Caligo erat, et qui se de die ambulare putabant, videre nequibant; post vero clara serenitas per nubes sive depulsas sive discussas prorumpens, enituit, nullum subterfugium sole permittente. Dissidium erat et bellum, et multam occisionem in homines invexerat, postea pax alta denuntiata est. Talia sunt admirabilia Dei opera, gloriose prædicata ab angelis, decantatu celebratuque digna ab hominibus, horrenda dæmoniis, et laudata a creaturis omnibus. Illustrem autem nobis salutem reddidit Dei cœlitus in terram descensus, illustrem partus virgineus, illustrem et fuga morborum agritudinumque a medico Christo propulsorum, inter cætera tamen maxime illustris resplendit in ipso Christi ad inferos descensu, et regni, quod contra nos obtinuerat adversarius, eversione; atque illo munere, quo nobis potestas est data conculcandi et proterendi caput ipsius. Adde quod nec digne a nobis exigantur gratiæ, sed satis sit bonum duceem sequi, et recta contendere ad regiam.

Prodeat forsitan huc in medium aliquis eorum, qui aviditate discendi tenentur, ac roget? Quamobrem, cedo, diutius super terra, quam sub terra sua consilia annuntiavit Servator, et cur utrumque tempus ternione definiit, illud quidem annorum, hoc vero dierum? Atqui opinor huic, antequam totam quæstionem proposuerit, responsum in mentem venturum, neque opus fore doctore. Omnes enim a Deo sumus docti. Reputet autem hæc apud se, quibus modis vitam nostram adhuc viventibus corpus varias turbas excitet, et infinita extrinsecus impedimenta accidant: animæ vero quæ apud inferos sunt, nullo clauduntur septo, corporibus videlicet exutæ. Unde illis longiore continuationeque opus fuit disciplina (ut quemadmodum aqua sæpe cadendo cavat lapidem, sic et sermo animum emolliret); his, cum sint aeri facillime cederet similes, talis fuit natura, ut statim potuerint animo percurrere, quæ ipsis sunt nuntiata. In utrumque autem tempus ternio introducitur, propterea quod multa ac varia sit ejus præstantia: nam et primus

φανον κατά πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ τοῦ κοσμοκράτορος τοῦ σκότους ἀνήρηται. Καὶ πρότερον μὲν ἴσως ἠρήθμει πόσων ἐβασίλευεν ὁ ἐχθρὸς· νῦν δ' οὐδὲ τὸν ἀριθμὸν δύναται· ἂν ἀκριβοῦν ἴσοι Χριστῷ στρατηγούμενοι, τοῦτον καταγωνίζονται. Καὶ τότε μὲν εἶχεν ἂν δυσκολεῖναι, εἰ μὴ πολλῶν τυραννεῖν ἐδόκει· νῦν δὲ τὰ δεινότερα ἂν πάσχοι εἰ μὴ μετρώτεροι τῶν αὐτῶ συμβαλλόντων ἀνακωρήττονται.

Ἔχω καὶ ταῦτα προσθεῖναι καὶ ἴσω; οὐ περιτῶς. Νῦξ ἦν ἐκ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ νέου Ἀδάμ· τὸ δ' ἐντεῦθεν ἡμέρα πᾶσιν ἀνέσχευεν, ἦν ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος οἶδε ποιεῖν, ὁ μὴ δύσιν εἰδῶς. Χειμῶν ἦν καὶ νεκάρκωτο πάντα τῷ ψύχει τῆς ἀμαρτίας· τὸ δ' ἐντεῦθεν ὁ κίνδυνος περιέσταντο, τὸ δ' ἐντεῦθεν σταθερὰ γαλήνη ὑπέστρωται. Ἄλλως ἦν, καὶ δοκοῦσι τοῖς ἀνθρώποις ἐν ἡμέρᾳ πορεύεσθαι, βλέπειν οὐκ ἦν· τὸ δ' ἐντεῦθεν αἰθρία καθαρὰ πᾶσιν ἐρβράγη, τῶν νεφῶν εἴ τ' ἐλαθέντων εἴ τε διαλυθέντων τῷ μηδεμίαν ὑποδρομὴν ὑφίσταμένην ἡλίῳ. Μάχη καὶ πόλεμος ἦν, καὶ πολλὸν τὸν θάλασσαν κατασκευάζον τῶν ἀνθρώπων· τὸ δ' ἐντεῦθεν εἰρήνη βαθεῖα κεκρύπεται. Τοιαῦτα τοῦ Θεοῦ τὰ θαυμάσια, δοξαζόμενα μὲν ἀγγέλοις, ἀξιόμνητα δὲ ἀνθρώποις, φρικτὰ δαίμοσι, καὶ ὑπὸ πάσης αἰνούμενα κτίσεως. Λαμπρὰν μὲν ἡμῖν τὴν σωτηρίαν ποιεῖ καὶ τὸ καταβῆναι Θεοῦ ἐπὶ γῆς οὐρανόνθεν, λαμπρὰν δὲ καὶ τὸ παρθένον τεκεῖν, λαμπρὰν δὲ καὶ τὸ πᾶσαν νόσον καὶ μαλακίαν ὑπὸ θεραπευτικῆς φυγαδεύθηναι. Χριστῷ ἔστι δὲ μέγιστα πάντων κἀν τούτῳ λαμπρὰ, τὸ εἰς ἄδου καταβῆναι Χριστόν. Καὶ τοῦ μὲν ἐχθροῦ καθ' ἡμῶν ἀρχὴν ἀφελέσθαι· ἡμῖν δὲ δύναμιν δοῦναι τὴν ἐκείνου πατεῖν κεφαλὴν. Πρόσβες ὅτι μὴ δὲ τὰς πρὸς ἀξίαν ἀπαιτούμεθα χάριτας πρὸς αὐτοῦ, ἀλλ' ἀρκεῖ τὸ ἐπεσθαι καλῶς ἐδριζοῦντι, καὶ τῆς βασιλείας εὐθὺ στέλλεσθαι.

Τάχα δ' ἂν τις τῶν φιλομαθεῖν αἰρουμένων παρελθὼν εἰς μέσους, ἡμᾶς ἔροίτο, τί δὴ ποτε πλείονος χρόνον ὑπὲρ γῆν ἢ ὑπὸ γῆν ὁ Σωτὴρ εὐηγγελίστατο τὸ μυστήριον, καὶ οὗτου χάριν τῶν χρόνων ἐκείνων Τριάδι μεμέτρειν, τῶν μὲν ἐτῶν, τὸν δὲ ἡμερῶν. Ἄλλ', οἴμαι, τῷ τοιοῦτῳ πρὶν εἰλεῖναι τὴν ἐρώτησιν, τὴν ἀπόκρισιν εἰς νοῦν ἀναβῆναι, καὶ μὴ προσθεῖσθαι μηδαμῶς τοῦ διδάξαντος. Διδασκτοὶ γὰρ ἔστε πάντες Θεοῦ. Συλλογίσαιτο δ' ἂν ταῦτα καθ' ἑαυτὸν, ὡς τοῖς μὲν ἐστὶ ζωὴ καὶ σῶμα ἐνοχλεῖ, καὶ μυρία προσπίπτουσι ἔξωθεν αἰτίαι· ταῖς δὲ καθ' ἄδου ψυχαῖς, οὐδὲν ἦν ἐπιτελεῖσθαι, σωματικῶν ἀφειμένας. Κάντεῦθεν τοῖς μὲν πλείονος εἶδει καὶ συνεχεστέρως διδασκαλίας, ἐν ᾧ ὡς περ ὕδωρ ἐξέλεχες πέτραν, καὶ ὁ λόγος κοιλίᾳ ψυχῆν· ταῖς δὲ τῷ τοῦ ἀέρος εὐερίκτω ἀπεικασμένας, καὶ ὄχρονως σχεδὸν φύσις ἦν προσδραμεῖν τῷ κηρύγματι. Καθ' ἑκάτερον δὲ τὸν χρόνον Τριάς εἰσάγεται, ὅτι πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα ταῦτης τὰ ὀξιώματα. Καὶ γὰρ πρώτη κατ' ἐνέργειαν ἀριθμὸς, καὶ κατ' αὐτὴν ὁ χρόνος; ὁ ἡρώτηται, καὶ τὸ ὑπερβάλλον δι' αὐτῆς ἐδρίονεν ὁ τρῶς

ὁλόως, καὶ παντὸς οὐτισοῦν, ἀρχὴν καὶ μέσην καὶ ἄ
τέλος ὀρίζει, καὶ πρώτη συνεστήσατο σχῆμα, καὶ
ὅσα τὸν παρόντα διαφεύγει καιρόν. Ἐν δὲ τῷ
κράτιστον, ὅτι καὶ Τριάς ὁ Θεὸς, ὡσπερ δὴ καὶ
μονάς. Τιμᾶσθαι γοῦν κἀνατῶσα διδάσκων τὸν
ἐν Τριάδι Θεόν, ἢ καὶ ἑαυτὸν ἕνα τῆς Τριάδος
δεικνύς ὁ Σωτῆρ, οὕτω καὶ τὰ κατὰ τοὺς χρόνους
διέθετο.

Ταῦτα δὴ καὶ τὰ πρόσθεν βλέποντες οἱ Ἰουδαῖοι,
μὴ προσκοπέτωσαν τῇ σαρκί. Θεὸς γὰρ ὃν γεννητῆ
φύσει γυμνὸν ὄραν οὐκ ἂν δύναίτο, ἐν αὐτῇ διαφαί
νεται, καὶ τοῖς τῷ φαινομένῳ προσκρούουσι, ἔχει
παραφαίνειν τὴν ἀόρατον δύναμιν. Ἀλλὰ τοῦτους
μὲν τῶν ἄλλων προφητῶν οὐκ ἔστιν ὅστις οὐκ
ἤλεγξε πονηροὺς ὄντας, Ἰωάννης δὲ καὶ γεννήμα
σιν εἰκασεν ἐχιδνῶν. Τὸ γὰρ ἔθνος ἀτεχνῶς ἐχιδνῶν
γέννημα, ἀχάριστον, καὶ δῆγμασι τὸν ἐν κόλποις
θάψαντα διαφθεῖρον. Οὗτοι γὰρ καὶ πολλὰς ἐνέ
δρας δι' ἐρωτήσεων τῷ Σωτῆρι προσῆγον· ὁ δὲ
ταύτας διέλυεν. Οἱ δὲ τὴν ἐν ταῖς μύθοις ὑδραν μι
μούμενοι, τῆς πρώτης κεφαλῆς τενομένης, ἐτέ
ρην ἀνίσχειν παρῆγον ἐτοίμως. Καὶ ταύτης ἀφαι
ρουμένης, οὐδὲ τρίτην προβάλλειν ἠμέλουν, εἴτα
ἄλλην ἐπ' ἄλλη, μέχρις οὐ πολλὰς μὲν προῖσχύμε
νοι, πάσας δ' ἀποβαλόντες, τέλος τῷ συκοφαντεῖν
ἑαυτοὺς καθοπλίζουσι. Καὶ οὕτως ἐπιθέμενοι ἐκόν
τες ἐκόντα αἰροῦσι, καὶ ἀνάγουσιν ἐπὶ τὸν σταυ
ρόν.

Τὸ γὰρ τὸν λεγεῶσι πνευμάτων ἐπιτιμῶντα, καὶ
ἀνέμους ἰσάντα, καὶ ἐπὶ θαλάσσαις βαδίζοντα,
θητῶν ἀνθρώπων, καὶ οὐδὲ πλείστου ἀξίων ἤτονα
φαίνεσθαι, οὐ μόνον τῆς ἐκείνων δυνάμεως γνώρι
σμα, τῆς δὲ τούτου μακροθυμίας δείγμα καὶ βρυ
τέρας οικονομίας. Ἐπεὶ καὶ Θεὸς, ὡς ἂν καὶ σταυ
ρῶντες συμφῆσαιεν, τοὺς τὴν ἐκείνου τιμὴν ἐξ
αὐτοῦ καθελόντες, καὶ τοῖς νεκροῖς ἀναθεοικότες
εἰδώλους, μὴ ῥίξαις αὐτάς ἐξαίρων καὶ ἀφανίζων,
ἐκδηλότατον ἐκφέρει δῆπου τῆς οικίας ἀνοχῆς
σύμβολον. Ἐγὼ γ' οὐκ οἶδα, δυνάμενον μὲν μὴ πά
σχειν, βουλόμενον δέ. Πλὴν ἔδει τὸ μέτρον τούτους
τῶν οικείων πατέρων πληροῦν· κακείνων ἐπὶ τὸν
τῶν προφητῶν φόνον ἑμῶσε κευρηκῶτων, ἐπὶ τὸν
ἐκείνοις προλεγόμενον ἤξειν, ὅπερ ἱκανὸν ἔσται
πολλὴν τοῖς τῶν πατέρων ἀμαρτήμασι ἐνεγκεῖν
τὴν ἀπολογία. Εἰ δὲ τοῦτο τε γέγονε καὶ τὰ πα
λαιὰ τῷ νέῳ τολμήματι συνεισφέρεται, ἄθλιοι μὲν
οἱ γεννήσαντες, τοῦ τῶν προφητῶν φόνου· ἀθλιώ
τεροι δὲ τῆς χριστοκτονίας οἱ γεννηθέντες. Πονηρὰ
μὲν γὰρ ἡ γνώμη τῷ ἔθνει, καὶ μάλιστα τοῖς τοῦ
νόμου προϊστασθαι ἐπαγγελλομένοις. Ἦγχε δὲ μά
λον αὐτοῦς, ὅτι τὸν Σωτῆρα μὲν ἄξιον ἑαυτὸν ὧν
ἐδίδασκε παρέχοντα διὰ πάντων ἐώρων· ἑαυτοῖς δὲ
συνεῖδησαν ὅτι πόρρω πλανωμένοις τῶν νομικῶν
διαταγμάτων. Καὶ γὰρ αὐτοῖς, τὸ μὲν βίβη καὶ τρέ
ποις εὐδοκίμειν (καὶ γὰρ καὶ ἄλλως ἐπίπονον) ὀλι
γωρίας ὡς ἀχρηστον ἤξιοῦτο. Πολλοὶ δὲ τοῖς λόγοις
καὶ ταῖς διδασκαλίαις βέροντες ἦσαν· καὶ γὰρ καὶ

A sua vi numerus est, et per ipsum tempus est dis
tributum, et excellentiam per hunc declavavit is
qui ter quaterque beatus est: et rei uniuscujus
que principium, medium ac finem determinat, et
primam figuram constituit, et quæcunque hoc
tempus afferri non patitur. Unum autem est su
preum, quod Deus, sicut unitas est, ita et ternio
sit, vel hinc nos docens Servator, venerari In ter
nionem Deum, aut ostendens se ex ternione esse
unum. Ita quoque se habent, quæ ad tempus atinent.

Hæc igitur, et ea quæ præcesserunt, conspici
Judæi, desinant carnem circumcidere, Deus enim
(quem natura genita cernere nequeat) in ipsa
conspicuum est, sic ut his qui conspectum ipsum
rejecerunt, potentiam quæ visu percipi nequit, os
tendere possit. Sed hos nemo inter alios prophetas
fuit, qui non improbos esse pronuntiavit. Joannes
autem soboli viperarum assimilavit. Nam revera
gens hæc propago est viperarum, ut qui virulento
morsu illum interemerent, in cuius sinu foveban
tur. Hi sunt, qui per multas percontationes Serva
tori laqueos struxerunt, hi qui hydram illam quæ
in fabulis est, imitati, unius amputati capitis loco
e vestigio, quod porrigerunt, habuerunt alterum,
et hoc sublato non cunctati sunt obficere tertium,
dein aliud post aliud: donec multis porrectis et
truncatis ad extremum se calūmniis armarunt,
atque his urgentes volentem volentes corripue
runt et ad crucem abduxerunt.

Eum namque qui spirituum legionibus imperat,
et ventos sedat, et per mare ambulabat, inferi
rem videri hominibus mortalibus, ac non multo
præstantioribus, haud dubie indicium facit quæ
vires sunt horum, et argumentum probet quanta
sit tolerantia et quam immensa prudentia illius:
posteaquam Deus cum sit (ut ipsi qui eum cruci
affixerunt, fateri coguntur) illos qui gloriam ipsius
ei detraxerunt, et simulacris mortuis tribuerunt
radicitus non exstirpaverit, evidentissimum pa
tientia ei propria signum demonstrat. Ego quidem
scio potuisse eum non pati; sed voluisse, siqui
dem necesse erat majorum suorum illi absolverunt
ceptum, ut quemadmodum hi in prophetarum
conspirarunt necem, ita ipsi uno consensu progre
derentur ad eum qui ab illis prædictus fuerat,
quod profecto patrum criminibus egregium queat
afferre patrocinium. Quod si id est factum, et ve
tera scelera novo cumulentur ausu, infelices sunt,
qui genuerunt ad prophetarum cædem, infeliciores
qui geniti sunt ad Christi mactationem. Mala illi
nationi mens est ac præcipue iis qui legibus
præesse dicuntur. Hoc autem maxime illos habuit
male, quod viderent Servatorem se dignum præ
bere his quæ docebat: sese vero sibi conscios esse
quod longe a præceptis legum aberrarent. Nam
vita et moribus probari (quod alioqui difficile est)
negligendum, tanquam inutile, censebant, multi
autem et sermone et doctrina locupletes erant

(quod etiam cuivis volenti facile est), quasi non ideo vivendum esset ut virtutes exerceamus, sed ut tantum verbis eas usurparemus. Ubi igitur primi ipsis erant assignandi concessus, et in alios supercilium adducen- tum, ibi statim in ore lex erat Moysis : in quibus vero legem prætergressi, notam sibi inveniendam cernebant, mox seniorum objiciebant traditiones. Nam abrogari a magistris illis legem Dei, minus videbatur, quam propriæ indulgere libidini (13) et deglutire aliena. Quoties equidem in tanta miraculorum, quæ Servator exhibuit, multitudine Judæos nullo sensu motos video, non reperio cum qua re efferatam illorum cæcitatē conferam, ut ejus effigiem qualemcunque assequar. Sed et in ipsis miraculis se educatos esse, et per multa miracula ex Ægyptiorum manu evasisse gloriantur. Ingens quoque hoc fuit prodigium, quod manibus Moysis est administratum ; pedibus transire mare Rubrum et per solitudinem iter facientes, cibum et potum invenire non præter admirationem contigit ; populi et reges ab ipsis sunt bello superati, urbes vastatæ, terra promissionis occupata, atque hæc quidem miraculorum plena, et eorum quæ miracula æstimantur perfectissima. Atqui nec parentes horum fidos et bene erga Deum affectos in his perstitisse video, ac horum mores nisi eandem quam illi præverunt, viam insisterent, qui admonstrari possit, hos ex illis genus ducere ? Cum autem antehac dementiam et malitiam, quibus insidiati sunt illi, a quo tot beneficia acceperant, riserim : nunc magis dementatos esse cerno, qui excubito- res sepulcro allocent, quia scilicet metuunt hominem mortuum. Nam cedo, si homo mortuus est, quid times ? si autem times, cui dubium esse potest conscientiam tuam te quietum esse non sinere, etiamsi tecum ipse contendas lunam (quod fertur) cælo deducere ? Hic enim ille est, cui nec difficile fuit etiam super Cherubim evelli. Invidentia (si verum fateri vultis) sanguinem sitire contra Servatorem vos coegit. O probos legum doctores ! Non fuit ejusdem animi, omni studio affectare magistratos vocari, et alios docendo seipsos exleges facere. Omittamus isthæc.

Prudens judicatis factum tam multa repudiaste miracula, et non Deo in Deum, sed potius in caput vestrum opem tulisse putatis. Vos enim sive in popularem vestrum, non tamen accommodatum vestris moribus, tanquam in popularem invecti estis, sive alienus sit et omnem vobis laudem tribuat, non agnoscitis aliquem esse ex his qui genuini sunt. Jam vero tu mihi Sabbata et illorum violationes objice, ego contra opponam miracula. Hæc enim Christo, haud secus quam umbræ corporibus ubique sunt comitata, et melius esse semper adeoque Sabbatis ipsis, animam servare quam ut perdat, admittere, nisi forte hac quoque causa solem accuses, quod Sabbatis quiescere non no-

A πολλή τούτου παντὶ τῷ βουλομένῳ βραδύων· ὡσπερ οὐ διὰ τοῦτο βιωτέον ὅτι δὴ τὰς ἀρετὰς ποιητέον, ἀλλ' ὅτι μόνον βητέον. Οὐκοῦν οὐ μὲν αὐτῶν ἔδει τὰς πρώτας εἶναι· καθέδρας· καὶ κατὰ τῶν ἄλλων τὰς ὄφρῳς ἀνατείνειν, ὁ Μωσέως νόμος ἐπὶ γλώσσης· εὐθύς· ἐν οἷς δὲ τὸν νόμον παραβαίνοντες τὸν εὐαγγέλιον ἐπιόντα ἐώρων, αὐτίκα τὰς τῶν πρεσβυτέρων προσβάλλοντο παραδόσεις. Τὸ γὰρ ἀκυροῦσθαι τοῖς διδασκαλοῖς τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον, ἔλαττον ἐδόκει τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας καὶ τοῦ τἀλλότρια κατεσθῆναι. Ἐγὼ καὶ ὅταν πρὸς τοσοῦτο πλῆθος ὧν ὁ Σωτὴρ ἐποίησε θαυμάτων ἀναίσθητοῦντας Ἰουδαίους ἐρῶ, οὐκ ἔγωγε τίνε τὴν ἀγροικίαν αὐτῶν εἰκάσας, ἄλις ἔχεν ἔξαιμ' ἂν τῆς εἰκόνας. Καίτοι θαύμασι τὸ ἔθνος σύντροφον κομπάζουσιν εἶναι. Καὶ θαύμασι μὲν πολλοῖς τῆς χειρὸς λυθῆναι τῶν Αἰγυπτίων, μέγα δὲ τεράστιον τῷ Μωσέϊ χειρουργήσαντι, περὶ διαθήκῃ τὸν Ἐρυθραῖον, τροφῆς τε καὶ ποτοῦ μετασχίσιν ζυόντας τὴν ἔρημον, οὐ δίχα τοῦ παρῆδοξόν τι γενέσθαι. Ἔθνη τε καὶ βασιλεῖς αὐτοῖς καταστρατηγούμενοι, καὶ πόλεις χειρούμεναι, καὶ γῆ τῆς ἐπαγγελίας κληρουχοῦμένη, καὶ ταῦτα θαυμάτων μεστὰ, καὶ θαυμάτων ἡγουμένων τελοῦμενα· ἀλλ' οὐτε τοὺς αὐτῶν πατέρας ἐν ἐκείνοις ἐρῶ πιστοῦς διαμεμενηκότας καὶ εὐνοῦς Θεῷ. καὶ τούτων ἡ γνώμη μὴ τὴν αὐτὴν ἐκείνοις βαδίζουσα πῶς ἂν εἴχε δεικνῆναι ὡς ἐξ ἐκείνων πατέρων τὸ γένος ἔλκουσιν οὗτοι ; καὶ μὴν ἄνοιαν καὶ πονηρίαν ἔγωγε καὶ πρόσθεν τούτων καταγινώσκων οἷς ἐπεβούλευον τῷ εὐεργετοῦντι, νῦν μᾶλλον ἀνεήτους ἡγοῦμαι, φρουροῦς ἐπιστάντας τῇ τάφῳ, ὅτι νεκρὸν θεοδοκασίαν ἀνθρώπων. Εἰ μὲν γὰρ νεκρὸς ἐστὶν ἀνθρώπος, τί δίδουκας ; εἰ δὲ δέδουκα, πρόσδελον ὡς οὐκ ἔξ σε καθεύδειν τὸ συνεῖδδ', κἀν φιλονεικῆς ἐπὶ σαυτὸν, ὃ λέγεται, τὴν σελήνην κατάγειν. Οὗτος γὰρ ἐκεῖνο· ὃ καὶ τῷ ἐπὶ Χερουβὶν ἐποχιέσθαι οὐδὲν μέγα. Φόβος εἰ βούλεσθε τἀληθῆ λέγειν, φωνῆν ὑμᾶς κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἰνάγκασεν, ὃ τοῦ νόμου χρηστοὶ διδάσκαλοι ! Οὐδὲ γὰρ τῆς αὐτῆς ἦν προσιρέτως περὶ παντός ; τε ποιεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων καλεῖσθαι Ἐ.Ρ.Θ.Β.Ι., καὶ ἄλλῳ διδάσκοντι ἑαυτοὺς ὑποκατακλίνας· μὴ γὰρ τι.

D Σοφὸν οἰεσθε τοσαῦτα παραγωνίζεσθαι θαύματα, μὴ δὲ Θεῷ κατὰ Θεοῦ, μᾶλλον δὲ τῆς ὑμῶν αὐτῶν κεφαλῆς νομίζετε βοηθεῖν ; ὑμεῖς γὰρ οὐτ' ἂν οἰκείῳ μὲν ὑμῖν, μὴ συμφερομένῳ δὲ τοῖς ὑμῶν τρόποις, ὡς οἰκείῳ προσενεχθείητε, οὐτ' ἂν ἀλόγιστον ; μὲν ἢ, πάντα δ' ὑμᾶς ἐπαίνειν ἔχη. οὐχ ἕνα τῶν γνησίων ἡγήσεσθε. Εἶτα σύ μοι τὰ σάββατα προσκαλῆ καὶ τὴν ἐκείνων πρόσβασιν· ἐγὼ δ' ἀντιπαραβαλοῦμαι τὰ θαύματα Πανταχοῦ γὰρ περὶ τὰ ταῦτα Χριστῷ, ὡς τοῖς σώματιν αἱ σκιά. Καὶ τὸ βέλτιον εἶναι, αἰεὶ τε καὶ κατὰ τὰ σάββατα ψυχὴν σώζειν ἢ ἀπολλύναι. Εἰ μὴ καὶ τὸν ἥλιον γράψαι, διότι μὴ τοῖς σάββασις ἡμερῶν οἶδεν, ἀλλ' ἀνίσχων ἡμέραν ποιεῖ. Καίτοι οὐ μικρῷ τῷ μέτῳ πιστι-

(13) Domos viduarum devorant, et quæ ibidem sunt adjecta, spectant.

κέστερον ἦν μὴ φανῆναι τὸν ἥλιον ὑπὲρ γῆν, ἢ τοῦτον Θεὸν ὄντα ἐπὶ γε μικρὸν ἐκυτὸν ἐπισχεῖν εἰ ποιοῦντα.

Εἶτα πῶς οὐ τῆς ἐσχάτης ἀτοπίας ; εἰ τὸν μὲν ἥλιον ἠδέως ὄρατε καὶ σχολὴν ἀγῆτε · τὸν δὲ τοῦ ἡλίου δεσπότην ἐκεῖνα τηλικαῦτα τελούντα · ἀπερ ἥλιος μὲν οὐκ ἂν δύναίτο, δυναμένου δὲ ἄσμενοι τὴν ὄνησιν ἂν ὑποδέχεσθε · μηδὲν ἀνδριάντος ἀψύχου διαφέρειν κελεύετε ; ἀγε νῦν ὄρα τοῦτον, εἰ μηδὲ τοῦ παρόντος ; σαββάτου ἡσυχίαν ἔγνω τιμᾶν. Καὶ μὴν τὸ σῶμα μὲν ἀτρεμεῖν νόμφ φύσεως εἶκον · ὁ δὲ σοὶ μὴ βλεπόμενος Θεός, τὰ μέγιστα πάντων ἐνεργεῖ, τὸν ἄδην νεκρῶν, τὸν θάνατον ἀπολλύς, τὰς ἐξ αἰῶνος ἐκεῖ ταλαιπωρουμένας ψυχὰς τῶν ἀφύχτων δεσμῶν ἀφίεις. Θεοῦ γὰρ ὅστις ἀφείλε τὸ ἐνεργεῖν, συναφείλεν αὐτοῦ καὶ τὸ εἶναι. Βούλει μαθεῖν ὅτι Χριστὸς εἰς ἄδου καταβῆς, τὸν τε ἰσχυρὸν ἔδησεν καὶ τὰ σκευὴ τοῦτου διήρπασεν ; ἄρει μοὶ τὴν σεισμὸν, τοὺς στρατιώτας ὑπνοῦντας ὡσεὶ νεκρούς, σφραγίδας ἀνεπιβουλεύτους μενούσας, καὶ τὸν φρουρούμενον ἐκλιπόντα τοῦ τάφου τὸ φρούριον, καὶ ἐπὶ τοῦτοις ἀγγέλων παρουσίαν, καὶ τὸν λίθον ὑπ' αὐτῶν κυλισθέντα. Ταῦτά σοι τῶν ἀφανῶν ἔστω τεκμήρια, τὰ βλεπόμενα τῶν μὴ ὄρωμένων διδάσκαιοι. Οὐ γὰρ σῶματὶ σοὶ μόνῳ τὸ ζῆν, ἀλλὰ καὶ ψυχῇ. Ἡ τέχα καὶ ψυχὴν αὐτὸς ἔχειν οὐ παραδέξῃ, ὅτι τοὺς σωματικῶς πέφευγεν ὀφθαλμοῦς ; ταῦτά σοι τῆς νίκης ἔστω τὰ σύμβολα. Πάντα μεγάλα, πάντα λαμπρά, πανταχόσε γῆς διαδοθέντα καὶ πιστευθέντα, καὶ μυριάκις αὐτὸς ἀπιστῆς · οὐ σοὶ ταῦτα πάσαι προτυποῦν δοκεῖ τὸν Μωσῆν ; ἀλλ' ἐμοὶ δοκεῖ. Τί γὰρ οὐ μέλλει ; κατῆλθε κάκεινος εἰς τὴν τῆς Αἰγύπτου σκοτίαν, πολλὰς καὶ βαρεῖαις τῷ δυνάστη Φαραῶ πληγαῖς ἐπεστράτευσεν, ὑπερέσχε, τὸν λαὸν ἀφῆκε τῆς τυραννίδος, ἀνήγαγεν ἐκεῖθεν, τὸν Φαραῶ πανατρατιᾶ βυθῶ θαλάσσης παρέθετο. Οὐκ ἄδηλον ὡς ταῦτα τῶν μελλόντων ἤγγασαντο τύποι.

nem simul cum universo exercitu maris gurgit cedentes eorum que nec securata erant, figuras.

Ἐπεὶ τίς ὁ πείθων σὲ τοσαύτην ἀπλῶς περὶ τὸν Θεὸν ἐνδεδειχθαι σπουδῆν ; τὸν γογγυστήν, τὸν ἀχάριστον, ὃν ἤδει σαφῶς αὐτοῦ μὲν καθ' ἐκάστην ἀποσκιρτήσαντα, προσχωρήσαντα δὲ τοῖς βδελύγμασιν. Ἐγὼ πολλαχόθεν ἐξετάζων καὶ πολυπραγμωνῶν, τί τῆς σῆς ἀγεννία : καὶ μικρολογίας χειρὸν ἂν εὐροῖμι, πανταχόθεν ἄπορος γίνομαι. Τὸ γὰρ, ἂ. ἂν τις ἠῤῥετο γενέσθαι, τοῦτοις παροῦσι μὴ προσδραμεῖν, καὶ ἠσθηναί περιχυθέντα, καὶ ταῦτα μῆτε πίνου μῆτε διαπίνης ἐμποδῶν ἰσταμένης, λέγε μοὶ σὺ τίνοσ οὐ χειρὸν, ὧ μέχρι παντὸς ἐπέχειν καὶ μὴ πιστεύειν τῇ ἀληθείᾳ βουλόμενε ; τί δ' ἂν βέλτιον εὐξαιο τοῦτου σοὶ γενέσθαι ποτέ ; ἢ τίς ἐπαγγελλεῖται σοὶ μελίσσονα ; πόθεν ἐτέρου σοὶ κρείττονος ; εὐπορία Θεοῦ, μὴ τοῦτου τυχόντι ; τί χειρὸν

verit, sed exortu suo diem efficiat. Atqui multo magis rationi consentaneum esset solem super terram non apparere, quam hunc, cum Deus sit, se a bene faciendo continere.

Porro annon extremæ est vesaniæ, si solem quanvis otium agitis cum voluptate intuemini, quod solis Dominum illa tam eximia facta patiantem, qualia sol non potest, et si posset libenter commodum illud acceptaretis, nihil ab inanimi statua differre jubeatis. Agito nunc, spectate hunc, numquid, cum Sabbatum est, quietem colere sciat. Equidem corpus naturæ lege quiescere debet. Is qui a te conspectus non est, Deus opera omnium maxima facit, infernum ad interitum redigens, mortem perdens, animas illic a sæculo misere afflictas, ex iis, e quibus effugere non licebat, vinculis emittens. Quisquis enim Deo hoc detrahit, ne bene faciat, una detrahit, ne sit omnino. Vis intelligere, quod Christus posteaquam descendit ad inferos, fortem vinxerit, et armamenta ipsius expilaverit : revoca in mentem terræ motum, milites somno obrutos haud aliter quam mortuos, sigilla (14) ab insidiis libera et intacta, cum qui custodiam observabant, excubias post se reliquissent : ad hæc, angelorum præsentiam, et devolutum ab ipsis lapidem. Hæc tibi, eorum quæ sub aspectu non cadunt, judicia sunt, visa invisorum velut magistri. Non enim ut corpore solum, sed et mente vivas, tibi datum est, nisi forte mentem te habere non admittas, quod ea oculos fugiat. Hæc tibi sint victoriæ signa, omnia sumi magnifica, omnia præclara, ubique terrarum et tradita et credita, quantumlibet sexcenties tu fidem deroges. Nonne hæc tibi videtur figuris olim expressisse Moyses ? Mibi procul dubio videtur. Quid enim non egit. Descendit et ipse in Ægypti caliginem, multis et gravibus contra principem Pharaonem militavit cladibus, superavit, populum e tyrannide exemit, et illinc eduxit. Pharaonimmersit. Non obscurum est, hæc fuisse præ-

Verum quis est qui tibi persuasit Deum tantum subiisse studium propter te solummodo, murmuratorem te, ingratum, quem aperte vidit in dies a se desciscere, et ad nequitiam procedere ? Ego profecto in multis rebus vestigans et me conficiens, quod tua degenerate indignitate possim invenire deterius undique destitutor. His enim quæ obvenire sibi quis optarit, presentibus animum accommodare et iisdem frui affatim nolle (præcipue cum absque labore et sine sumptu fieri possit), qua pravitate (dic tu mihi, quæso, qui perpetuo detrectas, et profliteri veritatem recusas) non erit pravius ? Quid autem desideraveris hæc te tibi evenire melius, aut quis tibi majora annuntiare posset, vel ude tibi commodior Dei

(14) His obsignari curaverat sepulcrum Herodes, ne discipuli (ut ipse opinabatur) corpus suffurarentur.

fiat copia, quem ut non consequaris, quid tibi, A ἄν σοί τις καταράσαιτο, τῆς αὐτοῦ λατρείας σαρ-
 ipsius cultu postposito, gravius quis imprecari pos-
 set. Nam summum malorum, quæ pati aliquis
 posset, est, fide erga verum Deum excidere.

Disce quam sint omnia quæ ad nostram sa-
 lutem coierunt, per omnia fide digna. Angelus
 conceptum virilis satus nescium annuntiavit
 Virgini, sic uti Dominus esset cum ipsa. Angeli
 visi sunt parienti cantantes gloriam et pacem
 et lætitiā tum in terris, tum inter homines.
 Angelus astans Josepho, suspicionem de Virgine
 amittit, atque modo illos cum infante in Ægy-
 ptum deducit, modo indidem reducit. Quorsum au-
 tem opus est recensere angelos; qui interea
 dum hic vixit, Deo ministrarunt verbo; aut
 etiam eos qui post resurrectionem, cum assum-
 ptus esset, apparuerunt discipulis?

Sed et nunc angeli alio sigillo salutem nostram
 contra Judæos obsignant, et resurrectionem confir-
 mant. O miraculum! quantum hæc secum fidem
 trahunt! Nisi enim tantus hominum fuisset con-
 fluxus, sed unus isque semel tantum adfuisset,
 non foret credendum (sed nec Zachariæ illi con-
 tulit) nam si nullum vidissemus angelum, ne-
 quaquam ex se eam res habuisset naturam ut
 nullo præsentē patrociniō, talis, qualis cum
 illud nunc adest, esset. Hæc namque ejusmodi
 sunt ut alia fides non sit desideranda. Talia
 enim argumenta etiāsi nulli alii fidem fecissent,
 satis efficacia fuerunt, quæ stupidissimum etiam
 excitassent. Sed hæc ad hos de his. Finem autem
 dicendi faciam cum hæc adjecero.

Beatus qui Christum, quamvis e ligno pendentem,
 respexerit, sicuti latro ille, qui Deum est profes-
 sus! Felix qui Christum propter pauperes nudum
 tegit, quemadmodum Joseph, sive ut Nicodemus,
 bonis operibus Christum unxeris, non exigua erunt
 tibi apud ipsum reposita præmia, sive ut Magda-
 lena et altera Maria unguentum afferens (pium
 opus) Christum colueris; non diu erit, quin Chri-
 stum sis visurus, et gaudium ab ipso auditurus.
 Proficiscere ad latitantes apostolos, et si cum
 Thoma te amligere de resurrectione contigerit,
 merito irasceris, quod Christum ipse cum cæ-
 teris non videris, at non semper; nam conversus
 prosterne te in genua, et crede, ac Deum ipsum
 agnoscendo prædica gloria evectum cum Patre et
 Spiritu in sæcula sæculorum. Amen.

Μάνθανε ὡς πίστειας ἄξια τὰ τῆς σωτηρία; ἡμῶν
 ἐν πᾶσι πάντα γέγονεν. Ἄγγελος τὴν ἄσπορον
 σύλληψιν εὐηγγελίστατο τῇ παρθένῳ, καὶ τὸ μετ'
 αὐτῆς εἶναι τὸν Κύριον. Ἄγγελοι τικτούση δῖξαν
 καὶ εἰρήνην καὶ εὐδοκίαν Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς καὶ
 ἐν ἀνθρώποις ἐφάνησαν ἔδοντες. Ἄγγελος ἐφοστά-
 μενος τὴν Ἰωσήφ ὑπόψιαν ἐπὶ τῇ Παρθένῳ ἀπὸ-
 ραπίζει. Καὶ νῦν μὲν αὐτοὺς εἰς Αἴγυπτον καταγαί-
 μετὰ τοῦ βρέφους· νῦν δ' ἐκείθεν ἀνάγει. Τί δὲ
 τοὺς ἐν μέσῳ διακονουμένους ἀγγέλους τῷ Θεῷ
 λόγῳ, ἢ τοὺς μετὰ τὴν ἔγερσιν ἀναληφθέντος αὐτοῦ
 τοῖς μαθηταῖς ἐπιφανέντας ἀπαριθμῆσαι;

Καὶ νῦν ἄγγελοι τὴν σωτηρίαν ἀντεπισφραγι-
 ζοῦσι, καὶ τὴν ἀνάστασιν βεβαιουοῦσιν. Ὁ τοῦ θαύ-
 ματος! Πόσῃν ταῦτα πίστιν ἐφέλκεται; εἰ γὰρ μὴ
 τοσοῦτον νέφος ἀνθρώπων παρῆν, ἀλλ' εἰς καὶ
 ἅπασι, οὐ παύσασθαι ἔδει; ἀλλ' οὐδὲ τῷ Ζαχαρίᾳ
 συνήνεγκεν. Εἰ γὰρ μηδένα ἴδωμεν ἄγγελον, οὐκ
 αὐτὰ τὰ πράγματα τοιαύτην ἔλαχε φύσιν, ὡς καὶ
 τῆς ἔξωθεν συνηγορίας ἀπουσίας εἶναι οἷα παρούσης
 ἐστί; ταῦτά τε γὰρ οἷα μὴ προσδεῖσθαι τῶν ἄλλων
 πίστειων. Αἶ τε πίστεις εἰ καὶ μηδενὶ θάρρειν εἶχον
 ἄλλῳ, αὐτάρχεις καὶ τὸν νωθρότατον διεγείρει.
 Ἄλλὰ τὰ μὲν πρὸς τοὺς τοῦτους ἐν τούτοις. Ἔμοι δὲ
 καὶ ταῦτα προσθέντι, τέλος δὲ λόγος ἐχέτω.

Μακάριος ὁ Χριστὸν κἄν ἐν ξύλῳ κρεμάμενον
 ἴδῃ, ὡς ὁ ληστής ἠμολογήσας Θεόν. Εὐδαίμων ὁ
 Χριστὸν διὰ τῶν πενήτων γυμνὸν σκεπάσας ὡς
 Ἰωσήφ. Ἄν ὡς Νικόδημος ἔργοις ἀγαθοῖς συμ-
 νίστην Χριστὸν, οὐ μικρὰ σοι παρ' αὐτῷ κείσονται
 χάριτες. Ἄν ὡς Μαρία καὶ ἡ ἄλλη Μαρία μύρα
 φέρων, πράξεις εὐαγεῖς, ἀλειψῆς Χριστὸν, οὐκ εἰ;
 μακρὰν Χριστὸν ἔξει, καὶ παρ' αὐτοῦ τὸ χαίρειν
 ἀκούσῃ. Μετάβηθι πρὸς τοὺς κρυπτομένους; ἀποστό-
 λους. Κἄν ὡς Θωμᾶ διστάσαι σοὶ συνέβῃ τὴν
 ἔγερσιν, ἴσως ἀγανακτήσει τινὶ, ὅτι μὴ Χριστὸν
 αὐτὸς ἐώρακας σὺν τοῖς ἄλλοις, ἀλλὰ μὴ μέχρι
 παντός, ἀλλὰ μεταβλλόμενος, προσκύνει καὶ πί-
 στευε, καὶ Θεὸν αὐτὸν ἀνακήρυττε, σὺν Πατρὶ καὶ
 Πνεύματι δοξαζόμενον νῦν, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
 αἰῶνων. Ἀμήν.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΠΛΑΝΟΥΔΗ

ΕΓΚΩΜΙΟΝ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΓΙΟΥΣ, ΕΝΔΟΞΟΥΣ, ΠΑΝΕΥΦΗΜΟΥΣ ΚΑΙ ΚΟΡΥΦΑΙΟΥΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥΣ

ΠΕΤΡΟΝ ΚΑΙ ΠΑΥΛΟΝ.

MAXIMI PLANUDÆ

ENCOMIUM

IN SANCTOS ET OMNI LAUDE PROSEQUENDOS APOSTOLORUM CORYPHÆOS

PETRUM ET PAULUM.

(Hanc prolixissimam homiliam, propter codicis defectum dimidio decurtatam ediderat Gretserus, sub nomine Gregorii Nysseni, Lugolstadii anno 1620. Integra nunc prodit ex codice Coisliniano 1187, addita interpretatione nostra usque ad locum unde incipit editio Gretseri. EDIT. PATR.

Ἐδόκει μοι λέγειν τι περὶ τῶν ἀποστόλων προθυ-
μουμένην μηδὲν εἶναι πόνου πολλοῦ πρᾶγμα μηδὲ
χαλεπὸν ἐγχειρῆσαι, καὶ μέ τις λόγος τοῦτο τέως
ἀνέπειθεν ὡς οὐκ ἔστιν ἀπορεῖν περὶ οὗτου τις ἂν
τῶν ἀποστολικῶν λέγοι κατορθωμάτων καὶ περὶ ἧς
αὐτῶν χάριτος, ὡσπερ οὐδὲ νυκτὸς φέγγους ἀστέρων
διαμαρτεῖν· καὶ τοῦτο γὰρ ὑπερίμνησκεν ὅποι τις
ἀπίθοι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ προσεῖχον ἡδέως τῷ λόγῳ,
τὴν ἐγχείρησιν ἐκ τοῦ βᾶστου μοι προχωρήσειν
οἰόμενος, ὅτι μηδὲ χεῖρω ἴσως ἐν τοῖς τοιοῦτοις προσ-
δοκᾶν αἰεὶ τὰ βελτίω καὶ τὸ πολὺ τῆς βροτῆς, τῇ
ψυχῇ νέμειν ἐντεῦθεν, ἢ τό γε ἀληθὲς εἰπεῖν σύμπαν,
ἐπειδὴ ἑμαυτὸν προσάγειν, τοῖς τῶν μεγάλων
ἐπαίνους ὁ προσήκων καιρὸς ἐνέστη, καὶ τὰ γε
πρῶτα τῆς αὐτῶν εὐφημίας ἦν ἐν χερσίν, ὁ μὲν
πειθῶν λόγος ἡμᾶς ἐκεῖνος ἀληθής, εἴπερ ἄλλοτε
καὶ πάλιν προσῆι καὶ ἀφθονία πολλὴ περὶ οὗτου τις
ἂν διεξίτοι τί μὴν τούτων ἄξιον λέγειν, καὶ ὅπως
τοῖς ἐπαίνους χρηστέον. Τοῦτο δὲ οὕτω τῶν εὐφώ-
ρων ἐφαίνετο, ἀλλ' ἐνταῦθα καὶ μάλλον τῶν προσ-
ηκόντων λόγων, ἐπεκράτει δὴ ὑπάνις, ἐνθα συχνὰ
προὔκειτο τὰ πρὸς τοὺτους παρακαλοῦντα, καὶ
τοῦτό μοι δοκῶ πεποθεῖναι ἀνάγκη. Οὐ γὰρ ἴσης,
οὐκ ἴσης πρὸς ἀμφοῖν δὲ τῆς δυνάμεως, ἐπειδὴν
πολλῶν ἀπλῶς ἔνεκεν, καὶ αὐθις πολλῶν καὶ με-
γάλων ἐπίη τιμὴ τῇ ἕξει χρῆσθαι τῶν λόγων, ὡσπερ
οὐδὲ τὴν αὐτὴν εἰποις ἂν ἐμπειρίαν καὶ ῥώμην
ὀφείλειν ἐκ τῶν ἀναγκαίων προσεῖναι τῷ τε πρὸς
πολλοὺς ἀπλῶς ἀποδουμένῳ καὶ ὅς πολλοῖς ὁμοῦ καὶ γενναίοις τῶν ἀντιπάλων εἰς συμπλοκὰς ἐρα-
χεται.

A Videbatur mihi, aliquid de apostolis dicere ag-
gredienti, non magni id esse laboris, neque diffi-
cile conamen; et mihi ratio quædam suasit non
fieri posse ut quis indigeat materia loquendi de
apostolorum præclare factis aut de illorum gratia,
sicut neque de nocturnorum siderum splendore
dicendi occasio deest; nam ob oculos est in quam-
cunque cœli partem suspicias; igitur libenter
sermonem inchoavi, confidens mihi tractationem
facillime successuram, quia nunquam pejus for-
tassis in similibus rebus, sed semper meliora spe-
rare et maximum hiuc animo impulsus impertiri,
ad verum omne dicendum. Cum itaque præsens
ocasio venit qua ad laudationem magnorum viro-
rum adducerer, et jam in eo essem ut laudes
eorum inciperem, ratio illa vera, si unquam alias
adfuit, et magna abundantia disserendorum, et
quomodo laudibus uti oporteat admonuit. Illud
vero non facile videbatur; sed hic potius quam
convenientia verba deerant, ubi frequentia mate-
riarum dominabatur: et illud mihi ex quadam
necessitate accidisse videtur. Non enim eandem
vim de duobus dicenti adesse oportet, cum de
multis simpliciter et de multis pleniore ore loquen-
dum est. Sicuti non eandem dixeris peritiam et
vim oportere inesse illi qui simpliciter multos
alloquitur et illi qui ad multos simul et illustres
verba facit.

Si ergo oportet veniam precari et propriam infirmitatem accusantem verba facere, neque ego aliter cogito, neque mihi suadeo majora quam cæteri omnes conari licere. Sed video sufficientem mihi excusationem ex illis qui prius similia commiserunt præsto esse plane congruam. Quæ igitur cuilibet illorum qui alios laudare ratum habuerunt dicere accidit, quando pro seipsis in certamen descenderunt, et ea ab illis pro me dicta velim omnia fuisse mihi videtur: et idem cæteris quoque videatur. Si quis enim aliquem laudandum assumpsit, non absurdum putat si majus pro suis viribus opus aggressum se fateatur, quomodo non opportunitas nunc nobis esset hoc quoque dicendi, et magis quam cæteris? Duo enim inter duodecim Christi discipulos selecti sunt; et quaeritur utrum eorum præcipue laudabimus. Credo tamen, si nostram quoque ipsorum sententiam dicere oportet, nullum esse inter omnes qui, cum audierit fore ut Petrus et Paulus laudentur, non plane videat laudatorem maximo operi sese accinxisse. Attamen et fortasse dicet inspirasse alicui de suo amore apostolos, ut quod illis semper Magister celebrabatur, se ipsos consortes quasi fore illorum qui verba facerent. Sed nisi plures apostoli suppetiissent fontes laudum, fieri certe poterat ut ille qui dicendo multum polleret, dicere ut gloriam acquireret videretur; nunc vero tam numerosas et alias super alias habes, ut timendum sit, ne quodcumque quis dicat, nihil tamen dixisse videatur, aut illud idem passum fuisse, quod et ignis exiguius, qui, multo ligno imposito, exstinguitur. Ergo non solummodo quia multa de multis dicere oportebit, magnum comparatur certamen, et arduum, sed quia magna magnorum causa; neque ille qui multis, non vero magnis hic verbis uteretur neque his contrariis, videri posset apostolicam majestatem ex iis quæ sunt in lucem edidisse. Multi certe illorum qui aliquos laudare ratum habuerunt, sive aliquid illis qui laudantur dignum habentes, non desinunt de eodem longa sæpe connectere, sive nihil laudabile vident; tamen et quod præter opinionem dicatur, nihilum laudare non erubescunt, idem prorsus facientes ac si quis, nihil habens quod ostendat, diviti paupertatem ipsam in divitiarum demonstrationem ponat in medium, et aliquid facere arbitretur. Mihi autem tanta ac talia sunt quæ de apostolis celebrem, ut et vertigine labore cum earum laudum multitudinem inspicio. Et si, cum præsumo virtutem eorum celebrare, perlustrem, illud sufficere ut laudentur pro multis videbitur, laudare summorum actus, et superest desiderium, exiguus, credo, omnis prætextus videbitur, non veniæ dignum statim existimari, si quid non quod oporteat consecutus, audere magis quam amare videar. Equidem me ipse prohibebam his de causis quin dicerem, et silere melius erat: sed videbatur injustum si quis nihil

Εἰ τοίνυν δεῖ παραιεῖσθαι καὶ μνημονεύοντα τῆς οἰκείας ἀσθενείας προσέειναι τοῖς λόγοις, οὐδ' αὐτὴς ἄλλως ἢ κατὰ ταῦτα λογίζομαι οὐδ' ἔτι ἐρῶν τι χρεῖται προχειρῆσθαι πρὸ πάντων ἑμαυτὴν κείθω. Ὅρα δ' ἱκανὴν μοι παρὰ τῶν πρόσθεν εἰς τὰ τοιαῦτα καθήκοντων ἑαυτοῦς τὴν παραίτησιν γαρουσίαν καὶ ἀποχρῆσθαι εἶναι μοι δοκεῖ τὸ ἐξ ἐκείνων. Ἄ γοῦν ἐκάστη τῶν ἐπαινεῖν ἄλλους ἐνστησαμένων ὑπὲρ ἑαυτῶν εἰς τὸν ἀγῶνα καταβαίνοντων εἰπεῖν ἐξεγένετο καὶ ὑπερήμιστοῦτος εἰρησθαι πάντα δοκῶ, καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ συνδοκεῖτω. Εἰ γὰρ ἐκάστοτέ τις ὕλην ἐγκωμίων ἐνεποιούμενος, ἔπειτα οὐκ ἀτοπον ἡγεῖται μείζονος ἢ καθ' αὐτὸν ὑποθέσεως ὁμολογεῖν ἄπτεσθαι, πῶθεν οὐκ ἂν τοῦτο καίρις εἴη καὶ ταυῦν λέγεσθαι, καὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων; Διὰ γὰρ ἡ τῆς δωδεκάδοξου προκεκριμένη τῶν Χριστοῦ μαθητῶν ἔργων καὶ ὀπίστερον πρότερον τούτων ἐπαινεῖν ἀπολαβόντα πρὸς εὐφημίαν νῦν πρόκειται. Οἶμαι μὲν οὖν εἰ δὴ τι χρεῖται καὶ τὸ ἡμέτερον αὐτὸν λέγειν μῆδ' ἂν ἕνα τῶν ἀπάντων εἶναι, δὲ Πέτρον καὶ Παῦλον ἐπικειρησσομένους ἀκούσας μὴ τῷ μεγίστῳ τῶν ἐγγειρημάτων ἑαυτὸν ἐπιδεδωκέναι τὸν ἐπαινετὴν ἀποφανεῖται, καίτοι καὶ τοιοῦτον ἔρεῖ ὡς ἄρα τιμὴ τῆς ἑαυτῶν ἀγάπης ἐνέπνευσαν καὶ νῦν οἱ ἀπόστολοι, ὡς ὅπερ ἦν αὐτοῖς διαπαντὸς ὁ διδάσκαλος εὐφημούμενος, τοῦτο καὶ τούτους· νυνὶ δὲ τὸ αὐτῶν τῷ τῶν λόγων ἀπομένῳ γενέσθαι. Ἄλλ' εἰ μὲν μὴ πλείστα; οἱ ἀπόστολοι παρείχον ἀφορμὰς ἐγκωμίων ἐν τῇ δὴκουσθαι τὸν ἐν λόγοις πολλὰ δυνήθεντ' ἂν εἰπεῖν εὐδοκίμειν δόξει· νυνὶ δ' οὕτω πολλαῖς καὶ ἄλλαις ἐπιθαλαῖς ἐντυγχάνειν ἔστιν· ὥστε δέος ἂν ὄντων εἴη τις μῆδὲν εἰρηκέναι δοκεῖν ἢ κάκεινο παθεῖν, δ καὶ πῦρ ὀλίγον, δ πολλῆς ὕλης ἐπιτεθείσης ἐσθέσθη. Καὶ γοῦν οὐ μόνον οὐ πολλὰ περὶ πολλῶν διήσει λέγειν, μέγα συνίσταται τὸ ἀγώνισμα, καὶ οὐκ εὐπετέες ἀνύσαι, ἀλλ' ὅτι καὶ μεγάλα μεγάλων ἔνεκεν, ὡς οὕτω τὸν πολλοῖς μὲν μὴ μεγάλοις δὲ κεχηρμένον ἐνταυθοῖ λόγοις οὐτε τάναντία τούτων δυνατὸν ἐν τῇ ἀποστολικῇ ἐνδοξίᾳ ἐκ τῶν γινόμενων ἀξίαν φανῆναι. Πολλοὶ γὰρ μὴ τῶν ἐπαινεῖν τινὰς ὡς τὰ πολλὰ προθεμένων εἶτε τι τοῖς εὐφημομένοις ἔν γοῦν ἄξιον εἶπεῖν καὶ θαυμάσαι συνίστανται, οὐκ ἀφίστανται περὶ τοῦ αὐτοῦ μακρὰ πολλὰκις συνείροντες, εἶτε μῆδὲν τῶν ἐπαινετῶν βλέπουσιν, ὁμῶς εἰ καὶ παράδοξον εἰπεῖν, ἐγκωμιάζειν τὸ μῆδὲν οὐκ ὄκνοῦσι παραπλήσιόν τι ποιῶντες, ὥσπερ ἂν εἰ τις ἀπορῶν ἐπιδεικνυσθαι πλοῦτερον αὐτὴν τὴν πέναν εἰς ἐπίδειξιν πλοῦτου τίθει εἰς μέσον, οἷοτό τι ποιεῖν. Ἐμοὶ δὲ τὸσάδε καὶ τοιάδε ἀποστόλων πάρεστιν ἐπαινεῖν ὥστε καὶ λίγγιαν ἐνορῶντα τῷ πλήθει κἂν ἐν γέ τι τούτων ἀπολαβῶν ὡ; ὁ μνητέον ἐστὶ διεξέλθω τοῦτ' ἀρκεῖν εἰς εὐφημίαν ἀντὶ πολλῶν δόξει, εἰ δὴ τῶν ἀνωτάτων τὸ ἔργον, καὶ πρόσεστιν ὁ πόθος μὴ κρῖν ἂν οἶμαι πᾶσαν πανεὶ φανῆναι πρόφασιν μὴ οὐχὶ συγγνώμης εὐθύς ἀξιοῦν, εἰ τι μὴ τοῦ δόκτος ἐφικνούμενος; τολμᾶν μᾶλλον ἢ φιλεῖν δόξω. Ἐγὼ γὰρ μὴ ἀπήγαγον ἑμαυτὸν διὰ ταῦτα τοῦ λόγου κἂν εἰλόμην σιγᾶν, ἐδόκει δὲ τέως ἀδίκον εἰ τις μῆδὲν ἄλλο πλὴν λόγους ἔχων, ἔπειτα λέγειν βουλομένους

τοῦ; τοῦ λόγου μαθητά; τε καὶ ὑπηρέτας παραδραμῶν ἄλλο τι πρὸς τούτων ὑπόθεσιν εἰδοῖται τοῖς λόγοις. Τὴν μὲν οὖν ὑπόθεσιν οὕτω μεγάλην εἶναι συμβαίνει, δοκεῖ δὲ μοι τοῖς ἀποστόλοις εὐξάμενον, καὶ νομίζεσθαι γὰρ οὕτω; ἐπὶ τοῖς μεγάλοις τῶν ἔργων, ἐπὶ τὰ πρόσω τοῦ λόγου χωρεῖν. Εἴητε δὲ οὖν, ὡς τοῦ λόγου σοφοὶ μαθηταί, τῇ πρὸς ὑμῶν ἐπινοίᾳ συναϊρόμενοι καὶ συνδιεξάγοντές μοι τὸν λόγον, ὡς ἂν μὴ κακῶς τὰ καλῶς ὑμῖν πεπραγμένα διέλθοι, κἴν που κάμνοντα βλέπτε χεῖρα προτείνετε καὶ ἐπιβρώννυτε ὡς περ ἀλείπτης κάμνοντα παλαστήν. Ἦδη μὲν οὖν τι; ἐγκωμίων νόμοις ἐπόμνος; καὶ πατρίδος τῶν εὐφημουμένων μεμνήσθαι καὶ γένους· ἐγὼ δ' οὐκ ἀγνωῶ μικρὰ δοκούντα ταῦτα τοῖς ἀποστόλοις, εἰ καὶ τῇ πρὸς τὰ παρ' ἀνθρώποις λαμπρὰ παραθέσει, οὐ μνοῦν τῶν εὐτελῶν φαίνεται ταῦτα γὰρ τῆς ἀτάκτου καὶ ἀνωμάλου τῶν ἐν γενέσει κινήσεως δῶρα· εἰ καίτοι λαμπρὰ τύχοι προσόντα οἷς εἰ μὲν τις βούλοιο χρῆσθαι εἶναι τι δοκούντα ὡς τούτων ὀλιγωρία, μάτην λαμπρότητα ἐπαγγέλλεσθαι πεφυκῶτα, καὶ τοῦτο δ' αὖ πάλιν εἰ μὲν ἀναπληροῦν βούλοιο τὴν τῆς ἀρετῆς ἔνδειαν, ἔστιν ἐν οἷς τῶν ἐπαινουμένων, εἰκότως ἂν παραλαμβανόμενα, οὐς δὲ τὰ ἐξ ἑαυτῶν μόνα κοσμεῖν δύναται, τούτοις ἢ περὶ ταῦτα φιλοτιμία περιττὴ προσληφθῆναι, ὡς περ ἂν εἰ τις ἐξῆν ἅ πολλα χρυσὰ κέκτρηται; σκευὴ ἐπιδεικνύμενος ἑαυτὸν δεῖξαι πλουτοῦντα καὶ ὀστράκινα προτιθεῖν εἰς μέσον, καὶ δὴ καὶ ἄλλως περιφανῶν μὲν προγόνων καὶ πατρίδος ὁμοίας πολλοῖς καὶ τῶν φαύλων ὑπήρξε τυχεῖν· ἔργων δὲ καλῶν καὶ γενναίων. Οὐ μνοῦν οὐδὲν τῶν μὴ τούτων αὐτουργούς ἑαυτοῦς παρασχόμενων μέχρι παντός, ἀλλ' οὕτω μὲν ἐγὼ τίθεμαι περὶ τούτων καὶ κατὰ νοῦν εἶμαι τοῖς ἀποστόλοις. Εἰ δὲ τῷ καὶ ταῦτα πρῶτος γινόμενος μὲν ἀμφοῖν ταυτὸν ὃ τὸν Ἀδραμ ἐπιγράφεται πρόγονον, ὃ καὶ ταῦτα δ' οὐκ ὡς ἀνοῦς διέξομαι.

Εἰς Αἴγυπτον Θεὸς ἐπιδόξως μὲν κατήγαγεν, ἐπιδοξότερον δὲ καὶ ἀνήγαγεν, ὃ τὴν Αἴγυπτον τοσάκις ἐμάστιξεν, ὁσάκις καὶ μικροῦ τελείως ἐπέτριψε καὶ τελείῳ παρέσχε λογίζεσθαι τὰς μάστιγας ἀριθμῶ, ὃ θάλασσαν διεῖλε καὶ τροφὴν ἀνωθεν ὕψε, καὶ νίκαις ἔθνῶν καὶ βασιλέων ἀνέδησε καὶ ἥλιον ἔστησε, καὶ πόλεις ὡς οὐκ ἂν τι; φήθη, καθέλε, καὶ γῆν κατεκλιτρούχησε τῆς ἐπαγγελίας καὶ προφητῶν ὁσιῶν ἀνήκε χορὸν· τὸ μέγιστον ὅθεν ἐν ἡμῖν αὐτὸς ἐπὶ τέλει τῇ καθ' ἡμᾶς φύσει πολιτευσάμενος ὤφθη, ἀκούσεται καὶ πατρίδας τῷ μὲν, τὴν Γαλιλαίας Βηθσαιδᾶ, Παύλῳ δὲ τὴν Κιλικίας Ταρσόν· ὧν ἑκατέρας ἑκατέρα μᾶλλον περιφανῆς, ἢ μὲν τῷ Χριστῶν ἐν αὐτῇ τοσάκις; ἐπιδημηται καὶ θαυμαμάτων ἐπιδείξει χρῆσασθαι, ἢ δὲ τῷ προκαθησθαι τοῦ θέματος; καὶ τῷ θαυμασίῳ τῶν τειχῶν περιβόλῳ καὶ τῷ διειδῆ Κύδνῳ ἐν ὁσάκις ἂν αὐτὸς ἐπαινω, τοσάκις ἀπολείπεσθαι τῆς ἀληθείας δοκῶ. Καὶ γὰρ οὐδ' ἐξέστα; τοσοῦτον εἰπεῖν ἐπ' αὐτῷ, ὅσον Ἀλέξανδρον ἐργάσασθαι φέρουσι βίβλοι. Τί δ' ἂν καὶ μείζον τῷ φείδῳ κεχάριστο ἢ ἐηλικουθε βασιλέως λουτρον ὀύσθαι; Ἄ μὲν δὴ γένους τε καὶ

A nisi verba habens, ac dicere volens, sermonis discipulos et servos prætercurrentes, aliud aliquid ante ea sermonum fundamentum ponat. At vero tam magnum suppeditatur fundamentum, et mihi videtur cum apostolos deprecatus fuerim, et assuetum hoc est in magnis rebus, in ulteriora sermonis procedere. Estote ergo, o Verbi sapientes, discipuli vestro afflatu opitulantes et provocantes mea verba, ne male quæ bene gessistis perlustrentur; et si unquam me laborantem videatis, dextram porrigite et confirmate, ut unctor luctatorem laborantem. Jampridem quis laudationum legibus usus, patriam illorum quos laudabat, memorabat et genus. Ego vero non ignoro parva ista apostolis videri, quamvis comparata cum iis quæ apud homines splendida sunt. Igitur vilium rerum videtur. Ista enim inconditioni inæqualisque in generatione motus munera quamvis splendida alicui forte convenient qui uti iis velit ac in lucem proferre; et rursus si virtutis absentiam mederi velit, laudationes, ut par est, acceptæ et gratæ erunt; quos vero sua tantum ornare possunt, iis de his rebus ambitio inhæret, ut si quis, ubi licet multa aurea vasa, quæ possidet, ostendere ut divitem, testacea in medium ponit, licet et illustrium parentum sit filius et patria communi oriunlus, sed præclare factis notus. Equidem nulli illorum quise istorum rerum actores præbent in omni tempore, adhæreo, sed apostolorum mores sector. Si vero hæc negligentius alicui acta videntur, audiet, quamvis et ipse provlderit, ambohus idem quod Abraham imputatum est, quod quidem non coram ignavis perlustrabo.

C
D
In Ægyptum Deus insigniter conduxit, item vero eduxit per quem Ægyptum toties verberavit, quoties transgressio est facta, et demum rationem dedit qua verbera numerarentur; quo mare dividit et cibum desuper pluit, et victoriis populorum et regum religavit vinculum, et solem stilit, et urbes innumeras evertit, et terram per sortes dividit promissionis, et prophetarum divinorum chororum misit; at in primis eadem nobiscum secundum naturam nostram conversatione usus est. Audiet patrias: illi quidem Bethsaida Galilææ, Paulo contra in Cilicia Tarsum; quarum una altera magis conspicua: prior quia Christus in illam sæpius divertit et miracula edidit; altera, quia caput erat provincie, et miro mœniorum ambitu præcallebat, et claro et inclyto, quam quotiescunque ipse laudo, toties veritatem non assecutus fuisse videor. Non enim tantum dicere de eo licebit quantum Alexandrum fecisse ferunt libri. Quid vero flumini majorem honorem conferat quam quod in tanti regis balneum ahibitum fuit? Quæ vero dicenda de genere et patria habeo, ca et plura

dicta fuissent nisi viderer viris qui plura etiam dicere possent, æmulari. Cui enim sensus sui ipsius est, quæ omnibus cognita sunt non repetet, stulte sermonem in aliam partem derivans, sicut nos aquas alio per canales ducimus. Igitur neque illa silentio transgredi decet nisi prius memorata sint quæ momenti alicujus esse videantur. Magis enim illinc apostolorum summa industria clara fuit : quibus mare et retia curæ fuerunt. Paulus vero tabernaculorum confector erat. Artesque illis innocuæ vitam componebant et minime otiosæ, et, ut ita dicam, mali nullius instigatores, prudenter et moderate vivebant. Quod eventit apostolis ; si quis de plebe magnum aliquid dicere habet de illis, majoribus demonstrabit exemplis nedum minora probet. Si autem viri aliqui prudentes meminerunt quantum mutati sint, quantumque a multitudine distent quoad gloriam et ab iis quos opes et potentia impediunt quominus viæ quæ in cœlum ducit insistant.

νατι, καὶ μὴν καὶ τοῖς μὲν προσοῦσι λαμπροῖς τῶν πλέον ἔχον, τοῖς δ' ἐν δόξῃ τῶν ἀσημοτέρων οὖσιν ἐκείνων ἐκράτουσιν οἱ ἀφθονία μὲν τῶν ἐν γῆ σιμολογημάτων δι' ὧν πρὸς οὐρανοὺς πορευτέον παντοδαπῆ σπάνις.

Vocem et illud adijecit, quod quidem non citra propositum cadit, scilicet Paulum ornatum fuisse apud Romanos jure civitatis, qui quidem maximus est omnium civilium honorum : quod cum scirem Petrum non adeptum fuisse, vidi me ipsum in angustias adductum, si oporteat de altero aliquid speciose loqui quod non statim alteri foret ornamento. Cum ista in mente volverem, et primo me converterem nescirem, Petrus clanculum interpellans : Dic, inquit, pro hoc uno multa te et magna audivisse, scilicet concivem me Christi fuisse, et illum in meam domum excepisse, et accepisse robur pantheræ ex Salvatoris contactu. Dicit et ille mihi aliquid maximum unde quis gloriatur et sublimius quam si quis decies millies in jus civitatis Romanæ fuerit accensus. Si sero vis et regnare, tributum simul pende regi omnium. Re-creatus fui statim ista audiens : sed paulo post in majores rursus quam prius angustias incidi, et hinc multo minus videbatur quod ad Paulum pertinebat, quam antea. Ego vero ea mente eram, ut pariter ambo spectabiles viderentur. Huc venite, vos quoque, qui adestis ; et precemini ut quodcumque non ornet sermonem, decedat, et ostendite Pauli quidem id futurum fuisse quod Petri fuit si illi licuisset Galilæa pro patria uti ; Petro autem nil cum Paulo commune fuit. Neque enim id patrimonium habebat ut in numerum accenseretur civium Romanorum. Si vero quæ utrique quotannis redibant, maiora Petro erant : in communi egestate, facilius quidem Petrus quam Paulus quod deerat resarcivisset, quod fuit demonstratum.

Detur hic apostolis par honor ; et quod alter alterum superat pro parte singula, et quod superatur, æqualem pugnam sistat. Attamen non obsecrum est necessitatem mihi cum laudare cœpe-

Α πατρίδος· εἰπεῖν ἔχω, ταῦτα, καὶ πλείω γ' ἂν ῥηθέντα, εἰ μὴ μάτην ἐδόκουν πρὸς ἐτι πλείω λέγειν εἰδόμενος φιλοτιμεισθαι. Ὡ γὰρ ἀσθησις ἑαυτοῦ γίνεται, τὰ πᾶσα δὴ λέγοντος ἐνοχλεῖν οὐκ ἀσύνετα ἐν δρόμῳ μετοχρετέυον τὸν λόγον ὡσπερ τῶν ὑδάτων οἱ ἐτέραν δίδομεν ἕν τῆν ὁδόν. Οὐκοῦν, οὐδὲ γὰρ κίεμα μὴ μνημονεύσαντα δεῖ παρελθεῖν, καὶ εἰ δεκε τῶν φαυλοτέρων παραβαλεῖν. Μᾶλλον γὰρ ἐντεῦθεν τῆς τῶν ἀποστόλων ἀρετῆς φανερόν τὸ ὑπέριμα τῷ μὲν θαλάσσης καὶ δικτύων ἐμέλγας, Παῦλος δὲ σκηνοποιοῦς τὸ ἐπιτήδευμα ἦν, τέχνας τε τοῦτοις ἐν βίον συνεχρότουσιν μῆτε πρὸς ἀδικίαν ὀρώσαι, καὶ ἀογίας ἀππλάγαμέναι, καὶ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, κακοῦ μὲν οὐδενὸς τό γε ἐπ' αὐταῖς εἶναι διδάσκαλοι, σφροσύνη δὲ συζῶσαι καὶ μετρούτητι, κάνεῦθεν δὲ συμθαίνει τοῖς ἀποστόλοις, εἰ μὲν τις μέγα τι λέγειν ἐκ τῶν κάτωθεν ἠκότων ἔχει περὶ αὐτῶν μεζοῖσιν ἀποδείκνυσθαι τῷ τὴν μεγάλη μὴ καταισχύναι. Εἰ δὲ τι τῶν ἑλαττόνων μεγίστουσιν ὀρώντων οἱς ἔρῃν ἔστιν, ἐξ οἶων ὀρμώμενοι τῶν κατ' ἑαυτοῦσιν οἱσιν γὰρ μὲν τοιοῦτο περὶ αὐτῶν κομμάζειν ἐχόντων τὸ ἀφθονία μὲν τῶν ἐν γῆ σιμολογημάτων δι' ὧν πρὸς οὐρανοὺς πορευτέον παντοδαπῆ σπάνις.

Ἐβουλόμην κακεῖνο προσθεῖναι οὐδ' αὐτὸ καιροῦ πίπτου ἐξω, τὸ τὸν Παῦλον ἐγγεγράφθαι δηλαδὴ καὶ τῇ πολιτείᾳ Ῥωμαίων ἢ μέγιστα τῶν τε πανταχοῦ τῆν νικᾶδε καὶ ὅσα γεγονᾶσι τὰ πρεσβεῖς, εἰδὼς δὲ μὴ καὶ τῷ Πέτρῳ τοῦτο πεπορισμένον ἀπειλημένον ἔβλεπον ἑμαυτὸν, εἰ χρῆ περὶ θατέρου τι σεμολογεῖν ὅπερ οὐκ ἂν καὶ θατέρῳ κόσμος εὐθὺς εἴη. Ταῦτα δὲ μοι κατὰ νοῦν ἀνελλίττοντι καὶ ὅπη τράπωμαι τοῖς ἑλοῖς ἀμηχανοῦντι Πέτρος ποθὲν ἀφανῶς ἐπικύφαται, λέγει, φησὶν, ἀνὸς ἔνδρς τοῦτου πολλὰ καὶ μεγάλα ἀκούσαι τὸ συμπολιτεύεσθαι με Χριστῷ καὶ τούτου εἰς τὴν ἑμαυτοῦ οἰκίαν εἰσδέξασθαι καὶ τὴν ῥᾶσιν τῆς πανθῆρας τῆ τοῦ Σωτῆρος ἀφῆ, λέγει καὶ ὁ πάντων ἐμοὶ μέγιστον αὐχημα καὶ ὑψηλότερον ἢ μυριάκις εἰς Ῥωμαίων πολιτείαν τελεῖν. Εἰ δὲ βούλει καὶ βασιλεύειν τὸ συντελέσαι τὰ διδραχμα τῷ βασιλεῖ τοῦ παντός· ἀνέψυξα μὲν αὐτίκα μῆλα τούτων ἀκούσας· μικροῦ δὲ διακλιπόντος εἰς μεζῶ πάλιν ἢ κατὰ τὴν προτέραν ἀπορίαν συνηλαυνόμενῳ καὶ μοι ἐνθὲνδς πολλῶ ἑλαττον ἐδόκει τὸ Παύλου ἢ πρότερόν μεζῶν. Ἐγὼ δὲ γνώμης ἦν τοῖς ἰσοῖς ἀμφω καλλιωπιζομένους φανῆναι. Δεῦρ' ἴτε δὴ καὶ ὑμεῖς, ὦ παρόντες, συνάρασθέ μοι τοῦ μὴ σευάζοντα τὸν λόγον καταπεσεῖν, καὶ δεῖξατε Παῦλῳ μὲν ἂν ὑπάρξαι καὶ τὰ τῷ Πέτρῳ, εἴπερ ἦν καὶ αὐτῷ πατρίδι τῇ Γαλιλαίᾳ χρῆσθαι, Πέτρῳ δὲ οὐ πάνυ τι τὰ τῷ Παύλῳ. Οὐδὲ γὰρ ταιαύτην οἰκοῖ τὴν εὐκληρίαν ἐμέτραι ὡς ἐκ τοῦ ῥάστου ἔχειν εἰς ἀριθμὸν ἐτασθῆναι Ῥωμαίων. Εἰ δὲ τῶν προσόντων ἑκατέρῳ, μεζῶ μὲν τὰ τῷ Πέτρῳ, ὡν δ' ἐκάτερος ἔνδεης, ἔβρον ἂν Πέτρος ἢ Παῦλος ἀνεπλήρωσε τὸ ἐνδέον, καὶ τοῦτ' εἰδείχθη.

Δοθῆτω τοῖς ἀποστόλοις κάνταῦθα τὸ σεμνὸν ἐκ τοῦ ἰσοῦ καὶ τὸ ὑπερέχειν ἀλλήλων ἐν μέρει καὶ ὑπερέχεισθαι ἰσοπαλῆ τὴν νίκην ἰσάτως. Οὐκ ἄδηλον μὲν οὖν ὡς ἀνάγκη μοι πᾶσα τοῖς ἐγκωμίοις ὀρχῆν ἐνδέοντι

καὶ πρὸς τὰ ἐξῆς ἵνα τοῦ λόγου· αἰσθάνομαι δ' οὐ τοσοῦτον οἷς διεξῆλθεν κουφότερον ἑμαυτῷ τῷ πρῶτῳ προβαίνον ὅσον τοῖς ἐπιούσι βρύτερον, καὶ μοι δοκῶ ὡσπερ εἰς λαδύρινθον εἰσελθὼν ὅσον ἂν ἐνδοτέρῳ τοῦ μηχανήματος γίνομαι, τοσοῦτον καὶ δυσχερεστέραν ἑμαυτῷ κατασκευάζειν τὴν ἔξοδον. Καὶ γὰρ αὐτὸ τοῦτο διπλῆν μοι τὴν ἀπορίαν ἐπιτιθεμένην ὄρω. Πολλῶν γὰρ πολλαχόθεν συβρέδοντων, ἃ τίς ἂν ἐπαινέσαι τῶν ἀποστόλων οὕτε ἃ χρὴ λέγοντα, ἐπεὶ πάντα μὴ δυνατὸν τῶν ἄλλων ἀποσχέσθαι, εὐρεῖν ἔστι ῥάδιον, οὐθ' εὐρόντι προσηκόντως ἐκάστῳ διαιτηῆσαι καὶ φανῆναι τοῖς πρώτοις τὰ πρῶτα γέμοντα. Τί γὰρ ἐν τοῖς δεύτερον χαλεπὸν ἔμοιγε συνιδεῖν; Οὐ γὰρ, πάντων καλλίστων ὄντων, τὸ κάλλιον ἀξιοῖ τις ζητεῖν, οὐδὲν ἐκ τοῦ κατὰ λόγον, ὡς γοῦν ἐγὼ νομίζω ποιεῖ, λέγω δὲ μῆτε τῶν καθ' ὑπέρθειν λεγομένων ἐκαίως ἂν ὑψηλότερόν τι λεχθῆν καὶ οὐ πάντων καλλίστων ὄντων ὡς εἰρηται τὸ κάλλιον βούλεται τις λαθεῖν οὐ μᾶλλον ἐν ὁποιοῦν τιμῆσαι; φανήσεται, ἢ τᾶλλα τῆς οἰκείας ὑποδείξερα δεῖξας ὑπεροχῆς. Ἐν τοῖς τοίνυν καλῶς ἂν εἶεν ἑμαυτῷ οἴομαι, τὸ τῷ χρόνῳ μόνῳ προτάττεσθαι δίκαιον ὁδεῖν καὶ πρῶτον ἐκθεμένῳ περὶ τῶν ἄλλων ὡς ἂν ἕκαστον ἐπίοι διεξιέναι, τοῦτο τέ μοι κατὰ πάντων ἐν κεφαλαίῳ προειρημένον ἔστω, ὡς τὰ ἐκίστων ἀεὶ δεύτερα τῇ τάξει ἤμιστα πάντων καὶ τὴν ἀξίαν ἡγεῖσθαι δεύτερα χρὴ, ἀλλὰ πάντα πάντων ὡσπερ ἐν κύκλῳ

Πρῶτον τοίνυν ἵνα δὴ πρῶτον εἶπω (δεῖ γὰρ πολὺν ἀρξασθαι), περὶ τῆς τῶν ἀποστόλων ἐπὶ τὴν χάριν κλήσεως εἰκότως ἂν ἔχοι τὴν γλῶτταν τῷ λόγῳ χρῆσθαι, καὶ πάρεστιν ἡμεῖν ὁ Σωτὴρ μετὰ τὴν σωματικὴν εἰς ἀνδρῶν ἠλικίαν ἀφίξιν καὶ τὸ βάπτισμα οὐκέτι συσχιάζειν, ἀλλ' ἐκφαίνειν βουλόμενος ἑαυτὴν. Καὶ δεῖν ἐγνωκῶς μάρτυρας τῆς αὐτοῦ πολιτείας, καὶ τῆς τῶν θαυμάτων ἐπιδείξεως προσλαμβάνεσθαι προσλαμβάνων δὴ πρῶτον ἀπάντων σὺν τῷ ἀδελφῷ Πέτρῳ καὶ ἡ πρόσληψις παραμειβοντος τὴν θάλατταν Γαλιλαίας, ἐκτ' οὖν λίμνην Τιβεριάδα, καὶ ἰδόντος ἐκεῖ καὶ καλέσαντος καὶ ὀπίσω αὐτοῦ ἵνα κελύσαντος, καὶ ἀλείψαν ἀνθρώπων ἀντ' ἰχθύων ἐπαγγελιαμένου διδάξειν καὶ τὸ τοῦ ἀλιεύς εὐπειθές, ὡς ταχὺ καὶ ἡ τῶν δικτύων μετὰ τῆς τέχνης ἀπύκνησις καὶ τὸ ἔπισθαι τῷ καλέσαντι, οὕτως ὁ Πέτρος θάττον ἢ τὸν ἡμέτερον λόγον εἰπεῖν, καὶ ὑπήκουσε καὶ μεθῆς ἐκεῖθεν μετέβη, οὕτως ἀλιεύων ἔλαθεν ἀλιεῦθαι ἀλείψαν τῆς οἰκείας πολλῷ κρείττονα, οὕτως ὁ Σωτὴρ τὸν τὴν οἰκουμένην μέλλοντα σαγήνεύειν αὐτὸς ἐσαγήνευσεν, ἢ μᾶλλον σαγήνη τῷ Πέτρῳ χρησάμενος εἰς δικτύων τὴν οἰκουμένην συνέκλεισαν· ὅ τοίνυν καὶ λόγος μόνος ἤρκεσεν, ὥστε τῶν ἐν χερσὶν ἀφόμενον ἀκολουθεῖν τῷ καλοῦντι, τίποτε δοκεῖν εἰκότως ἔστι παθεῖν ἂν περὶ τὸν διδάσκαλον λόγους τε ἐκείνους πολλοὺς καὶ γενναίους εἰσδεχόμενον καὶ τραπέζης καὶ ἄλλων συνεχῶς κεκοινωνηκότα τοῖς πεπολιτευμένοις τε πᾶσι καὶ τεθαυματουργημένοις; μέχρι τέλους παρηκολουθήκ' ἅπαντα παύσασι; δὴλόν ἐστι πᾶσαν παρελθεῖν ἀγάπης ὑπερβολὴν, καὶ μὴν καὶ τοσόνδε τι προθυμίας ὄμματα περιεῖναι τῷ ἀποστόλῳ ὡς εἶπερ ἤθετο

A rim, sermonem ordine prosequi. At qui sentio apud me negotium non æquo pede procedere ut apud asseclos; et mihi videor in labyrinthum venisse quo magis machinam penetro, eo difficiliorem mihi exitum parari. Etenim mihi duplicem difficultatem impositam video. Cum enim multa undique confluant quæ quis laudet in apostolis neque quæ oporteat dicere, cum non fieri possit ut a cæteris abstinatur, inventu facilis res, sed cum inventa erit, congruenter compositu difficilior. Quid enim in his secundo loco difficile est intellectu? Non enim, cum omnia pulcherrima sint, aliquis pulchrius requirere dignaretur; nihil ex hoc quod æquum est, ut ego puto, laborat; sed dico neque illis quæ superpositione dicuntur fore ut jure quid

B sublimius dicatur, et cum omnia non pulcherrima sint, ut dictum est, quod est pulchrius vult aliquis obtingere, non magis unum qualecunque est honoravisse videbitur, quam cætera infra propriam facultatem monstrasse. Circa hæc equidem bene me habere credo; nam tempus justitiam comprobat singulorum. Mibi quidem id certum est, quod cæterorum ordo secundo semper loco est, et quod omnia signa in circulo tum prima cum secunda apparent.

τάξει ἤμιστα πάντων καὶ τὴν ἀξίαν ἡγεῖσθαι δεύτερα σημαῖ καὶ πρῶτα καὶ δεύτερα.

Primum igitur, ut primum dicam (oportet enim alicunde incipere), de apostolorum in gratiam vocatione bene esset linguam sermone uti; et adest nobis Salvator post corporeum ad homines adventum, et baptisma nondum obumbrare, sed manifestare volens se ipsum, et cognito opus esse testibus civitatis ejus, et miraculis probativis, adhibuit primum cum fratre Petrum. Et assumptio illius cum præterveheretur mare Galilææ, aut lacum Tiberiadis, et vidisset ibi et vocavisset et retrorsum ire jussisset, et piscatum hominum pro piscium piscatu præcepisset, et piscatoris obedientia, quam velocis retium cum arte desertio, quam velociter sequitur vocantem! sic Petrus dicto citius obedivit, et discipulus factus iri inde discessit: sic cum piscaretur, ignorabat se piscatu captum multum suo piscatu meliori. Sic Salvator eum qui piscaturus terram universam erat, ipse piscatus est; aut potius tanquam sagena Petro usus intra retia terram universam includit: cui nempe et unum verbum satis fuit ut, quæ in manibus erant dimissis, vocantem sequeretur. Quid putas pro Magistro illum facturum esse postquam verba multa et nobilia accepit, et mensæ ac salis quotidianus consors fuit, et omnibus aut actionibus aut miraculis ad finem usque adfuit? Manifestum est illum omnem amoris gradum transgressum esse: et certe tantum ardoris in apostolo fuisse credo ut, si prævidisset fore ut se Magister vocaret, vocem Magistri præcessisset. Et sane quidem, nullo interjecto tempore, vocatus accurrat; et quod habebat libentius cessit quam antea acquisiverat.

Et in disciplina non assumptus, non proprii esse consilii credidit, ad finem usque comitari Magistrum, imo ita ad omne pro illo faciendum paratus fuit, ut etiam morte imminente, cum illo vitam amittere, quam sine illius consortio vivere mallet. Durum enim est ab amico separatam esse ei qui sicut Petrus amat. Ergo non est locus ubi Christus eum non secum habuit: certe docenti Petrus diligentius quam cæteri attendebat; corporum simul et animorum sanationem monstranti Petrus spectator et testis præsens ægrotis salutem restituit. Si aliquam domum introibat defunctum ad vitam revocaturus, cæteris extra domum manere iussis, Petrum miraculi testem assumpsit. Ubi in Thabor ascendit, divinitatem suam et splendorem demonstraturus, pauci cum Petro, excepto præside, lucem quæ circa Magistrum effulgebat viderunt, et vocem Patris desuper missam audiverunt. Jesus peregre ibat et Petrus funditus Magistri amore captus, simul ibat peregre. Super aquas incedit, et Petrum vides eadem atque Magister facere audentem; quem si timore mersum vides, vide eum fide erga magistrum salvatum. A sacerdotum principibus et scribis et cæteris etiam se passurum prædicat, et sit statim Petri increpatio et excusatio. Dixit duodecim discipulis quorum aliqui discesserant: Nonne vos quoque abire vultis? et Petrum quæ nemo responderat, verbum amoris dicere suavit. Vide præterea Jesum pedes Petri lavare volentem; Petrumque primum quidem verecunde recusantem, postquam vero quod neque per somnum videre sustinisset audivit, manus et caput tendentem. Vide Jesum proditum, et Petrum pro Magistro luctantem, et auriculam unius ex his qui Jesum ceperant decidentem, et usque in aulam sacerdotum principis sequentem, et ubi consedit, donec finem videret expectantem; postea ad sepulcrum ivit. Talis Petri indoles fuisse dicitur. Et certe propositum contingens in omnibus, et accommodatus principatui, et particulares nobis, in sermonis decursu, præbens laudum occasiones. Sed oportebat non tantum institutum facile in hominum saltem conversatione discipulos Christi habere, sed etiam Pharisæorum magnificentiam et ardorem vindicare. Et licet rem miram videre. Quomodo enim aut ille Deus, aut hic Paulus cum esset, monstravisset mirabilius se ipso? Non vitam tranquillam a genti apostolatus est commissus, non bene aut falso de Christi doctrina sentiebat; sed legum vernacularum transgressorem elegit qui non tam seipsum, sed cæteros in prava via conduxit et legum contemptum domuit et Deo bellum indixit, parvipendendo tonitrua et fulgures cælitus demissos, et licet ex Saulo in Paulum mutatus Christi zelo ardebat, et cæteros quoque ad fidem et veritatis cognitionem stimulabit; et quidem illud quod procurator et patronus legis erat et Jerusalem præcipuam sedem habebat, cujus rei causa præsertim constituta observare videbatur, et quod

μέλλοντα καλεῖν τὸν διδάσκαλον φήσκει τὴν κλῆσιν τῷ προσελθεῖν· τεκμήριον δὲ, καὶ γὰρ οὐδὲν μετεύσαντι χρόνῳ ἐκλήθη τε καὶ προσέδραμε, τὰ τε ὄντα μᾶλλον ἀσμένως ἀπεκτέησατο ἢ πρόσθεν ἐκτέησατο, κίκαί δὲ πρὸς μαθηταίαν ἤροσθη οὐ τῆς ἰδίας εἶναι προαιρέσεως ὥσθη, μὴ καὶ εἰς τέλος προτρέψαι τῷ διδασκάλῳ, ἀλλ' οὕτως ἐξυτὸν πρὸς πάντοιοῦν ὑπὲρ ἐκείνου χωρεῖν ἔτοιμον ἐνεχείρηται ὡς καὶ θανάτων ἀπειλοῦν· εἰων γρηΐζειν σὺν ἐκείνῳ μᾶλλον τὸν βίον λιπεῖν ἢ δίχα τοῦ ἐκείνῳ συνεῖναι δύνασθαι ζῆν· δευτὸν γὰρ ἢ τοῦ φιλομένου διάστασις τῷ κατὰ Πέτρον φιλοῦντι. Οὐκοῦν οὐκ ἔστιν οὐ μὴ συνόντα Χριστοῦ εἶχεν αὐτόν· καὶ γὰρ ἂν διδάσκων ἦν, Πέτρος προθυμότερον τῶν ἄλλων ἐνεφορεῖτο τῆς νοουσίας, ἂν σωμάτων ἕμα καὶ ψυχῶν ἐπεδείκνυτο θεραπεΐας, Πέτρον θεατῆ τε καὶ μάρτυρι τοῖς κακῶς σχολῶν ἢ ὥσθις ἤρχετο· ἂν εἰς οἰκίαν εἰσῆι, νεκρῶν ἀνοστήσων, τῶν ἄλλων ἐκεί· μένειν κελουμένω, Πέτρος τοῦ θαύματος οὐκ ἀπελιμπάνετο ἂν εἰς θαθὼρ ἐνήει τὴν οἰκίαν παραδείξων θεότητα καὶ λαμπρότητα, ὄλγοι μετὰ Πέτρον, πλὴν προέχοντος, τὸ τε περισχὸν τὸν διδάσκαλον φῶς εἶδον καὶ τῆς πατρὸθεν ἐπ' αὐτὸν φερομένης φωνῆς ἤκουσαν, Ἰησοῦς ἀποδημῶν ἦεν καὶ Πέτρος κατάκρας ἄλοῦς ὑπὸ τῆς δεσποτικῆς ἀγάπης συναπεδήμει, ἐφ' ὑδάτων βαδίζει καὶ Πέτρον ὄρα· τὰ ἴσα τῷ διδασκάλῳ θαρρόοντα ποιεῖν, κἂν τῷ δεῖε βαπτίζόμενον ἴδῃ. Ἄλλ' ὄρα καὶ τῆ πρὸς ἐκείνον πίστει σωζόμενον, ὑπὸ τῆς τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων καὶ τῶν ἄλλων προέγει τὰ καὶ τὰ πείσεσθαι, καὶ ἡ Πέτρον εὐθὺς ἐπιτίμησις καὶ τὸ ἀπεύχεσθαι ταῦτα τῷ φιλομένῳ γενέσθαι, εἶπε τοῖς ἑωδὲκα μαθητῶν τινων ἀποχωρησάντων, Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλατε ὑπάγειν; καὶ Πέτρον ἄ μὲν εἰς ἀπεκρίνατο, τῆ φίλτρον λέγειν ἀνέπεισεν. Ὅρα πρὸς τούτοις, Ἰησοῦν μὲν νίπτειν τοὺς Πέτρον πίδαξ βουλόμενον τῶνδε πρόσθεν μὲν εὐλαθεύμενον, εἶπ' ἐπειδήπερ ὁ μὴδ' ἂν ὄρα ἰδεῖν ἠνέσχετο ἤκουσε, καὶ χεῖρας προτείνοντα καὶ τὴν κεφαλὴν. Ὅρα προδιδόμενον Ἰησοῦν καὶ Πέτρον ὑπερμαχόντα πάντα τοῦ διδασκάλου καὶ οὗς τῶν ἐπὶ τὴν σὺλληψιν ὠρμηκῶτων ἐνδὸς ἀφαιροῦντα, καὶ μᾶλλον τῆς αὐλῆς τοῦ ἀρχιερέως ἀκολουθοῦντα κίκαί καθέξμενον καὶ τί τὸ τέλος ἰδεῖν ἀνυμείνοντα καὶ μετὰ τοῦτο πρὸς τὸν τάρον βαδίζοντα, τοιοῦτος ὁ Πέτρος ἀπὸ γραμμῆς, ὃ δὴ λέγεται, καὶ δὴ καὶ εἰς τέλος συμβαίνων ἐν πᾶσι, καὶ ἀνάλογο; τῆ ἀρῆ καὶ ἰδία; ἡμῖν πρεῖοντι τῷ λόγῳ πολλαχῆ ἰδοῦς ἀφορμὰς ἔγκωμιων· ἀλλὰ γὰρ ἔδει μὴ μόνον ἐπιτηδεύματος εὐτελοῦς, τὸ γε εἰς ἀνθρώπων πολιτεῶν μαθητὰς Χριστοῦ ἔχειν, ἀλλὰ καὶ τῆς Φαρισαίων μεγαλοπρεπέας τὸν θερμότατον οἰκειώσασθαι, καὶ πάρεσθαι ὄρα τὸ θαῦμα. Πῶς γὰρ ἂν ἡ ἐκείνο; Θεός, ἢ οὗτος; Παῦλος ὧν ἔδειξε θαυμαστότερον ἐξυτοῦ οὐ τῷ ἡσυχίαν ἄγοντι τὸ μαθητεῖν ἐπεκηρύχθη, οὐδὲ μὴδοστόριως ἔχοντι τῆς εἴτε βελτιονος εἴτε χείρονος; περὶ Χριστοῦ ὑπολήψεις, ἀλλὰ τῶν γε πατρῶων παραβάτην ὠρίζετο, καὶ τοσοῦτον μᾶλλον ὅσον μὴδ' εἰς ἐξυτὸν μόνον τὸ παράνομον

περιστήσαντα, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους μὴδὲν εἶναι τὸ εὐσεβεῖν ἀναπέσαντα, εἰ τις μὴ τῷ νόμῳ χαίρειν εἰπῶν, τοῖς ἐκείνου νόμοις προσέχοι, καὶ δὴ καὶ κατὰ τῶν ἐκείνῳ προσκεχωρημάτων φωνῶν ἦι, καὶ δι' ὅ ταῦτα ὡς εὐλογον· ὑπὲρ Θεοῦ γὰρ ἡ μάχη καὶ τῶν πατρῶν ἃ γινόμενα καὶ πυρὰ καὶ βρονταὶ θεοῦ ἐξ ἄβυσσος κυρωθέντα κατέπεμψαν, τλήν ὁ γε τοιοῦτος, καὶ τῷ Σαύῳ τὸν Παῦλον ὑπέφαινε οἷος καὶ τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ ζῆλον θερμανθεὶς ἔσται, ἴσως μὲν ἐκ τῶν ζῆλων ἐν ἐκατέρω, τῷ δὲ δευτέρῳ καὶ προστιθεὶς τὴν ἐπίγνωσιν καὶ τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ θεῖον ἅπαν γινόμενος, καὶ μὴν καὶ τὸ προσάτην μὲν καὶ συνήγορον εἶναι τοῦ νόμου καὶ τὴν Ἰερουσαλήμ ὁρμητήριον ἔχειν, οὐ μάλιστα πάντων ἐδόκει τὰ καθιεστηκότα κρατεῖν καὶ τοῖς ἀρχιερεῦσι καθ' ὅτι ἂν βουλήται συνεργεῖν χρῆσθαι, μὴδὲν δὲ ταῦτα πάντα πρὸς τὴν κλήσιν ἐμποδῶν αὐτῷ γέγονε... Τίς οὐκ ἂν ἐκπλαγεῖ; συγγνωστά ὀκνοίη ποιεῖν, Παῦλον ὀκνοίη γέ τρι Θεοῦ, μόνος, ἀνθρώπων γὰρ ἂν οὐδεὶς παλινοδίαν ἐποίησεν ἔδειν, καὶ τάναντία τοῖς ἐναντίοις ἰδῆσθαι, καὶ τὸ φῶς ἀνωθεν, καὶ ἡ κλήσις ἐκείθεν· οὕτω που καὶ φερόμενον ποταμὸν οὐδ' ἂν μυρία χεῖρες εἰς ἀνάβρουν χωρῆσαι βιάσαιντο· Θεοῦ δὲ πάλας τὸ λέγεται τοῦτ' ἐθαυματοουργηκέναι καὶ ἀεὶ δῆποτε ποιεῖν πιστεύεται δύνασθαι. Καὶ νεανίαν ἔτι τὸν Παῦλον ὄντα καὶ νέον ἀπέφηνεν ἀνθρώπων· οὐ γὰρ οὕτως εὐτυχῶς ὄφρα ἀποξέεται σὺν τῇ λεθηριδί τὸ γῆρας, ὡς Παῦλος σὺν τῇ τοῦ νόμου παλασίῳ τῆτι, καὶ τὸν παλαιὸν ἀνθρώπου· πρόσσει τοίνυν τὴν οἰκείωσιν πράττων, ἑαυτῷ μὲν οὐχί, τοῦτο γὰρ τῶν πολλῶν, ἀλλ' ὅσοις ὑπὲρ κεφαλῆς οὐρανός. Καὶ τοῦτο γὰρ δὴ θαυμαστὸν τῶν τοῦ Παύλου, τὸ μὴ συµμεταθεῖναι τῇ προλήσει τὸν ζῆλον, ἀλλὰ τὸν αὐτὸν ἐν ἐκατέροις ἀκμάζειν. Ἐντεῦθεν τόπος μὲν ὁ αὐτὸς ἐκόντα δις ἐρεξῆς τὸν πτηνὸν τὴν φύσιν ἔσχεν οὐδεὶς, ἀλλὰ καὶ διήκει πανταχόσε τῆς γῆς ἀετοῦ τρόπον πάντας οἷς ἂν ἐντύχη πρὸς σωτηρίαν ἀρπάξω· ἐντεῦθεν ἡρεµοῦντα χρόνος εἶδεν οὐδεὶς. Ἐντεῦθεν εἰ μὴ καὶ νύκτας ὅλας ταῖς ἡμέραις συναπτεῖ κηρύττων ὄμοι καὶ διδάσκων, στέγειν οὐκ εἶχεν· ἐντεῦθεν οὐχ ὅπως οἷς ἐτύγχανε κερδαίνων ἡγάπα, ἀλλ' ὡν οὕτω τῷ λόγῳ περιεγένετο, τοῦτους οὐκ ἔχων οὐδ' ἂν εἴποι τις εἰ; ὅσην ἔμετο τὴν ζημίαν ἐλαύνειν ἀπληστος ἦν τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν ἐραστής οὐχ ἑαυτῷ ταῦτα; συµφεύων, ἀλλὰ Θεῷ ᾧ καὶ τὴν ἰδίαν κατεγγυήσας, ἔξη μὲν οὐκ ἔτι αὐτός, ζῶντα δ' ἐκείνον εἶχεν ἐν ἑαυτῷ. Ἄ μὲν δὲ τῆς κλήσεως τῶν ἀποστόλων, ὡς ἐμέ γε κατὰ τὸ ἐπίδον λέγειν, τοιαῦτα, καὶ ἡ κλήσις τῷ μὲν χρόνῳ διάφορος, τῷ δὲ θαυμαστὴ ἐπ' ἀμοφοῖν εἶναι ὁμοίτιμος, καὶ τὴν ἐσχάτην παρεχομένη τῆς πρὸς τὰ γὰθὸν ἐτοιμότητος αὐτῶν βίασνον. Διαδέχεται δὲ μοι τὸν λόγον ἐξῆς τὸ πρὸς Χριστὸν αὐτῶν φίλων· ὅπερ οὐδὲν ἦν, ἀλλὰ καὶ μάλλον τῶν ἄλλων κατορθωμάτων, τὴν ἀποστολικὴν προεδρίαν εἰς αὐτοὺς περιέστησε. Τοιαῦτα γὰρ καὶ τοιαῦτα τῆς πρὸς τὸν δεσπότην ἐνοίας αὐτοῖς; ἐξηγέθη τὰ σύμβολα, ὅσα καὶ τὸν πᾶν πολλὰ καὶ μεγάλα σποδίασαντα περὶ τούτων εἰπεῖν βραχύτατα ἂν ἐλέγξει εἰπόντα. Πρῶτα τοίνυν τῶν

A sacerdotum principibus prout volebat adiutoribus utebatur : at illa omnia non impediunt quin vocationem sequeretur..... Quis non percussus venialia erubesceret facere Paulum ? certe Deus solus, hominum enim nullus palinodiam cantasset, et contraria contrariis sanasset, et lumen desuper, et vocatio inde. Sic et ruens violenter flumen nec decem manuum millia retrorsum cogerent. Deus vero jampridem dicitur illud miraculum effecisse, et semper certe facere idem posse creditur. Et adolescentem Paulum et juvenem, virum demonstravit : non enim tam facile serpens simul cum pelle senectutem deponit, quam Paulus cum legis vetustate et veterem hominem deposuit. Proceedit igitur conciliationem faciens, non sibi quidem, hoc enim multorum est, sed quibuscumque caelum supra caput est. Et hoc certe mirum in Paulo est, quod non cum proposito zelum commutaverit, sed idem in alterutro floruerit. Hinc locus nullus bis istum, voluerem quasi natura, habuit ; sed ubique terrarum progrediebatur, aquilæ instar, quoscumque fors obtulerat ut salvaret rapieus ; quare quietu n tempis vidit nemo. Hinc si non et noctes totas diebus adjiciebat proclamans et docens, at lectum non habebat ; hinc, licet nihil cum iis quibuscum versaretur lucraretur, contentus erat ; sed quos nondum verbis superaverat, eos non habens, neque dicat aliquis quantum existimaret dæmonum agitare, cum insatiabilis vere humanarum animarum esset amator, non eas sibi quasi matrimonio conjungens, sed Deo, cui et suam ipsius animam cum despondisset, non jam ipse viveret, viventem autem Deum in se haberet. Quæ quidem sunt vocationis apostolorum, ut ne ipse dicam secundum quod sequitur talia ; et vocatio illi quidem tempore differens, huic vero mirabilis, æqualiter ambobus in honore positus, et summam præbens in id quod bonum est promptitudinis eorum documentum. Succedit vero mihi his verbis statim eorum in Christo amor, qui quidem nihil minus, imo vero major cæteris officiis habet, cur illis ante omnes apostolos eminentia conferatur. Tanta enim et talia benevolentia erga Magistrum ab illis data sunt signa, ut qui multa et magna de illis loqui contenderet, convinceret etiamsi pauca diceret. Primum ergo, cum cæteri discipuli alia responderent Salvatore eos interroganti : « Quem me homines esse dicunt ? », cumque illi postea ut suam ipsi promerent sententiam postularent, Petrus hanc interrogationem quasi aliquid felicitate occurrens hincupando et phalangem cætarorum ut princeps præcurrans, quæ jamdudum parturiebat occasione usus expressit ; et hominum de Salvatore opiniones nihil simulando aut dissimulando, « Christum, inquit, Filium Dei vivi. » Cujus consensus meices, beatitudo et persuasio revelationem Petro a Deo venire, et super petram Ecclesie suæ ædificatio, et claves regni cælorum datæ, et promissio quæcumque aut vincita aut remissa a Petro fuerint, illa eandem

sortem manere in cælis. Certe præmiorum pondus demonstrat Petrum non solummodo magis cæteris hominibus Magistrum amasse, sed etiam ipsis discipulis et quibus sequi Christum dabatur. Certe ut amare videretur, cohibeo me ipsum cum ad id accedam, ne quid audacius dicam. Audebo tamen: non longe enim ab ardore Petri si funditus requiratur, ceteros discipulos fuisse videbis; ut præter id quod Christum secutus est, nihil supra illos haberet quod demonstraretur, nisi ista communis et istis consensus illius in hoc quod assentiebatur, aliquis dicat: attamen et hic Petro gratia qua theologo; Petrus enim cum ille adesset, nullum omnium asseruit esse qui plus se Magistrum amaret, neque quomodo quis plus gratiæ meruisse videretur, quasi necesse esset, ubi quem discipulorum oporteret præ cæteris eminere, ubique Petrum victoriam reportasse: et quod non prius interrogabatur, admodum mihi videtur moleste ferre. Quod enim ex se ipso similes sententias exprompsisset, audacius erat pro discipulo. Quis vero illorum qui tunc aderant, ista verba non audire maluerit, quam aurum Cræsi habere, et exercitum Xerxis et omnia quæ unquam in terra mortali alicui concessa sunt? Simile quid et Paulus dixit, scilicet nihil esse, neque tribulationem, neque angustias et quæ ista sequuntur, neque instantia, neque futura, neque principatus, neque archangelos, nullam denique creaturam quæ ab amore Christi eum deterreat. Duobus enim positis, se non verbis tantum, sed factis ipsis invictum præstitit in ipso rerum discrimine; ubi metus calamitatum et spes ac promissio rerum meliorum, virtus eum non deseruit, cui meliori conditioni insistere semper visum est. Cum enim duæ hæ res, metus inquam et spes, sibi oppositæ eodem nihilominus loco positæ sint; ipse tamen persuasus sum nihil æque esse timendum et sperandum quam rerum divinarum doctrinam. Ut enim nihil præstantius aut magis horrendum Divinitate, sic anima de hac re nunquam non persuasura habere debet, nisi velit metui succumbere.

Ἴσον τι τούτῳ καὶ Παῦλον εἰπεῖν πιστεύεται καὶ καὶ ἄ τούτοις ἐπιταί, μηδὲν ἢ τῶν ἐνεστώτων ἢ τῶν μελλόντων, ἢ ἀρχῶν ἢ ἀρχαγγέλων ἢ ἡντικύν κτισιν ἢ τῆς ἀγάπης αὐτῶν ἀποστῆσαι Χριστοῦ. Αὐτοῦ γὰρ ταυτὶ τεθεικώς τάναντία καὶ καθ' ἐκείτερον ἀνάλωτον ἑαυτὸν οὐ λόγοις μόνον εἶπεν, ἀλλ' ἡδὴ καὶ ἔργοις; ἔδειξε, τῆς αὐτῆς ἐδήπουθεν μοίρας ἀοριζόμενος, τότε φόβῳ τῶν δεινῶν καὶ ἐπαγγελίᾳ τῶν χρηστῶν τὴν ἐν τῷ ἀγαθῷ τίσιν λιπεῖν, κἀν δὲ κατὰ θάτερον εἶναι κακὴν μηδὲ κατὰ τὸ λοιπὸν αἰτιῶν ἀπληγάσθαι. Αὐτοῦ γὰρ τούτων ἐπ' ἀντικειμένους; δυοὶ τὴν ἀνάλογον τάξιν ἐχόντων, ἐλπιδος φημι καὶ φόβου οὗτ' ἐπιπίσαι, οὗτε τι δεῖται μάλισθ Θεοῦ διδάσκειν τὸν λόγον, ἑμαυτὴν παύσασθαι. Ὡς γὰρ οὐδὲν φύσει Θεοῦ χρηστέτερον ἢ φοβερώτερον, οὕτως οὐδὲ ψυχῇ θεμιτὸν μὴ οὕτως δοξάζειν αἰεὶ· καὶ τὴν μὴ οὕτως ὑπειληφύτα ὑατέρᾳ μερίδι πρὸς ἡμῶν φόβο; ἀγοι περιπίπτειν ἀνάγκη.

Ut enim animæ quæ, ut decet, de Deo sentit, spes bona obtingit, sic ante omnia Paulo qui purissimo Christi amore flagrabat, id sortis evenit. Non enim solum præsentis tempore amabat Christum, sed mentis extensione et meditatione quærelat qualis in posterum futurus esset ut officio satisfaceret suo, et se dignum esse voluit qui rerum futurarum testis foret et præteritarum. Hæc igitur sors si apostolos

ἄλλων μαθητῶν, ἄλλα πρὸς τὴν τοῦ Σωτῆρος ἐρώτησιν ἀποκριναμένον ἦν ἴκα. Τίνα με οἱ ἄνθρωποι, λίσουσιν, ἤρετο, κάκεινων ἐπὶ τούτοι; καὶ τὴν παρ' ἑαυτῶν ἐξενεγκεῖν ψῆφον ἀπαιτουμένων, Πέτρος τὴν ἐρώτησιν ἀρπάσας ὡς ἔρμαιον καὶ τῆς φάλαγγος τῶν ἄλλων ἀποτῆ τις ἀριστεὺς προζάμενος καὶ κατόθιν ἐκείνους λιπίων ἀπερ ἐκ μικροῦ ὄνεν εὐκαίρως ἐξέβρῆξε, τὰς τε τῶν ἀνθρώπων περὶ τοῦ Σωτῆρος ὑπολήψεις μηδὲν τι διατραπίς ἢ παράσυρεῖς, τὸν Χριστὸν εἶπε τὸν Υἱὸν τοῦ ζῶντος Θεοῦ. Τούτης τῆς ὁμολογίας ἀμοιθῆ, μακαρισμὸς καὶ μετρούρα τοῦ παρὰ Θεοῦ τὴν ἀποκάλυψιν ἔχειν τῷ Πέτρῳ καὶ ἐπὶ πέτραν αὐτὸν τῆς Ἐκκλησίας οἰκοδομῆσαι, καὶ κλεῖς τῆς τῶν οὐρανῶν διδομέναι βασιλείας, καὶ τὸ τοῖς λυθείσιν ἢ δεθείσιν ὑπὸ Πέτρον τὴν Ἰσθν κατάστασιν μένειν καὶ ἐν τοῖς οὐρανῶν. Καὶ δηλοῖ δὴ τὸ τῶν γερῶν βίρος ὡς Πέτρος; οὐ μόνον τῶν ἄλλων ἀνθρώπων τὴν διδάσκαλον πῶλον ἦν ἀγαπῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν μαθητῶν, καὶ οἷς τὸ ἐπισθῆσαι τῷ Χριστῷ συνελαμβάνετο δῆπουθεν πρὸς τὴν δοκεῖν ἀγαπᾶν, ἐπέχω ἑμαυτὸν εἰπεῖν τι τομῆτερον προαγόμενος, τομῆσθαι δ' ὅμως; οὐ γὰρ πρὸς τῆς τοῦ Πέτρον θερμότητος, τοιούτου; τῶν μαθητῶν τοῦς ἄλλους τοῖς βαθύτερον ἐρευνώσει παρῆσεν, ὡς πλὴν τοῦ συνῆσθαι τῷ Χριστῷ μηδὲν περὶ αὐτῶν ἔχειν πλέον δεικνύσαι εἰ μὴ ποῖς κοινὰ κάκεινοις τὰ τῆς ὁμολογίας τῷ συγκαταθέσθαι τις εἶποι. Πλὴν ἀλλὰ κἀναυθῶ τῷ Πέτρῳ χάρις, ὃ δ' αὐτοῖς εἰς θεολογίαν τεμόντι. Πέτρος γὰρ αὐτῶν πρῶτος τῆξίον μηδὲνα τῶν ἀπάντων φιλοστοργότερον πρὸς τὸν διδάσκαλον ἔχειν, οὐδ' ὅπως ἂν τι ποιῆσαι, μᾶλλον αὐτῷν κεχαρισμένα δόξαι ὄρῶν ὡσπερ δένον ἐν, οὐ τῶν μαθητῶν τινα τοῦς ἄλλους; ἔδει νικᾶν πανταχοῦ Πέτρον τὸν ἀναρούμενον ἐν τὴν νίκην, καὶ οὐ μὴ πρότερον ἠρωτάτο, πάντων ἡ δοκεῖ δυσχεραίνειν. Τὸ γὰρ ἀφ' ἑαυτοῦ τὰς τοιαύτας ψήφους εἰσάγειν ὁρασύτερον ἢ κατὰ μαθητὴν τῶς ἔδοκει. τίς δ' ἂν καὶ τῶν τότε παρόντων οὐκ ἠύξατο ἑαυτῷ ταῦτα μᾶλλον εἰρησθαι ἢ χρυσὸν μὲν ἔχειν τὸν Κροίσου, στρατιῶν δὲ τὴν Πέρσου, καὶ ὅσα τῶν ἐν γῆ τιμῶν εἰς ὑπερβολὴν κατε ἐπέδωκεν;

κρηρῦτταται μηδὲν εἶναι, μὴ θλίψιν, μὴ στενοχωρίαν τῶν μελλόντων, ἢ ἀρχῶν ἢ ἀρχαγγέλων ἢ ἡντικύν κτισιν ἢ τῆς ἀγάπης αὐτῶν ἀποστῆσαι Χριστοῦ. Αὐτοῦ γὰρ ταυτὶ τεθεικώς τάναντία καὶ καθ' ἐκείτερον ἀνάλωτον ἑαυτὸν οὐ λόγοις μόνον εἶπεν, ἀλλ' ἡδὴ καὶ ἔργοις; ἔδειξε, τῆς αὐτῆς ἐδήπουθεν μοίρας ἀοριζόμενος, τότε φόβῳ τῶν δεινῶν καὶ ἐπαγγελίᾳ τῶν χρηστῶν τὴν ἐν τῷ ἀγαθῷ τίσιν λιπεῖν, κἀν δὲ κατὰ θάτερον εἶναι κακὴν μηδὲ κατὰ τὸ λοιπὸν αἰτιῶν ἀπληγάσθαι. Αὐτοῦ γὰρ τούτων ἐπ' ἀντικειμένους; δυοὶ τὴν ἀνάλογον τάξιν ἐχόντων, ἐλπιδος φημι καὶ φόβου οὗτ' ἐπιπίσαι, οὗτε τι δεῖται μάλισθ Θεοῦ διδάσκειν τὸν λόγον, ἑμαυτὴν παύσασθαι. Ὡς γὰρ οὐδὲν φύσει Θεοῦ χρηστέτερον ἢ φοβερώτερον, οὕτως οὐδὲ ψυχῇ θεμιτὸν μὴ οὕτως δοξάζειν αἰεὶ· καὶ τὴν μὴ οὕτως ὑπειληφύτα ὑατέρᾳ μερίδι πρὸς ἡμῶν φόβο; ἀγοι περιπίπτειν ἀνάγκη.

Ὡσπερ οὖν τῆς ὡς; κρηῖ περι Θεοῦ φρονούσας; ἢ κρηῖτων μερῶς τῆς ἐλπίς ἠγεῖται κληρὸς αἰεὶ, καθερώσαστα δὴ τὰ τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπης; τῷ Παύλῳ μάλισθ πάντων ἐξῆς ἀποζήγγυμένῳ καὶ αὐτῷ μόνῳ συνάπτεσθαι μακρῷ πάντων βέλτιον ἡγουμένῳ; οὐ γὰρ τὸ γε νῦν εἶναι μόνον ἡγάπα Χριστῶν, ἀλλὰ καὶ φθάνων καὶ διερευνώμενος ἐν αὐτῶν ὁποῖς τῶς ἔσται δὴ κἀν τῷ μέλλοντι, τὸν αὐτὸν τῷ νῦν ἐδειπῆ

ὄντα καὶ καὶ Παῦλον, καὶ οὕτω· ἀξιοῦσιν αὐτὸν ἡγεῖτο καὶ ὑπὲρ τῶν μίλλοντος μάρτυρα ὡς οὐκ ἂν ἕτερος· ὑπὲρ τῶν αὐτῶ παρακληθῶτων. Εἰ δὲ τοῦτο τὸ μέρος τοιοῦτο, καὶ οὕτω θαυμαστοὺς παρέχει σομεν, ἐπειδὴν καὶ τὸν ζῆρον αὐτὸν ἐξετάζωμεν ἐν θέρμῃ;

Τοῦτον δὲ καὶ γνοῖη τις ἂν ἐνθύνει· Πέτρον γὰρ θαυμάσιον ἔγωγε καὶ τοῦ πρόσθεν φίλτρου καὶ τῆς ὁμολογίας, οὐχ ἦντον ἄγραι καὶ τοῦ ζήλου, ὃν ὑπὲρ τοῦ διδασκάλου ἤρθε μόνον ἀνέλαβε. Τὸ γὰρ ἐκφωνοῦντι συστήματι καὶ μαχαίραις ἐπιόντι καὶ ξύλοις μόνον τολμᾶσαι τοῖς ἴσοις ἀμύνασθαι, ἄλλως τε καὶ παρ' αὐτὴν τὴν παραχὴν τῶν πραγμάτων καθ' ἣν ἔδει τοὺς μαθητὰς πάντας οἰχομένους ἰσχυρῶν ἡγεῖσθαι ἂν μὴδὲ μνηστῆρας αὐτῶν γένεσθαι. Μὴ τοι τιμωρεῖν γε τῷ διδασκάλῳ γενναίως τῷ ὄντι καὶ σφόδρα φιλοῦσης ψυχῆς ἐργῶν δεξιότητος ἢ πρὶν λόγοις; ἔσπευδε συνιστᾶν, καὶ ὅτι μὴ μάτην καὶ πρόσθεν φιλεῖν διατείνετο, ἀλλ' εἰ καὶ τοσοῦτον τὸ πρᾶγμα θρασύτερον, ὡς εἰπεῖν, ἔδοξεν, ὅσον τῆς προαιρέσεως ἀπέχετο τοῦ δι' ὃν τὸ στασιώδες ἔθρομβει τῶν Ἰουδαίων· πᾶν μόνον φιλοῦντος τὸν προδιδομένου ἦν. Πέτρον γὰρ ἦν ὃς τὸσόνδε τι τῆς δεσποτικῆς ἐξήρητο κορυφῆς, ὥστε οὐδ' ἂν πατέρας ὅσοι πρὸς παῖδας τὴν στοργὴν αὐτῶν βάλλει ἀήτητος ἀπελεύση· καὶ μέντοι καὶ Παῦλος τῷ ὑπὲρ Χριστοῦ ζῆλῳ πολὺς; ἔπειν, ἐνταῦθα μόνον τὸ μετριάξιν οὐκ ἐπαινῶν οὐ καταφρονεῖσθαι τὸ εὐαγγέλιον ἐκινδύνευσεν. Αὐτίκα γὰρ μάλα μετὰ τὴν κλητικὴν ἐν Δαμασκῷ κατὰ συνογωγὰς τοῦ Ἰουδαίου περιήκει συγγῆν καὶ τροπὰς αὐτῶν ἐργαζόμενος; οἷς ἂν καὶ συμμίσθῃ, καὶ τέλος εἰς τοῦτ' ἀπορίας περιήκει τοὺς ἀντιπάλους, ὡς ἀμήχανον αὐτοῖς εἶναι γυνῶν πρότερα μᾶλλον τὴν τοῦ μικροῦ πρόσθεν ὑπὲρ τοῦ ὀνόμου ζηλοῦντος μεταβολὴν ὄλω; δυναυθῶσι θαυμάσαι, ἣ δὲ τι ποτὲ ταῖς ἀνάγκαις τῶν αὐτοῦ λόγων εὐλογον ἀντιστήσῃ, καὶ πρότερα πλάττεται τὴν μετᾶσιν καὶ μελέτην ἐν παιδείᾳ; μέρει τοὺς ἐναντίους ποιεῖται λόγους, ἣ σπουδῆς ἔργον αὐτῷ τὰ παρόντα, ὅτι δὴ καὶ τὰ πρότερα, καὶ ὄπωπ' αὐτοῦ τοσοῦτον ὅσον εἰ μὴδὲ τοῖς μαθηταῖς ἔδοκει τὴν μετᾶσιν ἀληθεύειν, ἀλλὰ τινὰ σκηρὴν εἶναι τὰ κατ' αὐτὸν εἰκάσαι· ὡς καὶ προσοδῖαν ἐντεῦθεν ὑφορᾶσθαι καὶ κάκωσιν. Καὶ γὰρ καὶ τῷ τοῦτον τὸν ποιμένα λυκὸν πρόσθεν ἐφυλαττόμενον, ἐκ τοῦδε τοῦ προμάχου πολλὰ πρὶν ἡγήσασθαι τραύματα καὶ τὸν ἐκ λίθου Στεφάνου θάνατον, τούτῳ τῷ συνηγόρῳ τὰ δευτέρω πάντων κατηγοροῦμενος τὰ πολλὰ ζημίαν ὠφλίσκαλον. Τοῦτου τοῦ ζήλου καὶ ἦν κατὰ Πάφον τῆς Κύπρου ψῆφον ἐξήνεγκεν ὀφθαλμῶν πηρώσει ζημιώσας Ἐλύμαν, ὃς ἐκ τοῦ μάγος εἶναι μᾶλλον ἢ παντὸς ἄλλου γνώριμος ἦν. Εἰς γὰρ ἀντίπαλον τῷ Παύλῳ μαίρην ἐκείνου καθίσταντος αὐτὸν καὶ τὸν ἀθύρτατον ἀντιστῆν ἐκ τούτου πρὸς αὐτὸν ἐκ τοῦ ἴσου, λόγοις λέγω, τῆς ἀμιλλαν συγκριταῖν ἐπιπέλον, μὴδὲ τι χαίροντα τὸν

PATROL. GR. CXLVII.

A admiratione nostra dignos reddit, quo tandem eos loco ponemus, quando zelum cogitamus amoris ardentis-imo mistum?

τοὺς ὀπισθολογούς, καὶ δῆποτε τάξει; αὐτοῦ; στή- ἐπέτασιν ὄντα τῷ φίλτρου καὶ πλείονι κεκραμμένον

En hujus rei testimonium: Petrum enim miratus ego propter præcedentem amorem et confessionem, non minus miror etiam ob zelum quem in Magistrum profertur ostendit. Illi enim quod multitudini vociferanti et cum gladiis supervenienti et fustibus, solus ausus est paribus armis respondere, et præsertim in ista perturbatione rerum in qua prædictum fuerat discipulos omnes abituros, quasi nulla cum dicti memoria maneret, succurrere Magistro, generosi revera et valde amanti est animi re demonstrantis quæ prius verbis ostenderat, et quia non inaniter prius amare confessus fuerat, quoniam res audacior visa est, a proposito non abstinuit propter seditionem Judæorum, animi erat admodum proditum amanti. Tactus enim Petri amor in charum Magistri caput exardebat, ut illius amor nec parum in natos amor comparari possit. Invictus certe Paulus in Christum zelo post Petrum apparet. Nec unquam in discrimine passus est ut Evangelium contemneretur. Satim enim post vocationem suam circa Damascum synagogas Judæorum circumit concitans turbas et conversiones eorum faciens quibus conversabatur, et denique eo angustiarum adversarios suos adduxit, ut difficile illis esset scire utrum potius Pauli antea pro lege æmulantis mutationem deberent mirari, an illud quod necessitatibus sermonum ejus acti, rationem deposuerint, et utrum fugat conversionem per lusum, et contraria faciat verba, aut si quæ nunc agit sincera sint, quia et res præteritæ discipulis veram esse conversionem, fidem facerent, imo scenam lusoriam esse ut pravam indolem dissimularet. Etenim et ego illi pastori, quasi qui lupus esset prius, diffidebam; ex illo enim antesignano multa vulnera pertuli, et mortem Stephani lapidibus obruti; et illi accusationum multarum pœnas dabam. Hujus studii suffragium dedit quod ad Paphum in Cypro evenit, ubi Elymas pœnam tulit cæcitatibus; qui ex hoc quod magis erat quam ex requavis alia notus erat. Nam in adversam Pauli partem cum ille seipsum constituisset, et proconsulem a fide avertere tentaret, indigne tulit Paulus in illum ex æquo verbis certamen instituere: sed seipsum altiore ponens, humi magum dejecit, oppositionem adeo ipsi funestam fecit, ut non tantum proconsulem non in sui favorem traxerit, sed e contra crediderit, admirans super doctrina. Talia enim perpeti fas erat eum qui veritatis viam nec ipse ingredi volebat, nec alios ingredi volentes impedire cessabat. Eo lem zelo et Ananiam principem sacerdotum pariter dealbatum

voant et quem percutiat Dei iustitia dignum affirmat. Videbat enim ille zelotes noster principem sacerdotum ipsum legem transgredientem, ut qui secundum legem quidem iudicaret, sed et aliqua contra legem iuberet : et ipse iurejurando dixisset, nisi apostoli iurejurando uti defendissent. Credebat ergo non fieri posse ut Deus frustretur, atque sic neque hominibus prepositos mendacii aut legum violationis accusari posse; talis pro Christo zelus apostolis. Cum enim illos pati oportebat, maxime omnium humiles erant : nullum enim est tempus in quo agentes sibi auxiliari visi sint. In quibus vero Magistrum sciebant non adoratum aut non recto, omnium calidissimi. Et ut majori cura disponam sermonem, multa beneficia multis et sæpe contulisse eos scimus : his vero qui erraverant preces nunquam dedisse, nisi quos dogmati adversatos fuisse constaret, et illos paucos quidem numero, imo nullos aliquis fere inveniet, etiamsi anxie quæsierit. Etenim probe intelligebant cuius essent spiritus; neque malos, sed malum vocabant radicibus extirpare, neque debitis contraria tentabant, ut si quis medicinam prohibitus, deinde non contra morbum, sed contra ægrotantem luctaretur; et ne dum quis malum rescare curans ægrotantem ipsum invaderet; qui fortasse bene valentes ut ægrotos false deamantaret, ut nec etiam contra illos manum abstineret.

εἰ μὴ τοὺς ἀντιπολιτευομένους εἴη φάσαι τῷ δόγματι, καὶ τούτους; οὐ πολλοὺς ἀριθμησαὶ οὐδένα τις εὐρήσει, κἄν πολλὰ μογήσῃ ζητῶν. Καὶ γὰρ ἦδη καλῶς ἠσθάνοντο πολοὺ πνεύματος ἦσαν, καὶ οὐκ τοὺς κακοὺς ἐκρίζουν, ἀλλὰ τὴν κακίαν ἠθούλοντο, οὐδὲ τάναντία τοῖς ὀφειλομένοις ἐβάδιζαν, ὡσπερ ἂν εἰ τις ἰατρικὴν ἐπαγγελλόμενος, ἔπειτα μὴ τοῖς νοσήμασι, ἀλλὰ τοῖς κάμνουσι μάχοιτο, καὶ τοῦ τὸ πάθος ἐκτέμνειν ἀμελήσει, κατὰ τῶν νοσοῦντων ὁμοίως χωρεῖν, ὅς τάχ' ἂν καὶ τοὺς ὑγιαίνοντα; συκοφαντοῖη κακῶς ἔχειν, ὡς μὴδὲ πρὸς τοὺτους ἀργὸν ἔχει τὴν χεῖρα.

Nam et illi non sine oburgatione præterissent, sed interdum et medicamenta illis qui non ægrotabant, ita ministrabant, ut si quæreretur quis similem curam afferentium maximam apud homines gratiam meritis esset, omnibus suffragiis apostoli vincerent; et si quæstio apud iudicem moveretur, quis minime omnium, in quorum manibus magnæ res positæ fuere, alios dolere affecisse videretur, credo fore ut omnibus apostoli insontes viderentur, aut potius constare illos neminem unquam revera læsisse, sed etiam omnia omnium beneficia aliquid præ illorum beneficiis exiguum videri. Sed illa erant vestigia Magistrum sequentium; etenim et ille bene facere indesinenter non destitit iis quos ad se sedes adducebat, neque mundum ipsum credo capere posse libros in quibus omnia quæ fecit scriberentur per singula, nec quemquam beneficiis, ejus etiamsi in animo haberet, nova addere posse.

Quod autem facultate puniendi privatus esset arbori vita fugiente sterilitatis litem intulit, ut si qua insanat puerum mater aut lapidi aut alicui cæterorum rerum quæ non vitam habent, ictus impingit; quo enim Salvator abutebatur ad id et evi-

Ἐλύμαν τὰ τοιαῦτα ἀναισχυντεῖν, ἀλλ' αὐτοῦ ὑψηλότερον θεῖς τοῦ μάγου ὑπερβέβηκεν τὴν βουλήν κατ' αὐτοῦ χρεῖται καὶ τὴν ἀντεξαγωγὴν εἰς τοσούτοι βλάβης αὐτῷ περιτριπῆναι ποιεῖ ὡς μὴ μόνον τοῦ τὸν ἀνθύπατον κερδᾶναι διαμαρτεῖν, ἀλλὰ μὴ αὐτοῦ τοῦ λοιποῦ ἔχοντα ἔχειν καὶ πολλὰ τῆς τῶμας αὐτῷ μέμπεσθαι· καὶ εἶδει γὰρ τοιαῦτα καταργασθῆναι τῇ συμφορᾷ τὸν οὐχ ὅτι γε πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ὁδὸν οὐκ εἰσιόντα, ἀλλὰ καὶ οἷς εἰσιόντα πρὸς γνώμης ἦν, κακῶς δὴ κωλύοντα. Οὗτος ὁ ζήλος τοῦτον κεκοινωνημένον καὶ Ἄνανιαν τὸν ἀρχιερεῖα καλεῖ, καὶ τύπτεσθαι μέλλειν πρὸς τῆς τοῦ θεοῦ δίκης ἐπανατείνεται. Ἐώρα γὰρ ὁ ζῆλωτης τὸν ἀρχιερεῖα νόμον μὲν περιβαλλόμενον, ὅτι δὲ νόμου νόμου τοῖς πράγμασι διαιτῶνται, εἶναι δ' ἔπειτα καὶ κάλλιστά τε σὺν ὄρκῳ ἂν εἶπον οὐτός, εἰ μὴ οἱ ἀπόστολοι ὁμῶναι ἐκώλουν. ἤμετο δ' οὖν ὡς οὐκ ἐπιθεὶν ψεύδεσθαι, οὕτω μὴδὲ τοὺς ἀντ' ἐκείνου καὶ τὰ πρὸς ἐκείνου τοῖς ἀνθρώποις καθισταμένους, ἢ ψεύδους ἢ παρηνόμων ἀλιώναι· τοιοῦτος ὑπὲρ Χριστοῦ τοῖς ἀποστόλοις ὁ ζήλος. Οὐ μὲν γὰρ αὐτοῖς εἶδει πάσχειν, οἱ ταπεινότεροι πάντων ἦσαν· οὐδὲ γὰρ ἔστιν ὅτι πρῶτοντας αὐτοῖς; ἐφάνησαν ἀμύναν· ἐν οἷς δὲ τὸν δεσπότην ἤδρασαν μὴ προσκυνοῦμενον ἢ μὴ καλῶς οἱ πάντων θερμότατοι, καὶ ἐν μᾶλλον ἐπὶ τάκριβέστερον διεῖλω τὸν λόγον, εὐ μὲ ποιήσασαι πολλοὺς καὶ πολλὰκις αὐτοῖς σύνομιαν, δίκας δὲ τοὺς ἀμαρτάνοντας διδόντας; αὐτοῖς, πάθ

Ἄμελει καὶ οὐδὲ παντάπασιν ἐπιτιμῶνται; δὴ περιήσαν, ἀλλ' ἔστιν οὐ καὶ ἐφ' τοῖς μὴ κατορθοῦσι μὴ δυσχεραίνειν φαρμάκῳ πρὸς τὸ κατορθοῦν ἐπιεικῶς ἐχρῶντο, ὡστ' εἰ τις ἐκεῖτο κρείσσει τις πῶν τηλικαύτην προστασίαν περιθεμένων εὐ τοὺς ἀνθρώπους πεποίηκε μάλιστα πάσαις ἀνψήφοις τοὺς ἀποστόλους κρατῆσαι, καὶ εἰ τι πάλιν ἀνέψατο δικαστήριον, τίς ὡς ἐλάχιστα πάντων οἷς τὰ μέγιστα ἐνεχειρίσθη; τίνας ἐφάνη λελυπηκῶς, κοινὸν ἂν πάλιν νικήσασαι δόγμα τοῦ ἀποστόλου τοῦτ' εἶναι, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν λελυπηκῆναι μὲν ἔντως οὐδένα, πάσας δὲ τὰς ἀπάντων εὐεργεσίας πρὸς τὰς τοῦτων σμικρὴν εἶναι τι. Ἀλλὰ γὰρ ἦν ταῦτα κατ' ἔχοντος ἐπομένων διδασκάλῳ. Καὶ γὰρ κακείνος δὲ μὲν εὐεργετῶν διατελεῖ οὐκ πρὸς αὐτὸν πίστις ἔχειρα γῶγαι, οὐδ' ἂν τὸν κόσμον αὐτὸν ὁ περὶ τούτων συγγράφων χωρήσει εἰετα διδόντα γραφῆ, ὡς ἂν δὲ μὴ θατέρῳ μερῶν τοῦ εὐ ποιεῖν δόξη δυνατὸς εἶναι χρῆσθαι.

Τὴν δὲ τοῦ κολάζειν ἰσχὺν περιηρηθῆναι, διδρω ψυχῆς ἐρημῆ τῆς ἀκαρπείας; δίκας ἐπέθηκεν, ὡς εἰ τις ἐπιμορμολοῖε νηπίου μήτηρ ἢ λίθῳ, ἢ τινε τῶν ἀψύχων ἐτέρῳ πληγῆς ἐπιφέρει· ὃ μὲν γὰρ ὁ Σωτὴρ κατεχρήσατο πρὸς αὐ-

Τὴν δὲ τοῦ κολάζειν ἰσχὺν περιηρηθῆναι, διδρω ψυχῆς ἐρημῆ τῆς ἀκαρπείας; δίκας ἐπέθηκεν, ὡς εἰ τις ἐπιμορμολοῖε νηπίου μήτηρ ἢ λίθῳ, ἢ τινε τῶν ἀψύχων ἐτέρῳ πληγῆς ἐπιφέρει· ὃ μὲν γὰρ ὁ Σωτὴρ κατεχρήσατο πρὸς αὐ-

τὸ, καὶ δῆλος ἦν βλέπων φύσει τε τοιοῦτος ὢν. Ἐὰν γὰρ ἀγαθὸν φύσει οὐκ ἔστιν ὅτε οὐκ ἀγαθὸν ἔστιν εἶναι· ὥ δ' ἔπαξ τούτῳ φόβον τοῖς ὁρώσι ἐπέσειε τοῦ μὴ βραθυμοῦντας διλιγῶρας τῶν αὐτοῦ λόγων ἔχειν, ταῦτά τε οὖν ἐπαινεῖν τις ἂν ἔχοι τῶν ἀποστόλων καὶ προσέειπε τὸ τούτων εὐπρόσ-
 ιτον καὶ κρείττον ὡς ἐν ζήλω παντὸς ἰδεῖν μεγά-
 λου φρονήματος· ὦ; καὶ ὁρῶν ἂν καὶ ἀδάμαντα μα-
 λάξαι ἱκανὸν εἶναι, καὶ τὸ τοὺς ἀλόντας τοῖς αὐτῶν
 λόγοις μηδὲν ἔχειν εἰς ὃ τι ἂν ποθεινότερον ἐρῶεν
 πλὴν γε τοῖς ἀποστόλους. Εἰ γὰρ ἐκ φόβου τε καὶ
 θηριωδίας μίσος ἐν τοῖς ἀρχομένοις τῶν οὕτω χρω-
 μένων αὐτοῖς καὶ γεννᾶται καὶ ἐπαθίωσι, τῶν εικό-
 των ἂν εἴη τὸ ἐπιεικὲς τε καὶ ὑφειμένον, πῶς
 κειμένης τῆς εὐθείας, δημιουργοῦν ἔρωτος γίνεσθαι.
 Οὐ τοίνυν ἥπερ εἴρηται πεῖσαν ταύτην ἔδοσαν μόνον
 τοῦ ὑπὲρ διδασκάλου ζηλοῦν, ἀλλὰ καὶ τὸ πρὸς
 τοὺς ἀν' ῥώπου; συμπαθέ;· οὐδ' ἂν εἴποι τις ὅσοις
 ἐξεδείχθησαν τοῖς ἐξεννηγέμοις πρὸς τοῦτο δόγ-
 μασι. Καὶ γὰρ συνήχθηον τε λυπομένους καὶ συν-
 τήδοντο βέλτιον πράττουσιν ἐκ τῶν αὐτῶν ἐκότερα
 λογισμῶν καὶ ὅπερ οὐκ ἂν ἔτερός τις πλὴν τούτων
 ἐμνύοντο οὐδ' ὑπὲρ ἑαυτοῦ τολμήσειε σχεδιάσαι
 ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν
 ἤχοντο τοῦτο πάντων αὐτοῖς ὢν ὅσοι γεγονῶσι
 ἔπειθεσι· τοῦτο πάντας ποιεῖ νικῆν ἐκ πολλοῦ
 τοῦ κρείττονος καινότερον εὐσεθείας καὶ ἀρετῆς
 εἶδος τοῖς καλλιτέχναις δημιουργηθὲν καὶ ἀμίμητον
 ζηλωταὶ τοῖς μετὰ τούτους καταλειφθέν. Πρὸς τοῦ-
 τό τις ὁρῶν, μὴ προπολεμοῦντα παίδων θυμαζέτω
 πατέρα μηδ' ἀριστέας προμαχομένους τάξω;· ὡς
 εἰ καὶ τούτους συμβαλεῖ πεσεῖν, τοῖς γε δι' οὓς ὁ
 ἄγων, ἀσφαλεστέραν τὴν σωτηρίαν γινέσθαι, οὐ
 μέτριον γὰρ ἐνταυθαῖ τῇ μέσον, ἀλλ' ἴσον οὐρανῶ
 τε πρὸς γῆν καὶ αἰῶνι πρὸς βίον, καὶ τοῖς ἀπο-
 στόλοις πρὸς τοὺς τοιοῦτος τὸ ὑπερέχον, τί ἂν τις
 ἀξίον ἔχοι λέγειν πρὸς ταῦτα; Οἱ γὰρ μηδ' ἂν ὄνο-
 μα τοῦ χωριθεῖναι Χριστοῦ ἐνεγκόντες οἷς ὀλίγαι;
 καὶ στενοχωρία καὶ ὅσα τούτων ὑποθίσθαι βρῦ-
 τερα καὶ ζωὴ καὶ ἀγγαλοὶ καὶ ὅσα τῆς ἀκράτου
 λήξεω; μικρὰ ἢ οὐδὲν ἰδοῦναι. Ὡς ἐκείθεν ἀφέλκειν
 δύνασθαι, τούτοις οἱ Χριστῶ δι' αὐτῶν προσαγό-
 μοι ἀφέλκοντες, οὐκ ἐλύπουν· τῶν γὰρ αὐτῶν ἦν
 δῆπουθεν ὑπὲρ τε Χριστοῦ καὶ ὢν ἐκεῖνος ἐνεκεν
 ἑαυτῶν κρέδωκεν ἑτοίμους εἶναι πᾶν ὅτιον κινδύ-
 νεύειν καὶ τοῦτο κεφάλαιον αὐτοῖς τῶν κατὰ πᾶ-
 σαν γῆν τε καὶ θάλασσαν μακρῶν ἐκεῖνων διαύλων
 συνεπεραίνετο μηδένα τῶν ἀπάντων ἀπολειφθῆναι
 τῆς βασιλείας, κἂν εἰ τι δέοι παθεῖν περὶ ταῦτ'
 ἔχοντας· τοῦ γὰρ τοὺς ἄλλους σώσαι τὸ ἑαυτοῦ;
 πολλοῦ τινο; ἔδει μείζον ἠγεῖσθαι· οὕτω μέγα τὸ
 τόλμημα καὶ οὕτως ὑπερφυεῖ; ἐνοησαι ὥστε καὶ
 εἰς ἀπορον ἐκπίπτειν τί ἂν τις τῷ λόγῳ χρῆσαιτο,
 πῶς τοῦ αὐτοῦ ἔχοντο ἀδιασπάτως καὶ ἀποπί-
 πτειν οὐ παρηγοῦντο. Μέγιστον μὲν οὖν τοῦτο,
 πῶς γὰρ οὐ; μικρὸν δὲ οὐδ' ἐκεῖνο καὶ γὰρ ἀελ-
 φὸν τῷ προτέρῳ καὶ πρὸς τοσοῦτον οὐ ταυτὸν παρ'
 ὅσον οὐ τοῖς αὐτοῖς ὀνόμασι προηγήθη· τὸ γὰρ

A dens erat eum ad id propensum et natura tale esse; bonum enim natura non est, cum bonum esse non licet. Cui vero semel terrorem incusserat, ne per ignaviam parum ejus verba curarent; ea laudare quis possit apostolorum? Et præterea facilis eorum accessus in zelatis viris aliquid magni erat; ut et quercum et adamantem molles reddidisse satis essent, et illi qui capti fuerant eorum sermonibus nihil haberent quod desiderabilius viderent, exceptis apostolis. Si enim ex timore et feritate odium in subditis illorum qui ita se gerunt gignitur et crescit, verisimile esset quod decens est et remissum, longe dimissa recta via, auctorem amoris fieri. Non igitur, ut dictum est, hujus rei periculum fecerunt solum zeli quo in magistrum ardebant, sed etiam in homines amoris. Neque dicat aliquis quantis hoc confirmaverint illatis ad id probationibus. Etenim et dolentibus condolerebant, et felicioribus una congaudebant ex iisdem utrinque rationationibus; et quod nemo alius exceptis illis præ se tulisset, neque pro seipso ausus esset inchoare, depositum esse a Christo pro fratribus gloriabantur. Hoc illos omnibus quicumque fuerunt præcellentes facit: hoc facit omnes vincere cum novissimum pietatis et virtutis exemplum dederint effectum optime et inimitabile venturis hominibus relicum. Illud quidem aliquis respiciens, non pugnantem pro matris patrem miratur, non principes ante ordinem propugnantes, ut, quanquam accidat ut cadant, illis quibus certamen est, certior salus fiat. Non moderatum enim hic quod medium est, sed æquale cælo, si cum terra conferatur, et æterno tempori, si cum humana vita, et apostolis, si cum ceteris hominibus, quod superat. Quid aliquis jam super ea adjicere e re esse censeat? Is enim qui ne verbum quidem Christo separationis tulissent, quibus anxietas et angustia sunt et quæque his cogitari possunt difficiliora, et vita et angeli et omnia quæ immixta quietis sunt, parva seu nihilum videbantur; ut in abstracta possit, illis qui ad Christum per eos adducebantur, detrahentes, haud ægre ferebant; et enim erat illorum pro Christo et his quorum causa Christus seipsum dederat, paratos esse quodcumque obijci potest periculum adire, et illud præcipuum illis nullum in universa terra, neque etiam illos qui ultra mare erant; relinqui in regno Dei, quodcumque sit quod pati oporteret eos qui id susciperent; nam oportebat alios salvari majus haberi quam si seipsi salvarent. Sic tam audax propositum et tam incredibile cogitatum est, ut in summam difficultatem incideret qui ea expressurus verbis uteretur. Quomodo eidem rei satis adhererebant ut nihil eos avellere posset, et decidere nolent. Maximum sane hoc est. Qui in enim? Parvum vero nec illud. Nam consanguineum priori et fere æquale non idem quia non iisdem nominibus est prolatum. Id enim quod cupiebant sese ab omnibus solutos

esse una cum Christo, et quod eam solutionem procrastinam tenent propter amorem illorum, quos per Evangelium Christo quotidie parturiebant, quo pacto magis quis homines dilexerit? Multum vero infra debitum agere crederent si Christi discipuli ejus fidem stabilire nitentes, non eundem Christo in ejusdem generis homines amorem demonstare studiose quaererent. Illud enim non ignorabant qui Christi spiritum habebunt; Magistro licere eos in propria et intacta beatitudine collocare. Ille autem, quanquam et ipse omni mutatione superior esset, non tamen indignatus est corpus sumere; et se hominibus æqualem ostendit esse, sui in eos amoris clarissimum documentum exhibendo, et eandem cum illis vitam fungendo. Id enim constat quod sicut apostoli Christo, sic homines Christo nomen dedisse.

Hoc enim et illi in animo esse sciebant, et plures quidem cognoscere demonstrationes benefactorum ejus exhibebant quam omnes qui unquam fuerant; pulchriores vero eo quo plures, ad bene agendum promptissimi omnium, bene pati, ignavissimi et rursus male factorum nunquam accusati, et quod mala patiebantur eo magis gaudebant, quo minus digna qua in præsentia experiebantur præ reposita in cælo gloria videbant: et omnibus monstrant se humana natura usos fuisse, mente vero cælesti, et inter terrenas mentes longe superiori. Si autem fieri posset ut ille qui præsentii sermonum specie uteretur, illorum in his voluntatem satis omnibus in medium produceret, sic disparuissent sermones. Cum autem multas de rebus ratiocinationes deficientes videam, relictas melius esse mihi videtur imitari pictores qui discipulos exemplaribus potius et repræsentationibus quam tenuibus verbis docent, et quæ singula beneficia contulerint perlustrare. Non enim qualem sermo solus quilibet proclamatur, et talis haberi illi debet, sed superque facta verbis addita non pudoris dicenti materiam præbent. Et exploratus ille sermo, quantum me divulgare licet, omnino est dignus comparari rebus ipsis. Et hoc quidem erit hoc modo. Sermo qui hic sensus etiam apostolorum sciat, attamen justum existimat, miracula utriusvis eorum nuntiata fuerint, quietum manere, et alterius miraculis usque ad finem immoratur; tunc ipsum ipsum capiens, principium et reliquis rebus ædificasse. Si autem de ambobus libere omnia dicere liceret, hoc esset gratum: nunc autem cum dividuus sit qui dicit, uni post alterum amborum se ipsum dabit.

Petrus igitur, neficam longa, illum qui ante fores templi Hierosolymitani sedebat et stipem erogabat, manu sublatam et super pedes collocavit, ac si nullo quoniam malo vexatus fuisset; et eandem ambobus pedibus mater in lucem edidit, et qui per

Α ἔπιβου εἶν μὲν ἀναλῦσαι καὶ συνείναι· Χριστῷ, ἀθ-
θις δ' ὑπερφθισθαι τὴν ἀνάλυσιν, φιλερω τοῦτων
οὐ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ὄδων ἡμετέραι, τίνα πα-
ραίπειν ὑπερβολὴν δύνανται τῆς πρὸς ἀνθρώπου
ἀγάπης; Πολὺ δ' ἂν ἐξω τῶν προκειμένων πρῶ-
ταιν ἐνόμιζον εἰ Χριστοῦ μαθηταὶ καθεστάναι ἰσχυ-
ριζόμενοι μὴ τὴν αὐτὴν ἐκείνω περὶ τοὺς ὁμοφύλους
σπεύδοιεν δεικνύναι στοργήν. Οὐ γὰρ ἐκείνῳ γε νῦν
Χριστοῦ ἔχοντας ἐλελήθει ὡς καὶ τῷ διδασκάλῳ ἔνῳ
ἐπὶ τῆς οἰκίας καὶ ἀκράτου μακαριότητος ἵρρι-
σθαι. Ὁ δὲ καίτοι τροφῆς ἀνώτερος ὢν, ὅμως οὐ
ἀπηξίωσε καὶ σῶμα ἀναλαβεῖσθαι, καὶ τῷ συγγενεῖ
αὐτοῦ τοὺς ἀνθρώπους δεῖξαι, τῆς εἰς αὐτοῦ ἀγ-
πης σφάρακτον πάντων ἐξενεγκεῖν σύμβολον, καὶ
δὴ μᾶλλον μὲν ἐξῶν Χριστῷ· τοῦτο γὰρ κίχκειν ἢ
B συνελόντι φάναί τὸ πᾶν Χριστῷ οἱ ἀπόστολοι, μᾶ-
λλον δ' ἀνθρώποις διὰ Χριστὸν ἑαυτοὺς ἀπρηχλῶν
ἢ τῷ Χριστῷ.

Τοῦτο γὰρ κίχκειν πρὸς γνώμης ἤδισαν ἐν,
καὶ πλείους μὲν γινῶναι τὰς ἐπιδείξεις τῶν εὐ-
εργετημάτων παρέσχον ἢ πάντες οἱ πρότεροι, γα-
λίους δὲ ὅσοι καὶ πλείους· εὐ μὲν ποιεῖν πρῶ-
μῆτατα πάντων ἔχοντες, εὐ δὲ πάσχειν βῆθμοῦσται·
καὶ αἰθίς κακῶς μὲν ποιεῖν οὐδέποτε ἂν ἐγκληθέν-
τες, τῷ δὲ κακῶς πάσχειν τοσοῦτοι χαίροντες ὅσοι
καὶ οὐκ ἄξια τὰ παρόντα θανά πρὸς τὴν ἀποκειμέ-
νην αὐτοῖς ἔδωκεν ὄδξαν· καὶ πᾶσι μὲν μαθηταῖς
C ἐδίδωσαν ὡς εἶπεν ἀνθρωπίνῃ μὲν κεχρημένῃ τῇ
φύσει, γνώμῃ δὲ οὐρανίῃ καὶ πάντῃ τῶν γίνων
ὑπερκειμένῃ. Ἄλλ' εἰ μὴ ἦν τῇ παρουσίᾳ τῶν λόγων
ἰδέα χωρῶν τὴν ἐκείνων περὶ ταῦτα προαίρεται
ἀποχρώντως ἀπᾶσι παραστήσαι, ὡδ' ἂν διετίθον
τοὺς λόγους· ἐπεὶ δὲ πολὺ τῶν πραγμάτων τοὺς
περὶ τοῦτων λογισμοὺς ἔρω λειπομένους, ἀμειψοῦ
εἶναι μοι δοκῶ μιμησάμενον τῶν ζωγράφων οἱ εἰς
μαθητὰς παραδειγμασι μᾶλλον καὶ πρωτοτύποις ἢ
ψιλοῖς λόγοις παιδεύουσι, τοῖς καθ' ἕκαστον τῶν
εὐεργετημάτων ἐπεξιναί. Οὐδὲ γὰρ ὄν λόγος μόνος
ἐποιοῦσιν κηρύττει καὶ τοιοῦτος ὑποληπτός· οὗτος,
ἀλλ' ἐφ' ὄν τὰ πράγματα τοῖς λόγοις παρατιθέμενος,
μὴ κατασχύνει τὴν λέγοντα. Καὶ ὁ βραχυσίησις ὡ-
σοῦ λόγος, ὅσα κίχμ ἀπορήνασθαι, οὐκ ἐστ' ὅπως
οὐκ ἄξιος ἐστὶ τῶν ἰσων ἀξιοῦσθαι τοῖς ἔργοις. Καὶ
D τοῦτο μὲν τοῦτον ἐστὶ τὸν τρόπον· ὁ δὲ δὴ λόγος
κάνταῦθα τὸ σύμπλον τῶν ἀποστόλων εἰδῶς ὁμμε-
νον δίκαιον εἶναι τοῖς θαύμασιν ὁποτέρου παραγ-
γεῖας ἤρεμειν καὶ τοῖς γε θετέρου μέχρι καὶ εἰς
τέλος ἐνδιατρίψας, εἶς ἀναλαθῶν ἑαυτὸν, ἀρχὴν καὶ
τοῖς τοῦ λοιποῦ δοῦναι. Ἄλλ' εἰ μὲν ἀμφοτέρων
ἀθροῦ πάντ' εἰπεῖν ἐπεφύκει, τοῦτ' ἂν ἦν αὐτῷ
βουλομένῳ· νυνὶ δὲ μεριστὸς ὢν ἐνὶ παρ' ἐν ἑκατέρῳ
ἐκαστὸν ἐπιδῶσει.

Πέτρος τοίνυν, ἵνα μὴ λέγω μακρῶ, τὴν πρὸ τοῦ
κατὰ τὴν Ἱερουσαλήμ νεῶν κατήμενον τε καὶ ἰε-
ταιτοῦντα οὕτω τῆς χειρὸς λαθόμενος ἐπὶ πῶδον
ἐστήσεν, ὡς μηδὲν μὴδέποτε συγγεγονότα θεινῶν,
καίτοι χαλὸν ἀμφοτέροις αὐτὸν ἢ μήτηρ εἰς τῶν

πρωηγυατο και μηδοτιουν ποσι χρησται δυνά-
μενον, ως και φόρτον ἐτέρων γίνεσθαι ήνικα πρὸς
τῆς ὤραίας ἔδει ριπειεσθαι πύλης. Παῦλος δ' ἐν
Λύστροις πῶλει Λυκαονίας τῶν ἰσων γέγονεν αὐτουρ-
γός· πῆν καθόσον οὐ χειρὶ, φωνῇ δὲ τὴν χαλῶν
ἤγειρε. Τῷ γὰρ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ και χειρὶ και
φωνῇ ταυτὸν ἤδυνάσθη παρὰ τοῖς ἀπιστολοῖς· οἷς γε
τοῦτ' αὐτὸ μέλλον, τὴ θεραπεύειν οὐ προὔργου τι
ἐγένετο τὴν αὐτὴν ἐν ἵπασι μετιέναι τρόπον τῆς
θεραπειας· και ὡς περ ἀπὸ συνθήματος, τῶν τε τοῦ
πάθους ἀπαλλαγέντων εἰποσι δοίης τοῖς ἀνθρώποις
τῶν ἀλλήλων εὐπραγίαν μαθῆιν, οὐδετέρῳ γ' ἂν τὸ
θατέρου καλὸν χारीτερον ἔδο·ε προχωρήσει,
μᾶλλον μὲν οὖν ἑκατέρου τὸ οἰκειὸν ὅσον θατέρου
τῷ τρόπῳ διήνεγκε τοσοῦτον πρὸς τῷ ἡδέι και σε-
μνότερον, μεγαλαυχεσθαι τ' ἂν ἔχον ἐπ' ἀλήλους,
ὁ μὲν, ἄτε δὴ και ἀφῆς ἀξιοθεῖς ἀποστολικῆς, ὁ δ'
αὐ τοῦτῳ μᾶλλον τῷ μηδὲ χειρὸς ἐπὶ τὴν ἀνάστασιν
τὴν λατρὸν, φωνῆς δὲ μόνης προσδιεθῆναι, και ταυτὴ
μὲν ὑπῆρξεν ἂν ἑκατέρῳ ἰδίῳ, κινῆ δὲ περιχρη-
στέρας ἂν ἀπήλαυον τῆς ἰάσεως, ὅσῳ και βραδυ-
τέρας· και γὰρ ἡδῖον ἐπὶ γῆς ἐβασίσαυ ἢ πάντες οἱ
ἐπ' ἐκείνων ἀνθρωποι· και πλεῖστον ἂν οἶμαι χρόνον
ἀπιστεῖν ἑαυτοῖς, εἰ γε μὴ ὀνειρώττουσαι τῇ τῆς
εὐφροσύνης ὑπερβολῇ. Σεμνὸν δὲ κάκεινο τῶν ἀπο-
στόλων εἰνάσαι και τῇ· τοῦ θαύματος χारीτος μὴ
φέρων τὰ δεύτερα εἰ γε μὴ και τὰ πρώτα. Ἐπεὶ γὰρ
ἑκατέρου τῶν χαλῶν οἱ τότε παρόντες ἐτύγχανον
ἀλλομένους και ἀσφαλῶς βαδίζοντας ἔβλεπον, οὐκέτι
τοῖς θεραπειαι· ὡς ἀνθρώποις, ἀλλ' ὡ· θεοῖς προτι-
φέροντο. Πλύῳ γε μὴν και ἐπιχαριτωσ δημιγο-
ροῦντι και ὡς Ἐρμῆ προσεῖχον ἤδη. Καὶ Βαρνάβας
αὐτῷ τῆς τριῆ· συνὼν παραπέλαυσε. Τὰ τε προτα-
γόμενα στέμματα και οἱ ὠθησόμενοι ταῦροι τῆς
μεγίστης· ἐν τιμαῖς ἀπάσαις ὑπεροχῆς· εἰκότως. Τοῖς
μὲν γὰρ ἄλλοις θεοῖς ἐκεῖνα μόνα προσόντα ἐύρωιν,
ἃ προσεῖναι θεοῖς· ἐξῆν, μεγέθων πλῶν, χारीτας ἀγαλ-
μάτων, ἀναθημάτων κάλλη και πλοῦτων, βωμοῦς
στενωχωρουμένους τοῖς ἱεροῖς, και τὴν ἀλλὴν ἀπα-
σαν ὡς τυράννοις ὀροφυορλίαν· και οὐ μᾶλλον ἐκ τοῦ
θεοῦ εἶναι τοῦτων ἀξιομένους ἢ ἐκ τοῦ τοῦτων
ἡξιώσθαι, και ὁ μείζον προσδῆσασαμένους τὴν θέωσιν·
τοῖς δ' ἀποστόλοις ἔβλεπον τοῦτων μὲν μετέχοντας
οὐδενός, ἐκεῖνα δὲ ἔχοντας κάκεινα ποιοῦντας, ἃ
θεῶν ἔχειν, και πρὸς ἃ κινεῖσθαι ἐχρήν. Καὶ πρὸς
γε τοῦτοις τὸν μὲν Παῦλον τοιαύτην ὄρῳν ἦν ἀπο-
φαίνοντα τὴν ἐν ἑαυτῷ χारीν, οἷαν εἶναι εἰκός και
ἦν αὐτῇ, Θεοῦ τε και θελα. Τοῖς δὲ ἀνθρώποις, εἰ
μὲν οἱ θεοῖ χρηστέον τι ποιεῖν αὐτοῖς δύναιντο, μι-
δέποτε δυνθῆντας εἰς πείραν ἔλθουσ· ὅτι ἐκ ταῦτα
θεῶν χρη ποιεῖν ἃ Παῦλος ἐπολεῖ, τοῦτό γε και μάλα
καλῶς ἔγνωκότας. Τί οὖν ἔδει πρὸς ταῦτα τοῖς
ἀποστόλοις τῷ πράγματι χρῆσασθαι; Ἄλλος μὲν
ἂν τὰς τοιάσδε τιμάς και παρούσας οὐκ ἀπώσατο,
και ἀπούσας ἂν ἠξίατο· οἱ δὲ παρούσας γοῦν προσέ-
σθαι τοσοῦτον ἔδεισαν, ὥστε και οὐδ' ἐλαφρῶς τὸ
γινόμενον ἤνεγκαν, ἔθθα και δὴ μάλιστα θεοῦς ἂν
τις ἔγχεσσο. Ἐπεὶ και ὑπὲρ ἀνθρωπων τὰ παρόντα

A quam pedibus uti poterat, ut etiam onus cæteris
esset quando ante Pulchram residebat portam. Pau-
lus contra Lysiræ, in urbe Lycæoniæ, earundem rerum
auctor factus est, nisi quod non manu, sed
voce claudum suscitaverit. Etenim in nomine
Christi et manus et vox idem poterat apud aposto-
los, quibus hoc idem sanare parvis momenti res
factum est; nam eundem in omnibus morbis
modum sanationis adhibebant, et si post sanationem
restitutum hominibus, nemo alterius pul-
chritudinem gratiamque superare videretur; po-
tius tamen quod utriusque proprium est, quan-
to magis alterius modo differet, tanto et relictæ
gloriarî invicem possent, unus quia ab apostolo
manu tractari dignus inventus esset; alter, qui
Petro ne quidem adhibita manu, sed voce tantum
opus fuisset, ut sedentem suscitare. Et hoc quidem
præsto unicuique privatim erat, commune autem
eo gratiori sanatione utebantur, quo tardior erat.
Etenim jucundius terram ingrediebantur quam om-
nes posterî. Et plurimum credo tempus fore ut fides
ab illis abesset, nisi somnium agentibus propter ni-
micam felicitatem. Semper autem apostolorum mira-
cula si non primo loco, secundo saltem ponenda
erunt. Quum enim utrumque claudorum ii qui forte
tunc aderant salientem et deambulantem viderent,
medicos non pro hominibus, sed pro diis habebant.
Paulo enim, egregio prædicatori, ut Mercurio hono-
res offerebant; et Barnabas, dum aderat, iisdem hono-
ribus fruebatur. Adde quod vitæ et sacrificiorum
tauri in maximo honore apud omnes, ut par est,
erant. Etenim cæteris diis ista sola attributa vide-
bant, quibus deos abundare decet, templorum ma-
gnitudinem, gratiam statuarum, donariorum pul-
chritudinem et divitias, aras concretas victimis et
omne aliud ut tyrannis satellitum; neque magis
quia dii erant, his digni habebantur, quam qui
digni his habebantur, et, quod majus est, inviti,
pro diis habebantur. Videbant autem nullius istarum
rerum participes apostolos factos; sed ista
habentes et ista facientes quæ deum habere et ad
quæ moveri oportebat. Insuper in Paulo eminebat
Deo ipso digna gratia; homines vèro, nisi dii
utile aliquid in illos conferre queant, nunquam posse
in experimentum venire; sed quia eadem deum
oportet facere quæ Paulus faciebat, hoc pro certo
constabat. Quid ergo oportebat præterea apostolos
fecisse? Alius certe tales honores oblatos non re-
cusasset, et deficientis precarius esset; at illi spe
futurorum iniquo sæpe animo præsentia fere-
bant. Hinc certe esse deos credas, quippe qui supra
hominem præsentia disposerent. Paulus quidem
cum Barnaba, scissis vestibibus, iis se repente ob-
tulerunt, et affectibus humanis obnoxios se affir-
mantes, sacrificari sibi omnino recusant. Petrus
contra multitudine de se opinionem, quasi propria
potentia opratus fuisset, longiori concione ex quæ-

rum animo expellit; ambo Deum proclamant Christum. Si quis autem rem perscrutetur, triplex ornamentum videbit, et propter processum gloriosiorum, suspicio enim medicos esse sicut deos superat nimia existimatione miraculi magnitudinem, quamvis principum ad id referens; quod autem sacra et divinum cultum refotaverit, id vere omni laude dignum est, sed rursus vide: miraculose admodum in Joppe Doreadi mortuæ quæ piculum et propositionem et lacrymas esset sortita, Petrus unico verbo vitam restituit; et Paulus in Troade ubi sermones in mediam noctem protraxerat, Eutychum juvenem, qui forte e tertio tabulato hami ceciderat, et quem sui cognati defunctum sustulerant, vitæ reddidit; et uterque monstravit quid apostolus Dei nomine locutus in aliquem conferre posset. Sic et mulieres, æque ac viri nunquam de gratiis apostolo alicui referendis hærebant; non enim quia natura a viris differabant, in studiis ignaviores erant. Nam in Christo Jesu, feminam et masculum nihil est. Uterque enim non minus quam puer et vir homo est. Etenim Magistrum sciebant nullum in bene faciendo discrimen inter utrumque genus facere. Ei enim qui semper bene agit non sexus differentia, non nox neque dies, non hominum frequentia, neque solitudo, nihil aliud similium rerum impoimento est. Sic et apostoli non naturam, non tempus, non ætatem, non fortunam, non locum, nec aliud quidquam distinguere solebant. Præterea et vocati et non vocati, ægrotantes sanatos, mortuos vero viventes suis reddiderunt; et vocantibus nunquam spe inferiores visi sunt; non rogantibus autem semper superiores. Præterea quem non admiratione percollet Petrus in Lydia Judææ, quem paralyti laborantem Ænean invenit et ita sibi constrinxit, ut sibi inde ministraret; Paulus contra qui in Melita insula, quæ juxta minorem Syrtim Africæ mari circumdatur, ad moribundum ex morte patrem Publii sanum reddidit, ita ut in omne tempus malo valediceret? Tum iis qui cum Paulo navigabant, ut misere in insulam alliderent, accidit, aut potius feliciter contigit, ut per Paulum salvarentur. Publii quidem patri et illis qui in insula morbis laborabant felicissimus (si felix est mortis fuga) fuit in illam adventus Pauli. Demonstratum quoque sæpius est apostolos et voluisse et potuisse opera plus quam humana efficere: ita ut neque morbi neque mors ipsa eorum præsentiam ferre possent. Si vero hoc dixerō, res mirabiliores unumquodque diceret, ut credo, non obscurum esse Salvatoris promissioni fidem impositam esse. Nonne enim cuilibet maximum videtur omnium prodigiorum umbra sola Petri morbidos ad valetudinem revocans et ex dæmoniis demones expellens? Adle Pauli sudarium; et quæ juxta corpus sacrum coapostoli umbræ æqualem vim exercebant. Illius enim hi discipuli erant, quare fraus et imitatio diluere vix poterant. Quemadmodum autem exercitus trepidans et vexillum erectum ab hostibus, et protul

Α διέθησαν, καὶ Παῦλος μὲν ἅμα Βαρνάβᾳ τὰς ἐσθῆτας περιβρῆξάμενοι καὶ εἰς μέσους τοὺς θεοποιούστας ἀλάμενοι, ἑμοιοπαθεῖς τε αὐτοῖς ἄνθρωποι διεμαρτύραντο γεννηθῆσαι, καὶ μὴ ἂν εἴ τι καὶ γένοιτο θυσίας προσδέξασθαι. Πέτρος δὲ τὴν περὶ αὐτοῦ τοῦ πλῆθους ὑπόληψιν ὡς οικεῖα δυνάμει τὸ θαῦμα ἐνηρηχότος μακροτέρᾳ δημηγορίᾳ τῆς ἐκεῖνων φυγαδεύει ψυχῶν· ἀμφοτέροι δὲ θεὸν καταγγέλλουσι τὸν Χριστόν. Καὶ τὸ πρᾶγμα σκοποῦντι τριχῆ φαίνεται κοσμηθῆναι καὶ κατὰ πρόβον ἐπιδοξότερον ἑαυτοῦ γενοῦναι. Ἡ μὲν γὰρ ὥς περὶ θεῶν τῶν θεραπευσάντων ὑπόληψις παρευδοκίμει τὸ τοῦ θαύματος μέγεθος, καίτοι τὴν ἀρχὴν ἀναφέρουσα πρὸς ἐκεῖνο· τὸ δὲ τὴν θέσειν διακρούσασθαι καὶ τὰ θύματα καὶ μεθ' οὕτω θεοφορήτου ἐνστάσεως πόθεν οὐχὶ τῆς ἐντύθεν ὑπερέχει τιμῆς; Πάλιν ἔρα πῶς· θαυμασιῶς δὲ πάντως ἐν Ἰόππῃ τὴν δορκάδα τῷ ζῆν ἀποθύσαν ὡς καὶ λουτρῶν καὶ προθέσεως; καὶ θρήνων τυχεῖν Πέτρῳ μὲν βραχυτάτου ἤρκεσε βῆμα εἰς ἀποδείξει βιοῦσαν. Πιῦλος δ' ἐν Τρωάδι καὶ εἰς μέτας νύκτας διαλεγόμενος, τὸν νεανίαν Εὐτυχον ἐκ τοῦ τριστέγου πεισόντα καὶ νεκρὸν ὑπὸ τῶν προστηκόντων ἀρθέντα, τῇ ζωῇ πάλιν ἀπέδωκε, δείξας ἐκείνους· τίνος ἀπόστολος χρηματίζων καὶ δοῦλος, τίνα τελεῖν δύναται. Οὕτω καὶ γυναικες, οὐκ ἄνδρες μόνου, χάριτας εἰδέναι τοῖς ἀποστόλοις οὐδὲ μὴ δὴ; ἡπόρουν. Οὐ γὰρ οἶτι τὴν φύσιν ἀρβένων διήλλαττον, καὶ τῆς ἐπιμελείας ἔλαττον ἀπήσαν ἔχουσιν. Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ θῆλυ καὶ ἀρσεν εὐδέν ἐστιν· ἐκείνους γὰρ οὐχ ἦττον ἢ παῖς καὶ ἀνὴρ ἄνθρωπος καὶ γὰρ τοῖ καὶ τὸν διδάσκαλον ἤδσαν μὴδὲν ἐν ταῖς εὐποιαῖς διαστῶντα τὰ γένη· τῷ γὰρ οὐκ ἐστιν ὅτε μὴ εὖ ποιοῦντι οὐ τὸ τῶν φύσεων διάφορον, οὐ νῦξ, οὐχ ἡμέρα, οὐκ ὄχλος, οὐκ ἐρημία, οὐκ ἄλλο τῶν τοιούτων οὐδὲν ἐμποδῶν γίνεται. Κατὰ ταῦτα τοίνυν καὶ οἱ ἀπόστολοι μὴ φύσιν, μὴ χροῖον, μὴ ἡλικίαν, μὴ τύχην, μὴ τόπον, μὴδὲν ἄλλο διαστῆλαιν μεμαθηκότες, προσέτι καὶ παρακλήσεως προσαγομένης καὶ ἀπαράκλητοι, νοσοῦντας μὲν ὑγιαίν, νεκρούς δὲ ζῶντας ἀπεδίδον τοῖς οικείοις. Καὶ τοῖς μὲν καλοῦσιν οὐδὲ πύπτου τῶν ἐλπίδων ὠφθησαν χεῖρους, τοῖς δὲ καὶ μὴ δεηθεῖσιν ἀεὶ κρείττους. Ἐτι τίνα οὐκ ἀνεκλήξαι Πέτρος μὲν ἐν Λύδῃ τῆς Ἰουδαίας παραλειψόμενος τὸν Αἰνέαν εὐρύον, καὶ συσφίγγων ὡς ἑαυτῷ τόν τε ὕθεν ἀπηρετεῖσθαι, Παῦλος δ' ἐν Μελίτῃ τῆ νήσῳ, Μελίτῃ τῇ περὶ τὴν ἐλάττω Σύρτιν τῷ τῆς Ἀφρικῆς κλυζομένη πελάγει. πρὸς θάνατον ἦδη τοῦ νοσήματός, βάρει νεύοντος τὸν πατέρα Πουκλίου ἀνανεῦσαι παρέχων εἰς τέλος ἀποσεισάμενον τὸ δεινόν; Ἐνθα τοῖς μὲν τῷ Παύλῳ συμπλεύσαι δυστυχῶς εἰς τὴν νῆσον ἐξωκεῖλαι συνέθη, ἡ μάλλον εἰπεῖν εὐτυχῶς διὰ Παῦλον σωθῆναι, τῷ Πουκλίῳ γε μὴν πατρὶ καὶ οἷς ἐν τῇ νήσῳ νοσήματα πείζοντα ἦν παντάπασιν εὐτυχῆς, εἰ δὴ εὐτυχῆς τὸ φεγεῖν θάνατον, ἡ ἐπὶ ταύτῃ ἀπίσθασις συνηχθη τοῦ Παύλου. Δέδεικται μὲν δὴ πολλαχῶς καὶ βουλομένους καὶ δυναμένους τοὺς ἀποστόλους ἐρῆ

χε ρὸς ἀθροπίνης κρείττω ποιεῖν, ὡς καὶ νόσους ἅσας
καὶ θανάτους μηδ' ἂν ἐπιδημίαν αὐτῶν δύνασθαι
φύρειν· εἰ δ' ὁ τοῦτου θαυμασιώτερον ἐρῶν ἐρχομαι
λίξω, πᾶς τις ἂν, οἶμαι, φαίη μὴ ἄδηλον εἶναι τῆ
τοῦ Σωτῆρος; ἐπιγγελλίξ τέλος ἐπιτεθῆναι. Ἡ γὰρ
σὶλὶ καὶ παντί τῷ δοκεῖ μέγιστον πάντων θαυμάτων
σκιὰ μόνη Πέτρου τοῦ κακῶς ἔχοντος ἰωμένη καὶ
δαιμονῶντας τῶν ἐνοικούντων ἀνείσεια πνευμάτων,
καὶ μὴν καὶ Παύλου σουδάριον καὶ ὁ τε δῆποτε τῶν περὶ τὸ ἱερὸν σῶμα ἰσορρόπους τῆ τοῦ συνα-
πιστόλου σκιᾶ τὰς δυνάμεις· ἐνήργει· ἐκείνου γὰρ οἷτοι μαθηταί, ὄθεν καὶ κλέψαι τις θεραπείαν ἡδύ-
νατο, καὶ ἡ μὴμῆσις μάλα ἐγγύθεν ὄφθῆναι· ὃν μέντοι τρόπον στράτευμα καταπεπληγμένον καὶ σημαῖα
σαθεῖστα τοῖς ἐναντίοις καὶ πρόβρωθεν σάλπιγγος ἀκουσθεὶς ἤχος οἴχεσθαι παραυτίκα ποιεῖ, τὴν αὐτὴν
καὶ νόσοι καὶ δαίμονες, καὶ σκιὰν ἰδεδοίκεσαν Πέτρου, καὶ σουδάριον Παύλου, καὶ ὁ τοῦ τῶν
ἀποστόλων ὀνόματος μεμνημένος θρασυμοῦ δαιμόνων εὐθύς καὶ νόσων ἦν μεμνημένος· καὶ οὐ μάλλον
ἄθροματα τοῖς ἀνθρώποις τὴν ἀρχὴν τὰ πνεύματα εἰσπικίετο ἢ ἐκείθεν ἐξέκλεπτον ἑαυτὰ, τῶν εὐχο-
μένων τε ἦν ἡ φυγὴ λαθεῖν χρώμενα ἢ μὴ σὺν μάστιγι δραπετεύσαι· καὶ τὸ μὴ μετὰ ζημίας
ἀπαλλαγῆναι οὐ χεῖρον φέρετο τοῦ σὺν κέρδει.

Τοσοῦτον τοῖς δαίμοσι τὸ δέος ἐπῆρτητο, ὡς κατ' ἅ
πρὸς δουλοπρεπεῖς κολακείας ἤδη χωρεῖν καὶ παι-
δίσκη χρησαμένους ὄργάνῳ, δούλους τε τοῦ ὑψί-
στου Θεοῦ τοὺς ἀποστόλους κηρύττειν καὶ τὴν ὁδὸν
τῆς ἀληθείας εὐαγγελίζεσθαι, καίτοι φανερὰν καὶ
ἀκηρυκτον τῶν τοῦ λόγου γενναίων ἀγωνιστῶν ἐπ'
αὐτοῖς ἀνηρημένων τὴν μάχην, ὡς πᾶσαν ἀποκλείσει
ψυχὴν τῆ ἐκείνων λατρεία· οὐκ οὐκ δὴ κακῶς τοῖς
κακοῖς ἐπὶ διάνοιαν τοῦτ' ἤλθεν εἰ γε προχωρήσειεν
αὐτοῖς θωπείαις τοὺς κατ' αὐτῶν ἐκμειλιεσθαι·
ἐκεῖνο μέντοι κακῶς, ὅτι τοὺς ὑπὸ Χριστοῦ πεμ-
φθέντας ὑπελεύεσθαι ἠλπίζαν, καὶ οὐδὲ τοῦτο συν-
ῆκαν, ὁ τοὺς ἀποστόλους οὐκ ἂν παρήλθεν, ὡς τῷ
τοῖς ἐχθροῖς νέμοντι πίστιν καὶ θάτερον ὑπολείπεται
τὸ τοὺς φίλους ταύτης ἀποστερεῖν, οὐ μὴν καίτοι
τούτους καταδημαγωγῆσειν τοὺς ἀποστόλους οἴο-
μενον τὸ προσπίζον τῆς οἰκείας συμμορίας δαι-
μόνιον ἔσχε τι, οὐδ' εἰ μηδὲν ἄλλο παροφθὲν γοῦν
ἔρρειν ἀφείθη· ἀλλὰ καὶ δίκην ὧν ἐτόλμησεν ὄφρ-
τήθη· καὶ γὰρ ἐπιστοιμῆθεν τῆς παιδίσκης ἡλάθη.

Τίς δὴ ταῦτα βλέπων, οὐκ εὐθύς ἐπὶ νοῦν ἐκείνῳ γε
λήψεται, ὡς τοῖς ἀποστόλοις Χριστοῦ καὶ τῶν οἰ-
κείων ἀνὰ χεῖρας ἡ θεραπεία παρῆν καὶ τῶν ἐχθρῶν
ἡ κατάλυσις, ἐκατέρους τε τὰ πρόσφορα διάφορα
νέμοντες, τῶν αὐτῶν ἐν ἐκατέρους ἀξιοῖ στεφάνου
ἀνηγορεύοντο, καὶ ἂ χρὴ ποιοῦντες καὶ τοῖς ἄλλοις
ὄδον ἂ δεῖ ποιεῖν ὑπαδείκνυσιν; Ταυτὶ μὲν οὖν οὕτω
μεγάλα καὶ οὕτω λαμπρὰ, ὡς μήτ' αὐτῶν ἕτερα,
μήτ' αὐτῶν ἐαυτῶν λαμπρότερα πεφυκέναι γενέσθαι·
μηδ' εἰ ταῦτα μόνα τοῖς ἀποστόλοις ἐπράχθη, τῶν
δ' ἄλλων οὐδὲν ἐλάττω ἢ ὡσαυτοῦτους αὐτοῦς
οἷους ἅπαντες ἴσμεν ἔχειν δεικνύναι· ὡς δὲ καὶ τοῖς
μετὰ τὴν κλήσιν μετανοῶν τὰς ἑαυτῶν ἀποκριθ-
μένους κηλίδιας ἐτοίμους τε παρεῖχον καὶ ἴσως;
ἑαυτοῦς, τίς οὕτως ἔξω τοῦ τὰ κατὰ θαυμάζειν εἰ-
έναι, ὡς μὴ ἂν μεθ' ὑπερβολῆς ἄγασθαι; Πέτρος
μὲν οὖν οὐκ ἂν δέοιτο πολλῶν τῶν ἐπὶ τούτῳ πί-
στεων· ἀρκεῖν γὰρ οἶμαι τὸ ἐβδομηκοντάκι· ἐπὶ
τοῖς μεταβαλλομένοις ἀφείναι τὰ παλάσματα λαθεῖν
ἐντελέην ὄψεσθαι οὐδένα καιρὸν ἂν ἠνέσχετο φίλων ὡς

auditus tube sonitus in fugam statim hostes vertit,
sic et morbi et dæmonii ipsam umbram Petri et
sudarium Pauli extimescebant; et qui apostolorum
nomen meminerat, meminerat eo ipso generis et
morbi et dæmonii; neque respiratio interna atque
extrinseca eadem mansit, et fuga sine castigatione
præoptanda videbatur; sine pœna enim dimittî
dimissioni gratuitæ æquipollebat.

Tantus dæmoniis terror incutiebatur, ut etiam a
blanditiis serviles laberentur, puerili voce uterentur,
servossummi Dei apostolos prædicarent, et viam ve-
riatis annuntiarent, quanquam clara admodum vel
non proclamata, generosorum Christi athletarum con-
sorum pugna esset, ut omnis auris blanditiis
eorum occlusa maneret. Male ergo malis in ani-
mum hoc venit, si ipsis succederet blanditiis uti con-
tra illos ut quasi melle allicerentur. Male qui-
dem quod illos quos Christus miserat ambituros esse
sperabant; et illud ignorabant quod non apostolos
superaret, scilicet quia illum qui hostibus fiduciam
adhibet, alterutrum manet, aut illa amicos privare,
et apostolos captivare auxilio dæmonis qui propriam
causam defendit et qui cuncta pro libitu facien-
ti facultatem habet, sed qui eorum quæ facere ausus
erat rationem pœcebatur; Petrus enim ancillæ os
obturare non audebat.

Quis tandem hæc intuens, non statim mente con-
cipiet, apostolis Christi datum fuisse et amicos sa-
nare et inimicos dirimere? et quæ utrisque condu-
cunt differentia judicantes, eandem in utroque
digni coronarum proclamabantur, et quæ oportet
facientes et aliis viam quæ oportet facere indicabant.
Ista igitur tam magna et clara, ut neque illis alia,
neque illa ipsi clariora fieri possint, nec etiam si
hæc sola ab apostolis facta fuissent; aliorum autem
nihil minus est quam ut eos quales omnes novimus
possumus demonstrare. Quos autem postmodum
pernituit sordes contraxisse adeo ut ad meliora
revertant, quis tam mente captus est, ut non
impense stupescat? Petro quidem non opus esset
multorum super his fide; satis enim esse credo ut
septuagies septies illis qui pœnitentiam agebant
peccata remitteret, mansuetum accepisse; quod
nunquam certe tulisset amans ut amabat illum qui
mandabat, non omni cura custodire. Attamen quod
ipse expertus erat quantum ex hac conditione con-

moderatis red mfare posset, nemini non similem gratiam impertitus esset.

Etsi enim et magum Simonem qui pecunia Spiritum emere præsuebat ad respicientiam duxit, multum tamen abfuit ut ceteros quibus pœnitentia opus erat, ad eandem adduceret. Pauli contra usque ad nunc proclamatur ubique amorem in homines illud quod ad illum Corinthi lapsu scripsit rursus amorem sancire, et vincentem mortem monstrare, quanquam prius illum constitisset, et pœnæ locum dedisset in tempore. Non enim parvi est momenti hocce medicamentum a Deo hominibus missum; sed ut tantum possit efficacia omni certare bono; atque ideo gratia corporibus ex animis et ex ambobus prius Deo: non enim magis in hoc animo fructur corpus quam corpore animus. Ambo tamen ex Dei munificentia sunt. Et si quis apostolos magistros esse in pœnitentia dicat, quod est revera diceret; et magistros qui ad summum omnium honorum accinguntur. Etenim mirandi apostolatu; mirandi et vita facti sunt, mirandi etiam ipsis miraculis; et licuit et inde illis admiratione dignos fieri, et magis quam ceteri; quia præstat ut quis ex errore convertatur, quam si mortuus ad vitam resuscitetur: alterum enim sine dubio manet ut in sepulchrum rursus deveniat; alteri fortasse ad errorem. A natura ita comparatum est ut melius sit patribus animam natærum componere, quam mortuorum ad vitam revocari, de quo prius gavisæ erant. Illos enim cum et maximopere cupiverant impense amaverunt; hos contra cum nondum vidissent vix de illis doluerunt. Hoc etiam nobis persuadet apostolos mediatores positos fuisse inter Deum et illos quibus, cum priorum errorum pœnitentia, initium secundæ sit vitæ. Et gratias haberi deest illi qui post se eos magistros et salvatores nobis præfuit, qui cum etiam magna conferat beneficia, pro paucis quæ largitus est habet, et lœta exigua acceperit, ut pro magnis gratias agit apostolis qui in omnibus præstiterunt, eosque inter nos mutuos referunt. Equidem credo ista magna et apostolorum vere digna me dixisse, et illos qui me audiverant sic sentire persuasum habeo. Illis vero quæ sequuntur, nihil deest quàm aequaliter magna sint. Si quis enim ea omittat, et omnia potius apostolorum dicat, non video quomodo cum illorum gratia loqueretur. Quomodo enim non deeret digna aliquis, et quibus non laudibus extolleret illud, scilicet nunc quidem illos gaudentes ex visu iudicium venire et in summis honores commutare pro Christo ignominiam; nunc vero oblectari in difficultatibus, in injuriis, in necessitatibus, in omnibus quæ quis dicat hac sorte esse peiores? et nunc pulchrum credentes hoc seipso dicere ultimos demonstratum fuisse a Deo ut qui morti obnoxii essent, nunc vinculis pro Christo decurrant. Atque ergo ne-

ἐφίλει τὸν ἐντεταλμένον, μὴ προθυμῆ πάση τηρεῖν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ οἷς αὐτὸς πείραν εἰσφέρει τῆς ἐκ τοῦδε τοῦ καλοῦ ὠφελείας, οὐκ ἔστιν ἢ τῆς τοιαύτης χάριτος οὐκ ἂν μετεδίδου

Εἰ γὰρ καὶ τῷ μάγῳ Σίμωνι γρημάτων ονομένῳ τῷ Πνεῦμα πρὸςθεοῖ μετανοίαν ὑπέθετο, πολλοῦ γ' ἂν ἔδει μὴ τοὺς ἄλλους οἷς μεταμελείας ἔδει, πρὸς αὐτὴν παραπέμπειν. Παύλου δὲ καὶ νῦν εἰσέτι κηρύττει πανταχοῦ τὸ φιλόανθρωπον τὸ πρὸς τὸν ἐν Κορίνθῳ πρῶτον γράψαι πάλιν ἀγάπην κυροῦν, καὶ νικῶντα τὸν αἴτον λείπει, καίτοι πρότερον αὐτὸν καταστήσαντος καὶ τῆ τιμωρῆ χάραν δόντος κατὰ κληρὸν· οὐ γὰρ μικρὸν οὐ μικρὸν ἐκ Θεοῦ τῆς ἀνθρώποις τοῦτ' ἐπὶ φάρμακον κατεπέμφθη, ἀλλ' οἶον καὶ μόνον δύνασθαι ταῖς ἐνεργεταῖς πάσαις ἀμιλλᾶσθαι τοῦ ἰαθοῦ, καὶ διὰ χάριτος τοῖς σώμασι παρὰ τῶν ψυχῶν καὶ παρ' ἀμφοῖν πρότερον τῷ Θεῷ· οὐ γὰρ μᾶλλον ἐν τούτῳ ψυχῆς ἀπολαύει σῶμα ἢ σῶματος ἢ ψυχῆ. Ἄμφω μέντοι τῆς τοῦ Θεοῦ δωρεᾶς· καὶ εἰ δὴ τις τοὺς ἀποστόλους ἀλείπτει πρὸς μετάνοιαν φάτη, εἴη ἂν τὸ ὄν εἰρηκῶς καὶ πρὸς τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν πάντων ἀλείπτει. Καὶ γὰρ οὐδ' ὀχυροιστοὶ μὲν γέγονασι τῇ ἀποστολῇ, θαυμαστοὶ δὲ τῷ βίῳ, θαυμαστοὶ δὲ καὶ τοῖς θαύμασι. Ὑπῆρξε δὲ κἀντεῦθεν αὐτοῖς θαυμαστοὶ εἶναι, καὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων, ἐκ τοῦ ἡδίου ἐξ ἀμαρτίας ἐπιστρέφοντα βλέπειν, ἢ νεκρὸν ἀνιστάμενον· τούτῳ μὲν γὰρ ἔστι πρὸς τάρνον αὔθις ἀναμφιέκτως ἐπανελθεῖν, ἐκείνῳ δὲ πρὸς τὴν ἀμαρτίαν, οὐ τάχα. Φύσις δὲ καὶ πατρίσι βέλτιον τὴν ψυχὴν διατίθεσθαι παῖδας ἀπολωλῆτας κομιζομένους, ἢ ἐφ' οἷς ἄρτι γεγεννημένοις ἡσθησαν· τοὺς μὲν γὰρ πολλὰ ποθήσαντες, κατεφίλησαν, τοὺς δὲ μήπω πρόσθεν ἰδόντες μηδ' ἐπ' αὐτοῖς ἀνισαθέντες ἐδάσανταν. Τοῦτο καὶ ἡμῖν ὑποταίνει τὰς ἀμείνους ἐλπίδας, ὡς καὶ νῦν οἱ ἀπόστολοι μεσῖται προδεδίχνηται πρὸς Θεὸν οἷς μεταμέλιον τῶν πρόσθεν ἀμαρτημάτων ἐπιστροφή δευτέρου γίνεται βίου· καὶ χάρις τῷ τούτους μεθ' ἑαυτὸν διδασκαλῶν καὶ σωτήρας ἡμῖν ἐπιστήσαντι δὲ καὶ μεγάλα εὐεργετῶν, ἐξ μικρὰ τὰ δοθέντα λογίζεται, κἀν μικρὰ τύχη λαβῶν ὡς ἐπὶ μεγάλοις τὰς χάριτας ἀπομνημονεύει καὶ τοῖς γε ἀποστόλοις πάντα ἀρίστους ἑαυτοῦ παρασχούσιν, ἐκείνῳ τε πρὸς ἡμᾶς καὶ ἡμῖν πρὸς ἐκεῖνον χάρις. Ἐγὼ δ' ὅτι μὲν ταῦτα μεγάλα καὶ τῶν ἀποστόλων ὡς ἀληθῶς ἄξια εἰρηκᾶ τε καὶ τοὺς ἀκούσαντας οὕτω λογίζεσθαι πείθεμαι· τὰ δ' ἐφεξῆς οὐδὲ ταῦτα ὑπερβαίνει τοῦ ἐπίσης εἶναι μεγάλα· εἰ γὰρ τις ταῦτα μὲν παρέλοι, πάντα δὲ μᾶλλον τῶν ἀποστόλων λέγοι· οὐχ ὀρῶ πῶς ἂν ἐκείνους καθ' ἡδονὴν εἴποι. Πῶς γὰρ οὐκ ἄξια λέγεσθαι καὶ μὲν ὄντων τῶν ἐγκωμιῶν τὸ νῦν μὲν αὐτοῦ; χαίροντας ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρῶντος παρεῦσθαι καὶ εἰς τιμὰς τὰς ἀνωτάτω μεθιστάναι τὴν ὑπὲρ Χριστοῦ ἀτιμίαν, νῦν δ' εὐδοκεῖν ἐν ἀσθενείας, ἐν ὕδρεσιν, ἐν ἀνεγκαῖς, καὶ ὅσα ὄν τις εἴποι τῆς αὐτῆς ἢ καὶ χεῖρον; μοῖρας, καὶ νῦν μὲν σεμνὸν ονομένους τὸ χρεῖμα ἐκαστοῦ, λέγειν ἐσχάτους ἀποδεδίχθαι ἀπὸ

Θεοῦ ὡς ἐπιθανατίους, νῦν δὲ τοῖς ὑπὲρ Χριστοῦ δεσμοῖς καλλωπίζεσθαι; Καὶ γοῦν οὔτε Ἑλλᾶς αὐτοῖς, οὔτε Βάρβαρος; ἐξω κινδύνων εἰ; αὐτὰς εἶδον ἐπιδρμουῦντας, συνεκεκλήρωτο δ' οἶον αὐτοῖς τὸ κακῶς πανταχοῦ πάσχειν, τοῦ καὶ λαμπροτέρους αὐτοῖς ὅσαι ὤραι πλέκεσθαι τοῦ στεγνόνους· καὶ ὅτι ἂν αὐτοῖς ἐπίοι δεινόν, τοῦτ' εὐθύς χαρᾶς ἀφορμὴ· καὶ ὅση δεινότερον τὸ στυγῆν καὶ μείζονος καὶ τὸ πάσχειν διὰ βίου κακῶς κουφότερον ἐπιλοσοφείτο ἢ ἄλλοι; ἐπὶ βραχύ. Καὶ ἄλλοις μὲν καὶ τὸ κατ' ὀλίγον δεινοῖς χαιμασθῆναι οὐκ ἔστιν ἄνευ τοῦ λύπη ζυγεῖναι διενεγκεῖν· τοῦς δὲ χαίρειν οὐκ ἦν εἰ μὴ τις λύπη παρῆν, τὰχ' ἂν καὶ ἀθυμεῖν ἦν εἰ μὴ τῶν δεινῶν αὐτοῖς πλεον μετῆν. Καὶ ἦν γὰρ τῶν εἰκότων τοῖς ἡκολουθηκόσι τῷ πλίνω μὲν, ὡς ἡ τῶν Ἰουδαίων ἀπλόνια διεθεόητε, Θεῷ δ' ὡς τῆ ἀληθείᾳ δοκεῖ, πάντα μὲν τόπον στάδιον ἠνεῶχθαι κινδύνων, πάντας δὲ κινδύνους εἰς ἡδονὴν μεθεδεύεσθαι, τὸ μὲν τῆ σπαρσίτη φήγη, τὸ δὲ τῆ πίστει τῆς ἀληθείας. Ἐντεῦθεν καὶ πᾶσα μὲν εἰρκτὴ δεσμάτως εἶχεν οὗτος· εἰ δ' εἰς βίον αὐτὸς μεσεκείων ἀνακτόρων, καὶ παντὸς βρασιέων ἦλον διεγίγνοντο, καίτοι καὶ δεσμὰ περικειμένοι καὶ τὸν ὕνατον ἐπληρημένον ὄρωντες.

Καὶ γὰρ πρὸς μόνον αὐτοῖς ἀφορῶσι τὴν οὐρανὴν οἱ τὴν διδάσκαλον ἀνερχόμενον εἶδον· οὐδὲν ἦν τῶν ἐπὶ γῆς οὔτε τερπνόν, οὔτε ἀλγεῖνόν· ἀλλ' ἐκείνο τερπνόν, ὃ τὴν πρὸς τὸν διδάσκαλον αὐτοῖς ἠγεῖται, κίσκεν οὐ μὴ τοιοῦτον, ὅπερ οὐκ ἐκέισε πρότερον. Ἀμέλει καὶ τοῦτο σοφῶς παιδὸς υἱέντες; τε καὶ παθεύοντες, πολλὰς Οὐλίφεισι εἰσπητήν εἶναι τὴν βρασιέαν τῶν οὐρανῶν, ἠδύχουν ἐν ἀτιμίας μᾶλλον ἢ τιμαῖς, ἐν δεσμοῖς; ἢ ἀνέσει, ἐν πληγαῖς ἢ τρυφῇ. Πάντα γὰρ πάντων οἷς τήλαθόν ἐν σπουδῇ νικῶντες, ἐνίκων καὶ τῷ πλείω καὶ μείζω βούλεσθαι τε πάσχειν ἢ πάντες καὶ δύνασθαι φέρειν. Οἱ; μὲν γὰρ οὐ τοσοῦτος; ἔρω; ἀντέτηκε τοῦ Χριστοῦ, οὐδὲ τὸ ὑπὲρ ἐκείνου πάσχειν τῶν λίαν ἡδέων ἂν εἴη. Τούτοις δὲ οὕτω σφόδρα φιλοῦσιν, ὡς καὶ τὰς ψυχὰς μυριάκις τῆς ἡμέρας διδόναι καὶ τὸ μυριάκις τῆς ἡμέρας πάσχειν κακῶς ἀπάντων χαριέστατον ἦν. Καὶ ἀγρῶς μὲν κατὰ τὸ συνεχὲς πολλὰκι; ἀρούμενος; καὶ ἀναβρῆγνύμενος; ἀνωτέρως; ἑαυτοῦ καρποφορεῖν ἐκάστοτε γίνεται· τοῖς δὲ τὸ μηδεμίαν ὁμολογεῖσθαι ἀνακωχὴν τῶν δαινῶν εὐτονωτέρας; ἐκαινούργει; τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα· καὶ τὸ κάλλιστον; ὅτι κάλλιον αὐτοῖς τὸ κινδυνεύειν ἐδόκει, ἢ ἄλλοι; τὸ βρασιώνη συζῆν. Φέρε γοῦν ἵνα τις καὶ ἡμῖν μίμησις; ἐντεῦθεν ἐκμαζαμένοι; ἐγγένηται; καὶ κατ' εἶδος; αὐτῶν ἐξετάσωμεν; ἀ πάσχοντες; ὡς μὴ πάσχοντες; διατέλουν, καὶ οἷς; ὡς ὕδατι σιδηρὸς; ἐπομοῦντο, καὶ ὡς; ὑπ' ἀκόντης; ἐθήγοντο. Καὶ διέξιμεν; δὴ Πέτρον; μὲν ἐπειδὴ; τὰχιστα; τὴν ἐν τῷ ναῷ; κείμενον; χαιῶν; ἠγαυρον;· εἶτα; τῆ; τοῦ Χριστοῦ; δυνάμει; τὸ θαῦμα; προβῆναι; διωμολόγησε, καὶ; τοῖς; παρόντα; συνθέσθαι; τούτῳ; διεμαρτύρητο; τοῦς; ἐπει; καὶ; τὴν; τοῦ; νεῦ; στρατηγόν, καὶ; ἐπὶ; τοῖς; Σαδδουκαίους; καὶ; ἑαυτοῦ; διηρηθίκα;τα. Οἱ; δὲ; καὶ; πιθέμενοι; χεῖρά; τα; ἐπέβαλον; καὶ; εἰς; τῆρητον;

A que Civitas neque barbara terra sine periculis eo viderunt peregre conviventes; ubique autem in illis accidit ut cum rebus adversariis conflictandum ipsis esset, unde eo splendidioribus decorabantur coronis; et quod illis periculosum superveniebat, hoc statim gaudii fons erat; et quo periculosius, eo magis gaudio dignum; et per omnem vitam male pati, facilius ab istis philosophis consuebat, quam a ceteris per breve tempus; et ceteri quidem quod etiam per breve tempus periculis quasi hieme vexabantur, non ferre poterant nisi cum multa mortificatio; illi contra nihil gaudii habebant nisi sibi malum aliquid incumberet; et fortasse animum despondissent nisi terribilium illis major pars fuisset. Frat enim verisimile illis qui secuti erant impostorem, sicut Judaeorum insania divulgabat, Deum autem, sicut vere videtur, unumquemque locum quasi arenam aperire periculis plenum; omnia vero pericula pro voluptatibus haberi; quorum primum fama vulgata, alterum fide in veritatem. Hinc et omnis carcer vincetos eos detinebat. Alii vero carceres pro regum aedibus habebant, et omni rege jucundius vivebant, quoniam et vinculis constringerentur, et mortem impendentem viderent.

Cum enim tantum ad caelum suspicerent, ubi Dominum ascendisse sciebant, nihil erat inter terrestria, neque jucundum, neque triste: illud autem jucundum erat, quod per viam quae ad Magistrum tendebat eos ducebat, et illud triste, quod eos inde avertebat. Nimirum hoc recte edocti et doctes, multis afflictionibus esse accessum in regnum caelorum, magis clarescebat in ignominiam quam in honoribus, in vinculis quam in libertate, in cruciatibus quam in deliciis. Etenim cum omnes omnino vincerent qui virtutis studiosi sunt, vincebant etiam cum plura et majora vellent pati quam omnes ferre possent. Quibus enim non tantus amor Christi fuerat insitus, pro illo pati parum jucundum habebant. Illis vero tantum delectantur, ut vitam decies millies unaquaque die darent, et si decies millies quovis die mala paterentur, gratissimum ipsis esset. Ager quoque indesinenter aratur et subversus, minus idoneus ad fructus ferendos sit: illis contra quo magis in malis indesinenter vexantur, eo feliciores animi et feliciora corpora videntur; ac pulchrius illis pericula adire, quam aliis in tutovivere videtur. Agendum ergo, ut aliqua nobis imitatio inde contingat, et ad imaginem eorum exploremus quae passi, quasi non paterentur, vivebant, et quomodo ut ferrum ex aqua temperaturam acquirerent, et quasi cote acerentur. Et Petrum in medium feramus, ubi claudicantem qui in templo jacebat suscitavit; deinde ex Christi virtute miraculum in lucem edidit, et illos qui aderant huic assentiri impulit, sacerdotes, inquam, et templi praefectum qui una cum Sadduceis contra se excitatus erat. Illi actem manus in eum coniecerunt et in custodiam duxerunt, quoniam mira-

entium negare non possent. Sed illi utrinque male rebus presentibus usi erant, cumque illi cui ne minimum quidem imputare peccatum licebat, manus injicere non dubitarent, ejusque in homines misericordiam pro nihilo habuerunt. Hinc cum Petro libertas loquendi erepta esset, Christum e mortuis resurrexisse eo magis proclamabat, et cum illi juberent ne ulli de Christi nomine loquerentur, et mitterentur, Petrus ad minas respondere dedignatus est. Videbat enim multo melius esse Deum quam homines audire; igitur minas, donec viderit Deum viventem Christum, parvi pendere, prudentiæ esse putabat: ita ut, sinens eos caeteroquin imperare, nusquam doctrinæ adhaerit; imò rursus in carcerem conjectus, cum cæteris qui ibi erant (non enim oportebat silere), ab angelo vinculis solutus, statim dicendi facultate usus est, nihil omittebat eorum quæ ad Christum ducere possunt. Quid autem quis aut Judæorum impiam audaciam et impudentiam memoret, aut libertatem in dicendo apostolorum miretur? Judæorum quidem, qui postquam Petrum et cæteros verberaverant dimiserunt, jubentes ne illa quæ facta essent divulgarent; de illis contra, qui cum prætore Petro injuria quam acceperant gaudentes, in pristina verba et negotia reciderunt? Cum non tam pavulus dux præcesset ut alia quavis re ab admiratione Christi amoveretur. Sed tempus est regis in Petrum crudelitatem enarrare. Constat regem Herodem injunctum esse diris verbis in aliquos Ecclesiæ viros et tantum vexavisse quantum ipsi libitum erat; Petrum igitur comprehensum in vincula conjecit, et diligentissime custodivit. Petrus autem, nihil de carcere curans, de salute discipulorum anxius erat; sed Deo ipsi quoque iidem curæ erant. Raque vinculis ab angelo nocturno tempore liberatur, et educitur e carcere, nemine sentiente; nihil enim boni de illo Herodes mente agitabat, imò sequenti die mortem parabat. Hinc discipuli qui in Judæa erant de Petro desperabant et mirabantur eum non ad supplicium ductum et nondum solitam crudelitatem regis expertum fuisse. Quid enim Herodibus jucundius, quam carnifices hominum nullius enipæ reorum semper esse? Factum est autem inde liberatus Petrus, in domum matris Marci venerit, ita tamen ut non Petrum adesse congregatis videre sibi viderentur, sed fortasse angelum ejus; de quo certiores facti deinceps gaudebant. Sed et ancillam negantem se quicumque virum melius nosse quam Petrum dementia arguebant. Cum autem persisteret, introductum agnovērunt, et non sine summa mentis agitatione amplexi sunt. Omnia mihi potius ut veracredere mentem subit quam Petrum silentio obstrictum adeo ut caveat, ut verbera, ut ipsa mors metum injicere possit; Petro enim tanta ex Christo audacia accesserat, ut hæc incitamenta de Christo apud populum prædicandi essent, et apertius hinc doctrinam Verbi proferebat. Et Petrus quidem de eo

ἄξιοντο, καίτοι τῷ θαύματι μηδὲν ἀντιλέγειν δυναμένοι. Ἄλλ' οἱ μὲν ἀμφοτέρωθεν κακῶς τοῖς παροῦσιν ἐχρήσαντο, οἷς τε τῷ μηδένα κακὸν ποιεῖν αἰτίαν λαμβάνοντι χεῖρας ἐπιβάλλειν οὐκ ὕκνησαν, καὶ οἷς τὴν ἐπὶ τῷ ἀνθρώπῳ εὐπορίαν ἄτε μὴ ἐν παρατρέχοντες, οὐκ ἴδυσσάποῦντο. Πέτρῳ δὲ μείζω τὰ τῆς παρῆρσιᾶς ἐνεῦθεν ἐξήρητο καὶ Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι μᾶλλον ἀνηγορεύετο καὶ παραγελλόντων ἐκείνων μηδὲν λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦτω καὶ προσαπειλουμένων, οὐδ' ἔστιν ἥς ἐπιστροφῆς ἡξίου τὴν ἀπειλὴν· ἔώρα γὰρ πολλῶν δικαιοῦσιν ὃν θεοῦ ἢ ἀνθρώπων ἀκούειν, ὧν, μέγρις ἀνεῖδη θεὸν ὄντα τὸν Χριστὸν, ἐν ὀλιγοῦσι ποιεῖσθαι τὰς ἀπειλὰς ἐν ὀρθῷ τῷ λογισμῷ ἐπέθετο κείσθαι· ὥστε καὶ τῆλλα τοῦτους ἀρχεῖν ἑὼν οὐδαμοῦ τῆς διδασχῆς αὐτοῖς ὑπεξίστατο, ἀλλὰ καὶ πάλιν εἰς δισημωτήριον εἰρχθεῖς σὺν τοῖς ἀλλοῖς νάκειθεν, οὐ γὰρ ἐχρήν σιωπᾶν, ὕπ' ἀγγέλου λυθεῖς, αὐθις ἐχρήν τῇ δυνάμει τοῦ λόγου· φοιδόμενος μηδενὸς τῶν ὄσα πρὸς Χριστὸν πέφυκεν ὁδηγεῖν. Τί ἂν τις ἢ τὴν τῶν Ἰουδαίων θρασύτητα καὶ ἀναείδειαν εἰποι, ἢ τὴν παρῆρσιᾶν θαυμάσαι τῶν ἀποστόλων, τῶν μὲν ὅπως Πέτρον καὶ τοὺς λοιποὺς μαστιγώσαντες ἀφήσαν παραγγελλαντες μέχρι τὰ λαλητῆα λαλεῖν, τῶν δὲ ὅπως ὑπὸ προστάτῃ τῷ Πέτρῳ τῆς ὕβριως ἥς ὕβρισησαν χαίροντες, τῶν προτέρων πάλιν καὶ ἔργων καὶ λόγων εἰχοντο; ἐπεὶ μηδ' οὕτω φοροῦσε τῷ κορυφαίῳ ἐστρατηγοῦντο ὥστε ἄλλο τι καταπλήτεσθαι ἢ θαυμάζειν πρὸ τοῦ Χριστοῦ. Ἄλλ' ὥρα δὴ καὶ βασιλικὴν ἐπήρειαν κατὰ Πέτρον διεξείδειν. Προκείσθω δὲ βασιλεὺς Ἡρώδης τῷ λόγῳ κικῶσαι τινὰς τῶν τῆς Ἐκκλησίας προθέμενος, καὶ μέντοι καὶ κακῶσας ὄσα γε καὶ ἐκείνῳ προὔχῳρῃσεν, δὲ καὶ Πέτρον συλλαθῶν, δεσμοῖς περιβάλλει· καὶ καθείργουσ., καὶ ἀσφαλῆστατα πάντων φρουρεῖ. Πέτρῳ δὲ τῆς μὲν εἰρηκτῆς ἔμελεν οὐδὲν, τῆς δὲ τῶν μαθητῶν σωτηρίας· ἐμελε δὴ ἄρα ταύτης πρὸ τοῦτου καὶ τῷ Θεῷ· δὲ καὶ λύεται μὲν ἀγγέλιῳ ἐπιστάντι νυκτὸς τῶν δεσμῶν, ἐξίχεται δὲ μηδενὸς αἰσθαμίνοῦ· οὐδὲ γὰρ αὐτῷ μέτριά τινα Ἡρώδης ἐβούλευεν, ἀλλὰ τῆς προσελαουσῆς ἡμέρας· θάνατον ἤρτυεν. Ὅθεν καὶ τῆς ἐν Ἰουδαίᾳ τῶν μαθητῶν ἀπέγνωστο τὸν Πέτρον, οἷδν τε γενέσθαι μὴ παραπεμφθῆναι πρὸς ξίφος ἐκ τῆς εἰρηκτῆς· ἐπεὶ μηδ' ἀπειροῖς τῆς τοῦ βασιλεῦς μαιφονίας εἶναι συνεθεθήκει. Τί γὰρ τοῖς Ἡρώδασι ἡδύτερον, ἢ παλαμναλοῖς ἀνθρώπων μηδὲν ὑπαίτιῶν ἀεὶ γίνεσθαι; Καὶ γίνετα δὴ μετὰ τὴν ἐκείθεν ἀπαλλαγὴν πρὸς τὴν οἰκίαν τῆς μητρὸς Μάρκου τὸν Πέτρον ἐλθόντα, μηδαμῶς Πέτρον εἶναι τοῖς συνελεγμένοις δοκεῖν, ἀλλ' Ἰωσὺς ἀγγελὸν ἐκείνου παρεῖναι· αἰφνίδιον γὰρ ἡδοντὴν εἰκὸς ἀπιστίας ἢ γενέσθαι. Καίτοι καὶ τῇ παιδίσκῃ, διατεινομένη πρότερον πάντ' ἀνθρωπον ἀγνοῆσαι ἢ Πέτρον, μανίαν ἐπακάλουσ, μέχρις ἐπιμενοῦσῆς, εἰσυχθῆντα τε ἐπέγνωσαν καὶ οὐκ ἀνευ τοῦ μεγάλῳ; ἐκπίαγγῆναι ἠσπάσαντο. Πάντα μοι μᾶλλον ὡς ἀληθῆ περτεῦσιν ἐπέρχεται ἢ Πέτρον ἀνεθῶντα καὶ δὸν χρεῖναι τὸ σιωπᾶν, εἰ τις λέγοι τοῦτο τὴν εἰρηκτὴν καὶ

τὰς μάστιγας καὶ τὸν θάνατον, δέος παιδεύειν δύνασθαι. Πέτρω γὰρ τοσούτοις τι τῆς κατὰ Χριστοῦ τῆς προσην ὡστε καὶ προτροπῇ ταῦτα τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ παρίστατο δημηγοριῶν· καὶ ἀπαρκαλυπτότερον ἐντεῦθεν τὰ τοῦ λόγου προφηεῖ· καὶ Πέτρος μὲν οὕτω τοῖς τε παθήμασιν ὑπερήδητο, καὶ τούτων μᾶλλον πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον ἐπεβρόννυτο, καὶ καινότερος καθ' ἡμέραν ἐζητάζετο ἑαυτοῦ. Ἀήλος δὲ Παῦλος, ἀλλὰ γὰρ εὐχῆς ἔργον καὶ τὰ τοῦδε συντέμνοντα μὲν, μὴ μέντοι πῖβῶ πάνυ τοῦ κατ' ἐξίαν ἐλαύνοντα διηγήσασθαι, οὐκ ἄνευ κινδύων νυκτὸς ἐν Δαμασκῷ χαλαθεῖς διὰ τοῦ τείλους σφυρίδι· κατ' ἔργη κατ' αὐτοῦ τῶν Ἰουδαίων ἀνήφθη καὶ πρὸς θάνατον ζήτησις· ἐπεὶ μὴ ἀντιδέλπειν ταῖς τῶν αὐτοῦ λόγων ἀντιθέσεσιν εἶχον καὶ οἵπερ οὐκ ἔστιν ὅτε λόγων ἀκούειν ζῆ; ἀνεκτῶς ἔφερον, θάνατον ἐτίθεισαν τῷ διδάσκοντι τὴν ζημίαν· ἀλλὰ γὰρ εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο δεινὸν ὑπωπτεύετο τοσούτοις γε, ἐχρῆν ἀγνοεῖν πρὸς ἀνθρώπων ὃν ἀμαθεστάτων καὶ θραυστάτων, χερσὶ τοὺς ἀληθεῖς καὶ σοφοὺς λόγους ἀμύεσθαι. Πλὴν καίπερ ὄντων ἐν τοῖς τοιοῦτοις τούτων, καὶ Ἀντιόχεια τῆς Πισιδίας· αὐτῷ μετὰ πολλὰς πόλεις καὶ ἔθνη προστιθέμενα τῇ πίστει διωγμὸν ἐπανάστησιν, οὐδὲν ὅ τι μὴ τῶν κινδῶν ἀπειλοῦντα. Ὅ δ' ἐκτιναξάμενος καὶ τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν, γνώμης γίνεται καὶ τοῖς ἐν Ἰκονίῳ κερύξαι. Ἐνθα τῶν μὲν αὐτῷ τε καὶ τῷ σὺν αὐτῷ Βαρνάβᾳ προσθεμένων, τῶν δὲ συμπονούστων τοῖς Ἰουδαίοις, τί δεινὸν ἦ τί ὀλέθριον φάναι ὃ μὴ τηνικαῦτα κατὰ τῶν ἀποστόλων ἐμελετᾶτο; Ὅμως δ' οὖν Λύστρα μετ' Ἰκόνιον αὐτοὺς διαδέχεται, καὶ τοῦ χωλοῦ θεραπευθέντος ὑπὸ τοῦ Παύλου, καὶ θυσιῶν καὶ στεμμάτων προσαγομένων, τί τοῦτο; μεταβολὴ πάντων ἐξαίφνης· οἱ γὰρ ἀπ' Ἀντιόχειας καὶ Ἰκονίου κάκεισε γενόμενοι πάντα ψεύδεσθαι τοὺς ἀποστόλους ἀνέπειθον· κὰν μὴ ὁ πρόσθεν χωλὸς τῇ περὶ αὐτὸν ἀπιστείῃ βούληται θεραπεῖα, σκοπεῖν τε παρήνουν, μὴ προδιδόντας σφᾶς ἄλῳναι τὰ πάτρια.

Ἐπιδίδωσι γοῦν τὸ κακὸν καὶ ἐπὶ μείζον εἰς τέλος βαδίζει, καὶ ἐπὶ τοσούτοις λιθοῖς ὁ Παῦλος βάλλεται, ὡς ἄτε μηκέτι μετῆν αὐτῷ πνοῆς· ἐξω σφρόμενος βίβηται τῆς πόλεως· ἀλλ' οὐδὲν οὕτε φοβερὰ οὐτ' ἀλγινὰ ταῦτ' ἐποίησε τῷ Παύλῳ, οὐδὲ πρὸς τὸ φιλοψυχότερον ἐσωφρόνιζεν· οὐδὲ τὸ παραμικρὸν θανεῖν δεδιέναι τὸν θάνατον ἐπειθεν. Τί δὴ τὸ ἐντεῦθεν; πολλὰς μεταξὺ πόλεις ἀμείβων καὶ κώμας καὶ φρούδα πανταχόθεν δεικνύς, ὅσα τε πρὸς ἀσέβειαν Ἑλληνας; ἐξεκύλιε. Καὶ ὅσα μὴ πρὸς Χριστὸν ἐνήγε τοὺς Ἰουδαίους, ἐπίσταται καὶ Φιλιπποῖς, οὐκ ἀσήμῳ πόλει Μακεδονίας. Ἐπεὶ δὲ κάκει τὸν τε λόγον καταγγέλλων καὶ τοῖς τῶν δαιμόνων λυμαινόμενος πράγμασι καὶ τοῦ τοῦ Πύθωνος πνεύμα τῆς παιδείας ἀπήλασε διδάξαι· αὐτὸ μὴδὲν περὶ ἑαυτοῦ μέγα φαντάζεσθαι, κὰν προλέγειν οἴηται, μὴδὲ τι μείζον εἰδέναι Χριστοῦ καὶ τῶν Χριστοῦ μαθητῶν, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ταῦτα λέγων ἠλήθευε μὲν, οὐ μὴν ὡστε καὶ ἀληθῆ δοκεῖν λέγειν ἠβούλετο· ἐνταῦθα βῆξις τε τῶν ἀποστολικῶν ἐσθῆτων ἄκοσμος εὐθὺς ἦδη καὶ μέλη βᾶθροις καταξινόμενα καὶ ἀπαγωγῇ πρὸς εἰρκίην. καὶ τοῖς ἐσωτέροις ἐσωτοῖς μέρεσιν ἀσφάλεια τῶν ποδῶν ἐπὶ εὐλοῦ. Τί οὖν

quod pateretur gaudebat, et inde magis ad evangelizandum confirmabatur, et qualibet die renovabatur. Paulus autem precibus corroboratus animum contra spem partes suas egit, nec sine periculis nocte Damasi, in sporta de muro est demissus. Enim turba Judæorum in eum concitata fuerat et ejus necem meditabatur, quia ejus verbis resistere nequibant; et cum verbum vitæ ex ore ejus audire nollent, ubicunque Magistro mortem posuerunt nec mercedem. Sed si etiam nullum aliud periculum suspicarentur, hoc certe oportebat agnoscere esse hominum nullissimorum et audacissimorum, manibus veritati et sapientiæ collectari. Quamquam vero ita se res haberent, Antiochia Pisidiæ post multas urbes et multos populos fidei religatos, persecutionem excitat, ærunnis plenam. Ille autem postquam a pedibus pulverem excussit, Iconienses evangelizare ratum habet. Ibi cum alii ipsi et Barnabæ adhererent, alii vero Judæorum partes sequerentur, quid periculosum, quid perniciosum dici potest, quod tunc non in apostolos tentatum sit? Attamen et Lystra et Iconium eos excipit; et postquam claudicantem Paulus sanasset et sacrificia ei coronæ proferrentur, subito omnium commutatio fit. Qui enim ex Antiochia et Iconio eo venerant in omnibus apostolos mendacii arguerunt, quamquam is qui prius claudicabat non sineret non credere suadebant viderent ne se ipsos traderent et perderent patriam.

Crescit igitur malum et majus in finem fit, et tam multis Paulus lapidibus periturus ut jam non amplius spiritum ducere posset, et ex urbe eiectionis est. Sed ista neque dolorosa neque terribilia Paulo erant; neque eum ad id adducebant ut magis vitæ cave-ret; neque quod fere mortuus erat suadebat ut mortem timeret. Quid vero inde multas urbes percurrens, multos pagos, et vana ubique ostendens, quibus Græcorum impietatem implicabat, quæ tamen non ad Christum Judæos non adducebant; intrat Philippos, urbem non obscuram Macedoniæ. Postquam vero hic etiam verbum divinum annuntians et dæmoniorum rebus perniciem afferens, et spiritum quo Delphorum pythionissa assabatur expulit, monens illum ut nihil magnum producat, quamquam prædicare futura credatur, neque plura Christo scire et Christi discipulis, quamvis præsertim illa vera diceret, non sane vera dicere videri volebat; tunc rupta apostolorum vestimenta et membra virgis cæsa, et reditus in carcerem, cum compedibus. Quid enim oportebat Paulum ibi solatio privatum jacere et pessime interiisse; et nihil esse, quo differant improbi et illi qui omnibus benefaciunt? nullo modo:

ipsum et oblectatus est satis, et non interit, et omnes docere cepit quorum illum dignarentur qui in carcerem conjerant, quorum autem Deus, cuius non transgredereur jussa, et quomodo homines cum nihil essent, sic se in ipsum gererent, neque posse cum Deo eluctari, multum abest; statim enim terre motus evenit, et concussum est tribunal omne, et aperte sunt portæ et diffluxere vincula, et custos cum omni domo divino baptismo ablutus est, dum tabulæ positio et animus fortis quæ invicta videbantur superavit; quam consolationem soluta secuta est. Paulus vero quod et prædicta mala et ista pejora pateretur, honori ipsi datum est. Hinc prima illi navigatio pro Christo fuit in continentem terram. Oportebat enim quidquid reliquum terræ erat Ecclesiæ adjici, et illam totam Christi fieri a solis ortu usque ad occasum. Sed enim et post multum rursus proclamationis cursum in templum introruntis Judæorum populus irruit et stricte tenuit; et necandum conclamabant; et turba tanta circa illum, ut nulla salutis spes appareret. Quum autem satis perturbationis fecerunt, accipit eum non sine vi ex illorum manibus chiliarchus, dicens juste quæ ad eum spectabant visa fuisse; et tribunal aperitur, et quanquam contra legem aderant sacerdotum prin ipes, rursus Paulus verberatur. Etiam rursus conversio et conjunctio illorum qui se ipsos devoverant, neque hulum m ucucauros aut bibituros, prius quam Paulus malam vitam mala morte expiaverit. Tum insidias agnovit chiliarchus, et Paulus missus est adduces et hinc Romam ad Cæsarem. Hi autem insidias struebant, quum cognovissent Pauli conscientiam sua pravitate plus valere, et sacerdotum principes contra leges ducum partes cepisse; Paulus nihil sapientius aut efficacius existimavit quam per Deum jurare, si modo pœnitentia ducti id facere vellent. Ille enim manus effugiebat eorum valere Jurijurando dicens. Lupi vero frustra hianti ore sterunt, Paulo non læso, quanquam et juste et injuste jurare parati essent, necantes, alii animam, alii corpus. Operæ pretium esse videtur pericula Romam navigantium exponere.

οἶμαι μεταμῆσαι εἴπερ εὐορκεῖν ἦθελον. Ὁ μὲν γὰρ τὰς αὐτῶν εὐθύς χεῖρας διέδρα χαίρειν ἅμα τοῖς ὄρκοις ἀφεῖ; · οἱ δὲ λύκοι μάτην χανόντες ἐστῆσαν, Παῦλον μὲν οὐκ ἀνηρηκότες, ἑαυτῶν δὲ καὶ εὐορκεῖν καὶ ψευδορκεῖν ἦσαν. ἔτοιμοι αὐτόχειρες γεγρονότες τῷ δευτέρῳ μὲν τῆς ψυχῆς, τῷ προτέρῳ δὲ καὶ τοῦ σώματος. Δόξετε δ' ἂν νοῦν ἔχειν καὶ τὸ τοῦς κινδύνους τοῦς κατὰ τὸν εἰς Ῥώμην πλοῦν ἐξετάζειν.

Et ut omnes æquo animo suffereret, geminis, D terra marique, vel potius variis periculis pro solo Christo se ipsum exponens, et ubique, quamvis non indictam conciliatamque elementorum securitatem inveniens. Cæterum, sinamus, si videtur, illum ipsum et hæc et alia sua pericula exponere, ut orationem nostram, ipsius quoque verbis, quem admodum et factis nonnihil oruemus: *Ministri*

Α ἔδει τὴν Παῦλον ἐκεῖ παραμυθίως εἶχα λειψώμεν, καὶ κἀκείναι ἐπολέσθαι, καὶ μὴδὲν εἶναι τῶν τε κακούργων καὶ τῶν εὖ πάντας ποιούντων τὸ διαλλάττον οὐδὲ μῶς; Τοιγαροῦν καὶ ἐψυχαγωγῆται ἱκανῶς, καὶ οὐκ ἀπόλωλε, καὶ πάντας μαθεῖν παρεσκεύασα, ὅταν μὲν αὐτὸν ἤξιουν οἱ καθ' ἑργῶν τες, ὅταν δὲ Θεοῦ οὐ μὴ παρεξήκει τὰς ἐντολάς, καὶ ὡς ἀθροῦσποι μὴδὲν ὄντες εἶεν, οἱ τὶ τοιαῦτα δρῶντες αὐτὸν μὴδὲ ἐκ τῶν ἰσῶν Θεῷ πολεμῖν πεφυκότες, οὐδὲ πολλοῦ γε καὶ δεῖ· αἴψως γὰρ σεισμὸς ἀνεπέμπετο· καὶ τὸ δεσποτικὸν ἐκλονεῖτο· καὶ αἱ ὄραι διέσταντο καὶ τὰ δεσμὰ κατέλυρε, καὶ ὁ φύλαξ πανέστιος τὸ θεῖον ἐδαπίετο βάπτισμα, καὶ τραπέζις παράδοσις, καὶ εὐθυρία νικῶσα, τὰ πρὶν δεινὰ δόξαντα. Καὶ μετὰ παρακλήσεως ἐκείθεν ἀπέλυσις. Παῦλος δὲ καὶ τὰ προειρημένα δεινὰ παθεῖν καὶ ἐτι χεῖρω τούτων τοῦ παντός ἐτιμᾶτο. Αἴτη πρώτη πρὸς τὴν ἀντιπροθίμον τῇ ἀδελφῷ μακκρίῳ διάδοσις· ὅσως πρῶτος αὐτῷ δ' ἀπλοῦς πρὸς Χριστὸν τὰς ἡπίετους συνῆψεν· ἔδει γὰρ καὶ ὅπερ τῆς γῆς ὑπέλοιπον ἵν' προστεθῆναι τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ γενέσθαι Χριστοῦ μετὰ τὴν ἔω καὶ τὴν ἐσπέραν· ἀλλὰ γὰρ καὶ μετὰ τὸν αἴθρις τὸν τοῦ κηρύγματος δρόμον εἰς τὴν ἑρῆν εἰσιόντος τῶν Ἰουδαίων ὁ δῆμος ὠρμηκότες ἀπρὶξ εἶχοντο· καὶ φονεῖν παρεκλεύοντο. Καὶ θόρυθος· περὶ αὐτῶν, ἕσος, οὐδεμίαν παραίτησιν προσέμενος. Ἐπεὶ δ' ἱκανῶς θοροῦσθῆσαντες εἶχον, ἐξαιρεῖται τοῦτον οὐκ ἀθεῖ τῆς ἐκείνων χειρὶς ὁ χιλιάρχος, δίκῃ τὰ κατ' αὐτὸν εἰπόν ἐπισκέψασθαι, καὶ δικαστικὸν δὴ συγχροστεῖται καὶ παρῆταν ἀνομοῦντες ἀρχιερεῖς, καὶ πάλιν Πλοῦτος κατὰ στόμα τυπτόμενος. Ἐτι πάλιν συστροφῇ καὶ συνωμοσίᾳ τῶν ἀναθεματισάντων ἑαυτοῦς, μήτε φαγεῖν μὴδὲν, μήτε πιεῖν, μέχρως ἂν δηλώσῃ Παῦλος κακὸς πολιτευσάμενος τῷ κακῶς ἀπαλλάξαι. Καὶ γνώσις τῷ χιλιάρχῳ τῆς ἐπισουλῆς, καὶ Παῦλος ἀνεπέμπετο πρὸς τοῦς ἡγεμόνας, κακείθεν πρὸς Ῥώμην καὶ Καίσαρα· ὅτε δὴ καὶ ἀκριβῶς οἱ ἐπιβουλεύοντες ἤσθοντο, ὡς τῆς αὐτῶν πονηρίας κρείττων ἢ Παύλου σύνεσις ἦν· καὶ ὡς οἱ μὲν ἀρχιερεῖς παρηνίμῳ ἐστρατηγοῦντο, Παῦλος δὲ Θεῷ, οὐ σοφώτερον οὐδὲν οὐδὲ ἰσχυρότερον· καίτοι τῶν ἔρχων αὐτῶς

Καὶ ὡς πάντα: (1) εἰψύχως ἔφερον ὅπερ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ διπλοῖς καὶ κατὰ γῆν καὶ θάλατταν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, πολλαπλῶς κινδύνους ἑαυτῶν ἐκδιδούς, καὶ ἀκήρυκτον πανταχοῦ τῶν στοιχείων ἐκυστῶ τὴν ἀσφάλειαν ἔχων. Πιθὴν ἀλλὰ δοῦμεν ἡμεῖς, εἰ δοκεῖ, τὴν αὐτὴν αὐτοῦ μνημονεύσθαι κινδύνων τούτων τε καὶ τῶν ἄλλων, ἵνα τὴν ἡμέτερον λόγον καὶ τοῖς αὐτοῦ βήμασιν ὡς καὶ τοῖς

(1) H e in ipit e litio Gretser ana.

ἔργοις κομητήσωμεν. Διάκονοι Χριστοῦ εἰσι, πα-
 γαρρησῶν λαλῶ, ἐπεὶ ἐγὼ ἐν κόποις περισσο-
 τέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν φυλακαῖς
 περισσοτέρως, ἐν θανάτοις πολλάκις. Ὑπὸ
 Ἰουδαίων πεντάκις τεσσαρῆκοντα πῦρὰ μίαν
 ἔλαβον. Τρις ἐρραδίσθη, ἅπαξ ἐλιθάσθη,
 εἰς ἐναντίησα, νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πε-
 ποτήκα· ἐδοπορῖαις πολλάκις· κινδύνοις πο-
 ταμῶν, κινδύνοις ληστῶν, κινδύνοις ἐκ γέτοου,
 κινδύνοις ἐξ ἐθνῶν, κινδύνοις ἐν πόλει, κινδύ-
 νοις ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνοις ἐν θαλάσσῃ, κινδύ-
 νοις ἐν ψευδαδείξοις· ἐν κόπῳ καὶ μέγῳ, ἐν
 ἀγρυπνίαις πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν
 νηστείαις πολλάκις, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι.

Ἄρα δοκεῖ τινι βέλτιον ἢ κατὰ Παῦλον, τινὰ τῶν
 ἄλλων τὰ Παύλου φράσαι; Ἐμοὶ γε μὲν οὐ δοκεῖ,
 μηδ' ἄλλῳ μηδενί. Οὐ μὴ παρ' οὐδέν τὸ χρῆμα τῆς
 ἀληθείας ἀγει. Τούτων τὰ μὲν ἔστι καθαρώς τοῦ
 Παύλου, τὰ δὲ καὶ Πέτρῳ κοινὰ, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν,
 πάντα κοινὰ· οὐδὲ γὰρ ἐπειδὴ μὴ κἀκείνος εἰς
 ἀνάγκην κατέστη, τὰ καθ' αὐτὸν Κορινθίοις ἢ τισὶν
 ἄλλοις διεξελεθεῖν, παρὰ τοῦτ' ἂν ἐγὼ καλεῖομαι μὴ
 κἀκείνῳ τοιαῦτα παθεῖν οἴεσθαι. Ἐπειπερ ἂν μηδὲ
 Κορινθιοὶ Παύλῳ τὰς αἰτίας παρέσχον τοῦ ταῦτα γρά-
 φειν, οὐκ ἂν ἦν ἄλλως ἐντεῦθεν αὐτὸν ἐπαιεῖν. Φέρε
 γὰρ ὡς ἂν τι καὶ αὐτὸς ἔρωμαι· εἰ Πέτρον μὲν γράφαι
 συνέδῃ, Παῦλον δὲ μὴ, ἄρα παρὰ τοῦτ' ἦν δίκαιος ὁ
 Παῦλος μὴ τὰ τοιαῦτα παθεῖν ὑπελήφθη, οὐκ ἔως
 καὶ μὴ τὸ ἀληθὲς ἀποκριπτεσθαι βούλη; Ὡσπερ
 οὖν καὶ μὴ Παῦλος ἔγραψεν, οὐ παρὰ τοῦτό γε οὐκ
 ἂν ἦν ταῦτα παπονωθῆ, οὕτως ἐπειδὴ καὶ Πέτρος
 μὴ γέγραφε, ταῦτά τε πάντα, καὶ πλείω τούτων
 παθεῖν ὑπελήφθη. Πλὴν ὡς ἐν τοῖς ἄλλοις, ἔστι
 καὶν τούτοις ἄμφοιν τὰ πάντα κοινὰ. Καὶ γινωσκέ-
 σθωσαν οἱ ἀπόστολοι μεγάλοι μὲν ἐπιβαλόμενοι,
 μεγάλα δὲ κινδυνεύσαντες, μεγάλα δὲ κατορθώ-
 σαντες, καὶ τελευτώντες, μὲγάλιον ἀξιωθέντες.

Κινδύνοι· μὲν γὰρ περιέπεσον, ὡς μηδὲν εἶναι
 τοῦς τῶν ἄλλων ἀπάντων πρὸς τοῦς αὐτῶν τῷ πλη-
 θει τε καὶ μεγέθει. Τιμῶν δ' αὐθις ἔτυγον, ὡς μη-
 δεῖν εἶναι πρὸς αὐτὰς τοῦς κινδύνους. Τό τε πολλὰ-
 πιάσιον πρὸς τὰ παθήματα τῶν τιμῶν μηδ' ἐννοεῖν
 ἐγγωρεῖν.

Ἐμοὶ γὰρ χωρὶς τῶν ἄλλων, ἦνίκα ἂν καὶ τοῦς
 ἐπὶ νοῦν ἀναθῆ, ὡς ἐπὶ θρόνων ἅμα τῷ χριστῇ
 καθεδούνται, οὓς τινὰς ποτε τούσθρόνους, καὶ ἦν
 τῆν ὑπ' αὐτῶν καθέδραν νοεῖν χρεῖ. Καὶ ὡς κορυ-
 φαῖοι παραδρεύουσαι τῶν συναποστόλων, καὶ τῷ
 χριστῇ συνδικάζουσαι, δοκεῖ θεοῦ Θεῷ συγκαθη-
 μέουσ ὄρα. Καὶ ἡ δόκησις ὑπερφύως ἀληθῆ.
 Τοῖς γὰρ ὄξιοις Θεοῦ πατρὸς ἑαυτοῦς παρεσκευακ-

A *Christi sunt (ut mihi us sapiens dico) plus ego : in laboribus plurimis, in plagis supra modum, in carceribus abundantius : in mortibus frequenter, a Judæis quinquies quadragenas una minus accipi. Ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci, die et nocte in profundo maris fui. In itineribus sæpe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in civitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus, in labore et ærumna, in vigiliis multis, in fame et siti, in jejuniis multis, in frigore et nuditate.*

B Num quis est, qui censeat aliam quempiam melius potuisse certamina Pauli percensere, quam ipsum Paulum? Mili quidem hoc non videtur, et, ut existimo, neque alteri cuiquam, qui veritatem in postremis non ducat: quorum quædam in solidum sunt Pauli, quædam Petro itidem communia; vel, ut rectius loquar, omnia sunt communia. Non enim quia cum necessitas non compulit, ut quæ perperis est Corinthiis vel aliis exponeret, ideo jubeo credere eum talia non pertulisse, quandoquidem Paulus has suas laudes nunquam in literas retulisset, nisi ei Corinthii occasionem dedissent. Cedo enim, ut et ego aliquid quæram: si Petrus scripsisset, Paulus vero non scripsisset, num propterea æquum fuisset suspicari, Paulum non esse talia passum? Non ita, nisi veritatem de industria celare velis. Sicuti igitur, licet Paulus hæc talia litteris non mandasset, non idcirco talia passus non fuisset, ita postquam Petrus se talia passum non esse nullo scripto prodidit; eam ob causam talia non pertulisse existimari non debet, sed, ut in aliis, ita et hic utriusque omnia sint communia; certumque esto, istos apostolos ad magna quidem missos, in magna pericula conjectos, magna præstitisse et effecisse, et post hujus vitæ finem magnis præmiis affectos esse.

In tam grandia enim pericula incidere, ut aliorum discrimina cum his collata vix æstimatori possint, sive multitudinem, sive magnitudinem spectes. Eos vicissim honores adepti sunt, ut pericula cum illis comparata exigui momenti videantur; neque varietas et abundantia honoris, si componatur cum ærumnis, animo et cogitatione efformari queat.

Ego præter cætera, mente non assequor, quomodo cum Justice super thronos sessuri sint, quales scilicet throni illi futuri, et qualem in singulis cathedram animo concipere oporteat. Et cum principes apostolorum collegis suis president, et cum iudice simul habeant, videor deos simul cum Deo considerari. Quæ sane existimatio verissima est: nam iis qui se Deo Patre dignos reddiderunt, appel-

¹ II Cor. xi, 25-27.

latio filiorum Dei et deorum rectissime tribuitur. Et par est ut cum quo ratione susceptæ carnis, ingloriam vitam agente, ingloriam simul vitam duxerunt, cum eodem ad propriam gloriam assumpto, conglomerificentur : ut proinde mihi apostolos, quasi jam thronis insidentes, contemplanti, sic affari lubeat :

Oportebat ut vos, qui cum Verbo multos labores exantlastis, nunc retributionem acciperetis. Nunc sincera et liquida magistri vestri et vestra est gloria. Nunc nullo opus est tegumento, et paupertatis objectu, quam olim in communi colebatis, ut dicere non habeam, quis ex vobis tunc magis fuerit humilis et abjectus, quis magis egenus, quis magis inhonorus, quis undique expulsus, quis pessime habitus ; ita et nunc statuere non possum, quis ex vobis sit sublimior, quis ditior, quis, sicubi vel solum mentio ejus incidat, statim honoribus, plausibus et laudibus non cumuletur. Quis, qui nunc libentissime ubique locorum recipitur ? Quis, qui nunc tanta beatitudine fruatur ? Hi seminum illorum manipuli sunt. Hæc præclare factorum præmia. Hæc certaminum coronæ. Hæc ineffabilium laborum merces. Ejusmodi nunc divitiarum, voluptatum et honorum copia circumfluitis, qualis nulli mortali, sed nec omnibus simul unquam obtigit. Et si quis vos nominet, jam fontem omnium bonorum nominavit.

At quorsum evasit oratio ? nam cum pericula, quæ apostoli subierunt, exposuisset, adjecit nescio quo pacto et honores, quibus ob pericula cohonestati sunt ; magis autem conveniebat prædicare illam libertatem, qua pericula excusserunt, quemadmodum a concitato vento flamma quam altissime sustollitur. Si quis sciscitetur, qua ratione acciderit, ut isti ex periculis in pericula succurrerent ; quid aliud respondentes a veritate minus aberravimus, quam si dicamus, libertatem illam pericula illa preperisse ? Et quidem quotidianam illorum libertatem explicare velle, proprii operis fuerit.

At videamus, qua libertate erga omnes usi sint instante post resurrectionem Pentecoste. Cum enim Spiritus sanctus de caelo cum sonitu, specie ignitarum linguarum, supra singulos apostolos sedisset, et propria sua gratia indoctos replevisset, omnibus, peregrinis linguis loquentibus, et iis qui ex omni natione, quæ sub caelo est, convenerant, suam patriam et nativam linguam in apostolorum ore agnoscentibus et intelligentibus, hocque pro maximo miraculo reputantibus, non deerant qui apostolos musto ebrios dictitarent, stulta prorsus et ebriis vere convenientia effluentes. Etenim si quis ex me quæreret utrum non intelligentes ea quæ audiebant, apostolos musto ebrios esse affirmarint ; an intelligentes, responderem, me ex utraque parte eos pro insipientibus ducere. Si enim non intelligentes, apparet eos, prætermisso veritatis examine, temere verba fundere : cur enim ego

σιν ὀρθότατα ἂν ἔχοι καὶ Θεοῦ υἱοῦ καὶ Θεοῦ χρηματίζῃν. Καὶ ᾧ συνηθόζουν ἀδοξοῦντε λόγοις οἰκονομίαις. τοῦτω μετὰ τῆς οἰκείας ἰόντι δόξης συνδοξασθῆναι. Ὡστε μοι καὶ τοῦ ἀποστόλου δρῆν ἐπὶ τῶν θρόνων νῦν ἰδρυμένους δοκοῦντε, ταυτὶ πρὸς αὐτοὺς ἐπεισε λέγειν ·

Νῦν ἐχορὴν ὑμᾶς τὰς ἀμοιβὰς, ᾧ τῷ λόγῳ πολλὰ συμπονήσαντες, ἀπολαβεῖν. Νῦν καθαρὰ τὰ τῆς δόξης τῷ διδασκάλῳ τε καὶ ὑμῖν. Νῦν οὐδὲ δεῖ κραπεταμαμάτων, οὐδὲ πτωχείας προδοβλημένης. Πάλαι ταῦτα κοινῶς ὑμῖν ἐτιματό, ὡς μηδ' ἔχειν εἰπεῖν μήτε τότε, τίς μᾶλλον ὑμῶν ταπεινός, τίς ἀκτῆμων, τίς ἄτιμος, τίς ἐλαυνόμενος πανταχόθεν, τίς κακουχούμενος, μήτε νῦν, τίς μᾶλλον ὑψηλός · τίς πλούσιος, τίς εἰπου καὶ μόνον μνημονευθεῖν, αὐτίκα τιμῆ καὶ κρῖτοι καὶ ἐπαινοί. Τίς ἀρμένω ; ἂν ἀπανταχοῦ δεχθῆσθε ; Τίς συνῶν τοσαύτη μακαριότητι ; Ταῦτα τῶν σπερμάτων ἐκείνων τὰ δράματα, ταῦτα τῶν κατορθωμάτων ἐκείνων τὰ γέρα. Οὗτοι τῶν παλαισμάτων οἱ στέφανοι · οὗτος ὁ τῶν ἀμυθῆτων πόνων μισθός. Ταῦτα καὶ πλουτεῖτε, καὶ ἀπολαύετε καὶ τιμᾶσθε, ἃ μηδεὶς μηδέποτε τῶν ἐπὶ γῆς ἐν τοῦτοις ἀυξηθέντων ἀνθρώπων, ἀλλ' οὐδὲ πάντες ὁμοῦ. Καὶ νῦν ἂν ὑμᾶς εἴπη τίς, εὐθύς ἅπαν ἐδήλωσεν ἀγαθόν.

Ἄλλ' ὅθεν ὁ λόγος ἐξέβη ; ἃ γὰρ κεκινδυνεύκασι διεξιέντων οἱ ἀπόστολοι, καὶ ἃ τετμήνεται διὰ τοὺς κινδύνους προσέθηκεν οὐκ οἶδ' ὅπως. Ἦν δὲ μᾶλλον ἀκόλουθον τὴν παρῆρσιαν εἰπεῖν δι' ἧς ἀνεβρίπιζον τοὺς κινδύνους, ὡς ὑπὸ σφοδροῦ πνεύματος φλίξ εἰς μέγιστον αἶρεται. Καὶ γὰρ εἰ τις ἐροῖτο, πόθεν οὗτοι κινδύνους ἐκ κινδύνων ὠμλοῦν ἀεὶ, τί ἂν ἕτερον ἢ τὴν παρῆρσιαν μητέρα τῶν κινδύνων εἰπόντες, τῆς ἀληθείας μᾶλλον ἐχρίμεθα ; Τὴν μὲν οὖν ὁσημέραι παρῆρσιαν αὐτῶν συγγραφῆς ἂν ἔργον εἶη διεξιέναι.

Ἄλλ' ὅπως τῆς Πεντηκοστῆς μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐνοστάτης ἡμέρας, πρὸς ἅπαντας ἐπαρῆρσιάζοντο. Τοῦ γὰρ Πνεύματος οὐρανόθεν σὺν ἤχη πυρίνων εἶδει γλωσσῶν ἐπικαθίσαντος ; ἐκάττω τῶν ἀποστόλων, καὶ τῆς ἰδίας τοὺς ἄγραμμάτους πληρώσαντος ; χάριτος, καὶ πάντων ἐτέρας γλώσσας λαλούντων, καὶ τῶν συνεληλυθότων ἐκ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπ' οὐρανὸν τὴν οἰκίαν ἐκάστου συνιέντος φωνῆν, καὶ τοῦτο μέγιστην πασῶν ὕλην θαύματος ποιουμένων, ἦσαν, οἱ γλεύκους μεμεστῶσθαι τοὺς ἀποστόλους ἔλεγον, ἀνόητα πάντη καὶ ὡς ἀληθῶς μεθύοντων ἀποφαινόμενοι. Καὶ γὰρ εἰ μὲ τις περὶ αὐτῶν ἤρετο, πότερον οὐ συνιέντες, ὧν ἤκουον, γλεύκους μεστοὺς εἶναι τοὺς ἀποστόλους ἔρασκον, ἢ συνιέντες ; εὐρον ἂν ἀνόητους οἰόμενον ἐκατέρωθεν. Εἰ μὲν γὰρ οὐ συνιέντες, φαίνονται πρὶν εἰς ἐξέτασιν ἤκειν τῆς ἀληθείας, εἰκὴ τὸν λόγον ἀπαρῆρσιάζοντες. Τί δὲ ποτε γὰρ διὰ τὴν ἐτέρων ἀκαίδευσιαν παραληρεῖν

ἐγὼ δόξω; εἰ δὲ συνιέναι, συντίθενται εἰ δὴ ποῦθεν ἄθελοκακεῖν, τὸν δ' ἀδελφὸν εἶναι ἀνοίας, οἶμαι κἄν ἰκέλους ἐρωτηθέντας εἰπέιν.

Ἄλλὰ γὰρ Πέτρος, ὁ πρωταγωνιστῆς καὶ κορυφαῖος τῶν ἄλλων, καὶ πρῶτος παρῆρσαν ἀναλαβὼν, τὴν μὲν τοῦ κραιπαλῆν δόξαν, τῇ παραθείσει τῆς τρίτης ὥρας ἀνέλεν. Πάλαι δὲ τῷ ἱσθλ εἰρημένον ἀπέδειξε. Τὸ Πνεῦμα μέλλειν ἐπὶ πᾶσαν ἐκχυθῆσθαι τὴν πιστεῦσασαν σάρκα καὶ προφητεῦσαι, καὶ ἅτε πλείονος ἢ καὶ πρόσθεν πᾶσας τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος, καὶ πλείονος, ἢ καὶ πρόσθεν μετέσχε τῆς παρῆρσιος, καὶ μισθὸς τῆς παρῆρσιος αὐτίκα μὲν τῶν προσθεθέντων ἢ τριπλῇ χιλιάδι. **Μετ'** οὐ πολὺ δὲ κακῶν φασιν Ἰλιὰς, ἀπειλαὶ καὶ πληγαί, καὶ εἰρκταὶ καὶ ἀτιμίαι, καὶ διωγμοί, καὶ ὧν οὐδ' ἂν ἔν ὃ γε μὴ Πέτρος, ἢ κατὰ Πέτρον ὧν ὑπενέγκαι. Ἐντεῦθεν τε μέχρι τέλους τὰ τε τῆς παρῆρσιος, καὶ τὰ τῶν κινδύνων συντρέχοντά τε ἀλλήλοις καὶ οὐδέτερον θατέρου λεγόμενον. Καὶ Πέτρος ἐν ἱερῷ καὶ δημοσίᾳ δημηγορῶν ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, κἄν μὲν εἰς εἰρκτὴν ἀπάγηται ἐπὶ βασιλεία νομίζων προπέμπεσθαι, ἂν δ' ἀπειλῶν ἀκούῃ, ὡς φόβου παρακούων κυμάτων, ἂν δὲ καὶ μαστίζηται, στεφάνου; δοκῶν περιτίθεισθαι.

Ἄγε μὴν τῷ Πέτρῳ ταῦτα καὶ Παύλῳ, ὑπὸ τοσαύτης ἀνεπιτερωμένῳ καὶ τοῦτῃ τῆς παρῆρσιος, **ὡ;** καὶ ἐν συναγωγαῖς, καὶ κατὰ Σάββατα, μὴδὲν ὑποστῆλλεσθαι κηρύττειν τὸν Χριστὸν Ἰῖδν τοῦ ζῶντος Θεοῦ, κἄν πρὸς τοὺς Ἀθήνησι διαλέγηται σοφωτάτους, μὴδὲν εἶναι τὴν καταργουμένων ἐκείνων σοφίαν ἀρκούσαν αἰτίαν τοῦ τὴν ἰδιώτην καὶ σπερμολόγον δοκοῦντα σιγᾶν. Τί γὰρ Παύλῳ τὸ ἀτικίζειν, εἰ μὴ μέλλοι κηρύττειν Χριστόν; Ταῦτ' ἄρα καὶ πρὸς τοὺς δεινοὺς λέγειν εἶναι δοκοῦντας ἐπαρῆρσιάσατο. Θὺ γὰρ ἦν ἰδιώτης τῇ γνώσει, οὐδὲ τῇ ἐκείνων φωνῇ τὴν σοφίαν ἐμέτρει. Καὶ Διονύσιος, ὃς πρῶτος Ἀθηναίων τὴν Ἀθηναίων γλώτταν τετίμηκε, καὶ πολλοὺς ἄλλους ἐξαρτησάμενος ἑαυτοῦ, δῆλον ἔθηκεν Ἀθηναίους, ὡς ἔστι τι κρεῖττον τοῦ ἀτικίζειν, οὐδ' ἐν λέξεσιν, ἀλλ' ἐν νοήμασιν ἢ εὐσέβεια, καὶ ὅτι κομφολ μὲν λόγοι εὐσεβεῖα ὑπηρετούμενοι, τῶν οὐ φάσλων. **Ὅ;** δὲ ταύτης αὐτοῦς ἀποστήσας κελήσθαι τι καλὸν οἴεται, κἄν ἄμμου σωρὸν ἔχων, χρυσῷ πλουτεῖν ἑαυτὸν παῖσειε. Δεινὸν γὰρ εἰ ἱματίῳ μὲν καὶ ὑποδήματι καὶ τοῖς ἄλλοις τίνα τρόπον χρηστῆον, οὐ μικρὸν ποιησόμεθα λόγον, λόγῳ δὲ, ᾧ τῶν ἐπὶ γῆς διαφέρωμεν ζῶων, μὴ κατὰ λόγον χρησόμεθα, ἅμα μὲν γὰρ καὶ κατ' ἐπωνυμίαν εὐλόγος ἢ χρῆσις; ἔστιαι τοῦ λόγου, ἅμα δὲ ἐφ' οἷς δεῖ. Ἀκριδῶς τοῦτό γε ἡμῶν εἰδόντων εἰ λόγων κομφῶν ἂν τις ἀφῆλθ' τὴ ἐφ' οἷς δεῖ, κατ' οὐδὲν αὐτοῦς τῶν ἀσυνέτων διαφέρειν ποιεῖ.

ob aliorum imperitiam delirare existimer? Si vero intelligentes, aperte convincuntur, quod delicta opera improbi esse voluerint, hoc inscitiae cognatum esse, ne ipsos quidem si roges, insiciaturos ar. itror.

Ceterum Petrus primus ille pugni, et princeps aliorum primus libertate assumpta, suspicionem illam de crapula, oppositione tertiae horae refutavit. Et id quod jam olim propheta Joel praedixerat ¹, attulit; nempe futurum tempus quo spiritus super omnem carnem credentem effunderetur, credentesque prophetarent. Porro quo plus quam prius de Spiritus gratia hauriebat Petrus, eo etiam plus quam prius de libertate participabat; cui libertati statim, mercedis loco, trium millium conversio reddita est ². Non diu post secuta est malorum, ut fertur, illas, minae, plagae, carceres, probra et persecutiones, quorum omnium nihil est quod non vel Petrus, vel socii Petri pertulerint. Hinc vero usque ad supremum vitae diem, semper libertatis et pericula connexa deprehendes, neque unquam ab invicem separata. Et Petrus, tam in templo quam publice in plateis, Christum annuntians, si in carcerem abripiatur, ad regalem dignitatem se duci autumat: si minas audiat, eas non pluris facit quam undarum strepitum. Si flagellatur, corona regia se redimi censet ³.

Hæc quæ in Petro elucescunt, in Paulo itidem ejusdem libertatis alis instructo ita reperiuntur, ut singulis Sabbatis in synagogis ⁴, Christum Filium Dei viventis absque ulla dissimulatione prædicaverit, et quamvis cum sapientissimis Atheniensibus disputet ⁵; haud tamen inanem et evanidam eorum sapientiam sibi, qui ut indoctus et seminiverbibus traducebatur, silentii frenum injici passus est. Quisnam enim Atticismus Paulo, si non est prælicaturus Christum? Hunc in modum et coram illis qui dicendo et disserendo valere videbantur, libertate usus est. Non enim erat idiota cognitione, neque illarum lingua sapientiam metiebatur; et Dionysius, qui primus ex Atheniensibus Atheniensium linguam honoravit, multosque sibi socios adiunxit, Atheniensibus planum fecit, esse aliquid melius et præstantius Atticismo, neque in verbis, sed in sensu et affectu pietatem consistere; dissectamque orationem, si pietati subserviat, haud contemnendam esse. Qui vero a vera religione alienos et abstractos aliquid præclare possidere putat, is sibi persuadeat, se auri ditissimum esse, licet nihil aliud quam arenæ cumulum possideat. Mirum vero, si, quomodo vestimento aut calceamentis, et id genus aliis uti oporteat, haud obiter ratione exquisimus; ratione autem et oratione, qua a brutis animalibus distinguimur, convenienter rationi non utimur, ut a ratione simul usus simulque iud,

¹ Joel II, 28. ² Act. II, I seqq. ³ Act. III et V. ⁴ Act. XVIII, 4. ⁵ Act. XVII, 16 seqq.

ubi et quando oportet, rationi consentanea evadant, animo illi accurate revolventes: si quis a corrupta oratione separet decorum, seu ubi et quando oportet, eum effecturum, ut a brutis intelligentia destitutis nihil penitus discrepet.

Cæterum oratio huc delata prius me nequaquam ulterius progredi sinit, quam sapientiam Pauli digna admiratione prosecutus fuero. Et in Athenas quidem oculus figens Paulum intueor, et supra modum novitate rei capior et oblector, quomodo occasione sumpta ab ignoto Deo¹, quisquis ille tunc fuerit; verum unicuique Deum Atheniensibus prædicet, eosque propriis, quod dicitur, pennis capiat, et inde unde errabant ad veritatem adducat: quanquam quæ communio templo Dei cum idolis²? inquit hic idem Apostolus. Sed fieri non poterat ut sol de repente profundissima sub nocte oriretur; neque enim hoc legis naturæ consentaneum est, sed prius dilucidum et auroram fulgere oportuit, et tunc luce pura pure frui. Hujus tantæ sapientiæ neque exemplum, neque similitudinem reperire licet; Pauli enim sapientia erat sine ullo furo et dolo, cujus post vocationem opera nullus sine admiratione transiit, qui veritatis invidia excæcatus non esset. Quod vero jam dictum, quis tandem est qui non admiretur? Nam Paulus nihil unquam egit, quod non esset admirabile. Et cum incidisset in illos, qui maximam gloriam humanæ sapientiæ apud omnes obtinuerant, facinus omnium admirabilissimum patravit; etenim testimoniis quoque veterum Græcorum, qui poetæ appellabantur, ad destructionem erroris Græcæ usus est, apposite ad priorem demonstrationem, et ad obstupescationem multam conciliandam accommodat; si enim illorum libris credendum est, ex Pauli explicatione credendum est.

Ad hæc non minus prædicatione veritatis ad sapientiam demonstrandam facit, si quis ea, quæ mendacio patrocinebantur, ad veritatis defensionem traducat, ostendatque juxta Salvatoris dictum³, ipsos (« domesticos ») erroris, erroris hostes et adversarios esse. Nec quisquam sic occinat: « Peccatoris oleo caput non esse impinguandum »; quænequidem ab his dogmata pietatis non pendunt: sed eo solum sine profertur, ut ex superabundanti manifestum fiat; quomodo error in seipsum incurrens, seipsum evertat; et quomodo semen verbi cadens in animam falsitatis vacuum, incrementum capiat. Et facinus maxime militare est, si quis absque dolo et insidiis in media hostium terra munitionem hostilem occupet, et hac, tanquam propugnaculo, contra hostes, vel potius contra eorum errorem, utatur.

Solon non tam admirabilis legislator ab Atheniensibus habitus est quam Paulus. Neque tantum admirati sunt ætatis suæ sapientissimum, quantum paulo post divinum hunc, prout revera

A Ὁ δὲ λόγος ἐνταῦθα γενόμενος, πρὶν ἢ τὴν σοφίαν θαυμάσαι Παύλου, πρῶτον χωρεῖν πάντων ἤματα πεῖσεται. Καὶ ὁρῶ δὴ τὸν Παῦλον τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐρείσας Ἀθηναῖς καὶ ὑπερβλλόντως ἀγαμαὶ τῷ καινότηρῳ τοῦ πράγματος; ὅπως ὄπ' ἀγνώστῳ θεῷ, ὅστις ποτὲ ἦν ἐκεῖνος, τὴν ἀληθῆ καὶ μόνον θεῖον Ἀθηναίους διδάσκει, καὶ τοῖς οἰκείοις ἀλλοῖσι πεπεροῖς παρασκευάζει δ λέγεται, καὶ ὄθεν ἐπλανῶντο, πρὸς τὴν ἀληθειαν ἐκείθεν ὀδηγηθῆναι. Καίτοι τίς κο κοινία ναῦ Θεοῦ μετὰ τῶν εἰδώλων; Ἀπίστολοι οὕτως φησι. Ἄλλ' οὐκ ἦν ἐξαπίνης ἐν βιβυτάτῃ νυκτὶ τὸν ἥλιον ἀνασχεῖν. ὅτι μηδ' ἐπιταὶ ταῦτα τῇ φύσει. Ἐῖσι δὲ πρόσθεν δροθρον διασελάσαι τινὰ καὶ αὐγῆν, καὶ οὕτως ὀμιλεῖσαι καθαρῶς τῷ φωτί. Τύτης τῆς σοφίας οὐδὲν οὕτε παράδειγμα οὐτ' εἰκόνα λαβεῖν ἔστι. Παύλου γὰρ ἦν ἀτεχνῶς οὗ τῶν μετὰ τὴν κλῆσιν ἔργων καὶ λόγων καὶ λόγων οὐδὲν ἀθάμαστον παρῆλθεν οὐδεὶς, ὅσπερ τῇ ἀληθείᾳ μὴ θέλει φθονεῖν. Τὸ δὲ νυκτὶ λεχθὲν τίνα ἂν εἶποις; ὅς οὐκ ὑπερεθαύμασε; Παῦλος γὰρ οὐδέποτε ἂν ἀλοῖη μὴ θαυμαστόν τι ποῖων. Τοῖς δὲ μάλιστα πάντων ἀνθρώπων ὀδξαν ἀπενεγκαμένοις σοφίας ἀνθρωπίνης περιτυχῶν; πάντων θαυμαστότατον κατεπράξατο. Καὶ γὰρ, καὶ τὸν τοῖς λόγοις τῶν παλαιτέρων Ἑλλήνων, οἷς τὸν τῶν ποιητῶν ὄνομα ἔχειτο, πρὸς καθάρσιν τῆς Ἑλλήνων ἀποχρήσασθαι πλάνης σύνδρομον τῷ προτέρῳ, καὶ πολλὴν προτεινον τὴν ἐκπληξιν· εἰ γὰρ τοι χρὴ ταῖς ἐκείνων πειθεσθαι βίβλοις, ὡς Παῦλος ἐξηγεῖται, πειστέον.

Ἐπὶ δὲ τούτοις καὶ τοῦ τὴν ἀλήθειαν κηρύττειν οὐκ ἔλαττον εἰς σοφίας ἐπίδειξιν τὴ τὰ συνηγοροῦντα τῷ ψεύδει, πρὸς τὸ τῇ ἀληθείᾳ συμμαχεῖν μεθαυμίζειν, καὶ τοῦς οἰκείους τῇ πλάνῃ κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνὴν ἐχθροὺς αὐτῇ καὶ ἐναντοὺς ἀποδεικνύναι. Οὐ γὰρ ἐκεῖνὸς γε φησομεν, ὡς οὐκ ἐχρῆν ἐλάλω ἀμαρτωλοῦ λιπανθῆναι τὴν κεφαλὴν· ἐπεὶ μηδὲ σῶστασιν ταῦτα τοῖς δόγμασι συνεισάγει τῆς εὐσεβείας; ἀλλ' ἐν' ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος γένηται δῖον, ὅπως ἡ ἀπάτη ἐαυτῇ περιπίπτουσα, ἐαυτὴν ἀνατρέπει, καὶ ὁ τοῦ λόγου σπόρος πεσὼν εἰς ψυχὴν ψεύδους σχολάζουσαν, ἐπίδοσιν λάθῃ, καὶ τὸ πρᾶγμα στρατηγικώτατον, ἀτεχνῶς ἐν μέσῃ τῇ πολεμικῇ, φρούριον τῶν ἐναντῶν καταλαβεῖν, καὶ τοῦτ' κατ' ἐκείνων, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, τῆς ἐκείνων ἀπάτης ὀμνητηρῶς χρῆσασθαι.

Οὐκ οὕτως Ἀθηναῖοι Σόλιωνα θαυμαστὸν νομοθέτην ὡς Παῦλον ἠγγύσαντο. Οὐκ οὕτως ἐκείνον, ἀνθρώπων τῶν κατ' ἐκείνον σοφώτατον, ὡς τοῦτον μετ' οὐ πολὺ θεῖον, καθάπερ γε καὶ ἦν, καὶ οὐράνιοι ἀν-

¹ Act. xvii, 25.

² 1 Cor. vi, 14.

³ Matth. x, 25.

⁴ Psal. cxl, 5.

ὄρωπον. Παύλου γὰρ καὶ νῦν εἰσιν ἔτι τῶν νόμων ἄντεχόμενοι τε καὶ προμαχόμενοι. Ὁ δὲ Σόλων, οὐδ' ἐξ ὀνόματος αὐτοῖς ἔτι γινώριμος, καὶ οὐχ ὅπως ἂν αὐτοῖς ἡ πόλις εὖ οἰκοῖτο μᾶλλον σκοποῦσιν, ἢ ὅπως αὐτοῦς ἡ ἄνω νέμοι ἡ πόλις οἰκητορας, οὐδ' ὅπως Λακεδαιμονίους ἢ τινων ἄλλων ἐχίρων περιεῖνοιτο, ἢ ὅπως ταῖς ἀερίαις ἀρχαῖς ὑποκύψαιεν. Καὶ ἦν γὰρ τῶν εὐλόγων ὄσφ τῶν νομοθετῶν τὴν ὑστερον ἔγνωσαν ὑπερέχοντα, τοσοῦτῃ καὶ πρὸς ὑψηλοτέραν μετατάξασθαι πολιτείαν, κἄν τις αὐτοῦς ἐξετάξῃ, γνῶνῃ ἂν τὸ μὲν ἐτέρων ἀρχεῖν, οὐ μέγα τι νομίζοντας, τὸ δ' ἑαυτοῦς ἕκαστον σώζειν, οὐ μικρὸν πάντως. Ἄλλὰ καὶ Διονύσιος Ἀθηναίων εἰς τοιαῦτα ὑπὸ Παύλῳ νενομοθέτηκεν, εἰ μὴ τι χρὴ Παῦλον κἀνταῦθα διὰ τοῦδε ἀνδρὸς λέγειν νομοθετηῖται, οἷς πάντες οἱ Χριστῶν ἐπικαλούμενοι χαίρουσι χρώμενοι.

Ταῦτα τῆς Παύλου παρῆρησίας ὁμοῦ καὶ σοφίας τὰ κατορθώματα. Τούτοις προσηγάγετο Ἀθηναίους. Τούτων πρὸς ἀξίαν αὐτὸν ἀγασθαι βούλομαι μὲν, οὐ δύναμαι δέ. Ταῦτα τὰς ἐπιβουλὰς αὐτῷ καὶ τοὺς κινδύνους, εἰς μέγα προήγεν. Ἄν γὰρ ἐκ πατέρων εἰς αὐτοῦς καθήκοντων Παῦλος ἀπάγειν ἱξίου, τούτων οἱ σφύδρα καὶ ἐπὶ κακῇ τῆς σφῶν αὐτῶν κεφαλῆς φιλοπάτορες προῖστάμενοι, πάντα παθεῖν ἂν μᾶλλον ἠγέσασθον, ἢ Παῦλον ὄραν ἀπαθῆ κακῶν τὰ τοσαῦτα καινοτομοῦντα. Οἱ γὰρ μηδὲ τοῦ οἰκείου Σωκράτους φεισάμενοι, ἀλλ' οὕτω προθύμως τὸ κῶνειον τῷ γέροντι καὶ φιλοσόφῳ προτειναντες, ὡσπερ ἂν εἴη νέκταρ, αὐτοὶ πίνειν ἐμελλον. Ὁ δὲ ποιηταὶ πόμα θεοῦ ἐκέρασαν, σὺλλῃ γ' ἂν τῷ ἐκ Παλαιστίνης ἢ Κιλικίας ποθὲν ἦκοντι οὐκ ἀπαραίτητα εἶχον ὀργίζεσθαι. Καίτοι Σωκράτης λαθῶν αἰτίαν, τοὺς μὲν νομίζομένους θεοὺς μηδὲν εἶναι λέγειν, ἐτέρου δ' ἂν ἐκείνων εἰσάγειν, οὕτε συνεῖπεν οὐδαμῶς τοῖς κατηγοροῦσιν, οὐθ' ὡς ἀληθῆ λεγόντων ἐπεσημήνατο. Παῦλος δὲ, εἰ τι τοῦτο πρὸς κατηγορίαν ἔλκειν γρεῶν, κατήγορος ἑαυτοῦ διαπύσιος ἐν τούτοις εἰσῆρχετο, καὶ τῶν ἐξωθεν αὐτὸν ἀσεβείας παρὰ τοῖς ἀσεβοῦσι γραφομένων οὐ προσεδεῖτο. Καὶ Σωκράτης μὲν οὐ τῶν πολλῶν θεῶν ἀφιστάς, ἐν παραδιδόναι κατηγορίαν εἶχε· Παῦλος δ' ἐπανιστάς, εἰς ἓνα τὸ σέβας ἐστενωχῶρει Θεόν.

Ἄλλ' ἴσως ἦν τις κρείττων ἀμύνειν Θεὸς ὁ Παύλου Θεός, ἢ οὗς ἀρτι δεδημιουργηκέναι Σωκράτης ἐλέγετο. Ἀμέλει καὶ σῶν Ἀθήνηθεν τὸν ξένον ἀπαλλάττεσθαι παρεσκιάσατε, καὶ τοὺς πρόσθεν λεγομένους θεοὺς ἐκλιπεῖν. Ὅσπερ γὰρ, οἱ παραγέγονε φῶς, ἀχρῶνως ἠφάνισται σκότος, οὕτω τῶν ψευδῶν μων θεῶν ὄλεθρος ἐνθα τοῦ ἀληθινοῦ παρουσία.

Ὁὐ τοίνυν ταῦτα μὲν θαυμάσιά τε ἠγεῖσθαι χρὴ, καὶ τῆς ἀπαστολικῆς λαμπρότητος ἀξία καὶ παρῆρησίας, ἧς οὐδ' ἂν εἶποι τις μεῖζονα; Μικρὰ δὲ τὰ τῆς γρονθῆδος ἧς τῶν ἐκκλησιῶν ἕνεκεν εἶχεν;

PATROL. GR. CXLVII.

erat, et caelestem hominem: nam Pauli leges adhuc retinent et propugnant; at Solon ne de nomine quidem illis notus est: nec tam dispiciunt, ut civitas bene administraretur et habitetur, quam ut ipsi supernæ civitatis incolæ flant: nec tam cordi habent, quomodo Lacedæmonios aliosque hostes suos debellent, quam ut ne ipsi acreis potestatibus subdantur, et par erat, ut quanto posteriorem legislatorem veteres præstare intelligebant, tanto ad excellentiorem vivendi formam traducerentur. Quod si quis illos penitus introspicere velit, intelliget, imperium in alios hanc magni ab illis pendi, in id vero vel maxime operam conferri, ut unusquisque æternam beatitudinem consequatur. Tales quoque leges sub Paulo tulit Dionysius unus ex Atheniensibus, nisi dicere lubeat, Paulum hic quoque ministerio hujus viri tulisse leges, quibus omnes, qui Christum invocant, cum gaudio utuntur.

Hæc libertatis et sapientiæ, qua Paulus præditus erat, præclara sunt facinora. Hisce attraxit Athenienses. Horum gratia pro meritis eum suspicere et admirari volo, sed non possum. Hæc insidias et pericula Paulo vehementer auxerunt; cum enim Paulus illos a paternis traditionibus abducere conaretur, ipsi vero patrum in propriam perniciem nimis amantes ac studiosi essent, omnia potius pati voluerunt, quam ut Paulum talia innovantem mali ærumnarumque expertem vivere paterentur; qui enim neque civi suo Socrati pepercant, sed ipsi expedite grandævo jam et philosopho aconitum, quasi nectar foret, porrexerant; ipsique bibitori essent illud, quod poetæ iis miscuerunt poculum, cur ex Palæstina vel Cilicia sero tandem advenienti hospiti inexorabiliter irascerentur, causæ nihil habebant. Quanquam Socrates accusatus, quasi vulgo receptos deos nihil pendere, aliosque in illorum locum subintroduceret, neque accusatoribus annuit, neque quasi vera dicerent, vel tenui indicio providit. Paulus vero, si quid hic ad accusationem trahere oportet, suipius vocalissimus accusator ingre-sus est, neque extraneis, qui eum apud impios impietatis arguebant, opus habebat. Socrates, non relicta deorum multitudine, accusatus est, quasi unum quemdam Deum assereret. At Paulus aperte totius pietatis et religionis summam ad unum Deum retulit.

Sed forte Deus Pauli valentior Deus ad auxiliandum fuit, quam dii illi, quos Socrates nuper fabricaverat. Certe et incolumem peregrinum Athenis educendum curavit, et ut desererentur, qui prius dii audiebant, effecit. Quemadmodum enim ubi lux orta est, e vestigio tenebræ evanescent, sic falsorum deorum turba ad veri Dei præsentiam corrui.

Non igitur hæc admirabilia et apostolico fulgore ac libertate, qua majorem nemo attulerit, digna existimabimus? An vero exigua sunt illa quæ nascuntur ex cura, quam erga ecclesias

gerebat? Atqui et hæc illustrissima sunt, cæterum non quantum nos eloqui, sed quantum ex tenui orationis filo magnitudinem actionum colligere possumus. Ferme autem in majores curas me conjicio, quando de illa cura dicere ingrelior, cum nihil omnino sit, de quo cum magno apparatu dicere non conveniat. Quod si sola etiam voluntas apud me aliquid poterit, gratias apostolis propterea agam. Illi enim, ut alia, ita et hoc curant, cumque tria sint, ex communiore divisione, in quibus quis sollicite occupatur, anima videlicet, corpus, et bona externa, haud dixerit quis, illos hujus quidem curam suscepisse, altius abjecisse: vel omnia curasse, sed postea destituisse, verum omnium horum diligentem curam gessisse, nec ullum tempus elabi passos, quo sollicitudine sua non omnia complecterentur. Nam animarum curam gerebant, quomodo se Deo dignas exhiberent, corporum, ut animabus subjicerentur, neque ad honesta torperent. Ex bonis externis ea solum curabant, quæ ad vitam sustentandam necessaria erant, superfluis ad eos qui in carne et sanguine volutabantur, remissis.

Ac principio de cura animarum, tanquam de præcipua, disserendum erit, quæ quam omnes moras omnemque dilationem in apostolis abrupit, cuius manifestum fiet vel ex sola celeritate Evangelii ubique prædicandi; ita ut nullum locum cælesti doctrinæ occultum esse sinerent, non insulas, non continentem, non, si quam tertiam habitationem hominibus natura concessit. Nam omnes regiones evangelizandi gratia circuire, non modo non grave, sed et valde leve videbatur. Apostolos vero hæc semper factitasse, vel Petrum audi, qui et justum arbitratur, quædiu est in hoc tabernaculo, suscitare in commonitione discipulos ¹¹. Et Paulus et debitorem se esse professus est Græcis et Barbaris, sapientibus et insipientibus ¹². Et cum sollicitudinem omnium ecclesiarum exponit, testatur, se cum infirmantibus infirmari, et uri, quoties quis scandalizatur, et rursum se, cum liber esset, omnium servum factum esse. Quid hac sollicitudine sollicitius, quandoquidem cum possent sui juris esse, aliis, abdicata abs se potestate, sese tradiderunt, iisque non paucis, sed infinitis, quos nullo numero comprehendere liceat? Satis enim existimabant, curis sese immergere, et miseras perpoti, ut omnes, si fieri posset, salvarent, quam propriis duntaxat commodis prospicere.

Cæterum hoc item de apostolis dicendum, si dicere justum; est autem justum, et omnium maxime: non enim modicæ curæ argumentum est. Opera apostolorum accesserunt ad Christi fidem etiam Pharissæi, qui et evangelicæ gratiæ credebant, et a lege Mosaica abstinere grave judicabant; præcipue quod credentes ex ethnicis

Ἄλλὰ καὶ ταῦτα περιφανέστατα, πλὴν οὐχ ὅσον ἐκ μικρῶν λόγων τὰς μεγάλας τῶν πράξεων συλλογισασθαι· σχεδὸν δ' εἰς μέγιστον τῶν πρόσθεν φροντίδων; ἑμαυτὸν ἐμδάλλειν δοκῶ τῆς ἐκείνων φροντίδος; ἔνεκα λέγειν ἐπιχειρῶν. Μάλιστα μὲν γὰρ οὐδ' ἐστὶ μὴ οὐ σὺν μεγάλῃ παρασκευῇ περιζούτων εἰπεῖν. εἰ δὲ καὶ τὸ βούλεσθαι μόνον ἐπ' ἐμοὶ δυναθῆται, χάριν εἶσθαι καὶ διὰ ταῦτα τοῖς ἀποστόλοις. Αὐτοὶ γὰρ ὡς τῶν ἄλλων, καὶ τοῦδε φροντίζουσι· τριῶν γὰρ τούτων ὄντων, ὡς γενικώτερον διελέσθαι, ὡν ἕνεκα μεριμνήσει τις, ψυχῆς δὴ λέγω, σώματος τε καὶ τῶν ἐκτὸς, οὐ τοῦ μὲν ἐπιμελουμένου αὐτοῦ; ἴδοι τις ἂν, τοῦ δὲ ὀλιγώρως ἔχοντος, ἢ πάντων ἐπιμελουμένου. εἶτα διαλιμπάνοντας, ἀλλ' οὐτε τούτων οὐδένης δίχα τῶν λοιπῶν κηδομένων, καὶ χρόνον ὑπερβήσας οὐδένα, χωρὶς τοῦ πρόνοιαν ἀπάντων ποιῆσθαι. Ψυχῶν μὲν γὰρ ἐφρόντιζον, τίνα τρόπον ἄξιως ἐκείνης παρέξουσι τῷ Θεῷ· σωμάτων δὲ, ὡς ἂν καὶ ψυχαῖς ὑποτάττειντο καὶ μὴ ἀνονοῖεν πρὸς τὰ κατὰ. Τῶν δ' ἐκτὸς μόνων πρὸς τῆς φύσεως ἀναγκαιῶς γε ἀπαιτουμένων ἐποιοῦντο τὸν λόγον. Τὰ γὰρ περιττὰ τοῖς περὶ σάρκα καλινδουμένοις ἀπέβριψαν.

Καὶ πρῶτα δὴ τῆς τῶν ψυχῶν φροντίδος ἕνεκα, ἅτε καὶ πρώτη; διαληπτέον. Αὕτη δ' ἐστὶ μὲν μηδεμίαν ὑπερβολὴν ἀπολείπουσιν ἐνηργεῖτο τοῖς ἀποστόλοις, παντὶ τῷ ὄντι ἂν γίγνοιτο, καὶ μόνον τοῦ σπεύδειν πανταχοῦ κηρῦττειν τὸ εὐαγγέλιον, καὶ μηδένα τόπον ἀδιάδατον τῆς διδασκαλίᾳ παραίτηναι, μὴ νήσους, μὴ ἤπειρον, μηδ' εἰ τίνα τρίτην ἀνθρώποις κατοικίαν ἢ φύσιν ἐίδου. Τὸ γὰρ πανταχόσε περινοστεῖν ἐπ' ᾧ κηρῦττειν ἀντὶ τοῦ ταλαίπωρον ὑπειληφθαι κοῦφον ἔδοκε. Ὅτι δὲ καὶ διὰ παντὸς τοῦ τόγου ἔπρατον, Πέτρον μὲν ἀκούση δίκαιον ἡγεῖσθαι γράζοντος, ἐπ' ὅσην ἐστὶν ἐν τῷ σκηνώματι τούτῳ, διεγείρειν ἐν ὑπομνήσει τοὺς μαθητάς· Παύλου δὲ ἐφειλέτην ἑαυτὸν εἶναι λέγοντος· Ἑλλησὶ τε καὶ βαρβάροις, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις, καὶ τὴν μερίμναν διεξιόντος πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ τὴ τοῖς ἀσθενοῦσι συνασθενεῖν, καὶ πυροῦσθαι ἐσάκις τις ἂν σκανδαλίζηται, καὶ αὐτὸν ὡς ἐλεύθερον ὦν ἐκ πάντων, πᾶσιν ἐδούλωσεν ἑαυτὸν. Τί τῆδε τῆς κηδεμονίας γένοιο; ἂν κηδεμονικώτερον; ὅποτε αὐτῶν εἶναι δυνάμενοι, ἑτέροις αὐτῶν ὑπεξέστησαν, καὶ κείνοις οὐχὶ μετρίοις εἰπεῖν, ἀλλ' ὅσους οὐδ' ἐστὶ περιλαβεῖν ἀριθμῷ. Βέλτιον γὰρ ἡγήσαντο φροντίσειν αὐτοὺς ἐκδόντας καὶ ταλαίπωροῦμενοι πάντας σώζειν, εἰ οἶόν τε, ἢ μερίμνης ἐκτὸς τὸ καθ' αὐτοὺς μόνον, ὅπως ἂν εὐσχοίη, σκοπεῖν.

Καὶ μὴν καὶ τοῦτο τῶν ἀποστόλων εἰ λέγειν δίκαιον· δίκαιον δὲ γε καὶ τοῦτο λέγειν, καὶ παντὸς μᾶλλον· οὐ γὰρ μικρὰς τῆς φροντίδος προσήθον καὶ φαρισαῖοι διὰ τῶν ἀποστόλων Χριστῷ. Οὗτοι δὲ τῇ χάριτι τε ἐπίστευον, καὶ τοῦ νόμου ἀφίστασθαι δεῖν ἔκρινον, καὶ μάλιστα τὸ μὴ περιτέμνεσθαι τοῦ; ἐξ ἔθνων προσιδόντας, ὅπερ μὴ δεῖν οὕτως γίνε-

¹¹ II Petr. 1, 15. ¹² Rom. 1, 14.

σθαι ἡξίουν, καὶ τῶν ἄλλων τοῦ νόμου μὴδὲν ἐξεῖναι A περιόρῃν. Ἦγνόουν δὲ ἄρα περιτοῦν καὶ εἰκῆ δεδδοσθαι τὸ Εὐαγγέλιον ψηφισόμενοι, εἰ τῷ μὴ ἀξιόχρεων δοκεῖ καθ' αὐτὸ δύνασθαι σώζειν, ἀλλ' εἰ μὴ καὶ ἂ νόμος ὑπαγορεύει ποιοῖ τις, μηδαμῶς τυχεῖν εἶναι Θεοῦ. Καὶ τοὶ τὰ πλείω τοῦ νόμου, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν πλὴν ἐνδὸς πάντα τοῦ πρώτου μὴ δυσχερὲς ὄν πολὺ τῆς εὐαγγελικῆς ὑψηγορίας χαμερπέτερα φαίνεσθαι.

Τούτου τοίνυν τοῖς ἀποστόλοις οὐκ ἀνεκτοῦ δόξαντος ταράττειν τοὺς ἀδελφοὺς, Ἐκκλήσια τε συγκεκρόσθηται, καὶ λόγοι μεταξὺ λεγόντων πολλοί. Καὶ Πέτρος ἀνίστάμενος καὶ δημηγορῶν, μὴ δεῖν πειράζειν Θεόν· μὴδὲ περαιτέρω των ἐκείνων δοξάντων προβαίνειν, παρ' ᾧ μὴδὲν Ἰουδαῖος Ἕλληνας διαλάττει, πρὸς γε τὸ Εὐαγγέλιον, μὴδὲ ζυγὸν ἐπὶ τὴν τράχηλον τιθεῖναι τῶν μαθητῶν, ὃν μὴδ' αὐτοὶ βασταῖσαι οἱοῖ τ' ἐγένοντο. Καὶ Παῦλος ἐφεξῆς οἷς διεξῆκει, Πέτρῳ συνηγορῶν, καὶ μετὰ τοῦτον Ἰάκωβος αὐτὸ τε τοῦτο δρῶν, καὶ συμμαρτυροῦντας Πέτρῳ τοὺς προφήτας εἰσάγων. Καὶ ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς ἐξ ἐθνῶν περιτομῆν ἀναιροῦσα, καὶ Παῦλον συνιστάσα παραδεικνέειναι τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὁ κομιστῆς Παῦλος, ὃν τί ἂν εἰπῶν ἀξίως; καλέσω; ἄρα δοκεῖ ταῦτά τισιν εὐφροντιδῶν σημεῖα τοῖς ἀποστόλοις, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο φροντιδῆς; Ἐμοῖγε δοκεῖ μὴ τισιν, ἀλλὰ πᾶσιν. Ἔστι μὲν οὖν καὶ τοῦ; ἄλλους τῶν ἀποστόλων εἰπεῖν τῶνδε τῶν φροντιδῶν συμμετασχεῖν. Ἀλλὰ Πέτρος μὲν, τί χρὴ ποιεῖν πάντων εἰσηγήσατο πρῶτος. Παῦλος; δὲ πρῶτος καὶ οὗτος τοῖς ἐκείνων βῆθεῖσι καὶ συνεῖπε, καὶ τοὺς λόγους εἰς ἔργα μὲν ἤνεγκεν. Ἄλλῃ μὲν οὖν τοῦτε καὶ μόνον πρῆχθὲν, εἰς εὐφημίαν ἂν ἤρκασε τοῖς ἀποστόλοις δὲ τοσοῦτο τῶν κατορθωμάτων τὸ πλῆθος, ὥστε κἂν τὸ νυνὶ ῥηθὲν, κἂν ἄλλα πολλὰ μὴ ῥηθέντα ἐτύγγυεν, εἰ πλεόνων εὐπορεῖν. Ἐξ ὧν τὴν ἐπαινήτην οὐκ ἂν ἐλύπει, τὴν ἐνδὸς μὴδὲν πλέον ἔχειν εἰπεῖν.

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἂ περι τοῦ ἐξελεγεμένου τῷ Χριστῷ τῶν μαθητῶν ἀριθμοῦ πεφρόντικε Πέτρος, οὐδὲ ταῦτα τοιαῦτα ὡς μὴδὲν δεῖνδον ποιεῖν τὴν σιγήν παρίοντα. Ἐλύπει μὲν γὰρ αὐτὸν, τὸ τὴν ἀνομίαν ἔχειν μεγαλαυχεῖσθαι, ὅτι ἤδει τὴν τῆς δωδεκάδος τῶν προκρίτων μαθητῶν συγκεφαλαιώσιν, δι' ἐνδὸς ἀκρωτηριάσασαν τοῦ Ἰουδαίου. Συνειδὼς δ' ἑαυτῷ τὴν προστασίαν περιχεῖμενος πάντων δεῖν ἔγνω τὸ ἐνδεδόν ἀναπληροῦν, καὶ τοῦτο πρέπον εἶναι λόγοις πρότερον ἀποδείξαι; εἶτα καὶ δύο τοῦ; ἐξ ὧν ἄτερος ἀντιλελοιπότο; καταστήσεται τῷ χορῷ παραστήσας, κλήροις καὶ Θεῷ τὸ πᾶν ἐπιτρέψει καὶ λαχάνει τὴν ἀποστολήν ὁ Μιχθίας. Ἐν οἷ; ἐμοῖ; δυοῖν τούτοις ἐπεσιν εὐθύμιον ποιεῖσθαι· ἐνδὸς μὲν, ὅτι περ' ἀνθ' ἐνδὸς ἀπολωλότος, δύο τοὺς ἀξίους, ἧς ἐκεῖνος ἐκπεπύκει, διακονίας, ἢ χάρις; περισχέτο, καὶ τὴν πλοῦτον ἐνέφηγεν ἑαυτῆς, καὶ ὅτι περ' οὐδ' ἐκεῖνον ἀδυνατοῦσα τηρεῖν, ἀφήκε πεσεῖν. Πῶς γὰρ ἂν ἦ

A non circumciderentur. Hoc secus fieri debere, et de lege nihil omittendum esse contendebant : non intelligentes, supervacue et temere Evangelium datum esse, si quis ad salutem impertientiam per se sufficiens esse abnuat, neminemque Dei participem reddi posse affirmet, nisi ea quæ lex præscribit, observet. Tametsi pleraque legis, vel potius omnia, excepto uno, omnium primo, evangelica sublimitate humiliora esse, demonstrare haud arduum fuerit.

Cum igitur apostoli nequaquam tolerandum judicarent, ut fratres turbarentur, Ecclesia collecta est, et varii mutuo sermones collati. At Petrus exurgens copiose docet, non oportere tentare Deum, neque ultra ea quæ ipse decrevit, progredi, utpote apud quem Evangelii respectu nulla sit distinctio Judæi et Græci : neque cervicibus discipulorum imponendum esse jugum, quod ipsimet portare non potuerint. Cujus dictis Paulus assensus est, ut et Jacobus, qui prophetas Petro astipulantes adduxit. Scribitur ergo epistola ad illos qui ex gentibus conversi erant, qua circumcisio abrogatur; Paulusque commendatur, tanquam is qui animam suam pro nomine Christi tradiderit. Lator erit Paulus, quem quo tandem præconio digne appellavero? Num quibusdam hæc non curarum indicia, sed ipsissimæ curæ videntur? Meo judicio, non quibusdam, sed omnibus. Sunt quidem alii quoque apostoli harum curarum participes; sed Petrus, quid faciendum esset, primus omnium exposuit. Paulus autem, primus et ipse, dictis ejus suffragatus est, et verba ad rem contulit. Alteri vel hoc unum rite effectum ad plausum sufficeret : at apostolis tanta recte factorum copia suppetit, ut sive quod dictum est, sive alia non dicta spectes, semper pluribus abundent, ut qui laudationem instituit, minime tristari possit, quasi uno absoluto, nihil amplius materiæ repleturus sit.

Porro neque illa, quæ Petrus circa numerum discipulorum a Christo institutum sollicitè gessit, sine piaculo silentio involvi possunt. Cruciabat enim illum, quod improbitas gloriaretur, duodecimum apostolorum numerum, abscisso Juda, mutilatum esse; cum vero sciret sibi præfecturam omnium esse commissam, defectu supplere ac resarcire statuit, cum prius id decere demonstrasset. Deinde selectis duobus, quorum alter in locum vacuum sufficeretur, sorori et Deo rem totam permittit, apostolatamque Matthias adipiscitur. Ubi duo mentem meam subeunt : alterum est, loco unius perditum duos dignos illo ministerio, ex quo Judæus exciderat, gratiam subministrasse, et divitias suas ostendisse, planumque fecisse, se, cum Judam quoque servare posset, permisisse cadere. Quomodo enim non potuisset, quando etiam extraneos advocat et assumit? V-

¹³ Act. xv, 40 seqq. ¹⁴ Act. i, 15.

rum ipse sibi sui exitii auctor exstitit; nam Deus cum sit bonus, bonos facit et servat; mali vero malitiam sibi impudent; cum enim domus incipiunt esse mali, de cætero nihil loci bono relinquuntur. Ex quo postea fit, ut bonitate deserti, male itidem ambulent. Et hoc quidem unum est.

Alterum, qualis Petrus, qui coapostolorum electionem instituit, et ad parem sibi functionem evehit, quod nulli alteri, nisi soli Christo competere scimus: hoc enim omni honore et dignitate eminentius est: et soli Petro ex omni mortalium numero hæc felicitas obtigit, quippe qui loco Christi aliorum dux et princeps a Christo constitutus erat, ejusdemque locum erga alios tenebat; propter quæ nullus ex aliis apostolis tanta admiratione dignus est, quanta Petrus. Quem enim alioqui discipulorum omnium ferventissimum discipulum Christi novimus, eum nunc vice et loco Christi apostolis præfectum conspicimus, quo tandem loco reponemus? Sed orationis impetus a proposito huc me abstraxit. At redeundum est. Dicebam igitur de curis, quibus animas complectebantur apostoli, et de aliis huc pertinentibus, quæ et multa et gravia fuisse constat.

Quoad corpora attinet, quantum eorum curam gesserint, indicem certum habemus ipsa miracula, et hoc etiam, quod apostolis curatio morborum magis curæ fuerit quam ipsis ægrotis: nam his, qui ope aliqua indigebant, tales se præbuerunt, quales sibi polliceri non poterant. Stabilita enim prædicatione per duo icta, per doctrinam nimirum de Christo, et per miraculorum effectum, et cum utroque ubique usi fuissent, non magis doctrinæ, quam miraculorum patratiōni vacabant, neque uni magis, quam alteri attendebant; nam si quis illos etiam ut doctores admirari velit, certos fidosque doctrinæ admirabitur; si autem admirari libeat tanquam miraculis conspicuos, recte faciet; quia admiratio miraculis cognata est et cognominis.

Doccebant, quando tempus erat, vel potius omni tempore: et signa faciebant, quando necessitas postulabat, vel potius semper: semper enim in tanta magnitudine orbis hoc necessarium erat. Et quidem cum docerent, scipos, ut miraculorum effectores, superabant: cum vero miracula ederent, superabant se ut doctores; ita ut seipsis in ambobus præstantiores esse viderentur, æquales tamen paresque utrobique. Atqui et corpus castigare inque servitutem redigere, et iterum aliis præcipere, ut propter stomachi imbecillitatem vinum bibant, maximæ sollicitudinis indicium est: plenumque admiratione reputo, ea quæ alias videntur contraria, ad eundem finem dirigere; per illud enim exultantem instar pulli carnem refrenari jubet, ne spiritui negotium facessat: per hoc corpori ad recte factorum effectum vires subjicit.

Α τούτῳ ἐξωθεν προσλαμβάνουσα; Ἄλλ' ἐκείνος ἐαυτῷ τῆς καταστρώφης αἰτίας, ὡς ὁ γε θεὸς ἀγαθὸς ὢν, ἀγαθούς μὲν καὶ ποιεῖ καὶ τηρεῖ· κακοὶ δὲ ἐαυτοῦς αἰτιάσθησαν τῆς κακίας. Ἐπειδὴν γὰρ οἰκοθεν ἄρξονται κακοὶ γίνεσθαι, οὐδὲν ἐν τῷ ἀγαθῷ λοιπὸν ἐστι μένειν. Λεῖπεται δὲ τούτου γε ἐκτὸς ἀπολειπομένους κακῶς οἰχεσθαι. Ἐνὸς μὲν οὖν τούτου.

Β Δευτέρου δὲ, εἰ τοιοῦτος ὁ Πέτρος, ὡς καὶ συναποστόλων ἐκλογὴν ποιεῖσθαι, καὶ πρὸς τὴν ἰσὴν αὐτῷ καθίστασθαι, διακονίαν δὲ μὴδενὸς ἄλλου πρόσθεν ἢ Ἰσμεν ἢ μόνου Χριστοῦ. Τούτου γὰρ τιμὴ; ἀπάσης ἐπέκεινα, καὶ μόνος ἀνθρώπων εὐτυχιστῆς τούτου Πέτρος ἐφάνη, ἀντὶ Χριστοῦ τῶν ἄλλων αἰρεθεὶς κορυφαῖος παρὰ Χριστοῦ καὶ τὸν ἐκείνου τόπον τὰ πρὸς τοὺς ἄλλους, τηρῶν. Δι' αὐτὸ καὶ πρὸς ἐαυτοῦ οὐδένα θαυμάζεσθαι τῶν ἄλλων ἀφίησιν. Ὅν γὰρ καὶ ἄλλως πρὸ πάντων ἡγασάμεθα θερμώτατον πάντων μαθητὴν ἐγνωκότες Χριστοῦ, νῦν ἀντὶ Χριστοῦ τοῖς ἀποστόλοις ἐρῶντες γινώμενοι, ποῦ στάσεως τάττειν ὀφειλομένους; Ἄλλ' ὁ λόγος με συναρπάσας τῶν προκειμένων δεῦρο παρήγαγε· δεῖ δ' ἐπανάγειν, περὶ οὗ τοίνυν ἔλεγον. Τὰς μὲν περὶ ψυχῶν τοῖς ἀποστόλοις φροντίδας, καὶ ὅσα πρὸς αὐτὰ; φέρει, οὕτω πολλὰς καὶ μεγάλας ἐστὶν ἰδεῖν.

Γ Ὅν δὲ περὶ σωμάτων εἶχον, γνώμων ἀληθῆς, αὐτὰ σοὶ τὰ θαύματα, καὶ τὸ μᾶλλον τοῖς ἀποστόλοις, ἢ τοῖς κάμουσι, τὰς θεραπείας τῶν νοσημάτων διὰ σπουδῆς εἶναι· καὶ γὰρ τοιοῦτους ἐαυτοὺς παρεῖχον τοῖς δεομένοις, ὁποῖους οὐδ' ἂν ἐκεῖνοι γε ἤλπισαν. Δυσὶ γὰρ τούτοις τοῦ κηρύγματος βεβαιουμένου, διδαχῆ τε τῆς περὶ Χριστοῦ καὶ θαυματουργίας καὶ τούτοις ἀπανταχοῦ κεκρημένοι οὕτε τι μᾶλλον διδάξαντες ἢ θαυματουργήσαντες φαίνονται, οὕτε τούτῳ μᾶλλον, ἢ ἐκείνῳ προσχόντες. Εἰ τε γὰρ τις ὡς διδασκαλὸς θαυμάζειν αὐτοὺς βούλοιο, ἀσφαλεῖς διδάσκαλοι θαυμασθήσονται· εἰ τ' οὖν, ὡς θαύμασι διαπρέψαντας, προσφευγὲς αὐτοῖς καὶ ἐπ' αὐτοῖς τοῖς θαύμασι τὸ θαυμάζεσθαι.

Δ Ἐδιδασκόν τε γὰρ οὐ τούτου καιρὸς· μᾶλλον δὲ πάντα καιρὸν· καὶ σημεῖα ἐπεδείκνυντο, οὐ τοῦ ἀναγκαίου, ἢ μᾶλλον ἀεὶ ἐπεδείκνυντο. Ἄετ γὰρ ἐν πολλῷ μήκει καὶ τῆς οἰκουμένης ἦν ἀναγκαῖον, καὶ διδάσκοντες μὲν ἐαυτῶν ὡς θαύματα ποιοῦντων ἐκράτουν, θαύματα δὲ πάλιν τελούντες ὡς διδασκόντων, καὶ τῷ κρείττους ἐαυτῶν ἐν ἐκατέρω; εἶναι δοκεῖν, ἴσοι καθ' ἐκάτερα καὶ ἐφάμιλλοι. Καὶ μὴν καὶ τὸ δουλαγωγεῖν μὲν, καὶ ὀπωπιάζειν τὸ σῶμα, πάλιν δ' ἑτέροις ἐπιστέλλειν οἴνῳ χρῆσθαι διὰ στόμαχον καὶ ἀσθένειαν, τῆς μεγίστης φροντίδος ὡς ἀληθῶς. Ταῦτα δὲ ἤδη καὶ γέμοντα θαύματος; ὅτι περ ἐναντία δοκοῦντα πρὸς τὸν αὐτὸν συντρέχει σκοπόν. Τὸ μὲν γὰρ σκιρτῶσαν ὡς πῶλον, τὴν σάρκα τοῦ μὴ πράγματα παρέχειν τῇ ψυχῇ, χαλινοῦν βούλεται· τὸ δὲ πρὸς ἐργασίαν τῶν καλῶν ἰσχύον νέμει τῷ σώματι.

Βούλει καὶ ἤτινι κατετίθεντο φροντίδι περὶ τῶν Α
ἐκτός, εἶπω; Αὕτη κοινὰ τὰ πάντα τοῖς πιστεύουσαι
προβόησε. Καὶ τοῦτο δὴ τὸ ψυχρὸν τὸ ἐμὸν τε καὶ
σὸν τῆς τε γλώττης καὶ γνώμης ἐξεῖλεν. Αὕτη πα-
ραθεωρεῖσθαι τὰς χήρας οὐχ ὡς ἀνεκτὸν ἤνεγκεν·
αὕτη Στέφανον καὶ τοὺς ἐξ εἰς διακόνων χειροτό-
νησε· ταύτης ἔργον τὸ διὰ Παύλου σταλῆναι τοῖς
κατὰ τὴν Ἰουδαίαν ἀδελφοῖς, καθότι ἂν εἷς τις
ἐκαστος ἠμπορεῖτο τῶν μαθητῶν· ταύτην καὶ ταῖς
τῶν ἄλλων ἐγγαράτων ὁ Παῦλος ψυχαῖς, *Ταῖς χερσὶν
μου καὶ τοῖς οὐσί μετ' ἐμοῦ ὑπηρετήσανταί χεῖρες*,
ἔλεγεν, αὐταί. Τοὺς τοίνυν οὕτω μὲν ψυχῶν, οὕτω
δὲ σωμάτων, οὕτω δὲ τῶν ἐκτός φροντίζειν προθύ-
μους ὄντας, ὡς μηδενὸς τῶν ἄ καὶ δι' ὧν ἐστὶ τε
καὶ διαγιγνεται ἄνθρωπος, ἀμελεῖν, καὶ πρὸς τοῦ-
τοις εἶσω τῆς οικίας ποιουμένους φροντίδος; ἔβη,
πόλεις, κώμας, ἀγροὺς τοὺς καθέκαστον πάντας
ἄπλως, τὰ τε ἄλλα τοιούτοις ὡς αἰετὸ δεύτερον
περὶ αὐτῶν, ῥηθὲν, κρείττον τοῦ προλαθόντος; δο-
κεῖν, πόσον τις ἐπαίνοισθαι τοῦ ἂν πόρρω πονοῦ
πρὸς ἄξιαν εὐρίσκωτο εἶσι. Μέχρι μὲν δὴ τούτων
ταῦτα, καὶ τοῖς φιλοῦσιν ἕκαστα ἱστορεῖν σὺνδρομον
τῆ ἀληθείᾳ καὶ τὸ θαῦμα προτείνοντα.

Καιρὸς δὲ ἤδη καὶ ἦν οἱ ἀπόστολοι χάριν ἐπλού-
του τοῦ Πνεύματος, καὶ τοῖς ἄλλοις δαψιλῶς μετα-
διδόναι εἶχον, εἰπεῖν, ὅπερ οὐχ ὅπως σιγῇ τις ἂν
παριῶν αἰτίαν λαμβάνοι, ἀλλ' εἰ μὴ καὶ ἐκ τῶν
ἐνόντων ἐπαίνοισθαι, ἀσχολίαν ἄλλην ἄπασαν ἀνελών,
οὐ μοι δοκεῖ ἔχειν, ὅπως ἂν τὴν ἐπὶ τούτῳ κατηγο-
ρίαν ἐκφύγοι. Ἦν δ' ὁμοῦ εἰπεῖν μὴ πολλῶ τῆς
ἀξίας καταδεέστερον, εἰ τις τῆς ἐκείνων χάριτος
μετέχειν ἔζη. Νῦν δὲ μοι κινδυνεύει λαλεῖν ὁ λόγος
τὰ τοῦ πνεύματος χωρὶς πνεύματος, καὶ τοῖς ἀκρω-
μένους οὐχ ὅσον εἶσι βουλομένους ἀκοῦσαι τοσούτου
εἰπεῖν δυνηθῆναι. Ἄλλ' ἐπεὶ μηδὲ τούτῳ τις τὸ μέ-
ρος ἀνεξέταστον παρελθεῖν ἐπιτρέπει, λέγομεν ἂ
ἂν ἡμῖν δεηθεῖσιν, αὐτὸ δῶ Πνεῦμα. Τό τε γὰρ
μηδὲν ὄλωσ εἰπεῖν οὐκ οὐκ εὐγνωμον, καὶ τὸ μὴ σὺν
εὐλαθείᾳ, θρασύτερον.

non meretur, et sine debita reverentia dicendi
deputatur.

Τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος καὶ πρὶν εἰς οὐρανοῦς
ἀνελθεῖν Χριστὸς τοῖς ἀποστόλοις δεδωρημένος γι-
νώσκειται καὶ πιστεύεται, καὶ τὸν Παράκλητον αὐ-
τῶν μετὰ τὴν εἰς οὐρανοῦς ἀνοδοῦ ἀποστείλειν ἐπηγ-
γεῖλατο. Οὐδὲν γὰρ καθότι μὴ τούτου παρεῖχον
ἀξίους ἑαυτοῦσ οὗτοι καὶ σκευὴ πρὸς ὑποδοχὴν εὐ-
ψυχέστατα· τοὺς γὰρ τῷ Θεῷ Λόγῳ συμπολιτευσά-
μένους πολιτεῖαν ἐκεῖνην, ἧς οὐδεὶς τῶν ἀπ' αἰῶνος
εὐδαίμονεστέραν ἐπολιτεύσατο, καὶ νύκτωρ καὶ μεθ'
ἡμέραν συγγεγονότας, λοιπὸν ἦν καὶ τοῦ συμφοῦς
αὐτῶν καὶ ὁμοῦ Πνεύματος δοχεῖα γενέσθαι. Ὁ
μὲν οὖν αὐτῶν τὴν πίστιν τελῶς εἰς δεκάτην μετὰ
τὴν ἀνάληψιν ἡμέραν ἐγύμνασεν. Ἐπεὶ δὲ μήτε
γὰρ πρὸς φωτὸς ἦλθον εἶστιν ἰδεῖν, μὴ τε Θεὸν νοῆσαι
δ' ἄρα τοῦ ἀληθεύειν, παρῆν ἡ προθεσμία καὶ τῶν

An cupis, ut exponam, qua cura etiam circa
externa ista occupati fuerint? Hæc fidelibus
omnia communia reddidit et frigidum illud ver-
bum, *meum et tuum* et ex ore et ex mente exemit.
Hæc effecit, ut viduarum neglectus et despectus
intolerabilis censeretur. Hæc Stephanum cum sex
collegis diaconos creavit. Hæc effecit, ut egenis
in Judæa fratribus per Paulum subsidium mitte-
retur, pro copia et facultatibus singulorum dis-
cipulorum. Hanc aliorum quoque mentibus Paulus
insculpere volens, dicebat: *Ad quæ mihi opus
erant, et his, qui mecum sunt, ministraverunt
manus istæ* ¹⁸. Eos igitur, qui tam alacres existi-
tere in cura animarum, corporum, rerumque
externarum, ita ut nihil eorum, per quæ homo
est et subsistit, incuratum relinquerent, et præ-
terea suam in curam reciperent gentes, civitates,
vicos, agros seu territoria singula et omnia, et
his similia, ut quod secundo loco de illis dicitur
melius videatur eo, quod antecessit; quantum-
cumque quis laudaverit, non procul ab eo quod
ex dignitate est, absesse iudicabitur. Hactenus
ista admiratione digna in gratiam amantium ver-
ritatem convenienter explicare studui.

Tempus nunc fuerit etiam de gratia Spiritus,
qua apostoli abundabant, aliisque se largiter im-
pertiebant, disserere, et hoc non, ut si quis eam
silentio prætereat, culpam contrahat; sed ut nisi
præcisa omni alia occupatione, et præsentem re-
rum copia laudationem contextat, in inevitabilem,
iudicio meo, reprehensionem incursum sit. Et fieri poterit, ut quis gratia illa cœ-
lesti præditus non multo inferius, quam ar-
gumentum mereatur, dicat. Mihi autem nunc
periculum imminet, utpote qui quæ spiritus
sunt, absque spiritu eloqui tentem, nec auditorum
incenso desiderio satisfacere valeam. Verum
cum neque hanc partem intactam prætervolare
permittatur, ea afferemus, quæ ipse Spiritus
suppeditaverit: nam penitus silere, veniam
provinciam suscipere, audacia haud injuria

Christum, etiam ante ascensionem in cœlum
gratiam Spiritus discipulis suis dedisse, novimus
et credimus, ipsumque Paracletum post reditum
in cœlum se eis missurum promisit; nec quid-
quam obstaculi objiciebant, quo minus eo digni
ferent. Imo suscipiendo Spiritui aptissima vasa
erant; nam qui cum Dei Verbo eam vitæ ratio-
nem inierant, qualis a condito mundo nulla ex-
stitit, quique cum eodem Verbo dies noctesque
versati fuerant, eos oportebat Spiritus ejusdem
cum Verbo naturæ, honoris, et dignitatis quam
maxime idonea receptacula effici. Qui post ascen-
sionem suam per dies decem eorum fidei accu-
rate exercuit. Postquam vero neque sine luce
solem videre licet, neque Deum intelligere absque

¹⁸ Act. xx, 34.

veritate, advenit tandem præstituta dies, et discipulis in superiore cœnaculo sedentibus, apposite nimirum ad expectandum Paracleti de sublimi adventum, qui quasi in occursum ejus altum in locum ascenderant, ecce repente Spiritus sanctus descendit non sine ingentibus miraculis, moxque apostoli ex idiotis sapientes evadunt; quæ sapientia non terrestris, sed cœlestis erat, neque adhibito studio et labore parata, ut aliis usuvenit, sed inde nata est, quod ex improvise uberrima gratia repleti essent. Hinc variarum linguarum accurata cognitio, miraculorum operatio, prophetiæ abundantia, doctrinæ dispensatio, et omnium honorum, quæ quis vel mente concipere, vel lingua eloqui potest, ubertas repentina. Quæ omnia argumento erant, apostolos reliquorum omnium magistros, scilicet Christi discipulos esse, a quo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ; aliud efficiebat, quam ut veræ sapientiæ sophisticas nugas et fallacias opponeret, satimque discerneret se cum his cœlesti doctrina instructis frustra dimicare.

Antiqui fabulatores finxerunt, gigantes ex serpente dentium draconis productos, quos adhuc libri ridendos exponunt, cum potius ridere oporteat eos, qui talia composuerunt. Si enim hoc non rideamus, quos tandem ridebimus, qui nominum penuria, rebus non suppetentibus, non habebant, quos publico ludibrio subijcerent? At nostros heroes et philosophos, quosnam pronuntialibus, nisi eos, id quod sunt, repente jam a Spiritu sancto factos esse? Succensebis orationi, quod pro dignitate res commemorare, et ad veritatis scopum pertingere nequeat. Igitur adeo grandia sunt, quæ apostolos concernunt, et sic cum veritate connexa ut, licet oratio aliquid confidentius affirmet, securæ basi et fundamento rerum gestarum innitatur. Et quamvis omnis oratio de hoc miraculo sileret, res ipsa tamen omne silentium abrumperet.

Annos vides, quomodo ubique terrarum in neminem Christiano nomine ornatum incidas, qui non constentur se apostolorum, qua in spiritu pollebant, sapientiæ et virtutis opus esse? Sed quod dicere insitueram, Spiritus hunc in modum apostolos gratia sua implevit, ut si quis perpenderit quid isti fuerint ante tertiam illam horam, quid post illam facti sint; et quod prius quidem piscatores essent et illiterati, deinde vero quibuslibet sapientibus sapientiores evaserint, quandoquidem prisci illi Pythagoræ et Socrates respectu tante scientiæ, merito ignorantie infantilis damnari poterant: hoc ipsum ipsi sufficere ad demonstrandum tum ineffabilem Spiritus sancti sapientiam ac potentiam, tum aptitudinem, qua apostoli ad susceptionem Spiritus sancti præditi erant. Et sic quidem Spiritus agebat. Apostoli autem tales sese aliis exhibuerunt, qualis erat ille magister, quo ducebantur et regebantur. A quo missum Spiritum sanctum cum accepissent, cum aliis gratiam communicabant; non sic tamen, ut ipsis minor portio, quam præterito

μαθητῶν καθημένων ἐν ὑπερώῳ, ἴσως τῷ προσδοκῆν ἀλωθεν ἐλευσεσθαι τὸν Παράκλητον, ὡσανεὶ πρὸς ὑπαντήν ἀνιόντων ἐξαίφνης ἡ τοῦ Πνεύματος κέθοδος, οὐ μετ' ἐλαχίστων τῶν τεραστίων. Καὶ οἱ ἀπόστολοι παραχρῆμα σοφοὶ ἐξ ἰδιωτῶν, καὶ ἡ σοφία οὐκ ἐπίγειος, ἀλλ' οὐράνιος, οὐδ' ἀπὸ τοῦ πολλὰ μαθεῖν ὡς τοῖς ἄλλοις; ἀλλ' ἐκ τοῦ πολλῆς ἀθροῦ ἐμπλησθῆναι τῆς χάριτος, καὶ γλωσσῶν ποικίλων ἀκρίβεια, καὶ θαυμάτων ἐνέργεια, καὶ προφητείας; εὐθύς εὐπορία, καὶ διδασκαλίας οἰκονομία, καὶ πάντων ὧν ἂν εἴπῃ τις ἀγαθῶν, αἰφνίδιος κτήσις, ἃ τῶν μὲν ἄλλων ἀπάντων ἐξῆς διδασκάλους ἰδεῖν, μόνου δὲ Χριστοῦ μαθητῆς, παρ' ᾧ τῆς σοφίας οἱ θησαυροὶ, καὶ τῆς γνώσεως, ὅτε καὶ εἰ τις αὐτοῖς ἀντιλέγειν φιλονεικώτερον ἐαυτὸν καθίστη, καὶ σοφιστεῖαν ἀντετίθει σοφίᾳ, διὰ τάχους ἐμάνθανε μάτην σοφίζομενος πρὸς τοὺς θεοσόφους.

quibus si quis contentiosus adversaretur, nihil frustra dimicare.

Σπαρτοῦς μενοῦν γίγαντας πάλαι μὲν μῦθος ἐπλάσε. βίβλιοι δὲ μέχρι καὶ ἐς δεῦρον φέρουσι γελομένους, μᾶλλον δὲ καταγελαῖ ἔχομεν τῶν ταῦτα συνθεμένων. Τί γὰρ δὴ γελασόμεθα τῶν ὀνομάτων ἐρημιά πραγμάτων οὐκ ἔχόντων, οὓς ἂν ὑποθῶσι τῇ χλαίῃ; Τοὺς δ' ἡμετέρους ἤρωας ἅμα καὶ φιλοσόφους; τί ἂν εἰποις; ἡ ἐξαπίνης μὲν ὑπὸ τοῦ Πνεύματος γεγονότας, ὅπερ ἐγένοντο; Δυσχερανεῖς δὲ τῷ λόγῳ, ὅτι μὴ κατ' ἄξιαν ἀπαγγεῖλαι τὰ πράγματα δύναται, μηδ' ἐπικέσθαι τῆς ἀληθείας. Οὐκοῦν οὕτω μέγα τὸ κατ' αὐτοὺς καὶ ἀληθείας οὕτως ἐχόμενον, ὥστε καὶ τὸν λόγον ὡσπερ ποτὲ θαρβρόντα ἀποφαίνεσθαι περὶ τούτου ὡς ἐπὶ βάτεως ἀσφαλούς τῶν πραγμάτων ἰστάμενον, κἂν μηδεὶς λόγῳ διεξίη περὶ τοῦ θαύματος, τὰ γε πράγματα μὴ καθυβῶδιν ἀνέχεσθαι.

Οὐχ ὀρθῶς γὰρ, ὡς οὐκ ἔστιν οὐδενὶ περιτυχῆν τῶν ἀπανταχοῦ τῆς Θεοῦ τὸν Χριστὸν ἐπιγραφόμενων, ὅς οὐ τῆς τῶν ἀποστόλων ἐν πνεύματι σοφίας τε καὶ δυνάμεως ἔργον; ἀλλ' ὅπερ ἔλεγον, τὸ Πνεῦμα μὲν οὕτω τῆς πρὸς ἑαυτοῦ χάριτος; τοὺς ἀποστόλους ἐνέπλησεν, ὡς καὶ τοὺς συλλογιζομένους, τί μὲν ἔξῃσαν οὗτοι πρὶν ἐπιστῆναι τὴν τρίτην ὥραν ἐκεῖνην, τί δὲ μετὰ ταύτην γεγονόσαι; καὶ ὡς ἐκεῖνο μὲν ἄλιεῖς τινες καὶ ἀγράμματοι, τοῦτο δὲ καὶ σοφῶν ὧν ἂν εἴποις σοφώτεροι; οἱ δὲ πάλαι Πυθαγόροι τε καὶ Σωκράτεις νηπίων ἄνοια, πρὸς ἀνδρῶν ἀγγίνοϊαν ἐπλάγχθησαν; ἀρκεῖν τοῦτ' αὐτὸ πρὸς δεξιμα τῆς τοῦ Πνεύματος; ὀρθότητος σοφίας τε καὶ δυνάμεως, καὶ τῆς τῶν ἀποστόλων πρὸς τὴν τούτου ὑποδοχὴν ἐπιτηδειότητος. Καὶ τὸ Πνεῦμα μὲν οὕτω; οἱ δ' ἀπόστολοι τοιοῦτους ἑαυτοὺς τοῖς ἄλλοις παρέσχον, ὅπως αὐτοῖς ἦν ὁ διδάσκαλος. Καὶ γὰρ παρ' ἐκείνου πεμφθὲν τὸ Πνεῦμα δεξάμενοι, καὶ τοῖς ἄλλοις τῆν χάριν οὐκ αὐτοὶ μείον κατὰ τὸ ἀεὶ παρὸν, τοῦ ἐν τῷ παρελθούσῳ λείψανον ἔχοντες οὐδ' ἡ νεμεθῆσθαι

χαρις αὐτοῖ; ἡλαττοῦτο τῇ μεταδόσει. Πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον, καὶ πυρὸς ἕλαττον ὕλικού τὴν χάριν οἰεσθαι τοῦ Πνεύματος ἀπογέρεσθαι; καὶ μικρὸν μὲν λυχνον μηδὲν περὶ τὸ οἰκεῖον φῶς κινδυνεύοντα, καὶ πολλῶν μείζους ἑαυτοῦ κἀμίνους ἀνάπτειν δύνασθαι· ταύτην δὲ, εἰ μήπου πενέστερον ἄλλον ἀποδείξειεν ἑαυτοῦ, μὴ πάνυ τε πλουτίζειν ἕτερον πεφυκέναι;

Ἔμοιγε μέντοι δοκεῖ καὶ πλείω ταύτην τὸν μεταδιδόντα προσλαμβάνειν ἀεὶ, εἰ τις οἶδε καὶ τὰ ἀπαντλούμενα φρέατα γλυκύτερα γενόμενα ἑαυτῶν· φιλόδωρον γὰρ τοι τὸ θεῖον καὶ ἀγαθόν, καὶ ἄρθονον, καὶ ἀνευδέες, καὶ εἰ θαυμαστὴν οὕτω πυρὸς φύσιν δημιουργεῖν ἔχει, τί ἂν εἰκάσαιμεν αὐτὸ πεφυκέναι; Τὸ δὲ δὴ καὶ πῦρ αὐτὸ λέγεσθαι καὶ πυρίναις γλώσσαις ἐπιπτέσθαι τοῖς ἀποστόλοις, πάντα μᾶλλον δίδωσι νοεῖν ἀπεινὰ Θεοῦ, ἢ ἃ; πῦρ ἰδιότητος φέρει. Οὕτε γὰρ πυρὸς ἐν τοῖς αἰσθητοῖς ἐπικρατέστερον, ἢ δραστηκώτερον, οὕτε Θεοῦ ἐν τοῖς οὖσιν, εἰ καὶ μείζωνων ἀπορίᾳ κραιβειγμάτων ἐν τούτῳ τὸν λόγον ἐρείδομεν. Καὶ ἔγωγε τὴν τῶν Στωϊκῶν ἐκπύρωσιν οὐκ ἀποδεχόμενος, ἐν τούτῳ ἀσφαλῶς ἀποφηνάμενος αὐτοῦς οἶδα, ὅτι μὴ τε ἐξαέρωσιν τοῦ παντὸς (εἰ δαί κατ' ἐκείνους ὀνόματα πλάττειν) μὴ τε ἐξυδάτωσιν, ἢ τι ἕτερον ἐδογματίσαν, οὐκ ἀμαθῶς, ἐμοὶ δοκεῖν, συνιδόντες, ὡς εἰ τι τοιοῦτον τερατεύεσθαι δεοί, μηδὲν ἄλλο, ἢ τὴν εἰς τὸ κράτιστον τῶν στοιχείων μεταχώρησιν σχεδιάζειν.

Mea opinione non inscite. Et si quid de genere hoc in optimum statum restitutione intelligi debet.

Οὐκοῦν τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος ὡς πυρὸς ἀμειψίτου μενούσης, Πέτρος μὲν τοῖς ὑπὸ Φιλίππου κατὰ Σαμάρειαν βαπτισθεῖσι, καὶ μήπω τὸ Πνεῦμα λαβοῦσιν, ἐλθὼν καὶ τὰς χεῖρας ἐπιτίθει εἰ καὶ ἐπ' ἐκείνους ἐποίησε τὸ Πνεῦμα. Κάπειτα πρὸς τὸν ἑκατοντάρχην ἦλθε Κορνήλιον, καὶ τοὺς παρούσι τὸ Εὐαγγέλιον διεξήκει, αὐτοῦς τε ἅμα ἐδίδαξε, καὶ τὸ Πνεῦμα ἐπὶ πάντας; ἐπιπεσὼν γλωσσῶν ἐδίδου χάρισμα. Παῦλος δὲ τοὺς κατ' Ἐφεσον εἰς τὴν βάπτισμα βαπτισθέντας Ἰωάννου, καὶ ἐρωτηθέντας μὲν, εἰ Πνεῦμα ἅγιον πιστεύσαντες ἔλαβον, ἀποκρινάμενους δὲ, ἀγνοεῖν καὶ εἰ Πνεῦμα ἔστιν ἅγιον, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ βαπτίσας, καὶ τὰς χεῖρας ἐπιθείς, τῆς τοῦ Πνεύματος αὐτίκα μετέχειν πεποίηκε χάριτος ἐπιτοσοῦτον, ὥστε καὶ γλώσσαις λαλεῖν ἑτέραις καὶ προφητεύειν.

Ἄλλ' ὥδε τοῦ λόγου γενομένου ἐνεθυμήθη κἀκεῖνο, ὅτι καὶ ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ Μωσεί πνεύματος ἐδόδομήχοντα τῶν πρεσβυτέρων ποτὲ προσήτευσαν. Ὁρῶ μέντοι τὴν τὸν ἀποστόλων ὑπεροχὴν οὐ μικρὰν πρὸς ἐκεῖνο. Ἐνταῦθα μὲν γὰρ αὐτοὶ τῶν χειρῶν διασῆσαι τὸ θαῦμα εἰργάζοντο, ἐκεῖ δὲ Κύριον ἀφελεῖν λέγεται τοῦ ἐν τῷ Μωσεί πνεύματος, καὶ ἐπιθῆναι τοῖς πρεσβυτέροις· ὅποτε δὲ καὶ τινες μηδὲ παραγινόμενοι πρὸς Μωσῆν, ἀλλ' ἐν τῇ παρεμβολῇ μένοντες, προσήτευσαν. Εἰκότω;· εἰ γὰρ καὶ Μωσῆς;

A tempore restaret; neque enim accepta gratia minuebatur communicatione cum aliis. Quomodo enim absurdum non fuerit, existimare gratiam Spiritus deterioris conditionis esse, quam ignem materialem; et exiguam quidem lucernam, nulla proprii luminis jactura facta, multo majores fornaces succendere, hanc verò, si in aliquem egentem incidit, eum largiter locupletare non posse?

Atqui ego ita judico, eum qui gratiam cum altero communicat, semper copiosiore accipere, idque fatebitur, cui compertum est, puteos haustus dulciores seipsis reddi. Divinum enim Numen liberale est, et bonum, et invidiæ expers, et supra omnem egestatem. Quod si ignis naturam tam admirabilem condidit, quid ipsum Numen in se esse conjectabimus, quod et ipsum ignis appellatur, et specie linguarum ignearum super apostolos sedit¹⁶? Quæ sane indicio sunt, omnia a Deo magis abesse, quam proprietates ignis. Neque enim igne aliquid potentius et efficacius est in rebus sensui expositis, neque Deo in hoc rerum universo: etsi majorum exemplorum inopia in hoc orationem sistimus. Et ego quidem rejecta Stoicorum conflagratione, hoc unum novi, illos absque periculo sensisse, neque universitatis exacerationem (si more illorum nova vocabula fingere licet), neque exaurationem vel aliquid simile ex eorum decretis unquam futurum esse.

prodigiose asseratur, id non nisi de elementorum

Cum ergo Spiritus sancti gratia, instar ignis, qui non potest niui, perseveret, Petrus a Philippo in Samaria baptizatis, et nondum Spiritu sancto donatis, manus imponens, effecit, ut et super illos Spiritus sanctus descenderet¹⁷. Postea ad Cornelium centurionem profectus, annuntiato presentibus Evangelio, dum eos institueret, Spiritus sanctus super omnes cecidit, et variarum linguarum dona contulit¹⁸. Paulus vero Ephesios illos baptismate Joannis baptizatos, et interrogatos, si Spiritum sanctum credentes accepissent, respondentes vero se, ne si Spiritus sanctus sit, nosse, in nomine Christi baptizavit, manibusque impositis, confestim effecit, ut gratiæ Spiritus sancti participes redderentur, adeo ut et linguis alienis loquerentur, et prophetarent¹⁹.

Verum huc oratione delatus illud etiam cogito, quod olim de spiritu Moysis septuaginta seniores prophetarunt²⁰. Tametsi inter apostolos et factum illud ingens discrimen intercedere video. Hic enim ipsimet apostoli, manuum impositione, miraculum patrabant: ibi vero legimus ipsum Dominum de spiritu Moysis abstulisse, et ad seniores transtulisse. Imo quidam qui ad Moysen se non contulerant, sed in castris permanserant, prophetarunt. Merito: quamvis enim

¹⁶ Act. ii. 5. ¹⁷ Act. viii, 15 seqq. ¹⁸ Act. x. 44-46. ¹⁹ Act. xix. 2 seqq. ²⁰ Num. xi, 1 seqq.

Moyses dicatur cum Domino locutus, sicut amicus A cum amico loqui solet, nihil tamen hic est, collatione cum apostolis facta. Ille enim posteriora Dei vidisse memoratur, isti vero Deum in carne, facie ad faciem viderunt, et manibus contrectarunt, et cum illo comederunt et biberunt, et in omnibus, quemadmodum homo cum homine, cum illo conversati sunt, ad eam dignationem admissi, ut et amici, et cognati et fratres appellarentur. Neque solum Moysen in hoc superarunt, sed et Eliam. Nam si duplicem illam spiritus gratiam, quam Elisæo transcripsit, intuearis, multo apostolis minorem invenies: non enim cum adhuc in terra inter homines degeret, discipulo gratiam illam reliquit aut tradidit; neque ob discipulum, magistri in morem exultum, voluptatem cepit, sicut patres oblectantur, cum filios sibi similes evasisse cernunt; sed quando jam ad sublimiorem statum evehebatur, tunc primas Elisæo concessit, quemadmodum si quis novas vestes induens, ministro suo primas concedat. At apostoli adhuc superstites et cum hominibus agnates, donum Spiritus sancti distriquerunt.

Porro si cui grande videtur, quod ibi duplex gratia fuerit, is Elisæum, cum unus sit, prætervolare non sinat: quid enim si infinito Petros et Paulos percenseas, illos intelligo, qui ab ipsis Spiritus gratiam acceperunt? Quanto admiratione dignius est hoc, quam illud? Quamvis et illud apostolis priores partes concedit: Elias vix tandem præst multas preces discipulo gratiam dare annuit; at isti effuse largiebantur, etiamsi nemo postularet. Testis horum multam verisimilitudinem undique asciscens est, homines supra modum majore gratia, quam in lege donatos esse. Itaque apostoli et modo communicationis et multitudine participantium, superiores sunt: neque enim necessitate urgente, neque aliquo, tanquam debitum ex gente, tribuebant iis, quibus ministrabant, gratiam; et ut hoc in genere plures sibi similes efficerent, honorificentius et utilius censebant, quam ut ipsi soli omnibus præcellerent. Quamquam præcellerant quoque, sed non ut prius; cum enim tunc nullos subditos haberent, nunc insigni eorum multitudine gloriari licebat, illustresque effecti sunt, non quod paucis, sed quod magnis et admirandis imperarent. Video igitur apostolos Spiritum sanctum communicasse illis, qui hoc munere digni erant.

Video Simonem quoque magum accedere, et apostolis pecuniam offerre, ut parem cum cæteris gratiam consequeretur. Qua in re usque adeo impudenter se gessit, ut nemo alius tale quid ausus fuisset videatur, si quidem illud audaciæ nomine vocandum est. Quid ergo Petrus? Neque hic oblitus est, se esse Petrum; sed ipse, ut primus inter cæteros, semperque zelo pro gloria Dei inflammatus, Magum simul cum pecunia in perditionem misit. Etenim ut aliis pietas et virtus ad susci-

καλῆσαι πρὸς Κύριον, ὥστε τι λαλῆσαι πρὸς ἑαυτοῦ λέγεται φίλον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τοῖς ἀποστόλοις ὁμοίως· ἐκεῖνος μὲν γὰρ ὀπίσθιά τινα Θεοῦ ἰδεῖν λέγεται· οὗτοι δὲ Θεὸν ἐν σαρκὶ κατὰ πρόσωπον εἶδον, καὶ χεραὶν ἐψηλάφησαν· καὶ συνέφαγον δὴ, καὶ συνέπιον, καὶ πάντα συνεπολιτεύσαντο, ὅσα ἂν ἀνθρώπος ἀνθρώπῳ, καὶ φίλοι, καὶ συγγενεῖς, καὶ ἀδελφοὶ γενέσθαι κατηξιώθησαν. Καὶ οὐ Μωσέως μόνου τὸ πλεόν ἔσχον ἐν τούτῳ, ἀλλὰ καὶ Ἡλίαν ἀκοπῆς, διπλῆν τὴν χάριν, ἣν εἶχε, τοῦ πνεύματος τῷ Ἐλισαίῳ δὴ παραπέμποντα, κάκεινον ὄψει τοῦτο τῶν ἀποστόλων ἠτῶμενον. Οὐ γὰρ ἔτι τοῖς ἐπὶ γῆς ἀνθρώποις συνδιατιώμενος τῷ μαθητῇ τὴν χάριν κατέλιπεν, ἢ μετέδωκεν, οὐδ' ἦσθη ἐπ' αὐτῷ κατὰ τὸν διδάσκαλον ἐπιδεδωκότι, ὡς πού καὶ πατέρες ἤδονται τοὺς παῖδας ὁμοίους αὐτοῖς ἀποδάντας θεώμενοι. Ἄλλ' ἤλικα πρὸς μεῖζον ἀνελαμβάνετο, τῆν καὶ τὸ πρότερον παρεδίδου· ὡς περ εἰ τις ἐφ' ἱματίων καινῶν ἀμοιβῇ τῷ ὑπηρέτῃ τὰ πρότερα δίδωσι. Τοὺς δ' ἀποστόλους ὁρῶν ἔστι καὶ τῷ βίῳ περιόντας ἔτι τὸ χάρισμα νέμοντας.

Εἰ δὲ τὸ διπλῆν ἐκεῖ παρασχεθῆναι τὴν χάριν μέγα δοκεῖ, μὴ δ' Ἐλισαίου ὡς εἰς παραδράμη. Τί γὰρ δὴ φήσεις, ἂν μυρῖους Πέτρους καὶ Παύλους, λέγω δὴ κατ' αὐτοὺς ἐκεῖνους δι' ἐκείνων λαβόντας ἴδης τὸ χάρισμα; πόσω σοι πολλαπλάσιον θαυμάσαι τοῦτο ἐκείνου προκίσειται; Καὶ μὴ κάκεινο μεῖζον τὸ τῶν ἀποστόλων παρίστησιν. Ἡλία; μὲν γὰρ μόλις αἰτησαμένῳ τῷ μαθητῇ τὴν χάριν ἐπένευσεν· οὗτοι δὲ παρέχον ἀφθόνως, καὶ ἔδειτο μηδεὶς· καὶ μετὰ τὴν δὴ τούτοις ταῦτα γίνεται, πολὺ τὸ πιστὸν πανταχόθεν ἐπαγομένῳ, μεγίστῳ μεζόνος ἢ κατὰ τοὺς ἐν νόμῳ τῆς χάριτος ἤξιώσθαι, νικῶντας διὰ πάντων καὶ τῶ τρόπῳ τῆς μεταδόσεως, καὶ τῶν μεταιληφόντων τῷ πλήθει. Καὶ γὰρ οὐτ' ἀνάγκης ἐπιχειμένης οὐδὲ μιᾶς, οὐτε τινὸς ὡς ὑπεὶν ἀπαιτούντος, ὧν ὑπηρέτησαν, τὴν χάριν εἶδον, καὶ τὸ πολλοῦ ὁμοίους ἑαυτοῖς κατὰ τοῦτο προβαλλεσθαι, τιμιώτερον καὶ λυσitelεστερον ἦγον, ἢ μόνα πάντων προέχον. Καὶ τοὶ καὶ τοῦτο ποιοῦντες, οὐχ ὁμοίως καὶ πρόσθεν προεἶχον. Τότε μὲν γὰρ οὐδὲν μέγα ἔχόντων, νυνὶ δ' ἐπὶ μεγάλοις ἔχόντων σεμνύνεσθαι, καὶ λαμπροὶ δὴ τινες ὄντες ἐδείκνυντο οὐχ ὅτι μικρῶν ἀρχουσιν, ἀλλ' ὅτι μετᾶλλον καὶ θαυμαστῶν. Ὅρῳ μὲν οὖν τοὺς ἀποστόλους μεταδίδοντας τοῖς ἀξίοις τοῦ Πνεύματος.

Ὅρῳ δὲ καὶ Σίμωνα προσίοντα τὴν μάγον καὶ τοῖς ἀποστόλοις προτείνοντα χρήματα, τοῦ τὴν ἴσῃν μετασχεῖν χάριν τοῖς ἄλλοις, καὶ τὸ πρᾶγμα οὕτως ἀναιδῶς δρῶντα, ὡς οὐδεὶς ἂν ἐτόλμησεν, οὐδ' εἰ τὴν τόλμαν εἶποις αὐτήν. Τί οὖν ὁ Πέτρος; Οὐδ' ἐνταῦθα τοῦ Πέτρος εἶναι ἐπιλαθόμενος, ἀλλ' ὡς ἂν τις αὐτὸς μόνος καὶ πρῶτος τῶν ἄλλων ἀεὶ ζηλοῦν ἀξίων ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ, πρὸς ἀπόλειαν τὴν μάγον ὁμοῦ παραπέμπει τῷ ἀργυρίῳ. Καὶ γὰρ ὁ τοῖς ἄλλοις ἦν εὐσέβεια καὶ ἀρετὴ τῆς τοῦ Πνεύματος παρουσίας;

ἔτοιμασία, τοῦτο ἐκείνῳ τὰ χρήματα. Καίτοι εἰ ταῦτα τὴν χάριν πέφυκεν ἔλκειν, ἀπολέσθαι· ἂν εὐξαιτό τις ἀρετῆς πόνους καὶ εὐσεβείας, ἐξὸν σὺν βρασιώνῃ χρήματα ἔχοντα ὡσπερ ἀγρὸν ἢ οἰκίαν τὸ Πνεῦμα πρίασθαι. Ἄλλ' ὁ μὲν χρηστός καὶ σπουδαῖος· ἀνὴρ οὐδ' ἂν ὀβολοῦ δεηθείη πρὸς τὸ θεία λαβεῖν· ἰδὲ πονηρὸς τε καὶ φαῦλος, ὅσον ταῦτα χρημάτων οἶεται κτᾶσθαι, τοσοῦτον αὐτῶν γίνεται πῶρρωτάτω. Οὕτως οὐδέποτε κτήσεται, ἀλλὰ κἂν χρήματα διδοῦ· ἔστιν, ὅτε χάριν λαμβάνειν δοκῆ, χρήματα μὲν ἀπώλεσε, χάριτος δὲ οὐκ ἔτυχεν. Ἡ γὰρ ἂν οὐδὲ χάρις ἢ χάρις ἦν, εἴγε χρημάτων ἀποδίδοσθαι ταύτην τις εἶχεν, ἀλλὰ μὴ προίκα δίδόναι.

Καὶ δὴ καὶ ὁ τὰ μεγάλα πρὸς Θεοῦ λαμβάνειν, ὡς τι τῶν εὐτελῶν λογιζόμενος, καθιερῶν πειρᾶται. Δὸν καὶ τοῖς ἐκείθιν μικροῖς, εἰ τι τῶν ἐκείνου τοιοῦτον, ὡς μεγίστοις τε καὶ τιμιωτάτοις προσφέρεσθαι, ἀλλὰ μάγῳ τῶν τοιούτων σύνεσις ἦν οὐδεμίαν. Εὐενδότῳ μὲν οἶν, καὶ μαλακῷ, καὶ καπηλικῷ τὸν τρόπον φήθη τῷ Πέτρῳ Σίμων ἐντεύξεσθαι· ἦσθετο δ' ἀσφαλεῖ προσβαλὼν καὶ ἀβρόχῳ, καὶ φανερὰ ἔργοις τιθεμένῳ τὴν κλήσιν· μάταιος ἄνθρωπος, εἰ μὴ ὅτι κρείττου· χρημάτων οἱ ἀπόστολοι συνείναι εἶχε, καὶ ἡ χάρις, ὡς οὐ δοῦλον, ἀλλὰ τῶν δυντῶν ἐλευθερώτατον, ἧ ὁ τι ποτὲ τις ἂν εἴροι μείζον εἰπεῖν.

Ἄλλὰ γὰρ κείσθω δὴ τοὺς ἀποστόλους χρημάτων ἔργῳ, πόθεν εἰς νοῦν τοῦτό γε λαβεῖν ἐτόλμησεν, ὅτι Θεοῦ χάριν χρημάτων ὠνήσεται; Ὡς ἡδὺς ἦν εἰ πνεῦμα μὲν, ἂν αὐτόματον μὴ πλῆν, βορέου τυχήν ἢ νότου, μηδ' ἂν ὅσοις κόσμος ἔχει χρήμασι κινήσῃται, τὴν δὲ θείαν ἐπιπνοίαν, τὴν καὶ τοῦδε τοῦ Πνεύματος παρακτικὴν καὶ κινητικὴν οἰκτρά τινα χρήματα καταβαλὼν πορίσασθαι ἤλπισεν. Ἐδόκει γὰρ μὴ ὁ μεγαλέμπορος ἀσμένῃ τοῖς ἀποστόλοις τὴν ἐμπορίαν αὐτῷ γενήσασθαι, καὶ τὴν προσαγωγὴν τῶν χρημάτων προχωρήσειν εὐπρόσωπον· πτωχοὶ γὰρ οἷς ταῦτα προσήγετο, καὶ χρημάτων πάντως ἦ τάχα δεόμενοι. Ἐλάνθανε δὲ αὐτὸν, ὡς ἐντεῦθεν τοῦτοις τὸ πένεσθαι, ἐκ τοῦ μηδὲν παρὰ μηδενὸς λαμβάνειν ἀνέχεσθαι. Εἰ γὰρ κατ' ἀνδρα τῶν λαμβανόντων τὸ χάρισμα τσαυτὰ τοῦτοις, ὅσα καὶ Σίμων, ἐδίδουσαν, οὐδ' ἂν πτωχῶν δόξαν ἔλαβον παρ' αὐτῷ, ἢ τῶν ἐκείνου πρὸς χρεῖαν ἦκειν τινός.

Ἄλλ' ὁ μὲν Σίμων οὕτω καὶ Πέτρον φαῦλον φιλαργυρίας ἦθος κατεμαρτύρει, καὶ τὸ Πνεῦμα δοῦλον καὶ μάγῳ ἤλπισεν γίνεσθαι. Πέτρος δ' ὑπὲρ ἐπιτοῦ μὲν κἂν συνέγνω, τὴν δὲ κατὰ τοῦ Πνεύματος οὐδὲ μέχρις ἀκοῆς ὑπήνεγκε βλασφημίαν. Ἄλλ' ὁ πάλαι ποτὲ ἀλιεὺς καὶ πάλιν ἀλιεὺς ἀγαθὸς γίνεται, καὶ τῇ τριακῇ τῆς ἀπωλείας τὸν ἄξιον ἀπωλείας βάλων ἀφουκτα περιπεριεῖ. Οὐχ ὅτι γὰρ ὠνεῖσθαι, πάντοις δὲ πού καὶ μεταπειράσκειν τὴν χάριν ἔγνω διανοούμενον. Εἰ γὰρ ἄξιος οὗτος ἀπωλείας καὶ πρόσθεν οἷα ταῖς γοητείαις πολλοὺς ἐξανδραποδίζόμενος, τὴν ἐπὶ ταύτην ἠγεῖτο, πόσων δλέθρων οὐκ

Accipiendum Spiritum sanctum præparatio erat, ita huic pecunia. Quanquam si pecunia hanc gratiam conciliare solet, intereant oportet omnes virtutis et pietatis exercitationes, quando ei, qui pecuniosus est, Spiritum sanctum cum quiete emere licet, non secus ac agrum aut domum. At vir bonus et industrius ne obolo quidem ad divina dona comparanda indiget. Improbis vero quanto plus nummorum se possidere autumat, tanto longius ab illis separatur. Sic nunquam possidebit. Sed quamvis pecunias gratiæ accipiendæ causa expendit, et pecunias perdidit, et gratiam non obtinuit. Nec gratia fuerit gratia, si non gratis, sed pecuniis alicui concedatur.

Tametsi sæpe contingit, ut qui magnis donis a Deo cumulatus est, ea extenuet, et sic Deum quasi de throno deturbare tentet, cum deceat, ut et exigua dona cœlitus data (si quid tamen hujus generis exiguum est) tanquam maxima et pretiosissima acceptemus. Sed tallum nullus sensus erat mago, qui cum Petro congressus, existimabat, se in hominem facilis, mollis et camponarii animi incidisse. Sed mox didicit, se impegisse in invictum atque inexpugnabilem, et qui vocationem suam ipsis factis probaret. Vanissimus homo, si apostolos pecuniis superiores esse non vidit, et gratia a deo non est sub servitute, ut omnium rerum sit liberrima, vel si quid majus a quoquam dici potest.

Sed faciamus apostolos pecunias amasse: unde tamen huic in mentem venire potuit Dei gratiam pecuniis emi? Bellus homo erat. Si spiritus seu ventus, aquilonis puta aut austri, sponte non spirat, non flabit, licet totius mundi pecunias pollicearis. At vero divinum afflatum et spiraculum, quod Spiritum profert et movet, oblatis miseris quibusdam nummulis se adepturum sperabat. Arbitrabatur nimirum egregius iste mercator, apostolis mercaturam suam jucundam, et oblationem pecuniarum perquam gratam acceptamque fore; pauperes enim erant, quibus pecuniam offerebat, et pecuniarum quam maxime indigi. At fugiebat eum, horum egestatem inde nasci, quod nihil a quoquam accipere sustinerent. Si enim viritum pro numero eorum, qui Spiritum sanctum acceperant, tantum acceperant, quantum offerebat Simon, hæud eorum egenis, et qui sua ope egerent, habuisset.

Et quidem Simon hunc in modum testatus est quod Petrum pro turpis lucri cupido et avaro reputarit, speraritque Spiritum in servitutem etiam Magis dari posse. At Petrus commissum in se crimen libenter ei condonavit, blasphemiam vero contra Spiritum ne ad aures quidem admisit; sed qui olim piscator fuerat, nunc iterum gnavus piscator efficitur, et tridente perditionis percussum eum qui dignus erat perditione, inevitabiliter transfigit, non solum quia emere, sed et quia vendere gratiam cogitabat. Si enim iste prius quoque exitio dignus fuerat, quod multis per fascinationes

supers dementatis, ad exitium præverit, quos exitiis nunc dignissimus non est, qui divinam gratiam ita venalem somniat, sicuti in foro res venum proponuntur? Verum hæc Spiritui magis, quam æqua igni, adversabantur. Porro cum erubesceret, se ad eorum cœtum, qui Spiritu digni erant, aggregare, audaciæ suæ absque mora pœnas luit: nam nihil aliud restabat, quam ut is, qui non ex ignorantia neque impetu abreptus, sed consulto consilio, et ex versutia tam indigna magnitudini divinæ affricare conabatur, in exitium mitteretur. Quod et factum a Petro justissimo iudicio.

Itaque licet quis cogitatione ad Giezi recurrat, Simon pœna dignior exstitit; neque enim similem eventum habuit, qui dona Syri male emit: nam ibi alius erat, cui curationem dederat; alius, qui acceperat, quibus tertius superveniens Giezi munera accepit, verum existimans, se neque vendere, neque emere gratiam; neque enim is ille erat, qui dederat, neque qui acceperat; sed, sanato iam Syro, accurrit, et munera sibi deposcit. Quæ omnia minori reprehensionem, quam Simonem, obnoxium indicant. Quanquam ille pecunias accepit, hic dare promptus erat, quo sit, ut illius avaritia deterior esse videatur, quam Simonis liberalitas. Cæterum pecunias amare, et Deum inhonorare velle, magno distant intervallo, et quanto hoc posterius priore sceleratius et absurdius est, tanto etiam Simon magis, quam Giezi maledictioni idoneus erat. Atqui si Petrus auctorem hujus improbitatis simul cum ipsa improbitate non statim oppressisset, quam multos malos demon excitaret Simones, quando necdum, licet confestim ab initio sauciatus et prostratus, quiescere novit, cladis acceptæ memor!

Verum enimvero, quo oratio in progressu proceditur, dum ostendere cupit, quod et sæpius ostendit, apostolis ad largitionem doni cœlestis sufficere solam manuum impositionem: qui enim aspectu erant indocti, inglorii et egeni, illa effuse submissistrabant, quæ nec sapientissimus, nec, cui ingentes gazæ, quibus alios superabat, insignem gloriam peperissent, præstare poterat. Iterum Deus inter homines versatur, quamvis denuo non assumptus Deus. Iterum ineffabilis descensus est. Iterum mysterium. Et apostoli ad utrumque mysterium apti, et incredibili alacritate ministrare parati, et, ut verbo dicam, omnibus aliis omissis, ora Verbi, et Spiritus instrumenta, et per hæc etiam gratiæ mentis effigies ac imitationes quædam effecti sunt. Possunt porro apostoli etiam in somno et secundum quietem intelligere Spiritum, qui, quæ facienda sint, suggerat, in eisque principalem rationis partem, quibuscunque figuris placuerit, formet, et quæ pati oporteat, præmoneat, et quem in locum mittendi sint, doceat, hic quidem in Joppen, ille in Macedoniam: necesse enim est ut et illi, qui ibi degunt, accenseantur eorum numero, qui

ἀν εἰη νῦν ἀξιώτατος, ἕς γε τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν οὕτως τυγχάνειν ὠνεύρωξεν εὐωνον, ὡς ἂν εἴ τι τῶν ἐπι ἀγορᾶς κειμένων ὠνίων; Ἀλλὰ γὰρ ἦν μὲν τῶν ἐσαντιωτάτων τῷ Πνεύματι καὶ μᾶλλον ἢ ὕδωρ πυρί· αὐτὸν δὲ τοῖς ἀξίοις τοῦ Πνεύματος συντάττει ἀνασχυντῶν δίκην αὐτίκα τοῦ θράσους ὑπέχει. Τὸν γὰρ οὐκ ἐξ ἀγνοίας, οὐδὲ συναρπασθέντα, ἀλλ' ἐκ προνοίας καὶ κανουργίας, οὕτως ἀνάξια προστρέθειν τῇ μεγαλειότητι περιώμενον τοῦ Θεοῦ, λοιπὸν ἦν ὑποβάλλειν ὀλέθρῳ, ὃ δὴ καὶ Πέτρος; ποιῶν τὰ δίκαια κρίνων ἐδείκνυτο.

Ὅστε καὶ ἐπὶ τὸν Γιεζὶ τις ἀναδράμη τῷ λόγῳ, Σίμων ὁ δίκην ὑποσχεῖν δικαιοτέρος· οὐδὲ γὰρ πρὸς ὅμοια κερῶρηκε τῷ κακῶς ὀνημένῳ τῶν δωρημάτων τοῦ Σύρου. Ἐκεῖ γὰρ ἄλλου μὲν ὄντω; τοῦ τὴν θεραπείαν ὀρέγοντος, ἄλλο δὲ τοῦ λαμβάνοντος, τρίτος ὁ Γιεζὶ παρεισθῆς, εἰλήφει τὰ δῶρα, οὐκ οἰόμενος, οὔτε πιπράσκεις, οὔτ' ὠνεῖσθαι τὴν χάριν. Οὕτε γὰρ αὐτὸς ἦν ὁ διδούς ταύτην, οὔθ' ὁ λαμβάνων· ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ γενέσθαι τῷ Σύρῳ τὴν θεραπείαν ἐμίλησας; πρὸς τὸ λαβεῖν ἅπαντα ἐκείνῳ, μετρωτάτην ἢ Σίμωνι τὴν κατηγορίαν εἰσάγει. Καὶ τοὶ χρήματα ἐκεῖνος μὲν ἔλαθεν, οὗτος δὲ παρέχειν ἔτοιμος; ἦν, ὡς τὴν ἐκείνου φιλαργυρίαν χεῖρῳ δοκεῖν τῆς τοῦ Σίμωνος ἐλευθεριότητος. Ἔστι δ' οὐ μέριον τὸ μέσον τοῦ τε χρήματα φιλεῖν, καὶ τοῦ τὸν Θεὸν ἀτιμοῦν βούλεσθαι, ἀλλ' ὅσα τοῦ προτέρου τὸ δευτέρου ἀσεβέστερον τε, καὶ ἀποπώτερον, τοσοῦτον καὶ Σίμων τοῦ Γιεζὶ μᾶλλον ἂν εἰη πρὸς ἀρνήσει; τηθείοτερος; καὶ μὴν καὶ εἰ μὴ τὸν πρῶτως τὴν κακίαν ταύτην ἐκρήξαντα συναπολείσθαι τῷ κακῷ κητήματι κατέδεικε Πέτρος, πόσους ἂν ἡμῖν οἰοιτό τις Σίμωνα ἀναστήσαι τὸν πονηρὸν, ὅποτε μετὰ τὴν ἀρχὴν βληθεὶς καὶ πεσὼν ἡρμειν, οἷς πείραν εἰλήφει τῆς ἤττης;

Οὐ μὴν ἀλλ' οἱ βαδίζων ὁ λόγος ἠψείγετο, δεῖξαι βουλόμενος, καὶ γε πολλαχόθεν δείξας, ἀρκεῖν τοῖς ἀποστόλοις, εἰς μετάδοσιν τοῦ χαρίσματος καὶ χειρῶν μόνην ἐπιθεσιν. Ἰδιῶται γὰρ ἐκεῖνοι, καὶ ἀτιμοὶ, καὶ πένητες ἴδειν, ἐκεῖνα φιλοτίμως περιέχον, ἃ μὴδ' ἂν τὸν σοφώτατον εἴπης, καὶ ὧ τὸν πολλὰ κεκτῆσθαι ὀξάν παρέχει, τοῦ καὶ τῶν ἄλλων τι πλεον εχειν. Πάλιν δὴ Θεὸς ἐν ἀνθρώποις, εἰ καὶ μὴ Θεὸς ἀνθρώπων προσλαβῶν. Πάλιν κάθοδος; ἀρήρητος, πάλιν μυστήριον, καὶ οἱ ἀπόστολοι πρὸς ἐκάτερον ἀρμοζόμενοι τὸ μυστήριον, καὶ ὑπηρετεῖν ἔτοιμοι, καὶ τὸ πρόθυμον ὅσον ἠλίκον, καὶ ὡς ἐπὶ εἰπεῖν πάντα γε ἀφελόντα τὰ ἄλλα, στόματα τοῦ Λόγου, τοῦ Πνεύματος ὄργανα, καὶ διὰ τούτων τοῦ πρώτου νοῦ τύποι τε καὶ μιμήματα. Καὶ πρότεστε τὸ καὶ καθ' ὑπνοῦς συνεῖναι τὸ Πνεῦμα τοῖς ἀποστόλοις, καὶ ἃ χρῆ ποιεῖν ὑποτίθεσθαι, καὶ τυκνῶν τὸ ἐν αὐτοῖς ἡγεμονικὸν ὡς ἄδη βούλεται, καὶ πρὸς λέγειν ἅτα παθεῖν δεῖ, καὶ τίς ὁ χώρος, καθ' ἐν δεῖ καὶ πέμπειν, τοῦτον μὲν εἰς Ἰόππην, τοῦτον δ' αὖ εἰς Μακεδονίαν. Δεῖ γὰρ πάντας καὶ τοὺς ἐκεῖ τιν ἠσυχόμενον γενέσθαι.

salvantur.

Οὗ δ' ἀπόστολοι οὐδ' ἐπὶ προδήλοις τοῖς κινδύνοις συνθηκῶν ἐξιστάμενοι τῶν πρὸς τὴν διδασκαλίαν, ἀλλὰ γὰρ εἰ τῷ μὴ ἐν τῷ βιάσειν ἢ πίστις μόνον, καὶ προανιστάμενοι, καὶ προτρέχοντες, καὶ τοῖς δεινοῖς ἐμπομπεύοντες, καὶ πρὸς τὰς ὁδύνας τὰς ἐκείθεν ἀμιλλώμενοι· δεινὸν γὰρ ἐποίουντο, εἰ δὴπου ψυχῆς ἀλήπτου, σώματος ἀληθόνος γένοιτο κρείττους, καὶ εἰ δὴπου ψυχῆς ἀποστολικῆς ἀποστολικὸν σῶμα ἀπολειφθεῖη, καὶ ἀλλάσαν, οὐκ ἂν εἴη εἶς ἔχον ἔπασθαι. Ὑπέρευγε, ὡς ἀητήτου ταῦτα ψυχῆς καὶ σώματος τὰ ἴσα τῇ ψυχῇ βλεπόντος, καὶ ἀμφοῖν πολὺ τὸ γενναῖον ἐπιδεικνυμένων, καὶ ἀμήχανον φάναι.

Καίτοι πάλιν τίς ἂν εἴποι μοι, πῶς ὁ λόγος ἐπὶ τοῖς κινδύνοις περινήχθη τῶν ἀποστόλων; ἀλλ' ἐπαναχέτω πάλιν ἐφ' ἑαυτὸ τοῦτον τὸ Πνεῦμα, καὶ δεικνύτω, ὅς οὐδέ τι μᾶλλον ἐπιφθονον, οὐδὲ προσκορῶν, περὶ τούτων λέγειν τι καὶ ἀκούειν καινότερον, ὅτι τοῦτο τῷ Παύλῳ παρὸν, καὶ τ' ἄλλα παρεῖχεν ἐργάζεσθαι, καὶ τὴν ἔχιδναν τὴν ἐν Μελίτῃ, μὴδὲ δοκεῖν ἔχιδναν παρεσκευάσεν, ἢ μᾶλλον θεῖν τὴν Παῦλον, ἀλλ' οὐκ ἄνθρωπον εἶναι δοκεῖν. Λεγέσθω καὶ ὅπερ ἐνταυθαῖοι παριδεῖν οὐκ ἂν γένοιτο χάριεν, ἢ τῶν Μελιταίων ὡς περὶ μαιφρόνου τοῦ Παύλου τὰ πρότερα δόξα· καὶ ἡ μετὰ τοῦτο πρὸς τοῦναντίον ἅπαν τῆς δόξης ἀντιμετάστασις, καὶ ἡ δίκη καταλαμβάνομένη μὲν ὑπ' ἐκείνων, τάχα καὶ ὕμνουμένη. Εἴτ' αὐτίκα μὴδὲν τι πρὸς αὐτῶν ὄν τοῖς ἀδελφοῖς ἐμβατεύειν αὐτῆς, καὶ εἰκόντων τῷ θαύματι καὶ συμμεταβαλλόντων τῇ μεταβολῇ τοῦ πράγματος, καὶ τὰς ὑπολήψεις. Ἰστε καὶ ὑμεῖς, κἂν μὴ λέγω πόσην εἰσέφερε δόξαν καὶ τιμὴν Παύλῳ τὸ πρᾶγμα, καὶ δὴ καὶ πρὸ Παύλου τῷ τούτου θεῷ. Εἰ γὰρ ὁ κήρυξ οὕτως ἐκκαλέσασθαι τοὺς ἄνδρας ἔσχε τῷ θαύματι, ὡς ἀθρόον ἐκ φανωτέρας τῆς ὑπονοίας ἐπὶ τὴν ἀρίστην μεταπηδήσαι, τί ἂν εἴποις τὸν κηρυττόμενον;

Προσεκίσθω κάκιστα, τοῦ γὰρ αὐτοῦ Πνεύματος, ἃ καὶ ποτε προσετέθη τῷ θαύματι, καὶ λεγίσθωσαν νόσοι φυγαδεύμεναι, ἀπορώτεραι πᾶσαι μὲν ἢ καὶ ἀνθίστασθαι, καὶ ἢ πρὸς καιρὸν τῷ Ποπλίῳ πατρὶ παρουσία τοῦ Παύλου, τὸ τε σύμπαν εἰ τις ἀξιοῖ ζητεῖν, ἢ ἐνταῦθα τοῖς νησιώταις τῶν πραγμάτων κατάστασις ὡς ἀγαθῶν εἶναι τῶν μεγίστων ἀπόλαυσις, καὶ οἷα οὐδενὸς ἄλλου δόξα, τῶν εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν οἰκησάντων τὴν νῆσον· καὶ Παῦλος ἀποκρύπτων εἰ τίς που θεῶν ἦν ἐν ἐκείνοις, καὶ θεὸς εἶναι δοκῶν. Πάλιν γὰρ καὶ πολλάκις εἰς τοῦτό μοι τὸν λόγον τοῦ πράγματος ἠδονὴ φέρει, καὶ πρόσσει· τὸ μὴ παρὰ λόγον. Καὶ γὰρ εἰ τοῦτό γε ἀποκρῶν εἰς δόξαν θεώσεως τ' μὴδὲν μὴδ' ὑπὸ τῶν ὀλεθριωτάτων παθεῖν εἶναι οἶόν τε, πάρεστι Παῦλος θεὸς εἰκότως εἶναι δοκῶν. Καὶ εἰ δὴ τις τὸ μείζω, ἢ κατὰ ἄνθρωπον εὐποεῖν δύνασθαι, πρὸς θεοῦ κέεται, οὐδὲ τοῦτο Παῦλο; ἂν εἴη ἀπολειπόμενος. Καὶ γὰρ ἐκείνῳ γε ἦν Παύλου, τὸ πανταχοῦ πλέον ἔχειν ἀν-

A Ceterum apostoli neque in manifestissimis periculis defecerunt a pactis cum magistro iuitis; sed, si cui fides non tantum in oculis residet, is videbit eos ad pericula prius etiam exurgere, præcurrere, et in adversis triumphare, et cum cruciatibus inde ortis fortiter confligere solitos. Grave enim ducebant, si, anima illæsa, corporis dolores superiores evaderent, et aliquando ab apostolica anima apostolicum corpus desereretur, debilitatumque probe sequi non posset, Præclarissimam ut anima invictum se præstiterit, corpusque paria cum anima fecerit, et quam generose anima et corpus sese gesserint, nullis verbis explicari poterit.

B At quis mihi indicet, qua ratione sermo iterum ad apostolorum pericula delatus sit? quem Spiritus rursus quasi domum reducat, et ostendat illis, quibus nihil aut ad invidiam, aut ad satietatem generandam accommodatus est, quam de his vel dicere vel audire aliquid novi. Etiam Paulo Spiritum astitisse, documento sit vipera in Melite insulæ, quam ita tractavit, ut non videretur esse vipera, vel potius, ut ipse Paulus non homo, sed Deus censeretur²¹. Addatur et hæc, quam in præsentia prætermittere parum festivum esset, Melitensium nimirum de Paulo, tanquam de homicida, suspitio, qua prius imbuti fuerant, et mutatio ejusdem in contrariam prorsus opinionem, et justitia ab illis deprehensa, forsân et laudata, ita ut nihil eis obstaret, quominus arcana ejus penetrarent, quippe qui miraculo jam cederent, et cum mutatione rei suspiciones quoque mutarent. Nostis ipsimet, nec itidem tacente, quantum gloriam et venerationem hæc res conciliarit Paulo, vel potius ante Paulum, Deo Pauli. Si enim præco sic suo miraculo viros illos permovere potuit, ut ex improvise deposita deteriore opinione ad meliorem transirent, quid de ipso, qui prædicabatur, suspicabimur?

C Adjungantur et illa, ejusdem namque sunt Spiritus, quæ et tunc miraculo circa viperam adjecta fuerunt; enumerentur, inquam, fugati morbi, omnes infirmiores, quam ut resisterent, et Pauli conversatio ad tempus cum Publii patre; si quis vero omnia penitus scrutari velit, is intelleget, insulanis eum statum inde provenisse, quæ illi ingentium bonorum fruendorum copiam suppeditaret, et eam gloriam parare, qua majore in eum usque diem nullus ex insulæ indigenis claruera. Et Paulus quidem occultabat, num quis deus inter illos versaretur, tametsi videretur esse deus. Iterum enim et sæpius rei suavitas et jucunditas huc motrahit, nec præter rationem; nam si a perniciosissimis nihil nocuenti accipere posse, sufficit ad apothetosis; jure optimo Paulus habitus est deus: et si is qui majora, quam pro hominis facultate, beneficia conferre potest, deus censetur, neque hoc Paulodælit: nam hoc erat quasi insigne Pauli, ut ubique

²¹ Act. xviii, 5-6.

terrarum plus, quam homo, haberet, et valeret, et quæ aliis præstita erant impossibilia, hæc præstare pronum ei ac proclive esset, quodque dictu maximum et admiratione dignissimum, captivus tenebatur; neque ulla ei in libertatem sese asserendi facultas suppetebat; nec quod eo venisset, ex arbitrio ejus acciderat, nec in manu ejus erat, rebus suis uti, et eis, ubi et quo modo vellet, pro libitu adesse. Iste tamen, in hoc statu constitutus, morbis medebatur, et facillime restituta sanitate ab adversa valetudine liberabat, et quæ quis in hac vita optare poterat, promptissime largiebatur.

Hæc et alia hujus generis Spiritus fecit in apostolis, quæ si pro dignitate dicta et celebrata sunt, gratia Spiritui: si autem, quod magis suspicor, a dignitate rerum quam longissime aberravi, venia mihi detur, quam etiam flexis genibus et humi procumbens peto: conscius mihi sum, me nihil eorum, quæ vires mææ ferebant, prætermisisse. Vos vero, auditores, mentis vestræ et sententiæ domini, qui hactenus me magna benevolentia audiistis, eandem ad finem usque mihi exhibere dignemini. Quid amplius dicere oportet?

Jam dudum sentio aliquos expectare, an non apostolos comparem iis, qui ex omni ævo pietate et virtute claruerunt. Et hoc mihi promptum est: nullus enim apostolis de principatu litem movebit, neque de victoria concertabit; sed omnes sponte cedent, et gloriæ primas apostolis tribuent. Quod mihi vel maxime persuadet, conatum hunc comparationis, non esse studio magno dignum. Si enim non pateret omnibus, quod illis decantatis et celebratis ab omnibus conceditur, forsitan oratio aliquid levamenti invenisset; cum vero horum dignitas et celsitudo non sinat, ut quemquam ante illos admiremur, omnesque illis quasi de via decedant, quid quis dicendo amplius effecerit, quam ut superfluus judicetur, quando etiam illi, qui penitus silet, fas est, absque ulla contradictione, omnium calculis, primas apostolis clargiri? Nullum enim ex omni mortalium numero invenire est, qui cum audit apostolos coryphæos et principes nominari, animo non statim assurgat, pronuntietque eos omnium aliorum coryphæos et principes esse.

Et hæc vulgata est apud pios, et omnium tutissima persuasio, neminem mortalium, quocunque tandem statu insignium, apostolis æquiparari posse. Non enim eos, qui acriter rem dijudicare solent, decet, ut cum apostolorum mentio incidit, adducant alios, admiratione quidem, sed non instar istorum, dignos, quia his quoque in comparationem adductis, apostoli excellentiores apparebunt; quemadmodum et hoc in primis apostolicum est, omni industria lauti, ut omnibus antecellant, ut ob magnitudinem et multitudinem recte factorum nullus omnino ulli comparationi relinquatur locus. Neque si solem in medium producamus, et cum qualibet stella conferamus et accurate

θερώπου, καὶ ὧν ἀπορία τοῖς ἄλλοις ταῦτα ἐκείνῳ εὐπορα εἶναι χρῆσθαι, καὶ τὸ δὴ πάντων μέγιστον εἶπεῖν καὶ θαυμάσαι, δεσμώτης μὲν ἦν, καὶ οὐδ' ὄσον εἰς ἄνδρα ἦκεν ἐλευθέρον μετείχεν ἀδείας, οὐδ' ἐπ' αὐτῷ γε ἦν, οὐδὲ τὸ ἐκεῖσε ἀφίγθαι, οὐδ' αἰρεῖσι προδύκειτο τοῖς καθ' αὐτὸν χρῆσθαι καὶ πρὸς ἐκείνους γίνεσθαι ἔνθα ἂν καὶ καθ' ὅν βούληται τρῶπον. Ὁ δὲ τοιοῦτος καὶ εὐτῶ τῶν περὶ αὐτὸν ἔχων, νοσημάτων μὲν ἀπέλυε, πρὸς δὲ ὑγείαν εὐχερέστατα ἐπανῆγε, καὶ τοῦ κακῶς ἔχειν ἀπήλλαττεν, καὶ ὁ τις μᾶλλον τῶν ἐν τῷ βίῳ πάντων ἂν εὐξαιτο, ῥᾶπι παρείχε.

Τοιαῦτα ἐπὶ τοῖς ἀποστόλοις καὶ οὕτως ἔχοντα τὰ τοῦ Πνεύματος. Εἰ μὲν μὴ τῆς ἀξίας ὡς πορρωτάτω λεχθέντα καὶ ὑμνηθέντα, τῷ Πνεύματι χάρις; εἰ δ', ὧ καὶ μᾶλλον τίθεμαι, πορρωτάτω, συγγνωμῆ πρῶτα μὲν ἐκεῖθεν ἡμῖν καταπέμποιτο, καὶ γὰρ ὧν γόνυ κλίνω καὶ ὑποπεσῶν δέομαι· καὶ γὰρ τοῦ γε κατὰ δύναμιν οὐκ ἐνέλιπον. Ἐπειτα δὲ καὶ ὑμεῖς, ὧ παρόντες, κύριοι γνώμης ὄντες, εὐγνωμονέστερον εἰητέ μου τοὺς λόγους ἀκηκόετε, καὶ μέχρι δὴ καὶ εἰς πέρας ἀκούσοντες εἶτε. Τί δὴ μοι τὸ ἐπὶ τοῖς εἰπεῖν;

Αἰσθάνομαι μὲν πάλαι τινὰς τοῦτο προσδοκῶντας, εἶπου τοὺς ἀποστόλους τοῖς ἐκ τοῦ παντός αἰῶνος ἐπ' εὐσεβείᾳ καὶ ἀρετῇ λάμψαι παραθάλοιμι, καὶ τὸ γε ἀπ' ἐμοῦ πρόθυμον. Οὐδεὶς γὰρ ἡμῖν τῶν πρωτείων ἀμφισσητήσῃ, οὐδὲ ἀγωνιεῖται περὶ τῆς νίκης, πλην ὅτι καὶ ὑπείξουσι πάντες, καὶ παραχωρήσουσι τοῖς ἀποστόλοις τῆς δόξης. Ἐμὲ δὲ τοῦτο μάλιστα μῆδέν τι σπουδαῖον εἶναι τὸ πρᾶγμα πίθεσι. Εἰ γὰρ μὴ πρόδηλον πᾶσιν ἦν τὸ παρὰ πάντων συγκεχωρηκὸς τοῖς εὐφημουμένοις, τάχα ἂν τις καὶ παραρυθίαν τοῦτο τῷ λόγῳ παρείχετο. Ἐπὶ δὲ τὸ τοῦτων ἀξίωμα καὶ τὸ ὕψος πρὸ αὐτῶν οὐδένα θαυμάζειν εἶ, καὶ πάντες αὐτοῖς ὑπεξίστανται, εἰ τις ἂν πλέον δόξει ποιεῖν, ἢ τί δὴ ποτε περιττὸς εἶναι βουληθεῖ τῶν λόγους, ὅποτε καὶ μῆδὲν περὶ τούτου γε εἰπόντι πρόσσει τὸ πάντας αὐτοῖς ἀντιβῆναι τὰ πρῶτα τῶν ψήφων νέμειν; καὶ γὰρ τοὶ καὶ οὐδενὶ τῶν ἀπάντων ἔστι περιτυχεῖν, ὃς τοὺς κορυφαίους τῶν ἀποστόλων ἀκούσας, οὐκ εὐθὺς τῆ ψυχῇ διανίσταται, καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων ἀπορρίπνεται κορυφαίους.

Καὶ δημοτελής αὕτη δὴ δόξα παρὰ τοῖς εὐσεβέσι καὶ ἀσφαλέστατα πασῶν ἔχουσα, μῆδὲν τῶν ἐν ὄψι δὴ τινὲ τέλει κατελεγεμένων, μῆδ' ἐξίσου τοῖς ἀποστόλοις γίνεσθαι ἔχειν. Οὐ γὰρ ἐκεῖνὸς γε τῶν τὰ ἀσφαλῆ κρίνειν εἰδόντων, ὅπου δὴ καιρὸς τῶν ἀποστόλων μεμνήσθαι, καὶ τινὰς ἐτέρους παράγειν, ἄλλο τε ἂν καὶ μὴ κατὰ ταῦτα θαυμασθησόμενος, ὡς δὴ τῇ τούτων παραθέσει, τῶν ἀποστόλων τὸ μίζον ἐξόντων ὡσπερ οὐδὲ τοῦτο γε τῶν ἀποστόλων τὸ μὴ πᾶσαν θέσθαι σπουδὴν, πάντας ἐν πᾶσιν ὑπερβαλέσθαι, ὡς μῆδενὶ διδόναι τῷ μεγέθει καὶ πλείθει τῶν κατωρθωμένων, παραθέσει; πρὸς αὐτοὺς χύρην. Οὐκοῦν οὐδὲ τὸν ἡλίον περιάγοντες καὶ ἐκίστη τῶν ἀστέρων παρατιθέμετε; τε καὶ ἀντιβῆναι τῶν ἀστέρων παρατιθέμετε; τε καὶ ἀντιβῆναι τῶν ἀστέρων παρατιθέμετε;

θαυμασίμεθα. Ἄλις γὰρ αὐτὸς αὐτοῦ μετρήσει καὶ ἄξιός ἐστι καὶ μέγεθος. Ἄρ' οὖν ὄραν ἔστιν, ὅπως οὐ προσέεται τὴν πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνταξέταισιν τῶν ἀποστόλων εὐπρόσωπον ἂν προσιέναι, καὶ προσίτοι μὴδ' ἔργον εἶναι ταύτης ἐν τῷ παρόντι μὴδὲν. Τοῦτο μὲν οὐκ εἰ τις οὕτως ὡς ἐγὼ φημι δεῖν οἰεσθῆαι κρίνει, κάλλιστα κρίνει· καὶ ἀπόχρη μὴδὲν πλέον τοῖς εἰς ταῦτα ἔχουσιν ἐμβραδύνοντα λόγους, τῶν πρόσω εἶχεσθαι.

Κάκεινο δὲ εἰ τις ἐμοὶ ταῦτα σπουδίσαι θελήσας ἐκτός τοῦ καλῶς ἔχοντος; οἰεται, παραβλαβεῖν ἀλλήλους τοὺς ἀποστόλους, μόνος γὰρ, εἰ θέμις εἰπεῖν, ἀλλήλοις καὶ ἰσοὶ καὶ κρείττους, καὶ οὗτος, ἐμοὶ δοκεῖ, νόμους ἂν εἰδείη παραβολῆς τε καὶ πικραθέσεως. Δεῖ δὲ τεθαβρῆχότως προσιέναι τοῖς λόγοις, καὶ νομίζειν πρὸς γνώμης εἶναι τοῦτο δὴ καὶ τοῖς ἀποστόλοις, εἰ τις ὑψηλότερος ὢν τοῦ γε πρὸς χάριν λέγειν, ἔπειτα καὶ ἀλλήλοις αὐτοῦ, ὅπερ εἶσιν, ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἰσούς καὶ τοῖς λόγοις ἔχει δεικνύναι. Καὶ τοι τοῦτο καὶ φανερώτατόν ἐστι πᾶσι γινώσκειν, ὡς ἀπανταχοῦ τε τῆς τοῦ λόγου πραγματείας ἡμῖν ἐσπούδαται καὶ τετίμηται. Καὶ σκοπὸς οὗτος δὴ τοῖς ἐπαίνοις, πάντα πρὸς ἐν τοῦτο συνελαύνων τε καὶ συνείργων· οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ κἀνταῦθα γενομένων τοῦ λόγου, καὶ οὐ πάντων μάλιστα τοῦτο καιρὸς, χρυστέον ἂν εἴη τῇ προθέσει ἐπιτεινοντας τὸ ἐφάμιλλον, καὶ ἀπολαύοντα; τῆς τὴν ἐξότητα προσθευούσης; εὐφημίας τῶν ἀποστόλων. Τί δὲ; Παῦλος ἡμῖν τὸ ἑαυτοῦ μέρος ἐνταῦθα προβάλλει· καὶ ἀκούετε ὡς ὑπερφύεις. Εἴτε γὰρ καὶ ἄλλω τῷ σκοπεῖ τις εἰ πρόσσεστιν, ὄφεται προσὸν οὐδενί· εἴτε τῶν ἐπ' ἄλλοις παραδόξως προβάτων πρὸς θαῦμα ἐφέλκεται, πάντα μικρὰ δόξει παραβλαβεῖν, καὶ οἷον πρὸς πέλαγος ποταμός. «Ὀἶδα, φησὶν, ἀνθρώπων, ὃ ἑαυτὸν λέγων, ὃ ὑπὲρ ἀνθρώπων, εἰς τρίτον οὐρανὸν ἀρπαγέντα, καὶ εἰς παράδεισον αὐτοῦ, καὶ ἔρημάτων ἀρβύλων ἀκούσαντα, ἀ μὴ θέμις ἀνθρώπων λαλεῖν.» «Ὁ τοῦ θαύματος! Ἄνθρωπος εἰς τρίτον οὐρανὸν ἀναβὰς; εἰς οὐρανὸν ἀνθρώπος; ποίους πτεροῖς; κουφισθεῖς; ποῖα παραπεμφθεῖς κλίμακι; τίνοι τῶν ὑψηλοτάτων ὄρων ἀφετηρῖα χρησάμενος; Ἄλλ' οὐκ ἀναβὰς; εἶπεν, ἀλλ' ἀρπαγείς; Τοῦ τεραστίου! Μείζον μοι λέγεις τὸ θαῦμα. Θεῖον διέξει τὸ χρῆμα. Ἄνθρωπος; οὐδέ ποτ' ἂν ἡρπάγη μὴ Θεοῦ προσλαμβάνοντος; ἀνθρώπος; οὐκ ἂν ἡρπάγη πρὸς οὐρανὸν, μὴ τοῦ οὐρανοῦ γενόμενος ἄξιος. Θεὸς; οὐκ ἂν ἡρπασε τὸν οὐχ ἑαυτὸν ἄξιον αὐτοῦ παρεσκευαστότα. Οὐρανὸς οὐκ ἂν ἐδέξατο τὸν, ὃς μὴ μελέτην ἄσι τὴν γῆν ἄποθεσιν ἐποιεῖτο. Ἄνεληφθη καὶ Ἠλίας, ἀλλ' ὡς εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ οὐδὲ πρῶτον οὐρανὸν ὑπερκύψας. Παῦλος δὲ καὶ τρίτον διέσχεν.

Ἦδη δὲ καὶ προφήτης ἕτερος ἰδεῖν εἶπεν ἐπὶ Ὀρέου τὸν Κύριον. Ἄλλ' εἶδεν ὄντινα δὴ ποτε τρόπον, εἶδεν οὐχ ἀρπαγείς, οὐδὲ τῷ βλεπομένῳ συνών. Παῦλος δὲ πηλικά τε εἶδε, καὶ τίνοι συνείναι εἶχεν ἐπὶ τοῦ τρίτου οὐρανοῦ; κἀν μὴ λέγω, συλλογίζεσθαι πάντας οἶμαι. Ἐνθεοῦς γίνομαι ταῦτα λέ-

componamus, magis eum propterea admirabimur; satis enim ipse suam magnitudinem et pulchritudinem testatur. Apparet igitur collationem apostolorum cum cæteris decore non posse institui, et si instituat, nullius ponderis et valoris esse. De his igitur si quis mecum sentit, recte sentit. At oportet, ut oratio his diutius non immorans, ad ulteriora progrediat.

Quod si quis studiosius hæc excuti volens, existimat, præter decorum actum iri, si apostoli inter se conferantur, solos enim, si fas est dicere, sibi et æquales et seipsis præstantiores esse, hic etiam, iudicio meo, leges collationis et comparationis nescit. Par enim est, ut intrepide loquamur, credamusque hoc ex apostolorum mente esse, si quis ad gratiam nihil dicere, et nihil auribus dare consueverit, deinde si invicem, id quod sunt, rebus gestis æquales esse demonstrare quiverit: nam omnibus cognitu est facillimum, nos in id toto orationis decursu unice incubuisse, et laudationibus iste finis propositus est, ut omnia ad unum contrahant et conducant. Et quia huc processit oratio, quodque opportunitas maxime exigit, utendum esse censeo ratione, quæ ad paritatem ducit, fruendumque æqualitatis inter apostolos præconio. Et Paulus quidem suas partes nobis hic concedit; attendite, quam ingeniose. Nam licet quis circumspiciat, num alteri cuiquam conveniat, animadvertet, nulli alteri convenire, et si quid supra admirationem cum aliis gestum adducatur, omnia ad comparationem minuta videbuntur, et velut fluvius ad mare. «Scio, inquit, hominem,» de seipso loquens, is qui supra hominem erat, «in tertium cælum raptum, et in paradysum, et ineffabilia verba audivisse, quæ non est fas eloqui homini.» «O miraculum! Homo in tertium cælum ascendens? In cælum homo? Qualibus alis sublevatus? Quibus transmissus scalis? Quo alis imorum montium adminiculo usus? At non dixit, ascendens, sed raptus. O prodigium! Majus miraculum narras. Divinam rem commemoras. Nunquam homo raptus fuisset, Deo non assumente. Homo nunquam ad cælum raptus esset, qui cælo dignus non esset. Deus non rapuisset, qui se Deo dignum non reddidisset. Cælum non precepisset, cui de rebus terrenis derelinquendis assidua meditatio non fuisset. Assumptus est etiam Elias; sed quasi in cælum, et neque primum cælum transgressus. At Paulus tertium quoque tenuit.

Quidam itidem ex prophetis dicit, se vidisse seilentem Dominum super thronum. Sed vidit quomodocumque. Vidit, non raptus, neque præsens ei, quem vidit. Paulus vero qualia vidit, et cui in tertio cælo præsens? etiam me silente, omnes id colligere et intelligere reor. Extra hæc

¹⁹ II Cor. xii, 3, 4. ²⁰ Isa. vi, 1.

rapior, cum de his sermocinor, neque me continere valeo. Voluissem Paulum in hac sua illustri gloria eminens contemplari. Sed valida obstant interestitia, omnemque visionem arcentia cœlorum obstacula. Neque mentem in cœlum pure transmittere queo. Quid igitur? Audiam solummodo eum, qui inde venit, Paulum, et admirabor, et venerabor eum solum, qui hoc facere potuit: et gratias agam ei qui nostram naturam tantis gratis cumulare dignatus est. Et quidem Paulum raptum esse, novit ipse et fatetur, sive in corpore, sive extra corpus, id in ambiguo relinquit. Cæterum mihi videtur ex submissione hæc dicere. Si enim et hominem novit, et exprimit eum qui raptus est, planum fit, etiamsi id occultare conetur, eum cum corpore eo delatum esse: homo enim neutrum eorum est, ex quibus componitur, sed est simul utrumque.

Circumfertur ejusmodi fabula a fabulatoribus, et qui propriæ turpitudinis monumenta reliquerunt, conflictata, in qua si quid fide dignum insit, quanta mox, bone Deus! turpitudinis inde emicat? si vero, ut est, pro fabula habeatur, mendacii simul et turpitudinis indicium exhibebit. Fabula est ista: Aloidas cum Pelio monti Ossam imposuissent, iter ad cœlum æffectasse. Porro licet fabula sit, et omnia fide composita, justam tamen pœnam his, qui talia ausi fuere, imposuit, ut ab incepto non sine damno desistere cogentur, et eo magis aucta est fabula, quo minus illi conatum suum ad rem contulerunt. Hominem enim, ut homo est, quænam machina ad cœlum subvehat? Solus Deus hæc efficit; solus dignus est, qui existimetur hominem ex se lege perfectum in cœlum sublevare. Verum de fabulis hæc obiter.

Nostra autem, nam quæ Pauli sunt, nostra loco, quia reliqua omnia et pro Christo et pro nobis sustinebat et agebat, hæc, inquam, nostradeliriis illorum ex diametro opponuntur; quippe veritati præ omnibus maxime conformia, et summæ gravitatis plena. Sed hæc ei, qui illa administrat, possibile sunt et facilia, siquidem, quæ hominibus sunt impossibilia, ea Deo possible sunt. Quænammodum igitur Deum descendisse de cœlo miraculum est, quod omnem admirationem superat; prout universus terrarum orbis descensu illo salutem consecutus, venerabundus agnoscitur; ita etiam hominem in cœlum ascendisse, illustris miraculi speciem et gratiam præfert. Semel quidem Deus in terra cum hominibus conversatus, carne vestitus, et semel in cœlum homo (secludo nunc illum, qui Deus et homo est) ascendit. Paulus hujus rei testis est, digna rerum retributio ac repensio: participatio scilicet gloriæ, qua claruit primus, quantum secundus illius est capax.

Sufficiebat Paulo ad gloriam ab Hierosolymis, et in circuitu usque ad Illyricum omnia implese

Α γων· οὐκ ἔχω, πῶς ἑμαυτὸν ἐπίσω. Ἐβουλόμην πρόβρωθεν γοῦν ἐκεῖ τὸν Παῦλον ἰδεῖν ἐπὶ τῆς περιφανοῦς ταύτης αὐτῷ δόξης, ἀλλὰ διατεταγμένα μὴ στεβρὰ, καὶ διοπτρεῖαν πῖσαν ὑπερπρηνούντα, τὸν οὐρανῶν τὰ παραπετάσματα, οὐδὲ τὸν νῦν ἐκεῖ καθαρῶς δύναμαι πέμπειν. Τί οὖν; ἀκούσομαι μόνον ἐκεῖθεν ἐλθόντος καὶ διηγουμένου τούτου τοῦ ἡγίου, καὶ θαυμάσομαι, καὶ προσκυνήσω τὸν μόνον τοιαῦτα ποιεῖν θυνάμενον, καὶ ὁμολογήσω χάριτας τῆς ἡμετέρας φύσιν οὕτω μεγάλων ἀξιοῦντι χάριτος. Ἄλλ' ὅτι μὲν ἔρπαγγη Παῦλος, καὶ οἶδε καὶ ἀπαρτνεται· εἴτε δὲ μετὰ σώματος, εἴτε τούτου χωρῆς ἐῖ ἀμφοτέρα τῇ γνώμῃ καθίσταται· ἐμοὶ δοκεῖ ἐξ ἐμὲν φρονήματι ταῦτα λέγων. Εἰ γὰρ ἀνθρώπου οἶδε, καὶ λέγει τὸν ἀρπαγέντα, δηλὸς ἐστὶ, καὶ ἐσικιάζειν σπουδάζῃ, μετὰ σώματος ἀνελθόν. Ἀνθρώπου γὰρ οἰδέτερον καθ' αὐτὸ τούτων ἐξ ὧν ἔθροπος, τὸ συναμψότερον δέ.

Πέπλασαι καὶ τοῖς ἀμφὶ τοὺς μύθους κληθόμενοις ὑπομνήματα καταλιπούσι τῆς οικείας ἀγχιμοσύνης τοιάδε τινὰ, ὧν εἰ μὲν τι πιστὸν εἴη, βέλτε τῆς αἰσχροτήτος· εἰ δ' ὅπερ εἶσι τούτ' αὐτὸ μένονσι μῦθοι, τοῦ ψεύδους ἄμα καὶ τῆς αἰσχροτήτος, δοκεῖ τῷ μύθῳ καὶ τοὺς ἀλωεῖδας Ὅσσαν ἐπιτιθέοντας Πηλῶ, βιάζεσθαι τὴν εἰς οὐρανὸν ἄνοδον· ἀλλὰ καίτοι μῦθος ὧν, καὶ πάντα συντιθεὶς ἐξ αὐτοσχέδιου, δίκην ὅμως τοῖς τολμηταῖς· ἐπέθηκεν εὐλογον, κατὰ ἀπαλλάξαι ποιήσας τοῦ ἐγχειρήματος. Καὶ τοῦ μύθου τι πλεον ἔσχεν, οἷ· οὐκ εἰς τέλος ἔγνω παρατεῖναι τὴν ἀτοπίαν· ἀνθρώπου γὰρ κατ' ἀνθρώπου διαγιγνομένου, τίς ἂν μηχανὴ πρὸς οὐρανὸν ἀνάδυσιν σχεδιάσει; Μόνος θεὸς διατιθεῖ ταῦτα, καὶ μόνος τὴν κατὰ θεὸν ἀνθρώπου εἰς οὐρανὸν ἀνάγην δίκαιος ἂν εἴη πιστεύεσθαι. Πλὴν ἀλλὰ τὰ μὲν τῶν μύθων, ὁδοῦ φασὶ πάρεργον τοιαῦτα.

Τὰ δ' ἡμέτερα, καὶ γὰρ ἡμέτερα λέγω τὰ Παῦλου, ἐπεὶ καὶ τἄλλα πάντα ἐκεῖνος ὑπὲρ Χριστοῦ καὶ ἡμῶν ὑπέμενε καὶ ἐπραγματεύετο, ταῦτα τὰ ἡμέτερα τῆς ἐκείνων ἀτοπίας ἐκ διαμέτρου φασὶν· ἀληθείας μὲν εἴπερ τι τῶν ἀπάντων ἐχόμενα, σεμνότητος δὲ εἰς ἔσχατον ἀφιγμένα δυνατὰ τῷ ταῦτα διοκονομοῦντι καὶ βῆδια· εἴπερ τὰ τοῖς ἀνθρώποις ἀδύνατα, δυνατὰ τῷ Θεῷ. Καθ' ὅπερ δὲ τὸ κατελεθῆναι Θεὸν ἐπὶ γῆς, τῶν οὐδεμίαν ὑπερβολὴν θαύματος παραλειπόντων ἐστὶ, καὶ τοῦτ' ἔδειξεν ἡ σύμφορος γῆ, καὶ τιμήσασα τὸ πρᾶγμα καὶ διὰ τοῦτου σωθεῖσα, κατὰ ταῦτα καὶ τὸ εἰς οὐρανοῦς ἀνθρώπου ἀνελεθῆναι ἢ που περιφανῆς ἢ χάρις τοῦ θαύματος. Ἄπαξ τε γοῦν ἐπὶ γῆς Θεὸς ἀνθρώποις ὠμίλησε σαρκὶ δηλαδὴ, καὶ ἅπαξ εἰς οὐρανοῦς ἀνθρώπου, καὶ οὐ λέγω νῦν τὸν θεάνθρωπον, ἀνελήλυθε. Παῦλος οὕτως σοὶ τὴν λόγον ὄντα παρίστησιν, ἐπόμενον τῷ προτέρῳ τὸ δεύτερον. Τοῦτο δ' ἐστὶ τῶν τε πραγμάτων ἀμοιβή, καὶ ἀντέκτισις, καὶ τῆς τοῦ προτέρου δόξης μετουσία καθ' ὅσον τε τῷ δευτέρῳ.

Καὶ μὴν ἦ τοῦτο πρὸς εἶδαν ἤρκεσεν, ἀφ' Ἱερουσαλήμ, καὶ κύκλῳ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ πεπληρω-

κείναι τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ οὐδεὶς ἐστὶ, ὃς μὴ τοῖς ἀγγέλοις τοῦτο συναριθμῆι. Ποῦ δόξης ἂν τάττειτο, μπειδὴν κάκεινο προσλάβοιτο, μηδὲ τὸν οὐρανὸν ἄβυσσον αὐτῷ μέλαινα, ἀλλὰ κάκεινον διερευνησάσθαι, καὶ τῶν δυνάμεων εἰσεῖν γενέσθαι, καὶ ἀπορρήτοτέροις ἢ πάντες ἄνθρωποι τελεσθῆναι τοῖς μυστηρίοις ἐκεῖ, καὶ ἱεροφάντη χρῆσασθαι τῷ Θεῷ; Καὶ ταῦτα δὴ τοῦτον ἐπειθεῖν ἐπιθυμοῦμεν ἀναλύσεως, καὶ τοῦ συνεῖναι Χριστῷ. Καὶ ἀπὸ τούτων ἤρχετο τοῦ πρὸς τὴν ἐκείσε μεταστάσασιν ἐξωτός ἀποστολικὸν δυνάμει; τὸ πῆθος, καὶ Παύλῳ πρέπον· καὶ χρῆν γὰρ ταύτην γε εἶχειν, καὶ τὸν τῶν οὐρανῶν γεγευμένον τὴν γῆν ἀποστρέφασθαι, καὶ σπεύδειν τῆς εἰρκτης ἀνεθέτα πρὸς βασιλεία μετακίττεισθαι, καὶ συγγίνεσθαι διὰ πάντων τῷ Βασιλεῖ καὶ συμβασιλεύειν.

Χωρὶς δὲ τούτων, καὶ μεσίτης ἄλλος ἡμῖν τὰ πρὸς τὸν Θεὸν δοκεῖ Παῦλο; γενέσθαι. Καὶ γὰρ καὶ πρεσβεῖαν ἂν εἰποιμι τοῦτον ἀνάγειν πρὸς τὸν ἐκεῖ Βασιλέα, καὶ τὴν προσεπεισμένην εἰρήνην αὐθις κυροῦν, καὶ ἅπερ ἐκαίνοῦ χρηματίζοντος, ὅσα δὴ μὴ τῶν ἀπορρήτων λέγω, πρὸς ἄνθρώπους κατακομιζεῖν. Καὶ γὰρ εἶδε μετὰ τὸν πρῶτως ἡμῖν εὐαγγελιστὴν τὴν εἰρήνην, καὶ Παῦλον ἐκείνῳ κατ' ἔχοντος ἐπόμενον, καὶ πρὸς τοῦτο δὴ τῷ πράγματι ἤκειν, καὶ στήλην τῆς εἰρήνης ἐκείνης ἵστασθαι. Οὐ μὴν δὲ, ἀλλὰ καὶ δίκην ὕδατος μεταωρισθεῖς τε καὶ λεπυνοθεῖς αὐθις; οἷα περ ὑπερὶ καταβρύχου, τοῖς ὑπὸ αὐτοῦ φυτευθεῖσιν ἀρδεῖαν παρέξων οὐρανίον. Καὶ τὸ μὲν δὴ τοῦδε τοῦ θαύματος μέγεθος οὕτω σεμνόν, ἢ μᾶλλον ὑπέρσεμνον.

Ἦκει δὲ ἡμῖν ἐτέρωθεν Πέτρος, οὐ μετ' ἐλαττώων τῶν σεμνολογημάτων, ἀλλ' οὕτω περιφανῶν, ὡς πλὴν τῶν τοῦ συναποστόλου μηδὲν εἶναι πρὸς τὰ τοῦδε τὰ πάντων. Τί γὰρ ἂν εἰποις τὴν ἀντι τῆς ἀπλῆς τῶν οὐρανῶν Τριάδος, ἐκδηλότατα πρησσομένην ἐνταῦθα Τριάδα, τοῦτο μὲν τὴν ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος τριτηνὴν ἐρώτησιν, εἰ φιλεῖ, τοῦτο δὲ, τὴν τρις γενομένην ὁμολογίαν τοῦ πράγματος, τοῦτο δὲ, τὴν τοσάκις ἐπιτροπὴν τῆς τῶν προβάτων ἐπιστατίας; Ἄρ' οὐχὶ σαφέστατα πάντων, καὶ εἰς τρίτον οὐρανὸν φθάνειν τὸ Παύλου σεμνόν· οὐδὲ τὸ Πέτρου τοιοῦτον, ὅσον κάτω δὴ μένειν, ἀλλ' ὅσον συνανιέναι τε καὶ συνεξιστοῦσθαι;

Ἦρτο μὲν γὰρ τρις ὁ Σωτῆρ, εἰ τῶν ἄλλων πλέον φιλεῖ· ὁ δ' οὕτω σφόδρα φιλῶν ἦν, καὶ οὕτως ἡξίου μηδὲ πεύσεω; ἐπὶ τούτῳ προσδεῖσθαι, μὴ ὅτι γε τὸν εἰδότες τὰ πάντα, ἀλλ' οὐδ' ὅστισοῦν ἂν εἴη ἀπάντων, ὥστε καὶ πρὸς λύπην ἡδὴ κατέπειπε;ν, εἰ οὕτω πολλὰ καὶ ἐρωτηθήσεται, ὥσπερ οὐκ ἄρχομεν οὐδὲ τὸ δις ἐρωτησάσθαι, πλὴν ἀλλ' οὐδὲν τι μᾶλλον τὴν ὁμολογίαν ἐπέσχε;ν, εἰ καὶ ἐλελύπητο. Καὶ γὰρ τὸ περὶ τὸν δεσπότην φιλτρον παντὶς καταξινιστάμενον ἔφερε πάθος, καὶ ὁ Σωτῆρ αὐτίκα τῶν ὁμολογιῶν ἐκάστην τῇ τῆς ἡγεμονίας ἐπιτροπῇ βεβαιῶν φαίνεται, καὶ τὸ ἀξίωμα ἐνευθεν, ὅσον οὐκ ἄλλου, καὶ ἡ χάρις δεῖσθαι ἂν ἔχοι μηδεμιᾶ τῶν χαρίτων παραβαλεῖν ἀξιοῦν, καὶ τὰ τῆς τιμῆς ἐκτίπως ὑπερφυᾶ. Κἴν

A Evangelio; neque quisquam est, qui hoc præclarissimis rebus non annumeret. At quo in ordine gloriae ponemus, quando et illud accessit, cœlum habuisse pervium, illudque perscrutatam esse, et in ipsa intima adyta admissum, majoribus illic et ineffabilioribus mysteriis initiatum fuisse, quam alios omnes homines, ipso Deo sacerum monstratore? Et hæc suadebant Paulo, ut cuperet *dissolvi et esse cum Christo* ¹¹. Hinc etiam originem duxit amor ille migrandi in cœlum. Apostolica vere hæc affectio, et Paulo consentanea. Necessè erat hærerè in terra, et qui cœlum jam gustaverat, terra contenta, properare, ut e custodia emissus, ad regales sedes transferretur, Regi semper adesset, et una cum illo regnaret.

B Præterea Paulus in iis quæ ad Deum sunt, alter nobis mediator factus videtur. Nam et legatione fungitur ad cœlestem illum Regem, et pacem prius pactam iterum confirmat, et responsa ejus (exceptis prorsus arcais, quæ nemini fas eloqui) ad homines defert. Oportebat enim, ut post primum, qui nobis pacem annuntiavit, Paulus vestigia ejus legens in hanc muneris partem veniret, ac columnam pacis illius erigeret; quin ut et instar aquæ in sublimè evehctus et extenuatus, iterum, tanquam pluvia, descenderet his quæ plantaverat, cœlestem daturus irrigationem. Et hujus quidem miraculi magnitudo circa Paulum tantopere veneranda est, vel potius omnem venerationem transcendit.

C Ex altera parte adest nobis Petrus, non cum minoribus præconiis et recte factis, imo adeo elatis et illustribus, ut exceptis coapostoli Pauli gestis, comparatione eorum cætera omnium aliorum pro nihilo reputentur. Annon simplicis in cœlo Trinitatis tres subsistentias manifestissime hic expressas cernis, partim per triplicem Christi interrogationem, num diligeret, partim ob triplicem confessionem rei, partim ob ter commissam ovium præfecturam? Annon clarissimum, licet in tertium cœlum pervenisse Pauli decus sit, Petro itidem hoc convenire, ut non in terris hæreat, sed quasi cum illo in cœlum introeat, eique coæquetur?

D Interrogavit ter Salvator, num cæteris plus diligeret. At ille vehementer diligebat, et sic interrogatione ne opus quidem esse censèbat, non tantum apud eum, qui omnia novet, sed et apud quoscunque alios; ita ut etiam in tristitia incidere, ob toties repetitam interrogationem, quasi his interrogasse non sufficeret. Neque tamen tristitia confessionem cohibuit; nam amor erga Dominum quamlibet in contrarium exortam affectionem ferrebat: et Salvator quamlibet confessionem prælocuturæ commissione statim confirmat. Ex quo ea dignitas Petro venit, qualis nulli alteri, et consultissimum fuerit, hanc gratiam et honorem istum excellentissimum, cum nullo alio comparare velle.

¹¹ Philipp. 1, 23.

Et licet Paulus ad Christum in cælum ascenderit, ut disceret, quæ discere et alios docere decet; at tamen Petrus eundem jam cælo delapsus presentem habebat, et quæ facienda essent, et quæ non, exponentem, sibi que ovium præfecturam tradentem, coram audiebat.

Et cur ego hoc patior? Etenim veritas ubique recte prædicatur et quodcumque horum in manus ad inquisitionem sumo, majus mihi altero, et hoc non hoc exiguo intervallo, apparet. Quid igitur hic dicendum? An id, quod jam passim in hujus orationis decursu dictum est, apostolis omnia esse paria? et hoc eo magis, quod utrumque extremum et majus et minus habere videatur, quæ est apertissima æqualitas. Quemadmodum si duobus pentathlis seu luctatoribus par lucta existat, quorum alter citius alterum admirabitur, quam superet, ita ut neque vincendo possit de adversario gloriari, neque etiam vinci velit, quod metuat ne adversario sese jaclandi et magnifice efferendi occasionem præbeat. Ita se habent res Pauli, ita et Petri. Et hic iterum orationi mora injicitur, nec ulterius progredi permittitur.

Salvatorem de amore Petri ex ignorantia interrogasse, nemo, nisi insanus, affirmaverit; sed quod hoc fecerit aliis in exemplum, et ne, qui supremus omnium est, injuste videretur cum qui paulo ante ceciderat, vicarium suo loco constituere, et præfectura in omnes donare, etiam alii ante nos docuerunt. Nec quod negaverit, considerandum est. Sed quod et ante et post negationem tam generoso pectore fuerit, ut cum Domino simul in mortem ire optarit, quodque ad se reversus mox anare fleverit. Videatur Deus omnibus illis qui nunc ex peccatorum cæno ad pietatem vel virtutem veniunt, aut revertunt, atque ædeo mihi, et tibi pœnitenti, pœnitentiam Petri, qui primus erat, pro exemplari ad imitationem proposuisse, et tanquam fortem et validum cadere permisisse, ut sicut in aliis, ita et in pœnitentia crepido et fundamentum esset.

Num vero illos qui in uno virtutis genere excellerunt, ut Abraham in hospitalitate, Josephum in studio temperantiæ, et in mansuetudine Moysen, et alium in alio virtutis genere admirabimur et commendabimus; eum vero, qui pœnitentiæ, matris omnium virtutum, dux et auspex est, quasi nihil præclare fecerit, silentio transmittimus? Hoc certe hominum valde insipientium fuerit. Et si æqualitatem statuimus; at non dicimus, quod singuli sint caput omnium, quod merito posuimus et asseruimus. Alia quidem, quæ hic objicientur tacitus prætereo, excepto illo, quod alicui hæc apologia supervacua videri posset. Quid enim, dixerit forte quis, plura dicere oportet? Annon sufficit omnis contradictionis expers, Dominica sententia, quæ Petro primas in omnes concessit? Νεκρῶν de his iterum disseramus.

Α εἰς οὐρανοὺς πρὸς Χριστὸν Παῦλος ἀνῆλθ', παρ' ἐκείνου μαθησομένο· ἃ δεῖ μαθεῖν καὶ τοὺς ἄλλους διδάξαι, καὶ Πέτρος κατιόντα πρὸς αὐτὸν ἔχων ἐκείνον, καὶ τὰ τε ποιητέα παιδοτριβοῦντα καὶ μὴ, καὶ τὴν τῶν προβάτων ἔχειριζόντα προτασίαν.

Καὶ τί τοῦτ' ἐγὼ πάσχω; Καὶ γὰρ εὐ ἔχει πανταχοῦ τὰς ἀληθείας εἰπεῖν, ὁπότερον τούτων ἀνὰ γειρας πρὸς ἐξέτασιν φέρω, μείζον μοι θατέρου καὶ τοῦτ' οὐχὶ μικρὸν φαίνεται. Τί ποτε οὐν ἐστὶν ἐνταυθοῖ λέγειν; ἢ ὁ καὶ πανταχοῦ τοῦ λόγου πολλῆς, ὡς Ἰσα τοῖς ἀποστόλοις τὰ πάντα; κἂν τοῖς μᾶλλον, ἐκ τοῦ τὰ ἐκατέρου τῶν τοῦ λοιποῦ, καὶ τὸ μείζον καὶ τὸ ἑλαττον ἔχειν δοκεῖν· καὶ ἰσότης; αὕτη δὴ σαφέστατα πασῶν ἔχουσα. Καθάπερ οὖν ἐν πεντάθλων ἰσοπαλῆς τις ἀντικατάστασις, ὡν θάπτου θαυμάσιον ἐκάτερος ἂν ἐκάτερον ἢ ὑπέρτατος, οὕτε τῶν νικῆσαι δυναθεῖς ἂν κατὰ τοῦ ἀνταγωνιστοῦ σιμύνασθαι, οὐτ' αὐτῶν ἠττηθῆναι τὴν ἐξ ἐκείνου δέσσης ὑψηγορίαν. Τοιοῦτον τὸ τοῦ Παύλου, τοιοῦτον τὸ τοῦ Πέτρου· τοῦτ' ἔγωγε μὴν καὶ εἰ κατέχειν ἡμῶν βούλεται καὶ οὐκ ἐξ ἑαυτοῦ τὸν λόγον προσηπώτερον βαδίζειν.

Ὁ μὲν δὴ Σωτὴρ ὅτι μὲν οὐκ ἀγνοῶν τῶντα τὸ Πέτρου φίλτρον, οὐδ' ἂν εἰς ἀρνήσαστο, εἰ μὴ μαίεσθαι βούλοιο. Ὅτι δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῦτο παρισήσασσι φιλοτιμούμενος, καὶ τοῦ μὴ δόξαι τοὺς ἄλλους ὑπερβᾶν; οὐ σὺν δίκῃ, τὸν μικρῶν πρόσθεν πεσόντο χειροτονεῖν ἀνθ' ἑαυτοῦ, καὶ τὴν ἀπάντων ἔχειρίζειν ἐπιστασίαν, ἐξέθεντο καὶ πρὸς ἡμῶν ἔτεροι. Καὶ γὰρ οὐχ ὅτι γε τῆρῆσαστο, δεῖ σκοπεῖν, ἀλλ' εἰ μὴ τὰ πρὸς τούτου καὶ μετὰ τοῦτο τοιοῦτος ἦν, ὅσος καὶ ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ πρὸς θανάτους ὁμολογεῖν, καὶ εἰ μὴ παραχρῆμα γενόμενος ἐκείνου πικρῶς ἔκλυσε. Καὶ μὴ μοι δυσχεράνης τῶν πράγματι, ὡς τὸν λόγον ἀκούων, εἰ τίς ποτε νῦν πρὸς εὐσέθειαν ἢ ἀρετὴν ἔρχῃ ἢ ἐπανέρχῃ, εἰ τὴν ἐπιτήν καὶ τὴν καὶ παντὸς οὐτινοσοῦν σωτηρίαν ἐκ μετανοίας, ἐπὶ πρώτῳ διεχειρίσειεν ἢ πρόνοια Πέτρου, καὶ τὸν οὕτω στεβρὸν ἀφήκε πεσεῖν, ἀκακίον κρηπίδα καὶ θεμέλιον ὡς ἐν τοῖς ἄλλοις, καὶ τῆς ἡμετέρας κατεβάλετο μετανοίας.

Ὅσοι γὰρ τοὺς ἐνόησε γὰρ τοῦ τῆς ἀρετῆς μέτρον κατάρξαντας ὡς Ἀθροῖα εἰπεῖν ἐπὶ φιλοξενίᾳ, καὶ Ἰωσήφ ἐπὶ σωφροσύνῃ, ἐπὶ πραότητι Μωϋσῆν, καὶ ἕρ' ἐτέρῳ ἔτερον θαυμασόμεθα· τὸν δὲ μητρὸς τῶν ἀπατῶν ἀρετῶν ὀρχηγέτην Πέτρον λέγω τῆς μετανοίας, ὡς οὐδὲν τῶν γενναίων κατωρθώκοτα παραδραμούμεθα; Πολὺ μὲν τοῦτ' ἂν ἀνδρῶν ἦν ἀγνωμόνων. Καὶ εἰ τῶν ἰσων ἠξιοῦμεν· ἀλλὰ μὴ κεφάλαιον ἀπάντων, ὁ δὲ καὶ εἰκόσ ἐπιθέμεθα, καὶ σιγῆν μοι τᾶλλα δοκῶ τῶν ἐνταῦθα λεχθησομένων. Πρὶν περιττὴν τιμὴν δόξαι τὴν ὑπὲρ τούτων ἀπολογίαν· εἰ γὰρ φῆσαι τις ἴσως; πλεῖον δεῖ λέγειν· οὐκ ἀπόχρη δὲ τῇ Θεοποικίῃ κρίσει προσεῖναι τὸ ἀναντιβῆτον, ἢ καὶ Πέτρῳ τὰ πρώτα τῶν ἄλλων ἐνεῖμεν; Ἀλλ' ἐκεῖνο καὶ αὐτὸς δὴ λέγωμεν.

⁸⁵ Joan. xxi, 17.

Ὁ μὲν Σωτῆρ, οὗ χάριν εἰρη-αῖ, τὸν Πέτρον ἠρώτα. Ὁ δὲ καίτοι τῶν συναποστόλων πρῶτον, εὐ πρὸς τὸ σύστημα ἐκείνων ἀπείδεν, οὐκ ἐνενόησεν ὡς ἐκείνων τις φιλεῖσθαι ματυρούμενος ἦν· οὐ πρὸς χάριν αὐτοῖς ἐσκέψατο τὴν ἀπόκρισιν δοῦναι. Οὐκ εἰ μηδὲν ἄλλο, τὸ γὰρ μὴ δόξαν ἀμαθίας καὶ αὐθαδείας ἀπενέγκασθαι ἠύλαβήθη, ἀλλ' οὕτως ὑπὲρ τῆς τοῦ πράγματος ἀληθείας, πάντων τούτων ὑψηλότερα προήχθη φρονήσας, ὥστε καὶ τὴν ἐρώτησιν τοσάκις ἐκύρωσεν, ὡσάκις τὸν Δεσπότην πυθανόμενον ἤκουεν. Ἦκουε μὲν γὰρ, εἰ φιλεῖ· διεταίετο δὲ, ὡς φιλεῖ, καὶ ἀντήκουε ποιμαίνειν τὰ πρόβατα· καὶ οὐτ' ἂν ὁ Σωτῆρ ἐπυθάνετο, εἰ μὴ τοῦτο τὸν Πέτρον ἀποκριθόσμενον ἤδει, ὡσπερ οὐδὲ τῷ Ἀβραάμ ἂν ἐπέταξε τὸν υἱὸν θύειν, εἰ γὰρ μὴ πρὸς τὸ ἔργον ἐμελλεν ἔτοιμος εἶναι. Ὁ τε Πέτρος, εἰ μὴ δαμῆ συνειδῶς ἦν ἑαυτῷ, μὴδὲν πόθῳ τῶν θντων λέγοντι, οὐδ' ἂν ἀπεθάρρηε ταῦτα λέγειν τῷ γὰρ πάντα γινώσκοντι. Καὶ αὐτὸς ὁ Σωτῆρ, μὴ Πέτρον εἰδῶς τάληθῆ λέγοντα, οὐκ ἂν τὴν τῶν προβάτων παρέδωκε προστασίαν. Οὕτω πάντα δι' ἀλλήλων τε δεικνυταί, καὶ ἀλλήλους προσημαρτυρεῖ. Ἄμα γάρ τινι προκειμένον γέγονε τοῦτων ἔν θεωρησῆσαι, καὶ τὰ λοιπὰ συνθεωρεῖσθαι παρέστηκε καὶ τούτων δίχα τοῦ καὶ τάλλα συνεῖναι, θαυμάζειν πάρεστιν οὐδὲ ἔν.

Οὐκ ἄχαρι δὲ κάκεινο τοῦ πράγματος συνιδεῖν· καὶ γὰρ ἐπὶ πολλαῖς ἄλλαις ταῖς πρόσθεν ὑπὲρ τῆς ὁμολογίας ἀμοιβαῖς, καὶ τοῦτο δὴ προσετέθη, μικρῶν μὲν οὐδ' ἐκείνων, ταύτης δὲ καὶ ἧς δὴποτε βούλει μεζονος, καὶ ὑπεραιρούσης τῷ ἀξιώματι. Πρὸς δὲ τούτῳ καὶ πολλοῦ Πέτρος ἐτιμᾶτο καὶ πλείστης ἐπιστροφῆς ἄξιον ἦγεν, Ἰσος αὐτὸς ἑαυτῷ πανταχοῦ δεικνυσθαι, καὶ πρὸς πᾶσαν ἐρώτησιν τὰ κρατίιστα ἀποκρίνεσθαι, καὶ ἄπερ οὐτ' ἂν αὐτὸς ἄλλα φρονῶν λέγοι καὶ τὸν διδάσκαλον, οἷς ἔλεγεν εὐθὺς συντιθέμενον εἶχεν. Εἰ γὰρ μεταξὺ τι συνέθη παθεῖν, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς, ὁ πάλαι Πέτρος ἰδεῖν. Δι' αὐτὸ καὶ ταύτης ὑπὲρ ἄπικτας τῆς τιμῆς ἤξιώθη. Τίνων ἡγεμόνων οὐχὶ σεμνότερος, τίνων βασιλέων οὐ τιμιώτερος; μόνος ὢν Ἰσμεν ἀντὶ Χριστοῦ καὶ παρὰ Χριστοῦ ποιμῆν καὶ διδάσκαλος τῶν ἀπανταχοῦ γῆς ἔθνῶν ἡρημένος, καὶ τετρηκῶς εἰς πᾶν τὸ ἀξίωμα.

Ἔστι μὲν οὖν ῥᾶστον πᾶσιν ἐντεῦθεν ὀρωμένοις ἰδεῖν, ὡς ταῖς ἀποστόλοις αἱ λαμπρότητες ἴσαι. Ἔμοι δὲ κάκεινο τοῦ Πέτρου προσθεῖναι δοκεῖ, πρὸς τρίτον καὶ αὐτὸ τὸν οὐρανὸν ἀνατεῖνον. Τί δὴ ποτ' οὖν εἰπεῖν βούλομαι; τὴν καθειμένην οὐρανόθεν ὀδόνην, ἣν ἀρχαῖς τέτταρσι θεῶς πρὸς αὐτὸν καθιμήσατο τὴν πάντα δὴ φέρυσαν, ὅσα πνοῆς ἀλόγου μετέχει, καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἀφιερμένην φωνήν, ὡς ἀνίστασθαι τοῦτον δεῖ καὶ θύσαντα τῶν ὀρωμένων μεταλαβεῖν, καὶ Πέτρον ἀπιχορεύοντα προσενέγκασθαι τῶν τοιούτων ὡς ἀκαθάρτων, καὶ τὴν φωνὴν οὐχ ἄπαξ, ἀλλὰ δις ἔδῃ καὶ τρις ἐπὶ τὸ ἴσον δεῖπνον

Salvator eam ob causam, quam exposui, Petrum interrogabat. Ille autem, quamvis coepostolis presentibus, non ad eorum cœtum respexit; nec cogitavit, num quis eorum amorem suum testaturus esset; nec ad eorum gratiam responsum suum attemperavit; nec, si nihil aliud, imprudentiæ et arrogantia notam incurrere timuit; sed sic a rei veritate omnibus his sublimiora sapere inductus est, ut et interrogationem toties firmaret, quoties Dominum interrogantem audiebat. Rogabatur enim, num diligeret, et ille se diligere assererat. Repositum est: *Pasce oves meas*. Nec Salvator interrogaturus erat, nisi hoc Petrum responsurum scivisset: quemadmodum nec Abrahamo mandasset filium immolare, nisi eum ad id præstandum paratum novisset: et Petrus nisi conscius sibi fuisset se nihil a vero abhorrens responsurum, non ausus fuisset hæc omnia scienti respondere. Iterum Salvator, nisi scivisset Petrum vera dicere, haud ei ovium præfecturam commisisset. Ita omnia per se mutuo demonstrantur, et sibi mutuo testimonium reddunt: nam simul ac quis aliquid horum contemplari ingreditur, reliqua etiam ad considerationem sese offerunt; et nisi quis alia intelligat, neque unum pro dignitate admirari poterit.

Non injucundum porro erit et illud perpendere; etenim multis aliis quæ præcesserant, confessionis retributionibus hoc non est adjectum, quamvis nec ipsæ exiguæ essent; at huic quacunque alia, si velis, majori et dignitate eminentiori, hæc merces adjuncta est. Ad hæc Petrus valde honorabatur, et cum plurima cura vitam agebat, ubique sibi semper similis; et ad omnem interrogationem altissima quæque reddere promptus, et quæ ipse nequaquam diceret, si aliter saperet. Quapropter etiam magistrum his quæ dicebat, statim assentientem habebat. Si quid interea patiendum occurrebat, iterum in eodem, quo antea, statu Petrum videre erat. Propter quæ hoc etiam honore super omnes alios affectus est. Nam quibus principibus non est venerabilior, quibus regibus non augustior? solus, quem sciamus, loco Christi, et a Christo pastor et doctor omnium gentium ubique terrarum constitutus est, quam dignitatem in perpetuum servat.

Ex his igitur facile videre est, quomodo apostolorum decora et ornamenta sint paria. Ego tamen hoc etiam de Petro apponam, quia et ipsum ad tertium cœlum tendit. Quid igitur illud, quod dicere institui? cœlitus demissum linteum, quod quatuor initiis Deus ad illum demisit, in quo erant omnis generis animantia rationis expertia; adjuncta hac voce, ut surgeret, occideret, manducaret; Petrumque hæc tanquam immunda tangere renuisse, cœlesti voce jam non semel, sed bis et ter eum ad idem epulum invitante. Scitis quid hæc visio sibi velit; nam qui vidit, exposuit. Dixi, hoc etiam ad

²⁴ Joan. xxi, 17.

tertium cœlum spectare; id inde liquet: nam quod tibi semel tertium cœlum impertit, hoc etiam tribuit revelatio et vox inde descendens, ter clare ad aures delapsa, ut sic utrumque et Petri et Pauli miraculum Triade seu Trinitate honoretur, hoc quidem trino seu tertio cœlo, illud vero, cœlesti voce ter repetita. Quomodo igitur non est utrinque æqualitas? Nam si Petri quoque miraculum Triade glorificari oportebat, glorificatum est; si divinis vocibus, neque istæ defuerunt. Hinc, quæ ipse hic velut in unibratili tabella depicta vidit, egregie postea ad rem contulit. Et universum orbem prædicatione sua intus esse fecit. Multum illustrat Petrum hæc revelatio, non minus autem illustratur rebus, ad quas hac visione impellebatur. Hæc de hac visione dixerim, non pro præstantia rei, sed pro viribus meis.

Illud minime silerem, quomodo Petrus in monte Thabor revelatam in Christo divinitatem spectaverit, et Patris vocem audiverit, nisi viderem quoque alios eodem beneficio decoratos esse. Si cui tamen videtur, addamus et hoc, nam et ibi Petrus primas tenuit. Gloriæ hujus etiam alii participes facti sunt, videndum, an non et istud prioribus simile sit. Et quidem apostolorum æqualitas in omnibus elucet, et ut in optima democratia illud: Nihil plus. Hic insuper invenias illa a lancibus petita vocabula: æqualiter vergens, et pari pondere constans. Ego vero alterum horum admiror, sicut et alterum; ambos autem plus quam ullum alium.

Sed jam ad ulteriora orationem transferamus. Pronam enim et facilem viam beati mihi nunc aperuerunt: nec obscura est apostolorum præcellentia. Quæcumque enim rebus in humanis præcellentia excogitari et memoriæ succurrere possunt, illa et simul sumpta et sigillatim ita illis conveniunt, ut nullis aliis, imo ut nec ipsis, de quibus primario affirmantur. Hoc sic ostendimus. Reges ad summam potestatem inter homines effecti censentur, quod multis gentibus et civitatibus imperent, quod exercitibus stipati sint, quod divitiis abundant, quodque, quidquid præclari honoris est, id ad se trahant. Cæterum nihil horum est, quod apostolis non etiam competat, magisque quam regibus, et quidem infinito intervallo. Imperant namque et lubentibus quidem, quotquot per totum terrarum orbem sol aspicit. Ait enim: « Constitues eos principes super omnem terram »²⁵. Totque sunt eorum exercitus, quot Christi: quorum divitiæ ipse etiam Christus, quem omnibus, quæ possidebant, emerunt, et illi qui quotidie per illos salutem consequerentur vel consecuturi erant. Honoribus vero, etiam secluso throno seclusaque cum Do-

A προτροπομένην. Ἰστέ, τί δήποτε τὰ τῆς ὁράσεως βούλεται· ὁ γὰρ ἰδὼν ἐξηγήσατο. Εἶρηκά τοι πρὸς τρίτον οὐρανὸν ἀνταρτεῖναι καὶ τοῦτο, καὶ αὐτῶν καταφανέες. Ἡ γὰρ ἀπὸ τοῦ τρίτου σοὶ δίδωσι οὐρανός, τοῦτο ἢ ἐκεῖθεν ἀποκαλύψεις καὶ φωνή. Τῆς ἐνεχθεῖσα σαφῶς ἀκούσεται, καὶ τό γε ἐκότερον τῶν Πέτρου καὶ Παύλου θαυμάτων Τριάδι τιμηθῆναι. Τοῦτο μὲν οὐρανῶν, ἐκεῖνο δὲ θείας φωνῆς, πῶθεν οὐκ ἴσον; Εἴτε γὰρ εἶδε Τριάδι καὶ τὸ τοῦ Πέτρου δοξασθῆναι, δεδόξασται, εἴτε θεῶν ἀκούσαι φωνῶν, οὐδὲ τούτων ἀμοιροῦν φαίνεται. Ἐντεῦθεν καὶ ἄπερ οὗτος ὡς ἐπὶ σκιαγραφίας εἶδεν, ἐπὶ τῶν ἔργων αὐτῶν περιφανῶς ἐξενήνοχε, καὶ πάντων ἐν τῇ οἰκουμένην ἐποίησατο τῷ κηρύγματι· ἐνώστε μὲν γὰρ αὐτῷ καὶ τὰ τῆς ἀποκαλύψεως. Οὐδὲν ἐξ ἤττον καὶ τὰ πράγματα πρὸς ἄπερ ἐνήγεν αὐτῷ τὰ τῆς ὄψεως. Τοῦτο μὲν οὖν εἶπον, εἰ καὶ μὴ ὄντι ἐστίν, οἷός τ' ἐγενόμην ἐνδείξασθαι.

Κίκενόν γε μὴν ἤμισα ἂν ἐτιόνησα, ὡς παραγυμνομένην Πέτρος εἶδεν ἐν Χριστῷ κατὰ τὸ θεῶν τὴν θεότητα, καὶ τῆς φωνῆς τοῦ Πατρὸς ἤκουσεν, εἰ μὴ καὶ ἄλλους εἰσῶν τοῖς αὐτοῖς ἐκλαμπρονομένους· εἰ δὲ τῷ δοκεῖ, καὶ τοῦτο λέγεται, καὶ γὰρ ἐπὶ Πέτρῳ γούν κακεῖ πρώτῃ γεννημένῳ. Μεταστρεφὲν ἐξεγένετο καὶ τοῖς ἄλλοις τῆς δόξης, σκοπεῖν χρεῖων, εἰ μὴ καὶ τοῦτο τοῖς πρώτοις ἐφάμιλλον. Ἡ μὲν δὴ τῶν ἀποστόλων ἰσότης ἐν ἅπασιν, καὶ ὡς ἐν ἀρίστη δημοκρατίᾳ, τὸ μηδὲν πλέον. Καὶ ταῦτα δὴ τὰ ἐκ πλαστῶν ὀνίματῳ, ἰσόβροτον τε καὶ ἰσοστάσιον, οὕτω δεδεικται διὰ πάντων. Ἐγὼ δὲ τούτων μὲν ἐκότερον θαυμάζω, οἷα καὶ τῶν λοιπῶν· ἄμφω γε μὴν, ὡς οὐκ ἄλλων.

Ἄλλὰ γὰρ, ὡς ἐν τοιούτοις, καὶ πρὸς τὰ ὄρησόμενα τὸν λόγον μεταγόντι, καὶ γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν καὶ εὐήλατον οἱ μακάριοι νῦν τὴν ἰδὼν ἀνεπέτασαν, οὐκ ἂν ἀφανέες εἴη τὸ τῶν ἀποστόλων ὑπέροισμον. Ὅσα γὰρ ἂν τις αὐτοῦς τῶν ἐν ἀνθρώποις σεμνῶν ὀνομάσειεν ἐπιβλήοντα τῇ μνήμῃ, καὶ ὁμοῦ καὶ καθ' ἕκαστον ἐφαρμύσειεν ἂν αὐτοῖς, ὡς οὐτ' ἄλλοις οὐδέσιν, οὐτ' αὐτοῖς ἐκείνοις, οἷς προηγουμένως ἐτίθη, καὶ σκοπῶμεν ὡδί. Βασιλεῖς τῆς μεγίστης πᾶσῶν ἐξουσίας ἐν ἀνθρώποις ἐπέβησαν, ὅτι δὴ πᾶσι τῶν ἐθνῶν καὶ πᾶσι ἀρχοῦσι καὶ στρατοπέδοι προέβληνται, καὶ εἰς ὑπεροχὴν πλοῦτον περιεσπένται, καὶ τὰς δευτέρας μετὰ τὸ κρεῖττον τιμὰς εἰς ἑαυτοῦς ἔλκουσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀποστόλοις οὐδὲν, ὅτι μὴ τούτων, καὶ πέρα παντὸς βασιλείας, καὶ ἀπέριπν τῷ μέσῳ διαρτεῖν μᾶλλον ἔχοντα. Ἀρχιεῖς τε γὰρ ἐκουσίῳ πάσης δσση ἥλιο; ἐφορᾷ. « Καταστήσεις, γὰρ φησιν, αὐτοῦς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν » καὶ στρατοπέδα τούτοις ὅσα δὴ καὶ Χριστοῦ, καὶ πλοῦτος αὐτὸς ὁ Χριστὸς, δν πάντων, ὧν εἶχον, ἐπρίαντο, καὶ οἱ δι' αὐτῶν καθεκάστην σωζόμενά τε καὶ σωθησόμενοι. Τιμὰ δὲ χωρὶς τῶν παρ' ἡμῶν, τῷ τῶν θρόνων ἀναμνησθέντι καὶ τῆς ἐπι-

²⁵ Psal. xlv, 17.

γαλμένης ἅμα τῷ Δεσπότη καθέδρα, τίνι πλείους ἂν δόξουσιν ἢ μείζους προσεΐναι ;

Στρατηγοὶ μετὰ τούτους, καὶ ὅσα τῶν ἡγεμονικῶν ὀνομάτων τὰ μεγάλα χειρίζουσι, πολέμων οικονομίας δὴ λέγω, καὶ στρατοπέδων καταλόγους τε καὶ συντάξεις, ἔτι τε μάχης ἀγῶνας παντοδαπούς, καὶ πόλεων πολιορκίας τε καὶ ἀλύσεις, καὶ ὅσα περὶ νίκας καὶ τρόπαια καὶ τὴν ἄλλην ἐξετάζεται λείαν. Οὐκοῦν, οὐδεὶς τῶν ἀποστόλων παρόντων στρατηγίαν κομπάσει. Οὐ γὰρ περὶ μικρῶν, οὐδὲ πρὸς ὀλίγους, ἢ μετ' ὀλίγων, ἢ ἐπ' ὀλίγον αὐτοῖς ὁ πόλεμος, ἀλλὰ περὶ βασιλείας ἀθανάτου τῶν οὐρανῶν, καὶ πρὸς πάσας τὰς τοῦ σκότους ἀρχάς, καὶ μεθ' ὧν ὁ κόσμος ἀνθρώπων φέρει καὶ ἐφ' ὧν ἂν προκραίνοι τὰ τῆς γενέσεως. Οὐ γὰρ ἄδηλον, ὅτι καὶ νῦν στρατηγοῦσιν

Οὐκ ἄτιμον μετὰ τούτους ὀρῶ χρεῖμα τὸν στρατιώτην. Καὶ γὰρ ἔκτοπον οὗτος θέαμα σὺν ὅπλοις ἐρώμενος, καὶ τοῖς ἐχθροῖς εἰς χεῖρας ἰών. Καὶ τοῦτο δὲ τίς οὐκ ἂν δοίῃ τοῖς ἀποστόλοις ; Οὐ γὰρ ὅπως τοῦς ἄλλους πρὸς τὸν πνευματικὸν παραθίγοντες πόλεμον, αὐτοὶ γε ἡμέλουν, ἀλλὰ καὶ καθ' αὐτοῦς παρετάττοντο. Ἐδεδόκεισαν γὰρ, ὡς αὐτῶν ἔστι λεγόντων ἀκούειν, μήπως ἄλλοις κηρύξαντες, αὐτοὶ τῷ δι' ἐκείνους θάρρει ψευσθέντες, ἀδόκιμοὶ γίνωνται. Καὶ μὴν καὶ ἀριστεύς στρατιώτου περιφανέστερος. Τί γὰρ τούτου μᾶλλον ἂν τις ἀγάσαιο, φάλαγγα τῶν ἐναντίων ῥηγνύοντος, καὶ τροπὴν αὐτῶν ποιούμενου, καὶ νικῶντος, τοῖς ὅλοις καὶ οἰκειοῖς αὐτὸ τοῦτο διδόντος, καὶ γέρας λαμβάνοντος ; Εἰ δὲ καὶ τοῦτο τοῦς ἀποστόλων καλέσει τις, ἀληθέστατα πάντων κεκληκῶς ἔσται. Τὰς γε μὴν ἀριστείας, ἃς κατὰ δαιμόνων ἤρριστευσαν, καὶ τῶν ἐπάθλων τὸ πλῆθος, ὅτι περ ἐκδηλότατα, καὶ ἄλλοις ὡς ἂν τοῖς ἀποστόλοις χαρίζοντο, παρήμι καταλέγειν. Ταύτης τῆς μοίρας καὶ Ὀλυμπιονίκης ἄθλων τιμῶμενος, καὶ οἱ ἀπόστολοι κατὰ πάντων ἀνταγωνιστῶν στεφανούμενοι ἔτρεχον γὰρ ὡς οὐκ ἀδήλως ἐπίπτευσον ὡς οὐκ ἀέρα διακενῆς παίοντες.

Πρώτους τῶν παρ' αὐταῖς ἄγουσιν αἱ πολιτεῖαι τοὺς νομοθέτας, οἳα δὴ τὰ πρακτέα καὶ μὴ ταύταις ὑψηγουμένους, καὶ τίσι τοὺς ἀγαθοῦς τε καὶ χρησίμους στεφανωτέον, καὶ τοὺς τάναντία τούτων δὴ κολαστέον. Ἀλλὰ κἂν ἐγὼ μὴ λέγω τουτὶ παφικῆναι τοὺς ἀποστόλους, πάντες οἶδ' ὅτι βοήσετε καὶ προθήσετε τὰς ἐπιστολάς ἢ καὶ προβαλεῖσθε τοὺς ἐν αὐταῖς νόμους, ἢ μᾶλλον ὅλας αὐτὰς νόμους εἶναι διατενεῖσθε ἢ δι' ὧν οὐχὶ τήνδε τὴν πόλιν ἢ τήνδε καλῶς ἔστιν οἰκεῖσθαι, τὴν δ' οἰκουμένην πᾶσαν ἡμοῦ.

Δικασταῖς οἰκεῖον ἕκαστω νέμειν τὰ πρόσφορα. Τί δέ ; Ἀπροσφύεις πρὸς γε τοῦτο τοὺς ἀποστόλους ἦκοντας ἔστιν ἰδεῖν ; Πολλοῦ καὶ δεῖ κἂν γὰρ τέλλα τις αὐτῶν σιγῇ παραδράμῃ, τό γε κρινεῖν ἐπὶ ὀρόκων τὰς φυλάς Ἰσραὴλ ἐξαρκεῖ τὴν δικαστικὴν ζουσίαν σφωτάτων δηλῶται.

mino promissa sessione, quis pluribus et majoribus cumlatus fuit ?

Post reges sequuntur belli duces, et quotquot illustria praefectorum militarium nomina et munia gerunt, bellorum administratio, inquam, exercituum catalogi et ordines, varia pugnatum certamina, urbium obsidiones et occupationes, et ea quae ad victorias, ad tropaea et ad caeteram praedam pertinent. At enim praesentibus apostolis nemo de re bellica facile se jactaverit : non enim fuit illis bellum de rebus exiguis, neque contra paucos, neque cum paucis, neque paucio tempore, sed de immortali caelorum regno, et adversus omnes tenebrarum potestates, et cum tot, quot mundus homines progenerat, et quousque generatio hominum durat. Non enim obscurum est, eos etiam nunc militare.

Post hos sequitur miles, haud ignobile et inhonorum nomen : insigne enim spectaculum est videre armatum militem in hostes recta tendentem. Et quis hanc laudem apostolis non concesserit ? Non enim alios in bellum spirituale acuebant, ipsi vero otiantur, sed et seipsos hostibus objiciebant. Timebant namque, ut ipsimet testantur, ne aliis praedecantes ipsi, proprio robore falsi, efficerentur improbi. Atqui milite illustrior est, qui facinus omnium praeclarissimum edidit : quem enim quis magis suspiciat isto, qui phalangem hostilem perumpit eamque in fugam vertit, victoriam obtinet, eamque tam universis, quam familiaribus communicat, accepto munere honorario ? Si quis hoc itidem nomine apostolos indigitare volet, is convenientissimum nomen imponet. Eximia enim facta, quae contra demones patrarunt, et praemiorum multitudinem, tanquam res notissimas, et ut aliis apostolis eadem impertierint, praetermitto commemorare. Hujus sortis est quoque Olympionices praemio affectus, apostoli quoque coronam ab omnibus suis adversariis reportarunt ; currebant enim non ut in incertum ; pugnabant, non quasi aerem incassum verberantes.

Primas tenent in rebus publicis legislatores, quippe qui facienda et fugienda praescribant, doceantque, quibus laureis boni et utiles decorandi, et quibus suppliciis his contraria facitantes afflicti sint. Si ego affirmem apostolos non fuisse tales, omnes, satis novi, exclamabit, et prolatis epistolis, leges, quas continent, deprometis, vel potius ipsas integras epistolas, nil aliud nisi leges esse, contendetis, quibus non haec vel illa civitas, sed universus orbis legitime administratur et gubernatur.

Favillare est iudicibus, ut unicuique id quod conducibile est, reddant. Quid ergo ? Num ad hoc ineptos accedere iudicabimus apostolos ? Et licet quis alia silentio praetercat, attamen quod sedentes super thronos iudicaturi sunt duodecim tribus Israel, id satis est ad eorum, tanquam sapientissimorum, iudicariam potestatem declarandam.

Si vis quoque legatum, qui dissidia componat, A
necesse est ut legationi apostolorum præcellen-
tiam inter omnes largiaris, quæ Deum hominibus
reconciliavit; nam in cælum ascendentes, nescio,
num in corpore an extra corpus, ut ipsi loquuntur,
inde pacem afferebant.

Hæc cum ita sese habeant, cernere licet, etiam
summum pontificem inter honoratos numerari.
Quibus vero pontificibus apostoli non sunt subli-
miores? Quos si verum fateri volumus, merito
pontifices pontificum appellabis, ad eum modum,
quo cælos cælorum nominamus.

Si doctorem quoque in medium producere ve-
lis, invenies et hoc in apostolis apertissimum
insigne. Non enim in magni illius doctoris Christi
disciplina instituti fuissent, nisi et ipsi doctores
futuri fuissent; et his mediis possumus nos Chri-
stum vocare doctorem, ut proinde impossibile sit
Christum et doctorem vel nominare, vel animo
efformare, nisi simul et apostolos concipiamus,
quemadmodum qui ex puteo bibit, ille nonnisi
interveniente vase bibit.

Quin et oratores et pastores recte illos nuncu-
pabimus, quandoquidem omnia salutis nostræ
procurandæ gratia egerunt, partim ad honesta
excitando, partim ab inhonestis cohibendo, par-
tim vero alendo, pinguefaciendo et conservando
cohortationibus, quibus anima nutritur. Jam vero
id quod mihi non modo non absurdum, sed potius
justum videtur, depromam; videlicet ex
pulcherrimis mundi partibus apostolis corollas
necti, et tanquam primitias offerri debere, conveni-
enter legibus exornationum. Non enim quia
inanimata sunt, ideo contemnenda sunt, sed
quia sine illis nihil nasci vel superesse potest, et
quod majus est, quia Dei creatoris et laudatoris
opera sunt, jure in admiratione habentur.

Principio occurrit cælum pulcherrimum et maxi-
mum omnium corporum, sideribus ceu floribus
depictum, motu suo dies et noctes efficiens. Si quis
apostolos quoque cælos et cælos gloriam Dei enar-
rantes vocet, hunc ego non procul a Davidica
cithara ²² ablusisse dicam. Nonne et ipsi maximi
sunt omnium, qui vel sub lege, vel ante legem,
vel nunc tempore gratiæ, pietatis et virtutis nomi-
ne celebrati sunt? Nonne et virtutibus et mul-
titudine cælestium donorum cælo splendidiore et
nitidiore existunt? Nonne hoc præ cælo habent,
quod solum diem efficiunt?

Verum, qui cæli mentionem facit, ei statim
sol in mentem venit, quem David sæpius cæli et
diei oculum appellat, pulcherrima certe univer-
sitarum hujus pars est, animalibus et plantis pro-
creandis destinata. Hiç quoque, si attendere velis,
videbis pulcherrimos soles apostolos, ab oriente in
occasum currentes, et illic cursum sistentes: qui

Εἶπω καὶ πρεσβυτέρῳ πειθόντα τὰ διάφορα κί-
ταθέσθαι; λέγεται τοίνυν, καὶ δίδωται τῆν ὑπεροχὴν
τῆς τῶν ἀποστόλων πρεσβείας συμβάλλειν, ἢ θεὸν
ἀνθρώποις καθήλαξε. Πρὸς γὰρ οὐρανὸν ἀνύσται;
ἀγαθὸν εἶτε ἐν σώματι, εἶτε ἐκτὸς τοῦ σώματος,
κατ' ἐκείνους εἰπεῖν, ἐκείθεν κατεχόμενον τὴν εἰρή-
νην.

Ὅντων δὴ τούτων τοιούτων, καὶ ἀρχιερέων εἰς
δήποτε, τοῖς ἐντίμοις ἐγγράφεται. Οἱ δ' ἀπόστολοι
τῶν ἀρχιερέων οὐχ ὑψηλότεροι; Εἰ δὲ τὸ ἀρι-
θέστερον σκοποῦτό τις, καὶ ἀρχιερεῖς ἂν εὐλόγως
ἀρχιερέων καλοῖντο, ὡς περ ποῦ καὶ οὐρανῶν;
ἀκούομεν οὐρανῶν.

Εἰ δὲ καὶ διδάσκαλον εἰς μέσον παράγειν βούλει,
καὶ τοῦτο σαφέστατον τῶν ἀποστόλων ἐστὶ γνώρι-
σμα. Οὐ γὰρ ἐμελλον τῷ μεγάλῳ φοιτήσαντες, οὐ-
τοὶ μὴ διδάσκαλοι χρηματίζεσθαι, καὶ τούτους μέσους
ἡμεῖς διδάσκαλον ἔχομεν τὸν Σωτῆρα καλεῖν, ὡς
ἀμύησον ἂν εἰπεῖν ἢ ἀναμνησθῆναι γε τούτων
ὅποια διδάσκαλον, ἂν μὴ καὶ τοὺς ἀποστόλους συν-
επινοῶμεν εὐθύς· ὡς περ τοῖς ἀπὸ φρέατος πίνου-
σιν, οὐκ ἄνευ ἀγγείου μέσου, τοῦ ὕδατος, πίνειν
ἔστιν.

Τὸ δὲ δὴ καὶ ῥητορας αὐτοὺς καὶ ποιμένας κί-
λῳς ἔχειν λέγεσθαι, τί ἂν εἰπὸν τις; ἢ πάντα πρὸς
ἡμετέραν σωτηρίαν αὐτοὺς μετείναι, τοῦτο μὲν
τίχαθὲ πειθόντας, καὶ τῶν φαύλων ἀπείργοντες;
τοῦτο δὲ τρέφοντας καὶ παιδόντας, καὶ φυλάττον-
τας λόγους, οἷς ψυχὴ τρέφεται. Ἔτι τοίνυν οὐκ
ἀτοπὸν μοι δοκεῖ, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ δίκαιον, τοῖς
ἐγὼ λέγω· καὶ τῶν ἐν κόσμῳ καλλίστων μερῶν,
ὡς περ ἀπαρχὰς ἀναθεῖναι τοῖς ἀποστόλοις φέροντας,
λέγω δὲ τούτους ἐκείνοις, ὡς περ ἐπαίνων νόμοι, εἰ-
κάζοντα τοὺς ἐπαίνους συνεῖραίν. Οὐ γὰρ οὐκ
ἄψυχα τοῦδε χάριν περισπιτέα, ἀλλ' ὅτι τούτων ἐκ-
τὸς οὐχ οἶόν τε διαγιγνεσθαι, καὶ τὸ μείζον, ὅτι
θεοῦ τετύχηκε ποιητοῦ τε καὶ ἐπαίνετου, εἰκότως ἢ
θαυμαζέσθω.

Οὐρανὸς δὴ πρῶτον κάλλιστός τε ἐμοῦ καὶ μέγισ-
τος σωμάτων ἀπάντων ἀστρασιν ὡς ἀνθεὶς κατα-
γεγραμμένος, ἡμέρας τε καὶ νύκτας τῷ κινεῖσθαι
ποιῶν. Ὅς δὲ καὶ τοὺς ἀποστόλους οὐρανοὺς λέγειν
καὶ οὐρανοὺς δόξαν διηγουμένους θεοῦ, τούτων οὐ
πρόβρω τῆς Δαυιδικῆς ἐγὼ τίθεμαι χάριτος. Ἢ γὰρ
οὐχὶ καὶ οὗτοι μέγιστοι πάντων τῶν ἐν νόμῳ τε, καὶ
πρὸ νόμου, καὶ κατὰ τὴν χάριν ἐπ' εὐσεβείᾳ κλη-
ροῦντων καὶ ἀρετῆ; οὐχὶ ταῖς ἀρεταῖς, καὶ τῷ
πλήθει τῶν χαρισμάτων, καὶ οὐρανοῦ φαυλοτέρους τε
καὶ ἐκπρεπέστερους; οὐχὶ τοῦτο καὶ πλέον ἔχουσιν
οὐρανοῦ, τὸ μόνον ἡμέραν εἰδέναι ποιεῖν;

Ἄλλὰ τῷ γε μνησθέντι τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἡλίου εἰς
νοῦν εὐθύς ἔχει. Καὶ γὰρ καὶ τῷ Δαβὶδ πολλὰ καὶ
καὶ δέδοται τὸν ἡλιον οὐρανοῦ καὶ ἡμέρας ὀφθαλμοῦ
λέγειν, κάλλιστον τῶν ἐν κόσμῳ μερῶν, καὶ ζω-
γόνον καὶ φυτηκόμον. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ τοῖς ἀπο-
στόλοις, εἰ μὴ παρ' οὐδέν σοι ταῦτα σκοπεῖν,
ἡλίους ἄλλοις κάλλιστοις, ἀπ' ἀνατολῶν ἐπὶ ἑσπέραις

²² Psal. xviii, 1.

δραμοῦσι, καὶ τὸν δρόμον ἐκεῖ στήσασσι τοῦτο τοῦ
κατὰ τῶν οὐρανῶν κἀνταῦθα πλεονεκτοῦσιν, ὅτι μη-
δὲ δύντες ἔδυσαν, ἀλλ' ὡς πρὶν δύναι, καὶ μετὰ
τοῦτο φωτίζουσι.

Δεδόσθω, καὶ νεφέλας τούτους εἰπεῖν. Ὑπέτω
γούν πρῶμόν τε καὶ ὄψιμον ἔουσι, ἃ τε τῷ βίῳ
περιόντες ἐδίδαξαν, καὶ ἃ νῦν τε καὶ μέχρι παντός.
Ἐξ-ῶν τί γίνεται; Βλαστάνει σὺν τοῖς ἔργοις δόγ-
μασιν ἐν ἡμῖν ἀρετὴ καὶ ἀρδευομένη ἐπίδοσιν δέ-
χεται. Οὕτω πᾶν ὃ τι τίμιον λεγόμενοι οἱ ἀπόστολοι,
εἰσι μεζόνων καὶ καλλίωνων ἐφίστανται πρίκτο-
ρες ὀνομάτων, ἅτε τῶν εἰρημένων ἀπάντων εἰσω
πιπτόνων. Τί οὖν; ὑπερῆναι δεήσει τὸν οὐρανόν;
ἐκεῖ γὰρ τὰ μεῖζω καὶ κρεῖττω τῶν ἐνταῦθα ὀνό-
ματα. Λεγέσθωσαν τοίνυν καὶ ἄγγελοι καὶ ἀρχάγ-
γελοι, καὶ μέχρι τῶν πρῶτων ἐφεξῆς ἀνιόντες, καὶ
τέλος ὃ τῆς ἀκρότητος πάντων, θεοί, πάντων μὲν
ὑστάτω, μεγίστω δὲ πάντων ἀπειρῶ τῷ μείσω. Νῦν
οἶδα τιμηθέντας τοὺς ἀποστόλους, καὶ ἐπαναπαύο-
μαι τῷ προσρήματι. Ἀποχωῶτα δὲ κάκαιοις ἢ
κλησίαις, καὶ οὐκ ἔστιν ἢ προσέξουσι μεζόνι. Οὕτω
τοῖς καθέκαστον οἱ ἀπόστολοι· θαυμαστοί· ἔμοῦ δὲ
πᾶσι καὶ ὑπερθαύμαστοι.

Ἐδόκει μοι πέρασ ἐπιθεῖναι τῷ λόγῳ. Οὐ μὴν
οὕτως ἀτόπως ἔχω, ὥστε μὴ καὶ ἐκ τῆς Πέτρου
ἀλείας, ὅσον ἐπίδειπνον ἡδυσμά τι προθεῖναι, τοῖς
καὶ ὁτιοῦν τῶν ἐκείνου περὶ πολλοῦ ποιούμενοις
τροφᾶν. Καὶ δεῦρ' ἴτε δὴ μοι παρὰ τὴν λίμνην Τι-
θεριάδος, καὶ ἔρατε Πέτρον σὺν ἑτέροις τῶν μαθη-
τῶν διανυκτερεύσαντα μὲν τῇ παλαιᾷ τέχνῃ, μη-
δὲν δὲ πλεόν εἰς πρῶταν αὐτῷ γεγονός· τηρικαῦτα
ὅς καὶ τὸν Ἰησοῦν μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ἐπὶ τοῦ χεί-
λους τῆς λίμνης ἱστάμενον, καὶ μηδενὸς εἰδότες
ἔσπερ ποτὲ ὃ φαινόμενος, εἴ τί που ὄψον ἔχοιεν
ἑρωτῶντα, κάκεινων μηδὲν ἔχειν φαμένων, αὐθις
εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ πλοίου χαλᾶν τὸ δίκτυον ἐπισκῆ-
πτοντα, ἢ μὴν εὐρήσειν ἐκεῖ τι χρηστὰς ὑπτεί-
νοντα τὰς ἐλπίδας καὶ τοὺς μαθητὰς εἰς ἔργον ἀγα-
γόντας τὸν λόγον, τοσοῦτους συλλαβεῖν τῶν ἰχθύων,
ὡς μῆκει μεθ' αὐτοῖς εἶναι πρὸς τὸ πλοῖον
ἀνελαῦσαι τὸ δίκτυον, ἀλλ' ὑπὸ τὸ ὕδωρ σύροντας
κατάγειν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ Πέτρον μαθόντα τὸν
Διδάσκαλον εἶναι τὸν ἐργάτην τοῦ θαύματος, εὐθὺς
ὡς εἶχε, τὸν ἐπενδύτην περιζωσάμενον, καὶ πρὸς
τὸ ὕδωρ ἑαυτὴν καθεικότα, καὶ διανηρόμενον ἴσαι
πρὸς τὸν Διδάσκαλον· εἶτα καὶ τὸ δίκτυον ἐπὶ γῆς
ἔλκοντα, καὶ τὸ δίκτυον πλήρες ἰχθύων, καὶ οἱ
ἰχθύες μεγάλοι, οἱ δ' εἰ βούλει, πρόσθεσ καὶ
πίσειστοι· τρεῖς γὰρ ἐπὶ πεντήκοντα πρὸς τοῖς ἑκα-
τόν. Ἄρ' οὐκ ἱκανὴ τοῦ θαύματος ἢ χάρις ὑμᾶς
εἰς κόρον ἡδύναι; Ἐγὼ δ' ἤδη τινῶν λεγόντων αἰ-
σθάνομαι, ὡς μακάριοι οἱ τῶν ἰχθύων ἀπολαυ-
κότες ἐκεῖνων· θαυμάσαιμι δ' ἂν, εἰ μὴ καὶ ὑμᾶς
αὐτοὺς μακαρίους νομίζετε, ὑπὸ Χριστῷ καὶ Πέτρῳ
τοῖς ἐστιάτορσι δαιτυμόνας γενομένους τοῦ θαύμα-
τος. Τάχα γὰρ οὐκ ἂν πρὸς ὑμᾶς ἐκεῖνὸς γε βῆθει,

²⁶ Joan. vi. 26.

in hoc etiam celo præstant, quod neque post
occasum occubuerunt, sed ut ante occasum, sic et
post, lucent ac illuminant.

Concedamus, apostolos nubes quoque appellari.
Pluviam igitur matutinam et serotinam suppedit-
tant; nempe ea, quæ in hac vita, et nunc itidem
indesinenter docuerunt et docent. Ex quibus quid
nascitur? Germinat in nobis cum rectis dogmati-
bus virtus, rigataque incrementum capit. Ita cum
omnia, quæ in pretio et honore sunt, de aposto-
lis dixeris, ipsi jure suo majora semper nomina
et encomia exigunt, ut necesse sit omnia prædica-
ruere. Quid igitur? Num cælum transcendere oport-
tebit? ibi enim majora et meliora inveniuntur
nomina, quam apud nos. Appellentur ergo angeli
et archangeli: et ordine usque ad primos ascen-
damus; et quod omnis celsitudinis supremum est
dii vocentur, quod omnium ultimum vocabulum,
indefinitis autem partibus omnium maximum. Nunc
scio honoratos laudatosque esse apostolos, et in
hac appellatione acquiesco: quia sufficit, nec est
quod celsiorem quæramus. Sic in singulis admirab-
iles sunt apostoli, in omnibus autem simul plus
quam admirabiles.

Volebam orationi finem imponere. Cæterum non
adeo absonus sum, ut ex piscatione Petri nihil
bellariorum apponam illis, qui alioqui ea, quæ
Petrum concernunt, in deliciis habere consueve-
runt. Adeste mecum ad mare Tiberiadis et vide-
te Petrum cum cæteris discipulis tota nocte in
veteri suo artificio occupatum sine ullo usque ad
matutinum tempus profecto. Videte etiam Jesum,
post resurrectionem tunc in littore maris stantem
et, minime sciente quisnam esset, interrogantem
quodnam pulmentarium haberent, illisque resp-
dentibus, nullum se habere, in dexteram navi-
gii partem retia laxare jubentem, et aliquid ibi
reperitum iri bonas spes suggerentem, et apo-
stolos jussa capessentes, tot pisces cepisse, ut rete
nullo modo amplius ad navigium trahere potuerint,
sed sub aqua ad terram deduxerint; Petrumque,
cum intellexisset Dominum tanti miraculi aucto-
rem esse, statim, ut erat, tunica succinctum, in
aquam se demisisse, et natando ad Magistrum
pervenisse; deinde rete ad terram traxisse, rete
plenum piscibus, et quidem magnis, adde, si vo-
les, etiam plurimis, utpote centum quinquaginta
tribus. Annon miraculi hujus gratia ad satie-
tatem usque vos oblectare potest? Ego vero anim-
adverto quosdam dicitantes: Quam beati qui-
bus piscibus illis frui concessum est! Mirarer, nisi
et vos beatos censeretis, qui, Christo et Petro con-
vivatoribus, miraculi hujus convivæ facti estis. In
vos piscium miraculo satiatos nequaquam conjicie-
tur, quod et aliis nonnullis exprobratum est: Quæ-
ritis me audire, non quia signa vidistis²⁶, sed
quia panes meos comedistis.

πάρρω τῶν ἰχθύων ἐμπορομένους τοῦ θαύματος, ὃ καὶ ἄλλοις τισὶν ἐνειδίσθη· Ζητεῖτέ με ἀκούειν, οὐχ ὅτι σημεῖα εἰδέτε, ἀλλ' ὅτι μου τὸν ἄρτον ἐφάγετε.

O vocem, cui etiam pisces obtemperarunt, ut A
antea mare et venti! O discipulum, qui ante omnes miraculum proficitur, quia primus exsilit ad Magistrum! O discipulum qui etiam contra undas aliquid ausus est, cum præsentem cerneret Magistrum! O zelum ferventis discipuli, dilectione incensi, amore indomiti solumque Magistrum spirantis! Quid præclare de se cogitandi et loquendi iste non subministrat? Annon ad cælum tunc natate videbatur, quando enatabat ad Magistrum?

At permittite mihi ut piscium multitudinem ad numerorum virtutem excutiam, quia non solum per unitates et decades, sed et per centuriam decurrit, et tribus quadrangulis, ut arithmeticus quispiam dixerit, constat. Quod si cui contemplari jucundum est, a quibus tria ista quadrangula progengerentur, hujus statim primum numerum parem et undequaque absolutum inveniet; illius vero, eum quem virginem appellant; tertii etique, numerum perfectum, ultra quem sine reflexione progredi non licet. Quæ omnia Petri piscationem perfectissimam fuisse indicant, ejusque in omnibus prærogativam et majestatem, quantum conjectare fas est, declarant. Et si his subest quædam ratio, prout revera subest, neque enim temere quidquam horum vel actum vel scriptum est, oratio tamen ad illam accuratorem, quam propositam habet, pertingere nequit. Voluisse autem eum qui hæc litteris prodidit, et multitudinē et magnitudinē capturæ testimonium dare, inde apparet quod humerum perfectissimum adhibuit: quo sane immensam illam Petri piscaturam, qua homines piscaturus erat, et salutem partam luculentissime nobis exhibuit. Consentaneum enim rationi videbatur, ut quæ mirabili aliquo modo effecta sunt, illa litteris mandarentur, et eorum, quæ maximarum rerum erant symbola, nihil prætermitteretur. Talis tibi, o Paule, coapostolus obtigit; talis tibi, Petre, Paulus, quales oratio demonstrare quidem conata, sed nequaquam assecuta est; tametsi nihilominus sic quoque aliquid demonstravit. Tales vos et tantum uterque in Ecclesia Christi obinet, quantum luna inter sidera. Arbitror enim nullum mentis compotem esse, qui eorum animi magnitudinem, conversationem et opera non admiretur: magnitudinem quidem animi, qualem alibi non invenias; conversationem angelis similem; opera, quæ nulli cedant, multoque minus primas concedant.

Cum enim probe nossent, sibi omnium præfecturam concessam esse, studiose enitebantur, ut omnes alios labore vincerent. Scit enim etiam dux belli, sibi plus laborandum esse, quam cuiusvis gregariorum militum. Igitur et laborat. Scit quoque gubernator navis, plus sibi vigilandum

'Ἄλλ', ὃ φωνῆς ἐκείνης! ἢ καὶ ἰχθύες ὑπήκουσαν, ὡς πρὶν καὶ θαλάσσης ὕδωρ καὶ ἄνεμοι. Ὁ μαθητοῦ πρὸ πάντων ὁμολογούντος τὸ θαῦμα, τὸ πρῶτως ἐκπηδήσαι πρὸς τὸν Διδάσκαλον! Ὁ μαθητοῦ κατατολμῆν καὶ κυμάτων ἤδη γεγονότος ἐν ἔθει, παρόντα τὸν Διδάσκαλον βλέποντος· Ὁ μαθητοῦ θερμοῦ τὸν ζῆλον, πολλοῦ τὸ φίλτρον, ἀχέτου τὴν ἔρωτα, καὶ μόνον τὸν Διδάσκαλον πνεύοντος! Τί μὲν τῶν ἀγαθῶν οὐ διδωσιν ἡμῖν ἔννοεζεν οὗτο; περὶ αὐτοῦ; τί δὲ οὐ λέγειν; Ἄρ' οὐ πρὸς οὐρανὸν ἀναψήσεσθαι τηνικαῦτα ἐδόκει πρὸς τὸν Διδάσκαλον ἐνηχόμενος;

Καὶ παριετέ μοι τῶν ἰχθύων τὸ πλήθος κατ' ἀριθμῶν δύναμιν ἐξετάζειν, ὡς οὐ μοναδικῶς δὴ μόνον καὶ δεκαδικῶς, ἀλλὰ καὶ καθ' ἑκατοντάδα συγκυρουόμενος δεικνύεται, καὶ ὡς τριῶν δὴ τετραγώνως ἀριθμητικῶς ἂν τις εἴποι, συντέθειται· ὡς ἐν τῷ τοῦ γεννώντος αὐτοῦ ἀν σκοπεῖν ἦν, τοῦ μὲν ὁ πρῶτος εὐθύς ἄρτιος ἂν ἀνεφάνη· τοῦ δ' ὃν παρθένος ὠνόμασαν, τοῦ δ' ἐπ' αὐτοῖς τρίτου ὁ τέλειος, καὶ μεθ' ὃν οὐκ ἔστι προβαίνειν μὴ ἀνακάμπτοντα. Ἄδη πάντα τὴν τελειωτάτην ἄλειαν ὑποφαίνει τὸ Πέτρου, καὶ τὸ ταύτης ἐν πᾶσι πρεσβεῖον, καὶ τὴν σὺν τούτῳ σεμνότητα, ὅσα γε καὶ συμβάλλειν εἶναι. Ταῦτα γὰρ εἰ πρὸς τίνα φέρει λόγον, καὶ γὰρ ὃν φέρει, ὅτι μὴδ' ἐκ τοῦ παρήκοντος οἶμαι πεπράχθαι τε καὶ γεγράφθαι, ἀλλ' οὖν οὐχ ὥστε καὶ τῆς γνωμένης ἀκριβείας, πρὸς ἣν ὁ λόγος βούληται χειραγωγεῖν, ἐφικνεῖσθαι. Τῷ δὲ δὴ καὶ προσμαρτυροῦσθαι τῷ πλήθει καὶ μεγέθει τῆς ἄγρας μὴδὲ μέχρι τοῦ καὶ τὸν ἀκριβεστάτον ἀριθμὸν προσθεῖναι τοῦ λόγου φείσασθαι, δηλὸς ἔστιν ὃ ταῦτα γράφων τὴν οὐχ ὄσσην ἀνεῖποι τις ἔσσεσθαι μέλλουσιν ὑπὸ Πέτρου τῶν ἀνθρώπων ἄλειαν καὶ σιτυηρίαν ἐκφανέστατα παριστῶν. Καὶ γὰρ εὐλογον ἐδόκει πως, ἃ τοῖς ἐργοῖς θαυμαστὸν δὴ τίνα τρόπον ἐπράχθη, τούτων εἰς μέσον προτιθέναι τοὺς λόγους, καὶ ἃ τῶν μεγίστων ἦν σύμβολα, μηδοτιοῦν τῶν ἐν αὐτοῖς παραλείποντα λέγειν. Τοιοῦτός σοι, Παῦλε, ὁ συναπόστολος· τοιοῦτός σοι, Πέτρε, ὁ Παῦλος· οἷος ὁ λόγος δεῖξαι προτιθέμεναι μὲν, ἥκιστα δ' ἐφικόμενος, οὐδὲν ἤττον καὶ οὕτως ἐδείξε. Τοιοῦτοι ὑμεῖς. Τοσούτον ἑκάτερος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ ἔχοντες, ὅσον ἡ σελήνη ἐν ἀστρασιν. Οἶμαι γὰρ, μηδένα νῦν ἔχοντα, μὴ θαυμάσαι τούτων τὸ φρόνημα, τὴν πολιτείαν, τὸ ἔργον, τὸ μὲν γὰρ, ὅσον οὐκ ἄλλο, ἢ δὲ ἀγγέλους ἐφάμιλλος, τὸ δὲ οὐδενὶ τῶν πρωτείων παραχωροῦν.

Καὶ γὰρ τοὶ συνεδότες ἑαυτοῖς τὴν προστασίαν πάντων ἀνηρημένοι, καὶ ὑπὲρ ἅπαντας τοῖς πόνους ἐντροφῆν ἐπιλοισιμοῦντο. Οἶθε μὲν γὰρ καὶ στρατηγός, ὡς πλείωνων αὐτῷ δεῖ πόνων, ἢ τῶν ὑποστειγμένων ἐκάττοις. Οὐκοῦν καὶ ποιεῖ. Οἶθε δὲ καὶ κυβερνήτης, μᾶλλον αὐτῷ προσήκον τῶν ἐπιβατῶν καὶ

ναυτῶν ἀγρυπνεῖν· οὐκοῦν καὶ ἐγγίγομεν. Ὅπως ἂν
 πρόσθεν οὐρανὸς φύσει βοτάνας, καὶ ἀστέρες γῆν
 διαγράψουσιν, ἢ τοὺς ἀποστόλους· ἐγώ γε φαίην ἂν,
 μὴ πάντα πάντων προέχειν. Εἰ γὰρ μὴ καὶ τῷ χρό-
 νῳ πάντας προέλαβον, ἔστι δ' ὧν οὐ μετρίων καὶ
 δευτέρου πρὸς τὸν βίον ἀφίκοντο, ἀλλ' ὁμοῦ πάντα
 συλλαβόντες ἐν ἑαυτοῖς κατορθώματα, καὶ πάντων
 ὡς ἐνὶ μάλιστα ὑπερίδρυνται. Καὶ προκάθηνται μὲν
 προφητῶν, προκάθηνται δὲ τῶν συναποστόλων· τῶν
 μὲν, ὅτι τὰς ἐκείνων βήσεις ἐκύρωσαν, καὶ ἄπερ
 ἐκείνοις ἦν ἐν ἐφέσει, τούτους, ἐν ἀπολαύσει, πρόβη,
 τῶν δὲ ὅτι τε τὸν Δεσπότην ἐψίλησαν πλέον πάντων,
 καὶ ἠγωνίσαντο πλέον πάντων. Προκάθηνται δὲ
 μαρτύρων ὁμοῦ καὶ ὁσίων· πρὸς ἐκείνους γὰρ οὗτοι
 βλέποντες, οἱ μὲν πρὸς ὄρατους ὁμοῦ καὶ ἀοράτους
 ἔχθρους, οἱ δὲ πρὸς μόνους ἀπεδύσαντο τοὺς δευ-
 τέρους. Προκάθηνται δὲ ἱερέων, ὅσα καὶ παίδων
 πατέρες· προκάθηνται πάντων δ' οὐ πάντα πάντων
 ὑπερβαλλόμενοι. Καὶ πᾶσι πάντα τοῖς ἐπικαλουμέ-
 νοις αὐτοὺς γίνονται. Τοῦτο γὰρ αὐτὸ καὶ περιόν-
 τες ἔτι παρείχοντο ἑαυτοὺς, καὶ πρὸς τοῦτο προθύ-
 μους ἔμεν αὐτοῦ· γιγνομένους, τοὺς Χριστοῦ στό-
 μα λέγω γεγεννημένους, τοὺς σκευὴ τῆς ἐκλογῆς,
 τοὺς θεμελίους τῆς Ἐκκλησίας, τοὺς τριμίας τῶν οὐ-
 ρανῶν, τοὺς τοῦ Σωτῆρος ἀκολουθοῦς καὶ μιμητάς,
 τοὺς μετ' ἐκείνων τῆς οἰκουμένης σωτήρας. Ταῦτα
 καὶ τούτων ἔτι πλείω τε καὶ οὐχ ἥττω, οἷς ἂν τις
 θαρβύων χρῆσαιτο, ἀπητήτοις προμάχοις, ἀρραγέσι
 προβόλοις, ἀγρύπνοις φύλαξι, παρηγόροις ἐν λύ-
 παις, ἐν κινδύνοις ῥύταις, ἰατροῖς ἐν νόσοις, συν-
 οδεύουσι ἐν ὁδοῖς, κυβερνήταις ἐν πλέοι, ζῶν κη-
 δεμόσι, καὶ θανῶν ἀντιλήπτορσιν.
 si quis iter faciat, gubernatores, si quis naviget, i-
 labet.

Ὅν τῇ προστασίᾳ καὶ βοήθειᾳ ἤδη κάμωι πρὸς τέ-
 λος ὁ λόγος, ὡς εἰς λιμένα καταίρει. Πάντα μὲν
 οὖν διὰ πάντων, εὐ μάλα τοῖς ἀποστόλοις εἰργασται
 καὶ τετέλεσται. Τί γὰρ; ἔδει τῷ Χριστῷ προσελ-
 θεῖν; Προσηλθόν. Πανταχοῦ κηρύξαι; Ἐκήρυξαν.
 Πάντα καλῶς ἀγωνίσασθαι; ἠγωνίσαντο. Ἐφάμιλλ-
 ον τὸ πέρασ ταῖς πράξεις ἐπιθεῖναι; Ἐπέθηκαν.
 Θάνατος γὰρ ὑπὲρ Χριστοῦ βίαιος παρέπεμψε πρὸς
 Χριστόν. Καὶ ὁ τοῦτο κελεύων Νέρων, ὃς ἐκφανέ-
 στατα ἀνθρώπων ἔδειξεν ἢ μόνος; ἢ μάλιστα, ὅσα
 καὶ ἠλίκα ποιεῖν ἀρχὴ κακῆ δύναται κακοῦ τυχοῦσα
 τοῦ ἐφρατώτος. Νῦν δὲ τῷ Χριστῷ συνόντες ἐν οὐ-
 ρανοῖς, ὧ καὶ ἐπὶ γῆς συνῆσαν ἀχώριστοι, ἀπέραν-
 τα χαίρουσιν.

Ἔμοι δὲ δοκεῖ καὶ ὡς ἐν κεφαλαίῳ τῶν λόγων
 προσειπόντα τοὺς ἀποστόλους καὶ ἐπευξάμενον, αὐ-
 τικά δοῦναι τῷ λόγῳ στήναι. Χαίρετε οὖν, ὧ μακά-
 ριοι, χαίρετε, Χριστοῦ μαθηταί. Χαίρετε, τῆς οἰκου-
 μένης διδάσκαλοι. Καὶ γὰρ χαίρετε πρὸς οἷς ἀπο-
 λαύετε, τὸ ὑμέτερον ποιμνιον ἀνωθεν ἐφορῶντες
 εἰς οἶον ἀνθ' οἴου ταῖς ἀεὶ προσθήκαις ἐπέδωκεν.
 Εἰ μὴ τι παραιρεῖται· τῆς ἡδονῆς τὸ τοῦ ἀπαντα-
 χοῦ γῆς τὸν ἕνα Χριστόν ἐπικαλεσαμένους Θεὸν δι'
 ὑμῶν, τῆ τοῦ πονηροῦ κακοτεχνίᾳ πολλὰ καὶ διεσπᾶ-

esse, quam vectoribus et nautis. Vigilat ergo.
 Vere cælum prius plantas progenerabit, et stellis
 terra insignietur, quam ego affirmem, apostolos
 istos in omnibus et super omnes non eminere.
 Nam licet tempore non anteverterint omnes, ta-
 men et secundis non mediocria capessenda pro-
 ponuntur, et isti omnia præclare facta in se com-
 plexi, omnibus, quam maxime fieri potest, ante-
 ponuntur. Præsident prophetis, præsident et co-
 apostolis: illis, quia eorum oracula confirma-
 runt, et quæ illis erant in optatis, horum fructus
 illis concessus est; istis, quia plus cæteris Domi-
 num dilexerunt et plura quam cæteri certamina
 subierunt. Præsident insuper martyribus aliisque
 sanctis. Ad illos enim respicientes quidam et
 cum aspectabilibus et cum inaspectabilibus adver-
 sariis in arenam descenderunt; alii tantum cum
 inaspectabilibus. Præsident sacerdotibus, ut pater
 filiis. Præsident omnibus simul omnes in omnibus
 supergressi, et omnibus se invocantibus omnia
 facti, et hoc ipsum, cum adhuc in terra super-
 stites essent, prompte omnibus præstabant, et
 alacres se, ut singulis gratificarentur, exhibebant.
 Illi scilicet, qui os Christi erant, vasa electionis,
 fundamenta Ecclesiæ, quæstores cælorum, Salva-
 toris pedis equi et imitatores; et post illorum,
 orbis terrarum servatores. Hæc sunt et plura,
 nec minora his supersunt, apostolorum præconia,
 quos quis fidenter sibi asciscat, tanquam invi-
 ctos propugnatores, propugnacula inexpugnabilia,
 custodes vigilantes, consolatores in adversis, in
 periculis liberatores, in morbis medicos, comites,
 quos quis vivens curatores, et mortuos adjutores

Quorum ductu et auxilio mihi jam quoque
 oratio ad finem, velut ad portum, provehitur.
 Omnia igitur et per omnia apostolis admo-
 lum probe peracta sunt. Quid enim? Ad Christum
 oportebat accedere? Accesserunt. Ubique prædi-
 care? Prædicarunt. In omnibus bonum certamen
 certare? Certarunt. Similem finem actionibus im-
 ponere? Imposuerunt. Violenta enim pro Christo
 suscepta mors ad Christum illos transmisit. Cujus
 mortis auctor Nero, qui vel solus, vel præcipue
 luculenter ostendit, quanta et qualia facinora im-
 perium patrare possit, si malum præsidem nanci-
 scatur. Nunc autem cum Christo in cælis degente,
 cui etiam in terris inseparabiliter adhæserant, sine
 fine exsultant.

Ego vero consultum censeo ut, quia in termino
 versamur, apostolos compellem et invocem, mox-
 que cursum sistam. Salvete igitur, o beati. Sal-
 vete, Christi discipuli, totius orbis magistri. Gau-
 detis etenim inter gaudia, quibus in cælo frui-
 mini, quando vestrum gregem quotidianis incre-
 mentis auctum aspicitis; nisi aliquid de voluptate
 decerpatis, quod qui ubique terrarum a vobis in-
 stituti unum Christum, ut Deum, invocant, caco-
 demoniis malitia multifariam dissecti sunt; recta

deposita in dubium revocantes, doctrinaeque a vobis traditæ alii aliter adversari tentantes. Vos quidem omnibus prædicatis; veritas enim una est. At vero malignus pernicioso strategemate usus, quos a conculcato jam idolorum cultu avulsos cernebat, eos a cognita veritate, prætextu veritatis indagandæ, avellere studuit. Verus impostor et improbitatis instrumentum, qui ista commentus est, ut dum homines pro Deo pugnam ineunt, a Deo exciderent, et ut a Deo alienarentur, dum instinctu ejus pro Deo præter rationem et temere dimicant. Cæterum vos, si qua hujus rei cura vos tangit, ut profecto tangit, cohibete et componite dissidia, Ecclesiamque iterum in unum congregate. Memineritis, ipsa vestra nomina huc tendere et huc vos impellere. Paulus igitur pausam contentionibus afferat. Petrus vero supra immotam petram incorruptæ doctrinæ adductos confirmet. Et ingentes gratias vobis debemus, partim propter illa quæ his in terris nostri causa sustinistis, partim ob ea quæ iterum procurabitis. Capiamus et nos primæ illius vestræ curæ experimentum, ut quod auditione accepimus et fide credimus, oculis quoque intueamur, quomodo scilicet orbem terrarum ad salutem pertraxeritis, Christum in vobis ipsis habentes et circumferentes, quem simul cum Patre et Spiritu sancto adorandum prædicastis, nunc et semper, et in sæcula. Amen.

Ασθαι, καὶ λόγου τοῦ ὁρθοῦ πάντα πᾶσιν ἀμφοτέρωθεν, καὶ ἄλλους ἄλλως τῆς ὑμῶν διδασκαλίας ἀντιχρῆσαι βούλεσθαι. Ὑμεῖς μὲν γὰρ ἐν πᾶσι τὸ κήρυγμα διηγήεσθε. Τὸ γὰρ ἀληθὲς ἐν ὁ δὲ πονηρὸς πονηρῶ χριστάμενος στρατηγήματι, οὗς ἀφῆρέθη τῆς εἰδῶλων πατηθείσης λατρείας ἀναφῆρεῖν τῆς ἀληθείας ἐμπενήσατο ὑποθήκη δῆθεν τοῦ τῆς ἀληθείας φροντισῆν σοφιστῆς ἔντως ἐκεῖνος καὶ κικλῶν ὄργανον. Τοιαῦτα δραματούργησας, ὡς ὑπὲρ Θεοῦ τοὺς ἀνθρώπους μάχην ἀνηρημένους ἐκπίπτειν Θεοῦ· καὶ ἐν ἀλλοτριωθῆσι Θεοῦ, Θεῶν παρὰ λόγον βοῦθειν ὑποβάλλων. Πλὴν ἀλλ' εἰ τί γε ὑμῖν τοῦδε μέλει, καὶ γὰρ οὐ μέλει, ἤδη ποτὲ λήξει τὴν στάσιν. Καὶ πάλιν τὴν Ἐκκλησίαν εἰς ἐν συναγάγετε. Μνήσθητε ὡς τῶν εἰς τοῦτο συντεινόντων ὑμεῖς ἐπίωνοιμοι. Καὶ ὁ μὲν Παῦλος τῶν διαφορῶν ὁραγέτω· ὁ δὲ Πέτρος· ἐπὶ πέτρῳ ἀρῆραγῆ πάντας ὁμοῦ στηριζέτω τῆς τῶν δογμάτων ὁρθότητος. Ἡ ποῦ πολλαπλασιῶσις ὑμῖν εἰσόμεθα τηρικαῦτα τὰς χάριτας, ὧν τε τῶ βῆν περιόντες ὑπὲρ ὑμῶν ἠνέσχεσθε, καὶ ὧν αὐτοῖς ἐπιμελήσεσθε. Λεθοῦμεν καὶ ἡμεῖς τῆς πρώτης ἐκείνης ἐπιμελείας ὑμῶν πείραν. Ὡς ἂν ὅπερ ἀκοῆ περιλήφασιν τε καὶ πεπιστεύκαμεν, καὶ ὁφθαλμοῖς δεῖξαι δεξώμεθα, ὡς ὑμεῖς τὸν οἰκουμένην ἐσώσατε, Χριστὸν ἐν ὑμῖν αὐτοῖς ἔχοντες τε καὶ περιφέροντες, ὧν ἅμα τῶ Πατρὶ καὶ τῶ Πνεύματι προσκυνητῶν ἐκηρύξατε, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας· Ἀμήν.

MAXIMI PLANUDÆ

INTERPRETATIO

NONNULLORUM CAPITUM S. AUGUSTINI

EX DECIMO QUINTO DE TRINITATE

Quæ probant Spiritum sanctum etiam ex Filio procedere

(Opuscula aurea theologica, Petro Arcudio editore, Romæ, 1670.)

Quoniam Marcus Ephesius in privatis colloquiis etiam scripta sanctorum Patrum Occidentalium aiebat esse corrupta, huic stultæ assertioni Bessarion se opponens firmiter asseverabat, si ea omnia e codicibus deleantur, quæ hoc dogma probant, remansuras utique membranas albas. Non enim obiter unum, aut alterum verbum sancti proferunt ad id probandum, ut quis suspicetur eorum loca esse corrupta: sed integræ ea de re illorum pagina, imo vero ad populum exstant homilia. Quare Græci quoque Catholici illius ætatis, præsertim Bessarion et Demetrius Cylones, integros ferme tractatus sancti Augustini verterunt. Mirabar autem cur non etiam vertissent librum *De Trinitate* sancti Augustini tanti doctoris, ubi consulto ac de industria quæstionem hanc tractat. Sed reperi postea Maximum Planudem, monachum Græcum, celeberrimum philosophum et theologum, et in utraque lingua exercitatissimum, sanctoque Augustino addictissimum aliquot annis prius eum librum eîς τὴν Ἑλλάδα φωνὴν transtulisse. Ex eo nos excerpimus quæ ad rem faciunt. Quæ sane quoniam in tertio tomo Augustini exstant, et prius tractata sunt, hic etiam ante alios ejus tractatus inserenda duximus.

Cæterum ne offendatur pius lector, quoniam Planudes quatuor argumentis adversus verum dogma Latinorum videtur insurgere, sciendum est eum timore principis illud fecisse, ut testatur Demetrius Cydones et Bessarion in solutione illorum argumentorum, quæ in calce post capita sancti Augustini ex libro *De Trinitate* desumpta, posuimus.

AUGUSTINI EX LIBRO XV DE TRINITATE.

CAPUT XVII.

Satis de Patre et Filio, quantum per hoc speculum atque in hoc ænigmate videre potuimus, locuti sumus. Nunc de Spiritu sancto, quantum, Deo donante, videre conceditur, disserendum est: qui Spiritus sanctus, secundum Scripturas sanctas, nec Patris solius est, nec Filii solius, sed amborum, et ideo communem, quia invicem se diligunt Pater et Filius, nobis insinuat charitatem. Ut autem nos exerceret sermo divinus, non res in promptu sitas, sed in abdito scrutandas, et ex abdito eruendas, maiore studio fecit inquiri. Non itaque dixit Scriptura: Spiritus sanctus charitas est; quod si dixisset, non parvam partem questionis istius abstulisset: sed dixit: « Deus charitas est¹; » ut incertum sit, et ideo requirendum, utrum Deus Pater sit charitas, an Deus Filius, an Deus Spiritus sanctus, an Deus ipsa Trinitas. Neque enim dicturi sumus, non propterea Deum dictum esse charitatem, quod ipsa charitas nulla substantia quæ Dei digna sit nomine, sed quod donum Dei sit, sicut dictum est Deo,

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.

Περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅπερ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ ἴσων λαμβάνεται, καὶ ἑκατέρου Πνεύμα λέγεται, καὶ τῷ τῆς ἀγάπης νοεῖται ὀνόματι, καίτοι καὶ ἑκάστου τῶν ἐν τῇ Τριάδι προσώπων ἀγάπης ὄντος.

Ἄλις μὲν οὖν περὶ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, ὅποσον διὰ τοῦδε τοῦ ἐσόπτρου καὶ ἐν τῷδε τῷ αἰνίγματι ἰδεῖν ἴδουνηθημεν, διειλέγεθα. Νυνὶ δὲ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὅποσον, τοῦ Θεοῦ χρηγοῦντος, ὁρᾶν συγχωρούμεθα, διασαφητέον· ὡς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον κατὰ τὰς ἱερὰς Γραφὰς οὔτε τοῦ Πατρὸς ἐστὶ μόνου, οὔτε τοῦ Υἱοῦ μόνου, ἀλλ' ἀμφοῖν· καὶ διὰ τοῦτο κοινὴν ἡμῖν τὴν ἀγάπην διδάσκει, καθ' ἣν ἀλλήλους ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς ἀγαπῶσιν. Ἴνα δ' ἡμᾶς ὁ θεῖος λόγος γυμνάσῃ, οὐκ εἰς προὔπτον κείμενα πράγματα, ἀλλ' ἐν ἀποκρῦφῳ ἐρευνητέα, καὶ ἐς ἀποκρῦφου ἐξενεκτέα, μερίζον ἀγωνίᾳ πεποιήκε ζῆτεῖσθαι· οὐδὲ γὰρ εἶπεν ἡ Γραφή, ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀγάπη ἐστίν. Εἰ γὰρ τοῦτ' εἶρηκεν, οὐ μικρὸν ἂν μέρος ἀφείλετο τοῦδε τοῦ ζητήματος, ὅλλ' εἶπεν, « Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν, » ὡς ἄδηλον εἶναι, καὶ διὰ ταῦτα ζητητέον, πότερον ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἀγάπη ἐστίν, ἢ ὁ Θεὸς καὶ Υἱὸς, ἢ ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἢ ὁ Θεὸς αὐτὴ ἡ Τριάς. Οὐδὲ γὰρ ἐροῦμεν

A Quoniam tu es patientia mea. Neque enim propterea dictum est, quia Dei substantia est nostra patientia, sed quod ab ipso nobis est, sicut alibi legitur: « Quoniam ab ipso est patientia mea: » Hunc quippe sensum facile refellit Scripturarum ipsa locutio. Tale est enim, « Tu es patientia mea; » quale est, « Tu es, Domine, spes mea; » et: « Deus meus misericordia; » et multa similia. Non est autem dictum, Domine, charitas mea, aut, Tu es charitas mea, aut, Deus charitas mea; sed ita dictum est: « Deus charitas est, » sicut dictum est: « Deus Spiritus est. » Hoc qui non discernit, intellectum a Domino, non expositionem quærat a nobis. Non enim apertius quidquam possumus dicere. Deus ergo charitas est. Utrum autem Pater, an Filius, an Spiritus sanctus, an ipsa Trinitas, quia et ipsa non tres dii, sed unus Deus, hoc quæritur. Sed jam in hoc libro superius disputavi, non sic accipiendam esse Trinitatem, quæ Deus est ex illis tribus, quæ in Trinitate nostræ mentis ostendimus, ut tanquam memoriasit omnium trium Pa-

μῆ διὰ ταῦτα ἀγάπην τὸν Θεὸν εἰρησθαι, ὅτι ἡ ἀγάπη οὐκ ἐστὶν ἡ οὐσία ἐκεῖνη, ἥτις ἐστὶν ἀξία τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, ὅλλ' ὅτι ἐῶρόν ἐστι τοῦ Θεοῦ, ὡσπερ εἶρηται πρὸς τὸν Θεὸν, ὅτι: « Σὺ εἰ ἡ ὑπομονὴ μου. » Οὐ γὰρ πάντω, διὰ ταῦτα εἶρηται, ὅτι τοῦ Θεοῦ ἐστὶν οὐσία ἡ ἡμετέρα ὑπομονὴ, ἀλλ' ὅτι παρ' ἐκεῖνου ἡμῖν ἐστὶν· ὡσπερ καὶ ἀλλαχθῶ ἀναγινώσκουμεν, ὅτι « Παρ' αὐτοῦ ἡ ὑπομονὴ μου. » ταύτην γὰρ τὴν ἔνοιαν βραδύως ἀποκρούεται ἡ τῶν Γραφῶν ὀμιλία. Τοιοῦτον γὰρ ἐστὶ τὸ, « Σὺ εἰ ἡ ὑπομονὴ μου, » ὁποῖόν ἐστι τὸ, « Σὺ, Κύριε, ἡ ἐλπίς μου. » καὶ, « Ὁ Θεὸς μου, τὸ ἐλεός μου. » καὶ πολλὰ παραπλήσια· οὐκ εἶρηται δὲ, Κύριε, ἡ ἀγάπη μου, ἢ, Σὺ εἰ ἡ ἀγάπη μου, ἢ, Ὁ Θεὸς ἡ ἀγάπη μου· ἀλλ' οὕτως εἶρημένον ἐστίν, « Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν, » ὡσπερ εἶρηται « Ὁ Θεὸς πνεῦμά ἐστιν. » Ὁ δὲ δὴ τοῦτο μὴ διακρίνων νόησιν παρὰ Κυρίου, ἀλλὰ μὴ ἐξήγησιν παρ' ἡμῶν ζητεῖτω. Οὐδὲ γὰρ καθαρῶτερόν τι λέγειν δυνάμεθα. Ὁ Θεὸς ἀρα ἀγάπη ἐστίν. Πότερον δὲ ἢ ὁ Πατὴρ, ἢ ὁ Υἱὸς, ἢ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἢ αὐτὴ ἡ Τριάς· καὶ γὰρ καὶ αὐτὴ οὐ τρεῖς Θεοί, ἀλλὰ Θεὸς ἐστὶν εἷς· τοῦτο ζητεῖται. Ἄλλ' ἦδη ἐν τῷδε τῷ βιβλίῳ ἀνωτέρω διειλεγματο, μὴ οὕτω χρῆναι λαμβάνειν τὴν Τριάδα, ἥτις ὁ Θεὸς ἐστὶν ἐκ τῶν τριῶν ἐκεῖνων, ἅπερ ἐν τῇ Τριάδι,

¹ Ioan. iv, 16.

ter, et intelligentia omnium trium Filius, et charitas omnium trium Spiritus sanctus, quasi Pater nec intelligat sibi nec diligit; sed ei Filius intelligat, et Spiritus sanctus ei diligit, ipse autem sibi et illis tantum meminerit; et Filius nec meminerit, nec diligit sibi, sed meminerit ei Pater, et diligit ei Spiritus sanctus, ipse autem et sibi et illis tantummodo intelligat; itemque Spiritus sanctus nec meminerit, nec intelligat sibi, sed meminerit ei Pater, et intelligat ei Filius, ipse autem et sibi et illis non nisi diligit: sed sic potius, ut omnia tria et omnes et singuli habeant in sua quisque natura; nec distent in eis ista, sicut in nobis aliud est memoria, aliud est intelligentia, aliud dilectio sive charitas; sed unum aliquid sit quod omnia valeat, sicut sapientia, et sic habeatur in uniuscuiusque natura, ut qui habet, hoc sit quod habet, sicut immutabilis simplexque substantia.

Si ergo hæc intellecta sunt, et quantum nobis in rebus tantis videre et conjectare concessum est, vera esse claruerunt, nescio cur non sicut sapientia, et Pater dicitur et Filius, et Spiritus sanctus, et simul omnes non tres, sed una sapientia; ita charitas, et Pater dicatur et Filius et Spiritus sanctus, et simul omnes unus Deus. Et tamen non frustra in hac Trinitate non dicitur Verbum Dei nisi Filius, nec

A donum Dei nisi Spiritus sanctus; nec de quo genitum est Verbum, nec de quo procedit principaliter Spiritus sanctus, nisi Deus Pater. Ideo autem addidit principaliter, quia et de Filio Spiritus sanctus procedere reperitur. Sed hoc quoque illi Pater dedit, non jam existenti, et nondum habenti, sed quidquid Unigenito Verbo dedit, gignendo dedit. Sic ergo eum genuit, ut etiam de illo donum commune procederet, et Spiritus sanctus. Spiritus esset amborum. Non est igitur accipienda transeunter, sed diligenter intuenda inseparabilis Trinitatis ista distinctio. Hinc enim factum est ut proprie Dei Verbum, etiam Dei Sapientia diceretur, cum sit Sapientia et Pater et Spiritus sanctus. Si ergo proprie aliquid horum trium charitas nuncupanda est, quid aptius quam ut hoc sit Spiritus sanctus? Ut scilicet in illa (Trinitatis) simplici summaque natura non sit aliud substantia, et aliud charitas, sed substantia ipsa sit charitas, et charitas ipse sit substantia, sive in Patre, sive in Filio, sive in Spiritu sancto, et tamen proprie Spiritus sanctus charitas nuncupetur. Sicut legis nomine aliquando simul omnia veteris instrumenti sanctarum Scripturarum significatur eloquia. Nam ex propheta Isaia testimonium ponens Apostolus, ubi ait: « In aliis linguis, et in aliis labiis loquar populo huic^a, » præmisit tamen: « In lege scriptum est. » Et ipse Dominus; « In lege, inquit, eorum scriptum est, quia Oderunt

τοῦ νοῦς ἡμῶν ὑπεδείξαμεν, ὡς μνήμην μὲν εἶναι τῶν τριῶν πάντων τὸν Πατέρα, καὶ νόησιν τῶν τριῶν πάντων τὸν Υἱόν, καὶ ἀγάπην πάντων τῶν τριῶν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς τὸν Πατέρα μήτε νοεῖν ἑαυτῷ, μήτε ἀγαπᾶν, ἀλλὰ τὸν Υἱόν ἐκείνῳ νοεῖν, καὶ τὸ Πνεῦμα ἐκείνῳ ἀγαπᾶν, αὐτὸν δὲ καὶ ἑαυτῷ καὶ ἐκείνοις μόνον μεμνησθαι· καὶ μὴν καὶ τὸν Υἱὸν μήτε μεμνησθαι, μήτε ἀγαπᾶν ἑαυτῷ, ἀλλὰ μεμνησθαι αὐτῷ τὸν Πατέρα, καὶ ἀγαπᾶν αὐτῷ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· αὐτὸν δὲ καὶ ἑαυτῷ καὶ ἐκείνοις μόνον νοεῖν· εἰ δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον μήτε μεμνησθαι, μήτε νοεῖν ἑαυτῷ, ἀλλὰ μεμνησθαι αὐτῷ τὸν Πατέρα, καὶ νοεῖν αὐτῷ τὸν Υἱόν· αὐτὸ δὲ καὶ ἑαυτῷ καὶ ἐκείνοις οὐδὲν δεῖ μὴ ἀγαπᾶν· ἀλλ' οὕτω μᾶλλον ὡς πάντα τὰ τρία καὶ πάντας καὶ ἕκαστον ἔχειν ἐν τῇ οἰκείᾳ ἕκαστον φύσει, καὶ μηδὲ δίστασθαι ἐν αὐτοῖς ταῦτα, ὡσπερ ἐν ἡμῖν ἄλλο μὲν ἢ μνήμη, ἄλλο δὲ ἢ νόησις, ἕτερον δὲ ἢ ἀγάπη, ἀλλ' εἶναι τι τὸ πάντα δυνάμενον, ὡσπερ ἡ σοφία, καὶ οὕτως ἔχασθαι ἐν ἐνὸς ἐκάστου φύσει, ὡς τὴν τῶδε τι ἔχοντα εἶναι ὃ ἔχει, ὡς ἀτρεπτον καὶ ἀπλήν οὐσίαν.

Οὕτω μὲν οὖν ταῦτα νενήθεται, καὶ ὅπόσον ἡμῖν ἐν τηλικούτοις πράγμασιν ἰδεῖν στοχάσασθαι συγχωρήσεται, ἀληθῆς οὐτα ἀνεφάνη. Οὐκ οὔδα ἐξ ἐπί ποτε μὴ ὡσπερ σοφία καὶ ὁ Πατὴρ λέγεται, καὶ ὁ Υἱός, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ὁμοῦ πάντες οὐ τρεῖς, ἀλλὰ μία σοφία, οὕτως ἀγάπη καὶ ὁ Πατὴρ λέγεται, καὶ ὁ Υἱός, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ

ὁμοῦ πάντες μία ἀγάπη. Οὕτω γὰρ καὶ ὁ Πατὴρ Θεός, καὶ ὁ Υἱός Θεός, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον Θεός, καὶ ὁμοῦ πάντες εἰς Θεός. Καὶ μέντοι οὐ μάρτην ἐν τῇδε τῇ Τριάδι οὐ λέγεται Λόγος τοῦ Θεοῦ, εἰ μὴ ὁ Υἱός, οὐδὲ δῶρον Θεοῦ, εἰ μὴ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Οὐδὲ ἐξ οὗ ἐγεννήθη ὁ Λόγος, καὶ ἐξ οὗ ἐκπορεύεται ἀρχοειδῶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἰ μὴ ὁ Πατὴρ· διὰ τοῦτο δὲ προσέθηκα τὴ ἀρχοειδῶς, ἐπειδὴ καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εὐρίσκειται ἐκπορευόμενον, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τοῦτο αὐτῷ ὁ Πατὴρ ἔδωκεν, οὐκ ἤδη ὑφ᾽εστηκότι, καὶ μήπω ἔχοντι, ἀλλ' ὃ τι ποτὲ τῷ μονογενεῖ Λόγῳ δέδωκεν, ἐν τῷ γεννᾶν δέδωκεν, οὕτως ἄρα αὐτὸν ἐγέννησεν, ὡς καὶ ἐξ αὐτοῦ τὸ δῶρον κοινὸν προέρχασθαι, καὶ Πνεῦμα ἅγιον εἶναι ἀμφοῖν. Οὐκ ἄρα παροδικῶς ἀξία λαμβάνεσθαι, ἀλλ' ἐπιμελῶς ἐπισκοπεῖσθαι ἢ ἀδελφῆτος αὐτῆ τῆς Τριάδος διαστολή. Ἐντεῦθεν γὰρ γέγονεν ὡς κυρίως τὴν τοῦ Θεοῦ Λόγον Θεοῦ σοφίαν λέγεσθαι, καίτοι καὶ τῷ Πατρὶ σοφίας ὄντος, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Εἰ τοίνυν κυρίως τῶν τριῶν τι τούτων ἀγάπην ὀνομάζεσθαι χρὴ, τί ποτ' ἂν ἀρμοδιώτερον εἴη τοῦτ' εἶναι ἢ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον; ὡς ἐν ἐκείνῃ δηλαδὴ τῇ ἀπλή καὶ ἀκροτάτῃ φύσει μὴ εἶναι ἕτερον μὲν τὴν οὐσίαν, ἕτερον δὲ τὴν ἀγάπην, ἀλλ' οὐσίαν εἶναι τὴν ἀγάπην, καὶ τὴν ἀγάπην οὐσίαν εἶναι ἐν τῷ Πατρὶ, εἴτε ἐν τῷ Υἱῷ, εἴτε ἐν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι; Ὅμως μέντοι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον κυρίως ἀγάπην προσαγορεύεσθαι· ὡσπερ καὶ τῷ τοῦ νόμου ὀνόματι ἔστιν ὅτι ὁμοῦ

^a I Cor. xiv, 21.

me gratis ^a : » cum hoc legatur in Psalmo. Ali- A quando autem proprie vocatur lex, quæ data est per Moysen secundum quod dictum est : « Lex et prophetæ usque ad Joannem ^b. » Et : « In his duobus præceptis tota lex pendet et prophetæ ^c. » Hic utique proprie lex appellata est de monte Sina ; prophetarum autem nomine etiam psalmi significati sunt, et tamen alio loco ipse Salvator : « Oportebat, inquit, impleri omnia, quæ scripta sunt in lege, et prophetis, et psalmis de me ^d. » Hic rursus prophetarum nomen, exceptis psalmis, intelligi voluit. Dicitur ergo lex universaliter cum prophetis et psalmis ; dicitur et proprie, quæ per Moysen data est. Item dicuntur communiter prophetæ simul cum psalmis, dicuntur et proprie præter psalmos. Et multis aliis exemplis doceri potest multarum B rerum vocabula et universaliter poni, et proprie quibusdam rebus adhiberi, nisi in re aperta vitanda sit longitudo sermonis. Hæc ideo dixi, ne quisquam propterea nos inconvenienter existimes charitatem appellare Spiritum sanctum, quia et Deus Pater et Deus Filius potest charitas nuncupari. Sicut ergo unicum Dei Verbum proprie vocamus nomine sapientiæ, cum sit universaliter et Spiritus sanctus et Pater ipsa Sapientia : ita Spiritus sanctus proprie nuncupatur vocabulo charitatis, cum sit

universaliter charitas et Pater et Filius. Sed Dei Verbum, id est unigenitus Dei Filius, aperte dicitur est Dei Sapientia, ore apostolico, ubi ait, Christum Dei virtutem et Dei sapientiam. Spiritus autem sanctus ubi sit dicitur charitas, invenimus, si diligenter Joannis apostoli scrutemur eloquium. Qui cum dixisset : « Dilectissimi, diligamus invicem, quia dilectio ex Deo est, » secutus adjunxit : « Et omnis qui diligit, ex Deo natus est ; qui non diligit, non cognovit Deum ; quia Deus dilectio est ^e. » Hic manifestavit eam se dixisse dilectionem Deum, quam dixit ex Deo. Deus ergo ex Deo est dilectio. Sed quia et Filius ex Deo Patre natus est, et Spiritus sanctus ex Deo Patre procedit, quem potius eorum hic debeamus accipere, dictum esse dilectionem Deum, merito quaeritur : Pater enim solus ita Deus est, ut non sit ex Deo ; ac per hoc dilectio, quæ ita Deus est, ut ex Deo sit, aut Filius est, aut Spiritus sanctus. Sed in consequentibus cum Dei dilectionem commemorasset, non qua nos eum, sed qua ipse dilexit nos, et misit Filium suum liberatorem pro peccatis nostris, et hinc exhortatus esset ut et nos invicem diligamus, atque ita in nobis Deus maneat : quia utique dilectionem Deum dixerat, statim volens de hac re apertius aliquid eloqui : « In hoc, inquit, cognoscimus quia in ipso

πάντα τὰ τῆς παλαιᾶς καὶ θείας Γραφῆς δηλοῦνται λόγια· καὶ γὰρ ἐκ τῆς Γραφῆς τοῦ Ἰσαίου μαρτυροῦνται· οἱ Ἀπόστολοι ἐνθά φησὶν, « Ἐν ἐτερογλώσσαις καὶ ἐν χεῖλεσιν ἑτέροις λαλήσω τῷ λαῷ τοῦτῳ, » προῦθηκεν ὁμοῦ, « Ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται, » Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος, « Ἐν τῷ νόμῳ, φησὶν, αὐτῶν γέγραπται, ὅτι, Ἐμίσησάν με δωρεάν, » καὶ τοῦτο ἀναγινωσκόμενον ἐν τῷ ψαλμῷ. Ἐνίστα δὲ νόμος κυρίως καλεῖται διὰ Μωυσέως, κατὰ τὸ ῥηθὲν, « Ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως Ἰωάννου. » Καί· « Ἐν ταῦταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὁλοῦς ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμανται. » Ἐνταῦθα γὰρ πάντως νόμος κυρίως προσαγορεύεται ὁ ἐκ τοῦ δρους Σινᾶ, τῷ τῶν προφητῶν δὲ ὀνόματι καὶ οἱ ψαλμοὶ σημαίνονται. Ἐν ἑτέρῳ μένει τύπῳ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ, « Ἐδοί, » φησὶ, « πληρωθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ καὶ προφήταις καὶ ψαλμοῖς περὶ ἐμοῦ. » Ἐνταῦθα γὰρ πάλιν τὸ τῶν προφητῶν ὄνομα, ἐξαιρουμένων τῶν ψαλμῶν, νοεῖσθαι ἠθέλησε. Λέγεται ἄρα νόμος καθολικῶς οὐν τοῖς προφῆταις καὶ ψαλμοῖς. Λέγεται καὶ κυρίως ὁ διὰ Μωυσέως· δοθεῖς. Ἐτι λέγονται κοινῶς οἱ προφῆται οὐν τῆς ψαλμοῖς. Λέγονται δὲ καὶ ἰδίως πλὴν τῶν ψαλμῶν. Καὶ πολλοὶ δὲ παραδείγμασι καὶ ἄλλοις δυνατὸν ἡμᾶς γινῶναι, ὡς πολλῶν πραγμάτων ὀνόματα καὶ καθολικῶς τίθεσθαι, καὶ ἰδίως τισὶν ἀπονέμεσθαι· εἰ μὴ ἐν πράγματι φανερῶ φυλάττεσθαι χρὴ τὸ τοῦ λόγου μήκος. Τοῦτο δὲ διὰ τοῦτ' εἶπον, ἵνα μὴ τις ἡμᾶς τοῦτου χάριν οἰηθεῖν, μὴ ἀρμοδίως ἀγάπην προσαγορεύειν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐπειδὴ καὶ ὁ

Θεὸς καὶ Πατὴρ, καὶ ὁ Θεὸς Υἱὸς δύναται ἀγάπην προσαγορεύεσθαι· ὡς περ οὖν τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Λόγον κυρίως καλοῦμεν τῷ τῆς σοφίας ὀνόματι, καὶ τοὶ καθόλου καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ τοῦ Πατρὸς σοφίας ὄντος, οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον κυρίως τῷ τῆς ἀγάπης ὀνόματι, καθόλου καὶ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ ἀγάπης ὄντος. Ἄλλ' ὁ μὲν Λόγος τοῦ Θεοῦ, τουτέστιν ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, φανερῶς εἰρηται τοῦ Θεοῦ σοφία τῷ ἀποτολικῷ στόματι, ἐνθά φησὶ, « Χριστὸν Θεοῦ δύναμιν, καὶ Θεοῦ σοφίαν. » Τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ποτε εἰρησθαι ἀγάπην εὐρίσκομεν ; ἂν περ ἐπιμελῶς τῷ τοῦ ἀποστόλου Ἰωάννου λογίῳ πρόσσχωμεν, ὡς εἰπὼν, « Ἀγαπητοὶ, ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὅτι ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστίν, » ἐπομένως συνῆψε, « Καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐγεννήθη· ὁ δὲ μὴ ἀγαπῶν οὐκ ἐγινω τὸν Θεόν, ὅτι ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν. » Ἐνταῦθα ἐφάνερωσεν ἑαυτὸν αὐτὴν εἰρηκέναι ἀγάπην τὸν Θεόν, ἣν εἶπεν ἐκ τοῦ Θεοῦ. Θεὸς ἄρα ἐκ Θεοῦ ἐστίν ἡ ἀγάπη· ἀλλ' ἐπεὶ καὶ ὁ Υἱὸς ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐγεννήθη, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐκπορεύεται, τίνα τούτων μᾶλλον ἐνταῦθα ἐκλαβεῖν ὀφείλομεν εἰρησθαι ἀγάπην τὸν Θεόν, δικαίως ζητεῖται. Ὁ γὰρ Πατὴρ μόνος ἐστίν οὕτω Θεός, ὡς μὴ ἐκ Θεοῦ εἶναι, καὶ διὰ ταῦτα ἡ ἀγάπη, ἥτις οὕτω Θεός ἐστίν, ὡς ἐκ τοῦ Θεοῦ εἶναι, ἡ Υἱός ἐστίν, ἡ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλ' ἐν τοῖς ἐπομένοις τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ ἀναμνήσας, οὐ καθ' ἣν ἡμεῖς αὐτὸν, ἀλλὰ καθ' ἣν αὐτὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, « Καὶ ἀπέστειλε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, »

^a Joan. xv, 25. ^b Luc. xvi, 16. ^c Matth. xxi, 40. ^d Luc. xxiv, 44. ^e I Joan. iv, 7, 8.

manemus, et ipse in nobis, quia de Spiritu suo dedit nobis.⁹ Spiritus itaque sanctus de quo dedit nobis, facit nos in Deo manere, et ipsum in nobis, hoc autem facit dilectio. Ipse est igitur Deus dilectio. Denique paulo post cum hoc ipsum repetisset, atque dixisset: « Deus dilectio est, » continuo subiecit: « Et qui manet in dilectione, in Deo manet, et Deus manet in eo. » Unde supra dixerat: « In hoc cognovimus quia in ipso manemus et ipse in nobis, quia de Spiritu suo dedit nobis. » Ipse ergo significatur ubi legitur: « Deus dilectio est. » Deus igitur Spiritus sanctus qui procedit ex Deo, cum datus fuerit homini, accendit eum in dilectionem Dei et proximi, et ipse dilectio est. Non enim habet homo unde Deum diligat, nisi ex Deo. Propter quod paulo post dicit: « Nos diligamus, quia ipse prior dilexit nos.¹⁰ » Apostolus quoque Paulus: « Dilectio, inquit, Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.¹⁰ »

CAPUT XVIII.

Nullum est isto Dei dono excellentius. Solum est, quod dividit inter filios regni æterni et filios perditionis æternæ. Dantur et alia per Spiritum sanctum munera, sed sine charitate nihil prosunt. Nisi ergo tantum impertiatur cuique Spiritus san-

ctus, ut cum Dei et proximi faciat amatorem. sinistra non transfertur ad dextram. Nec Spiritus proprie dicitur donum, nisi propter dilectionem. Quam qui non habuerit, « Si linguis hominum loquatur et angelorum, sonans ærumentum est, et cymbalum tinniens. Et si habuerit prophetiam, et scierit omnia sacramenta, et omnem scientiam, et si habuerit omnem fidem ita ut montes transferat, nihil est. Et si distribuerit omnem substantiam suam, et si tradiderit corpus suum ut ardeat, nihil ei prodest.¹¹ » Quantum ergo bonum est, sine quo ad æternam vitam neminem bona tanta perducunt? Ipsa vero dilectio, sive charitas, nam unius rei est utrumque nomen, si habeat eam, qui non loquitur linguis, nec habet prophetiam, nec omnia scit sacramenta, omnemque scientiam, nec distribuit omnia sua pauperibus, vel non habendo quod distribuit, vel aliqua necessitate prohibitus, nec tradit corpus suum ut ardeat, si talis passionis nulla tentatio est, perducit ad regnum, ita ut ipsam fidem non faciat utilem nisi charitas. Sine charitate quippe fides potest quidem esse, sed non prodesse. Propter quod et apostolus Paulus: « In Christo, inquit, Jesu neque circumcisio, neque præputium aliquid valet, sed fides, quæ per dilectionem operatur.¹² » sic eam discernens

φρῶν, « εἰς αὐτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν » κἀν-
τεῦθεν ἐδίδαξεν ὡς καὶ ἡμεῖς ἀλλήλους ἀγαπῶμεν,
καὶ οὕτως ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν μένει. Ἐπεὶ τοίνυν
ἀγάπην τὸν Θεὸν εἰρηκε, εὐθύς τῶν περὶ τοῦδε
τοῦ πράγματος φανερῶτερον τι διαλεχθῆναι, « Ἐν
τούτῳ, » φησὶ, « γινώσκωμεν, ὅτι ἐν αὐτῷ μένομεν,
καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν, ὅτι ἐκ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ
δέδωκεν ἡμῖν. » Τὸ Πνεῦμα τοίνυν τὸ ἅγιον, ἐξ οὗ
δέδωκεν ἡμῖν, ποιεῖ ἡμᾶς ἐν τῷ Θεῷ μένειν, καὶ
αὐτὸν ἐν ἡμῖν· τοῦτο δὲ ποιεῖ ἡ ἀγάπη· αὐτὸς ἐστὶν
ἄρα ὁ Θεὸς; ἡ ἀγάπη. Καὶ τέλος μετὰ μικρὸν τοῦτ'
αὐτὸ ἐπαναλαβὼν, καὶ εἰπὼν, « Ὁ Θεὸς ἀγάπη
ἐστίν, » ἐξῆς ἐπήγαγε, « Καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ
ἐν τῷ Θεῷ μένει, καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ μένει. » ὅθεν
ἀνωτέρω εἰρηκεν, « Ἐν τούτῳ γινώσκωμεν ὅτι ἐν
αὐτῷ μένομεν, καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν, ὅτι ἐκ τοῦ Πνεύ-
ματος αὐτοῦ δέδωκεν ἡμῖν. » Αὐτὸ ἄρα δηλοῦται
ἐνθα ἀναγινώσκωμεν, « Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν. » ὁ
Θεὸς τοίνυν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ
τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴν δοθῆ τῷ ἀνθρώπῳ, ἀνάπτει αὐτὸν
εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ πλησίον, καὶ αὐ-
τὴν ἀγάπην ἐστίν. Οὐδὲ γὰρ ἔχει ὁ ἀνθρώπος ὅθεν
εἰς Θεὸν ἀγαπήσῃ. ὅτι μὴ ἐκ τοῦ Θεοῦ. Διὸ μετ'
ὀλίγα φησὶν, « Ἡμεῖς δὲ ἀγαπῶμεν, ὅτι αὐτὸς πρό-
τερον ἡγάπησεν ἡμᾶς. » Καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος
« Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, » φησὶν, « ἐκκέχυται ἐν ταῖς
καρδίαις ἡμῶν διὰ Πνεύματος ἁγίου τοῦ δοθέντος
ἡμῖν. »

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ'.

Περὶ τῆς ὑπεροχῆς τῆς ἀγάπης, ἥτις οὕτως ἐκ
τοῦ Θεοῦ ἐστίν, ὡς καὶ αὐτὴ Θεὸς εἶναι.

Οὐδὲν ἐστὶ τοῦδε τοῦ δώρου τοῦ Θεοῦ ὑψηλότε-
ρον· μόνον γὰρ ἐστὶ τὸ διαίρου τοῦ μεταξὺ τῶν υἱῶν
τῆς αἰωνίου βασιλείας, καὶ τῶν υἱῶν τῆς αἰωνίου
ἀπωλείας. Δίδονται δὲ καὶ ἕτερα διὰ τοῦ Πνεύ-
ματος δῶρα, ἀλλὰ δίχα τῆς ἀγάπης οὐδὲν ὠφει-
λοῦσιν, εἰ μὴ ἄρα τοσοῦτον διανεμηθεῖ τινὶ τὸ
Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς αὐτὸν τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ πλη-
σίον ἐραστὴν ποιῆσαι· ἐκ γὰρ τῆς ἀριστερᾶς οὐ με-
τάγεται πρὸς τὴν δεξιάν. Ἄλλ' οὐδὲ τὸ Πνεῦμα κυ-
ρίως λέγεται δῶρον, ὅτι μὴ διὰ τὴν ἀγάπην, ἣν ὁ
μὴ ἔχων, ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῇ,
καὶ τῶν ἀγγέλων, ἡκῶν ἐστὶ χαλκός· καὶ κύμβαλον
ἀλαλάζον, καὶ ἐὰν ἔχη προφητείαν, καὶ εἰδῆ τὰ μυσ-
τήρια πάντα, καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐὰν σὺν
πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ἕρη μετιστάνειν, οὐδὲν
ἐστὶ· καὶ ἐὰν ψωμίση πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ,
καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἵνα καυθῆ, οὐδὲν
ὠφελείται. Πόσον τοίνυν ἀγαθόν ἐστὶ, οὗ χωρὶς
πρὸς τὴν αἰώνιον ζωὴν οὐδένα τοσαῦτα ὀδηγοῦσιν
ἀγαθὰ; Αὐτὴ δὲ ἡ ἀγάπη, εἰ καὶ μὴ γλώσσαις λα-
λεῖ, μὴτ' ἔχει προφητείαν, μῆτε πάντα οἶδε τὰ μυσ-
τήρια, καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, μῆτε ψωμίσει πτω-
χοῖς πάντα τὰ ἐαυτῆς, ἢ τῷ μὴ ἔχειν τί ποτ' ἀν-
ψωμίσειεν, ἢ τινὶ ἀνάγκη κωλυθεῖσα, μῆτε πωρ-
θῶσει τὸ σῶμα ἐαυτῆς ὡς καυθῆναι, εἰ τοιοῦτου
πᾶθους μὲδεις ἐστὶ πειρασμός, χειραγωγεῖ πρὸς
τὴν βασιλείαν ὧν καὶ αὐτὴν τὴν πίστιν μετῶν

⁹ Joan. iv, 15. ¹⁰ ibid. 19. ¹¹ Rom v, 5. ¹² I Cor. xiii, 1 seqq. ¹³ I Cor. v, 6.

ab ea fide qua et daemones credunt, et contem-
niscunt. (12.) Dilectio igitur quæ ex Deo est, et Deus
est, proprie Spiritus sanctus est, per quem dif-
funditur in cordibus nostris Dei charitas, per
quam nos tota inhabitat Trinitas. Quocirca rectis-
sime Spiritus sanctus, cum sit Deus, vocatur
etiam donum Dei. Quod donum proprie quid
nisi charitas intelligenda est, quæ producit ad
Deum, et sine qua quodlibet aliud donum Dei
non producit ad Deum?

CAPUT XIX.

An et hoc probandum est, Dei donum dictum
esse in sacris Litteris Spiritum sanctum? Si et hoc
expectatur, habemus in Evangelio secundum
Joannem Domini Jesu Christi verba dicentis: « Si
quis sitit, veniat ad me, et bibat. » — « Qui credit in
me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus
fluent aquæ vivæ. » Porro evangelista secutus ad-
junxit: « Hoc autem dixit de Spiritu, quem accep-
turi erant credentes in eum (14.) » Unde dicit etiam
Paulus apostolus: « Et omnes unum Spiritum
potavimus (15.) » Utrum autem donum Dei sit appel-
lata aqua ista, quæ est Spiritus sanctus, hoc qua-
eritur. Sed sicut hic invenimus hanc aquam Spi-
ritum sanctum esse, ita invenimus alibi in ipso
Evangelio hanc aquam donum Dei appellatam.

ἔτερον ποιεῖ ὠφέλιμον εἶναι, ὅτι μὴ ἡ ἀγάπη. Χω-
ρὶς γὰρ ἀγάπης ἡ πίστις δύναται μὲν εἶναι, οὐ
μὴν δὲ καὶ ὠφελεῖν. Ἔνθεν τοι καὶ ὁ ἀπόστολος
Παῦλος, « Ἐν Χριστῷ, » φησὶν, « Ἰησοῦ οὔτε πε-
ριτομὴ τι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ πίστις; ἡ
διὰ τῆς ἀγάπης ἐνεργουμένη, » οὕτως αὐτὴν δια-
κρίνων ἀπὸ τῆς πίστεως, καθ' ἣν « καὶ τὰ δαιμόνια
πιστεύουσι καὶ φρίττουσιν. » Ἡ ἀγάπη τοίνυν, ἥτις
ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστὶ, καὶ Θεὸς ἐστὶ κυρίως, τὸ Πνεῦμα
τὸ ἅγιόν ἐστι, δι' οὗ ἐκκεχῦται ἐν ταῖς καρδίαις
ἡμῶν ἡ τοῦ Θεοῦ ἀγάπη, δι' ἣς ἐν ἡμῖν ἡ Τριάς ὅλη
ἐνοικεῖ. Ἀμέλει καὶ ὀρθότατα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον
Θεοῦ δν, καὶ δῶρον Θεοῦ καλεῖται. Ὁ δῶρον κυρίως τί
πρὸς ἕτερον νοητέον, ὅτι μὴ τὴν ἀγάπην, τὴν πρὸς
τὸν Θεὸν προσάγουσαν, καὶ ἧς χωρὶς πᾶν ὄντιον
ἕτερον Θεοῦ χάρισμα οὐ προσάγει πρὸς τὸν Θεόν;

ΚΕΦΑΛΑ. ΙΘ'.

*Τίνι λόγῳ δῶρον καὶ χάρισμα τοῦ Θεοῦ λέγεται
τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.*

Ἄρ' οὖν καὶ τοῦτ' ἀποδεικτέον, δῶρον Θεοῦ
εἰρησθαι ἐν ταῖς ἀγίαις Γραφαῖς τὸ Πνεῦμα τὸ
ἅγιον; Ἀλλὰ καὶ τοῦτο τίς ἐκδέχεται; Ἐχομεν ἐν
τῷ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ τὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν
ῤῆματα λέγοντος, « Εἴ τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρὸς με,
καὶ πινέτω. » — « Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, » ὡς εἶπεν ἡ
Γραφή, « ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ βρέουσιν
ὕδατος ζῶντος. » Εὐθύς δὲ καὶ ὁ εὐαγγελιστής
ἐπόμενος συνῆψε, « Τοῦτο δὲ εἶπε περὶ τοῦ Πνεύ-
ματος, ὃ ἐμελλόν λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς

Nam Dominus idem quando cum muliere Samari-
tana ad puteum loquebatur, cui dixerat: « Da
mibi bibere, » cum illa respondisset, quod « Judaï
non contantur Samaritanis, » respondit Jesus, et
dixit ei: « Si scires donum Dei, et quis est qui
dicit tibi, Da mihi bibere, tu forsitan petisses
ab eo, et dedisset tibi aquam vivam. » Dixit ei
mulier: « Domine, neque in quo haurias habes, et
puteus altus est; unde ergo habes aquam vivam? »
et cætera. Respondit Jesus et dixit: « Omnis qui
biberit ex hac aqua sitiet iterum; qui autem bi-
berit ex aqua, quam dabo ei, non sitiet in æternum;
sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons
aquæ salientis in vitam æternam (16.) » Quia ergo
hæc aqua viva, sicut evangelista exponit, Spiritus
est sanctus, procul dubio Spiritus donum Dei est,
de quo hic Dominus ait: « Si scires donum Dei,
et quis est qui dicit tibi, Da mihi bibere, tu forsitan
petisses ab eo, et dedisset tibi aquam vivam. » Nam
quod ibi ait, « Flumina de ventre ejus fluent
aquæ vivæ, » hoc isto loco; « Fiet in eo, inquit,
fons aquæ salientis in vitam æternam. » Paulus
quoque apostolus, « Unicusque, inquit, nostrum
datur gratia secundum mensuram donationis Chri-
sti (17.) » Atque ut donationem Christi Spiritum san-
ctum ostenderet, secutus adjunxit: « Propter quod
dicit: Ascendit in altum; captivavit captivitatem,

αὐτόν. » Ὅθεν φησὶ καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος,
« Καὶ πάντες ἐν Πνεύμα ἐπίομεν. » Πότερον δὲ
δῶρον Θεοῦ ὠνομάσθη τὸδε τὸ ὕδωρ, ὑπὲρ ἐστὶ τὸ
Πνεῦμα, τοῦτο ζητεῖται. Ἄλλ' ὡσπερ ἐνταῦθα
εὐρίσκομεν τὸδε τὸ ὕδωρ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶναι,
οὕτως εὐρίσκομεν καὶ ἀλλοῦ ἐν αὐτῷ τῷ Εὐαγ-
γελίῳ τοῦτο τὸ ὕδωρ τοῦ Θεοῦ δῶρον προσπαρορευ-
θέν. Καὶ γὰρ ὁ αὐτὸς Κύριος τῇ Σαμαρείτιδι γυ-
ναικὶ παρὰ τῷ φρέατι ὀμιλῶν, ἤπερ εἶρηκεν,
« Δός μοι πιεῖν, » ἐκεῖνης ἀποκριθείσης, ὅτι
« Ἰουδαῖοι οὐ συγχρῶνται, τίς Σαμαρείταις, »
ἀπεκριθὴ καὶ εἶπεν, « Εἴ ἤδεις τὴν δωρεάν τοῦ
Θεοῦ, καὶ τίς ἐστὶν ὁ λέγων σοι, Δός μοι πιεῖν, σὺ
ἂν ἤτησας αὐτόν, καὶ ἔδωκός σοι ὕδωρ ζῶν. » Λέγει
αὐτῷ ἡ γυνή, « Κύριε, οὐτε ἀντήλιμα ἔχεις, καὶ τὸ
φρέαρ ἐστὶ βαθύ· πόθεν οὖν ἔχεις τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν; »
καὶ τὰ ἐξῆς. Ἀπεκριθὴ ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῇ,
« Πᾶς ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τοῦτου διψήσει πάλιν,
ὁ δὲ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος, ὃ ἐγὼ δώσω αὐτῷ,
γενήσεται αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν
αἰώνιον. » Ἐπειδὴ τοίνυν τὸ ὕδωρ τοῦτο τὸ ζῶν,
καθάπερ ὁ εὐαγγελιστής ἐξηγήσατο, τὸ Πνεῦμα
τὸ ἅγιόν ἐστιν, ἀναμφιβέλως δῶρον τοῦ Θεοῦ τὸ
Πνεῦμά ἐστι, περὶ ὃ ἐνταῦθ' ἀφηστὶν ὁ Κύριος,
« Εἴ ἤδεις τὴν δωρεάν τοῦ Θεοῦ, καὶ τίς ἐστὶν ὁ
λέγων σοι, Δός μοι πιεῖν, σὺ ἂν ἤτησας αὐτόν, καὶ
ἔδωκός σοι ὕδωρ ζῶν. » Ὁ γὰρ ἐκεῖ εἶρηκε, « Πο-
ταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ βρέουσιν ὕδατος ζῶν-
τος, » τοῦτο ἐνταῦθ' ἀφηστὶ, « Γενήσεται αὐτῷ

12 Jac. II, 19.

14 Joan. VII, 57-59.

15 I Cor. XII, 13.

16 Joan. IV, 10-14.

17 Ephes. IV, 7.

dedit dona hominibus¹⁸. » Notissimum est autem, **A** est Spiritus sanctus, in commune omnibus membris Christi multa dona quæ sunt quibusque propria dividuntur. Non enim singuli quique habent omnia, sed hi illa, et alii alia, quamvis ipsum donum, a quo cuique propria dividuntur, omnes habeant, id est Spiritum sanctum. Nam et alibi cum multa dona commemorasset : « Omnia, inquit, hæc operatur unus atque idem Spiritus, dividens propria unicuique, prout vult¹⁹. » Quod verbum et in Epistola, quæ ad Hebræos est, invenitur, ubi scriptum est : « Attestante Deo signis et ostentis, et variis virtutibus, et Spiritus sancti distributionibus²⁰. » Et hic cum dixisset : *Ascendit in altum, captivavit captivitatem, dedit dona hominibus* : « Quod autem ascendit ait, quid est nisi quia et descendit in inferiores partes terræ ? Qui descendit, ipse est et qui ascendit super omnes cælos, ut adimpleret omnia. Et ipse dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas, quosdam vero evangelistas, quosdam autem pastores et doctores. » Ecce quare dicta sunt dona, quia sicut alibi dicit : « Nunquid omnes apostoli ? Nunquid omnes prophetæ²¹ ? » et cætera : hic autem adjunxit : « Ad consummationem sanctorum, in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi²². » Hæc est domus, quæ, sicut Psalmus canit, ædificatur post captivitatem ; quoniam qui sunt a

πηγή ύδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον. » Καὶ Παῦλος ὁ ἀπόστολος, « Ἐκάστῳ, » φησὶν, « ἡμῶν δίδονται χάρις κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ. » Καὶ ἵνα τὴν δωρεάν τοῦ Χριστοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶναι ἀποδείξῃ, ἐπόμενος συνῆψε, « Δὶ καὶ φησὶν, Ἄναβας εἰς ὕψος ἠχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν, ἔδωκε δόματα τοῖς ἀνθρώποις. » Γνωριμώτατον δὲ ἐστὶ, τὴν Κύριον Ἰησοῦν, μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν εἰς οὐρανὸν ἀνελθόντα, δοῦναι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐ πληθόντες οἱ πιστεύσαντες, ταῖς τῶν ἐθνῶν γλώσσαις πάντων ἐλάλουν· μὴ δὲ θροεῖτω ἡμᾶς, ὅτι φησὶ, δόματα, οὐχὶ δόμα. Ταύτην γὰρ τὴν μαρτυρίαν ἐκ τοῦ ψαλμοῦ τῆσεικε, τοῦτο δ' ἐν τῷ ψαλμῷ οὕτως ἀναγινώσκειται, « Ἀνέβη· εἰς ὕψος, ἠχμαλώτευσας αἰχμαλωσίαν, ἔλαβες δόματα ἐν ἀνθρώποις. » Οὕτω γὰρ τὰ πλεῖστα τῶν βιβλίων ἔχουσι, καὶ μάλιστα τῶν Γραικῶν καὶ τῶν Ἑβραίων οὕτως ἐρμηνεύθην ἔχομεν. Δόματα τοίνυν φησὶν ὁ Ἀπόστολος ὡς τρόπον ὁ προφήτης, οὐ δόμα, ἀλλὰ τοῦ προφήτου φαμένου, « Ἐλαβες ἐν ἀνθρώποις, » ὁ Ἀπόστολος μᾶλλον εἶλετο εἰπεῖν, « Ἐδωκε τοῖς ἀνθρώποις. » ὡς ἐξ ἐκατέρου δηλαδὴ λόγου, ἐλθὼν μὲν τοῦ προφητικοῦ, ἐτέρου δὲ τοῦ ἀποστολικοῦ (καὶ γὰρ ἐν ἐκατέρῳ αὐθεντία τοῦ θεοῦ λόγου) πληρεστάτη ἀποδοθῆ ἢ ἔννοια· ἐκάτερον γὰρ ἀληθὲς· καὶ ὅτι δέδωκε τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ὅτι ἔλαβεν ἐν ἀνθρώποις. Ἐδωκε μὲν γὰρ τοῖς ἀνθρώποις, ὡς ἂν κεφαλή τοῖς οἰκείοις μέλεσιν, ἔλαβεν δὲ ἐν ἀνθρώποις ὁ αὐτὸς, δηλονότι ἐν τοῖς οἰκείοις

μέλεσι, δι' ἅπερ οἰκεῖα μέλη ἐξ οὐρανοῦ ἐδέθητε, « Σαῦλε, Σαῦλε, τί με διώκεις ; » Καὶ περὶ τῶν οἰκείων μελῶν φησὶν, « Ἐφ' ὅσον ἐνὶ τῶν ἐλαχίστων μου ἐποιήσατε, ἐμοὶ ἐποιήσατε. » Αὐτὸς ἄρα ὁ Χριστὸς καὶ ἔδωκεν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔλαβεν ἐν τῇ γῆ. Διὰ ταῦτα δὲ δόματα καὶ ἄμφω εἶπον, ὁ τε προφήτης καὶ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι διὰ τοῦ δώρου, τούτέστι τοῦ ἁγίου Πνεύματος, εἰς κοινὸν τοῖς ἀνθρώποις τοῖς τοῦ Χριστοῦ μέλεσι πολλὰ δῶρα, ἅπερ εἰσὶν ἐκάστῳ ἴδια, διαιροῦνται· οὐδὲ γὰρ ἕκαστοι πάντα ἔχουσι, ἀλλ' οἱ μὲν τάδε, οἱ δὲ τάδε, καίπερ αὐτὸ τὸ δῶρον, ἀφ' οὗ ἐκάστῳ ἴδια διαιροῦνται, πάντες ἔχουσι, τούτέστι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Καὶ γὰρ ἀλλαχοῦ πολλῶν δώρων εἰς ὅν χαρισμάτων μνημονεύσας, « Πάντα δὲ ταῦτα, » φησὶν, « ἐνεργεῖ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διαιροῦν ἐκάστῳ καθὼς βούλεται. » Ὁ ῥῆμα κἀν τῇ πρὸς Ἑβραίων· Ἐπιστολῇ εὐρίσκειται, ἐνθα γέγραπται, « Συνεπιμαρτυροῦντος τοῦ Θεοῦ σημείοις καὶ τέρασιν, καὶ ποικίλαις δυνάμεσιν, καὶ Πνεύματος ἁγίου μερισμοῖς. » κἀνταῦθα δὲ εἰπὼν, « Ἄναβας εἰς ὕψος ἠχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν, ἔδωκε δόματα τοῖς ἀνθρώποις. » — Τὸ δὲ ἀνέβη, φησὶ, τί ἐστίν, εἰ μὴ ὅτι καὶ κατέβη εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς ; Ὁ δὲ καταβάς αὐτὸς ἐστὶ καὶ ὁ ἀναβάς ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα. Καὶ αὐτὸς δέδωκεν οὐς μὲν ἀποστόλους, οὐς δὲ προφήτας, οὐς δ' εὐαγγελιστάς, οὐς δὲ ποιμένας καὶ διδασκάλους. » Ἰδοὺ τίνας ἔνσκειν εἰρηναῖα δόματα. Καὶ γὰρ

¹⁸ 1 Cor. iv, 8. ¹⁹ Psal. lxxvi, 19. ²⁰ Act. ix, 4. ²¹ 1 Cor. xii, 28, 29. ²² Ephes. iv, 12.

²¹ Matth. xxv, 40. ²² 1 Cor. xii, 11. ²³ Hebr. ii, 4.

diabolo eruti, a quo captivi tenebantur; de his ædificatur domus Christi, quæ domus appellatur Ecclesia. Hanc autem captivitatem ipse captivavit, qui diabolum vicit. Et ne illa, quæ futura erant sancti capitis membra, in æternum supplicium secum traheret, eum justitiæ prius, deinde potentiæ vinculis alligavit. Ipse itaque diabolus est appellata captivitas, quem captivavit, qui ascendit in altum, et dedit dona hominibus, vel accepit in hominibus. Petrus autem apostolus, sicut in eo libro canonico legitur, ubi scripti sunt actus apostolorum, loquens de Christo, commotis corde Judæis et dicentibus: « Quid ergo faciemus, fratres, monstrate nobis, » dixit ad eos: « Agite pœnitentiam, et baptizetur unusquisque vestrum in nomine Domini Jesu Christi in remissionem peccatorum, et accipietis donum Spiritus sancti²⁶. » Itemque in eodem libro legitur, Simonem Magum apostolis dare voluisse pecuniam, ut ab eis acciperet potestatem, qua per impositionem manus ejus daretur Spiritus sanctus. Cui Petrus idem: « Pecunia, inquit, tua tecum sit in perditionem, quia donum Dei æstimasti te per pecunias possidere²⁷. » Et alio ejusdem libri loco, cum Petrus Cornelio, et eis, qui cum eo fuerant, loqueretur, annuntians, et prædicans Christum, ait Scriptura: « Adhuc lo-

quente Petro verba hæc, cecidit Spiritus sanctus super omnes qui audiebant verbum, et obstupuerunt, qui ex circumcissione fideles simul cum Petro venerant, quia et in nationes donum Spiritus sancti effusum est: audiebant enim illos loquentes linguis, et magnificantes Deum²⁸. » De quo facto suo quod incircumcisos baptizaverat, quia priusquam baptizarentur, ut nodum quæstionis hujus auferret, in eos venerat Spiritus sanctus, cum Petrus postea redderet rationem fratribus, qui erant Hierosolymis, et hac re audita movebantur, ait post cætera: « Cum cœpissem autem loqui ad illos, cecidit Spiritus sanctus in illos, sicut et in nos in initio. Memoratusque sum verbi Domini, sicut dicebat: Quia Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto. Si igitur æquale donum dedit illis, sicut et nobis, qui credidimus in Dominum Jesum Christum: ego quis eram, qui possem prohibere Deum non dare illis Spiritum sanctum²⁹. » Et multa alia sunt testimonia Scripturarum, quæ concorditer attestantur, donum Dei esse Spiritum sanctum, in quantum datur eis qui per eum diligunt Deum; sed nimis longum est cuncta colligere. Et quid eis satis est, quibus hæc quæ diximus, satis non sunt? Sane admonendi sunt, quandoquidem donum Dei jam

ὡς ἀλλαγῶ φησι, « Μὴ πάντες ἀπόστολοι; μὴ πάντες προφήται; » καὶ τὰ ἐξῆς. Ἐνταῦθα δὲ συνῆψεν, « εἰς τελείωσιν τῶν ἁγίων, εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ. » Οὗτός ἐστιν ὁ οἶκος, ὁ, καθάπερ ὁ ψαλμὸς ᾄδει, οἰκοδομούμενος μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν. Καὶ γὰρ ἐκ τῶν ἐκ τοῦ διαβόλου ῥυσθέντων, παρ' οὗ κατεῖχοντο αἰχμάλωτοι, οἰκοδομεῖται ὁ τοῦ Χριστοῦ οἶκος, ὃς οἶκος Ἐκκλησία προσαγορεύεται. Ταύτην δὲ τὴν αἰχμαλωσίαν αὐτὸς ἠχμαλῶτευσεν, ἐπειδὴ τὸν διάβολον ἐνίκησεν, καὶ ἵνα μὴ τὰ μέλλοντα μέλη τῆς ἁγίας κεφαλῆς ἔσσεσθαι, εἰς τὴν αἰώνιον κόλασιν μεθ' αὐτοῦ ἐπιπάσσηται, πρότερον μὲν ταῖς τῆς δικαιοσύνης αὐτῶν, ἔπειτα δὲ ταῖς τῆς δυνάμεως πέδαις συνέδησεν. Αὐτὸς τοίνυν ὁ διάβολος αἰχμαλωσία προσηγορεύθη, ὃν ἠχμαλῶτευσεν ὁ ἀναβάς εἰς τὸ ὕψος καὶ δοῦς δόματα τοῖς ἀνθρώποις, ἢ λαθῶν ἐν ἀνθρώποις. Πέτρος δὲ ὁ ἀπόστολος, ὡσπερ ἐν τῇ κανονισμένῃ βίβλῳ ἀναγινώσκομεν, ἔνωσεν αἱ τῶν ἀποστόλων Πράξεις γεγραμμένοι εἰσι, διαλεγόμενοι: περὶ τοῦ Χριστοῦ, κατανυγόντων τῇ καρδίᾳ τῶν Ἰουδαίων, καὶ λεγόντων, « Τί οὖν ποιήσομεν, ἀδελφοί, δεῖξτε ἡμῖν; » εἶπε πρὸς αὐτούς, « Μετανοήσατε, καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ λήψετε τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. » Καὶ αὐτὸς ἐν τῇ αὐτῇ βίβλῳ ἀναγινώσκομεν, « Σίμων τὸν Μάγον τοῖς ἀποστόλοις δοῦναι θελήσαντα χρήματα, ἵνα παρ' αὐτῶν λάβῃ ἐξουσίαν, καὶ ὅ' ἦν ἂν δι' ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν αὐτοῦ διδώτο τὸ Πνεῦμα

τὸ ἅγιον. » Ὁπερ ὁ αὐτὸς Πέτρος, « τὸ ἀργύριόν σου, φησι, σὺν σοὶ εἶη εἰς ἀπόλειαν· ὅτι: τὸ δῶρον τοῦ Θεοῦ ὑπέλαβες χρημάτων κτᾶσθαι. » Καὶ ἐν ἑτέρῳ δὲ τῆς αὐτῆς βίβλου χωρίῳ, ἠνείκα Πέτρος, τῷ Κορνηλίῳ καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὐσι διελέγετο ἀπαγγέλλων καὶ κηρύττων τὸν Χριστὸν, φησὶν ἡ Γραφή, « Ἐτι λαλοῦντος τοῦ Πέτρου τὰ ῥήματα ταῦτα, ἐπέπεσε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας τὸν λόγον, καὶ ἐξεπλάγησαν οἱ ἐκ περιτομῆς πιστοί, οἱ σὺν τῷ Πέτρῳ ἔλθοντες; ὅτι καὶ εἰς τὰ ἔθνη ἡ δωρεὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκκέχυται. Ἦκουον γὰρ αὐτῶν λαλούντων γλώσσαις, καὶ μεγαλυνόντων τὸν Θεόν; » περὶ ἧς αὐτοῦ πράξεως, ὅτι τοὺς ἀπεριτμήτους ἐβάπτισεν, πρὶν γὰρ ἢ βαπτισθῆναι, ὡς τὴν ἀπορίαν τοῦδε τοῦ ζητήματος ἀφέληται, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἦλθεν ἐπ' αὐτούς, λόγον μετὰ ταῦτα ὁ Πέτρος ἀποδίδους τοῖς οὖσιν ἐν Ἱεροσολύμοις ἀδελφοῖς, καὶ τοῦδε τοῦ πράγματος ἀκουσθέντος ταραττομένοις εἶπε μεθ' ἑτερα, « Ἀρξίμενον δέ μου λαλεῖν πρὸς αὐτούς, ἐπέπεσε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτούς, ὡσπερ καὶ ἐφ' ἡμᾶς ἐν ἀρχῇ, καὶ ἐμνήσθη τὸν λόγον Κυρίου, ὡς ἔλεγεν, ὅτι Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ἐν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι ἁγίῳ. Εἰ τοίνυν ἴσθη δωρεὰν δέδωκεν αὐτοῖς, ὡσπερ καὶ ἡμῖν τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, τίς ἦν ἐγὼ ὁ δυνάμενος κωλύσαι τὸν Θεὸν μὴ δοῦναι αὐτοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον; » Καὶ πολλοὶ εἰσιν ἕτερα τῶν Γραφῶν μαρτυρία, αἱ συμφώνως μαρτυροῦσι δῶρον Θεοῦ εἶναι: τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον παρ' ὅσον δίδεται τοῖς δι' αὐτοῦ τὸν Θεόν

²⁶ Act. II, 37, 38. ²⁷ Act. VIII, 20. ²⁸ Act. X, 44-46. ²⁹ Act. XI, 15-17.

vident Spiritum sanctum, ut cum audiunt donum Spiritus sancti, illud genus locutionis agnoscant, quo dictum est, in explicatione corporis carnis. Sicut enim corpus carnis nihil est aliud quam caro, sic donum Spiritus sancti nihil est aliud quam Spiritus sanctus. In tantum ergo donum Dei est, in quantum datur eis, quibus datur. Apud se autem Deus est, et si nemini datur, quia Deus erat Patri et Filio coæternus, antequam cuiquam daretur. Nec quia illi dant, ipse datur, ideo minor est illis. Ita enim datur sicut donum Dei, ut etiam seipsum det, sicut Deus. Non enim dici potest, non esse suæ potestatis, de quo dictum est: « Spiritus ubi vult spirat²⁰. » Et illud apostolicum, quod jam supra commemoravi: « Omnia hæc operatur unus, atque idem Spiritus, dividens propria unicuique, prout vult²¹. » Non est illie conditio dati, et dominatio dantium, sed concordia dati et dantium. Quapropter si sancta Scriptura proclamatur, « Deus charitas est; » illa quæ ex Deo est, et in nobis id agit, ut in Deo maneamus, et ipse in nobis, et hoc inde cognoscimus, quia de Spiritu suo dedit nobis; ipse Spiritus ejus, est Deus charitas: deinde si in donis Dei nihil majus est charitate, et nullum est majus donum Dei, quam Spiritus sanctus, quid consequentius quam

ut ipse sit charitas, qui dicitur et Deus et ex Deo? Et si charitas, qua Pater diligit Filium, et Patrem diligit Filius, ineffabiliter communionem demonstrat amborum, quid convenientius quam ut ille dicatur charitas proprie qui Spiritus est communis ambobus? Hoc enim sanius creditur vel intelligitur, ut non solus Spiritus sanctus charitas sit in illa Trinitate, sed non frustra proprie dicitur Spiritus sanctus. Quia enim est communis ambobus, id vocatur ipse proprie, quod ambobus communiter. Alioquin si in illa Trinitate solus Spiritus sanctus est charitas, profecto et Filius non solum Patris, verum etiam Spiritus sancti Filius invenitur. Ita enim locis innumerabilibus dicitur et legitur Filius unigenitus Dei Patris: ut tamen et illud verum est, quod Apostolus ait de Deo Patre: « Qui eruit nos de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum Filii charitatis suæ²², » non dixit, Filii sui; quod si diceret, verissime diceret, quemadmodum, quia sæpe dixit, verissime dixit, sed ait, « Filii charitatis suæ. » Filius

ἀγαπῶσιν. Ἀλλὰ σφόδρα μακρὸν ἀναλέγεσθαι πίσας. Καὶ ἄλλως δὲ τί ποτ' ἂν ἀποχρήσειε τοῖς ἀπερῆμεν μὴ ἀποχρῶντα; Τοῦτό γε μὴν χρῆ τούτους διδάξαι, ὡς ὅπως δῶρον Θεοῦ ἤδη συνοροῦσιν εἰρηθεῖν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐπειδὴ ἀκούωσι, « δῶρον τοῦ ἁγίου Πνεύματος, » ἐκεῖνο τὸ γένος ἐπιγινώσκει τῆς διαλέξεως, ὅπερ εἰρηται ἐν τῇ ἐπεκδύσει τοῦ σώματος τῆς σαρκός. Ὅτι γὰρ τὸ σῶμα τῆς σαρκός οὐδὲν ἑτερόν ἐστιν ἢ ἡ σὰρξ, οὕτω τὸ δῶρον τοῦ Πνεύματος οὐδὲν ἑτερόν ἐστιν ἢ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ἐπὶ τοσοῦτον τοίνυν δῶρόν ἐστι τοῦ Θεοῦ, ἐφ' ὅσον δίδονται, οἷς δίδονται. Περ' ἐαυτῶ δὲ ὁ Θεός ἐστιν, εἰ καὶ μὴδὲν δίδονται, ἐπειδὴ Θεός ἦν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ συναΐδιος πρὶν ἢ ἐκάστῳ δοθῆναι. Οὐδὲ μὴν ἐπειδὴ οἱ μὲν δίδονται, τὸ δὲ δίδεται, διὰ ταῦτα ἕλατον ἐκεῖνο ἐστίν. Οὕτω γὰρ δίδεται ὡς περ τοῦ Θεοῦ δῶρον, ὡς καὶ αὐτὸ ἐαυτὸ δίδοναι ὡς περ Θεός. Οὐδὲ γὰρ δυνατὸν λέγεσθαι μὴ εἶναι τῆς ἐαυτοῦ ἐξουσίας, περὶ οὗ εἰρηται, « Τὸ Πνεῦμα, ὅπου θέλει πνεῖ. » Καὶ παρὰ τῷ Ἀποστόλῳ, ὅπερ ἤδη ἀνωτέρω ἀνεμνησα, « Πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διαιροῦν ἴδια ἐκάστῳ καθὼς βούλεται. » Οὐδ' ἐστὶν ἐκεῖ ὑποταγὴ τοῦ διδομένου καὶ τῶν δίδοντων, ἀλλ' ὁμόνοια τοῦ διδομένου καὶ τῶν δίδοντων, διὰ δὴ ταῦτα εἰρηται ἡ ὁμοῖα Γραφὴ βροῦ, « Ὁ Θεός ἀγάπη ἐστίν, » ἢ ἐκ τοῦ Θεοῦ οὐσα, καὶ ἐν ἡμῖν τοῦτο ποιῶσα, ὡς ἐν τῷ Θεῷ ἡμᾶς μένειν, καὶ αὐτὸν ἐν ἡμῖν, καὶ τοῦτο ἐντεῦθεν γινώσκομεν, ὅτι ἐκ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ ἔδωκεν ἡμῖν, αὐτὸ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ ἐστὶν ὁ Θεός ἀγάπη. Ἐπειτα δὲ εἰ ἐν τοῖς χα-

ρίσματι τοῦ Θεοῦ οὐδὲν ἐστὶ μείζον τῆς ἀγάπης, καὶ μὴδὲν ἐστὶ μείζον δῶρον τοῦ Θεοῦ ἢ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τί καταλλήλοτερον ἢ αὐτὸ εἶναι ἀγάπην, ἢτις ἐκ Θεοῦ καὶ Θεός εἶναι λέγεται; Εἰ δὲ καὶ ἡ ἀγάπη, καθ' ἣν ὁ Πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν Υἱόν, καὶ ὁ Υἱὸς ἀγαπᾷ τὸν Πατέρα, ἀρρήτως, τὴν κοινωνίαν δείκνυσιν ἀμφοῖν, τί ποτ' ἂν ἀρμοδιώτερον ἢ ὡς αὐτὸ κυρίως λέγεσθαι ἀγάπην, ὅπερ Πνεῦμα ἅγιον ἐστὶ κοινὸν ἀμφοτέρων; Τοῦτο γὰρ ὑγιέστερον πιστεύεται, ἢ νοεῖται, ὡς μὴ μόνον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀγάπην εἶναι ἐν τῇ Τριάδι, ἀλλὰ μὴ μὴν ἰδίως προσαγορεύεσθαι ἀγάπην διὰ τὰ εἰρημένα ὡς περ οὐ μόνον εἰρηται ἐν τῇ Τριάδι ἢ Πνεῦμα ἢ ἅγιον. Καὶ γὰρ καὶ ὁ Πατὴρ Πνεῦμα, καὶ ὁ Υἱὸς Πνεῦμα, καὶ ὁ Πατὴρ ἅγιος, καὶ ὁ Υἱὸς ἅγιος, ὅπερ ἡ εὐσέβεια οὐ διστάζει, ὁμοίως οὐ μὴν αὐτὸ ἰδίως Πνεῦμα ἅγιον λέγεται ἔπειδὴ γὰρ κοινὸν ἐστὶν ἀμφοῖν, τοῦτο ἰδίως αὐτὸ καλεῖται, ὅπερ ἄμφω κοινῶς; εἰ μὴ, εἰ ἐν τῇ Τριάδι μόνον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀγάπη ἐστὶ, παντάσῃ καὶ ὁ Υἱὸς οὐ μόνον τοῦ Πατρὸς, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἵδως εὐρίσκειται. Οὕτω γὰρ ἐν μυρίοις τόποις λέγεται καὶ ἀναγινώσκειται ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, ὡς καὶ ἐκεῖνο ἀληθὲς εἶναι, ὃ φησὶν ὁ Ἀπόστολος περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, « Ὅς ἐβρόυστο ἡμεῖς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους, καὶ μετήνεγκεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ, » καὶ οὐκ εἶπε, τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, ὅπερ εἰ εἶπεν, ἀληθέστατα ἂν εἶπε, καθὰ δὴ πολλάκις εἰπὼν, ἀληθέστατα εἶπεν ἄλλ' ἔφη, « τοῦ Υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ. » Ὁ

²⁰ Joan. iii, 8. ²¹ I Cor. xii, 11. ²² Coloss. i, 13.

ergo est etiam Spiritus sancti, si non est in illa Trinitate charitas (Dei) nisi Spiritus sanctus. Quod si absurdissimum est, restat ut non solus ibi sit charitas Spiritus sanctus, sed propter illa, de quibus satis disserui, proprie sic vocetur. Quod autem dictum est : « Filii charitatis suæ, » nihil aliud intelligatur, quam Filii sui dilecti, quam

Υἱὸς ἔρα καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἔστιν, εἰ μὴ ἔστιν ἕτερόν τι ἐν τῇ Τριάδι ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ὅτι μὴ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ὅπερ εἰ ἀμσθέστατόν ἐστι, λείπεται, ὡς μὴ μόνον ἐκεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶναι ἀγάπην, ἀλλὰ δι' ἐκεῖνα, περὶ ὧν ἄλλοις διεσάφησα, ἰδίως οὕτω καλεῖσθαι. Τὸ δὲ ῥηθὲν τοῦ Υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ μὴδὲν ἕτερόν τι νοεῖσθαι ἢ τοῦ ἡγα-

πημένου Υἱοῦ αὐτοῦ, ἢ τέλος, τοῦ Υἱοῦ τῆς οὐσίας αὐτοῦ. Ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ Πατρὸς, ἢ ἐν τῇ ἀρρήτοις ἀπλή φύσει αὐτοῦ οὐσα, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ ἡ αὐτοῦ φύσις καὶ οὐσία, ὡς πολλάκις ἤδη εἰρήκαμεν, καὶ πολλάκις ἐπαναλαμβάνει οὐκ ὀκνηρόν. Καὶ διὰ ταῦτα ὁ Υἱὸς τῆς ἀγάπης αὐτοῦ οὐδεὶς ἔστιν ἕτερος, ὅτι μὴ ὁ ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ γεννηθεῖς.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΤΟΥ ΠΛΑΝΟΥΔΗ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΚΠΟΡΕΥΣΕΩΣ ΤΟΥ ἉΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΛΑΤΙΝΩΝ

ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΙ

MAXIMI PLANUDÆ

SYLLOGISMI

DE PROCESSIONE SPIRITUS SANCTI CONTRA LATINOS.

Vide tom. CLXI, col. 309, ubi cum Bessarionis et Demetrii Cydonii refutationibus eduntur. — « Miraretur quispiam, inquit ibi Cydonius, virum hunc, qui, ob hæc pauca et imbecilla argumenta, conatur evertere librum sancti Augustini, in quo transferendo in linguam Græcam multum elaboravit. Si enim illum laborem subiit, volens nocere iis qui legerint, absurdus revera est, ac dignus inter pios nullæ reprehensionis laborare, ut animis aliorum nocens ; sin autem sciens utilem fore quibus erit obvius, et nostratibus gratificaturus vertere illum elegit, quid rursus quasi pænitentia ductus, veluti nocua cavere hortatur, quæ propter utilitatem legentium interpretatus est ? Cæterum absurdum hujus causæ est, terror illius qui tunc imperabat, quem inexorabilem sciens fore his qui Spiritum sanctum ex Patre Filioque procedere asserunt, huc argumentis carcere ac vinculis seorsum liberare voluit. »

S. AUGUSTINI

TRACTATUS IN EVANGELIUM JOANNIS

DE SPIRITUS SANCTI PROCESSIONE.

(Interpretibus, ut Petro Arcadio visum est, Bessarione vel Demetrio Cydonio.

Ex Tractatu XCIV, super illis verbis: *Nunc vado ad eum, qui me misit, et nemo, inquit, ex vobis interrogat me, Quo vadis?*

Significat Dominus Jesus sic se iturum, ut nullus interroget, Quo vadis? quod palam fieri visu corporis cernerent; nam superius interrogaverant eum discipuli quo esset iturus, et responderat eis se iturum quo ipsi tunc venire non possent. Nunc vero ita se promittit iturum, ut nullus eorum, quo vadit interroget. Nubes enim suscepit eum quando ascendit ab eis; et euntem in cœlum, non verbis quæsierunt, sed oculis deduxerunt. Sed quia hæc locutus sum vobis, inquit, tristitia implevit cor vestrum. Videbat utique quid illa sua verba in eorum cordibus agerent: spiritalem quippe nondum interius habentes consolationem, quam per Spiritum sanctum fuerant habituri, id quod exterius in Christo videbant, amittere metuebant. Et quia se amissuros esse illum vera do-

nuntiantem dubitare non poterant: contristabatur humanus affectus, quia carnalis desolabatur aspectus. Noverat autem ille quid eis potius expediret, quia visus interior ipse est utique melior, quo eos consolaturus fuerat Spiritus sanctus: non carnalium corporibus ingesturus corpus humanum, sed seipsum credentium pectoribus infusus. Denique adjungit: Sed ego veritatem dico vobis, expedit vobis, ut ego vadam. Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos. Tanquam diceret: Expedit vobis, ut hæc forma servi auferatur a vobis. Caro quidem factum Verbum habito in vobis: sed nolo me carnaliter adhuc diligatis, et isto lacte contenti semper infantes esse cupiatis. Expedit vobis, ut ego vadam. Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos. Si alimenta tenera, quibus vos alui, non subtraxero, solidum cibum non esuriatis: si carni carnaliter hæseritis, capaces Spiritus non eritis.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΥ

EK THΣ EIS TO KATA IOANNHN EYANGELION

ΥΠΑΓΜΑΤΕΙΑΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ.

Ἐκ τοῦ 44^{ου} λόγου, ἐν ἐκείνοις τοῖς ῥήματι, *Νῦν δὲ ἐπάγω πρὸς τὸν πέμψάντά με, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ με, Ποῦ ὑπάγεις;*

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδήλωσεν ἑαυτὸν οὕτως ἀπελευσόμενον, ὡς μηδένα αὐτὸν ἐρωτήσαιν, Ποῦ ὑπάγεις; ὅπερ τῇ τοῦ σώματος ὄψει φανερώς ἐμελλον εἶσεσθαι. Ἀνωτέρω γὰρ ἠρωτήθησαν αὐτὸν, ποῦ ὑπάγει. Οἷς ἀπεκρίθη, Ἐκεῖ μέλλει ἀποδημήσειν, ὅποι νῦν ἐκεῖνοι ἀπυχθῆναι οὐχ οἶοι τε ἤσαν. Νῦν δὲ ἑαυτὸν οὕτως; ἀπελευσόμενον προλέγει, ὡς μηδένα ἐκείνων ἐρωτήσαιν, Ποῦ ὑπάγεις; Νεφέλη γὰρ ὑπέλαθεν αὐτὴν, ὅτι ἀπ' αὐτῶν δισταμμενος ἀνῆει. Καὶ τότε τοῦτον εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνιόντα οὐ λόγοις ἠρώτων, ἀλλὰ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐθεώρουν. Ἐ Ἄλλ' ὅτι ταῦτα ἐλάλησα ὑμῖν, φησὶν, ἡ λύπη πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν: ὁ ἔωρα γὰρ τί ποτε τὰ ῥήματα ταῦτα ἔδρων ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. Οὕτω γὰρ τὴν πνευματικὴν παράκλησιν ἔχοντες; ἢ τὸν ἀγίου Πνεύματος ἐμελλον

εἶσειν, ὅπερ ἐξῶθεν ἔωρων ἐν τῷ Χριστῷ, τοῦ ἀποβαλεῖν ἐδεῖσιν. Καὶ ἐπειδὴ περ ἀναμφίβωλον ἦν ἡ ἀποβολὴ τοῦ Χριστοῦ προλέγοντος τοῦτοις τὴν ἀλήθειαν, ἀναγκάζων ἦν ἀλεῖν τὴν ἀνθρωπίνην θέσιν ἀνεργήτου τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καταλειπομένης. Ἄλλ' ἐκεῖνος ᾔδει τί μᾶλλον ἐκεῖνος ἐλυσιτέλει· ἡ γὰρ ἔνδοξος ὄψις βελτίων ἐστίν, ἢ ἐμελλε παραμυθησέσθαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὗ ἀνθρώπινον σῶμα εἰς τὰς τῶν ὀρώντων ὄψεις εἰσάγειν, ἀλλ' αὐτὸ ἐνὶ ἐν ταῖς τῶν πιστευόντων καρδίαις. Ἀμῖλει τοῦτοις συνάπτει, Ἐ Ἄλλ' ἐγὼ τῆ ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν, συμφέροι ὑμῖν, ἵνα ἐγὼ ἀπέλω. Ἐὰν γὰρ ἐγὼ μὴ ἀπέλω, ὁ Παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς. Ὡσανεὶ λέγων, Συμφέροι ὑμῖν, ὑμῶν ἀφαιρηθῆναι τὴν μορφήν ταύτην τοῦ δούλου· νῦν μὲν γὰρ σὰρξ γεγονώς; ὁ λόγος ὑμῖν ἐνοικῶ, ἀλλ' οὐ βούλομαι εἶτι σαρκικῶς ὑμᾶς ἐμὲ ἀγαπᾶν, ἀρκουμένους τε τῷ γάλακτι τούτῳ νηπίου; ἐπιθυμεῖν εἶναι διὰ παντός. Συμφέροι ὑμῖν

Nam quid est, « Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos; si autem abiero, mittam eum ad vos? » Nunquid hic positus, eum non poterat mittere? Quis hoc dixerit? Neque enim ubi ille erat, iste inde recesserat: vel sic venerat a Patre, ut non maneret in Patre? Postremo quomodo eum etiam hic constitutus non poterat mittere, quem scimus super eum baptizatum venisse, atque mansisse: imo vero a quo scimus eum nunquam separabilem fuisse? Quid est ergo: « Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos, » nisi, Non potestis capere Spiritum quoadiu secundum carnem persistitis nosse Christum? Unde ille, qui jam acceperat Spiritum, « Et si noveramus, inquit, secundum carnem Christum, sed nunc jam non novimus. » Etiam ipsam quippe carnem Christi, non secundum carnem novit, qui Verbum carnem factum spiritaliter novit. Hoc nimirum significare voluit Magister bonus, dicendo: « Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos; si autem abiero, mittam eum ad vos. » Christo autem discedente corporaliter, non solum Spiritus sanctus, sed et Pater et Filius illis affuit spiritaliter. Nam si ab eis sic abscessit Christus, ut pro illo, non cum illo in eis esset Spiritus sanctus, ubi est ejus promissio dicentis: « Ecce ego vobiscum sum usque in consummationem sæculi? » et: « Veniemus ad eum ego, et Pater, et mansionem apud eum faciemus, » cum et Spiritum sanctum ita se promi-

serit esse missurum, ut cum eis esset in æternum. Ac per hoc cum ex carnalibus, vel animalibus, essent spirituales futuri, profecto et Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum capacius fuerant habituri. In nullo autem credendus est esse Pater sine Filio, et Spiritu sancto, aut Pater et Filius sine Spiritu sancto; aut Filius sine Patre et Spiritu sancto; aut sine Patre et Filio Spiritus sanctus; aut Pater et Spiritus sanctus sine Filio; sed ubi eorum quilibet unus, ibi Trinitas Deus unus. Oportebat autem ita insinuari Trinitatem, ut quamvis nulla esset diversitas substantiarum, sigillatim tamen commendaretur distinctio personarum: ubi eis qui recte intelligunt, nunquam videri potest separatio naturarum.

B Ex Tractatu XCV, super illis verbis: *Cum venerit, inquit, ille arguet mundum de peccato, et de justitia, et judicio.*

Quid est hoc? Nunquidnam Dominus Christus arguit mundum de peccato, cum ait: « Si non venissem, et locutus eis fuisset, peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent de peccato suo? » Sed ne quis forte dicat hoc ad Judæos proprie pertinere, non ad mundum, nonne alio loco inquit: « Si de mundo essetis, mundus quod suum erat diligeret? » Nunquid non arguit de justitia, ubi ait: « Pater juste, mundus te non cognovit? » Nunquid non arguit de judicio, ubi se ait sinistris esse dicturum: « Ite in ignem æternum,

ἵνα ἐγὼ ἀπέλω. Ἐάν γὰρ ἐγὼ μὴ ἀπέλω, ὁ Παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς. Ἄν μὴ τὴν ἀπαλὴν τροφὴν, ἣν ὑμεῖς μέχρι τοῦ νῦν ἐθροεψα, μὴ ἀφέλωμαι, τῆς στερεᾶς; οὐκ ἐπιθυμήσετε. Εἰ σαρκικῶς ἀνοήθησθε τῆς σαρκός, οὐκ ἔσσεσθε τοῦ Πνεύματος δεκτικοί. Τί γὰρ βούλεται, « Εἰ μὴ ἀπέλω, ὁ Παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς, ἐάν δὲ ἀπέλω, πέμψω τοῦτον πρὸς ὑμᾶς; » Μὴ γὰρ ἐντοῦτοι ὡν, τοῦτον οὐκ ἠδύνατο πέμψαι; ἵς τοῦτ' ἀν εἶποι; οὐδὲ γὰρ ὅπου ἦν οὗτος, ἐκείνους ἀπῆν. Ἡ παρὰ τοῦ Πατρὸς οὕτως ἦλθεν, ὡς μὴ μένειν ἐν τῷ Πατρὶ; Εἶτα καὶ πῶς ἐκείνους κἀνταῦθα διατρέψων οὐκ ἠδύνατο πέμψαι; ὃν ἴσμεν καὶ ἔλθειν πρὸς αὐτὸν βαπτιζόμενον καὶ μένειν· μάλλον μὲν οὖν ὃν ἴσμεν τοῦτου διαπαντὸς ἀχώριστον ὄντα. Τί τοίγυν ἐστὶν, « Ἐάν μὴ ἀπέλω, ὁ Παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς, ἢ πάντως, οὐχ οἶοί τε ἔσσεσθε δέξασθαι τὸ Πνεῦμα, ἐφ' ὅσον τὸν Χριστὸν κατὰ σάρκα γινώσκον προδιζήσετε; » Ὅθεν ἐκείνους ὁ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἤδη δεξάμενος, εἰ καὶ ἤδει μὲν τὸν Χριστὸν κατὰ σάρκα, φησὶν, « Ἀλλὰ νῦν οὐκ ἔτι οἶδαμεν. » Καὶ αὐτὴν γὰρ τὴν τοῦ Χριστοῦ σάρκα οὐ σαρκικῶς; εἶδεν ὁ τὸν Λόγον σάρκα γεγονότα πνευματικῶς εἰδώς. Τοῦτο πάντως ὁ ἀγαθὸς διδάσκαλος δηλοῦν ἐβούλετο λέγων· « Ἐάν ἐγὼ μὴ ἀπέλω, ὁ Παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς. Ἐάν δὲ ἀπέλω, πέμψω τοῦτον ὑμῖν. » Τοῦ Χριστοῦ δὲ σωματικῶς διασάντος, οὐ μόνον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλὰ καὶ ὁ Πατήρ, καὶ ὁ Υἱός; ἐκείνους πνευ-

ματικῶς παρεγένετο. Εἰ γὰρ οὕτως ὁ Χριστὸς ἐκείνων διέστη, ὡς ἀντ' ἐκείνους, ἀλλ' οὐ μετ' ἐκείνων τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκείνοις παρεῖναι, ποῦ ἡ ἐπαγγελία τοῦτου λέγοντος, « Ἰδὲ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. » Καὶ πάλιν, « Ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ ἐλευσόμεθα, καὶ μόνῃν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. » Ἀλλὰ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον οὕτως αὐτοῖς ἐπηγγέλατο πέμψειν, ἵνα μετ' αὐτῶν ἦ εἰς τὴν αἰῶνα, καὶ διὰ ταῦτα ἀπὸ σαρκικῶν γεγονότες πνευματικοὶ, ἀναγκαίως καὶ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐμελλον ἔσσεσθαι δεκτικώτεροι. Ἐν οὐδενὶ γὰρ πιστευτέον εἶναι τὸν Πατέρα ἀνευ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος; ἢ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν ἀνευ τοῦ ἁγίου Πνεύματος; ἢ τὸν Υἱὸν ἀνευ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος; ἢ χωρὶς τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ τὸ ἅγιον Πνεῦμα; ἢ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀνευ τοῦ Υἱοῦ. Ὅπου γὰρ εἰς τις τοῦτων ἐστὶν, ἐκεῖ καὶ εἰς Θεὸς ἡ Τριάς. Ἐδει δ' οὕτω τὴν Τριάδα παραδειχθῆναι, ὥστ' εἰ καὶ μηδεμίαν ἦν ἐν τῇ οὐσᾷ διαφορά, ὅ, ὡς παραδειχθῆναι τῶν προσώπων ἰδίως, καὶ οὕτως τοῖς νοοῦσιν ὀρθῶς χωριστῶν φύσεως οὐδαμῶς θεωρεῖσθαι.

Ἐκ τοῦ ἐνενηκοστῆ πέμπτου λόγου· *Ἐλθὼν δὲ ἐκεῖνος, ἐλεγξε τὸν κόσμον περὶ ἁμαρτίας, καὶ περὶ δικαιοσύνης, καὶ περὶ κρίσεως.*

Τί βούλεται τοῦτο; μὴ γὰρ ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς οὐκ ἤλεγξε τὸν κόσμον περὶ ἁμαρτίας, ὅταν λέγῃ, « Εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἔλαβον αὐτοῖς, ἁμαρτίας

qui paratus est diabolo et angelis ejus? » Et multa alia reperuntur in sancto Evangelio, ubi de his Christus arguit mundum. Quid est ergo, quod tanquam proprie tribuit hoc Spiritui sancto? An forte, quia Christus in Judæorum gente tantum locutus est, mandum non videtur arguisse, ut ille intelligatur argui, qui audit arguentem? Spiritus autem sanctus in discipulis ejus toto orbe diffusus non unam gentem intelligitur arguisse, sed mundum; nam hoc illis ait ascensus in cælum: « Non est vestrum scire tempora, vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate, sed accipietis virtutem Spiritus sancti supervenientis in vos, et eritis mihi testes in Jerusalem, et in tota Judæa, et in Samaria, et usque in fines terræ. » Hoc est arguere mundum. Sed quis audeat dicere, quod propter discipulos Christi arguit mundum Spiritus sanctus, et non arguat ipse Christus, cum clamat Apostolus: « An vultis experimentum accipere ejus, qui in me loquitur Christus? » Quos itaque arguit Spiritus sanctus, arguit nuque et Christus. Sed quantum mihi videtur, quia per Spiritum sanctum diffundenda erat charitas in cordibus discipulorum, quæ foras mitti timorem, quo impediri possent, ne arguere mundum, qui persecutionibus fremebat, auderent; propterea dixit, « Ille arguet mundum. » Tanquam diceret: Ille diffundet in cordibus vestris

A charitatem; sic enim timore depulso, arguendi habetis libertatem. Sæpe autem diximus inseparabilia opera esse Trinitatis; sed sigillatim commendare oportet personas, ut non solum sine separatione, verum etiam sine confusione et unitas intelligatur et Trinitas.

Exponit deinde quomodo arguet, dicens, « de peccato, et de justitia, et de judicio. De peccato quidem, inquit, quia non crediderunt in me. » Hoc enim peccatum, quasi solum sit, præ cæteris posuit: quia hoc manente, cætera detinentur, et hoc discedente cætera remittuntur. « De justitia vero, inquit, quia ad Patrem vado, et jam non videbitis me. »

Hoc primo videndum est, si recte quisque arguitur de peccato, utrum recte arguatur et de justitia. Numquid enim si arguendus est peccator propterea quia peccator est, arguendum putabit quisquam, et justum propterea quia justus est? Absit! nam si aliquando justus arguitur, ideo recte arguitur, quia, sicut scriptum est, « Non est justus in terra, qui faciet bonum et non peccabit. » Quocirca etiam cum justus arguitur, de peccato arguitur, non de justitia. Quoniam et in illo quod legitur divinitus dictum: « Noli effici justus multum; » non est notata justitia sapientis, sed superbia præsumptis; qui ergo sit multum justus, ipso nimis sit injustus. Multum enim se facit justum, qui dicit se non habere peccatum; aut qui se putat non gratia

οὐκ εἶχοι. » νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσι περὶ τῆς ἀμαρτίας αὐτῶν; Ἄλλὰ ἵνα μὴ τις εἴπῃ, οὐ περὶ τοῦ κόσμου, ἀλλὰ περὶ τῶν Ἰουδαίων μόνον ἰδίως εἰρηθεύει, ἀλλαχοῦ φησιν. « Εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει. » Μὴ οὐκ ἠλεγξε καὶ περὶ δικαιοσύνης, ὅπου φησί: « Πάτερ δικαίαι, καὶ ὁ κόσμος σὲ οὐκ ἔγνω; » Ἄλλὰ καὶ περὶ κρίσεως; ἠλεγξεν, ὅπου ἐαυτὸν φησιν εἶπαι τοῖς ἐξ αἰωνῶμων. « Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ καταραμένοι εἰς τὸ πῦρ τῶ αἰώνιου, τὸ ἠτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. » Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα εἰρηθεύει ἂν ἐν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, ὅπου περὶ τούτων τὸν κόσμον ὁ Κύριος ἠλεγξε. Πῶς τοίνυν ὡσπερ ἰδίως τοῦτ' ἀπέπειμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι; Ἡ τάχα οὐτὶ ὁ Χριστὸς τῷ τῶν Ἰουδαίων εἶπαι μόνον διαλεχθεὶς, οὐκ ἂν δόξειεν αὐτὸς τὸν κόσμον ἐλέγξει, ἀλλὰ τὸν ἀκούσαντα τῶν ἐλέγχων ἐκείνου μόνον ἐλεγχοῦναι; Τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν τοῖς ἀποστόλοις κατὰ τὴν οἰκουμένην πᾶσαν διασπαρείται οὐκ ἐν μόνον εἶνος, ἀλλὰ τὸν κόσμον ὅλον ἐλέγξει θεοκεί. τὸ ἔπος γὰρ εἶπαι αὐτοῖς; μέλλων εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβαίνειν, « Οὐκ ἔστιν ὑμῶν γινῶναι χρόνος ἡ χειρὸς; οὐδὲ ὁ Πατὴρ ἐθέτο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ, ἀλλὰ λήψασθε δύναμιν ἐπιθρόνους τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς· καὶ ἑσεσθέ μοι μάρτυρες ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ καὶ πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ, καὶ ὧς ἐσχάτου τῆς γῆς. » Ὅσπερ ἐστὶ τὸ τὸν κόσμον ἐλέγξει. Ἄλλὰ τίς τολμήσει καὶ μόνον εἶπαι, οὐκ οὐδὲν τὸν Χριστὸν ἐλέγξει τὸν κόσμον, ἀλλὰ μόνον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ τῶν ἀποστόλων τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Ἀποστόλου βοῶντος, « Ἠζητεῖτε πείραν

λαβεῖν τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ. » οὐδὲ τοίνυν ἐλέγχει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τούτους ἐλέγχει καὶ ὁ Χριστός. Ἄλλ' ἵνα τὸ ἐμοὶ δοκοῦν εἶπω, τοῦτο χάριν εἴρηκε, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐλέγξει τὸν κόσμον, ἐπεὶ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκχεῖσθαι ἐμελλεν ἡ ἀγάπη ἐν ταῖς καρδίαις τῶν μαθητῶν, ἡ τὸν φόβον ἐξω βάλλουσα, ᾧ δυνατόν ἦν κωλύεσθαι τοῦ τολμᾶν τὸν κόσμον ἐλέγχειν τοῖς κατ' αὐτῶν διωγμοῖς φρουαττόμενον. Ὡσπερ λέγων, Ἐκείνο ἐκχέτω μέλλει τὴν ἀγάπην ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, καὶ οὕτω τὸ δέος ἐξελοθόντος, μετ' ἀδείας τὸν κόσμον ἐλέγξει. Πολλάκις δὲ εἶπομεν τὰ τῆς Τριάδος ἔργα ἀχώριστα εἶναι: ἔχρησεν δὲ καὶ τὰ πρωτοπαι ἰδίως; παραδοθῆναι, ἵνα μὴ μόνον ἀκαίριος ἡ μόνος, ἀλλὰ ἀτύχυτος νοηταὶ καὶ ἡ Τριάς.

Ἐφεξῆς δὲ ἐρμηνεύει, ὅπως ἐλέγξει, « περὶ ἀμαρτίας λέγων, καὶ περὶ δικαιοσύνης, καὶ περὶ κρίσεως. » περὶ ἀμαρτίας μὲν φησιν, οὐ πιστεύουσιν εἰς ἐμέ. » Ταύτην γὰρ ὡσπερ μόνην οἶσαι κατὰ τὰς ἄλλας ἀμαρτίαν τίθησιν. Ἐπεὶ ταύτης μενούσης, τὰ ἄλλα κεκράτηται, καὶ ταύτη; ἀποχωρούσης, καὶ τὰ ἄλλα ἀφένται. Περὶ δὲ δικαιοσύνης φησιν, οὐτὶ « Πρὸς τὸν Πατέρα μὴ πορεύομαι, καὶ οὐκ εἰ με θεωρεῖτε. »

Ἐνταῦθα πρῶτον θεωρητέον, εἰ τις ὀρθῶς περὶ ἀμαρτίας ἐλέγχεται, πῶς ἂν καὶ περὶ δικαιοσύνης ὀρθῶς ἐλεγχθεῖ. Εἰ γὰρ τις τὸν ἀμαρτωλὸν ἐλέγξει, ὅτι ἀμαρτωλὸς ἐστὶ, μὴ καὶ τὸν δικαίον ἐξεστὶ ἐλέγχειν, ὅτι δικαίος ἐστίν; Μὴ γένοιτο. Εἰ γὰρ ποτε καὶ τὸν δικαίον δεῖν ἐλέγχειν συγχωρηθεῖ, διὰ τοῦτ' ἂν εἰκότως; ἐλέγχεται, ἐπεὶ, κενῶς

Dei, sed sua voluntate sufficiente efficitur justum; nec recte vivendo justus est, sed potius inflatus, putando se esse quod non est. Quo pacto igitur mundus arguendus est de justitia, nisi de justitia credentium? Arguitur itaque de peccato, quia in Christum non credit, et arguitur de justitia eorum qui credunt; ipsa quippe fidelium comparatio, infidelium est vituperatio. Hoc et ipsa expositio satis indicat. Volens enim aperire quid dixerit: « De justitia vero, inquit quia ad Patrem vado, et jam non videbitis me. » Non ait, Et jam non videbunt me, de quibus dixerat: « Quia non credunt in me. » Sed peccatum quid vocaret exponens, de illis locutus est, dicens: « Quia non credunt in me. » Exponens autem, quam diceret justitiam, de qua dixit: « Mundus arguitur, » ad ipsos, quibus loquebatur, se convertit, atque ait: « Quia ad Patrem vado, et jam non videbitis me. » Quapropter mundus de peccato quidem suo, de justitia vero arguitur aliena, sicut arguuntur de lumine tenebræ; « Omnia enim, quæ arguuntur, ait Apostolus, a lumine manifestantur. » Quantum enim malum sit eorum qui non credunt non solum per se ipsum, verum etiam ex bono potest eorum apparere qui credunt. Et quoniam ista vox infidelium esse consuevit, Quomodo credimus quod non videmus? ideo credentium justitiam sic oportuit definiiri: « Quia ad Patrem vado, et jam non videbitis me; beati enim qui non vi-

dent, et credunt. » Nam et qui viderunt Christum, non in eo laudata est fides eorum, quia credebant quod videbant, id est, Filium hominis, sed quia credebant quod non videbant, id est, Filium Dei. Cum vero et ipsa forma servi subtracta eorum esset aspectibus, tum vero ex omni parte impletum est, « Justus ex fide vivit; » est enim fides, sicut in Epistola quæ ad Hebræos est, definitur, « sperantium substantia, convictio rerum, quæ non videntur: » sed quid est, « Jam non videbitis me? » Non enim ait: « Ad Patrem vado, et non videbitis me, » ut temporis intervallum, quo non videbunt, significasse intelligeretur, sive breve, sive longum, utique tamen terminatum, sed dicendo: « Jam non videbitis me, » velut nunquam de cætero visuros esse Christum veritas prænuñtiavit. Hæcine justitia est nunquam Christum videre, et in eum tamen credere: cum propterea laudatur fides, ex qua justus vivit, quoniam credit, quem modo non videt Christum, sed aliquando esse visurum? Postremo secundum hæc justitiam nunquid dicturi sumus Paulum apostolum non fuisse justum, confidentem se Christum vidisse post ascensionem ejus in cælum, de quo utique jam tempore dixerat, « Jam non videbitis me? » Nunquid secundum hæc justitiam justus non erat gloriosissimus Stephanus, qui, cum lapidaretur, ait: « Ecce video cælum apertum, et Filium hominis stantem ad dextram

γράφεται, « Οὐκ ἔστι δίκαιος ἐπὶ γῆς, ὃς ποιήσει ἀγαθόν, καὶ οὐχ ἁμαρτήσει. » Ὅτι εἰ κάκεινος; ἐλέγχεται, περὶ ἁμαρτίας, ἀλλ' οὐ περὶ δικαιοσύνης ἐλέγχεται ἄν. Ἐπεὶ καὶ τὸ θεῖον λόγιον, « Μὴ γίνου κατὰ πολὺ δίκαιος, » φάσκον, οὐ τῆς τοῦ σοφοῦ δικαιοσύνης ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ τῆς δι' ὑπόνοιαν ὑπερηφανίαν κολάζει. Καὶ γὰρ λίαν γενόμενος δίκαιος, ἄδικος αὐτῇ γίνεται τῇ ὑπερβολῇ. Κατὰ πολὺ γὰρ ἑαυτὸν ποιεῖ δίκαιον ὁ λέγων ἑαυτὸν ἁμαρτίαν μὴ ἔχειν, ἢ ὁ μὴ τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι, ἀλλὰ τῇ ἰδίᾳ βουλήσει τὴν ἑαυτοῦ δικαιοσύνην ἀνατιθεὶς, ὁ δὲ τῇ ὀρθότητι τοῦ βίου δίκαιός ἐστιν, ἀλλὰ μᾶλλον πεφωτισμένος, οἰόμενος ἑαυτὸν εἶναι ὅπερ οὐκ ἔστι. Ποῖον τοίνυν λόγῳ ἔδει τὸν κόσμον ἐλεγχθῆναι περὶ δικαιοσύνης; Πάντως ἐκ τῆς τῶν πιστευόντων δικαιοσύνης. Ἐλέγχεται τοίνυν περὶ ἁμαρτίας ὁ κόσμος, ὅτι μὴ πιστεύει εἰς τὸν Χριστόν. Ἐλέγχεται καὶ περὶ δικαιοσύνης ἐκ τῆς τῶν πιστευόντων δικαιοσύνης; αὐτῇ γὰρ ἡ τῶν πιστῶν πρὸς τοὺς ἀπίστους παράθεσις αὐτῶν τῶν ἀπίστων ἐστὶν οὐκ ἔστι. Τοῦτο δὲ ἰκανῶς δηλοῖ καὶ τὸ ἐπαγόμενον. Βουλόμενος γὰρ διανοεῖται τὸ εἰρημένον, « Περὶ δὲ δικαιοσύνης, φησὶν, ὅτι πρὸς τὸν Πατέρα πορεύομαι, καὶ οὐκ ἔτι με θεωρεῖτε. » Οὐκ ἔφησεν, Οὐκ ἔτι με θεωροῦσι, περὶ ὧν εἶπεν, ὅτι « Οὐ πιστεύουσιν εἰς ἐμέ. » Ἀλλὰ τὴν μὲν ἁμαρτίαν τί ἐκάλεσεν, ἐξηγούμενος περὶ ἐκείνων, λέγων, φησὶν, « Ὅτι οὐ πιστεύουσιν εἰς ἐμέ. » ἢ ὅτι ἔφησε δικαιοσύνην ἐξηγούμενος περὶ τῆς ἐλεγχθῆσθαι τὸν κόσμον εἰρήκει, ἀπ' ἐκείνων πρὸς τοὺς προσδιαλεγόμενους; στρέφεται, καὶ φησὶν,

« ὅτι: « Πρὸς τὸν Πατέρα μου ὑπάγω, καὶ οὐκ ἔτι με θεωρεῖτε. » Ὅθεν δῆλον, ὡς περὶ ἁμαρτίας; μὲν ἐκ τῆς ἰδίας ἁμαρτίας ὁ κόσμος ἐλέγχεται, περὶ δὲ δικαιοσύνης ἐκ τῆς ἀλλοτρίας δικαιοσύνης, ὡς περὶ ἐκ τοῦ φωτὸς τὸ σκότος ἐλέγχεται. « Τὰ γὰρ ἐλεγχόμενα, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, ὑπὸ τοῦ φωτὸς φανεροῦται. » Ὅσον γὰρ ἔστι τὸ τῶν ἀπίστων κακόν, οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ τῶν πιστευόντων ἀγαθοῦ δυνατὴν δῆλον γενέσθαι. Καὶ ἐπεὶ ταύτην εἰώθασιν οἱ ἀπίστοι τὴν φωνὴν ἀφιέναι. Πῶς ἄρ' ὅπερ οὐχ ὀρώμεν πιστεύομεν; τούτου χάριν ἐδέησε τῆν τῶν πιστῶν δικαιοσύνην ἐρίσασθαι, τῷ πρὸς τὸν Πατέρα τούτον πορεύεσθαι, καὶ ρηκέτι ὑπ' αὐτῶν θεωρεῖσθαι. « Μακάριοι γὰρ οἱ μὴ ἰδόντες; καὶ πιστεύσαντες. » Καὶ γὰρ καὶ τῶν τὸν Χριστὸν ἰδόντων ἢ πιστῶν οὐ τούτου χάριν ἐγκωμιάζεται, ὅτι τοῦθ' ὅπερ ἐνωρᾶσαι πεπιστεύκασι, τουτέστι τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ὅτι πεπιστεύκασι ὅπερ οὐκ ἔβλεπον, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἐηλονότι. Ἐπεὶ δὲ καὶ αὐτῇ ἡ τοῦ δούλου μορφή τῆς δόξης αὐτοῦ ἀφῆρηθη, τότε πενταχόθεν πεπληροῦται τὸ, « Ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται. » Ἔστι γὰρ ἡ πίστις, ὡς αὐτὴν ὁ Ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ὀρίζειται, « ἐλπίζομένων πραγμάτων ὑπόστασις, ἐλεγχος μὴ βλεπομένων. » Τί δὲ ἐστίν, « Οὐκ ἔτι με θεωρεῖτε; » Οὐ γὰρ οὕτως ἔφητε. « Πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ οὐκ ἔτι με θεωρεῖτε, » ὡς δηλώσαι καὶ διάστημα χρόνου, εἴτε μετὰ μήκους, εἴτε συνισταμένον, πλὴν ἐκατέρωθεν ὠρισμένον ἐν ᾧ οὐκ ἀφῆρηται, ἀλλ' εἰπὼν, « Οὐκ ἔτι με θεωρεῖτε, » ὡς τὴν

Dei ? » Quid ergo est, « Ad Patrem vado, et jam non videbitis me, » nisi quomodo sum, cum vobiscum sum ? Tunc enim adhuc erat mortalis, in similitudine carnis peccati, qui esurire poterat, atque sitire, fatigari, atque dormire. Hunc ergo Christum, id est, talem Christum, eum transisset de hoc mundo ad Patrem, non erant jam visuri, et ipsa est justitia fidei, de qua dicit Apostolus : « Et si noveramus Christum secundum carnem, sed nunc jam non novimus. » Erit itaque, inquit, vestra justitia, qua mundus arguetur, « Quia vado ad Patrem et jam non videbitis me ; » quoniam in eum, quem non videbitis, credetis in me ; et quando me videbitis, quo tunc ero, non videbitis me, quo sum vobiscum, modo. Non videbitis (me) humilem, sed excelsam ; non videbitis mortalem, sed sempiternum ; non videbitis judicandum, sed judicatum, et de hac fide vestra, id est, justitia vestra, arguet Spiritus sanctus incredulum mundum. Arguet etiam de judicio, quia princeps hujus mundi judicatus est. Quis est iste, nisi de quo ait alio loco : « Ecce venit princeps mundi, et in me nihil inveniet, » id est, nihil juris sui, nihil quod ad eum pertineat, nullum scilicet omnino peccatum ? Per hoc enim est diabolus princeps mundi. Non enim cœli, et terræ, et omnium quæ in eis sunt, est diabolus princeps, quæ significatione intelligitur mundus,

ubi dictum est : « Et mundus per eum factus est, » sed mundi est diabolus princeps, de quo mundo ibi continuo subjungit, atque ait : « Et mundus eum non cognovit, » hoc est homines infideles, quibus toto orbe terrarum mundus est plenus : inter quos gemit fidelis mundus, quem de mundo elegit, per quem factus est mundus, de quo ipse dicit : « Non venit Filius hominis, ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum. » Mundus, eo judicante, damnatur. Mundus, eo subveniente, salvatur. Quoniam sicut arbor foliis et pomis, sicut area paleis et frumentis, ita infidelibus et fidelibus plenus est mundus. Princeps ergo mundi hujus, hoc est princeps tenebrarum harum, hoc est infidelium, de quibus eruitur mundus, quibus dicitur : « Fuisit aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino ; » princeps mundi hujus, de quo alibi dicit : « Nunc princeps mundi hujus missus est foras, » utique judicatus est, quoniam iudicio ignis æterni irrevocabiliter destinatus est. Et de hoc itaque iudicio, quo princeps judicatus est mundi, arguitur a Spiritu sancto mundus : quoniam cum suo principe judicatur, quem superbum atque impium imitatur. Si enim « Deus, sicut dicit apostolus Petrus, peccantibus angelis non precepit, sed careeribus caliginis inferi retrudens, tradidit in iudicio puniendos servari, » quomodo non a

μηδαμῶς τοῦ λοιποῦ τὸν Χριστὸν ὀφρομένους ἢ ἀληθεια προηγόρευσεν. Αὕτη ὁμολογουμένως ἀδικία ἐστὶ, πιστεῦειν μὲν εἰς Χριστὸν, μήποτε δὲ αὐτὸν ἔψεσθαι. Διὰ τοῦτο γὰρ ἐπαινεῖται ἡ πίστις ἐξ ἧς ὁ δίκαιος ζήσεται. ὅτι ὃν νῦν οὐ βλέπει Χριστὸν, τοῦτον ἔψεσθαι πιστεύει ποτέ. Εἶτα κατὰ ταύτην τὴν δικαιοσύνην, οὐδὲ τὸν ἀπόστολον Παῦλον δίκαιον ἐροῦμεν γενέσθαι, λέγοντα τὸν Χριστὸν ἰδεῖν μετὰ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάβασιν· καίτοι περὶ τοῦ καιροῦ τούτου εἰρηκότα, « Οὐκ ἔτι με ἔψεσθε. » Μὴ κατὰ ταύτην τὴν δικαιοσύνην οὐκ ἦν δίκαιος καὶ ὁ ἐνδοξότατος Στέφανος, ὃς λιθαζόμενος ἐφησεν· « Ὅρω τὸν οὐρανὸν ἀνεργασμένον, καὶ τὸν γῆν τὸν ἀνθρώπου ἐστῆναι ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ ; τί τοίνυν ἐστὶ, « Πρὸς τὸν Πατέρα μου πορεύομαι, καὶ οὐκ ἔτι με θεωρήσετε, » ἢ ὡσπερ νῦν εἰμι μεθ' ὑμῶν ; τότε γὰρ εἶπεν ὁ Θεὸς τῶν ἐν οὐρανοῦσιν σαρκὸς ἀμαρτίας, καὶ πεινῆν τὸ δύνατο καὶ διψῆν καὶ πνεῖν καὶ καθεῦδαι. Τοῦτον τοίνυν τὸν Χριστὸν, τοῦτέστι τοιοῦτον, οὐκ ἔτι ἐμελλόν ἔψεσθαι, μετὰ τὸ τὸν κόσμον ἀφεῖναι· καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ τῆς πίστεως δικαιοσύνη, περὶ ἧς φησὶν ὁ Ἀπόστολος, « Εἰ καὶ ἤδειμεν τὸν Χριστὸν κατὰ σάρκα, ἀλλὰ νῦν οὐκ ἔτι γινώσκομεν. » Ἔστει τοίνυν, φησὶν, ἡμετέρα δικαιοσύνη, δι' ἧς ὁ κόσμος ἐξελεγχθήσεται, τὸ πορεύεσθαι με πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ οὐκ ἔτι με θεωρεῖν ὑμᾶς, ὅτι εἰς ὃν οὐκ ἔψεσθέ με πιστεύετε. Ἦταν δὲ εὐχέτῃ με ὅπερ ἐτοίμα, τότε οὐκ ἔψεσθε ὃ νῦν εἰμι μεθ' ὑμῶν· οὐκ ἔψεσθέ με ταπεινὸν, ἀλλὰ ὑψηλόν· οὐκ ἔψεσθέ με ὁνητὸν, ἀλλ' ἀκίονον· οὐκ ἔψεσθέ με κρινόμενον, ἀλλὰ δικαστὴν. Ἐκ τῆς ὑπερέτας τοίνυν ταύτης

πίστεως, τοῦτέστι τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν, τὴν ἐπιστον κόσμον ἐλέγξει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ἐλέγξει δὲ τοῦτον καὶ περὶ κρίσεως, ὅτι ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται. Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου ; Ἐκεῖνος περὶ οὗ ἐφησεν ἀλλαχού· « Ἐρχεται ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου, καὶ ἐν ἐμοὶ εὐφρανθήσεται οὐδέν, » τοῦτέστιν, οὐδὲν ἀμάχημα, δηλονότι οὐδὲν τῶν αὐτοῦ. Κατὰ γὰρ τὴν ἀμαρτίαν ὁ διάβολος ἐστὶν ἄρχων τοῦ κόσμου. Οὐ γὰρ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, καὶ πάντων τῶν ἐν αὐτοῖς ἄρχων ἐστὶν ὁ διάβολος, καθ' ἣν σημασίαν τοῦ κόσμου λέγεται, « Ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, » ἀλλ' ἐκεῖνον τοῦ κόσμου ἄρχων ἐστὶν ὁ διάβολος, περὶ οὗ φησὶν ἐφεξῆς, « Καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω, » τοῦτέστιν οἱ ἄπιστοι ἄνθρωποι, ὧν καθ' ὅλον ἑαυτὸν πλήρης ἐστὶν ὁ κόσμος. Ἐν μεταξὺ ὁ πιστὸς κόσμος στένει, ὃν ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ἐκεῖνος, δι' οὗ γέγονεν ὁ κόσμος. Περὶ οὗ φησὶν ὁ αὐτός· « Οὐκ ἤλθεν ὁ γῆρας τοῦ ἀνθρώπου ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα ὁ κόσμος σωθῇ δι' αὐτοῦ. » Ὁ κόσμος τούτου κρινόμενος κατακρίνεται, ὁ κόσμος τούτου βοηθούμενος σώζεται. Ὅσπερ γὰρ τὸ δένδρον καὶ φύλλων, καὶ μῆλων, καὶ ἡ ἄλωσ καὶ ἀχύρων καὶ σίτου, οὗτοι ὁ κόσμος καὶ πιστῶν καὶ ἀπίστων ἐστὶ πλήρης· ὁ ἄρχων τοίνυν τοῦ κόσμου, τοῦτέστι τοῦ σκότους τούτου, ἡγουν τῶν ἀπίστων, ὧν ἀκαλλάττεται ὁ κόσμος, περὶ οὗ φησὶν, « Ἦτέ ποτε σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν Κυρίῳ, » περὶ οὗ φησὶν ἀλλαχού, « Νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβλήθησεται ἐξῆς, » ἢ ἡ κρίσις ταύτης, ἐπειπερ ἀνεπίστροφος ὧν ὄρισται κρίσις πυρὸς αἰωνίου. Περὶ ταύτης τοίνυν τῆς κρίσεως,

Spiritu sancto de hoc iudicio mundus arguitur, A quando in Spiritu sancto hæc loquitur Apostolus? Credant itaque homines in Christum, ne arguantur de peccato infidelitatis suæ, quo peccata omnia detinentur. Trauseant in numerum fidelium, ne arguantur de justitia eorum quos justificatos non imitantur; caveant futurum iudicium: ne cum mundi principe iudicentur, quem iudicatum imitantur: etenim ne sibi existimet parci superbia dura mortalium, de superbiorum supplicio terrenda est angelorum.

Ex Tractatu XCVI, super illis verbis: *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo.*

Et post pauca:

Quæ ista sint, quæ apostoli tunc portare non poterant, vultis forsitan scire. Sed quis nostrum audeat eorum se dicere jam capaces, quæ illi capere non valebant? Ac per hoc nec a me expectanda sunt, ut dicantur, quæ forte non caperem si ab alio dicerentur: nec vos ea portare possitis, etiamsi ego tantus essem, ut a me ista, quæ vobis altiora sunt, audiretis. Et fieri quidem potest, ut sint in vobis aliqui ad ea capienda jam idonei, quæ alii capere nondum valent, et si non omnia, de quibus magister ille Deus dicebat, « Adhuc multa habeo vobis dicere, » tamen eorum fortasse nonnulla; sed quænam sint ista, quæ ipse non dixit, temerarium est velle præsumere et dicere. Nam et

mori pro Christo nondum erant idonei tunc apostoli, quibus dicebat, « Non potestis me sequi modo. » Unde primus eorum Petrus, qui jam hoc se posse præsumperat, aliud expertus est, quam putabat: et tamen postea, et viri et mulieres, pueri et puellæ, juvenes et virgines, seniores cum junioribus innumerabiles martyrio coronati sunt, et posse inventæ sunt portare oves quod tunc, quando ista Dominus loquebatur, nondum poterant portare pastores. Nunquid ergo debuit illis omnibus dici in illa tentationis articulo, quo certare usque ad mortem pro veritate oportebat, et pro Christi nomine, vel doctrina sanguinem fundere; nunquid, inquam, debuit eis dici: Quis vestrum audeat idoneum martyrio se putare? cui Petrus idoneus nondum fuerat, quando eum os ad os ipse Dominus instrucebat? Sic itaque dixerit aliquis, non debere dici populi Christianis audire cupientibus, quæ sint de quibus Dominus tunc dicebat: « Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo: » Si apostoli nondum poterant, multo minus vos potestis, quia forte sic multi possunt audire, quod tunc nondum poterat Petrus, sicut multi possunt martyrio coronari, quod tunc nondum poterat Petrus: præsertim jam misso Spiritu sancto, qui tunc nondum erat missus, de quo continuo subiungit, atque ait: « Cum autem venerit ille Spiritus

καθ' ἣν ὁ ἀρχῶν τοῦ κόσμου τούτου κέκριται, ἐλέγχει τὸν κόσμον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅτι μετὰ τοῦ ἰσίου ἀρχοντος, ὃν ὑπερήφανον ὄντα καὶ ἀσεβῆ ζηλοῖ, κρινεται. Εἰ γὰρ εἰς Θεός, καθὼς φησὶν ὁ ἀπόστολος; Πέτρος, ἀγγέλων ἀμαρτησάντων οὐκ ἐφέλαστο, ἀλλ' εἰρκαταὶς ζῶσαν ἔδωκεν ταρταρώσας παρέδωκεν εἰς κρίσιν τηρουμένους, ἵπως οὐχ ὑπὸ Πνεύματος τοῦ ἁγίου περὶ ταύτης τῆς κρίσεως; ὁ κόσμος ἐλέγχεται, ἐν ἁγίῳ Πνεύματι τοῦ Ἀποστόλου ταῦτα λαλήσαντος; Πιστευέτωσαν οὖν οἱ ἄνθρωποι τῷ Χριστῷ, ἵνα μὴ αὐτοὺς ἐλέγξῃ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον περὶ τοῦ τῆς αὐτῶν ἀπιστίας ἀμαρτήματος, ἐν ᾧ ἀμαρτήματα πάντα τὰ ἄλλα κεκράτηνται. Συναριθμηθεῖτωσαν τοῖς πιστοῖς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῶσιν ὑπὸ τῆς ἐκείνων δικαιοσύνης, οὐκ δικαιοθέντας οὐ μιμουνται· φυλαττέσθωσαν τὴν μέλλουσαν κρίσιν, ἵνα μὴ αὖν τῷ ἀρχοντι τοῦ κόσμου κρινῶσιν, ὃν ἤδη κεκριμένον μιμουνται· ἵνα γὰρ μὴ ἡ σκληρὰ τῶν θνητῶν ὑπερηφανία φελασθῆι ταύτης οἰηται τὸν Θεόν, ταῖς ποιναῖς τῶν ὑπερηφάνων ἀγγέλων κατασειέσθω.

Ἐκ τοῦ 46^{ου} λόγου, ἐν ἐκείνοις τοῖς ῥήμασιν· Ἐτι πολλά ἐχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι. Καὶ μετ' ὀλίγα·

Γινώσκειν ἴσως ἐπιθυμεῖτε, ἅπερ οἱ ἀπόστολοι τότε βαστάζειν οὐχ οἶοι τε ἦσαν. Ἀλλὰ τίς ἂν ἡμῶν ἐλάμψειε τούτων χωρητικὸν ἑαυτὸν ἤδη λέγειν, ἅπερ ἐκεῖνοι τότε γινώσκειν οὐκ ἴσχυον; Ὅθεν οὐδὲ παρ' ἐμοῦ ταῦτ' ἀναμένειν μαθησομένους; προσήκει, ἅπερ ἴσως οὐδὲ παρ' ἄλλου λεγόμενα δυνατός εἰμι δέξασθαι. Ἀλλ' οὐδ' ὑμεῖς; δύνασθε ἂν ταῦτα βαστά-

ζειν, εἰ καὶ ὡς τοσοῦτος ἦν, εἰ παρ' ἐμοῦ τὰ τὴν δόξαν ὑπερβαίνοντα τὴν ὑμετέραν ἠκούετε. Δυνατὸν μὲν οὖν ἐν ὑμῖν εἶναι τινὰς ἱκανοὺς μᾶλλον τῶν ἄλλων πρὸς ὑποδοχὴν, εἰ καὶ μὴ πάντων ἐκείνων, περὶ ὧν ἔλεγεν ὁ διδάσκαλος καὶ Θεός, « Ἐτι πολλά ἐχω λέγειν ὑμῖν, ἵ ὅμως τινῶν ἐξ ἐκείνων. Ἀλλὰ τίνα ἂν εἶεν ἐκεῖνα περὶ ὧν ἐκεῖνος οὐκ ἐφησεν, αὐθαδῆς τολμᾶν λέγειν ἐπιχειρεῖν. Καὶ γὰρ καὶ πρὸς τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ θάνατον οὐκ ἦσαν οἱ ἀπόστολοι ἱκανοί, οἷς ἔλεγεν, « Οὐ δύνασθέ μοι νῦν ἀκολουθεῖν. » Καὶ ὁ γε πρῶτος αὐτῶν Πέτρος, ὃς ἱκανῶς ἤσπετο πρὸς τοῦτο παρεσκευάσθαι, ἑτέρου πεπεισάται ἅπερ ἔπειτο. Ἀλλ' ὅμως ὑστερον καὶ ἄνδρες, καὶ γυναῖκες, καὶ παῖδες, καὶ μείρακες, καὶ παρθένοι, καὶ νέοι καὶ πρεσβύτεροι μετὰ νεωτέρων, ἀναριθμητοὶ δῆμοι ὑπὲρ αὐτοῦ μαρτυροῦντες ἐστεφανοῦντο· καὶ μετὰ ταῦτα εὐρέθησαν δυνάμενα βαστάζειν τὰ πρόβατα, ἅπερ ὅτε ταῦτ' ἔλεγεν ὁ Σωτὴρ βαστάζειν οἱ ποιμένες οὐχ οἶοι τε ἦσαν. Ἄρα τοίνυν ἐχρῆν τοῖς προβάτοις ἐκεῖνοις ῥηθῆναι, ἐπηρητημένου τοῦ πειρασμοῦ ἐν ᾧ περ ἔδει μέχρι θανάτου πρὸς τὴν ἀμαρτίαν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἀντικαθίστασθαι καὶ ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῆς ἐκείνου διδασκαλίας τὸ αἷμα προέσθαι; Ἄρα τοίνυν, ὅπερ ἐφη, ἐχρῆν ἐκεῖνοις εἰρησθαι, τίς ὁμῶν πρὸς τὸ μαρτύριον ἱκανὸν ἑαυτὸν λέγειν τολμήσειε, πρὸς ὃ πρῶτον ὁ Πέτρος οὐκ ἤρκει, ὅτε στόμα πρὸς στόμα αὐτῶν ὁ Κύριος ἤλειψεν; Οὐδαμῶς. Οὕτω τοίνυν καὶ νῦν εἴποι τις ἂν, μὴ δεῖν τοῖς τῶν Χριστιανῶν λέγεσθαι δῆμοις; ἐπιθυμοῦσιν ἀκούσαι, τίνα ἦν περὶ ὧν ὁ Κύριος ἔλεγε τότε, « Πολλά ἐχω λέγειν ὑμῖν,

veritatis, docebit vos omnem veritatem, & sic utique A
demonstrans illos ideo quæ habebat dicere, portare non posse: quia nondum ad eos venerat Spiritus sanctus. Ecce concedamus ut ita sit, multos ea modo portare posse, jam misso Spiritu sancto, quæ tunc eo nondum misso, non poterant portare discipuli: nunquid ideo scimus, quæ sint quæ dicere noluit, quæ tunc sciremus si ab eo dicta legeremus, vel audissemus? Aliud est enim scire, utrum a nobis, vel a vobis portari possint, aliud scire quænam essent, sive portari possint, sive non possint. Quæ cum ipse tacuerit, quis nostrum dicat, *Ista, vel illa sunt?* Aut si dicere audeat, unde probat? Quis enim est tam vanus aut temerarius, qui cum dixerit aliquis etiam vera quibus voluerit, quæ voluerit, sine ullo testimonio divino affirmet ea esse, quæ tunc dicere noluit? Quis hoc nostrum faciat, et non maximam culpam temeritatis incurral, in quo nec prophetica, nec apostolica excellit auctoritas? Non profecto si eorum aliquid legissemus in libris canonica auctoritate firmatis, qui post Ascensionem Domini scripti sunt, parum fuerit hoc legisse: nisi illic id etiam legeretur, hoc ex eis esse, quæ tunc Dominus noluit discipulis dicere, quia non poterant illa portare.

Et post nonnulla :

Quapropter, charissimi, non a nobis expectatis audire, quæ tunc noluit Dominus discipulis dicere, quia nondum poterant illa portare: sed potius in charitate proficite, quæ diffunditur in cordibus vestris per Spiritum sanctum, qui datus est vobis, ut spiritu ferventes, et spiritualia diligentes, spiritalem lucem spiritalemque vocem, quam carnales et animales homines ferre non possunt, non aliquo signo corporalibus oculis apparente, nec aliquo sono corporalibus auribus instrepente, sed interiore conspecta et auditu nosse possitis. Non enim diligitur quod penitus ignoratur, sed cum diligitur, quod ex quantumcunque parte cognoscitur, ipsa efficitur dilectione, ut melius et plenius cognoscatur. Si ergo in charitate proficiatis, quam diffundit in cordibus Spiritus sanctus, & Docebit vos omnem veritatem; vel, sicut alii codices habent, & Deducet vos in omni veritate. Unde dictum est: & Deduc me, Domine, in via tua, et ambulabo in veritate tua. Sic fiet, ut non a doctoribus exterioribus illa discatis, quæ noluit Dominus tunc dicere, sed sitis omnes docibiles Deo: ut ea ipsa, quæ per lectiones atque sermones extrinsecus adhibitos didicistis, et credidistis de natura Dei non corporea, nec loco aliquo inclu-

ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι· ὁ δὲ ταῦτα οἱ ἀπίστολοι τότε βαστάζειν οὐκ ἔσχον, πολλῶ τοῦθ' ἦρτον ὑμεῖς δύνασθε· ἐπεὶ τυχὸν οὕτω πολλοὶ δύνανται νῦν ακοῦειν, ἅπερ ὁ Πίτρος τότε οὐκ ἔσχεν, ὡς περ πολλοὶ δύνανται νῦν μαρτυρῆσαι στεφανωθῆναι, ἅπερ τότε ὁ Πέτρος οὐκ ἔσχε, μάλιστα καὶ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου πεμφθέντος; νῦν, ὅπερ οὐπω τότε ἀπεσταλμένον ἦν, περὶ οὗ συνάπτων ἐφεξῆς λέγει· ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, δόξει ὑμᾶς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν· ἐντεῦθεν δηλαδὴ δεῖκεται διὰ τοῦτο ἐκείνους μὴ δυναμένους βαστάζειν τὰ παρ' ἐκείνου βεβημένα, ὅτι μὴ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον παρεγένετο. Πλὴν ἀλλὰ καὶ συγχωρηθέντος πολλοῦ; εἶναι τοὺς νῦν δυναμένους βαστάζειν, πεμφθέντος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀ τότε μίπω πεμφθέντος οἱ ἀπίστολοι βαστάζειν οὐκ οἶόν τε ἦσαν, μὴ παρὰ τοῦτο ἴσμεν, τίνα ἂν εἴη, ἅπερ τότε εἰπεῖν οὐ βεβούληται, ἀ τότε ἴσως ἔγνωμεν ἂν, εἰ παρ' ἐκείνου βεβημένα ἢ ἤκαυόμεν ἢ ἀνεγινώσκωμεν; Ἔτερον γὰρ εἶστιν εἰδέναι πρότερον παρ' ὑμῶν, ἢ παρ' ἡμῶν ἐκεῖνα δυνατὸν βασταχθῆναι, ἕτερον εἰδέναι τίνα ἦσαν, εἴτε δυνατὸν βαστάζεσθαι εἴτε μὴ. Ἄπερ ἐπέπερ ἐκεῖνος ἐσήγησε, τίς ὑμῶν ἐρεῖ ἐκεῖνα εἶναι ἢ ταῦτα; εἰ δὲ καὶ λέγειν τολμήσεις, πῶς τοῦτ' ἀποδείξει; Τίς γὰρ οὕτω μάταιος, ἢ αὐθάδης, ὃς καὶ τυχὸν εἰπόντος τινὸς ἅπερ βεβούληται, καὶ οἷς βεβούληται, διασχύσασαί τοαὺτ' εἶναι ὅπερ ὁ Κύριος τότε παρητήσατο λέγειν, ἀνευ θείας τινὸς μαρτυρίας; Τίς ἡμῶν τοῦτο ποιήσας, οὐ μεγίστην περιπέσειται αὐθαδεῖας ἐγκλήματι, οὕτως εὐκόλως συντιθέμενος, μήτε προφητικῆς, μήτε ἀποστολικῆς αὐθεντίας ἠγομένης τῶν λόγων; Πάντως γὰρ εἰ καὶ τι τούτων ἐτύχωμεν ἀναγνόντες ἐν τοῖς κανονι-

κοῖς καὶ ἀξιώματι βεβαιωθεῖσι βιβλίοις, καὶ μετὰ τὴν εἰς οὐρανὸς ἀνάβασιν τοῦ Χριστοῦ γραφείων, οὐκ ἂν ἤρκεσε τοῦτ' ἀναγνῶναι, εἰ μὴ καὶ τοῦτ' αὐτὸ ἐκ πρὸς τοῖς μαθηταῖς εἰπεῖν οὐκ ἠθέλησεν, ὅτι μετὰ τὸ δύναντο βαστάζειν ἐκεῖνα.

Καὶ μεθ' ἕτερα·

Ὅθεν, ἀγαπητοὶ, μὴ παρ' ἡμῶν ἀναμένετε ταῦτ' ἀκοῦσαι, ἅπερ ὁ Κύριος τότε τοῖς μαθηταῖς εἰπεῖν παρητήσατο, ἀλλὰ μᾶλλον ἐν τῇ ἀγάπῃ προκόπτετε, τῇ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τοῦ δοθέντος ἡμῖν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν χρομένη, ἵνα τῷ πνευματικῷ ὄρει, καὶ τῶν πνευματικῶν ἐρωμένων, πνευματικῆς ὕψους; καὶ τῶν πνευματικῆς διδασκαλίας, ἐνηθῆτε γινῶναι τὰ παρὰ τῶν ψυχικῶν ἀνθρώπων βαστάζεσθαι μὴ δυνάμενα, οὐ σημείοις ἐξωθεν τοῖς σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς φαινόμενα, οὐδὲ τισιν ἤχοις τοῖς σωματικοῖς ὠσὶν ἐνηχοῦμενα, ἀλλὰ τῇ ἐνδῶν ὕψει καὶ ἀκοῇ. Οὐ γὰρ ἂν φιληθεῖ τὸ παντελῶς ἀγνωσούμενον, ἀλλ' ὅταν ἀμηγήπη γινώσκῃται τὸ γινώσκόμενον, αὐτῇ τῇ ἀγάπῃ συμβαίνει καὶ πλέον ἐκεῖνο καὶ βέλτιον γινώσκεσθαι. Ἄν τοίνυν, ὅπερ εἶπην, ἐν τῇ ἀγάπῃ προκόπητε, ἦν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἔχει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, αὐτὸ δόξει ὑμᾶς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Ἡ καθὼς ἐν ἄλλοις βιβλίοις εὐρίσκειται; ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Ὅθεν εἰρηται· Ὁδηγήσόν με, Κύριε, ἐν τῇ δόξῃ σου, καὶ περισύσσομαι ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου. Καὶ οὕτως ὑμῖν συμβήσεται οὐ παρὰ τῶν ἐξωθεν διδασκάλων ὑμᾶς ἐκεῖνα μαθεῖν, ἅπερ ὁ Κύριος εἰπεῖν οὐκ ἠθέλησεν, ἀλλὰ γενέσθαι διδασκούς τῷ Θεῷ, ἵνα ἅπερ δι' ἀναγνώσεως καὶ λόγων ἐξωθεν προσενεχθέντων ἐμάθετε, καὶ πεπιστεύκατε περὶ τῆς ἀσωμάτου φύσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ μετὰ τῶν

sa, nec per finita spatia locorum, quasi mole distenta, sed ubique tota, et perfecta, et infinita sine nitoribus colorum, sine figuris lineamentorum, sine notis litterarum, sine serie syllabarum, sine mente conspiciere ac perspicere valeatis. Ecce dixi aliquid, quod forte indidisti, et tamen accepistis, et non solum ferre potuistis, verum etiam libenter audistis. Sed ille Magister interior, qui cum adhuc discipulis exterius loqueretur, ait : « Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo, » si vellet nobis id quod de incorporea Dei natura dixi, intrinsecus ita dicere, sicut sanctis angelis dicit, qui semper vident faciem Patris, nondum ea portare possemus. Proinde quod ait : « Docebit vos omnem veritatem ; » vel : « Deducet vos in omni veritate, » non arbitror in hac vita in eujusquam mente posse compleri. Quis enim vivens in hoc corpore, quod corrumpitur, et aggravat animam, possit omnem cognoscere veritatem, cum dicat Apostolus : « Ex parte scimus ? » Sed quia per Spiritum sanctum fit, unde nunc pignus accepimus, ut ad ipsam quoque plenitudinem veniamus, de qua idem dicit Apostolus : « Tunc autem facie ad faciem : » et : « Nunc scio ex parte, tunc autem cognoscam, sicut et cognitus sum ; » non quod in hac vita, sed totum, quod usque ad illam perfectionem futurum est, quam nobis Dominus promisit,

A per charitatem Spiritus, dicens : « Docebit vos omnem veritatem, » vel : « Deducet vos in omni veritate. » Quæ cum ita sint, dilectissimi, moneo vos in charitate Christi, ut seductores caveatis impuros, et obscenæ turpitudinis sectas, de quibus ait Apostolus : « Quæ autem occulte sunt ab istis, turpe est et dicere ; » ne cum horrendas immunditias docere cœperint, quas humanæ aures qualescunque sint portare non possunt, dicant ipsa esse, quæ Dominus ait : « Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo, » et per Spiritum sanctum asserant fieri, ut possint illa immonda et nefanda portari. Alia sunt multa, quæ portare non potest qualiscunque pudor humanus, et alia sunt bona, quæ portare non potest parvus sensus humanus. B Ista sunt corporibus impudicis, illa remota sunt a corporibus universis, hoc impura carne committitur, illud pura mente vix cernitur. Renovamini ergo Spiritu mentis vestræ, et intelligite, quæ sit voluntas Dei, quod bonum, et beneplacitum, et perfectum est, ut in charitate radicati et fundati possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit longitudo, latitudo, altitudo, et profundum, cognoscere etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei. Isto enim modo vos docebit Spiritus sanctus omnem veritatem, cum magis magisque diffundet in cordibus vestris charitatem.

περιεχομένης, μήτ' ἀπέριους διαστήμασι τίπων, ὡςπερ τι μέγεθος διατεταμένης, ἀλλὰ πανταχοῦ ὄλης, τελείας καὶ ἀπέριου, ἄνευ χρωμάτων αὐγῆς, ἄνευ σχημάτων γραμμικῶν, ἄνευ σημείων γραμμάτων, ἄνευ ὕψους συλλαθῶν, αὐτῇ τῇ διανοίᾳ κατοπτεῦσιν καὶ νοεῖν διυνηθῆτε. Ἰδοὺ εἶπον ὑμῖν τι, ἵτιως ἐκεῖθεν ἔν, καὶ ὄρωσ, τοῦτο δεξάμενοι, οὐ μόνον βραστήσειν δεδύνησθε, ἀλλὰ καὶ ἡξίως ἡκούσατε. Ἄλλ' εἶπερ ὁ ἔνθεν ἐκεῖνος δ. διὰ σκολοῦ, ὅς τοις μαθηταῖς; ἔξωθεν ἔτι διαλεγόμενος, « Πολλὰ, εἶπεν, ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βραστήσειν ἄρτι. » ἠθέλησεν ὑμῖν ἔνδοθεν οὕτω διαλεχθῆναι, περὶ ἧς εἶπον ἀνωμάτου φύσεως τοῦ Θεοῦ, ὡςπερ τοῖς ἀγίοις ὀγγέλοις φησὶν, ὃς διὰ παντός βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς, οὐκ ἂν ἠδυνήθημεν τὴν διδασκαλίαν βραστήσαι. Ὅθεν ὁ φησὶ, « Διδάξει ὑμᾶς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, » ἢ, « Ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, » ἢ, « Ἐκείνη νομίζω κατὰ τὸν παρόντα βίον ἐν διανοίᾳ τινὸς δύνασθαι πληρωθῆναι. Τίς γὰρ ἐν τῷ φθαρτῷ τούτῳ σώματι ζῶν, καὶ βαρύνοντι τὴν ψυχῆν, πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν δύνησεται γινῶναι, τοῦ Ἀποστόλου λέγοντος, « Ἐκ μέρους γινώσκωμεν ; » ἀλλὰ τοῦτο εἴρηται, ὅτι διὰ Πνεύματος ἁγίου γίνεσθαι, οὐ νῦν τὸν ὀρθῶνα λαμβάνομεν, ὡς καὶ ἐπ' αὐτὴν ποτε τὴν τελειότητα ἀφικέσθαι, περὶ ἧς ὁ οὐτός Ἀπόστολος λέγει· « Τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον » καὶ, « Νῦν γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐπιγνώσομαι καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην » οὐκ ἐν τῇ παρουσίᾳ τοσοῦτον ζῶν, ἀλλ' ἐν τῇ μελλούσῃ τελειότητι, ἣν ὁ Κύριος ὑπέσχετο δι' ἀγάπης τοῦ

C Πνεύματος, λέγων· « Διδάξει ὑμᾶς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. » ἢ, « Ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. » Ἄπειο ἐπέπερ οὕτω; ἔχει, φησὶται, ὑμῖν ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ Χριστοῦ παραινῆ τοὺς ἀκαθάρτους ἀπατεῶνας φυλάττεσθαι, καὶ τὰ ἀισχύνης αἰρέσεις, περὶ ὧν φησὶν ὁ Ἀπόστολος· « Τὴ γὰρ κρουφῆ ἀπ' αὐτῶν γινόμενα αἰσχρὸν ἔστι καὶ λέγειν· ἵνα μὴ τὰς ἀποτροπήους ἀκαθαρσίας διδάσκειν ἀρχόμενοι, ἃς ἀνθρώπινα ἀκοαί, οἷα ἂν ὦσι, βραστήσειν ἀδυνατοῦσι, λέγωσι ταῦτα εἶναι ἐκεῖνα, περὶ ὧν ὁ Κύριος ἔφησε· « Πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βραστήσειν ἄρτι, » καὶ Πνεύματι ἁγίῳ διασχυρίζονται γίνεσθαι, δυνατόν εἶναι τὸ ἀνόσια ἐκεῖνα βραστήσεσθαι, καὶ ἀκαθάρτα. Εἰς μὲν γὰρ τ. α κακὰ, ἃ φέρειν ἀδυνατεῖ καὶ ἡ τυχοῦσα τῶν ἀνθρώπων αἰδῶς· εἰς δὲ τινὰ ἀγαθὰ, ἃπερ ἀνθρωπίνῃ γνῶσι; μικρὰ φέρειν οὐ δύναται. Ταῦτα ἐν τοῖς ἀναιδέσι σώμασι γίνονται· ἐκεῖνα πόρρω πάντων σωμάτων εἰσι. Ταῦτα ἐν μόνῃ τελείᾳ τῇ σαρκὶ ἐκεῖνα μόλις ὀρθῶται καὶ καθαρᾶ διανοίᾳ. Ἀνακαινίσειςθε τοῖνον τῷ πνεύματι τοῦ νοῦς ὑμῶν, καὶ κτανοεῖτε τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐαρέστον καὶ τέλειον· ἵνα ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐβρίζωμενοι, καὶ τεθεμελιωμένοι, δύνησθε μετὰ πάντων τῶν ἁγίων καταλαθεῖν, τί τὸ μήκος, καὶ ὕψος, καὶ πλάτος, καὶ βάθος, γινῶναι τί τὸ υπεράχον τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ· ἵνα πληρωθῆτε παντὶ πληρώματι τοῦ Θεοῦ· οὕτω γὰρ ὑμᾶς διδάξει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, ὅταν μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐκθέτῃ τὴν ἀγάπην ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν.

Ex Tractatu XCIX, super illis verbis : *Non enim loquetur a semetipso, sed quæcunque audiet loquetur, de quibus circa medium hæc ait :*

Cum igitur Spiritus sanctus nulla susceptione hominis sit homo factus, nulla susceptione angeli sit angelus factus, nulla susceptione cujuscunque creature creatura sit factus, quomodo de illo intelligendum est, quod Dominus ait : « Non enim loquetur a semetipso, sed quæcunque audiet loquetur ? » Ardua quæstio, nimis ardua. Ipse adsit Spiritus, ut saltem, sicut eam cogitare possumus, sic eloqui possimus, ac sic ad intelligentiam vestram pro mei moduli facultate perveniam. Prius itaque nosse debetis, et intelligere quod potestis, credere autem quod intelligere nondum potestis, in ea substantia, quæ Deus est, non quasi per corporis molem sensus locis propriis distributus, sicut in carne mortali animalium alibi est visus, alibi auditus, alibi gustus, alibi olfactus, per totum autem factus. Absit hoc credere in illa incorporea immutabilique natura! Audire ergo ibi et videre, unum est. Dicitur et olfactus in Deo; unde dicit Apostolus : « Sicut et Christus dilexit nos, et tradidit semetipsum pro nobis oblationem et hostiam Deo in odorem suavitatis. » Et gustus intelligi potest, secundum quem Deus, et odit amaricantes, et nec frigidus, nec calidus, seu tepidus evomit ex

A ore suo; et Jesus Christus dicit : « Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus qui misit me. » Est etiam tactus ille divinus, unde dicit Sponsa de Sponso : « Sinistra ejus sub capite meo, et dextera illius complectitur me. » Non sunt hæc in Deo per diversa corporis loca. Cum enim dicitur scire, ibi sunt omnia; et videre, et audire, et olfacere, et gustare, et tangere, sine ulla ejus mutatione substantiæ, sine ulla mole, quæ in alia parte major, in alia minor, etiam in sensibus [al. senibus] puerili errore cogitatur, quando Deus sic cogitatur. Ne mireris, quod ineffabilis Dei scientia, qua novit omnia, per varios humanæ locutionis modos omnium istorum corporalium sensuum nominibus nuncupatur: cum et ipsa mens nostra, hoc est homo interior, cui uniformiter scienti per hos quinque, veluti nuntios corporis diversa nuntiantur, quando immutabilem veritatem intelligit, eligit, diligit, et lumen videt, de quo dicitur : « Erat lumen verum; » et Verbum audit, de quo dicitur : « Post odorem unguentorum tuorum currinus; » et fontem bibit, de quo dicitur, « Mihi autem adhaerere Deo bonum est; » non aliud, atque aliud, sed una intelligentia tot sensuum nominibus nuncupatur. Cum ergo de Spiritu sancto dicitur : « Non enim loquetur a semetipso, sed quæcunque audiet, loquetur, » nullo magis ibi simplex natura, ubi verissime simplex

Ἐκ τοῦ 14^{ου} λόγου, ἐξηγουόμενος ἐκεῖνο τὸ ὁητίν· Ὁὐ γὰρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδέν, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ ἄν ἀκούσῃ λαλήσει, περὶ τοῦ τὰ μέσα τῆς πραγματείας· οὕτω φησίν·

Ἐπαί τοίνυν τὸ Πνεῦμα τὸ ἕγιον οὐδὲ μὴ προσλήψει φύσεως ἀνθρωπίνης γέγονεν ἄνθρωπος, οὐδὲ μὴ προσλήψει ἀγγέλου γέγονεν ἄγγελος, οὐδὲ μὴ προσλήψει κτίσματος γέγονε κτίσμα, πῶς περὶ ἐκείνου τὸ παρὰ τοῦ Κυρίου ῥηθὲν νοηθήσεται· « Οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδέν, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει; » Μέγα τὸ ζήτημα, καὶ πάνυ μέγα. Αὐτὸ παρῆλθ' τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἵνα τοῦλάχιστον οὕτως εἰπέην αὐτὸ δυνηθῶμεν, ὃν τρόπον λογισασθαι δεδυνήμεθα, καὶ οὕτω κατὰ τὴν ἐμὴν εὐτελεῖ ταύτην δύναμιν ἐπὶ τὴν ὑμετέραν νόησιν δυνηθῆναι διαβιβάσαι. Πρῶτον τοίνυν γινώσκαι ὠφείλετε, καὶ νοεῖν δύνασθε, πιστεῦειν δὲ οἱ νοεῖν οὐχ οἶοί τε ἄντες ἐν τῇ οὐσίᾳ ἐκείνῃ, ἥτις ἐστὶν ὁ Θεός, οὐχ ὡς περ ἐν μεγέθει σώματος; αἰσθήσεις ἴδιοις τόποι; διανοημένας, ὡς περ ἐν τοῖς τῶν ζῶων σώμασιν ἀλλαχούμην ἐστὶν ὄψις, ἀλλαχού δὲ ἀκοή, ὡσαύτως δὲ καὶ γεῦσις καὶ ὄσφρησις, παταχού δὲ ἀφή. Μὴ γένοιτο τοῦτο πιστεῦσαι τινὰ περὶ τὴν ἀνώματον φύσιν ἐκείνην καὶ ἀμετάβλητον. Ἐκεῖ τοίνυν τὸ ὄραν καὶ ἀκοῦειν ἐν ἑστὶ καὶ ταυτόν. Λέγεται καὶ ὄσφρησις ἐπὶ Θεοῦ, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος, « Ὡς περ καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ Θεῷ εἰς ὁσμὴν εὐωδίας. » Ἄλλὰ καὶ γεῦσιν ἐκεῖ νοεῖν δυνατὸν, καὶ ἦν ὁ Θεὸς μισεῖ τοὺς παραπικραίνοντας, καὶ τοὺς μῆτε ψυχροῦς, μῆτε θεομῶς, ἀλλὰ χλιαροῦς

ἐξεμεῖ τοῦ στόματος αὐτοῦ. Καὶ ὁ Σωτὴρ φησιν, « Ἐμὸν βριμῶμά ἐστιν, ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψοντός με. » Ἔστι καὶ ἀφή θεῶν, ὅθεν ἡ νόμφη περὶ τοῦ νομφίου φησίν· « Ἡ ἀριστερὰ αὐτοῦ ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν μου, καὶ τῇ δεξιᾷ περιλαμβάνει με. » Ἄλλ' αὐτὰ πάντα οὐκ εἰσὶν ἐν τῷ Θεῷ ἐν διαφόροις τοῦ σώματος χώραις. Ὅταν γὰρ λέγηται γινώσκαι αὐτὸν, ἐκεῖ πάντα ταυτὰ εἰσι, καὶ τὸ ὄραν, καὶ τὸ ἀκοῦειν, καὶ ὄσφρανεσθαι, καὶ γεῦεσθαι, καὶ ἄπτεσθαι ἄνευ τινὸς μεταβολῆς τῆς οὐσίας ἐκείνης, ἄνευ μεγέθους, ὅπερ ἄλλοθι μὲν μελίζον, ἄλλοθι δὲ ἐλαττον, κἀν ταῖς αἰσθήσεσι [ἐν ἄλλω, κἀν τοῖς γέρουσι] παιδικῇ διανοίᾳ νοῆται, ἔταν οὕτω λογίζεται περὶ Θεοῦ. Μὴ θαυμάσης δὲ εἰ διαφοροὶ τρόποι; ἀνθρωπίνης φύσεως ἢ ἀρρήτος τοῦ Θεοῦ ἐπιστήμη, ἢ πάντα οἶδε, πᾶσι τοῖς τῶν ἀνθρώπων αἰσθήσεων τρόποις κατονομάζεται, ἐπεὶ καὶ αὐτὴ ἡ ἡμετέρα διάνοια, ὁ ἐντὸς ἀνθρώπου δηλονότι, ὅστις μονοειδῶς ἐπισταμένῳ διὰ τῶν πάντε τούτων αἰσθήσεων, ὡς περ διὰ τινῶν ἀγγέλων σωματικῶν, πάντα σημαίνεται, τοσοῦτοις αἰσθήσεων ὀνόμασι ὀνομάζεται· οὐκ ἄλλω καὶ ἄλλω, ἀλλὰ μὴ νοῆσει, ὅταν τὴν ἀμετάβλητον ἀλήθειαν ἐκείνην ὄρα, αἰρήται, ἀγαπή, ὄρα τὸ φῶς, περὶ οὗ λέγεται, « Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, » καὶ ἀκούῃ τὸν λόγον, περὶ οὗ εἴρηται, « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, » καὶ δέχηται τὴν ὁσμὴν, περὶ ἧς εἴρηται, « Ὅπισω τῆς ὁσμῆς τῶν μύρων σου δραμούμεθα » ἐπὶ τῆς πηγῆς, περὶ ἧς γέγραπται, « Παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς » ἐκπολαύει τῆς ἀφῆς, περὶ ἧς λέγεται, « Ἐμοὶ δὲ τὸ προσκολληθῆναι τῷ Κυρίῳ ἀγαθόν ἐστίν. » Ὅταν τοίνυν περὶ τοῦ

est, et intelligenda est, vel credenda, quæ longe a lateque naturam nostræ mentis excedit. Mutabilis quippe est mens nostræ, quæ percipit discendo quod nesciebat, et amittit dediscendo, quod sciebat : et veri similitudine fallitur, ut pro vero approbet falsum, et obscuritate sua, quasi quibusdam tenebris impeditur, ne perveniat ad verum : et ideo non est ista substantia verissime simplex, cui non hoc est esse quo l est nosse ; potest enim esse, nec nosse. At illa divina non potest, quia id, quod habet est. Ac pro hoc non sic habet scientiam, ut aliud illi sit scientia, quæ scit, aliud essentia, quæ est ; sed utrumque unum est. Nec utrumque dicendum est, quod simpliciter unum est, sicut habet Pater vitam in semetipso, nec aliud est ipse quam vita, quæ in ipso est ; et de lit Filio habere vitam in semetipso, hoc est, genuit Filium, qui et ipse vita esset ; sic itaque debemus accipere, quod de Spiritu sancto dictum est : « Non enim loquetur a semetipso, sed quæcumque audit loquetur, » ut intelligamus non eum esse a semetipso ; Pater quippe solus de alio non est. Nam et Filius de Patre natus est ; et Spiritus de Patre procedit. Pater autem nec natus est de alio, nec procedit. Nec ideo sane aliqua disparitas in summa illa Trinitate cogitationi occurrat humanæ ; nam, et Filius ei de quo natus est, et Spiritus sanctus ei de quo procedit, æqualis est. Quid autem

illic intersit inter procedere et nasci, et longum est querendo disserere, et temerarium, cum disserueris, definire : quia hoc, et menti utenque comprehendere, et si quid forte mens inde comprehenderit, linguæ difficillimum est explicare, quantumlibet præsit doctor, quantumlibet adsit auditor. Non ergo loquetur a semetipso, quia non est a semetipso, sed quæcumque audit loquetur. Ab illo audit a quo procedit. Audire illi scire est, scire vero esse, sicut superius disputatum est. Quia ergo non est a semetipso, sed ab illo a quo procedit, a quo illi est essentia, ab illo scientia, ab illo igitur audientia, quod nihil est aliud, quam scientia. Nec moveat, quod verbum futuri temporis positum est. Non enim dictum est, Quæcumque audivit, aut Quæcumque audit, sed : Quæcumque audiet loquetur ; illa quippe audientia sempiternum est, quia sempiterna scientia. In eo autem quod sempiternum est, sine initio, et sine fine, cuiuslibet temporis verbum ponatur, sive præteriti, sive præsentis, sive futuri, non mendaciter ponitur. Quamvis enim natura illa immutabilis, et ineffabilis, non recipiat fuit, et erit, sed tantum est, ipsa enim veracior est, quia mutari non potest, et ideo illi tantum convenerat dicere : « Ego sum, qui sum : » et : « Dices illis Israel : Qui est, misit me ad vos ; » tamen propter mutabilitatem temporum, in quibus versatur nostra mortalitas, et nostra mutabilitas,

Πνεύματος τοῦ ἁγίου λέγεται, « Οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει, » πολλῶν μᾶλλον ἐκεῖ δεῖ νοεῖν ἀπλήν φύσιν, ὅπου ἀληθέστατα ἀπλήν ἢ νοεῖν ἢ πιστεῦειν χρῆ, ἐπ' ἄπειρον μῆκος καὶ πλάτος τὴν τῆς ἡμετέρας διανοίας ὑπερβαίνουσιν φύσιν. Μεταβ' ἡτὴ γὰρ ἐστὶν ἡ ἡμετέρα διάνοια, ἐπεὶ μαθητεύουσα δέχεται τὸ ἡγνόν, καὶ ἀπομαθητεύουσα ἀπόλεσεν τὸ ἡπίστατο, καὶ τοῦ ἀληθοῦς ὁμοίωτητι σφάλλεται· ὡς ἀντὶ τῶν ἀληθῶν τοῖς ψεύθει συντίθεται, καὶ τῇ ἑαυτῆς ἀμαυρότητι, ὡς περ τοῖς σκότει πρὸς τὸ ἀληθὲς ἀφικέσθαι κωλυομένη. Ὅθεν ἀληθέστατα οὐκ ἐστὶν ἀπλή οὐσία ἐκεῖνη, ἢ μὴ ἐστὶν ὅπερ τὸ εἶναι τοῦτο καὶ τὸ γινώσκαι. Δύναται γὰρ εἶναι καὶ μὴ νοεῖν. Τὴν δὲ θεῖαν ἐκεῖνην ἀδύνατον οὕτως εἶναι· ὃ γὰρ ἔχει, τοῦτο καὶ ἐστὶ. Κάντεῦθεν οὐχ οὕτως ἔχει τὴν ἐπιστήμην, ὡς ὁ ἕτερον ἐκεῖνη τὴν ἐπιστήμην, ἢ ἐπίστασθαι εἶναι, καὶ ἕτερον τὴν οὐσίαν ἢ ἐστὶν. Ἄλλ' ἐκάτερον ἐκεῖ ἔν, μᾶλλον δὲ οὐδ' ἐκάτερον· αὐτῶθεν λέγεσθαι δεῖ, ἐνθα ἀπλῶς ἔν ἐστὶν· ὡς περ τοῖνον ὁ Πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, καὶ οὐκ ἕτερον ἐστὶν αὐτὸς ἢ ἢ ἐν αὐτῷ οὐσα ζωὴ, οὕτως ἔδωκε καὶ τῷ Υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ, τουτέστι γεγέννηκεν Υἱὸν καὶ αὐτὸν ὄντα ζωῆν. Οὕτω τοῖνον ὀφειλομέν λαμβάνειν καὶ τὸ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰρημένον· « Οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδὲν, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει, » ἐν' ἐκεῖνο νοώμεν, μὴ ἀφ' ἑαυτοῦ εἶναι. Ὁ μὲν γὰρ Πατὴρ μόνος οὐκ ἐστὶ παρ' ἄλλου· καὶ γὰρ καὶ ὁ Υἱὸς ἐκ τοῦ Πατρὸς γεγέννηται, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται. Ὁ δὲ Πατὴρ οὐτ' ἄλλων ἕαυτὸ γεννήτορι, οὐτ' ἐκπορεύεται παρ' ἑτέρου.

Οὐ μὴν διὰ τοῦτο τις ἀνίστηται ἐν τῇ ἀκρᾷ ἐκεῖνη Τριάδι τοῖσδε ἀνθρώποις· λογισμοὶ συναντάτω· καὶ γὰρ καὶ ὁ Υἱὸς τῷ ἔξ οὗ γεγέννηται, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τῷ παρ' οὗ ἐκπορεύεται, ἴσοι εἰσὶ. Τὶ δὲ ἐκεῖ διαφέρει τὸ γενᾶσθαι καὶ ἐκπορεύεσθαι καὶ μακρὸν ἐστὶ ζητοῦντα σαφηνίζειν, καὶ προπετεὲς διορίζεσθαι. Τοῦτο γὰρ καὶ τῇ διανοίᾳ καταλαβεῖν ἀμηγέπη, καὶ εἰ τί ποτ' ἴσως ἢ διάνοια ἔγωγε, δυσχερέστατον ἀνελλίττειν τῇ γλυότητι, κἢν ἐφρονοῦν τῆς περὶ ταῦτα τρεθῆς ἢ ὁ διδάσκαλος προηλθεν, ἢ ὁ ἀκρατὴς ἐπηται. Οὐ τοῖνον ἀφ' ἑαυτοῦ λαλεῖ, ὅτι ἀφ' ἑαυτοῦ οὐκ ἐστὶν, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ, λαλήσει. Παρ' ἐκεῖνου ἀκούσει παρ' οὗ ἐκπορεύεται. Ἀκούειν ἐκεῖνω τὸ γινώσκαι ἐστὶ. Γινώσκαι δὲ τὸ εἶναι, ὡς περ ἀνωτέρω διελέγημεθα. Ἐπεὶ τοῖνον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐκ ἐστὶν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἀπ' ἐκεῖνου παρ' οὗ ἐκπορεύεται, παρ' οὗ ἐστὶν ἐκεῖνω ἢ ὑπαρξίς, παρ' ἐκεῖνου καὶ ἡ γνῶσις, παρ' ἐκεῖνου τοῖνον καὶ ἡ ἀκράσις, ἥτις οὐδὲν ἕτερον ἐστὶν ἢ ἡ γνῶσις. Μὴ ταρρατέτω δὲ ὑμᾶς, ὅτι περ ἐνταῦθα κεῖται βῆμα μέλλοντος χρόνου. Οὐ γὰρ εἴρηται, Ὅσα ἤκουσεν, ἢ, Ὅσα ἀκούει, ἀλλ', Ὅσα ἂν ἀκούσῃ, λαλήσει. Ἐκεῖνη γὰρ ἡ ἀκράσις αἰωνία ἐστὶν, ἐπεὶ καὶ ἡ γνῶσις αἰωνία. Ἐν δὲ τῷ ἀνευ ἀρχῆς καὶ τέλους αἰωνίῳ ὅπερ ἂν βῆμα χρόνου βηθείη, εἴτε παραφρημένον, εἴτε ἐνεστώτος, εἴτε καὶ μέλλοντος, οὐ ψευδῶς τοῦτο εἰρήσεται. Εἰ γὰρ ἢ ἀμετάβλητος, καὶ ἀβήρητος ἐκεῖνη φύσις οὐ δέχεται τὸ ἦν, καὶ τὸ ἐσται, ἀλλὰ μόνον τὸ ἐστίν, αὕτη γὰρ ἀληθῶς ἐστίν, ὅτι ἀμετάβλητός ἐστιν, καὶ διὰ τοῦτο ἐκεῖνη λέγειν ἀρμόζει, « Ἐγὼ εἰμι ὁ ὢν, » καί,

non mendaciter dicimus, et fuit, et erit, et est; A fuit in præteritis sæculis, est in præsentibus, erit in futuris; fuit, quia nunquam defuit; erit, quia nunquam deerit; est, quia semper est. Neque enim velut qui jam non sit cum præteritis occidit, aut cum præsentibus, velut qui non maneat, labitur, aut cum futuris, velut qui non fuerat, oriatur. Proinde cum secundum volumina temporum locutio humana variatur, qui per nulla deesse potuit, aut potest, aut poterit tempora, vera de illo dicantur e-iuslibet temporis verba. Semper itaque audit Spiritus sanctus, quia semper scit. Ergo et scribit, et scit, et sciet. Ac per hoc et audit, et audit, et audiet; quia sicut jam diximus, hoc est illi audire, quod scire; et scire illi hoc est quod esse. Ab illo igitur audivit, audit, et audiet a quo est: ab illo est, a quo procedit. Ille aliquis fortis in quærat, utrum et a Filio procedat Spiritus sanctus. Filius enim solus Patris est Filius; et Pater solius Filii est Pater: Spiritus autem sanctus non est unius eorum Spiritus, sed amborum. Habes ipsum Dominum dicentem: « Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. » Habes et Apostolum: « Misit Deus, inquit, Spiritum Filii sui in corda vestra. » Nunqui!, duo sunt, alius Patris, alius Filii? Absit! « Unum enim corpus, » ait, cum

significaret Ecclesiam; moxque addidit, « et unus Spiritus. » Et vide quomodo ille impleat Trinitatem: « Sicut vocati estis, inquit, in una spe vocationis vestræ; unus Dominus. » Hic utique Christum intelligi voluit. Restat, ut etiam Patrem nominet. Sequitur ergo: « Una fides, unum baptisma, unus Deus, et Pater omnium, qui super omnes, et per omnia et in omnibus nobis. » Cum ergo, sicut unus Pater, et unus Dominus, id est Filius, ita sit et unus Spiritus sanctus, profecto amborum est, sicut ipse Christus Jesus dixit: « Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. » Et dicit Apostolus: « Misit Deus Spiritum Filii sui in corda nostra. » Habes et alio loco eundem Apostolum dicentem: « Si autem Spiritus eius, qui suscitavit Jesum ex mortuis, B habitat in vobis » Hic utique Spiritum Patris intelligi voluit. De quo tamen alio loco dicit: « Quisquis autem Spiritum Christi non habet, hic non est ejus. » Et multa alia sunt testimonia, quibus hoc evidenter ostenditur, et Patris, et Filii, ipsum esse Spiritum, qui in Trinitate dicitur Spiritus sanctus. Nec ob aliud existimo ipsum vocari proprie Spiritum, cum etiam si de singulis interrogemur, non possimus nisi Patrem et Filium dicere, quoniam Spiritus est Deus, id est, non corpus est Deus, sed Spiritus. Quod ergo communiter vocantur et singuli, hoc proprie vocari oportuit eum qui non est unus eorum.

« Τάδε ἐρεῖ: τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ· Ὁ ὢν ἀπέσταλκέ με πρὸς ὑμᾶς· » ἄλλ' ὅμως διὰ τὴν τῶν χρόνων μεταβολὴν, οὐ ψευδῶς λέγομεν καὶ τὸ ἦν, καὶ ἔστι, καὶ ἔσται, ἐν ἧ στρέφεται ἡ ἡμετέρα θνητότης καὶ μεταβολή· ἦν ἐν τοῖς παρελθούσιν αἰώσιν, ἔστιν ἐν τοῖς παρούσιν, ἔσται ἐν τοῖς μέλλουσιν· ἦν, ὅτι μηδέποτε· ἀπὸν· ἔστιν, ὅτι μηδέποτε· ἀπέσται· ἔστιν, ὅτι ἀεὶ ἔστιν. Οὐδὲ γὰρ ὡς ἀνέβη μὴ ὢν μετὰ τῶν περιφρημένων λέγει, ἢ μετὰ τῶν παρόντων, ὡς ἀν μὴ μένων βεῖ, ἢ μετὰ τῶν μελλόντων, ὡς ἀν μὴ πρότερον ὢν ἀνίσχει. Ὅθεν ἐπεὶ κατὰ τὰς τῶν χρόνων περιδρομὰς ἡ ἀνθρωπίνη ποικίλλεται διάλεξις, ὁ κατὰ μηδένα χρόνον ἢ δεδουνημένος, ἢ δυνάμενος, ἢ δυνησόμενος ἀπειναι, ἀληθῶς ἔχει κατηγορούμενα πάντων τῶν χρόνων τὰ ῥήματα. Ἄει τοῖνον ἀκούει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἀεὶ γὰρ οἶδεν. Ὅστε καὶ οἶδε, καὶ ἤδει, καὶ εἰσεται, καὶ διὰ τοῦτο ἀκήκοε, καὶ ἀκούει. καὶ ἀκούσεται· ἐπεὶ, καθὼς ἔζημεν ἤδη, τοῦτ' ἐστὶν ἐκεῖνον τὸ ἀκούειν ὅπερ τὸ εἰδέναι, καὶ τὸ εἰδέναι ὅπερ τὸ εἶναι; Παρ' ἐκεῖνου τοῖνον ἀκήκοεν, ἀκούει, καὶ ἀκούσεται παρ' οὗ ἔστι· παρ' ἐκεῖνου ἔστι παρ' οὗ ἐκπορεύεται. Ἐναυθα τοῖνον ἴσως ζητεῖ τις, Πότερον καὶ παρὰ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον; Ὁ γὰρ Υἱὸς μόνου τοῦ Πατρὸς ἐστὶν Υἱὸς, καὶ ὁ Πατὴρ μόνου τοῦ Υἱοῦ Πατὴρ ἔστι· τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐ Πατέρου τούτων μόνον ἐστὶ Πνεῦμα, ἀλλ' ἀμφοτέρων. Ἐχει αὐτὸν τὸν Κύριον λέγοντα· « Οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. » Ἐχει καὶ τὸν Ἀπόστολον, « Ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ

αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν. » Ἄλλ' ἔρα μὴ εὖ εἶσιν, ἕτερον τὸ τοῦ Πατρὸς Πνεῦμα, καὶ ἕτερον τὸ τοῦ Υἱοῦ; Μὴ γένοιτο! « Ἐν γὰρ εἰπὼν σῶμα, » ὅτε τὴν Ἐκκλησίαν ἐδήλου, εὐθὺς προσέθηται, « καὶ ἐν Πνεύμα. » Καὶ θεάσασθε πῶς ἐκεῖ συμπληροῖ τὴν Τριάδα. « Ὅσπερ ἐκλήθητε, φησὶν, ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν, εἰς Κύριον. » Ἐναυθα σαφῶς τὸν Χριστὸν νοεῖσθαι ἠθέλησε. Λέγεται λοιπὸν ὀνομάσαι καὶ τὸν Πατέρα. Ἐπάγει τοῖνον, « Μία πίστις, ἐν βάπτισμα, εἰς Θεὸν καὶ Πατὴρ πάντων, ὁ ἐπὶ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν. » Ἐπεὶ τοῖνον ὡσπερ εἰς Πατὴρ, καὶ εἰς Κύριον, τοῦτέστιν Υἱὸς, οὕτω εἴη καὶ ἐν Πνεύμα ἁγίον, ἀναμφιβόλως ἀμφοτέρων ἐστὶν· ὡσπερ ὅταν αὐτὸς μὲν ὁ Χριστὸς Ἰησοῦς λέγῃ, « Τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς ὑμῶν, τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. » ὁ δὲ Ἀπόστολος λέγει, « Ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν. » Ἐχεις ἐτέρωθεν τὸν αὐτὸν Ἀπόστολον λέγοντα· « Εἰ δὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ ἐγγεραντος Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, » ἐναυθα πάντως τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς νοεῖσθαι ἠθέλησεν. Ἄλλ' ὅμως ἐν ἐτέρῳ τόπῳ περὶ τούτου φησὶν· « Εἰ δέ τις Πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἐστὶν αὐτοῦ. » Πολλὰ δὲ καὶ ἕτεραί εἰσι μαρτυρίαι, δι' ὧν ἀρδηλῶς δεικνύται τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ εἶναι τὸ Πνεῦμα, ὅπερ ἐν τῇ Τριάδι λέγεται Πνεῦμα ἅγιον. Καὶ οὐ δι' ἕτερον δὲ νομίζω Πνεῦμα τοῦτο κεκληθῆσθαι, ὅπερ καὶ ἐφ' ἐκάστου ἐρωτώμενοι οὐ εὐνησίμεθα, μὴ καὶ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν εἰπεῖν Πνεῦμα. Πνεῦμα γὰρ ἐστὶν ὁ Θεὸς, τοῦτέστιν, οὐ σῶμά ἐστιν ὁ Θεὸς, ἀλλὰ Πνεῦμα. Ὁ τοῖνον κοινῶς

sed in quo communitas apparet amborum. Cur ergo non credamus, quod etiam de Filio procedat Spiritus sanctus, cum Filii quoque ipse sit Spiritus? Si enim non ab eo procederet, non post resurrectionem se representans discipulis suis insufflasset, dicens: « Accipite Spiritum sanctum. » Quid enim aliud significavit insufflatio, nisi quod procedat Spiritus sanctus et de ipso? Ad hoc pertinet etiam illud, quod de muliere quæ fluxum sanguinis patiebatur, ait: « Tetigit me aliquis; ego enim sensi de me virtutem exiisse. » Nam virtutis nomine appellari etiam Spiritum sanctum, et eo loco clarum est, ubi angelus, dicenti Mariæ: « Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? » respondit: « Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi. » Et ipse Dominus promittens eum discipulis, ait: « Vos sedete in civitate, quousque induamini virtute ex alto. » Et iterum: « Accipietis, inquit, virtutem Spiritus sancti, supervenientem in vos, et eritis mihi testes. » De hac virtute credendus est dicere evangelista: « Virtus de illo exibat, et sanabat omnes. » Si ergo et de Patre et de Filio procedit Spiritus sanctus, cur Filius dixit: « De Patre procedit? » Cur putas, nisi quemadmodum ad eum solet referre, et quod ipsius est, de quo et ipse est? Unde illud est, quod ait: « Mea doctrina non est mea, sed ejus qui misit me. »

Si igitur intelligitur hic, ejus doctrina, quam tamen dixit non suam, sed Patris, quanto magis illic intelligendus est, et de ipso procedere Spiritus sanctus, ubi sic ait: « De Patre procedit, » ut non diceret: De me non procedit? A quo autem habet Filius ut sit Deus, est enim de Deo Deus, ab illo habet utique, ut etiam de illo procedat Spiritus sanctus, ac per hoc Spiritus sanctus, ut etiam de Filio procedat, sicut procedit de Patre, ab ipso habet Patre. Hic utique etiam illud intelligitur quantum a talibus, quales nos sumus, intelligi potest, cur non dicatur natus esse, sed potius procedere Spiritus sanctus. Quoniam si et ipse Filius diceretur, amborum utique Filius diceretur, quod absurdissimum est: Filius quippe nullus est duorum, nisi patris, et matris. Absit autem, ut inter Deum Patrem, et Deum Filium tale aliquid suspicemus! Quia nec Filius hominis simul, et ex patre et ex matre procedit; sed cum procedit ex patre, non tunc procedit et ex matre; et cum in hanc lucem prodit, procedit ex matre, non tunc procedit ex patre. Spiritus autem sanctus non de Patre procedit in Filium, et de Filio procedit ad sanctificandam creaturam, sed simul de utroque procedit: quamvis hoc Filio Pater dederit, ut quemadmodum de se, ita de illo quoque procedat. Neque enim possumus dicere quod non sit vita Spiritus san-

καὶ ἐκάτερος καλοῦνται, ἰδίως τοῦτο ἔδει καλεῖσθαι ἐκεῖνο ὅπερ οὐ θεατέρου τούτων ἐστίν, ἀλλ' ἐν ᾧ φαίνεται τὸ κοινὸν ἀμφοτέρων. Διὰ τὸ τοίνυν μὴ πιστεῦσωμεν καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐπεὶ καὶ τοῦ Υἱοῦ ἐστὶν αὐτὸ Πνεῦμα; Εἰ γὰρ μὴ παρ' αὐτοῦ ἐξπορεύετο, οὐκ ἂν μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἑαυτὸν ἐμφανίζων τοῖς μαθηταῖς, ἐνεφύσησεν αὐτοῖς λέγων· « Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον. » Τί γὰρ ἕτερον ἐδηλοῦτο δι' ἐκείνου τοῦ ἐμφυσήματος, εἰ μὴ ὅτι καὶ παρ' ἐκείνου τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται; Πρὸς τοῦτο δ' ἀνήκει κακείνο, ὅπερ φησὶ περὶ τῆς αἰμορροουσίας γυναικός· « Ἠψάτο μου τις· ἐγὼ γὰρ ἔγνων δύναμιν ἐξελθούσαν ἐξ ἐμοῦ. » τὸ γὰρ τῷ ὀνόματι τῆς δυνάμεως καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καλεῖσθαι δῆλον ἐξ ὧν ὁ ἄγγελος, τῇ Μαρίας λεγούσῃ, « Κατὰ τὴν γινώσκωμαι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνθρωπος οὐ γινώσκω; » ἀπεκρίνατο· « Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοί. » Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ὑπερχοῦμενος αὐτὸ τοῖς μθηταῖς φησὶν· « Ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλὴμ ἕως οὗ ἐνδύσηθε δύναμιν ἐξ ὕψους, » καὶ πάλιν· « Ληψέσθε, φησὶ, δύναμιν ἐπελθόντος τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθέ μοι μάρτυρες. » Περὶ ταύτης τοίνυν τῆς δυνάμεως πιστευτόν τὸν εὐαγγελιστὴν λέγειν, « Δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο, καὶ ἰδοὺ πάντας. » Εἰ τοίνυν καὶ παρὰ τοῦ Πατρὸς, καὶ παρὰ τοῦ Υἱοῦ τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται Πνεῦμα, τίνας χάριν ὁ Υἱὸς ἐφῆκε, « Παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται; » Διὰ τὸ οὖν οἶε; Πάντως ὃν τρόπον εἶωθεν ἀναφέρειν πρὸς τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἑαυτοῦ,

παρ' οὗ καὶ αὐτὸς ἐστίν. Ὅθεν κακείνο ἐστίν, ὃ φησιν, « Ἡ ἐμὴ διδασκαλία οὐκ ἐστὶν ἐμὴ, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με Πατρὸς. » Εἰ τοίνυν κἀναυτοῦ νοεῖται καὶ αὐτοῦ ἡ διδασκαλία, καίτοι ταύτην οὐχ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τοῦ Πατρὸς εἶναι φήσαντο; πῶς οὐ μᾶλλον κακείνῃ δεῖ νοεῖν καὶ παρ' αὐτοῦ ἐκπορεύεσθαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἔδοξα οὕτως εἴησεν, ἐκ τοῦ Πατρὸς αὐτὸ ἐκπορεύεσθαι, ὡς μὴ λέγειν καὶ « παρ' ἐμοῦ μὴ ἐκπορεύεσθαι; » παρ' οὗ δὲ ἔχει ὁ Υἱὸς τὸ εἶναι Θεός, ἐστὶ γὰρ Θεός ἐκ Θεοῦ, παρ' αὐτοῦ ἔχει πάντως τὸ καὶ παρ' αὐτοῦ ἐκπορεύεσθαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ἐναυτοῦ ἀποσοῦν κακείνος νοεῖται, ὡς δυνατὸν παρὰ τὸ, οἷοι ἡμεῖς, νοεῖσθαι, πῶς οὐ μᾶλλον γενέσθαι, ἀλλ' ἐκπορεύεσθαι λέγεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον; Εἰ γὰρ τοῦτο Υἱὸς ἐλέγετο, ἀμφοτέρων ἂν οὐδὲ ἐλέγετο, ὅπερ ἀνοητότατόν ἐστιν. Οὐδαὶς γὰρ Υἱὸς δευτεῖ ἐστὶ πλὴν τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρός. Ἀπειὴ δὲ τοιοῦτόν τι μεταξὺ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Υἱοῦ ἡμᾶς ἐποπτεύειν. Ἐπεὶ καὶ ὁ υἱὸς τῶν ἀνθρώπων οὐχ ἄλλα ἐκ τοῦ πατρὸς πρόεισι καὶ τῆς μητρός· ἀλλ' ὅταν προῖη ἐκ τοῦ πατρὸς, οὕτω πρόεισιν ἐκ τῆς μητρός· καὶ ὅταν εἰς τοῦτο τὸ φῶς, προέρχεται, οὐ τὴν προέρχεται καὶ ἐκ τοῦ πατρὸς. Τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐκ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται εἰς τὸν Υἱόν, καὶ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεται πρὸς τὸ ἀγιάζειν τὴν κτίσιν, ἀλλ' ὁμοῦ ἐξ ἀμφοτέρων ἐκπορεύεται, εἰ καὶ ὁ Πατὴρ τοῦτο δέδωκε τῷ Υἱῷ, ἢ ὡς περὶ ἐξ ἑαυτοῦ, οὕτω καὶ ἐξ ἐκείνου ἐκπορεύεται. Οὐδε γὰρ δύναμει λέγειν, μὴ εἶναι ζωὴν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἐπεὶ καὶ ὁ Πατὴρ ζωὴ ἐστὶ καὶ ὁ Υἱός. Καὶ δὲ τὸ τοῦ

ctus : enim vita sit Pater, vita sit Filius. Ac per hoc etiam Pater cum habeat vitam in semetipso, dedit et Filio habere vitam in semetipso : sic ei dedit vitam procedere de illo, sicut procedit et de ipso. Sequuntur autem verba Domini dicentis : « Et quæ ventura sunt annuntiabit vobis. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet et annuntiabit vobis. »

Ex Tractatu C, super illis verbis : *Ille me clarificabit.*

Quod enim ait : « Ille me clarificabit, » potest intelligi, quia diffundendo in cordibus credentium charitatem, spiritualesque faciendo, declaravit eis quomodo Filius Patri esset æqualis : quem secundum carnem prius tantummodo noverant, et hominem sicut homines cogitabant. Vel certe quia per ipsam charitatem fiducia repleti, et timore depulso, annuntiaverunt hominibus Christum ; ac sic fama ejus diffusa est in toto orbe terrarum, ut sic dixerit : « Ille me clarificabit. » Tanquam diceret : Ille vobis auferet timorem, et dabit amorem : quo me ardentius prædicantes, gloriæ meæ per totum mundum dabitis odorem, commendabitis honorem. Quod enim facturi fuerant in Spiritu sancto, hoc eundem Spiritum dixit esse facturum. Quale est etiam illud : « Non enim vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in

ὡσπερ Πατήρ ζωὴν ἔχων ἐν ἑαυτῷ, ἔδωκε καὶ τῷ Υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ· οὕτως ἔδωκε ζωὴν ἐκπορεύεσθαι καὶ ἐξ ἐκείνου, ὡσπερ ἐκπορεύεται καὶ ἐξ ἑαυτοῦ. Ἐφεξῆς εἰσι βήματα τοῦ Κυρίου λέγοντος, « Καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. »

Ἐν δὲ τῷ ἑκατοστῷ λόγῳ μετ' ἄλλα τινὰ οὕτω φησιν·

« Οὗ γὰρ λέγει, « Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, » οὕτω δυνατὸν τοῦτο νοεῖσθαι, ὅτι τὴν ἀγάπην ἐν ταῖς τῶν πιστευόντων καρδίαις ἐκχέον, πνευματικῶς τε ποιοῦν, φανεράν τοῖς ποιήσει τὴν τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα ἰσότητά· ὃν κατὰ τὴν σάρκα μόνον ἤρασαν πρότερον, καὶ ἀνθρώπων μόνον ὡς ἀνθρωποὶ εὐλογίζοντο. Ἡ καὶ τοῦτο ἀληθές, ὅτι διὰ τῆς ἀγάπης παρρησίας πληθεύοντες, καὶ τὸν φόβον ἀπωσάμενοι, τοῖς ἀνθρώποις ἀνήγγειλαν τὸν Χριστόν· καὶ οὕτως ἡ ἐκείνου φήμη εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐκκέχεται. Καὶ οὕτω λέγων, « Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, » ὁμοίῳ φησιν, ὡσπερ ἂν ἔλεγεν, Ἐκεῖνος ἀφελὼν τὸν φόβον, παρέξεται τὴν ἀγάπην, δι' ἣν με θερμότερον κηρύττοντες, καθ' ὅλον τὸν κόσμον τῆς ἐμῆς διδασκαλίας διαδώσετε τὴν ὁμῆν, βεβαιώσετε τὴν τιμὴν. Ὁ γὰρ ἐκεῖνος πράττειν ἐμελλὸν ἐν ἁγίῳ Πνεύματι, τοῦτο φησιν, ὅτι πράξει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Οἶόν ἐστι κάκεινο· « Οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ Πατρὸς ὑμῶν, τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. » Ἴδὲ γὰρ Ἑλληνικὸν βήμα, τὸ, *δοξάσει*, οἱ μὲν τῶν Λατίνων ἑρμηνείων *κλαριφικίμπει*, οἱ δὲ *γλοριφικίμπει* ἐν ταῖς ἑαυτῶν ἑρμηνείαις ἐξέδωκαν. Ὁ γὰρ Ἑλληνικῶς λέγεται *δόξα*, ὅθεν καὶ τὸ *δοξάσει* λέγεται βήμα, καὶ *κλαριφικίμπει*, καὶ *γλοριφικίμπει* ἑρμηνεύεται. Καὶ γὰρ τῇ τε *γλοριφικίμπει* τὴν κλαριφικίμπει, καὶ τῇ κλαριφικίμπει τὴν γλοριφικίμπει· κἀντεῦθεν ταυτ' δι' ἑκατέρου δηλοῦται βήματος. Καὶ γὰρ ὡσπερ οἱ ἀρχαῖοι τῆς Λατινικῆς γλώσσης λαμπρότεροι ἡγεμόνες ὤρισαντο, γλοριφικίμπει συνεχῆς τῶν μετ' ἐπαίνου πρὸς τὸν τοῦ φήμη· ἡ γὰρ ἐν τῷ κόσμῳ τοῦτω περὶ τοῦ Χριστοῦ κηρυχθεῖσα, δηλον ὡς οὐ μέγα τι συνεσηγήκατο τῷ Χριστῷ, ἀλλὰ τῷ κόσμῳ. Τὸ γὰρ ἐπαινεῖν τάχαθὸν οὐ τῷ ἐπαινουμένῳ, ἀλλὰ τοῖς ἐπαινουσὶ λυσιτελεῖ.

« Ἐτι δὲ ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ πρὸς τὸ τέλος· Ἐν τούτῳ δὲ τῷ τόπῳ οὐδὲν δεῖ λέγειν περὶ τῶν τὸν Χριστὸν ὑβριζόντων ἢ βλασφημούντων· ἐπεὶ περὶ τῆς ἐκείνου δόξης διαλεγόμεθα, καθ' ἣν δεδόξασται ἐν τῷ κόσμῳ. Οὐ γὰρ ἐδόξασε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸν Χριστὸν ἀληθεῖ δόξῃ εἰ μὴ ἐν μόνῃ τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἀλλὰ γὰρ ἡ παρά τοῖς αἰρετικοῖς, ἢ παρά τισι τῶν ἀσεβῶν, ἀληθεῖ δόξαν εἶναι περὶ ἐκείνου ἀδύνατον, ἢ συνεχῆ εἶναι περὶ ἐκείνου φήμην μετ' ἐπαίνου. Ἀληθῆς δὲ ἐκείνου δόξα ἐν τῇ καθολικῇ ἐστὶν Ἐκκλησίᾳ. Οὕτω δὲ καὶ ὁ Προφήτης ψάλλει· « Ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς, ὁ Θεός, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου. » Ἐπεὶ τοίνυν μετὰ τὴν ὑψώσιν αὐτοῦ ἐμελλεν ἤξειν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ τοῦτον δοξάσειν, καὶ ὁ ἑρμηνεύων ψαλμὸς καὶ αὐτὸς ὁ Μονογενὴς προεῖπεν ἐσόμενον, ὃ πεπληρωμένον ὀρώμεν. Ὁ δὲ εἶρηκεν, « Ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν, ὁ ἑρμηνεύων ὡς ἂν ἀκούετε, ὁ ἑρμηνεύων· ὁ ἀνοίας νοεῖτε· οὐ

Et infra versus suum :
Nihil hoc loco dicendum est de iis qui Christum vituperant atque blasphemant, quia de gloria ejus loquimur, qua est glorificatus in mundo ; non enim glorificavit Spiritus sanctus vera gloria, nisi in Ecclesia sancta catholica. Alibi enim, id est, vel apud hæreticos, vel apud quosdam paganos, vera ejus in terris gloria non potest esse, et ubi videtur esse frequens de illo fama cum laude. Vera ergo ejus gloria in Ecclesia catholica sic a Propheta cantatur : « Exaltare super caelos, Deus, et super omnem terram gloria tua. » Quia itaque post ejus exaltationem venturus erat Spiritus sanctus, et eum

« Ἐτι δὲ ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ πρὸς τὸ τέλος· Ἐν τούτῳ δὲ τῷ τόπῳ οὐδὲν δεῖ λέγειν περὶ τῶν τὸν Χριστὸν ὑβριζόντων ἢ βλασφημούντων· ἐπεὶ περὶ τῆς ἐκείνου δόξης διαλεγόμεθα, καθ' ἣν δεδόξασται ἐν τῷ κόσμῳ. Οὐ γὰρ ἐδόξασε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸν Χριστὸν ἀληθεῖ δόξῃ εἰ μὴ ἐν μόνῃ τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἀλλὰ γὰρ ἡ παρά τοῖς αἰρετικοῖς, ἢ παρά τισι τῶν ἀσεβῶν, ἀληθεῖ δόξαν εἶναι περὶ ἐκείνου ἀδύνατον, ἢ συνεχῆ εἶναι περὶ ἐκείνου φήμην μετ' ἐπαίνου. Ἀληθῆς δὲ ἐκείνου δόξα ἐν τῇ καθολικῇ ἐστὶν Ἐκκλησίᾳ. Οὕτω δὲ καὶ ὁ Προφήτης ψάλλει· « Ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς, ὁ Θεός, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου. » Ἐπεὶ τοίνυν μετὰ τὴν ὑψώσιν αὐτοῦ ἐμελλεν ἤξειν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ τοῦτον δοξάσειν, καὶ ὁ ἑρμηνεύων ψαλμὸς καὶ αὐτὸς ὁ Μονογενὴς προεῖπεν ἐσόμενον, ὃ πεπληρωμένον ὀρώμεν. Ὁ δὲ εἶρηκεν, « Ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν, ὁ ἑρμηνεύων ὡς ἂν ἀκούετε, ὁ ἑρμηνεύων· ὁ ἀνοίας νοεῖτε· οὐ

« Ἐτι δὲ ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ πρὸς τὸ τέλος·

« Ἐτι δὲ ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ πρὸς τὸ τέλος· Ἐν τούτῳ δὲ τῷ τόπῳ οὐδὲν δεῖ λέγειν περὶ τῶν τὸν Χριστὸν ὑβριζόντων ἢ βλασφημούντων· ἐπεὶ περὶ τῆς ἐκείνου δόξης διαλεγόμεθα, καθ' ἣν δεδόξασται ἐν τῷ κόσμῳ. Οὐ γὰρ ἐδόξασε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸν Χριστὸν ἀληθεῖ δόξῃ εἰ μὴ ἐν μόνῃ τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἀλλὰ γὰρ ἡ παρά τοῖς αἰρετικοῖς, ἢ παρά τισι τῶν ἀσεβῶν, ἀληθεῖ δόξαν εἶναι περὶ ἐκείνου ἀδύνατον, ἢ συνεχῆ εἶναι περὶ ἐκείνου φήμην μετ' ἐπαίνου. Ἀληθῆς δὲ ἐκείνου δόξα ἐν τῇ καθολικῇ ἐστὶν Ἐκκλησίᾳ. Οὕτω δὲ καὶ ὁ Προφήτης ψάλλει· « Ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς, ὁ Θεός, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου. » Ἐπεὶ τοίνυν μετὰ τὴν ὑψώσιν αὐτοῦ ἐμελλεν ἤξειν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ τοῦτον δοξάσειν, καὶ ὁ ἑρμηνεύων ψαλμὸς καὶ αὐτὸς ὁ Μονογενὴς προεῖπεν ἐσόμενον, ὃ πεπληρωμένον ὀρώμεν. Ὁ δὲ εἶρηκεν, « Ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν, ὁ ἑρμηνεύων ὡς ἂν ἀκούετε, ὁ ἑρμηνεύων· ὁ ἀνοίας νοεῖτε· οὐ

glorificaturus : hoc sacer psalmus, hoc ipse Unigenitus promisit futurum, quod videmus impletum. Quod autem ait : « De meo accipiet, et annuntiabit, » catholicis audite auribus, catholicis percipite mentibus. Non enim propterea, sicut quidam hæretici

γὰρ ὡς περ τινὲς ψήθησαν τῶν αἰρετικῶν, ἐλαττώ ἐστι τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὡς ἂν τοῦ μὲν Υἱοῦ λαμ' ἄνοτος παρὰ τοῦ Πατρὸς, τοῦ δὲ ἁγίου

A putaverunt, minor est Filio Spiritus sanctus ; quasi Filius accipiat a Patre, et Spiritus sanctus a Filio quibusdam gradibus naturarum. Absit hoc credere ! absit hoc dicere ! absit a Christianis cordibus cogitare !

Πνεύματος; παρὰ τοῦ Υἱοῦ βαθμοί; τισι φύσεων. Ἀπειὴ τοῦτο πιστεύειν, ἀπειὴ τοῦτο λέγειν, ἀπειὴ Χριστιανῶν καρδίαις ταῦτα λογίζεσθαι !

Præter hæc testimonia certissima sancti Augustini, placet addere etiam testimonium a nostratibus quoque in Græcum conversum ex libro, qui *De cognitione vera vitæ* inscribitur cap. 10, tom. IX ; qui tiber, quamvis non sit certum esse Augustini, quod non reperiat in *Retractionibus*, neque in *Iudiculo Possidii*, et theologi Lovanienses negent ex phrasi illius esse Augustini, Bellarminus tamen in libro *De scriptoribus ecclesiasticis*, de opusculis ejusmodi quæ sunt in tomo IX Augustini, censurat, nec posse certo astruere eos esse Augustini, cum diligentissimus collector Possidius eos præterierit, neque inveniantur a Beda citari, qui ex operibus Augustini Commentaria in Epistolas beati Pauli confecit ; neque audere plerosque horum librorum negare esse Augustini, cum pii sint et docti, et Augustini ingenio non indigni. Sic igitur auctor quicumque sit, disserit de Trinitate in eo libro, in quo, tanquam in Dialogo, *Fratres* interrogant, *Magister* respondet.

Cap. 10, ac deinceps :

Fratres. Sed quia pondus carnis animam aggravat, ecce iterum carnalis cogitatio mentem divinam contemplantem pulsat. Cum enim superius ratio unum Deum verissime esse demonstraverit, et ipsum solum cuncta ex nihilo fecisse probaverit, quomodo quasi tres deos adorare docemur, dum Patrem perfectum Deum, Filium perfectum Deum, Spiritum sanctum perfectum Deum confiteri moneamur ? Dum enim subdistinctæ tres personæ distinguuntur, quid aliud quam tres dii a nobis intelliguntur ?

Magister. In ipsa veritate se demonstrante, et ratione probante, citius videbitis necessariam in una essentia personarum Trinitatem, item per omnia necessariam tribus personis individuæ substantiæ unitatem. Cum jam superius ænigmatice de eo

B loquerer, quia non poteram proprie, quid dixi essentiam Dei esse ?

Fratres. Lucem.

Magister. De luce quid gignitur ?

Fratres. Splendor.

Magister. Quid in luce et splendore simul consideratur ?

Fratres. Calor.

Magister. Num in substantia lucis, splendoris et caloris invenitur diversitas ?

Fratres. Non, sed identitas.

Magister. Num in vocabulis, vel officiis prædicatur identitas ?

Fratres. Minime, sed diversitas ; nam lucis vocabulum ipsam substantiam, splendoris vocabulum lucis gratiam, caloris vero vocabulum videtur exprimere lucis efficaciam.

Ἀποκοπή εἰτε ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ περὶ τῆς γνώσεως τῆς ἀληθοῦς ζωῆς, ἐν ᾧ ὡς ἐν διαλόγῳ ἐρωτῶσι μὲν οἱ ἀδελφοί, ἀποκρίνεται δὲ ὁ διδάσκαλος.

Ἀδελφοί. Ἄλλ' ὅτι τὸ τῆς σαρκὸς βάρος πιέζει τὴν ψυχὴν, ἀμέλει καὶ ὁ σαρκικός λογισμὸς τὴν θεωρῶν τῶν θεῶν διάνοιαν ἐνοχλεῖ. Ἀνωτέρω μὲν ὁ σὸς λόγος ἕνα Θεὸν ἀπέδειξεν ἀληθέστατα, καὶ αὐτὸν μόνον παρέστησεν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος πάντα παραγαγεῖν, ἀλλὰ νῦν πάλιν τρεῖς θεοὺς προσκυνεῖν ἡμᾶς εἰποι τις ἂν, διδάσκοντός σου, τέλειον Θεὸν τὸν Πατέρα, τέλειον Θεὸν τὸν Υἱὸν, τέλειον Θεὸν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον δεῖν ὁμολογεῖν. Ὅταν γὰρ τρεῖς πρόσωπα τις ὁμολογῇ διακεκριμένα, ἕτερον ἢ τρεῖς θεοὺς ἀναγκασθῆναι πάντως ὁμολογεῖν.

Διδάσκουλος. Αὐτῆς τῆς ἀληθείας ἐαυτὴν δεῖκνύσης. καὶ τοῦ λόγου συνεπιφυσισμένου, εἴθε εἰς ἀνάγκην ἐν μιᾷ οὐσίᾳ Τριάδα προσώπων, καὶ πάλιν ἂν ἀγκαλίαν διὰ πάντων ἐν τοῖς τρισὶ πρόσωποις μίαν ἀδιαιρέτου οὐσίας ἐνότητά. Ὅτις τοίνυν ἀνωτέρω

διελεγόμεν περὶ Θεοῦ δι' αἰνίγματος, ἐπεὶ κυρίως οὐχ οὐδὲς τε ἦν, τί ποτε τὴν οὐσίαν εἶπεν τοῦ Θεοῦ, εἰ μέμνησθε ;

Ἀδελ. Φῶς.

Διδ. Ἐκ τοῦ φωτὸς τί γεννᾶται ;

Ἀδελ. Ἀπαύγασμα.

Διδ. Τί δὲ πάλιν ἐν τῷ φωτὶ καὶ τῷ ἀπαυγασματι κοινῶς θεωρεῖται ;

Ἀδελ. Θέρμη.

Διδ. Μὴ τοίνυν ἐν τῇ τοῦ φωτὸς, τοῦ ἀπαυγασματος, τῆς θερμῆς οὐσίᾳ ἐστὶ τις διαφορά ;

Ἀδελ. Οὐδαμῶς, ἀλλὰ μᾶλλον ταυτότης.

Διδ. Ἀλλ' ἄρα μὴ ἡ αὐτὴ καὶ ταῖς ὀνόμασι, καὶ ταῖς ἐνεργείαις θεωρεῖται ταυτότης ;

Ἀδελ. Οὐδαμῶς, ἀλλὰ μᾶλλον διαφορά · τὸ μὲν γὰρ τοῦ φωτὸς ὄνομα αὐτὴν τὴν οὐσίαν, τὸ δὲ τοῦ ἀπαυγασματος τὴν τοῦ φωτὸς χάριν, τὸ δὲ τῆς θερμῆς τὴν τοῦ φωτὸς ; καὶ τοῦ ἀπαυγασματος δρᾶσιν ἐκφαίνειν δοκεῖ.

Magister. Igitur patet tria vocabula diversa A unam conflare individuum essentiam.

Fratres. Per omnia patet.

Magister. Summum Spiritum Patrem lucem appellari, habetis in Joanne apostolo : « Deus lux est, et in eo tenebrae non sunt ullae. » Summum quoque Spiritum Filium splendorem nuncupari, habetis in alio apostolo : « Qui est splendor substantiae ejus; » summum nihilominus Spiritum sanctum calorem nominari apud Moysen : « Deus noster ignis est. » Cum itaque lux, splendor, calor, una sit natura, et individua substantia, vocabula vero diversa, constat profecto Patris et Filii et Spiritus sancti unam naturam et individuum essentiam esse, dum in eo quod significat quid sit, substantialiter Spiritus nominatur, et item in personis diversitatem necessariam, dum Pater gignens, Filius nascens, Spiritus sanctus ab utroque procedens praedicatur.

Fratres. Plane Trinitatem in personis perspicue videmus, et necessariam in substantia unitatem evidentem tenemus.

Magister. Ideo vigilantissime haec duo nomina, scilicet substantia et persona divinae essentiae coaptantur; quia semper substantia de individuis in pluralitatem consistentibus, persona autem de individua rationali natura praedicatur, cum nos

Διδ. Δῆλον τοίνυν ἐν τούτοις, διάφορα μὲν εἶναι τὰ ὀνόματα, μίαν δὲ καὶ ἀδιαίρετον τὴν οὐσίαν.

Ἀδε.λ. Ἀκριβήτοτα.

Διδ. Τὸ ἄκρον τοίνυν Πνεῦμα, τὸν Πατέρα, φῶς, προσπροσέχοντος; ἤκούσατε Ἰωάννου τοῦ ἀποστόλου. « Ὁ Θεὸς φῶς ἐστὶ, καὶ σκοτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἐστὶν οὐδεμία. » Πάλιν τὸ ἄκρον Πνεῦμα τὸν Υἱὸν τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἠκούσατε λέγοντος· « Ὁ, ὢν, φησὶν, ἀπαύγασμα τῆς δόξης, καὶ χαρακτὴρ τῆς οὐσίας αὐτοῦ. » Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἄκρον Πνεῦμα, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, βέβαιον ὀνομάζεσθαι παρὰ τῷ Μιθῶῃ· « Ὁ Θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκων ἐστίν. » Ἄλλοι τοίνυν τὸ φῶς, τὸ ἀπαύγασμα, ἡ θερμότης, μίαν μὲν φύσιν, καὶ ἀδιαίρετον οὐσίαν, τοὺς δὲ ὀνόμασι διαϊρουμένη· δῆλον ἀναμφιβόλως Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος, μίαν φύσιν καὶ ἀδιαίρετον οὐσίαν εἶναι, ὅταν φη δὴ λέγεται τὸ τί ἐστὶν ἐν αὐτῇ οὐσιωδῶς Πνεῦμα λέγεται, καὶ πάλιν ἐν τοῖς προσώποις, τὴν διάκρισιν ἀναγκαίαν, ὅταν ὁ Πατὴρ μὲν γενῶν, ὁ δὲ Υἱὸς γεννώμενος, τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον κηρύττεται ἐξ ἑκατέρου ἐκπορευόμενον.

Ἀδε.λ. Φανερώς Τριάδα ἐν τοῖς προσώποις ὀρώμεν, καὶ ἀναγκαίαν ἐν τῇ οὐσίᾳ ἐνοσητὰ ἀκριβῶς κατέχομεν.

Διδ. Ὅθεν ἀκριβήτοτα τὰ δύο ταῦτα ὀνόματα, ἡ οὐσία καὶ τὸ πρόσωπον δηλονότι, ἐφαρμολογῶνται τῇ θεῇ ὑπάρξει. Ἡ γὰρ οὐσία ἀεὶ κατὰ τῶν ἀτόμων, τῶν ἐν πλῆθει ὑφιστάτων κατηγορεῖται, τὸ δὲ πρόσωπον κατὰ τῆς ἀτόμου λογικῆς φύσεως· καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς εἰδώμεν τοὺς μὲν προσώποις πλῆθος ἀποδοῖναι, τῇ ὑπάρξει δὲ ἐνότητα.

solemnis personis pluralitatem, substantiae autem assignare essentiae unitatem.

Fratres. Qua similitudine vocatur aeterna lux Pater? *Magister.* Quia ex se prolem genuit aequalem.

Fratres. Nonne illi magis matris nomen convenire videretur?

Magister. In patre est semper principalis causa prolis, et ideo a principali sexu debuit jure hoc nomen appellari.

Fratres. Qua similitudine dicitur gignens?

Magister. Certum est quod mens gignit cogitationem; cum autem mens seipsam cogitat, quasi aliam sibi similem generat, sic summus Deus cum seipsum talem qualis est, cogitavit, procul dubio similem sibi per omnia imaginem generavit. Et sicut gignens jure Pater vocatur, ita rectissime genitus Filius nominatur.

Fratres. Si Deus Filium genuit, videtur aliquando fuisse quando Filium non habuerit, et hoc nomen ex accidenti possederit. Quod si hoc ita est, superior prolato labefactatur, qua Deo nihil accidentale, sed totum essentiale praedicabatur.

Magister. Ita docuit ratio, Dei essentiam esse aeternam vitam, initii et finis nesciam. Quod si haec singularis vera vita absque initio semper fuit, constat quod et absque initio semper se vivere intellexit. Quod si se vivere non intellexit,

Ἀδε.λ. Τίνοι ὁμοιώσει ὁ Πατὴρ αἰδίον καλεῖται φῶς; Διδ. Διότι ἐξ αὐτοῦ ἀπαύγασμα γεγέννηκέν ἴσον.

Ἀδε.λ. Καὶ οὐ μᾶλλον δοκεῖ προσφωτιστέρον αὐτῷ τὸ τῆς μητρὸς ἀρμύζεσθαι ὄνομα;

Διδ. Ἄξι ἐν τῷ πατρὶ ἐστὶν ἡ ἀρχοσιδῆ; αἰτία τοῦ τέκνου, διὰ τοῦτο καὶ τῷ τοῦ ἀρχοσιδεστέρου ἐκ τῆς γονεῦσιν ὀνόματι προστηκόντως ἔδει καλεῖσθαι.

Ἀδε.λ. Τίνοι ὁμοιώσει λέγεται γενῶν;

Διδ. Ἀναμφιβόλον ὡς ὁ νοῦς λογιζομένων γενῶν· ὅταν δ' ὁ νοῦς ἀναλογίζεται ἑαυτὸν, ὡς περ ἕτερον ὁμοιον ἑαυτῷ γενῶν, οὕτω καὶ ὁ ἄκρος Θεὸς ἑαυτὸν τοιοῦτον, οἶός ἐστι, λογιζόμενος; ἀναμφιβόλως ἑαυτῷ διὰ πάντων ὁμοίαν εἰκόνα γεγέννηκε· καὶ ὡς περ Πατὴρ ὁ γενῶν δικαίως καλεῖται, οὕτω καὶ ὁ γεννηθεὶς ὁρόβητα Υἱὸς ὀνομάζεται.

Ἀδε.λ. Εἰ γεγέννηκε τὸν Υἱὸν ὁ Θεὸς, ὅδεσσεν ἂν, ὡς ἦν ποτὲ, ὅτε οὐκ εἶγεν Υἱὸν, καὶ κατὰ συμβεβηκὸς τοῦτο τὸ ὄνομα κτήσασθαι. Εἰ δὲ τοῦτ' εἶη, τὰ ἀνωτέρω δευχθάντα διαρρηχθήσεται, δι' ὧν ἐδείκνυτο μηδὲν συμβεβηκὸς, ἀλλ' ὅλον οὐσιωδῶς εἶναι τὸ ἐν τῷ Θεῷ.

Διδ. Ἐρῶθ διδίδεις ὁ λόγος τὴν τοῦ Θεοῦ οὐσίαν ζῶν ἀίνονον εἶναι, οὐδαμῶς ἀρχὴν καὶ τέλος εἶδεν. Εἰ τοίνυν ἡ εἰδικὴ καὶ ἡ ἀληθὴ; αὐτῇ ζωῇ ἀνάρχως ἦν ἀεὶ, δῆλον ὡς ἦδει ἑαυτὴν ζῶσαν ἀνάρχως. Εἰ γὰρ ἑαυτὴν οὐκ ἐγίνωσκε ζῆν, οὐκ ἂν ἦν σοφῆ. Ὁ περὶ Θεοῦ λέγειν ἀνόσιον. Εἰ δὲ ποτε τὴν σοφίαν ταύτην ἐτέρωθεν ἔλαβεν, ἥς ἐστέρητο πρότερον, τότε ἂν ἦν ἐκείνου βέλτερον τοῦ Θεοῦ, παρ' οὗ τὸ τοιοῦτον εἰληφεν ἀγαθόν. Ὁ νομίζειν ἀνόητον πο-

sapiens non fuit, quod nefas est de Deo dicere. A cogitatur. Hoc tertio modo Deus verbum suum genuit, cum seipsum cogitando dixit. Et quia totam mundi formam eadem cogitatione creavit, ideo dicitur, quod omnia in verbo suo fecerit. Unde et de creatione mundi legitur; «Ipse dixit et facta sunt.» Nihil enim aliud est Filius, vel Verbum Dei, quam cogitatio, vel ars, vel sapientia ejus. Nempe cum nos aliquam rem cogitamus, ipsius rei imaginem in cogitatione nostra formamus: sic Deus, cum seipsum cogitavit, similem sui per omnia imaginem formavit, ideo hoc Verbum imago vel similitudo Dei dicitur, sed nihil aliud nisi eadem essentia exprimitur, unde et hoc verbum dicitur quasi vere bonum.

Fratres. Qua similitudine splendor æternæ uicis Filius vocatur non filia?

Magister. Quia per omnia similitudo Patris in eo exprimitur, unde et similitudo ejus dicitur. Nihil enim in rebus creatis ad integrum ejus similitudinem servat, a quo nascitur. Capilli namque a capite nati, sunt capiti dissimiles, poma ab arboribus nata sunt illis dissimilia; ovisbus fetus animalium, vel ipsi filii hominum, non per omnia similes qualitati genitorum. Ille autem per omnia gignenti est simillimus: et ideo verissime non filia, sed Filius vocatur.

Fratres. Qua autem habitudine Filius Verbum vocatur?

Magister. Tripliciter verbum intelligitur. Verbi gratia, cum hoc verbum *homo*, homo profert ore; aut cum idem verbum *homo*, absque motu linguæ in corde suo format; aut cum res ipsa, quam significat illud verbum *homo*, qualis sit intellectu

μῆθ'. Ἡ ἀϊδιος τοίνυν ζωῆσαι ἐαυτὴν ζῶσαν ἐννοεῖ. Καὶ αὕτη τῆς νοήσεως ἢ σοφία οὐχ ἐτέρωθεν ἐκείνῃ συμβέβηκεν, ἀλλ' ἀϊδίως τούτῳ συνῆν. Εἰ καὶ ταύτην ὡς ἐαυτοῦ γέννημα, ἐξ ἐαυτοῦ ἀρρήτως ἐγέννησεν. Ὁ Πατὴρ τοίνυν οὐδέποτε ἦν ἄνευ τοῦ Υἱοῦ, ἢ ὑπῆρξεν.

Ἀδελ. Τίνι ὁμοιώματι τὸ τοῦ ἀϊδίου φωτὸς ἀπούγασμα υἱός, ἀλλ' οὐ θυγάτηρ καλεῖται.

Διδ. Ὅτι διὰ πάντων ἐν τούτῳ ἢ τοῦ Πατρὸς ὁμοίότης ἐκφαίνεται· ὅθεν καὶ ὁμοιότης αὐτοῦ λέγεται. Ἐν δὲ τοῖς κτιστοῖς πράγμασιν οὐδὲν τὴν ἄκραν ὁμοιότητα πρὸς τὸ γεννησῶν τηρεῖ. Αἱ γὰρ τρίχες παρὰ τῆς κεφαλῆς ἐγεννήθησαν, ἀνόμοιαι οὖσαι τῇ κεφαλῇ· τοῖς δένδροσιν οἱ καρποί, καίτοι παρ' αὐτῶν γεννηθέντες· τὰ ἔρια παρὰ τῶν προβάτων, τούτοις ἀνόμοια. Τὰ τῶν ζώων νῆπια, καὶ αὐτοὶ τῶν πατέρων οἱ υἱοί, οὐ διὰ πάντων ὁμοιοί τῃ τῶν γονέων ποιότητι. Οὗτος δὲ διὰ πάντων ὁμοίος ἐστὶ τῷ γεννησάντι, καὶ διὰ τούτ' ἀληθέστατος υἱός, ἀλλ' οὐ θυγάτηρ καλεῖται.

Ἀδελ. Τίνι δ' ἀναλογία ὁ υἱὸς οὗτος Λόγος καλεῖται;

Διδ. Πολλὰ ὁ λόγος νοεῖται. Λόγου χάριν, ὅταν ὁ ἄνθρωπος τὸν λόγον τοῦτον προφέρῃ τῷ στόματι, ἢ ὅταν τὸν αὐτὸν λόγον ὁ ἄνθρωπος ἔνδον ἐν τῇ ἐαυτοῦ καρδίᾳ ἄνευ ἤχου γλώττης ἀνατυπῇ, ἢ ὅταν αὐτὸ τὸ ὑπὸ τοῦ λόγου σημαινόμενον πρᾶγμα οἶόν ἐστι νοῆται. Τοῦτον τὴν τρίτον τρόπον ὁ Θεὸς ἐν ἐαυτοῦ γεγέννηκε λόγον, ὃν ἐαυτὸν λογιζόμενος εἶπεν. Ἐπεὶ καὶ τὸ ὅλον εἶδος τοῦ κόσμου τούτου τῷ αὐτῷ λογι-

guit, cum seipsum cogitando dixit. Et quia totam mundi formam eadem cogitatione creavit, ideo dicitur, quod omnia in verbo suo fecerit. Unde et de creatione mundi legitur; «Ipse dixit et facta sunt.» Nihil enim aliud est Filius, vel Verbum Dei, quam cogitatio, vel ars, vel sapientia ejus. Nempe cum nos aliquam rem cogitamus, ipsius rei imaginem in cogitatione nostra formamus: sic Deus, cum seipsum cogitavit, similem sui per omnia imaginem formavit, ideo hoc Verbum imago vel similitudo Dei dicitur, sed nihil aliud nisi eadem essentia exprimitur, unde et hoc verbum dicitur quasi vere bonum.

Fratres. Quare dicitur, «Omne quod factum est, in ipso vita erat?» Num lapides, qui stolidi sunt, in Verbo Dei vivunt?

Magister. Omnis creatura triformiter subsistere dicitur: in Deo, in seipsa, in nobis. In Deo, vita immutabilis; in se ipsa, substantia commutabilis; in nobis, similitudo rerum imaginabilis. Verbi gratia, lapis in se ipso est substantia mutabilis, quia in calce commutabilis, in nostra cogitatione similitudo lapidis, in arte Dei essentia interminabilis. Vita durabilis. Cum enim artifex domum facere cogitat, jam domus in ipsa arte vivit, quam postmodum manus ædificat, sed illa quam manus erigit, corruct. Illa vero quæ in arte vivit,

σμῶ παποίηκε, λέγεται πάντα τῷ ἐαυτοῦ λόγῳ δημιουργῆσαι. Ὅθεν καὶ περὶ τῆς τοῦ κόσμου ποιήσεως λέγεται, «Αὐτὸς εἶπε, καὶ ἐγεννήθησαν.» Οὐδὲν γὰρ ἕτερον ἐστὶν ὁ Υἱὸς ἢ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, εἰ μὴ ὁ λογισμὸς, ἢ ἡ τέχνη, ἢ ἡ σοφία αὐτοῦ. Ἀμέλει καὶ ἡμεῖς, ὅταν περὶ τινος διαλογιζώμεθα ἐν τοῖς λογισμοῖς, ἐκείνου τοῦ πράγματος εἰκόνα ἐν τῷ ἡμετέρῳ τυπούμεν λογισμῶ. Οὕτω καὶ ὁ Θεὸς, ὅταν ἐαυτὸν λογιζέται, ὁμοίαν ἐαυτῷ κατὰ πάντα εἰκόνα ἐτύπωσε. Καὶ οὗτος ὁ λόγος (ἐκεῖ) εἰκὼν, ἢ ὁμοιότης λέγεται τοῦ Θεοῦ. Ἀλλ' οὐδὲν ἕτερον ἐκεῖθεν ἐκφαίνεται εἰ μὴ ἡ αὐτὴ ἐκείνη οὐσία. Ὅθεν καὶ λόγος, ὡς τανεὶ ἀληθῶς ἀγαθόν.

Ἀδελ. Διὰ τί λέγεται, «πᾶν ὃ γέγονεν, ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν;» Μὴ οἱ λίθοι οἱ ἀνασθητοὶ ἐν τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ ζῶσιν;

Διδ. Πᾶν κτίσμα τριχῶς λέγεται ὑφίστασθαι, ἐν τῷ Θεῷ, ἐν ἐαυτῷ, ἐν ἡμῖν. Ἐν τῷ Θεῷ ἐστὶ ζωὴ ἀμετάβλητος, ἐν ἐαυτῷ οὐσία εὐμετάβλητος· ἐν ἡμῖν ὁμοίωμα πραγμάτων φανταστών. Λόγου χάριν, ὁ λίθος ἐν ἐαυτῷ ἐστὶν οὐσία εὐμετάβλητος, ὅτι εἰς ἀβυσσον μεταβάλλεται· ἐν τῇ ἡμετέρᾳ διανοίᾳ ἐστὶν εἶδος λίθου· ἐν τῇ τέχνῃ τοῦ Θεοῦ οὐσία ἀδιόριστος ζωῆς ἐπιμόνου. Ὅταν γὰρ ὁ τεχνίτης οἶκον οἰκοδομῆσαι διανοῆται, ἤδη ὁ οἶκος ἐν αὐτῇ τῇ τέχνῃ ζῆ, ὃν μετὰ ταῦτα ἡ χεὶρ ἐτεκτίνατο· ἀλλ' ἡ οἰκία ἦν ἡ χεὶρ τοῦ τέκτονος ἐγεῖρε, φηαρῆσται· ἢ δὲ ἐν τῇ τέχνῃ ζῆ καὶ διαμνεῖ. Οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἐστὶν ἢ τέχνη εἰ μὴ ἡ ψυχὴ, ἢ δὲ ψυχὴ ἢ τέχνη αὐτοῦ, ἢ δὲ τέχνη αὐτὴ ἢ ζωὴ. Οὐ-

permanet. Nihil quippe aliud est ars, quam anima, et anima nihil aliud est quam ars ejus, et ars ejus nihil aliud est quam ipsa vita. Sic Verbum Dei nihil aliud est quam ars ejus, et ars nihil aliud est, quam ipsa vita, et in hac cuncta immutabiliter permanebunt, quæ in substantia sui mutabilia deficiunt.

Fratres. Cum evidens ratio idem Verbum cum Patre, et Spiritu sancto, unam et individua substantiam inexpugnabiliter probaverit, quomodo solum incarnari potuit? Si enim a Patris et Spiritus sancti essentia est separatum, et sic singulariter in substantia non est individua, quæ potuit pati separationis discrimina.

Magister. Sicut sempiterna virtus Divinitatis per ea quæ facta conspiciuntur, potest intelligi, sic hoc profundum mysterium et occultum, per ea quæ in nobis geruntur ratione perscrutante poterit inspicere. Notum est enim quod humana mens verbum communis locutionis ex se cogitando gignit, et idem verbum in mente et in memoria simul una essentia existit. Cum vero mens verbum suum aliis innoscere cupit, cum eadem cogitatione, quæ nihil aliud est quam verbum suum, et cum memoria disponit, quod idem verbum corpus vocis induit et auribus audibile et cordibus audientium visibile procedit, et etiam litteris corpus suum ligari et videri permittit, et tamen invisibile manens de es-

sentia mentis et memoriæ non recedit. Non ergo mens neque memoria, sed solum verbum singulariter sonuit per corpus vocis sensibile, et tamen inseparabiliter mansit in essentia mentis, et memoriæ invisibile. Sic summus Pater Verbum suum seipsum cogitando genuit, quod in Patris et Spiritus sancti essentia simul coessentiale subsistit: sed tamen nec Pater nec Spiritus sanctus, sed solum Verbum, quod est Patris Filius singulariter humanum corpus induit, se hominibus sensibile exhibuit, corpus sumptum indigna pati permisit, et ipsum inseparabiliter in essentia Patris, et Spiritus sancti invisibile, et impassibile permansit.

Fratres. Qua autem similitudine amor Dei Spiritus sanctus nominatur?

Magister. Dei essentiam dixi esse vitam; vera autem vita se vivere intelligit, et si se vitam intelligit, se utique diligit; Dei autem vivere, intelligere, nihil est aliud, quam existere. Dilectio ergo Dei est vita, et vita est Spiritus. Et quia Deus per dilectionem cunctis esse, vel vivere tribuit, idcirco Spiritus nuncupatur. Ideo autem sanctus additur, quia cuncta per eum sanctificantur.

Fratres. Qualiter probatur hic Spiritus a Patre et Filio procedere?

Magister. Nihil aliud Spiritus sanctus, quam amor Dei intelligitur, unde Deus charitas dicitur. Constat autem quia Pater Filium ut seipsum di-

τως ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐδὲν ἑτερόν ἐστιν εἰ μὴ ἡ τέχνη αὐτοῦ ἡ δὲ τέχνη οὐδὲν ἄλλο εἰ μὴ αὐτὴ ἡ ζωὴ, καὶ ἐν αὐτῇ πάντα ἀμεταβλήτως διαμένει, ἅπερ ἐν τῇ αὐτῶν οὐσίᾳ μεταβάλλεται καὶ ἀπογίνεταί.

Ἀδελ. Ἐπεὶ ἀριθλήσῃ καὶ ἀκαταγωνίστῃ λόγῳ μίαν καὶ ἀδιαίρετον οὐσίαν εἶναι τοῦ λόγου τούτου μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος δέδεικται, πῶς ἂν εἴη δυνατόν ἄλλο τὸν Υἱὸν σαρκωθῆναι; εἰ γὰρ τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας χωρισθεὶς, ἰδίως σεσάρκωται, δῆλον ὡς ἡ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος οὐσία οὐκ ἔστιν ἀδιαίρετος, πάθος ὑποστῆσα χωρισμοῦ.

Διδ. Ὅσπερ ἡ ἀίδιος δύναμις καὶ θεϊότης διὰ τῶν γενομένων καθορᾶται, καὶ δυνατόν νοηθῆναι οὕτω καὶ τὸ βαθύ τοῦτο καὶ συνησπισμένον μυστήριον διὰ τῶν παρ' ἡμῖν γενομένων καὶ διὰ τοῦ λόγου διερευνημένου δυνατόν καὶ τοῦτο καθοραθῆναι. Δῆλον γὰρ τὸν ἀνθρώπινον νοῦν λογιζόμενοι ἀφ' ἑαυτοῦ γεννηθῆσαι τεῦτον τὸν τῆς κοινῆς διαλέκτου λόγον, καὶ οὕτω τὸν λόγον ἐν τῷ νῷ καὶ τῇ μνήμῃ ἑμοῦ μίαν εἶναι οὐσίαν. Ὅταν δὲ τὸν αὐτοῦ λόγον καὶ ἄλλοις ἐπιθυμήσῃ ποιῆσαι γινώσκον, οἰκονομεῖ μετὰ τοῦ ἰδίου λογισμοῦ, ὃ; οὐδὲν ἑτερόν ἐστιν ἢ ὁ λόγος αὐτοῦ. Καὶ μετὰ τῆς μνήμης αὐτὸν λόγον σῶμα φωνῆς ἐνδύσασθαι, καὶ τοῖς ὡσὶν ἀκουστῶν, καὶ ταῖς τῶν ἀκουόντων καρδίαις ἑρατὸν ἐφίησι γένεσθαι. Ἐτι καὶ γράμμασι περισφιγγῶν τὸ σῶμα τοῦ λόγου, ἀλλ' ὅμως ὁ λόγος ἑκείνος ἀράτος μένων τῆς τοῦ νοῦ καὶ τῆς μνήμης ὑπάρξει; οὐκ

ἀποχωρεῖ. Οὐ τοίνυν ὁ νοῦς ἡ ἡ μνήμη, ἀλλὰ μόνο; ὁ λόγος ἤχησε διὰ τοῦ αἰσθητοῦ σώματος τῆς φωνῆς καὶ ὅμως ἀδιαίρετος ἔμεινεν ἐν τῇ τοῦ νοῦ καὶ τῆς μνήμης οὐσίᾳ. Οὕτω καὶ ὁ ἄκρος Πατὴρ τῷ νοεῖν ἑαυτὸν τὸν ἑαυτοῦ λόγον ἐνόησε, καὶ τῇ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος οὐσίᾳ ἑμοουσίως ὑφέστηκεν ἄλλ' ὅμως διὰ τοῦτο οὐθ' ὁ Πατὴρ, οὐτε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλ' ὁ Λόγος μόνος, ὁ τῷ πατρὸς Υἱὸς δηλαδὴ, ἰδίως ἀνθρώπινον σῶμα αἰσθητὸν ἐνδύσασθαι, καὶ ἑαυτὸν τοῖς ἀνθρώποις παρέστησε. Τῇ προσληφθῆναι σῶμα ἀτιμίαν ὑπενεγκεῖν συνεχώρησεν, ἀλλ' αὐτὸς ἀχωρίστως ἐν τῇ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος οὐσίᾳ ἀπαθῆς διαμεμένηκε, καὶ ἀράτος.

Ἀδελ. Τίνι λόγῳ τὸ Πνεῦμα ἔρω; ὀνομάζεται τοῦ Θεοῦ;

Διδ. Τὴν τοῦ Θεοῦ οὐσίαν ζῶν ἐῖπον εἶναι ἡ δὲ ἀληθὴς ζωὴ ἑαυτὴν ζῶσαν νοεῖ. Εἰ τοίνυν ἑαυτὴν ζῶν οὐσαν νοεῖ, ἑαυτὴν πάντως ἀγαπᾷ. Τοῦ δὲ Θεοῦ τὸ ζῆν, τὸ νοεῖν, τὸ ἀγαπᾶν, οὐδὲν ἐστὶν ἑτερον ἢ τὸ εἶναι ἡ ἀγάπη τούτων τοῦ Θεοῦ ζωὴ ἐστὶ. Καὶ ἡ ζωὴ πνευμά ἐστι, καὶ ἐπεὶ ὁ Θεὸς δι' ἀγάπην πάσι τὸ εἶναι καὶ ζῆν δέδωκε, διὰ τοῦτο Πνεῦμα προσαγορεύεται. Ἐκεῖ δὲ τὸ ἅγιον πρόσκειται, ὅτι δι' αὐτοῦ πάντα ἀγιάζεται.

Ἀδελ. Πῶς δείκνυται τοῦτο τὸ Πνεῦμα παρὰ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι;

Διδ. Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐδὲν ἑτερον ἢ ἔρω; τοῦ Θεοῦ νοεῖται, ὅθεν καὶ ὁ Θεὸς ἀγάπῃ λέγεται, δηλον δὲ ὡς ὁ Πατὴρ τὸν Υἱὸν ὡς ἑαυτὸν ἀγαπᾷ, καὶ

igit, et item Filium Patrem tanquam seipsum diligat. Vita namque diligit se sapere, et iterum sapientia diligit se vivere; vitæ autem et sapientiæ probata est una essentia esse. Igitur dilectio, vel amor, vel charitas, quod est Spiritus sanctus substantia Patris et Filii coessentialis existit, et ideo ab utroque æqualiter procedit.

Frutres. Si Spiritus sanctus Patri et Filio co-

πάλην ὁ Υἱὸς τὸν Πατέρα ὡς ἑαυτὸν ἀγαπᾷ. Καὶ γὰρ ἡ ζωὴ ἀγαπᾷ ἑαυτὴν γινώσκειν, καὶ ἡ σοφία ἀγαπᾷ ἑαυτὴν ζῆν, τῆς δὲ ζωῆς καὶ τῆς σοφίας δέδοικται ὁμοίαν εἶναι οὐσίαν. Ἡ φιλία τοίνυν, ἡ ὁ ἔρωσ, ἡ ἡ ἀγάπη, ἥτις ἐστὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ ὁμοούσιός ἐστι, καὶ παρ' ἑκατέρου ἐκπορεύεται ἐπίσης.

Αδελ. Ἄλλ' ἐκεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον Πατρὶ καὶ

Υἱῷ ἐστὶν ὁμοούσιον, πῶς τῆς ἀδιαιρέτου οὐσίας χωρισθῆναι δεδύνηται, ὅτε περιστερᾶς εἶδει ἐπὶ τὸν Κύριον, ἢ πυρὸς μορφῇ ἐπὶ τοὺς ἀπ' στόλους ἐφάνη;

Διδ. Τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἡ οὐσία οὐκ εἰς τὴν περιστερὰν ἠμεψῆθη, ὡσπερ οὐδὲ ἡ τοῦ Λόγου εἰς τὴν σάρκα μεταβέβηται, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ τῆς περιστερᾶς ἐπλασε σῶμα.

MAXIMI PLANUDÆ

EPISTOLA

AD MANUELEM PHILEN.

(El. Dorville ex cod. Vatic. in *Miscellan. Observat. in anctores veteres et recentiores*, vol. II, tom. III, Amstelodami 1753, 8°.)

Τῷ Φιλῆ κυρῷ Μανουήλ.

Ἄλλ' ἐμὲ οὐδεὶς πιγκέρνης κεκίνηκεν ἐπιστελλᾶσαι βέλτιστε, οὐδ' οὕτω τις δεῦρο παρ' ὑμῶν ἀφίκετο πιστεῦσθαι ἄξιος, ὡς ἐνθὲνδε πρὸς ὑμᾶς, ὁ τῶν καθ' αὐτὸν οὐδένοσ, οὐθ' ὕστερος τὴν ἀρετὴν, οὐτ' ἴσω; πιγκέρνης, διέβη. Δι' ἃ δὴ καὶ τοιόδετα πεπράχαμεν καὶ ἀμφότεροι, αὐτὸς τε φθάσας ἐπιστελλᾶς, καὶ γὰρ μὴ πρότερον εἰς τοῦτ' ἀφικόμενος, σὺ μὲν γὰρ ἔχεις, ὡσπερ ἂν δόξης πίστιν περὶ ἐμοῦ, καὶ γὰρ δὲ τῶν σὺν οὐκ ἀνήκωσ; μὲν, ἄλλῃ δ' ἄλλων ἐστὶ γλῶσσαι κατὰ τὸν ποιητὴν· εἶδον μὲν οὖν ἠδέωσ; σαυτὴν ἐπιστολὴν καὶ καλὴν ἐφην εἶναι· σὲ δ' οὕτω γινώσκωσ; οἶός; τε γίνωσ;μαι. Εἰ δὲ καὶ τοῦτο γίνωσ;τό; μου παρὰ τοῦ χρόνου, τότε σε καὶ κρίνας; φιλήσω, καὶ τοῖς ἀρίστοις ἐγγράψω. Νῦν δὲ σὲ τρόπον ἔσπερον ἔχω φιλεῖν, ὅτι πᾶσαν νέμεις τῷ πιγκέρνη τῶν ἐπαλίων τῆν μοῖραν, καλῶσ; γε ποιῶν, καὶ ὡσ; ἀνὸρ λόγου καὶ παιδείας; ἐμπειρῶσ; προσηκεν. Εἰ τι γὰρ ἂν ἄλλο τοῖς λόγοις σαυτοῦ χρῆσασ;ο, εἴ; γε ἀρετὴν μὴ θαυμάζεις; μὴ; ζῆλων δι' ἐπαλίων τὸ καλὸν ἀποδειξείσ;ς; Καὶ γὰρ στρατηγὸν ἀνδρᾶ θαυμάζεις; οἶος; ἴσωσ; μὲν γέγονεν ἡ γένηται, νῦν δὲ οὐκ ἂν εὐροίς;. Ἄλλ' ἵνα μὴ σε πλεονεκτῶσ; γράφων μακρότερα ὦν ἐπέσ;τελλας; τοῦτό; σοι μόνον νῦν δυναμαὶ λέγειν θαυμάζεις; λόγον; καὶ γὰρ φιλεῖς ἀρετὴν; καὶ γὰρ. Ἄν ἐπιγνώμωσ;ν πότε ἡμᾶσ; αὐτοῦσ; ἐν ἀλλήλοισ; ὡσ; ἐν

C

Phile domno Manueli.

At mihi nullus pincerna ait ad te litteras dare, o bone: nec sic quis huc pervenit a vobis fide dignus, ut hinc ad vos unus ex iis, qui sibi nihil videntur, atque virtute minor, atque forte pincerna trajecit. Quare sane paria fecimus et ambo, quidem ipse prior scripsisti, at ego, cum non maturius hoc præstiterim, tibi enim adest, cui fidem de me habes, et ego non plane quidem nihil de tuis rebus inaudire, sed alius aliorum sermo juxta Hamerum; vidi igitur libenter quidem tuam epistolam, et elegantem esse dixi; sed te cognoscere non potui. Quod si etiam temporis tractu accidat, tum ex animi iudicio te diligam, et præstantissimorum virorum numero adscribam. Nunc autem te alio modo diligendum habeo; quod omnem laudum portionem pincernæ tribuis; pulchre faciens et ut virum eloquentia et doctrina præditum decet. Nam qua in re eloquio tuo utaris, nisi virtutem admireris, et præconiis tuis efficias, ut æmulari pulchra facinora homines velint. Admireris enim ducem bellicum, qualis forte quidem fuit, vel fuerit olim, nunc autem non repereris. Sed ne te scribendo vincam, si longiores ad te dederim, quam a te acceperim, litteras: hoc tibi in præsentia tantum dicere habeo: admiraris eloquentiam? et ego; amas virtutem? et ego. Possetna

unus alterum ex se ipso agnoscere ut in speculis? Ἄ ἐσόπτεροι οὐδὲν ἂν γένοιτο τῶν ἀπάντων ἐμποδῶν
 nihil omnino eveniat, quod nobis esse possit obsta- ἡμῖν στῆναι δυνάμενον, ὡς μὴ σε πάντως ἐμὲ, καὶ
 culo, quo minus tu meus, ego tuus sim. ἐμὲ σε καθεστάναι.

Hæc epistola est quinta et octogesima inter centum et viginti duas epistolas Planudæ, quas codex Vaticanus exhibet, nec præter nonnulla ejusdem monachi alia scripta. Quoniam autem videam Lambecium, nec Nesselium edidisse harum litterarum elenchym; atque ad historiam illius ævi faciat nomina saltem eorum cognoscere ad quos hæc litteræ datae, In licem hic, ut in ipso codice exhibetur, hoc in loci conspici non abs re duximus.

Ἔλεγχος τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Μαξίμου Πλανουδῆ.

1 Τῷ αὐτοκράτορι.	53 Τῷ Νικομηδείας.
2 Τῷ τοῦ αὐτοκράτορος ἀδελφῷ.	54 Ἀνεπίγραφος (Tengnægius τῷ Νικομηδείᾳ.)
3 Τῷ Φακρᾷ ὄντι λογοθέτῃ τῶν ἀγγελῶν, 4, 7, B	55 Τῷ πρωτοσε . . . (orsan τῷ πρωτοσεβαστῷ
8, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19.	ut mox.)
5 Τῷ ὀρφανοτρόφῳ κύρῳ Λέοντι τῷ Βαρδῆ.	56 Τῷ Ιατρῷ, 57.
6 Τῷ κανικλείου.	58 Τῷ πρωτοσεβαστῷ, 76.
9 Τῷ Ἀνδριανούπολεως.	60 Τῷ Φιλανθρωπῶν (sic pro φιλανθρωπῶν),
10 Τῷ Βαρδαλῆ.	61, 75, 78, 79, 80, 81, 91, 97, 98, 102, 103, 104,
18 Τῷ Κρήτης Νικοφόρου.	105, 106, 107, 108 (sine inscriptione) 109, 110,
20 Τῷ Βαρδαλῆ κύρῳ Ἰωάννη, 21.	111, περὶ τοῦ Μελχισεδέκ - 112, 113, 114, 119, 120,
22 Τῷ Παλαιολόγῳ κύρῳ Ἀνδρονίκῳ, 36, 37, 41.	121, 122.
23 Τῷ λογοθέτῃ τοῦ ὁρόμου τῷ Γλυκεῖ.	64 Τῷ Αὐτωρειανῷ κύρῳ Ἀρσενίῳ.
24 Τῷ μεγάλῳ Παπίᾳ.	66 Τῷ Χαλκοματοπούλῳ.
25 Γρηγορίῳ πρεσβυτέρῳ μονάζοντι, τῷ αὐτοῦ	67 Τῷ πρωτοβεστιάριῳ Μουσάλωνι.
ὁμιλητῇ, 26, 27.	68 Τῷ πρωτοβεστιάριῳ Ἰραολάνῃ τοῦ αὐτοῦ.
28 Τῷ Σανθοπούλῳ κύρῳ Θεοδώρῳ.	69 Τῷ Μερκυρίῳ.
29 Τῷ Ἀργυροπούλῳ κύρῳ Δημητρίῳ.	70 Τῷ ἐξάρχῳ καὶ λογοθέτῃ Φαπῆ.
30 Τῷ Ζηριῆ κύρῳ Ἰωάννη, 39, 42.	71 Τῷ Μελχισεδέκῳ, 74, 86, 90, 95, 96, 100,
31 Τῷ Αὐτωρειανῷ ἐξισωτῇ ὄντι τῆς βυσαλίδος	101, 115, 116, 117, 118.
τῶν πόλεων.	77 Ἀνεπίγραφος (Tengnægius dubie adscri-
32 Τῷ ὀρφανοτρόφῳ.	bit τῷ πρωτοσεβαστῷ).
33 Τῷ Βρουεννίῳ.	82 Τῷ ἐν τῷ χρίτῳ μονάζουσι.
Ἀνεπίγραφοι, 54, 55, 44, 45, 47, 48, 49, 50, C	84 Τῷ κύρῳ Ἰγνατίῳ.
51, 52, 59, 62, 65, 65, 83, 93, 94.	85 Τῷ Φιλῆ κύρῳ Μανουῆλ.
58 Ἀνεπίγραφος (Tengnægius tribuit Παλαιολό-	87 Ἀνεπίγραφος 88 (Tengnægius dubie Μελχι-
γῳ.)	σεδέκῳ).
40 Τῷ δεσπότη.	92 Τῷ κύρῳ Ἀθανασίῳ.
43 Τῷ Βέκκῳ κύρῳ Γεωργίῳ.	96 Τῷ Δούκα.

In eodem codice hæc ejusdem Planudæ scripta habebantur: Τοῦ αὐτοῦ σύγκρισις χειμῶνος καὶ ἐσ-
 τοῦ ἐγκώμιον εἰς τοὺς κορυφαίους τῶν ἀποστόλων Πέτρον καὶ Παῦλον. Ἐγκώμιον εἰς τὸν μέγαν μάρ-
 τυρα Διομήδην. De quibus Lambecius, Nesselius et in primis J. A. Fabricius vol. XIII, p. 534 Bibl.
 Gr. consulendi.

Vaticanus codex ita subscribitur: Ἐτεῖ ἀφ' Ἐκιβόφοριωνος ὀγδοῆ ἱσταμένου, ὁπ' Ἀγγέλου γί-
 γραπτῆ τοῦ Βερρηκίου, τοῦ Κρητὸς ἐν Παρισίων πόλει. Anno 1560, Nonis Maii octavo die, ab Angelo
 descriptus est Bergecio, Crete, in Parisiorum urbe. Hic codex fuit, si recte meminimus, dono datus a rege
 Gallico vel a Michaelæ Hospitalio nescio cui Papæ.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΠΛΑΝΟΥΔΗ

ΣΥΓΚΡΙΣΙΣ

ΧΕΙΜΩΝΟΣ ΚΑΙ ΕΑΡΟΣ.

MAXIMI PLANUDÆ

COMPARATIO

HIEMIS ET VERIS

Ex cod. Græco Parisiensi, n. 1187 notato, nunc prima edita.

Οἶμαι καὶ πρὸς μόνην τὴν ἀκοὴν ἀποπηδήσειν ἅ
ἀπείκα τινὰς εἰ χειμῶνος καιρὸν καὶ ἔαρ παρατιθέν-
τες τοῦτου ἐκείνου ἐν οἷς ὦραι θαυμάζονται, ἐπ-
αγγελοῦμεθα τὰ πρῶτα ἀποῖσασθαι. Δεινὸν γάρ καὶ
περιτῶν ἀποπὸν δόξει, λόγῳ τὴν τῶν πολλῶν δόξαν
καθιρεῖν ἀξιοῦν, παρ' οἷς λόγος τὰ δευτέρᾳ που
καὶ τρίτα μετὰ τὴν αἰσθησὶν ἔχει μὴδὲν πέρα τῆς
κατ' αὐτὴν πείρας συνορᾶν δυναμένοι, καὶ οὐχ
ἥκιστα νῦν, ὅτε τις τῶν τοῦ ἡμετέρου συστήματος
τοῦ λογιχοῦ καταλόγου ἀνὴρ τὰ μὲν ἄλλα φιλάτατος
πάντων ἔμοι καὶ φιλοσοφίας ἀκρῶς ἐχόμενος, δει-
νότητα δὲ εἰπεῖν καὶ λόγους πράγμασιν ἱκανὸς ἐξ-
ισῶσαι, ἔστι δὲ οὐ καὶ ὑπερβαλίσσαι, ἔαρ, μὲν καὶ
τῶν κατ' αὐτὴν μακρὸν διεξῆλθε τὸν ἔπαινον ἐν μέ-
ρει λογικῆς παιδιᾶς τε καὶ διαχύσεως· χειμῶνα δὲ
πολλὰ τε καὶ ἀηδῆ ἐξωνίδισα· τοσόνδε τοι πειθοῖ
ξυμμιγῆ τὸν λόγον καὶ χάριτι κεραιάμενος, ὥστ',
εἰ μὴ γυμνασία τις ἦν, μὴδ' ἐπίδειξις τῆς περὶ λό-
γους ἀσκήσεως ἀντικρὺς ἀλήθειαν ὑπειλῆφθαι τὰ
εἰρημένα. Τὸν χειμῶνά τε κινδυνεύειν ἐντεῦθεν οὐχ
ὅπως τοῦ ἀρίστου ἀποπίπτειν, ἀλλὰ μὴδὲ ταῖς ὦραις
συνεξετάζεσθαι. Συνεπῆρε δὲ οἱ τὸν λόγον καὶ μέχρι
κόβρῳ κειρωτῆκεναι παρεσκευάσει πιθανότητος, καὶ
τὸ ἐνεστηκὸς τοῦ καιροῦ· χειμῶν γάρ καὶ χειμῶ-
νος τὸ ἀκμαῖότατον ἦνίκα καὶ εἰ τινος αἰσθησὶν οὐχ
ἠδέος ὁ καιρὸς οὗτος παρέχεται, παρέχεται δὲ οἷς
καὶ φοβερὸς παιδευτῆς ὄραται τὴν μάστιγα ἐπανα-
τεινόμενος, καὶ ἰατρὸς ἀποτρόπαιος ξυρὸν τε καὶ
καυτήρα προσάγων, βαρειοτέρα τῆς φανταζομένης
δυσχερείας ἐπειράθησαν ἄνθρωποι.

Οἶμαι μὲν οὖν ὡς εἴρηται καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν
ἀκοὴν ἀποπηδήσειν τινὰς, ἀλλ' ἀνάσχεσθε εἴτι λέ-
γειν ἔχομεν διακούσαι. Ὁ μὲν σοφὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ
πάν, ὡς εἰπεῖν, ἀπόφθμον καταχάμενος τοῦ χει-
μῶνος καὶ πολλὰ καταδραμῶν αὐτὸν ὡς μηκίτι

μηδ' ὄνομα τοὺς πολλοῦ; ἐθελειν χειμῶνος ἀκούειν,
ἀπειρημένην τὴν ὡς αὐτὸν κατέλιπε πάροδον, οὐκ
οἶδ' εἴτε χειμᾶρβρους ἀπλώτους πελαγίσας τῷ λόγῳ,
εἴτε χιόνος καὶ πλῆθος καὶ ψύχος ἐπιτειχίσας. Οὐ
γὰρ ἔλαθεν ἡμᾶς χειμῶνι κατὰ χειμῶνος χρησάμε-
νος, καὶ νύκτας ἄς οὗτος· προδιεασθεῖσας ἐς ὅσον
μήκιστον διεδίδετο, ἐς τὴν αὐτοῦ σιηλοκοπίαν
καταναλώσας, ἔμοι δὲ καὶ μάλα σὺν δίκῃ τὴν αὐτὴν
τοῦτον χειμῶνα σύμμαχον ἐπικαλεσαμένῳ, ἐξέσταται
πρὸς αὐτὸν διαβῆναι, τὴν τῶν βρουμάτων βίαν πιλῆ-
σαντα καὶ πετρῶσαντα, τῶν τε χαρίτων ἄς προτείν-
εται πλῆθος οὐσας οὐ σταθμητὸν ἀπολαῦσαι καὶ
τοῖς ἄλλοις διαγγελεῖν χαριζόμενον, καὶ οἶδα μὲν εἰς
δυσχερῆ τὴν ἀγῶνα καθεῖς ἐμαυτὸν καὶ ὄσον οὐδεὶς
οὐδέπω; Ἀλλὰ τί δράσω; οὐ δύναμαι τὴν ἀλήθειαν
ἀποκρύπτεσθαι, οὐδ' ἐν ἐλαφρῷ ποιοῦμαι τὴ μὴ
ἴσαπερ ἂν ἦδε ὑψηλοῖτο δῆλα καὶ τοῖς ἄλλοις τιθέ-
ναι. Τί γὰρ εἰ τὴν περὶ λόγους αὐτοῦ τις δύναμιν
δειξαι φιλοτιμούμενος, τῆς τῶν πολλῶν δόξης δρο-
ξάμενος, καὶ ταύτην κρηπίδα τῶν σφετέρων ὑπο-
θέμενος λόγων, ἔπειτα πολλὰ ἐπικατασκευάζει· τε
καὶ συντίθησι βήματα, καὶ τὸ ἔαρ ὕμνων περὶ πλεί-
ονος ἢ τὸν χειμῶνα ποιεῖται. Ὡσπερ οὐκ ἔνδον
κακείνων μὴ εἰρημένων πρὸς τοιαύταις διὰ βῆθου
δόξαις, τὸν πολὺν ἔχλον ἔχειν τὸν νοῦν, οἷς οὐκ
ἔστιν ὅτε γενναίου προσοπτομένοις τινὸς ὑπ' ἀγυμ-
νασίας· τῶν καλῶν ἐκδεικτετημένοις εἶναι καὶ εἰε-
φοροῦσιν ὑπῆρξε τὴν νοῦν.

Μέγιστον μὲν οὖν ἀγαθὸν τὸ τῆς ἀληθείας αὐτῆς
ἐπικνεῖσθαι· κακείνα μόνον καὶ διανοῖσθαι καὶ λέ-
γειν, ὅσαπερ ἐκείνην ὑπαγορεύειν εἰκό. Εἰ δὲ μὴ
τοῦτ' εἴη δεύτερος, φασί, πλοῦς, τὸ γοῦν μὴ σαφοῦ
λόγοις πρὸς παιδῶν βῆθεισι κλοπέντας, συμφέ-
ρεσθαι τοῖς δημῶδες, μὴδὲ τὰ τῶν ἀπαιδευτῶν
πρεσβεύειν, εἰ καὶ τῆς ἀκρας εὐδαμονίας εὐθύς.

υποβέβηκην, ἀλλ' οὐδὲν παρὰ τοῦτο πρὸς ἐπιτυχίαν Ἀ
 σφίας ἔλαττον ἀπηνέγκατο, ὥστε οὐχ ὅσον ἕαρ χει-
 μῶνος ἐπίπροσθεν, ἄγρουν τοῖς τοιοῦτοις, ὅσα καὶ
 παραφρονουσί προσέγω· ἀλλ' οὐδ' ἐν τοῖς σφόδρα
 καταφανεῖσι καὶ ἐν ποσὶ, πάντι πιστεύειν ἔχω·
 ὑποπτεύω γὰρ τὸν λόγον· καὶ ἤκιστα τοῖς ὑπ' αὐ-
 τῶν θρολληομένοις παρβήσιαν νέμω. Πολλοῦ δὲ
 δεῖσαι καὶ συνάρασθαι· καὶ γὰρ ἴνα τῶν ἄλλων
 πολλῶν ὄντων ἀγέμενος, ἀ περὶ τῶν ἀστέρων οὗτοι
 μετεωρολεσχούτι πρὸς βραχὺ διεξέλιθω ὅσους τοὺς
 περὶ γῆν ἀνθρώπους συμβέβηκεν εἶναι, ἰσαριθμούς
 καὶ οὐς οὐρινὸς ἀτέρας φέρει δημιουργοῦσι· καὶ
 τῶν μὲν δεξιότητι τύχης χρωμένων λαμπροτάτους
 ἔδογγύεσσαν καὶ τοὺς ἀτέρας ὁρᾶσθαι· ὑποδεεστέ-
 ρους δὲ τῶν πενίφ συζώντων· οἱ δ' εἰσάπαν ἐλά-
 σσυντες ἀπορίας, οὗτοι φασὶ τοὺς ἀμυδροτάτους ἔλα-
 χον, καὶ οἷς τὸ φῶς ἐπιειλιπένας δοκεῖ. Κάντευθεν
 ἔη συμπεραίνουσιν ἐκάστην τε τῶν ἀπαλλασπόντων
 συναπονήσκειν, καὶ τὴν συγκεκληρωμένον ἀστέρα.
 Καὶ τοῖς εἰς φῶς προσιοῦσιν αὐθις συγγενᾶσθαι
 ἑτέρους· καὶ πολλὰ τοιοῦτότροπα παρακόπτοντες
 ἀνερωτῶντοσιν· ἐπεὶ καθάπαξ ὀλίγου σφισι τῆς ἀλη-
 θείας ἐμέλησεν. Εἰ τοίνυν ταῦτα παραδεκτέα καὶ
 τοῖς τῶν σοφῶν δόγμασιν ἔγκριτέα, πιστευτέα καὶ
 ὅσα χειμῶνος πέρι καὶ ἕαρος ὑπειλήφασιν. Εἰ δ'
 ἄλλως ἀμαθῆ, καὶ μέγα παραλήρημα καὶ μανίας
 μακρῶ φέρουσι, τί δὴ ποτε τοὺς ταῦτα περὶ τὸν
 βίον εἰσάγοντας μὴ μεταδιδάξαι τὸ ὄν σπουδάσω-
 μεν, ἢ μὴ πειθόμενοι χαίρειν ἅμα ταῖς οἰκείαις
 ἔασομεν ἀπολήψασιν; ἡμεῖς δὲ λόγῳ μόνῳ καὶ ζή-
 σομεν καὶ φιλοσοφῶμεν, κάκεινο μόιον εἰσόμεθα
 καλῶς ἔχειν καὶ μὴ, ὅπερ ἂν οὕτως κρήνη, κἄν εἰ
 καὶ μυριάσις τὰ τῶν αἰσθήσεων ἀντιμαρτυρήσῃ.
 Λόγος γὰρ τοῦ τε ἀπταίστου δεινὸς ἔχνευτῆς καὶ
 τοῦ ἀσφαλοῦς ἄκρος ἔξεταστής καὶ τοῦ ἀειώσαυ-
 τως ἔχοντος, ἀντιποιοῦμενος εὐστοχιώτατα· αἰσθη-
 σις δὲ πολυμιγῆς, καὶ παντοδαπὴν· καὶ πολλῆς τῆς
 συγχύσεως ἀναπεπλησμένον, νῦν ἀλοαμένη φωτὶ,
 νῦν σκότει· νῦν ἀμφοτέροις παρ' ἑκάτερα χαίρου-
 σα. Καὶ ἠθρομένη γὰρ αὐτὴν τὰ αὐτὰ φιλοσοφεῦσαν
 δὴ. Περινοστοῦσαν ἑκαστοχίσε, ὥσπερ ποῦ καὶ νο-
 σοῦντες κλίνης κλίνην ἀλλάσσονται, κίχαινης αὐθις
 ἑτέραν βῆσον οὕτως ἔξειν οἰόμενοι. Πρὸς τοῦτοις δὲ
 κίχαινί μοι τὸ δέος ἐπήρηται, εἰ τοῖς περὶ τὴν αἰσ-
 θητικὴν κερήνοσι τῶν τε πρὸς τὴν χειμῶνα κατη-
 γοριῶν καὶ τῶν εἰς ἕαρ ἐγκωμίων ἔκαστοσμεθα.
 Αὐτίκα γὰρ καὶ ταῖς ἄλλαις αὐτῶν δοκῆσει κατ'
 ἔγνω; ἀκολουθεῖν ἀξιώσοσιν· ὃ μὴ πάθῃι μηδελίς,
 φίλος γούν ἔμοι καὶ τὴν ἀρχὴν ἀληθείας πεφροντι-
 κῶς· τῆς φύσεω; ἢ ἢ μειονεκτούσης εἰ τὸ λογικὸν
 ζῶον μὴ κατὰ λόγον τὸν βίον μετέλλοι· ἀλλ' ἐπεὶ
 εἰς μὲν ἢ τῶν πολλῶν δόξα, καὶ ὅπως ταύτην ἀπο-
 κρέπεσθαι δεῖ· τίσι δὲ χρῆ τοὺς περὶ λόγον στρο-
 φόμενοις σταίχειν, ἀποκρώντως ὁ λόγος παρηγγυή-
 σατο, φέρε τὸν τοῦ χειμῶνος καιρὸν ἐξυμνήσωμεν
 καὶ διέξωμεν ἀνεξετάζοντες; ἕαρι, ἐν ἕσοις μὲν καὶ
 ἄλλοις καλοῖς τοῦδε περιέστι· πρὸς δὲ, καὶ οἷς ὄσον
 ὅν τε διολεξόμεθα περὶ ἀμφοτέρων.

νεῖσθαι καθέστηκεν, εἴρηται· ὅτι δὲ χειμῶν ἕαρος;
 πρεσβύτερος· καὶ ὅτι εἰ μὴ χειμῶν ἦν, οὐκ ἂν
 οὐδ' ἕαρ ἦν, ὡς ἐντεῦθεν δῆλον εἶναι καὶ τιμιώτερον
 αὐτὸν ἕαρος εἶναι, τοῦτο τῷ λόγῳ πρὸ πάντων πι-
 ράσομαι παραστήσει. Τοῦ γὰρ ἡλίου διὰ τῆς ὀφ'
 οὐ τινοσοῦν σημεῖου ἐπὶ τὸ αὐτὸ αὐθις ἀποκατα-
 στάτει τὴν τοῦ ἐνιαυτοῦ μετροῦντος περίοδον, καὶ
 τῷ ἔγγυς ἡμῖν προσιέναι καὶ ἀπιέναι καθόσον ὁ ζω-
 διοφόρος κύκλος διδῶσι καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς ἔγκλισι·
 τὰς ὥρας ἀποτελούντος ἀπὸ πρώτης αὐτίκα τι
 αἰγίκερω μοίρας ἐπ' ἡμᾶς ἐλαύνοντος, ὅτε δὴ καὶ
 ἀρχὴν ὁ ἐνιαυτὸς δέχεται. Τεκμήριον δὲ· καὶ γὰρ
 ἐντεῦθεν αἱ ἡμέραι κατὰ μικρὸν ταῖς ἀεὶ προσθήκαι·
 οὐξουσιν, ὃ οὐστασίς τε ὁμοῦ καὶ ἐπίδοσις τῶν ἐ-
 κόσμῳ γίνεσθαι πέφυκε· καὶ διὰ ταῦτα οὐκ ἄλλο-
 θεν ἐγὼ τὸν ἐνιαυτὸν τὴν ἀρχὴν ἀξιώ ποιέσθαι ἢ
 ὄθεν περ καὶ ἡ ἡμέρα μείζων ἀεὶ γίνεται, χειμῶν
 συνιστάσθαι τε καὶ ὀνομάζεσθαι ἀρχεται· ὃς καὶ τὸν
 διωρισμένον αὐτῷ χρόνον ὑπηρετισάμενος τῇ φύσει
 τοῦ κόσμου. Οὐ γὰρ ἐπειδὴ τὰ πρῶτα τοῦ ἔτους φέ-
 ρεται καὶ καινοτομεῖν τι βούλεται παρὰ τὰ καθε-
 τηκότα, ἕαρι μεταδίδωσι τὴν διακονίαν· ἐντεῖλαμε-
 νος τὸν βῆτην χρόνον μὴ ὑπερβᾶν ὥρα καὶ αὐτὸ
 ταύτην ἑτέρα παραπέμφαι· καὶ οὕτω μὲν ἀπα-
 δεῖχθη χειμῶν ἕαρος προγενέστερος. Εἰ δὲ τὸ πρε-
 σβύτερον παρὰ πᾶσι καὶ τιμιώτερον, ἔσται διὰ τοῦ
 αὐτοῦ καὶ χειμῶν ἐπικυδιότερος ἕαρος· ὅτι δὲ χει-
 μῶνος μὴ ὄντος οὐδ' ἕαρ γενήσεται, οὕτω σκοπου-
 μένοις ἔσται καταφανές. Θέρους προτάγοντος, εἰ τῷ
 περὶ καρκίνον τοῦ ζωδιακοῦ τμηματι δώσει τις ἐμ-
 φιλοχωρήσαντα τὸν ἥλιον αὐτοῦ τοιοῦτον διειρθεῖν,
 μηδεμῆ μηδαμῶς ἐπανακομιζόμενον ἐπὶ τὰ μεσημ-
 θρινὰ τοῦ κόσμου, ἔν' ἐκεῖθεν αὐθις χειμῶν ἀρχὴν
 δοίη τῷ ἔτει, οὐδ' ἕαρ ἔσται, ἀλλ' ἀεὶ δὴ ποτε θέρους
 ἐπιπολάσει τῷ κόσμῳ· καὶ οὕτω λέγω ὡς ἐκπόρω-
 σις γενήσεται καὶ ἄθερος τοῦ παντός. Εἰ τοίνυν
 ἐπακολούθημα χειμῶνος ἕαρ, ἔσται ἄρα τοῦτου
 ἐκείνος οὐκ ἔξω τοῦ εἰκότος αἰτιώτατος. Εἰ δὲ τὰ
 αἰτία τῶν ὧν αἰτία προτιμότερα, καὶ χειμῶν ἕαρος
 δι; ἢ ἢ καὶ πολλᾶσι μικρῶ ὑστερον ἐπιδοξώτερος
 ἔσται. Καίτοι τί ταῦτά φημι ὅπου γε περιεργασμέ-
 νους, οὐδ' ἐν τοῖς οὐσιν ἕαρ ἀριθμηθήσεται, ὄνομα
 δὲ μόνον πράγματος ἔρημον ἐλεγχθήσεται, χειμῶν
 δὲ τὸ τοῦ αἰῶνος ἡμισυ νεμηθήσεται, καὶ δὴ μοι
 συμπράξει τῷ λόγῳ καὶ αὐθις ἡλίου περὶ ὧρων δια-
 λεγομένῳ ὃς ἔστιν ἡμερῶν καὶ ὧρων νομῶς κα-
 τοῦ παντός ἔτους ταμίαις, ἀγνοεῖ πάντως οὐδεὶς
 ὄστις τῶν μὴ γεωσαμένων παιδείας, ὡς διττῆ
 ἡλίου, τὴν ἐναντίαν τῷ παντὶ ποιεῖται πορεῖαν τῆ
 ἀπὸ τροπῆς ἐπὶ τροπῆν δηλαδὴ τῆς θερινῆς τῆ
 χειμερινῆν, καὶ ταύτης αὐθις ἐκείνην. Ἡ μὲν γὰρ
 ἀφίστησιν αὐτὴν· ἢ δὲ πελάζειν ἡμῖν ποιεῖ καὶ
 ἀμήχανον τρίτην τινὰ κίνησιν ἐξευρόντα τοῦτε
 προσαναθέσθαι. Οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἐπὶ τὸ ἄνω καὶ τὸ
 κάτω τρίτον τι προσεπινοεῖται πρὸς λόγον κινή-
 σεως. Οὐρανοῦ δὲ εἴτουν σφαίρας κινουμένης, ἄνω
 καὶ κάτω τὰ τε νότια καὶ τὰ βόρεια. Ἐπεὶ τοίνυν
 ἀνωμολόγηται μηδεμίαν μάλλον ἢ πέρα δεῖν τὰς
 ἡλιακὰς εἶναι κινήσεις, παντὶ που σαφὲς καὶ ὅν

Ὁ χειμῶν, ὅτι μὲν τοῖς πολλοῖς πῆρῳ τοῦ ἐπαι-

καθίστηνται τὰς ὥρας ἑκατέρας ἀποδιδόμενης τῆ ἀποδομένην κινήσει· καὶ γὰρ οὐκ ἄτοπον πρὸς τῆς ἀληθείας αὐτῆς καὶ τῶν λόγων τῆς ἰσότητος ἐκφυλόν δύο τὰς κινήσεις; λέγοντας, τέτταρας ὑποθέσθαι τὰς ὥρας, καὶ πρηνεῖναι χειμῶνι μὲν ἔαρ, θέρει δὲ πάλιν ὦραν ἐτέραν, ὡσπερ ἂν εἰ παρὰ τοῦτο μείζων ὁ ἑναυτὸς ἐκτουτὸ γίνεσθαι μέλλοι.

Ἐγὼ δὲ δὴ καὶ εἶδον ἐπὶ λιθίνης εἰκόνας κύκλον τινὰ γεγραμμένον καὶ τοῦτον ἑκατέρωθεν γυναίκα δύο πτερυγοφόρω, δόξαν παρειχέτην ταῖς χερσὶ περιστρέφειν· θαυμά δὲ σχῶν τῆς γραφῆς; οὐδὲ γὰρ οἶμαι βούλεται εἶχον συνείναι, ἐπηρόμηνη τῶν τινα προσεστώτων, οἷον δὴ ποτε σημαίνειν ὁ γεγλυμμένος ἄμα τοῖν γυναίκοιν ἐθέλει τροχός. Καὶ δεῖ ἐξηγοῦμενο; τὴν εἰκόνα, τὸν μὲν κύκλον ἔφασκεν, ὡ ἀγαθὲ, τὸν ἑναυτὸν μοι νοήσας, τῷ δὲ περὶσσότε ζυδίω, τὰς ὥρας σοι παριστά τοσαύτας ὕσας; καὶ τὴν ἑναυτὸν κύκλον ἐξ ἀμοιβῆς ἐς τὸ διηγεῖς; διατελοῦσιν ἐπιτροπεύουσαι· καὶ γὰρ ταῦθ' οὕτω τοῖς σωφωτέροις ἐδόκει τῶν παλαιῶν. Ἄλλ' ἐπεὶ μὴ ἐκφορατὰ πολλὰ τῶν τῆς φιλοσοφίας δογμάτων, οὐδ' αὐτὰ παρεδόθησαν βίβλοις, ἀλλ' ὡς ἐν συμβόλοις τισὶ καὶ οἷα δὴ τὰ τῶν Αἰγυπτίων ἱερὰ πάλαι δὴ ποτε λόγος ἔχει γράμματα γεγονέναι, συγκεκριράται, καὶ ὁ μὲν ὡς εἶπε· Σὺ δὲ νυνὶ σύμβάλῃ μοι τὴν εἰκόνα τῷ λόγῳ· καὶ συμβαίνουσιν ὄρα; κατὰ πᾶν οἰοῦν, πείθου καὶ χειμῶνα μὲν ὑφεταιρκέναι περὶ τὸν χρόνον, ἔαρ δὲ εὐφρονον ἄλλω; ὄνομα τεθρολληθῆναι καὶ κρατήσῃ κἂν τοῦτο πάλιν ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος, ἔαρ; ὁ χειμῶν. Τοῖς μὲν οὖν λόγον μόνου τοῦ καλοῦ ποιουμένοις; οὕτω τὰ τῶν ὠρῶν μετρηθήσεται καὶ οὕτω ταχθήσεται. Ἰατρῶν δὲ παῖδες καὶ εἰς οὐ; ἐγὼ τὴν περὶ τῶν ὠρῶν ἀναφέρω καινοτομίαν. Οὗτοι γὰρ ἑσταμάλιστα νεωτροποιοί, καὶ τετραχῆ τὸ ἔτος διένειμαν, πρόφασιν μὲν ὡσπερ μέγα καὶ κοινωφελὲς περὶ τὸν βίον εἰσάγοντες, σοφώτεροι δὲ δοκεῖν ἐντεῦθεν οἰόμενοι τῷ πολλοῦς ἀπατῆν, καὶ ἵνα πολὺ σφίσι πορίζοιτο τὸ ἀργύριον. Διὰ ταῦτα γὰρ καὶ οὐ φασι δεῖν τῶν αὐτῶν φαρμάκων ἐκάστης ὥρας λαμβάνειν, χρῆσθαι δὲ δεῖν νῦν μὲν τοῖς, νῦν δὲ τοῖς, καὶ ἄλλοτε ἄλλοις; ὡς ἂν ἐκείνοι; δοκῆ καὶ εἴθε μέχρι τοῦτου τὸ προπετὲ; ἔστησαν· νῦν δὲ τολμῶσι καὶ ταῦτας ὑποδιαρίζιν. Αἰσίωντων οὖν ἀκούσεις; ἐν ἀρχαῖς. Μεσοῦντος; φθίνοντο; ἔαρ; θέρους καὶ τῶν λοιπῶν κατὰ τινα τῶν πάλαι Ῥωμαίων στρατηγόν, ὃν λέγεται προῖστασθαί τινος ἔθνους λαχόντα, ἐπεὶ καθ' ἑμμηνον ἔγνω πῶλον τὸν δαμνὸν εἰσπρατόμενος, τοὺς τοῦ ἔτου; μῆνας δύο παρὰ πᾶσι νομιζομένους καὶ δέκα, περὶ ποὺ τοὺς τεσσαρεσκαίδεκα πεπλεονακέναι, ἐπιθυμία. τοῦ ὅσον πλείστον χρηματίζεσθαι, ἀλλ' ἔστω· δεδίσθω καὶ ἔρρει; τὰς ὥρας εἰσγράφεσθαι, ἀλλὰ καὶ εἰ τι χάρειν ὑπὸ τῶν πολλῶν ἀποκληροῦται τῷ ἔαρ, τῷ χειμῶνι καὶ τοῦτο προσλογίζεσθαι χρῆ, οἷα δὴ τὰ τοῦ μέρου; τῷ ὄλω, ὅτι καὶ μέρος χειμῶνος τὸ ἔαρ, καταμικρὸν ἀνεθέντος καὶ λωφῆσαντος ὑστερον. Ἐπεὶ γὰρ ὁ μὲν χρόνος; ἐν αἰδίῳ φορᾷ, τὰς δ' ὥρας κοινῇ μὲν πάσα; καὶ ἀλλήλων ἐχομένας αἰδίως καὶ αὐτὰ; κινεῖσθαι; συμβέβηκε· τοῦτο γὰρ πάλιν ὁ

χρόνος. Τῷ δὲ διαλείπειν καὶ παραχωρεῖν ἑτέραν ἐτέρῳ, τοῦ περὶ τὸν χρόνον ἔχειν, αὐτὰ; καθ' αὐτὰ; παυομένην τὴν κίνησιν ἔχειν, πᾶσα δὲ ἡρεμίαν δεχομένη κίνησις οὐκ ἄνευ τοῦ κατολίγον ἀπολήγειν γίνεσθαι πέφυκε καὶ τοῦτ' ἐκ πολλῶν δῆλον καθαρώτατον δὴ ὡς καὶ χειμῶν οὐχ ὡς ἐτέρως, ἀλλ' ὡς ὦρα τῆς κινήσεως στήσεται, καὶ τέλος ἔσται τὴν λόγον τοῦτον χειμῶνος τὸ ἔαρ καὶ χειμῶν ἐπικρατέστερος ἔαρ. Ἡ οὐχ ὄρα; ὡς καὶ πρὸς τῶν ὀνοματοθετησάντων ὀλίγου δεῖν οὐδ' ὀνόματος τυχεῖν τὸ ἔαρ ἐμέλησε; Πῶς γὰρ χειμῶνι, πῶς θέρει; πῶς φθινώπρω; ἐκάστη τούτων ἢ πλήθος ἢ ἕκτασι; συλλαβῶν ἢ συμφώνων γούν ἠτυχηθῆ περιουσία; ἔαρ δὲ πάντων ἐνδέξ. Ψιλὸν συνελθασμένον ἐς τὸ βραχυτάτον· εἴκοι γὰρ πω; καὶ ἀπειρημένον εἶναι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἔαρ προσαγορεύειν καὶ τὸν ἔαρ εἰπόντα, ἔα καὶ μὴ φράζε δηλονότι ἀκούειν. Ποιεῖται δὲ καὶ ποιητῶν παῖδες οἱ καὶ μάλιστα θεῶν εἰδότε; καὶ βουλὰς καὶ ἀπόρητα, καὶ ἐξῆραι τοῦτ' ἠβουλήθησαν. Τῇ δὲ περὶ τὸν Ἑλληνισμὸν κηδεμονίας καὶ διότι δὴ τοῦ πλήθους τῶν ὀνομάτων ἀπλήστως εἶχον, ἐφείσαντο μὲν, συνηγον δὲ ἐς τὸ ὀλίγιστον, ἦρ τὸ ἔαρ προσηρηκότες, ὥστε λανθάνειν κατὰ τὴν συνέπειαν· καὶ μὴ μεταξὺ λεγόντων τοῦ; ἀκούοντα; δυσχεραίνειν, οὕτω δὲ προτιόντι τῷ λόγῳ καὶ ἔτερον ἀνακῦπτει κεφάλαιον, δι' οὐπερ οὐχ ὅτι ἔαρ; ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ὠρῶν ἐπισημότερο; ἀναφανήσεται; ὁ χειμῶν.

Τριῶν γὰρ ὄντων τῶν γενῶν ὡς τοῖς περὶ γραμματικὴν ἐσχολασί; τετεχνολόγηται, καὶ τοῦ μὲν ἀρσενικοῦ κελουμένου, τοῦ δὲ θηλυκοῦ, οὐδετέρου δὲ τοῦ τρίτου καὶ τελευταίου, βέλτιον μὲν ἐν ἄραι καὶ προφερέστερον τοῦ θηλυκοῦ τὸ ἀρσενικόν, κακίον πάλιν τοῦ οὐδετέρου, καὶ οὕτω δὴ ἄρα πολλῶ ὑπερέχων τοῦ τρίτου τὸ πρῶτον· τὸ γὰρ τοῦ μείζονος μείζον, μακρῶ μείζον. Ἦν οὖν χειμῶν μὲν ἀρβενικῶς σχηματίζεῖν ἀξίαν ἔσχεν, ἔαρ; δὲ καὶ θέρει; καὶ μετοπώρω οὐδὲ θηλυκῶς ἐξεγένετο ὀνομάσθαι, πῶς οὐκ ἀθέμιτον ἦν οὐχὶ χρεῖττονος; αὐτὸν ἢ κατὰ ταῦτα τιμῆς ἀπολαβεῖν; Ἰνα γὰρ μὴ τοῖς χρόνων ὑστερον ἐσομένοις ἐπέπερ ἐμελλεν ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος; πρὸς τὸ τρυφερώτερον ὑποβρεῖν χειρῶν τι παρὰ τὰ λοιπὰ ὁ χειμῶν ὦρας ὑποληφθῆ, ἀρβενικῇ δὴ κλήσει τοῦτον προσεῖπον οἱ πρότερον ἐκείνων τῷ γένει διμικτικότες ἐκ διαμέτρου· οἶονε τι συνηθῆμα δεδωκότες, αὐτὸ τοῦτο τὸ γένος καὶ μονονουχὶ κεκραγότες, ὡς οὗτος ὁ καιρὸς καθ' ὃν δεῖ ζῆν ἰάνδρα, καθ' ὃν ἀνδραγαθίζεσθαι καθ' ὃν γενναῖον καὶ ἀρβενωπὸν τὸν ἀνθρώπον εἶναι. Εἰ δὲ καὶ τὸν κατὰ τὸ ἐτυμον πολυπραγμονοῆ; τρι; λόγον, οὐδὲν ἦστον καὶ οὕτω τῆς οικείας ἐλαττώσεως ἔαρ αἰσθησεται· ἢ δεῖξάτω τις παριῶν μὲν τὴν γνώμην τανταλευόμενος, πόθεν ἔαρ ἐτύμως λεχθήσεται; τοῦ χειμῶνος καὶ κατὰ τοῦτο πλείστης ἠξιομένου σπουδῆς, ἵνα καὶ μόνον λεγόμενος ὄπερ ἐστὶ παρέχοι νοεῖν. Δοκοῦσι δὲ μοι καὶ Ῥωμαίων οἱ κατὰ τοὺς ἀνω χρόνους; οἱ τῶν καθ' ἑαυτοῦ; τε καὶ ἔπειτα ἀνθρώπων, περιφανέστατοι; τε γεγονάσι καὶ ὀνομαστότατοι, μὴ ἄνευ σπουδαίας καὶ σοφῆς ἐπιστάσεως τὴν ἀρχὴν τοῦ

ἔτου; προσπίπτει χειμῶνι, καὶ ἦγε πρῶτω; ταυτησὶ Ἀ
τῆς ὥρας εἰσβαλοῦσης περιέτυχον νοσημνίᾳ. Οὐδὲ
γὰρ ἐπιδέξιν ἐδόκει πῶς ἄρα τῆ τοῦ χειμῶνος εἰσ-
όδῳ κολοῦσιν τὴν κατέστασιν τοῦ μηνὸς ταύτην καὶ
ἐορταῖς καὶ θυσίαις δημοτελεῖσι, νόμον θεῖναι γεραι-

ρειν· καὶ μαρτυροῦσι μου τοῖς λόγοις καὶ καλάνδα
Ἰαννουάριοι, καὶ τὸ ἐξ ἐκείνου καὶ ἐς τότε κρατήσαν
ἔθος. Καὶ ἡμεῖς δὲ, ὅσοι γε τῶν ἀπάντων· ἄρ' οὖν
ικανὰ τὰ εἰρημμένα πεπεισθαι, τίς μὲν χειμῶν καὶ
χειμῶνος τιμιότης καὶ ἀρετή.

MAXIMI PLANUDÆ

VERSUS IAMBICI

Quos edidit Du Cangius in notis ad Zouaræ Annales.

Ἐἰς τὸν ναὸν τῶν ἁγίων Μαρκαρίου καὶ Μαρ· Β
τυρίου.

Τολμᾶ; κατέλκων καὶ θεῖν δοκῶν εἶδεν,
Σαυτὸν λήθησας κτίσματος; φύσιν σέβων,
Ὁὐ κτίσμα ταυτὸν καὶ θεὸς μὴ πῶ τόπον
Ἐξω φρενῶν πέσει τις, ὡς εἶποι τόσον,
Μεμνημένος σου τοῦ θεηλάτου μέρου.

Τοῦ αὐτοῦ.

Κακῶς Ἄρεθω ταυτὰ πεφρονηκότες,
Ἄνδρες φρονῶνται πλήρης αἱμάτων στέφρος,
Καλῶς Θεοῦ προδουπέψαν ὑμᾶς εἰς δόμους·
Καὶ γὰρ Θεοῦ μὲν οἶκος ὑμᾶς ἀμφέπει,
Τοῖς δ' οἶκος ἕβου καὶ τὸ μύριον σκότος.

Ἐἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου (1) ἡρωσ.λε·
ρηίοι, ὃν ἀνήγειραν αὐτῷ ἡ πρωτοεστιάριον.

Πειθομένη σε δόμοισιν ἐν οὐρανίοισιν ἀληθῶς C
Ψυχῇ ναιετάειν, Ἄνδρέε κλεινότατε.

Ejusdem iambi in eandem S. Andreae aedem.

Ἐπιγραφαὶ δηλοῦσι τὰς τῶν πραγμάτων,
Καὶ τῶν προσώπων ἐν γριφαῖς παραστάσεις,
Ἐπιγραφή δίδωμι κίχῳ μινθάνειν.
Ἡ κλήσις οὖν μοι τυγχάνει Θεοδώρα,
Καντακουζηνή καὶ Παλαιολογίνα,
Κομνηνή, Ῥαούλαινα, πρὸς δὲ τοῖς ἔφυν
Καντακουζηνοῦ θυγάτηρ Ἰωάννου,
Κομνηνοφουῶς Ἀγγελωνουμουμένου,
Ὅς Ἰωαννίτις; ἐκ μονοτρόπων
Στολῆ; ἐκλήθη, πάντα συμμεθαρμόσας.
Ἦν δ' οὗτος αὐτὸς υἱοῦς Ἰωάννου
Σεβαστοκράτορος; τε φυλῆς τ' Ἀγγέλιον.
Πορφυρογεννήτου δὲ πατρὸς Θεοδώρας;
Ἦν οὗτος αὐθις, ἡ δὲ πατρὸς Ἀλεξίου,
Τοῦ καὶ μεγάλου Κομνηνοῦ βασιλέως,
Μήτηρ δὲ μοι καύχημα πατρῶν μητέρων,
Ἦν ἡ Κομνηνή καὶ Παλαιολογίνα,

Iambi alii in idem argumentum.

Ἄν ὡς μεταλλεὺς τοῦ γένους; μοι; τὴς φλέβης
Ἰγνοσκοπιῶν τις; ἱστορεῖν γνώμην ἔχη,
Ὁὐ ψηγμάτων σύστημα λεπτῶν θηράσει;

Καὶ τῷ σώματι σεῖο νεῶν ἐδομήσατο τόνδε.

Κάλλεσιν οὐρανόισιν ἐν χθονὶ λαμπόμενον,

Ἦ πάσαις ἐνὶ θηλυτέρησι σοφῆ Θεοδώρα,

Ἄμφοτέρων τε λόγων κῦδος; ἀναψαμένη·

Ἦς γενέτης μὲν ἐνῆν Καντακουζηνῶς Ἰωάννης;

Μήτηρ δ' Εὐλόγιῃ ἀξίῃ εὐλογίῃ;

Σύγγονος οὕσα Παλαιολόγου Μ χαλῆ βασιλῆος;

Ὁὐ μόνος Ἀνδρόνικος; πλεῖστον ἀνακτος ἀναξ.

Κοινωνῶς βιότου δὲ Ῥαοὺλ πῆλεν Ἰωάννης;

Τιμὴν εἰληφῶς πρωτοεστιάριου.

Αὕτη χηροσύνην. . . Ἐστερξεν ἀμέμπτως;

Ἐτρεφε νωλεμέως Χριστὸν ἐν ἑνδοσίῳν.

Δύματα; ὀρθοτόμοιο χάριν πάθεν ἄλλ' ἐκ πολλὰ;

Τίμα καὶ φιλήν ὡς τις ἐφημερίων.

Τοῖη τῷ τοιῶδε; τοῖνδε σοι εἰσατο νηδόν;

Ἄνδρέε, καὶ σὺ χάριν πλοῦσιον ἀντιμέτρεται.

Εἰρηνική τις Εἰρήνην φερωνύμως.

Ὅμαιμος οὕσα Μιχαὴλ βασιλέως

Παλαιολόγου τοῦ Κομνηνοῦ γνησία.

Ἦν Εὐλόγιαν ἐκ στολῆς μονοτρόπων

Μετωνόμασαν, οὐδὲ τοῦτ' ἀπεικότως.

Ἦν δ' ἄρ' ἐκείνη διάσημος ἐγγόνη

Παλαιολόγου δεσπότης τ' Ἀλεξίου,

Καὶ βασιλίσσης Εἰρήνης τῆς Ἀγγέλου,

Θυγατρὸς Ἀλεξίου τοῦ βασιλέως·

Καὶ σύζυγός μοι Κομνηνῶς Ἰωάννης

Ῥαοὺλ ὁ Δούκα; Ἀγγελος, Πετραλίφης;

Πρωτοεστιάριος ἐκ τῆς ἀξίας,

Ἐκείθεν ἔλκων πατρόθεν καὶ μητρόθεν

D Τὸ τοῦ γένους ῥίζωμα σειρὰν χρυσέαν,

Ὅθεν κατήγον καὶ γ.νεῖ; ἐμοὶ γένος.

Ἄδελφιδῆς δ' ἦν οὗτος υἱός τοῦ Δούκα

Ἀνακτος Ἰωάννου, τοῦ καὶ Βατάτζη.

(1) Andreas is est qui sub Copronymo multa pro cultu imaginum passus est Illi aedem extruxit Theodora Raulena, protovestiaría, cujus stemma tangit hic Planudes.

Ἄλλων ἀπ' ἀρχῶν συμπλακίσας εἰς μίαν,
Ἐξ ἧς ἐμαϊώθην τε καὶ τὸ φῶς ἔγνω,
Δῶρον Θεοῦ λαχοῦσα τοῦτο μυρίον
Καὶ Θεοδώρα συγκατανομισμένη ·
Πατὴρς γὰρ ἡύμοιρησα, συντόμως φράσαι,
Καντακουζηνῶν ἐκ γένους Ἰωάννου
Κομνηνοφουῶς Ἀγγελωνουμένου,
Ὅς Ἰωαννίκιος ἐκ μονοτρόπων
Στολῆς ἐκλήθη, πάντα συμμέθαρμύσας ·
Θυγατριδοῦς δὲ κλεινὸς ἦν Ἰωάννου,
Τοῦ φύλον ἀνάγοντος εἰς τοὺς Ἀγγέλους
Ἀνημμένου τε τῶν σεβαστῶν τὸ κράτος,
Ὅν αὐτὸς προάγει πρὸς τὸ φῶς Θεοδώρα
Ἡ πορφυρανθῆς θυγάτηρ Ἀλεξίου
Κομνηνάκτος τοῦ μεγάλου σὺν δίκῃ ·
Μήτηρ δὲ μοι καύχημα πασῶν μητέρων,
Ἦν ἡ Κομνηνὴ καὶ Παλαιολογίνα
Εἰρηνική τις Εἰρήνη φερωνύμως,
Ὅμαιμος οὖσα Μιχαὴλ βασιλέως
Παλαιολόγου τοῦ Κομνηνοῦ, πλὴν ὅσων

A Μειζων ἐκείνη κόσμος ὄρθη τῷ κράτει,
Ἦ πᾶν ἐκείνη τὸ κράτος τοῦ συγγόνου.
Ταύτην προσεῖπον ἐκ στολῆς μονοτρόπων
Ὅς εὐλογίας ἀξίαν Εὐλογίαν.
Ἀλεξίου δ' ἦν ἐγγόνη τοῦ δεσπότου
Παλαιολόγων κατιόντος ἐκ γένους,
Καὶ βασιλείσης Εἰρήνης · ἡ δ' αὐτὴ πάλιν
Ἦνθηκε πατρὸς γνησίως Ἀλεξίου
Σκῆπτρα κρατούντος ἐκ γένους τῶν Ἀγγέλων ·
Πατὴρς μὲν οὖν μητρός τε ταῦτά μοι κλέα.
Εἰ δ' ἀτρεκῶς χρῆ καὶ τὰ συζύγου λέγειν,
Κομνηνὸς οὗτος ἦν Ῥαοὺλ Ἰωάννης,
Σέμνωμα Δουκῶν, Ἀγγελος, Πετραλίφας,
Ὅς ἀρετῆς εἰληφεν ἄθλον ἀξίαν
Πρὸς τῶν κρατούντων πρωτοβεστιαρίου,
B Ἐκείθεν ἔλκων πατρόθεν καὶ μητρόθεν
Τὸ τοῦ γένους ρίζωμα, καὶ πᾶσαν χάριν,
Ὅθεν κατήγον καὶ γονεῖς ἐμοὶ γένος.
Ἀδελφιδῆς δ' ἦν οὗτος υἱὸς τοῦ Δούκα
Ἀνακτος Ἰωάννου, τοῦ καὶ Βατάτζη.

INDICES

IN

NICEPHORI CALLISTI

HISTORIAM ECCLESIASTICAM

INDEX PRIOR

A col. 549 tomi CXLV usque ad col. 432 tomi CXLVI.

Revocatur Lector ad numeros grandiores textui Latino insertos.

A

.....) Christus Domini, 48.
Aaron Mosis frater, rerum sacrarum administer, 51.
Abbas, sancti Ephraim æmulator, 712.
Abbas episcopus, martyr, 616.
Abdebalas senex presbyter, martyrio defunctus sub Sapore, 615.
Abilelas episcopus, martyr, 616.
Abdiesus episcopus, martyr, 616.
Abdiesus diaconus, martyr, 615.
Abgarus toparcha, et de his quæ ab ipso in civitate Edessa, per apostolum Thaddæum acta sunt, 143. Ejusdem ad Christum epistola, 144.
Abjuratores fidelis, metus et suppliciorum causa, 379.
Abjuratoribus Christi pœnitentibus salutis spes a Novato denegata, 394. Abnegatores Christi mox ut homicidæ in carcerem rapti cum magna ignominia et conscientiæ morsu gravi, 508. Recepti et hi in carcere a martyribus,

ibid. Constantes in professione fidei martyrio tandem affecti, 509.

Abominatio desolationis in templo Jerusalem stans, 256.

Abraham an viderit Christum, 52. Gentis pater, 54. Abraham, Moyses et alii pii viri quomodo Christum Dei Filium crediderunt et cognoverunt, 44. Pietas, religio, justificatio, 52, 55. Quomodo Christum ei apparuit, 45.

Abraham monachus divini Ephraim discipulus, 712. Abramius episcopus, martyr, 616.

Abriulus Anthedonius monachus apud Palæstinos illustris, 708.

Acacii martyris delubrum, 520.

Acacius post Eusebium Pamphili Cæsareæ Palæstinæ episcopus, 676. In aucupanda benevolentia solers, 790.

Cur abrogatus, 697. Quantæ persecutionis auctor, 799.

Acacius et suffragatores tanquam rerum suarum pœnitentes decreta sua mutare aggrediuntur, et quomodo, 803, 804. Acacius et Eudoxius quomodo episcopatus

- abrogantur Macedonio, Elensio, Basilio, et Sophronio propter privata quaedam scelera, 793, 794, 795, 796. Accius *ἄσιος* et sectatores *ἀνομοτοί* cur appellati, 804.
- Accusationes ecclesiasticorum ne legere quidem voluit Constantinus, sed combussit, 365.
- Accusatoribus non statim fides habenda, 665.
- Acephalus episcopus Adiabonorum, martyrio quomodo defunctus, 615.
- Acesius Novatianorum episcopus, apud Imperatorem gratus; et cur, 661.
- Achæus iudex Martini martyr, 405.
- Achillas presbyter, sacrarum Litterarum doctrinæ præpositus, episcopi Alexandr. administr. 453. Achilles, Petri Alexandrini successor, veniam petentem Arium in ordinem presbyterorum allegit, 558. Achilles episcopus Alexandrinus, 540. Ab Ario stabat contra Alexandrum, 539, 542, 544.
- Achillis rebellio et interitus, 465, 466.
- Actio adversus presbyterum quod testes requirat, 658.
- Ad actiones pias et ad cognitionem rerum cælestium quomodo pervenire possimus, 96.
- Acta apostolorum, 215.
- Adamantius episcopus, testis adversus Athanasium, 655.
- Adami primi parentis creatio secundum Marcionem hæresarcham, 326. Ejus sauti repugnat Tertianus hæreticus, 285. Eadem ei pernegatur ab Eucratiis, 297.
- Adlauci magistri officiorum martyrium, 452.
- Adiabonorum regio, tota Christiana; sed magorum crudelitatis non expers, 615.
- Adoratio Judæorum contumeliosa, 108. Magorum, 77.
- Adrianopolis quando et a quo condita, 226.
- Adrianus imperator curiosissimus, 299. Ejus edictum, ne Christiani iudicata et non iudicata causa punirentur, 261. Adriani imperium, et de extrema Judæorum clade, 256, 257.
- Ædesius quomodo episcopatu suscepto Indorum regionem Evangelii prædicatione instituerit, 608, 609.
- Ælia, Hierosolymitana civitas dicta, 256, 257.
- Ælius Adrianus. *Vide* Adrianus.
- Ægratus proconsul divum Andream in crucem egit, et cor, 200.
- Ægypthecus, simiæ genus, 725.
- Ægyptius magus seditionis gravis auctor in Judæa, 177.
- Æmilianus Ægypti præfectus, 401. Dionysium Alexandrinum proseribit, 402.
- Æternitas Filii Dei astruitur, 41.
- Æthiopia prævenit manum suam Deo, quid hoc sit, et quomodo adimpletum, 141, 142.
- Aetius Lydiæ episcopus, Arianus, 351. Disputator admirandus habitus; et quis de eo aut quam ad Arianos deliceret, circumferantur, 716, 717, 718. Aetius Syrus; et de ejus blasphemia, 765. Quid scripserit de ea Gerugius Laodicensis, 767. Actio cur abrogatus episcopus, 791. Cur diaconatu privatur, et a quibus, 794.
- Agabus propheta famem prædicit, 142, 151. Prædicit vincula Paulo, 174, 175.
- Agape martyrium, 458.
- Agapius Eustathii filius, martyr, 263.
- Agapius Cæsariensis episcopus, doctrina simul et vita magnopere celebris, 455.
- Agas episcopus, martyr, 618.
- Agathangelus quoad pro Christo pugnavit; et quod tandem ejus martyrium, 437.
- Agathonice mulier martyrio perfuncta, 276.
- Agathonice splendidum delubrum, 520.
- Aggæus et Zacharias filii Barrachib, 153.
- Agricolaus Licinii satellites, 511.
- Agrippa, qui et Herodes dictus est, persecutione in apostolos coepit, divinam statim vindictam expertus est, 152, 153. Quomodo Paulum a Festo productum audivit, 182, 183, 184. Rex Judææ creatus a Caio Cæsare, 147.
- Agrippinus nonus Alexandriæ ab apostolis episcopus, 258.
- Aithalas, Arii sectator, 539.
- Aithalas presbyter, martyr, 615, 616.
- Alphius Asaliensis vitæ sanctitate in Palæstina spectatissimus, 708.
- Alcibiades martyrum choro ascriptus solo pane et aqua victitans ab Attalo martyre reprehensus, 312. Apud Phrygas veluti propheta, 315.
- Alcibiades Apamenus Syrus adversus Helcesaitas depugnavit, 373.
- Alexander Alexandrinus episcopus; et de ejus cum Ario contentione, 537, 538, 539. Ejus ad Alexandrum Constantinopolitanam episcopum, de Arianis epistola, 542, 543, 544, 545. Alia ejusdem epistola publice uni-
- versis scripta in qua Arius excommunicatur, et Eusebius Nicomedie episcopus perstringitur, 546, 547, 548, 549, 550.
- Alexander Alexandriæ antistes mortuus reluctanter Athanasium sibi successorem reliquit; quomodo, 651.
- Alexander Aristobuli successor, 58. In fratrem impius, 58. Vincit Ptolemæum Lathurum, moritur et quomodo, *ibid.* Denuo regnum ab Hyrcano recuperare contendit, sed frustra, 59. Securi percussus est, 60.
- Alexander Cæsareæ Palæstinæ martyr, 405.
- Alexander Cæsareæ episcopus, quomodo sit orculo divino ad Hierosolymorum episcopatum traductus, vivente adhuc decessore ejus Narcisso; utque duo episcopi ecclesiam ibi rererint, 335, 356. Ejusdem scripta, *ibid.* Sub Decio martyri coronam reportavit, 357.
- Alexander Constantinopolitanæ Ecclesiæ præsul Arium in communionem admittere recusavit; et quæ ejus oratio, cujus vi Arius crepuit medius, 656, 657, 658, 660. Ejusdem obitus, 677.
- Alexander episcopus Rom., 257.
- Alexander Hierosolymorum episcopus cum Origene ut magistro versatus, 570.
- Alexander Truicida, 62.
- Alexander cognomine Baccantus, et cur ita dictus, 530.
- Alexander Macedo regno Persarum exiit Cyrum, 51.
- Christianos benevolentia complexus, 568, 569.
- Alexander imperator, Antonini successor, 366. Mater ejus Origenem ad se accersivit, *ibid.* Eiusdem et matris mors, 367. Apud eum in familiaribus multi fuerunt Christiani, 568, 569, 574.
- Alexander quomodo laudatus a Demarato, 15.
- Alexander Mammææ filius, Romanum possidet imperium, 5.
- Alexander Medicus martyrum catalogo ascriptus, in Gallis omnibus notus, 310.
- Alexander Montanista an martyr, 324.
- Alexander cum Narcisso pastorali munere functus Hierosolymis decrepita senectute venerandus, sub Decio egregie martyrium obiit, 376.
- Alexander et Epimachus in calcem ardentem projecti, gravissime sunt exusti, 381.
- Alexandra regina, Alexandri vidua, 58. Constituit Hircanum filium principem, *ibid.*
- Alexandria qualis civitas, 537. Ejus miserrimus status, 409, 410.
- Alexandrinus Apollonius ejusque filius Herodianus Grammaticæ auctores, 266.
- Alexandrini quanta mala reducto Georgio perpeSSI, 746, 747.
- Alexion Bethagathonius, vir apud Palæstinos præclarus, 708.
- Ἀλεξίφαρμακος herba quæ ad statum Christi extrevit; et de ejus virtute, 405, 407.
- Allenigenæ Judæis odio, 67, 72. Allenigenæ quæsi tempore apud Judæos regnum obtinuerint, 227.
- Alterosubstantiale *ἁωδεκάθερον* docuit Theophylus Iudus, 720.
- Alypius presbyter Athanasium accusatione una liberat, 617. Alypius episcopus Ilyzanti, 541.
- Ambrosius Cæsariensis presbyter, martyr, 368.
- Ambrosius Valentiniani hæresi admodum infectus, ab Origene convictus, ad sinceram fidei doctrinam transit, 579.
- Ambrosius quidam Origeni notarios et alia ad scribendum necessaria subministrat, 363.
- Amentia Maximii in insaniam versa, 488.
- Amicitia sæpe jucundior post inimicitias deposita, 538.
- Ammonaria martyr, 581.
- Ammonius, et quid de eo scribat Porphyrius, 560, 561.
- Ammonius, martyr, 461.
- Ammonius Arii pater, 550.
- Amonis martyrium, 381, 582.
- Amor Dei commendatus apostolis, 93.
- Amoun Ægyptius monachus; de ejus vita, et gestis, 625, 626, 627.
- Amphion, Nicomedie episcopus factus, pro Eusebio deposito, 570. Ejicitur, 653.
- Amycus Argonautarum victor, postmodum victus ab eis; et quomodo, 520, 521.
- Ananias et Sapphira sacrilegi repentina morte subliti, 152.
- Ananias pontifex Paulum in os cædit, 180. Euntem convulsis proscindit, 181.
- Ananus, et de ejus pontificatu, 106. Dictus est paries dealbatus, 158.
- Anarad; facundia clarus; lapsus postea sanam abjicit doctrinam, 712.
- Austasiæ martyrium, 458.

Anatolius, vir doctissimus, Eusebii in episcopatu Laodicensi successor, 434. Ejusdem scripta, *ibid.*
 Andreas Petri frater, quomodo prædicationis evangelicæ munus defunctus, martyrio pro Christo sit cohabitatus, 199, 200.
 Angelus nudo nomine, in Scriptura, pro Domino, vel etiam Deo, 45. Angeli sedentes ad sepulcrum Magdalenam compellant, 115. Eorundem ad eam et alias mulieres responsio, 116. Nato Domino conuolant, circum turriorum volitantes, 73.
 Anicetus succedit Pio, 258.
 Anima Christi momento temporis piis sanctorum animas ab inferis in paradysum duxit, 109. Animarum transitiones e corpore in corpus docuit Manes, 428.
 Animas senex, presbyter et martyr, 613.
 Anna Mariæ Virginis mater, 63, 156. Anna grandæva et Simeon senex quando mortui, 74.
 Anna matris Samuelis exemplo, impetrat a Deo Anna Joachimi uxor sterilis, 63.
 Annas, et de ejus pontificatu, 105, 106.
 Anni modi couditi temporibus Mosis, 162.
 Anni a mundo condito Hierosolymitani exitii, 237, 238.
 Anni horum librorum, *vide* finem cujusque libri.
 Annibalianus Constantis filius, 462.
 Annubion episcopus, testis contra Athanasium, 655.
 Antonæ penuria sub Maximo quanta, 480.
 Annuntiatio sanctissimæ Dei Genitricis, 64.
 Anthea divi Eleutherii mater, ad Christum a Paulo perducta martyrii coronam assecuta est, 263, 264.
 Anthimus Numidiæ episcopus martyr, 460. Vir divinus, quantis variisque tormentorum instrumentis excruciat, priusquam martyrio defungeretur, 447.
 Anthropophagi, et quænam apud eos Mathæus ediderit miracula, 203, 204.
 Antichristi nomen in Apocalypsi obscure expressum, 501.
 Antigonus Aristoboli filius, Hyrcano capto, Judæam occupat, 61.
 Antigonus Hircani filius ab Aristobulo fratre trucidatus, 57.
 Antinous eximie formæ puer Adriano in deliciis adeo fuit ut pro Deo cultus fuerit, 260.
 Antiochus Hyrcano taurum immolavit, 62.
 Antiochus Epiphanes Hierosolymis politus, et quomodo, 55. Ejusdem tyrannus et impietas, 56. Vincitur, *ibid.* De ejus bello adversus Judæos, *ibid.*
 Antiochus Eupator, 62.
 Antiochus Soter, 62.
 Antiochus Indus Simoni socius, 56.
 Antipater Herodis pater Idumæus, 58. Antipater Herodis pater, filius Herodis Ascalonitæ, 66. Antipatri uxor et liberi, 59. Antipater Judææ procurator, 60. Veneno sublatu a Malcho, *ibid.*
 Antonianus Caracalla Severo patri succedit, 553, 566.
 Antonius Pius Adrianus successor, et quomodo præfectus in Asia suis scripserit, et persecutionem Christianorum prohibuerit, 262. Ejus imperium, successio, et res gestæ, 266.
 Antonius Magnus jussu Athanasii morem gessit, 636. Pro Athanasio scripsit ad imperatorem, 660. Rescripsit ei imperator, *ibid.* Inter monachos celeberrimus; de vita, instituto et sectatoribus ejus, 622, 623, 624. Monachorum Ægyptiorum primarius Nicenam opinionem secutus cum aliis plurimis ascetis, 702.
 Antonius triumvir pecunia expugnatur ab Herode, 60. Judæam quatuor fratribus Antipatri filiis tetrarchis distributam tradidit, 61.
 Antonius, Herodi soli regnum Judææ confirmat; captus amore Cleopatras, et devincitur ab Augusto Cæsare, 61.
 Anub monachus; et de mira ejus post confessionem pro Christo, philosophia, 707.
 Anulinus Africæ proconsul; et de rescriptis imperatorum Constantini Magni et Licinii ad ipsum, 504, 505, 506.
 Apelles, Marcionis magistri sui quatuor ingenitis addidit quantum, 327, 328.
 Apocalypsis Joannis, 238, 289. Quid de ea scripserit Irenæus, 501. Quid Origenes, 565. Non sapit phrasium evangelicæ, 417. Non esse Joannis apostoli, sed alterius Joannis Asiatici; qui cognominatus est presbyter; contendit Dionysius Alexandrinus, 414, 415, 416, 417.
 Apollinaris Hierapolitana ecclesiæ episcopus, 294. Ejusdem libri, 296. Quæ contra Montanistarum heresim scripserit, 516, 520. Scriptorem ejus meminit Serapion, 525. Apollinaris duo cognomines, pater videlicet, et filius viri clari; et quomodo in hæresim inciderint, 718, 719.

Apollini silentium perpetuum indictum, 83.
 Apollonia virgo senectute venerabilis ut martyriam fortiter obierit, 580.
 Apollonides hæreticus, 517.
 Apollonius Tyanæus magus, 210.
 Apollonius monachus; et de ejus philosophia, 706, 707.
 Apollonius contra Montanistas, 525. Martyrium ejusdem, 324, 525.
 Apollo, Alexandrinus, 175.
 Apostasia paleis significata, 87.
 Apostoli duodecim eliguntur, 92. Ernduntur a Verbo Dei ad virtutem, 95. Resurrectionem Christi nuntiantibus mulieribus non credunt, 116. Ad fidem resurrectionis confirmati a Domino, et quomodo, 117. Post Christi in cælum assumptionem Hierosolymis, sed in domo Joan. evangel. continent., 131. Matthiam sibi loco Judæ proditoris, ascribunt, *ibid.* Implentur Spiritu sancto, *ibid.* Verbum publicitus prædicantes incarcerati, per angelos liberantur, 152. Prædicationem eorum defendit Gamaliel. lapidibus petitis Judæis, 164. Hierosolymis congregati quid de observatione legis Mosaicæ senserint, 165. Quomodo juxta Dionysium Areopagitam, ex ultimis terræ finibus universi convenierint ad producendum Dei Genitricis lunus, 169. Duodecim annis Hierosolymis manserunt post Christi ascensionem, 524. Eorum successores proximi, 222, 225. Eorum nomina, et qui ex eis matrimonium contraxerint, 211, 212. Stylus simplex, 218. Apostolorum Petri et Pauli obitus, ex Tertulliano; et utriusque statura et vultus, 195, 196. Eorundem Christi Domini, Virginis Matris figura et imago, vestes, baculi; et lecti conservati ad memoriam eorum sempiternam, 407. Apostolorum principes apparent Constantino laboranti, 490. Quinam ex apostolis testamentarios sive canonicos libros reliquerint, 215.
 Apparitio Christi redivi qui quibus primum facta, 111, 114. Quomodo veteribus scribitur, an per se vel per angelos suos, 45, 46. Michaelis archangeli, 520, 521, 522.
 Apparitio signi Crucis. *Vide* Crux.
 Appion ad Caium legatus in Judæos invehitur, 117.
 Appion vir ecclesiasticus, et de ejus scriptis, 335, 336.
 Aqua in oleum versa, 334.
 Aquilas Ponticus, 501.
 Arabia uxor Antipatri, 59.
 Arabia et de ejus felicitate, 721, 722 *seqq.*
 Arabianus, ecclesiasticus scriptor, 335, 336.
 Arabum hæresis, animas mortales esse asseverantium, 572.
 Arbathion episcopus, contra Athanasium tulit testimonium, 655.
 Arbitrium liberum. *Vide* Liberum.
 Archelaus Herodis filius, 68. Ex Hierosolymorum tetrarchia dejicitur ab Augusto, 82. Ejus uxor contra legem, 85. Exsilium, *ibid.*
 Aretas Colesyriæ rex constitutus, 58. Aretas Arabiæ rex, 59. Contumeliam filii sui ab Herode per repudium illatam, bello vindicat, 90, 91.
 Argonautæ quomodo victi, victores, 520, 521.
 Arianismus ubi maxime viguit, 612.
 Arianus; et quid de eis scribitur ab Alexandro Alexandrino, 512, 513 *seqq.* Stulte reprehendunt Catholicorum verba, ex *substantia Paris*, 575, 576. Eorum odium, calumnia, et insidiæ adversus Athanasium, 634, 635, 637, 638. Rursum Athanasio calumiam intentant, et quantum ea apud imperatorem pondus habuerit, 745, 746. Quantas parant calamitates profluentibus consubstantiale Patri filium, 781, 782. Eorum impietas simul et crudelitas maxima, 746, 747. Fugientum, 750. Commentum de baptismo Constantini Magni, exploditur, 495. Eorundem et Melitianorum conjunctio atque unio, 611, 612. Eorundem disjunctio, *ibid.*
 Aristides vir inter Christianos eximius; et de his quas scripsit Apologia pro fide tuenda, 253. Orator nobilis, et quo tempore floruerit, 266.
 Aristion et Joannes presbyter, 232.
 Aristobulus Alexandri filius fratrem Hyrcanum vel Inuitum pontificatu exiit, 58. Vincitur, et restituitur frater, 59. Ejusdem moris, *ibid.*
 Aristobulus filius Hircani Judæam in formam regni redegit, 57. Ejusdem in matrem et fratres impietas, *ibid.* Ejus factores occiduntur, 59. Ejusdem captivitas, 67.
 Arius presbyter, Aris sectator, 539. Sententiam ejus, Filium Dei creaturam vocantis, comprobasse Eusebium nonnulli arbitrati sunt: sed contra eos Socrates, 436. Ejusdem cum Alexandro contentio; unde, et quomodo, et per quas causas et occasiones exstiterit, 537, 538, 539. Una cum sectatoribus anathemate jugulatus, a quibus, et propter quid, 517, 518, 519, 550. Quibus de rebus

ad Eusebium Nicomediae episcopum scripserit, 550, 551. Turba et confusione totum orbem replevit, 554. In medium synodi Nicænae producitur, et disquiritur, 567. Anathemate fertur, 569. Ab exilio revocatus post palinodiam et recantationem cum seclatoribus, 632, 633. Et quomodo, 643, 644, 645. Ab Athanasio cur non susceptus; et de his quæ adversus eum struxerit calumniis, 646, 647, 648. Recipitur Hierosolymis a synodo, 655. Ejus seclatores qui, 559. Pro eo conventus coacti, et quid in his conclusum ac decretum, 554. Illo sublato, quæ postea Alexandriæ acciderint, 660, 661. Quomodo Alexandria Constantinopolim reversus turbas cieverit, hæresimque suam serere instituerit; et quomodo precibus Alexandri Constantinopolitani, cui plurimum negotii facesserat, raptus sit, 656, 657, 658. Quæ de ejus rebus et obitu scripta reliquerit Athanasius, 658, 659.

Arma militum Constantinii signo crucis exornata, 515. Armeniorum ad Christum conversio quando, et per quem facta est, 609.

Arsaces Parthum Persarum imperium Parthis tradidit, 57. Arsenius, et de ejus decantata manu quam ei amputasse Athanasium criminabantur Ariani simul et Melitiani, 647, 648, 649. Producitur in synodo Tyr: utramque manum habens, 650, 651. Melitianorum seclator fit, et laicæ Athanasii abrogationi subscribit, 652.

Arsenites, præfectura Egypti; et cur sic dicta, 414.

Arsesius monachus sanctus, 704.

Artabanus rex Parthorum dolo occisus, 35.

Artaxaxes Magus, princeps Inter Persas citatim sumpsit, 35.

Artemas auctor hæreseos Samosatani, 426.

Artemilla baptismum suscipit per Paulum, 175.

Artemon hæreticus, 515. Expugnatus a beato Victore, *ibid.*, 316. Ejus hæresis, 420.

Aries cyclicæ sacris litteris prosunt, 359.

Artifices egregii Phidias aut Myron, 23.

Arundo in manibus Jesu Christi, 108.

Ascensio Christi Domini, sessio ad dexteram Patris, et reatus ejus ad judicium, 121. Quare quadragesimo post resurrectionem die facta est, *ibid.*

A-c-a-teris (in) etiam sævit Diocletianus, 416.

Ascetes in certamine pudicitie adversus impudicam victor, postea martyr, et quomodo, 456.

Asclepas ad sedem suam admittitur, 737.

Asclepiades Antiochiæ episcopus, 376, 376. Fuit successor Serapionis in episcopatu Antiocheno, 314.

Asclepiodotus hæreticus, 317, 318.

Asianorum dissensio propter Pascha, et quid de ea Polycrates Ephesius episcopus Victori Romano scripserit, 357, 358.

Aster Egyptius martyr, 381.

Asterius Cappadox Sophista, Christianus nomine, re autem Arianus; et de libris ejus et ambitu, 662.

Asterius Senator Romanus, vir apprime Dei amans magnifice martyrem sepellit, 405. Ejus precibus apud Casaream Philippi, præstigiæ demonis, victima ex hominum oculis auferenda, dependuntur, 406.

Astronomia a potesmatica quæ, 681.

Astyages Medorum rex ultimus, 54.

Athanasius Anazarbi, Arizus, 551.

Athanasius Alexandrinus veræ pietatis propugnator, qualia de synodi Nicænae actis, historiæ monumentis prodiderit, 573, 574, 575. Qualis vir, et quam fortiter cum Ariani congreditur, 562. Quomodo episcopatum Alexandriæ suscepit; de ejus ab infantia institutione; ut se ipso magistro ad sacerdotium pervenerit; quam magno Antonio charus; et quales Arianos in ipsum fuerint calumnie et insidiæ, 634, 635, 636, 637. Ut quod Arium non admisit, accusationem sustinuerit ab Arianis et Melitianis, 646, 647, 648. Quomodo ex Galliis redierit cum litteris Constantii Cæsaris, 675, 677. Quomodo Alexandria ejectus a Gregorio, et ad Julium Romanum pontificem se receperit, 682, 683. Julii fretus litteris ad sedem admittitur, 685. Constantii minas veritus fuga sibi consulit, 688. Citatus apud synodum Tyri constitit, et quomodo crimina sibi objecta diluerit, 649, 650, 651. Mercedem ire recusat, 651. Condemnatur veluti contumax, et abrogatur, *ibid.* Constantinopolim contendens de illatis sibi injuriis apud imperatorem est conquestus; et quid statuerit imperator, 653, 654. Tandem est relegatus, 655. Eum ut revocet, persuaderi non potest Constantius etiam Antonio magno intercedente, 660. Moriens vocari jussit eum, presentibus ejus adversariis, 665. Litteris Constantii imperatoris et Julii Pontificis Romani instructus Antiochiam venit, et de malevolentia Stephani exactorati, cui Leontius successit, 735, 736. Quomodo receptus, et seclatores ejus sedes suas receperunt, 736, 737, 740. Urbes Egypti

visit, et de ejus receptione, 740, 741. Arianos opera quomodo rursus sit expulsus, et fugæ se crediderit, 745, 747, 748. Ab Ariani Antiochiæ et Mediolani coactis, Constantio imperante, oppugnatur, 759, 760. Sub imperio Constantii quantas calamitates perpassus sit; ut Deus sæpe eum maximis liberaverit periculis; et et multa divinitus præviderit, 761, 762, 765. Ut magus et præstigiator habitus, 762.

Athanasius Basili Ancyranus successor, 798.

Athenienses seditiosè sedantur ab Augusto, 85. Fos arguit Dionysius Corinthius, quod a Christianismo fere desciverint, 291.

Athenodorus Origenis discipulus, 369.

Athenodorus episcopus Byzantium, 511.

Attalus Pergamenus, firmamentum Galliarum Christianorum, martyr, 306, 309, 310. Qualem visionem habuerit propter alium martyrem, qui duram nimis et austeram vitam debebat, 312.

Auctores Historiæ ecclesiasticæ, qui, et quæ eorum methodus, 35. Auctoris hujus historiæ propositur quod sit, 36.

Audus Abgari filius morbo pedum liberatus a Thadæo fidem Christianam suscipit, 114.

Augustus Apollinem Pythium de successore consulit, 85. Aram primogeniti Dei in Capitolio constituit, *ibid.* Mors ejus, *ibid.* Ejus super occiso Herodis patris filio dictum notandum, 79.

Aulicorum insolentiam mire cohibuit Licinius, 515. Item et Constantius, 667.

Aurelianus de contumacia Samosatani sanctissime constituit, 423. Ad persequendos Christianos quomodo instigatur, *ibid.* Inhibetur divinitus, et quomodo, 525. Ejus imperium et interitus, 450.

Aurum purissimum ubi nascatur, 726.

Auxentius qualis, et de ejus confessione apud Licinium, 510, 511. Martyrium insigne, 458.

Auximite populi Æthiopes ubi sit, 720, 721.

Azadanes diaconus, martyr, 615.

Azades, apud Saporem maxime gratus, martyrii certamen pertulit, 614.

B

Babylus exherediatus creditur a Numeriano imperatore, et cur, 431. Babylus duo martyres, 376.

Bacchides crudelitatis et impietatis Antiochi administrator, 56.

Bacchi martyr, 458.

Bacchylus episcopus Corinthi, 313.

Baptismus hæreticus, 285. Illegitimus Novati, 591. A Novato sublatus, 400. Apostolis a quo, et quando collatus, 134. Baptismus Constantini Magni, quæ præcesserint, et exceperint, 490, 491. Quam multi eum susceperint, baptizato Constantio, 491. Cum Samaria suscipitur etiam a Simone Mago, sed simulate, 141. De baptizate quæstio a Dionysio Alexandrino resoluta, 397, 398.

Baptizatus fidelis quidam, perperam, ut ipse putabat, a Dionysio ut rebaptizaretur, petunt: et quid super hoc Dionysius, 400.

Barba Domini Jesu qualis, 125.

Barbati quando et quomodo Christianismum complexi, 603, 604.

Barbasymes episcopus martyr, 616.

Barcabbas et Barcops prophetæ per Basilidem inducti, sed nunquam exstiterunt, 285.

Barchochebas Judæorum dux, vir sanguinarius, et prædator; et quam in Christianos crudelis, 257.

Bardesanis Syri scripta, 297.

Bardesanes apud Osroenos clarus, in hæresim sui nominis lapsus est, 712.

Barthabæ et Pauli in Antiochiam profectus et prædicationis eorum efficacia, 142. Ejus suasu admittitur Paulus, 140. Ejusdem epistola, 217.

Barsabas Justus cognominatus venenum sine noimento hausit, 252.

Bartholomæi apost. res gestæ et martyrium, 200.

Basileus Amasenus episcopus, sub Licinio capitale subit supplicium; et cur, 511.

Basilides ab Origene edoctus, martyr, 351.

Basilides carnifex Potamiænæ miserus, 531. Fit Christianus et martyr, 552.

Basilides, ejus hæresis, et quis eum confuterit, 285, 284, 428.

Basilius Ancyranus, Marcello reducto, pellitur. Et eodem defecto reductur; et quomodo, 757, 745. Ejusdem cum Photino concertatio, 755. Cur abrogatus et episcopus, 697.

Basilus, qui et Basilas, quare et a quibus exauctoratus, 794, 796.

Basilus Magnus quid de Dionysio Alexandrino scribat, 418, 419. Ejus paterni patentes persecutionem Maximi fugientes in desertis montibus habitaverunt, 462.

Basilus Cilix, et de ejus historia, 53.

Bellum adversus Christianismum renovat diabolo per Arium, 536, 537. Atrox et irreconciliabile citra clarigationem adversus Christianos ab imperatoribus motum, 462. Civile, Constante interempto, 744. Ecclesiae quantum intulerit Macedonii reductio, 748, 749. Inter tyrannos Maximinum et Maxentium, 471. Irreconciliabili odio motum a Maximino adversus Constantinum, et quare, 495. Licinii adversus Constantinum, 509, 512. Byzantii a Constantino illatum, 517. Maximino ab Armeniis illatum pro Christiana fide et religione, 480.

Bellum Judaicum. *Vide* Judæus.

Benedictio mystica an ad sanctificationem inutilis, 396.

Beneficentia Domini in sermonibus et factis omnibus spectata, 93.

Beneficia Christianorum ad invicem, 292.

Beryllus Bostrensis Arabs, scriptor Ecclesiasticus, 563. Error, 571. Resipiscentia ejusdem per Origenem, *ib. d.*

Besæ Hoplomachi martyrium, 381.

Bestiæ corpora martyrum non a usæ attingere, 448.

Biblia sacra Ptolemæo secundo procurante in linguam Græcam translata, 137.

Bibliadis insigne martyrium, 307.

Bibliotheca Ptolemæi Lagi, 501. Hierosolymitana, 562, 563.

Blandillæ sive Blandinæ admiranda in tormentis patientia, 506. Religata ad stipitem atque in crucis modum distenta, 309. Frustra bestiis objecta denno in carcerem conjicitur, *ibid.* Singulare inter feminas martyres fortitudinis exemplum, et extremus ejus martyrii actus, 510.

Blasphemiam in Christum, et fideles suos, proferentes quomodo multati, 491. Blasphemia Aetii et Eudoxii, 765, 766.

Blastus hæreticus et cur, 515. Expugnatur ab Irenæo, 516. Rei ecclesiasticæ hostis judicatus; et de epistola Irenæi ad ipsum, 528, 529.

Bocchoris episcopus martyr, 616.

Bos ad sacrificandum adductus in templum agnum, omnibus spectantibus, edit, 228.

Britannio imperator a Constantio renuntiat in tyrannidem erumpit, 744. Quomodo devictus a Constantio, 750, 756.

Buddas Manetis præceptor, et de ejus hæresi, 428.

Byzantium oppidum cur sic appellatum, 517. Ejus primi episcopi qui fuerunt, 540, 541.

Byzantium et Constantini magni conflictus, 517, 518, 534.

C

Cæcitate affliguntur Dionysium Alexandrium præhensuri, 378.

Cædem infantium crudelissimam facit Herodes, et cur, 78.

Cælibatus fratribus non imponendus tanquam necessarius, 293.

Cæsar Hyrcanum civitate Romana donavit, 60. Herodi diadema imposuit, 62.

Cæremonia Mosaicæ, et rectum de iis iudicium, 52, 53. Veterum in baptismo, 277.

Cæsaries Christi qualis, 125.

Caiphas et de ejus pontificio, 103, 206. Christum Dominum implum atque blasphemum vocat, dignumque morte præjudicat, 107. Quid apud eum Domino acto factum, *ibid.*

Caius episcopus Hierosolymitanus, 314. Item et Caius alter, *ibid.*

Caius scriptor ecclesiasticus, 298, 299. Temerarius et audax, 335. Caius Cæsar Judæus infestus, 148. Imaginem suam in templo Hierosolymitano statuit, 148, 149. Quanto furore correptus, et ubi occisus, 151. Ut Tiberio successerit, et quid de Cajo memorent Philon et Josephus, 147, 148.

Calamitas universæ Judææ sub Nerone, 225, 226. Calamitates Judæorum, 148, 149.

Calligulæ mores, 149

Callinicus Melitianus antistes, Athanasii accusator, 647.

Callistus episcop. Rom. Zephyrini successor, 314.

Calumniator Christi, dignam luit penam, et quomodo, 477.

Camelopardalis descriptio, 725.

Cancellarii, olim Ducenarii, 426.

Candaces dynasta reginæ Æthiopum primitivæ credentium ex gentibus, 141.

Candidus ecclesiasticus scriptor, et de ejus scriptis, 535, 536.

Canis pro foribus Simonis Magi Romæ excubans, Petri adventum ei nuntiat, 178.

Canum cædes tempore pestis, 481.

Canones sacri Nicænæ synodi, 571.

Canonicus libri Veteris Testamenti secundum Origenem, 364.

Cantores Ecclesiae modulorum formulas unde mutuati, 715.

Capilli capitis Domini, 125.

Capito episcopus Hierosolymitanus, 314.

Captiva Christiana, pudica et casta, Iberes ad Christi fidem adduxit; et quomodo, 604, 605, 606, 607.

Captivi duo adolescententes Indos ad Christi fidem converterunt, et quomodo, 607, 608, 609.

Captivitas Judæorum Babylonica, 54.

Captura Domini, 197. Captura-piscium quanta, 119.

Cariinus imperator, cæsus a populo, et cur, 450, 451. Ejus imperium et obitus, *ibid.*

Carnem nostram sursum sedere et adorari ab angelis, magnum et admirabile, 120.

Carpones, Ariti sectator, 559.

Carpocrates impurissimus hæresiarcha, Gnosticorum auctor, 284.

Carpus Pergami episc. martyrio perfunctus, 276.

Caryophyllum ubi reperitur, 725.

Cassianus Marci successor in episcopatu Hierosolymitano, 314.

Cassius Syriæ prætor, 65.

Castitatis testimonia quædam egregia, 455, 456.

Castor Agrippa contra Basilidem hæresiarcham scripsit, 283.

Castratio Leontii Antioch. et de ejus causa, 746.

Cataphryges, seu secundum Phryges hæresis, 319.

Cathari qui, et de eorum duce Novato, 591, 594.

Cecilianus episcopus Carthaginis; et de constitutione Constantini ad ipsum data, 506. De rebus multis accusatur, 507.

Celadion Marci successor, 258.

Celtæ relig. Christianam quando susceperint, 605.

Census Cæsaris, Cyrenio præside, 68. Apud Israelitas fiebat vel natura, vel lege, 70.

Centuriones dicti qui vitem consequebantur, 404.

Cerion hæresiarcha, et quæ ejus hæresis, 284, 285.

Cerinthus et de ejus hæresi, 245. Cerinthianæ hæresis auctor, 415. Dogma, *ibid.*

Chæremom Nil ubris episcopus, 382.

Chaldæorum sive Babyloniorum imperium, 54.

Charismata Dei non vendenda, 500.

Charitas perfecta timorem ejicit, 45f. Charitas divina et perfecta quomodo acquiratur, 95, 96.

Chiliastarum origo, 245, 255.

Chironæ martyrium, 458.

Chosroes Persarum rex, 55.

Chrestus episcopus Syracusanus, et de litteris Constantini ad ipsum de conventu cogendo pro dissidio presbyterorum, 507, 508.

Chrestus Nicænæ episcopus pro Theoguide deposito et proscripto, 570. Ejicitur, 655.

Chrisma Judæorum sublatum, 68.

Christianismus ab ipsis conditi mundi principiis, 45. Christianismi augmentum, 345. Summa, 151. Ad locum et ludibrium ab Ariano expositus, 554. Tyrannis Deo invisus de medio sublatis reflorescit in Oriente, 501.

Male audivit propter insolentiam Samosatani, 424, 425. Imperante Constantino, quomodo fuerit ubique terrarum propagatus, 602, 607. Christianismi quam studiosi fuerint filii Constantini Magni, 728. Sub Constantino incrementum, 515 *seqq.*

Christianus quidam vir magis honoribus functus Nicomedie edictum imperiale contra Christianos editum discepit; et quam gravi supplicio affectus, 445. Christiani baptizati dicti, 157. Christiani etiam ab Adamo, 52. Christiani primum in Antiochia nominati, 142. Pro atheis habiti, 275. Prophetici dicti, 521. Christum suum non verbis et professione tantum, sed vitæ quoque discrimine colunt, 51. Eorum professio vetustissima, *ibid.* Nomen ipsum, *Christiani*, novum videre potest: re nihil prius aut antiquius, 51, 52. Pelluntur ex omni Italia Claudii edicto, 172. Eorum humanitas, grassante pestilentia, 481. Christianorum justificatio an eadem quæ olim Abraham ante circumcisionem et legem acceptam fuit, 55. Dignitatibus spoliatur a Diocetano, 445. C-

rumdem varta supplicia, 444, 445 *seqq.* Christianorum veterum liberalis eleemosynæ largitio, 292. Bestiis obiecti, 447. Eis non nocent, *ibid.* De rescripto Cæsaris Adriani, ne in ipsos indicta causa sæviretur, 261. Decem martyrio renuntiavit, 305. Eorum numerum alii suppleverunt, *ibid.*

Christiani Alexandrini in summo Inclu ferias Paschales peragunt, 411. Christiani infidelium bellis et pestibus implicati, *ibid.* In pestilentia officiosissimi, 412. Christianorum sub tyrannio inopinata libertas, et gaudium, 475. Christianis monachis solitariae vitæ leges ubi, et a quo primum datæ, 157. Christianos appellare ex suo nomine soli Christo contigit, 49. Christianis Thyestis cæna et Oedipid concubitus obiecti per tormenta servorum infidelium, 395. Sub Galieno pace potiti, 495. Christianorum Deum, verum Deum esse quadragies populus Romanus exclamavit, 492. Christianorum bellissime sub Constante habuerunt, 466. Christianorum persecutio prohibita rescripto Antonini Pii, mediatore divo Justino, 262. Res eorum ut aucte a Constantino, 534, 535, 536. Et quæ antea pulchre steterant, quomodo intestina dissensione atque contentione a divina visitatione exciderint, 441. Quietæ et tranquillæ, quando et quando, 461, 462. Doctrina per magiam tractata, 242. Christianorum legio sub Marco Antonino in Marcomannis in summa aquæ difficultate precibus a Deo puviam impetravit, 298. Christianorum multi, supplicii fracti, a Christo defecere, 379. Christianorum accusatoribus pœna capitis et terrior ab Antonino imperatore constituta, 298, 299. Eorumdem persecutio sub Licinio, 510. Christianos occidit Trajanus, 255.

Christophorus martyr sub Decio, 577.

Christus unus est, ubique et in omnibus, 14. Tanto omnibus aliis Christis superior existit, quanto res umbris, 49, 50. Christus Servator noster naturaliter, reliqui Christi imaginariæ et symbolice; ille divino Spiritu, hi factitio uncti oleo, 50. Christus ex omnibus unus per omnem orbem a Barbaris simul et Græcis nominatus, 51. Olim paucissimis, plurimis nunc cognitus, 45. Veteribus sanctis quomodo apparuerit, 45, 46. Ab Abrahamo visus, respondit Isaac, collocatus cum Jacob, cum Moyse, et aliis prophetis; et quomodo, 52. Quando, ubi, et quomodo natus, 68, 69, 73, 76. Eo nato impletæ Daniell hebdomadæ, 68. Christus minimus, in regno cœlorum Joanne major, 88. A Joanne baptizatur, 86. Super eum descendit Spiritus; testimonium ei cœlitus datum, *ibid.* Christi genealogia elucidata ab Juliano Africano historico, 70, 71, 72. Christi fratres et participes quomodo esse possimus, 96. Christus deportatur in templum Hierosolymis, 74. Excipitur triumphali pompa et acclamatione, *ibid.* Cauponantes e templo eiecit, *ibid.* Hierosolymis egreditur, 105. Eo revertitur, *ibid.* Christum communem natura fuisse, in eoque perinde atque in propheta Filium Dei inhabitasse, et rursus ab eo discessisse, Paulus Samosatenus censebat, 420. Ab Abraxa in phantasmate carnis missum esse blateravit Basilides, 425. In Christo sicut voluntas, ita et operatio humana simul et divina, 103. Cruciatu, 106, 107, 108. Christum se Manes et Paraclætum appellavit, 429. De Christi potestate, locus Augustini, 110. Ejus doctrinæ non omnes statim capaces, 45. Christus in sepulcro curtiduum jacuerit, conjecturæ dux, 122. Cur quadragesimo post Resurrectionem die in cœlum assumptus, *ibid.* Propriè Deitatem, et humanitatem perfectus, 116. Ejus mors et sepultura quam illustres, 111. Christus die tertia non cum corpore tantum, sed cum immortalis et divino corpore resurrexit, 113. Verus agnus Paschatis nostri, 104. Quibus se reditvum exhibuerit, 111, 114. Ut postremo in Galilæa visus sit; et cum in montem Olivarum consedisset, receptus in cœlum, ad dextram Patris consederit, 120, 121. Matri suæ per omnia persimilis, 125. Post resurrectionem quoties et quibus ex discipulis se exhibuerit, 116, 117, 118. Ejus doctrina et vita ex præscripto Evangelii Christiana, cum ipso hominum genere existit, et antiquitus in sanctis et Deo dilectis hominibus efficacis fuit, 51, 52. Christum pati oportuit, 117. Ei morienti præsto sunt Mater et Joannes amatus, 109. Cum discipulis vescutur pisce asso et melle, et potum degustat, et cur, 118. Item cum Petro, Thoma, et Nathanaele in mari Tiberiadis post capturam piscium, 119. Christi quoad animam, descensus ad inferos, 109. Quando et quomodo eos qui apud inferos victi fuerant, solverit atque liberaverit, 109, 110. Una cum discipulis in agrum Gethsemani oraturus egreditur, 105. Christi duplex imago, una non picta Algaro data, picta vero altera ad regem Persarum missa, 145. Pacem solis Christianis, grassante pestilentia Alexandriæ, concessit, 411. Mysterium duplex in ejus duplici nativitate consi-

deratur, 43. Christi amicus, is amicus Constantini promulgabatur, 492. Christus ex cuius edicto blasphemandus, 378. Ejus religionis aljurantes victi tormentis sub Decio, 579. Assistit Paulo, 180. Verba quibus Hierosolymis exitum prædixit, 255, 256. Ejus formæ descriptio, 125. Christi Domini persecutores multa gravia passi, 150.

Chrysantus Episcopus, etiam corpore translatus, manu propria decretis synodi Nicænæ subscripsit, 580.

Chrysgora, Dionysii Corinthii soror fidissima, 295.

Cibi, et contra eorum delectum, 312. Cibum discipulis ut præbet Christus, 119.

Cidaris Persarum regum insigne, 53.

Cineres martyrum in Rhodanum conjecti, 311. Ut spes resurrectionis præcederet, *ibid.*

Civitas integra Phrygiæ cum incolis propter Christianismum igni exusta, 452.

Circumcisio Domini in Bethleem in domo Josephi, 75. Circumcisio et aliæ ceremoniæ non admodum curæ fuerunt antiquis patriarchis et aliis piis hominibus, et cur, 52, 53.

Clades quantæ persecutionem Maxentii et Maximini sunt subsecutæ, 471. Clades confertim cumulatæ, Maximinum sævientem cohibere, et quales fuerint, 480, 481.

Claudius Lysias Paulum ad Felicem præsidem Cæsaream mittit, 183.

Claudius imperator, 422. Claudius Cæii successor, 451. Ejus imperium, 450, 451.

Clavi Christi quidam ab Helena inventi, missique ad filium suum imperatorem Constantinum Magnum, 594.

Clemens sit Petri sectator, 191, 192. Martyrium et de tibris ejus, 247, 248. Clemens Anycranus viginti octo annis martyrii cursum pro Christo absolvit, in quo quocunq; martyres longe superavit, 457. Clementis epistola ad Corinthios dissidentes, 303.

Clemens Alexandrinus *ερωπάτης* seu Contextor cognominatus; ejus opera, et quæ de divinis Scripturis dixerit, 531, 532. Laudatur ab Alexandro episcopo, 556. Ejusdem Alexandrini de Joanne evangelista testimonium, 240, 241.

Cleobius hæreticus a quo Cleobiani, 290.

Cleopatra pedit Ptolemæum filium, 58.

Cleophas. Vide Simeon.

Clericorum immunitas, imperante Constantino, 505, 516.

Cœna mystica ubi parata, 104.

Cœnobium primæ Ecclesiæ, 132.

Cognati Servatoris nostris secundum carnem videntur a Domitiano, et dimittuntur, 259.

Cognitio rerum, varietate stili et elocutionis, tum etiam librorum multitudine, difficilis efficitur, 37.

Colluciantes nomen Ariani sibi arrogarunt, 551, 552.

Collum Domini quale, 125.

Colluthi hæresis statim disparuit, 542, 546.

Columba super Christo considens, 375. Columbarum pulli quid signent, 74.

Cometarum et aliarum talium stellarum ortus et origo, 75.

Commentarii conficti et falsi adversus Christum, 477.

Commodi successoris Antonini imperium, 314.

Concilia apostolica Hierosolymitani decretum, 163.

Concilia Romæ et Carthagine propter hæresim Novati coacta, 294. Concilia septem catholica, 15. Vide Conventus, Synodus.

Concordiam suadet imperator in oratione ad episcopos, 566, 567.

Concubitus impudicos et illicitos Constantinus Magnus, primus inhiuit, 515.

Confessio Christiana, 447.

Confirmatio nostra unde corpisse videatur, 532.

Confusio et turba per totum orbem propter Arium, 534.

Conjugium, secundum Magnætam a dæmone, 428.

Consecratio templi Hierosolymitani, 655.

Constans ad Varachum legatus mittitur, et quomodo Constantinum ex Helena suscepit, 463, 464, 529, 530. Quomodo Maximiani gener, repudiata prima uxore, et de ejus liberis, 462, 463, 530. Constantis male habitus ad seautum et filium Constantinum oratio, 463. Ejus imperium, tutissimum Christianæ pietatis portus, 466. Ejusdem natura, et obitus, *ibid.* Ejus dictum de opibus publicis, 531. Quæ Constantio fratri scripsit de Athanasii et Pauli exauctoratione, 689. Missos ab Orientibus episcopos re infecta dimisit, 690. Constans et Constantinus quanto in Christianismum fuerint studio, et de eorum opinionibus; et ut Constantius aiquantulum transversum actus fuerit, et de dissidio super consubstantiali et substantialis substantiæ, 728, 729, 730. Constantis ad Constantium

littera laconice scripta, de revocando Athanasio, 751.
Per insidias interimitur a Magnentio, 744.

Constantia Licinio nupsit, 462.

Constantia morbo oppressa visitur a fratre; eique commendat presbyterum (Arianum sed occultum) qui revocandi Arium dedit occasionem imperatori; et quomodo, 645.

Constantia urbs cur sic appellata, 600.

Constantina civitas cur sic dicta, 605.

Constantinopolis civitas, 24. Ejus constructio, 518, 519. De his quae intra ipsam aedificata fuerint, 519, 520. De trajectu structuris, 520, 521, 522. Plura de his omnibus, 534, 535, 536. Dei Genitrici dedicata, 587.

Constantinopoli quid actum, soluto Seleucia concilio, 790, 791.

Constantinus episcopus, 511.

Constantini Magni ortus, educatio, et institutio, 467, 464, 529, 530, 531. Ejus memoria veluti spiritus quidam, 20. Ejusdem elogia, *ibid.* In Galliis et Britannia cum imperio fuit, 465. Quomodo divinitus paternum adeptus sit imperium, et qualis fuerit, 465, 466, 529, 530, 531. De Maxentio, qui Romae tyrannidem exercebat, quomodo triumphavit; et de signo crucis quod ei apparuit, 482, 483, 484. Roma recepta quomodo grata Deo facinora fecerit, 485. Ejusdem post baptismum constitutiones, 491, 492. Ejusdem cum Maximino conflictus, et de eis qui signum Crucis in exercitu tulerunt vexilliferis, 495, 496. Constantinum Nicomediae ab Arianis baptismum esse asserentes, et quod propter filii Crispi caedem Christianismum assumpserit, refutantur, 492, 493, 494. Vicem Licinii miserat, et quomodo eum expugnavit, 512. Licinio victo, totius Orientis simul et Occidentis imperator, tranquilla pace replet imperium; quas leges et constitutiones tulerit; et quae demum benigne Christianae religioni fecerit, 513, 514, 515, 516. Ejus observantia erga professionem fidei nostrae testimonia, 513, 514, 515, 516. Quomodo Byzantio capto Byzantios occidione occiderit, 517. Constantinus quandiu solus imperavit, 523. Quid de eo scriptum ab Egnat., *ibid.* Amissa parte copiarum in praello adversus Byzantios, languidas et maestas inopia consilii, caelum suspiciens videt scripturam stellarum ordine atque distinctione conformatam, et de illius significatione, 517. Vincit, urbemque capit, 518. Quomodo cognovimus sibi urbem, Constantinopolim scilicet, magnifice construendam curaverit, 518, 519, 534, 535, 536. Ejusdem pietas, 519, 535. Aequalis apostolis, et rerum a nativitate ejus usque ad imperii initium, brevis commemoratio, 529, 530, 531. Quomodo tyrannus vicerit, et Christianam religionem amplexus sit, 531, 532, 533. Eiusdem pietas, virtus, ac constitutiones, 535, 536. *Vide* Constitutio, Decretum. Gravissima aegritudine occupatur, et de his qui diversis et locis ad curandum eum venerunt, 489. Eidem apparent Petrus et Paulus, 490. Sanatur, et quomodo, 491. Alio morbo correptus, quomodo liberatus, 532. Audita Arii cum Alexandro contentione misit Hosium Hispanum in Orientem, ad concordiam inter dissidentes conciliandam, 535. Decantatissimam illam primam sanctam Nicæam synodum cogendam statuit, 539. Ut ipsam ingressus sit, et ad sacrum episcoporum ordinem egerit, 564, 565, 566, 567. Omnes ubique Ecclesias de actis in concilio Nicæno adversus Arianos, litteris admonuit, 585, 584. Benedictiois causa, Constantinopolim synodo translata, quomodo publicum ei praeberit epulum; et muneribus omnes honoris gratia prosecutus, idiomum quemque dimiserit, 587, 588. Quid Macario Hierosolymitano episcopo, de vivifico Christi seputero scripserit, 591, 592. Quae templa Hierosolymis aedificaverit, 595, 596, 597, 598. Quae Sapor regi Persarum pro Christianis scripserit, 617, 618. Quomodo adductus ad revocandum Arium, 643, 644. Ejusdem aegritudo, baptismus, testamentum, et obitus, 661. Sepultura, mores, statura, et forma corporis, 665, 666, 667.

Constantini Junioris caedes, 676.

Constantinus Constantii filius; et de ejus filiis, 462. Circumventus ab Arianis contra Athanasium, Sardiæ decreta improbat et abolet; et quae mala, reductis Arianis postmodum subsecuta, 745, 746 et *seqq.* Quid contra Aetium et Eudoxium ad synodum Ancyranam scripserit, 766, 767. Quam ob rem synodo Ariminensi succenset, 778, 779. Macedonio graviter succenset, et quibus de causis, 785, 784. Occiso Hermogène duce, noxam remittit multitudini, Paulum eiecit, Macedonio succenset, et cur, 684. Quae de perversione fidei, consilia cepit, 759, 760. Ejus ad Athanasium reditum differenter littera, 751, 752. Ejusdem ad Alexandrinos pro eodem, 758, 759. Concilium Sirmii cegit, et Photini dogma in disquisitionem adduxit; et quid ibi constitutum, 749, 750, 755. Ejus obitus, et quae Gregorius Theologus,

de eo scripta reliquerit, 803, 806, 807, 808. Ejusdem imperium, 869.

Constitutio imperatorum Constantis et Constantii pro religione Christiana, 728. Constantini imperatoris adversus omnes haereses, 661. Constantini Magni imperatoris, ut Christianis loca et res suae restituantur, 502, 503, 504. Aliæ ejusdem Constantini imperatoris, quibus pecunias, dona et immunitatem Ecclesiae concedit, 504, 505, 506.

Consubstantiale et similisubstantiale; et de dissidio ex his vocibus nato, 729, 730, 750, 751, 754. Consubstantiale colentibus quanta mala intulerit Ariani, 781, 782. In consultationibus quorum consilia praevalent, 34.

Contemplatio quomodo acquirenda, 95, 96. Contemplationi vacabant primi Christiani, 157, 158, 159.

Conteutio Alexandri et Arii etiam post litteras imperatoris, irreconciliabilis, 559. Magna in concilio Seleucia, 785, 786, 787 *seqq.*

Continentiae praetextu, seductae multae feminae, 709. Conventus ecclesiastici sub imperatore laetioris, 15. *Vide* Synodus.

Cophni duodecim et septem sportae, necnon reliquum panum, quibus Christus multitudinem pavit, in columnae basi reposita Constantinopoli a Constantino, 519, 520.

Cornelius centurio et alii cum ipso ut animum apprehenderint Christo, 142.

Cornelius episcopus Antiochenus, 258.

Cornelius episcopus Romanus Fabiani successor, 375, 376.

Cornelli scripta contra Novatum, 594.

Corona spinea coronatus Dominus, 108.

Corporis Christi statura, 125.

Corporum nostrorum perpetua internecio, ex Origene, 584.

Corruptionis mundanae necnon regenerationis typus Lazarus, 122.

M. Crassi insolentia, et infelicitas, 63.

Creare verbum in Scriptura sacra quomodo usurpatum, 699, 700.

Crescens Cynicus calumniator et delator Justini philosophi martyris; et quid ipse Justinus de eodem scripserit, 267, 268. Quid item de eodem Crescentia commemoret Tatianus, *ibid.*

Crispus Corinthii cum uxore et liberis baptizatur, 172.

Crispi filiorum Constantini natu maximi obitus, 517. Crispus Constantini filius quomodo interfectus, 493, 494.

Crudelitas summa, 67, 81. Trajanus, 253. Tyrannorum effera, 432. Licinii quanta, 510, 511.

Crux scissa et ligno adumbrata, 15. Crux sancta quanta venerationi semper fuerit Constantino; de tribus illis magnificis quas in magnis columnis Constantinopoli cum inscriptionibus collocavit, et mirifica de una earum historia, 600, 601. Crucis signum in sublimi loco statui jussit Constantinus, 485. Illud, invocato Deo paterno, videt Constantinus cum inscriptione, 482, 517, 532. Hierosolymis apprensus de ejus figura, et his quae postmodum acciderunt, 736, 757. Crucis signum in exercitu contra Maximinum praeferi jussit Constantinus, 496. Et quid gentibus acciderit, *ibid.* In armis mittitur, in nummis suis et imaginibus insculpi, inscribique jussit, 515.

Crucis supplicium, Romanis ex lege frequens, ex judiciis sublatum a Constantino, 515.

Crucis lignum ut inventum ab Helena, et quid circa eam inventionem acta sint, 593, 594, 595. De sancta cruce, Sibyllae dictum, 395.

Cultus verus, per Christum, 83.

Curiositas a divinis rebus ableganda, 44.

Cyprianus Carthaginiensis magicis artibus deditus, et daemonis ope amore Justinæ virginis ambeus, ab ea de fide Christiana edoctus, et magiae renuntiat, et Christianismum complectitur, 377. Ejusdem et Justinæ martyrium, *ibid.* Carthagine conventus egit maximos propter haeresim Novati, 594. Ejusdem sententia de haeretorum penitentium lavacro, 597.

Cyrenius Syriae praesidens, et quid de eo scribat Josephus, 68, 69.

Cyriilianus episcopus, 511.

Cyrillus Antiochiae episcopus, 432.

Cyrius Hierosolymitanus quibus de causis episcopatu sit motus, 797.

Cyrus Persa ultimum Medorum regem bello oppressit.

D

Daemones solent conjecturaliter vera praedicere, 519. Daemonis consilio corpus P. lycarpi combustum, 275.

Daemonum restauratio ex Origene, 584.

Dauidicis hebdomadae quomodo computentur, 68.

rumdem varia supplicia, 444, 445 *seqq.* Christianorum veterum liberalis eleemosynæ largitio, 292. Bestiis obiecti, 447. Eis non nocent, *ibid.* De rescripto Cæsaris Adriani, ne in ipsos indicta causa sæviretur, 261. Decem martyrio renuntiant, 305. Eorum numerum alii suppleverunt, *ibid.*

Christiani Alexandrini in summo Inctu ferias Paschales peragunt, 411. Christiani infidelium bellis et pestibus implicati, *ibid.* In pestilentia officiosissimi, 412. Christianorum sub tyrannis inopinata libertas, et gaudium, 475. Christianis monachis solitariae vitæ leges ubi, et a quo primum datæ, 157. Christianos appellare ex suo nomine soli Christo contigit, 49. Christianis Thyestis cæna et Oedipidæ concubitus obiecti per tormenta servorum infidelium, 395. Sub Galieno pace potuit, 493. Christianorum Deum, verum Deum esse quadragies populus Romanus exclamavit, 492. Christianorum res bellissime sub Constante habuerunt, 466. Christianorum persecutio prohibita rescripto Antonini Pii, mediatore divo Justino, 262. Res eorum ut auctæ a Constantino, 534, 535, 536. Et quæ antea pulchre steterant, quomodo intestina dissensione atque contentione a divina visitatione exciderint, 441. Quietæ et tranquillæ, quando et quando, 461, 462. Doctrina per magiam tractata, 242. Christianorum legio sub Marco Antonino in Marcomannis in summa aquæ difficultate precibus a Deo puviam impetravit, 298. Christianorum multi, supplicii fracti, a Christo defecere, 379. Christianorum accusatoribus poena captis et terrior ab Antonino imperatore constituta, 298, 299. Eorundem persecutio sub Licinio, 510. Christianos occidit Trajanus, 235.

Christophorus martyr sub Decio, 577.

Christus unus est, ubique et in omnibus, 11. Tanto omnibus aliis Christis superior existit, quanto res umbris, 49, 50. Christus Servator noster naturaliter, reliquit Christi imaginariæ et symbolice; ille divino Spiritu, hi factio uncti oleo, 50. Christus ex omnibus unus per omnem orbem a Barbaris simul et Græcis nominatus, 51. Olim paucissimis, plurimis nunc cognitus, 45. Veteribus sanctis, quomodo apparuerit, 45, 46. Ab Abrahamo visus, respondit Isaac, collocutus cum Jacob, cum Moyse, et aliis prophetis; et quomodo, 52. Quando, ubi, et quomodo natus, 68, 69, 73, 76. Eo nato impletæ Danielis hebdomadæ, 68. Christus minimus, in regno cælorum Joanne major, 88. A Joanne baptizatur, 86. Super eum descendit Spiritus; testimonium ei cœlitus datum, *ibid.* Christi genealogia elucidata ab Juliano Africano historico, 70, 71, 72. Christi fratres et participes quomodo esse possimus, 96. Christus deportatur in templum Hierosolymis, 74. Excipitur triumphali pompa et acclamatione, *ibid.* Cauponante e templo eiecit, *ibid.* Hierosolymis egreditur, 103. Eo revertitur, *ibid.* Christum communem naturam fuisse, in eoque perinde atque in propheta Filium Dei inlabitasse, et rursus ab eo discessisse, Paulus Samosatenus censebat, 420. Ab Abraxa in phantasmate carnis missum esse blateravit Basilides, 425. In Christo sicut voluntas, ita et operatio humana simul et divina, 103. Cruciatu, 106, 107, 108. Christum se Manes et Paraclitum appellavit, 429. De Christi potestate, locus Augustini, 119. Ejus doctrinæ non omnes statim capaces, 45. Christus in sepulcro cur triduum jacuerit, conjecturæ duæ, 122. Cur quadragesimo post Resurrectionem die in cælum assumptus, *ibid.* Propter Deitatem, et humanitatem perfectus, 116. Ejus mors et sepultura quam illustres, 111. Christus die tertia non cum corpore tantum, sed cum immortalis et divino corpore resurrexit, 115. Verus agnus Paschalis nostri, 104. Quibus se redivivum exhibuerit, 111, 114. Ut postremo in Galilæa visus sit; et cum in montem Olivarum consedisset, receptus in cælum, ad dextram Patris cõsederit, 120, 121. Matræ suæ per omnia persimilis, 125. Post Resurrectionem quoties et quibus ex discipulis se exhibuerit, 116, 117, 118. Ejus doctrina et vita ex præscripto Evangelii Christiana, cum ipso hominum genere existit, et antiquitus in sanctis et Deo dilectis hominibus efficacis fuit, 51, 52. Christum pati oportuit, 117. Ei morienti præsto sunt Mater et Joannes amatus, 109. Cum discipulis vescebat pisce asso et melle, et potum degustat, et cur, 118. Item cum Petro, Thoma, et Nathanaele in mari Tiberiadis post capturam piscium, 119. Christi quoad animam, descensus ad Inferos, 109. Quando et quomodo eos qui apud inferos victi fuerant, solverit atque liberaverit, 109, 110. Una cum discipulis in agrum Gethsemani oraturus egreditur, 105. Christi duplex imago, una non picta Abgaro data, picta vero altera ad regem Persarum missa, 445. Pacem solis Christianis, grassante pestilentia Alexandriæ, concessit, 411. Mysterium duplex in ejus duplici nativitate consi-

deratur, 43. Christi amicus, is amicus Constantini promulgatur, 492. Christus ex cuius edicto blasphemandus, 378. Ejus religionis abjurantes victi tormenibus sub Decio, 379. Assistit Paulo, 180. Verba quibus Hierosolymis exitium prædixit, 235, 236. Ejus formæ descriptio, 125. Christi Domini persecutores multa gravia passi, 150.

Chrysantus Episcopus, etiam corpore translatus, manæ propria decretis synodi Nicænæ subscriptus, 580.

Chrysohora, Dionysii Corinthii soror fidissima, 295.

Cibi, et contra eorum delectum, 312. Cibum discipulis ut præbeat Christus, 119.

Cidarid Persarum regum insigne, 53.

Cineres martyrum in Rhodanum conjecti, 311. Ut spes resurrectionis præcederetur, *ibid.*

Civitas integra Phrygiæ cum incolis propter Christianismum igni exusta, 452.

Circumcisio Domini in Bethleem in domo Josephi, 75. Circumcisio et aliæ ceremoniæ non admodum curæ fuerunt antiquis patriarchis et aliis piis hominibus, et cur, 52, 53.

Clades quantæ persecutionem Maxentii et Maximini sunt subsecutæ, 471. Clades confertim cumulata, Maximinum sævientem cohibuere, et qualis fuerint, 480, 481.

Claudius Lysias Paulum ad Felicem præsidem Cæsaream mittit, 183.

Claudius imperator, 422. Claudius Cæii successor, 451. Ejus imperium, 450, 451.

Clavi Christi quidam ab Helena inventi, misique ad filium suum imperatorem Constantinum Magnam, 591.

Clemens filii Petri sectator, 191, 192. Martyrium et de libris ejus, 247, 248. Clemens Ancyranus viginti octo annis martyrii cursum pro Christo absolvit, in quo quosconque martyres longe superavit, 457. Clementis epistola ad Corinthios dissidentes, 305.

Clemens Alexandrinus *στωματικός* seu Contextor cognominatus; ejus opera, et quæ de divinis Scripturis dixerit, 531, 532. Laudatur ab Alexandro episcopo, 536. Ejusdem Alexandrii de Joanne evangelista testimonium, 240, 241.

Cleobius hæreticus a quo Cleobiani, 290.

Cleopatra peritrix Ptolemæum filium, 58.

Cleophas. Vide Simeonem.

Clericorum immunitas, imperantem Constantino, 505, 516.

Cœna mystica ubi parata, 104.

Cœnobium primæ Ecclesiæ, 152.

Cognati Servatoris nostri secundum carnem videntur a Domitiano, et dimittuntur, 259.

Cognitio rerum, varietate sili et elocutionis, tam etiam librorum multitudine, difficilis efficitur, 37.

Collucianistæ nomen Ariani sibi arrogarunt, 551, 552.

Collum Domini quale, 125.

Colluthi hæresis statim disparuit, 542, 546.

Columba super Christo consueus, 573. Columbarum pulli quid signent, 74.

Cometarum et aliarum talium stellarum ortus et origo, 75.

Commentarii conficti et falsi adversus Christum, 47.

Commodi successoris Antonini imperium, 314.

Concilii apostolici Hierosolymitani decretum, 163.

Concilia Romæ et Carthagine propter hæresim Novatii coacta, 391. Concilia septem catholica, 13. Vide Concilia, Synodus.

Concordiam suadet imperator in oratione ad episcopos, 566, 567.

Concubitus impudicos et illicitos Constantinus Magnus, primus inhiuit, 515.

Confessio Christiana, 447.

Confirmatio nostra unde corpore videatur, 532.

Confusio et turba per totum orbem propter Ariam, 534.

Conjugium, secundum Magnatem a dæmone, 428.

Consecratio templi Hierosolymitani, 635.

Constans ad Varachum legatus mittitur, et quomodo Constantinum ex Helena suscepit, 463, 464, 529, 530.

Quomodo Maximiani gener, repudiata prima uxore, et de ejus liberis, 462, 463, 530. Constantis male habitus ad senatum et filium Constantinum oratio, 463. Ejus imperium, tutissimum Christianæ pietatis portus, 466. Ejusdem natura, et obitus, *ibid.* Ejus dictum de opibus publicis, 531. Quæ Constantio fratri scripserit de Althamæ et Pauli exactione, 689. Missos ab Orienta ihus episcopos re infecta dimisit, 690. Constans et Constantinus quanto in Christianismum fuerint studio, et de eorum opinionibus; et ut Constantius aliquantulum transversum actus fuerit, et de dissidio super cõsubstanciali et similibus substantiis, 728, 729, 730. Constantis ad Constantium

litteræ laconice scriptæ, de revocando Athanasio, 751. Per insidias interimitur a Magnento, 744. Constantia Licinio nupsit, 462. Constantia morbo oppressa visitur a fratre; eique commendat presbyterum (Arianum sed occultum) qui revocandi Arium dedit occasionem imperatori; et quomodo, 645. Constantia urbs cur sic appellata, 600. Constantina civitas cur sic dicta, 603. Constantinopolis civitas, 24. Ejus constructio, 518, 519. De his quæ intra ipsam exstructa fuerint, 519, 520. De tractatibus structuris, 520, 521, 522. Plura de his omnibus, 534, 535, 536. Dei Genitrici dedicata, 587. Constantinopoli quid actum, soluto Seleuciæ concilio, 790, 791. Constantinus episcopus, 511. Constantini Magni ortus, educatio, et institutio, 467, 461, 529, 530, 531. Ejus memoria veluti spiritus quidam, 20. Ejusdem elogia, *ibid.* In Galliis et Britannia cum imperio fuit, 463. Quomodo divinitus paternum adeptus sit imperium, et qualis fuerit, 465, 466, 529, 530, 531. De Maxentio, qui Romæ tyrannidem exercebat, quomodo triumphavit; et de signo crucis quod et apparuit, 482, 483, 484. Roma recepta quomodo grata Deo factiora fecerit, 485. Ejusdem post baptismum constitutiones, 491, 492. Ejusdem cum Maximino conflictus, et de eis qui signum Crucis in exercitu tulerunt vexilliferi, 493, 496. Constantinum Nicomediæ ab Arianis baptizatum esse asserentes, et quod propter filii Crispi cædem Christianismum assumpserit, refutantur, 492, 493, 494. Vicem Licinii miserat, et quomodo eum expugnavit, 512. Licinio victo, totius Orientis simul et Occidentis imperator, tranquilla pace replet imperium; quas leges et constitutiones tulit; et quæ demum benigne Christianæ religioni fecerit, 513, 514, 515, 516. Ejus observantia erga professionem fidei nostræ testimonia, 513, 514, 515, 516. Quomodo Byzantio capto Byzantios occidione occiderit, 517. Constantinus quandiu solus imperavit, 523. Quid de eo scriptum ab Egnat., *ibid.* Amissa parte copiarum in prælio adversus Byzantios, languidus et mæstus inopia consilii, cælum suspiciens videt scripturam stellarum ordine atque distinctione conformatam, et de illius significatione, 517. Vincit, urbemque capit, 518. Quomodo cognominem sibi urbem, Constantinopolim scilicet, magnifice construendam curaverit, 518, 519, 534, 535, 536. Ejusdem pietas, 519, 535. Aequalis apostolis, et rerum a nativitate ejus usque ad imperii initium, brevis commemoratio, 529, 530, 531. Quomodo tyrannos vicerit, et Christianam religionem amplexus sit, 531, 532, 533. Eiusdem pietas, virtus, ac constitutiones, 533, 536. *Vide* Constitutio, Decretum. Gravissima egritudine occupatur, et de iis qui diversis et locis ad curandum eum venerunt, 489. Eidem apparent Petrus et Paulus, 490. Sanatur, et quomodo, 491. Alio morbo correptus, quomodo liberatus, 532. Audita Arij cum Alexandro contentione nisiit Hosium Hispanum in Orientem, ad concordiam inter dissidentes conciliandam, 535. Decantatissimam illam primam sanctam Nicææ synodum cogendam statuit, 539. Ut ipsam ingressus sit, et ad sacrum episcoporum ordinem egerit, 561, 565, 566, 567. Omnes ubique Ecclesias de actis in concilio Nicæno adversus Arianos, litteris admonuit, 583, 584. Benedictionis causa, Constantinopolim synodo translata, quomodo publicum ei præberit epulum; et muneribus omnes honoris gratia prosecutus, idomum quemque dimiserit, 587, 588. Quid Macario Hierosolymitano episcopo, de vivifico Christi sepulcro scripserit, 591, 592. Quæ templa Hierosolymis ædificaverit, 593, 596, 597, 598. Quæ Sapori regi Persarum pro Christianis scripserit, 617, 618. Quomodo adductus ad revocandum Arium, 643, 644. Ejusdem ægritudo, baptismus, testamentum, et obitus, 664. Sepultura, mores, statura, et forma corporis, 663, 666, 667. Constantini Junioris cædes, 676. Constantius Constantis filius; et de ejus filiis, 462. Circumventus ab Arianis contra Athanasium, Sardiciæ decreta improbat et abolet; et quæ mala, reductis Arianis postmodum subsecuta, 745, 746 et *seqq.* Quid contra Aetium et Eudoxium ad synodum Ancyranam scripserit, 766, 767. Quam ob rem synodo Ariminensi successit, 778, 779. Macedonio graviter successit, et quibus de causis, 783, 784. Occiso Hermogène duce, noxam remittit multitudini, Paulum ejicit, Macedonio successit, et cur, 684. Quæ de perversione fidei, consilia cepit, 759, 760. Eius ad Athanasium reditum differentem litteræ, 731, 732. Ejusdem ad Alexandrinos pro eodem, 738, 739. Concilium Sirmii coegit, et Photini dogma in disquisitionem adduxit; et quid ibi constitutum, 749, 750, 755. Eius obitus, et quæ Gregorius Theologus,

de eo scripta reliquerit, 803, 806, 807, 808. Ejusdem imperium, 809.

Consitutio imperatorum Constantis et Constantii pro religione Christiana, 728. Constantini imperatoris adversus omnes hæreses, 661. Constantini Magni imperatoris, ut Christianis loca et res suæ restituantur, 502, 503, 504. Aliæ ejusdem Constantini imperatoris, quibus pecunias, dona et immunitatem Ecclesis concessit, 504, 505, 506. *Consubstantiale et similitudinale*; et de dissidio ex his vocibus nato, 729, 750, 751, 754, 755. Con-substantiale colentibus quanta mala intulerint Ariani, 781, 782. In consultationibus quorum consilia prævaleant, 34.

Contemplatio quomodo acquirere, 93, 96. Contemplationi vacabant primi Christiani, 157, 158, 159.

Conteutio Alexandri et Arij etiam post litteras imperatoris, irreconciliabilis, 539. Magna in concilio Seleuciæ, 785, 786, 787 *seqq.*

Continentiæ prætextu, seductæ multæ femina, 709. Conventus ecclesiastici sub imperatore lætioris, 15. *Vide* Synodus.

Cophini duodecim et septem sportæ, necnon reliquæ panum, quibus Christus multitudinem pavit, in columnæ basi repositæ Constantinopoli a Constantino, 519, 520.

Cornelius centurio et alii cum ipso ut animum apprehenderint Christo, 142. Cornelius episcopus Antiochenus, 258. Cornelius episcopus Romanus Fabiani successor, 375, 376.

Cornelli scripta contra Novatum, 591. Corona spinea coronatus Domitianus, 108.

Corporis Christi statura, 425. Corporum nostrorum perpetuus internecio, ex Origene, 584.

Corruptionis mundanæ necnon regenerationis typus Lazarus, 122.

M. Crassi insolentia, et infelicitas, 62. *Create* verbum in Scriptura sacra quomodo usurpatum, 699, 700.

Cræscens Cynicus calumniator et delator Justini philosophi martyris; et quid ipse Justinus de eodem scripserit, 267, 268. Quid item de eodem Crescentia commemorat Tatianus, *ibid.*

Crispus Corinthi cum uxore et liberis baptizatur, 172. Crispi filiorum Constantini natu maximi obitus, 517. Crispus Constantini filius quomodo interfectus, 433, 491. Crudelitas summa, 67, 81. Trajani, 253. Tyrannorum effrata, 432. Licinii quanta, 510, 511.

Cruce scissa et ligno adumbrata, 13. Crux sancta quanta venerationi semper fuerit Constantino; de tribus illis magnificis quas in magnis columnis Constantinopoli cum inscriptionibus collocavit, et mirifica de una earum historia, 600, 601. Crucis signum in sublimi loco statui jussit Constantinus, 485. Illud, invocato Deo paterno, videt Constantinus cum inscriptione, 482, 517, 532. Hierosolymis apparens de ejus figura, et his quæ postmodum acciderunt, 736, 737. Crucis signum in exercitu contra Maximinum præferri jussit Constantinus, 496. Et quid gerentibus acciderit, *ibid.* In armis militum, in munitis suis et imaginibus insculpi, inscribique jussit, 515.

Crucis supplicium, Romanis ex lege frequens, ex judiciis sublatum a Constantino, 515.

Crucis lignum ut inventum ab Helena, et quid circa eam inventionem acta sint, 593, 594, 595. De sancta cruce, Sibyllæ dictum, 595.

Cultus verus, per Christum, 53. Curiositas a divinis rebus ableganda, 44.

Cyprianus Carthaginensis magicis artibus deditus, et dæmonis ope amore Justinæ virginis ambiens, ab ea de fide Christiana edoctus, et magis renuntiat, et Christianismum complectitur, 377. Ejusdem et Justinæ martyrium, *ibid.* Carthagine conventus egit maximos propter hæresim Novati, 594. Ejusdem sententia de hæreticorum poenitentium lavacro, 397.

Cyrenius Syriæ præsidens, et quid de eo scribat Josephus, 68, 69.

Cyriallianus episcopus, 511. Cyrillus Antiochenus episcopus, 432.

Cyrius Hierosolymitanus quibus de causis episcopatu sit motus, 797.

Cyrus Persæ ultimum Medorum regem bello oppressit.

D

Dæmonia solent conjecturaliter vera prædicere, 319. Dæmonis consilio corpus Polycarpi combustum, 275.

Dæmonum restauratio ex Origene, 584.

Danielis hebdomades quomodo computentur, 68.

Darius Arsani Mius, 51. Vel Arsani secundum alios, 62. Dansas episcopus martyr, 616. David successit Sauli, 54. David genus quaritur ad necem, 257. Decennius Cæsar laqueo seipsum interimit, 758. Decimæ, et de his orta contentio inter pontifices et sacerdotes, 177. Decius Christi persecutor, 374, 377. Ejus cum filii interitus, 385. Imperium, 450. Decollatio Joannis Baptistæ, 88. Decreta de torrendis Christianis in mediis urbibus publicata, 478. Dedicatio Ecclesiæ in Calvariæ loco, 653. Navigiorum Castoribus, 187. Defunctorum animarum sedes ante communem resurrectionem in paradiso, 110. Demetri Corinthii dictum quoad Alexandrum in Darii throno sedentem, 15. Demetrius episcopus Antiochenus, 432. Demetrius episcopus Alexandrinus Origeni invidet et obtrahat, 535. Juliano successit, 514. Successorem Heraclam habuit, 575. Demetrius argentarius cur Paulo infestus, 175. Demetrius Thessaloniciæ primarius vir et præfectus quomodo martyrii studium decurrerit, 460. Descriptio ab Augusto facta, 68. Deus trinus et unus angelos et mundum universum condidit, 4. Deus vere spectator et moderator rerum nostrarum est, 482. Deus verbum duodecim sacros deligit discipulos, 92. Deo periculum sui status nullum, 109. Dei Patris cognitio apud Judæos inchoata, 47. Ut de eloquio Gregorius Theologus, 45. Quid de eo et dicere et sentire oporteat, unde promenda, 567. Diabrogati decreto senatus. Constantino imperante, 492. *Διαβεργόρες* qui dicantur, 657. Diadema sibi primus imposuit Aristobulus, 57. Heroli ab Augusto impositum, 62. Ejusdem, primus usus, 125. Diaconorum septem seu ministrorum electio, 133, 155. Diana Ephesia, 175. Didymus martyr, 461. Didymus clarus ecclesiasticus scriptor, scholæ sacrarum disciplinarum præfectus; et quomodo, quippe qui visum amiserit, cum elementa discenda ei forent, 715. Quæ verba sit prolocutus ad eum magnus Antonius; et de ejus libris, 716. Dies Dominicus secundum Constantinum Magnum, 115. De die Sabbatum præcedente quid statuerit, *ibid.* Dierum ratio ut habeatur in evangelica historia, 122, 123. Diocletianus ab exercitu imperator Romanorum est renuntiatus, 431. Quo animo sibi socium imperii adjunxerit Maximianum Herculium, 443. Sensim primum et calide persecutionem contra Christianos aggreditur, 443. Quandiu imperavit, et quomodo generum sibi Maximinum Galerium sibi ascivit, 462. Diocletianus et Maximianus cur imperium abjecerint, et quomodo interierint, 466, 467. Quinam eorum fuerint successores, *ibid.* Constantinum interficere conatus, 465. Ejus mandato, Ecclesia una cum viginti mille Christianis Natalem ibi Domini celebrantibus in cinerem redacta, 446, 447. Diogenes, episcopus Byzantii, 540. Dionysia, Dei amans, ferro necata, 581. Dionysius Areopagita, ejus libri, et martyrium, 166, 167. Sub Domitiano martyrium subiit, 240. Athenis a Paulo episcopus creatus, 291. Auditor Origenis, episcopus postea Alexandrinus, 369, 376. Quænam in persecutione sub Pectio et acciderint, 578. Inter hæreticos intus versatus; et de visione quæ ei apparuit, 398, 399. Ejus opinio de recipiendis in Ecclesiam lapsis poenitentibus, 593. Ejusdem ad Novatum epistola, *ibid.* Ejus epistolæ de poenitentia ad Fabium Antiochenum, 593. Alia ejusdem scripta, 596. De unitate Ecclesiarum Orientalium ad Stephanum Rom. episcopum, 397. Non temere controversiam movit episcopus, de traditionibus quas illi per manus acceperant, 399. Ejusdem ad Xystum Romanum epistola, 400. Quanta sub Valeriano persecutore passus sit, relegatus iterum atque iterum in solos Libyæ locos, 402. Quid de Nepote sentiat, 413, 414. Ejusdem aliæ plurimæ epistolæ, et scripta, 418. Obitus, *ibid.*, 422. Quid de ejusdem libris sentiat Basilius magnus, 418, 419. Festæ ejusdem epistolæ de Paschate, 409. Ab exilio reditus, *ibid.* Auctor prope fuit controversiæ τῶν ὁμοιωσίων, 419. De Spiritu sancto etiam non hec scripsit, ex Basilio, 419. Dionysius Albæ episcopus, dolum Arianorum et imperatoris deprehendit, 761. Dionysius Cornithiorum episcopus, et epistolæ ejus, 291.

Lionysius Romanus vir eximius, ad quem de baptismo dedit epistolam Dionysius Alexandrinus, 599.

Dionysius exconsularis, Athanasii rationem non habet, 650, 651.

Dioscorus ephebus propter ætatem dimissus a martyrio, 381.

Diospolis nunc, alias Lyda, 531.

Direptio templi Hierosolymitanum, 55, 59.

Disciplina Christiana quantum ad virtutem et pietatem in juvenibus valet, 206. Discipuli ubi primum Christiani vocati, 142. Discipuli Christi quinam revera fuerint, 211. Discipuli post Dominicum ascensum quo se receperunt, 121. Discipulorum duodecim electio; necnon et aliorum Septuaginta, 92, 93. Omnibus extra Thomam in cenaculo conclusis Dominus se videndum præbuit, 117.

Dissidium inter Orientales et Occidentales Ecclesie de Paschate celebrando, 536. Episcoporum Orientalium, et Occidentalium, quos inter, alii alios damnant, 697, 696, 697, 698. Arimini inter Occidentales et Orientales, 773, 774. Et eorumdem cum Imperatore, 778, 779, 780. Romæ exortum propter depositionem dierum presbyterorum, 528. Inter optimates Judæorum ortum, 55. Dissidia inter Ecclesiasticos silentio regenda, non perperam vulganda, 555, 556, 557.

Dius episcopus Hierosolymitanus, 355.

Divinitas Christi ut ante legem et post legem latam, sanctis et piis viris perspecta fuerit, 44, 45. Quibus probetur, 97, 98. Certo et evidenter declarata signis que supra humanæ naturæ conditionem et ante mortem, et post depositionem de cruce, sepulturamque ipsam erigere; et quænam illa sint, 109.

Docti quidam ecclesiarum administrati, 556.

Doctoris finis quis sit, 94. Doctores et enarratores Verbi a Samosateno petulantur proscissi, 24, 25.

Doctrina Christi quæ, 50, 51, 52. Doctrina Christi cum pontificatu Annæ et Caiaphæ intra quadrennium incipit et finita, 105. Doctrina Christiana etiam a Tiberio confirmata, 146. Passim in orbe terrarum vulgata, *ibid.* Doctrinæ Evangelicæ finis, 95. Doctrinæ concordia, 44. Doctrinam Christi non omnes statim assequuntur, 45. Doctrina Servatoris in templo cum XII esset auctorum, 76. *Δωδεκάπορον* quod templum, 596.

Dogmata diversa ab Ecclesia Romana statuentes non statim condemnandi, 559.

Dolabra Noe, qua Arcam construxit in columna Constantinopoli reposita, 520.

Dolichianus episcopus Hierosolymitanus, 514.

Domestici schoarum qui, 464.

Domitius episcopus, 541.

Domitici seu Domicelli cur dieti Judæi, 72.

Domium nostrum, perfectum natura hominem esse, unde astruatur, 96. Vide Christus, Filius Dei, Servator.

Domitianus se Domium ac Deum appellari jussit, 258. Ejusdem crudelitas, 257. Imperium sævissimum, 240. Occiditur a conjuratis, *ibid.*

Domnæ virginis martyrium, 446, 447.

Domnus episcopus Antiochenus, Samosateno ejecto, 422, 432. Beati Demetriani filius substitutus, 426.

Domus Joan. Evangel. et quid in ea gestum, 151, 154, 155. Quando comparata, *ibid.*

Dorothea Alexandria castitatis gloria in primis celebris, 470, 471.

Dorotheus aulicus spectatæ fidei, 441.

Dorotheus presbyter Antiochenus doctissimus, natura eunuchus, 453.

Dositheus hæreticus a quo Dositheani, 290.

Dracilianus amicus Constatini, Hierosolymorum præfectus, et provinciæ rector, 592.

Dracontius Pergamensis cur episcopatu privatus, 75.

Drepana, sive Drepanum, cur Helopolis appellata, 520, 600.

Ducenarius potius quam episcopus vocari voluit Samosateus, 424. Ducenarii dignitas, 426.

E

Ebionitarum hæresis quæ, 538.

Ebrietas quæ non admittat flagitia, 470.

Ecclesia Christi ex Origene, super Petro constructa, 365. Firmitas, 287. Ante bellum Hierosolymis fuxibus Pallam concessit, 226. Dicendi et scribendi libertate utitur, 36. Ejus precibus mortui excitati, 299, 300. Consuetudo longi temporis in articulo s apud auctores variantibus obtinet, 37. Ecclesie Romane privilegium et prerogativa, 685, 686, 688, 689. Ecclesie veteris memorabilis mos ut peregre venientibus presbyteris Eucharistia mitteretur, unitatis scilicet, et charitatis symbolum, 340. Ecclesia ante hæreses virgo, 290. Novato discussa,

356 Ecclesiæ tineas et sorices, aulicos appellabat Constantinus, 667. Ecclesia Constantinopolitana a Macedonio et Arianis per cædes occupata, 687, 688. Ecclesia quam turbata reductis Arianis et abolitis ab Imperatore Sardinensibus decretis, 745, 746, 747, 748, 749. Ecclesiæ motus magni Constantinopoli, Eusebio sublato, et quomodo, 683, 684. Confusio post synodum Sardicensem, 701. Turba per Eusebium et sectatores, defuncto Constantino imperatore, 674, 675. Tumultus alius Constantinopoli, Alexandro antistite defuncto, 677. Ejus calamitatem, propriam esse reputabat laudatissimus Constantinus, 555. Ecclesiæ triumphus, tyrannis extinctis, 501. De ejus dissidiis, quam sapienter ad Arium et Alexandrum scripserit Constantinus, 535. Ecclesiæ pax sub Commodo, 345. Status sub imperatore, 14, 15, *seqq.* Ecclesia portatilis Constantini Magni, 515. Ecclesiam per totum orbem extendi ut curaverit Constantinus Imperator, 602, 603. Ecclesiæ per orbem a Petro constitutæ, 191. Earum episcopi, 192. Ecclesiæ cum passim in pace et otio floerent, dissensionem intestinæ subortæ sunt, et mores corrupti, 441. Ecclesiæ Christi augescentes, persecutionem ab adversario et hoste communi pietatis et religionis nostræ patiuntur, 282. Ecclesiæ Hierosolymis ab imperatore Constantino, et Helena imperatrice piissima constructæ, 595, 596, 597, 598. Ecclesiarum magnarum post apostolos quinam fuisse præsidēs, 224. Restauratio sub Constantino, 485. Argumentum quanto studio procurarint filii Constantini Magni, Constans scilicet et Constantius, 728. Structura et restauratio commendatur ab imperatore magno Constantino, 589. Earumdem ministros et præsidēs, a civilibus numeribus liberos et immunes esse voluit Constantinus, Constitutione ad Aulicum; et qualis illa sit, 505, 506, 516. Ecclesiarum præsidēs maxime persequitur Decius, 377. Ecclesiarum maximarum gubernatores circa eversionem urbis Hierosolymitanæ, 257, 258, 259.

Ecclesiastici, qui eloquentia et doctrina præstantes fuerunt, sub Valeriano et Galieno usque ad Diocletianum et Maximianum, 455. Ecclesiasticorum delicta et dissidia non vulganda, 555, 556, 557, 563, 566. Ecclesiastici scriptores. *Vide* Scriptor, Historicus.

Eclipsis solis circiter mortem Augusti, 84.

Elessa civitas in formam Ecclesiæ Thaddæum redacta, 144.

Edictum Cæsaris quoad censum et descriptionem cuiusque in sua patria, 68, 69. Ut Christus blasphemetur, 378, 379. Edictum Imperiale a Christiano discriptum, 445. Edictum Constantini pro Christianis, Roma recepta, 485, 486. Aliud ejusdem cum Licinio, 426. Aliud imperatorum pro Christianis in scripto editum, 475. Improbatur Maximino, 474. Aliud Maximini Galerii, quod in scripto pro Christianis volens volens proposuit, 486, 487. Diocletiani contra Christianos, 445, 444. Edicta contra Christianos in columnis æreis promulgata, 478. Quantæ deinde ciades ea sint subsecutæ, 478, 480, 481.

Effligies formæ Domini vestri, 125. Effligies Christi ad Augurum missa, 145.

Egenus publico sumptu alii jussit Nerva, 241.

Elezarus, et de ejus pontificatu, 106.

Electio duodecim, et aliorum, 70. Discipulorum, 92.

Elephantum spurii qui dicti reperiantur, 724.

Eleusius Cyzicenus cur depositus episcopatu, 794.

Eleutherus episcopus Byzantii, 544.

Eleutherii (S.) Illyrici episcopi stupendum et prodigiosum martyrium: Item et matris ejusdem, 263, 264.

Eleutherus sufficitur Sotero, 258.

Eleutherus episcopus Romanus, 314.

Elizabeth, et de ejus uteri gestatione, 64.

Eloquentes viri, Plato, Demosthenes, Thucydides et Aristides, 25.

Eloquentiæ laude quinam potissimum ecclesiastici floruerint et excelluerint, 433.

Elpidius Satalenorum episcopus cur et a quibus abrogatus, 796.

Elymas magus, increpatione Pauli fit cæcus, 163.

Encratitarum (de) hæresi quid scribat Irenæus, 297.

Eortasius de gradu episcopali quibus de causis ejectus, 795.

Ephesiorum puerorum martyrium, 377.

Ephraim Syrus monachus percelebris; et quæ præcipue de ejus philosophia circumferantur, 711, 712, 713, 714.

Epimachus martyr, 351.

Episcopi Romani prærogativa, 425, 508. Episcopi Rom. Ecclesiæ primi, 191. Aliarum item Ecclesiarum, 192. Episcopi piaculum purpura sua se obtecturum dixit Constantinus, 566. Episcopi, Ecclesiarum typi esse debent, nec tantum crimine carere, sed etiam criminis aspersione, 425. Quas eis mulieres habere liceat, 427.

Episcopus uxorem habens, 582. Episcopi pessime sub Licinio habiti, 510. Episcopi primi Romani, 221. Alexandrini, *ibid.* Antiocheni, *ibid.* Hierosolymitani, *ibid.* Magnarum urbium sub imperatoribus Severo, Antonino, Macrino, Antonino, Heliogabalo, Alexandro, etc., 375. Episcopi magnarum urbium, Arii tempestate, 540. Primi Byzantii, qui, 540, 541. Episcopi qui maximis Ecclesiis sub Valeriano et Galieno usque ad Diocletianum et Maximianum persecutionem præferunt, 431, 432. Episcopi minorum Ecclesiarum Valeriano et Galieno imperantibus, 433. Episcopi qui Commodo imperante Romæ, Alexandria, Antiochiæ, Hierosolymis, etc., emiserunt, 314. Episcopi Ecclesiarum quomodo lapsos sub Decio in persecutione, post justam penitentiam, in Ecclesiam receperint, 390. Episcopus penitentem recipit quidem in Ecclesiam, sed in sortem laici tantum, 392. Episcopi qui opinionem Arii post synodum primam Nicænam approbavit; et quid in eos ab eadem synodo et imperatore constitutum, 569, 570. Præcipui, qui reditum Athanasii tanquam illegitimum culpabant, 759. Qui legitimum eum asseruerunt, et quid his factum, 760. Episcopi olim per impositionem manuum presbyterium conferebant, 353. Episcopi Cæsareæ Palæstinæ, 453. Episcopi Laodicenses, viri sapientia illustres, 434, 435. Episcopi tres Italici fraude primum illecti, deinde ut coacti, episcopale Novato dignitatem conferunt, 391. Episcopi Orientales longiorem fidei expositionem ad Occidentales miserunt, et quæ sit, 691, 692, 693, 694. Episcopi quorum mentio fit in concilio Seleuciæ, quales, 784, 785, 786, 787, 788, 789. Episcopi de quibus in concilio Sardicensi mentio facta est, 795, 796, *seqq.* Episcopi Romani ordine sub Trajani imperio, item et Adriani, Evarestus, Alexander, Xystus, etc., 237, 258. Episcopi Alexandria paulo post supremam Judæorum stragem, 258. Item et Antiocheni, *ibid.* Episcoporum Hierosolymitanorum catalogus, 258, 259. Romanorum ex Irenæo, 302, 303. Episcoporum quorundam nomina qui synodis de celebratione Paschæ interfuerunt, 537. Episcoporum contentiones ac dissidia inter se mutua, 442. Episcoporum nomina, qui Sirmiensis concilio interfuerunt, 750. Qui Antiochiæ contra Samosatenum convenerunt, 420, 421. Episcoporum Arimini congregatorum litteræ ad imperatorem Constantium, 775, 776, 777, 778. Eorum nomina, qui concilio Antiochiæ per Eusebium celebrato interfuerunt, 681. Qui variis in locis curriculum martyrii pro Christo strenue percurrerunt, 460, 461, 462. Episcoporum et sacerdotum cædes in Perside a magis edita, 615, 616. Episcoporum, qui ex Ægypto et Libya exilio multati sunt, catalogus, 746.

Epistola Jacobi fratris Domini inter Catholicas princeps, 199. Epistolæ ab Ecclesia receptæ, quæ, 215, 216, 217. Epistolæ Pauli divinæ, 189. Ab hæreticis rejectæ, 286. De Epistola ad Hebræos optimum Origenis iudicium, 565. Epistola martyrum Viennensium et Lugdunensium ad Eleutherum Roman. episcopum de Irenæo, 303. Concilii Ariminensis ad imperatorem missa, 775 *seqq.* Epistolæ Alexandri alexandrii de Arianis, 542, 545 *seqq.* Arii ad Eusebium, 530, 531. Eusebii Nicomedie antistitis ad Paulinum Tyrium episcopum, 552, 553. Eusebii Pamphili ad clerum suum, acta concilii Nicæni declarans, 576, 577, 578, 579. Constantini ad Alexandrum et Arium, 556, 557, 558, 559. Imperatoris Constantini ad Saporem Persarum principem in favorem Christianorum, 617, 618. Constantini Magni ad omnes ubique Ecclesias, de sanctæ Nicæne synodi actis, adversus Arianos, 583, 584, 585, 586. Alia ejusdem de ecclesiarum restauratione, et sacrarum librorum comparatione, 589, 590. Alia ad Macarium Hierosolymitanum de vivifico Christi sepulcro, 591, 592. Constantini ad Arium, quoad ejus revocationem, 645, 644. Constantini ad episcopos Tyri adversus Athanasium congregatos, 653, 654, 655. Epistola Laconica Constantis ad Constantium, 751. Epistolæ Constantii imperatoris ad Athanasium, 731, 732. Item et ad Alexandrinum, 738, 739. Julii Romani pontificis pro sancto Athanasio Alexandrini missa, 753, 754, 755.

Ἐπίσκοπος quis locus, 226.

Erocus Almanorum rex, 466.

Eros Antiochenorum episcopus, 258.

Esdras a captivitate Babylonica liberos Mosaicos et propheticos restauravit, 302.

Ession episcopus Melitanus, criminator Athanasii, 617.

Eubula baptizatur a Paulo, 175.

Eucharistiæ institutio, 205. Ejus mysterium Aulicis honoris ergo Polycarpo permisit, 340. Moriturus olim permissa, 395, 396. Dabatur olim in manus communicantibus, 392. Per puerum Serapionem cuidam decumbenti data, et quomodo, 59; 596. In Eucharistiæ communione Novatus per juramentum sibi obstringit contra Cornelium episc. Rom. Christianos, 392.

Eudæmon episcopus Melitani, calumniator Athanasii, 617.
 Eudoxius Macedonic subrogatus, 798. Eiusdem sophisma, 799. Eudoxius et Acacius quosnam episcopatibus privarint, 793, 794, 795, 796. Quomodo Meletium Sebastianem Antiochiam transtulerit, 801, 802. De ejus blasphemia, 765, 766. Condemnatur, 767 *seqq.*
 Eugenii martyrium, 438.
 Eulalius Cæsareæ Cappadocum episcopus, 795.
 Eulalius Antiochenus antistes, clam Arianus, 640.
 Eulampius et Eulampia martyres, 488.
 Eumenes episcopus Alexandrinus, 258.
 Eunomius hæresiarcha Eleusio successit, 798.
 Euphrasia, perpulchrum virginitatis ornaumentum, quomodo martyrium subierit, 455, 456.
 Euphrates lumen, et de ejus origine et fluxu, 722.
 Euphratesia cur sic appellata, 722.
 Euphronius episcopus Antiochiæ, clandestine Arianus, 640.
 Eusebianorum opinio de Deo et Dei Filio, discutitur ab Athanasio, ad Afros scribens, 574, 575. Eorum nova in Athanasium calumnia qua tandem exsul est factus, 635. Alia item post reditum ex Gallis, 936. Arium et Euzoium ad communionem admittunt; et quomodo id ipsum aliis Ecclesiis ut præstarent, persuaserunt, 645, 646. Criminantur Athanasium, 646, 647.
 Eusebius quo tempore cœperit scribere Ecclesiasticam Historiam, et a quibus eam mutuatus, 35, 36. Constantini imperatoris bonitate abusus est, 631. Eusebii et Eusebianorum adversus Athanasium inimicitia et calumnie, 651, 657. Eusebius et Theognis, statim post obitum Constantini Magni, Arii dogna confirmare volentes, per quemdam Arianum sacerdotem turbas in Ecclesia eoncitant; et quomodo, 674, 675.
 Eusebius Nicomediæ sede sua exactus, et proscriptus, 569, 570. Revocatus eandem recipit, 635. Arianorum hæret, ab Alexandro Alexandrino capitur, 517. Ad eum quibus de rebus scripserit Arius, 550, 551. Collucianista dicitur ab Ario, 521. Quam sollicitus de morte Arii, 648. Episcopus etiam Constantinopolitanus post Paulum renuntiatus, 678. Quomodo Antiochiæ synodo coacta aliam fidei promulgavit expositionem, et episcopatum abrogavit Athanasio Magno, 678, 679, 680, 681. Eius obitus, 685.
 Eusebius Cæsareæ Palestinæ episcopus, Arianorum partium sectator, 551. Eiusdem ad Paulinum et alios littere, 552, 553. Eusebius Cæsareæ episcopus, prius quidem Arianus, postea vero Nicæno concilio subscripsit, et de eo ad suos litteras dedit, 575.
 Eusebius Emesenus quis fuerit, 681, 682.
 Eusebius, Laodicensis episcopus post Socratem, 454.
 Eusebius Pamphili quis fuerit, et de ejus scriptis, 435, 436. Arii sententiam an vere comprobant, *ibid.* Eusebius Pamphili secundus egit in primo Nicææ concilio, 365. Eusebius Pamphili, quasi Arius taxatus, et quæ de eo scripserit Socrates scriptor ecclesiasticus, 699, 700. Dubios, professioni fidei promulgatam tandem assentitur, 570. Eiusdem epistola ad Ecclesiam suam, de synodi actis, 576, 577, 578. Cum Eustathio in synodo Antiochena congressus, 627, 638. Deprecatur episcopatum oblatum, 640. Eius mors, et de ejus successore, 676.
 Eusebius Verceilensis apud Italos clarus, 711. Reditum Athanasii contra Arianos, ut legitimum sustinet, 760.
 Eustathii (S.) qui et Placidus dicitur, conjugis quoque et filiorum ejus sub Adriano martyrium iusigne, 265.
 Eustathiani qui vocati, 803.
 Eustathius, Antiochenus episcopus, in prima Nicææ synodo, primus egit de studio imperatoris Constantini in divinis rebus curandis, 563. Veræ pietatis propugnaculum, quamnam de dolo furentium, post synodum, Arianorum scriptis mandavit, 575, 574. Eustathius Magnus, Antiochiæ episcopus, a synodo ibi congregata cur et quomodo depositus, 636, 637, 638, 639. Eius successores qui, 640.
 Eustathius Sebastia episcopus, monasticæ vitæ quam rigidus exactor, 709, 710. Eustathius Sebastia Armeniorum antistes quas ob causas episcopatu depositus, et a quibus, 795, 796, 797. Eius hæresis, 800.
 Eustratii, Ducalis ordinis scribæ, et ejus comitatus martyrium illustre, 457, 458.
 Eutychianus, Rom. episcopus, 432.
 Eutychianus monachus, qui in Olympo Bithyniæ versatus, miraculis clarus; ad Novati tamen hæresim dicitur descivisse, 627, 628.
 Eutychus juvenis semianimis per Paulum ad vitam revocatus, 174.
 Euzoius episcopus Byzantinus, 511.
 Euzoius diaconus Arii sectator, 539. Cum Ario Constans-

tinopolim venit; et de utriusque libello imperatori dato, 641. Recipitur Hierosolymis a concilio, 653.
 Evagrius ex præfecto, de ejus historia, et a quibus auctoribus eam deceperit, 55, 56. Evagrius Macariorum sanctorum discipulus, 704.
 Evangelium docentur discipuli, 95. Evangelii prædicatio, *ibid.* Finis, 94, 95. De Evangelio scribendum timide et reverenter, 320. Evangelium etiam in circumcisis gentibus prædicatur, 142. Non improbat Tiberio, 143, 146. Evangelium de genealogia Christi omni ex parte verum, 72. Evangelii præscripta ab Origene accuratissime servata, 350. Quatuor Evangelia, quibus ex causis sint scripta, et de eorum ordine. Evangelia et apostolicos libros tanquam nullius pretii, elevat Nepos, 415.
 Evarestus pontifex, 257.
 Evodius apostolorum successor, quid de apostolorum baptismo scribat, 134.
 Exaltatio sanctæ crucis quando instituta, 594.
 Excommunicatio Theodoti, 516, 517.
 Expiationes urbium anniversariæ ut fierent otium, 415.

F

Fabianns Romæ indicio columbæ immolantis episcopus electus, 375. Eius martyrium, *ibid.*, 377.
 Fabius Antiochenus episcopus, 452.
 Fabula de Sphinge et Oedipo, 736.
 Facies Domini Jesu qualis, 125.
 Fadus Judææ procurator Theudam maleficum opprimat, 151.
 Fames ingens tempore mortis Augusti, 81. In obsidione Hierosolymorum quanta, 250, 251.
 Fami ab Agabo prædictæ Paulus et Barnabas subveniunt passim per omnia loca mittuntur, 142, 151. Quæ clades Maximini consecuta est, quanta, 480. Ingens apud Edessenorum urbem; et quomodo ei subventum a sancto Ephraim, 714.
 Fasciæ sepulcrales, et de earum post Christi resurrectionem compositione, 112, 113.
 Faustus, martyr, 461.
 Faustus Romanus cum uxore et tribus filiis a Petro ad Christum conversi, 191.
 Felix et Drusilla ejus uxor Paulum concionantem audivit; et quid inde secutum, 181.
 Felix episcopus Byzantii, 540.
 Felix, Liberio Romano exsulante, administrationem Ecclesiæ libenter, 765.
 Femina, Marcionis hæresim secuta, Cæsareæ Palestinæ sub Valeriano, defuncta martyrio, 403. Feminae quoque martyres sub Trajano, 255.
 Feræ vincuntur a Paulo, 175, 176. A martyribus abstinent, et in alios irrumpunt, 448.
 Festus. Vide Portius.
 Ficus sterilis mandato Christi exarescit, utpote anchor et dux primæ transgressionis, 165. Imago Judæorum est, et quomodo, 104.
 Fideles Antiochiæ primum Christiani cognominati, 142. Ut revelationem peradmoniti ante ipsum bellum Hierosolymis excesserint, et Pellam commigrarint, 236. Fidelium unanimitas et vita post missionem Spiritus sancti, 152.
 Fidei justificatus Abraham ante circumcisionem, 51. Sine fide in Christum, nemo eorum qui Deo placiti et grati fuerunt finem vitæ consecutus est, 45. Fidem discipulorum post resurrectionem quomodo confirmet Dominus, 117, 118. Fidei expositio ab adversariis Athanasii Constanti oblata, 689, 690. Alia episcoporum Orientalium ad Occidentales longior nominata, 691, 692, 693, 694, 695. Fidei tres formulæ, Sirmii ab Arianis editæ, 750, 751 *seqq.* Variæ expositiones, 795. Fidei formula Arimini, tum Constantinopoli lecta, 792, 793. De fide Nicæna quæ fuit Occidentis Orientisque sententia, 701. Quisnam eam polissimum retinuerint, 702.
 Filius hominis Christus quomodo dicitur, 48. Filium Dei e celo descendisse negabat Samosatenus, 425. Eius divinitas et æternitas an possit probari, 44.
 Finis in omni disciplina spectandus, 94.
 Firmilianus, Cæsareæ Cappadocum episcopus, quantum Origenem fecerit, 370.
 Flagellatio Domini, 108.
 Flavia Domitilla exsulat propter Christum, 238.
 Flavianus, vir clarus in Italia, 711.
 Florianus imperator; ejus imperium et mors, 430, 431. Ecclesiæ hostis; et quæ ad eum scripserit Irenæus, 526, 529.
 Florinus hæreticus, et cur, 515. Huic restitit Irenæus, 516.
 Flori Judææ procuratoris crudelitas, 226, 227.

Flumina quatuor magna; et quid de eis dicat Philostorgius, 721, 723.

Forma servi in formam Dei, 124. Forma divina humanaque oris et corporis Servatoris nostri Jesu, 125. Sanctorum apostolorum, Christi, et matris Virginis, 407.

Franci, gens bellicosa, Galliam occidentem maxime vastant, 682.

Frumentius sacerdos; et quomodo Indos ad Christianismum perduxerit, 607, 608.

Frumentum quos indicet, 87.

Puga Servatoris in Ægyptum, 78.

Fulvianus Anthropophagorum princeps, multis visis et in seipso expertis Matthæi miraculis, tandem eo mortuo ad Christum convertitur, 203.

Funus B. Mariæ Virginis ut ab apostolis concelebratum, 169, 170.

G

Gabinus novam formam administrationis Judææ constituit, 59.

Gadiabes episcopus, martyr, 616.

Galliarum imperium, 229.

Galenus quo tempore floruerit, 266.

Galenus imperator edictis persecutionem Christianorum inhibuit, 403. Ejus epistola ad episcopos Dionysium, Pinnam et Detrium, *ibid.* Quid de ejus imperio scribat Dionysius, 403, 404. Ejus imperium, 430.

Gallerii Maximini mors horrenda, 467.

Gallus, Constantii filius, 462.

Gallus, Cæsar Constantius renuntiatur, 750. Judæis superatis, tyrannidem meditatus, tandem trucidatur; et quomodo, 758.

Galli quando fidem in Christum complexi, 605.

Gamaliel in concilio prædicantes Christum apostolos tueri, 153.

Garamantæ aves ubi nascantur, 726.

Gaudentius damnatus ab episcopis Orientis; et quare, 696.

Gæzororum navale Christi fidei amplectitur, et Constantia cognominatur, 603.

Gelasius Cæsareæ Cappadocum antistes quid de Diocletiano et Maximiano scribat, 467.

Genealogia Christi Domini, quæ variare apud Matthæum et Lucam evangelistas videtur, concordatur; ex Africano, 70, 370, 371. Genealogiæ Judicæ quare ab Herode consumptæ, 71. Eorum tamen superfuerunt quædam monumenta, 72.

Generationem Christi quis enarrabit, 44.

Gens Judæorum seminis Abraham Dei peculiaris facta, 47. Gentes a Paulo qua ratione ad fidem perductæ, 163, 166. Etiam incircumcisæ Evangelium suscipiunt, 164.

Credentes non gravantur observationibus Mosaicis, *ibid.*

Gentilium religionem abjurare compulsi subditos Constantinus, et cur, 493. Festi dies abrogati, 514.

Generis obscuritatem avversabantur Judæi, 64.

Georgius martyr celeberrimus, 459.

Georgius Laodicensis hæreseos Arianae patronus, Manetem refutat, 429. Cur abrogatus, 697. Cavillator ignarus, 804. Georgius Alexandriam denuo perductus, quanta Alexandrinis mala importarit, 746, 747, 763.

Georgius Alexandrinus quæm gravis et molestus Alexandrinis, 804.

Georgius Arethusæ præsul, 640.

Germanicus martyr egregius, 371.

Germanon Dio episcopo Hierosolym. succedit, 355.

Gigas non salvatur in multitudinis virtutis suæ, 497.

Gladiatorum spectaculum prohibitum a Constantino, 514.

Gloria Deo tribuenda; et a quo primo versus: *Gloria Patri et Filio et Spiritui sancto*, decantatus, 377. Non placebat Leontio, *ibid.*

Glyceri presbyteri martyrium, 446.

Guostiel hæretici, 284.

Gordius Hierosolymitanus episcopus, 355.

Gorgonius propter fidei sinceritatem ad supremum honorem assumptus, 441.

Gortheus hæreticus a quo Gortheani, 390.

Gothi quando Christi fidem amplexi, 603.

Græci divinarum rerum quædam prænantiarunt, 593.

Ad sanandum Constantinum Magnum, quod remedium adinveniant, 489. Græcorum philosophi in synodo prima Nicæna quomodo ad Christum conversi, 562, 563. Eorum imperium, 54.

Grandinis mirum in modum magnæ effectus, tempore Pauli, 173, 176.

Gratianus Serenius litteras pro Christianis ad Adrianum mittit, et Adriani rescriptum, 261.

Gratia historicis quanta debeatur, 33, 34. Ut gratia Dei

hæreticorum conatus discussit: cum multa alia eis impedimenta objiciens, tum doctos et pios viros in Ecclesia excitans, 286, 287. Gratianum actiones Deo redditæ, tyrannis sublatis, 501, 502, 513.

Gregorius Theologus, vehementissimus orator, et quid de virtutibus imperatoris Constantiæ scriptis prodiderit, 805, 806, 807, 808.

Gregorius Beryti, Arianae partium sectator, 351.

Gregorius Origenis auditor, mirificus cognominatus, 369. Gregorius mirificus Armenios ad Christianam religionem adduxit, et quomodo, 609. Gregorius militari manu ecclesiam Alexandrinam quomodo occupavit, Athanasio ejecto, 682. Episcopatu movetur etiam ab Arianis, 685. Gregorii Neocæsariensis episcopi miracula propter quæ Mirificus est cognominatus, 408.

Gregorio Alexandriano cur abrogatus episcopatus, et quomodo, 697.

H

Habitus bonus in animis nostris ex operatione præceptorum evangelicorum, 95.

Hæresiarchæ qui primi se in Ecclesiam Christi intulerunt, 285.

Hæresis Ariana, 538. Ejusdem sectatores, 539. Artemonis et Theodoti auctoris, 316. Montani, 319, 323.

Carpoeratis nefanda, 284. Berilli, 371. Arabum, 372. Cerinthiorum, 243. Ebionitarum, 242, 358. Encratitarum, cujus auctor fuisse fertur Talianus, discipulus Justini martyris, *ibid.* Manetis diabolica, 427, 428.

Marconis in diversas scissas partes; et de ejus monstruosis opinionibus, 326, 327. Mæcedonii, Marathonii Nicomediæ; et Eustathii Sebastii contra Spiritum sanctum, 800, 801.

Menandri, 241, 242. Nepotis, 413, 414. Nicolaitarum, 244.

Novati, 391, 392. Damatur a synodus Romæ et in Africa coactis, 394. Phrygum, 396. Montani, *ibid.* Encratitarum, 297. Sabellii, 419. Pauli Samosatensis, 420. Artemonis, *ibid.*

Valentini, Cerdonis, Marconis, Pontici et Marci, 284, 285. Hæreses inter Judæos, 290. Hæreses in Ecclesia Christi unde primum invaserint, 246. Sub Constantino, quomodo desierint, 661, 662.

Per seipsas alia super ahum succrescente conderunt, 286, 287. Karumdux et princeps Simon magus, 154, 155, 156. Phrygum auctores, 315.

Hæreseon expugnatores, et eorum catalogus, 287. Hæretici sacrarum litterarum corruptores, 316, 317. Euclidem et Galenum adorant, *ibid.* Scripturas prorsus negant, 318.

Fugiendi, 265, 292. Cappones et depravatores divinæ doctrinæ, 14. Eorum impia dogmata et mores impuri fecerunt ut apud gentes Christiani male audirent, 286.

Hæretici non gaudent privilegio Catholicorum a Constantino indultis, 506. Hæretici et peccatores quicunque poenitentes in Ecclesiam recipiendi, 292. Hæreticorum nosse opiniones utile est, 398, 399.

Hæreticorum multiplex nomenclatura, 290. De hæreticis poenitentibus recipiendis, 397, 398, 399, 401.

Harmonius Bardasenes lapsi filius, clarus apud Osroenos; sana excidit doctrina, 712, 713.

Hebdomades Danielis, 68.

Hebræi progenitorem suum Abraham gloriabundi jactant, 52, 54. Hebræus puer ab aliis pueris Christianis quomodo baptizatus, 277. Hebraicarum rerum usque ad Herodem advenam, seu alienigenam, brevis expositio, 54.

Hegesippus, et de scriptis ejus, 280, 290. Quid de primis hæreticis scribat, *ibid.* Rex Judæo Christianus, 291.

Ejus de apocryphis libris iudicium, *ibid.* Quid de divo Jacobo Domini fratre memoriæ prodiderit, 197, 198.

Helcesaitæ, et de eorum hæresi per Alcibiadem et Origenem refutata, 372, 373.

Helena Constantini mater et quomodo, 463, 464. Quomodo Hierosolymis fuerit, et ibi crucem sanctam invenit, 593, 594. Quas ecclesias Hierosolymis et circa ea loca construendas curaverit, 595, 596, 597, 598. Ejusdem opera quam Deo grata; et de ejus obitu, 599, 600.

S. Helena quomodo Romam venerit, Sylvestrum sacratissimum audivit, et ab eo sacra fidei mysteria fuerit edocta, 492, 495.

Helena Diabeuorum regina egentes in Judæa pascit, 151.

Helena comes Simonis Magici, primæ mentis nomea obtinet, 151.

Helenopontus civitas cur sic appellata, 604.

Helladicus Tripolitanus, ab Ario sycophantice vocatus hæreticus, 532.

Helladius diaconus cum Ario sensit, 339.

Hellenistæ Paulo adversantur, 140.

Helonopolis urbs cur sic appellata, 520.

Heracles primarius Origenis discipulus, episcopus

Alexandriae factus, 375. A Dionysio papa vocatus, 399. Heracliam præcipuum ex sectatoribus suis Origenes in instituendo, socium et adiutorem asciscit, 387. Heraclias Ptolearchi martyris frater, episcopus Alexandrinus, 348.

Heraclides Origenis discipulus, martyrii corona exornatus, 350.

Heraclides Chronius monachus, 704.

Heraclitus scriptor ecclesiasticus, vir divinus, et de ejus scriptis, 335, 336.

Herculius sævit in Demetrium, 460.

Hermias Sozomenus sive Salaminus quando et quousque historiam conscripserit, 35.

Hermippi, Hermocratis, et Hermolai episcopi martyrium.

Hermogenis ducis cædes a populo edita, 684.

Hermogenes rhetor quando floruit, 266.

Hermion episcopus Hierosolymorum, 452, 540.

Hermophilus hæreticus, 517.

Herodes Galilææ præfectus, 60. Res ejus gestæ, 60, 61.

Herodes et fratres ejus apud Antonium a Judæis accusantur, 61. Ab Augusto Arabiæ procurator factus, 62.

Herodes primus ex advenis Judææ rex, 61, 65, 66. Hircanum enecat, 61. Et fratrem uxoris suæ, *ibid.* Uxoriam etiam et amicorum necessariorum sanguine polluitur, 62, 65. Quam crudelis in Judæos, 67. Sub Augusto regnum Judæorum accipit, 66. Idumæus et Arabs genere, *ibid.* Quo consilio genealogias Judæorum combusserit, 71. De Christo nato sollicitus conturbatur, 76. Ejus cædem fugiens Christus in Ægyptum profugit, et exsulat, 78.

Herodes Pharisæus, uxoris suæ cognationem, et fratrem etiam Phororam neci dedit, 78, 79. Ut primus immissa divinitus plaga mortuus sit; et de ejus regni divisione, 80, 81. Ejus paulo ante mortem horrenda admodum crudelitas, 81. Etiam in filium suum teritum, 82. Uxore sua repudiata filium regis Aretæ, fratris Philippi adhucviventis conjugem sibi conjunxit, 87. Natalem suum celebrat, et quid hunc inter ætatem, 88. Pomas patricidii Joannis dat, belæ a socio victus et regno pulsus, 90. Cum eadem perpetuo mœratur exsilio, 147. Herodes idem et Agrippa, 151.

Herodianus grammaticus, 266.

Herodias, et ejus filia saltatio, 87, 88. Diutius hic vivit, penis futuri sæculi integris reservata, 89. Ejusdem filia saltatrici mors horrenda *ibid.*

Heron discipulus Origenis, martyr, 351. Heron Ægyptus igni combustus martyrii coronam adeptus est, 381.

Heron episcopus Antiochenus, 238.

Hesychas Hilarionis discipulus celeberrimus, 708.

Hesychus Ægyptus antistes, martyr, 461.

Hierax Ægyptus episcopus ad quem dedit epistolam festam sive paschalem Dionysius Alexandrinus, 409, 410.

Hierarchia quid sit, 167.

Hieronymus Ephesiorum princeps ex persecutore Pauli fit Christianus et quomodo, 176.

Hierosolyma refecta, 65. Hierosolyma vastata ac dirupta, 67.

Hierosolymorum vastities quibus Christi verbis prænuntiata, 255. Eversio per Vespasianum et Titum, 225, 226. Signa quæ eam portenderint, 227, 228. Ejus calamitatis peculiaris commemoratio, 229. Hierusalem tandem post supremam cladem Ælia vocata, 256. Expugnata fuisse propter horrendam divi Jacobi cædem, Judæi prudentiores existimaverunt, 198.

Hierotheus vir divinus et Paulus valde familiares, 167.

Hilarion monachus in Palæstina; et de ejus philosophia, 707, 708.

Hilarius Pictaviensis, vir divinus, 711, 715. Exsili causa solum verit, 760.

Hippotromus qui locus, 81.

Hippolytus Portuensis episcopus, 363. Ejusdem martyrii et verba cum ad supplicium traheretur, contra Novatum, 395. Resistit Novato, *ibid.* Ejus scripta, 550.

Historia plurimæ scienda, 34. Ejus scopus veritas, 43.

Historia Ecclesiastica primum ab Eusebio scripta, 456. Ecclesiastica quando a Nicephoro componi cæpta, 53. Quantum ceteris præstet, 57. Historiæ Judæicæ synopsis, 24. Historiam sacram perpetuam scribere, nemini unquam Christo nato conatus est, 36. Profanam scribere laudabile, sacram laudabilis, 55. Historiam scribentibus habenda gratia, 35. Historia Judæorum repetita, 66, 67.

Historici ecclesiastici an omnes respexerint utilitatem publicam, 34, 35.

Homerita, qui dicit, 607.

Hominum vitæ instituti genera duo, 158.

Homonostani quibus appellati, 804.

Honoratus urbis Constantinopolitanæ præfectus, 790.

Hormisdas episcopus martyr, 616.

Hosius, civitatis Cordubæ in Hispania episcopus, missus

in Orientem a Constantino ad componenda Alexandri et Arii dissidia, 556. Redit ad imperatorem rebus infectis, 559.

Hosius Hispanus et Prologenes Sardicensis, et de eorum responso quoad communionem Athanasii et Pauli, 696. Ab episcopis orientalibus damnatus, et cur, *ibid.* Syriensis synodo perinvitus adfuit, 750, 755.

Humanitas Jesu Christi quomodo astruatur, 96.

Humiliati sub potenti manu Dei, 512.

Hyginus provinciam Telesphori sortitur, 258.

Hymenæus in episcopatu Hierosolymitano Mazabani successit, 376, 452.

Hymnus angelorum: *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax in hominibus bona voluntas*, 73.

Hymnorum cantus apud primos Christianos, 159.

Hyphasis fluvius, de ejus origine, fluxu et virtute, 725.

Hyrchanus, qui et Joannes dicitur, Simonis successor, Hierosolymorum oppugnationem ab Antiochio rediit, 57. Ejus filii et mors, *ibid.*

Hyrchanus Alexandri filius, deses, a matre pontificatus inhonestatus; tandem fratri Aristobolo regno cedit inventus, 58. Restituitur, 59. Idumæam subegit, 62.

I

Iheri qui, et quomodo fidem in Christum complexi, 604, 605, 606, 607.

Ignatius Antiochenus, post Evodium, Ecclesiæ prædicitur a Petro: is creditur, quem puerum Christum in medum discipulorum ad simplicitatis imitationem statuit, 192. Ignatius Antiochia Romam delatus propter Christum hæticis devorandum obicitur; et de epistolis ejusdem, 249, 250.

Imago Servatoris Christi, nulla manu interveniente picta, ad Abgarum data, 145. Itemque aliam ejusdem et Matris Virginis per eximium pictorem depictam accepit rex Persarum, *ibid.* Imaginis vir et virtus non tantum perficit quantum veritatis ipsius representationi atque exhibitioni, 50. Imagines Christi, Virginis Matris, Petri et Pauli piuisse dicitur Lucas, 210. Sanctorum apostolorum, 467. Imagines per Pilatum in Hierosolymam illatæ, 149.

Imperator quibus rebus verissime declaratur, 5. Imperatoris cum aliis viris principibus comparatio, 19. Imperatorum primus Christianus quis, 574. Quinam Antonino Pio successere, 266. Imperatorum Constantis et Constantii studium egregium in Christianam religionem, et de eorum opinionibus, 728. Imperatorum Romanorum catalogus, ut aliis alii ordine successerit, 574. Imperatorum palinodia seu recantatio et penitentia, 472.

Imperium Galli et Volusiani, Æmilianii, Valeriani, et Galieni, 385. Imperium Romanum a Plutarcho Chærodio quomodo extollatur, 9. Maxime floruit, ab ipso Augusti tempore efflorescente Christiana religione, 295. Ejusdem plagæ graves post tyrannorum in Christum furorem irreconciliabilem, 465. Clades item, 471.

Impietatem primorum hominum plagæ multifariam eis immissæ satis declarant, 46. Impietas Simonis magici quanta, 154, 155. Maximini maxima, 478, 479. Novati, 592. Impietatis crudelissimæ exempla, 56, 57, 58.

Impositio manuum, 151, 153, 154.

Incarnatio Verbi Dei, salutis nostræ gratia, sine carnis tamen placulis, 47.

Incredulitas apostolorum quoad resurrectionem Christi a mulieribus nuntiata, 116.

Indæ eunuchi martyrium, 46.

Indignatio divina in Ecclesiam corruptam, 412.

Indolis optimæ institutio optimæ, 546.

Indorum natio, Bartholomæi doctrinæ expers, quomodo ad piam Christianam fidem professionem adducta, 607, 608, 609.

Infantes contradicunt Herodes, 78.

Infidelibus bella, famæ, pestilentia, horrendæ quidem sunt calamitates; fidelibus vero, exercitia Regi, 411. Infideles invicem inhumantissimi, grassante pestilentia, 412.

Ingenita duo, secundum insaniam Manetis, et quæ, 427. Ingenita quatuor, juxta Marcionem, et quique juxta Apellem ejus sectatorem, 326, 327.

Ingenuus martyr, 581, 582.

Injuriam aliis illatam, suam esse reputant qui ex præscripto et voluntate Dei vivunt, 482.

Innocentium cædes visa et prædicta ab Jeremia in persona Rachelis, 78. Eam cum inlibere potuerit, Decretamen propter bonitatem toleravit, 78.

Interrogatio incauta, et responsio improvida, æquæ sibi veniam concedunt, 557.

Inventio sanctæ crucis, 593, 591.
 Invidia optima quæque appetit, 3. Invidia adversus apostolos Jesum prædicantes, 152.
 Invocatio Dei Verbi, 55.
 Ira Dei in securitate vitæ non sentitur, 442.
 Irenæi martyrium, 458.
 Irenarchæ officium, 276.
 Irenæus episcopus Lugdunensis quid de Joanne apostolo scribat, 240, 241. Ejus scripta, et quomodo ejus quoque ætate prædicationes et vaticinia divinitus, quæ prope fidem excederent, sint edita, 229, 300.
 Irenæus ad Victorem de non statim ejiciendis ab Ecclesia sententibus diversa, 339. Pacis studiosissimus, quomodo tranquillitatem et concordiam Ecclesiis restituerit, exemplis successorum sanctorum apostolorum commemorans, 339, 340, 341. Quomodo Scripturarum divinitus inspiratarum meminerit; et de Apocalypsi Joannis, et de Septuaginta interpretum translatione, 300, 301, 302.
 Isaac episcopus, martyr, 616.
 Ischyras præcipuus Athanasii accusator, 648. Repellitur, 651. Quid de eo scripserit Sozomenus, 652. Quomodo ab adversariis Athanasii apud Mereotem episcopus est creatus, 695.
 Ischyronis martyrium, 380, 382.
 Isidorus Ægyptius martyrio affectus, 381.
 Ismaelus, et de ejus pontificato, 106.
 Israel. Ad Israelis gentem cur primum accitis et delectis discipulis Dominus accesserit, 95.

J

Jacobus, frater Domini, cognomento justus, ut fuerit Hierosolymitanæ Ecclesiæ creatus episcopus, 133, 135.
 Jacobi duo, 133, 136.
 Jacobi fratris Domini thronus ad multa tempora servatus, 407. Ejusdem prima inter catholicas epistola, 199. Martyrium, 151, 152, 196, 197, 198, 199. Oblitus dictus, *ibid.*
 Jacobi Alphæi filii provinciæ, acta et martyrium, 202.
 Jacobus Josephi fabri filius, 135.
 Jacobus episcopus, et martyr, 616.
 Jacobus Nisibis episcopus, et quomodo precibus suis eam ab obsidione Saboris vindicaverit, 744.
 Jactantia Samosateni, 425.
 Jejunium Christi in solitudine, 91.
 Jejunio (de) controversia, 359.
 Jentaculum Domini cum discipulis juxta mare Tiberiadis, 119.
 Jesus quidam vir nomine, Væ, væ Hierosolymis exclamat, 228.
 Jesus, Nave filius, successor Aaronis, 54.
 Jesu cognominatio Nave soli sapienter indita, 48. Divinæ Jesu et Christi appellationes quomodo intelligantur, 48, 49. Jesu nomen ubi accipit Dominus, 75. Jesus crescebat sapientia et gratia, quomodo id intelligendum, 79. Parentibus triduum invisus, se eis dolentibus exhibuit, *ibid.* Cum doctoribus legis disputat, annum ægeus duodecimium, 78. Cur baptizatus, 86. Quantum de Joanne occiso mortuorem conceperit, 89. In deserto quid agat, et de ejus tentatione, 91. Jesus Verbum Dei incarnatum suspensum est super lignum, 109. Jesus, hortulanus a Magdalena creditus, 115. Non vult se ab ea tangi, *ibid.*
 Joachim et Anna parentes Mariæ Virginis, et eorum vita, 63, 64.
 Joanna uxor Zebedæi, 114.
 Joannes Baptista sextum ægens mensem ad Mariæ salutationem subsistit et exsultat, 61, 65. Christo major habitus, 88. Joannes apud inferos quoque animabus vincit salutem per fidem prædicaturus, Herodem manifeste in faciem reprehendit, 87. Capite truncatur, 88. Ejus sepultura, 89. Ejusdem præconium, sanctitas, doctrina, 85. Baptismus, 86. Summa ejus officii et prædicationis *ibid.*, 87. Cur in spelunca conservatus alterum cum dimidio annum ægens, 76. Cibus ejus, et tegumentum, 79. Apud inferos præsentiam Christi prædicat, 91. Ejusdem genus et propinquitas, 135, 156. De Joanne Baptista testimonium Josephi, 90, 91.
 Joannes evang. Joannis evang. domus, Virginis matris ad obitum usque perpetua mansio, 151, 151, 155. Joannes apostolus, et de duabus epistolis, item et Apocalypsi Joannis presbyteri, 252. An matrimonium contraxerit, 212. Quibus de causis Evangelium scripserit, 213, 214, 216. Quid de ejus epistolis, 213, 216. De Apocalypsi ejusdem, 216. Ex Patmo redit Ephesum, Ecclesias ibi reclusus, 219. Non sustinuit ingredi balneum in quo Cerinthus lavabat, 244, 265. Exsul in Patmo, 257. De ejus morte, seu immortalitate, 120. Ephesi quiescit,

538. Res ejus gestæ, mors, et translatio, 205, 206, 207, 208. Joannis evangelistæ locus: *Si enim volo manere donec veniam, quid ad te, explicatus, 208.*
 Joannes presbyter cognominatus, 301. Quænam ejus scripta, 252. Eidem tribuitur Apocalypsis a Dionysio Alexandrino, 414, 415, 416, 417.
 Joannes monachus criminator Athanasii, 647.
 Joannes, qui et Marcus dictus, Paulo et Barnabæ inserviebat, 165.
 Joanni Judæi successori succedit Jonathas, 56.
 Joannes Mellitii successor exilio mulctatus a Constantino, et cur, 660.
 Joannes episcopus, martyr, 616.
 Jonathas succedit in locum Joannis fratris; ejusdem res præclare gestæ, et mors, 56.
 Jordanis fontes, 406.
 Jose Josephi fabri filius, 135.
 Josephus vir Mariæ, qualis, 64. Matre et puero receptis, in Ægyptum profugit, 78. Ventre Mariæ tumescente, anxius, meditatior occultum ab ea disidium; sed angelus mysterium declarans, anxietatem eam seni solvit, 65. Joseph et Maria sponsa in patriam eunt ut censeantur, 75. Bethleem posthabita, cur Nazareth incolat, 69. Ejusdem genus, 135.
 Josephus diaconus, martyr, 615.
 Josephus, Caiphas dictus, et de ejus pontificato, 106.
 Josephus historicus veritatis amator, 80. Josephus in universum divinæ Scripturæ consona scribit, 152, 153, 154. Comprobat Christi prædicationes, 236. Quanto in honore a Tito habitus, 210. Josephi apud Hebræos historici veritatis amanti testimonium de Christo, 124. Judicium de Judæorum accleribus, 252. De sancto Jacobo testimonium, 198, 199. Ejusdem libri, et quales ejus quoque mores fuerint, 161, 162. Quid de eodem scribat Suidas, 163.
 Judæa sola sub dominatione Herodis, 61.
 Judæus mortuum se simulans, vere mortuus effectus S. Gregorii precibus, 408. De Judæo, cui manus exarscens decidit, 470. Judæi libertate donati, 53. Quanto tempore post Christum bello impetiti non sint, 226. Præcipue Christianis infensi, 274. Christi corpus furto sublatum esse divulgant, 116. Sub Claudio, Nerone et Felice quam gravia perpassi, 176, 177. Ex Hierosolymis missis per omnem terram viris dispositis, vulgaverunt Christianorum dogma esse ætæro, 289. Contemptores longanimitatis Dei, 236. Ex prophetis loca aperta de Christo sustulerunt, 289. Judæorum in Dominum Jesum rabies, 107, 108. Temerities in Christo necando, quantum malorum causa, 148, 149. Jussi a Caio Cæsare effigiem ejus in templo locare, 147, 148, 149. Tumultus inde quantus, *ibid.* Judæorum Pontifices ab Aaron usque ad Jacobum fratrem Domini, 136, 137. Regnum quanto tempore sub ditione alienigenarum ex Herode progenitorum, 227. Eorum clades quibus signis prædicta, 227, 228. Cladis particularis expositio, 229. Eorumdem captivitas ex Josepho, 230. Judæis mala quanta per Pilatum illata, 149, 150.
 Judæorum Alexandriæ incolentium, et Græcorum seditio unde nata, 147. Judæi Diocæsarienses a Gallo Cæsare victi, 758. Judæorum duces in potestatem Romanorum redacti, 66. Providentia in sepulcro muniendo, et corpore Christi asservando, 112. Romanorum societatem petunt, 56. In eorum potestatem rediguntur, 66. Eorum adversus Romanos quomodo motum sit bellum; 225, 226. Judæorum novæ calamitates et clades sub Trajano apud Alexandriam, Ægyptum et Cyrenem, 254. Et in Mesopotamia, 255. Eorum qui perierunt, numerus initus, 255. Suprema sub Adriano internecio, 256, 257.
 Judæorum historia brevis, 54, 66, 67. Neroni rebelles, 226. Christi hostes, *ibid.* Constantinum transitionem ad Christum criminantem, defectionem ab idolorum cultu laudant, 494, 552. Convincuntur et convertuntur a Silvestro, 495, 553. De duobus Judæis, altero qui per acnam, altero qui a pueris mirifice baptizatus est, 276, 277. Judæorum iudices quot, 54.
 Judas Mathiæ filius; ejus gesta præclara et mors, 56. Succedit ei Joannes, *ibid.*
 Juda, qui Thaddæus et Lebbaeus dictus, provinciæ et mors, 202, 205.
 Judas Gaulanites censum Cæsaris aversatur, 69.
 Judas cognatus Christi, 245.
 Judas Josephi fabri filius, 135.
 Judas Galilæus, et ejus mors, 135.
 Judas historicus ecclesiasticus, et de ejus scriptis, 535.
 Judas Iscariotes, et de ejus prodicione, 106, 107. Panem homini contra Dominum, non panem Dominum ut reliqui apostoli, sumpsit, ex Augustino, 109.

Eneratilis prohibitum, 297. Matrimonio junctis pauciora continentur charismata et dona, 158.
 Mattheus quando, quomodo, et quo Idiome Evangelium scripserit, 213. Ejusdem provinciae, gesta, et martyrium, 203, 204, 205. Evangelium Hebraice scripsit, 233, 331, 365.
 Matthaei nomen sibi arrogat Fulvianus ad Christum conversus, 203.
 Matthias pro Juda ut in numerum duodecim Apostolorum, sit cooptatus, 151. Ejusdem acta et martyrium, 203.
 Matthias Assamonei filius vincit Antiochum, foedissimeque urbe expellit, 56.
 Matthias Theophilii filius, pontifex, 68.
 Matthidia nobilis cum liberis baptizatur a Petro, 191.
 Maturus, martyr generosus, 306, 309.
 Maxentius Theodora frater, 462. Augustus renuntiat, 467. Ejusdem facta Romae quam foeda, 468, 469.
 Maximinum libidine emulatur, 470, 471. Quomodo expugnatus a Constantino Magno: et de ejus interitu, 482, 485, 484.
 Maximianus Herulius cur a Diocletiano in socium imperii adscitus, 413. Constantem Chlorum imperatorii sanguinis generum quomodo sibi legerit, 462. Ejus filii, *ibid.* Ejus audacia quomodo coercita, 480. Ejusdem mors, 467, 468.
 Maximilla una ex conjugibus Montani, prophetissa deioniciaca, 319, 320. Ejusdem mors, 321.
 Maximinus Alexandriae episcopus, successor Dionysii, 422, 432.
 Maximinus septimus ab apostolis apud Antiochenos episcopus, 258, 314.
 Maximus imperator in Christianos saeviens in primis Ecclesiarum episcopos petebat, 568, 374. Occisus cum lilio, 375.
 Maximinus Diocletiani gener Maximinum et Severum habuit filios, 462, 463.
 Maximinus Galerii filius quomodo vita functus, 467, 468. Crudelitate certavit cum Maxentio, primasque in flagitiis ferre studuit, 469, 470.
 Maximinus Orientis tyrannus edictum pro Christianis probat, et quomodo, 474. Persecutionem renovat, 476, 678. Ejusdem summum in Deum odium unde maxime colligatur, 478. Constantini et Licinii constitutionem pro Christianis graviter fert; et quae ejus hac de re Sabino scripserit, 486, 487. Praeceptis perversis et notis contra Constantinum Magnum, 488. Ejus post turpem e praedio fugam in sacerdotibus suos ac vates saevit, 497. Ejusdem edicta, periculo evitata, 497, 998. Interitus, divina vindicta permissus, 499. Ejus status comminutae, et fuligine oblatae, 500. Liberi, propinqui, amici, caesi, *ibid.*
 Maximus Hierosolymitanus episcopus, 374. Cum Athanasio communicat, 740.
 Maximus Diospolitanus quomodo patriarcha Hierosolymitanus creatus, 641.
 Maximus scriptor ecclesiasticus, et de ejus scriptis, 335, 336.
 Mazabbanes post Alexandrum episcopus Hierosolymitanus, 376.
 Medici crudelem in modum interferti, 472.
 Medorum inarchia, 51. Quandiu substitit, 62.
 Meletius ex Sebastia Antiochum quomodo sit translatus, et eodem ejecto, episcopatum ibi obtinuerit Euzoius, 801, 802, 803. Quid de Meletio haeresiarcha ejusque sectatoribus synodus Nicæna decreverit, 571, 581, 582.
 Melita insula, et quomodo Paulus in ea mordetur a serpente, 186, 187.
 Melito Sardinensis episcopus Christiani dogmatis defensor, 260. Ejus opuscula, 294. Praelara ejusdem ad Antoninum verba pro Christianis, 294, 295.
 Melito eunuchus Sardinus quiescit, 358.
 Melitiani et Ariani fœdus ineunt, et commune bellum adversus pium Alexandriæ clerum suscipiunt, 642. Procedente tempore disjunguntur, et quomodo, 642. Adversus Athanasium quamquam instituerent crimina, 647. Conquievero, minus imperatoris verentes, 649.
 Melitius Eustathio Sebastiensis successit, 798.
 Melitius Ponticus, mel Atticæ, in praclaris studiis perfectissimi viri exemplar, 433, 454. Virtutes ejusdem, *ibid.*
 Melitius a Petro Alexandrino Ecclesia exactus, per quas causas, 537. Favet Ario, 534.
 Melota indumentum monachorum, quid significabat, 704.
 Menander Samaritanus magnus, discipulus Simonis, Servatoris nostri honorem sibi vindicare conatus, 211.
 Menas diaconus Arii sectator, 359. Menæ delubrum splendidum, 520.

Mendacium saepenumero vincit, et quantum, 635.
 Menophantus Ephesi episcopus Arium etiam post synodum secutus, 569. Cur depositus, 697.
 Mercuria, multorum liberorum mater, martyr, 581.
 Meretricula a demone correpta per orationem S. Gregorii sanata, 408.
 Mervazanes Armenorum episcopus, 596.
 Mesenorum insula, 722.
 Mesopotamia cur sic appellata, 722.
 Metra senis admirandi simul ac venerandi martyrium, 580.
 Metrodorus, Marcionis errorem secutus, martyrio perfunctus, 276.
 Metrophanes episcopus, 541.
 Michaeli archangelo duae extractae ecclesiae a Constantino; et qua de causa, 520, 521, 523.
 Michaelium cur sic vocatum, 521.
 Milas episcopus cum ducentis quinquaginta clericis martyr, 616.
 Milites peregrinos primus aluit Ilircanus apud Hebraeos, 62.
 Milites etiam martyria perpassi, 446.
 Milenariorum origo, 243, 252, 253, 413.
 Milles episcopus qua de causa in Aegyptum se contulerit; et quantus vir ibi existerit, 616.
 Miltiades contra prophetas Montanistas, 522. Ejusdem libri, 322, 323.
 Miltiades episcopus Romanorum; et de constitutione ad ipsum a Constantino missa, quoad synodos de Ecclesiis concordandis celebrandas, 507.
 Ministerium sacrum venale apud Judaeos, 106.
 Miraculum ad hunc usque diem durans, 460. Miraculum Lazari mirificum, 99. Miraculum a S. Sylvastro editum, praesente imperatore, Helena ejus matre, et Judæis centum et viginti, 495. Miraculum quod in subscriptione Actorum concilii Nicæni accidit, 580. Miraculum ingens de puero in templo Clementis per annum servato, 248. Miraculum legionis Christianae, sub Antonio, 298, 299. Miraculum lavacri a Trajano confecti, 235. Miraculum Asterii, 403, 406. Miracula multa Gregorii Miriaci, 408. Miracula Pauli quae Ephesi edit, 175. Miracula funus B. Virginis consecuta, 169, 170.
 Miracula Narcissi, 354. Miracula multa per apostolos edita statim atque missus Spiritus sanctus, 152. Crux salutaris ab Helena inventa, 594. Unus ex tribus crucibus a Constantino fabricatis, 601. Miraculum omnium maximum ad fidem Divinitatis faciendam, 99. Miraculum admirandum et supernaturalium Domini nostri succincta commemoratio, quibus certissimum divinitatis ejus perhibetur testimonium, 97, 98.
 Muestens Aureliani notarius propter quid occisus, 423.
 Mocius martyr, 520, 616.
 Modesti scripta adversus Marcionem, 294.
 Monachus, nisi operetur, auro similis, 707. Monachi qui in Palaestina et Syria floruerint, 707. Celebriores apud Armenios et Paphlagonas, atque Pontum, 709, 710, 715. Monachorum vita ubi primum et a quo instituta, 236, 257. Monachorum praecipuorum Aegypti qui Nicæni decretis firmiter adhæserunt, nonina, 702. Monachorum indumentum quid indicet, 704.
 Monarchia, Chaldeorum, Medorum et Persarum, 51.
 Monasteria quae dicantur, 621.
 Monastica vita. *Vide Vita.*
 Monocerotis descriptio, 724, 725.
 Montanista, Montani discipuli, 319.
 Montanus apud Phrygas pro propheta habitus, 513. Ejus haeresis, quae Cataphrygas, hoc est, Phrygum, seu secundum Phrygas nominatur, 519. Ejus uxores duae prophetissae demoniacae, 519, 525. Refellitur ab Apollinari antistite Hierapolitanae Ecclesiae, a Miltiade, Apollonio, et Serapione, 516, 525, 526. Ejus obitus qualis, 521.
 Mons Vesuvius quando ruptus, et quantus ejusdem incendii effectus, 210. In Monte Galilæae postremo Christus apparuit discipulis, 120.
 Monumento Virginis matris post triduum aperto, non comparuit corpus ejus sacrosanctum, 170.
 Mores primorum Christianorum, 157, 158, 159.
 Mortui resurrectione per impositionem crucis, 594.
 Mortui sanctorum precibus excitati, 299, 500.
 Mors Petro praedicta, 120. Mors Virginis matris et Joan. Evangel. eadem, *ibid.*
 Moyses Magnus lei spectator, 48. Praefiguravit nomina Christi et Jesu in Pontifice et duce suo, 49. Ejus potestas quanta, 51. Omnibus Graecorum philosophis et Judaeorum prophetis velustus, 286.
 Mulier impudica marito nequam conjuncta, simul atque Christiana est facta, et maritus ad fruxum perductus

non possel, simul et impudicitia et marito nuntium remittit, 268. Mulier, horrendum spectaculum, necat, assat, et devorat infantem in obsidione Jerusalem, 231. De muliere quae sanguinis fluxum patiebatur, sanata sibiriae Salvatoris tactu; et de tropaeo et monumento collati in eam beneficii a Christo, 406. Mulieres solitariae, et quid de ipsis prodat Philo, 158. Mulieres sanctae, angusta ferentes, quoties ad vivificum Christi sepulcrum accesserunt; et quomodo inde probetur Resurrectione Domini, 113. Mulieres subintroductae quae dicantur, et quam damnosae sacerdotibus, 423, 426, 427.

Mundus, juxta insanum Manetem, quomodo conditus, 428.

Munera Magorum quae, et quid indicent, 77.

Murus Semiramidis decantatissimus, 16.

Musani libri, 296, 297.

Musonius episcopus, etiam mortuus subscripsit manu propria Constitutionibus concilii Niceni; et quomodo, 530.

Mysterium sanctissimae Trinitatis paucis, sed gravibus accommodatisque verbis ostenditur, 44.

N

Narcissus episcopus Hierosolymitanus, 314, 315. Ejus miracula, 353, 354. Eo profugo et non apparente creatur episcopi Hierosolymis, 335. Ex fuga reversus, *ibid.* Centum et sex natus annos Alexandrum sibi substituit, ministerium obire aequiens, *ibid.* Centum et sex annorum, 356.

Narcisso Irenopolitano cur et a quo abrogatus episcopatus, 697.

Narcissus, Neroniadis episcopus opinionem Arii secutus, 569.

Natalis orthodoxus pretio ingenti episcopus ab haereticis conducitur, 318. Is aliquoties a Christo in somnis admonitus, tandem angelorum plagis correctus in frugem rediit, *ibid.* Penitentia ejusdem, *ibid.* A Zephyrino episcopo Romano in gratiam Ecclesiae recipitur, *ibid.*

Nativitas Christi duplex, 44. De qua tractetur hic, *ibid.* Nativitas Domini nostri Jesu Christi admiranda et divina, 73.

Natura et tenuitas hominis vi nativa ad altitudinem contemplationis aspirare non potest, 96. Naturam et conditionem nostram accepit Dei Verbum, fatalibus tamen peccati inquinamentis exceptis, 47.

Nave solus cognominatus Jesus, imago fuit veri Jesu Servatoris nostri, 48, 49.

Navigatio Pauli Italica, 183.

Navium dedicatio, 187.

Negationi triplici Petri quomodo medeatur Dominus, 119.

Nemesion inter latrones, educatus, martyr inter praedones medius igni exustus, 381.

Neon, Seleucia pontifex, ad deponendum episcopatum quare et a quibus damnatus, 796.

Nepus episcopus Aegyptius, et de ejus haeresi, 413, 414.

Nepotianus, summam rerum administrationem Romae assecutus, necatur a Magnentio, 743.

Nero Petrum et Simonem Roma exigit, 179. Mox Simonem complectitur, *ibid.* Paulum audit et absolvit, 238. Credit tandem, 189. In Christianos admodum saevus, 192, 193. Favet Simonem, 193. Ejus impietas, impunitas, turpitudine, et crudelitas etiam in suos, 194. Exstitit primus Christianorum persecutor, *ibid.* Quinam ejus successores, 229.

Neronia civitas, nunc Irenopolis, 569.

Nervae imperium, 240. Ejusdem acta, 241.

Nestor juvenis Thessalonicae civis benedictus a Demetrio, Lycaorycto, martyrium sustinet, 460.

Niceana fides. *Vide Fides, Synodus.*

Nicolaus unus ex septem diaconis, et de ejus haeresi, 244.

Nicolaus Lyciae episcopus, vita, morum simplicitate, necnon miraculis perquam celebris, 651, 652.

Nilus episcopus Aegyptius, martyr, 461.

Nilus flumen, de ejus origine, fluxu, et aliis multis, quae in eo reperiantur, 724.

Nisibis a Persis oppugnata; et de his quae expeditionem eam subsequuta sunt, 743, 744.

Nobilitatis sure admodum studiosi Judaei, 72.

Nomen Christianorum quam antiquum, 51, 52.

Nomina Dei, ejusdem hominis Verbi, Christus scilicet et Jesus, longe antea ab ipso usque Moyse symbolice et sub certis iudiciis in honore et pretio habita fuerunt, 48, 49.

Notarius falsus contra Christianos quomodo punitus, 423. Notariorum usus in synodis, 422.

Novacula in caput Domini non ascendit, 123.

Novatiani penitentibus qui Christum aljuraverant, spem salutis denegarunt, 394. Novatiani consubstantiale profitentibus quae mala illata, 782, 783.

Novatus in petitione episcopatus repulsam passus in haerem prolapsus, 391. Astute imaginarium et subreptitium episcopatum consequitur, *ibid.* Ager in lecto decumbens baptizatus, *ibid.* Presbyterium tempore persecutionis posthabuit, 392. In Eucharistiae communione per adjurationem sibi Christianos obstringit adversus Cornelium episcopum Romanum, *ibid.* Impietas ejus deprehensa et refutata a Maximo presbytero, et Urbano, Sidonio ac Celerino, *ibid.* Damnatur ejus haeresis a synodis Romae et in Africa coactis, 394. Ejus impurissima de Deo doctrina, 399, 400.

Nuptiae spirituales secundum quosdam haereticos, quae, 283.

Numeriani imperium, et in Babylam episcopum saevitias, 450. Fuit ab Ecclesia Christianorum exclusus a Babyla episcopo Antiocheno, 451. Interimitur a socero, *ibid.*

O

Obtrectatores Constantii post obitum ejus, refutantur, 806, 807.

Occidens ab Oriente per secessionem divisus, 701.

Occidentis urbes Nicenum decretum integrum reliquerunt, 675.

Oculi Christi Domini quales, 123.

Odenatii res gestae et interitus, 421.

Olea ecclesia a quo constructa, 511.

Olympianus episcopus, 541.

Ὁμοούσιον praecipua difficultas in synodo prima Nicena, 569, 570. Explicatur ab Athanasio, 574, 575, 637, et Eusebio Pamphili, 577. Ὁμοούσιον etiam in Scripturis divinis invenitur, 578, 580.

Ὁμοούσιον Consubstantiale, ὁμοούσιον Similesubstantiale, an differant, 729, 730, 750, 751, 554.

Onesimus sub Domitiano martyr, 240.

Onesimus Byzantius episcopus, 540.

Onias pontifex et Tobiae filii, causa dissenstionis Judaeorum, 55.

Opes publicas melius a privatis pluribus haberi quam intra unum principis claustrum reservari, dicebat Constantius, 531.

Oppianus poeta, 266.

Opus hoc aeternae sapientiae acceptum fertur, 37. Ejus divisio, 38. Quando perfectum, 43. Quibus operibus Christus Dominus verus homo, perfectusque Deus indicatur, 96, 97.

Oraculum Apollinis Didymaei quale responsum dederit Licinio, 512. Oraculum Simeonis editum, non prius eum mortuum nisi videret Christum Dominum, 74. Sacris oraculis in divinis rebus habenda fides, 43.

Oratio Christi parentis, 105. Polycarpi rogum conscensuri, 274. Orationi et precationi constanter incumbunt apostoli, mulieres, et ipsa Maria Mater, sublato in colos Jesu, Paracletum expectantes, 120. Oratio Melitonis ad Antoninum, 294, 295, 296. Item et Apollinaris ad eundem, 296. Christianorum quam effeax, 298, 299, 500.

Oratoria Judaeorum sibi arrogat, dicatque Caius, 148.

Ordinatio Stephani et aliorum sex virorum, 133. Et Jacobi fratri Domini, *ibid.*

Oreste per ignem martyr, 438.

Orestia et Orestae populi qui, 748.

Orientis urbium status sub Constantio, 674, 675. Orientis Ecclesiae et Occidentis dissensio quanta, 693, 696, 599.

Origenes Clementis Contextoris discipulus, 532. Adamantius dictus, 344. Origenis a puero studia atque exercitia; quomodo etiamnum adolescens sermonem veritatis professus fuerit, et sese pro Christo ad martyrium subeundum preparaverit, 346, 347. Ejus patrimonium illico aggregatum, 347. A femina locupetie adoptatus, 348. Frequens in oratione, *ibid.* Aetatis anno xviii catechistes Alexandriae factus, 348. Ad fortitudinem animavit martyres et in carcere et in suppliciis, *ibid.* Christiani philosophi exemplum, 349. Libros ethnicos omnes vendit, sacris deinceps litteris operam daturus, 349. Ejusdem studium, labor et somnus, 350. Vitam severam et austeram exegit, *ibid.* Quomodo seipsum castravit propter Christum, ut scilicet celibem peragere possent vitam, 352, 353. Romae fuit, Zephyrino Ecclesiam regente, 357. Ejusdem in sacris litteris profectus, et de sextupla ab eo dicta Scripturarum translatione, 357, 358. Ambrosium Valentinianum ad sa-

nam fidei doctrinam perduxit, 339. De discipulis ejus, *ibid.* Origenes quæ de suo in Græcorum litteris studio commemoret, 361. Cor in Arabiam venerit, et quomodo Casarea nondum presbyter sacras Litteras publice in Ecclesia exponendo tractarit, 362. Quænam scripta sacram literarum Alexandriae exposuerit, 363. Testamentariorum sive Canoniarum Veteris et Novi Testamenti Scripturarum quomodo meminerit, 364, 365. In Palæstina presbyter ordinatus, 367. Ejus successores in schola Alexandrina, *ibid.* Origenis scripta in Palæstina, et alii ejusdem libri, 367, 368, 369. Origenis Casarea Palæstinae docentis discipuli multi, et qui, 369. Quanto in prelio apud magnos episcopos fuerit, 370. Ejus lapsus admirandus, 375. Beryllum ab errore revocat, 371. Arabum quoque hæresim refutat, 372. Et Helcesaitarum, 372. Quomodo ad tribunal martyrii consistens, pietate Christiana abjurata, a seipso degeneravit, 383. Origenis errores et blasphemias, et quomodo sub Gallo vitam finierit, 384, 385.

Oriscus apud Hungaros quid vocetur, 743.

Othonis imperium, 229.

P

Pachomius episcopus Ægyptius, martyr, 461. Celebrerrimus monachus, vitæ Thebænesiotarum auctor, 204, 705, 706.

Pæsius monachus illustris, 704.

Paleæ quid notent, 87.

Palinodia patratus in Christianos persecutionis, 475.

Palinodia et recantatio Eusebii et Theognidis, 635.

Palmas, Ponti ecclesiarum antistes, 357.

Pambo monachus celebrerrimus, 704, 707.

Pamphilus presbyter, eruditione juxta et vitæ instituto philosophus Christianus, 435. Martyrium ejus pro Christo Eusebii sororis ejus filius copiose scripto peculiari est prosecutus, 436.

Pamphilus Casariensis pater Eusebii, martyr, 461.

Pan simpia, et quid de eo animali circumferatur, 723.

Pancratius Petri discipulus, 217. Siculorum Ecclesiæ prepositus a Petro, 192.

Pantænus ex Stoico Christianus Alexandriae sacras litteras docuit, ad Indos usque Evangelium propagavit, 331. Pantænium librorum suorum patrem vocat Clemens Alexandrinus, 331. Vir beatus, 356. Non parum artibus profanis instructus, 361.

Panteleoni, sive Pantelemonis martyrium stupendum, 457.

Papas episcopus, martyr, 616.

Paphnutius superiorum Thebarum episcopus quid susserit Nicænæ synodo, 571. Quid de sententia Tyrianæ synodi adversus Athanasium dixerit, 682.

Paphnutius monachus, 704.

Papias Petri discipulus, 217.

Papias Hieropolitanus episcopus; et quæ ab eo præter communem opinionem, scriptis mandata sint, 251, 252. An fuerit ex Millenariis, et ejusdem judicium de Evangelio Marci, 252, 253.

Papyrus diaconus martyr, 276

Papyrus (Beatus) Sardibus humatus, 558.

Parabolarum vis, 95. Parabolarum omnium Salvatoris commemoratio, 100, 101.

Paracleti primitiæ discipulis in faciem spiratæ, et quando, 117. Quali ratione Quinquagesima quidem post Resurrectionem, decima autem post Ascensionem die, substantialiter ad apostolos venerit, 123. Paracletum se et divinum Spiritum nominavit Montanus, 319.

Paradisi primitiæ et arrihanones quidam futurarum in celo mansionum et scilicet, 110. Ejusdem situs, 725. Ubertas, 727.

Parentes Christi et in Bethleem et in Nazareth habitare soliti, 75. Parentum primorum impietas, 46.

Parthenius episcopus, vitæ splendore, humanitate et prodigijs ingenibus clarus, 632.

Parthi Perside petiti, 55.

Pascha Christi in domo Joannis evangelistæ preparatur, 104. Pascha primum, mysticum scilicet cum vinum, ubi institutum, 134. De dissensione inter Asianos propter ipsum exorta, 357, 558, 559. Illius celebrandi consuetudo obtinuit juxta decisionem Irenæi, 359, 310, 511. Pascha Domini, τῆς τῆς ἑσπέρας, 121. Celebrandum circa æquinoctium vernalium, 409. Eodem tempore omnes celebrare voluit Constantinus; et cur, 553, 556. De ejus ferijs quid constitutum in synodo Nicænâ, 571, 582, 583.

Passio D. N. Jesu Christi quo anno existit, 123. Mysterium, 106, 107, 108, 109. In ea multa ejus divinitatis signa, 109. De eadem et morte Christi, locus ex Augustino, 110. Ex divinis Passionibus quasam Christo ut

Deo, eidemque homini, et quasam ut Deo ascribere conveniat, 109.

Pastor fidus, et de ejus officio, 120. Pastoribus prædicatur Salvatoris Domini Nativitas, 75.

Patriarchis Christus cognitus, 52.

Patricius vicarius prætorum, et de litteris ad ipsam a Constantino missis quoad res Christianorum, 502, 503, 504, 506.

Patrophilus Scythopolitanus, Arii sectator, 554. Fidem Arii etiam post decreti synodum approbat, 569.

Paulinus Antiochenus abrogatus a Leontio, 711.

Paulinus Trevirorum in Gallia episcopus, ab Athanasio stat contra imperatorem et Arianos, 760.

Paulinus Tyri episcopus, post tyrannorum interitum, orationem domi compositam in medium protulit, 502.

Arianus; et quid ad eum scripserit Eusebius, 331, 52, 555.

Paulonas, vir facundus; sana eiecit doctrina, 712.

Paulus quando luce circumfusus, 134. Persecutor Ecclesiæ acerrimus, 139. Ex persecutore Evangelij, vas electionis divinitus factus, *ibid.* Fit maximus Evangelij assertor, 140. In Damasco a muro demissus Judæorum insidias evitavit, *ibid.* Non statim ei credit Hierosolymitana Ecclesia, *ibid.* Insidiæ ab Hellenistis ei struuntur, *ibid.* Ejusdem et Barnabæ acta, 163, 164. Ut gentes ad professionem fidei perduxerit, *ibid.* Quid in carcere Philippensium, ab eodem gestum, 165. Nugigerulus æstimatur, 166. Causam apud Areopagitas dicit, et Christum prædicat, *ibid.* Dionysium Areopagitam episcopum Ecclesiæ Atheniensis facit, 167. Ut ex Oriente in Occidentem; et inde rursus in Orientem migrarit, divinum et angelicum annuntians sermonem, 174, 175. Ut Epheso mari in Syriam vadens Hierosolyma pervenerit, 174, 175. Ei vincula Casarea prædicantur, 175. Ut Ephesi sub Hieronymo præside ad bellus damnatus, cum eisdem depugnaverit, et divino auxilio victor evaserit, *ibid.* Ejus ἄρπυξία, 175, 176. Hierosolymis cum esset, ut sese tempori et loco prudenter accommodarit, in eo quod ibi juxta veterem legis ritum vixit, 179. Gravibus catenis vincetus a tribuno concionabundus, quæ ei acciderit, dis-eruit, 180. Flagellatur, *ibid.* Ab Anania in faciem caditur, *ibid.* Cum eis qui Hierosolymis venerant quomodo se defendens disputarit, 181. Ut Casaream ad præsidem Felicem sit dejectus, in custodiamque connectus, 180, 181. Causam apud eum dicit, 181. Apud Festum libere causa dicta appellavit Casarem, 182. Apud Agrippam regem et Berenicem concionem habet, 182, 183, 184. Ejusdem in Italianum trajectio, et de naufragio ejusdem, 184, 185. Ut manus ejus in insula Melita viperæ morsa violata; de Publio aliisque Pauli miraculis, 186, 187. Ab insula Melita navigio Alexandrino per Syracusas quomodo venerit, et cum primariis ibi Judæis sermones disputando contulerit, 187. Sistetur ad Neronis tribunal, et absolvitur, 188. Diemium Romæ permanet, regnum Christi citra impedimentum libere prædicans, *ibid.* Roma excedens quomodo rursus ad prædicandum munus iterit; et denuo Romam venerit, martyriumque passus sit; et de divinis ejus epistolis, 189. Triguila quinque annos in Evangelio laboravit, 190. Romæ una cum Petro martyrii certamen absolvit, imperante Nerone, cui tertio post die apparuit; et quid inde secutum, 195, 195. Ejus vultus factique figura, 196. Epistola divinx, 213. De illa quæ ad Hebræos dubitatum, 217. Uxorem salutavit, et cur eam secum non duxerit, 211, 212. Eidem fuisse conjugem quidam negant, 212. Apocalypsis suæ meminit in epistolis, 417.

Paulus, Simplex cognominatus, Antonii sectator, quantus vir existerit, 625.

Paulus episcopus, martyr, 616.

Paulus post Eusebium quomodo sedem suam receperit, Ariani autem Macedonium contra eum foverint; et ut denuo sit depositus et eiectus, 685, 684. Litteris Julii sedem recipit, 685.

Paulus imperante Constantio, per Philippum præfectum quomodo urbe abductus, et solum vertere coactus, 687, 688.

Paulus Alexandro Constantinopolitano antistiti quomodo successerit; abrogatus tandem, et exsul, 677.

Paulus Constantinopolitanus a Macedonio thronum recipit, 757. Rursus perpetuo multatus exsilio strangulatus Macedonianorum opera perit, 743, 749.

Paulus Samosatensis, de ejus hæresi, et de prima contra eum coacta synodo, 420, 421. Convictus rursus ad orthodoxiam, 421. Ut contumax, Aureliano approbante, a) episcopatu excluditur, 422, 423. Denuo in errorem delabitur, 421. Rursus eundem abnegat, 422. Convictus excommunicatur, *ibid.* Angelus habitus, 423. Mulieres habebat subintroductas, *ibid.* Mores et vita, 424, 425, 425.

- Paupere (ex) nemo bonis artibus repente dives, 421.
 Pax sub Gallieno, 403. Pax Ecclesiae a quo excitata, 541. Pax Christianis Dei beneficio, tyrannus exstinctis, pax et conciliata, et quæ eam subsecuta, 501.
 Peccatorum mala presentia, futurorum malorum præmia, 80. Peccatorum remittendorum et ligandorum potestas discipulis quando data, 117.
 Peleus Ægyptius episcopus, martyr, 461.
 Pentecostes dies quo mysterio ab Ascensionis die est decima, 123. Ipso die cælitus Spiritu sancto discipuli implentur, 131.
 Pepuziani qui dicti, 319.
 Perennius præfectus, multorum nobilium interfectus, 325.
 Perfectio Christi propter quid, 116. Perfectio ex evangelicis præceptis, 93, 96.
 Peripsema omnium, quid sit, 412, 413.
 Perjuri tres juxta devotiones suas justo Dei judicio peccantur, 354, 355.
 Persarum regnum quando in monarchiæ formam reductum, 51. Exercitus contra Nisibim, et quomodo cyncipes et culices oratione Jacobi episcopi in eum involverint, 744. Persarum nonnulli quomodo Christiani facti sint, et martyrium subierint, 610, 611, 612, 613.
 Persecutio prima Ecclesie Hierosolymitanæ, 139. Gravis in Christianos sub Domitiano, 237. Propinquorum Christi Christianorum sub Trajano, 245. Inhibetur ex parte, 216. Maxima afflicti sancti martyres in Gallia, 305, 304, 305. Maxima Christianorum sub Severo, 345. Adversus Origenem gravissima coorta est, 549. Sub Decio, 377. Summa Christianorum in Ægypto, 381, 382. Valeriani inhumanissima, 401. Persecutionem Christianorum cur Deus permittat, 423. Persecutio acrior prioribus sub Maximino, 478. Universalis sub Diocletiano, 413. Mores eorum qui in ea fortiter decertarunt, 444. Christianorum in Melitina urbe, in Syria, Africa, Mauritania, Thebade et Ægypto, 447, 448, 449. Diocletiani et Herculi quandiu duravit, 462. Sub Maximino quam gravis, 470. Quænam eam clades subsequuta sunt, 471, 472. Persecutio ab Acacio excitata, 799. Georgii Alexandriæ Antistitis adversus Alexandrinos, 804.
 Persecutores Jesu Christi non impune relictos, 150.
 Pertinax ex consulari viro episcopus, 511.
 Pestilentia sub Domitiano quanta, 259, 240. Quæ Alexandriæ grassata est, sævissima, 411, 412, 413. In pestilentia per fratrem charitatem, Christiani inter se fuerunt officiosissimi, 412. Quæ tempore Maximini grassata est, quanta, 480, 481.
 Petrus objuratur a Domino quoad gladium, 107. Petrus et Joannes ad sepulcrum accurrerunt, et Christum resurrexisse credunt, 115. Et secundum mulieres post resurrectionem Dominus apparuit, 117. Ut e mari Tiberiadis ad Christum contenderit, 119. De fine et obitu Joannis quærens, objuratur a Domino, 120. Eum de amore ter interrogat Dominus, et cur, 119. Ejus miracula, 141. Concio, 131, 132. E vinculis Herodis evadit, 152. Cum Philone Romæ congressus, 157. Cum Simone Mago congregatur, 178. Ejusdem miracula, *ibid.* Ejicitur a Nerone, 179. Ejus peregrinationes, ut sacrum Clementem ad se pertraxerit, et Romam postea venerit, 190, 191. In evertendo Simone quomodo se gesserit, 192, 193. Petrus et Paulus Romæ, sub extremis Neronis temporibus inveniuntur, 192. Visunt Constantinum imperatorem gravissime laborantem; et quæ dixerint ei, 490. Uno eodemque die martyrium passi, 193, 195. Ejus statua et vultus, 195. Uxorem ad martyrium abductam alloquitur, cohortatur et compellat, 212. Super Petro, Christi Ecclesie ædificata secundum Origenem, 565. Petri epistola una, altera dubia, ex Origene, *ibid.*
 Petri cubicularii imperatoris martyrium, 415.
 Petrus episcopus Alexandrinus capite plexus magnifice martyrii coronam est consecutus, 432, 461. Nulla ei justa objecta causa, capitis damnatus, 478. Conviciis et maledictis Melitio proscinditur, et quibus de causis, 537.
 Petrus episcopus, Eusebianus, adversus Athanasium productus testis, 635.
 Phadimus Amasenus episcopus, 408.
 Pharisæi sub Alexandra Judæam administrarunt, 62. Cur ab Herode occisi, 79.
 Phasaelus urbis Hierosolymitæ præfectus, 60.
 Phetrum B. Mariæ Virginis, et de Judæo qui illud impie et irreverenter contrectavit, 170.
 Phileas vir clarus, philosophus egregius, martyr illustris, 450. Ejusdem in carcere constituti ad suos pariter canos testimonium, 450, 452.
 Phileas Ægyptius episcopus, martyr, 461.
 Philletus in episcopali functione Asclepiadæ suffectus, 376.
 Philippi et Bartholomæi provinciæ, 200. Martyrium patiuntur, *ibid.*
 Philippi apostoli filix; et quid de iis circumferant auctores, 211, 212. Duæ ejus filix Hierapoli obdormiunt; alia ejusdem filia Ephesi quiescit, 338. E septem diaconis unus, de ejus miraculis et virtute, 140, 141.
 Philippus primus ex imperatoribus Romanis Christi religionem complexus, 371, 377.
 Philippus episcopus Gortynæ, 291.
 Philippus Constantinopolis præfectus ut se gesserit in ejectione Pauli, et introductione Macedonii, 687, 688.
 Philippus præfectus heresiarum Paulum Constantinopolitanum suffocat, 749.
 Philo in omni philosophia summus, 148. Idem pro Judæis Romæ apud Caium orator, *ibid.* Qualia memorie prodiderit de eis qui primum in Ægypto Christi philosophiam professi sint et exercuerint, 157, 158, 159. Ejusdem scripta, et mores, 160, 161.
 Philogonius ex caudico episcopus Antiochenus; vir pius et fortis, 540. Ab Ario nominatus hæreticus, 551, 552.
 Philoromi illustris viri martyrium, 450.
 Philosophia monastica, 702, 703, 704, 705, 706 *seqq.*
 Philosophiam ne de nomine quidem uoverunt primi homines, nec virtutem, 46.
 Philosophi olim differentem a reliquis vestitum habuerunt, 561.
 Philostorgius Deo invisus; et quæ is scripta reliquerit, 35, 721, 722.
 Phlaccitus Antiochenus episcopus, secreto Arianus, 640.
 Phoenix ubi reperitur, 726.
 Photinus Sirmiensis hæresiarcha; et de ejus dogmate, 749. Ad exilium est damnatus, 755.
 Pictores egregii Apelles et Lysippus, 23.
 Pierius clarus et celebris Alexandriæ presbyter, 455.
 Pietas posteris ad imitationem commendatur, 433.
 Pietate aliis quinam primis temporibus præstiterint, 44. Pietatis primi præcones, et quid de ipsis scriptum reliquerit Philo, 157, 158, 159.
 Pilatus Archelai successor imperante Tiberio, 82. De ejus actis contra Servatorem nostrum, 83. Ad eum vinculis mambus ducitur Jesus, et quid apud eum passus, 107, 108. Admonitus ab uxore, Dominum absolvere contendit, 108. Damnatus ad mortem, *ibid.* De Christi prodigiis Tiberium monet, 145. Per Sejanum delertur ad Tiberium, 148. Quæ mala Judæis conciliaverit atque intulerit, et ut is lila sibi manu interiret, 149, 150.
 Pinytus Gnosstorum episcopus, 292.
 Pionius insigni martyrio exornatus, 276.
 Pisces, et de earum captura in mari Tiberiadis, 119.
 Pityrion monachus illustris, 704.
 Pius Hygini successor, 233, 235.
 Plato Anthropophagorum episcopus, 205. Plebs eum lapidibus obruere contendit, 549.
 Plutarchus ex gentibus ad Christum conversus ab Origene, postea martyr, 348, 350.
 Plutarchus Byzantii episcopus, 540.
 Pneumatomachi qui dicti, 800, 801.
 Polycarpus sectator Joannis apostoli, 27.
 Polycarpus ad Anicetum Romanum venit; et quid de illo commemoret Irenæus, 261, 263. Ejus martyrium, 270, 271, 272, 273 *seqq.* Ejusdem designato testimonium, 250. Romæ fuit apud Amcerum episcopum, et cum ii in Paschæ celebratione dissiderent, in fraternam tamen charitate et concordia manserunt, 340.
 Polycarpus Byzantii episcopus, 540.
 Polycrates Ephesi episcopus, 513.
 Polycrates octavus ejusdem familiæ et cognationis episcopus, 358.
 Polyeratis Ephesini episcopi ad Victorem episcopum Romanum epistola de feris paschalibus celebrandis, 557, 558.
 Pompeius (Cn.), Aristobulo devicto, Hircanum in Judææ regnum restituit, 59. Ejus modestia, captis Hierosolymis, 62.
 Pomum de quo primi parentes nostri gustaverunt, 103, 104.
 Penas damus eisdem plerumque quibus peccamus. Exemplum in morte filix Heroditidis, 89, 91.
 Penitentes in Ecclesiam admittuntur, 590. Suscipiendi si dignos penitentia fructus ferentes, 594.
 Penitentia tempus Judæis a Christo concessum, 256.
 Penitentia præclarum exemplum, 207, 208. Per eam adeus est ad Christi Ecclesiam, 374. Penitentia eorum

qui Christum in persecutione abnegaverant, 390. Penitentiae caeremonia, *ibid.* Penitentia tyrannorum, 472.

Pontifici *patri* martyrium, 310.
Pontifex a Paulo, paries dealbatus vocatur, 180. Pontifices olim ungi soliti, et cur, 49. Pontifices Judaicarum rerum rectores, 55. Pontificum Hebraeorum ab Aaron ad Jacobum fratrem Domini, Hierosolymorum episcopum, et ipsam urbem captivitatem usque, nomenclatura, 136, 157. Pontificum seditio contra sacerdotes et primores civitatis Hierosolymitanae, 177.

Pontificatus venalis sub Herode et successoribus, 68. Pontificatus Judaeorum collatio et successio, venalis annuatim facta, 106.

Porphyrius quae de singulari Origenis in eloquentiae et omnis generis artium doctrina studio scribat, 359, 360. Christianismum barbarum vocat, 360. Refutatur, 361.

Portus Festus Felicis successor, et quomodo Paulum acceperit, 181, 182. Causam Pauli exponit Agrippae, 182. Cum convicio Paulum ridet, 184.

Potamianae Origenis discipulae memorabile martyrium, 351. Post martyrium Basilidi et aliis sanctis apparuit, 352.

Potestas in caelo et in terra Christo Domino a Patre tradita, 110.

Pothius episcopus Lugdunensis, nonaginta annos natus martyrium obiit, 299, 308.

Praecepta doctrinae evangelicae quem habeant finem propositum, 94, 95.

Predicationi evangelicae non impedimento fuisse Caesarem scribit Tertullianus, 146.

Predicationes Domini quoad desolationem Jerusalem, 255, 256.

Praedo insignis ad poenitentiam conversus mediante apostolo Joanne, 206, 207, 208. Praedones securi arte quadam Hierosolymis in quosvis grassantur, 177.

Praecepti animantium Deus Verbum excipitur, 75.

Presbyteri quidam sapientissimi et doctissimi, 435.

Presbyterium tempore persecutionis posthabuit Novatus, 392.

Primogenitus mortuorum et princeps vitae Dei Christus, 122. Primogeniti et natu maximi filii in successione regni aliis praeferruntur, 57, 58.

Primus, Episcopus Alexandrinus, 258.

Principes Judaeorum rectores, iudices dicti, 54.

Priscilla et Maximilla conjuges Montani, prophetissae ab eodem vocatae, 319, 320. Oppugnantur, 324.

Priscus Caesareae Palaestinae martyr sub Valeriano, 405.

Probatio fidelium ex persecutione, 423.

Probanus medicus, divina visione in templo S. Michaelis gravi aegritudine liberatus; et quomodo, 521, 522.

Probus imperator, ejus imperium, et obitus, 450.

Probus episcopus, 541.

Procle uxor Pilati, 107.

Proculus Montani haereseos antesignanus expugnatur a Caio, 316.

Procopii ortus, dignitas, et martyrium perillustre, 459.

Praedictio poenitentiae, 92.

Propheta clades Judaeorum praecedentia, 227, 228.

Proditio Judae, 106.

Professionem Christianam esse vetustissimam cum hominum genere et lege naturae proditam, et piis, Deique amanibus viris frequentatam, 51.

Promulgatio sine scripto pro Christianis simulata et fucata, 474, 475.

Prophetiae aperte et significanter admodum Servatorem (Christum) nominarunt, 49. Prophetiae quidam etiam Christi fuerunt appellati, *ibid.*

Prophetia de Adventu et Nativitate Christi impleta, 62. Illa Zachariae: *Erit in freno equi sanctum Domino omni impotenti*, quando impleta, 594. Illa: *Non deficiet Princeps ex Juda, nec dux ex femore ejus, donec veniat cui repositum est*, etc., de Salvatore nostro profert, 66.

Prophetia in Ecclesia usque ad Adventum Christi manens, 322. Prophetiae non sunt vendendae, 523. Prophetiae Maximillae vanae et falsae, 321.

Prophetissae Prisca et Maximilla oppugnantur, 523, 524.

Propinqui Domini secundum carnem, deferuntur ad Domitianum, 258.

Proprietas, primis fidelibus interdicta, 132.

Prologus Sardiensis episcopus quid responderit orientalibus episcopis de communione Athanasii et Pauli, 66. Cur ei abrogatus est episcopatus, *ibid.*

Prototectus Caesariensis presbyter, martyr, 568.

Proverbium, *a calcaria in carbonariam; a Marcione ad Apellem*, quid sit, 527.

Psalmos de Domino Jesu abrogavit Samosatenus, et

magno die Paschae, de seipso mulierculas laudes cantare iussit, 425.

Pseudopropheta qui dicitur Eusebio, 322. Pseudopropheta Aegyptius quanta calamitate Judaeos afecerit, 177.

Pseudo-apostoli, pseudo-Christi, pseudo-prophetae unde orti, 290.

Psittacus, avis loquacissima, unde oportet, 726.

Ptolemæi successores Alexandri Magni, 54. Ptolemæi in Aegypto quamdiu regnarunt, 62.

Ptolemæus in convivio Simonem interimit, et paulo post uxorem ejus et duos filios, 57.

Ptolemæus Lathurus a matre pellitur, et in Aegyptum profugit, 58.

Ptolemæus Evergetes, 62.

Ptolemæus Philippion filio uxorem eripit, eaque in matrimonium ducta, eum enecat, 60.

Ptolemæus quomodo martyrio perfunctus, 269, 270.

Ptolemæus Lagus, ejus bibliotheca, et quomodo cum Septuaginta interpretibus egerit, 301, 302.

Ptolemæus martyr, 381, 382.

Publii erga Paulum humanitas, 187.

Publius episcopus Atheniensium martyrio perfunctus, 291.

Publius Cassiani successor in episcopatu Hierosolymitano, 314.

Pucetius Maximi intimus amicus justus etiam tulit poenas, 300.

Puellae multae martyres, 446.

Puer a matre devoratus in obsidione Hierosolymitana, 254. Puer quindecim annos natus, martyr, 510.

Pueri Ephesii martyres sub Decio, 377.

Puppim impellere quid sit, 187.

Puri haeretici, quorum dux Novatus, 394, 391.

Purificatio B. Mariae Virginis, 74.

Pusices, sub rege Persarum Sapore, martyr et quomodo, 613, 614. Ejus quoque filia, sacra virgo interfecta, *ibid.*

Putubastes monachus angelicus, 704.

Q

Quadragesima martyres cum mulieribus suis sub Lirino, 511.

Quadratus vir apostolicus; et de Apologiis ejus pro defensione fidei nostrae, 255.

Quatuordecimiae, aut Quatuordecimani, qui, 541.

Quintae feminae martyrium admirandum, 380.

Quintio Gazaeo cur ab episcopatu depositus, 697.

R

Rais femina martyr, ab Origene instituta, 351.

Rebellio quorundam Judaeorum contra censum ab Augusto institutum, 69.

Receptoribus urbium et magistratibus desert Tiberies, 84.

Regenerationis typus, 122.

Regnum Christi sempiternum, 48. Regni et potestatis Servatoris nostri regibus inerant typi quidam et figurae, 49. Regnum Christi terrenum futurum post finem mundi, Nepotis dogma, 415. Regnum Herodis in quatuor partes divisum, 80.

Reipublicae motus in Oriente sub Constantio, 745, 744. Reipublicae nunc sacrum est sacerdotiale ministerium, 15.

Religionis Christianae vetustas, 43. Religionis Christianae suscipienda Barbaris omnibus occasio una; et quae, 603, 604. Religionis nostrae pax et quies bello turbatur intestino, 556. Sub magno imperatore Constantino quam reforescens; et quae benigne ei fecerit, 513, 514 *seqq.*

Reliquiae Sanctorum, mandato Constantini justae supplicae mandantur, 485.

Rhodanus dolum Arianorum contra Athanasium deprehendit, 760.

Rhodon sapientissimus Marcionis opinionem refellit, 516. Rhodon Asianus quae contra Marcionem et sectas ejus conscripsit, 516, 527. Ejus scripta, quae, 328.

Rescriptum Adriani in favorem Christianorum, 261. Item et Antonini Pii, 262.

Resurrectio Domini et Lazari, 99. Resurrectio Christi, 110. Non itidem ut mors et sepultura, ex aequo omnibus; sed tantum dignis ad fidem confirmandam manifestata, *ibid.* Cara demonstratione ex eis quae acciderunt supernaturalibus miraculis, probatur, 112, 113. Fandem itidem declarat mulierum unguenta, 115, 116. Eiusdem locus ex Chrysostomo et Cypriano, 115. Resurrectio Christi cum immortalis et divini corpore,

ibid. Fam non credunt discipuli nuntiantibus mulieribus, 116. Qua ratione fuerit triduana, 121, 122.
 Rerumpublicarum gubernatores non facile mutabat Tiberius, et cur, 84.
 Revelationis divinorum mysteriorum fructus quomodo percipiendi, 95.
 Revolutio divinitus ingentis a sepulcri ore lapidis, sigillo, munimentis et retinaculis salvis, resurrectionem magnificam Christi declarat, 112.
 Rex non salvatur per multas copias, 497. Reges ipsi per symbolum Christi appellati, 49. Reges Judæorum, 51.
 Roma figurate Babylon dicta, et quando, 156.
 Romas episcopus, martyr, 616.
 Romani episcopi. *Vide* Episcopus. Romani imperatores. *Vide* Imperator. Romanorum in Judæos furor et rabies unde coorta, 148. Romanis quæ causa fuerit, Judæis belli inferendi, 225, 226. Eorum imperium in unum redactum potestatem ab Augusto, 62.
 Rupes loco mota et in alium translata locum per orationem S. Gregorii, 408.

S

Sabbati iter, 121.
 Sabbata Hebræi quandoque hebdomadam integram dicere solent, 114.
 Sabæi, qui vocati, 607.
 Sabellius Afer, et ejus hæresis principium, 319, 398. Sabellius quis fuerit, et quales ejus fuerint blasphemias et hereses, 419, 420.
 Sabinus episcopus, martyr, 616.
 Sabinus, summus apud Maximinum præfectus, 474. Quomodo per epistolas edictum imperatorum pro Christianis declaravit, 475.
 Saborius Persarum rex, 467.
 Sacerdos quidam impius pheretrum Virginis matris violare conatus, vindictam divinum statim expertus; penitentia tamen ductus, gratiam et salutem recuperat, 170. Sacerdotes ipsi, Christi, per adumbrationem quandam, sunt dicti, 49. Judæorum res administraverunt, 55. Multitudini exemplo esse debent bonorum operum omnium, 425. Caveræ debent a mulieribus subintroductis, 425, 427. Ex synodo Nicæna eorum delicta plurimis nota, maximam eis offendiculi præbent occasionem, 563. Eorum impudentia sub Nerone et Felice, 177.
 Sacerdotium colatum a Cæsaris procuratoribus pro sua libidine, et avaritia, 106. Sacerdotium Christi secundum ordinem Melchisedech, *ibid.* Sempiternum ab æterno et in æternum, 51.
 Sacra Litteræ. *Vide* Liber, Litteræ, Scriptura.
 Sacrificia Valeriani impia, humanæ quippe hostiæ, 401.
 Sacrilegium, dicatam Deo, conjungere viro, 63, 64.
 Saddocus Pharisæus partibus Judææ tributum Romanis pendere volentis adiungitur, 69.
 Salina conjux Alexandri, regno potita, 58. Ejus filii, *ibid.*
 Salome filia Antipatri, 63.
 Salome, uxor Josephi fabri, 135. Agæi filia, *ibid.* Alia Salome, 135, 136.
 Salome Herodis regis soror, 81, 82.
 Salomon Davidi patri successit, 54.
 Saltatio impudica puellæ Herodiadi, 88.
 Salvator noster quando natus, 62. Cur Christus dictus sit, 49, 51. *Vide* Servator, Christus, Jesus.
 Samarite Herodis uxor, 82.
 Samosatenus. *Vide* Paulus Samosatenus.
 Sancti, Viennensis diaconi martyrium, 506, 507, 509. Sancti in Asia quiescentes, 337, 338. Sanctorum mores qui in persecutione Diocletiani fortiter et generose se gesserunt, 444. *Vide* Martyr.
 Sanguis martyrii obit sub Servilio Paulo Asiæ præconsule, 294.
 Sanguinem et aquam e latere Jesu recens profluentem, mater et discipulus dilectus vasculo exceperunt, 109.
 Sapientia Salomonis, 301. Sapientiæ profundo libere et sine periculo quo pacto innare possimus, 95. Sapientiæ Dei templum a Constantio absolutum, 688.
 Sapores episcopus, martyr, 616.
 Sapores Persarum rex; et de martyribus sub eodem passis, 610, 611, 612, 613. Ejus edictum Christianos morte multat, 614. Ejusdem contra Nisibim expeditio, 743, 744.
 Sapphira sacrilegus de medio repente sublatus, 153.
 Sarmates cum Arto sentiebant, 559.
 Satanus cur ante adventum Domini non ausus fuerit blasphemare Deum, 289.

Saturninus, et de ejus hæresi, 283, 284, 285.
 Sætyrus, simia, 723.
 Saul primus rex Judæorum, 51.
 Sauromatæ et nationes Istrum accolentes imperio Constantini subditi, 514.
 Scientiæ falso nominatæ auctores et duces, 313.
 Schisma Romæ propter Blastum et Florianum exortum; et quid ad eos scripserit Irenæus, 528, 529.
 Scipio Gregorii quomodo in arborem excreverit, 408.
 Scriptores ecclesiastici materiam eandem sibi proposuere, quibusdam tamen in rebus varie inter se dissenserunt, 55. Quorumdam nomina, 335, 336. Scriptores ecclesiastici, Beryllus, Hippolytus, Caius, 363.
 Scripta spuria et adulterina ab Ecclesia reprobata, 216, 217. Scripta ecclesiasticorum non omnia faciunt ad publicam utilitatem, 34. Discipulorum Domini quæ legitima et testamentaria, 215, 214, 215.
 Scriptura sacra a Nepote elevata, 413.
 Scripturas qui primi corrumpere inceperunt, 316, 317.
 Scripturæ sacræ libros quos admittit Origenes, 364, 365, 366.
 Secretarii unde dicti, 426.
 Secretum ut mundi principes habebat Samosatenus, 424.
 Secundus Ptolemaidis episcopus Arii fidem approbat, etiam post synodi decretum, 569, 576.
 Sedecion episcopus Byzantii, 540.
 Seditio Alexandria nata inter Judæos, 147, 148. Quæ Hierosolymis orta ipsis Paschæ feriis, quanta, 176, 177, 178. Multitudinis contra ducem Hermogenem et domum ejus, 684. Populi Alexandrini, 409, 410. Hanc consecuta pestilentia sævissima, 411. Seditio a populo mota propter dictiones ἀσέβης Pater, et εὐσεβής; Filius; et statim sopita, 799. Antiochiæ coorta propter abrogationem Eustathii per calumniam, 659. In clero et populo Antiochiæ quoad sedem, 801. Christianorum adinvicem, 441, 442.
 Senatores plurimi etiam martyres, 446.
 Senatus sanctio de diis abrogandis, 492.
 Seniorum consilia in consultationibus excellent, 54.
 Septuaginta interpretum translatio, et quid de eis scribat Irenæus, 301, 302.
 Sepulcrum et sepultura Domini quam magnifica, 111. Quanta Judæorum providentiâ munitum et cura asservatum, 112. Sepulcrum Christi vivificum; et quid de eo scripserit Constantinus Magnus ad Macarium Hierosolymorum episcopum, 591, 592. Ad illud qui primum accurrerint, 114, 115. De sepulcro Virginis qui dixerit Hieronymus, 170. Vacuum post triduum repertum, 171.
 Sepultura martyribus denegata, 311.
 Serapion episcopus Antiochenus ab apostolis octavus, 314.
 Serapion adversus Montanum; et de ejus scriptis, 325, 326.
 Serapionis Ephesii martyrium insigne, 380. De Serapione quodam sene, qui quidem in persecutione Christum abnegaverat, sed postea penitentiam egit; et sine perceptione Eucharistiæ æger mori non potuit, 395.
 Serapion Magnus, monachus illustris, 704.
 Serapion Thimæus ab Athanasio ad imperatorem legatus, 761.
 Serenus Origenis sectator, martyr, 350. Serenus alter etiam martyr, 351.
 Sergii martyrium, 459.
 Servator Christus quam ob causam non olim, sed in postrema temporum ætate, hominem assumpsit, et de ipsius perpetuo et æterniterno regno, 46, 47. Verus homo, 96. Solus per omnem terram, Christi nomen obtinet, 51. Nullis externis pontificum, regum, prophetarum cohonestatus ornamentis, recte et vere Christus dictus, 50. Nomen suum orbi habitabili universo concessit, *ibid.* In crucem sustollitur, 108. Orationi incenbit atque infremat Lazarum resuscitatur, 99. Ut Servatoris nostri Jesu Christi mentionem fecerit ipse Josephus, et quibus de eo verbis sit usus, 124. Ejusdem divinitas et virtus quanta, 137.
 Servitus Judæorum in Ægypto quamdiu duraverit, 54.
 Severi imperium, 341. Flagitiose administratum decem et octo annis, 355.
 Severiani hæretici a Severo, 285, 286.
 Severus Tatiani hæreseos propagator, 297.
 Severus Maximini filius, Cæsar declaratus, 463.
 Severus Galerii filius quomodo exstinctus, 467, 468.
 Sextus auctor ecclesiasticus, de resurrectione, 355, 356.
 Siba qualis, et quomodo Davidem contra Mephiboset concitavit, 665.
 Sicarii impune grassantes in quovis Hierosolymitano, et quomodo, 177.

- Signa quæ in Passione Domini acciderunt, 109.
 Signaculum pro confirmatione, 392.
 Silvanus Emesenus antistes, martyr, 461.
 Silvanus apud Gazam in Palæstina episcopus, martyr cum undequadragesimo, 461. Silvano quibus de causis abrogatus episcopatus, 736. Silvanus episcopus, jam deceptus, martyr, 478.
 Sinarum genera multa, 725.
 Simile nomen ex Arimint fide eximere conatur Accus. 303.
 Simon Jonathæ frater, et successor, conjunxit se Antiocho contra Tryphonem, et cur, 56. Occiditur in convivio, 57. Ejus successor Joannes Hircanus, *ibid.*
 Simon Ceudebæus debellatur a Simone Jonathæ successore, 37.
 Simonis Zelotæ provinciæ, gesta et martyrium, 202.
 Simon Leprosus hospitio excipit Christum, 102. Creditur Lazari pater, 104.
 Simon Camithi filius, summus sacerdos, 106.
 Simon socer Herodis ab eo privatus sacerdotio, 68.
 Simoniani hæretici a Simone, 290.
 Simon Magnus a Philippo baptismum suscipit, sed per hypocrisim, 140, 141. Ejusdem improbitas a Petro deprehensa, 141. Romæ summa venerat one colitur, 154. Ejus sceleratissima et nefandissima hæresis, 153. Ut eidem restiterit in primis Romæ divus apostolus Petrus, 153, 156. Præstigiæ et imposturæ, 178, 179. Expellitur a Nerone, et revocatur, *ibid.* Miraculis certat cum divinis apostolis, Nerone ei suffragante, 193. In cælum ascensus e terra tollitur demonum ministerio, *ibid.* Mox precante Petro, concidit, et rumpitur, 193, 194.
 Simonium quid sit, 193.
 Simulacra ex fundamentis eruta et combusta jubente Constantino, 485, 491. Simulacrorum ruina sub Constantino, 602, 603.
 Singaris episcopus et martyr, Laodiceæ mortuus est, 338.
 Sion civitatis situs, 597.
 Sirmii acta, quæ; et de reductione Liberii, 769.
 Sobæ mater Elisabethæ, 136.
 Sobrietas et simplicitas pari turturum, an pullis duobus colubarum significata, 74.
 Socrates cognomine quidem, sed animo minus *καθαρός*; id est, purus; et de ejus historia, 35.
 Solis eclipsis præter naturam sub mortem Domini, 109, 110.
 Solis deliquium sub Augusto obitum, 84.
 Solitudo ubi primum cepta, 156, 157, 158, 159.
 Sopater quid de eo fluxerint gentiles, et an in Constantino colloquium venerit, 493, 494.
 Sophisma improbum et importunum Eudoxyi, 799.
 Sophronia cultro seipsam confodit, et cur, 470, 471.
 Sophronius Paphlago Pompeopolitanus episcopus; et ejus de formula fidei Acacii, dictum, 787. Quibus de causis et abrogatus episcopatus, 796. Ejusdem hæresis, 800.
 Sosthenium cur sic dictum, 520, 521.
 Sotas beatus, qui et Anchiali, Priscillæ dæmonium ejicere volens prohibetur, 526.
 Soter Aniceti successor, 258. Romæ urbis episcopus, 292.
 Spadones Constantino qui vocati, 667.
 Sphinx, et de ejus et Oedipi fabula, 726.
 Spiridon qualis; et quomodo duos philosophos in Christi filium adduxerit in prima Nicææ synodo, 563, 564.
 Spiridonius vel Spyridonis confessoris et hierarchæ virtus, sanctitas, et præcipua miracula, 628, 629, 630, 631.
 Spiritus sancti processus, 22. In columbæ specie super Christum descendit, 86. Apud inferos justorum animis præsto fuit, eosque duxit ad paradysum, 109. Ejus prima infusus discipulis facta, 117. Spiritus promissio in monte Olivarum, 120. Cur quinquagesimo a resurrectionis die discipulis, e cælo missus a Domino, 123. Spiritus sancti missio admirationis et stuporis plena, et qualis eius effectus, 131. In columbæ specie apparere solitus, 375. Spiritum sanctum qui primum oppugnavit, 800, 801. De Spiritu sancto non recte scripsit Dionysius secundum Basilium, 419. Spiritum sanctum ex hominum cordibus propellit Novatus, 400.
 Stachys Byzantius episcopus, 540. Divum Stachym Andreas apostolus Ecclesiæ a se primum instituta; primum episcopum profecit, 200.
 Statua Domini nostri Jesu Christi in Paneade, et de herba quæ ad pedes hujus statuæ excrevit, 406. De statuæ Crucem magnifico latoque habitu tenente in loco maxime celebri collata a Constantino, et de ejusdem inscriptione, 485. Statua nova Antiochiæ a Theoteco erecta, 470. Statuæ Maximiani communita, 500.
 Stella crinita supra Jerusalem lucens, 227. De stella quæ præter omnem opinionem in oriente ad natale Christi apparuit, 75, 76.
 Stephani Antiochiæ episcopi malevolentia et ejectio, 735, 736.
 Stephanus, Anatolii successor sæcularium quam litterarum divinarum peritior, vir item meticulousus, 433.
 Stephanus et alii sex diaconi, 132, 133. Plenus gratia, et de ejus martyrio, 139. Quando lapidatus, 134.
 Stephanus Romanus episcopus Cypriano adversatur, et qua in re, 597.
 Sudarium in sepulchro quomodo repertum, 113.
 Superclilla Domini qualis, 125.
 Supplicium atrocissimum passus est S. Eleutherius, 261. Supplicia sanctorum sub Diocletiano varia, 444, 445, 446, 447, 448, 449. Suppliciorum variorum varii modi 449, 451.
 Susannæ historiam in Daniele canonicam esse contra Africanum ostendit Origenes, 370.
 Sycophanta; impudentissimi, 295.
 Sy vacus tyrannus, et ejus interitus, 738. Vide Silvanus.
 Sylvester Romæ Ecclesiæ præsul, 467. Judæos, 120. Et Helenam Constantinianam convertit, 495, 533. Interrogatus ab imperatore Constantino de apostolis Petro et Paulo quid responderit; et quomodo eundem baptizavit, 490, 491.
 Symbolum fidei nostræ in Nicæna synodo traditum Ecclesiis, 563.
 Symeon senex suis ulnis excepit Jesum; et de ejusdem prophetia, vita et morte, 74.
 Symeon Josephi filius, 135.
 Symeonis Cleophæ martyrium, 245. Ejusdem ætatis, *ibid.* Captus Hierosolymis, ibi creatus episcopus, 237.
 Symeon monachus, sancti Ephraim discipulus, 712.
 Symeones Seleuciæ et Ctesiphontis episcopus; et de ejus aliorumque qui illud cum eo passi sunt, martyrio, 610, 611, 612, 613.
 Symmachus episcopus Hierosolymitanus, 314.
 Symmachus interpret Ebionitarum sectæ, 738. Ejus scripta, *ibid.*
 Synodus primæ an interfuerit Eusebius et τῶ ὁμοουσίῳ consenserit, 55. Synodi coactæ propter questionem motam de tempore celebrandi paschalis, et quinam eidem interfuerint episcopi, 536, 537. Propter hæresim Berylli coacta, 571. Item et Arabum, 372. Synodi coactæ ad damnandam Novati hæresim, 394. Antiochena contra Paulum Samosatenum, 418. Prima contra Samosatenum, et quinam ei episcopi interfuerint, 420, 421. Altera synodus, 422. Pro Ario collectæ, 551. Synodus prima sancta Nicæna, imperante Constantino, coacta; quot et qui in ea interfuerint; et quid de ea scribat Eusebius, 559, 560, 561. Quæ ante eam sint acta, et de duobus philosophis qui præter omnium opinionem in Christum crediderunt, 562, 563, 564. Hanc synodum imperator quomodo ingressus sit; et ejus oratio, quam ad episcopos habuit, 564, 565, 566, 567. Quid in ea decretum, 567, 568. Decretum illius impugnatur ab episcopis Arianis, et quid contra ipsos et Arium synodus et ipse imperator constituerint, 569, 570. Quid de Paschæ feris, et hæresiarcha Melitio constitutum, et de sacris divinisque canonibus; quid etiam Paphnutius suaserit, 571. Vocatur ad eam Acesius Novatianorum episcopus, et inquirunt ab imperatore Dei amantissimo; et quomodo, 572. Quid item de ejusdem actis, historiciæ monumentis proditum, 573, 575 *seqq.* Eidem a duobus etiam mortuis episcopis subsignatum et subscriptum, 580. Acta sua Alexandria, Ægypto, Libyæ et Pentapoli litteris præscripsit; et quales illæ sint, 581, 582, 583. Ejusdem acta celeberrimus Constantinus ad episcopos qui ad conventum venire non potuerant, et ad omnes ubique Ecclesiis misti, 583, 584, 585. Publicum eidem exhibet convivium, 587. Quo tempore celebrata, 588. Tribus annis et paulo longius acta, *ibid.* Synodus Antiochiæ congregata, et de ejus actis, 638. Tyri contra Athanasium coacta; et quid in ea statutum, 649. Hierosolyma contendit jubente imperatore, 653. Synodus Antiochiæ ab Eusebio celebrata; et quid in ea decretum, 678, 679, 680, 681, 682. Sardicensis qua de causa coacta; et de ejus actis, 695, 696, 697, 698. Gangrensis apud Paphlagonas; et quid in ea statutum, 708, 709. Hierosolymis propter Athanasium coacta; et quid ea scripserit Alexandrinis pro eo, 740, 741. Sirmiensis sub Constantino, et quid in ea disquisitum, et decretum, 749, 750 *seqq.* Instituta Nicomedie propter Eudoxium et Aetium, quomodo soluta; et ut eam in Orientem et Occidentem dividit placuerit, 670, 671, 672. Synodi Antiochiæ et Mediolani ab Arianis Jenuo celebratæ contra Athanasium, 759, 760. Arminensis quando et propter quid coacta, 750, 751.

Ancyrae coacta propter Aetii Syri et Eudoxii Antiocheni blasphemiam, 766, 767. Arimiensis; et de dissensione Occidentalium ab Orientalibus inibi orta, 775, 774. Ejusdem epistola ad Constantium imperatorem, 774, 775. Prosemditur calumniose apud Constantium, 778. Doio malo Nicæa quomodo congregata, 779, 780. Seleuciæ; et de fidei formula quam Acacius dictavit, 784-790, Syria inferior, 62.

T

Tabernaculorum festum antiquum, 62.
Tabula alba in qua Pilatus diversis litteris regem Judæorum scripserat, ab Helena inventa, 595.
Taciti imperium, et interitus, 430, 431.
Tarbula episcopi Symeonæ soror, quomodo martyr, 614.
Tatianus, vir egregius, et ejus de Justino martyre, et Crescente auctore initæ contra Justinum conjurationis, testimonium, 268. Hæreseos Encratitarum princeps, 285. Ejusdem concordie Evangeliorum, et de aliis ejusdem scriptis, 286.
Taurus lingua pedes martyris lambit, et religiose quodammodo ab eo discedit, 448.
Telesphorus martyr, 257, 258.
Telesphorus Rom. episcopus magna gloria martyrio perfunctus, 303.
Tempestas turbulentissima navigante Paulo coorta, 183.
Tempus Clementis in mari divinitus conditum, 248. De miraculo quod in eo accidit, *ibid.*
Templum Hierosolymitanum a Cu. Pompeio dirruptum, 157. Ab Herode vastatum, 67, 68. Ejusdem vastitas extrema, 236. Templum Hierosolymorum repurgatum, 56. Templi thesaurus in aqueductus construendus a Pilato conversus, 149. Tempia multa et ampla constructa beneficio virorum aulicorum fidelium, 441. Tempiorum ædificatio sub Constantino Magno, 514. Plurima ab eodem extructa, 520.
Temporum ratio a baptismo Christi et nativitate ejus usque ad Virginis matris excessum, 154.
Tentatio Servatoris in deserto, 91. Ejusdem victoria, 92.
Θεοπετροὶ qui dicantur Philoni, 157.
Θεοπετροὶδὲς item, 158.
Terdatos Armeniae princeps Christianismum a Gregorio captivo suo suscepti; et quomodo, 609, 610.
Terræmotu xiv Asiæ civitates sub Tiberio conciderunt, 84. Judicium de illo, 85.
Terræ motus immanis moriente Domino, 109. Terræ motus in Oriente, 682. Ingens Nicomedie, synodum ibi institutam solvendi occasionem dedit, 770. Arsacio revelatus, 771. Quæ ipsam subsequente dicantur, *ibid.*
Tertullianus, ejusque scripta, 298. Ad Montani sectam delapsus est, *ibid.* Apologia ejusdem pro fide, *ibid.* Qualis vir, et de ejus scriptis, 334.
Tertullus orator Paulo infestus, 18.
Testamentum Veteris libri, 162. Testamenti Novi libri quidam in dubium vocati, et ut postea robur et auctoritatem obtinuerint, 216. Testamenti Veteris canonici et authentici libri, 296.
Testimonium sanctarum feminarum de resurrectione, 115.
Tetragamia imperatoris Leonis, 42.
Tetrarchia filiorum Herodis, 82.
Thaddæa apostolus, qua ratione Abgarum toparcham morbo quo torquebatur incurabili liberaverit, 143, 144. Alia ejusdem acta, 144.
Thalassius Theophilii Judi familiaris, vir sine mendacio, 721.
Thaleia, liber Ariti, combustus, 569.
Thebutes hæreticus factus propter repulsam episcopatus, Ecclesiam primus depravare cepit, 290.
Thelymidris episcopus Laodicensium, 396.
Theoctistus Cæsariensis episcopus Origene ut magistro usus, 370.
Theodora Constanti in matrimonium quomodo locata, 462, 530.
Theodoritus, Cyri sapiens episcopus; et de ejus historia, 35, 36.
Theodorus Origenis auditor, 369.
Theodorus episcopus Ægyptius, martyr, 461.
Theodorus discipulus Ammonis, 626.
Theodorus Athenodori frater, discipulus etiam Origenis, Gregorius mirificus cognominatus, 369.
Theodorus exercitus Licinii dux, ab eodem varie divexatus, martyrium fortiter obivit; et quomodo, 511. Alii duo Theodori etiam martyres, *ibid.*
Theodorus lector Byzantius, et de ejus historia, 33.

Theodorus Periathius cur, ubi, et a quibus abrogatus, 697.
Theodorus Heraclentes seu Perinibius, 681.
Theodotio Ephius, 501.
Theodotus, boni episcopi exemplum, 455.
Theodotus Byzantius coriarius hæreticus, a beato Victore expugnatus, 325, 326.
Theodotus Laodiceæ episcopus, Arianus, 531.
Theodotus trapezita hæreticus, discipulus Coriarii, 518.
Theodoti mors horrenda, 321.
Theognis Nicæus episcopus, Arianus, depositus et proscriptus, 569, 570. Revocatus suam ecclesiam recipit, 635.
Theognis Constantini Magni bonitate ad seductionis commoditatem abusus, 634.
Theologiam edoctus S. Gregorius per Joannem evangelistam, 408.
Theomison hæreticus inexplibilis avaritiæ sordidus obvolutus, 523.
Theonas Alexandriae episcopus, 452, 540. Ariti sectator exstitit, 547.
Theonas Marmoricæ episcopus, Ariti fautor, 569, 576.
Theophilus episcopus Cæsariensis, 314.
Theophilus Indus quanta virtute et doctrina clarus exstiterit, 719, 720, 721.
Theophilus Castabalenorum antistes quare, et a quibus dejectus, 790.
Theophilus sextus ab apostolis Antiochenorum episcopus, 258. Theophili Antiochenis episcopi scripta, 295.
Theophilus affecta ætate, martyr, 581, 582.
Theopistus, filius divi Eustathii, martyr, 263.
Theotecnus episcopus Marium ad martyrium quomodo exhortatus, 405.
Theotecnus Cæsareæ Palæstinae episcopus, Anatolium creat episcopum, 434.
Theotecnus vir impostor et ingenio depravatissimo præditus; et de ejus statua, 476. Vindicta non diu morata comprehendit eum, et quomodo, 500.
Thernæ Callirhoæ, 81.
Theudas cur perierit, 135.
Theudas præstigiator a Fædo opprimitur, 151.
Thomas ægre molesteque fert se non præsto fulsæ moribundæ Mariæ Virgini, adeo ut monumentum fuerit aperendum, 171. Ut ei de resurrectione ambigenti, eam imo neganti Dominus adfuerit, 118. Didymus dictus est; ejus provinciæ et martyrium, 201.
Thraseas martyr, ex Apollonio, 524. Smyrnæ quiescit, 538.
Tiberias et Tiberia Thracia, 84.
Tiberius Augusti successor, 81. Rerum ab eo gestarum ex parte quædam commemoratio, *ibid.* Ut rebus Servatoris Christi ex litteris Pilati cognitum sit permotus, 145.
Tigris fluvijs cur sic dictus, et de ejus cursu, 721, 722.
Timæus episcopus Ecclesie Antiochenæ, 432.
Timotheus sub Domitiano passus, 240.
Titus Byzantii episcopus, 511.
Titus suis manibus bellum Judaicum Josephi scripsit, et vulgari voluit, 161, 165. Se maximum lazarium esse potuisse professus est, 241. Ejus imperium, 240. Tollitur veneno a Domitiano, *ibid.* Pietas, 252.
Tobiae liberi urbe expulsi ab Onia pontifice, 55.
Tomi cujusque libri, quid et quot annos complectantur. Vide Præfationem cujusque, vel finem.
Tonitrus filius Joannes Evangelista, 118.
Tormentorum spectaculum varium, 451, 482, 453.
Trajani imperium, 240. Mores et opera, structuraque ejus Antiochiæ; victoria de Dacis et Persis, 255. Persecutio et edictum contra Christianos, 246, 247.
Transfiguratio divina Servatoris, divinitatem ejus potissimum probat, 99.
Transgressionis primæ dux, ficus, 105.
Translatio corporis Joannis evangelistæ in paradium, 268. Translationes variæ bibliorum, collatæ ab Origene, 357, 358.
Tribus Judæorum ab Esdra conscriptæ, flammis ab Herode consumptæ, 67, 71.
Tributum Judæis a Romanis impositum, 59.
Trinitatis mysterium declaratur, 22. Theologia, 44. De Trinitate locus duplex ex Gregorio Theologo, et Augustino, 43.
Tryphon Antiochi tutor Jonathan hospitem in Antiochi domo versantem occidit, 56. Interfecto Antiocho, regnum Syriae invaserat, 62.
Tryphoni celebri apud Hebræos viro dialogum Justinus dicavit, 289. Eundem redarguit, *ibid.*
Tugorium humile, cali terræque Regi genito hospiti, 73.
Tumultus Ephesi contra Paulum excitatus, 75. Vide

Seditio. In tumultu Hierosolymis, Claudio imperante, tres Judæorum myriades ad templi fores obruitæ, 176.

Turpitudines Simonis Magici, et Helenæ comitis ejus, quantæ, 135.

Turturum par quando offerebatur, 74.

Tyranni occidentales Britannio et Maxentius a Constantio devicti; et quomodo, 756, 757, 758. Tyranni, Diocletiani et Maximiani successores, qui fuerunt, 467, 468. Tyrannorum impietatem similibus calamitas subsequitur, 513.

Tyrannus Samosatani in Ecclesia, 426. Maxentii crudelissima, 469.

Tyrannio, Tyri episcopus, martyr, 61.

Tyrannus episcopus Antiochenus, 432.

U

Ulphilas Gotthorum episcopus, 792.

Umbrae Petri, virtus, 132.

Unctio Christi quid differat ab aliis Christorum unctio-nibus, 50. Pontificum et regum quam antiqua, 49. Prima regum in persona Saulis, 51. Judaica sublata, 68.

Unguenta et de mulieribus ea ferentibus, 113, 114.

Urbanus Callisti Rom. episcopi successor, 314.

Urbicum judicem arguit Lucius Christianus, propter Ptolemaum, 270.

Urbicus Manetem se nominat: plura de eo, 428.

Ursacius Singidonis quare episcopatu privatus, 697.

Ursacius, vel Ursicus, penitentia libellum Julio Rom. Pont. offert, et cum Athanasio in gratiam redit, 741, 742.

Ursicus episcopus ex Ariado Christianus, 683, 684.

Ustazanes vetulus eunuchus, Saporis olim pædagogus, quomodo martyrium obtulit, 611, 612.

Utilitas ex historis quanta, 33, 34.

Uxor Petri martyrio affecta, 212.

V

Varachus Romanam ditionem vastat, 467.

Valeus episcopus Hierosolymitanus, 324. Valens episcopus, abjecto Arianismo, Christianissimum suscipit, 663, 684.

Valens, Mursiæ Pannoniorum episcopus, abrogatus, 697.

Valentis penitentia libellus et reditus in gratiam cum Athanasio, 741, 742.

Valens et Ursacius synodum Arimineseam, per præventionem legatorum ejus, calumniose apud imperatorem prosciderunt, et quomodo, 778, 779.

Valentinus hæresiarcha quibus temporibus viguit, et de ejus hæresi, 284.

Valerianus imperator primum Christianorum fautor, 401. Mox per magos adversus eosdem concitatur, *ibid.* A Barbaris captus et in servitute redactus, imperium ad filium suum Gallienum transmisit, 405. Ejusdem imperium, 430. Miserandus ejusdem interitus, *ibid.*, 431.

Valerius Gratus, et de ejus præfectura, 106.

Veneris delubrum apud Apsacos sublatum, 603, 604.

Verbi divini Nativitas stupenda, 73. Verbum Dei descendit, conditionem naturamque nostram subiturum, et quomodo, 64. Quando incarnatum, 47. Est æternum, 44. Propriæ bonitatis magnitudine coactum, quibus, quando, et quomodo se exhibuit, 46.

Verecundia in famis et inedia miseria proculcatur, 231.

Veritatis representatio quam superior typo et imagine, 50. Veritatis inimicorum extrema internecio, 500.

Verriculum tanta piscium multitudie non ruptum, quid signet, 119.

Vespasianus et Titus contra Judæos missi, 226. Vespasianus ut Romanis imperarit, 229. Ejusdem imperium, 239.

Vestimenta Domino detrahebantur ab impuris et vilibus quibusdam ex plebe, 208.

Vestis donata Marcio a Constantino Magno, et quid de ea acciderit, 797, 800.

Vetus juvenis defensor Christianorum una cum ipsis arripitur, 303.

Vetustas quidquid commendat, venerabile esse oportet, 34.

Vexillum Romanum in Christi signum a quo mutatum dicitur, 496.

Victor Romanus episcopus, 314. Artemonem et Theodotum hæreticos expugnavit, 315. Ut permotus fuerit, civitates Ariaticas, propter festum Paschæ ab unitate Ecclesiastica segregare, 359. Relelitur ab Irenæo, et aliis, *ibid.*

Victoriam cælitus contra hosies suos sibi proponebat Constantinus, 312.

Vienna metropolitana urbs, et de ejus martyribus, 301, 305, 306, 307, 308 *seqq.*

Vindicta divina in Herodem, 80, 81. Persecutores suos consecuta, 150. Vindictæ divinæ in Judæos diatit, 226. Contra persecutores tyrannos, 472.

Violentia ad petulantiam et crudelitatem nihil reiqui facit, 470.

Vipera Paulum mordet, et quid inde Barbari sentiant de Paulo, 186. Vipera Hierapoli pro Deo culta, et quomodo fugata, 200.

Virginitas Deo dilecta, 158. Virginitatem quædam puellæ impotentibus et impudicis ad turpem concubium datæ quomodo conservarint, 455, 456. Item et juvenes quidam, *ibid.*, 457.

Virgines quinque martyres, 235. Virgines Antiochenæ forma excellentes quomodo martyrii stadium pudice decurrerunt, 454, 455, 456. Virgines ante nuptias ad stuprum prostitui a Fœnicibus, interdixit Constantinus, 514. Virgines duæ sacræ cum famula serra discissæ in crucem actæ fuerunt sub Sapore, 614.

Virtus ne de nomine quidem apud primos homines nota, 46. Virtus celestis Constantinum præibat, 533. Virtus et fortuna, propter urbem Romanam solam, patris conventis pro sedis initio convenerunt, 9. Virtutes imperatoris. *Legatur Dedicatio Operis, l.*

Visio Constanti de nocte oblata, 464, 530. Et Constantino filio duplex, 572.

Visitatio divina erga populum fidelem, 432.

Vita primorum hominum belluina, 46. Vita Christiana illustrior nunc quam antiquitas, 53. Primorum Christianorum in Barbaria et Græcia, 157, 158, 159. Vita et consuetudo solitior quantum ad corruptelam et licentiam valeat, 206. Vita monastica, unde suam traxerit originem, quid profiteatur, et quos habuerit auctores, 619, 620, 621. Vitam angelicam degentibus quantus fructus, 139.

Vitalis, episcopus Antiochenus, 540.

Vitellius quandiu imperavit, 229.

Vultus Domini qualis, 125.

X

Xystus successor Alexandri, 257.

Z

Zabos episcopus Hierosolymitanus, 439.

Zacharias, Barachie sacerdotis filius, 155.

Zebenus episcopus Antiochenus, Phileti successor, 576.

Zeno, martyr, 381, 382.

Zeuobia Syriæ princeps, 420.

Zenobius, divini Ephraim sectator, 712.

Zenobius presbyter Sidonis, martyr, 461.

Zenobius, medicorum optimus, martyr, 461.

Zephyrinus, successor Victoris, Romæ episcopus creatus, 514.

Zoticus Ostrenus presbyter, 520, 522, 521.

INDEX POSTERIOR.

A col. 433 tomi CXLVI usque ad finem Historiæ ecclesiasticæ.

(Revocatur Lector ad numeros grandiores textui insertos.)

A

- Abaene reliquiarum inventio, 353.
 Abares qui dicti, 789, 790. Casso Mauritio, quantum Europæ stragem intulerint, 866. Eorum res cum Romanis, 843, 844. De eorum origine, et quomodo in Occidentem ex Oriente transierint, 846, 847.
 Abasgi Christianismum suscipiunt, 733.
 Abdas Persiæ episcopus (ut) templum sacrati ignis everterit, unde ipse et alii martyrii certamen subierunt, 474, 475.
 Abimelech quale nomen apud Palestinos, 37, 40.
 Abitus monachus, 295.
 Abjuratores Christianismi sub Juliano quam misere vitam finierint, 66, 67, 68, 69.
 Ablabius Novatianus orator nobilissimus, 463.
 Abrahamus monachus Antiochiæ, 295.
 Abundantius militum Alexandriæ præfectus, 463.
 Acacius Berrhææ episcopus, 231. Qualis vir, 532. Acacius amicitiam luit cum Porphyrio libidinoso, 412. Acacius martyr ex nucæ arbore suspensus, 450.
 Acacius (ut) Amidensis episcopus Persarum captivos redemerit donumque remisit, 483, 484.
 Acacius orphanotrophus Gennadii successor, 621. Ut Basilisco tyranno restiterit, 669. Quæ propter eum inter Felicem Rom. episcopum et Zenonem acciderint, 6-0, 681. Ut sede sua privatus sit, 682, 683. Ad Marcianum missus, et de ejus protervia, 799.
 Acephali, qui dicti, 699, 700. Eorum origo, 869.
 Acepimus monachus decantatissimus, 195.
 Achemenides (41) illustris et locupletissimè dixerat martyrii consecutus sit coronam, 476.
 Achrida archiepiscopali dignitate decorata, 779, 780.
 Acta synodi quartæ sanctæ et universalis Chalcidensis, 592, 593, 594, etc. Item 636, 657, 658, 659 *scqq.*
 Adarnianus in fugam a Zenonem confectus, 814.
 Adaulphus equitum præfectus, 423. A familiari quodam suo necatur, *ibid.*
 Adulter vir in senatu princeps quam ob causam sublatus, 790.
 Adelphius Arabissi episcopus quomodo D. Chrysostomum exulem exceperit, 405, 427.
 Adragathius quomodo Gratianum circumvenierit, et occiderit, 260, 261. Ejusdem intentus, 263.
 Adrianus imperator quotus deorum juxta Cyzicenos, 90.
 Adulorum natura ex Themistio, 102.
 Aegyptiorum simulacra Christi adventu disparuere, 72.
 Aelurus. Vide Timotheus Aelurus.
 Aemiliani martyrium, 26.
 Aërum quæ ex terræ motu Antiochiæ et in aliis urbibus ortæ sunt, 734, 735.
 Aëtas Gerontii ducis, 836.
 Aetherius princeps senatus supplicio capitis placitur sub Justino juniore, 790.
 Aëtius dux quomodo Bonifacium ducem apud imperatores detulerit, 576. Confugit ad Alaricum inimicum, 579. Aëtius urbis Romanæ præfectus miserandum in modum occisus, 602, 603.
 Africa quomodo in potestatem Vandalorum venerit, 577, 578.
 Agarenorum ortus, et quomodo Christianorum sacris intatu fuerint, 206, 207, 208.
 Agapetus monachus, 195.
 Agapetus (ut) Macedoniarum episcopus a Theodosio Synode antistite fuerit per persecutionem afflictus; et postquam Theodosius Byzantium percurrit, Agapetus, orthodoxam religionem amplexus, Theodosii locum sortitus sit, 460, 461.
 Agapetus, Agathon et Joannes, Rom. episc., ut Byzantium venerint, 745, 746.
 Agapiti et Marini dissidium, 285, 286.
 Agapitus Romanorum episcopus, 732.
 Agathias Rhetor, 756.
 Agelius Novatianorum præsul, 502. Agelius vitam admirandam, in exilium a Valente pellitur, 118. Quomodo revocatus, *ibid.*
 Agelion Procopii proditor qua morte multatus, 115.
 Agnelis (S.) reliquie, 458, 459.
 Agnoetæ hæretici, 869, 876, 878.
 Ajax et Zeno germani fratres quam egregiam in recta religione obtinuerint fidem, 332, 333.
 Alamondarus Saracæorum dux pro Persis contra Romanos, 480, 481.
 Alani, gentes feræ, 416, 447.
 Alarichus sive Athanarichus Gothorum rex, 209, 210, 212. Quomodo Galtram Honorii sororem rapuerit, 443.
 Alarichus Visigothorum dux, 377.
 Alavichus, Honorii dux, proditoris suspectus, 446.
 Alciso, et quid ad eum scripserint Palestina monachi quoad Flavianum et Mactonianum, 697, 698.
 Alemanni a Gratiano victi, 252.
 Alexander Antiochiæ episcopus, qualis vir, 469, 470.
 Alexandria populus ad seditiones proclivis, 466.
 Alexandria episcoporum potestas etiam in profanis negotiis, sed exosa, 463, 466, 467, 468. Alexandria Ecclesiæ præsul usque mitram et Pape nomen sit consecutus, 512. Alexandrini populi sævities in Georgium Arianum, 18, 19. Alexandrinorum calamitas sub Juliano apostata, 81. Alexandrinorum et Constantinopolitanorum rixa, 386, 387. Eorum res circa abrogationem Dioscori et ordinationem Proterni, 598, 599, 611, 612. De Alexandrinis episcopis sub Anastasio, 615.
 Alheluia semel in urbe Roma Paschali Dominico die concinitur, 297.
 Altharum constitutio apud Thessalam, 297.
 Amalasintha (de) uxore Theuderichi, 751, 756.
 Amantius cubiculariorum Justini præfectus, ut ab eodem interfectus, 751, 752.
 Ambrosius (ut) electus fuerit episcopus Mediolanensis, etiam nonnullum baptizatus; et de ejus in dicendo libertate, 174, 175. Ubi et quo tempore eluxerit, 201. Qua ex causa in calumniam a Justina fuerit adductus, et ad imperatorem delatus, 2-9. Ejusdem ad Valentinianum Juniorem verbum præclarum, 260. Ejus lex, et alia egregie dicta et facta, 519, 520, 521, 522. Ejusdem lex de cohibenda ira quam utilis fuerit Antiocheno populo, 324, 325, 326, 327. Ejus dicendi et arguendi libertas, qua Theodosium ab ingressu Ecclesiæ prohibuit, 317. Ridetur a Gerontio, 566.
 Ammonius Simis sacerdos, 272, 273.
 Ammonius monachus spectatissimus comes Athanasii, et quæ de eo circumferantur, 187, 188, 192.
 Ammonius monachus, et de ejus cum Theophilo controversia, 371, 372, 373, 374, 375. Ejus obitus, 385.
 Ammonius monachus Nitrieus, Thaumastus a Cyrillo dictus, 463, 469.
 Amon monachus insignis, tribus discipulorum millibus præfuit, 179.
 Amor incredibilis cujusdam patris erga filios, nonnisi servi erga dominum suum, 316. Amores suos episcopatu suo prætulit Heliodorus, 296, 297.
 Amphilocheus episcopus Iconii; et quam multa de illo commemorantur, 158. Ubi et quando entuerit, 201. Qua dicendi libertate sit usus ad Theodosium, 257.
 Amphithyrum Hunnium quid, 838.
 Anastasia (S.), et quid de templo ejus circumferatur, 251. S. Anastasia incantatricis reliquie, 459.
 Anastasius Dicorus imperator, 690. Cur Dicorus dictus, *ibid.* Ducit uxorem Ariannam, 691. Exigit episcopos, 692, 693. Anastasius imperator, Manicheus a populo vocatus, 695. Macedonium episcopum trucidari jussit; et que sacris exemptus libris, 712. De iis quæ sub ejus imperio gesta sunt, 712, 713. Ut imperium deposuerit vitamque Paulo post finierit, 726, 727.
 Anastasius ecclesiæ Antiochenæ minister et œconomus, male Thomam monachum accipit, 770.

- Anastasius Sinaites sedem suam recuperat Gregorio defuncto, 852. Anastasius Sinaites Antiochenus episcopus feda morte affectus a Judæis, 867.
- Anastasio Presbyteri error a Nestorio comprobatus, 505.
- Anastasio Romani episcopi obitum ingens consecuta seditio, 709, 710, 711.
- Anastasio Hierosolymitanus episcopus, 674, 667.
- Anastasio Theopolis episcopus qualis vir, et quam similiter fidei petra nixus adversus Justinianum subsisterit, 784, 785.
- Anastasio Anastasio Antiocheni successor, 888.
- Anathematis nomine quid significetur, 514.
- Anatolii porticus, 546.
- Anatolius novæ Romæ episcopus, 598. Ejusdem obitus, 615.
- Anatolius magus, de rebus ejus, et interitu, 811, 812, 813.
- Anazarbus civitas, 755.
- Andragathius Jo. nius Chrysostomi in philosophicis præceptor, 544.
- Androgynus Deus, 552.
- Angeli victoriam Romanorum contra Persas prænuuntiant, 180.
- Angelice hæretici, 876, 877.
- Annuntia quædam humana forma, quæ in flumine Nilo visa sunt, 855.
- Animus divina æmulatione succensus nihil metuit, 143, 144. Ad aulorum instituta, corporum quoque mores conformantur, 18.
- Annona per Constantinum clericis concessa, a Juliano prævaricatoribus publicis in usus relata, 16.
- Annus quot habeat dies, 240.
- Anthemius post Antiochum Theodosii junioris velut tutor et pædagogus, 458.
- Anthemius imperator, 604.
- Anthemius Trallianus quam peritus architectus, 765.
- Anthimus Constantinopol. an. istes e sede sua deturbatur, 745, 744, 745, 772.
- Anthusa mater Joannis Chrysostomi, 515.
- Anthropomorphan qui nominati, 372.
- Antinuis ab Adriano in dorum numerum relatus, et quid de eo scriptum a Prudentio, 90, 91.
- Antonii magui sectatores quam male a Lucio habiti, 454. Ejusdem in somnis visio, et interpretatio quoad Valentis imperium, 105.
- Antiocheni Julianum imperatorem rident, 60, 61. Ejusdem in eos vindicta, *ibid* Antiochenorum lucus qualis, et quomodo incensus, 6, 62, 63, 64, 65. Eorum preces ad Leonem imperatorem, ut corpus S. Simeonis monachi Antiochiæ relinqueret, 562, 565.
- Antiochia Justino Theopolis dicta, 512, 514. Antiochiæ tres eodem tempore fuerunt episcopi, et quomodo, 40. Antiochiæ Ecclesiæ quomodo divisa, 224. Antiochiæ tumultus, et imperatoris ira propter ignominiosam statuarum dejectionem, 524. Alius item tumultus obortus propter Flavianum, Paulino defuncto, 267, 268. Sedatur, 270.
- Antiochus Ptolemaidis Phœnicæ episcopus, 568. Antiochus ut impurissimi Porphyrii socius, 412. Quando mortuus, 427.
- Antiochus pædagogus Theodosii junioris qualis, 457, 458.
- Antiphonarum usus quam antiquus, 563.
- Aonas in-ignis monachus in Phadua, 195.
- Apamei vivifico crucis ligno liberantur ab obsidione Chosdrois, 738.
- Apatepe: qui dicti, 160.
- Apelles monachus insignis, 180.
- Apes habent ducem; et de ejus aculeo, 817.
- Aphraates in igni vita præclarus, quomodo monasticæ vitæ instituto, gregis Christi salutem prætulit, 148, 149, 150.
- Aphthartodocitarum hæresis, 782, 784, 869.
- Apocalypsis Petri ubi legatur, 248.
- Apocalypsis Pauli admirationem pluribus movit monachis, 298.
- Apollinæres duo Syri quales, et qua ratione, consilio et instituto Juliani Apostatæ obstiterunt, 55, 56.
- Apollinaris error quam impudens, 227, 228. Hæresim suam propalam et clare docet, 229. Apollinaris et Theopiteus a Damaso Romanorum episcopo condemnati, 255.
- Apollinaris Alexandrinus antistes, 785.
- Apollonius mercator, deinde monachus invalidorum curator, 185.
- Apollonius multorum monachorum auctor et dux; et de ejus virtutibus, 181.
- Apostolorum epistola de his quæ necessario observanda sunt, 300.
- Aquæ benedictæ vis et efficacia, 377. Aquæ hinc Constantino politanus, 116. Aquarum pluvialium diversæ quomodo cohibita, sub Theodosio juniore, 442, 445. Aquarum pluvialium illuviones, 425. Et marinarum, 456.
- Arabia hæcæ cognominæ inclita, 718.
- Arbogastis cædis Valentini Junioris patror; et quomodo, 508, 509. Abstinet summa rerum, et Eugenio ad tyrannicam succurrit, 509. Ipse sibi mortem conscivit, et quomodo, 514.
- Arboris Persarum salubritas unde nata, 71.
- Arcadia Arcadii filia; et de ejus pietate, et virtute, 450, 440.
- Arcadii imperatoris obitus, et de ejus liberis, 450. Arcadius orientalia a patre præficitur imperio; et ut apud ipsum Rufinus primas in administratione rerum ostendit, 559, 540.
- Arcesilaus vir magnus per omnia, et de his quæ et dicta sunt a Zozima quoad fatalem Antiochiæ casum, 756. Uxor ejus quomodo restituitur oculis, 757.
- Ardaamanes Persarum principis, 797. Res ejus gesta, 798.
- Ardeburius et Aspar ejus filius belli adversus Joannem tyrannum duces sub Theodosio; et de Angelo præbente copis Asparis, 450, 451, 452.
- Ardeburius Narses in fugam conjicit, 479, 480. Septem Persarum duces trucidavit, 481. Ejus interitus, 652.
- Ardasenes Persa victus ab Arebindo, 579.
- Areobindus Romanorum dux, 578, 579. Persarum fortissimum singulari certamine intereunt, 481.
- Arethas (S.) et de ejus martyrio, 739, 740.
- Arthusii populi in Marcum episcopum barbaries, 26.
- Argyropolis, alias Chrysopolis, 488.
- Ariadna Leonis filia, 652, 653. Ariadnæ adversus Joannem maritum quomodo impietas, 690. Nubit Anastasio, 691.
- Aristocratia quid sit, et a quo apud Romanos instituta, 726. A Mauricio laudata, 819.
- Ariani, defuncto Athanasio, quantas Christianis calamitates intulerint, 153, 154, 155. De Trinitate male sentientes a synodo Romana exauctorati, 170. Imperante Theodosio, ex ecclesiis ejecti quomodo in suas redierunt regiones, 255. Eorum impietas et inhumantia quanta, 156, 157. Rumor eorum contra Theodosium, 265. Eorumdem ab invicem separatim, 285, 286. Illorum processiones et conventus, qua ex causa sublata, 563, 564. De eorum successione post Dorotheum centum et viginti natum annos, 464.
- Ariomanitarum hæresis, 101.
- Arius et Eunomius anathemate jugati, 256. Arii dogma qua ex causa professi sint Gotthi, 209, 210.
- Armenii hæretici, 869, 872, 885, 881.
- Arsacidarum ordo, 848.
- Arsacius patriarcha Constantinopolitanus, qualis fuerit; et ut Joannis Chrysostomi sectatores persecutus sit, et paulo post mortuus, 409, 410.
- Arsenius Magnus imperatorum præceptor, et de ejus angelica vita, 266, 267.
- Arsesius præclarus monachus, 187.
- Arsion monachus insignis, 187.
- Artemius generosus fidei propugnator, et martyr, 29, 50.
- Arziburtus apud Armenios quid sit, et de jejuniis præceptor eum, 885.
- Ascholiis Thessalonicensis antistes, 252. Varias de religione opiniones Theodosio exponit, 252, 253.
- Asclepiadis Novatianorum episcopi et Attici patriarche colloquia, 488, 489.
- Asiani episcopi. Vide Epistola Asianorum, etc.
- Asparis ducis fuga, 578. Cædes, 652.
- Asterius presbyter communionem Eunomianorum amittit, 255, 256.
- Asterius Orientis præfectus, 518.
- Asterii cum Gregorio Theopolitano contentio, 821. Ejus interitus, 826.
- Astronomia perstringitur, 203, 205.
- Athanasius Vide Eudocia.
- Athanasius Magnus apud virginem pudicam occultatus, quomodo in publicum prodierit, et Ecclesiam receperit, 17. Concilio Alexandrino præses, 35, 34. Quid in oratione de fuga commemoret, 36, 37, 38, 59. Quid item de istis verbis, Substantia et Subsistentia constituerit, 55, 56. Ab Apostata inquisitus, arte mirifica protectus evadit, 45. Græcorum opera exilio multatur ab Apostata, et cur, 55. Ab exsilio revocatus, quando in honore apud imperatorem fuerit, et quomodo res Ecclesiarum Ægypti cum potestate rexit, 98, 99. Athanasii mors, et de ejus successore, 151, 152.
- Athanasius Diaconus confessor, 600.

Athanasius Celestes sive Hieriosus Alexandriae episcopus, 686.
 Attalus Romanae urbis praefectus, 422, 423.
 Atticus patriarcha Constantinopolitanus, qualis fuerit; et de persecutione ejus tempore facta, 10, 411, 412. Ejusdem in administranda promovendaque sua Ecclesia studium et opera: et quam is urbanus et facetus necnon in imponendis rerum nominis acutus fuerit, 487, 488, 489. Quomodo reprehensionem quod Joannitas male acceperit, a se sit amolitus, 489, 490. Ejusdem ad S. Cyrillum Alexandrinum litterae, de nomine Joannis Chrysostomi in album ecclesiasticum referendo, 491, 492. Eiusdem aliae ad Petrum et Edesium diaconos Cyrilli, 493. Attico sacris praesidente paralyticus in baptismo sanatur, 461, 462.
 Attila (de) duce Gotthorum, 578, 579, 580.
 Avaritia Theodosii episcopi, 460. Rufini, 341. Basilisci, 611. Marcelli, 858.
 Augusta reditum Chrysostomi ab imperatore obtinet, seque eum reveritum esse pollicetur, 385.
 Augustales qui vocati, 31.
 Augustum apud Antiochenos quid, 61, 66.
 Augustulus Orestis filius, qui et Romulus, 604.
 Avitus imperator, 604.
 Aulocrenes quae regio et de templi ejus demolitione, 278.
 Aurargenteum. *Vide* Chrysargyron.
 Aurelianus Epiphaniensis ecclesiae diaconus, 701, 702.
 Auxentius Mediolanensis episcopus; de ejus haeresi; et quomodo a Damaso Romano sit exactoratus, et quae synodus de eo episcopis Illyrici scripsit, 172, 173, 174.
 Auxentius monachus celeberrimus, 365.
 Auximius Exscholaris, insignis monachus, 622.
 Auximite quomodo Christianismum amplexi sint, 787.
 Azizus monachus egregius, 193.

B

Babylas (S.) Antiochenus antistes qua de causa martyr, transiit in Daphnum, et inde deportatus, 62, 63, 64.
 Baptismus a Constantino quando susceptus, 722. Baptismus apud veteres quando contebatur, 392. Ejusdem depravatio per adulterium usum cui tribuatur, 284. Baptismi collatio in Thessalia quando fieri solita, 297. Baptismi traditio abolita per Arianum, et de miraculo quod intervenit, 711. Ut in baptismo paralytici laborans Judaeus sanationem receperit, 461, 462.
 Barbari in Christianos severiores fuere quam Graeci, jubente Juliano, 29. Valentem quomodo fugarint et incenderint, 214, 215. Vincuntur a Theodosio, 223, 232. A Theotimo ad mansuetiorem vitam quomodo traducti, 329. Barbarorum in fines Romanos incursus, 420, 421, 423. Strages ingens, 360, 361.
 Barbas Arianus, 464. Dum baptizatur, aqua de repente disparet, 711.
 Barnabae apostoli reliquiae, 716.
 Barsanophilus monachus quam insignis vita et sanctitate monachus, 768.
 Barses et Eulogius in monasteriis suis episcopalem consecuti consecrationem, 193.
 Barses Edessenorum antistes, virtute et donis apostolicis clarus, quomodo deportatus, 142.
 Bartholomaei apostoli reliquiae, 715.
 Basiliscus martyr apparuit Joanni Chrysostomo, 429.
 Basiliscus dux, proditor, 631, 632, 635.
 Basilisci tyranni, 663. Circulares ejusdem litterae adversus sanctam quartam synodum, 664, 665, 666. De his qui ejusdem litteris subscripserunt, 667. Ut circulares priores litteras abnegarit, et alias contrarias promulgavit, 669, 670. Cum uxore et liberis interficitur, 671.
 Basilus Ancyrae presbyter, martyr, 28.
 Basilii fratres, quales viri exstiterint, 137. Basilii responsum ad Juliano quoad librum Apollinaris, 56.
 Basilus Magnus, et Gregori ambo, qua aetate emiserunt, 201. Basilus et Gregorius abditi Juliani improbitatem deprehenderunt, 8. Basilus et Gregorius divinum amicum par, Arianorum insultus repellunt, 164. Ut Basilus Ecclesiae Casariensis post Eusebium gubernator exstiterit; et de admiranda ejus adversus Valentem dicendi libertate, 133, 134, 135.
 Bassa pia mulier, 653.
 Bassones et Bassus monachi, 191.
 Batthaei stipenda abstinentia, 195.
 Bellisarii res gestae, 747, 748, 749, 751, 752, 753, 754, 755.
 Bellum acuit animos, 479. Bellum civile inter Turcos,

817. Bellum Mariae Sarraceni: principis contra Romanos, 205. Bellum Persicum interfecto Mauritio quantum ca unitatis Romanis importarit, 868, 867. Bellum inter Persas et Romanos, pace cum Persis fracta, propria Christianorum persecutionem, 479, 480. Ut bella omnia adversus Theodosium piuum principem mota Deus in spe: ralis admirandisque rebus statim confecerit, 444, 445.
 Benjamin monachi vita et conversatio, 182.
 Benjamin diaconus seivissime excruciatu martyrii palmam reportat, 477, 478.
 Benouos subnotarii in fide *ὁμοούσιος* consubstantialis constantia, 259, 260.
 Benus monachus praclarus, 179.
 Beritus, Phoeniciae urbs, 565.
 Blachernae templum Dei Genitricis magna religione cultum Byzantii, 857.
 Blasphemia Nestorii in Virginem matrem, 505, 506, 508. Quorumdam Graecorum in B. Virginem quomodo castigata, 852.
 Blasphemus Persa quidam quomodo castigatus, 444, 445.
 Blasis Persarum rex a Cabade fratre capitur, excrucatur, et carceri includitur, 713, 714.
 Bos biceps, 797.
 Boves trahentes currus conjugum regum apud Turcos seu Persas, 848.
 Bosporus cur ita vocatus, 620.
 Bonifacius Romanus antistes, 502.
 Bonifacius dux ab Aetio circumventus, et quomodo, 576, 577, 578.
 Briga, et Brigittio oppidum, 177, 178.
 Brison imperatricis cubiculariorum princeps, ab Arianis lapide ictus, et cur, 363.
 Britannio Sycharum episcopus, et quam genereose cum Valente sit congressus, 163.
 Burgundionum gens, ulteriorem Rheni fluminis ripam ecolens, quomodo Christi sacra complexa sit, 535, 534.
 Buselinus victus a Narse, 756.
 Basiris, alias haereticus Eueratita, quam fortiter confessionem propter religionem pertulit, 27.
 Butherichus Theodosii vir princeps quomodo occisus, 315, 316.
 Byzantium a caede Mauritii, saepe hostiliter captum et direptum, 863, 866.

C

Cabadae Persarum regis creatio et abrogatio, 715. De ejus uxore, *ibid.* Recuperat regnum, 714.
 Cabaones Aaurus, et quid pro Christianis egerit, 749, 750, 751.
 Cadium aliquot a crudelissimo tyranno Phoca commissarum designatio, 862, 863, 864, 867.
 Caeremoniarum dissimilitudo non ledit unitatem Ecclesiae, 291. Caeremoniarum apud veteres variae observationes, et ab ipsis apostolorum temporibus, 500. Caeremoniae veteribus non tantopere curae fuerunt: sed necessaria tantum et fidem promoventia constantiter servare jussurunt, 301, 302.
 Casar (C.) primus monarcha declaratus, et de pluribus ab eo gestis, 723. Ejus caedes, 724.
 Casarea cur ita vocata, et cur ei nomen ademptum a Juliano praevicatore, 14, 15.
 Calamitates Romanae, 421, 422, 423, 424, 425. Calamitates orbis variae sub imperatore Leone, 618, 619, 620, 621.
 Calandion episcopus Antiochenus, 634. Calandion expellitur, 664. Revocatur, 672. Agitur iterum in exsilium, 677.
 Calemerus agricola quomodo corpus Zachariae prophetae invenit, 455.
 Callinicus Ciliacae praeses in crucem actus, 767.
 Callio pius praesbyter Nicaeus, 487.
 Callisti porticus, 546.
 Callitropa vidua, et de ejus vinea, 381.
 Calopodius libelli de Chalcedonensi synodo surreptor, 694.
 Canephora quae dicta, 26.
 Cana (de) Sergii haeresiarum, 885.
 Canon indifferens de celebrando Pascha festo apud Novatianos, 288. Canon ecclesiasticus de translatione episcoporum, 521, 525.
 Cantilena Justiniani post quintam universalem synodum, incipit his verbis: *Unigenitus Filius et Verborum Dei*, etc., 779, 780. De cantilena: *Lux h laris*, 879, 881.
 Capillus Christi Domini, 623.
 Captivi Persarum quomodo redempti, 483, 484. Captivi

quod necesse est duobus aureis, etiam uno redimi possent a Mauricio, ceduntur a Chagano, 858.
 Cariclea Heliodori, 296.
 Carterius Macedonianorum antesignanus, 285.
 Carthago Romano imperio subicitur, 751, 752.
 Castitatis exemplum pulcherrimum, 424.
 Catellus cæcus res inauditas peragens, 787, 788.
 Celer ordinum aulæ Anastasii præfectus Macedonium ex throno deducti, 691.
 Cellæ, et de loco a Cellis dicto, 189.
 Chaganus Avarum dux : de gestis ejus rebus cum Romanis, 815, 841. Prisci legatum de pace audit, 845. Ejus exercitus conciditur, pace røpta, a Prisco et Commutio, 856. Captivos omnes, quos Mauricius redimere supersederat, ferro necat, 857, 858.
 Chalcedon urbis, et aliæ ejusdem appellationes, 591. Ejusdem muri cur a Valente diruti, 115. Quomodo item restaurati, 126.
 Chazintzarri hæretici et de magistris eorum ac dogmatibus, 881, 885.
 Childerichus. Vide Hilderichus.
 Chosroes (ut) imperium Orientis invaserit, castella cepertit, et spolia ampla retulerit, 798, 799. Pacem cum Romanis frangere nudatus, in eadem confirmatur a legato Maurici, male tamen accepto, 837. Admissum in Mauricio piaculum indigne ferens, bellum movet, 862, 866. Pace fracta Romanum invadit imperium, 756, 757. Levis et inconstans, 758. Pudore percussus ob tantos in adoranda Edessa labores frustra susceptos redit in regnum, 759, 760. Quid eidem accidit in obsidenda Serigiopoli, 761. Ut tandem vitam cum dedecore auiserit, 809, 810, 811.
 Chosroes junior Persarum rex, quomodo Hormisdam patrem suum occiderit, 853. Cur ad Romanos profugerit, eorumque auxilium fuerit in regnum suum restitutus, 854, 855. Cruces Gregorio Neapolitano mitti, 836. De domis ejusdem, quæ maximo martyri Sergio misit, 837, 838. Quæ de Romano imperio prædixerit, 842. Quid item Probo episcopo Chalcedonensi de Dei genitrice dixerit, 845. Quil sub Phoca occupati, 888.
 Christiani in Juliano persecutionis timorem quomodo inciderint, 12. Per contumeliam Galilæi dicti Juliano, 15. Illis Græcæ et ethnicæ artes et disciplinae necessarias sunt, 56, 57. Quanto graviora passi a Vandalis, tanto majore veneratione culti a Mauris, 749, 750. Apud Persidem in tolerandis ærumis pressi ad Romanos confugerunt, 479. Quam gravia a Persa tormenta perpassi, 474, 475. Eis sub Diocletiano passis honorem invidet Juianus, 46. Eorum quod diis sacrificare nolissent, jussu imperatoris Juliani, quam acerba condemnatio, 55. Res eorum sub Cabade Persarum rege quomodo coonestata, 714, 715. Eorumdem multi partibus, quibus vox editur, ademptis locuti, *ibid.* Christianorum multitudo quam male accepta a Judaïs Antiochiæ sub Phoca, 867.
 Christianismus a Juliano quomodo abjuratus, 12. Ut etiam apud Persas sit propagatus, 472, 475, 474. Ejusdem incrementum sub Theodosio, 508, 541. Christianismi desertores Juliano apostatæ gratificari quam miserabiliter perierint, 66, 67, 68, 69. Christianismum inique exaltantium confutatio, 551.
 Christus, Galilæus ab Apostata calumniose appellatus, 46. Ejus adventum non terentia simulacra diffuxere, 71, 72. Eius prædicationes de excidio Hierosolymorum falsas esse, conatus ostendere Julianus; illarum certitudinem comprobavit, 73, 74, 75, 76, 77. Christum, merum hominem esse an asseruerit Nestorius, 505, 506, 507, 508. In eo duæ naturæ unitæ, 509. Post resurrectionem quomodo, et cur cibum gustaverit, 782, 784. Apparet Mauricio, 820. Christum, in, vel ex, duabus naturis profiteri ad idem, 601. Quid de eo senserint Eutyches, Severus et Dioscorus, 705, 706. Christi Jesu Servatoris adventu quanta cepertit incrementa Romanorum res, 722, 723, 724.
 Chrysanthus (ut) ad præfecturam Ecclesiæ Novatianorum sit vocatus, 463, 464. Eius obitus, 471.
 Chrysaphius primarius inter imperiales cubicularios eunuchus, causa synodi prædicatoris, et dissidii imperatricum, 517, 518. Quomodo interierit, 553, 554. Theodosii iuribus abusus, 568.
 Chrysargyron apud Romanos quid, et qua ratione subditum, 718, 719, 720, 721. Novum postea constructum, 725, 726.
 Chrysopolis cur Argypolis dicta, 488.
 Chrysostomus. Vide Joann. Chrysostomus.
 Xpocædæ quid sit, et a quo instituta, 725.
 Choblam quæ civitas, et de luctu illius præfecti meritis, 849.
 Choni et Var., 816, 817, 818.

Circæii oppidi inexpugnabilis descriptio, 798.
 Claudiani poetæ tempus, 580.
 Clearchus, Anastasii imperatoris avunculus, 695.
 Cnæphus. Vide Petrus Cnæphus.
 Celestinus Romanorum episcopus, 502. Quid de Nestorio ad S. Cyrillum scripserit, 510.
 Cognitio quæ ab hominibus, et ea quæ a Dei gratia provenit, quæ sint, et a quibus obtineri possent, 206.
 Comana, oppidum Cappadociæ, 429.
 Comarius Procopii proditor, et de ejus necē, 115.
 Commentiolus, genere Thraz, Orientis prætor, 831. Ejusdem et Prisci cum Avaribus conflictus, 856, 857.
 Cædes ejus per Phocam, 865.
 Communitas ecclesiasticorum Rhinocoluræ, 199. Communitas inter Palæstinos monachos quanta, 553, 556.
 Conceptu (de) Virginis, locus admirandus, 515, 516.
 Canon adversus Philoponum, 875. Comitæ hæretici, 877, 878.
 Canon Apameensis episcopus episcopalem functionem militari munere commutat, 712.
 Conscientia bona in malis, res stabilis et firma est, 414.
 Consolationis litteræ Innocenti Romani episcopi ad D. Chrysostomum, 415. Et ad Ecclesiam Constantinopolitanam, 415, 416.
 Constans Constantini tyranni filius; res ejus gesta, 446, 447. Insidius Gerontii sublatus, *ibid.*
 Constantina Mauricii imperatoris conjux, 814, 815. Interimitur cum tribus filiabus, 865.
 Constantinopolis cura Angelis commissa, 560. Constantinopolis restauratio post maximum terræ motum, 514, 545, 546.
 Constantinopolitanorum tumultus propter exilium Chrysostomi, 384. Luctus item post discessum, 394, 395. Tumultus alius propter blasphemum Nestorium contra Virginem Deiparam, 503, 506, 507, 508. Et post ejusdem exaurationem, 521.
 Constantini Magni liberalitas erga clericum pro sua in Deum observantia, per Julianum abrogata, 16. Ejusdem elogium et pietas, 270, 271. Suggillatur a Zozimo, 720. Redarguitur Zozimus, 720, 721, 722, 725.
 Constantini Lardy ades omnivovæ igni traditæ, 860.
 Constantinus in Britannia tyrannus renuntiat; et de rebus ab eo gestis, 446, 447. Quomodo victus a Constantio, 448, 449. Eius interitus, 577.
 Constantius quibus in rebus verum patris sui fuerit exemplar, 5. Eius obitus, 11.
 Constantius (ut) devictis tyrannibus Maximo, Gerontio, Constantino rerum summam administravit, Valentiniano tertio post Honorium imperatore Roma relicto, 447, 448. Ut Placidiam uxorem duxerit, 445. Constantius Honorii sororina quomodo vita sanctus, 449, 450.
 Constitutio Gratiani de re-exandis Arianis, et revocandis fidei Nicenæ cultoribus, 235. Theodosii imperatoris, qua Nestoriana damnatur hæresis, 520, 521. Arcabii promulgata adversus Ecclesiam, 412, 413. Joviniani de non jungendis matrimonio sacris virginibus, 95, 96. Theodosii, juxta D. Ambrosii præscriptum, 519, 520, 522. Theodosii de una religione colenda, 225. Constitutionum severitas charitati et utilitati publicæ posthabenda, 491.
 Consubstantialis cultores quomodo in exilium pulsati, 113, 114. Consubstantialis professoris Macedoniam quomodo a Liberio Romano accepti, 119, 120. De consubstantialis a Severitis inducta ratio, 781.
 Consubstantialitas Patris et Filii confirmata, sub Julianiano, 97, 98.
 Consuetudines variæ apud varias gentes et Ecclesias per quas nullum catholicæ religioni, vel offendiculum, vel dissidium est creatum, 294, 295, 296, 297, 298.
 Contentio Antiochiæ non parva propter duos eodem tempore episcopos, et quomodo terminata, 225, 226.
 Continentia et temperantia monachorum Palæstinorum admiranda, 557.
 Contobalditæ hæretici, 876.
 Conversationis et vitæ genus mirandum a monachis Palæstinis excogitatum, 555, 556, 557.
 Copres monachus, et de ejus virtutibus, 179.
 Corona nihil a lapillis differre putanda, 817.
 Corpus homini quomodo corruptibile et incorruptibile, 731, 782, 785. Corporis nostri compositio, 871. Corporum constitutio, animalium a qualitate sæpe arguit, 18.
 Corruptio vocabulum duo significat, 782.
 Cosmas Epiphaniæ episcopus, 701, 702.
 Crispinus presbyter qua de causa functionem Emericianorum ambierit, 235, 236.
 Crispion et Malchion germani, monachi insignes, 191.
 Cronien monachus, 187.
 Crudelitas maxima Alexandrinorum adversus Proteorium etiam occisum, 612.

Crux in sagis Juliani, et comitum ejus per rorem decisim figurata quid portendebat, 11. Crux in extis victimæ solemniter a Juliano mactatæ eidem apparuisse dicitur, et quid ea portendebat, 12. Crucis signum per timorem adhibet Julianus apostata, et evanescent spectra, 12. Crucis litteræ hieroglyphicæ in eversione templi Serapidis inventæ; et de earum indicio, 274, 275. Crux exercitui Theodosii præbita adversus Eugenium, 311. Crux Christi, quomodo culta ab hæreticis Armanis, 885. Crux Salvatoris ablata per Chosroem, 888. De crucis signi miraculo quod Apameæ accidit, 758. De cruce pretiosa, S. rgiopoli a Justiniano dedicata, 761. De crucibus a Gnesio Gregorio Theopilitano missis, 856.

Cucusus, oppidi nomen, in quo D. Chrysostomus, exsulavit, 394, 403, 408.

Cum qui populi, 846, 849.

Curs Scythia: et de ejus adversus Chosroem gestis, 809, 810.

Cupressus ingens et proceræ, et de miraculorum vi quæ ab ea profluere credebatur, 545.

Cyprianus martyr, et quid de eo referat Procopius, 751, 752.

Cyriacus episcopus quæ passus sit a Valerio, 417.

Cyriacus, Constantinop. antistes, 868.

Cyriacus Adanorum episcopus, 245.

Cyrimus episcopus Chalcedonensis S. Chrysostomo quam maxime inimicus; et de divina in eum vindicta, 381, 382. Eius obitus, 427.

Cyrillus Heliopolitanus diaconus quam crudeliter cecisus, 25. Causæ cedis, 27.

Cyrillus (ut) nepos sororis Theophili filius, ejus ædem Alexandrinam sit adeptus, 465, 466. De ejus scriptis, *ib. id.* Cyrilli contra præfectum Orestem dissensio, 468, 469, 470. Cyrilli ad Atticum patriarcham, de memoria Joannis Chrysostomi in Ecclesiæ tabulas non referenda, rescriptum, 491, 495, 496. Ut sanctus Cyrillus per visionem divinam nomen Joannis admiserit, conceptumque a teo oilium, mediante Dei Matre, ei remiserit, 499, 500. Et mitram et papæ appellationem sit sortitus, et de eius collegarumque sententia contra Nestorium, 512, 515, 514. Quomodo episcopatu privato et rursus in eundem resitutus, 514, 515. Ejusdem ad Nestorium litteræ, 509, 510. Ad Joannem Antiochie præsullem, 516. Ejusdem obitus, et successor, 546.

Cyrillus, cornobii lasomnium monachorum præfectus et antistes, 681.

Cyrus oppidum cujus episcopatum gessit Theodoritus, 266, 568.

Cyrus poeta, quando floruerit, 580.

Cyrus (ut) Constantinopolis præfectus, gentilium superstitioni addictus, Smyrnærum præferit ecclesiæ, et de tempore Cyri, Dei Genitrici dicato, 544, 545, 546.

D.

Dæmon e delubro Jovis quomodo expulsus, 277, 278. Per puellam Macarios sanctus alloquitur, et ab eis incipiens silet, 155. Dæmones thesaurum custodientes signo crucis exacti, 714.

Dalmatius frater Constantini Magni, ex matre, 6.

Dalmatius un ora a militibus caesus, *ibid.*

Damasi et Ursici Romanorum episcoporum dissensio, 171. Damasus ubi, et quando floruerit, 201. Damasus ecclesiæ Romanæ præsul, 224. Ejusdem de Trinitate sententia, 228. Eius contra Apollinarem et Timotheum epistola, 254, 255.

Damianistæ hæretici, 876, 877.

Dan civitas Phœnicæ, aliter Panæas et Cæsarea, 63, 71.

Daniel Stylita quam strenue synodum Chalcedonensem delenderit, 669. Quanta ejus sanctitas, 622.

Daphnæ, ejus fabula, et locus Antiochiæ lucensus, 61, 62, 63, 67. Terce motu corrupti, 811.

Daras oppidum munitissimum cur sic dictum, 715.

Dattus patricius, 110.

Deinetos anathemate ferre an liceat, 775.

Delta apud Ægyptios qualis locus, 853.

Demetrius Pessinuntius familiaris Div. Joannis Chrysostomi, 585.

Demophilus cur expellitur, 253. Demophilus Eudoxii successor Constantinopoli constitutus, 224. Demophilus Arianæ religionis præsul Constantinopoli, 267.

Deus semper vincit, fidelem et qui ductum ejus sequuntur, dixit Trajanus imperatori Valenti, 215. Quæstio, *An Deus humana sit forma, in Ægyptio mota, 371.* De Gregorio in quomodo traducti, 551, 552, 553.

Deuterius Arianus episcopus abolet traditionem baptismi, et de miraculo consecuto, 711.

Diaboli omnes omnino plagas effugere, non proclive alieni est, 515.

Diagoni Romæ septem tantum, 297.

Diaprovogevos qui dicti, 868.

Dicta quædam acuta Attici patriarchæ, 488. Dicta scite et urbane quædam Sisinii, 805, 804.

Didymi genere Honorio conjuncti cædes, 446, 447.

Didymi blasphemiam damnata, 777.

Didymus monachus nulli cohabitavit homini, 187. Didymus Alexandrinus, monachus celeberrimus, 196.

Didymus Philosophus, et de ejus quædam Juliani prævaricatoris interitum visione, 82. Quid de Providentia et judicio senserit, 200.

Diluvium sub Leone imperatore quantum, 619.

Diocletiani rabies ipso die Passionis Dominicæ, 478.

Diodorus et Flavianus, nondum ordinati episcopi, quomodo post Meletium ejectum Christi gregem administrarint, 147, 148.

Diodorus Tarsensis episcopus creatur, 250.

Dionysius monachus insignis, 189.

Dioscorus monachus virtute insignis, 180. Dioscorus monachus, Macer sive Longus appellatus, 187. Dioscorus monachus, et de dissidio ejus cum Theophilo, 371, 373. Eius obitus, 585.

Dioscorus et Eutyches citantur ad concillium Chalcedonense, 588, 592. Dioscorus post Cyrillum Ecclesiæ Alexandrinæ præsul; et de ejus impietatibus, 546, 547.

Dissensiones multas etiam ab apostolorum usque temporibus propter observationes quasdam, 500, 501.

Dissidium et varietas cæremoniarum in Ecclesiis variis Ecclesiasticæ unitati non officit, 294, 295. Nestorii et Procli, 508. Orestis et Cyrilli, 468, 469, 470. Fulcheriæ et Eudociæ, 547. Menæ et Vigillii, 774. Joannis Jejunatoris et Gregorii Romani, 832. Acaeli Constantinopolitani et Felicis Romani episcoporum, 681, 682, 683.

Antiochiæ Ecclesiæ propter Flavianum, Paulino mortuo, quomodo et a quibus sopitum, 267, 268, 269, 270. Alexandriæ propter templorum idolorum eversionem, 270, 271, 272, 273. Dissidium secundum imperatricis Eudociæ, et D. Joan. Chrysost., 588, 589, 590. Dissidium Joannis Chrysostomi et Epiphani, 578, 579, 580. Eudociæ imperatricis cum eodem Joanne, 361. Dissidium inter Chrysostomum et Severianum quomodo compositum, 568, 569. Inter Theophilum Alexandrinum et Monachos Ægyptios, 570, 571.

Dithyrambus Deus semivir perstringitur, 552.

Doctrina factis consona quo tempore, et in quibus viris enituerit, 566, 567.

Dominatus, splendida libertas, vel illustris in serâ, 847.

Dominica Valentis conjux graviter affligitur propter Patam lassilio injuriam, 135, 136.

Domitianus Melitineus antistes qualis, 854. Domitii martyrium, 26.

Domnientia Phocæ filia Prisco duci matrimonio juncta, 886.

D minus apud Terpolitano episcopus, 787.

Domus Antiocheus antistes, et familiaritas et congressus ejus cum S. Symeone, 519.

Donati Euræe in Epiro an istis miracula, 528.

Dorotheus Palæstinae gubernator, 600, 611.

Dorothei celeberrimi monachi vita et conversatio, 184, 182. Dorothei martyrium, 26.

Dorothei et Marini Arianorum inter se dissensio, et sequentio, 285.

Draco ingentis magnitudinis quomodo fuerit a Donato episcopo interfectus, 528.

Drini fluvii descriptio, 780.

Dunaanus Judæus tyrannus quantas strages ediderit Negeræ, et quantas perdidit et crudelitatis punas luerit, 739, 740, 741.

Dyrrhachium civitas, 755.

E.

Ecclesia per dispensationem se quandoque temporibus accommodat, 571, 573. Ecclesia Christi in Ægyptio quam male ab Ariano habita, 156, 157, 158. Quam turbata propter exsilium Joannis Chrysostomi, 391, 392, 393. Et civisa, 397, 398. In Perside quam dure exagitata, 475. Ecclesiæ catholicæ usus quoad psalmodiam, hynanos, et antiphonas, 564, 565. Ecclesiam turbaturus Julius Apista a quomodo se gesserit, 16, 17. Ecclesiæ Asiæ quantum acciderunt sub Ario patriarcha, 511. Ecclesia Antiochiæ in tres partes divisa, 224, 225. Ecclesiæ status sub Arcadio et Honorio, 544, 542. In Ecclesiæ seditio confusioque ingens, 863. De Ecclesiarum sub obitum Zenonis statu: et de eorum quæ olimone quoad.

synodum Chalcedonensem, 691, 692. Ecclesiarum confusio, 697, 698, 699. Ecclesiarum variarum consuetudines variae sine offendiculo et discordia, 294, 295, 296, 297, 298. Earundem dissensiones in ritibus unde invadunt, 299.

Ecclesiae Christianorum imperante Joviano aperiuntur, Graecorum vero clauduntur, 95, 91. Earum calamitates sub Phoca, 887. Ecclesiae Constantinopolitanae quam frequenter a populo convenerit, 364, 365. Ecclesiarum praedatores quantis calamitatibus affecti, 66, 67, 68, 69. Ecdicius hospes infans, lupus frustra bians, 449.

Ecebolius rhetoriten docuit Julianum imperatorem, 7. Ecebolius sophista Constantinopolitanus, Juliani moribus sese accommodat, nec non postea rursus se Christianum esse profitetur, 52.

Echanus Montaucures haereticorum Armeniorum magister, 882.

Eclisa in potestate alienigenarum nunquam futura; et de ejus obsidione per Chosroem, 759, 760.

Edessenorum felix civitas quam annis Scirri exundatione afflicta, 755. Edessenorum multi quam graviter a Valente tractati, 143, 144.

Edictum de fide publicatum, missum a Justinis ad ecclesias omnes ne quid in professione fidei novaretur, 701, 792, 793. Edictum Zenonis de non rejiciendo neque comprobando, Chalcedonensi concilio, 674, 675, 676, 677. Edicta publica imperante Juliano pro Christianis, 16. Edonichus dux Constantinii tyranni victus a Constantino, profugus ad amicum veterem, ab eodem (proh dolor!) occisus, 447, 448, 449.

Elebechus magister militum et Caesarius Gregorii frater ad injuriam vindicandam, Antiochiam missi, re infecta redeunt ad imperatorem cum mandatis monachi Macedoniani, 326, 327.

Elementa pro diis culta, 473, 475.

Elephantina, oppidi nomen, 519, 521.

Elesbaas Aethiopia dux, Hebraeo devicto, fit monachus insignis, 741.

Eleusine dea mysteria et sacra carpuntur, 533.

Eleusius Cyzicenus discedere cogitur, pergravi conditione imposita ab apostata, 45. Eleusius Cyzicenus propriis impensis Ecclesiam Novatianorum restituere cogitur, 17. Eleusius Cyzicenus, Macedonianus, 42. Metu imperatoris, Arianus sequitur, at mox respiscit, et quomodo, 117, 118.

Elisae prophetae ossa quam irreverenter a Graecis superstitiosis habita, 52.

Elpidius ex intus Juliani, et blasphemus in Christum; et de horrenda ejus morte, 67, 68.

Elpidius presbyter Romanus, 169. De ejus legatione de substantialitate Trinitatis, 169, 170, 171.

Elpidii presbyteri servus ad caedendum divum Chrysostomum submissus, 395.

Ephesiorum temeritas, 411.

Ephraemius quomodo declaratus antistes Antiochia, 734.

Epidamnus civitas terra motu quassata, 755.

Epiphanius Cyprius, monachus virtute conspicuus, 191. Qualis fuerit: et de admirandis ejus operibus, 321, 321.

Theophilo fit amicus, et quomodo, 376, 377. Eiusdem cum Joan. Chrysostomo dissidium, 378. Perstringitur a Theodoro, *ibid.* A consiliis desistit, 379. Arguitur ab Eulogio, *ibid.* Quomodo penitentia ductus in Cyprum navigans diem suum obierit, ut Joannes praedixerat, 380.

Episcopatus (in) deprecatione expiravit S. Nilammon, 587. Episcopatum quomodo fugerit Ammonius et Evagrius, 188. Episcopi praecari divina Providentia emissi adversus veritatis hostes, 201, 202. Episcopi exilio multati a Constantio, cur et quomodo revocati a Juliano apostata, 16. Episcopi indiscriminatum ab Anastasio exacti, 692, 693, 694, 695. Episcoporum praecularum aliquot miracula, 528, 329, 330, 331, 332, 333. Quorundam nomina, qui concilio Antiocheno, sub imperatore Joviano interfuerunt, 97. Qui tempore Valentiniani et Valentis in magnis urbibus Ecclesias successive gesserint, 111, 112. Aliquot qui secundae sanctae universalis synodo interfuerunt, 258, 259. Et depositioni voluntariae Gregorii, 240. De episcoporum translationibus ex sede in aliam, et quod ea consuetudo alias apud ecclesias invaluerit; quodque translatio bene instituta clero nihil afferat detrimenti, dummodo ea rite et ordine praerogatur, 525, 526, 527, 528, 529. Episcoporum quorundam virtute et doctrina praestantium, qui maximis Ecclesiis sub Theodosio Juniore praefuerunt, catalogus, 502, 503. Ut episcopi quidam virtute excellentes Arianorum et Valentis insultus repulerint, 164, 165. Episcopi magnarum urbium tempore Gratiani, Valentiniani Junioris et Theodosii imperatorum, 221. Sub Theodosio Juniore, 469.

Sub Justino, 732, 733. Sub Justiniano, 773, 774. Sub Justino, 794, 795. Sub Innem tyrannidis Phoca, 887.

Epitola Eustathii, Sylvani, et Theophili Licerio Romano quoad professionem Consubstantialis, 130. Liberii Romani, episcopis orientalibus missa, 121. Petri Alexandrini de malis et cladibus quas in Aegypto viri pii a Valente et ab Arianis sunt perpassi, 156, 157, 158. Valentiniani et Gratiani imperatorum, necnon Romanae synodi quoad mysterium SS. Trinitatis, 167, 168, 169, 170. Concilii Constantinopolitani ad episcopos Occidentis, 250, 251, 252. Theodosii ad profugum Valentinianum, 262. D. Joannis Chrysostomi de his quae passus est ad Innocentium Romanae urbis episcopum, 391, 392. Alia pro ecclesiis et de ejusdem exilio, 406, 407. Attici patriarchae quoad memoriam Joannis Chrysostomi in ecclesia celebrandam, ad S. Cyrillum, 491, 492, 493. Alia contraria Cyrilli ad Aitium, 494, 495. Cyrilli ad Nestorium impium, 509, 510. Alia ad Joannem Antiochenum, 516. Epistola Asianorum episcoporum sanctam quartam synodum perstringens, 667, 668. Contraria eorumdem ad Acacium, 672. Aegyptiorum episcoporum et Alexandrii cleri ad Leonem imperatorem, 613, 614. Epistola Leonis ἐκχώλιος, ad Anatolium et reliquos episcopos de synodo Chalcedonensi contra Timotheum Aelurum missa, 616. Alia ejusdem ad omnes ubique monachos, et ad ipsum Simeonem Stylitem et ejusdem sancti Simeonis pro eadem synodo, 617, 618.

Evagrius monachus Aegyptiacus, et de vita institutisque ejus, 196, 197. Quid in quibus tam libris de monachis sui temporis, de verbo ad verbum scripserit, 198, 199, 200. Evagrius et Palladius quo tempore floraverint, 211. Evagrii et Ammonii monachorum episcopatum resipientium congressus, 188. Evagrius ab Antiochenis susceptur repudiato Flaviano, 268. Evagrii blasphemiae condemnatae, 777.

Evangelium divinum ubi, quando, et quomodo inventum, 76, 77. Evangelium S. Matthaei ubi repertum, 716. Evangelium sacrum dum legeretur non asurgebat episcopus Alexandriae, 293. A solo archidiacono ibi legitur, *ibid.*

Eucharistiae miraculum in muliere quadam Macedonii morbo laborante tempore divi Chrysostomi, 363, 364. Eucharistiae pro conscientia et fiducia ejusque communicatio permessa, 281.

Eucherius Stiliconis tyranni filius cum patre jugulatus, 421.

Eudæmon presbyter Alexandrinus, 280, 281.

Eudocia Augusta, quae Athanasus est dicta, qualis, et unde fuerit, et quomodo matrimonio Theodosio imperatori sit conjuncta; et ut voverit, se religionis ergo Jerusalem iterum, et de malo magnitudinis admirandae, aliisque quae ei accideret rebus, 484, 485, 486. Eudocia Augusta et Pulcheria non conveniunt, 547. Eudocia male admodum accepta a Theodosio, Hierosolyma contendit solvendi voti causa, 554. Quam multa Hierosolymis ad honorem Christi peregerit, ac tandem e vita migravit, 554, 555, 556, 557, 558, 559. Ab Eutichianorum factione secedit, 865. Eudocia imperatrix Pulcheriae Augustae conciliatur, 603. Approbat sanctam quartam synodum, 606, 607.

Eudocia Valentiniani et Eudoxiae filia, captiva abducta, 604, 605.

Eudoxiae imperatricis ad Epiphanium verba quoad convalescentiam filii, 379. Ejus Augustae secundum adversus Chrysostomum odium, 388, 389. Mortem ejus quae consecuta sint, 427. Valentiniani caedem quam ipse tulit, licet Maximo interfectori per vim nupta, 603, 604.

Eudoxius studia Valentis aulae contra Consubstantialis cultores sibi conciliat, et quomodo, 113, 114. Orduat Eunomium, et in locum Eleusii sufficit, 118.

Eugenii tyrannis in Oriente, Valentiniano juniore occiso, 309, 310. Quomodo victus a Theodosio, et occisus, 312, 313, 314.

Eulalius Amasenorum episcopus, 250.

Eulogii et Protogenii virtutes, deportatio et reductio, 143, 146. Eulogius celebris monachus, 180. In monasterio suo consecratus est episcopus, 195. Eulogius ab exilio revocatus, Eleusae, defuncto Iarse, praeficitur, 251.

Eunomiani quibus ex causis in diversas abierint partes, 285, 284. Eunomio-Eupsychiani, et Eunomio-Theophrontiani haeretici, 285.

Eunomius Arianus in locum Eusebii suffectus exhortatum se videns Samosatis discessit, 441. Eunomius Cyzici creatur episcopus pulso Eleusio, 118. Eunomii vis et gravitas in disputationibus, 256. Eunomius, condemnatus a Dauso, 256. Eunomius qua de causa proscriptus a Theodosio; quibus meritis et iustitia

fuerit, et ut in Cappadocia vita sit functus, 282, 283. Ejus sectatores in diversas discessere sectas, 283. Eunomi episcopi generositas, 444, 448.
 Eunobismis prohibetur, 753, 756.
 Eunuchorum auctoritas apud Theodosium, 517, 550.
 Euphemia martyr inclita : et de ejus templo quod Chalcedone a primis fundamentis est constructum, 558, 589, 590. De miraculo ad monumentum ejusdem pro fide, 593, 594. Et quid ad ejus monumentum fecerit Mauritius, 819, 850.
 Euphemius Constantinopolitanus antistes, 688. Expellitur, 686, 692. Revocatur, 745, 746.
 Euphrasius Antiochenus antistes, et de ejus interitu, 733, 734.
 Eupsychius Cappadox, martyr egregius, 28, 29.
 Eupsychius cur ab Eunomianis sejunctus, et quæ ejus hæresis, 281.
 Euripo similes adulatorum, 102.
 Europæ calamitates circa vastitatem et direptionem Romanorum, 425, 426.
 Eusebia diacoina in Macedoniarum ecclesia; de ejus et 10 martyrum tumulo, 456, 457, 458.
 Eusebius morte multatur a Juliano, et cur, 17. Quam crudele a populo Gazorum passus sit martyrium, 22.
 Eusebius Vercellensis et Athanasii concilium Alexandriæ magno animo coegerunt; et quid in eo decretum, 33, 34. Res ab eo gestæ, post Alexandriæ synodum peractam, 40, 41.
 Eusebii et Basilii dissidium et conciliatio, 133, 154.
 Eusebius vir divinus Samosatis expellitur, et in Thraciam, Valente imperante, deportatur, 139. Ejusdem rerum gestarum brevis commemoratio, 140. Eusebius magnus, ab exilio Samosata reversus, quomodo et quibus Ecclesiarum administrationem commiserit; ac deinde martyrii certamen imp everit, 251.
 Eusebius Chalcedis episcopus, 251.
 Eusebius apud Carras philosophatus, voluntario carcere seipsum colubuit, 702.
 Eusebius monachus, 187. Ut ei Theophilus sit adversatus, 371, 372.
 Eustathii (S) reliquæ quomodo Antiochiam reductæ, 672.
 Eustathius Sebastienus Macedonii sectator, 42.
 Eustathius Epiphaniensis Syrus, 379, 380.
 Euthaliæ Hunni vocati, ab aliis Lencathæ, 713, 715.
 Eutropius eunuchus post Rufinum sacri cubiculi præpositi dignitatem consequitur, 311. Legem quam tulit primus ipse violavit, et quo supplicio laudem sit affectus, 351.
 Eutropius lector quam acerbè tractatus ab Optato : et de visione ejus Sisinio facta, 399. Eutropius a Macedonianis sejungitur, 285.
 Eutyches archimandrita Constantinopolitanus, 547.
 Eutyches et Dioscorus concilii Chalcedonensis cogendi ausam præbuerunt, 588, 592. Eutyches, Dioscorus et Severus conjunguntur, 705. Excommunicantur eis ad hærentes, *ibid.* Eutychetis infelicissimi dogma, 875, 876.
 Eutychianistæ cur ita vocati, 868.
 Eutychius, et Eunomi-Eutychiani, 285. Eutychius episcopatu expellitur, 780, 781. Ab exilio revocatur, 794.
 Eutychius in discrimen vitæ adductus propter Autolium magum, 812.
 Euthymius monachus, Longus appellatus, 187. Quælis, et quam ei fratribusque infensus fuerit Theophilus, 371, 372. Quam illustis, 503. Quam sancte pieque vitam exegerit, 564, 565. Euthymii viri divini ad Eudociam lapsam verba, 606, 607.
 Exaltio divina, qui locus, 514.
 Exceptionis Domini festus dies quis, et a quo institutus, 779, 780.
 Excommunicatio Theodosii junioris quomodo soluta, 443. Excommunicatio Arcadii, Eudoxiæ, Theophili et Alitici, 419, 420. Theodosii, 517, 522.
 Exscholaris qui dicitur, 623.
 Euzoius, Paulinus, et Meletius quomodo sub idem tempus episcopatum Antiochiæ sortiti sint, 40. Euzoius episcopus verberatur a Juliano qui vindictam divinam non multo post sensit, 67. Euzoius Antiochenus a Petro Alexandrino perstrictus, 158.

F

Fames ingens Juliani prævaricatoris tempore, quam pestilentia postmodum consecuta, 84, 85. Fames Romæ quanta invaluit, 421, 422, 421, 425. De fame simul et peste, quæ civitatibus orientalibus incesserunt, 602.
 Felix Juliano gratificaturus veram pietatem abjurat, et quam horrende vitam finierit, 67, 68.

Fenina quam acris si pudicitia per vim ei auferatur, 605.
 Felix Roman. episcopus, 680, 681, 682, 683, 685.
 Festus dies τῆς Ὁρθοδοξίας quis, 780.
 Festus senator Romanus, et de ejus legatione Constantinopolim, 710, 711.
 Fides Romana de Trinitate, 167, 168, 169, 170. De fide rescriptum Justinii junioris, 791, 792, 793. Fidei Nicænæ confirmatio, 97, 98, 99, 101, 102. Ejusdem post Athanasii obitum, propugnatores quam graviter ab Arianis accepti, 153, 154, 155. Fidei Nicænæ professores ecclesiis suis a Gratiano præficiuntur, 225. Illius dogma suscipiunt Eusebius, Sylvanus, Theophilus et alii collegæ, et confessionem eorum exhibent Liberio Romano, 120. Ejus auctoritas a sancta secunda universali synodo confirmata, 245. Fidei universalis professio a Damaso Romano ad Paulinum in Macedonia episcopum missa, 256, 257, 258. Fidei Ariminensis promotio quam cordi fuerit Justinus Valentiani Junioris matri, 259, 260. Fidei duplicis orthodoxorum et hæreticorum decisio miraculo confirmata ad monumentum S. Euphemie, 593, 594.
 Flavianus (S) et Diodorus quam fortiter pro grege Christi, ejecto Meletio, decerant, nondum episcopalem dignitatem sortiti, 147, 148.
 Flavianus, vir divinus, quibus verbis Paulinum et Apollinarem sit allocutus, 228. Ut Flavianus Meletio successerit, 246. Quam sapienter Theodosium sit allocutus, et quomodo protectione Romana liberatus, 269. Quomodo delictum violati juramenti fuerit et remissum, 270. Flavianus Antiochenus antistes, 686. Ejusdem legatio pro populo ad imperatorem ob dejectam Placidæ conjugis statum, 323, 326, 327. Ab Antiochenis repudiatur, 328. De rebus ejus, 636, 697, 698, 699. Revocatio, 745, 746.
 Flavianus urbis Romanæ præfectus, qualis vir, 509, 510. Flavianus, post obitum Procli, Constantinopolitanus antistes, 546, 547. Quomodo necatus, et de celebri corporis ejus filtratione per Pulcheriam, 553. Flavianus a Dioscoreo quam male acceptus, 558.
 Flavitas con ul renutiatur, 562.
 Flavitas dolo malo sedem Constantinopolitanam invasit, 684. De ejus, Petri Moggi et Felicis litteris synodalibus, 685.
 Fœdus inter Romanos et Persas solutum, 737.
 Fons copiosam provolvens undam ex loco arido ad precationem Donati exortus, 338. Fontis Emmaus salubritas unde orta, 71. Fons exsiccatas, deinde repletus, ad preces Jacobi Nisibeni, 622. Fons miraculo admirando repertus, ad quem a Leone templum sanctissimæ Dei Genetricis erectum, 626, 627, 628, 629, 530.
 Fortitudinis officium, 199.
 Francorum origo, 577.
 Fratres Longi qui dicti, 371. Ut propter odium Theophili, se Joanni Chrysostomo conuixerint, 373, 374, 375.
 Frigidernes Gotthorum dux, 209.
 Fuga, et quid de ea scripserit Magnus Athanasius, 36, 37, 38, 39.
 Fulgur in celo post solis defectum, quæ is et quando visus, 423, 426.
 Fulminis terræ motum Antiochiæ consecuti effectus, 754.

G

Gaddanas monachus præclarus, 193.
 Gainæ barbari Gotthi rex ut se habuerint, 351, 355, 356. Ejus defectio, et de vi iane quam vidit angelorum urbis Constantinopolitanæ custodum; de legatione Joanni Chrysostomi apud ipsam Gainam, et quomodo captus in Thracia, sit necatus, 359, 360, 561, 562.
 Gailla sive Placidia, Honorii soror, et de ejus raptu, 445.
 Gallia a Visegothis occupata, 577.
 Galli Cæsaris pietas erga Christum, 62, 63. Gallus Valentis filius morbo corrumpitur, et perit propter impietatem patris, 153, 156.
 Gangram hæresiarcha exsul abductus, 594.
 Gazeni populi in Christianos crudelitas immanis, 22, 25. Excusatur ab imperatore, 24. Gazenorum in fideles sevitia, 22, 25.
 Gelmeris tyranni gestæ res, et de verbis que victus in hippodromo extulit, 751, 752, 753.
 Gennadius Constantinopolitanæ sedi præfuit, 615. Virtutes ejus, et de rebus que temporibus ejus præter

opinione et fidem acciderunt admirandus, 625, 624, 625.

Genserichus Vandalorum rex, 578, 579, 580, 586. Ut urbem Romam cepit, 603, 604. Ejusdem excursio et crudelitas, 631, 632. Genserichi summa rerum Vandalarum potiti regnum, 748.

Georgii Alexandriae episcopi Ariani caedes quomodo patrata, 18, 19.

Georgius Arianus qualis, 461, 463.

Georgius Mauriti legatus ad Chosroem male acceptus, 857.

Georgius Pisides Philoponi haeresim refutat et evertit, 874, 875.

Gepides, quae gens, 576.

Gerastius monachus Palaestinus, 565.

Germanus fides ex Iræno, 102.

Germanus dux, 578, 579.

Germanus senator præclarissimus, et qui ei acciderit propter Theodosium cui filiam matrimonio collocarat, 837, 859, 860, 861.

Gerontius Nicomediensi exactus ecclesia, 566, 567.

Gerontius (ut) tyrannus Hispaniam profugus interierit, 417, 448.

Gerontii viri vetustae nobilitatis ætas, 856.

Gloria Patri et Filio et Spiritui sancto. A quo hic versus inventus, 879.

Glyceriæ (S.) sanguis perpetuo manans ab ejus monumento, 850, 851.

Glycerius imperator, 601.

Golinduch (sanctus), ejus genus, vita et martyrium, 810, 841, 842.

Gondigisilus Vandalorum dux, et de ejus liberis Gontare et Gensericho, 577.

Goranne Persarum dux, ab Eumonio episcopo vietus, 444, 445.

Gothiani haeretici qui, 285.

Gothii qui, et quomodo, quare de causa Istrum transgressi in Romanos irruerint, 208, 209, 210, 211, 212.

Gothorum de Valente triumphus, 214, 215. Horum caedes Constantiopolim, 360. Et in Hellesponto, 361. Per Thraciam excursio et vastitas, 215. Gothorum gens in quas nationes sit divisa: et quae tenuerint loca, 576, 577, 578. Quomodo victa, 754, 755, 756.

Græci ad homines deorum honoribus prosequendos quam proclives et prompti, 89, 90. Cur in odium Christianorum Judæos in restauratione templi adjuverint, 74. Græcorum quidam Dei Matrem, conviciis in compositionibus prosuadentes quas penas dederint, 852. Eorum superstitioni quam addidit Julianus imperator, 46, 47, 48, 49. Græcorum et ethnicorum doctrinae christianis utilis et necessaria, 56, 57, 58, 59. Eorundem in Christianos odium et persecutio, 22, 23 *seqq.* Græcorum superstitionum tractatio, 551, 552. Græcorum idola inservientium Ecclesiae quomodo diruta et eversa, 271, 272. Responsa Græcorum oraculorum fraudulenta, 66. Græcorum idololatrarum interitus propter oracula quædam litteris distincte designata; iustio facto littera θ usque ad ω, 202, 203.

Grando maxima sub Valente, 116, 117. Grando circa Romanam deprædationem quanta, 425.

Grata, magni Valentiniiani et Justinæ filia, virgo mansit, 177.

Gratia divina etiam per indignos se exhibet, 471. Gratia Deo actæ a Theodosio, victoria de Joanne tyranno reportata, 451. Gratiarum actio Deo reddita ab Honorio, audita morte Alinichi ducis, 416, 417.

Gratianus et Valentinianus Junior, quomodo totius Romani imperii curam susceperint, et socium imperii Theodosium Magnum sibi asciverint, 222, 223, 224. Imperatori summo et Deo primitias imperii consecrat, et quomodo Arianos relegari, revocatus, ne exsulis episcopi, Nicæne fidei professores Ecclesiae præferret, 225. Ab Adragathio Maximi tyranni duce quomodo captus et interfectus, 260, 261.

Gratianus tyrannus ad imperium erectus et jugulatus, 416.

Gregoras et Heraclius quomodo moverint bellum adversus Phocam, 886, 887.

Gregorius Arianus, Athanasii successor a plebe occisus, 138.

Gregorius instituto Juliani quomodo se opposuerit, 53.

Gregorii tres in Ecclesia Dei, omnes sanctitate insignes; et quomodo distinguendi, 137.

Gregorii et Basilii fraterna conjunctio et amicitia, 157.

Gregorius Nazianzenus Theologus, quomodo Constantiopolim in domuncula Synaxes et collectas celebrans, *ἑσθιασίου* consubstantialis fidei præverit, 254.

Gregorius (ut) Theologus Constantinopolitanum episcopatium ait sortitus, 231, 239. Ut idem quosdam ex

Ægyptiis offendi cernens propter episcopatus sui translationem, sedem Constantinopolitanam abjecerit, et concordia ecclesiarum ductus in propriam se receperit patriam, 210, 211. Gregorii Theologi sententia de duabus naturis explicata, 871.

Gregorii duo, Theologus et Nyssenus, quo tempore essetierint, 201.

Gregorius Theopollitanus conviciis prosciasus, causam obtinet, 824, 825. Mittitur ad defectorem exercitum, 827. Ejusdem oratio ad milites, 827, 828, 829. Quomodo paruerit ei exercitus, rursumque Philippicum ducem elegerit, 829, 830. De crucibus ei missis, 836. Ut ei paratæ fuerint insidiae ab Anatolio mago, 811, 812. Gregorius Theopol. dogmata Severi exterminat, 839. S. Simonem Thumastoritam decumbentem adit, 839. Eius obitus 842. Gregorius Theopolis antistes vir ista gloria, 795, 798.

Gregorius Antiochiæ præsul servatur a ruina per terræ motum Cilicia, 826.

Gregorius Magnus quam bene naturam et mores Apollinarem depinxerit, 91, 92, 93. Ejusdem de gratiæ disciplina opinio, 59, 60. Quiaam ejus successores, 58, 806. Ut Gregorius Ecclesiam catholicam præferat, 253.

Gregorii Romani et Joannis Constantinopolitani contentio, 853.

Gregorii Agrigentini elogium, 774.

Gundamus Vandalus Christianorum persecutor, 750, 751.

H

Hæresis contra gratiam Christi, sub Gratiano tyranno, 446, 447. Hæresis Auxentii Mediolanensis auctoris, 172. Apollinarius, 227, 250. Aphartocitarum, 782, 784. Anastasii et Nestorii, 505, 506, 507. Eutychetis, Dioscori et Severi expugnata, 591, 595, 705, 706. Hæreses Eusebianorum, Maceionianorum, et Arianorum in quas alias hæreses divise: et quibus ex causis, quaque eorum ab alia secesserit, 283, 384, 285, 286. Hæreses et secte quomodo in variis dissectæ et divise sunt hæreses, 262. Hæreses esse oportet juxta Apostoli dictum, 531. Hæresium variarum condemnatio, 256, 257, 258. Hæresum multarum origo et nomina, 868, 869, 870. Item, 876, 877.

Heretici, ex constitutione Theodosii, qui censendi, 225. Theodosio male accepti, 249. Hæreticorum turba, 868, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877.

Harmatus dux, proitor, 670, 671.

Hebræorum adversus Christianos tumultus, 867.

Helias Hierosolymitanus antistes: et quomodo propter Chalcedonensem cum cetero imperatori resistere, 702, 705. De eodem et Joanne Hierosolymitano, 707, 708.

Helias monachus admirandus, centesimum et decimum excessit annum, 180.

Heliodorus Triceasis episcopus cur depositus, 706, 797.

Heliodori temperantia, 193.

Helion dux Theodosii mittitur ad Persas de pace acturus, 482.

Heliopolitanæ quantas fidelibus calamitates inuaserint, 25.

Helladius Jovis sacerdos, 272. Viros decem morti se dedisse affirmavit, 274.

Helladius Casariensis episcopus post Basilium Magnum, 366.

Helles monachus, miraculis clarus, 179, 180.

Heraclides Ephesorum episcopus, 566.

Heraclides adversus Chrysostomum inducitur, 326, 387. Quid ei acciderit sub Attico, 416.

Heraclius militum milium adversus Phocam tyrannum, 886, 887.

Herbæ ad statum Christi pedes eustæ efficaciam, 70. Nomen, 71.

Hermogenes damnatus a Sabbatio, ejusdem tamen consecrationi interfuit, 463.

Herodianus quidam cadem Mauricii prædixit, 851.

Heron episcopus ad Græcam superstitionem pro apus quam acerbe et misere vita excesserit, 64, 69.

Hesyclus monachus in Palestina celeberrimus, 191.

Hierosolyma varia appellatio, 77.

Hierosolymorum præsules extinctio Phoca, 888.

Hierax humilioris literaturæ magister quam acerbe pro Cyrillo tractatus, 466, 467.

Hilarion (S.) miraculorum editor, quomodo Græcorum persecutionem vitaverit, 24. Quiaam ejus discipuli, 191.

Hilarii Pictaviensis post reditum ab exilio gesta, 41.

Hilderichus Honorichii filius, ut faverit Christianis, et de ejus regno, 751.
 Hispania cur dicta Iberia, 225.
 Historici Græcæ superstitionis cultores, propter Christianæ religionis odium perperam et falso multa scripserunt, 720, 721, 722, 723, 724, 725.
 Homeritæ ab Auxumitis victi, 487.
 Hominis consideratio viris principibus habenda, 326, 327. Homines quidam marini, 857. Homines natura facite quibus gaudet studiis et laboribus semper ad detrimentum tendere solent, 74.
 Honorichus Genserichi filius jungitur matrimonio Eudociæ, 604, 605. Quam ævus Christianorum persecutor, 749, 751.
 Honorius imperator renuntiat, 310. Occidentale sortitus a patre imperium: et quomodo Silitico apud eum summam rerum administrationem consecutus sit, 359, 340. Ut in matrimonium Constantio Gallam collocarit, et Constantinopolim profectus sit, 445, 446. Cujus ad Arcadium rescriptum quoad legationem piorum pro ecclesia Constantinopolitana, 415, 416. Ejusdem obitus: et de ejus liberis, 430, 450.
 Hormisdas Romane Ecclesiæ præsul, 732.
 Hormisdas Persarum rex: et de paratis structisque contra eum insidiis, 852. Quomodo a filio suo sit occisus, 853.
 Hormisdas Persa nobilissimus martyr, 476.
 Hospitis infidi consuetudinem aversatus est Constantius, et quomodo, 449.
 Hulda Hunorum dux, 420.
 Hilderichus Honorichii filius ex Eudocia, 605.
 Hungaria unde sic appellata, 790.
 Huni qui dicantur, et de eorum adversus Gothos bello, 208, 209. Eorumdem excursionem per Thraciam, 420.
 Huni, qui ex angustiis Caspiis proruperunt, 717.
 Hunorum Saborum excursio, 694.
 Hymno (de) ter sancto: *Sanctus Deus, Sanctus Fortis, Sanctus Immortalis, miserere nostri*; quando ceperit in Ecclesia caneri, 514, 879. Hymnorum alternæ decantationis usus, 364.
 Hypatia philosopha Alexandriæ qualis, et quomodo necata, 469, 470.
 Hypatius dux quomodo proditus et captus, 716. Caput amittit, 748.
 Hypomnematographi, 450, 452.

I

Ibæ epistola ad Mariam Persam damnata, 776.
 Icaris montis descriptio, 817.
 Idololatræ Græci quomodo perierint, 202, 203. Idololatrarum templa quomodo Alexandriæ everta, 271.
 Idola sub Theodosio juniore funditus disiecta, 445.
 Idolorum eversio et abolitio quæ varias seditiones excitavit, 276, 277, 278.
 Ignatius, tertius a Petro hierarcha Antiochiæ; et de ejus extasi, 365. Ignatius divinus quomodo Roma Constantinopolim, et inde Antiochiam delatus, 539, 540.
 Ignis e fundamentis ipsis ad recentem Hierosolymitanæ templi structuram paratis exsurgens, et alius item de celo imminens quam stupendum habuerit effectum, 75.
 Ignis sanctum Marcianum reveretur, 621, 622. S. Danielem Styliem, *ibid.* A Persis adoratus, 475. Ejus tempus diluitur, 474. Ignis celo quasi rupto cælapsus, 426.
 Ignis e celo in statuam Juliani apostatæ cur dejectus, et de ejus effectu, 70.
 Illus; et de ejus tyrannide, 688, 689.
 Imago Domini Jesu Christi non manufacta, et de ejus virtute, 729. De imagine B. Mariæ, a D. Luca depicta, 607, 608, 610. De alia ejusdem in cupresso ingenti latens quomodo seipsam indicaverit, 515. De alia ejusdem quæ Anatolium magnum aversatur, 812, 813. De imagine Servatoris quæ vocem edidit in favorem Mauricii, 865.
 Immeres gens bellicosa Christianismum suscipit, 716.
 Imperator leges apud Persas qui, 482, 483.
 Imperator verus, qui, 661, 662. Imperatoris locus in Ecclesia a D. Ambrosio designatus, 520. Imperatores non pauci, Græcam superstitionem prolepti, miserandum in modum perierunt, 724, 725. Imperatores post Valentinianum occisum, 604.
 Imperium Romanum adventu Christi maxime crevit, contra Zozimi ducum, 722, 723, 724. Imperii dignitas quanta, 816, 817. Servitutem exercere admonet, *ibid.*
 Incendium quantum in Constantinopoli acciderit illo ipso die quo Joan. Chrysostomus discessit in exilium, 396, 397. Maximum aliud Constantinopoli, 620, 621. Gravissimum in urbe Novatianorum, ecclesiæ intactæ, 551. In-

cedia pleraque Antiochiæ veluti futurorum malorum prenuntiata, 734.
 Index tyrannos captivus mittitur cum Longino Sclunio ad Anastasium, 715.
 Indignatio divina in universum orbem, 425, 426, 427.
 Indolentes monachi, 556.
 Indorum populi multi Christianismum complectuntur, 787.
 Innocentii Papæ Romani litteræ dæ ad S. Chrysost. exulem et clerum Constantinopolitanum datæ, 414, 415, 416. Ejusdem ad Arcadium, Eudoxiam, Atticum et Theophilum excommunicatoris litteræ, 419, 420.
 Inundatio Jordanis a Juliano coorta Alexandriæ, 84.
 Isacius (S.) monachus, et quomodo Valentem imperatorem sit allocutus, 214.
 Isauri quales populi, et cur apud eos exulare jussus sit Joannes Chrysostomus, 465, 468. Isaurorum prædonum per Phœniciam excursio, 420.
 Isidigerdes Persarum rex curator Theodosii junioris simul et imperii institutus ab Arcadio: et de admiranda ejus in hac re virtute, 437, 438. Quomodo in Perside Christianismum permissit, et ut prius vita excesserit quam illum omnino imberberit, 472, 473, 474.
 Isidorus Cypri episcopus, 251.
 Isidorus Alexandrinus presbyter, advenarum et pauperum procurator, 348.
 Isidorus ut Theophilus sit adversatus, 373, 374.
 Isidorus monachus celibris, 180.
 Isidorus Pelusiota, 505. Monachus præclarissimus: et quæ Cyrillo et aliis de sacro Chrysostomo scripserit, 566, 567, 568.
 Isidorus Milesius egregius faber, 763.
 Ismael orator Persa, martyr a Juliano passus, 39.
 Ismaelitarum origo, et quomodo Christianismum susceperint, 206, 207.
 Ithyphallorum statuae cum contumelia tractatæ, 271.
 Ithyphilli ridendi, 352.

J

Jacobi Nisibeni sanctitas, et miraculum insigne, 622.
 Jacobus Persa lapsus, deinde reversus ad Christi fidem, constantissimus martyr extitit, 478.
 Jacobus, unde Jacobitæ nomen acceperunt, quis fuerit, 868, 869, 871, 882.
 Jebus, nunc Hierosolyma, 77.
 Jejunium apud Romanos quovis sabbato, 299, 300.
 Jejunium quam a Theodosio frequentatum, 411. Jejunium monachorum Palestinae, 558. Jejuniorum apud veteres observatio varia, 294, 295. De Jejunio Arziburi canis Sergii apud Armenios, 885.
 Joannis Baptistæ ossa, et quid de his Sebastis factum, 52. D. Joannis Baptistæ caput quomodo inventum, et quid inter illius delationem acciderit, 353, 354.
 Joann. Chrysostomus etiamnum adolescens præstantem ingenii animique vim et specimen exhibuit, 139. Ejusdem et Sisinii contentio, 304. Qualis ejus institutio puerinis et vita; et ut doctrina simul et virtute fulgens ad episcopatum Constantinopolitanum sit promotus, 3-3.
 Ejusdem scripta, 349. Ut idem cura pastoralis et doctrinæ fungens, et multorum arguens et corrigens delecta, improbitatis nomine suspectus haberi coepit, 350. Ijusdem pro ecclesiis dicendi libertas et apud imperatorem et apud Gainam, 356, 357. Consolatur populum Antiochenum; et de ejus orationibus, quas *Statura* inscripsit, 525.
 Joannis Chrysostomi legatio apud Gainam, 361. Ut in Asiam prolectus, sacerdotio non recte fungentes deposuerit; et de injuriis quibus idem ab hisdem sit affectus, 566, 367, 568. Quomodo doctrina sua populum quo vellet duxerit; et ut miraculo, non sine Dei numine, intercedente, mulierem hæresis Macedonianorum infectam converterit, 365, 364. Ejusdem et Severiani Galatarum antistitis dissidium, et ejusdem compositio, 568, 569.
 Convenit ab Isidoro, Dioscoreo, et fratribus ejus propter persecutionem Theophili, 375. Ut Theophilus ei sit adversatus, 376, 377. Ut post Epiphaniæ discessum, multorum subierit calumnias et convitia, 381, 382. Absens indicta causa damnatus a synodo contra eum congregata, 383. De ejus exilio, populique ob id concitati seditionis clamore: et ut invitum sedem suam receperit, pacem atque benedictionem populo precat, 384, 385, 386. Ut a synodo pro eo congregata episcopatum retinere jussus sit, 388. Ejusdem abrogatio et exilium secundum, 384, 389, 390. Ejusdem epistola, ea quæ ei acciderant, commemorans, 391, 392. Ejusdem exilium quam injestum: quæ verba ab sætatores suos abiecerat dixerit: et de populi erga eum benivolentia, 392, 395, 394, 395. Illius factores criminat, quæ antea verum per-

ulerint, 597, 598, 599, 400, 409. In locum, cui nomen Cucusus, proficiscitur; et ut Adelphius, visione divina admonitus, eum exceperit, 405. Ejus ad Constantium presbyterum litteræ pro Ecclesiis: et singularis de exilio ejus expositio, 406, 407, 408. Illius memoria et nomen quomodo et a quibus primum in album Ecclesiæ retatum, 490, 491, 492. Ejus hostes omnes quam male perierint, 426, 427. Ut in ulterius exilium amandatus fuerit; de scripitis ejus; et quomodo vita hac relicta in cœlum migrarit, 427, 428, 429. Quomodo fuerint ejus reliquæ reductæ: et de miraculis quæ acciderint in-justum ejus exilium deprædicantibus, 536, 537, 538. Quidam ejus discipuli sanctitate et doctrina conspicui, 568.

Joannes (ut) Antiochenus et Theodoritus cum suis, consilioque cum Nestorio coacto Cyrilum et Memnon in sedibus episcopalibus eiecerint: et ut ipsos id ausus synodus abrogarit, 511. Joannes Antiochenus et sanctus Cyrillus quomodo in gratiam redierint, idem senserint, et jubente imperatore Nestorii abrogationem ratam habuerint, 515, 516, 517.

Joannes successor Cyrilli Hierosolymitan, 267, 270. Joannes divinus Cyrilii successor, 302. Joannes Hierosolymitanus patriarcha quomodo in communionem a sanctis Patribus receptus, 707, 708.

Joannes Alexandriæ episcopus, 686. Joannes alter ejusdem successor, *ibid.* Joannes Apamæ episcopus, 270. Joannes Egyptus monachus clarissimus, 179. Joannes et Plimon celeberrimi monachi, 182. Joannes Romanus antistes, ut Byzantium se contulerit, 716.

Joannes Chozebites et de ejus sanctitate, 756, 757. Joannes Tabennesiotes Alexandriæ episcopus, 673. Quomodo Romani prefectus Felici Romano episcopo persuaserit, ut is Acacium repente episcopatum abrogaret, 679, 680. Exilio mutatur ab Anastasio, 695.

Joannes Thrax dux Orientis, 822. Joannes Umostrati filius, promitor, 840. Joannes, Carolinus dictus, Romanus Præsul, 785. Joannes Misericors Cyprus episc. Alexandrinus, 887. Joannes, cui patria Sirimis, novæ Romæ episcopus, 787.

Joannes J junator, 794. Plura de eodem, 853. Joannes Gotthus, et de ejus tyrannide, 450, 451. Joannes Grammaticus Philoponus cognominatus quis fuerit, et de ejus dogmate, 870, 872, 875, 874. Trithemitarum præfectus, 878.

Joannis Eleemosynarii cineres, 853. Joannis monachi virtutes et consilium Theodosio datum de expugnando Eugenio, 510.

Joannitæ qui cognominati, 590. Graviter accepti, 391. Jovianus exautoratus imperioli aula exactus a Juliano, 52. Jovianus Pius imperator renuntiat in Perside, et quomodo, 91. Quomodo episcopos exules revocarit, statuta Christianorum sacra in Ecclesiis honorifice restituerit, et idolorum cultum sustulerit, 95. A præsidibus Ecclesiarum quoad dogmata conventur, et quomodo, 96, 97, 98. Ejusdem præclarissimum verbum, accepto a Macedonensibus iudicis supplicii, 97, 98. Eiusdem de rebus divinis affectio et sententia, 102. Ut in Dedastantis, non sine magna plorum omnium jaectura, vita exresserit, 103, 104. De ejusdem imperio, *ibid.* De ejus milibus, 110, 111.

Jovianiani tyranni cedes, 449, 450. Jovius Italiae præfectus, 420, 422. Jovis templum apud Apamænos, quomodo directum, 276, 277.

Judæus (ut) paralyticus in baptismo sanitatem receperit, sacris prasidente Atto Constantino-politano, 461, 462. Ut Judæus dolo sæpe baptizatus, ad Paulum e iam Novatianorum episcopum venerit baptizandus: et ut aqua baptismi subito evanuerit, 471, 472. Judæi ejusdem impietas simul et crudelitas, 759, 710. Ferro tandem caditur, 741. Judæi propter irrisa Christianorum sacra, quam vindictam pertulerint, 470. Judæi, etiam inviti Christum verum Deum esse quando professi, 75, 77. De vestibus eorum, quæ crucis signis radorum iustar conformatis, sunt consignatæ, 73. Eorundem in Christianos odium et miux Juliano eis tempore Hierosolymitani restaurationem permittente, necnon supplicia ferente, 72, 73, 74. De Judæorum Alexandria civitate seditioe et expulsionem, 466, 467. De his qui in Creta vagant, postea Christianismum susceperunt, 552, 553.

Julianus Sabas, monachus virtute præclarus, revelationem de cede Juliani prævaricatoris apud Persas, quomodo habuerit, 82.

Julianus monachus laudatissimus, et ut monasticam

in similitudine vitam reliquerit, Christi gregem tutelurus, 150, 151.

Julianus Marciani imperatoris frater, 587. Julianus prævaricator qui fuerit, unde ortus, et quibus studiis Romanorum imperator fuerit renuntatus, 3, 6, 7, 8, 9.

Julianus apostata, arrepto imperio, omnia ad voluntatem suam agit, videlicet Constantium, 10. Res stupenda quæ ipso Thraciam versus procedente accidit, *ibid.* Constantino-polim ingressus, salutatus est imperator, 11. Quam impudenter et aperte religionem abjuravit, 12. Quomodo in idolorum famis veraretur, et inter sacrificii oblationem in horrenda spectra incidere, *ibid.* Consternationem asserere omnibus tantum ejus in religionem odium, 13. Christi religionem colentibus sit intestus, 15, 14. Constantiam civitatem juri Gazavorum adjudicat, nomen mutat in Gazæ portum, 14. Quid Cæsarea fecerit propter idolorum templa, *ibid.* Christianis tributa imponit, 15. Quomodo, ut favorem plebis sibi conciliaret, passim omnes episcopos a Constantio in exilium pulsos revocari jussit, 16. Quomodo reliquos persecutores exasperaverit, 26. Epistola ad populum Alexandrinum missa propter Georgii cædem, 20, 21. Quomodo res in foro venales polui contaminarique jussisset, 51. Ad Pontificem Galatæ Arsacum epistola, ut Christianorum mores consecutor imitando, 45, 49. Quæ contra pietatem Christianam impius egerit, et quomodo callide copas ad deorum cultum, 50, 51. Ejusdem decreta contra Christianos publicata, et ut pecunias exigere cuperit, 53. Responsum ejusdem ad Christianos de rectoribus provinciarum apud ipsum expositulantes, *ibid.* Quomodo lege caverit ne Christianorum pueri Grævarum animæ et institutionum disciplina erudirentur, 54. Quomodo expeditionem adversus Persas movit, Antiochiam venit; ibique propter barbæ proficitatem scommatibus affectus, contra Antiochenos librum, *Misopogona*, id est *barbosorem*, scripserit, 60, 61. Quid eodem in Antiochenorum loco Daphne acciderit, 61, 62, 63. Statum Christi, suam in ejus locum constituturus, dejicit: et quod miraculum de repente apparuerit, 70. Quomodo religionem nostram extinguere conatus, Judæis ipsis permisit Hierosolymis templi restorationem, 72. Eiusdem in reliquis sanctorum savities, per Judæos et Græcos, 52. Clericos, senatorum munere fungi jussit, et annonas Ecclesiarum da monum ministris ascripsit, 55. Quæ ratione denuo idololatram Græcorum vehementius comprobavit, 44, 45. Quomodo arte et dolo idololatram confirmatus, religionis Christianæ ritus idolorum famis accommodare instituerit, 46, 47. Quomodo legationem Persarum nihil moratus, impetu in Persidem factu, tenere et per errorem naves ad Euphratem exuri jussisset, et prælio commisso, lethaliter vulneratus interiret, 78, 79, 80. Quæ divinæ visiones quibusdam apparentes, eas apud Persas extremam cædem portenderint, 82, 85. Ejus verba, præcipue in Christum, 85, 84. De lugubri ejusdem oratione, a Libanio Sophista Syro conscripta, 85, 86. Quantum fuerit scommatum consecutor, 87, 88, 89. Eiusdem ingenium, mores, gestus corporis, mors et sepultura, ex Gregorio Theol., 91, 92, 93. Cadaver ejus quomodo sepultum a Joviniano, 103. Juliani et Valentiani dissidium, religionis caesa, 110. Julianus prævaricatoris avunculus quam arumose vitam finierit, 66, 67. Conjugis ad ipsum verba, 69. Quam superstitiosus et infensus Christianis, 19, 20, 21, 22.

Julius Cæsar omnium mulierum vir, et omnium virorum mulier, 178.

Jusjurandum violatum, 670, 671. Justa Justinæ filia, virginitatem complexa, 177.

Justina mater Valentianam molestiam Ambrosio episcopo Mediolanensi exhibet, et ecclesias ibi turbat, 259, 260. De Justina imperatrice et de Valentiano ejus filio, 176, 177.

Justinianus Magnus imperio suscepto professionem et fidem Chalcedonensem detendit: et quomodo ejus uxor magis ad eos qui unam Christonaturam tribuebant, fuerit inclinata, 742, 743. Res ab eo gestæ plures, memorati dignæ, 744. Christianos miseratur, 751. Ejus *avertitia* et prodigalitas juxta Evagrium, 764. Instaurat sapientiæ verbi Dei templum, 764, 765. Quam addictus factioi Cyæcæ, 766, 767. Ut a recta fide desciscens, Christi homini corpus ante passionem inipatibiles professus sit, 781, 781, 782, 783, 784. Quomodo mortuus, et de opinione ac fide ejus, 786. Ubi sepultus, 788.

Justiniani primi imperium; et quomodo fuerint ab eo sublato Amantius eunuchus, Theocritus, et Vitalianus, 711, 752. Eiusdem et Antiochenorum luctus ob terræ motum, 755.

Justinus scienus imperii Justinianum sibi legit, 742.

Justinus junior, Justiniani successor, de ejus imperio et moribus, 788. Quomodo Justinum cognatum suum, item Ætherium et Adæum de medio sustulerit, 789, 790. Ejus de fide constitutio, 791, 792, 793. Quam volentibus addictus, 797, 798. Ut in phrenitidem incidere, 801. Ut Tiberium in imperio sibi substituerit: et quæ ad eum moriens de rebus imperii verba fecerit, 802, 803.

Justinus frater Justiniani ab imperatore Justino sublato, et de rebus ab eo gestis, 809, 810.

Justitiæ munus, 200.

Justus Justinianæ imperatricis pater propter somni expositionem occisus, 176, 177.

Juvenalis Hierosolymorum episcopus post Praxillum, 502, 508. Expellitur, 600. Restituitur, 601. Quid de sancta obdormitione sanctissimæ Dei Genitricis ad Pulcheriam Augustam dixerit, 608, 609. 610 De ejus obitu, 634.

Juvene (de) quodam inter beluas assuetus, 837.

Juveninus egregius martyr, 31, 32.

L

Labarum apud Romanos quid, 421.

Latius Melitensis episcopus, 158, 159.

Laurentii martyris reliquiæ, 456, 459.

Laurentius et Symmachus Romani episcopi simul, et de dissidio exinde nato, 709, 710, 711.

Lectionis evangelicæ ritus apud antiquos, 298.

Legatio Macedonianorum Romam missa, 119. Legatio Vandalorum, Alanorum Suevorumque ducum ad Honorium quibus verbis expressa, 445, 447. De Legatione quam viri Romam de Joan. Chrysostomi judicio miserunt, 413.

Legati Roma missi, qualia Eudoxiæ et Attici suggestionem pertulerint, 417, 418.

Leo Papa quam ægre tulit necem Flaviani, 833. Ejusdem epistolæ ad Flavianum episcopum Constantinopolitanum quanti sit ponderis, 592. De D. Leonis veteris Romæ episc. Tomo, 869.

Leo magnus Romanorum imperator post Marcianum salutatur, 610. In ordinatione Aeruli quomodo se gesserit, 612, 615. Ejusdem litteræ ad varios tum episcopos, tum monachos pro concilio quarto Chalcedonensi, 613, 616. Corpus S. Symeonis sibi dari petiit ab Antiochenis, deinde relinquit, 562. Ut templum Deiparæ condiderit, Fontis nomen habens, 626. Quomodo mille et centum naues contra Genserichum miserit, Basiliaco conjugis suæ Verinæ fratre classi præfecto, qui proditor exstitit, 631, 632. De ejus obitu, 605, 615.

Leo minor, Zenonis et Ariadnæ filius, 633. Renuntiatur imperator, 635. Leo pater Zozimæ viro sancto, 757, 758.

Leontius monachus, deinde Ancyranus episcopus, 195. Egregie Philoponum oppugnat, 874. Leontii et Illi tyrannis, 688, 689.

Legis translatio, translato sacerdote, 291. Legum observationem, vitæ suæ prætulit Socrates philosophus, 204, 205.

Libanius Syrus sophista, quid de interemptore Juliani scriptis mandarit, 81. Quid item in funebri oratione Juliani contra Christianos scripserit: et de responso, ejus dicta refellente, 85.

Libanius D. Chrysostomi magister in rhetorica, 311.

Libelli amorum prohibiti, 236, 297.

Liberalitas Tiberii, 808.

Liberorum procreatio apud quos magni pendatur, 207.

Libertas Christi sequacium, 290.

Libya occidentalis quomodo Vandalis subdita, 377, 378.

Litanæ usus, imperante Theodosio juniore, pro serenitate petenda, 445. Item et sub Theodosio et Proclo, 344.

Logodium fuga sibi consulens Theodosium adit, 416.

Longinus Isaurus et alter Longinus: et de eorum rebellione, 712.

Longinus Zenonis imperatoris frater, 690.

Longorum appellatione qui venerint, 187.

Lucentius et Bonifacius concilio Chalcedonensi interfuisse, 598.

Luciferi Calearum reditus, et quid post eum egerit, 35.

Luciferi heresis qua de causa prodit, 41.

Lucius ab Ariano constitutus Alexandriæ episcopus, 18. Lucius quantopere Samosatensis odiosus, 141, 142. Lucius Arianus, ejectione Petro, in sacram Athanasii sedem collocatur, 152. Quanta in ejus introitu mala, 155. Ejus persecutio adversus monasteria Ægypti quam gravis, 153, 154, 155. Lucius Alexandrinus carpitur a Mose

ordinando Arabum episcopo, 206. Cum Demophilo Alexandria exit, 235.

Luctus præfecti mortui civitatis Chubbam, 849. Luctus Justiniani imperatoris et Antiochenorum pro illatis a terræ motu calamitatibus, 755.

Luna per octennium cum so'e convenit, 290.

Lycus (ut), sive Lupus in locum Baisæ Edessenorum episcopi substitutus sit a Valente, 145.

M

Macarius Hierosolymiti, sede deturbatur, 773.

Macarii monachi virtutes, 185. Macarii Ægyptii dictum præclarum de remissione injuriarum, non deturbant a daemone illati, 198. Aliud ejusdem de siti et de continentia, *ibid*.

Macarii duo, viri sancti; et quomodo propter fidem exsultantes, multa miracula ediderint, 154, 155.

Macedonianus clarissimus monachus, quæ Theodosio per ejus duces de statuatum eversione nuntiaverit, 326, 327.

Macedoniani quanta libertate suam impietatem docuerint, 42. Ut Antiochiæ libellum supplicem de dogmatibus Joviniano quomodo obtulerint, 96. Eorum nomina, 97. Synodum Lampsacenam a Valente petisse dicuntur, et qua de causa, 113, 114. De Macedonianis, et τῶν ὁμοούσιων consubstantialis cultoribus: et de legatione eorum Romam missa, 119. Macedoniani sub Gratiano quomodo Ecclesiam turbant, 225. Eorum condemnatio, 256. Inter se discordia, 285.

Macedonii Phrygiæ egregium pro Christo certamen et martyrium, 27, 28. Macedonius qua de causa mortem subiturus ipse se deferat, 54.

Macedonius Constantinopolis episcopus, quomodo sit expulsus, et quem vitæ linem sit sortitus, 69. Ejusdem restitutio, 745.

Macedes, magni Leonis imperatoris cognomen, 610.

Maeri sive Longi fratres, 187.

Maerina Basilii magni soror, 157.

Magnus quam impius, 158, 159, 160.

Magorum Persarum dolus de ejectione Christianorum episcopo Maratha deprehensus, 472.

Majorianus imperator, 604.

Maichion et Crispion fratres monachi, 191, 192.

Malum lugens et admirandum Eudociæ dono datum, 485.

Mamæ (S.) sepulcrum, et quid inter ædificandum ipsi templum, a Gallo et Juliano mirandum acciderit, 6.

Mammone (de) iniquitatis faciendi amici, et quomodo id intelligendum, 764.

Mandra, locus monastici exercitii S. Simeonis, 562, 563.

Mauchæi hæretici, 869.

Mansuetudo Prochi et Theodosii ex æquo, 525, 524.

Manuel orator Persa, martyr, 30.

Marazas heros Persa concisus, 831.

Marcellus Apamenorum episcopus quanto studio in demolendis idolorum ædibus sit usus, et tandem martyris defunctus, 276, 277, 278.

Marciano (de S.), magno Ecclesiæ Constantinopolitane archiepiscopo, 621, 622, 623.

Marcianus Novatianus episcopus, 502, 505. Ut Novatianorum electus fuerit episcopus post Paulum, 535.

Marcianus Theodosii Junioris quomodo successor, 580, 581. De ejus imperio que signa præcesserint, imperium contendentia: quibusque is fuerit mortuus, 585, 586, 587, 588. Marciani imperatoris Christianissimi obitus, 619.

Marcianus Anastasiæ et Carosæ filiarum Valentis præceptor, 118.

Marcianus monachus, 195.

Marcianus Anthemii filius; de ejus tyrannide; et quomodo captus, ad sacerdotium sit promotus, 687.

Marciano successit Justinus, 798, 799.

Marcus apud Scetim celeberrimus monachus, 185.

Marcus monachus insignis; et de ejus libris, 507, 509, 570.

Marci Arethusiorum episcopi martyrium, 26.

Marcus tyrannus in Britannia reuuntiatu et occisus, 446.

Mare igni ardere quæ de visum, 426.

Maria Virgo quando concepti invocari, 634. Quid de illius obdormitione Juvenalis memoria prodiderit: necnon de eadem fascis sepulcralibus, 608, 609, 610. De veneranda ejus veste, ut ea Hierosolymis a lata in templo, cui Blachernæ nomen, reposita sit, 623, 626.

Mariae Virginis templi, cui fontis nomen inditum, descriptio, G G. 627, 628, 629.

Maria Virgo, Christi simpliciter, non Dei genitrix,

- Anastasius Sinaites sedem suam recuperat Gregorio defuncto, 852. Anastasius Sinaites Antiochenus episcopus feda morte affectus a Judæis, 867.
- Anastasio Presbyteri error a Nestorio comprehensus, 505.
- Anastasio Romani episcopi obitum ingens consecuta scditio, 709, 710, 711.
- Anastasio Hierosolymitanus episc., 674, 667.
- Anastasio Theopolis episcopus qualis vir, et quam fimiter tibi petra nixus adversus Justinianum subsisterit, 784, 785.
- Anastasio Anastasio Antiocheni successor, 888.
- Anathematis nomine quid significetur, 511.
- Anatoli porticus, 546.
- Anatolius novæ Romæ episcopus, 598. Ejusdem obitus, 613.
- Anatolius magus, de rebus ejus, et interitu, 811, 812, 813.
- Anazarbus civitas, 755.
- Andragathius Joannis Chrysostomi in philosophicis præceptor, 544.
- Androgynus Deus, 552.
- Angeli victoriam Romæorum contra Persas prænuunt, 480.
- Angelice hæretici, 876, 877.
- Animantia quædam humana forma, quæ in flumine Nilo visa sunt, 855.
- Animus divina emulatione succensus nihil metuit, 143, 144. Ad animorum instituta, corporum quoque mores conformantur, 18.
- Annona per Constantinum clericis concessa, a Juliano prævaricatore publicis in usus relata, 16.
- Annos quot habeat dies, 290.
- Anthemius post Antiochum Theodosii junioris veluti tutor et pædagogus, 458.
- Anthemius imperator, 604.
- Anthemius Iralianus quam peritus architectus, 765.
- Anthimus Constantinopol. auistes e sede sua deturbatur, 743, 744, 745, 772.
- Anthusa mater Joannis Chrysostomi, 513.
- Anthropomorphan qui nominati, 372.
- Antonius ab Adriano in dorum numerum relatus, et quid de eo scriptum a Prudentio, 90, 91.
- Antonii magi sectatores quam male a Luco habitii, 154. Ejusdem in somnis visio, et interpretatio quoad Valentis imperium, 103.
- Antiocheni Julianum imperatorem rident, 60, 61. Ejusdem in eos vindicta, *ibid* Antiochenorum lucus qualis, et quomodo læcessus, 6, 62, 63, 64, 65. Eorum preces ad Leonem imperatorem, ut corpus S. Simeonis monachi Antiochiæ relinqueret, 562, 565.
- Antiochia Justino Theopolis dicta, 512, 514. Antiochiæ tres eodem tempore fuerunt episcopi, et quomodo, 40. Antiochiæ Ecclesia quomodo divisa, 224. Antiochiæ tumultus, et imperatoris ira propter ignominiosam statuarum dejectionem, 524. Alius item tumultus obortus propter Flavianum, Paulino defuncto, 267, 268. Sedatur, 270.
- Antiochus Ptolemaidis Phœnicis episcopus, 568. Antiochus ut impurus, nisi Porphyrii socius, 412. Quando mortuus, 427.
- Antiochus pædagogus Theodosii junioris qualis, 457, 458. Antiphonarum usus quam antiquus, 563.
- Aonias insignis monachus in Phadana, 193.
- Apament vilivico crucis ligno liberantur ab obsidione Chosdrois, 738.
- Ἀπάρτοι: qui dieti, 160.
- Apelles monachus insignis, 180.
- Apes habent dures; et de ejus aculeo, 817.
- Apræzates in igni vita præclarus, quomodo monasticæ vitæ instituto, gregis Christi salutem prætulere, 148, 149, 150.
- Aphthartodocitarum hæresis, 782, 784, 809.
- Apocalypsis Petri ubi legatur, 298.
- Apocalypsis Pauli admirationem pluribus movit monachis, 298.
- Apollinares duo Syri quales, et qua ratione, consilio et instituto Juliano Apostata obstiterint, 53, 56.
- Apollinaris error quam impudens, 227, 228. Hæresim suam proptam et clare docet, 229. Apollinaris et Timotheus a Damaso Romanorum episcopo condemnati, 253.
- Apollinaris Alexandrinus antistes, 783.
- Apollonius mercator, deinde monachus invalidorum curator, 183.
- Apollon multorum monachorum auctor et dux; et de ejus virtutibus, 181.
- Apostolorum epistola de his quæ necessario observanda sunt, 300.
- Aquæ benedictæ vis et efficacia, 377. Aquaductus Constantinopolitanus, 116. Aquarum pluvialium divortia quomodo cohibita, sub Theodosio juniore, 442, 443. Aquarum pluvialium illuviones, 425. Et marinarum, 446.
- Arabia beatæ cognomine incluta, 718.
- Arbogastes cædis Valentiniani Junioris patror; et quomodo, 508, 509. Abstinet summa rerum, et Eugen o ad tyranniam succurrit, 509. Ipse sibi mortem conscivit, et quomodo, 514.
- Arboris Persæ salubritas unde nata, 71.
- Arcadia Arcadii filia; et de ejus pietate, et virtute, 430, 440.
- Arcadii imperatoris obitus, et de ejus liberis, 430.
- Arcadius orientali, a patre præcitur imperio; et ut apud ipsum Rufinus primas in administratione rerum obtinuerit, 539, 540.
- Arcesilaus vir magnus per omnia, et de his quæ et dicta sunt a Zozimo quoad fatalem Antiochiæ casum, 766. Exori ejus quomodo restitutus oculus, 737.
- Ardaamanes Persarum principis, 797. Res ejus gesta, 798.
- Arilaburius et Aspar ejus filius belli adversus Joannem tyrannum duces sub Theodosio; et de Angelo præcunte copiis Asparis, 450, 451, 452.
- Ardaburius Narsem in fugam conjicit, 479, 480. Septem Persarum ductores cruciavit, 481. Ejus interitus, 652.
- Arilasenes Persa vicus ab Areobindo, 579.
- Areobindus Romanorum dux, 578, 579. Persarum fortissimum singulari certamine interemti, 481.
- Arethas (S.) et de ejus martyrio, 739, 740.
- Arethasii populi in Marcum episcopum barbaries, 26.
- Argyropolis, alias (Chrysopolis), 488.
- Ariadna Leonis filia, 652, 653. Ariadne adversus Zenonem maritum moribundum impietas, 690. Nubit Anastasio, 691.
- Aristocratia quid sit, et a quo apud Romanos instituta, 726. A Mauricio laudata, 819.
- Ariani, defuncto Athanasio, quantas Christianis calamitates intulerint, 153, 154, 155. De Trinitate male sentientes a synodo Romana exactorati, 170. Imperante Theodosio, ex ecclesiis ejecti quomodo in suas reduciunt regiones, 235. Eorum impietas et inhumanitas quanta, 156, 157. Rumor eorum contra Theodosium, 263. Eorundem ab invicem separatio, 283, 286. Illorum processiones et conventus, qua ex causa sublata, 563, 564. De eorum successione post Dorotheum centum et viginti natum annos, 464.
- Ariomanitarum hæresis, 101.
- Arius et Eunomius anathemate jugati, 256. Aril dogma qua ex causa professi sint Gotthi, 207, 210.
- Armenii hæretici, 869, 872, 883, 884.
- Arsacidarum ordo, 848.
- Arsacius patriarcha Constantinopolitanus, qualis fuerit; et ut Joannis Chrysostomi sectatores persecutus sit, et paulo post mortuus, 409, 410.
- Arsenius Magnus imperatorum præceptor, et de ejus angelica vita, 266, 267.
- Arsesius præclarus monachus, 187.
- Arson monachus insignis, 187.
- Artemius generosus fidei propugnator, et martyr, 29, 30.
- Arziburtius apud Armenios quid sit, et de jejuniis præceptor eum, 885.
- Ascholi Thessalonicensis antistes, 232. Varias de religione opiniones Theodosio exponit, 232, 233.
- Asclepiadis Novatianorum episcopi et Attici patriarche colloquia, 488, 489.
- Asiani episcopi. Vide Epistola Asianorum, etc.
- Asparis ducis fuga, 578. Cædes, 632.
- Asterius presbyter communionem Eunomiorum amittit, 235, 236.
- Asterius Orientis præfectus, 318.
- Asterii cum Gregorio Theopolitano contentio, 824. Ejus interitus, 826.
- Astronomia perstringitur, 203, 205.
- Athanas. Vide *Eulocia*.
- Athanasius Magnus apud virginem pudicam occultatus, quomodo in publicum prodierit, et Ecclesiam recuperavit, 17. Concilio Alexandrinum præsidet, 33, 34. Quid in oratione de fuga commemorat, 56, 57, 58, 59. Quid item de istis verbis, Subsistat et Subsistentia constituerit, 55, 56. Ab Apostata inquisitus, arte mirifica protutus evadit, 43. Græcorum opera exsilio muelatur ab Apostata, et cur, 53. Ab exsilio revocatus, quanto in honore apud imperatorem fuerit, et quomodo res Ecclesiarum Egypti cum potestate rexerit, 98, 99. Athanasii mors, et de ejus successore, 151, 152.
- Athanasius Diaconus confessor, 600.

Athanasius Celetes sive Hierosolus Alexandriæ episcopus, 686.
 Aitalus Romane urbis præfectus, 422, 423.
 Aiticus patriarcha Constantinopolitanus, qualis fuerit; et de persecutione ejus tempore facta, 10, 411, 412. Ejusdem in administranda promovendaque sua Ecclesia studium et opera: et quam is urbanus et facetus necnon in imponendis rerum nominibus acutus fuerit, 487, 488, 489. Quomodo reprehensionem quod Joannitas mane acceperit, a se sit amolitus, 489, 490. Ejusdem ad S. Cyrillum Alexandrinum litteræ, de nomine Joannis Chrysostomi in album ecclesiasticum referendo, 491, 492. Ejusdem aliæ ad Petrum et Zedesium diaconos Cyrilli, 493.
 Attico sacris præsideute paralyticus in baptismo sanatur, 461, 462.
 Attila (de) duce Gothorum, 578, 579, 380.
 Avaritia Theodosii episcopi, 460. Rufini, 341. Basilisci, 671. Marciani, 838.
 Augusta reditum Chrysostomi ab imperatore obtinet, sequæ eum reveriturum esse pollicetur, 385.
 Augustales qui vocati, 31.
 Augustenum apud Antiochenos quid, 61, 66.
 Augustulus Orestis filius, qui et Romulus, 604.
 Avitus imperator, 601.
 Aulocrenes quæ regio et de templi ejus demolitione, 276.
 Aurargenteum. *Vide* Chrysargyron.*
 Aurelianus Epiphaniensis ecclesiæ diaconus, 701, 702.
 Auxentius Mediolanensis episcopus; de ejus hæresi; et quomodo a Damaso Romano sit exauctoratus, et quæ synodus de eo episcopis Illyrici scripserit, 172, 173, 174.
 Auxentius monachus celeberrimus, 563.
 Auxentius Exscholaris, insignis monachus, 622.
 Auxunitæ quomodo Christianismum amplexi sint, 787.
 Azizus monachus egregius, 193.

B

Babylas (S.) Antiochenus antistes qua de causa martyr, transitus in Daphnem, et inde deportatus, 62, 63, 64.
 Baptismus a Constantino quando susceptus, 722. Baptismus apud veteres quando contrebatur, 392. Ejusdem depravatio per adulterinum usum cui tribuatur, 284.
 Baptismi collatio in Thessalia quando fieri solita, 297.
 Baptismi traditio abolita per Arianum, et de miraculo quod intervenit, 711. Ut in baptismo paralyti laborans Judæus sanationem receperit, 461, 462.
 Barbari in Christianos severiores fuere quam Græci, jubente Juliano, 29. Valentem quomodo fugarint et incenderint, 214, 215. Vincuntur a Theodosio, 223, 232. A Theotimo ad mansuetiorem vitam quomodo traducti, 329.
 Barbarorum in fines Romanos incursus, 420, 421, 423.
 Strages ingens, 360, 361.
 Barbas Arianus, 464. Dum baptizatur, aqua de repente disparet, 711.
 Barnabæ apostoli reliquiæ, 716.
 Barsanophius monachus quam insignis vita et sanctitate monachus, 768.
 Barses et Eulogius in monasteriis suis episcopaem consecuti consecrationem, 193.
 Barses Edessenorum antistes, virtute et donis apostolicis clarus, quomodo deportatus, 142.
 Bartholomæi apostoli reliquiæ, 715.
 Basiliscus martyr apparet Joanni Chrysostomo, 429.
 Basiliscus dux, proditor, 631, 632, 633.
 Basilisci tyrannis, 663. Circulares ejusdem litteræ adversus sanctam quartam synodum, 664, 665, 666. De his qui ejusdem litteris subscriperunt, 667. Ut circulares priores litteras abnegarit, et alias contrarias promulgavit, 669, 670. Cum uxore et liberis interficitur, 671.
 Basilus Ancyræ presbyter, martyr, 28.
 Basilii fratres, quales viri exstiterint, 137. Basilii responsum ad Julianum quoad librum Apollinaris, 56.
 Basilius Magnus, et Gregori ambo, qua aetate emiserint, 201. Basilus et Gregorius additam Juliani improbatem deprehenderunt, 8. Basilus et Gregorius divinum amicorum par, Arianorum insultus repellunt, 164. Ut Basilus Ecclesiæ Casariensis post Eusebium gubernator exstiterit; et de admiranda ejus adversus Valentem dicendi libertate, 133, 134, 135.
 Bassa pia mulier, 635.
 Bassones et Bassus monachi, 194.
 Bathæi stupenda abstinencia, 195.
 Belissarii res gestæ, 747, 748, 749, 751, 752, 753, 754, 755.
 Bellum acuit animos, 479. Bellum civile inter Turcos,

817. Bellum Mavia Sarracenorum principis contra Romanos, 205. Bellum Persarum interfecto Mauricio quantum ca unitatis Romanis importarit, 866, 867. Bellum inter Persas et Romanos, pace cum Persis fracta, propter Christianorum persecutionem, 479, 480. Ut bella omnia adversus Theodosium pium principem mota Deus in spera is admirandisque rebus statim confecerit, 444, 445.
 Benjamin monachi vita et conversatio, 182.
 Benjamin diaconus sævissime excruciatu martyrii palmam reportat, 477, 478.
 Benouon subnotarii in fide ὁμοούσιος consubstantia is constantia, 259, 260.
 Benus monachus præclarus, 179.
 Berlius, Phœnicæ urbs, 565.
 Blacherne templum Dei Genitricis magna religio: e cultum Byzantii, 857.
 Blasphemia Nestorii in Virginem matrem, 503, 506, 508. Quorundam Græcorum in B. Virginem quomodo castigata, 852.
 Blasphemus Persa quidam quomodo castigatus, 444, 445.
 Blasus Persarum rex a Cabadæ fratre captus, excrucatur, et carceri includitur, 715, 714.
 Bos biceps, 797.
 Boves trahentes currus conjugum regum apud Turcos seu Persas, 848.
 Bosporus cur ita vocatus, 629.
 Bonifacius Romanus antistes, 502.
 Bonifacius dux ab Aetio circumventus, et quomodo, 576, 577, 578.
 Briga, et Brigitio oppidum, 177, 178.
 Brison imperatricis cubiculariorum princeps, ab Ariano lapide ictus, et cur, 363.
 Britannio Sybarum episcopus, et quam generose cum Valente sit congressus, 163.
 Burgundionum gens, ulteriorem Rheni fluminis ripam colens, quomodo Christi sacra complexa sit, 533, 534.
 Buselinus victus a Narse, 786.
 Basiris, alias hæreticus Eneeratta, quam fortiter confessionem propter religionem pertulit, 27.
 Butherichus Theodosii vir princeps quomodo occisus, 315, 316.
 Byzantium a cæde Mauriti, sæpe hostiliter captum et direptum, 863, 866.

C

Cabadæ Persarum regis creatio et abrogatio, 715. De ejus uxore, *ibid.* Recuperat regnum, 714.
 Cabaonos Maurus, et quid pro Christianis egerit, 719, 750, 751.
 Cædium aliquot a crudelissimo tyranno Phoca commissarum designatio, 862, 863, 864, 867.
 Cæremoniarum dissimilitudo non ledit unitatem Ecclesiæ, 294. Cæremoniarum apud veteres variae observationes, et ab ipsis apostolorum temporibus, 300. Cæremonia veteribus non tantopere curæ fuerunt: si necessaria tantum et fidem promoventia constantiter servare jussunt, 301, 302.
 Cæsar (C.) primus monarcha declaratus, et de pluribus ab eo gestis, 723. Ejus cædes, 724.
 Cæsarea cur ita vocata, et cur ei nomen ademptum a Juliano prævaricatore, 14, 15.
 Calamitates Romanæ, 421, 422, 423, 424, 425. Calamitates orbis variæ sub imperatore Leone, 618, 619, 620, 621.
 Calandion episcopus Antiochenus, 634. Calandion expellitur, 664. Revocatur, 672. Agitur iterum in exilium, 677.
 Calemerus agricola quomodo corpus Zachariæ prophetae invenerit, 455.
 Callinicus Ciliciæ præses in cruce actus, 767.
 Callio pius præbyter Nicænus, 487.
 Callisti porticus, 546.
 Callitropa vidua, et de ejus vinea, 331.
 Calopodius libelli de Chalcedonensi synodo surreptor, 691.
 Canephora quæ dictæ, 26.
 Cane (de) Sergii hæresiarum, 885.
 Canon indifferens de celebrando Pasche festo apud Novatianos, 288. Canon ecclesiasticus de translatione episcoporum, 521, 523.
 Cantilena Justiniani post quinam universalem synodum, incipit his verbis: *Unigenitus Filius et Verbum Dei*, etc., 779, 780. De cantilena: *Lux h laris*, 879, 881.
 Capillus Christi Domini, 625.
 Captivi Persarum quomodo redempti, 483, 484. Capivi

quingentorum duobus aureis, etiam duo redimi possent a Matricio, ceduntur a Chagato, 858.
 Carulea Heliodori, 296.
 Carterius Macedonianorum antesignanus, 285.
 Carthago Romano imperio subicitur, 751, 752.
 Castitatis exemplum pulcherrimum, 424.
 Caelius cæcus res inauditas peragens, 787, 788.
 Celer ordinum aule Anastasii prefectus Macedonium ex throno deducit, 694.
 Cella, et de loco a Cellis dicto, 189.
 Chaganus Avarum dux : de gestis ejus rebus cum Romanis, 843, 844. Prisci legatum de pace audit, 843. Ejus exercitus conceditur, pace røpia, a Prisco et Communitio, 856. Captivos omnes, quos Mauricius redimere supersederat, ferro necat, 857, 858.
 Chalcedon urbs, et alia ejusdem appellationes, 591. Ejusdem muri cur a Valente diruti, 115. Quomodo item restaurati, 126.
 Chatinzariti heretici et de magistris eorum ac dogmatibus, 881, 883.
 (Hilderichus. Vide Hilderichus.
 Chosroes (ut) imperium Orientis invaserit, castella cepit, et spolia ampla retulerit, 798, 799. Pacem cum Romanis frangere meditatus, in eadem confirmatur a legato Mauricio, male tamen accepto, 837. Admissum in Mauricio piaculum indigne ferens, bellum movet, 862, 866. Pace fracta Romanum invadit imperium, 756, 757. Levis et incostans, 758. Pudore percussus ob tantos in adorienda Edessa labores frustra susceptos redit in regnum, 759, 760. Quid eidem accidit in obsidenda Serigiopoli, 761. Ut tandem vitam cum delectore amiserit, 809, 810, 811.
 Chosroes junior Persarum rex, quomodo Hormisdam patrem suum occiderit, 833. Cur ad Romanos profugerit, eorumque auxilium fuerit in regnum suum restitutus, 854, 855. Cruces Gregorio Neapolitano mittit, 856. De donis ejusdem, quæ maximo martyri Sergio misit, 837, 838. Quæ de Romanorum imperio prædixerit, 842. Quid item Probo episcopo Chalcedoniensi de Dei genitrice dixerit, 843. Quid sub Phoca occuparit, 888.
 Christiani in Juliani persecutionis timorem quomodo inciderint, 12. Per contumeliam Galilæi dicti Juliano, 13. Illis Græcæ et ethnicæ artes et disciplinae necessariae sunt, 56, 57. Quanto graviora passi a Vandalis, tanto majore veneratione culti a Maurushis, 749, 750. Apud Persidem in tolerandis ærumnis pressi ad Romanos confugerunt, 479. Quam gravia a Persis tormenta perpassi, 474, 475. Eis sub Diocletiano passis honorem invidet Juianus, 46. Eorum quod dicit sacrificare nolissent, jussu imperatoris Juliani, quam acerba condemnatio, 53. Res eorum sub Cahade Persarum rege quomodo coonestatae, 714, 715. Eorundem multi partibus, quibus vox editur, ademptis locuti, *ibid.* Christianorum multum quam male accepta a Judæis Antiochiæ sub Phoca, 867.
 Christianismus a Juliano quomodo abjuratus, 12. Ut etiam apud Persas sit propagatus, 472, 475, 474. Ejusdem incrementum sub Theodosio, 508, 541. Christianismi desertores Juliano apostata gratificari quam miserabiliter perierint, 66, 67, 68, 69. Christianismum maligie exagitantium confutatio, 851.
 Christus, Galilæus ab Apostata calumniose apertus, 46. Ejus adventum non terrentia simulacra diffluxere, 71, 72. Iis prædicationes de exilio Hierosolymorum falsas esse, conatus ostendere Julianus; illarum certitudinem comprobavit, 73, 74, 75, 76, 77. Christum, merum hominem esse an asseruerit Nestorius, 505, 506, 507, 508. In eo duæ naturæ unitæ, 509. Post resurrectionem quomodo, et cur cibum gustaverit; 782, 784. Apparet Mauricio, 820. Christum, *in*, vel *ex*, duabus naturis profiteri an idem, 601. Quid de eo senserint Eutyches, Severus et Dioscorus, 703, 706. Christi Jesu Salvatoris adventu quanta cepissent incrementa Romanorum res, 722, 723, 724.
 Chrysanthus (ut) ad præfectorum Ecclesiæ Novatianorum sit vocatus, 463, 464. Ejus obitus, 471.
 Chrysapius primarius Inter imperiales eubularios eunuchus, causa synodi prædicatoris, et dissidii imperatricum, 517, 518. Quomodo interierit, 553, 554. Theodosii iuribus abusus, 588.
 Chrysargyron apud Romanos quid, et qua ratione subditum, 718, 719, 720, 721. Novum postea constructum, 725, 726.
 Chrysopolis cur Argyropolis dicta, 483.
 Chrysostomus. Vide Joann. Chrysostomus.
 Chrysostomus quid sit, et a quo instituta, 723.
 Chubdam quæ civitas, et de luctu illius præfecti mortui, 849.
 Chiani et Var., 846, 847, 848.

Circæsi oppidi inopugnabilis descriptio, 798.
 Claudiani poetæ tempus, 580.
 Clearchus, Anastasii imperatoris avunculus, 693.
 Cnaphens. Vide Petrus Cnaphens.
 Cælestinus Romanorum episcopus, 502. Quid de Nestorio ad S. Cyrillum scripsit, 510.
 Cognitio quæ ab hominibus, et ea quæ a Dei gratia provenit, quæ sint, et a quibus obtineri possent, 204.
 Comana, oppidum Cappadoçiæ, 429.
 Comarius Procopii proditor, et de ejus nece, 115.
 Commentiolus, genere Thrac, Orientis prætor, 831.
 Ejusdem et Prisci cum Avariis conflictus, 856, 857.
 Cædes ejus per Phocam, 863.
 Communitas ecclesiasticorum Rhinocoluræ, 190. Communitas inter Palæstinos monachos quanta, 553, 556.
 Conceptu (de) Virginis, locus admirandus, 515, 516.
 Conon adversus Philoponum, 873. Conitæ heretici, 877, 878.
 Conon Apameensis episcopus episcopalem functionem militari munere commutat, 712.
 Conscientia bona in malis, res stabilis et firma est, 414.
 Consolationis litteræ Innocenti Romani episcopi ad D. Chrysostomum, 415 Et ad Ecclesiam Constantinopolitanam, 415, 416.
 Constans Constantinii tyranni filius; res ejus gestæ, 446, 447. Insidii Gerontii sublatos, *ibid.*
 Constantina Mauricii imperatoris conjux, 814, 815. Interimitur cum tribus filiabus, 863.
 Constantinopolis cura Angelis commissa, 360. Constantinopolis restauratio post maximum terræ motum, 514, 545, 546.
 Constantinopolitanorum tumultus propter exsilium Chrysostomi, 384. Luctus item post discessum, 594, 595. Tumultus alius propter blasphemum Nestorium contra Virginem Deiparam, 503, 506, 507, 508. Et post ejusdem exaurationem, 521.
 Constantini Magni liberalitas erga clerum pro sua in Deum observantia, per Julianum abrogata, 16. Ejusdem elogium et pietas, 270, 271. Suggitur a Zozimo, 720. Redarguitur Zozimus, 720, 721, 722, 725.
 Constantini Lardy ædas omnivoro igni tradita, 860.
 Constantinus in Britannia tyrannus renuntiatus; et de rebus ab eo gestis, 446, 447. Quomodo victus a Constantio, 448, 449. Ejus interitus, 577.
 Constantius quibus in rebus verum patris sui fuerit exemplar, 5. Ejus obitus, 11.
 Constantius (ut) devictis tyrannis Maximo, Gerontio, Constantino rerum summam administravit, Valentiniano tertio post Honorium imperatore Romæ relicto, 417, 448. Ut Placidiam uxorem duxerit, 445. Constantius Honorii sororis quomodo vita functus, 449, 450.
 Constitutio Gratiani de relegendis Arrianis, et reocandis fidei Nicenæ cultoribus, 223. Theodosii imperatoris, qua Nestoriana damnatur hæresis 520, 521. Archidi promulgata adversus Ecclesiam, 412, 413. Joviniani de non jungendis matrimonio sacris virginibus, 93, 96. Theodosii, juxta D. Ambrosii præscriptum, 519, 520, 522. Theodosii de una religione colenda, 225. Constitutio Severitatis charitati et utilitati publicæ posthabenda, 491.
 Consubstantialis cultores quomodo in exsilium pulsati, 113, 114. Consubstantialis professorum Macedoniam quomodo a Libero Romano accepti, 119, 120. De consubstantiali a Severitis inducta ratio, 781.
 Consubstantialitas Patris et Filii confirmata, sub Joviniano, 97, 98.
 Consuetudines variæ apud varias gentes et Ecclesias per quas nullum catholicæ religioni, vel offendiculum, vel dissidium est creatum, 294, 295, 296, 297, 298.
 Contentio Antiochiæ non parva propter duas colenda tempore episcopos, et quomodo terminata, 225, 226.
 Continentia et temperantia monachorum Palæstinae admiranda, 557.
 Contobaditæ heretici, 876.
 Conversationis et vite genus mirandum a monachis Palæstinis excogitatum, 555, 556, 557.
 Copres monachus, et de ejus virtutibus, 179.
 Corona nihil a lapillis differre putanda, 817.
 Corpus Domini quomodo corruptibile et incorruptibile, 781, 782, 783. Corporis nostri compositio, 871. Corporum constitutio, animarum a qualitate sæpe arguit, 18.
 Corruptionis vocabulum duo significat, 782.
 Cosmas Epiphaniæ episcopus, 701, 702.
 Crispinus presbyter qua de causa factionem Eunuciarum ambiens, 255, 256.
 Crispion et Malchion germani, monachi insignes, 191.
 Cronion monachus, 187.
 Crudelitas maxima Alexandrinorum adversus Protecium etiam occisum, 612.

Crux in sagis Juliani, et comitum ejus per rorem decisum figurata quid portendebat, 11. Crux in extis victima solemniter a Juliano mactata eidem apparuisse dicitur, et quid ea portendebat, 12. Crucis signum per timorem adhibet Julianus apostata, et evanescent spectra, 12. Crucis litteræ hieroglyphicæ in eversione temporis Serapidis inventæ; et de earum indicio, 274, 275. Crux exercituum Theodosii præbata adversus Eugenium, 311. Crux Christi, quomodo culta ab hæreticis Armeniis, 885. Crux Salvatoris ablata per Chosroem, 888. De cruce signi miraculo quod Apameæ accidit, 758. De cruce pretiosa, S. Egiptoli a Justiniano dedicata, 761. De crucibus a Guesroe Gregorio Theopolitano missis, 836.

Cucusus, oppidi nomen, in quo D. Chrysostomus, exsulavit, 394, 405, 408.

Cum qui populi, 846, 849.

Curs Seytha: et de ejus adversus Chosroem gestis, 809, 810.

Cypressus ingens et procerus, et de miraculorum vi quæ ab ea profluere credebatur, 545.

Cyprianus martyr, et quid de eo referat Procopius, 731, 732.

Cyriacus episcopus quæ passus sit a Valerio, 417.

Cyriacus, Constantinop. antistes, 868.

Cyriacus Adanorum episcopus, 245.

Cyrimus episcopus Chalcedonensis S. Chrysostomo quam maxime inimicus; et de divina in eum vindicta, 381, 382. Eius obitus, 427.

Cyrellus Heliopolitanus diaconus quam crudeliter cecisus, 25. Causæ cedis, 27.

Cyrellus (ut nepos sororis Theophili filius, ejus scelerem Alexandrinam sit adeptus, 463, 466. De ejus scriptis, *ib. J.* Cyrelli contra præfectum Orestem dissensio, 464, 467, 470. Cyrelli ad Atticum patriarcham, de memoria Joannis Chrysostomi in Ecclesiæ tabulas non referenda, rescriptum, 491, 495, 496. Ut sanctus Cyrellus per visionem divinam nomen Joannis admiserit, conceptumque a tea oculum, mediante Dei Matre, ei remiserit, 499, 500. Ut militam et papæ appellationem sit sortitus, et de eus collegarumque sententia contra Nestorium, 512, 515, 514. Quomodo episcopatu privatus et rursus in eundem restitutus, 514, 515. Ejusdem ad Nestorium litteræ, 509, 510. Ad Joannem Antiochie præsulcm, 516. Ejusdem obitus, et successor, 546.

Cyrellus, comobii lasomnium monachorum præfectus et antistes, 681.

Cyros oppidum cujus episcopatum gessit Theodoritus, 266, 268.

Cyros poeta, quando floruit, 580.

Cyros (ut) Constantinopolis præfectus, gentiliū superstitioni addictus, Smyrnarum præferit ecclesiæ, et de tempore Cyri, Dei Genitrici dicato, 544, 545, 546.

D.

Dæmon e delubro Jovis quomodo expulsus, 277, 278. Per puellam Macarios sanctos alloquitur, et ab eis increpitus silet, 135. Dæmones thesaurum custodientes signo crucis exacti, 714.

Dalmatius frater Constantini Magni, ex matre, 6.

Dalmatius unus ex a militibus cæsus, *ibid.*

Damasi et Ursici Romanorum episcoporum dissensio, 171. Damasus ubi, et quando floruerit, 201. Damasus Ecclesiæ Romanæ præsul, 224. Ejusdem de Trinitate sententia, 228. Eius contra Apollinarem et Timotheum epistola, 234, 235.

Damianista hæretici, 876, 877.

Dau civitas Phœnicæ, aliter Panæas et Cæsarea, 60, 71.

Daniel Stylita quam strenue synodum Chalcedonensem defenderit, 669. Quanta ejus sanctitas, 622.

Daphnæ, ejus fabula, et locus Antiochiæ incensus, 61, 62, 63, 67. Terræ motu corruit, 811.

Daras oppidum minutissimum cur sic dictum, 715.

Darius patricius, 110.

Dæmones anathemate ferire an liceat, 773.

Deffa apud Ægyptios qualis locus, 855.

Demetrius Pessinunus familiaris Div. Joannis Chrysostomi, 383.

Demophilus cur expellitur, 235. Demophilus Eudoxii successor Constantinopoli constitutus, 224. Demophilus Arianæ religionis præsul Constantinopoli, 267.

Deus semper vincit, iidem et qui ductum ejus sequuntur, dixit Trajanus in eratori Valenti, 215. Quæstio, *An Deus hinc sit formæ*, in Ægyptio mota, 379. Phæraçor in quomodo traducti, 351, 352, 353.

Deuterius Arianus episcopus atolet traditionem baptismi, et de miraculo consecuto, 711.

Diaboli omnes omnino plagas effugere, non proclive alicui est, 515.

Diaconi Romæ septem tantum, 297.

Διακονόμενοι qui dicti, 868.

Dicta quædam acuta Attici patriarchæ, 488. Dicta scite et urbane quædam Sisinii, 505, 504.

Didymi genere Honorio conjuncti cædes, 446, 447.

Didymi blasphemias damnatæ, 777.

Didymus monachus nulli cohabitavit homini, 187. Didymus Alexandrinus, monachus celeberrimus, 196.

Didymus Philosophus, et de ejus quoad Juliant prævaricatoris interitum visione, 82. Quid de Providentia et judicio senserit, 200.

Diluvium sub Leone imperatore quantum, 619.

Dioctetiani rahies ipso die Passionis Dominicæ, 478.

Diodorus et Flavianus, nondum ordinati episcopi, quomodo post Meletium ejectum Christi gregem administrarint, 147, 148.

Diodorus Tarsensis episcopus creatur, 230.

Dionysius monachus insignis, 189.

Dioscorus monachus virtute insigni, 180. Dioscorus monachus, Macer sive Longus appellatus, 187. Dioscorus monachus, et de dissidio ejus cum Theophilo, 371, 373. Eius obitus, 385.

Dioscorus et Eutyches citantur ad concillium Chalcedonense, 589, 592. Dioscorus post Cyrillum Ecclesiæ Alexandrinæ præsul; et de ejus impietibus, 546, 547.

Dissensiones multæ etiam ab apostolorum usque temporibus propter observationes quasiam, 500, 501.

Dissidium et varietas cæremolarum in Ecclesiis variis Ecclesiasticæ unitati non ollicit, 291, 295. Nestori et Procli, 368. Orestis et Cyrilli, 468, 469, 470. Fulcheriæ et Eudociæ, 517. Menæ et Vigili, 774. Joannis Jejunatoris et Gregorii Romani, 832. Acacii Constantinopolitani et Felicis Romani episcoporum, 681, 682, 685.

Antiochenæ Ecclesiæ propter Flavianum, Paulino mortuo, quomodo et a quibus sopitum, 267, 268, 269, 270. Alexandriæ propter templorum idolorum eversionem, 270, 271, 272, 273. Dissidium secundum imperatricis Eudoxiæ, et D. Joan. Chrysost., 588, 389, 390. Dissidium Joannis Chrysostomi et Epiphani, 378, 379, 380. Eudociæ imperatricis cum eodem Joanne, 381. Dissidium inter Chrysostomum et Severianum quomodo compositum, 568, 569. Inter Theophilum Alexandrinum et Mo-

nachos Ægyptios, 370, 371.

Dithyrambus Deus semivir perstruigitur, 532.

Doctrina factis consona quo tempore, et in quibus viris entuerit, 566, 567.

Dominatus, splen'ida libertas, vel illustris mensa, 817.

Dominica Valentis conjux graviter affligitur propter vitam Basilio injuriam, 135, 156.

Domitianus Melitensis antistes qualis, 834. Domitii martyrium, 26.

Domnontia Phocæ filia Prisco duci matrimonio juncta, 886.

Dominus apud Terpolitanos episcopus, 785.

Domus Antiochenæ antistes, et familiaritas et congressus ejus cum S. Symone, 539.

Donati Eurææ in Episcopi istis miracula, 318.

Dorotheus Palestine gubernator, 680, 681.

Dorothei celeberrimi monachi vita et conversatio, 181, 182. Dorothei martyrium, 26.

Dorothei et Marini Arianorum inter se dissensio, et senectio, 285.

Draco ingentis magnitudinis quomodo fuerit a Donato episcopo interfectus, 328.

Druni fluvii descriptio, 780.

Dunaam Judæus tyrannus quantas strages ediderit Negeræ, et quantas perfidiæ et crudelitatis pennis luerit, 739, 740, 741.

Dyrrhachium civitas, 755.

E.

Ecclesia per dispensationem se quandoque temporibus accommodat, 571, 573. Ecclesia Christi in Ægypto quam maxime ab Arianis habita, 136, 157, 158. Quam turbata propter exsilium Joannis Chrysostomi, 391, 392, 393.

Et divisa, 397, 398. In Perside quam dure exagitata, 477. Ecclesiæ catholicæ usus quoad psalmodiam, hymnos, et antiphonas, 364, 365. Ecclesiam turbaturus Julianus Apostata quomodo se gesserit, 16, 17. Ecclesiæ Asiæ quam acciderunt sub Antiochia patriarcha, 411. Ecclesia Antiochiæ in tres partes divisa, 224, 225. Ecclesiæ status sub Arcadio et Honorio, 514, 515. In Ecclesia seditio confusisque ingens, 869. De Ecclesiarum sub obitum Zenonis statu: et de eorum quæ omnino quoad

synodum Chalcedonensem, 691, 692. Ecclesiarum confusio, 697, 698, 699. Ecclesiarum variarum consuetudines variae sine offendiculo et discordia, 294, 295, 296, 297, 298. Earundem dissensiones in ritibus uide lau-
lunt, 299.

Ecclesiae Christianorum imperante Joviano aperiuntur. Graecorum vero clauduntur, 95, 91. Earum calamitates sub Phoca, 887. Ecclesiae Constantinopolitanae quam frequenter a populo convente, 364, 365. Ecclesiarum praedatores quantis calamitatibus affecti, 66, 67, 68, 69. Ecdicius hospes infidus, lupus frustra hians, 449.

Ecdolus rhetorice docuit Julianum imperatorem, 7. Ecdolus sophista Constantinopolitanus, Juliano moribus sese accommodat, nec non postea rursus se Christianum esse profitetur, 52.

Echanus Montacures haereticorum Armeniorum magister, 882.

Ede-sa in potestate alienigenarum nunquam futura; et de ejus obsidione per Chosroem, 759, 760.

Edessenorum felix civitas quam amnis Scirri exundatione afflicta, 755. Edessenorum multi quam graviter a Viente tractati, 145, 144.

Edictum de fide publicatum, missum a Justino ad ecclesias omnes ne quid in professione fidei novaretur, 791, 792, 795. Edictum Zenonis de non rejiciendo neque comprobando, Chalcedonensi concilio, 674, 675, 676, 677. Edicta publica imperante Juliano pro Christianis, 16. Edonichus dux Constantinii tyranni victus a Constantio, profugus ad amicum veterem, ab eodem (proh dolor!) occisus, 447, 448, 449.

Elebechus magister militum et Caesarius Gregorii frater ad injuriam vindicandam, Antiochiam missi, re infecta redeunt ad imperatorem cum mandatis monachi Macedoniani, 526, 527.

Elementa pro diis culta, 475, 475.

Elephantina, oppidi nomen, 519, 521.

Elesbaas Aethiopia dux, Hebraeo devicto, fit monarchus insignis, 741.

Eleusine dea mysteria et sacra carpuntur, 533.

Eleusius Cyzicus discedere cogitur, pergravi conditione imposita ab apostata, 45. Eleusius Cyzicus propriis impensis Ecclesiam Novatianorum restituere cogitur, 17. Eleusius Cyzicus, Macedonianus, 42. Metu imperatoris, Arianus sequitur, at mox respiscit, et quomodo, 117, 118.

Elisai prophetae ossa quam irreverenter a Graecis superstitiosis habita, 32.

Elpidius ex inimicis Juliani, et blasphemum in Christum; et de horrenda ejus morte, 67, 68.

Elpidius presbyter Romanus, 169. De ejus legatione de substantialitate Trinitatis, 169, 170, 171.

Elpidii presbyteri servus ad claudendum divum Chrysostomum submissus, 595.

Ephesiorum temeritas, 411.

Ephraemius quomodo declaratus antistes Antiochia, 734.

Epidamnus civitas terra motu quassata, 755.

Epiphanius Cypricus, monarchus virtute conspicuus, 191. Qualis fuerit: et de admirandis ejus operibus, 521, 521. Theophilo fit amicus, et quomodo, 376, 377. Eiusdem cum Joan. Chrysostomo dissidium, 578. Perstringitur a Theodoro, *ibid.* A consiliis desistit, 579. Arguitur ab Euloxio, *ibid.* Quomodo penitentia ductus in Cyprum navigans diem suum obierit, ut Joannes praedixerat, 580.

Episcopatus (in) deprecatione expirat S. Nilammon, 587. Episcopatum quomodo fugerit Ammonius et Evagrius, 188. Episcopi praecari divina Providentia emissi adversus veritatis hostes, 201, 202. Episcopi exilio multati a Constantio, cur et quomodo revocati a Juliano apostata, 16. Episcopi indiscriminatum ab Anastasio exacti, 692, 693, 694, 695. Episcoporum praecelarum aliquot miracula, 528, 529, 530, 531, 532, 533. Quorundam nomina, qui concilio Antiocheno, sub imperatore Joviano interfuerunt, 97. Qui tempore Valentiniani et Valentis in magnis urbibus Ecclesias successive gesserint, 111, 112. Aliquot, qui secunda sanctae universalis synodo interfuerunt, 258, 259. Et depositioni voluntariae Gregorii, 240. De episcoporum translationibus ex sede in aliam, et quod ea consuetudo alias apud ecclesias invaluerit; quodque translatio bene instituta clero nihil afferat detrimenti, dummodo ea rite et ordine peragatur, 525, 526, 527, 528, 529. Episcoporum quorundam virtute et doctina praestantium, qui maximis Ecclesiis sub Theodosio Juniore praefuerunt, catalogus, 502, 503. Ut episcopi quidam virtute excellentes Arianorum et Valentis insolitus repulerunt, 164, 165. Episcopi magnarum urbium tempore Graeciani, Valentiniani Junioris et Theodosii imperatorum, 221. Sub Theodosio Juniore, 169.

Sub Justino, 752, 753. Sub Justiniano, 775, 774. Sub Justiniano, 794, 795. Sub finem tyrannidis Phoca, 887.

Epistola Eustathii, Sylvani, et Theophili Litterio Romano quoad professionem Consubstantialis, 120. Liberii Romani, episcopis orientalibus missa, 121. Petri Alexandrini de malis et cladibus quas in Aegypto viri pii a Valente et ab Ariano sunt perpassi, 156, 157, 158. Valentiniani et Gratiani imperatorum, necnon Romanae synodi quoad mysterium SS. Trinitatis, 167, 168, 169, 170. Concilii Constantinopolitani ad episcopos Occidentis, 250, 251, 252. Theodosii ad profugum Valentinianum, 262, D. Joannis Chrysostomi de his quae passus est ad Innocentium Romanae urbis episcopum, 391, 392. Alia pro ecclesiis et de ejusdem exilio, 406, 407. Attici patriarchae, quoad memoriam Joannis Chrysostomi in ecclesia celebrantem, ad S. Cyrillum, 491, 492, 495. Alia contraria Cyrilli ad Atticum, 494, 495. Cyrilli ad Nestorium impium, 509, 510. Alia ad Joannem Antiochenum, 516. Epistola Asianorum episcoporum sanctam quartam synodum perstringens, 667, 668. Contraria eorundem ad Acacium, 672. Aegyptiorum episcoporum et Alexandrini cleri ad Leonem imperatorem, 613, 614. Epistola Leoniis ἐκχρηστικός, ad Anatolium et reliquos episcopos de synodo Chalcedonensi contra Timotheum Aetorum missa, 616. Alia ejusdem ad omnes ubique monachos, et ad ipsum Simeonem Stylitem et ejusdem sancti Simeonis pro eadem synodo, 617, 618.

Evagrius monachus Aegyptiacus, et de vita institutisque ejus, 196, 197. Quid in quibus tam libris de monachis sui temporis, de verbo ad verbum s. reperit, 198, 199, 200. Evagrius et Palladius quo tempore floruerunt, 211. Evagrii et Ammonii monachorum episcopatum respicientium congressus, 188. Evagrius ab Antiochenis suspensus repudiato Flaviano, 208. Evagrii blasphemiae condemnatae, 777.

Evangelium divinum ubi, quando, et quomodo inventum, 76, 77. Evangelium S. Matthaei ubi repertum, 716. Evangelium sacrum dum legeretur non asurgebat episcopus Alexandriae, 298. A so'o archidiacono ibi legitur, *ibid.*

Eucharistiae miraculum in muliere quadam Macedonii morbo laborante tempore divi Chrysostomi, 563, 564. Eucharistiae pro conscientia et fiducia ejusque communicatio permessa, 281.

Eucherius Stiliconis tyranni filius cum patre jugulatus, 421.

Eudemon presbyter Alexandrinus, 280, 281.

Eudocia Augusta, quae Athanasio est dicta, qualis, et unde fuerit, et quomodo matrimonio Theodosio imperatori sit conjuncta; et ut voverit, se religionis ergo Jerusalem iterum, et de malo magnitudinis admittenda, aliisque quae ei acciderent, 484, 485, 486. Eudocia Augusta et Pulcheria non conveniunt, 547. Eudocia male admodum accepta a Theodosio, Hierosolyma contendit solvendi voti causa, 554. Quam multa Hierosolymis ad honorem Christi peregerit ac tandem e vita migravit, 554, 555, 556, 557, 558, 559. Ab Eutichianorum actione heredita, 605. Eudocia imperatrix Pulcheriae Augustae conciliatur, 603. Approbat sanctam quartam synodum, 606, 607.

Eudocia Valentiniani et Eudoxiae filia, captiva abducta, 604, 605.

Eudoxiae imperatricis ad Epiphanium verba quoad convalescentiam filii, 579. Ejus Augustae secundum adversus Chrysostomum odium, 588, 589. Mortem ejus quae consecuta sint, 427. Valentiniani caedem quam spreverit, licet Maximo interfectori per vim nupta, 603, 604.

Eudoxius studia Valentis aulae contra Consubstantialis cultores sibi conciliat, et quomodo, 113, 114. Ordinat Eunomium, et in locum Eleusii sufficit, 118.

Eugenii tyranni in Oriente, Valentiniano juniore occiso, 509, 510. Quomodo victus a Theodosio, et occisus, 512, 515, 514.

Eulalius Amasenorum episcopus, 259.

Eulalii et Protageni virtutes, deporiatio et reductio, 145, 146. Eulogius celebris monachus, 180. In monasterio suo consecratus est episcopus, 195. Eulogius ab exilio revocatus, Edessa, defuncto Barse praeficitur, 231.

Eunomiani quibus ex causis in diversas abierint partes, 285, 284. Eunomio-Eupsychiani, et Eunomio-Theophrontiani heretici, 285.

Eunomus Arianus in locum Eusebii successus exhorroratum se videns Samosatis discessit, 741. Eunomius Cyzici creatur episcopus pulso Eleusio, 118. Eunomii vis et gravitas in disputationibus, 256. Eunomius, condemnatus a Damaso, 256. Eunomius qua de causa proscriptus a Theodosio; quibus mortis et instituti

fuert, et ut in Cappadocia vita sit functus, 282, 283. Ejus sectatores in diversas discessere sectas, 283. Eunomi episcopi generositas, 444, 445.

Eunobismus prohibetur, 755, 756.

Eunuchorum auctoritas apud Theodosium, 517, 550.

Euphemia martyr inclyta : et de ejus templo quod Chalcedone a primis fundamentis est constructum, 535, 589, 590. De miraculo ad monumentum ejusdem pro fide, 593, 594. Et quid ad ejus monumentum fecerit Mauritius, 819, 850.

Euphemijs Constantinopolitanus antistes, 688. Expellitur, 686, 692. Revocatur, 745, 746.

Euphrasius Antiochenus antistes, et de ejus interitu, 733, 734.

Eupychius Cappadox, martyr egregius, 28, 29.

Eupychius cur ab Eunomianis se junctus, et quæ ejus hæresis, 284.

Euripo similes adulatores, 102.

Europæ calamitates circa vastitatem et direptionem Romanorum, 125, 126.

Eusebia diaconissa in Macedoniarum ecclesia ; de ejus et 10 martyrum tumulo, 456, 457, 458.

Eusebius morte multatur a Juliano, et cur, 17. Quam crudele a populo Gazorum passus sit martyrium, 22.

Eusebius Vercellensis et Athanasius concilium Alexandriæ magno animo coegerunt ; et quid in eo decretum, 33, 34. Res ab eo gestæ, post Alexandriæ synodum peractam, 40, 41.

Eusebii et Basilii dissidium et conciliatio, 153, 154.

Eusebius vir divinus Samosatis expellitur, et in Thraciam, Valente imperante, deportatur, 139. Ejusdem rerum gestarum brevis commemoratio, 140. Eusebius magnus, ab exilio Samosata reversus, quomodo et quibus Ecclesiarum administrationem commiserit ; ac deinde martyrii certamen imp everit, 251.

Eusebius Chalcedis episcopus, 231.

Eusebius apud Carras philosophatus, voluntario carcere se ipsum cohibuit, 702.

Eusebius monachus, 187. Ut ei Theophilus sit adversatus, 371, 372.

Eustathii (S) reliquæ quomodo Antiochiam reductæ, 672.

Eustathius Sebastiensis Macedonii sectator, 42.

Eustathius Epiphaniensis Syrus, 579, 580.

Euthalitæ Hunni vocati, ab alijs Leucitæ, 713, 715.

Eutropius eunuchus post Rufinum sacri cubiculi præpositi dignitatem consequitur, 311. Legem quam tunc primus ipse violavit, et quo supplicio tandem sit affectus, 311.

Eutropius lector quam acerbè tractatus ab Optato : et de visione ejus Sisinio facta, 399. Eutropius a Macedonianis seungitur, 285.

Eutyches archimandrita Constantinopolitanus, 547.

Eutyches et Dioscorus concilii Chalcedonensis cogendi ausum præbuerunt, 588, 592. Eutyches, Dioscorus et Severus conjunguntur, 715. Excommunicantur eis adhaerentes, *ibid.* Eutychetis infelicissimum dogma, 875, 876.

Eutychianisæ cur ita vocati, 864.

Eutychius, et Eunomi-Eutychiani, 285. Eutychius episcopatu expellitur, 780, 781. Ab exilio revocatur, 794. Eutychius in discrimen vitæ adductus propter Anastasium magum, 812.

Euthymius monachus, Longus appellatus, 187. Quælis, et quam ei fratribusque infensus fuerit Theophilus, 371, 372. Quam illustris, 505. Quam sancte pieque vitam exegerit, 564, 565. Euthymii viri divini ad Eudociam lapsam verba, 606, 607.

Evallio divina, qui locus, 514.

Exceptionis Domini festus dies quis, et a quo institutus, 779, 780.

Excommunicatio Theodosii junioris quomodo soluta, 445. Excommunicatio Arcadii, Eudoxiæ, Theophibii et Attici, 419, 420. Theodosii, 517, 522.

Exscholaris qui dictus, 625.

Euzoius, Paulinus, et Meletius quomodo sub idem tempus episcopatu Antiochiæ sortiti sint, 40. Euzoius episcopus verberatur a Juliano qui vindictam divinam non multo post sensit, 67. Euzoius Antiochenus a Petro Alexandrino perstrictus, 158.

F

Fames ingens Juliani prævaricatoris tempore, quam pestilentia postmodum consecuta, 84, 85. Fames Romæ quanta invaluit, 421, 422, 421, 425. De fame simul et peste, quæ civitatibus orientalibus incesserunt, 692.

Felix Juliano gratificaturus veram pietatem abjurat, et quam horrendè vitam finierit, 67, 68.

Fenina quam acris si pudicitia per vim ei auferatur, 603.

Felix Roman. episcopus, 680, 681, 642, 683, 685.

Festus dies τῆς ἑκαταετηστείας, quis, 780.

Festus senator Romanus, et de ejus legatione Constantinopolim, 710, 711.

Fides Romana de Trinitate, 167, 168, 169, 170. De fide rescriptum Justinii junioris, 791, 792, 795. Fidei Nicænæ confirmatio, 97, 98, 99, 101, 102. Ejusdem post Athanasii obitum, propugnatores quam graviter ab Arianis accepti, 153, 154, 155. Fidei Nicænæ professores ecclesiis suis a Gratiano præficiuntur, 225. Illius dogma si scripuit Eusebius, Sylvanus, Theophilus et alii collegæ, et confessionem eorum exhibent Liberio Romano, 120. Ejus auctoritas a sancta secunda universali synodo confirmata, 245. Fidei universalis professio a Damaso Romano ad Paulinum in Macedonia episcopum missa, 256, 257, 258. Fidei Ariminensis promotio quam cordi fuerit Justinæ Valentinianæ Junioris matri, 259, 260. Fidei duplicis orthodoxorum et hæreticorum decisio miraculo confirmata ad monumentum S. Euphemiæ, 595, 594.

Flavianus (S) et Diodorus quam fortiter pro grege Christi, ejectione Meletio, decertarint, nondum episcopalem dignitatem sortiti, 147, 148.

Flavianus, vir divinus, quibus verbis Paulinum et Apollinarem sit allocutus, 228. Ut Flavianus Meletio successerit, 246. Quam sapienter Theodosium sit allocutus, et quomodo professione Romana liberatus, 263. Quomodo delictum violati juramenti fuerit ei remissum, 270. Flavianus Antiochenus antistes, 686. Ejusdem legatio pro populo ad imperatorem ob dejectam Placidie conjugis statuam, 325, 326, 327. Ab Antiochenis repudiatur, 368. De rebus ejus, 696, 697, 698, 699. Revocatio, 745, 746.

Flavianus urbis Romanæ præfectus, qualis vir, 509, 510.

Flavianus, post obitum Procli, Constantinopolitanus antistes, 546, 547. Quomodo necatus, et de celebri corporis ejus filatione per Pulcheriam, 553. Flavianus a Dioscuro quam male acceptus, 538.

Flavitas con ul renuntiatur, 552.

Flavitas dolo malo sed in Constantinopolitanam invasit, 684. De ejus, Petri Moggi et Felicis litteris synodalibus, 685.

Fœdus inter Romanos et Persas solutum, 707.

Fons copiosam provolvens undam ex loco arido ad precationem Donati exortus, 328. Fontis Emmaus salubritas unde orta, 71. Fons exsiccatus, deinde repietus ad preces Jacobi Nisibeni, 622. Fons miraculo admirando repertus, ad quem a Leone templum sanctissimæ Dei Genetrix erectum, 626, 627, 628, 629, 550.

Fortitudinis officium, 199.

Francorum origo, 577.

Fratres Longi qui dicti, 371. Ut propter odium Theophibii, se Joanni Ebrysostomo conunxerint, 373, 374, 375.

Fridigernes Gotthorum dux, 207.

Fuga, et quid de ea scripserit Magnus Athanasius, 36, 37, 38, 39.

Fulgor in celo post solis defectum, qua is et quando visus, 425, 426.

Fulminis terræ motum Antiochiæ consecuti effectus, 754.

G

Gaddanas monachus præclarus, 193.

Gainæ barbari Gothi res ut se habuerint, 351, 355, 356. Ejus defectio, et de vi rione quam vidit angelorum urbis Constantinopolitaneæ custodiam ; de legatione Joan. Chrysoستي apud ipsum Gainam, et quomodo captus in Thracia, sit neratus, 359, 360, 361, 362.

Galla sive Placidia, Honorii soror, et de ejus raptu, 445.

Gatha a Vissegotthis occupata, 577.

Galli Cæsaris pietas erga Christum, 62, 63. Gallus Valens filius morbo corripitur, et perit propter impietatem patris, 135, 136.

Gangram hæresiarcha exsul abductus, 594.

Gazæni populi in Christianos crudelitas immanis, 22, 25. Excusatur ab imperatore, 24. Gazænorum in fideles sævilia, 22, 25.

Gelimeris tyranni gestæ res, et de verbis quæ victus in hippodromo extulit, 751, 752, 753.

Genadius Constantinopolitanæ sedis præficitur, 615. Virtutes ejus, et de rebus quæ temporibus ejus præter

inponem et fidem acciderunt admirandus, 625, 634, 625.

Genserichus Vandalorum rex, 578, 579, 580, 586. Ut urbem Romam cepit, 603, 604. Ejusdem excursio et crudelitas, 631, 632. Genserichi summa rerum Vandalarum potitū regnum, 748.

Georgii Alexandriae episcopi Ariani cædes quomodo patrata, 18, 19.

Georgius Arianus qualis, 461, 463.

Georgius Mauritiū legatus ad Chosroem male acceptus, 857.

Georgius Pisides Philoponi hæresim refutat et evertit, 874, 875.

Gepides, quæ gens, 576.

Gerasimus monachus Palestineus, 363.

Germania fides ex Iræno, 102.

Germanus dux, 578, 579.

Germanus senator præclarissimus, et qui ei acciderit propter Theodosium cui filiam matrimonio collocarat, 857, 859, 860, 861.

Gerontius Nicomediensi exactus ecclesia, 366, 367.

Gerontius (ut) tyrannus Hispaniam profugus interierit, 447, 448.

Gerontii viri vetustæ nobilitatis ætas, 856.

Gloria Patri et Filio et Spiritu sancto. A quo hic versus inventus, 879.

Glyceriæ (S.) sanguis perpetuo manens ab ejus monumento, 850, 851.

Glycerius imperator, 604.

Golludich (sancta), ejus gens, vita et martyrium, 810, 841, 842.

Gondigisclus Vandalorum dux, et de ejus liberis Gontare et Gensericho, 577.

Gorane Persarum dux, ab Eunomio episcopo vietus, 444, 445.

Gothiani hæretici qui, 385.

Gothi qui, et quomodo, quare de causa Istrum transgressi in Romanos irruerint, 208, 209, 210, 211, 212.

Gothorum de Valente triumphus, 214, 215. Horum cædes Constantinopoli, 360. Et in Hellesponto, 361. Per Thraciam excursio et vastitas, 215. Gothorum gens in quas nationes sit divisa: et quæ tenuerint loca, 576, 577, 578. Quomodo victa, 754, 755, 756.

Græci ad homines deorum nominibus prosequendos quam proclives et prompti, 89, 90. Cur in odium Christianorum Judæos in restoratione templi adjuvarint, 74. Græcorum quidam Dei Matrem, conviciis in computationibus proscudentes quas penas dederint, 852. Eorum superstitionis quam addidit Julianus imperator, 46, 47, 48, 49. Græcorum et ethnicorum doctrina Christianis utilis et necessaria, 56, 57, 58, 59. Eorundem in Christianos odium et persecutio, 22, 23 *seqq.* Græcorum superstitionum tractatio, 551, 552. Græcorum idola inservientium Ecclesiæ quomodo diruta et everse, 271, 272. Responsa Græcorum oraculorum fraudulenta, 66. Græcorum idololatrarum interitus propter oracula quædam litteris distincte designata; iulio facto littera ð usque ad ω, 202, 203.

Grædo maxima sub Valente, 116, 117. Grædo circa Romanam depraedationem quanta, 425.

Grata, magni Valentianus et Justinæ filia, virgo mansit, 177.

Gratia divina etiam per indignos se exhibet, 471. Gratia Deo actæ a Theodosio, victoria de Joanne tyranno reportata, 431. Gratiarum actio Deo reddita ab Honorio, audita morte Alinichi ducis, 446, 447.

Gratianus et Valentinianus Junior, quomodo totius Romani imperii curam susceperint, et socium imperii Theodosium Magnum sibi acceperint, 222, 223, 224. Imperatori summo et Deo primitias imperii consecrat, et quomodo Arianos relegavit, revocatis, ut exsulibus episcopis, Nicæne fidei professores Ecclesiis præfecerit, 225. Ab Adragathio Maximi tyranni duce quomodo captus et interfectus, 260, 261.

Gratianus tyrannus ad imperium evectus et jugulatus, 416.

Gregoras et Heraclius quomodo moverint bellum adversus Phocam, 886, 887.

Gregorius Arianus, Athanasii successor a plebe occisus, 138.

Gregorius instituto Juliani quomodo se opposuerit, 55.

Gregorii tres in Ecclesia Dei, omnes sanctitate insignes; et quomodo distinguendi, 137.

Gregorii et Basilii fraterna conjunctio et amicitia, 137.

Gregorius Nazianzenus Theologus, quomodo Constantinopoli in domuncula Synaxos et collectas celebrans, *de consubstantialis fidei* præverit, 254.

Gregorius (ut) Theologus Constantinopolitanum epi-

scopatium sit sortitus, 281, 289. Ut idem quondam ex Ægyptiis offendit cernens propter episcopatus sui translationem, sedem Constantinopolitanam abjecerit, et concordia ecclesiarum ductus in propriam se receperit patriam, 240, 241. Gregori Theologi sententia de duabus naturis explicata, 871.

Gregorii duo, Theologus et Nyssenus, quo tempore exstiterint, 204.

Gregorius Theopolitanus conviciis proscissus, causam obtinet, 824, 825. Mittitur ad defectorem exercitum, 827. Ejusdem oratio ad milites, 827, 828, 829. Quomodo paruerit ei exercitus, rursusque Philippicum ducem elegerit, 830, 831. De crucibus ei missis, 836. Ut et paratæ fuerint insidiæ ab Anatolio mago, 811, 812. Gregorius Theopol. dogmata Severi exterminat, 859. S. Simonem Thaumastoriam decumbentem adit, 839. Eius obitus 842. Gregorius Theopolis amictes vir late gloriæ, 795, 796.

Gregorius Antiochiæ præsul servatur a ruina per terræ motum Hlata, 826.

Gregorius Magnus quam bene naturam et mores Apostatae depinxerit, 91, 92, 93. Ejusdem de traxis disciplinis opinio, 59, 60. Quam ejus successores, 58, 88. Ut Gregorius Ecclesiæ catholicæ præfuerit, 273.

Gregorii Romani et Joannis Constantinopolitani contentio, 853.

Gregorii Agrigentini elogium, 774.

Gundamus Vaudalus Christianorum persecutor, 759, 761.

H

Hæresis contra gratiam Christi, sub Gratiano tyranno, 446, 447. Hæresis Auxentii Mediolanensis auctoris, 174. Apollinarius, 227, 230. Aph baro iocitarum, 782, 784. Anastasii et Nestorii, 505, 506, 507. Eutychetis, Dioscori et Severi expugnata, 594, 595, 705, 706. Hæreses Eunoianorum, Maceonianorum, et Ariariorum in quas alias hæreses divise: et quibus ex causis, quare earum ab alia secesserit, 283, 384, 285, 286. Hæreses et sectæ quomodo in varias dissectæ et divise sunt hæreses, 282. Hæreses esse oportet juxta Apostoli dictum, 531. Hæresium variarum condemnatio, 256, 257, 258. Hæresium multarum origo et nomina, 868, 869, 870. Item, 876, 877.

Hæretici, ex constitutione Theodosii, qui censendi, 223. Theodosio male accepti, 249. Hæreticorum turba, 868, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877.

Harmatus dux, proflitor, 670, 671.

Hebraeorum adversus Christianos tumulus, 867.

Helias Hierosolymitanus antistes: et quomodo propter Chalcedonense concilium imperatori restituit, 702, 705. De eodem et Joanne Hierosolymitano, 707, 708.

Helias monachus admirandus, centesimum et decimum excessit ætatem, 180.

Heliodorus Tricensis episcopus cur depositus, 736, 797.

Heliodori temperantia, 193.

Helion dux Theodosii mittitur ad Persas de pace acturus, 482.

Helipolitani quantas fidelibus calamitates inusserint, 25.

Helladius Jovis sacerdos, 272. Viros decem morti se dedisse affirmavit, 274.

Helladius Casariensis episcopus post Basilium Magnum, 366.

Helles monachus, miraculis clarus, 179, 180.

Heraclides Ephesiorum episcopus, 366.

Heraclides adversus Chrysostomum inducitur, 386, 387. Quid ei acciderit sub Attico, 416.

Heraclius mittit milium adversus Phocam tyrannum, 886, 887.

Herbe ad statum Christi pedes enatae efficaciam, 70. Nomen, 71.

Hermogenes damnatus a Sabbatio, ejusdem tamen consecrationi interfuit, 463.

Herodianus quidam cædem Mauricii prædixit, 851.

Heron episcopus ad Græcam superstitionem p.o.apus quam acerbe et misere vita excesserit, 68, 69.

Herychas monachus in Paestina celeberrimus, 191.

Hierosolyma varia appellatio, 77.

Hierosolymorum præsul exstincto Phoca, 888.

Hierax humilioris literaturæ magister quam acerbe pro Cyrillo tractatus, 466, 467.

Hilarion (S.) miraculorum editor, quomodo Græcorum persecutionem vitaverit, 24. Quam ejus discipuli, 191.

Hilarii Pictaviensis post reditum ab exilio gesta, 41.

Hilderichus Honorichi filius, ut faverit Christianis, et de ejus regno, 751.
 Hispania cur dicta Iberia, 225.
 Historici Græcæ superstitionis cultores, propter Christianæ religionis odium perperam et falso multa scripserunt, 720, 721, 722, 723, 724, 725.
 Honoritæ ab Auxumitis victi, 487.
 Hominis consideratio viris principibus habenda, 326, 327. Homines quidam marini, 857. Homines natura facite quibus gaudent studiis et laboribus semper ad detrimentum tendere solent, 74.
 Honorichus Genserichi filius jungitur matrimonio Eudociæ, 604, 605. Quam ævus Christianorum persecutor, 749, 751.
 Honorius imperator renuntiat, 310. Occidentale sortitus a patre imperium: et quomodo Siliçia apud eum summam rerum administrationem consecutus sit, 539, 540. Ut in matrimonium Constantio Gallam collocarit, et Constantinopolim profectus sit, 445, 446. Cujus ad Arcadium rescriptum quoad legationem piorum pro ecclesia Constantinopolitana, 413, 415. Ejusdem obitus: et de eus liberis, 450, 450.
 Hormisdas Romanæ Ecclesiæ præsul, 732.
 Hormisdas Persarum rex: et de paratis structisque contra eum insidiis, 852. Quomodo a filio suo sit occisus, 853.
 Hormisdas Persa nobilissimus martyr, 476.
 Hospitii infidi consuetudinem aversatus est Constantius, et quomodo, 449.
 Hulda Hunorum dux, 420.
 Hilderichus Honorichi filius ex Eudocia, 605.
 Hungaria unde sic appellata, 790.
 Hanni qui dicantur; et de eorum adversus Gothos bello, 208, 209. Eorumdem excursio per Thraciam, 420.
 Huni, qui ex angustiis Caspiis proruperunt, 717.
 Hunorum Sakerorum excursio, 694.
 Hymno (de) ter sancto: *Sanctus Deus, Sanctus Fortis, Sanctus Immortalis, miserere nostri*; quando ceperit in Ecclesia canui, 514, 879. Hymnorum alterarum decantationis usus, 564.
 Hypatia philosopha Alexandriæ qualis, et quomodo necata, 463, 470.
 Hypatius dux quomodo proditus et captus, 716. Caput amittit, 748.
 Hypomnemotographi, 450, 452.

I

Ibæ epistola ad Marium Persam damnata, 776.
 Icaris montis descriptio, 847.
 Idololatræ Græci quomodo perierint, 202, 203. Idololatrarum templa quomodo Alexandriæ everta, 271.
 Idola sub Theodosio juniore funditus disjecta, 443.
 Idolorum eversio et abolitio quæ varias seditiones excitant, 276, 277, 278.
 Ignatius, tertius a Petro hierarcha Antiochiæ; et de ejus extasi, 365. Ignatius divinus quomodo Roma Constantinopolim, et inde Antiochiam delatus, 539, 540.
 Ignis et fundamentis ipsis ad recentem Hierosolymitam templi structuram paratis existens, et alius item de celo imminens quam stupendum habuerit effectum, 75.
 Ignis sanctum Marcianum reveretur, 621, 622. S. Danielem Styilem, *ibid.* A Persis adoratus, 475. Ejus tempus dilatur, 474. Ignis celo quasi rupto cecidit, 126. Ignis e celo in statuum Juliani apostatæ cur dejectus, et de ejus effectu, 70.
 Illus; et de eus tyrannide, 688, 689.
 Imago Domini Jesu Christi non manufacta, et de ejus virtute, 729. De imagine B. Mariæ, a D. Luca depicta, 607, 608, 610. De alia ejusdem in cypressis ingenti latens quomodo seipsam indicaverit, 515. De alia ejusdem quæ Anatolium magnum aversatur, 812, 813. De imagine Servatoris quæ vocem edidit in favore Mauricii, 865.
 Immeres gens bellicosa Christianismum suscipit, 716.
 Immortales apud Persas qui, 482, 483.
 Imperator verus, qui, 661, 662. Imperatoris locus in Ecclesia a D. Ambrasio designatus, 520. Imperatores non pauci, Græcam superstitionem professi, miserandum in modum perierunt, 724, 725. Imperatores post Valentianum occisum, 604.
 Imperium Romanum adventu Christi maxime crevit, contra Zozimi dictum, 722, 723, 724. Imp. rit dignitas quantæ, 816, 817. Servitutum exercere adinonet, *ibid.*
 Incendium quantum Constantinopoli acciderit illo ipso die quo Joan. Chrysol. discessit in exilium, 395, 397. Maximum a lud Constantinopoli, 620, 621. Gravissimum in urbe Nevatianorum, ecclesiæ interit, 551. In-

condia pleraque Antiochiæ veluti futurorum malorum prænuntiata, 734.
 Indes tyrannus captivus mittitur cum Longino Sclunio ad Anastasium, 713.
 Indignatio divina in universum orbem, 425, 426, 427.
 Indolentes monachi, 556.
 Indorum populi multi Christianismum complectuntur, 787.
 Innocentii Papæ Romani litteræ ad S. Chrysol. exsulem et clerum Constantinopolitanum datæ, 414, 415, 416. Ejusdem ad Arcadium, Eudoxiam, Atticum et Theophilum excommunicatoris litteræ, 419, 420.
 Inundatio tempore Juliani coorta Alexandriæ, 84.
 Isacius (S.) monachus, et quomodo Valentem imperatorem sit allocutus, 214.
 Isauri quales populi, et cur apud eos exulare jussus sit Joannes Chrysolomus, 463, 468. Isaurorum prædonum per Phœniciam excursio, 420.
 Isidgerdes Persarum rex curator Theodosii junioris simul et imperii institutus ab Arcadio: et de admiranda ejus in hac re virtute, 437, 438. Quomodo in Perside Christianismum peremerit, et ut prius vita excesserit quam illum omnino imberberit, 472, 473, 474.
 Isidorus Cypri episcopus, 251.
 Isidorus Alexandrinus presbyter, advenarum et pauperum procurator, 348.
 Isidorus ut Theophilus sit adversatus, 373, 374.
 Isidorus monachus celeberrimus, 180.
 Isidorus Pelusiota, 503. Monachus præclarissimus: et quæ Cyrillo et aliis de sacro Chrysolomus scripserit, 566, 567, 568.
 Isidorus Milesius egregius faber, 763.
 Ismael orator Persa, martyr in a Juliano passus, 59.
 Ismaelitarum origo, et quomodo Christianismum susceperint, 206, 207.
 Ithyphallorum statuae cum contumelia tractatæ, 271.
 Iupilli ridendi, 552.

J

Jacobi Nisibeni sanctitas, et miraculum insigne, 622.
 Jacobus Persa lapsus, deinde reversus ad Christum idem, constantissimus martyr extitit, 478.
 Jacobus, unde Jacobitæ nomen acceperunt, quis fuerit, 868, 869, 871, 882.
 Jebus, nunc Hierosolyma, 77.
 Jejunium apud Romanos quovis sabbato, 299, 300.
 Jejunium quam a Theodosio frequentatum, 441. Jejunium monachorum Palestine, 558. Jejuniorum apud veteres observatio varia, 294, 295. De Jejunio Arziburi canis Sergii apud Armenios, 885.
 Joannis Baptistæ ossa, et quid de his Sebastianus factum, 32. D. Joannis Baptistæ caput quomodo inventum, et quid inter illius delationem acciderit, 353, 354.
 Joann. Chrysolomus etiamnum adolescens præstantem ingenii animique vim et specimen exhibuit, 139. Ejusdem et Sisinni contentio, 304. Qualis ejus institutio puerilis et vita; et ut doctrina simul et virtute fulgens ad episcopatum Constantinopolitanum sit promotus, 3-3. Ejusdem scripta, 349. Ut idem cura pastoralis et doctrina fulgens, et auditorum arguens et corrigens delecta, improbitatis nomine suspectus haberi ceperit, 350. Idem pro ecclesiis dicendi libertas et apud imperatorem et apud Gainam, 556, 557. Consolatur populum Antiochenum; et de ejus orationibus, quas *Satura* inscripsit, 525.
 Joannis Chrysolomus legatio apud Gainam, 361. Ut in A-lam protectus, sacerdotio non recte lungeutes deposuerit; et de injuriis quibus idem ab iisdem sit affectus, 566, 567, 568. Quomodo doctrina sua populum quo vellet duxerit; et ut miraculo, non sine Dei numine, intercedente, mulierem hæresi Macedonianorum infectam converterit, 565, 564. Ejusdem et Severiani Galorum antistitis dissidium, et ejusdem compositio, 568, 569. Convenitur ab Isidoro, Dioscuro, et fratribus ejus propter persecutionem Theophili, 373. Ut Theophilus ei sit adversatus, 376, 377. Ut post Epiphani discensum, multorum subierit caumias et convitia, 381, 382. Absens indicta causa damnatus a synodo contra eam congregata, 383. De eus exilio, populique ob id concitati seditionoso clamore: et ut invidus sedem suam receperit, pacem atque benedictionem populo precat, 384, 385, 386. Ut a synodo pro eo congregata episcopatum retinere jussus sit, 3-8. Ejusdem abrogatio et exilium secundum, 584, 589, 590. Ejusdem epistola, ea quæ ei accliderunt, commemorans, 591, 592. Ejusdem exilium quam injustum: quæ verba ad sectatores suos abiurus dixerit: et de populi erga eum benivolentia, 592, 595, 594, 395. Illius factores committit, quæ antea verunas per-

tulerint, 597, 598, 599, 400, 409. In locum, cui nomen Cucurus, proficiscitur; et ut Adelphius, visione divina admonitus, eum exceperit, 405. Ejus ad Constantium presbyterum litteræ pro Ecclesiis: et singularis de exsilio ejus expositio, 406, 407, 408. Illius memoria et nomen quomodo et a quibus primum in album Ecclesiæ relatum, 490, 491, 492. Ejus hostes omnes quam male perierint, 426, 427. Ut in ulterius exsilio amandatus fuerit; de scriptis ejus; et quomodo vita hæc relicta in eorum migravit, 427, 428, 429. Quomodo fuerint ejus reliquæ reductæ: et de miraculis quæ acciderint injustum ejus exsiliū deprædicantibus, 536, 537, 538. Quidam ejus discipuli sanctitate et doctrina conspicui, 546.

Joannes (ut) Antiochenus et Theodoritus cum suis, consilioque cum Nestorio coacto Cyrilum et Memnonem in sedibus episcopalibus ejecerint: et ut ipsos id a se synodus abrogarit, 514. Joannes Antiochenus et sanctus Cyrillus quomodo in gratiam redierint, idem senserint, et jubente imperatore Nestorii abrogationem ratam habuerint, 515, 516, 517.

Joannes successor Cyrilli Hierosolymitani, 267, 270.

Joannes divinus Cyrilli successor, 502.

Joannes Hierosolymitanus patriarcha quomodo in communionem a sanctis Patribus receptus, 707, 708.

Joannes A exandria episcopus, 686.

Joannes alter ejusdem successor, *ibid.*

Joannes Apameæ episcopus, 250.

Joannes Ægyptius monachus clarissimus, 179.

Joannes et Pisanion celeberrimi monachi, 182.

Joannes Romanus antistes, ut Byzantium se contulerit, 716.

Joannes Chozebites et de ejus sanctitate, 756, 757.

Joannes Tabennesiotes Alexandriæ episcopus, 673.

Quomodo Romanus prefectus Felici Romano episcopo persuaserit, ut is Acacium repente episcopatum abrogaret, 679, 680. Exsilio mutat ab Anastasio, 693.

Joannes Thrax dux Orientis, 822.

Joannes Timostrati filius, prolator, 840.

Joannes, Carinus dictus, Romanus Præsul, 785.

Joannes Misericors Cyprius episcopus Alexandrinus, 887.

Joannes, cui patria Sirmis, novæ Romæ episcopus, 781.

Joannes Junator, 794. Plura de eodem, 853.

Joannes Gouthus, et de ejus tyrannide, 450, 451.

Joannes Grammaticus Philoponus cognominatus quis fuerit, et de ejus dogmate, 870, 872, 873, 874. Trinitætarum præfectus, 878.

Joannis Eleemosynarum cineres, 853.

Joannis monachi virtutes et consilium Theodosio datum de expugnando Eugenio, 510.

Joannitæ qui cognominati, 590. Graviter accepti, 394.

Jovinianus exautoratus imperii aula exactus a Juliano, 52. Jovinianus Pius imperator renuntiavit in Persiæ, et quomodo, 91. Quomodo episcopus exsules revocavit, statuta Christianorum sacra in Ecclesiis honorifice restituerit, et idolorum cultum sustulerit, 95. A præsidibus Ecclesiarum quoad dogmata convenitur, et quomodo, 96, 97, 98. Ejusdem præclarissimum verbum, accepto a Macedonianis libello supplicis, 97, 98. Eiusdem de rebus divinis affectio et sententia, 102. Ut in Dedastanis, non sine magna plorum omnium jactura, vita exresserit, 103, 104. De ejusdem imperio, *ibid.* De ejus militibus, 110, 111.

Jovianii tyranni caedes, 449, 450.

Jovius Italiae præfectus, 420, 422.

Jovis templum apud Apamænos, quomodo directum, 276, 277.

Judæus (ut) paralyticus in baptismo sanitatem receperit, sacris præsentente Alio Constantino-politano, 461, 462. Ut Judæus dolo sæpe baptizatus, ad Paulum et iam Novatianorum episcopum venerit baptizandus: et ut aqua baptismi subito evanuerit, 471, 472. Judæi ejusdem impietatis simul et crudelitatis, 759, 710. Ferro tandem caditur, 711. Judæi propter irrisa Christianorum sacra, quam vindictam petulerunt, 470. Judæi, etiam inviti Christum verum Deum esse quando professi, 73, 77. De vestibus eorum, quæ crucis signis radiorum instar conformatis, sunt consignata, 75. Eorumdem in Christianos odium et inimicæ Juliano eis tempore Hierosolymitanæ restorationem permittente, necnon supplicata ferente, 72, 73, 74. De Judæorum Alexandria concitata seditione et expulsiōe, 466, 467. De his qui in Creta vagantur, postea Christianissimum susceperunt, 552, 553.

Julianus Sabas, monachus virtute præclarus, revelationem de eade Juliano prævaricatoris apud Persas, quomodo habuerit, 82.

Julianus monachus laudatissimus, et ut monasticam

in civitate vitam reliquerit, Christi gregem tulaturus, 150, 151.

Julianus Marciani imperatoris frater, 587.

Julianus prævaricator qui fuerit, unde ortus, et quibus studiis Romanorum imperator fuerit renuntiat, 5, 6, 7, 8, 9.

Julianus apostata, arrepto imperio, omnia ad voluntatem suam agit, ridetque Constantium, 10. Res stupenda quæ ipso Thraciam versus procedente accidit, *ibid.* Constantiopolim ingressus, salutatus est Imperator, 11. Quam imp denter et aperte religionem abjuravit, 12. Quomodo in idolorum famis ver-aretur, et inter sacrificii oblationem in horrenda spectra incidit, *ibid.* Consternationem afferebat omnibus tantum ejus in religionem odium, 13. Christi religionem colentibus sit inestus, 15, 14. Constantiam civitatem juri Gazæorum adjudicat, nomen mutat in Gaze portum, 14. Quid Cæsares fecerit propter idolorum templa, *ibid.* Christianis tributa imponit, 15. Quomodo, ut favorem plebis sibi conciliaret, passim omnes episcopos a Constantio in exsilium pulsos revocari jussit, 16. Quomodo reliquos persecutores exsuperaverit, 26. Pistola ad populum Alexandrinum missa propter Georgii eadem, 20, 21. Quomodo res in foro venales polliu contaminarique jussit, 51. Ad Pontificem Galatæ Arsacum epistola, ut Christianorum mores consecetur imitando, 45, 49. Quæ contra pietatem Christianam impius egerit, et quomodo callide copias ad deorum cultum, 50, 51. Ejusdem decreta contra Christianos publicata, et ut pecunias exigere cõperit, 55. Responsum ejusdem ad Christianos de rectoribus provinciarum apud ipsum expostulantes, *ibid.* Quomodo lege caverit ne Græcorum pueri Græcorum artium et institutionum disciplina erudirentur, 54. Quomodo expeditionem adversus Persas motus, Antiochiam venerit; ibique propter barbæ prolixitatem scœmatibus affectus, contra Antiochenos librum, *Hisopogona*, id est *bata osorem*, scripserit, 60, 61. Quid eadem in Antiochenorum loco Daphne acciderit, 61, 62, 63. Statum Christi, suam in ejus locum constituturas, deicit: et quod miraculum de repente apparuerit, 70. Quomodo religionem nostram extinguere conatus, Judæis ipsis permisit Hierosolymis templi restorationem, 72. Eiusdem in reliquiis sanctorum, savities, per Judæos et Græcos, 52. Clericos, senatorum munere fungi jussit, et annonam Ecclesiarum dæmonum ministris ascripsit, 53. Quæ ratione denno idololatram Græcorum vehementius comprobavit, 44, 45. Quomodo arte et dolo idololatram confirmaturus, religionis Christianæ ritus idolorum famis accommodare instituerit, 46, 47. Quomodo legationem Persarum nihil moratus, impetu in Persidem facta, tenere et per errorem naves ad Euphratem exuri jussit, et prælio commisso, lethaliter vulneratus interiit, 78, 79, 80. Quæ diviniæ visiones quibusdam apparentes, ejus apud Persas extremam eadem portenderint, 82, 83. Ejus verba, præcipue in Christum, 85, 84. De lugubri ejusdem oratione, a Libanio Sophista Syro conscripta, 85, 86. Quamvis fuerit scœmatum consecrator, 87, 88, 89. Ejusdem ingenium, mores, gestus corporis, mors et sepultura, ex Gregorio Theol., 91, 92, 93. Cadaver ejus quomodo sepultum a Joviano, 105. Juliani et Valentianii dissidium, religionis causa, 110. Julianus prævaricatoris avunculus quam avunculo vitam fluierit, 66, 67. Conjugal ad ipsum verba, 69. Quam superstitiosus et infensus Christianis, 19, 20, 21, 22.

Julius Caesar omnium mulierum vir, et omnium virorum mulier, 178.

Jusjurandum violatum, 670, 671.

Justa Justinæ filia, virginitatem complexa, 177.

Justina mater Valentianii molestam Ambrosio episcopo Mediolanensi exhibet, et ecclesias ibi turbat, 239, 260. De Justina imperatrice et de Valentiano ejus filio, 176, 177.

Justinianus Magnus imperio suscepto professionem et fidem Chalcedonensem defendit: et quomodo ejus uxor magis ad eos qui unam Christianorum tribuebant, fuerit inclinata, 742, 743. Res ab eo gestæ plures, memoratè digne, 744. Christianos miseratur, 751. Ejus avaritia et prodigalitas juxta Evagrium, 761. Instaurat sapientie verbi Dei templum, 764, 765. Quam addictus factioni Cyaneæ, 766, 767. Ut a recta fide desciscens, Christi homini corpus ante passionem impatibile professus sit, 781, 781, 782, 783, 784. Quomodo mortuus, et de opinione ac fide ejus, 786. Ubi sepultus, 788.

Justini primi imperium; et quomodo fuerint ab eo sublati Amantius eunuclus, Theocritus, et Vitalianus, 711, 752. Ejusdem et Antiochenorum luctus ob terræ motum, 755.

Justinus scien: imperii Justinianum sibi legit, 712.

Justinus junior, Justiniani successor, de ejus imperio et moribus, 788. Quomodo Justinum cognatum suum, item Etherium et Admæum de medio sustulerit, 789, 790. Ejus de fide constitutio, 791, 792, 793. Quam voluptatibus addictus, 797, 798. Ut in phrenitidem incidit, 801. Ut Tiberium in imperio sibi substituerit: et quæ ad eum moriens de rebus imperii verba fecerit, 802, 803.

Justinus frater Justini ab imperatore Justino sublato, et Je-robus ab eo gestis, 809, 810.

Justitiæ munus, 200.

Justus Justinæ imperatricis pater propter somni expositionem occisus, 176, 177.

Juvenalis Hierosolymorum episcopus post Praxillum, 502, 598. Expellitur, 600. Restituitur, 601. Quid de sancta obdormitione sanctissimæ Dei Genitricis ad Pulcheram Augustam dixerit, 608, 609, 610. De ejus obitu, 634.

Juvene (de) quodam inter beluas assuetus, 837.

Juventinus, egregius martyr, 31, 32.

L

Labarum apud Romanos quid, 421.

Latoius Melitensis episcopus, 158, 159.

Laurentii martyris reliquiæ, 456, 459.

Laurentius et Symmachus Romani episcopi simul, et de dissidio exinde nato, 709, 710, 711.

Lectiois evangelicæ ritus apud antiquos, 298.

Legatio Macedonianorum Romam missa, 119. Legatio Vandalorum, Alanorum Suevorumque ducum ad Honorium quibus verbis expressa, 445, 447. De Legatione quam viri Romam de Joan. Chrysostomi judicio miserunt, 415.

Legati Roma missi, qualia Eudoxiæ et Attici suggestionem pertulerint, 417, 418.

Leo Papa quam ægre tulerit necem Flaviani, 553. Ejusdem epistola ad Flavianum episcopum Constantinopolitanum quanti sit ponderis, 592. De D. Leonis veteris Romæ episc. Tomo, 869.

Leo magnus Romanorum imperator post Marcianum salutat, 610. In ordinatione Aeruli quomodo se gesserit, 612, 613. Ejusdem litteræ ad varios tum episcopos, tum monachos pro concilio quarto Chalcedonensi, 615, 616. Corpus S. Symeonis sibi dari petit ab Antiochenis, deinde relinquit, 562. Ut templum Deiparæ condiderit, fontis nomen habens, 626. Quomodo mille et centum naves contra Genserichum miserit, Basilisco conjugis suæ Verinæ fratre classi præfecto, qui proditor exstitit, 631, 632. De ejus obitu, 605, 635.

Leo minor, Zenonis et Ariadnæ filius, 633. Renuntiatur imperator, 638. Leo paret Zozimæ viro sancto, 757, 758.

Leontius monachus, deinde Ancyranus episcopus, 195. Egregie Philoponum oppugnat, 874. Leontii et illi tyrannis, 688, 689.

Legis translatio, translato sacerdotio, 291. Legum observationem, vitæ suæ prætulit Socrates philosophus, 204, 205.

Libanius Syrus sophista, quid de interemptore Juliano scriptis mandavit, 81. Quid item in funebri oratione Juliani contra Christianos scripserit: et de responso, ejus dicta refellente, 85.

Libanius D. Chrysostomi magister in rhetorica, 311.

Libelli amorum prohibiti, 206, 297.

Liberalitas Tiberii, 808.

Liberorum procreatio apud quos magni pendatur, 207.

Libertas Christi sequacium, 290.

Libya occidentalis quomodo Vandalis subdita, 577, 578.

Litaniæ usus, imperante Theodosio juniore, pro serenitate petenda, 445. Item et sub Theodosio et Proclo, 514.

Logodium fuga sibi consulens Theodosium adit, 446.

Longinus Isaurus et alter Longinus: et de eorum rebellione, 712.

Longinus Zenonis imperatoris frater, 690.

Longorum appellatione qui venerint, 187.

Lucentius et Bonifacius concilio Chalcedonensi interfuerunt, 598.

Luciferi Calaritanæ reditus, et quid post eum egerit, 53.

Luciferi heresis qua de causa prodit, 41.

Lucius ab Ariano constitutus Alexandriae episcopus, 18. Lucius quantopere Samosatensis odiosus, 141, 142.

Lucius Arianus, ejecto Petro, in sacram Athanasii sedem collocatur, 152. Quam in ejus incedit mala, 153. Ejus persecutio adversus monasteria Egypti quam gravis, 153, 154, 155. Lucius Alexandrinus carpitur a Mose

ordinando Arabum episcopo, 206. Cum Demophilo Alexandria exit, 235.

Luctus præfecti mortui civitatis Chubbam, 849. Luctus Justinii imperatoris et Antiochenorum pro illatis a terræ motu calamitatibus, 755.

Luna per octennium cum so'e convenit, 290.

Lycus (ut), sive Lupus in locum Barsæ Edessenorum episcopi substitutus sit a Valente, 145.

M

Macarius Hierosolymit. sede deturbatur, 773.

Macarii monachi virtutes, 185. Macarii Egyptii dictum præclarum de reminiscencia injuriarum, non detrimunt a damone Mlati, 198. Aliud ejusdem de siti et de continentia, *ibid.*

Macarii duo, viri sancti; et quomodo propter fidem exsultantes, multa miracula ediderint, 151, 153.

Macedonianus clarissimus monachus, quæ Theodosio per ejus duces de statuaram eversione nuntiaverit, 326, 327.

Macedoniani quanta libertate suam impietatem docuerint, 42. Ut Antiochiæ libellum supplicem de dogmatibus Joviniano quomodo obtulerint, 96. Eorum nomina, 97. Synodum Lampsacenam a Valente petisse dicuntur, et qua de causa, 113, 114. De Macedonianis, et tō ὁμοουσιῶν consubstantialis cultoribus: et de legatione priorum Romam missa, 119. Macedoniani sub Gratiano quomodo Ecclesiam turbant, 225. Eorum eodem modo, 256. Inter se discordia, 285.

Macedonii Phrygiæ egregium pro Christo certamen et martyrium, 27, 28. Macedonianus qua de causa mortem subiturus ipse se deferat, 54.

Macedonius Constantinopolis episcopus, quomodo sit expulsus, et quem vitæ finem sic sortitus, 69. Ejusdem restitutio, 745.

Maceles, magni Leonis imperatoris cognomen, 610.

Macri sive Longi fratres, 187.

Macrina Basilii magni soror, 157.

Magnus quam impius, 158, 159, 160.

Magorum Persarum dolus de eieciendo Christianorum episcopo Maratha deprehensus, 472.

Majorianus imperator, 604.

Malchion et Crispion fratres monachi, 191, 192.

Malum ingens et admirandum Eudociæ dono datum, 485.

Mamæ (S.) sepulcrum, et quid inter ædificandum ipsi templum, a Gallo et Juliano mirandum acciderit, 6.

Mammona (de) iniquitatis faciendi amici, et quomodo id intelligendum, 764.

Mandra, locus monastici exercitii S. Simeonis, 552, 553.

Manichæi hæretici, 869.

Mansuetudo Procli et Theodosii ex æquo, 525, 524.

Manuel orator Persa, martyr, 50.

Marazas heros Persa concusus, 831.

Marcellus Apamenorum episcopus quanto studio in demolendis idolorum ædibus sit usus, et tandem martyri defunctus, 276, 277, 278.

Marciano (de S.), magno Ecclesiæ Constantinopolitane archiepmo, 621, 622, 623.

Marcianus Novatianus episcopus, 502, 503. Ut Novatianorum electus fuerit episcopus post Paulum, 555.

Marcianus Theodosii Junioris quomodo successor, 580, 581. De ejus imperio quæ signa præcesserint, imperium et portentia: quibusque is fuerit moribus, 585, 586, 587, 588. Marciani imperatoris Christianissimi obitus, 619.

Marcianus Anastasiæ et Carosæ filiarum Valentis præceptor, 118.

Marcianus monachus, 195.

Marcianus Anthemii filius; de ejus tyrannide; et quomodo captus, ad sacerdotium sit promotus, 687.

Marciano succenset Justinus, 798, 799.

Marcus apud Scetium celeberrimus monachus, 183.

Marcus monachus insignis; et de ejus libris, 507, 509, 570.

Marci Arethuserum episcopi martyrium, 26.

Marcus tyrannus in Britannia renuntiat et occisus, 446.

Mare igni ardere quando visum, 426.

Maria Virgo quando ceperit invocari, 634. Quid de illius obdormitione Juvenalis memoriæ prodiderit; necnon de eadem fascis sepulchralibus, 608, 609, 610. De veneranda ejus veste, ut ea Hierosolymis ablata in templo, cui Blachernæ nomen, reposita sit, 621, 626.

Mariæ Virginis templi, cui fontis nomen inditum, descriptio, G. G. 627. (25 62).

Maria Virgo, Christi simpliciter, non Dei genitrix,

secundum Anaslaium et Nestorium hæreticos, 505, 506.
 Maria Aegyptiaca, et de ejus cum sancto Zozima ser-
 monibus, 758.
 Marianus monachus, 195.
 Marinae, Arcadii imperatoris filiae, pietas et virtus,
 430, 440.
 Marinus Demophilii successor, 267.
 Marini Syri adversus Vitalianum expeditio, 717.
 Maris Chalcedonensis episcopus quam animose Julia-
 num cepserit, et quid illi responderit Apostata, 45, 46.
 Maris Dolichae oppidi episcopus, 251.
 Marosus monachus, 194.
 Mars illis ridendus tanquam spectaculum exhibetur,
 622.
 Martyres cultum Juliani respuunt, 7. Quinam sub Ju-
 liano apud Gazeros passi, 22, 25. Quinam in in Phœ-
 nix et Heliopoli, et Aethusa apud Syros passi, 25.
 Martyres sub Honorico persecutore, 749. Martyres
 Phrygae, et Ancyrani, Juliano imperante, 27, 28. Mar-
 tyrum quadraginta reliquie ubi, quando, et quomodo
 inventæ, 456, 457, 458, 459. Martyribus gloriam invade-
 bat apostata Julianus, 46, 52.
 Martyrius (Ilicum episcopus, 245.
 Maryropolis prodita, 830. Tandem recuperata, 831.
 Iterum circumsidetur a Comnenolo, 832.
 Maribus (ut Mesopotamiæ episcopus Christianismum
 apud Persas induxerit, 472, 473.
 Matthæi (S.) evangelium ubi inventum, 716.
 Mavia Arabiæ regina quomodo bellum contra Romanos
 cepit, ac mox cum iisdem pacem saxeit, 205.
 Maurianus consulitur a Zenone imperatore de succe-
 ssore imperii, 689.
 Mauritius quomodo lectus Orientis dux a Tiberio,
 creatusque deinceps imperator, 815. De ejus designa-
 tione ad populum oratio per eundem Tiberium, 815, 816.
 De ejus conjugio, et conjugæ ejus Augusta, 818. Quali-
 bus, quibus moribus, quo genere, et quibus animi affec-
 tionibus fuerit, 817, 820. De prodigiis quæ ei imperium
 portenderent, 820. Quam splendide Chosroen regi-
 narum pro eum exceperit, restituerit, 834, 835. De
 his quæ ad tumulum S. Euphemie martyris fecerit, 849,
 850. Mauritius, seditione contra eum Byzantii facta,
 saxis petitur, conviciisque proscinditur, 857. Ejus fuga,
 840. De verbis in cæde liberorum prolatis, *ibid.* Nutantur
 cadavera, et conspicientibus lacrymas excutunt,
 862. Predicta fuit hæc cædes a damonibus Alexandriae,
 864. Ut aliquo ante eandem tempore, Deum oraverit, ut
 ei penas hic dare divinæ vindictæ permitteretur, 865.
 De ejus corona, 866.
 Maurusiorum congressus cum Vandalis, 730.
 Maximianus post Nestor unum quomodo sedem Constan-
 tinopolitanam adierit, qualive exstiterit, 521, 522.
 Maximinus de pace actus legatur ad Persas, 482.
 Maximus Seleucie pastor, 344.
 Maximus Antiochiæ antistes, 598.
 Maximus philosophus, Juliani seductor, 85. Conviciis
 ab Antiochenis proscinditur, 85.
 Maximus philosophus Cynicus, et quid de eo circum-
 feratur, 240, 241.
 Maximus philosophus, Ephesius, Julianum ad impe-
 randi libidinem excitat, 7.
 Maximus tyrannus, et de ejus rebellione, 258, 261.
 Quomodo victus a Theodosio, 262, 265. Eiusdem tyran-
 nis et cædes, 605.
 Mazaca civitas, nunc Cæsarea, 15, 16.
 Mediolanum commotum quomodo sedatur ab Ambro-
 sio, 174, 175.
 Megalopolis pro Constantinopoli, 244, 245.
 Mela monachus : et quid de eo memoriæ proditum,
 199, 191.
 Melchita hæretici, 882.
 Melina mulier sanctitate conspicua, 565.
 Melitius, Paulinus, et Euzoius, tres eodem tempore
 Antiocheni episcopi, 40.
 Melitius a Macedoniantis sejunctus, 97.
 Meletius vir divinus a Valente in exsilium pellitur,
 139.
 Meletii reductio ingentem in plebe Antiochiæ con-
 tentionem genuit, 225, 226. Eiusdem ad Paulinum verba,
 228, 229. Meletii de Ecclesie cura, 250, 251. Obitus,
 240. Eiusdem reliquæ Constantinopoli Antiochiam trans-
 late, 245.
 Memnon Ephesi antistes quomodo depositus, et resti-
 tutus, 515.
 Menas expulso Theodosio, sedi Constantinopolitanae
 praesidi, 743, 745, 772.
 Menas praefectus Aegypti, et de visis ab eo portentis,
 adjuratisque, in Nilo flumine, 855.

Mensis Panemus apud Romanos quis dicitur, 751. Quis
 item Gorpæus, 753. Artemisius, 754. Xantocos, 712.
 Mercatoris cujusdam ad mortem usque amor pro filio-
 rum incoluntate, 516.
 Melaxa quid sit, 788.
 Michaelum Archangelum vita defunctum confinxit, Ala-
 zandarus, 714.
 Michæ prophetæ veteris et illustris reliquæ qua
 ratione inventæ, 555, 554.
 Militis egregii memoria carminibus a Saracenis cele-
 brata, 205. Ut milites Orientis exercitus per seditionem
 imperium detractarint, frenosque Imperiales rejecerint,
 822, 823, 824, 825, 826, 827. Traduntur in aliam sententiam
 oratione Gregorii, et parere recipiunt, 828, 829, 830.
 Miraculum insigne quod ad monumentum Glycerii
 unguenti scaturiens ad Heraclæam Perinthi accidit, 850,
 851. Aliud contra blasphematores Dei genitricis edium
 apud Græcos, 852. Miraculum potentiam Christi exhibens,
 et vindictæ divinæ adversus impios iudicium oscen-
 dens, 69, 70. Aliud de effigie Christi non manufacta, 759.
 De signo crucis, 758. De imagine Dei Genitricis in cu-
 presso proceræ et ingenti occultata, 545. Aliud memoria
 sempiterna dignum de imagine Dei Genitricis in edium
 Anatoii magi, 812, 813. De eo quod puero Hebræo a sanc-
 tissima Dei Matre contigit, 772, 773. Miraculum fontis
 exsiccati et puellarum canarum, 622. Miraculum divinum
 in animadversione cujusdam ex cubiculariis Valentis,
 propter sanctum Aphaeram, 150. Miraculum Macedoni
 mortui, 695. Miraculum incredibile Sergiopoli editum
 dum obsidione cingeretur, 761. Aliud quod accidit ad
 monumentum sanctæ Euphemie super decisione dupli-
 cis fidei decreti orthodoxorum et hæreticorum, 593, 594.
 Aliud Leoni aquam cæco quærenti oblatum, 626, 627. De
 Judæo sæpe baptizato, 471, 472. Aliud a Sylvano Troja-
 norem antistite editum quoad navim onerariam, 127, 524.
 De septem puerorum resurrectione post trecentos sep-
 tuaginta duos annos, 541. Miraculum, quod ex crisis lin-
 guis Christiani sint locuti, 749. Miraculum fontis Emmaus
 et arboris Persæ Hermopoli morbos incurabiles sanan-
 tum, 71. Miraculum sanguinis e monumento S. Euphe-
 mie profluentis incredulitatem Mauricii castigavit, 519,
 350. Aliud quod baptismum ab Ariano collatum, 711. De
 Judæo sanato, 461, 462. De puero per aerem surrepto;
 dum Proclus imperator et multitudo supplicationibus in
 campo vacarent, pro compescendo terre motu, 545, 544.
 Miracula duo in reductione divi Chrysostomi, 536, 537,
 538, 539. Miracula Pauli Novatianorum episcopi duo,
 554, 555. Donati et Theotimi antistitum, 528, 529. Et
 Ephraim, 530, 531. De his quæ templi Hierosolymitani
 reedificationem Judæis institutam consecuta sunt, 74, 75,
 76, 77. Miracula quedam Euthymii, monachi Palæstini,
 564, 565. Alii quedam adhuc exstantia S. Symeonis mo-
 nachii, 565.
 Misenus episcopus, 680, 691, 682.
 Mithra quid apud Persas, Mithrion item ac Mithriaca, 18.
 Mithrii templi demolitio, 271.
 Molestus Edessenorum præfectus, pugno cæsus a Va-
 lente, 145, 144.
 Monachus opus non faciens, similis est avaro, 180, 181.
 Monachi ob quinque causas omnia faciunt, 199. Monachi
 insomnes, 624. Monachi pabulatores sive pascentes, 192.
 Monachi Palæstini quid scripserint ad Alcisonem de Ma-
 cedonio et Flaviano, 697, 698, 699. Quam acres synodi
 Chalcedonensis defensores exstiterint, eorumdem vita et
 conversatio, 191, 535, 536, 857. Monachorum Nitriensium
 zelus pro Cyrillo, 168. Monachorum quorundam dicta et
 gesta præclara, 198, 199, 200. Monachorum multorum
 virtutis laude conspicuorum nomina, 178, 179, 180, 181,
 182, 183. Monachorum Aegyptiorum quaestio de Deo cum
 Theophilo Alexandriae episcopo, 370, 371, 372. De mona-
 chis quatuor fratribus cognomen Longorum sortitis, 571.
 De his qui Syria et Antimia Perside fulserunt, 192, 193.
 De monachis Cælesyriæ et Antiochiæ, et aliis qui in Ga-
 lacia, Cappadocia, Bithynia et ad Pontum Euxinum philo-
 sophati sunt; et causa, cur veteres monachi longævi fue-
 rint, 191, 195, 196.
 Monarchæ primum nomen a quo usurpatum, 725.
 Monogamia Romani ditionibus damnosa exstitit, juxta
 Procopium, 178.
 Monomachia Romæ sublata ab Honorio, et qua de
 causa, 339.
 Monophysitæ qui dicti, 868. Eorum dogma, 871. Julia-
 nistæ qui vocati, 868.
 Monstra quæ apparuerunt sub imperatore Mauricio
 854, 855. De aliis quibusdam, 857. Monstrorum duorum
 humana specie magnitudo et brevitudo, 307, 308.
 Montaniæ ut Pascha celebretur, 289.

Mores variarum gentium et ecclesiarum recepti, 201, 205, 206.

Mors fœdissima plurium imperatorum superstitionis amantium, 724, 725.

Motus terræ ingentes, 425, 426. *Vide* Terræmotus.

Moses monachus, 195.

Moses Æthiops prædonum cohortis præfectus, deinde monachus insignis, 181, 183.

Moses genere Libyæ, etiam monachus admirandus, 185, 186, 187.

Moses, primus Arabum episcopus, qua ratione consecratus, 205, 206.

Mucronatorum natio quæ, 845.

Mulier deponendi penitentiarum in ecclesiis Orientalibus causa existit, 280. Mulier quomodo in ordinem cleri cooptanda ex constitutione Theodosii, 291. Mulier gigantæ generis; de ejus statura, longitudine, et latitudine, 735. Mulieris cujusdam formosæ miranda pudicitia, 421. Mulieres ventri oquæ, 567, 568.

Multitudinis exosa solet esse dignitas, 18.

Munus suum ad sacram mensam dum afferret Valens, ad stuporem delabatur, 155, 157.

Murolongo (de) ad ornatum Thraciæ constructio, 717.

N

Niamanes. mentis et probrum reipublicæ, relegatus, 621. Christianissimum complectitur, 858, 859.

Narses Persarum dux vincitur ab Ardabulo, 479, 480.

Res ab eo gestæ ejusque pietas erga Deum, 756.

Narses eunuchus sub Justinio cur Longobardos in Italiam a levert, 790. Narses Romanorum dux, et de ejus expeditione bellica adversus Persas, 835. Ejusdem dictum ad Chosroem regem, *ibid.* Narses dux a Phoca combustus, 885.

Natura Verbi divini quomodo intelligendæ contra Philoponum, 872, 875, 874, 875.

Naucratius Basi ii frater, 157.

Nearmus Joan. Hierosol. successor, 888.

Nebri, neuri et neuritæ qui dicuntur, 204, 212.

Nectarius successor Gregorii in episcopatu Constantinopolitano; et ut non ita pridem baptizatus, cathedram episcopalem conscenderit, 212, 215. Nectarius Constantinopolitanæ Ecclesiæ curator, qua de causa presbyterum in ecclesiis ad audiendos penitentes ordinatum deposuerit, 279, 280, 281.

Negra civitas, et de rebus quæ in ea acciderunt, 759, 740.

Nephalus eiecit Severum impium, 699, 700.

Ne os imperator, 604.

Nepos Hierosolymorum episcopus, 502.

Nestabus quantum Gazæ martyrium sustinuerit, 22.

Nestoris confessoris martyrium, 25.

Nestorius (ut) hæreticus episcopus Constantinopolitanum ordinatus, per arrogantiam turbis et tumultibus complere Ecclesiam instituit, 505, 504. Quomodo in ipso flagrante crimine per discipulum suum Anastasium sit deprehensus Christum Dominum nudum hominem dicere, et sanctam Christi Delparam Matrem, Christi Genitricem appellare. Et quæ de eo memoria prodiderit Socrates ecclesiasticus scriptor, 505, 506, 507. A divino Cyrillo quomodo captus, 508, 509. Quid de eo scripsit Celestinus Romanus episcopus, 610. Ab episcopali sede quomodo depositus, 512, 513, 514. Oasim deportatus penitentia ducitur, sed facta, 515. Qualia se passum esse testetur, et quomodo ad Oasim infinitis propemodum toleratis calamitatibus tandem corrosa et consumpta a vermibus lingua interierit, 517, 518, 519, 520. Nestorii exsultantis ad Thebanorum presidem epistola, 518, 519, 520. Ejus hæresis adversatur hæresi Monophysitarum, 875. Anthropopatra dicitur, 885.

Nicaretæ (Sanctæ) Nicomediensis conversatio et vita, 411.

Nicetas et Heraclius mittuntur a Patribus adversus Phocam, 846, 887.

Nicoles Lacon Juliani apostate magister, 7.

Nicopolis civitas, alias Emmaus, et de ejus fontis efficacia, 71.

Nidammon (S.) monachus inter precandum vitam finit, 587.

Nilus ascetes præclarissimus; et de ejus scriptis, 505, 506.

Nilus Egypti fluvius, et de ejus diminutione, et incremento, 506.

Nisibus a Romanis obsessa, 480, 481. Item et a Marciano, 794.

Nitria (de) monte in quo monasticæ philosophiæ plurimi et maximi professores floruerunt, 189.

Nitriæ Monachi. *Vide* Monachus.

Nivium vis et frigidis immunitas, Roma capta, 425.

Nomina sua sub Valente cur mutari philosophi, 203. Nominum inventio quam faciliis Attico Constantinopolitano patriarchæ, 488.

Novus divinus vir, Edessenorum antistes; Menaden luxu perditam, Deo consecravit, 503.

Novatians etiam Ecclesiæ admittit imperator Valens, 118. Novatianorum inter se dissidium, 287, 288, 502.

Novatianorum ecclesiæ rursus apertæ, 119. Novatianorum Agelii, Marciani, et Sisinii doctrina, 502, 503. De Novatianorum successione; et quæ turbæ eos etiam excitaverint, propter Sabbatum, 462, 463, 464. Eorumdem

culpa erga tumulum Sabbatii quomodo sublatus, 497.

Nutriciæ Christianæ, conjugis Gerontii generositas, 448.

O

Oasis quæ et Ibis dicitur, 518, 519.

Obedientiam præstant omnia viro qui ex præscripto Dei vitam sibi degendam statuerit, 738.

Observationes variæ et dissensionis quædam in ritibus ecclesiasticis apud veteres et ab ipsis apostolis, 500, 501, 502.

Obsidio Edessæ miranda, sed vana, 759, 760. Nisibus a Romanis, 480, 481. A Marciano, 708.

Occasionis cum aquila comparatio, 688. Quomodo pingatur, *ibid.* Occasionem negligere periculosum, 828.

Occidentis ærumnæ quantæ, et quo tempore, 602, 603. Ochlocratia quid, 819.

Odoacer imperialis cognomine rejecto regem se primus vocavit, 605.

Offertorii muneris usus, 155, 157.

Ogorias victus, 847.

Oira quid, 500, 502.

Olybrius patricius senatus Romæ princeps, 604.

Olympias (Beata) et serlicæ ejus quam ægre Joannis Chrysostomi exsilium toleravit, 391, 427.

Olympiadis (B.) genus, virtutes, et res gestæ, 400, 401, 402, 405.

Olympius, Asectarum præstantissimus, 622.

Olympius, Sophista Græcus; et quomodo Græcos ad suam religionem retinendam confirmavit, 272, 273.

Ὁμοούσιος; Consubstantialis etiam de Trinitate creditur, 167. Ὁμοούσιος; consubstantialis contra Arianos probatur, 160.

Opiati præfecti sævitias in Tigrum presbyterum et Eutropium lectorem, 399.

Optimus Pisdæ Ecclesiæ præsul, 138, 139. Optimus ubi et quando fulserit, 201.

Opus maximum et illustre Anastasii imperatoris, 717.

Or monachi vita et virtutes, 179.

Oraculum in muro Chæcælonis inventum, 115, 116. Oraculum de colendo Atym sacerdote insano, 90. Aliud Alexandrum faciens Deum, *ibid.* Aliud item pro Cleomede, *ibid.* Aliud de successore Valentis Græcos in fraudem, et imposturam adduxit; et quomodo, 202, 205, 205.

Oracula Servatoris de everione Jerusalem verissima, etiam in vitis tum Juliano tum Judæis, 72, 73, 74, 75, 76. Oracula Græcorum falsa, 66.

Oratio facta consona præfacile fidem meretur, et ascensione digna videtur, 514. Oratio Pauli Novatianorum antistitis quam efficax apud Deum, 554. Oratio pii principis Theodosii quam vim habuerit, 451, 452.

Orestes Imperator, 604.

Orestes Alexandria præfectus et de ejus politia, 466, 467. Et dissensione contra Cyrillum, 468.

Oribasius medicus Juliani apostatæ, 81.

Orientis ærumnæ, 602.

Origenes monachus, 187.

Origenes Adamantius, et de ejus scriptis, 777. De ejus blasphemis, et anathematismis quibus est marctus, 778, 779, 780.

Origenis libri in manibus Theophili, quos ipse damnaverat, 588. Origenis libri per calumniam interdicti, 576, 577. Eiusdem excommunicatio ab obitu suo ducentis fere annis, 559.

Origenistæ qui vocati, 372.

P

Pabulatores monachi cur ita vocati, 536.

Pachon monachus in Sceti, 185.

Palestine (de) solitarii philosophi, 191.

Palestini monachi. *Vide* Monachus.

Palladius monachus, 195.

Palladius Antiocheus episcopus, 686.

- Palladius praefectus, et de ejus in Ecclesiam impetu, et saevitie, 156.
 Palladii cursoris celeritas admiranda, 181.
 Pamprepes, Leonitus et Illas tyranni victi a Theodericho, 688, 689.
 Pan et Priapus traducti, 535.
 Paneas civitas Phoeniciae cur sic dicta, 69.
 Panis Eucharisticus in lapidem conversus, 364.
 Panis et Panopolis urbs, 519, 521.
 Pansophius, invitit Nicomediensibus, in locum Geronii subrogatur, 367.
 Pascasinus nomine Leonis Romani antistitis interfuit synodo Chalcedonensi, 598.
 Pascha solum unum verum esse astruxit Origenes, 296. Pascha consuetudine magis antiqua quam lege ulla, juxta Patrum traditionem, a veteribus celebratum, 292, 293, 294. Paschatis celebrandi questio apud Novatianos, 287, 288. De Paschae festo celebrando sententia et iudicium Nicephori, 289.
 Passarion (S.) diaconus, 435.
 Patroclis praetextus, 692, 693.
 Pauliani haeretici, 877.
 Paulini et Meletii dissidium quomodo compositum, 225, 226.
 Paulinus, Euzoius et Meletius, eodem tempore Antiochiae episcopi, 10. In locum Meletii Antiochia subrogatur, et quomodo, 53. Divini Meletii conditionem praesente Sapore duce rejicit, 224, 229.
 Paulinus (ut) magister propter malum sibi ab Eudocia datum, capitali supplicio affectus sit, 483, 486.
 Paulinus incantator et maleficus, quomodo punitus una cum filio, 850, 851, 852.
 Paulus monachus qui patria Telnisus, 191. Paulus monachus in Apamensium eremo, 195. Paulus in Phernae monachus quingentorum dux, 485.
 Paulus Ephesi episcopus, resolutus, 666. Exigitur rursus, 672.
 Paulus cognomento Niger haereticus, 876.
 Pauli (S.) episcopi constantinopolitani reliquiae ut fuerint Constantinopolim translatae, 246.
 Paulus lector cum Joan. Chrysostomo citatur ad synodum, 585.
 Paulus Antiochenus Severi successor, et de ejus actibus, 753.
 Paulus Novatianorum antistes, quaenam admiratione et memoria digna egerit, 534, 553. Ut Paulo Novatianorum episcopo Judaeum baptizaturus, vnda repente evanuerit, 471, 472.
 Pauperum curam quantum gereret Atticus episcopus, 487.
 Pax mollitiam, desidiam et timiditatem parit, 479. Pax publica aliquid super de severitate constitutionum remittit, 491. Pax inter Romanos et Persas fracta, et demum firmata, 479, 480, 481, 482. Pacem cum externis compositam domesticis seditionibus subsequi consueverunt, 96.
 Peccatum solum in hac vita exhorrescere nos convenit, 427, 429.
 Pelagia cur ita vocata, pro Margarita, 505.
 Pelagius vir apostolicus in exilium a Valente deportatus, 159.
 Pelagius vir praeclarus a Zenone imperatore occisus, 689.
 Pelagus urbis Constantinopolitanae regio, 554, 556.
 Pepuzia qui, 289.
 Percussores subornati S. Joannis Chrysostomi, 393, 396.
 Pergamini Aegypto praefectus, 674.
 Perinthius antistes Byzantii: et quid ei acciderit propter mutatum vasculum aeneum unguentis fluentis et tumulo S. Glyceriae, 850, 851.
 Perozes Persarum rex Nephthalitarum duet adorationis honorem praestitit, 715. Caeditur ab iisdem, *ibid.*
 Persoarmeni populi, 796.
 Persa Hermopoli ἀλεξισφάρακος arbor, 71, 72.
 Persa quomodo lo Deus in favorem Theodosii pii principis sit percussus, 444, 445. Persarum in Christi fideles crudelitas, 474, 475. Persarum et Romanorum dissidium propter Christianismum a Persis vexatum, 479, 480, 481. Ut cum Romanis pacem fecerint, ruperint, et de eorum pugna, 713, 714, 715, 716. Persa inter et Romanos pacis soluta, 796, 797. Persarum pugna ad Martyropolim commissa cum Philippico, 851.
 Persecutio Juliarum adversus Christianos Alexandriae, 466, 467. Persecutio Christianorum post demolitionem templorum idolorum Alexandriae, 271, 272. Persecutio in Phoenice et Heliopoli et Emesa crudelissima, 25. Persecutio divina contra Roilam Scytharum Nomadam ducent et Persas, 444. Persecutio adversus D. Chrysostomum, unde nata, 539, 551, 553, 555, 554. Alia adversus Eusebium, Nestabum, et Zenonem quam gravis, 22, 25. Persecutio Valentis adversus Consubstantialis cultores, 159, 140, 141, 142. Ejusdem et Arianorum adversus monachos Aegypti et alios pios viros, 153, 154, 155, 156. Persecutiones adversus Chrysostomi sectatores, 399, 409, 410, 411, 412, 415.
 Persecutores Christianorum, gratiosi maxime apud Julianum gravia divinitus passi, 66, 67.
 Pestilentia sub Juliano praevicatora quanta, 83. De illa qua, Justiniano regnante, obem quinquaginta et duos annos occupavit, 762.
 Pestis, famis et siccitas in Oriente, 602. Pestis et famis exorta Roma ab Alaricho obsessa, 421, 422.
 Petri haeretici, 877.
 Petri apostoli templo peperit Alarichus, 423.
 Petrus Hierosolymitanus, 775.
 Petrus Gregoriorum administer obi et quo tempore fulserit, 201.
 Petrus Athanasii comes assiduus, et communibus piorum votis et calculis successor, ab Arianis pellitur, 151, 152, 153.
 Petrus Galata monachus, 195.
 Petrus Basili frater qualis vir exstitit, 157.
 Petrus Cnaphes, qui primis ter sancto hymno addidit: *Qui passus es pro nobis*; et de aliis ab eodem institutis in Ecclesia caeremoniis, 653, 654. Profugus revocatur, 665. Rursus expellitur, 672. Restituitur, 677. Quam impius, 879, 880, 882.
 Petrus frater Mauricii Europae praefectus; et de rebus ab eo gestis, 857, 858. Repudiatur ab exercitu, 859. Ferro necatur, 863.
 Petrus Moggis Alexandriae episcopus, 673, 674. Mores ejus incostantes et versipelles, 677, 678. Ejusdem ad Acacium litterae, 678. Seditiois auctor, 685. Expunxitur, 685.
 Petrus presbyter Alexandrinus, et de ejus cum Theophilo inimicitis, 573, 574.
 Petri Alexandrini antistitis litterae exponentes quae mala et clades Valentis et Ariani in Aegypto viris piis intulerint, 156, 157, 158, 159.
 Petrus Gaza episcopus, 699.
 Phalli omnem merentur risum, 552.
 Phallorum simulacra, per forum traducta, 271.
 Phantasiastae haeretici, 869.
 Φαρμακεία quomodo λεγαντα dicta, 488.
 Philippicus praefectus Orientis et de rebus ab eo gestis, 822. Dux iterum legitur, 850.
 Philippus Sidelis, qua is fuerit, quam aegre tulerit postponi Sisimo in episcopatu Constantinopolitano; et de ejus scrip. is, 500, 501.
 Philoponus. *Vide* Joan. Grammaticus.
 Philosophi est rebus ad necessitatem, non ad voluptatem fuit, 529. In philosophos a Valente qua de causa animadversum, 205. Philosophorum et virorum quorundam divinarum in Aegypto sub imperio Valentis catalogus, 178, 179, 180, 481.
 Phocas Romanorum imperator quomodo renuntiatus, 858, 859, 860, 861. Leontium Augustum d. clarat, *ibid.* Ad eadem Mauricii rapitur, *ibid.*, 862. Laccensus conviciis a Prasinis, saevit in plerisque, 867. Quomodo et a quibus ibi abrogatum sit imperium, 868, 886. De fada ejus eade, *ibid.*, 887. Quae loca sub eo per thosroen occupata, 884.
 Photinus (ut) Phocam tyrannum prius comprehendere, 887. Photini error damnatus, 236.
 Phryges pro Montanistis, 289.
 Physeon monachus, 191.
 Piammon monachus clarissimus, 182.
 Pictor quidam Servatorem habitu et forma pingere ausus, facinoris poenas dedit, 622.
 Pietas quam necessaria principibus viris, 458. Vere pietatis officia quomodo comprobata, 25. Pietas Justiniani in Deum, 783. Pietas etiam ab Arianis violata, 162. Pietas et felicitas in Mauricio, 819.
 Pior philosophiae monasticae professor eximius, 186, 187, 188.
 Placidia et Valentiniana a Joanne tyranno pulsati ad Theodosium migrant, 450. Placidia Valentiniani et Eudoxiae filia, captiva a Genserico abducitur, 605.
 Placillae Theodosii conjugis pietas et virtus, 325. Obitus, 324.
 Plinthus Arianorum sectator, 286.
 Pluvia ignea, 620.
 Podagra corripiuntur ut plurimum incolae Constantinopoleos, 861.
 Pœnitentia Theodosii imperatoris, 318, 319, 521, 521, 322. Populi Antiocheni propter excitatam seditionem et tumultum, 525.

- Pœnitentiarius presbyter, qui, et quomodo a Nectario primum abrogatus in Oriente. 279, 280, 281. Obtinet adhuc maxime in Romana Ecclesia, *ibid.*
- Pœnitentium locus et modus in Ecclesia Romana, 279, 280.
- Po ycarpus, Smyrnæ episcopus, quando Pascha celebravit, 292, 294.
- Polychronus senex indicat tumultum quadraginta martyrum, 433, 438. Polychronus, Theodori Mopsuestensis episcopi frater, Apamenorum antistes, 503.
- Polygamie lex, 177, 178.
- Pompeius tyrannus capite plectitur, 748.
- Porphyrus Juliano minus sapiens a Libanio dictus, 86. Scommatum consecrator exstitit, 87. Dedicatur a Libanio, 90. Fuit condiscipulus Origenis, 91. Ut Antiochiæ in episcopatu Flaviano successerit; et quanta temporis ejus persecutio exstitit, 412, 413.
- Pororium turpe et impium apud Romanos *χρυσότροπος* dictum, quomodo institutum et sublatum, 718. Novum postea constitutum, et de æranis subsecutis, 725, 726.
- Potestas quid sit, 817.
- Praefectus Orientis per mediam tractus urbem nervis ostensus, 767.
- Praefectum ingens et dubium Theodosii et Eugentii tyranni, 511.
- Prapadius monachus, 195.
- Præsentiui cades, 865.
- Prasinorum apud Romanos factio, 861. Phocam conviciis proscindit, 867.
- Praxillus episcopus Hierosolymitanus, 433, 502.
- Præcationibus (in) non unus idemque ritus consensu servatus, 297, 298.
- Presbyter pœnitentiarius. *Vide* Pœnitentiarius
- Principes meminisse debent se homines esse, 526, 327. Principibus ad salutem sola via est pietas, 438.
- Priscus orator quid de seditione Alexandrinorum scribat, 598.
- Priscus Philippii successor, rejicitur ab exercitu, 822, 825.
- Prisci Romanorum ducis in Europa res gestæ cum Abaribus, 844. Mittit legatum de pace ad Chagannum, 843. Eisdem et Commentoli cum Abaribus certamen, 856, 857. Depositionem Phœmach natur, 826.
- Probus Chalcedonensis antistes; quæ inter eum et Chosroem regem Persarum de imagine B. Virginis intercesserint, 843.
- Processiones publicæ propter pluvialem tempestatem, imperante juniore Theodosio, 443.
- Proclus Cyzicena ecclesie ordinatur episcopus, sed ei non præest, 301, 303. Ut Proclus patriarca, Constantinopolitanae ecclesie præfectus fuerit, 521, 522. Qua doctrina, quæque vita fuerit: ut charus gratisque Theodosio fuerit; quomodo item competenti et debito sermone res quæ ea tempestate præter hominum sententiam mirifice acciderant, in Deum autorem referens, magnam apud omnes admirationem sit consecutus, 522, 523, 524. Proeli facinus insolitum et mirum quoad ordinationem Thalassii præfecti, 536. Aliud item non minori admiratione dignum in reductione reliquarum sapientissimi Joannis Chrysostomi, 536, 537, 538, 539. Eisdem obitus, et successor, 546.
- Procopius, ejus tyrannus, et interitus, 115.
- Procopius Cæsariensis, de ejus historiis, et de Persica pugna scripsit, 746, 747.
- Prodigium quod in Ecclesia Constantinopolitana accidit, sub Nestorio præsule, 507. Prodigia insolita visa, 506, 507, 508. Alia multa Justiniano imperante, 787.
- Prodigia Romanorum futuras clades portendentia, 797.
- Prodigia sub Leone imperante, et tempestate Gennadii, 618, 619, 62, 623, 624, 625. Alia admiranda in eodem, terra et mari edita circa Romæ captivitatem, 423, 426. De his quæ imperium Maurico portenderint, 820, 821. Quæ eadem ejus processerint, 834. Prodigia contra Johannem apostatam, 6, 7, 11. De his quæ Marcianum imperium processerint, 585, 586, 587.
- Proditores Procopii quod supplicii genere affecti a Valente, 115. Proditores tandem male pereunt, ut Basiliscus, et Harmatrus, 671.
- Prostitutio virginum Heliopolitanarum, 25.
- Protogenis virtus, exsilium et revocatio, 145, 146.
- Proterii historia, 613. Ejus ordinatio quantum excitavit tumultum Alexandrinis, 598. Eisdem cades, 611, 612. De historia ejusdem, 613, 614.
- Pro identia divina in emissionem virorum doctorem adversus inimicos suos, 201, 202. In educatione Theodosii Junioris, 438. Quomodo revelaverit iniquationem, rerum venialium a Juliano apostata factam, 51. Providentia divina effectus post exsilium Joan. Chrysostomi, 396. Providentia Dei quoad Græcorum disciplinas ad religionis Christianæ commodum, 57, 58, 59. Providentiam divinam erga Christianos suo diavolo Julianus prævaricatoris avunculus negavit, 66. De Providentia et judicio, Didymi doctoris sententia, 200.
- Prudentiæ officium, 239.
- Psalmodiæ usus in ecclesia unde incepit, 364, 367.
- Psalmodiæ eadem non omnes habent ecclesiæ, 298.
- Pseudabares quæ gens, 817.
- Pseudomoses Judæus: et quid de eo circumferatur, 532, 533.
- Pæyriani hæretici cur sic vocati, 285.
- Ptharotæ hæretici, 869.
- Publiæ virginis pro Christo cruciatus, 50.
- Publius monachus, 195.
- Pudicitia et sacritas vitæ, ornamentum ad decorem afferunt, 17.
- Pudicitia specimen maximum a formosa quadam Romana muliere edum, 421.
- Puellæ canæ per totam vitam, 622.
- Puero (de) per aerem divini us sub'ato, 514. Pueri duo monstri, 834. Puerorum septem ad stabilendam resurrectionis fidem excitatio, 541, 542.
- Pulcheria Arcadii filia, soror Theodosii junioris; de divina ejus pietate et virtutum ornamentis, 430, 438, 439, 440, 441. Eisdem pietas et cultus erga reliquias S. Stephani, 435. Ut conjugem Theodosio dandam dispexerit, 484. Eiusdem prudentia atque festivitas, 486. Pulcheria Septimo revocatur in aulam imperialem, 531. Pulcheria et Eudocia propter Chrysostomum disident, 547. De imperii successione cum Marciano committunt, etque suam commendat virginitatem, 580, 581. Pulcheriæ facta revelato de inventendis quadraginta Christi militum reliquiis, 437, 438, 439. De piis et us operibus: et de tribus, quæ maxima Dei Genitrici construxit, tempus, 607, 608. De felici ejus obitu, 610. Eudociæ reconciliata, eam ab Eutyphetis et Dioscuri opinione abducta, 606, 607.
- Pulvis e cælo delapsus tempore Leonis imperatoris, 620.
- Purificationis dies quando institutus, 779, 780.
- Purpura velut pannus vilis habenda, 817.
- Putubastes monachus, 187.
- Pythoussa reutiloqua, 567, 568, 569.

Q

Quadragesima martyres ubi passi, et de eorum reliquiis, 436, 437, 438, 439.

Quartodecimani qui, 289.

R

Religio una sub Marciano, 588. Religio Christiana a Juliano prævaricator discissa, in pristinum statum per Jovinianum restituta, 93. Religio imperatorum a Constantino Magno, qualis, 270, 271. Religionis veræ incrementum, 333, 338, 341. Religionis Christianæ propagatio apud Persas, 472, 473.

Religiosi multi qui sub Justiniano floruerunt, 763, 769 *seqq.*

Reliquiæ multorum sanctorum sub Theodosio et Pulcheria manifestatae, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459. Reliquiæ veterum quorundam prophetarum quomodo inventæ, 3, 3, 334. Reliquiæ divini Ignatii quomodo Antiochiam delatae, 539, 540. Reliquiæ sanctorum prophetarum Elisæi et Joannis Præcursoris quam inhoneste tractatae, 32. Reliquiarum D. Chrysostomi ductio, et de prodigiis quæ tunc acciderint, 536, 537, 538, 539. Reliquiarum S. Pauli Constantinopolitani et Meletii translatio, 246.

Res tum publicæ tum ecclesiasticæ, ut se haberint sub initium imperatorum Arcadii et Honorii, 541, 542.

Republicæ tumultibus repleta, 420, 421, 422, 423, 424.

Resurrectio mortuorum controversa, septem quororum resurrectione stabilita, 540, 541, 542. De Resurrectione quid sensorit Philoponus, 879.

Rhinocurra, locus monachis celebris, 189, 190.

Rhodus insula ingenti terræ motu quassata, 717.

Roi as cum exercitu adversus Theodosium coacto quomodo perierit, 444. Roiæ ducis, et exercitus ejus, interitus, 524.

Roma varia per hostes occupatio, 754, 755, 756. Roma ab Alarico capta, 421, 422, 423, 424. Quanta pertulerit mala, 425. Roma vetus in ingenti confusione et turba propter Symmachum et Laurentium, 709, 710, 711. Ut Roma vetus simul et nova liberata sit ab expeditis

bellica Atilæ, Alarichi et Gizerichi Gothorum, 573, 579, 580.

Romanus monachus, 193.

Romani quanta Juliano imperante mala perpessi, 81. Romanorum pax cum Mavia regina quomodo sancita, 205, 206. Eorum inhonesti mores a Theodosio, cum in Italia morarentur, sublatis, 264, 265. Romanorum adversus Persas certamen, 479, 480. Calamitates, cæso Mauricio, 862, 863, 866, 867. Pugna cum Varano Persarum duce, 852. Eorundem ciades sub Justino, 797, 798. Romanorum res cum Chagano Abarum duce, 843, 844.

Romulus ultimus Romanorum imperator a Romulo primo rege, 1333 annis, 604.

Ros princeps, et quæ gens eo nomine significetur, 524.

Roris gutta in sagis Juliani ac militum ejus formam crucis representantes, quid arguebant, 11.

Rufinus ecclesiasticæ Historiæ interpres S. Theodorum convenit, 63.

Rufini magistri et Theodosii gementis colloquium, 518. Rufini summam rerum apud Arcadium consecuti, et imperium affectantis quam miserabilis linia, 540, 541.

S

Sabbas monachus, 563.

Sabbas, magnus et sanctus vir, mittitur ad imperatorem, et transiit inter ipsum et Heliam, offendiculo sublato, 703. De ejus dicendi libertate pro sancta synodo Chalcedonensi, 704, 705. Ut vitam sub Justiniano finiret, 771.

Sabbatianorum hæresis unde orta, 287, 288.

Sabbatius presbyter apud Novatianos, et de ejus hæresi, 287. Ut a Novatianorum ecclesia discesserit, et episcopatum illegitime invasit, 462, 463.

Sabei legatus Persa, martyr, 50.

Sabellii error damnatus, 256.

Sabeianistæ hæretici, 877.

Sacerdotes a Vandalis quam male habiti, 750. Honorati ab exploratoribus Carbois, *ibid.*

Sacerdotium imperiali majestati prelatum, 320.

Sadduceorum de resurrectione opinio falsa, 540.

Saenes (ut) Persa martyrii certamen pertulerit, 477. Salamines monachus quavis, 191.

Sa us republicæ ex pietate sola, 458.

Salustius Hierosolymorum episcopus, 768.

Salomon Antiochiæ presbyter, 686.

Samosateni quam ægre pastoris sui Eusebii tulerint exitium, 140, 141.

Sanda ins sparticus usus est Silvanus episcopus, 527.

Sapientie Dei tempium cur incensum odio Justiniani, 748. Instauratum ab eodem, 764, 765.

Sapientum verba tanquam bonum stimuli sunt, 568.

Sapores dux, vir præclarus, et de constitutione divina Gratiani executioni per eum mandante, 225, 228, 229.

Saracenorum gens unde originem traxerit, et quomodo Christianismo imbuta fuerit, 607, 608. Saracenorum exercitus contra Romanos quomodo perierit, 481.

Sarus post Sitticonem militum præfectus; et de rebus ab eo gestis, 423. Sarus tyrannus quomodo cæsus, 449.

S. aromatarum deformitas, obitus Valentini magni causa, 176.

Scenitæ Barbari, 711.

Scenolatræ hæretici, 869.

Scholares sacri palatii, 623.

Schismata quæ post quartam et quintam sanctam synodum in Ecclesiâ irrepserunt, 868, 869, 870 *seqq.*

Scientia humana et divina, juxta Basilium Cappadocem, 200.

Scripturarum sacrarum expositio in Cypro et Cæsareæ Cappadocum quando fieri solita, 237.

Seytharum ecclesia quam in fide constans, invito Valente, 164, 165.

Socii ductu Cabades regnum recipit, 714.

Sectarum auctores quomodo in factiones varias abierint, 282. Sectarum quorundam ab Ecclesia diversarum origo, 868, 869, 870.

Secundus Joannis Chrysostomi pater, 343.

Seditio ingens propter accessionem illam: *Qui crucifixus es pro nobis*, quam ter sancto hymno additam voluit Anastasius, 726, 727. Seditio Alexandrinæ plebis in Græcos superstitiosos et Georgium Arianum episcopum, delinquo Constantio, 18. Ejusdem alia coorta propter Præteriti successoris Dioscori ordinationem, 598, 599. Reiovarit, 611. Seditio Byzantii propter Anatolium magnum, 812. Alia, *ibid.* Contra Mauricium, 857. Seditio Judæorum et plebis Alexandrinæ sub Cyrillo recens episcopo creato, 466, 467. Seditio Mediolani exorta post exilium Auxentium; de eligendo episcopo, et quæ

modo sedata, 174, 175. Seditio Thessalonien. et quæ cædes ex ea sit consecuta, 515, 516. Seditio Romæ propter duos episcopos simul creatos, 710, 711. Seditio in Palestina propter Theodosium quemdam monachum, 599, 600. Alia Constantinopoli mota, quæ cognomen Nixa sortita est, 748, 766, 767. Seditio inter Judæos et Christianos Antiochiæ orta, 867. De Antiochena ob ignominiosam staluarum dejectionem; et ut indignationem ea de causa imperatoris Flaviani leniret, 324, 325. Quem finem habuerit, 526, 527. Seditioes varis apud varias gentes propter eversionem idolorum, 276. Seditioes domi plerumque concitantur, pace cum exteris composita, 96.

Seges saloris potius quam messoris est, 94.

Seleucia obsessa, 800.

Selmas Gothorum episcopus, Ulphilæ subscriba quam Arianis addictus, 285.

Septem (de) fratribus Ephesi excitatis et septem Dementibus in Germania, 541, 542.

Serapis qui fuerit, et de ejus templo, 598. Serapis Magnus, deus Græcorum, 19, 20. Serapidis templi eversio, 271, 274. Ut eo everso hieroglyphicæ litteræ crucis inventæ sint, futuram vitam significantes, 274. Serapidis simulacrum quantum, quomodo factum, et de opinione apud superstitiosos de eo non tangendo, 275. Ejusdem in partes minutis dissertio, 276.

Serapio celebris monachorum pater, 180. Serapion Magnus, monachus, 187. Serapionis Magni de mentis purgatione, de charitate et temperantia dictum, 200. Serapion quo nomine Severianum accusavit, 369. Serapion, Heracleus episcopus, a Joanne Chrysostomo creatus, 588. Joannis Chrysostomi familiaris, 583.

Sergio-polis obsidio et de reliquis S. Sergii martyris, nec non de cruce eo missa per Justinianum et Theodorum, 761.

Sergii (S.) Deus invocatur, 624.

Sergio (S.) quæ dona data a Chosroe Hormisdæ filio, 836, 837, 838.

Sergius, Constantinopolit. episcopus, 838.

Sergius hæreticus doctor apud Armenios, et de ejus cane, 883.

Sericum unde primum Constantinopolim allatum, 787, 788.

Servus pro magistro seipsum ad mortem obtulit, 316. Sesostris Egyptiorum rex, quomodo reges quatuor curram suam trahentes, illo jugo liberaverit, 845.

Severa et Justina imperatrices: et de filiis utriusque, 146, 177.

Severianus (ut) Gabalorum in Syria episc. a Joanne Chrysostomo verbo ejectus, 568. Severiani etiam post reconciliationem adversus Chrysostomum progressus, 381, 384, 385. Severianus impuro Porphyrio jugiur, 412.

Severianus, Arethuse antistes, 701, 702.

Severitæ qui d. cti, 869, 870, 876.

Severus imperator, 604.

Severi impi hæresis, 705, 706. Sevittes, 707. Severus impius, ut post Flavianum sedem Antiochenam occupavit; de ejus vita, et ut concilium Chalcedonense anathemate involverit, 699, 700. Ejus scripta ubique comburenda sub capitis supplicio, 745. Quid de eju impetate ex literis ad Alcionem missa colligatur, 700, 704.

Quid item de eodem reletat Epiphaniensis Evagrius, *ibid.* Severus, episcopus Antiochenus, ut Alumnianum sua contagione inficere contenderit, 711, 712. Uter lingua radiatus excisa sit, 723, 733. Revocatur ab exilio, 745. Peritur anathemate, 744.

Siccitas maxima Juliano imperante, 81. Maxima item in Oriente, 602. Siccitates Damnice, 425.

Signi crucis potestas adversus demones, 714. *Vide* (Cruz).

Sildnandus a Narse victus, 756.

Simiæ templum cur non eversum sicut et alia Alexandriæ idolorum fana, 273, 274.

Simulacra deorum Alexandriæ comminuta, et quomodo, 270, 271, 272, 273. Quomodo elaborata, 275.

Sisinus Novatianorum episcopus quæ de concordia ecclesiarum in secunda sub Theodosio celebrata synodo, 248. Sisinii presbyteri Novatiani doctrine; urbanitas etiam, jucunditas et elegantia in consuetudine quotidiana, 302, 303, 304, 305. Sisinii visio quæ ad Eutropium, 399, 400. Sisinii post Allicum quomodo ad sedem episcopalem sit promotus, Phippoidite ei postposito, 500. Sisinii obitus, et morum ejus succincta narratio, 502.

Siti (de) præclarum cujusdam monachi dictum, 198.

Sittas decurio, proditor, 850. In cruce agitator, 853.

Socordia in hominibus mollior et dissolute viventibus, 798.

Socratis ecclesiastici conscriptoris iudicium de Nestorio, 506.
 Socrates philosophus quam rigidus legum observator, 201, 205.
 Sodomorum hæresi infectos plectendos curavit Justinianus, 797.
 Sogor qualis gens, 846, 849.
 Sol octonon eursus quot diebus absolvat, 290. Solis deliquium sub captivitate Romanæ tempus, quantum, 425.
 Sophia Verbi Dei templum. *Vide Sapientia.*
 Sopronius Pompeiopolitæus, Macedoniæ fautor, 42.
 Sotericus Cæsareæ Cappadociæ episcopus, 703, 708.
 Spiritus sanctus *ὑποστάσις* consubstantialis asserit a Romana synodo, 166, 167, 168, 169. De Spiritu sancto quid censerit sancta secunda universalis synodus sub Theodosio, 245.
 Statua Christi, a muliere, quæ fluxu sanguinis laboraverat, erecta; deicitur a Juliano suam in eius locum collocatam quod miraculum subsequutum sit, 69, 70, 71. Statua femine habitu visa in aere errans pridie seditionis Antiocheusæ, 325. Statua Placillæ eversa quantum terroris incusserit Antiochenis, 324, 325.
 Status rerum Arcadio et Honorio, 339, 340, 341, 342. Stellæ gladium referentis portentum, 425. Alius item inopitatus et insolentis, descriptio, 306, 307. Eiusdem portentum, 359. De Stella immensa et emicante diebus illis quibus memoria S. Symeonis de columna coitit, 565.
 Stephani primi martyris reliquæ quomodo inventæ, et quom eas magnifice Pulcheria venerata sit, 454, 455.
 Stephanus circa Mareotem spectatus admodum monachus, 185.
 Stephanus Joannis Apameensis collega Germaniciæ civitati præficitur a Meletio, 250.
 Stephanus Cnaphæi successor a pueris Antiochenis jugulatus, 634.
 Stilico (ut) rerum summas apud Honorium consecutus, tandem occisus sit, 340, 341. Eiusdem collusio et interitus, 419, 420.
 Studius dynasta, et de monasterio Studiarum, 709, 712.
 Stylus Scripturæ sacræ, 6.
 Substantiæ nomen in divinis propter quid usurpatum 98. De substantiæ et subsistentiæ quid decreverit synodus Alexandrina, 35, 56.
 Suevi, Vandali et Alani, gentes admodum truces 416. Eorum ad Honorium legatio, 447.
 Superstitio Græcorum quomodo traducta, 551, 552. Superstitiois Græcæ sociatores quomodo interierunt, 202, 203, 204. Superstitio quorundam Novatianorum in colenda Sabbati sepulcro quomodo abrogata, 487, 488.
 Superstitiosi Græcorum multi propter abolitionem idolorum ad mortem usque decertant, 276, 277.
 Supplicationes publicæ apud Antiochenos ad Deum pro compescendo ferociente imperatoris animo, 325. Supplicationes sub Theodosio juniore, 443. Aliæ item in campo factæ pro magno et admirando terræ motu, quibuscum Theodosius et Proclus adessent, subito puer in aere surreptus, ter sanctum hymnum audivit: id quod ita rursus demissus populo retulit, et statim exspiravit, 543, 544, 545. In supplicationibus publicis præibat Marcianus, 610.
 Surum expugnat Chosroes, et quomodo, 757.
 Sylvanus Palæstinæ monachus insignis, 492.
 Sylvanus Trojæ episcopus; et de miraculo insigni manibus ejus edito, 527, 528.
 Sylvester Romanus antistes, 754. Relegatus in Pontiam insulam moritur, 774.
 Symeonis Stylitæ ad Eudociam rescriptum, 606. Symeone (de S.) qui primitus vitam et stationem in columna invenit, 503, 559, 560, 561, 562, 563.
 Symeon (S) Thaumastorita: et de miranda ejus vita, et virtutibus, 839, 840.
 Symeones monachus in Apameensium eremo, 195.
 Symeones monachus Antiochiæ, 195.
 Symeones factus pro Christo et de ejus nova et insolita vita, 768, 769.
 Symmachus læsæ majestatis reus; et ut eum Theodosius venia sit dignatus, 263, 264. Symmachi et Laurentii Romanorum episcoporum historia, 710, 711.
 Synaxi in plurima apud veteres diversitas, 293, 296.
 Synesius Cyrenensis episcopus: et quomodo resurrectionis doctrinam abhorrens ad sacerdotium sit promotus: qualis item et quantus vir fuerit, 570, 571, 572, 573, 574, 575.
 Synodus Romana, quæ Trinitatem consubstantialem esse promulgavit, 166, 167, 168. Synodus Nicæna. *Vide*

Fides. Synodus dicta *ἁγιοπική*, i. e. prædicatoria, 547, 548, 549. Synodus ab Arrianis coacta de separatione ab invicem, 286. Novatianorum de celebratione Paschatis, 287, 288. De Alexandrina, Athanasio præsidente, et quid in ea decretum quoad Spiritum sanctum, 33, 34. Synodus Alexandrinæ coacta, cujus decretum S. Athanasius ad Jovinianum misit: et quomodo professio Nicænæ fidei multo jam tempore agitata in pristinum statum fuerit restituta, 99, 100, 101, 102. Alia item Antiochiæ coacta quomodo Nicænæ fidem approbarit, confessionem suam scriptis mandatam ad Jovinianum miserit, 97, 98. De Lampsaci coacta, sub Valentinianno, et quomodo in exilium relegati fuerint Consubstantialis cultores, 113, 114. Synodus provincialis contra Gazæorum episcopum coacta, 14. Synodus Antiochiæ in Caria a Macedonianis coacta, et quid ab ea decretum, 225. Synodus provincialis coacta Constantinopoli sub Justiniano, 745. Synodos provinciales, et universales quibus cogere permissum, 548, 550. Synodus pro Joan. Chrysostomo coacta, et quid ab ea constitutum, 388. Alia ad basilicam Rutini contra Joan. Chrysostomum congregata; et quid in ipsam ab ea decretum, 382, 383, 384. De secunda contra Joan. Chrysost. et de abrogatione exilioque ejusdem, 388, 389, 390, 391. Synodus Alexandriæ a divino Cyrillo congregata adversus Nestorium, 500. Synodus sancta secunda universalis Theodosii imperatoris et Meletii Antiocheni antistitis studio et opera congregata: et quid in ea decretum, 238, 239, 244, 245. Synodus tertia sancta universalis in metropoli Epheso, in qua Nestorius episcopus fuit privatus, 511, 512, 513, 514. Synodus quarta sancta universalis quibus de causis Chalcedone in Bithynia sit coacta, 588. Eiusdem acta, 593, 594, 595, 596, 597, 636, 637, 638, etc. Oppugnatur, 663, 664, 665, etc. Synodus sancta quinta Oecumenica a quo coacta, et quid in ea conclusum, 774, 775, 776, 777, 78. Synodus Chalcedonenis ab episcopo supra mille comprobata, 612. De synodo Chalcedonensi sub Anastasio Dicoro, 691. Synodus Chalcedonenis modo recipitur a Timotheo Constantinopol., modo anathemate configitur, 709. Justini sanctionibus in omnibus obtinuit, 742. Ut laudata sit, et prædicata in omnibus ecclesiis, 745. Synodi Constantinopolitanæ ad episcopos Occidentales litteræ, 250, 251, 252. Synodi contra Anthimum, Petrum Severum, et Zoram coactæ, 744, 745, 746.

T

Tamichosroes, et de ejus congressu cum Maucio, 815, 814.
 Tatiana, sancta et pia mulier, 565.
 Tatianus egregius Christi martyr, apud Phryges, 27, 28.
 Tatianus Marciani imperatoris frater, 587. Tatianus, ne sua causa periclitentur innocentes, seipsum defert, 54.
 Tangast civitatis succincta descriptio, 846. De ejus principe Taisan, 849.
 Telemachi monachi martyrium, monomachia tollendæ occasionem Honorio dedit, 359.
 Temperantia (de) monachi dictionum, 198, 199. Aliud Serapionis, *ibid.*
 Templi S. Euphemiæ descriptio, 589, 590. Templi varia Dei Genitrici constructa a Pulcheria Augusta, 606, 626. A Leone imperatore, 626, 627, 628, 629. Templorum idolorum everso quantam Alexandriæ stragem attulerit, 271, 272, 273. Et alibi, 276, 277.
 Temporis opportunitas aquæ celerrimæ similis, 684.
 Terentii præstantissimi piissimique principis ad Valentem verba, 212.
 Terra (u) fruges sua sponte protulerit in Oriente, post famem simul et pestem, 602. Terræ motus ingens Hierosolymis ortus postridie quam Judæi fundamentum templi restaurandi jacerent; et de eus admirando effectu, 74. Alius item ab eo, 76. Terræ motu adfecta Eudoxia revocationem D. Chrysostomi procurat, 383. Terræ motus sub Leone imperatore quam horrendus, 618, 619. Duplex Valentis tempore, 116. Omnium maximus sub Theodosio fere per universum orbem, 543. Terræ motus tertium in insula Rhodo, 717. Terræ motus Antiochiæ et in aliis urbibus ortus quanta damna intulerit, 734, 735. Terræ motus præcipue Beryti, Bybli et Tripoli prævisus a Symeone propter Christum factus, 769. Terræ motus sub tertium Tiberii imperii annum Antiochiæ: et de ejus effectu, 811. Terræ motus maximi gravissimique sub Maucio, 825.
 Tetraditæ heretici, 877.
 Thalassius (ut) præfectus urbis Illyrici, profecturus in Orientem, Cæsariensis episcopus fuerit ordinatus, 556.
 Theclæ (S.) delubrum amplitudine maximum et pulchritudine præstantissimum in metropoli Seleucia, 670.

Themistius philosophus quid de Joviniano scriptam reliquerit, 102, 103. Quibus verbis Valentem adduxerit, ut de persecutione aliquantulum remitteret, 204.

Themistius philosophus Agnoctarum dux, 878.

Theocritus cur a Justino occisus, 731, 752.

Theoclitus monachus, 561, 568.

Theoclitus Arianus, 285.

Theoderichus Scythiarum ordinum dux Mauricii impetum reformidans fuga sibi consulit, 814. *Vide* Theoderichus.

Theodoriti presbyteri, sacrorum custodis, caedes, 22.

Theodoritus ecclesiae Cyri praesul, qualis vir, 502. Ut episcopatu sit privatus, et contra duodecim Cyrilli capita dixerit, 514, 515.

Theodoritus Tyri antistes S. Joan. Chrysostomi sectator, et de ejus scriptis, 566, 570.

Theodoritus et ejus opera damnantur, 776.

Theodora Justiniani conjux, ut eos tuebatur qui unam naturam in Christo admittebant, 716, 742. Theodora Alexandrina quam illustris et sancta femina, 739.

Theodorus (S.) confessor admirandus, 64, 65.

Theodorus monachus, 194.

Theodorus Tyro, martyr, 51.

Theodorus a Graecis et oraculo eorum in imposturam et fraudem adductus capite mutilatur, 202, 205.

Theodorus vir plus cui post mortem apparuit Macedonia, 695.

Theodorus Mopsuestiae Cilicum episcopus, 344, 345.

Theodorus Mopsuestiensis episcopus qualis vir, 502, 505. Una cum scriptis anathematice feritur, 776, 778. Theodori et Longini capita Constantinopolim a lata, 712.

Theodorus cognomento Ascidas, 775.

Theodorus Scribo, episc. Alexandrinus, 887.

Theodorus Perinthius Arianus, 224.

Theodorus Antiochia cur eiectus, 255.

Theodosianorum nomen unde ortum, 868, 876.

Theodosiolus ad Honorium confugit, 444.

Theodosiopolis oppidum, 715.

Theodosius monachus, et de seditione per eum excitata, 599, 600, 601, 606.

Theodosius conobiarcha : et de ejus dicendi libertate pro concilio Chalcedonensi, 703, 704.

Theodosius praefectus caesariarcha regnante Justiniano, 771.

Theodosius (ut) Synaxae episcopus Macedonians sit persecutus, et potissimum Agapetum eorum episcopum, 463.

Theodosius Alexandriae episcopus exauctorator, 745, 744, 745.

Theodosius, qua ex causa in socium Romani imperii fuerit alectus, et quam visionem divinam viderit, 223, 224. Ut Barbaros ad Istrum etiam praelio superaverit; et Thessalonicae cum esset, morbo correptus ab Ascholio baptismum susceperit, 252. Ut professionem suae fidei promulgaret, omnibusque mandaret Trinitatem *ὁμοούσιον* consubstantialiam colendam esse, et D. Petrum apostolum in hunc confectandum, 253. Qua de causa ad pedes Amphiochii provolutus veniam ab eo petierit, 257. Ut synodum ad Nicæna decreta confirmanda coegerit, 258.

Ejusdem prudentia in eligendo Constantinopolitano episcopo post voluntariam Gregorii depositionem, 243. Ut secundam iterum synodum convocaret ad concordiam ecclesiarum stabilendam, 247. Quomodo ad exsilium haereticos concordiam ecclesiarum aversantes damnavit, 248, 249. Ut ad Valentinianum juniore metu Maximi profugum scripserit, eundemque Maximum sine pugna et sanguine superavit, 262, 265. Ejusdem clementia et placabilitas erga Symmachum, 265, 264. Fœdas consuetudines et mores ex urbe Romana eiecit, 264, 265. Ejusdem in demoliendis idolorum templis stultum, 271. Quam benignus et clemens in percussores Christianorum, 275. Nullam haeresim est persecutus praeter Eunomium, 282.

Theodosius Deo dilectus imperator quomodo Eugenium tyrannum profligavit, 310, 311, 312, 314. Ut Theodosius septem milia virorum propter seditionem Thessalonicae ortam occiderit, 315, 316. Ut prohibitus fuerit ab ingressu templi divini a D. Ambrosio, et quomodo tandem ab eodem fuerit admittus, 317, 318, 319, 320, 321. Ejusdem in conjugem amor quantus, 324. Ejusdem obitus, juxta Joannis monachi praedictionem, 336. Theodosii moribundi mandata filii relicta, 359.

Theodosius Arcadii filius, 450, 457. Theodosius Junior, divina virtute, tutorem bonum nactus, Pulcheriam videlicet sororem; et quam bene ab ea fuerit institutus, 458, 459, 440, 441. De ejus virtute quam ab infantia inibit, et de moribus, beneficentia, placabilitate et de insigni religione et pietate ejus, 441, 442, 443. Ut Theodosius Junior, si quando bellum motum est, ad Deum

confugerit, et ab eo defensus sit, 444, 445. Ejus precum efficaciam adversus Joannem tyrannum, 451, 452. Ut Deus Theodosii et Pulcheriae delectatus virtutibus, multa corpora illustrium olim sanctorum sub terra latentia in lucem protulerit, 452, 453, 454. Theodosii matrimonium quam honeste a Pulcheria procuratum, 484, 485, 486. Quam natura apertius et simplex, 486. Ut ejus litteris imperatoribus, petente divino Cyrillo, coactum sit tertium sanctum Ephesi concilium contra impium Nestorium, 511, 512, 513. Haeresim Nestorii condemnavit, 520, 521. Haudquaquam Severus, 523. Illo valde delectatus est Deus, 523, 524. Ut Ephesum contenderit septem fratres qui resurrexerant videndi gratia, 542. Ut post terrae motum illum ingentem, aedificia plura renovavit et construxerit, 544, 545, 546. Ut post praedicatoriam synodum, cognitis quae ibi gesta sunt rebus, Chrysaphium quidem occiderit, graviter autem in conjugem Eudociam commotus fuerit, 553, 554. Revocat sororem Pulcheriam, 554. Ejus obitus, et quomodo in monumento patris sui sit conditus in celeberrimo Sauctorum Apostolorum templo, 580, 581.

Theodosius Mauricii filius, Germani filiam ducit uxorem, 857. Funibus caeditur, 860. Quid de ejus interitu narretur, 865.

Theodosius haeresiarcha, et de ejus haeresi, 876.

Theodotus Hierapolitanus antistes, 231.

Theodotus Antiochenus vir admirandus, 502.

Theodulus apud Phryges quam egregium pro Christo certamen pertulerit, 27, 28. Seipsum deserit ne pereat innocui, et qua de causa, 54.

Theonas monachus insignis, 179.

Theopaschitae haeretici, 869. Eorum dogma, 879, 880, 881.

Theophili Alexandrini studium et opera in demoliendo templorum idolorum Alexandriae, 271, 272, 273. Ordinationi Joan. Chrysostomi obstat, 348. Adhaeret tandem, 349. Ut Chrysostomo adversans Epiphanium Cyprii episcopum, cui antea fuerat infensus, sibi amicum sciverit; et D. Chrysostomum tanquam Origenistam per calumniam arguerit, et synodos coegerit, quae Origenis scripta abolerent, in hoc ut Joannem et Iongos criminando traduceret, 376, 377. Ejusdem cum monachis Aegyptiis dissenso, 570, 571, 572. Adversus Chrysostomum insidiæ, 581, 582. Ut Constantinopolim venerit nempe obviam ei procedente, et monachos penitentes admiserit, 582, 583. Theophilus ab omnibus damnatus, et quomodo, 587, 588. Ut male denuo perperamque alia quendam egerit adversus Joannem, et ut fuga sibi consuluerit plebe post tumultum in factiones abeunte, 596. Ejusdem obitus : et de successore illius, 427, 465.

Theophrastus recessit ab Eunomio et a popularibus suis reiectus est, 285, 284.

Theopolis, alias Antiochia, 512, 514.

Theopolis obsessa per Chrosroen, 1699.

Theopompus Novatianorum episcopus nudus, 464.

Theopompus a vera ad Graecam religionem lapsus quam horrendam mortem subierit, 69.

Theotimus Scythiarum antistes quænam ediderit miracula, 529.

Thesaurus a daemonibus custoditus, tandem ab episcopo Christiano traditur Cabadae, 714.

Thessalonicae tumultus obortus propter quem septem milia virorum cæsa, 315, 316.

Theudatus Occidentis imperium sumit, 754.

Theudericus Gothorum princeps, 577.

Theudericus Scythia, 710. Caput amico, quo abutebatur, resecat, 711. Ejus gesta, 712.

Theudericus sive Theudoricus Scythia, et de ejus vastatione, 687.

Theudericus Gothus consul et Thraciae dux, 689.

Theudericus legationem pro Arianis mittit ad Justinum, minus additis, 746. Ejus obitus, *ibid.*

Thomas Constantinop. episcopus, ut impio Sergio sede cesserit, 868.

Thomas Apageensis episcopus vita et doctrina illustris, et de ejus ad Chosroen dicto, 757.

Thoma (de) qui vitam solitariam complexus est, et celebratur ab Antiochenis, 770.

Thyrus martyr apparel Pulcheriae principi, 457.

Tiberius (ut) imperium gubernavit, ubi Justinus in phrenitidem et insaniam incidit, 81. Quomodo in imperio sit ab eodem substitutus, 802, 805. De ejusdem imperio, qua dignitate et magnificentia fuerit, 808. Quomodo forti exercitu coacto, et per Justinum in Persidem incursione facta, multa castella, munitione loca receperit, 809, 810. Ut Mauricium legerit duce Orientis, eundemque sibi successorem designavit, 813, 814, 815. Ejusdem oratio in

electione designatione Mauricii ad populum habita, 815, 816. De visione quam habuit, et de ejus obitu, 818.

Tigrinus eunuchus presbyter, 585.

Tigrinus presbyter quam graviter ab Optato sit acceptus, 590.

Thamnis, et varia ejus nomina, 846, 849.

Timotheus Arianus, qualis, 464, 465.

Timotheus Basilicus vel Salopliaculus ab Alexandrinis lectus episcopus, 611.

Timotheus Celon et Litrobuues sit episcopus Constantinop. ab Anastasio, 695.

Timotheus post Petrum Alexandrinæ præsul ecclesiæ, 224. De illo plura, et de Maximi philosophi Cynici, Apollinaris labæ infecti consecratione, 240, 241.

Timotheus Constantinopol. episcopus quid in Studii monasterio fecerit, 709.

Timotheus (ut) Elurus restitutus sanctam quartam synodum oppugnari, 665, 664, 665. Exstincto Proterio, ad episcopatum Alexandrinum evehitur, 611, 612. Expellitur, 613. De rebus ejusdem, 614, 615. Revocatur, 661.

Titus Bostrensis qua de causa civitate ejectus a Juliano, 45.

Titus Bostrensis monachus, 565.

Tormenta a Persis contra Christi fideles excogitata, 475.

Totillas Romam arripit, et vincitur a Narsete, 753, 756.

Tributi impostito quantam Antiochiæ seditionem excitaverit, 524, 525.

Traditiones easdem in ecclesiis non omnes veteres observarunt, 294, 295, 296 seqq.

Trajanus ducis ignavia et timiditatis insimulati, ad Valentem responsum admirandum, 212, 213.

Transitio de episcopatu ad alium episcopatum prohibetur, non autem translatio, 525, 531.

Translatio episcoporum ex sede in sedem aliam, quam antiquus usus, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531.

Trasamundus Vandalus vincitur a Maurusio, 750. Qualis vir, 751. Quam acer Orthodoxorum hostis, *ibid.*

Trigibidus Phrygiæ administrationem cum comitis dignitate a Gaina soritur; et de ejus fraude, 554, 555. Eiusdem interitus, 562.

Trinitatis consubstantialitas a Romana synodo promulgata, 166, 167, 168, 169, 170. Trinitatis SS. notionem Plato habuit, juxta Justinum martyrem, 464, 465. Trinitatis mysterium quando et a quibus primum assertum, 53, 54. Ut consubstantialis colenda, 235, 235.

Trithetiæ hæretici, 869. Quis eorum auctor, 872. Eorum divisio, 876, 877, 878.

Troilus Sophista familiaris Anthemii, 458.

Tucoch princeps a Chagano sublatus, 847.

Turci interrogantur de crucibus in frontibus impressis, 835. Turcorum divisio inter se, 847. Eorumdem dii, *ibid.* Sacrificia et leges, 847, 848. Vestimenta, *ibid.*

Turun Chagani cognatus eum expugnat, 847.

Tyranni sub Arcadio exerti, 420, 421, 422, 423, 424.

De tyrannis in Occidente contra Honorium imperatorem coorti, 445.

Tyrannis Gelimeris, 751, 752, 753. Longinorum et Indæ, 712, 715. Vitaliani, 714. Hypateii et Pompeii, 718.

Tyrannis Phocæ quam sæva, 861, 862, 863, 867.

Tzundadaer oppidum custoditum a malignis spiritibus, opera Christiani episcopi, liberatur in favorem regis Persarum, 715, 715.

U

Ulphilas Christianorum Gothorum episc., 209. Cum Arianis communicat, *ibid.*

Unagri qui populi, 819.

Uptarus Hunnorum dux ex crapula nimia ruptus, 553. Urbes maximæ quomodo regantur, et administrantur, 491.

Uri et Urzi populi, 846, 849.

Ursicinus diaconus Romanus, 171

Utilitas publica legum severitati præponenda, 491.

Uvæ immaturæ post vindemiam extortæ, et quodnam earum signum, 11.

Uxoris ducendæ permissio clericis data in Thessalia unde ortum habuerit, 596.

Uxores communes omnibus ex constitutione Cahabæ Persarum regis, 715.

V

Vadaarmanes Romanorum rebus quantum detrimenti intulerit, 793, 800.

Valens Eudoxio et Acacio favet, et turbat Ecclesiæ, 114. Eiusdem in Procopium et proditores ejus animad-

versio, 115. Valens adversus Ecclesiam rursus arma parat, Arianicque favet; et quomodo, 117, 118. Valentis filia, et de eorum magistris, 118. Valentis imperatori quid acciderit præter Basilium, 155, 156. Ut Valens Antiochiæ gravissimam persecutionem adversus pios excitavit, alios in Orontem fluvium coniciens et suffocans, alios in exilium agens, 159, 140, 141. De Valentis imperatoris tyrannide quam in civitate Edessa Valens in martyrio seu templo D. Thomæ perpetravit, 145, 144. Valentis et Britannionis episcopi congressus, 165. Valentis impietas adversus ecclesiam Ægypti, 156, 157, 158, 164, 165. Imprudentia et stultitia adversus Theodorum et alios philosophos, necnon alios celebres viros quorum nomen a litteris *Theo* initium sumeret, 205. Quæ ratione adductus ut a persecutione temperaret, 204. Moro a Gothis contra Romanos bello, ex Antiochia Constantinopolim pertrahitur, et quomodo, 211. Arguitur a Valentiniano, 212. Eidem libere restitit Terentius, *ibid.* A Trajano victo a Gothis quam generose carpius, 212, 215. A subditis etiam proscinditur, ut ab Isicio monacho incroptus fuerit, eidemque responderit; et quomodo circa Adrianopolim cum Gothis acie congressus, fuga sibi consuluerit, et in quadam villæ domuncula stramentis contexta abditus, a Barbaris fuerit igni consumptus, 214, 215, 216. Valentis religio qualis, 271. Quæ Valens et Ariani mala cladesque in Ægypto piis viris intulerint, 156, 157, 158, 159.

Valentinianus et Valens qua de causa ex imperatoris ejecti, 52.

Valentinianus Romanorum imperator renuntiatus; ejus vita et mores, 109, 110. Valentinianus et Valens cultu divino et moribus dissimiles, in rebus administrandis pares, 111. Valentiniani responsum ad legatos Consubstantialis cultores, 113, 114. De Valentiniani erga religionem sacram reverenti observantia, 165. Ut vita functus sit, 176. Valentinianus Junior quomodo et ubi renuntiatus imperator, *ibid.* Ambrosium corripit jubet, 259. Ut adventu Maximi tyranni cognito in Illyricum profugerit, 261. Quomodo per suffocationem interemptus, 508, 509.

De Valentiniano Placidie filio et Theodosii genero Romanis imperantibus, 575, 576, 577. De Valentinianis Occidentibus imperantibus eade; de Eudoxia conjuge, liberisque ejusdem; et de successoribus post ipsum, 602, 603, 604.

Valentinus monachus, 194.

Valerius quam graviter legatos Roma missos acceperit, 417, 418.

Vandali quæ gens, et quæ loca tenuerint, 576, 577.

Vandalorum in Gallias et Hispanias incursio, 446, 447. Et de rebus illorum, 748, 749, 750.

Vat et Chuni, 846, 847, 848.

Varadatus, clarus monachus, 622

Varamus Persarum dux, et de ejus tyrannide, 832, 835. Rebellatur, 835.

Varranes Persarum rex quam infensus Christianis, 474, 475.

Varranes Romanorum virtutem meluens auxiliis Sarracorum utitur; sed frustra, 480, 481.

Vaticinium de morte Juliani imperatoris, 85.

Vatum optimus qui censendus, 91.

Vectigal aureum novum ab Anastasio extractum quantæ sint subsecutæ ærumæ, 91.

Ventus vehementissimus adversus hostes Theodosii obortus, 515.

Venus Cypria traducitur, 552.

Verbum Dei ἀπαθεῖς, carne assumpta, παθητόν, 706.

Veronianus aut Viridilianus Honorio genere conjunctus, quomodo cæsus, 446, 447.

Veteres (ut) plerisque in locis consuetudinem potius quam legem observarint, 294, 295.

Vestis B. Mariæ. Vide Maria.

Victoria pendet a Deo, 213, 214. Victoria tyrannum detestata, legitimum imperium est secuta. Militum ad Eugenium verba, 515, 514.

Vigilius Romanæ sedis præsul, 754. Eiusdem dissidium cum Mena, 774, 776. De ejus obitu, 785.

Vincere pulchrum, victoria per insolentiam abuti invidiosum, 85.

Vindicta divina adversus Cyrinum Chalcedonensem antistitem pro D. Chryso., 581. Vindicta divina in Heliopolitanis pro cæde Cyrilli diaconi, 25. Vindicta divina adversus Europam, et præcipuos hostes S. Joannis Chrysost., 423, 426, 427. Vindicta divina adversus eos qui sacra Christianorum et res divinas contumellis affecerunt, 66, 67, 68, 69, 70. Vindictæ divinæ factum eo ipso die quo div. Chrysostomus in exilium abiit, 596.

Virorum sub Valente clarorum brevis commemoratio, 201.

Virgines sacræ quam graviter ab Heliopolitanis acceptæ, 25. Quam male ab Arianis habitæ, 156, 157.

Virtutem unam natura dixit quidam monachus, 199. Virtutes quatuor, juxta Gregorium Justum; et de illarum considerationibus, 199, 200.

Visio magni patris Antonii quando vera exstitit, 103. Theodosii certamen rursus adversus Eugenium commissuri, 312. Galbae angelarum Constantinopolim custodientium, 359, 360. Visio in somnis Sisinio facta propter Eutropium lectorem, 399, 400. Visiones divinæ quibusdam oblatae, Juliani apostatae necem portendentes, 82, 83, 84.

Vissigothi, quæ gens et de rebus eorum gestis, 576, 577.

Vita monastica, pascendi Domini gregis causa, a quibus viris deserta, 148, 149, 150, 151. Vita Palæstinorum monachorum admiranda, 555, 556, 557, 558.

Vitaliani tyrannis, 716, 717. Creditur a Justino, 732.

Vitalis episcopus, 680, 681, 682.

Vitalis vir sanctitate conspicuus, contagioso Apollinaris morbo infestatur, 229.

Vites post viandemiam, gemmis et uvis recentibus germinarunt, Juliani apostatae temporibus, 11.

Vitianus Theodosii dux reliquias Saracenorum exstinxit, 481.

Vitus monachus inclutus, 193.

Voluptas præsens igniculus succedentis, 662. De voluptatum subtractione, monachi dictum, 199.

Voluptuosi semper ignavi, 798.

Votum Chosroæ Persarum regis S. Martyri Sergio muneripatum, 836, 837, 838.

Vulcaus turpiter regno exutus a filio, 552

X

Xena mulier sanctitate celebris, 563. De Xenaiæ Hieropolitani rebus, 696.

Xenophontis elogium, 488.

Xenophon monachus quam sancte pieque vixerit, 563.

Xerolophus qui locus, 462, 465.

Z

Zacharias monachus admirandus, 192

Zachariæ prophetæ inventio, 453.

Zacharias antistes Hierosolymitanus, 888.

Zacharias scriptor sycophanticus, 668, 669, 672.

Zacomus qua occasione primus Saracenorum religionem Christianam suscepit, 207.

Zarethas Persarum dux, 711, 712.

Zanzalus. Vide Jacobus a quo Jacobitas.

Zebenus Eleutheropolis episcopus quomodo reliquias veterum prophetarum invenit, 333, 334.

Zeno monachus, 295.

Zenonis nepotis, durante patruorum persecutione occulti, res postmodum gestæ, 25.

Zeno Majumæ antistes, vir sanctus, 552, 553, 549.

Zeno et Nestabus fratres quam crudeliter pro Christo necati, 22, 23.

Zeno Isaurus Asparem et Ardaburium Leonis jussu contrucidat, 632. Fit gener imperatoris, 633. Zeno, defuncto filio Leone minore, fit solus imperator, 635.

De ejus imperio, intemperantia, et dissoluta prorsus vita, 661, 662. Zenonis edictum pacificatorium neque rejiciens neque comprobans Chalcedonensem synodum, 674, 675, 676. Zenonis imperatoris obitus, 683.

Zugmatius Magnus, monachus cæcus, 195.

Zoilii porticus, 546.

Zoilus Alexandriæ præsul, 745.

Zozimas vir sanctus, 738, 739. Ut se gesserit erga Mariam Ægyptiacam, *ibid.*

Zosimi maledicta in Constantinum imperatorem, 720.

Refutantur, *ibid.*; et 721, 722, 723, 724.

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

NICEPHORUS CALLISTUS.

ECCLESIASTICA HISTORIA (Continuatio).

LIBER QUINTUS DECIMUS.

CAPUT I. — De Marciani imperio. Quæ signa præcesserint, imperium ei portendentia: quibusque is fuerit moribus. 9

CAP. II. — Quibus de causis sancta universalis synodus quarta, Chalcedone in Bithynia sit coacta. 13

CAP. III. — Descriptio templi sanctæ et celebris martyris Euphemie, quod Chalcedone a primis fundamentis est constructum. 15

CAP. IV. — Acta synodi; et ut episcopus Dioscorus ejusque sectatoribus abrogatus sit. 19

CAP. V. — De miraculo quod ad monumentum sanctæ Euphemie accidit, super decisione duplicis fidei decreti orthodoxorum et hæreticorum. 21

CAP. VI. — Decretum fidei sanctæ universalis quartæ synodi. 25

CAP. VII. — De reliquis rebus, quas synodus statuit. 25

CAP. VIII. — De seditione Alexandriæ, propter Proterii successoris Dioscori ordinationem coorta. 27

CAP. IX. — Ut in Palæstina quoque seditio exstiterit a Theodosio quodam monacho excitata: qui etiam Hierosolymorum inuasit sedem, Juvenali expulso: et quæ sub eo acciderint. Item de Athanasio diacono confessore. 29

CAP. X. — De fame simul et peste, quæ civitatibus Orientalibus incesserunt: et ut sua sponte terra anno sequente fruges protulerit, 35

CAP. XI. — De Valentiniani cæde, qui Occidentibus imperavit: et de Eudoxia conjugæ ejus, liberisque ejusdem. Et ut Theodosius urbem Romam cepit. Item de eis qui post Valentinianum per successionem Romæ imperarunt. 35

CAP. XII. — Ut imperatrix Eudocia Pulcheriæ Augustæ sit conciliata: et de juniore Eudocia, Eudoxiæ filia. 39

CAP. XIII. — Ut procuratore et arte Pulcheriæ, Eudocia sanctam quartam approbarit synodum, persuasione Symeonis Stylitæ sive Columellæ et magni Euthymii inducta. 39

CAP. XIV. — De piis Pulcheriæ Augustæ operibus: et de tribus quæ maxima Dei Genitrici construxit templis: uno, sancti loculi, in Chalcedoniis; altero, quod Ὀδηγῶν, id est, viæ ducum dicitur; tertio, cui nomen Blachernæ. Et quæ memoria prodiderit Juvenalis de sancta obdormit omnia cæcisimæ Lei Genitricis, deque ejusdem fasciis sepulcris. 41

CAP. XV. — De obitu Pulcheriæ et Marciani: et ut post eum Leo Magnus Romanorum imperator sit reconstitutus. 47

CAP. XVI. — Ut rursus Alexandriæ seditione orta, a eis qui non assentiebantur sanctæ quartæ synodi decretis: Proterius Alexandriæ episcopus occisus sit, et per orbem pedibus tractus, instinctu et dolo Timothei Æuri, qui episcopalem sedem occupavit. Et ut isto a Leone pro expulso, Alexandrini alium Timotheum legerint, cognomento Salophaciolum. Et ut Anatho mortuo, Genuadius sedem Constantinopolitanam obtinuerit. 47

CAP. XVII. — Episcoporum et clericorum Ægyptiorum libellus supplicis, de ecclesiarum suarum rebus: et de Proterio et Timotheo. 51

CAP. XVIII. — Epistola Leonis ἐγκύκλιος, hoc est cir-

cularis, ad Anatolium et reliquos episcopos, de synodo Chalcedonensi contra Timotheum Ælurum missa. 55

CAP. XIX. — Quæ Leo de sancta quarta synodo ad omnes ubique monachos, et ad ipsum Symeonem Stylitæ scripsit: et epistola ejusdem sancti Symeonis pro eodem synodo. 57

CAP. XX. — De horrendo qui sub Leone accidit terræmotu, et diluvio, aliisque item orbis calamitatibus: et de pulvere qui e cælo decidit. 59

CAP. XXI. — De Constantinopolitano incendio. 61

CAP. XXII. — De sancto Marciano, Magnæ ecclesiæ Constantinopolitanæ æronomo, et de sancto Daniele Stylite, aliisque qui tum monastica vita insignes fuerunt. 63

CAP. XXIII. — De Gennadii patriarchæ virtutibus, et de rebus quæ temporibus ejus præter opinionem et fidem acciderunt admirandis. 67

CAP. XXIV. — De veneranda sanctissimæ Dei Genitricis veste, ut ea Hierosolymis alata, in rotundo atque acuminato templo, cujus nomen est Blachernæ, sit reposita. 69

CAP. XXV. — De templo sanctissimæ Dei Genitricis ad fontem: et ut is fons admirando miraculo Leonis ablato reperitus sit. 71

CAP. XXVI. — Descriptio sacri templi, cui Fontis nomen inditum, a Leone conditi. 75

CAP. XXVII. — Ut Leo mille et centum naves contra Gensericum miserit, Basilisco conjugis suæ Verinæ fratre classi præfecto, qui instinctu et consilio Asparis et Ardaburi classem hostibus præfudit: et ut Aspar et Ardaburius a Zenone Isauro trucidati sint. Quam ob causam, Ariadna Leonis filia in matrimonium ducta, is gener ejus factus. 77

CAP. XXVIII. — De Martyrio Antiocheno episcopo. De Petro Cnaphæo, qui primus ter sancto hymno addidit: « Qui passus es pro nobis. » Et de successoribus ejus, Stephano et Calandione. De cæremoniis a Cnaphæo in ecclesia institutis. De Juvénat et Anastasio et Martyrio, Hierosolymitanis episcopis. 81

CAP. XXIX. — Ut Leo Magnus factis concesserit, Leonem minorem imperii successorem reliquens. Et ut paulo post hoc quoque vita defuncto, pater Zeno filii imperium susceperit, diadema e ab eo accepto. 83

CAP. XXX. — Brevis et succincta expositio sanctæ universalis quartæ synodi actorum, ad finem hujus tomi est apposita, ut historię ordo citra confusionem conservaretur. 85

LIBER SEXTUS DECIMUS.

CAPUT I. — De Zenonis imperio: et quod is, cum intemperans esset, et dissoluta prorsus vita, multa Rom. imperii perdidit loca. 115

CAP. II. — De tyrannide Basilisci. Ut Zeno imperio sit exutus: et ut Timotheus Ælurus, et Petrus Cnaphæus, recuperatis sedibus suis, quartam synodum oppugnavit. 117

CAP. III. — Circulares Basilisci litteræ adversus sanctam quartam synodum, procuratione Timothei ei Petri scriptæ. 121

CAP. IV. — De iis qui circularibus Basilisci litteris suscripserunt, et epistola Asianorum episcoporum, sanctam quartam synodum perscringens. 125

CAP. V. — De Eutychanis: quæ ad hos fecerit verba Timotheus. De Paulo Ephesi episcopo. Et de prærogativa patriarchatus ejusdem urbis, quam ei quarta synodus admittit, Timotheus vero Ælurus restituit. 127

CAP. VI. — Ut Acacius Constantinopolitanus et Daniel Stylites Basilisco persuaserint, ut contrarias prioribus pro sancta synodo circulares conscriberet litteras. 127

CAP. VII. — Contrariæ circulares Basilisci litteræ. 129

CAP. VIII. — Ut Zeno rursus in imperium suum sit restitutus, Basiliscus autem interierit. 129

CAP. IX. — Episcopi Asiani libellum penitentię ad Acacium mittunt, de synodo eum placantes. 151

CAP. X. — Ut Zeno Petrum Cnaphæum, et item alios Antiochia expulerit, et Calandionem episcopatum ejus commiserit. De reductione reliquiarum sancti Eustathii Antiocheni. 153

CAP. XI. — Ut Alexandriæ Timotheo Æluro Petrus Moggus, Moggu Timotheus Salophaciolus, huic porro

Joannes Tabennesiotes, huic autem rursus Petrus Moggus, eis qui Proterium sectati fuerant ad se receptis, et Zenonis Henotico, hoc est, conciliatorio seu pacificatorio edicto comprobato, successerit. 153

CAP. XII. — De Zenonis edicto, quod pacificatorium est dictum, neque rejiciens neque comprobans Chalcedonensem synodum. 175

CAP. XIII. — Ut Calandion in exilium sit actus, et Petrus Cnaphæus in ejus rursum insilierit sedem: et de inconstantibus ac versapilibus Petri Moggi moribus. 181

CAP. XIV. — Epistola Petri Alexandrini ad Acacium missa, imperantis urbis episcopum. 181

CAP. XV. — Ut Joannes Tabennesiotes Alexandria episcopus, Romam profectus, Felici Rom. episcopo persuaserit, ut is Acacio repente episcopatum abdicaret. 185

CAP. XVI. — Quæ propter Acacium inter Felicem et Zenonem acciderunt. De Cyrillo, comitoli Insomnium monachorum præfecto et antistite. Ut Rom. legati et Acacius Constantinopolitanus a synodo Rom. dignitatibus suis privati sint. 185

CAP. XVII. — De seditione propter Moggum, quod is quartam synodum anathemati subjecerit, Alexandriam orta. Et de Felice Rom. a quo Acacio Constantinopolitano episcopis. 189

CAP. XVIII. — De Flavio Acacii successore, ut is dolo malo sedem episcopalem invaserit. 191

CAP. XIX. — De litteris synodalibus Flavii, Petri et Felicis: et de Euphemio, qui post Flaviam episcopatum gessit. 193

CAP. XX. — Ut Petro Moggo Athanasius, et Cnaphæo Palladius successerit: deque eorumdem successoribus. 193

CAP. XXI. — De Theuderici Scythæ vastatione, et ut is interierit. 195

CAP. XXII. — De Marciani tyrannide, Anthemii, qui Romæ obtinuerat imperium, filii: et ut idem Marcianus captus, sacerdotii dignitate sit decatus. 197

CAP. XXIII. — De Illi et Leontii tyrannide, et de struclis atque ædificiis Ammiani. 197

CAP. XXIV. — De obitu Zenonis, et electione Anastasii Dicori. 199

CAP. XXV. — De Ecclesiarum ejus temporis statu, qua quæque fuerit de Chalcedonensi synodo opinio: et de exilio Euphemii Constantinopolitani. 161

CAP. XXVI. — De Macedonio Constantinopolis episcopo, ut et is sede sua sit expulsus, et quem vitæ suam habuerit. Item de episcopis Alexandrinis. 163

CAP. XXVII. — De Xenais Hieropolitano, et Flavio Antiocheno, episcopis, narratio. 169

CAP. XXVIII. — Quæ monachi Palæstini ad Alcisonem de Macedonio et Flaviano Antiocheno scripserint: et de ecclesiarum eo tempore confusione. 171

CAP. XXIX. — Ut post Flavianum impius Severus sedem Antiochenam inva erit. De ejusdem vita, et ut confestim synodum Chalcedonensem anathemate involverit. 175

CAP. XXX. — Ex litteris ad Alcisonem missis excerpta verba de impio Severo. 175

CAP. XXXI. — Quæ de Severo, cui episcopatus ademptus est, ipse Epiphaniensis Evagrius scripserit. 177

CAP. XXXII. — De Hella Hierosolymitano episcopo, ut propter synodum Chalcedonensem imperatori restiterit. Et ut magnus Salbas ad imperatorem missus, inter ipsum et Hellam officiculo sublato transegerit. 179

CAP. XXXIII. — De dicendi libertate magnorum et sanctorum monachorum Sabba et Theodosii comitiarchæ, reliquorumque in Palæstina monachorum sanctam synodum defendentium. 181

CAP. XXXIV. — Rursus de Hella et Joanne Hierosolymitanis patriarchis: et ut per penitentiam Joannes, recepto saniore dogmate, et in eos qui quartæ synodi decreta non complecterentur, contorto anathemate, in communionem a sanctis Patribus sit receptus. 183

CAP. XXXV. — De Timotheo Constantinopolis, de Symmacho et Laurentio Romæ episcopis. De sanctorum apostolorum Petri et Pauli feriis. De Theuderico Scythæ. Item de Deuterio et Alamundaro Saraccenarum ducibus. 189

CAP. XXXVI. — De rebellione Longini Isauri, alteriusque Longini. De administratione regni Persarum Perozæ, Biasi, et Cabudæ, et cum Romanis pacem fecerint. 195

CAP. XXXVII. — De Persarum pugna. De Theodosiopoli et Dara oppidulis et de sacris reliquiis Bartholomæi et Barnabæ apostolorum. 199

CAP. XXXVIII. — De tyrannide Vitaliani. De Hunnis, qui ex angustiis Caspiis proruperunt, et de insula Rhodo. 201

CAP. XXXIX. — De muro cui nomen Longo, quem Anastasius construxit, ab Ponto Euxino ad Thraciam usque mare porrectum. 201

CAP. XL. — De turpi et impio portorio chrysargyro, hoc est, aurargentulo die o. quod pro imperiali virtute ex imperio Romano Anastasius sustulit. 205

CAP. XLI. — Digressio ad Zosimum : quæ is in imperatorum omnium celeberrimum Constantinum per blasphemiam acerbe et amarulenter detorsit. 205

CAP. XLII. — Refutatio eorum quæ de apostolico Constantino Zosimus dixit. 207

CAP. XLIII. — Zosimus idem redarguitur : et probatur, quod advenit in terras Christi res Romana maxima incrementa cepit. 209

CAP. XLIV. — De aureo vectigali, quod novum Anastasius instituit, unde multæ æriniæ sunt subsecutæ. 215

CAP. XLV. — Ut Anastasio, ter sancto hymno adjicere volente illud : « Qui crucifixus es pro nobis, » tumultus a populo sit concitatus : usque adeo, ut is timore percussus, imperium deposuerit. Et ut paulo post Anastasius vitam finierit. 215

LIBER DECIMUS SEPTIMUS.

CAPUT I. — De imperio Justini primi : et ut ab eo interfecti sint Amantius eunuchus, Theocritus et Vitalianus. 219

CAP. II. — Qui ea sætate sacris administrandis summam sedium fuerint episcopi. De Severo, Paulo et Euphrasio, Antiochiæ episcopis. 221

CAP. III. — Ut iterum Antiochia a terræ motu sit afflicta, ubi etiam Euphrasius episcopus ruinis obrutus est : cui successit Euphræmius : et de aliis urbibus, quibus damnum a terræ motu est illatum. 225

CAP. IV. — De sancto Zosima miraculorum editore, et Joanne Chozebita. 225

CAP. V. — De altero sancto Zosima. De Maria Ægyptiaca et Theodora Alexandrina. 229

CAP. VI. — Quæ res in civitate Negra acciderint, et de sancto Aretia martyre. 231

CAP. VII. — Ut Justinianus magnus imperio suscepto, professionem et fidem Chalcedonensem defenderit : Theodora vero conjux ejus, magis ad partes eorum qui unam naturam Christo tribuunt, fuerit inclinata. 235

CAP. VIII. — Ut Severus revocatus sit. De epistolis ejus. Et ut Anthimo perniciem corruptelamque suam communicaverit. Et ut in omnibus ecclesiis quarta synodus laudata sit et prædicata. 237

CAP. IX. — De synodis quæ contra Anthimum, Petrum, Severum et Zoram sunt coactæ. Ut sancta quarta synodus ubique locorum sit comprobata. De Agapeto, Agathone et Joanne, Romanis episcopis, ut ii Byzantium venerint. 239

CAP. X. — De historis Procopii Cæsariensis. Quæ de Persica pugna is scribat. De seditione et tumultu populari Constantinopoli moto : quæ seditio Nika, hoc est, Vince, dicta est. 341

CAP. XI. — Res Vandalorum. De Honoricho et ejus temporis martyribus. De Cabaone Mauro, et quid pro Christianis egerit. 245

CAP. XII. — Ut Belisarius, Vandalis devictis, triumphum maximum Constantinopoli egerit. Et de sancto martyre Cypriano. Item de Maurorum gente atque origine ejus. 249

CAP. XIII. — De rebus in Italia a Belisario et Narsæ gestis : et varia Romanæ urbis per hostes occupatione. De Silverio et Vigilio episcopis ; item de eis gentibus, quæ Christianam susceperunt fidem. Et de Narsæ duobus imperatoris artibus, et erga Deum pietate. 255

CAP. XIV. — Ut Chosroes per invictam pacem fracta,

Romanum invaserit imperium. Et de Antiochiæ aliarumque urbium hostili occupatione. 257

CAP. XV. — De miraculo, quod Apameæ ad visiferæ crucis lignum accidit. 259

CAP. XVI. — De re mirifica Edessæ, supra opinionem et fidem omnium, ab imagine Domini Dei et Servatoris nostri Jesu Christi non manu facta, gesta. 259

CAP. XVII. — De cruce pretiosa, quam Justinianus Sergiopoli dedicavit. Et de miraculo ibi prope incredibile edito. 265

CAP. XVIII. — De sævissima ejus temporis pestilentia et contagione, quæ orbem quinquaginta et duos annos incessit. 265

CAP. XIX. — Quæ Evagrius historicus de inexplebili pecuniarum cupiditate Justiniani scripserit. 267

CAP. XX. — Descriptio augusti templi Dei Verbi Sapientiæ, quod Justinianus Deum sanctissime colens instauravit. 269

CAP. XXI. — De imperatoris ejusdem furore, polius quam amore, erga cyaneum seu ceruleum colorem. 271

CAP. XXII. — De Barsanuphio monacho et Joanne : item de Simeone propter Christum fatuo. 275

CAP. XXIII. — De Thoma, qui et ipse vitam tacitam extra hominum strepitum est complexus. 277

CAP. XXIV. — Ut Magnus Sabbas et Theodosius Cynobiarca sub Justiniano vitam finierint. 277

CAP. XXV. — De miraculo insigni, quod puero Hebræo a sanctissima Dei Genitrice accidit. 279

CAP. XXVI. — De episcopis magnarum tum temporis urbium, et de dissidio Menæ et Vigili episcopi Romani. 281

CAP. XXVII. — De sancta magna quinta universali synodo. 285

CAP. XXVIII. — De blasphemis Origenis, et anathematismis, quibus est a synodo maclatus : et de quibusdam aliis rebus ecclesiasticis. 289

CAP. XXIX. — Ut Justinianus recta fide exiciens, impatibile ante Passionem Domini nostri corpus fuisse, professus est. 291

CAP. XXX. — De Anastasio Theopolis episcopo Sinaitæ. 297

CAP. XXXI. — Ut Justinianus mortuus sit, et de operatione et fide ejus. 299

CAP. XXXII. — De Auxumitis, ut Christianum cultum susceperint : et de aliis quibusdam. 301

CAP. XXXIII. — De Justini junioris imperio, moribusque ejusdem. 305

CAP. XXXIV. — Ut is Justinum cognatum suum, item Eltherium et Addaun, homines impios et perniciosos, occiderit. 305

CAP. XXXV. — De edicto litteris de fide publico, quod Justinus ad omnes ubique misit ecclesias, ne quid in professione fidei novaretur. 307

CAP. XXXVI. — De magnarum urbium episcopis, et Gregorio Theopolis antistite. 315

CAP. XXXVII. — Ut pacta conventa inter Persas et Romanos soluta sint. 315

CAP. XXXVIII. — Ut Chosroes, incursione in Orientale imperium facta, et castella cepit, et prædam multam abduxerit. 317

CAP. XXXIX. — Ut Justinus, immenso dolore correptus, in morbum phrenitidem inciderit, et Tiberius reipublicam administraverit. Et ut arte quadam Chosroem aggressus Tiberius, pacem cum eo fecerit. 321

CAP. XL. — Ut Justinus Tiberium in imperio sibi substituerit : et quæ ad eum moriens de imperii administratione verba fecerit. 325

LIBER DECIMUS OCTAVUS.

CAP. I. — De imperatoris Tiberii imperio, qua imperiali dignitate et magnificentia fuerit. 327

CAP. II. — Ut Tiberius magno et forti exercitu coacto, et per Justinum in Persidem irruptione atque impetu facto, multa castella munitaque loca recuperaverit. Utque Chosroes sit mortuus. 329

CAP. III. — De terræmotu, qui Antiochiæ et in vicis eius Daphne dicitur, fuit. 351

- CAP. IV.** — De Anatolio mago, et ejus adversus Gregorium Theopolis episcopum fraudulentis insidiis. 331
- CAP. V.** — Ut Tiberius ducem Orientis legerit Mauricium, eundemque deinceps moriens imperatorem creavit. 335
- CAP. VI.** — Oratio Tiberii imperatoris in electione et designatione Mauricii, ad populum dicta. 337
- CAP. VII.** — De visione et morte Tiberii imperatoris. 341
- CAP. VIII.** — De Mauricii conjugio, et conjuge ejus Augusta. Qualis, quibus moribus, quo genere, et quibus animi affectionibus Mauricius fuerit. 343
- CAP. IX.** — Quæ præsentia præcedentia Mauricio imperio portenderint. 345
- CAP. X.** — De clementia et misericordia Mauricii, et de administratione belliva Philippici. 347
- CAP. XI.** — De facilitate simplicique apparatu Prisci bellii ducis. Et ut hunc exercitus rejecerit, Germanumque, et exercitum duceret, legerit. 349
- CAP. XII.** — De lite inter Asterium et Gregorium episcopum : et ut Gregorius causam obtinuerit. 351
- CAP. XIII.** — De maximis gravissimisque terræmotibus : et ut Antiochiæ tantum ad sexaginta millia hominum ruinis sit oppressa. 353
- CAP. XIV.** — Ut milites militarem disciplinam relinquerent : ad quos imperator, ut eos ad officium reducere tentaret, Gregorius misit. 355
- CAP. XV.** — Oratio Gregorii Theopolis episcopi ad defectorem exercitum. 357
- CAP. XVI.** — Ut exercitus Gregorio parens, rursum Philippicum ducem legerit. 359
- CAP. XVII.** — Ut S. Sitas Martyropolim prodiderit, et de Philippici obsidione. 361
- CAP. XVIII.** — De Varamo Persa, et de insidiis contra Hormisdam Persarum regem structis. 363
- CAP. XIX.** — De tyrannide Varami, et ut Hormisdas Persarum rex a Chosroe filio suo sit occisus. 365
- CAP. XX.** — Ut Chosroes junior ad Romanos profugerit, eorumque auxiliis regnum suum recuperarit. 365
- CAP. XXI.** — De crucibus a Chosroe Gregorio Theopolitano missis, et quæ de eis illi scripserit. 369
- CAP. XXII.** — De donis quæ idem Chosroes maximo martyri Sergio misit. 371
- CAP. XXIII.** — De Naamano Saracenorum principe, quomodo Chistianismum sit complexus. 375
- CAP. XXIV.** — De sancto Symeone Thaumastorita, hoc est, mirandum montem incolente. 373
- CAP. XXV.** — De sancta Golinduch martyre, quæ in Perside certamen martyrii superstes sibi pervicix. 377
- CAP. XXVI.** — Quomodo post Gregorium Anastasius Sinaitis sedem suam receperit, et de aliis patriarchis. 379
- CAP. XXVII.** — Quæ Chosroes de Romanorum imperio prædixerit. Præterea quæ idem Probo Chalcedonensi episcopo de Dei Genitrice dixerit. 379
- CAP. XXVIII.** — De rebus in Europâ inter Romanos et Abares, quorum Chagano dux fuit, gestis. 381
- CAP. XXIX.** — Quomodo Prisci legatus Chagano velus exemplum adducens persuaserit, ut pacem rursus compactetur. 383
- CAP. XXX.** — Expositio longior per digressionem, de Abaram origine ut ex Oriente in Occidentem transierint. Et de Monte Icar, et de veteribus Persarum moribus et institutis : item de artibus Tagaust et Chuddam, quæ ab Alexandro Macedone conditæ esse feruntur. 385
- CAP. XXXI.** — Quæ Mauricius ad tumultum sanctæ et iudicæ martyris Euphemie fecerit. 389
- CAP. XXXII.** — De insigni miraculo, quod ad monumentum Glycetiæ martyris unguento scaturiens, ad Heracleum Perinthi accidit. 391
- CAP. XXXIII.** — Ut dignas vindicta divina poenas exequent ab eis qui contra immaculatam Dei Matrem blasphemiam ausi sunt movere linguam. 393
- CAP. XXXIV.** — De sancto Joanne Jejunatore, archiepiscopali dignitate Constantinopoli ornato. 395
- CAP. XXXV.** — Qualia in diu cædem Mauricii imperatoris præcesserint : et de quibusdam portentis quæ apparuerunt. 397
- CAP. XXXVI.** — De animantibus humana forma, quæ in flumine Nilo apparuerunt. 397
- CAP. XXXVII.** — Quomodo Commentiolus et Priscus, duces regionum Europæ, cum Abaribus congressi, supra triginta millia hostium ceciderint. Et rursus quædam de Chosroe. 399
- CAP. XXXVIII.** — Quomodo Byzantii plebs contra Mauricium seditionem et tumultum exciavit : et ut Chagano captivos omnes, quos Mauricius redimere supersederat, ferro necaverit. 401
- CAP. XXXIX.** — Quomodo exercitus in Europâ, seditionem facit, centurionem Phocam Romanorum imperatorem decararunt. 403
- CAP. XL.** — Mauricii fuga : adventus tyranni in imperantem urbem, et Mauricii liberorumque ejus cædes. 403
- CAP. XLI.** — De nuditione imperialium cadaverum, et de aliis tyranni cædibus. Et de prædicatione dæmonica imperialis cædis Alexandria facta. 409
- CAP. XLII.** — Quomodo Mauricius Deum oraverit ut ei hic poenas dare divinæ vindictæ liceret : id quod assecutus est. Et de ædificiis ab eo constructis. 415
- CAP. XLIII.** — Ut Chosroes propter Mauricii cædem, pace soluta, Orientem hostiliter peragrans, ad Chalcedonem usque excurrerit. Et de aliis, quæ Romanorum imperium pervaserunt, calamitatibus. 415
- CAP. XLIV.** — De seditione inter Judæos et Christianos Antiochiæ orta : ut in eo tumultu etiam Anastasius Sinaitis episcopus cæsus sit. Et de Cyriaco, Thoma, et Sergio, Constantinopolitanis episcopis. 415
- CAP. XLV.** — De schismatibus quæ post quartam et quintam sanctam synodum in Ecclesiâ irrepserunt. 417
- CAP. XLVI.** — Præterea de hæresi Monophysitarum : quod insidiosè admodum et periculose de Dei Verbi incarnatione opinantur. 424
- CAP. XLVII.** — De philosopho Joanne Philopono Tritheta. 423
- CAP. XLVIII.** — Præterea de hæresi Monophysitarum, quod ea insidiosè admodum et periculose de Dei Verbi incarnatione opinatur. 427
- CAP. XLIX.** — De philosopho Joanne Philopono Tritheta. 429
- CAP. L.** — De monacho Leontio, et Georgio Pisida. 433
- CAP. LI.** — De divisione et dissidio Trithetarum, a Severo profectorum. 433
- CAP. LII.** — De opinione Agnoetarum. 437
- CAP. LIII.** — De hæresi Theopaschitarum. 439
- CAP. LIV.** — De Jacobo Syro, et Jacobitis. 441
- CAP. LV.** — De abominanda Armeniorum hæresi. 445
- CAP. LVI.** — De schismate Chatzizariorum apud eosdem. 445
- In sequentem Nicephori Callisti Xanthopoli patriarcharum Constantinopolitanorum Catalogum Anselmi Bandurii Monumentum.* 449
- Nicephori Callisti Xanthopoli Enarratio de episcopis Byzantii et de patriarchis omnibus Cpolitianis. 449
- Anselmi Bandurii ad Nicephori Callisti Catalogum observationes et notæ.* 469
- Nicephori Callisti sermo in sanctam et apostolis æqualem unguentiferam Mariam Magdalenam. 559
- Nicephori Callisti Precatio in calamitate populi. 575
- Alia ejusdem oratio in populi afflicticue. 577
- Alia similis ejusdem oratio. 579
- Altera ejusdem similis alii oratio. 579
- Alia ejusdem oratio pro Christiano populo. 581
- Alia ejusdem oratio in imperatorem, et in ejus exercitum. 585
- Altera ejusdem oratio in pretiosæ et vivificæ crucis elevationem. 585
- Alia ejusdem oratio in sacri templi dedicatione. 587
- Alia ejusdem oratio in templi dedicatione. 589
- Ejusdem Precatio confessoria ad creatorem ac plasmatorem nostrum, in qua notantur pravi omnes humani affectus, 591, ubi contra adnotationem nostram.
- Nicephori Callisti de exicidio Hierosolymitano carmen iambicum trimetrum. 601
- Ejusdem divinæ Scripturæ synopsis. 603
- De sequentibus asceticis opusculis monumentum, ex Philocalia sacrorum vigilantium. Venet. 1792 fol.* 633

CALLISTUS ET IGNATIUS IANTHOPULI, MONACHI.

MONACHORUM CALLISTI ET IGNATII XANTHOPULORUM METHODUS ET REGULA CUM DEO ACCURATISSIMA ET SANCTORUM CONTINEUS TESTIMONIA, DE HIS QUI ELEGERUNT PACIFICE VIVERE ET MONASTICE; DE DIRECTIONE ET VITA ET REGIMINE EORUM; ET QUOT QUANTAEQUE BONA PRÆSTAT TRANQUILLITAS IIS QUI RATIONE IN EAM INGREDIUNTUR. DIVIDITUR AUTEM PRÆSENS MATERIA IN VENTUM CAPITULA. EST AUTEM HUIUS TRACTATUS PROMIUM, QUOD ET PRIMI CAPITULI NUMERUM HABET, DE DIVINA A SUPERNATURALI GRATIA QUÆ PER SPIRITUM SANCTUM FIDELIBUS DONATUR. 655

1. Proemium. 655
2. Quod ex cuiusdam fratris interrogatione et secundum ejus mentem et ad observanda Patrum præcepta, explicatum sit hoc argumentum. 657
3. Omni negotio propositus est finis: igitur præsentis negotii est docere, quodnam sit fundamentum. 657
4. Quod omne principium vitæ secundum Deum agendæ in adimplendis Sa valoris legibus consistit, finis vero. reditus ad datam nobis ab initio per divinum baptismum perfectam salutissimam ac vitæ Spiritus gratiam. 657
5. Quid gratia, et quomodo eam adipisci possumus. Et quænam eam corrumpunt, et quænam rursus eam expurgant. 659
6. Quod in sancto baptismo divinæ gratiæ donum per eam ipsam accipimus; postquam autem eam cupiditatibus obscuravimus, rursus mandatorum observatione expurgamus. 661
7. Quod oportet eum qui secundum Deum agit, omnia ejus mandata exsequi, maximam autem operis partem primis ex omnibus et quasi generationibus oportet attribuere. 663
8. Quod initium omnis Deo gratiæ operationis est invocatio cum fide nominis Domini nostri Jesu Christi, et cum ea oriens inde pax et charitas. 663
9. Quod per unamquamque harum ac simul per tres omnium bonorum acervus nobis subministratur. 665
10. Quod et Dominus noster Jesus Christus tempore salutariæ passionis discipulis tanquam ultima mandata et divinum testamentum suis reliquit, ut et post resurrectionem. 665
11. Quod in his tribus contextæ sunt omnes virtutes. 667
12. Quod per Deum Patrem fidelibus sancti Spiritus donum et adventus, in Christo Jesu et in sancto ejus nomine conceditur. 669
13. Quod merito et nostris sanctis Patribus et cum sancto Spiritu in eis habitante definitum est oportere nos Dominum nostrum, Jesum Christum orare et ab eo misericordiam petere. 669
14. Quod oportet eum qui secure vult in pacis secundum Dominum via incedere, eligere una cum universa renuntiatione perfectorum subjectionem. 669
15. Quænam sunt veræ subjectionis signa quibus qui instructus est vere subjectus erit. 665
16. Quod cum orthodoxa fide oportet curare ut bonis operibus plenus sit, eum qui veram ac divinam pacem habere vult; et quod fides duplex est, et quod ille qui tranquille vivit debet esse pacificus, inconvulsus, non sollicitus, inquietus, tacitus, tranquillus in omnibus gratia, propriæ infirmitatis conscius, et tentationes generose resistere, et in Deum sperare, et ab ipso quod utile sit, accipere. 665
- Quod fides duplex est. 665
- Quod oportet te esse pacificum. 667
- Quod oportet te non esse distractum. 667
- Quod oportet te non inquietum neque sollicitum esse. 667
- Quod oportet te esse silentii amatorem. 669
- Quod oportet te esse tranquillum. 669
- Quod oportet in omnibus gratias agere. 671
- Quod oportet propriam infirmitatem agnoscere. 671
- Quod oportet viriliter tentationi resistere. 671
- Quod oportet in Deum sperare, et ab eo, quod utile est, accipere. 673
17. De timore Dei, quod duplex est: incipientium timor et perfectorum timor. 675
- De priore timore, qualis incipientium. 675
- De secundo et perfecto Dei timore. 675

18. Quod mandatorum causa et fidei Domini nostri Jesu Christi, urgen e occasione, ipsi vite nostræ parcere non debemus. 677

19. Naturalis methodus de interioris cordis aditu per narium inspirationem, et de oratione simul cum ea operante, quæ est: Domine Jesu Christe, Fili Dei, miserere mei; pertinet autem hæc methodus et ad mentis recollectionem. 679

20. De naturali per narium inspirationem methodo, et simul cum ea Domini nostri Jesu Christi invocatione. 681

21. Quod sanctus Chrysostomus ut et alii sanctorum Patrum, in Christo Jesu Domino nostro ut oremus prescribere; et in intimo corde; et hæc commendat orationem: Domine Jesu Christe, Fili Dei, miserere mei. 681

22. Adhuc de illa per narium inspiratione cum attentione in intimo corde Jesu memoria. 681

23. Quod oportet eum qui spiritualiter invigilare cupit, præsertim vero eum qui incipit, sedere orationis tempore in tranquilla et obscura cellula, eo quod hoc modo mens et cogitatio naturaliter ex parte colligantur. 681

24. Quod ante omnia per Dominum nostrum Jesum Christum et sancti ejus nominis cum fide in corde invocationem menti constantia præstatur; cooperatur autem quodammodo illi in corde per narium inspirationem methodus naturalis, atque illa in tranquillo et obscuro loco reventatio, et similia. 683

25. Quomodo oportet eum qui tranquillus est intervalium quod vesperam a diluculo separat, transire; et initium doctrinæ secundum latitudinem. 685

26. Quomodo oportet diluculi tempus transire usque ad matutinum tempus. 685

27. Quomodo oportet se gerere a tempore matutino usque ad prandium. 687

28. De custodia ab otiositate; et quod necessarium est etiam eum qui tranquillus est ecclesiasticam traditionem observare. 689

29. Adhuc de oratione, et quod oportet semper orare. 691

30. De corporali regimine: quomodo is qui tranquillus est se nutrire debet. 695

31. Quomodo oportet eum qui pugnat et secunda et quarta et sexta die vesci. 697

32. Quomodo oportet tertia et quinta die vesci. 699

33. Quomodo oportet Sabbato vesci; et de vigiliis, quomodo eorum tempore oportet comedere. 699

34. Quomodo oportet Dominicis vesci: et de nonnullis aliis: ad hoc, de molestia et humilitate. 703

35. Quomodo oportet vesci per sanctas Quadragesimas, ac in primis per magnam Quadragesimam. 705

36. De dijudicatione, in specie, et quod mediocri operationi non est honor; et de subjectione. 703

37. Quomodo oportet certantem tempus transire quod est inter prandium et solis occasum; et quod oportet credere in labore et mensura nostræ operationis divinum donorum perseverantiam nobis concessam esse. 705

38. Quod major omni operatione est munda oratio. 709

39. De numero genuflexionum per spatium unius noctis dieique. 711

40. Quod non modo, ut dictum est, pro certamine ac nostræ operationis mensura, diviniorem distributio donatur, sed et pro nostro habitu, et habilitate et fide et nobis præstita naturali dispositione. 715

41. De perfectissima discretionem; et quis contra naturam et carnaliter vivit; et quis secundum naturam, et animaliter; et quis supra naturam et spiritualiter conversatur. 715

42. Adhuc de discretione, ut in exemplo. 715

43. De conversione et mutatione ad singula. Et de eminenti humilitatis gloria. 717

44. De pœnitentia, puritate et perfectione. 719

45. De quinque operationibus primæ et ut ductoriæ incipientium, pacis, nempe oratione, psalmodia, lectione, meditatione et manuum labore. 721

46. Unde incipiendum est iis qui secundum rationem pacem agere volunt; et quodnam est principium, et incrementum, et quænam profectus et quænam perfectio. 725

47. De ordinatione incipientium pacis.	723
48. De oratione quæ cum attentione et cordis vigilantia fit, et de ejus operatione.	725
49. Quomodo orationem divini Patres nobis dicere tradiderunt, et quod excellenter, et quænam est oratio.	725
50. Item, quod non modo apud dictos sanctos Patres, sed et apud ipsos apostolorum duces Petrum et Paulum et Joannem inveniuntur mystica in spiritu sacræ ac vivificæ orationis verba.	729
51. Quod licet vel incipientibus nunc omnibus orationis verbis, nunc parte tantum ejus orare intra cor tamen et semper, et quod non oportet continuo verba mutare.	735
52. Quod internæ orationis fructus multo eget tempore ac certamine et violentia, et quod omne bonum multo labore et tempore efficitur.	733
53. De oratione cordis non mundæ: et quomodo aliquis ad mundam et constantem orationem pervenit.	735
54. De constanti ac mundæ cordis oratione, et de ardore ex ea oriente.	735
55. Quod et ardor differentem habet originem; et quod excellentior ea quæ ex cordis oratione procedit.	737
56. Quodnam est cordis ardoris studiosum opus.	739
57. De desiderio et amore qui ex ardenti attentione et oratione oritur.	739
58. De lacrymis cordis, et adhuc de divino desiderio et amore.	741
59. Exhortatio ad nihil quærendum supra modum; et adhuc excitatio ad continuum Jesu Christi in corde memoriam.	741
60. De ardenti zelo et divina in nobis apparitione et substantiali gratiæ lumine.	741
61. De operatione divina, et opposita.	743
62. De magistro illuminato et non errante.	745
63. De vero lumine et falso, scilicet de divino lumine ac malo.	745
64. De phantasiâ indecentique ac decenti, et quomodo oportet ad eas accedere.	745
65. Quod non modo inleceus phantasia, sed et decens rejicienda sanctis est in mundam orationem et in simplicem et unam mentis operationem.	745
66. De mente, anima et corde puris ac perfectis.	747
67. Quomodo prophetæ imaginabantur.	749
68. Adhuc de phantasiis, de multis variisque contemplationibus.	751
69. De quinque animæ potentiis; similiter et de phantasiis animæ ac menti propriis; et quod omnino phantasiam fugere oportet, et figuras et typus et formas, in munda oratione et simplici et una mentis operatione.	753
70. Adhuc de mente.	757
71. Adhuc de munda oratione.	761
72. Quod aliud est mentis apathia, et aliud oratio vera quæ adhuc major est.	761
73. Adhuc de phantasiis, et de his quæ mens efformat et de signis falsi ac veri, et quænam sunt veritatis signa.	765
74. De divina et de falsa excitatione.	765
75. De divina lætitiâ, quæ ex corde emanat.	767
76. Quod spiritualis hæc lætitiâ et multa signa habet et nomen non habet.	769
77. Quod necessario oportet miti corde esse eum qui omnino pacem agere studet.	771
78. Quomodo perficitur in nobis mansuetudo et de triplici anima: iracunda, appetitiva et rationabili.	773
79. Quod oportet cito pœnitere in his quæ accidunt distractionibus, et ita se in futurum sapienter confirmare.	773
80. De lapsu ac pœnitentiâ.	775
81. Sequitur de pœnitentiâ, timore, charitate, dolore, lacrymis et proprio vituperio.	777
82. De attentione, et quod oportet sapienter firmari.	779
83. Quod in prædictis omnibus serio agere oportet ante omnia autem, ut tranquillii et mites simus, et quod oportet pure invocare Dominum Jesum Christum, in corde, si pacem agere studeamus.	779

84. De bono et exstatico amore et divina pulchritudine.	779
85. De bello, et de erudiente recessu ac per aversionem derelictione.	781
86. De apathia, et quid est humana apathia.	785
87. Item de apathia et perfectione.	787
88. De affectu, de affectu dulci, de affectu vehementi, et de affectus carentiâ.	787
89. Quid est corporeum, dulcem, vehementem, nullum affectum experiri, et de singulorum curatioue.	787
90. De fide, spe et charitate.	789
91. De sancta communione; et quod bona nobis præbet, continua hujus cum pura conscientia receptio et communiô.	795
92. Quod necesse est discere sacrorum mysteriorum miraculum; et quid est, et quare datum est, et quænam illius utilitas.	795
93. Finis omnium secundum latitudinem quæsiturum et specialis exhortatio ad eum qui interrogavit.	801
94. Quomodo oportet audire et excipere spiritualia Patrum verba.	801
95. Recapitulatio, et quomodo oportet orare, et de vero lumine ac divina potentia.	805
96. Alia recapitulatio.	805
97. Quod recta et vera et a Patribus tradita et secundum Deum vita est tranquillitas ex obedientiâ; quæ et in Christo abscondita vita legitime a sanctis vocatus est.	807
98. Quod, etsi sint aliæ salutis viæ, ea tamen est excellentior et regina et in adoptionem ducens.	807
99. Quod propter operationis excellentiam multa nomina habet hæc agendi ratio.	809
Ethicon. Quod cum Dei auxilio et gratia oportet nos pro viribus festinare et pugnare, ut digni habeamur jam nunc tanquam ex pignore his supernaturalibus et maximis donis, neque propter parvam indolentiam hæc, eheu! amittamus; quod utinam non accidat.	809

BEATI CALLISTI PATRIARCHÆ CAPITULA DE PRECATIONE. 815

CALLISTUS TELICOUDES.

Domini Callisti Telicoudæ de quietâ conversatione.	817
SELECTA EX SANCTIS PATRIBUS DE ORATIONE ET ATTENTIONE.	527

CALLISTUS CATAPHUGIOTA.

Notitia ex Philocalia.	835
CALLISTI CATAPHUGIOTÆ EX SYLLOGISTICIS ET ALTIPTETIS CAPITULIS QUÆ SUPERSUNT DE UNIONE CUM DEO ET VITA CONTEMPLATIVA.	835

NICEPHORUS ALTER MONACHUS

Notitia ex Philocalia.	915
Nicephori monachi tractatus de sobrietate et constantia custodia, utilitatis non contemnendæ.	915
Ex vita S. Patris nostri Antonii.	917
Ex Vita S. Theodosii cœnobiarchæ.	919
Ex vita S. Arsenii.	950
Ex Vita sancti Pauli in Latro.	951
Ex Vita sancti Sabbæ.	952
Ex Vita abbatis Agathonis.	953
Marci abbatis ad Nicolaum.	953
Sancti Joannis Climaci.	955
Abbatis Isaiæ.	956
Macarii Magni.	957
Diadochi.	958
Isaci Syri.	959
Capthii.	959
Simeonis Junioris Theologi.	959
Interrogatio.	961
Responsio.	961
Ejusdem Nicephori.	961

MAXIMUS PLANUDES CPOLITANUS MONACHUS.

Notitia ex Fabric. Bibliotheca Græca ed. Harles.	967
Maximi Planudæ oratio in corporis Domini Dei nostri Jesu Christi sepulchram et in sanctissimæ Deiparæ ac Domine nostræ lamentationem.	98

Maximi Planudæ Erconium in sanctos et omni laude prosequentes apostolorum coryphaeos Petrum et Paulum — Hanc prolixissimam homiliam, propter codicis defectum dimidio decurtatam ediderat Greiserus, sub nomine Gregorii Nysseni, Ingolstadt anno 1620. Integra nunc prodit ex codice Coisliano 1187, ex interpretatione nostra usque ad locum unde incipit editio Gretseri.

1017

Maximi Planudæ interpretatio nonnullorum capitum S. Augustini ex decimo quinto De Trinitate quæ probant Spiritum sanctum etiam ex Filio procedere.

1111

Maximi Planudæ syllogismi de processione Spiritus sancti contra Latinos. — Vide tom. CLXI, col. 509, ubi cum Bessarionis et Demetrii Cydonii refutationibus eduntur. — « Miraretur quispiam, inquit ibi Cydonius, virum hunc, qui, ob hæc pauca et imbecilla argumenta, conatur evertere librum sancti Augustini, in quo transferendo in linguam Græcam multum elaboravit. Si enim illum laborem subit, volens nocere iis qui legerint, absurdus revera est, ac dignus inter pios multæ reprehensionis laborare, ut animis aliorum nocens; sin autem sciens utilem fore quibus erit obvis, et nostratibus gratificaturus vertere illum elegit, quid rursus quasi pœni-

tentia ductus, veluti noena cavere hortatur, quæ propter utilitatem legentium interpretatus est? Cæterum abs rdi hujus causa est, terror illius qui tunc imperabat, quem inexorabilem sciens fore his qui Spiritum sanctum ex Patre Filioque procedere asserunt, hisce argumentis carcere ac vinculis seipsum liberare voluit.

1129

Appendix. — *Incerti ex Augustino in Joannem De processione Spiritus sancti.*

1177

Fragmentum libri, S. Augustino ascripti, de cogitatione veræ vitæ, Græce conversum.

1177

Maximi Planudæ epistola ad Manuelem Philen. Subnectitur Catalogus Epistolarum Planudæ ex codice Vaticano.

1166

Maximi Planudæ Comparatio Hiemis et Veris, ex cod. Græco Parisiensi, n. 1187 notato, nunc primum edita.

1167

Maximi Planudæ versus Iambici in SS. Marcianum et Martyrium et in S. Andreæ ædem.

1175

Indices ad Nicephori Callisti Historiam ecclesiasticam.

1177

FINIS TOMI CENTESIMI QUADRAGESIMI SEPTIMI.

6079 006

Parisii. — Ex Typis J.-P. MIGNÉ.